Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
3 L
8
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

8.3.L.8

Prima Secunde Cum Caieta.

Clariſſimi artium ⁊ ſacre theologie doctoris ma
giſtri Thome de vio Caietani totius ordinis
predicatorũ generalis magiſtri in primam
partem ſecunde partis ſumme theolo
gie: que prima ſecũde nuncupatur: San
ctiſſimi doctoris Thome Aquina
tis commẽtaria celeberrima
⁊ ſubtiliſſima cum textu
eiuſdeʒ Sanctiſſimi
doctoris ſe
riatim in
cluſo.

✠

Fratris Uincentii [illegible]minianenſis ordi. predi. Hexaſtichũ in cõmẽtarios magr̃i Thome Caie. in primã ſcõe diui Thome.

Qui legis: aduertas titulos: ⁊ nomina primum.
Ne: ſi pretereas: vnius eſſe putes.
Altera Caiete pars eſt: pars altera Aquini.
Et ſine vix titulis noſcere vtranqʒ potes.
Doctrina: ingenium: mores: profeſſio: nomen:
Stilus in his eadem: corpora non eadem.

Frater Joannes Aloiſius venetus ad lectorem.

Recipite ſolertiſſimi diui Thome indagatores primaʒ ſecunde partis caſtigatiſſimis lucubrationibus enucleatam a doctiſſimo ſacre theologie profeſſore Thoma Caietano totius predicatorie familie moderatore Reuerendiſſimo eiuſdemqʒ primam parteʒ perquirite. Nihil in eis obſcuꝝ: nihil ocultũ: nihil difficile: nihilqʒ qđ amplius dubitandi occaſionẽ prebeat: ſed omnia ad proprium ſenſum redacta ſuſcipite. Equidem fortuna: imo diuina clemẽtia ſtudioſis omnibus bene conſuluit. Huiuſmodi enim cõmentationibus facile vnuſquiſqʒ ſpicula hoſtiuʒ refellere poterit. Nã ſi Scotus: Aureolus: Gregorius de Arrimino: ⁊ alij: qui diui Thome doctrinam infeſtarũt: ſic dicta perlegiſſent: queadmodũ nunc expoſita extant (niſi fortaſſe ambitio eos ſtimulaſſet) nunq̃ in diui Thome doctrinã inuehiſſent. Petite hic ergo ſtudioſi omnes: ⁊ hac fruge veſtras aures inſerite. Hoc duce abſqʒ lõga libroꝝ inqſitione oĩa diui Thome in vnũ docto: breuiqʒ ſtillo collecta diligẽter iſpicite. Eni vero ſi Herue': Thomas Anglicus: Joãnes Capreolus: ⁊ alij hũc lectitaſſent vna voce dixiſſent. Solus habes laudũ quicquid poſſedimus omnes. Uale lector: aliaqʒ plura ipſo diu ſuperſtite expectato.

¶ Fratris Thome de vio caietani: ordinis predicatoꝝ generalis magiſtri: ac ſacre theologie profeſſoris prefatio in cõmentarios in primã ſecunde diui Thome Aquinatis ad reuerendiſſimuꝫ in chriſto patrem ac dñm. d. Nicolauꝫ. S. R. E. tituli ſancte Priſce preſbyterum Cardinalem Fliſcum.

QUi orthodoxam eccleſiã Reuerendiſſime in chriſto. P. pomariũ eſſe cultiſſimuꝫ: fecũdiſqꝫ arboribus conſitũ dixerint: non modo eos nõ aberrare vſpiã: ſed rectiſſime et ſentire cõtenderim: quippe qui a principe illo vatuꝫ Moyſe ir[illegible] quippe hyſtorie ſue foribus aſſertuꝫ hoc propalã fere: ac ꝓcul ab enigmati[illegible] nõ ambigant. Neqꝫ. n. aliud paradiſus ille a Deo plãtatus: aquis irriguus: plãtis pomi[illegible]is cõſitus: in quo ⁊ primus eſt homo poſitus: ꝙ Chriſti refert eccleſiã: baptiſmi fonte: viteqꝫ arbore: que Chriſtus eſt: tum diuoꝝ hominuꝫ: ⁊ diſciplinis illuſtriũ plantarijs exornatã. In hunc cum multi ad eximẽdam famem: capiendaqꝫ pocula paſſim accurrant: acceſſi ⁊ ego: ⁊ mea ſponte cupidus: tũ maxime ab Aquinate Salomone (ita. n. appellare libet) accitus. Quis. n. tam mẽtis inops ac ſtolidus: vt aduocanteꝫ ad cõcluſu[illegible] hortum dilectos ſuos: vt comedant fructus pomoꝝ ſuoꝝ non libẽter audiat: nõ gradu c[illegible] cito ſequatur? Acceſſi itaqꝫ: neqꝫ nuper ſolũ: ſed cum primuꝫ mihi per etatem licuit: ac ſub opacis procere illius ac feracis arboris ramis: procul a ſeculi curis: procul a paſſionũ eſtibus recreatus: ad radices diu admirans potius arboris celſitudineꝫ: pomorũqꝫ copiaꝫ: ac ſuauitatem ꝙ delibans admodum ſeſſitaui: vbi vero auctis viribus: illam conſcendi: pomaqꝫ ad libitum colligens deguſtaui: tantus me ſubito illorum amor inceſſit: vt non diebus: nõ noctibus a legendis illis: ac vorandis abſtineam. Sed neſcio qui me voluptate affectum hac meror inuaſerit: dum exceptis paucis: reliquos vel in mandendis ſiliquis: vel effringendis glandibus occupatos a noſtre procul arbori[illegible] dulcedine video ꝯſtitiſſe. Quã ego rem non aliunde puto: ꝙ ex infirmis viribus: neqꝫ ad aſcenſum cõmodis ꝓuenire: cũ ſimile veri nullo pacto fiat: vt hubertateꝫ tantã negligeret. Nos itaqꝫ. P. ampliſſime miſeratus: cum nobis ipſis tantũ nati nõ ſimus: curaui collectis pomis ac ꝓbitis: ne ieiuni ac fameſcentes interirent. Qđ cum alias in lucubrationibus meis effeciſſeꝫ: idem nũc in cõmentarijs in ſecunde primã ea potiſſimũ ratione feci: ꝙ ꝓter illius preſtãtiam tum in theologia: tuꝫ in ea phie parte: que de morib⁹ agit: hic mihi liber ita videbatur eſſe oĩbus neceſſarius: vt abſqꝫ illo fieri: vel ingenti cum iactura: vel nullo mõ poſſet. Cõplectit̃. n. prima illa reruꝫ capita: ſine quibus aut caliges in ceteris opus eſt: aut cecutias. Adde ⁊ vtilitatẽ: que tanta in illo eſt: vt a cunctis ſimul ordinibus ad hunc ſit quaſi ad perhenneꝫ fontẽ ac lympiduꝫ accurrendũ. Quis etenim doctoꝝ ſine Thoma non aridus videri poterit ac ieiunus? Quis ſacerdotũ non baculo Aquinatis inixus in expiãdis peccatis populoꝝ non ſepe ceſpitabit? Eneruati ꝓculdubio erũt ac ſine viribus abſqꝫ hoc de pulpitis declamãtes: in tantaqꝫ legũ affluentia Periti ceſarei: pontificijqꝫ iuris inopes ⁊ egentes. Sicuti ꝟo Aquinatis Thome inter predicatores principis fructus decerpere nullus debuit prius ꝙ Caietanus Thomas in predicatorij gregis ſpecula conſtitutus: ita profecto a nullo melius accipiẽdi ſunt: atqꝫ auidius comedẽdi ꝙ ab eo: qui ꝓdicatores tanta eſt charitate complexus: vt nunc bonos in illis mores ꝯfirmans: nũc reſtituens collabẽtes: in fouẽdis ꝓtegẽdiſqꝫ illis: ⁊ oĩbus preſtet: ⁊ a nemine ſuperetur. Accedit ꝙ nobiliſſimi viri: ac ſupra fidem doctiſſimi: qualis eſt Aquinas noſter: nobiliſſimo in primis: ⁊ inter eruditos quottidie victitanti commentaria iure quoddã debita videtur. Que duo ꝙ pari nexu in vnuꝫ te coiuerint: nõ hoĩbus iam: ſed ipſis etiaꝫ: ſi licet: brutis ac lapidibus colliqueſcit: poſſemqꝫ ego ſtolidior aliquãto forſitan videri: ſi amorẽ tuũ: ac ſtudiuꝫ in eruditos viros: ſi etiã familie tue: tum põtificibus ſũmis: tum longo ſenatorũ examine: quanto. ſ. nullam in toto chriſtiano orbe reperias: exornate recenſere laudes parauero. Supereſt reuerẽdiſſime. P. ac dñe: vt qñ neqꝫ aurũ: neqꝫ argẽtum mihi eſt: ac ſi maxime adeſſet: ea tua eſt integritas: que ad collucẽtia ſolum iſta ⁊ fluxa non inhiet. vt hec mea munera: ea qua datur fronte: recipias: ⁊ calathi tenuitatẽ ipſoꝝ fructuũ: q̃s tibi nũc dam⁹: ⁊ ampliores in poſteꝝ pollicemur: dulcore ac piguedine metiaris.

8.3.L.8

¶ Cōmentaria Reuerendiſſimi patris ſacre Theologie clariſſimi pfeſſoris fratris Thome de Uio Caietani ordinis predicatoꝝ generalis magiſtri ſup primā ſcde diui Thome Aquinatis.

Uanq̄ꝫ ꝓpoſitū meum fuerit ſup libros de aīa cepta pficere anq̄ꝫ nouū hoc opus aggrederer: magis tñ debitū arbitratus ſum pſe qui cōmētatiōnes ſup ſūmaꝫ diui Thome. Tū qꝛ hoc ē directe ea: q̄ ad ſalutis viam ſpectāt docer̄. Tū qꝛ doctria hec in Italia ſatis de[...]ter tamē oportuna ē valde. Nō intēdo aūt ſingulos articulos in ſeq̄ntib⁹ formare: ſꝫ iuxta ſubiectaꝫ mām vbi opuſ fuerit imorari: ita tñ ꝙ nullus ꝑtermittet̄ articul⁹ ēt clariſſimus: cuius memoria nō fiet: quatenus τ diſcuſſa τ obmiſſa īduſtrie tribuātur. Suſcipiantur autē velim hec: ſicut τ cetera nr̄a: ſi τ inq̄ꝫtū rōni ꝯſonāt. Neqꝫ.n. eis fideꝫ dari maioreꝫ poſco: q̄ꝫ ea ſit: q̄ ex rōne gigni nata ē. Ueritamē memores ſint: ꝙ acribologia mathematica nō ē expetēda i moralibus: vt dr̄ in 2° metaphi. Diui igit̄ Thome interceſſiōe fretus ad textū ꝓpero.

¶ Prima pars ſecūde partis ſūme theologie eximij doctoris ſancti Thome de aquino ordinis p̄dicatorum.

¶ De fine vltimo hominis in cōmuni.

Uia ſicut damaſcen⁹ dicit. hō factus ad imaginem dei dr̄ ſꝫ ꝙ p imaginē ſignificat̄ itellectuale τ arbitrio liberū τ p ſe ptātiuū. ¶ Poſtq̄ꝫ p̄dictuꝫ ē de exēplari.ſ. de deo: τ de his: q̄ pceſſerūt ex diuina ptāte ſm eius voluntatē: reſtat vt ꝯſideremus de ei⁹ imagine.i. de homine ſm ꝙ τ ipſe ē ſuoꝝ operū pricipiū: q̄ſi liberū arbitriū hn̄s: τ ſuoꝝ operꝝ poteſtateꝫ. ¶ Ubi pꝛio ꝯſiderādū occurrit de vltio fine hui⁹ vite: τ deinde de his p q̄ hō ad hūc finē puenire pōt: vl̄ ab eo deuiare. Ex fine.n. oꝫ accipe rōnes eorū: q̄ ordinant̄ ad finē: τ qꝛ vltimus finis hūane vite ponit̄ eē beatitudo: opꝫ primū ꝯſiderare de vltio fine in cōi: deinde de btitudine. ¶ Circa primū q̄runt̄ octo. Prio vtrū hois ſit agere pp finē. Scdo [...] ſit ꝓpꝛium rōnalis n[...] [...]ertio vtrū act⁹ hois recip[...] ſpeciē a fine. Quarto vtrū ſit aliq̄s vltim⁹ finis humane vite. Quito vtrū vni⁹ hois poſſint eē plures vltimi fines. Sexto vtrū hō ordinet oīa i vltimū finē. Septimo vtrū idē ſit finis vltimus oīuꝫ hoīuꝫ. Octauo vtrum in illo vltimo fine oīuꝫ alie creatu[re] ꝯueniant.

¶ Utrū hoi ꝯuenit agere propter finem. Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄ur. Ur̄ ꝙ hoi nō cōueniat ager̄ pp finē. Cā.n. nālr̄ prior ē. ſed finis hꝫ rōnē vltimi: vt ipꝫ nomē ſonat. ergo finis non hꝫ rōnē cāe: ſꝫ pp illud agit hō: qđ ē cā actiōis: cū hec ꝓpoſitio pp deſignet hitudinē cāe. ergo homini nō cōuenit agere pp finem. ¶ Preterea. Illud qđ ē vltimus finis nō ē pp finē. ſꝫ in q̄buſdā actōes ſūt vltim⁹: vt pꝫ p phm in prio ethico. ergo nō oīa hō agit pp finē. ¶ Preterea. Tūc vr̄ hō ager̄ pp finē qn̄ đliberat. ſꝫ multa hō agit abſq̄ꝫ deliberatiōe: de qb⁹ ēt q̄nq̄ꝫ nihil cogitat: ſicut cū aliq̄s mouet pedē vel manū alijs intēt⁹ vel fricat barbam. nō ergo hō oīa agit pp finē. ¶ Sed ꝯ. Oia q̄ ſunt in aliquo genere deriuan

¶ Arti. prim⁹.

In titulo primi articuli q̄ōnis prime ſcito: ꝙ hic nō q̄rit̄ de h vel de illo agere: ſed vl̄r vtrū agere hois ſit pp finē: hūc.n. ſenſum τ arg⁹ τ ꝯ rūſiua māifeſtāt. ¶ In corpore eiuſdē articuli dubiū occurrit circa diſcurſū: quo ponit̄ dr̄ia inter actiōes hois τ humanas. Et ꝯcludit ſolas illas eē hūanas: quaꝝ hō ē dn̄s: ꝓcedit.n. lr̄a ab hoīe inq̄ꝫtū hō ad hoīeꝫ inq̄ꝫtū eſt dn̄s ſuoꝝ actuū: τ tñ ꝯſtat: ꝙ cōius eſt qđ ꝯuenit hoī inq̄ꝫtum hō q̄ꝫ qđ ꝯuenit ei inq̄ꝫtū dn̄s ſuoꝝ actuū. Quicq̄d.n. hꝫ hō inq̄ꝫtū dn̄s hꝫ inq̄ꝫtū hō: ſed nō ecōuerſo: vt pꝫ de actu intellectus ꝑueniēte actū volūtatis: hic.n. ꝯuenit hoī inq̄ꝫtū a ceteris aīantib⁹ differt: τ tñ illius nō eſt hō dn̄s: qꝛ ꝑuenit volūtatē: τ ſic totus lr̄e proceſſus ruere videtur.

¶ Ad hoc dr̄: ꝙ deciſio: q̄ ſit in corpe: intelligēda ē ꝓprie τ formalr̄ de actione: τ nō extēſo vocabulo actionis ad oēm operationē: vocat̄ aūt ꝓprie actio hois: quaꝫ exercēdo dr̄ agere: τ nō penes quā magiſ dr̄ agi q̄ꝫ agere. Nō cōſtat ꝙ p⁹ opō itellꝰ: q̄ facit dubiū in ꝓpoſito eſt mere [n]ālis ēt añcedēter: τ ꝓpterea nō ē ꝯputāda iter actiones: ſm ipſam .n. hō nō dicit̄ agere: ſꝫ agi potiꝰ: vt in 2° arti. vl̄r de nālibus actiōib⁹ lr̄a dicit. Negandū ē ergo ꝙ aliq̄ actio ꝯueniat hoi vt hō: q̄ nō ꝯueniat ei vt dn̄s. τ econuerſo. Et lꝫ p illā primam opationem hō differat a ceteris aīalib⁹: qꝛ illa ē intellectualis: ſi tñ differt ab eis p illā tāq̄ꝫ p actionem. Differt.n. hō i agēdo a ceteris aīalib⁹ p h: qđ eſt dn̄s ſuoꝝ actuū: q̄ꝫuis in eſſendo τ opando (de qb⁹ nō ē pn̄s negociuꝫ) p aliō differat.

Et ſic ſtat ſolida lr̄a: τ quo ad pceſſū: τ q̄ ad diſtinctionē. ¶ In corpe eiuſdē articuli circa illā ꝓpōnē. Obm volūtatis ē finis: dubiū ē: qꝛ aut ē ſermo de formali ac ꝓ obo: aut nō: ſi ſic: falſū ē: nā finis ē ps ſubiua obi volūtatis: qꝛ volūtas extēdit ſe ad finē: τ ad ea: q̄ ſunt ad finē: ſi nō: tūc ꝓbōnis iualida ē. Nā ꝯſtat: ꝙ i reliq̄ p̄miſſa.ſ. actiōes oēs ꝓcedētes ab aliq̄ potentia ꝓcedunt ſm rōnem ſui obiecti:

Digitized by Google

aperte loqtur de obiecto primo ⁊ formali.

¶ Ad hoc dr̃: ꝙ lr̃a loqtur de primo ⁊ formali obo volūtatis: vt pꝫ in rñſiōe ad 2m: ⁊ de fine in actu exercito: ⁊ ꝓpterea addidit fini bonū: dicēdo finis ⁊ bonū: hoc.n. exercet finalē cāſalitatē: nec obſtāt ea: q̄ ſunt ad finē: qm̄ ea: q̄ ſunt ad finē: vt ſic: nō appetunt̃ niſi rōne finis: vñ rō eadē ſemꝑ eſt oium volitoꝝ.ſ. finis: diuerſimode tn̄.ſ. in ſe vel i alio participata: ⁊ hoc formalr̃ vl̃ virtualr̃: qḋ dico ꝓpter volita vel nolita nālr̃: ſeu abſolute: de q̄bus in primo libro tractatū ē.

¶ In calce eiuſdē articuli dubiū nouitioꝝ occurrit: q̄ (?) ex h: ꝙ voluntatis obm formale ē finis: ꝯcluſū eſt ꝙ oēs actiōes hūane ſunt ꝓpter finē: ōbebat nā ꝙ ꝯcludi. ergo oēs actiōes humane tēdūt in finē: ſicut ex h: ꝙ color ē obm viſus. ꝯcludit̃ ergo oīs oꝑatio viſus tēdit in colorē. Et in ꝓpoſito ex hoc: ꝙ bonum eſt obiectum voluntatis. ergo omnis operatio voluntaria tendit in bonum.

¶ Ad hoc dr̃: ꝙ q: tendere in aliqd cōe ē oi tēdēti i terminū: fieri aūt: vel eē ꝓpter aliqd ſpālīter ē appropriatū cāſalitatis finis expſſiōi: ⁊ doctrina ex ꝓprijs tradēda eſt: iō lꝫ potuiſſet ꝯcludi. q̄ oēs actiōes hūane tēdūt in finē: q: ſi ſunt ꝓpter finē tēdūt in finē: oportuit tn̄ ſpecificare ꝓpriū modū tēdēdi in cām finalē: ⁊ dicere. q̄ ſunt ꝓpter finem. Et ſcito ꝙ id qḋ i actu ſignato ſignificat eē: fieri: agere ꝓpter finē: ſignificat in actu exercito tēdere i bonū: vt ſic: q: bonū exercet rōnē finis. Et ꝓpterea idē ēt eſt tēdere i bonū: vt ſic: ⁊ ꝓpter finē. Sed auctor ly ꝓpter finē vſus ē ad claritatē doctrine ď fine in actu ſignato: vocabulis vtēs: vt cōiter phi faciūt: ſic ēt de agere ⁊ tēdere: ⁊ alijs hōꝰ ē ſermo: agere.n. ducē belli ꝓpter finē: ſignificat h: qḋ exercet dirigere aciē exercitus ad ꝯſidā victoriā ⁊ gl̃iam. Et ſilr̃ eē ꝓpter finē exercet̃ ꝑ h qḋ ē eē meliꝰ: vtiliꝰ: ꝯuenietiꝰ: ⁊ alia hōꝰ bonitatē iportātia.

¶ In rñſione ad pᵐ eiuſdē articuli circa illa v̄ba finis: vt eſt pmus in intētione hꝫ rōnē cāe: dubiū occurrit. An res ſit finis ſm ꝙ eſt in intētiōe: an ſm ꝙ eſt in reꝝ nā. Difficultāt.n. hoc diuerſe ꝯdōnes finis: dr̃.n. de fine: ꝙ ē pma cā: ꝙ cā cāꝝ: qḋ mouet agēs: ꝙ mouet non motū. Et rurſus de eodē dr̃: ꝙ ē vltimū: ꝙ optimū: ꝙ penes defectū aſſecutiōis ipſiꝰ dr̃ agēs fruſtra egiſſe. Ex hīs.n. vr̃ ꝙ eſſe finē ꝯuenit rei ſꝫ eē in reꝝ nā: nā illud ē vltimū optimū: ⁊ quo nō ꝑueniēte dr̃ fruſtra. Ex p̄orībꝰ āt apparet: ꝙ eſſe finē ꝯuenit rei ſꝫ eē i intētiōe: nā ſꝫ illud ē primū cāt oēꝫ cāſalitatē ceteroꝝ: ⁊ ē mouēs nō motū: verba quoqꝫ ſancti Thome hic: ⁊ Auer. in 12° meta. ꝯmē. 36. nō ꝯſonare vr̃: dū hic dīc: ꝙ res ꝑut ē p̄or ſm intētionē hꝫ rōnē finis: ibi v̄o dr̃: ꝙ balneū ſꝫ ꝙ ē in aīa ē agēs deſideriū: ſꝫ v̄o eē ex eſt finis: vt igit̃ res nō remaneat ambigua. p̄ ponā tres ꝓpoſitiōes declarādo illas. deinde ꝓbabo illas. ⁊ ſic 3° patebit v̄itas. Pria ꝓpō ē eē i itētiōe nō ē rō finis: ſꝫ eiꝰ ꝯdō.

tur a pricipio illius generis: ſꝫ finis ē pricipiū in oꝑabilibus ab h[illegible]e: vt pꝫ ꝑ phm in ſcḋo phiſ. q̄ hoi ꝯuenit oia agere ꝓpter finē. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ actionū: q ab hoie agunt̃: ille ſole ꝓprie dnr̃ hūane: q̄ ſunt ꝓprie hois iq̄ʒtū ē hō. Differt āt hō ab alijs irrōnalibꝰ creaturis in h: qḋ ē ſuoꝝ actuū dñs. Vñ ille ſole actiones vocant̃ ꝓprie hūane: quaꝝ hō ē dñs. Eſt āt hō dñs ſuoꝝ actuū ꝑ rōneꝫ ⁊ volūtatē: vñ ⁊ liberꝝ arbitriuꝫ eē dr̃ facultas volūtatis ⁊ rōnis. Ille ḡ actiōes ꝓprie hūane dnr̃: q̄ ex volūtate deliberata ꝓcedūt: ſique aūt alie actiones hoi ꝯueniāt pñt dici qdeꝫ hois actiōes: ſꝫ nō ꝓprie hūane: cū ñ ſint hois inq̄ʒtū ē hō. Manifeſtū ē āt: ꝙ oēs actiones: q̄ ꝓcedūt ab aliq̄ potentia cāntur ab ea ſm rōnē ſui obi. Obm aūt volūtatis ē finis ⁊ bonū: vñ oꝫ ꝙ oēs actiōes humane ꝓpter finem ſint.

¶ Ad primū ergo dicēdū: ꝙ finis ⁊ ſi ſit poſtremus in executione: eſt tamen primus in intentione agētis: ⁊ hoc mō habet rōnem cauſe.

Scḋa ē: eē in executiōe nec rō nec ꝯdō finis eſt: ſꝫ coincidēs illi. Tertia ē: eē i reꝝ nā ē rō finis. ¶ Ad quaꝝ euidētiā ſcito p̄: ꝙ ſicut in cāſalitate efficiēte diſtiguēdū ē de rōe efficiēdi: ⁊ ꝯdōne efficiētis. Dicimꝰ.n. quū medicꝰ medet̃ ꝙ rō medēdi ē ars medicine: ꝯdō v̄o medicātis ē exiſtere eē ſingulare quodā ſubſiſtēs ⁊c̃. Ita i cāſalitate finali diſtinguēdū ē iter rōnē finaliçādi: ⁊ ꝯdōnē finaliçātis. Et vt experientia in nobiſipſis teſtat̃: i ter agēs ⁊ finē quo ad h tn̄ intereſt: ꝙ vlr̃ loquēdo rō agendi ē forꝰ: iuxta illud tertij phi. textu. 17. ſemꝑ exiſtimabitur ſpēs aliq̄ mouere. Conditio v̄o agētis eſt [illegible] ſubſiſtere: vel in ſubſiſtēte eē: iuxta illō pmi metaphi. Actōes ſūt ſbſiſtētiū. Rō aūt finaliçādi ē eē rei: q̄ finis dr̃. Cōditio v̄o finaliçātis ē eē in itētiōe. Scito ſcḋo: ꝙ eſſe in nā ab eē in executione: lꝫ non diſtinguat̃ ſicut vnū eē ab alio eſſe: diſtinguit̃ tn̄ adeo ab eo vt eē in executione: vt ſic ſignificet eſſe vt pēdens ab agente. Eſſe vero in reꝝ nā hoc nec includit: nec excludit: imo fundare pōt cāſalitatē: ex qua dependet agens ⁊ eius executio: ⁊ ſic pꝫ ſenſus ꝓpoſitionū poſitaꝝ. Probantur aūt ſic: finis bonū: ⁊ appetibile eiuſdē ſunt rōnis ⁊ ꝯdōnis: vt pꝫ ex 2° phiſi. ⁊ p̄ ethi. ergo rō appetibilis eſt rō finis: ⁊ ꝯdō appetibilis eſt ꝯdō finis: ⁊ ecōuerſo. Et ſilr̃: qḋ nō ē rō vnius: nō eſt rō alterius. Mō cōſtat: ꝙ rō ꝙ ſanitas appetat̃ eſt eē nō in aīa: nā non appetit infirmus ſanitatē in aīa: ſed i rerū nā. ergo eē ſanitatis in reꝝ nā eſt ratio finaliçandi. Et rurſus cōſtat: ꝙ ſanitas nunq̄ꝫ appeteret niſi obiecta ⁊ cognita. ergo eē in intētione eſt cōditio finaliçantis. Et rurſus cōſtat: ꝙ appetibile mouet nō motū. ergo eē in executione: qḋ ē eē in dependentia ad agens nō eſt rō: nec cōditio finis: ſed q: finis generationis ⁊ forma geniti coīcidūt in idem numero ex ſcḋo phiſico. ideo eē in executione coincidens quoddā eſt. Et ſi queras de eſſe ſanitatis in reꝝ nā: an finaliçandi rō ſit qn̄ eſt: aut qn̄ futurū eſt: rñdeo ꝙ vtroqꝫ tpe reſpectu diuerſoꝝ actuū appetitus: cuiꝰ ꝓpriuꝫ eſt obm finis ⁊ bonum. Nā eſſe in reꝝ nā ſanitatis futurū mouet finaliter appetitū ſm actum deſiderij. Et ideꝫ eē poſtmodū preſens mouet appetitū ēt finaliter ſꝫ actū delectationis. Habet.n. hoc ſingulare genus cauſe finalis vt cauſalitatē ſuam actu exerceat: ēt hñs tn̄ eē in anima tanq̄ꝫ cōditionē cauſe: nec hoc eſt magis mirum q̄ꝫ mirabilis ſit diuerſa nā cauſandi. Verū aduerte hic duo. Primū eſt: ꝙ rō deſiderabilis non excludit eē in reꝝ natura preſentialiter: qm̄ eſſe ſanitatis deſideratur nō ſolum dū nō eſt: ſed vſqꝫ quo habeat̃ incluſiue: proportionalr̃ tn̄. i. ꝙ ſicut agens agit donec ſanitas habeat̃ incluſiue: ita ſanitas ſemꝑ finaliçat. Et ſicut illud agit vt in via ⁊ vt i termino: ita finis ꝓportionalr̃: equale.n. opꝫ eſſe tēpus finaliçandi tempori agēdi: aliogn agens ageret non ꝓpter finem.

Scḋm

Digitized by Google

Scd̄m ē ꝙ rō delectabilis nō excludit eē in intētione vt ↄdōnē: vt pꝫ i aīalib⁹. Uñ ex h̄: ꝙ rō finaliçādi ē qñqꝫ eē in reꝝ nā̄ pn̄tialr nō excludit᷑ vl̄r dcm̄ hui⁹ lr̄e. ſ. ꝙ ſ3 ꝙ ē in intētiōe hꝫ rōnē finis. Semp. n. exigit᷑ iſta ↄdō: ꝛ ſi in pure nālib⁹ illā q̄ris: memento ꝙ opus nāe ē opus intelli gētie: ꝛ ceſſabit qō. Ex his aūt facile pꝫ ↄſonātia ac rō di/ ctoꝝ de fine. De fine. n. dr̄: ꝙ ē finis ſm ꝙ ē in intētiōe: ꝛ verꝫ ē put li ſ3: ſeu inq̄tū dno/ tat ↄdōnem fi/ nis: ꝛ ꝙ eſt vlti mus: optim⁹: ꝛ ſ3 eē ex̄ ꝛ pfcm̄ ꝛc̄. ꝛ verꝫ ē put denotat᷑ rō fi/ nis: ſ3 eſto cau/ tus: ꝙ aliđ ē di cere finis rō eſt vltima optia p fecta eē ex̄ ꝛc̄. Et aliđ ē dicere finis rō ē in ſta tu optimo vlti/ mo perfecto ex̄ aiuꝫ ꝛc̄. In p̄ ō/ notat᷑: ꝙ rō fi/ naliçandi ſit ta lis ſ3 ſe forma/ liter. In z° vō ꝙ hēat talē ſta tū q̄ſi ↄdōnem reqſitā ad fina liçādū: vñ pma ↄcedat᷑. z² autē vtpote falſa ne gāda ē. Sanitas. n. deſiderat᷑ ſm eſſe pfectiſſimū quo ad rōnē deſiderabilis: ſed quū deſiderat᷑ nō hꝫ ſtatū pfectiſ/ ſimū: imo ille deſiderat᷑ vt hēatur. Qđ aūt obycit᷑ de fru/ ſtra nihil officit: nā fruſtra nō dr̄ p priuationē cālitatis fi/ nalis: ſ3 p priuationē aſſecutiōis ex pte efficiētis pſuppoſi ta cālitate finali: qđ. n. agit pp finē ſi nō aſſequat᷑ illū fru ſtra laboraſſe dr̄: ꝛ ſi inſtet᷑: qꝛ in ipa aſſecutione finis cāli tas ē finalis: iā pꝫ rñſio: ꝙ ē tunc ↄſumatio finaliçādi ſic ꝛ agēdi: ꝛ ſic ex rōne ipſi⁹ fruſtra nihil aliud hr̄: niſi ꝙ rō finaliçandi ē eē in reꝝ nā: ꝛ ꝙ eē in reꝝ nā futuꝝ gdeꝫ fi/ naliçat: nouiter āt pn̄s ↄſumat finaliçationē deſiderij: qđ totū ꝛ veritati ꝛ doctrine huic ↄſonat. Auerroiſ quoqꝫ ver ba q̄tū ad ppoſitū ſpectat. ſ. de finis rōne nobis atteſtan/ tur: nā de fine quo ad rōnē finis dicit: ꝙ eſt eſſe ex̄: qđ nos docuimus: q̄tū vō ad eſſe intra: ꝙ ſit: vel nō ſit ↄdō nihil dicit. Qđ vō dicit: ꝙ ſ3 eē intra ē agēs: alterius negocij ē: ꝛ tractatū in primo libro: quare ꝛc̄.

¶ In rñſiōe ad z^m circa rōnē qua oñdit᷑: ꝙ act⁹ volūtatis nō pōt eē vltim⁹ finis: dubiū occurrit an itēdat de vltio fi ne vt res dr̄ finis: aut de vltio fine vt adeptio rei dr̄ finis. ſi lr̄a. n. itēdit de vltio fine p̄ mō: ↄſtat ꝙ nō ſolū act⁹ vo/ lūtatis: ſed null⁹ act⁹ cuiuſcūqꝫ po᷒ pōt eē finis vltim⁹: ſic . n. ſol⁹ de⁹ ē finis vltim⁹: ſi aūt intēdit de fine z° mō: tūc maior. ſ. finis ē obm̄ volūtatis: h̄ mō itellecta eēt pbāda. Negat᷑. n. de facto a ponētib⁹ felicitatē in actu volūtatis: ponūt. n. actū amādi deū vltimū finē vt adeptionē: ipꝫ vō deum vt eē adeptum: ꝛ ſic ſm iſtos diceretur ad hanc rō nem littere: ꝙ finis vt res eſt obiectū volūtatis: finis ve/ ro vt adeptio eſt actus elicitus voluntatis.

¶ Ad h̄ rñderi pōt q̄tū ad ppo^m ſpectat: p̄ ꝙ lr̄a loq̄t ð vl/ timo fine integralr: ꝛ non p hac vel illa ei⁹ pte: vel q̄ſi pte . ſ. re vel adeptiōe: ita ꝙ maior ē finis vltimus ſimplr̄ ꝛ ſi ſm aliqd ei⁹ ē obm̄ volūtatis: ꝛ ē iſta ppō iductiue nota: nā nunqꝫ in numeꝝ inuenit᷑ ponere finis: vt res ↄ finē vt adeptio. Auarus. n. p ohō eodē reſpicit hr̄e pecuniā: ꝛ ifir/ mus hr̄e corpus ſanū ꝛc̄. Sub hac aūt ppōne nō pōt ſub ſumi de actu intell's: ſic de actu volūtatis: qđ nō ē obꝫ p̄^m voluntatis: nā de actu volūta/ tis ē veriſſimū: de actu vō itel/ lectus ē falſuꝫ: qm̄ nō ſolū bo nū: ſed bonum cognitū ē obm̄ pmum volūta tis: ꝛ ſic rō lr̄e de fine ſimplr̄ intellecta ifert intētū... ꝙ act⁹ voluntatis nō pōt eē vltimus finis: qꝛ nō pōt eē obm̄ primū volūtatis. Se/ cundo pōt dici ꝙ iſte ſermo pt intelligi de fi/ ne eo mō: quo res dicit᷑ finis: ſed non eſt ſer/ mo de fine vlti mo cōiſſimo q̄ lis eſt deus: ſed pprio hois: de quo h̄ occultū lr̄a pādit: ꝙ ſi ē aliq̄ actio hois: ꝙ illa non pōt eē act⁹ elicitus volūtatis: nec ē eadē rō de actib⁹ alte/ rius po᷒: puta itell's: qꝛ ille ex q̄ pōt eē obꝫ volūtatis: nō p hibet᷑ ex h̄ qn ſit finis vt res. Et ppea forte lr̄a ñ affirmati ue: ſ3 ↄdōnalr dic̄: ſi aliq̄ actio hois ē vltimus finis. Sat . n. ē huic lr̄e ſaluare: ꝙ ēt ſi hō ageret actionē: q̄ eēt vltius finis: vt res ē vltim⁹ finis. adhuc vificaret᷑: ꝙ tunc ageret ēt pp finē: qꝛ vellet illā actionē: ꝛ ſic ipꝫ velle eēt pp finē. Nec ſubeat hic dubitatio: quō actio illa vltia: i q̄ ↄſiſtit fe licitas vltia ſit iperata apud doctrinā ſancti Thome: qm̄ ponit volūtatē ꝛ itellm̄ nāli motu ferri in deū oblatū cū lumine glie. Hec. n. ſolues itnēdo: ꝙ loq̄t de hoie inq̄tū hō: ꝛ ñ q̄ten⁹ diuie ↄſors ē nāe p gliaꝫ: ꝛ ſi hāc lr̄e rñſionē notaueris pſpicies iterp̄tationē pncipalis ↄclonis rñſiue poſite in corpe huius arti. ſ. oēs actōes hūane ſūt pp finē: ly. n. oēs nō diſtribuit p oīb⁹ actiōib⁹ ſeorſum ſūptis: ſ3 p ſingulis pfecte: ſeu integralr̄ ſūptis: ſi. n. aliq̄ actio intell's eſt vltimus finis: illa ſm ſe ſola nō pōt eē pp finē: ſed ipa rōne eius velle: a quo pēdet: qđ in ſe participatiue claudit eſt pp finē: ꝛ ſic oēs actiōes humane ſunt pp finem.

¶ Ad ſcd̄ʒ dd̄ʒ: ꝙ ſiqua actio hūana ſit vltim⁹ finis oʒ eā eē volūtariā: al's ñ eēt hūana: vt dcm̄ ē. Actio āt aliq̄ duplr̄ dr̄ volūtaria. Uno mō qꝛ iperat᷑ a volūtate: ſic ambulare vl' lo q. Alio mō: qꝛ elicit᷑ a volūta/ te ſic ipꝫ velle. Impoſſ'e āt ē ꝙ ipſe act⁹ a volūtate elicit⁹ ſit vl tim⁹ finis: nā obm̄ volūtatis eſt finis: ſic obm̄ viſus eſt co/ lor. Uñ ſic ipoſſ'e ē: ꝙ primuꝫ viſibile ſit ipꝫ videre: qꝛ oē vi dere ē alic⁹ obi viſibilis: ita ē i poſſ'e: ꝙ primū appetibile: qđ ē finis ſit ipꝫ velle. Uñ relinq tur: ꝙ ſiq̄ actio hūana ſit vlti/ mus finis: ꝙ ipa ſit ipata a vo lūtate: ꝛ ita ibi aliq̄ actio hois ad min⁹ ipꝫ velle ē pp finē: qc qd ergo hō faciat verꝫ ē dicere ꝙ hō agat pp fineꝫ: ēt age[n]do actionē: q̄ ē vltim⁹ finis. ¶ Ad tertiū dd̄m: ꝙ h⁹ actiōes non ſūt pprie hūane: qꝛ nō pcedūt ex deliberatiōe rōnis: q̄ eſt p/ priū pricipiū humanoꝝ actu/ um: ꝛ iō hn̄t quaſi finē imagi/ natū: nō aūt p rōnē pſtitutū.

¶ Utrū agere ppter finē ſit p/ prium rōnalis nature. Ar. II.

Ad ſcd̄m ſic pceditur. Videt᷑ ꝙ agere pp fi/ nē ſit ppriū rōnalis na ture: hō. n. cui⁹ ē ager᷑ pp finē nūqꝫ agit pp finē igno tū: ſ3 multa ſūt: que nō cogno ſcūt finē: vel qꝛ oīno carēt co/ gnitōe: ſic creature iſenſibiles vl' nō apphēdūt rōnē finis: ſi/

¶ Articulus ſecundus.

In articulo ſcd̄o dubiū occurrit qd interſit iter apphendere finē: ꝛ apphēdere rōnē finis: hāc. n. drīaꝫ ↄſti tuit lr̄a radicē drīe iter rōnalia ꝛ irrōnalia ſē/ ſitiua i agēdo pp finē. Nō. n. pt dici: ꝙ p fineꝫ intelligit᷑ hic finis: ꝛ p rōnē finis itelligit᷑ q̄ddītas finis: qm̄ mlier pparās cibos: vt comedat hora prādij q̄dditatē comeſtiōis: nec i vl' nec i pticulari nouit: ſed ad hūc finē: q eſt tūc comedere apprehēſū ordinat pparationē ſuā.

¶ Ad hoc dr̃: ꝙ cũ rõ finis ↄſiſtat in hoc: qđ eſt eẽ: cuius cã
ſeu ꝑꝑ qđ cognoſcere rõnẽ finis eſt cognoſcere habitudi
nẽ finis ad id qđ ẽ ad finẽ: q.n. ꝓportionẽ hoꝝ cognoſcit
ad finẽ ſe mouere põt: ⁊ q nõ nouit: nõ põt. Cuius ſignũ ẽ
ꝙ apprehẽſo aliquo fine: puta ſanitate nihil agimus ꝑꝑ
ipſaꝫ donec co/
gnoſcamus ha
bitudinẽ ei⁹ ad
exercitium: vel
dietã: vel potio
nẽ ⁊c̃. In cogni
tione ergo pro/
portiõis: ſeu ha
bitudinis rei: q̃
eſt finis ad id:
qđ eſt ad fineꝫ
vt ſic ↄſiſtit co/
gnoſcere rõneꝫ
finis. Et hic ori
tur dr̃ia in mo
uẽdo ſe ad finẽ
cognitum: ⁊ nõ
mouere ſe: vt i
littera dicit̃.
¶ In eodẽ ſcđo
articulo i rñſio
ne ad tertiũ no
ta rõnẽ optimã
quare opus na/
ture eſt opus in
telligẽtie.
¶ Artic. terti⁹.
In ter
tio ar/
ti/
culo dubiuꝫ oc
currit circa pro
ceſſum lr̃e: naꝫ
digredi vr̃ a pn̄
cipio actiuo ad
pn̄cipiũ finale:
dũ aſſumit vl̃r
ꝙ actio ſpecifi/
cat̃ ab actu: qui
eſt principium
agẽdi: vt calor
calefactionis: ⁊
ſubſumit: ꝙ fi
nis eſt obm̃ vo
luntatis: ac per
h̄ pn̄cipiũ act⁹
deliberati a vo
luntate: ⁊ ſic cõ
cludit fineꝫ vt
pn̄cipiũ ſpecifi
care actionem
humanã. Con/
ſtat. n. ꝙ finis
nõ ẽ actus: q ſit
pn̄cipiũ agẽdi:
ſed ẽ finis pro/
pter quẽ agens
principio agen
di agit: malus igitur videtur ꝓceſſus littere.
¶ Ad hoc dicit̃: ꝙ finis ẽ nõ ſolũ finis: ſed obm̃ volunta/
tis: ac ꝑ hoc loco forme: q̃ eſt principiũ agẽdi. balneũ. n. in
quit Auerroys in aia ẽ agẽs deſideriuꝫ. Et ſi ↄ hoc iſtetur
q: nõ ſaluat̃ iuxta hanc rñſionẽ ſermo formalis. ſ. ꝙ finis
ſpẽm det actio
ni hũane: ſꝫ res
q̃ ẽ finis: rñden
dum ẽ: ꝙ finis
inq̃ꝫtũ finis hꝫ
ꝙ ſit obꝫ volũ/
tatis: ⁊ ſic ratio
agẽdi tali potẽ
tie: cui⁹ ẽ ꝓpriũ
obm̃: ⁊ ſic ẽ ſer/
mo formal̃: ꝙ
finis ſpecificat
actionẽ huma/
naꝫ: ⁊ nulla di/
greſſio i ꝓceſſu
ↄmiſſa ẽ. Sꝫ di
uerſus modus
hñdi rõnẽ agẽ/
di icluſus i mi/
nore apparẽtiã
dat dubio: ipm̃
.n. eẽ: ꝑꝑ qđ vo
lũtas agit: ẽ eẽ
q̃ volũtas agit:
nec ſibi debet̃
alio mõ q̃ agit:
ſeu rõ agẽdi.
¶ In eodẽ arti.
nolo repetere
ſcripta. ſ. pn̄ıoꝫ
ptẽ. ſꝫ in rñſio/
ne ad p̃ᵐ nota
illa v̄ba: vt h̄ ip
ſũ ẽ ð rõe act⁹.
Ex his. n. pꝫ q̃
conformis. S.
Th. ſit doctria
ſupius tradita
de diſtinctione
intrinſeca q̃rũ/
dã reꝝ. ſ. poten
tiaꝝ actuũ mo
tuũ ⁊ hoꝝ ꝑ extri
ſeca: a qb⁹ rões
eaꝝ abſolui ne
queunt.
¶ In eodẽ 3° ar
ticulo in rñſiõe
ad 3ᵐ aduerte:
ꝙ auctor nõ ne
gat plalitatem
finiũ et ꝓrioꝝ
abſolute: ſꝫ ſpe/
cificãtiũ actuꝫ:
vnius. n. nũero
act⁹ ꝓut ſemel
egredit̃ ab ope
rãte (qđ dr̃ ꝑꝑ
acciñtes itentio
nes i ↄtinuãdo
actum)

cut bruta aialia. vr̃ ergo ꝓpriũ
eſſe rõnalis creature agere ꝑꝑ
fineꝫ. ¶ Preterea. Agere ꝑꝑ
finẽ ẽ ordinare ſuã actionẽ ad
finẽ: ſꝫ hoc ẽ rõnis opus. ergo
nõ ↄuenit his: q̃ rõne carent.
¶ Preterea. Bonũ ⁊ finis ẽ
obm̃ volũtatis: ſꝫ volũtas in
rõne eſt: vt dr̃ in tertio de aia.
ergo agere ꝑꝑ finẽ nõ eſt niſi
rõnalis nãe. ¶ Sꝫ ↄ ẽ quod
phs ꝓbat in. ij. phiſi. ꝙ non ſo
lũ intell's: ſed ẽt nã agit ꝓpter
fineꝫ. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ oĩa
agẽtia neceſſe ẽ agere ꝑꝑ finẽ.
Caũ. n. adinuicẽ ordinatarũ
ſi prima ſubtrahat̃ neceſſe eſt
alias ſubtrahi: prima aũt inter
oẽs cãs eſt cã finalis: cuius rõ
eſt: q: mã nõ ſeqt̃ formaꝫ: niſi
ſm̃ ꝙ mouet̃ ab agente: nihil
.n. reducit ſe ð potẽtia i actũ:
agẽs ãt nõ mouet niſi ex itẽtio
ne finis: ſi. n. agẽs nõ eẽt deter
minatũ ad aliqueꝫ effcm̃: non
magis ageret h̄ q̃ꝫ illud. ad h̄
ergo qđ determinatũ effcm̃ ꝓ
ducat: neceſſe ẽ ꝙ determinet̃
ad aliqđ certũ: qđ hꝫ rõneꝫ fi/
nis: hec ãt determiatio: ſic̃ i rõ
nali nã ꝑ rõnalẽ fit appetituꝫ
q dicitur voluntas: ita in aliȷ́s
fit per inclinationẽ naturalẽ: q̃
dr̃ appetitus nãlis. Tñ ↄſide
rãdũ ẽ: ꝙ aliqđ ſua actiõe vel
motu tẽdit ad finẽ dupliciter.
Uno mõ ſic̃ ſeipꝫ ad finẽ mo/
uẽs: vt hõ. Alio mõ ſic̃ ab alio
motũ ad finẽ: ſic̃ ſagitta tẽdit
ad determiatũ finẽ ex h̄ ꝙ mo
uet̃ a ſagittante: q̃ ſuã actionẽ
dirigit i finẽ. illa ꝗ̃ q̃ rõneꝫ hñt
ſeipã mouẽt ad finem: q: hñt
dñiuꝫ ſuoꝝ actuũ ꝑ liberꝝ arbi
triũ: qđ ẽ facultas volũtatis ⁊
rõnis. Illa v̾o: q̃ rõne carẽt tẽ
dũt i finẽ ꝑꝑ nãlẽ iclinationeꝫ
q̃ſi ab alio mota: nõ ãt a ſeipſis
cũ nõ cognoſcãt rõnẽ finis: ⁊
iõ nihil i fine ordiare pñt: ſꝫ ſo
lũ in finẽ ab alio ordinant̃: nã
tota irrõnalis natura cõparatur
ad deũ: ſic̃ inſtrm̃ ad agẽs pri
cipale: vt ſupra habitũ ẽ: ⁊ iõ
ꝓpriũ ẽ nãe rõnalis vt tẽdat i
finẽ: q̃ſi ſe agẽs vel ducens ad
finẽ. Nãe v̾o irrõnalis q̃ſi ab
alio acta vel ducta: ſiue i fineꝫ
apphẽſuꝫ: ſic̃ bruta aialia: ſiue
i finẽ nõ apphẽſũ: ſic̃ ea: q̃ oĩo
cognitõe carẽt. ¶ Ad primuꝫ
ꝗ̃ dđꝫ: ꝙ qñ hõ ꝑ ſeipꝫ agit ꝑꝑ
finẽ cognoſcit finem: ſꝫ qñ ab
alio agit̃ vel ducit̃: puta cum
agit ad ipiũ alteri⁹: vel cũ mo
uet̃ altero ipellẽte nõ ẽ neccĩuꝫ
ꝙ cognoſcat finẽ: ⁊ ita ẽ i crea
turis irrõnalib⁹. ¶ Ad ſcđm
dđm: ꝙ ordinare i finẽ ẽ eius:
qđ ſeipm̃ agit i finẽ. Eius v̾o
qđ ab alio agit̃ i finẽ ẽ ordiari
in finẽ: qđ põt eẽ irrõnalis nãe
ſꝫ ab aliquo rõnẽ hñte. ¶ Ad
tertiũ dđm: ꝙ obm̃ volunta/
tis ẽ finis ⁊ bonũ in vli: vñ nõ
põt eẽ volũtas in his: q̃ carẽt
rõne ⁊ intellu: cum nõ poſſint
apphendere vleꝫ: ſꝫ ẽ in eis ap
petit⁹ nãlis vel ſenſitiu⁹ deter
minat⁹ ad aliqđ bonũ ꝑticula
re. Manifeſtũ ãt ẽ: ꝙ ꝑticula
res cãe mouent̃ a cã vli: ſic̃ cũ
rector ciuitatis: q itẽdit bonũ
cõe: mouet ſuo iperio oĩa ſua
ꝑticularia officia ciuitatis: ⁊
iõ neceſſe ẽ ꝙ oĩa: q̃ carẽt rõne
moueant̃ i fines ꝑticulares ab
aliqua volũtate rationali: que
ſe extendit in bonũ vniuerſale
. ſ. a volũtate diuina.

¶ Utꝝ act⁹ hoĩs recipiat ſpẽm
ex fine. Artic. III.

Digitized by Google

actū) vnus ſolus eſt finis pprius a quo eſt ſpecies velut ſubſtantialis a ceteris aūt accidentales ſpēs ſunt: vt inferius clarificabiť de circunſtantijs.

AD tertiuʒ ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ actꝰ hūani nō recipiāt ſpēʒ a fine: finis.n.ē cā extrinſeca: ſʒ vnūqdqʒ hʒ ſpēʒ ab aliquo pꝛicipio itriſeco: ḡ actꝰ hūani n̄ recipiūt ſpēʒ a fine. ℂ Preterea. Illud qd̄ dat ſpēʒ oʒ eē priꝰ: ſʒ finis ē poſterioꝛ i eē: ḡ actꝰ hūanꝰ nō hʒ ſpēm a fine. ℂ Preterea. Idē nō p̄t eē niſi i vna ſpē: ſʒ eūdem numero actū ↄuenit oꝛdiari ad diūſos fines: ḡ finis n̄ dat ſpēʒ actibꝰ hūanis. ℂ Sʒ ↄ̄ ē qd̄ dič Augu. in li. de moꝛibꝰ eccle. ⁊ manicheoꝝ. Scd̄m ꝙ finis ē culpabilis vl̓ laudabilis ſc̄m h̄ ſūt opa nr̄a culpabilia vl̓ laudabilia. ℂ Rn̄deo dd̄ʒ: ꝙ vnūqdqʒ ſoꝛtiť ſpēʒ ſc̄m actū: ⁊ nō ſc̄ʒ potētiā: vn̄ ea q̄ ſūt ↄpoſita ex mā ⁊ foꝛma ↄſtituunť ſuis ſpēbꝰ p ꝓpꝛias foꝛmas: ⁊ h̄ et cōſideradū ē in motibus ꝓpꝛijs. Cū.n.motꝰ quodāmō diſtinguať p actōeʒ ⁊ paſſionē: vtrūqʒ hoꝛuʒ ab actu ſpēm ſoꝛtiť: actio qdē ab actu q ē pꝛicipiū agēdi: paſſio ab actu q ē terminꝰ motꝰ nr̄i: vn̄ calefactō actio nihil aliđ ē q̄ʒ motio qdā a caloꝛe ꝓcedēs: calefactio v̄o paſſio nihil aliđ ē q̄ʒ motꝰ ad calorē. Diffō aūt manifeſtat rōnē ſpēi ⁊ vtroqʒ mō actꝰ hūani: ſiue ↄſiderēť p modū actionū ſiue p modū paſſionū ſpēm a fine ſoꝛtiūť: vtroqʒ.n. mō p̄nt cōſiderari actꝰ hūani: eo ꝙ hō mouet ſeipſʒ ⁊ mouet a ſeipo: dcm̄ ē āt ſupꝛa ꝙ actꝰ dn̄r hūani inq̄ʒtū ꝓcedūt a volūtate dliberata. obm āt volūtatis ē bonū ⁊ finis. ⁊ iō manifeſtū ē: ꝙ pꝛicipiū hūanoꝝ actuū inq̄ʒtū ſūt hūani ē finis: ⁊ ſilr ē terminus eoꝛūdē. nā id ad qd̄ teriať actꝰ hūanꝰ ē id qd̄ volūtas itēdit tāq̄ʒ finē: ſič i agētibꝰ nālibꝰ foꝛa gn̄ati eſt ↄfoꝛmis foꝛe gn̄antis: ⁊ q2 vt Ambꝛo. dicit ſup Lucā. Moꝛes ꝓpꝛie dn̄r hūani: actꝰ moꝛales ꝓpꝛie ſpēʒ ſoꝛtiunť ex fine. nā idē ſūt actꝰ moꝛales ⁊ actꝰ hūani. ℂ Ad pꝛimū ḡ dd̄ʒ: ꝙ finis n̄ ē oīno aliqd extriſecū ab actu q2 ↄpaˀ rať ad actū: vt pꝛicipiū vl̓ terminꝰ: ⁊ h̄ idē ipſʒ ē d rōne actꝰ vt. ſ. ſit ab aliq̄ q̄ʒtū ad actionē ⁊ vt ſit ad aliqd quātū ad paſſionē. ℂ Ad ſcd̄ʒ dd̄ʒ: ꝙ finis ſc̄ʒ ꝙ ē pꝛioꝛ i itētiōe vt dcm̄ ē: ſc̄ʒ h̄ ptinet ad volūtatē: ⁊ hoc mō dat ſpēm actui hūano ſiue moꝛali. ℂ Ad tertiū dd̄m: ꝙ idē actꝰ nūero ſc̄ʒ ꝙ ſemel egredič ab agēte nō oꝛdinať niſi ad vnū finē ꝓximū a q̊ hʒ ſpēʒ: ſʒ p̄t oꝛdiari ad ↄ̄les fines remotos: quoꝝ vnꝰ eſt finis alteriꝰ: poſſe tn̄ ē ꝙ vnꝰ actꝰ ſc̄m ſpēm nāe oꝛdineť ad diūſos fines volūtatis: ſič h̄ ipſʒ qd̄ ē occidere hoieʒ qd̄ ē idē ſc̄ʒ ſpēm nāe p̄t oꝛdiari ſič i finē ad ↄſeruationē iuſtitie ⁊ ad ſatiſfaciēdū ire ⁊ ex h̄ erūt diūſi actꝰ ſc̄m ſpēm moꝛis: q2 vno mō erit actꝰ virtutis: alio mō erit actꝰ vitij: nō .n. motꝰ recipit ſpēʒ ab eo ꝙ ē terminꝰ p accn̄s: ſʒ ſolū ab eo ꝙ ē terminꝰ p ſe. fines āt moꝛales accidūt rei nāli: ⁊ ecōuerſo: rō nālis finis accidit moꝛali. ⁊ iō nihil ꝓhibʒ actꝰ q ſūt idē ſc̄ʒ ſpēʒ nāe eē diuerſos ſc̄m ſpēʒ moꝛis: ⁊ ecōuerſo.

ℂ Vtrū ſit aliqs vltimus finis hūane vite. Ar. IIII.

AD q̄rtū ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ nō ſit aliqs vltimꝰ finis hūane vite: ſʒ ꝓcedať i infinitū Bonū.n. ſc̄ʒ ſuā rōnē ē diffuſi

Arti. quartus.

In articulo q̄rto eiuſdem prime qōnis dubium eſt circa reſponſionē ad primuʒ quū dič ꝙ de rōne boni ē ꝙ aliqd ab ipſo effluat nā ſi hoc eſt verum ſequiť primo ꝙ de rōne boni qd̄ eſt eēntia diuina ē ꝙ aliquid ab ipſa effluat. Et cū illud qd̄ ē de rōne alicuius neceſſario conueniat illi ſequiť ꝙ neceo ab eēntia diuina aliqd effluat. Et ſic nō libere ſʒ neceo res effluxerūt i eē a deo. Seqť 2° ꝙ itellectꝰ diuinꝰ moderando effluxū bonoꝝ a primo bono auferat a bono id ꝙ ē de rōne eiꝰ qd̄ ⁊ ipoſſe eſt: ⁊ non eſt fas tribuere diuine ſapientie q̄ diſponit omnia ſuauiter: ꝓbať ſeq̄la q2 cōſtituendo vltimū bonū inferius: cū illud q2 bonuʒ eſt hēat de rōne ſua ꝙ aliqd ab eo effluat: ⁊ quia vltᵐ nihil ab eo effluit oʒ ꝙ ſit ablatum ab eo id qd̄ eſt de rōne eius.
ℂ Ad hoc dr̄ ꝙ iter finē ⁊ boᵐ h̄ intereſt ꝙ cuʒ finis hēat duo .ſ. eē obm appetitus (hʒ.n. rōnez appetibil) ⁊ eē cām finalē: finis.n. alicuiꝰ ē finis. Et 2ᵐ boꝛuʒ oꝛitur ex p̄mo. nā finis ex eo ꝙ appetibilis cāt finalr. bonū exercet rōnē finis q̄ ad p̄mū: ꝓpea ⁊ in p̄mo ethicoꝝ dr̄ bonū eſt qd̄ oīa appetunt. Et diuina eēntia hʒ rōnē boni reſpectu ſue nālis volūtatis vtpote ꝓpꝛiuʒ obm illiꝰ cuiꝰ ↄſtat nō eē finē poſitiue ſič nec aliā cāʒ. 2ᵐ āt expmiť noie finis ⁊ ꝓpea bonū exercet finē i ſe ipo: ⁊ in his q̄ ſūt ad finē vtpote appetibil̓ rōnē bēndia finis āt diſtiguiť ↄ̄ ea q̄ ſūt ad finē vt cā ab effectu. Ex his aūt deduciť cū duplex ſit effluxꝰ a bono. ſ. i appetitu ⁊ i re. Et p̄mꝰ in lr̄a vocať ſc̄ʒ oꝛdinē itētionis. 2ᵐ executiōis ſi ſit ſmo de effluxu in appetitu cōſtat ꝙ de rōne boni ē non ꝙ appetať ſed ꝙ ſit appetibile: ac p h̄ nō ꝙ ab eo aliqd effluat ſʒ ꝙ ſit tale a q̊ effluat appetitꝰ iui. Et ſi ↄ̄ h̄ opponať ꝓceſſus in infinitū. Quia ſi qōlibʒ bonū pariet ſuū amoꝛē. ⁊ ille amoꝛ cuʒ ſit bonū pariet ſuū amoꝛē: ⁊ ſič i infinitū: facil̓ ē rn̄ˢ ex rn̄ſiōe ad 3ᵐ ꝙ h̄ cuʒ ſit per accn̄s nō icōuenit ſoꝛtiri infinitatē: ſič i actibꝰ reflexis intellectꝰ. Si.n. eodē actu in obm ⁊ actū mens nr̄a ferreť in p̄mo actu eēt ſtatꝰ. ſicut ē i itellectu angeli. Si vero ſit ſmo de efflu

xui in re. sic tāto magis cōstat ꝙ nō ē de rōne boni diffun
dere se: sꝫ esse diffusiuū sui: qm̄ bonū ad actualē diffusio
nē sui i re nō ꝯuenit imediate: sꝫ mediāte cā efficiēte. vo
lūtate. s. cui⁹ ē obm a q̄ fit ꝙ sit actualr̄ finis alicui⁹: cui⁹
erat finis aptitudinalr̄ tm̄. Et ꝑpea p⁹ obtio nihil officit.

¶ Ad 2^m aūt di
cēdū est ꝙ cuꝫ
bo^m multipli
ter dicat. sicut
⁊ ens: nō ē vni
cū iudiciuꝫ de
oi bono dādū.
Sꝫ discernen
dū est ꝙ aliqd
dr̄ bonū: q2 est
qđ ē bonū: ali
qd q2 ē q̄ aliqd
ē bo^m: aliqd vt
actio boni: ali
qd vt termin⁹
ꝯsumās eē bo
nuꝫ ⁊ hꝫ. Et di
cendū ꝙ vnū
qđqꝫ eo mō q̄
ē bonuꝫ ē diffu
siuū sui i appe
titu: ⁊ silr̄ vnū
qđqꝫ eo mō q̄
ē bonū ē effusi
uuꝫ sui in re. i.
cōicatiuuꝫ sui
vel vt pn^m vel
vt termin⁹ vel
vt subm vl̄ vt
passio ⁊c. Et sic
diua sapia ⁊ fi
nē ꝯstituit pro
cessui bonoꝝ a
p̄ bono dū fini
ta ea ꝯstituit i
nuō pondere ⁊
mensura: ⁊ nul
lū bonū eo qđ
est de rōne sua
p̄uauit: sꝫ vni
cuiqꝫ nō eodē
mō distribuit
modos cōmu
niōis: vt simul
cōio oiūꝫ ⁊ sta
tus daretur bo
nis. Ab vltimo
nāqꝫ bono: ⁊ si
nō emanet ali
qd i re vlteri⁹:
est tñ h̄ bonuꝫ
qđ est termia
re effluxū bōi
⁊ perficere ac
ꝯsumare rē in
eē pfecto: qđ si
paꝝ boni est.

¶ Arti. IIII.

tuuꝫ sui: vt pꝫ p Dioni. vij. ca.
ð di. no. Si ḡ qđ ꝓcedit ex bo
no: ipꝫ et ē bonū: oꝫ ꝙ illđ bo
nū diffundat aliqd bonū: ⁊ sic
ꝓcessus bōi ē i ifinitū. Sꝫ bo
nū hꝫ rōnē finis. ḡ in finibus
ē ꝓcessus in ifinitū. ¶ Prete
rea. Ea q̄ sūt rōnis in infinitū
multiplicari pñt: vñ ⁊ mathe
matice q̄titates i ifinitū augē
tur. Spēs et nūeroꝝ pp h̄ sūt
ifinite: q2 dato quolꝫ numero
aliū maiorē excogitare potes:
h̄ desideriū finis seq̄t apphen
sionē rōnis: ḡ vr̄ ꝙ i finib⁹ ꝓce
dat in infinitum ¶ Preterea.
Bonū ⁊ finis ē obiectū volū
tatis: h̄ volūtas ifinities pt re
flecti supra seipaꝫ: possum. n.
velle aliqd: ⁊ velle me velle il
lud. ⁊ sic i ifinitū. ḡ i finib⁹ hūa
ne volūtatis ꝓcedit i ifinitū. ⁊
nō ē aliqs vltim⁹ finis hūane
volūtatis. ¶ Sꝫ ꝯ est qđ phs
dicit scđo metaph. ꝙ q ifinitū
faciūt auferūt naꝫ boni: h̄ bo
nū ē qđ hꝫ rōnē finis: ḡ ꝯ rōnē
finis ē ꝙ ꝓcedat i ifinitū: nece
est ḡ ponere vnū vltimū finē.
¶ Rñdeo dōꝫ ꝙ p se loquēdo
ipoſſe ē i finib⁹ ꝓcedere i ifini
tū ex q̄cūqꝫ pte. i oib⁹. n. q̄ p se
hñt ordinē adinuicem. oꝫ q re
moto prio remoueant ea q̄ sūt
ad primū. Vñ phs ꝓbat i. viii.
physicoꝝ ꝙ nō ē poſſe i causis
mouētib⁹ ꝓcedere i ifinitū. q2
nō eēt primū mouēs quo sub
tracto alia mouere nō pñt: cuꝫ
nō moueāt nisi p h̄ ꝙ mouent
a primo mouēte. i finib⁹ at iueni
tur duplex ordo. s. ordo itētio
nis: ⁊ ordo executōis. ⁊ i vtro
qꝫ ordie oꝫ eē aliqd primū: id
. n. qđ ē primū i ordine itētōis
ē q̄si pricipiū mouēs appetitū
vñ subtracto principio appeti

tus a nullo moueret: id at qđ ē
pricipiū i executiōe ē: vñ icipit
opatio: vñ isto pricipio subtra
cto nll's icipꝫ aliqd opari. pn^m
at itētiōis ē vltim⁹ finis. princi
piū at executiōis ē primū eoꝝ
que sunt ad finem. sic ergo ex
neutra parte possibile est in ifi
nitum ꝓcedere q2 si non esset
vltimus finis nihil appeteret:
nec aliq̄ actio terminaret: nec
et qesceret itētio agētis. Si at
nō eēt primū i his q̄ sūt ad finē:
null⁹ inciperet aliqd opari nec
terminaret ꝯsiliū: h̄ i ifinitū ꝓ
cederet: ea vo q̄ non hñt ordi
nē p se: h̄ p accñs sibi iuicē cō
iūgunt: nihil ꝓhibet ifinitatē
hre: cāe. n. p accñs idetermina
te sūt: ⁊ h̄ et mō ꝯuenit eē infi
nitatē p accñs i finib⁹: ⁊ his q̄
sūt ad fines. ¶ Ad primū ḡ di
cēdū ꝙ de rōne boni ē ꝙ aliqd
ab ipo effluat. nō tñ ꝙ ipm ab
alio ꝓcedat: ⁊ iō cuꝫ bo^m hēat
itētionē finis: ⁊ primū bonuꝫ
sit vltim⁹ finis: rō ista nō ꝓbat
ꝙ nō sit vltim⁹ finis. h̄ ꝙ a fine
prio supposito ꝓcedat i ifini
tū ifer⁹ v̄sus ea q̄ sūt ad finē:
⁊ h̄ qdē ꝯpeteret si ꝯsideraret
sola v̄tus primi boni q̄ ē ifini
ta: h̄ q2 primū bonuꝫ hꝫ diffu
sionē ſm itellectū cui⁹ ē hꝫ ali
q̄ꝫ cāꝫ certā ꝓfluere i cāta: ali
qs certus modus adhibet bo
noruꝫ effluxui a prio bono a q̄
oia bona pricipāt v̄tutē diffu
siuā. ⁊ iō diffusio bonoꝝ nō ꝓ
cedit i ifinitū. h̄ sic dr̄ Sap. xi.
De⁹ oia disposuit i nuō pōdē
⁊ mēsura. ¶ Ad scđꝫ dōꝫ: ꝙ i
his q̄ sūt p se: rō incipit a princi
pijs nālr notis ⁊ ad aliquē ter
minū ꝓgredit: vñ phs ꝓbat i
prio posterioꝝ: ꝙ i demrātiō
bus nō ē ꝓcessus in infinitū: q2

In eodē 4° arti° dubiū occurrit circa rn̄sionē
ad 2^m q̄ pacto pōt eē vex ꝙ iter spēs nuōꝝuꝫ
sit ordo p accñs ⁊ ꝓcessus in infi^m: q2 accidit
nuō pexsiti ꝙ ei addat vnitas: vr̄. n. i pmis ꝯ
cōem animi ꝯceptionē. s. ꝙ iter spēs ē ordo
p se: ⁊ ꝓbat rō
ne: q2 vna spēs
puta trinitas ē
p se pos q̄terni
tate: ⁊ q̄terni
tas ē p se poste
rior trinitate: ⁊
silr̄ ē de trigo
no ⁊ tetragono
¶ Ad h̄ dr̄ bre
uiter: q2 ex mo
ralia ē mā hec
ꝙ aliud ē loq
ð ordie entiū:
⁊ aliud de ordi
ne eorū vt cāe
⁊ cāti: sermo p̄
sens ē de ordie
finiū. i. cāruꝫ fi
naliū: ⁊ ꝑpea ð
ordie cāndi lo
quēdo dicit ꝙ
nūer⁹ ꝓcedens
ē cā p accñs nu
meri sequētis:
q2 accidit nuō
preexistēti: pu
ta 8^{rio}: vt sic ꝙ
addat vnitas
⁊ fiat nouēari
us: obiectio at
militat ð ordi
ne ipsaꝝ spērū
absolute nō in
ratiōe cāe ⁊ cā
ti: sꝫ si studiose
iquirit quō in
spēb⁹ nuōꝝ fi
gurarū ⁊ ꝓpor
tionū dat ꝓces
sus in ifinitaꝫ:
⁊ tñ cōiter dici
tur ꝙ in p se or
dinatis entib⁹
n̄ dat ꝓcessus
in infinitū. Di
cēdū ē ꝙ illud
cōe dcm̄ itelli
gēdū est de en
tib⁹ simplr̄ nō
de entibus ſm
qd: hē aūt spe
cies cū nō sint
nec eē possint i
actu sed semꝑ
sunt in actu ꝑ
mixto potētie:
vt pꝫ in 9° me
taphysice non
sunt iter entia

nisi

i demr̄atiõibꝰ attẽdit̄ ordo aliq̄ꝝ p̄ ſe adiuicẽ ꝯnexoꝝ ⁊ nõ p̄ accñs: in his ãt q̄ p̄ accñs ꝯnectunt̄ nihil ꝓhibet rõnẽ i īfinitũ ꝓcedere: accidit aũt ꝙ̃titati aut nuõ p̄exiſtẽti iquãtũ hꝰ ꝙ ei addat̄ quãtitas aut vnitas: vñ i hꝰ nihil ꝓhibet rõnẽ ꝓcedere i īfinitũ. ¶ Ad tertiũ dõz: ꝙ illa mltiplicatio actuũ volũtatis reflexe ſupra ſeipãm p̄ accidẽs ſe hz ad ordinẽ finiũ: qd̄ pz ex h̄ ꝙ circa vnũ ⁊ eũdem actũ idẽ̃ter ſemel vel pluries ſupra ſeipãz volũtas reflectit̄.

¶ Utꝝ vnius hõis poſſint eẽ plẽs vltimi fines. Arti. V.

AD qntũ ſic procedit̄. Uĩ ꝙ poſſe ſit volũtatẽ vniꝰ hõis i p̄la ſemi ſil' ſic̃ i vltimos fines. Dicit. n. Augu. xix. de ciui. dei: ꝙ qdã vltimum hõis finẽ poſuerũt i q̄tuoꝛ. ſ. voluptate. in q̄ete: i hõis nãe: ⁊ i ꝟtute: hec ãt mãifeſte ſũt plura. g̃ vnꝰ hõ põt ꝯſtituere vltimũ finez ſue volũtatis i multis. ¶ Preterea. Que nõ opponunt̄ adiuicẽ ſe iuicẽ nõ excludũt: ſ3 multa iueniunt̄ i rebꝰ q̃ ſibi iuicẽ nõ opponunt̄. g̃ ſi vnũ ponat̄ vltumꝰ finis volũtatis nõ p̄p̄ hoc alia excludunt̄. ¶ Preterea. Uolũtas per h̄ ꝙ ꝯſtituit vltimũ finẽ i aliquo ſuã liberã potẽtiã nõ amittit: ſ3 añq̃ ꝯſtitueret vltimũ finẽ ſuũ i illo: puta i voluptate: poterat ꝯſtituere finẽ ſuũ vltimuz i alio: puta in diuitijs. g̃ ẽt poſtq̃z ꝯſtituit aliqs vltimũ finẽ ſue volũtatis i voluptate põt ſimul ꝯſtituere vltimũ finẽ i diuitijs. g̃ poſſe ẽ vniꝰ hõis volũtatẽ ſil' fieri i diuerſa: ſic̃ i vltios fines. ¶ Sz ꝯ. illud i quo q̄eſcit aliqs ſic̃ in vltimo fine: hõis affectui dominat̄: q2 ex eo totius vite ſue regulas accipit: vñ guloſis dicit̄ Phil'. tertio. Quoꝝ deus vẽter eſt: q2. ſ. ꝯſtituũt finez in delitijs ventris: ſed ſicut dicit̄ Math. ſeptimo. Nemo põt duobꝰ dominis ſeruire adinuicem. ſ. nõ ordinatis ergo impoſſibile eſt eſſe plẽs vltimos fines vnius hõis adinuicẽ nõ ordinatos. ¶ Rñdeo dõz: ꝙ impoſſibile eſt ꝙ volũtas vniꝰ hõis ſimul ſe habeat ad diuerſa ſicut ad vltimos fines: cuiꝰ ratio poteſt triplex aſſignari. ¶ Prima ẽ: q2 cuz vnũqdq3 appetat ſuã p̄fectionem illud appetit aliqs vt vltimũ finez: qd̄ appetit vt bonuz p̄fectũ ⁊ cõplemẽtũ ſuiꝑſiꝰ. Uñ Aug. dic̄. xix. de ciui. dei. Finẽ boni3 nũc dicimꝰ nõ ꝙ ꝯſumit̄ vt nõ ſit: ſ3 qd̄ p̄ficit̄ vt plene ſit. oz igit̄ ꝙ vltimꝰ finis ita impleat totum hominis appetitum ꝙ nihil extra ipſum appetendu3 relinquatur: quod eſſe nõ poteſt ſi aliquid extraneu3 ad ipſius perfectione3 requiratur: vnde nõ poteſt eſſe ꝙ in duo ſic tẽdat appetitus ac ſi vtrũq3 ſit bonum perfectũ ipſius. ¶ Secunda ratio eſt: q2 ſicut in ꝓceſſu rõnis principiu3 ẽ id qd̄ nãliter cognoſcit̄: ita in ꝓceſſu rõnalis appetitus q ẽ voluntas opz eſſe principium id qd̄ nãlr deſiderat̄: h̄ ãt oz eſſe vnũ: q2 nã ñ tẽdit niſi ad vnũ: p̄ncipiũ ãt i ꝓceſſu rõnalis appetitꝰ ẽ vltimꝰ finis: vñ oz id i qd̄ tẽdit volũtas ſub rõne vltimi finis eẽ vnũ. ¶ Tertia rõ ẽ: q2 cũ actiões volũtarie ex fine ſpẽm ſortiant̄: ſic̃ ſupra habitũ ẽ: opz ꝙ a fine vltimo q ẽ

niſi ſm qd vt ẽ ifim: ⁊ p̄pea nõ de eis itellit̄ cũ d̄r ꝙ i entibus h̄ñtibꝰ p̄ ſe ordinẽ nõ ẽ ꝓceſſus in ifim. Arti. V.

IN artiꝰ 5° eiuſdẽ p̄e qõnis aduerte p̄ titulũ ꝙ itelligo ipm de ſil' fieri ta3 actu q̃3 effectu ſeu h̄itu: deide vi3 rõnũ i corpe. Procedũt. n. ex diuerſis capitibꝰ. nã p̄° ex eo ꝙ vltimꝰ finis habz rõnem boni p̄fecti reu illius. 2° ex ea ꝙ hz rõne p̄mi boni nãlis. 3° ex eo ꝙ hz rõne p̄mi ſpecificãtl. Et l3 p̄° rõ clariꝰ ꝯuicat: ⁊ p̄pterea illa videtur autoꝛ i rñſiõibꝰ argumẽtoꝝ: eodem tñ mõ oẽs clarificant. na3 ſic repugnat diciãs: (v.g.) ex vna p̄te ⁊ voluptatẽ ex altera p̄te cõſtituere ſiml' duo bona ꝯpleta vni°: q2 ſeq̄t̄ ꝙ neutꝝ ſeorſu3 ẽ ſufficiens ac p̄ hoc vtriq3 aliqd deficit ⁊ vtrũq3 ẽ icompletũ: ita repugnat hec eadẽ ꝯſtituere ſiml' duo p̄a bõa nãlia: q2 neutru3 eẽt p̄mũ a q̊ icipet motꝰ volũtatl: ⁊ ſilr repugnat eadẽ ꝯſtituer̄ duo p̄ma ſpecificãtia: q2 neutꝝ eoꝝ eẽt ſpecificans p̄m. vñ he rõnes directe cõcludentes vnitatẽ foꝛmalẽ vltimi finis i vno qq3: q2 hz rõnẽ cõpleti nãl' ⁊ ſpecificãtis p̄ ſiml' ꝯcludũt ꝙ impoſſe ẽ ſil' poni hꝰ rõnẽ foꝛalẽ in diuerſis e regiõe cõdiuiſis: ita vt diſtiguatur ipa rõ foꝛmalis in eis ⁊ fiãt ſiml' duo vltimi fines vnius hominis: cu3 quo tñ ſtat vt in lr̄a d̄r ꝙ rõ iſta ponat̄ in pluribꝰ tãq̃3 partibꝰ integrantibꝰ vnũ ſubm adequatũ illius. Sed vnum hic occurrit nouitioꝝ dubiũ qũo ſtãt hec duo ſimul q' q'libet peccatoꝛ ꝯſtituat ſibi vltimũ finẽ in illo cõmutabili bono ad qd̄ itẽdit cũ auertit̄ a deo peccãdo mõtalr ⁊ ꝙ nõ hẽat ſimul in h̄itu diuerſa vt vltimos fines: cũ ꝯtingat eũdẽ hoiem ſimul eẽ i diſparatl pctis moꝛtalibꝰ: puta gula ⁊ iniuſtitia: ita ꝙ neutri p̄ alteꝝ afficit̄: l3 hebrietas ei3 ſ3 ſe delectat: ⁊ ſilr iniuſtia. ¶ Ad h̄ breuiter d̄r ꝙ oẽs fines p̄xim peccatoꝝ3 moꝛtaliu3 vniant̄ in vno vltio fine qui eſt ipſemet peccatoꝛ: quoniã3 amoꝛ ſui vſq3 in ꝯtẽptũ dei cõſtituit ciuitatẽ Babilonis: ſicut amoꝛ dĩ vſq3 ad ꝯtẽptũ ſui hyerl'3. vnde hꝰ pctõꝛ nec i gule nec i iniuſtic appẽti bou ſeoꝛſu3 ꝯſtituit vltim finẽ: cuiꝰ ſignũ ẽ: q2 neutrũ ſibi ſufficit: ſ3 oia cõmutabilia bona ad q̃ pctõꝛ ꝯuertit̄ referũtur ad vnũ cõmunẽ finẽ q ẽ ſimplr vltimꝰ ſibi. ſ. ip3 met: qm̃ oia appetit vt ꝯferẽtia ad bom p̄priũ: ita ꝙ hꝰ bõa ñ appetũt̄ vt fines vlr' ſimp': ſ3 vt fines vlti p̄ciales: vt. ſ. partes hõi ꝓprij qd̄ ẽ ſimp' finis vltimꝰ illiꝰ: ⁊ itẽtũ i oi pctõ moꝛli.

Ista aūt docet ipo^le eē q̄ vni⁹ sil' sint plꝰes fines vltimi sim
pliciter. Et ꝑpea nulla ē ꝯrietas iter ꝑpo^es. Arti⁹. VI.
In 6° arti° vnū oꝫ pre ocul' sꝑ hr̄e vt nō falla
mur. s. distōnē iter vlti^m finē hoīs formalr̄ vl'
mālr̄ q̄ i arti. 7. exp̄miē: vlti⁹ .n. finis foīali
ter
ni
hil aliō ē q̄ͣ bo
nū pfectuꝫ cu
iusqꝫ: vt i. 5. dr̄
arti°. Et de vlti
mo fine fōma
liter hic 6° arti
cul⁹ verificat̄
p̄mo: ō vltimo
aūt fine mālr̄
verificat̄ scōa
rio vt. s. iduit il
li⁹ rōnē forma
lis: oꝫ .n. q̄cūqꝫ
hō vlt q̄ velit
ꝑꝑ sui pfectio
nē: qm̄ vt in 8°
dr̄ ethicorum.
Amabile qdēꝫ
bonum vnicuī
qꝫ āt ꝑpriū. Et
si h̄ aduertissꝫ
Scot⁹ nō dixis
set fōte qō scri
psit i. 4°. d. 49.
Illa. q. vtꝝ oīa
que appetit hō
appetat ꝑpter
beatitudinem.
Tenet .n. ptēꝫ
nega^am: q2 hō
p̄t libero appe
titu velle n̄ ꝑꝑ
beatitudinē tā
negatiue q̄ꝫ ꝯ
rie. Negatiue
qdē. tū q2 itel
lect⁹ p̄t aliō q̄ͣ
beatitudinē co
gitar̄ ⁊ ꝯtr̄ vo
lūtas velle. tuꝫ
q2 itellect⁹ pōt
aliqō bonū ꝯsi
derar̄ vt bonū
i se nō ꝯsiderā
do vt bonū ad
finē. g̃ ⁊ volun
tas p̄t velle il
lud. Contrarie
vero. q2 stante
certitudine de
beatitudine in
deo. ⁊c̄. ⁊ mali
tia fornicatio
nis potest ho
mo velle forni
cari. Sꝫ hec fa
cillime cedunt
si, beatitudo

(de q̄ hic s̄mo nō eēt nisi rō vltimi finis hoīs ⁊ btitudi
nis foīalr̄ eēt eadē q̄ ad hāc difficultatē) recte ꝯsideret.
Nos .n. loqmur ō vltio fine foīalr̄. ⁊ dicim⁹ q̄ nihil p̄t ap
peti nisi ipē aut ꝑꝑ ipꝫ. Et q̄ nec neg^ue nec ꝯrie p̄t alr̄ appe
ti. Et ad p^m motiuum Scoti patet solo in litera in respō
siōe ad 3^m in h̄
arti° vbi dr̄ q̄ i
tellcū aliō cogi
tante volūtas
vult ꝑpter vl
timum finem
v̄tualr̄ ⁊ si non
actualr̄ ⁊ h̄ suf
fic̄. Ad 2^m v̄o pꝫ
rn̄sio ex dicti i
eo. arti. ad p̄^m ⁊
ad 2^m. Inde .n.
hr̄ q̄ qōcūqꝫ
ꝑtiale bonū ap
petat̄. appetit̄
saltē vt bonuꝫ
appetēti: ⁊ ꝯn̄r
ꝑꝑ vlti^m finē.
Nā vt i eodeꝫ
corpe dr̄ icboa
tio alic⁹ ordiat̄
ad ꝯsumatiōeꝫ
ei⁹. Ad motiuū
āt ō ꝯrie appeti
bili manifesta
ē rn̄sio: qm̄ nul
lus pōt appete
re ꝯriū sue ple
ne perfectōis:
qm̄ q̄cqd appe
tit. appetit vt ꝑ
fectioneꝫ hēat
aliq̄ꝫ q̄uis ap
petat ꝯ talē rē
q̄ est vltim⁹ fi
nis vt pꝫ i pec
cāte mortalr̄. ⁊
p̄ter illā vt pꝫ i
peccāte vēialī
ter. Nec te mo
neat q̄ ēt act⁹
speclatiuos di
ligim⁹ ꝑꝑ finē:
qm̄ vt hic ⁊ ifē
n̄⁹ i. q. 13. arti° 3°
ad p̄^m discer̄ p̄t
dn̄r n̄ ꝑꝑ aliud
n̄ ꝑ negōnē vl
timi finis. sꝫ ꝑ
negōnē alteri⁹
ꝑrimi ⁊ ꝑprij
finis ⁊ silr̄ dn̄r
fines alioꝝ n̄ ꝑ
affirmationeꝫ
vltimi finis: sꝫ
i illo ordie ⁊c̄.
¶ In articulis
7. ⁊ 8° nihil oc
currit scriben
dum.
¶ Utrum

cōis sortiant̄ rōneꝫ gn̄is: sic̄ ⁊
nālia ponunt̄ i gn̄e s̄ꝫ formalē
rōnē cōem: cū igit̄ oīa appeti
bilia volūtatis iquātū hꝰ sint
vni⁹ gn̄is: oꝫ vltimū fineꝫ esse
vnū: ⁊ p̄cipue q2 i q̄lib3 gn̄e ē
vnū primū pricipiū: vltim⁹ āt
finis hꝫ rōnē primi pricipij: vt
dcm̄ ē: sic̄ āt se hꝫ vltim⁹ finis
simplr̄ ad totū hūanuꝫ gen⁹:
ita se hꝫ vltim⁹ finis hui⁹ hoīs
ad hūc hoiem: vn̄ oꝫ q̄ sic̄ oi
um hoium ē nālr̄ vn⁹ finis vl
tim⁹: ita hui⁹ hoīs volūtas in
vno vltio fine statuat̄. ¶ Ad
primū g̃ dōꝫ: q̄ oīa illa plura
accipiebant̄ i rōne vni⁹ boni ꝑ
fecti ex his ꝯstituti ab his q in
eis vltimū finē pōebāt. ¶ Ad
scōꝫ dōm: q̄ si pl'a accipi p̄nt
q̄ adinuicē opp̄ōnē nō hēant:
tn̄ bono pfecto opponit̄ q̄ sit
aliqd de pfectione rei ex̄ ipm.
¶ Ad tertiū dōm q̄ potestas
volūtatis n̄ hꝫ vt faciat oppo
sita eē siml': qō ꝯtīgeret si tēde
ret i plura dispata: sic̄ i vltimo
fine: vt ex dictis pꝫ.

¶ Utrū hō ordinet oīa in vlti
mū finē. Arti. VI.

AD septum sic ꝑcedit̄.
Ur̄ q̄ non oīa q̄cūqꝫ
vult hō ꝑꝑ vltimū fi
neꝫ velit: ea .n. q̄ ad fi
nē vltimum ordinant̄ seriosa
dn̄r q̄si vtilia: sꝫ iocosa a serio
sis distinguunt̄. g̃ ea q̄ hō ioco
se agit n̄ ordinat i vltimū finē.
¶ Preterea. Phs dic̄ i prici
pio metaph. q̄ sciētie specula
tiue ꝑꝑ seip̄as q̄runt̄: nec tn̄ p̄t
dici q̄ q̄libꝫ earū sit vltimus fi
nis. g̃ nō oīa q̄ hō appetit. ap
petit ꝑꝑ vltimū fineꝫ. ¶ Pre
terea. Quicqd ordinat aliqd i
finem cogitat de illo fine: sꝫ nō
sꝑ hō cogitat de vltimo fine in

oī eo qō appetit aut fac̄: non g̃
oīa hō appetit aut fac̄ ꝑꝑ vlti
mū finē. ¶ Sed ꝯ ē: qō dicit
Augu. xix. de ciui. dei. Illud ē
finis boni nr̄i ꝑꝑ qō amant̄ ce
tera: illud āt ꝑꝑ seip̄m. ¶ Rn̄
deo dōm: q̄ oīa q̄ hō appetit:
appetit ꝑꝑ finē: ⁊ h̄ appet du
plici rōne. Primo qdē: q2 q̄cqd
hō appetit: appetit sub rōne
boni: qō qdē si non appetit̄ vt
bonū pfectū qō ē vltim⁹ finis:
necē ē vt appetat̄ tēdēs in bo
nū pfectū: q2 sꝑ icboatio alicu
ius ordinat̄ ad ꝯsumationē ip
sius: sic̄ pꝫ tāꝫ i his q̄ fiūt a nā
q̄ꝫ i his q̄ fiūt ab arte: ⁊ ita oīs
icboatio pfectiōis ordinat̄ i ꝑ
fectionē ꝯsumatā q̄ est ꝑꝑ vlti
mū finē. Scōo. q2 vltimus fi
nis h̄ mō se hꝫ in mouēdo ap
petitū sic̄ se hꝫ i alijs motiōib⁹
primū mouēs. Manifestū ē
āt q̄ cāe scōe mouētes nō mo
uēt nisi s̄ꝫ q̄ mouent̄ a primo
mouente: vn̄ scōa appetibilia
nō mouēt appetitū nisi in ordi
ne ad primū appetibile qō est
vltimus finis. ¶ Ad primū g̃
dōꝫ q̄ actiōes ludicre ordinā
tur ad bonū ipsi⁹ ludētis: ꝑut
sūt delectātes vel requiē p̄stā
tes. bonū āt ꝯsumatū hoīs est
vltim⁹ finis ei⁹. ¶ Et silr̄ dōꝫ
ad scōm de scia speculatiua q̄
appetit̄ vt bonū qōdā specu
lātis. qō cōprehēdit̄ sub bono
ꝯpleto ⁊ pfecto: qō ē vltimus
finis. ¶ Ad tertiū dōꝫ q̄ n̄ oꝫ
q̄ vt sꝑ aliqd cogitet ō vltimo
fit qn̄cunqꝫ aliqd appetit vel
opat̄: sꝫ v̄t⁹ pric itentiōis q̄ est
respcū vltimi finis manet i q̄lꝫ
appetitu cuiuscūqꝫ rei. ēt si de
vltio fine actu n̄ cogitat̄: sic̄ n̄
oꝫ q̄ q̄ vadit ꝑ viā in quolibet
passu cogitet de fine.

¶ Utrum vnus ſit vltimus finis omnium hominum. Articulus. VII.

AD ſeptimum ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ nõ oium hominum ſit vnus finis vltimus: maxime. n. vr̃ vltimus finis eſſe hominis incõmutabile bonuz: ſed quidã auertunt̃ ab incõmutabili bono peccãdo: non ergo oium hominum vnus eſt vltimus finis. ¶ Preterea. Scđm vltimũ finez tota vita hominis. ſ. regulat̃: ſi igit̃ eſſet vnus vltimus finis oiuz hominũ: ſeq̃ret̃ ꝙ in hominibus nõ eſſent diuerſa ſtudia viuendi: qđ patet eſſe falſum. ¶ Preterea. Finis ẽ actionis terminus: actiones aũt ſunt ſingulariũ: hoies aũt ꝛ ſi ꝯueniãt in nã ſpẽi: tñ differũt ſm ea q̃ ad indiuidua ptinẽt. nõ ergo oium hoium eſt vnus vltimus finis. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qđ Auguſt. dicit. xiij. trinita. ꝙ oẽs hoies cõueniunt in appetẽdo vltimũ finẽ: qui eſt btitudo. ¶ Reſpõdeo dđm: ꝙ de vltimo fine poſſumus loq̃ dupliciter. vno mõ ſm rõnẽ vltimi finis: alio mõ ſm id: in quo finis vltimi rõ inuenit̃: quãtũ igitur ad rõnem vltimi finis omnes conueniunt in appetitu finis vltimi: qꝛ oẽs appetunt ſuã pfectionẽ adimpleri: q̃ eſt rõ vltimi finis: vt dictũ eſt: ſed q̃ztum ad id in quo iſta rõ inuenit̃ nõ oẽs hoies ꝯueniũt in vltimo fine: nã quidã appetũt diuitias tanq̃ ꝯſumatũ bonũ: quidaz ꝓ voluptatẽ: qdã ꝓ quodcũq̃ aliud: ſicut ꝛ oi guſtui delectabile eſt dulce: ſꝫ q̃buſdam maxime delectabilis eſt dulcedo vini: q̃buſdã dulcedo mellis: aut alicuius taliũ: illud tñ dulce opꝫ ſimplr̃ eſſe melius delectabile: in quo maxime delectat̃: qui hꝫ optimũ guſtum: ꝛ ſimiliter illud bonum opꝫ eẽ cõpletiſſimuz: qđ tãq̃ vltimũ finẽ appetit hñs affectũ hñ diſpoſitum. ¶ Ad primuz ẽ dđm: ꝙ illi q̃ peccant auertunt̃ ab eo i quo vere inuenit̃ rõ vltimi finis: nõ ãt ab ipſa vltimi finis intẽtiõe: quã querunt falſo in alijs rebus. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ diuerſa ſtudia viuẽdi ꝯtingũt in hoibus pp diuerſas res: i q̃bus querit̃ rõ ſũmi boni. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſi actiones ſint ſingulariũ: tñ primum principium agẽdi in eis eſt natura: que tendit ad vnũ: vt dictum eſt.

¶ Utrum in illo vltimo fine alie creature conueniant. Articu. VIII.

AD octauum ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ in vltimo fine hois ẽt oĩa alia cõueniãt: finis. n. rñdet principio: ſed illud: qđ eſt principiũ hoium. ſ. deus: eſt etiã principiũ oiuz alioꝝ. ergo in fine hois oĩa alia cõmunicant. ¶ Preterea. Dionyſius dicit in libro de diui. no. ꝙ deus conuertit oĩa ad ſeipſum tanq̃ ad vltimũ finẽ: ſed ipſe eſt vltimus finis hominis: qꝛ ſolo ipſo fruenduz eſt. ergo in fine vltimo hois etiã alia cõueniũt. ¶ Preterea. Finis vltimus hominis eſt obiectũ volũtatis: ſed bonũ volũtatis eſt bonum vniuerſale: qđ eſt finis oium. ergo neceſſe eſt: ꝙ i vltimo fine hominis oĩa conueniant. ¶ Sed ꝯ eſt: ꝙ vltimus finis hoium eſt beatitudo: quã oẽs appetũt: vt Auguſtinus dicit: ſed non cadit in aliqua alia experientia ratõis vt beata ſint: ſicut Auguſtinus dicit in libro. lxxxiij. queſtionum: non ergo in vltimo fine hois alia conueniũt. ¶ Reſpõdeo dicendũ: ꝙ ſicut phs dicit in quinto metaphi. finis duplr̃ dicit̃. ſ. cuius ꝛ quo. i. ipſa res: in qua rõ boni inuenit̃: ꝛ vſus ſiue adeptio illius rei: ſicut ſi dicamus: ꝙ motus corporis grauis finis eſt locus inferior vt res: vel hoc: quod eſt eſſe in loco inferiori vt vſus: ꝛ finis auari eſt vel pecunia vt res: vel poſſeſſio pecũie vt vſus. Si ergo loquamur de vltimo fine hominis quantum ad ipſaz rẽ: que eſt finis: ſic i vltimo fine hominis omnia conueniũt: qꝛ deus eſt vltimus finis hominis ꝛ omnium aliarum rerum. Si autem loquamur de vltimo fine hois quantuz ad conſecutionem finis: ſic in hoc fine hominis nõ cõmunicant creature irrationales: naz homo ꝛ alie rationales creature conſequũtur vltimũ finẽ cognoſcendo ꝛ amãdo deum: quod nõ competit alijs creaturis: que adipiſcunt̃ vltimuz finem: inquantuz participant aliquam ſimilitudinem dei: ſm ꝙ ſunt vel viuũt: vel etiam cognoſcunt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta: nam beatitudo nominat adeptionem vltimi finis.

¶ De btitudine hois i q̃bꝰ ꝯſiſtat. Qõ. II.

DEinde conſiderandũ eſt de beatitudine. Primo quidem in quibus ſit. Secundo quid ſit. Tertio qualiter eam conſequi poſſumus. ¶ Circa primum queruntur octo. Primo vtrũ beatitudo cõſiſtat in diuitijs. Secũdo vtrum in honoribus. Tertio vtrũ in fama: ſiue in gloria. Quarto vtrum in poteſtate. Quinto vtrum in aliquo corporis bono. Sexto vtrum in voluptate. Septimo vtrum in aliquo bono anime. Octauo vtrum in aliquo bono creature.

¶ Queſtio ſecūda. ¶ Articulus primus.

In articulo primo q̄onis ſcd̄e in argumēto in oppoſitū aduerte: ꝙ lʒ beatius ſit dare q̄ȝ accipe iuxta dn̄i ſniam ſimplr loquendo: q2 dare ē affluentie: accipere indigētie. In hoīs tn̄ beatitudine: q2 beatitudine indiget: ſubā btitudinis ꝯſiſtit in accipiēdo: ſeu retinēdo: ⁊ ex ipa emanat erogatio vt ꝯſequens.

¶ Arti. ſcd̄s.

In articulo ſecūdo i corpore: nota ꝙ ipſa felicitas ꝯſtituit excellētiā: vt p̄ h̄ videas: ꝙ angeli appetendo beatitudinē appetierunt excellētiā: que eſt ob̄m ſuperbie.

¶ Arti. tertius.

In articulo 3° aduerte ꝙ auctor nō affirmat btitudinē nr̄aȝ ꝯſiſtere in gloria ēt apud deū: ſȝ dic̄ dpēdere illā ex cognitiōe diuina quā hȝ de nob: i q̄ ꝯſiſtit gloria nr̄a apud deuȝ: ⁊ merito: q2 vt patebit btitudo nr̄a nō ꝯſiſtit i cognoſci: ſȝ i cognoſcere: q̄uis dpēdeat a cogſci a deo: q2 ſcia dei ē cā reꝝ: ⁊ p ſiciat: ſeu deco reē p cogſci ab āgelis ⁊ ſcīctis.

¶ 4° 5° ⁊ 6° ar.

¶ In articlo 4° nihil occurrit.

¶ In 5° aūt ſpeculabilia in p° pte dclata ſūt.

¶ In 6° v̄o rn̄ſio ad p̄m hȝ qō nē: q̄ i.q.4.art. 2° tractabitur.

¶ Utrū btitudo hominis cōſiſtat in diuitijs. Arti. I.

Ad primuȝ ſic ꝓcedit̄ur. Videt̄ ꝙ btitudo hoīs i diuitijs cōſiſtat: cū.n. btitudo ſit vltimus finis hoīs: in eo cōſiſtit: qȯ maxime in hoīs affectu dn̄at̄: hmōi aūt ſunt ꝓprie diuitie: dicit̄.n. eccleſiaſtes.x. Pecunie obediūt oia. ḡ in diuitijs btitudo hoīs conſiſtit. ¶ Preterea. Scd̄ȝ Boetiuȝ in.iij. de ꝯſola. Btitudo ē ſtatus oiuȝ bonoꝝ ꝯgregatiōe ꝑfectus: ſȝ in pecunijs oia poſſideri vr̄: q2 vt phs dicit in.v. ethi. Ad hoc nūmus ē inuēt᷒: vt ſit quaſi fideiuſſoꝛ hn̄di ꝓ eo qȯcūq; hō voluerit. ḡ in diuitijs btitudo cōſiſtit. ¶ Preterea. Deſideriū ſummi boni cū nūq̄ȝ deficiat vr̄ eē ifinitū: ſȝ h̄ maxie i diuitijs inenit̄: q2 auar᷒ nō iplebit̄ pecūia: vt dr̄ eccleſia.x. ḡ i diuitijs btitudo ꝯſiſtit. ¶ Sȝ ꝯ. Bonū hoīs i retinēdo btitudinē magis ꝯſiſtit q̄ȝ i emittēdo ipaȝ: ſȝ ſicut Boe.i.iij. de ꝯſola. dic̄. Diuitie effūdēdo magis q̄ȝ coaceruādo meli᷒ nitēt: ſiqdē auaritia ſp odioſos: claros fac̄ largitas. ḡ i diuitijs btitudo nō ꝯſiſtit. ¶ Rn̄deo dd̄ȝ: ꝙ ipoſſe ē btitudinē hoīs i diuitijs ꝯſiſtere. Sūt.n. duplices diuitie: vt phs dic̄ i p̄io politi. ſ. nāles ⁊ artificiales. Nāles qdeȝ diuitie ſunt qb᷒ hoi ſubueniē ad defect᷒ nāles tollēdos: ſic̄ ⁊ cibus ⁊ pot᷒: veſtimēta vehicula ⁊ hītacula: ⁊ alia hmōi. Diuitie artificiales ſūt: qb᷒ ſcd̄ȝ ſe nō iuuat̄: vt denarij: ſȝ ars humana eos adiuenit ꝑꝑ facultatē ꝯmutatōis: vt ſint q̄ſi mēſura reꝝ venaliū. Manifeſtū ē aūt ꝙ i diuitijs nālib᷒ btitudo hoīs eē nō pōt: querūtur .n. h᷒ diuitie ad ſuſtētādū nāȝ hoīs: ⁊ iō n̄ pn̄t eē vltim᷒ finis: ſȝ magis ordinant̄ ad hoīeȝ ſicut ad finem: vn̄ i ordine nāe oia h᷒ ſunt infra hoīeȝ ⁊ ꝑꝑ hoīem facta ſcd̄m illud ps. Oia ſubieciſti ſub pedib᷒ ei᷒. Diuitie āt artificiales nō q̄runt̄ niſi ꝑꝑ nāles: nō.n. q̄rerēt̄: niſi q2 p eas emunt̄ res ad vſū vite neccie: vn̄ multo minus hn̄t rōnē vltimi finis: ipoſſe ē igit̄ btitudinē: q̄ eſt vltim᷒ finis hoīs i diuitijs eē. ¶ Ad primū dd̄ȝ: ꝙ oia corꝑalia obediūt pecunie q̄ȝtuȝ ad multitudinē ſtultoꝝ: q ſola corꝑalia bona cognoſcūt: q̄ pecūia acqri pn̄t: iudiciū āt de bōis humanis nō dȝ ſumi a ſtultis: ſȝ a ſapiētib᷒: ſic̄ ⁊ iudiciū de ſaporib᷒ ab his q hn̄t guſtū bn̄ moderatū. ¶ Ad ſcd̄ȝ dd̄ȝ: ꝙ pecūia pn̄t hr̄i oia venalia: nō āt ſpūalia: q̄ vēdi nō pn̄t: vn̄ dr̄ ꝓuerbioꝝ.xvij. Quid ꝓdeſt ſtulto diuitias hr̄e cū ſapiaȝ emere nō pt̄. ¶ Ad tertiū dd̄ȝ: ꝙ appetit᷒ nāliū diuitiaꝝ nō ē ifinit᷒: q2 ſcd̄ȝ certā mēſurā ſufficiūt nāe: ſȝ appetit᷒ diuitiaꝝ artificialiū ē ifinit᷒: q2 deſeruit ꝯcupiſcētie iordinate: q̄ nō modificat̄: vt pȝ p phȝ i p̄io politicoꝝ. alr̄ tn̄ ē ifinitū deſideriū diuitiaꝝ: ⁊ deſideriuȝ ſūmi boni: nā ſūmū bonū q̄ȝto ꝑfecti᷒ poſſidet̄: tāto ipȝ magis amat̄: ⁊ alia ꝯtēnunt̄: q2 quāto magis hr̄ magis cognoſcit̄: ⁊ iō dr̄ eccl'a.xxiiij. Qui edūt me adhuc eſuriēt: ſȝ i appetitu diuitiaꝝ: ⁊ quorūcūq; tꝑaliuȝ bonoꝝ ē ecōuerſo: nā qn̄ iā hn̄t ipa ꝯtēnunt̄: ⁊ alia appetunt̄ ſcd̄m ꝙ ſignificat̄. Joā. iiij. cū dn̄s dicit. Qui bibit ex hac aq̄ p quā tꝑalia ſignificant̄: ſitiet iteꝝ: ⁊ hoc ideo: q2 eoꝝ iſufficiētia magis cognoſcit̄ cū hn̄t: ⁊ iō hoc ipm oñdit eoꝝ imꝑfectionē: ⁊ ꝙ in eis ſūmū bonū non conſiſtit.

¶ Utꝝ btitudo hoīs ꝯſiſtat i honorib᷒. Ar. II.

Ad ſcd̄ȝ ſic ꝓcedit̄. Videtur ꝙ btitudo hoīs in honoribus cōſiſtat: beatitudo.n. ſiue felicitas eſt premium virtutis: vt phs dicit in primo ethi. ſed honoꝛ maxime vr̄ eē id qȯ eſt virtutis premiū: vt phs dicit in.iiij. ethicoꝝ. ergo in honore maxime ꝯtingit beatitudo. ¶ Preterea. Illud: qȯ ꝯuenit deo: ⁊ excellētiſſimis maxie vr̄ eē btitudo: q̄ ē bonū ꝑfectū: ſȝ hmōi ē honoꝛ: vt phs dicit i.viij. ethi. ⁊ prima Thimo. dicit apoſtolus. Soli deo honoꝛ ⁊ gloria. ḡ in honore conſiſtit beatitudo. ¶ Preterea. Illud: qȯ eſt magis deſideratū ab hoīb᷒ ē btitudo:

ſed nihil

ſed nihil vr̄ eē magis deſiderabile ab hoībus q̄ȝ honor: q2 oēs patiunť iacturā i oībus alijs rebus: ne patianť aliquod detrimentū ſui honoris. ergo in honore beatitudo ꝯſiſtit. ¶ Sȝ ꝯ. beatitudo eſt in beato: honor aūt nō eſt in eo qui honorať: ſed magis in honorāte: qui reuerētiam exhibet honorato: vt pħs dicit i primo ethi. ergo in honore beatitudo nō ꝯſiſtit.

¶ Rñdeo dicendū: ꝙ impoſſibile eſt beatitudinē ꝯſiſtere in honore: honor. n. exhibeť alicui pp aliquā eius excellētiā: ⁊ ita ē ſignū ⁊ teſtimoniū quoddā illius excellētie: que ē in honorato: excellentia aūt hoīs maxime attēditur circa beatitudinē: que eſt hoīs bonuȝ pfectū: ⁊ ſm partes eius: id eſt ſm illa bona quibus aliquid beatitudinis participatur: ⁊ ideo honor poteſt quidē conſequi beatitudinem: ſed principaliter in eo beatitudo conſiſtere nō poteſt. ¶ Ad primum ergo dicēdum: ꝙ honor nō ē p̄miuȝ virtutis: ꝓpter quod virtuoſi operanť: ſed accipiunt honorē ab hoībus loco p̄mij: quaſi a nō habētibus ad dādū magis: verū aūt p̄miū virtutis eſt ipſa btitudo: pp quaȝ virtuoſi opanť: ſi aūt pp honorē oparent iaȝ nō eēt virtus: ſed magis ambitio. ¶ Ad ſcðȝ dicēdū: ꝙ honor debeť deo: ⁊ excellētiſſimis in ſignū vel teſtimoniū excellētie p̄exiſtentis: nō ꝙ ipſe honor faciat eos excellentes. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ ex naturali deſiderio beatitudinis: quā cōſequiť honor: vt dcm̄ eſt: ꝯtingit ꝙ hoīes maxime honorē deſiderāt: vnde querūt hoīes maxime honorari a ſapiētibus: quorū iudicio credūt ſe eē excellētes vel felices.

¶ Utrū beatitudo hominis conſiſtat in fama ſiue gloria. Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ beatitudo hoīs cōſiſtat in gloria: in eo. n. vr̄ beatitudo cōſiſtere: qð redditur ſanctis ꝓ tribulatiōib⁹: quas in mundo patiunť: huiuſmodi aūt ē gloria: dicit eniȝ apoſtolus Roma. octauo. Nō ſunt condigne paſſiones huius tp̄is ad futurā gloriā: que reuelabiť in nobis. ergo beatitudo ꝯſiſtit in gloria. ¶ Preterea. Bonū ē diffuſiuū ſui: vt pȝ per Dionyſiū octauo caplō de di. no. Sed p gloriā bonū hoīs maxime diffundiť in notitiā alioꝝ: q2 gloria: vt Ambroſi⁹ dicit: nihil aliud eſt q̄ȝ clara cuȝ laude notitia. ergo btitudo hominis ꝯſiſtit in gloria. ¶ Preterea. Beatitudo ē ſtabiliſſimuȝ bonoꝝ: hoc aūt eē vr̄ fama vel gloria: q2 p hāc quodāmodo hoīes eternitatē ſortiunť: vñ Boetius dicit in libro de cōſolatiōe. Uos imortalitatem nobis propagare videmini cū futuri famam tēporis cogitatis. ergo beatitudo cōſiſtit in fama ſeu gloria. ¶ Sed ꝯtra. Beatitudo eſt verꝫ hoīs bonū: ſed famam ſeu gloriā contingit eſſe falſam: vt enim dicit Boetius in libro quarto de ꝯſolatiōe. Plures magnū ſepe nomē falſis vulgi opiniōibus attulerūt: quo quid turpius excogitari pōt: nā qui falſo p̄dicanť ſuis ipſi neceſſe ē laudibus erubeſcāt. nō ergo btitudo hoīs conſiſtit in fama ſeu gloria.

¶ Rñdeo dōm: ꝙ ipoſſibile eſt beatitudinem hoīs in fama: ſeu gloria humana ꝯſiſtere: naȝ gloria nihil alið ē q̄ȝ clara notitia cū laude: vt Ambroſius dicit. Res aūt cognita aliter cōparať ad cognitionē diuinā: ⁊ alr̄ ad cognitionē humanā: hūana. n. cognitio a reb⁹ cognitis cāꝫur: ſed diuina cognitio ē cā rerꝫ cognitarꝫ: vñ pfectio humani boni: q̄ beatitudo dr̄: non pōt cāri a notitia humana: ſed magis notitia hūana de beatitudie alicuius ꝓcedit: ⁊ quodāmodo cātur ab ipſa hūana beatitudine: vel īchoata: vel pfecta: ⁊ iō in fama: vel in gloria nō poteſt ꝯſiſtere hoīs btitudo: ſed bonuȝ hoīs depēdet: ſicut ex cā ex cognitiōe dei: ⁊ iō ex glīa: que ē apud deū depēdet beatitudo hoīs: ſicut ex cā ſua ſm illud pſalmi. Eripiā eū ⁊ glorificabo eū: lōgitudine dierꝫ adimplebo eū: ⁊ oñdā illi ſalutare meū. Eſt ēt aliud ꝯſiderādū: ꝙ humana notitia ſepe falliť: ⁊ p̄cipue in ſingularibus ꝯtingentibus: cuiuſmodi ſunt act⁹ humani: ⁊ iō frequēter hūana gloria fallax ē: ſed q2 deus falli nō pōt eius gloria vera eſt: pp qð dr̄ ſcðo. ⁊ ad Corinth. x. Ille ꝓbatus ē quem deus cōmendat. ¶ Ad primuȝ ergo dōm: ꝙ apoſtolus nō loqť illud de gloria: q̄ ē ab hoībus: ſed de gloria: q̄ ē a deo corā angelis eius: vñ dr̄ in Mar. octauo. Fili⁹ hoīs ꝯfitebiť eū in gloria prīs ſui coraȝ angelis eius. ¶ Ad ſecūdū dōm: ꝙ bonū alicuius hoīs: qð p famā vel gloriā eſt in cognitiōe multoꝝ: ſi cognitio qdē vera ſit: opȝ ꝙ deriueť a bono exiſtēte i ipſo: ⁊ ſic p̄ſupponit pfectā beatitudineȝ vel inchoatā. Si āt cognitio falſa ſit nō ꝯcordat rei ⁊ ſic bonū nō īueniť i eo: cuius fama celebris hr̄: vñ pȝ: ꝙ fama nullo mō pōt facere hoīem bonū. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ fama nō hȝ ſtabilitatē: imo falſo rumore de facili pdiť: ⁊ ſi ſtabilis aliqñ pſeueret: hoc eſt p accñs: ſed beatitudo hȝ p ſe ſtabilitatem ⁊ ſemper.

¶ Utrū btitudo hoīs ꝯſiſtat ī ptāte. Arti. IIII.

AD quartū ſic ꝓcedit. Uidet̄ ꝙ bea-
titudo ꝯſiſtat in ptāte: oīa eniȝ appe
tunt aſſimilari deo tanquā vltimo fi
ni ⁊ primo principio: ſed hoīes q in
ptātibus ſunt ꝑꝑ ſimilitudinē ptātis maxīe vi
dent̄ eſſe deo ꝯformes: vñ in ſcriptura dij vo
cant̄: vt pȝ Exodi. xxij. Dijs nō detrahes. ergo in
ptāte beatitudo ꝯſiſtit. ¶ Preterea. Beatitu
do eſt bonū ꝑfectū: ſȝ ꝑfectiſſimū ē: ꝙ hō etiā
aliquos ꝯgrue poſſit regere: qđ ꝯuenit hīs: q
in ptātibus ſunt ꝯſtituti. ergo beatitudo conſi
ſtit in ptāte. ¶ Preterea. Beatitudo cum ſit
maxime appetibilis opponit̄ ei: qđ maxime ē
fugiēdū: ſed hoīes maxime fugiunt ſeruitutē:
cui ꝯ̄ ponit̄ ptās. ergo in ptāte beatitudo cōſi-
ſtit. ¶ Sed ꝯ̄. Beatitudo ē ꝑfectū bonum: ſȝ
ptās ē maxime impfecta: vt enim dicit Boe-
tius ſcđo de ꝯſolatione. Ptās humana ſolici
tudinū morſus expellere: formidinū aculeos
vitare neqt: ⁊ poſtea potentē cēſes: cui ſatelli
tes latus ambiūt: q quos terret ipſe plus me-
tuit: nō igitur beatitudo ꝯſiſtit in ptāte. ¶ Rñ
deo dicēdū: ꝙ impoſſibile ē beatitudinē in po
teſtate ꝯſiſtere ꝑꝑ duo. Primo qdē: qꝛ ptās
hȝ rōnē principij: vt pȝ in. v. metaphi. beatitu-
do aūt hȝ rōneȝ vltimi finis. Scđo q: ptās ſe
hȝ ad bonū ⁊ ad malū: beatitudo aūt ē ꝓpriū
⁊ ꝑfectū hoīs bonū: vñ magis poſſet ꝯſiſtere
beatitudo aliqua in bono vſu ptātis: q ē ꝑ vir
tutē: q̄ȝ in ipſa ptāte: poſſunt aūt quatuor ge-
nerales cauſe induci ad oñdenduȝ: ꝙ in nullo
ꝑmiſſoꝝ exterioꝝ bonoꝝ beatitudo conſiſtat:
quaꝝ prima ē: ꝙ cū beatitudo ſit ſūmuȝ hoīs
bonū nō cōpatit̄ ſecū aliqđ malū: oīa aūt ꝑdi
cta pñt inueniri: ⁊ in bonis ⁊ in malis. ¶ Se
cūda rō ē: qꝛ cū de rōne beatitudinis ſit: ꝙ ſit
ꝑ ſe ſufficiēs: vt pȝ in primo ethi. hoc neceſſe
eſt: ꝙ beatitudine adepta nullū bonū neceſſa-
riū hoī deſit: adeptis āt ſingulis ꝑmiſſoꝝ poſ-
ſunt adhuc multa bona hoī neceſſaria deeſſe:
puta ſapiētia: ſanitas corꝑis: ⁊ hmōi. ¶ Ter-
tia: qꝛ cū beatitudo ſit bonū ꝑfectū ex beatitu
dine nō pōt aliqđ malū alicui ꝓuenire: qđ nō
ꝯuenit ꝑmiſſis: dicit̄ eccleſiaſtes. v. ꝙ diuitie i
terdū ꝯſeruant̄ in malū dñi ſui: ⁊ ſimile pȝ in
alijs tribus. ¶ Quarta rō ē: qꝛ ad beatitudinē
hō ordinat̄ ꝑ principia interiora: cuȝ ad ipſam
nālr ordinet̄: ꝑmiſſa aūt quatuor bona ma-
gis ſunt a cauſis exterioribus: ⁊ vt plurimū a
fortuna: vñ ⁊ bona fortune dicūtur: vñ pȝ: ꝙ
in ꝑmiſſis nullo mō beatitudo cōſiſtit. ¶ Ad
primū ergo dicēdum: ꝙ diuina ptās ē ſua bōi
tas: vñ vti ſua ptāte nō pōt niſi bene: ſed hoc ī
hoībus nō inuenit̄: vñ non ſufficit ad beatitu-
dinē: ꝙ hō aſſimilet̄ deo quantū ad ptātē: niſi
aſſimilet̄ ei quātū ad bonitatē. ¶ Ad ſecūdū
dicēdū: ꝙ ſicut optimū ē ꝙ aliquis vtat̄ bene
ptāte in regimine multoꝝ: ita peſſimū ē ſi ma-
le vtat̄: ⁊ ita poteſtas ſe hȝ ⁊ ad bonuȝ ⁊ ad
malū. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ ſeruitus ē īpedi
mentū boni vſus ptātis: ⁊ iō nālr hoīes eā fu
giūt: ⁊ nō q̄ſi in ptāte hoīs ſit ſūmū bonum.

¶ Utrū beatitudo hominis cōſiſtat in aliquo
corporis bono. Arti. V.

AD quintū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ bea-
titudo ꝯſiſtat in bonis corporis: dr̄
enim eccleſiaſtici. xxx. Nō ē cēſus ſu
pra cēſum ſalutis corporis: ſȝ in eo
qđ eſt optimū cōſiſtit beatitudo. ergo cōſiſtit
in corꝑis ſalute. ¶ Preterea. Dionyſius di-
cit. v. caplō. de diui. no. ꝙ eē ē melius q̄ȝ viue
re: ⁊ viuere q̄ȝ alia: q̄ ꝯſequunt̄: ſed ad eſſe vl
viuere hoīs reqritur ſalus corporis: cuȝ ergo
beatitudo ſit ſūmū bonū hoīs: vr̄ ꝙ ſalus cor
poris maxime ꝑtineat ad beatitudinē. ¶ Pre
terea. Quāto aliqd eſt cōmunius tanto ab al
tiori pricipio depēdet: qꝛ quāto ē ſuꝑius: tāto
eius virtus ad plura ſe extēdit: ſed ſicut cauſa
litas cauſe efficiētis cōſiderat̄ ſm influentiaȝ:
ita cauſalitas finis attēdit̄ ſm appetitū. ergo ſi
cut prima cā efficiēs ē que in oīa influit: ita vl
timus finis ē: qđ ab oībus deſiderat̄: ſed ipm
eſſe eſt: qđ maxime deſiderat̄ ab oībus. ergo ī
hīs: q̄ ꝑtinēt ad eſſe hoīs: ſicut ē ſalus corꝑis
maxime ꝯſiſtit beatitudo. ¶ Sȝ ꝯ̄ ē: ꝙ ſȝ bea
titudinē hō excellit oīa alia: ſȝ ſm bona corꝑis
a multis aīalibus ſuperat̄: ſicut ab elephāte in
diuturnitate: a leone in fortitudine: a ceruo in
curſu. ergo beatitudo nō cōſiſtit in bonis cor-
poris. ¶ Rñdeo dicēdū: ꝙ ipoſſīe ē beatitudinē
hoīs in bonis corꝑis ꝯſtare ꝑꝑ duo. Primo
qdē: qꝛ ipoſſīe ē: ꝙ illius rei: q̄ ordinat̄ ad aliud
ſicut ad finē: vltimus finis ſit eiuſdē ꝯſeruatio
in eē: vñ gubernator nō intēdit: ſicut vltimū fi
nē ꝯſeruationē nauis ſibi cōmiſſe: eo ꝙ nauis
ad aliud ordinat̄ ſicut in finē. ſ. ad nauigāduȝ:
ſicut aūt nauis cōmittitur gubernatori ad diri
gēdū: ita hō ē ſue volūtati ⁊ rōni cōmiſſus: ſȝ
illud: qđ dicit̄ Eccleſia. xv. Deus ab initio cō
ſtituit hoīem: ⁊ reliqt eum in manu ꝯſilij ſui.
Manifeſtū ē āt: ꝙ hō ordinat̄ ad aliqd: ſicut
ad finē:

ad finē: nō.n. eſt ſummū bonū: vnde ĩpoſſibile eſt ꝙ vltimus finis rōnis ⁊ voluntatis hūane ſit ꝯſeruatio ſui eſſe. Scđo q: dato ꝙ finis rōnis ⁊ volūtatis humane eēt ꝯſeruatio hūani eſſe: nō tñ poſſet dici ꝙ finis hois eſſet aliquod corporis bonū. Eſſe.n. hois cōſiſtit in aīa ⁊ in corpore: ⁊ q̄uis eſſe corporis dependeat ab aīa: eſſe tñ hūane anime nō depēdet a corpore: vt ſupra oſtenſū eſt: ipſumq; corpꝰ eſt ꝑ aīam ſicͭ mā ꝑ formam: ⁊ inſtrumēta ꝑ motorē: vt per ea ſuas actiones exerceat: vñ oīa bona corporis ordinant̄ ad bona aīe ſicut ad finē: vñ ĩpoſſibile ē ꝙ in bonis corpis btitudo cōſiſtat: q̄ ē vltius finis. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ſicut corpus ordinat̄ ad aīam ſicut ad finē: ita bona exteriora ad ipſum corpus: ⁊ iō rōnabiliter bonū corporis p̄ferť bonis exterioribus q̄ per ſenſum ſignificant̄: ſicut ⁊ bonū anime prefertur oībus bonis corporis. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ eſſe ſimplr̄ acceptū ſcđ; ꝙ icludit in ſe oē; perfectionē eſſendi preeminet vite ⁊ oībus ſubſequētibus: ſic igiť ip̄; eē prehabet in ſe oīa bona ſubſequētia. ⁊ h̄ mō Dionyſius loquiť: ſ; ſi cōſidereť ꝓut participať in hac re vel in illa q̄ nō capiūt totā perfectionē eſſendi ſed hñt eſſe impfectū: ſicut eſt eſſe cuiuſlibꝫ creature: manifeſtū ē ꝙ ip̄m eē cū perfectione ſuperaddita eſt eminētius: vnde ⁊ Dionyſius ibidē dicit: ꝙ viuentia ſunt meliora exiſtētibus ⁊ itelligentia viuentibus. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ finis reſpondet principio: ex illa rōne probať vt vltimus finis ē primum principiū eēndi: in quo ē oīs eēndi perfectio: cuius ſimilitudinē appetūt ſ; ſuā; perfectionē: q̄dā qdē ſecundū eſſe tantū: queda; ſ̄m eſſe viuens: quedā ſ̄m viuens ⁊ itelligēs ⁊ beatum: ⁊ hoc paucorum eſt.

¶ Utrum beatitudo hominis conſiſtat in voluptate. Articulus VI.

Ad ſextum ſic ꝓcediť. Videť ꝙ beatitudo hois in voluptate ꝯſiſtat: btitudo.n. cū ſit vltimus finis ñ appetiť ꝓpter aliō: ſ; alia ꝑ ipſā: ſ; hoc maxime cōuenit delectationi: ridiculū eſt.n. ab aliquo querere ꝑ qd velit delectari: vt dr̄ in .x. ethi. ḡ btitudo maxīe ī voluptate ⁊ delectatione conſiſtit. ¶ Preterea. Cauſa prima vehemētius imprimit q̄; ſcđa: vt dicit̄ in libro de cauſis. iſluentia aūt finis attendiť ſ̄; eius appetitū: illud ḡ videť habere rōnem finis vltimi quod maxīe mouet appetitū: h̄ aūt eſt voluptas cuius ſignū eſt ꝙ delectatio intantum abſorbet hois volūtatē ⁊ rōnē; ꝙ alia bona cōtēnere facit. ḡ vr̄ ꝙ vltimus finis hois q ē btitudo maxīe in voluptate cōſiſtat. ¶ Preterea. Cū; appetitus ſit boni: illud qđ oīa appetunt videť eſſe bonum optimū: ſed delectationē oīa appetunt ⁊ ſapientes ⁊ inſipiētes: ⁊ ēt rōne carētia. ergo delectatio eſt optimū. conſiſtit ergo in voluptate beatitudo: que eſt ſummum bonum. ¶ Contra eſt quod Boetius dicit in tertio de cōſolatione. Triſtes exitus eē voluptatū quiſquis reminiſci libidinū ſuarum volet intelliget que ſi beatos efficere poſſent nihil eſſet quin pecudes quoq; eē beate dicant̄. ¶ Rñdeo dicēdū: ꝙ q: delectationes corporales pluribus note ſunt: aſſumpſerunt ſibi nomen voluptatū: vt dr̄ ſepto ethic. In quibus tñ beatitudo principaliter non cōſiſtit: q: in vnaquaq; re aliud eſt: qđ pertinet ad eſſentiam eius: aliud ē ꝓpriū accñs ipſius: ſicut in hoīe: aliud eſt qđ eſt aīal rōnale mortale: aliud qđ eſt riſibile. Eſt igiť ꝯſiderādū: ꝙ oīs delectatio eſt quoddā ꝓpriū accñs: qđ cōſequiť beatitudinē vel aliquā beatitudinis partem: ex hoc.n. aliqs delectať: q: h̄; bonū aliquod ſibi cōueniens vel in re: vel in ſpe: vł ſaltē in memoria: bonū aūt ꝯueniēs ſiqdē ſit pfectū eſt ipſa hois beatitudo. Si aūt ſit impfectū beatitudo ē q̄dā pticipata: vel ꝓpinq̄: vel remota: vel ſaltē apparens: vñ manifeſtū eſt ꝙ nec ipſa delectatio: q̄ ſeqť bonū pfectū eſt ipſa eſſentia btitudinis: ſed quoddā ꝯñs ad ipſam ſicut ꝑ ſe accñs: voluptas autē corpalis nō pōt ēt modo predicto ſeq bonū pfectū: nā ſeqtur bonū qđ apprehendit ſenſus: q eſt virtus aīe corpe vtens: bonū aūt: qđ pertinet ad corpus qđ apphendiť ſcđm ſenſū nō pōt eſſe pfectū hois bonū: cū.n. aīa rōnalis excedat ꝓportionem māe corporalis: pars aīe: q̄ eſt ab organo corporeo abſoluta quādā h̄; infinitatem reſpectu ipſius corporis ⁊ partiū aīe corpori concreatarū: ſicut inuiſibilia ſunt quodāmodo īfinita reſpectu materialiū: eo ꝙ forma ꝑ māam quodāmodo ꝯhiť ⁊ finiť: vñ forma a materia abſoluta eſt quodāmodo infinita: ⁊ iō ſenſus: q eſt vis corporalis cognoſcit ſingulare: qđ eſt determinatū ꝑ māam: intellectꝰ vero: q eſt vis a materia abſoluta cognoſcit vle: qđ eſt abſtractū a mā: ⁊ ꝯtinet ſub ſe infinita ſingularia: vñ pꝫ: ꝙ bonū cōueniens corpori: qđ per apprehenſionē ſenſus delectatio

nē corporalē cauſat nō ē pfectū bonū hoīs: ſ3 eſt minimum qdā in cōparatione ad bonum aīe vñ Sap. vij. dicit̄. Qr oē aurū in cōparatione ſapiētie arena eſt exigua: ſic igit̄ neq3 voluptas corpalis ē ipſa beatitudo: nec ē p ſe accidēs beatitudinis. ¶ Ad primū ergo dicēdū: q eiuſdē rōnis ē q appetat̄ bonū: ⁊ q appetat̄ delectatio: q̄ nihil ē aliud q̄ quietatio appetitus in bono: ſicut ex eadē vtute nāe ē q graue ferat̄ deorſū: ⁊ q ibi qeſcat. vñ ſicut bonū p ſe ipſū appetit̄: ita ⁊ delectatio pp ſe ⁊ nō pp aliud petit̄: ſi ly pp dicat cāz finalē. ſi vero dicat cāz formalē: vel potius cāz motiuā. ſic delectatio ē appetibilis pp aliud. i. pp bonū qd̄ eſt delectatiōis obm: ⁊ p cōſequēs ē principium eius. ⁊ dat ei formā: ex hoc. n. delectatio habet q appetat̄ q: ē qes in bono deſiderato. ¶ Ad ſcd̄m dicēdū q vehemēs appetitus delectationis ſenſibilis ɔtingit ex hoc q operatiōes ſenſuum q: ſunt pricipia noſtre cognitiōis ſunt magis pceptibiles. vñ ēt a pluribus delectatiōes ſenſibiles appetunt̄. ¶ Ad tertiū dicēdū: q eodē mō oēs appetūt delectatiōes ſic̄ ⁊ appetūt bonū: ⁊ tn̄ delectationē appetunt rōne boni: ⁊ nō ecōuerſo: vt dictū eſt. vñ nō ſequit̄ q delectatio ſit maximū ⁊ p ſe bonū: ſ3 q vnaqueq3 delectatio ɔſequat̄ aliqd̄ bonū: ⁊ aliqua delectatio ɔſequat̄ id: qd̄ ē p ſe: ⁊ maximū bonū.

¶ Utrum beatitudo hominis conſiſtat in aliquo bono anime. Articu. VII.

AD ſeptimū ſic pcedit̄. Uidet̄ q beatitudo cōſiſtat in aliquo bono aīe: beatitudo. n. ē quoddā hoīs bonū: hoc autē p tria dr̄ q̄ ſunt bona exteriora: bona corpis ⁊ bona aīe: ſ3 beatitudo nō ɔſiſtit in bonis exteriorib9. neq3 in bonis corpis ſic̄ ſupra oſtēſum ē: ergo cōſiſtit in bonis anime. ¶ Preterea. Illud cui appetim9 aliqd̄ bonū magis amamus q̄ bonū qd̄ ei appetimus: ſic̄ magis amamus amicū cui appetimus pecuniam: q̄ pecuniā: ſ3 vnuſqſq3 qd̄cūq3 bonū ſibi appetit amat: ergo ſeipſū amat magis q̄ oīa alia bona: ſ3 beatitudo eſt qd̄ maxīe amat̄: qd̄ p3 ex hoc q pp ipſā oīa amant̄ ⁊ deſiderant̄. ergo beatitudo cōſiſtit in aliquo bono ipſius hoīs: ſ3 nō in bonis corpis. ergo in bonis aīe. ¶ Preterea. Perfectio ē aliqd ei9 qd̄ pficit̄: ſ3 beatitudo ē q̄dā pfectio hoīs. ergo beatitudo ē aliqd hoīs: ſ3 nō ē aliqd corpis. vt oſtēſū eſt: ergo beatitudo ē aliqd aīe. ⁊ ita cōſiſtit in bonis aīe. ¶ Sed ɔ̄ ē ſicut dic̄ Aug. in li. de doctri. xpiana. Id in quo ɔſtituit̄ beā vita pp ſe diligēdū ē: ſ3 hō nō ē pp ſeipm̄ diligēdus: ſ3 qcqd ē in hoīe eſt diligēdū pp deū. ergo in nullo bono aīe beatitudo cōſiſtit. ¶ Rn̄deo dicēdū: q ſicut ſupra dcm̄ ē: finis dupl'r dicit̄. ſ. ipſa res quā adipiſci deſideram9: ⁊ vſus ſeu adeptio vl' poſſeſſio illius rei. ſi ergo loqmur de vltimo fine hoīs q̄tū ad ipſam rē quā appetimus ſicut vltiū finē impoſſibile eſt q vltimus finis hoīs ſit ipſa aīa vel aliqd eius: ipſa. n. aīa in ſe ɔſiderata ē vt in potētia exiſtēs: fit eni de potētia ſciēte actu ſciēs: ⁊ de potentia virtuoſa actu virtuoſa: cū aūt potētia ſit pp actū: ſicut pp cōplemētū: impoſſe eſt: q id qd̄ eſt ſcd̄m ſe in potētia exiſtēs hēat rōnē vltimi finis ſuipſius: ſimil'r ēt neq3 eius aliqd: ſiue ſit potētia ſiue actus ſiue habit9: bonū eni qd̄ ē vltimus finis ē bonū pfectū cōplēs bonū appetitū: appetitus aūt human9 q̄ ē voluntas ē boni vl'is: qd̄l3 bonū aūt inherēs ipſi aīe ē bonum pticipatū. ⁊ p ɔñs pticulatū: vñ impoſſe eſt q aliqd̄ eoꝝ ſit vltimus finis boni. Sed ſi loqmur d vltio fine hoīs quātū ad ipſā adeptionē vel poſſeſſionē ſeu quēcūq3 vſū ipſius rei q̄ appetit̄ vt finis: ſic ad vltimū finē ptinet aliqd hoīs ex pte aīe: q: hō p aīam beatitudinē cōſequit̄: res ergo ipſa q̄ appetit̄ vt finis eſt id in quo beatitudo cōſiſtit ⁊ qd̄ beatū facit: ſed hmōi adeptio vocat̄ beatitudo: vñ dicēdū ē q beatitudo eſt aliquid extra aīam. ¶ Ad primū ḡ dicēdū: q ſcd̄m q ſub illa diuiſiōe cōprehēdūtur oīa bona q̄ oīa ſunt hoī appetibilia: ſic bonū aīe dicit̄ nō ſolū potētia aut habitus aut actus: ſed ⁊ obm̄ qd̄ ē extrīſe

¶ Arti. 7° ⁊ 8°. IN articulo ſeptio ⁊ octauo dubiū occurrit de fundamēto vtriuſq3. ſ. obm voluntatis nr̄e ē vl'e bonū: qm̄ aut intēdit per vl'e bonū totū: ſeu oē bonum: aut bonū i vl'i. Si 2° mō verū ē: ⁊ bñ pbat̄: q ſicut obm intellectus eſt verū: nō tn̄ in h̄ particulari: ſ3 i vl'i: ita obz voluntatis ē bonū nō i hoc particulari ſ3 i vniuerſali. ſed ex hoc ſenſu nō ſeqtur ḡ obm voluntatis eſt bonū vl'e in eſſendo quod ē deus. Si p̄ mō tūc nō pbat̄ p h̄: q obz itellis eſt verū vl'e: qm̄ h̄ verificat̄ de vero vl'i in pdicādo: ⁊ nō de oī vero: nec ipſa vitate diuina: q̄ ē oē verū: qm̄ nec h̄ verū de9 ē triu9 cadit ſub obo itellis: nec ea: q̄ nō l3 hoi loqui ⁊ i cor hoīs nō aſcēdūt: nec aſcēder̄ poſſēt. ¶ Ad h̄ dr̄: q ppriē loquendo neutro mō itelligit̄ fundamētū illō: ſ3 ſenſus ē: q ſic̄ obm intellis ē verū vl'e. i. nō ɔ̄ctū ad tale vel tale verū: ſ3 abſolute ita obm voluntatis eſt bonū vl'e. i. nō ɔ̄ctū ad tale vl' tale bonū ſ3 abſolute: ⁊ ſi huic fuerit adiūcta ſubintellecta

beatitudo eſt aliquid anime ſed in quo conſiſtit beatitudo eſt aliquid extra animam. Sic habet editio Plantiniana

lecta dñia inter bonū ⁊ verū ex 6° metaphy. ſ. ꝙ verum ⁊ falſuȝ ſunt in anima: bonū autē ⁊ malum in rebus: ſeq̃ ꝙ in illa re ſola erit btitudo noſtra que eſt obȝ voluntatis humane in qua ē bonum abſolute: ac per hoc i ſolo deo eſt: qꝛ in ceteris non eſt bonū niſi ꝯtractum: ⁊ hec eſt manifeſta itētio lr̃e: que contra olim intellectus obyciūtur ꝺ limitatione veri facillime ſoluunt̃: dicendo ꝙ ſicut nullū eſt ens ad qꝺ non poſſit actus intellectus terminari aliq̄ mō: ita nullum eſt verum qꝺ ipſum omino ſubterfugiat: deū nāqȝ ⁊ omnia attingere pōt: ſȝ qꝛ non poteſt noſter itellect⁹ tali modo deum cognoſcere ⁊c̃. ideo cōmittit̃ fallacia figure dictōis mutando quid in quo modo. Ex ipotentia ſiquidē modi cogſcendi prouenit ꝙ oꝑȝ aliquid latere oēm intellectū creatū: ⁊ non ex limitatione veri obiti itellectus quaſi tale verū debeat eſſe obiectum. Cuius ſignuȝ infallibile eſt quia quibuſcūqȝ veris oblatis intellectui adhuc poſſet intellectus

cū: ⁊ h̄ mō nihil ꝓhibet dīcē id i q̄ btitudo ꝯſiſtit eē qꝺdā bonū aīe. ¶ Ad ſcḋm dōm q̄tū ad ꝓpoſitū ꝑtinet: ꝙ btitudo maxie amat̃ tāq̄ȝ bonū ꝯcupitū: amic⁹ āt amat̃ tanq̄ȝ id cui ꝯcupiſcit̃ bonū: ⁊ ſic hō amat ſeipm̄: vñ nō ē eadē rō amoris vtrobiqȝ: vtr̄ āt amore amicitie aliqd hō ſupra ſe amet: erit loc⁹ ꝯſiderādi cū de charitate aget̃. ¶ Ad tertiū dōȝ: ꝙ btitudo ip̄a cū ſit ꝑfectio aīe ē qꝺdā aīe bonū iherēs. ſȝ id i quo btitudo ꝯſiſtit: qꝺ. ſ. beatū fac̃ eſt aliqd ex̄ aīam: vt dcm̄ eſt.

¶ Utr̄ btitudo hoīs ꝯſiſtat in aliq̄ bono creato. Arti. VIII.

AD octauū ſic ꝓcedit̃. Uī̃ ꝙ btitudo hoīs ꝯſiſtat i aliquo bono creato: dīc̃. n. Dioni. iiij. c. de di. no. ꝙ diuīa ſapīa cōiūgit fines primoꝝ pricipijs ſecūdoꝝ: ex q̄ p̄t accipi ꝙ ſūmuȝ īferioris nāe ſit attingere īfimū nāe ſupioris: ſȝ ſūmū hoīs bonū ē btitudo: cuȝ ḡ āgelus nāe ordie ſit ſupra hoīeȝ: vt i. j. habitū ē: vī̃ ꝙ btitudo hoīs ꝯſiſtat i h̄ ꝙ aliquo mō attigit ad āgelū. ¶ Preterea. Ultim⁹ finis cuiuſlȝ rei ē in ſuo ꝑfecto: vñ ꝑs ē ꝓꝑ totū ſic̄ ꝓꝑ finē: ſȝ tota vniuerſitas creaturarū q̄ dī̃ maior mundus cōparat̃ ad hoīem: q in. iij. phiſi. dī̃ minor mūdus: ſic̄ ꝑfectū ad iꝑfectū. ḡ btitudo hoīs cōſiſtit in tota vniūſitate creaturaꝝ. ¶ Preterea. Per h̄ hō efficit̃ beat⁹ ꝙ ei⁹ nāle dſideriū q̄etat̃: ſȝ deſideriū hoīs ñ extēdit̃ ad maius bonū q̄ȝ ip̄e capere p̄t: cū ḡ hō nō ſit capax boni qꝺ excedit limites toti⁹ creature: vī̃ ꝙ ꝑ aliqꝺ bonū creatuȝ hō btūs fieri poſſit: ⁊ ita btitudo hoīs i aliq̄ bono creato ꝯſiſtit. ¶ Sȝ ꝯ̄ ē qꝺ Augu. dīc̃. xix. de ciui. dei. Ut vita carnis aīa ē: ita btā vita hoīs de⁹ ē. ꝺ quo dī̃. Btūs ꝑpl's cui⁹ dñs de⁹ ei⁹ ē. ¶ Rñ deo dōm: ꝙ ipoīe ē btitudinē hoīs eē i aliquo bono creato. btitudo. n. eſt bonū ꝑfectū qꝺ totalr̃ q̄etat appetituȝ: alioqn nō eēt vltim⁹ finis ſi adhuc reſtaret aliqd appetēdū. obm̄ āt volūtatis q̄ ē appetit⁹ hūan⁹ ē vl'e bonū: ſic̄ obȝ itellus ē vl'e verū: ex quo p̄ȝ ꝙ nihil p̄t q̄etare volūtatē hoīs niſi bonū vl'e qꝺ ñ iuenit̃ in aliq̄ creato: ſȝ ſolū i deo: qꝛ oīs creatura hȝ bonitatē ꝑticipatā: vñ ſolus de⁹ volūtatē hoīs iplere pōt ſȝ ꝙ dī̃ i pſal. Qui replet in bonis deſideriū ⁊c̃. i ſolo igr̃ deo btitudo hoīs ꝯſiſtit. ¶ Ad pͥmū ḡ dōm: ꝙ ſupi⁹ hoīs attigit q̄dē infimū angelice nāe ꝑ q̄ȝdā ſimilitudineȝ: nō tñ ibi ſiſtit ſic̄ in vltio fine: ſȝ ꝓcedit vſqȝ ad ip̄ȝ vl'em fontē boni: q ē vl'e ſubȝ btitudis oīuȝ bonoꝝ tāq̄ȝ ifinitū ⁊ ꝑfectū bonū extͣs. ¶ Ad ſcḋȝ dōȝ: ꝙ ſi totū aliqꝺ nō ſit vltim⁹ finis ſꝫ ꝑis nō ē ip̄ȝ totū: ſȝ aliqd aliꝺ: vniūſitas āt creaturaꝝ ad q̄ȝ cōꝑat̃ hō: vt ꝑs ad totū: nō ē vltim⁹ finis: ſȝ ordinat̃ in deū ſic̄ i vltimū finē: vñ bonū vniūſi nō ē vltim⁹ finis: ſȝ ip̄e de⁹. ¶ Ad tertiū dōȝ: ꝙ bonū creatū nō eſt min⁹ q̄ȝ bonū cui⁹ ē hō capax: vt rei itriſece ⁊ iherētis: eſt tñ min⁹ q̄ȝ bonū cui⁹ ē capax: vt obti: qꝺ eſt ifinitū: bonū āt qꝺ ꝑticipat̃ ab angelo ⁊ a toto vniuerſo eſt bonū finitū ⁊ ꝯtractū

¶ De btitudie qd ſit. Qō. III.

DEide ꝯſiderāduȝ ē qd ſit btitudo: ⁊ que req̄rant̃ ad ip̄aȝ. ¶ Circa primuȝ q̄runt̃ octo. Prio vtrū btitudo ſit aliqd increatū. Scḋo ſi ē aliqd creatū: vtrū ſit operatio. Tertio vtr̄ ſit operatio ſenſiti

aliud nouū verum oblatum cognoſcere vel credere. Intellectus eniȝ nō fit minor ex cognitione precedentium: vt dicitur. 3. de aia: qꝺ impoſſibile eſſet ſi veruȝ limitatum eſſet adequatuȝ obiectū itellus.

¶ Arti. VIII.

In rñſione ad primuȝ in articulo 8°. vide nouitie autoris itentum de illa ꝓpōne: ſuppremuȝ infimi attingit infimuȝ ſuppremi: ꝙ itelligit̃ de attictione ſcḋm proximitatem nature que i ſimilitudine earuȝ propinqua conſiſtit: ⁊ non de ordinati i finē attinctione ad finē vltimū.

¶ Qō. III.

¶ Articu. IIII.

In hac 3ª qōne vſqȝ ad 4m articulū nihil occurrit ſcribendum niſi ꝙ in ſecundo articulo tria notāda ſpecialr̃ ſunt. Primū in corpore: ꝙ cū dicitur vnūqꝺqȝ ē ꝓꝑ ſuā operationeȝ pōt duplr̃ intelligi. Pͦ ſic ꝓpter reȝ que eſt eius finis: ⁊ ſic falſiſſimuȝ eſt. Alio mō ſic ꝓprium com

plementum: ꝛ ſic eſt verú: ita ꝙ vnumquodqꝫ habens operationem eſſe ꝓpter ſuá operationez nihil aliud eſt ꝙ̃ cē propter ſe ipm in actu cóple/to ꝛ perfecto.
℄ Scdm in re/ſpóſióe ad 2m .ſ. ꝙ cum dici/tur btitudo eſt ſtatus omniuz bonoꝝ aggregatione perfe/ctus nó eſt predicatio cēntia/lis: ſꝫ cauſalis: ita ꝙ intelliga/tur btitudo vt cauſa eſt ſtat⁹ talis vt effcús: quoniam ipſa btitudinis cēntia eſt per quá eſt talis ſtat⁹: vt i littera dr̃.
℄ Tertium in reſpóſione ad tertium ꝙ memoꝛ ſis ambi/guitatis tá ſimpliciter ꝙ̃ apó autoré de ſub/iecto actionis tranſeuntis: ꝓpter quod for/te littera appoſuit ly magis: dicendo ꝙ eſt magis pfectio patientis. naꝫ ſm veritatem actio imanens pricipaliter eſt ꝓpter perficiédum agés ipꝫ: actio vero trá/ſiens principaliter eſt ꝓpter perficiendum aliud: vtrú aũt ſicut actio im/manens redú/dat in alteruz: ita quoqꝫ actó tranſiens per/ficiat agés: nó eſt moꝛalis negocij: ſed alibi diſcutietur: ſi deus dederit.

ue partis an intellectiue tátú.
Quarto ſi eſt opatio intellecti
ue ptis: vtrú ſit opatio intell'is
an volútatis. Quinto ſi é opa
tio ſpeculatiui intell'is aut pra/
ctici. Sexto ſi eſt opatio intel/
lect⁹ ſpeculatiui: vtꝝ ꝯſiſtat in
ſpeculatióe ſciaꝝ ſpeculatiua/
rú. Septimo vtrum ꝯſiſtat in
ſpeculatióe ſubarꝫ ſeparataꝝ
.ſ. angeloꝝ. Octauo vtrum in
ſola ſpeculatione dei qua per
eſſentiam videtur.

Utruꝫ beatitudo ſit aliquid
increatum. Arti. I.

Ad primú ſic ꝓcedit̃.
Ur̃ ꝙ btitudo ſit ali
qd increatú: dicit. n.
Boeti⁹ in. iij. de ꝯſo
la. deú ipam btitudiné neće có
fiteri. ℄ Preterea. Btitudo
eſt ſúmú bonú: ſꝫ cē ſúmú bo/
nú ꝯuenit deo: cú ǵ nó ſint plá
ſúma bona: vr̃ ꝙ beatitudo ſit
idé qꝺ de⁹. ℄ Preterea. Bti/
tudo eſt vltim⁹ finis in qué ná/
liter húana volútas tanq̃ꝫ in fi
né tédit: ſꝫ in nullú aliud volú/
tas tanq̃ꝫ in finé tédere dꝫ niſi
in deú quo ſolo fruédú eſt: vt
Aug. dicit ǵ btitudo eſt idé qꝺ
deus. ℄ Sꝫ ꝯ. Nullú factum
eſt increatum aliqd: ſꝫ btitudo
hois é aliqd factú: qꝛ ſꝫ Aug.
primo de doctrina chꝛiſtiana.
Illis rebus fruendú eſt q̃ nos
beatos faciút. ǵ btitudo nó eſt
aliqd increatú. ℄ Rñdeo dõꝫ
ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: finis dr̃
dupl'r. Uno mó ipa res q̃ꝫ cu
pim⁹ adipiſci: ſicut auaro eſt
finis pecunia. Alio modo ipa
adeptio vel poſſeſſio ſeu vſus
aut fruitio ei⁹ rei q̃ deſiderat̃:
ſicé ſi dicat̃ ꝙ poſſeſſio pecunie
eſt finis auari: ꝛ frui re volu/
ptuoſa é finis intépati. Pꝛio
ǵ mó vltim⁹ hois finis eſt bo/
nú increatuꝫ. ſ. de⁹ q ſolus ſua
infinita bonitate pót volútaté
hois pfecte implere. Scdo át
modo vltimus finis hominis eſt creatú aliquid
in ipſo exiſtens: qꝺ nihil eſt aliud q̃ꝫ adeptio
vel fruitio finis vltimi: vltimus autez finis vo/
cat̃ beatitudo. ſi ǵ beatitudo hominis cóſide/
ret̃ q̃ꝫtú ad cám vel obm: ſic é aliqd increatú.
ſi át ꝯſideret̃ q̃ꝫtú ad ipam cēntiá btitudis: ſic
é aliqd creatú. ℄ Ad primú ǵ dõm: ꝙ de⁹ eſt
btitudo p cēntiá ſuá: nó. n. p adeptioné aut pti
cipationé alicui⁹ alteri⁹ btús eſt: ſꝫ p cēntiam
ſuá. Hoies át ſút bti: ſicé ibidé dicit Boeti⁹: p
pticipationé: ſicut ꝛ dij per pticipationé dñr.
ipſa aút pticipatio btitudinis ſm q̃ꝫ hó dr̃ bea
tus aliqd creatú eſt. ℄ Ad ſcdm dõm: ꝙ bea
titudo dr̃ eſſe ſúmmú hominis bonú: qꝛ eſt ade
ptio vel fruitio ſúmi boni. ℄ Ad tertiú dõm:
ꝙ beatitudo dr̃ vltimus finis per modú quo
adeptio finis dicitur finis.

℄ Utrum ſi beatitudo eſt aliquid creatum ſit
operatio Articulus. II.

Ad ſecúdú ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ bea
titudo nó ſit operatio: dicit enim apo
ſtolus Ro. vj. Habetis fructum ve/
ſtrum in ſanctificatione: finem vero
vitam eternaꝫ: ſed vita nó eſt operatio ſed eſt
ipſum eſſe viuentium. ergo vltimus finis qui
eſt beatitudo non eſt operatio. ℄ Preterea.
Boetius dicit in tertio de conſolatióe: ꝙ bea/
titudo eſt ſtatus omnium bonoꝛum cógrega
tione perfectus: ſed ſtatus non nominat ope/
rationem. ergo beatitudo non eſt operatio.
℄ Preterea. Beatitudo ſignificat aliquid in
homo exiſtens cum ſit vltima perfectio hois:
ſed operatio nó ſignificat vt aliquid exiſtens
in operante: ſed magis vt ab ipſo ꝓcedens. er
go beatitudo non eſt operatio. ℄ Preterea.
Beatitudo permanet in beato. operatio auté
non permanet: ſed tranſit. ergo beatitudo nó
eſt operatio. ℄ Preterea. Unius hominis é
vna beatitudo. operationes autem ſunt mul/
te. ergo beatitudo non eſt operatio. ℄ Prete
rea. Beatitudo ieſt beato abſqꝫ interruptio/
ne: ſed operatio húana frequenter interrum/
pitur: puta ſomno vel aliqua alia occupatio/
ne vel quiete. ergo beatitudo nó eſt operatio.
℄ Sed ꝯ eſt qꝺ phs dicit in pꝛio ethico. ꝙ fe/
licitas eſt opatio ſm ꝟtuté pfectá. ℄ Rñdeo
dõm: ꝙ ſm ꝙ beatitudo hominis eſt aliquid
creatum in ipſo exiſtens: neceſſe eſt dicere ꝙ
beatitudo hominis ſit operatio. eſt enim bea/
titudo vltima hominis perfectio: vnumqꝺqꝫ
enim in tantú perfectú eſt inquátum eſt actu:

fruitio

nam potētia ſine actu imꝑfecta eſt: opʒ ergo beatitudinē in vltimo actu hominis conſiſtere. manifeſtū eſt autē ꝙ operatio eſt vltim⁹ actus operantis: vnde ⁊ actus ſecūdus a philoſopho nominatur in ſecūdo de anima: naʒ habens formaʒ poteſt eſſe in potētia operās ſicut ſciens eſt in potētia conſiderās: inde eſt ꝙ in alijs rebus res vnaqueqʒ dicitur eſſe ꝓpter ſuaʒ operationem: vt dr̄ in .ij. de celo: neceſſe eſt ergo beatitudinē hoīs operationē eē.

¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ vita dicit̄ dupl'r. Uno modo ipm̄ eſſe viuētis: ⁊ ſic beatitudo nō eſt vita. oſtenſuʒ eſt enī ꝙ eſſe vnius hoīs qualecūqʒ ſit: nō eſt hominis beatitudo. ſoli⁹ enī dei beatitudo eſt ſuū eſſe. Alio modo dr̄ vita ipſa operatio viuētis ſm̄ quaʒ principiū vite in actū reducit̄: ⁊ ſic nominamus vitam actiuā vel cōtēplatiuam vel voluptuoſam: ⁊ hoc modo vita eterna dr̄ vltimus finis: quod pʒ per hoc qd̄ dicitur Joan. xvij. Hec eſt vita eterna: vt cognoſcāt te deū verū ⁊ vnū.

¶ Ad ſcd̄m dōʒ: ꝙ Boetius diffiniēdo beatitudinē cōſiderauit ipſam cōmunē beatitudinis rationē. Eſt enī cōmunis beatitudinis ratio ꝙ ſit bonū cōmune perfectum: ⁊ hoc ſignificauit cū dixit: ꝙ eſt ſtatus omniū bonoꝝ cōgregatione perfectus: per qd̄ nihil aliud ſignificatur niſi ꝙ beatus eſt in ſtatu boni perfecti. Sed Ariſtoteles expreſſit ipſam eſſentiam beatitudinis oſtēdēs per quid homo ſit in huiuſmodi ſtatu: q: per operationē quādaʒ ⁊ ideo in primo ethicoꝝ: ipſe etiaʒ oſtēdit ꝙ beatitudo eſt bonū perfectū. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ ſicut dr̄ in .ix. metaphyſi. duplex eſt actio. vna que ꝓcedit ab operāte in exteriorē materiaʒ: ſicut vrere ⁊ ſecare: ⁊ talis operatio nō poteſt eſſe beatitudo: naʒ talis operatio non eſt actio ⁊ perfectio agentis: ſed magis patiētis: vt ibidē dr̄. Alia eſt actio manens in ipſo agēte: vt ſentire: intelligere: ⁊ velle: ⁊ huiuſmodi actio eſt ꝑfectio ⁊ actus agētis: ⁊ talis operatio pōt eſſe beatitudo ¶ Ad quartū dōʒ ꝙ cū beatitudo dicat quādaʒ vltimā ꝑfectionem ſm̄ ꝙ diuerſe res beatitudis capaces ad diuerſos gradus ꝑfectiōis pringere poſſunt: ſm̄ hoc neceſſe eſt ꝙ diuerſimode beatitudo dicat̄: nā in deo eſt beatitudo ꝑ eēntiā. q: ipm̄ eſſe eius ē operatio ei⁹. q: nō fruit̄ alio: ſʒ ſeipo: in angelis aūt beatitudo eſt vltima ꝑfectio ſʒ aliqʒ operationem qua coniungitur bono increato: ⁊ hec operatio ē i eis vnica ⁊ ſēpiterna. in hominib⁹ autē ſm̄ ſtatū ꝑſentis vite eſt vltima ꝑfectio ſm̄ operationē qua homo coniūgitur deo: ſʒ hec operatio nec cōtinua pōt eſſe ⁊ ꝑ cōſequens nec vnica eſt: q: operatio interciſſione multiplicat̄: ⁊ ꝓpter hoc in ſtatu ꝑſentis vite ꝑfecta beatitudo ab homine haberi nō poteſt: vnde phūs in primo ethicoꝝ ponens beatitudinē hominis i hac vita: dicit eaʒ imꝑfectā: poſt multa cōcludens. Beatos aūt dicimus: vt homines: ſʒ ꝓmittit̄ nobis a deo beatitudo ꝑfecta quādo erim⁹ ſicut angeli in celo: ſicut dicit̄ Math. xxij. Quātū ergo ad illaʒ beatitudinē ꝑfectam ceſſat obiectio: quia vera ⁊ cōtinua ⁊ ſempiterna operatione in illo beatitudinis ſtatu mens hominis deo cōiūgitur: ſʒ in ꝑſenti vita quantū deficim⁹ ab vnitate ⁊ continuitate talis operationis: tātū deficimus a beatitudinis ꝑfectione: eſt tñ aliqua ꝑticipatio beatitudinis ⁊ quāto operatio poteſt eſſe magis cōtinua ⁊ vna: tanto plus habʒ rationē beatitudinis: ⁊ iō in actiua vita que circa multa occupat̄: eſt min⁹ de ratione beatitudinis: qʒ in vita contēplatiua que verſat̄ circa vnū. i. circa veritatis contemplationē: ⁊ ſi aliquādo homo actu non opet̄ huiuſmodi opationē: tñ q: in ꝓmptu hʒ eaʒ ſemꝑ poteſt operari: ⁊ q: etiā ipſaʒ ceſſationē: puta ſomni vel occupationis alicu⁹ naturalis ad operationem ꝑdictaʒ ordinat quaſi videt̄ operatio continua eſſe: ⁊ ꝑ hoc pʒ ſolutio ad qntū ⁊ ad ſextū.

¶ Utrū beatitudo ſit operatio ſenſitiue partis aut intellectiue tantū. Artic. III.

AD tertiū ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ beatitudo conſiſtat etiā in operatione ſenſus: nulla enī operatio inuenit̄ in homine nobilior operatione ſenſitiua niſi intellectiua: ſed operatio intellectiua dependet in nobis ab operatiōe ſenſitiua: q: nō poſſumus intelligere ſine fantaſmate: vt dicit̄ in tertio de anima. ergo beatitudo conſiſtit etiā in operatione ſenſitiua. ¶ Preterea Boeti⁹ dicit in tertio de cōſolatione: ꝙ beatitudo eſt ſtatus omniū bonoꝝ cōgregatione perfect⁹: ſʒ qdaʒ bona ſunt ſenſitiua q̄ attingim⁹ ꝑ ſenſus operationē: ḡ vr̄ ꝙ operatio ſenſus reqrat̄ ad beatitudinē. ¶ Preterea. Beatitudo eſt bonū ꝑfectū: vt ꝓbat̄ in primo ethicoꝝ: qd̄ non eſſet niſi hō ꝑficeret̄ ꝑ ipſaʒ ſm̄ oēs ptes ſuas ſʒ ꝑ operationes ſenſitiuas qdaʒ ptes aīe ꝑficiūtur: ergo operatio ſenſitiua reqritur ad beatitudinem. ¶ Sed contra. In operatione ſenſitiua

cōmunicant nobis bruta animalia. non aute3 in beatitudine. ergo beatitudo non consistit in operatione sensitiua. ¶ Respōdeo dicendū: ꝙ ad beatitudine3 potest aliquid pertinere tripliciter. Uno modo essentialiter. Alio modo antecedenter. Tertio mō consequēter. Essentialiter quidem nō potest pertinere sensus ad beatitudinem. nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonum increatum quod est vltimus finis: vt supra ostensum est: cui homo coniungi non potest per sensus operationē. Similiter etia3 q2 sicut ostensum est in corporalibus bonis beatitudo hominis non consistit: que tamen sola per sensus operationē attingunt᷒. possunt aūt operationes sensus pertinere ad beatitudine3 antecedenter τ consequēter: antecedenter quidem secundū beatitudinem imperfectā: qualis in presenti vita haberi potest: nam operatio intellectus preexigit operationem sensus. consequēter aute3 in illa perfecta beatitudine que expectatur in celo: quia post resurrectionem ex ipsa beatitudine anime: vt Aug. dicit in epistola ad dioscoru3: fiet quedam refluentia in corpore τ in sensus corporeos: vt in suis operationibus perficiant: vt infra magis patebit cum de resurrectione agetur: non aute3 tūc operatio qua mens humana deo coniungitur a sensu dependebit. ¶ Ad primu3 ergo dicendum: ꝙ obiectio illa probat: ꝙ operatio sensus requiritur antecedēter ad beatitudinē imperfecta3 qualis in hac vita haberi potest. ¶ Ad secundum dicendu3: ꝙ beatitudo perfecta qualem angeli habent: habet congregationem omnium bonorum per coniunctionē ad vniuersalem fontem totius boni: non ꝙ indigeat singulis particularib᷒ bonis: s3 in hac beatitudine imperfecta requiritur congregatio bonorum sufficientium ad perfectissima3 operationem huius vite. ¶ Ad tertium dicēdum: ꝙ in perfecta beatitudine perficitur totus homo: sed in inferiori parte per redundātiam a superiori: in beatitudine autem imperfecta presentis vite econuerso a perfectiōe inferioris ptis ꝓcedit ad ꝑfectionē superioris.

¶ Utru3 si beatitudo est intellectiue partis sit opatio intellectus an volūtatis. Arti. IIII.

Ad quartum sic procedit. Uidet ꝙ beatitudo cōsistat in actu voluntatis. Dicit. n. Augu. xix. de ciui. dei: ꝙ beatitudo hominis in pace consistit vnde in ps. Qui posuit fines tuos pacem. sed pax ad voluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in voluntate consistit. ¶ Preterea. Beatitudo est summum bonum: sed bonu3 est obiectu3 voluntatis. ergo beatitudo in voluntatis operatione ꝯsistit. ¶ Preterea. Primo mouenti rn̄det vltimus finis: sicut vltim᷒ finis totius exercitus est victoria que est finis ducis qui oēs mouet: sed primum mouēs ad operandum est voluntas: q2 mouet alias vires: vt infra dicetur. ergo beatitudo ad voluntate3 pertinet. ¶ Preterea. Si beatitudo est aliqua operatio op3 ꝙ sit nobilissima operatio hominis: sed nobilior est dei dilectio que est actus voluntatis q̄3 cognitio que est operatio intellectus: vt patet per aplm prima ad Corin. xiii. ergo videt ꝙ beatitudo consistat in actu voluntatis. ¶ Preterea. Augu. dicit in. xiii. de trini. ꝙ beatus est qui habet oia que vult τ nihil vult male. τ post pauca subdit. Et appropinquat beatitudo q̄ bene vult qđcunq3 vult: bona. n. beatum faciunt quorum bonoꝝ iam habet ad ipam. s. bonā volūtatē. ergo btitudo in actu volūtatis cōsistit. ¶ S3 cōtra est qđ dn̄s dicit Joānis. xvii. Hec est vita eterna vt cognoscant te deum verum vnū. vita autē eterna est vltimus finis: vt dcm̄ est. ergo beatitudo hominis in cognitione dei ꝯsistit q̄ est actus intellectus. ¶ Rn̄deo dcm̄: ꝙ ad beatitudinē: sicut supra dcm̄ est duo requirunt: vnū qđ est eē beatitudinis: aliud quod est q̄si per se accidens ei᷒. s. delectatio ei adiūcta. Dico ergo ꝙ q̄ntu3 ad id qđ est essentialr ipsa beatitudo: ipossibile est ꝙ cōsistat in actu volūtatis. Manifestū est enim ex pmissis ꝙ beatitudo est cōsecutio finis vltimi. cōsecutio aūt finis nō consistit in ipo actu volūtatis: voluntas aūt fert in finē τ absentē cū ipm desiderat: τ pn̄tem cū in ipso requiescens delectat. manifestū est aūt ꝙ ip3 desideriū finis nō est cōsecutio finis: sed est motus ad finē: delectatio aūt aduenit volūtati ex hoc ꝙ finis ē pn̄s: nō aūt ecōuerso: ex hoc aliqd fit pn̄s. q2 volūtas delectat in ipso: o3 igit aliqd aliud esse q̄3 actum volūtatis per qđ fit finis ipe pn̄s volūtati: τ hoc manifeste apparet circa fines sensibiles: si eni cōsequi pecuniā esset per actū volūtatis: statim a principio cupidus cōsecutus esset pecuniā qn̄ vult eā hr̄e: s3 a principio quidem est absens ei: cōsequit aūt ipam per hoc ꝙ manu ipam apphēdit vel aliquo hm̄: τ tunc

¶ In ipso

tā dlectat̄ i pecunia habita. ſic igit̄ ⁊ circa itelligibilē finē ɔtingit. nā a pricipio volum⁹ ɔſeq finē intelligibilē: ɔſeqmur aūt ipz p h̄ q̄ fit pñs nobis p actū itellect⁹: ⁊ tūc volūtas dlectata ɔqeſcit in fine iā adepto: ſic igr̄ eēntia btitudis i actu itellect⁹ ɔſiſtit: ſ₃ ad volūtatē ptinet delectatio btitudinē ɔñs h₃ q̄ Aug. dicit. 10. ɔfeſ. q̄ btitudo eſt gaudiū de v̄itate: q₂. ſ. ipm gaudiū ē ɔſumatio btitudis. ❡ Ad primū ḡ dōz: q̄ pax ptinet ad vltimū hōis finē: nō q̄ſi eēntialr̄ ſit ipa btitudo: ſed q₂ añcedētēr ⁊ ɔñr h₃ ſe ad ipaz: añcedēter qdē iquātū iā ſūt remota oīa ptūrbātia ⁊ ipedientia ab vltio fine: ɔñr v̄o iquātū iā hō adepto vltimo fine remanet paccat⁹ deſiderio qetato. ❡ Ad ſcōz dōm: q̄ primū obm volūtatis nō ē act⁹ ei⁹. ſic nec primū obz viſus ē uiſio: ſ₃ uiſibile. uñ ex h̄ ipo q̄ btitudo ptinet ad uolūtatē tāquā pmū obm ei⁹: ſeqt̄ q̄ nō ptineat ad ipaz tāquā act⁹ ipi⁹. ❡ Ad tertiū dōz: q̄ finē prio apphēdit itellect⁹ q̄₃ uolūtas: tñ motus ad finē incipit in uolūtate: ⁊ iō uolūtati debet̄ id qd̄ ultio ɔſequit̄ ɔſecutionē finis ſc₃ delectatio uel fruitio. ❡ Ad q̄rtuz dōz q̄ dilectio p̄eminet cogni

In iſto 4° arti° diſputatio illa ɔſueta occurrit de btitudie: vtrū eēntialr̄ ſit act⁹ itellect⁹ vel volūtatis. Scot⁹. n. i 4°. d. 49. q. 4. rōnē hic allatā credit ſe ſoluere ac ifringere: ⁊ mltiplr̄ pbat itentū ſuū. ſ. q̄ ɔſiſtat i actu volūtatis. Rōnē igit carpit i duob⁹. p̄ in illa ppōne: btitudo eſt ɔſequutio finis: diſtiguēdo. n. ait q̄ 2ᵉ ē ɔſecutō finis. Altera p⁹ via gnōis: altera p⁹ via pfc̄ōis: ⁊ q̄ bti⁰ conſiſtit eēntialr̄ in ɔſecutiōe p⁹ h₃ ordinē pfectionis: talis āt nō ē viſio finis: ſ₃ amor finis viſi: viſio. n. ē ɔſecutio p⁹ via originis. In hoc ḡ h₃ ipz p peccat hec rō: q₂ aſſumit q̄ btitudo ɔſiſtit i ɔſequutiōe p⁹ via gnōnis. 2° arguit illā defect⁹. q₂. ſ. nō ſufficiēter ſcrutat̄ act⁹ volūtatis circa finē: ponit. n. lr̄a duos tm̄. ſ. deſiderium ⁊ qetationē. Cū (ſi ppe de qete loqmur) dee̊ terti⁹: qm̄ qes ppe delectatio ē: ⁊ pter eā eſt amor: iuxta illud Auguſtini appetit⁹ inhiātis ſit amor fruētis: ⁊ in h̄ qetatiuo amore q̄ ēt quies i fine dici pōt ɔſiſtere dicit btitudinē: nec h̄ rō lr̄e excludit ſ₃ qetē delectatiōis tm̄. Intentū aūt ſuū. ſ. q̄ btitudo formalr̄ ſit act⁹ volūtatis. i. amor vltimi finis viſi: pbat triplr̄. Prio ſic: btitudo formalis ɔſiſtit in actu ppingori vltimo fini extriſeco q̄ ē btitudo obā. ḡ cōſiſtit in actu volūtatis. Añs pʒ: q₂ q̄to ppinquus ſimplr̄ vltimo fini: tāto magis h₃ rōnē finis vlterioris: ɔñā v̄o pbat̄: q₂ finis vltimi⁹ vt ſic ē ppriū obm act⁹ volūtatis. Ex q̄ pōt ſic argui: act⁹ tēdēs ex ſe in finē vt ſic ē ei ppingor illo q̄ nō ex ſe vt ſic in ipz tēdit. Talis ē act⁹ volūtatis reſpcū act⁹ itellus: pbat̄ q₂ finis ē ppriū obm appetit⁹: vt in p⁹ qōne vidicim⁹. 2° ſic. Amare ⁊ intelligere ordinate ſe hñt: aut igit̄ amare ē pp itelligere vt finē: ⁊ h̄ nō q₂ ſm Anſelmū lib. 2. Cur de⁹ hō: pūerſus eēt ordo amare vt itelligeret: ḡ itelligi eſt pp amare vt finē: ḡ amor ē finis vltim⁹ formalis. 3° ſic. Act⁹ volūtatis iter itriſeca eſt ſūme volēdus: ḡ in eo ɔſiſtit btitudo formalis ſeu itriſeca: ɔñā nota: ⁊ añs pbat̄: volūtas plus appetit pfectōez ſui i vltio fine q̄₃ intellect⁹. ḡ act⁹ ille ſu⁹ eſt ſūme iter itriſeca volēdus. Hoc añs pb̄r: volūtas nālr̄ plus appetit appetitū nāli ſui pfectionē q̄₃ itellus. ḡ ex appetitu libo recto tñ: q₂ liber rect⁹ ɔſonat nāli. Ar̄ q̄ ab alijs: q̄ vide ſi vis i capreolo. 49. d. 4ᵃ. ❡ Ad euidētiā obo₂ ɔ̄ rōnē lr̄e ſcito q̄ pſpicaciter aduertētib⁹ nihil qd̄ diſtiguēdū eēt p̄termiſſuz in lr̄a ē. Cōſecutionē i pmis duplicē eē niſi equocatio ɔcedat̄ fictio ē: qm̄ noīb⁹ vtēdo vt plēs cōſequutio nō vocat̄ rei ɔſecute amor. vñ arguēs: q₂ illā ppōnē: btitudo ē ɔſequutio finis: euitare ñ potuit: equocauit ɔſequutiōis vocabulū vt ſuā pſequeret̄ opionē: q̄ aūt amor nō hēat rōnē ɔſequutōis ex eo pbabit̄: q₂ amor eſt rei hite: ⁊ amor qdē rei nō hite pz q̄ nō eſt ɔſequutio ex h̄ ipſo q̄ ē rei nō habite. Amor āt rei habite ex h̄ ipo nō ē ɔſequutio q̄ ɔſequutionē ſupponit q₂ ē rei habite: vñ pma ſcoti obiectio ſup equocatione fundat̄. Et iō nihil vʒ. Quāuis ēt aſſumat falſuz. ſ. q̄ amor dei ſit pfectior ei⁹ viſiōe vt in lr̄a dr̄. Ex his aūt apparet ſolō alteri⁹ obiectionis. Littera. n. nō p̄termiſit amorē: ſed dupliciter illuz excluſit: p̄ excludendo dlectationē qm̄ in ea claudit̄ amor. ñ. n. delectamur p̄ſentib⁹ ɔiūctis niſi amatis. 2° excludēdo dſideriū ⁊ dlectationē. Cū. n. illud ſit nō habiti: hoc v̄o habiti ⁊ amor ſit ñ habiti ⁊ habiti. Inquātū eſt non habiti excluditur eadez ratione qua deſideriū: quia. ſ. hoc qd̄ amat non h₃ preſens. Inquātum vero eſt habiti excludit̄ eadē rōne q̄ delectatio: q₂. ſ. amor rei habite aduenit volūtati ex h̄ qd̄ ē habita: ⁊ nō ecōuerſo. Et in nullo diminuta ē lr̄a. Sʒ rōne ſolida itētū ɔcluſit. Et ɔ̄ opionē oppoſitaz militat ſi ſciat ea q̄s vti ſic. Amor abſtrahit ab hito ⁊ nō hito obto: q₂ ē vtriuſq₃: vt pʒ d̄ amore amicitie ⁊ ɔcupiſcētie: ⁊ d̄ actu charitatis q̄ eiuſdē ē ſpēi i via ⁊ i pr̄ia. ḡ nō ē ɔſequutio obti beātis. ḡ nō eſt btitudo formalis: ⁊ pbat h̄ rō de q̄cūq₃ ɔſequutōe: q₂ abſtrahēs nō ē ex ppa rōne vlla ɔſequutio: ⁊ hoc eſt directe intentū lr̄e h⁹. ❡ Ad rōnē aūt pmā Scoti p itēto ſuo rñdet̄ negādo ſequelā: ⁊ ad pbōnē dr̄ q̄ maior ē vera ceteris parib⁹ ſicut cetere cōpatiue ſunt itelligēde. In pposito aūt cetera ñ ſūt paria: qm̄ act⁹ viſiōis ē q̄ſi ps ipſi⁹ finis: ⁊ ē finis nō ponēs i nūez cū fine extriſece. De⁹. n. viſus ē finis ⁊ nō ſūt duo fines. ſ. de⁹ ⁊ viſio: ſic iductiue pʒ in alijs finib⁹ ⁊c̄. vñ act⁹ volūtatis ē ppingor iter act⁹ tēdētes i finē itegrū: ſ₃ ppingor illo ē q̄ eſt q̄ſi ps finis. Amam⁹. n. nō ſolū bonū: ſ₃ bonū cognitū ⁊ pp illud ⁊c̄. ❡ Ad 2ᵐ dr̄ q̄ v̄bū Anſelmi ſaluat̄ in via in q̄ melior ē dei dilectio q̄₃ itellectio: ſ₃ i pr̄ia q̄₃q̄₃ de⁹ amat̄ ñ amet̄ pp videre ipz: ſ₃ pp ipz deū amor̄ amicī: q₂ tñ amat̄ viſus: ita q̄ viſio ñ ɔcurrit ibi p accñs ſ₃ p ſe ipe amor btific⁹ ordinat̄ i viſionē vt finē. Amat. n. btūs viſionē illā vt adeptionē finis: qd̄ ē amare illā vt finē: ⁊ amor vt eſt ɔcupiſcētie ordinat̄ in viſionē vt finē: ⁊ amare eſt pp viſionē: nec in h̄ eſt pūerſitas aliq̄: ſ₃ pūerſitas eēt de amore vt ē amicitie: q₂ ſic de⁹ ordinaret̄ ad viſionē a tali amorē. Nūc aūt ponit̄ ſūmū ɔcupiſcibile ipa adeptio dei q̄ eſt p viſionē qd̄ ē verū. ❡ Ad 3ᵐ aūt negat̄ añs: ⁊ ad pbōnē dr̄ q̄ volūtas cū ſit appetit⁹ aīalis q̄ datus ē a nā aīalib⁹ p̄ pp totū ſuppoſitū: ⁊ nō pp ſe ipm appetitū: q₂ ad h̄ ſufficit appetit⁹ nālis: nō ſūme vult actu elicito pfectionē ſuā: neq₃ itellect⁹ vt ſic ſ₃ ſuppoſiti: q̄ eſt cōſequutio vltimi finis. vñ pbatio illa ab appetitu nāli volūtatis ad appetitū q̄ ē act⁹ elicit⁹ eiuſdē nō valʒ pp rōnē di

ctā: q2. s. iclinatio nāl'is est p pp ipsa3 pom appetētē: actus
aūt eliciat⁹ aīalis est p pp suppom appetēs: ⁊ iō tendendo p
in bonū itell'us nō q̄ten⁹ itell'us ꝫ q̄ten⁹ est supposituz: ma
xime ꝯsonat nāe sue po iquātū aīalis ē: q2 vt dcm̄ est pp
aīal ipm data est p. Multa quoqꝫ scripta sunt supi⁹ in .q.
8z. arti. 3. facie
tia ad materiā
hanc: q̄re tran-
scundū puto.

¶ Arti. V.

IN ar
ti
cu
lo
5° circa illa ver
ba: diuinū bom
nō ē obꝫ itelle-
ctus practici.
Scotica occur
rit dubitatio
ex plogo pmi
sniaruz: vbi ex
eo ꝙ de⁹ ē obꝫ
rectificatiuuz
itell's creati ad
rectā opationē
volūtatꝭ: puta
amoris ipsius
dei: ⁊ ex ipso su
mūt̄ p⁹ pn̄ pra
xis: vtpote ex
vltio fine: vult
deū eē obm in
tellect⁹ practi-
ci: cui⁹ oppom h
dr̄. Sed ad h ⁊
silia facile p3
rñsio ex dictis
in p lib. Ad ob
iectū sigdē pra
ctici itell's seu
bitus exigit̄ ꝙ
hec ⁊ silia ha-
beāt pure. s. n.
h3 hec eleuate
i re supioris or
dis supra pra-
cticū est. Ridi
culū āt puto di
cere ꝙ ēt trini-
tatis mysteria
visa practica3
tm̄ cognitiōe3
pariūt: ops hic
suare illō pbi:
quoi3 pferēte
ꝯria sollicitu3
eē stultū ē: ⁊c.

¶ Arti. V.

IN co-
dem
5°
ar-
ticulo. Circa illa vba act⁹ itell's practici nō q̄rit̄ pp se ipꝫ:
ꝫ pp actōes: dubiū occurrit: qm̄ nobili⁹ nō ē pp ignobili⁹
vt finē: ꝯstat āt act⁹ item practici eē nobiliorē actōe. ḡ ⁊c.
¶ Ad h obmissis aliorū rñsionib⁹ q̄lescūqꝫ sint videt̄ ꝙ
act⁹ itell'us practici pōt 2r sumi. Unoo vt act⁹ est itell'us: ⁊
sic proculdubio
nobilior ē actō
ne. Alio mō vt
practic⁹ ē: ⁊ sic ē
ignobilior actōe.
Sz ꝯ h ē: q2 cā
actiua non est
ignobilior effe
ctu: act⁹ āt itel
lectus practici
vt sic ē cā acti-
ua actionis. ḡ.
Ad h ⁊ silia di
ci pōt: ꝙ gcqđ
sit de causa pu
re actiua: negā-
dū ē ꝙ cā quo-
dāmō actiua ⁊
q̄dāmō dispo-
sitiua nō sit ip-
fectior: qm̄ ⁊ si
nō inq̄tū acti-
ua: iq̄tū tm̄ di-
spositiua ipfe-
ctior ē: ⁊ ordia-
tur ad id pro q̄
disponit vt fi-
nē. Sic aūt est
in pposito. nā3
act⁹ itell'us pra
ctici: ⁊ si in gñe
cāe efficiētꝭ sit
cā actionis seu
factiōis: ē nihi
lominus ēt cā
eiusdē dispositi-
ua: dispōitur
.n. hō p actum
intell'us practi
ci ad recte agē
dū vl faciēdū:
cū .n. ta3 ad re-
cte agēdum q̄3
faciendū plurī
bus hō idigeat
actū practici i-
tellect⁹ ad hoc
q̄nm⁹ vt dispo
siti simus ac p
piqui ad recte
agendū vel fa
ciendū: ⁊ sic re
cte agere vl fa
cere finis est.
Meli⁹ tm̄ iudi
cio meo dr̄: ꝙ
aliud ē cōpare
cām actiuā ef-
fectui: ⁊ alid
actōi: qm̄ ad il
lum

tioni i mouēdo: ꝫ cognitio ꝑ-
uia ē dilectiōi i attigēdo: nō .n.
diligit̄ nisi cognitum: vt dicit
Aug. i. 10. de tri. ⁊ iō itelligibi
lē finē prio attingim⁹ per actio
nem intellectus: sicut ⁊ finē
sensibilē prio attigim⁹ p actio
nē sensus. ¶ Ad qntū dō3: ꝙ
ille q h3 oia q̄ vult ex h ē beat⁹
ꝙ h3 ea q̄ vult: qđ qdē ē p aliđ
q̄3 p actū volūtatis. ꝫ nihil ma
le velle reqrit̄ ad btitudinē: sicͧ
q̄dā debita dispō ad ipa3 volū
tas āt bona ponit̄ i nuō bono-
rū q̄ beatū faciūt, put ē iclina-
tio q̄dā i ipsa: sic mot⁹ reducit̄
ad gen⁹ sui termini: vt altera-
tio ad qualitatem.

¶ Utrū si btitudo ē opatio itel
lect⁹: vtrū sit opatio intellectus
specl'atiui aut practici. Ar. V.

AD qntū sic procedit̄.
Uī ꝙ btitudo ꝯsistat
i opatiōe itellect⁹ pra
ctici: finis āt vltimus
cuiꝯꝫ creature ꝯsistit in assimi
latiōe ad deū. ꝫ hō magis assi-
milat̄ deo p itellectū practicū
q ē cā rerū itellectaꝝ q̄3 p itelle
ctū specl'atiuū cui⁹ scia accipit̄
a reb⁹. ḡ btitudo bois magis
ꝯsistit i opatiōe itellect⁹ practi
ci q̄3 specl'atiui. ¶ Preterea.
Btitudo ē pfectū bonū bois
ꝫ itellect⁹ practic⁹ magis ordi
nat̄ ad bonū q̄3 speculatiu⁹ q
ordinat̄ ad vez. vñ ⁊ ꝫm pfe-
ctōe3 practici itellect⁹ dicimur
boni: nō āt ꝫ3 pfectionē specu
latiui itellect⁹: ꝫ ꝫ3 eā dicimur
sciētes vel itelligētes. ḡ btitu-
do bomis magis ꝯsistit i actu
itellect⁹ practici q̄3 specl'atiui.
¶ Preterea. Btitudo ē qđ-
dā bonū ipi⁹ bois: ꝫ speculati
u⁹ itellect⁹ occupat̄ magis cir
ca ea q̄ sūt ex boie3: practic⁹ āt
itellect⁹ occupat̄ circa ea q̄ sūt
ipi⁹ bois. s. circa opationes ⁊
passiōes ei⁹. ḡ btitudo bomis
magis ꝯsistit i opatiōe itellect⁹
practici q̄3 itell's speculatiui.
¶ Sz ꝯ ē qđ Aug. dicit i prio
de trini. ꝙ ꝯtemplatio pmittit̄
nobis actionē oiu3 finis cum
eterna pfectione gaudiorum.
¶ Rñdeo dōm: ꝙ beatitudo
magis ꝯsistit i opatiōe specula
tiui itellect⁹ q̄3 practici: qđ p3
ex trib⁹. ¶ Prio qdē ex h ꝙ si
btitudo bois ē opatio o3 ꝙ sit
optima opatio bois: optima
āt opatio bois ē q̄ ē optie po-
tētie respcū optimi obi: opti-
ma āt potētia ē itellect⁹: cuius
obm optimū ē bonū diuinū:
qđ qdē nō ē obm practici itel-
lectus: ꝫ speculatiui: vñ in tali
opatiōe. s. i cōtēplatiōe diuino-
rū maxie ꝯsistit btitudo: ⁊ ꝙ
vnusqsq3 vr̄ esse id qđ ē opti-
mū i eo: vt dr̄ in. ix. ⁊. x. ethico
rū: iō talis opatio ē maxie pro
pria boi: ⁊ maxie dlectabilis.
¶ Scđo app3 idē ex h ꝙ ꝯtē
platio maxie querit̄ pp seipa3
act⁹ āt itellect⁹ practici nō q̄rit̄
pp seipm: ꝫ pp actionē: ipē āt
actiōes ordinant̄ ad aliquē fi-
nē: vñ manifestū ē ꝙ vltim⁹ fi
nis nō pōt ꝯsistere in vita acti
ua q̄ ptinet ad itellectū practi-
cū. ¶ Tertio idē apparet ex h
ꝙ i vita ꝯtēplatiua hō cōmuni
cat cū supiorib⁹. s. cū deo ⁊ an
gelis qb⁹ p similitudinē assimi
lat̄: ꝫ i his q̄ ptinēt ad vitā acti
uā ēt alia animalia cū boie ali
qualiter cōmunicāt: lz ipfecte
⁊ iō vltima ⁊ pfecta btitudo
q̄ expectat̄ in futura vita tota
pricipaliter ꝯsistit in ꝯtempla
tiōe: secūdario in opatiōe pra-
ctici intellect⁹ ordinātis actio-

loꝝ ꝯpaᵗ vt eꝗ
aut magis ꝑfe
cta ad hanc vt
iꝑfectioꝛ: qm̄
actio cāe actie
ē actꝰ ⁊ ꝑfectio
eiꝰ: ⁊ ꝯñter cā
actiua ꝯpaᵗ ad
actionē vt poᵃ
ad actū. ſic aūt
ē i ꝓpoſito: qm̄
actꝰ itellꝰs pra
ctici vt ſic reſpi
cit actionē ſeu
factionem vt
actiōeꝫ ipſiꝰ: ē
.n. ꝑꝑ ipſam vt
ſuū cōplemtū.
Cuꝫ ḡ dr̄ ꝙ cā
n̄ ē ignobilioꝛ
effectu ⁊c̄. dico
ꝙ ⁊ ſi n̄ ē igno
bilioꝛ effectu:
ē tñ ignobilioꝛ
actiōe vt poᵃ ē
igbilioꝛ actu: ⁊
ꝙ taꝫ actio ꝗꝫ
factio ꝯpaᵗ ad
actū itellꝰ pra
ctici vt practi/
cus ē vt actio
⁊ ꝑfectio illiꝰ
vt ēt ipꝫ nomē
practici itellꝰ ſ.
ſonat. n. opera/
tiuuꝫ. ꝯſtat. n.
ꝙ opatiui actꝰ
ē opari: domifi
catiui domifi/
care: ⁊ medicā
mederi. vn̄ ꝙ
ad actioneꝫ: in
ꝓnciᵒ moraliū
Ariſt. dixit: hō
ſmonē ſuſcipi
mꝰ nō vt ſcien
tes ſcimus ſed
opātes: ⁊ ideꝫ ē
iudiciū de ſcia
artiū. nā nō vt
ſcientes ſed vt
opātes ſcimus
artes diſcimꝰ
ꝗrū ē facere.
Articu. V.
In eo dē ar/
ti/
culo 5ᵉ i rñſiōe
ad pᵐ recolēda
ſunt ea ꝗ in pᵒ li
bro in ꝓlogo ⁊
.q.14. ꝺ practi/

nes ⁊ paſſiones hūanas: vt di
cit i x. ethi. Ad pᵐ ḡ dōꝫ: ꝙ
ſilitudo ꝑdicta itellꝰs practici
ad deū ē ſꝫ ꝓportiōalitatē: qꝛ
ſcꝫ hꝫ ſe ad ſuū cognituꝫ ſicut
deꝰ ad ſuū: ſꝫ aſſimilatio itellꝰs
ſpeculatiui ad deū ē ſm̄ vnio/
nē vel iformationē: ꝙ ē multo
maioꝛ aſſimilato: ⁊ tñ dici pōt
ꝙ reſpectu principalis cogniti
qd̄ ē ſua eēntia n̄ hꝫ deꝰ practi
cā cognitōeꝫ: ſꝫ ſpeclatiuā tm̄.
Ad tertiū dōꝫ: ꝙ itellectus
practicꝰ hꝫ bonū: qd̄ ē ext ipꝫ:
ſꝫ itellꝰs ſpeculatiuꝰ hꝫ bonū
i ſeipo ſcꝫ ꝯtēplationē ꝟitatis
⁊ ſi illd̄ bonū ſit ꝑfectū: ex eo
totꝰ hō ꝑficiᵗ ⁊ fit bonꝰ: qd̄ q/
dē itellꝰs practicꝰ nō hꝫ: ſꝫ illd̄
ordinat. Ad tertiū dōm: ꝙ
rō illa procederet ſi ipēmet hō
eēt vltimꝰ finis: tūc. n. ꝯſidera
tio ⁊ ordinatio actuū ⁊ paſſio
nū eiꝰ eēt btitudo: ſꝫ qꝛ vltimꝰ
hoīs finis ē aliud bonū extriſe
cū. ſ. deꝰ ad quē ꝑ opationē in
tellectꝰ ſpeculatiui attigimꝰ: iō
magis btitudo hoīs i ꝑfectiōe
itellꝰs ſpeculatiui ꝯſiſtit ꝗꝫ in
opatione itellꝰs practici.

Si btitudo ē opatio itellꝰs
ſpeculatiui vtrum conſiſtat in
ſpeculatione ſcientiarum ſpe/
culatiuarum. Ar. VI.

AD ſextū ſic ꝓcediᵗ.
Vr̄ ꝙ btitudo hoīs
ꝯſiſtat in ꝯſideratōe
ſciaꝝ ſpeculatiuaꝝ:
phus. n. dicit i lib. ethi. ꝙ felici
tas ē opatio ſm̄ ꝑfectā ꝟtutē:
⁊ diſtinguēs ꝟtutes nō ponit
ſpeculatiuas niſi tres: ſciaꝫ ſa
piētiā ⁊ itellectū: ꝗ oēs ꝑtinēt
ad ꝯſiderationē ſciaꝝ ſpecula
tiuarū. ḡ vltima hoīs btitudo
in ꝯſideratiōe ſciarū ſpeculati
uarū ꝯſiſtit. Preterea. Il/
lud vr̄ eē vltima hoīs btitudo
qd̄ nālr̄ deſideraᵗ ab oibꝰ ꝑꝑ
ſeipm̄: ſꝫ hꝰ eſt ꝯſideratio ſpe/
culatiuaꝝ ſciarum: qꝛ vt dr̄ in

ꝓhio metaphy. Oēs hoīes nāᵗ
ſcire deſiderant. ⁊ poſt pauca
ſubdiᵗ: ꝙ ſpeculatiue ſcie ꝑꝑ
ſeipas ꝗrunᵗ. ḡ in ꝯſideratiōe
ſciarū ſpeculatiuaꝝ ꝯſiſtit bti/
tudo. Preterea. Btitudo
ē vltima hoīs ꝑfectio. vnūqd̄
qꝫ aūt ꝑficiᵗ ſm̄ ꝙ reduciᵗ in
actū ꝑ ꝯſiderationē ſciarū ſpe
culatiuarū. ḡ vr̄ ꝙ in hᵒ ꝯſide/
ratiōe vltima hoīs btitudo ꝯſi
ſtat. Sꝫ ꝯ eſt qd̄ dr̄ Miere.
ix. Nō gloriēᵗ ſapiēs in ſapien
tia ſua. ⁊ loqᵗ de ſcia ſpecula/
tiuaꝝ ſciarū. nō ḡ ꝯſiſtit in ha/
rū ꝯſideratiōe vltima hoīs bti
tudo. Rn̄deo dōm: ꝙ ſicut
ſupra dcm̄ eſt: duplex ē hoīs
btitudo. vna ꝑfecta: ⁊ alia im/
perfecta. Opꝫ aūt itelligere ꝑ
fectā btitudinē ꝗ attigit ad ve
rā btitudinis rōnē: btitudineꝫ
aūt iperfectā ꝗ nō attigit: ſꝫ ꝑti/
cipat quādā ꝑticularē btitudi
nis ſilitudinē ſic eſt ꝑfecta pru
dētia i hoīe apud quē eſt rō re
rū agibiliū. Impfecta aūt pru
dētia ē i qbuſdā aīalibꝰ brutis:
in qbꝰ ſunt qdā ꝑticulares in/
ſtinctꝰ ad ꝗdā opera ſilia ope
ribus prudētie. Perfecta igiᵗ
btitudo in ꝯſideratiōe ſciaruꝫ
ſpeculatiuaꝝ eēntialr̄ ꝯſiſtere
nō pōt. Ad cuiꝰ euidētiā ꝯſide
rādū ē ꝙ ꝯſideratio ſpeculati/
ue ſcie nō ſe extēdit vltra ꝟita/
tē pricipioꝝ illiꝰ ſcie. qꝛ in prin
cipijs ſcie ꝟtualr̄ tota ſcia ꝯti/
neᵗ. Prima aūt pricipia ſciaꝝ
ſpeculatiuarū ſunt ꝑ ſenſuꝫ ac
cepta: vt pꝫ ꝑ phm̄ in pricipio
metaph. ⁊ in fine poſterioꝝ.
Unde tota ꝯſideratio ſciaruꝫ
ſpeculatiuarū nō pōt vltra ex/
tēdi: ꝗꝫ ſenſibiliū cognitio du
cere pōt. In cognitiōe aūt ſen
ſibiliū non pōt ꝯſiſtere vltima
hoīs beatitudo: ꝗ ē vltima eiꝰ
perfectio: nō. n. aliqd perficiᵗ
aliquo inferiori niſi ſm̄ ꝙ in in
feriori eſt aliqua participatio

co ⁊ ſpeculati/
uo diximus: ⁊
ꝯñter illis iter
ꝑtāda ſūt vba
ſrē hꝰ ꝙ deꝰ hꝫ
ſciam ſpecula/
tiuaꝫ tm̄ de ſe
ipo: eſt. n. h ſer/
mo iux cōem
loquēdi vſuꝫ ꝗ
ois ſciētia aut
praᶜᵃ aut ſpecu
latiua dr̄.
Arti. VI.
In ar/
ti/
cu/
lo
6ᵒ eiuſdē qōis
3ᶜ nō ꝗre pᵒ pnᵃ
.ſ. de qiꝫ dr̄ eē
vel nō eē ⁊c̄. iſ
ſꝫ ambitū ter/
mioꝝ extēdāt
ſe ad oia ſim/
pliciter in nob
.i. in nr̄a cogni/
tiōe nō ſe extē/
dūt vltra id ꝗ
ducere pñt ſen
ſibilia: qꝛ. ſ. ſūt
accepta a ſenſi
bus ⁊ ab eis ꝺ/
pēdēt ꝗ ad ſpe
cies ⁊ vſū: ex h
.n. pueñ ꝙ ni/
ſi ꝗ ſenſibiliuꝫ
ſpēs ducunt co
gnoſcere nos
facere pñt.
Arti. VI.
In eo dē ar/
ti/
culo dubiū oc/
currit. Circa il/
lā ꝓpōnem: ni
hil perficiᵗ ab
aliquo iferiori
niſi ſm̄ ꝙ in i/
feriori eſt aliꝗ
ꝑticipatio ſupe
rioris: hec quā
ꝗſi maximam
ſra aſſumit: hꝫ
māifeſtas iſtā/
tias vt cuꝫ hō
ꝑficiᵗ ab igne
dū calefit: ⁊ ꝙ
magl vrget cū
ſenſus perficiᵗ
ab extneo ſenſi.

bili quod conſtat eſſe inferioris ordinis: cum ſit in genere inanimatorum: ſenſus aūt in ordine aīe ſenſitiue.
¶ Ad euidētiā h⁹ dōʒ ē ꝙ propō illa ꝓ maxīa hñda eſt: ſʒ nō ē itellīnda de pfectōe ſm qd: ſʒ ſimplr: ita ꝙ ſenſus ē: nihil pficiſ ſimplr ꝑ aliqd iferi⁹ niſi ꝛc. Et ꝑ hoc excludi/tur ois iſtātia de pfectionib⁹ accidentalib⁹: ſʒ ſm .n. ſʒ qd tm̄ pficitur ab hōi pfectiuis. ratio āt h⁹ ꝓpō/nis eſt: qꝛ cum ſemp agēs honorabili⁹ ſit patiēte: opʒ vt eo mō q̃ aliqd eſt pfectibile ab aliq̄ agente eodē mō ſit ignobili⁹ illo: ſi ē ꝑfectibile ab eo ſm qd eſt ignobili⁹ ſʒ qd ꝛ ſi eſt perfectibile ſimplr ē ignobili⁹ ſimplr: ꝛ qꝛ oē agēs agit ſibi ſile nec aliter agēs pficit patiēs niſi ſilitudinem ſuaʒ ei cōmunicando eiuſdeʒ rōnis ē ɔpare aliqd perfectibile ad pfectiōeʒ formalē ꝛ ꝓpriū agēs illi⁹ q̃ ad hoc qd eſt eē nobili⁹: vel ignobili⁹: ex hoc .n. ꝓuēit ꝙ nihil pficiſ ſimpliciter ab aliq̄ iferiori niſi qd participat ſupi⁹. naʒ ſi ſimpliciter pficiſ ab illo ē ſimplr iferi⁹ illo pfectiuo: ꝛ ſi illud pfectiuū eſt iferi⁹: nūq̄ꝫ vt ſic pficiet ſimplr ſuū ſupi⁹: qꝛ eſſet ſimpliciter ſuperius ꝛ inferius reſpectu eiuſdeʒ: qd eſt impoſſibile: ꝛ qꝛ intellectus nō ſm quid: ſʒ ſimplr pficiſ ab intelligibili: qm̄ ē perfectio propria ꝛ velut ſubſtātialis forma non minus q̄ꝫ qdcūq; naturale perfectiuū mãe prime: vt in .3. de anima ab Auerroy exprimiſ: ꝛ ab Ariſto. ichoaſ. Jō ipoſe eſt ꝙ aliqd iferi⁹ itellcū pficiat ipm̄ niſi inq̄tū pticipat aliqd ſupi⁹. Et ꝑ hoc Ariſto. poſuit itellcm̄ agētē ſupiorē itellcū poſſibili pfectiuū ipſi⁹. ¶ Ad p̄ᵐ igr̄ iſtātiā nō oʒ alr̄ rñdere qꝛ hō n̄ niſi ſm qd pficiſ ab igne ꝛ ſilib⁹. ¶ Ad 2ᵐ aūt de ſenſu dr̄ ꝙ res ſenſibiles ſine dubio ſunt iferiores ſenſib⁹: viuēs .n. pſtātius eſt nō viuēte: ſcipue in taz alto gradu vitali ɔſtitutū: ſed inq̄tū ſunt pfectiue ſenſus vt ſic: pticipāt ſupiorē nãʒ q̄ꝫ ſit ſenſus: qm̄ in eis eſt pticipatio aliq̄ ſubaꝝ imãliuʒ q̄s angelos dicim⁹: ſunt .n. ꝓductiue ſpēꝝ ſine mã: quaꝝ eſt ſuſceptiu⁹ ſenſus: ꝛ i eaꝝ ſuſceptōe pficiſ ſimplr. Signū h⁹ eſt modus agēdi: cū .n. modus agendi corpoꝝ vt ſic ſit vt moueāt mota: icorporaliū aūt ſit mouere nō mota: ex hoc ipſo ꝙ ſenſibilia in pficiēdo ſenſus mouēt nō mota: īnuaſ ꝙ in h̄ nãm ſupiorē nã corporea pticipāt: ꝛ hoc ſā docuit autor alibi. Stat ğ ſolida maxīa illa: quā ſemp notabis ſi vis recte phari: ꝛ videbis voluntarie dici ꝙ lapis poteſt perficere intellectum ſeparatuʒ: ꝛ alia huiuſmodi extranea a vera ratione phie. ¶ Articulus. VI.

ſuperioris. Manifeſtū eſt āt ꝙ forma lapidis vel cuiuſlibʒ rei ſenſibilis eſt inferior hoie. vñ per formā lapidis nō pficitur itellectus inq̄tum eſt talis forma. ſʒ inquātū in ea participat aliqd ſimile alicui: qd eſt ſupra itellectū hūanū. ſ. lumē intelligibile: vel aliqd hm̄. Omne aūt qd ē ꝑ aliud reducit ad id qd ē per ſe vñ oʒ ꝙ vltima perfectio hois ſit per cognitionē alicui⁹ rei q̄ ſit ſupra intellectū hūanū. Oſtenſum ē aūt ꝙ ꝑ ſenſibilia nō pōt deueniri in cognitionē ſubaꝝ ſeparataꝝ: q̄ ſūt ſup̄ itellectū hūanū: vñ relinquit ꝙ hois vltima beatitudo nō poſſit eē in ɔſideratione ſpeculatiuaꝝ ſciaꝝ: ſʒ ſicut in formis ſenſibilibus participatur aliq̄ ſimilitudo ſubaꝝ ſuperiorū: ita ɔſideratio ſciaruʒ ſpeculatiuarū eſt q̄dā participatio vere ꝛ pfecte beatitudinis. ¶ Ad primum ğ dōm: ꝙ phs loquit in li. ethi. de felicitate iperfecta qualr̄ in hac vita haberi pōt: vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ nãlr̄ deſiderat nō ſolum perfecta btitudo: ſʒ ēt qualiſcūq; ſimilitudo vel participatio ipſius. ¶ Ad tertiuʒ dōm: ꝙ ꝑ ɔſideratōeʒ ſciētiarū ſpeculatiuaꝝ reducit itellꝰus noſter aliq̄ mō in actū: nō aūt in vltimū ꝛ cōpletū.

¶ Vtrum btitudo ſit i ſpeculatione ſubaꝝ ſpeculatiuaruʒ. ſ. angelorum. Arti. VII.

AD ſeptimū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ beatitudo hois ɔſiſtat in cognitione ſubaꝝ ſeparatarū .i. angeloꝝ. Dicit .n. Grego. in q̄dā homel'. Nihil ꝓdeſt inte/

IN eodē .6. arti⁹ du⁹ᵐ occurrit cōe .6. 7. ꝛ .8. arti⁹ circa ꝓceſſū lr̄e: qm̄ digredi vr̄ a pfecta btitu^ne ſimplr ad pfectā btitu^ne hois: ſʒ .n. pfecta bti^do ſimpr̄ ɔſiſtat i ſupma ɔiūctōe ad ſumū ſimpr̄. perfecta tn̄ btitudo talis rei iſime q̄lis ē hō ɔſiſtit i ɔiūctōne q̄licūq;. i. ſibi ꝓportiōata ad ſūmuʒ: ꝛ ſic diceref ꝙ bti^do hois ɔſiſtit i illa cognitiōe dī quaʒ ex ſenſib⁹ hr̄e pōt: qꝛ iſta ē ſibi ꝓportiōata: nec opʒ ꝙ oē ꝑ aliud reducat ad id qd ē ꝑ ſe in eodeʒ: ſʒ ſuffic ꝙ i tota latitudine illa puta bti^nis: vt .ſ. beās ꝑ a⁹ reducat ad beās ꝑ ſe: ſʒ nō oʒ ꝙ beās ꝑ aliū hoiē reducat ad beāſ ꝑ ſe hominē: qꝛ hō eſt talis q̄d⁹ iſimi. ¶ Ad h̄ dr̄ ꝙ d̄ hoie 2ᵒ poſſumus loq. p̄ ſm id ad qd ex nã ſua nat⁹ ē acqrere. Et ſic ꝓcl' dubio dēʒ eēt ꝙ ſuffic nos eē btōs vt hoies: nō ſimplr vt dr̄ p̄ ethi. qd ɔſiſtat i cognitōe dei: quā h̄ ꝛ ill. i quã i aia ſeparata nãlr hr̄e poſſum⁹. Alio⁹ ſm id ad qd hō ē diuinit⁹ iſtitut⁹: ꝛ ſic qꝛ fact⁹ ē vt ſūmū bonū itelligeret ꝛc. ordinatus ē ad btitudinē pfectā ſimplr: ꝛ qꝛ ſic cōſiderat hoiem theolog⁹: qꝛ i ordie ad deū reuelatū ɔſiderat oia. iō nulla digreſſio ē in lr̄a: ꝛ rō efficax ē ꝙ ꝑ aliud reducēdū ē ad ꝑ ſe ēt re⁹ hoiꝝ: qꝛ hō eſt īfra latitudinē capaciū btitudinis per ſe ꝛ perfecte. ¶ Artic. VI.

IN eodē 6ᵒ arti. nō ꝙ cāta ē dr̄ia iter obʒ ꝑ ſe ꝛ ꝑ aliud: ꝙ lʒ de⁹ ꝛ ſube ſepate ꝑ ſenſibilia ſic a nobis itelligant: vt i hōi ɔtēplatōe felicitas ab Ar. fuerit poſita: qꝛ tn̄ n̄ ſunt obā nec itellecta a nob hic niſi ꝑ aliud .ſ. ꝑ ſpēs ſenſibiliū iō duo i lr̄a ɔcludunſ: ꝛ ꝙ cognitio nr̄a n̄ trāſcēdit metas ſenſibiliū: ꝛ ꝙ n̄ pt eē felicitas q̄ ɔſiſtit in ɔtēplatōe alic⁹ ſupioris. ſ. vt ꝑ ſe obi: ꝛ h̄ māifeſ ſeqſ ad p̄ᵐ. Quod iō verꝫ ē: qꝛ qcqd cogſcim⁹ de ſupiorib⁹ cogſcim⁹ inq̄tū ꝑ ſenſibilia pntanſ ꝑ viā dependētie vl' ſilitudis vl' negōnis ſeu oppōnis ꝛ hmōi: qd nihil a⁹ ē q̄ꝫ pfecte cogſcere ſēſibilia pfectiua nr̄i itellꝰs: ſūt .n. hōi cogſcibilia i nr̄is obis velut effect⁹ i cāis i cogſcēdo apud nos: ꝑꝑ qd ſapiēter cēſent q dicunt nos per ſtudiuʒ nūq̄ꝫ cognoſcere de ſuperiorib⁹ niſi qꝛ eſt. Cognitio nãq; ab effectu ꝛ remotorum eſt. ¶ Artic. VII.

IN hoc artic. 7ᵒ nō duo. p̄ titulū ꝙ appellatōe cognitiōis ſubaꝝ ſeparaꝝ coitelligiſ ēt cognitio q̄ hr̄ de deo cogſcēdo ſubas ſeparatas: ſic enī in ꝓcedēti arti⁹ in cognitōe ſenſibiliū coitelligebaſ cognitio dei ꝛ ſubaꝝ ſeparataꝝ ꝑ ſenſibilia: ita

lis: ita ꝓportiōalr̄ hic itellīdū eſt. 2° ꝙ ſil̄e accidere pōt
dubiū de pfectiōe vltima itellect⁹ dubio pcedēti de bea
titudine. Nā lȝ
pfectio vltia i
tellectus vt ſic
oȝ ꝙ ſit veꝝ p
ēntiaȝ. Perfe
ctio tñ vltia in
tellect⁹ tal' pu
ta hois ſufficit
ꝙ ſit veꝝ tale.
Et ſili ſolutiōe
dōm ē ꝙ ſi eēt
ſmo ō vltima
perfectiōe ad
quā nāe ſtudio
veniri pōt: nō
oȝ ad verū per
ēntiā puēire:
niſi pticipatū i
tali p ſe pfecti
uo ꝓpo intelle
ct⁹ talis: qō eēt
veꝝ tale: ſȝ q꞉
eſt ſmo ō vlti
ma pfectōe ad
quā itellus nr̄
ſſtitur⁹ ſuppōi
tur. iō oȝ capa
citatē ei⁹ p ve
rū p ēntiā pfi
ci ñ p aliō me
diū obni. ſic. n.
intelligere de
bes pfectionē
itellus p ipſuȝ
veꝝ p ēntiā i
h loco: reliquē
do diſcuſſioni
ſequētis articu
li ⁊ alibi an tal'
perfectio ſit vi
ſio diue eēntie
⁊ p ſpēm aut ſi
ne ſpecie.
¶ Articulus.
6° 7° ⁊ 8°.

C Irca
ar
ti
cu
los eoſdē vȝ. 6.
7. ⁊. 8. Uide 3^m
ꝯ Sent. vbi de
felicitate diffu
ſe p mlta capi
tula diſputat:
⁊ aduerte i 8°
arti° ꝙ illa v
ba lre: ꝙ itellꝰ
hū an⁹ ñ cogni
ta p⁹ cā niſi: an
ē: hȝ nāle deſi
deriȝ ad cog

reſſe feſtis hoiuȝ ſi nō ꝯtingat
itereſſe feſtis angeloꝝ: p qō fi
nalē btitudinē deſignat: ſed fe
ſtis angeloꝝ itereē poſſum⁹ p
eoꝝ ꝯtēplationē. ergo vr̄ ꝙ in ꝯtē
platiōe āgelorum vltima hois
btitudo ꝯſiſtat. ¶ Preterea.
Ultima pfectio vniuſcuiuſqꝫ
rei ē vt ꝯiungatur ſuo principio:
vñ ⁊ circulus dr̄ eē figura pfe
cta. q꞉ hȝ idē principiū ⁊ finē: ſȝ
principiū cognitōis hūane ē ab
ipſis angelis p quos hoies illu
minant. Ut dicit Diony. iiij.
capl'o. de celeſti hierar. ergo pfe
ctio hūani itellus ē in cōtēpla
tiōe angelorum. ¶ Preterea.
Unaqueqꝫ nā pfecta ē qñ ꝯiū
git ſupiori nāe. ſic vltima pfe
ctio corpis ē vt ꝯiūgat nāe ſpi
rituali: ſȝ ſupra itellectū huma
nū ordine nāe ſūt angeli. ergo vlti
ma pfectio hūani itellus ē vt
ꝯiūgat p ꝯtēplationē ipſis an
gelis. ¶ Sȝ ꝯ ē qō dr̄ Hiere.
ix. In h glorieē q gloriat ſcire
⁊ noſce me. ergo vltima hois glo
ria vl' btitudo nō ꝯſiſtit niſi in
cognitiōe dei. ¶ Rñdeo dōȝ:
ꝙ ſic dcm̄ ē: pfecta hois btitu
do nō cōſiſtit in eo ꝙ ē pfectio
itellus ſȝ alicui⁹ pticipationē:
ſȝ in eo ꝙ ē p ēntiā tale. Ma
nifeſtū ē āt ꝙ vnūqōqꝫ in tm̄
ē pfectio alicui⁹ potētie: inqꝫtū
ad ipm ptinet rō ꝓpꝛij obni illi⁹
potētie. ꝓpꝛiū āt obm intellus
ē verū. qcqd ergo hȝ vitatē ptici
patā ꝯtēplatū nō fac̄ itelluȝ p
fectū vltima pfectiōe: cū āt ea
dē ſit diſpō reꝝ ieſſe ſic in vita
te: vt dr̄ i ſcdo metaph. qcūqꝫ
ſūt entia p participationē: ſūt
va p pticipationē. Angeli aūt
hñt eē pticipatū. q꞉ ſolius dei
ſuū eē ē ſua ēntia vt in primo
oñſuȝ ē: vñ relinqt ꝙ ſol⁹ de⁹
ſit vitas p eēntiā ⁊ ꝙ ei⁹ ꝯtēpla
tio faciat pfecte btm̄. Aliqlem

āt btitudinē ipfectā nihil ꝓhi
bet attēdi i ꝯtēplatiōe āgeloꝝ:
⁊ ēt altiorē qꝫ i ꝯſideratiōe ſcia
rū ſpeculatiuaꝝ. ¶ Ad primū
dōȝ: ꝙ feſtis āgeloꝝ itererim⁹
nō ſolū ꝯtēplātes āgelos: ſȝ ſil'
cū ipſis deū. ¶ Ad ſcdȝ dōȝ: ꝙ
ſm illos q ponūt aīas hūanas
eē ab āgelis creatas: ſatis ꝯue
niēs vr̄ ꝙ btitudo hois ſit i cō
tēplatiōe āgeloꝝ qſi i ꝯiūctiōe
ad ſuū pn^m: ſȝ h eſt erroneū: vt
i. ſ. dcm̄ ē. Uñ vltia pfectio in
tellus hūani ē p ꝯiūctionē ad
deū q ē principiū ⁊ creatiōis aīe
⁊ illuminatiōis ei⁹. Angel⁹ āt
illuminat tāqꝫ miniſter: vt i. ſ.
habitū ē: vñ ſuo miſterio adiu
uat hoieȝ vt ad btitudinē puē
niat: ñ āt eſt hūane btitudinis
obȝ. ¶ Ad tertiū dōȝ: ꝙ attigi
ſupiorē nām ab iferiori ꝯtingit
dupl'r. Uno mō ſm gradū po
tētie pticipātis. ⁊ ſic vltia pfe
ctio hois erit i h ꝙ hō attinget
ad ꝯtēplādū ſic āgeli ꝯtēplāt.
Alio mō ſic obȝ attigit a potē
tia: ⁊ h mō vltia pfectō cuiuſlȝ
potentie eſt vt attingat ad id in
quo plene inuenit rō ſui ſubti.
¶ Utꝝ btitudo ſit i ſola ſpecla
tōe di q p eēntiaȝ vr̄ Ar. VIII.

A D octauū ſic pcedit.
Ur̄ ꝙ btitudo hois
ñ ſit i viſiōe ipſi⁹ diue
eſſentie. Dic. n. Dio.
in. j. c. myſtice theologie. Or
p id qō ē ſupremū intellus hō
deo ꝯiūgit ſic oio ignoto. ſȝ id
qō vr̄ p eēntiā ñ ē oio ignotū.
ergo vltima itellus pfectio ſeu bti
tudo non ꝯſiſtit in h ꝙ deus p
eēntiā vr̄. ¶ Preterea. Altio
ris nāe pfectio altior eſt: ſȝ hec
eſt perfectio diuini intellus ꝓ
pꝛia vt ſuam eſſentiaȝ videat.
ergo vltima pfectio intellect⁹
hūani ad h nō ptingit: ſed iſra
ſubſiſtit. ¶ Sȝ ꝯ eſt qō dr̄. j.

ſcēdā pmā cāȝ qd ē ⁊c. nō carēt ambiguitate: ꝓpea q꞉ nā
le deſideriū nō excedit viȝ nāe: nec ē ad ſupnālē opōneȝ
nō ſolū ipſi⁹ ſȝ
ois itellꝰ crea
ti: ſȝ hec citius
ſoluit: ſi ōſide
riū nāle diſtin
guit iux pdcā i
p lib. i pn°. De
ſideriū nāqꝫ pt
dici nāle a nā
vt ſubō tātū: ⁊
ſic nālr deſide
ram⁹ viſioneȝ
dei: ⁊ a nā vt
ſubō ⁊ mō: ⁊°
pcedunt obō
nes: nec ꝓpea
aliquid adimi
tur efficacie h⁹
rōnis: qm pfcā
btitudo neutꝝ
hȝ deſideriuȝ
ipfectū relinqt.
Poſſet āqꝫ di
ci ꝙ autor tra
ctat de hoie vt
theolog⁹. Cui⁹
vt i 2° ꝯ Sent.
cap. 4. dr̄: ē ꝯſi
derare creatu
ras ñ ſm ꝓpas
nās: ſed vt ad
deū ſūt relatē:
⁊° lȝ hoi abſo^te
nō iſit nāle hȝ
deſideriū: ē tñ
nāle hoi ordia
to a diuia ꝓui
dētia in illā pa
triā ⁊c. Et hec
due riſiōes ſi
gnāles ad oēȝ
hȝ mām: ſpālr
tñ ad hāc h⁹ ar
ticuli mām de
ſcēdendo dici
pōt ꝙ itellect⁹
hūan⁹ ſciēs an
ē de deo ⁊ cōia
deſiderat nālr
ſcire ō deo qd
eſt iquātū ſub
numero cāruȝ
comprehendi
tur ⁊ non abſo
lute niſi p quā
dam cōſequē
tiā: ⁊ hoc eſt ve
ruȝ: q꞉ indiciū
ē nāliter vt vi
ſo effectu deſi
derem⁹ noſce
quid eſt cauſa
qcqd ſit illa.

¶ Aduerte hic nouitie duo. pͦ ꝙ aliud ē cognoſce re qd̄ qd ē dei ⁊ vid. re dei ꝑ eēntiā3. hoc.n. māifeſᵗ in pbō ne vltimi dᵢ ar ticli hēs. 2ͦ ꝙ pfecta btitudo ↄſtituiť ex qdi tatiua cogⁿitō ne dei. Jta ꝙ dn̄a ↄſtitutiua cognitōis in hͦ ꝙ ſit cognitio qdtatiua di ē ↄſtitutiua in hͦ qͦ ē dei viſio: ⁊ ē cōſtitutiua btitudis vltie in hͦ ꝙ ſit pfe cta: ⁊ ↄ̃iter ſic dať latitudo in viſiōe dei ita i beatitudine ꝑ fecta.

¶ Qō. IIII.

¶ Articu. I.

N hͦ ar ti cu lo pͦ 4ͤ qōnis: nouitioꝝ duͫ occurrit qūo li tera ſaluet di cēs: ꝙ delecta tio cātur ex hͦ ꝙ appeᵗᵘ requi eſcit i bono ade pto cū apō au toꝛē delectatio ſit qes appeᵗᵘ: vt hͦ ēt i rōne ad pͫ expſſe dᵣ

¶ Ad hoc dᵣ ꝙ cū ↄſtat de cer ta ↄne vba ꝗ appēt q̄nqȝ diſ ſona pie iterp tāda ſūt: ⁊ ſic ē ſenſus lr̃e hͧ ꝙ delectatio cau ſať ex hͦ ꝙ ap petiᵗᵘ requieſcit i boͦ adepto. i. d lectatō q̄ ē ipa actualˀ qes cāť ex hͦ ꝙ appeᵗᵘ ſe hȝ ad boͫ a depͫ vt qeſcēs

Job. iij. Cuȝ apparuerit ſiles ei erimꝰ: ⁊ videbimꝰ eū ſicuti ē ipſe. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ vlti ma ⁊ pfecta btitudo nō pōt eē niſi in viſiōe diuine eēntie. Ad cuiꝰ euidētiā duo ↄſideranda ſūt. Primo qdē ꝙ hō nō ē pfe cte beatus q̄zdiu reſtat ſibi ali qd deſiderādū ⁊ q̄rēdū. Scd̄ȝ eſt ꝙ vniuſcuiuſqȝ pfectio at tendiť ꝭȝ rōnē ſui obti. Obm aūt intellꝰus ē qͦd qd ē. i. eēntia rei: vt dᵣ in. iij. de aīa. vn̄ in tm̄ ꝓcedit pfectio itellꝰus inq̄ztuȝ cogſcit eēntiā alicuius rei. Si ḡ itellꝰus aliqs cognoſcat eēn tiā alicuiꝰ effectꝰ ꝑ quā nō poſ ſit cognoſci eēntia cauſe: vt. ſ. ſciať de cā qd ē: nō dᵣ intellꝰus attingere ad cāȝ ſimplr: q̄zuis ꝑ effectū cognoſcere poſſit de cā an ſit: ⁊ iō remanet nālr ho mini deſideriū cū cogſcit effe ctū ⁊ ſcit eū hr̄e cāȝ: vt ēt ſciat de cā qd ē: ⁊ illud deſideriū ē admiratiōis ⁊ cāt iqͥſitionē: vt dᵣ in pͥcipio metaph. puta ſi aliqs cognoſcēs eclypſiȝ ſo lis ↄſiderat ꝙ ex aliq̄ cā ꝓcedit de q̄ qꝛ neſcit qd ſit admirať ⁊ admirādo iquirit: nec iſta inq ſitio quieſcit quouſqȝ ꝑueniat ad cognoſcēdū eēntiā cāe. Si igiť itellꝰus hūanꝰ cognoſcēs eēntiā alicuiꝰ effectꝰ creati nō cognoſcat de deo niſi an ē: nō duȝ pfectio eiꝰ attingit ſimplr ad cām primam: ꝭȝ remanet ei adhuc nāle deſideriū inq̄rēdi cām: vn̄ nondū ē pfecte beatꝰ. Ad pfectā igiť btitudinē req̄ri tur ꝙ itellꝰus ꝑtingat ad ipſam eēntiā prime cāe: ⁊ ſic pfectio neȝ ſuā hēbit ꝑ vnionē ad deū ſicut ad obm in quo ſolo btitu do hoīs cōſiſtit: vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad primū ḡ dōȝ: ꝙ Dio nyſiꝰ loquiť de cognitiōe eoꝝ q ſūt in via tendētes ad btitudi nem. ¶ Ad ſcd̄m dicendum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: finis pōt accipi duplr. Uno mō q̄ztū ad rē ipſam q̄ deſiderať: ⁊ hͦ mō idē ē finis ⁊ ſuperioris ⁊ iſe rioris nāe: imo oiuȝ reꝝ: vt ſupra dcm̄ ē. Alio mō q̄ztū ad ↄſecutionē hꝰ rei. ⁊ ſic diūrſus ē fi nis ſupioris ⁊ iſerioris nāe ꝭm diuerſaȝ habi tudinē ad rē talē: ſic igr̄ altioꝛ ē btitudo di ſuā eēntiā intellectu ↄphēdētis q̄ȝ hoīs vel angeli vidētis ⁊ nō cōpꝛehēdētis.

¶ De his q̄ exiguntꝰ ad btitudinē. Qō. IIII.

DEinde ↄſiderādū eſt de his q̄ exi guntꝰ ad btitudineȝ. ¶ Et circa hͦ queruntꝰ octo. Primo vtrū dele ctatio req̄rať ad btitudinē. Secū do qd ſit pͥcipalius in btitudinē vtrū delectatio vel viſio. Tertio vtruȝ req̄rať compꝛehenſio. Quarto vtrum requirať rectitudo volūtatis. Quinto vtrum ad btitudinē hoīs req̄rať coꝛpus. Sexto vtrū pfectio coꝛporis. Septimo vtꝝ aliq̄ exterioꝛa bona. Octauo vtrū req̄rať ſocietas amicoꝝ.

¶ Utꝝ dlectatio req̄rať ad btitudinē. Ar. I.

AD primū ſic ꝓcediť. Uiꝺ ꝙ delectatio nō req̄rať ad btitudinē. Dic.n. Aug. in pͥo de tri. ꝙ viſio ē tota merces fi dei. ꝭȝ id qͦd ē p̄miū vl̄ merces ꝟtutis ē btitudo: vt pȝ ꝑ phm in pͥo ethicoꝝ. ḡ nihil aliud req̄riť ad beatitudinem niſi ſola viſio. ¶ Preterea. Btitudo ē ꝑ ſe ſufficiētiſſimuȝ bonū; vt phs dicit i pͥo ethicoꝝ: qͦd aūt eget aliquo alio nō ē pfecte ſufficiēs. cū igiť eēntia btitudinis in viſiōe dei ↄſiſtat: vt oſtēſuȝ ē: vi deť ꝙ ad btitudinē n̄ req̄rať dlectatio. ¶ Pre terea opationē volūtatis ſeu btitudis oȝ eē nō ipeditaȝ: vt diciť in. x. ethi. ꝭȝ delectatio ipedit actionē itellꝰus: coꝛrumpit.n. extimationē pru dētie: vt dᵣ in. vj. ethi. ḡ delectatio nō requiriť ad beatitudinē. ¶ Sed ↄ eſt qͦd Augu. dic. x. cōfeſ. ꝙ btitudo eſt gaudiū de veritate. ¶ Rn̄ deo dōȝ: ꝙ quadruplr aliqd requiriť ad aliͦd. Uno mō ſicut p̄ambulū vl̄ p̄paratoꝛium ad ipſuȝ: ſicut diſciplina requiriť ad ſciam. Alio mō ſicut perficiens aliquid: ſicut anima requi ritur ad vitā coꝛpoꝛis. Tertio mō ſicut coad iuuans extrinſecus: ſicut anima requiritur ad aliquid agendū. Quarto mō ſicut aliquid cō comitans: vt ſi dicamus ꝙ caloꝛ requiriť ad ignem: ⁊ hoc mō delectatio requiriť ad beati tudinē. delectatio.n. cauſatur ex hoc ꝙ appeti tus requieſcit in bono adepto: vn̄ cuȝ beatitu do nihil aliud ſit q̄ȝ adeptio ſummi boni: non

ad id in quo est quies: ex hoc namque quod appetitus peruenit ad talem statum quod bonum adeptum sit sequitur quies que est delectatio: ista autem circulo quies ly esse in tali statu noie requiescentis: ea ratione: quia quies significat esse in termino: et ex hoc quod appetitus est vt in termino sui motus adepto bono constat sequi delectationem. Arti. II.

In 2° articulo circa rationem ad 2ᵐ dubia occurrunt et de ratione reddita differentie inter ordinem appetitus sensitiui et intellectiui: et de consonantia dictorum: supe rius.n.in.q.2.ar. 6° ad pᵐ dixit: quod delectatio propter se et non propter aliud appetitur: si ly propter dicat causam finalem: hic vero et alibi ex proposito vt in 3° Sent. cap.26.vult quod delectationes sunt propter operationes. Non consonat quoque quod naturalis ordo appetibilium ab appetitu sensitiuo sit contra rius ordini statuto ab instituto re nature. nam absque errore res naturales dirigunt. Si ergo institutor nature delectationes sensibiles instituit propter operationes vt finem: ergo ab appetitu sensitiuo naturaliter appetenda est: et contrarium appetitur delectatio sensibilis propter operationem: et non econtra. Difficile quoque est videre quomodo ex hoc quod apprehensio sensitiua non attingit ad communem rationem boni: sed particularis boni: quod est delectabile sequitur et sic effectus ex causa quod appetitus sensitiuus feratur in operationem propter delectationem: et quia falsum videtur assumptum: quoniam cognitio sensitiua extendit se ad bonum non delectabile secundum sensum: vt patet cum yrundo colligit paleas et lutum

pro nido: non quia delectetur eorum tactu aut visu palee aut luti sed propter vtilitatem: et quia non solum causalitas sed connexio medij cum fine non apprehenditur. ¶ Ad euidentiam horum quattuor dubitationum sciendum est primo quod delectatio et operatio seu bonum coniunctum causans delectationem de qua est delectatio 2ᵒ possunt considerari. primo secundum se absolute. 2° in relatione adinuicem: et hoc 2ᵒ vel.s. vt vnum appetibile formaliter: vel vt multa appetibilia formaliter. si absolute considerentur: vtrumque eorum est propter se appetibile: ita quod neutrum propter alterum vt finem: et ratio est: quia vtrumque habet in se vnde finiat simpliciter appetitiuum motum absque ordine ad alterum vt finem. Dictio .n. bonum trifariam in bonum: delectabile et vtile: solum vtile fit se est propter aliud vt finem: et hoc intendebat autor 1.q. 2ᵃ supra: vbi dixit delectationem appeti non propter aliud vt finem: et Aris. 1 10° ethi. irridens querentem propter quid quis delectatur. si autem sumuntur hec duo vt vnum appetibile formaliter sic non est quod an hoc propter illud: aut econtra: sed totum appetitur sub ratione illius quod formale est: et hoc (vt patebit) accidit in appetitu sensitiuo. si vero comparentur adinuicem aut ex parte appetibilis: tunc delectatio est propter operationem: quia maius bonum est bonellum quam delectabile: et vt diffuse probatur in predicto loco contra Gen. et hoc aliqualiter tangitur natura apposuit delectationes propter operationes vt finem. Et hoc intendit hic autor et in predicto libro: aut ex parte appetentis: et sic si appetitus est inordinatus non est sollicitandum de ordine: si autem est ordinatus: tunc videtur secundum litteram quod appetitus sen

Non potest esse beatitudo sine delectatione concomitante. ¶ Ad primum ergo dicendum: quod ex hoc ipso quod merces alicui redditur voluntas merentis requiescit: quod est delectari: vnde in ipsa ratione mercedis reddite delectatio includitur. ¶ Ad secundum dicendum quod ex ipsa visione dei causatur delectatio: vnde ille qui deum videt delectatione indigere non potest. ¶ Ad tertium dicendum: quod delectatio concomitans operationem intellectus non impedit ipsam: sed magis eam confortat vt dicitur in.x.ethi: Ea.n.que delectabiliter facimus attentius et perseuerantius operamur: delectatio autem extranea impedit operationem quandoque quidem ex intentionis distractione: quia sicut dictum est: ad ea in quibus delectamur magis intenti sumus: vt dum vni vehementer intendimus necesse est quod ab alio intentio retrahatur. Quandoque autem etiam ex contrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi impedit extimationem speculatiui intellectus.

¶ Utrum in beatitudine sit principalius visio quam delectatio. Ar. II.

Ad secundum sic proceditur. Uidetur quod delectatio sit principalius in beatitudine quam visio: delectatio.n. vt dicitur in.x. ethi. est perfectio operis: sed perfectio est potior perfectibili. ergo delectatio est potior operatione intellectus que est visio. ¶ Preterea. Illud propter quod aliquid est appetibile est potius: sed operationes appetuntur propter delectationem ipsarum. vnde et natura in operationibus necessarijs ad conseruationem indiuidui et speciei delectationem apposuit: vt hs operationes ab animalibus non negligantur. ergo delectatio est potior in beatitudine quam operatio intellectus que est visio. ¶ Preterea. Uisio respondet fidei: delectatio autem siue fruitio charitati: sed charitas est maior fide: vt dicit Apostolus prima ad Corinth. xiij. ergo delectatio siue fruitio est potior visione. ¶ Sed contra. Causa est potior effectu: sed visio est causa delectationis. ergo visio est potior quam delectatio. ¶ Respondeo dicendum quod istam questionem mouet philosophus in.x.ethi. et eam insolutam dimittit: sed si quis diligenter consideret ex necessitate: oportet quod operatio intellectus que est visio sit potior delectatione: delectatio.n. consistit in quadam quietatione voluntatis: quod autem voluntas in aliquo quietetur: non est nisi propter bonitatem eius in quo quietatur: si ergo voluntas quietatur in aliqua operatione ex bonitate operationis procedit quietatio voluntatis: nec voluntas querit bonum propter quietationem: sic.n. ipse actus voluntatis esset finis: quod est contra premissa. Sed ideo querit quod quietetur in operatione: quia operatio est bonum eius: vnde manifestum est quod principalius bonum est ipsa operatio in qua quietatur voluntas quam quietatio voluntatis in ipso. ¶ Ad primum ergo dicendum: quod sicut philosophus ibidem dicit: delectatio perficit operationem sicut decor iuuentutem qui est ad iuuentutem consequens: vnde delectatio est quedam perfectio concomitans visionem: non sicut perfectio faciens visionem in sua specie perfectam esse. ¶ Ad secundum dicendum: quod apprehensio sensitiua non attingit ad communem rationem boni: sed ad aliquod bonum particulare: quod est delectabile. et ideo secundum appetitum sensitiuum qui est in animalibus operationes querunt propter delectationem: sed intellectus apprehen-

dit vl'ez rõne boni:ad cui⁹ ↄſe
quutionez ſeq̄r delectatio. vñ
pricipali⁹ itẽdit bonũ q̄z dele/
ctationẽ: ꝛ ide ẽ ꝙ diuin⁹ itel/
lect⁹ q eſt iſtituto: nãe delecta
tiões appoſuit pp opões:nõ
eſt aũt aliqd extimãdũ ſimplr
ſm ordinem ſenſitiui appeti/
tus: ſed magis ſm ordinez ap
petitus intellectiui. ¶ Ad ter/
tium dicendũ: ꝙ charitas nõ
querit bonũ dilectum pp dele
ctatiõez:ſ; hoc ẽ ei ↄñs vt dele
ctet̃ in bono adepto qđ amat:
ꝛ ſic delectatio nõ r̃ndet ei vt
finis: ſ; magis viſio p quã pri
mo finis fit ei pſens.

¶ Utrũ ad btitudinẽ requirat̃
cõprehenſio. Arti. III.

Ad tertiũ ſic pceditur
videt̃ ꝙ ad btitudinẽ
nõ reqrat̃ ↄprehẽſio:
dic̃.n. Aug. ad Pau
linã de vidẽdo deũ: attingere
mẽte deũ magna eſt btitudo:
cõprehẽdere aũt eſt impoſſibi
le. ergo ſine cõprehenſiõe eſt
btitudo. ¶ Preterea. Beati
tudo eſt perfectio hominis ſm
intellectiuã partem in qua nõ
ſũt alie potẽtie. q̄z itellectus ꝛ
volũtas. vt i prio dcm̃ eſt:ſed
intellect⁹ ſufficiẽter pficit̃ p vi
ſionẽ dei: volũtas aũt p dele/
ctatiõez i ipo. g̃ nõ reqrit̃ ↄphẽ
ſio tãq̃ aliqđ tertiuz. ¶ Pre
terea. Btitudo i opatiõe cõſi
ſtit:opatões determinant̃ ſm
obiecta: obiecta aũt gñali ſũt
duo: verũ ꝛ bonũ. verũ corrñ/
det viſiõi: ꝛ bonũ corr̃ndet di
lectõi. g̃ nõ reqrit̃ cõprehẽſio:
q̄ſi aliqđ tertiuz. ¶ Sed ↄ eſt
qđ Aplus dicit. j. ad Cori. ix.
Sic currite vt comprehenda
tis: ſ; ſpiritualis curſus termi
natur ad beatitudinez. vñ ipſe
dicit ſcđo ad Thimo. vltio.
Bonuz certamẽ certaui:cur/
ſum cõſumaui:fidem ſeruaui
i reliquo repoſita eſt mihi co/
rona iuſtitie. ergo comprehẽ
ſio requiritur ad beatitudinẽ.
¶ Reſpondeo dicendum ꝙ
cum beatitudo cõſiſtat in con
ſequutionem vltimi finis: ea
que requiruntur ad beatitu/
dinem ſunt conſideranda ex

ſtitiuus tẽdit in opões pp delectatiões: intellectiu⁹ aũt
eȝ:appetit delectatões pp opões: ſ; qd de hoc ſentiẽdũ
ſit in hac diſputatiõe dicet̃. Et ex his p; ſolo pmi dubij.
Scito 2° ꝙ de appetitu ſenſitiuo 2ᵘˢ ẽ dicẽdi modus. Põt
.n. dici ꝙ appetit⁹ ſenſitiu⁹ appetit bonũ ſenſibile vt vnũ
appetibile:ꝛ de
lectatiões ↄſe/
quẽtẽ vt aliud
appetiˡᵉ: ꝛ põt
dici q· appetit⁹
ſenſitiu⁹ appe/
tit qdẽ vtrũq;
hoꝝ ſ; ſub rõ/
ne vni⁹ appeti
bilis. ſ. boni de
lectabilis. Et ſi
hec 2ᵃ via ſuſti
neat̃ facile ẽ ſol
uere 2ᵐ dubiũ:
dicendo ꝙ ap/
petit⁹ ſenſitiu⁹
nõ appetit ope
ratiões pp de/
lectationes vt
vnuz appetibi
le pp aliud fi/
naliter:ſ; opõ/
nes pp dlecta/
tiões formalr:
ita ꝙ delecta/
tio ẽ rõ forma/
lis ꝙ opõ ſit fi
nis appetitus
ſenſitiui: ſic ac
cidit quum ali
qs ſ; appetitũ
intellectiuum
recte deſiderat
aliqd ſoluz vt
delectabile: q̃/
rẽs delectatio/
nez vt medici/
nã: ꝛ ſ; hoc ap
petit⁹ ſenſitiu⁹
ñ tẽdit i appeˡᵘ ordie ↄrio nãli ordini: qm̃ ꝛ ſi nãlis ordo
diligat delectatões pp opões finalr ñ phibz tñ qn opõ/
nes appeti poſſint ſub rõne delectabilis vt vnũ appeˡᵉ ab
eo q nullũ natuz eſt appetere finẽ niſi bonũ delectabile.
Si võ ſuſtineat̃ pma via:tũc nulla appet via euadẽdi:ni
ſi dicẽdo: ꝙ l; ſm ſe hec ſint ſic ordinata: tñ in ordine ad
appetitũ ſenſitiuũ prepoſtere ſe hñt: ſicut l; ſuba ſit ſ; ſe
pus cognita accñte tñ in ordine ad cognitõez nr̃am ppo/
ſtere ſe hñt. Sed tũc oz reddere cãm h⁹ pponſteri ordis in
appetitu ſenſitiuo: ſicut p; cã in exẽplo dato de cognitiõe
nr̃a: ꝛ nõ appet cã niſi dicat̃ ꝙ delectabile eſt magis ↄue
niẽs appetitui ſenſitiuo q̄ ↄiunctũ bonũ de quo eſt dele
ctatio: ſ; h nihil ẽ: hoc.n. eſt qđ q̄rit̃ q̄re delectabile t; pᵐ
locũ reſpcũ appetit⁹ ſenſitiui: ꝛ ſm nãe ordinez nõ debet̃
ei pmus locus: ꝛ q̄uis lr̃a hãc pmã viã ſonet dũ aliũ ordi
nẽ iter opõnẽ ꝛ delectatõez dicit reſpcũ appetit⁹ ſenſitiui
ꝛ ſimplr. Mihi tñ vr̃ ꝙ 2ᵃ via ſola ſit itẽta in lr̃a. Et mo/
ueor ad h ex aſſignata rõne in lr̃a: q. ſ. ſẽſitiua cognitio
nõ ſe extendit ad cõem boni rõnẽ ſ; delectabilis tm̃. Ita
ꝙ l; ſenſitiua ps appetat appetitu nãli opõnẽ vt vnũ ap/
petibile: ꝛ delectatiõez vt aliud appetibile: q ambo ſunt
ſm ſe bona illi ↄuenientia: ꝛ nihilominꝰ ẽt appetat delecta
tionẽ pp opõnẽ: ſic graue getẽ deorſum pp eẽ deorſuz: ap
petitui tñ animali q eſt actus elicitus: ꝛ nõ fertur niſi in
apprehenſum ſenſitiue vt ſic: non appetit operationes
ꝛ delectationes vt duo appetibilia: ſed vt vnum forma/
liter. ſ. opões
vt dlectabiles:
q ſenſitiua co
gnitio ꝛ ſi exte/
dat ſe ad opa/
tiones: vt p; in
ſcđo đ anima:
non tamen ex/
tẽdit ſe ad eas
ſub rõne boni
niſi delectabi/
lis: ꝛ ſic appete
re opatiões pp
delectationes
formalr voca/
tur i lr̃a appeti
tus opõnuz pp
delectatiões fi
nalr. nõ q opa
tio ordinet̃ in
delectatões: ſ;
q ñ appetit̃ ni
ſi ſub ratiõe il
liᵘ: qđ ẽ appeti
pp illã finalr: ꝛ
negatiue: quia
nõ pp alium fi
nez: ꝛ poſitiue
tãq̃ mã finis:
nõ tãq̃ ordina
ta mãlr ad fi/
nẽ. Et ex his p;
ſolo ſcđi dubij.
Scito 3° ꝙ cũ
bonũ diuidat̃ i
bonũ p ſe ꝛ pp
aliđ: ꝛ pp ſe di/
ſtinguat̃ i dele
ctabile ꝛ hone/
ſtũ. Cogſcere bonũ ſm cõez rõnẽ boni eſt apphẽdere bo
nũ ſ; oẽs ſui drias: ſenſitiua aũt cognitio vt ſic: q nõ pp
ſe ſ; pp ſalutẽ data ẽ: vt p; in de ſenſu ꝛ ſenſa. ſolũ ad boᵐ
pp aliud. i. vtile: ꝛ pp ſe vt delectabile ſe extẽdit: nõ.n. ap/
petũt aialia aiali appetitu videre pp h bonũ qđ eſt viſio:
aut odorare pp bonũ qđ ẽ odorare: ſ; iquãtũ vtilia aut đ/
lectabilia ſũt. In cui⁹ ſignũ nõ pugnãt aialia niſi pp dele
ctabilia: iraſcibili teſtimoñũ reddẽte đ fine ↄcupiſcibil: ꝛ
ex his p; ſolo vltioꝝ dubioꝝ. iã.n. p; ꝛ q· ſenſus cognitio
ñ ſe extẽdit niſi ad delectabile vt finẽ: ad vtile.n. tẽdit pp
delectabile: ꝛ quo ex h ipo mãifeſte ſeq̄t̃ ꝙ opones appe/
tit vt dlectabiles: ꝛ pp qd h ẽ: q. ſ. ſenſiᵘᵉ cognitõis grad⁹
pm⁹ extis delectabile nõ trãſcẽdit bonũ vt finẽ cognitũ
(qđ ẽ obm appetit⁹ aialis. Arti. III.

In h arti° 3° aduerte notitie p i corpe articuli
ꝙ p realẽ btitudinẽ amãtis ad amatũ nõ itel
ligit̃ btitudo realis vt diſtiguit̃ ↄ habitudinẽ
rõnis: qm̃ quũ ſit ad ipoſe hẽri qñq; vt in lr̃a
dr̃: ꝛ ad futurũ: nõ põt eẽ realis relatio: ſ; ſumit̃ realis vt
diſtiguit̃ ↄ affectõalẽ. Eſt nãq; amatũ in amãte p amorẽ
ipm ſm affectũ: ꝛ deſiderat̃ vt ſit iunctũ eidem ſm rem.
vñ btitudo

ip̄o ordine ad finē: ad finē autē itelligibilē ordinat̄ hō: partim qdē p itellectū: partiꝫ āt p volūtatē: p itellectū qdē inquātū in itellectu p̄exiſtit aliq̄ cognitio finis iperfecta. Per volūtatē āt: primo qdeꝫ p amorē q ē prim⁹ mot⁹ volūtatis in aliqd. ſcd̄o autēꝫ p realē habitudinē amātis ad amatū. q̄ qdem pōt eē triplex: qñqꝫ. n. amatū ē preſens amāti. ⁊ tūc iā nō querit: qñqꝫ āt nō ē p̄ſens. ſꝫ ipoīe eſt ip̄m adipiſci: ⁊ tūc ēt nō q̄rit: qñqꝫ āt poīe ē ip̄m adipiſci: ſꝫ eſt obleuatū ſupra facultateꝫ adipiſcētis. ita vt ſtati hēri nō poſſit. ⁊ hec ē habitudo ſperātis ad ſperatum. q̄ ſola habitudo facit finis inq̄ſitionem. Et iſtis trib⁹ rñdēt aliq̄ in ip̄a beatitudine: nā pfecta cognitio finis rñdet iperfecte. Preſētia v̄o ipſius finis rñdet habitudini ſpei. Sꝫ delectatio in preſentia ɔſeq̄t dilectioneꝫ: vt ſupra dc̄m ē. ⁊ iō necē eſt ad beatitudinē iſta tria concurrere. ſ. viſionē que ē cognitio pfecta intelligibilis finis: cōp̄rehēſionē que importat p̄ſentiā finis. delectationē vł fruitionē que iportat q̄etatiōeꝫ rei amātis in amato. ¶ Ad primū ḡ dd̄ꝫ ꝙ ɔp̄henſio dr̄ dupl'r. Uno mō incluſio ɔprehēſi in ɔprehendēte: ⁊ ſic oē qd̄ cōprehendit̄ a finito eſt finitū: vñ hoc mō deus cōprehendi nō pōt ab aliquo itellectu creato. Alio mō ɔp̄henſio nihil aliud nominat q̄ꝫ intētionē alicuius rei q̄ iam p̄ſentialr̄ habet̄ ſicut aliqs cōſequēs aliquē dicit̄ eū ɔprehēdere qñ tenet eū: ⁊ hoc mō cōprehēſio reqrit̄ ad btitudinē. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m: ꝙ ſicut ad volūtatē ptinet ſpes ⁊ amor: qꝫ eiuſdē ē amare aliqd ⁊ tēdere in illud nō habitū: ita ēt ad volūtatē ptinet cōprehēſio ⁊ delectatio: qꝫ eiuſdeꝫ ē hr̄e aliqd ⁊ q̄eſcere in illo. ¶ Ad tertiū dd̄ꝫ: ꝙ ɔp̄hēſio nō eſt aliq̄ opatio p̄ter viſionē: ſꝫ q̄dā habitudo ad finē iā habitū: vñ ēt ip̄a viſio vel res viſa q̄ p̄ſentialiter adeſt obm̄ ɔp̄hēſiōis eſt.

¶ Utrū ad beatitudinē reqrat̄ rectitudo volūtatis. Arti. IIII.

Ad q̄rtū ſic p̄cedit̄. Uidet̄ ꝙ rectitudo volūtatis nō reqrat̄ ad beatitudinē. beatitudo. n. ɔſiſtit in opatōe itellect⁹: vt dictū ē: ſꝫ ad pfectā itellect⁹ opationeꝫ nō reqrit̄ rectitudo volūtatis: p quā hoies mūdi dr̄. dic. n. Aug. i li. retractationū. Nō approbo: qd̄ orone dixi: de⁹ q nō niſi mūdos verū ſcire voluiſti. rñderi. n. pt multos ēt nō mūdos multa ſcire v̄a: ḡ rectitudo volūtatis nō reqrit̄ ad btitudineꝫ. ¶ Preterea pri⁹ nō dependet a poſteriori: ſꝫ opatio itellect⁹ ē prior q̄ꝫ opatio volūtatis. ḡ btitudo q̄ ē pfecta opatio itellect⁹ nō dependet a rectitudine volūtatis. ¶ Preterea. Qd̄ ordinat̄ ad aliqd tāqꝫ ad finē nō ē necīū adepto iāꝫ fine ſicut nauis poſtqꝫ puenit̄ ad portū: ſꝫ rectitudo volūtatis q̄ eſt p v̄tutē ordinat̄ ad btitudinē tanqꝫ ad finē. ḡ adepta btitudine nō eſt necīa rectitudo volūtatis. ¶ Sed ɔ̄ eſt qd̄ dr̄ Matth. v. Beati mūdo corde: qm̄ ipſi deum videbunt. ⁊ Heb. vltimo. Pacē ſequimini cū omnib⁹ ⁊ ſanctimoniā ſine qua nemo videbit deū. ¶ Rñdeo dicendum: ꝙ rectitudo

vñ hītudo (de q̄ eſt s̄mo) dr̄ realis denolata a termīo: ita ꝙ hitudo realis nihil aliō ſonat i p̄poſito q̄ꝫ hitudinē ad ɔiūctionē s̄m rē. 2° ꝙ ex rnſiōe ad vlti^m nō hēs ꝙ ɔprehēſio ſpectat ad itellectū: ſꝫ ꝙ nullā opōnē addit ſupra viſionē: ſꝫ ſolā relonē reſultātē in volūtate ex viſiōe q̄ eſt in itellectū: viſio. n. ponēs deū i eē pn̄tiali fac̄ p h̄ alteꝫ extremū h⁹ relonis. Eſt eni viſio velut vnio rei tenendi cū eo ꝙ tenebit

¶ Arti. IIII.

N articulo 4° p q̄ſito pb' in corpe ꝙ ad btitudinē ɔcomitanter necīe exigit̄ rectī^{do} voluntatis: qꝫ vñ ip̄ſa eēn^a bōitatis ⁊c. Aduerte tria. p̄ rōnē ip̄ſam. 2° ei⁹ efficaciā. 3° aliorū defectuꝫ. Quo ad p̄^m rō ɔſiſtit in h̄. Ip̄a eēn^a bōitatis ita ſe hꝫ ad videntē deū: ſicut rō bōi ad creaturā rōnalē: ſꝫ creatura rōnalis nō pt diuertere a rōne boni. ḡ vidēs deū nō poteſt diuertere ab eēn^a bonitatis: ſꝫ h̄ eſt hr̄e volun^{tem} rectā. ḡ. Prima ppō fūdat̄ ſup h̄ ꝙ ip̄ſa bōi^{tis} eēntia i ſe qdē ɔtinet oēm boni rōnē longe excellētius q̄ꝫ rō bōi. Ex q̄ ponitur clare actualiterqꝫ viſa ⁊c. oꝫ vt nō minoris ſit efficacie in ɔtinendo ac circūdādo oēꝫ volūtatis motū q̄ꝫ rō boni. 2° v̄o pꝫ iducti: qꝫ quā act⁹ volūtatis ſit velle aut nolle: ⁊ nolle aliquid icludat velle ſui oppoſiti: ⁊ velle nō poſſit eſſe niſi reſpcū boni in re vł in appētia: vt expimur i nobis: ɔn̄s eſt ꝙ volūtas nō poſſit aliq̄ pacto reſilire a boni rōne: quo ad efficaciā aūt rōnis ſcito ꝙ ſat eſt huic rōni ad p̄po^m ꝙ voluntas necītet̄ ab eēn^a bōitatl viſa q̄ ad cōeꝫ ſpecificationē actus: q̄ tn̄ ɔſtituit rectitudinē i actib⁹ volūtatis. Intēdit nāqꝫ lr̄a ꝙ ſic volūtas ois a bōi rōne necītat̄ q̄ ad ſpecificationē cōeꝫ actus: qꝫ ois volūtas tēdit i bo^m i re vel i appētia ſi aliqd vult: ita volūtas vidētl deū: ſi qd vult: oꝫ ꝙ velit rōe eēn^e bōitatl viſe: q̄ eſt ei rō ōia volendi et nolendi. Et ſic volūtas ois libere pōt velle qdcūqꝫ obꝫ in ſpē: ſub bōi tn̄ in cōi rōne: ita volūtas vidētl deū: ſub rōe tn̄ bōitatis diuine. In h̄ āt ē dr̄ia ꝙ cōis rō boni ex h̄ ꝙ ē rō volūtatl nō rectificat eā: qm̄ pt volūtas ſub illa ēt appēs bonū appetere: ip̄a v̄o bōitatl eēntia ex h̄ ip̄o ꝙ ē rō volūtatis eſt rectificatio ei⁹. Recte eni velle nihil a^d ē q̄ꝫ s̄ꝫ^{lr} deū velle: ⁊ c̄ pꝫ vis rōnis. Ex q̄ 3° hr̄: ⁊ ſufficiēter: ꝙ btūs nō pt peccare nō ſolū i ſē ſu cōpo^{ris}: ⁊ pp cāꝫ extrīſecā. i. deū ppetuo rectificantē volūtati btī: ſed pp intrinſecam cām ip̄aꝫ. ſ. volūtatis nāꝫ approximato ſibi

ſic.i.p actuales viſioné tali ob iecto.ſ.bõitate p eéntiá.vñ vi tãda é h̄ Scoti fantaſia in 4° di.49.q.6.tenẽ tis φ ab extrin ſeco tm̄ btũs é impeccabilis: nec tñ reſpõdz huic ratõi: nec arguit:ſʒ remit tit ſe ad p^m ſen. cui^9 argumẽta in p° lib.q. 82. artic.2.ſoluta ſunt.ꝛ ſi ex ver bis ei^9 videret huic rationi φ quantũcũqʒ vi deaẽ bõitas dĩ adhuc volun tas remanet li bera:iam pꝫ φ ↄceſſio h^9 ↄñl nihil obſtat ꝓ poſito: qm̄ vt iã dcm̄ eſt ſat é impeccabilita ti φ volũtas ſi vult (velit aũt qcqd vlt) opor teat φ velit rõ ne bonitatis di uie: ſicut mõ ſi vult oꝫ φ velit ratiõe boni:hꝫ .n.necẽitates ni hil obſtãt liber tati q̃uis prĩa auferat libertaẽ peccãdi: q̃ tñ ñ é libertas nec libertati pars: ſʒ libertas pec candi.

¶ Arti. V. In ar ti cu lo 5° in viſiõe ad 5^m occurrit du^m ad hoiẽ: ꝛ ſim pliciter. Ad ho minẽ qdẽ:qꝛ ſcãs Tho. i 4° ſen.d.49.q.1.a 4°.q. p° expſſe btitudinẽ anie augeri ẽt inten ſiue reſumpto cõpoꝛe ſuſtiet.

volũtatis reqriẽ ad btitudinẽ ꝛ antecedẽter ꝛ ↄ̃cõmitãter. Antecedẽter qdeꝫ:qꝛ rectitu do volũtatis é ꝑꝑ debitũ oꝛdi nẽ ad fineꝫ vltimũ:finis ãt cõ paraẽ ad id qđ oꝛdinaẽ ad fi neꝫ:ſicẽ foꝛma ad mãm:vñ ſicẽ mã non põt ↄſequi foꝛmã niſi ſit debito mõ diſpoſita ad ip ſam:ita nihil ↄſeqẽ finẽ niſi ſit debito mõ oꝛdinatũ ad ipꝫ. ꝛ iõ nullus põt ad beatitudineꝫ ꝑuenire niſi hẽat rectitudineꝫ volũtatis. Cõcomitãter ãt: qꝛ ſicẽ dcm̄ eſt btitudo vltima ↄſi ſtit in viſiõe diuine eẽntie q̃ é ipa eẽntia bonitatis. ꝛ ita vo lũtas vidẽtis dei eẽntiã ex ne ceſſitate amat qcqd amat ſub oꝛdine ad deũ: ſicẽ volũtas nõ vidẽtis dei eẽntiaꝫ ex nec̃itate amat qcqd amat ſub cõmuni rõne boni quã nouit. ꝛ h̄ ipm̄ é qđ facit voluntatẽ rectã. vñ manifeſtũ é φ btitudo nõ põt eẽ ſine recta volũtate. ¶ Ad primũ ḡ dđꝫ: φ Aug.loqẽ de cognitiõe veri:qđ ñ é ipa eẽn tia bonitatis. ¶ Ad ſcđꝫ dđꝫ: φ ois act^9 volũtatis ꝓcedit ab aliquo actu itellect^9: aliqs tñ act^9 volũtatis é prioꝛ q̃ aliqs act^9 itellect^9. volũtas.n. tẽdit in finalẽ actũ itellect^9 q̃ é btitu do. ꝛ iõ recta iclinatio volũta tis p̄erigiẽ ad beatitudinẽ: ſicẽ rect^9 motus ſagitte ad ꝑcuſſio nẽ ſigni. ¶ Ad tertiũ dđm φ nõ oẽ qđ oꝛdinaẽ ad fineꝫ ceſ ſat adueniẽte fine:ſʒ id tm̄ qđ ſe hꝫ in rõne iꝑfectionis vt mot^9: vñ iſtrumẽta mot^9 non ſũt nec̃ia poſtq̃ꝫ ꝑueniẽ ad fi neꝫ: ſʒ debitus oꝛdo ad finem eſt neceſſarius.

¶ Utrũ ad btitudineꝫ hoĩs re quiratur coꝛpus. Arti. V.

Ad quintũ ſic ꝓcediẽ. Uẽ φ ad btitudinẽ reqraẽ coꝛp^9:perfe ctio.n. ↄ̃tutis ꝛ gr̃e ꝓſupponit pfectionẽ nãe: ſʒ btitudo é pfectio ↄ̃tutis ꝛ gr̃e:aia aũt ſine coꝛpe nõ hꝫ pfectio nẽ nãe cũ ſit ps nãlr hũane nãe: ois ãt ps eſt iꝑfecta a ſuo toto ſeparata.ḡ aia ſine coꝛpo re nõ põt eſſe beata. ¶ Preterea. Beatitudo eſt operatio quedam perfecta: vt ſupra dcm̄ eſt: ſʒ opatio pfecta ſequiẽ eſſe perfectũ:qꝛ ni hil opatur niſi ſm̄ φ eſt ens in actu: cuꝫ ḡ aia nõ habeat eſſe perfectum quãdo eſt a coꝛpo re ſepata: ſicẽ nec ps ſepata a toto: uideẽ φ aia ſine coꝛpe ñ poſſit eẽ beata. ¶ Preterea. Bea titudo é pfectio hoĩs: ſʒ aia ſine coꝛpe nõ é hõ ḡ btitudo nõ põt eẽ in aia ſine coꝛpe. ¶ Pre terea. Scđm phm̄ in.10.ethico.opatio felici tatis in qua ↄſiſtit btitudo eſt nõ impedita: ſʒ opatio aie ſeparate é ipedita:qꝛ vt dicit Aug. xii.ſup Geñ.ad lr̃am. Ineſt ei nãlis qdã appe titus coꝛp^9 adminiſtrãdi:quo appetitu retar daẽ quodãmõ ne tota intentiõe pergat in illud ſũmũ celũ.i.in viſionẽ eẽntie diuine.ḡ aia ſine coꝛpoꝛe nõ põt eſſe beata. ¶ Preterea. Bea titudo é ſufficiẽs bonũ ꝛ q̃etat deſideriũ.ſʒ h̄ nõ conuenit aie ſeparate: qꝛ adhuc appetit coꝛ poꝛis vnionem: vt Aug. dicit.ḡ aia ſeparata a coꝛpoꝛe nõ é beata. ¶ Preterea. Hõ in btitu dine eſt angelis eq̃lis: ſʒ aia ſine coꝛpoꝛe nõ eq̃ tur ãgelis: vt Augu. dicit.ḡ nõ é beata. ¶ Sʒ ↄtra eſt qđ dicit Apoca.xiiii. Beati moꝛtui q in dnõ moꝛiunẽ. ¶ Rñdeo dđꝫ: φ duplex é btitudo. Una iꝑfecta q̃ habeẽ in hac vita. Et alia pfecta q̃ in dei viſione cõſiſtit: Mani feſtũ eſt aũt φ ad beatitudineꝫ huius vite de neceſſitate requiriẽ coꝛpus. Eſt.n. beatitudo huius vite operatio intellectus vel ſpeculati ui vel practici. operatio aũt intellectus in hac vita nõ põt eſſe ſine fantaſmate. qꝛ nõ eſt niſi in oꝛgano coꝛpoꝛeo. vt in primo habitũ eſt: ſic beatitudo q̃ in hac vita hr̃i põt depedet quo dãmõ ex coꝛpoꝛe. Sʒ circa btitudinẽ pfectaꝫ que in dei viſiõe cõſiſtit aliqui poſuerũt φ nõ põt anime aduenire ſine coꝛpoꝛe exiſtẽti. dicẽ tes φ aie ſanctoꝛũ a coꝛpoꝛibus ſeparate ad il lã btitudinẽ nõ ꝑueniũt vſqꝫ ad diẽ iudicij qñ coꝛpoꝛa reſumẽt: qđ qdẽ apparet eẽ falſuꝫ: ꝛ auctoꝛitate ꝛ rõne. Auctoꝛitate qdeꝫ. qꝛ apo ſtolus dic̃ ſcđo ad Coꝛinth.v. Cẽdiu ſum^9 in coꝛpe ꝑegrinamur a dnõ. ꝛ q̃ ſit rõ ꝑegrina tiõis oñdit ſubdẽs. Per fidẽ.n. ambulamus ꝛ nõ p ſpẽm: ex quo apparet φ quãdiu aliqs ambulat p fidẽ: ꝛ nõ p ſpẽꝫ carẽs viſione diui ne eẽntie: nõdũ eſt deo p̄ſens. aie aũt ſanctoꝝ

Cui⁹ oppo^m hic docet. ſimplr aūt qꝛ rō ad illō ducit. ſ. aīa reſumpto corpore erit pfectior in ſe ſm nām. g opō eius erit pfectior. g ꝛ btitudo erit in ſe pfectior. g nō ſolū extēſiue: ꝛ augeſ ex hac rōne du^m: qꝛ in corpe h⁹ articuli aſſumiſ hec rō: ꝛ ↄcludiſ opō in qua ↄſiſtit btitudo pfectior.

¶ Ad h ſilr dōȝ eſt ſimplr ꝛ ſȝ hoieȝ. Sciēdū eſt igiſ ex pnti articulo ꝙ 3⁹ intelligi pt aīam ſepataȝ ipediri ex appetitu cōporis a pfecta btitudine. p̊ p modū ↄrietatis: ita ꝙ ſic vidēs corporalr ipediſ pp dolorem pedis: ita aīa ſepata pp affectū corpis diſtrahaſ aliqliter a pfecta viſiōe dei: ꝛ h in lr̄a reprobatur. 2° p modū defect⁹ itenſiui: ita ꝙ ex h ꝙ aīa ſepata deficit in perfectiōe ſue nāe: deficiat ēt i attētiōe ſue opōnis: defectu in eſſendo cānte defectū i opando: ꝛ qm̄ ceteris parib⁹ opatio attētior eſt magis intēſa ꝛ min⁹ hn̄s itenſiōis eſt remiſſior: vt patet in viſu ꝛ auditu. Ex hoc ſeqiſ ꝙ aīa beā reſumpto cōpore eſt beatior itēſiue nō ex pte obiecti lumis glorie: ſȝ ex pte attentiōis viſionis ↄn̄te perfectiōeȝ aīe i eēndo. Et hāc vid tāq̄ pbabileȝ ſuſtineri poſſe dixit autor in 4° ſen. vel ibi i tboās hē intenſionē dicit pōt ēt dici ꝙ ēt btitudo itenſiue ꝛc̄. veꝝ hāc opionē in hoc loco vt falſam negauit: ipſaq̄ʒ negatiōe ex ſua officina illaȝ hr̄i minime voluit: ꝛ merito vt patebit. 3° p modū defect⁹ extēſiui: ita ꝙ ex h ꝙ aīa ſepata deficit in pfectiōe extēſiua ſue nāe dū nō ſe extēdit ad corpus: ꝛ itegritatē hūane nāe ad q̄ nata ē ſe extēdere: ꝛ ptiet h ad pfectiōeȝ ei⁹: qm̄ hec ipſi⁹ nā regrit: deficiat q̊qȝ i pfectōe extēſiua ſue opōnis q̄ beat. Pertiet. n. ad pfectiōeȝ opōis beātl aīaȝ ꝙ ex ipſa redundet beatitudo i corpus. vt Aug. dicit in epla ad Dioſcoꝝ: tā potēti nā dei fec̄ aīaȝ ꝛc̄. vt hēs i arti° ſequēti: ꝛ hec ē doctrina tradita i h articulo: ꝛ rōnabiliter: qm̄ defect⁹ pfectiōis in aīa ſepata n̄ ē defect⁹ pfectionis itēſiue: qm̄ hec aīa n̄ ſuſcipit magl ꝛ minus ſm ſubāȝ: ſȝ ē defect⁹ pfectiōis extēſiue: ↄſentaneū āt ē vt defect⁹ aīe defectū opōnis ꝛ extēſiu⁹ extēſiuū cāet: ꝛ nō itēſiuū. Ad rōnē g i oppo^m dr̄ ꝙ ē ibi ſophiſma ↄn̄tl a magis pfecta opōne ad magis itēſam deſcēdēdo: perfectū. n. cōīr⁹ ē q̄ȝ itēſū: qm̄ vt pȝ in 5° metaph. eſt id cui nihil deeſt ō regſitl ad ipſuȝ: ꝛ ↄn̄ter penes acceſſū cuiuſcūq̄ʒ regſiti opō ſeu res p̄fectior ē: intenſior āt n̄ niſi penes augmētuȝ itriſecū ꝛc̄. ꝛ p h oīa clara remanēt. In reliq̄s āt h⁹ qōnis trib⁹ articulis nihil ſcribēdū occurrit: niſi ꝙ in vlti° arti° ad p̊^m glia cōītialis btitudis n̄ ē itellīnda itriſece: tāq̄ de eſſentia btitudinis: ſȝ tāq̄ cā cōītalis illius: qm̄ ex hoc ꝙ deus cōmēdat hūc tali dignuȝ gradu beat⁹ fit ꝛ eſt. ſcia nāqȝ dei cū laude cā eſt pfectiua reꝝ.

a corporib⁹ ſeparate ſunt deo preſentes. vnde ſubditur. Audemus autem ꝛ voluntatem habemus bonam peregrinari a corpore: ꝛ preſentes eſſe ad deum vnde manifeſtuȝ eſt ꝙ anime ſanctorū ſeparate a corporibus ambulant per ſpecieȝ dei eſſentiaȝ videntes: in quo eſt vera beatitudo hoc etiam per rationem apparet: naȝ intellectus ad ſuam operationē non indiget corpore niſi propter fantaſmata in quibus veritatem intelligibilem contuetur. vt in primo dictū eſt. Manifeſtum eſt autem ꝙ diuina eſſentia per fantaſmata videri non poteſt. vt in primo oſtenſum eſt: vnde cum in viſione diuine eſſentie perfecta hominis beatitudo conſiſtat: nō dependet beatitudo perfecta hominis a corpore. vnde ſine corpore poteſt anima eſſe beata. Sed ſciendū ꝙ ad perfectionem alicuius rei dupliciter aliquid pertinet. Uno modo ad conſtituendam eſſentiam rei: ſicut anima requiritur ad perfectionem hominis. Alio modo requiritur ad perfectioneȝ rei: quod pertinet ad bene eſſe eius: ſicut pulchritudo corporis: vel velocitas ingenij pertinet ad perfectionem hominis: quāuis ergo corpus primo modo ad perfectionē beatitudinis humane non pertineat. pertinet tamen ſecundo modo. cum eniȝ operatio dependeat ex natura rei: quanto anima perfectior erit in ſua natura: tanto perfectius habebit ſuam propriam operationem in qua felicitas conſiſtit. vnde Auguſtinus in. xij. ſup Gen. ad litteram. cum queſiuiſſet vtruȝ ſpiritibus defunctoruȝ ſine corporibus poſſit ſūma illa beatitudo preberi. Reſpondit ꝙ non ſic poſſunt videre incommutabile ſubſtantiam: vt ſancti angeli vident. ſiue alia latentiore cauſa: ſiue ideo qꝛ eſt in eis naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi.

¶ Ad primum ergo dicendū ꝙ beatitudo eſt perfectio anime ex parte intellectus ſecundum quem anima tranſcendit corporis organa: non autem ſecundum ꝙ eſt forma naturalis corporis. ꝛ ideo illa naturalis perfectio manet ſm quam ei beatitudo debetur: licet nō maneat illa nature perfectio ſm quam eſt corporis forma.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ anima aliter ſe habet ad eſſe q̄ȝ alie partes: nam eſſe totius nō eſt alicuius ſuarum partiū vnde vel pars omnino deſinit eſſe deſtructo toto: ſicut partes animalis deſtructo animali: vel ſi remanēt: habent aliud eſſe in actu: ſicut pars linee habet aliud eſſe q̄ȝ tota linea: ſed anime humane remanet eſſe compoſiti poſt corporis deſtructionem: ꝛ hoc ideo: quia ideȝ eſt eſſe forme ꝛ materie. ꝛ hoc idem eſt eſſe compoſiti. anima autem ſubſiſtit in ſuo eſſe: vt in primo oſtenſum eſt. vnde relinquitur ꝙ poſt ſepa

rationē a corpore pfectū eſſe bēat: vñ pfectaꝫ opōnē hr̄e pōt: ſꝫ nō bēat pfectā nāin. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ btitudo ē hoīs ſꝫ itellectū. ꝛ iō remanēte itellectu pōt ieſſe ei btitudo ſicut dētes ethiopis pñt eē albi. ēt poſt euulſioneꝫ ſꝫm quos ethiops dr̄ alb⁹. Ad q̄rtū dōm: ꝙ duplr aliqd ipedit̄ ab alio. Uno mō p modū ꝯrietatis. ſicut frig⁹ ipedit actionē caloris. ꝛ tale ipedimētū opōnis repugnat felicitati. Alio mō p modū cuiuſdā defect⁹. q2. ſ. res ipedita nō hꝫ q̄cqd ad oīmodā eius pfectionē reqrit̄. ꝛ tale ipedimētū opōnis nō repugnat felicitati: ſꝫ oīmode pfectiōi ipſius: ꝛ ſic ſeparatio aīe a corpore dr̄ aīam retardare ne tota itētiōe tēdat in viſionē diuīe eēntie. appetit. n. aīa ſic frui deo. ꝙ ēt ipa fruitio deriuet ad corp⁹ p redūdātiā: ſicē poſe. ꝛ iō q̄zdiu ipſa fruit̄ deo ſine corpe appetitus eius ſic q̄eſcit in eo: ꝙ tñ adhuc ad participationē ei⁹ vellet ſuū corpus ptingere. ¶ Ad qntū dōm ꝙ deſideriū aīe ſeparate totaliter q̄eſcit ex pte appetibilis. q2 habꝫ id qđ ſuo appetitui ſufficit: ſꝫ nō totaliter reqeſcit ex parte appetētis: q2 illud bonū nō poſſidet ſꝫm oēm modū quo poſſidere vellet. ꝛ iō corpore reſumpto btitudo creſcit: nō intēſiue: ſꝫ extēſiue. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ id qđ ibidē dr̄: ꝙ ſpiritus defunctorū nō ſic vident deū ſicut angeli: nō eſt intelligendū ſꝫm inequalitateꝫ q̄ntitatis. q2 etiā mō aliq̄ aīe beatorum ſunt aſſumpte ad ſuperiores ordines angelorū: clarius vidētes deū q̄z inferiores angeli: ſꝫ intelligit ſꝫm inequalitatem ꝓportionis: q2 angeli etiā infimi hñt oēm perfectionem beatitudinis quā ſunt habituri. nō aūt anime ſeparate ſanctoꝝ.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis. Arti. VI.

AD ſextū ſic procedit̄. Uř ꝙ pfectio corpis nō reqrat̄ ad btitudinē hoīs pfectā. pfectio. n. corpis eſt qđdam corporale bonū: ſꝫ ſupra oñſum eſt ꝙ btitudo non ꝯſiſtit in corporalibus bonis. g̃ ad beatitudineꝫ hoīs nō reqrit̄ aliq̄ pfecta diſpoſitio corpis. ¶ Preterea. Beatitudo hoīs ꝯſiſtit in viſiōe diuine eſſentie: vt oñſum eſt: ſꝫ ad hāc opōnem nihil exhibet corpus: vt dcm̄ eſt. g̃ nulla diſpō corporis reqrit̄ ad beatitudinem. ¶ Preterea. Quāto intell'us eſt magis abſtract⁹ a corpore: tāto pfecti⁹ itelligit: ſꝫ beatitudo ꝯſiſtit in pfectiſſima opōne intellect⁹. g̃ oꝫ oīb⁹ modis aīaꝫ eſſe abſtractā a corpore nullo g̃ mō reqrit̄ aliq̄ diſpō cōpis ad btitudineꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ. premiū ꝟtutis eſt beatitudo. vñ dr̄ Job. xiij. Beati eritis ſi feceritis ea: ſꝫ ſanctis repromittit̄ p p̄mio nō ſolū viſio dei ꝛ delectatio: ſꝫ ēt corpis bona diſpō. dr̄. n. Iſa. vlt. Uidebitis ꝛ gaudebit cor vr̄m ꝛ oſſa vr̄a q̄ſi herba germinabūt. g̃ bona diſpō corpis reqritur ad btitudineꝫ. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſi loquamur de btitudine hoīs q̄lis in hac vita pt̄ hr̄i: manifeſtū eſt ꝙ ad eaꝫ ex nēcitate reqrit̄ bona diſpō corpis. ꝯſiſtit. n. hec btitudo ſꝫm phm in opōne ꝟtutis pfecte: manifeſtū ē āt ꝙ p inualitudineꝫ corpis in oī opōne ꝟtutis hō ipediri pōt: ſꝫ ſi loq̄mur de beatitudine pfecta. ſic qdā poſuerūt ꝙ nō reqrit̄ ad btitudinē aliq̄ corpis diſpō: imo reqrit̄ ad eā: vt oīno aīa ſit a corpe ſepata. vñ Aug. xij. de ciui. dei introducit ꝟba Porphyrij dicentis. Or ad h ꝙ ſit btā anima oē corpus fugiendū eſt. ſꝫ hoc eſt incōueniēs. cū. n. nāle ſit aīe corpori vniri: nō pōt eſſe ꝙ pfectio aīe nālē eius pfectioneꝫ excludat. Et iō dōm eſt: ꝙ ad btitudineꝫ oībus modis pfectā reqrit̄ pfecta diſpō corporis: ꝛ añcedenter: ꝛ ꝯñr añcedenter qdē: q2 vt Aug. dic̄. xij. ſuper Geñ. ad lr̃am. Si tale ſit corpus: cui⁹ ſit difficilis ꝛ grauis adminiſtratio: ſicē caro q̄ corrūpit̄ ꝛ aggrauat animā: auertit̄ mens ab illa viſione ſūmi celi: vñ ꝯcludit: ꝙcū h corp⁹ iā nō erit aīale: ſꝫ ſpūale: tūc angel' adeq̄bit̄: ꝛ erit ei ad gloriaꝫ: qđ ſarcine fuit. Cōſequēter vo: q2 ex btitudine aīe fiet redūdātia ad corp⁹ vt ꝛ ipſuꝫ ſua pfectiōe potiat̄. vñ Aug. dic̄ in epiſto. ad Dioſcoꝝ. Tā potēti nā de⁹ fecit aīaꝫ vt ex ei⁹ pleniſſima btitudine redūdet in inferiorem nām incorruptiōis vigor. ¶ Ad primū g̃ dōꝫ ꝙ in corpali bono nō ꝯſiſtit btitudo ſicē in obo btitudinis: ſꝫ corpale bonū pt̄ facere ad aliquē btitudinis decorē vel pfectionē. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ ꝛ ſi corp⁹ nihil ꝯferat ad illā opōnem itell'is q̄ dei eēntia vr̄: tñ poſſet ab hac ipedire. ꝛ iō reqrit̄ pfectio corpis: vt nō ipediat eleuationē mētis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ad pfectam opationē intell'is reqrit̄ qdē abſtractio ab hoc corruptibili corpore: qđ aggrauat animaꝫ: nō autē a ſpūali corpore qđ erit totaliter ſpiritui ſubm: de quo in tertia pte hui⁹ operis dicet̄.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur aliqua exteriora bona. Arti. VII.

AD ſeptimū ſic p̄cedit̄. Uř ꝙ ad beatitudinē reqrant̄ ēt exteriora bona: qđ. n. in p̄miū ſanctis pmittit̄ ad beatitudinē pertinet: ſꝫ ſanctis repromittuntur exteriora

tur exteriora bona: ſicut cibus ⁊ potus: diuitie ⁊ regnū: dr̄. n. Luc. xxij. Ut edatis ⁊ bibatis ſup mēſaʒ meā in regno meo. ⁊ Matth. vi. Theſaurizate vobis theſauruʒ in celo. ⁊ Matth. xxv. Uenite benedicti patris mei poſ. regnuʒ. ergo ad beatitudinem requirunt̄ exteriora bona. ¶ Preterea. Scdm̄ Boetiū in. iij. de cōſolatiōe. Beatitudo eſt ſtatus oīum bonoꝝ ꝯgregatiōe perfectus: ſʒ exteriora ſunt aliqua hoīs bona: lʒ minima vt Aug. dicit. ḡ ipſa etiā requirunt̄ ad beatitudinē. ¶ Preterea. Dominus Matth. v. dic̄. Merces veſtra multa eſt in celis. ſʒ eſſe in celis ſignificat eſſe in loco. ergo ſaltē locꝰ exterior reqrit̄ ad beatitudinē.

¶ Sed contra eſt qd̄ dicit̄ in pſal. Quid enīʒ mihi eſt in ce. ⁊ a te. quid vo. ſuper terram. q. d. nihil volo: niſi hoc: qd̄ ſequit̄: mihi adherere deo bonū eſt. ergo nihil aliud extra deū ad beatitudinē requirit̄. ¶ Rn̄deo dicēdū: q̄ ad beatitudinē iperfectam qualis in hac vita pōt haberi: requirunt̄ exteriora bona: nō quaſi de eſſentia beatitudinis exiſtētia: ſed quaſi inſtrumentaliter deſeruientia beatitudini: q̄ cōſiſtit in operatione virtutis: vt dicit̄ in primo ethi. Indiget enīʒ homo in hac vita neceſſarijs corporis tam ad operationem virtutis contēplatiue: q̄ʒ etiam ad operationem virtutis actiue ad quā etiam plura alia requiruntur quibus exerceat opera actiue virtutis. ¶ Sʒ ad beatitudinē pfectā q̄ in viſione dei ꝯſiſtit nullo mō hꝰ bona reqrunt̄: cuius rō eſt: q2 oīa hꝰ bona exteriora vel reqrunt̄ ad ſuſtētationem aīalis corporis: vel reqrunt̄ ad aliq̄s opōnes quas per aīale corpus exercemꝰ: q̄ hūane vite ꝯueniūt: illa aūt perfecta beatitudo q̄ in viſione dei ꝯſiſtit: vel erit in aīa ſine corpe: vel erit in aīa corpori iuncta: nō iā aīali: ſʒ ſpūali: ⁊ iō nullo mō hꝰ exteriora bona requirunt̄ ad illā beatitudinē cū ordinent̄ ad vitā aīalem: ⁊ q2 in hac vita magis accidit ad ſimilitudinē illius pfecte btitudinis cōtēplatiua q̄ʒ actiua. vtpote ēt deo ſimilior. vt ex dictis pʒ. iō minꝰ indiget hꝰ bonis corporis. vt dr̄ in. x. ethi. ¶ Ad primū ḡ dōʒ: q̄ oēs ille corporales pmiſſiōes q̄ in ſacra ſcriptura ꝯtinent̄ ſunt metaphorice intelligēde hʒ q̄ i ſcripturis ſolēt ſpiritualia p corporalia deſignari. vt ex his q̄ nouimꝰ ad deſiderādū icōgnita ꝯſurgamus. ſicut Gregorius dicit i q̄dā homelia. Sicut p cibū ⁊ potū intelligit̄ delectatio beatitudinis: per diuitias ſufficientia q̄ hōi ſufficiet deꝰ: p regnuʒ exaltatio hoīs vſq̄ʒ ad ꝯiunctionē cū deo. ¶ Ad ſcd̄m dōʒ: q̄ bona iſta deſeruiētia aīali vite nō ꝯpetūt vite ſpirituali in q̄ beatitudo pfecta ꝯſiſtit: ⁊ tñ erit in illa beatitudine oīum bonoꝝ ꝯgregatio. q2 q̄cq̄d bonū iuenit̄ in iſtis totū hēbit̄ in ſūmo fonte bonoꝝ. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ſm Aug. in li. de ſer. do. in mōte. Merces ſanctoꝝ nō dr̄ eē in corpeis celis. ſʒ p celos itelligit̄ altitudo ſpiritualiū bonoꝝ: nihilominꝰ tñ locꝰ corporeꝰ. ſ. celū empyreū aderit btīs: nō pp neceſſitatē btītudinis: ſʒ ſm q̄ʒdam ꝯgruentiā ⁊ decorem.

¶ Utrum ad beatitudinem requiratur ſocietas amicorum. Arti. VIII.

AD octauū ſic pceditur. Uidet̄ q̄ amici ſint neceſſarij ad btitudinē. futura. n. btitudo in ſcripturis frequēter noīe glorie deſignat̄: ſed gloria ꝯſiſtit in h q̄ bonū hoīs ad notitiā multoꝝ deducit̄. ergo ad btitudinē reqrit̄ ſocietas amicoꝝ. ¶ Preterea. Boetius dicit q̄ nullius boni ſine ꝯſortio iocūda eſt poſſeſſio. ſʒ ad beatitudinē reqrit̄ delectatio. ergo ēt reqrit̄ ſocietas amicoꝝ. ¶ Preterea. Charitas in beatitudine perficitur: ſʒ charitas extēdit ſe ad dilectionē dei ⁊ pximi. ergo vr̄ q̄ ad beatitudinē requirat̄ ſocietas amicoꝝ. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ dr̄ Sap. vij. Uenerunt mihi oīa bona pariter cū illa. ſ. cū diuina ſapiētia q̄ ꝯſiſtit in ꝯtēplatione dei: ⁊ ſic ad beatitudinem nihil aliud requirit̄. ¶ Rn̄deo dōm q̄ ſi loquamur de felicitate preſentis vite ſicut phūs dicit in. x. ethi. Felix indiget amicis. nō q̄dē pp vtilitatē cū ſit ſibi ſufficiēs nec pp delectationē: q2 hʒ in ſeipſo delectationeʒ perfectam in opatione virtutis: ſʒ pp bonam operationē: vt. ſ. eis benefaciat: ⁊ vt eos inſpiciens bene facere delectet̄. ⁊ vt ab eis in bn̄faciēdo iuuet̄. Indiget. n. hō ad bene operāduʒ auxilio amicoꝝ: tā in opibus vite actiue: q̄ʒ in operibꝰ vite cōtēplatiue. Sed ſi loquamur de perfecta beatitudine que erit in patria nō reqritur ſocietas amicorum de neceſſitate ad beatitudinem. q2 hō hʒ totā plenitudinē ſue perfectionis in deo: ſʒ ad bene eſſe beatitudinis fac̄ ſocietas amicoꝝ. vnde Augu. dicit. viij. ſuper Geñ. ad litteraʒ. Oꝛ creatura ſpiritualis ad h q̄ ſit beata nō niſi itrinſecus adiuuatur eternitate: veritate: charitate creatoris: extrinſecus vero ſi adiuuari dicenda eſt: fortaſſe hoc ſolo adiuuatur q̄ inuicem vident: ⁊ de ſua ſocietate gaudent. ¶ Ad primū ḡ dōm: q̄ gloria q̄ ē eēntialis beatitudini: ē q̄ʒ hʒ hō nō apd̄ hoieʒ:

¶ Qõ. V.

In qõne ſa aduertẽdũ ẽ: q̃ lʒ viſio dei p ẽẽn tiaʒ ⁊ btitudo formalis intel lectualis crea ture coicidant realr vt ex ſu pradicti pʒ: qꝛ tñ diſtiguũtur formalr. iõ di uerſa ſunt q̃ſi ta iſta formali liter a q̃ſitis in pma pte .q. iz. Decuit.n. tã p fectũ doctoreʒ ꝯplere oĩa for malr: nihil igr̃ eſt ſupfluũ.

¶ Articu. I.

In h articulo prio.q.5ᵉ: no ta q autor ex duobus capaci tateʒ hominis reſpectu perfe cti boni oſten dens: alterum naturale quod hic experimur .ſ. cognitioneʒ ipſius dei vni uerſalis ⁊ ſum mi boni: quaʒ ex ſtudio acq rimus: duʒ co gnoſcim⁹ deuʒ eſſe eum qui ſi videretur bea ret: ⁊ appetituʒ qualemcũqꝫ i ipſo deo quie ſcendi: alteruʒ quodãmõ na turale: quod p bam⁹ .ſ. q oĩs intellectus eſt capax (quãtũs remote) diuie viſiõis ex hoc ipſo q intelle ctus ẽ. In ſecũ do aũt ⁊ tertio nihil occurrit.

ꝫ apud deũ. ¶ Ad ſcd̃ʒ dõʒ: q̃ vbĩ illud intelligit̃ qñ in eo bono qd̃ habet̃ non eſt plena ſufficiẽtia: qd̃ in ꝓpoſito dici nõ põt: qꝛ oĩs boni ſufficiẽtiaʒ hʒ homo in deo. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ perfectio charitatis eſt eſſentialis beatitudini quã tum ad dilectionẽ dei: nõ q̃tũ ad dilectionẽ proximi. vnde ſi eſſet vna ſola aĩa fruens deo: beata eſſet nõ hñs ꝓximũ quẽ diligeret: ſed ſuppoſito proxi mo ſequit̃ dilectio eius ex pfe cta dilectiõe dei. vñ quaſi ꝯco mitanter ſe hʒ amicitia ad per fectã beatitudinem.

¶ De adeptiõe beatitudinis.

Queſtio. V.

Deinde conſiderã dũ eſt de ipa ade ptione beatitudi nis. ¶ Et circa h̃ queruntur octo.

Primo vtruʒ hõ poſſit cõſeq btitudinẽ. ¶ Scd̃o vtrũ vn⁹ homo poſſit eſſe alio beatior. Tertio vtruʒ aliqs poſſit eſſe in hac vita btũs. Quarto vtꝝ btitudo habita poſſit amitti. Quinto vtruʒ homo per ſua naturalia poſſit acquirere bea titudinem. Sexto vtrum ho mo conſequat̃ beatitudinem per actionẽ alicui⁹ ſuperioris creature. Septimo vtrum re quirant̃ opera hoĩs aliqua ad hoc q homo btitudinẽ ꝯſeq̃ tur a deo. Octauo vtruʒ oĩs homo appetat btitudinẽ.

¶ Utꝝ homo poſſit conſequi beatitudinẽ. Articu. I.

Ad primũ ſic procedi tur. Uidet̃ q hõ bea titudinẽ adipiſci non poſſit. ſicut.n.nã rõ nalis eſt ſupra ſenſibilẽ: ita na tura intellectualis eſt ſupra ra tionalẽ: vt pʒ per Dionyſiuʒ in libro de di.no. in multis lo cis: ſed bruta aĩalia que habẽt naturã ſenſibilẽ tantũ non poſſunt peruenire ad finẽ rationalis nature. ergo nec homo qui eſt rationalis nature põt peruenire ad finẽ in tellectualis nature q eſt beatitudo. ¶ Prete rea. Beatitudo vera ꝯſiſtit in viſione dei que eſt veritas pura: ſed homini eſt cõnaturale vt veritatẽ intueat̃ in reb⁹ materialibus. vñ ſpe cies intelligibiles in fantaſmatib⁹ intelligit: vt dr̃ in tertio de aĩa. ergo nõ põt ad btitudineʒ peruenire. ¶ Preterea. Beatitudo conſiſtit in adeptione ſũmi boni: ſed aliqs nõ põt puẽi re ad ſũmũ niſi tranſcendat media: cũ igit̃ in ter deũ ⁊ naturã humanã media ſit natura an gelica quaʒ homo tranſcendere nõ põt: videt̃ q nõ poſſit beatitudinẽ adipiſci. ¶ Sed con tra eſt qd̃ dicit̃ in pſ. Beat⁹ homo quẽ tu eru dieris dñe. ¶ Reſpondeo dõm: q beatitudo noĩat adeptioneʒ pfecti boni: qcũqꝫ ergo eſt capax pfecti boni põt ad btitudinẽ puenire: q aũt hõ boni pfecti ſit capax: ex hoc apparet q eius itellect⁹ põt comprehẽdere vniuerſale ⁊ pfectũ bonũ. ⁊ ei⁹ voluntas appetere illud: ⁊ iõ hõ põt btitudinẽ adipiſci: apparet ẽt ideʒ ex hoc q hõ eſt capax viſionis diuine ẽẽntie ſicut in prio habitũ eſt: in qua qdẽ viſione pfectam hoĩs btitudinẽ cõſiſtere dixim⁹. ¶ Ad primũ ergo dõm: q aliter excedit nã rõnalis ſenſiti uam: ⁊ alr intellectualis rõnalem. nã.n. rõna lis excedit ſenſitiuaʒ q̃tũ ad cognitiõis obiꝫ: qꝛ ſenſus nullo mõ põt cognoſcere vl'e: cuius rõ eſt cognoſcitiua: ꝫ intellectualis nã excedit rõnalem q̃tũ ad modũ cognoſcẽdi itelligibi lem veritatem: nã itellectualis nã ſtatim app̄ hẽdit veritatẽ ad quã rõnalis nã per iqſitionẽ rõnis pertingit: vt pʒ ex his q̃ in prio dicta ſũt ⁊ ideo ad id qd̃ intellect⁹ apprehendit rõ per quẽdam motũ pertingit: vñ rõnalis nã ꝯſequi põt beatitudinẽ: q̃ ẽ pfectio itellectual' nãe: tñ alio modo q̃ʒ angeli: nã angeli ꝯſecuti ſunt eã ſtatim poſt principiũ ſue cognitiõis: hoĩes aũt per tp̄s pueniũt: ſed nã ſenſitiua ad hũc finem nullo mõ pertingere põt. ¶ Ad ſcd̃ʒ dõʒ: q homini ſm ſtatum pñtis vite eſt cõnãlis mo dus cognoſcendi veritatẽ itelligibilẽ per fan taſmata: ꝫ poſt huius vite ſtatum hʒ aliũ mo dũ cõnãlem: vt in prio dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiuʒ dõm: q hõ nõ põt trãſcẽdere angulos gradu nãe vt.ſ. nãliter ſit eis ſuperior: põt tñ eos trã ſcẽdere p opõnẽ itellectus dũ itelligit aliqd ſu per angelos eẽ: qd̃ hoĩes beatificat: qd̃ cũ pfe cte conſequetur perfecte beatus erit.

¶ Utꝝ vn⁹

¶ Utrū vn⁹ hō poſſit eē beatioꝛ altero. Ar. II.

A D ſcdm ſic ꝑcedit. Uꝛ ꝙ vnus hō
alio nō poſſit eē beatioꝛ. btitudo.n.
ē p̄miū v̄tutis: vt phs dic̄ in pꝛimo
ethi. ſꝫ ꝓ operib⁹ v̄tutū oibus eq̄lis
merces reddit̄. dr̄.n. Matth.xx. Qz oēs q ope
rati ſūt in vinea acceperūt ſingulos denarios:
qꝛ vt dic̄ Greg. equalē eterne vite retributio-
nē ſoꝛtiri ſūt. ḡ vn⁹ nō erit beatioꝛ alio. ¶ Pre
terea. Beatitudo ē ſūmū bonū: ſꝫ ſūmo nō p̄t
eē aliqd maius. ḡ btitudine vni⁹ hoīs non pōt
eſſe alia maioꝛ btitudo. ¶ Preterea. Btitu-
do cū ſit perfectū ⁊ ſufficiens bonū deſideriū
hoīs quietat: ſꝫ nō quietat̄ deſideriū ſi aliq̄d
bonum deeſt: quod ſuppleri poſſit: ſi autē ni-
hil deeſt q̄d ſuppleri poſſit nō poterit eſſe ali-
quid aliud maius bonum: ergo vel hō non eſt
beatus: vel ſi eſt beatus nō pōt alia maioꝛ bea
titudo eſſe. ¶ Sꝫ ꝯ eſt q̄d dicit̄ Joh.xiiij. In
domo patris mei manſiones multe ſunt: p q̄s
vt Aug. dicit diuerſe meritoꝝ dignitates intel
ligunt̄ in vita eterna: dignitas aūt vite eterne
q̄ pro merito dat̄ eſt ipſa btitudo: ergo ſūt di-
uerſi gradus beatitudinis: ⁊ nō oiū eſt equa
lis btitudo. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſicut ſupra di-
ctū eſt: in rōne beatitudinis duo includunt̄. ſ.
ipſe finis vltim⁹ q eſt ſūmū bonū: ⁊ adeptio
vel fruitio ipſius boni: q̄tū igitur ad ipm bo-
nū: q̄d eſt beatitudinis obm ⁊ cā: non pōt eſſe
vna beatitudo alia maioꝛ: qꝛ nō eſt niſi vnum
ſūmū bonū. ſ. deus: cuius fruitiōe hoīes ſunt
bti. ſꝫ q̄tū ad adeptionē h⁹ boni vel fruitionē
pōt aliquis alio eſſe beatioꝛ: qꝛ quāto magis h̄
bono fruitur tanto beatioꝛ eſt. cōtingit aūt ali-
quem perfectius frui deo q̄ aliū ex eo ꝙ ē me
lius diſpoſitus vel oꝛdinatus ad eius fruitio-
nem: ⁊ ſm hoc poteſt aliquis alio beatioꝛ eē.
¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ vnitas denarij ſi-
gnificat vnitatē btitudinis ex parte obiecti: ſꝫ
diuerſitas manſionū ſignificat diuerſitatē bti-
tudinis ſm diuerſum gradū fruitionis. ¶ Ad
ſcdm dōꝫ: ꝙ btitudo dr̄ eſſe ſūmū bonū inq̄-
tū eſt ſūmi boni ꝑfecta poſſeſſio ſiue fruitio.
¶ Ad tertiū dōm: ꝙ nulli btō deeſt aliq̄d bo-
nū deſiderādū: cū hēat ipm bonū infinitū q̄d
eſt bonū oīs boni: vt Aug. dic̄: ſꝫ dr̄ aliqs alio
beatioꝛ: ex diuerſa eius boni ꝑticipatiōe: addi-
tio aūt alioꝝ bonoꝝ nō auget beatitudinē. vn̄
Aug. dicit in. v. cōfeſ. Qui te ⁊ alia nouit non
pp illa beatioꝛ: ſed ꝓpter te ſolum beatus.

¶ Utrū aliqs i hac vita poſſit eē beat⁹. Ar. III.

A D tertiū ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ ꝙ btitudo
poſſit i hac vita hri. dr̄.n. i pſal. Bea
ti imaculati in via: q ambulant in lege
dn̄i. hoc aūt in hac vita ꝯtigit. ergo ali-
qs in hac vita pōt eē beat⁹. ¶ Preterea. Im-
ꝑfecta ꝑticipatio ſūmi boni nō adimit rōnē bti
tudinis: alioqn vnus nō eſſet beatioꝛ alio: ſꝫ in
hac vita hoīes pn̄t ꝑticipare ſūmū bonū cog-
noſcēdo ⁊ amādo deū: lꝫ imperfecte: ergo hō in
hac vita pōt eē btūs. ¶ Preterea. Q̄d ab oi-
bus dr̄ nō pōt totalr̄ falſū eē. vr̄.n. nāle q̄d in
plibus eſt: nā aūt nō totalr̄ deficit: ſꝫ plēs po-
nūt btitudinē i hac vita. vt pꝫ p illud ps. Bea
tū dixerūt populū cui hec ſūt. ſ. pn̄tis vite bo
na. ḡ aliqs in hac vita pōt eē btūs. ¶ Sꝫ ꝯ eſt
q̄d dr̄ Job. xiiij. Hō nat⁹ de muliere breui vi-
uēs tp̄e replet̄ multis miſerijs: ſꝫ btitudo ex-
cludit miſeriā: ḡ hō in hac vita nō pōt eē btūs.
¶ Rn̄deo dōm: ꝙ aliq̄lis btitudinis ꝑticipa-
tio in hac vita hri pōt: ꝑfecta aūt ⁊ v̄a btitudo
nō pōt haberi in hac vita. ⁊ hoc qdē ꝯſiderari
pōt duplr̄. Pꝛio qdē ex hac ipa cōi btitudinis
rōne: nā beatitudo cū ſit ꝑfectū ⁊ ſufficiēs bo
nū: oē maluꝫ excludit: ⁊ oē deſideriū iplet. in
hac aūt vita nō pōt oē malum excludi. multis
.n. malis pn̄s vita ſubiacet q̄ vitari non pn̄t: ⁊
ignoꝛātie ex p̄te itell̄s: ⁊ ioꝛdinate affectiōi ex
p̄te appetitus: ⁊ multiplicibus penalitatibus
ex p̄te coꝛpis: vt Augu. diligēter ꝓſequit̄. xix.
de ciui. dei. ſilr̄ ēt boni deſideriū in hac vita ſa
tiari nō pōt: nāliter.n. hō deſiderat ꝑmanentiā
ei⁹ boni q̄d hꝫ: bona aūt pn̄tis vite tranſitoꝛia
ſunt: cū ⁊ ipſa vita trāſeat q̄ nāliter deſidera-
mus: ⁊ eā ꝑpetuo ꝑmanere vellemus: qꝛ nālr̄
hō refugit moꝛtē: vnde ipoſē eſt ꝙ in hac vita
v̄a btitudo hēat̄. Scd̄o ſi cōſideret̄ id in quo
ſpālīter btitudo cōſiſtit. ſ. viſio diuine eēntie:
q̄ nō pōt hoī ꝑuenire in hac vita: vt in pꝛio oſn̄
ſum eſt: ex qb⁹ manifeſte apparet ꝙ nō pōt ali
qs in hac vita verā ⁊ ꝑfectā beatitudinem adi
piſci. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ beati dicunt̄
aliqui in hac vita vel ꝓpter ſpem beatitudinis
adipiſcende in futura vita: ſm illud Ro. viij.
Spe ſalui facti ſumus: vel ꝓpter aliquā parti
cipationem beatitudinis ſm aliqualem ſūmi
boni fruitionē. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dōm: ꝙ ꝑticipatio
beatitudinis pōt eſſe imperfecta duplr̄. Uno
modo ex parte ipſius obiecti beatitudinis: q̄d
quidem ſecundum ſui eſſentiam nō videt̄: ⁊
talis iꝑfectio tollit rōnē vere beatitudinis.
Alio mō pōt eſſe iꝑfecta ex parte ipſius parti

cipantis: q qdez ad ipſm obm
btitudis ſcd̃m ſeipſm attigit. ſ.
deũ: ſed iperfecte ꝑ reſpectuz
ad modũ quo de⁹ ſeipſo fruit̃:
τ talis iperfectio non tollit ve
rã rõnem btitudis: qꝛ cũ btitu
do ſit opatio q̃daz: vt. ſ̃. dcm̃
eſt: vera rõ btitudis ꝯſiderat̃
ex obto: ꝙ dat ſpẽm actui: nõ
aũt ex ſubo. ¶ Ad tertiũ dr̃:
ꝙ hoies reputãt in hac vita eẽ
aliq̃ꝫ btitudinẽ ꝓꝑ aliq̃ꝫ ſilitu/
dinẽ vere btitudis: τ ſic nõ ex
toto i ſua eſtimatõe deficiũt.

¶ Utrũ beatitudo habita poſ/
ſit amitti. Arti. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedi/
tur. Videt̃ ꝙ btitu/
do poſſit amitti. bti/
tudo. n. eſt ꝑfectio q̃/
dã: ſꝫ ois ꝑfectio ieſt ꝑfectibili
ſm modũ ipſi⁹. cũ igit̃ hõ ſm
nãm ſuam ſit mutabilis: vr̃ ꝙ
btitudo ab hoie mutabilr̃ par
ticipet̃: τ ita videt̃ ꝙ hõ btitu
dinez poſſit amittere. ¶ Pre
terea. Btitudo ꝯſiſtit i actiõe
itellect⁹ q ſubiacet volũtati: ſꝫ
voluntas ſe hꝫ ad oppoſita. g̃
vr̃ ꝙ poſſit deſiſtere ab opa/
tiõe q̃ hõ btificat̃: τ ita hõ deſi
net eſſe beatus. ¶ Preterea.
Pricipio rñdet finis: ſꝫ btitu/
do hꝫ pricipiũ: qꝛ hõ nõ ſemꝑ
fuit btũs. g̃ videt̃ ꝙ hẽat finẽ.
¶ Sꝫ ꝯ̃ ẽ qd̃ dr̃ Matth. xxv.
de iuſtis ꝙ ibũt in vitã eternã:
q̃ vt dcm̃ eſt: eſt btitudo ſan/
ctoꝝ: qd̃ aũt eſt eternũ nõ deſi
cit. g̃ beatitudo nõ põt amitti.
¶ Rñdeo dr̃: ꝙ ſi loquamur
de btitudine iperfecta q̃lis in
hac vita põt hẽri: ſic põt amit/
ti: τ hoc pꝫ i felicitate ꝯtẽplati
ua q̃ amittit̃: vel ꝑ obliuionẽ:
puta cũ corũpit̃ ſciẽtia ex aliq̃
egritudie: vel ꝑ aliquas occu/
pationes qb⁹ totalr̃ abſtrahit̃
aliqs a ꝯtẽplatõe. Patꝫ et idẽ
in felicitate actiua: volũtas. n.
hois trãſmutari põt: vt. vꝫ. de/
generet a ꝟtute i cui⁹ actu pri/
cipaliter ꝯſiſtit felicitas: ſi aũt
virt⁹ remanet integra exterio/
res trãſmutatões pñt qdẽ bti
tudinẽ talem ꝑturbare inq̃tũ
ipediũt multas opõnes virtu
tũ: nõ tñ pñt eã totalr̃ auferre:
qꝛ adhuc remanet opatio vir/
tutis: dũ ipſas adũſitates ho/
mo laudabiliter ſuſtinet: τ qꝛ
btitudo h⁹ vite amitti põt: qd̃
videt̃ eẽ ꝯtra rõnẽ btitudis. iõ
phs dicit in principio ethicoꝝ
aliquos eẽ in hac vita btõs nõ
ſimplr̃: ſꝫ ſicẽ hoies: quoꝝ nã
mutatõi ſubta eſt. Si vͦo loq̃/
itur de btitudine ꝑfecta q̃ ex/
pectat̃ poſt hãc vitam: ſciẽdũ
ꝙ Origenes poſuit quoꝝdã
platonicoꝝ erroꝛẽ ſequens: ꝙ
poſt vltimã btitudinẽ hõ põt
fieri miſer. Sed hoc mãifeſte
appꝫ eẽ falſuꝫ duplr̃. ¶ Pri
mo qdẽ ex ipſa cõi rõne btitu/
dinis: cũ. n. ipſa btitudo ſit ꝑfe
ctũ bonũ τ ſufficiẽs: oꝫ ꝙ de/
ſideriũ hois q̃etet: τ oẽ malũ
excludat: nãliter aũt hõ deſide/
rat retinere bonuꝫ: qd̃ hꝫ. τ ꝙ
ei⁹ retinẽdi ſecuritatẽ obtineat
alioqn neceẽ ẽ ꝙ timoꝛe amittẽ
di: vel doloꝛe de certitudine
amiſſiõis affligat̃. Reqrit̃ igit̃
ad verã btitudinẽ ꝙ hõ certaꝫ
hẽat opinionẽ boni qd̃ hꝫ nũ
q̃ꝫ ſe amiſſurũ: q̃ qdez opinio
ſi vera ſit: ꝯñs ẽ ꝙ btitudinez
nunq̃ꝫ amittet. ſi aũt falſa ſit: h
ipſm eſt qddã malũ falſaꝫ opi
nionẽ hr̃e: nã falſum ẽ malum
itell'ꝰ. ſicut veꝝ ẽ bonũ ipſius.
vt dr̃ i. vj. ethi. Nõ igit̃ iã vere
erit btũs ſi aliqd̃ malũ ei ieſt.
¶ Scd̃o idẽ apparet ſi ꝯſide/
ret̃ rõ beatitudinis in ſpeciali:
oſtẽſum eſt. n. ſupꝛa ꝙ ꝑfecta
btitudo hois in viſione diui/

IN 4° arti° aliquãtiſper ¶ Arti. IIII.
moꝛandum eſt. Scito igit̃ ꝑ in titulo 4ⁱ ar/
ti/cu/li
dr̃ias inter per
petuitatem et
inamiſſibilita
tez btitudinis:
ꝑpetuitas. n. ſi
gnificat dura/
tionez q̃ꝺdã: in/
amiſſibilitas
autem ſignifi/
cat imutabili/
tatẽ quãdam:
hec ergo ẽ ſpe/
cies imutabili
tatis: illa dura/
tiõis: τ qm̃ du/
ratio menſura
ẽ mutabilis vl'
imutabilis: pri
us nãlr̃ ieſt ali
cui rei ſempi/
terne imutabi
litas q̃ꝫ ꝑpetui
tas: imo hec ẽ
illi⁹ effect⁹: vt
ex. q. 10. pͥmi li/
bri ꝯiuncta no
ne apparet. Cũ
igitur hic que/
ritur vtrũ bea/
titudo poſſit a/
mitti: eſt que/
ſtio non de per
petuitate foꝛa/
liter: ſꝫ d̓ iamiſ
ſibilitate q̃ eſt
ꝑpetuitatis cau
ſa. Scito ſcd̃o
in coꝛpore arti
culi ꝙ pͣ rõ in
lr̃a allata ꝑ ꝯ/
ne q̃ τ i 4° ſen.
di. 49. q. i. arti°
pͣ. q. 4. tãgitur:
male vr̃ intelli
gi a Sco. in 4°
di. 49. q. 6. Po
teſt ſiqdẽ 2° in/
telligi ꝙ btitu
do ſit q̃etatiua
ois deſiderij pͣ
vt ſenſus ſit ꝙ
beati⁹ⁿᵒ foꝛalis
eſt foꝛalis iple
tio ois deſide/
rij. Et h ſenſus
eſt falſus: τ cũ
illatuz Scot⁹
repꝛehẽdit. 2°
vt ſit ſenſus ꝙ
beatitudo foꝛ/
malis eſt iferens ipletionẽ ois deſiderij: expulſionẽq̃ꝫ ois
mali q̃cũqꝫ mõ illud ꝯtingat: ita ꝙ rõ btitudis in cõi exi
git ꝙ iferat ſa/
tietatẽ ois deſi
derij nãlis ab/
ſtrahẽdo a tali
vel tali modo.
Et hic ſenſus ẽ
verus τ inten/
tus: tam hic q̃ꝫ
in 4° ſentẽtia.
Ex hoc eniꝫ ſe/
quitur manife
ſte ꝙ btitudo
exigit inamiſ/
ſibilitatem: vt
in littera dedu
citur. Alioquin
doloꝛ vl timoꝛ
ineſſet beato.
Unde duplici/
ter Scotus ibi
dem defeciſſe
videtur. Pꝛio
quia nõ diſtin/
xit inter imobi
litatem ſeu in/
amiſſibilitatẽ
τ ꝑpetuitatez:
τ que de imu/
tabilitate dicũ
tur: τ de perpe/
tuitate conſe/
quẽter de ꝑpe/
tuitate foꝛali/
ter accipit. Se
cundo quia eẽ
imobilitatem
de ratione bea
titudinis intel
ligitur foꝛma/
liter aut ꝟtua/
liter: qm̃ vt dr̃.
10° metaphyſi.
Coꝛruptibile τ
incoꝛruptibile
aut ſunt ſuba
aut in ſubſtan/
tia: τ tamẽ ipſe
foꝛmaliter ac/
cepit de perpe/
tuitate. Scito
tertio ꝙ ſecun
da ratio littere
efficax valde ẽ
apud vere phy
loſophos q nõ
i aere loquũt̃:
ſed voluntatẽ
in bonum tan/
tuꝫ: τ volunta/
tem rectam in
vere bonũ tan
tuꝫ ferri poſſe
nouerunt.

In riſione ad pmū eiuſdē articuli habes duo notāda. Primo q btitudo eſt imutabilis ⁊ ꝯtīr incorruptibilis: ac per h differt pluſq̄ꝫ genere ab alijs actibꝰ corruptibilibꝰ iux doctrinā Ariſtotelis. io. metaphyſice. Secūdo cās imutabilitatis eiꝰ: formalē. ſ. q2 eſt pfectio conſumata: effectiuam vero diuinam virtutē: materialē autem hominē eleuatū in participatōē eternitatis. Et hec hoc tertium p quanto includit q btitudo formalis menſuratur eternitate participata: et non eno impugnatur a Scoto in loco allegato: quia tamen ſatiſfecimus ei in primo libro. q. io. nō replicandū cenſeo: ⁊ his ſi addatur bonitas per eētiā cuius adeptio eſt beatitudo: videbitur ⁊ reliq̄ cauſa ſcꝫ finalis ipſiꝰ beatitudinis. Ex p hoꝝ habes q btitudo hec nō ſe habꝫ ad ppetuitatē ſicut albedo ſe haberet ad eam ſi a deo ppetuo cōſeruaret: quoniam albedo illa eēt in ſe corruptibilis: ⁊ p accidens perpetua: beatitudo autem perfecta de qua loquimur eſt ſꝫ ſe icorruptibilis: ⁊ per ſe ſibi vendicat perennitatem: ⁊ propterea ſe habet ad perpetuitatem ſicut figura celeſtis. Ex ſecūdo aūt hoꝝ hēs modū quo beatitudo hec cōſtituitur imutabilis. ſ. eleuando ſubꝫ ſupra mutabilitatē. Ex hoc. n. q mēs hūana eleuaē in eternitatis ordinem: opꝫ q preeleuetur in ordinem imutabilium: quoniā eternitas imutabilitatē ſequitur: omnibus autē beatitudinis cauſis ſupra mutabilitatem exiſtētibus neceſſe ē beatitudinē ipſā imutabilem eſſe.

¶ Articu. V.

In articulo 5ꝰ defendenda eſſet ratio concluſionis in littera poſita: niſi diffuſe tractata fuiſſet in primo libro. q. iz. arti°. 4. vbi reſpōſum ē Scoto eā impugnāti in. 4. di. 49. q. z. quare vide ibi: ⁊c.

¶ Arti. VI.

In articulis 6° 7° ⁊ 8°: nihil aliud ſcribēdū occurrit niſi q mā octaui articuli tractata eſt in primo libro. q. 8z. a primo vbi ſolute ſūt rōnes Scoti: quare vide ibi. Et h ꝯpleē tractatus primꝰ huius libri.

ne eēntie ꝯſiſtit. ē āt impoſſe q aliqs vidēs diuinā eſſentiā velit eā nō videre: q2 oē bonū habitū quo aliqs carere vult: aut ē inſufficiēs: ⁊ q̄rit̄ aliqd ſufficiētiꝰ loco eiꝰ: aut hꝫ aliqd icōmodū āneꝑū pp qd in faſtidiū venit: viſio āt diuine eēntie replet aiam oibꝰ bonis: cū ꝯiungat fonti totiꝰ bonitatis vñ dr̄ in pſ. Satiabor cū apparuerit gloria tua. ⁊ Sapien. vij. dr̄. Venerūt mihi oīa bona pariter cū illa. ſ. cū ꝯtēplatōē ſapiētie: ſilr̄ ēt nō hꝫ aliqd incōmodū adiūctū: q2 de ꝯtemplatōe ſapiētie dr̄ Sapiētie. viij. Nō hꝫ amaritudinē ꝯuerſatio illiꝰ nec tediū ꝯuictꝰ eiꝰ: ſic g pꝫ q ppria voluntate btūs non pōt btitudinē deſerere: ſilr̄ ēt non pōt eā pdere deo ſubtrahente. q2 cū ſubtractio btitudinis ſit q̄dā pena: nō pōt talis ſubtractio a deo iuſto iudice puenire niſi p aliq̄ culpa in q̄ꝫ cadere nō pōt q dei eēntiā videt: cū ad hāc viſionē ex nec̄citate ſeq̄tur rectitudo volūtatis: vt ſupra oſtēſum ē. ſilr̄ ēt nec aliqd aliud agēs pōt eā ſubtrahere. q2 mēs deo ꝯiūcta ſup oīa alia eleuaē. ⁊ ſic ab hꝰ ꝯiūctiōe nullū aliud agēs pōt ipā excludere. vñ icōueniēs vr̄ q p q̄ſdā alternatiōes tēpoꝝ trāſeat hō de btitudine ad miſeriā: ⁊ ecōuerſo. q2 hꝰ tēporales alternatiōes eſſe nō pñt niſi circa ea q̄ ſubiacēt tēpi ⁊ motui. ¶ Ad primū g dr̄: q btitudo ē pfectio ꝯſumata q̄ oēꝫ defectū excludit a btō. ⁊ iō abſq mutabilitate aduenit eā hñti faciēte h vtute diuina q̄ hoiēꝫ ſubleuat i pticipationē eternitatis trāſcēdentis oēm mutationē. ¶ Ad ſcdꝫ dr̄: q volūtas ad oppoſita ſe hꝫ i his q̄ ad finē ordināt: ſꝫ ad vltimū finē nāli nec̄citate ordinaē: q pꝫ ex h q hō ñ pōt nō velle eē btūs. ¶ Ad tertiū dr̄: q btitudo hꝫ pricipiū ex ꝯditiōe pticipātis: ſꝫ caret fine pp ꝯditionē boni cuiꝰ pticipatio fac̄ beatū. vñ ab alio eſt initium btitudinis. ⁊ ab alio eſt quod caret fine.

¶ Utrū hō p ſua nālia poſſit acq̄rere btitudinē. Arti. V.

Ad qntū ſic pceditur. Vr̄ q hō p ſua nālia poſſit btitudinē ꝯſeq̄. nā. n. nō defic̄ in neceſſarijs: ſꝫ nihil ē hōi tā nec̄iū q̄ꝫ id qd p finē vltimū ꝯſeqē. g h nature hūane nō deeſt: pōt igr̄ hō p ſua nālia btitudinē ꝯſequi. ¶ Preterea. Hō cū ſit nobilior irrōnalibꝰ creaturis. vr̄ eē ſufficiētior: ſꝫ irrōnales creature p ſua nālia pñt ꝯſeq ſuos fines. ergo multo magis hō per ſua nālia pōt beatitudinē cōſequi. ¶ Preterea. Beatitudo eſt operatio pfecta ſm phm. eiuſdem aūt eſt incipere rē: ⁊ pficere ipſam. cum igiē opatio ipfecta q̄ eſt q̄ſi principiū in opōnibꝰ hūanis ſubdaē nāli hoīs ptāti: qua ſuoꝝ actuū eſt dñs. videē q p nālē potentiā poſſit ptingere ad operationē pfectā q̄ eſt btitudo. ¶ Sꝫ ꝯ. Homo eſt principiū naturalr̄ actuum ſuoꝝ p intellectū ⁊ voluntatē. ſꝫ vltima btitudo ſcīs pꝑparata excedit intellectū ⁊ volūtatē. dicit. n. Aplus. i. ad Corin. ij. Oculus non vidit: ⁊ auris nō audiuit: ⁊ in cor hominis nō aſcēdit q̄ pparauit deus dil. ſe. ergo hō per ſua naturalia non poteſt beatitudinē conſequi. ¶ Reſpondeo dīm q beatitudo imperfecta que in hac vita haberi poteſt: poteſt ab homine acquiri per ſua nālia eo mō

quo ⁊ virtus in cuius operatione conſiſtit: de quo infra dicetur: ſed beatitudo hominis perfecta: ſicut ſupra dictū eſt: conſiſtit in viſione diuine eēntie: videre āt deū ꝑ eēntiā eſt ſupra nām nō ſolū hoīs: ſ; oīs creature: vt in primo oſtēſum eſt: nālis. n. cognitio cuiuſlibet creature eſt ſm modū ſubſtantie eius: ſicut de itelligētia dr̄ in lib. de cauſis ꝙ cognoſcit ea q̄ ſūt ſupra ſe: ⁊ ea q̄ ſunt īfra ſe ſm modū ſube ſue: oīs āt cognitio q̄ eſt ſm modū ſube create deficit a viſione diuine eēntie q̄ in īfinitū excedit oēm ſubam creatā: vn̄ nec hō nec aliq̄ creatura pōt ꝯſequi btītudinē vltimā per ſua nālia. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut nā nō defecit hoī in neceſſarijs q̄uis nō dederit ſibi arma ⁊ tegumēta ſicut alijs aīalibus: q2 dedit ei rōnē ⁊ manus qbus poſſit hec ſibi acqrere: ita nec defecit hoī in necāriis q̄uis nō daret ſibi aliquod pricipiū quo poſſet btītudinē conſeq: h̄ . n. erat impoīe: ſ; dedit ei liberū arbitriū quo poſſit cōuerti ad deū qui eū faceret beatū: q̄ . n. ꝑ amicos poſſumus ꝑ nos aliq̄liter poſſumus. vt dicit in. iij. ethi. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ nobilioris ꝯditiōis eſt nā que pōt ꝯſeq pfectū bonū: lꝫ indigeat exteriori auxilio ad h̄ ꝯſequēdū q̄ nā que nō pōt ꝯſequi pfectū bonū: ſ; ꝯſequit̄ qddā bonū iperfectū: lꝫ ad ꝯſecutionem eius nō indigeat exteriori auxilio: vt phs dicit in. ij. de celo: ſicut melius eſt diſpoſitus ad ſanitatē qui pōt ꝯſeq pfectā ſanitatē: lꝫ hoc ſit ꝑ auxiliū medicine: q̄ qui ſolū pōt ꝯſeq quādā iperfectā ſanitatē ſine medicine auxilio: ⁊ iō creatura rōnalis q̄ pōt cōſeq pfectū btītudinis bonū indigens ad hoc diuino auxilio eſt perfectior q̄ creatura irrōnalis q̄ huiuſmodi boni nō eſt capax: ſed qddā bonū imperfectū cōſequit̄ virtute ſue nature. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ qn̄ iperfectū ⁊ pfectū ſunt eiuſdē ſpeciei ab eadem virtute cauſari poſſunt: nō aūt hoc eſt necē ſi ſūt alterius ſpēi: nō. n. qcqd pōt cauſare diſpōnē mãe pōt vltimā pfectionē ꝯferre. iperfecta aūt opatio q̄ ſubiacet nāli hoīs ptāti non eſt eiuſdē ſpēi cū opatiōe illa pfecta q̄ eſt hoīs btītudo: cū operationis ſpecies dependeat ex obiecto. vnde ratio non ſequitur.

¶ Utrum homo ꝯſequat̄ btītudinē ꝑ actionē alcuius ſuperioris creature. Arti. VI.

AD ſeptū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hō poſſit fieri beatus ꝑ actionē alicuius ſupioris creature. ſ. angeli: cū. n. duplex ordo iueniat̄ in rebus: vnus partiū vniuerſi adinuicē: alius totius vniuerſi ad bonū qd̄ eſt extra vniuerſum: primus ordo ordinat̄ ad ſm ſicut ad finē vt dr̄ in. xij. metaph. ſic̄ ordo partiū exercitus adinuicē eſt ꝓpter ordinē totius exercitus ad ducē: ſ; ordo partiū vniuerſi adinuicē attendit̄ ſꝫ ꝙ ſupiores creature agūt in inferiores: vt in primo dcm̄ eſt: btītudo autē ꝯſiſtit in ordine hoīs ad bonū qd̄ ē extra vniuerſū: qd̄ eſt deus. ergo ꝑ actionē ſuperioris creature. ſ. angeli in hoiem hō beatus efficit̄. ¶ Preterea. Qr̄ eſt in potētia tale pōt reduci in actū ꝑ id qd̄ eſt actu tale: ſicut qd̄ ē potētia calidū fit actu calidū: ſ; hō eſt in potētia btūs. ergo pōt fieri actu btūs ꝑ āgelū q ē actu btūs. ¶ Preterea. Btītudo ꝯſiſtit in opōne itellēs: vt ſupra dcm̄ eſt. ſ; angelus pōt illuminare itellectū hoīs: vt in primo habitū eſt. ergo angelus pōt facere hoiem btm̄. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qd̄ dr̄ in pſal. Gratiam ⁊ gloriā dabit dn̄s. ¶ Rn̄deo dōm. ꝙ cum oīs creatura nāe legibus ſit ſubiecta: vtpote hn̄s limitatā ꝟtutē ⁊ actionē: illud qd̄ excedit naturā creatā nō pōt fieri ꝟtute alicuius creature: ⁊ iō ſi qd fieri oporteat qd̄ ſit ſupra naturā h̄ fit imediate a deo: ſicut ſuſcitatio mortui: illuminatio ceci: ⁊ cē. hm̄oi: oſtēſum eſt autē ꝙ beatitudo eſt qddā bonū excedens nām creatā: vn̄ ipoīe eſt ꝙ ꝑ actionē alicuius creature ꝯferat̄: ſ; hō btūs fit ſolo deo agēte: ſi loq̄mur de btītudine pfecta: ſi ꝟo loq̄mur de btītudine impfecta: ſic eadē rō eſt de ipſa ⁊ de ꝟtute in cuius actu ꝯſiſtit. ¶ Ad primū dōm: ꝙ pleruq; cōtingit in potētijs actiuis ordinatis ꝙ pducere ad vltimū finē ptinet ad ſupremā potētiā. iferiores ꝟo potētie coadiuuāt ad ꝯſecutionem illius vltimi finis diſponēdo: ſicut ad artē gubernatiuā que p̄eſt nauifactiue ptinet vſus nauis: ꝓpter quē nauis ipſa fit. ſic igit̄ in ordine vniuerſi hō quidē adiuuat̄ ab angelis ad cōſequēdū vltimū finē ſm aliq̄ precedētia quibus diſponit̄ ad eius conſecutionē: ſed ipm̄ vltimum finē conſequit̄ per ipſum primū agentē qui eſt deus. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ qn̄ aliqua forma actu exiſtit in aliquo ſm eſſe pfectū ⁊ nāle: pōt eſſe principiū actionis in alterū: ſicut calidū per calorem calefacit: ſ; ſi forma exiſtit in aliquo impfecte ⁊ nō ſm eſſe nāle: non pōt eſſe principiū cōmunicationis ſui ad alterū: ſicut intētio coloris q eſt in pupilla nō pōt facere albū neq; etiā oīa q̄ ſūt illuminata aut calefacta pn̄t alia calefacere ⁊ illuminare: ſic enim illuminatio ⁊ calefactio eēnt vſq; ad infinitū

lumẽ aũt glorie ꝑ qḋ deꝰ videt̃:in deo qḋ ẽ eſt ꝑfecte ſm eẽ nãle:in q̃libȝ aũt creatura ẽ impfecte ⁊ hȝ eẽ ſimilitudinariũ vel pticipatũ:vñ nulla creatura beata põt cõicare ſuaȝ btitudinẽ alteri. ¶ Ad tertiũ dḋȝ: ꝙ angelus btũs illuminat itellectũ hoĩs vel ẽt iferioꝛis angeli q̃ſtũ ad aliq̃s rõnes diuioꝝ opeꝝ: nõ aũt q̃ſtũ ad viſionẽ diuine eẽntie: vt i pꝛio dcm̃ eſt : ad eã.n. videdã oẽs imediate illuminant̃ a deo.

¶ Utrũ reqrant̃ aliqua opa bona ad hoc ꝙ hõ btitudinẽ ꝯſequat̃ a deo. Arti. VII.

Ad ſeptimũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ nõ reqrant̃ aliq̃ opa hoĩs ad h̃ vt btitudinẽ ꝯſequat̃ a deo. Deꝰ.n.cũ ſit agẽs ifinite v̈tutis nõ p̃exigit in agẽdo mãm aut diſpõnẽ mãe: ſȝ ſtatiȝ põt totũ ꝓducere:ſȝ opa hoĩs cũ nõ reqrant̃ ad btitudinẽ eiꝰ:ſicẽ cã efficiẽs:vt dcm̃ ẽ: nõ pñt reqri ad eã niſi ſicut diſpõnes. ḡ deꝰ q diſpõnes nõ p̃exigit in agendo: btitudinẽ ſine p̃cedẽtibꝰ operibꝰ confert. ¶ Pꝛeterea. Sic deꝰ ẽ actoꝛ btitudis imediate:ita ⁊ nãm imediate iſtituit:ſȝ in pꝛia inſtitutione nãe ꝓduxit creaturas nulla diſpõne p̃cedẽte vel actiõe creature: ſȝ ſtati fecit vnũq̃dq̃ꝫ ꝑfectũ in ſua ſpecie. ḡ vĩ ꝙ btitudinem ꝯferat hoĩ ſine aliqbꝰ opõnibꝰ p̃cedẽtibꝰ. ¶ Preterea. Aplus dicit Ro.iiij. Btitudinẽ hoĩs eſſe cui deꝰ ꝯfert iuſtitiã ſine opibꝰ: nõ ḡ reqrunt̃ aliq̃ opa hoĩs ad btitudinẽ ꝯſequẽdã. ¶ Sȝ ꝯtra ẽ qḋ dĩ Joannis.xiij. Si hec ſcietis beati eritis ſi feceritis ea. ḡ ꝑ actionẽ ad btitudinem ꝑuenimꝰ. ¶ Rñdeo dḋȝ: ꝙ rectitudo volũtatis : vt ſupꝛa dcm̃ eſt:reqrit̃ ad btitudinẽ:cũ nihil aliud ſit q̃ȝ debitus oꝛdo volũtatis ad vltimũ finẽ:q̃ ita exigit̃ ad ꝯſecutionẽ vltimi finis ſicut debita diſpõ mãe ad ꝯſecutiõeȝ foꝛme:ſȝ ex h̃ nõ oſtendit̃ ꝙ aliqua opatio hoĩs debeat pꝛecedere eius beatitudinẽ. poſſet enim deus ſimul facere volũtatẽ recte tendẽtem in finem ⁊ finẽ conſequẽtem: ſicut quãdoq̃ꝫ ſimul materiã diſponit ⁊ inducit formã: ſȝ oꝛdo diuine ſapientie exigit ne hoc fiat: vt.n. dĩ in ſcḋo de celo. Eoꝝ que nata ſunt hr̃e bonũ ꝑfectũ: aliqd hȝ ipſum ſine motu:aliquid vno motu: aliqd pluribus. hr̃e aũt ꝑfectũ bonuȝ ſine motu cõuenit ei qḋ nãliter hȝ illud. hr̃e aũt btitudinem nãliter eſt ſolius dei: vñ ſoliꝰ dei ꝓpꝛiuȝ eſt ꝙ ad btitudinẽ nõ moueat̃ per aliquã operationẽ p̃cedentẽ:cũ aũt beatitudo excedat oẽm nãm creatã:nulla pura creatura ꝯueniẽter btitudinẽ cõſequit̃ abſq̃ꝫ motu operationis per quã tendit in ipaȝ:ſȝ angelus qui eſt ſuperioꝛ oꝛdine nãe q̃ȝ homo conſecutus eſt eã ex oꝛdine diuine ſapiẽtie vno motu opationis meritoꝛie: vt in pꝛio expoſitũ eſt: hoĩes aũt ꝯſequũtur ipaȝ multis motibus opationũ qui merita dicunt̃: vnde etiã ſȝ phm beatitudo eſt p̃miũ v̈tuoſaꝝ opationũ. ¶ Ad pꝛimũ ergo dḋm: ꝙ opatio hominis nõ p̃exigit̃ ad ꝯſecutionem beatitudinis ꝓp iſufficiẽtiã diuine virtutis btificantis: ſȝ vt ſeruet̃ oꝛdo in rebꝰ. ¶ Ad ſcḋm dḋȝ. ꝙ pꝛimas creaturas ſtati deus ꝑfectas ꝓduxit abſq̃ꝫ alia diſpõne vel opatiõe creature p̃cedẽte: q: ſic inſtituit pꝛima iduidua ſpẽruȝ vt ꝑ ea nã ꝓpagaret̃ ad poſteros: ⁊ ſilr̃ q: per xp̃m qui ẽ deus ⁊ hõ btitudo erat ad alios deriuãda ſm illud Apli ad Heb.ij. Qui multos filios in gl̃iam adduxerat: ſtatiȝ a pꝛicipio ſue cõceptiõis abſq̃ꝫ aliq̃ opatiõe meritoꝛia p̃cedẽte aĩa eiꝰ fuit beata: ſȝ hoc eſt ſingulare in ipõ. nã pueris baptizatis ſubuenit merituȝ xp̃i ad btitudinẽ ꝯſequẽdã: lȝ deſint eis merita ꝓpꝛia eo ꝙ ꝑ baptiſmũ ſũt xp̃i mẽbꝛa effecti. ¶ Ad tertiũ dḋm: ꝙ Apl's loq̃t̃ de btitudine ſpei q̃ habet̃ ꝑ gr̃am iuſtificantẽ: que quidẽ non dat̃ ꝓpter opera p̃cedẽtia: nõ enim habet rõnem termini motus vt beatitudo: ſȝ magis eſt pꝛincipiũ motus quo ad beatitudinẽ tendit̃.

¶ Utrũ oĩs hõ appetat btitudinẽ. Arti. VIII.

Ad octauũ ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ nõ oẽs appetãt btitudinẽ: nullus.n. põt appetere qḋ ignoꝛat:cũ bonũ ap̃hẽſuȝ ſit obȝ appetitꝰ: vt dĩ in.iij. de aĩa ſȝ multi neſciũt qd ſit btitudo. qḋ ſic Aug. dicit̃ in.xiij. d̃ tri. pȝ ex h̃ ꝙ qdã poſuerũt btitudinẽ in voluptatibꝰ coꝛpoꝛis. qdã in v̈tute aĩe: qdã in alijs rebus: nõ ḡ oẽs beatitudinẽ appetunt. ¶ Pꝛeterea. Eſſentia btitudinis ẽ viſio eſſentie diue: vt dcm̃ ẽ: ſȝ aliq opinant̃ h̃ eẽ ipoſ'e ꝙ deꝰ ꝑ eẽntiã ab hoĩe videat̃: vñ h̃ nõ appetũt. ḡ nõ oẽs hoĩes appetũt btitudinẽ. ¶ Pꝛeterea. Aug. dicit̃ in.xiij. de tri. Q: btũs ẽ q hȝ oĩa q̃ vult: ⁊ nihil male vult: ſȝ nõ oẽs hoc volũt: qdã.n. male aliq̃ volũt: ⁊ tñ volũt illa ſe velle: nõ ḡ oẽs volũt btitudinẽ. ¶ Sȝ ꝯ ẽ qḋ Aug. dicit̃ i.xiij. d̃ tri. Si vnꝰ dixiſſȝ: oẽs btĩ eẽ vultis miſeri eẽ nõ vultis: dixiſſet aliqd qḋ nullus in ſua nõ cog̃ſceret volũtate. qlȝ ḡ vult eẽ btũs. ¶ Rñdeo dḋȝ: ꝙ btitudo duplr̃ põt ꝯſiderari. Uno mõ ſȝ cõeȝ rõnẽ btitudinis: ⁊ ſic neceẽ ꝙ oĩs hõ btitudinẽ velit: rõ ãt btitudis cõis ẽ vt ſit bonũ ꝑfectũ: ſic dcm̃ ẽ: cũ autẽ bonũ ſit

¶ Qō. VI.

Uia igitur in diſione ſeu pſtione .6. qōnis aduerte ꝙ autor tractanda oia pcōcipiēs. pma diſtictōe ſepat totū hūc librum a 2ᵒ 2ᵉ: deinde ſecūda diſ. ſeparat tractatū de actibꝰ hūanis i vli a reliq̄ libri pte ſcipiēte i qōne 49. 3ᵃ aūt diſtictōe tractatū ipm de actibus diſtinguit: ita ꝙ pmo de pprijs homini deide de cōibꝰ in .q. 22. ⁊ ſeq̄ntibus tractādū dicit. Sequentes autē diſtōnes dant loca ꝯditionibꝰ: circūſtātijs: ⁊ actibus pprijs homini quibuſq̄ʒ ſua: vſqʒ ad .zi. q. incluſiue.

¶ Articulus. I.

Irca pᵐ articulū .q. 6. duᵐ occurrit de illa ppōne i corpe poſita. ſ. qꝺ nullā hʒ notitiā finis: ⁊ ſi in eo ſit pnᵐ actiōis vl̃ motus: non tn̄ eius qꝺ eſt agere vel moueri pp finē eſt pncipiū in ipſo ſʒ in alio. Aduerſaī ſiqdē huic ſnīe tā autoritas q̄ʒ ratio: autoritas quidē Ariſtotelis .2. phyſico. pbantis ex pposito ꝙ natura agit pp finē. vn̄ arguit ſic. Naturalia agunt pp finē: naturalia agunt a principio itrinſeco ſine notiᵃ finis. g̃ agētia a prin itriſeco ſine finis notiᵃ agūt pp finē. Cuius oppoᵐ in lr̃a dicitur: ⁊ confirmatur quia ſi in naturalibus ratione carentibus eſt principiū agendi: ⁊ non eſt principium de ly ppter finem: cū tota diſſentio Ariſtotelis ab alijs ꝯtra quos diſputat i ſcꝺo phyſicoꝝ cōſiſtat: nō in hoc ꝙ nālia agant vel non agant (de hoc enim non diſputaī) ſed in hoc ꝙ agant propter finē vel nō pp finē: ⁊ cōcludaī ps affirmaᵘᵃ: oʒ dicere ꝙ nō q̄ ē intrinſecū agēdi pnᵐ n̄ ſolū ē pnᵐ agēdi: ſʒ agendi pp finē: nālia .n. vt ſic agūt ppter finem.

¶ Circa illam aliā ppōnē in eodē cōpore. ſ. qꝺcūqʒ ſic agit vl mouēī a pncipio itrinſeco: quod habʒ aliquam notitiā finis habet i ſe ipſo principiū ſui actus nō ſolum vt agat ſʒ etiam vt agat propter finē: dubium occurrit quia contradicit determinatiōi facte in 2ᵒ artiᵒ. q. pme vbi ꝯcluſum ē eſſe propriū rationalis

obm volūtatis: pfectū bonū ē alicuiꝰ ꝙ totalr̃ eiꝰ volūtati ſatiſfacit: vn̄ appetere btitudinē nihil aliud ē q̄ʒ appetere vt volūtas ſatieī: qꝺ qlʒ vult. Alio mō poſſumꝰ loq de btitudine ſʒ ſpālē rōnē q̄ʒtū ad id in quo btitudo ꝯſiſtit: ⁊ ſic nō oēs cognoſcūt btitudinē: q: neſciunt cui rei cōis rō btitudis ꝯueniat ⁊ p ꝯn̄s q̄ʒtū ad hoc nō oēs eā volunt: vn̄ pʒ rn̄ſio ad primū. ¶ Ad ſcꝺʒ dꝺʒ: ꝙ cū volūtas ſequaī apphēſionē itellꝰs ſeu rōnis: ſicut ꝯtingit ꝙ aliqd eſt idē ſm reʒ: qꝺ tn̄ eſt diuerſum ſʒ rōnis ꝯſiderationē: ita ꝯtingit ꝙ aliqd eſt idē ſm reʒ: ⁊ tn̄ vno mō appetiī. alio mō nō appetiī. btitudo g̃ pōt cōſiderari ſub rōne finalis boni ⁊ pfecti q̄ ē cōis rō btitudinis. ⁊ ſic nāliter ⁊ ex nccītate volūtas in illud tēdit. vt dcm̄ eſt. Pōt etiā ꝯſiderari ſʒ alias ſpāles ꝯſideratiōes: vel ex pte ipſiꝰ opōnis vel ex pte potentie opatiue vel ex pte obti. ⁊ ſic nō ex nccītate volūtas tendit in ipam. ¶ Ad tertiū dꝺʒ: ꝙ iſta diffō btitudinis: quā qdā poſuerūt. Btūs eſt q hʒ oia q̄ vult: vel cui oia optata ſuccedūt. quodā mō intellecta eſt bona ⁊ ſufficiens: alio ꝟo mō eſt iperfecta. Si .n. itelligaī ſimplr̃ de oibus q̄ vult hō nāli appetitu. ſic veꝝ ē ꝙ q hʒ oia q̄ vult ē btūs. nihil .n. ſatiat nālē hois appetitū niſi bonū pfectū qꝺ eſt btitudo. Si vero intelligaī de his q̄ hō vult ſm apphēſionē rōnis ſic hr̄e q̄dā q̄ hō vult nō ptinet ad btitudinē. ſʒ magis ad miſeriā inquātū hꝰ habita ipediūt hominē ne hēat q̄cūqʒ vult nālr. ſicut ēt rō accipit vt ꝟa iterdū q̄ ipediūt a cognitiōe ꝟitatis: ⁊ ſm hāc cōſiderationē Aug. addit ad pfectionē btitudis: ꝙ nihil mali velit: q̄ʒuis primuʒ poſſet ſufficere ſi recte itelligereī. ſ. btūs eſt q hʒ oia q̄ vult.

¶ De voluntario ⁊ inuoluntario. ¶ Queſtio. VI.

Uia igiī ad btitudinem pactus aliquos nccē ē pueīre: oʒ ꝯn̄r de hūanis actibꝰ ꝯſiderare: vt ſciamꝰ qbus actibus puenīaī ad btitudinē: vel ipediaī btitudinis via: ſed q: opationes ⁊ actus circa ſingularia ſunt. ideo ois opatiua ſcia in pticulari cōſideratione perficiī: moralis igiī ꝯſideratio q: eſt humanoꝝ actuū: primo qdē tradenda eſt in vli. ij. vero in particulari. ¶ Circa vlem aūt ꝯſiderationē hūanorum actuū. primo quidem ꝯſiderandū occurrit de ipſis actibus hūanis. Scꝺo de principijs eoꝝ. Hūanoꝝ āt actuū qdā ſūt hois pprij. qdā ſunt homini ⁊ alijs aialibꝰ cōes. ⁊ q: btitudo eſt ppriū hois bonuʒ ppinquiꝰ ſe hn̄t ad btitudineʒ actꝰ q ſunt pprij hūani q̄ʒ actꝰ qui ſunt homini alijſqʒ aialibꝰ cōes. Primo ergo ꝯſiderādū eſt de actibꝰ q ſunt pprij hois. ſcꝺo de actibus qui ſunt hoi alijſqʒ aialibus cōes: q dn̄r aie paſſiōes. ¶ Circa primū duo ꝯſiderāda occurrunt. Primo de ꝯſideratiōe hūanoꝝ actuū. Scꝺo de diſtinctione eorum actuū. cū aūt actꝰ hūani pprie dicanī qui ſunt volūtarij: eo ꝙ volūtas eſt rōnalis appetitus q eſt ppriꝰ hois: oʒ ꝯſiderare de actibus iquātū ſunt volūtarij. Primo ergo ꝯſiderādum eſt de volūtario ⁊ iuolūtario in cōi. Scꝺo de actibꝰ qui ſunt volūtarij: q̄ſi ab ipſa volūtate eliciti. vt imediate voluntatis exiſtentes. Tertio de actibus qui ſunt volūtarij: q̄ſi a voluntate iperati: q ſunt ipſius volū

tionalis nature agere ꝓpter finē: ita vt moueat ſe ad finē: h.n. expſſe dī ꝙ hꝫ vt aīalia mouent ſe ad finē: qꝛ aliquā cognitionem finis habent quō ſtant hec ſimul.

¶ Circa deductam in eodē corpore propoſitionē ex predicta. ſ. vñ huiuſmodi dicantur non mouere ſe ipſa ſꝫ ab alijs moueri: dubiuꝫ q̄qꝫ occurrit: qm̄ conſtat ꝙ vegetabilia mouēt ſe ipſa motu augmēti ad oēs differentias poſitiōis: ⁊ tamē carēt notitia finis: falſum ḡ ē ꝙ hꝫ. ſ. carētia finis notitia ñ dicūtur mouere ſe ipā. Et cōfirmatur qꝛ in pͣ parte. q.18ͣ. articu⁹ pͥmo in riſione ad 2m expſſe dixit autor ꝙ hec mouent ſe ipſa.

¶ Ad pͥme dubitationis euidentiam: ſcito ꝙ hoc quod ē agere ꝓpter finem poteſt habere principiū duplicis ordinis. Alteruꝫ. ſ. ꝓprij ordis: alterum ſubordinati. Proprij quidē ordinis principium eſt qḋ propria virtute hoc facit. Subordinati vo quod ſuperioris virtutis participatione ſolum hoc facit: ⁊ qm̄ agere pp̄ fineꝫ colla-

tatis mediātib⁹ alijs potētijs. Et qꝛ actus volūtarij hñt q̄ſdā circūſtātias ſm̄ q̄s dijudicant. Primo ꝯſiderādū eſt de voluntario ⁊ inuoluntario: ⁊ ꝯñr de circunſtantijs ipſorum actuū in quibus voluntariū ⁊ inuoluntariū inuenit̄. ¶ Circa primū querunt̄ octo. Primo vtrū in hūanis actibus inueniat̄ volūtariū. Scdo vtrū inueniat̄ in animalibus brutis. Tertio vtrū volūtariū eē poſſit abſqꝫ oī actu. Quarto vtꝝ violētia volūtati poſſit īferri. Quinto vtꝝ violētia cauſet inuolūtariū. Sexto vtrū metus cauſet inuoluntarium. Septimo vtꝝ ꝯcupiſcētia īuolūtariū cāet. Octauo vtꝝ ignorantia.

¶ Utrum in humanis actibus inueniat̄ voluntariū. Arti. I.

AD primuꝫ ſic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ in humanis actibus non inueniat̄ voluntariū: voluntariū.n. eſt cuius principiū eſt in ipſo: vt pꝫ per Grego. niceñ ⁊ Damaſ. ⁊ Ari. ſꝫ principiū hūanoꝝ actuuꝫ nō eſt in ipō: ſꝫ eſt extra. nā appetitus homis mouet̄ ad agenduꝫ ab appetibili qḋ ē extra: qḋ eſt ſicut mouēs nō motū: vt dī i. iij. de aīa. ḡ in hūanis actibus nō inuenit̄ volūtariū. ¶ Preterea. Phs in. viij. phicoꝝ pbat ꝙ nō inuenit̄ in aīalibus aliqs actus nouus qui non pꝛeueniat̄ ab alio motu exteriori: ſꝫ oēs act⁹ hominis ſūt noui: nullus.n. act⁹ homis eternus eſt. ergo principium omnium humanoꝝ actuum eſt ab extra: non igitur in eis inuenitur voluntarium. ¶ Preterea. Qui voluntarie agit per ſe agere pōt: ſꝫ hoc hoī non ꝯuenit. dicit̄.n. Joan. xv. Sine me nihil poteſtis facere. ergo voluntarium in humanis actibus nō inuenitur. ¶ Sed cōtra eſt qḋ dicit Damaſ. in. ij. li. ꝙ voluntariū eſt actus qui ē operatio rōnalis. tales aūt ſunt actus humani: ergo in actibus humanis inuenit̄ voluntariuꝫ. ¶ Rñdeo dicēdū ꝙ oꝫ in actibus humanis voluntariuꝫ eē. Ad cui⁹ euidētiā ꝯſiderādum eſt ꝙ quoꝝūdā actuuꝫ principiuꝫ eſt in agēte ſeu in eo qḋ mouet̄: quoꝝūdā aūt motuuꝫ vel actuū principium eſt extra: cum.n. lapis mouet̄ ſurſum: principiū hui⁹ motionis eſt extra lapidē. ſꝫ cū mouet̄ deorſum: principium huius motiōis eſt in ipſo lapide. Eoꝝum autē que a principio intrinſeco mouent̄: q̄dam mouent ſeipſa quedam autē nō: cum.n. oē agens ſeu motū agat ſeu moueat̄ ꝓpter fineꝫ: vt ſupra habitū eſt: illa perfecte mouent̄ a principio intrinſeco in quibus eſt aliquod intrinſecū principium: nō ſolum vt moueant̄: ſꝫ vt moueant̄ in finē: ad hoc aūt ꝙ fiat aliquid ꝓpter finē requirit̄ cognitio finis aliqualis. qḋcunqꝫ igit̄ ſic agit vel mouet̄ a principio intrinſeco qḋ hꝫ aliquā notitiā finis: hꝫ in ſeipſo principiuꝫ ſui actus nō ſolū vt agat: ſꝫ etiā vt agat ꝓpter finē: ꝙ aūt nullam notitiā finis hꝫ ⁊ ſi in eo ſit pricipiuꝫ actionis vel motus: nō tñ eius qḋ eſt agere vel moueri ꝓpter finē eſt principium in ipſo: ſed in alio a quo ei imprimit̄ principium ſue motionis in finē: vnde huiuſmodi nō dicunt̄ mouere ſeipſa: ſꝫ ab alijs moueri. Que vero habent notitiam finis dicunt̄ ſeipſa mouere: qꝛ in eis eſt principium nō ſolū vt agāt: ſꝫ etiā vt agat ꝓpter finē: ⁊ ideo cū vtrūqꝫ ſit ab intrinſeco principio. ſ. ꝙ agunt ⁊ ꝙ ꝓpter finem agunt hoꝝ motus ⁊ actus dicunt̄ vo

tionē quādā eius quod eſt ad finem ad ipm finem manifeſte importat. Cōferri autem in fineꝫ abſqꝫ cognitione ⁊ ſi fingendi detur licentia intelligi nequit: opꝫ vt de ratione pͥcipij ꝓpria virtute actiui pp̄ fineꝫ ſit cognitio: ac p ꝯ pͥncipiū ꝓpria virtute agens propter finem cōſtat neceſſario ex gradu cognoſcitiuo. Et cōſequenter ſi quid nō cognoſcitiuum agit propter finem ⁊ ſi habeat pͥncipium agendi propter finem non habet pͥncipiuꝫ niſi ſubordinati ordinis: quod ſcilicet ex hoc ꝙ ē impreſſio quedam a cognoſcitiuo principiat ꝓpter fineꝫ. Et hoc mō naturalia agunt propter fineꝫ. Ita ꝙ equocatio ē hic inter lr̄am hāc ⁊ 2m phyſicoꝝ: ac ratiōes. Autor ſiquideꝫ loquitur de pͥcipio agēte propter finem propria virtute: ⁊ de tali veriſſimum eſt dicere ꝙ in ſolis cognoſcitiuis eſt principiuꝫ agendi ꝓpter fineꝫ: quia vt in littera dicitur ad hoc ꝙ aliquid fiat ꝓpter finem requirit̄ aliqualis noti⁹ finis: ꝓpter quod a phis dicitur ꝙ

op⁹ nature eſt
opus intelligē-
tie. In ſecūdo
autem phyſi. ⁊
alijs: eſt ſermo
de qualicunqȝ
p̄ncipio: ⁊ ſic la
te loquēdo cō-
cedimus ⁊ q: l
nālib⁹ eſt p̄nci
cipiū agendi ⁊
agēdi pp̄ finē:
nā .n. ab intelli
gentia veniēs
eſt principium
ſubordinati or
dinis agēdi pp̄
finem: ⁊ nō eſt
p̄ncipiū ꝓpria
virtute directi
uum in finē:
⁊ ſic omnia cō
ſonant.
¶ Ad 2ᵃᵐ ſᵗ du
bitatiōeȝ dr̄ ꝙ
q: animalia iper
fecte cog̃ſcunt
finē vt in 2° ar-
ticulo h⁹. q. di-
citur: iō etiam
iperfecte mo-
uēt ſe ad finē:
⁊ eſt tanta im-
pfectio iſta vt
non niſi parti-
cipatione qua-
dam moueant
ſe ad finem ſi-
cut prudentia
ſunt: ⁊ ordināt
in finē pp̄ qđ
ſimplr̄ negari
pōt ꝙ mouent
ſe ad finē ſicut
ꝙ ordināt ali-
qđ i finē: quā-
uis cōcedatur
ſimplr̄ ꝙ mo-
uent ſe. Et pōt
nihilominꝰ cū
additione dici
ꝙ imperfecte
mouēt ſe pp̄ fi
nem: ⁊ ſic in ꝓ
poſito accidit.
nā ſuperiꝰ fuit
ſermo ſimplr̄:
h̄ aūt eſt ſ̄mo
ſ̄m qđ manife
ſtatū in 2° arti-
culo. Poſſȝ ēt
qȝ dici vt dicer̄
ad 3ᵐ dubiū: ꝙ
q: habentia co
gnitionē ſenſi-

lūtarij: hoc aūt iportat nomen
voluntarij ꝙ mot⁹ ⁊ act⁹ ſit a
ꝓpria iclinatōe: ⁊ inde ē ꝙ vo
lūtariū dr̄ eē ſ̄m diffōnē Ariſ.
⁊ Greg. niceni ⁊ Damaſ. nō
ſolū cuiꝰ pricipiū eſt itra: ſȝ cū
additiōe ſcie. vn̄ cū hō maxie
cognoſcat finē ſui opis: ⁊ mo
ueat ſeipm̄ in eiꝰ actib⁹ maxie
volūtariū iuēit̄. ¶ Ad primū
dōm: ꝙ nō oē pricipiū ē prici-
piū primū: lȝ ḡ de rōne volūta
rij ſit ꝙ pricipiū ei⁹ ſit itra: nō
tn̄ eſt ꝯ rōnē volūtarij ꝙ prin
cipiū itrinſecū cāet̄ vl̄ moueā
tur ab exteriori pricipio: q: nō
eſt de rōne volūtarij ꝙ princi
piū itrinſecū ſit principiū pri-
mū. Sȝ tn̄ ſciēdū ꝙ ꝯtigit ali-
qđ pricipiū mot⁹ eē primū in
gn̄e qđ tn̄ nō ē primū ſimplici
ter: ſič i gn̄e alterabiliū primū
alterās eſt corp⁹ celeſte: qđ tn̄
nō eſt primū mouēs ſimplr̄:
ſȝ mouet̄ motu locali a ſupio-
ri mouēte. ſic igit̄ pricipiū itri
ſecū voluntarij act⁹ qđ ē vis
cog̃ſcitiua ⁊ appetitiua ē prin
cipiū in gn̄e appetitiui mot⁹
q̄uis moueat̄ ab aliquo exte-
riori ſ̄m alias ſpecies motus.
¶ Ad ſcđm dōm ꝙ mot⁹ aia
lis nouꝰ ꝓuenit̄ qdē ab aliquo
exteriori motu q̄truȝ ad duo.
Uno mō inq̄truȝ p motū exte
riorē pn̄tat̄ ſenſui aialis aliqđ
ſenſibile: qđ apprehēſum mo
uet appetitū ſič leo vidēs cer-
uū p ei⁹ motū appropiquā-
teȝ icipit moueri ad ipȝ. Alio
mō inq̄truȝ p exteriorē motuȝ
icipit aliqualr̄ imutari nāli im
mutatiōe corp⁹ aialis: puta p
frig⁹ vl̄ calorē: corpore āt imu
tato p motū exterioris corpo
ris: imutat̄ ēt p accn̄s appeti-
tus ſenſitiu⁹ q eſt virt⁹ organi
corporei. ſič cū ex aliq̄ altera-
tiōe corpis cōmouet̄ appetit⁹
ad ꝯcupiſcētiā alic⁹ rei: ſȝ h̄ n̄
eſt ꝯ rōnē voluntarij: vt dcm̄

eſt. h⁹ .n. motiōes ab exteriori
pricipio ſunt alteri⁹ generis.
¶ Ad tertiū dōm: ꝙ de⁹ mo-
uet hoiem ad agēduȝ nō ſolū
ſicut ꝓponēs ſenſui appetibi-
le vel ſicut imutās corp⁹: ſȝ ēt
ſicut mouēs ipſaȝ voluntatē:
q: ois mot⁹ taȝ voluntatis q̄ȝ
nāe ab eo ꝓcedit ſicut a p̄io
mouēte: ⁊ ſicut nō eſt ꝯ rōnē
nāe ꝙ motus nature ſit a deo
ſicut a primo mouēte inquātū
nā eſt qđdā iſtrumētū dei mo
uentis: ita non eſt ꝯtra rationē
actus volūtarij ꝙ ſit a deo in-
quātū volūtas a deo mouet̄. ē
tn̄ cōmuniter de rōne nālis ⁊
voluntarij motus ꝙ ſint a pri
cipio intrinſeco.
¶ Utrum voluntariū inueniā-
tur in aialib⁹ brutis. Arti. II.

Ad ſcđm ſic procedit̄.
Uidet̄ ꝙ volūtariuȝ
nō ſit in brutis aialib⁹
volūtariū .n. a volun
tate dr̄. volūtas aūt cū ſit in ra-
tiōe. vt dr̄ in .iij. de aīa non po-
teſt eſſe in brutis animalibus.
ergo neqȝ voluntarium in eis
inuenit̄. ¶ Preterea. Secun
dum hoc ꝙ actus hūani ſunt
volūtarij. hō dr̄ eē dn̄s ſuoȝ
actuū. ſȝ bruta aialia nō hn̄t do
miniū ſui act⁹: non .n. agunt: ſȝ
magis agunt̄: vt Damaſ. dic̄.
ḡ in brutis aialib⁹ nō eſt volū-
tariū. ¶ Preterea. Dama. di
cit ꝙ act⁹ volūtarios ſeq̄t laus
vel vituperiū: ſȝ actib⁹ brutoꝝ
aialiū nō debet̄ neqȝ laus: ne-
qȝ vituperiū. ḡ in eis nō eſt vo
lūtariū. ¶ Sȝ ꝯ ē qđ dic̄ phs
in .iij. ethi. ꝙ pueri ⁊ bruta ani
malia cōicant volūtario. ⁊ idē
dicūt Greg. nicen⁹. ⁊ Dama.
¶ Rn̄deo dōm. ꝙ ſicut dcm̄
eſt: ad rōnē volūtarij requirit̄
ꝙ principiuȝ actus ſit intra cū
aliqua cognitione finis. eſt āt
duplex cognitio finis: perfe-
cta .ſ. ⁊ iperfecta: perfecta qui-

tiuam mediū
locū tenent in-
ter nālia q̄ nul
lo mō cog̃ſcūt
finē: ⁊ rōnalia
q̄ oino cogno-
ſcunt finē: mō
in hoc mō in il
lud extremuȝ
declināt. In p̄-
ma nāqȝ .q. q:
de agere pp̄ fi-
neȝ ſimplr̄ ⁊ p
ſe erat ſ̄mo cū
nālib⁹ cōputa-
ta ſunt: h̄ vero
q: de volunta-
rio cōiter ſum-
pto vt etiaȝ ad
brutoꝝ partici
pationē ſe ex-
tendit: incboat
doctrina cū rō
nalibus cōnu-
merata ſunt.
¶ Ad 3ᵃᵐ dubi-
tatōeȝ dr̄ ꝙ q:
mediū vtrūqȝ
ſapit extremū
et modo illud
modo alteruȝ
ſubīdit: ideo
accidit vt ve-
getabilia q̄ me
dia ſunt inter
pure naturalia
que nō mouēt
ſe: ⁊ animalia
que mouēt ſe:
modo dicātur
mouer̄ ſe: ⁊ mo
do dicant̄ non
mouere ſe: quā
do enim diſtin
guuntur vege-
tabilia ꝯtra na
turalia vt ibi
fit dicit̄ ꝙ mo-
uent ſe: quan-
do autem con
tra aialia que
cog̃ſcitiua ſūt:
vt hic: dicit̄ ꝙ
nō mouent ſe.
¶ Arti. II.
In
2°
ar
ti-
cu
lo aduerte ꝙ
id quod ſupius
in pma .ſ. q. ar-
ticulo ſcđo ap-
pellauit autor
vnico

vnico vocabulo cognoſcere rationez finis: ⁊ nos expoſui
mus conſiſtere in cognitione ꝓportionis inter finez: ⁊ id
qḋ eſt ad finē: modo explicatur ex parte vtriuſqʒ extremi
.ſ. finis ⁊ eius qḋ eſt ad finē: ⁊ dr̃ ꝙ eſt cognoſcere ex par
te finis rōnem finis: ex parte vō ei⁹ qḋ eſt ad finez ꝓpor
tionē illi⁹ ad fi
nē: ⁊ intendit ꝑ
rōnē finis: nō
qḋ qd eſt: vt di
ſtinguit̃ ꝯ indi
uiduū: ſʒ rōnez
formalez ſiue
vl'r ſiue ꝑticu
lariter: vt diſti
guit̃ ꝯ rez .i. ꝙ
oʒ cognoſcere
rē q̄ denoiat̃ fi
nis vt ſtat ſub
denominatiōe
finis. v̄.g. Mu
lier preparatu
ra pro prādio:
nō ſoluz nouit
hʒ futurū prā
diuz ſed nouit
ipm vt finem
tunc ibi ⁊c̄. ſue
preparationis:
alioqn nō rōci
naret̃ ex prā
dio ad preparā
da: nec moue
retur ad prepa
rationez: ⁊ ſili
ter nouit nō ſo
lū has carnes
hanc horaz ⁊c̄.
ſed vt propor
tiōatas nūc: hʒ
ſic ⁊c̄. ad talē fi
nem: ⁊ hoc eſt
ꝑfecte cogſce
re finem ⁊ no
ſce rōnē finis.

❡ Arti. III.

CIrca ceteros q̄ōnis articu
los vſqʒ ad vl
timum excluſi
ue nihil occur
rit ſcribenduz.
Aduertēdū tñ̄
eſt ꝙ terti⁹ ar
ticulus funda
mētuz eſt mul
taruz veritatū
quaz de pecca
tis diſputatur:
⁊ ſpālìter omiſ
ſionuz: vñ̄ ⁊ eo
in locis ꝓpẽys

dez finis cognitio eſt quando non ſolum apphēditur res que eſt finis: ſed ēt cognoſcit̃ rō finis: ⁊ ꝓportio eius qḋ ordinatur ad finē ipẽ: ⁊ talis cognitio finis cōpetit ſoli rōnali nāe. Imꝑfecta āt cognitio finis eſt: que in ſola finis apprehenſiōe ꝯſiſtit ſine hoc ꝙ cognoſcatur rō finis: ⁊ ꝓportio act⁹ ad finē: ⁊ talis cognitio finis repit̃ i brutis aīalib⁹ ꝑ ſenſuz ⁊ eſtimatiōez nālē ꝑfectā. igit̃ cognitōez finis ſequit̃ voluntariū ſm rōnē ꝑfectaz ꝑut .ſ. apprehēſo fine aliquis pōt deliberās de fine ⁊ de his que ſunt ad finez moueri in finem vel nō moueri. impfectā autē rōnē finis ſequit̃ volūtariū ſʒ rōnem imꝑfectā. ꝑut .ſ. apprehendēs finē nō deliberat: ſed ſubito mouet̃ in ipm: vñ̄ ſoli rōnali nature cōpetit voluntariū ſm rōnē perfectā: ſʒ ſm rōnez iꝑfectā cōpetit etiā brutis. ❡ Ad primuz dōm ꝙ voluntas noīat rōnalē appetitū: ⁊ iō nō pōt eſſe in his que rōne carent. voluntariū aūt denominatiue dr̃ a voluntate: ⁊ pōt trahi ad ea in quib⁹ eſt aliqua participatio volūtatis ſʒ aliquā cōuenientiam ad volūtatem: ⁊ hoc mō voluntariuz attribuit̃ animalib⁹ brutis inquātū .ſ. per cognitōez aliquā mouent̃ in finez. ❡ Ad ſcōm dōm ꝙ ex hoc cōtingit ꝙ hō eſt dñs ſui actus ꝙ hʒ deliberatiōez de ſuis actibus. ex hoc .n. ꝙ rō deliberās ſe hʒ ad oppoſita volūtas in vtrūqʒ pōt: ſed ſm hoc voluntariū nō eſt in brutis animalibus. vt dcm̄ eſt. ❡ Ad tertiū dōm ꝙ laus ⁊ vituperiuz cōſequunt̃ actū voluntariuz ſm perfectaz voluntarij rōnem qualis nō inuenitur in brutis.

❡ Utrū voluntariū poſſit eſſe abſqʒ oī actu. Arti. III.

AD tertium ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ voluntarium nō poſſit eſſe ſine actu. voluntariū .n. dr̃ qḋ eſt a volūtate: ſed nihil pōt eſſe a volūtate niſi per aliquem actuz ad minus ipſi⁹ voluntatis. ergo voluntariuz nō pōt eſſe ſine actu. ❡ Preterea. Sicut per actum volūtatis dicitur aliquis velle: ita ceſſante actu voluntatis dicit̃ nō velle: ſed nō velle inuoluntarium cauſat qḋ opponit̃ voluntario. ergo voluntariū nō pōt eē actu voluntatis ceſſante. ❡ Preterea. De rōne volūtarij ē cognitio: vt dcm̄ ē: ſʒ cognitio ē ꝑ aliquē actū. ḡ voluntarium nō pōt eē abſqʒ aliquo actu. ❡ Sʒ ꝯ. Illud cui⁹ dñi ſumus dr̃ eē voluntariuz ſʒ nos dñi ſumus ei⁹ qḋ ē agere ⁊ nō agere: velle ⁊ ñ velle: ḡ ſicut agere ⁊ velle ē voluntariū: ita ⁊ nō agere: et nō velle. ❡ Rñdeo dōz ꝙ volūtariuz dr̃ ꝙ ē a voluntate: ab aliquo autez dr̃ eē aliqd dupl'r. Uno mō directe: qḋ .ſ. ꝓcedit ab aliquo iquātuz ē agēs: ſic calefactio a calore. Alio mō idirecte ex hoc ipſo ꝙ nō agit: ſic ſubmerſio nauis dr̃ eē a gubernatore iquātuz deſiſtit a gubernādo. ❡ Sʒ ſciēdū ꝙ ñ ſemꝑ id qḋ ſeq̄t̃ ad dfectū actōis reducit̃ ſic in cām in agēs ex eo ꝙ nō agit: ſʒ ſoluz tūc cū pōt et dʒ agere. ſi .n. gubernator nō poſſet nauē dirigere. vel non eſſet ei cōmiſſa gubernatio na

venitur. Singulariter tamē nunc ex hoc articulo cōmen
dandum eſt memorie ꝙ ad rōnem voluntarij indirecte
nō ſufficit ptās in volūtate ⁊ negatio ꝓuiſionis: ſʒ opʒ tria
ꝯcurrere .ſ. poſſe: debere: ⁊ nō velle: aut nō iꝑare: ⁊ ꝓpte
rea nō valet argumentū: hoc potuit a volūtate ꝓhiberi ⁊
nō ē ꝓhibitū.
ḡ ē volūtariuz:
Et hoc ē valde
notāduz ꝓpter
act⁹ q̄ ſunt ab
aīa ſenſitiua ⁊
gnātiua: ⁊ non
ex ꝑcepto itel
lect⁹: opʒ .n. di
ligēter attēde
re ſi dʒ ⁊ qñ dʒ
ipedire. Quar
tus vō in 2° ar
gumēto ſūcto
ſue rñſioni oc
caſionē dat di
ſputādi: an ob
iectuz moueat
voluntatē acti
ue. Sed q2 de
motiuo volun
tatis erit ſpālis
qḋ in lr̃a: illu
cuſqʒ differt̃.
Sext⁹ regulaz
tradit i iudicā
dis votis ꝯcti
bus ⁊c̄. facti ex
metu ēt caden
te in ꝯſtātez vi
rū: duz oīa hō
vere volunta
ria docemur:
q̄uis aliqd ha
beant inuolun
tarij admixtū:
ac ꝑ hoc ſi ma
la ſunt ardua:
vt periuria: in
famie: ⁊ ſimi
lia: peccata ſūt
mortalia: eſto
tamen cautius
in materia ma
trimonij: quia
eccleſia vult ꝙ
non ſolum ſit
voluntarium:
ſed plene volū
tariuz: vt in 4°
ſententiarū ha
bes. Cōpatiun
tur quoqʒ hu
mana iura his
que metu fiūt
libertatez ple
nam fouendo:
non volunta
rium in his ne
gando.

tuis:nõ iputaret̃ ei nauis ſubmerſio:q̃ ꝑ abſen
tiã gubernatoꝛis ꝯtingeret. q: igit̃ volũtas vo
lẽdo ⁊ agẽdo põt ipedire hoc qḋ eſt nõ velle
⁊ nõ agere. ⁊ aliqñ dꝫ hoc qḋ eſt non velle ⁊
nõ agere iputat̃ ei.q̃ſi ab ipſa exiſtẽs. ⁊ ſic vo
lũtariũ põt eſſe abſqꝫ actu: qñqꝫ qdem abſqꝫ
actu exterioꝛi cũ actu interioꝛi: ſicut cũ vult nõ
agere: aliqñ aũt ⁊ abſqꝫ actu interioꝛi: ſicut cũ
nõ vult. ¶ Ad primũ ergo dḋm: ꝙ volũtariũ
dı̃ nõ ſolũ qḋ ꝓcedit a voluntate directe: ſicut
ab agẽte. ſꝫ ẽt qḋ eſt ab ea indirecte ſicut a nõ
agẽte. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ nõ velle dı̃ dupl'r.
Uno mõ ꝓut ſumit̃ in vi vnius dictiõis ſm ꝙ
eſt infinitũ huius verbi nolo. vñ ſicut cũ dico
nolo legere: ſenſus eſt. volo nõ legere. ita hoc
qḋ eſt nõ velle legere: ſignificat velle non lege
re. ⁊ ſic nõ velle erat inuolũtariũ. Alio mõ ſu
mit̃ in vi orõnis. ⁊ tũc nõ affirmat̃ actus volũ
tatis. ⁊ hꝰ nõ velle nõ cãt inuolũtariũ. ¶ Ad
tertiũ dḋm: ꝙ eo mõ requirit̃ ad volũtarium
actus cognitionis ſicut ⁊ actus voluntatis. vt
.ſ. ſit in ptãte alicuius ꝯſiderare ⁊ velle ⁊ age
re: ⁊ tũc ſicut nõ velle ⁊ nõ agere cum tp̃s fue
rit eſt volũtariũ: ita ẽt nõ ꝯſiderare.

¶ Utꝝ violẽtia volũtati poſſit iferri. Ar. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ vo
lũtati poſſit violẽtia inferri: vnũqḋqꝫ
.n. põt cogi a potẽtioꝛi: ſꝫ aliqd ẽ hũa
ne voluntati potentius. ſ. deus. ergo
ſaltẽ ab eo cogi põt. ¶ Preterea. Omne paſ
ſiuum cogit̃ a ſuo actiuo qñ imutat̃ ab eo: ſꝫ
volũtas eſt vis paſſiua. eſt eni mouẽs motũ:
vt dı̃ in. iij. de aĩa: cum ergo aliqñ moueat̃ a
ſuo actiuo videt̃ ꝙ aliqñ cogat̃. ¶ Preterea.
Motus violẽtus eſt q eſt ꝯtra nãm. ſed mo
tus volũtatis aliqñ eſt ꝯtra nãm: vt pꝫ de mo
tu volũtatis ad peccandum: qui eſt ꝯtra natu
ram: vt Damaſ. dicit. ergo motus volũtatis
põt eſſe coactus. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qḋ Aug. dicit
in. v. de ciui. dei: ꝙ ſi aliqd fit voluntarie non
fit ex neceſſitate: omne aũt coactũ fit ex neceſſi
tate. ergo qḋ fit ex volũtate nõ põt eſſe coactũ.
ergo volũtas nõ põt cogi ad agẽdum. ¶ Rñ
deo dḋm: ꝙ duplex eſt actus volũtatis. Unꝰ
qdẽ q eſt eius imediate velut ab ipſa elicitus. ſ.
velle. Alius qui eſt actus voluntatis a volũta
te imperatus ⁊ mediante alia potẽtia exercitꝰ:
vt ambulare ⁊ loq: qui a voluntate imperant̃
mediãte potẽtia motiua: quãtũ igit̃ ad actus a
voluntate imperatos volũtas violẽtiam pati
põt inquãtum per violentiã exterioꝛa mẽbra
ipediri poſſunt ne imperium voluntatis exe
quant̃: ſed quãtum ad ipm̃ ꝓpꝛium actum vo
luntatis nõ põt ei violentia inferri: ⁊ huius eſt
rõ: q: actus voluntatis nihil eſt aliud q̃ꝫ incli
natio quedã ꝓcedẽs ab interioꝛi principio co
gnoſcẽte: ſicut appetitus naturalis eſt q̃dã icli
natio ab interioꝛi principio ⁊ ſine cognitione:
qḋ ãt eſt coactum vel violẽtũ eſt ab exterioꝛi
principio: vñ ꝯ rõnẽ ipſius actus voluntatis
eſt ꝙ ſit coactꝰ vel violẽtus: ſicut etiã eſt ꝯ rõ
nem naturalis inclinatiõis vel motꝰ lapidis ꝙ
ferat̃ ſurſum: põt enim lapis ꝑ violentiã ferri
ſurſũ: ſꝫ ꝙ iſte motus violẽtus ſit ex eiꝰ natu
rali iclinatõe eẽ nõ põt: ſil'r ẽt põt hõ ꝑ violẽtiã
trahi: ſꝫ ꝙ hoc ſit ex eius volũtate repugnat rõ
ni violẽtie. ¶ Ad primũ ḡ dḋm: ꝙ deus q eſt
potẽtioꝛ q̃ꝫ volũtas hũana: põt volũtatẽ mo
uere ſm id ꝓuerbiũ ꝓuerb. xxi. Coꝛ regũ in
manu dei ẽ: ⁊ quocũqꝫ voluerit vertet illud:
ſꝫ ſi hoc eẽt ꝑ violẽtiã iam nõ eẽt cũ actu volun
tatis: nec ipſa volũtas moueret̃: ſꝫ aliqd ꝯtra
volũtatem. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ nõ ſemꝑ eſt
motus violentus qñ paſſiuũ imutat̃ a ſuo acti
uo: ſꝫ qñ hoc fit contra interioꝛem inclinatio
nẽ paſſiui: alioquin omnes alterationes ⁊ ge
nerationes ſimpliciũ coꝛpoꝛũ eſſent innatura
les ⁊ violente: ſunt aũt naturales ꝓpter natu
ralẽ aptitudinẽ interioꝛẽ materie vel ſubiecti
ad talem diſpõnem: ⁊ ſil'r qñ volũtas mouet̃
ab appetibili ſecũdum ꝓpꝛiam inclinationẽm
nõ eſt motus violẽtus: ſꝫ voluntarius. ¶ Ad
tertiũ dḋm: ꝙ id in quod volũtas tendit pec
cando ⁊ ſi ſit malũ ⁊ ꝯtra rõnalem naturam
ſm rei veritatem: appꝛehendit̃ tñ vt bonũ cõ
ueniens homini ſm aliquã delectationem ſen
ſus: vel ſm aliquẽ habitũ coꝛruptũ.

¶ Utrũ violẽtia cauſet iuolũtariũ. Arti. V.

AD quintum ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ vio
lentia non cauſet inuoluntariũ: volũ
tariũ enim ⁊ inuoluntariũ ſm volun
tatẽ dñr: ſed volũtati violẽtia infer
ri nõ põt vt oñſũ eſt. ḡ violẽtia inuoluntariũ
cãre nõ põt. ¶ Preterea. Jd qḋ eſt inuolun
tariũ eſt cũ triſtitia: vt Damaſ. ⁊ phs dicũt:
ſed aliqñ patit̃ aliqs violentiã: nec tamẽ inde
triſtatur. ergo violẽtia nõ cauſat inuoluntariũ.
¶ Preterea. Jd quod eſt a voluntate nõ põt
eſſe inuolũtariũ: ſed aliqua violẽta ſunt a vo
luntate: ſicut cũ aliquis cũ coꝛpoꝛe graui ſur
ſum aſcendit: ⁊ ſic cũ aliqs iflectit mẽbra ꝯtra
naturalẽ coꝛꝑ flexibilitatẽ. ergo violẽtia nõ cau

ſat inuoluntarium. C Sed ↄ eſt quod phs ꝛ
Damaſ. dicūt: ꝙ aliquid eſt inuolūtariū ꝑ vio/
lentiā. C Rñdeo dōm: ꝙ violētia directe op/
ponit volūtario ſicut etiā ꝛ nāli: cōe eſt. n. vo
lūtario ꝛ nāli ꝙ vtrūqꝫ ſit a principio itrinſe/
co: violētū aūt eſt a principio extrīſeco: ꝛ ꝓꝑ
hoc ſicut in rebus que cognitiōe carent violen
tia aliqd facit ↄ nām: ita in rebus cognoſcēti/
bus facit aliqd eſſe ↄ volūtatē: qꝺ aūt ē ↄ nām
dicit eſſe inaturale. ꝛ ſilr qꝺ eſt ↄ volūtatē di
cit eſſe iuolūtariū: vnde violētia inuolūtariuꝫ
cauſat. C Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ iuoluntariū
volūtario opponitur: dcm̄ eſt aūt ſupra ꝙ vo
luntariū dr nō ſolum actus qui eſt imediate ip
ſius voluntatis: ſed etiam actus a voluntate
imꝑatus: q̄ꝫtum igit ad actum qui eſt immedia/
te ipſius volūtatis: vt ſupra dcm̄ ē: violētia in
ferri nō pōt: vnde talē actū violētia inuolūta/
riū facere nō pōt: ſꝫ q̄ꝫtū ad actū imꝑatū volū/
tas poteſt pati violentiā: ꝛ q̄ꝫtū ad hunc actū
violētia iuoluntariuꝫ facit. C Ad ſcōm dōꝫ:
ꝙ ſicut nāle dicit qꝺ eſt ſm inclinationē nāe:
ita voluntariū dicit quod eſt ſm inclinationē
volūtatis: dicit aūt aliquid nāle duplr. Uno
mō qꝛ eſt a natura ſicut a pricipio actiuo: ſicut
calefacere eſt nāle igni. Alio modo ſm princi/
piū paſſiuū: qꝛ. ſ. eſt inata iclinatio ad recipien
dū actionē a principio extrinſeco: ſicut motus
celi dicitur eſſe nālis ꝓpter aptitudinē nālem
celeſtis corporis ad talem motum: lꝫ mouens
ſit voluntariū. Et ſilr voluntariū poteſt aliqd
dici duplr. Uno modo ſm actionē: puta cuꝫ
aliqs aliqd vult agere. Alio modo ſꝫ paſſionē
. ſ. cū aliqs vult pati ab alio: vnde cuꝫ actio in/
ferit ab aliquo exteriori manēte in eo qui patit
volūtate patiendi: nō eſt ſimplr violētū: qꝛ lꝫ
ille qui patit nō cōferat agēdo: confert tamen
volendo pati. vnde nō poteſt dici iuolūtariū.
C Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut phs dicit in octauo
phiſicoꝝ. Motus aialis quo interdū mouet
animal contra naturalem inclinationeꝫ corpo
ris. ꝛ ſi nō ſit naturalis corpori. eſt tamē quo/
dāmodo naturalis animali: cui naturale eſt ꝙ
ſecundum appetitum moueatur. ꝛ ideo hoc
non eſt violentum ſimpliciter: ſed ſecundum
quid. ꝛ ſimiliter eſt dicendum ꝙ cum aliquis
inflectit membra contra naturaleꝫ diſpoſitio/
nem. hoc enim eſt violentum ſecunduꝫ quid:
ſcilicet quantum ad membrū particulare: nō
tm̄ ſimpliciter quantum ad ipm̄ hoiem.

C Utrū metꝰ cāet iuolūtariū ſimplr. Ar. VI.

Ad ſeptum ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ metꝰ
cauſet iuoluntarium ſimplr: ſicut. n.
violētia eſt reſpectu eius qꝺ ↄtraria/
tur pñtialr volūtati: ita metus eſt re/
ſpectu futuri mali qꝺ repugnat volūtati: ſed
violētia cāt iuolūtariū ſimplr. ergo ꝛ metus
inuolūtariū ſimplr cauſat. C Preterea. Qꝺ
eſt ſm ſe tale quolibet addito remanet tale: ſi/
cut qꝺ ſm ſe eſt calidum: cuicūqꝫ cōiungat ni
hilominus eſt calidū ipſo manēte: ſꝫ illud qꝺ
per metū agit ſm ſe eſt inuolūtariū. ergo etiā
adueniēte metu eſt iuolūtariū. C Preterea.
Qꝺ ſub ↄditione ē tale ſm qd eſt tale: qꝺ aūt
abſqꝫ conditiōe eſt tale ſimpliciter ē tale: ſicut
qꝺ eſt neceſſariū ex cōditione eſt neceſſarium
ſm quid: qꝺ aūt eſt neceſſariū abſolute eſt ne
ceſſariū ſimplr: ſed id qꝺ per metū agit eſt in
uoluntariū abſolute: nō eſt aūt volūtariuꝫ niſi
ſub ↄditiōe. ſ. vt vitet malū qꝺ timet. ergo id
qꝺ per metū agit ē ſimplr iuolūtariū. C Sꝫ
cōtra eſt qꝺ Grego. nicenꝰ dicit ꝛ etiā phs: ꝙ
hꝰ q̄ per metū agunt ſunt magis volūtaria q̄ꝫ
inuoluntaria. C Rñdeo dōm: ꝙ ſic phs dicit
in. iij. ethi. ꝛ idē dicit Grego. nicenus in li. ſuo
de hoie. Hmōi q̄ ꝑ metuꝫ agunt mixta ſunt ex
volūtario ꝛ inuolūtario. id. n. qꝺ per metum
agit in ſe cōſideratū nō eſt volūtariū: ſꝫ fit vo/
luntariū in caſu. ſ. ad vitandū malū qꝺ timet:
ſed ſi quis recte ↄſideret magis ſunt hꝰ volū/
taria q̄ꝫ inuolūtaria: ſunt enim voluntaria ſim
pliciter: inuoluntaria autē ſm quid: vnūqꝺqꝫ
enim ſimpliciter eſſe dicit ſm ꝙ eſt in actu: ſꝫ
aūt ꝙ eſt in ſola apprehenſione nō eſt ſimpli/
citer: ſed ſm quid: hoc autem quod per metuꝫ
agit: ſm hoc eſt in actu ſm ꝙ fit: cū enim actꝰ
in ſingularibus ſint: ſingulare autem inquātū
huiuſmodi eſt hic ꝛ nunc: ſm hoc id quod fit
eſt in actu: ſm ꝙ hic eſt ꝛ nunc: ꝛ ſub alijs cō
ditionibus iduidualibꝰ: ſic autē hoc quod fit
per metū eſt volūtariū inquātum. ſ. eſt hic ꝛ
nūc: put. ſ. in hoc caſu eſt ipeditiuuꝫ maioris
mali qꝺ timebat: ſic ꝓiectio mertiū in mare fit
volūtariū tpe tēpeſtatis ꝓꝑ timoreꝫ ꝑiculi: vñ
manifeſtū ē ꝙ ſimplr volūtariū eſt: vñ ꝛ cō/
petit ei ratio voluntarij: quia principium eius
eſt intra. ſed ꝙ accipiatur id quod per metum
fit vt extra hunc caſum exiſtens prout repu/
gnat voluntati: hoc non eſt niſi ſm rationem
tantum. ꝛ ideo eſt inuoluntarium ſm quid. i.
ꝓut ↄſiderat extra hūc caſum exiſtens. C Ad
primū ǵ dōꝫ: ꝙ ea q̄ agunt ꝑ metū ꝛ ꝑ viꝫ nō

ſolum differunt ſm preſens & futuruz: ſed ēt ſm hoc ꝙ in eo quod agiť ꝑ viz voluntas nō conſentit: ſed omnino eſt cōtra motuz voluntatis: ſed id qᵭ ꝑ metū agiť fit volūtariū ideo: qꝛ motus voluntatis ferť in id: lꝫ non propter ſeipm: ſed ꝓpter aliud. ſ. ad repellendum malum qᵭ timeť: ſufficit. n. ad rōnem voluntarij ꝙ ſit ꝓpter aliud voluntariū: volūtariū. n. eſt nō ſolū qᵭ ꝓpter ſeipſum volumus vt fine: ſꝫ etiam qᵭ ꝓpter aliud volumus vt ꝓpter finē. patet ergo ꝙ in eo qᵭ per viz agiť volūtas interio: nihil agiť. & iō vt Greg. niceñus dicit: ad excludendum ea que per metū aguntur in diffinitiōe violenti nō ſolum dᷣ ꝙ violentū eſt cuiꝰ pricipiū eſt extra: ſed addiť nihil cōferente viz paſſo: qꝛ ad id qᵭ agiť per metuz voluntas timentis aliqd confert. ¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ ea que abſolute dicunť quolibet addito remanent talia: ſicut calidū & albū: ſed ea que relatiue dicunť varianť ſm cōparatōeʒ ad diuerſa: qᵭ. n. eſt magnum cōparatū huic eſt paruum cōparatū alteri. Voluntariū aūt dᷣ aliqd non ſolū ꝓpter ſe quaſi abſolute: ſꝫ ēt ꝓpter aliud quaſi relatiue: & iō nihil ꝓhibet aliqd qᵭ de ſe nō eſſet volūtariū alteri cōparatū fieri volūtariuz ꝑ cōparationē ad aliud. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ illud qᵭ ꝑ metū agiť abſqꝫ cōditione eſt voluntarium. i. ſm ꝙ actu agiť: ſed inuoluntariū eſt ſub conditiōe. i. ſi talis metus nō imineret: vnde ſm illam rōnem magis poteſt concludi oppoſitum.

¶ Vtrum cōcupiſcentia cauſet inuoluntariū. ¶ Articulus. VII.

Ad ſeptimū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ concupiſcentia cauſet inuoluntariū. ſicut eni metus eſt quedaz paſſio: ita & cōcupiſcentia: ſed metus cauſat quodāmō inuoluntarium. ergo ēt ꝯcupiſcētia. ¶ Preterea. Sicut per timorē timidus agit cōtra id qᵭ ꝓponebat: ita icontinens ꝓpter cōcupiſcentiā: ſꝫ timor aliquo modo cauſat inuolūtariū. ergo & ꝯcupiſcentia. ¶ Preterea. Ad voluntariū reqriť cognitio: ſed cōcupiſcentia corrumpit cognitionem. dicit enim phus in. vj. ethicorū: ꝙ delectatio ſiue concupiſcentia delectatiōis corrumpit exiſtimationē prudentie. ergo concupiſcentia cauſat inuoluntariū. ¶ Sed contra eſt quod Damaſce. dicit. Inuoluntariuz eſt miſericordia vel indulgentia dignum & cū triſtitia agiť: ſed neutrum horum competit ei quod per concupiſcentiam agitur. ergo concupiſcentia non cauſat inuoluntariuz. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ concupiſcentia non cauſat inuoluntarium: ſed magis facit aliqd voluntariū. dicit eniz aliquid voluntariū ex eo ꝙ voluntas in id ferť: per concupiſcentiam autem voluntas inclinat ad volendū id qᵭ concupiſcit: & ideo concupiſcentia magis facit ad hoc ꝙ aliquid ſit voluntariū ꝗꝫ ꝙ ſit inoluntariū. ¶ Ad primū ergo dicēdū: ꝙ timor eſt de malo: concupiſcentia aūt reſpicit bonum: maluz aūt ſm ſe contrariať voluntati: ſed bonuz eſt voluntati conſonum. vnde magis ſe hꝫ timor ad cauſandū inuoluntariū ꝗꝫ concupiſcentia. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ in eo qui per metū aliqd agit manet repugnantia voluntatis ad id qᵭ agiť ſm ꝙ in ſe conſiderať: ſed in eo qui agit aliquid per concupiſcentiaꝫ: ſicut eſt incontinens: non manet prior voluntas que repudiabat illud qᵭ concupiſciť: ſed mutať ad volendum id qᵭ prius repudiabat: & iō qᵭ ꝑ metuz agiť quodāmō ē inuolūtariū: ſꝫ qᵭ per ꝯcupiſcentiā agiť nullo mō. nā incōtinēs ꝯcupiſcentie agit ꝯ id qᵭ priꝰ ꝓponebat: nō aūt ꝯ id qᵭ nūc vult. ſꝫ timidus agit ꝯ id qᵭ etiaꝫ nūc ſm ſe vult. ¶ Ad tertiuz dōm: ꝙ ſi ꝯcupiſcentia totalr̄ cognitionē auferret: ſicͭ ꝯtingit in illis q ꝓꝑ ꝯcupiſcētiā fiūt amentes: ſequereť ꝙ ꝯcupiſcentia voluntarium tolleret: nec tamen ꝓprie eēt ibi inuoluntariū. qꝛ in his ꝗ vſum rōnis nō habent: neqꝫ voluntariū eſt: neqꝫ inuoluntarium: ſꝫ qñqꝫ in his ꝗ ꝑ ꝯcupiſcentiam aguntur. non totalr̄ tolliť cognitio. qꝛ nō tolliť ptās cognoſcendi: ſed ſolum ꝯſideratio actualis in ꝑticulari agibili: & tñ hoc ipm eſt voluntariū: ſm ꝙ volūtariū dr̄ qᵭ eſt in ptāte volūtatis. vt nō agere: & nō velle: ſilr̄ āt & nō ꝯſiderare: pōt. n. volūtas paſſioni reſiſtere. vt ifra diceť.

¶ Vtr̄ ignorātia cauſet inuolūtariū. Arti. VIII.

Ad octauum ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ ignorantia non cauſat inuoluntariū: inuoluntarium. n. veniam mereť: vt Damaſ. dicit: ſꝫ interdū qᵭ per ignorātiā agiť veniā nō mereť: ſꝫ illud. i. ad Corin. xiiij. Si qs ignorat ignorabiť. ergo ignorantia nō cāt inuolūtariū. ¶ Preterea. Omne peccatū ē cū ignorātia: ſꝫ illud ꝓuerb. xiiij. Errāt q opanť malū. ſi igr̄ ignorātia inuolūtariū cāret: ſeqreť ꝙ oē pctm̄ eēt inuolūtariū: qᵭ ē ꝯ Aug. dicētē: ꝙ oē pctm̄ eēt inuolūtariū. ¶ Preterea. Inuolūtariū cū triſtitia ē: vt Damaſ. dic. ſꝫ qdā ignorāter aguť & ſine triſtitia: puta ſi

aliqs occidit hoſtē quē q̄rit occidere: putās occidere ceruū: ergo ignorantia nō cāt inuolūtariū. ¶ Sed ɔ̄ eſt qđ Damaſ. τ phus dicunt: q̄ inuoluntariam quoddam eſt per ignorantiam. ¶ Reſpondeo dicendum: q̄ ignorantia hʒ cauſare inuoluntarium ea ratione: q̄ priuat cognitionem que preexigitur ad voluntarium. vt ſupra dictum eſt: non tamē quelibet ignorantia huiuſmodi cognitionem priuat. τ ideo ſciendum q̄ ignorantia tripliciter ſe habet ad actum voluntatis. vno modo cōcomitanter. alio modo cōſequenter. tertio modo antecedenter. Concomitāter quidem quando ignorantia eſt de eo qđ agitur: tamen etiam ſi ſciretur nihilominus ageretur: tunc enim ignorantia non inducit ad volendum vt hoc fiat: ſed accidit ſimul eſſe aliquid factum τ ignoratum: ſicut in exemplo poſito. ſ. cum aliquis vellet quidem occidere hoſtem: ſed ignorans occidit eum putans occidere ceruum. τ talis ignorantia nō facit inuoluntarium: vt philoſophus dicit: quia non cauſat aliquid quod ſit repugnans voluntati: ſed facit non voluntarium: quia non poteſt eſſe actu volitum quod ignoratum eſt. Conſequenter autem ſe habet ignorantia ad voluntatem inquantū ipſa ignorantia eſt voluntaria. τ hoc contingit dupliciter ſm duos modos voluntarij ſupra poſitos. Uno modo: quia actus voluntatis fertur in ignorantiam: ſicut cū aliquis ignorare vult vel vt excuſationem peccati habeat: vl vt non retrahatur a peccando ſecundum illud Joānis. xxj. Scientiam viarum tuarū nolumus: τ hec dicitur ignorātia affectata. Alio modo dicitur ignorātia voluntaria eius quod quis poteſt ſcire τ debet: ſic enim non agere τ non velle voluntarium dicitur: vt ſupra dictum eſt: hoc igitur modo dicitur ignorantia ſiue cum aliquis actu non conſiderat quod conſiderare poteſt: τ debet: que eſt ignorātia male electiōis vel ex paſſione vel ex habitu proueniens: ſiue cū aliquis notitiam quam debet habere non curat acquirere: τ ſm hunc modum ignorantia vniuerſaliū iuris que quis ſcire tenetur voluntaria dicit: quaſi per negligentiam proueniens: cum autem ipſa ignorātia ſit voluntaria aliquo iſtorum modorū non poteſt cauſare ſimpliciter inuoluntariū: cauſat tamen ſecundum quid inuoluntarium inquantum precedit motum voluntatis ad aliquid agendum qui non eſſet ſcientia preſente. Antecedenter autem ſe habet ad voluntatem ignorantia quando nō eſt voluntaria τ tamen eſt cauſa volendi quod nō vellet alias: ſicut cum aliquis homo ignorat aliquam circunſtantiā act⁹ quam non tenebatur ſcire: τ ex hoc aliquid agit quod non faceret ſi ſciret puta: cum aliquis diligentia adhibita neſciens aliquem tranſire per viam proijcit ſagittam qua interficit tranſeuntem: τ talis ignorantia cauſat inuoluntarium ſimpliciter. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam prima ratio procedit de ignorantia eorum que quis tenetur ſcire: ſecunda autem de ignorantia electionis que quodammodo eſt voluntaria: vt dictum eſt: tertia vero de ignorantia que cōcomitanter ſe habet ad voluntatem.

¶ Arti. VIII.

In 8° articulo diligēter aduertendum eſt q̄ cum ignorātia ɔſequēs voluntatem tripliciter ponat̃ ſcilʒ affectata: male electōis: τ iuris: τ p̄ma differat ab alijs in hoc q̄ ipſa eſt obm̄ actus voluntatis: eſt enim volita. Alie vero ſunt quaſi obiectum voluntatis potentis τ debentis ipſas abijcere. Sunt enim ideo voluntarie: quia volūtas poteſt τ debet actualiter conſiderare et applicare ad opus: τ ſic excludere ignorantiam male electionis: τ ſimiliter velle acquirere ſcientiam ſibi neceſſariā tempore debito: τ ſic excludere ignorātiā iuris: inter has autem duas differentia ſit q̄ ignorantia electionis conſiſtit in ipſa volūtaria actuali conſideratiōe: ignorātia vero iuris in voluntaria habituali priuatiōe ſcie: quādocūq̄ aliquis ex actuali obliuiōe ei⁹ qđ ſcit τ habitualiter meminit operat̃: neutram ignorantiam incurrit: quoniam omnium reminiſci ſupra hominis eſt facultatem: quo circa ſi quis certa intentione perſeuerās nullo mō peccandi mortalit̃ ter: τ ſciens cōtractum talem ſapere viuram: τ nihilominus non recolens actualiter eius quod habitualiter ſcit fac̃ tales ɔtractū nō peccauit mortaliter. Et ſimiliter ſciens ſortem ſibi notum eē nominatim excōicatum: τ tamen cōmunicans cum eo in diuinis: ex hoc q̄ n̄ actualiter ſibi occurrit hūc eſſe excōmunicatum excuſat̃ a mortali: quilibet. n. in ſe ipſo experitur non eſſe i poteſtate ſua q̄ recordet̃ eorum que habitualiter meminit: propter qđ inconſideratio hec quum non ſit ɔcomitans: nec ɔſequens: q̄ non eſt omnino i poteſtate noſtra locāda eſt ſub antecedēte: cauſat enim inuoluntarium ſimplr: τ ipſa nullo modo ē volita: ac per hoc excuſat non ſolum a peccato: ſed a cenſuris conſequentib⁹ culpam. Et hec p conſolatōe bonarum mentiū ibi culpam timentium vbi non reperitur notanda applicandaq̄ ſunt occurrentibus caſibus.

Circa totã 7ᵃᵐ q̄ſtionẽ ꝺ circũ- ¶ Qõ. VII.
ſtãtijs nihil occurrit ħ in loco dubitãdũ: qm̃ diſcuſſio harꝫ circũſtãtiarꝫ i ſpãli· puta ꝺ pſo- na modo tp̄e ⁊ loco ſacris ad poſteriores ſpe ctat tractatꝰ: ſũmarie tñ ſcito ꝙ circũſtantia tp̄is ſacri ẽ aggrauãs pctñ nõ tñ apponẽs ſpẽz ſacrilegij: niſi fiat in ↄtẽptũ tp̄is ſacri: circũſtãtia võ ſacri loci q̄uis oĩa aggrauet pctã ꝑ accñs il la tñ ſola ad ſa crilegij ſpeciez trahit: q̄ ſcitati loci directe op ponũť aut ãne xe immunitati: vt effuſiõis ſã- guis: vl ſemis humani q̄ ipe- dũt exhibẽdũ ibidẽ diuinum cultũ ad quez directe ſctifica tur locus: ⁊ vio lẽte extractiones que immunita- ti ↄriant: ⁊ his ſilia. Perſone q̄cq̄ circũſtãtia ñ trãſfert i aliã ſpẽz: niſi pctm̃ voto vel ſtatui eiꝰ directe ad- uerſeť: vt ſi rli- gioſus fornice- tur i ſacrilegiũ trãſit. ſi ãt bla- phemat ſolius blaſphẽie reuſ eſt: ſic aliꝰ bla- phemãs: qd ãt .i. effectꝰ qñ eſt ꝑuiſum ⁊ volĩ tũ trahit i ipſiꝰ ſpẽm: vt ſi mu lier ꝑgẽs ad ec leſiaꝫ ſcit ſe ibi dẽ adamãdã: ⁊ ħ vult q̄uis ñ ꝑpea vadat: ſꝫ ꝑꝑ audiẽdam miſſaꝫ actꝰ ille ex illo effectu mali ſpẽm tra hit. Circa qd .i. ↄditiões obi vt magnum ⁊ puũ in re obla ta ⁊ quo q̄uis actꝰ multũ ag grauẽt in aliaz tñ ſpẽz trãſfer- re actus nõ vi- deo. Cur ꝺmũ manifeſte dat aliã actui ſpẽz: ⁊ ſi p̄dictis adiũxeris ꝙ circũſtantie neĉio cognoſcẽde a ſpũali iudice ſunt trãſferẽtes i aliã ſpẽz. Et cũ ħ aggrauã tes in ĩfinitũ .i. addẽtes ſm̃ ſe rõnez pcti mortalis ſcies q̄ ſunt circũſtãtie neĉie ⁊ q̄ nõ: ſꝫ caue ne illas q̄ multũ gra- uãt totali ſilẽtio ꝑtereas: ⁊ maxĩe circũſtãtiã qd: q̄ iter p̄n cipales in 4° arti° ↄputať: magni .n. refert abſtuliſſe cẽtũ: ⁊ abſtuliſſe cẽtũ cũ dãno inde paupis ⁊ pupilloꝫ puellaꝫ nubiliũ ⁊ hꝰ q̄ ſpectãt ad cir- cũſtãtiaz qd: il lud ãt hic nota to ꝙ iter circũ ſtãtias nec Ari ſtote. nec Tul- lius nec diuus Tho. cõputa- uit q̄tiẽs. Et rõ eſt q2 circũſtã- tie vt in primo diciť articulo circa eũdẽ ſũt actuꝫ: nũerꝰ ãt opõnũ ñ circũ ſtat vnã ⁊ ean- dem opõnẽ: ſꝫ addit aliã ⁊ ali aꝫ opõnẽ. Nõ .n. 2ᵐ furtũ eſt circũſtantia p̄- mi: aut ecõuer ſo: nec 3ᵐ ſcđi: ⁊ ſic deinceps. Ex quo ſeq̄tur ꝙ quia nõ mi- nus teneť quis confiteri de 2° pctõ q̄ꝫ ꝺ p̄io: ⁊ nõ minus de cẽteſimo q̄ꝫ de quocũq̄ alio: q̄ ñ ſufficit di cere ꝙ pluries furatꝰ ẽ: ſꝫ opꝫ explicare quo- tiẽs furatꝰ ẽ: ſi nũeri meminе rit: ⁊ ſi non me minit exp̄me- re dꝫ q̄ꝫ freq̄ẽ ter ſic vt veriſi milis nũerꝰ ha beatur. Scito quoq̄ꝫ demuꝫ ꝙ id quod de fine ſpecifican te ⁊ adiũcto di ſtiguitur in re- ſpõſione ad 3ᵐ in articulo ter- tio explanabi- tur inferius in q̄õne .18. arti° 4. vbi inchoare videtur oppoſi ta doctrina.

Qõ. VIII.

¶ De circũſtãtijs humanorꝫ actuũ in q̄bus volũtariũ ⁊ inuo lũtariũ inueniť. Qõ. VII.

Deinde cõſiderandũ eſt de circũſtãtijs humanorum actuũ. ¶ Et circa hoc queruntũ q̄tuor. Primo quid ſit circũſtãtia. Scđo vtrũ circũſtãtie ſint circa hũanos actus attẽdende a theologo. Tertio quot ſunt circũſtãtie. Quarto q̄ ſunt in eis principaliores.

¶ Utrũ circunſtantia ſit accñs actꝰ hũani vl' qd ſit. Arti. I.

Ad primũ ſic ꝑceditũ. Uideť ꝙ circũſtantia nõ ſit accñs actus hũani. Dicit eni Tullius in rhetoricis: ꝙ circũſtãtia eſt per q̄ꝫ argumẽtationi auctoritatem ⁊ firmamẽtuꝫ adiungit oratio. ſed oratio dat firmamẽtum argumentationi p̄cipue ab his que ſũt ſubiecta rei: vt diffõ: genus: ⁊ ſpẽs: ⁊ alia hꝰ a q̄bus ẽt Tullius oratorẽ argumẽtari docet. ergo circũſtãtia nõ ẽ accñs hũani actꝰ. ¶ Preterea. Accidẽtis ꝓpriũ ẽ ineſſe: qꝺ aũt circũſtat nõ ineſt: ſꝫ magis eſt extra. ergo circunſtãtie nõ ſunt accidentia humanorũ actuum. ¶ Preterea. Accidentis nõ eſt accidens ſed ipſi humani actꝰ ſunt q̄dã accidẽtia: nõ ergo circũſtãtie ſunt accñtia actuũ. ¶ Sꝫ ↄ. Particulares ↄditiones cuiuſlibꝫ rei ſingularis dñr accñtia indiuiduãtia ipſm̃. ſꝫ ph̄s in .iij. ethicoruꝫ circũſtantias noiat p̄ticularia .i. p̄ticulares ſingulorꝫ actuuꝫ ↄditiones. ergo circunſtãtie ſunt accñtia indiuiduãtia hũanorũ actuum. ¶ Rñdeo dĩcẽ: ꝙ q2 noĩa ſꝫ ph̄m ſunt ſigna itellectuũ: neceſſe ẽ ꝙ ſm̃ ꝓceſſum itellectiue cognitiõis ſit ẽt nominatiõis ꝓceſſus: ꝓcedit aũt noſtra cognitio itellectualis a notioribꝰ ad minus nota: ⁊ iõ apud nos a notioribꝰ noĩa trãſferunť ad ſignificandũ res minus notas: ⁊ inde eſt ꝙ ſicũ dñ in .x. metaph. Ab his q̄ ſunt ſꝫ locũ ꝓceſſit nomẽ diſtantie ad oĩa ↄtraria: ⁊ ſilr noĩbꝰ ꝑtinẽtibꝰ ad motũ localeꝫ vtimur ad ſignificandũ alios motus: eo ꝙ corpora q̄ loco circũſcribunť ſunt maxĩe nobis nota: ⁊ inde eſt ꝙ nomẽ circunſtãtie ab his q̄ in loco ſunt deriuať ad actꝰ hũanos: dñ aũt in localibꝰ aliqd circũſtare qꝺ eſt qdẽ extrinſecũ a re: tñ attingit ipſaꝫ vl' appropinquat ei ſm̃ locuꝫ: ⁊ iõ q̄cũq̄ ↄditiões ſũt extra ſubaꝫ actus: ⁊ tñ attigũt aliquo mõ actũ hũanũ circũſtãtie dicũť: qꝺ autẽ eſt extra ſubam rei ad rem ipſam pertinens accñs eiꝰ diciť: vnde circunſtãtie actuũ humanorꝫ accñtia eorũ dicenda ſunt. ¶ Ad primũ ergo dĩcẽ: ꝙ orõ quidẽ dat firmamẽtum argumentatiõi primo ex ſuba actus: ſecũdario vero ex his q̄ circũſtãt actũ: ſicũ primo accuſabilis reddiť aliq̄s ex ħ ꝙ homicidium fecit: ſecundario vero ex hoc ꝙ dolo fecit vel ꝑꝑ lucrũ vel in tp̄e: vel in loco ſacro: aut aliqd aliud hꝰ: ⁊ ideo ſignanter dicit: ꝙ per circũſtãtiam orõ argumentationi firmamentum adiungit q̄ſi ſecũdario. ¶ Ad ſcđm dĩcẽ: ꝙ ali-

qnid dř accñs alicuius dupľr. Uno mõ.q: in/
eſt ei:ſicut albũ dř accñs ſortis. Alio mõ:q: ẽ
ſimul cũ eo in eodẽ ſubo:ſič dř q albũ accidit
muſico inquãtũ ꝯueniũt: ⁊ quodãmõ ſe ꝯtin
gũt in vno ſubro: ⁊ ꝑ hũc modũ dñr circũſtã
tie accñtia actuũ. ℭ Ad tertiũ dõʒ: q ſič dcm̃
eſt. accñs dicit̃ accidẽti accidere ꝑꝑ ꝯueniẽtiã
in ſubto: ſʒ hoc ꝯtingit dupľr. Uno mõ ſ̃m q
duo accñtia cõparant̃ ad vnũ ſubm abſqʒ ali
quo ordine:ſicut albũ ⁊ muſicũ ad ſortẽ. Alio
mõ cũ aliquo ordine:puta q: ſubʒ recipit vnũ
accñs alio mediãte:ſicut corpus recipit colo/
rem mediãte ſupficie: ⁊ ſic vnũ accñs dicit̃ ẽt
alteri ineſſe:dicimus.n.colorẽ eſſe in ſuperfi/
cie: vtroqʒ aũt mõ circũſtãtie ſe hñt ad actus:
nã alique circunſtãtie ordinate ad actũ ptinent
ad agentẽ nõ mediante actu. puta locus ⁊ ꝯdi
tio perſone: alique vero mediante ipſo actu
ſicut modus agendi.

ℭ Utrum circunſtantie humanorum actuum
ſint conſiderande a theologo. Arti. II.

AD ſcõm ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q circun
ſtantie hũanoꝝ actuũ nõ ſint ꝯſiderã
de a theologo. nõ.n. ꝯſiderant̃ a theo
logo actus humani niſi ſʒ q ſunt ali/
quales.i.boni vel mali: ſed circunſtantie non
vident̃ poſſe facere actus aliq̃les. q: nihil q̃liſi
cat̃ formaľr loquẽdo ab eo qð eſt extra ipʒ: ſʒ
ab eo qð in ipſo eſt. ergo circũſtantie actuũ
nõ ſunt a theologo ꝯſiderande. ℭ Preterea.
Circũſtãtie ſunt accidẽtia actuũ: ſʒ vni iſinita
accidũt. ⁊ iõ vt dř i. vj. metaph. nulla ars vel
ſcia eſt circa ens ꝑ accñs: niſi ſola ſophiſtica.
g̃ theologus nõ hʒ ꝯſiderare circũſtãtias hũa
noꝝ actuũ. ℭ Preterea. circũſtãtiaꝝ ꝯſidera
tio ptinet ad rhetorẽ. rhetorica aũt nõ eſt pars
theologie. ergo conſideratio circunſtãtiaꝝ nõ
ptinet ad theologũ. ℭ Sed contra. Ignoran
tia circunſtantiarum cauſat inuoluntariuʒ. vt
Damaſ. ⁊ Gregorius nicenus dicunt: ſed in/
uoluntarium excuſat a culpa. cuius cõſidera/
tio pertinet ad theologum. ergo ⁊ conſidera/
tio circunſtantiarum ad theologum pertinet.
ℭ Reſpõdeo dicendum q circunſtantie per/
tinent ad ꝯſiderationeʒ theologi triplici rõne.
Prio qdẽ. q: theologus ꝯſiderat actus hũa/
nos ſ̃m q per eos hõ ad btitudinẽ ordinat̃: oẽ
aũt qð ordinat̃ ad finẽ opʒ eſſe ꝓportionatuʒ
fini. actus autẽ ꝓportionant̃ fini ſ̃m cõmẽſu/
rationẽ quãdã que fit per debitas circunſtan/
tias. vnde conſideratio circunſtãtiaꝝ ad theo/
logum pertinet. Secundo q: theologus cõſi/
derat actus humanos ſecunduʒ q in eis inue
nitur bonuʒ ⁊ malum: melius ⁊ peius. ⁊ hoc
diuerſificatur ſecundum circunſtantias. vt in
fra patebit. Tertio q: theologꝰ ꝯſiderat actus
humanos ſecũdũ q ſunt meritorij: vel deme/
ritorij. qð cõuenit actibus humanis: ad quod
requirit̃ q ſint volũtarij. actus autem huma/
nus iudicatur voluntarius vel inuolũtarius
ſecundum cognitionem vel ignorantiam cir/
cunſtantiarum. vt dictum eſt. ⁊ ideo cõſidera
tio circunſtantiarum pertinet ad theologum.
ℭ Ad primum ergo dicendum q bonũ ordi
natum ad finem dicit̃ vtile q importat relatio
nem quandam. vnde philoſophus dicit in pri
mo ethi. q ad aliquid bonum eſt vtile in his
autem que ad aliquid dicunt̃ denominat̃ ali/
quid nõ ſolum ab eo quod ineſt ſed etiam ab
eo quod extrinſecus adiacet. vt pʒ in dextro
⁊ ſiniſtro: equali ⁊ inequali: ⁊ ſimilibus. ⁊ iõ
cum bonitas actuum ſit inquantũ ſunt vtiles
ad finẽ: nihil ꝓhibet eos bonos vel malos di/
ci ſ̃m proportionẽ ad aliqua que exterius adia
cent. ℭ Ad ſcõm dõm: q accidẽtia que oĩno
per accidens ſe hñt relinquuntur ab omni ar/
te propter eorum incertitudinem ⁊ infinitatẽ:
ſed talia accidentia nõ habent rationeʒ circun/
ſtantie. q: vt dictum eſt: ſic circunſtantie ſunt
extra actum: q tamen actũ aliquo mõ contin/
gunt ordinate ad ipſum: accidentia autẽ per ſe
cadũt ſub arte. ℭ Ad tertium dõm q cõſide/
ratio circũſtantiarũ pertinet ad moraleʒ ⁊ po
liticum: ⁊ ad rhetorem. Ad moralem quideʒ
prout ſ̃m eas inuenit: vel pretermittit̃ mediũ
virtutis in humanis actibus ⁊ paſſionibus.
ad politicum autem ⁊ rhetoreʒ ſ̃m q ex circũ
ſtãtijs actꝰ reddunt̃ laudabiles vel vitupera/
biles: excuſabiles: vel accuſabiles: diuerſimo
de tamen: nam q rhetor perſuadet politicus
dijudicat: ad theologũ aũt cui omnes alie ar/
tes deſeruiũt pertinẽt oĩbus modis predictis:
nã ipſe hʒ ꝯſiderationes de actibus virtuoſis
⁊ vitioſis cũ morali: ⁊ ꝯſiderat actꝰ ſ̃m q me
rent̃ penã vel premiũ cũ rhetore ⁊ politico.

ℭ Utrum inconuenienter enumerenter circũ/
ſtantie in. iij. ethicorum. Articulus. III.

AD tertium ſic ꝓceditur. Uidetur q
incõuenienter circũſtantie numerent̃
in. iij. ethicoꝝ. Circũſtantia.n. actus
dicit̃ qð exterius ſe habet ad actum:
huiuſmodi aũt ſunt tẽpus ⁊ locus: ergo ſole

hue ſunt circũſtãtie.ſ.qñ ⁊ vbi. ¶ Preterea.
Ex circũſtãtijs accipit̃ qđ bene vel male fiat:
ſ; hoc ꝑtinet ad modũ actus. ꝗ oẽs circũſtan-
tie includunt̃ ſub vna que eſt modus agendi.
¶ Preterea. Circũſtãtie nõ ſũt de ſuba actꝰ:
ſed ad ſubſtantiam actus pertinere videntur
cauſe ipſius actus: ergo nulla circunſtãtia dꝫ
ſumi ex ſuba ipſius actus: ſic ergo neqꝫ qs: ne
qꝫ ꝓpter quid: neqꝫ circa quid ſunt circunſtã-
tie: nã quis pertinet ad cãm efficientez: ꝓpter
quid ad finalem: circa quid ad mãlez. ¶ Sed
ꝯtra ẽ auctoritas philoſophi in.x.ethi. ¶ Rñ-
deo dõm: ꝙ Tullius in ſua rhetorica aſſignat
ſeptẽ circũſtãtias: q̃ hoc verſu ꝯtinent̃. Quis
quid: vbi: qbus auxilijs: cur: q̃o: qñ. ¶ Cõſi-
derãdũ ẽ.n. in actibꝰ qs fecit: qbꝰ auxilijs vel
ĩſtrumentis fecerit: qđ fecerit: vbi fecerit: cur
fecerit: q̃o fecerit: ⁊ qñ fecerit: ſ; Ariſto.in
iij.ethicoꝝ addit aliam.ſ.circa qđ: que a Tul
lio cõprehendit̃ ſub quid: ⁊ rõ huiꝰ ãnumera
tionis ſic accipi poteſt. nã circunſtantia dĩ q̃ſi
extra ſubam actus exiſtẽs: ita tñ ꝙ aliquo mõ
attingit ipm: cõtingit autẽ hoc fieri tripliciter.
Uno modo inquantum attingit ipm actum.
Alio modo inquantuz attingit cauſaz actus.
Tertio modo inquantum attingit effectum:
ipſum autem actum attingit: vel per modum
menſure ſicut tempus ⁊ locus: vel per modũ
qualitatis actus ſicut modus agendi: ex parte
aũt effectus: vt cũ ꝯſideratur quid aliquis fe-
cerit: ex parte vero cauſe actus quãtũ ad cãm
finalem accipitur ꝓpter quid. ex parte autem
cauſe materialis que obiecti accipit̃ circa qđ:
ex parte vero cauſe agẽtis principalis accipit̃
quis egerit: ex parte vero cauſe agentis inſtru
mẽtalis accipit̃ quibus auxilijs. ¶ Ad primũ
ergo dõm: ꝙ tempus ⁊ locus circũſtant actũ
per modũ menſure: ſed alia circunſtant actuz
inquãtũ attingũt ipm quocũqꝫ alio modo ex
tra ſubſtãtiã eius exiſtentes. ¶ Ad ſcõm dõꝫ
ꝙ iſte modus qui eſt bene vel male nõ ponit̃
circũſtantia: ſed cõſequens ad oẽs circunſtan
tias: ſ; ſpãlis circunſtãtia ponitur modus qui
pertinet ad qualitatem actus: puta ꝙ aliquis
ambulet velociter vel tarde ⁊ ꝙ aliquis per-
cutit fortiter vel remiſſe: ⁊ ſic de alijs. ¶ Ad
tertium dicendum: ꝙ illa ꝯditio cauſe ex qua
ſubſtantia actus dependet: nõ dicit̃ circũſtan
tia ſed aliqua conditio adiuncta: ſicut in obie-
cto nõ dicit̃ circũſtantia furti ꝙ ſit alienũ: hoc
eni pertinet ad ſubſtãtiã furti: ſ; ꝙ ſit magnuz
vel paruũ: ⁊ ſilr eſt de alijs circũſtãtijs q̃ acci
piunt̃ ex pte aliaꝝ cãrũ: nõ.n. finis q dat ſpẽm
actus eſt circũſtãtia: ſ; aliqs finis adiũctus: ſi-
cut ꝙ fortis fortiter agat pp bonũ fortitudinis
nõ eſt circunſtãtia: ſ; ſi fortiter agat pp libera-
tionẽ ciuitatis vel populi xpiani vel aliqđ hu-
iuſmodi: intelligit̃ etiã ex parte eius qđ eſt qđ
nã ꝙ aliqs ꝑfundens aliquẽ aqua abluat ipm
non eſt circunſtantia ablutionis: ſed ꝙ abluẽ-
do infrigidet vel calefaciat ⁊ ſanet vel noceat:
hec eſt circũſtantia.

¶ Utrum ſint principales circũſtãtie pp quid
⁊ ea in quibus eſt operatio. Arti. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ñ ſint
principales circũſtãtie ꝓpter quid ⁊
ea in qbus eſt opatio: vt dicit̃ in.iij.
ethicoꝝ. ea.n. in quibus eſt operatio
vident̃ eſſe locus ⁊ tp̃s: que nõ videntur eſſe
principalia inter circũſtãtias. cuꝫ ſint maxime
extrinſeca ab actu: ea ꝗ in qbus eſt opatio non
ſunt pricipaliſſime circũſtãtiaꝝ. ¶ Preterea.
Finis eſt extrinſecus rei. nõ ꝗ videt̃ eſſe prin-
cipaliſſima circũſtãtiaꝝ. ¶ Preterea. Princi
paliſſimũ in vnoquoqꝫ eſt cã eius ⁊ forma: ſ;
cã ipſius actus eſt perſona agẽs: forma autez
actus eſt modus ipſiꝰ. ꝗ iſte due circũſtãtie vi
dent̃ eſſe principaliſſime. ¶ Cõtra eſt quod
Grego.niceñꝰ dicit: ꝙ pricipaliſſime circũſtã
tie ſunt cuius grã agit̃: ⁊ qđ ẽ qđ agit̃. ¶ Rñ-
deo dõm: ꝙ actꝰ ꝓprie dñr hũani: ſicut ſupra
dcm̃ eſt: put ſunt volũtarij: volũtatis aũt mo
tiuuz ⁊ obm eſt finis: ⁊ iõ principaliſſima eſt
oium circũſtãtiarũ illa q̃ attingit actũ ex pte fi
nis.ſ.cuiꝰ grã: ſcđario vo q̃ attigit ipaz ſubaz
actus.i.qđ fecit: alie vo circũſtãtie ſũt magis
vel minus principales: ſm ꝙ magis vel minꝰ
ad has appropinquãt. ¶ Ad primũ ꝗ dõꝫ: ꝙ
ꝑ ea in qbꝰ eſt opatio phs nõ intelligit tp̃s ⁊ lo
cũ: ſ; ea q̃ adiungunt̃ ipſi actui. vnde Grego.
nicenus quaſi exponens dictuz phi: loco eius
qđ phs dixit: in quibus eſt opõ: dicit qđ agit̃.
¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ finis ⁊ ſi non ſit de ſuba
actus: eſt tñ cã actus principaliſſima inquãtũ
mouet agentẽ ad agẽdũ: vñ ⁊ maxime actus
moralis ſpẽm hꝫ ex fine. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ
ꝑſona agẽs cã eſt actus ſm ꝙ mouet̃ a fine: ⁊
ſm hoc principaliter ordinat̃ ad actũ. alie vo
cõditiões perſone nõ ita principaliter ordinan
tur ad actũ: modus etiã nõ eſt ſubalis forma
actus. hic.n. attẽdit̃ in actu ſm obm vel finẽ ⁊
terminuz: ſ; eſt q̃ſi quedã qualitas accñtalis.

Circu

¶De voluntate quorū ſit vt volitorum. ¶Qō. VIII.

Einde ꝯſiderandum eſt de ipſis actib⁹ volūtarijs in ſpeciali. Et primo de actibus q̄ ſunt imediate ipſius volūtatis velut a volūtate eliciti. Scđo de actibus imperatis a voluntate: voluntas autem mouetur ⁊ in finem ⁊ in ea que ſunt ad finē. ¶Primo igitur conſiderandum eſt de actibus voluntatis quibus mouetur in finem: ⁊ deinde de actibus eius quibus mouetur in ea que ſunt ad finem. actus autem voluntatis in fine; videntur eſſe tres. ſ. velle: frui: ⁊ intendere. Primo ergo conſiderabimus de voluntate. Secundo de fruitione. Tertio de intentione. ¶Circa primū conſideranda ſunt tria. Primo quidem quorum voluntas ſit. Secundo a quo moueatur. Tertio quomodo moueatur. ¶Circa primum queruntur tria. Primo vtrū voluntas ſit tantum boni. Secundo vtrū ſit tantum finis: an etiam eorum que ſunt ad finem. Tertio ſi eſt aliquo modo eorum que ſunt ad finem. vtrum vno motu moueatur in finem ⁊ in ea que ſunt ad finem.

Circa itroductionē.q.8e ¶Qō. VIII. qm̄ ibi diſtinguiᷓ actus volūtatis in eos qui ſunt finis: ⁊ in eos qui ſunt eoꝝ que ſunt ad finem. Dubiū occurrit an detur in voluntate actus neuter. Scotus.n.in pmo ſenten.di.p°. q.3ª in p arti° tenet dari actū in volūtate tēdentem in aliquid nec vt finem: nec vt ad finem: ⁊ pbat ſic. volūtati poteſt oſtendi aliquod bonū abſolute non ſub ratiōe ppter ſe nec ppter aliđ boni. Et volūtas pōt hr̃e aliquem actū circa tale obiectū nō inordinatū intellectu oſtēdente qualiter illud volendū eſt. g̃ pōt volūtas aſſentire illi: nec ppter ſe nec pp aliud: ſed abſolute. Gregorius aūt de Arimino in primo ſententiaꝝ. diſtin. pma. q. pma articulo pmo tenens oppoſitum ſoluit hanc Scoti rationē. Conceſſo aſſumpto: negando ſequelam: lꝫ inquit poſſit oſtendi voluntati bonum neutraliter: ⁊ voluntas poſſit circa illud habere actum: non poterit tamen habere actū neutralem: ſed neceſſario aut propter ſe aut ppter aliud. Mihi autem videᷓ q ſm rem non datur actus neuter: pie tñ interpretando ſuſtineri poſſet. Ad cuius euidentiā: ſcito q cū inter contradictoria nō ſit mediū: ⁊ diſtinctio politi penes ppter ſe ⁊ ppter aliud ſit diſtinctio per ꝯtradictoria: volitū.n. ppter ſe aut itelligiᷓ poſitiue: ⁊ hoc eſt impoſſibile: qꝛ ſicut nihil eſt a ſe poſitiue: ita nihil eſt ppter ſe poſitiue: aut intelligiᷓ negatiue. i. nō ppter aliud: ⁊ ſic habeᷓ diſtinctio ꝯtradictoria. Nec obſtat ſi diceretᷓ ex Scoto vbi ſupra ad.q. penultimā: q ad rōnem finis non ſufficit eſſe volitū nō ppter aliud negatiue: ſꝫ opꝫ eſſe volitū nō ppter aliud ꝯtrarie: hoc.n.ſi veꝝ eſt in idem opꝫ redire: qꝛ quum aliquid eſt volitū nō ppter aliud negatiue: tunc affirmaᷓ q illud eſt volitū: ⁊ negaᷓ relatio ad aliud in illo vt volito. Quū vō dr̃ q aliquid eſt volitum nō pp aliud ꝯtrarie: affirmaᷓ q illud eſt volitū: ⁊ negaᷓ relatio ad aliud in illo vt volito: ⁊ poniᷓ fundamentū negate relationis ad aliud aliqd repugnās relationi ad aliud ipoꝛtate in ly ppter aliud. Sicut quū dico nō albū ꝯtrarie pono fundamentū negate albedinis aliquid repugnans albedini: fundamētū aūt negate relatiōis ad aliud in fine volito quū nō ſit ex parte rei nec appħēſionis apud Scotum: erit ex ipſo actu volitiōis: ita q volitū ex hoc ipo hꝫ rōnem voliti non ppter aliud ꝯ̄rie: qꝛ repugnat ſibi vt ſic volito amari pp aliud. Et ſi hoc qdē itelligaᷓ q̄tū ad illū actum: hr̄i dictū eſt: ⁊ in idem redit cū volito nō pp aliud negatiue: qꝛ quilibet actus volitionis cadens ſuper bono abſqꝫ relōne ad aliud ex hoc ipſo q ferᷓ in illud bonū vt terminū: nec tendit vltra: ponit in illo fundamentū relate negationis: ſicut in motu locali. Ex hoc ipſo q motus vtiᷓ aliquo loco medio vt termino actualiter terminante motū illū: ex hoc ipſo hꝫ rōnem finis ⁊ ꝯ̄rꝫ termini reſpectu termini a quo q̄tū ad illū motū. Si aūt itelligaᷓ q̄tū ad omnē actū poſ͛ſ ſuperueīre volū͛ ſtāte illo ſi ſtare pōt: tunc falſiſſimum eſt: qm̄ cum hoc q aliqd ameᷓ vt finis ſtat q ametur ēt pp aliū ſupioꝛis oꝛdis finem: vt pꝫ in amore actuū ſpeculatiuoꝝ q amantur pp ſe vt fines: vt patet 9° metaphyſice: ⁊ in p° ethico. ⁊ amātur pp deū vt ſupremū finē: lꝫ igiᷓ negatio: ⁊ negatio ꝯ̄rie plurimū differāt. In hac tñ mā vbi fundamētū poſitiuū idē eſt ſe iferūt: ⁊ q̄cūqꝫ aliqd amaᷓ ⁊ nō pp aliud: amatur pp ſe vt finis: ⁊ eꝯ amat. In hoc.n. finem ꝯſtitui dicimus in q̄ vltimus volitiōis h⁹ eſt termin⁹. Cōſtat aūt q qn̄ aliqd amaᷓ actualr̄: ⁊ nō pp aliud negatiue q vltim⁹ illi⁹ volitōis termin⁹ eſt illud volitū: in h̃ g̃ erit finis illi⁹ act⁹: ⁊ h̃ pculdubio ē veꝝ ⁊ tenēdū. Qđ āt decipit oppoᵐ dicētes eſt qꝛ ſunt q̄dā abſoˡᵉ volita vl nolita q̄ neutralia vīr̃ ſꝫ nō ſunt: pꝫ de hac vita martiꝝ: ⁊ piectiōe mercium in mare. Martires.n. volūt viuere abſoˡᵉ: ⁊ cū hoc volūt pp deū pūari vita: ⁊ ſilr̃ negociatores nolūt pycere merces: ⁊ cū hoc nolūt pdere vitā ſaluādo merces. In iſtis.n. vr̃ q nec pp ſe nec pp aliud ſint volita aut nolita: ſꝫ ſi qs diligēter iſpiciat: martir amat hanc vitā pp ſe: qm̄ amat eā pp ppriā ipſi⁹ vite bonitatē abſqꝫ relōne ad aliū finē: ſꝫ qꝛ magis amat deū ⁊ dei gliā ac teſtimoniū q̄ ppriā vitā: iō vult oppoᵐ vite pp aliud. ſ. deū: ⁊ ſile eſt de alijs iudiciū. Ad rōnē g̃ Scoti dr̃: q lꝫ itells poſſit aliqd p̄ñtare vt bonū abſoˡᵉ abſtrahēdo a pp ſe ⁊ pp aliud in actu ſignato: impoſſibile tñ eſt q repn̄tet aliqd vt bonū abſoˡᵉ tali abſolōne. i. ſ. abſtrahat a pp ſe ⁊ pp aliud in actu exercito: qm̄ oꝫ oē bonū repn̄tatū aut ſm ppriā bonitatē aut ſm alienā aut ſm vtrāqꝫ repn̄tari: ⁊ ſi qdē ſm ppriā repreſentatur vt pp ſe in actu exercito: hoc.n. exercet ly pp ſe. Qn̄cūqꝫ.n. repn̄taᷓ delectabile ⁊ appetiᷓ nō oꝫ q repn̄tetur cū hac additiōe q eſt pp ſe bonū: qđ eēt in actu ſignato: ſꝫ ſufficit repn̄tari ſm ppriā bonitatē delectabilitatis. Et tūc ſe repn̄taᷓ ⁊ appetit pp ſe in actu exercito: qn̄cūqꝫ vō repn̄taᷓ ſm alienā bonitatē repn̄taᷓ vt pp aliud i actu exercito: exerceᷓ.n. ly pp aliud p eē vtile aut expediēs ⁊c̃. ad aliqd: qn̄ aūt ſm vtrāqꝫ bonitatē: vtrūqꝫ ſimul ꝯcurrit. vn̄ cū repn̄taᷓ aliqd vt bonū abſoˡᵉ: puta vita: ſaluatio mercū: ꝯſeruatio mēbri: delectatio ⁊c̃. dico q repn̄tatur vt bonū pp ſe in actu exercito: ſi eſt bonū honeſtū aut

delectabile: vel ꝑꝑ aliud puta finez minꝰ amatuz ſi ē bonū vtile: vt ſaluatio merciū: q̄ abſolute ē nolita q2 vult ad exteriora bona: minꝰ tamen amata q̄ꝫ vita: q̄ orta tēpeſtate ē in ꝑiculo: et eodē mō appetitꝰ ordiatur: ꝑꝑ qḋ ſi qs ħ abſolute volita: q̄ruz tamen oppoſita malum mꝰ ꝑꝑ finē magis amatuz: dicat eſſe volita nec ꝑꝑ ſe: nec ꝑꝑ alia: ꝑꝑ illā īperfectiōez: et ꝑꝑea dari actū neutꝝ ī volūtate ſniaz teneat ſꝫ linguā cohibeat. Simplr igr̄ negato dari in voluntate actuz neutruz: et cū diuo Thoma in lr̄a diſtinguito in actuz reſpectu finis aut ꝑꝑ finē.

℃ Articu. I.

Jrca p̄mum articulꝫ 8ᶜ. q. diligēter aduerte duo. p̄ q̄ ſmo tituli et corpis articuli ḋ volūtate ē de actu volūtatis q ē velle: ħ. n. ē īcliatio: ħ ē appetitꝰ actualis q̄ poſt appetitus īclinatur incōueniēs ſibi: ħ ſeqtur formā appħēſaz vt ſic: ħ ē ſolū reſpectu bōi et̄c. zᵒ nō ñ minꝰ ī rōne ad 3ᵐ q̄ eē ens in rōne cōtingit zᶠ. p̄ per modū ꝯditionis. zᵒ per modū obiecti. Accipi vt ens ī rōne p̄ mō cō-

℃ Utruꝫ voluntas ſit tantum bonum. Arti. I.

AD p̄mū ſic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ volūtas nō tm̄ ſit boni. eadem. n. eſt potētia oppoſitorū: ſicut viſus albi et nigri: ſed bonū et malū ſunt oppoſita. ergo volūtas nō ſoluꝫ eſt boni: ſꝫ et̄ mali. ℃ Preterea. Potentie rōnales ſe hn̄t ad oppoſita ꝓſequenda ſm̄ phm̄: ſed voluntas eſt potentia rōnalis: eſt. n. in rōne: vt dicit̄ in. iij. de aīa. ergo voluntas ſe hꝫ ad oppoſita: nō ergo tm̄ ad volendum bonum: ſed etiam ad volendum malū. ℃ Preterea. Bonum et ens conuertunt̄: ſed voluntas nō ſoluꝫ eſt entiū: ſed etiā nō entiū: volumus. n. q̄nq3 nō ambulare et non loqui: volumus etiaꝫ interdū quedam futura que nō ſunt entia in actu. ergo voluntas non tantuꝫ eſt boni. ℃ Sed contra eſt quod Diony. dicit. iiij. ca. de di. no. Q2 malum eſt preter voluntatem: et q̄ omnia bonum appetunt. ℃ Reſpondeo dicēdum. q̄ voluntas eſt appetitus quidā rōnalis. oīs autē appetitus nō eſt niſi boni: cuius ratio eſt. q2 appetitus nihil aliud eſt q̄ꝫ q̄dam inclinatio appetentis in aliquid: nihil aūt inclinatur niſi in aliquid ſimile et ꝯueniēs: cū igit̄ oīs res inquātū eſt ens et ſuba ſit quoddam bonum: neceſſe eſt vt oīs inclinatio ſit in bonum: et inde eſt q̄ phs dicit in primo ethi. q̄ bonum eſt qḋ oīa appetūt. ℃ Sed ꝯſiderandū eſt q̄ cuꝫ oīs inclinatio ꝯſequat̄ aliquā formam appetitus nālis ꝯſequitur formam in nā exñtez: appetitus aūt ſenſitiuus vel etiam intellectiuus ſeu rōnalis: qui dicitur voluntas: ſequitur formaꝫ appħēſam: ſicut igit̄ id in quo tendit appetitus nālis eſt bonum exiſtens in re: ita id in quo tendit appetitus animalis vel voluntarius eſt bonū appħenſuꝫ. Ad hoc igit̄ q̄ voluntas in aliquid tendat non requirit̄ q̄ ſit bonū in rei veritate: ſed q̄ apprehendatur in rōne boni. et ꝓpter hoc phs dicit in. ij. phicorum: q̄ finis eſt bonū vel apparens bonū. ℃ Ad p̄mum ergo dicēdum: q̄ eadem potentia eſt oppoſitorum: ſed non eodem modo ſe habet ad vtrūq3: voluntas igitur ſe habet et ad bonum et ad malum: ſꝫ ad bonum appetēdo ipm̄: ad maluꝫ vero fugiendo illud. Ipſe ergo actualis appetitus boni vocat̄ volūtas ſm̄ q̄ nominat actū voluntatis. ſic. n. nunc loquimur de volūtate: fuga aūt mali magis dicit̄ volūtas: vnde ſicut voluntas eſt boni: ita volūtas eſt mali. ℃ Ad ſecunduꝫ dicēdum: q̄ potentia rōnalis nō ſe hꝫ ad quelibet oppoſita ꝓſequēda: ſed ad ea q̄ ſub ſuo obiecto ꝯueniēti ꝯtinent̄. nam nulla potētia proſequitur niſi ſuuꝫ ꝯueniēs obiectū: obiectū aūt voluntatis eſt bonum: vn̄ ad illa oppoſita proſequenda ſe hꝫ volūtas que ſub bono cōprehenduntur: ſicut moueri et quieſcere: loq et tacere: et alia huiuſmodi: in vtroq3. n. horū fert̄ voluntas ſub rōne boni. ℃ Ad tertiū dicēdum: q̄ illud qḋ nō eſt ens in rerum natura: accipitur vt ens in rōne: vnde negationes et priuationes entia dicuntur rationis: per quem etiam moduꝫ futura prout apprehenduntur ſunt entia: inquantuꝫ igitur ſunt huiuſmodi entia apprehenduntur ſub rōne boni: et ſic volūtas in ea tendit: vn̄ phs dicit in. v. ethicōꝝ q̄ carere malo habet rationem boni.

uenit ei qḋ intelligit̄: qm̄ nihil actu itelligitur niſi habeat hāc ꝯditōez. ſ. q̄ ē ī rōne ſeu itellu: q2 qd ſit illḋ eē. Accipi aūt vt ens in rōne ſcḋo mō cōuenit ei qḋ ſub aliq̄ entis rōne q̄ſi veſtituꝫ ꝯſiderat̄: ſicut cū nō admiſcere ſe rumoribꝰ cōſiderat̄ ſub rōne ſecuri: et ñ comedere ſub rōne ſani: et ſe nō peccaturuꝫ ſub ratiōe ſcri. In hac rn̄ſiōe ħ zᵒ mō ſumitur eē ens ī rōne: qm̄ ex eo q̄ negatiōes priuatiōes et futura ꝯſiderant̄ ſub aliq̄ entis et boni ratiōe appetuntur. Et ad hoc directe affert̄ auctoritas Ariſtote. q̄ carere malo ſub boni rōne eſt. Notanter aūt de priuationibus negationibus et futuris hoc dictuꝫ eſt: quoniam reliqua bona ſub entis rōne ſūt non ſolū in ratione ſed in rerum natura: ac ꝑ hoc nō ſunt hac diminutiua denominatione cōtenta. Iſta vero quia in rerum natura non habent entis rationeꝫ ſed in ratione tantuꝫ: habente tamē fundamentum in re equiuocum: iō entia in ratiōe dicta ſūt: et boni in eis rōneꝫ ſic ſaluari.

℃ Arti. II.

¶ Utrū voluntas ſit tm̄ finis: an eoꝝ q̄ ſunt ad finē. Arti. II.

Ad ſcd̄m ſic proceditur. Videtur ꝙ voluntas nō ſit eoꝝ que ſunt ad finē: ſed tm̄ finis. dicit .n. phs in .iij. ethic. ꝙ voluntas eſt finis: electio aūt eorū que ſunt ad finē. ¶ Preterea. Ad ea que ſunt diuerſa gn̄e: diuerſe potētie aīe ordinantur vt dicitur in .vj. ethi. ſꝫ finis ⁊ ea que ſunt ad finē ſunt in diuerſo genere boni. naꝫ finis: qui eſt bonū honeſtuꝫ vel delectabile: ē i gn̄e q̄litatis vl' actiōis aut paſſiōis. bonū āt qḋ dr̄ vtile qḋ ē ad finē ē i ad aliqd: vt dr̄ i prio ethi. g̊ ſi voluntas ē finis: nō erit eoꝝ q̄ ſūt ad finē. ¶ Preterea. Habitꝰ ꝓportionantur potētijs cū ſint eaꝝ pfectiōes: ſꝫ i habitibꝰ q dr̄r artes opatiue ad aliḋ ptinet finis ⁊ ad aliud qḋ eſt ad finē: ſicut ad gubernatorē ptinet vſus nauis: q ē finis eiꝰ: ad nauifactiuā vero ꝯſtructio nauis: q̄ eſt pp finē. g̊ cū voluntas ſit finis: nō erit eoꝝ q̄ ſunt ad finē. ¶ Sꝫ ꝯ ē: q: i rebꝰ nālibus p eādeꝫ potētiā aliqd ptranſit media ptingit ⁊ ad terminuꝫ. ſꝫ ea q̄ ſunt ad finē ſūt q̄dā media p q̄ puenitur ad finē ſicut ad terminū. g̊ ſi voluntas eſt finis: ipa ēt eſt eoꝝ que ſūt ad fineꝫ. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ voluntas qn̄qꝫ dr̄ ipſa potētia q̄ volumus: qn̄qꝫ āt ipſe voluntatis actꝰ: ſi g̊ loqmur de voluntate ſm ꝙ nominat potētiā: ſic ſe extendit ⁊ ad finē ⁊ ad ea q̄ ſūt ad finē. ad ea .n. ſe extēdit vnaq̄qꝫ potentia i qbꝰ inueniri pt quocūqꝫ mō rō ſui obti: ſicut viſus ſe extendit ad oia q̄cūqꝫ pticipāt q̄cunqꝫ mō colorē: rō āt boni qḋ ē obꝫ potētie voluntatis inuenitur n̄ ſolū i fine: ſꝫ ēt i his q̄ ſūt ad finē. Si āt loqmur ḋ voluntate ſꝫ ꝙ nominat ꝓprie actū: ſic ꝓprie loquēdo ē finis tm̄. ois .n. actꝰ denoiatꝰ a potētia noiat ſimplicē actū illiꝰ potētie: ſicut intelligere noiat ſimplicē actū itellectus. Simplr āt actꝰ potētie ē in id qḋ ē ſꝫ ſe obꝫ potētie: id āt qḋ ē pp ſe bonū ⁊ volitū eſt finis: vn̄ voluntas ꝓprie ē ipſiꝰ finis. Ea vero q̄ ſūt ad finē nō ſūt bona vl' volita pp ſeipa: ſꝫ ex ordine ad finē: vn̄ voluntas in ea nō fertur niſi q̄tenꝰ fertur in finē: vn̄ hoc ipꝫ qḋ i eis vult ē finis: ſicut ⁊ intelligere ꝓprie ē eoꝝ q̄ ſꝫ ſe cognoſcuntur .ſ. principioꝝ: eoꝝ āt q̄ cognoſcuntur p pricipia nō dr̄ eē itelligētia niſi iquatū in eis ipa principia ꝯſiderantur. Sic .n. ſe hꝫ finis i appetibilibꝰ: ſicut ſe hꝫ pricipiū i itelligibilibꝰ. vt dr̄ in .v. ethi. ¶ Ad primū g̊ dicēdū: ꝙ phs loqtur de voluntate ſꝫ qḋ ꝓprie noiat ſimplicē actū voluntatis: nō āt ſm ꝙ noiat potētiā. ¶ Ad ſcd̄m dicēdū: ꝙ ad ea q̄ ſūt diuſa gn̄e ex eq̄ ſe hn̄tia ordinantur diuſe potētie: ſicut ſonꝰ ⁊ color ſūt diuſa gn̄a ſenſibiliū ad q̄ ordinantur auditꝰ ⁊ viſus. Sed vtile ⁊ hōeſtū n̄ ex equo ſe hn̄t: ſꝫ ſicut qḋ ē ſꝫ ſe: ⁊ ſm alterū: hꝰ āt ſp referuntur ad eādē potētiā ſicut p potētiā viſiuā ſentitur ⁊ color ⁊ lux per quā color videtur. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ nō q̄cqd diuerſificat habitū: diuerſificat potētiā: habitꝰ .n. ſūt q̄daꝫ determinationes potētiarū ad aliquos ſpāles actus. ⁊ tn̄ quelibet ars opatiua cōſiderat ⁊ finē: ⁊ id qḋ eſt ad finē. nā ars gubernatoris ꝯſiderat qdē finem: vt quē opatur: ⁊ id aūt qḋ ē ad finē vt qḋ iperat. ⁊ ecōuerſo vero nauificatiua ꝯſiderat id qḋ ē ad finē: vt qḋ operatur: id vero qḋ eſt finis: vt ad qḋ ordinat id qḋ opatur: ⁊ iterū in vnaquaqꝫ arte opatiua eſt ⁊ aliqs finis ꝓpriꝰ. ⁊ aliqd qḋ ē ad finē qḋ ꝓprie ad illā artē ptinet.

¶ Utrū voluntas ſi ē eoꝝ q̄ ſūt ad finē vno actu moueat i finē ⁊ i

¶ Articu. II. In articulo 2° eiuſdē q. dubiū occurrit ḋ titulo qḋ ſcꝫ ſi ſignificat in hoc titulo ly voluntas. Si ſumitur p ipa pō volitiua: ex ꝓpoᵐ eſt: vt pꝫ ex pn̄° qōnis vbi ꝓpoᵐ ē ꝙ ḋ actu voluntatis q ē velle tractādū ē. Si ſumitur p volitiōe vt i riſiōe ad pᵐ argᵐ in p art° declat lr̄a: obſtāt 2ᵐ argᵐ ⁊ 3ᵐ ⁊ argᵐ: in oppoᵐ: ⁊ diſtō poſita in pn̄c° corpis articuli huiꝰ. hī .n. oia ḋ poᵃ qua volumus loquuntur. Si ſumitur vt p vtraqꝫ .ſ. poᵃ ⁊ volitōe obſtat equocatio: voluntas .n. equocū eſt ad poᵗᵐ ⁊ opōnem.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ pris titulus ſicut ⁊ pcedēs itelligitur de voluntate pro volitione: ⁊ ꝙ taꝫ argumētuꝫ 2ᵐ q̄ꝫ 3ᵐ arguit cōtra hūc ſenſuꝫ: ſed per locum a fortiori. ſi .n. finis ⁊ ea que ſunt ad finem exigunt diuerſas potētias ſequitur ꝙ exigūt diuerſos actꝰ: vt patꝫ. Ratio autē in oppoſitum: ⁊ diſtinctio in corpore articuli allate ſunt: ⁊ propter materiaꝫ rationabilr (vt dictuꝫ eſt) tactā in pdictis duobus argumentiſ: ⁊ propter pfectiōeꝫ doctrine: ⁊ pp ꝓximitatē iter pmuꝫ ſimpliceqꝫ voluntatis actuꝫ .ſ. velle ⁊ potētiam volitiuā: pp qḋ cōi noie vocantur voluntas nō equiuoce: ſed per prius ⁊ poſterius. Et hec eadē ꝓpingtas fuit ēt (iudicio meo) rō ⁊ ſcdi ⁊ tertij argumentorū. Cōſiſtit āt cognatio hec i cōione obti vt in lr̄a dr̄: ⁊ nūc nūc declabitur.

¶ In cōpore articuli eiuſdem dubium occurrit ḋ aſſignata cōione obti reſpectu potētie ⁊ actꝰ eius ſimplicis: q̄ ſcꝫ eſt dr̄ia inter obꝫ poᵉ ⁊ ſm ſe obiectū poᵉ: dr̄ .n. in lr̄a ꝙ ꝓpriū obm ſimplicis actus poᵉ eſt id qḋ eſt ſꝫ ſe obiectuꝫ poᵉ: aut .n. ly ſm ſe diſtinguitur ꝯ ſm accn̄s: aut ꝯ ſꝫ aliud: quocūqꝫ āt mō ſumatur eq̄le: imo ideꝫ oio erit ꝓpriuꝫ obꝫ poᵉ ⁊ ꝓpriū obm ſimplicis actꝰ: qḋ ē ꝯ litteraꝫ volenteꝫ potentiaꝫ extēdere ſe ad propriū obm actꝰ ſimplicis: ⁊ obiectū actus nō ſimplicis: pbatur ſequela: q: tā obꝫ p accn̄s q̄ꝫ obꝫ p aliud ex formalē rōnem per ſe obi potētie eſt.

¶ Ad hoc breuiter dr̄ ꝙ hic ſumitur ſꝫ ſe vt diſtinguitur ꝯ per

aliud nō q̄uolʒ ſʒ īfra latitudinē pſcitatis: ita q̄ ſm ſe ſu‑
mit̄ p p ſe p̄ ⁊ opponit̄ ei qđ eſt p ſe z°. Sicut dicimus q̄
hr̄e tactū ɔuēit aīali p ſe p̄: homini vō p aliud .i. p ſe z°: qꝛ
pp aīal. Cōſtat āt q̄ p ſe z° nō egredit̄ latitudinē p ſe ade
q̄ti obti. vñ in ꝓpoſito qꝛ bonū i ſua cōitate eſt obm po‑
volitiue: ⁊ bo‑
nū ē cōe ad bo
nuʒ p ſe p̊ .i. fi‑
neʒ: puta bone
ſtū vel delecta
bile: ⁊ ad bonū
p ſe z° .i. id qđ
ē ad finē puta
vtile obm ſim
plicis act⁹ hui⁹
po‑ ifert̄ q̄ eſt
ſm ſe obʒ .i. fi‑
nis: q ſol⁹ ama
tur nō pp aliđ:
❡ Circa pbōnē
excluſiue ɔclu
ſionis in corpe
eiuſdē articuli
dubiū occurrit
zᶜ. Primo qꝛ
mediuʒ ɔ̄riat̄
ɔ̄ni. Eſt .n. me‑
diū: q̄ ea q̄ ſūt
ad finē nō ſūt
bona vel voli‑
ta niſi pp finē.
Ex hoc arguit̄
ſic. Act⁹ q fert̄
in ea q̄ ſunt ad
finē ſm omnē
rōnē appetibi‑
litatis eoꝝ mō
ē negādus fer‑
ri in ea q̄ ſunt
ad finē: ſed vo
litio eſt hꝰ ſm
lr̄aʒ: qꝛ fert̄ in
illa rōne finis:
⁊ illa non ſunt
appetibilia ni‑
ſi ratiōe finis.
z^m dubiū eſt:
qꝛ ſi volitio fer
tur i ea q̄ ſunt
ad finē inquā‑
tum in eis fi‑
nem vult voli
tio erit ideʒ qđ
electio: q̄m ele
ctio non eſt co‑
rū q̄ ſunt ad fi
nē niſi ꝑpter fi
neʒ. Infirmus
.n. eligit potionem amarā nō niſi ſub rōne ſani: ⁊ eodem
modo vult eandem inq̄tū ſani rōnē ſapit.
❡ Ad hoꝝ euidentiā ſcito q̄ ſicut (q̄tū ad ꝓpo^m ſpectat)
pncı^a zᶜ ſe hn̄t ad ɔ̄nē .ſ. ſm habitudinē ſignatā p ly pp: ⁊
ſignatā p ly in. nā pp pncipia ſciunt̄ ɔ̄nes in demr̄atione.
Et in ɔ̄nib⁹ euidēter reſolutis relucēt ac vīr pncipia. Et
p̊^m qdeʒ ɔſiſtit in actu ſcie. z^m vō in actu itellus q eſt ha
bitus pncipioꝝ. Sic ꝓpoꝛtiōabilr̄ finis zᶜ .ſ. ſm pdictas

ea q̄ ſūt ad finē. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ eodeʒ actu volūtas ferat̄ in finē: ⁊ in id qđ eſt ad finē q: ſm phm: vbi ē vnū pp alterū: ibi ē vnū tm̄: ſʒ volūtas nō vult id qđ ē ad finē: niſi ꝑpter finem. ergo eodē actu mouet̄ in vtrūq̄. ❡ Preterea. Finis eſt ratio volēdi ea que ſunt ad finē: ſicut lumē eſt ratio viſionis coloꝝ: ſed eodē actu videt̄ lumen ⁊ coloꝛ. ergo idem eſt motus volūtatis: quo vult finem: ⁊ ea que ſunt ad finem. ❡ Preterea. Idē nūero motus naturalis ē qui per media tendit ad vltimum: ſed ea que ſunt ad finē cōparant̄ ad fineʒ ſicut media ad vltimum. ergo idē motus voluntatis eſt quo volūtas fert̄ in finem: ⁊ in ea que ſunt ad finē. ❡ Sed ɔtra act⁹ diuerſificant̄ ſm obiecta: ſed diuerſe ſpecies boni ſunt finis. ⁊ id qđ ē ad fineʒ: qđ dr̄ vtile: ergo non eodeʒ actu voluntas fert̄ in vtrūq̄. ❡ Rn̄deo dōm: q̄ cuʒ finis ſit ſm ſe volitus: id aūt qđ eſt ad finem inquātū hmōi nō ſit volitū niſi pp finem: manifeſtuʒ eſt q̄ volūtas poteſt ferri in finē. inquātum hmōi ſine hoc q̄ feratur in ea que ſunt ad fineʒ: ſed in ea que ſunt ad finē inquātū hmōi non pōt ferri niſi ferat̄ in ipm finem: ſic ergo volūtas in ipm fineʒ duplr̄ fert̄ vno mō abſolute ſm ſe: alio modo ſicut in rōne volēdi ea que ſunt ad fineʒ. Manifeſtū eſt ergo q̄ vnus ⁊ idē motus voluntatis ē quo fert̄ in finē hʒ q̄ ē rō volēdi ea q̄ ſunt ad fineʒ: ⁊ in ipſa q̄ ſunt ad finē. Sed alius act⁹ ē quo fert̄ in ipm finē abſolute: ⁊ q̄nq̄ p̄cedit tēpoꝛe. ſicē cū aliq̄s pꝛīo vult ſanitateʒ ⁊ poſtea d̄liberās quo modo poſſit ſanari: vult ɔducere medicū vt ſanet̄: ſic ēt ⁊ circa itellectū accidit. nā pꝛimo aliquis intelligit ipſa pꝛincipia ſm ſe: poſtmodū aūt intelligit ea in ipſis concluſionibus ſm q̄ aſſentit concluſionibus pꝛopter pꝛincipia. ❡ Ad pꝛimuʒ ergo dicendum: q̄ ratio illa procedit ſm q̄ volūtas fert̄ in finē: vt eſt ratio volēdi ea que ſunt ad finem. ❡ Ad ſcđm dicendum: q̄ quandocūq̄ videtur coloꝛ eodem actu videtur lumen: pōt tamen videri lumen ſine hoc q̄ videat̄ coloꝛ: ⁊ ſimiliter q̄ñcunq̄ quis vult ea que ſunt ad finem vult eodeʒ actu finē: nō tamē econuerſo. ❡ Ad tertium dōm: q̄ in executione operis ea que ſunt ad finem habent ſe vt media: ⁊ finis vt terminus. vñ ſicut motus naturalis interduʒ ſiſtit in medio: ⁊ non pertingit ad terminū: ita quādoq̄ operat̄ aliquis id qđ eſt ad finē: ⁊ tm̄ nō cōſequit̄ finē. ſed in volendo eſt econuerſo. nā volūtas per

duas habitudines ſe hʒ ad id qđ eſt ad finē. Eſt .n. pp quē
appetit̄ qđ ē ad finē: ⁊ appetit̄ in ipſo qđ eſt ad finē. Et p̊^m
qdē .ſ. appe^re qđ ē ad finē pp finē ad electōeʒ ſpectat. z^m
vō .ſ. appetere in eo qđ ē ad finē ipm finē ad volitōeʒ ptī
net. vñ appetere medicinā pp ſanitatē electōis ē: appetere
āt i oblata me‑
dicia ſanitateʒ
ſimplicis voli‑
tiōis eſt. Acci‑
dit autē h̄ act⁹
volitōis: q̄ñ in
eo qđ ē ad finē
clare relucens
deſideratus fi‑
nis offert̄. Et
ex h̄ pʒ rn̄ſio ad
dubia. Naʒ ad
p̊^m dr̄: q̄ recte
negat̄ a volitio
ne q̄ ſit circa
ea q̄ ſunt ad fi‑
nē: qꝛ nō fert̄ i
ea eo mō quo
ſunt ad finē: ſʒ
ſimplr̄: vt ē dī‑
ctū. vñ ꝓpō il‑
la maioꝛ: act⁹ q
fert̄ ſm omnē
rōnem ⁊c. eget
additiōe .ſ. ⁊ oī
mō quo ſūt ap
petibilia: ⁊ tūc
falſa ē minoꝛ.
Ad z^m vō iam
ichoatiue patʒ
rn̄ſio. Ampli⁹
aūt patebit cū
de electiōe tra
ctabitur.
❡ Articu. III.
Circa ti‑
tu‑
lū
tertij articuli e
iuſdeʒ 8ᵉ .q. du
biuʒ occurrit.
An .ſ. queratur
hic de ipſa vo‑
litione: aut vlr̄
de actu volun
tatis. Si dō vo‑
lūtate ſola. va‑
na eſt qđ. Naʒ
in precedēti ar
ticulo determi
nauit autoꝛ q̄
volitio ē finis tm̄. Si .n. volitio nō ē eoꝝ q̄ ſūt ad finē fru
ſtra q̄rit̄ de ipſa an ſit vna vel plēs re^u eoꝝ q̄ ſunt ad finē
⁊ in finē. Si de oī actu volūtati ::ex̄ limites ꝓpoſiti ē: qꝛ
h̄ de volitōe qđ ē: ⁊ h̄ q̄ſitū articulus h⁹ q̄ōnis eſſe dʒ.
❡ Ad h̄ breuiter dr̄ zᶜ. Pꝛio q̄ volitio ⁊ habet rōnē voli‑
tionis ⁊ hʒ rōnem motus voluntatis in finē. Et lʒ inquā‑
tum volitio eſt excluſa ſit ab his que ſunt ad finē: inquā‑
tum tamē eſt motus voluntatis in finem nō excludit̄ ab
his que

his que ſunt ad finē: ⁊ propterea queſitū eſt hic vtrū motus voluntatis in finē ⁊ in id qđ eſt ad finē ſit vnus numero vel nō: ⁊ lȝ eſſe motuȝ volūtatis in finem ſit cōmune volitioni ⁊ pluribus alijs actibus voluntatis: qꝛ tamē volitio eſt primus mot⁹ voluntatis in finē idcirco qđ de eodem vel diuerſo in motu volūtatis in finē ad q̄ōnē de ꝑ motu ſpectat 2° ⁊ q̄ſi in ideȝ redit dr̄ ꝙ qꝛ preſens articulus nō eſt de aliq̄ vno actu ſȝ ꝺ vnitate vl ꝑlalit͞ actuū reſpcū hoꝝ oboꝝ .ſ. finis ⁊ ei⁹ qđ eſt ad finē: merito locut⁹ eſt in .q. de ꝑ actu. Cuius proꝑpriū obȝ ē finis: ⁊ po^am^ ꝑ ducat ad finē.

finem deuenit ad volēduȝ ea que ſunt ad finē. ſicut ⁊ intellectus deuenit in ꝯcluſiōes ꝑ principia q̄ media dn̄r. vn̄ intellectus aliq̄n itelligit mediū ⁊ ex eo ꝓcedit ad cōcluſionē: ⁊ ſimiliter volūtas aliq̄n vult finē: ⁊ tn̄ nō ꝓcedit ad volendum id qđ eſt ad fineȝ. ¶ Ad

¶ Arti. III.

Circa doctrinā huius tertij articuli ꝓ q̄to dr̄ ꝙ qn̄ voluntas mouet̄ in id qđ eſt ad finem inquātū h̄ꝫ: mouet̄ quoqȝ neceſſario eodem motu in finē: occurrit dubiū ex Gregorio de Arimino in ꝑ ſniaꝝ. diſtin. ꝑ°. q. ꝑ^a^. arti. 2. Ex triplici ſiqdē capite arguit: ⁊ dicit oppo^m^. Primo ex eo ꝙ volitio finis eſt cā volitiōis eius qđ eſt ad finē. Idē .n. nō eſt cā ſui ipſi⁹. Et ꝯfirmat̄ qꝛ cū dr̄ ꝙ volo medicinā ꝑꝑ ſanitatē: deſignat̄ ꝙ volo medicinā ꝑꝑ volitaȝ ſanitatē. Et ꝯfirmat̄ qꝛ ſicut ꝯ nota eſt ꝑꝑ ꝑncipia: ita id qđ eſt ad finē eſt volitū ꝑꝑ fineȝ: ſed ibi notitia eſt cā notitie: vt pȝ ꝑmo poſterio. g͂ h̄ volitio fit a volitiōe. 2° ducēdo ad inconueniens: qꝛ ſequeret̄ ꝙ appetēs ꝑꝑ finē ſemꝑ actu appeteret fineȝ: qđ pȝ eſſe falſum: tum qn̄ ſunt multi fines ſubordinati de q̄bus actualr̄ appetēs nō cogitat: tum qn̄ actualis de fine cogitatio deſinit: vt in orante deū in ꝑncipio in ipm̄ moto: deinde ꝯtinuante oꝛ̄onem abſqȝ actuali cogitatiōe de deo. 3° ducendo q̄qȝ ad incōueniēs: qꝛ ſequeret̄ ꝙ idē actus voluntatis eēt ſimul volitio ⁊ nolitio: vt pȝ quū qs odit pctm̄ ꝑꝑ deum. ſi .n. eſt vnus actus erit ſimul velle deū vt finē ⁊ nolle pctm̄ vt repugnās fini.

¶ Ad hoꝝ euidentiā. Scito ꝑ° ꝙ finis ⁊ id qđ eſt ad finē: ⁊ ſilr̄ ꝯ ⁊ ꝑn^m^ 2^r^ accipi pn̄t. ꝑ° ſm ſe: ⁊ ſic nō ſunt ad pn̄s ꝓpoſitū. nihil .n. refert ad ꝓpoſitū an inter ſe hec ſe habeāt vt cā ⁊ cātum an ex̄. Alio g͂ mō ſumunt̄ vt volita vel cognita a nobis. Et ſic de eis eſt pn̄s ſmo: ⁊ vertit̄ in dubiū: an quū volitū eſt aliqd ꝑꝑ aliud vt finē: eadem numero volitio ſit circa vtrūqȝ: an ſint due ſimul volitōes: quarū vna eſt rō alteri⁹: ⁊ ſile eſt quū cognoſcit̄ ꝯ ꝑꝑ ꝑncipia: an .ſ. ſint due cognitiōes quaꝝ vna eſt cā alteri⁹: an vna circa vtraqȝ. Scito 2° ꝙ iudiciū de hac q̄ōne oīno ꝯ̄trū profert̄ ab his q hec ꝯſiderant per modū reꝝ nālium: alijs cenſentib⁹ eſſe oīno vnū motū: alijs oīno diſtinctos. Qui .n. examināt rē hanc per modū nālis motus: ⁊ vidēt ꝙ motus volūtatis in eo qđ eſt ad finē vt ſic hȝ ꝓ vno ⁊ eodeȝ termino vtrūqȝ diuerſimode: qꝛ id qđ eſt ad finē vt mālē: ⁊ finē vt formale: iudicāt ꝯn̄ter ꝙ h̄ mot⁹ eſt oīno vn⁹: ſicut viſus coloris ⁊ luminis: ⁊ ſile eſt in ꝯne ⁊ ꝑnci°. Qui vero reȝ hanc per modū nālium cāꝝ examināt: ⁊ vident ꝙ ꝯ nō aliter cognoſcit̄ ꝑꝑ ꝑncipiū niſi qꝛ cognoſcat̄ per ꝑncipiū cognitū. Omnis .n. doctrina ⁊ diſciplina ex ꝑexiſte ſit cognitiōe. Et ſilr̄ ꝙ id qđ eſt ad finē nō amat̄ alr̄ ꝑꝑ finem: niſi qꝛ amat̄ ꝑꝑ finē volitū. Concludunt attenta diſtinctiōe cauſe ⁊ cāti oīmodā coꝝ diſtinctiōeȝ. Diuus aūt Thomas media via inceſſit: ⁊ poſuit motum voluntatis in eo qđ eſt ad finē ꝑꝑ finem eſſe vnū q̄deȝ numero: pluralitatem vero formaleȝ in eo. vidit .n. ꝙ aīa nr̄a 3^r^ ſe hȝ ad oba .ſ. hitualr̄: actualr̄ ⁊ v̓tualr̄. Et ꝙ iter motū volūtatis in aliqd hitualr̄ ⁊ actualr̄ medi⁹ eſt mot⁹ volūtatis in illđ v̓tualr̄: ⁊ ſile ē i itel^u^. Cū .n. habēs charitateȝ peccat venialr̄ hitualr̄ q̄dē diligit deū: ſȝ nō actualr̄ vt pȝ: nec v̓tualr̄: qꝛ pctm̄ nō ē dirigibile in deuȝ. Cū āt hn̄s charitatem ambulat vel ꝑdicat: ⁊ q̄cq̄d aliud ſi mali fac̄: q̄uis de deo nō cogitet actualr̄: act⁹ tn̄ ille nō ſolū talis v̓tutis ē ſȝ charitatis: ⁊ volūtas tūc v̓tualr̄ fert̄ in deū: ⁊ nō ſolū hitualr̄ qđ ꝯuenit dormiēti ⁊ peccāti venialiter. Et ſic vnico actu numero volūtas fert̄ in ꝑꝑ finē ⁊ in ipm̄ finē: ⁊ ſic ſaluat̄ idētitas numeralis mot⁹ ⁊ diſtinctio cauſaꝝ quodāmodo: duȝ vn⁹ eſt actus numeroſitate ſubi: ⁊ plures nūeroſitate forme. Et ex his facile rn̄detur ad oba. Ad ꝑ^m^ q̄dē dr̄ ꝙ finis ⁊ id qđ eſt ad finem vt volita 2^r^ ſe hn̄t. Primo formalr̄ ⁊ ſeorſuȝ ſm ſe: ⁊ ſic diuerſis volitiōib⁹ amant̄: ⁊ vna eſt cā alterius. Scđo vt vnū virtualiter claudit̄ in alio: ⁊ ſic vnica volitiōe ſubo amant̄: ⁊ eodē mō dr̄ ad ꝯfirmatōes. Eſt .n. hoc volitū ꝓpter illud volitū v̓tualiter ꝑticipatū in hoc. Et ꝯclo nota ꝓpter ꝑncipia v̓tualiter participata in ꝯclōne. Sic .n. ad min⁹ occurrunt vt rō videndi ꝯclōneȝ: ⁊ ſilr̄ vt rō amandi qđ eſt ad finem. Dico aūt ad minus: qꝛ nihil ꝓhibet etiaȝ actualiter vnico actu tendere in elemoſynam ꝑꝑ deū: in illā vt mām in hoc vt formā: ſicut vnica viſio corporalis tendit in colorē ⁊ lumē. Ea nāqȝ que ſunt ad fineȝ cōparant̄ ad finē vt materia ad formam: vt pȝ ex ſupradictis in q̄ōne quinta. Et ſcito ꝙ in hꝭ que vnico actu ad vtrūqȝ terminant̄ ly ꝓpter nō dicit cauſam volitionis ſed voliti: dicit enīȝ cauſam quare illud materiale terminat actū volendi: ⁊ nō dicit aliā volitionē cāntem iſtā niſi v̓tualiter: ⁊ ſimile eſt in intellectu. Ad 2^am^ quoqȝ pȝ q̄d dōm: ꝙ .ſ. ſemper appetēs qđ eſt ad finē appetit finē nō habitualiter ſȝ actualiter: vt extēdit ſe ad actualiter ⁊ v̓tualiter. Eſt enīȝ v̓tualiter vti aliquo infra latitudineȝ actualis vſus: alioquin nūq̄ȝ iplerer̄ illud preceptū: omnia in gloriā dei facite ⁊c̄. facere .n. actualiter oꝑari importat. Ad 3^m^ dr̄ ꝙ nolle in hoc differt a nō velle ꝙ hoc eſt negatio actus. Illud vero eſt act⁹ negatiu⁹ .i. velle nō: oīs aūt actus negatiu⁹ appetitus claudit in ſe v̓tualiter ſeu ꝑticipatiue actuȝ poſitiuum ſui ꝑncipiū ⁊ radicē. Odiū .n. fuga: ⁊ triſtitia amorē claudūt in ſe oppoſitoꝝ: vt de ſe pȝ. vn̄ nullū incōueniēs eſt vnū actū numero numeroſitate ſubi eſſe velle ⁊ nolle reſpcū diuerſoꝝ: odiū .n. peccati ꝓpter deū eſt: ⁊ act⁹ charitatis reſpcū dei: ⁊ refutationis reſpcū pcti. At ſi qs dixerit ꝙ aduerſarij hec oīa ꝯcederent. Sed ipſi ipugnāt quo ad actualē volitionē vtriuſqȝ ⁊c̄. dicit̄ eis ꝙ diſcāt ſcribere cum impugnāt opiōnes: ⁊ cognoſcāt ſe errare: qꝛ nō diſtinxerūt niſi actualr̄ ⁊ habitualiter: omittētes v̓tualiter: ⁊ nō vidētes ꝙ actu fert̄ in aliqd q actū facit v̓tualiter in illud. Et hec ſint h̄ dicta ꝓ luce motus volūtatis in eo qđ ad finē ꝓpter finē: quāuis magis forte ſpectēt ad .q. duodecimā articu. 4. vbi de intentiōe diſputabit̄.

Illud vero qđ in cōtrariū obijcitur patet ſolutio per ea que ſupradicta ſunt. nā vtile ⁊ honeſtum non ſunt ſpecies boni ex equo diuiſe: ſed ſe habent ſicut propter ſe ⁊ propter alterum: vnde actus volūtatis in vnum poteſt ferri ſine hoc ꝙ ferat̄ in alteꝝ: ſȝ nō ecōuerſo.

Circa titulū 9ᵉ .q. aduerte nouitie ꝙ qꝛ idē ē act⁹ poᵉ ⁊ id ī qđ poᵃ reducit̄ a ſuo motiuo: cū mouere nihil aliđ ſit ꝙ̄ reducere de poᵃ ad actū. Iđ ad pn̄tem tractatū de actib⁹ volūtatis ſpectat diſſerere de motiuo volūtatꝭ .i. poᵉ volitiue. Hoc enī nihil aliđ ē ꝙ̄ diſſerere de cā act⁹ ipſi⁹ voluntatis. Rurſus qꝛ nūc tractat̄ đ p actu voluntatis .ſ. de voliᵗiōe: iđ nūc inueſtiganda eſt cā actuū volūtatis: qđ fit q̄rendo a q̄ poᵃ volitiua moueat̄ .i. reducat̄ ad actum.

¶ Articulus. I.

Circa articuli pmi qōis 9ᵉ corpis pꝛⁱᵐᵐ ptē: duᵐ occurrit n̄ diſſimulandū: vbi autor diſtictionē ponit ꝙ 2ᵃ aliq̄ vis aīe ē ī poᵃ ad diuerſa. vno mō q̄ᵗᵐ ad agere vł nō agere. alio° q̄ᵗᵐ ad agere h̄ vel illđ. Et ſubdit ꝙ eget motore q̄ᵗū ad duo: et ꝙ alteꝝ hoꝝ .ſ. pᵐᵐ ſe tꝫ ex pte ſubi. 2ᵐ v̄o ex pte obi. Eſt nāq3 h̄ dubiū: qꝛ lꝫ veꝝ ſit: ⁊ ex pceſſu lr̄e pbet̄: ꝙ id qđ ē ī poᵃ ad illa duo egeat motore q̄ ad duo: nō tñ ē pbatuꝫ: nec veꝝ ꝙ egeat duob⁹ motorib⁹. Altero ex pte ſubi: altero ex pte obi. ſiqdē expiētia: auctē: ⁊ rōne h̄ ꝯuicit̄. Expimur .n. ꝙ aq̄ q̄ eſt in poᵃ ad pati ⁊ nō pati: ⁊ ad pati h̄ vel illud: puta raritatē vel dēſitatē eget motore a q̄ ⁊ patiat̄: ⁊ patiat̄ hoc: puta raritatē. Ab eodē tñ agente rarefactiuo .ſ. vtrūq3 hꝫ: ⁊ ſilr̄ ē in alijs nālib⁹. Ariſtoteles q̄q3 in 2° đ aīa: māifeſte vult ꝙ ſenſitiui 2ᵃ mutatio fit ab obō. Et cōſtat ꝙ 2ᵃ mutatio ſenſitiui eſt qñ viſus reducit̄ de poᵃ ad actū 2ᵐ. In q̄ reductiōe viſus ⁊ fit vidēs: ⁊ fit vidēs h̄: puta albū obm: nō ḡ viſus eget duplici motore. Altero ad h̄ ꝙ videat: ⁊ altero ad h̄ ꝙ videat albū. Suffragari demū rōnē pꝫ ex eo ꝙ poᵃ vnica vnicū adequatū actū r̄ndentē vnico adequato motori exigit: aliogn non eſſet inter hec tria adequatio: nō ḡ eget vna poᵃ duob⁹ motorib⁹ e regione diuerſis q̄les ſunt ex pte obi: ⁊ ex parte ſubi.

¶ Ad h̄ breuiter dōm ē: ꝙ hō dubiū pcedit ex malo itellectu diſtīōnis facte in lr̄a. Ad cui⁹ euidētiā ſcito ꝙ poᵉ ſunt duplicis ordis. Quedā ſūt q̄ ſolo ppo actu exercent̄: q̄dā v̄o in qb⁹ exercitiū ppꝛij act⁹ diſtiguit̄ ab actu ipſo. In pͦ ordine ſunt oēs poᵉ nāles ⁊ aīales q̄ten⁹ ſupiori impio nō ſubſunt. In 2° ordine ſūt oēs poᵉ qb⁹ vtimur cū volum⁹. Potētie pmi ordis ab eodē motore hn̄t operi: ⁊ opari h̄. Potētie v̄o ſcđi ordis ab alio motore hn̄t vſum: ⁊ ab alio hn̄t actū ſpecificū: qꝛ vſus aliud eſt ab actu ſpecificato. vn̄ diſtīō poſita in lr̄a p ly exercitiū act⁹: intelligit vſuꝫ ppe dictū q ē act⁹ voluntatis: vt pncipij pmi: aliaꝝ v̄o poᵃᵉ vt exequētiuꝫ: ita ꝙ lr̄a p eē ī potētia ad agere ⁊ nō agere non intēdit poᵃᵐ ad ipꝫ ſuū agere ⁊ nō agere ſꝫ ſe ipſa: ſꝫ poᵃᵐ ad agere ⁊ nō agere ſm ꝙ ſubſunt vſui. Potentia eniꝫ viſiua: vt ab vno exēplo diſcas oēs: ſi r̄feratur ad videre ⁊ nō videre vt ſic: ⁊ videre h̄ puta albū vel nigꝝ ab eodem motore: puta albo reducitur ⁊ in actuꝫ vidēdi: ⁊ in actū vidēdi albuꝫ. Et hoc ē cōparare poᵃᵐ ad ſuuꝫ actū ⁊ obꝫ ſm ſe. Si aūt referat̄ ad videre: et videre vt ſubſunt vſui: ſic cū vſu ſit act⁹ poᵉ viſiue nō ſm ſe: ſꝫ vt exequētis voluntatē pncipiantē vſuꝫ: ſic alio eget motore ad h̄ ꝙ reducat̄ in actū vſus: ⁊ alio ad h̄ vt reducat̄ in actū ſue ppe ſpēi: ⁊ hic eſt ſenſus verus h⁹ diſtōnis et lr̄e ⁊ itent⁹: verus qdē: qꝛ vt iferi⁹ patebit: vti ē act⁹ voluntatis: vt impātis: ⁊ reliquaꝝ viriū vt exequētiū. Et ꝯſtat ꝙ oēs poᵉ aīe applicant̄ a volūtate ad ſuos act⁹: qđ nihil aliud ē ꝙ̄ exercitiū act⁹: ⁊ vti ſeu vſus illaꝝ. Cōſonāt oia huic v̄o: qm̄ obōnes in oppoᵐ nihil militāt ꝯ iſtū ſenſuꝫ. Prima .n. obiectio logᵗ̄ de potētijs pmi ordis. 2ᵃ de potentijs relatis ad ſuos act⁹ ſm ſe non ſm ꝙ ſubſunt vſui. 3ᵃ q̄q3 de potētijs ⁊ actib⁹ ⁊ actiuis ſm ſe logᵗ̄. Stat enī ꝙ vnica potētia ſm ſe egeat vno motore: ⁊ vt ſubeſt alteri egeat alio: vt pꝫ. Qꝫ aūt h̄ ſit intentū in lr̄a pꝫ ēt ex v̄bo lr̄e: vbi dr̄ q̄ᵗū ad exercitiū vel vſum act⁹. Et iferi⁹ in qōne de vti aptiſſime exꝑmit̄ ꝙ vti nihil aliud ē ꝙ̄ applicatio poᵃᵉ ad ſua opa. Cōſtat .n. ꝙ p exercitiū act⁹ h̄ nihil aᵒ itelligit̄ niſi applicatio poᵉ ad ſuam opōnē agere .ſ. vel nō agere. Et ſic māife⁹ ſoluat̄ ꝙ h̄ ē ex pte ſubi ⁊ illud obi ⁊c̄. Et ſi Scot⁹ cū ceteris quos refert in 2° ſniaꝝ .di. 42. q. pᵃ tractādo modū q̄ cogitatio ſubeſt volūtati aduertiſſꝫ ad h̄ .ſ. ꝙ nō ſubeſt niſi vt ſubeſt actui volūtatis q eſt vti: vł

¶ De motiuo voluntatis.

¶ Qō. IX.

Deinde ꝯſiderādū eſt de motiuo volūtatꝭ. ¶ Et circa h̄ q̄runt̄ ſex. Primo vtruꝫ volūtas moueat̄ ab itellū. Scđo vtrū moueat̄ ab appetitu ſenſitiuo. Tertio vtꝝ volūtas moueat ſeipām. Quarto vtꝝ moueat̄ ab aliquo exteriori principio. Quīto vtꝝ moueat̄ a corpore celeſti. Sexto vtrum volūtas moueat̄ a ſolo deo: ſicut ab exteriori principio.

¶ Utrum volūtas moueat̄ ab intellectu. Articulus. I.

Ad primū ſic pcedit̄. Videt̄ ꝙ volūtas nō moueat̄ ab itellū. dicit .n. Aug. ſup illud pſal̄. Cōcupiuit aīa mea deſiderare iuſtificatiōes tuas: puolat itellꝰ: ſeqᵗ̄ tardus aut nullus effect⁹: ſcim⁹ bonū: nec delectat agere. h̄ āt nō eēt ſi volūtas ab itellū moueret̄. qꝛ motus mobilis ſeqᵗ̄ motionē mouētis. ḡ itellꝰ nō mouet volūtateꝫ. ¶ Preterea. Intellect⁹ ſe hꝫ ad volūtatē vt demr̄ans appetibile: ſicut imagiatio demonſtrat appetibile appetitui ſēſitiuo: ſꝫ imagiatio dm̄r̄ans appetibile nō mouet appetitū ſenſitiuū: imo qñq3 ita nos habem⁹ ad ea q̄ imaginamur: ſicut ad ea q̄ ī pictura nobis oñduntur: ex qb⁹ nō mouemur: vt dr̄ in li. de aīa: ḡ neq3 ēt itellꝰ mouet volūtatem. ¶ Preterea. Idē reſpectu euīſdē nō ē mouēs ⁊ motū: ſꝫ volūtas mouet intellectū: itelligim⁹ .n. qñ volumus. ḡ itellꝰ nō mouet volūtatē. ¶ Sed ꝯ eſt qđ phs dicit in .iij. de aīa: ꝙ appetibile intellectiuū ē mouens nō motū: volūtas autē ē mouēs motū. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ intm̄ aliqd idiget moueri ab aliquo: iquātuꝫ ē in potētia ad plura. oꝫ .n. vt id qđ eſt in potētia reducat̄ in actū p aliqd qđ eſt actu. ⁊ h̄ ē mouere: duplr̄ āt aliqua vis

aie inueniť eſſe in potētia ad diuerſa. Uno mō quātū ad agere vel nō agere. Alio mō quātū ad agere hoc vel illud. ſicut viſus qñqȝ videt actu: ⁊ qñqȝ nō videt: ⁊ qñqȝ videt albū: ⁊ qñqȝ videt nigrū. Indiget igr̄ mouente q̃tū ad duo. ſ. q̃tuȝ ad exercitiuȝ vel vſum act⁹: ⁊ q̃tū ad determinationeȝ act⁹: quoꝝ primuȝ eſt ex pte ſubti: qḋ qñqȝ inueniť agens qñqȝ nō agens: aliud aūt eſt ex pte obiecti ſm ꝙ ſpecificať act⁹: motio āt ipſius ſubi eſt ex agēte aliquo: ⁊ cū oē agens agat pp finē: vt ſupra oſtēſum eſt: principiuȝ hui⁹ motionis eſt ex fine: ⁊ inde eſt ꝙ ars ad q̄ȝ pertinet finis mouet ſuo imperio artem ad quam pertinet id quod eſt ad finē. ſicut gubernatoria ars imperat nauifactiue: vt i ſcđo phyſi. diciť: bonum aūt in cōi qḋ hȝ rōnē finis eſt obm volūtatis. ⁊ iō ex hac parte voluntas mouet alias potentias aie ad ſuos actus: vtimur. n. aliis potētiis cū volum⁹: naȝ fines ⁊ pfectiōes oium aliaꝝ potentiarū cōprehenduntť ſub obto voluntatis ſicut quedaȝ particularia bona: ſemper autē ars vel potentia ad quaȝ pertinet finis vlis mouet ad agēdū artē vel potētiā ad quā ptinet finis pticularis ſub illo vli cōphēſus. ſicē dux exercit⁹ q itēdit bonū cōe. ſ. ordinē toti⁹ exercit⁹: mouet ſuo iperio aliquē ex tribunis q itēdit ordinē vni⁹ aciei: ſȝ obȝ mouet determinādo actū ad modū pricipii formal' a quo in reb⁹ nālib⁹ actio ſpecificať: ſicut calefactio a calore. Primū aūt principiuȝ formale eſt ens ⁊ verum vniuerſale qḋ eſt obiectuȝ itellect⁹. ⁊ iō iſto modo motionis intellectus mouet voluntatem ſicut preſentans ei obiectum ſuuȝ.

¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ ex illa auctoritate non habetur ꝙ intellectus non moueat: ſed ꝙ non moueat ex neceſſitate.

¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ ſicut imaginatio forme ſine extimatione conuenientis vel nociui non mouet appetitum ſenſitiuum: ita nec apprehenſio veri ſine rōne boni nec appetibilis. vnde intellectus ſpeculatiuus nō mouet: ſed intellectus practicus: vt diciť in. iii. de anima.

¶ Ad tertiuȝ dōm: ꝙ voluntas mouet intellectuȝ q̃tū ad exercitium actus. qꝛ ⁊ ipm verum qḋ eſt perfectio intellectus continetur ſub vniuerſali bono: vt quoddam bonū particulare: ſed quātum ad determinationē act⁹ que eſt ex parte obiecti: itellectus mouet voluntatem. qꝛ ⁊ ipſum bonū apprehenditur ſm quādam ſpecialē rōnē cōprehēſam ſub vli rōne veri. ⁊ ſic pȝ ꝙ nō eſt idē mouens ⁊ motū ſm idē.

diſſet ꝓ ꝙ idē eſt iudiciū de applicatōe itell's ad ſcīas cogitatiōes ⁊ oculi ad vidēdū: man⁹ ad opādū ⁊c̄. Diuertiſſet 2ᵃ tot ex̄neis fantaſiis. Cōcluſiſſet 3° ꝙ h̄ ſpectat ad tractatū ō vti: quō. ſ. vti ſit act⁹ volū^{tis} de q̄ īfra tractabiť: h̄ dixeriȝ ne aliqs rē facilē i difficilē vſuȝ legēs nōdū in ſcirpo timeat.

¶ Circa vltimā ptē eiuſdē articuli dubiū ꝓ occurrit de illa ppoſitiōe aſſumpta i l̄ra. Obm mouet determinādo actuȝ ad modū pncipii formalis: a q̄ i rebus nālibus actio ſpecificatur: vt calefactio a calore: aut autor itendit ꝙ obm moueat ad modū pncipii rē. i. ſȝ illō gen⁹ cāe q̄ mouet pnci^m q̄ actiōis in nālibus: aut ꝙ obȝ moueat in gñe cāe foꝛalis: et exēplariter cetera aſſerunť. Si. n. itēdit p^m obſtat ſtati ſubſumpta ppō. ſ. Primū āt formale pnci^m eſt ens ⁊ vez vlē. Qm̄ tc̄ p^a ppō aſſumeret de pnci° effectiuo q. eſt. n. calor q̄ calidus calefacit calefactōis pn^m in gñe cāe efficiētis: q̃uis in ordie ad calefaciens ſe habeat vt pnci^m formale. 2ᵃ āt ppō ſubſumeret de pnci° formali: ⁊ ſic proceſſus nihil cōcluderet. Et cōfirmať: iſta ratio tēdit ad h̄: qꝛ obm hȝ rōnem pncipii formalis: ⁊ obm itell'us eſt p^m pn^m formale. ḡ vbi appareret ꝙ ſi p^a ppō nō ſaluať de pn° formali nihil ſit. Si aūt intēdit 2^m. Tunc obſtāt ꝓ dicta ſua in p^a parte. q. vbi dr̄: ꝙ obm tam po' actiue q̄ȝ paſſiue ſpecificat: qꝛ obm po' actiue ē finis: paſſiue vō ē agēs: ⁊ ab vtroqȝ opatio ſpecificať: nō ḡ obm mouet in genere cauſe formalis: ſed quādoqȝ finalis quādoqȝ effectiue. Deinde obſtāt multa pbōꝝ dicta: puta ꝙ appetibile qḋ eſt obiectum voluntatis mouet vt finis ⁊ vt agens.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ pculdubio autor itēdit ꝙ obm mouet in gñe cāe formalis: aliogn nihil ꝯcluderet: ſȝ nō dixit abſolute ꝙ mouet vt pn^m formale: vt inſinuaret ꝙ nō eſt pn^m formale intrinſecū: ſed extrinſecū: non tn̄ ſeparatū vt idea: ſȝ ꝯiunctū. Calor. n. nō ſolū ē pn^m foꝛale calefacienti: ſȝ ēt calefactiōis q̄dāmō: dico āt quodāmō: qꝛ calor inq̃tū ē pn^m elicitiuuȝ calefactōis eſt eius pn^m in genere cauſe efficientis: inq̃tū vō eſt pncipiū determinatiuuȝ illius ad ſpēm eſt pncipiū ei⁹ in genere cauſe formalis extrinſece cōiuncte tn̄. Nec obſtant huic ſenſui allata in oppoſitū: quoniā aliud eſt loq̄ ō motione talis vel talis obi: ⁊ aliud eſt loq̄ ō motiōe obi abſolute. Cōceditur nāqȝ ꝙ tale obm mouet finalr̄ ⁊ tale effectiue ⁊c̄. ⁊ h̄ dr̄ in locis allegatis. Sed nō cōcediť ꝙ motio cōuenieus obiecto abſolute ſit effe^{ua}: aut finalis ſed formalis q̃uis extrinſece. Obm. n. eſt velut extriſeca forma actus. vnde autor qui poſuiſſet ꝙ determinatio act⁹ ad h̄ vel illud ſe tȝ ex pte obī nāȝ obi nō vt tale vl' tale ē: ſȝ abſolute vt obm ē ꝯtēplat⁹ in ordine ad determinationē act⁹: vidit ꝙ nō determiabat actū vt efficiēs: nec vt finis: qꝛ nihil hoꝝ omni obiecto determināti actū conuenit: ſed ad genus cauſe formalis recurrenduȝ eſſet: hoc. n. ⁊ oi vere obo conuenit ⁊ per ſe ꝯueniť illi: dixi aūt vere obo pp multoꝝ loquendi vſuȝ termios oba ſcīaria

vocantium. hec. n. non mouent: q2 vere oba non ſunt: ſed termini potius opationū. Sicut natura leonis terminus eſt itellectōis diuine: & ſecuritas ruſtici regalis ꝓuidētie.
¶ Circa efficaciā ꝓceſſus pſati poſitū in lr̃a duᵐ occurrūt: qm̄ aut nō ꝯcludit ꝙ itellus mouet volūtatē: qđ ē intentū: aut ꝯcludit ꝙ itellus mouet oēs vires aie: ex pte obi qđ ē falſuʒ. Cū .n. ex hac rōne nihil aliud explicite habeatur: niſi ꝙ obꝫ itellus ex eo ꝙ ṗᵐ ṗnᵐ formale eſt ṗᵐ determiatīu actuuʒ ad ſpēm. Ex h̄ aūt aut ſeqꝉ ꝙ itellus mouet ceteras potentias iux̄ illam maximā. Primū i vno q̄qʒ gñe eſt cā oīuʒ eoꝝ q̄ ſūt: poſt aut ſi nō ſubintelligit̄ hec maxima voluntarie & abſq3 necͣ aliq̄ iferꝛ: ꝙ itellus ex h̄ ꝙ ei⁹ obm̄ eſt ṗᵐ ṗnciᵐ formale hēt ꝙ moueat volūtateʒ: quā uis .n. h̄. ſ. intellectuʒ mouere volūtatē ex pte obi ſit veruʒ & notū: q2 pſentat ei obm̄: nō tñ eſt notuʒ ꝙ hoc hʒ ex h̄ ꝙ ei⁹. ſ. itell's obʒ ē ṗᵐ formale: in quo tñ cōſiſtit tota vis rōnis lr̃e.
¶ Ad euidētiā h⁹ dubitatōis. Scito ꝙ autor ṗmas radices attigēs vtriuſq3 motiōis ꝓpoſite i lr̃a. ſ. ex pte ſubi: & ex pte obi quēadmodū ṗᵐ agēs in tota aia: ac ꝑ h̄ mouēs ad viuum act⁹ itulit eē volūtatē: q2 ad eā ſpectat ṗᵐ ṗnᵐ finale: vt clare pʒ in lr̃a: ita mō ṗᵐ mouēs iter partes aie ad ſpecificatiōeʒ act⁹ ifert eē itellectū: ex eo ꝙ ad ipʒ ſpectat ṗᵐ ṗnᵐ formale: & ſi qdē ex pte oboꝝ tm̄ diſcuſſio eēt: par eēt vtrobiq3 iudiciū. ſ. ꝙ quēadmodū ṗᵐ ṗnᵐ finale eſt rō reliquoꝝ finiū. Ita ṗᵐ ṗnᵐ formale: qđ ē obiectū itellus eſt rō in ſuo tñ ordine. i. in gñe cāe formalis reliquoꝝ oboꝝ: oīa. n. oba vt ſic ſub ente & vō vt pticlaria q̄dā ꝯtinent̄: ſʒ ex pte poᵃᶻ aie loquēdo ē quodāmō par & q̄dāmō nō par vtrobiq3 rō q̄ ad ṗmitatē. n. par ē rō: qm̄ quēadmoᵐ (vt dcm̄ ē) q2 voᵗᵃˢ eſt ṗᵐ finale ṗnᵐ: ipſa iter ptes aie ē ṗᵐ mouēs ad exercitiū. Ita q2 iteᵘˢ ē ṗᵐ forāle ṗnᵐ ipe iter ptes aie ē ṗᵐ mouēs ad ſpeciᶠⁱᶜᵐ: forāl. n. ṗncipij op⁹ h̄ ē. Quo ad extēſionē āt nō ē par rō: q2 volūᵗⁱˢ motio extendit ſe ad oēs anie vires ſbditas rō. Motio āt itellect⁹ ñ extēdit ſe directe niſi ad volūtatē: & rō diuerſitatis h⁹ ē mod⁹ cauſādi diuerſus. Motio. n. voluntatis: q2 ē ꝑ moduʒ iperij: extēſiua ex ſua rōne eſt. Motio aūt itellus: q2 ē per modū pñtantis ad id tātū directe ſe extēdit cui pſētat. vñ autor i lr̃a poſtquā poſuit vñ iferebatur ꝙ iteᵘˢ ē ṗᵐ mouēs quia. ſ. ei⁹ ē ṗᵐ ṗnᵐ formale ſtati ſubdidit vñ hēreꝉ ꝙ motio ei⁹ ad volūtatē extendiꝉ ponēs modū q̄ itell's motionē hāc facit. ſ. ꝑ pſentatiōnē obiecti: & dixit & iſto mō motionis intellectus mouet voluntatem ſicut preſentans ei obiectum ſuū. hec eniʒ verba non ſolum explanatiua ſunt veritatis in ſe. ſed ꝯnexiua & deduᶜᵗⁱᵘᵃ itēti. vt explanauim⁹: & ꝑ hec pʒ clare rñſio ad oba.

¶ Utrū volūtas moueaꝉ ab appetitu ſenſitiuo. Arti. II.

Ad ſcđʒ ſic ꝓceditur. Uideꝉ ꝙ volūtas ab appetitu ſēſitiuo moueri non poſſit. mouens enim & agens eſt preſtātius patiente: vt Augu. dicit. xij. ſuper Gene. ad litteram. Sed appetitus ſenſitiuus eſt inferior voluntate que eſt appetitus intellectiuus: ſicut ſenſus eſt inferior intellectu. ergo appetitus ſenſitiu⁹ nō mouet intellectū. ¶ Preterea. Nulla virtus particularis pōt facere effectum vniuerſalem: ſed appetitus ſenſitiuus eſt virt⁹ particularis: conſequitur eniʒ particulareʒ ſenſus apprehenſionem: ergo non poteſt cauſare motuʒ voluntatis qui eſt vniuerſalis velut conſequens apprehenſionem vniuerſaleʒ intellectus. ¶ Preterea. Ut ꝓbatur in. viij. phiſico. Mouens nō mouetur ab eo quod mouet: vt ſit motio reciproca ſed voluntas mouet appetitū ſenſitiuum inquantum appetitus ſenſitiuus obedit rōni. ergo appetitus ſenſitiu⁹ nō mouet voluntatē. ¶ Sed contra eſt qđ diciꝉ Jacobi. iij. Unuſquiſq3 tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. non autē abſtraheretur quis a cōcupiſcentia: niſi voluntas eius moueretꝉ ab appetitu ſenſitiuo: in quo appetitu eſt concupiſcentia. ergo appetit⁹ ſenſitiu⁹ mouet volūtatē. ¶ Reſpondeo dicenduʒ: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. id quod apprehenditur ſub ratiōe boni & cōuenientis mouet voluntatē per modum obiecti. Q2 autem aliquid videaꝉ bonū & ꝯueniens ex duobus cōtingit: ſcilicet ex ꝯditione eius qđ ꝓponitur: & eius cui ꝓponiꝉ. ꝯueniēs. n. hʒ relationē diciꝉ. vnde ex vtroq3 extremo ꝯ depēdet. & inde eſt ꝙ iuſt⁹ diuerſimode diſpoſit⁹ nō eodē mō accipit aliqđ vt cōueniēs: & vt nō ꝯueniēs. vñ vt ph̄us dicit in. iij. ethi. Qualis vnuſqſq3 eſt: talis finis vꝉ ei. Manifeſtū ē āt ꝙ ꝑ paſſiōeʒ appetitus ſenſitiui imutaꝉ hō ad aliquā diſpōnē vñ hʒ ꝙ hō eſt in paſſiōe aliq̄ vꝉ ſibi aliqđ ꝯueniēs. qđ nō vꝉ extra paſſionē exñti: ſicut irato videtur bonum qđ nō videtur quieto: & per hunc modū ex parte obiecti appetitus ſenſitiu⁹ mouet voluntatem. ¶ Ad primuʒ ergo dōm: ꝙ nihil ꝓhibet id qđ eſt ſimplr̄ & ſm̄ ſe pſtāti⁹ quo ad aliqđ eſſe debilius: voluntas igiꝉ ſimplr̄ preſtantior eſt

¶ Ar. II.
Circa corp⁹ z' artiˡⁱ eiuſdē qōnis duᵐ occurrit ꝓ nouitys q2 rō q̄re appeᵗⁱ⁹ ſēſitiu⁹ mouet volūtatē aſſignaꝉ ex pte diſpōnis ſubi appetētl. Et tñ in calce ꝯcludiꝉ ꝙ appeᵗⁱ⁹ ſenſitiu⁹ mouet volūtatē ex pte obi: quō hec ꝯ ſeqꝉ ex illis pmiſſis.
¶ Ad h̄ dꝛ ꝙ ꝯ dcā ex pmiſſis illis hꝛ ſi ſane lr̃a itelligaꝉ. zᶠ. n. itelligi pōt ꝙ diſpō appetit⁹ ſenſitiui moueat volūtatē: vno mō directe & imediate. tanq̄. ſ. imutās ipaʒ ſiue q̄ ad exercitiū act⁹: ſiue q̄ ad ſpecificationē act⁹. Et hoc ē falſuʒ. Alio mō occaſionalr̄ & mediate: & h̄ mō imutat ex

parte

pte obti.i.q̄ ad ſpecificationē act⁹ nō quo ad exercitu3: ꝛ h̃ fit ſic: quēadmo.n.frigeſcēti corpi ꝯuēiēs fit calefactuū ei⁹: ꝛ ex h̃ occaſionat i tali homie apphēſio calefactiui vt conueniētis: ꝛ ꝑñtatū volūtati deſideratꝰ ꝛc. ita irato appetitui ꝯueniens fit vīdicta ꝛ ex h̃ occaſiōatꝰ q̄ itē᷑ practic⁹ apphēdit repcuſſionē vt ꝯuēiētē huic:nūc ꝛc. Et ſic pcuſſio apphēſa vt cōueniēs nūc ꝛc. mouet voluntatē obiue. Et ſic p3 q̄ diſpō appetētꝫ q̄uis ſe teneat ex pte ſubi: nō mouet tñ volūtatē niſi ex parte obi: q2 nō mouet ipa3:niſi p q̄to redundat in talē apphenſionē obi volūtatꝫ. Cōſtat.n: volūtatem ab obo apprehenſo vt ſic: moueri. vñ autor in lr̃a duplicē poſuit radice3 talis vel talis apphēſionis obi: alterā ex parte ipſi⁹ obi: puta q̄ eſt bonū vl̄ malū ſm ſe:alteraꝫ ex pte appetētis. vtriq3 .n. ꝯuenientia vel diſcōueniētia oritꝰ: vt i littera dꝛ.

Articu. III.

In titulo articli tertij euideꝫ qōnis ad-

q3 appetit⁹ ſenſitiuus: ſ3 quo ad iſtum in quo paſſio dominatur: inquātū ſubiacet paſſioni p̄eeminet appetitus ſenſitiuus. Ad ſcd̄m dōm: q̄ act⁹ ꝛ electiões hoiu3 ſūt circa ſingularia. vñ ex h̃ ipō q̄ appetit⁹ ſenſitiu⁹ ē v̄tꝰ pticularis: h3 magnā v̄tutē ad h̃ q̄ p ipm̄ ſic diſponatꝰ hō: vt ei aliqd videatur ſic vel alr̃ circa ſingularia. Ad tertiū dō3: q̄ ſicꝰ phs dicit i pmo politicoꝝ. Rō in q̄ eſt volūtas mouet ſuo iperio iraſcibilē ꝛ ꝯcupiſcibilē: nō qde3 deſpotico pricipatu: ſicut mouetꝰ ſeru⁹ a dño: ſ3 pricipatu regali ſeu politico. ſicꝰ liberi homines reguntꝰ a gubernāte: q tñ pñt ꝯtramouere. vñ ꝛ iraſcibilis ꝛ ꝯcupiſcibil' pñt in ꝯtrariū mouere ad volūtatē. ꝛ ſic nihil phibet volūtatem aliqñ ab eis moueri.

Utru3 voluntas moueat ſeipſam. Articulus. III.

Ad tertiu3 ſic pcediꝰ. Uidetꝰ q̄ volūtas nō moueat ſeipa3: oē.n. mouēs iquātū h3 ē i actu: qd̄ āt mouetꝰ ē in potētia nā mot⁹ ē act⁹ exñtis i potētia iquātū h3: ſ3 nō ē idē i potētia ꝛ i actu reſpcū eiuſde3. ḡ nihil mouet ſeipm̄: neq3 ḡ volūtas ſeipam mouere pōt. Preterea. Mobile mouetꝰ ad preſentiā mouentis: ſ3 volūtas ſp ſibi ē pñs: ſi ḡ ſeipa3 moueret ſp moueretꝰ: qd̄ p3 eē falſum. Preterea. Uolūtas mouetur ab itellu̇ vt dcm̄ eſt: ſi igitꝰ volūtas mouet ſeipa3: ſeqtꝰ q̄ idē ſil' moueatꝰ a duob⁹ motorib⁹ imediate: qd̄ vr̄ icōueniēs nō ḡ volūtas mouet ſeipſam. Sz ꝯ ē: q2 volūtas dña eſt ſui act⁹: ꝛ i ipa ē velle ꝛ nō velle: qd̄ nō eēt: ſi nō hr̃et in ptāte mouē ſeipa3 ad volēdū. ḡ ipa mouet ſeipa3. Rñdeo dō3: q̄ ſicut ſupra dcm̄ ē: ad voluntatē ptinet mouere alias potētias ex rōne finis q eſt volūtatis obm̄: ſ3 ſicut dcm̄ eſt. hoc mō ſe h3 finis in appetibilib⁹: ſicut principiū in intelligibilibus. Manifeſtū eſt aūt q̄ itellect⁹ per hoc q̄ cognoſcit principiū reducit ſeipm̄ de potētia in actū q̄tū ad cognitionē concluſionū: ꝛ hoc mō mouet ſeipſum. ꝛ ſilr̃ volūtas per hoc q̄ vult finē mouet ſeipam ad volēdū ea q̄ ſūt ad finē. Ad primū ergo dō3: q̄ voluntas nō ſm idem mouet ꝛ mouetꝰ. vñ nec ſm idē eſt in actu ꝛ in potētia: ſ3 inquātū actu vult finē reducit ſe de potētia in actū reſpectu eoꝝ que ſunt ad finē: vt.ſ.actu ea velit. Ad ſcd̄m dōm: q̄ potētia volūtatis ſemper actu eſt ſibi p̄ſens: ſ3 actus volūtatis quo vult finē: aliqñ nō ſemp eſt in ipſa volūtate: p huc aūt modū mouet ſeipam. vñ nō ſequitꝰ q̄ ſemp ſeipſam moueat. Ad tertiū dōm: q̄ nō eodem mō volūtas mouetꝰ ab itellu̇: ꝛ a ſeipa: ſ3 ab intellectu qdē mouetꝰ ſ3 rōnē obti: a ſeipa vero quantu3 ad exercitiū actus ſm rōnem finis.

Utrꝫ volūtas moueatꝰ ab aliquo exteriori pricipio. A. IIII.

Ad quartū ſic pcediꝰ. Uidetꝰ q̄ volūtas nō moueatꝰ ab aliquo exteriori: mot⁹.n. volūtatis ē volūtari⁹: ſ3 de rōne volūtarij ē q̄ ſit a pricipio itrinſeco: ſicꝰ ꝛ de rōne nālis. nō ḡ motus volūtatꝭ ē ab aliquo extrinſeco. Preterea. Uoluntas violentiā pati nō pōt: vt ſupra oñſum ē: ſ3 violētū ē cui⁹ principiū ē extra. ergo volūtas nō pt ab aliquo exteriori moueri. Preterea. Qd̄ ſufficienter mouetꝰ ab vno motore nō indiget moueri ab alio: ſed voluntas ſufficiēter mouet ſeipam: nō ḡ mouetꝰ ab aliquo exterio-

nere q̄ aliud ē q̄rere: vtꝝ volūtas moueat ſeipa3 in q̄lib3 ſuo actu: ꝛ aliō q̄rere vtrū volūtas moueat ſeipam: ſtat.n. pars affirma᷑ iſti⁹ q̄ſiti cū negatiua illius. ſtat.n. q̄ volūtas moueat ſeipſam q̄ ad aliquē ſuū actū: ꝛ ꝯiter veru3 ſit dicere q̄ mouet ſeipa3: ꝛ tñ nō moueat ſeipa3: q̄ ad oēm ſuū actu3. Ad pñtem ḡ queſtionē nō pertinet niſi an voluntas reducat ſeipſam de potentia ad actū: ſiue h̃ ſit quo ad aliquem: ſiue quo ad oē3 ſui actū: ſuffic.

Arti. IIII.

Irca rōnē et ꝯne i corpe 4ⁱ artiⁱⁱ euidē qōnis du᷑ ocurrit circa rōne3 gdē: q2 ad actū volēdi ſufficit ob3 apphēſu3 pñs ꝛ volūtas iquit Scot⁹ in q̄l3 qōne.zi. ñ ḡ reqritꝰ exteri⁹ agēs: nec q̄ p volēdo icipiat velle: vt rō lr̃e vult p⁹ argꝰ q̄ rō lr̃e cōmittit ſophiſma cōſequētꝭ: cū.n. volūtariu3: vt ſuperi⁹ p3: zʳ dicatur.ſ. vl' q2 volitum: vel q2 in ptāte volūtatꝭ: lr̃a ex h̃ q̄ prim⁹ act⁹ volūtatis ñ pōt eē volūtari⁹ p mō iſ fert q̄ nullo⁹ ē volūtari⁹. ḡ ꝛc.

ri. ¶ Sed contra. Voluntas mouetur ab obiecto: vt dictū eſt: ſed obiectum voluntatis poteſt eſſe aliqua exterior res ſenſui propoſita. ergo voluntas poteſt ab aliquo exteriori moueri. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ ſꝫ ꝙ volūtas mouet̄ ab obiecto: māifeſtū ē ꝙ moueri pōt ab aliquo exteriōi ſꝫ eo mō quo mouet̄ q̄ꝫtū ad exercitiū actꝰ: adhuc neċe eſt ponē volūtatē ab aliquo p̄cipio exteriōi moueri: oē. n. qḋ qn̄qꝫ ē agēs i actu: ꝛ qn̄qꝫ i potētia idiget moueri ab aliquo mouēte. Manifeſtū ē aūt ꝙ volūtas icipit velle aliqd cū h priꝰ nō vellet: neċe ē g̊ ꝙ ab aliquo moueat̄ ad volēdū: ꝛ qdē ſicut dcm̄ ē: ipſa mouet ſeipāꝫ iq̄tū ꝑ h ꝙ vult finē reducit ſeipāꝫ ad volēdū ea q̄ ſūt ad finē. h aūt nō pōt facere niſi ꝯſilio mediāte: cū. n. aliqs vult ſanari: icipit cogitare quomō h ꝯſeq poſſit: ꝛ ꝑ talē cogitationē ꝑuenit ad h ꝙ pōt ſanari ꝑ medicū: ꝛ h vult: ſꝫ qꝛ n̄ ſp ſanitatē actu voluit: neċe ē ꝙ incipe velle ſanari ab aliq̄ mouēte: ꝛ ſiqdē ipā moueret ſe ipſāꝫ ad volēdū oportuiſſet ꝙ mediāte ꝯſilio h ageret ex aliq̄ volūtate p̄ſuppoſita: h aūt nō ē ꝓcedere i ifinitū. vn̄ neċe ē ponere ꝙ i primū motū volūtatꝭ volūtas ꝓdeat ex iſtinctu alicꝰ exterioris mouētis: vt Ari. cōcludit i quodā caplo ethice eudimice. ¶ Ad primū g̊ dicēdū: ꝙ de rōne volūtarij ē ꝙ p̄cipiū eiꝰ ſit itra: ſꝫ nō oꝫ ꝙ h p̄cipiū intriſecū ſit primū p̄cipiū nō motū ab alio. vn̄ motꝰ volūtariꝰ ꝛ ſi hēat p̄cipiū ꝓximū intriſecū: tn̄ p̄cipiū primū ē ab ext̄: ſicut ꝛ primū p̄cipiū motꝰ nālis ē ab ext̄: qḋ. ſ. mouet nāꝫ. ¶ Ad ſcdm̄ dicēdū: ꝙ hoc non ſufficit ad rationem violenti

vbi pꝫ māifeſtꝰ error. Et ꝯfirmat̄ qꝛ alio mō ē volūtariū ſpꝫ volitū: alioꝰ ipā volitio. nā illud vt obꝫ h vt actꝰ: ac ꝑ h illud mediāte actu: h abſqꝫ medio: cū. n. volo legere nō ſolū legere eſt volūtariū: ſed ēt illud velle quo volo legere quāuis diſſimiliter: qꝛ legere mediante velle: ipm aūt velle ſe ipo. Et tamē ratio litere: qꝛ primū velle non pōt eſſe volitū vt obm: cōcludit ꝙ nō eſt in poteſtate volūtatis: ſed ex iſtinctu ſuperioris: quū tamē dici poſſet: qꝛ lꝫ p̄mum velle nō poſſit eſſe volitū vt obm: eſt tamē volitum vt actꝰ: ꝛ ſic nō opꝫ ꝙ ſit volitus cōſilio mediante. Preterea. Tota vis rōnis lr̄e conſiſtit i hac excluſiua: voluntas mouet ſe mediāte ꝯſilio: ſeu ex aliq̄ volūtate p̄ſuppoſita tantū. Et tn̄ neqꝫ hic neqꝫ i precedenti articulo ꝓbata eſt q̄ ad vtrāqꝫ exponētem. Probatum eſt eni ꝙ volūtas mouet ſe hoc modo: ſed nō eſt ꝓbatū ꝙ nō alio modo: ſup qua tamen negatiua fundat̄ tota vis rationis in littera: vt pꝫ intuenti. g̊ ꝛc̄. Cōtra concluſionē vō Scotus vbi. s̄. arguit: qꝛ ſi voluntas in primo actu nāli inſtinctu moueret̄ ab itellectu nāliter moto voluntas nāliter moueret̄: ꝛ ſic hō eſſet vnū aial brutū.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis ſcito tria. Primū eſt fundamentū huiꝰ rōnis: ꝛ eſt id qḋ dcm̄ eſt. ſ. ꝙ volūtas mouet ſe non alio mō q̄ꝫ ex volūtate finis: ſed radix huiꝰ fundamenti nō eſt p̄termiſſa ab autore: ſed in p̊ articulo huius q̄ōnis poſita. ſ. ꝙ p̄nm̄ motiōis ad exercitiū actꝰ eſt ex fine: qꝛ omne agens agit ꝓpter finē. Et in artiꝰ 3ꝰ repetita ꝛ applicata quū dr̄ ꝙ ad voluntatē pertinet mouere alias potētias ex rōne finis. Eſt g̊ vis rōnis huius hec. oē agens agit pp̄ finē appetitū vel appetitu nāli vl' aiali ſeu intellectuali: ſꝫ volūtas mouendo tā alias potētias q̄ꝫ ſe eſt agens. g̊ actio iſta eſt ab ea ex appetitu finis vel naturali vel aiali ꝛc̄. Sed nō ex appetitu nāli: qꝛ ſic nō moueret ſe. Sed dans nāꝫ moueret illā eo mō quo grauia ꝛ leuia mouent̄ a gn̄ante: nec eſſet voluntariū iſtud agere: vt pꝫ: cuius oppoᵐ ſignat volūtatē mouere ſe. g̊ eſt ex appetitu aiali ſeu intellectuali. i. ex volitiōe finis: qḋ eſt intentū. Agere. n. ex p̄uolitiōe finis ꝛ mediāte ꝯſilio idē ſunt: ſicut cognoſcere ex p̄ncipijs ꝛ mediāte ſyllo idem eſt: hec aūt rō ꝓcedit ex ꝑ ſe notis cōibꝰ animi ꝯceptiōibꝰ: vt de ſe pꝫ. vn̄ nullā hꝫ calūniā: ꝛ vtrāqꝫ exponentē illꝰ excluſiue ꝓbatā complectit̄ euidentē. Et per hoc pꝫ rn̄ſio ad vltimā obiectionē ꝯ rōnem lr̄e. Scito 2ꝰ ꝙ vt inferiꝰ. q. 16. articulo vltimo ad 3ᵐ ꝛ. q. 17. artiꝰ 5ꝰ ad 3ᵐ pꝫ: voluntarij actꝰ voluntatis ſic ſupra ſe ipſos reflectunt̄ vt qlibet eoꝝ īplicite vel explicite formalr̄ vel v̄tualr̄ hēat rōnē voliti obiecti: ꝛ nō ſolū ꝑ modū actꝰ. dū. n. eligo vitā ꝯtēplatiuā ꝯſentio in talē electōꝫ: ꝛ vtor volūtate mea ad actū eligendi applicādo illam. Et ſic electio ipſa ē actꝰ ꝛ eſt volita vt obꝫ ꝛ cōſenſus vſus: ꝛ eō dūꝫ vtor volūtate mea applicando illā ad amādū deū cōſentio i talē vſū ꝛ eligo illū: ꝛ ſic vſus hꝫ rōnē actꝰ: ꝛ cū h eſt volitꝰ vt obm cōſenſus ꝛ electiōis: ꝛ ſilr̄ dū ꝯſentio in amicitiam diuinā vtor voluntate applicando ad cōſenſum ꝛ eligo eūdē: ꝛ ſilr̄ ꝯſenſus ē actꝰ ꝛ volitꝰ vt obꝫ electiōis ꝛ vſus: qꝛ igit̄ nō qn̄qꝫ ſed ſemꝑ quū voluntas mouet ſe vtit̄ ſe ipſa applicādo ſe ad volendum vel nolēdum ꝛc̄. Et oīs hꝫ actus eſt implicite vel explicite formaliter vel virtualiter volitus vt obm. Licitū fuit autori ex negatiōe volūtarij obiectiue in hꝫ actibus inferre negationeꝫ voluntarij ſimplr̄: ꝛ hoc non ſolum quaſi gratia materie. ſ. actuū hꝫ in quibus voluntarium vt actus nō inuenitur ſine voluntario vt obm vt dcm̄ eſt: ſed etiam gratia forme: qꝛ ſi ſubtiliter perſpiciat̄ diſtinctio voluntarij in voluntariū vt volitum ꝛ voluntarium: quia in p̄tāte voluntatis non eſt diſtinctio in diſparata genera voluntarij: ſed eſt diſtinctio diſtinctoꝝ modoꝝ penes directe vel idirecte: voluntariū. n. vt volitū eſt directe voluntariū: volūtariū vō qꝛ in p̄tāte volūtatis eſt indirecte: ea indirectiōe qꝛ. ſ. ſubeſt p̄tāti voluntatis vt ſit obm eiꝰ volētis aut nolētis: hac. n. ſola rōne volūtariū iduit. vn̄ quū volūtariū 2ꝰ mō in idē redeat cū voluntario p̄mo mō: licuit ex oīmoda negatōe volūtarij p̄mo mō inferre formalr̄ negationē voluntarij ſimplr̄: vt. n. iam pꝫ voluntariū qꝛ in p̄tāte voluntatis ad voluntariū ſimplr̄ vt obm reducit̄: ſicut obm indirecte ad obm directe: ꝛ ꝯñter ſub oīmoda negōne obi vtriuſqꝫ modi negatio cōprehendit̄. Et ꝑ hoc pꝫ rn̄ſio ad alias noſtras obōnes ꝯ rōneꝫ. Scito 3ꝰ ꝙ aliud eſt loq de volitione: ꝛ aliud eſt loq de volitiōe vt a volūtate applicante ſe ipſāꝫ ad volendū: volitio. n. nihil aliud dicit niſi opōneꝫ voluntatis qua vult: ꝛ certū eſt ꝙ ad volendū ſufficit volūtas cū obō: ſꝫ ad volēdū a ſe: ita ꝙ ly a ſe dicat cāſitatē applicātē ſe ipāꝫ ad volēdū nō ſufficit volūtas cū obō: ſꝫ

exigitur

ex̄igitur voluntas precuolens finez: ⁊ ratio huius eſt quia velle a ſe non ſolum importat velle ſed agere ſeu moue-re: quod quia opꝫ fieri ꝓpter finē preexigit nā vel tēpore appetitū finis: vt dcm̄ eſt. Et nō aduertere ꝙ caſus eſt lo quentiū: ⁊ qꝛ actio ipſa eſt magis ꝓpter finē ꝗ̄ obm̄ ⁊ vo litio ꝗ̄ volitū: vt pꝫ quū amo deū: diu⁹ Tho-mas qui ſupra ꝙ ꝙ agēs agit pp finem edifi cabat: applica-tionem volun-tatis ad volen-dum in ratiōe voliti pp finez ɔtēplatus ma-ximie ē: ⁊ ex ea ſic accepta ve-ritatez inuenit atqꝫ docuit. vn̄ quāuis vo-litum vt obm hēat directius rōnez voliti ꝗ̄ volitū vt act⁹: voluntariū ta-men vt actus: hꝫ magis rōnē ei⁹ quod eſt eē ꝓpter finez ꝗ̄ obm̄ actus: ⁊ p pterea hoc i lo-co vbi tota vis cōſiſtit in hoc quod eſt eē vo litum ꝓpter fi nem actio ipa ꝑ modū actio nis exercita p̄-mum tenet lo cuꝫ. Et per hec pꝫ rn̄ſio ad rō-nem Scoti.

¶ Ad id vo qđ ɔtra ɔcluſionē obycit facilli-me reſpondet̄ negādo ſeque-lā. Quāuis eni primus actus volūtat̄ ſit ex inſtinctu dato ab exteriori n̄ obiecto: ſed cā effectiua deo: ipſa tamen iaꝫ ex hac finis vo litione ſeipſam mouet ad volendum alia propter finem: quod brutis non conuenit: quoniam ad omnia mouētur ab inſtinctu. Eſt igitur autoris ſententia ꝙ ſicut generās graue dat graui naturalem appetitum motus ⁊ loci deor ſum: ⁊ propterea ceſſante impedimēto graue ex appetitu accepto mouet̄ deorſum ⁊ quieſcit ibi: ita genitor volūta tis dat ei naturalem inclinationem in bonum: ita ꝙ ꝓpo

ꝙ pricipiū ſit extra: ſꝫ oꝫ adde-re: ꝙ nullā ɔferat vim patiens qđ nō ɔtingit duꝫ volūtas ab exteriori mouet̄. naꝫ ipſa eſt q̄ vult ab alio tn̄ mota. Eſſet āt motus iſte violent⁹ ſi eſſet cō-trarius motui voluntatis: qđ in propoſito eſſe nō pōt: qꝛ ſic idem vellet ⁊ nō vellet. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ volūtas ꝗ̄tum ad aliqđ ſufficiēter ſe mouet ⁊ in ſuo ordine. ſ. ſicut agens ꝓ-ximū: ſꝫ nō pōt ſeipam moue-re quātuꝫ ad oia: vt oſtenſum eſt: vn̄ indiget moueri ab alio ſicut a primo mouente.

¶ Utrum volūtas moueatur a corpore celeſti. Arti. V.

Ad quintū ſic ꝑcedit̄. Uidetur ꝙ volūtas hūana a corpore cele ſti moueatur. oēs. n. motus varij. ⁊ multiformes reducunt̄ ſicut in cām in mo-tū vniformē q eſt motus celi: vt ꝓbat̄ in. viij. phyſi. ſed mo-tus hūani ſunt varij ⁊ multi-formes incipiētes poſtꝗ̄ pri⁹ nō fuerāt. ꝗ reducunt̄ in motū celi: ſicut in cāꝫ qui eſt vnifor-mis ſm̄ naturam. ¶ Prete-rea. Scđm Aug. in. iij. de tri. corpora iferiora mouent̄ per corpora ſuperiora: ſed motus humani corporis qui cauſat̄ a voluntate nō poſſet reduci in motuꝫ celi: ſicut in cām: niſi ēt volūtas a celo moueret̄. ergo celum mouet voluntatē hūa-naꝫ. ¶ Preterea. Per obſer uationē celeſtium corporum aſtrologi quedā vera prenun ciant de hūanis actibus futu-ris qui ſunt a volūtate: qđ nō eſſet ſi corpora celeſtia volun-tateꝫ hoīs mouere nō poſſent: mouet̄ ergo volūtas humana a celeſti corpore. ¶ Sed ɔtra eſt: ꝙ Damaſ. dicit in. ij. lib. ꝙ corpora celeſtia nō ſunt cauſe noſtrorū actuum: eſſent aūt ſi volūtario que eſt humanoruꝫ actuū pricipiū a corporibus ce leſtibus moueret̄. nō ergo mo uetur volūtas a corporibus ce leſtibus. ¶ Reſpondeo dōꝫ: ꝙ eo modo quo volūtas mo-uetur ab exteriori obiecto: ma nifeſtum eſt ꝙ voluntas pōt moueri a corporibus celeſti-bus: inquantum ſcilicet corpo ra exteriora que ſenſui propo-ſita mouent voluntatem: ⁊ ēt ipſa organa potentiarū ſenſi-tiuarū ſubiacent motibus ce-leſtiū corporū. Sed eo modo quo volūtas mouet̄ quātū ad exercitiū actus ab aliquo exte-riori agēte adhuc quidam po-ſuerunt corpora celeſtia dire-cte iprimere in voluntatē hūa nam: ſed hoc eſt impoſſibile. vo lūtas. n. vt dicitur in tertio de anima eſt in rōne. Ratio autē eſt potēna aīe nō alligata orga no corporali. vn̄ relinquit̄ ꝙ vo luntas ſit potētia oīno imate-rialis ⁊ incorporea. Manife-ſtum eſt aūt ꝙ nulluꝫ corpus agere poteſt in rem incorpo-

ſito per intellectum bono abſqꝫ impedimento voluntas tēdit in illud actu elicito q eſt volitio. Et hic actus dr̄ eſſe ab exteriori agente ea rōne qua motus grauis a generan te dr̄. Et merito: qꝛ ad hunc actuꝫ voluntas nō ɔcurrit vt ꝓpter finem agens: ſed vt ad finez tendens ex directiōe ſuperioris agē tis ordinantis ipſam in hoc: ⁊ ꝓpea hic actus lꝫ ſit velle ⁊ vo luntatis ⁊ a vo luntate vt eli-ciente actum: non tamen eſt volūtarius: qꝛ non eſt a volū tate vt applicā te ſe ad volen-dū ſed natura-lis: qꝛ dator na ture applicat ipſaꝫ median-te inclinatione data ad volen duꝫ: oportet. n. vt in littera di-citur dari pro-ceſſum in infi-nitum in volū tarijs niſi deue niatur ad vnū nō voluntariū ſed naturalem actum volun-tatis in quo ſit ſtatus.

¶ Articu. V.

IN corpore ſ arti^li du^m occur rit q̄re res imā lis for aliioris ⁊ vl'ioris nāe et v̄tut̄ ꝗ̄ ſit cor pus ꝑt directe moueri a cōꝑe vt ab obo: ⁊ nō pōt moueri ab eo vt a motore ad exerci^m. ſic̄ . n. ad p^am mo-tionē ſufficit i mouēte maior nobilitas ſcđꝫ qđ vt ī hac qō-ne arti° 2° ad p^m dr̄. Ita in 2^a: vt pꝫ ex hoc ꝙ volūtas mo uet itellcm̄ ad exercitiū: ⁊ tn̄ apud diuū Tho. ē ſꝫ qđ tn̄ nobilior itellcū. Et rurſus rō aſſignata in lr̄a nō min⁹ ex-cludit pmā motionē ꝗ̄ 2^am. Ex ꝙ. n. ꝙ mēs eſt formalio-ris ⁊ vl'ioris v̄tutis ꝗ̄ corp⁹ excludit̄ paſſio a corpore: nō ſolū vt effectiuo lꝫ ēt vt a formali pncipio qđ eſt exclude-re motōeꝫ ab eo ꝑ modū obi: vt in parti^c h⁹ qōnis dcm̄ ē.

¶ Ad hoc breuiter dicitur ꝙ ſm veritatem neutro mō coꝛpus poteſt agere in rem immateriales ꝓpter ratonē allatā: ⁊ plures alias q̄s vide ſi vis in 3° ꝯtra Gen. capitulis. 84. ⁊ 85. vnde ⁊ in p̄ma parte dcm̄ eſt ⁊ declaratum: ꝙ phantaſmata nō niſi facta in actu lumine intellectus agētis poſſunt mouere intellectum. Et vſqꝫ adeo diu⁹ Tho. in q. 84. articulo. 6. hoc ponderauit: vt ꝯcluderet ꝙ tota cognitio ſenſibil' vſqꝫ. ſ. ad cogitatiuā incluſiue non eſt cauſa intellectualis notitie: ſꝫ eſt materia cauſe. ſ. intellectus agentis. Ratio autem quare conceditur ⁊ hꝛ ⁊ alibi: ꝙ volūtas ſeu itellectus mouetur ab exteriori tāq̄ꝫ obiecto: ⁊ non tāq̄ꝫ a motore ad exercitiū eſt qꝛ ad mouendū obiectiue exterioꝛa ꝯcurrūt: ⁊ ſi non ſufficienter tamē inchoatiue mediate ⁊ vt materia obiecti. Ad mouendū autem ad exercitiū nullo modo concurrunt ex parte motoris ad exercitium. Eſt enī talis motoꝛ ſol⁹ deus cum ipſa volūtate vt in q̄one pꝫ.

ream: ſed potius ecōuerſo: eo ꝙ res incoꝛpoꝛee: ⁊ immateriales ſunt formalioꝛis ⁊ vniuerſalioꝛis virtutis: q̄ꝫ quecūq̄ꝫ res coꝛpoꝛales. vn̄ impoſſibile eſt ꝙ coꝛpus celeſte imprimat directe in intellectum aut voluntatē: ⁊ ꝓpter hoc Ari. in lib. de anima recitās opinionem dicentiū: ꝙ talis eſt volūtas in hoībus: qualē in die inducit pater deoꝝ: viroꝝq̄ꝫ. ſ. Juppiter. ꝑ quē totū celū intelligūt: attribuit eis qui ponebāt intellectū nō differre a ſenſu. oēs. n. vires ſenſitiue cum ſint act⁹ organoꝝ coꝛpoꝛaliū ꝑ accn̄s moueri pn̄t a celeſtibus coꝛpoꝛibus motis. ſ. coꝛpoꝛibus quoꝝ ſūt act⁹: ⁊ ſꝫ qꝛ dcm̄ ē ꝙ appetit⁹ intellectiu⁹ quodāmō mouet̄ ab appetitu ſenſitiuo idirecte redūdāt mot⁹ celeſtiū coꝛpoꝝ in volūtatē: iquātū. ſ. ꝑ paſſiōes appetit⁹ ſenſitiui voluntatē moueri cōtingit. ¶ Ad primū ꝗ dōm: ꝙ multiformes mot⁹ volūtatis hūane reducunt̄ in aliq̄ꝫ cām vniformē: q̄ eſt in intellectu ⁊ voluntate ſuperioꝝ: qđ nō pōt dici đ aliquo coꝛpoꝛe: ſꝫ de aliq̄ ſuperiori ſubā imāli: vn̄ nō opꝫ ꝙ mot⁹ volūtatis i motū celi reducat̄ ſic in cām. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ mot⁹ coꝛpales hūani reducunt̄ in motū celeſtis coꝛpoꝛis. ſic in cām inquātū ipſa diſpō organoꝝ ꝯgrua eſt ad motū aliq̄l'r ex impreſſiōe celeſtiū coꝛpoꝝ: ⁊ iquātū ēt appetit⁹ ſēſitiu⁹ ꝯmouet̄ ex impreſſione celeſtiū coꝛpoꝝ: ⁊ vlteri⁹ inquātū coꝛpa exterioꝛa mouentur ſm motū celeſtiū coꝛpoꝝ: ex quoꝝ ꝯcurſu volūtas icipit aliq̄d velle ⁊ nō velle. ſic adueniente frigoꝛe incipit aliq̄s velle facere ignē: ſꝫ iſta motio volūtatis eſt ex pte obiecti exterius pn̄tati: nō ex pte iterioꝛis iſtinctus. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: appetit⁹ ſenſitiu⁹ eſt act⁹ organi coꝛpoꝛalis: vn̄ nihil ꝓhibet ex impreſſiōe coꝛpoꝝ celeſtiū aliquos eē habiles ad iraſcendū vel ꝯcupiſcēdū: vel aliquā hmōi paſſionē. ſicut ⁊ ex cōplexione nāli plures hoīum ſequunt̄ paſſiōes q̄bus ſoli ſapiētes reſiſtūt ⁊ iō vt in plib⁹ verificant̄ q̄ ꝓnūciant̄ de actibus hoīuꝫ ſm ꝯſiderationē celeſtiū coꝛpoꝝ. Sꝫ tn̄ vt Ptolomeus dicit in cētulogio. Sapiēs dn̄at̄ aſtris. ſ. qꝛ reſiſtens paſſiōibus ipedit per volūtatē liberā. ⁊ nequaq̄ꝫ motui celeſti ſubiectā hꝫ celeſtiū coꝛpoꝝ effect⁹. vel vt Aug. dicit. ij. ſuper Gen̄. ad l'raꝫ. Fatendū eſt q̄n ab aſtrologis vera dn̄r iſtinctu quodā occultiſſimo dici: q̄ꝫ neſciētes humane mentes patiuntur: quod tamen ad decipiendū hoīes ſpirituū immundoꝝ ⁊ ſeductoꝝ eſt operatio.

¶ Vtrū voluntas moueat̄ a deo ſolo ſicut ab exteriori principio. Articulus. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ volūtas nō a ſolo deo moueat̄: ſicut ab exteriori pricipio: iferi⁹. n. natū eſt moueri a ſuo ſupiori: ſic coꝛpoꝛa iferioꝛa a coꝛpoꝛib⁹ celeſtib⁹: ſꝫ volūtas hoīs hꝫ aliq̄d ſuperi⁹ p⁹ deū. ſ. āgelū ꝗ volūtas pōt moueri: ſic ab exteriori pricipio ēt ab angelo. ¶ Preterea. Act⁹ volūtatis ſeq̄t̄ actū itell's: ſꝫ intellect⁹ hoīs reducit̄ i ſuū actū nō ſolū a deo: ſꝫ ēt ab angelo ꝑ illuminatiōes: vt Diony. dic̄. ꝗ eadē rōne ⁊ volūtas. ¶ Preterea. Deus nō eſt cā niſi bonoꝝ ſꝫ illud Gen̄. primo. Vidit deus cuncta que fecerat ⁊ erāt valde bona. ſi ergo a ſolo deo voluntas hoīs moueret̄: nunq̄ꝫ moueret̄ ad malū. cum

¶ Articu. VI.

In articulo 6° eiuſdē q̄onis aduerte duo. Primo ꝙ qꝛ i titulo exprimit̄ ly ſicut ab exteriori pricipio: nō oportet in coꝛpoꝛe articuli cuꝫ de cauſa motus naturalis vel volūtarij agitur facere vel ſubintelligere diſiūctiuā: puta ꝙ non poteſt cauſari niſi a dante naturā ſeu voluntatē: vel a ſe ipo: hoc n. lꝫ verū ſit abſolute: in genere tamen exterioꝛis principij non cōprehenditur ipſꝫ met: quia eſt principium intrinſecū: ſed ſolūmodo datoꝛ nature aut voluntatis. Secūdo ꝙ in reſponſione ad tertium habetur qđ deus non ſolum potentiā voluntatis dat ſed actum volendi clauſum in oī actu volēdi ipſam. ſ. volitionem boni. In omni enī volitione hec volitio claudit̄ vt principium in ꝯclone. Et propterea in littera dī ꝙ ex hac volitione volūtas ꝓpter rōnē determinat ſe ad hoc vel illđ bonū vere vel apparēter: ⁊ ſine illa ꝑſuppoſita volitiōe nihil oīno velle

pōt

pōt: ſic̄ nec ſi
ne pncipioꝝ co
gnitiōe itellus
aliqd noſſe po
teſt. Et hec vo
litio eſt illa ad
quam dictum
eſt opōtere vo
luntatem mo
ueri ab alio ex
quo ad exerci
tium actus: ſȝ
hanc enim fer
tur actu i finē:
⁊ ex hac vult
quicqd vult.

¶ Articulus. I.

In quō nīſ de ci
me arti⁹ p. Sci
to φ ly natura
liter i titulo po
ſitum ſumitur
vt diſtiguitur
ꝯ ly libere.

¶ In cōpoꝛe e
iuſdē pꝛimi ar
ticuli dubium
occurrit ex eo
φ autoꝛ diuer
tere videtur a
ꝓpoſito dū qō
eſt de naturali
vt diſtinguitur
contra liberū:
⁊ ſolutio que
ſtionis ē de na
turali vt diſti
guiſ contra ac
cidētale vt pȝ
in littera.

¶ Ad hoc breui
ter diciſ φ qꝛ
naturale vt di
ſtinguitur con
tra liberum ſe
quiſ ad natu
rale.i. ſubſtan
tiale: omne.n.
ſubſtātiale eſt
nāle ex hoc φ
autoꝛ declara
uit in volunta
te iueniri mo
tum naturaleȝ
.i. ſubſtantialē
optime ſatiſfe
cit q̄ſito an ſit
talis mot⁹ na
turalis vt diſti
guitur cōtra li
berum. Ea aūt

tū volūtas ſit q̄ peccaſ ⁊ recte
viuiſ: vt Augu. dic̄. ¶ Sȝ ꝯ ē
qd̄ Apl's dic̄ ad Phil. ij. De⁹
ē q opaſ i nobis velle ⁊ pficē.
¶ Rn̄deo dōm: φ mot⁹ volū
tatis ē ab itrinſeco: ſic̄ ⁊ mot⁹
nālis: q̄uis āt rē nālē poſſit ali
qd mouere: qd nō ē cā nāe rei
mote: tū motū nāleȝ cāre non
pōt: niſi qd ē aliq̄liter cā nāe.
Moueſ.n. lapis ſurſuȝ ab ho
mine q nāȝ lapidis nō cāt: ſȝ h
mot⁹ nō ē lapidi nālis: nālis āt
mot⁹ ei⁹ nō cātur niſi ab eo qd
cāt nām. vñ dr̄ in. viij. phi. φ
gn̄ans mouet ſȝ locū grauia ⁊
leuia: ſic ḡ hoieȝ volūtatē ha
bētē ꝯtingit moueri ab aliquo
q nō ē cā ei⁹: ſȝ φ mot⁹ volūta
rius ei⁹ ſit ab aliquo pꝛīcipio
extriſeco qd nō ē cā volūtatis:
eſt ipoſ'e: volūtatis āt cā nihil
aliud eē pōt q̄ȝ deus: ⁊ hoc pȝ
dupl'r. pꝛio qdē ex h φ volun
tas ē potētia aie rōnalis: q̄ a ſo
lo deo cātur p creationē: vt in
pꝛio dcm̄ ē. Scdō vō ex h pȝ
φ voluntas hȝ oꝛdinē ad vle
bonū. vñ nihil aliud pōt eē vo
lūtatis cā niſi ipſe deus q ē vle
bonū: oē āt aliud bonū p ptici
patiōnē dr̄: ⁊ ē qddā pticulare
bonū: pticularis āt cā nō dat i
clinationē vleȝ. vñ nec mā pꝛi
ma q̄ eſt in potētia ad oēs foꝛ
mas pōt cāri ab aliquo pticula
ri agēte. ¶ Ad pꝛimū ḡ dōm:
φ āgelus nō ſic ē ſupꝛa hoiem
φ ſit cā volūtatis ei⁹: ſic̄ coꝛpa
celeſtia ſūt cā fōmaꝝ nāliū ad
q̄s ꝯſequunſ nāles motus coꝛ
poꝝ nāliū. ¶ Ad ſcdȝ dōȝ: φ
intell's hois moueſ ab angelo
ex pte obti: qd ſibi ꝓponiſ vir
tute āgelici luminis ad cogſcē
dū. ⁊ ſic ēt volūtas ab exterio
ri creatura pōt moueri: vt di
ctū ē. ¶ Ad tertiū dōȝ: φ de⁹
mouet volūtatē hois: ſic̄ vlis
motoꝛ ad vle obm voluntatis
qd ē bonū: ⁊ ſine hac vli mo

tiōe hō n̄ pōt aliqd velle: ſȝ hō
p rōnē determinat ſe ad volen
dū h vel illud: qd ē vere bonū
vel apparēs bonū: ſȝ tū iterdū
ſpāl'r deus mouet aliquos ad
aliqd determinate volēdū: qd
eſt bonū: ſicut i his quos mo
uet per grām: vt infra diceſ.

¶ De modo quo volūtas mo
uetur. ¶ Queſtio. X.

Einde ꝯſiderādū
ē de mō quo volū
tas moueſ. ¶ Et
circa h q̄runſ q̄
tuoꝛ. Pꝛio vtruȝ
volūtas ad aliqd
nāliter moueaſ. Scdō vtꝝ d
neceſſitate moueaſ a ſuo obo.
Tertio vtꝝ d necītate moueā
tur ab appetitu iferioꝛi. Quar
to vtꝝ de neceſſitate moueaſ
ab exterioꝛi motiuo: qd ē de⁹.

¶ Vtꝝ volūtas ad aliqd volū
tarie moueaſ. Arti. I.

Ad pꝛimū ſic ꝓcediſ.
Videſ φ volūtas nō
moueaſ ad aliqd nāli
ter: agēs.n. nāle diui
diſ ꝯtra voluntarium: vt pȝ in
pꝛincipio ſcdi phyſi. nō ḡ vo
luntas ad aliqd nāliter moue
tur. ¶ Pꝛeterea. Id qd ē nā
le ieſt alicui ſemper: ſicut igni
eſſe calidū: ſed nullus motus
ineſt voluntati ſemper. ergo
nullus motus eſt nālis volun
tati. ¶ Pꝛeterea. Natura eſt
determinata ad vnū: ſȝ volun
tas ſe hȝ ad oppoſita. ergo vo
luntas nihil naturaliter vult.
¶ Sed ꝯtra eſt φ motus vo
luntatis ſequiſ actuȝ itellect⁹:
ſȝ intellectus aliq̄ intelligit na
turaliter. ḡ ⁊ voluntas aliqua
vult nāliter. ¶ Rn̄deo dōm:
φ ſicut Boetius dicit in li. de
duabus naturis: ⁊ phs in. v.
metaph. natura dicitur multi
pliciter: qñq3.n. diciſ pꝛīcipiū
itrinſecū in rebus mobilibus:
⁊ talis natura eſt vel materia

fuit ratio pro
ceſſus: quia vi
delicet ratio ſi
gnificata p no
mē naturalis
aperiēda erat.
vnde ſi omnis
ſubſtantia na
tura ē quicqd
ſm ſubam ieſt
ſm naturā in
eſt: ac per hoc
et ſubſtantia
le ⁊ nāle eſt: ſȝ
ſubam aūt in
eſt quicquid p
ſe ieſt. ergo iux
ta hanc nature
ſignificationeȝ
qua ⁊ volūtas
natura eſt: per
ſe ineſſe ⁊ ſm
ſubam ⁊ natu
raliter idē ſūt:
hec autem eq
ualere natura
li vt diſtingui
tur contra libe
rū patet ex eo:
quia liberū hȝ
pro cauſa vel
le: naturale au
tem eſſe. Id.n.
ſolū libere fit:
quod fit quia
vult: ⁊ id ſoluȝ
naturaliter in
eſt quia eſt: vt
in pꝛima parte
dictū eſt: quic
quid autē ſm
ſubſtantiā ſeu
per ſe ineſt cla
re patet φ ieſt:
quia talis eſſe
ſubſtātialis ē:
⁊ non quia ſic
vult. Nulla ḡ
diuerſio hic fu
it: ſed alta per
ſcrutatio natu
ralis ex q̄ doce
remur natura
litatem in om
nibus inueni
re: ſicut autoꝛ
fec̄. Ex hac enī
ratiōe natura
lis: adiūcta al
tera ꝓpoſitio
ne cōmuni ſcȝ
φ per ſe pꝛius
eſt his que nō
ſunt per ſe: itu
lit vniuerſaleȝ

vel forma nālis: vt patꝫ in .ij. phyſi. Alio mō dr̄ nā q̄lꝫ ſuba vel q̇libꝫ ens: ⁊ ſꝫ h̄ illud dr̄ eē nāle rei qḋ ꝯuenit ei ſm̄ ſuā ſubam. ⁊ hoc eſt qḋ per ſe ineſt rei: in oībus aūt ea q̄ nō p ſe inſunt reducunt̄ in aliqd qḋ per ſe ineſt: ſic in primū. ⁊ iō neceē ē ꝙ h̄ mō accipiendo nām ſemp pͥcipiū in his q̄ ꝯueniūt rei ſit nāle: ⁊ h̄ māifeſte appet in intellcū: nā pͥcipia itellectualis cognitionis ſunt nāliter nota. ſilr̄ ēt pͥcipiū motiuū volūtarioꝝ oꝫ eē aliqd nāliter volitū hoc aūt ē bonū in cōi in qḋ volūtas nālr̄ tēdit: ſicut ēt q̄lꝫ potentia in ſuū obm̄: ⁊ ēt ipſe finis vltimus: q hoc mō ſe hꝫ in appetibilibus: ſic pͥa pͥcipia demōſtrationū in itelligibilib⁹: ⁊ vlr̄ oīa illa que ꝯueniūt volēti ſm̄ ſuā nām: nō .n. p volūtatē appetim⁹ ſolū ea q̄ pertinēt ad potētiā volūtatis: ſꝫ ēt ea que ptinēt ad ſingulas potētias ⁊ ad totum hominē: vñ nāliter hō vult nō ſolū obm̄ voluntatis: ſꝫ ēt alia que ꝯueniūt alijs potētijs: vt cognitionem veri que ꝯuenit intellectui: ⁊ eſſe ⁊ viuere ⁊ hmōi alia: que reſpiciunt ꝯſiſtentiā nālē: que oīa comprehendunt̄ ſub obō voluntatis: ſicut q̄daꝫ pticularia bona. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ voluntas diuidit̄ ↄ nām: ſicut vna cā ↄ aliā. q̄dā .n. fiunt naturaliter: ⁊ quedā fiunt volūtarie. Eſt aūt alius modus

regulam .ſ. ꝙ pͥncipiū ꝯuenientiū alicui ineſt nāliter .ſ. p ſe ⁊ ſm̄ ſubam: ⁊ qꝛ eſt talis nāe: ⁊ non qꝛ vult. Ex hac .n. regula ſubintellecta minore .ſ. ꝙ motus ꝯuenientes voluntati ſunt ordinati ſm̄ rōnes pͥncipij ⁊ pͥncipiati: qḋ eſt per ſe notū ſtatim hētur intentū .ſ. ꝙ aliqs motus ineſt volūtati ſm̄ ſubaꝫ per ſe naturaliter qꝛ eſt talis ⁊ nō qꝛ vult.

¶ In eiuſdē articuli corpe nota triplex poni naturaliter volitum. pͥmo bonum. ſcđo beatitudinē. tertio omne ꝯueniēs volēti ſm̄ ſuā nāꝫ: ⁊ de pͥmis qdē duob⁹ euidens rō in lr̄a reddit̄. De tertio aūt nō. vñ ⁊ dubitatur ⁊ de ipſo et de eius ratiōe. De ipſo quidēꝫ quia experimur oppoſitum dum eligimus nō ꝯuenientia ſm̄ naturam vt neſcire non viuere: nec euadit̄ dicēdo ꝙ hoc appetimus per accidēs: qm̄ oppoſita eoꝝ que naturaliter volumus: nec per ſe: nec p accidēs velle poſſumus: vt pꝫ de pͥmo ⁊ 2°. De rōne vō .ſ. qꝛ per voluntatē appetimus ēt pertinētia ad alias potētias ⁊ totū hoiem: quādo quidē nulla apparet ꝯnexio hō ad illam ꝯcluſionē. vñ .n. ſequit̄ per voluntatē appetimus etiā pertinentia ad alias potētias ⁊ totū hoiem. g̃ naturaliter volumus oīa ꝯuenientia volentib⁹ ſm̄ ſuā nām.

¶ Ad pͥm hoꝝ breuiter dr̄ ꝙ ſicut in reb⁹ exterioribus nāle inuenit̄ duplr̄ .ſ. ſemp vel frequenter. Motus .n. celeſtes nāles ſunt vt vlr̄ ⁊ ſemp indeficientes a nāli curſu: mot⁹ aūt inferiores nāles ſunt vt in pluribus ⁊ frequēter indeficientes: ita ⁊ in volūtatis motibus naturalibus inuenitur nālitas vtroqꝫ modo. nā ad quedā voluntas ſic naturaliter eſt determinata vt nō poſſit aliquo pacto velle oppoſitū. Ad quedā ſic nāliter determinata eſt vt poſſit per accñs oppoſitū velle. In pͥmo ordine ſunt duo pͥma volita in lr̄a numerata. In 2° vō eſt 3m volitoꝝ genus. vnde ad hoc 3m volitū voluntas nō plus videt̄ nāliter inclinata q̄ꝫ volūtas affecta habitu v̄tutis acq̄ſite ad opus illius v̄tutis niſi p quanto inclinatio ex nā potior eſt q̄ꝫ ex acquiſito habitu: ⁊ ſic volūtas in iuſtitia habituata pōt iniuſte facere: ita voluntas nāliter inclinata in bonum ꝯueniēs volenti ſm̄ ſuā nām pōt eius oppoſitum velle.

¶ Ad 2m vō dr̄ q͛ lꝫ verba illa lr̄e ſi ſola ſumant̄ non inferant niſi extenſionē volūtatis ⁊ eius obi ad hoc 3m. Si tamen intelligant̄ ꝯiuncta pcedentib⁹ inferūt nālitatē motus volūtatis in hoc 3m. Ad cuius euidentiā ſcito ꝙ volūtas triplr̄ ſumit̄ .ſ. vt quedā potētia. 2° vt eliciēs ex qḃdā in quidā. 3° vt appetitus ipſius totius volentis. Et quidē qꝛ voluntas potētia quedā eſt ideo nāliter fert̄ in bonū qḋ eſt volitū pͥmo poſitū in lr̄a. Quelibet .n. potētia naturaliter determiata eſt ad ſuū obm̄: ita ꝙ nō pōt in oppoſitum: qꝛ vō eſt volitiua cuiuſdā ex quodā ſm̄ rōnē cauſe ⁊ cauſati. iō nāliter vult beatitudinē que finale pͥncipiū eſt qḋ volitū eſt ſcđo poſitū: qꝛ aūt eſt a nā data volēti nō ſolū vt velit ſibi ipſi volūtati: ſed ēt vt velit ipſi volenti ſm̄ ſe ipſuꝫ ⁊ ſuas partes ideo nāliter vult bonū conueniens volenti ſm̄ ſuam nām qḋ eſt volituꝫ 3° loco in lr̄a poſituꝫ: qḋlibet .n. horum triū hꝫ rōnem primi per ſe et ſm̄ ſubam: obiectū .n. eſt primo reſpectum pͥncipiū eſt cauſa ceteroꝝ: ꝓpriū vō in ſuo pͥncipij rōnē clauditur. Amicabilia .n. q̄ ſunt ad alios veniunt ex amicabilibus ad ſe. Et ſi hoc longius repetendū eſſet dōꝫ eſſet ꝙ qꝛ volitio pendꝫ ex volito ⁊ volente: vtrinqꝫ initiū voluntarioꝝ motuū inditū eſſe oꝫ. Et ex volito quidem inditus eſt voluntati motus in beatitudinē: qui vtpote motus in finē primariū complectentem in ſe totā obi pfectionē: pͥncipium ex ea parte eſt reliquoꝝ motuū: ex parte vō volētis iditus eſt volūtati motus in ꝓpriū bonū: vtrūqꝫ .n. tradidit Ariſt. cū dixit: amabile qdē bonū: vnicuiqꝫ aūt ꝓpriū. Quū igr̄ autor ex hoc ꝙ volūtate volumus nō ſolū ad ipſam ſpectātia ſed etiā ad volentē: intulit ꝙ nāliter volumus ꝯueniētia ſm̄ nām verā: cām reddidit intendens p medio aſſumere ꝙ volūtatem ſortiti ſumus p nobis ac per hoc ad ꝓpriū bonū determinatam: vñ ⁊ in .q. de virtu. a 5°. ⁊ inferius in .q. 50. ⁊ 56. nulla virtus in voluntate ponitur ad propriū volentis bonum: qꝛ ad hoc nāliter determinata eſt.

¶ In reſponſione ad pͥm eiuſdē articuli aduerte diſtōnē de voluntate. Conſideratur .n. multiplr̄. Sed q̄ntum ad ꝓpoſitū lr̄a inſinuat duplr̄ .ſ. vt res ⁊ vt cā. eſt .n. ⁊ in genere rei: res talis puta apta nata velle: ⁊ in genere cauſe cā talis puta libera. Quū aūt volūtas diſtinguit̄ ↄ nām: nō diſtinguit̄ vt res talis ↄ talē rem: ſꝫ vt cā talis ↄ cām taleꝫ: eſt .n. res talis .ſ. apta nata velle nā quedā hñs ſibi cōnālia ſicut ⁊ cetere nāe: ſed talis cā .ſ. libera vt ſic nō eſt talis cā qualis eſt nā: hec .n. eſt cā qꝛ eſt: ac per hoc eſt cā determiata ad vnū. Illa vō cauſat qꝛ vult: ac per hoc eſt cauſa libera ad vtrūlibet. vñ diſtinguunt̄ voluntas ⁊ nā in rōne cāe ſm̄ ꝓprias cāndi differētias: ꝓpter qḋ ⁊ in 2° phyſico. ⁊ in 9° metaph. nō niſi in ordine caꝝ vel pͥncipioꝝ diſtiguunt̄. Et ſi in his pſpexeris q͛ rō cāe in nā ſpectat ad eā inq̄ntū res eſt: videbis pariter ꝙ volūtas vtriuſqꝫ cauſe rōnē hꝫ. nā quatenus res talis eſt per modū nature cauſalitatem hēt: qcqd .n. cāt aliqd: qꝛ talis res eſt nāliter cauſat illud. Quatenus vō electiua eſt per modū ꝓpriū .ſ. libere a p-

poſito

cãndi prius voluntati que eſt
domina ſui actus: p̃ter modũ
q cõuenit nãe que eſt determi
nata ad vnũ: ꝫ qꝛ voluntas in
aliqua natura fundať: neceſſe
eſt ꝙ modus ꝓprius nãe q̃tũ
ad aliqd ꝑticipeť a voluntate:
ſicut qꝺ eſt prioris cãe partici
patur a poſteriori: eſt.n. prius
in vnaquaqꝫ re ip̃ꝫ eſſe qꝺ eſt
per nãm: q̃ꝫ velle qꝺ eſt ꝑ vo
luntatem. ꝛ inde eſt ꝙ volũtas
naturalr̃ aliqd vult. ¶ Ad ſe
cũdũ dꝺm: ꝙ in rebus nãlib⁹
id qꝺ eſt nãle q̃ſi ꝯñs formam
tñ ſꝑ actu ineſt: ſicut calidum
igni. Qꝺ autẽ ẽ naturale ſicut
ꝯñs materiaꝫ nõ ſemper actu
ineſt: ſed qñqꝫ ſꝫm potentiam
tñ. nã forma eſt actus: mã ve
ro potẽtia: motus aũt eſt act⁹
exñtis in potentia: ꝛ iõ illa q̃ ꝑ
tinent ad motũ: vel que ſequũ
tur motuꝫ in rebus nãlibus:
nõ ſemꝑ inſunt: ſicut ignis nõ
ſemper moueť ſurſuꝫ: ſed qñ
eſt extra locũ ſuũ: ꝛ ſilr̃ nõ oꝫ
ꝙ voluntas que de potẽtia in
actũ reduciť: dũ aliqd vult ſꝑ
actu velit: ꝫ ſolũ qꝺ eſt in aliq̃
diſpõne determinata. volũtas
aũt dei que eſt actus purus ſꝑ
eſt in actu volendi. ¶ Ad ter
tiũ dꝺm: ꝙ ſꝑ nãe rñdet vnuꝫ
ꝓportionatũ nãe: nãe.n. i gñe
rñdet aliqd vnũ i gñe: ꝛ nãe in
ſpẽ accepte rñdet vnũ in ſpẽ:
nãe aũt idiuiduate rñdet aliqd
vnũ idiuiduale cũ igr̃ volũtas
ſit q̃dã vis imãlis: ſicꝫ ꝛ itell'ꝰ
rñdet ſibi nãlr̃ aliqꝺ vnuꝫ cõe
.ſ. bonũ: ſicꝫ ẽt itellectui aliqꝺ
bonum cõmune. ſ. verum vel
ens vl' quicqd eſt huiuſmodi.
Sub bono aũt cõi multa pti
cularia bona ꝯtinenť: ad quo
rũ nullũ volũtas determinať.

¶ Utrꝫ volũtas moueať de ne
ceſſitate a ſuo obꝺo. Arti. II.

AD ſcꝺm ſic procediť.
Uideť ꝙ volũtas de
neceſſitate moueať a
ſuo obꝺo: obm̃.n. vo
lũtatis cõparať ad ipſam. ſicut
motiuũ ad mobile: vt pꝫ i .iij.
de aia: ꝫ motiuũ ſi ſit ſufficiẽs
ex neceſſitate mouet mobile. g̃
volũtas ex nec̃itate põt moue
ri a ſuo obiecto. ¶ Preterea.
Sicut volũtas eſt vis imãlis:
ita ꝛ intell'ꝰ. ꝛ vtraqꝫ potẽtia
ad obm̃ vl'e ordinatur. vt dcm̃
eſt: ꝫ intellect⁹ ex nec̃itate mo
uetur a ſuo obꝺo: g̃ ꝛ volun
tas a ſuo. ¶ Preterea. Om
ne qꝺ qs vult: aut ẽ finis: aut
aliqd ordinatũ ad finẽ. ꝫ fineꝫ
aliqs ex nec̃itate vult. vt vr̃. qꝛ

poſito ad vtrũlibet ꝛc̃. cauſalitatẽ hꝫ: ꝛ nõ nãliter: quicqd
.n. cauſat qꝛ vult libere cauſat. Et ſi vlteri⁹ perſpexeris ꝙ
nã: vt in lr̃a dr̃: eſt cã eẽntialiter prior cauſa volũtaria: qꝛ
eſſe in vtroqꝫ eſt prius q̃ꝫ operari ꝛc̃. videbis quoqꝫ q⁹ vo
luntas nõ ſolũ natura quedã eſt: ſed prius hꝫ nature rõnez
ꝛ cauſalitateꝫ:
q̃ꝫ propriaꝫ. Et
ſi poſtremo pe
netraueris ꝙ i
cauſis eſſentia
liter ordinatis
ꝯiũctis in vnã
reꝫ: id quod eſt
prioris cauſe ꝑ
prium partici
pať a poſterio
ri: vt ſupremũ
īſimi attingat
infimuꝫ ſupre
mi: videbis ꝙ
voluntatis pri
ma opera opꝫ
eſſe naturalia
ꝛ prius ipſam
velle aliqd nã
liter q̃ꝫ libere.
Et hanc ſubti
litateꝫ ſi perſpi
ciens ſectatus
fueris habebiſ
claram ſolonẽ
ſcotice argum
tat. onis in ma
teria de proceſ
ſione ſpũs ſan
cti: ꝛ de natura
litate volunta
tis: que omnia
in prima parte
tractata ſunt.
Diſtinxit eniꝫ
voluntatẽ con
tra naturaꝫ nõ
ſolum in gene
re cauſe: ſed in
genere rei. Et
ideo intulit oi
modam diſpa
rationem: quũ
tamẽ ſint cau
ſe eſſentialiter
ſubordinate: vt hic ꝛ in .q. precedẽte articulo .4. de eorꝫ
actibus pꝫ. voluntas.n. nõ ſolũ prius hꝫ nature rõnez vt
in littera dr̃ q̃ꝫ cauſalitatis ꝓprie ſed vélle naturale opoꝛ
tet eſſe principium volendi libere.

¶ In rñſione ad 2ᵐ diligentiſſime notato doctrinã ibi tra
ditã circa diſtõnẽ ꝯuenientiũ alicui naturaliter .i. per ſe ꝛ
ſꝫm ſubam in ꝯñtia formam vel actũ: ꝛ ꝯñtia mãm vel
potentiã: ꝛ conditionẽ eorũdẽ q⁹ .ſ. ꝙ perſeitas in illis in
fert coeuitatẽ abſolute: in iſtis v̓o nõ abſolute: ſꝫ q⁹ in cer
ta diſpõne. Et cã eſt dr̃ia inter poᵃᵐ ꝛ actũ: vt in lr̃a diciť.
Ex hac.n. doctrina habes vir docte ꝙ nõ ſolum aptitudo
ad motũ ꝛ operationẽ ineſt ſubo per ſe: vt grauitas ꝛ riſi
bilitas: ſꝫ motus ipſe ꝛ operatio vt deſcẽſus ꝛ riſus ꝛc̃.

¶ In rñſione ad 3ᵐ eleuato mentẽ in celſitudinẽ doctrine
hui⁹: ꝛ intuere ꝙ vnuꝫ indiuiduũ imãlis ordinis equalet
nõ tñ infinitis indiuiduis mãlibus ſub vna ſpẽ: ſed etiã
ſub vno genere ẽt analogo. Habes.n. hic ꝙ quũ ordo vni
uerſi hẽat ꝙ nã determiata ſit ad vnũ ꝓportionalr̃ .ſ. ge
nerice ſpecifice vel indiuidualr̃: ac ꝑ hoc bono abſolute
quũ ſit vnũ ge
nere analogo
debuiſſꝫ rñde
re nã aliq̃ vna
generice: ꝛ ſilr̃
volũtati qꝛ eſt
vna ſꝫm ſpẽm
debuiſſet rñde
re vnũ ſꝫm ſpe
ciẽ. ſubiunctũ
tñ eſt ꝙ qꝛ vo
luntas eſt imã
lis ordis deter
minata eſt ad
vnũ in genere
analogo: bonũ
ſcꝫ quaſi natu
ra imãlis emi
nẽti⁹ p̃habeat
qcqd gen⁹ ſpe
cieſue haberet.
Et vere ſic eſt.
In cui⁹ ſignuꝫ
hic itellect⁹ no
ſter equalet to
ti vniuerſitati
corporee nãe.
Eſt aũt rõ hu
ius qꝛ que ſunt
diſperſa in iſe
riorib⁹ ſũt vni
ta in ſuperiori.
Eadẽ.n. ratiõe
tãta eſt ampli
tudo immãlis
po' vt vniuerſi
ſimpliciter ca
pax ſit.

¶ In eadem re
ſpõſione caue
to nouitie ne i
definita ꝑ vl'i
ſe tibi offerat.
Et cõtrarietas
inter reſpõſio
nis huius cal
cem ꝛ corporis articuli inſurgat dum ibi dictũ eſt quedã
eſſe particularia bona ſub obiecto voluntatis cõtenta ad
que voluntas naturaliter tendit: ac per hoc determinata
eſt nãliter vt eſſe viuere ꝛc̃. hic aũt dr̃ ſub bono cõi: vero
biqꝫ.n. indefinita ſeu particularis eſt loquutio: ꝛ ꝓpterea
neutra alteri repugnat. hic.n. expreſſe dr̃ ſub bono cõmu
ni multa cõprehẽdunť ad quoꝝ nullũ determinať volũ
tas multa dixit nõ oĩa. Ibi quoqꝫ manifeſte de quibuſdaꝫ .ſ.
ꝯuenientibus volenti ſꝫm nãm loqť. ¶ Arti. II.

IN titulo articuli ſcꝺi eiuſdem q̃onis neceſſa
rium ſumiť vere ꝛ ꝓprie: qꝺ .ſ. impoſſe eſt ali
ter ſe habere: ꝛ eſt ſermo de neceſſitate natu
rali q̃ .ſ. agẽtia ꝛ patiẽtia i vniuerſo ꝯnectũť:
vt calefactibile calefaᵘᵒ ꝛ viſus viſibili ꝛc̃.

¶ In pncı̄⁹ corpis eiuſdē 2ⁱ articuli dub^m occurrit de ꝯne τ de ei⁹ rōne. De ꝯne qdē q̄ dr̄ φ voluntas a nullo obo de neċitate mouet̄ ad exercitiū act⁹: qm̄ voluntas a deo clare viſo neċio mouet̄ ad exercitiū act⁹: nō.n. pōt nō amare ac frui illo: vt i p^a pte dcm̄ eſt. De rōne: qua dr̄. Pōt.n. aliqs ḋ q̄cūqȝ obo nō cogitare: τ ꝑ ꝯſequēs actu ñ velle illud: q2 volūtas nō hȝ in ptāte ſua cogitatōeȝ pñtatiuaȝ pmi obi: nec refutationē illius. Et ſilr̄ viſiōis dei clare pſentati. Iā.n. dcm̄ ē φ pmus act⁹ non eſt in ptāte volūtatis: falſuȝ ē ḡ φ pt aliqs de q̄cū qȝ obto nō cogitare.

¶ Ad hec dr̄ φ verba lr̄e intellecta formaliter: oēs ſoluūt obiectōes. Doctrina ſiquidē ꝑus tradita ñ aduerſat̄ pñti. Ad quoȝ euidētiā op⁹ eſt diſtinctione. ſ. φ aliud ē dicere volūtas neċio mouet̄ ab obo ad exercitium act⁹: τ dicer̄ volūtas ſic diſpoſita neċio mouet̄ ad exercitiū actus. p^m .n. denotat efficaciā obi ſupra volūtatē: φ. ſ. talis τ ſic efficacis ē nāe φ pōt volūtateȝ ad exercitium actus neceſſario ducere. Et hoc negatur in pſenti ꝯcluſione: dum aſſerit̄ φ nullum obiectuȝ vt ſic: τ quantum eſt ex ſua efficacia poteſt naturali neċitate cōpellere volūtatē ad exercitiū act⁹. 2^m vō denotat nāȝ volūtatis de q̄ dcm̄ ē: φ hȝ quedā motū nālē τ φ ñ hȝ ſemper illū actu: ſed quādo eſt in certa diſpōne: τ hoc pdictū

ē ſic̄ principiū in ſpeculatiuis: cui ex neċitate aſſentim⁹: finis āt̄ ē rō volēdi ea q̄ ſūt ad finē. τ ſic vr̄ ēt φ ea q̄ ſunt ad finē ex neċitate velim⁹. volūtas ḡ ex neċitate mouet̄ a ſuo obo. ¶ Sȝ ꝯ eſt φ potētie rōnales ſȝ ꝑbm ſūt ad oppoſita: ſȝ volūtas eſt potentia rōnalis: ē.n. in rōne vt dr̄ in.iij. de aīa. ḡ voluntas ſe hȝ ad oppoſita: nō ḡ ex neceſſitate mouet̄ ad alterū oppoſitorū. ¶ R̄ndeo dōm: φ volūtas mouet̄ duplr̄. vno mō q̄ʒtū ad exercitium actus. alio mō q̄ʒtū ad ſpecificationē actus que eſt ex obo. primo ḡ mō voluntas a nullo obto ex neċitate mouet̄. pōt.n. aliqs de quocūqȝ obo nō cogitare: τ ꝑ ꝯñs actu velle illud. Sed q̄ʒtū ad ſcōm motiōis modū volūtas ab aliquo obo ex neċitate mouet̄: ab aliquo aūt nō. i motu.n. cuiuſlȝ potētie a ſuo obto ꝯſiderāda eſt rō per quā obm mouet potentiā: viſibile .n. mouet viſum ſub rōne coloris actu viſibilis. vñ ſi color ꝓponatur viſui: ex neceſſitate mouet ipm: niſi aliquis viſum auertat: qḋ ptinet ad exercitiū actus. ſi aūt ꝓponeret̄ aliquid viſui: qḋ nō oībus modis eēt color in actu: ſȝ ꝑm aliquid eēt tale: ꝑm aūt aliquid nō tale: nō ex neceſſitate viſus tale obm videret. poſſet.n. intendere in ipſum ex ea parte qua non eſt coloratum in actu. τ ſic ipſuȝ nō videret: ſicut aūt coloratuȝ in actu eſt obȝ viſus: ita bonū eſt obm voluntatis. vñ ſi ꝓponatur aliqḋ obm volūtati qḋ ſit vlr̄ bonū. τ ꝑm oēm ꝯſiderationeȝ ex neċitate volūtas in id tēdit ſi aliqd velit. nō.n. poterit velle oppoſitū. Si autē ꝓponat̄ ſibi aliqḋ obm: qḋ nō ſcōm q̄ʒlibet ꝯſiderationeȝ ſit bonū: nō ex neceſſitate voluntas fert̄ in illud: τ q2 defectus cuiuſcunqȝ boni hȝ rōnē non boni. iō illud ſolum bonuȝ qḋ eſt perfectū τ cui nihil deficit: eſt tale bonuȝ qḋ voluntas nō pōt nō velle: qḋ eſt beatitudo: alia aūt q̄lȝ particularia bona inq̄ʒtū deficiunt ab aliquo bono pñt accipi vt non bona: τ ꝑm hāc ꝯſiderationē pñt repudiari vel approbari a voluntate: q̄ pōt in idē ferri ꝑm diuerſas ꝯſideratōes. ¶ Ad primū ergo dōȝ: φ ſufficiēs motiuū alicui⁹ potentie nō eſt niſi obȝ qḋ totalr̄ hȝ rōnē motiui. ſi āt in aliquo deficiat: nō ex neceſſitate mouebit: vt dcm̄ ē. ¶ Ad ſcōm dōȝ: φ intellectus ex neceſſitate mouet̄ a tali obo: qḋ eſt ſemꝑ τ ex neceſſitate verū: nō aūt ab eo qḋ pōt eſſe veruȝ τ falſum. ſ. a ꝯtingenti. ſicut τ de bono dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm: φ finis vltimus ex neċitate mouet volūtatē: q2 eſt bonū pfectū. τ ſilr̄ illa q̄ ordinantur ad hūc fineȝ: ſine qb⁹ finis haberi nō pōt: ſicut eſſe τ viuere τ hmōi: alia vero ſine qbus finis haberi pōt nō ex neceſſitate vult q vult finē: ſicut concluſiōes: ſine qb⁹ pricipia pñt eſſe vera: nō ex neceſſitate credit qui principia credit.

eſt τ vere: τ ex hoc prouenit φ voluntas deū clare viſuȝ neceſſario amat. Eſt eni tunc in diſpōne tali φ ex natura ſua actu pueniſt amor: τ delectatio talis obi: τ ſimiliter in primo actu volūtatis quem habemus nālr̄ velle illud nō hȝ neceſſitatē exercitij ab obo: ſȝ a natura exiſtente in tali diſpoſitiōe: φ ad eaȝ naturali neceſſitate ſequitur velle. vnde quandocūqȝ voluntas neceſſario mouetur ad exercitium: neceſſitas illa nūq̄ʒ ē ab obo ſȝ a natura τ nāe datore. Et ꝑ h̄ patet reſpōſio ad vtrunqȝ obtorum. Et ad primuȝ quidē explicite. Ad 2^m vō quo ad materiaȝ: τ ad formam dicito φ veriſſimuȝ eſt φ volūtas poteſt ḋ quocūqȝ obiecto nō cogitare: quātuȝ eſt ex parte obiecti. Sic.n. autor loquit̄: ſed ſophiſma figure dictiōis eſt: inferre ḡ volūtas i tali diſpōne exiſtens poteſt non cogitare: mutatur.n. quid in quale. Opȝ ḡ diligenter in hoc articulo aduertere φ formalis eſt ſermo ḋ efficacia obti vt ſic: obiectiōes aūt aliūde q̄ʒ ex obiecto robur habent τ ideo nihil obſtant. Et ſi bonum vltimaȝ reſolutionē capis recolito ſupradictorum. ſ. φ volūtas q̄ ad exercitium tres tantuȝ habet motores. ſ. ſeipſaȝ ſuaȝ nām τ deū vt agentē nō vt obm. Ex hoc.n. pȝ φ modus exercitij nō aliūde eſt. vñ ſiue libere ſiue neċio volūtas exerceat ſuū actū nūq̄ʒ ex parte obi eā regrenda eſt ſȝ

¶ Utrū voluntas moueatur de neceſſitate ab inferiori appetitu. Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ volũtas ex neceſſitate moueat̃ a paſſiõe appetit⁹ inferioꝝ. dĩc̃.n. apl's Ro.vij. Nõ .n. qḋ volo bonū hoc ago: ſz qḋ odi malū illud facio. qḋ dĩ ꝑ ꝯcupiſcẽtiã q̃ eſt paſſio q̃dã. ergo voluntas ex necẽitate mouet̃ a paſſione. ¶ Preterea. Sicut dĩ in.iij.ethi. Qualis vnuſquiſqȝ eſt: talis finis vĩ ei: ſz nõ eſt in ptãte volũtatis ꝙ ſtatim paſſionẽ abijciat. ergo nõ eſt in ptãte voluntatis ꝙ nõ velit illud ad qḋ paſſio ſe iclinat. ¶ Preterea. Cã vl'is nõ applicat̃ ad effectū pticularẽ niſi mediãte cã particulari: vñ ⁊ rõ vl'is nõ mouet niſi mediãte eſtimatiõe pticulari: vt dĩ in.iij.de aĩa: ſz ſicut ſe hȝ rõ vl'is ad eſtimationẽ pticularẽ: ita ſe hȝ volũtas ad appetitũ ſenſitiuũ. ergo ad aliqḋ pticulare volẽdũ nõ mouet̃ volũtas niſi mediãte appetitu ſenſitiuo. ergo ſi appetit⁹ ſenſitiu⁹ ſit ꝑ aliquã paſſionẽ ad aliqd diſpoſitus: volũtas nõ poterit in ꝯtrariũ moueri. ¶ Sȝ ꝯ eſt qḋ dĩ Geñ.iiij. Subter te erit appetitus tuus: ⁊ tu dñaberis illi⁹. nõ ergo volũtas hoĩs ex necẽitate mouetur ab appetitu iferiori. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: paſſio appetit⁹ ſenſitiui mouet volũtatẽ ex ea pte qua volũtas mouet̃ ab obiecto: inquãtũ.ſ. hõ aliqualr̃ diſpoſit⁹ per paſſionẽ iudicat aliqd eſſe ꝯueniẽs ⁊ bonũ qḋ extra paſſionẽ exiſtẽs nõ iudicaret: hm̃oi aũt immutatio hoĩs ꝑ paſſionẽ duobus modis ꝯtingit. Uno mõ ſic ꝙ totalr̃ rõ ligat̃: ita ꝙ hõ vſum rõnis nõ hȝ: ſicut ꝯtingit in his q ꝓpter vehemẽtem irã vel ꝯcupiſcẽtiã furioſi vel amẽtes fiũt: ſicut ⁊ ꝓpter aliquã aliã ꝑturbationẽ corporalem: hm̃oi.n. paſſiones nõ ſine corporali tranſmutatiõe accidũt: ⁊ de talib⁹ eadẽ eſt rõ ſicut ⁊ de aĩalib⁹ brutis: q̃ ex necẽitate ſequunt̃ ipetũ paſſionis: in his.n. nõ eſt aliqs rõnis mot⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs nec volũtatis: aliqñ aũt rõ nõ totalr̃ abſorbet̃ a paſſione: ſz remanet q̃tũ ad aliqd iudiciũ rõnis liberũ: ⁊ ſm hoc remanet aliqd de motu volũtatis: inquãtũ ergo rõ manet libera ⁊ paſſioni nõ ſubiecta: intm̃ volũtatis motus q manet nõ ex necẽitate tẽdit ad hoc ad qḋ paſſio inclinat. ⁊ ſic aut mot⁹ volũtatis nõ eſt in hoĩe: ſed ſola paſſio dñat̃: aut ſi motus volũtatis ſit: nõ ex necẽitate ſequit̃ paſſionẽ. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ ⁊ ſi volũtas nõ poſſit facere quin motus ꝯcupiſcentie inſurgat: de quo apl's dicit. Qḋ odi malū illud facio .i. ꝯcupiſco: tñ põt volũtas nõ velle ꝯcupiſcere aut ꝯcupiſcẽtie nõ ꝯſentire: ⁊ ſic nõ ex necẽitate ſequit̃ ꝯcupiſcẽtie motũ. ¶ Ad ſcḋm dicẽdũ: ꝙ cum i hoĩe due ſũt nãe intellectualis.ſ. ⁊ ſenſitiua: qñqȝ quidem ẽ hõ aliqualis vniformiter ſm totam aĩam: qȝ.ſ. vel pars ſenſitiua totalr̃ ſubijcit̃ rõni: ſicut cõtingit in virtuoſis: vel econuerſo rõ totalr̃ abſorbet̃ a paſſione: ſicut accidit in amentibus: ſz aliqñ ⁊ ſi rõ obnubilet̃ a paſſiõe: remanet tñ aliqd rõnis liberũ. ⁊ ſm hoc põt aliqs vel totaliter paſſionẽ repellere: vel ſaltẽ ſe tenere ne paſſio-

agẽtis: vt dictũ eſt: triplicis: ⁊ in hoc q̃ſcat intellectus tuus.

¶ In eiuſdẽ corporis articuli ſñc 2ᵃ.ſ. ꝙ obm̃ vndiqȝ bonũ necẽio mouet: nec deficit ab hoc niſi ꝓpter defectũ alicui⁹ boni: dubiũ occurrit ex Scoto in 4°.d.49.q.xi. dicẽtis ꝙ iſta rõ nõ ꝯcludit necẽitã motionẽ ſimplr̃: ſz ꝙ ſi volũtas dȝ hẽre actũ circa tale obȝ oȝ ꝙ hẽat actũ volitiõis: cũ q̃ tñ ſtat ꝙ ipa põt ſuſpendere actũ ſuũ: ſz qȝ ex his ⁊ ꝓceſſu ſuo manifeſte pȝ ꝙ non īpugnatur ſenſus formalis lr̃e: ſz quẽ ipe accepit ſõ ſibi ipſi curã ſui reliq. Dñs⁹ eni Thomas loquit̃ de motiõe ex pte obi: q̃ ẽ ad ſpecificatõez act⁹ ⁊ vult ꝙ necẽio mouet obȝ vndiqȝ bonũ: qḋ ẽ veriſſimũ ſimpliciter ⁊ formaliter: ita eni neceſſario ſpecificat qḋ ẽ obiũc mouere ꝙ ipoſſe ẽ alr̃ ſe hẽre: qm̃ nõ põt nĩ ſpecificari act⁹ volũtatis ab eo: vt pȝ: q̃uis poſſit act⁹ volũtatis nõ fieri. vñ cũ in lr̃a dĩ ꝙ volũtas nõ põt nõ velle btitudinẽ: ly nõ velle: nõ ſumit̃ negatiue ſz ꝯrie.i. ꝑ nolle: vt manifeſtãt ſubiuncta vba in alio mẽbro .ſ. repudiari vel approbari. Sȝ qḋ fallit aliquos hic eſt īdiſtictio inter motõez ad ſpecificationem ⁊ exercitiũ act⁹. ¶ Circa doctrinã traditã in hoc arti° ⁊ ꝓcedentib⁹ aduerte ꝙ ſm ꝙ volũtas reſpicit duos motores: alterum ad exercitium: alterũ ad ſpecificatõez 2ᵐ īuenit̃ in ea nãlitas.ſ. ſm determinationem ad exercitium ⁊ ſm determinatiõez ad ſpẽm. Eſt.n. volũtas nãliter determiata ad eliciẽdũ actũ aliquẽ: puta p̄ᵐ ⁊c̃. Et eſt rurſus nãliter determiata ad obiectũ aliqḋ: puta bonum ⁊c̃. Et he aũt determinatiões ita ſe hñt ꝙ p̄ᵃ infert 2ᵃᵐ ⁊ non ecõ. Si.n. volũtas determinata nãliter ẽ ad eliciẽdũ actum hoc nõ eſt niſi re° obi ad qḋ nãlr̃ determiata ẽ: ſz ſi determiata eſt nãliter ad obm̃ nõ ꝓpterea determinata ẽ ad exercitiũ act⁹ re° illius vt pȝ i lr̃a. vñ determinatio q̃ ad exercitium vehementior ac naturalior eſt. īcludit enim alteram ⁊ addit.

¶ Circa calcem eiuſdem corporis articuli aduerte ꝙ qȝ vt p̄dixim⁹ voluntas ad 3ᵐ volitorũ gen⁹: puta eſſe viuere ⁊c̃. determiata eſt nãlr̃ q̃ ad ſpecificationẽ vt in pluribus ⁊ a cauſa vt in pluribus nõ neceſſario ꝓuenit effectus. põt eni īpediri: īccirco i lr̃a dĩ: ꝙ q̃libȝ pticlaria bona: et eẽ viuere itelligere nõ necẽio mouẽt volũtatem ad ſpecificationem actus. poſſunt eniȝ repudiari: ſic tamẽ ꝙ predicta vt in pluribus nõ repudiant̃: ſed ſi voluntas in ea fertur volitiõis actu in illa tendit: ⁊ raro nolitiõis vt cõtingit in deſperantibus et ſimilibus.

¶ In rñſiõe ad vltiᵐ eiuſdē articuli notato q̄ eē viuere ꝛ hõ᷒ zʳ ſumi pñt ꝓ vt ſunt q̄dā particularia bona ſm ſeipſa: ꝛ ſic pñt:ʒ raro: repudiari eo q̄ defectū hñt annexū alicᵘ boni qđ appetit̄: vt pʒ i occidētibᵘ ſe. Appetūt.n.q̄dā boᵐ puta libertatē: cuiᵘ oppoᵐ ↄiūgit̄ ſue vite ꝛč. Alioᵒ vt ſunt nec̄io connexa btitudini: ꝛ ſic q̄tū eſt ex pte ſui non pñt repudiari:ʒ ſi voluntas habeat actū i ea vt ſic: opʒ q̄ hēat circa ea actū volitionis ſic̄ circa btitudinē: pp rõnē in lr̄a aſſignatā. Dixi āt q̄tū eſt ex pte ſui: q: lʒ hec ſic cõnexa hēant ſic tantā efficaciā vt nec̄itent ad ſpecificationē. Si tñ cõnexio illa icognita: vel icõſiderata: vl̄ nõ ſufficiēter viſa ſit ab hõ efficacia ipedit̄: qđ tñ ñ oportuit h̄ auctorē exp̄mere. tñ q: de obi efficacia ex pte ſui eſt ſmo: q: ſemp ſubītelligit̄ debita approxiatio. Ex cuius defectu ꝓuenit h̄.

¶ Articu. III.

Ir ca ter tiȷ articuli doctrinā aduerte q̄ idē hēs q̄ʒ liberū ſit tā i delectabilibᵘ q̄ʒ i ↄ̄rȷs ſʒ tactū velle ꝛ nolle: paſſiones enī hõ aut totaliter abſorbēt rõnē: ꝛ ſic nihil voluntatis r̄ſtat: aut aliqd eiᵘ r̄liquūt: ꝛ ſic libtatē tātūdē dimittūt: ꝛ q̄ntis tē pp diſpõnē ſubi volūtas magis iclinet̄ ad actū ↄſonū appetitui ſenſitiuo: q: tñ libera reſtat miraculo nõ eſt opus ad nõ eliciēdū hõ actū: vt Gregoriᵘ de Arimino in p̄ ſnia.x.d.pᵃ.q.z.arti.z.putauit.

vide infra q. 11. ar. 3.

nē ſequat̄: in tali.n.diſpõne: q: hõ ſʒ diuiſas ptes aīe diuiſimode diſponit̄: aliud ei vr̄ ſm rõnē: ꝛ aliud ſʒ paſſionē. ¶ Ad tertiū dõʒ q̄ volūtas ñ ſolū mouet̄ a bono vli app̄henſo p rõnē: ſʒ ēt a bono app̄hēſo p ſenſum: ꝛ iõ põt moueri ad aliqđ pticulare bonuʒ abſq̄ʒ paſſiõe appetitᵘ ſenſitiui: multa.n. volumᵘ ꝛ opamur abſq̄ʒ paſſiõe p ſolā appetitᵘ electionē: vt pʒ i his i qbᵘ rõ remittit̄ paſſioni.

¶ Utrū volūtas moueat̄ õ nec̄itate ab exteriori motiuo qđ ē deᵘ. Arti. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ volūtas ex neceſſitate moueat̄ a deo: oē.n. agens cui reſiſti nõ põt ex nec̄itate mouet: ſed deo cuʒ ſit infinite ꝟtutis reſiſti nõ põt. vñ dicit̄ Ro.ix. Uolūtati eiᵘ qs reſiſtit. g̃ dñs ex nec̄itate mouet voluntatem. ¶ Preterea. Uolūtas ex nec̄itate mouet̄ in illa q̄ nāl'r vult. vt dcm̄ ē: ſʒ hoc ē vnicuiq̄ʒ rei nāle qđ deus in eo opat̄: vt Aug. dic̄. xxv. ꝯ Fauſtum. g̃ volūtas ex nec̄itate vult oē illud ad qđ a deo mouetur. ¶ Preterea. Poſ'e ē quo poſito nõ ſequit̄ ipoſ'e: ſeq̄t̄ āt ipoſ'e ſi ponat̄ q̄ volūtas nõ velit h̄ ad qđ deus eā mouet. q: ſm h̄ opõ dei eēt inefficax: ñ g̃ ē poſ'e volūtatē ñ velle h̄ ad qđ deᵘ eā mouet. g̃ nec̄e ē eā h̄ velle. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ dr̄ eccl'a.xv. Deᵘ ab initio ↄſtituit hoīē ꝛ reliq̄t eū i manu ↄſilȷ ſui: ñ g̃ ex nec̄itate mouet voluntatē eiᵘ. ¶ Rñdeo dicēdū: q̄ ſicut Diony. dic̄. iiȷ. ca. de di. no. Ad ꝓuidētiā diuinā non pertinet nām rerū corrūpere: ſʒ ſeruare. vñ oīa mouet ſm eorū ↄditionē: ita q̄ ex cauſis neceſſarȷs per motionē diuinaʒ ↄſequunt̄ effectus ex neceſſitate: ex cauſis aūt cõtingentibus ſequunt̄ effectus contingēter. Q: igit̄ volūtas eſt actiuū principiū nõ determinatū ad vnuʒ: ſʒ indifferenter ſe hñs ad multa: ſicut deᵘ ipſam mouet qđ nõ ex neceſſitate ad vnū determinat: ſed remanet motus eius ↄtingēs ꝛ non neceſſarius: niſi in his ad que nāliter mouet̄. ¶ Ad primum ergo dõm: q̄ voluntas diuina nõ ſoluʒ ſe extendit vt aliquid fiat per rē q̄ʒ mouet: ſʒ vt etiaʒ eo mõ fiat quo ↄgruit nāe ipſiᵘ: ꝛ iõ magis repugnaret diuine motioni ſi volūtas ex neceſſitate moueret̄: qđ ſue nāe non ↄpetit: q̄ʒ ſi moueret̄ libere ꝓut competit ſue nāe. ¶ Ad ſcðm dõm: q̄ nāle eſt vnicuiq̄ʒ q̄ deᵘ operat̄ in ipſo vt ſit ei nāle. ſic.n. vnicuiq̄ʒ cõuēit aliqd ſʒ q̄ deᵘ vult q̄ ei cõueniat. non aūt vult q̄ quicqd opat̄ in rebus ſit eis nāle: puta q̄ mortui reſurgāt: ſʒ hoc vult vnicuiq̄ʒ eſſe nāle qđ ptāti diuine ſubdat̄. ¶ Ad tertiū dõʒ q̄ ſi deᵘ mouet volūtatē ad aliqd: ipoſ'e ē huic põni q̄ volūtas ad illud nõ moueat̄: ñ tñ ē ipoſ'e ſimplr̄. vñ nõ ſeq̄t̄ q̄ volūtas a dõ ex nec̄itate moueat̄.

¶ Circa illa vba.ſ. volūtas nõ ſolū mouet̄ a bono vli app̄hēſo p rõnē: ſʒ a bono app̄hēſo p ſenſuʒ: dicta i artiᵒ zᵒ eiuſdē.ioᶜ q̄õnis. Aduerte q̄ zʳ itelligi pñt vt bonū app̄hēſuʒ p ſenſuʒ ꝛ boᵐ app̄hēſum p rõnē ſint duo motiua volūtᵗⁱˢ ſic q̄ q̄nq̄ʒ volūtas ab vno q̄nq̄ʒ ab altero mouet̄: ꝛ h̄ ſenſus repugnat ſupradictis ꝛ ē falſus. Repugnat qdē: q: vt dcm̄ ꝓbatūq̄ʒ ē q̄ nulluʒ corporeū põt mouere directe voluntatē: falſus võ ē q: ſi ſēſus ſolᵘ poſſit mouere volūtatē: tunc hõ poſſet velle abſq̄ʒ rõnis vſu: ꝛ ↄ̄ñr poſſet peccare ꝛ bñfacere qđ nõ ē itelligibile: iplicat.n. eē actuʒ libi arbi. abſq̄ʒ rõis vſu. zʳ igit̄ itelligi pñt vt boᵐ app̄hēſuʒ p ſenſuʒ ꝑmittat̄ cõcurrere cū app̄hēſo p rõnē i idē motiuū: ita q̄ motiuū volūtᵗⁱˢ ñ ſolū ē bonuʒ vle app̄hēſuʒ p rõnē i ſua puritate: ſʒ ēt ↄiūcto cū bono app̄hēſo p ſenſū: ꝛ h̄ ē ſenſus verus ꝛ itentᵘ: verus qdeʒ q: ſic̄ intelᵘˢ mouet̄ a phātaˢᵐ ñ ſʒ ſe: ſʒ ſʒ: q̄ ſtat i h̄ lumīe iteˡˡⁱ agētis q ē verᵘ eiᵘ motor: ita boᵐ pticuˡᵉ app̄henſuʒ nõ ſm ſe ſʒ ſm q̄ ſubſtat vli app̄hēſo p rõnē: qđ veruʒ volūtatis motiuū mouet volūtatē. Intētᵘ aūt q: ex h̄ intermiſit̄ ſiliᵗⁱᵒ in arguᵗᵒ oīa: iter volūtatē appetitūq̄ʒ ſenſitiuū ꝛ rõnē vlem ac pticularē. Nā volūtas ab vtraq̄ʒ ſil' rõne mouet̄ ac p h̄ nõ idiget appeᵗⁱᵘ pticulari. Rõ võ vl'is inq̄tū hõ: ſic.n. diſtiguit̄ ꝯ rõnē pticuˡʳᵉ: ꝛ nūq̄ʒ pticuˡʳᵉ attigit: ꝛ ppea pticuˡⁱ eget rõne vt ad pticuˡʳᵉ deſcēdat.

¶ De fruitione. q̄ eſt actus voluntatis. ¶ Queſtio. XI.

Deinde cōſiderandū eſt de fruitiōe. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ q̄tuor. Prio vtrū frui ſit actus appetitiue potētie. Sc̄do vtꝝ ſoli rōnali creature conueniat: an etiã aĩalib⁹ brutis. Tertio vtrum fruitio ſit tantū vltimi finis. Quarto vtrum ſit ſolū finis habiti.

¶ Utꝝ frui ſit actus appetitiue potentie. Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ frui nō ſit ſolū appetitiue potentie: frui.n. nihil aliud eſſe videt̄ q̄ꝫ fructū capere: ſꝫ fructū hūane vite q̄ eſt beatitudo accipit intellectus: in cuius actu beatitudo ꝯſiſtit: vt ſupra oñſum eſt. ergo frui nō eſt appetitiue potētie: ſꝫ intellectus. ¶ Preterea. Quelꝫ potētia habet proprium finem qui eſt eius perfectio ſicut viſus finis eſt cognoſcere viſibile: auditus percipere ſonos: ⁊ ſic de alijs: ſꝫ finis rei eſt fructus ei⁹ ergo frui eſt potentie cuiuſlibet: ⁊ non ſolum appetitiue. ¶ Preterea. Fruitio delectatiōē q̄ꝫdã ipõtat: ſꝫ delectatio ſenſibilis ptinet ad ſenſū qui delectat̄ in ſuo obo: ⁊ eadē rōne delectatio intellectualis ad intellectū. ergo fruitio ptinet ad apphenſiuã potētiã: ⁊ non ad appetitiuã. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Aug. dicit in primo de do. xpi. ⁊ in. x. de tri. Frui ē amore inherere alicui rei pp ſeipã ſed amor ptinet ad appetitiuã potentiã. ergo ⁊ frui eſt actus appetitiue potētie. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ fruitio ⁊ fruct⁹ ad idē ptinere vident̄: ⁊ vnū ex altero deriuari: q̄ꝫtū aūt ad hoc nihil ad ꝓpoſitum refert: niſi ꝙ hoc ꝓbabile videt̄ ꝙ id qđ magis eſt manifeſtū prius ēt fuerit nominatū. Sūt aūt nobis primo manifeſta que ſunt ſenſibilia magis. vñ a ſenſibilib⁹ fructibus nomē fruitionis deriuatum videt̄. Fructus autē ſenſibilis eſt id qđ vltimū ex arbore expectat̄: ⁊ cū quadã ſuauitate percipit̄. vnde fruitio pertinere videtur ad amorem vel delectationem quam aliquis habet de vltimo expectato: quod eſt finis: finis aūt ⁊ bonum eſt obm appetitiue potentie: vnde manifeſtū eſt ꝙ fruitio eſt actus appetitiue potentie. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ nihil prohibet vnum ⁊ idem ſm̄ diuerſas rōnes ad diuerſas potentias pertinere. ipſa igitur viſio dei inquantū eſt viſio eſt actus intellectus: inquantum autem eſt bonum ⁊ finis eſt voluntatis obm: ⁊ hoc modo eſt ei⁹ fruitio: ⁊ finem hunc intellectus ꝯſequit̄ tanq̄ꝫ potentia agens: voluntas aūt tanq̄ꝫ potētia mouens ad finē: ⁊ fruens fine iam adepto. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ perfectio ⁊ finis cuiuſlibet alteri⁹ potentie continetur ſub obto appetitiue. ſicut propriū ſub cōmuni: vt dictū eſt ſupra. vñ perfectio ⁊ finis cuiuſlibet potentie inquantum eſt quoddã bonū: pertinet ad appetitiuã: pp qđ appetitiua potentia mouet alias ad ſuos fines: ⁊ ipſa conſequitur finē quãdo quelibet aliarū pertingit ad finē. ¶ Ad tertium dicēdum: ꝙ in delectatione duo ſunt. ſ. perceptio conuenientis: que pertinet ad apphenſiuã potentiã: ⁊ cõplacētia eius quod offertur vt conueniens. ⁊ hoc pertinet ad appetitiuam potentiam: in quo ratio delectatiōis completur.

¶ Qō. XI. In p⁰ articulo qōnis u⁰: aduerte ꝙ autor in corpore articli ex rōne fruct⁹ itulit ſolū ꝙ fruitio ad appetitiuã ptē ptinet: nec determinauit an amorē an dlectatiōē ſignificet: qm̄ ſat erat ſue qōni ꝙ ad appetitū ſpectaret. Equiuocari ēm̄ ſcito vocabulū h apud thomiſtas ⁊ ſcotiſtas. Nos enim fruitiōis noie ſignam⁹ delectatōē formaliter loquēdo: amorē āt ꝯnotatiue ⁊ cãlr: illi vero ſignant formalr amorē amicitie. vñ ops quū diſputãt ſe iuicē ꝑdeclarare ne d ſeiuicē rideãt: q̄libet putãte alterū cū ꝓpoſitū loqui. Suaſio aūt Scoti in p̄mo ſetent. diſ. p̄ma qō. 3ᵃ. ex ꝯſtructiōe. ſ. qꝛ fruor cōſtruit̄ cum ablatiuo ſignante obm ex vi trāſitiōis q̄ ſignat actū puta amorē ⁊ nō paſſionē puta delectationem: dicit̄ enim fruor deo ſicut amo deum: et non ſicut delector ī deo: hec inquam ſuaſio nihil habꝫ ſuaſionis: quoniã ꝯſtructio hͤ trãſitiua nō ē niſi poſſeſſiue grãmatice loquendo. cōſtruit̄.n. cū ablatiuo vl̄ genitiuo: ex eo ꝙ eſt deponēs poſſeſſiuū. vñ ex hoc non habetur ꝙ ſignificat actū: ſed ſtat ꝙ ſignificet paſſionem per modū poſſeſſionis: ⁊ vere ſic ē. frui enim importãdo delectationē denotat rem qua fruimur a nobis poſſideri: longe aūt perſpicatiū magis erat a grāmaticis ⁊ oratorib⁹ perſuaderi: qđ nos dicimus. nominibus .n. vtendū eſt vt plures. Cōſtat autem frequētiſſimo grāmaticoꝝ vſu non niſi ad delectationem ſpectare. vñ ⁊ dicunt ꝙ ſignat cum gaudio vti: nō enim dicimus fruor cantu .i. amo cantū: ſꝫ .i. delectatiōē pcipio de cantu. Neqꝫ quiſ dicit veni fruamur cupitl amplexibus: prouerbioꝝ caplo inuitamur ad amandū: ſed ad delectationem percipiendã: ⁊ Paulus quum filemoni dicit: ego te fruar in domino: non ego te amabo: ſꝫ ego de te delectabor i domino ſonat. Abuſiue igitur frui pro amore formaliter ſumi pōt: proprie autem non niſi equiuocatio ad placitum.

¶ Artic. I. In rn͂iſione ad 2ᵐ eiuſdeʒ pͥmi articuli diſce ꝙ quia bonuʒ ē cōmune ad omnia genera ſicͭ ⁊ ens: ſicut quelibet perfectio: quilibet finis: q̇ꝺ libet oīm ſm ſuam ſpecialē rationē habet rationeʒ entis ita ⁊ boni: videre enim ⁊ viſibile vt ſic ſunt entia ⁊ bona: ⁊ notificatio huius eſt: qꝛ quelibet potētia appetit naturaliter ſuam perfectionem: ſuuʒ finem: ſuuʒ obiectū vt ſic. vn͂ verum inquātum verum: qꝛ eſt nāli appetitu appetitū ab intellcū eſt ſpecies boni: ⁊ ſimiliter viſibile ⁊ intelligere ⁊ videre ⁊ reliqua: qꝛ ḡ iſta ſunt boni ſpēs ⁊ continentur ſub bono in cōmuni quod eſt obm voluntatis vt propria ſub cōi dupliciter appetunt pͥmo appetitu nāli ab his q̄ ꝛuʒ ſunt bona ꝓpria. ſecūdo appetitu aniali a voluntate ſub cuius obiecto ↄtinentur: ⁊ propterea ſequitur illa duo que i littera exprimuntur.

¶ In reliq̄s q̄ōnis xiᵉ artic̄lis nihil ſcribēdū occurrit.

¶ Utrū frui ↄueniat tm̄ rōnali creature an ēt aīalibus brutis Articulus. II.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ frui ſolum nō ſit hoīuʒ. dicit.n. Aug. in primo de doc. xp̄i. Qꝛ nos hoīes ſumꝰ q̄ fruimur ⁊ vtimur: n̄ ḡ alia animalia frui pn̄t. ¶ Preterea. Frui eſt vltimi finis: ſʒ ad vltimū finē nō pn̄t pertingere bruta aīalia. ḡ eorū nō eſt frui. ¶ Preterea. Sicut appetitꝰ ſenſitiuꝰ ē ſub itellectiuo: ita appetitꝰ nālis ē ſub ſenſitiuo: ſi igit frui ptinet ad appetitū ſenſitiuū: videt ꝙ pari rōne poſſit ad nālē ptinere: q̇ꝺ pʒ eē falſuʒ. qꝛ eiꝰ nō eſt delectari. ḡ appetitus ſenſitiui nō eſt frui: ⁊ ita nō ↄuenit brutis aīalibus. ¶ Sʒ ↄtra eſt q̇ꝺ Aug. dic̄ in lib. lxxxiij. q. Frui q̄dē cibo ⁊ q̄lʒ corporali volūtate non abſurde exiſtimant ⁊ beſtie. ¶ Rn̄deo dicēꝺ ꝙ ſicut ex p̄dictis hr̄: frui nō ē actꝰ potentie puenientis ad finē ſicut exequētis: ſʒ potētie iperantis executionē. dcm̄ eſt.n. ꝙ ē appetitiue potētie. In rebus aūt cognitōe carētibus iuenit q̄dē potētia ptingens ad finē p modū exequētis. ſicut graue tēdit deorſum. ⁊ leue ſurſum. Sʒ potētia ad quā ptinet finis per modū imperātis nō iuenit in eis: ſʒ in aliq̄ ſuperiori nā q̄ ſic mouet totā nāʒ p imperiū: ſic in hn̄tibus cognitionē appetitus mouet alias potētias ad ſuos actꝰ: vn̄ manifeſtuʒ ē ꝙ in his q̄ cognitiōe carent: q̄uis ptingant ad finē nō inuenit fruitio finis: ſʒ ſoluʒ in his q̄ cognitionē hn̄t: ſʒ cognitio finis eſt duplex: pfecta ⁊ iperfecta. Perfecta q̄dē q̄ nō ſolū cognoſcit id q̇ꝺ eſt finis ⁊ bonū: ſʒ ratio vl̄is finis ⁊ boni: ⁊ talis cognitio eſt ſoliꝰ rōnalis nāe. Imperfecta aūt cognitio ē q̄ cognoſcit particulariter finis ⁊ bonū: ⁊ talis cognitio eſt in brutis aīalibus: quoꝝ ⁊ ꝟtutes appetitiue nō ſūt iperātes libere: ſʒ ſʒ nālē iſtictū ad ea q̄ app̄hēdūt: mouent: vn̄ rōnali nāe ↄuenit fruitio ſm rōnē pfectā: brutis āt aīalibꝰ ſm rōnē ipfectā: alijs āt creaturis nullo mō. ¶ Ad pͥmū ḡ dicēꝺ: ꝙ Aug. loquit de fruitiōe perfecta. ¶ Ad ſcd̄m dicēꝺm: ꝙ nō oʒ ꝙ fruitio ſit vltimi finis ſimplr̄ ſʒ eiꝰ q̇ꝺ hr̄ ab vnoquoq̄ꝫ p vltio fine. ¶ Ad tertiū dicēꝺm: ꝙ appetitꝰ ſenſitiuꝰ cōſequit aliq̄ꝫ cognitionē: nō aūt appetitꝰ nālis: p̄cipue ꝓut eſt in his que cognitiōe carent. ¶ Ad quartuʒ dicēꝺm: ꝙ Aug. ibi loquit de fruitiōe iperfecta. q̇ꝺ ex ipſo mō loquēdi apparet. dicit.n. ꝙ frui non ab eo abſurde exiſtimant ⁊ beſtie. ſ. ſicut vti abſurdiſſime dicerent.

¶ Utrꝫ fruitio ſit tm̄ vltimi finis. Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ frui nō ſit tantuʒ vltimi finis. dicit.n. ap̄ls ad Philemonē frēm. Itaq̄ꝫ frater ego te fruar in dn̄o: ſʒ manifeſtum eſt: ꝙ Paulus nō poſuerat vltimū finē ſūme in homine: ḡ frui nō tm̄ ē vltimi finis. ¶ Preterea. Fructꝰ eſt quo aliq̄d fruit: ſʒ apoſtolus dicit ad Gal. v. Fructꝰ ſpūs eſt charitas: gaudiū: pax: ⁊ huiuſmodi: que nō hn̄t rōneʒ vltimi finis. nō ḡ fruitio eſt tm̄ vltimi finis. ¶ Preterea. Actus volūtatis ſupra ſeipos reflectunt. volo.n. me velle: ⁊ amo me amare: ſʒ frui eſt actus volūtatis: volūtas.n. eſt per q̄ꝫ fruimur vt Aug. dicit. x. de tri. ḡ aliq̄s fruit ſua fruitione: ſʒ fruitio nō eſt vltimiꝰ finis hoīs: ſʒ ſolū bonū increatū q̇ꝺ eſt deꝰ. nō ḡ fruitio eſt ſolū vltimi finis. ¶ Sed ↄtra eſt ꝙ Aug. dicit. x. de tri. q̇ꝺ nō fruit ſi q̄s id q̇ꝺ in facultatē volūtatis aſſumit pp aliud appetit: ſʒ ſolū vltimus finis eſt qui nō ꝓpter aliud appetit: ḡ ſolius vltimi finis eſt fruitio. ¶ Rn̄deo dicēꝺm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: ad rōnē fructus duo ptinēt: ſcʒ ꝙ ſit vltimū. ⁊ ꝙ appetitū q̄etet quadā dulcedine vel delectatione: vltimū aūt eſt ſimplr̄: ⁊ ſm quid: ſimplr̄ q̄dē q̇ꝺ ad aliud nō refert: ſʒ ſm q̄d q̇ꝺ eſt aliquoꝝ vltimū. q̇ꝺ ḡ eſt ſimplr̄ vltimū in quo aliq̄d delectat: ſicut in vltimo fine. hoc q̄ppe ꝓprie dicit fructꝰ. ⁊ eo ꝓprie dī aliq̄s frui: q̇ꝺ āt in ſeipo nō eſt delectabile: ſʒ tm̄ appetit in ordine ad aliud: ſic potio amara ad ſanitatē: nullo mō fructꝰ dici pōt: q̇ꝺ āt i ſe hʒ quādā delectationē ad q̄ꝫ q̄dā p̄cedētia referūtur. pōt q̄dē aliquo mō dici fructꝰ: ſʒ nō ꝓprie.

⁊ ſm

⁊ ſm cõpletaꝫ rõneꝫ fructus eo dicimur frui. Uñ Aug. i. x. d tri. dic: ꝙ fruimur cognitis in qbus volũtas delectata cõquieſcit. nõ aũt qeſcit ſimplr niſi in vltimo: qꝛ q̃diu aliquid expectat̃ motus volũtatis remanet in ſuſpenſo: lꝫ iã ad aliqd puenerit. ſicut in motu locali: lꝫ illud qđ eſt mediũ in magnitudine ſit pricipiũ ⁊ finis. nõ tñ accipit̃ vt finis in actu: niſi qñ in eo qeſcit̃. ¶ Ad primũ ḡ dõꝫ: ꝙ ſic Aug. dic in primo de doc. xp̃iana. Si dixiſſet te fruar: ⁊ nõ addidiſſet in dñõ: videret̃ finẽ delectationis in eo poſuiſſe. ſꝫ qꝛ addidit in dñõ: in dñõ ſe poſuiſſe finẽ atq in eo ſe frui ſignificauit vt ſic fratre ſe frui dixerit: nõ tanq̃ termino: ſꝫ tãquã medio. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ fruct⁹ alr̃ cõparat̃ ad arborẽ pducẽtẽ: ⁊ alr̃ ad hoieꝫ fruẽtẽ: ad arborẽ qdẽ pducẽtẽ cõparat̃: vt effect⁹ ad cãm. ad fruẽteꝫ aũt ſic vltimũ expectatũ ⁊ delectãs. dñr igit̃ ea q̃ enumerat ibi apl's: fructus ꝙ ſũt effect⁹ qdã ſpũs ſci in nobis. vñ ⁊ fructus ſpũs dñr: nõ aũt ita ꝙ eis fruamur tãquã vltio fine. ¶ Vel alr̃ dõꝫ ꝙ dñr fructus ſm Ambro. qꝛ pp ſe petenda ſunt. nõ quidem ita ꝙ ad beatitudinẽ nõ referant̃: ſed qꝛ in ſeipſis hñt. vñ nobis placere debeãt. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: finis dicit̃ duplr. vno mõ ipſa res. alio mõ adeptio rei: que qdẽ nõ ſunt duo fines: ſꝫ vnus finis in ſe ꝯſiderat⁹ ⁊ alteri applicatus: deus igit̃ eſt vltim⁹ finis ſicut res que vltimo querit̃: fruitio autẽ ſicut adeptio huius vltimi finis: ſic igit̃ nõ eſt aliud finis deus ⁊ fruitio dei: ita eadẽ rõ fruitionis eſt qua fruimur deo: ⁊ qua fruimur diuina fruitione: ⁊ eadem rõ eſt de beatitudine creata: que in fruitione conſiſtit.

¶ Utrũ fruitio ſit ſolũ finis habiti. Arti. IIII.

AD quartũ ſic pcedit̃. Uidet̃ ꝙ fruitio nõ ſit niſi finis habiti: dic̃. n. Aug. x. de tri. ꝙ frui eſt cũ gaudio vti nõ adhuc ſpei: ſꝫ iaꝫ rei: ſed q̃diu nõ habet̃ nõ eſt gaudiũ rei: ſꝫ ſpei: ergo fruitio nõ eſt niſi finis habiti. ¶ Preterea. Sicut dcm̃ ẽ: fruitio nõ eſt ꝓprie niſi vltimi finis. qꝛ ſolus vltimus finis qetat appetitũ: ſꝫ appetitus nõ quietat̃ niſi in fine iã habito. ergo fruitio ꝓprie loquendo non eſt niſi finis habiti. ¶ Preterea. Frui eſt capere fructũ: ſꝫ nõ capit̃ fuctus niſi qñ iã finis habet̃. ḡ fruitio nõ eſt niſi finis habiti. ¶ Sed ꝯtra. frui eſt amore inherere alicui rei pp ſeipam: vt Aug. dicit: ſꝫ hoc põt fieri ẽt de re nõ habita. ergo frui põt eẽ ẽt finis nõ habiti. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ frui importat ꝯparationẽ q̃ndã volũtatis ad vltimũ finẽ: ſm ꝙ volũtas hꝫ aliqd p vltio fine. Habet̃ aũt vltim⁹ finis duplr̃: vno mõ pfecte: ⁊ alio mõ ipfecte. Perfecte qdẽ qñ hr̃ nõ ſolũ in intẽtiõe: ſꝫ ẽt in re: ipfecte ãt qñ hr̃ i itẽtiõe tm̃. Eſt ḡ pfcã fruitio iã habiti finis realr̃: ſꝫ ipfcã ẽ ẽt finis nõ habiti realr̃: ſꝫ in intẽtiõe tm̃. ¶ Ad primũ ḡ dõꝫ: ꝙ Aug. loqt̃ de fruitiõe pfcã. ¶ Ad ſcõm dicẽdũ: ꝙ qes volũtatis duplr̃ ipedit̃. Uno mõ ex pte obi. qꝛ. ſ. nõ ẽ vltim⁹ finis: ſꝫ ad aliud ordinat̃. Alio mõ ex pte appetẽtis finẽ q nõdum adipiſcit̃: obm ãt eſt qđ dat ſpẽm actui: ſꝫ ab agẽte depẽdet modus agẽdi: vt ſit pfect⁹ vel ipfect⁹ ſm ꝯditionẽ agẽtis. ⁊ iõ ei⁹ qđ nõ ẽ vltimi⁹ finis fruitio ẽ ipropria: q̃ſi deficiens a ſpẽ fruitiõis. Finis ãt vltimi nõ habiti ẽ fruitio ꝓpria qdẽ. ſꝫ ipfecta pp ipfectũ modũ habẽdi vltimũ finẽ. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ fineꝫ accipere vel habere dicit̃ aliqs nõ ſolũ ſm rẽ: ſed ẽt ſm intentionem: vt dictum eſt.

¶ De cõſideratione que eſt actus voluntatis.

¶ Queſtio. XII.

DEinde ꝯſiderãdũ eſt de intẽtiõe. ¶ Et circa hoc q̃runt̃ qnq. Primo vtrũ itentio ſit act⁹ itellect⁹ vel volũtatis. Scdo vtrũ ſit tm̃ finis vltimi. Tertio vtrũ aliqs poſſit ſimul duo intẽdere. Quarto vtrũ itẽtio finis ſit idẽ actus cũ volũtate eius qđ ẽ ad finẽ. Quinto vtrũ intẽtio ꝯueniat brutis aĩalibus.

¶ Utrũ itẽtio ſit act⁹ itell's vl' volũtatis. Ar. I.

AD primũ ſic pcedit̃. Uidet̃ ꝙ intentio ſit actus intellectus ⁊ nõ volũtatis. dicit̃. n. Matth. vj. Si oculus tuus fuerit ſimplex: totũ corpus tuum lucidum erit: vbi per oculuꝫ ſignificat̃ intentio: vt dicit Aug. in lib. de ſer. do. in mon. ſꝫ oculus cũ inſtrumentũ viſus ſignificat apprehenſiuã potẽtiã. ergo intentio nõ eſt actus appetitiue potentie: ſed apphenſiue. ¶ Preterea. Ibidẽ Aug. dicit. ꝙ intẽtio lumẽ vocat̃ a dñõ: vbi dicit. Si lumen qđ in te eſt tenebre ſunt ⁊c̃. ſed lumen ad cognitionem pertinet. ḡ intentio. ¶ Preterea. Intentio deſignat ordinationẽ q̃ndã in finẽ: ſꝫ ordinare eſt rõnis. ḡ intẽtio nõ ptinet ad volũtatẽ: ſꝫ ad rõnẽ. ¶ Preterea. Act⁹ volũtatis nõ ẽ niſi finis vel eoꝝ que ſũt ad fineꝫ: ſꝫ act⁹ volũtatis reſpcũ finis vocat̃ volũtas ſeu fruitio: reſpectu ãt eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ eſt electio: a qbus differt intentio. ḡ inten-

¶ Qõ. XII. Jn ca rũ ſio nẽ ad 4.ᵐ in articlo p̊ qõnis 12ᵉ: aduerte diligẽtiſſime diſtõnẽ i lr̃a poſitã: q̃m multa hinc documẽta hẽs: finis in p̃mis in quãtũ finis vt hinc hẽs ↄſideraẽ triplr: ita ꝙ lꝫ id qõ ẽ ad finẽ vt ſic nõ niſi vno mõ cõſideraẽ ⁊ ameẽ: ipſe tñ finis vt ſic 3ᶜ ↄſideraẽ ⁊ triplici actu volũtas ferẽ in finẽ vt ſic. ſ. volitiõe fruitiõe ⁊ itentione. Rõ aũt hꝰ eſt: qꝛ ad finis rõnẽ integrandã tria exiguñ: bonitas ipa ꝑꝑ ſe amabilis: ⁊ negatio vlterioris ordis ⁊ terminatio aliorũ ad ipm: oꝫ. n. finẽ: vt ſic: ꝑꝑ ſe ⁊ ñ ꝑꝑ aliũ finẽ: ⁊ alia ꝑꝑ ipſum amari. Et finis qdẽ q̃tenꝰ ꝑꝑ ſe amabilis eſt ad actum volitiõis ſpectat: q̃tenus vero nõ vltra ducit ad fruitionẽ ſpectat: q̃ geteꝫ in termio ſigñat: q̃tenus aũt ad ipm alia ordinãda ſunt itentionẽ termiat: hẽs ⁊ hic ꝙ cũ id qõ ẽ ad finẽ abſolute amatur: finis rõnẽ induit: ⁊ ſilr cũ in eo ſiſtiẽ: ⁊ eodẽ mõ cũ appetiẽ vt ꝑ ꝓcedẽtia aſſequẽdũ.

tio non eſt actus voluntatis.
¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ qõ Aug. diẽ i. 10. de tri. ꝙ volũtatis itẽtio copulat corpꝰ viſuꝫ viſui. ⁊ ſilr ſpẽꝫ in memoria exñtẽ ad aciẽ animi iteriꝰ cogitãtis. eſt igiẽ intẽtio actꝰ volũtaẽ. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ itentio ſicẽ ipm nomẽ ſonat: ſigñat in aliud tẽdere: in aliqd autẽ tẽdit ⁊ actio mouẽtis ⁊ motꝰ mobilis: ſꝫ hoc ꝙ motus mobilis i aliqd tẽdit: ab actiõe mouẽtis ꝓcedit. vñ itẽtio primo ⁊ pricipalr ptinet ad id qõ mouet ad finẽ. vñ dicimus architectorẽ ⁊ oẽm p̃cipiẽtẽ mouere ſuo iperio alios ad id: ad qõ ipe tendit: volũtas aũt mouet oẽs alias vires aĩe ad finẽ: vt. s̃. habitũ eſt. vñ mãifeſtũ ẽ ꝙ itẽtio ꝓprie ẽ actꝰ volũtatis.
¶ Ad primũ g̃ dõm: ꝙ itẽtio noiaẽ oculus metaphorice: ñ qꝛ ad cognitiõeꝫ ptinet: ſꝫ qꝛ cognitionẽ p̃ſupponit: ꝑ quã ꝓponiẽ volũtati finis ad quem mouet: ſicẽ oculo preuidemus quo tendere corporalr debeamus. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ itẽtio dẽ lumẽ: qꝛ mãifeſta ẽ itendẽti. vñ ⁊ opa dñr tenebre. qꝛ hõ ſcit qd itendit: ſed neſcit qd ex ope ſequaẽ: ſicẽ Aug. ibideꝫ exponit. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ volũtas qdeꝫ nõ ordinat: ſꝫ tñ in aliqd tẽdit ſm ordinẽ rõnis. vñ hoc nomẽ itẽtio noiat actũ volũtatis p̃ſuppoſita ordinatiõe rõnis ordinãtis aliqd in finẽ. ¶ Ad quartũ dõm: ꝙ intẽtio eſt actꝰ volũtatis reſpectu finis: ſꝫ volũtas reſpicit finẽ triplr. Uno mõ abſolute. ⁊ ſic diciẽ volũtas put abſolute volumꝰ vel ſanitatẽ: vel ſi qd aliud ẽ hꝰ. Alio mõ ↄſideraẽ finis ſꝫ ꝙ in eo qeſciẽ. ⁊ hoc mõ fruitio reſpicit finẽ. Tertio mõ cõſideraẽ finis ꝙ ẽ terminꝰ alicꝰ: qõ in ipm ordinaẽ. ⁊ ſic itẽtio reſpicit finẽ. nõ. n. ſolũ ex hoc intẽdere dicimur ſanitatẽ: qꝛ volumꝰ: ſꝫ qꝛ volumꝰ ad eã ꝑ aliqd aliud ꝑuenire.

¶ Utrꝫ itẽtio ſit tm̃ vltimi finis. Arti. II.

AD ſcõm ſic ꝓcediẽ. Videẽ ꝙ intẽtio ſit tm̃ vltimi finis. dẽ. n. in lib. ſñiarũ Proſperi. Clamor ad deũ eſt itẽtio cordis. ſꝫ deus eſt vltimꝰ finis hũani cordis. g̃ intẽtio ſemꝑ reſpicit vltimuꝫ finem. ¶ Preterea. Intẽtio reſpicit finẽ ſꝫ ꝙ eſt terminus: vt dcm̃ eſt: ſꝫ terminus hꝫ rõnẽ vltimi finis. g̃ itẽtio ſemꝑ reſpiẽ vltimũ finẽ. ¶ Preterea. Sicut intẽtio reſpicit finẽ: ita ⁊ fruitio: ſꝫ fruitio ſemꝑ ẽ vltimi finis. g̃ ⁊ itẽtio. ¶ Sꝫ ↄ̃. vltimꝰ finis hũanarũ volũtatũ ẽ vnꝰ. ſ. btitudo: vt ſupra dcm̃ ẽ: ſi igr̃ itẽtio eẽt tm̃ vltimi finis: nõ eẽnt diuerſe hoium itẽtiões: qõ pꝫ eẽ falſum. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ſicẽ dcm̃ ẽ: itẽtio reſpicit finẽ ſꝫ ꝙ eſt terminꝰ motus reſpcũ volũtatis: motu aũt põt accipi terminꝰ duplr. Uno mõ ipſe terminꝰ vltimus in quo qeſciẽ: q ẽ terminus totꝰ motus. Alio mõ aliqõ mediũ qõ ẽ principiũ vnius ptis motꝰ ⁊ finis vel terminus alterꝰ. ſicẽ in motu quo itur de. a. in. c. ꝑ. b. c. ẽ terminꝰ vltimꝰ. b. aũt terminꝰ: ſꝫ nõ vltimꝰ: ⁊ vtriuſqꝫ põt eẽ itẽtio. vñ ⁊ ſi ſemꝑ ſit finis: nõ tñ oꝫ ꝙ ſemꝑ ſit vltimi finis. ¶ Ad primuꝫ g̃ dõm: ꝙ intẽtio cordis dẽ clamor ad deũ: nõ ꝙ deꝰ ſit obm itẽtiõis ſemꝑ. ſꝫ qꝛ eſt itẽtiõis cognitor: vel qꝛ cũ oramꝰ itẽtionẽ noſtrã ad deũ dirigimꝰ: q̃ qdẽ itẽtio viꝫ clamoris hꝫ. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ terminꝰ hꝫ rõnem vltimi finis: ſꝫ nõ ſemꝑ vltimi reſpcũ totꝰ: ſꝫ q̃nqꝫ reſpcũ alicuꝰ ptis. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ fruitio iportat qdeꝫ qetẽ q̃ ẽ in fine: qõ ptinet ſolũ ad vltimũ finẽ: ſꝫ intentio iportat motũ in finẽ: nõ aũt in quietem. vñ nõ eſt ſimilis ratio.

¶ Utrꝫ aliqs poſſit ſil' duo itẽdere. Arti. III.

AD tertiũ ſic ꝓcediẽ. Videẽ ꝙ nõ poſſit aliqs ſimul intẽdere plura: dicit. n. Aug. in lib. de ſer. do. in monte: ꝙ nõ põt hõ ſimul intẽdere deũ ⁊ cõmodũ cõpale. g̃ pari rõne neqꝫ aliq̃ alia duo. ¶ Preterea. Intẽtio noiat motũ volũtatis ad terminũ: ſꝫ vnꝰ motꝰ nõ pñt eẽ plẽs termini ex vna pte. g̃ volũtas non põt ſimul multa intendere. ¶ Preterea. Intẽtio p̃ſupponit actũ rõnis ſiue intellꝰs: ſꝫ nõ ↄtingit ſimul plura intelligere ſm phm. g̃ eẽt neqꝫ ↄtingit ſimul plura intẽdere. ¶ Sꝫ ↄ̃. Ars imitaẽ nãm: ſꝫ nã ex vno inſtrumẽto intẽdit duas vtilitates: ſicẽ lingua ordinaẽ ad guſtũ ⁊ ad locutionẽ: vt dẽ in. iij. de

ſiā. ḡ pari rōne ars vel rō pōt ſil' aliqđ vnū ad duos fines ordinare: ⁊ ita pōt aliqs ſimul pl'a intēdere. ¶ Rñdeo dōm: q aliq̄ duo pñt acci pi dupl'r: vel ordinata adinuicē: vel nō ordina ta: ⁊ ſiqdē adinuicē fuerint ordinata: manife ſtū eſt ex pmiſſis q hō pōt ſiml' multa itēdere. Eſt.n. itētio nō ſolū finis vltimi: vt dcm̄ eſt: ſ ēt finis medij. ſiml' āt itendit aliqs ⁊ finez pri mū ⁊ vltimū. ſic ꝯfectionē medicie ⁊ ſanitatē. Si āt accipiant̄ duo adiuicē ñ ordinata: ſic ēt ſil' hō pōt pl'a itendere: qđ pȝ ex h̄ q hō vnū al teri pelígit: q: meli⁹ ē altero. Inter al's āt ꝯdi tiōes qb⁹ aliqđ ē meli⁹ altero: vna ē q ad pl'a vȝ: vñ pōt aliqđ peligi alteri ex h̄ q ad pl'a vȝ. ⁊ ſic manifeſte hō ſil' pl'a itendit. ¶ Ad primū ḡ dōm q Aug. itelligit hoiez nō poſſe ſil' deū ⁊ ꝯmodū tēporale itendere: ſic vltimos fines: q: vt ſupra oñſuȝ eſt: nō pñt eſſe pl'es fines vl timi vni⁹ hois. ¶ Ad ſcdm dōȝ: q vni⁹ mot⁹ pñt ex vna pte eſſe pl'es termini: ſi vn⁹ ad aliuȝ ordinet̄: ſȝ duo termini adiuicē nō ordinati ex vna pte vni⁹ mot⁹ eſſe nō pñt. ¶ Sȝ tñ ꝯſide rādū eſt: q id qđ nō eſt vnū ſȝ rē pōt accipi vt vnū ſm rōneȝ. Intentio āt eſt mot⁹ volūtatis in aliqđ pordinatū in rōne: ſic dcm̄ eſt: ⁊ iō ea q̄ ſūt plura ſm rē pñt accipi vt vn⁹ termin⁹ in tentiōis: put ſūt vnū ſm rōnē: vel q: aliq̄ duo ꝯcurrūt ad itegrādū aliqđ vnū: ſic ad ſanitatē ꝯcurrūt calor ⁊ frigus cōmēſurata: vel q: aliq̄ duo ſub vno cōi ꝯtinent̄ qđ pōt eſſe itentū: pu ta acqſitio vini ⁊ veſtis ꝯtinet̄ ſub lucro ſicut ſub quodā cōi. vñ nihil phibȝ qn ille q itendit lucrū ſil' hec duo itendat. ¶ Ad tertiū dōȝ: q ſic in pmo dcm̄ eſt. ꝯtingit ſimul plura itellige re inquātū ſunt aliquo mō vnū.

¶ Utrū itentio finis ſit idem actus cū volūta te eius qđ eſt ad finem. Articulus. IIII.

Ad quartū ſic pcedit̄. Videt̄ q nō ſit vn⁹ ⁊ idem mot⁹ itentio finis: ⁊ volū tas eius qđ eſt ad finē. dić.n. Aug. in x. de tri. q volūtas vidēdi feneſtrā fi nem hȝ feneſtre viſioneȝ: ⁊ altera eſt volūtas p feneſtrā videndi trāſeūtes. ſȝ hoc ptinet ad itentionē q veliȝ videre trāſeūtes p feneſtrā: hȝ āt ad volūtateȝ ei⁹ qđ eſt ad finem q velim videre feneſtrā. ḡ ali⁹ eſt mot⁹ volūtatis iten tio: ⁊ ali⁹ volūtas ei⁹ qđ eſt ad fineȝ. ¶ Pre terea. Actus diſtinguunt̄ ſm oba: ſȝ finis ⁊ id qđ eſt ad fineȝ ſūt diuerſa oba. ḡ ali⁹ mot⁹ vo lūtatis eſt itentio finis ⁊ volūtas ei⁹ qđ eſt ad fineȝ. ¶ Preterea. Volūtas ei⁹ qđ eſt ad finē dicit̄ electio: ſed nō eſt ideȝ ele ctio: ⁊ itentio. ergo nō eſt ideȝ motus intentio finis cū volun tate eius qđ eſt ad finē. ¶ Sȝ contra eſt q id qđ eſt ad fineȝ ſe hȝ ad finem vt medium ad terminū: ſȝ ideȝ motus eſt qui per medium trāſit ad terminū in rebus naturalibus. ḡ ⁊ in re bus voluntarijs idem motus eſt intentio finis ⁊ voluntas eius qđ eſt ad finē. ¶ Reſpō deo dōȝ: q mot⁹ volūtatis in finē: ⁊ in id qđ eſt ad fineȝ pōt ꝯſiderari dupl'r. Uno mō ſm q volūtas in vtrūqȝ fert̄ abſo lute ⁊ ſm ſe: ⁊ ſic ſunt ſimpl'r duo mot⁹ volūtat̄ in vtrūqȝ. Alio mō pōt cōſiderari ſm q volūtas fert̄ in id qđ eſt ad fi nem pp finē. ⁊ ſic vn⁹ ⁊ idem ſubo mot⁹ volūtat̄ eſt tendēs ad finē ⁊ in id qđ eſt ad fineȝ. Cū.n. dico volo medicinā pp ſanitateȝ: nō deſigno niſi vnū motū volūtatis: cui⁹ rō eſt: q: finis rō eſt volendi ea q̄ ſūt ad finē: idē āt actus cadit ſup obȝ ⁊ ſup rōnem obi: ſicut cadeȝ viſio eſt coloris ⁊ luminis: vt ſupra dictū eſt: ⁊ eſt ſimile de intellectu: qui ſi abſolute prin cipium ⁊ cōcluſionem conſi deret: diuerſa eſt conſideratio vtriuſqȝ: in hoc aūt q ꝯcluſio ni pter principia aſſentit eſt vnus act⁹ intellect⁹ tm̄. ¶ Ad primū ergo dōm: q Aug. lo quit̄ de viſione feneſtre: ⁊ vi ſione trāſeuntiū per feneſtraȝ ſm q volūtas in vtrūqȝ abſo lute fert̄. ¶ Ad ſcdȝ dōȝ: q ſi nis inq̄ȝtū ē res q̄dā eſt aliud volūtatis obȝ q̄ȝ id qđ ē ad fi neȝ: ſȝ inq̄ȝtū eſt rō volendi id qđ ē ad finē: ē vnū ⁊ idē obȝ.

Quō aūt diſtinguunt̄ plures volūtatis act⁹ reſpcū ei⁹ qđ eſt ad finem inferius dr̄. ¶ Articulus. III.

Circa deciſionem tertij articuli eiuſdem q̄ōnis iȝ° omiſſo ȝ° articulo eiuſdem: dubium occurrit: pro pter quid cum voluntas nō feratur niſi in cognita: ⁊ non feratur ſi mul niſi iſiml' cognita de itel lectu negat̄: q ꝯtigit multa ſi mul itelligere: ⁊ de volū'' ꝯce dit̄ q cōtingit multa ſimul i tendere.

¶ Ad hoc dr̄ q rō ē q: ite⁹ at tigit pl'a nō ni ſi vt vnū: volū tas v̄o vt pl'a. Exēplū h⁹ ſi gdē trib⁹ tā i itelle ctu q̄ȝ i volūta te puta loqu tiōe: guſtatiōe ⁊ ligua: itellus loqutioneȝ ⁊ guſtū ſimul in telligit vt i vno vniunt̄ orgāo ligue: volūtas vero cē vnum lingue organū vlt pter duo opa loqutōeȝ .ſ. ⁊ guſtatōeȝ: ita q cuȝ finis in opabilib⁹ ſit vt pn^m i ſpecu labilib⁹ mediū ſeu pncipiū in intellectu plu rium eſt vnuȝ: medium vero ſeu principiuȝ in intentōe nō opȝ eſſe vnum ſed cōtingit cē plura. Et ppte rea de itentiōe cōceditur plu ralitas finiū: q̄ negatur de in tellectione.

¶ Arti. IIII.

Circa q̄r ti ar ticuli dciſionē reuideto quod ſcripſi ſuperi⁹ in.q.octaua. ar ticulo tertio.

Circa rñſionē ad 3^{m} nota reſpōſionē datā vt ex ea hēas q actus volūtatis in finē intentiōis nomine ſignificatus importat motum in finē vt terminuz aliorum: ita q motus iſte primo attingit terminum: τ deinde termiabilia in ipm: electio vo econtra primo attingit terminabilia τ deinde terminum. Et ſic ſe habēt ſicut deſcēſus τ aſcenſus. Intentio.n. deſcēdit a principio ad ea que ſunt ad ipſum. Electio vo ab his aſcendit ad finem omnium principiuz: τ ſignum affert̃ in littera: q3 quādoq3 intēdimus non electis adhuc medys ad intentuz: vt pz in quottidiana experiētia. De quinto articlo nihil ſcribēdū occurrit.

¶ Qō. XIII. Circa q. iz ordinez τ actuuz numeratoꝝ numeꝝ τ ordinez plura ſunt dicenda: ſed locis proprys reſeruāda. Nūc illud tantuz dicendū eſt: quare prius de electione quaz de conſilio tractādum ſit quum conſilium precedat electionem.

¶ Ad tertium dōm: q motus q eſt vnus ſubo pōt rōne differre ſm pricipiuz τ finē: vt aſcēſio τ deſcenſio. ſicut dr in. iij. phyſico. ſic igit̃ inquātuz motus volūtatis fert̃ in id qđ eſt ad finē: put ordinat̃ ad finez: eſt electio. motus aūt voluntatis q fert̃ in finem ſm q acquirit̃ p ea que ſunt ad finē: vocatur itentio: cuius ſignū eſt q intentio finis eē pōt ēt nōduz determiatis his que ſunt ad finē quoꝝ eſt electio.

¶ Utrū intentio ꝯueniat brutis aialibus. Articu. V.

Ad qntum ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q bruta aialia itendant finem. natura enim in his que cognitione carent: magis diſtat a rationali nā q̄z nā ſenſitiua que eſt in aialibus brutis: ſed nā intendit finem etiam in his que cognitione carēt: vt ꝓbatur in. ij. phyſico. ergo multo magis bruta aialia intēdunt finē. ¶ Preterea. Sicut itētio eſt finis ita τ fruitio: ſ3 fruitio ꝯuenit brutis aialibus: vt dcm̄ eſt. ergo τ intentio. ¶ Preterea. Eius eſt itēdere finē cuius eſt agere pp finē: cum intendere nihil ſit niſi in aliud tēdere: ſ3 bruta anialia agunt pp finē: mouent̃ enim animal vel ad cibum querēdum: vel ad aliqd huiuſmodi. ergo bruta anialia itēdunt finē. ¶ Sed ꝯtra. intentio finis importat ordinationem alicuius in finez quod eſt rationis: cum igitur bruta animalia non hēant rōnez: videtur q non intendāt finem.

¶ Reſpondeo dōm: q ſicut ſupra dcm̄ eſt: intēdere eſt in aliud tendere: qđ quidem eſt τ mouentis τ moti: ſm quidem igitur q dicitur intendere finem id quod mouetur ad finem ab alio: ſic natura dicit̃ intendere finem: quaſi mota ad ſuuz finem a deo: ſicut ſagitta a ſagittāte: τ hoc mō ēt bruta aialia itendunt finē inquātuz mouent̃ iſtinctu nāli ad aliqd. Alio mō itendere finez ē mouētis: put. ſ. ordinat motū alicuius: vel ſui: vel alterius in finē qđ eſt rōnis tm̄: vnde per hūc modū bruta non intendunt finez qđ eſt ꝓprie τ pricipalr̃ intēdere vt dcm̄ eſt. ¶ Ad primū ergo dōm: q ratio illa ꝓcedit ſm q intendere eſt eius qđ mouet̃ ad finē. ¶ Ad ſcđm dōm q fruitio non importat ordinationē alicuius in aliqd ſicut intentio: ſ3 abſolutā qetem in fine. ¶ Ad tertiū dōm: q bruta aialia mouent̃ ad finem: nō quaſi ꝯſiderantia: q per motuz ſuū poſſunt ꝯſequi finem: qđ eſt ꝓprie intendētis ſ3 quaſi ꝯcupiſcētis finē nāli inſtinctu mouentur ad finez quaſi ab alio mota: ſicut τ cetera que mouent̃ naturaliter.

¶ De electōe que eſt actus voluntatis in comparatōe ad ea que ſunt ad finē. Qō. XIII.

Onſequenter ꝯſiderādum eſt de actibus voluntatis qui ſunt in cōparatione ad ea que ſunt ad finē: τ ſunt tres: eligere: conſentire: τ vti: electionē aūt p̄cedit ꝯſilium. Primo ergo ꝯſiderādum eſt de electione. Scđo de ꝯſilio. Tertio de ꝯſenſu. Quarto de vſu. ¶ Circa electionē querūtur ſex. Primo cuius potētie ſit actus: vtrū voluntatis vel rōnis. Scđo vtruz electio ꝯueniat brutis aialibus. Tertio vtꝝ electio ſit ſolū eoꝝ que ſunt ad finez: vel ēt qñq3 finis. Quarto vtruz electio ſit tm̄ eoꝝ que p nos agunt̃. Quinto vtꝝ electio ſit ſolum poſſibilium. Sexto vtrū homo ex neceſſitate eligat vel libere.

¶ Utꝝ electio ſit actus voluntatis vel rōnis.

¶ Articulus. I.

Ad primum ſic proceditur. Uidetur q electio nō ſit actus voluntatis: ſed rationis: electio enim collationez q̄ſdam importat qua vnum alteri preferτur: ſed conferre eſt rationis. ergo electio eſt rationis. ¶ Preterea. Eiuſdem eſt ſyllogizare τ concludere: ſyllogizare aūt in operabilibus eſt rationis: cuz igitur electio ſit quaſi concluſio in operabilibus: vt dicitur in. vij. ethico. videtur q ſit actus rationis. ¶ Preterea. Ignorantia non pertinet ad voluntatem: ſed ad vim cognitiuam: eſt autē quedā ignorantia electionis: vt dicitur in tertio ethi. ergo videt̃ q electio nō pertineat ad voluntatem:

ſz ad rōnē. ¶ Sʒ ɔ eſt qḋ phs dicit i. iij. ethi. ꝙ electio ē deſideriū eoꝝ q̄ ſūt i nobis: deſideriū āt ē act⁹ volūtatis. ergo ⁊ electio. ¶ Rn̄deo dicendū: ꝙ in noīe electiōis iportat aliqd ptinēs ad rōnē ſiue ad itellectū: ⁊ aliqd ptinēs ad volūtatē. dicit. n. phs in. vj. ethi. ꝙ electio ē appetitiu⁹ itellectus: vel appetit⁹ intellectiu⁹: q̄ñcūqꝫ aūt duo ɔcurrūt ad aliqd vnū ɔſtituendū: vnum eorū ē vt formale reſpectu alteri⁹. vñ Grego. nice. dicit: ꝙ electio neqꝫ eſt appetitus ſcḋm ſeipſam neqꝫ ɔſiliū ſolū: ſz ex his aliqḋ ɔpoſitū: ſicut. n. dicim⁹ aial ex aia ⁊ ex corpe cōpoſitū eē: neqꝫ ꝟo corp⁹ eē ſcḋm ſeipm: neqꝫ aiam ſolā: ſz vtrūqꝫ: ita ⁊ electionē. Eſt āt ɔſiderandū in actib⁹ aie: ꝙ act⁹ q eſt eēntialr vnius potentie vel habitus: recipit formā ⁊ ſpēm a ſuperiori potētia vel habitu: ſcḋm ꝙ ordinat inferi⁹ a ſuperiori. ſi. n. aliqs actum fortitudinis exerceat ꝓꝑ dei amorē: act⁹ qdē ille mālr eſt fortitudis formalr ꝟo charitatis. Manifeſtū eſt āt ꝙ rō quodāmō volūtatē p̄cedit ⁊ ordinat actū ei⁹: inquātū. ſ. volūtas in ſuū obm tēdit ſcḋm ordinē rōnis: eo ꝙ vis apphēſiua appetitiue ſuū obm rep̄ſentat. ſic igit ille actus quo volūtas tēdit in aliqd qḋ ꝓponit vt bonū: ex eo ꝙ per rōnē eſt ordinatū ad finē: mālr qdē eſt volūtatis formalr aūt rōnis: in hmōi aūt ſubā actus māliter ſe hꝫ ad ordinē q iponit a ſuperiori potētia. ⁊ iō electio ſubaliter nō eſt actus rōnis: ſz voluntatis. perficit. n. electio in motu quodā aie ad bonū qḋ eligit. vñ manifeſte actus eſt appetitiue potētie. ¶ Ad primū ergo dicendū: ꝙ electio iportat collationē q̄ſdā p̄cedētē: nō ꝙ eēntialr ſit ipſa collatio. ¶ Ad ſcḋm dicendū: ꝙ ɔcluſio ſyllogiſmi q̄ fit in opabilibus ad rōnē ptinet: ⁊ dicit ſnia vel iudiciū: quā ſequit electio: ⁊ ob hoc ipſa ɔclō ptinere videt ad electionē tāq̄ſi ad ɔñs. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ ignorātia dicit eſſe electiōis: nō ꝙ ipſa electio ſit ſcientia: ſed q: ignoratur quid ſit eligendum.

¶ Utrū electio ɔueniat brutis aialib⁹. Arti. II.

AD ſcḋm ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ electio brutis aialibus ɔueniat. electio. n. eſt appetitus aliquoꝝ ꝓpter finem: vt dicit in. iij. ethi. ſz bruta aialia appetūt aliquid ꝓꝑ finem. agūt. n. ꝓꝑ finem ⁊ ex appetitu. ergo in brutis aialib⁹ eſt electio. ¶ Preterea. Ipm nomē electiōis ſignificare videt ꝙ aliqd pre alijs accipiat: ſz bruta aialia accipiūt aliqd pre alijs. ſicut māifeſte apparet ꝙ ouis vnā herbam comedit: aliā refutat. ergo in brutis aialibus ē electio. ¶ Preterea. Ut dicit in. vj. ethi. Ad prudētiā ptinet ꝙ aliquis bñ eligat ea q̄ ſūt ad finē: ſed prudentia ɔuenit brutis aialibus. vñ dicit in principio metaph. ꝙ prudētia ſūt ſine diſciplina q̄cunqꝫ ſonos audire nō poſſibilia ſunt: vt apes. ⁊ hoc ēt ſenſui manifeſtū videt: apparēt. n. mirabiles ſagacitates in operib⁹ aialiū: vt apū ⁊ araneaꝝ ⁊ canū: canis. n. inſeqnēs ceruū ſi ad triuiū venerit: odoratu qdē explorat an ceru⁹ primā vel ſcḋam viā trāſiuerit: ꝙ ſi iuenerit nō trāſiiſſe iam ſecurus ꝑ tertiā viā icedit vt explorando quaſi vtens ſyllogiſmo diuiſiuo: quo concludi poſſet ceruum per illā viam incedere: ex quo nō icedit per alias duas: cum nō ſint plures. ergo videt ꝙ electio brutis animalib⁹ conueniat. ¶ Sed ɔtra eſt quod Grego. nicenus dicit: ꝙ pueri ⁊ irrōnalia voluntarie quidem faciunt: non tñ eligentia. ergo in brutis aialib⁹ nō eſt electio. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ cum electio ſit p̄acceptio vnius reſpectu alterius: neceſſe eſt ꝙ electio ſit reſpectu pluriū qui eligi pñt. ⁊ ideo in his que ſūt penitus determinata ad vnū: electio locū nō hꝫ. Eſt āt differentia inter appetitū ſenſitiuū ⁊ voluntatē. q: vt ex predictis pꝫ: appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad vnū aliquid pticulare ſcḋm ordinē nāe: volūtas āt eſt ſcḋm nāe ordinē determinata ad vnū cōe qḋ eſt bonū: ſed indeterminate ſe hꝫ reſpcū pticulariū bonoꝝ. ⁊ iō ꝓprie volūtatis eſt eligere: nō aūt appetitus ſenſitiui: qui ſolus eſt in brutis animalibus. ⁊ ꝓpter hoc brutis aialibus electio nō ɔuenit. ¶ Ad primum ergo dicendū: ꝙ nō omnis appetitus alicui⁹ propter finem vocatur electio:

¶ Ad hoc breuiter dicitur ꝙ lz abſolute conſilium ſit pri⁹ electiōe ⁊ ei⁹ cauſa ac ꝑ hoc prius de ɔſilio vt pote cauſa q̄ſi de electōe tractādum videatur. Ordo tamen doctrine habꝫ ꝙ prius de ipa electiōe ſcḋm ſe ⁊ deinde ḋ ei⁹ cauſa tractet: ⁊ merito vt prius tractet qd eſt: ⁊ deide cauſa extrinſeca illius. vnde in ſequentibus pius autor tractat ḋ actib⁹ ſeu paſſionibus et de rebus: ⁊ deide de cāis eius.

¶ Articu. I.

Irca rationē omiſſo p° arti° poſitā i 2° arti° dubiū occurrit de illius efficacia: fundat eni ratio ſuper differētia iter appetitum intellectiuum ⁊ ſenſitiuum in hoc q appetitus ſenſitiuus naturalr eſt determinatus ad vnū pticulare. Intellectiu⁹ ꝟo ad bonum in cōmuni. hec aūt differentia aut aſſumit falſum: aut ē ieſficax. Nam ſi intendit ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad vnum particulare .i. vnum numero falſum aſſumit. Cōſtat. n. ꝙ appetit⁹ ſenſitiu⁹ ouis non

ſʒ cum quadã diſcretiõe vnius ab altero: que locũ habere nõ põt niſi vbi appetitus põt ferri ad plura. ❡ Ad ſcðm dðm: q̄ brutũ animal accipit vnum pro alio. q: appetit⁹ ei⁹ eſt nãliter determinatus ad ipm̃: vñ ſtatim q̃n per ſenſum vel per imaginationẽ repreſentaẽ ſibi aliq̃d ad qð naturalr̃ inclinaẽ: eius appetitus abſq; electiõe moueẽ ad ipm̃. ſicẽ ẽt abſq; electione ignis moueẽ ſurſum ⁊ nõ deorſum. ❡ Ad tertiũ dðʒ q̄ ſicut dicitẽ in tertio phyſico. Motus eſt act⁹ mobilis a mouente. ⁊ iõ virtus mouẽtis apparet in motu mobilis. ⁊ propter hoc in omnibus que mouenẽ a rõne appꝫ ordo rõnis mouẽtis: licet ipſa que a rõne mouenẽ rõneʒ nõ habeant: ſic .n. ſagitta directe tendit ad ſignum ex motiõe ſagittãtis. ac ſi ipſa rõnem haberet dirigentem ⁊ idem apparet in motibus horologiorum: ⁊ omniũ ingeniorum humanoruʒ que arte fiunt. Sicut aũt comparanẽ artificialia ad artem humanaʒ: ita comparanẽ omnia naturalia ad artem diuinam. ⁊ iõ ordo apparet in his q̃ mouẽtur ſm nãm. ſicut ⁊ in his q̃ mouenẽ ſm artem. vt dicitẽ in ij. phyſicorum: ⁊ ex hoc ↄtingit q̄ in operibus brutorum animalium apparent quedaʒ ſagacitates inquantum habẽt inclinationem nãlem ad quoſdam ordinatiſſimos ꝓceſſus: vtpote a ſũma arte ordinatos: ⁊ pp hoc etiam quedam animalia dicunẽ prudentia vel ſagacia. nõ q̄ in eis ſit aliq̃ rõ vel electio: qð ex hoc appꝫ: q̄ oĩa q̃ ſunt vnius nãe ſilr̃ opanẽ.

❡ Utrũ electio ſit ſolũ eoꝝ que ſunt ad finem vel etiam q̃nq; ipſius finis. Articulus. III.

Ad tertiuʒ ſic ꝓcediẽ. Uideẽ q̄ electio non ſit tantũ eorũ que ſũt ad finem. dicit .n. phs in .vj. ethi. q̄ electionẽ rectã facit virtus: quecunq; aũt illius gr̃a nata ſunt fieri nõ ſunt virtutis: ſʒ alterius potẽtie: illud aũt cui⁹ gr̃a fit aliq̃d eſt finis. g̃ electio ẽ finis. ❡ Preterea. Electio iportat p̄acceptioneʒ vnius reſpectu alteri⁹: ſʒ ſicut eorũ q̃ ſunt ad finẽ: vnum põt preaccipi alteri ita etiã diuerſorum finium. ergo electio põt eſſe finis ſicut ⁊ illoꝝ q̃ ſunt ad finem. ❡ Sed cõtra eſt qð phs dicit in. iij. ethicorũ: q̄ voluntas eſt finis: electio autem eorum que ſunt ad finem. Reſpondeo dðm: q̄ ſicut iã dcm̃ eſt: electio cõſequitẽ ſniam vel

eſt determinatus ad hanc nũero herbã: alioqn nõ poſſet comedere aliã. Si aũt itendit q̄ ẽ determiat⁹ ad vnũ pticulare .i. ſpãle: puta delectabile ſm tactũ: tũc ieſficax ẽ ꝓceſſus: q̃n ſic ſtãte determiatõe nãli appetit⁹ intellectiuĩ ad bonũ in cõi ſtat q̄ electiu⁹ ſit pticularũ bonoꝝ ↄtẽtorũ ſub bono in cõi: ita ſtãte determiatiõe nãli appetit⁹ ſenſitiuĩ ad tale bonũ in gñe vel i ſpẽ ſtat q̄ ſit electiu⁹ pticulariũ bonoꝝ ↄtẽtorum ſub illo cõi. ſicẽ .n. appetit⁹ intellectiu⁹ indeterminat⁹ ẽ ad particularia ſui obti: ita appe⁹ ſenſitiu⁹ ideterminat⁹ ẽ ad pticu^{la} ſui obi. vñ ex maiori vlitate obi illi⁹ appetit⁹ q̃ iſti⁹ nõ põt inferri niſi q̄ electio illi⁹ ad mlto plura ſe extẽdit q̃ electio iſti⁹: ⁊ tñ in littera iſertur q̄ ille eligit ⁊ iſte non.

❡ Ad euidẽtiã h⁹ difficultatis ſciẽdũ eſt q̄ z^{r} aliq̃ po^{a} determiata inueniẽ ad obm̃. p̊ ſm ſe ipſaʒ. z^{o} ſm ſuũ actuʒ exercituʒ. Et determiatio q̃dẽ potẽtie ſʒ ſe ipaʒ attendiẽ penes habitudineʒ po^{e} ad obʒ formale adequatuʒ. Oĩs eni po^{a} ad obm̃ aliqð eſt ſic determinata. Determinatio v̊o ſm actũ exercitũ attẽdiẽ penes habitudinẽ act⁹ poſiti in reꝝ nã ad obm̃. Eſt aũt vt a notiorib⁹ doctria fiat: iter itellectũ ⁊ ſenſum dr̃ia in hoc: q̄ itellect⁹ nec ſm ſe nec ſm ſuuʒ exercitũ actũ determinatus eſt niſi ad ens in cõi: ita q̄ nõ ſoluʒ itellus ſʒ itelligere in actu exercito ita ideterminatiõeʒ retinet q̄ termiari põt ad ens in cõi: ſenſus v̊o lʒ ſm ſe ſit determiat⁹ nõ ad hoc ſenſibile: ſʒ tale gen⁹ ſenſibilis: puta viſibile: ſentire tñ puta videre i actu exercito nũq̃ ẽ ad obm̃ in cõi aut cõiter: puta coloratũ v̄l ſe aut coloratũ vage: ſʒ ſemꝑ ẽ ad h̃ coloratũ determiatũ. vñ ad partẽ appetitiuã deſcẽdẽdo dr̃ q̄ iter appetitũ itellectiuũ ⁊ ſenſitiuũ tãta ẽ dr̃ia q̄ ille nec ſm ſe nec ſm ſuũ actũ exercitũ determiat⁹ eſt niſi ad bonũ in cõi. Iſte v̊o ſm ſe q̃dẽ determiat⁹ eſt ad ſpãle bonũ puta ↄueniẽs nãe ſenſitiue: ſʒ actũ v̊o ſuũ exercitũ determinat⁹ ẽ ad h̃ ſingulare bonũ nũc h̃ ſic ⁊c̃. oblatũ: lʒ .n. appetitui ſenſitiuo nõ adequeẽ h̃ ſinglare ſʒ tale gen⁹ boni: ipſi tñ in ſingulis ſuis actibus ſe exercẽti adequanẽ ſigillatĩ ſingularia hic. nũc ſic. q̄b⁹ nõ accidũt he circũſtãtie: ſʒ eis q̃ſi ↄſtituũtur. Quis eni vt in rñſione ad z^{m} i lr̃a dr̃ refutãdo illã herbã ⁊ hãc acceptãdo facit hoc: q: determiat⁹ eſt appetit⁹ ei⁹: vt in actu exercito hãc nunc h̃ ſic oblatã ꝓſequatur: ⁊ hec manifeſte eſt itẽtio lr̃e: vt ꝓdicta rõ clarificat: ⁊ ex ea habeẽ intentum q̃m ex vtraq; determinatione inferẽ negatio vtriuſq; libertatis in ueniente electõe. Appetitus ſiq̃dem electiuus ⁊ ẽ liber ad eligendum ⁊ non eligendum: et ad hoc vel illð eligenduʒ. Ex hoc autẽ q̄ appetitus ſenſitiuus determiatus ẽ ſm ſe ipſum ad ſpecíale bonuʒ habetur negatio p^{e} me libertatis: q̃m nõ eligere non cõtinetur ſub illo ſpãli bono qð eſt eius adequatũ obm̃: ac ꝑ hoc nõ põt appeti tali appetitu. Ex eo v̊o q̄ appetit⁹ ſenſitiu⁹ ſm ſuũ actũ exercitũ neceſſitaẽ nãliter ad hoc determinatũ particulare oblatũ nũc hic ſic ⁊c̃. hẽtur negatio z^{e} libertatis. Qð .n. ad h̃ determiatũ eſt nõ põt i aliud declinare. Et ꝑ hec pʒ rñſio ad obm̃: ⁊ q̃ efficax ſit lr̃e rõ. ❡ Arti. II.

In reſpõſione ad z^{m} ⁊ z^{m} eiuſdem ſecundi articuli: aduerte q̄ quum ars nõ poſſit dare nature ſubam act⁹ ſʒ modũ: ⁊ electio nõ ſignificet moduʒ act⁹ ſʒ ipm̃ actũ ſubalr̃: nulla arte fieri põt vt aliqð brutũ eligat: ſʒ qð appꝫ diſcretiõis ⁊ electiõis in opib⁹ ſimiaꝝ canũ ⁊ ſimiliũ mire: iudiciũ

iudiciū: qḋ eſt ſicut ↄcluſio ſyllogiſmi operabilium. vñ illud cadit ſub electione qḋ ſe habet vt concluſio in ſyllogiſmo operabiliū. finis aūt in operabilibus ſe hȝ vt principium: ⁊ non vt ↄcluſio. vt phs dicit in .ij. phyſi. vnde finis inquātum eſt huiuſmodi non cadit ſub electione: ſȝ ſicut in ſpeculatiuis nihil prohibet id qḋ eſt vnius demonſtrationis vel ſcie principiū eſſe ↄcluſionē alterius demonſtrationis vel ſcie: primū tamē principium indemonſtrabile non pōt eſſe ↄcluſio alicuiꝰ demonſtrationis vel ſcie: ita etiam contingit id quod eſt in vna operatione vt finis ordinari ad aliquid vt ad finem: ⁊ hoc modo ſub electione cadit: ſicut in operatione medici ſanitas ſe habet vt finis: vnde hoc non cadit ſub electione medici: ſed hoc ſupponit tanq̄ principiū: ſȝ ſanitas corporis ordinatur ad bonū aīe: vñ apud eū qui hȝ curā de aīe ſalute poteſt ſub electione cadere eē ſanū vel eē infirmū. nā Apl's dicit .ij. ad Corin. xij. Cū aūt infirmor tunc fortior ſum ⁊ potens: ſed vltimus finis nullo mō ſub electione cadit. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ fines proprij virtutū ordinant̄ ad btitudinē ſicut ad vltimū finē: ⁊ hoc mō pōt eē eoꝝ electio. ¶ Ad ſcðm dōm: ꝙ ſicut ſupra habitū eſt: vltimus finis ē vnꝰ tm̄: vñ vbicūqȝ occurrūt plures fines iter eos pōt eē electio ſȝ ꝙ ordinat̄ ad vltimū finē.

¶ Utrum electio ſit tantū eorum que per nos aguntur. Articulus. IIII.

AD quartum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ electio non ſit ſoluȝ reſpectu hūanorum actuū. electio .n. eſt eoꝝ que ſunt ad finē: ſȝ ea q̄ ſunt ad finē non ſoluȝ ſunt actus: ſed ēt organa: vt dicit̄ in .ij. phyſicoꝝ. ergo electiones non ſunt tm̄ humanorum actuū. ¶ Preterea. Actio a ↄtēplatione diſtinguit̄: ſed electio etiā in contēplatione locum hȝ ꝓut ſupra vna opinio alteri ꝑeligitur. ergo electio non eſt ſolū humanorū actuū. ¶ Preterea. Eligunt̄ hoīes ad aliq̄ officia vł' ſecularia vel eccleſiaſtica ab his qui nihil erga eos agunt. ergo electio nō ſolū eſt humanoꝝ actuū. ¶ Sȝ ↄ eſt qḋ phs dicit in .iij. ethi. Qꝛ nullꝰ eligit niſi ea que exiſtimat fieri per ipm̄. ¶ Rñdeo dōȝ ꝙ ſicut intentio eſt finis: ita electio eſt eorum que ſunt ad finem: finis autē vel eſt actio vel res aliqua: ⁊ cum res aliqua fuerit finis: neceſſe eſt ꝙ aliq̄ hūana actio interueniat: vel inquātū hō facit reȝ illam que eſt finis: ſicut medicꝰ facit ſanitatē q̄ eſt finis eiꝰ: vñ ⁊ facere ſanitatē dr̄ finis medici vel inquātuȝ hō aliquo modo vtitur vel fruit̄ re que eſt finis: ſicut auaro eſt finis pecunia vel poſſeſſio pecunie: ⁊ eodem mō dōm eſt de eo qḋ eſt ad finē: qꝛ neceſſe eſt vt id qḋ eſt ad finē vel ſit actio vel res aliq̄ interueniēte aliqua actiōe per q̄ȝ facit id qḋ eſt ad finem vel vtitur eo: ⁊ per hūc modū electio ſemꝑ eſt humanorum actuū. ¶ Ad primū ergo dōȝ ꝙ organa ordinant̄ ad finē inquātū hō vtit̄ eis ꝓpter finē. ¶ Ad ſcðm dōm: ꝙ in ipſa cōtemplatione eſt aliquis actus itellectus aſſentiētis huic opinioni vel illi: actio vero exterior eſt que ↄtra cōtemplationem diuidit̄. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ homo qui eligit ep̄m vel principem ciuitatis eligit nominare ipm̄ in talē dignitatē: alioqn ſi nulla eſſet eius actio ad ↄſtitutionem ep̄i vel principis: nō cōpeteret ei electio. Et ſimilr̄ dōm eſt ꝙ qñcunqȝ dicit̄ aliq̄ res ꝑeligi alteri: adiungitur ibi aliqua operatio eligentis.

¶ Utrum electio ſit ſolum poſſibilium. Articulus. V.

AD quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ electio non ſit ſolū poſſibiliū: electio .n. eſt actus volūtatis: vt dictum eſt: ſed voluntas eſt poſſibilium ⁊ impoſſibilium vt dicitur in .iij. ethico. ergo ⁊ electio. ¶ Preterea. Electio eſt eoruȝ que per nos aguntur: ſicut dictuȝ eſt: nihil ergo refert q̄tuȝ ad electionē vt eligatur id quod eſt impoſſibile ſimpliciter: vel id quod eſt impoſſibile eligenti; ſed frequenter ea que eligimus perficere non poſſumus: ⁊ ſic ſunt impoſſibilia nobis ergo electio ē

diſciplinatoꝝ ſit illo eodē mō q̄ a nāli iſtinctu agunt̄. ſit .n. nālē iſtinctū ſic ordinatū ſortita ſūt aīalia q̄dā: vt i lr̄a dr̄: ita hitus acq̄ſitꝰ i illis ex frequētia actuū iclinat illos ꝑ modū iſtinctꝰ: ⁊ h ipȝ ꝙ inclinabilia ſunt aīalia ſm hꝰ mores ex nā hn̄t icboatiue: ↄpletiue vo ab aſſuefactōe.

¶ Arti. IIII.

Tertio articulo in reſ ſiōe omiſſo ad 3m 4i articuli: aduerte aliquos minꝰ perſpicaces: nec diſcernētes terminos moralium ⁊ legū hic dr̄e ꝙ i electiōibꝰ ꝑdictoꝝ ſinguli n̄ eligūt ſȝ nominant eligēdū: cū h nec ſoniauerit h lr̄a: ſȝ dic ꝙ electio q̄ eſt actꝰ iterior volūtatis i hꝰ electōibꝰ ē electio noīatiōis talis ꝑſone ⁊c. qꝛ electio ē eoꝝ que ſunt i ptāte eligētis: ⁊ idē ē q̄ ad h iudiciū d ſingulis eligētibꝰ ⁊ de toto collegio ſeu perſona formāte decretū electiōis noīe collegij: licet .n. dicat eligo talē ſubitelligit̄ eligo iuuare vł' noiare vel aliq̄d ſilē: qḋ .ſ. ē in ptāte eligentis.

¶ Articu. V.

In r̄ñone ad p̄m ſ arli: aduerte ꝙ diſtō ibi fcā d volūtē ↄpleta ⁊ icōpleta n̄ ſic ē accipiēda q̄ſi volūtas icōpleta ſit velle n̄ deliberatū aut nō capax meriti ⁊ demeriti: q̄s

impoſſibiliũ. ¶ Preterea. Nihil
hõ tentat agere niſi eligendo.
Sed btũs Benedict⁹ dicit: q
ſi ṗlatus aliquid ĩpoſſibile p̱
ceperit tentanduꝫ eſt. ẜ electio
põt eſſe ĩpoſſibiliũ. ¶ Sꝫ ↄtra
eſt qꝺ phs dicit in .iij. ethi. Ꝙ
electio nõ ẽ ĩpoſſibiliũ. ¶ Rñ
deo dõm: q ſicut dcm̃ eſt: ele
ctiões noſtre referunť ſemper
ad noſtras actiões: ea .n. que p̱
nos agimť ſunt nobis poſſibi
lia: vñ neceſſe eſt dicere q ele
ctio nõ ſit niſi poſſibiliũ. Silr̃
ẽt ratio eligendi aliqd eſt vt ex
hoc poſſimus ↄſequi finẽ: vel
ex hoc q ducit ad fineꝫ: per id
aũt qꝺ eſt ĩpoſſibile nõ põt ali
quis ↄſequi finẽ: cuius ſignuꝫ
eſt: q: cũ in ↄſiliãdo p̱ueniunt
hoies ad id qꝺ eſt eis ĩpoſſibi
le: diſcedũt quaſi non valẽtes
vlteri⁹ p̱cedere: apparet etiaꝫ
hoc manifeſte ex p̱ceſſu rõnis
ṗcedẽte. ſic .n. ſe hꝫ id qꝺ ẽ ad
finẽ de quo electio eſt ad finẽ:
ſicut cõcluſio ad principium.
Manifeſtuꝫ eſt aũt q ↄcluſio
ĩpoſſibilis nõ ſequiť ex princi
pio poſſibili: vñ nõ põt eſſe q
finis ſit poſſibilis: niſi id qꝺ ẽ
ad finem fuerit poſſibile: ad id
aũt qꝺ eſt impoſſibile nullus
moueť: vñ nullus tenderet in
finem niſi per hoc qꝺ apparet
id qꝺ eſt ad finẽ eſſe poſſibile.
vñ id qꝺ eſt ĩpoſſibile ſub ele
ctiõe nõ cadit. ¶ Ad primuꝫ ẜ
dõm: q volũtas media ẽ inter
intellectũ ⁊ exteriorẽ opatio
nem. nã intellectus p̱ponit vo
luntati ſuũ obm̃: ⁊ ipſa volun
tas cãt exteriorẽ actionem: ſic
igiť pricipiũ motus volũtatis
ↄſiderať ex pte intellectus qui
apprehendit aliqd vt bonũ in
vli: ſed terminatio ſeu pfectio
actus volũtatis attẽdiť ſm or
dinẽ ad operationẽ per q̃ꝫ ali
quis tendit ad ↄſecutionẽ rei:
nam motus voluntatis eſt ab
anima ad rem: ⁊ ideo perfectio actus volũ
tatis attendiť ſm hoc q eſt aliquid bonũ ali
cui ad agẽdũ: hoc aũt eſt poſſibile: ⁊ ideo vo
luntas ↄpleta nõ eſt niſi de poſſibili qꝺ eſt bo
num volẽti: ſed volũtas incõpleta eſt de ĩpoſ
ſibili: q̃ ſm quoſdã velleitas dr̃: q: .ſ. aliqs vel
let illud ſi eẽt poſſibile. Electio aũt noiat actũ
volũtatis iã determiatũ ad id qꝺ eſt huic agẽ
dũ: ⁊ ideo nullo mõ eſt niſi poſſibiliũ. ¶ Ad
ſcꝺm dõm: q cũ obm volũtatis ſit bonũ app̄
henſum: hoc mõ iudicãdũ eſt de obto volũta
tis ſm q cadit ſub app̄henſiõe: ⁊ iõ ſicut qñqꝫ
volũtas eſt alicuius qꝺ app̄hendiť vt bonuꝫ:
⁊ tñ nõ eſt vere bonũ: ita qñqꝫ eſt electio eius
qꝺ apprehẽdiť vt poſſibile eligẽti: qꝺ tñ nõ ẽ
ei poſſibile. ¶ Ad tertiũ dõm: q hoc iõ dr̃: q:
an aliqd ſit poſſibile ſubdit⁹ nõ dꝫ ſuo iudicio
diffiniř: ſꝫ ĩ vnoquoqꝫ iudicio ſupioris ſtare.

¶ Utrꝫ hõ ex necitate eligat vl' libere. Ar. VI.

AD ſextum ſic p̱cediť. Videť q hõ ex
neceſſitate eligat: ſic .n. ſe hꝫ finis ad
eligibilia: vt principia ad ea q̃ ex prin
cipijs ↄſequunť: vt pꝫ in .iij. ethi. ſed
ex principijs ex neceſſitate deducunť ↄcluſio
nes. ẜ ex fine de neceſſitate moueť aliqs ad eli
gẽdũ. ¶ Preterea. Sicut dcm̃ eſt: electio cõ
ſequiť iudiciũ rõnis de agendis: ſꝫ rõ ex necita
te iudicat de aliqbus pp neceſſitatẽ ṗmiſſoꝝ:
ẜ videť q ẽt electio ex necitate ſequať. ¶ Pre
terea. Si aliq̃ duo ſũt penit⁹ eqlia: non magis
moueť hõ ad vnũ q̃ꝫ ad aliud: ſicut famelicus
ſi hꝫ cibũ eqliter appetibilẽ in diuerſis ptib⁹:
⁊ ſm eqlẽ diſtãtiã non magis moueť ad vnũ
q̃ꝫ ad alteꝝ: vt Plato dixit aſſignãs rõnẽ qed
terre in medio: ſicut dr̃ in .iij. de celo. Sꝫ mul
tomin⁹ põt eligi qꝺ accipiť vt minus q̃ꝫ qꝺ ac
cipiť vt eqle: ẜ ſi p̱ponanť duo vl' tria vel plu
ra inter q̃ vnũ magis appetat: ĩpoſſibile eſt ali
qꝺ alioꝝ eligere: ẜ ex necitate eligitur illud qꝺ
eminẽti⁹ appet: ſꝫ ois electio eſt de oi eo qꝺ vi
deť aliquo mõ meli⁹. ẜ ois electio ẽ ex necita
te. ¶ Sꝫ ↄtra eſt: q electio eſt actus potentie
rationalis que ſe habꝫ ad oppoſita ſm phm.
¶ Rñdeo dꝺꝫ q homo non ex neceſſitate eli
git: ⁊ hoc iõ: q: qꝺ poſſibile ẽ nõ eẽ non nece
eſt eſſe. Ꝙ aũt poſſibile ſit nõ eligere vel elige
re: hui⁹ ratio ex duplici hois poteſtate accipi
poteſt. poteſt .n. homo velle ⁊ non velle: age
re ⁊ non agere: poteſt etiam velle hoc aut il
lud: cuius ratio ex ipſa veritate rationis acci
pitur: quicquid eni ratio poteſt apprehende
ita q

ſeſus iſte ẽ fal
ſus. pt .n. qs de
liberate velle
expellere deuꝫ
de regno ſuo ſi
poſſꝫ ⁊ ſimilia
vbi ↄſtat inue
niri pctm̃ mor
tale: ſꝫ ↄpletio
⁊ icõpletio vo
lũtatis attẽdi
tur ſm modũ
motus volũta
tis vt ĩ lr̃a dr̃.
Ex eo .n. q vo
lũtatis mot⁹ ẽ
ad rem media
opõne exterio
ri aſſequẽdam
diſponẽdã ⁊c̃.
perfectus non
eſt perfectione
apta nata inue
niri in genere
motus volũta
tis niſi termie
tur ad bonum
agibile: quãuis
pfectus ſit quo
ad conſenſum
deliberatõeꝫ ⁊
huiuſmodi.

¶ Articu. VI.

CIrca cor p⁹ ꝺ articuli eiuſdẽ
ſꝫ. q̃ſtionis ad
uerte q autor
vtrãqꝫ liberta
tem .ſ. quo ad
exercitiuꝫ act⁹
⁊ quo ad ſpeci
ficationem tri
buit electionĩ:
vt pꝫ ĩ littera.
Intendens ex
hoc dñaꝫ ma
nifeſtare inter
actum ſimpli
cem volunta
tis ⁊ electiõis.
Simplex nã
qꝫ actus volũ
tatis .ſ. volitio
ſeu volũtas de
q̃ ſupra tracta
tũ eſt: nõ ẽ vli
ter liber q̃ ad
ſpecificationẽ
act⁹: qm̃ ad ali
qꝺ obm necã
rio terminatur

uirtute

ita ꝙ non pōt ad opp^m termi nari: vt patꝫ ex ſupradictꝭ. Ele ctio aūt ⁊ q̄ ad exercitiū act^9 ⁊ q̄ ad ſpecifica tionē ſemꝑ ē li bera: vt ħ dr̄.

¶ Arti. VI.

In riſio ne ad p^m eiuſdeꝫ arti culi ó' bēs ꝙ n̄ gcūqꝫ vult pre miſſas ſeu aūs vult ꝯñnem ſeu ꝯñs i ſe ipo vl' q2 nō ſemper ꝯñs eſt neceſſa riuꝫ ad verita tē ſeu volunta tē aūtis: vel q2 dato ꝙ ſic ſit ſm rem nō tñ hoc actualr ap paret ⁊ iudica tur: differt eni nihil eē vel ap parere q̄ ad ap petitum: in ſua autē cā gcūqꝫ vult aūs vult ꝯſequens ſim pliciter vel vt i pluribus.

¶ In riſiōe ad 3^m aduerte dili genter ꝙ riſio formalr ſatiſ facit p^e radici argumēti. ſ. de equalibus: ⁊ in ſinuat ſatiſfa ctioneꝫ oib^9 ta ctis i argumē to. Intendit. n. ꝙ duob^9 equa libus ꝓpoſitis ħꝫ aliq̄ ꝯditio nē volūtas nō arcetur ad neu tralitatē: ſꝫ po teſt ad ꝯſiderā duꝫ aliq̄ emi nētiā in altero mouere ⁊ inuen ta vel oppoſita eligere alterū: ⁊ eadē rōne ꝓ poſito volūta ti aliquo eligi

re vt bonum: in hoc voluntas tendere poteſt. pōt autēꝫ ratio apprehēdere vt bonū nō ſolū hoc qđ eſt velle aut agere: ſꝫ ħ etiā qđ eſt nō velle ⁊ nō agere: ⁊ rurſum in oibus particulari bus bonis pōt ꝯſiderare rōnē boni alicuius ⁊ defectū alicui^9 boni qđ hꝫ rōnē mali: ⁊ ſm ħ pōt vnūqđqꝫ hmōi bonoꝝ ap prehēdere vt eligibile vel fugi bile. Solū aūt pfectū bonum qđ eſt beatitudo nō pōt rō ap prehendere ſub rōne mali aut alicuius defectus: ⁊ iō ex neci tate beatitudinem hō vult: nec pōt velle nō eſſe beatus aut mi ſer: electio aūt cū nō ſit de fine ſed de his que ſunt ad finē: vt iam dcm̄ eſt nō eſt pfecti boni qđ eſt beatitudo: ſꝫ alioꝝ par ticulariū bonoꝝ: ⁊ iō hō nō ex necitate: ſꝫ libere eligit. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ nō ſemꝑ ex principijs ex neceſſitate ꝓce dit ꝯcluſio: ſꝫ tunc ſolū quādo principia nō pñt eſſe vera ſi cō cluſio nō ſit vera. ⁊ ſilr nō opꝫ ꝙ ſemper ex fine inſit homini neceſſitas ad eligendū ea q̄ ſūt ad finem. q2 non omne qđ eſt ad fineꝫ tale eſt ꝙ ſine eo finis haberi non poſſit: aut ſi tale ſit nō ſemper ſub tali ratione con ſideraꝛ̄. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ ſententia ſiue iudiciū rōnis de rebus agendis eſt circa ꝯtingē tia que a nobis fieri non pñt in quibus concluſiones nō ex ne ceſſitate ſequuntꝛ̄ ex principijs neceſſarijs abſoluta neceſſita te: ſꝫ neceſſarijs ſolum ex ꝯdi tiōe: vt ſi currit mouet̄. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ nihil prohibet ſi aliqua duo eq̄lia ꝓponant̄ ſm vnā ꝯſideratiōnē: q2 circa al terum ꝯſidereꝛ̄ aliq̄ ꝯditio per quā emineat ⁊ magis flectatur volūtas in ipm̄ q̄ʒ in aliud.

¶ De conſilio qđ precedit ele ctionē. ¶ Queſtio. XIIII.

Deinde ꝯſiderādū ē de ꝯſilio. ¶ Et circa hoc q̄runtur ſex. ¶ Prio vtrū ꝯſiliū ſit inqſitio. ¶ Scđo vtrū cō ſiliū ſit de fine: vel ſolū de his q̄ ſunt ad finē. ¶ Tertio vtrū cōſiliū ſit ſolū de his que a no bis aguntꝛ̄. ¶ Quarto vtrū cō ſiliū ſit de oibus que a nobis. aguntꝛ̄. ¶ Quinto vtrum cōſi liū ꝓcedat ordine reſolutorio. ¶ Sexto vtrum conſiliuꝫ ꝓ cedat in infinitum.

¶ Utrū ꝯſiliū ſit iqſitio. Ar. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uideꝛ̄ ꝙ cōſilium nō ſit inquiſitio. dicit. n. Damaſ. ꝙ conſiliuꝫ eſt appetitus: ſed ad appetitū nō pertinet inquirere. ergo cō ſiliuꝫ nō eſt inquiſitio. ¶ Pre terea. Inquirere itellectus diſ currentis eſt: ⁊ ſic deo nō con uenit: cuius cognitio nō eſt diſ curſiua: vt in primo habitum eſt: ſed conſilium deo attribui tur. dicitur. n. ad Eph. primo ꝙ operaꝛ̄ omnia ſm conſiliuꝫ voluntatis ſue: ergo cōſilium nō eſt inquiſitio. ¶ Preterea. inquiſitio eſt de rebus dubijs: ſed cōſiliū daꝛ̄ de his que ſunt circa bona certa ſꝫ illud Apli .i. ad Corinth. vij. De virgini bus autem preceptum domi ni nō habeo: cōſiliuꝫ autē do. ergo conſilium nō eſt inquiſi tio. ¶ Sed contra eſt quod Grego. nicenus dicit. Omne quidem conſiliuꝫ queſtio eſt. nō autem omnis queſtio cōſi liuꝫ. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ electio ſicut dictum eſt: conſe quitur iudicium rōnis de reb^9 agendis: in rebus aūt agendis multa incertitudo inuenit̄. q2 actiones ſunt circa ſingularia cōtingentia: que pp ſui varia bilitateꝫ incerta ſunt: in rebus

bili eminētiori aliqs nō neceſ ſitaꝛ̄ voluntas ad eligendū il lud: q2 pōt mo uere ad cōſide randuꝫ in alte ro aliqd aliud quo preſtet: et ſic illud elige re. Et hec intel lige ſuppoſito ꝙ volūtas ve lit eligere: ſim pliciter nāqꝫ ⁊ abſolute volū tas a toto gene re eligibiliuꝫ li bera ē: ad nul lumqꝫ neceſſa rio inclinatur: ſed ſicut autor ꝑmis duob^9 ar gumētis liber tateꝫ eligendi quo ad exerci tiuꝫ act^9 impu gnauit: ita hoc 3° argumēto li bertatem quo ad ſpecificatio nem actus ipu gnauit: ⁊ ꝓpte rea ex parte ob iecti eligibilis ſolutioneꝫ for maliter dedit: vt ſui moris ē.

¶ Qō. XIIII.

In qō ne 14^a nihil occurrit ſc ribenduꝫ vſqꝫ ad quintuꝫ ar ticulū niſi red dere attentos lectores vt in primo articulo meminerit ꝙ cōſilium ſigni ficat inquiſitio neꝫ completaꝫ .i. vſqꝫ ad iudi ciuꝫ incluſiue. non enim ipſa iquiſitio abſqꝫ iudicio cōſiliū eſt niſi ichoati ue vt māifeſto pꝫ ex riſione ad 2^m ⁊ 3^m: ⁊ ex vſu loquēdi.

aũt dubijs ⁊ icertis rõ nõ ꝓfert iuditiũ abſq̃
inquiſitiõe precedẽte. ⁊ iõ neceſſaria eſt inqui
ſitio rõnis ante iuditiũ de eligẽdis. ⁊ hec inqui
ſitio cõſiliũ vocaẽ: pp qd̃ phs dicit in. iij. ethi.
q̇ electio eſt appetitus precõſiliati. ¶ Ad pri-
mũ ergo dõm: q̇ qñ act⁹ duaꝝ potẽtiaꝝ adin
uicẽ ordinanẽ: in vtroq̃ eſt aliq̃d qd̃ ẽ alteri⁹
potẽtie. ⁊ iõ vterq̃ actus ab vtraq̃ potentia
denoiari põt. Manifeſtũ eſt aũt q̇ act⁹ rõnis
dirigẽtis in his q̄ ſunt ad finẽ. ⁊ actus volun-
tatis ſm regimẽ rõnis in ea tẽdentis ad ſeinui-
cem ordinanẽ: vñ ⁊ in actu volũtatis q̄ eſt ele
ctio apparet aliquid rõnis. ſ. ordo ⁊ in cõſilio
qd̃ eſt actus rõnis apparet aliq̃d volũtatis ſi-
cut mã. q2 cõſiliũ eſt de his que hõ vult facere
⁊ eſt ſicut motiuũ. q2 ex hoc q̇ hõ vult finem
mouẽ ad ꝯſiliandũ de his que ſunt ad finẽ. ⁊
iõ phs dicit in. vj. ethi. q̇ electio eſt intellectus
appetitiuus. vt ad electionẽ vtrũq̃ ꝯcurrere
oñdat. ita Damaſ. dicit q̇ ꝯſiliũ eſt appetitus
inquiſitiuus: vt ꝯſiliũ aliquo mõ ptinere oſtẽ-
dat: ⁊ ad voluntatẽ circa quã ⁊ ex q̄ fit inquiſi
tio: ⁊ ad rõnẽ inquirẽtẽ. ¶ Ad ſcd̃m dõm: q̇
ea que dñr de deo accipiẽda ſũt abſq̃ oi defe
ctu qui inueniẽ in nobis ſicut in vobis ſcia eſt
ꝯcluſiuuꝫ per diſcurſum a cauſis in effectus.
Sꝫ ſcia dicta de deo ſignificat certitudinẽ de
oibus effectibus in prima cã abſq̃ oi diſcur-
ſu. Et ſilr̃ ꝯſiliũ attribuiẽ deo q̃tũ ad certitu-
dinem ſnie vel iuditij que in nobis ꝓuenit ex
inquiſitiõe cõſilij: ſꝫ hmõi inquiſitio in deo lo-
cum nõ hꝫ. ⁊ iõ ꝯſiliũ ſm hoc deo nõ attribui
tur: ⁊ ſm hoc Damaſ. dicit: q̇ deus nõ ꝯſilia-
tur. ignorãtis. n. eſt ꝯſiliari. ¶ Ad tertiũ dõꝫ:
q̇ nihil ꝓhibet aliq̃ eſſe certiſſima bona ſꝫ ſen
tentiam ſapientum ⁊ ſpiritualium virorum:
que tamen nõ ſunt certa bona ſm ſententiam
plurium vel carnalium hominum. ⁊ ideo de
talibus conſilia dantur.

¶ Utrum ꝯſilium ſit de fine: vel ſolum de his
que ſunt ad finem. Articulus. II.

Ad ſcd̃m ſic ꝓcediẽ. Videẽ q̇ cõſiliũ
nõ ſoluꝫ ſit de his que ſunt ad finem:
ſꝫ etiã de fine: quecũq̃. n. dubitatio-
nem hñt de his põt inquiri: ſed circa
operabilia hũana contingit eſſe dubitationem
de fine: ⁊ nõ ſolũ de his que ſunt ad finẽ: cum
igiẽ inquiſitio circa operabilia ſit conſiliũ. vi-
deẽ q̇ cõſiliũ poſſit eſſe de fine. ¶ Preterea.
Materia conſilij ſunt operatiões hũane: ſed
q̄dam operatiões hũane ſunt fines. vt diciẽ in
primo ethi. ergo ꝯſiliũ põt eſſe de fine. ¶ Sꝫ
contra eſt qd̃ Grego. nicenus dicit: q̇ nõ de fi
ne: ſed de his que ſunt ad fineꝫ eſt conſilium.
¶ Rñdeo dõm: q̇ finis in operabilib⁹ habet
rationem principij: eo q̇ rationes eorũ q̄ ſunt
ad finẽ ex fine ſumunẽ. principiũ aũt nõ cadit
ſub qõne: ſed principia oꝫ ſupponere in oi in-
quiſitione: vñ cũ cõſiliũ ſit queſtio de fine nõ
eſt cõſiliũ. ſed ſolum de his que ſunt ad fineꝫ.
tñ contingit id qd̃ eſt finis reſpectu quorũdaꝫ
ordinari ad aliũ finem ſicut etiã id qd̃ eſt prin-
cipiũ vnius demonſtrationis eſt concluſio al
terius. ⁊ ideo id qd̃ accipiẽ vt finis in vna inq
ſitione põt accipi vt ad finem in alia inqſitio-
ne. ⁊ ſic de eo erit conſiliũ. ¶ Ad primũ ergo
dõm q̇ id qd̃ accipiẽ vt finis eſt iã determina
tũ: vnde q̃diu habeẽ vt dubiũ nõ habeẽ vt fi-
nis. ⁊ ideo ſi de eo conſiliũ habeẽ nõ erit con-
ſilium de fine: ſed de eo qd̃ eſt ad finẽ. ¶ Ad
ſcd̃m dõm: q̇ de operationibus eſt conſiliuꝫ
inquantum ordinantur ad aliquem fineꝫ: vn-
de ſi aliqua operatio hũana ſit finis: de ea in-
quantum huiuſmodi non eſt conſilium.

¶ Utrum conſilium ſit ſolum de his que a no
bis aguntur. Articulus. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcediẽ. Videẽ q̇ conſiliũ
nõ ſit ſolũ de his que aguntẽ a nobis:
cõſiliũ. n. collationẽ quãdã iportat: ſꝫ
colatio inter multos põt fieri etiaꝫ de
rebus imobilibus que nõ fiunt a nobis: puta
de naturis rerũ: ergo conſiliũ nõ ſolum eſt de
his que aguntẽ a nobis. ¶ Preterea. Homi-
nes interdum conſilia querũt de his que ſunt
lege ſtatuta. vnde ⁊ iuriſconſulti dñr. ⁊ tñ eo
rum qui querunt huiuſmodi conſiliuꝫ nõ eſt
leges facere. ergo conſiliũ nõ ſolũ eſt de his q̄
a nobis aguntẽ. ¶ Preterea. Dicuntẽ etiã que
dam conſultationes facere de futuris euenti-
bus: qui tñ nõ ſunt in ptãte noſtra. ergo conſi
liũ nõ ſolũ eſt de his que a nobis fiũt. ¶ Pre
terea. Si conſilium eſſet ſolũ de his que a no-
bis fiunt: nullus conſiliareẽ de his que ſunt ꝑ
aliũ agenda: ſed hoc pꝫ eſſe falſum. ergo con
ſiliũ nõ ſolũ eſt de his que a nobis fiũt. ¶ Sꝫ
cõtra eſt qd̃ Grego. nicenus dicit. Conſilia-
mur de his que fiunt in nobis: ⁊ per nos fieri
pñt. ¶ Rñdeo dõm: q̇ conſilium ꝓprie ipor
tat collationem inter plures habitã: qd̃ ⁊ ipm̃
nomen deſignat. dĩ. n. conſiliũ: quaſi cõſidiũ:
eo q̇ multi conſident ad ſimul conferendum.
Eſt aũt conſiderandum q̇ in particularibus

cõtingentibus ad hoc ꝙ aliqd certũ cognoſcatur: plures cõditiones ſeu circunſtãtias ꝯſiderare opꝫ. quas ab vno nõ facile eſt ꝯſiderare: ſed a pluribus certius percipiunt̃: dũ ꝙ vnus ꝯſiderat: alij nõ occurrit. In neceſſarijs autẽ ⁊ vlib⁹ ẽ abſolutior ⁊ ſimplicior ꝯſideratio. ita ꝙ magis ad huiuſmodi ꝯſiderationeꝫ vn⁹ per ſe ſufficere põt. ⁊ ideo inqſitio ꝯſilij ꝓprie pertinet ad ꝯtingentia ſingularia. cognitio aũt veritatis in talibus nõ hꝫ aliquid magnũ: vt ꝑ ſe ſit appetibilis: ſicut cognitio vliũ ⁊ neceſſarioꝝ: ſꝫ appetit̃ ſm qḋ eſt vtilis ad operationem: q̃ꝛ actiones ſunt circa ꝯtingentia ſingularia. ⁊ iḋ dcẽm eſt ꝙ ꝓprie ꝯſiliuꝫ eſt circa ea q̃ agunt̃ a nobis. ¶ Ad primũ ergo dcẽm: ꝙ cõſilium iportat collationẽ: nõ quãcũqꝫ: ſꝫ collationẽ de rebus agendis rõne iam dicta. ¶ Ad ſcḋm dcẽm: ꝙ id qḋ eſt lege poſitũ: quãuis nõ ſit ex operatione querentis conſiliũ: tñ eſt directiuũ eius ad operandum. q̃ꝛ iſta eſt vna ratio aliqḋ operandi mandatuꝫ legis. ¶ Ad tertiũ dcẽm ꝙ ꝯſiliũ nõ ſolũ eſt de his q̃ agunt̃: ſꝫ de his que ordinant̃ ad opatiões: ⁊ ꝑꝑ hoc ꝯſultatio dicit̃ fieri de futuris euẽtibus iquãtũ hõ ꝑ futuros euẽtus cognitos dirigit̃ ad aliqd faciendũ vel vitandũ. ¶ Ad quartũ dcẽm: ꝙ de alioꝝ factis ꝯſiliũ querim⁹ inquãtũ ſunt quodãmõ vnũ nobiſcũ. vel ꝑ vnionẽ affectus: ſicut amicus ſollicit⁹ eſt de his q̃ ad amicuꝫ ſpectãt ſicut de ſuis: vel per modũ iſtrumẽti: nã agẽs principale ⁊ inſtrumentale ſunt q̃ſi vna cã: cũ vnũ agat per alterum. ⁊ ſic dñs ꝯſiliat̃ de his que ſunt agẽda per ſeruum.

¶ Utꝝ ꝯſiliũ ſit de oĩb⁹ que a nobis aguntur.

¶ Articulus. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ꝯſiliũ ſit de oĩbus q̃ ſunt per nos agẽda: electio .n. eſt appetit⁹ ꝓcõſiliati: vt dcm̃ eſt: ſꝫ electio eſt de oĩbus que per nos agunt̃: g̃ ⁊ ꝯſiliũ. ¶ Preterea. Cõſiliũ iportat inquiſitionẽ rõnis: ſꝫ in oĩbus que nõ per iperũ paſſionis agimus ꝓcedimus ex iquiſitione rõnis g̃ de oĩbus q̃ agunt̃ a nobis eſt ꝯſiliũ. ¶ Preterea. Phs dicit in .iij. ethi. ꝙ ſi per plura aliquid fieri põt: cõſilio inquirit̃ per quod faciliũ: ⁊ optime fiat. ſi aũt per vnũ qualr̃ per illud fiat: ſꝫ oẽ qḋ fit: fit per vnũ: vel per multa. g̃ de oĩbus q̃ fiũt a nobis eſt ꝯſiliuꝫ. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Grego. nicen⁹ dicit: ꝙ de his que ſꝫ diſciplinã vel artem ſunt operibus nõ eſt ꝯſiliũ. ¶ Rñdeo dcẽm: ꝙ ꝯſiliũ eſt inquiſitio q̃dã vt dcm̃ eſt: de illis aũt inqrere ſolem⁹ q̃ in dubiũ veniũt. vñ ⁊ rõ inqſitiua q̃ dicit̃ argumẽtũ eſt rei dubie faciens fidẽ: ꝙ aũt aliquid in operabilibus hũanis nõ ſit dubitabile ex duob⁹ ꝯtingit. Uno mõ. q̃ꝛ per determinatas vias ꝓcedit̃ ad determinatos fines. ſicut ꝯtingit in artibus q̃ hñt certas vias operandi ſicut ſcriptor nõ cõſiliat̃ quo mõ dꝫ trahere lr̃as. hoc .n. determinatũ eſt per artẽ. Alio mõ. q̃ꝛ nõ multuꝫ refert. vtruꝫ ſic vel ſic fiat: ⁊ iſta ſunt minima que parũ adiuuãt vel ipediũt reſpcũ finis ꝯſequendi: qḋ aũt paꝝ eſt q̃ſi nihil accipit rõ: ⁊ iḋ de duobus nõ ꝯſiliamur: quãuis ordinent̃ ad finem. vt phs dicit. ſ. de rebus paruis. ⁊ de his q̃ ſunt determinata qualr̃ fieri debẽt. ſicut eſt in operationibus artiũ ꝑter q̃ſdaꝫ ꝯiecturales vt Grego. nicen⁹ dicit: vtputa medicinalis negociatiua: ⁊ hmõi. ¶ Ad primũ g̃ dcẽm: ꝙ electio ꝓſupponit ꝯſiliũ rõne iudicij vel ſentẽtie: vñ qñ iudiciũ vel ſentẽtia manifeſta eſt abſqꝫ inqſitiõe: nõ reqrit̃ ꝯſilij inqſitio. ¶ Ad ſcḋm dcẽm: ꝙ rõ in rebus manifeſtis nõ inqrit: ſꝫ ſtatim iudicat. ⁊ iḋ nõ oꝫ in oĩbus q̃ rõne agunt̃ eẽ inquiſitionẽ ꝯſilij. ¶ Ad tertiũ dcẽm: ꝙ qñ aliqd ꝑ vnũ põt fieri: ſꝫ diuerſis modis põt dubitationẽ hr̃e. ſicut ⁊ qñ fit per plura ⁊ iḋ op⁹ eſt ꝯſilio: ſꝫ qñ determinat̃ non ſolũ res ſꝫ modus: tunc nõ eſt opus conſilio.

¶ Utrum ꝯſilium ꝓcedat ordine reſolutorio.

¶ Articulus. V.

AD quintũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ꝯſiliũ nõ ꝓcedat mõ reſolutorio. ꝯſiliuꝫ .n. eſt de his que a nobis agunt̃: ſꝫ opationes nr̃e nõ ꝓcedũt mõ reſolutorio: ſꝫ magis mõ cõpoſitiuo. ſ. de ſimplicibus ad cõpoſita. g̃ cõpoſiti ꝯſiliũ nõ ſemꝑ ꝓcedit mõ reſolutorio. ¶ Preterea. Cõſiliũ eſt inquiſitio rõnis. ſꝫ rõ a prioribus incipit. ⁊ ad poſteriora deuenit ſm ꝯuenientiorem ordinem. cũ igit̃ ꝑterita ſint priora preſentibus: ⁊ pñtia priora futuris in conſiliando videt̃ eſſe procedendum a preſentibus ⁊ preteritis in futura. qḋ nõ pertinet ad ordinem reſolutoriũ. ergo in conſilijs non ſeruat̃ ordo reſolutorius. ¶ Preterea. Conſilium non eſt niſi de his que ſunt nobis poſſibilia: vt dicitur in .iij. ethi. ſed an ſit nobis aliquid poſſibile perpendit̃ ex eo qḋ poſſumus facere: vel non poſſumus facere: vt peruenimus in illud. ergo in inquiſitione cõſilij a preſentibus incipere opꝫ. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qḋ phs dicit in .iij. ethi. ꝙ ille qui ꝯſiliat̃ videt̃ q̃rere ⁊

reſoluere. ¶ Rñdeo dicendum: q̄
in oi inquiſitiõe oꝫ incipere ab
aliquo principio: qđ qdē ſi ſicut
eſt prius in cognitiõe: ita etiã ſit
prius in eſſe: nõ eſt pceſſus reſo
lutorius: ſꝫ magis compoſitiuus.
Procedere.n.a cãis in effectus
eſt pceſſus compoſitiuus. nã
cauſe ſunt ſimpliciores effecti
bus. ſi aũt id qđ eſt prius i cogni
tiõe ſit poſterius in eſſe: eſt pceſ
ſus reſolutorius: vtpote cuꝫ de
effectibus manifeſtis iudicamus
reſoluendo in cãs ſimplices.
principiũ aũt in iqſitiõe ꝯſilij eſt
finis: q̄ qdē eſt prior in itentio
ne: poſterior tñ in eſſe: ⁊ ſm h
oꝫ q̄ inqſitio ꝯſilij ſit reſoluti/
ua: icipiendo.ſ.ab eo qđ in fu
turo itendit quouſqꝫ pueniat
ad id qđ ſtatim agendum eſt.
¶ Ad primũ ergo dicendum: q̄ ꝯſi
liũ eſt de opibus: ſꝫ ratio opera
tionũ accipit ex fine. ⁊ iđo ordo
rõcinãdi de operatiõibus eſt ꝯ/
trius ordini opãdi. ¶ Ad ſcđꝫ
dicendum: q̄ rõ icipit ab eo qđ eſt
prius ſm rõneꝫ: nõ aũt ſemp ab
eo qđ eſt prius tpe. ¶ Ad tertiũ
dicendum: q̄ de eo qđ eſt agenduꝫ
ppter fineꝫ non q̄reremus ſci
re an ſit poſſibile ſi nõ eſſet cõ/
gruum fini: ⁊ ideo prius opꝫ
inquirere an conueniat ad du/
cendum in finem q̄ꝫ conſidere
tur an ſit poſſibile.

¶ Utrum conſilium procedat
in infinitum. Articu. VI.

Ad ſextuꝫ ſic pceditur.
Uidetur q̄ inquiſitio
ꝯſilij pcedat in ifini/
tũ. ꝯſiliũ.n. inqſitio
eſt de particularibus in qb⁹ eſt
opatio: ſꝫ ſingularia ſunt ifini/
ta. ergo inqſitio ꝯſilij eſt ifini/
ta. ¶ Preterea. Sub inqſitio
ne ꝯſilij cadit ꝯſiderare nõ ſo/
lũ qd agendũ ſit: ſꝫ et quo mõ
ipedimenta tollant: ſꝫ quelibꝫ
hũana actio põt ipediri: ⁊ ipe
dimentũ tolli põt p aliq̄ꝫ rõnē
hũanã. ḡ in ifinitũ remãet q̄re/
re de impedimẽtis tollendis.
¶ Preterea. Inqſitio ſcie de
mõſtratiue nõ pcedit in infini/
tũ: qꝛ eſt deuenire in aliq̄ prici
pia p ſe nota: que oĩmodã cer
titudinē hñt: ſꝫ talis certitudo
nõ põt inueniri in ſingularibus
cõtingentibus que ſunt varia/
bilia ⁊ icerta. ergo inqſitio ꝯſi
lij procedit in infinitũ. ¶ Sed
cõtra: nullus mouet ad id ad
qđ impoſſibile eſt q̄ perueniat. vt
dr̄ in primo de celo: ſꝫ infinitũ
impoſſibile eſt trãſire. ſi igit inqſi
tio ꝯſilij ſit infinita: nullus ꝯſi
liari incipet: qđ pꝫ eſſe falſuꝫ.
¶ Rñdeo dicendum: q̄ inquiſitio
cõſilij eſt infinita in actu ex du
plici parte.ſ. ex parte principij:
⁊ ex parte termini: accipit eni
in inqſitione ꝯſilij duplex prin
cipium. vnum pprium ex ipſo
genere opabilium: ⁊ hoc eſt fi
nis de quo non eſt ꝯſilium: ſꝫ
ſupponit in conſilio: vt princi
pium: vt dctm̃ eſt. Aliud qua/
ſi ex alio genere aſſumptuꝫ. ſi
cut ⁊ in ſcientijs demrãtiuis
vna ſcia ſupponit aliq̄ ab alia.
de qb⁹ nõ inqrit: hmõi aũt pri/
cipia que in iquiſitiõe ꝯſilij ſup
ponunt ſunt q̄cũqꝫ ſunt p ſen
ſum accepta: vtpote q̄ hoc ſit
panis vel ferrũ: ⁊ q̄cũqꝫ ſunt
per aliquã ſciam ſpeculatiuaꝫ
vl practicã in vniuerſali cogni
ta: ſicut q̄ mechari ē a deo p/
hibitũ: ⁊ q̄ homo non põt vi
uere niſi nutriatur nutrimẽto
conuenienti: ⁊ de iſtis nõ inq/
rit cõſiliator. Terminus aũt inq
ſitionis eſt id qđ ſtatim eſt in
ptãte nr̃a vt faciamus. Sicut
.n. finis hꝫ rõneꝫ principij: ita id
qđ agit pp fineꝫ hꝫ rõnē ꝯcl'o/
nis. vñ id qđ primo agẽdũ oc/
currit: hꝫ rõnē vltime ꝯcl'onis
ad quã inqſitio termiat: nihil
aũt phibet ꝯſiliũ potẽtia infi/
tũ eſſe ſm q̄ in ifinitũ pñt aliq̄

¶ Articu. V.
In 5°
ãt ar
ti/
culo dubiũ eſt
quia littera cõ
tradicere ſibi/
ipſi videt. Ait
enim ⁊ q̄ pro/
ceſſus a cauſis
ad effectus eſt
compoſitiuus.
Et q̄ proceſ/
ſus conſilij eſt
a fine ad id qđ
eſt ad finem: ⁊
tamen conclu/
dit q̄ pceſſus
conſilij nõ eſt
compoſitiuus
ſed reſolutiuus:
ac ſi finis non
eet cauſa: ⁊ id
quod eſt ad fi/
nem non eſſet
effectus: ſed e/
conuerſo.
¶ Ad hoc dr̄ q̄
cũ iter finē ac/
qſibilē ⁊ id qđ
eſt ad fineꝫ ſit
duplx ſimplex
hitudo: ⁊ vna
modificet i al
tera: põt ꝫ' pro/
cedi rõcinãdo
a fine ad ea q̄
ſunt ad finē. p
ſm ſimplicem
hitudinē cãe fi
nalis ad ſuũ ef
fectũ vt ſic. Et
hic eſt pceſſus
a fine vt ſic ad
id qđ eſt ad fi/
neꝫ vt ſic: ⁊ hic
eſt ꝯpoſitiuus: et
ſuus oppoſitus ē
reſolutiuus: ſicut
vlr verificat ð
pceſſu a cã ad
effectũ ⁊ eꝯ. 2°
ſm ſimplicem
hitudineꝫ effe/
ctus efficiendi
ad cãꝫ a q̄ effi/
ci dꝫ: ⁊ hic ē p/
ceſſus ab effcũ
ad cãꝫ: ⁊ eſt re/
ſolutiuus: ⁊ ſuus
oppoſitus ē com
poſitiuus: qꝛ a
cã ad effectuꝫ:

neuter aũt hoꝝ
duꝫ eſt pceſſus
ꝯſilij. Non pri
mus qꝛ ꝯſiliuꝫ
eſt ð efficiẽdis
a nobis: vt pꝫ i
arti° 3° ⁊ 4°.
¶ In pceſſu aũt
pmo nihil dici
tur de agendo
ſed tñ de fine
⁊ ad finem vt
ſic. Nec ſecun/
dus quia conſi
lium eſt de his
que ſunt ad fi/
neꝫ: vt patet in
articulo 2°. Et
adeo hoc in re/
ſpõſione ad 3m
huius gnti arti
culi põderauit
autor vt agen/
da a nobis nõ
cadere ſub con
ſilio voluit an
ſint poſſibilia
niſi vt cõgrua
⁊ precõgrua fi/
ni. In ſecundo
auteꝫ proceſſu
nihil dicitur ð
fine ⁊ ad fineꝫ
vt ſic: ſꝫ tantuꝫ
de agenda re ⁊
cã illius. Ter/
tio igit põt pro
cedi ſm q̄taꝫ
finis q̄ꝫ id qđ ē
ad finem inue
nit in agendis:
ita q̄ non pro/
cedat nec a fi/
ne puro nec ab
agẽdo puro: ſꝫ
a fine aſſequē/
do ad id qđ eſt
agenduꝫ ad fi/
nem. Et ſic de/
inceps retroce
dendo: ⁊ hic p/
ceſſus eſt pceſ
ſus conſilij qđ
eſt de agendis
vt ad finem et
ð his que ſunt
ad finem vt a/
gẽda reſolutoꝛ
ric. Et licꝫ pro/
ceſſus iſte mix
tus videatur ⁊
non niſi ſecun
dum partes iu
dicandus com
poſitiuus ⁊ re/
occurrere

occurrere ꝯſilio inqrenda. ¶ Ad primũ ergo dõʒ: ꝙ ſingularia nõ ſunt īfinita actu: ſʒ in potentia. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ lʒ humana actio poſſit impediri: nõ tñ ſemꝑ hʒ impedimentũ paratũ. ⁊ ideo nõ ſemꝑ opʒ cõſiliari de impedimento tollendo. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ in ſingularibus ꝯtingentibꝰ põt aliqd accipi certuʒ. ⁊ ſi nõ ſimpl'r tñ vt nunc. ꝓut aſſumit̄ in operatione. Sorteni.n. ſedere non eſt neceſſariũ: ſed cum ſedere dum ſedet eſt neceſſarium: ⁊ hoc per certitudinem accipi poteſt.

¶ De ꝯſenſu qui eſt actꝰ voluntatis in cõparatione eoꝝ que ſunt ad finem. Qõ. XV.

DEinde conſiderandum eſt de conſenſu. ¶ Et circa hoc queruntͬ qͣtuor. ¶ Primo vtruʒ ꝯſenſus ſit actꝰ appetitiue vel apprehenſiue virtutis. ¶ Scdõ vtꝝ conueniat brutis aialibus. ¶ Tertio vtꝝ ſit de fine: vel de his que ſunt ad fineʒ. ¶ Quarto vtrum conſenſus in actum pertineat ſoluʒ ad ſuperiorem anime partem.

¶ Utrum cõſenſus ſit actus appetitiue vel apprehenſiue virtutis. Articulus. I.

AD primũ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ꝯſentire ꝑtineat ſolũ ad partẽ aie apphenſiuam. Aug.n.xij. de tri. ꝯſenſum attribuit ſupiori rõni: ſʒ rõ noiat apprehẽſiuã virtutẽ. ergo ꝯſentire ꝑtinet ad apprehẽſiuã ꝟtutẽ. ¶ Preterea. Cõſentire eſt ſil' ſentire: ſʒ ſentire eſt apphẽſiue potẽtie. ergo ⁊ cõſentire. ¶ Preterea. Sicͭ aſſentire dicit applicatiõeʒ itell'ꝰ ad aliqd: ita ⁊ ꝯſentire: ſʒ aſſentire ꝑtiet ad itellcm̃ q eſt vis apphẽſiua. ergo ⁊ ꝯſentire ad vim apphẽſiuã ꝑtinet. ¶ Sʒ ꝯͣ ẽ qͥ Damaſ. dicit in .ij. lib. Qz ſi aliqs iudicet: ⁊ nõ diligat: nõ eſt ſnĩa.i. ꝯſenſus: ſʒ diligere ad appetitiuã ꝟtutẽ ꝑtinet. ergo ⁊ ꝯſenſus. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ꝯſentire iportat applicationẽ ſenſus ad aliqd. Eſt aũt ꝓpriũ ſenſus ꝙ cognoſcitiuꝰ ẽ reꝝ pñſentiũ: vis.n. imaginatiua eſt apphẽſiua ſilitudinũ corporaliũ ẽt rebꝰ abſentibꝰ. quarũ ſunt ſilitudines: itell'ꝰ ãt apphẽſiuꝰ eſt vliuʒ rõnũ: qͣs põt apphẽdere idifferẽter: ⁊ pñſentibꝰ ⁊ abſentibꝰ ſingularibꝰ. ⁊ qꝛ actꝰ appetitiue ꝟtutis ẽ qͣdã iclinatio ad rẽ ipam ſm qͣdã ſilitudinẽ: hinc eſt ꝙ ipa applicatio appetitiue ꝟtutis ad rẽ ſm qͣ ei iheret: accipit nomẽ ſenſus: qͣſi experiẽtiã qͣdã ſumẽs de re cui inheret: inquãtũ cõplacet ſibi i ea. vñ Sap.i. dı̄. Sẽtite d dño in bonitate. ⁊ ſm h ꝯſentire eſt actꝰ appetitiue ꝟtutis. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ ſicͭ dı̄ in .iij. de aia. voluntas in rõne ꝯſiſtit. vñ cũ Augu. attribuit ꝯſenſuʒ rõni: accipit rõnẽ ſm ꝙ in ea ꝯcludit̄ voluntas. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ ſentire ꝓprie dcm̃ ad apphenſiuã potẽtiã ꝑtinet: ſʒ ſʒ ſilitudinẽ cuiuſdã experiẽtie ꝑtinet ad appetitiuã. vt dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiuʒ dõʒ: ꝙ aſſentire ẽ qͣſi ad aliud ſentire. ⁊ ſic iportat qͣdã diſtãtiã ad id cui aſſentit̄: ſʒ ꝯſentire ẽ ſil' ſentire. ⁊ ſic iportat qͣdã ꝯiũctionẽ ad id cui ꝯſentit̄. ⁊ iõ volũtas cuiꝰ eſt tẽdere ad ipam rẽ: magis ꝓprie dı̄ ꝯſentire. Intellectꝰ ãt cuius opatio nõ eſt ſʒ motũ ad rẽ: ſʒ potius econuerſo: vt in pͥo dcm̃ eſt: magis ꝓprie dı̄ aſſentire: qͣuis vnũ ꝓ alio poni ſoleat. Põt ẽt dici ꝙ itellectꝰ aſſentit inquãtũ a volũtate mouet̄.

¶ Utꝝ ꝯſenſus ꝯueniat brutis animalibus. Articulus. II.

AD ſcdõʒ ſic procedit̄. Uidet̄ ꝙ ꝯſenſus cõueniat brutis aialibꝰ: ꝯſenſus.n. iportat determinationẽ appetitꝰ ad vnũ: ſʒ appetitus brutoꝝ aialiũ ſunt determinati ad vnũ: ergo conſenſus in brutis aialibus inuenitur. ¶ Preterea. Remoto priori remouet̄ poſterius. ſed ꝯſenſus ꝓcedit opis executionem: ſi ḡ in brutis nõ eẽt conſenſus: non eſſet in eis operis executio: quod pʒ eſſe falſum. ¶ Preterea. Hoies interduʒ cõſentire dicunt̄ in aliqd agendum ex aliq̃ paſſiõe. puta ꝯcupiſcẽtia vel ira: ſʒ bruta aialia ex paſſione agũt. ergo i eis eſt ꝯſenſus. ¶ Sed cõtra eſt qͥ Damaſ. dicit: ꝙ poſt iuditiuʒ hõ diſponit ⁊ amat qͥ ex cõſilio iudicatũ eſt qͥ vocat̄ ſentẽtia.i. cõſenſus: ſʒ cõſiliũ nõ eſt i brutis aialibꝰ. ergo nec ꝯſenſus.

ſolutiuus. dicitur tamen ſimpliciter reſolutiuus: quoniaʒ de fine ⁊ eo qͥ eſt ad fineʒ ratiocinatur tantuʒ in materia agenda et propter agendum reſolutorie .i. a poſterioribus ſm eſſe. Ita ꝙ ſicut muſica licet conſideret numeruʒ vt in ſonis ⁊ ecõuerſo ſonos vt proportionales ſecunduʒ numerum: ⁊ propter hoc media ponitur ſcientia: quia tamen de numero nõ niſi i materia ſoni ⁊ propter ſonũ tractat ſimpliciter dici poteſt ſciẽtia phyſica: ⁊ ſub ea cõprehẽditur eo ꝙ non abſtrahit a materia ſenſibili. Ita i propoſito cõſiliuʒ: quia vt dictum eſt: fineʒ ⁊ ad finem in materia agenda tantũ ⁊ propter agendũ: ⁊ quomodo agẽduʒ a poſterioribus ſecundũ eſſe in pͦora ꝯſiderat reſoluet̄ ſimpliciter dicatur.

¶ Qõ. XV.

Irca .iꝫ. q̃ſtionis primos tres articl'os qͥ eſſet dicenduʒ in ſequẽti queſtione cõſulto dicetur.

¶ Rñdeo dõz: ꝙ ꝯsensus ꝓprie loquẽdo nõ ẽ in brutis aialib⁹: cuius rõ est. q2 ꝯsensus ipoꝛtat applicationez appetitiui motus ad aliquid agẽdũ. ei⁹ aũt est applicare appetitiuũ motuz ad aliquid agendũ: in cuius ptãte est appetitiuus motus. sicut tangere lapidẽ cõuenit qdez baculo: ȝ applicare baculũ ad tactuz lapidis est eius qui hȝ in ptãte mouere baculũ: bruta aũt aialia nõ hñt in sui ptãte appetitiuum motũ: ȝ talis motus in eis est ex instinctu nãe: vñ brutũ aial appetit qdẽ: ȝ nõ applicat appetitiuũ motũ ad aliqd: ꝛ propter hoc nõ ꝓprie dicit ꝯsentire: ȝ soluz rõnalis nã que hȝ in ptãte sua appetitiuũ motũ: ꝛ põt ipm applicare vel nõ applicare ad hoc vel ad illud. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ in brutis aialibus inuenit determinatio appetit⁹ in aliqd passiue tñ: ꝯsensus xo impoꝛtat determinationẽ appetit⁹ nõ solũ passiuã: sed magis actiuã. ¶ Ad scðz dõm: ꝙ remoto pꝛioꝛi remouet posteri⁹: qð ꝓprie ex eo tñ sequit: si ãt aliqd ex pluribus seq possit nõ ꝓpter hoc posterius remouet vno pꝛioꝛũ remoto: sicut si induratio possit fieri ꝛ a calido ꝛ frigido: naz lateres indurant ab igne: ꝛ aq̃ cõgelata indurat ex frigoꝛe: nõ oȝ ꝙ remoto caloꝛe remoueat induratio: executio autez operis nõ solũ sequit ex ꝯsensu ȝ etiã ex impetuoso appetitu: q̃lis est in brut aialib⁹. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ hoies q ex passiõe agũt pñt passionẽ nõ seq: nõ ãt bruta aialia vñ nõ ẽ silis rõ.

¶ Utrum consensus sit de fine vel de his que sunt ad finem. ¶ Articulus. III.

AD tertiũ sic pcedit. Uidet ꝙ cõsensus sit de fine. q2 pp qð vnũqðq3: ꝛ illud magis. ȝ his q̃ sũt ad finẽ ꝯsentimus pp finẽ. ergo fini ꝯsentim⁹ magis. ¶ Preterea. Actio intẽperati ẽ finis ei⁹: sicut ꝛ actio virtuosi est finis ei⁹: ȝ intẽperatus cõsentit in ꝓpꝛiũ actũ. ergo ꝯsensus põt esse de fine ¶ Preterea. Appetitus eoꝝ q̃ sunt ad finẽ ẽ electio: vt supꝛa dcm̃ est. si igit ꝯsensus eẽt solũ de his q̃ sunt ad finẽ: in nullo ab electiõe differre videret: qð pȝ esse falsuz p Damas. q dicit ꝙ post disputationẽ q̃ȝ vocauerat sniaz fit electio. nõ ergo ꝯsensus est soluz de his q̃ sunt ad finẽ. ¶ Sed ꝯtra est qð Damas. ibidẽ dic. Cõsensus: siue snia est qñ hõ disponit ꝛ amat qð ex ꝯsilio iudicatũ est: ȝ ꝯsiliũ nõ ẽ nisi de his q̃ sunt ad finẽ. ergo nec ꝯsensus. ¶ Rñdeo dõz: ꝙ ꝯsensus nominat applicationẽ appetitiui motus ad aliqd p̃existẽs in ptãte applicãtis: in oꝛdine aũt agibiliũ pꝛio qdẽ oȝ sumere appꝛhensionẽ finis. deinde appetitũ finis. deide ꝯsiliũ de his q̃ sunt ad finẽ. deinde appetitũ eoꝝ que sunt ad finẽ. appetitus aũt in vltimũ finẽ tẽdit naturalr. vñ ꝛ applicatio motus appetitiui in finem appꝛhensum nõ hȝ rõnẽ ꝯsensus: ȝ simplicis volũtatis. de his aũt q̃ sunt post vltimũ finẽ: inquãtũ sunt ad finẽ sub ꝯsilio cadunt: ꝛ sic põt esse de eis ꝯsensus inquãtũ motus appetitiuus applicat ad id qð ex ꝯsilio iudicatuz est. motus vero appetitiu⁹ in finẽ nõ applicat ꝯsilio: ȝ magis ꝯsiliũ ipsi. q2 ꝯsiliũ p̃supponit appetitũ finis: ȝ appetitus eoꝝ q̃ sunt ad finẽ p̃supponit determinationẽ ꝯsilij. Et ideo applicatio appetitiui motus ad determinationẽ cõsilij ꝓprie est cõsensus. vñ cũ cõsiliũ nõ sit nisi de his q̃ sunt ad finẽ: ꝯsensus ꝓprie loquendo nõ ẽ nisi de his q̃ sunt ad finẽ. ¶ Ad pmũ ergo dõz ꝙ sic ꝯclõnes scimus p pꝛincipia. hoꝝ tñ nõ est scia: ȝ qð mai⁹ ẽ. s. itell'us. ita ꝯsentim⁹ his q̃ sũt ad finẽ pp finẽ: cui⁹ tñ nõ ẽ ꝯsensus: ȝ qð mai⁹ est. s. volũtas. ¶ Ad scðz dõm: ꝙ intẽperat⁹ hȝ p fine delectationẽ opis pp quã ꝯsentit in opus magis q̃ȝ in ipam operationẽ. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ electio addit supꝛa ꝯsensum q̃ȝdã relationẽ respectu eius cui aliqd p̃eligit. ꝛ iõ post cõsensum adhuc remanet electio. põt. n. ꝯtingere ꝙ per cõsilium inueniant plura ducẽtia ad finẽ: quoꝝ dũ qðlibz placet in qðlibet eoꝝ ꝯsentit: sed ex multis q̃ placent p̃accipimus vnũ eligendo: ȝ si inueniat vnuz solũ qð placeat: nõ differũt ꝯsensus ꝛ electio: ȝ rõne tñ: vt ꝯsensus dicatur fm ꝙ placet ad agẽdũ: electio ãt fm ꝙ p̃fert his q̃ nõ placẽt.

¶ Utrum cõsensus in actum pertineat solum ad superioꝛem anime partẽ. Arti. IIII.

AD quartũ sic pcedit. Uidet ꝙ cõsensus ad agendũ nõ semp ptineat ad superioꝛẽ rõnẽ. delectatio. n. ꝯseq̄t operationẽ. ꝛ perficit eam sicut decoꝛ iuuentutẽ: sicut dicit in. x. ethi. ȝ cõsensus in delectationẽ pertinet ad inferioꝛẽ rõnez: vt dicit Aug. in. xij. de tri. ergo consensus in actum nõ pertinet ad solã superioꝛẽ rõnẽ. ¶ Preterea. Actio in quã consentimus dicit esse volũtaria sed multarum potentiarũ est pꝛoducere actiones volũtarias. ergo nõ sola superioꝛ ratio cõsentit in actum. ¶ Preterea. Superioꝛ ratio intendit eternis inspiciendis: ꝛ consulendis. vt Aug. dicit i. xij. de tri. ȝ multotiens homo consentit in actũ nõ ꝓpter rõnes eternas: ȝ pp

Circa

Circa quartum vero articu- ¶ Arti. IIII.
lum plura occurrūt dubia. Primū eſt q2 au-
tor ɔtradicit ſibi in corpore ⁊ in riſione ad p̄-
mū. Repugnant .n. hec duo. ſ. q̄diu incertuʒ
eſt an ſm rōnes diuinas reſiſtaꝛ vel nō: nul
lum iudicium rationis hʒ ra-
tioneʒ finalis ſentētie. Et cō
ſenſus in dele-
ctationeʒ cogi-
tationis perti-
net ad rationē
inferiorem. Et
pʒ repugnātia:
quia cōſenſus
in delectatōeʒ
cogitatiōis eſt
quādoq3 pecca
tuʒ mortale: ⁊
conſequēter fi
nalis ſentētia
⁊ ɔtra ratiōes
diuias quodā-
modo. ĝ ſtat q̄
ſit rationis infe-
rioris et contra
rōnes diuinas
q̄ ſit mortale
peccatuʒ ⁊ nō
finalis ſenten-
tia: ⁊ ſi eſt fina-
lis ſententia et
cōtra rōnes di
uias qūo ad ra
tioneʒ inferio-
reʒ ſpectat. Et
augetur dubi-
tatio: q2 Augu.
12. de trin. cap.
12°. vn̄ qđ hec
manat expreſ-
ſe dicit q̄ talis
conſenſus ſpe-
ctat ad rōnem
inferiorem ſo-
lam ſic inquit
habendum pu
to q̄ſi ſola mu-
lier comederit
Scđm ē de di
ſtinctione que
fit in reſponſio
ne ad p̄mū de
cogitatione vt
eſt actio q̄daʒ:
⁊ vt eſt ad aliā
actionem ordi
nata: quia non
videtur ad pro
poſituʒ: ſed po-
tius ad oppoſi-
tuʒ. Non ad p
poſituʒ quidē:
quia cogitatio
delectans in quā conſentire dicitur ratio inferior nō ordi
naꝛ ad actiōeʒ. Eſt .n. cogitatio delectatōis moroſe abſq3
volūtate opis: vt pʒ p Augu. ibidē. Ad oppoᵐ vo q2 cogita
tio vt eſt actio quedā delectans: eſt ipſa cogitatio moroſe
delectatōis: ⁊ ſi ipſa ſm lr̄am p̄ītem ſpectat ad rōnem
ſuperiorē. ergo
oppoſitum ha-
beꝛ eius qđ in-
tendiꝛ ab Au-
guſtino ⁊ ipſo
. ſ. q̄ conſenſus
in delectatōeʒ
moroſam ſpe-
ctat ad rōnem
inferiorem.
¶ Ad euidētiā
hoꝝ ſcito p̄ q̄
cogitatio q̄n̄q3
ſm ſe hʒ rōnē
ordinati in ali
quā aliā opera-
tionē: q̄n̄q3 vo
ſm ſe hʒ ratio-
nē ipſiꝰ vltimi
operis: dico aūt
ſm ſe ad exclu
dendū ordinē
ex parte inten-
tionis cogitan-
tis. Tunc cogi
tatio hēt ratio
neʒ vltimi ope
ris quādo ipſa
vt cogitatio ē
ſumiꝛ: p vt. ſ.
eſt inquiſitio vl̄
cognitio veri ⁊
hō. Tunc autē
hʒ cogitatio ra
tioneʒ ordina-
ti in aliud opꝰ
q̄n ipſa ratione
operis cogitati
ſumiꝛ: q2 .n. rō-
ne cogitati ope
ris ſumiꝛ pp ip
ſum opꝰ ſm ſe
eſt. Et q̄uis ab
hoc cogitāte nō
exerceatur pro
pter opus ppe-
trandum: exer
ceꝛ tn̄ propter
opus perpetra
bile. Tāta aūt
eſt differentia
inter cogitatio
nem hoc vel il
lo modo ſum-
ptam: vt cogi-
tatio ppter opꝰ
cogitatum ſit i
coordinatione
eorum que ſūt
propter aliud.

aliquas rōnes temporales: vel
etiā ppter aliquas aīe paſſio-
nes. nō ergo cōſentire in actuʒ
ptinet ad ſolā ſuperiorē rōnē.
¶ Sed ɔtra eſt qđ Aug. diꝛ.
xij. de tri. Nō pōt peccatū effi-
caciter pperrandum mēte de-
cerni: niſi illa mētis intētio pe-
nes quā ſūma poteſtas mēbra
in opus mouendi: vel ab ope
cohibendi male actioni cedat
⁊ ſeruiat. ¶ Rn̄deo dicēm. q̄
finalis ſentētia ſemp pertinet
ad eū qui ſuperior eſt: ad quē
ptinet de alijs iudicare. q̄diu
.n. iudicandum reſtat qđ pro-
poniꝛ. nōduʒ datur finalis ſen
tentia. Manifeſtuʒ eſt autem
q̄ ſuperior rō eſt q̄ hʒ de omni
bus iudicare. q2 de ſenſibilibꝰ
per rōnem iudicamus. de his
vo q̄ ad rōnes hūanas ptinent
iudicamus ſm rōnes diuinas
que ptinent ad rōnem ſuperio
rem. ⁊ iō q̄diu incertū eſt: an
ſm rōnes diuinas reſiſtaꝛ: vel
nō: nullū iuditiū rōnis hʒ rōnē
finalis ſententie. Finalis autē
ſententia de agendis eſt cōſen
ſus in actuʒ. ⁊ iō conſenſus in
actum pertinet ad rationeʒ ſu-
periorem: ſm tn̄ q̄ in rōne vo-
lūtas icludiꝛ: ſicut ſupra dcm̄
eſt. ¶ Ad primū ergo dđʒ: q̄
ɔſenſus in delectationeʒ operꝭ
pertinet ad ſuperioreʒ rōnem:
ſicut ⁊ ɔſenſus in opus: ſʒ cō-
ſenſus in delectationē cogita-
tionis ptinet ad rōnem inferio
rem: ſicut ad ipſam ptinet cogi
tare. ⁊ tn̄ de hoc ipſo qđ eſt co
gitare: vel nō cogitare: ſiquātū
ɔſideraꝛ vt actio q̄dā: hʒ iudi-
tiū ſupior rō: ⁊ ſilr̄ de delecta-
tōe ɔſequēte: ſʒ iquātū accipiꝛ
vt ad actionē aliā ordinatū: ſic
ptinet ad iferiorē rōneʒ. qđ .n.
ad aliđ ordinaꝛ: ad iferiorē ar-
tē vl̄ potētiā ptinet q̄ʒ finis ad
quē ordinaꝛ: vn̄ ars q̄ eſt de fi
ne architectonica ſeu p̄icipal̄
vocaꝛ. ¶ Ad ſcđm dđʒ: q̄ q2
actiōes dn̄r voluntarie: ex hoc q̄
eis ɔſentimꝰ: nō oʒ q̄ ɔſenſus
ſit cuiuſlibet potētie: ſʒ volūta
tis a q̄ dꝛ voluntariū q̄ ē i rōne:
ſicut dcm̄ ē. ¶ Ad tertiū dđʒ: q̄
rō ſupior dꝛ ɔſentire nō ſoluʒ
q2 ſm rōnes eternas ſemp mo
ueat ad agēdū: ſʒ ēt q2 ſm rō-
nes eternas nō diſſentit.

¶ De vſu qui eſt actus volun-
tatis in cōparatione ad ea que
ſunt ad finem. Qō. XVI.

Deinde cōſideran
dum eſt de vſu.
¶ Et circa hoc q̄
runtur quattuor.
¶ Primo vtruʒ
vti ſit actus volū
tatis. ¶ Secundo vtrum cō-
ueniat brutis aīalibus. ¶ Ter
tio vtꝝ ſit tn̄ eorū q̄ ſunt ad fi-
neʒ: vel ēt finis. ¶ Quarto de
ordine vſus ad electionem.

¶ Utrum vti ſit actus volun-
tatis. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic pceđiꝛ.
Uidetur q̄ vti nō ſit
actus volūtatis. dicit
.n. Aug. in primo de
doc. xp̄ia. q̄ vti eſt id quod in
vſum venit ad aliud obtinen-
dum referre. ſed referre aliqđ
ad aliud eſt rōnis: cuius eſt cō
ferre: ⁊ ordinare. ergo vti eſt
actus rōnis. nō ergo volūtatis.
¶ Preterea. Damaſ. dicit: q̄
hō iperū faꝛ ad opationē ⁊ dꝛ
iperꝰ: deinde vtiꝛ: ⁊ dꝛ vſus: ſʒ
opatio ptinet ad potētiā execu
tiuaʒ. actus aūt volūtatis nō ſeqꝛ

acti executiue potētie: ȝ execu
tio ē vltimū. g̃ vſus nō eſt act⁹
volūtatis. ¶ Preterea. Aug.
dicit. in lib. lxxxiij. q. Oia q̄ fcā
ſūt: in vſuȝ hoīs fcā ſūt: q: oī
bus vtit̃ iudicādo ea q̄ hoī
bus data ſūt. ȝ iudicare de re
bus a deo creatis ptinet ad rō
nē ſpeculatiuā q̄ oīo ſepata vr̄
a volūtate q̄ ē pricipiū hūano
rū actuū. g̃ vti nō ē actus volū
tatis. ¶ Sȝ ɔ̄ eſt qd̄ Aug. dic̄
in. x. de tri. Uti ē aſſumere ali
qd in facltatē volūtat. ¶ Rn̄
deo dōm: q vſus rei alicuius
iportat applicationē rei illi⁹ ad
aliquā opationē. vñ τ opatio
ad q̄ȝ applicam⁹ rē aliq̄ȝ dicit̃
vſus ei⁹. ſic eqtare ē vſus eq.
τ pcutere eſt vſus baculi. ad
opationē āt applicam⁹ τ prin
cipia iteriora agēdi. ſ. ipſas po
tētias aie: vl' mēbra corpis: vt
itellectū ad itelligēdū: τ oculū
ad vidēdū: τ res exteriores: ſic
baculū ad pcutiēdū: ȝ manife
ſtū ē q res exteriores nō appli
cam⁹ ad aliquā opationē niſi p
pricipia itrinſeca q̄ ſūt potētie
aie: aut habit⁹ potētiaꝝ: aut or
gana q̄ ſūt corpis mēbra. Oñ
ſuȝ ē āt. ſ. q volūtas eſt q̄ mo
uet potētias aie ad ſuos act⁹.
τ h̄ ē applicare eas ad opatio
nē. vñ manifeſtū eſt q vti pri
mō τ pricipalr̄ ē volūtatis tā
quā primi mouētis: rōnis aūt
tāquā dirigētis: ȝ aliarū potē
tiarū tāquā exequētiū q̄ cōpa
rant̃ ad volūtatē a q̄ applican
tur ad agēdū: ſic iſtrumēta ad
pricipale agēs. actio aūt ꝓprie
nō attribuit̃ inſtrumēto: ȝ pri
cipali agēti. ſic edificatio edifi
catori: nō āt iſtrumētis. vñ ma
nifeſtū ē qd̄ vti ꝓprie ē act⁹ vo
lūtatis. ¶ Ad primuȝ g̃ dōm:
q rō qdē in aliud refert. ȝ vo
lūtas tēdit in id qd̄ eſt in aliud
relatū p rōneȝ. τ ſm hoc dr̄ q
vti eſt referre aliqd in alteruȝ.
¶ Ad ſcdm dōm q Damaſ.
loqt̃ de vſu ſȝ q ptinet ad exe
cutiuas potētias. ¶ Ad tertiū
dōm: q ēt ipſa rō ſpeculatiua
applicat̃ ad opus intelligēdi:
vel iudicādi a volūtate. τ iō in
tellectus ſpeculatiu⁹ vti dicit̃
tanquā a volūtate motus: ſic
alie executiue potētie.

¶ Utꝝ vti ɔueniat brutis aia
lib⁹. Articu. II.

A D ſcdm ſic pcedit̃.
Videt̃ q vti ɔueniat
brutiſ anialibus. frui
enim eſt nobilius q̄ȝ vti. q: vt
Augu. dicit in. x. de trini. Uti
mur eis que ad aliud referim⁹
quo fruēdū eſt. ȝ frui cōuenit
brutis aialib⁹ vt ſupra dcm̄ ē:
g̃ multo magis ɔuenit eis vti.
¶ Preterea. Applicare mē
bra ad agēdū eſt vti mēbris: ȝ
bruta aialia applicāt mēbra ad
aliqd agendū: ſicut pedes ad
ambulādū: cornua ad pcutiē
dū. ergo brutis aialibus cōue
nit vti. ¶ Sȝ ɔtra ē qd̄ Aug.
dicit in lib. lxxxiij. q. Uti aliqd
nō pōt niſi aial: quod rōnis eſt
particeps. ¶ Rn̄deo dōm: q
ſicut dictū eſt: vti eſt applica
re aliquod principiū actionis
ad actionem: ſicut ɔſentire eſt
applicare motum appetitiuū
ad aliqd appetendū: vt dcm̄
eſt: applicare aūt aliquid ad al
terum nō eſt niſi eius qd̄ habȝ
ſuper illud arbitriū: qd̄ nō eſt
niſi eius qui ſcit referre aliqd
in alteruȝ qd̄ ad rōnē ptinet. τ
iō ſolū aial rōnale τ cōſentit τ

Et ꝓpterea vt in lra dr̄ ſpectat ad inferiorē rōnem. Cogi
tatio vō ſm ſeipam ſit in coordinatione opeꝝ: τ ꝓpterea
ſpectet ad ſupiorē rōnē ſicut cetera vltima opa. Scito 2°
q rō iferior ɔſiderat̃ 2ʳ. vno mō ſm ſe. Alio mō vt parti
cipat ſupiorē rōneȝ cui τ ſuppoſitalr̄ τ idētice ɔiūcta eſt:
τ q lȝ ratio iſe
rior ſm ſe non
habeat finalē
ſniam: vt parti
cipat tamen ſu
periorem iudi
cat finaliter et
mortaliter. vn
de ad primum
dubiuȝ dicitur
q cōſenſus in
delectationeȝ
cogitati operis
mortalis puta
fornicatōis vl'
vindicte habȝ
in ſe duo. Pri
mum eſt q ca
ret cōſumatio
ne quam apta
nata eſt habe
re talis dlecta
tio ſm ſuuȝ ge
nus: quum eni
delectatio cogi
tati operis ſit
eiuſdem ratio
nis cum dele
ctatione perpe
trati operis et
differunt tan
tum ſicut imp
fectuȝ τ perfe
ctum: τ ſm ſe
ſit propter illā.
ſi habȝ conſen
ſum in cogita
tioneȝ τ opera
tionem habet
cōſumatū con
ſenſum. Si au
tem in cogita
tionē tantū ha
bet imꝑfectuȝ
conſenſum eo
modo quo cul
pa eſt imperfe
cta in gñe ani
malis: τ ſm h̄
dicitur defice
re a finali ſen
tentia quam. ſ.
ſm ſe apta na
ta eſt habere.
Et ad rationeȝ
inferioreȝ ſpe
ctare vtpote ſȝ
ſe via ad aliō:
et q ad ſolam
mulierē. i. in
feriorem rationem ſpectat: quia. ſ. deeſt conſenſus ille or
dinans ad opus qui ſpectat ad virum vtpote vltimus in
genere agibilium. Scdm eſt q ſit abſqȝ contradictione
ſuperioris rationis. Et ex hoc habet rationem finalis ſen
tentie vt peccati mortalis τc. vt pȝ in. q. de veritate. q. 15.
arti° 4° ad 6ᵐ
τ 11ᵐ: ita q cō
ſenſus iſte i de
lectationeȝ hu
iuſmodi τ ē ra
tionis inferio
ris ſm ſe: quia
eſt in id quod
ſȝ ſe eſt ꝓpter
aliud op⁹: τ de
ficit a ſuperio
ri ratione: quia
nō eſt in opus:
τ eſt ratōis in
ferioris vt par
ticipat ſuperio
reȝ: quia ſit cō
tra reglas eter
nas illa nō cō
tradicente: τ vt
in reſponſione
ad vltimuȝ in
littera dicitur:
eſt rationis ſu
perioris: q: ſȝ
rōnes eternas
non diſſentit.
Et hoc intēdit
etiaȝ Auguſti.
circa finem il
li⁹ capituli: vbi
ꝓpter coniun
ctioneȝ vtriuſ
qȝ rōnis i vno
homine totuȝ
hominē ex hu
iuſmodi cōſen
ſu dānandum
ɔcludit. Et eſt
finalis ſenten
tia circa cogita
ti operis ſolaȝ
delectationeȝ:
τ non eſt fina
lis ſentētia de
agendis: quia
reſtat vlterior
ſententia quaȝ
apta nata ē ha
bere huiuſmo
di delectās co
gitatio. ſ. de or
dine ad exercē
dum opus: pro
pter q̄s duas fi
nales ſnias in
littera pmo no
minatur in al
legatis obyciē
do vbis finalis
ſnia

ratio

ſnia abſolute: deinde deſcēditur ad finalez ſniam de agendis: ꝛ dicit ꝙ ē cōſenſus i opꝰ: ꝛ ſic patet ꝙ dicta littere conſonant. Ad 2ᵐ vō dubiū dōm ē ꝙ ꝓcedit ex malo itellectu lr̃e: per cogitare enim vt eſt actio quedam intendit autoꝛ cogitationem ſm ſe: propter illud vero vt i aliud oꝛdiatur intēdit cogitationem ꝓpter cogitatū opus: vt expoſuimꝰ: ꝛ vult ꝙ cōſenſus i cogitationem ſm ſe ſpectet ad rationē ſuperioꝛem qꝛ eſt opꝰ vltimū vt patz de contēplatiōe. Conſenſus vero in cogitationem ꝓpter opus cogitatuz ſpectet ad inferioꝛez: quia eſt ſm ſe via ad aliud. Ita ꝙ non ponit autoꝛ in littera tres: ſ3 duos tantum oꝛdines. ſ. operuz ꝛ cogitationū. Et declat ꝙ cogitatōes ſm ſe claudūtur ſub oꝛdine operū: ita ꝙ ꝫ opa ñ diſtinguūtur: niſi cogitationes ratiōe operis cogitati vt vic a terminis ꝛ ō bis vide in .q. de veritate queſtione ꝛ articulo ṗdictis.

¶ Qō. XVI.

Circa q̄ſtio-

vtit̄. ¶ Ad primuz ḡ dōm: ꝙ frui ipoꝛtat abſolutū motū appetitꝰ in appetibile: ſ3 vti ipoꝛtat motuz appetitꝰ ad aliqd in oꝛdine ad alteꝝ. Si ḡ ꝯparent̄ vti ꝛ frui q̄ʒtū ad obta: ſic frui ē nobiliꝰ q̄ʒ vti. qꝛ id qḋ ē abſolute appetibile ē meliꝰ q̄ʒ id qḋ ē appetibile ſoluz in oꝛdine ad aliud: ſ3 ſi ꝯparent̄ q̄ʒtū ad viz appꝛheſiuā ꝑcedētē maioꝛ nobilitas reqrit̄ ex p̄te vſus. qꝛ oꝛdinare aliqd in alteꝝ eſt rōnis. abſolute aūt aliqd appꝛhēdere pōt ēt ſenſus. ¶ Ad ſcḋʒ dḋʒ ꝙ animalia p ſua mēbra aliqd agūt iſtinctu nāe: nō p hoc ꝙ cognoſcāt oꝛdinē mēbroꝝ ad illas opationes. vn̄ nō dn̄r ꝓprie applicare mēbra ad agendū: nec vti mēbris.

¶ Vtꝝ vſus ſit tm̄ eoꝝ q̄ ſunt ad finē vel ēt finis. Ar. III.

Ad tertiuz ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ vſus poſſit eē ēt vltimi finis. Dicit.n. Aug.in.x. de trini. Omnis q fruit̄ vtit̄. ſ3 vltimo fine fruit̄ aliqs. ḡ vltio fine aliqs vtitur. ¶ Preterea. Vti ē aſſumere aliqd in facultatē volūtatis. vt ibidē dī: ſ3 nihil magis aſſumit̄ a volūtate q̄ʒ vltimꝰ finis. ḡ vſus pōt eſſe vltimi finis. ¶ Preterea. Hylarius dic̄ in.ij. de tri. ꝙ eternitas eſt in patre. ſpēs in imagine. i. in filio. vſus in munere. i. in ſpiritu ſancto: ſ3 ſpūs ſanctꝰ cū ſit deꝰ ē vltimꝰ finis. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qḋ dicit Aug. in lib. lxxxiij. q. Deo nullus recte vtit̄: ſed fruit̄: ſ3 ſolus deꝰ eſt vltimꝰ finis. ḡ vltimo fine non eſt vtenduz. ¶ Rn̄deo dōm eſt ꝙ vti ſic̄ dcm̄ eſt: ipoꝛtat applicationez alicuiꝰ ad aliqd: qḋ aūt applicat̄ ad aliud ſe hʒ in rōne eiꝰ qḋ eſt ad finez. ꝛ iō vti ſemꝑ ē eiꝰ qḋ eſt ad finē: ꝑꝑ qḋ ꝛ ea q̄ ſūt ad finē accomodata vtilia dn̄r. ꝛ ipſa vtilitas iterdū vſus nominat̄. ¶ Sʒ ꝯſiderāduz ē ꝙ vltimꝰ finis dī dupl'r. Vno mō ſimpl'r. Et alioꝰ quo ad aliquez: cū.n. finis: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. dicat̄ qn̄qʒ qdez res. qn̄qʒ āt adeptio rei vel poſſeſſio eiꝰ: ſic̄ auaro finis eſt: vl' pecunia: vel poſſeſſio pecunie: manifeſtū eſt ꝙ ſimpl'r loquēdo vltimus finis eſt ipſa res: nō enim poſſeſſio pecunie eſt bona niſi ꝑꝑ bonum pecunie: ſ3 quo ad hunc adeptio pecunie eſt finis vltimus: nō.n. quereret pecuniam auarus niſi vt hr̃et eā. ḡ ſimpl'r loquēdo ꝛ ꝓprie pecunia hō aliqs fruit̄. qꝛ in ea vltimū finē ꝯſtituit: ſ3 inquātū refert eā ad poſſeſſiōez dī vti ea. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ Aug. loquit̄ de vſu cōmuniter ſʒ ꝙ ipoꝛtat oꝛdinem finis ad ipſam fruitionē: q̄ʒ aliqs q̄rit de fine. ¶ Ad ſcḋm dḋʒ: ꝙ finis aſſumit̄ in facultatez volūtatis: vt voluntas in illo qeſcat: vn̄ ipſa reqes in fine q̄ fruitio eſt dī h̄ mō vſus finis: ſ3 id qḋ eſt ad finē aſſumit̄ in facultatē volūtatis nō ſoluz in oꝛdine ad vſum eius qḋ eſt ad finē: ſ3 in oꝛdine ad aliā rez: in q̄ volūtas qeſcit. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ vſus accipit̄ in verbis Hylarij ꝓ qete in vltimo fine: eo mō quo aliqs cōmuniter loquendo dī vti fine ad obtinēdū ipm: ſic̄ dcm̄ eſt. vn̄ Aug. in. vj. de trini. dicit: ꝙ illa dilectatio felicitas vl' beatitudo vſus ab eo appellat̄.

¶ Vtrū vſus ꝑcedat vel ſequatur electionē. Arti. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videtur ꝙ vſus ꝑcedat electionē. poſt electionē.n. nihil ſequit̄ niſi executio: ſ3 vſus cū ptineat ad volūtatē ꝑcedit executionem. ḡ ꝑcedit etiā electionem. ¶ Preterea. Abſolutū eſt an

nis. iō quartus articulus omiſſis primis tribus aduerte et memorie commēdato diſtinctionem duplicis habitudinis voluntatis ad volitum: taʒ finē q̄ʒ id qḋ eſt ad finem. Eſt enī duplex hec habitudo diuerſarum rationuʒ: ꝛ tripliciter: vt in littera dicitur: differunt. Primo qꝛ prima ē ſm ꝙ volitum eſt in voluntate. Scḋa vero ſm ꝙ voluntas ad ipm volitū i ſe realiter tēdit. Secundo quia prima comparat̄ ad ſecundā vt imperfectū ad perfectum. Et propterea ex ꝑma itur ad ſecundam. Tertio quia in prima ꝑfectio attēdit̄ ſm ꝙ ꝑfectio cadit ſupꝛa velle. Tūc enī voluntas eſt perfecta in prima habitudine reſpcu finis quando cōplete vult finē: ꝛ reſpectu eius quod eſt ad finē quādo complete vult illō. In ſecunda vero perfectio attēditur ſm ꝙ perfectio determinat habere. Tunc enī volūtas eſt perfecta in ſecunda habitudine reſpectu eius qḋ eſt ad finez qn̄ habet illud realiter: ꝛ reſpectu finis qn̄ realiter obtinet illū. vnde aliud

eſt voluntatē pfecte intendere eligere velle ꝯſentire ꝛc̄.q2
aliud eſt ipſā3 pfecte hr̄e volitū itērū electū ꝛc̄. Et q2 hec
ſūt diuerſa p rōnū: iō q̄tūcūq3 creſcat p⁹ volūtatꝭ pfectio
ſemp remāet in ſua impfectōe reᵒ zᵉ: ꝛ nūq̄3 puēit ad z⁹.
ℂ Circa eiuſdē qōnis .16. eundē 4ᵐ articulū nōnᵐ occurrit
ꝙ ex lr̄a hac et
ſuperiorib⁹ tres
ordines actuū
volūtatis colli
gunť. Primus
eſt ſ'm lineam
rectā ꝛ reſpcū
eiuſdē obiecti.
Scd̄us ſ'm re/
flexionē ſuper
hūc vel illum.
Terti⁹ ſ3 ipos
reflexos inter
ſe. Juxta pmū
ordinē duode/
ci3 mot⁹ ſic or/
dināť. p̄ app/
hēdiť finis: v/
bi gratia: diui/
na gloria. z° ē
volūtas illius.
3° imperfecta
ei⁹ fruitio. 4°
intētio eiuſdē:
ꝛ hic finiť pri/
ma voluntatis
habitudo ad fi
nē: quia3.n. p̄di
cta inſunt per/
fecte habet in
ſeipſa finē.i.p/
fecte vult finē.
Et hinc icboat
p̄ma quoq3 vo
lūtatis habitu/
do ad id qđ eſt
ad finē. intētio
.n. ad id deſcē/
ſum prebet. 5°
igiť eſt ꝯſiliū3
de his que ſūt
ad finē. S3 q2
ꝯſiliū volunta
riū3 eſt ꝛ a vo/
luntate moue/
tur ratio ad ꝯſi
liandum: ꝛ hec
motio vſus ve
re eſt: ideo 5° lo
co vtr̄ōne ad
ꝯſiliū3 ocať a
ſctō Tho. in lit
tera du3 ī. cor
pore articli di/
cit: ſed q2 voiū
tas etiam quo/
dāmō mouet
rōnem ꝛ vtitur ea ꝛc̄. Et ſic 6° loco eſt ꝯſilium de his que
ſunt ad finē. vbi grā. de ſtudio theologie bonitate mor̄ ꝛ
ſimilium. Septimo eſt ꝯſenſus adherens ꝯcl'oni: puta ꝙ
iſta placent. Octauo eſt electio preferēs alter̄ ꝯcluſoru3
puta bonitatē mor̄ ꝛ theologiā alijs ſciētijs ꝛc̄. Et hic vt
in lr̄a dr̄ finiť p̄ma habitudo voluntatis ad id qđ eſt ad fi
nem: hēť.n. tunc in ea perfecte id qđ eſt ad finē.i. perfe/
cte vult id qđ eſt ad finē. Nono eſt preceptū ſeu imperiū
de q̄ eſt ſequēs
queſtio quo p̄/
cipit electa exe
quutioni man/
dari. Et icboat
zᵃ habitudo vo
luntatis ad id
qđ eſt ad finē:
qm̄ iā3 incipit
deſcendere ad
hoc vt habeat
ipm realr. De/
cimo eſt vti q̄:
vt ī miſione ad
p̄mū lr̄a dicit:
voluntas mo/
uet potentias
executiuas ap
plicans eas ad
exequutionē3:
puta pedes ad
eundū3 ad ſtu/
dium ꝛ intelle
ctum ad ſtudē
dū3 ꝛc̄. Unde/
cimo ē exequu
tio ipſa aſſecu/
tiua p id qđ eſt
ad finē ipm fi/
nē3: puta p iter
ꝛ ſtudiū ꝛc̄. deī
glificationē vi
dere. Et ſic iz°
cōſumatur to/
tus progreſſus
fruitione perfe
cta ſuperueniē
te: que vt dcm̄
fuit de fine ha
bito realiter ē.
Juxta zᵐ vō or
dinem quo lo/
cātur actus vo
luntatis vt re/
flectunť ſupra
ſe ipos: vt in re
ſpōſione ad 3ᵐ
dr̄: tres volūta
tis act⁹ ad mi/
nus inueniunť
in q̄libet actu
libero: ꝛ priori/
tas ꝛ poſterio/
ritas in hoc or
dine attēditur
iuxta priorita/
tem ꝛ poſterio
ritatem illius actus liberi ſupra quē3 cadunt: ita ꝙ: vt in
calce lr̄e dr̄: iſti actus ordinati ad id qđ eſt prius.i. caden/
tes ſupra priorē actū3 ſunt priores ſe ipſis cadentibus ſu
pra

relatū. ergo minus relatū3 eſt
ante magis relatū3: ſed electio
īportat duas relationes. vnā3
eius qđ eligiť ad finē: aliā3 vero
ad id cui p̄eligiť: vſus aūt im/
portat ſolam relationē3 ad fi/
nē. ergo vſus eſt prior electio/
ne. ℂ Preterea. Voluntas vti/
tur alijs potētijs inquātū mo/
uet eas: ſ3 volūtas mouet ēt ſe
ipſam: vt dcm̄ eſt. ḡ ēt vtiť ſeip
ſa applicādo ſe ad agēdū3: ſed
hoc facit cū ꝯſentit: ḡ in ipo cō
ſenſu eſt vſus: ſ3 ꝯſenſus p̄ce/
dit electionē3: vt dcm̄ eſt: ḡ ꝛ
vſus. ℂ Sed ꝯtra eſt qđ Da/
maſ. dicit: ꝙ poſt electionē im
petū facit ad opōnē3 ꝛ poſteā
vtiť. ḡ vſus ſequiť electionē3.
ℂ Reſpondeo dicēdū ꝙ volun
tas duplicem habitudinem h3
ad volitū. vnā quidē ſ'm ꝙ eſt
qđdāmō in volente per q̄ſdā3
proportionem vel ordinē3 ad
volitū3. vn̄ ꝛ res que natura/
liter ſunt proportionate ad ali
quem finem dicūť appetere illū
naturaliter: ſed ſic habere finē
eſt imperfecte habere ipm̄. oē
aūt imperfectum tendit in pfe
ctionē3. ꝛ ideo tam appetitus
nālis q̄3 voluntarius tendit: vt
habeat ipm̄ finem realiter: qđ
eſt pfecte hr̄e ipſum. ꝛ hec eſt
ſc̄da habitudo voluntatis ad
volitū. volitū aūt nō ſolū3 eſt
finis: ſ3 id qđ ē ad finē: vltimū
aūt qđ ptinet ad primam habi
tudinem voluntatis reſpectu
eius qđ eſt ad finē: eſt electio.
ibi.n. compleť ꝓportio volun
tatis vt cōplere velit id quod
eſt ad finem: ſed vſus iam pti/
net ad ſc̄dam habitudinē3 vo/
luntatis qua tendit ad ꝯſequē/
dum rem volitam: vn̄ manife
ſtum eſt ꝙ vſus ſequiť electio
nem. ſi tn̄ accipiat vſus ſ'm ꝙ
voluntas vtiť executiua potē/
tia mouendo ipſā3: ſ3 q2 volū/
tas etiam quodāmodo rōnem
mouet: ꝛ vtitur ea: poteſt itel
ligi vſus eius qđ eſt ad finē3:
ſ'm ꝙ eſt in cōſideratione rō/
nis referentis ipſum in finem.
ꝛ hoc modo vſus p̄cedit ele/
ctionem. ℂ Ad primum ergo
dicēdū: ꝙ ipſā3 executionē ope
ris precedit motio qua volun
tas mouet ad exequendum. ſe
quiť aūt electionem. ꝛ ſic cū3
vſus pertineat ad p̄dictā mo/
tionem voluntatis mediū3 eſt
inter electionē3 ꝛ executionē.
ℂ Ad ſecūdū3 dicēdū: ꝙ id qđ
eſt per eſſentiam ſuam relatū
poſterius eſt abſoluto: ſed id
cui attribuunť relationes non
oportet ꝙ ſit poſterius. imo
quanto cauſa eſt prior. tanto
habet relatiōes ad plures effe
ctus. ℂ Ad tertium dicendū3
ꝙ electio precedit vſum ſi re/
ferantur ad idem. nihil autem
prohibet ꝙ vſus vnius prece/
dat electionem alterius. ꝛ q2
actus voluntatis reflectuntur
ſupra ſeipſos: in quolibet actu
voluntatis poteſt accipi con/
ſenſus: ꝛ electio: ꝛ vſus. vt ſi
dicatur ꝙ voluntas conſentit
ſe eligere. ꝛ conſentit ſe cōſen/
tire: ꝛ vtitur ſe ad conſentien/
dum ꝛ eligendum: ꝛ ſemper
iſti actus ordinati ad id quod
eſt prius ſunt priores.

pra poſteriorem actum: verbi gratia: quum aliquis cōſentit acquirendis moribus ſunt ibi implicite tres alij actus cadentes ſupra illū conſenſuȝ .ſ. vſus conſentio ⁊ electio. Nam voluntas vtiṫ ſe ad conſentiendum ⁊ conſentit ſe conſentire ⁊ eligit ꝯſentire. Et ſimiliter quū eligit bonos mores: ſunt iterum implicite tres idem act⁹. nam voluntas vtitur ſe ad eligendum: ꝯſentit electioni: et eligit illam. Et ſilr accidit cuȝ vtitur rōne ad conſilium: vel executiuis potentijs ad op⁹. nam voluntas conſentit vſui: eligit vſum: et vtiṫ ſe ad vti. Et quia cōſenſus eſt act⁹ nālͥter prior electiōe. Ideo iſti actus cadētes ſupra cōſenſuȝ ſunt priores ſe ipſis cadentib⁹ ſupra electionez. Et ſic ordinanṫ iſti actus reſpectu diuerſoꝝ ſupra que cadunt in hoc 2° ordine iuxta illoruȝ ſupra q̄ cadūt ordinē. Et inueniūtur implicite ⁊ reflexe. In p̄mo aūt ordie ordināṫur reſpectu eiuſdem et explicite et ſm lineam rectam. Iuxta 3m aūt ordinem ſcito ꝙ lȝ in lr̄a iuxta 2m ordinem comparenṫ iſti actus reflexi cadentes ſupra vno actu ad ſe ipſos cadentes ſupra alio: nō tamē comparanṫ ſinguli reflexi inter ſe quis quo ſit prior: an .ſ. quū iſti actus reflectunṫ ſupra conſenſum vti precedat ꝯſenſum reflexū vel ecōtra: ⁊ ſilr de electione: ⁊ quāuis poſſit dici ꝙ autor tradens eoꝝ ordinem ſm lineaȝ rectā in qua attendiṫ ordo eoꝝ reſpectu eiuſdem inſinuauit eorūdem ordinem ſm reflexionē ſupra eundē actū: ita ꝙ idez eſt ordo hic ⁊ ibi: q2 vtrobiq3 ſunt reſpectu eiuſdē: ⁊ ſic videreṫ ꝙ p̄mo cōſenſus deinde electio: ⁊ vltimo vti locare debet: mihi tn̄ ex autore videṫ dicenduȝ ꝙ vti tenet p̄mū locū. Conſenſus 2m ⁊ electio 3m. Et rō eſt duplex. p̄ma q2 vti eſt vlius ceteris: ꝯſenſus quoq3 abſolutior eſt q̄3 electio. Nā vti eſt actiua libera applicatio: tam voluntatis q̄3 cuiuſcūq3 alterius ad quodcūq3 opus. Conſenſus v̄o eſt actiua libera applicatio ſolius appetitus acceptantis ſeu adherētis alicui qḋ ꝯſtat ſub ſe min⁹ cōprehēdere: ꝯſenſus quoq3 acceptationē. Electio v̄o acceptatōez p̄ferēdo alijs īportat qḋ ꝯſtat poſteri⁹ eſſe. Scḋa eſt: q2 ēt in ordine p̄ iaȝ dicto ſm lineā rectā q̄uis vti executiuis potētijs ad aggrēdū ſ3 eē reale ſit poſteri⁹ electiōe ⁊ ꝯſenſu: ſimp'r tn̄ ⁊ abſo'e vti p̄cedit ꝯſenſuȝ ⁊ electōez: q2 vti p̄uenit ꝯſiliū vt dcm̄ ē abſq3 reflexiōe. Tractauit tn̄ autor pri⁹ de electōe q̄3 de ꝯſenſu et vti: vt a notioribus fieret diſciplina.

Qō. XVII. Irca p͂m articulū qōnis .17. aduerte qḋ ad imperij rōnez tria concurrūt. Ordinatio alicuius ad aliqḋ itimatio ⁊ motio: quia3 .n. p̄cipiṫ diligere deū: ordinaṫ aliq̄s ad amandum deuȝ: ⁊ intimatur h̄ ei: ⁊ mouetur ad hoc ab imperante: ordinatio aūt et itimatio ad rationez ſpectāt. Motio v̄t ad volūtatez. vn̄ actus imperij cōponiṫ ex eo ꝙ eſt itellus: ⁊ ex eo ꝙ eſt voluntatis. Et q2 iuxta doctrinā hitaȝ ſupi⁹ i. q. 13. arti° p̄ actus ꝯpoſit⁹ ex duobus ſpectātib⁹ ad diuerſas po^tes illi⁹ ē po'r eēntialr ⁊ elicitiue cui⁹ ē mālr: ſeu q̄tu ad ſubam act⁹: vt p3 in actib⁹ habituū. Mori .n. pp xp3 lȝ ſit a charitate ⁊ fortitudine elicitiue eſt fortitudis: q2 ipſi⁹ eſt q̄ ad mālē: cū in impādo volūtas ꝯcurrat vt ſuprema po^a: q2 vt p͂m mouēs ad exercitiū: ⁊ qḋ eſt a ſupiori po^a in actu cōpoſito ſe h3 vt formale: qḋ v̄o ab iferiori vt mālē ⁊ ſuba act⁹: ꝯñs eſt vt ordinatio itimatiua in iperio ſe hēat vt mā: ⁊ motio vt forma: ac p̄ h̄ imperiuȝ eſt elicitiue ⁊ eēntialr actus rōnis: volūtatis v̄o p̄mordialr quo ad formā: teſtaṫ aūt hoc act⁹ p̄pri⁹ prudētie: quē ꝯſtat oportere eſſe actū rōnis ⁊ eſt recte p̄cipe: prudens .n. poſt iuentionē ⁊ iudiciū que ſpectāt ad Eubuliā: Gnome ⁊ ſineſim h3 p̄priū actū q eſt recte precipere. Eſt igiṫ p̄ceptū ſeu impiū act⁹ rōnis participātis volūtatem vt p͂m mouēs. Et hoc in loco diligēter attendito ꝙ nō ꝯſiderare p̄ticipatōez volūtatis ab itellcū: ⁊ intellus a volūtate: nec diſcernere qḋ his potētijs ꝯuenit ex ſe ipſis: ⁊ qḋ ex alteri⁹ p̄ticipatiōe cā eſt exorbitādi a cōib⁹ animi ꝯce-

De actib⁹ īpatis a volūtate.

Qō. XVII.

Einde ꝯſiderandū eſt de actibus īpatis a voluntate. Et circa h̄ querūtur nouez. Prio vtꝝ impare ſit actus volūtatis vel rōnis. Scḋo vtrū impare p̄tineat ad bruta aīalia. Tertio de ordie iperij ad vſuȝ. Quarto vtꝝ iperiū ⁊ act⁹ impat⁹ ſint vn⁹ act⁹ vl' diuerſi. Quito vtꝝ act⁹ volūtatꝭ impeṫ. Sexto vtꝝ act⁹ rōnis. Septio vtꝝ act⁹ appetit⁹ ſenſitiui. Octauo vtrum actus anime vegetabilis. Nono vtruȝ actus exteriorum membroꝝ.

Vtꝝ impare ſit act⁹ rōnis vl' voluntatis. Articu. I.

Ad primū ſic p̄cediṫ. Videṫ ꝙ impare non ſit act⁹ rōnis: ſ3 voluntatis. impare .n. ē mouere qōdaȝ. dicit .n. Aui. ꝙ q̄druplex eſt mouēs .ſ. p̄ficiēs: diſponēs: iperās: ⁊ cōſiliās: ſ3 ad voluntatem p̄tinet mouere oēs alias vires aīe. vt dcm̄ eſt ſupra. ḡ impare eſt act⁹ voluntatis. Preterea. Sicut imperari pertinet ad id quod eſt ſubiectum: ita imperare pertinere videṫ ad id quod eſt maxime liberum: ſed radix libertatis eſt maxime in voluntate. ergo voluntatis eſt imperare. Preterea. Ad imperium ſtatim ſequitur actus: ſed ad actum rationis non ſtatim ſequitur actus. nō enim qui iudicat aliquid eſſe faciendum ſtatim illud operatur: ergo imperare nō eſt actus rationis: ſed voluntatis. Sed contra eſt qḋ Grego. niſſen⁹ dicit. ⁊ etiā phs. ꝙ appetitus obedit rōni. ḡ rōnis eſt impare. Rn̄deo dōm ꝙ impare eſt act⁹ rōnis: p̄ſuppoſito tn̄ actu volūtatis. Ad cuius euidentiam cōſiderandum eſt ꝙ q2 actus voluntatis ⁊ rationis ſupra ſe inuicem poſſunt ferri. put .ſ. ratio ratiocinatur de volendo. ⁊ voluntas vult ratiocinari: contingit actum voluntatis preueniri ab actu rationis. ⁊ econuerſo. ⁊ q2 virtus prioris act⁹ remanet in actu ſequenti: con-

ptionibus. Et
quāuis quoli
bet proferente
contraria ſolli
citum eſſe ſtul
tuꝫ cenſeatur:
que tamen ab
illuſtribus vi
ris ꝺ quoꝝ nu
mero fuit Sco
tus cōtraria aſ
ſerūtur nō poſ
ſum preterire.
Putat ipſe vo
luntatem eſſe
collatiuaꝫ ⁊ or
dinatiuam nō
vt ſapit intelle
ctū: ſed hoc po
tius conuenire
itellectui ⁊ vo
luntati ſm ali
quam eis com
munem natu
ram: puta ima
terialitateꝫ: vt
patet in 2° ſen
tentiaꝝ. diſtin.
6ª. q. prima: ⁊ i
quol. q. 17. hoc
autem eſſe fal
ſum ex cōmu
ni animi cōce
ptione qua te
nemus ꝙ ordi
nare intellect⁹
ſeu ratiōis eſt
partꝫ. Quod.n.
ordinandi act⁹
ſapientie: pru
dentie arti ⁊c̄.
cōueniat liquet:
ꝙ vero ſolus i
tellectus ordi
net ex eo patet
ꝙ quicquid or
dinis i natura
libus ⁊ volūta
rijs eſt a ratiōe
proficiſcatur ⁊
in illam reſol
uitur. Opus.n.
nature eſt op⁹
intelligentie: ⁊
electiones in q
bus maxie ap
paret ordo: q̄
ſunt eoruꝫ que
ſunt ad finem
propter finem
a cōſilio profi
ciſcuntur ordi
nante hoc in il
lud: volūtas.n.
eligens ⁊ vtēs

tingit quandoqꝫ ꝙ eſt aliquis
actus voluntatis ſm ꝙ manet
virtute in ipſo aliquid de actu
rationis: vt dictum eſt de vſu
⁊ de electione: ⁊ econuerſo:
aliqs ē act⁹ rōnis ſm ꝙ ꝟtute
manet in ipſo aliqd ꝺ actu vo
lūtatis. Jmpare aūt ē qdē eēn
tialr̄ act⁹ rōnis. iperās.n. ordi
nat eū cui impat ad aliqd agē
dū itimādo vl̄ denūciādo. ſic
aūt ordinare p modū cuiuſdā
itimatiōis ē rōnis: ſꝫ rō pōt ali
qd itimare vel denunciare du
pliciter. Uno mō abſolute: q̄
qdē inmatio exprimit̄ p ꝟbuꝫ
indicatiui modi. ſicꝫ ſi aliqs ali
cui dicat. B ē tibi faciendū. Ali
qñ āt ratio itimat aliqd alicui
mouēdo ipꝫ ad hoc. ⁊ talis iti
matio exprimit̄ p ꝟbū impati
ui modi: puta cū alicui dr̄: fac
B. primū āt mouēs i virib⁹ aie
ad exercitiū act⁹ ē volūtas: vt
.s. dcm̄ ē. cū ſꝫ ſm mouēs nō
moueat niſi i ꝟtute primi mo
uētis: ſeqt̄ ꝙ B ipm qꝺ rō mo
uet impādo ſit ei ex ꝟtute vo
lūtatis: vñ relinqt̄ ꝙ ipare ſit
act⁹ rōnis ꝓſuppoſito actu vo
lūtatis: in cui⁹ ꝟtute rō mouet
p ipiū ad exercitiū act⁹. ¶ Ad
primū ſꝫ dōm: ꝙ ipare nō eſt
mouere quocūqꝫ mō: ſꝫ cū q̄
dā itimatiōe denunciatiua ad
alteꝝ qꝺ eſt rōnis. ¶ Ad ſcꝺꝫ
dōm: ꝙ radix libertatis eſt vo
luntas ſicut ſubm: ſꝫ ſicut cau
ſa eſt ratio. ex hoc.n. volūtas
libere pōt ad diuerſa ferri: qꝛ
ratio pōt habere diuerſas ex
ceptiones boni. ⁊ iō phi diffi
niūt libeꝝ arbitriū. qꝺ eſt libe
rū de rōne iudiciū: q̄ſi rō ſit cā
libertatis. ¶ Ad tertium dōꝫ
ꝙ ratio illa concludit ꝙ impe
rium nō ſit actus rationis ab
ſolute: ſed cū quadam motio
ne: vt dictum eſt.

¶ Utrum imperare ptineat ad
aialia bruta. Arti. II.

AD ſcꝺm ſic procedit̄.
Uidet̄ ꝙ ipare cue
niat brutis aialib⁹. qꝛ
ſꝫ Auicen. Uirt⁹ ipe
rās motū ē appetitiua. ⁊ virt⁹
exequēs motū ē in muſculis ⁊
in neruis: ſꝫ vtraqꝫ virt⁹ eſt in
brutis aialib⁹. ſꝫ impiuꝫ iuenit̄
in brutis aialib⁹. ¶ Preterea.
De rōne ſerui ē ꝙ ei impet̄: ſꝫ
corp⁹ cparat̄ ad aiaꝫ: ſicꝫ ſeru⁹
ad dñm. ſicꝫ dicit phs in primo
politicoꝝ. ſꝫ corpori iperat̄ ab
aia ēt in brutis q̄ ſunt cōpoſita
ex aia ⁊ corpore. ¶ Preterea.
Per iperiuꝫ hō facit ipetū ad
opus: ſꝫ ipet⁹ in op⁹ inuenit̄ in
brutis aialib⁹ vt Damaſ. dicꝫ.
ſꝫ in brutis aialibus inuenit̄ im
periū. ¶ Sꝫ ꝯ. iperiū eſt act⁹
rōnis: vt dcm̄ ē: ſꝫ in brutis nō
ē rō: ſꝫ neqꝫ iperiuꝫ. ¶ Rñdeo
dōm: ꝙ impare nihil aliud eſt
q̄ ordinare aliquem ad aliqd
agēdū cū q̄dā intimatiua mo
tiōe: ordinare aūt eſt ꝓpri⁹ act⁹
rōnis. vñ ipoſſe eſt ꝙ in brutis
aialib⁹ in qbus nō eſt rō ſit ali
quo mō impiū. ¶ Ad primuꝫ
ſꝫ dōm ꝙ vis appetitiua dr̄ im
perare motū inquātuꝫ mouet
rōnē impantē: ſꝫ hoc eſt ſoluꝫ
in hoib⁹. in brutis aūt aialibus
virt⁹ appetitiua nō ē ꝓprie im
patiua: niſi ipatiuū ſumat̄ lar
ge pro motiuo. ¶ Ad ſcꝺm
dōm: ꝙ in brutis aialibus cor
pus qdeꝫ hꝫ vñ obediat: ſꝫ aia
nō hꝫ vñ imperet. qꝛ nō hꝫ vñ
ordinet. ⁊ iō nō eſt ibi rō iperā
tis ⁊ impati: ſꝫ ſolū mouentis
⁊ moti. ¶ Ad tertiuꝫ dōm ꝙ
alr̄ inuenit̄ ipetus ad opus in
brutis aialib⁹: ⁊ alr̄ in hoib⁹.
hoies.n. faciūt ipetū ad opus
p ordinationeꝫ rōnis: vñ hꝫ in
eis ipetus rōnē imperij: in bru
tis aūt fit ipetus ad opus p in
ſtinctū nāe: qꝛ .ſ. appetitus co
rum ſtatim apphenſo conue
nienti vel inconuenienti natu

tendit in eos ſe
cunduꝫ ordinē
ratiocinatiōis
vere vel falſe
iplicite vel ex
plicite: forma
liter vel virtua
liter dirigenel
hec in illa. vn
de quiꝫ plura
litas ſine neceſ
ſitate admittē
da non ſit: ⁊ in
pricipijs natu
ra ſtudeat pau
citati: ⁊ omnis
ordo qui appa
ret in volunta
te ſaluat̄ opti
me in reſoluē
do in itellcm̄:
⁊ cōmuni ani
mi conceptio
ni: vt dictum
eſt: habeat̄ ꝙ
cōferre ⁊ ordi
nare ratōis ꝓ
prius opus eſt
abijcienda eſt
ſcotica h̄ phan
taſia procedēs
ex indiſcretiōe
eius quod vo
luntati conue
nit ſꝫ ſe vel vt
participat itel
lectum.
¶ Jn reſponſio
ne ad ſecundū
notato diſtin
ctionem de ra
dice libertatis
formaliter vel
cauſaliter: ⁊ ꝙ
radix libertatl
formaliter eſt
voluntas. Cau
ſaliter ē ratio:
nec hoc dicit̄:
ſꝫ probatur: qꝛ
ex hoc volun
tas eſt formali
ter libera: quia
ratio eſt oppo
ſitoꝝ: qꝛ enī
voluntas a bo
no cognito ori
tur libera volū
tas ab oppoſi
tis bōis cogni
tis abſqꝫ deter
minatione ad
alteruꝫ naſcit̄.
Ex B eni liber.
eſt medic⁹ ad.
raliter

raliter mouet̃ ad ꝓſecutionẽ vl̃ fugã. vñ ordi nant̃ ab alio ad agẽdũ: nõ ãt ipa ſeipa ordinãt ad actionẽ. ⁊ iõ in eis eſt ĩpetus: ſ; nõ ĩperiũ.

¶ Utrũ imperiũ p̄cedat vſum vel ecõuerſo.

¶ Articulus. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ vſus p̄cedat ĩperiũ. ĩperiũ.n.ẽ act⁹ rõnis p̄ſupponẽs actũ volũtatis: vt ſupra dcm̃ eſt: ſ; vſus eſt act⁹ volũtatis: vt ſupra dcm̃ ẽ: ḡ vſus p̄cedit ĩperiũ. ¶ Preterea. Imperiũ ẽ aliqd eoꝝ q̃ ad finẽ ordinant̃: eoꝝ ãt q̃ ſũt ad finẽ ẽ vſus. ḡ vr̃ ꝙ vſus ſit prius q̃ ĩperiũ. ¶ Preterea. Ois act⁹ potẽtie mote a volũtate vſus dr̄. q: volũtas vtit̃ alijs potẽtijs: vt ſupra dcm̃ ẽ: ſ; ĩperiũ ẽ act⁹ rõnis: ꝓut mota ẽ a volũtate: ſic dcm̃ ẽ. ḡ ĩperiũ eſt qdã vſus. cõẽ ãt ẽ pri⁹ ꝓprio: ḡ vſus eſt pri⁹ q̃ ĩperiũ. ¶ Sed ꝯ ẽ qḋ Damaſ. dic̃: ꝙ ĩpetus ad opationẽ p̄cedit vſum: ſ; ĩpet⁹ ad opationẽ fit p imperiũ: ḡ ĩperiũ p̄cedit vſum. ¶ Rñdeo dcm̃: ꝙ vſus eius qḋ eſt ad finẽ ſ; ꝙ eſt in rõne referẽte ip̄m in finẽ p̄cedit electionem: vt ſupra dcm̃ eſt: vñ multo magis p̄cedit ĩperiũ: ſ; vſus ei⁹ qḋ eſt ad finem ſm ꝙ ſubdit̃ potẽtie executiue ſequit̃ ĩperiũ: eo ꝙ vſus vtẽtis ꝯiũctus eſt cũ actu ei⁹ quo qs vtit̃. nõ.n. vtit̃ aliqs baculo anteq̃ aliquo mõ p baculũ opet̃: ĩperiũ aũt nõ eſt ſil' cũ actu ei⁹ cui ĩperat̃. ſ; naturalr̃ pri⁹ ẽ ĩperiũ q̃ ĩperio obediat̃: ⁊ aliqñ ẽt eſt prius tpe: vñ manifeſtũ eſt ꝙ imperium eſt prius q̃ vſus.

¶ Ad primũ ḡ dcm̃ ꝙ nõ ois actus volũtatis p̄cedit hũc actũ rõnis q eſt ĩperiũ: ſ; aliqs p̄cedit.ſ. electio: ⁊ aliqs ſeq̃t̃.ſ. vſus. q: poſt determinationẽ ꝯſilij q̃ ẽ iudiciũ rõnis: volũtas eligit. ⁊ poſt electionẽ rõ ĩpat ei p qḋ agẽdũ eſt qḋ eligit̃. ⁊ tũc demũ volũtas alicui⁹ icipit vti exequẽdo ĩperiũ rõnis: qñq; qdẽ volũtas alteri⁹ cum aliqs ĩpat alteri: qñq; ãt volũtas ip̄i⁹ ĩpantis cũ aliqs ĩpat ſibiipſi. ¶ Ad ſcḋm dcm̃ ꝙ ſicẽ act⁹ ſũt p̄uij potẽtijs: ita obta actibus: obm ãt vſus ẽ id qḋ ẽ ad finẽ. ex hoc ḡ ꝙ ip̄m ĩpiũ ẽ ad finẽ: mag̃ põt ꝯcludi ꝙ ĩpiũ ſit pri⁹ vſu q̃ ꝙ ſit poſteri⁹. ¶ Ad tertiũ dõ ꝙ ſicẽ act⁹ volũtatis vtẽtis rõne ad ĩperãdũ p̄cedit ip̄m ĩpiũ: ita ẽt põt dici ꝙ ⁊ ip̄m vſum volũtatis p̄cedit aliqḋ ĩperiũ rõnis: eo ꝙ act⁹ haꝝ potẽtiaꝝ ſupra ſeipſos inuicem reflectunt̃.

¶ Utꝝ ĩpiũ ⁊ act⁹ ĩpat⁹ ſit act⁹ vn⁹ vel diuerſi.

¶ Articulus. IIII.

Ad q̄rtũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ act⁹ ĩperat⁹ nõ ſit vnus actus cũ ĩperio. diuerſaꝝ.n. potẽtiaꝝ diuerſi ſunt act⁹: ſ; alteri⁹ potẽtie eſt actus ĩpatus: ⁊ alterius ip̄m ĩpiũ. q: alia eſt potẽtia q̃ ĩpat: ⁊ alia cui ĩpat̃. ḡ nõ eſt idẽ act⁹ ĩpat⁹ cũ ĩpio. ¶ Preterea. Quecũq; p̄ñt abinuicẽ ſepari ſunt diuerſa. nihil.n. ſepat̃ a ſeipſo: ſ; aliqñ act⁹ ĩpat⁹ ſepat̃ ab ĩpio. p̄cedit.n. qñq; ĩpiũ: ⁊ nõ ſeq̃t̃ act⁹ ĩpat⁹: ḡ alius actus ẽ ĩpiũ ab actu ĩpato. ¶ Preterea. Quecũq; ſe hñt ſm prius ⁊ poſterius ſunt diuerſa: ſ; ĩpiũ nãlr̃ p̄cedit actũ ĩpatũ. ḡ ſũt diuerſa. ¶ Sed ꝯ ẽ qḋ phs dicit: ꝙ vbi eſt vnũ pp alteꝝ: ibi ẽ vnũ tm̃: ſ; act⁹ ĩpat⁹ nõ eſt niſi pp ĩpiũ. ḡ ſũt vnũ. ¶ Rñdeo dcm̃ ꝙ nihil ꝓhibz aliq̃ eẽ ſm qd multa: ⁊ ſm qd vnũ. qnimo oia multa ſũt ſ; aliqd vnũ: vt Diony. dicit vlti. ca. de di. no. Eſt tñ drĩa attẽdenda in hoc ꝙ q̃dam ſunt ſimplr̃ multa: ⁊ ſm qd vnũ: q̃dã ꝟo ecõuerſo: vnũ aũt hoc mõ dr̄ ſicẽ ⁊ ens: ens aũt ſimplr̃ eſt ſuba. ſ; ens ſ; qd eſt accñs. vel etiã ens rõnis: ⁊ iõ quecũq; ſunt vnũ ſm ſubam: ſunt vnũ ſimplr̃: ⁊ multa ſm qd. ſicut totũ in gñe ſube cõpoſitũ ex ſuis ptibus vel integralib⁹ vel eẽntialib⁹ eſt vnũ ſimplr̃. nã totũ eſt ens ⁊ ſuba ſimplr̃: ptes ꝟo ſũt entia ⁊ ſube in toto: q̃ ꝟo ſũt diuerſa ſ; ſubam ⁊ vnũ ſm accñs ſunt diuerſa ſimplr̃: ⁊ vnum ſm qd: ſicut multi hoies ſunt vnus populus. ⁊ multi lapides ſunt vnus aceruus q̃ eſt vnitas cõpõnis aut ordinis. Silr̃ etiã multa indiuidua q̃ ſunt vnũ gñe vel ſpẽ ſunt ſimplr̃ multa: ⁊ ſm qd vnũ. nã eſſe vnũ genere vel ſpecie eſt eẽ vnũ ſm rõnẽ: ſicẽ aũt in genere reꝝ naturaliũ aliqḋ totũ cõponit̃ ex mã ⁊ forma: vt hõ ex aia ⁊ corpore: qui eſt vnũ ens nãle: lꝫ hẽat multitudinem partiũ: ita ẽt in actibus hũanis actus inferioris potẽtie materialr̃ ſe hꝫ ad actũ ſuperioris inquãtũ inferior potẽtia agit in virtute ſuperioris mouẽtis ipſam. ſic.n. ⁊ actus mouẽtis primi formaliter ſe hꝫ ad actũ inſtrumẽti. vñ pꝫ ꝙ ĩperiũ ⁊ actus ĩpatus ſunt vn⁹ actus hũanus: ſicut qḋdã totum: ſ; eſt ſm partes multa. ¶ Ad primũ ḡ dcm̃: ꝙ ſi eẽnt potẽtie diuerſe adinuicẽ nõ ordinate. act⁹ eaꝝ eẽnt ſimplr̃ diuerſi: ſ; qñ vna potẽtia eſt mouẽs alterã: tũc actus earũ ſunt quodãmõ vnus. nam idẽ eſt act⁹ mouẽtis ⁊ moti. vt dr̄ in.iij. phyſi. ¶ Ad ſcḋm dcm̃: ꝙ ex hoc ꝙ ĩpium ⁊ act⁹ ĩpatus p̄ñt abinuicẽ ſeparari: habet̃ ꝙ ſunt multa partibus. nam partes hominis p̄ñt abinuicem ſeparari: q̃ tñ ſunt vnũ toto. ¶ Ad tertium dcm̃: ꝙ nihil ꝓhibet in his q̃ ſunt mul-

ta ptib⁹: ⁊ vnū toto: vnū eſſe prius alio ſicͭ aīa
quod ımō ē pri⁹ corpe: ⁊ cor ē pri⁹ alijs mēbrı̄.

℄ Utrū actus volūtatis iperetᷣ. Arti. V.

AD quintū ſic pceditᷣ. Videtᷣ ꝙ actus
volūtatis nō ſit iperat⁹. dicͭ.n. Aug.
in. viij. ↄfeſ. Imperat animus: vt ve-
lit animus: nec tn̄ facit. velle autē eſt
actus volūtatis. ḡ actus volūtatis nō iperatᷣ.
℄ Preterea. Ei ↄuenit imperari cui cōuenit
imperiū intelligere. ſ; volūtatis nō eſt itellige-
re iperiū. differt.n. volūtas ab intellectu eius
cuius eſt intelligere. ergo actus volūtatis nō
imperatᷣ. ℄ Preterea. Si aliquis actus volū
tatis imperatᷣ: pari rōne oēs iperantᷣ: ſ; ſi oēs
actus volūtatis iperantᷣ: neceͤ eſt in infinitū p
cedere: qꝛ actus volūtatis p̄cedit actū iperan-
tis rōnis: vt dcm̄ eſt qui volūtatis act⁹ ſi iterū
iperatᷣ: illud iterū iperiu; p̄cedet aliquis rōnis
actus: ⁊ ſic in infinitū. hoc aūt eſt incōueniens
ꝙ pcedatᷣ in infinitū. nō ḡ actus volūtatis im
peratᷣ. ℄ Sed ↄtra. oē qđ eſt in ptāte nr̄a ſub-
iacet iperio nr̄o: ſ; actus volūtatis ſunt maxie
in ptāte nr̄a. nā oēs actus noſtri in tātū dnr̄ in
ptāte nr̄a eſſe inqūtū voluntarij ſunt. ḡ actus
volūtatis iperantᷣ a nobis. ℄ Rn̄deo dōm: ꝙ
ſicut dcm̄ eſt iperiū nihil aliud eſt q̄ꝫ actus rō
nis ordināris cū q̄dā motiōe ad aliqđ agēdu;.
Manifeſtū eſt aūt ꝙ rō pōt ordinare de actu
volūtatis: ſicͭ.n. pōt iudicare ꝙ bonū ſit aliqđ
velle: ita pōt ordinare iperando ꝙ hō velit: ex
quo pꝫ ꝙ act⁹ volūtatis pōt eē iperat⁹. ℄ Ad
primū ergo dōm: ꝙ ſicut Aug. ibidem dicit:
animus qn̄ perfecte iperat ſibi: vt velit: tūc ia;
vult: ſ; ꝙ aliqn̄ iperet: ⁊ non velit: hoc ↄtingit
ex hoc ꝙ nō pfecte iperat. Imperfectū aūt im
periū ↄtingit ex hoc ꝙ rō ex diuerſis partibus
mouetᷣ ad imperandū: vel nō ad imperandū:
vn̄ fluctuat inter duo: ⁊ nō perfecte imperat.
℄ Ad ſcđm dōꝫ: ꝙ ſicut in mēbris corporali-
bus qđlibet mēbꝝ opatᷣ nō ſibi ſoli: ſ; toti cor
pori: vt oculus videt toti corpori: ita etiā eſt in
potentijs anime. nā intellectus intelligit nō ſo
lū ſibi: ſ; omnibus potētijs: ⁊ volūtas vult nō
ſolū ſibi: ſ; omnibus potentijs: ⁊ ideo hō im-
perat ſibiipſi actum voluntatis inquātum eſt
intelligens ⁊ volens. ℄ Ad tertiū dōm: ꝙ cū
imperium ſit actus rōnis: ille actus iperatᷣ qui
rōni ſubditᷣ. primus aūt volūtatis actus ex rō-
nis ordinatiōe nō ē: ſ; ex inſtinctu nature: aut
ſuperioris cauſe: vt ſupra dcm̄ eſt. ⁊ ideo non
oꝫ ꝙ in infinitum procēdatur.

℄ Utrum actus rōnis iperetᷣ. Arti. VI.

AD ſextū ſic pceditᷣ. Videtᷣ ꝙ actus
rōnis nō poſſit eſſe imperat⁹: incōue
niēs.n. videtᷣ ꝙ aliqđ iperet ſibiipſi
ſ; rō eſt que iperat: vt ſupra dcm eſt
ergo rōnis act⁹ nō iperatᷣ. ℄ Preterea. Id qđ
eſt p eēntiā diuerſu; eſt ab eo qđ eſt p pticipa
tionē: ſ; potētia cui⁹ actus iperatᷣ a rōne: eſt rō
per participationē: vt dᷣ in primo ethi. ḡ illius
potētie act⁹ nō iperatᷣ q̄ eſt rō p eēntiā. ℄ Pre
terea. Ille actus imperatᷣ qui eſt in ptāte nr̄a.
ſ; cognoſcere ⁊ iudicare verū: qđ eſt actus rō
nis: nō eſt ſemp in ptāte noſtra: nō ergo actus
rōnis pōt eſſe imperatus. ℄ Sꝫ ↄ. id qđ libe-
ro arbitrio agim⁹ noſtro iperio agi pōt: ſ; act⁹
rōnis exercentᷣ per liberꝝ arbitriū. dicit.n. Da-
maſ. ꝙ libero arbitrio hō exqrit ⁊ ſcrutatᷣ ⁊ iu
dicat: ⁊ diſponit. ḡ actus rōnis pn̄t eē iperari.
℄ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ qꝛ rō ſupra ſeipā; reflectitᷣ:
ſicͭ ordinat de actib⁹ aliarū potentiarū. ita etiā
pōt ordinare de ſuo actu. vnde etia; act⁹ ſuus
pōt eſſe iperatus. ℄ Sꝫ attēdēdū eſt ꝙ actus
rōnis pōt ↄſiderari dupl'r. Uno mō q̄ꝫtu; ad
exercitiū actus. ⁊ ſic actus rōnis ſemp impari
pōt: ſicut cū indicitᷣ alicui ꝙ attendat: ⁊ rōne
vtatᷣ. Alio mō quantū ad obm: reſpectu cui⁹
duo actus rōnis attēduntᷣ. primo qdē vt veri-
tatē circa aliqđ appꝛhēdat: ⁊ hoc nō eſt in ptā-
te noſtra. hoc.n. ↄtingit per virtutē alicuius lu
minis vel nālis vel ſupernālis: ⁊ ideo q̄ꝫtū ad
hoc actus rōnis nō eſt in ptāte noſtra: nec im-
perari pōt. Alius aūt actus rōnis eſt du; his q̄
appꝛhendit aſſentit: ſi igitᷣ fuerint talia appꝛhen
ſa qbus nāliter intellectus aſſentiat: ſicͭ prima
principia: aſſenſus taliū: vel diſſenſus non eſt
in ptāte noſtra: ſ; in ordine nāe. ⁊ ideo ꝓprie
loquēdo nāe imꝑio ſubiacet. Sunt aūt q̄dam
appꝛhenſa que nō adeo ↄuincunt intellectum
quin poſſit aſſentire vel diſſentire: vel ſaltem
aſſenſum vel diſſenſum ſuſpendere ꝓpter ali
quam cām. ⁊ in talib⁹ aſſenſus ipſe vel diſſen
ſus in ptāte nr̄a eſt. ⁊ ſub imꝑio cadit. ℄ Ad
primū ergo dōꝫ: ꝙ rō hoc mō impat ſibiipſi.
ſicut ⁊ volūtas mouet ſeipſam. vt ſupra dcm̄
eſt. inquantū.ſ. vtraqꝫ potentia reflectitᷣ ſupra
ſuū actum: ⁊ ex vno in aliud tēdit. ℄ Ad ſcđꝫ
dōm ꝙ ꝓpter diuerſitatē obiectorū que actui
rōnis ſubduntᷣ nihil ꝓhibet rōnem ſeipā; par-
ticipare: ſicut in cognitione ↄcluſionū partici-
patᷣ cognitio principiorum. ℄ Ad tertium pꝫ
reſponſio ex dictis.

¶ Utrum actus appetit⁹ ſenſitiui imperetur. Articu. VII.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedi tur. Videt̃ ꝙ actus ſenſitiui appetit⁹ nō ſit impatus. dicit.n. Apl'us Ro. vij. Nō.n. ꝙ volo bonū hoc ago. ⁊ glo. exponit: ꝙ hō vult nō ↄcupiſcere: ⁊ tñ concupiſcit: ſꝫ cōcupiſcere eſt actus appetit⁹ ſenſitiui. ergo actus appetitus ſenſitiui non ſubdit̃ imperio noſtro. ¶ Preterea. Materia corporalis ſoli deo obedit ꝗ̃tuꝫ ad trāſmutationē formalē: vt in primo habitū eſt: ſꝫ act⁹ appetitus ſenſitiui hꝫ quādam formalē transmutatōez corporis .ſ. calorē vel frigus. ḡ act⁹ appetitus ſenſitiui nō ſubdit̃ imperio humano. ¶ Preterea. Propriū motiuuꝫ appetitus ſenſitiui eſt apphēſuꝫ ſcḋm ſenſum vel imaginatōez: ſꝫ nō eſt in ptāte nr̃a ſemp ꝙ aliqd apprehēdamus ſenſu vel imaginatione ḡ actus appetitus ſenſitiui nō ſubiacet imperio nr̃o. ¶ Sed ↄ eſt ꝙ Gregori⁹ nicenus dicit: ꝙ obediēs ratiōi diuidit̃ in duo: i deſideratiuū ⁊ iraſcitiuū: que ptinēt ad appetitū ſenſitiuū. ḡ act⁹ appetitus ſenſitiui ſubiacet imperio rōnis. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ ſcḋm hoc aliqs actus impio noſtro ſubiacet: ꝓut eſt in ptāte nr̃a: vt ſupra dcm̄ eſt. ⁊ ideo ad intelligendū qualr̄ actus appetitus ſenſitiui ſubdat̃ impio rōnis: opꝫ ↄſiderare qualr̄ ſit in poteſtate noſtra. ¶ Eſt autē ſciendum ꝙ appetitus ſenſitiuus i hoc differt ab appetitu intellectiuo: qui dr̄ voluntas: ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt virtus organi corporalis: nō aūt volūtas: omnis aūt actus virtutis vtētis organo corporali dependet nō ſolum ex potētia anime: ſed etiā ex corporalis organi diſpōne: ſicvt viſio ex potētia viſiua ⁊ q̄litate oculi per quā iuuat̃ vel ipedit̃. vnde ⁊ act⁹ appetit⁹ ſenſitiui nō ſolū dependet ex vi appetitiua: ſꝫ et ex diſpōne corpis: illud autē ꝙ ē ex pte potētie anie ſequit̃ apphenſionē. apphenſio aūt imaginatōis: cū ſit pticularis: regulat̃ ab apphenſione rationis que eſt vl'is: ſicut virtus actiua pticularis a virtute actiua vniuerſali: ⁊ iō ex iſta pte actus appetitus ſenſitiui ſubiacet impio rationis: qualitas aūt ⁊ diſpō corpis nō ſubiacet impio rationis: ⁊ ideo ex hac parte impeditur quin motus ſenſitiui appetit⁹ totaliter ſubdatur impio rationis. Contingit aūt etiā quādoqꝫ ꝙ mot⁹ appetitus ſenſitiui ſubito concitatur ad apprehenſionē imaginationis vel ſenſus: ⁊ tunc ille motus eſt preter imperiū rationis. quāuis potuiſſet impediri a ratione ſi preuidiſſet. vnde philoſophus dicit in primo politicorum: ꝙ ratio p̄eſt iraſcibili ⁊ concupiſcibili: nō principatu deſpotico q eſt domini ad ſeruum: ſed principatu politico aut regali: q eſt ad liberos: qui non totaliter ſubduntur impio. ¶ Ad primuꝫ ergo dicendum: ꝙ hoc quod homo vult non concupiſcere: ⁊ tamen cōcupiſcit: contingit ex diſpoſitione corporis p quā impeditur appetitus ſenſitiuus ne totaliter ſequat̃ imperiuꝫ rationis. vnde ⁊ Apoſtolus ibidem ſubdit. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. hoc etiam contingit propter ſubitum motuꝫ concupiſcentie: vt dictuꝫ eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ qualitas corporalis dupliciter ſe hꝫ

prehendas potionem ſanatiuam vel egrotatiuam: quia medicia eſt ſani ⁊ egri oſtenſiua abſqꝫ determinatione voluntatis ad alteram partē ſequendā.

¶ Pretermiſſis articul 2⁹ 3⁹ 4⁹ 5⁹ ⁊ 6⁹. Circa duos ſequētes articlos ſit dubium occurrit an in iſtis queſitis intēdatur vl'iter: an indefinite ſeu particlariter. Et eſt ratio dubij: quia ſi intendit̃ vniuerſaliter falſa videtur deciſio tam ſeptimi ꝗ̃ octaui articuli. Septimi quidem: quia quandoqꝫ vult quis triſtari et condolere amico ⁊c̄. ⁊ tamen non triſtatur. Octaui vero: quia ſepiſſime volēs ſeminat: ita ꝙ non ſolum cōcupiſcētia ſeminis: ſed ipa ſeminatio voluntaria eſt. Et cōſtat ꝙ ſeminatio partis ē vegetatiue.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ intentio autoris eſt loqui vl'iter: ⁊ ꝙ actus appetit⁹ ſenſitiui ꝓ ꝗ̃to pendent ex parte anie vniuerſaliter ſubſunt impio rationis ⁊ voluntatis: nec eſt verum ꝙ velit quis perfecto imperio triſtari ⁊ ñ triſtetur: quantumuis pluries cōtingat ꝙ velit quis triſtari et

nō triſtatur: quia nō perfecte hoc vult. Et hoc dico ſi non habꝫ diſpōnem organi repugnantem: ſicut eniꝫ contingit totaliter impediri viſum ex parte organi: dicēte Ariſtote. ꝙ ſi ſenex accipiat oculuꝫ iuuenis videbit vt iuuenis: ita actus triſtitie: quāuis in hoc caſu putem ꝙ quia triſtitia pendet ex diſpoſitiōe organi quod quandoqꝫ eſt indiſpoſitū ad hoc propterea ita modica eſt triſtitia vt appareat non triſtari. Inter actus autem appetitus ſenſitiui et partis vegetatiue hoc intereſt ꝙ actus appetitus ſenſitiui ſubſūt imperio in ordiē ad propria principia elicitiua ⁊ propria obiecta: actus vero partis vegetatiue neutro modo ſubſunt imperio: ſed concupiſcentia et applicatio eorum ſicut aliorum actiuorum ⁊ paſſiuorū naturalium. Cadit eniꝫ ſub imperio rationis concupiſcere hoc pulchruꝫ: ita ꝙ ⁊ in poteſtate hominis eſt concupiſcere ⁊ non concupiſcere: et concupiſcere hoc ⁊ non hoc. Sed non cadit ſub rationis imperio ꝙ virt⁹ ge-

neratiua emittat vel non emittat ſemen: aut q generet aut nõ: aut hoc vel illud: q̃uis cadat ſub imperio applicatio v̄tutis generatiue cum ſua actiõe ſi hʒ: ſicut non cadit ſub im̄pio q ignis excutiatur ex lapide: ſed hoc pẽdet ex v̄tute lapidis percuſſi ꝛc̄. q̃uis applicatio lapidis ꝛ ferri cũ ſuis efficaciis ad excutiendũ ſub imperio cadat. vnde non quandoqꝫ ſic ꝛ quandoqꝫ non pars generatiua im̄pio ſubditur: ſed nũq̃ actus ei⁹ vt ſic imperio ſubditur: q̃uis ipſi⁹ cum ſua efficacia ꝛ actione q̃ naturaꝫ ſequit̃ applicabilitas imperio ſubſit rationis: ꝛ propterea inter voluntaria cõputatur.

¶ Arti. VII.

In riſione ad 2ᵐ articuli 7ⁱ. Collecto ex littera ordine apꝑhenſionis appetitus motus cordis ꝛ qualitatis ſequẽtis aſpice q vari⁹ motus cordis ex apꝑhẽſione ꝛ appetitu aïali naſcẽs corp⁹ mouet et alterat ſ̄m diuerſas qualitates: alteratum aũt corp⁹ varie ẽt afficit imaginationem ꝛ appetitum vt ſupi⁹ habitum eſt: et varie diſponitur ipſum corpus ex h̄ ad ſanitateꝫ ad cor ad habilitateꝫ hanc vel illaꝫ. Et cũ hec aſpexeris: videbis q pluries accidentia contingẽtia perſonis patiẽtibus extaſim ꝛ huiuſmodi cauſantur ex ſua apprehenſione originaliter: q̃uis forte conſuetudo mutata in naturaꝫ etiã inuitas poſtmodum afficiat. Cuius ſignum eſt q ſi diutius ad oppoſitos mentis actus ſe toto conatu trãſferũt: ab huiuſmodi accidẽtibus deſeruntur: vt experientia fide digna vidici: q̃uis exorbitans motus cordis manifeſte apparẽs in his ſufficiẽs teſtimonium afferat quod ſecundum naturalem cauſarũ ordinẽ hec fiãt ſ̄m quas materia corporalis: nec ꝓprio intellectui: nec angelico: ſed diuĩno tantuꝫ obedit ad alterationeꝫ niſi mediãte motu locali: ꝓpter qd̄ ſaluanduꝫ hec ſunt dicta.

¶ In reſponſione ad 3ᵐ eiuſdẽ ſeptimi articuli aduerte duo primum eſt q imagiatio nõ quorumcũqꝫ: ſed conſideratorum a ratione ſubeſt imperio ratiõis. Si tamen imagiabilia ſunt: quoniaꝫ imaginatio nata eſt ad imperium rationis formare noua phantaſmata infra latitudineꝫ intellectoruꝫ: qd̄ dicamus propter cecum natuꝫ: cuius imaginatio nũquã formabit phãtaſma coloris: qui nec a ratione eius intelligitur. Secundum eſt q taꝫ imaginari vel non imaginari q̃ imaginari hoc vl̄ illud ſubeſſe itelligitur noſtro imperio.

ad actum appetitus ſenſitiui. Uno mõ vt p̄cedens: ꝑut aliquis eſt aliqualiter diſpoſitus ſ̄m corpus ad hanc vel illam paſſionẽ. Alio mõ vt ꝯſequẽs ſicut cũ ex ira aliquis icaleſcit: qualitas igit̃ p̄cedens nõ ſubiacet imperio rõnis. q꜡ vel eſt ex natura: vel ex aliqua precedenti motione que non ſtatiꝫ quieſcere põt: ſed qualitas cõſequẽs ſequit̃ imperiũ rõnis: q꜡ ſequit̃ motũ localeꝫ cordis quod diuerſimode mouetur ſ̄ꝫ diuerſos actus ſenſitiui appetitus. ¶ Ad tertium dicẽdũ: q q꜡ ad apprehenſionem ſenſus requiritur ſenſibile exteri⁹ non eſt in poteſtate noſtra apprehendere aliquid ſenſu niſi ſenſibili preſente: cuius preſentia nõ ſemper eſt in poteſtate noſtra. tũc. n. homo poteſt vti ſenſu cum voluerit. niſi ſit impedimentum ex parte organi. Apprehenſio autem imaginationis ſubiacet ordinationi rationis ſ̄m moduꝫ virtutis vel debilitatis imaginatiue potentie. Qꝛ. n. homo nõ poſſit imaginari que ratio conſiderat. cõtingit: vl̄ ex hoc q nõ ſunt imaginabilia ſicut incorporalia vl̄ ꝓpter debilitateꝫ virtutis imaginatiue: que eſt ex aliqua indiſpoſitione organi.

¶ Utrum actus anime vegetabilis imperẽt̃. Arti. VIII.

Ad octauum ſic proceditur. Uidetur q actus vegetabilis anime imperio rationis ſubdantur. vires enim ſenſitiue nobiliores ſunt viribus anime vegetabilis: ſed vires anime ſenſitiue ſubduntur imperio rationis. ergo multo magis vires anime vegetabilis. ¶ Preterea. Homo dicitur minor mundus: q꜡ ſic eſt anima in corpore ſicut de⁹ in mũdo: ſed deus ſic eſt in mundo q omnia que ſunt in mundo obediunt eius imperio ergo ꝛ omnia que ſũt in homine obediunt imperio rationis: etiam vires vegetabilis aïe. ¶ Preterea. Laus ꝛ vituperium nõ cõtingit niſi in actibus qui ſubduntur imperio rationis: ſed in actibus nutritiue ꝛ generatiue potentie cõtingit eſſe laudem ꝛ vituperium ꝛ virtuteꝫ ꝛ vitium: ſicut patet in gula ꝛ luxuria ꝛ virtutibus oppoſitis: ergo actus harum potentiarum ſubduntur imperio rationis. ¶ Sed cõtra eſt quod Grego. niceníus dicit. q id qd̄ non perſuadetur a ratione eſt nutritiuum ꝛ generatiuum. ¶ Rñdeo dicẽdũ: q actuũ qdã ꝓcedũt ex appetitu nãli: qdaꝫ aũt ex appetitu animali vel intellectuali. oẽ. n. agens aliquo mõ appetit fineꝫ: appetit⁹ aũt nãlis nõ ꝯſequit̃ aliq̃ apꝑhenſionẽ. ſic ſequit̃ appetitus aïalis ꝛ intellectualis. ratio auteꝫ imperat per modum apprehẽſiue virtutis: ꝛ ideo actus illi qui procedunt ab appetitu intellectiuo vel animali poſſunt a ratione imperari: non auteꝫ actus illi qui procedunt ex appetitu naturali. huiuſmodi. n. actus ſunt vegetabilis anime. vnde vt Grego. nicenus dicit Qꝛ vocatur naturale: quod generatiuum ꝛ nutritiuum: ꝛ ꝓpter hoc actus vegetabilis anime non ſubdunt̃ iperio rõnis.

rio: quatenus pēdet ex parte anime: ſicut de appetitu ſenſitiuo dictum eſt. Contingit enim ex corporis diſpoſitiōe vel repentino motu improbas pati imaginationes nullo imperante. Et in hoc eſt magna latitudo in tantū vt aliqui patiantur hꝫ imaginationes ſic vt vigilantibus appareāt: ſicut alijs apparent dormientibus. Et hic plerūqꝫ fit vt dicant ſe vidiſſe vel audiuiſſe: qđ tamē non fuit in veritate: ſed ſicut in ſomnijs: vt paret non ſolū in freneticis ſꝫ melancolicis. vnde ſublatis impedimentis ex parte corporis in ptāte noſtra ē has imaginationes excludere: ⁊ alias aſſumere ſcđꝫ imperiuꝫ rationis perfectuꝫ: ſed cōtingit negligentibus ꝓpter iperfectuꝫ imperium pſeuerare plerūqꝫ malas imaginationes quas dicunt ſe pati contra volūtatem: ⁊ non eſt ſic: quia ex imperfecto patiūtur imperio.

Arti. VIII.

In rñſione ad pmū octaui articuli dubiū occurrit de rōne aſſignata ibidem. ſ. ꝙ quanto aliquis act⁹ eſt immaterialior tāto eſt nobilior: ⁊ magis ſubditur imperio rationis. Cōtradicit. n. hoc articuli primo politicoꝝ: ⁊ autori in articu͛ precedenti ⁊ experientie. Experimur. n. ꝙ corporis membra magis obediūt rōni ꝙ̄ paſſiones appetitus ſenſitiui. Et dcm̄ eſt ꝙ ratio preeſt appetitui ſenſitiuo nō totaliter. Corpori aūt ſic ⁊c̄. Et tñ ſm hanc rationeꝫ paſſiones appetitus ſenſitiui cum ſint actus ſpiritualiores deberent magis imperio rōnis ſubdi ꝙ̄ motus manus ⁊ pedis.

Ad hoc dr̄ ꝙ obedientia orit̄ ex ꝓpinqtate: ſꝫ ꝓpinqtas eſt ⁊ ſimilitudinis. ſ. ⁊ ꝓportiōis: ⁊ ſm ſimilitudinē qdē ꝙ̄to act⁹ eſt nobilior tāto ꝓpior ſm nām ſuā eſt rationi: ⁊ aptior vt ſequat̄ eā: ſm ꝓportionē vero ꝙ̄to bonū ꝓprium ad qđ aliqd infra latitudinē obſequentiū ordinat̄ eſt magis ꝯſonū rōni tāto magis ſubdit̄ eius impio. Cōſtat aūt ꝙ appetit⁹ ſenſitiuus ⁊ corp⁹ aptū natū obſequi ratiōi ſic ſe hñt ad ꝓpa bona ꝙ ille ex nā ꝓpria inclinatur ad bonū qñqꝫ ꝯtrariuꝫ rōni. Caro enī concupiſcit aduerſus ſpiritū: ⁊ ſpirit⁹ aduerſus carnē. Iſtđ vero ex nā ſua nō inclinat̄ ad bonū diſſonuꝫ rōni: imo a natura fabricatū eſt habile ad motum conſonum rōni. Cuius duo ſigna ſunt. Primuꝫ ꝙ corpora celeſtia ad ſoluꝫ rationaleꝫ motū habilia ſunt nihil oīno habentia impedimenti ad obediendū rationi motrici. Secundū ꝙ in nobis nullus notus mot⁹ animalis nr̄oꝝ membroꝝ ſubducitur ab obediētia ratiōis niſi pudēdoꝝ q̄ ad maxie delectabile ſm ſenſuꝫ ꝙ olim appe͛ᵗˢ ſēſitiui ordinātur: d q̄ ſcriptū ē. video aliā legeꝫ in mēbris meis repugnātē legi mentis mee: appetit⁹ ḡ paſſiōes: ſꝫ ex nāe nobilit͛ᵉ magis obediant rōni ꝙ̄ corpis mot⁹ pp ꝯrietatē tñ ānexā bono ꝓpo ad rōnē nō plene rōni ſubdit̄: pp cuius ꝯrietatis defectū corpis mēbra plene ſubdunt̄ rōnis iperio ad ſuos aīales mot⁹: ⁊ h̄ itellige nouitie qñ iſita ſunt nāli diſpōne. ſi. n. ifirmitate aut laſſitudine idiſpo͛ᵗᵃ ſint h̄ ex nāe necītate ꝯtigit: appe͛ᵗᵘˢ āt ſenſitiuus ex ſua iclīatōe nāli tēdit i bo͛ᵐ diſſonās rōi: vt dcm̄ ē.

In reſpōſione ad vltimū octaui articuli nota duo. Primum eſt ꝙ diſpoſitio requiſita ad motū bonū membro-

Ad primuꝫ ḡ dōm: ꝙ ꝙ̄to aliqs act⁹ eſt imālior: tanto eſt nobilior ⁊ magis ſubdit⁹ ipio rōnis. vñ ex hoc ipſo ꝙ vires aīe vegetabilis nō obediūt rōni: appet has vires īfimas eē. Ad ſcđm dōm: ꝙ ſimilitudo attendit̄ ꝙ̄tum ad aliquid: qꝛ. ſ. ſicut deus mouet mūdū: ita aīa mouet corpus: nō aūt ꝙ̄tuꝫ ad oīa. nō. n. anima creauit corpus ex nihilo ſicut de⁹ mūdū: ꝓpter qđ totaliter ſubdit̄ eius impio. Ad tertium dōm: ꝙ ꝟtus ⁊ vitiuꝫ: laus ⁊ vituperiuꝫ nō debent̄ ipſis actibus nutritiue vel gnātiue potentie: que ſunt digeſtio ⁊ formatio corpis humani: ſꝫ actibus ſenſitiue partis ordinatis ad act⁹ gnātiue vel nutritiue: puta in ꝯcupiſcēdo delectatione cibi ⁊ venereoꝝ: ⁊ vtendo ſm ꝙ oꝫ: vel nō ſm ꝙ oꝫ.

Utrū actus exterioꝝ mēbrorum imperent̄. Arti. IX.

Ad nonuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ mēbra corporis nō obediāt rōni ꝙ̄tū ad act⁹ ſuos. ꝯſtat. n. ꝙ membra corpis magis diſtant a rōne ꝙ̄ vires aīe vegetabilis: ſꝫ vires anime vegetabilis non obediūt rōni: vt dictuꝫ eſt. ergo multo minus mēbra corpoꝝ. Preterea. Cor eſt pncipiū motus aīalis ſꝫ motus cordis nō ſubdit̄ imperio rōnis. dicit. n. Grego. nice. ꝙ pulſatiuuꝫ nō eſt pſuaſibile ratione. ergo motus mēbroꝝ corpaliū nō ſubiacet iperio rōnis. Preterea. Aug. dicit. xiiij. de ciui. dei. Qꝛ motus mēbroꝝ genitaliū aliqñ importunus eſt nullo poſcēte: aliqñ āt deſtituit inhiantē: ⁊ cū in aīo cōcupiſcenti ferueat: friget in corpore. ergo motus mēbroꝝ nō obediūt rōni. Sed ꝯtra eſt qđ Aug. dicit. viij. confeſ. Impat anim⁹ vt moueat̄ manus: ⁊ tāta eſt facultas vt vix a ſeruitio diſcernatur imperiū. Rñdeo dōm ꝙ mēbra corporis ſunt organa quedā potētiarum aīe: vñ eo mō quo potentie aīe ſe hñt ad hoc ꝙ obediant rōni: hoc mō ſe hñt etiaꝫ corporis mēbra. qꝛ igit̄ vires ſenſitiue ſubdunt̄ impio rationis: non autem vires naturales: ideo oēs motus membrorū que mouent̄ a potētijs ſenſitiuis ſubdunt̄ impio ratiōis. motus aūt membroꝝ qui cōſequunt̄ vires nāles nō ſubdunt̄ impio rōnis. Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ mēbra nō mouēt ſeipſa: ſꝫ mouent̄ per potētias anime quarum quedam ſunt rationi viciniores ꝙ̄ vires anime vegetabilis. Ad ſcđꝫ dicendū ꝙ in his que ad intellectuꝫ ⁊ voluntatē ptinēt primū inuenit̄ id quod eſt ſm nām ex

rum non eſt il/
la qualitas de
qua ſuperius
dictuȝ eſt ꝙ ſe/
quitur paſſio/
neȝ appetitus
mediante mo/
tu cordis: ſed
ē qualitas na/
turalis ſoli na/
ture ſubiecta ꝑ
quam motus
iſte non volun
tarius ſed na/
turalis eſt. Se
cundum eſt ꝙ
ĩ lrã due cauſe
ex Ariſto. tan/
guntur: quare
mēbra hec ha/
bent motū pro
prium natura/
lem. prima eſt
quia quodlibȝ
eorum eſt qua
ſi ſeparatū ani
mal. ſecunda ē
quia quodlibȝ
eoruȝ eſt prin/
cipium: ex pri/
ma enim habeť
ꝙ motus iſte
nō ſubdiť im/
perio ſuperio/
ris partis: ex q̃
enim eſt quaſi
ſeparatum ani
mal ſecunduȝ
ſeipſum habet
motum nō im
peratū ab alio.
Ex ſecūda ve/
ro ꝙ mot⁹ iſte
ē naturalis: qꝛ
principia opor
tet eſſe natura
lia.

Qō. XVIII.

C Irca .q. 18. ini
tiu recolito ex
ſupradictis qd
nominis actio
nis humane ⁊
mali moralis.
Primum eniȝ
ſonat act⁹ vo/
luntarios. Se/
cundum priua
tioneȝ boni de
biti actioni vo
luntarie.

quo alia deriuanť: vt a cogni/
tiōe pꝛīcipioꝝ nālr notoꝝ no/
tať cognitio ꝯclonum: ⁊ a vo
luntate finis nāliter deſidera/
ti deriuať electio eoꝝ que ſunt
ad finem: ita etiā in corꝑalib⁹
motib⁹ pꝛīcipiuȝ eſt ſᷓm nām.
pꝛīcipiuȝ aūt corꝑalis motus
eſt a motu cordis. vnde mot⁹
cordis ſᷓm nām ē ⁊ nō ſᷓm vo
luntateȝ. ꝯſeqť. n. ſicut ꝑ ſe ac
cidens vitā que eſt ex vnione
corporis ⁊ anime: ſicut mot⁹
grauium ⁊ leuiū ꝯſequť for/
mam ſubalē ipſoꝝ. vñ ⁊ a ge/
nerante moueri dñr ſᷓm phm
in. viij. phy. ⁊ ꝓpter hoc mo/
tus iſte vitalis dī. vñ Greg. ni
cenus dicit. ꝙ ſicť generatiuuȝ
⁊ nutritiuuȝ non obedit rōni:
ita nec pulſatiuum qḋ eſt vita
le: pulſatiuū aūt appellat mo
tum cordis: q māifeſtať ꝑ ve/
nas pulſatiles. ❡ Ad tertium
dōȝ: ꝙ ſicut Aug. dič in. xiiij.
de ciui. dei. Hoc ꝙ motus ge/
nitaliuȝ membꝛoꝝ rationi nō
obedit eſt ex pena peccati: vt
.ſ. aia ſue inobedientie ad deū
in illo p̃cipue membro penaȝ
iobedientie patiať: ꝑ qḋ pctm̄
originale ad poſteros traduci
tur: ſȝ q: per pctm̄ primi parē
tis: vt infra diceť: nā eſt ſibi reli
cta ſubtracto ſupnaturali do/
no qḋ homini diuinitus erat
collatum: ideo ꝯſiderāda eſt
ratio nālis: quare motus hu/
iuſmodi membꝛoꝝ ſpāliter ra
tioni non obedit: cui⁹ cām aſ/
ſignat Ariſto. in lib. de cauſis
motus aialium: dicens inolū
tarios eſſe mot⁹ cordis ⁊ mē/
bꝛi pudendi. ſ. qꝛ ex aliqua ap/
pꝛehēſiōe huiuſmodi mem/
bꝛa cōmouenť: inquātuȝ. ſ. in/
tellect⁹ ⁊ fantaſia repꝛeſentāt
aliqua ex quibus ꝯſequuntur
paſſiones aie: ad quas ꝯſequi
tur motus hoꝝ membꝛoꝝ: nō
tñ moueť ſᷓm iuſſum rationis

aut intellus: qꝛ. ſ. ad motum hoꝝ membꝛoꝝ
reqriť aliqua alteratio nālis. ſ. caliditatis ⁊ fri
giditatis: que qdeȝ alteratio nō ſubiacet impe
rio ratōis. ſpāliter aūt hoc accidit in his duo/
bus membꝛis: q: vtrūqȝ iſtoꝝ membꝛoꝝ eſt
q̃ſi qddā aial ſeparatuȝ inquātuȝ eſt pꝛīcipiū
vite. pꝛīcipiuȝ aūt eſt virtute totū. corꝛ. n. pꝛici
piuȝ eſt ſenſiuuȝ: ⁊ ex membꝛo genitali virtus
exit ſeminalis: que eſt virtute totuȝ anial. ⁊ idō
hñt ꝓpꝛios mot⁹ nāliter: q: pꝛincipia opȝ eſſe
naturalia: vt dictum eſt.

❡ De bonitate ⁊ malitia humanoꝛuȝ actuum
in generali. ❡ Queſtio. XVIII.

P Oſt hoc ꝯſiderādum eſt de boni
tate ⁊ malitia humanoꝝ actuuȝ.
Et pꝛimo qūo actio humana ſit
bona vel mala. Scḋo de his que
ꝯſequunť ad bonitatem vel mali
tiā humanoꝝ actuū: puta meritū
vel demeritū: pctm̄ ⁊ culpa. ❡ Circa pꝛimuȝ
occurrit triplex ꝯſideratio. ❡ Pꝛia eſt de bo
nitate ⁊ malitia humanoꝝ actuuȝ in generali.
❡ Scḋa de bonitate ⁊ malitia iterioꝝ actuū.
❡ Tertia de bōitate ⁊ malitia exterioꝝ actuū.
❡ Circa pꝛimū q̃runť. xj. ❡ Pꝛimo vtꝝ ois
actio ſit actio bona: vel aliq̃ ſit mala. ❡ Secū
do vtꝝ actio hois hēat ꝙ ſit bona vel mala ex
obīo. ❡ Tertio vtꝝ hoc habeat ex circūſtātia.
❡ Quarto vtꝝ hoc habeat ex fine. ❡ Quito
vtꝝ aliq̃ actio hois ſit bona vł mala in ſua ſpe
cie. ❡ Sexto vtꝝ act⁹ hēat ſpēȝ boni vel mali
ex fine. ❡ Septio vtꝝ ſpecies q̃ eſt ex fine cōti
neať ſub ſpecie q̃ eſt ex obīo ſicut ſub genere:
aut ecōuerſo. ❡ Octauo vtꝝ ſit aliqs act⁹ in/
differēs ſᷓm ſuā ſpecieȝ. ❡ Nono vtꝝ aliquis
act⁹ ſit indñs ſᷓm iduiduū. ❡ Decio vtꝝ ali/
qua circūſtātia ꝯſtituat actū moꝛalē in ſpecie
boni vel mali. ❡ Undecimo vtꝝ ois circūſtā
tia augens bonitateȝ vel malitiā ꝯſtituat actū
moꝛalem in ſpecie boni vel mali.

❡ Utrum omnis humana actio ſit bona vł ali
qua mala. ❡ Articulus. I.

A D pꝛimum ſic ꝓcediť. Videť ꝙ ois
actio hois ſit bona: ⁊ nulla ſit mala.
dicit. n. Diony. iiij. ca. de diui. no. Qꝛ
malū non agit niſi virtute boni: ſȝ vir
tute boni non ſit malū. g̃ nulla actio eſt mala.
❡ Preterea. Nihil agit niſi ſᷓȝ ꝙ eſt actu: nō
eſt aūt aliqd maluȝ ſᷓm ꝙ eſt actu: ſȝ ſᷓm ꝙ po
tentia priuať actu. inquātū aūt potentia ꝑficiť
ꝑ actū eſt bonuȝ: vt dř in. ix. metaphy. Nihil

ergo

ergo agit inq̄tū eſt malū: ſʒ ſolū inquātū ē bonū: oīs ḡ actio eſt bona ⁊ nulla mala. ¶ Preterea. Malū nō pōt eē cā niſi p accīs vt pʒ p Dio. iiij. ca. de diui. no. ſʒ oīs actiōis ē aliqs p ſe effect⁹: nulla ḡ actio ē mala: ſʒ oīs actio ē bona. ¶ Sʒ ↄ̄ eſt qđ dn̄s dicit Joā. iij. Oīs qui male agit odit lucē. eſt ḡ aliq̄ actio hoīs mala.

¶ Rn̄deo dōm q̄ de bono ⁊ malo in actionibus oʒ loq̄ ſic̄ de bono ⁊ malo in rebus: eo q̄ vnaqueqʒ res talē actionē pducit q̄lis eſt ipa. Jn reb⁹ aūt vnūq̄dqʒ tm̄ hʒ de bono: q̄ntū hʒ de eē. bonū. n. ⁊ ens ↄuertunt̄: vt in p̄io dcm̄ eſt. ſolus āt deus hʒ totā plenitudinē ſui eē ſʒ aliqd vnū ⁊ ſimplex. vnaqueqʒ res ꝟo hʒ plenitudinē eēndi ſibi ↄuenientē ſm diuerſa. Vn̄ in aliq̄bus ↄtingit q̄ q̄ntū ad aliqd hn̄t eē: ⁊ tn̄ eis aliqd deficit ad plenitudinē eēndi eis debitā: ſicut ad plenitudinē eē humani reqrit̄ q̄ ſit qđdā ↄpoſitū ex aīa ⁊ corpe hn̄s oēs potētias ⁊ inſtra cognitiōis ⁊ mot⁹. vn̄ ſi aliqd hoꝝ deficiat alicui hōi deficit ei aliquid de plenitudine ſui eē. q̄ntū igit̄ hʒ de eē: tm̄ hʒ de bonitate iquātū ꝟo aliqd ei deficit de plenitudine eēndi: intm̄ deficit a bonitate: ⁊ dicit̄ malū: ſicut hō cecus hʒ de bonitate q̄ viuit: ⁊ malū eſt ei q̄ caret viſu: ſi ꝟo nihil haberet de entitate vl' bonitate: neqʒ malū neqʒ bonū dici poſſet: ſed q: de rōne boni eſt ipa plenitudo eēndi: ſi qdē alicui aliqd defuerit de debita eēndi plenitudine: nō dicet̄ ſimpliciter bonū: ſʒ ſm qd inquātū eſt ens. poterit tn̄ dici ſimpliciter ens. ⁊ ſm qd nō ens: vt in primo dcm̄ eſt. Sic igit̄ dōm eſt: q̄ oīs actio iquātū hʒ aliquid de eſſe: intātū hʒ de bonitate. inquātū ꝟo deficit ei aliqd de plenitudine eſſendi q̄ debet̄ actioni hūane: intātū deficit a bonitate: ⁊ ſic dr̄ mala: puta ſi deficiat ei: vel determinata q̄ntitas ſm rōnē vl' debit⁹ loc⁹: vel aliqd hmōi. ¶ Ad primū ergo dōʒ q̄ malū agit in ꝟtute boni deficiētis. ſi. n. nihil eēt ibi de bono: neqʒ eēt ens: neqʒ agere poſſet. ſi aūt nō eēt deficiēs: nō eſſet malū. vn̄ ⁊ actio cāta eſt qđdā bonū deficiēs: q: ſm qd eſt bonū: ſimpl'r aūt malū. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ q̄ nihil phibet aliqd eſſe ſm qd in actu vn̄ agere poſſit. ⁊ ſm aliud priuari actu vn̄ cauſet deficientē actionē: ſicut hō cecus actu hʒ ꝟtutem greſſiuā p q̄ʒ ambulare pōt: ſʒ iquātū caret viſu q̄ dirigit in ambulādo: patit̄ defectū in ambulādo dū ambulat ceſpitādo. ¶ Ad tertium dōm q̄ actio mala pōt hr̄e aliquē effectū p ſe ſm id qđ hʒ de bonitate ⁊ entitate: ſic̄ adulteriū ē cā gn̄atiōis hūane iquātū hʒ ↄmixtionē maris ⁊ femie: nō āt inquātū caret ordine rōnis.

¶ Utꝝ actio hoīs hēat bonitatē vel malitiā ex obo. Arti. II.

AD ſcđm ſic pcedit̄. Videt̄ q̄ actio non habeat bonitatē vl' malitiā ex obo. obʒ. n. actionis eſt res: in reb⁹ aūt nō eſt malū: ſʒ in vſu peccātiū: vt Aug. dicit in lib. iij. de doc. xpia. ergo actio humana nō hʒ bonitatē vel malitiā ex obiecto. ¶ Preterea. Obm cōparat̄ ad actionem vt materia: bonitas autē rei nō eſt ex materia: ſed magis eſt forma q̄ eſt act⁹: ergo bonum ⁊ malum nō eſt in actibus ex obiecto. ¶ Preterea. Obiectum potentie actiue comparatur ad actionē ſicut effectus ad cām: ſed bonitas cāe nō depēdet ex effectu: ſed magis econuerſo: ḡ actio humana nō habet bonitatem vel malitiam ex obto. ¶ Sed cōtra eſt qđ dicit Oſee nono. Facti ſunt abbominabiles ſicut ea que dilexerūt. fit aūt hō deo abbomiabilis pter malitiā ſue opationis: ergo malitia opationis eſt ſm obiecta mala que homo diligit: ⁊ eadem ratio eſt de bonitate actionis.

¶ Rn̄deo dōm q̄ ſic̄ dcm̄ eſt bonū ⁊ malum actionis ſicut ⁊ ceteraꝝ rerū attendit̄ ex plenitudine eēndi vel defectu ipſius: primū āt qđ ad plenitudinē eſſendi ptinere videt̄: eſt id qđ dat rei ſpeciē: ſicut aūt res naturalis hʒ ſpēm ex ſua forma: ita actio hʒ ſpēm ex obiecto: ſicut ⁊ motus ex termino. ⁊ ideo ſicut prima bonitas rei nālis attēdit̄ ex ſua forma que dat ſpēm ei: ita ⁊ prima bonitas actus moralis attendit̄ ex obto ↄueniēti. vn̄ ⁊ a q̄buſdā vocat̄ bonum ex genere: puta

¶ Arti. II. In ca ar ticu lū 2ᵐ. q. eiuſdē omiſſo p°: aduerte p° q̄ autor q̄ſi plus determinās q̄ q̄ſierit n̄ ſolū dicit q̄ act⁹ ē bonus moral'r ex obo ſʒ q̄ hʒ bonitatē p̄mā ⁊ ſpecificam ab eo. Cū. n. oīs q̄ſtio ſit qō medij: vt pʒ. 2. poſteriorū: optʒ rn̄dit ſil' q: ē ct pp qd ē act⁹ bonus moral'r ex obo: q: ſ. ē ſpecificās p̄nium. Aduerte 2° q̄ lʒ i p bozū. ſ. q̄ p⁹ bonitas moralis in actu ſit ex obo ſequat̄ Scot⁹ autoris doctrinā. In 2° tn̄ bozū diſſentit in q̄li. q. 18. arti° p putās q̄ determiatio ex obo ita ↄſtituat bonitatē act⁹ moralis in nullā ſpecificā bonitatē det illi ſʒ capacitatē oīs bonitatis ſpecifice i gn̄e moris: hec qdē dicit ſʒ nō probat: ⁊ tn̄ cōſtat q̄ amare deū ⁊ odiū dei: actus m̄rimōlalis: adulteriū: ⁊ ſilia bonitatē ⁊ malitiā hn̄t ſpecificam ex obis: ita q̄ n̄ ſolū bonitatē vl' malitiā gn̄icā ſeu cōem dat obm vt vti re ſua aut aliena ſʒ etiā ſpāliſſimā gn̄are ex ppria aut ex aliena vxore.

vti re ſua. ⁊ ſic in rebus nãlibus primũ malũ ẽ
ſi res generata nõ ↄſequitᷣ formã ſpecificã: pu
ta ſi nõ gñetᷣ hõ: ſʒ aliqd loco hoĩs: ita primuʒ
malũ in actionibus moralibꝰ eſt qḋ ẽ ex obo:
ſicẽ accipe aliena. ⁊ dicitᷣ malũ ex genere: gñe ꝑ
ſpẽ accepto: eo mõ loquẽdi quo dicimus hu
manũ genus totam humanã ſpẽm. ℭ Ad pri
mũ ergo dõm ꝙ lʒ res exteriores ſint in ſeipis
bone: tñ nõ ſemꝑ hñt debitã ꝓportionem ad
hãc vel illã actionẽ: ⁊ iõ inquãtũ conſideranᷣ
vt obiecta taliũ actionũ nõ hñt rõnẽ boni. ℭ Ad
ſcðm dõm ꝙ obm nõ eſt mã ex qua: ſʒ mate-
ria circa qꝫ: ⁊ hʒ quodãmõ rõnem forme in-
quãtũ dat ſpẽm. ℭ Ad tertiũ dõm: ꝙ nõ ſem
per obm actionis humane eſt obm actiue po-
tentie. nã appetitiua potẽtia eſt quodãmõ paſ
ſiua inquãtũ mouetᷣ ab appetibili: ⁊ tñ eſt pri
cipiũ hũanoꝝ actuũ: neqꝫ ẽt potẽtiaꝝ actiuaꝝ
obiecta ſemꝑ hñt rõnẽ effectus: ſʒ qñ iã ſunt trãſ
mutata: ſicut alimentũ trãſmutatũ eſt effectꝰ
nutritiue potentie: ſʒ alimentũ nõdum trãſmu
tatũ comparᷣ ad potẽtiã nutritiuã: ſicut mã cir
ca qꝫ operatᷣ: ex hoc aũt ꝙ obm eſt aliquo mõ
effectus potẽtie actiue ſequitᷣ ꝙ ſit terminus
actiõis eiꝰ: ⁊ ꝑ ↄñs ꝙ det ei formã ⁊ ſpẽʒ: mo
tus. n. hʒ ſpeciem a terminis: ⁊ qꝛuis etiaʒ bo
nitas actionis nõ cauſetᷣ ex bonitate effectus:
tamen ex hoc dicitur actio bona ꝙ bonuʒ effe
ctum inducere põt ⁊ ita ipſa ꝓportio actionis
ad effectum eſt rõ bonitatis ipſius.

ℭ Utrũ actio hoĩs ſit bona vel mala ex circum
ſtantia. ℭ Articulus. III.

Ad tertiũ ſic procedit. Uidetᷣ ꝙ actio
nõ ſit bona vl' mala ex circũſtãtia: cir
cũſtãtie. n. circũſtãt actũ ſicẽ extra ipſʒ
exiſtẽtes: vt dcm̃ eſt: ſed bonũ ⁊ ma
lum ſunt in ipſis rebꝰ: vt dicitᷣ in. vj. metaph.
ergo actio nõ hʒ bonitatẽ vel malitiã ex circum
ſtãtia. ℭ Preterea. Bonitas vel malitia actꝰ
maxime ↄſideratᷣ in doctrina moꝝ: ſʒ circũſtã
tie cũ ſint q̃dã accñtia actuũ videntᷣ eẽ ꝑter cõ-
ſiderationẽ artis: qꝛ nulla ars cõſiderat id qḋ
eſt ꝑ accñs: vt dicitᷣ in. vj. metaph. ergo boni-
tas vel malitia actionis nõ eſt ex circunſtãtia.
ℭ Preterea. Id qḋ conuenit alicui ſm ſuam
ſubam nõ attribuitᷣ ei ꝑ aliqḋ accñs: ſʒ bonuʒ
⁊ malũ ↄuenit actioni ſm ſuã ſubam: qꝛ actio
ex ſuo genere põt eẽ bona vel mala: vt dcm̃ ẽ:
ergo nõ ↄuenit actiõi ex circũſtãtia ꝙ ſit bona vel
mala. ℭ Sʒ ↄ eſt qḋ phus dicit in lib. ethi. ꝙ
virtuoſus operatᷣ ſm ꝙ oꝫ: ⁊ qñ oꝫ: ⁊ ſm alias
circunſtãtias: ergo ex cõtrario vitioſus ſm vnũ-
qḋqꝫ vitiũ operatᷣ qñ nõ opꝫ: vbi nõ oꝫ: ⁊ ſic
de alijs circũſtantijs: ergo actiones humane
ſm circũſtantias ſunt bone vel male. ℭ Rñ-
deo dõm ꝙ in rebus nãlibus nõ inuenitᷣ tota
plenitudo ꝑfectiõis q̃ debetᷣ ei ex forma ſuba-
li que dat ſpẽm: ſed multum ſuperadditᷣ ex ſu
peruenientibus accidentibus: ſicut in hoĩe ex
figura: ex colore: ⁊ ſic de alijs: quoꝝ ſi aliqḋ
deſit ad decentẽ beatitudinẽ cõſequitᷣ maluʒ:
ita ẽt eſt in actione. nã plenitudo bonitatis eiꝰ
nõ tota ↄſiſtit in ſua ſpecie: ſʒ aliquid additᷣ ex
his que adueniũt tanqꝫ accidẽtia q̃dã: ⁊ hmõi
ſunt circunſtantie debite: vnde ſi aliquid deſit
qḋ requiratᷣ ad debitas circũſtãtias erit actio
mala. ℭ Ad primum ergo dõm ꝙ circũſtãtie
ſunt extra actionẽ inquãtũ nõ ſunt de eſſentia
actionis: ſunt tñ in ipſa actione velut quedam
accidentia eius: ſicut ⁊ accidentia que ſunt in
ſubſtãtijs naturalibus ſunt extra eẽntias eaꝝ.
ℭ Ad ſcðm dõm ꝙ nõ oĩa accidentia ꝑ accñs
ſe hñt ad ſuam ſubſtantiã: ſed q̃dam ſunt per
ſe accidentia que in vnaquaqꝫ arte conſiderã-
tur: ⁊ per hũc modũ conſiderantᷣ circunſtan
tie actuum in doctrina morali. ℭ Ad tertium
dõm ꝙ cũ bonum conuertatᷣ cum ente: ſicut
ens dicitᷣ ſm ſubam ⁊ ſm accidens: ita ⁊ bo-
num attribuitᷣ alicui ⁊ ſm eſſe ſuum eſſentia-
le ⁊ ſm eſſe accidentale tam in rebus natura-
libus qꝫ in actionibus moralibus.

ℭ Utrum actio humana ſit bona vel mala ex
fine. ℭ Articulus. IIII.

Ad quartum ſic ꝓcedit. Uidetᷣ ꝙ bo
num ⁊ malũ in actibus humanis nõ
ſint ex fine: dicit. n. Diony. iiij. ca. de
diui. no. Nꝛ nihil reſpiciẽs ad malum
operatᷣ. ſi igitᷣ ex fine deriuaretᷣ operatio bona
vel mala: nulla actio eſſet mala: quod pꝫ eſſe
falſum. ℭ Preterea. Bonitas actus eſt ali-
quid in ipſo exiſtens: finis autem eſt cauſa ex-
trinſeca: non ergo ſm finem dicitur actio bo-
na vel mala. ℭ Preterea. Contingit aliquam
bonam operationem ad malũ finem ordina-
ri: ſicut cum aliquis dat elemoſynam propter
inanem gloriam: ⁊ econuerſo aliquam malaʒ
operationem ordinari ad bonum finem: ſicut
cuʒ quis furatur vt det pauperi. non ergo eſt
ex fine actio bona vel mala. ℭ Sed contra eſt
quod Boetius dicit in topicis. Nꝛ cuiꝰ finis
bonus eſt: ipſum quoqꝫ bonũ eſt: ⁊ cuius
finis malus eſt: ipſum quoqꝫ malum eſt.

Circa 4m articulū eiuſdē.18. ¶ Arti. IIII. qōnis obmiſſo 3° aduerte q̄druplicē bonita tez in lr̄a poſitā actiōis hūane ſic vt oēm bo nitatē ɔuenire illi itelligas in q̄ꝫtuꝫ eſt actio hūana: oīs.n. humana actio q̄ꝫtūcūqꝫ vitio ſa cōtinet ſub gn̄e actiōis hu mane: q̄m eſt actus a rōne ⁊ volūtate ⁊c̄. et ſic hēt bonita tez ⁊ charitatē actiōis hūane: ⁊ q̄ꝫtuꝫ hꝫ enti tatis hꝫ tm̄ bo nitatis: ⁊ ſꝫ h̄: vt infra dicet̄: oīs nr̄a: q̄ꝫtus mala: actio eſt a deo.

¶ Circa diſtin ctionē hꝰ q̄dru plicis bonitatꝭ in lr̄a dubium occurrit: q2 ſu periꝰ i qōne 7a bonitas finis poſita eſt inter circūſtātias: h̄ autēz diuidit ɔ̄ bonitatem cir cūſtantiaꝝ.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ finis ēt adiun ctus pōt refer ri ad actū inte riorem volūta tis ⁊ ad actum exteriorez. Si referat̄ ad actū iteriorē nō eſt circūſtātia. Sꝫ ad ſubam actꝰ ſpecificatiue con currēs. Si au tez referat̄ ad actū exteriorez finis adiunctus hꝫ rōnez circūſtātie. Et ſic qn̄ aliqs me chat̄ vt furet̄ furtū eſt circūſtātia fornicatōis exterioris ⁊ ſpecificatio iterioris velle: pp̄ qd̄ in 6° articulo hꝰ qōnis dr̄ ꝙ hꝰ finis puta furtū ſpecificat ēt fornicatōēz exterio rem formalr̄ ⁊ nō mālr̄.i. vt ſtat ſub illo interiori velle ⁊ nō ſm̄ ſe. Idē ḡ finis eſt circūſtātia ⁊ ſpecificatio relatiue ad eūdē ēt actū exteriorē hūanū diuerſimode.ſ. formali ter ⁊ materialiter: ⁊ q̄m ſermones in ſcientia ſunt forma les merito bonitas ex fine vt ſpecifica diſtinguitur cōtra bonitatem ex circūſtantia etiā finis.

¶ In rn̄ſione ad 3m eiuſdē 4i articuli dubiū occurrit qūo ſit poſſe actū bonū ex gn̄e ⁊ circūſtantijs ordinari ad ma lū finē aut ec̄ɔ: q2 ſi eſt malus vel bonꝰ ex circūſtātijs. ḡ ēt ex fine adiūcto: ⁊ ſi eſt malus vel bonꝰ ex fine adiūcto. ḡ nō variat̄ ex fine: ⁊ tꝫ ſequela: q2 qlibet finis adiūctus hꝫ rōnē circūſtantie reſpcū actꝰ exterioris ſm̄ ſe vt dcm̄ eſt. videt̄ ḡ implicatio in adiecto qn̄ dr̄ actꝰ malus ex gene re ex circūſtātijs ad bonū finē: aut ec̄ɔ actꝰ bonꝰ ex genere ⁊ circūſtantijs ad malum finez: qualis.n. eſt ex circūſtan tia finis ad talem eſt finem adiunctuꝫ: ⁊ ec̄ɔ. Conſtat aūt ꝙ totus hic ſermo .ſ. de fine vt circunſtantia ⁊ fine malo ad quem actus bonus: ⁊ bono ad quez actus malus ordi natur de fine adiuncto intelligit̄: vt pꝫ ex ſupradictis.

¶ Ad h̄ pōt 2° dici. pp̄ ꝙ licet actꝰ malus ēt ex circūſtantia oīs finis ń poſ ſit ordinari in bonū finē: actꝰ tn̄ malus ēt ex circūſtantia fi nis pt ordinari in finē bonuꝫ: v.gr̄a. fornica ri pp̄ furari: pp̄ ꝓdiguꝫ eē: pp̄ vſurpationem ſtatꝰ: pp̄ vindi ctā exercendā: ⁊ ſic deinceps: addēdo finē fi ni ſemp̄ malū īpoſſe ē ordina ri in bonuꝫ. cēt eniꝫ malus ex circūſtātia oīs finis: ⁊ ſic eſſet īplicatio i adie cto: ſꝫ fornica ri pp̄ furari q̄ꝫ uis ſit actꝰ ma lus ex gn̄e ⁊ cir cūſtantia finis pt tn̄ ordinari in bonū pp̄ ele moſynā dādā: ſꝫ q2 circūſtan. tia finis nō ar ctat̄ magis ad vnuꝫ finem q̄ꝫ ples: aut ples q̄ꝫ oēs poſſes ad iūgi. iō dr̄ 2° ꝙ ī h̄ ⁊ ſilibꝰ ſmo nibꝰ itellīgendū eſt de circūſtātijs manētibꝰ pure circūſtan tijs: ⁊ nō de circūſtātijs trāſeuntibus in ſpecificātia actū. vn̄ qn̄ circūſtātia finis trāſeat in ſpecificāſ actū vt in 6° articulo autor docet iferiꝰ: ɔn̄s eſt ꝙ qn̄ dr̄ q᷑ actꝰ bonꝰ ex genere ⁊ circūſtātijs pōt ordinari in malū finē: itelligi tur de circūſtātijs nō trāſeūtibꝰ reſpcū eiuſdē actꝰ in ſpe cificans: ⁊ ſilr̄ de malo. Et ſic ceſſat obiectio: q2 finis q̄ eſt circūſtātia actꝰ exterioris ſm̄ ſe tranſit in ſpecificās: ⁊ ſic nō excipit̄ finis ab alijs: q2 circūſtātia: ſꝫ q2 nō manet in ſua puritate ſꝫ trāſit in ſpecificās. Et hoc opꝫ bn̄ notare: ⁊ recolere in ſequētibꝰ vbi de duabꝰ bonitatibꝰ moralibꝰ.ſ. ex fine ⁊ ex gn̄e ac circūſtātijs erit ſmo. ¶ Arti. V.

Circa 5m articulū hꝰ.18. qōnis: ⁊ ſpālr̄ in rn̄ſio ne ad 2m dubiū magnū dilucidandū eſt qūo ſtāt hec duo ſimul .ſ. ꝙ ſic ſm̄ bonū ⁊ maluꝫ ɔſtituunt diſtinctas ⁊ ɔ̄rias ſpēs actuū mora liū: ⁊ malū nō eſt nā aliq̄ ſꝫ nihil: vt Auguſt. ⁊ Diony. dicunt. Si.n. actus moralis malus

¶ Rn̄deo dōm eſt ꝙ eadē eſt diſpō rerū in bonitate. ⁊ in eē. ſunt.n. q̄dā quoꝝ eē ex alio nō depēdet: ⁊ in his ſufficit ɔſide rare ipꝫ eoꝝ eē abſolute. Que dā ꝟo ſunt quoꝝ eē dependet ab alio. vn̄ oꝫ ꝙ ɔſiderent̄ p cō ſiderationē ad cāꝫ a qua depē det. ſicut aūt eſſe rei dependet ab agēte ⁊ forma: ſic bonitas rei depēdet a fine. vn̄ in perſo nis diuinis q̄ nō hn̄t bonitateꝫ depēdentē ab alio nō ɔſiderat̄ aliq̄ rō bonitatis ex fine. actio nes aūt hūane ⁊ alia quoꝝ bo nitas dependet ab alio hn̄t rō nem bonitatis ex fine a quo de pendēt p̄ter bonitatē abſolutā q̄ in eis exiſtit. Sic igr̄ in actio ne hūana bonitas q̄druplex cō ſiderari pōt. Una q̄dē ſm̄ ge nus: put.ſ. eſt actio: q2 quātuꝫ hꝫ de actione ⁊ entitate: tm̄ hꝫ de bonitate: vt dcm̄ eſt. Alia ꝟo ſm̄ ſpēꝫ: q̄ accipit̄ ſꝫ obm̄ ɔueniēs. Tertia ſm̄ circūſtan tias q̄ſi ſꝫ accn̄tia q̄dā. Quar ta aūt ſm̄ finē q̄ſi ſm̄ habitudi nē ad bonitatis cāꝫ. ¶ Ad pri mū ḡ dōm ꝙ bonū ad qd̄ ali qs reſpiciens operat̄: nō ſemp̄ eſt verū bonū: ſꝫ qn̄qꝫ veꝝ bo nū ⁊ qn̄qꝫ apparēs: ⁊ ſm̄ hoc ex fine ſeq̄t̄ actio mala. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ q̄ꝫuis finis ſit cā extriſeca: tn̄ debita ꝓportio ad finem ⁊ relatio in ipm̄ inheret actioni. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ nihil ꝓhibet actiōi hn̄ti vnā p̄ dictarū bonitatū deeſſe aliā. ⁊ ſm̄ hoc ɔtingit actionē que eſt bona ſm̄ ſpēm ſuā vel ſm̄ cir cunſtātias ordinari ad finē ma lū: vel ecōuerſo. nō tn̄ eſt actio bona ſimplr̄ niſi oēs bonita tes ɔcurrāt: q2 qlibet ſingula ris defectus cauſat maluꝫ. bo nū aūt cauſat̄ ex integra cā. vt Dio. dicit. iiij. ca. de di. no.

¶ Utrū aliq̄ actio hūana ſit bo na vel mala i ſua ſpē. Arti. V.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ actus mora les nō differāt ſpecie ſm̄ bonū ⁊ malū. bo nū.n. ⁊ malū in actibus inue nit̄ cōformiter rebus: vt dcm̄ eſt: ſꝫ in rebus bonū ⁊ malum nō diuerſificant ſpēm. ideꝫ.n. ſpē eſt hō bonus ⁊ malus. ḡ neqꝫ ēt bonū ⁊ malū in actibꝰ diuerſificant ſpēm. ¶ Preter

puta intēperantia ſpecies eſt aliqua inter entia contraria
ſpēi tēperantie ſicut nigredo albedini: ſequit̄ ꝙ differen/
tia mali eſt natura aliqua ⁊ nō priuatio. Cōſtat .n. ꝙ priua/
tio nullā pōt ꝯſtituere ſpēȝ actus: aut habitus aut cuiuſqȝ
rei. Si aūt malū ſm totā ſuā formaleȝ latitudinē priua/
tio nihilqȝ eſt:
nulla erit i mo
ralib⁹ mali ſpe
cies poſitiua: de
hac eniȝ loqui
mur: ac ꝑ hoc
nulla vere ⁊ ꝓ/
prie ꝯrietas in
ter actuȝ habi/
tuūqȝ iuſtitie et
iniuſtitie tēpe/
rantie ⁊ intēpe
rantie qȝ eſt ꝯ
cōeȝ doctrinā:
opȝ .n. vtrūqȝ
ꝯrioꝝ vt ſit eē
ens poſitiuum
formalr̄ ⁊ non
tantum ſubie/
ctiue.
¶ Ad claritatē
huius obſcure
difficultatl ſci/
to ꝙ dicere nō
auderē niſi ex/
pſſa diui Tho/
me ſnia in pri/
ma parte q̄ſtio
ne .48. articu°
p̄mo: ad z^m. ⁊ l
3° ꝯ Gent. cap.
9° explicaȝ qȝ
hic tangit̄ .ſ. ꝙ
malum genus
⁊ differentia in
moralibus for
maliter eſt ens
poſitiuuȝ ⁊ bo/
nuȝ in ſe q̄uis
ſit malum ho/
mini ſm rōnē
ſicͭ forma mor
tui eſt quodaȝ
ens ⁊ bonuȝ in
ſe q̄uis ſit ma/
lum viuo. Eſt
itaqȝ iniuſtitie
actus ⁊ habit⁹
ſm ſuā ſpecieȝ
moralē forma
liter ens poſiti
uum ⁊ ꝯtrariū
iuſtitie: nec ex
hoc ſequitur ꝙ
malū ſit nā ali
qua aut ens.
Sed equiuoca
tio accidēs hic
obſcuritatē pa
rit: malum enī
equiuocum eſt ad malū vere ⁊ ꝓprie: ⁊ ad malum genus
differentias ⁊ ſpecies moralium: pro quo nota ꝙ maluȝ
abſolute loquēdo ſignificat priuationē boni debiti quan/
do ſicut ⁊c̄. Malū aūt in moralibus quādoqȝ ſignificat
priuationē boni ſm rationeȝ debiti quādo ſicut ⁊c̄. actui
hūano vel ha/
bitui: quādoqȝ
autem ſignifi/
cat ens contra
rium actui vel
habitui huma
no bono: ita ꝙ
inter ſignifica/
tioneȝ mali in
moralib⁹ ⁊ ab/
ſolute h̄ inter/
eſt: ꝙ malū ab
ſolute formali
ter eſt nihil: de
nomiatiue au/
teȝ eſt ens. In
moralibus au/
tem maluȝ qȝ
eſt pars ſubie/
ctiua mali i cō
muni eodem
modo ſe habet
.ſ. ꝙ formalr̄ ē
nihil: denomi/
natiue vero eſt
ens: ſed preter
hoc in morali/
bus etiaȝ ipm
ens formaliter
cōtrariū actui
vel habitui bo/
no moralr̄ vo
catur malum
ſm ſuaȝ ſpēȝ.
vbi manifeſte
patȝ equiuoca/
tio. Eſt igit̄ in
moralib⁹ ma/
lum dupliciter
.ſ. priuatiue: et
hoc eſt ſimpli/
citer et forma
liter maluȝ qȝ
eſt nihil: cuius
deus nō eſt au
tor: ⁊ cōtrarie:
⁊ hoc eſt in ſe
bonum: et eſt
a deo q̄uis pri
uatio ſibi āne
xa a nullo for/
te ſit: ſicut nec
potētia peccan
di quo ad pri/
uatiuuȝ. Sed
de hoc alias.
Ad propoſituȝ
ſufficit hec in/
tellexiſſe: ⁊ cuȝ
his eorum ra/
dicem

rea. Maluȝ cū ſit priuatio eſt
qȝdaȝ nō ens: ſȝ nō ens nō pōt
eē differētia ſm ph̄ȝ in .iij. me
taphy. cū ḡ differētia ꝯſtituat
ſpēȝ: videt̄ ꝙ aliqs actus ex h̄
ꝙ eſt malus nō ꝯſtituat̄ in aliq̄
ſpē. ⁊ ita bonū ⁊ malū nō di
uerſificāt ſpēȝ hūanoꝝ actuū.
¶ Preterea. Diuſoꝝ actuuȝ
ſm ſpēm diuerſi ſūt effect⁹: ſȝ
idē ſpē effect⁹ pōt ꝯſeq ex actu
bono ⁊ malo: ſicͭ hō generat̄
ex adulterio ⁊ ex matrimonia
li ꝯcubitu: ḡ act⁹ bon⁹ ⁊ malus
nō differūt ſpē. ¶ Preterea.
Bonū ⁊ malum dicit̄ in acti
bus qn̄qȝ ſm circunſtātiaȝ: vt
dcm̄ eſt: ſed circunſtātia cū ſit
accn̄s nō dat ſpēȝ actui. ḡ act⁹
hūani nō differūt ſpecie pp bo
nitatē ⁊ malitiā. ¶ Sed con
tra ſm ph̄m in .ij. ethi. Simi
les habitus: bonus ⁊ malus
differunt ſpecie: vt liberalitas
⁊ ꝓdigalitas. ergo ⁊ actus bo
nus ⁊ malus differunt ſpecie.
¶ Rn̄deo dcȝ: ꝙ omnis act⁹
ſpeciē hȝ ex ſuo obiecto: ſicut
ſupra dcm̄ eſt. vn̄ oȝ ꝙ aliqua
differētia obiecti faciat diuer
ſitatem ſpeciei in actibus. Eſt
autē ꝯſiderãduȝ ꝙ aliqua dif
ferentia obiecti facit differen
tiaȝ ſpeciei in actibus ſm ꝙ re
feruntur ad vnū principiū acti
uum qȝ nō facit differentiam
in actibus ſm ꝙ referuntur ad
aliud principium actiuum: q:
nihil qȝ eſt per accidēs conſti
tuit ſpēm: ſed ſoluȝ qȝ eſt per
ſe. poteſt aūt aliqua differētia
obiecti eſſe per ſe in cōparatio
ne ad vnuȝ pncipiuȝ: ⁊ per
accn̄s in cōparatiōe ad aliud:
ſicut cognoſcere colorem ⁊ ſo
nuȝ per ſe differūt per cōpara
tionē ad ſenſum: nō aūt per cō
parationē ad intellectum. In
actibus aūt bonum ⁊ malū di
cit̄ per cōparationē ad rōneȝ:
q: vt Dio. dicit .iiij. ca. de di.
no. Bonum hominis eſt ſm
rōnem eſſe: malum aūt qȝ eſt
preter rationē: vnicuiqȝ .n. rei
eſt bonum qȝ conuenit ei ſm
ſuā formā: ⁊ malū qȝ eſt ei p̄
ter ordinē ſue forme. patȝ ḡ ꝙ
dr̄ia boni ⁊ mali circa obiectū
conſiderata comparant̄ per ſe
ad rōnem .ſ. ſȝ ꝙ obm̄ eſt ei cō
ueniēs vel nō conueniens. dr̄
aūt aliqui actus hūani vel mo
rales ſm ꝙ ſunt a rōne. vn̄ ma
nifeſtū eſt ꝙ bonū ⁊ malū di
uerſificāt ſpēm in actibus mo
ralibus. dr̄ie .n. per ſe diuerſifi
cant ſpēȝ. ¶ Ad primū ḡ dcȝ
ꝙ ēt in rebus nālibus bonū ⁊
maluȝ qȝ eſt ſm nām̄ ⁊ cōtra
nām̄ diuerſificāt ſpēȝ nāe. cor
pus .n. mortuū ⁊ corpus viuū
nō ſunt eiuſdē ſpeciei. ⁊ ſimilr̄
bonū inquātū eſt ſm rōneȝ: ⁊
malū inquātū eſt preter rōneȝ
diuerſificant ſpeciem moris.
¶ Ad ſcd̄m dcm̄ ꝙ malū im
portat priuationē nō abſolutā
ſed ꝯſequentē talem potentiā.
dr̄ .n. malus ſm ſuā ſpēm non
ex eo ꝙ nullū hēat obm̄: ſed q:
hȝ obm̄ nō conueniens rōni: ſi
cut tollere aliena: vn̄ inquātuȝ
obm̄ eſt aliqd poſitiue: pōt cō
ſtituere ſpēm mali act⁹. ¶ Ad
tertiū dcm̄ ꝙ actus coniuga
lis ⁊ adulteriū ſm ꝙ compa
rant̄ ad rōneȝ differunt ſpecie
⁊ hn̄t effectus ſpecie differen
tes: q: vnū eorum meret̄ lau
deȝ ⁊ premiū: aliud vituperiū
⁊ penā. ſȝ ſm ꝙ comparantur
ad potentiā generatiuā nō dif
ferunt ſpecie. ⁊ ſic hn̄t vnum
effectū ſm ſpēm. ¶ Ad quar

dicem .ſ. ꝙ quia nullus operatur aſpiciens ad maluꝫ opꝫ in malo actu voluntatis inueniri bonum aliquod veruꝫ vel apparens cum priuatione bonitatis alicuius ſpectantis ad rectam rationem. Et pro quanto actus ille ad bonum fertur ſpeciem ſortitur poſitiuaꝫ: ex qua dicitur malus contrarie: pro quanto vero priuationeꝫ bonitatis debite habet anneꝙaꝫ eſt malus priuatiue.

⸿ In codeꝫ articulo notato reſponſionem ad quartuꝫ vt coniungas eaꝫ doctrine penultimi et vltimi articuli.

⸿ Articu. VI.

In ſexto articulo eiuſdem queſtionis .18. dubium eſt circa illa verba i corpore articuli: finis ꝓprie eſt obiectuꝫ interioris actꝰ voluntarij: videtur eniꝫ hoc eē falſum. Nam obiectum electionis manifeſte eſt id qđ eſt ad finē. immo in hoc diſtinguitur a volitione ⁊ intentione: vt ſuperius patet: ⁊ in 3° ethicoruꝫ. Et eadeꝫ difficultas eſt de conſenſu ⁊ vſu de quibus dictuꝫ eſt qđ ſunt reſpectu eius qđ eſt ad finem.

⸿ Ad hoc dicitur ꝙ obiectuꝫ formale omnis actus voluntatis eſt finis co ꝙ eſt etiam ratio eorum que ſunt ad finem. vnde autor ad inſinuandam hāc formalitatem obiecti appoſuit ly ꝓprie: dicens finis auteꝫ ꝓprie: ⁊ hoc in ſequentibus pre oculis hēdum eſt.

tum dōm ꝙ circunſtantia qñ
qꝫ ſumiť vt differētia eſſentia
lis obiecti ſm ꝙ ad rōnem cō
parať: ⁊ tūc pōt dare ſpeciem
actui morali. ⁊ hoc oꝫ eſſe qñ
cūqꝫ circunſtantia tranſmutat
actū de bonitate in malitiam.
nō.n. circūſtātia faceret actuꝫ
malū niſi ꝑ h̄ ꝙ rōni repugnat.

⸿ Utrū actus hēat ſpecieꝫ bo
ni vel mali ex fine. Arti. VI.

AD ſextū ſic ꝓcediť.
Uideť ꝙ bonum ⁊
maluꝫ qđ eſt ex fine
nō diuerſificēt ſpēm
in actibus. actus.n. hñt ſpēm
ex obō: ſꝫ finis eſt pt̄er rōnem
obiecti. ergo bonū ⁊ malū qđ
eſt ex fine nō diuerſificant ſpe
ciē actus. ⸿ Preterea. Id qđ
eſt per accñs nō ꝯſtituit ſpēm
vt dictuꝫ eſt: ſed accidit alicui
actui ꝙ ordineť ad aliquē finē
ſicut ꝙ aliquis det elemoſynā
ꝓpter inanē gloriam: ergo ſm
bonum ⁊ maluꝫ qđ eſt ex fine
nō diuerſificanť actus ſm ſpe
ciē. ⸿ Preterea. Diuerſi actꝰ
ſm ſpēm ad vnū fineꝫ ordina
ri pñt: ſicut ad finē inanis glo
rie ordinari pñt actus diuerſa
ruꝫ virtutū ⁊ diuerſorū vitio
rū. nō ergo bonū ⁊ malū qđ ac
cipiť ſm finē diuerſificat ſpēꝫ
actuuꝫ. ⸿ Sed ꝯtra eſt qđ ſu
pra oſtenſum eſt: ꝙ actus hūa
ni hñt ſpēꝫ a fine: ġ bonū ⁊ ma
lum qđ accipitur ſm finem di
uerſificat ſpēm actuū. ⸿ Rñ
deo dōm: ꝙ aliqui actus dñr
hūani inquātum ſunt volun
tarij: ſicut ſupra dictum eſt: in
actu aūt voluntario inuenitur
duplex actus.ſ. actus interior
voluntatis: ⁊ actus exterior: ⁊
vterqꝫ hoꝝ actuū hꝫ ſuū obꝫ.
finis aūt ꝓprie eſt obiectū in
terioris actus volūtarij. id aūt
circa quod ē actio exterior eſt
obiectū eius. ſicut igitur actus
exterior accipit ſpeciē ab obto
circa qđ eſt: ita actus interior
voluntatis accipit ſpecieꝫ a fi
ne ſicut a ꝓprio obiecto. id au
teꝫ qđ eſt ex parte volūtatis ſe
hꝫ vt formale ad id qđ ē ex pte
exterioris actꝰ: q: volūtas vtiť
mēbris ad agendū ſicut inſtru
mentis: neqꝫ actus exteriores
habent rōnem moralitatis niſi
inquantum ſunt voluntarij. ⁊
iō actus humani ſpēs formali
ter ꝯſideranť ſm finem: māli
ter aūt ſm obiectuꝫ exterioris
actus. vñ phs dicit in. v. ethi.
Qr ille qui furatur vt cōmittat
adulteriū eſt per ſe loquendo
magis adulter quā fur. ⸿ Ad
primū ergo dōm ꝙ finis habꝫ
rōnem obti: vt dcm̄ eſt. ⸿ Ad
ſcōm dōm: ꝙ ordinari ad talē
finē etſi accidat exteriori actui
nō tamen accidit actui interio
ri volūtatis: qui cōparať ad ex
teriorē: ſicut formale ad māle.
⸿ Ad tertiuꝫ dōm ꝙ quando
multi actus ſpecie differentes
ordinanť ad vnū finē: eſt qui
deꝫ diuerſitas ſpeciei ex parte
exterioꝝ actuuꝫ: ſꝫ vnitas ſpēi
ex pte actus interioris.

⸿ Utrū ſpēs que eſt ex fine ꝯti
neať ſub ſpē q̄ ē ex obō ſicꝫ ſub
gn̄e vel ecōuerſo. Arti. VII.

AD ſeptimū ſic ꝓcedi
tur. Uideť ꝙ ſpēs bo
nitatis que eſt ex fine
contineatur ſub ſpe
cie bonitatis que ē ex obiecto:
ſicut ſpecies ſub genere: puta
cum aliquis vult furari vt det
elemoſynam: actus.n. habet
ſpecieꝫ ex obiecto: vt dcm̄ eſt:
ſed ipoſſibile eſt ꝙ aliquid cō

⸿ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli congrega diligenter verba littere vt euadas difficultates. Non enim dicitur in littera ꝙ ſoli actui exteriori accidit ordinari in talem finem: hoc eni eſſet falſuꝫ: poteſt nāqꝫ etiaꝫ interiori volūtatis actui accidere ordo in talem finem: vt patet in odiente deuꝫ ꝓpter conſequēdum regnum vel aliqd hoꝫ: ſꝫ dicitur in littera ꝙ talis ordo non accidit interiori actui voluntatis qui comparať ad exteriorem vt fōmale ad materiale: ita ꝙ nō omni actui interiori denegant hanc accidentalitateꝫ: ſed illi qui habet ſe ad exteriorem vt formale. Ille actꝰ auteꝫ qui ſe habet vt formalis: vt iam determinatū eſt ſuperius: eſt actus imperās: quando auteꝫ ipſe actus interior voluntatis ordinatur ad aliuꝫ finē: tūc ſe habꝫ vt actꝰ imperatus: et ſic eundem incidit ordinem cum actu exteriori: habeto igitur ⁊ hoc pre oculis vt intelligas i hoc tractatu actus interioris voluntatis nomine ipſum non vt imperatuꝫ ſed vel ſm ſe vel imperantē. ſic eniꝫ contra exterioreꝫ diſtinguitur.

tineat̃ in aliqua alia ſpecie q̃d ſub ꝓpria ſpecie nõ cõtinet̃: q2 idem non poteſt eſſe in diuerſis ſpeciebus nõ ſubalternis. ergo ſpecies que eſt ex fine ↄtinet̃ ſub ſpecie que ẽ ex obo. ❡ Pre terea. Semꝑ vltima differentia ↄſtituit ſpẽm ſpecialiſſimã: ſꝫ differẽtia q̃ eſt ex fine videt̃ eẽ poſterior q̃ꝫ differẽtia q̃ eſt ex obo: q2 finis h3 rõnẽ vltimi: ergo ſpẽs q̃ eſt ex fine ↄtinet̃ ſub ſpẽ q̃ eſt ex obo: ſicut ſpẽs ſpãliſſima. ❡ Preterea. Quãto aliqua differentia eſt magis formalis tãto magis eſt ſpecialis: q2 differẽtia compat̃ ad genus vt forma ad mãm: ſꝫ ſpẽs q̃ eſt ex fine eſt formalis: ea q̃ eſt ex obto: vt dcm̃ eſt: ergo ſpẽs que eſt ex fine ↄtinet̃ ſub ſpecie que eſt ex obo: ſicut ſpẽs ſpecialiſſima ſub genere ſubalterno. ❡ Sed contra cuiuſlibet generis ſunt determinate dr̃e: ſed actus eiuſdem ſpẽi ex ꝑte obiecti põt ad infinitos fines ordinari: puta furtũ ad infinita bona vel mala: ergo ſpẽs que eſt ex fine nõ cõtinet̃ ſub ſpecie q̃ eſt ex obiecto ſicut ſub genere. ❡ Rñdeo dõm ꝙ obm exterioris actus dupliciter põt ſe habere ad finẽ volũtatis. Uno mõ ſicut ꝑ ſe ordinatũ ad ipm: ſicut bene pugnare per ſe ordinat̃ ad victoriã. Alio mõ ꝑ accñs: ſicut accipere rẽ alienã per accñs ordinat̃ ad dãdũ elemoſynã. Op3 aũt vt pħs dicit in vij. metaph. Q2 dr̃e diuidẽtes aliq̃d genus: ⁊ ↄſtituẽtes ſpẽm illius generis ꝑ ſe diuidãt illud. ſi aũt per accñs: nõ recte ꝓcedit diuiſio: puta ſiq̃s dicat: aialiũ aliud rõnale: aliud irrõnale: ⁊ aialiũ irrõnaliũ: aliud alatu3: aliud nõ alatũ. alatũ. n. ⁊ nõ alatũ nõ ſunt per ſe determinatiua eius: q̃d eſt irrõnale. Op3 aũt ſic diuidere: aialiũ aliud hñs pedes: aliud nõ habens pedes: ⁊ hñtium pedes aliud habet duos: aliud quattuor: aliud multos: hec eni3 per ſe determinant priorem differentia3. Sic igitur qñ obm nõ eſt per ſe ordinatum ad fine3: differentia ſpecifica que eſt ex obiecto non eſt per ſe determinatiua ei9 quod eſt ex fine: nec ecõuerſo. vñ vna iſtarum ſpecieru3 nõ eſt ſub alia: ſed tũc actus moralis eſt ſub duabus ſpeciebus quaſi diſperatis. vnde dicimus ꝙ ille qui furat̃ vt mecbetur ↄmittit duas malitias in vno actu. Si vero obm per ſe ordinet̃ ad finem: vna dictarum differentiarum eſt per ſe determinatiua alterius. vnde vna iſtaru3 ſpecierum ↄtinebitur ſub altera. ↄſiderãdum aũt reſtat que ſub qua. ❡ Ad cuius euidentiã primo ↄſiderãdum eſt: ꝙ quãto aliqua differentia ſumit̃ a forma magis particulari: tãto magis eſt ſpecifica. Scđo ꝙ quãto agẽs eſt magis vlẽ: tãto ex eo eſt forma magis vlis. Tertio ꝙ quãto aliquis finis eſt poſterior: tãto reſpõdet agenti vniuerſalior: ſicut victoria que eſt vltimus finis exercitus: eſt finis intẽtus a ſummo duce: ordinatio aũt huius aciei vel illius eſt finis intẽtus ab aliquo inferiori ducũ. ⁊ ex iſtis ſequit̃ ꝙ differẽtia ſpecifica q̃ eſt ex fine: eſt magis generalis: ⁊ dr̃a q̃ eſt ex obto ꝑ ſe ad talem finẽ ordinato: eſt ſpecifica reſpectu eius. volũtas. n. cuius ꝓprium obm eſt finis eſt vlẽ motiuũ reſpectu oium potẽtiaru3 aie: quaru ꝓpria obiecta ſunt obiecta particulariũ actuũ. ❡ Ad primũ ergo dõm ꝙ ſm ſuba3 ſuã nõ põt aliqd eſſe in duabus ſpẽbus: quarum vna ſub altera nõ ordinet̃. ſed ſm ea que rei aduenĩũt põt aliquid ſub diuerſis ſpẽbus ↄtineri: ſicut hoc pomũ ſm colorẽ cõtinet̃ ſub hac ſpecie. ſ. albi. ⁊ ſm odore3 ſub ſpecie bene redolẽtis. ⁊ ſimilr̃ actus q ſm ſuba3 ſuã eſt in vna ſpecie nãe: ſꝫ ↄditiões morales ſupueniẽtes ad duas ſpẽs referri põt: vt ſupra dcm̃ eſt. ❡ Ad ſcõm dõm ꝙ differẽtia compat̃ ad genus vt forma ad mãm inquãtũ facit eſſe gen9 in actu: ſꝫ ẽt genus ↄſideratur vt formalius ſpẽ: ſꝫ ꝙ dr̃a compat̃ ad genus: vt forma ad mã3 inquãtũ facit eẽ abſolutius ⁊ minus ↄtractũ: vñ ⁊ partes diffinitionis reducunt̃ ad genus cãe formalis: vt dicitur in lib. phyſi. ⁊ ſm hoc gen9 eſt cã formalis ſpẽi. ⁊ tãto erit formalius q̃to cõius. ❡ Ad tertiũ dõm ꝙ finis ẽ poſtremũ in executione: ſed eſt primũ in intẽtiõe rõnis: ſm quã accipiunt̃ moraliũ actuũ ſpẽs.

❡ Utrum aliquis actus ſit indifferens ſm ſuã ſpeciem. ❡ Articulus. VIII.

Ad octauu3 ſic procedit̃. Uidetur ꝙ non ſit aliquis actus indifferens ſm ſuam ſpeciem: malum. n. eſt priuatio boni ſm Aug. ſꝫ priuatio ⁊ habitus ſunt oppoſita imediata ſm pħ3: ergo nõ eſt aliqs actus q ſm ſpẽm ſuã ſit indifferẽs q̃ſi mediu3 ex̃tis inter bonũ ⁊ malũ. ❡ Preterea. Actus hũani hñt ſpẽ3 a fine vel obo vt dcm̃ eſt: ſꝫ oẽ obm ⁊ ois finis h3 rõne3 boni vel mali: ergo ois actus hũanus ſm ſuã ſpẽm eſt bonus vel malus. nullus ergo eſt indifferẽs ſm ſpẽm. ❡ Preterea. Sicut dcm̃ eſt: act9 dr̃ bon9 q h3 debitã pfectionẽ bonitatis: malus cui aliqd de h̃ deficit: ſꝫ neceẽ eſt ꝙ ois act9 vel hẽat totã plenitudinẽ ſue bonitatis vel aliqd ei deficiat: ergo neceẽ eſt ꝙ ois act9 ſm ſpẽm ſuã ſit bon9 vel malus

Circa 8ᵐ ꝛ 9ᵐ preceden¶ Arti. VIII. ꝛ. IX. tis articulū dubiū occurrit de illa cōditionali. Si actus a rōne deliberatiua ꝓcedēs non ſit ad debitū finē ordinatus ex hoc ipſo repugnat rōni ꝛ hȝ rōnē mali. Sup hac nāqȝ propoſitiōe fundatur doctrīa autoris negās dari in indiuiduo actū humanū indifferentem ſeu mediū inter bonū ꝛ maluȝ moralr. Et quidē Scotus in 2° ſnia. di. 41. ſuſtinere conatur oppoſitum triplr. Pr͞io q̈ nō ōis act⁹ humanus dȝ hr͞e hꝰ bonitatē vel malitiā. 2° q̈ actus ex qb⁹ fit habitus v͞tutis moralis nō eſt malus: vt pȝ: nec bonus moralr q̈ non eſt ex v͞tute morali ḡ. 3° q̈ habēs v͞tutē nō ſemꝑ tenet̄ illa vti: ac ꝑ hoc pōt q̄nqȝ opari nō male nō vtēdo v͞tute. Nec ponit ſolū actū indifferēteȝ: ſȝ ēt habitū indr͞ntē gn͞atū ex hꝰ actib⁹. In quoli. quoqȝ. q. 18. art° p̄mo. directe ēt ↄ̄ hanc ↄditiōalē ſoniat triplicē actū ꝛ habitū. ſ. bonū ꝛ malū p̄uatiue ꝛ malū contrarie: fundatqȝ ſe ſup dictis Boetij ſup p̄dicam͞tis in prima ꝓp̄etate q̄litatis volētis iniuſtitiā nō p̄uationeȝ ſȝ ↄ̄riū iuſtitie ſignare: ꝛ ſup rōne diſtōnis iter p̄uatiue ꝛ contrarie oppoᵐ. Et expſſe dicit q̄ ſi qs actū nō ordinet ad finem debitū talis eſt malus p̄uatiue nō ↄ̄rie: ſȝ ſi ordinet̄ ad fine idebitū tūc eſt malus ↄ̄rie: vultqȝ Dionyſiū cap° 4° de diui. no. Malū ↄtingit ex ſingularib⁹ defectib⁹ intelligi de malo p̄uatiue nō ↄ̄rie. In 2° quoqȝ ſnia. di. 7. q. p̄ma cōtradicit totalr p̄ñti doctrine volēs q̄ bonū ꝛ malū moralr ex parte obi careāt medio: ex parte v͞o circūſtātie hēant mediū. Et ꝓpterea nō dat̄ hūanus actus idifferens ad bonū ꝛ maluȝ moralr ex obo: ſȝ bñ dat̄ talis act⁹ indr͞ns ex parte circūſtātiaꝝ: ꝛ ratio p̄mi aſſignat̄ q̈ opȝ actū hēre obm: obm aūt opȝ eſſe vel ↄueniēs actui ſm rectā rōnē vel diſcōueniēs. Rō v͞o ſcd͞i nō alia aſſignat̄: niſi q̈ ſi quis det elȳn ī paupi nō ꝑꝑ finē de quo nō cogitat nec ſm alias circūſtātias: talis actus nō eſt bonus moraliter: q̈ nō debite circūſtātionatus: nec malus: q̈ non ꝑꝑ indebitū finē: puta vanā gloriam. ḡ indr͞ns ꝛ p̄uatiue tñ malus nō ↄ̄rie. Sed hec nō ſoluȝ v͞o nō conſonāt: ſȝ ſibi ipſis forte aduerſant̄: ſi. n. act⁹ ꝛ hitus indifferēs ꝛ malus p̄uatiue coincidūt apud ipm: vt ex p̄dicta. d. 7. accipi pōt: quū malū p̄uatiue ꝛ ↄ̄rie vt Scot⁹ accipit in actu morali ſint idē: vt ꝓbabit̄: ſequet̄ q̄ act⁹ indr͞ns ꝛ malus ↄ̄rie coīcidēt qȯ implicat. Si aūt q̄tuor qs dixerit gn͞ā actuuȝ ꝛ habituū moraliū ſm bonū: ꝛ bonū ꝛ malū moralr gratias agamus illi q ea adiuenit in n͞ris morib⁹: que nec ipe nec ali⁹ in morib⁹ ꝓprijs aut alienis potuit expiri. Proponāt q̄ſo in ſpēb⁹ ꝛ ſuis indiuiduis act⁹ iſtos deliberatos: ꝛ aduertēt errorē ſuū. Quattuor ḡ agēda hic ſunt. Nā prio obis. 2° fundamētis ſatiſfaciendū eſt. 3° de indifferentia act⁹ ſm obm ſeu ſpēm. Et 4° q̄ nō dat̄ act⁹ indifferēs in particulari oñdenduȝ eſt. Procedemus aūt ordine retrogrado mōſtrātes p̄ q̄ ōis act⁹ hūanus in actu exercito eſt bonus aut malus moralr. Arguit̄ ḡ ſic. p̄. Omnis act⁹ ocioſus eſt malus ↄ̄rie: ſȝ ōis act⁹ deliberat⁹ p̄uatus debito fine eſt ocioſus. ḡ malus ↄ̄rie. Maior ē ieſu xp̄i Matthei. 12. de v͞bo ocioſo. Idē. n. eſt iudiciū de reliqs actibus ocioſis. Minor eſt nota ex terminis: ocioſuȝ. n. ex p̄uatōe finis debiti dr̄ ꝛ eſt. Qȯ aūt ad finem debitū nō ordinat̄: nō ſolū illū nō aſſequit̄: ſȝ ēt ſine ſpe hꝰ aſſequutiōis fit. ¶ p̄. Si p̄uatio debiti finis in actu hūano nō conſtituit actū malū ↄ̄rie pari rōne: imo maiore nulli⁹ alteri⁹ circūſtātie priuatio ↄſtituet actuȝ hūanuȝ malū ↄ̄rie: pȝ ſequela q̈ circūſtantia finis eſt prīma ꝛ magis itima: falſitas v͞o ↄ̄ñtis pȝ ex eo q̄ ēt act⁹ boni ex genere ſuo ſi fiūt q̄n non debēt ꝛ vbi nō debēt ſunt moraliter mali: vt pȝ de actu ↄiugali: ꝛ ex ſupra dictis autoribus de circūſtantijs Ariſto. Tullio ꝛc̄. ¶ p̄. Et eſt rō lr̄e. Rō deliberatiua q̄n agit dȝ agere ꝑꝑ debitū fineȝ: q̈ dȝ agere ex rōne recta: recta aūt rō dictat q̄ vnicuiqȝ detur qȯ ſibi debet̄: ac ꝑ hoc q̄ actio ordinet̄ in fīnē debitū. Si ḡ agit ꝛ nō ꝑꝑ debitū finē. ḡ p̄uat actionē fine debito q̄n opȝ. hoc aūt eſt māifeſte malū ↄ̄rie: ſicut p̄uare hoiem bono ſibi debito: hec de p̄mo cōicando cuȝ Scoto in vocabulis. Qȯ aūt aliqs act⁹ ſit ſm obm indifferēs ꝓbatione nō eget: ſȝ inductiōe. leuare ſiqdē feſtucā de terra: ire ad agrū: ꝛ ſilia deliberate act⁹ hūani ſunt: ꝛ tñ oba relata ad rōnē nec ↄuenientiā nec diſcōueniētiā iportāt: volitio. n. termiata ad hoc volitū: puta ire ad agruȝ nihil hȝ ex tali volito boni vel mali: q̄m tale volitū nec ↄſonat nec diſſonat volitioni ſm rectā rōnē: vt de ſe pȝ. vñ pōt ꝛ bñ ꝛ male indifferēter fieri. hec de 2°. Fundamētū aūt Scoti eſt diſtō iter p̄uationē ꝛ ↄ̄rietatē quā plurics repetit. Et in hoc qdē decep⁹ eſt duplr. p̄mo q̈ aliud eſt loq de iſtis in cōi ꝛ aliud de iſtis in tali mā: lȝ. n. in cōi p̄uatio nō iferat contrariū. In aliq̄ tñ mā ↄuertunt̄ p̄uatio ꝛ ↄ̄riū: vt ipe Scotus fatet̄: hoc autē maxime accidit in mā morali ſm bonū ꝛ malū q̄m ſicut in nālib⁹ p̄uatio forme ſubalis nūq̄ īuenit̄ niſi adiūcta oppoſite forme ſubali: ita in moralibus p̄uatio ſubalis bonitatis moralis nūq̄ iuenitur niſi adiuncta oppoſite bonitati: nūq̄. n. voluntas deliberata actū ſuū debita ſibi bonitate ſm rōnē p̄uat niſi tendēdo in aliqȯ aliud bonū vere vel appenter oppoſitū illi bono. ſi. n. declinat in bonuȝ nō oppoᵐ: quū nō oppoſita poſſint eſſe ſimul nō declinabit in p̄uationē illi⁹. Et oium boruȝ radix eſt: q̈ agēs nō intēdit in p̄uationē boni: niſi q̈ itendit aliud bonū incōpoſſibile illi p̄ori. ac per hoc hñteȝ annexā p̄uationē alteri⁹. 2° q̈ rō mali culpe de quo eſt ſermo: cui⁹ de⁹ nō eſt autor: nō cōſiſtit in malitia ↄ̄rie ſed in malitia p̄uatiue: vt ex ſupradictis pȝ. Et ſi act⁹ hūan⁹ non eēt malus ↄ̄rie ſȝ p̄uatiue tm̄: act⁹ ipſe eēt malus moralr ꝛ petm̄ ꝛc̄. v͞bi gr͞a. ꝓ nouitijs. Cecitas que eſt malū nature in oculo iſinuat tria: puta oculū: diſpōnē ↄ̄riā viſui: ꝛ priuationē viſus debiti. Si in oculo eēt p̄uatio viſus debiti abſqȝ illa diſpōne ↄ̄ria cecitas eēt malū oculi: diſpō nāqȝ illa quū poſitiuū ens ſit nō ↄſtituit rōneȝ mali ſȝ boni: ſȝ p̄uatio viſus debiti ī oculo apto nato q̄n ꝛc̄. ↄſtituit rōnē mali. ſi igit̄ act⁹ hūanus q eſt capax boni ꝛ mali moralr decliat a bono morali: dato q̄ nō ꝑueniat ad bonū ↄ̄riū qȯ vocat̄ ſm ph͞iam moralē malū ↄ̄rie: ex hoc ipſo q̄ eſt p̄uat⁹ bonitate ſibi debita q̄n ꝛc̄. mali moralis vere ꝛ ꝓpe rōneȝ hȝ: qȯ eſt eē malū p̄uatiue: hȝ. n. ſic in actu humano

ꝛ nullus indifferēs. ¶ Sȝ ↄ̄ ē qȯ Aug. dicit in lib. de ſer. do. in mō. Q̈ ſūt q̄dā facta media q̄ p͞nt bono vel malo aio fieri: de quibus eſt temerariū iudicare: ſunt ḡ aliq act⁹ ſm ſpēm ſuā indifferētes. ¶ Rñdeo dicēdū q̄ ſic dcm̄ eſt: act⁹ ōis hȝ ſpēm ab obo: ꝛ actus hūanus qui dicit̄ moralis: hȝ ſpēm ab obo relata ad principiū actuū hūanum: qȯ eſt ratio. vnde ſi obȝ actus includat aliquid qȯ conueniat ordini rationis erit actus bonus ſm ſuam ſpeciē: ſicut dare elemoſynam indigēti. Si autem includat aliquid quod repugnet ordini ratiōis

malo ꝛ hec tria. ſ. ꝑuatio bonitatis debite malũ ꝯtrarie ꝛ act⁹ hũan⁹ ſicut cecitas diſpõ ꝯtra viſui ꝛ oculus. Ex diſtõ- ne igiẽ ꝑuatõis ꝛ ꝯrij oppo^m poti⁹ ſeqẽ ei⁹ qḋ itẽdit Scot⁹: hec de 3°. Quo ad 4.^m opꝫ ſtabilire in hac ſicut ꝛ in ceteris diſputatõib⁹ qḋ mali noie in moralib⁹ intelligiẽ: ꝛ certũ eſt ꝙ quiꝫ ma lũ moralr coti neaẽ ſub malo abſolute ꝙ ſicut maluꝫ eſt ꝑua tio boni debiti ſubõ q̃ñ ſicut ꝛc̃. ita maluꝫ mo- raliter eſt ꝑua- tio bõitatis de bite ſm rõneꝫ q̃ñ ſicut ꝛc̃. i actu hũano: et ſiue act⁹ humanus hẽat ſm ſuam ſpẽm ꝯrietatẽ bono ſiue non: rõ pcti culpe ꝛ mali moralr i ſila ꝑuatõe ꝯſi ſtit fõmaliter. Ignorãtia igiẽ ꝓpe vocis ẽ di cere ꝙ act⁹ hu- man⁹ nõ ꝑꝑ fi- nem debitũ fa ctus eſt indiffe rens: ex eo enĩ ꝙ ꝑuat⁹ eſt fi- ne debito quã- do opꝫ ꝛc̃. ma- li moralis rõ- nẽ hꝫ: nec opuſ eſt ꝯrietate ad hoc ꝙ mali rõ nẽ hẽat: q̃uis opus ſit ea ad hoc ꝙ ſpeciem hẽat poſitiuaꝫ i moralib⁹ ma lis: vt patet ex ſupradictꝭ. Ex his pꝫ rñſio ad primũ eoꝝ que inducũẽ ex. 4 i. d. 2^a. Ex quo. n. oĩs actus deliberatus dꝫ hẽre finẽ: qꝛ omne agens agit ꝑꝑ finem: ꝛ ſm Anſel. allegatũ a Scoto: in oi volitiõe eſt iuenire qḋ ꝛ cur: opꝫ ꝙ oĩs hũanus act⁹ debeat hẽre bonitatẽ vel ma- litiã in ſuo exercitio: ſi. n. ad debitũ finẽ ordinaẽ cum ſuis circũſtãtijs eſt bonus: ſi nõ: ipſo facto eſt malus: qꝛ priua tus debita ſibi tũc ꝛc̃. bonitate. ¶ Ad 2^m võ dĩ ꝙ act⁹ iu- ſti ex q̃b⁹ fit iuſtitia ſunt boni moralr q̃uis nõ ſint totali- ter ꝑfecti: qꝛ nõ fiũt ꝓpter facilr delectabilr ꝛ breuiter: vt fiũt ab habituatis. vñ ſophiſma ꝯñtis eſt: act⁹ nõ fiũt ex ꝟtute iuſtitie habituali. ḡ nõ ſunt iuſti. ¶ Ad 3^m aũt dĩ: ꝙ lꝫ hñs ꝟtuteꝫ nõ teneat ad ſemper vti illa: teneẽ tñ q̃ñcũqꜯ opaẽ vti forma ꝟtutũ. i. recta rõne: ac ꝑ hoc nũqꜯ põt in- differẽter opari. ¶ Ad p^m aũt inductoꝝ ex quoli. iam pꝫ rñſio: lꝫ. n. ſm Boe. ꝛ veritatem aliud ſit ꝑuatio iuſtitie ꝛ aliud iniuſtitie habitus: rõ tñ mali ꝯſiſtit in ipſa ꝑuatiõe iu ſtitie q̃ñ ſicut ꝛc̃. vñ ꝛ iniuſtitia ipa actualis ꝛ habitualia ꝯtraria iuſtitie nõ hꝫ rõnem mali niſi rõne ꝑuatiõis: ipſa igiẽ ꝑuatio eſt ꝑmo malũ: ꝛ cuicũqꜯ ꝯuenit malũ ꝑ ipſaꝫ ꝯuenit ꝛ nõ rõne ꝯrietatis. Mirũ eſt aũt de iſto homie exponẽte ꝙ illa Dionyſij auctoritas 4° cap° de diui. noi. Malũ ex ſingularib⁹ defectibus: itelligiẽ de malo ꝑuati- ue: ꝛ ex alia ꝑ- te dicẽte ꝙ ma lũ ꝑuatiue eſt indifferẽs: ſeq- tur. n. ex his ꝙ Dionyſius tra ctãs ibi de ma lo tractat de in differente: ꝛ ꝙ bonũ cõſurgit ex cã itegra: in differẽs aũt ex ſingularib⁹ de- fectib⁹: iſtos ãt habitus idifferẽ- tes quos Sco- tus finxit expe rientia teſtaẽ vid. ẽ chimeri cos eẽ: eo ꝙ ne mo appet ha- bituari ad idif- ferẽtia. Ad eo deniꝫ q̃ ex 7° diſt. 2ª inducta fũt rñdẽdo di- citẽ ꝙ rõ primi nihil penit⁹ va let a neceſſita- te obiti ad ime- diationem bo ni et mali mo- ralis in eodeꝫ ꝓcedẽs: ſtat. n. ꝙ obm eſt ne- ceſſarium: ꝛ tñ neutrum vt pꝫ ex dictis. Et ſi neceſſitas infert imediationeꝫ bõi ꝛ mali: cuꝫ in oi volitione nõ ſolũ qḋ ſed cur exigaẽ: cõcedat quoqꜯ ꝙ reſpcũ finis oĩs act⁹ aut ma lus aut bonus. Exemplũ võ ꝓ rõne ſcdi implicat: qꝛ ſi qs det elyſnã paupi: ꝛ nõ ꝑꝑ malũ finẽ: ꝛ nihil cogitet de fine actualr: nõ ꝑꝑ hoc agit nõ ꝑꝑ finẽ: qꝛ aut agit ꝑꝑ finẽ vir tualiter aut agit ꝑꝑ finẽ qḋ eſt obm ipm: iaꝫ. n. dcm̃ eſt ꝙ obm volũtatis eſt finis: dat. n. elyſnã paupi: vt det elyſnaꝫ paupi: hoc aũt ꝯſtat eẽ bonũ. Implicat ḡ dicere actuꝫ hu- manũ abſqꜯ fine: ꝙ ſi alie circũſtãtie ad actũ bonũ neceſſa- rie obmittanẽ ꝯſtat actũ eẽ malũ: ꝛ nõ indifferẽtẽ. ſi eniꝫ malũ ꝯſiſteret i poſitiue oppoſitꝭ circũſtãtijs: malũ a deo eẽt: ſicut cetera poſitiua: ſꝫ ꝺ his hacten⁹. ¶ Arti. VIII.

IN rñſione ad p^m 8^i articuli dubiũ 2^m occurrit. Primũ eſt qꝛ equocari videẽ de medio. nã rõ lr̃e loqtur de medio ꝑ participationẽ: act⁹ aũt idifferẽs ẽ mediũ ꝑ abnegatõeꝫ tñ. 2^m eſt: qꝛ falſuꝫ eſt ꝙ malũ morale nõ tollat totũ bonũ morale ſibi oppoſitũ. Actus nãqꜯ intẽperãtie vndiqꜯ ma- lus tollis

erit malus actus ſm ſpẽm: ſicut furari: quod eſt tollere aliena: contingit aũt ꝙ obm actus nõ includit aliquid pertinens ad ordinẽ rõnis: ſicut leuare feſtucam de terra: ire ad cãpuꝫ: ꝛ hmõi. ꝛ tales actus ſm ſpẽꝫ ſuam ſunt indifferẽtes. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ duplex eſt priuatio: q̃dã que ꝯſiſtit in priuato eſſe: ꝛ hec nihil relinquit ſed totũ aufert: vt cecitas totaliter aufert viſuꝫ: ꝛ tenebra lucẽ: ꝛ mors vitã: ꝛ iter hãc priuationẽ ꝛ habitũ oppoſitũ nõ põt eſſe aliqḋ mediuꝫ circa ꝓpriũ ſuſceptibile. Eſt autẽ alia priuatio q̃ ꝯſiſtit in priuari ſicut egritudo eſt priuatio ſanitatis nõ ꝙ tota ſanitas ſit ſublata: ſꝫ ꝙ eſt q̃ſi q̃dam via ad totaleꝫ ablationẽ ſanitatis que fit per mortem. ꝛ ideo talis priuatio cũ aliqḋ relinquat nõ ſemp eſt imediata cũ oppoſito habitu: ꝛ hoc mõ malũ ẽ priuatio boni: vt Simplicius dicit in cõmẽto ſup lib. p̄dicamẽtoꝝ: qꝛ nõ totũ bonũ aufert: ſꝫ aliquid relinquit. vñ põt eſſe aliqḋ mediũ inter bonũ ꝛ malũ. ¶ Ad ſcõm dõꝫ ꝙ oẽ obm vel finis hꝫ aliquã bonitatẽ vel malitiã ſaltẽ nãlem: nõ tñ ſemꝑ importat bonitatẽ vel malitiã moralem: que ꝯſideraẽ ꝑ operationem ad rõneꝫ vt dcm̃ eſt: ꝛ de hac nõ agiẽ. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ nõ quicqḋ hꝫ act⁹ ꝑtinet ad ſpẽm eius. vñ ꝛ ſi in rõne ſue ſpeciei nõ ꝯtineaẽ quicquid ꝑtinet ad plenitudinẽ bonitatis ipſius: nõ ꝑꝑ hoc eſt ex ſpẽ ſua malus: nec ẽt bonus: ſicut hõ ſm ſuam ſpẽꝫ neqꜯ virtuoſus neqꜯ vitioſus eſt.

¶ Utꝝ aliqs act⁹ ſit indifferẽs ſm indiuiduũ. Arti. IX.

AD nonuꝫ ſic ꝓcediẽ. Uideẽ ꝙ aliqs actus ſm iđiuiduũ ſit indifferẽs. nulla. n. ſpẽs ẽ q̃ ſub ſe nõ ꝯtineat vel cõtinere poſſit aliqḋ indiuiduũ: ſed aliquis actus ẽ indifferẽs ſm ſuã ſpẽꝫ: vt dcm̃ eſt: ḡ videẽ ꝙ aliquis actus iđiuidualis põt eẽ idifferẽs. ¶ Preterea. Ex idiuidualibus actibus cãnẽ habitus cõformes ipſis vt dĩ in. iij. ethi. ſꝫ aliquis habitus ẽ indifferens. dicit. n. phs in. iiij. ethi. de q̃buſdã: ſicut de placidis ꝛ prodigis: ꝙ nõ ſunt mali: ꝛ tñ

lus tollit totum bonum temperantie ab illo actu quãtũ
non tollit bonum actionis humane: vtpote ſubiectum: ſi-
cut nec vlla priuatio tollit ſubiectum.

¶ Ad pᵐ hoꝝ dr̃ ꝙ qꝛ rō lr̃e inducitur ad ſatiſfaciēdū mo-
tiuo argumẽti. ſ. priuatio ⁊ habitus ſunt oppoſita immediate nō
eſt deſcēdēdū
ad tale vel ta-
le mediū: ſꝫ ſtā
dū eſt i forma
li. ſ. habere vel
nō habere me
diū: ⁊ hoc ſolū
intēdit lr̃a. ſ. ꝙ
quedā priuatiue
oppoſita hñt me-
diū: qꝛ priuatio
cōſiſtit i priuari:
ac ꝑ hoc nō tol
lit totum oppo
ſitum.

¶ Ad 2ᵐ dr̃ ꝙ
maluꝫ morale
2ʳ intelligi pōt
ñ tollere totuꝫ
oppoᵐ ꝓ ꝑmiſſi
ue. i. nō ē nece
ꝙ tollat totuꝫ
bonum oppoᵐ:
⁊ hoc eſt mani
feſte veꝝ: dare
nãqꝫ elyma̅ idi
gēti ꝑꝑ inaneꝫ
gloriaꝫ eſt ma
lū morale: nō
tñ tollit totam
bonitateꝫ mo-
ralē ab actu il-
lo: qꝛ actus eſt
bonus moralr̃
ſm ſubaꝫ: ma-
lus aūt ſm cir-
cūſtātiaꝫ finis:
et hunc ſenſuꝫ
nō eſſe alienū
ab autore illa

ɔſtat ꝙ nō ſunt boni: cuꝫ rece-
dāt a ꝟtute: ⁊ ſic ſūt indifferē-
tes ſm habitū: ḡ aliqui act⁹ in-
diuiduales ſunt indifferentes.
¶ Preterea. Bonuꝫ morale
ꝑtinet ad ꝟtutē: malū āt mora
le ꝑtinet ad vitiū: ſꝫ ɔtingit qñ
qꝫ ꝙ hō actū q ex ſpē ſua eſt in
differēs nō ordinat ad aliquē
finē vitij vel virtutis: ḡ ɔtingit
ad aliquē actuꝫ indiuidualē eē
indifferentem. ¶ Sed contra
eſt qḋ Grego. dicit in quadaꝫ
homel̃. Ociosuꝫ verbum eſt
quod vtilitate rectitudis: aut
rōne iuſte neceſſitatis: aut pie
vtilitatis caret. ſed verbū ocio
ſum eſt malum: qꝛ de eo red-
dent hoies rōnē in die iudicij:
vt dicit̃ Mat. xij. Si aūt nō ca
ret rōne iuſte nec̃itatis aut pie
vtilitatis ē bonū aut malū: pa-
ri ḡ rōne ⁊ qlibꝫ alius act⁹ vel
eſt bon⁹ vel malus: nullus ḡ
indiuidualis act⁹ ē indifferēs.
¶ Rñdeo dōm ꝙ ɔtingit qñ-
qꝫ aliquē actū eē indifferētem
ſm ſpēm: qui tñ eſt bonus vel
malus in indiuiduo cōſiderat⁹:
⁊ hiō: qꝛ act⁹ moralis ſicͤ dcm̃

vba lr̃e innuunt. ſ. talis priuatio nō ſemꝑ eſt imediata cum
oppoſito habitu: q̃ſi inſinuet̃ ꝙ ſicut in cōi ſufficit priuatio
ni in priuari ꝙ nō opꝫ eſſe imediataꝫ oppoſito habitui: ita
in ſpāli ſufficit malo ꝙ non opꝫ ipm̃ priuare toto bono op
poſito. 2° pōt itelligi poſitiue ſeu ꝑ ſe. Et ſic verificat̃ ꝓ
q̃tto ois actus q̃tūcūqꝫ malus opꝫ ꝙ hēat hāc bonitateꝫ
moralē ꝙ. ſ. ordinet̃ ad beatitudinē: ⁊ ſit bonus bonitate
finis cōiſſimi formalr̃: vt pꝫ ex ſupradictis. Et ſic maluꝫ
morale nō pōt tollere totā bonitateꝫ moralē: ſicͭ nec egri
tudo totā ſanitatē in corpore ꝑſeuerāte in vita: ⁊ hec itel-
lige de malo ⁊ bono morali nō ſm hāc vel illā rōnē puta
ſm ſpēm vel obm. Sic nãqꝫ aliqs act⁹ nullā hꝫ bonitatē
vt in lr̃a dr̃. ſꝫ ſimplr̃ ſꝫ ꝙ iueniunt̃ in reꝝ nã i actu exer-
cito: ſic. n. oꝫ btitudinē actū oēꝫ reſpicere. ¶ Arti. IX.

Circa calcē noni articuli eſt dubiū motum a
Durādo in 2° ſnīaꝝ. d. 40. qꝛ nō videt̃ veruꝫ
ꝙ act⁹ ex imaginatione ꝓcedētes: vt fricatio
barbe: motio baculi ⁊c̃. ſint ex̃ gen⁹ moris: qꝛ
act⁹ hois q ſubeſt libero arbitrio quo ad hoc
eſt: qḋ eſt impediri vel nō ipediri: nō eſt extra genus mo-
ris: ſed act⁹ iſti ſunt hōi vt pꝫ. ergo. Maior pꝫ ex eo ꝙ aliſ
in ſenſualitate non eſſet malū moraliter: ꝓpterea qꝛ libe
rum arbitrium potuit impedire ⁊ nō impedire.

¶ Ad hoc dr̃ ꝙ ſctūs Tho. itēdit de actib⁹ illis q nō pñt a
libero arbi. ipediri: vtpote ꝓueniētes ex q̃litatib⁹ nãlib⁹:
vel ex appꝛhen
ſiōe alic⁹ occur
rētis terribilis
vel delectabi-
lis: ſꝫ hoc vbis
lr̃e ɔ̃dicit expſ
ſe ſpecificātis
tales act⁹ q ve
re ſunt ex ima-
ginatione cāli
ter: ⁊ ſunt mo
tus locales ex
teriores mem
broꝝ noſtroꝝ
ſuboriaꝫ totalr̃
imꝑio rōnis vt
mot⁹ man⁹ ad
barbam ⁊ mo-
tus bacli a ma
nu ⁊c̃. quos cō
ſtat potuiſſe i-
pediri a libero
arbi°. Aliter ḡ
dōm eſt: qꝛ q̄
vnūqḋqꝫ ē ta-
le nō ſm ꝙ eſt
in po°: ſed ſm
ꝙ eſt actu: nec
aliqd reponit̃
in gñe ꝑ id qḋ
pōt eſſe: ſꝫ ꝑ id
qḋ eſt: nō. n. ſu-
ꝑficies ſpectat
ad genus colo-
ris: qꝛ pōt eſſe
alba aut nigra:
iō actus ois q
actualiter a ſo-
la eſt imagina
tione q̃uis poſ

eſt: nō ſolū hꝫ bonitatē ex obo
a quo hꝫ ſpēꝫ: ſꝫ ēt ex circūſtā-
tijs q̃ ſunt q̃ſi q̃dā accidentia:
ſicut aliquid cōuenit indiuiduo
hominis ſm accidentia indiui
dualia qḋ nō ɔuenit hoi ſm rō
nem ſpēi: ⁊ opꝫ ꝙ quilibet in-
diuidualis actus habeat aliq̃ꝫ
circunſtantiam per quā traha
tur ad bonū vel malum ad mi
nus ex parte intentionis finis.
cū. n. rōnis ſit ordinare: actus
a rōne deliberatiua procedens
ſi nō ſit ad debituꝫ finem ordi-
natus: ex hoc ipo repugnat rō
ni hꝫ rōnem mali. Si vero or-
dinet̃ ad debitū finē ɔuenit cū
ordine rōnis: vnde hꝫ rōnem
boni. neceſſe eſt autem ꝙ vel
ordinet̃: vel non ordinetur ad
debitum finem. vnde neceſſe
eſt omnē actum hominis a de
liberatiua ratione procedentē
in indiuiduo cōſideratum bo-
num eſſe vel malum. Si autē
nō procedit a ratione delibera
tiua: ſed ex quadam imagina-
tiōe: ſicut cū aliquis fricat bar-
bam: vel mouet manuꝫ aut la
pideꝫ: talis actus nō eſt ꝓprie

ſit ſubeſſe imꝑio rōnis: nō eſt in genere moris. Et ſi ɔtra
hoc obijcit̃: qꝛ actus ſenſualitatis ſunt i genere moris ex
hoc ſolo ꝙ potuerūt ipediri: negat̃ hoc: qm̃ actus ſenſua-
les q dicūr voluntarij: qꝛ nō ipediti a volūtate potēte preue-
nire ſingulos nō ſolū po° ſed actu ſubſunt volūtati nō po
ſitiue ſed priuatiue: ſtricte. i. nō ꝑ actū elicitū aut iperatū a
voluntate ſed ꝑ ſtrictā priuationē act⁹ eliciti ⁊ imꝑati: fuit
. n. abſqꝫ preuentiōe voluntatis potētis ⁊ debētis preuenire.
Notāter aūt dixi priuatiue ſtricte ⁊ non negatiue qꝛ vt ex
. q. 6. arti° 3° ſupi⁹ pꝫ ad rōnē volūtarij indirecte non ſuffi
ciūt poteſtas ⁊ negatio: ſꝫ adeſſe opꝫ obligationē ſeu debi
tū. vñ nō reducunt̃ in volūtatē vt cāmi priuatiue actus quī
cūqꝫ ab imaginatiōe ⁊ q̃buſcūqꝫ alijs iferiorib⁹ virib⁹: ex
hoc ꝙ volūtas pōt eos ipedire ⁊ nō ipedit: ⁊ ɔñter nō ſūt
ex hoc in gñe volūtarij: ⁊ ɔñter nec moris: ſꝫ ex hoc volū
tas pōt ⁊ dꝫ ipedire ⁊ non impedit: tunc. n. eſt vera priuatio
in ſubo apto nato ſub rōne debiti ⁊ nō ſolū poſſibilis. vñ
tunc ⁊ in tantū actus ſenſuales ſunt volūtarij qñ ⁊ inquã
tuꝫ potuit ⁊ debuit voluntas ipedire. Conſtat aūt ex hoc
ꝙ impedire eſt poſitiuū quodaꝫ ꝙ nō obligat̃ ſemꝑ ⁊ ad

ſemper voluntas ad impediendū: ac per hoc quādo imaginatio actus cauſat illo tēpore quo voluntas non debet ꝗ̄uis poſſit tunc: actus illi ſunt extra genus voluntarij et moris: actus aūt hi ꝓcipue eſſe pñt qui indifferentes ſunt ſm ſuā ſpēm vt mouere baculū ⁊c̄. ¶ Arti. X. ⁊ XI.

Circa 5m et 9m articulū vna cuꝫ remiſſione ad 4m in 5° arti° h⁹ q. 18e. aduerte et diligēter ɔſidera ꝙ ſicut i nālib⁹ ꝗdā accidētia ſunt ſm ſe forme vt albedo et dulcedo: ꝗdaꝫ aūt ſunt ſolūmō conditiões ꝓſuppoſitaꝝ formaꝝ: vt magi⁹ min⁹ maius: fortiter velociter: ⁊ alia hm̄ ita i moralib⁹ circūſtātie duplices: ꝗdā ſm ſe bonitates vel malitie: vt ſunt oēs actus virtutuꝫ ⁊ vitioꝝ: ꝗdaꝫ ɔditiões tātuꝫ ſuppoſitaꝝ virtutuꝫ vel malitiarum: vt maius ⁊ min⁹: magis ⁊ minus et his ſimilia: differentia inter iſtas circūſtantias manifeſta eſt: quia iſte due nunquam faciunt actum bonuꝫ vel malum: quamuis augeant vł minuant bonitatem vel malitiam. Prime autem faciunt actum bonuꝫ vel malum: et rō eſt in promptu: quia pme apponūt ex ſe bonitatem vel malitiā. Secunde non: differētia rurſus i-

loquēdo moralis vel hūanus cū hoc hēat actus a rōne: ⁊ ſic erit indifferēs ꝗ̄ſi extra genus moraliū actuū exñs. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ aliquē actū eſſe indifferentez ſm ſuā ſpēm pōt eſſe multiplr̄. Uno mō ſic: ꝙ ex ſua ſpē debeat̄ ei ꝙ ſit indifferēs: ⁊ ſic ꝓcedit rō: ſ; tñ iſto mō nullus actus ex ſua ſpē eſt indifferēs. nō.n. eſt aliqđ obꝫ humani actus qđ nō poſſit ordinari vel ad maluꝫ vel ad bonū per finem vel circūſtātiā. Alio mō pōt dici indifferēs ex ſua ſpecie: q: non hꝫ ex ſua ſpē ꝙ ſit bonus vel malus. vñ per aliqđ aliud pōt fieri bonus vł malus: ſicut hō nō habꝫ ex ſua ſpecie ꝙ ſit albus vł niger. nec tñ hꝫ ex ſua ſpecie ꝙ non ſit albus aut niger. pōt eniꝫ albedo vel nigredo ſuperuenire homini aliunde ꝗ̄ꝫ a principijs ſpeciei. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ phs dicit illū eſſe maluꝫ ꝓprie qui eſt alijs hominibus nociuus: ⁊ ſm hoc dicit ꝓdigū nō maluꝫ: q: nulli alteri nocet niſi ſibijpſi: ⁊ ſimiliter de omnibus alijs qui nō ſunt ꝓximis nociui. Nos aūt hoc dicimus malū cōmuniter omne qđ eſt rationi recte repugnās: ⁊ ſm hoc omnis indiuidualis actus eſt bonus vel malus: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ omnis finis a rōne deliberatiua intentus pertinet ad bonū alicuius virtutis: vel ad malū alicuius vitij. nā hoc ipſum qđ aliquis agit ordinate ad ſuſtentationē vel quietē ſui corporis: ad bonuꝫ virtutis ordinat̄ in eo qđ corpus ſuū ordinat ad bonuꝫ virtutis. ⁊ idem pꝫ in alijs.

¶ Utrum aliqua circunſtantia cōſtituat actuꝫ moralē in ſpecie boni vel mali. Arti. X.

AD decimū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ circūſtātia nō poſſit ɔſtituere aliquam ſpecieꝫ boni vel mali actus. ſpēs.n. actus eſt ex obiecto: ſed circunſtantie differunt ab obiecto: ergo circunſtantie nō dant ſpēm actus. ¶ Preterea. Circunſtātie cōparant̄ ad actū moralez ſicut accidentia eius: vt dcm̄ eſt: ſ; accidēs nō ɔſtituit ſpēm: ergo circūſtātia nō ɔſtituit aliquā ſpēꝫ boni vel mali. ¶ Preterea. Unius rei nō ſunt plures ſpēs: vnius aūt actus ſunt plures circūſtātie. ḡ circūſtātia nō ɔſtituit actū moralez in aliq̄ ſpē boni vel mali. ¶ Sꝫ ɔtra locus eſt circūſtātia quedā: ſ; locus ɔſtituit actū moralē in q̄dā ſpē mali. furari.n. aliquid de loco ſacro eſt ſacrilegiū ergo circūſtantia cōſtituit actum moralem in aliqua ſpecie boni vel mali. ¶ Rñdeo dōꝫ ꝙ ſicut ſpecies rerū naturalium ɔſtituunt̄ ex naturalibus formis: ita ſpecies moralium actuū ɔſtituunt̄ ex formis. ꝓut ſunt a rōne cōcepte: ſicut ex ſupradictis pꝫ. q: ꝟo natura determinata eſt ad vnum: nec pōt eſſe proceſſus nature in infinitū: neceſſe eſt peruenire ad aliquaꝫ vltimam formaꝫ: ex qua ſumatur differentia ſpecifica: poſtquam alia differentia ſpecifica eſſe non poſſit. ⁊ inde eſt ꝙ in rebus naturalibus quod eſt accñs alicui rei: nō pōt accipi vt differētia conſtituēs ſpēm: ſed proceſſus rōnis nō eſt determinatus ad aliquod vnum: ſ; quolibet dato pōt vlterius procedere: ⁊ ideo quod in actu vno accipitur vt circunſtātia ſuperaddita obiecto: qđ determinat ſpēꝫ actus: pōt iterum accipi a ratione ordināte vt principalis cōditio obiecti determinantis ſpēm actus: ſicut tollere alienum hꝫ ſpecieꝫ ex rōne alieni: ex hoc enim cōſtituit̄ in ſpecie furti: ⁊ ſi ɔſideretur ſuper hoc ratio loci vel temporis: ſe habebit in rōne circunſtātie: ſed q: ratio etiaꝫ de loco vel tpe ⁊ de alijs hmōi ordinare pōt: ɔtingit cōditionē loci circa obm accipi vt ɔtrariaꝫ ordini rōnis: puta ꝙ ratio ordinat iniuriam nō eſſe faciendā in loco ſacro. vñ tollere aliquid alienū de loco ſacro addit ſpecialē repugnantiam ad ordinē rōnis: ⁊ iō locus qui prius ɔſiderabat̄ vt circūſtātia nūc ɔſiderat̄ vt principalis ɔditio obiecti rationi repugnās: ⁊ per hūc modū qñcunqꝫ aliqua circūſtātia reſpicit ſpecialem ordinē rōnis vel pro vel ɔtra: oꝫ ꝙ circunſtātia det ſpēm actui morali vel bono vel

malo

malo. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ circūſtātia ſm
ꝙ dat ſpēm actui ꝯſideraṫ vt quedam ꝯditio
obiecti: ſicut dcm̄ eſt. ⁊ quaſi quedam ſpecifi
ca differētia eius. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ circun
ſtātia manēs in rōne circūſtātie cū habeat rō
nem accn̄tis nō dat ſpēm: ſꝫ inquātū mutaṫ in
principalē cōditionē obiecti: ſm hoc dat ſpēꝫ.
¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ nō ois circūſtātia ꝯſtituit
actū moralē in aliq̄ ſpecie boni vel mali: cū nō
quelibet circūſtātia importet aliquā ꝯſonātiā
vel diſſonantiā ad rōnē: vn̄ nē oꝫ lꝫ ſint multe
circunſtantie vnius actus ꝙ vnus actus ſit in
pluribus ſpēbus: lꝫ etiam nō ſit incōueniēs ꝙ
vnus actus moralis ſit in pluribus ſpeciebus
moris etiam diſperatis: vt dcm̄ eſt.

¶ Utrū ois circūſtātia augēs bonitatē vel mali
tiā ꝯſtituat actū moraleꝫ in ſpē boni vel mali.

¶ Articulus. XI.

A D vndecimū ſic ꝓcediṫ. Uidetur ꝙ
ois circūſtātia ptinēs ad bonitatē vł
malitiā det ſpēm actui: bonū.n. ⁊ ma
lū ſūt differētie ſpecifice moraliū actuū. qd ḡ
facit differētiā in bonitate vel malitia moralis
actus facit differre ſm differētiā ſpecificā: qd
eſt differre ſm ſpēꝫ: ſꝫ id qd addit in bonitate
vel malitia actus facit differre ſm bonitatē ⁊
malitiā: ḡ facit differre ſm ſpēm: ḡ ois circun
ſtātia addēs i bonitate vel malitia actꝰ ꝯſtituit
ſpēm. ¶ Preterea. Aut circūſtātia adueniēs
hꝫ in ſe aliquā rōneꝫ bonitatis vel malitie: aut
nō. Si nō: nō pōt addere in bonitate vel mali
tia actꝰ: q: qd nō eſt bonū nō pōt facere maius
bonū: ⁊ qd nō eſt malū nō pōt facere maiꝰ ma
lū. Si āt hꝫ in ſe rōnē bonitatis vel malitie: ex
h ipō hꝫ qꝫdā ſpēm boni vel mali: ḡ ois circū
ſtātia augēs bonitatē vł malitiā ꝯſtituit nouā
ſpēꝫ boni vel mali. ¶ Preterea. Scdꝫ Dio.
iiij. ca. de di. no. Malū cātur ex ſingularibꝰ de
fectibꝰ: q̄libet āt circūſtātia aggrauās malitiā
hꝫ ſpālē defectū: ḡ q̄libet circūſtātia hꝫ nouaꝫ
ſpēm pctī: ⁊ eadē rōne q̄libet augēs bonitatē
vr̄ addere nouā ſpēꝫ boni: ſicē q̄libet vnitas ad
dita nūero facit nouā ſpēꝫ nūeri: bonū.n. ꝯſi
ſtit in nūero pōdere ⁊ mēſura. ¶ Sꝫ ꝯtra. ma
gis ⁊ minꝰ nō diuerſificāt ſpēꝫ: ſꝫ magis ⁊ mi
nus eſt circūſtātia addēs in bonitate vel mali
tia: ḡ nō ois circūſtātia addens in bonitate vel
malitia ꝯſtituit actū moralē in ſpē boni vł ma
li. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: circūſtātia
dat ſpēm boni vel mali actui morali: inquātū
reſpicit ſpecialē ordinē rōnis: ꝯtingit aūt q̄nq̄ꝫ
ꝙ circūſtātia nō reſpicit ordi
neꝫ rōnis in bono vel malo ni
ſi preſuppoſita alia circunſtā
tia a qua actus moralis hꝫ ſpe
ciem boni vel mali: ſicut tolle
re aliquid in magna quātitate
vel parua non reſpicit ordineꝫ
rationis in bono vel malo: ni
ſi preſuppoſita aliqua alia cō
ditione per quam actus hēat
malitiā vel bonitatē: puta hoc
qd eſt eē alienum: qd repu
gnat rationi: vnde tollere alie
num in magna vel parua quā
titate nō diuerſificat ſpēꝫ pctī:
tn̄ pōt aggrauare vel diminue
re peccatū. ⁊ ſimilr̄ eſt in alijs
malis vel bonis: vn̄ nō omnis
circunſtātia addēs in bonitate
vel malitia variat ſpēm mora
lis actus. ¶ Ad primū ḡ dōm
ꝙ in his que intenduntur ⁊ re
mittunṫ differētia intenſionis
⁊ remiſſionis non diuerſificat
ſpeciem: ſicut quod differt in
albedine ſm magis ⁊ minus
nō differt ſcōm ſpeciem colo
ris: ⁊ ſimiliter quod facit di
uerſitatem in bono vel malo
ſcōm intenſionem ⁊ remiſſio
nem non facit differentiā mo
ralis actus ſecundum ſpecieꝫ.
¶ Ad ſecūdum dicendum ꝙ
circunſtantia aggrauans pec
catum vel augens bonitatem
actus quandoqꝫ nō habet bo
nitatem vel malitiam ſcdꝫ ſe:
ſed per ordinem ad aliam con
ditionem actus: vt dictuꝫ eſt:
⁊ ideo nō dat nouam ſpecieꝫ:
ſed auget bonitatem vel mali
tiaꝫ que eſt ex alia conditione
actus. ¶ Ad tertiuꝫ dicendū:
ꝙ non quelibet circūſtantia in
ducit ſingularem defectū ſe
cundum ſeipſam: ſed ſolum

ter eas eſt ꝙ p̄me ſm ſe ſunt ſpecies quedam moralium
hn̄tes ꝓpria obīa ꝯueniētia vel diſcōueniētia rōni: vt pꝫ
de furto facto in loco ſacro: actui nāqꝫ furti adiūgiṫ iniu
ria loci ſacri q̄ hꝫ ꝓpriā ſpēm ex loco ſacro obō rōni vt iniu
riā patiēte: eſt nāqꝫ obꝫ hoc ſm ſe rōni diſſonās. ⁊ qͤ aūt
nō ſunt ſm ſe
ſpēs moraliꝫ
nec hn̄t ꝓpria
obīa: ⁊ ex h ieg
tur ꝙ pꝰ dant
ſpēꝫ actui quē
circunſtant q̄ſi
actus eſt circa
illud circūſtan
tie obm: ita ꝙ
ſunt quaſi duo
actꝰ: vnꝰ circa
obm actꝰ: ⁊ al
ter circa obm
circūſtātie: vt
i furto ex loco
ſacro appet .ſ.
acceptio alienī
et iniuria loco
ſacro irrogata:
⁊ propterea in
littera diciṫ ꝙ
circūſtātie mu
tantes ſeu dan
tes ſpēm tran
ſeunt in condi
tiōes principa
les ſeu differē
tias obiecti: q̄ꝫ
enim ſtabilitū
eſt ex obiecto
haberi ſpecieꝫ
bōitatis ⁊ ma
litie moralis a
ctus. Et ex ea
dē radice dcm̄
fuit in lr̄a quin
ti articuli in re
ſpōſiōe ad 4ᵐ
ꝙ quandocū
qꝫ circunſtan
tia tranſmutat
actum de boni
tate in malitiā
dat actui ſpe
cieꝫ quia repu
gnat ratiōi. Ex
hoc namqꝫ ꝙ
ſm ſe rationi
repugnat habꝫ
vtrūqꝫ ſcilꝫ et
q malitiā ſm
ſe importet et
ꝙ ſit vel hēat
proprium ob
iectum rationi
repugnans: ac
per hoc in pro
pa ſpecie repo
nat actū queꝫ

conſtituit malum. Conſtitutio eniȝ actus in eſſe mali ex obiecto eſt. Conſtat aūt tranſmutationē actus de bonitate in malitiā conſtitutioneȝ eſſe in eſſe mali. Aduerte 2° q̄ in lr̃a ex his locis habes duas regulas generales de circūſtantijs dantibus ſpēs moralibus actibus. Prima eſt nunc dicta q̄ quādocūq; circūſtantia facit actuȝ de bono aut nō bono in maluȝ dat ſpeciem. Secūda eſt hic i articulo. 10. q̄ quādocūq; circūſtantia reſpicit. ſpetialē. i. ſm ſe p̄prium ordineȝ rōnis dat ſpēs: vtraq; ē expoſita: ⁊ vtramq; oportet notare ⁊ recolere in. q. 72ª vbi de ſpecificatione peccatorum agitˀ.

¶ Qō. XIX.

Circa p̄ᵐ articuluȝ. q. 19. dubiū occurrit de illa ꝓpoſitiōe: bonū ⁊ maluȝ ſunt per ſe differētie actˀ volūtatis: aut eni intēdit de actibus volūtatis ſimpliciter aut in gñe moriſ. Si de actu voluntatis ſimpliciter tunc ſequeretˀ q̄ vnˀ numero actus voluntatis ſubaliter eſſet in duabus ſpēbus diſparatis: quod non eſt intelligibile: patet ſequela de conſenſu in adulterium propter furtū. Si de actu voluntatis vt eſt in genere moris: quū eſſe in genere moris accidat volūtatis actibˀ ſeqtˀ q̄ non ſint eorum per ſe differentie ille que ſunt moralium per ſe differentie vt bonum ⁊ malum.

¶ Ad hoc dr̃ q̄ quū bonū ⁊ maluȝ vt a ſctō Tho. in p̄ma parte qōne. 48. artiᵒ p̄mo ad 2ᵐ didicimus in ſolis moralibˀ ꝯſtituāt ſpēs: ⁊ actˀ volūtatis ſimplr ſint in genere naturaliū opȝ dicere q̄ bonū ⁊ malū nō ſunt p ſe dr̃ie actus volūtatis: ita q̄ actˀ volūtatis nō differūt ſpē ſȝ ſe: ſm p ſe dr̃ias boni ⁊ mali: ſeu qḋ idē eſt ſm ſpēs moraliuȝ. Or aūt actˀ volūtatis ſint i genere nāliū ēt ſpecifice pȝ ex tribus ſupradictis. Primo ex diſtōne actuū volūtatis abſq; admixtiōe moraliū ſupius facta triū circa finē ⁊ triū circa ea q̄ ſunt ad finē. 2° ex eo q̄ vnᵒ numero actus voluntatis eſt in diuerſis ſpēbus moraliū diſparatis: eo q̄ ſunt eius accñtia ſicut idē pomū ſpēbᵒ albi ⁊ dulcis. 3° ex eo q̄ aliqs actus voluntatis hȝ obȝ indr̃ns ad bonū ⁊ maluȝ morale ex: p ſe aūt dr̃ias alicˀ nō iuenitˀ ipm. Or autē huius oppoᵐ nō itendat hic autor: nō ſolū ex predictis ſed ex p̄ſenti hētur littera volēte actū voluntatis ſic ſm boni ⁊ mali dr̃ias diſtingui ſicut actus rōnis hȝ dr̃ias veri ⁊ falſi. Cōſtat eni q̄ vnᵒ numero rōnis actˀ puta opio actualis q̄ ſortes ſedet: ē ſucceſſiue verus ⁊ falſus abſque ſui mutatione quod eſſet impoſſibile ſi differētia ſm verum ⁊ falſum eēt per ſe diuiſiua ac cōſtitutiua actˀ rationis: neq; .n. aliquod vnuȝ indiuiduuȝ coloris ē modo album mō nigruȝ: ſic igitˀ actˀ rōnis ſuā hȝ abſolute ſpēȝ differētiaq; cōſtitutiuam ſuſceptiuā veri ⁊ falſi: ita actˀ voluntatis ꝓpriū hȝ genus differentias ac ſpēs in genere nature preuenientia genus ⁊ ſpecies moralium: quo aūt hec littere verba accipienda ſunt videndū reſtat: difficultatē hñt nō ſolū ex pſeitate: ſed ex perſeitate tali. ſ. differentiar. Plus .n. exigitur ad hoc q̄ bonū ⁊ malū ſint per ſe differentie actus q̄ꝫ q̄ ſint per ſe ſpectantia ad actū: facile ſiquidē pȝ qˀ in diffinitione boni ⁊ mali mortalis ponitur voluntatis actus: qm̄ ſunt circa voluntariū: ac per hoc ad perſeitateȝ ſecūdi modi ſpectāt: ſȝ ad hoc q̄ ſint per ſe differentie: pſeitas p̄mi modi reqritˀ: que quū nō ſit duplr dici pōt: aut qˀ hic ſumitur per ſe vt diſtinguitur contra per aliud: ⁊ actˀ volūtatis in genere actuū: ⁊ ſit ſenſus q̄ bonū ⁊ maluȝ ſunt

ſm ordinem ad aliquid aliud: ⁊ ſimiliter nō ſuperaddit nouaȝ pfectionē niſi p ꝯparationē ad aliqd aliud: ⁊ pro tanto lȝ augeat bonitatem vel malitiam: nō tamen ſemper variat ſpeciem boni vel mali.

¶ De bonitate ⁊ malitia hūanorum actuum interioris volūtatis. ¶ Queſtio. XIX.

DEinde ꝯſiderandum eſt de bonitate actˀ interioris volūtatis. ¶ Et circa hoc queruntur decem. ¶ Primo vtrum bonitas volūtatis dependeat ex obto. ¶ Scdo vtrū ex ſolo obto dependeat. ¶ Tertio vtruȝ dependeat ex rōne. ¶ Quarto vtruȝ dependeat ex lege eterna. ¶ Quinto vtrū rō errās obliget. ¶ Sexto vtrū volūtas ꝯtra legeȝ dei ſequēs rōnē errātem ſit mala. ¶ Septimo vtrū bonitas voluntatis in his que ſunt ad finē dependeat ex intentione finis. ¶ Octauo vtrū q̄ntitas bonitatis vel malitie in voluntate ſequatur quātitatem boni vel mali in interiōe. ¶ Nono vtrū voluntatis bonitas depēdeat ex conformitate ad voluntatē diuinam. ¶ Decimo vtrū neceſſe ſit voluntatem humanā cōformari diuine voluntati in volito ad hoc q̄ ſit bona.

¶ Utrū bonitas volūtatis dependeat ex obto. Arti. I.

AD primū ſic ꝓcedit. Uidetˀ q̄ bonitas voluntatis nō depēdeat ex obiecto. voluntas .n. non poteſt eſſe niſi boni: q2 malum eſt preter voluntateȝ: vt Dio. dicit. iiij. ca. de di. no. Si igitur bonitas voluntatis iudicaretur ex obiecto: ſequeretˀ q̄ omnis volūtas eſſet bona: ⁊ nulla eſſet mala. ¶ Preterea. Bonum per prius inuenitur in fine. vnde bonitas finis inquātum huiuſmodi nō dependet ab aliquo alio: ſȝ ſm p̄hm in. vj. ethicorum. Bona actio eſt finis: licet factio nunquā ſit finis: ordinatur .n. ſemper ſicut ad fineȝ ad aliquid factum. ergo bonitas actus voluntatis nō depēdet ex aliquo obiecto. ¶ Preterea. Unūqdq; quale eſt tale alterum facit: ſed obiectū voluntatis eſt bonum bonitate nature: non ergo poteſt preſtari voluntati bonitatem moralem: moralis ergo bonitas voluntatis non dependet ex obiecto. ¶ Sed contra eſt quod p̄hus dicit in. v. ethicorū. Quod iuſtitia eſt ſm quā aliq volūt iuſta: ⁊ ea-

actus volũtatis dr̃e ꝑ ſe.i.nõ ꝑ aliud in gñe actuũ: ⁊ ſm hoc ponit̃ drĩa iter actus humanos volũtatis: ⁊ aliarũ potẽtiaꝝ in hoc ꝙ bonũ ⁊ malũ diſtinguunt actus aliaꝝ viriũ mediantib⁹ actibus volũtatis: qm̃ nõ niſi quatenus voluntarij ſunt. Actus aũt voluntatis diſtinguunt per ſe .i. nõ ꝑ aliquid aliud. Inſinuatur quoq; q⁹ lz bonũ ⁊ maluz ſint ꝑ ſe diffe- rentie conſtitutiue cõditionũ ſuperuenientiũ actibus voluntarijs: ⁊ nõ ipſorum actuũ ſm ſe: applicando tamen eas ad actus ipſos reſpiciunt actus voluntatis per ſe: alios ꝑ aliud: aut ꝙ h̃ ſumitur per ſe ꝓprie vt diſtiguitur contra per accidens: ⁊ act⁹ voluntatis nõ in genere nature: ſed vt eſt in genere moris: vt ſit ſenſus q⁹ bonum et maluz moraliter ſunt per ſe differentie actus volũtatis in genere moris. Et ſm hoc fundat̃ h̃ explicanda et hinc deducenda in ſequenti articulo differentia inter bonitatez ac malitiam act⁹ voluntatis: ⁊ aliorum actuũ humanorum: in hoc ꝙ bonum ⁊ malum moralia ad alios actus vt ſunt i genere moris ſe habent vt differentie per ſe: ⁊ vt ordinate inter ſe per accidens: ⁊ vt circunſtantie. Ad actuz vero voluntatis in genere moris ſe habẽt vt per ſe differentie: ⁊ non aliter: vt in ſequẽti articulo plenius patebit. Et hic procauldubio ſenſus eſt intẽtus ab autore ⁊ ſubtilis valde eſt: ſed difficultates ei⁹ in ſequẽti ſunt clare articulo.

¶ Circa corpus eiuſdem articuli dubium eſt an eodẽ modo ſumantur bonum ⁊ malum in reſponſione: quaz dicitur bonuz ⁊ malum ſunt per ſe differentie actus voluntatis: ⁊ in eius ſubiuncta ratione: quaz ſubditur: nam bonũ ⁊ malum per ſe ad voluntatem pertinent: ſicut veruz et falſum ad rationez. Quod eniz eodem modo ſumantur .ſ. de bono ⁊ malo morali: tractatus ipſe moralis ⁊ conuenificatio teſtantur: maluz eniz in cõmuni non conſtituit aliquã ſpeciem: vt predictuz eſt. Quod aũt diuerſimode ſumant̃ .ſ. in reſponſione pro moralibus: ⁊ in ratione pro tranſcendentibus ex proportionalitate adiuncta veri et falſi iſinuatur: verum enim ⁊ falſum ad noſtram rationẽ ſicut bonum ⁊ maluz in communi ad nr̃az voluntatem ſe habent.

¶ Ad hoc dicitur: lz in reſpõſione: bonuz et malum non niſi pro bono et malo morali ſumi poſſint: quoniã in ſolis moralibus bonum ⁊ malum ſunt per ſe differentie conſtitutiue: in ratione tamẽ vtroq; modo ſumi poſſunt et pro moralibus ⁊ ꝓ tranſcendentibus: pro moralibus quidem: quia ex hoc ꝙ hec per ſe ſpectant ad volũtatez ſequitur ꝙ eorum differentie per ſe diſtinguant act⁹ eius modo expoſito. Pro trãſcendẽtib⁹ vero: quia ex hoc ꝙ volũtas per ſe in primo modo ꝑſeitatis recipit bonuz tanq̃ proprium obiectum: ⁊ conſequenter malũ: ex hoc tanq̃ ex prima radice procedit vt ad bonum in moralibus voluntatis actus per ſe vt proprium ſuſceptiuum concurrat: et non per alios actus illorum differentijs diſtinguatur: ſed per ſe vt expoſuimus. Et hic ſenſus eſt profundior ⁊ magis dignus tanto autore: vt in tertio contra Genti. caplo nono videre poteris.

dem rõne virtus eſt ſm quam aliq volũt bona: ſz bona volũtas eſt que eſt ſm virtutem. ẽ bonitas voluntatis eſt ex hoc ꝙ aliqs vult bonũ. ¶ Rñdeo dõm ꝙ bonuz ⁊ malum ſunt per ſe differentie actus voluntatis. nã bonũ ⁊ malũ per ſe ad voluntatez pertinent: ſicut verum ⁊ falſum ad rõnez: cuius actus per ſe diſtinguit̃ differẽtia veri ⁊ falſi: prout dicimus opinionẽ eſſe verã vel falſam: vñ volũtas bona ⁊ mala ſunt actus differẽtes ſm ſpẽm. differentia aũt ſpẽi in actibus eſt ſz obiecta: vt dcm̃ eſt: ⁊ idõ bonũ ⁊ malũ in actibus voluntatis ꝓprie attendit̃ ſm obiecta. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ volũtas nõ ſemper eſt veri boni: ſed quãdoq; eſt apparẽtis boni: qđ qdem hz rõnem aliquã boni. non tamen ſimplr̃ cõuenientis ad appetendum. ⁊ ꝑꝑ hoc actus volũtatis nõ eſt bonus ſemper: ſed aliquãdo malus. ¶ Ad ſcdm dõz ꝙ q̃uis aliqs actus poſſit eſſe vltimus finis hominis ſm aliquez modum: nõ tamen talis actus eſt actus voluntatis: vt ſupra dictũ eſt. ¶ Ad tertium dõm ꝙ bonũ per rõnẽ repreſentat̃ voluntati vt obm. ⁊ inquãtũ cadit ſub ordine rõnis ꝑtinet ad genus moris: ⁊ cauſat bonitatez moralẽ i actu volũtatis: rõ.n. principiũ eſt humanoꝝ ⁊ moraliũ actuũ: vt ſupra dcm̃ eſt.

¶ Utrũ bonitas volũtatis dependeat ex ſolo obo. Arti. II.

A D ſcdz ſic procedit̃. Uidet̃ ꝙ bonitas volũtatis nõ dependeat ſolũ ex obiecto. finis .n. affinior eſt voluntati q̃z alteri potentie: ſed actus aliaruz potentiarum recipiunt bonitatem nõ ſoluz ex obiecto: ſed ẽt ex fine: vt ex ſupra dictis pz. ergo etiã actus voluntatis recipit bonitatem nõ ſolũ ex obo: ſz ẽt ex fine. ¶ Preterea. Bonitas actus nõ ſolũ eſt ex obo: ſed etiam ex circunſtantijs: vt ſupra dictũ eſt: ſz ſm diuerſitatem circũſtãtiaꝝ ↄtingit eſſe diuerſitatez bonitatis ⁊ malitie in actu voluntatis: puta ꝙ aliqs velit quãdo dz: ⁊ vbi dz: ⁊ q̃tũ dz: ⁊ quõ dz: vel ꝓut dz: ergo bonitas volũtatis nõ ſolũ dependet ex obo: ſz etiaz ex circunſtantijs. ¶ Preterea. Ignorãtia circunſtãtiaꝝ excuſat malitiã volũtatis: vt ſupra habituz eſt: ſz hoc nõ eſſet niſi bonitas ⁊ malitia volũtatis a circunſtãtijs depẽderet. ergo bonitas ⁊ malitia voluntatis dependet ex circũſtãtijs ⁊ nõ

¶ Articulus. I.

R Eſponſionẽ ad tertium eiuſdez primi articuli ſic intellige: ꝙ licet obiectuz voluntatis ſit bonum bonitate nature: idem tamen bonuz vt conueniens ſm rõnis ordinem eſt bonũ moris obiectiue: ⁊ ſic dat bonitatem moralem formaliter actui.

¶ Articu. II. In articulo ſecundo eiuſdez queſtionis in reſponſione ad primuz: aduerte vltima verba. Et ſcito q tria inſinuāt. Primo q differt tunc bonitas obti a bonitate finis in actu voluntatis quando finis pēdet ex fine. Secūdo q tunc etiam differt quādo voluntas pendet ex voluntate. Tertio q vtrumq3 bonū eſt per accidens. Primuz ſignificat q quādo ſunt plures fines per ſe ſubordinati ⁊ voliti ſimul: vt cuz quis vult medicinam ſanitatem propter adeundaz militiam propter victoriam: formalis bonitas obiecti puta eē ſanuz differt a bōitate alteri⁹ finis puta militie. Secūdu3 vero q quādo voluntas vni⁹ finis puta adulterij dependet ex volūtate alterius per accidēs: finis prioris puta furti: vt quum quis vult adulterari vt furet: malitia quoq3 obiecti puta adulterij differt a mali⁹ finis puta furti. Tertium autem .ſ. q vtrumq3 bonum eſt per ac-

a ſolo obto. ¶ Sed 3. ex circūſtātijs inquātū hmōi actus nō hz ſpēm: vt ſupra dcm̄ ē: ſ3 bonū ⁊ maluz ſunt ſpecifice drīe actus volūtatis: vt dcm̄ eſt. ergo bonitas ⁊ malitia volūtatis nō depēdēt ex circūſtātijs: ſed ex ſolo obto. ¶ Rn̄deo dō3 q in quolibet genere quāto aliqd ē prius tanto eſt ſimplicius: ⁊ in paucioribus ꝯſiſtens: ſicut prima corpora ſunt ſimplicia. ⁊ iō inuenimus q ea q̄ ſunt prima in quolibet genere ſunt aliquo mō ſimplicia: ⁊ in vno cōſiſtunt: principiu3 aūt bonitatis ⁊ malitie hūanoꝝ actuū eſt ex actu volūtatis, ⁊ iō bonitas ⁊ malitia volūtatis ſ3 aliqd vnū attendit: alioꝝ ꝟo actuū bonitas ⁊ malitia pōt ſ3 diuerſa attendi. illud aūt vnū qd eſt principiū in quolibet genere: nō ē per accn̄s: ſed per ſe: q2 oē qd eſt per accn̄s reducit ad id qd eſt per ſe ſicut ad principiū. ⁊ ideo bonitas volūtatis ex ſolo vno illo depēdet qd per ſe facit bonitatē in actu. ſ. ex obo ⁊ nō ex circunſtātijs q̄ ſunt q̄dā accidētia actus. ¶ Ad primū ergo dōm q finis eſt obm volūtatis: nō aūt aliaꝝ viriū. vn̄ q̄tū ad actū volūtatis nō differt bonitas q̄ eſt ex obto a bonitate q̄ eſt ex fine: ſicut in actibus aliarū viriū: niſi forte p accn̄s: put finis depēdet ex fine: ⁊ volūtas ex volūtate. ¶ Ad ſcdm dōm q ſuppoſito q volūtas ſit boni: nulla circunſtātia pōt eā facere mala3. Q2 ergo dicit q aliqs vult aliqd bonum qn̄ nō dz: pōt itelligi dupl'r. Vno mō ita q iſta circūſtātia referatur ad volitū: ⁊ ſic volūtas nō eſt boni: q2 velle facere aliqd qn̄ nō dz fieri: nō eſt velle bonu3. Alio mō ita q referat ad actū volēdi: ⁊ ſic impoſſibile eſt q aliquis velit bonū qn̄ nō dz: q2 ſemp hō dz velle bonū: niſi forte per accn̄s inquātū aliqs volēdo hoc bonū impedit: ne tunc velit aliqd bonū debitū: ⁊ tūc nō incidit malū ex eo q aliqs vult illud bonū: ſ3 ex eo q nō vult aliud bonū: ⁊ ſimil'r dōm eſt de alijs circūſtātijs. ¶ Ad tertiū dōm: q circūſtātiarū ignorātia excuſat malitiā voluntatis ſm q circūſtātie ſe tenēt ex parte voliti: inquantū. ſ. ignorat circūſtātias actus quē vult.

¶ Utrum bonitas voluntatis dependeat ex ratione. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic pcedit. Videt q bonitas voluntatis non dependeat a ratione. prius. n. nō depēdet a poſteriori: ſed bonū per prius pertinet ad voluntatem q̄ʒ ad rationem. vt ex ſupradictis p3. ergo bonū voluntatis nō dependet a rōne. ¶ Preterea. Philoſophus dicit in. vj. ethico. Q2 bonitas intellectus practici eſt verum conforme appetitui recto: appetitus aūt rectus eſt voluntas bona: ergo bonitas ratiōis practice magis dependet a bonitate voluntatis q̄ʒ econuerſo. ¶ Preterea. Mouens nō depēdet ab eo qd mouet: ſ3 ecōuerſo: volūtas aūt mouet rationē ⁊ alias vires: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo bonitas voluntatis non dependet a ratione. ¶ Sed contra eſt quod Hylarius dicit in. x. de tri. Immoderata eſt ois ſuſceptarū volūtatū pertinacia vbi nō rōni volūtas ſubijcit: ſed bonitas volūtatꝭ ꝯſiſtit in hoc q nō ſit imoderata: ergo bonitas volūtatis depēdet ex hoc q ſit ſubīa rōni. ¶ Rn̄deo dōm: q ſicut dcm̄ eſt: bonitas volūtatis ꝓprie ex obo depēdet. ob3 aūt volūtatꝭ pponit ei p rōnē: nā bonū itellectū ē obm volūtatis ꝓpoꝛtionatū ei. bonū aūt ſenſibile vel imaginarium nō eſt propoꝛtionatu3 voluntati: ſed appetitui ſenſitiuo: q2 volūtas poteſt tendere in bonum vniuerſale: qd ratio apprehendit. appetitus aūt ſenſitiuus nō tendit niſi in bonū pticulare qd apphēdit vis ſenſitiua. ⁊ iō bonitas volūtatis dependet a rōne eo mō quo depēdet ab obo. ¶ Ad primum ergo dōm q bonū ſub rōne boni. i. appetibilis per prius pertinet ad voluntatē q̄ʒ ad rōnē: ſed tn̄ per prius pertinet ad rationē ſub ratione veri q̄ʒ ad voluntatē ſub ratione appetibilis: q2 appetitus voluntatis non poteſt eſſe de bono niſi prius a ratione apprehendatur. ¶ Ad ſecūdum dōm q phs ibi loquit de intellectu practico ſm q eſt cōſiliatiuus ⁊ rōcinatiuus coꝝ que ſunt ad fine3: ſic. n. perficit per prudētiā.

cidens

cidens ſignificat q accidit actui voluntatis differentia hec bonitatis vtroqz modo: quia accidit finis ſubordinari alteri fini: et accidit voluntati dependere ex alia voluntate: ſicut accidit mouenti q moueatur: niſi eniz accideret omni fini et omni volitioni cõueniret. De differentia autẽ vtriuſqz bonitatis in actibus aliarũ virtuum hic tacta in ſequẽti queſtione ex propoſito erit ſermo diffuſus.

¶ Circa predicta verba dubium occurrit: quia differẽtia finis ⁊ eius qđ eſt ad finez nõ per accidens ſpectat ad voluntatem: nec voluntas per accidens intẽdit et eligit. ergo non ſolum per accidẽs ſz p ſe differt quo ad voluntatez bõitas ex fine. et ex obiecto. Illa enim ad intentionẽ hec ad electionem ſpectat.

¶ Ad hoc dicit̃ q licet nihil illorum aſſumptorũ concurrat per accidẽs ad voluntatez: negãda tamẽ eſt ſequela: qr bonitas finis ⁊ eius quod eſt ad finez vt ſic: eſt vna met: ſz finis ⁊ id quod eſt ad finez diſtinguantur.

In his aũt que ſunt ad finẽ rectitudo rõnis cõſiſtit in cõformitate ad appetitũ finis debiti ſed tñ ⁊ ipſe appetitus finis debiti p̄ſupponit rectã app̄henſionẽ de fine q̄ ẽ p rõnẽ. ¶ Ad tertiũ dõm q volũtas quodã mõ mouet rõnẽ: ⁊ rõ alio mõ mouet volũtatem ex parte. ſ. obiecti vt ſupra dcm̃ eſt.

¶ Utrũ bonitas volũtatis dependeat ex lege eterna. Arti. IIII.

Ad quartũ ſic p̄cedit̃. Videt̃ q bonitas voluntatis hũane nõ dependeat a lege eterna vnius. n. vna eſt regula ⁊ menſura: ſed regula humane volũtatis ex qua eius bonitas depẽdet eſt ratio recta: ergo nõ dependet bonitas volũtatis a lege eterna. ¶ Preterea. Menſura eſt homogenea mẽſurato: vt dĩ. x. metaphy. Sed lex eterna nõ eſt homogenea volũtati humane: ḡ lex eterna nõ põt eſſe mẽſura volũtatis hũane vt ab eo bonitas eius depẽdeat. ¶ Preterea. Menſura dz eſſe certiſſima: ſz lex eterna eſt nobis ignota. ḡ nõ põt eſſe noſtre voluntatis menſura: vt ab ea bonitas volũtatis nr̃e dependeat. ¶ Sed cõtra eſt qđ Aug. dicit. xxij. lib. ↄ Fauſtũ. Qr peccm̃ eſt factũ vel ↄcupitũ aliqđ ↄtra eternã legẽ: ſz malitia volũtatis eſt radix peccati. ḡ cũ malitia bonitati opponat̃ bonitas volũtatis dependet a lege eterna. ¶ R̃ñdeo dõz: q in omnibus cauſis ordinatis effectus plus dependet a cauſa prima q̄ȝ a cã ſecunda: qr cã ſecunda nõ agit niſi in virtute prime cauſe. Qr aũt rõ hũana ſit regula voluntatis hũane ex qua eius bonitas mẽſuretur: hz ex lege eterna que eſt rõ diuina. vñ in pſ dĩ. Multi dĩcũt qs oſ̃dit nobis bona: ſignatũ eſt ſup nos lumẽ vult⁹ tui dñe: q̄ſi diceret: lumen rõnis qđ in nobis eſt: intm̃ põt nobis oſtẽdere bona: ⁊ nr̃am volũtatem regulare: inquãtuz eſt lumen vultus tui. i. a vultu tuo deriuatũ. vñ manifeſtũ eſt q mult to magis depẽdet bonitas voluntatis hũane a lege eterna q̄ȝ a ratione hũana. ⁊ vbi deficit hũana ratio: oz ad rõnem eternã recurrere. ¶ Ad primum ergo dõz: q vnius rei nõ ſunt plures menſure proxime: pñt tñ eſſe plures mẽſure: quarũ vna ſub alia ordinet̃. ¶ Ad ſecũdũ dõm q menſura p̄pma eſt homogenea mẽſurato: nõ ãt menſura remota. ¶ Ad tertiũ dõm q lz lex eterna ſit nob ignota ſm q ẽ in mẽte diuina: innoteſcit tñ nobis aliq̃liter: vel p rõnẽ nãlẽ que ab ea deriuat̃ vt p̄pria ei⁹ imago: vel p aliq̃lẽ reuelationẽ ſupadditã.

¶ Utrũ ratio obligans erret. ¶ Articulus. V.

Ad qntuz ſic p̄cedit̃. Videtur q volũtas diſcordans a rõne errante non ſit mala. ratio. n. eſt regula voluntatis humane inquãtum deriuatur a lege eterna: vt dictum eſt: ſed ratio errans nõ deriuat̃ a lege eterna: ergo ratio errans nõ eſt regula voluntatis humane. non eſt ergo voluntas mala ſi diſcordat a ratione errante. ¶ Preterea. Secundum Augu. inferioris poteſtatis preceptũ nõ obligat ſi contrarietur precepto poteſtatis ſuperiõis. ſicut ſi proconſul iubeat aliquid qđ imperator prohibet: ſed ratio errans quandoqz proponit aliquid quod eſt cõtra preceptuz ſuperioris. ſ. dei cuius eſt ſumma poteſtas: ḡ dictũ rõnis errãtis nõ obligat: nõ eſt ḡ volũtas mala ſi diſcordet a rõne er

Unde id quod eſt ad finez dupliciter comparari poteſt ad voluntatem. Uno modo vt ſic: ⁊ non habz aliam bonitatem: ſed finis eſt ei⁹ ratio formal'. Alio modo ſecundũ aliquam aliaz p̄priam bonitatem: ⁊ ſic non eſt vt ad finẽ: ſed vt ſeorſum volitum. Et tunc differt bonitas obiecti a fine: ſed per accidens: vt in littera dĩ.

¶ Ar. V. ⁊. VI.

Circa materias quinti ⁊ ſexti articli obmiſſo tertio et quarto: aduerte confeſſor q diſpoſitio erronee ratiõis fit non ſolum per oppoſitam rationem aut veritatl cognitionem: ſed etiaz per excluſionẽ ad applicationem ad opus. verbi grã. mulier audiens a predicatore q vti alienis capillis eſt peccatum mortale: quia eſt ſimulatio: ↄcipienſqz ex ratiõe audita ⁊ auctoritate predicatoris talem vſuz eſſe peccatum mortale: et ex alia pte vellet vti huiuſmodi capillis: ⁊ inde ratiõc: hinc appetitu mouẽte neſcit ſoluere motiua

rationis erro-
nee ɔtrarie ap
petitui ſuo: ta-
men putãs abſ
qʒ ſolutione ra
tionis id ſibi li
cere: vtitur ta-
libus capillis.
In hoc ⁊ ſimi
libus non eſt ꝓ
prie loquendo
volũtas diſcor
danſ a ratione
errante: quia
non ſit contra
conſcientiam:
⁊ ratio eſt quia
licʒ maneat ra
tio errans in ſe
non manet ta-
men applicata
ad h velle nec
actualiter nec
virtualiter: ſed
deponitur ap-
plicatio illa. ac
per hoc errõea
cõſcientia que
in applicatiõe
conſiſtit: licite
autem hoc abſ
qʒ vlla alia ra-
tione ſit etiam
ſi ex impetu vl
libito fiat: qꝛ
ratio erronea
non habet in
ſe vnde liget:
ſed quatenus
acceptatur. vn
de ex quacun-
qʒ cauſa nõ ac-
ceptetur vel in
ſe vel in appli-
catione non li-
gat.

rante. ¶ Preterea. Ois volũ
tas mala reducit̃ ad aliq̃ʒ ſpẽʒ
malitie: ſʒ volũtas diſcordãs a
rõne errante nõ põt reduci ad
aliquã ſpẽm malitie. puta ſi rõ
errãs errat in hoc ꝙ dicat eſſe
fornicandũ: voluntas eius qui
fornicari nõ vult ad nullã ma-
litiam reduci poteſt. ergo vo-
luntas diſcordans a rõne errã
te nõ eſt mala. ¶ Sed ɔtra: ſi
cut in primo dcm̃ eſt. Cõſcien
tia nihil aliud eſt q̃ʒ applicatio
ſcientie ad aliquẽ actũ: ſcia aũt
in rõne ẽ volũtas. ergo diſcor-
dans a rõne errãte eſt ɔtra cõ-
ſcientiam: ſed omnis talis vo-
lũtas ẽ mala: dicit̃. n. Ro. xiiij.
Omne qꝺ nõ eſt ex fide pctm̃
eſt. i. omne qꝺ eſt ɔtra conſciẽ
tiam. ergo volũtas diſcordãs
a rõne errãte eſt mala. ¶ Reſpõ-
deo dõm ꝙ cũ ɔſciẽtia ſit quo
dãmõ dictamen ratiõis: eſt. n.
quedam applicatio ſcientie ad
actũ: vt in primo dcm̃ eſt: ideʒ
eſt querere vtrũ voluntas diſ-
cordans a rõne errante ſit ma-
la: qꝺ q̃rere vtrũ cõſcientia er-
rans obliget. ¶ Circa qꝺ aliq
diſtinxerunt tria genera actuũ
quidam. n. ſunt boni ex gene-
re: qdaʒ ſunt idifferentes: qui
dam ſunt mali ex genere. Di-
cunt ergo ꝙ ſi ratio vel cõſcia
dicat aliqd eſſe faciendũ qꝺ ſit
bonum ex ſuo genere: non eſt
ibi error. Silr ſi dicat aliquid
non eſſe faciendũ qꝺ eſt malũ
ex ſuo genere: eadem. n. rõne
precipiuntur bona qua ꝓhibẽ
tur mala: ſed ſi ratio vel ɔſcia
dicat alicui ꝙ illa que ſunt ſm
ſe mala homo teneat̃ facere ex
precepto: vel ꝙ illa que ſunt
ſm ſe bona ſunt prohibita: erit
ratio vel cõſciẽtia errãs: ⁊ ſilr
ſi ratio vel ɔſcia dicat alicui ꝙ
id qꝺ eſt ſm ſe indifferens: vt
leuare feſtucã de terra ſit pro-
hibitũ vel preceptum: erit ra

tiõ vel conſcientia errãs. Dicunt ergo ꝙ ratio
vel conſcientia errans circa indifferentia ſiue
precipiendo ſiue ꝓhibendo obligat: ita ꝙ vo-
luntas diſcordãs a tali ratione errante erit ma
la ⁊ pctm̃: ſed ratio vel ɔſcia errãs p̃cipiendo
ea que ſunt per ſe mala: vel ꝓhibendo ea que
ſunt per ſe bona ⁊ neceſſaria ad ſalutem: non
obligat. vnde in talibus voluntas diſcordans
a ratione vel ɔſcia errãte nõ eſt mala. Sʒ hoc
irrationabiliter dicit̃: in indifferentibus. n. vo
lũtas diſcordãs a ratione vel cõſcientia errãte
eſt mala aliquo modo ꝓpter obiectum: a quo
bonitas vel malitia voluntatis dependet. non
autem propter obiectum ſm ſui naturam: ſed
ſm ꝙ per accidens a ratione apprehendit̃ vt
malum ad faciendũ vel ad vitãdũʒ: ⁊ qꝛ obie
ctũ volũtatis eſt id: qꝺ proponitur a ratione:
vt dictũ eſt: ex quo aliquid proponitur a rõne
vt malum: voluntas dum in illud fertur acci-
pit rationem mali: hoc autem contingit nõ ſo-
lum in indifferentibus: ſed etiã in per ſe bonis
vel malis: nõ ſolũ. n. id qꝺ eſt indifferens põt
accipere rõneʒ boni vel mali per accñs: ſʒ etiã
id qꝺ eſt bonũʒ põt accipere rationẽ mali: vel
illud qꝺ eſt malum rationem boni propter ap
prehenſionem rationis: puta abſtinere a forni
catione bonum quoddã eſt: tamen in hoc bo-
num non fert̃ volũtas: niſi ſm ꝙ a ratione ꝓ-
ponitur: vt ſi q̃ ꝓponat̃ malũ a rõne errãte: fer
tur in hoc ſub rõne mali: vnde volũtas erit ma
la: qꝛ vult malum: non quideʒ id qꝺ eſt malũ
per ſe: ſʒ id quod eſt malũ per accidens ꝓpter
apprehenſionẽ rõnis: ⁊ ſilr credere in xp̃m eſt
per ſe bonum ⁊ neceſſarium ad ſalutẽ: ſʒ vo-
luntas non fertur in hoc niſi ſm ꝙ a rõne ꝓ-
ponitur. vnde ſi a rõne proponat̃ vt malũ vo-
lũtas feret̃ in hoc vt malũ: nõ qꝛ illud ſit malũ
ſm ſe: ſʒ qꝛ eſt malũ per accñs ex apprehẽſiõe
rationis. ⁊ ideo phus dicit in. vij. ethi. Qꝛ ꝑ ſe
loquẽdo incõtinens eſt qui nõ ſequit̃ rõnem
rectã: per accñs aũt qui nõ ſequit̃ etiã rationẽ
falſam. Unde dõm ꝙ ſimplr ois volũtas diſ
cordãs a rõne: ſiue recta ſiue errante ſemꝑ eſt
mala. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ iudicium ra-
tionis errãtis lʒ non deriuetur a deo: tñ rõ er-
rans iudiciũ ſuum ꝓponit vt verũ: ⁊ per ɔñs
vt a deo deriuatũ a quo eſt ois veritas. ¶ Ad
ſcđm dõm ꝙ vbũ Aug. hʒ locũ qñ cognoſci
tur ꝙ inferior poteſtas p̃cipit aliqd ɔtra prece
ptum ſuperioris ptãtis. Sed ſi aliquis crede-
ret ꝙ p̃ceptũ proconſulis eẽt p̃ceptũ impera-
toris

to:is ꝯtēnēdo preceptum proconſulis ꝯtēneret preceptum imperato:is. Et ſimiliter ſi aliquis homo cognoſceret ꝙ ratio humana dictaret aliquid contra p̄ceptum dei: nō teneret rōnem ſequi: ſ; tunc ratio nō totaliter eſſet errans: ſ; quando ratio errās ꝓponit aliquid vt preceptum dei: tunc ide; eſt contēnere dictamen rationis ⁊ dei preceptum. ¶ Ad tertiu; dicendum: ꝙ ratio quando apprehendit aliquid vt malum ſemper apprehendit illud ſub aliqua ratione mali: puta q: contrariatur diuino precepto: vel q: eſt ſcandalu;: vel propter aliquod hmōi: ⁊ tunc ad talem ſpeciem malitie reducit̃ talis mala voluntas.

¶ Utrū volūtas ꝯtra legē dei ſequēs rōnē errātem ſit mala. ¶ Articulus. VI.

Ad ſextu; ſic proceditur. Uidetur ꝙ voluntas concordans rōni erranti ſit bona. Sicut eni voluntas diſcordās a rōne tēdit in id quod rō iudicat malum. ita volūtas cōcordās rōni tendit in id qđ rō iudicat bonum: ſed volūtas diſcordās a rōne etiam errāte eſt mala: ergo voluntas ꝯcordans rōni etia; erranti eſt bona. ¶ Preterea. Voluntas cōcordās precepto dei ⁊ legi eterne ſemper eſt bona: ſed lex eterna ⁊ preceptū dei proponit̃ nobis per apprehenſionē rōnis etiam errantis. ergo voluntas cōcordās etia; rōni erranti eſt bona. ¶ Preterea. Volūtas diſcordans a rōne errante eſt mala. ſi ergo voluntas ꝯcordans rōni errāti ſit etiam mala: videtur ꝙ omnis voluntas habētis rōnem errātem ſit mala. ⁊ ſic talis homo erit perplexus: ⁊ ex neceſſitate peccabit: quod eſt incōueniēs ergo voluntas cōcordās rōni errāti eſt bona. ¶ Sed cōtra. Voluntas occidētium apoſtolos erat mala: ſed tamen cōcordabat rōni errāti ipſorum ſm illud Joan. xvj. Uenit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obſequiū ſe preſtare deo. ergo voluntas concordans rationi erranti poteſt eſſe mala. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ ſicut premiſſa queſtio eade; eſt cum queſtione qua queritur vtrum conſcientia erronea liget: ita iſta queſtio eadem eſt cu; illa qua queritur vtru; conſcientia erronea excuſet. Hec autem queſtio dependet ab eo qđ ſupra de ignorantia dcm̄ eſt: dcm̄ eſt .n. ſupra ꝙ ignorātia qñq; cāt inuoluntariu; qñq; aūt nō. Et q: bonum ⁊ malum morale cōſiſtit in actu inquātum eſt volūtarius: vt ex premiſſis p;. manifeſtum eſt ꝙ illa ignorātia que cāt inuoluntariū tollit rōnem boni ⁊ mali moralis. nō autem illa que inuolūtariū nō cāt. Dictū ē etiā ſupra ꝙ ignorātia que eſt aliquo mō volita ſiue directe: ſiue indirecte nō cāt inuoluntarium. ⁊ ſic dico ignorātiā directe voluntariā in quā actus voluntatis fert̃. Indirecte aute; propter negligentiā ex eo ꝙ aliquis nō vult illud ſcire qđ ſcire tenet̃. vt ſupra dcm̄ ē. Si igr̃ rō vel ꝯſcientia erret errore voluntario vel directe: vel ꝓp negligentiā. q: ē error circa id qđ quis ſcire tenet̃: tunc talis error rōnis vel conſcientie nō excuſat: quin volūtas cōcordās rōni vel ꝯſcientie ſic erranti ſit mala. Si autem ſit error qui cāt inuoluntariu; proueniens ex ignorātia alicuius circunſtātie abſq; omni negligentia: tunc talis error rōnis vel cōſcientie excuſat vt voluntas ꝯcordans rōni erranti nō ſit mala: puta ſi rō errans dicat ꝙ hō teneatur ad vxorem alterius accedere: voluntas cōcordans huic rōni errāti ē mala: eo ꝙ error iſte ꝓuenit ex ignorantia legis dei quam ſcire tenet̃. Si autem rō erret in hoc ꝙ credat aliq̄; mulierem ſubmiſſam eſſe ſuā vxorem: ⁊ ea petente debitum velit eā cognoſcere excuſat̃ volūtas eius vt nō ſit mala q: error iſte ex ignorātia circunſtātie ꝓuenit que excuſat ⁊ inuoluntariu; cāt. ¶ Ad primū ergo dcm̄: ꝙ ſicut Diony. dicit in. iiij. ca. de di. no. Bonum cātur ex integra cā: malum autem ex ſingularibus defectibus. ⁊ ideo ad hoc ꝙ dicatur malu; id in quo fertur voluntas ſufficit: ſiue ꝙ ſm ſuā naturā ſit malum: ſiue ꝙ apprehendatur vt malum: ſed ad hoc ꝙ ſit bonum: requiritur ꝙ vtroq; modo ſit bonu;. ¶ Ad ſecundum dicēdū ꝙ lex eterna errare nō poteſt: ſed rō humana poteſt errare: ⁊ ideo voluntas concordans rōni humane non ſemper eſt recta. nec ſemper eſt concordans legi eterne. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſicut in ſyllogiſticis vno inconuenienti dato neceſſe eſt alia ſequi: ita in moralibus vno inconuenienti poſito ex neceſſitate alia ſequuntur: ſicut ſuppoſito ꝙ aliquis querat inanem gloriam: ſiue propter inanem gloriam faciat quod facere tenetur. ſiue dimittat: ſiue faciat peccabit: nec tamen eſt perplexus: q: poteſt intentionem malam dimittere. ⁊ ſilr̃ ſuppoſito errore rōnis vel conſcientie qui procedit ex ignorantia non excuſante neċe eſt ꝙ ſequatur malum in voluntate. nec tamen eſt homo perplexus. quia poteſt ab errore recedere cum ignorantia ſit vincibilis ⁊ voluntaria.

¶ Arti. VII. Jrca titulũ artiᵘ 7ⁱ: aduerte: ꝙ lꝫ hactenus de volũtate.i. de actu iteriori volũtatis ĩ hac q̃one tractatuꝫ ſit: in hoc artiº q̃ eſt de volũtate .i. de actu interiori volũtatis vt diſtinguit̃ cõtra itẽtioné. Ea ãt nec̃itas q̃onis huiº fuit: quia volũtas ab intentiõe ſepe diſtingui ſolet:et plurimum intentio iudicari ĩn cõtinua morum frequẽtia voluntaſq; ex ĩntentione accuſari vel excuſari.

¶ Art. VIII. Jn titulo articuli 8ⁱ voluntas ſumit̃ vt in p̄cedẽti articulo. Jn corpore eiuſdeꝫ articuli: aduerte p̄ ꝙ autor plus determiat q̃ꝫ que ſierit: queſiuit .n. de quantitate volũtatis et intentionis: determiat aũt de q̃ꝫtitate predictoꝝ ⁊ actus ẽt exterioris: ⁊ hoc ad perfectioné doctrine: ⁊ propter idẽtitateꝫ ratiõis quo ad hoc in volũtate et actu exteriori ſublatũ ĩpedimẽtis. Aduerte 2º ꝙ ĩ littera diſtinguitur tam volun

¶ Utꝝ volũtatꝭ bonitas in his q̃ ſunt ad finé dependeat ex intẽtione finis. Articulus. VII.

Ad ſeptimũ ſic p̄cedit̃. Uidetur ꝙ bonitas volũtatꝭ nõ dependeat ex intentione finis. Dictũ eſt.n. ſupra ꝙ bonitas volũtatis depẽdet ex ſolo obto: ſꝫ in his que ſunt ad finé aliud eſt obiectuꝫ volũtatis: ⁊ aliud finis intentus. ergo in talibꝰ bonitas voluntatis nõ depẽdet ab itẽtiõe finis. ¶ Preterea. Uelle ſeruare mandatũ dei pertinet ad voluntateꝫ bonaꝫ: ſed hoc põt referri ad malum finem.ſ. ad finem inanis glorie vel cupiditatis dum aliquis vult obedire deo p̄pter temporalia cõſequenda. ergo bonitas voluntatis nõ dependet ab intentiõe finis. ¶ Preterea. Bonum ⁊ maluꝫ ſicut diuerſificant voluntaté ita diuerſificant finem. ſed malitia voluntatis nõ dependet a malitia finis intẽti. qui.n. vult furari vt det elemoſynam volũtatem malaꝫ hꝫ: lꝫ intendat finem bonuꝫ. ergo etiã bonitas voluntatis non dependet a bonitate finis intenti. ¶ Sed cõtra eſt q̃ꝺ Aug. dicit. ix. confeſſionuꝫ: ꝙ intentio remunerat̃ a deo. ſed ex eo aliquid remunerat̃ a deo. q: eſt bonũ. ergo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet. ¶ Reſpondeo dõm: ꝙ intentio dupl'r ſe põt habere ad voluntaté. vno mõ vt precedens. alio modo vt cõcomitans. Precedit quidem cãliter intentio voluntatem: quãdo aliquid volumus p̄p intentioneꝫ alicuius finis: ⁊ tunc ordo ad fineꝫ ↄſiderat̃ vt rõ quedaꝫ bonitatis ipſius voliti: puta cum aliquis vult ieiunare p̄p deum. habet.n. ieiuniuꝫ rõnem boni ex hoc ipo ꝙ ſit p̄p deum. vnde cum bonitas voluntatis dependeat a bonitate voliti. vt ſupra dcm̃ eſt. neceſſe eſt ꝙ depẽdeat ex intẽtione finis: cõſequit̃ aũt intẽtio volũtateꝫ q̄ñ accedit volũtati p̄exiſtẽti. puta ſi aliqs vellet aliquid facere. ⁊ poſtea referat illud in deum: ⁊ tũc prime voluntatꝭ bonitas nõ depẽdet ex intẽtiõe ſequẽti: niſi quatenꝰ reiterat̃ actus volũtatis cũ ſequẽti intẽtiõe. ¶ Ad primuꝫ g̃ dõm ꝙ q̄ñ intentio eſt cauſa volẽdi: ordo ad finem accipit̃ vt quedam rõ bonitatis in obto: vt dictuꝫ eſt. ¶ Ad ſcd̃m dõꝫ ꝙ volũtas nõ põt dici bona ſi ſit intentio mala cauſa volẽdi. qui.n. vult dare elemoſynã p̄p inanem gloriam ↄſequendã: vult id quod de ſe eſt bonuꝫ ſub rõne mali. ⁊ ideo p̄ut eſt volitum ab ipſo eſt malũ. vnde voluntas eius eſt mala: ſꝫ ſi intentio ſit ↄ̃ñs. tunc voluntas potuit eſſe bona. ⁊ per intentionem ſequenté nõ deprauat̃ ille actus voluntatis qui p̄ceſſit: ſꝫ actus voluntatis qui iterat̃. ¶ Ad tertium dõm ꝙ ſicut iam dcm̃ eſt: malũ ↄtingit ex ſingularibus defectibus. bonũ aũt ex tota ⁊ integra cã. vñ ſiue volũtas ſit eius q̃ꝺ eſt ſm̃ ſe maluꝫ ẽt ſub rõne boni: ſiue ſit boni ſub rõne mali. ſemp̱ voluntas erit mala: ſꝫ ad hoc ꝙ ſit volũtas bona: reqrit̃ ꝙ ſit boni ſub rõne boni.i. ꝙ velit bonũ ⁊ p̄pter bonum.

¶ Utꝝ q̃ꝫtitas bonitatis vel malitie ĩ volũtate ſequat̃ q̃ꝫtitatem boni vel mali in intentione. ¶ Articulus. VIII.

Ad octauũ ſic p̄cedit̃. Uidet̃ ꝙ q̃ꝫtitas bonitatꝭ in voluntate depẽdeat ex q̃ꝫtitate bonitatis in intẽtiõe. q: ſup illud Math. xij. Bonus hõ de theſauro bono cordis ſui p̄fert bona. dicit glo. Tãtũ boni q̃s facit: q̃ꝫtũ intẽdit: ſꝫ intẽtio nõ ſolũ dat bonitateꝫ actui exteriori: ſꝫ ẽt voluntati. vt dcm̃ eſt. g̃ tm̃ aliqs hꝫ bonaꝫ volũtatem q̃ꝫtum intendit. ¶ Preterea. Augmẽtata cã augmentat̃ effectus: ſꝫ intentiõis bonitas eſt cã bone volũtatis. ergo q̃ꝫtum quis intẽdit de bono tm̃ volũtas eſt bona. ¶ Preterea. Jn malis q̃ꝫtuꝫ aliquis intendit: tm̃ peccat. ſi.n. aliqs p̄iiciens lapidé intenderet facere homicidiũ: reus homicidij eſſet. ergo pari rõne in bonis tm̃ eſt bona volũtas: q̃ꝫtũ aliquis bonum intendit. ¶ Sꝫ ↄtra. põt eſſet intentio bona ⁊ volũtas mala. g̃ pari rõne põt eſſe intẽtio magis bona: ⁊ volũtas minus bona. ¶ Rñdeo dõm ꝙ circa actũ ⁊ intẽtioné finis duplex q̃ꝫtitas põt ↄſiderari. Una ex p̄te obi. q: vult maius bonũ vel agit.

tas ꝗ̄ actus exterior reſpcū.ſ. ſm̄ ſe ⁊ vt ſtat ſub intentione: ⁊ dicit̄ ꝙ nec quātitas ex obiecto nec quātitas ex modo intentionis deſcendit neceſſario in actum volitionis: aut actus exterioris ſm̄ ſe ſeu materialiter.i. vt tendūt in ſua obiecta propria: ſed quantitas vtraq3.ſ. ex obiecto et modo intentionis redūdat in vtrūq3 actū.ſ. volūtatis ⁊ exterioris vt ſtāt ſub intentione ſeu formaliter.i. vt tēdunt in finem quez reſpicit intētio.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdez articuli dubiū occurrit quomō verificet̄ ꝙ quantum mala eſt intentio tantū mala eſt volūtas: an.ſ. verificatur de volūtate materialiter ⁊ ſm̄ ſe aut formaliter ⁊ vt ſtat ſub intentione. Si ſecūdo modo nulla eſt differentia inter quantitatez bonitatis ⁊ malitie in hoc: quoniam vt i corpore articuli p3 quantitas intentōis bone redūdat in voluntatem ⁊ actuz formaliter. Si pmo modo ſic conuincitur falſuz manifeſte: quoniā neutra malitia neceſſario deſcēdit ex intentione in voluntatez materialiter.

¶ Ad hoc dicit̄ ꝙ ea que dicta ſunt in corpore articuli verificantur de quātitate bonitatis ⁊ malitie. Et ō bonitate qdez in littera p3: de malitia autez eiſdez rationibus probatur:

Alia ex intentiōe act⁹.q2 intēſe vult vel agit qđ ē mai⁹ ex ꝑte agētis. Si igit̄ loq̄mur de ꝗ̄titate vtriuſq3 ꝗ̄tū ad obm manifeſtuz eſt ꝙ ꝗ̄titas actus nō ſequit̄ ꝗ̄titatē intentionis. qđ quidem ex parte actus exterioris contingere pōt dupliciter. Uno mō.q2 obm qđ ordinat̄ ad finē intentum nō eſt ꝓportionatum fini illi: ſicut ſi quis daret decē libras: nō poſſet cōſequi ſuā intentionem ſi intenderet emere rem valentez centum libras. Alio mō ꝓpter impedimenta q̄ ſuperuenire pn̄t circa exteriorem actuz que nō eſt in poteſtate nr̄a remouere puta aliquis intendit ire vſq3 Romā. ⁊ occurrūt ei impedimenta ꝙ nō pōt hoc facere: ſ3 ex parte interioris actus volūtatis nō eſt niſi vno mō: q2 interiores actus voluntatis ſūt in ptāte noſtra: nō aūt exteriores actus: ſed volūtas pōt velle aliqđ obm nō ꝓportionatū fini intento: ⁊ ſic volūtas que fert̄ in id obm abſolute ꝯſideratū nō eſt tm̄ bona ꝗ̄tum eſt intentio. ſed q2 etiā ipſa intentio quodāmō pertinet ad actū voluntatis inquātum.ſ. eſt rō eius: ꝓpter hoc redūdat ꝗ̄titas bone intentionis in volūtatem inquantum.ſ. voluntas vult aliqđ bonum magnū: vt finem: l3 illud per qđ vult ꝯſequi tm̄ bonum nō ſit dignum illo bono. Si vero cōſideret̄ quantitas intentionis: ⁊ actus ſm̄ intenſionē vtriuſq3: ſic intenſio intentionis redundat in actū interiorem ⁊ exteriorem volūtatis. q2 ipſa intentio quodāmō ſe h3 formaliter ad vtrūq3: vt ex ſupra dictis p3. l3 materialiter intentione recta exn̄te intenſa poſſit eſſe actus interior vel exterior nō ita intēſus materialiter loquēdo. puta cū aliquis nō ita intenſe vult medicinam ſumere: ſicut vult ſanitatem: tm̄ hoc ipm qđ eſt intenſe intendere ſanitatē redundat formaliter in hoc qđ eſt intenſe velle medicari. ¶ S3 tm̄ hoc eſt ꝯſiderandum ꝙ intenſio actus interioris vel exterioris pōt referri ad intentionez: vt obm: puta cum aliquis intēdit intenſe velle: vel aliquid intenſe operari. ⁊ tn̄ nō propter hoc intēſe vult: vel operatur. q2 ꝗ̄titatē intenti boni nō ſeq̄tur bonitas act⁹ interioris vel exterioris: vt dcm̄ eſt. Et inde eſt ꝙ nō ꝗ̄tum aliquis intēdit mereri meret̄ q2 ꝗ̄titas meriti cōſiſtit in intenſione actus vt infra dicetur. ¶ Ad primuz ḡ dōm ꝙ gloſa illa loquit̄ ꝗ̄tuz ad reputationem dei qui precipue ꝯſiderat intentionē finis. Unde alia glo. dicit ibidem ꝙ theſaurus cordis itētio eſt: ex qua deus iudicat opera. bonitas.n. intentionis: vt dictū eſt. redundat quodāmodo in bonitatē volūtatis que facit etiā3 exteriorem actum apud deuz meritorium. ¶ Ad ſecunduz dicendum ꝙ ſola bonitas intētionis non eſt tota cauſa bone voluntatis: vnde ratio non ſequitur. ¶ Ad tertiuz dicendū ꝙ ſola malitia intentionis ſufficit ad malitiam voluntatis: ⁊ ideo etiam quantum mala eſt intentio tantum etiam mala eſt volūtas: ſ3 nō eſt eadē rō de bonitate: vt dictum eſt.

ꝙ enī3 quantitas mala intentionis ex obiecto non neceſſario deſcēdat in voluntatem ſm̄ ſe patet ex hoc ꝙ intendens aliquod magnum malum pōt velle vti aliquo medio non ſufficienter conſono tanto malo: ſicut ſi quis vellet emere epatum ⁊ offerret ſolas pecces: ꝙ etia3 quantitas male intētionis ex modo non deſcendat in quātitatem actus ſm̄ ſe: patet ex hoc ꝙ contingit intenſe intendentez adulteriū: minus libēter frāgere muruz per quez ingrediatur ad intētuz habendū. Quū igitur nō oporteat eē verū ꝙ quantū mala eſt intentio tantu3 mala ſit voluntas materialiter: relinquitur vt verificet̄ h dictu3 de voluntate fōmalr.i. vt ſtat ſub intētione. Et ad obiectionem contra hoc dicitur ꝙ ſtāte hoc tollatur differentia inter quantitatez bonitatis ⁊ malitie: i hoc q· quantitas malitie intētiōis eſt ſemper quantitas malitie voluntatis formaliter: ſicut q· abſolute conſtituit eam tantuz malam: quantitas vero bonitatis intētionis nō oportet q· ſit quātitas bonitatis volūtatis. Et rō differētie eſt: quia ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter: ita magis ad magis. Cōſtat autem ꝙ malitia in intentiōe ſufficit ad conſtituendam volunta-

tem malaꝫ: bonitas aūt non quia bonū conſtat ex cauſa integra: malum aūt ex particularibus defectibus. vnde dando elemoſynaꝫ ꝓpter inanem gloriam: non ſoluꝫ intentio eſt mala ſed actus formaliter: ⁊ conſequēter quanto peior eſt intentio tanto peior erit actus formalr̄: ſicut abſolute conceditur ꝙ actus dantis elemoſynā ꝓpter inanem gloriā eſt malus: ita abſolute ɔcedendū eſt ꝙ actus dantis elemoſynā ꝓpter maximaꝫ affectionēꝫ inanis glorie ē peior. Et ſimilr̄ ſi fiat ꝓpter maiꝰ malū: puta ſubuerſionēꝫ fidei: ſꝫ fundādo diuiteꝫ propter ſubueniendū pauperibus bonitas intentōis non conſtituit bonitatē actꝰ: ⁊ conſequēter quātitas bonitatis i intentione nō conſtituit quātitateꝫ bonitatis in actu. In quo enim non ponit̄ bonitas: in eo nec quantitas illiꝰ cogitari pōt: ⁊ hec eſt intentio littere.

ℂ Articu. IX.

In articulo 9°. Circa illa vba: ad bonitateꝫ voluntatis humane reqꝛitur ꝙ ordinet̄ in ſummū bonū: mento ꝙ ordinari in ſūmū bonū contingit tripliciter. Uno mō i cōi ⁊ hoc commune ē bonis ⁊ malis: qlibet .n. ꝓpter aliqd operatur apparens ſibi ſummum bonuꝫ. Alio modo in ſpeciali confuſe tamen: ſicut ſi quis neſciens in quo conſiſtat ſummuꝫ bonum puta in viſione dei vel in deo: operetur propter ſummum bonuꝫ quod in veritate eſt ſummuꝫ bonū: ⁊ hoc poteſt conuenire bonis. Tertio modo i ſpeciali ⁊ diſtincte: vt ſi quis operari intendit ꝓpter deum cognoſcendum: amandum ⁊c̄. Et hoc etiā cōtingit dupliciter: puta ꝓpter cognitioneꝫ amoreq́ꝫ ⁊c̄. ad que natura poteſt ⁊ ad q̄ gratia dei eleuat. In ꝓpoſito igr̄ ad bonitatem voluntatis humane requiritur ꝙ ordinet̄ ad ſummū bonuꝫ non appetēter ſed quod in veritate eſt ſummum confuſe vel diſtincte naturaliter vel ſupernaturaliter ſm̄ ſtatum perſone. Quod dico ꝓpter gentiles ⁊ ignorātes. Si enim ſm̄ proportioneꝫ conceſſi ſibi luminis in verum ſummum bonum ordinent actões ſuas bone moraliter erunt. Et ſi non: non.

ℂ Articu. X.

In articulo decimo iungito verba in reſpōſione ad primuꝫ verbis in corpore articuli: ⁊ memor ſis predictoruꝫ in articu°. 6. q. prime: aduerte ꝙ quia velle aliquid ſub ratione boni eſt velle illud ꝓpter ſummum bo

ℂ Utrꝫ bonitas volūtatis dependeat ex ɔformitate ad volūtatē diuinā. ℂ Arti. IX.

AD nonuꝫ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ bonitas volūtatis hūane non dependeat ex ɔformitate volūtatis diuine. Impoſſibile eſt .n. volūtatē hoīs ɔformari voluntati diuine: vt pꝫ ꝑ id qd̄ dī Eſa. lv. Sicut exaltant̄ celi a terra: ita exaltate ſunt vie mee a vijs veſtris: ⁊ cogitationes mee a cogitationibꝰ veſtris. ſi ḡ ad bonitatē volūtatis reqrerent̄ ɔformitas ad diuinā volūtatē ſequeret̄ ꝙ ipoſſibile eſſet hoīs volūtatē eſſe bonā: qd̄ ē incōueniēs. ℂ Preterea. Sicut volūtas nr̄a deriuat̄ a volūtate diuina. ita ſcia nr̄a deriuat̄ a ſcia diuina. ſed nō requirit̄ ad ſciam nr̄am ꝙ ſit ɔformis ſcie diuine. multa .n. deus ſcit que nos ignoramus. ḡ nō reqrit̄ ꝙ volūtas nr̄a ſit ɔformis volūtati diuine. ℂ Preterea. Volūtas eſt actōis principiū: ſed actio noſtra non pōt ɔformari actioni diuine. ḡ nec volūtas. ℂ Sed ɔtra eſt qd̄ dī Math. xxvj. Nō ſicut ego volo: ſꝫ ſicut tu vis: qd̄ dicit. q: rectum vult eſſe hoiem: ⁊ ad deū dirigi. vt Aug. dicit in ench. Rectitudo aūt volūtatis eſt bonitas eiꝰ: ḡ bonitas volūtatis depēdet ex ɔformitate ad volūtateꝫ diuinā. ℂ Rn̄deo dicēdū ꝙ ſicut dictū eſt bonitas volūtatis depēdet ex intētione finis: finis aūt vltimꝰ volūtatis hūane ē ſummū bonū qd̄ eſt deus vt ſupra dictū̄ eſt. Requirit̄ ḡ ad bonitateꝫ hūane volūtatis ꝙ ordinet̄ ad ſummū bonū: hoc aūt bonū primo qdē ⁊ per ſe ɔparat̄ ad volūtatē diuinā: vt obꝫ ꝓpriū eius: illud aūt qd̄ eſt primū in quolibet gn̄e eſt menſura ⁊ rō oīuꝫ q̄ ſunt illius generis. vnū qdq́ꝫ aūt rectū ⁊ bonū ē inquātū attingit ad ꝓpriā mēſurā. ḡ ad hoc ꝙ volūtas hoīs ſit bona: reqrit̄ ꝙ ɔformet̄ volūtati diuine. ℂ Ad primū ḡ dicēdū ꝙ volūtas hoīs nō pōt ɔformari volūtati diuine ꝑ eqparantiā: ſꝫ ꝑ imitationē. ⁊ ſilr̄ ɔformat̄ ſcia hoīs ſcie diuine inquātuꝫ cognoſcit veruꝫ. ⁊ actio hoīs actiōi diuine inquātū eſt agēti ɔueniens. ⁊ hoc per imitationē: nō aūt ꝑ eqparātiā. Unde pꝫ ſolutio ad ſcd̄m ⁊ ad tertium argumentum.

ℂ Utrum neceſſariuꝫ ſit volūtateꝫ humanā conformari voluntati diuine in volito ad hoc ꝙ ſit bona. Articu. X.

AD decimuꝫ ſic procedit̄. Videt̄ ꝙ volūtas hoīs non debeat ſemper cōformari diuine volūtati. In volito .n. nō poſſumus velle qd̄ ignoramꝰ. bonum .n. apprehenſum eſt obꝫ voluntatis: ſed quid deus velit ignoramꝰ in plurimis. ḡ nō pōt humana voluntas diuine voluntati ɔformari in volito. ℂ Preterea. Deus vult damnare aliquem quem preſcit in mortali peccato moriturum. ſi ḡ homo teneret̄ ɔformare voluntatem ſuaꝫ diuine volūtati in volito: ſequeret̄ ꝙ homo teneret̄ velle ſuā damnationeꝫ: qd̄ ē icōueniēs. ℂ Preterea. Nullus tenet̄ velle aliqd qd̄ ē ɔtra pietatē. ſꝫ ſi hō vellet illd̄ qd̄ deus vult. hoc eſſet qn̄qꝫ

cõtra pietatẽ. puta cũ de⁹ vult mori pr̃e alic⁹. ſi fili⁹ hoc idẽ vellet ꝯ pietatẽ eẽt. ḡ nõ tenet̃ cõformare volũtatẽ ſuã volũtati diuine in volito. ¶ Sʒ ꝯ ẽ. q: ſuper illud p̃s. Rectos decet collaudatio. dicit glo. Rectũ cor hʒ q vult qđ deus vult. ſʒ q̈libet tenet̃ hr̃e rectũ cor: ḡ q̈libʒ tenet̃ velle qđ de⁹ vult. ¶ Preterea. Forma volũtatis eſt ex obto ſicut ⁊ cuiuſlibet act⁹. ſi ḡ tenet̃ hõ ꝯformare volũtatẽ ſuã volũtati diuine requirit̃ ꝙ teneat̃ conformari in volito. ¶ Preterea. Repugnãtia volũtatũ ꝯſiſtit in hoc ꝙ hoĩes diuerſa volũt: ſʒ qcũqʒ hʒ voluntatẽ repugnãtẽ diuine volũtati hʒ malã volũtatẽ. ḡ qcũqʒ nõ ꝯformat volũtatẽ ſuã volũtati diuine in volito hʒ malam volũtatẽ. ¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ ſicut ex p̃dictis pʒ volũtas fert̃ in ſuũ obm ſʒ ꝙ a rõne ꝓponit̃. ꝯtingit aũt aliqd a rõne cõſiderari diuerſimode: ita ꝙ ſub vna rõne eſt bonũ: ⁊ ſʒ aliã rõnẽ nõ bonũ. ⁊ iõ volũtas alicuius ſi velit illud eſſe ſʒ ꝙ hʒ rõnez boni eſt bona. ⁊ volũtas alterius ſi velit illud idẽ nõ eſſe ſʒ ꝙ hʒ rõnẽ mali erit volũtas etiã bona. ſicut iudex hʒ bonã volũtatẽ dũ vult occiſionẽ latronis. q: iuſta eſt. volũtas aũt alterius: puta vxoris vel filij: qui vult nõ occidi ipſum inquantũ eſt ſʒ nãm mala: occiſio eſt ẽt bona. cũ aũt volũtas ſequat̃ app̃hẽſionẽ rõnis vel intellectus ſʒ ꝙ rõ boni app̃henſi fuerit cõior. ſʒ hoc ⁊ volũtas fert̃ in bonũ cõius ſicut pʒ in exemplo ꝓpoſito. nã iudex hʒ curã boni cõmunis qđ eſt iuſtitia. ⁊ iõ vult occiſionẽ latronis que hʒ rõnẽ boni ſʒ relationẽ ad ſtatũ cõmunẽ. vxor aũt latronis cõſiderare hʒ bonũ priuatũ familie: ⁊ ſʒ hoc vult maritũ latronẽ nõ occidi. bonũ aũt toti⁹ vniuerſi eſt id qđ eſt apprehenſum a deo qui eſt vniuerſi factor ⁊ gubernator. vñ quicquid vult: vult ſub rõne boni cõmunis quod eſt ſua bonitas que eſt bonum totius vniuerſi. Apprehenſio aũt creature ſʒ ſuã nãʒ eſt alicuius boni particularis ꝓportionati ſue nãe: ꝯtingit aũt aliqd eſſe bonũ ſʒ rõnẽ particularẽ qđ nõ eſt bonũ ſʒ rõnẽ vniuerſalẽ: aut ecõuerſo: vt dcm̃ eſt. Et iõ cõtingit ꝙ aliq̃ volũtas eſt bona volens aliqd ſʒ rõnẽ particularẽ ꝯſideratũ. qđ tamẽ deus nõ vult ſʒ rõnẽ vlẽm: aut ecõuerſo. Et inde ẽ etiã ꝙ pñt diuerſe volũtates diuerſorũ hoĩum circa oppoſita eſſe bone: ꝓut ſub diuerſis rationibus particularibus volunt hoc eſſe vel nõ eſſe: nõ eſt aũt recta volũtas alicui⁹ hoĩs volentis aliqđ bonũ particulare: niſi referat illud in bonum cõmune ſicut in fine: cũ etiã nãlis appetitus cuiuſlibet partis ordinet̃ in bonum cõmune totius. ex fine autẽ ſumit̃ quaſi formalis rõ volendi illud qđ ad finem ordinat̃: vñ ad hoc ꝙ aliquis recta volũtate velit aliqđ particulare bonũ: opʒ ꝙ illud particulare bonum ſit volitũ materialiter: bonũ aũt cõe ſit volitum formaliter. volũtas igit̃ hũana tenet̃ cõformari diuine volũtati in volito formaliter: tenet̃. n. velle bonũ diuinũ ⁊ cõe ſʒ nõ materialiter rõne iam dicta. Sed tñ q̃ʒtũ ad vtrũqʒ: mõ aliquo volũtas hũana cõformat̃ volũtati diuine. q: ſʒ ꝙ cõformat̃ voluntati diuine in cõi rõne voliti: ꝯformat̃ ei in fine vltimo: ſʒ aũt ꝙ nõ ꝯformat̃ ei in volito materialiter: ꝯformat̃ ei ſʒ rõnẽ cãe efficiẽtis. q: hãc ꝓpriã inclinationẽ ꝯſequentẽ nãm. vel apprehenſionẽ particularem huius rei hʒ res a deo ſicut a cã effectiua. vñ ꝯuenit dici ꝙ ꝯformat̃ q̃ʒtum ad hoc voluntas hoĩs voluntati diuine. q: vult hoc qđ deus vult eũ velle. Eſt ⁊ alius modus cõformitatis ſʒ rõnem cauſe formalis. vt. ſ. hõ velit aliqd ex charitate ſicut de⁹ vult. ⁊ iſta ẽt ꝯformitas reducit̃ ad ꝯformitatem formalem que attendit̃ ex ordine ad vltimũ finẽ. qđ eſt ꝓprium obm charitatis. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ ꝙ volitũ diuinũ ſʒ rõnẽ cõem q̃le ſit ſcire poſſum⁹. Scimus. n. ꝙ deus qcqd vult vult ſub rõne boni. ⁊ iõ qcũqʒ vult aliqd ſub quacũqʒ rõne boni hʒ voluntatẽ ꝯformẽ voluntati diuine q̃ʒtũ ad rõnẽ voliti. ſʒ in particulari neſcimus qd de⁹ velit: ⁊ q̃ʒtũ ad hoc nõ tenemur cõformare volũtatẽ noſtram diuine voluntati: in

num. Ideo dicitur quod voluntas volens aliquid ſub ratione boni eſt conformis diuine voluntati i volito formaliter: quod eſt velle ꝓpter diuinum ⁊ commune bonum: ſed caue ne ꝓpterea dicas omnem volũtatem ſemper conformari diuine in volito formaliter: q: nullus operatur aſpiciens ad malum: ſed ad aliquaʒ boni rationeʒ. Et ꝯſequenter volũtas mala cõformatur diuine volũtati in volito formaliter. hoc enim falſum eſt: licʒ enim voluntas q̃ʒtũcũqʒ mala inquantum habet aliquid boni ſit conformis diuine voluntati: ac per hoc poſſit ſʒ quid dici conformis diuine volũtati in volito fõmaliter: ſicut poteſt ſʒ quid dici bõa: ſimpliciter tamen illa ſola volũtas eſt cõformis diuine volũtati in volito fõmaliter que ſub ratione boni nõ apparentis ſʒ veri exercetur. Ad hanc enim conformitateʒ tenemur cum illa que eſt ſʒ boni rationẽ ſiue veri ſiue apparẽtis nati ſumus. In hac ꝯſiſtere virtutis opus eſt.

ſtatu tamē glorie omnes vide bunt in ſingulis que volent ordinem eorū ad id quod deus circa hoc vult: ⁊ ideo non ſolum formaliter: ſed materialiter in omnibus ſuam voluntatem deo ꝯformabūt. ¶ Ad ſecūdū dicendum ꝙ deus nō vult dānationē alicui⁹ ſub rōne dānationis: nec mortē alicui⁹ inquātum eſt mors. q: ipſe vult oēs hoīes ſaluos fieri: ſed vult iſta rōne iuſtitie. vñ ſufficit circa talia ꝙ hō velit iuſtitiā dei ⁊ ordinē nāe ſeruari. vñ pꝫ ſolutio ad tertiū. ¶ Ad primū ꝟo qđ in ꝯtrariuꝫ obijciebat᷑ dicendum: ꝙ magis vult qđ deus vult qui ꝯformat volūtatē ſuā volūtati diuine ꝗꝫtū ad rōnem voliti ꝗꝫ qui cōformat ꝗꝫtū ad ipſaꝫ rem volitā. q: volūtas principalius fert᷑ in finē ꝗꝫ in id qđ ē ad fineꝫ. ¶ Ad ſcđm dicendum ꝙ ſpēs ⁊ forma actus magis attendit᷑ ſm rōnē obi ꝗꝫ ſꝫ id qđ eſt mãle in obo. ¶ Ad tertiuꝫ dicendum ꝙ nō eſt repugnātia voluntatuꝫ quando aliqui diuerſa volunt non ſm eandem rationem: ſed ſi ſub vna ratione eſſet aliquid ab vno volitum qđ alius nollet: hoc induceret repugnātiā volūtatum. qđ tñ nō eſt in propoſito.

¶ De bonitate ⁊ malitia exteriorum actuum humanorū.

¶ Queſtio. XX.

Einde ꝯſiderandū eſt de bonitate ⁊ malitia ꝗꝫtū ad exteriores actus. ¶ Et circa hoc queruntᷓ ſex.

¶ Primo vtꝝ bonitas ⁊ malitia ꝑ pri⁹ ſit in actu volūtatis. vel in actu exteriori. ¶ Scđo vtrum tota bonitas vel malitia actus exterioris dependeat ex bonitate volūtatis. ¶ Tertio vtrum ſit eadem bonitas ⁊ malitia interioris ⁊ exterioris actus. ¶ Quarto vtruꝫ actus exterior addat de bonitate vel malitia ſupra actum interiorē. ¶ Quinto vtrum euentus ſequens aliquid addat de bonitate vel malitia ad actum exterioreꝫ. ¶ Sexto vtrum idem actus exterior poſſit eſſe bon⁹ ⁊ malus.

¶ Utrum bonitas vel malitia per prius ſit in actu volūtatis vel in actu exteriori. Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit᷑. Uidet᷑ ꝙ bonū ⁊ malum per prius ꝯſiſtat in actu exteriori quaꝫ in actu volūtatis. Volūtas.n. hꝫ bonitateꝫ ex obto: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed actus exterior eſt obm interioris actus volūtatꝭ: dicimur.n. velle furtum: vel velle dare elemoſynam. ergo malū ⁊ bonū per prius eſt in actu exteriori ꝗꝫ in actu volūtatis.

¶ Circa q̄onis 20ᵉ articulus ¶ Qō. XX. ꝓᵐ diligēter notato terminos tituli.ſ.actū voluntatis: actū exteriorē ⁊ ꝓoritateꝫ bonitatis moralis. Actus voluntatis ſumi pōt dupl'r. Uno mō ſꝫ ſe. Alio mō vt eſt forma ſeu cōditio actuū exteriorū humanorꝫ: hic ſumitur pmo mō. ſimiliter act⁹ exterior ſumitur tripl'r pmo ſm id pciſe qđ hēt a potentia executiua ⁊ re ipſe loco ſecluſa obediētia volūtatis. Et ſic cūꝫ nō ſit capax bonitatis vel malitie moralis: quoniā hec circa voluntaria tantū fiunt: nō ſumitur. Alio mō ſumit᷑ vt ē compoſituꝫ ex ſupra dictis et actu voluntatis: ita ꝙ ex ipſo ⁊ volūtatis actu fit vn⁹ numero act⁹: ⁊ ſic etiaꝫ nō ſumit᷑ hic: eēt.n.comparatio partis ad totū ⁊ econuerſo. Tertio modo ſumitur ſm id qđ habꝫ ex ſe ⁊ qđ pticipat ex actu voluntatis: ita ꝙ diſtiguat᷑ act⁹ exterior voluntarius ꝯtra ipꝫ actuꝫ voluntatis ī ſe: quicqd ſit illō qđ ſignificat ly voluntarius: ⁊ hoc modo ſumitur in propoſito vbi cōparat᷑ actus exterior humanus actui interiori voluntatis in ſe cui prius cōueniat bonitas moralis ⁊ eſt ſermo de prioritate nāe: ⁊ exteriori a volūtate: actus eniꝫ intellectus hoc in loco actus exterior vocatur: currit .n. curſu alioꝝ a voluntate.

¶ In corpore eiuſdē articuli: aduerte pmo diligenter ꝙ ſicut de ceteris rebus tractādo de rebus doctrinā facimus exiſtentibus tēpore ſuo in rerum natura. Et tamē eaſdeꝫ in abſtractione conceptas diſcutimus ⁊ examinamus: ⁊ ea que de illis quātis abſtracte conceptis ſm ſe vera deprehendimus. in eiſdem in reruꝫ natura inuentis verificamus: vt pꝫ inductiue: ita de actibus humanis exterioribus loquēdo intellige: ꝙ actus talis: puta vti re ſua quando opꝫ vbi opꝫ ⁊c̄. eſt ſm ſe actus formal'r bonus moraliter ex genere ⁊ circūſtātijs: ſicut ſape videre ⁊c̄. ſunt ꝗdaꝫ ſm ſe formal'r bona tranſcendenter: ⁊ ꝙ poſiti in reruꝫ natura humanimodi act⁹ ſunt ēt formaliter boni: nec eſt alia bonitas qua ē bonus act⁹ abſtracte ꝯcept⁹: ⁊ actus in rerū natura poſit⁹: ſicut non eſt alia humānitas qua homo abſtracte cōceptus ē homo: ⁊ q̄ homo poſitus in rerum natura eſt homo: ſꝫ hene eſt ali⁹ eſſendi modus: q: ī reruꝫ natura ⁊ in abſtractōe. Scito ſcđo ꝙ aliud eſt loqui de actibus abſolute: aliud vt ſunt obiecta: aliud vt ſunt in rerum natura: aliō vt ſūt executione. Que eni conueniūt alicui abſolute conueniunt in rerum natura niſi conueniāt non repugnanter: vt alibi dictū eſt: que autē conueniūt vt obiecta ſūt: ⁊ que vt in executiōe ſunt habitudines important ad ea quoꝝ ſunt obiecta: ⁊ a quib⁹ fiunt ⁊c̄. Prelibata autem volui hec eſſe vt intelligas primo ꝙ actus exterior. ēbi gratia. vti re ſua abſolute eſt formaliter bonus moraliter: ac per hoc poſitus in rerū natura eſt etiaꝫ formaliter bonus moraliter: ⁊ poſitus in eē obiectiuo voluntatis noſtre eſt bonus etiaꝫ obiectiue: ⁊ poſitus in executione eſt effectus bonus. Scđo ꝙ quia ideꝫ eſt loqui de conditionibus ſm ſe rei abſolute ⁊ in reruꝫ natura nō diſtinguas inter bonitateꝫ moraleꝫ actus exterioris ſm ſe ⁊ vt in rerum natura: ſed pro eodem computes: ac per

hoc

hoc quum dici tur ꝙ bonitas ex materia et circunſtantijs prius conuenit actui extra ſm ſe ꝙ̃ voluntati ītelligas ꝙ pri us cōuenit hu iuſmodi boni tas actui exte riori in rerum natura ꝙ̃ volū tati. Et cū his intelligas 3° ꝙ prius cōuenit bonitas iſta a ctui exteriori obiectiue ꝙ̃ in exequutione: ⁊ ſic prius conue nit hec bōitas actui exteriori ſm ſe: ac per h in rerum natu ra abſolute: ſe cundo ipſimet obiectiue. Ter tio actui volū tatis cui obyci tur. Quarto ip ſimet in execu tione: ſicut ſa nitas pmo con uenit animali ſiue abſtracte concepto: ſiue in rerum natu ra: deinde con uenit medicie et quibuſcūqȝ alijs. Scito 4° ꝙ ſi queras ra tionem quare bonitaſ act⁹ ex terioris ex ma teria ⁊ circun ſtantijs pri⁹ cō uenit ipſi ꝙ̃ vo luntati: in litte ra tāgiť dupl'x ratio. Prima eſt quia conue nit ipſi per ſe: ⁊ conſequenter voluntati ꝑ ip ſam: non eniȝ ſō tollere alie na eſt malus a ctus moraliter quia velle hoc eſt malum: ſed ecōuerſo: quia hoc eſt maluȝ mōaliter. Ideo

℃ Preterea. Bonuȝ per pri⁹ cōuenit fini. q: ea que ſunt ad finē hñt rōnem boni ex ordine ad finem: actus aūt volūtatis nō pōt eſſe finis: vt ſupra dcm̄ eſt: actus aūt alterius potētie pōt eſſe finis. ģ per prius conſi ſtit bonum in actu potētie alte ri⁹: ꝙ̃ in actu volūtatī. ℃ Pre terea. Actus volūtatis forma liter ſe hȝ ad actū exteriorē. vt ſupra dcm̄ eſt: ȝ id qđ eſt for male eſt poſterius: naȝ forma aduenit mãe: ģ per prius ē bo nū ⁊ malū in actu exteriori. ꝙ̃ in actu volūtatis. ℃ Sed ꝯtra eſt qđ Augu. dicit in lib. retra ctationū: ꝙ volūtas eſt ex qua peccať ⁊ recte viuiť. ģ bonum ⁊ malum morale per prius cō ſiſtit in voluntate. ℃ Rñdeo dđȝ ꝙ aliqui actus exteriores pñt dici boni vel mali duplici ter. Uno mō ſm genus ſuū: ⁊ ſm circunſtantias in ipſis con ſideratas. ſicut dare elemoſy nam ſeruatis debitis circūſtā tijs diciť eſſe bonuȝ. Alio mō diciť aliquid eſſe bonū vel ma lum ex ordine ad finē: ſicut da re elemoſynā ꝓpter inanē glo riā diciť eſſe malū: cū aūt finis ſit ꝓpriū obm̄ volūtatis. mani feſtū eſt ꝙ iſta rō boni vel ma li quā hȝ actus exterior ex ordi ne ad finem per prius inueniť in actu volūtatis. ⁊ ex eo deri uať ad actū exteriorē: bonitas aūt vel malitia ꝙ̃ hȝ actus ex terior ſm ſe ꝑꝑ debitā mãȝ: ⁊ debitas circunſtātias nō deri uať a volūtate: ȝ mag̃ a rōne: vñ ſi ꝯſidereť bonitas exterio ris act⁹ ſm ꝙ eſt in ordinatiōe ⁊ apꝑ̄hēſione rōnis: prior eſt ꝙ̃ bonitas actus volūtatis: ȝ ſi ꝯſidereť ſȝ ꝙ eſt in executio ne operis ſequiť bonitatē vo lūtatis q̃ eſt principium eius. ℃ Ad primuȝ ģ dđm ꝙ actus exterior eſt obm̄ volūtatis in quãtū ꝓponiť volūtati a rōne: vt qđdā bonū apꝑ̄henſum ⁊ ordinatū ꝑ rōneȝ. ⁊ ſic eſt pri⁹ ꝙ̃ bonū act⁹ volūtatis: inquā tū vo ꝯſiſtit in executiōe ope ris eſt effectus volūtatis: ⁊ ſe quiť volūtatē. ℃ Ad ſcđm di cendū ꝙ finis eſt prior in inten tione: ȝ eſt poſterior in execu tione. ℃ Ad tertiū dđm ꝙ for ma ſm ꝙ eſt recepta in mã eſt poſterior via ġnationis ꝙ̃ mã lȝ ſit prior nã: ȝ ſm ꝙ eſt in cã agēte ēſt oībus modis prior: voluntas aūt cōparať ad actū exteriorem: ſicut cã efficiens: vñ bonitas act⁹ voluntatis eſt forma exterioris actus ſicut in cauſa agente exiſtens.

℃ Utrum tota bonitas ⁊ mali tia exterioris actus dependeat ex bonitate actus. Arti. II.

Ad ſcđȝ ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ tota boni tas ⁊ malitia act⁹ ex terioris dependeat ex volūtate. diciť .n. Matth. vij. Nō poteſt arbor bona malos fructus facere: nec arbor ma la facere fruct⁹ bonos: per ar borem aūt intelligiť volūtas: ⁊ per fructum opus ſm glo. ģ nō pōt eſſe ꝙ volūtas interior ſit bona. ⁊ act⁹ exterior ſit ma lus. aut econuerſo. ℃ Prete rea. Augu. dicit in lib. retracta tionum ꝙ non niſi voluntate peccať. ſi ergo non ſit peccatū in voluntate: non erit peccatū in exteriori actu. ⁊ iō tota boni tas vl' malitia exterioris actus ex volūtate dependet. ℃ Pre terea. Bonū ⁊ maluȝ de quo nunc loquimur ſunt differen tie moralis actus. differentie autē per ſe diuidunt genus ſȝ phm̄ in. viij. metaphy. cū igiť act⁹ ſit moralis ex eo ꝙ eſt vo luntari⁹: videť ꝙ bonū ⁊ ma lum accipiť in actu ſolū ex par te voluntatis. ℃ Sed ꝯtra eſt

voluntas eius eſt mala. Se cūda eſt: quia hec bonitas pē det a ratione ⁊ non a volunta te: ſed quomo do hoc verum ſit in ſequenti tractabitur ar ticlo. Et quod reliquuȝ eſt .ſ. quomodo bo nitas actus ꝓ pria exterioris in exequutiōe ſit a voluntate in 3° articu° tra ctabitur.

℃ Articu. II.

In ti cu lo ſe cundi articuli ſtatiȝ dubiū oc currit quomo do poſt deter minationeȝ ꝙ bōitas aliqua priuſ conuenit actui exteriori ꝙ̃ volūtati: du bitari nec po teſt: an tota ei⁹ bonitas pende at ex volunta te. Si eniȝ pri us actui conue nit ꝙ̃ volunta ti aliqua boni tas: liquet ꝙ il la non pendet a voluntate: ꝓ us enim nō de pendet a poſte riori: ac ꝑ hoc conſtat ꝙ non tota bonitaſ a ctus exterioris pendet ex vo luntate. Nul la ergo ē hic ra tionabilis que ſtio.

℃ Ad hoc dici tur ꝙ q: actus exterior volun tarius claudit in ſe dependē tiam a volun tate. Ideo ſtat ꝙ bonitas ꝓus ſm naturā in

qđ Aug. dicit in lib. ꝯtra mendacium: ꝙ quedam ſunt que nullo q̄ſi bono fine: aut bona voluntate poſſunt bene fieri. ¶ Rñdeo dicē ꝙ ſicut iā dcm̄ eſt in exteriori actu pōt cōſiderari duplex bonitas vel malitia. Una ſm̄ debitā mā̃ ⁊ circunſtantiā. Alia ſm̄ ordinē ad finē. Et illa qdē que ē ſm̄ ordinem ad finem tota depēdet ex volūtate: illa aūt q̄ eſt ex debita mā̃ vel circūſtātijs depēdet ex rōne. ⁊ ex hac dependet bonitas volūtatis ſm̄ ꝙ in ipſaꝫ fertur. ¶ Eſt aūt ꝯſiderāduꝫ ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē ad hoc ꝙ aliqd ſit malū ſufficit vnꝰ ſingularis defectus: ad hoc autēꝫ ꝙ ſit ſimpliciter bonū nō ſufficit vnū ſingulare bonū: ſꝫ requiritur integritas bonitatis: ſi igit̄

ſit ipſi actui humano exteriori q̃ꝫ voluntati: adhuc reſtat ambiguum an etiam illa bonitas que prius ei conuenit dependeat a voluntate: lꝫ .n. prius non depēdeat a poſteriori: qđ tamen prius ineſt alicui poteſt dependere ab eo cui poſterius ineſt. Et eſt ſimile ſi concluſo ꝙ ſanum prius ineſt aīali q̃ꝫ medicine queratur an ſanitas aīalis dependeat a medicina.

¶ Circa doctrinaꝫ in corpore eiuſdem ſecundi articuli traditam dubiuꝫ occurrit q̄druplex. Primo qꝛ ſicut bōitas ex materia ⁊ circunſtantijs eſt ex ratione ita bonitas finis: neqꝫ eñi finis neqꝫ actus quicūqꝫ pertinet ad genus moris niſi vt ſtat ſub ordine rōnis. Ratio ergo eſt cauſa omnis bonitatis: vtraqꝫ ergo bonitas debuit in rationem reduci: ⁊ non altera in voluntatem ⁊ altera in rationeꝫ vt in lr̄a fit. ¶ Scōm dubium eſt: quia aut hic ſermo eſt de actu exteriori abſolute: aut vt eſt in exequutione. Si abſolute: quum ſic preueniat voluntateꝫ vt obiectū nihil aliud eſt dicere ꝙ bonitas actus exterioris nō eſt a voluntate q̃ꝫ dicere ꝙ bonitas obiecti volūtatis nō eſt a voluntate: ⁊ quum hoc cōmune ſit vtriqꝫ voluntatis obiecto .ſ. fini ⁊ actui extrinſeco: debuit de vtroqꝫ dici ꝙ non dependet a voluntate: ⁊ non diſpar iudicium proferri: vt in lr̄a fit. Si aūt vt eſt effectus voluntatis: quum bonitas vtraqꝫ ex obiectis ad actuꝫ voluntatis: ⁊ ex actu voluntatis in actum exteriorem imperatum ⁊ factuꝫ deuenerit: par quoqꝫ debuit proferri ſententia ꝙ vtraqꝫ ſcꝫ eſt a voluntate dependente ab obiecto ſub ratione: ⁊ non ſicut in lr̄a fit: altera tantum bonitas in voluntateꝫ reduci. ¶ Tertium dubium eſt: quia quum vna circūſtantiaruꝫ actus exterioris ſit finis: oportet ꝙ bonitas actus exterioris ex genere ⁊ circunſtantijs dependeat a voluntate: quoniam ab ea dependet bonitas ex fine vt in lr̄a dicitur. Eſt ergo implicatio dicere ꝙ bonitas actꝰ exterioris ex fine dependet a voluntate: ⁊ ꝙ bonitas eius ex genere ⁊ circunſtantijs non dependet ex ea. Claudit̄ enīꝫ in hac bonitas ex fine. ¶ Quartū dubiuꝫ eſt directe contra bonitatem actus exterioris in exequutiōe quia quum reſpectu voluntatis obiectum ⁊ finis coincidant: vt dictuꝫ eſt: actus exterior obiectus volūtati oportet ꝙ ſit eius finis: ac per hoc volūtas ſit bona ex eo: ſicut ex fine. Et tunc ſic: bonitas ex fine in actu exteriori pēdet tota ex voluntate: quia finis eſt obiectum proprium voluntatis. Sed bonitas actus exterioris eſt bonitas ex fine: quia actꝰ exterior obm̄ ⁊ finis eſt volūtatis: ḡ tota bonitas actus exterioris pēdet ex volūtate: ⁊ idē eſt iudiciū de vtraqꝫ bonitate.

¶ Ad primū horum dicit̄ ꝙ hic non comparat̄ finis actui exteriori: vt argumentum credit. Sed comparatur bonitas vel malitia ex fine in actu exteriori inuenta: bonitati vel malitie ex genere ⁊ circunſtantijs in eodem exiſtēte. Ubi gr̄a. in hoc actu vti re ſua quando opꝫ ⁊c̄. ꝑpter bonum patrie inuenit̄ duplex bonitas .ſ. ex fine: quia ꝑpter bonuꝫ patrie: ⁊ ex genere ⁊ circūſtantijs: quia re ſua quando opꝫ ⁊c̄. ⁊ fit hic comparatio earuꝫ: ⁊ dicit̄ primo ꝙ bonitas ex fine in huiuſmodi actu inuenta pēdet per ſe ex interiori actu voluntatis: quia finis ex hoc ꝙ eſt propriū voluntatis ſolius obiectū confert inter actus actui volūtatis primo bonitatem ſuam: ita ꝙ voluntatis actus eſt primo bonus tali bonitate: ⁊ per ipſum talis bonitas conuenit cuicūqꝫ conuenit: ⁊ cōſequenter actꝰ humanus exterior prefatꝰ hꝫ ꝙ ſit tali bonitate bonus ex actu interiori voluntatis. Dicit̄ ſcđo ꝙ bonitas ex gene̅ ⁊ circūſtantijs in eodem actu inuenta nō pēdet ex voluntate: quia non ſō hic actꝰ eſt ſic bonus: quia velle ipſum eſt bonum: ſed ecōuerſo: ſed pendet ex ratione: inter potentias enim anime principia moralis bonitatis vel malitie ſunt ratio vel voluntas. Si ḡ voluntas nō eſt per ſe cauſa huiꝰ: relinquitur ꝙ ratio ſit. Et re vera ratio eſt principium non ſoluꝫ huius: ſed etiā omnis bonitatis ⁊ malitie moralis: quia eſt principiū totius eſſe moralis: ſed qꝛ bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non ſolum ex ratione: ſed etiā per ſe ex voluntate interiori. Ex genere aūt ⁊ circunſtantijs ex rōne ſolum: ideo illa in voluntatem vt proximā per ſe cauſaꝫ: hec in rationem deducta eſt.

¶ Ad 2ᵐ dicit̄: ꝙ lꝫ hic ſermo ſit de actu exteriori ſimpliciter ⁊ non reſtricto ad exequutionem: tamen iungendo ipſum cum dictis in articulo precedenti poteſt dici ꝙ hic eſt ſermo de actu exteriori vtroqꝫ modo: vt in lr̄a pꝫ. Et quiꝫ contra primū membrū obijcitur: reſpondet̄ primo ꝙ non eſt ideꝫ loqui de actu exteriori abſolute: ⁊ vt obiectum eſt voluntatis: ⁊ conſequenter non eſt idem dicere actus exterior eſt ſecunduꝫ ſe bonus vel malus: ⁊ non ex voluntate: ⁊ dicere ꝙ obiectum voluntatis eſt bonū ſm̄ ſe ⁊ non ex voluntate. Actus enī exterior ſm̄ ſe abſtrahit ab obiecto nō obiecto voluntatis. Dicit̄ ſcđo ꝙ hic etiaꝫ incidit error ſicut in priori dubio: quia nō fit comparatio obiecti ad obiectum: puta actus exterioris ad finem: ſed bonitatis actus ex fine ad bonitatem eiuſdem ex genere ⁊ circunſtantijs: vnde dato ꝙ idem ſit iudicium de bonitate actus ⁊ finis ꝙ .ſ. neutra pendet ex voluntate: non tamen eſt idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu ⁊ bonitate eiuſdem ſm̄ genus ⁊ circūſtātias: quia illa ex voluntate: hec non pendet: ⁊ hoc fit in littera. Tertio dicit̄ ꝙ ſi comparet̄ obiectum ad obiectuꝫ adhuc aliquid ſingulare inſinuaretur in actu qđ non fine: dicendo ꝙ bonitas actus extrinſeci obiecti non eſt ex voluntate: quia hoc obiectū differt a fine duplr. Primo qꝛ eſt actio quedaꝫ. Scđo quia eſt dependens a voluntate: eſt enim actus humanus: finis aūt nec dependens aliquid a volūtate nec actionem aliquā exprimit: vnde dicere de actione a voluntate dependente: ꝙ nec depēdet in propria bonitate ab actu interiori voluntatis aliquid annotatione dignum eſt: non ſic de fine: quoniam liquidum eſt. Ad id vō qđ contra 2ᵐ membrū obijcitur dicitur: ꝙ lꝫ actus exterior in exequutione habeat bonitatem vtrāqꝫ ex voluntate. Et voluntas ab obiectis: diſſimiliter tamen hoc fit:

quia

volũtas ſit bona ⁊ ex obto ꝓprio: ⁊ ex fine: ꝯñs eſt actũ exteriorẽ eſſe bonũ: ſʒ nõ ſufficit ad hoc ꝙ actus exterior ſit bonus: bonitas volũtatis que eſt ex intentione: ſʒ ſi voluntas ſit mala ſiue ex intentione finis: ſiue ex actu volito: ꝯñs eſt actũ exteriorem eſſe maluʒ. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ voluntas bona: ꝓut ſignificaẽ per arborem bonaʒ eſt accipienda ſm ꝙ hʒ bonitateʒ ex actu volito: ⁊ ex fine intento. ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ non ſolum aliquis voluntate peccat quãdo vult malum finem: ſed etiam quando vult malum actum. ¶ Ad tertium dõm ꝙ voluntarium dicitur nõ ſolum actus voluntatis ſed etiam actus exteriores: prout a voluntate procedunt. ⁊ rõne. ⁊ iõ circa vtroſqʒ act⁹ põt eſſe dr̃ia boni ⁊ mali.

quia bonitas ex fine deſcẽdit in actum interiorem voluntatis per ſe ⁊ formaliter. In actum vero exterioreʒ in exequutione denominatiue tantũ: bonitas vero ex genere ⁊ circũſtantia ex obiecto deriuaẽ in actũ interiorẽ denominatiue tantũ: ⁊ per eum in actum exteriorem formaliter: ſicut ex ſano in animali: denominatur medicina ſana quia anial ſit ſanuʒ formaliter. vnde nõ eſt de vtraqʒ bonitate eadeʒ ratio ẽt in exequutiõe. Et ad hoc inſinuanduʒ in littera de ſecũda bonitate diciẽ ꝙ volũtas ſm ꝙ in rationem fertur hʒ hanc bonitateʒ: quaſi non hẽat ipſaʒ ſimpliciter: ſed in ordine ad aliud: ſicut cõmuniter accidit in hꝫ denominationibus. Sed tũc inſurgit queſtio mota in 4° dubio: quare bonitas vocata ex fine ineſt voluntati formaliter: ⁊ vocata ex obiecto non: precipue quũ obiectũ etiã ſit finis volũtatis: ⁊ hec qõ ſoluetur in ſolutione quarti dubij.

¶ Ad 3ᵐ ergo dubiũ dr̃: ꝙ ſi poſſet ſeparari bonitas alicu⁹ finis vt circũſtantia eſt a bonitate euiſdem vt ſpecificãs reſpectu euiſdem actus: facile dici poſſet diſtinguendo ꝙ finis vt circũſtantia ſpectat ad bonitatem actus exterioris ex genere ⁊ circũſtãtijs: finis aũt vt ſpecificãs ſpectat ad voluntatem: ⁊ ſic non eſſet implicatio dicere ꝙ bonitas ex fine in actu exteriori pendet ex voluntate. Et ꝙ bonitas ex genere ⁊ circũſtantijs etiã finis nõ pendet ex voluntate: quia in pᵐa propoſitione eſſet ſermo de bonitate ex fine ſpecificante actuʒ exteriorem formaliter ſumptum. In ſcda võ de bonitate ex fine ⁊ circũſtãtia euiſdeʒ materialiter ſumpti. Sed quia intelligi non põt ꝙ idem numero actus exterior moralis ſit talis mãliter ſumptus ex aliquo fine vt circũſtantia: ⁊ nõ ſit talis formalr ſumptus ex eodẽ fine vt ſpecificante: non .n. ſi quis orat vt furetur intelligi põt ꝙ oratio ſit mala ex furto circũſtãtia: ⁊ oratio vt volita ſit nõ mala ex furto ſpecificante. Et rurſus quia finis vt finis: lʒ adiunctus eſt circũſtantia actus exterioris moralis vt ex ſupradictis pʒ: ⁊ finis vt finis eſt obiectuʒ propriũ voluntatis: ideo dicendũ eſt ꝙ bonitas ex fine ſiue cyrcũſtante: ſiue ſpecificante media voluntate ad exterioreʒ actũ pertinet: ita ꝙ actus exterior nõ habet bonitatẽ ex fine circũſtante niſi dependente a voluntate: ⁊ bonitas ex fine deriuatur in actũ interiorẽ volũtatis ſpecificatiue ⁊ formalr: in actuʒ võ exteriorẽ formalr ſumptuʒ. i. vt ſtat ſub interiori: ſpecificatiue quoqʒ ſed ſecundario: in eundẽ aũt materialiter ſumptuʒ vt adiacẽs circũſtantia. Quũ ergo comparatur bonitas actus exterioris ex fine ad bonitatem euiſdẽ ex genere ⁊ circũſtantijs: intellige ex circũſtantijs manentibus pure circũſtantijs qualis non eſt circũſtantia finis: qꝛ vt ſuperius eſt dictu .n. tranſit in ſpecificans: ⁊ ꝯñter ſubale.

¶ Ad 4ᵐ dubiũ: anteqȝ reſpondeaẽ aduertendũ eſt ꝙ qꝛ querit de diuerſitate bonitatis in ipſo actu voluntatis ex fine ⁊ ex actu volito ſeu obo: ⁊ contra hanc diuerſitatem arguit. Et hec diuerſitas dr̃ ꝯſiſtere in hoc ꝙ bonitas ex fine ineſt voluntati formalr: bonitas aũt ex actu volito ineſt ipſi volũtati denominatiue ꝓꝑ rõnẽ ſupradictaʒ. ſ. qꝛ iter actus bonitas ex fine primo ſaluaẽ in volũtatis actu cuius finis eſt propriuʒ obm: bonitas auteʒ ex materia ⁊ circunſtantijs pᵐo ſaluaẽ in ipſo actu exteriori. Quia ergo hec ſunt cõnexa. primo videtur quare finis bonificat voluntatẽ formaliter: ⁊ act⁹ volitus qui eſt etiam finis: qꝛ obiectũ ⁊ finis reſpectu volũtatis eſt idem. non bonificat ipſaʒ formaliter ſʒ denominatiue. Et ſic deinde formaliter ſatiſfiet qõſito. Dicitur ḡ ꝙ qꝛ: vt in arti° 2° qõnis pcedentis dcm̃ eſt: dr̃ns bonitas act⁹ interioris volũtatis ex obo ⁊ fine ꝑ accñs inueniẽ in eodẽ: iõ bonitas ex fine q ꝯcurrit per ſe ineſt formalr: bonitas aũt ex obo denoiatiue. Sed hec rñſio peccat ſʒ nõ cãm vt cãm: ex hoc .n. ꝙ dr̃ia duaꝝ bonitatũ in actu interiori volũtatis eſt ꝑ accñs: nõ ſeqẽ ꝙ vtraqʒ ſm ſe aut altera iſit denoiatiue eidem: ſtat .n. ꝙ diſtõ earũ ꝯcurrat ꝑ accñs in eodẽ: ⁊ tñ vtraqʒ ſm ſe iſit: ſicut ſtat ꝯcurſuʒ creditoris ⁊ debitoris in eãdẽ plateã eẽ ꝑ accñs ⁊ tñ iter vtriuſqʒ ſm ſe ad illũ locũ eſſe. Dr̃ aliter ꝙ qꝛ actus exterior in caſu poſito nõ ꝯcurrit ſub rõne finis: ſʒ obi: lʒ ſit finis: imo diſtinguiẽ ꝯ̃ fineʒ: quũ dr̃ bonitas ex fine: ⁊ bonitas ex obo: ⁊ ſola bonitas ex fine ſit formalr in voluntate: qꝛ ſola eſt ex ꝓprio obo vt ſic. iõ bonitas in actu iteriori volũtatis ex fine eſt formalr ⁊ ex obo eſt denoiatiue. Et ſm hoc opʒ dicere q qñ act⁹ exterior eſt finis dat bonitateʒ actui interiori formalr: qñ võ eſt obm tñ dat bonitatem iteriori actui denoiatiue. vbi .g. ſi qs vult fornicari nõ ꝓꝑ aliũ adiunctũ finẽ: actus iterior volũtatis erit in ſpẽ fornicatiõis formalr: qꝛ fornicari eſt finis. Si qs võ vult fornicari ꝓꝑ furari: tũc act⁹ iterior volũtatis erit in duabus ſpẽbus. ſ. in ſpẽ furti formalr: in ſpẽ võ fornicatiõis denominatiue: ſʒ qñ ſupius dcm̃ eſt ꝙ volũtas in qdcũqʒ fertur: aut ferẽ ſub rõne finis aut ꝓꝑ finẽ: ⁊ qñ ferẽ in ꝓꝑ finẽ fertur formalr in finẽ: ideo nõ ꝯſonat dicere ꝙ actus exterior in caſu poſito nõ eſt volitus vt finis ſʒ vt obm tñ: opʒ .n. vt finẽ vel ꝓꝑ finẽ eſſe volitum: ſʒ nõ ꝓꝑ fineʒ tñ: qꝛ ẽt ſm ſe ꝓꝑ ꝓpriam bonitatẽ eſt volitus: vnde ⁊ in ꝓpria reponit ſpecie actuʒ interiorem voluntatis: lʒ denominatiue .g. Et ꝯfirmatur qꝛ in 2° arti° precedẽtis qõnis vbi dr̃ ꝙ nõ differt in volũtate bonitas ex fine ⁊ obo: expreſſe obm ipm vocaẽ finis: quũ ſubdr̃ niſi ſicut finis depẽdet ex fine. Aliter ḡ diſtinguẽdo de fine ⁊ ſub fine: ⁊ ꝙ qñ qs vult fornicari vt fureẽ: furtum eſt finis: fornicatio võ ſubfinis: ⁊ ꝙ finis facit actũ interiorẽ formalr talem: ſubfinis aũt denoiatiue. Sed hec rñſio nõ ſatiſfacit: qꝛ ex diſtõne ſubfinis a fine nihil aliud appʒ ſeq niſi q finis pncipalem locuʒ tʒ: ⁊ ſubfinis ſecundariũ: ac per hoc ſi finis bonificat formalr actuʒ interiorẽ volũtatis: quũ ſubfinis claudaẽ ifra latitudinẽ finis: ẽt ipſe bonificabit eũdẽ formalr lʒ ſecũdario. Aliter ergo occurrit dõm. Ad cui⁹ euidentiã nota tria. Primũ eſt ꝙ ſicut ſunt duo gñã

¶ Utrū bonitas ⁊ malitia ſit eadē exterioris ⁊ interioris act⁹.

¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Uidet̄ φ nō eadē ſit bonitas vl' malitia actus interioris volūtatis ⁊ exterioris actus. Actus.n. interioris principium eſt vis anime interior apprehenſiua vel appetitiua. actus autem exterioris principium eſt potentia exequens motum: vbi aūt ſunt diuerſa principia actiōis: ibi ſunt diuerſi actus: actus āt eſt ſubꝫ bonitatis: vel malitie. nō pōt aūt eſſe idē accñs in diuerſis ſubiectis. ergo non pōt eſſe eadē bonitas interioris ⁊ exterioris act⁹. ¶ Preterea. Uirtus eſt q̄ bonū facit hñtem: ⁊ opus eius bonuꝫ reddit: vt dr̄ in.ij.ethi. ſꝫ alia eſt virtus itellectualis in potentia ipante: ⁊ alia virt⁹ moralis in potētia imꝑata. vt pꝫ in principio ethi. ergo alia eſt bonitas act⁹ interioris q̄ eſt potētie ipantis. ⁊ alia ē bonitas act⁹ exterioris q̄ ē potētie ipate. ¶ Preterea. Cā ⁊ effect⁹ idē eē nō pñt: nihil.n. eſt cā ſuiipſi⁹: ſꝫ bonitas act⁹ interioris eſt cā bonitatis act⁹ exterioris: aut ecōuerſo. vt dcm̄ eſt. ergo nō pōt eē eadeꝫ bonitas vtriuſqꝫ. ¶ Sꝫ ↄ̄ ē φ ſupra oñſum ē φ act⁹ volūtatis ſe hꝫ: vt formale ad actū exteriorē: ex formali āt ⁊ mālī fit vnū. ergo ē vna bonitas act⁹ interioris ⁊ exterioris. ¶ Rñdeo dōm φ ſic ſupra dictū ē: actus iterior volūtatis ⁊ act⁹ exterior: ꝓut ↄſiderant̄ in gñe moris ſunt vnus act⁹: ↄtingit āt qñqꝫ actū q eſt vn⁹ ſubo hr̄e plures rōnes bonitatis vl' malitie. ⁊ qñqꝫ vnaꝫ tm̄. Sic ergo dōm φ qñqꝫ eſt eadem

humanoꝝ actuū.ſ.act⁹ iterior voluntatis: ⁊ act⁹ voluntatis exterior: ita dant̄ duo ꝓpa bonificatiua actuū formaliter.ſ.finis ⁊ mā cū circūſtātijs. Et finis qdē vt ſic bonificatiuus eſt iterioris act⁹ volūtatis: ita φ ipſe pmo eſt formaliter bon⁹ ex fine: mā aūt cū circūſtātijs bonificatiua eſt act⁹ exterioris voluntarij: ita φ ipſe p̄ eſt formalr̄ bon⁹ ex mā ⁊ circūſtātijs. 2ᵐ ē φ lꝫ multiplr̄ cōtigat bonitatē dériuari ex vno ī aliud puta ſicut ex fine vel obo ſeu mā circa quaꝫ: vel circumſtantia vel actiōe. In ꝓpoſito 2ᵉ cōtingit bonitatē actus deriuari ī aliū actuꝫ: vno mō vt ſic: ita φ qꝛ talis act⁹ iquātū actus eſt bonus. iō ille ali⁹ actus inquātū act⁹ eſt bonus. Alio mō vt alter eorum vel vterqꝫ iduit rationē finis vel obti cuiuſuis alteri⁹. Dr̄ntia aūtē inter has duas dériuationes eſt: φ prima deriuatio vt diuo Thome placet in calce ſequentis articuli eſt ſm denominationem tantuꝫ: ita φ nec actus exterior ab interiori: nec interior ab exteriori fit bonus formaliter ſed denominatur ideo bonus: qꝛ eſt ab illo aut ad illum. Secunda autem deriuatio quando eſt a fine: qꝛ de alijs nō eſt cura pñs ſm formalem eſt inheſionē bonitatis. vñ quū quis vult fornicari vt furet̄: lꝫ furtū ſit actus exterior: qꝛ tñ ↄcurrit ad actū interioreꝫ voluntatis vt finis qualificat eū formalr̄ ⁊ reponit in ſpē furti formalr̄. Tertiū eſt φ rō finis boni vel mali: ⁊ act⁹ boni vel mali inueniunt̄ ſeparate ⁊ ↄiuncte. Separate qdem: φ.ſ. eſt finis ⁊ nō actus: vt quū quis vult deū eſſe: ⁊ ecōuerſo: φ eſt actus ⁊ nō finis: vt quū qs vult actū indifferentē: puta leuare feſtucā de terra. vel volitū niſi ꝓ finem: vt ꝓiectionē mercium in mari. Coniuncte vō ita φ fini coniungit̄ actus: ſicut quū quis vult fornicari ꝓ furari: furari.n. tunc hꝫ pmo rōneꝫ finis cui ſubſternit̄ act⁹ furandi: vel actui ↄiungit̄ finis ſicut in exemplo poſito fornicari eꝫ pmo rōnē actus cui ↄiungit̄ rō finis: dū nō ſolū ille vult icurrere malū furti: ſꝫ ēt malū fornicatiōis q ꝓ furtū nō incurreret malū inceſtus materni: hoc.n. ſignū eſt φ vult vel horret ēt malitiaꝫ actus talis ſm ſe: qd eſt velle illū vt finē. Ex his aūt dr̄ ad motū dubiū φ ſm o dicens φ finis qualificat formalr̄ actū iterioreꝫ volūtatis: actus aūt exterior denominatiue tm̄ intelligēdus eſt formaliter.ſ. inquātū finis: ⁊ inquātū actus cū quo tñ ſtat φ actus exterior vt finis qualificet volūtatis actū interiorē formalr̄ ſiue actus exterior rōneꝫ hēat finis pncipalis ſiue ſecūdarij. vñ ſicut nō inconuenit φ in exēplo poſito.ſ. quuꝫ qs vult fornicari vt furet̄ φ furti malitia ex genere ⁊ circūſtantijs deriuet̄ formalr̄ in actū interiorē volūtatis inqn̄tū hꝫ rōnē finis: ⁊ nō deriuet̄ in eundē niſi denoiatiue inqn̄tuꝫ hꝫ rōnē actus: ita nō inconuenit φ fornicatiōis malitia ex gñe ⁊ circūſtantijs inquātū hꝫ rationē actus nō deriuet̄ in actū interiorē volūtatis niſi denominatiue ⁊ inquātū hꝫ q̄dā finis rōnē deriuet̄ in eundem formalr̄. Et ſic quum ideꝫ eſt act⁹ ⁊ finis oīno: vt cuꝫ vult quis fornicari non ꝓ aliū finē: tūc act⁹ interior volūtatis ex fornicatiōe vt hꝫ rōneꝫ finis eſt malus formalr̄. Et ex eadē vt hꝫ rōnem actus eſt malus denoiatiue. Stat ergo ſolutio in formali φ actus volitus inquātum actus: ⁊ inquātū finis diſtinguendus eſt: ⁊ φ de ipſo inquātū actus verificat̄ φ aliter bonificat: ⁊ aliter: ⁊ aliunde eſt bonus. Et ſm hoc pꝫ φ nō eodem modo tota bonitas actus exterioris in exequutiōe comparatur ad volūtatē: qꝛ ſola illa que ex fine eſt a volūtate pendet: reliqua.n. a ſe ipſo per voluntatē deſcendit in ſeipſuꝫ in exequutiōe: ⁊ ſic oia ↄſonāt: imo vt in ſequētib⁹ huius qōnis patebit nō vr̄ poſſe ſaluare doctrinā auctoris de idētitate ⁊ diuerſitate: ⁊ de additiōe bonitatis ⁊ malitie act⁹ exterioris ad iteriorē niſi ſic eā itelligēdo. ¶ Arti. III.

In titulo articuli tertij eiuſdē 2ᵉ qōnis: queſtio eſt de idētitate numerali ⁊c̄.

¶ In corpore eiuſdeꝫ articuli aduerte duo. Primū eſt φ duplr̄ aliqua accidentia diſtinguunt̄ numero.ſ. vel ꝓ numeratōeꝫ ſubi vt albedo in ſorte ⁊ platone: vel ꝓ numerationē eēntie: vt albedo ⁊ dulcedo in eodē pomo. Et ꝓpterea lr̄a intendēs φ vtraqꝫ bonitas eſt intus ⁊ vtraqꝫ ex: ⁊ ponēs φ vterqꝫ actus eſt vn⁹ actus in genere moris: vult φ quādoqꝫ ſit vna numeroſitate ſubi ⁊ eēntie: qñqꝫ due numeroſitate eſſentie: nō ſubi: qꝛ vterqꝫ actus eſt vnuꝫ ſubm numero. 2ᵐ eſt φ hinc expreſſe: vt riſio ad 3ᵐ manifeſtat: hēs φ deriuatio bonitatis vel malitie ex actu in actum non eſt formalis ſed denominatiua tm̄. Sꝫ ſunt hic plura dubitatione digna. Primū eſt: ſi actus exterior ⁊ interior ſunt vnus actus ⁊ vnum ſubiectum numero in genere moris. quorſum tanta queſtio de prioritate dependentia ⁊ cauſalitate

bonitas vel malitia interioris actus ⁊ exterioris: qn̄qꝫ alia ⁊ alia. Sicut .n. dictuȝ eſt p̄dicte due bonitates vel malitie. ſ. interioris ⁊ exterioris actus adinuicē ordinant̄: cōtingit aūt in his q̄ ad aliud ordinant̄: ꝙ aliqd ē bonū ex hoc ſoluȝ ꝙ ad aliud ordinat̄: ſicut potio amara ex hoc ſolo eſt bona ꝙ eſt ſanatiua vn̄ nō eſt alia bonitas ſanitatis ⁊ potiōis: ſȝ vna ⁊ eadē. Qn̄qꝫ vero illud qđ ad aliud ordinat̄ hȝ in ſe aliq̄ȝ rōnē boni etiā p̄ter ordinē ad aliud bonum: ſicut medicina ſaporoſa hȝ rōnē boni delectabilis p̄ter hoc ꝙ ē ſanatiua. ❡ Sic ergo dōm ꝙ qn̄ actus exterior ē bonus vel malus ſoluȝ ex ordine ad finem. tunc eſt oīno eadem bonitas ⁊ malitia actus volūtatis que per ſe reſpicit fineȝ ⁊ actus exterioris q̄ reſpicit finē mediāte actu volūtatis. cū aūt actus exterior hȝ bonitatē vel malitiā ſm̄ ſe. ſ. ſm̄ mām vel circūſtātiam: tūc bonitas exterioris act⁹ eſt vna: ⁊ bonitas volūtatis q̄ eſt ex fine eſt alia: ita tn̄ ꝙ bonitas finis ex volūtate redundat in actū exterioreȝ ⁊ bonitas malitie ⁊ circūſtātiaꝝ redundat in actuȝ voluntatis ſicut iaȝ dcm̄ eſt. ❡ Ad primū ḡ dōm ꝙ rō illa ꝓbat ꝙ actus interior ⁊ exterior ſunt diuerſi ſm̄ genus nature: ſed tn̄ ex eis

ſalitate bonitatis ⁊ malitie moralis vnius ab altero: hec enim quuȝ diuerſitatem ſupponant per accidens ad moralem doctrinam ſpectare videntur. Secunduȝ eſt: quia autor diminutus videtur: bonitas enim actus exterioris tripliciter ſe habet ad bonitateȝ actus interioris. Primo vt habēs oīno eandem bonitateȝ: vt potio amara. Secūdo vt habens omnino aliaȝ ſm̄ ſe: vt bene epulari ꝓpter ſanitateȝ. Tertio vt habēs ex ſe: ⁊ nō ex alio fine: vt quum actus exterior ꝓpter ſe eſt volitus: puta contemplatio: vel adulteriuȝ: hic eniȝ terti⁹ modus in lr̄a non ponit̄: ⁊ tn̄ frequētiſſim⁹ eſt duȝ volumus act⁹ v̄tutū vel vitioꝝ non ꝓp aliū fineȝ. Tertiū eſt: qꝛ volūtaria videt̄ doctrina autoris quo ad hoc q̄ deriuatio bonitatis vel malitie actus ab actu non eſt ſm̄ formam vt calidum deriuatur ex calido: ſed ſm̄ denominationem vt ſanū denominatur in alijs a ſano in animali. Quartum eſt circa ipſaȝ concluſionem contra quam arguit Scotus in quol. queſtione .18. tripl'r probando ꝙ non eſt eadem bonitas vel malitia actus interioris ⁊ exterioris. Primo auctoritate Auguſti. 13. de trini. dicētis: ꝙ male volendo miſer eſt: minus tamen eſſet ſi nihil eorum que perperaȝ volunt habere potuiſſet. Secūdo rōne: quia alia eſt integritas requiſitorum ſm̄ rationem rectam ad bonitatem actus interioris: ⁊ alia requiſitoruȝ ad bonitatē actus exterioris. ergo. Tertio etiam rōne: quia nihil eſt cauſa: medium: ⁊ ratio ſui ipſius: ſed actus interior bonus ⁊ exterior bonus ſe habent in bonitate vt cauſa ⁊ cauſatuȝ: vt imediatuȝ ⁊ mediatum ⁊ huiuſmodi. ergo. Quarto arguit contra idē Gregorius de Arimino in libris ſniaꝝ. Actus exterior eſt malus ⁊ non eſt illud malum quod eſt actus interior. ergo ſunt duo mala: probatur minor: quia adulteriuȝ non eſt velle adulterari: nec homicidiuȝ eſt velle hominem occidere: ⁊ ſic de alijs. ſunt ēt apud Capreolū in .4. z. di. p̄mi: multa que vide ibi: ex his .n. ſolutis ſatiſfactū credim⁹.

❡ Ad primum horum dicit̄: ꝙ ſicut in naturalibus quando vnum numero conſtat ex pluribus non per accidens nec fruſtra queritur quid ex quo in alterum redundat: vt pȝ in compoſitis ex materia ⁊ forma: ita in moralibus: lȝ actus imperās ⁊ imperatus ſint vnus numero actus nō vt ſimplex ſed vt cōpoſitus non fruſtra nec per accidens querit̄ quid ex quo procedat.

❡ Ad 2m dr̄ ꝙ hec obiectio teſtatur illaȝ eſſe autoris mentem qu ā in p̄cedēti articulo diximus. ſ. ꝙ diſtinctio bonitatis ex fine ⁊ actu intelligit̄ formalr̄. i. inquātum finis ⁊ inquātum actus: propterea .n. non oportuit tertiuȝ membrum in littera poni: ſed ſub ſcđo membro comprehendit̄: quādocūqꝫ actus exterior eſt ſm̄ ſe bonus. vnde quādo quis vult fornicari non ꝓpter aliū finē: malitia actus interioris ⁊ exterioris eſt alia ⁊ alia non ſpecie ſed numero: ita ꝙ actus interior volūtatis eſt malus formaliter ꝓpria mali᷒ fornicatiōis quaȝ habet ex fornicatōe vt finis: ⁊ act⁹ exterior eſt malus etiā formaliter propria mali᷒ fornicationis quā habet vt actus ex genere ſuo.

❡ Ad 3m dicit̄ ꝙ doctria hec non eſt voluntaria: ſed in littera tangit̄ ei⁹ fundamentuȝ: quia. ſ. quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud dicit̄ denomiatiue: ⁊ nō oportet dici formaliter. Quod eniȝ habet aliquid i ſe formaliter dicitur tale ſm̄ ſeipſum vt patet inductiue. Cōſtat auteȝ ꝙ actus interior voluntatis dicitur bonus ex actu exteriori in ordine ad ipſuȝ. Dicitur eniȝ velle furari maluȝ: quia eſt ad malum. Et ſimiliter actus exterior dicitur ex actu interiori malus in ordine ad ipſuȝ: dicitur eniȝ actio manus qua furatur mala: quia ordinatur a mala voluntate: vnde quum multiplicare entia ſine neceſſitate non ſit rationabile: ⁊ ordo ſit manifeſtus adinuicē: ⁊ ſufficiat ad ſaluanduȝ eoruȝ bonitates ⁊ malitias ſuperfluū eſt ponere ꝙ etiaȝ ſit deriuatio formalis vt caloris a calore. Et confirmatur quia ſi in deriuatione conditionum huiuſmodi actus ab actu ponat̄ deriuatio formalis oportebit eadeȝ ratione poſtmodū dicere: quū actus vnius virtutis imperatur ab alia: puta fortitudinis a charitate vt in martyribus: ꝙ a charitate in volūtate deriuatur charitas alia in actū exterioreȝ: ⁊ ſimilia que abſurda ſunt. Jace ḡ fundamentuȝ hoc ꝙ deriuatio bonitatis ⁊ malitie: ⁊ talis bonitatis ⁊ talis malitie in actu ab actu vt ſic eſt nō formalis ſȝ denoīatiua ſeu nō per modū vniuocationis: ſȝ attributiōis: ⁊ ex eo illuceſcēt tibi multa moralia: ⁊ h̄ bn̄ nota.

❡ Ad 4m vero dubiuȝ reſpondendo dicit̄ ꝙ ex auctoritate illa Auguſtini nihil aliud dr̄ niſi forte q̄ exterior actus addit ⁊ facit hominem peioreȝ: quod qualiter verum ſit in ſequenti patebit articulo. Prima vero ratio nō concludit vniuerſaliter: ꝙ omnis bonitas exterioris act⁹ ſit alia ab omni bonitate interioris actus ſed q̄ aliqua: quod gratis concedimus: ꝙ ſi de omni eſt intētio oportet probare. Conſtat enim q̄ eadeȝ eſt integritas requiſitoꝝ ad bonitatē ex fine act⁹ volūtatis iterioris ⁊ exterioris: lȝ diſſimiliter ad vtrūqꝫ ſe hēat itegritas illa: vt pȝ quuȝ aliqs vult ꝓp finē aliqd nulla alia rōne moralr̄ bonū niſi ꝓp fineȝ. Et hec loquendo de his actib⁹ in gn̄e moris: lȝ forte ipoſſe ſit in genere nāe eadē vtrīqꝫ conuenire: qđ forte Scotū de-

depl. 2ª aūt ratio eiuſdē ex malo itellectu p̄ōnis noſtrē ꝓcedit. nō.n. dicimus ꝙ eadeʒ numero bonitas ſit cauſa ⁊ cāta: ſʒ dicimus ꝙ ſicut ſanitas vna numero nō diuerſificat̄ in aīali medicina ⁊ vrina. Et cū hoc a ſanitate animalis deriuat̄ ſanitas in vrina ⁊ medicia: ita dicimus ꝙ eadeʒ numero eſt bōitas vtriuſq; actus: ⁊ ꝙ ex altero in alterum deriuat̄ ſm denominationem. vnde cōcedendo ꝙ ideʒ no eſt cauſa: nec rō medicandi ſui ipſius negatur ſequela. ergo alteri⁹ bonitatis: quia ē ſophiſma cōſequētis: oportet dicere. ergo alteri⁹ bonitatis vel proportionis vel attributionis ad ſe. vñ bōitas act⁹ iterioris eſt cā bonitatis exterioris. i. proportionis act⁹ exterioris ad bonitatem interiorem ⁊ econuerſo: ⁊ ſic de alijs attributionib⁹ ſm quas deriuatur denominatio. Ad id ꝙ affert̄ ex Gregorio ſi nō fiat vis i verbis negatur ſequela. nō.n. valet vrina ē ſana ⁊ animal eſt ſanū: ⁊ vrina ſana nō eſt anial ſanū: neq; ecōuerſo: ergo ſūt due ſanitates: q: ſtat numerus habentiū diuerſimode cū vnitate nūerali rei habite: dixi aūt ſi nō fiat vis in v̄bis: q: pōt formari argumentū in adiectiuis ⁊ ſubſtātiuis: ⁊ ſi in his fiat vis iā ſcis ex pma parte ꝙ noīa ſubſtātiua nō plurificant̄ ſine plurificatiōe forme: ſʒ de reb⁹ nunc eſt qō. Pōt quoq; diſtigui minor ⁊ dici ꝙ quū dr̄: ⁊ hoc maluʒ nō eſt illud: mālıter quidē eſt veꝝ: formalr̄ aūt falſuʒ: q: lʒ act⁹ exterior malus nō ſit interior malus: nec ecōuerſo. Malitia tn̄ vnius eſt malitia alterius: ſicut ſanitas animalis eſt ſanitas vrine.

ſic diuerſis ꝯſtituūt vnū in genere moris. vt ſupra dictū eſt. ¶ Ad ſcđ'z dicendū ꝙ ſicut dr̄ in vj. ethi. Virtutes morales ordinant̄ ad ipſos actus virtutū q̄ ſunt q̄ſi fines. prudentia aūt q̄ eſt in rōne ad ea q̄ ſūt ad finē: ⁊ ꝑꝑ hoc requirunt̄ diuerſe virtutes: ſʒ rō recta de ipſo fine virtutū nō hʒ aliā bonitatē q̄ʒ bonitatē virtutis ſm ꝙ bonitas rōnis participat̄ in q̄libet virtute. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ q̄n aliqd ex vno deriuat̄ in alterū ſicut ex cā agēte vniuoca: tūc aliud eſt qđ eſt in vtroq;: ſicut cū calidum calefacit: alius numero eſt calor calefacientis ⁊ calor calefacti: lʒ idem ſpē. Sed q̄n aliquid deriuat̄ ab vno in alterum ſm analogiā vel ꝓportionē: tūc eſt tm̄ vnū nūero: ſicut a ſano qđ eſt in corpore aīalis deriuat̄ ſanū ad medicinam ⁊ vrinā: nec alia ſanitas eſt medicine ⁊ vrine q̄ʒ ſanitas aīalis quā medicina facit ⁊ vrina ſignificat. ⁊ hoc mō a bonitate volūtatis deriuat̄ bonitas act⁹ exterioris: ⁊ ecōuerſo. ſ. ſm ordinē vnius ad alterū.

¶ Utrū actus exterior aliqd addat de bonitate ⁊ malitia ſupra actū interiorē. Arti. IIII.

¶ Articulus. III.

IN riſione ad 2ᵐ eiuſdē tertij articuli aduerte ꝙ q: argumētū tēdebat ad hoc: vt q: due virtutes exigunt̄ ad bonificādū hos duos act⁹ ſingula ſingulis referendo: iō due ēt eēnt eoꝝ bonitates. Quelibet.n. virtus bonificat actū ſuuʒ.

Reſpōdeo ꝓ ꝑtitur radicē: ⁊ intēdit ꝙ nō ꝑꝑ diuerſitatē iter actū interiorē ⁊ exteriorē op⁹ eſt diuerſa virtute. ſ. morali ⁊ intellectuali: ſʒ ꝑꝑ diuerſitatē finis: ⁊ ei⁹ qđ eſt ad finē. nā moralis in fine: intellectualis vero in his q̄ ſunt ad fineʒ ꝑficit. Deinde q: ad quēlibʒ actū virtutis ꝯcurrit bona rō et bon⁹ appetit⁹: quoꝝ pmū ſpectat ad virtutē intellectualeʒ. Scđm ad moralem: et hoc erat materia argumēti. Ideo ſubdit qđ bonitas moralis recte rōnis de ipſo fine virtutum. i. de eodē de quo eſt virtus moralis nō eſt alia a bonitate morali ipſius virtutis moralis: ac ꝑ hoc actus pendens ex recta ratiōe ⁊ recto appetitu nō ꝓpterea habet duas bonitates morales: quomodo aūt ⁊ quare hoc ſit ſubiungitur dicendo ſʒ ꝙ bonitas ratōis participatur in qualibet virtute. i. ideo nō eſt diſtincte bonitas moralis vtriuſq;: quia in qualibet virtute ꝑticipat̄ bonitas rōnis. Et ſcito ꝙ ly bonitas determinās rationem quā dicit̄ bonitas rationis participatur dupliciter intelligi poteſt. Primo in ſe ipſa ratione vt eſt res cuius pars capitur. Et ſic non ſignificat bonitatem moralem formaliter: ſed bonitatē itellectualē formaliter. Rectitudo eni rationis que eius eſt bonitas non morale ſed intellectuale bonuʒ eſt formaliter: primordialiter auteʒ ⁊ cauſaliter bonitas eſt moralis. ſcđo in ipſis participantibus vt eſt pars capta. Et ſic eſt bonitas moralis: immo pars omnis bonitatis moralis ⁊ cauſa in omnibus virtutibus moralibus: quocūq; modo intelligatur hec littera non refert. Semper.n. verū eſt ꝙ nō eſt alia bonitas moralis: ⁊ ꝙ rōne participationis ipſius in quālibet coīcidit virtutē moralē.

AD quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ exterior actus nō addat in bonitate vel malitia ſuper actū interiorē. dicit.n. Chryſo. ſup Matth. Volūtas ē q̄ aut remunerat̄ ꝓ bono: aut ꝯdemnat̄ ꝓ malo. opa aūt teſtimonia ſunt volūtatis. nō ḡ querit deus opa ꝑꝑ ſe: vt ſciat q̄ño iudicet: ſʒ ꝑꝑ alios: vt oēs intelligāt q: iuſtus eſt deus: ſʒ malū vel bonū magis eſt extimādū ſm iudiciū dei q̄ʒ ſm iudiciuʒ hominū. ḡ actus exterior nihil addit ad bonitatē vel malitiaʒ ſup actuʒ interiorē. ¶ Preterea. Una ⁊ eadē ē bonitas interioris ⁊ exterioris act⁹. vt dictū ē. ſʒ augmētū fit ꝑ additionē vni⁹ ad alteꝝ. ḡ act⁹ exterior nō addit i bonitate vel malitia ſup actū iteriorē. ¶ Preterea Tota bōitas creature nihil addit ſupra bonitatē diuinam. q: tota deriuat̄ a bonitate diuina ſʒ bonitas act⁹ exterioris q̄nq; tota deriuat̄ ex bonitate actus interioris: q̄nq; aūt ecōuerſo: vt dictū eſt: nō ḡ vnū eoꝝ addit in bonitate vel malitia ſup alteꝝ. ¶ Sed ꝯ oē agēs intendit cōſequi bonū ⁊ vitare malū. ſi ḡ per actuʒ exteriorem nihil ad

¶ Articulus. IIII.

IN titulo articuli quarti eiuſdem q̄ōnis aduerte: ꝙ hic directe queritur de actu exteriori: vt eſt in rerum natura.

¶ In articulo

¶ In articulo quarto eiuſdem 2° q̄ōnis tripliciter dubi
tatur. primo circa primuʒ membrum .ſ. ꝙ actus exterior
nihil addat bonitatis ſupra actum interiorem quo ad bo
nitateʒ que eſt ex fine. Manifeſte enim contradicit veri
tati: ⁊ ſcdo membro: quoniam ſi quis fornicari vult vt fu
retur: ⁊ deinde
per fornicatio
nem peruenit
ad furtuʒ intē
tum. Certum
eſt ꝙ ſicut iſte
peior eſt fact⁹
fornicando: ita
peior factus ē
furando: furtū
autem eſt act⁹
exterior: ⁊ act⁹
interior volun
tatis eſt ex co
malus malitia
que eſt ex fine.
ergo q̄ ad ma
litiam que eſt
ex fine act⁹ ex
terior addit in
malitia ſupra
malitiaʒ actus
interioris.
¶ Secundum
dubium eſt cir
ca ſcdm mem
brum an volū
tas quātum ex
ſe eſt parata: ſʒ
propter impo
tētiam ceſſans
ab opere ſit ꝑ
fecta ac ſi ope
raretur. Et eſt
ratio dubij: q2
autor vocat eā
perfectā ⁊ con
ſumatam. Et
rurſus ponit in
ea defectū per
fectiōis q̄ eſt ex
actu exteriori.
¶ Tertium du
bium eſt circa
illud quod di
citur. ſ. ꝙ inuo
lūtari⁹ defect⁹
a faciēdo n̄ tol
lit aliqd de p̄mio vel pena: hoc. n. pʒ eē falſum tā apud di
uinū q̄ʒ apud humanū iudiciū. Martyr. n. ſola volūtate
ſitibūda ꝓpter defectū exterioris martyrij ꝑdit aliqd de
p̄mio: quia caret aureola: ⁊ ſimiliter: qui ſimiliter voluit
percutere clericum caret pena excōmunicationis: ⁊ qui
voluit occidere: caret pena mortis. Quarto loco cēnt for
te alterius iudicio adducende obiectiones recitate a Ca
preolo in. 4. 2. diſt. 2ᵃ. Sed quoniā ſolutis his apparebit:
aut ſolutio: aut impertinentia eaꝝ omitto.
¶ Ad euidentiam horuʒ recolito primo ꝙ ſicut ſanum in
vrina non addit aliquid ſanitatis ſupra ſanitateʒ anima
lis: ita bonum ex fine in actu exteriori nihil bonitatis ad
dit ſupra bonū actum interioreʒ voluntatis: ⁊ ratio vtro
biqʒ eſt eadem: quia denominatiuum extrinſecum nihil
forme addit ſupra denominatiuum formale. vnde ex
hoc ꝙ autor poſuit ꝙ bonitas ex fine eſt formaliter in ſo
lo actu interiori: oportet conſequenter dicere ꝙ actus ex
terior nihil bo
nitatis illi⁹ ad
dit: quoniaʒ ta
li bonitate bo
nus eſt q̄ſi ex
trinſeca deno
minatione. Et
quia ſi affirma
tio eſt cauſa af
firmatiōis: ne
gatio erit cau
ſa negationis:
⁊ ecōuerſo. Jō
ſm bonitateʒ
quaʒ habet a
ctus interior vo
lūtatis ex actu
exteriori voli
to: actus exte
rior in rerum
natura: quia ē
formaliter bo
nus tali boni
tate addit ad
bonitateʒ act⁹
interioris non
aliam bonita
tem aut aliuʒ
bonitatis gra
dum: ſed ipſaʒ
eandem boni
tatem apponit
in ſuo ꝑfectiſſi
mo eēndi mo
do ſcʒ formali
ter: ac per hoc
terminat: perfi
cit: ⁊ conſumat
motum volun
tatis in ipſum
ex propria for
ma quaʒ in ſe
⁊ ex ſe habet.
Unde melior
eſt volens ⁊ fa
ciens actuʒ bo
nuʒ q̄ʒ volens
facere ⁊ nō fa
ciēs. Recolito ſecundo ꝙ doctrina hec de bonitate ex fi
ne ⁊ actu intelligitur formaliter. i. inquantum huiuſmo
di: ⁊ videbis ꝙ quādo actus ⁊ finis coincidūt: tunc actus
exterior addit ⁊ non addit ſupra actum interiorem in bo
nitate ⁊ malitia: quia inquātum bonus ex fine: vt ſic non
addit: vt autem bonus ſecunduʒ ſe ſic addit. Et ſecundū
hoc ad primum dubium dicitur qd̄ ille furando fit pro
culdubio peior: nō quia malitie ex fine in volūtate actus
exterior vt malus ex illa aliquid addat. Sed quia illi ma
le voluntati additur actus exterior ſecundum ſe malus
formaliter: veruntamen aduerte hic ꝙ aliud eſt dicere
quod actus exterior nō addit in bonitate ⁊ malitia ex fi

ditur de bonitate vel malitia:
fruſtra q hʒ bonā volūtatē vl'
malā facit opus bonū: aut de
ſiſtit a malo opē: qd̄ eſt incon
ueniens. ¶ Rn̄deo dōm ꝙ ſi
loquamur de bonitate exterio
ris act⁹ q̄ʒ hʒ ex bonitate finis:
tunc actus exterior nihil addit
ad bonitatē: niſi ꝯtingat ipam
voluntatē ſm ſe fieri meliorē
in bonis: vel peiorē in malis:
qd̄ qdem videt̄ poſſe ꝯtingere
tripl'r. Uno mō ſʒ numeꝝ: pu
ta cū aliqs vult aliquid facere
bono fine vel malo: ⁊ tūc qdē
nō facit: poſtmodū aūt vult ⁊
facit: duplicat̄ actus volunta
tis. ⁊ ſic fit duplex bonuʒ vel
duplex malum. Alio mō q̄ʒtū
ad extenſionē: puta cū aliquis
vult facere aliqd bono fine vl'
malo: ⁊ ꝓp aliqd̄ ipedimētuʒ
deſiſtit. alius aūt ꝯtinuat mo
tum voluntatis quouſqʒ ope
ꝑficiat: manifeſtū eſt ꝙ hmōi
volūtas ē diuturnior: in bono
vel malo. ⁊ ſm hoc ē peior vl'
melior. Tertio ſʒ intenſionē.
ſunt. n. qdā actus exteriores q
inquātū ſunt delectabiles vel
penoſi nati ſunt intendere vo
luntatē vel remittere. ꝯſtat āt
ꝙ q̄ʒto volūtas intenſius ten
dit in bonū vel malū: tanto eſt
melior vl' peior. Si aūt loqua
mur de bonitate actus exterio
ris quā hʒ ſm mām: ⁊ debitas
circunſtantias: ſic cōparat̄ ad
volūtatē vt terminus ⁊ finis:
⁊ hoc mō addit ad bonitatem
vel malitiā volūtatis: q2 ois in
clinatio vel motus perficit̄ in
hoc ꝙ cōſequit̄ finem vel attin
git terminū. vn̄ non eſt perfcā
voluntas niſi ſit talis q̄ oppor
tūitate data operetur. Si ꝟo
poſſibilitas deſit volūtate exn̄
te pfcā vt oparet̄ ſi poſſet: de
fectus perfectiōis q̄ eſt ex actu
exteriori ē ſimpl'r inuolūtariū.
Inuolūtariū aūt ſicut nō me
ret̄ penā vel p̄miū in operādo
bonū aut malū: ita nō tollit ali
quid de p̄mio vel de pena ſi
hō inuolūtarie ſimpl'r deficiat
ad faciēduʒ bonū vel malum.
¶ Ad primum ergo dōm ꝙ
Chry. loq̄t qn̄ volūtas hoīs
ē ꝯſumata: ⁊ nō ceſſat̄ ab actu
niſi propter ipotētiā faciendi.
¶ Ad ſcdm dōm ꝙ rō illa ꝓ
cedit de bonitate actus exterio
ris q̄ʒ hʒ a bonitate finis: ſʒ bo
nitas actus exterioris q̄ʒ hʒ ex
mā ⁊ circūſtātijs eſt alia a bo
nitate voluntatis que eſt ex fi
ne: nō aūt alia a bonitate volū
tatis quā hʒ ex ipō actu volito
ſed comparat̄ ad ipſa: vt ratio
⁊ cauſa eius ſicut ſupra dictū
eſt. Et per hoc etiam patet ſo
lutio ad tertium.

ne actui interiori: ⁊ aliud eſt dicere ꝙ finis conſequutus non addit in bonitate ⁊ malitia voluntati bone vel male ex fine. Primum enim docemur in littera. Secundum autem minime: quin potius ex littera habetur oppoſitū huius ſecundi. In ratione ſecundi membri vbi dicitur ꝙ inclinatio ꝑficitur i hoc ꝙ conſequitur finem. Et poteſt confirmari: q2 finis eſt per ſe primo bonus. Et propterea ſi actus exterior inquantum per ſe bonus addit in bonitate: oꝫ ꝙ finis inquātum per ſe primo bonus addat etiā in bonitate: ⁊ hoc ē verum abſque dubio. vñ quū furtū habeat rationem finis eius conſequutio etiam ſi nō eſſet actus adderet i bonitate vel malitia.

¶ Ad 2m dubiū dicitur ꝙ vt ex articu. 4. q. 16. ſuperius pꝫ voluntas poteſt dici ⁊ eē completa dupliciter. Uno modo ſecundū illā habitudinē qua volitum eſt in volūtate. Alio modo ſm illā qua voluntas tendit in realē aſſequutionē voliti: iuxta primum modū ſignificatur perfectio volūtatis per hoc qꝺ eſt velle perfecte: iuxta ſcōm vero per hoc quod eſt habere perfecte: vt ibidem dictum eſt. vnde voluntas parata operari ſi poſſet eſt perfecta voluntas: quia perfecte vult: ⁊ hoc ſpectat ad prime habitudinis perfectionē: ⁊ eſt imperfecta ſimpliciter: quia non peruenit ad hoc ꝙ realiter habeat id quod vult: ⁊ nata eſt habere. Omnis enim motus deficiens a termino eſt imperfectus per priuationē perfectionis in aſſequutione termini conſiſtētis. Et quū prima perfectio ſit alterius rationis a ſcda. Et tota latitudo pme cōparet̄ ad ſecundā vt imperfectū ad perfectū: vt ſuperius pꝫ: conſequens eſt ꝙ quantūcū creſcat ⁊ intenſiſſimus ſit interior actus voluntatis ſolus nūꝗ ꝑueniet ad hoc ꝙ ſit ꝑfectus ſimpliciter ſine aſſequutiōe exterioris: ꝓpter quod ſaluator dixit Joanni. Maiorē charitatē nemo habet ꝗ̄ vt animā ſuā ponat quis pro amicis ſuis: ponat dixit: nō velit ponere.

¶ Utrū euētus ſequēs aliqd addat de bonitate vel malitia ad exteriorē actū. Arti. V.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ euentus ſequēs addat ad bonitatē vl̄ malitiā actus. Effectus. n. virtute ꝓexiſtit in cā: ſꝫ euentus conſequunt̄ act⁹ ſicut effectus cās. ergo virtute ꝓexiſtunt in actibus: ſed vnūqꝺ ꝗ ſm ſuā virtutē iudicat̄ bonum vel malū: nā virtus eſt ꝗ̄ bonū facit hñtē: vt dicit̄ in. ij. ethi. ergo euentus addit ad bonitatē vel malitiā actus. ¶ Preterea. Bona que faciunt auditores ſunt effect⁹ qdā ꝯſequētes ex ꝓdicatione doctoris: ſꝫ hmōi bona redundant ad meritū ꝓdicatoris: vt pꝫ per id qꝺ dr̄ Phil. iiij. Fratres mei chariſſimi: ⁊ deſideratiſſimi gaudiū meū: ⁊ corona mea. ergo euētus ſequēs addit ad bonitatē vel malitiā act⁹. ¶ Preterea. Pena nō addit̄ niſi creſcente culpa: vñ dr̄ Deutro. xxv. pro mēſura peccati erit ⁊ plagarū modus: ſꝫ ex euentu ſequente addit̄ ad penā: dicit̄. n. Exoꝺ. xxi. ꝙ ſi bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nudiuſtertius: ⁊ ꝯteſtati ſunt dñm eius: nec recluſit eū: occideritꝙ virū: aut mulierē: ⁊ bos lapidibus obruet̄: ⁊ dñm illius occidant. nō aūt occideret̄ ſi bos nō occidiſſet hoīem ēt nō recluſus. ergo euentus ſequēs addit ad bonitatē vel malitiā act⁹. ¶ Preterea. Si aliquis ingerat cāꝫ mortis percutiendo vel ſniam dādo: ⁊ mors nō ſequat̄: nō cōtrahit̄ irregularitas: ꝯtraheret̄ autē ſi mors ſequeret̄. ergo euētus ſeqnēs addit ad bonitatē vel malitiā actus. ¶ Sꝫ ꝯtra euētus ſequēs nō facit actū malū qui erat bonus: nec bonū qui erat malus: puta ſi aliquis det eleemoſynā pauperi: ꝗ̄ ille abutat̄ ad pctm̄: nihil deperit ei q eleemoſynā facit: ⁊ ſimilr̄ ſi aliquis patienter ferat iniuriā ſibi factā. nō ꝓp hoc excuſat̄ ille qui fecit. ergo euentus ſequēs nō addit ad bonitatē vel malitiam actus. ¶ Reſpōdeo dōꝫ ꝙ euentus ſequens: aut eſt ꝓcogitatus: aut nō. Si eſt ꝓcogitatus: manifeſtū eſt ꝙ addit ad bonitatē vel malitiā: cū. n. aliquis cogitās ꝙ ex opere

¶ Ad 3m dubium dr̄ ꝙ ſicut ſermo preſens eſt de bono ⁊ malo moralr̄ non ſm hanc vel illam legē: ita etiā de premio ⁊ pena ſm exigentiā actus boni vel mali: ⁊ non ſm hanc vel illā legē: niſi forte diuinā. igit̄ diſtinguendū eſt de premio ⁊ pena eſſentiali vel accītali: ⁊ dicendū ꝙ voluntas parata quāuis nō operans ꝓpter impotentiā nihil de premio vel pena perdit eſſentiali: q2 hoc reſpōdet pme proportiōi volūtatis quāuis careat aliꝗ accidētali remuneratione vel pena reſpondēti ipſi exercitio actus exterioris.

¶ Articu. V.

In titulo articuli quīti nota duos terminos. Euent⁹. n. cōmune vocabulū eſt ad effectū per ſe et per accidens: ſignificat id qꝺ quomodolibꝫ ex actione ꝓuenit. Addere vero preſupponit id cui additur: ⁊ ad augumētū ſpectat: vñ addere ad malitiā preſupponit malitiā in actu: ⁊ addere ad bonitatē preſupponit bonitatē in eodem. vnde non queritur hic: an actus ex euētu reddatur malus vel bonus: ſed an act⁹ malus ex malo euentu reddatur peior: ⁊ bonus ex bono euentu melior. Prima enim queſtio iam ſoluta eſt: quia determinatū eſt vnde actus moralis: ⁊ vnde actus volūtatis ſit bonus vel malus. ſ. ex fine obo ⁊c.

¶ In corpore articuli dubium magnum occurrit: quia duriſſima ⁊ falſa doctrina videtur hic tradita: diſtinguitur ſiquidem ꝙ euentus poteſt dupliciter ſe habere: aut vt precogitatus: aut non. Si vt precogitatus addit ad bonitatem vel malitiam. Si non: tunc dupliciter: aut per ſe ſequitur ⁊ vt in pluribus: et tunc etiam addit. aut per accidens ⁊ in paucioribus: ⁊ tunc non addit. Ex hac enim doctrina habetur in primo membro diſtinctionis ꝙ euentus ſequens ſiue per ſe: ſiue per accidens: ſiue frequenter ſiue rariſſime dūmodo ſit preuiſus addit ad bonitatē vl̄ malitiam: hoc autem eſſe duriſſimum verbum ex eo patet ꝙ

tet q̃ ſi quis cõmittens actum peccati venialis p̃cogito ſciens ex eo ſine alia culpa ſua alios peccare moꝛtaliter peccaret moꝛtaliter. Et ſic mulier pulchra ⁊ adamata ab aliquibus ⁊ ſciens quum egreditur illos in eam appetendam exarſuros non poſſet cauſa alicuius venialis ſolatij ire ad p̃prium hortum abſq; peccato moꝛtali: ⁊ infinita ſimilia videntur ſeq: que bonis foꝛte non ſuffert audire: falſum autem eſſe conuincitur ex ratiõe ſic. Actꝰ nõ recipit additionem in bono vel in malo ſꝫ id qđ eſt per accidẽs ⁊ in paucioꝛibꝰ: ſꝫ euentus p accidens ⁊ i paucioꝛibꝰ ex hoc q̃ ẽ preuiſus nõ trãſit ex per accidẽs ⁊ raro in per ſe aut frequẽter. ğ euẽtus talis ex hoc q̃ eſt p̃uiſus nõ addit in bonitate vel malitia. Maioꝛ habetur in calce coꝛpoꝛis huius articuli. Minoꝛ ẽ p ſe nota: quia preuiſio ſola nihil confert voluntati: non enim ex hoc q̃ aliquis preuidet aliqđ eſt bonus vel malus: nec ex hoc q̃ aliquis preuidet aliqđ per accidẽs futurum ex ſuo actu propterea male fac̃. Alioquin xp̃s preuidens ex manifeſtatione ſui futura tot ſcelera iudeoꝛum maleſeciſſet manifeſtando ſe: ⁊ occidens ſuum inuaſoꝛem preuidendo eius moꝛtem ⁊ defendendo ſe peccaret. Uñ ſuper eadẽ radice foꝛmat̃ alia ratio ſic: preuiſio euentus mali per accidens nõ facit actũ malũ. ğ preuiſio euẽtus mali per accidens futuri non facit actũ peioꝛẽ ſi erat malus: iuxta illam regulã: ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter ita magis ad magis ⁊c. Et ꝯfirmat̃ q̃ faciens actum bonum puta vadens ad eccleſiã: ⁊ preuidẽs q̃ ex eo ſequentur alia bona per accidẽs ⁊ nõ acceptãs illa nec odio habẽs ſꝫ ſtans in ſola p̃uiſione nõ p̃pterea facit actũ melioꝛem: ⁊ tñ expreſſe in lr̃a p̃mi mẽbri dĩ q̃ preuiſus effectꝰ

ſuo multa mala pñt ſequi. nec pp̃ hoc diminuit. ex hoc apparet volũtas eius eſſe magis inordinata. Si aũt euẽtus ſequẽs nõ ſit p̃cogitatꝰ: tũc diſtinguẽdũ eſt. q: ſi per ſe: ſequit̃ ex tali actu. ⁊ vt in pluribus ſꝫ hoc euentus ſequẽs addit ad bonitatẽ vel malitiã actus: manifeſtũ eſt. n. melioꝛẽ actũ eſſe ex ſuo gñe: ex quo pñt plura bona ſequi: ⁊ peioꝛem ex quo nata ſunt plura mala ſeq. Si ꝟo per accñs: ⁊ vt in paucioꝛibꝰ. tunc euentus ſequẽs nõ addit ad bonitatẽ vł ad malitiã actꝰ. nõ. n. daꝛ̃ iudiciũ de re aliqua ſm illud qđ eſt per accñs: ſed ſolũ ſꝫ illud qđ eſt p ſe. ¶ Ad primũ ğ dõm q̃ virtus cãe exiſtimaꝛ̃ ſm effectus per ſe: non aũt ſꝫ effectus p accñs. ¶ Ad ſcdm dõꝫ q̃ bona que auditores faciunt ꝯſequunt̃ ex p̃dicatione doctoꝛis ſicut effectus p ſe: vñ redundat ad p̃miũ p̃dicatoꝛis. ⁊ p̃cipue qñ ſunt p̃intenta. ¶ Ad tertiũ dõꝫ q̃ euẽtus ille pro quo illi pena infligenda mandaꝛ̃ ⁊ per ſe ſequit̃ ex tali cã: ⁊ iterũ ponit̃ vt p̃cogitatus. ⁊ iõ imputaꝛ̃ ad penã. ¶ Ad q̃rtũ dõꝫ q̃ rõ illa p̃cederet ſi irreglaritas ſeq̃ret̃ culpã: nõ aũt ſequit̃ culpã: ſꝫ factũ pp̃ aliquẽ defectũ ſacramenti.

¶ Utrũ idẽ actus exterioꝛ poſſit eẽ bonꝰ ⁊ malus. Arti. VI.

AD ſextũ ſic p̃cedit̃. Videt̃ q̃ vnus actꝰ poſſit eſſe bonus ⁊ malus. Motus. n. ẽ vnus qui eſt continuus: vt dĩ in. v. phyſi. ſꝫ vnus motus ꝯtinuus põt eſſe bonus ⁊ malus puta ſi aliquis ꝯtinue ad eccleſiam vadens: primo qdẽ intẽdat inanem gloriã: poſtea intẽdat deo ſeruire. ğ vnus actus põt eẽ bonꝰ ⁊ malus. ¶ Preterea. Scdm phm in. iij. phy. actio ⁊ paſſio ſunt vnus actꝰ. ſed põt eſſe paſſio bona. ſicut xp̃i. ⁊ actio mala ſicut iudeoꝛum. ergo vnus actus põt eſſe bonus ⁊ malus. ¶ Preterea. Cum ſeruus ſit q̃ſi inſtrumẽtũ dñi: actio ſerui eſt actio domini: ſicut actio inſtrumenti ẽ actio artificis: ſꝫ põt cõtingere q̃ actio ſerui p̃cedat ex bona volũtate dñi: ⁊ ſic ſit bona ⁊ ex volũtate mala ſerui: ⁊ ſit mala. ğ idẽ actus põt eẽ bonus ⁊ malus. ¶ Sed contra ꝯria nõ pñt eſſe in eodẽ. ſꝫ bonũ ⁊ malũ ſunt ꝯria. ğ vnus actus non põt eẽ bonus ⁊ malus. ¶ Rñdeo dõm q̃ nihil p̃hibet aliqđ eſſe vnum ſm q̃ eſt in vno genere: ⁊ eſſe multiplex ſm q̃ refertur ad aliud genus. ſicut ſu

addit ad bonitatem. Quid ergo dicemus. Dicendum eſt ſi littera nõ eſt defectiua q̃ autoꝛ intedit de euentu quocũq; precogitato ſic q̃ deſcendat in voluntatem: ita q̃ voluntas feratur in ipſum directe vel indirecte: ita q̃ nõ intendit niſi de euentu preuiſo ⁊ volito ſiue directe ſiue indirecte. Et hic ſẽſus poteſt ſumi vt expoſitꝰ ab ipſomet inferius in. q. 73ª articulo 8º ad primum vbi dicit: q̃ euentus ſequens ſi ſit preuiſus ⁊ intẽtus addit ad bonitatem vel malitiam actꝰ: ſicut ſupra dictum eſt: quum de bonitate et malitia humanoꝛum actuum ageret̃: ⁊ quia in coꝛpoꝛe illiꝰ articuli ponit ſub non intento volitum indirecte. Jõ cõſulto dixi q̃ intentio autoꝛis eſt leq de preuiſo et volito ſiue directe ſiue idirecte. Et poteſt quoque hic met ſenſus ex hac littera ſumi dũ dicit̃ voluntas magis ioꝛdinata: quum enim voluntas nõ reddatur ioꝛdinata ex actu exterioꝛi niſi inquantum volito: conſequens eſt q̃ nec ex eiꝰ euentu deoꝛdinetur niſi volito: et conſequenter ex eodem non magis deoꝛdinat̃ niſi volito. Jntẽdit ergo in p̃mo membro ſiue per ſe ſiue per accidens ſiue frequenter ſiue raro: ⁊ breuiter euẽtus quomodolibet actionis p̃prie ſit preuiſus ⁊ volitus addit ad bonitatem vel malitiam actus: ⁊ hoc ẽ manifeſtum: quia hoc ſpectat ad voluntatem magis deoꝛdinatam in malis: ⁊ magis affectam in bonis.

¶ Articulus. VI.

IN articulo ſexto eiuſdem 20e queſtionis nihil occurrit ſcribendum niſi reddere lectoꝛem attentum quod non dicit autoꝛ eundem numero actum voluntatis non poſſe eſſe ſucceſſiue bonum ⁊ malum. Sed dicit eundem numero actum in

genere moris:
actus enim vo
luntatis ſecun
duꝫ ſe eſt in ge
nere nature: et
ſecunduꝫ ſuas
conditiones in
genere moris:
⁊ hec dixerim
propter duran
duꝫ in ſecūdo.
diſ.40.q.2.ne
quis putet con
tra hāc doctri
nā militare.

℄ Q̄ō. XXI.

In titulo omnium articu
lorum queſtio
nis 21ᵉ. aduer
te ꝙ quiꝫ que
ritur vtrum a
ctus humanus
inquantuꝫ bo
nus vł malus
habeat hoc vł
illud: poteſt in
telligi illa re
duplicationis
nota. primo vt
determiat bo
nitatē vel ma
litiam abſolu
te: ⁊ ſic non ſu
mitur hic: quia
hoc eſſet idem
qd̄ querere de
conuenientibꝰ
bono vł malo
abſolute: quod
non ſpectat ad
moralem: ſed
metaphyſicuꝫ
⁊ eēnt falſe re
ſponſiones.
Alio modo vt
determiat bo
nitatē vel ma
litiam propriā
ſeu contractaꝫ
ad actum hu
manuꝫ. Et hic
eſt intētus ſen
ſus queſtionuꝫ
⁊ reſponſionū:
ita ꝙ intendit
autor querere
an actꝰ huma
nus ex ſua bo
nitate vel ma
litia: vt ſic ha

ꝑficies ↄtinua ē vna ſm ꝙ ↄſi
derat̄ in gñe q̄ntitatis: tñ ē mul
tiplex ſꝫ ꝙ refert̄ ad genus co
loris ſi partiꝫ ſit alba: ⁊ partiꝫ
nigra. ⁊ ſm hoc nihil ꝓhibet
aliquē actū eē vnū ſꝫ ꝙ refert̄
ad genꝰ nāe: qui tñ nō eſt vnus
ſm ꝙ refert̄ ad genus moris.
ſicut ⁊ econuerſo: vt dcm̄ eſt.
Ambulatio.n. cōtinua eſt vnꝰ
actus ſm genus nāe: pōt tñ cō
tingere ꝙ ſint plures ſm genꝰ
moris ſi mutet̄ ambulātis vo
lūtas q̄ eſt principiū actuū mo
raliū. ſi ḡ accipiat̄ vnus actus:
put ē in gñe moris ipoſſibile ē
ꝙ ſit bonus ⁊ malus bonitate
⁊ malitia morali: ſi tñ ſit vnus
vnitate nāe: ⁊ nō vnitate mo
ris: pōt eſſe bonus ⁊ malus.
℄ Ad primū ḡ dōꝫ ꝙ ille mo
tus ↄtinuus q ꝓcedit ex diuer
ſa intētione: lꝫ ſit vnus vnitate
nāe: nō eſt tñ vnꝰ vnitate mo
ris. ℄ Ad ſcđm dōm ꝙ actio
⁊ paſſio ptinēt ad genus mor̄
inquātū hn̄t rōnē volūtarij: ⁊
iō ſm ꝙ diuerſa volūtate dicū
tur volūtaria ſꝫ hoc ſunt duo
moralr̄: ⁊ pōt ex vna pteineē
bonū: ⁊ ex alia malum. ℄ Ad
tertiū dōm ꝙ actꝰ ſerui inquā
tuꝫ ꝓcedit ex volūtate ſerui nō
eſt actus domini: ſꝫ ſolū iquā
tū ꝓcedit ex mādato domini.
vñ ſic nō facit ipm̄ malū mala
voluntas ſerui.

℄ De his q̄ ↄſequunt̄ actꝰ hūa
nos rōne bonitatis ⁊ malitie.

℄ Q̄ō. XX.

Deinde ↄſiderandū eſt de his q̄ cō
ſequuntur actus
hūanos rōne bo
nitatꝭ vel malitie.
℄ Et circa hoc q̄runt̄ q̄ttuor.
℄ Primo vtꝝ actus hūanus
inquātum ē bonus vel malus
hēat rōnē rectitudinis vł pcti.
℄ Scđo vtꝝ hēat rōnē lauda
bilis vł culpabilis. ℄ Tertio
vtꝝ hēat rōnē meriti vel demeriti. ℄ Quarto
vtꝝ hēat rōnē meriti vel demeriti apud deuꝫ.

℄ Utꝝ actꝰ hūanꝰ inquātū eſt bonꝰ vel malus
hēat rōnē rectitudinis vel pcti. Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ actus
hūanꝰ inquātū eſt bonus vel malus
nō hēat rōnē rectitudinis vel peccati.
Pctā.n. ſūt mōſtra in nā. vt dr̄ in.ij.
phyſi. mōſtra āt nō ſūt actꝰ: ſꝫ ſūt q̄dā res gīa
te ꝑter ordinē nāe: ea āt q̄ ſunt ſm artē ⁊ rōnē
imitant̄ ea q̄ ſunt ſm nām. vt ibidē dr̄. ḡ actus
ex hoc ꝙ eſt inordinatus ⁊ malus nō hꝫ rōnē
pcti. ℄ Preterea. Peccatū vt dr̄ in.ij. phyſi.
accidit in nā ⁊ arte: cū nō ꝑuenit̄ ad finē inten
tū a nā vel arte: ſꝫ bonitas vel malitia actꝰ hūa
ni maxime ↄſiſtit in intētōe finis ⁊ eiꝰ ꝓſecu
tiōe. ḡ videt̄ ꝙ malitia actus nō inducat rōneꝫ
pcti. ℄ Preterea. Si malitia actus induceret
rōnē pcti: ſequeret̄ ꝙ vbicūqꝫ eēt malū: ibi eēt
pctm̄: hoc aūt eſt falſum. nā pena lꝫ hēat rōnē
mali: nō tñ hꝫ rōnem peccati. nō ḡ ex hoc ꝙ ali
quis actus eſt malus hꝫ rōne pcti. ℄ Sꝫ ↄtra
bonitas actus hūani: vt ſupra oñſum eſt prin
cipalr̄ depēdet a lege eterna. ⁊ per ↄñs mali
tia eius in hoc ↄſiſtit ꝙ diſcordat a lege eterna
ſꝫ hoc facit rōnē pcti. Dicit.n. Augu.xxij. ↄtra
Fauſtū. ꝙ pctm̄ eſt dcm̄ vel fcm̄ vel ↄcupitū
ↄtra legē eternā. ḡ actus hūanꝰ ex hoc ꝙ ē ma
lus hꝫ rōnē peccati. ℄ Rñdeo dōm ꝙ maluꝫ
in plus eſt q̄ꝫ pctm̄ ſicut ⁊ bonū in plus eſt q̄ꝫ
rectū. q̄libꝫ.n. priuatio boni i quocūqꝫ ↄſtituit
rōneꝫ mali: ſꝫ pctm̄ ꝓprie ↄſiſtit in actu q agit̄
ꝓp finē aliquē cū nō hēat debitū ordineꝫ ad fi
nē illū. debitus āt ordo ad finē ſm aliq̄ꝫ regulā
mēſurat̄: q̄ qdē regula in his q̄ ſm nām agunt
eſt ipſa virtus nāe q̄ inclinat in taleꝫ finē. qñ ḡ
actus ꝓcedit a v̄tute nāli ſm nāleꝫ inclinatio
nem in finē. tūc ſeruat̄ rectitudo in actu: qꝛ me
diū nō exit ab extremis. ſ. actus ab ordine acti
ui principij ad finem: qñ aūt a rectitudine tali
actus aliquis recedit. tūc incidit ratio peccati.
In his v̄o q̄ agunt̄ ꝑ volūtateꝫ regula ꝓxima
eſt rō hūana. regula aūt ſuprema ē lex eterna.
qñcūqꝫ ḡ actꝰ hoīs ꝓcedit in finē ſꝫ ordinē rō
nis ⁊ legis eterne tūc actus eſt rectus. qñ aūt
ab hac rectitudie obliquat̄. tūc dr̄ pctm̄. Ma
nifeſtū eſt aūt ex p̄miſſis: ꝙ oīs actꝰ volūtariꝰ
eſt malus per hoc ꝙ recedit ab ordine ratiōis
⁊ legis eterne: ⁊ oīs actus bonus ↄcordat rō
ni ⁊ legi eterne. vñ ſequit̄ ꝙ actus hūanus ex
hoc qd̄ eſt bonꝰ vel malus hēat rōnē rectitu

dinis vel peccati. ¶ Ad primũ ergo dicendũ q̄ mon
ſtra dicũtur eē peccata inquantũ ꝓducta ſunt ex peccato in
actu naturę exiſtẽte. ¶ Ad ſecundũ dicendũ q̄ duplex eſt
finis. ſ. vltimus et ꝓpinquus. In peccato aũt naturę
deficit quidē actus a fine vltimo q eſt perfectio ge
nerati: nõ aũt deficit a quocunq3 fine ꝓximo.
operatur.n.natura aliquid formãdo: ſimiliter in peccato volũta
tis: ſemper eſt defect⁹ ab vltimo fine intẽto. q2 nul
lus act⁹ voluntarius malus eſt ordinabilis ad bti
tudinẽ q̄ ē vltim⁹ finis: licet nõ deficiat ab aliquo
fine ꝓximo quẽ voluntas intedit et conſequitur: vñ
etiam cũ ipſa intẽtio hui⁹ finis ordinetur ad finẽ vlti
mũ in ipſa intẽtiõe h⁹ finis põt inueniri rõ recti
tudinis et peccati. ¶ Ad tertiũ dicendũ q̄ vnũquodq3 or
dinatur ad finẽ per actũ ſuũ: et ideo rõ peccati q̄ conſiſtit in
deuiatiõe ab ordine ad finẽ: ꝓprie conſiſtit in actu:
ſed pena reſpicit perſonã peccãtem: vt in primo dictũ ē.

¶ Utrum act⁹ hũan⁹ inquãtũ eſt bon⁹ vel malus
habeat rõnẽ laudabilis vel culpabilis. Arti. II.

Ad ſecundũ ſic ꝓceditur. Uidetur q̄ actus
hũanus ex hoc q̄ eſt bonus vel ma
lus nõ h3 rõnẽ laudabilis vel culpa
bilis. peccatũ.n. contingit in his q̄ aguntur
a natura. vt dicitur in.ij.phy. ſed tñ ea q̄ ſunt naturalia nõ ſũt
laudabilia nec culpabilia. vt dicitur in.iij.ethico. ergo
actus hũan⁹ ex hoc q̄ eſt malus vel peccatũ. nõ
h3 rõnẽ culpe: et per conſequens: nec ex hoc q̄ eſt bon⁹
h3 rõnẽ laudabilis. ¶ Preterea. Sicut contin
git peccatũ in actibus moralibus ita et in actib⁹
artis: q2 vt dicitur in.ij.phyſi. Peccat grãmaticus
nõ recte ſcribẽs. et medic⁹ nõ recte dãs potio
nẽ: ſed nõ culpatur artifex ex hoc q̄ aliquid malũ fa
cit. q2 ad induſtriam artificis ptinet q̄ poſſit: et
bonũ opus facere et malũ cũ voluerit. ergo videtur
q̄ etiam actus moralis ex hoc q̄ eſt malus nõ ha
beat rõnẽ culpabilis. ¶ Preterea. Dyo. dicit
in.iiij.ca.de di.no. q̄ malũ ē infirmũ et impotẽs:
ſed infirmitas vel impotẽtia vel tollit vel diminuit
rõnẽ culpe: nõ ergo act⁹ hũan⁹ eſt culpabilis ex hoc
q̄ eſt malus. ¶ Sed contra ē qđ phs dicit: q̄ lauda
bilia ſunt virtutũ opa: vituperabilia aũt vel culpa
bilia opa contraria: ſed act⁹ boni ſũt actus virtutis. q2
virtus ē q̄ bonũ facit habẽtẽ et opus ei⁹ bonũ red
dit: vt dicitur in.ij.ethi. vñ act⁹ oppoſiti ſunt actus
mali. ergo act⁹ hũan⁹ ex hoc q̄ ē bon⁹ vel malus
h3 rõnem laudabilis vel culpabilis. ¶ Reſpondeo
dicendũ q̄ ſicut malum ē in pluſq3 peccatũ: ita peccatũ
ē in pluſq3 culpa: ex hoc.n. dicitur act⁹ culpabilis vel
laudabilis q̄ imputatur agẽti: nihil.n. ē aliud lau
dari vel culpari q3 imputari alicui malitiã vel bo
nitatẽ ſui act⁹. tũc.n. act⁹ imputatur agẽti: qñ eſt in
ptãte ipſius. ita q̄ habeat dñium
ſui actus: hoc aũt eſt in oibus
actibus voluntarijs: q2 per volun
tatẽ hõ dñium ſui actus h3: vt
ex ſupradictis p3. vñ relinquitur
q̄ bonũ vel malũ in ſolis acti
bus voluntarijs conſtituit rõnem
laudis vel culpe: in quibus ē idẽ
malũ: peccatũ et culpa. ¶ Ad pri
mũ ergo dicendũ q̄ act⁹ naturales nõ ſũt
in ptãte naturalis agẽtis: cũ3 natura ſit
determinata ad vnũ. et ideo licet in
actibus naturalibus ſit peccatũ: nõ tñ
eſt ibi culpa. ¶ Ad ſecundũ dicendũ
q̄ rõ aliter ſe h3 in artificialib⁹: et
aliter in moralibus. In artificia
libus.n. rõ ordinatur ad finẽ par
ticularẽ: qđ eſt aliquid per rõnẽ ex
cogitatũ. In moralibus aũt or
dinatur ad finẽ cõem totius hũa
ne vite: finis aũt particularis or
dinatur ad finẽ cõem. Cũ.n. pec
catũ ſit per deuiationem ab ordi
ne ad finem: vt dictũ eſt: in actu
artis contingit dupliciter eſſe peccatũ.
Uno mõ per deuiationem a fine
particulari intento ab artifice: et
hoc peccatũ erit ꝓpriũ arti: puta
ſi artifex intẽdens facere bonũ
opus: faciat malũ: vel intẽdẽs
malum faciat bonũ. Alio mõ
per deuiationẽ a fine cõi hũa
ne vite. et hoc mõ dicetur pecca
re: etiã ſi intendat facere malũ
opus: et faciat per hoc vt ali⁹
decipiatur: ſed hoc peccatũ nõ eſt ꝓ
prium artificis inquãtũ artifex
ſed inquãtũ hõ eſt: vñ ex primo
peccato culpatur artifex inquan
tum artifex: ſed ex ſecundo culpatur
hõ inquãtũ hõ. Sed in morali
bus vbi attẽditur ordo rõnis ad
finẽ cõem hũane vite: ſemper
peccatũ et malũ attenditur per de
uiationẽ ab ordine rõnis ad fi
nem cõem hũane vite. et ideo cul
patur ex tali peccato hõ et inquã
tũ eſt hõ: et inquantũ moralis
eſt: vñ phs dicit in.vj.ethi. q̄
in arte volens peccans eſt eli
gibilior: circa prudẽtiã aũt mi

beat rationem
recti laudabi-
lis meritorũ e-
tiam apud de-
um: et ſimiliter
peccati culpa-
bilis demerito
rũ etiam apud
deum. Et vt pa-
tet in littera de-
terminat par-
tem affirmati-
uam: ita qđ a-
ctus humanus
conſtituitur in
eē boni vel ma-
li quaſi ex cau-
ſa formali: et ſu
per hoc funda
tur quod ex or
dine ad finem
recti vel pecca
ti: ex ordine ad
efficiẽs lauda-
bilis: vel culpa-
bilis ex ordine
ad alterius me-
ritorũ vel de-
meritorũ ratio
nem habet. Et
nõ ſunt hec ſu
mẽda vt diſpa
rata: ſed vt ex
additiõe ſe ha
bentia: merito
rium nãq3 ſup-
ponit et precipi
git laudabile: et
laudabile re-
ctum: et rectum
bonum mora-
liter.

In calce vl-timi articli euiſ-dez qõnis ad-uerte illa vltia vba qꝫtū eſt ex ipſa rõne act⁹: duplr.n.ois alicuius act⁹ huma⁹ põt hẽre rõnem meritorij vel demeritorij. Primo ex ipſa ratione actus. Secundo ex ſtatu pſone agentis. Et hoc quidẽ ſcdo modo non ois actus human⁹ eſt meritorius vel demeritorius: ſed exiſtẽtis in ſtatu gratie. primo vero modo omnis actus human⁹ eſt meritorius vel demeritori⁹: τ vt preſeruaret ſe autor addidit quãtũ eſt ex ipa ratione act⁹. Et hoc itellige loquẽdo de merito vite eterne ſeu ſimplr apd deum: latiſſime enim loquẽdo de merito ois actus bon⁹ retributionem τ malus punitionem expoſcit. Et quoniã diſficultas illa an omnis act⁹ exiſtentis in gratia ſit meritorius vel demeritorius reſpectu vite eterne: ex pcepto charitatis pendet. Et inferius de his erit ſermo in queſtiõe centeſima: icẽirco illuc uſqꝫ diffe-rantur ſoluenda argumenta

nus: ſicͭ τ in ỽtutibus moralibus: quaꝝ pͥdẽtia eſt directiua. ℂ Ad tertiũ dĩcẽ ꝙ illa iſirmitas q̃ ẽ in malis volũtarijs ſubiacet ptãti hois. τ ideo nec tollit nec diminuit rõnẽ culpe.

ℂ Utrũ act⁹ hũan⁹ inquãtũ eſt bon⁹ vel malus hẽat rõnẽ meriti vel demeriti. Arti. III.

AD tertiũ ſic pcedit. Videt ꝙ actus hũanus nõ hẽat rõnẽ meriti τ demeriti pp ſuã bonitatẽ vł malitiã: meritũ.n. τ demeritũ dĩ per ordinez ad retributionẽ que locũ ſolũ hꝫ in his que ad alterũ ſũt: ſed nõ oẽs actus hũani boni vel mali ſunt ad alterũ: ſꝫ qdã ſunt ad ſeipm: ergo nõ ois actus hũanus bonus vel malus hꝫ rõnẽ meriti vel demeriti. ℂ Preterea. Nullus meret penã vel pmiũ ex hoc ꝙ diſponit vel vult de eo cuius eſt dñs: ſicut ſi hõ deſtruat rem ſuã non punit ſicͭ ſi deſtrueret rem alterius: ſꝫ hõ eſt dñs ſuorũ actuũ: ergo ex hoc ꝙ bñ vel male diſponit de ſuo actu nõ meret penã vel pmiũ. ℂ Preterea. Ex hoc ꝙ aliqs ſibiipſi acquirit bonuz nõ meretur vt ei benefiat ab alio. τ eadẽ rõ eſt de malis: ſꝫ ipſe act⁹ bon⁹ eſt qddã bonũ τ pfectio agẽtis: actus aũt iordinatus ẽ qddã malũ ipi⁹. nõ ergo ex hoc ꝙ hõ facit malũ actũ vel bonum meret vel demeret. ℂ Sꝫ cõtra eſt qd dĩ Eſaie. iij. dicite iuſto qm̃ bene: qm̃ fructũ adinuẽtionũ ſuaꝝ comedet: ve impio in malũ: retributio.n. manuũ ei⁹ fiet ei. ℂ Rñdeo dĩcẽm ꝙ meritũ τ demeritũ dĩr in ordie ad retributiõez q̃ fit ſꝫ iuſtitiã: retributio aũt ſm iuſtitiã fit alicui ex eo ꝙ agit in pfectũ vel nocumẽtuz alteri⁹. ℂ Eſt aũt ꝯſiderandũ ꝙ vnuſquiſqꝫ in aliqua ſocietate viuens eſt aliquo mõ ps τ mẽbꝝ totius ſocietatis. qcũqꝫ ergo agit aliqd in bonũ vel malũ alicui⁹ in ſocietate exñtis hoc redũdat in totã ſocietatẽ: ſicͭ qui ledit manũ per ꝯñs ledit hoiem. Cũ ergo aliquis agat in bonũ vel malũ alterius ſingularꝭ pſone: cadit ibi duplr rõ meriti vel demeriti. Uno mõ ſm ꝙ debet ei retributio a ſingulari pſona: quã iuuat vel offendit. Alio mõ ſm ꝙ debet ei retributio a toto collegio. Qñ ỽo aliquis ordinat actũ ſuũ directe in bonũ vel malũ toti⁹ collegij. debet ei retributio: pmo qdẽ τ principalr a toto collegio: ſcdario ỽo ab oibus collegij ptibus. cũ ỽo aliqs agit qd in bonũ ppꝛiũ vel malũ vergit etiã debet ei retributio. inquãtũ ẽt hoc vergit in cõe ſm ꝙ ipſe eſt ps collegij: lꝫ nõ debeat ei retributio inquãtũ eſt bonũ vel malũ ſingularis pſone q̃ eſt eadẽ agẽti niſi forte a ſeipſo ſm q̃zdã ſimilitudinẽ: put eſt iuſtitia hois ad ſeipſum. Sic igit pꝫ ꝙ actus bonus vel malus hꝫ rõnẽ laudabilis vł culpabilis ſm ꝙ eſt in poteſtate volũtatis: rõnẽ ỽo rectitudinis τ peccati ſꝫ ordinẽ ad finẽ: rõnẽ ỽo meriti τ demeriti ſm retributionẽ iuſtitie ad alterũ. ℂ Ad pͥmuz ergo dĩcẽm ꝙ qñqꝫ actus hois boni vel mali: τ ſi nõ ordinantur ad bonũ vel malũ alterius ſingularis pſone: tñ ordinant ad bonũ vel ad malũ alterius: qd eſt ipſa cõitas. ℂ Ad ſcdm dĩcẽ ꝙ hõ q hꝫ dominiũ ſui actus: ipſe etiã inquantũ eſt alterius .ſ. cõitatis cuius eſt pars: meret aliqd: vel demeret inquãtuz actus ſuos bene vel male diſponit. ſicͭ etiã ſi alia ſua de qb⁹ cõitati ſeruire dꝫ: bene vel male diſpenſat. ℂ Ad tertiũ dĩcẽ ꝙ hoc ipm bonũ vel maluz qd aliqs ſibi facit p ſuũ actũ: redũdat in cõitatẽ: vt dcm̃ eſt.

ℂ Utrũ act⁹ hũan⁹ inquãtũ eſt bonus vel malus hẽat rõnẽ meriti vel demeriti apud deuz.

ℂ Articulus. IIII.

AD quartũ ſic pcedit. Videt ꝙ actus hois bonus vel malus nõ hẽat rõnez meriti vel demeriti p cõparationẽ ad deũ. qꝛ vt dcm̃ eſt meritũ τ demeritũ ipoꝛtat ordinẽ ad recõpenſationẽ pfectus vel dãni ad alteꝝ illati: ſꝫ bonus actus hois vel malus nõ cedit in aliquẽ pfectũ vel dãnuz ipſius dei: dĩ .n. Job. xxxv. Si peccaueris qd ei nocebis? porro ſi iuſte egeris quid donabis ei? ergo actus hois bonus vel malus nõ hꝫ rõnem meriti vel demeriti apud deũ. ℂ Preterea. Inſtrumentum nihil meret vel demeret apud eũ qui vtit inſtrumento. qꝛ tota actio inſtrumẽti eſt vtẽtis ipo:

tis ipo:

tis ipſo: ſ3 hō in agēdo eſt inſtrm̄ diuine virtu/tis principaliter ipm̄ mouentis: vñ dr̄ Eſa. x. Nunqd gloriabit̄ ſecuris ꝯ eū qui ſecat in ea. aut exaltabit̄ ſerra ꝯ eū a quo trahit̄. vbi manifeſte hoiem agentē cōparat inſtr̄o. ḡ hō bene agēdo vel male non meret̄ vel demeret̄ apud deū. ¶ Preterea. Actus hūan⁹ h3 rōnē meriti vel demeriti inquantū ordinat̄ ad alterū: ſed nō ois actus hūan⁹ ordinat̄ ad deū. ḡ non oēs act⁹ boni vl' mali hñt rōnē meriti vel demeriti apud deū. ¶ Sz ꝯ eſt qđ dr̄ Eccle. vlt. Cuncta q̄ fiūt adducet deus in iudiciū ſiue bonū: ſiue malū: ſ3 iudiciū importat retributionem reſpectu cui⁹ meritū vel demeritū dr̄. ḡ ois act⁹ hois bonus vel malus h3 rōnē meriti vel demeriti apud deū. ¶ Rñdeo dr̄3 ꝙ ſicut dcm̄ eſt: actus alicuius hois h3 rōnē meriti vel demeriti ſm ꝙ ordinat̄ ad alterū: vel rōne ei⁹: vel rōne cōis: vtroq3 āt mō actus nr̄i boni vel mali hñt rōnē meriti vel demeriti apud deū. rōne qdē ipſius inquātū eſt vltimus hois finis. eſt āt debitū: vt ad finē vltimū oēs actus referantur: vt ſupra habitū eſt: vñ q facit actū malū nō referribilē in deū nō ſeruat honorē dei q vltimo fini debet̄. Ex pte vo totius cōmunitat̄ vniuerſi. q2 in qualibet cōmunicatiōe ille q regit cōitatē pcipue h3 curā boni cōis: vñ ad eū ptinet retribuere p his q̄ bene vel male fiūt in cōitate. Eſt āt deus gubernator ꝛ rector toti⁹ vniuerſi: ſicut in primo habitū eſt: ꝛ ſpecial'r rōnaliū creaturarū. vñ manifeſtū eſt ꝙ actus hūani hñt rōnē meriti vl' demeriti p ꝯparationē ad ipm̄. alioqn ſequeret̄ ꝙ deus nō hr̄et curam de actib⁹ hūanis. ¶ Ad primū ḡ dr̄m ꝙ p actū hois deo ſm ſe nihil pōt accreſcere vel deperire: ſ3 tñ hō qntū in ſe eſt aliqd ſubtrahit deo: vel ei exhibet: cū3 ſeruat vel nō ſeruat ordinē quem deus inſtituit. ¶ Ad ſcđm dr̄3 ꝙ hō ſic mouet̄ a deo: vt iſtrumētū: qđ tñ nō excludit qn moueat ſeipm̄ per liberū arbitriū vt ex ſupradictis p3. ꝛ iō per ſuum actum meret̄: vel demeret̄ apud deū. ¶ Ad tertiū dr̄m ꝙ homo nō ordinatur ad cōitatē politicā ſm ſe totū: ꝛ ſm oia ſua: ꝛ ideo nō op3 ꝙ quilib3 actus eius ſit meritori⁹ vel demeritorius per ordine ad cōmunitatē pollliticā: ſ3 totū ꝙ hō ē. ꝛ qđ poteſt ꝛ h3: ordinandum eſt ad deum. ꝛ ideo omnis actus hominis bon⁹ vel malus habet rationem meriti vel demeriti apud deū q̄ntum eſt ex ipſa ratione actus.

¶ De ſubo paſſionū aie. ¶ Qō. XXII.

Oſt hoc ꝯſiderādū eſt de paſſionib⁹ aie. ¶ Et pmo in gn̄ali. ¶ Scđo in ſpāli. ¶ In generali āt q̄ttuor occurrūt circa eas conſiderāda. ¶ Primo qdē de ſubo eaꝝ. ¶ Scđo de differētia earum. ¶ Tertio de ꝯparatiōe earū adinuicē. ¶ Quarto de malitia ꝛ bonitate ipaꝝ. ¶ Circa primū q̄runt̄ tria. ¶ Primo vtꝝ aliq̄ paſſio ſit i aia. ¶ Secūdo vtꝝ magis in pte appetitiua: q̄ in apphēſiua. ¶ Tertio vtrū magis ſit in appetitu ſenſitiuo quā intellectiuo: qui dicit̄ voluntas.

¶ Vtꝝ aliq̄ paſſio ſit in anima. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic pcedit̄. Videtur ꝙ nulla paſſio ſit in aia. pati. n. ē ppriū mãe: ſ3 aia nō eſt ꝯpoſita ex mã ꝛ forma: vt in primo habitū eſt: ḡ nulla paſſio eſt in aia. ¶ Preterea. Paſſio eſt mot⁹: vt dr̄ in. iij. phyſi: ſ3 aia nō mouet̄: vt pbat̄ in pmo de aia. ḡ paſſio nō ē i aia. ¶ Preterea. Paſſio eſt via in corruptionē. nā ois paſſio magis facta abijcit a ſuba. vt dr̄ in libro topicoꝝ: ſ3 aia ē icorruptibilis. ḡ nulla paſſio eſt in aia. ¶ Sz ꝯtra eſt qđ apoſtolus dicit ad Ro. vij. Cū eſſemus in carne paſſiōes pctōꝝ q̄ p legē erāt: operabant̄ in mēbris nr̄is. peccata aūt ſunt ppriē in aia. ḡ ꝛ paſſiōes q̄ dr̄r peccatorū ſunt in aia. ¶ Rñdeo dr̄m ꝙ pati dr̄ tripl'r. Vno mō cōiter h3 ꝙ omne recipere ē pati ēt ſi nihil abijciat̄ a re: ſic ſi dicat̄ aerem pati qñ illuminat̄: hoc aūt magis eſt perfici q̄ pati. Alio mō dr̄ ppriē pati qñ aliqd recipit̄ cū alteri⁹ abiectione: ſ3 hoc cōtingit dupl'r. qñq3. n. abijcit̄ id

Scoti in quol. queſtione. 17ª. ꝛ in ſecūdo ſententiarū. diſti. 41. ꝛ durādi in 40ª diſtinc. ſecundi. In reliquis hui⁹ queſtionis nihil occurrit ſcribendum.

¶ Qō. XXII.

Irca rōnē paſſionis magis proprie aſſignatā in pmo articulo. 22. queſtionis dubiū occurrit: q2 quū omnis paſſio anime: de qua eſt ſmo: ſit cū aliqua diſconuenienti tranſmutatione corporali: quoniā oportet motū cordis a naturali ſuo motu aliqualiter recedere: ſequitur qđ omnis paſſio eſt cum tranſmutatione in deterius: ꝛ nulla ſit i melius.

¶ Ad hoc dicitur: ꝙ abſolute loquendo cōcedendum eſt ꝙ ois paſſio anie eſt cum aliqua preternaturali mutatōe: quia cordis motus intenditur aut remittit̄ a ſuo naturali motu ꝛ ex h̄ illis opera anime q̄ vocamus ei⁹ paſſiones habent rationem ꝛ nomē paſſionis: verū quia inter preternaturales mutationes datur latitudo et minus

mala reſpectu magis male habȝ ratioñe melioris. Jdeo
paſſiones ille que ad peius declinant magis proprie paſ/
ſiones dicuntur: declinant autem in peius mutationes il
le que ſunt materia paſſionum conſiſtentiū in fuga ſeu
retractione: vt timor ꝛ triſtitia quã ille que ſunt materia
paſſionum con
ſiſtentiam in
extenſione ſeu
proſequutione
vt amor et leti
tia: quia vita
humana conſi
ſtit in vitali ex
tenſione cor/
dis ad totum
corpus. Et pro/
pterea in litte/
ra dicit̃: ꝙ tri
ſtitia habȝ ma
gis rationẽ paſ
ſiõis ꝙ̃ letitia:
iſta eni preter/
naturalitatem
ſolam intenſio
nis mot⁹ hẽt:
illa vltra pter/
naturalitatem
remiſſiõis mo
tus habet mo/
tum contrariū
vitali extẽſiõi
cordis ad cor/
poris ptes. Ex
eadẽ quoqȝ ra
dice. ſ. maioris
receſſus a natu
rali paſſione
queciiqȝ inter
ſe habent ma/
gis rationẽ paſ
ſionis ꝙ̃ remiſ
ſe: motus eniȝ
corporalis ma
ior ibi interue/
nit: hec autem
que dicim⁹ no
tãter diximus
abſolute dici:
quoniã ſi eſſet
ſermo non ab/
ſolute ſȝ i ordi/
ne ad hũc me/
lãcolice: vel ſic
quomodolibȝ
diſpoſitum ni/
hil phibere vi
detur ꝙ tran/
ſmutatio oppo
ſite paſſionis:
puta letitie ſit
naturalis ſim
pliciter etiaȝ il
li: pternatura/
lis autem huic
ſic nunc inuen

to. Alteri enim extremo non ſolum extremū ſed mediuȝ
opponitur: vt dicitur in 5° phyſicoruȝ: ꝛ motus cordis qui
huic nunc ſic ꝛc̃. eſt intenſior: ſimpliciter etiam ipſi bene
diſpoſito poteſt eſſe naturalis vt infirmis videtur contin
gere quum ad aliqualem letitiam excitati a cordis preſ/
ſura leuantur.
Signum autẽ
ꝙ in omni paſ
ſiõe anime ſit
trãſmutatio a/
liqua preterna
turalis in cor/
de eſt neminẽ
in paſſione ea/
deȝ actualiter
diutius perdu/
rare ſine corpo
rali leſione aut
curatione.
℄ Jn reſponſio
ne ad primum
ꝛ ſecunduȝ ad/
uerte ꝙ q2 mo
tus animi q vo
cantur anime
paſſiones: ſciȝ
amor: timor: i/
ra: ꝛ alia huiuſ/
modi habẽt ra
tionem paſſio/
nis ꝓprie ſm
ꝙ interuenit in
eis aliqua tran
ſmutatio cõpo
ralis: et huiuſ/
modi tranſmu
tatio eſt anne/
xa motui ani/
me. Jõ huiuſ/
modi actus ap
petitus anima
lis habent quĩ/
dem rationeȝ
paſſionis ratio
ne annexi: ha/
bent autem ra
tionem appeti
tiui mot⁹: ꝛ ta/
lis puta ire vel
timoris ſm ſe:
ꝓpter quod in
littera dicit̃ ꝙ
anime cõuenit
huiuſmodi pa
ti per accidẽs:
ꝛ alibi ſciȝ in
26ª queſtione
de veritate di/
citur qð iraſci
timere ꝛc̃. con/
ueniũt anime
per ſe: ꝛ reuera
hoc habȝ com
poſitum ratio/
ne anime: illõ-
ratione

qð nõ ẽ ꝯueniẽs rei. ſic cū cor/
pus aialis ſanat̃: dr̃ pati. q2 re/
cipit ſanitatẽ egritudine abie/
cta. Alio mõ qñ ecõuerſo ꝯtin
git: ſic egrotare dr̃ pati. q2 reci
pit̃ ĩfirmitas ſanitate abiecta:
ꝛ hic eſt ꝓpriiſſimus modus
paſſiõis. nã pati dr̃ ex eo ꝙ ali/
qd trahit̃ ad agẽtem: ꝙ ãt rece
dit ab eo qð ẽ ſibi ꝯueniẽs: ma
xime vr̃ ad aliud trahi: ꝛ ſilr̃ in
primo de gñatione dr̃: ꝙ qñ ex
ignobiliori gñat̃ nobili⁹ eſt ge/
neratio ſimplr̃ ꝛ corruptio ſȝ
qd: ecõuerſo ãt qñ ex nobiliori
ignobilius gñat̃: ꝛ his tribus
modis ꝯtingit eẽ in aia paſſio/
nẽ. nã ſm receptionẽ tñ dr̃ ꝙ
ſentire ꝛ intelligere ẽ qðdã pa
ti: paſſio ãt cū abiectiõe nõ eſt
niſi ſm trãſmutationẽ corpo/
raleȝ. vñ paſſio ꝓprie dicta nõ
põt ꝯpetere aie niſi p accñs: in
q̃ntū. ſ. ꝯpoſitū patit̃: ſȝ in hoc
eſt diuerſitas. nã qñ hmõi trãſ
mutatio fit in deteri⁹: magꝫ ꝓ/
prie hȝ rõnẽ paſſiõis: ꝙ̃ qñ fit
in meli⁹: vñ triſtitia magis ꝓ/
prie eſt paſſio ꝙ̃ letitia. ℄ Ad
primū igit̃ dðm ꝙ pati ſm ꝙ
eſt cū abiectiõe ꝛ trãſmutatio/
ne ꝓpriū eſt mãe. vñ nõ inuenit̃
niſi in cõpoſito ex mã ꝛ forma:
ſȝ pati ꝓut ĩportat receptionẽ
ſolã nõ eſt neceiuȝ: ꝙ ſit mãe: ſȝ
põt eẽ cuiuſcūqȝ exñtis in po/
tentia. Anima aũt ꝛ ſi nõ ſit cõ
poſita ex mã ꝛ forma. habȝ tñ
aliqd potẽtialitatis ſm ꝙ̃ ꝯue
nit ſibi recipere ꝛ pati: ſȝ ꝙ in
telligere pati eſt: vt dr̃ in. iij. de
aia. ℄ Ad ſcðȝ dðm ꝙ pati ꝛ
moueri: ꝛ ſi non ꝯueniat aie p
ſe: ꝯuenit tñ ei per accñs: vt in
primo de aia dr̃. ℄ Ad tertiuȝ
dðm ꝙ rõ illa ꝓcedit de paſſio

ne que eſt cum tranſmutatio/
ne ad deterius: ꝛ hmõi paſſio
aie cõuenire nõ põt niſi per ac/
cidens per ſe aũt cõuenit cõpo
ſito qð eſt corruptibile
℄ Utrum aliqua paſſio magis
ſit in parte appetitiua ꝙ̃ in ap
prehenſiua. ℄ Articu. II.
AD ſcðm ſic ꝓcedit̃.
Uidet̃ ꝙ paſſio ma/
gis ſit in parte aie ap/
prehenſiua ꝙ̃ in par/
te appetitiua: qð. n. eſt primuȝ
in quolibȝ genere videtur eſſe
maximum illorum que ſunt in
genere illo. ꝛ cã aliorum. vt di
cit̃ in. ij. metaphyſice: ſed paſ/
ſio prius inuenit̃ in pte appħẽ
ſiua ꝙ̃ in pte appetitiua. nõ. n.
patit̃ ps appetitiua niſi paſſio/
ne ꝑcedẽte in pte appħenſiua.
ꝫ paſſio eſt magis in pte appħ/
henſiua quã in pte appetitiua.
℄ Preterea. Qð eſt magꝫ a/
ctiuū vr̃ eſſe minus paſſiuuȝ:
actio. n. paſſiõi opponit̃: ſȝ ps
appetitiua eſt magis actiua ꝙ̃
ps appħenſiua: ꝫ videtur ꝙ in
pte appħenſiua magis ſit paſ
ſio. ℄ Preterea. Sicut appe
titus ſenſitiuus eſt virt⁹ in or/
gano corporali: ita ꝛ vis appħ/
henſiua ſenſitiua: ſȝ paſſio aie
fit ꝓprie loquendo ſm trãſmu
tatiõeȝ corporaleȝ: ꝫ nõ magis
eſt paſſio in pte appetitiua ſen
ſitiua ꝙ̃ in appħenſiua ſenſiti
ua. ℄ Sed ꝯtra eſt qð Aug.
dicit in. ix. de ciui. dei: ꝙ mot⁹
animi quos greci pate: noſtri
aũt ſicut Cicero perturbatio/
nes: quidã affectiões vel affe/
ctus: qdã vo ſicut in greco ha
het̃: expſſius paſſiões vocãt:
ex quo pȝ ꝙ paſſiões aie ſunt
ideȝ qð affectiões: ſȝ affectio/

nes manifeſte ptinẽt ad partẽ appetitiuam: ⁊ nõ apprehenſiuam. ergo ⁊ paſſiones magis ſunt in appetitiua q̃ȝ in apphẽſiua. ℭ Reſpõdeo dicẽdum ꝙ ſicut iam dictum eſt: in noīe paſſionis ĩportat̃ ꝙ patiens trahat̃ ad id qḋ eſt agentis. Magis aũt trahit̃ aīa ad rem per vim appetitiuã q̃ȝ per viȝ apprehenſiuã: nã per vim appetitiuaȝ aīa hȝ ordineȝ ad ipſas res: put in ſeipſis ſunt: vñ phs dicit in. vij. metaphyſi. ꝙ bonum ⁊ malũ que ſunt obīa appetitiue potẽtie ſunt in ipſis rebus: vis aũt apprehenſiua nõ trahit̃ ad reȝ ſm ꝙ in ſeipſa eſt: ſed cognoſcit eam ſm intentionẽ rei quã in ſe hȝ vel recipit ſm ꝓpriuȝ modum: vñ ⁊ ibidẽ dĩ ꝙ veꝝ ⁊ falſum q̃ ad cognitioneȝ ptinent nõ ſunt in rebus. ſȝ in mẽte: vñ pȝ ꝙ rõ paſſionis magis inuenit̃ in parte appetitiua q̃ȝ in parte apprehenſiua. ℭ Ad primũ ḡ dicendum ꝙ econuerſo ſe hȝ in his que pertinent ad perfectionẽ ⁊ in his que pertinẽt ad defectũ. nam in his que ad perfectionem pertinent attenditur intenſio per acceſſuȝ ad vnũ primum principium: cui quanto eſt aliquid ꝓpinquius tãto eſt magis intenſuȝ: ſicut intenſio lucidi attendit̃ per acceſſuȝ ad aliquid ſume lucidũ cui q̃ȝto aliquid magis appropinquat tanto eſt magis luciduȝ: ſed in his que ad defectũ pertinent: attendit̃ intenſio nõ per acceſſum ad aliqḋ ſũmũ: ſed per receſſum a perfecto. qꝛ in hoc rõ priuationis ⁊ defectus ꝯſiſtit: ⁊ ideo quanto minus recedit a primo: tanto eſt minus intenſum: ⁊ ꝓꝑ hoc in principio ſemꝑ inuenit̃ paruꝰ defectus q poſtea ꝓcedendo magꝭ multiplicat̃: paſſio ãt ad

ratione corporis. ℭ Articulus. II.

In corpore articuli ſcḋi aduerte ꝙ quiȝ determinatum fuerit in primo articulo: ꝙ motus animi habet rationeȝ paſſionis ex adiuncta tranſmutatiõe corporali: putaret quiſpiã ꝙ ex maiori propinquitate ad huiuſmodi trãſmutatiõeȝ debuiſſet definiri an appetitiua vł apprehẽſiua pars ſapiat paſſionẽ. Et lȝ hoc licitum fuiſſet: ⁊ eadeȝ ꝯclo ab autore alibi ex hac radice habeatur: eo ꝙ nulla vis apphẽſiua cauſat tranſmutationem corporalem niſi mediante appetitiua: ac per hoc appetitiua propiquior paſſioni magis eam participat: ita ꝙ nãliter cadat in eiꝰ ratione vt in reſponſione ad 3m i lĩtera dĩ. Aliꝰ tñ exorſus autor ex propriis ratiõibus motiuũ apprehẽſiue ⁊ appetitiue intentuȝ venatus eſt: ita ꝙ ſecluſa tranſmutatione corporali inuenit appetitiuũ motum habere magis rationẽ paſſionis: quũ. n. ſecluſo corpore pati conſiſtat in recipere ab agente ⁊ trahi in illud: omne. n. agẽs aſſimilando ſibi patiens trahit illud ad ſe: ⁊ pars apprehẽſiua minus trahat̃ ad agens q̃ȝ pars appetitiua: ꝯſequens eſt ꝙ paſſionis cõmuniter dicte magis habeat rationem pars appetitiua q̃ȝ apprehẽſiua. Et probatur minor in littera: quia pars apprehẽſiua trahitur ab agente ad hoc vt ſit ipſuȝ ſm eſſe intentionale: pars vero appetitiua trahitur ab agẽte ad hoc vt iungat̃ ſibi ſm eſſe naturale. Sed accidit dubitatio: qꝛ aut hic eſt ſermo de paſſiõe vt eſt ab agente: aut cõmuniter vt eſt ſiue ab agẽte ſiue a fine. Si primo modo: tunc ambigua videt̃ ratio: qm̃ de appetibili an moueat effectiue appetitum magna queſtio eſt. Si ſcḋo modo: tunc nihil valet ratio: qꝛ magis patitur qui proprie patitur q̃ȝ qui metaphorice: finis auteȝ metaphorice agit. Ex hoc igitur ꝙ appetitus magis trahitur ad ſuũ obiectum q̃ȝ pars apprehenſiua ad ſuuȝ nõ ſequitur ꝙ magis patiatur qm̃ apprehenſiua patitur vere. i. a vere agente: appetitiua aũt non patitur vere.

ℭ Ad hoc dicit̃ ꝙ ſumit̃ paſſio vere ⁊ non metaphorice: ⁊ ꝙ appetibile vt dicit Auerroys in 2° metaph. cõmen. 36. ſm ꝙ eſt in anima eſt agẽs deſideriũ ⁊ trahit ad ſe fineȝ: vt eſt in re: ita ꝙ differentia aſſignata in lr̃a cõſiſtit in hoc ꝙ agẽs in partẽ apprehenſiuã trahit ipſuȝ ad ſe in eſſe intentionale: ⁊ hic ſiſtit: ad hoc. n. actio hec ⁊ paſſio ordinatur. Appetibile aũt agens in partẽ appetitiuã trahit ipſam effectiue ad hoc vt iungatur ſibi realiter: quotiis modo contingat iſta coniunctio realis: ſufficit. n. ꝙ paſſio illa per ſe ordinet̃ ad reales coniunctiones. Quod aũt a multis vertat̃ i dubiũ an appetibile agat i appetitum: eis reliquatur hec dubitatio: nos eni experimur incuti nobis a malis futuris apprehenſis timorem: a preſentibus triſtitiã: ⁊ a delectabilibus coniunctis delectationem: etiam ſi nolimus: ſicut a ſẽſibilibꝰ ſenſationes.

ℭ In reſponſione ad primuȝ: dubium occurrit quia ſi i his que ptinẽt ad defectum intẽſio nõ attẽdit̃ penes acceſſuȝ ad aliqḋ maiꝰ: opꝫ falſaȝ reddere aut excipere tam a doctrina tradita in 2° metaphyſi. allegata in argumento q̃ȝ in pͥmo poſteriorum. ſ. ꝓpter qḋ vnũqḋq; tale illud magis: deinde qꝛ videmus ꝙ potẽtia maior eſt penes acceſſum ad materiaȝ pͥmã. Conſtat aũt potentiã defectũ ſonare.

ℭ Ad hoc dicitur ꝙ doctrina hic tradita non ſolum dicta ſed probata ratione eſt: quia. ſ. ratio priuatiõis ⁊ defectus cõſiſtit in hoc. ſ. a receſſu a perfecto. Regulare quippe eſt ꝙ vnũquodq; eſt magis ⁊ minus tale ſm ſui conſtitutiui propriam latitudinem: vt patet inductiue: defectiua igit̃ quiȝ conſtituãtur per hoc ꝙ eſt deficere ab aliquo: quanto magis ab illo deficiunt tanto magis erunt defectiua. hec eni eſt propria latitudo deficientis vt ſic. Ex hoc aũt ꝙ defectiua vt ſic penes maiorem elongationem a perfectione magis defectiua ſunt: conſequens eſt ꝙ maior defectus non ſit a minori defectu vt ꝓpria cauſa: ſed ex ipſa elongatione interueniẽte: ſicut enim in perfectiõibus intenſio eſt penes acceſſum ad cauſam: quia perfectio effectus eſt ex cauſa: ita ſi in malis defectus ꝯſequens eſſet ex precedẽte in ſua cauſa vt ꝓpria cauſa defectus: effectus intenderetur ſm acceſſum ad cauſam. Et ex hoc patet ſolutio prime obiectionis: in defectiuis eniȝ cauſa defectiua non eſt propria cauſa effectus defectiui quo ad defectuȝ: ſed ex hoc ipſo ꝙ magis elõgatur a perfectiori magis defectiuum eſt. Unde lȝ pars apprehenſiua ſit cauſa appetitiue: ⁊ potẽtialitas in apprehenſiua cauſet potentialitatẽ

in appetitiua: maioꝛ tamen potentialitas inuenitur in ap petitiua ex boc ipſo ꝙ magis recedit ab actu q̄ȝ apprebẽ ſiua: qḋ eſt dictu ꝙ potẽtialitas ſua nõ tota eſt a potentia litate apꝓbẽſiue ſȝ ex neccitate adueniẽs. Ad 2ᵐ ât obie ctiõeȝ dr: q̇ qꝛ: vt dr̃ 10° metapb. mẽſura dȝ eẽ certiſſima nibil ꝓbibȝ q̄ ad nos defect⁹ menſurari pe nes acceſſũ ad aliqḋ poſitum ſũme deficiẽs: ſicut infirmi tates maioꝛes ꝛ minoꝛes dici mus per acceſ ſuȝ ad moꝛtẽ. Et ſimiliter po tentialia apud nos per acceſ ſum ad mate riam primaȝ: quuȝ in rei ve ritate ille ꝓ re ceſſum a vita: ꝛ iſte ꝓceſſũ ab actu maio res vel mioꝛes ſunt.

¶ In rñſiõe ad 2ᵐ aduerte ꝙ ñ ↄcedit autoꝛ ꝙ vis appetiti ua ſit magis a ctiua ſimplici ter: ſed quo ad principianduȝ actum exterio rem: vis enim apprebenſiua quã mouet ap petitiuã eſt ma gis in actu ſim pliciter: ꝛ magl actiua quodã modo: appetiti ua auteȝ effica cioꝛ ẽ ad actuȝ exterioꝛem: qꝛ ei obediunt vi res executiue: et quia primuȝ mouens eſt ad exercitiũ act⁹: quod tamẽ to tum: vt in litte ra dicitur: ba bet ex eodẽ ex quo babet qḋ ſit magis paſſi ua: ex natura namq3 appeti tus eſt ꝛ ꝙ ten dat in bonum in finem in reȝ ſcdm ſeipſam. Conſtat namq3 ꝙ ex boc quod finis eſt obiectum appeti tus: ſuppꝛemus appetitus babet ꝙ ſit motiuus ſimplici ter ad exercitiũ: ꝛ vniuerſaliter ꝙ appetit⁹ mouet mem bꝛa: vt pȝ ex 3° de anima.

¶ Artic. III. In articulo 3° dubiuȝ bic ſoluenduȝ occurrit: qḋ in pluribus locis moueri põt: et eſt dubium ad bomineȝ ſcilȝ ſanctum Tbo mam. ſ. quo pa cto ipſe in pri ma parte que ſtione 82ᵃ arti culo quarto: po nit differentiã inter motionẽ itellectus a vo luntate: ꝛ econ uerſo in boc ꝙ intellectus fi naliter: volun tas vero effecti ue mouet. Et bic vult quod bonum intelle ctum eſt acti uum in volun tatem.

¶ Ad boc dici tur qḋ bonum apprebenſum mouet appeti tuȝ dupliciter: effectiue ſcilȝ ꝛ finaliter. Effe ctiue quidem cauſando ipm actum appeti tus: finalr ve ro quoniam ip ſe actus in ap petitu cauſat⁹ tendit in bonũ apprebenſum vt finem: diffe renter tamen apprebenſum bonum cauſat vtroq3 modo: qꝛ ad cauſan dum effectiue vꝛitur eſſe vt foꝛma. Ad cau ſanduȝ vero fi naliter: vꝛitur eſſe vt eſſe: ap petibile eni pu ta ſanitas ap prebenſa ratio ne ſui eẽ qua ſi foꝛma facit ĩ appetitu deſi derium ſui vt ſit in eſſe reali iuxta

defectũ ꝑtinet: qꝛ eſt alicui⁹ ſȝ ꝙ eſt in potẽtia: vñ in bis q̄ ap pꝛopinquãt pꝛimo perfecto. ſ. deo inuenit̃ paꝝ de rõne potẽ tie ꝛ paſſiõis: in alijs aũt ↄ̃ñter plus: ꝛ ſic ẽt in pꝛioꝛi vt aie. ſ. apꝓbẽſiua iueñit min⁹ de rõ ne paſſiõis. ¶ Ad ſcḋm dḋm ꝙ vis appetitiua dr̃ eẽ magis actiua. qꝛ eſt magis principiuȝ exterioꝛi act⁹. ꝛ boc bȝ ex boc ipſo ex quo bȝ ꝙ ſit magis paſ ſiua. ſ. ex boc ꝙ bȝ oꝛdinem ad rẽ: ꝓut eſt in ſeipſa. ꝑ actioneȝ .n. exterioꝛẽ venim⁹ ad ↄſequẽ das res. ¶ Ad tertiuȝ dḋm ꝙ ſicut in pꝛio dcm̃ eſt duplr oꝛ ganũ aie põt trãſmutari. Uno mõ trãſmutatiõe ſpirituali ſm ꝙ recipit intentionẽ rei. ꝛ boc per ſe inuenit̃ in actu apꝓbẽſi ue virtutis ſenſitiue. ſicut ocu lus imutat̃ a viſibili: non ita ꝙ coloꝛet̃: ſȝ ita ꝙ recipiat inten tionem coloꝛis. Eſt aũt ꝛ alia nãlis trãſmutatio oꝛgani ꝓut oꝛganum tranſmutat̃ q̄ȝtum ad ſuam naturaleȝ diſpoſitio nem: puta ꝙ calefit aut infrigi dat̃: vel alio mõ ſimili trãſmu tatur: ꝛ bmõi tranſmutatio ꝑ accñs ſe bȝ ad actum appꝛebẽ ſiue virtutis ſenſitiue: puta cũ oculus fatigatur ex foꝛti intui tu: vel diſſoluitur ex vebemẽ tia viſibilis: ſed ad actuȝ appe titus ſenſitiui per ſe oꝛdinatur buiuſmodi trãſmutatio: vnde in diffinitiõe motuum appeti tiue ptis materialiter ponitur aliqua nãlis trãſmutatio oꝛga ni: ſicut dicit̃ ꝙ ira eſt accẽſio ſanguinis circa coꝛ. vnde paꝫ ꝙ rõ paſſionis magis inuenit̃ in actu ſenſitiue appetitiue: q̄ȝ in actu ſenſitiue virtutis apꝓ benſiue: licet vtraq3 ſit actus oꝛgani coꝛpoꝛalis.

¶ Utꝝ aliq̃ paſſio ſit magis in appetitu ſenſitiuo q̄ȝ itellecti uo q dr̃ volũtas. Arti. III.

AD tertiuȝ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ paſſio non magis ſit in appetitu ſenſitiuo q̄ȝ in appeti tu itellectiuo. Dic̃.n. Dyo. ij. cap. de di. no. ꝙ Jerotbeus ex quadã eſt doctus diuinioꝛe in ſpiratione nõ ſolum diſcens: ſȝ etiã patiens diuina: ſȝ paſſio di uinoꝝ nõ põt ꝑtinere ad appe titum ſenſitiuũ: cuius obiectũ eſt bonũ ſenſibile. ergo paſſio eſt in appetitu intellectiuo: ſi cut ꝛ in ſenſitiuo. ¶ Pꝛete rea. Quãto actiuum eſt potẽ tius: tanto paſſio eſt foꝛtioꝛ: ſȝ obm appetitus intellectiui qḋ eſt bonũ vle: eſt potẽtius acti uum q̄ȝ obm appetitus ſenſiti ui: qḋ eſt particulare bonum. ergo rõ paſſionis magis inue nit̃ in appetitu intellectiuo q̄ȝ in appetitu ſenſitiuo. ¶ Pꝛe terea. Gaudiũ ꝛ amoꝛ paſſio nes q̄dã eſſe dñr: ſȝ bec iueniũ tur in appetitu intellectiuo: ꝛ nõ ſolũ in ſenſitiuo: alioqñ nõ attribuerent̃ in ſcripturis deo ꝛ angelis. ḡ paſſiões nõ magis ſunt in appetitu ſenſitiuo q̄ȝ in intellectiuo. ¶ Sȝ ↄ̃tra eſt qḋ dicit Damaſ. in. ij. lib. deſcri bens aiales paſſiões. Paſſio eſt motus appetitiue virtutis ſenſibilis in imaginatione bo ni vel mali. Et alr̃. Paſſio eſt motus irrõnalis aie per ſuſce ptionẽ boni ꝛ mali. ¶ Rñdeo dḋm ſicut iam dictum eſt: paſ ſio ꝓpꝛie inuenit̃ vbi eſt tran ſmutatio coꝛpoꝛalis: que qui

dem inuenitur in actibus appetitus ſenſitiui: ⁊ non ſolum ſpiritualis ſicut eſt in apprehẽſione ſenſitiua: ſed etiam naturalis. In actu autem appetitus intellectiui non requiritur aliqua tranſmutatio corporalis. quia huiuſmodi appetitus nõ eſt virtus alicuius organi: vnde pꝫ ꝙ ratio paſſionis magis proprie inuenitur in actu appetitus ſenſitiui quã intellectiui: vt etiaꝫ patet per diffinitiões Dama. inductas. ¶ Ad primum ergo dicẽdum ꝙ paſſio diuinorum ibi dicitur affectio ad diuina. ⁊ coniũctio ad ipſa per amorem: quod tamẽ fit ſine tranſmutatione corporali. ¶ Ad ſecunduꝫ dicendũ ꝙ magnitudo paſſionis nõ ſolum dependet ex virtute agentis: ſed etiaꝫ ex paſſibilitate patientis: quia que ſunt bene paſſibilia multum patiuntur etiã a paruis actiuis. Licet ergo obiectuꝫ appetitus intellectiui ſit magis actiuum ꝙ̃ obiectuꝫ appetitus ſenſitiui: tamẽ appetitus ſenſitiuus eſt mag paſſiuus. ¶ Ad tertiuꝫ dicendum ꝙ amor ⁊ gaudium: ⁊ alia huiuſmodi cum attribuuntur deo vel angelis aut hominibus ſm appetitum intellectiuum ſignificant ſimpliceꝫ actum voluntatis cum ſimilitudine affectus abſqꝫ paſſione. Unde dicit Auguſtin⁹. ix. de ciui. dei. Sancti angeli ⁊ ſine ira puniunt: ⁊ ſine miſerie compaſſione ſubueniunt: ⁊ tamen iſtarum nomina paſſionuꝫ conſuetudine locutionis humane etiam in eos vſurpantur propter quãdam operationis ſimilitudinem. nõ pp affectionum infirmitatem.

iuxta illud Auerroys in. iz. metaphyſice. cõmento 36°. Balneum in anima agit deſiderium ⁊c. Unde inter ceteras cauſalitates effectiuas ⁊ hãc ꝙ̃ appetibile mouet appetitum duplex eſt differentia. Prima lꝫ occulta eſt: quia reliquis forma eſt ratio agendi: vnde ⁊ paſſum aſſimulatur agenti. In hac vero vt homines inueniatur omnifariaꝫ obiectam formale appetitus cẽ induit rationẽ forme: vñ appetitus non ſuſcipit ſimilitudinem agẽtis: ſed conueniẽs ſibi in ordine ad tale appetibile. Secunda eſt manifeſta: quia in ceteris cauſa effectiua nõ per ſe eſt niſi effectiua. In hac vero neceſſario ipſa effectiua eſt finalis nõ per accidẽs ſed per ſe: quoniaꝫ per ſe effectus ei⁹ eſt actus per ſe tẽdens in cauſaꝫ illam vt fineꝫ: propter quod Auerroys in ꝺ ſubſtãtia orb: reprehendit dicentes finem non eſſe agens dicendo ꝙ finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria. Quia vero cauſalitas iſta nõ eſt nec poteſt eſſe pure effectiua: ſed eſt effectiua ⁊ finalis connumerata eſt contra finalem a ſancto Thoma in prima parte ⁊ alibi: quia autem in veritate interuenit cauſalitas effectiua: ideo hic ⁊ alibi quandoqꝫ exprimitur ꝙ bonum apprehenſum eſt actiuum ⁊ appetitus eſt paſſiuus ⁊c. Eſt ergo differẽtia inter intellectũ ⁊ voluntateꝫ in mouendo in hoc ꝙ voluntas mouet effectiue intellectum ⁊ alias anime vires quo ad exercitium actus: intellectus autem mouet illam finaliter: ⁊ cuꝫ hoc effectiue ad ſpecificationeꝫ actus ⁊ illa efficientia que neceſſario iungitur fini: propter quod vt dictum eſt finalis tantum cauſalitas expreſſa eſt: quod autem hec ſit autoris mens non ſoluꝫ ex dictis nunc haberi poteſt: ſed ex ſuperius dictis. ſ. ꝙ intellectus ratione obiecti mouet appetitum in genere cauſe formalis: de quo tamen nulla in pͥma parte loco allegato fit mentio. Ex hoc eniꝫ habeo ꝙ ſi etiam cum dictione excluſiua autor dixiſſet intellectũ mouere voluntatem finaliter ſolum adhuc ſtarẽt que diximus: eo ꝙ excluſio non fit a concomitantibus. Et vt dictum eſt cauſam finalem concomitatur efficiens ſupradicto modo: ⁊ formalis reſpectu actuũ: vt ſuperius explanatum fuit. ¶ Articulus. III.

In articulo 3° dubium occurrit de hoc quod etiam in primo articulo dictuꝫ eſt. ſ. ꝙ in ſola anima ⁊ appetitu intellectiuo nulla eſt proprie paſſio. Eſt aũt ratio dubij: qꝛ Scotus in primo ſentẽ. diſt. pͥma. q. 3. ⁊ in 4° ſenten. diſt. 49. q. 7. ponit in voluntate non ſolum operationes ſed paſſiones ſpirituales. Et quantum ipſe inſinuare videtur: intendit ꝙ voluntas tunc operatur quãdo cõtingit obm. Tũc aũt patiᷓ quãdo recipit ab obiecto: ita ꝙ operatio ꝯiungit potentiam obiecto: paſſio aũt nõ: ſed ab obiecto eſt vt cauſa efficiente tantum. Nulla autem hec rõne pbat i generali: ſed forte ſup ipſius paſſiõis nomẽ innixus: ⁊ auctẽ Ariſt. viſus: ꝙ delectatio ſequiᷓ operationeꝫ quaſi per ſe notuꝫ accepit: quod falſuꝫ credimus. Paſſionis eni nomen in primis: in immaterialibus vl ad ſolaꝫ receptioneꝫ vt in intellectu: vel ad receptionem per modũ rei que trahiᷓ i aliud: vt in appetitu intellectiuo conſtat inueniri ex 3° de anima: ⁊ 5° metaphyſice. Et hoc proprie loquendo. Metaphorice. n. cõſueuimus actus volũtatis ſimiles paſſiõibus appetitus ſenſitiui vocare paſſiones: vt velle vindictã vocamus iraꝫ: ⁊ velle maluꝫ alicui vocamus odiuꝫ. Et hec loquutio multos iudicio meo fefellit: ꝙ aũt delectatio ſequaᷓ operationeꝫ hoc accidit ei inquantũ eſt paſſio: nõ. n. omnis paſſio ſequitur ſic operationeꝫ: imo ſtat ꝙ paſſio ſit prima operatio appetitus vt pꝫ de amore. Et tu potes ſic inſpicere qđ dicimus: amor eſt paſſio: imo prima oĩum paſſionum: ⁊ tamen amor eſt operatio tam in appetitu ſenſitiuo ꝙ̃ intellectiuo: ergo diſtinctio inter paſſionẽ ⁊ operationem appetitus nulla eſt. Minor pꝫ: qꝛ amor maxime contingit obiectuꝫ: ⁊ apud Scotum eſt ipſa eſſentia beatitudinis. ¶ P̄. Delectatio eſt paſſio ⁊ habet ꝓ obiecto ⁊ non ſolũ ꝓ cauſa delectabile. ergo delectatio eſt coniungens obiecto. ꝓbatur aſſumptum: qꝛ videns deũ delectaᷓ de deo tãquã obiecto ſummo delectabili: ⁊ qui habet delectationem moroſam delectaᷓ de re cogitata turpi vt obo delectabili ac ſi eſſet in re. Et nõ ſolũ vt cã efficiente. Dicito ğ ꝙ paſſiones in appetitu ſenſitiuo ſunt vere opatiões cãte tñ ab appetibili: ⁊ hñtes ꝓ obo appetibile: ſed dña ꝯſiſtit in hoc q⁹ in appetitu ſenſitiuo ſunt ꝑ ſe mixte cũ paſſione corporali. In appetitu vͦo intellectiuo non: ⁊ ꝑ excluſionẽ huius cõpoſitionis dñr in eo ſimplices actus ſimiles tñ paſſionib⁹ ſenſitiui appetit⁹. Hec nũc ſufficiant in cõi. In ſpãli aũt iferius quũ de delectatiõe ⁊ triſtitia tractabiᷓ: ſmo erit

Circa p^m articulū .q.23^e ¶ Q8. XXIII. quia hic incboat diſtinctio paſſionum aduerte ꝙ oportet in toto hoc tractatu fugare illud: quolibet proferente contraria ſollicitū eſſe ſtultum eſt: dico autem hoc: quia non omnibus conceſſum appetit vt diſtincte ⁊ proprie ḋ huiuſmodi paſſionibus loquuti fuerit. Scotus in primis vt in 3° ſenten. diſt. 34. apparet reprehēdit dicentes obiectum iraſcibilis eſſe arduum: ⁊ volēs eius obiectū eē offendens: dicit ꝙ ſemper quādo iraſcibilis hēt actum ſuū eſt ſibi nolle nō ſolum concupiſcibilis ſed iraſcibilis. Ex quib^9 manifeſte apparet ꝙ apud ipſum iraſcibilis nū ꝗ̄ eſt reſpectu boni: ſed mali tantū reſpuendi: ſuſtinendi: puniendi: et ſi quid aliud eſt huiuſmodi: ac ꝑ hoc in ianuis iraſcibilis errauit. Spes enī que eſt prima paſſio iraſcibilis opꝫ ꝙ negetur ab ea: nec vllam rationē inuenio niſi forte ex. 26. diſti. eiuſdem tertij quis aſſumat iſtā. ſ. quia arduū aut ſignificat abiēs aut excedēs facultatē potentie cui dicit̄ arduū aut excedens omnia mala ſibi contraria: ſꝫ nihil horū eſt. ergo ⁊c̄. hec autē petitio aut diſtictio nihil obſtat: quoniā arduum nihil bonum formaliter ſignificat: ſed difficultatē in bono vel malo: arduas. n. res dicimus que difficultatem: ac propterea celſitudinem quandam habent: difficilia eni aggredi nō paruū reputatur: ⁊ difficilib^9 ſuccumbere vel'ea fugere nō multū vituperamus. Quod aūt bonum difficile et bonū abſolute egeāt diuerſis potētijs: in prima parte dictū eſt: ⁊ in reſpōſione ad 3^m hic oſtenditur ex eo ꝙ bonū difficile hꝫ. vñ repugnet cōcupiſcētie. Offendens ꝗ̄ eſt vnū contentum ſub obiecto iraſcibilis ꝑ quanto ſpectat ad aliquam eius paſſionē: puta irā. Adequatū aūt obm̄ eſt difficile ſiue arduū. Et ſcito ꝙ cū ponit̄ differentia inter obm̄ cōcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis: q. illius bonū abſolute: iſti^9 bonum arduum: perinde eſt ac ſi diceret̄ ꝙ concupiſcibilis obiectum eſt bonum ſenſibile: nullo addito. Iraſcibilis vero bonū determinatū ad rationem ardui ſeu difficilis: ita ꝙ illud ē ſimplex: hoc ē q̄ſi compoſitū. Unde nō fallaris putans ꝙ concupiſcibilis feratur in bonum: ⁊ iraſcibilis in illi^9 difficultatem. Sed ſcito ⁊ qḋ cōcupiſcibilis fertur in bonū: ⁊ ꝙ iraſcibilis fert̄ in bonū arduū: ois nāq̄ appetitiuus obiectum eſt bonū: ⁊ ira vt dr̄ in 2° rhetoricoꝝ. cap. p° eſt.

¶ De differentia paſſionum ad inuicē. ¶ Queſtio. XXIII.

DEinde ꝯſiderandū eſt de paſſionū dr̄ntia adinuicem. ¶ Et circa hoc querunt̄ q̄ttuor. Primo vtrū paſſiones q̄ ſunt in ꝯcupiſcibili ſint diuerſe ab his que ſunt in iraſcibili. Secūdo vtrū ꝯtrarietates paſſionū iraſcibilis ſint ſm̄ ꝯtrarietatem boni ⁊ mali. Tertio vtrū ſit aliqua paſſio nō habens contrariū. Quarto vtrū ſint alique paſſiones differētes ſpecie in eadē potētia nō contrarie adinuicem.

¶ Utrū paſſiones que ſunt in ꝯcupiſcibili ſint diuerſe ab his q̄ ſunt in iraſcibili. Arti. I.

AD primū ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ paſſiōes eedem ſint in iraſcibili ⁊ in concupiſcibili. Dicit. n. ph̄s in. ij. ethi. ꝙ paſſiones anime ſunt quas ſequitur gaudiū ⁊ triſtitia: ſed gaudium ⁊ triſtitia ſunt in concupiſcibili. ergo omnes paſſiōes ſunt in concupiſcibili. nō ergo ſunt alie in iraſcibili: ⁊ alie in concupiſcibili. ¶ Preterea. Matth. xiij. ſuper illud. Simile eſt regnum celorum fermento ⁊c̄. Dicit glo. Hyero. In rōne poſſideamus prudētiam: in iraſcibili odium vitiorum: in cōcupiſcibili deſideriū virtutum. Sed odiū eſt in cōcupiſcibili: ſicut ⁊ amor cui cōtrariatur vt dicit̄ in. ij. topico. ergo eadem paſſio eſt in cōcupiſcibili ⁊ iraſcibili. ¶ Preterea. Paſſiones ⁊ actus differunt ſpecie ſꝫ obiecta: ſed paſſionum iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis eadem obiecta ſunt. ſ. bonum ⁊ malum: ergo eedē paſſiones ſunt iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis. ¶ Sed ꝯtra. diuerſaꝝ potentiarū actus ſunt ſpecie diuerſi: ſicut videre ⁊ audire: ſed iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis ſunt due potentie diuidentes appetitum ſenſitiuū: vt in primo dcm̄ eſt. ergo cum paſſiones ſunt motus appetitus ſenſitiui: vt ſupra dcm̄ eſt. paſſiones que ſunt in iraſcibili erunt alie ſm̄ ſpeciem a paſſionibus que ſūt in ꝯcupiſcibili. ¶ Rñdeo dicēdum ꝙ paſſiones que ſūt in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili differunt ſpē. Cū. n. diuerſe potentie habeant diuerſa obā: vt in primo dcm̄ eſt: neceſſe ē ꝙ paſſiones diuerſarum potentiarum ad diuerſa obiecta referant̄. vnde multo magis paſſiones diuerſaꝝ potentiarū ſpecie differunt. Maior enim dr̄ia obiecti requirit̄ ad diuerſificādū ſpēm potentiarū: q̄ꝫ ad diuerſificādū ſpēm paſſionū vel actuū. Sicut. n. in nālibus diuerſitas generis ꝯſequitur diuerſitatē potentie māe: diuerſitas aūt ſpēi diuerſitatē forme in eadem materia: ita in actibus anime actus ad diuerſas potentias pertinentes ſunt nō ſolū ſpē: ſꝫ ēt genere diuerſi: actus aūt vel paſſiones reſpicientes diuerſa obiecta ſpālia cōprehēſa ſub vno cōi obo vnius potentie differunt ſicut ſpēs illius gn̄is ad cognoſcendū ꝗ̄ que paſſiones ſunt in iraſcibili ⁊ q̄ in ꝯcupiſcibili: oꝫ aſſumere obm̄ vtriuſq̄ potētie. dcm̄ eſt autē in primo ꝙ obm̄

eſt appetit⁹ ap/
parentis puni/
tiõis: qȯ bonū
eſt in re vel ap
parētia māife/
ſte: nec refert
an idem aut di
verſum. ſic bo/
nuȝ a bono ar/
duo: ſat eſt eni
ꝙ diſtinguun/
tur formaliter.
Si tamē dicta
autoris in que
ſtione de veri.
qõne 25ª. ꝛ in
3° ſenten. diſti.
26ª ſcrutatus
fueris inuenies
ꝙ obiectuȝ cõ/
cupiſcibilis eſt
bonum ſenſa/
tuȝ: iraſcibilis
vo eſtimatuȝ.
Jllaȝ mouent
ſpēs ſenſibiliū
iſtam intentio
nes elicite.

℄ Articu. II.

In 2° articulo multa cēnt dubitāda ſi actus paſſionuȝ nomiatap̄ examinandi cēnt ſigillatiȝ. Sed qm̄ hoc ſuis ꝓprijs locis reſuatur: vnū tantum eſt diſcutiendum quomodo. ſ. cõtrarietas inter bonum ꝛ maluȝ ſpectet ad iraſcibileȝ: aut. n. īntelligit̄ de bono ꝛ malo abſolute: ꝛ ſic ſpectat ad cõcupiſcibileȝ: aut de bono et malo vt ſubſunt arduitati: ꝛ ſic ſi conſiderantur ſub rõnib⁹ boni ꝛ mali: ſed ſub ratione ardui: ſicut ſi loqueremur ȯ ligno ꝛ lapide vt

potētie ɔcupiſcibilis eſt bonū vel malū ſenſibile ſimplr̄ acceptū qȯ eſt delectabile vel doloroſuȝ: ſȝ q: neceſſe eſt⁹ ꝙ iterdū aīa difficultatē vel pugnaȝ patiat̄ adipiſcēdo aliqȯ hmōi bonū: vel fugiēdo aliqȯ hmōi malū inquātū hoc eſt quodāmō eleuatū ſupra facilē ptātē aīalis. iō ipm̄ bonū vel maluȝ ẜm ꝙ hȝ rõnē ardui vel difficilis eſt obm̄ iraſcibilis. Queciīqȝ ḡ paſſiões reſpiciūt abſolute bonū vel malū ptinēt ad cõcupiſcibilē. vt gaudiū: triſtitia amor: odium: ꝛ ſimilia. Quecunqȝ vero paſſiões reſpiciūt bonum vel malum ſub ratiõe ardui: prout eſt aliquid adipiſcibile vel fugibile cum aliqua difficultate: pertinent ad iraſcibilem vt audacia: ꝛ timor: ſpes: ꝛ hmōi. ℄ Ad primuȝ ḡ dōm ꝙ ſic in primo dcm̄ ē ad hoc vis iraſcibilis data eſt aīalibus: vt tollant̄ ipedimēta q̄bus ɔcupiſcibilis in ſuū obm tēdere ꝓhiberet̄. vel pp̄ difficultatē boni adipiſcēdi: vel pp̄ difficultatē mali ſupandi. ꝛ iō paſſiões iraſcibilis oēs terminant̄ ad paſſiões ɔcupiſcibilis ꝛ ẜm hoc ēt paſſiões q̄ ſunt in iraſcibili ɔſequit̄ gaudiū ꝛ triſtitia que ſunt in cõcupiſcibili. ℄ Ad ſcōm dōm ꝙ odium vitiorū attribuit Hyero. iraſcibili nō pp̄ rõnē odij q̄ ꝓprie cõpetit ɔcupiſcibili: ſed pp̄ ipugnatiõnē que ptinet ad iraſcibilē. ℄ Ad tertiū dōm ꝙ bonū inquātum eſt delectabile mouet ɔcupiſcibilē: ſȝ ſi bonum hēat quādā difficultatē ad adipiſcēdum: ex hoc ipō hȝ aliqd repugnans ɔcupiſcibili. ꝛ iō neciū fuit eē aliā potentiā que in id tēderet. ꝛ rō ē eadē de malis. ꝛ hec potētia eſt iraſcibilis. vn̄ ex ɔſequēti ſpēs ɔcupiſcibilis ꝛ iraſcibilis ſpē differūt.

℄ Utrum ɔtrarietas paſſionū iraſcibilis ſit ẜȝ ɔtrarietatē boni ꝛ mali. ℄ Articu. II.

Ad ſcōm ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ ɔ̄rietas paſſionū iraſcibil' nō ſit niſi ẜm ɔ̄rietateȝ boni ꝛ mali. Paſſiões. n. iraſcibil' ordinant̄ ad paſſiões cõcupiſcibilis: vt dcm̄ eſt: ſȝ paſſiones ɔcupiſcibilis nō ɔ̄riant̄ niſi ẜm ɔtrarietatē boni ꝛ mali: ſicut amor ꝛ odiū: gaudiuȝ ꝛ triſtitia. ḡ nec paſſiões iraſcibilis. ℄ Preterea. Paſſiões differūt ẜm oba: ſicut ꝛ mot⁹ ẜm terminos: ſȝ ɔtrarietas nō eſt in motibus niſi ẜm ɔtrarietatē termiōꝝ. vt pȝ i. v. phyſi. ḡ neqȝ in paſſionibus eſt ɔtrarietas paſſionū niſi ẜm cõtrarietatem oborum. obiectū aūt appetitus eſt bonum vel malum. ergo nulla potentia appetitiua pōt eē contrarietas paſſionū. niſi ẜm cõtrarietatē boni ꝛ mali. ℄ Preterea. Ois paſſio aīe attenditur ẜm acceſſum ꝛ receſſum: vt Auicenna dicit in. vj. de naturalibus: ſed acceſſus cauſat̄ ex rõne boni: receſſus āt ex rõne mali. q: ſic bonuȝ eſt qȯ oīa appetunt: vt dicit̄ in primo ethi. ita malum eſt qȯ oīa fugiunt. ḡ ɔ̄rietas in paſſionibus aīe nō pōt eē niſi ẜm bonū ꝛ malū. ℄ Sȝ cõtra timor ꝛ audacia ſūt ɔ̄ria: vt pȝ in. iij. ethi. ſed timor ꝛ audacia nō differūt ẜm bonū ꝛ malū. q: vtrūqȝ eſt reſpectu aliquorū maloꝝ. ḡ nō oīs cõtrarietas paſſionū iraſcibilis eſt ẜm contrarietatē boni ꝛ mali. ℄ Rn̄deo dōȝ ꝙ paſſio qdā motus eſt vt dicit̄ in. iij. phyſi. Unde oȝ ɔtrarietatē paſſionū accipere ẜm ɔ̄rietatē motuū vel mutationū. Eſt āt duplex ɔ̄rietas in mutatiõibus ꝛ motibus: vt dicit̄ in. vj. phyſi. vna quidem

ſubſunt albedini.
℄ Ad hoc dicitur ꝙ ſicut bonum abſolute contrariat̄ malo abſolute: ita bonum arduū malo arduo: ꝛ ſicut hec ſunt altera ab illis: ita cõtrarietas eſt alia a cõtrarietate: lȝ communicēt in nomine: quia vtraqȝ dicit̄ ſecunduȝ bonuȝ ꝛ malum. Unde quum queritur aut ꝛc. reſpondet̄ ꝙ neutro modo proprie loquendo: quoniā vt predictum eſt bonum ꝛ malum non concurrūt per accidēs vt ſubſunt. ſ. difficultati: ſed totum hoc bonū arduū vel malum arduum per ſe concurrit: ita' ꝙ ɔ̄rietas boni et mali difficiliū ſpectat ad iraſcibilem: ſunt eniȝ quedam boni ꝛ mali ſpecies bonum difficile ꝛ maluȝ difficile. Et quiȝ in littera diſtiguitur bonum arduum in ly bonum ꝛ in ly arduū non eſt diſtictio in ſubiectum ꝛ accidēs: ſed vnius fundamēti in plures particulares ſeu i adequatas rationes ſicut diſtigueretur nigredo in id quod habet luminis et id qȯ habet obumbratõis: et intendit littera qȯ: quia

ſm acceſſum ⁊ receſſum ab eodẽ termino: q̄
qdē ↄ̄rietas eſt ꝓprie mutationū.i. gñatiōis q̄
eſt mutatio ad eſſe: ⁊ corruptionis q̄ eſt muta
tio ab eē: alia aūt bȝ ↄ̄rietatē terminoꝝ q̄ ꝓprie
eſt ↄ̄rietas motuū: ſicut dealbatio q̄ ē motus
a nigro in albū opponit̄ denigratiōi q̄ eſt mo-
tus ab albo in nigrū. Si igit̄ in paſſiōib⁹ aīe du
plex ↄ̄rietas iuenit̄. Una qdē ſʒ ↄ̄rietatē obo-
rū.ſ. boni ⁊ mali. Alia vō ſm acceſſuȝ ⁊ receſ
ſum ab eodē termino. In paſſiōib⁹ qdē ↄcupi
ſcibilis iuenit̄ p̄ia ↄ̄rietas tm̄ q̄.ſ. eſt ſm oba.
In paſſiōibus aūt iraſcibilis inuenit̄ vtraq;:
cui⁹ rō eſt. q: obm cōcupiſcibilis: vt ſupra di-
ctū eſt: eſt bonuȝ vel malū ſenſibile abſolute.
Bonū āt inquātū bonū nō pōt eē termin⁹: vt
a quo ſʒ ſolū vt ad quē. q: nihil refugit bonuȝ
iquātū bonū: ſʒ oia appetūt ipȝ. Silr nihil ap
petit malū iquātū h⁹: ſʒ oia fugiūt ipȝ: ⁊ pp̄ h̄
malū nō bȝ rōnē termini ad quē ſʒ ſolū termi-
ni a quo. Sic igit̄ ois paſſio ↄcupiſcibilis reſ-
pectu boni eſt: vt in ipm: ſic amor: deſideriū:
⁊ gaudiuȝ. Ois vō paſſio reſpcū mali eſt ab
ipa: ſicut odiū: fuga: ſeu abomiatio ⁊ triſtitia.
Uñ in paſſionib⁹ ↄcupiſcibilis nō pōt eē ↄ̄rie-
tas ſm acceſſum ⁊ receſſum ab eodē obo: ſed
obm iraſcibilis eſt ſenſibile bonū vel malum:
nō qdē abſolute: ſed ſub rōne difficultatis vel
arduitatis: vt ſupra dcm̄ eſt. Bonū āt arduū
ſiue difficile bȝ rōnē vt in ipm tendat̄ iquātuȝ
eſt bonū: qd̄ ptinet ad paſſionem ſpei: ⁊ vt ab
ipo recedat̄ inquātū eſt arduū ⁊ difficile qd̄ p
tinet ad paſſionē deſpatōis. Silr malū arduū
bȝ rōnē vt vitet̄ inquātū ē malū: ⁊ hoc ptinet
ad paſſionē timoris: bȝ ēt rōnē vt in ipm tēda-
tur: ſicut in qd̄daȝ arduū p qd̄.ſ. aliqd euadit
ſubiectionē mali: ⁊ ſic tēdit in ipȝ audacia. In
uenit̄ ḡ in paſſiōib⁹ iraſcibilis ↄ̄rietas ſm ↄ̄rie-
tatē boni vel mali: ſicut iter ſpeȝ ⁊ timorē. Et
iterū ſm acceſſum ⁊ receſſum ab eodē termi-
no: ſicut inter audaciam ⁊ timorē. Et per hoc
patet reſponſio ad obiecta.

¶ Utrum ſit aliqua paſſio anime non habens
contrarium. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ois paſ
ſio aīe habeat aliqd̄ ↄ̄riū. Ois.n. paſ
ſio aīe. vel eſt in iraſcibili vl' in ↄcupi
ſcibili: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ſed vtraq;
paſſiones hn̄t ↄtrarietatē ſuo mō. ḡ ois paſſio
aīe bȝ ↄtrarium. ¶ Preterea. Omnis paſſio
aīe bȝ bonū vel malum ꝓ obto: que ſunt oba
vlr appetitiue partis: ſed paſſioni cui⁹ obȝ eſt
bonuȝ opponit̄ paſſio: cuius obm eſt malū. ḡ
ois paſſio bȝ ↄtrarium. ¶ Preterea. Omnis
paſſio aīe eſt ſm acceſſum vel ſm receſſuȝ. vt
dcm̄ eſt: ſʒ cuilibet acceſſui ↄtrariat̄ receſſus.
⁊ ecōuerſo. ergo ois paſſio anime bȝ ↄtrariū.
¶ Sed ↄtra: ira eſt quedā paſſio aīe. ſʒ nulla
paſſio ↄtraria opponit̄ ire: vt pȝ in. iiij. ethico.
ergo nō ois paſſio bȝ ↄtrariū. ¶ Rñdeo dōm
ꝙ ſingulare eſt in paſſione ire qd̄ nō pōt habe-
re ↄtrariū: neq; ſm acceſſum: neq; etiā ſm re-
ceſſuȝ: neq; ſm ↄtrarietatē boni vel mali. Cau
ſat̄.n. ira ex malo difficili iam iniacente: ad cu
ius pn̄tiam neceſſe eſt ꝙ aut appetitus ſuc-
cumbat. ⁊ ſic nō erit terminus triſtitie que eſt
paſſio ↄcupiſcibilis. aut bȝ motū ad inuaden-
dum malum leſiuum qd̄ ptinet ad irā: motuȝ
aūt ad fugiendum habere nō pōt. q: iā maluȝ
ponit̄ preſens vel p̄teritū: ⁊ ſic motui ire non
ↄtrariat̄ aliqua paſſio ſm ↄtrarietatē acceſſus
vel receſſus. Similiter ſm cōtrarietatem bo-
ni ⁊ mali. q: malo iam iniacenti opponitur iaȝ
adeptū: qd̄ iam nō pōt habere rōneȝ ardui vel
difficilis: nec poſt adeptionem boni remanet
alius motus niſi quietatio appetitus in bono
adepto: que pertinet ad gaudiuȝ qd̄ eſt paſſio
cōcupiſcibilis: vnde motus ire nō pōt habere
aliquē motū anime ↄtrarium: ſʒ ſolum modo
opponit̄ ei ceſſatio a motu: ſicut phus dicit in
ſua rhetorica: ꝙ miteſcere opponitur ei qd̄ eſt
iraſci: qd̄ nō eſt oppoſitū ↄtrarie: ſed negatiue
vel priuatiue. ⁊ per hoc pȝ reſponſio ad oba.

¶ Utruȝ ſint alique paſſiones differentes ſpe
cie in eadem potentia nō contrarie adinuiceȝ.
¶ Articulus. IIII.

Ad quartum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō
poſſint in aliqua potētia eſſe paſſiōes
ſpē dr̄ntes: ⁊ nō ↄtrarie adinuicē. paſ
ſiones.n. aīe dr̄nt ſm obiecta. oba autē paſſio
num aīe ſunt bonū ⁊ maluȝ: ſm quoꝝ dr̄iam
paſſiones hn̄t ↄtrarietatē: ergo nulle paſſiōes
eiuſdem potentie nō hn̄tes ↄtrarietatē adinui
ceȝ dr̄nt ſpē. ¶ Preterea. Dr̄ntia ſpēi eſt dr̄n
tia ſm formā ſʒ ois dr̄ntia ſm formā eſt ſm ali
quā ↄtrarietatē. vt dr̄ in. x. metaphy. ergo paſ
ſiones eiuſdē potentie que nō ſunt ↄtrarie nō
dr̄nt ſpē. ¶ Preterea. Cū ois paſſio aīe cōſi-
ſtat in acceſſu vel receſſu ad bonū vel ad ma-
lum neceſſe videtur ꝙ omnis differentia paſ-
ſionum anime ſit vel ſm differentiaȝ boni vel
mali: vel ſm dr̄ntiā acceſſus vel receſſus: vel
ſm maiorē vel minorē acceſſum vel receſſuȝ:

bonum arduum habet rationem ⁊ vnde attrahat ⁊ vnde a ſe repellat: ideo ⁊c̄. Atteſtatur aūt huic ſenſui ꝙ arduū in littera ponitur depulſiuum ⁊ attractiuuʒ: quod non fieret ſi ſm ſe ſumeretur: nunc autem fit: quia ⁊ aliquod bonum arduum eſt depulſiuuʒ vt obiectum deſperationis: et aliquod malum arduū eſt attractiuuʒ vt obiectum audacie.

¶ Articu. IIII. Articulo tertio omiſſo. Circa 4m dubiuʒ occurrit quadruplex. Primum eſt quid intendat autor p illam diſtinctionem factaʒ in littera de differentia actiuoꝝ dupliciter. primo ſʒ naturā. ſcdo ſm virtuteʒ: virtus.n. nature effectus eſt. Scdm eſt ꝙ autor digredit̄: ꝓponit.n. differentiaʒ actiui ſm virtutem: ⁊ tamē nō declarat niſi dr̄iam effectus: put.ſ. datur coaptatio motus ⁊ quies: imo potius declarat cū differentia effectus idētitatē actiue virtutis: quū dicit: qꝛ ex eadē cauſa aliquid quieſcit in loco per quaʒ mouebatur ad locum. Tertiū eſt cū in naturalibus ſufficiat inclinatio ad conueniens ad diſſonandū ab incōuenienti: vt pʒ in grauibus ⁊ leuibus: leuitas.n. ignis eſt ei ratio conſonandi loco ſurſuʒ ⁊ diſſonādi a deorſuʒ: ⁊ ſimiliter motus ſurſum eſt petitio ſurſuʒ ⁊ fuga a deorſuʒ: ⁊ ſimiliter quies ſurſuʒ ſufficit ei ad ponendā quietē deorſuʒ violētā. Cur inquaʒ in nālibus ſufficit vnitas: ⁊ in animalibus requiritur pluralitas: cū econuerſo deberet eſſe: qꝛ que diſperſa ſunt in inferioribus vnita ſunt in ſuperiori: vnde non videtur ꝙ amor ⁊ odium ſint due paſſiones: ſed vna met' paſſio eſt amor reſpectu boni ⁊ odiū reſpectu ſui contrarij: differēs ſm reſpectū ad diuerſa: ſicut in naturalibus leuitas eſt amor ſurſuʒ ⁊ odiū deorſuʒ ⁊ ſic de alijs. Et hoc videt̄ rationabile: qꝛ eadē rōne aliquis appetit vnū contrarioꝝ ⁊ odit aliud: ⁊ quāto alteꝝ intendit̄: tanto ēt alterū creſcit: ita ꝙ ꝯgeneratio ⁊ coaugumētatio ⁊ ꝯcorruptio idētitati atteſtant̄. Quartū eſt quō malū cauſet depulſiue: cum oē agens ꝓducat ſibi ſile: ac ꝑ hoc trahat patiens ad ſui participationē: vn̄ ſicut bonū cāt ad ſe: ita malū.

¶ Ad pm dubiū dr̄ ꝙ actiua poſſunt diſtingui dupl'r. pmo ſm differentias ipſaꝝ naturaꝝ agentiuʒ ⁊ hec diſtinctio eſt clara. Alio mō ſm dr̄ias virtutū actiuaꝝ: ⁊ hec eſt obſcura. Ad cuius euidentiā ſcito ꝙ actiua dupl'r inueniuntur.ſ. in eſſe nāe ⁊ in eſſe apprehenſo. In agentib' in eē nature manifeſtū eſt ꝙ diſtinctio eoꝝ ſm nās eſt alia a diſtinctiōe eoꝝ ſm virtutes: elemēta.n. ⁊ aialia alia diſtinctione diſtinguunt̄ ſm naturas eoꝝ: ⁊ alia ſm virtutes eoꝝ: lʒ iſte oriant̄ ex illis. In agentibus aūt qꝛ apprehenſa diſtinctio naturarū pʒ cū cib' talis differēs ab illo alio ſm ſpēm apprehenſus mouet appetitū: diſtinctio autem ſm virtutē eſt ſm diuerſaʒ rōnē apprehēſionis: ita ꝙ eadē res ſm naturā diuerſimode apprehenſa nō qualicūqꝫ diuerſitate: ſed diuerſitate bonitatis vel malitie pn̄tis vl' future vel abſolute: vt inferius in diſtinctione ⁊ tractatu paſſionū patebit. Alia.n. rōne mouet malū pn̄s apprehēſum ⁊ alia futurū: illud.n. mouet ad triſtitiā hoc ad timorē: vnde oſtēditur ꝙ illud hēt virtutē actiuā ad iferendaʒ illam paſſioneʒ: hoc ad inferendaʒ iſtā: ita ꝙ ex ipſa diuerſa ratione qua apprehēdit̄ eadē res habʒ diuerſaʒ virtutē mouēdi appetitū: ⁊ hoc intendit lr̄a: volens qꝺ paſſiones non diſtinguunt̄ penes diſtinctionem naturarū agentiuʒ ſʒ virtutum que ad differētias apprehēſiōis ſpectant: obm nāqꝫ appetitus non eſt res: ſed res apprehēſa. Et ꝓpterea differentia formalis paſſionū non ſolū ex diſtinctione rei: ſed diſtinctione rei vt apprehenſa conſtat. Et hinc habes ꝙ paſſio odij ⁊ ire ⁊ ſimiliuʒ non diuerſificantur ſpecie ex diuerſitate maloꝝ puta mortis: verberis: carceris ⁊c̄. differentia.n. naturarū materialiter ⁊ nō formaliter concurrit: vtrū aūt diuerſitas naturarū diuerſificet habitus haꝝ paſſionum: ſeu ipſas in genere moris inferius examinabitur.

¶ Ad 2m dubium dicitur: ꝙ in agentibus naturalibus eſt conſiderare duo.ſ. inquantū agunt: ⁊ inquantū attrahūt. Et ſi quidē conſideremus inquātum agunt: ſic pʒ ꝙ ideʒ generatiuuʒ corporis leuis eodeʒ modo ſe habens ⁊ vnica actione dat omnia: dando ſiquideʒ ei naturā dat cōſequenter leuitatē ⁊ motū ad locū abſentē ⁊ quietē in preſenti. Sed ſi conſideremus inqnātuʒ attrahunt: ſic vis generatiua nāliter que eſt ſurſum aliter ⁊ aliter ſe habens ad corpus trahit. neʒ abſolute trahit per moduʒ coaptantis: vt abſens vo per motū: vt preſens vero per quietem: in agentibus vero in anima quatenus apprehenſa ſunt agere ⁊ attrahere ſimul concurrunt: ita ꝙ bonū apprehēſum abſolute infert paſſioneʒ amoris: ⁊ ſic trahit ꝑ amorem. Et apprehenſuʒ vt futuruʒ infert paſſionem deſiderij: qui eſt vt motus ad ſe: ⁊ ſic trahit per motum ⁊ apprehenſuʒ vt preſens infert paſſioneʒ delectationis: ⁊ ſic trahit per quietem: vnde ſi vis generatiua ſurſum manēs diuerſis diſpoſitionibus ſe habens ad corpus mobile actionibus diſtinctis illa tria daret: curreret plene ſimilitudo. Nunc aūt qꝛ non ſic eſt. Autor non eſt digreſſus: ſed vſus eſt ſimilitudine agentis naturalis inquantuʒ attrahit: vt in littera manifeſte dicitur: ⁊ inquantuʒ triplex effectus impatientie fit: vt ſic diſtinctionem paſſionuʒ in anima diſceremus. Et ſi horum duorum dubioꝝ ſolutiones diligenter notaueris: videbis quō eſt eadem: ⁊ quō diuerſa ratio appetibilis ſeu finis vt tendat̄ in ipſuʒ ⁊ quieſcat in eo: eſt.n. eadem ſm naturā ⁊ diuerſa ſm virtutem: quod eſt eſſe eādē māliter: ⁊ diuerſa formal'r reſpcū paſſionuʒ.

ꝗ prīme due dr̄ie inducūt ꝯrietatē i paſſiōib' aīe. vt dcm̄ eſt: tertia āt dr̄ntia nō diuerſificat ſpēm. qꝛ ſic eſſent infinite ſpēs paſſionum aīe. ꝗ nō pōt eſſe ꝙ paſſiones eiuſdeʒ potentie aīe differāt ſpē: ⁊ nō ſunt cōtrarie. ¶ Sʒ ꝯtra. amor ⁊ gaudium dr̄nt ſpē: ⁊ ſūt in ꝯcupiſcibili: nec tn̄ ꝯriant̄ adinuicē qn potius vnū ē cā alteri'. ꝗ ſunt alique paſſiōes eiuſdē potentie q̄ ñ dr̄nt ſpē: nec ſūt ꝯrie. ¶ Rn̄deo dōm ꝙ paſſiones dr̄nt ſʒ actiua q̄ ſūt obā paſſionū aīe. Dr̄ntia āt actiuoꝝ pōt attendi dupl'r. Uno mō ſm ſpēm vel nām ipoꝝ actiuoꝝ: ſicut ignis dr̄t ab aq̄. Alio mō ſʒ diuſam ꝟtutē actiuam. diuerſitas aūt actiui vel motiui q̄ztū ad ꝟtutē mouēdi pōt accipi in paſſionib' aīe ſm ſilitudinē agentiū nālium. Oē.n. mouens trahit quodā mō ad ſe patiens: vel a ſe repellit. Trahendo qdē ad ſe tria facit in ipſo. Nā primo qdē dat ei inclinationē vel aptitudinē: vt in ipm̄ tendat ſicut cum corpus leue qꝺ eſt ſurſuʒ dat leuitatem corpori gn̄ato ꝑ quā hʒ inclinationē vel aptitu

dinē ad hoc q̄ ſit ſurſum. Se- cūdo ſi corpus gn̄atū eſt extra locū ꝓpriū dat ei moueri ad lo- cū. Tertio dat ei qeſcere in lo- cū cū ꝑuenerit. q2 ex eadem cā aliqd qeſcit in loco ꝑ quā mo- uebat̄ ad locū: ⁊ ſilr itelligen- dū ē de cā repulſiōis. In mo- tibus āt appetitiue ꝑtis bonū hȝ q̄ſi ꝟtutē attractiuā: maluȝ aūt ꝟtutē repulſiuā. Bonū ḡ primo mō in potentia appetiti ua cāt quādā inclinationē: ſeu aptitudinē: ſeu ꝯnaturalitateȝ ad bonum qd̄ pertinet ad paſ- ſionem amoris: cui per cōtra- rium rn̄det odiuȝ ex parte ma li. Scd̄o ſi bonum ſit nonduȝ habitum dat ei motuȝ ad aſſe- quenduȝ bonū amatū: ⁊ hoc pertinet ad paſſionem deſide- rij vel cōcupiſcētie ⁊ ex oppo ſito ex parte mali eſt fuga vel abominatio. Tertio cum ade- ptū fuerit bonū dat appetitui qetationem quādā in ipſo bo- no adepto. ⁊ hoc pertinet ad delectationē vel gaudium: cui opponit̄ ex ꝑte mali dolor vel triſtitia. In paſſionib⁹ aūt ira ſcibilis ꝓſupponit̄ qdē aptitu do vel inclinatio ad ꝓſequēdū

Amor enim deſideriuȝ: ⁊ gaudium reſpectu eiuſdeȝ non materialiter ſed formaliter diſtinguunt̄: qd̄ eſſe non poſ ſet ex obi natura neqȝ ex obiecti cōditionib⁹: puta preſen- tia: vel abſentia: ⁊ huiuſmodi. Si ſe haberent in anima ſi cut approximatio perfectior vel imperfectior in natura- libus actiuis. hec eni non va riāt eſſētiā ſpe cifice: vt pȝ. vn de ſi hec ꝑſpi caciter conſide raſſet Scotus in 3° di. 26. hāc īprobatā nunc phantaſiā non dixiſſet.

¶ Ad 3m dubiū dicitur q̄ ſicut anima ē ſupra naturā: ita mo- dus tēdendi in cōtraria in ani malibus eſt ſu pra modū quo natura ſe hēt. Eſt autem mo dus nature vt non niſi ſequē- do conueniens diſſonet ab incōuenienti: ita q̄ non reſpi- cit ꝯueniēs ⁊ incōueniēs ſm ſe ipſa: ſȝ tm̄ ꝓſequēdo ꝯue niens. Ignis enim proſequendo ſuam calefactionem de- ſtruit frigus. Et motus ſurſum relinquit deorſum: ⁊ tra- hit ſecum violente aliquid minus graue. Et radix huius eſt: quia natura eſt determinata ad vnuȝ: quia inclinat ⁊ operatur quia eſt: vt alibi declarauimus. Anima aūt ſen- ſitiua que operatur: quia apprehendit: non ad vnū deter minata eſt: ſed iuxta differentiā contrarietatem q2 appre henſorū ipſa contraria ſm ſe recipit: ac per hoc non ſuffi- cit animali amor conuenientie ꝓ odio diſconuenientie: ſed vtrūqȝ ſeorſuȝ: ordinate tamen exigit: vt animaliter appetitus eius ſe habeat ad contraria. Sicut enim opor- tuit ad hoc q̄ animaliter appeterentur etiam naturalia: vt alimenta ineſſe animalibus appetitum eorum: qui ſit actus elicitus: puta deſideriū ⁊ delectatio animalis cōſe- quens. Ita oportuit ad hoc q̄ animaliter animal ſe hēat appetendo ad contraria: vt in ipſa ſm ſeipſa tendat: neqȝ hoc eſt degenerare a natura: ſȝ eleuari ſupra illā. Et quāȝ dicit̄ q̄ diſperſa inferius ſunt vnita ſuperius: verum eſt ceteris paribus: non ſic aūt eſt in propoſito tēdere in con traria ſm ſe ⁊ tendere in ea ſoluȝ proſequendo ſibi conue niens non ſunt paria. Sed ꝑmū eſt longe maius: q2 per ſe adequat ipſa contraria. Scd̄m vero alteruȝ per accidēs reſpicit. Et ideo non eſt miruȝ ſi plura exigit: iam. n. pȝ ex parabola diſpoſiti ad ſanitatē in 2° de celo ⁊ mūdo: q̄ in nobiliori gradu conſiſtit egens pluribus auxilijs ad ma- ius q̄ paucis ad minus. Nec eſt verum q̄ amor ⁊ odiuȝ congenerent̄ ⁊ coaleſcant: ⁊ condeſinant formaliter. Cuȝ enim amor cauſet̄ ex bono apprehenſo ſtat bonuȝ aliqd ſepius apprehendi ⁊ multū amari abſqȝ conſideratione contrarij. vnde fit ⁊ creſcat amor formaliter: ⁊ nō fiet nec creſcet odiuȝ formaliter: ſed virtualiter tantuȝ ſeu in ſuā radice. ſ. in amore oppoſiti. Manifeſtuȝ aūt hoc videt̄ in delectabili contemplationis carente contrario: ⁊ in aſſue tis delectabilibus nūq̄ de contrarijs cogitantibus. Eadē aūt ratione nō formaliter ſed virtualiter vnū contrario-

rum appetitur ⁊ reliquuȝ refutatur: quoniā alteri forma lis ratio eſt bonum: alteri malum: ⁊ amatum bonum eſt radix repellendi mali contrarij.

¶ Ad 4m dubiuȝ dr̄ q̄ drīa inter actiua q2 ſunt: ⁊ actiua quia apprehenſa ſoluit qōneȝ. Actiua. n. q2 ſunt: cum ſint determinata ex natura propria ad producēdū illi ſimile non poſſunt niſi ad ſe trahēdo per viam aſſimila tionis agere ſi- ue bōa ſiū ma- la ſint illis in q̄ agunt. Actiua vero quia app- henſa: quia ap- prehēſio ad bo num animalis ordinatur: dat̄ enim vis tā ap- prehenſiua q̄ appetitiua ani mali ꝓpter bo num ipſius aia lis: actiua ſunt nō ad ſe ſȝ ad animal ipſuȝ trahendo: vnde cauſant in animali id quod conuenit animali in ordine ad tale obiectū: ⁊ nō id quod conuenit tali obiecto: vnde malū apprehēſuȝ non cauſat in animali motū ad ſe: ſed a ſe: hoc eniȝ eſt cauſare conue niens animali in ꝓportione ad tale obiectuȝ: ꝓpter qd̄ ſi cut bonū apprehenſuȝ diuerſimode agit in animal attra hendo per conſonantiam: vel motū: vel quietē: ita malū apprehēſuȝ depellendo diſſonantiā: fugā: ⁊ inquietudinē.

¶ Circa ſegregationē paſſionū in eodē 4° articulo factaȝ dubiū occurrit. ꝑmo ad hominē: quia ipſemet autor in 3° ſniā. di. 26. q. pa. arti° 2° ad 3m ⁊ 5m: ponit delectationē eſſe etiā paſſionē iraſcibilis. Scot⁹ quoqȝ in 3° ſniā. di. 34. po nit triſtitiā eſſe etiā paſſionē iraſcibilis aſſignans differē tiā inter triſtitiā iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis: quia iſta cū reſtrictione organi: illa cū accenſione ſanguinis. Et ꝓbat diuerſitatē carūȝ: quia ſi offendēs offeratur vt impoſſibī le repelli cauſatur maior triſtitia in cōcupiſcibili: ⁊ tamē non cauſatur ꝓpter ira: ⁊ ꝯſequenter nec triſtitia iraſcibī lis cū qua eſt ira appetendo vindictā. Et poſtmodū cū de lectatione propria exercens illam.

¶ Ad hoc breuiter dōm eſt: q̄ niſi equiuoce loquamur ſe- gregatio in lr̄a facta ſeruanda eſt. Amor. n. ⁊ deſideriuȝ ⁊ delectatio ⁊ triſtitia: ⁊ ſi quid eſt eiuſmodi ſi ſumantur ꝓ naturalibus diſſonantijs vel conſonantijs potentiaȝ vel actuum: ⁊ hȝ equiuoce dicunt̄ de eiſdē vt ſunt paſſiones animales: ⁊ primo quidē modo cōmunes ſunt omnibus potentijs. Et forte hoc modo intellectū eſt in locis allega tis in oppoſitū. Scd̄o aūt mō proprie ſunt cōcupiſcibilis que in lr̄a hac enumerant̄: ⁊ proprie iraſcibilis que ei tri buunt̄. Qd̄ ſi quis dicat autores hos de anialibus paſſio- nib⁹ in ꝑdictis locis loq nolo ꝯtendere: q2 rōnabiliter loq videt̄. Sed dicā q̄ diuus Thomas mutauit in meli⁹ ſen- tentiā: dū in hoc libro oppoſitū docuit vt infer⁹ in qōne 32a arti° 6° ad 3m pȝ delectatōeȝ de ipſo vincere quā olim tribuit iraſcibili: ponēs cū alijs delectatōib⁹ ꝯcupiſcibil. Et vere ſic rō poſcit vt ſicͭ vis qlȝ aie toti deſeruiēs vis delectabilis ⁊ deſideratiua: neqȝ. n. ꝯueniēs ſm tactū cāt

delectationez in concupiſcibili: ⁊ conueniens ſm auditū
non: omne enim delectabile ſm quēcūq; ſenſum: imo ēt
ſm eſtimationez ⁊ quācūq; ſenſitiuam virtutem cauſat
delectationem in concup^li: qua ſola animal natuz eſt for
maliter delectari animaliter de quocūq; ſibi coniuncto
bono: ſicut ſo-
la iraſcibili na-
tum eſt vindi-
care de quocū-
q; ↄiuncto ma
lo. Ad Scotuz
autem dico q̄
quū paſſio ani-
me in actu ſuo
et in motu ma
teriali ſit con-
formis: ita qd̄
ſi paſſio conſi-
ſtit in acceſſu:
mot⁹ quoq; il
li⁹ corpalis eſt
acceſſori⁹: ⁊ ſi
ↄſiſtit in receſ-
ſu: mot⁹ q̄q; il
li⁹ ↄſiſtit in re
tractiōe. Et cō
ſtet q̄ triſtitia
ↄſiſtit in retra
ctione ↄ̄ns eſt
qd̄ motus cor-
poralis triſtitie
conſiſtat in re-
tractione. Un-
de ⁊ cōtra phy
loſophiam eſt
dupl'x triſtitie
organum: ⁊ qd̄
triſtitia ex ac-
cenſione quaſ
conſtat in ac-
ceſſu conſiſte-
re cauſetur nā
liter. Et Sco-
tus videtur de
ceptus a ſeipo:
quia noluit ver
ba Ariſtotelis
in ſecundo rhe
torice itellige-
re dicentis qd̄
ira eſt cum tri-
ſtitia: ⁊ qd̄ ira
vt quaſi mel.
Paſſiones eni
iraſcibilis inci
piunt a paſſio-
nibus concupi
ſcibilis et i eas
terminantur.
Et propterea i-
ra incipit a tri-
ſtitia. ⁊ termi-
natur in dele-
ctationem. Si
rō aūt probās

bonū vel fugiēdū malū ex cō-
cupiſcibili q̄ abſolute reſpicit
bonū vel malū: ⁊ reſpectu bo
ni nōdū adepti eſt ſpes ⁊ de-
ſperatio. reſpectu āt mali nō-
dum iniacentis eſt timor ⁊ au
dacia. reſpectu āt boni adepti
nō eſt aliq̄ paſſio in iraſcibili.
q̄ iā nō h̄z rōnem ardui: vt ſu-
pra dcm̄ eſt: ſ; ex malo iā inia-
centi ſequit̄ paſſio ire. Sic igr̄
patz q̄ i cōcupiſcibili ſunt tres
ↄiugationes paſſionū. ſ. amor
⁊ odiū: deſideriū ⁊ fuga: gau
diū ⁊ triſtitia. Silr̄ in iraſcibi-
li ſūt tres. ſ. ſpes ⁊ deſperatio:
timor ⁊ audacia: ⁊ ira cui nul-
la paſſio opponit̄. Sunt ergo
oēs paſſiones ſpecie differen-
tes vndecim. ſex qdē in cōcupi
ſcibili: ⁊ qnq; in iraſcibili: ſub
qb⁹ oēs aīe paſſiōes cōtinent̄.
Et per hoc pz rn̄ſio ad obta.

¶ De bono ⁊ malo circa paſſiōes aīe. ¶ Qō. XXIIII.

D Einde ↄſiderādū
eſt de bono ⁊ ma
lo circa paſſiones
aīe. ¶ Et circa h̄
querſitur q̄ttuor.
¶ Primo vtruz
bonū ⁊ malū morale poſſit in
paſſionibus aīe inueniri. ¶ Se
cūdo vtrū oīs paſſio aīe ſit ma
la moralr̄. ¶ Tertio vtrū oīs
paſſio addat vel diminuat ad
bonitatez vel malitiam actus.
¶ Quarto vtrū aliq̄ paſſio ſit
bona vel mala ex ſua ſpecie.

¶ Utrū bonum ⁊ malū morale poſſit in paſſionibus anime inueniri. ¶ Articulus. I.

A D primū ſic pcedit̄.
Uidet̄ q̄ nulla paſ-
ſio anie ſit bona vel
mala moralr̄. Bo-
nū.n. ⁊ malū morale eſt ꝓpriū
hoīs. mores.n. ꝓprie dn̄r hūa
ni vt Ambro. dic̄ ſup Lucā: ſ;
paſſiōes nō ſūt ꝓprie hoīuz: ſ;
ſūt ēt alijs aīalib⁹ cōēs. ḡ nulla
paſſio aīe ē bona vel mala mo
ralr̄. ¶ Preterea. Bonū vel
malū hoīs ē ſm rōnē eē: vel p̄-
ter rōnē eē: vt Dio. dic̄. iiij. ca.
de diui. no. ſ; paſſiōes aīe nō ſūt
in rōne: ſ; in appetitu ſenſitiuo
vt ſupra dcm̄ ē: ḡ nō ptinet ad
bonū vel malū hoīs qd̄ eſt bo
nū mōale. ¶ Preterea. Phs
dic̄ in. ij. ethi. q̄ paſſiōib⁹ neq;
laudamur neq; vituparmur: ſ;
ſm bona ⁊ mala moralia lau-
damur vel vituparmur. ḡ paſ-
ſiōes nō ſūt bone vel male mo
ralr̄. ¶ Sz ↄ̄ ē qd̄ Aug. dic̄ in
xiiij. de ciui. dei de paſſiōibus
anie loquēs. Mala ſunt iſta ſi
malus eſt amor: bona ſi bon⁹.
¶ Rn̄deo dcē; q̄ paſſiōes aīe
dupl'r pn̄t cōſiderari: vno mō
ſm ſe. alio mō ſm q̄ ſubiacent
iperio rōnis ⁊ voluntatis. Si
igit̄ ſm ſe ↄſiderent̄: put. ſ. ſūt
mot⁹ qdā irrōnalis appetitus:
ſic nō eſt in eis bonū vel malū
morale qd̄ depēdet a rōne: vt
ſupra dcm̄ ē. Si aūt ↄſiderent̄
ſm q̄ ſubiacēt ipio rōnis ⁊
volūtatis: ſic ē in eis bonū vel
malū morale. ꝓpinquior.n. eſt
appetitus ſenſitiuus ipſi rōni
⁊ volūtati q̄ mēbra exteriora
quorū tn̄ motus ⁊ actus ſunt
boni vel mali moraliter ſm q̄
ſunt voluntarij. vn̄ multo ma
magis ⁊ ipſe paſſiones ſm q̄
ſunt volūtarie poſſunt dici bo
ne vel male moraliter. Dicun-
tur aūt voluntarie vel ex eo q̄
a volūtate imperant̄: vel ex eo
q̄ a voluntate non probibent̄

diſtōnē dolor riſu digna videt̄. vt.n. pz ab Ariſto. ibidē
⁊ Auicē. in 6° nālium: qn̄ nocet̄ alicui: ita qd̄ impoſſibilis ap
paret vltio triſtitia magna quidē eſt ⁊ ſola. i. nō cauſans
iram: quia non cauſatur ira ſine ſpe puniendi: ex hoc aūt
arguere. ergo quando cauſatur ira, eſt alia triſtitia cum
qua eſt ira: pue
rile videt̄: hoc
enim nihil ali-
ud infert niſi.
ergo ſola triſti
tia non cauſat
iram. Et hoc
eſt veruz: quia
requiritur etiā
ſpes vltionis.
Eſt eniz ira vt
inferius pate-
bit: ⁊ ex defini-
tione Ariſtote
lis ibidem pa-
tet: ex mixtis re-
ſultans paſſio-
nibus.

Qō. XXIIII.

C Irca
titu
lū
queſtiōis. 24.
aduerte quod
quia ſuperius
tractatum fuit
de actibus pro
prijs hominis:
mō vo de cōi-
bus. Jō duos
tractat⁹ d̄ boni
tate ⁊ malitia
morali actuuz
extra volunta
tes oportuit fa
cere. Et ſuperi-
us quidez quo
ad actus pro-
prios homini:
nunc vero quo
ad actus com-
munes homi-
ni et alijs qua-
les ſunt paſſio-
nes que volun
tarie dupliciter
ſunt ſicut a
lij exteriores a
ctus: vt in cal-
ce corporis pri
mi articuli di-
citur: qd̄ intel-
lige ſm doctri-
naz ſupi⁹ datā:
q̄. ſ. tūc iputat̄
qn̄ pōt ⁊ dz eā
ꝓhibere ⁊ non
ꝓhibet.

¶ Articu. II. In reſponſione ad ſecundum ſecundi articuli: reſtat adhuc dubium: quoniam ſi omnis paſſio eſt cum pternaturalitate aliqua motus cõdis. ergo omnis paſſio nocet nature ac p hoc ex genere ſuo ē mala moralr̄ quã do eſt voluntaria.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporee nature: ꝙ licȝ oīs paſſio excat limites naturalis motus: non tamen oīs paſſio nocet aut habet aliquid preter naturã: quia hoc cõſonat nature: vt quandoqȝ motus cordis variatur: ſed quia hoc videtur ēē per accidens ꝑpter incidẽtia .ſ. ideo melius dicatur ex parte rationis: qȝ ſcȝ recta ratio dictat q' ꝑpter aliquod bonuȝ corpori etiam nocumentum īferat̄: ꝛ ꝑpterea ſicut abſqȝ malitia morali act⁹ exteriores puta ãbulatio: motus manuum ꝛ corporis ī bello ꝛ in varijs exercitijs fiunt cum ampliori motu q̃ȝ eſſet naturalis ꝛ cum leſione corporis: ita abſque mo

¶ Ad primũ ḡ dõȝ ꝙ iſte paſſiones ſ̃ȝ ſe ꝯſiderate ſũt cões hoībus ꝛ aīalibus alijs: ſȝ ſ̃m ꝙ a rõne imperant̄ ſunt ꝓprie hoībus. ¶ Ad ſcõm dõȝ ꝙ ēt īferiores vires appetitiue dñr rõnales ſ̃ȝ ꝙ ꝑticipãt aliqualr̄ rõnē: vt dĩ in p̄rio ethi. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ ph̃s dicit ꝙ non laudamur aut vituperamur ſ̃m paſſiones abſolute ꝯſideratas ſȝ nõ remouet qn poſſint fieri laudabiles vel vituperabiles ſ̃ȝ ꝙ a rõne ordinant̄. Vñ ſubdit. Nõ. n. laudat̄ aut vitupat̄ q timet aut iraſcit̄: ſȝ q aliqualiter. i. ſ̃m rõnē vel ꝑ̃ter rõneȝ.

¶ Utrum omnis paſſio aīe ſit mala moraliter. ¶ Arti. II.

Ad ſcõȝ ſic procedit̄. Videt̄ ꝙ oēs paſſiones aīe ſint male moralr̄. Dicit. n. Augu. ix. de ciui. dei. ꝙ paſſiones aīe qdã vocant morbos vel ꝑturbatiões aīe: ſȝ oīs morbus vel perturbatio aīe eſt aliqd malũ moralr̄. ḡ oīs paſſio aīe moraliter mala ē. ¶ Preterea. Damaſ. dicit ꝙ opatio qdeȝ q̃ ſ̃m nãm mot⁹ ē paſſio vero q̃ ꝑ̃ter nãm: ſȝ qđ eſt ꝑ̃ter nãm in motibus aīe h̃ȝ rõnē peccati ꝛ mali moralis. vñ ip̃e alibi dicit: ꝙ diabolus verſus ē ex eo qđ eſt ſ̃m nãm in id qđ eſt ꝑ̃ter nãm. ḡ hmõi paſſiões ſunt male moralr̄. ¶ Preterea. Omne qđ inducit ad pctñ h̃ȝ rõneȝ mali ſȝ h⁹ paſſiões īducũt ad pctñ. vñ Ro. vij. dñr paſſiões peccatoꝝ: ḡ vr̄ ꝙ ſint male moraliter. ¶ Sȝ cõtra eſt qđ Augu. dicit in. xiiij. de trini. ꝙ rectus amor oēs iſtas affectiones rectas h̃ȝ. metuũt. n. peccare: cupiunt pſeuerare: dolent in peccatis: gaudẽt in operib⁹ bonis. ¶ Rñdeo dõȝ ꝙ circa hãc qõnem diuerſa fuit ſnĩa ſtoicoꝝ. ꝛ peripateticorum. Nam ſtoici dixerũt omnes paſſiones ēē malas. peripatetici vero dixerunt paſſiones moderatas ēē bonas: que qdeȝ dñtia lȝ magna videat̄ ſ̃m vocē: tñ ſ̃m rē vel nulla eſt vel parua ſi quis vtroꝝ̃qȝ intẽtiones ꝯſideret. Stoici. n. nõ diſcernebãt inter ſenſuȝ ꝛ itellectũ: ꝛ p ꝯñs nec iter intellectiuũ appetitũ ꝛ ſenſitiuum. vñ nec diſcernebant paſſiones aīe a motibus volũtatis: ſ̃m hoc paſſiões aīe ſunt in appetitu ſenſitiuo. ſimplices aũt motus volũtatis ſunt in intellectiuo: ſed oēm rõnabilem motuȝ appetitiue ꝑtis vocabant volũtatē: paſſiões aũt dicebant motũ ꝓgredientem extra limites rõnis. Et iõ eoꝝ ſniam ſequens Tullius in. iij. lib. de tuſculanis queſtionib⁹: omnes paſſiões vocat anime morbos. ex quo argumentat̄ ꝙ q morboſi ſunt: ſani nõ ſũt: ꝛ q ſani nõ ſunt inſipiẽtes ſũt: vñ ꝛ inſipientes inſanos dicimus. Peripatetici vero oēs motus appetitus ſenſitiui paſſiones vocãt. vnde eas bonas eſtimant: cum ſunt a rõne moderate: malas aũt cuȝ ſint ꝑ̃ter moderationē rõnis: ex quo pȝ ꝙ Tullius in eodem lib. peripateticoꝝ ſententiã qui approbabant mediocritatē paſſionũ incõueniẽter improbat: dicẽs ꝙ omne malũ etiaȝ mediocre vitãdũ eſt: naȝ ſicut corpus ēt mediocriter egruȝ ſanũ nõ eſt: ſic iſta mediocritas morboꝝ vel paſſionum aīe ſana nõ eſt. Nõ. n. paſſiões dñr morbi vel perturbationes aīe: niſi cuȝ carent moderatione rõnis vnde pȝ rñſio ad primũ. ¶ Ad ſcõȝ dõm ꝙ in oī paſſione aīe additur aliquid vel diminuit̄ a nãli motu cordis inquãtũ cor intenſius vel remiſſius mouetur: ſ̃m ſyſtolem aut dyaſtolem.

rali malitia eligitur preternaturalis motus cordis per act⁹ appetitus ſenſitiui pro aliquo oportuno exercẽdo: puta pro vindicta p cõpaſſione ꝛc̃.

¶ Obmiſſo tertio articulo in quarto notanda ſunt duo p nouitijs. Primuȝ eſt quod ſicut nomina exteriorum actuum ſunt diſtincta ſic ꝙ aliq̃ ſignificant actum exteriorem vt terminatur ad aliqd diſſonuȝ rationi: vt furtum ꝛ adulterium: ꝛ aliqua vt terminatur ad aliquid conſonuȝ rationi: vt orare deum ꝛ ſubuenire pauperi. Et aliq̃ neutraliter vt ambulare ꝛ loquĩ ita cõtingit in paſſionibus. Quedam eniȝ ſignificant paſſiones vt rationi conſonant: vt miſericordia. Quedam vt diſſonant vt inuidia: quedam neutraliter vt triſtitia: ꝛ ſicut de exterioribus actibus dictuȝ eſt qđ ſunt ſecunduȝ ſe boni vl̃ mali ex obiecto: ita eodem modo intellige de paſſionibus. Et quod diſtinctum ſuperi⁹ eſt de bonitate ex obiecto et ex fine: ita applicare memento propoſito. Paſſio

ſfm

τ ſm hoc hȝ paſſiõis rõnē. tñ nõ opȝ q̄ paſſio
ſemꝑ declinet ab ordine nãlis rõnis. ¶ Ad ter
tiũ dõm q̄ paſſiões aīe inq̄tũ ſũt p̄ter ordi-
nē rõnis inclinãt ad pctm̃: inq̄tũ aũt ſunt or
dinate a rõne pertinent ad virtutem.

¶ Utrũ paſſio addat vel diminuat ad bonitatē
vel maliciã actus. ¶ Articulus. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit. Videt̃ q̄ paſſio
q̄cũq; ſemper diminuat de bonitate
act⁹ moralis. Omne. n. qδ ipedit iu-
dicium rõnis ex quo dependet boni-
tas actus moralis diminuit per ꝯñs bonita-
teȝ actus moralis: ſed oīs paſſio ipedit iudiciũ
rõnis. Dicit. n. Saluſti⁹ in cathilinario. Om
nes hoīes qui de reb⁹ dubijs ꝯſultant ab odio
ira τ amicitia atq; miſericordia vacuos eē de
cet. ergo oīs paſſio diminuit bonitatem moralis
actus. ¶ Preterea. Actus hoīs q̄tũ eſt deo
ſimilior: tm̃ eſt melior. vñ dicit ap̄lus Eph.
v. Eſtote imitatores dei ſicut filij chariſſimi.
ſed deus τ ſancti angeli puniunt ſine ira: ſine
miſerie cõpaſſione ſubueniunt: vt Aug. dicit
in. ix. de ciui. dei: ergo eſt melius hmõi opera age
re ſine paſſiõe aīe q̄ cũ paſſiõe. ¶ Preterea.
Sicut malũ morale attendit̃ per ordinē ad rõ
nē: ita τ bonũ morale: ſȝ malum morale dimi
nuit̃ ꝑ paſſionē: minus. n. peccat qui peccat ex
paſſione quã qui peccat ex induſtria: ergo minus
bonũ opat̃ qui operat̃ ſine paſſiõe q̄ qui ope
rat̃ cũ paſſione. ¶ Sed ꝯtra eſt qδ Aug. dicit.
ix. de ciui. dei. q̄ paſſio miſericordie rõni de-
ſeruit qñ ita p̄bet̃ miſericordia vt iuſtitia ꝯſer
uet̃: ſiue cũ indigenti tribuit̃: ſiue cũ ignoſcit̃
penitenti: ſed nihil qδ deſeruit rõni diminuit
bonũ morale. ergo paſſio aīe nõ diminuit bonuȝ
moris. ¶ Rñdeo dõȝ q̄ ſtoici ſicut ponebãt
oēm paſſionē aīe eſſe malã: ita ponebant ꝯñr
oēm paſſionē aīe diminuere actus bonitateȝ.
omne. n. bonũ ex permixtiõe mali vel totaliter
tollit̃: vel fit minus bonũ. τ hoc qdē verũ eſt
ſi dicamus paſſionē aīe ſolũ inordinatos mo-
tus ſenſitiui appetitus: ꝓut ſunt perturbatio-
nes ſiue egritudines: ſȝ ſi paſſiões ſimpliciter
nominemus oēs motus appetitus ſenſitiui:
ſic ad ꝑfectionem humani boni ptinet q̄ etiaȝ
ipſe paſſiões ſint moderate per rõnē: cũ. n. bo
nũ hoīs ꝯſiſtat in rõne ſicut in radice: tãto iſtud
bonũ erit perfectius q̄to ad plura que hoī cõ
ueniũt deriuari põt. vñ nullus dubitat qn ad
perfectionē moralis boni ptineat q̄ act⁹ exte-
riorꝝ mẽbrorũ ꝑ rõnis regulã dirigant̃: vñ cũ
appetit⁹ ſenſitiu⁹ poſſit obedire rõni vt ſupra
dcm̃ ē: ad ꝑfectioneȝ moralis ſiue hũani boni
ptinet q̄ ēt ipſe paſſiones aīe ſint regulate per
rõnē. Sicut igit̃ melius ē q̄ hõ τ velit bonũ τ
faciat exteriori actu: ita ēt ad perfectionē boni
mõalis ptinet q̄ hõ ad bonũ moueat̃: nõ ſolũ
ſm volũtatē: ſȝ ēt ſm appetitũ ſenſitiuũ: ſm il-
lud qδ in p̄s dicit̃. Cor meũ τ caro mea exul-
tauerũt in deũ viuũ. vt cor accipiamus ꝓ ap-
petitu intellectiuo: carnē aũt ꝓ appetitu ſenſi-
tiuo. ¶ Ad primũ ergo dõȝ q̄ paſſiões aīe dupl'r
ſe pñt hr̃e ad iudiciũ rõnis. Uno mõ añceden
ter: τ ſic cum obnubilēt iudiciũ rõnis: ex quo
depēdet bonitas moralis act⁹: diminuũt act⁹
bonitatē. laudabilius. n. eſt q̄ ex iudicio rõnis
aliq̄s faciat opus charitatis q̄ ex ſola paſſione
miſericordie. Alio mõ ſe hñt ꝯñr: τ hoc du-
pliciter. Uno mõ ꝑ modũ redũdantie: qr. ſ. cũ
ſuperior ps aīe intenſe moueat̃ in aliqd: ſequit̃
motũ ei⁹ ēt ps inferior: τ ſic paſſio exñs ꝯñter
in appetitu ſenſitiuo eſt ſignũ intēſionis volũ
tatis: τ ſic indicat bonitatē moralē maiorem.
Alio mõ ꝑ modũ electiõis: qñ. ſ. hõ ex iudicio
rõnis eligit affici aliq̄ paſſiõe vt ꝓmptius ope-
ret̃ cooꝑante appetitu ſenſitiuo. τ ſic paſſio
aīe addit ad bonitatē actionis. ¶ Ad ſcdm̃ di
cēdũ q̄ in deo τ in angelis non eſt appetitus
ſenſitiuus neq; ēt mẽbra corporea: τ ideo bonũ
in eis nõ attendit̃ ſȝ ordinationē paſſionũ aut
corporeorꝝ actuũ ſicut in nobis. ¶ Ad tertiuȝ
dõm q̄ paſſio tēdens in malũ p̄cedēs iudiciũ
rõnis diminuit pctm̃: ſȝ ꝯñs aliquo p̄dicto: iuȝ
modorꝝ auget ipm̃ vel ſignat augmentũ eius.

¶ Utrũ aliqua paſſio ſit bona vel mala ex ſua
ſpecie. ¶ Articulus. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ q̄ nulla
paſſio aīe ſm ſpēm ſuaȝ ſit bona vel
mala moraliter. Bonũ. n. τ malum
morale attēdit̃ ſm rõnem: ſȝ paſſiões
ſũt in appetitu ſenſitiuo: τ ita id qδ eſt ſȝ rõnē
accidit eis. cũ ergo nihil eſt qδ ꝑ accñs ptineat ad
ſpēm rei: videt̃ q̄ nulla paſſio ſm ſuã ſpēȝ ſit
bona vel mala. ¶ Preterea. Act⁹ τ paſſiões
hñt ſpēm ex obto. ſi ergo aliq̄ paſſio ſȝ aliquã ſuã
ſpēm eēt bona vel mala: oporteret q̄ paſſiões
quarꝝ obm̃ eſt bonũ: bone eſſent ſm ſuã ſpēm
vt amor: deſideriũ: τ gaudiũ: τ paſſiões: qua
rũ obm̃ eſt malũ: eſſent male ſm ſuã ſpēm vt
odiũ: timor: τ triſtitia. ſȝ hoc pȝ eſſe falſuȝ. nõ
ergo aliq̄ paſſio ē bõa vl' mala ex ſua ſpē. ¶ Pre-
terea. Nulla ſpēs paſſionũ eſt q̄ nõ inueniat̃ in

nes enim ipſe ad ipꝫ morale bonum et malum ſe habent ſicut exterioꝛes actus. vnde et in littera: ⁊ eſt ſecundum propoſituꝫ in principio corporis articuli proponitur qꝺ ſicut de actibus ita de paſſiōibus: ⁊ in calce dicitur: ſic enim ꝑtinent ad ſpecieꝫ exterioris actus .ſ. bonuꝫ ⁊ malum moraliter ſic .i. vt obiecta: ita qꝺ ly ꝑtinent non reſpicit paſſiones vt ſubiectum loquutionis: ſed bonuꝫ ⁊ malum moraliter: ⁊ directe complet ꝓportionaleꝫ doctrinam de actibus ⁊ paſſionibus.

Ꝗ Qō. XXV. Circa titulū queſtionis. 25. aduerte ꝙ preſens queſtio ē ordine nature nō hoc vel illo modo ſed ſimpliciter: ⁊ quoniam in ordine nature applicato ad generabilia inueniṫ dupliciter aliquid prius vel poſteriꝰ ſcilicet ſecunduꝫ intentionē vel ſecundum executionē: ideo in littera vtrūꝗ traditur.

alijs aialibus: ſed bonū morale nō inueniṫ niſi in hoīe. ergo nulla paſſio aīe bona ē vel mala ex ſpecie. ¶ Sed contra eſt qꝺ Augu. dicit. ix. de ciui. dei: ꝙ miſericordia ꝑtinet ad virtutem. Phs etiā dicit in. ij. ethi. ꝙ verecūdia eſt paſſio laudabilis: ergo alique paſſiōes ſūt bone vel male ſꝫm ſuaꝫ ſpēm. ¶ Rñdeo dīcēꝫ ꝙ ſicut de actibus dcm̄ eſt: ita ⁊ de paſſionibus dīcēm videṫ: ꝙ .ſ. ſpēs actꝰ vel paſſionis duplr̄ cōſiderari pōt. Vno mō ſꝫm ꝙ eſt in genere nāe: ⁊ ſic bonū vel malū morale nō pertinēt ad ſpeciem actus vel paſſionis. Alio mō ſꝫm ꝙ ꝑtinent ad genus moris ꝓut .ſ. ꝑticipāt aliqd de volūtario ⁊ iudicio rōnis: ⁊ hoc mō bonū ⁊ malū morale pñt pertinere ad ſpēm paſſionis: ſꝫm ꝙ accipiuntur vt obm̄ paſſionis: q̄ñ .ſ. importāt aliqd de ſe cōueniens rōni vel diſſonum a rōne: ſicut pꝫ de verecūdia q̄ eſt timor turpis: ⁊ de inuidia que ē triſtitia de bono alteriꝰ. ſicut .n. pertinent ad ſpēm exterioris actus. ¶ Ad primū ğ dīcēꝫ: ꝙ ratio illa ꝓcedit de paſſionibus ſꝫm ꝙ ꝑtinent ad ſpeciem nāe. ꝓut .ſ. appetitus ſenſitiuus in ſe conſideraṫ: ſꝫm vero ꝙ appetitus ſenſitiuus obedit rōni iam bonum ⁊ malum rōnis nō eſt ex paſſionibus eiꝰ per accn̄s ſꝫ per ſe. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dīcēm ꝙ paſſiōes que in bonuꝫ tendunt ſi ſit veruꝫ bonū ſunt bone: ⁊ ſimilr̄ que a vero malo recedūt. ecōuerſo vero paſſiones que ſunt per receſſuꝫ a bono ⁊ per acceſſum ad malū ſunt male. ¶ Ad tertiū dīcēꝫ ꝙ in brutis aialibus appetitꝰ ſenſitiuus nō obedit rōni: ⁊ tñ inq̄ꝫtū duciṫ quadaꝫ eſtimatiua nāli que ſubijciṫ rōni ſuperiori .ſ. diuine eſt in eis quedaꝫ ſimilitudo moralis boni q̄ꝫtū ad aīe paſſiones.

¶ De ordine paſſionū adiuicē. Qō. XXV.

Einde ꝯſiderādum eſt de ordine paſſionū adinuicem. ¶ Et circa hoc queruntṫ q̄ttuor. Primo de ordine paſſionuꝫ iraſcibilis ad paſſiōes ꝯcupiſcibilis. Scd̄o ꝺ ordine paſſionū ꝯcupiſcibilis adinuiceꝫ. Tertio ꝺ ordine paſſionū iraſcibilis adinuicē. Quarto de q̄ttuor p̄ricipalibꝰ paſſiōibꝰ.

¶ Vtrū paſſiōes iraſcibilis ſint prioꝛes paſſionibus ꝯcupiſcibilis vel ecōuerſo. Arti. I.

Ꝺ primū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ paſſiones iraſcibilis ſint prioꝛes paſſionibꝰ cōcupiſcibilis. Oꝛdo .n. paſſionū eſt ſꝫm ordinē obiectorū. ſed obm̄ iraſcibilis eſt bonū arduū: qꝺ videṫ eſſe ſupmū inter alia bona. ğ paſſiones iraſcibilis videnṫ p̄eſſe paſſionibꝰ ꝯcupiſcibilis. ¶ Preterea. Mouens eſt prius moto: ſꝫ iraſcibilis cōparaṫ ad ꝯcupiſcibilē ſicut mouens ad motuꝫ: ad hoc .n. daṫ aialibus vt tollanṫ īpedimenta q̄bus ꝯcupiſcibilis ꝓhibeṫ frui ſuo obiecto: vt ſupra dcm̄ eſt. Remouēs aūt ꝓhibens hꝫ rōnē mouētis: vt dr̄ in. viij. phyſi. ğ paſſiones iraſcibilis ſūt priores paſſionibus cōcupiſcibilis. ¶ Preterea. Gaudiū ⁊ triſtitia ſunt paſſiones ꝯcupiſcibilis: ſꝫ gaudiū ⁊ triſtitia ꝯſequunṫ ad paſſiones iraſcibilis. Dicit .n. phs in. iiij. ethi. ꝙ punitio q̄etat impetū ire: delectationē loco triſtitie faciēs: ğ paſſiones ꝯcupiſcibilis ſūt poſterioꝛes paſſionibus iraſcibilis. ¶ Sꝫ ꝯtra paſſiōes cōcupiſcibilis reſpiciūt bonū abſolutū: paſſiōes iraſcibilis reſpiciūt bonū ꝯtctū .ſ. arduū. cū igṫ bonū ſimplr̄ ſit prius q̄ꝫ bonuꝫ ꝯtctū: videṫ ꝙ paſſiōes cōcupiſcibilis ad plura ſe hñt q̄ꝫ paſſiōes iraſcibilis. ¶ Rñdeo dīcēm ꝙ paſſiones ꝯcupiſcibilis ad plura ſe hñt q̄ꝫ paſſiōes iraſcibilis. Nā in paſſionibꝰ ꝯcupiſcibilis iueniṫ aliqd ꝑtinēs ad motū: ſicṫ deſideriuꝫ: ⁊ aliqd ꝑtinens ad q̄etē: ſicṫ gaudiū ⁊ triſtitia: ſꝫ in paſſionibus iraſcibilis nō iueniṫ aliqd ꝑtinēs ad q̄etē: ſꝫ ſolū ꝑtinēs ad motū: cuius rō eſt: q2 id in quo iam q̄eſciṫ nō hꝫ rōnē difficilis ſeu ardui qꝺ eſt obm̄ iraſcibilis: q̄es aūt cū ſit finis motus ē prior in intētiōe: ſꝫ poſterior in executiōe. Si ğ cōparenṫ paſſiōes iraſcibilis ad paſſiōes ꝯcupiſcibilis q̄ ſignificāt q̄etē in bono: manifeſte paſſiōes iraſcibilis p̄cedūt ordine executionis hmōi paſſiōes ꝯcupiſcibilis: ſicṫ ſpes p̄cedit gaudiuꝫ: vñ cāt ipm̄ ſꝫm illud apl̄i Ro. xij.

ℭ Articu. I.
In riſione ad pmū pmi arti-
culi aduerte q̄
alia eſt diſtin-
ctio ꝓprij a ꝓ-
prio et ꝓprij a
cōmuni. Com
mune n. nō di
ſtinguit̄ cōtra
propriū per ali
quod poſitiuū
in ſe: quod nō
ſit in proprio:
duo autem di-
ſparata diſtin-
guuntur abin-
uicem ſuis po-
ſitiuis diſticti-
uis: quoꝝ alte-
rum vnum al-
terum reliquū
cōſtituit. vnde
quia bonum ⁊
bonum arduū
ſe habent ſicut
cōmune ⁊ pro
prium ⁊ non ſi
cut duo ꝓpria.
Ideo in littera
dicitur q̄ rō in
oppoſituʒ alla-
ta. ſ. bonum ar
duuʒ ⁊ ſuppre-
mum bonū ha
beret locum ſi
bonum qḋ ob-
iectum eſt con
cupiſcibilis ali
quid oppoſitū
diceret. i. ſi di-
ſtingueret̄ con
tra bonum ar-
duum vt quo-
dam aliud par
ticulare ſeu ꝓ-
prium bonuʒ:
ſic eniʒ diceret
aliqd bono ar-
duo oppoſituʒ
ſuuʒ. ſ. propriū
diſtinctiuum.
Tunc eniʒ ha-
berent ſe ſicut
duo partialia
bona: quorum
ſuperius procul
dubio eſſet na-
turaliter prius
ſicut vniuerſa-
liter apparet i

Spe gaudentes. Sed paſſio
ꝯcupiſcibilis importans quieteʒ
in malo. ſ. triſtitiam: media eſt
inter duas paſſiōes iraſcibilis
ſequit̄. n. timorem: cum. n. oc-
currerit malū qḋ timebat̄ cau
ſat̄ triſtitia. p̄cedit aūt motum
ire: q: cuʒ ex triſtitia p̄cedente
aliquis inſurgit in vindictam:
hoc ptinet ad motum ire. Et
quia reprehendere vicem ma-
lis apprehenditur vt bonum:
cum iratus hoc cōſecutus fue
rit gaudet: ⁊ ſic manifeſtum
eſt q̄ omnis paſſio iraſcibilis
terminatur ad paſſionem con
cupiſcibilis pertinenteʒ ad qe
tem. ſ. vel ad gaudium: vel ad
triſtitiam: ſed ſi comparentur
paſſiones iraſcibilis ad paſſio-
nes concupiſcibilis que ipor-
tant motum: ſic manifeſte paſ
ſiones ꝯcupiſcibilis ſunt prio-
res: eo q̄ paſſiones iraſcibilis
addunt ſupra paſſiones concu
piſcibilis: ſicut ⁊ obiectum ira
ſcibilis addit ſupra obiectum
concupiſcibilis arduitatem ſi-
ne difficultatem. ſpes enim ſu
pra deſiderium addit quēdaʒ
conatū ⁊ quādā eleuationem
animi ad ꝯſequendū bonū ar-
duuʒ: ⁊ ſilr̄ timor addit ſupra
fugam ſeu abominationē quā
dam depreſſionē animi pp̄ dif
ficultatem mali. Sic ergo paſ
ſiones iraſcibilis medie ſūt in-
ter paſſiōes cōcupiſcibilis que
important motū in bonuʒ vel
in malū: ⁊ inter paſſiones cō-
cupiſcibilis que iportant quie
teʒ in bono vel in malo. Et ſic
pʒ q̄ paſſiōes iraſcibilis ⁊ prin
cipium hn̄t a paſſionibus ꝯcu
piſcibilis: ⁊ in paſſionibus cō-
cupiſcibilis terminant̄. ℭ Ad
primū ergo dōm q̄ illa rō ꝓce
deret ſi de rōne obiecti cōcupi
ſcibilis eſſet aliquid oppoſitū
arduo: ſicut de rōne obiecti ira
ſcibilis eſt q̄ ſit arduum: ʒ q:
obm concupiſcibilis eſt bonū
abſolute: prius nālit̄er eſt quā
obm iraſcibilis ſicut cōmune
ꝓprio. ℭ Ad ſcōm dōm q̄ re
mouens prohibens nō eſt mo
uens per ſe: ʒ per accn̄s: nunc
auteʒ loquimur de ordine paſ
ſionuʒ per ſe. Et p̄terea iraſci-
bilis remouet prohibens quie
tem cōcupiſcibilis in ſuo obo.
vnde ex hoc nō ſequitur niſi q̄
paſſiones iraſcibilis precedūt
paſſiones ꝯcupiſcibilis ad qe-
tem pertinentes: de quibus ēt
tertia ratio procedit.

ℭ Utrū amor ſit pria paſſionuʒ
ꝯcupiſcibilis. ℭ Articu. II.

Ad ſecunduʒ ſic pro-
ceditur. Uidetur qḋ
amor nō ſit prima paſ
ſionum concupiſcibi
lis. Uis. n. concupiſcibilis a cō
cupiſcētia denominatur: que
eſt eadem paſſio cum deſide-
rio. ſed denominatio fit a po-
tiori vt dicitur in. ij. de anima.
ergo cōcupiſcentia eſt potior
amore. ℭ Preterea. Amor
vnionem q̄ʒdam importat. eſt
eniʒ vis vnitiua ⁊ concretiua:
vt Dyo. dicit̄ in. iiij. ca. de diui.
no. ʒ concupiſcentia vel deſi-
derium eſt motus ad vnioneʒ
rei concupite vel deſiderate.
ergo concupiſcentia eſt prior
amore. ℭ Preterea. Cauſa ē
prior effectu: ſed delectatio eſt
quandoqʒ cauſa amoris: qui-
dam enim propter delectatio-
nem amant: vt dicitur in. viij.
ethi. ergo delectatio eſt prior
amore: non ergo prima inter
paſſiones concupiſcibilis eſt
amor. ℭ Sed cōtra eſt quod
Augu. dicit in. xiiij. de ciuita.
dei. q̄ omnes paſſiōes ex amo
re cauſantur. amor. n. inhians
habere quod amat̄ cupiditas
eſt: id autē habens: eoqʒ fruēs
letitia eſt: amor ergo eſt pri-
ma paſſionū concupiſcibilis.

ceteris: ſed q̄ ſe
habent ſicut
cōmune ⁊ pro-
prium. Idō q̄uis
bonum arduū
ſit quid excel-
lēti⁹ bono abſo
lute: eſt tn̄ po-
ſterius: quia il-
lud cōmune: ʒ
ꝓpriuʒ. Illud
abſolute: ʒ cō-
tractum: illud
enim dicit bo-
num cōmune
ad bonū i mo-
tu ⁊ bonum in
quiete: hoc tan
tummodo bonū
in motu: vt in
corpore articu
li oſtendit̄. Cū
aūt audis obʒ
cōcupiſcibilis
comparari ad
obiectū iraſci-
bilis vt cōe ad
ꝓpriū ⁊ ad plu
ra ſe extende-
re ⁊c̄. nō intel-
ligas ſe hēre ſi
cut vniuerſale
⁊ particlare: vt
anial ⁊ homo.
hoc eni falſum
eſt. Sʒ ſcito ſe
hēre ſicut mo-
tus ſimpliciter
de quo eſt ha-
bitus libri phy
ſicoꝝ: ⁊ motus
ad vbi: de quo
eſt habitus li-
bri de celo et
mundo: bonuʒ
enim ſenſibile
ſimpliciter ſpe
ctat ad concu-
piſcibilem: bo-
num auteʒ ſen
ſibile determi
natū ad ardui-
tatem ſpectat
ad iraſcibileʒ:
⁊ ſic omnia cō
ſonāt. ſ. ⁊ diſti-
ctio obiectorū
ac potentiarū:
⁊ habitudo cō-
munis ad pro-
priuʒ: ⁊ maior
ambitus illius
q̄ʒ huius vt pa-
tet in ſimili ad
ducto.

In 2° arti° aduerte q̃ incongrue paſſionũ noticiaꝫ tradiderit Scot° dicẽs in p̃mo. di. pᵃ. q. 4ᵃ: ꝙ appetit° ſenſitiui ꝓprie non eſt amare: quũ .n. amor ſit p̃ma paſſio appetit° ſenſitiui: ſi amare nõ ꝯueniret ꝓprie appetitui ſenſitiuo: ergo nec delectari: nec timere ꝓprie conueniet: a p̃mo .n. reliqua pẽdẽt: & amorẽ ipſius reliq̃ paſſiones includunt. Nam delectamur amato: timemus malũ amati deſperamus ab amato: vlciſcimur ꝯturbãs amatuꝫ. vñ ſi amatum eſt improprie reliq̃ erũt paſſiones iproprie: ſicut in rebus nãlib°. Et tũc vltra: ſi paſſiões ſunt im ꝓprie in appetitu ſenſitiuo & ſm veritatem ſunt minus ꝓprie l appetitu itellectiuo: nullibi erũt ꝓpe.

¶ In cõpore 2ⁱ articuli eiuſdẽ q̃onis nouitiorum dubiũ occurrit q̃uo vulgatuꝫ eſt inter ph̃os ꝙ oĩs appetit° eſt boni: & ꝙ nullus operatur aſpiciẽs ad malum. Et nunc in lr̃a dicit̃: ꝙ ob̃a ꝯcupiſcibilis ſunt bonũ & malũ.

¶ Ad hoc breuiter dicitur q̃ quia malũ nõ eſt ob̃ꝫ appetitus vt ꝓſequendũ ſꝫ vt fugiẽduꝫ: & eadẽ rõne q̃ bonum appetitur: malum refutatur. Ideo vtrũq; verificatur ſcilꝫ & ꝙ vtrũq; eſt obiectũ diuerſimode: et ꝙ bonum cõmuniter aſſignatur & diuulgatur: quia bonum per ſe: malum vero per accidens. i. per aliud. i. bonum: eſt obiectum. Verũtamen eſto cautus in re hac: dupliciter .n. inuenitur accidentalitas in iſtis. ſ. referẽdo potentiam ad obiectũ: & referendo actum ad ob̃m. Si conſideretur nãq; potentia in ordine ad ſuuꝫ ꝑ ſe primo ob̃m: ſic bonuꝫ eſt ꝑ ſe ob̃m oĩs appetitus: maluꝫ vͦ ꝑ accidens. Et hoc ẽ qͦd reſonat cõmuniter in ore ph̃oruꝫ: & ratio aſſignat̃ in articulo ſequẽti in reſpõſiõe ad 3ᵐ. Si vͦ conſideretur aliqs ſpecialis actus appetitus in ordine ad ſuum ꝓprium ob̃m: ſic & reſpcũ boni: & reſpcũ mali inuenit̃ ꝑ ſe & ꝑ accidens. Act° enim tendens per ſe in bonuꝫ eſt per moduꝫ proſequẽtis: & tẽdẽs per ſe in malũ eſt ꝑ modũ recedẽt. :bonuꝫ eni eſt qͦd oĩa appetunt. Maluꝫ vͦ qͦd omnia fugiũt: Vñ docet in ħ tractatu autor ꝙ deſperatio ẽ act° appetit° ꝑ accidens reſpectu boni: quia recedit a bono: & audacia eſt actus per accñs reſpcũ mali: q2 accedit ad maluꝫ. Timor vͦ eſt actus per ſe reſpectu mali: quia fugit ipꝫ. Inter ſpãles ḡ actus differencia eſt ꝙ alij ꝑ ſe: alij per accidens reſpectu boni vel mali ſunt. Potentia aũt ipſa ꝑ ſe ſolũ bonũ reſpicit. Et

¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ ob̃a ꝯcupiſcibilis ſũt bonũ & malũ. nãlr aũt eſt pri° bonũ malo eo ꝙ malum ẽ priuatio boni. vñ & oẽs paſſiões quaꝝ ob̃a ẽ bonũ nãliter ſũt priores paſſiõib° quarũ ob̃m ẽ malũ: vnaq̃q;. ſ. ſua paſſiõe oppoſita. Qꝛ .n. bonuꝫ querit̃ iõ refutat̃ oppoſitũ malũ. bonũ aũt hꝫ rõnẽ finis: q q̃dẽ eſt prior in itẽtiõe: ſꝫ ẽ poſterior in executiõe. Põt ḡ ordo paſſionũ ꝯcupiſcibilis attendi vel ſm intẽtionẽ: vel ſm ꝯſecutionẽ. ſꝫ qdẽ ꝯſecutionẽ illud eſt prius qͦd primo fit in eo qͦd tẽdit ad finẽ. manifeſtũ eſt aũt qͦd oẽ qͦd tẽdit ad finẽ aliqueꝫ primo qdẽ hꝫ aptitudineꝫ ſeu ꝓportionẽ ad finẽ. nihil .n. tendit i finẽ nõ ꝓportionatũ: ſcdͦ mͦ ad finẽ: tertio qeſcit in fine poſt eius ꝯſecutionẽ. ip̃a autẽ aptitudo ſiue ꝓportio appetitus ad bonuꝫ eſt amor: q nihil aliud ẽ q̃ꝫ cõplacẽtia boni. motus aũt ad bonũ eſt deſideriuꝫ vel ꝯcupiſcẽtia: qes aũt in bono eſt gaudiũ vł delectatio: & iõ ſm hũc ordinẽ amor p̃cedit deſideriũ: & deſideriũ p̃cedit delectationẽ. ſꝫ ſm ordinẽ intẽtiõis ẽ ecõuerſo. nã delectatio itẽta cãt deſideriũ & amorẽ. delectatio .n. ẽ fruitio: q̃ quodãmͦ eſt finis: ſic̃ & ipꝫ bonũ vt .s̃. dcm̃ ẽ. ¶ Ad primũ ḡ dıꝫ ꝙ hoc mͦ noiat̃ aliqd ſm ꝙ nobis inoteſcit. voces .n. ſunt ſigna intellectuuꝫ ſm ph̃m. nos aũt vtplurimũ ꝑ effectũ cognoſcim° cãm. effectus aũt amoris qñ qdẽ hẽtur ipm amatuꝫ eſt delectatio. qñ vͦ nõ hẽtur eſt deſiderium vel ꝯcupiſcẽtia. vt aũt Aug. dic̃ in .x. de tri. Amor magis ſentit̃ cũ eũ ꝓdit indigẽtia. Vñ inter oẽs paſſiões ꝯcupiſcibilis magis ẽ ſenſibilis cõcupiſcẽtia: & ꝑꝑ hoc ab ea denominat̃ potẽtia. ¶ Ad ſcdm dıꝫ ꝙ duplex eſt vnio amati ad amãtẽ. Vna qdẽ realis ſm ꝯiũctioneꝫ ad rẽ ipſam: & talis vnio ꝑtinet ad gaudiũ vel delectationẽ q̃ ſequit̃ deſiderium. Alia aũt eſt vnio affectiua ſꝫ. ſ. ꝙ aliqd hꝫ aptitudinẽ vel proportiõeꝫ: put. ſ. ex hoc ꝙ aliqd hꝫ aptitudinẽ ad alterũ & inclinationẽ iã ꝑticipat aliqd ei°: & ſic amor vnionẽ iportat q̃ qdẽ vnio p̃cedit motuꝫ deſiderij. ¶ Ad tertiũ dıꝫ ꝙ delectatio cãt amorẽ ſꝫ ꝙ ẽ prior i itẽtiõe.

¶ Vtrũ ſpes ſit prima inter paſſiones iraſcibilis. Arti. III.

AD tertiuꝫ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ſpes non ſit prima inter paſſiões iraſcibilis. Vis .n. iraſcibilis ab ira denoiat̃: cũ ḡ denominatio fiat a potiori: videt̃ ꝙ ira ſit potior & prior quã ſpes. ¶ Preterea. Arduũ ẽ ob̃ꝫ iraſcibilis: ſꝫ magis vr̃ eẽ arduuꝫ ꝙ aliqs conet̃ ſupare malũ ꝯtrariũ qͦd iminet vt futurũ qͦd ꝑtinet ad audaciã: vel qͦd imiacet iã vt p̃ſens qͦd ꝑtinet ad irã: q̃ꝫ ꝙ conet̃ acqrere ſimplr̃ aliqͦd bonũ: & ſimilr̃ magis vr̃ eẽ arduũ ꝙ conet̃ vincere malũ p̃ſens q̃ꝫ malũ futuruꝫ. ḡ ira vr̃ eẽ potior paſſio q̃ꝫ audacia: & audacia q̃ꝫ ſpes: & ſic ſpes nõ videt̃ eſſe prior. ¶ Preterea. Prius occurrit in motu ad finem receſſus a termino q̃ꝫ acceſſus ad terminuꝫ: ſꝫ timor & deſperatio iportãt receſſuꝫ ab aliquo: audacia aũt & ſpes im

tis. Et nõ eſt hic ſmo de ly p accñs vt diſtīguit̃ ꝯ per ſe ſicut dicimus ꝙ albũ edificat nõ p ſe ſʒ p accñs. Sʒ vt diſtinguit̃ ꝯ p aliud: qđ ſtat eſſe per ſe z° vt pʒ.

¶ In reſponſione ad pmũ eiuſdē ſecundi articuli dubiũ occurrit circa illa verba. Inter omnes paſſiones concupiſcibilis: magis ē ſenſibilis cõcupiſcentia: falſum enim hoc videtur experiētia teſte. nam triſtitia manifeſte magis ſentitur: vt patʒ in cruciatib⁹ corporis: ⁊ delectationes tactum ꝯſequentes vehementiſſime ſentiunt̃. Conſtat autē has eſſe paſſiones cõcupiſcibilis. ergo.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ paſſiões eſſe magis ſenſibiles contingit dupliciter. Primo vt ſe tenent ex pte anime. Secundo vt ſe tenent ex parte corporis: ⁊ ꝙ lʒ ſecundo modo concupiſcentia non ſit magis ſenſibilis. ſed dolor et forte delectatio: pmo tamē modo concupiſcētia inter paſſiones concupiſcipiles eſt maxime ſēſibilis: abſq3 corporali nãq3 coniunctione experimur concupiſcere magis ſenſibiliter quã amare: odiſſe ⁊c̃. Et quia quod ſe tenet ex parte anime ē formale in paſſionibus Ideo de paſſionib⁹ iſtis formaliter loquendo dictuʒ eſt ꝙ concupiſcentia eſt magis ſenſibilis.

¶ Artic. III.

portant acceſſuʒ ad aliqd. ĝ timor ⁊ deſperatio p̄cedūt ſpē ⁊ audaciã. ¶ Sed cõtra q̃to aliquid eſt ꝓpinquius primo tanto eſt prius: ſed ſpes eſt ꝓpinquior amori qui eſt prima paſſionuʒ: ergo ſpes eſt prior inter omnes paſſiones iraſcibilis. ¶ Rñdeo dõm ꝙ ſicut iaʒ dcm̃ eſt: oēs paſſiones iraſcibilis ĩportãt motũ in aliqđ. motus aũt ad aliquid in iraſcibili põt cãri ex duob⁹. vno mõ ex ſola aptitudine ſeu ꝓportione ad finē: que ptinet ad amorem vel odiũ. alio modo ex p̄ſentia ipſius boni vel mali: q̃ ptinet ad triſtitiaʒ vel gaudiũ. ⁊ qdē ex p̄ſentia boni nõ cãtur aliq̃ paſſio i iraſcibili: vt dcm̃ eſt: ſed ex preſentia mali cãtur paſſio ire. Qr igit̃ in via generationis ſeu cõſecutiõis ꝓportio vel aptitudo ad finem p̄cedit cõſecutionē finis: inde eſt ꝙ ira inter oēs paſſiões iraſcibilis eſt vltima ordine generationis. inter alias aũt paſſiões iraſcibilis que ĩportant motũ ꝯſequentē amorē vel odiũ boni vel mali: oʒ ꝙ paſſiões q̃rũ obʒ eſt bonũ. ſ. ſpes ⁊ deſperatio: ſint nãliter priores paſſionibus quaʒ obm̃ eſt malũ. ſ. audacia ⁊ timore: ita tamē ꝙ ſpes eſt prior deſperatiõe: qr ſpes eſt motus in bonũ ſm rõneʒ boni qđ de ſua rõne eſt attractiuuʒ: ⁊ iõ eſt motus in bonũ per ſe. deſperatio autē eſt receſſus a bono qui nõ cõpetit bono ſm ꝙ eſt bonuʒ: ſʒ ſm aliqđ aliud: vñ eſt q̃ſi per accñs ⁊ eadē rõne timor cum ſit receſſus a malo ē prior q̃ʒ audacia. ꝙ ãt ſpes ⁊ deſpatio ſint nãlr priores q̃ʒ timor ⁊ audacia: ex hoc manifeſtũ eſt: ꝙ ſicut appetitus boni eſt rõ q̃re vitet̃ malũ: ita etiã ſpes ⁊ deſperatio ſunt rõ timoris ⁊ audacie. Nam audacia ꝯſequit̃ ſpē victorie: ⁊ timor cõſequit̃ deſperationē vincendi: ira aũt ꝯſequit̃ audaciã. nullus. n. iraſcit̃ vindictã appetens niſi audeat vindicare: ſʒ ꝙ Auicen. dicit in. vj. de nãlibus. Sic ĝ pʒ ꝙ ſpes eſt prima inter oēs paſſiones iraſcibilis. Et ſi ordine oium paſſionũ ſm viã generationis ſcire velimus: primo occurrunt amor ⁊ odiuʒ. ſcđo deſideriuʒ ⁊ fuga. tertio ſpes ⁊ deſperatio. q̃rto timor ⁊ audacia. quinto ira. ſexto ⁊ vltimo gaudiũ ⁊ triſtitia: q̃ cõſequunt̃ ad oēs paſſiones: vt dicit̃ in. ij. ethi. ita tñ ꝙ amor ē prior odio: ⁊ deſideriũ fuga: ⁊ ſpes deſperatione: ⁊ timor audacia: ⁊ gaudiuʒ q̃ʒ triſtitia vt ex p̄dictiſ colligi põt. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ qr ira cauſat̃ ex alijs paſſiõibus ſic effectus a cauſis p̄cedentibus: iõ ab ea tanq̃ʒ a manifeſtiori denoiatur potẽtia. ¶ Ad ſcđm dõm ꝙ arduũ nõ eſt rõ accedendi vel appetẽdi: ſʒ potius bonũ. ⁊ iõ ſpes que directius reſpicit bonuʒ eſt prior: q̃uis audacia aliqñ ſit in magis arduũ vel etiã ira. ¶ Ad tertiuʒ dõm ꝙ appetitus primo ⁊ p ſe mouet̃ in bonũ ſic in ꝓpriũ obm ⁊ ex hoc cãtur ꝙ recedat a malo. ꝓportionat̃. n. motus appetitiue ptis: nõ qdē motui nãli: ſʒ ĩtẽtioi nãe: q̃ p pri⁹ itendit finē q̃ʒ remotionē ꝯrij: q̃ ñ q̃rit̃ niſi pp adeptiõem finis.

In articulo 3° eiuſdem q̄onis in reſponſione ad z^{m} dubiũ occurrit ad hominem: qr ipſe autor ſuperius in. q. z3. articulo z° expreſſe vult ꝙ arduum habet rõnem vt in ipm tenditur: ⁊ ſic audacia tendit in ipſuʒ: hic vero docet oppoſituʒ dicens: ꝙ arduum nõ eſt rõ accedendi vel appetendi. Et iõ ſpes ē prior.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ quia obiectum iraſcibilis eſt totũ contractuʒ ſcilicet bonum arduũ ⁊ malũ arduũ: ⁊ habẽ duaruʒ rationũ. ſ. bonitatis ⁊ arduitatis magis habet rationē tractiui bõitas q̃ʒ arduitas vt de ſe pʒ. Ideo in ira nõ ſimplr: ſed cõparatiue interpretandum eſt ꝙ arduum nõ eſt ratio accedendi: ⁊ hoc ſubiuncta verba inſinuant. ſ. ſed poti⁹ bonũ: in cuius ſignũ in nulla paſſione aſſignat̃ arduuʒ pro ratione accedēdi: niſi in audacia ī qua oportuit h fieri: quia ob eius exiſtentē malo arduo: et maluʒ eſt magis repulſiuuʒ q̃ʒ arduum: cõſequens fuit ꝙ arduum ratio poneret̃ acceſſus. Eſt igitur ſi recte conſideretur arduum comparatum ad bonum ratio receſſus: et comparatum ad malum ratio acceſſus. Et propterea non eſt mirũ ſi uno modo affirmatur: aut negat̃ hoc modo illud.

¶ Arti. IIII.
In articulo quarto eiuſdē queſtiōis vt reſolute ſcias et preferas pmatum illarū q̄ttuor paſſionū. Colligito qḋ paſſiones pmarie exigunt duas conditiões. Prima eſt qḋ ſint per ſe. i. nihil per accidēs habentes admixtum tā in ſe q̄ i ſuis cauſis. Secunda eſt ꝙ ſint vltime in ſingulis generib⁹. Sūt autem ſi bene diſtiguitur q̄ttuor gnā paſſionū. ſ. motus in bonum: mot⁹ a malo: quies in bono: ⁊ iquetudo in malo: vltima i primo genere eſt ſpes: in ſecūdo timor: i tertio delectatio: i q̄rto triſtitia: ⁊ omnes ſūt per ſe tam in ſe q̄ in ſuis cauſis: ⁊ ſic ceſſant omnes obiectōes ſpecialiter de ira: que ē vlterior mot⁹ in bonum q̄ ſpes. eſt enim poſt ſpem: quia tamen conſurgit ex per accidēs ſcʒ ex audacia vt in littera dicitur ideo primatu priuat.

¶ Utrū iſte q̄ttuor gaudiū ⁊ triſtitia: ſpes ⁊ timor ſint principales paſſiões. Arti. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ nō ſint iſte quattuor principales paſſiões: gaudium ⁊ triſtitia: ſpes ⁊ timor. Aug. l. xiiij. de ciui. dei nō ponit ſpē: ſꝫ cupiditatē loco ei⁹. ¶ Preterea. In paſſiōibus aie eſt duplex ordo. ſ. intētiōis ⁊ ꝯſecutionis ſeu gn̄atiōis: aut ḡ principales paſſiões accipiunt̄ ſm ordinē intētiōis: ⁊ ſic tm̄ gaudiū ⁊ triſtitia que ſunt finales erūt principales paſſiões: aut ſm ordinē ꝯſecutiōis ſeu gn̄ationis: ⁊ ſic erit amor principalis paſſio: nullo ḡ mō debēt dici quattuor paſſiões iſte principales: gaudiū ⁊ triſtitia: ſpes ⁊ timor. ¶ Preterea. Sicut audacia cāſatur ex ſpe: ita timor ex deſperatiōe: aut ḡ ſpes ⁊ deſpatio debent poni pricipales paſſiões tanq̄ cāe: aut ſpes ⁊ audacia tāq̄ ſibiipſis affines. ¶ Sed ꝯ eſt illud qḋ Boeti⁹ in lib. de ꝯſolatiōe enumerans q̄ttuor principales paſſiões dicit. Gaudia pelle: pelle timorē ſpēq̄ fugato: nec dolor adſit. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ he q̄ttuor paſſiões cōmuniter pricipales eſſe dn̄r: quarū due. ſ. gaudiū ⁊ triſtitia pricipales dn̄r: q: ſunt cōpletiue ⁊ finales ſimplr̄ reſpectu oium paſſionū. vn̄ ad oēs paſſiones ꝯſequūt̄ vt dr̄ in. ij. ethi. Timor autē ⁊ ſpes ſūt principales: nō qdē q̄ſi cōpletiue ſimplr̄: ſꝫ q: ſūt ꝯpletiue in gn̄e motus appetitiui ad aliqd. Nā reſpectu boni icipit motus in amore: ⁊ ꝓcedit in deſideriū: ⁊ terminat̄ in ſpe: reſpectu ꝟo mali icipit i odio: ⁊ ꝓcedit ad fugā: ⁊ terminat̄ in timore: ⁊ iō ſolet barū quattuor paſſionū nūerus accipi ſꝫ dn̄tiā p̄ſentis ⁊ futuri: mot⁹. n. reſpicit futurū: ſꝫ qes ē in aliquo p̄ſenti. De bono igr̄ p̄ſenti ē gaudiū: de malo p̄n̄ti eſt triſtitia: de bono futuro ē ſpes: ḋ malo futuro ē timor: oēs aūt alie paſſiões q̄ ſūt de bono vel de malo p̄n̄ti vl̄ futuro ad has ꝯpletiue reducunt̄. Un̄ ēt a q̄buſdā dn̄r pricipales he p̄dicte q̄ttuor paſſiones: q: ſūt gn̄ales: qḋ qdē verū eſt ſi ſpes ⁊ timor deſignāt motū appetitus cōter tēdētē in aliqd appetēdū vel fugiendū. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ Aug. ponit deſideriū vel cupiditatē loco ſpei inq̄ntū ad idē ptinere videt̄. i. ad bonū futurū. ¶ Ad ſcōm dr̄ ꝙ paſſiões iſte dn̄r principales ſm ordinē intentiōis ⁊ cōplementi: ⁊ q̄uis timor ⁊ ſpes nō ſint vltime paſſiones ſimplr̄: tm̄ ſunt vltime in gn̄e paſſionū tendentiū in aliud q̄ſi in futurū: nec pōt eē inſtātia niſi de ira: q̄ tm̄ non pōt poni principalis paſſio: q: ē qdā affectus audacie: q̄ nō pōt eē paſſio principalis vt infra dicet̄. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ deſperatio iportat receſſum a bono. qḋ eſt q̄ſi p accñs: ⁊ audacia iportat acceſſū ad malū: qḋ ēt eſt per accñs. iō he paſſiões nō p̄n̄t eſſe pricipales: q: qḋ eſt per accñs nō pōt dici principale: ⁊ ſic etiam nec ira pōt dici paſſio principalis: q̄ conſeqt̄ audaciā.

¶ De paſſionib⁹ anime in ſpeciali ⁊ primo de amore. ¶ Queſtio. XXVI.

Conſequenter ꝯſiderandū eſt de paſſiōibus aie in ſpeciali. Et prio de paſſiōib⁹ ꝯcupiſcibilis. ¶ Secundo de paſſionibus iraſcibilis. ¶ Pria cōſideratio erit triptita. ¶ Naꝫ primo cōſiderabimus de amore ⁊ odio. ¶ Scḋo de concupiſcentia ⁊ fuga. ¶ Tertio de delectatione ⁊ triſtitia. ¶ Circa amorē ꝯſideranda ſunt tria. ¶ Primo de ipſo amore. ¶ Secūdo de cā amoris. ¶ Tertio de effectibus eius. ¶ Circa primū q̄runt̄ quattuor. ¶ Primo vtrū amor ſit in concupiſcibili. ¶ Scḋo vtrū amor ſit paſſio. ¶ Tertio vtrum amor ſit idem qḋ dilectio. ¶ Quarto vtrū amor conuenienter diuidat̄ in amorē amicitie: ⁊ in amorē concupiſcētie.

¶ Utrū amor ſit in ꝯcupiſcibili. ¶ Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ amor nō ſit in ꝯcupiſcibili. Dicit̄. n. Sap. viij. Hanc. ſ. ſapiam amaui ⁊ exq̄ſiui a iuuētute mea: ſꝫ concupiſcibilis cū ſit pars appetitus ſenſitiui non pōt tendere in ſapiam q̄ nō ꝯprehendit̄ ſenſu. ḡ amor non eſt in

est in cõcupiſcibili. ¶ Preterea. Amor videt̃ eſſe idẽ cuilibꝫ paſſioni. Dicit.n. Aug.in.xiiij. de ciui.dei. Amor inhians hr̃e qđ amat̃ cupiditas eſt: id aũt habẽs: eoqꝫ fruẽs leticia: ⁊ fugiens qđ ei aduerſat̃ timor eſt: idqꝫ ſi acciderit ſentiẽs triſticia eſt: ſꝫ nõ oĩs paſſio eſt in cõcupiſcibili: ſꝫ timor ẽt hic enumeratꝰ eſt in iraſcibili. ḡ nõ eſt ſimplr̃ dđm ꝙ amor ſit in concupiſcibili. ¶ Preterea. Dyo.in.iiij.ca.de di. no. ponit quẽdã amorẽ nãlẽ. ſꝫ amor nãlis magis videt̃ ptinere ad vires nãles q̃ ſũt aĩe vegetabilis. ḡ amor nõ ſimplr̃ eſt in concupiſcibili. ¶ Sꝫ ↄ eſt qđ phus dicit in.ij.topi. ꝙ amor ẽ in ↄcupiſcibili. ¶ Rñdeo dđm ꝙ amor eſt aliqd ad appetitũ ptinẽs cũ vtrunſqꝫ obm ſit bonũ. vñ ẜm drñtiã appetitus eſt drĩa amoris. ẽ .n. qdã appetitus nõ ↄ̃ns apphẽſionẽ ipſiꝰ appetẽtis: ſꝫ alterius: hmõi dicit̃ appetitꝰ. res.n. nãles appetũt qđ eis ↄuenit ẜm ſuã nãm: nõ ꝑ apphenſionẽ ꝓpriã: ſꝫ ꝑ apphenſionẽ inſtituẽtis nãꝫ: vt in primo lib. dcm̃ eſt. Alius aũt eſt appetitus ↄ̃ns apphẽſionẽ ipius appetẽtis: ſꝫ ex neceſſitate nõ ex iudicio libero. ⁊ talis ẽ appetitus ſenſitiuꝰ in brutis: q tñ in hoibꝰ aliqd libertatis ꝑticipat inquãtũ obedit rõni. Alius aũt eſt appetitus ↄ̃ns apphẽſionẽ appetentis ẜm liberũ iudiciũ: ⁊ talis eſt appetitꝰ rõnalis ſiue intellectiuus q dicit̃ volũtas. In vnoquoqꝫ aũt hoꝝ appetituũ amor dr̃ illud qđ eſt pricipiũ motus tendẽtis in finẽ amatũ: in appetitu aũt nãli principiũ hmõi motꝰ eſt cõnãlitas appetentis ad id in qđ tendit: q̃ dici põt amor nãlis ſicut ipſa connãlitas corporis grauis ad locũ mediũ eſt per grauitatẽ: ⁊ põt dici amor nãlis. ⁊ ſimilr̃ aptatio appetitus ſenſitiui vel volũtatis ad aliqđ bonũ .i. ipſa cõplacẽtia boni: dicit̃ amor ſenſitiuus vel intellectiuus ſeu rõnalis. Amor igit̃ ſenſitiuꝰ eſt in appetitu ſenſitiuo ſicut amor itellectiuus in itellectiuo appetitu. ⁊ ptinet ad ↄcupiſcibilẽ: q2 dr̃ ꝑ reſpectũ ad bonũ abſolute: nõ ꝑ reſpectũ ad arduũ qđ eſt obm iraſcibilis. ¶ Ad primũ ḡ dđꝫ ꝙ auctoritas illa loquit̃ de amore itellectiuo vel rõnali. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ amor dicit̃ eſſe timor: gaudiũ: cupiditas: ⁊ triſticia: nõ qdẽ eẽntialr̃ ſꝫ cauſalr̃. ¶ Ad tertiũ dđm ꝙ amor nãlis nõ ſolũ eſt in viribus aĩe vegetatiue: ſꝫ in oĩbus potẽtijs aĩe: ⁊ ẽt in oĩbus partibus corporis: ⁊ vniuerſaliter in oĩbus rebꝰ: q2 vt Dyo. dicit.iiij.ca.de diui.no. Omnibꝰ eſt pulchruꝫ ⁊ bonuꝫ amabile cũ vnaqueqꝫ res hẽat cõnãlitatem ad id qđ eſt ſibi ↄueniẽs ẜm ſuã nãm.

¶ Utrꝫ amor ſit paſſio. ¶ Articu. II.

AD ſcđm ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ amor nõ ſit paſſio. Nulla.n. vtus paſſio ẽ ſꝫ omnis amor eſt vtus qdã vt dicit Dyo.iiij.ca.de diui. no. ḡ amor nõ eſt paſſio. ¶ Preterea. Amor eſt vnio q̃dam vel nexus ẜm Augu. in lib. de tri. ſed vnio vel nexus nõ eſt paſſio: ſed magis relatio. ḡ amor nõ eſt paſſio. ¶ Preterea. Damaſ. dicit in li. ij. ꝙ paſſio eſt motus qdã: amor aũt non importat motũ appetitus qui eſt deſideriũ: ſꝫ principiũ hmõi motus. ḡ amor nõ eſt paſſio. ¶ Sꝫ ↄtra eſt qđ phus dicit in. viij. ethi. ꝙ amor eſt paſſio. ¶ Reſpõdeo dđm: ꝙ paſſio eſt effectꝰ agentis in patiente: agẽs aũt nãle duplicẽ effectum inducit in patiens. Nam primo quidem dat formã: ſcđo dat motũ ↄſequentẽ formã: ſicut generãs dat corpi grauitatẽ ⁊ motũ ↄſequentẽ ipſam. ⁊ ipſa grauitas q̃ eſt principiuꝫ motus ad locũ cõnãlẽ ꝑꝑ grauitatẽ põt quodã mõ dici amor nãlis. ſic ẽt ipſuꝫ appetibile dat appetitui primo qdẽ q̄dã coaptationẽ ad ipꝫ q̃ eſt q̃dã cõplacẽtia appetibilis: ex qua ſequit̃ motus appetibile: nã appetitiuus motus circulo agit̃: vt dicit̃ in.iij. de aĩa: appetibile eniꝫ mouet appetitũ faciens quodãmõ in eius intentionẽ: ⁊ appetitꝰ tendit in appetibile realiter ↄſequenduꝫ: vt ſit ibi finis motus vbi fuit principiũ. Prima ḡ imutatio appetitus ab appetibili vocat̃ amor. q nihil eſt aliud q̃ꝫ cõplacẽtia appetibilis. ⁊ ex hac cõplacẽtia ſequitur motus in appetibile: q eſt deſideriũ: ⁊ vltimo qes q̃ eſt gaudiũ. Sic ḡ cũ amor ↄſiſtat i q̃daꝫ imutatiõe appetitus ab appetibili: manifeſtũ eſt ꝙ amor eſt paſſio: ꝓprie qdẽ ẜꝫ ꝙ eſt in cõcupiſcibili. cõmuniter aũt ⁊ extẽſo nomine ẜꝫ ꝙ eſt in voluntate. ¶ Ad primũ ḡ dđm: ꝙ q2 vtus ſignificat principiũ motus vel actionis: iõ amor iquãtũ eſt principiũ appetitiui motꝰ a Dyo. vocat̃ vtus. ¶ Ad ſcđꝫ dđm ꝙ vnio ptinet ad amorẽ inquãtũ ꝑ cõplacentiã appetitus amãs ſe hꝫ ad id qđ amat ſicut ad ſeipm̃ vel ad aliqd ſui: ⁊ ſic pꝫ: ꝙ amor nõ eſt ipſa relatio vnionis: ſed vnio eſt ↄ̃ns amorẽ: vñ ⁊ Dyo. dicit: ꝙ amor eſt vtus vnitiua. Et phs dicit i ij. politice. ꝙ vnio eſt opus amoris. ¶ Ad tertium dđm ꝙ amor ⁊ ſi nõ nominet motũ appetitus tendentẽ in appetibile: nominat tamẽ motũ appetitus quo imutat̃ ab appetibili: vt ei appetibile complaceat.

In qōne.26.obmiſſis p̄mis tribus articulis in 4° hoc ſoluʒ aduerte: q̄ diſtinctio amoris in amorē amicitie ⁊ concupiſcentie non eſt tā diuiſio amoris q̄ʒ amatoꝝ: ſeu: ⁊ in idem redit: non eſt diuiſio amoris ſm ſe: ſʒ ſʒ diuerſimode amata. Quū.n. omne concupitum alicui concupiſcatur: nullus amor concupiſcētie ē ſine amore amicitie illius cui concupiſcitur. Et rurſus cum omni amico aliquod bonuʒ velim⁹: nullus amor amicitie eſt ſine amore concupiſcentie boni concupiti amato: nō ḡ diſtinguitur amor in amorē amicitie ⁊ concupiſcentie: tāquā i diuerſos amores: ſʒ tāquā i diuerſos modos amandi: vnus enim ⁊ idem amor ē amicitie reſpectu amici: ⁊ cō cupiſcentie reſpectu boni illi voliti. Et ſi quñq; inuenias diuerſos eſſe amores: ſane interptare: ⁊ denominari amorē quādoq; a concupiſcētia: quandoq; ab amici⁹ ſcito propter obiectum d quo eſt ſmo: vt pʒ quiuʒ eſt ſermo de amore ad irrationalia vel delectabilia: vl' vtilia: in his.n. a ↄcupiſcētia amor denominat̃: q tñ non eſt ſine amore amici⁹ ad ſe vel aliuʒ. Quiuʒ vero de amore parētū aut filioꝝ: ab

¶ Utrum amor ſit idem quod dilectio. ¶ Articu. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̃. Uidetur q̄ amor ſit idē qd dilectio. Dio. .n.x. ca. de di.no. dicit̃ q̄ hoc mō ſe hñt amor ⁊ dilectio ſicut quattuor ⁊ bis duo: rectilineū ⁊ rectas hñs lineas: ſʒ iſta ſignificāt idē. ḡ amor ⁊ dilectio ſignificāt idē. ¶ Preterea. Appetitui mot⁹ ſm obā differūt: ſʒ idē eſt obʒ dilectionis ⁊ amoris. ḡ ſūt idē. ¶ Preterea. Si dilectio ⁊ amor i aliquo differunt: maxime in hoc differre vidētur q̄ dilectio ſit in bono accipienda: amor aūt in malo vt qdā dixerūt: ſm q̄ Aug. narrat in.xiiij. de ci. dei. ſʒ hoc mō nō differūt: q2 vt ibidem Aug. dicit̃ in ſacris ſcripturis vtrūq; accipit̃ in bono ⁊ in malo: ḡ amor ⁊ dilectio nō differūt: ſicut ipſe Aug. ibideʒ ↄcludit: q̄ nō eſt aliud amorē dicere: ⁊ aliud dilectioneʒ dicere. ¶ Sed ↄ eſt qd Dio. dicit̃.iiij. ca. de diui.no. q̄ qbuſdā ſcōꝝ viſuʒ eſt diuini⁹ eē nomē amoris q̄ʒ nomē dilectiōis. ¶ Rñdeo dōʒ q̄ q̄ttuor noia iueniūtur ad idē quodāmō ptinentia .ſ. amor: dilectio: charitas: ⁊ amicitia: differunt tñ in hoc q̄ amicitia ſʒ phm in. viij. ethi. ē q̄ſi habit⁹: amor aūt ⁊ dilectio ſignificant̃ p modū act⁹ vl' paſſionis: charitas āt vtroq; mō accipi pōt: differēter tñ ſignificat̃ actus p iſta tria. Nā amor cōmuni⁹ iter ea ē. ois.n. amor dilectio eſt vel charitas: ſʒ nō econuerſo: addit.n. dilectio ſup amorē electionē p̄cedenteʒ vt ipm nomen ſonat: vñ dilectio nō eſt in ↄcupiſcibili: ſʒ in volūtate tm̄: ⁊ eſt in ſola rōnali nā: charitas aūt addit ſupra amorē pfectionē q̄dā amoris inq̄ʒtū id qd amat̃ magni p̄cij extimat̃: vt ipʒ nomē deſignat. ¶ Ad primū ḡ dōʒ: q̄ Dyo. loquit̃ de amore ⁊ dilectiōe ſm q̄ ſunt in appetitu intellectiuo: ſic.n. amor idē eſt qd dilectio. ¶ Ad ſcōm dōm: q̄ obm amoris eſt cōmunius q̄ʒ obm dilectiōis: q2 ad plura ſe extēdit amor q̄ʒ dilectio: ſicut dictū eſt. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ nō differūt amor ⁊ dilectio ſm differētiā boni ⁊ mali: ſed ſicut dictū eſt: in pte tñ itellectiua idē ē amor: ⁊ dilectio: ⁊ ſic loquit̃ ibi Aug. de amore. vñ paruʒ poſt ſubdit q̄ recta volūtas eſt amor bon⁹: ⁊ q̄ pūerſa volūtas ē malus amor. Q2 tñ amor q ē paſſio ↄcupiſcibilis plimos iclinat ad malū: inde habuerūt occaſionē q p̄dictaʒ drīam aſſignauerūt. ¶ Ad quartū dōʒ: q̄ iō aliq poſuerūt ēt in ipſa volūtate nomē amoris eē diuinius noie dilectiōis: q2 amor iportat q̄dā paſſionē p̄cipue ſʒ q̄ eſt in appetitu ſenſitiuo: dilectio aūt p̄ſupponit iudiciū rōnis: magis aūt in deū hō pōt tēdere p amoreʒ paſſiue quodāmō ab ipſo deo attract⁹ q̄ʒ ad hoc eū ꝓpria rō poſſit ducere: qd ptinet ad rōneʒ dilectiōis: vt dictū eſt: ⁊ pp h̄ diuini⁹ ē amor q̄ʒ dilectio.

¶ Utrum amor ↄuenienter diuidat̃ in amorē amicitie ⁊ amorē ↄcupiſcētie. Arti. IIII.

Ad q̄rtū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̄ amor in cōuenienter diuidat̃ in amorē amicitie ⁊ ↄcupiſcētie. Amor.n.ē paſſio: amicitia vo eſt habit⁹: vt dicit̃ phs in. viij. ethi. ſʒ habit⁹ nō pōt eſſe ps diuiſiua paſſiōis: ḡ amor nō incōuenienter diuidit̃ p amorē ↄcupiſcētie ⁊ amorē amicitie. ¶ Preterea. Nihil diuidit̃ p id qd ei ↄnumerat̃: nō.n. hō ↄnumerat̃ aiali: ſʒ ↄcupiſcētia ↄnumerat̃ amori ſicut alia paſſio ab amore: ḡ amor non pōt diuidi p ↄcupiſcētiā. ¶ Preterea. Scōm phm in.ij. ethi. triplex eſt amicitia: vtilis: delectabilis: ⁊ honeſta: ſʒ amicitia vtilis ⁊ delectabilis hʒ cōcupiſcētiā: ḡ ↄcupiſcētia nō dʒ diuidi ↄ amicitiā. ¶ Sed ↄ q̄dā dicimur amare q2 ea ↄcupiſcim⁹ ſicut dicit̃ aliqs amare vinuʒ pp dulce qd in eo ↄcupiſcit: vt dī in.ij. topi. ſʒ ad vinū ⁊ ad hͦ nō habem⁹ amicitiā: vt dī: in. viij. ethico. ḡ alius eſt amor ↄcupiſcētie ⁊ alius ē amor amicitie. ¶ Rñdeo dōʒ q̄. ſicut phs dicit̃ i. ij. rhe to. Amare eſt velle alicui bonum. Sic ḡ motus amoris in duo tendit. ſ. in bonū qd qs vult alicui: vel ſibi: vl' alij: ⁊ in illud cui vult bonū: ad

Illud ergo bonū qḋ qs vult alteri habeṫ amoꝛ cō cupiſcētie: ad illud aūt cui aliqs vult bonū hr̄ amoꝛ amicitie: hec aūt diuiſio eſt ſm̄ prius ꝛ poſteri⁹. Nā id qḋ amaṫ amore amicitie ſimpliciter ꝛ p ſe amaṫ: qḋ aūt amaṫ amore ꝯcupiſcētie nō ſimpl'r ꝛ ſꝫ ſe amaṫ: ſꝫ amaṫ alteri. Sic.n. ens p ſe ſimpl'r eſt qḋ hꝫ eē: ens aūt ſꝫ qd eſt qḋ eſt in alio: ita ꝛ bonū: qḋ ꝯuertiṫ cū ente: ſimpl'r qdē eſt: qḋ ipā hꝫ bonitateꝫ: qḋ aūt eſt bonū alterius eſt bonū ſm̄ qd: ꝛ p ꝯn̄s amoꝛ quo amaṫ aliqd vt ei ſit bonū: eſt amoꝛ ſimpl'r: amoꝛ aūt quo amaṫ aliqd vt ſit bonū alteri⁹: eſt amoꝛ ſm̄ qd. ¶ Ad primū ergo dōꝫ ꝙ amoꝛ nō diuidiṫ p amicitiā ꝛ ꝯcupiſcētiaꝫ: ſꝫ p amorē amicitie ꝛ ꝯcupiſcētie: nā ille ꝑprie dr̄ amicus cui aliqḋ bonū volumus: illud aūt dicimur ꝯcupiſcere qḋ volumus nobis. Et p h̄ pꝫ ſolutio ad ſcḋm. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ in amicitia vtilis ꝛ delectabilis vult qdē aliqs aliqḋ bonū amico: ꝛ q̄ꝫtū ad hoc ſaluaṫ ibi rō amicitie. Sꝫ qꝛ illud bonū refert vlteri⁹ ad ſuā delectationē: ꝛ vtilitatē: inde eſt ꝙ amicitia vtilis ꝛ delectabilis inquātū trahiṫ ad amorem ꝯcupiſcentie deficit a rōne vere amicitie.

¶ De cā amoris. ¶ Qō. XXVII.

D Einde ꝯſiderādū ē de cā amoris. ¶ Et circa hoc queruṅ q̄tuoꝛ. ¶ Primo vtꝝ bonum ſit ſola cā amoris. ¶ Scḋo vtruꝫ cognitio ſit cā amoris. ¶ Tertio vtꝝ ſilitudo. ¶ Quarto vtrum aliqua alia anime paſſionum.

¶ Utꝝ bonū ſit ſola cā amoris. Arti. I.

A D primū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ nō ſolū bonū ſit cā amoris. Bonū.n. nō ē cā amoris niſi qꝛ amaṫ: ſꝫ ꝯtingit etiā malū amari ſm̄ illud ṗs. Qui diligit iniqtatē odit aiam ſuā. alioqn ois amoꝛ eēt bonus. ergo nō ſolū bonū eſt cā amoris. ¶ Preterea. Phs. dic̄ in. ij. rheto. ꝙ eos q mala ſua dicunt amamus. ergo videṫ ꝙ malū ſit cā amoris. ¶ Preterea. Dyo. dic̄. iiij. ca. de diui. no. ꝙ nō ſolū bonū ſꝫ ēt pulchꝛū eſt oibus amabile. ¶ Sꝫ cōtra eſt qḋ Aug. dicit. viij. de tri. Nō amaṫ certe niſi bonū ſolū. ergo bonū eſt cā amoris. ¶ Rn̄deo dōꝫ ꝙ ſicē ſupra dcm̄ eſt: amoꝛ ad appetitiuā potētiā ꝑtinet q̄ eſt vis paſſiua: vn̄ obm ei⁹ cōparaṫ ad ipām ſicē cā motus vel actus ipſius: oꝫ igiṫ vt illud ſit ꝑprie cā amoris qḋ eſt amoris obm: amoris aūt ꝑpriū obꝫ eſt bonū: qꝛ vt dcm̄ eſt: amoꝛ ipoꝛtat q̄ꝫdā cōnālitatē vel cōplacētiā amātis ad amatū: vnicuiqꝫ aūt eſt bonū id qḋ eſt ſibi ꝯnāle ꝛ ꝑpoꝛtionatū: vn̄ relinquiṫ ꝙ bonuꝫ ſit ꝑpria cā amoris. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ malū nunq̄ꝫ amaṫ niſi ſub rōne boni. ſ. inq̄ꝫtū eſt ſm̄ qd bonū: ꝛ apphēditur vt ſimpl'r bonū: ꝛ ſic aliquis amoꝛ eſt malus inquātū tendit in id qḋ nō eſt ſimpliciter verū bonū ꝛ per hunc modū hō diligit iniquitatē: inquātū per iniquitatē adipiſciṫ aliqḋ bonū: puta delectationem vel pecuniā vel aliquid hmōi. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ ꝙ illi qui mala ſua dicunt nō propter mala amanṫ: ſꝫ ꝑpter hoc ꝙ dicunt mala: hoc.n. qḋ eſt dicere mala ſua habet rōnē boni inquātū excludit fictionē ſeu ſimulationem. ¶ Ad tertiuꝫ dōm ꝙ pulchꝛū eſt ideꝫ bono ſola rōne differens: cuꝫ.n. bonum ſit qḋ oia appetunt: de rōne boni eſt ꝙ in eo quieteṫ appetitus: ſed ad rōnē pulchꝛi pertinet ꝙ in eius aſpectu ſeu cognitione quieteṫ appetitus: vnde ꝛ illi ſenſus pꝛecipue reſpiciūt pulchꝛum qui maxime cognoſcitiui ſunt. ſ. viſus ꝛ auditus rōni deſeruientes: dicimus eni pulchꝛa viſibilia: ꝛ pulchꝛos ſonos: in ſenſibilibus auteꝫ aliorum ſenſuum nō vtimur noīe pulchritudis: nō.n. dicim⁹ pulchꝛos ſapoꝛes aut odores. Et ſic pꝫ ꝙ pulchꝛuꝫ addit ſupꝛa bonum quendam oꝛdinem ad vim cognoſcitiuam: ita ꝙ bonum dicaṫ id quod ſimpliciter complacet appetitui: pulchꝛū auteꝫ dicatur id cuius ipſa apprehenſio placet.

amicitia denominatio fit amoris: qui tamen eis concupiſcit bonum vite ꝛc̄. ¶ Queſtio. XXVII.

I In corpore pmi articuli qōnis. 27. notato: ꝙ quia ratio conſiſtit in hoc: bonuꝫ eſt propriuꝫ obm amoris. ergo eſt ꝑpria cauſa amoris: ꝛ ꝓbatur ſequela: qꝛ obm potentie paſſiue ꝯparatur ad ipſaꝫ vt cauſa mot⁹ vel actus ipſius: ac per hoc obm ꝑpriū talis act⁹ hꝰ potentie eſt ꝑpria cauſa illius act⁹: amoꝛ aūt eſt act⁹ potentie appetitiue que eſt paſſiua. Ex his habes de mente diui Thōe q̄tuoꝛ ſcꝫ ꝙ vis appeti⁹ eſt paſſiua: ꝛ ꝙ obiectum eius eſt cauſa actiua: ꝛ ꝙ bonum effectiue cāt amorem: ꝛ ꝙ vniuerſaliter obꝫ propriū cauſ ꝙ actus appetitus eſt cauſa actiua illius: q̄ multū memorie comendanda ſunt.

¶ In rn̄ſiōe ad 3ᵐ ſcito nouitis formalē reſpōſioneꝫ ꝯſiſtere ī h̄ ꝙ pulchꝛū eſt quedam boni ſpēs: ꝛ ꝑpterea non obſtat adequate cauſalitati boni reſpectu amoris: ꝙ pulchꝛuꝫ ſit amabile vipote nō exiens ab illo. Connumeratur tamē bono pulchꝛuꝫ ī amabilitate: quia addit ſupꝛa ipſuꝫ: ſicut ſm̄ qd ad ſimpliciter: bonuꝫ eſt enim quod ſimpl'r cōplacet. Pulchꝛuꝫ autem qḋ ſm̄ apprehēſionē vt in lr̄a dr̄.

¶ Utrū cognitio ſit cã amoris.
¶ Articu. II.
Ad ſcđꝫ ſic procedit̃. Videt̃ ꝙ cognitio nõ ſit cã amoris: ꝙ.n.aliqd q̄rat̃ hoc ꝯtingit ex amore: ſꝫ aliq̄ q̄runt̃ q̄ neſciunt̃: ſicut ſcie: cũ.n.in his idẽ ſit eas hr̃e qđ eas noſcere: vt Aug. dic̃ in li.lxxxiij.q. Si cog̃ſcerent̃ habe rent̃ ⁊ nõ q̄rerent̃. ꝑ cognitio nõ ẽ cã amoris. ¶ Preterea. Eiuſdẽ rõnis videt̃ eſſe ꝙ aliqd in cognitũ amet̃: ⁊ ꝙ aliqd amet̃ pluſq̄ cognoſcat̃: ſꝫ ali q̄ amant̃ pluſq̄ cognoſcant̃: ſic̃ deus q in hac vita põt p ſeipm amari: nõ aũt p ſeipm cognoſci: ꝑ cognitio nõ ẽ cã amoris. ¶ Preterea. Si cognitio eẽt cã amoris nõ poſſet inueniri amor vbi nõ eſt cognitio. ſꝫ in oibus reb⁹ inuenit̃ amor: vt dic̃ Dio. in.iiij.ca. de diui.no. nõ aũt in oib⁹ innuenit̃ cognitio. ꝑ cognitio nõ ẽ cã amoris. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ Aug. ꝓbat in.x. de tri. ꝙ nullus põt amare aliqd incognitũ. ¶ Rñdeo dđm ꝙ ſic̃ dcm̃ eſt: bonũ ẽ cã amoris p modũ obı̃i: bonum aũt nõ eſt obm̃ appetitus: niſi ꝓut eſt app̄hẽſum: ⁊ iõ amor req̄rit aliquã app̄hẽſiõeꝫ boni qđ amat̃: ⁊ pp hoc phs dicit. viij. ethi. ꝙ viſio corꝑalis ẽ pricipiuꝫ amoris ſenſitiui: ⁊ ſilr ꝯtẽplatio ſpũalis pulchritudinis vel bonitatis eſt principiũ amoris ſpũalis: ſic igit̃ cognitio ẽ cã amoris ea rõne q̄ ⁊ boni: qđ nõ põt amari niſi cognitũ. ¶ Ad primũ ꝑ dđꝫ ꝙ ille q q̄rit ſciaꝫ nõ oino ignorat eã ſꝫ ſm aliqd eaꝫ ꝓcognoſcit vel in vli: vel in aliquo ei⁹ effectu: vel p hoc ꝙ audit eaꝫ laudari: vt Aug. dic̃.x. de tri. Sic autẽ eã cognoſcere nõ eſt eaꝫ hr̃e ſꝫ cognoſcere eã perfecte. ¶ Ad ſcđm dđꝫ ꝙ aliqd req̄rit̃ ad ꝑfectionẽ cognitiõis qđ nõ req̄rit̃ ad ꝑfectionem amoris. Cognitio.n. ad rõnẽ ꝑtinet cui⁹ ẽ diſtinguere iter ea q̄ ſm rẽ ſũt ꝯiũcta: ⁊ cõponere quodãmõ ea q̄ ſũt diuerſa vnũ alteri cõparando: ⁊ iõ ad ꝑfectionẽ cognitionis req̄rit̃ ꝙ hõ cognoſcat ſigillatiꝫ q̄cq̄d eſt in re: ſic̃ ꝑtes ⁊ v̄tutes ⁊ ꝓprietates: ſꝫ amor eſt in vi appetitiua q̄ reſpicit rẽ ſm ꝙ in ſe eſt. Unñ ad ꝑfectionẽ amoris ſuffic̃ ꝙ res ꝓut in ſe app̄hendit̃ amet̃. ob h̃ ꝑ ꝯtingit ꝙ aliqd plus amat̃ q̄ꝫ cognoſcat̃: q2 põt perfecte amari: ēt ſi nõ ꝑfecte cognoſcatur: ſic̃ maxie pꝫ in ſcientijs q̄s aliq amant pp aliquã ſumariã cognitionẽ quã de eis hñt: puta ꝙ ſciũt rhetoricã eẽ ſciam p quã hõ põt ꝑſuadere: ⁊ hoc in rhetorica amant. Et ſimilr eſt dđm circa amoreꝫ dei. ¶ Ad tertiũ dđm ꝙ etiã amor nãlis q eſt in oibus reb⁹ cãtur ex aliqua cognitiõe: nõ q̄dẽ in ipſis reb⁹ nãlibus exiſtente: ſꝫ in eo qui nãm inſtituit: vt.ſ̃. dcm̃ ẽ.

¶ Utrum ſimilitudo ſit cauſa amoris. ¶ Articu. III.
Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ſimilitudo nõ ſit cã amoris: idẽ.n. nõ eſt cã ꝯtrarioꝝ ſed ſimilitudo eſt cã odij. dicit̃.n. ꝓuerb. xiij. ꝙ inter ſupbos ſemp ſũt iurgia. Et phs dic̃ in viij. ethico. ꝙ figuli corrixant̃ adinuiceꝫ: ꝑ ſimilitudo nõ ẽ cã amoris. ¶ Preterea. Aug. dicit in.iiij. ꝯfeſ. ꝙ aliqs amat in alio qđ eẽ ñ vellet: ſic̃ hõ amat hiſtriõeꝫ q nõ vellꝫ eẽ hiſtrio. hoc aũt nõ ꝯtingeret ſi ſimilitudo eẽt ꝓpria cã amoris: ſic.n. hõ amaret in altero qđ ipſe haberet vel vellet hr̃e: ergo ſimilitudo nõ ẽ cã amoris. ¶ Preterea. Quilibꝫ homo amat id quo idiget: ēt ſi illud nõ hẽat:

¶ Articu. II.
In articulo 2° eiuſdeꝫ q̄onis: aduerte ꝙ i littera non negatur ꝙ maiõ cognitio cãt maioẽ amorem: ſꝫ ꝙ maior amor necc̃o exigat maioreꝫ cognitionem. Et multũ ſubtilius rõ de hoc redditur ex illa radicali differentia inter apprehẽſiuam ⁊ appetitiuaꝫ potentiã i hoc ꝙ apprehenſio trahit res ad animã: appetitus vero animã ad res: ex hoc inq̄ꝫ infertur ꝙ perfectio cognitiõis attenditur ſm moduꝫ quo ꝑficitur ratio: q eſt diſtinguere etiaꝫ que ſunt ſimplicia: ac p hoc ad perfectam cognitionem boni exigitur: ⁊ qđ bonum ſm ſe apprehendatur ⁊ ꝙ diſtincte cognoſcatur ſm partes proprietates ⁊c̃. perfectio autem appetitus amori non exigit tot cognitiões boni: ſed prima ſufficit ei .ſ. ꝙ bonum ſm ſe apprehendat̃: quia appetitus ad bonum vt eſt tendit ⁊ intēdit dicere ꝙ quia bonuꝫ ꝑficit appetituꝫ ſm ꝙ inuenitur in reruꝫ natura: apprehenſionem autem ſm negociatioeꝫ intellect⁹. Ideo amor poteſt eẽ perfect⁹ cognitione exiſtente imperfecta. Sat eſt.n. appetitui repſentatio illius boni que non ſufficit intellectui. Sed oportet diſtinguere vt perficiatur. Et ſi inſtetur: q2 cognitio eſt ꝓpria cauſa amoris: ac p hoc min⁹ cognitionis ifert min⁹ amoris. Memēto ꝙ perfectio amori duplici ex capite oritur .ſ. ex parte amãtis: ⁊ ex pte amati: ⁊ ꝙ cognitio eſt cã amoris ex parte amãti: eadem quippe ratione cognitio eſt cauſa amoris qua bonuꝫ eſt cauſa amoris: vt i littera dicit̃: quia bonum cognituꝫ eſt obiectuꝫ appetitus: magis autem ⁊ min⁹ i amore ex parte vtriuſq̄ talꝫ amati ⁊ amantis ꝓuenire poteſt: ⁊ ſic ꝑſpicies ꝙ abſq̄ augmento obiecti ac p hoc cognitiõis poteſt augeri amõ ex parte amãtis: neq̄ꝫ igitur bonum neq̄ꝫ bonum cognituꝫ eſt propria cauſa amoris niſi ex parte obiecti: preter qđ alia cauſa eiuſdem ex altera parte exigit̃: et ideo minus nõ ifert min⁹ ſimpliciter.

In arti°

In arti° 3° dubiū ē de mō quo ¶ Arti. III.
ſilitudo ē ꝓpa cā amoris: ſi. n. ponit̄ cā ex pte obi ſeqt̄ ↄ pm artim ꝙ bonū abſote nō ē ꝓpa cā amoris ſʒ bonū ↄctū ad ſile. Si vo nō ponit̄ cā ex pte obi ruit tot⁹ pceſſus i corpe articuli aſſignans obm vtriuſqʒ amoris aliqd ſile: ⁊ in rñſiōe ad 2m expſſe dicit̄ ꝙ amās in altero qđ i ſe ā amat iueniāt bonū ſilitudinis ⁊c. qſi autō conat⁹ fuerit ad ſaluādū ꝙ ſemp bom ſile ē obiʒ amoris.

¶ Ad euidētiā hui⁹ dubij ſcito ꝙ qnqʒ modis intelligi pōt ꝙ ſilitudo eſt cā amoris. p° vt ſpāle qdā bom ſic certa bona ſpālia: ſic quis aliquis vult aſſimilari alteri vel alterū ſibi. Et ſic ſilido eſt cā actiua amoris ſicut qđlibʒ aliud bonū: ⁊ ſic nō ē ad ꝓpoſitū vbi ō ꝓpa ⁊ adequata cā amoris eſt qđ. 2° vt rō determinans foralr boni rōnes ad hoc ꝙ ſit amoris cā: ⁊ h ↄdicere vr̄ arti° p: ⁊ Ariſ. i 9° ethi. ⁊ p° ethico. Et breuiter cōi dicto phoꝝ ſonātib⁹ ꝙ bonū vt ſic ē amabile: ⁊ irrōnabilr hoc ſuſtineri: vr̄ q2 ſilido ſpāle qdā bonū ē: ac ꝑ h iadequata rō obi amoris extēdētis ſe ad alia bona. 3° vt determinans formalr bonū ad h ꝙ ſit cā amoris in hoc: ita ꝙ bonū inq̄tū bonū ſit amabile: ſʒ inq̄tū bom ſile ſit amabile huic. iuꝫ illud 9° ethico. amabile bonū vnicuiqʒ aūt ꝓpriū: ⁊ ſic bonū nō ē amabile niſi cognitū: ita bonū huic nō ē amabile niſi cognitū vt bonū huic. Idē aūt vr̄ iportare bonū huic ⁊ bonū ſile: extēſo ſilitudis noie: vt i lr̄a fit. Qđ. n. eſt actu ſile ē huic bonū qſi idē ſibi: qđ vo ſʒ iclinatōēʒ vel poas ē huic bonū qſi ꝓportionatū relonēʒ ſi .ꝫ iportat vtrūqʒ ad ſubm. ſ. bonū ꝓpriū ſeu huic: ⁊ bom ſile: ⁊ ſm h ſolueret̄ obiectio: in oppom ex h ꝙ in p arti° tradita eſt rō formalis obiua amabilis abſote. in h vo 3° arti° tradit̄ ratio formalis obiua amabilis huic. Sʒ huic ſenſui obſtat ꝙ tractat⁹ iſte in p ⁊ 3° arti° vt lr̄a ſonat eque vlis ac abſtract⁹ ē: ac ꝑ h ſic ibi de amore abſote: ita h accipiēdū ē: ⁊ nō ibi de cā amoris abſote: ⁊ hic de cā amoris i h iterptādū ē. 4° vt cōditio boni ad hoc ꝙ ſit cā amoris: ita ꝙ bonū inq̄tū bom ſit cā amoris obiua ſimplr ⁊ huic: ſilitudo aūt ſit cā vt conditio cāe: ſic ſingularitas eſt ↄditio ois cāe naturalis. Sed q2 qđ cāt vt appheñſum magis eſt ↄcauſa cauſantis vt appreheñſio: qualr bonū eſt cā amoris: qđ cōſtat cāre ipſū ñ ꝑ modū nāe ſed vt apphenſum. Incognita. n. diligere nequimus: q̄ʒ cōditio ſic cauſantis: ⁊ ſimilitudo vlr ↄcurrens cū bono ad cauſandū amorē cāt vt apprehenſa in actu exercito: vt in ↄciuibus ⁊ ↄſanguineis ſibi obuiātib⁹ q nō ſe diligūt donec: vt patʒ: ↄſanguinei vl cōciues apprehendantur: qđ eſt apprehendi vt ſiles in actu exercito. Ideo ſimilitudo magis vt ratio appropīans iuxta 3m modum: q̄ʒ vt conditio iuxta hunc 4m cauſa videt̄ amoris. Quinto vt diſpoſitio ex parte ſubi: ita ꝙ bonū inquātū bonū ſit ꝓpria cā amoris ex parte obi: ⁊ ſimilitudo ad bonū ſit ꝓpria cā amoris vt ꝓpria diſpō ex parte ſubi: ꝓpter qđ obm idē cāt modo amorē: modo odiū in eodē diuerſimode diſpoſito: vt pʒ de thamar reſpcū amon in 2° Regū. Et huic ſenſui fauet lr̄a in ſolōne pmi argumēti: vbi figulo pp diſpōnē ad lucrū alter reddit̄ odioſus. Et in ſolōne 2i nō dixit ꝙ amat bonū ſilitudis: ſʒ ꝙ iuenit̄ bom ſilitudis itendēs ꝑ h ſal-

ſicut infirmus amat ſanitatē: ⁊ pauper diuitias: ſʒ inquātū indiget ⁊ caret eis hʒ diſſimilitudinē ad ipſa. ergo nō ſolū ſimilitudo: ſed diſſimilitudo eſt cā amoris. ¶ Preterea. Phs dicit in .ij. rhetor. ꝙ beneficos in pſperitate ⁊ ſalute amam⁹: ⁊ ſilr eos q circa mortuos ſeruant amicitiā oēs diligūt: non aūt oēs ſunt tales. ergo ſimilitudo nō eſt cā amoris. ¶ Sʒ ↄtra eſt. qđ dicit Eccl. xiij. Omē anial diligit ſimile ſibi. ¶ Rñdeo dicēdū ꝙ ſimilitudo ꝓprie loquēdo eſt cā amoris: ſed ↄſiderandū eſt ꝙ ſimilitudo iter aliq̄ pt attēdi dupl'r. Uno mō ex hoc ꝙ vtrūqʒ hʒ idē in actu ſicut duo hñtes albedinē dnr ſiles. Alio mō ex hoc ꝙ vnū hʒ in potētia. ⁊ in qdā inclinatiōe illud qđ aliud hʒ in actu: ſicut ſi dicamus ꝙ corp⁹ graue exñs extra locū hʒ ſimilitudinē cū corpore graui in ſuo loco exñti: vel etiā ſm ꝙ potētia hʒ ſimilitudinē ad actū ipſū: nā i ipſa potētia quodāmō ē act⁹. Prim⁹ ğ ſimilitudinis modus cāt amorē amicitie ſeu beniuolentie: ex hoc. n. ꝙ aliq duo ſūt ſimiles qſi hñtes vnā formā: ſunt quodāmō vnū in forma illa: ſicut duo hoies ſunt vnū in ſpecie hūanitatis: ⁊ duo albi in albedine: ⁊ iō affect⁹ vni⁹ tendit in alterū ſicut in vnū ſibi: ⁊ vult ei bonū ſicut ⁊ ſibi: ſed ſcđs modus ſimilitudinis cāt amorē ↄcupiſcētie vel amicitiā vtilis ſeu delectabilis: q2 vnicuiqʒ exñti in potētia iquātū hmōi ineſt appetit⁹ ſui act⁹: ⁊ in ei⁹ ↄſecutiōe delectat̄ ſi ſit ſentiēs ⁊ cognoſcēs. Dictū ē aūt ſupra ꝙ in amore ↄcupiſcētie amās ꝓprie amat ſeipm cū vult illud bonū qđ ↄcupiſcit: magis aūt vnuſquiſqʒ ſeipſū amat q̄ʒ aliū: q2 ſibi vnus eſt i ſubſtantia: alteri vo in ſimilitudine alicui⁹ forme: ⁊ iō ſi ex eo qui eſt ſibi ſimilis in participatione forme ipediat̄ ipſemet a ↄſecutiōe boni qđ amat efficit̄ ei odioſus: nō inquātū eſt ſimilis: ſʒ inquātū eſt ꝓprij boni impeditiuus: ⁊ ꝓpter hoc ſiguli corrixant̄ adinuicē: q2 ſe inuicē ipediūt in ꝓprio lucro: ⁊ inter ſupbos ſunt iurgia: q2 ſe inuicē ipediūt in ꝓpria excellentia quā ↄcupiſcūt. Et per h pʒ rñſio ad primū. ¶ Ad ſcđm dicēdū ꝙ in hoc ēt ꝙ aliquis in altero amat qđ in ſe amat: iuenit̄ bonū ſimilitudinis ſm ꝓportionabilitatē: nā ſicut ſe hʒ ali⁹ ad hoc ꝙ in alio amat̄: ita ipſe ſe hʒ ad hoc qđ in ſe amat: puta ſi bonus cantor bonum amet ſcriptorē: attēdit̄ ibi ſilitudo ꝓportionis: ſm ꝙ vterqʒ

uare diſpōnez ex pte ſubi ad amorē: nec eſt vex ꝙ in lr̄e ꝓceſſu laborē ad oñdēdū ſili tudinē ſe tene re ex pte obi: ſz iueniri in obo. Silitudo.n.cū ſit relo cgparā tie i vtroqꝫ oꝫ qꝫ ſaluet in ex treo. vn̄ ex h ipo ꝙ ſilitudo ſubi ad bonū ē ꝓpria cā amo ris ex pte ſubi ſequit necio ꝙ oē amabile ſit ſimile qȯ i lr̄a mōſtrat. Et h ſ9 modus pro culdubio āple ctēdus eſt ſine tn̄ tertij ꝓiudi cio .i. ꝙ ex pte ſubi ſilitudo ē ꝓpa cā amoris: qcqd ſit ex pte obi: ꝛ h lr̄e ſuf ficere nō dubi to. Saluatqꝫ ſēſus iſte vlita tē ꝛ abſtractio nē tractat9 eq̄ lē in p̄ ꝛ 3°arti: ordinatqꝫ arti culos h9 .q. vt tractet̄ i pmis articul ō cā ex pte obi.ſ.bōita te ꝛ cognitiōe. In 3° de cā ex pte ſbi. In 4° ex pte cōcomi tātiū paſſionū. Iux̄ 3m āt mo dū pus de rō nib9 obiuis ex pte rei: ꝛ deide de ꝯditiōe cōi vtriqꝫ rōni for mali.ſ.bōitati ꝛ ſilitu͞ni fuiſſet tractandū. Et ſic 3° arti͞m de buit eē 2°: cui9 oppo͞m ſcm̄ fa uet 5° q; ſit ſen ſus intētus ab autore. Circa 4m arti͞m nihil occurrit ꝑ nūc ſcribendū.

hꝫ qȯ ꝯuenit ei ſm ſuā artem. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ ille q amat hoc quo indiget hꝫ ſilitudinez ad id qȯ amat: ſic qȯ eſt potē tia ad actuz vt dcm̄ eſt. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ ſm eandē ſimili tudinē potētie ad actū ille qui nō eſt liberalis amat eū q eſt liberalis inquātuz expectat ab eo aliqd qȯ deſiderat: ꝛ eadē rō eſt de perſeuerāte in amici tia ad eū qui nō pſeuerat: vtro biqꝫ.n. videtur eē amicitia pp vtilitatē. Uel dōꝫ ꝙ lꝫ nō oēs hoīes habeant huiuſmodi vir tutes ſm habitū cōpletuz: hn̄t tn̄ eas ſꝫ q̄dā ſeminalia rōnis: ſm q̄ qui nō hꝫ ꝟtutem diligit virtuoſum tanq̄ ſue naturali rationi conformē.

¶ Utꝝ aliq̄ alia paſſionū aīe ſit cā amoris. Arti. IIII.

AD q̄rtuz ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ aliqua alia paſſio poſſit eſſe cā amoris. dicit.n. phs in. viij. ethic. ꝙ aliq amant̄ pp delectationez: ſz delectatio eſt paſſio quedā. ḡ aliq̄ alia paſſio ē cā amoris. ¶ Preterea. Deſi deriū q̄dā paſſio ē: ſz aliquos amamus pp deſideriuz qȯ ab eis expectamus: ſic apparet in oī amicitia q̄ eſt pp vtilitatē. ḡ aliqua alia paſſio ē cā amoris. ¶ Preterea. Aug. dicit in. x. de tri. Cui9 rei adipiſcēde ſpez qſqꝫ nō gerit: aut tepide amat: aut oīno nō amat: q̄tūis q̄ꝫ pul chra ſit videat: ḡ ſpes eſt ēt cā amoris. ¶ Sꝫ ꝯtra hoc eſt: ꝙ oēs alie affectiones aīe ex amo re cāntur: vt Augu. dicit. xiiij. de ciui. ¶ Rn̄deo dōm ꝙ nulla alia paſſio eſt q̄ non ſupponat aliquē amorez: cuius rō eſt: qꝛ oīs alia paſſio aīe iportat mo tū ad aliquid vel quietē in ali quo: oīs aūt motus in aliquid vel qes in aliquo ex aliq̄ ꝯnāli tate vel coaptatiōe ꝓcedit: q̄ ꝑ tinet ad rōnē amoris: vn̄ ipoſſibile ē: ꝙ aliqua alia paſſio aīe ſit cā vlr̄ oīs amoris: cōtingit tn̄ aliquā aliā paſſionez eē cām amoris alicuius: ſic etiā vnū bonū eſt cā alterius. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ cū aliqs amat aliqd pp delectationē amor qdē ille cātur ex delectatōe: ſz delectatio illa iterū cātur ex alio amore p̄cedente: nullus .n. delectat̄ niſi in re aliquo mō amata. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ deſideriū rei alicui9 ſemꝑ p̄ſup ponit amorē illius rei: ſz deſideriū alicuius rei pōt eſſe cā vt res alia amet̄: ſicut qui deſiderat pecuniā amat pp hoc eū: a quo pecuniaz reci pit. ¶ Ad tertium dōm ꝙ ſpes cāt vel auget amorē: ꝛ hoc rōne delectatiōis: qꝛ delectatio nē cāt ēt rōne deſiderij: qꝛ ſpes deſideriū forti ficat: nō.n. ita intenſe deſideramus q̄ nō ſpera mus: ſꝫ tn̄ ꝛ ipſa ſpes ē alicui9 boni amati.

¶ De effectibus amoris. Arti. XXVIII.

DEinde ꝯſiderādū eſt de effectib9 amoris. ¶ Et circa h q̄runt̄ ſex. ¶ Primo vtrū vnio ſit effectus amoris. ¶ Scdo vtꝝ mutua ihe ſio. ¶ Tertio vtꝝ extaſis ſit effe ct9 amoris. ¶ Quarto vtꝝ zelus. ¶ Quito vtꝝ amor ſit paſſio leſiua amantis. ¶ Sexto vtꝝ amor ſit cā oīum q̄ amās agit.

¶ Utꝝ vnio ſit affect9 amoris. ¶ Arti. I.

AD primuz ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ vnio nō ſit effect9 amoris. Abſentia.n. vnio ni repugnat: ſz amor cōpatit̄ ſecū ab ſentiā. Dic̄.n. aplus ad Gal. iiij. Bo nū emulamini in bono ſemꝑ loquēs de ſeipo: vt glo. dic̄: ꝛ nō tm̄ cū p̄ſens ſim apud vos. ḡ vnio nō eſt effect9 amoris. ¶ Preterea. Ois vnio aut eſt per eēntiā: ſicut forma vnit̄ mā̄e ꝛ accn̄s ſubo ꝛ pars toti vel alteri parti ad cō ſtitutionē totius: aut eſt per ſimilitudinez vel generis vel ſpēi vel accn̄tis: ſed amor non cāt vnionez eſſentie: alioquin nunq̄ hr̄etur amor ad ea que ſunt per eſſentiā diuiſa: vnionez aūt que eſt per ſimilitudinē amor nō cauſat: ſꝫ ma gis ab ea cātur: vt dcm̄ ē: ergo vnio nō eſt effe ctus amoris. ¶ Preterea. Senſus in actu fit ſenſibile in actu: ꝛ intellectus in actu fit intel lectuū in actu: nō aūt amās in actu fit amatuz in actu: ḡ vnio magis eſt effectus cognitionis q̄ꝫ amoris. ¶ Sed ꝯtra eſt qȯ dicit Dyo. iiij. ca. de diui. no. ꝙ amor qlibꝫ eſt virt9 vnitiua. ¶ Rn̄deo dōꝫ ꝙ duplex ē vnio amātꝫ ad ama tū. Una qdē ſm rē: puta cū amatuz p̄ſentalr̄ adeſt amāti. Alia ꝟo ſm affectū: q̄ qdeꝫ vnio

Q. XXVIII

In rn̄ſione ad 3ᵐ pmi articuli.q.28. Scito q ſi conſiderētur omnes vnitates ↄcurrentes ad amoreȝ ſic amor magl vnit quā intellectio: qm cāiu⁹ eſt vniōis realis: ȝ ſi cōparetur amor ⁊ itellectio ſm illaȝ ſolā vnionē quā fac formalr ſic itellectio magl vnit quā amor: iuxȝ illō Auer. i 3° d aīa: magl fit vnuȝ ex intellectu ⁊ intellecto quā ex mā ⁊ forma. Et rō eſt illa que arguēdo in littera tangitur: qr itellius in actu eſt itellectū in actu. Amās āt nō eſt amatū in actu. Tanto náqȝ maior ē formalis vnio cognitionis quā amoris: quāto mai⁹ eſt ſe eſſe aliqd quā hrē ſe ad illud vt ſe. Intellectio.n. fac foralr itellectū eē rē itellectā i actu: amor vo nō fac formalr amātē eē amatū: ȝ vt amatū ⁊ eȝ .ſ. amatū vt amantē. Et hō q ad amorē amicitie. In amore vo ↄcupiſcētie amor vnit amato vt alicui ſui.ſ. amantis: intellectio vo facit formaliter itellectaȝ rē i actu eē aliqd itelligētis.

ↄſideranda eſt ex apphēſione pcedēte. ná mot⁹ appetitiu⁹ ſequit apphēſionē: cū aūt ſit duplex amō.ſ. ↄcupiſcētie: ⁊ amicitie: vterqȝ pcedit ex quadá apphēſiōe vnitatis amati ad amātem: cū.n. aliqs amat aliqd quaſi ↄcupiſcēs illud: apphēdit illō quaſi ptinēs ad ſuū bn̄ eē. Similiter cū aliqs amat aliquē amore amicitie vult ei bonū ſicut ⁊ ſibi vult bonū. vn̄ apphēdit euȝ vt alterȝ ſe: iquātū.ſ. vult ei bonuȝ ſicut ⁊ ſibiipſi: ⁊ inde eſt q amic⁹ dr eē alter ipſe: ⁊ Aug. dicit in.iiij. ↄfeſ. Bene qdā dixit de amico ſuo dimidiuȝ aīe ſue. Primā ḡ vnionē amor facit effectiue: qr mouet ad deſideranduȝ: ⁊ qrendū pn̄tiā amati quaſi ſibi ↄuenientis ⁊ ad ſe ptinētis. Scdaȝ āt vnionē facit formalr: qr ipē amor ē talis vnio vl' nexus: vn̄ Aug. dic in. viij. de tri. q amor eſt quaſi iunctura quedā duo aliq copulās vel copulare appetēs: amātē.ſ. ⁊ qd amatr. q.n. dic copulās refert ad vnionē affect⁹ ſine q nō eſt amor. q vo dicit copulare itēdens ptinet ad vnionē realem. ⁋ Ad primū ḡ dōȝ q obiectio illa pcedit de vnione reali quaȝ qdē reqrit delectatio ſicut cāa: deſideriū vo eſt in reali abſentia amati: amor vo ⁊ in abſentia ⁊ in pn̄tia. ⁋ Ad ſcdȝ dōȝ q vnio tripl'r ſe hȝ ad amorē. Quedā.n. vnio eſt cā amoris ⁊ hec qdē ē vnio ſubalis quātū ad amorē quo qs amat ſeipȝ. quātū vo ad amoreȝ quo quis amat alia: eſt vnio ſilitudinis vt dcm̄ eſt. Quedā vo vnio ē eſſentialr ipſe amor: ⁊ hec eſt vnio ſm coaptationē affect⁹: q qdē aſſimilat vnioni ſubali inquātū amās ſe hȝ ad amatū: in amore qdē amicitie vt ad ſe ipm: in amore aūt ↄcupiſcētie vt ad aliqd ſui. Quedam vo vnio eſt effect⁹ amoris: ⁊ hec eſt vnio realis quā amās qrit de re amata: ⁊ hec qdeȝ vnio eſt ſm ↄuenientiā amoris: vt.n. phs dic.ij. politice. Ariſtophanes dixit: q amātes deſiderarēt ex ambobus fieri vnuȝ: ſed qr ex hoc accideret aut ambos aut alterū corrūpi quierūt vnioneȝ q ↄuenit ⁊ decet: vt.ſ. ſimul cōuerſent ⁊ ſimul colloqnt: ⁊ in aliis ↄiūgant hᵒ. ⁋ Ad tertiuȝ dōȝ q cognitio pficit p hoc q cognitūȝ vnit cognoſcenti ſm ſuā ſimilitudinē: ȝ amō fac q ipa res q amat amanti aliquo mō vniat: vt dcm̄ ē: vn̄ amor eſt magis vnitiu⁹ quā cognitio.

⁋ Utrū mutua inheſio ſit effectus amoris. ⁋ Arti. II.

Ad ſcdȝ ſic procedit. Uidetur q amor nō cāet mutuaȝ inheſionem.i. vt amās ſit in amato: ⁊ ecōuerſo. qd.n. ē in altero ptinet i eo: ȝ nō pōt idē eē ptinēs ⁊ ptentū. ḡ per amoreȝ nō pōt cāri mutua inheſio vt amatū ſit in amāte: ⁊ econuerſo. ⁋ Preterea. Nihil pōt penetrare in interiora alicuius integri niſi p aliq diuiſionē: ȝ diuidere q ſūt ſm rē ↄiūcta nō ptinet ad appetituȝ in quo eſt amor: ȝ ad rōnē: ḡ mutua inheſio non eſt effectus amoris. ⁋ Preterea. Si per amorem amās eſt in amato ⁊ ecōuerſo ſequet q hmō amatū vniatur amāti ſicut amās amato: ȝ ipſa vnio eſt amor: vt dcm̄ eſt: ḡ ſequit q ſemp amans amet ab amato: qd pȝ eſſe falſum. nō ḡ mutua inheſio eſt effect⁹ amoris. ⁋ Sed ↄ eſt qd dr.i. Jo. iiij. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo: charitas aūt eſt amor dei: ḡ eadē rōne qliber amor facit amatū eē i amāte. ⁋ Rn̄deo dōȝ q iſte effectus mutue inheſiōis pōt

vn̄ cognitio vr magis vnitiua formalr: amor aūt effectiue: ȝ quia vnio nota cōiter nō ē niſi realis: dr q amor ē vis vnitiua: ⁊ q ē magis vnitiu⁹ quā cognitio: q oia ſunt vera referendo ad vnionem realē. Et ſūt vera referēdo ad effectus ſeparos a cāis. Effectus.n. formales a cāis ñ ſecernunt: vn̄ in lrā nō videtur argumēto ſȝ vnionē que eſt effectus formalis: ſed preponitur amor ſm vnioneȝ finalē ⁊ effectibilē q ē realis: quaſi diceret: q lȝ formalis vnio cognitionis ſit maior ſȝ ſe formali amoris vnione: qr tn̄ ñ ſūt infra vnionē ſimilitudis minor eſt ſimpliciter vniōe amōis claudēte in ſui latitudine vnionem realem.

⁋ Articu. II.

In articulo 2° eiuſdē.28.q. aduerte tria. p q qr amor in modo eēndi p apprehēſioneȝ addit moram i amāte: ⁊ perſcrutationem amati: ita q ñ quecumqȝ apprehēſio eſt effectus amoris: ſed apprehenſio quaſi continua ⁊ perſcrutās. Et ex pmo

conditione ponitur amatum in amante: ex ſecūda econuerſo ſm apprehenſionem. Secundo ꝙ in affectu commune eſt amori amicitie ⁊ concupiſcentie ꝙ amatuꝫ conſtituitur in amante per complacentiam interius radicatam ipſius amati. In eo enim quod complacet ſibi interius amans de concupito vel amico i eo ſūt: ⁊ hoc ēt reſpōdet more in apprehēſione. Diuerſimode autem amās conſtituiꝛ in amato ſm vtrūqꝫ amorem vt in littera dicitur: quia in cōcupiſcentia conſtituitur i eo per affectuꝫ perfecte poſſeſſionis illius. In amicitia vero ꝑ affectuꝫ ad amicū ⁊ ſua vt ipſemet amicus: ⁊ ambo ridēt ꝑſcrutatōi in apprehenſione. Tertio ꝙ ſi huiuſmodi mutue inheſionis in affectu diligēter conſiderentur videbitur ꝙ ꝓportionales ſūt: ⁊ ꝙ ſicut in apphēſionis modo vnica apphenſio ſm duas eius conditiones vtrūqꝫ conſtituit: vt declarauimus ita i amore: amans quippe aliqd amore concupiſcentie amat illud alteri: ſiue ille alter ſit ipſemet amans: ſiue alter. In hoc aūt ſunt duo .ſ. cōplacētia illius concupiti alioquin non amaret: ⁊ affectatio habendi vtendiqꝫ illo: ⁊ ex complacentia amatuꝫ in amante conſtituitur ex affectu perfecte habendi ⁊c. ecōuerſo. Egreditur enim amās ad ipm tali affectu: amās quoqꝫ amicitie amore amat amicum vt ſeipſuꝫ. In hoc aūt includunꝛ duo. pmo ꝙ amās tranſit in perſonam amici. ſcdo ꝙ amicus tranſit in perſonā amantis. Ex hoc eniꝫ ꝙ amat amicuꝫ propter ipſuꝫ amicuꝫ vult etiaꝫ ſe ipſum prebere quō poteſt: ac per hoc ipſe tranſit in amicum voluntate affectu ac paſſione: ita vt bene vel male afficiatur: ſentiatqꝫ amico ſentiente. Ex hoc vero ꝙ amat amicum vt ſeipſuꝫ ponitur amicus vt ipſe: ⁊ ſic amicus tranſit in perſonā amantis. Et hoc pertinet ad complacentiam. Complacet enim vt ipſemet: ⁊ ſic in vtroqꝫ amore egreſſus affectus i amatum conſtituit i eo. Ingreſſus aūt amati per complacentiā in amante: vt ipſe in amicitia vel aliquid ſui in concupiſcentia cōſtituit: econuerſo amatū in amāte.

intelligi ⁊ quātum ad vim apprehenſiuam: ⁊ quātum ad viꝫ appetitiuā. Nam quātū ad viꝫ apprehenſiuam amatum dicitur eſſe in amante: inquantuꝫ amatuꝫ imoratur in apprehēſione amātis: ſm illud Phil. primo. Eo ꝙ habeam vos in corde. Amans ſēo dicitur eſſe in amato ſm apprehenſionē: inquantum amans nō eſt contentus ſuperficiali apprehenſione amati: ſed nititur ſingula que ad amatū pertinent intrinſecus diſquirere: ⁊ ſic ad interiora eius igreditur: ſicut ꝺ ſpū ſctō q eſt amor dei dī. j. ad Cor. ij. ꝙ ſcrutatꝛ ēt pfunda dei. Sꝫ quātū ad viꝫ appetitiuā amatū dꝛ eſſe in amāte ꝑut eſt per quandā complacentiam in eius affectu: vt vel delecteꝛ in eo: aut in bonis eius apud pñtiaꝫ: vel in abſentia ꝑ deſideriuꝫ tendat in ipm amatum per amorem concupiſcētie: vel in bona que vult amato eius per amorem amicitie: non quidem ex aliqua extriſeca cā: ſicut cuꝫ aliqs deſiderat aliqd ꝓpter alteꝝ: vel cum aliquis vult bonum alteri ꝓpter aliqd aliud: ſꝫ ꝓpter cōplacentiam amati interius radicatā: vñ ⁊ amor dicꝛ itimus: ⁊ dicuntꝛ viſcera charitatis. Ecōuerſo aūt amās eſt in amato: aliter quidem ꝑ amorē concupiſcētie: aliter ꝑ amorē amicitie. Amor nāqꝫ concupiſcētie nō requieſcit in quacūqꝫ extriſeca aut ſuperficiali adeptiōe vel fruitione amati: ſꝫ querit amatū perfecte hēre: quaſi ad intima illi⁹ perueniēs: in amore ſēo amicitie amās eſt i amato inquātū reputat bona vl' mala amici ſicut ſua: ⁊ voluntatē amici ſicut ſuā: vt quaſi ipe i ſuo amico videaꝛ bona vel mala pati ⁊ affici: ⁊ ꝓp hoc ꝓpriuꝫ eſt amicoꝝ eadē velle ⁊ in eodē triſtari ⁊ gaudere ſm phꝫ in. ix. ethi. ⁊ i ſcdo rheto. vt ſic inquātū que ſunt amici eſtimat ſua: amās videaꝛ eſſe in amato: quaſi idē fact⁹ amato: inquātum aūt ecōuerſo vult ⁊ agit ꝓp amicū ſicut ꝓp ſeipm: quaſi reputans amicū idē ſibi: ſic amatū eſt in amāte. Pōt aūt ⁊ tertio modo mutua inheſio itelligi in amore amicitie ſm viam redamationis inquātuꝫ mutuo ſe amāt amici: ⁊ ſibi inuicem bona volunt ⁊ opantur. ¶ Ad primum ḡ dōm ꝙ amatū ꝯtineꝛ in amāte inquātum eſt impreſſum in affectu eius ꝑ quādā cōplacentiā: ecōuerſo ſēo amās ꝯtineꝛ in amato inquantū amans ſequiꝛ aliquo modo illud qd eſt itimū amati: nihil eniꝫ ꝓhibet diuerſo mō eſſe aliquid cōtinens ⁊ contentū: ſicut genus cōtineꝛ i ſpecie: ⁊ ecōuerſo. ¶ Ad ſecundū dōꝫ: ꝙ rōnis apphēſio

¶ Articu. III.

Articulo 3° omiſſo in quarto: ſcito ꝙ quū zelus ſumatur dupliciter .ſ. cāliter pro feruēti dilectione et formaliter pro triſtitia deficiētiū ſibi vl amicis: vt in 2° rhethorice. cap. 18. ⁊ inferius pluries pꝫ: hic ſumitur proprie. Ad hoc namqꝫ triſtitiam ſpectat ⁊ zelus cōcupiſcentie ⁊ amicitie. Ille .n. triſtatur de defectu ſingularitatis vel excellentie vel gere fruitionis. Iſte de defectu alicui⁹ boni amico. Et vtriuſqꝫ triſti⁹ ex amore oppoſiti boni procedit: et contra ingerētes huiuſmodi mala ſollicitat. In quinto autē ⁊ ſexto articulo nihil ſcribenduꝫ occurrit: niſi qd notentur ea que auctor dicit conuenire huiuſmodi paſſionibus referendo appetitum appetibili ſeu formaliter. Quoniaꝫ hec cōmunia videntur huiuſmodi paſſionibus ⁊ actibus voluntatis ſimilibus his paſſionibus. Notetur quoqꝫ reſponſio ad primum in ſexto articulo: quoniā in fine totius tractatus de actibus humanis ſeruiet propoſito.

ꝓcedit affectū amoris: ⁊ iō ſic rō diſquirit: ita affect⁹ amoꝛ ſubitrat in amatū: vt ex dcis pȝ. ¶ Ad tertiū dōȝ ꝙ illa rō ꝓcedit de tertio mō mutue inheſiōis q nō iuenit̄ in quolȝ amore.

¶ Utrū extaſis ſit effect⁹ amoris. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ extaſis nō ſit effect⁹ amoris. Extaſis.n.q̄ʒdā alienationē iportare vr̄: ſȝ amor non ſemp̱ facit alienationē: ſunt.n. amantes interdū ſui cōpotes: ḡ amor non facit extaſim. ¶ Preterea. Amans deſiderat amatum ſibi vniri: magis ḡ amatū trahit ad ſe q̄ȝ etiam pergat in amatū extra ſe exiens. ¶ Preterea. Amor vnit amatū amāti: ſicut dcm̄ ē: ſi ḡ amās extra ſe tendit vt in amatū pgat: ſequit̄ ꝙ ſemper plus diligat amatū q̄ȝ ſeipȝ: qḋ pȝ eſſe falſum: nō ḡ extaſis eſt effectus amoris. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Dyo. dicit .iiij. ca. de diui. no. ꝙ diuinus amor extaſim facit ⁊ ꝙ ipē deus ꝓpter amorē eſt extaſim paſſus: cū ḡ qlibet amor ſit q̄daȝ ſimilitudo participata diuini amoris: vt ibidē dicit̄: videt̄ ꝙ qlibet amor cāet extaſim. ¶ Rn̄deo dōm ꝙ extaſim pati aliqd dicit̄ cū extra ſe ponit̄: qḋ quidē cōtingit: ⁊ ſm viȝ apprehenſiuā: ⁊ ſm vim appetitiuā. ſm vim apprehenſiuā aliqs dicit̄ extra ſe poni: qn̄ ponit̄ extra cognitionē ſibi ꝓpriā: vel qꝛ ad ſuperiorem ſublimat̄: ſicut hō dū eleuat̄ ad cōprehēdenda aliqua q̄ ſunt ſupra ſenſum ⁊ rōnē dicit̄ extaſim pati inquātū ponit̄ extra cōnaturaleȝ apprehenſionē rōnis ⁊ ſenſus: vel qꝛ ad inferiora deprimit̄: puta cū aliqs in furiā vel amētiā cadit dicit̄ extaſim paſſus. ſm appetitiuaȝ ꝟo parteȝ dicit̄ aliquis extaſiȝ pati qn̄ appetitus alicuius in alterū fert̄ exiens quodāmodo extra ſeipm̄: primā quidē extaſim facit amor diſpoſitiue: inquātuȝ.ſ. facit meditari de amato: vt dcm̄ eſt. Intenſa aūt meditatio vnius abſtrahit ab alijs: ſed ſcdam extaſim facit amor directe: ſimpl'r quidē amor amicitie: amor aūt cōcupiſcentie nō ſimpl'r ſed ſm qd. Naȝ in amore cōcupiſcentie quodāmodo fert̄ amās extra ſeipm̄: inquātū.ſ. nō cōtentus gaudere de bono qḋ hȝ: q̄rit frui aliquo extra ſe: ſȝ qꝛ illud extrīſecū bonū q̄rit ſibi hr̄e: nō exit ſimpl'r extra ſe: ſȝ talis affectio in fine infra ipam ꝯcludit̄: ſȝ in amore amicitie affect⁹ alicuius ſimpl'r exit extra ſe: qꝛ vult amico bonū ⁊ operat̄ bonuȝ: q̄ſi gerens curam ⁊ ꝓuidentiam ipſius ꝓpter ipſum amicum. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ illa ratio procedit de prima extaſi. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ illa ratio ꝓcedit de amore ꝯcupiſcentie: qui nō facit ſimpliciter extaſiȝ: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertium dōm ꝙ ille qui amat intantum extra ſe exit inquātum vult bona amici: ⁊ operatur: nō tamē vult bona amici magis q̄ȝ ſua: vnde nō ſequit̄ ꝙ alteruȝ plus q̄ȝ ſe diligat.

¶ Utrū zelus ſit effect⁹ amoris. Arti. IIII.

AD quartum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ zelus nō ſit effectus amoris. zelus eniȝ eſt contentionis principium. Unde dicit̄ .i. ad Cor. iij. Cum ſit inter vos zelus ⁊ contentio: ⁊c̄. ſed contentio repugnat amori: ḡ zelus nō eſt effectus amoris. ¶ Preterea. Obiectum amoris eſt bonuȝ qḋ eſt cōmunicatiuum ſui: ſed zelus repugnat cōmunicationi: ad zeluȝ enim pertinere videt̄ ꝙ quis non patit̄ conſortium in amato: ſicut viri dicūtur zelare vxores: quas nolunt hr̄e cōmunes cū ceteris: ergo zelus non eſt effectus amoris. ¶ Preterea. Zelus nō eſt ſine odio: ſicut nec ſine amore. Dicit̄ enim in p̄s. Zelaui ſuper iniquos. nō ergo dȝ dici magis effectus amoris q̄ȝ odij. ¶ Sed contra eſt qḋ Dyo. dicit .iiij. ca. de diui. no. ꝙ deus appellat̄ zelotes ꝓpter multum amorem quem habet ad exiſtentia. ¶ Reſpondeo dōm ꝙ zelus quocunq; modo ſumatur ex intentiōe amoris prouenit: manifeſtum eſt enim: ꝙ quāto aliqua virtus intenſius tēdit in aliquid: fortius repellit omne contrarium vel repugnans. Cuȝ igitur amor ſit quidam motus in amatum: vt Augu. dicit in lib. lxxxiij. q. Intenſus amor querit excludere omne id qḋ ſibi repugnat. aliter tamen hoc contingit in amore concupiſcentie: ⁊ aliter in amore amicitie. Nam in amore concupiſcentie qui intenſe aliquid concupiſcit: mouet̄ contra omne illud qḋ repugnat conſecutioni vel fruitioni quiete eius quod amatur: ⁊ hoc modo viri dicuntur zelare vxores: ne per conſortium aliorum impediatur ſingularitas: quaȝ in vxore querunt: ſimiliter etiam qui querunt excellentiam mouentur contra eos qui excellere videntur quaſi impedientes excellentiam eorum: ⁊ iſte eſt zelus inuidie: de quo dicitur in p̄s. Noli emulari in malignātibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem. Amor autem amicitie querit bonum amici: vnde quando eſt intenſus facit homineȝ moueri contra omne illud quod repugnat bono amici: ⁊ ſȝ hoc aliquis dicitur zelare ꝓ amico: quādo ſi qua dicuntur vel fiunt contra bonum amici hō re

pellere ſtudet. Et ꝑ hūc ēt modū aliqs dicit̃ zelare ꝓ deo qñ ea q̄ ſunt ꝯtra honorē vel voluntatē dei repellere ſm poſſe conat̃: ſm illud iij. Reg. xix. Zelatus ſū pro dño exercituū. ⁊ Joan. ij. ſuper illud. Zelus domus tue comedit me. dicit glo. ꝙ bono zelo comedit̃ q̄ q̄libȝ praua q̄ viderit corrigere ſatagit: ſi nequit tollerat ⁊ gemit. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ Apoſtolus ibi loquit̃ de zelo inuidie: q qdē eſt cā ꝯtētionis: nō ꝯtra rē amatā: ſ pro re amata ꝯtra īpedimēta ipſius. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ bonū amat̃ inquātū eſt cōmunicabile amanti. vñ oē illud qđ pfectiōe huius cōmunicatiōis īpedit efficit̃ odioſum: ⁊ ſic ex amore boni zelus cauſat̃: ex defectu aūt bonitatis ꝯtingit ꝙ q̄dā parua bona nō pñt integre ſimul poſſideri a multis: ⁊ ex amore taliū cāt̃ zelus inuidie. nō āt ꝓprie ex his q̄ integre pñt a multis poſſideri. Nullus. n. inuidet alteri de cognitiōe veritatis que a multis integre cognoſci pōt: ſ forte de excellētia circa cognitionē huiꝰ. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ hoc ipm ꝙ aliqs odio hȝ ea que repugnant amato ex amore ꝓcedit: vñ zelus ꝓprie ponit̃ effectus amoris magis q̄ꝫ odij.

¶ Utrū amor ſit paſſio leſiua amātis. Ar. V.

Ad quintū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ amor ſit paſſio leſiua. Languor eniȝ ſignat leſionē q̄ſdā lāguentis. ſ amor cāt lāguorē: dicit̃. n. Canti. ij. Fulcite me floribꝰ: ſtippate me malis: q2 amore langueo: ḡ amor eſt paſſio leſiua. ¶ Preterea. Liquefactio eſt quedā reſolutio: ſ amor eſt liquefactiuus. Dicit̃. n. Canti. v. Anima mea liquefacta eſt vt dilectus meus locutus eſt. ḡ amor eſt reſolutiuus: eſt ḡ corruptiuus ⁊ leſiuus. ¶ Preterea. Feruor deſignat quēdam exceſſum in caliditate: qui qdē exceſſus corruptiuꝰ eſt: ſed feruor cāt̃ ex amore. Dyo. n. vij. ca. cel. hyer. inter ceteras ꝓprietates ad amorē ſeraphin ptinētes ponit calidū ⁊ acutū ⁊ ſuperferuēs. Et Canti. viij. dicit̃ de amore: ꝙ lampades eius ſunt lampades ignis atq3 flāmaꝝ: ḡ amor eſt paſſio leſiua ⁊ corruptiua. ¶ Sed cōtra eſt qđ dicit Dyo. iiij. ca. de diui. no. Q2 ſingula ſeipſa amant cōtētiue. i. cōſeruatiue: ḡ amor nō eſt paſſio leſiua: ſ magis ꝯſeruatiua ⁊ pfectiua. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: amor ſignat coaptationē quādā appetitiue virtutis ad aliqđ bonū: nihil aūt qđ coaptat̃ ad aliqd qđ ē ſibi ꝯueniēs ex hoc ipſo ledit̃: ſ magis ſi ſit poſſibile ꝑficit ⁊ melioraf̃: qđ vo coaptat̃ ad aliqd qđ nō ē ſibi ꝯueniens ex hoc ledit̃ ⁊ deterioratur. Amor ḡ boni ꝯuenientis eſt pfectiuꝰ ⁊ melioratiuꝰ amātis: amor āt boni qđ nō eſt ꝯueniēs amāti eſt leſiuus ⁊ deterioratiuꝰ amātis. Unde maxie hō pficit̃ ⁊ melioraf̃ p amorē dei: ledit̃ aūt ⁊ deterioraf̃ p amorē pcti ſm illud Oſee. ix. Facti ſūt abhominabiles ſicut ea q̄ dilexerūt. Et hoc qdē ſic dcm̄ eſt de amore q̄ꝫtū ad id qđ eſt formale in ipo: qđ eſt. ſ. ex pte appetitus: q̄ꝫtū vo ad id qđ eſt mãle in paſſiōe amoris qđ eſt imutatio aliqua corporalis: accidit ꝙ amor ſit leſiuus pp exceſſum imutatiōis: ſicͭ accidit in ſenſu ⁊ in omni actu ꝟtutis aie q exercet̃ p aliquā imutationē organi corporalis. ¶ Ad ea vo q̄ in cōtrariū obijciuntur dōm ꝙ amori attribui pñt q̄ttuor effectus ꝓximi. ſ. liquefactio fruitio: languor ⁊ feruor: inter que primū eſt liquefactio q̄ opponit̃ ꝯgelatiōi. Ea. n. q̄ ſūt ꝯgelata in ſeipſis ꝯſtricta ſūt: vt nō poſſint de facili ſubintrationē alterius pati. ad amorē aūt ptinet ꝙ appetitus coaptet̃ ad receptionē boni amati prout amatū eſt in amāte: ſicͭ iaȝ ſupra dcm̄ eſt. Uñ cordis ꝯgelatio vel durina eſt diſpoſitio repugnās amori: ſ liquefactio ipoꝛtat quādā mollificationē cordis: qua exhibet ſe cor habile vt amatū in ipm ſubintret. Si ḡ amatū fuerit pñſens ⁊ habitū cātur delectatio ſiue fruitio: ſi aūt fuerit abſens ꝯſequunt̃ due paſſiōes. ſ. triſtitia de abſentia q̄ ſignat̃ p languorē. Uñ ⁊ Tullius in. iij. de tuſculanis qōnibus maxie triſtitiā egritudinē nominat: ⁊ intenſum deſideriū de ꝯſecutiōe amati: qđ ſignat̃ per feruorem: ⁊ iſti qdē ſunt effectus amoris formaliter accepti ſm habitudinē appetitiue virtutis ad obȝ: ſed in paſſione amoris ꝯſequunt̃ aliq affectus his proportionati ſm imutationem.

¶ Utrum amor ſit cauſa omnium que amans agit. ¶ Articulus. VI.

Ad ſextū ſic procedit̃. Uidet̃ ꝙ amās nō agat oīa ex amore. Amor. n. q̄daȝ paſſio eſt: vt ſupra dcm̄ ē: ſ nō oīa q̄ agit hō agit ex paſſiōe: ſ q̄dam agit ex electiōe: ⁊ q̄dā ex ignorātia: vt dicit̃ in. v. ethi. ḡ nō oīa q̄ hō agit: agit ex amōe. ¶ Preterea. Appetitus eſt principiū motus ⁊ actionis in omnibus aialibus: vt pȝ in. iij. de anima. Si igitur oīa que quis agit: agit ex amore: alie paſſiones appetitiue ptis erūt ſuperflue. ¶ Preterea. Nihil cauſat̃ ſimul a cōtrarijs cauſis: ſed q̄dā fiunt ex odio: nō ergo oīa ſunt ex amore.

Q̃ō. XXIX.

In articulo p° .q. 29. nota tria notitie. p̄ſ titu° q̄ bis dr̄ obꝫ ⁊ cā odij.ſ. quū enūerant̄ articuli: ⁊ quū ꝓcedit̄ ad pm. Ex hoc eni ⁊ p̄ argumēto manifeſte hēs malū nō ſolū obꝫ ſꝫ cām eē odij.

2° in corpore q̄ ſilitudo iter appetitū nālez ⁊ anīalē ſobrie itelligat̄.ſ.proportionalr̄ ſm nāā inaiatorū ⁊ aniatoꝝ:in illis.n. vt in qōne.23.dcm̄ eſt: idem eſt conſonantia ⁊ diſſonantia: in iſtis aliud. ſicut i illis ↄſonantia ē ꝓpetas: i iſtis eſt actus appetitus. 3° in rñſione ad pm q̄ ↄſiſtit i hoc q̄ obm̄ ⁊ cā odij nō eſt malum ſimplr̄:ſed malū huic: qđ eſt qđdaꝫ ens qđ nō eſt malum huic inquantū ens: qꝛ ſic cōuenit: ſed inquantuꝫ tale ens:qꝛ ſic repugnat: p̄cutiēs eniꝫ me quoddaꝫ ens ē repugnans mihi nō inquātū ens: ſed ſolum inquātū tale.ſ. offendens me: ſic aqua ē mala igni inquantum talis non inquātū ens.

℄ Circa eundē pm articulū dubium occurrit de explanatōe odij q̄.ſ.eſt diſſonantia ad apprehēſuꝫ repugnans ſeu maluꝫ:odiū.n.ↄſonare malo teſtat̄ inimicitia: dum quis mala vt mala inimico vult: immo hoc ē odiſſe velle maluꝫ malo.

℄ Ad hoc dicit̄ q̄ ſic amor diuiditur i amorez amicitie et concupiſcētie: ita ⁊ odiuꝫ. Et odium quidez oppoſitū amori ↄcupiſcentie innominatum eſt: ⁊ põt vocari odiuꝫ aboīatiōis. Odiū vo oppoſitū amori amicitie odium inimicitie vocat̄. Et ſicut qꝛ amare ē velle bonū alicui: duo ex pte obi̇ icludit.ſ. ly bonuꝫ ⁊ ly alicui: ita in odij obo duo claudunt̄.ſ. maluꝫ ⁊ pſona: q̄uis auteꝫ amor amicitie ⁊ ↄcupiſcentie vniformiter ſe hēant ad vtrūq̄.ſ. per modū affirmationis ſeu conſonantie. Odium tamē inimicitie: ⁊ odium abominatiōis diſſimiliter ſe habent ad hec.nā odiuꝫ inimicitie habet ſe ad perſonam per modum negationis et diſſonantie: ad malum vero per modum affirmatiōis ⁊ conſonantie: odiū autem abominationis econuerſo: ad perſonam ſe hēt per

℄ Sed contra eſt quod Dio. dicit.iiij.ca.de diui.no.q̄ propter amorez boni omnia agūt quecunq̄ agunt. ℄ Reſpondeo dicendū q̄ omnis agens agit propter finem aliquez: vt ſupra dictum eſt: finis autem eſt bonū deſideratum ⁊ amatum vnicuiq̄. Unde manifeſtum eſt q̄ omne agens qđcūq̄ ſit agit quācunq̄ actionem ex aliquo amore. ℄ Ad primū ergo dicenduꝫ q̄ obiectio illa procedit de amore qui eſt paſſio in appetitu ſenſitiuo exiñs: nos autem loquimur nunc de amore cōmuniter accepto,put cōprehendit ſub ſe amorē itellectualē:rōnalē:aīalē:nālez ſic eni Dyo. loquit̄ de amore in.iiij.ca.de diui.no. ℄ Ad ſcđm dicēm q̄ ex amore ſicut iā dcm̄ eſt cāūt̄ ⁊ deſideriū ⁊ triſtitia ⁊ dlectatio:ꝑ ↄñs oēs alie paſſiões: vñ ois actio q̄ ꝓcedit ex quacūq̄ paſſiōe: ꝓcedit ēt ex amore ſicut ex prima cā: vñ nō ſupfluūt alie paſſiōes que ſūt cauſe proxime. ℄ Ad tertium dicēm q̄ odiuꝫ etiam ex amore cauſat̄: ſicut infra dicetur.

℄ De odio. ℄ Q̃ō. XXIX.

Einde conſiderādum eſt de odio. ℄ Et circa hoc q̄runtur ſex. Prio vtrum cā ⁊ obm odij ſit malū. Secundo vtrum odiuꝫ cauſetur ex amore. Tertio vtruꝫ odiū ſit fortius quā amor. Quarto vtrum aliquis poſſit habere odio ſeipſum. Quinto vtruꝫ aliquis poſſit habere odio veritatem. Sexto vtruꝫ aliquid poſſit haberi odio in vlī.

℄ Utrꝫ cā ⁊ obꝫ odij ſit malū. ℄ Articulus. I.

Ad primum ſic proceditur. Uidetur q̄ obm ⁊ cā odij nō ſit malum: omne.n.quod eſt inquātuꝫ huiuſmodi bonū eſt: ſi igitur obm odij ſit malum: ſequit̄ q̄ nulla res odio habeatur: ſed ſolum defectus alicuius rei. quod patet eē falſum. ℄ Preterea. Odire malū eſt laudabile. Unde in laudem quorūdam dicitur.ij. machab. iij. q̄ leges optime cuſtodiebantur propter Onie pontificis pietatem: ⁊ animos odio habentes mala. ſi igitur nihil odiatur niſi malum: ſequitur q̄ omne odium ſit laudabile: quod pꝫ eſſe falſum. ℄ Preterea. Idem non eſt ſimul bonum ⁊ malum: ſed idem diuerſis eſt odibile ⁊ amabile. ergo odium non ſoluꝫ eſt mali:ſed etiam boni. ℄ Sed contra odium contrariatur amori: ſed obiectuꝫ amoris eſt bonum: vt ſupra dictum eſt. ergo obiectum odij eſt malum. ℄ Reſpondeo dicendum q̄ cum appetitus naturalis deriuetur ab aliqua apprehenſione licet non coniuncta: eadeꝫ ratio videtur eſſe de inclinatione appetitus naturalis: ⁊ appetitus animalis qui ſequitur apprehenſionem coniunctam: ſicut ſupra dictum eſt: in appetitu autē naturali hoc manifeſte apparet: q̄ ſic vnūquodq̄ habet naturalem cōſonantiam vel aptitudineꝫ ad id quod ſibi conuenit que eſt amor naturalis:ita ad id qđ ē repugnans ⁊ corruptiuuꝫ hꝫ diſſonantiam naturalem que eſt odiuꝫ naturale. Sic igitur ⁊ in appetitu animali: ſeu intellectiuo amor eſt conſonantia quedaꝫ appetitus in id qđ apprehenditur: vt conueniēs odiuꝫ vero eſt diſſonantia q̄dam appetitus ad id quod apprehenditur: vt repugnans ⁊ nociuum: ſicut autem omne

ↄueniēs inquātū h⁹ hȝ rōnem boni: ita oē repugnās inquātū h⁹ hȝ rōnē mali. ⁊ idō ſicut bonū eſt obm amoꝛis: ita maluȝ eſt obm odij. ¶ Ad primū ḡ dōȝ ꝙ ens inquātū ens nō hȝ rōnē repugnātis: ſȝ magis ↄuenien tis. q: oia ↄueniunt in ente: ſed ens inquātū eſt hoc ens deter minatū hȝ rōnē repugnantꝭ ad aliqđ ens determinatuȝ. ⁊ ſm hoc vnū ens eſt odibile alteri. ⁊ eſt malū. ⁊ ſi nō in ſe: tñ per ↄparationē ad alteꝝ. ¶ Ad ſe cūdū dōm ꝙ ſicut aliqd appꝑ hendit̄ vt bonū qđ nō eſt vere bonū: ita aliqd appꝑhendit̄: vt malū qđ nō eſt vere malū: vñ ↄtingit qñq3 nec odiū mali nec amorē boni eē bonum. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ↄtingit idē ama bile ⁊ odibile diuerſis ſm ap petitū qdē nālē: ex hoc ꝙ vnū ⁊ idē eſt ↄueniēs ſm ſuā nām: ⁊ repugnās alteri: ſicut caloꝛ ↄuenit igni: ⁊ repugnat aq̄: ſm appetitū ꝟo aialē ex h ꝙ vnū ⁊ idem appꝛehenditur ab vno ſub ratione boni: ⁊ ab alio ſub ratione mali.

¶ Utrum odium cauſetur ex amoꝛe ¶ Articulus. II.

Ad ſcđȝ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ amoꝛ nō ſit cā odij. Ea.n.q̄ ex op poſito diuidunt̄ nāli ter ſunt ſimul: vt dr̄ in ꝑdica mentis: ſȝ amoꝛ ⁊ odiū cū ſunt ↄria ex oppoſito diuidūtur. ḡ nāliter ſunt ſimul. nō ḡ amoꝛ ē cā odij. ¶ Preterea. Unū ↄ rioꝝ nō eſt cā alterius: ſȝ amoꝛ ⁊ odiū ſūt ↄria. ḡ ⁊ c̄. ¶ Pre terea. Poſteri⁹ nō eſt cā pꝛio ris: ſȝ odiū eſt prius amoꝛe: vt vr̄. nā odiū impoꝛtat receſſum a malo: amoꝛ vero acceſſum ad bonum. ḡ amoꝛ nō eſt cā odij. ¶ Sȝ ↄ ē qđ dic̄ Aug. xiiij. đ ciui. dei. ꝙ oēs affectiōes cant̄ ex amoꝛe: ḡ ⁊ odiū cū ſit q̄daȝ affectio aie. ¶ Rñdeo dōȝ ꝙ ſicut dcm̄ ē: amoꝛ ↄſiſtit in q̄ daȝ ↄueniētia amātis ad ama tū. odiū ꝟo ↄſiſtit in q̄dā repu gnātia vel diſſonātia: oȝ aūt in quolibet pꝛius ↄſiderare qd ei ↄueniat: q̄ȝ quid ei repugnet. Per h.n. aliqd eſt repugnās alteri. q: eſt coꝛruptiuū vel im peditiuū ei⁹ qđ ē ↄueniēs: vñ neēē eſt ꝙ amoꝛ ſit pꝛioꝛ odioꝛ ⁊ ꝙ nihil odio hēat: niſi ꝑ hoc ꝙ ↄriat̄ ↄueniēti ꝙ amat̄. ⁊ ſȝ hoc oē odium ex amoꝛe cāt̄ur. ¶ Ad pꝛimuȝ ḡ dōm ꝙ in his q̄ ex oppoſito diuidunt̄ q̄dam inueniunt̄ q̄ ſunt nāliter ſimul: ⁊ ſm rē: ⁊ ſm rōnē: ſicut due ſpēs aialis: vel due ſpēs colo ris: q̄dā ꝟo ſunt ſm rōnem: ſȝ vnuȝ realr̄ eſt pꝛi⁹ altero: ⁊ cā eius: ſicut pȝ in ſpēb⁹ nūeroꝝ: figuraꝝ: ⁊ motuū: q̄dā ꝟo nō ſunt ſimul: nec ſm reȝ: nec ſm rōnē: ſic ſuba ⁊ accñs. nā ſuba realr̄ eſt cā accñtis. ⁊ ens ſm rōnē pꝛius attribuit̄ ſubſtātie q̄ȝ accñti. q: accñti nō attribuit̄ niſi inquātū eſt in ſubſtantia: amoꝛ aūt ⁊ odiū nāliter qdeȝ ſunt ſimul ſm rōnē: ſȝ nō realr̄ vnde nihil ꝓhibet amoꝛeȝ eſſe cām odij. ¶ Ad ſcđm dōȝ ꝙ amoꝛ ⁊ odiuȝ ſunt ↄtraria qñ accipiunt̄ circa idē: ſȝ qñ ſunt de ↄrijs nō ſunt ↄria: ſȝ ſeinui cē ↄſequētia: eiuſdē.n. rōnis ē ꝙ amet̄ aliqd ⁊ odiat̄ eius cō trariū. ⁊ ſic amoꝛ vnius rei eſt cā ꝙ ei⁹ ↄtrariuȝ odiat̄. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ in executiōe pꝛi⁹ ē recedere ab vno termino q̄ȝ accedere ad alterū terminū: ſȝ in intentione eſt econuerſo: ꝓ pter hoc.n. recedit̄ ab vno ter mino: vt accedat̄ ad alteꝝ: mo tus aūt appetitiuus magis ꝑti net ad intentionem quam ad executionem. ⁊ ideo amoꝛ eſt pꝛioꝛ odio: cuȝ vtrūq3 ſit mo tus appetitiuus.

modum affir matiōis ⁊ ↄſo nātie: ad malū aūt per modū negatōis ⁊ diſ ſonantie. Quū .n. aliquis odit flagella ⁊ ſimi lia: illis quideȝ diſſonat et ea ab effectu ſuo abnegat: ſe ipſ aūt vel alteruȝ cui illa nollet affirmat i affe ctu eiq3 conſo nat. Ecōtra ꝟo quū odit quis hoiem ipm q̄ dē a ſuo affcū abnegat illiq3 diſſonat: ſȝ ma lis illius conſo nat: affirmat q3 illa i ſuo af fectu. vult.n. il li malaȝ. Et ſi diligēter ꝑſcru tatus fueris vi debis ꝙ diſſimili tudo iſta ñ va riat diſſonātiā odij a malo ob iecto ⁊ cā: quo niaȝ vtrobiq3 id qđ hȝ rōneȝ mali obiecti ⁊ cauſe odij ab negat̄ ab affe ctu ⁊ diſſonat: naȝ in odio ini micitie perſo na hȝ rationeȝ mali obiecti ⁊ cāe. Et in odio abominatio nis nō perſona ſȝ res mala hȝ rōneȝ mali ob iecti ⁊ cāe ſicut i amoꝛe amici tie obȝ amatū eſt amicus: ⁊ i amoꝛe cōcupi ſcentie eſt res cōcupita. Uni uerſaliter igit̄ odiuȝ eſt diſſo nantia a malo obo q: opȝ ma lū obȝ eē odio bituȝ: ſed q: di uerſuȝ in vtro q3 odio ↄſtitui tur obm: quia

vni⁹ ꝑſona al teri⁹ res: varie tas apparet: ſȝ non eſt. vñ ini micitia non ce ſtatur ꝙ odiuȝ cōſonat malo obto: ſed ꝙ tñ diſſonat ab ini mico vt conſo net malus illi⁹. vñ teſtat̄ ma gnā diſſonātiā obi. Nec falla ris audiens o diuȝ abomina tionis hēre pro obo rē non ꝑſo nā. Et patres ꝓ pterea matreȝ nō tali odio ha bere filias qui bus optat moꝛ teȝ: vel q: non ſr dare eas nu ptui: vel q: de ſpicitur a viro ſuo propterea: in ſimilib⁹ eñ non habentur odio ꝑſone vt perſone ſed vt res. vñ non eſt ad tales odiuȝ inimicitie: ſed abominatio nis ſolius vite eaꝝ: quia repu gnat diſpoſitio ni eaꝝ: vel ſm paupertatem vl̄ gratiā cū viro: vel aliquid hō. In cui⁹ ſignuȝ nihil mali illiſ vellent. Cuius oppo[m] de odio inimicitie ſcri bit in 2° rheto rice: ſȝ vitā tñ eaꝝ vt rem eis ↄtrariā nolūt. Et qđ in exem plo matris ⁊ fi lie audis in ce teris: que ſunt dñi ad ſeruos: viri ad vxoꝛes: ⁊ ſimiliter ad oēs odio hitos nō vt ꝑſon ſunt: ſed vt aliquid illius quaſi no cumenta ſunt dicta itelligas de ꝑſonis

¶ Utrũ odium ſit fortius ꝙ̄ amor. ¶ Articu. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ odiũ ſit fortius amore: dicit enĩ Aug. in lib. lxxxiij. q. Nemo eſt q nõ magis dolorē fugiat ꝙ̄ appetat voluptatē: ſed fugere dolorem ꝑtinet ad odiũ: appetitus aũt voluptatis ꝑtinet ad amorē. ergo odiũ eſt fortius amore. ¶ Preterea. Debilius vincit̄ a fortiori: ſȝ amor vincit̄ ab odio qñ. ſ. amor ꝯuertit̄ in odiũ. ergo odiũ ē fortiꝰ amore. ¶ Preterea. Affectio anime ꝑ effectũ manifeſtat̄: ſȝ fortiꝰ iſiſtit hõ ad repellẽdũ odioſuȝ ꝙ̄ ad ꝓſequendũ amatũ. ſicut ēt beſtie abſtinent a delectabilibꝰ ꝓpter verbera. vt Aug. introducit in lib. lxxxiij. q. ergo odiũ eſt fortius amore. ¶ Sed cõtra. Bonũ eſt fortius ꝙ̄ malũ quia malũ nõ agit: niſi virtute boni. vt Dyo. dic. ca. iiij. de diui. no. ſed odiũ ⁊ amor differunt ſm differentiaȝ boni ⁊ mali. ergo amor eſt fortior odio. ¶ Rñdeo dicendũ: ꝙ impoſſibile eſt effectũ ſua cã eſſe fortiorē. oē aũt odiũ ꝓcedit ex aliquo amore: ſicut ex cã: vt. ſ. dcm̃ eſt: vnde impoſſibile eſt ꝙ odiũ ſit fortius amore ſimplr: ſȝ opȝ vlterius ꝙ amor ſimpliciter loquẽdo ſit odio fortior. fortius enĩ mouet̄ aliquid in finem quã in ea que ſunt ad finē: receſſus aũt a malo ordinat̄ ad ꝓſecutionē boni: ſicut ad finē. vñ ſimpliciter loquendo fortior eſt motꝰ anime: in bonũ ꝙ̄ in maluȝ: ſȝ tñ aliqñ videt̄ odium fortius amore ꝑp duo. Primo qdeȝ quia odiũ eſt magis ſenſibile ꝙ̄ amor: cũ. n. ſenſus perceptio ſit in quadã imutatiõe: ex quo aliqd iam imutatũ eſt. non ita ſentit̄: ſicut qñ eſt in potẽtia imutari: vnde calor febris ethice ꝙ̄uis ſit maior. nõ tñ ita ſentitur ſicut calor tertiane. quia calor ethice iã verſus eſt quaſi in habitum ⁊ nãm: ⁊ ꝑp hoc ēt amor magis ſentit̄ in abſentia amati. ſicut Aug. dicit in. x. de trini. ꝙ amor nõ ita ſentitur cũ nõ prodit euȝ indigentia: ⁊ ꝑp hoc etiã repugnantia eius qd̄ odit̄ ſenſibilius percipit̄ ꝙ̄ cõueniẽtia eius qd̄ amat̄. Scd̄o quia nõ comparat̄ odiũ ad amorem ſibi correſpondentem ſm .n. diuerſitatem bonorũ eſt diuerſitas amorum in magnitudine ⁊ paruitate: quibus proportionant̄ oppoſita odia: vñ odium qd̄ correſpondet maiori amori magis mouet ꝙ̄ minor amor. Et ꝑ hoc pȝ rñſio ad primum: nã amor voluptatis eſt minor ꝙ̄ amor ꝯſeruationis ſuiipſius: cui reſpondet fuga doloris: ⁊ ideo magis fugit dolor ꝙ̄ amet̄ voluptas. ¶ Ad ſcd̄m dicendũ ꝙ odiũ nũꝙ̄ vinceret amoreȝ niſi ꝑp maiorem amoreȝ cui odiũ correſpondet: ſic homo magis diligit ſe ꝙ̄ amicũ: ⁊ ꝑp hoc ꝙ diligit ſe hȝ odio ēt amicũ ſi ſibi ꝯtrariet̄. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ ideo intenſius aliquid operat̄ ad repellendũ odioſa. quia odiũ eſt magis ſenſibile.

¶ Utruȝ aliquis poſſit habere odio ſe ipm. ¶ Arti. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ aliquis poſſit ſeipȝ odio habere. Dicit̄ enĩ in ps. Qui diligit iniquitatē odit aiaȝ ſuã: ſed multi diligunt iniquitateȝ. ergo multi odiũt ſeipſos. ¶ Preterea. Illuȝ odimus cui volumus ⁊ operamur maluȝ: ſed qñq̧ aliquis vult ⁊ operatur ſibiipſi malũ: puta qui interimunt ſeipſos. ergo aliqui ſeipſos hñt odio. ¶ Preterea. Boetius dicit in. ij. de ꝯſolatiõe: ꝙ

de ꝑſonis. n. et rebꝰ formalr i quãtũ. ſ. ꝑſone: ⁊ inquãtũ res itellige que diximus de obis ꝓprijs vtriuſq; odij. Nec obycias mihi ꝙ imemor ſupradictoꝝ de indiſtinctiõe amoris amicitie et concupiſcentie nunc penes obiecta diſtixerĩ vtrũq; odiuȝ. Noſti enim ꝙ bonũ vno mõ vtpote ex cauſa integra: maluȝ autē omnifariam vtpote ex particularibꝰ defectibꝰ dicitur. Cõſtat autē ꝙ amor ex parte boni: ⁊ odiuȝ ex parte mali ſe tȝ: ꝓpter quod non eſt miruȝ ſi odia diſtinguũtur ex perſona vel re vt obtis proprijs odij: amor autē nõ ſȝ ſola habitudo ad perſonã ⁊ rē diuerſimode amatam in quolibet amore diſtinguitur vt ſuperius declaratuȝ eſt.

¶ Articu. II. Articulo ſecũdo obmiſſo ex ꝗ memorie cõmendabis rñſionē ad pᵐ et applicabis ad poſt pdicaᵗᵃ.

¶ Articu. III. In 3ᵒ articulo aduerte pᵒ ꝙ pᵐa rõ qua re odium videtur fortius mouere: cõſiſtit in hoc ꝙ odium magis cõſiſtit in imutatione quã amor. Qd̄ declarat̄ ex parte obiecti: quia .ſ. in amore tã actꝰ ꝙ̄ obiectũ conſonat diſpoſitioni amantis: ac ꝑ hoc nihil eſt ex parte obiecti alteritatis. In odio vero licet actꝰ diſpõni odientis cõſonat: obiectũ võ vtpote malũ vt maluȝ diſſonat: ac per hoc ex parte obiecti alteritas: quedam inuenitur: ⁊ cũ mutatio i alteritate cõſiſtat: magis ad mutatiões naturã accedet odiuȝ ꝙ̄ amor. Et hȝ ratio ponit̄ in littera: cum dicit̄ ꝙ repugnãtia eius qd odit̄ magis ꝑcipit̄ ꝙ̄ ꝯuenientia amati. Aduerte 2ᵒ: ꝙ 2ᵃ rõ ⁊ mãifeſtat ſenſuȝ ꝯclonis ꝑncipalis huiꝰ articuli ſcilicet ꝙ odiuȝ nõ eſt fortiꝰ amore: ſȝ ecõ: qd itelligit̄ nõ de quocũq̧ odio relato ad quẽcũq̧ amorē ⁊ ecõ: ſȝ d ꝯiugatis. Quilibȝ .n. amor habȝ vinctũ odiũ ſibi oppoſiti ⁊ ecõuerſo. Et de his eſt ſmo cõparatiuus. Et manifeſtat fortitudineȝ odij ſuper amorem extraneuȝ eſſe nõ ex ſe: ſed ex amore eiꝰ cau-

ſa:ſupante illū alteꝝ amoreꝫ: vt rñſione ad pᵐ: ꝛ ſcd̄m exp̄ niſ. Et ſic ex pᵒ rōne odiuꝫ magis quodā modo icitat q̄ꝫ ꝯiugatᵘ amor: qꝛ magis ſenti tur: ꝛ ex 2ᵒ ma gis q̄ꝫ extraneᵘ amor: qꝛ agit v̄tute amoris maioris.

❡ Arti. IIII.

Articulo 4ᵒ obmiſſo: q̄ i fi ne tractatᵘ vte mur in artiᵒ 5: aduerte q̄ ali ud eſt odio ha beri: ꝛ aliud n̄ amari: ꝛ q̄ ali ud ē p ſe ꝛ aliō p accidens. Ni hil.n. q̄ꝫtūcūqꝫ fuerit particla riſſimū ꝛ mini mū bonuꝫ ſub rōne ſue boni tatis repn̄tatū odio habeṫ per ſe loquēdo: qꝛ obiecto odij ꝯ̄ riaṫ tota latitu do boni: non amari tn̄ pōt: qꝛ nō hꝫ vnde adequet appe titū ꝛc. p accī dens autē pōt partialiter bo nuꝫ odio habe ri: per adiūctā .ſ. rōneꝫ maio ris mali: vt q̄ti dic experimur. In cōi aūt im poſſibile eſt: qꝛ quilibet odiēs aliquid amat: ac per hoc non omne bonum odit. Et idē eſt iudiciuꝫ de en te ꝛ vero in cō muni: odiēs.n. quodcūqꝫ ens aut quodcūqꝫ veruꝫ: hꝫ abil

auaritia faċ hoīes odioſos. ex quo pōt accipi q̄ȯ oīs hō odit auaꝝ: ſꝫ aliqui ſunt auari. g̃ illi odiūt ſeipſos. ❡ Sed ꝯ̄ eſt q̄ apoſtolus dicit ad Eph. v. q̄ nemo vnq̄ꝫ carnē ſuā odio ha buit. ❡ Rñdeo dd̄m q̄ impoſſi bile eſt q̄ aliqs p ſe loquendo odiat ſeip̄m. naturalr̄.n. vnū quodqꝫ appetit bonū: nec pōt al qs aliqd ſibi appetere niſi ſub rōne boni: nā maluꝫ eſt preter voluntatē: vt Dio. dicit. iiij. ca. de diui. no. amare aūt aliqueꝫ eſt velle ei bonuꝫ: vt. ſ. dcm̄ ē: vn̄ neceſſe eſt q̄ aliquis amet ſeip̄m: ꝛ impoſſibile eſt q̄ ali quis odiat ſeip̄m per ſe loquē do: per accñs tn̄ ꝯtingit q̄ ali quis ſeip̄ꝫ odio habeat: ꝛ hoc dupliciter. Uno mō ex pte bo ni: q̄ȯ ſibi aliquis vult: accidit .n. qñqꝫ illud q̄ȯ appetitur: vt ſm quid bonū eſſe: ſimpliciter malū: ꝛ ſm hoc aliquis per ac cidēs vult ſibi malū: q̄ȯ ē odi re. Alio mō ex parte ſuiipſius cui vlt̄ bonū. vnūqdqꝫ.n. ma xime eſt id q̄ȯ eſt principalius in ipſo. vn̄ ciuitas dṙ facere id q̄ȯ rex facit: q̄ſi rex ſit tota ciui tas. Manifeſtū eſt ergo q̄ hō maxime eſt mēs hoīs. ꝯtingit āt q̄ȯ aliq extimant ſe maxime illud q̄ȯ ſunt ſm nāꝫ corpora lē: ꝛ ſenſitiuā: vn̄ amant ſe ſꝫ id q̄ȯ eſtimāt ſe eſſe: ſꝫ odiunt id q̄ȯ vere ſunt: dū volūt ꝯ̄ria rōni: ꝛ vtroqꝫ mō ille qui dili git iniquitatē odit nō ſolū aiāꝫ ſuā: ſed etiā ſeip̄m. Et per hoc pꝫ rñſio ad primū. ❡ Ad ſecū dū dd̄m: q̄ nullus ſibi vult ꝛ facit malū: niſi inquātū appre hēdit illud ſub rōne boni: nā ꝛ illi qui interimūt ſeipſos: hoc ip̄m q̄ȯ eſt mori appħendunt ſub rōne boni inquātū eſt ter minatiuū alicuius miſerie vel doloris. ❡ Ad tertiuꝫ dd̄m q̄ auarus odit aliq̄ȯ accñs ſuuꝫ: nō tn̄ pp hoc odit ſeip̄ꝫ ſicut eger odit ſuā egri tudinē ex hoc ipō q̄ ſe amat. Uel dd̄m q̄ aua ritia odioſos facit alijs: nō aūt ſibiipſi: qñimo cauſaṫ ex iordinato ſui amore: ſm quē de bo nis tēporalibᵘ plus ſibi aliqs vult q̄ꝫ debeat.

❡ Utꝝ aliqs poſſit odio hr̄e v̄itatē. Arti. V.

Ad quintū ſic ꝓcediṫ. Videṫ q̄ aliqs nō poſſit habere odio v̄itatē. Bonū enī ꝛ ens ꝛ verū ꝯuertunṫ: ſꝫ aliquis nō pōt hr̄e odio bonitatē. ergo nec ve ritateꝫ. ❡ Preterea. Omnes hoīes naturalr̄ ſcire deſiderant: vt dṙ in pricipio metaphy. ſꝫ ſcia nō eſt niſi veroꝝ. ergo veritas naturaliter deſideraṫ ꝛ amaṫ: ſed q̄ȯ naturaliter ieſt: ſem per ineſt: nullus ergo pōt habere odio verita tem. ❡ Preterea. Phus dicit in. ij. rheto. q̄ homines amant nō fictos: ſed nō niſi pp veri tatem. ergo hō naturaliter amat veritatem. nō ergo eā odio hꝫ. ❡ Sed cōtra eſt q̄ȯ apoſto lus dicit ad Gal. iiij. Factus ſum vobis inimi cus: verum dicens vobis. ❡ Rñdeo dd̄m q̄ bonū: ꝛ verū: ꝛ ens ſunt idē ſm rem: ſꝫ diffe runt rōne: bonū.n. hꝫ rōnē appetibilis: nō aūt ens: vel verum. qꝛ bonū eſt q̄ȯ oia appetūt: ꝛ ideo bonū ſm rōnē boni nō pōt odio haberi nec in vlī: nec in particulari: ens aūt ꝛ verū in vlī qdē odio haberi nō pn̄t: qꝛ diſſonantia eſt cā odij: ꝛ ꝯuenientia cauſa amoris. ens aūt ꝛ verū ſunt cōia oībus: ſꝫ in particulari nihil ꝓ hibet q̄ȯdā ens: ꝛ q̄ȯdā verum odio haberi: inquātuꝫ hꝫ rōnem ꝯtrarij ꝛ repugnantis: cō trarietas.n. ꝛ repugnantia non aduerſaṫ rōni entis: ꝛ veri: ſicut aduerſaṫ rōni boni. Contin git aūt verum aliq̄ȯ particulare tripliciter re pugnare: vel ꝯtrariari bono amato. Uno mō ſcd̄m q̄ veritas eſt cauſaliter ꝛ originaliter in ipſis rebus: ꝛ ſic homo qñqꝫ odit aliq̄ꝫ verita tem: duꝫ vellet nō eſſe verum q̄ȯ eſt verum. Alio mō ſm q̄ veritas eſt in cognitione ipſiᵘ hominis que impedit ip̄m a ꝓſecutione ama ti. ſicut ſi aliqui vellent nō cognoſcere verita tem fidei: vt libere peccarent. ex quorum per ſona dicitur Job. xxij. Scientiā viaruꝫ tuarū nolumus. Tertio modo habeṫ odio veritas particularis tanq̄ꝫ repugnans: ꝓut eſt in intel lectu alteriᵘ. puta cū aliqs vult iacere in pecca to: odit q̄ aliquis veritatē circa peccatū ſuum cognoſcat. ꝛ ſm hoc dicit Augu. in. x. ꝯfeſ. q̄ hoīes amant veritatem lucenteꝫ: odiunt eam redarguentē. Et per hoc pꝫ rñſio ad primuꝫ. ❡ Ad ſcd̄m dd̄m q̄ cognoſcere veritatē ſꝫ ſe

eſt amabile: ꝓpter qḋ dicit Aug. ꝙ amāt eā lucētē ſ; redarguētē. ſꝫ p accñs: cognitio veritatis pōt eē odibilis in quātū ipedit ab aliquo deſiderato. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ex hoc ꝓcedit ꝙ nō ficti amanť ꝙ homo amat ſꝫm ſe cognoſcere veritatē quam homines non ficti manifeſtant.

¶ Utrū aliqd poſſit hēri odio i vlī. Arti. VI.

AD ſextū ſic ꝓcedit. Videť ꝙ odiū nō poſſit eē alicui⁹ in vlī. Odiū.n.ē paſſio appetit⁹ ſenſitiui q mouet ex ſenſibili apprehēſione: ſꝫ ſenſus nō pōt apphēdere vlē. ḡ odiū nō pōt eſſe alicuius in vlī. ¶ Preterea. Odiū cāuſať ex aliq̄ diſſonātia q̄ cōmunitati repugnat: ſꝫ cōmunitas eſt de rōne vlīs. ḡ odiū nō pōt eſſe alicuius in vlī. ¶ Preterea. Obm odij eſt malū: malū āt eſt in rebus: ⁊ nō in mēte. vt dr̄ in. vj. metaph. cū ergo vlē ſit ſolū in mente: que abſtrahit vlē a particulari: videť ꝙ odiū nō poſſit eſſe alicui⁹ vlīs. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ phs dicit in. ij. rheto. ꝙ ira ſemp fit īter ſingularia. odiū āt ēt ad gña: furē.n. odit ⁊ calūniatorē vnuſquiſqꝫ. ¶ Rñdeo dōm ꝙ de vlī dupl'r ꝯtingit loq. vno mō ſꝫm ꝙ ſubeſt intētioni vlitatis. alio aūt mō dicit de nā: cui talis intentio attribuiť. alia eſt.n. cōſideratio hōis vlīs: ⁊ alia hōis in eo qḋ eſt hō. Si igiť vlē accipiať prio mō: ſic nulla potentia ſenſitiue partis neqꝫ apphenſiua: neqꝫ appetitiua pōt in vlē. q2 vlē fit per abſtractionē a mā indiuiſibili: in qua radicať oīs virtus ſenſitiua. pōt tñ aliq̄ potentia ſenſitiua: ⁊ apphēſiua: ⁊ appetitiua ferri in aliqd vl'r: ſicut dicimus ꝙ obm viſus eſt color ſꝫm genus: nō q2 viſus cognoſcat colorē vniuerſalē. ſꝫ q2 ꝙ color ſit cognoſcibilis a viſu: nō ꝯuenit colori in quātū eſt hic color: ſꝫ inquātū eſt color ſimpliciter. Sic ḡ odiū ēt ſenſitiue partis pōt reſpicere aliqd in vniuerſali. q2 ex nā cōmuni aliquid aduerſať aiali: ⁊ nō ſolū ex eo qḋ ē particularis ſicut lup⁹ oui: vñ ouis odit lupū gñaliter: ſꝫ ira ſpcāuſať ex aliquo pticulari. q2 ex aliquo actu ledētis: act⁹ aūt pticulariū ſunt: ⁊ ꝓpter hoc phs dicit ꝙ ira ſemp eſt ad aliqd particulare: odiū vero pōt eſſe ad aliqd in gñe: ſꝫ odiū ſꝫ qḋ eſt in parte intellectiua cū ꝯſequať apphēſionē vlēm intellectus pōt vtroqꝫ mō eſſe reſpectu vlīs. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ ſenſus nō apphendit vlē: put eſt vlē: apprehendit tñ aliquid cui per abſtractionem accidit vniuerſalitas. ¶ Ad ſcḋꝫ dōm ꝙ id qḋ cōmune eſt omnibus nō pōt eſſe ratio odij ſed nihil prohibet aliquid eſſe cōmune multis qḋ tñ diſſonat ab alijs. ⁊ ſic eſt in eis odioſuꝫ. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ illa obiectio ꝓcedit de vlī ſꝫm ꝙ ſubſtat intentioni vniuerſalitatis: ſic.n. nō cadit ſub apprehenſione vel appetitu ſenſitiuo.

¶ De ꝯcupiſcentia. ¶ Queſtio. XXX.

DEinde ꝯſiderandū eſt de cōcupiſcentia. ¶ Et circa hoc q̄runť q̄ttuor. Primo vtrū ꝯcupiſcentia ſit in appetitu ſenſitiuo tm̄. Secundo vtrum concupiſcentia ſit paſſio ſpecialis. Tertio vtrū ſint alique ꝯcupiſcentie nāles: ⁊ alique nō nāles. Quarto vtrū ꝯcupiſcentia ſit infinita.

¶ Utruꝫ concupiſcentia ſit tantuꝫ in appetitu ſenſitiuo. ¶ Articulus. I.

AD primū ſic ꝓcedit. Videť ꝙ ꝯcupiſcētia nō ſolū ſit in appetitu ſenſitiuo. eſt.n. quedā ꝯcupiſcentia ſapiētie. vt dicit ſap. vj. Concupiſcentia ſapientie perducit ad regnū perpetuū: ſꝫ appetitus ſenſitiuus nō pōt ferri in ſapientiā. ḡ concupiſcentia non eſt in ſolo appetitu ſenſitiuo. ¶ Preterea. Deſiderium mādatoruꝫ dei nō eſt in appetitu ſenſitiuo. imo apoſtolus dicit Ro. vij. Nō habitat i me: hoc ē in carne mea bonū: ſed deſideriū mandatorum dei ſub cōcupiſcentia cadit ſꝫm illud pſal'. Concupiuit anima mea deſi. iuſti. tuas. ergo concupiſcentia nō eſt ſolum in appetitu ſenſitiuo. ¶ Preterea. Cuilibet potentie eſt concupiſcibile ꝓprium bonū. ergo concupiſcentia eſt in qualibet potentia anime: ⁊ nō ſolū in appetitu ſenſitiuo. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Damaſ. dicit: ꝙ irrationale obediēs ⁊ perſuaſibile rōni diuidiť in concupiſcentiā ⁊ iram. hec autem eſt irrationalis aie pars pulſiua: paſſiua: ⁊ appetitiua. ḡ ꝯcupiſcentia eſt in appetitu ſenſitiuo. ¶ Rñdeo dōm. ꝙ ſicut phs dicit in. j. rheto. Concupiſcentia eſt appetitus delectabilis: eſt autem duplex delectatio: vt infra diceť: vna que eſt in bono intelligibili: qḋ eſt bonū rōnis: alia q̄ eſt in bono ſꝫm ſenſum. Prima quidem delectatio videť eſſe aie tm̄. Scḋa aūt ē aie ⁊ corporis. q2 ſenſus eſt virt⁹ in organo corporeo: vñ ⁊ bonū ſꝫm ſenſum eſt bonū totius ꝯiūcti: talis aūt delectationis appetitus videť eſſe cōcupiſcentia q̄ ſimul pertineat ⁊ ad aiam ⁊ ad corp⁹: vt ipm nomē ꝯcupiſcētie ſonat: vñ ꝯcupiſcentia ꝓprie loquēdo eſt in appetitu ſenſitiuo: ⁊ in vi ꝯcupiſcibili q̄ ab ea denominatur.

¶ Ad primú ğ dõm q appeti tus ſapiétie: vel alioꝝ ſpiritua liú bonoꝝ iterdú ꝯcupiſcentia noiať: vel pp ſilitudiné q̃zdá: vel pp itenſioné appetit⁹ ſupe rioris pris: ex quo fit redúdan tia in iferioré appetitú: vt ſimlr̃ ét ipſe iferior appetit⁹ ſuo mõ tendat in ſpirituale bonuz ꝯñs appetitú ſuperioré: ⁊ ét ip̃z cor pus ſpũalibus deſeruiat: ſic in p̃s dı̃. Cor meuz: ⁊ caro mea exultauerũt i deũ viuũ. ¶ Ad ſcõm dõz q deſideriú magis ptinere põt ꝓprie loquédo nó ſolú ad iferioré appetituz: ſ; ét ad ſupioré: nó.n. iportat aliq̃ꝫ ꝯſociationé in cupiédo ſic ꝯcu piſcétia: ſ; ſimplicé motũ in rẽ deſideratá. ¶ Ad tertiú dõm q vnicuiq̃ꝫ poťétie aie appete re cõpetit ꝓpriú bonũ appeti tu nãli: q nó ſeqť app̃heſioné: ſ; appetere bonũ appetitu aia li qui ſequiť apprehenſionem pertinet ſolú ad vim appetiti uam. appetere auté aliqd ſub róne boni delectabilis ſm ſen ſum qđ ꝓprie eſt cõcupiſcere pertinet ad vim ꝯcupiſcibilez.

¶ Utrú ꝯcupiſcentia ſit paſſio ſpecialis. ¶ Articu. II.

Ad ſcõz ſic proceditť. Videť q ꝯcupiſcétia nó ſit paſſio ſpãlis po tentie cõcupiſcibilis. Paſſiones.n. diſtinguunť ſ; obta: ſ; obm ꝯcupiſcibilis eſt delectabile ſm ſenſuz: qđ etiá eſt obm ꝯcupiſcentie ſm ph̃z in.ij.rhetõ. ğ ꝯcupiſcétia nó é paſſio ſpãlis in concupiſcibili. ¶ Preterea. Aug. dicit in lib. lxxxiij.q. q cupiditas eſt amor reꝝ tráſeuntiú. ⁊ ſic ab amore nó diſtinguiť: oés auté paſſio nes ſpãles abinuicé diſtinguũ tur: ğ ꝯcupiſcétia nó eſt paſſio ſpãlis in ꝯcupiſcibili. ¶ Pre terea. Cuilibet paſſioni ꝯcupi ſcibilis opponiť aliqua paſſio ſpãlis in ꝯcupiſcibili: vt.s̃.dcm̃ é. ſ; ꝯcupiſcé tie nó opponiť aliq̃ paſſio ſpãlis i ꝯcupiſcibili: dıć.n. Damaſ. q expectatũ bonũ ꝯcupiſcétiá ꝯſtituit. p̃ſens ỽo letitiá. ſilr expectatú malú ti moré: p̃ſens ỽo letitiá: ex quo videť q ſic tri ſtitia ꝯ̃riať letitie: ita timor ꝯ̃riať ꝯcupiſcentie. timor át nó é in ꝯcupiſcibili: ſ; i iraſcibili. nó ğ cõcupiſcentia eſt ſpãlis paſſio in ꝯcupiſcibili. ¶ Sʒ ꝯ̃ é q ꝯcupiſcétia cãtur ab amore. ⁊ té dit in delectationé: q̃ ſũt paſſiones ꝯcupiſcibi lis: ⁊ ſic diſtinguiť ab alijs paſſióib⁹ ꝯcupiſci bilis tanq̃ꝫ paſſio ſpãlis. ¶ Rñdeo dõm q ſi cut dcm̃ eſt bonú delectabile ſm ſenſuz é cõi ter obm ꝯcupiſcibilis. vñ ſm ei⁹ differétias di uerſe paſſióes ꝯcupiſcibilis diſtiguunť. Diuſ ſitas aũt obi põt attédi vel ſm nãm ipſi⁹ obi: vel ſʒ diuerſitaté in ỽtute agédi. diuerſitas q dé obi actiui q̃ eſt ſm rei nãm fać mãlé dĩiam paſſionú. ſ; diuerſitas q̃ é ſm ỽtuté actiuá fa cit formalé dĩiam paſſionú: ſm quá paſſióes ſpé dĩñt. eſt át alia rõ ỽtutis motiue ipſi⁹ finis vel boni ſm q é realr p̃ſens: ⁊ ſʒ q é abſens: ná ſm q é p̃ſens fać in ſeip̃o qeſcere. ſʒ aũt q eſt abſens fać ad ſeip̃m moueri. vñ ip̃m dele ctabile ſm ſenſum inquãtũ appetitú ſibi ada ptat quodãmõ ⁊ ꝯformat cát amoré. inquãtũ ỽo abſens attrahit ad ſeip̃m cát ꝯcupiſcentiá: iquátú ỽo pñs qetat i ſeip̃o cát delectationé. Sic ğ ꝯcupiſcétia é paſſio differens ſpé: ⁊ ab amore ⁊ a delectatióe: ſ; ꝯcupiſcere h̃ delecta bile vel illud facit ꝯcupiſcétias diũſas nũero. ¶ Ad primú ğ dõm q bonú delectabile nó é abſolute obm ꝯcupiſcentie: ſ; ſub róne abſen tis: ſicut ⁊ ſenſibile ſub róne preteriti eſt obm memorie: hmõi.n. particulares ꝯditiones di uerſificant ſpém paſſionú: vel ét potétiaꝝ ſen ſitiue partis q̃ reſpicit pticularia. ¶ Ad ſcõm dõm q illa p̃dicatio eſt per cãm: nó per eẽntiá nó.n. cupiditas eſt per ſe amor ſ; amoris effe ctus. Vel alr dõm q Aug. accipit cupiditaté large ꝓ quolibet motu appetitus q põt eſſe re ſpectu boni futuri. vnde cõprehendit ſub ſe ⁊ amoré ⁊ ſpé. ¶ Ad tertiú dõm q paſſio q̃ di recte opponiť ꝯcupiſcétie inominata eſt: q̃ ita ſe hʒ ad malú ſicut ꝯcupiſcentia ad bonú: ſ; qr eſt mali abſentis ſicut ⁊ timor. q̃nq̃ꝫ loco eius poniť timor: ſicut ⁊ q̃nq̃ꝫ cupiditas loco ſpei: qđ.n. eſt paruú bonú vel malú quaſi nó repu tať. ⁊ iõ ꝓ oi motu appetitus in bonum vel in malum ponitur ſpes ⁊ timor: que reſpiciunt bonum vel malum arduum.

lis diſſonat alí cui tamé vero ⁊ enti remanet cõſonans ac p hoc nó abijcit tota; entis aut veri latitudiné a ſuo affectu: ſʒ cõmunis ratio enti ⁊ veri ſem per ſaluať con ſonás ⁊c̃. In vl tio artic⁹ nihil occurrit ſcribé dum: niſi q di ligéter notetur differentia iter rem: puta calo rez vniuerſalé vliter ⁊ ſingu larem.

¶ Qõ. XXX. In qõne 30ª obmiſſo p̃mo ar ticulo. In ſecũ do aduerte q̃t tuor. Prio q diſtinctio i lr̃a facta ſupi⁹ de clarata eſt: ⁊ i ſequenti articu lo amplius pa tefiet. Secũdo q autor pp an nexá cauſalita tez actiuá fina li ſuperius de claratá incipit a ỽtute actiua: ⁊ deſcendit ad virtutem mo tiuaz finis. Et qr finis deter minat actiuaz ſui virtuté ⁊ fi né cõſtat alr fi nalizare pñtez alr abſentem. ſõ etiá alr agit pñs ⁊ abſens: ⁊ non ſe habent abſens ⁊ p̃ſens vt approxima tio ⁊ elongatio ſe hñt in agen tib⁹ nãlib⁹.ſ. vt ꝯditiones ſine qb⁹ actio nó fit ſʒ ſe habent vt ỽtutes actiue: vbi ſcito noti

¶ Utrum ſint aliq̄ ɔcupiſcētie nāles ⁊ aliq̄ nō nāles. Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝑcedit̄. Videt̄ ꝙ ɔcupiſcētiarum nō ſint q̄daʒ nāles: ⁊ q̄daʒ nō nāles. Cōcupiſcētia.n. ꝑtinet ad appetitū aialem: vt dcm̄ eſt: ſʒ appetitus nālis diuidit̄ ɔ̄ aialē. ergo nulla ɔcupiſcētia ē naturalis. ¶ Preterea. Diuerſitas mālis nō facit diuerſitatē ſʒ ſpēʒ: ſʒ ſolū ſm̄ nūerū: q̄ qdē ſub arte nō cadit: ſʒ ſi q̄ ſint ɔcupiſcētie nāles ⁊ nō nāles nō differūt niſi ſʒ diuerſa oba ɔcupiſcibilia qḋ facit mālē differētiaʒ: ⁊ ſm̄ nūerū tm̄: nō ergo diuidende ſūt ɔcupiſcētie per nāles ⁊ nō nāles. ¶ Preterea. Ratio cōtra naturaʒ diuidit̄: vt pʒ in .ij. phyſi. ſi igit̄ in hōie eſt aliq̄ cōcupiſcētia nō nālis: oʒ ꝙ ſit rōnalis: ſʒ hoc eſſe nō pōt qꝛ ɔcupiſcētia cū ſit paſſio q̄dā ptinet ad appetitū ſenſitiuū. non aūt ad volūtatē q̄ eſt appetit⁹ rōnis. nō ergo ſunt ɔcupiſcētie alique nō nāles. ¶ Sed ɔtra eſt ꝙ phs in .iij. ethi. ⁊ i.j. rheto. ponit q̄ſdā ɔcupiſcētias nāles ⁊ q̄ſdam nō nāles. ¶ Rn̄deo dcēʒ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: ɔcupiſcētia eſt appetitus boni delectabilis. dupliciter autē aliqd eſt delectabile. Uno mō qꝛ eſt cōueniens nāe aialis: ſicut cibus ⁊ potus: ⁊ alia hmōi: ⁊ hmōi ɔcupiſcentia delectabilis dicit̄ nālis. Alio mō dicit̄ aliqd eſſe delectabile. qꝛ eſt ɔueniēs aiali ſm̄ apphenſionē ſicut cū aliquis apphēdit aliqd: vt bonū ⁊ cōueniens: per ɔ̄ns delectat̄ in ipſo. ⁊ hmōi delectabilis cōcupiſcentia dicitur non nālis: ⁊ ſolet magis dici cupiditas. Prime ergo ɔcupiſcētie nāles cōmunes ſūt hoib⁹ ⁊ alijs aialibus. qꝛ vtriſqʒ ē aliqd ɔueniēs ⁊ delectabile ſʒ nāʒ: ⁊ i his oēs hoies ɔueniunt: vñ ⁊ phs in .iij. ethi. vocat eas cōes ⁊ neccārias: ſʒ ſcdē ɔcupiſcētie ſūt ꝓprie hoiuʒ: quoꝝ ꝓpriū eſt excogitare aliqd. vt bonū ⁊ ɔue

tie eē eſſe omni actiuo: ſi agit primum eſſe paſſo nec ab hoc exorbitat actiuū in appetitū raʒ ſenſitiuuʒ q̄ʒ intellectiuū: ⁊ approximationē ipſaʒ quicquid ſit nō eſſe rōneʒ aut virtutē actiuā: ſed conditionem ſine qua nō: ⁊ de hac vtpote ad cōmuniſſimū artificē ſpectante: nō eſt ſermo hic: ſed de preſentia ⁊ abſentia reali dicit̄: ꝙ concurrunt ad actiuam in appetituʒ vt rationes partiales agendi. Ita ꝙ diſtinguūt ſpē paſſiōes. Integrat̄.n. rō obiecti paſſiōis appetitus ſenſitiui ex bōitate vl̄ malitia p̄ſentia vl̄ abſentia vel in differētia ⁊ apprehēſione. Et bonitas qdē ⁊ malitia ex natura appetitus exigit̄. Omnis eniʒ appetitus ꝑ ſe appetit bonuʒ ⁊ fugit malū: abſentia vero vel p̄ntia: vt ī rn̄ſiōe ad p^m lr̄a dicit: particularitati potētie rn̄det: apphenſio vo aīalitati eiuſdeʒ. 3° ꝙ ſm̄ o p̄ns eſt de diſtīone paſſionū in genere nature tātum: cōcupiſcere eniʒ delectabile in propria vel aliena vxore in genere nature diſtinguuntur ſolo numero ſub eadem nature ſpecie exiſtentes: ſed in genere moris ſunt diuerſaruʒ ſpecierum: immo diuerſorum generuʒ virtutis ⁊ vitij. Quarto ꝙ ex reſponſione ad 2^m mirandū eſt de Gregorio de Arimino in pmo ſnia. diſti. pma. q. 2ª a 2° dicente: ꝙ nullus doctoꝝ quos vidit tenet cupiditatem ſeu deſiderium diſtingui eſſentialiter ab amore: pʒ eniʒ expreſſe hic ⁊ ſuperius: ſed forte excuſari poteſt in voluntate in qua tamen manifeſte errat: ponens etiaʒ delectationē eſſe amoreʒ: vt ſuperius dcm̄ eſt.

¶ Articulus. III.

In articulo 3° dubiū occurrit: qꝛ male videt̄ aſſignari diſtinctio cōcupiſcentie: omne enī delectabile aialiter eſt conueniens apprehēſuʒ. Cibus.n. ⁊ pot⁹ ſi nō apphēdant̄ nō ɔcupiſcunt̄ aialr: q̄uis appetāt̄ a nā: vt pʒ in melācolicis nolentib⁹ comedere: valde.n. egēt cibo: ⁊ tn̄ nō ɔcupiſcūt illū apphēdētes vl̄ ſe mōtuos vl̄ nō egētes ⁊c. ¶ Ad hoc dr̄ ꝙ obiectio procedit ex malo itellectu diſtinctionis: non enim diſtinguit̄ delectabile naturale a delectabili rationali: ꝓpterea ꝙ illud eſt conueniens non apprehenſuʒ: ⁊ hoc eſt conueniens apprehenſuʒ: cōmune.n. eſt omni delectabili delectatiōe que eſt paſſio appetitus eſſe delectabile apprehēſuʒ: nec in hoc ponit̄ differentia in lr̄a: ſed hac cōi ɔditione delectabilis p̄ſuppoſita diſtinctio in lr̄a fit. Ad cui⁹ itellcm̄ recolito doctrinā de amore ſuperius traditaʒ. ſ. ꝙ ſimilitudo ſeu ꝓportio eſt ꝓpria cā ex pte ſubi diſponēs ad amoreʒ: ⁊ dicito ꝙ cū nec concupiſcatur nec delectet niſi amatuʒ: ſicut dupliciter aliquis diſponit̄ ad amāduʒ: ita ad concupiſcenduʒ et delectandum. Eſt ſiquidē aliquis diſpoſit⁹ ⁊ ex natura ⁊ ex eſtimatiōe ad amādū aliqd: ex natura qdē ad amandum conſonuʒ nature vt cibum: ex eſtimatiōe vo ad amandum conſonuʒ extimāti vt adorari. Et ſilr aliq̄ ɔcupiſcētia ineſt nobiſ ex nāa. ſ. ɔcupiſcimus ɔſona nature nr̄e: apprehēſa tn̄ et aliq̄ ineſt nobis ex eſtimatōe q. ſ. ɔſona ɔcupiſcimus nobis reputātib⁹ illa eē bona: ⁊ p⁹ qdeʒ ɔcupiſcētia eſt nālis 2ª rōnalis: qꝛ in p° delectabile qḋ eſt obiectū ɔcupiſcētie ɔſonat nāe: in 2° rōni: vñ cū in lr̄a diſtinguit̄ delectabile incōueniēs ſm̄ nām ⁊ ſm̄ apprehenſionē: lʒ ſm̄ denotat cām ɔueniētie ex parte ſubi ⁊ nō ex parte obi. Cōe.n. eſt oī delectabili vt dcm̄ eſt eē ɔueniēs ſʒ apprehēſionē ex parte obi. ſi.n. nō apprehendit̄ vt ɔueniēs nō delectat: vt experientia teſtat̄. vñ in ɔcupiſcētia rationali apprehēſio ɔcurrit duplr. ſ. obiectiue vt ɔcurrit in alijs: ⁊ diſpoſitiue ex parte ſubiecti: ꝓpter qḋ Ariſto. in p° mo rheto. caplo. 11. ponit extimationē vel ꝑſuaſionē eſſe cauſaʒ huius ɔcupiſcētie: illius vo nāʒ.

¶ Circa dr̄iaʒ poſitā in lr̄a iter vtrāqʒ ɔcupiſcētiaʒ ſm̄ cōitatē ⁊ ꝓprietatē dubiū occurrit: qꝛ ɔcupiſcētie ꝓpe ſunt et nāles ſm̄ nām indiuidualē: vt pʒ in his quos nāliter delectat comedere talē vel talē cibū q alijs abominabilis eſt. ¶ Ad h̄ dr̄ ꝙ delectatiōes ꝓpe i indiuiduo ſūt duplices: q̄dā ɔſone nāe idiuiduali ⁊ q̄dā extimatōi: ſeu qḋ idē ē cōſuetudini ex eſtimatiōe: p^e ad nāles ɔcupiſcētias ſpectāt: vt ipe met Ariſ. vr̄ eas locaſſe in p° rheto. ca° 13. vbi ɔcupiſcētiā alimēti: ſʒ vnāquāqʒ ſpēm nālē poſuit: ⁊ in 3° ethi. dixit ꝙ aliqd nālitatis hn̄t: qꝛ alia alijs ſūt delectabilia: altere vo ad rōnales ɔcupiſcētias ſpectāt: inꝫ illud qḋ in

hac lr̃a dr̃ in calce corpis articuli .ſ. qꝛ diuerſi diuerſimo/de rõcinant̃. ió hꝰ delectatõe ꝑprie ꝛ appoſite dñr.

¶ In rñſione ad 2ᵐ aduerte ꝙ auctor ideſeſſe diſpõnem ſpecificã ex obto ſequẽs: qꝛ in obto appetitꝰ duo ſũt res ꝛ apprehẽſio. Et ex doctrina ꝓcedẽti ↄſtat ꝙ diſtõ rei mãliter concurrit ad diſtõné apprehẽſionis cõfugit: apprehẽſio aũt ꝑnia diſtinctiõe diuidit̃ in abſolutã ꝛ diſcurſiuam. Intellectꝰ enĩ ꝛ ratio ꝑmo diſtinguũt apprehẽſioné intellectiuã: ꝛ his proportõalr rñdẽtia diſtinguũt apprehẽſioné. Igr̃ auctor illa q̃ abſolute apphẽa delectant nãlr ↄcupiſci: ꝛ illa q̃ rõcinatiõe apphenſa delectant rõnaliter cõcupiſci: ac ꝑ hoc ſpẽ diſtingui ifert vt pꝫ in lr̃a: abſoluta aũt apprehẽſio hoc in loco excludit nõ ſolũ actualẽ diſcurſuꝫ: ſꝫ oẽm collationẽ taꝫ formalr q̃ꝫ virtualr cõiter reqſitã. Dico aũt h̃ ꝑꝑ ꝑſuaſos ex ↄſuetudine vl leuitate qui etſi abſoˡᵗᵉ apphẽſione formaliter ad cõcupiſcentiã rõnalẽ moueãtur: videt̃ tñ ibi eẽ apphẽſio diſcurſiua vĩualr vel ex ꝓcedẽtiũ efficacia vel ex diſpõne ſubtil. Ex hac aũt rñſione mãifeſte liquet: ꝙ apprehenſio reſpcũ obi appetitus non ſe hẽat vt approximatio actiui vel paſſiui: ſꝫ vt ratio obiua. Et hoc ſine dubio opꝫ oẽs fateri. ex eo ꝙ nihil differt bonum vel apparens bonũ: ꝛ ex eo ꝙ appetitus eſt malus tendens in vere bonuꝫ apprehenſuꝫ vt malũ. Et hec bñ notabis ↄ̃ Sco. ꝛ quoſcũq; ponentes apprehẽſionẽ vt preuiũ qđ ad appetitum quaſi approximatiõe actiui ad paſſiuũ: e ꝛ appetitũ ad co

tieniẽs ꝓter id qđ natura requirit: vñ ꝛ in primo rheto. phus dicit primas ↄcupiſcẽtias eſſe irrationales: ſcđas vero cũ rõne. Et qꝛ diuerſi diuerſimode rõcinant̃: ideo etiã ſcđe dñr in iij. ethico. ꝑprie ꝛ appoſite .ſ. ſupranaturales. ¶ Ad primũ ergo dđꝫ ꝙ illud idẽ qđ appetit̃ appetitu naturali põt appeti appetitu aiali cuꝫ fuerit apphenſuꝫ: ꝛ ſm̃ hoc cibi ꝛ potꝰ: ꝛ hmõi que appetunt̃ naturaliter põt eſſe ↄcupiſcentia naturalis. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ diuerſitas ↄcupiſcẽtiaꝝ naturaliũ a nõ naturalibus nõ eſt materialis tm̃. ſed etiã quodãmõ formalis inquãtũ ꝓcedit ex diuerſitate obiecti actiui: obm̃ ãt appetitus eſt bonũ apprehenſum: vñ ad diuerſitateꝫ actiui pertinet diuerſitas apprehenſionis: put .ſ. apprehendit̃ aliquid vt ↄueniens abſoluta apprehenſione ex qua cãntur cõcupiſcentie naturales q̃s phs in rheto. vocat irrationales: ꝛ put apprehendit̃ aliquid cum deliberatione ex qua cauſant̃ ↄcupiſcẽtie nõ naturales: que ꝓpter hoc in rheto. dñr cũ rõne. ¶ Ad tertiũ dđm ꝙ in homine nõ ſoluꝫ eſt ratio vlis q̃ ptinet ad partẽ intellectiuaꝫ: ſꝫ etiã rõ particularis que pertinet ad partẽ ſenſitiuaꝫ: vt in .j. lib. dcm̃ eſt: ꝛ ſm̃ hoc etiã cõcupiſcẽtia que eſt cũ rõne põt ad appetitũ ſenſitiuũ pertinere: ꝛ ꝓpter hoc appetitus ſenſitiuus põt etiaꝫ a rõne vniuerſali moueri mediante imaginatione particulari.

¶ Utruꝫ concupiſcentia ſit infinita. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ↄcupiſcẽtia nõ ſit infinita. Obm̃ .n. ↄcupiſcẽtie eſt bonum: qđ hꝫ rõnẽ finis: qui aũt ponit infinitũ excludit finẽ: vt dicit̃ in .ij. metaphy. ḡ cõcupiſcentia nõ poteſt eſſe infinita. ¶ Preterea. Concupiſcentia eſt boni ↄuenientis cũ ꝓcedat ex amore: ſꝫ infinitũ cũ ſit iproportionatũ nõ põt eẽ ↄueniẽs. ḡ ↄcupiſcẽtia nõ põt eẽ ifinita. ¶ Preterea. Infinita non eſt tranſire. ꝛ ſic in eis nõ eſt puenire ad vltimum: ſꝫ ↄcupiſcẽti fit delectatio per hoc ꝙ attingit ad vltimũ finẽ. ḡ ſi ↄcupiſcẽtia eſſet infinita: ſequeret̃ ꝙ nunq̃ꝫ fieret delectatio. ¶ Sed cõtra eſt qđ phs dicit in .j. politi. ꝙ infinito ↄcupiſcentie exiſtente hoies ifinita deſiderãt. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ ſicut dcm̃ eſt: duplex eſt cõcupiſcentia. vna nãlis ꝛ alia nõ nãlis. Naturalis quidẽ ↄcupiſcentia nõ põt eſſe infinita in actu: eſt .n. eius qđ nã requirit: natura vero ſemper intendit in aliquid finitum ꝛ certũ: vñ nunq̃ꝫ hõ cõcupiſcit infinitũ cibũ: vel infinitum potuꝫ: ſꝫ ſicut in natura ↄtingit eſſe infinitũ in potentia

gnitioneꝫ quaſi ſolo ordine preſuppoſitionis conſequit̃ eo longe eſt a philoſophis. ¶ Articulus: IIII.

In articuli 4ᶦ titulo aduerte ꝙ ↄcupiſcẽtiã eſſe infinitã põt itelligi duplr. ſ. obiectiue ꝛ ſubiectiue: ſeu ex parte obi ꝛ ex parte actus: ex parte quideꝫ actus eẽt infinita vl intẽſiue vel ſꝫ ſucceſſioneꝫ: ꝛ neutro mõ hic directe querit̃. Cõia nãq; hec ſunt naturalibꝰ. Ex parte autẽ obiecti infinita eſſet ſi hẽret obiectuꝫ infinitũ vel ſꝫ perfectionem: vel ſm̃ numerũ: vel ſm̃ q̃titatem cõtinuã manenteꝫ vel ſucceſſiuaꝫ. Et i hoc ſenſu hic querit̃ an cõcupiſcentia ſit infinita.

¶ In corpe articuli eiuſdem aduerte ꝙ duplex ratio infinitatis cõcupiſcẽtie in littera aſſignata duplíceꝫ non ſoluꝫ cauſaꝫ: ſed moduꝫ infinitatis in obiecto concupiſcibilis inſinuat: eſt in ꝑmis duplex cã altera ſe tenẽs ex parte concupiſcentis: altera ex parte concupiti. Ex parte ſiquidẽ concupiſcentis duplex aſſignata eſt cauſa cõcupiſcendi. Sed diſpoſitio naturalis ꝛ rationalis et ex differẽtia inter naturam ꝛ rationẽ redditur ratio infinitatis concupiſcẽtie rationalis: quia natura determinata eſt ad certum: ratio vero non: ſed in infinitum procedit: ꝛ ſic ex eo ꝙ obiectum concupiſcentie rationalis conſonat rationi infinitatem compatitur: ſicut etiaꝫ ratio apprehẽdens infinitas diuitias: infinitum honorẽ: infinitum tẽpus ꝛc̃. vt quedam bona. Ex parte autem concupiti duplex aſſignatum eſt obiectum .ſ. finis ꝛ id quod eſt ad finem: ꝛ ex

bonum

boꝝm differentia redditur ratio infinitatis concupiſcentie rationalis. Ex eo.n. ꝙ id ꝙ eſt ad finem cōmenſuratum opꝫ eſſe fini: omne concupitū ꝓpter finē eſt finituꝫ: ac per hoc omne nāliter cōcupituꝫ eſt finitū: quia ꝓpter naturaꝫ vt finē. Ex eo aūt ꝙ finis ſine menſura appetiꝰ: ⁊ ratio de eo ꝙ ſcḋm ſe eſt ad finem facit finē: ꝓꝑo ē vt rationalis concupiſcētia ſit q̄ſiqꝫ infiniti. Nō ē autē vtrobiqꝫ idē infinitatis modus.ſ.in bonoꝛe īfinito cōcupito: ⁊ in bonoꝛe vt fine cōcupito. In primo.n. īfinitas eſt q̄ſi pars rei appetite. In 2° vero ē modus quo res appetita terminat appetitum. In primo nāqꝫ reputāte aliquo foꝛe ſibi bonum habere infinitas diuitias:cōcupiſcit hoc totum.ſ.diuitias īfinitas. In 2° vero reputante aliquo ſummū bonū in voluptate vel diuitijs ⁊c̄. cōcupiſcit talia vt fineꝫ ꝙ eſt concupiſcere abſqꝫ determinatiōe alicuiꝰ q̄ntitatis:⁊ eſt talia abſqꝫ mēſura aliq̄ terminare appetitū:⁊ hec īfinitas attēdiꝰ penes negatiōeꝫ termini in obiecto. Illa vō q̄ſi penes poſitionē infinitatis in eodē.

Circa 2^am rationem dubium occurrit: q2 ſcḋm illam concupiſcentia naturalis eſt infinita: probatur concupiſcentia naturalis aut tendit in aliquid vt fineꝫ aut non: ſi tendit in aliquid vt finē. ergo eſt infinita:quia finis infinite appetitur:ſi in nihil tendit vt finē ſequiꝰ p̄mo ꝙ eſt infinita: q2 oīs actus tendēs ad aliquid ſine fine eſt īfinitus: ſequiꝰ 2° ꝙ nullū delectabile appetiꝰ nāli ꝯcupiſcētia:q2 delectabile ꝑ ſe appetiꝰ:vt pꝫ in.10.ethi.⁊ finis rōnē hꝫ.

Ad hoc dī ꝙ concupiſcentia nālis ⁊ rōnalis conueniūt in hoc:ꝙ vtraqꝫ eſt paſſio animalis:⁊ tendit in bonū ſcḋm vtrāqꝫ rationē boni.ſ.finis ⁊ ꝓpter finem: ſeu per ſe ⁊ per aliud: vt pꝫ in operibus animaliū:hirundo.n.appetit apprehenſaꝫ paleā:vt bonū vtile ad niduꝫ ⁊c̄.appetit vō apprehenſuꝫ delectabile in cibo ⁊ gnātiōe ꝓpter ſe:differūt aūt in hoc:ꝙ illa a natura dirigiꝰ:hec a ratione. Directio aūt appetitus a natura manifeſte pꝫ in appetitu naturali. In quo liquet ad nullā rē eſſe inclinationē niſi cōmēſuratam nature:nō.n.materia appetit formā niſi ꝓportionatuꝫ ſibi:neqꝫ grauitas inclinat ad locū niſi ꝓportionatū ſibi:nec coꝛpus aīalis inclinaꝰ in calidū ⁊ frigidū niſi proportionatū ſibi. vn̄ obiectū appetitꝰ naturalis eſt cōmenſuratū ſeu proportionatū nature: ⁊ non eſt res ſcḋm ſe: niſi foꝛte per accidens res aliqua per ſe ſit proportionata illi nature:vt eſſe deoꝛſum per ſe cōmenſuraꝰ graui ac ꝑ hoc magis ⁊ maxime appetitur. Concupiſcentia aūt naturalis non differt ab appetitu naturali: quoad obiectum ſed quoad modū: naturaliter ſiquidē ⁊ animaliter appetere cibuꝫ neceſſariū in modo differunt:q2 animaliter appetere eſt appetere illū apprehendendo ⁊ per actū pꝛopꝛium: naturaliter vero eſt abſqꝫ cognitiōe ⁊ ꝓpꝛio actu inclinationeꝫ habere in illum:quatenus igiꝰ concupiſcentia naturalis i obiectū tēdit apprehēſum:in finē ⁊ ꝑ finem tendit. quatenus vero a nā dirigitur: finis ille modificatur cōmenſuratiōe ad naturā: quod ē oꝛdinari ad nām vt ad fineꝫ nō apphēſum ſed inditū:⁊ ꝓpterea repugnat obiecto concupiſcentie naturalis appeti vt finis ſimpliciter: ſic̄ repugnat ei appeti abſqꝫ cōmēſuratiōe ad naturaꝫ. Concupiſcentia autē rationalis: q2 ad obiectū apprehenſuꝫ ſcḋm ſe tendere permittiꝰ reputante aliquo id ſibi pro bono ex ipſa cōmenſuratione obiecti ad rationē infinitate modificatū ſoꝛtiꝰ obiectū. Ex eo.n. ꝙ in voluptate conſtituit quis finē voluptas nō cōmenſuraꝰ illius rōni vt appetibile:niſi vt infinite appetibile:vt pꝫ. Eſt ḡ differentia iter rōnalis ⁊ nālis ꝯcupiſcentie obiectū:non ꝙ alterius finis:alterius id ꝙ eſt ad finē obiectū eſt.ſ. ꝙ alterius.ſ.rōnalis obiectū:⁊ eſt finis ⁊ hꝫ totalr rōneꝫ finis:alterius vō.ſ.nālis obiectū ⁊ ſi ſit finis:non tn̄ hꝫ totalr rationē finis. Tū q2 hꝫ rationē modificati ad naturā. Tuꝫ q2 oꝛdinaꝰ ad aliū finē inditū.ſ.naturā. Ad obiectionē ḡ primā pꝫ quid dicenduꝫ eſt:formalr tn̄ dicito ꝙ concupiſcentia naturalis tendit in aliquid duplr.ſ.vt apprehēſuꝫ ⁊ vt inditū:⁊ cōcedito ꝙ ſtando in apprehenſis tendit in aliquid vt finē:ſed nō vt totaliter exercentē rationem finis:quia tota latitudo ſuoꝝ obiectoꝝ apprehēſoꝝ ſuboꝛdinatur nature vt fini. Et ꝓpterea nō eſt infinita:ſed terminata ad obiectū apprehenſuꝫ terminū ⁊ finē: vt dictū eſt. Ad 2^m vō dī eodē modo ꝙ delectabile eſt ſcḋm ſe formaliter:obm̄ ⁊ finis nālis concupiſcētie: modificatuꝫ tn̄ cōmēſuratiōe ad nām:⁊ ſuboꝛdinatū fini indito:ꝙ eſt natura: ꝓpter ꝙ cōcupiſcētia nālis ipſius delectabilis ſatiatur. rōnalis aūt cōcupiſcētia delectabilis inſatiabilis eſt: vt pꝫ in ꝑſonis deditis venereis.

Circa riſionē ad p̄^m in eodē arti°. aduerte ꝙ illa vba lr̄e ꝓut ꝯcupiſciꝰ ſemel in actu replicāda ſunt ſuꝑ 2° mēbro: ita ꝙ ſenſus ē:ꝙ ꝯcupiſcibile ꝓut ꝯcupiſciꝰ ſemel in actu eſt finitū: vel q2 ē finitū ſcḋm rē: vel q2 eſt finitū ſcḋm apprehēſionē:pōt.n. ꝯcupiſci ſemel in actu tā finitū q̄ infinitū ſcḋm rē:vt pꝫ in ꝯcupiſcēte ſimul infinitā pecuniā:apponit

per ſucceſſioneꝫ: ita hmōi ꝯcupiſcentia contingit infinitā eſſe per ſucceſſionē: vt.ſ. poſt adeptū cibū iterū alia vice deſideret cibū: vel ꝙcūqꝫ aliud ꝙ nā reqrit. q2 hmōi coꝛpoꝛalia bona cū adueniunt nō perpetuo manēt: ſꝫ deficiunt. Unde dixit dn̄s ſamaritane Ioā.iiij. Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterū. Sed cōcupiſcentia nonnaturalis oīo eſt īfinita: ſequiꝰ .n. rōnem: vt dcm̄ eſt: rōni aūt cōpetit in infinitū ꝓcedere: vn̄ qui cōcupiſcit diuitias pōt eas cōcupiſcere nō ad aliquem certū terminū: ſꝫ ſimplr̄ ſe diuitē eſſe q̄ntūcunqꝫ pōt. Poteſt ⁊ alia rō aſſignari ſcḋm phm̄ in.j. politicoꝝ: q̄re q̄dā cōcupiſcentia ſit finita. ⁊ quedā infinita. ſemper.n. ꝯcupiſcētia finis eſt infinita. finis.n. per ſe ꝯcupiſcitur: vt ſanitas: vn̄ maioꝛ ſanitas magis ꝯcupiſciꝰ. ⁊ ſic in infinitū: ſic̄ ⁊ ſi albū ꝑ ſe diſgregat: magis albū magis diſgregat: cōcupiſcētia vō eiꝰ ꝙ eſt ad finē nō eſt īfinita ſꝫ ſcḋm illaꝫ mēſuraꝫ appetiꝰ q̄ ꝯuenit fini: vn̄ q finē ponūt in diuitijs hn̄t ꝯcupiſcētiā diuitiarū in infinitū: qui aūt diuitias appetūt ꝑ neceſſitatē vite: ꝯcupiſcūt diuitias finitas ſufficientes ad neceſſitatem vite: vt phs dicit ibidem. Et eadē eſt rō de ꝯcupiſcentia q̄rūcūqꝫ aliarū rerum.

Ad primū ergo dḋm. ꝙ oē ꝙ ꝯcupiſciꝰ accipiꝰ: vt ꝙdā finitū vel q2 eſt finitū ſcḋm reꝫ: ꝓut concupiſciꝰ ſemel in actu

mitẽ has duas ↄditióes.ſ. vni tatis ⁊ actuali tatis:q₂ pluriũ ↄcupiſcẽtiaꝝ nihil prohibet infinitum con cupiſcibile eſſe obiectum: ⁊ ſi militer concu pitum in potẽ tia poteſt ifini niti rõne₃: ſed ſemel ⁊ in actu ↄcupitũ nó ni ſi finitũ vel vt finitũ ẽ. Appo ſuit aũt auctor v̾ba illa iter p̄ mũ: ⁊ 2ᵐ mem brũ i lr̃a: cũ tñ vtriq₃ mẽbro ſpꝑoſita clario re₃ effeciſſent ſenſu₃ p̄dictu₃ vt merita ipſiꝰ finiti ẜm re₃ a finito ẜ₃ rõnẽ diſcerneret: fi nitũ.n.ẜ₃ rẽ ex pte ſui h₃ ꝙ ſe mel i actu ↄcu piſcat̃. Infini tum aũt nó ex pte ſui ſ₃ rõnis apphẽdẽtis vt finitũ h₃ vt ſe mel in actu cõ cupiſcat̃.

Qõ. XXXI.

In p̄: arti culo.q.31ᵉ collige reqſita ad dele ctatione₃: ⁊ vi de q̄nq₃ exigi ſubiectum ob iectum et tres actus.ſ. cõiun ctionis eorum que diuerſimo de fit: vt infe rius p₃: qua₃ ſi gnificat ly con ſtitutio cogni tionis tam ob iecti q₃ coniun ctionis: ⁊ hanc ſignat ly ſenſi bilis: ⁊ imuta tiõis appetiꝰ q̄ ẽ formalis de

vel q₂ eſt finitũ ẜ₃ ꝙ cadit ſub apphẽſióe. nó.n. põt ſub rõne ifiniti apphendi. q₂ infinitũ eſt cuiꝰ q̄ntitatẽ accipiẽtibꝰ ſemꝑ ẽ aliqd extra ſumere: vt dr̃ in.iij. phyſi. ¶ Ad ſcðm dðm ꝙ rõ quodãmõ ẽ v̾tuᷓ ifinite iquã tũ põt in ifinitũ aliqd ↄſidera re: vt appꝫ i additióe nũeroꝝ ⁊ lineaꝝ: vñ ifinitũ aliquo mõ ſumptũ eſt ꝓportionatũ rõni. Nã vl'e qð rõ apphẽdit ẽ quo dãmõ ifinitũ iquãtũ i potẽtia cõtinet ifinita ſinglaria. ¶ Ad tertiũ dðm ꝙ ad h̾ ꝙ aliqs de lectet̃: nó reqrit̃ ꝙ oia ↄſeq̄tur q̄ ↄcupiſcit: ſ₃ ꝙ in quolib₃ cõ cupito qð ↄſequit̃ delectetur.

¶ De delectatione ẜm ſe.

¶ Qõ. XXXI.

Deinde ↄſiderãdũ eſt de delectatióe ⁊ triſtitia. ¶ Circa dlectatióe₃ v̾o ↄſiderãda ſunt q̄t tuoꝛ. ¶ Pꝛio de ipſa delecta tióe ẜ₃ ſe. ¶ Scðo de cãis de lectatióis. ¶ Tertio de effecti bꝰ eiꝰ. ¶ Quarto de bonitate ⁊ malitia ipſiꝰ. ¶ Circa primũ q̄runt̃ octo. ¶ Pꝛio vtꝝ dele ctatio ſit paſſio. ¶ Scðo vtꝝ ſit in tpe. ¶ Tertio vtꝝ diffe rat a gaudio. ¶ Quarto vtrũ ſit in appetitu intellectiuo.

¶ Quinto de cõparatióe dele ctationu₃ ſupioꝛis appetiꝰ ad delectationẽ iferioꝛis. ¶ Sex to de cõparatióe delectationũ ſenſitiuaꝝ adinuicẽ. ¶ Septi mo vtru₃ ſit aliq̄ delectatio nó nãlis. ¶ Octauo vtꝝ delecta tio poſſit eẽ ↄ̃ria delectationi.

¶ Utrum delectatio ſit paſſio.

¶ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ delectatio ñ ſit paſſio. Dama.n.ij.lib. diſtinguit opationẽ a paſſióe: dicẽs ꝙ opatio eſt mo tus q eſt ẜm nã₃: paſſio v̾o eſt motꝰ ↄ̃ nã₃: ſ₃ delectatio ẽ opa tio: vt phs dicĩ in.vij. ⁊.x. ethi. ergo delectatio non eſt paſſio. ¶ Preterea. pati eſt moueri: vt dr̃ in.iij. phyſi. ſ₃ delectatio nó ↄſiſtit in moueri: ſ₃ in motũ eẽ: cãtur.n. delectatio ex bono ia₃ adepto. g̃ delectatio nó eſt paſſio. ¶ Preterea. Delecta tio ↄſiſtit in q̄dã pfectióe dele ctati: pficit.n. opationem vt dr̃ in.x.ethi. ſ₃ pfici nó ẽ pati vel al terari. vt dr̃ in.vij.phy. ⁊ in.ij. de aia. g̃ dlectatio nó ẽ paſſio. ¶ S₃ ↄtra eſt ꝙ Aug. in.x. ⁊. xiiij. de ciui. dei. ponit delecta tionẽ ſiue gaudiũ vel letitiã in ter al's paſſióes aie. ¶ Rñdeo dð₃: ꝙ motus appetiꝰ ſenſiti ui ꝓprie paſſio noiat̃: ſicut. ſ̄. dcm̃ eſt: affectio aũt q̄cũq₃ ex apphẽſióe ſenſitiua ꝓcedẽs ẽ motus appetiꝰ ſenſitiui. h̾ aũt neceẽ eſt cõpetere delectationi: nã ſicẽ phs dicit in.j. rheto. de lectatio eſt qdã motꝰ aie: ⁊ cõ ſtitutio ſil' tota. ⁊ ſenſibilis in nãm exñtẽ. Ad cuius itellectũ ↄſiderandũ eſt ꝙ ſicẽ ↄtingit in rebꝰ nãlibꝰ aliq̄ ↄſeq ſuas pfe ctiones nãles: ita hoc ↄtingit in aialibꝰ: ⁊ q̄uis moueri ad pfe ctionẽ nó ſit totũ ſiml': tñ ↄſeq nãlẽ pfectionẽ eſt totũ ſimul. Hec aũt eſt dĩa inter aialia ⁊ alias res nãles. ꝙ alie res natu rales qñ ↄſtituunt̃ in id qð cõ uenit eis ẜm nãm: hoc nó ſen tiũt. ſ₃ aialia hoc ſentiunt. ⁊ ex iſto ſenſu cãtur qda₃ motꝰ aie i appetitu ſenſitiuo. ⁊ iſte mo tus eſt delectatio. Per hoc g̃ qð dr̃ ꝙ delectatio eſt motus aie: ponit̃ i gñe. ⁊ ꝑ hoc ãt qð dr̃ ↄſtitutio in exñte₃ nãm.i. in id qð exiſtit in nã rei: ponit̃ cã delectationis.ſ. pñtia cõnãlis boni. Per hoc ãt ꝙ dicit̃ ſiml' tota: oñdit ꝙ ↄſtitutio non d₃ accipi: put eſt in ↄſtitui: ſ₃ put eſt in ↄſtitutũ eſſe q̄ſi in termi

lectatio: ⁊ hãc ſigñat ly motꝰ animi: obiectũ exigit connatu ralitatem: quã ſignificat ly na turam exiſten tem: cõiunctio vero exigit ſi multate₃ qua₃ ſignificat ly to ta ſimul. Et ſic diffinitio adu nat omnia que inferius ſigilla tim diſcutiẽda ſunt. In ſec un do v̾o nota qð illa verba ſi bo num adeptum ſit omnino in trãſmutabile. delectatio nec per ſe nec ꝑ ac cidens erit in tẽpore intelli gũtur de bono adepto vt ade pto: ita ꝙ non ſolum ipſu₃ ſe cundũ ſe: ſ₃ vt adeptu₃ ſit oi no intranſmu tabile: q̄le erit bonum beans in patria. In 3ᵒ aute₃ aduerte ꝙ illa verba in calce totius ar ticuli.ſ. ꝙ illis nominibus ſc₃ letitia exulta tione ⁊ iocũdi tate ñ vtimur: niſi in naturis rationalibꝰ in telligẽda ſunt ẜm proprieta tem: ꝙ ſc₃ non vtimur eis pro prie: niſi in ra tionalibus. Di co autem hoc propter exulta tionem: que ẽt pecoribꝰ attri buitur: vt Au guſtinus dicit in epiſtola ad Dardanũ: ⁊ in pſalmo. Mon tes exultaue rũt vt arietes: ⁊ colles ſicut a gni ouium.

no motꝰ

no motus: nō.n. delectatio eſt generatio: put Plato poſuit: ſed magis ↄſiſtit in factū eſſe: vt dr̄ in. vij. ethi. Per hoc aūt q dr̄ ſenſibilis: excludunt̄ pfectiōes reꝝ inſenſibiliū in qbus nō eſt delectatio. Sic ḡ pȝ q cū delectatio ſit motus in appetitu aīali ↄñs apphēſionez ſenſus: delectatio eſt paſſio aīe. ¶ Ad primū ḡ dōm q opatio cōnālis nō īpedita eſt pfectio ſcōa: vt habet̄ in. ij. de aīa. ꝛ iō qñ cōſtituit̄ res ip̄ro pria opatione cōnāli: ꝛ nō īpedita: ſequit̄ delectatio q̄ ↄſiſtit in perfectū eſſe: vt dcm̄ eſt: ſic ḡ cū dicit̄ q delectatio eſt operatio: nō eſt p̄dicatio per eſſentiam: ſed per cām. ¶ Ad ſcōm dōm q in animali duplex motus conſiderari pōt: vnus ſm intentionē finis: qui pertinet ad appetitū. alius ſm executionē qui pertinet ad exteriorē operationē. Licet ergo in eo: q iā cōſecutus eſt bonū: in quo delectat̄: ceſſet motus executionis quo tendit ad finē. nō tñ ceſſat motus appetitiue partis: que ſicut prius deſiderabat nō habitū: ita poſtea delectat̄ in habito: lȝ.n. delectatio ſit quies quedā appetitus cōſiderata preſentia boni delectātis qd̄ appetitui ſatiſfacit: tñ adhuc remanet imutatio appetitus ab appetibili. rōne cu' delectatio motus quidā eſt. ¶ Ad tertiū dōȝ q q̄uis nomē paſſionis magis proprie ↄueniat paſſionibus corruptiuis ꝛ in malū tendentibus. ſicut ſunt egritudines corporales: ꝛ triſtitia: ꝛ timor in aīa. tñ ēt in bonū ordinant̄ aliq paſſiōes: vt .ſ. dcm̄ ē: ꝛ ſm hoc delectatio dr̄ paſſio.

¶ Utꝝ delectatio ſit in tpe. ¶ Arti. II.

Ad ſcōm ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ q delectatio ſit in tēpore delectatio.n. eſt motus quidā vt in .j. rheto. phs dicit: ſed motus oīs eſt in tpe. ḡ delectatio eſt in tempore. ¶ Preterea. Diuturnū vel moroſū dicit̄ aliquid ſm tempus: ſed aliq delectatiōes dicunt̄ moroſe. ergo delectatio eſt in tempore. ¶ Preterea. Paſſiones aīe ſunt vnius generis. ſed aliq paſſiones anime ſūt in tēpore. ḡ ꝛ delectatio. ¶ Sed cōtra eſt qd̄ phs dicit in. x. ethi. q ſm nullum tps accipiet quis delectationē. ¶ Rñdeo dōm q aliquid ↄtingit eſſe in tēpore dupl'r. vno mō ſȝ ſe. alio mō per aliud. ꝛ quaſi per accñs. Quia.n. tps eſt numerus ſucceſſiuoꝝ: illa ſm ſe dñr eſſe in tēpore: de quoꝝ rōne eſt ſucceſſio: vel aliquid ad ſucceſſionē pertinens ſicut motus: quies: locutio: ꝛ alia hmōi: ſm aliud ꝟo ꝛ nō per ſe dñr eſſe i tēpore illa: de quoꝝ rōne nō eſt aliq̄ ſucceſſio: ſed tñ alicui ſucceſſiuo ſubiacent: ſicut eſſe hoīem de ſui rōne nō hȝ ſucceſſionē: nō.n. eſt motus: ſȝ terminus motus vel mutationis. ſ. gñationis ipſius: ſed qꝛ humanū eſſe ſubiacet cauſis tranſmutabilibus: ſm hoc hominē eſſe eſt in tēpore. Sic igit̄ dōȝ eſt q delectatio ſm ſe qdem nō eſt in tpe. eſt.n. delectatio in bono iaȝ adepto: qd̄ eſt quaſi terminus motus: ſed ſi illud bonū adeptū trāſmutatiōi ſubiaceat: erit delectatio per accñs in tpe: ſi aūt ſit oīo intranſmutabile: delectatio nō erit in tēpore: nec per ſe: nec per accñs. ¶ Ad primū ḡ dōm q ſicut dr̄ in. iij. de aīa: motus dupl'r dr̄. Uno mō. qꝛ eſt actus īperfecti. ſ. exñtis in potētia inquātū hmōi: ꝛ talis motus eſt ſucceſſiuus ꝛ in tpe. Alius aūt mot' eſt actus pfecti .i. exñtis in actu: ſicut itelligere: ſentire: ꝛ velle: ꝛ hmōi. ꝛ ēt delectari: ꝛ hmōi mot' nō eſt ſucceſſiuus: nec per ſe in tpe. ¶ Ad ſcōȝ dōȝ q delectatio dr̄ moroſa vel diuturna ſm q p accñs eſt in tpe. ¶ Ad tertiū dōȝ q alie paſſiones nō hñt ꝓ obo bonū adeptū: ſicut delectatio: vñ plus hȝ de rōne motus imperfecti quā delectatio. ꝛ per ↄſequēs magis delectationi ↄuenit non eſſe in tempore.

¶ Utꝝ delectatio differat a gaudio. Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ q gaudiū ſit oīo idē qd̄ delectatio. Paſſiones .n. aīe differūt ſm obiecta: ſȝ idē eſt obꝫ gaudij ꝛ delectatiōis. ſ. bonū adeptū. ḡ gaudiū eſt oīno idē qd̄ delectatio. ¶ Preterea. Unus mot' nō terminat̄ ad duos terminos: ſȝ idē eſt motus qui terminat̄ ad gaudiū ꝛ delectationem. ſ. ↄcupiſcētia. ḡ delectatio ꝛ gaudiū ſūt oīo idē. ¶ Preterea. Si gaudiū eſt aliud a delectatiōe: videt̄ q pari rōne: ꝛ letitia ꝛ exultatio: ꝛ iocunditas ſignificēt aliqd aliud a delectatiōe. ꝛ ſic erūt oēs diuerſe paſſiones: qd̄ videt̄ eſſe falſum. nō ḡ gaudiū differt a delectatōe. ¶ Sed cōtra eſt: q in brutis aīalibus nō dicimus gaudiū: ſȝ in eis dicimus delectationē. nō ḡ eſt idē gaudiū ꝛ delectatio. ¶ Rñdeo dōm q gaudiū vt Auicēna dicit in li. ſuo de aīa: eſt q̄dā ſpēs delectatiōis. ¶ Eſt .n. ↄſiderādū q ſicut ſunt q̄dā ↄcupiſcētie nāles. q̄dā aūt nō nāles: ſȝ ↄſequunt̄ rōnē: vt. ſ. dcm̄ eſt: ita ēt delectationū q̄daȝ ſunt nāles: ꝛ quedam non naturales que ſunt cū rōne. Uel ſicut Damaſ. ꝛ Grego. nice. dicunt quedam ſunt corporales: quedam aīales qd̄ in idem redit. Delectamur.n. ꝛ in his que nālīter ↄcupi

ſcimus ea adipiſcẽtes: ⁊ in his que ↄcupiſcim⁹ ſm rõnem: ſʒ nomen gaudij nõ hʒ locuʒ niſi in delectatione que ↄſequit̃ rõnez: vñ gaudiũ nõ attribuim⁹ brutis aĩalibus: ſʒ ſolũ nomen delectationis: oẽ aũt qδ ↄcupiſcimus ſm nãm poſſumus ẽt cum delectatione rõnis ↄcupiſcere: ſʒ nõ econuerſo. vnde de oĩbus de qbus eſt delectatio põt eſſe gaudiũ in hñtibus rõnẽ: q̃ʒuis nõ ſemꝑ de oĩbus ſit gaudiũ: qñqʒ.n. aliqs ſentit aliq̃ delectationez ſm corp⁹: de q̃ tñ nõ gaudet ſm rõnẽ. Et ſʒ hoc pʒ ꝙ δlectatio eſt in plus q̃ gaudiũ. ¶ Ad primũ ergo dδm ꝙ cũ obʒ appetitus aĩalis ſit bonũ apphẽſum: diuerſitas apphẽſiõis ꝑtinet quodãmõ ad diuerſitatez obiecti. ⁊ ſic delectationes aĩales que dñr etiã gaudia diſtinguunt̃ a delectatiõib⁹ corporalibus: q̃ dñr ſolũ delectationes ſicut ⁊ de ↄcupiſcentijs.s̃. dictuʒ eſt. ¶ Ad ſcδʒ dδm ꝙ ſimilis differentia inuenit̃ etiaʒ in ↄcupiſcentijs. ita ꝙ delectatio reſpõdeat ↄcupiſcentie: ⁊ gaudium rñdeat deſiderio: qδ magis videtur pertinere ad ↄcupiſcentiam animalẽ. ⁊ ſic ſm dñiam motus eſt etiam dñia quietis. ¶ Ad tertiũ dδm ꝙ alia noĩa ad delectationẽ ꝑtinentia ſunt ipoſita ab effectib⁹ delectationis: nã letitia iponit̃ a dilatatione cordis: ac ſi diceret̃ letitia: exultatio vo dĩ ab exteriorib⁹ ſignis delectatiõis interioris q̃ apparẽt exterius inquãtũ.ſ. interius gaudiũ ꝓſilit ad exteriora: iocũditas vo dĩ a qbuſdaʒ ſpũalib⁹ letitie ſignis vel effectibus: ⁊ tamen oĩa iſta nomina vident̃ ꝑtinere ad gaudiũ: non.n. vtimur eis niſi in naturis rationalibus.

¶ Utrũ delectatio ſit in appetitu intellectiuo. Arti. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ δlectatio nõ ſit in appetitu itellectiuo. Dicit.n. phs in.j. rheto. ꝙ delectatio ẽ motus quidam ſenſibilis qui nõ eſt in pte intellectiua. ergo delectatio nõ eſt in parte intellectiua. ¶ Preterea. Delectatio eſt paſſio quedam: ſed oĩs paſſio eſt in appetitu ſenſitiuo ergo delectatio non ẽ niſi in appetitu ſenſitiuo. ¶ Preterea. Delectatio ẽ cõmunis nobis ⁊ brutis. ẽ non eſt niſi in parte que nobis ⁊ brutis cõmunis eſt. ¶ Sʒ cõtra eſt qδ in pſal. dicit̃. Delectare in dño: ſʒ ad deum nõ põt extẽdi appetitus ſenſitiuus: ſʒ ſolũ intellectiu⁹. ẽ delectatio põt eẽ in appetitu intellectiuo. ¶ Rñdeo dδʒ ꝙ ſicut dcm̃ eſt. delectatio q̃daʒ ſequit̃ apprehenſionez rõnis. ad apprehenſionem aũt rõnis nõ ſolum cõmouet̃ appetitus ſenſitiuus per applicationẽ ad aliquid particulare: ſed ẽt appetitus intellectiuus qui dĩ voluntas. ⁊ ſm hoc in appetitu intellectiuo: ſiue in voluntate eſt delectatio que dĩ gaudiũ:

Circa dcã in 4° arti: Scoti ¶ Arti. IIII. ca ſubtilitas diſcutiẽda occurrit. Ipſe nãqʒ: vt ſupi⁹ allegatũ eſt: ponit i volũtate nõ ſolũ opõnes ſʒ paſſiões: illas liberas: iſtas nãles. Illas a vo^te i volũtate: iſtas i vo^te ab obo. vñ in 3° ſnia. di. 15. ex ꝓpo^to ꝓbat̃ niti trĩſtitiã i volũtate ñ eẽ opõnez eius ſʒ paſſionẽ 4^r. ꝓ qꝛ ſi eſt opatio aut ẽ velle aut nolle: ſʒ nõ eſt velle vt pʒ: nec nolle: vt ꝓbat̃: qꝛ de^s ⁊ bti pñt nolle: ⁊ tñ non pñt triſtari. 2°. qꝛ ſũme nolente ſorte aliqd euẽire: ſi illud euẽiat triſtabitur: ⁊ tñ i eo nõ fiet aliq̃ opatõ ſimplr nec ſm aliquẽ gradũ: qꝛ iaʒ ponit̃ ꝙ ſũme noluit. 3°. qꝛ opõ eſt: ĩme^te in ptãte vo^tis: vt pʒ de velle et nolle. Triſtari ãt nõ ẽ in ptãte vo^tis: cũ nolitũ aduenit. 4°. qꝛ opõ eſt ⁊ a voluntate ⁊ i vo^te: triſtitia aũt ẽ qdeʒ i vo^te ſʒ nõ a volũtate. Eſt.n. δ his q̃ nobis nolẽtib⁹ accidũt. ¶ Ad euidẽtiã h⁹ difficultatis note h̃ in tractatu.ſ. δ delectatione: qꝛ oppoſitoꝝ eadẽ ẽ diſciplina nec iferi⁹ ſpãlr queret̃ de triſti^a an ſit in vo^te. Sciẽto ꝙ ſi ſolẽ delectatões ⁊ triſtitie eẽnt paſſiones: cũʒ ipſe ↄſequant̃ alios mot⁹ appetit⁹ amorẽ ⁊ odiuʒ formalr vel virtualr: nihil.n. delectat niſi amatũ: ⁊ nihil ↄtriſtat niſi odio hitũ: ſeu nolitũ: dδʒ videret̃: ꝙ paſſiões differũt ab opõnibus in volũ^te: qꝛ ille imediate ſunt illie aũt mediãtib⁹ illis: ſʒ qm̃: vt ex dictis pʒ: amor ẽ pma paſſio. q̃ tñ in volũtate manifeſte eſt opõ. Iδ nõ põt talis ↄditio vlr aſſignari paſſiõib⁹ trãſlatis in volũtate: ꝑꝑ qδ ad tales paſſiões deſcẽdẽdo. Dico 4°. ꝓ ꝙ tã delectatio q̃ triſti^a ẽ a volũtate ⁊ i volũ^te ꝓbat̃: oĩs mot⁹ vo^lis eſt a duob⁹ motorib⁹ altero q̃ ad ſpecificatõez: altero q̃ ad exercitiuʒ: ⁊ motor q̃ ad p^m ẽ obm: q̃ ad 2^m vo eſt 3^a.ſ. de^s nã ⁊ libertas: vt ex ſupradictis pʒ: et quocũqʒ bonũ cãnte volũtas ipſa cãt: vt ex ſupradictis pʒ. Igit̃ oĩs mot⁹ volũtatis cauſat̃ a volũtate: quo ad exercitium actus: ab obto ãt quo ad ſpecificã determinatõez. Delectatio igitur ⁊ triſtitia cum ſint animi motus ſm appetitũ itellectuũ: vt modo loqmur a volũtate ſunt ⁊ in volũtate: qꝛ imanẽtes act⁹ ſũt. 2°. ꝙ delectatio ꝓꝑe loquẽdo nõ ẽ velle: nec triſti^a nolle. ꝓbat̃: qꝛ ſuꝑi⁹ fruitio actus ſpẽ diſtinct⁹ eſt ↄ velle ⁊ itẽdere: cõſtat aũt ꝙ delectatio in volũtate aut eſt fruitio: aut ei⁹ ſpẽs. Et pari rõne triſtitia vt ibi inueni ẽ diſtiguẽda vñ a nolle: ⁊ h̃ loquendo ꝓꝑie de velle et nolle: ⁊ ſi largo vocabulo per velle oĩs acceptatio volũtatis: ⁊ per nolle: oĩs refutatio ſiĝnet̃: vt Augu. auctas i lr̃a allata ſonat: dicens ꝙ letitia eſt volũtas: ſic delectatio eſt velle: ⁊ triſti^a nolle. 3°. ꝙ tã delectatio q̃ triſtitia eſt a voluntate vt nã ſeu nãliter declarat̃ ex antedictis: ⁊ ꝙ aliq̃ operatio eſt a volũtate nãliter ⁊ ꝙ fruitio dei clare viſi eſt naturalis: et

nō aūt delectatio corporalis. ſꝫ tñ intereſt inter delectationeꝫ vtriuſqꝫ appetitus: ꝙ delectatio appetitus ſenſibilis eſt cuꝫ aliq̄ traſ̄mutatione corporali. delectatio aūt appetitus itellectiui nihil aliud eſt q̄ꝫ ſimplr̄ mot⁹ volūtatis. ⁊ ſm̄ h̄ Aug. dicit in. iiij. de ciui. dei: ꝙ cupiditas ⁊ letitia nihil eſt aliud q̄ꝫ volūtas in eoꝝ ꝯſecutiōe q̄ volumus. ❡ Ad primū ḡ dōꝫ ꝙ in illa diffinitione phi ſenſibile ponit̄ cōmuniter ꝓ q̄cūqꝫ apꝓhēſione. dic̄. n. phs in. x. ethi. ꝙ ſm̄ oēm ſenſum eſt delectatio: ſimilr̄ aūt ⁊ itellectū: ⁊ ſpeculationē. Uel pōt dici ꝙ ipſe diffinit delectationeꝫ appetit⁹ ſenſitiui. ❡ Ad ſcd̄m dōm ꝙ delectatio hꝫ rōnē paſſiōis ꝓprie loquēdo: iquātū eſt cū aliq̄ traſ̄mutatiōe corporali: ⁊ ſic nō eſt in appetitu itellectiuo: ſꝫ ſm̄ ſimplicē motū: ſic. n. ēt eſt in deo ⁊ in angelis: vnde dicit phs in. vij. ethico. ꝙ deus vna ſimplici operatione gaudet. Et Dio. dic̄ in ſi. cele. hierarchie: ꝙ angeli nō ſunt ſuſceptibiles noſtre paſſibilis delectatiōis: ſꝫ cōgaudent deo ſm̄ incorruptionis letitiam. ❡ Ad tertiuꝫ dōm eſt ꝙ in nobis nō ſolū eſt delectatio in qua cōicamus cū brutis: ſed ēt in qua cōicamus cuꝫ angelis. vñ ibidem Dyo. dicit ꝙ ſancti homines multotiens ſiunt in participatiōe delectationum angelicarū. ⁊ ita in nobis eſt delectatio non ſolū in appetitu ſenſitiuo in quo cōicamus cū brutis. ſꝫ ēt in appetitu intellectiuo in quo cōicamus cum angelis.

❡ Utrū delectatiōes corporales ⁊ ſenſibiles ſint maiores delectatiōibus ſpiritualibus ⁊ intelligibilibus. ❡ Arti. V.

AD quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ delectationes corporales ⁊ ſenſibiles ſunt maiores d̄lectatōib⁹ ſpūalibus itelligibilib⁹. Oēs. n. aliq̄ꝫ d̄lectationē ſequunt̄ ſꝫ phm̄ in. x. ethi. ſed plēs ſequunt̄ d̄lectatiōes ſenſibiles q̄ꝫ delectatiōes ſpūales itelligibiles. ḡ delectatiōes corporales ſūt maiores. ❡ Preterea. Magnitudo cāe ex effectu cognoſcit̄: ſꝫ delectationes corporales hn̄t fortiores effectus: traſ̄mutāt. n. corp⁹: ⁊ quibuſdā iſanias faciunt: vt dr̄ in. vij. ethi. ḡ delectatiōes corporales ſunt fortiores. ❡ Preterea. Delectatiōes corporales oꝫ tēperare ⁊ refrenare pp̄ earū vehemētiā: ſꝫ delectationes ſpūales nō oꝫ refrenare. ḡ delectatiōes corporales ſunt maiores. ❡ Sꝫ ꝯ̄ ē q̄d dr̄ in pſal. q̄ꝫ dulcia faucib⁹ meis eloq̄a tua ſup mel ori meo. Et phus dic̄ in. x. ethi. ꝙ maxīa delectatio eſt q̄ eſt ſm̄ opatiōnē ſapiētie. ❡ Rn̄deo dōm ꝙ ſic iā dictū eſt delectatio ꝓuenit ex cōiunctiōe cōuenientis cū ſentit̄ ⁊ cognoſcit̄. In operib⁹ aūt aie p̄cipue ſenſitiue ⁊ intellectiue eſt hoc conſiderandū ꝙ cū nō tranſeant in mām̄ exteriorem. ſunt actus vel perfectiōes operantis. ſ. itelligere: ſentire: velle ⁊ huiuſmodi: naꝫ actiones que tranſeunt in exteriorē materiā: magis ſunt actiones ⁊ ꝑfectiōes m̄ae traſ̄mutate: motus. n. eſt actus mobilis a mouente. Sic igit̄ predicte actio-

probatur: quia non in poteſtate noſtra eſſe videtur triſtari vel delectari apprehenſis delectabilibus et triſtabilibus ipſi volūtati. i. volitis aut nolitis a nobis. Quarto ꝙ delectatio ⁊ triſtitia hn̄t magis ratione paſſionis in volūtate q̄ꝫ amor ⁊ odiuꝫ: ꝓ quāto ille ſunt vlr̄ a voluntate vt nā: hec non. Et ideo voluntas ad hec ſe habꝫ mag' actiue q̄ꝫ ad illas immediate. quoniaꝫ ad hec cum dominio: ad illas nō. Et ꝓpterea putate ſunt vere paſſiones. i. cauſate ſolummodo ab obiectis imediate: cuꝫ tñ ſint opationes naturales ipſius volūtatis ꝯſtites ab ip'a ⁊ in ipſa ex obiectis appbēſis ⁊ volitꝫ aut nolitis formaliter vel v̄tualiter. Et qm̄ h̄ mediū ē inter eſſe oīo paſſiones: vt Scot⁹ poſuit: ⁊ eſſe oīno opatōes volūtarias. ideo obiecta vtraq̄ꝫ veritatem participant: ſoluēda tamen ſimpliciter ſunt: et dicendū ad p̄m ꝙ triſtitia proprie loquendo nec ē velle: nec nolle. Sꝫ operatio cōtraria fruitiōi: cōmuniter tamen loquēdo eſt nolle: nō tñ ſequitur. ḡ pōt eē in deo vel beatis: quia nō eſt oē nolle: non. n. ſe habent conuertibiliter. ſed ſicut animal et homo. Ad 2m ꝙ ſūme nolente forte aliquid euēire: ⁊ tamē euentēte triſtabitur reſultante ex euētu apprehēſo in voluntate nouo motu triſtitie nec inconuenit cōmunicando cum iſtis in abuſione vocabuloꝝ: ꝙ cum ſumma nolitione obiti abſolute vel futuri adueniat alia nolitio euiſdem iam preſentis. Sic enim cauſat triſtitiam: aliter. n. mouet preſens: ⁊ aliter abſens obiu: vt dctū eſt. Ad 3m negat̄ q᷑ oīs operatio ſit imediate in poteſtate voluntatꝫ: imo aliqua nūq̄ꝫ vt p̄ma: aliqua mediate: vt delectatio mediante. ſ. appbēſiōe vl̄ amore obiti. Ad 4m dicitur ꝙ cū hoc q᷑ triſtitia eſt d̄ his q̄ nobis nolentibus accidunt ſtat ꝙ ſit a volūtate vt natura imediate.

❡ Artic. V.

IN articulo ſ. nota illa verba vnde ⁊ delectationes ſenſibiles nō ſūt tote ſimul. Ex h̄. n. pꝫ q᷑ cuꝫ de ratiōe delectatiōis dr̄ ꝙ ē tota ſimul: itelligit̄ d̄ ea ꝑ ſe: lꝫ ꝑ accidēs contingat oppoſituꝫ. Cōiunctio. n. in q̄ delectatio ꝯſiſtit: nō ē ſucceſſiua niſi rōne mot⁹ adiūcti vt hic dr̄: ⁊ ex hoc ipo deficit a pfectiōe delectatiōis illa que hoc accidens habet annexum: ex quo non eſt tota ſimul. Delectatio igitur ſꝫ ſe eſt tota ſimul ⁊ abſq̄ꝫ tempore vt in articulo ſecundo diſcuſſuꝫ eſt: per accidenſ autem aliqua eſt non tota ſimul ⁊ in tempore.

¶ Arti.u. VI. In articulo 6°. aduerte q̄d cum dr̄ ꝙ delectatiões tactus ſūt ad quas ordinant̄ cócupiſcétie nāles: poteſt tripliciter intelligi. Primo cum preciſiõe: vt.ſ.ad ſolas delectatiões ſenſuū inquantū vtiles: que appellantur ī littera delectationes tactus: ordinentur concupiſcētie naturales: et hunc ſenſuz inſinuat diſtinctio harum delectationū contra delectationes ſenſuū: inquantum faciunt cognoſcere: cuz ille ſint naturales. Iſte nõ: ꝛ ideo ille potiores. Sed contra hūc ſenſuz occurrit auctoritas Ariſt. in primo rheto. capi. 13. ponés ꝯcupiſcentias ꝛ delectatióes naturales que cūq; ſunt non per eſtiare aliquid: et ſubdit q̄d tales ſunt quecūq; dicūtur eſſe natura ꝛ ſubiungit de ſenſibus omnibus: et confirmatur ratiõe: q2 pulchra delectant viſum: ꝛ ſimiliter ſuaues cantꝰ et ēt ſoni abſq; omni vtilitate: et abſq; exiſtimatiõe ſola naturali conueniētia: vt experiē

nes aīe ſenſitiue ꝛ itellectiue: ꝛ ipe ſunt q̄ddā bonū operātis: ꝛ ſunt ēt cognite p ſenſum vel itellectū: vn̄ ēt ex ipis ꝯſurgit delectatio: ꝛ nó ſolū ex eorū obtētis. Si igit̄ cóparent̄ delectatiões itelligibiles delectationibus ſenſibilibus ſm ꝙ delectamur in ipis actióibus. puta in cognitiõe ſenſus: ꝛ in cognitione itellectꝰ. nõ eſt dubiū ꝙ multo ſunt maiores delectatiões itelligibiles q̄z ſenſibiles. multo.n. magis delectatur hõ de hoc ꝙ cognoſcit aliqd intelligendo q̄z de hoc ꝙ cognoſcit aliqd ſentiédo. q2 itellectualis cognitio ꝛ perfectior eſt: ꝛ ēt magis cognoſcit̄. q2 itellectus magis reflectit̄ ſupra actū ſuū q̄z ſenſus: eſt ēt cognitio itellectiua magis dilecta. nullus.n. eſt qui nó vellet magis carere viſu corporali q̄z viſu intellectuali: eo modo quo beſtie vl̄ ſtulti carēt: ſic̄ Aug. dicit i lib. ð ciui. dei. Sz ſi ꝯparent̄ delectationes itelligibiles ſpūales delectationibus ſenſibilibꝰ corporalibus. ſic ſm ſe ꝛ ſimplr loquédo delectatióes ſpūales ſūt maiores: ꝛ hoc apparet ſz tria q̄ reqrunt̄ ad delectationé .ſ. bonū cóiūctū: ꝛ id cui cóiūgit̄. ꝛ ipſa cóiunctio. Nā ipm̄ bonū ſpūale: ꝛ eſt maius quā corporale bonuz: ꝛ eſt magis dilectū. cuiꝰ ſignū eſt ꝙ hoies ēt a maximis corporalibꝰ voluptatibus abſtinēt: vt nó perdant honoré q eſt bonū itelligibile. ſilr̄ ēt ipſa ps itellectiua é multo nobilior: ꝛ magis cognoſcitiua q̄z ps ſenſitiua. Cóiunctio etiá vtriuſq; eſt: ꝛ magis intima: ꝛ magis perfecta: ꝛ magis firma. Intimior qdé ē: q2 ſenſus ſiſtit circa exteriora accn̄tia rei: intellectus vero penetrat vſq; ad rei eſſentiam. obz.n. intellectus eſt q̄d quid eſt. pfectior aūt eſt. q2 ꝯiunctioni ſenſibilis ad ſenſum adiungit̄ motus q eſt actus iperfectꝰ: vn̄ ꝛ delectatiões ſenſibiles nó ſūt tote ſimul ſʒ in eis aliqd ptrāſit: ꝛ aliqd expectat̄ ꝯſumādū. vt pz in delectatiõe ciborū ꝛ venereorū: ſʒ itelligibilia ſūt abſq; motu: vn̄ delectatiões tales ſūt tote ſimul. Eſt ēt firmior. q2 delectabilia corporalia ſūt corruptibilia ꝛ cito deficiūt bona ꝟo ſpūalia ſūt incorruptibilia. Sz quo ad nos delectatiões corporales ſūt magis vehemētes pp tria. Prio q2 ſenſibilia ſūt magis nota quo ad nos q̄z intelligibilia. ¶ Scðo ēt q2 delectatiões ſenſibiles cū ſint paſſiões ſenſitiui appetitꝰ ſūt cū aliq̄ trāſmutatiõe corporali: q̄d nó ꝯtingit in delectatióibꝰ ſpūalibꝰ niſi p q̄ſdā redūdātiā a ſuperiori appetitu in inferiorē. Tertio q2 delectatiões corporales appetūtur vt medicine q̄dā ꝯ corporales defectꝰ vel moleſtias. ex qbus triſtitie q̄dā ꝯſequunt̄. vn̄ delectatiões corporales triſtitijs hꝰ ſupueniétes magis ſentiunt̄. ꝛ p ꝯn̄s magis acceptantur q̄z delectationes ſpūales q̄ nó hn̄t triſtitias ꝯrias. vt ifra dicet̄. ¶ Ad primū ḡ dðm ꝙ ió plures ſequunt̄ delectatióes corporales: q2 bona ſenſibilia ſūt magis ꝛ pluribꝰ nota. ꝛ ēt q2 hoies indigēt delectationibus: vt medicinis ꝯ multiplices dolores ꝛ triſtitias: ꝛ cuz plures hoium nó pnt̄ attingere ad delectatiões ſpūales q̄ ſūt ꝓprie virtuoſorū. ꝯn̄s eſt ꝙ declinēt ad corporales. ¶ Ad ſcðm dðm ꝙ trāſmutatio corporis magis ꝯtingit ex delectationibus corporalibus inquātuz ſūt paſſiões appetitus ſenſitiui. ¶ Ad tertiū dðz ꝙ delectatiões corporales ſunt ſm partē ſenſitiuaz q̄ regulat̄ rõne. ꝛ ió indigent téperari ꝛ refrenari per rõnē: ſʒ delectatiões ſpūales ſūt ſz mentē. q̄ ē ipſa regula: vn̄ ſūt ſm ſeipſas ſobrie ꝛ moderate.

¶ Utrū delectationes tactus ſint maiores delectationibus que ſunt ſm alios ſenſus.

¶ Articulus. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ delectatiões q̄ ſunt ſm tactū nó ſint maiores delectationibꝰ q̄ ſūt ſm alios ſenſus. Illa.n. delectatio videt̄ eé maxima q̄ excluſa. gaudiū oé ceſſat. ſʒ talis eſt delectatio q̄ eſt ſm viſum. Dicit̄.n. Tobie.v. Quale gaudiū erit mihi qui in tenebris ſedeo ꝛ lumen celi nó video. ergo delectatio que eſt per viſum eſt maxima inter ſenſibiles delectationes. ¶ Preterea. Unicuiq; fit delectabile illud q̄d amat vt phs dicit in.j. rheto. ſʒ inter alios ſenſus maxime diligit̄.

me diligiť viſus. ꝙ delectatio q̄ eſt ſm viſuȝ ē maxima. ¶ Preterea. Principiū amicitie delectabilis maxime eſt viſio: ſꝫ cā talis amicitie eſt delectatio. ꝙ ſm viſum videť eſſe maxime delectatio. ¶ Sȝ ꝯ eſt qđ phs diċ in. iij. ethi. ꝙ maxime delectatiōes ſunt ſm tactū. ¶ Rñdeo dōm ꝙ ſicut iā dcm̄ eſt: vnūqđqꝫ inquātū amať efficiť delectabile: ſenſus aūt vt dꝛ in primo metaphy. diligunť pp duo. ſ. pp cognitionē: ⁊ pp vtilitateȝ: vñ ⁊ vtroqꝫ mō ꝯtingit eē delectationē ſm ſenſum. Sȝ qꝛ apphēdere ipſam cognitionē tanq̄ȝ bonū qđdā ꝓpriuȝ eſt hoīs. iō prime delectatiōes ſenſuū q̄. ſ. ſūt ſm cognitionē ſūt ꝓprie hoīum: delectatiōes aūt ſenſuū inquātū diligunť pp vtilitateȝ ſūt cōes oībus aīalibus. Si igiť loq̄mur de delectatione ſenſus q̄ eſt rōne cognitiōis. manifeſtuȝ eſt ꝙ ſm viſum eſt maior delectatio q̄ȝ ſm aliquē aliū ſenſum. Si āt loq̄mur de delectatiōe ſenſus q̄ eſt rōne vtilitatis: ſic maxie delectatio ē ſm tactū: vtilitas. n. ſenſibiliū attēdiť ſm ordinē ad ꝯſeruationē nāe aīalis: ad hāc aūt vtilitatē ꝓpinqus ſe hñt ſenſibilia tact⁹. Eſt. n. tact⁹ cognoſcitiuus eoꝝ ex q̄bus ꝯſiſtit aīal. ſ. calidi ⁊ fridi: ⁊ hūidi: ⁊ ſicci: ⁊ hmōi: vñ ſm hoc delectatiōes q̄ ſūt ſm tactū ſūt maiores: q̄ſi fini ꝓpinquiores: ⁊ pp hoc ēt aīalia alia que nō hñt delectationē ſm ſenſuȝ niſi rōne vtilitatis nō delectanť ſm alios ſenſus niſi in ordine ad ſenſibilia tact⁹. Neqꝫ. n. odorib⁹ lepoꝝ canes gaudēt: ſꝫ cibatiōe: neqꝫ leo voce bouis: ſꝫ comeſtione: vt dꝛ in. iij. ethi. Cuȝ igiť delectatio tact⁹ ſit maxima rōne vtilitatis: delectatio aūt viſus rōne cognitiōis. ſiq̄s vtrāqꝫ ꝯparare velit: inueniet ſimplr̄ delectationē tact⁹ eſſe maiorē delectatione viſus ſm ꝙ ꝯſiſtit īfra limites ſenſibilis delectatiōis. qꝛ manifeſtū ē ꝙ id qđ eſt nāle. in vnoquoqꝫ eſt potētiſſimū. h⁹ autē delectatiōes tact⁹ ſūt ad q̄s ordinanť ꝯcupiſcētie nāles: ſicͭ cibi: ⁊ venerea: ⁊ hmōi. Sȝ ſi cōſideremus delectatiōes viſus ſm ꝙ viſus deſeruit intellectui: ſic delectatiōes viſus erunt potiores ea rōne qua ⁊ ītelligibiles delectationes ſūt potiores ſenſibilibus. ¶ Ad primuȝ ꝙ dōȝ ꝙ gaudiū: ſicͭ. ſ. dcm̄ eſt: ſignificat aīaleȝ delectationē. ⁊ hec maxime ꝑtinet ad viſuȝ: ſꝫ delectatio nālis magis ꝑtinet ad tactū. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ viſus maxie diligiť pp cognitionē: eo ꝙ multas reꝝ dr̄ias nobis oñdit: vt ibidē dꝛ. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ alio mō delectatio eſt cā amoris carnalis. ⁊ alio mō viſio: nā delectatio ⁊ maxime q̄ eſt ſm tactū eſt cā amicitie delectabilis per moduȝ finis. viſio aūt eſt cā ſicut vnū eſt principiū motus: inquātū per viſum amabilis iprimiť ſpēs rei: q̄ allicit ad amandū: ⁊ ad ꝯcupiſcendum eius delectationem.

¶ Utrum aliqua delectatio ſit nō naturalis. ¶ Arti. VII.

Ad ſeptimū ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ nulla delectatio ſit innālis. Delectatio. n. in affectibus aīe ꝓportionať quieti in corporibus: ſed appetitus corporis naturalis nō quieſcit niſi in loco connaturali. ꝙ nec quies appetitus animalis que eſt delectatio pōt eſſe niſi in aliquo cōnaturali. nulla ergo delectatio ē nō naturalis. ¶ Preterea. Illud qđ eſt contra naturam eſt violentum: ſed omne violentum eſt contriſtans. vt dicitur in. v. metaphy. ergo nihil qđ eſt contra naturaȝ eſt delectabile. ¶ Preterea. Cōſtitui in ꝓpriam naturam cum ſentiť cauſat delectationeȝ: vt pȝ in diffinitione phi ſupra poſita: ſꝫ cōſtitui in nām vnicuiqꝫ eſt naturale. qꝛ motus nālis ē qui eſt ad terminū naturaleȝ. ergo omnis delectatio eſt naturalis. ¶ Sed ꝯtra eſt quod phs dicit in. vij. ethi. ꝙ quedā delectatiōes ſunt egritudines ⁊ ꝯtra naturā. ¶ Rñdeo dōȝ ꝙ naturale diciť qđ eſt ſm naturā: vt diciť in. ij. phy. natura autem in hoīe dupliciter ſumi pōt. Uno mō ꝓut intellectus. ⁊ rō eſt potiſſime hoīs natura qꝛ ſm eaȝ hō in ſpecie ꝯſtituiť: ⁊ ſȝ hoc naturales delectationes hoīum dici poſſunt. qꝛ ſūt in eo quod conuenit ei ſm rōnem. ſicut delectari in contemplatione veritatis: ⁊ in actib⁹ virtutum eſt naturale hoīuȝ.

tia teſtať. Secundo igiť poſſunt itelligi ſecundum excellentiam vt ſcȝ ad primas delectatiōes maxime ordinentur concupiſcētie naturales. Et ex hoc hēt intentum auctor: ex naturalitate: quia ex hoc quod naturale eſt potentiſſimum in vnoquoque magis naturale ē potentius: ac ꝑ hoc delectationes ille ad q̄s precipue ordinantur concupiſcentie naturales ſunt maiores. Poteſt etiam tertio dici: ꝙ licȝ ambe delectationes ſcȝ tactus ⁊ viſus ſint ſm ſe naturales cuȝ ſuis ꝯcupiſcentijs: comparate tamen adinuicem delectatio viſus habȝ rationem animalis. et delectatio tact⁹ naturalis: quia tactus fundamētum eſt et neceſſarium nature: viſus autem ab bene eſſe poſterius aduenit. Et quia littera comparabat delectationem horuȝ duorum ſenſuum. Ideo illaȝ que tactus eſt diſtinxit contra iſtaȝ vt naturaleȝ contra animalem: et huic ſenſui faciunt comparatiua aduerbia in reſpōſione ad primuȝ in lr̄a poſita.

¶ Arti. VII.

A Rticulo ſe primo obmiſſo circa octauū in reſponſione ad tertium du bium occurrit: quia ſuperiꝰ in .q.30.a ſcđo di ctum eſt ꝙ dif ferētia obiecti ſm naturaꝫ fa cit materialeꝫ diuerſitatem paſſionum: hic vero dicitur ꝙ obiecta delecta tionum diuer ſificant non ſo lum materiali ter ſed forma liter delectatō nem.

¶ Ad hoc dici tur breuiter ꝙ doctrine ſupe riori non repu gnat pñs: quo niam ibi dici mus ꝙ diuerſi tas obiecti ſm virtutem cau ſat diuerſitatē paſſionum:nō autem diuerſi tas ſꝫ naturā. Et vtrūqꝫ ē ve rum vniuerſa liter intellectū: non enim om nis diuerſitas nature obiecti diuerſificat ſpe cieꝫ paſſionis: nunc vero di ſcimus qđ ali qua diuerſitas nature obti: il la.ſ.que redun dat i diuerſaꝫ rationem dele ctabilis diuer ſificat ſpēꝫ paſ ſionis: conſtat autem hec ſibi inuiceꝫ nō ad uerſari: nec h eſt ſingulare i delectatiōe.nā ideꝫ eſt de con cupiſcentia iu

Alio mō pōt ſumi nā̄ in hoīe ſꝫ ꝙ ꝯdiuidit rōni.ſ. id qđ eſt cōe hoī: ⁊ alijs: ꝓcipue qđ rō ni nō obedit: ⁊ ſꝫ hoc ea q̄ ꝑti nēt ad ꝯſeruatōeꝫ corꝑis: vel ſm īdiuiduū: vt cibꝰ: potꝰ: le ctꝰ: ⁊ hꝰ: vel ſm ſpēꝫ ſicē vene reoꝝ vſus dn̄r hoī delectabi lia nālr̄. ſm vtraſqꝫ aūt dele ctatōes ꝯtingit aliquas eē inā les ſimplr̄ loquēdo: ſꝫ ꝯnāles ſm qd. Cōtingit.n. in aliquo īdiuiduo corrūpi aliqđ princi pioꝝ nāliū ſpēī: ⁊ ſic id qđ eſt ꝯ nām ſpēi fieri ꝑ accn̄s nāle huic indiuiduo. ſicē huic aq̄ ca lefacte eſt nāle ꝙ calefaciat. Ita igiē ꝯtigit ꝙ id qđ ē ꝯ nāꝫ hoīs: vl' q̄tū ad rōnē: vl' q̄tū ad corꝑis ꝯſeruatōeꝫ fiat huic hoī ꝯnāle ꝑꝑ aliq̄ꝫ corruptio nē nāe in eo exn̄teꝫ: q̄ qdē cor ruptio pōt eē: vel ex ꝑte corpo ris ſicē ex egritudie: ſicē febrici tantibus dulcia vn̄r amara: ⁊ ecōuerſo: ſiue ꝑꝑ malā ꝯplo neꝫ ſicē aliq delectanē in come ſtiōe terre vel carbonū: vl' ali quoꝝ hꝰ: vel ēt ex ꝑte aīe: ſicut ꝑꝑ ꝯſuetudinē aliq delectanē in comedēdo hoīes: vel in coi tu beſtiaꝝ: aut maſculoꝝ: aut alioꝝ hmōi: que nō ſunt ſꝫ na turā humanaꝫ. Et per hoc pꝫ reſponſio ad obiecta.

¶ Utꝝ delectatio poſſit eē de lectatiōi ꝯria. Arti. VIII.

A D octauū ſic ꝑcedi tur. Uideē ꝙ delecta tioni non ſit delecta tio cōtraria. Paſſio nes.n. anime ſpēm ⁊ ꝯrietatē recipiūē ſm obm: obm aūt de lectatōis ē bonū: cū igiē bonū nō ſit ꝯriū bono: ſꝫ bonuꝫ ma lo ꝯrieē: ⁊ malū malo: vt dr̄ i ꝑdicamentis: vr̄ ꝙ delectatio nō ſit ꝯria delectatiōi. ¶ Pre terea. Unū ē ꝯriū vnī: vt ꝓba tur i.io.metaph. ſꝫ delectatiōi ꝯria ē triſtitia. nō ḡ delectatiōi ꝯria eſt delectatio. ¶ Prete rea. Si delectatōi ꝯria eſt de lectatio: hoc nō eſt niſi ꝑꝑ cō trarietatē eoꝝ in qbꝰ aliqs de lectaē: ſꝫ hec dr̄ia eſt māl is: ꝯ rietas aūt eſt dr̄ia ſm formā: vt dr̄ in.io.metaph. ḡ ꝯrietas nō eſt delectatiōis ad delecta tionē. ¶ Sed ꝯ. ea q̄ ſe impe diunt in eodem gn̄e exn̄tia ſm phm ſunt ꝯria: ſꝫ q̄dā delecta tiōes ſeiuicē ipediūt: vt dr̄ in. io.ethico. ḡ aliq̄ delectatiōes ſunt ꝯrie. ¶ Rn̄deo dđm ꝙ delectatio in affectiōibus ani me. ſicē dcm̄ eſt: ꝓportōaē qeti in corporibꝰ nālibus: dn̄r aūt due qetes eē ꝯrie q̄ ſunt in cō trarijs terminis: ſicē qes que ē ſurſuꝫ ei q̄ eſt deorſuꝫ vt dr̄ in .v.phy. vn̄ ⁊ ꝯtingit in affecti bus aīe duas delectatiōes eſſe ꝯrias. ¶ Ad primū ḡ dđm ꝙ ꝓbū illud phi eſt itellīgēdū ſm ꝙ bonū ⁊ malū accipiē in vir tutibꝰ ⁊ vitijs. nā īueniūē duo ꝯria vitia: nō aūt inueniēē virtꝰ ꝯria virtuti. In alijs aūt nihil ꝓhibet duo bona eē adinuicē ꝯria: ſicē calidū ⁊ frigidū: quo rū vnū eſt bonū igni: alterum aque. Et ꝑ hūc modū delecta tio pōt eē delectatiōi ꝯria: ſꝫ h in bono virtutis eē nō pōt: qꝛ bonū virtutis nō accipiē niſi ꝑ ꝯuenientiā ad aliqđ vnū.ſ.ra tionē. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ de lectatio ſe hꝫ in effectibꝰ ſicut qes naturalis in corporibꝰ. eſt .n. in aliquo ꝯueniēti. ⁊ q̄ſi cō naturali: triſtitia aūt ſe hꝫ ſicē qes violēta. triſtabile.n. repu gnat appetitui aīali: ſicut locꝰ qetis violente appetitui natu rali. quieti aūt naturali oppo nitur ⁊ quies violenta euſdē corporis. ⁊ quies naturalis al terius. vt dr̄ i.vj.phyſi. vnde delectationi opponiē ⁊ dele ctatio ⁊ triſtitia. ¶ Ad tertiū dđm ꝙ ea in qbꝰ delectamur

dictum. Quūꝫ enim concupi ſcētia ſit appe titus delecta bilis ad dele ctationem que ſe hēat vt mo tus ad quieteꝫ ipſiuꝫ terminā teꝫ conſequēs eſt: ꝙ delecta bilibus exiſtē tibus cōtrarijs ac ꝑ hoc diſtin ctis ſpecie: ne ceſſe ſit et dele ctatiōes ⁊ con cupiſcētias eē contrarias: ac per hoc ſpecifi ce diſtictas.

Qō. XXXII.

I Rca ꝓ arti culum.queſt. 32. dubium occur rit: an operatio ſit propria cau ſa delectatōis: vt conſtitutio in connatura le bonum an indiſtancte: et vt clarioꝛ ſit queſtio: recoli to ꝙ in diffini tione delecta tiōis poſiti ſūt duo actus pro cauſa delecta tionis: ſcilicet cognitio ⁊ con ſtitutio: ⁊ quia nulli dubium eſt: quod cogni tio eſt operatio ſi ea ratione o peratio eſt cau ſa propria dele ctationis: quia oportet cogni tionem inter uenire vt cau ſaꝫ queſtionis ſolutio clara ē: quia vero ſatis ambiguuꝫ eſt: an conſtitutio ſit neċario opa tio. Jō ſi ea ra tione

cum ſint obiecta delectatōis nō ſoluʒ faciunt dr̄iaʒ mālē ſʒ et̄ formaleʒ ſi ſit diuerſa rō delectabilitatis. diuerſa.n. rō obiecti diuerſificat ſpēm actꝰ vel paſſionis. vt ex ſupradictis pʒ.

¶ De cauſa delectationis.

¶ Queſtio. XXXII.

Deinde ↄſiderādū ē de cāis delectatiōis. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ octo. ¶ Primo vtruʒ opatio ſit cā propria dlectatiōis. ¶ Scd̄o vtꝝ motꝰ ſit cā dlectatiōis. ¶ Tertio vtrum ſpes ⁊ memoria. ¶ Quarto vtrum triſtitia. ¶ Quīto vtꝝ actiōes alioꝝ ſint nobis delectatiōis cauſa. ¶ Sexto vtrū bn̄facere alteri ſit cā delectatōis. ¶ Septimo vtꝝ ſilitudo ſit cā delectatōis. ¶ Octauo vtrū admiratio ſit cauſa delectationis.

¶ Utruʒ operatio ſit cā ꝓpria delectatiōis. ¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ opatio non ſit ꝓpria ⁊ pria cā delectationis: vt.n. phs dic̄ i.j. rheto. Delectari ↄſiſtit in h̄ ꝙ ſenſus aliqd patiat̄. reqrit̄.n. ad delectationē cognitio ſicut dcm̄ eſt: ſed ꝑ prius ſunt cognoſcibilia obiecta opationuʒ q̄ȝ ipſe operationes. ergo operatio nō eſt propria cā delectatiōis. ¶ Preterea. Delectatio potiſſime cōſiſtit in fine adepto. h̄.n. eſt qd̄ p̄cipue ↄcupiſcit̄: ſʒ nō ſꝑ opō ē finis: ſʒ qn̄ q̄ȝ ipm opatū: nō ḡ opatio ē ꝓpria: ⁊ per ſe cā delectationis. ¶ Preterea. Ocium ⁊ reqes dr̄r ꝑ ceſſatiōeʒ opōnis: hec aūt ſūt delectabilia: vt dr̄ in.j. rhe. nō ḡ opō ē ꝓpria cā delectationis. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qd̄ phs dicit in. vij. ⁊. x. ethico. ꝙ delectatio ē opō ↄnāl̄: ⁊ nō ipedita. ¶ Rn̄deo dd̄ʒ ꝙ ſic.ſ. dcm̄ ē: ad delectationē duo reqrunt̄.ſ. ↄſecutio boni ↄuenientis. ⁊ cognitio hꝰ adeptiōis. vtrūq̄ȝ autē hoꝝ in quadā opatiōe cōſiſtit. Nā actualis cognitio opatio ē q̄dā: ſimilr̄ bonū ↄueniēs adipiſcimur aliqua opatione. ipa et̄ opatio ꝓpria eſt qd̄dā bonū ↄueniēs: vn̄ opʒ ꝙ ois delectatio aliq̄ȝ operationē cōſequat̄. ¶ Ad primū ḡ dd̄ʒ ꝙ ipa obiecta opationū nō ſunt delectabilia niſi inquātū ↄiungunt̄ nobis: vel ꝑ cognitionē ſolā: ſicut cū delectamur in ↄſideratiōe: vel inſpectiōe aliquoꝝ: vel quocūq̄ȝ alio mō ſimul cū cognitiōe: ſicut cuʒ aliqs delectat̄ in hoc ꝙ cognoſcit ſe hr̄e qdcūq̄ȝ bonū: puta diuitias vel honorem vel aliqd hmōi: q̄ qdeʒ nō ēent delectabilia niſi inquantuʒ apprehenduntur vt habita: vt.n. phus dicit in. ij. politice. Magnam delectationē hʒ putare aliqd ſibi ꝓpriū: que ꝓcedit ex nāli amore alicuius ad ſeipm. hr̄e aūt hmōi nihil eſt aliud q̄ȝ vti eis: vel poſſe vti. ⁊ hoc eſt ꝑ aliq̄ȝ opationeʒ. vn̄ manifeſtū eſt ꝙ ois delectatio in opationē reducit̄. ſic̄ in cāʒ. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m: ꝙ et̄ in illis in qbꝰ opatiōes nō ſūt fines: ſʒ opata ipſa opata ſunt delectabilia inquātū ſūt habita vel facta. qd̄ refert̄ ad aliquē vſum vel opationeʒ. ¶ Ad tertiuʒ dd̄m: ꝙ opationes ſunt delectabiles inquātū ſunt ꝓportionate: ⁊ cōnāles opanti. cū aūt virtꝰ hūana ſit finita ſm̄ aliq̄ȝ mēſuram opatio ē ſibi ꝓportionata. vn̄ ſi excedat illaʒ mēſuram: iā nō erit ſibi ꝓportionata nec delectabilis: ſʒ magis laborioſa ⁊ accidians. ⁊ ſm̄ hoc odiū ⁊ ludus: ⁊ alia q̄ ad requieʒ ptinēt delectabilia ſūt inquātū auferunt triſtitiā q̄ eſt ex labore.

tione operatio cauſa propria delectationis dicitur: qꝛ ois itaq̄ȝ conſtitutio talis in connaturale bonū cāns delectationem eſt operatio: ſingulare dictuʒ ⁊ diſputabile eſt. Et ē inter hos duos ſenſus tāta differētia: ꝙ in p̄mo indiſtincte: ⁊ ſine ↄtractione aliqua operatio ponit̄ cauſa delectatōis. in ſecundo vero operatio ponitur p̄ma cauſa eiuſdeʒ ⁊ vt conſtituens in connaturale: ⁊ pro parte affirmatiua huius ſecundi ſenſus ſunt verba auctoris i littera volētis qꝛ conſequutio boni ↄuenientis ↄſiſtit in operatione. Et in reſpōſione ad primam dicit̄ ꝙ que habemus non delectant: niſi apprehenſa vt habita: et habere nihil aliud eſt q̄ȝ eis vti vl̄ poſſe vti: quod ē per aliquaʒ operationem: pro parte vero negatiua eſt: qꝛ ꝓprium eſſe ⁊ viuere et alia huiuſmodi delectant: ⁊ tamen conſtitutio noſtra in eis non eſt per operari: ſʒ per eſſe: delectant quoq̄ȝ nos mlt̄a in quibꝰ conſtituimur non per operari ſed per recipe ſeu pati: vt pʒ cum calefieri vl̄ refrigerari delectamur delectat ⁊ ↄueniēs locus in quo ꝑ eſſe in loco nō per operari cōſtituimur.

¶ Ad euidētiā huiꝰ dubij ſcito ꝙ quia delectatio generis rationem habet cōſequutio boni connaturalis exigitur ad cauſandaʒ delectationem ꝓpter conſequutum eſſe quod eſt totū ſimul: ⁊ cōſequutiuū eſſe exigitur ꝑ eſſe: qd̄ eſt magis a motu elōgatum: ⁊ ꝓpterea magis cauſa ē delectationis conſequutiuum eſſe: q̄ȝ cōſequutio: ⁊ magis eſſe q̄ȝ cōſequutuʒ eſſe: in cuius ſignū ſcientie et virtutes olim acquiſite vel indite modo vt in exiſtētes apprehenſe delectant: et nō ſolū quādo acquiſite ſunt aut ſecundum acqſitiōis memoriā. Et omnis conſequutio ⁊ omne conſequutum eſſe delectat inquātuʒ ponit in aliquo eſſe conſono. Unde cuʒ in diffinitione delectatōis dicitur qd̄ delectatio eſt conſtitutio tota ſimul in naturā ⁊c. Nomie cōſtitutionis intellige non ſolum conſequutuʒ eſſe ſed cē: ſiue ſit tale eſſe per conſtitutionem ſiue non.

¶ Utrum motus ſit cā delectationis. ¶ Arti. II.

Ad ſcdʒ ſic procedit. Videt q motus non ſit cā delectatiōis. q2 ſicut.ſ̄.dcm̄ ē: bonuʒ pſentialiter adeptū eſt cā delectatiōis: vnde phs in.vij. ethi. dicit: q delectatio nō cōparat gn̄ationi: ſʒ operationi rei iam exiſtentis. id aūt qd̄ mouet ad aliud nōdū hʒ illud: ſʒ quodāmō eſt in via gn̄ationis reſpectu illius ſm q oi motui adiūgit gn̄atio τ corruptio: vt dī in. viij. phyſi. ḡ motus non eſt cauſa delectationis. ¶ Preterea. Motus pcipue laboreʒ τ laſſitudinē inducit in opeib⁹: ſʒ operatiōes ex hoc q ſunt laborioſe τ laſſantes nō ſunt delectabiles: ſʒ magis afflictiue. ḡ motus nō eſt cā delectatōis. ¶ Preterea. Motus iportat inouationē quādā q̄ opponit ɔſuetudini: ſʒ ea q̄ ſunt ɔſueta ſūt nobis delectabilia: vt phs dicit in primo rheto. ḡ motus nō eſt cā delectationis. ¶ Sʒ ɔtra eſt qd̄ Aug. dicit in. viij. ɔfeſ. Quid ē h̄ dn̄e deus me⁹ cū tu in eternū tibi ipſi ſis gaudiū: τ q̄dā de te circa te ſp gaudeāt. q hec rerū ps alterno defectu τ pfectu offenſionibus τ conciliatōibus gaudet. Ex quo accipit q hoies gaudent. τ delectant in qbuſdā alternationib⁹. τ ſic motus videt eē cā delectatōis. ¶ Rn̄deo dd̄ʒ q ad d̄lectationē tria reqrunt .ſ. duo quoꝝ eſt ɔiunctio delectabilis: τ tertiū qd̄ eſt cognitio huius ɔiūctiōis. τ ſm hec tria motus efficit delectabilis. vt phs dicit in. vij. ethico. τ in primo retho. Nā ex parte nr̄a qui delectamur: tranſmutatio efficit nobis delectabilis. propter hoc q nā noſtra traſmutabilis eſt: τ pter hoc qd̄ eſt nobis ɔueniens nūc: nō erit cōueniens poſtea ſicut calefieri ad ignem eſt cōueniens hōi in hyeme. nō āt in eſtate. Ex pte vero boni delectantis qd̄ nobis coniungit: fit etiam tranſmutatio delectabilis. q2 actio continuata alicuius agētis auget effectuʒ: ſicut q̄to aliquis diuti⁹ appropinquat igni magis calefit: τ deſiccat. nālis āt habitudo in q̄dā menſura ɔſiſtit: τ iō qn̄ ɔtinuata preſentia delectabilis ſuperexcedit menſurā nālis habitudinis efficit remotio ei⁹ delectabilis. Ex pte vo ipſi⁹ cognitiōis. q2 hō deſiderat cognoſcere aliqd̄ totū τ pfectū: cū ḡ aliq̄ nō poterūt apprehendi tota ſimul: delectat in his tranſmutatio: vt vnum tranſeat: τ alterū ſuccedat: τ ſic totuʒ ſentiat. vn̄ Aug. dicit in. viij. ɔfeſ. Nō vis vtiqʒ ſtare ſyllabā. ſʒ trāſuolare vt alie veniāt: τ totuʒ audias. Ita ſp oia ex qb⁹ vnuʒ aliqd ɔſtat: τ nō ſūt oia ſimul: plus delectāt oia q̄ʒ ſingula ſi poſſint ſentiri

Conſtituit .n. deus glorioſus in eſſe ſine ɔſtitutiōe: τ delectationē tn̄ ſūmā apprehenſuʒ in eo facit: τ nos nr̄uʒ eſſe apph̄ēſuʒ delectat: nō q2 a nā ɔſtitutū: ſʒ q2 ieſt nobis: nihil .n. min⁹ delectaret: ſi nō aliūde hēremus: p intellectu tn̄ lr̄e expreſſe dicētis vtrūqʒ reqſitū ad delectatōis cām in opatiōe cōſiſtere diſtingue τ dicito q delectabilia ſūt duplicia: quedaʒ cōgenita: τ quedaʒ ſuperuenientia. Et q auctor d̄ ſuperuenientibus ſollicitus in littera conſequutiōis nomine intentionem ſuaʒ ſignificauit: τ voluit conſequutionem in operatione cōſiſtere: extenſo operationis vocabulo ad omnē actionē paſſionem motūqʒ. Delectabi^a qppe omniaqʒ ſuperueniūt iungūt nobis motu aliq̄: vel vt obiecta operationū imanentiuʒ: vel ſalteʒ vt mā vſus vt i miſſione ad p^m τ 2^m dī. Nec tamē tacuit oio auctor de cōſtitutōe cānte delectationeʒ in ɔgenitis. Naʒ in arti° 7° expſſe dixit: q ſimile inq̄tū vnuʒ ē delectabile. Cōſtat eniʒ q vnitas ſimiliū ē vnitas i eēndo: τ quia vt dicitur in primo rheto. Ariſtot. ſimile delectat vt ipſum met conſequens eſt q cōſtitutio in delectatione congenitorum ſicut τ in delectatione ſimilium ſit ſm eſſe: etiā ſi nulla inde operatio proueniret. Et per hec pʒ ſolutio obiectorum τ queſtionis.

¶ Circa cauſaʒ delectationis ex parte obiecti .ſ. bonū conſequens dubium occurrit: an ſit ɔueniens formalr: an denominatiue .i. an obm cāns delectationē ſit res denomiata a relatiōe ɔṅtie: an ſit ipſa ɔueniētia: q .n. res ſit abſoluta que denominat ɔueniens: pbatur. Ex cōi cōditione actiuoꝝ: rō .n. agendi in quolʒ actiuo res abſoluta eſt: relatio aūt actiui aut approximatōis cōditio eſt ſine qua nō. Conſtat aūt q bonū ɔueniēs actiuū eſt delectatiōis. Qd aūt ſit ipſa ɔueniētia pbat ex eo: q niſi apphēdat aliqd vt ɔueniēs nō cauſat delectatio. In hac dubitatōe inuenio Scotū i 3° ſen. diſ. 15. tenuiſſe q ɔueniēs τ diſconueniēs ſʒ ſola abſo^ta dicūt rōnes cauſandi delectationem τ triſtitiā ſm relationes vo dicere cauſas ſine quibus nō vt relationes actiui τ approximationis: nec aliud inuenio ei⁹ fundamētuʒ. Mihi vo videt q relatio ɔueniētie vel diſcōuenientie in actu exercito cōcurrat ad cāduʒ delectationeʒ vel triſtitiā: vt rō agēdi: τ moueor ex eo qd̄ delectatio τ triſtitia de eodeʒ differūt ſpecie vtpote contrarie. ergo delectabile τ triſtabile earum obiecta τ propria per ſe poſitiue actiua differūt ſpecie ſʒ rationes agendi illas: ſed non ſʒ rationes abſolutas. ergo ſm rationes reſpectiuas conuenientie τ diſcōuenientie. prima ſequela pʒ notatis terminis appoſiti in ɔtrīte ad excludendas cauſas excedentes: aut per accidēs: aut negatiue: vt nauta pn̄s vel abſens cāt ɔ̄ria: τ dr̄ntiaʒ actiuoꝝ ſm impttinētia aut ſubſtrata: τ alia hmōi: opʒ .n. cōtrarias actiōes a ɔ̄rijs rōnib⁹ agēdi pficiſci in nāliter agētibus pprijs: qualia ſunt delectabile vel triſtabile: deſtructio vo ɔn̄tis pʒ ad ſenſuʒ: experimur .n. q idē abſolutuʒ: puta calor: mō cauſat delectationē modo triſtitiā apprehenſus

ꝓhenſiōis vel ſenſatꝰ: vt ꝯueniẽs vel diſcõueniẽs. Exiſte igr̃ forꝰ abſoꝰ eadẽ: ⁊ facto trãſitu de delectabili in triſtabile ꝑꝑ variatões de ꝯueniẽtia in diſcõueniẽtiã ⁊ ꝑ ſe cãdꝰ ꝯ̄ rijs actõibꝰ ac paſſiõibꝰ. ſ. delectatõe ⁊ triſtiꝰ mãifeſtũ ſit qꝫ ꝯueniẽtia ⁊ diſcõueniẽtia vt rõnes agẽdi ꝯcurrũt. Et cõfirmat̃ h̄ qꝛ illḋ qḋ ꝯcurrit ad cãndũ delectationẽ vł triſtiã vt apprehẽſuʒ nõ ſe hʒ vt conditio approximatiõis: ſʒ vt rõ agẽdi: qm̃ apphẽſum ē qḋ mouet appetitũ vt ratio agẽdi ſʒ conueniẽtia vł diſcõueniẽtia cõcurrit ad hoc vt apphẽſa: qm̃ quãtũcũqꝫ aliquis frigens calefieret cõueniẽter niſi ꝑciperet illḋ vt ꝯueniẽs i actu exercito vt exerceret ꝯueniẽtiã nõ delectaret̃: ⁊ h̄ mãifeſtiꝰ appꝫ i delectatiõe vel triſtitia imaginationẽ vel rõnẽ ꝯ̄ite: ouis eniʒ nunq̄ꝫ fugeret lupũ niſi apprehẽderet ipʒ vt diſcõueniẽteʒ eliciẽdo ex ipo itẽtionẽ inimici. Et continue experimur ꝑꝑ varias relationes iportantes ꝯuenientiã vel diſcõueniẽtiaʒ apprehẽſas de aliq̄ varie immutari a delectatiõe in triſtitiã ⁊ ꝯ̄ terminantes certas paſſiones ⁊ qḋ forte fallit putantes oppoᵐ. eſt qꝛ non aduertũt ꝙ relões ſunt i genere formaꝝ actiuaꝝ vt apphenſe: q̄ꝫuis nõ ſint in gn̄e actiuaꝝ formaꝝ vt exiſtẽs: ⁊ q̄ negat hoc: neget q̄ꝫ eſtimatiuã: cuiꝰ obꝫ ſunt itẽtiões iſenſate elicite ex ſenſatis vt vile amicũ inimicũ ⁊c̃. ex qbꝰ cãnt̃ paſſiões in aialibꝰ: ꝓ̄t q̄ꝫ eē cã deceptiõis nõ diſtiguere iter apphẽdere relões

oia. Si ḡ ſit aliq̄ res cuiꝰ nã ſit intrãſmutabilis: ⁊ nõ poſſit in ea fieri exceſſus nãlis habitudinis ꝑ ꝯtinuationẽ delectabilis: ⁊ q̄ poſſit totũ ſuũ delectabile ſimul ītueri: nõ erit ei trãſmutatio delectabilis: ⁊ q̄ꝫtum alique delectatiões plus ad h̄ excedunt: tanto plus ꝯtinuari pñt. ¶ Ad primũ ḡ dõm ꝙ id qḋ mouet̃. ⁊ ſi nõdum habeat pfecte id ad qḋ mouet̃: incipit tñ iã aliq̄d hr̃e eius ad qḋ mouet̃. ⁊ ſm hoc ipſe motꝰ hʒ aliqd delectatiõis. deficit tñ a delectatiõis pfectiõe: nã pfectiores delectatiões ſunt in rebus imobilibus. motꝰ ēt efficit̃ delectabilis inquãtũ ꝑ ipſm fit aliqd ꝯueniẽs qḋ prius ꝯueniẽs non erat: vel deſinit eſſe: vt. ſ. dcm̃ eſt. ¶ Ad ſcdm̃ dõm ꝙ motus laborẽ ⁊ laſſitudinẽ inducit ſm ꝙ trãſcendit habitudinẽ nãlẽ: ſic ãt motꝰ nõ eſt delectabilis. ſed ſm ꝙ remouent̃ ꝯria habitudinis nãlis. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ id qḋ eſt ꝯſuetũ efficit̃ delectabile inquãtũ efficitur naturale. nam conſuetudo eſt quaſi altera natura: motus aũt eſt delectabilis nõ quideʒ quo recedit̃ a conſuetudine: ſʒ magis ſm ꝙ ꝑ ipſʒ ipedit̃ corruptio nãlis habitudinis q̄ poſſet ꝓuenire ex aſſiduitate alicuiꝰ opatiõis: ⁊ ſic ex eadẽ cã cõnaturalitatis efficit̃ cõſuetudo delectabilis ⁊ motus.

¶ Utrũ ſpes ⁊ memoria ſint cãe delectatiõis. Arti. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ memoria ⁊ ſpes non ſint cãe delectationis. Delectatio .n. ē de bono pñti vt Damaſ. dicit: ſʒ memoria ⁊ ſpes ſũt de abſenti. ē .n. memoria p̄teritorũ: ſpes vo futuroꝝ. ḡ memoria ⁊ ſpes nõ ſũt cã delectationis. ¶ Preterea. Idẽ non eſt cã ꝯrioꝝ. ſʒ ſpes eſt cã afflictionis. Dicit̃ .n. ꝓuer. xiij. Spes q̄ differt̃ affligit aiam. ḡ ſpes nõ ē cã delectatiõis. ¶ Preterea. Sicut ſpes ꝯuenit cũ delectatiõe in eo ꝙ eſt de bono: ita ēt ⁊ ꝯcupiſcẽtia ⁊ amor: nõ ḡ magis dʒ aſſignari ſpes cã delectatiõis q̄ꝫ ꝯcupiſcẽtia vel amor. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ dr̃ Ro. xij. ſpe gaudẽtes. Et i pſal. Memor fui dei ⁊ delectatꝰ ſuʒ. ¶ Rñdeo dõʒ ꝙ delectatio cãtur ex p̄ſentia boni ꝯuenientis ſm ꝙ ſentit̃ vel qualitercũqꝫ pcipit̃. Eſt aũt aliquid pñs nobis dupliciter. Uno mõ ſʒ cognitionẽ: put. ſ. cognitũ eſt in cognoſcẽte ſʒ ſuã ſimilitudinẽ. Alio modo ſm rẽ. put. ſ. vnũ alteri realr̃ ꝯiungit̃ vł actu vel potẽtia ſm quẽcũqꝫ ꝯiũctionis modũ. Et qꝛ maior eſt ꝯiũctio ſʒ rem q̄ꝫ ſm ſilitudinẽ q̄ ē ꝯiunctio cognitiõis. Itẽʒ maior eſt ꝯiũctio rei in actu q̄ꝫ in potẽtia: iõ maxia ē delectatio que fit ꝑ ſenſuʒ: q̄ reqrit p̄ſentiã rei ſenſibilis. ſm aũt gradũ tenet delectatio ſpei: in q̄ nõ ſolũ eſt delectabilis ꝯiunctio ſm appbẽ-

alicuiꝰ in actu ſignato vel exercito. Ubi. g. ouis nouit agnũ vt terminũ lactatiõis: nõ ꝙ opꝫ eã apphẽdere ipſaʒ relonẽ termini ꝙ eēt apphẽdere in actu ſignato: ſʒ qꝛ apphendit agnũ vt exercẽtẽ relõnẽ termini lactatõis: ⁊ ſile eſt in aliqs. Ex talibꝰ .n. apphẽſionibꝰ relonũ cãnt̃ paſſiones: qḋ forte Scotꝰ nõ negaret. Et ſic diſcuſſe ſũt due delectatõis cãe. ſ. ꝯſtitutio: ⁊ bonũ ꝯnãle. Reliq̄ ãt. ſ. apphẽſio ſupiꝰ dilucidata ē. Ad hec eni tria reducũt̃ oia cãntia delectationẽ: q̄ ꝑ totã hãc 32ᵐ diſputãt̃: ⁊ in pᵒ rhetori. tãgunt̃: opõ .n. delectat: et vt cõſtitutio ⁊ vt bonũ ꝯueniẽs. motus vt afferẽs bonuʒ ꝯueniens: vel auferens diſconueniẽs: memoria et ſpes vt ſupplẽtes ꝯſtitutionẽ: triſticia per acceñs ratõe oblatõis vł memorie: aliene actiões vt in ꝓprio nos bonõ faciunt ꝯſtitut̃ paſſiõe vł eſtimata poſſeſſione vel idẽtitate: bñfacere q̄ꝫ et ſile et admirari ad eãdem ſpectare exercitati nõ ē difficile deducere: vnũ tñ in his aduerte ꝙ qꝛ in his q̄ ad appetitum ſpectant nihil differt eſſe aut apparere: ꝓpea delectatio cãtur ex eſtiato habere: ex eſtimato poſſidere: ex reputato abũdare ⁊ ſilibꝰ: et nõ ſolũ ex habere: poſſidere: abũdare: ⁊ ſimilibus: in huiuſmodi .n. ipſa imaginatio hoꝝ delectans ſic cõſtituit in cõnaturale bonũ vt ſupplens vicem ipſius habere ⁊ non ſolum vt apprehẽſio: talis aũt eſt diſpoſitio eoꝝ qui delectantur principatu honore ⁊ ſimilibus.

ſionē: ſ etiā ſm facultatē vel poſſibilitatē adipiſcendi bonū qḋ delectat. tertiū aūt gradū tenet delectatio memorie que h; ſolā cōiunctionē apphenſiōis. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ ſpes ⁊ memoria ſunt qdē eoꝝ que ſunt ſimplr̄ abſentia: que tñ ſm qd ſunt pñtia. ſ. vel ſm apphēſionē ſolā vel ſm apphenſionē: ⁊ facultatē ad min⁹ eſtimatā. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ nihil ꝓhibet idē ſm diuerſa eē cāꝫ ꝯrioꝝ. ſic igr̄ ſpes inquātū h; pñtē eſtimationē boni futuri delectationē cāt: inquantū aūt caret pñtia eius cāt afflictionē. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ amor ⁊ cōcupiſcentia delectationē cānt: oē. n. amatū fit delectabile amāti eo ꝙ amor eſt quedā vnio vel cōnaturalitas amātis ad amatū. ſilr̄ ēt oē concupitū eſt delectabile ꝯcupiſcenti: cū ꝯcupiſcētia ſit precipue appetitus delectatōis: ſ tamē ſpes inquātū importat quādā certitudinē realis pñtie boni delectātis quā nō importat nec amor nec concupiſcentia: magis ponit cauſa delectationis ꝙ̄ illa: ⁊ ſilr̄ magis ꝙ̄ memoria que eſt de eo qḋ iam tranſijt.

¶ Utrū triſtitia ſit cā delectatōis. Arti. IIII.

AD q̄rtuꝫ ſic ꝓcedit. Uidetur ꝙ triſtitia nō ſit cā delectatōis. Cōtrariū. n. nō eſt cā ꝯrij: ſ triſtitia ꝯriat delectatiōi. ergo nō eſt cā delectatōis. ¶ Preterea. Cōtrarioꝝ ꝯrij ſunt effect⁹: ſ delectabilia memorata ſunt cā delectationis. ergo triſtia memorata ſunt cā doloris ⁊ non delectatōis. ¶ Preterea. Sicut ſe hēt triſtitia ad delectationē: ita odiū ad amorē: ſ odiū nō eſt cā amoris: ſ magis econuerſo: vt. ſ. dcm̄ eſt. ergo triſtitia nō eſt cā delectationis. ¶ Sed cōtra eſt qḋ in pſ dr̄. Fuerunt mihi lachrime mee panes die ac nocte. Per panē aūt refectio delectationis intelligit. ergo lachrymę que ex triſtitia oriunt poſſunt eſſe delectationis cā. ¶ Reſpōdeo dōꝫ ꝙ triſtitia pōt duplr̄ conſiderari. Uno modo ſm ꝙ eſt in actu. Alio modo ſm ꝙ eſt in memoria: ⁊ vtroqꝫ modo triſtitia poteſt eē delectatōis cā. Triſtitia quidē in actu exiſtens eſt cā delectatōis: iquātū facit memoriaꝫ rei dilecte: de cuius abſentia aliqs triſtat: ⁊ tñ de ſola eius apprehenſione delectat: memoria aūt triſtitie fit cā delectationis ꝑꝑ ſubſequentē euaſionē: naꝫ carere malo accipit in rōne boni. vnde ſm ꝙ homo apprehendit ſe euaſiſſe ab aliquibus triſtibus ⁊ doloroſis accreſcit ei gaudij mā ſm ꝙ Aug. dicit. xxij. de ciui. dei. Q ſepe leti triſtiū meminimus: ⁊ ſani doloꝝ ſine dolore: ⁊ inde ampli⁹ leti: ⁊ grati ſumus. Et in. viij. ꝯfeſſio. dicit. Q quāto maius fuit periculū in prelio: tāto maius erit gaudium in triumpho. ¶ Ad primuꝫ ergo dōm ꝙ ꝯrium qñqꝫ per accidēs eſt cā ꝯtrarij: ſicut frigidū qñqꝫ calefacit: vt dr̄ in. viij. phyſicoꝝ. ⁊ ſilr̄ triſtitia per accñs eſt delectatōis cā inquātū fit ꝑ eā apprehenſio alicuius delectabilis. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ triſtia memorata inquātū ſunt triſtia ⁊ delectabilibus ꝯtraria nō cauſant delectationē: ſ inquātū ab eis homo liberat: ⁊ ſilr̄ memoria delectabilium ex eo ꝙ ſunt amiſſa pōt cāre triſtitiā. ¶ Ad tertiuꝫ dicendū ꝙ odiū etiā per accñs pōt eſſe cā amoris: ꝑut. ſ. aliqui diligunt ſe inquantum cōueniunt in odio vnius ⁊ eiuſdem.

¶ Utruꝫ actiones alioꝝ ſint nobis cauſa delectationis. ¶ Articulus. V.

AD qntū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ actiōes alioꝝ nō ſint nobis delectationis cā. Cauſa. n. delectatōis ē ꝓpriū bonuꝫ ꝯiunctū: ſ alioꝝ opatiōes nō ſunt nobis ꝯiuncte. ergo nō ſunt nobis cā delectationis. ¶ Preterea. Opatio ē ꝓpriū bonū operantis. ſi igit operatiōes alioꝝ ſint nobis cā delectatōis: pari ratiōe oia alia bona alioꝝ erūt nobis delectationis cauſa: qḋ pꝫ eſſe falſum. ¶ Preterea. Opatio eſt delectabilis iquātū ꝓcedit ex habitu nobis inato: vñ dr̄ in. ij. ethi. ꝙ ſignum generati habitus opꝫ accipere fientem in opere delectationem: ſed operationes alioꝝ nō ꝓcedūt ex habitib⁹ q in nobis ſūt: ſ interdū ex habitib⁹ q ſūt in operātib⁹: nō ḡ opōnes alioꝝ ſūt nobis dlectabiles: ſ ipſis opantib⁹. ¶ Sed ꝯ ē qḋ dr̄ i ſcda canonica Joānis. Gauiſus ſum valde. qꝛ iueni de filijs tuis ambulātē i veritate. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſicut iā dcm̄ ē: ad delectationē duo reqrunt. ſ. ꝯſecutio ꝓprij boni: ⁊ cognitio ꝓprij boni cōſecuti. Triplr̄ ḡ opatio alteri⁹ pōt eē dlectatiōis cā. Uno mō iquātū ꝑ opationē alicui⁹ ꝯſeqmur aliqḋ bonū. ⁊ ſm hoc opatiōes illoꝝ q nobis aliqḋ bonū faciūt ſūt nobis delectabiles. qꝛ bñ pati ab alio ē delectabile. Alio mō ſcdm ꝙ ꝑ opatōes alioruꝫ efficit nobis aliq̄ cognitio: vel aliq̄ eſtimatio ꝓprij boni: ⁊ ꝑꝑ hoc hoies delectant in hoc ꝙ laudant vel honorant ab alijs. qꝛ. ſ. ꝑ hoc accipiunt eſtimationē in ſeipis aliqḋ bonū eſſe: ⁊ qꝛ iſta eſtimatio forti⁹ gñat ex teſtimonio bonoꝝ ⁊ ſapientū: iō in boꝝ laudibus ⁊ honoribus hoies magis delectant. Et qꝛ adulator ē

apparēs laudator: pp̄ h̄ ēt adulatiões q̄buſdā
ſūt delectabiles. Et q2 amor ē alicuius boni ⁊
admiratio ē alicuius magni: iccirco amari ab
alijs ⁊ in admiratione haberi ē delectabile in-
quātū p hoc fit homini eſtimatio ꝓprie boni-
tatis vl' magnitudinis in q̄bus aliq̄s delectat̄.
Tertio mō inquātū ipſe opatiões alioꝝ ſi ſint
bone eſtimant̄ vt bonū ꝓpriū pp̄ vim amoris
q facit eſtimare amicū q̄ſi eundem ſibi: ⁊ pp̄
odiū qđ facit eſtimare bonū alterius eſſe ſibi
ꝯtriū efficit̄ mala opatio inimici delectabilis:
vñ dicit̄.i.ad Cor.xiij.ꝙ charitas non gaudet
ſup iniq̄tate: congaudet aūt veritati. ¶ Ad pri
mū ḡ dōm ꝙ opatio alterius pōt eē mihi ꝯiun
cta vel p effectū ſicut in primo mō: vel p apphē-
ſionē: ſicut in ſcđo mō: vel p affectionē ſicut in ter
tio mō. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ rō illa ꝓcedit q̄ꝫtū
ad tertiū modū: nō aūt q̄ꝫtū ad duos primos.
¶ Ad tertiū dōm ꝙ opatiões alioꝝ etſi nō ꝓ-
cedant ex habitibus q in me ſunt: cāt tñ in me
aliqd delectabile: vel faciūt mihi eſtimationē
ſiue apphēſionē ꝓprij habitus: vel ꝓcedūt ex
habitu illi⁹ q ē vnū mecū p amorē.

¶ Utrū benefacere alteri ſit cauſa delectatio-
nis. ¶ Articulus. VI.

AD ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ benefa-
cere alteri nō ſit delectatiōis cā. Delec
tatio.n. cāt ex ꝯſecutiōe ꝓprij bo-
ni: ſicut.ſ.dcm̄ ē: ſꝫ benefacere pertinet
ad ꝯſecutionē ꝓprij boni: ſꝫ magis ad emiſſio-
nē: ḡ magis videt̄ eē cā triſtitie q̄ꝫ delectatiōis.
¶ Preterea. Phs dicit in.iiij.ethi. ꝙ illibera
litas cōnālior ē hoibus q̄ꝫ ꝓdigalitas: ſꝫ ad ꝓ-
digalitatē ptinet benefacere alijs: ad illiberali-
tatē aūt pertinet deſiſtere a benefaciēdo: cū ḡ
operatio connālis ſit delectabilis vnicuiqꝫ: vt
dicit̄ in.vij.⁊.x.ethi. videt̄ ꝙ bñfacere alijs nō
ſit cā delectatiōis. ¶ Preterea. Cōtrarij effe-
ctus ex ꝯtrijs cauſis ꝓcedūt: ſꝫ q̄dā q ptinēt ad
malefacere ſūt naturalr̄ homini delectabilia:
ſicut vincere: redarguere: vl' icrepare alios: ⁊ ēt
punire q̄ꝫtū ad iratos: vt dicit phs in.j.rheto.
ḡ bñfacere magis ē cā triſtitie q̄ꝫ delectatiōis.
¶ Sed cōtra eſt: ꝙ phs dic̄ in.ij.politicoꝝ.ꝙ
largiri ⁊ auxiliari amicis aut extraneis eſt dele
ctabiliſſimū. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ hoc ipm̄ qđ ē
benefacere alteri pōt tripl'r eē delectatiōis cā.
Uno mō p cōparationē ad effectū qđ ē bonū
in altero ꝯſtitutū. ⁊ ſm̄ hoc inquātū bonū alte
rius reputamus q̄ſi noſtrū bonū pp̄ vnionē
amoris delectamur in bonis qđ p nos fit alijs
ꝓcipue amicis: ſicut in bono ꝓprio. Alio mō per
ꝯparationē ad finē: ſicut cū aliquis p hoc ꝙ alte
ri benefacit ſperat ꝯſequi aliqđ bonū ſibiipſi:
vel ab eo vel ab hoie: ſpes aūt delectatiōis eſt
cā. Tertio mō per cōparationē ad principiū.
⁊ ſic hoc qđ eſt benefacere alteri pōt eſſe dele-
ctabile per cōparationē ad triplex principiū.
Quorum vnū eſt facultas benefaciēdi: ⁊ ſm
hoc benefacere alteri fit delectabile inquātū p
hoc fit homini q̄dā imaginatio abūdātis boni
in ſeipſo exiſtētis: ex quo poſſit alijs ꝯmunica
re: ⁊ iō hoies delectant̄ in filijs ⁊ operibus ꝓ-
prijs ſicut qb⁹ cōmunicāt ꝓpriū bonū. Aliud
principiū eſt habitus inclinans: ſm quē bene-
facere fit alicui connaturale. vñ liberales dele
ctabiliter dant alijs. Tertiū principiū eſt moti
uum: puta cū aliquis mouet̄ ab aliquo quem
diligit ad benefaciēdū alicui: omnia.n.que fa-
cimus vel patimur ꝓpter amicū delectabilia
ſunt: q2 amor precipua cauſa delectatiōis eſt.
¶ Ad primū ḡ dōm eſt.ꝙ emiſſio inquātū eſt
indicatiua ꝓprij boni eſt delectabilis: ſꝫ inquā
tum euacuat ꝓpriū bonū pōt eſſe ꝯtriſtabilis
ſicut qñ eſt imoderata. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ ꝓ-
digalitas hꝫ imoderatā emiſſionē: que repu-
gnat nature: ⁊ ideo ꝓdigalitas dicit̄ eſſe cōtra
naturā. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ vincere redargue-
re ⁊ punire nō eſt delectabile inquātū ſunt in
malū alterius: ſed inquātū pertinent ad ꝓpriū
bonū: qđ plus homo amat q̄ꝫ odiat malū alte
rius: vincere.n.eſt delectabile naturalr̄ inquā
tū per hoc fit eſtimatio proprie excellentie: ⁊
propter hoc oēs ludi in q̄bus ē concertatio: ⁊
in quibus pōt eſſe victoria ſunt maxime dele-
ctabiles: ⁊ vl'r oēs concertatiões ſm ꝙ hñt
ſpem victorie. Redarguere aūt ⁊ increpare
pōt eſſe dupl'r delectatiōis cā. Uno mō inquā
tū facit homini imaginationē ꝓprie ſapientie
⁊ excellētie: increpare.n.⁊ corripere eſt ſapiē
tum ⁊ maiorū. Alio mō ſcđm ꝙ aliquis incre
pando ⁊ reprehēdēdo alteri benefacit: qđ eſt
delectabile vt dcm̄ eſt: irato aūt eſt delectabi-
le punire inquātū videt̄ remouere apparentē
minorationē: que videt̄ eſſe ex ꝓcedenti leſio-
ne: cum.n.aliquis eſt ab alio leſus: videt̄ per
hoc ab alio minoratus eſſe: ⁊ ideo appetit ab
hac minoratione liberari per retributionē le-
ſionis. Et ſic patet ꝙ benefacere alteri per ſe
pōt eſſe delectabile: ſed malefacere alteri non
eſt delectabile niſi inquātum videtur pertine-
re ad proprium bonum.

¶ Arti. VIII

Jrca 8m eiuſdẽ 32e queſti. articulũ reliquis non aliter diſcuſſis ſcito ꝙ admirans in ipſo admirationis actu videtur habere tria. Primo noue: rare: vel arduẽ rei intuitum deſideratum. Secundo collationem illius cum occulta cauſa. Tertio naturalem quandam 9cupiſcẽtiã cognoſcendi cauſam: ſicut vniuerſaliter imperfecta appetũt perfici. Et propterea admirari conſtituit habentẽ in id qd eſt ſm naturã. Noſſe enim et conferre: et appetere ſcire cõnaturalia ſũt: et naturaliter in his gaudet anima. Preter hec autem tria que omni miranti cõmunia videntur ieſt ſcrutatoribus cauſarum rationalis cõcupiſcentia ſciendi cauſas que eſt cauſa delectationis: ſicut cetera deſideria: vt in articulo tertio ad tertium habes.

¶ Utrum ſimilitudo ſit cã delectationis. ¶ Arti. VII.

Ad ſeptimũ ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ ſimilitudo nõ ſit cã delectationis. Principari .n. et pati quãdã diſſimilitudinẽ importat: ſ3 principari et pati naliter ẽ delectabile: vt dicit in .j. rheto. ergo diſſimilitudo magis ẽ cã delectationis ꝙ̃ ſimilitudo. ¶ Preterea. Nihil magis eſt diſſimile delectatiõi ꝙ̃ triſtitia: ſ3 illi q patiunt triſtitiã maxime ſequunt delectationes: vt dr in .vij. ethi. ergo diſſimilitudo ẽ magis cã delectationis ꝙ̃ ſimilitudo. ¶ Preterea. Illi q ſũt repleti aliqb9 delectationib9 nõ delectant i eis: ſ3 magis faſtidiũt eas: ſicut p3 i repletiõe ciboꝝ: nõ ergo ſimilitudo ẽ delectationis cã. ¶ Sed 9 ẽ ꝙ ſimilitudo eſt cã amoris: vt dcm̃ ẽ .s. amor aũt ẽ cã delectationis. ergo ſimilitudo eſt cã delectationis. ¶ Rñdeo dicendũ ꝙ ſimilitudo ẽ q̃dã vnitas. vñ id qd ẽ ſimile iquãtũ ẽ vnũ eſt delectabile ſicut et amabile: vt .s. dcm̃ ẽ: et ſi qdem id qd ẽ ſimile ꝓpriũ bonũ nõ corrũpat ſ3 augeat: ẽ ſimplr delectabile: puta hõ homini: et iuuenis iuueni: ſi ꝟo ſit corruptiuũ ꝓprij boni: ſic p accñs efficit faſtidioſum vel 9triſtãs: nõ qdẽ iquãtũ ẽ ſimile et vnũ: ſ3 iquãtũ corrũpit id qd ẽ magis vnum: ꝙ aũt aliquid ſile corrũpat ꝓpriũ bonũ: 9tingit duplr. Uno mõ q2 corrũpit mẽſurã ꝓprij boni p quẽdã exceſſuz: bonũ .n. pcipue corpale: vt ſanitas in q̃dã cõmẽſuratiõe 9ſiſtit: et pp hoc ſuperabũdãtes cibi vel q̃libz delectationes corporales faſtidiũtur. Alio mõ p directã 9rietatẽ ad ꝓpriũ bonũ ſicut figuli abominant alios figulos: nõ iquãtũ ſũt figuli: ſ3 iquãtũ per eos amittũt excellentiã ꝓpriã: ſiue ꝓpriũ lucrũ q̃ appetũt ſicut ꝓpriũ bonũ. ¶ Ad primũ ergo dicendũ ꝙ cũ ſit q̃dã cõicatio pricipand ad ſubm: ẽ ibi q̃dã ſilitudo: tñ ſm quãdã excellẽtiã eo: ꝙ pricipari et pati ptinẽt ad excellẽtiã ꝓprij boni. ſapientis .n. et melioꝝ ẽ pricipari et pati. vñ p hoc fit homini ꝓprie bonitatis imaginatio: vel q2 p hoc ꝙ hõ pricipat et peſt alijs bñfacit: qd ẽ delectabile. ¶ Ad ſcdm dicendũ ꝙ id in quo delectat triſtat9 et ſi nõ ſit ſile triſtitie: ẽ tñ ſile homini 9triſtato: q2 triſtitie 9riant ꝓprio bono eius q triſtat: et iõ appetit delectatio ab his q in triſtitia ſũt: vt 9ferẽs ꝓpriũ bonũ: inquãtũ ẽ medicatiua 9rij. et iſta eſt cã q̃re delectatiões corpales qb9 ſũt 9rie q̃dã triſtitie magis appetunt ꝙ̃ delectatiões itellectuales q̃ nõ hñt 9rietatẽ triſtitie: vt ifra dicet. Exinde etiã eſt ꝙ oĩa aĩalia naturalr appetũt delectationẽ q2 ſemp aĩal laborat p ſenſuz et motũ: et pp hoc etiã iuuenes maxime delectatiões appetũt pp multas tranſmutatiões in eis exiſtentes: dum ſunt in ſtatu augmẽti: et etiã melãcolici vehemẽter appetũt delectatiões ad expellendũ triſtitiã: q2 corpus eoꝝ quaſi prauo humore corrodit: vt dicit in .vij. ethico. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ bona corporalia in quadã mẽſura 9ſiſtunt: et ideo ſuperexceſſus ſimiliũ corrũpit ꝓpriuz bonũ et pp hoc efficit faſtidioſum et 9triſtãs inquãtũ 9trariat bono ꝓprio hominis.

¶ Utrum admiratio ſit cauſa delectationis.

¶ Articulus. VIII.

Ad octauũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ admiratio nõ ſit cã delectationis. Admirari .n. eſt ignorantie nãe: vt Damaſ. dicit: ſ3 ignorãtia nõ ẽ delectabilis ſ3 magis ſcientia. ergo admiratio nõ eſt cã delectationis. ¶ Preterea. Admiratio ẽ pricipiũ ſapie q̃ſi via ad inq̃rẽdũ veritatẽ: vt dr in pricipio metaphy. ſ3 delectabili9 ẽ 9tẽplari iã cognita ꝙ̃ inq̃rere ignota: vt phs dic in .x. ethi. cũ hoc hẽat difficultatẽ et ipedimẽtũ: illud aũt nõ hẽat: delectatio aũt cãtur ex operatione non ipedita: vt dicit in .vij. ethi. ergo admiratio nõ eſt cã delectationis: ſ3 magis delectationẽ ipedit. ¶ Preterea. Unuſqſq3 in 9ſuetis delectat. vñ opatiões habituũ p 9ſuetudinẽ acquiſitoꝝ ſunt delectabiles: ſ3 cõſueta nõ ſũt admirabilia: vt dicit Augu. ſuper Joã. ergo admiratio 9riat cãe delectationis. ¶ Sed 9tra eſt qd phs dic in .j. rheto. ꝙ admiratio ẽ delectationis cã. ¶ Rñdeo dicendũ ꝙ adipiſci deſiderata ẽ delectabile: vt .s. dcm̃ eſt: et iõ ꝗ̃to alicuius rei amare magis accreſcit deſideriũ:

tanto

tanto magis p adeptionē accreſcit delectatio: ⁊ etiā in ipſo augmēto deſiderij fit augmētū delectatiōis ſm ꝙ fit etiā ſpes rei amate: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ꝙ ipm̄ deſideriū ex ſpe eſt delectabile. Eſt aūt admiratio deſideriū quoddā ſciendi: qḋ in hoīe ↄtingit ex hoc ꝙ videt effectū ⁊ ignorat cām: vel ex hoc ꝙ cauſa talis effectus excedit cognitionē aut facultatē ipſi⁹. ⁊ ideo admiratio eſt cauſa delectatiōis īquantū hꝫ adiunctā ſpem ↄſequēdi cognitionē ei⁹ qḋ ſcire deſiderat: ⁊ ꝑpter hoc oīa admirabilia ſunt delectabilia: ſicut que ſunt rara ⁊ oēs repñtationes rex etiā que in ſe nō ſunt delectabiles. Gaudet.n.aīa in collatōe vnius ad alterum: qꝛ cōferre vnū alteri eſt ꝓpꝛius ⁊ ↄnālis actus rōnis: vt phs dicit in ſua poetria: ⁊ propter hoc etiā liberari a magnis pıculis magis eſt delectabile: qꝛ eſt admirabile: vt dꝛ in pꝛio rhetoꝛi. ℭ Ad pꝛimū ḡ dōm ꝙ admiratio nō eſt delectabilis inquātū hꝫ ignorātiā: ſꝫ inquātum hꝫ deſideriū adipiſcēdi cām: ⁊ inquātuꝫ admirās aliqd nouū adiſcit. ſ. talē eē quē non eſtimabat. ℭ Ad ſcōm dōꝫ ꝙ delectatio duo hēt. ſ. quietē in bono: ⁊ huiuſmodi qetis pceptionem. Quantū igı̄ ad pꝛimū cuꝫ ſit perfecti⁹ ↄtēplari veritatē cognitā ꝗ̄ inqrere ignotam: ↄtemplatiōes rex ſcitax per ſe loquendo ſunt magis delectabiles ꝗ̄ inquiſitiōes reruꝫ ignotax. Tamē per accidens quātum ad hm ↄtingit ꝙ inquiſitiones ſunt qn̄qꝫ delectabiliores ſm ꝙ ex maioꝛi deſiderio ꝓcedūt: deſideriū aūt maius excitat̄ ex perceptōe ignoꝛantie. vn̄ maxime homo delectat̄ in his: que d nouo inuenit aut adiſcit. ℭ Ad tertiū dōꝫ ꝙ ea que ſunt conſueta ſunt delectabilia ad operandū inquantū ſunt quaſi ↄnālia: ſed tn̄ ea que ſunt rara pn̄t eſſe delectabilia vel ratione cognitionis: qꝛ deſiderat̄ eox ſciētia inquantū ſunt mira: vel rōne operatiōis: qꝛ ex deſiderio magis inclinat̄ mens ad hoc ꝙ intēſe in nouitate operetur: vt dr̄ in.x.ethi. pfectioꝛ.n.opatio cauſat perfectioꝛē delectationem.

ℭ De effectib⁹ delectatiōis. Qō. XXXIII.

DEinde conſiderandū eſt de effectib⁹ delectatiōis. ℭ Et circa hoc querūt̄ quattuoꝛ. ℭ Pꝛimo vtx delectatiōis ſit dilatare. ℭ Scdo vtrū delectatio cauſet ſui ſitiꝫ vel deſiderium. ℭ Tertio vtruꝫ delectatio ipediat vſum rōnis. ℭ Quarto vtrum delectatio perficiat operationē.

ℭ Utrum delectationis ſit dilatare. Arti. i.

AD pꝛimū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ dilatatio nō ſit effect⁹ delectatiōis. Dilatatio.n. videt̄ ad amoꝛē magis ptinere: ſm ꝙ dicit aplus.ij.ad Coꝛ.vj. Coꝛ noſtrū dilatatū eſt. Vn̄ ⁊ de pcepto charitat̄ in ps dr̄. Latū mādatū tuum nimis: ſꝫ delectatio ē alia paſſio ab amoꝛe. ḡ dilatatio nō ē effect⁹ delectatiōis. ℭ Preterea. Ex hoc ꝙ aliqd dilatat̄ efficit̄ capaci⁹ ad recipiēdū: ſꝫ receptio ptinet ad deſideriū qḋ ē rei nōdū habite: ḡ dilatatio magis videt̄ ptinere ad deſideriū ꝗ̄ ad delectationeꝫ. ℭ Preterea. Cōſtrictio dilatationi opponit̄: ſꝫ ↄſtrictio vr̄ ad delectationeꝫ ptinere: nā illud ↄſtrigimus qḋ firmiter volumus retinere: ⁊ talis ē affectio appetit⁹ circa rem delectantē: ḡ dilatatio ad delectationē nō ptinet. ℭ Sꝫ ↄ eſt qḋ ad expſſionē gaudij dr̄ Eſa.lx. Videbis ⁊ afflues: ⁊ mirabit̄ ⁊ dilatabit̄ coꝛ tuū. Ipſa ēt delectatio ex dilatatione nomē accepit vt letitia nomiet̄: ſic.ſ. dcm̄ eſt. ℭ Rn̄deo dōm ꝙ latitudo ē qdā dimēſio magnitudinis coꝛpalis. vn̄ in affectiōib⁹ aīe nō niſi ſm metaphoꝛā dr̄: dilatatio aūt dr̄ qſi mot⁹ ad latitudinē: ⁊ ↄpetit delectatiōi hꝫ duo q ad delectationē requirunt̄. Quox vnū eſt ex pte apphēſiue virtutis: q apphēdit ↄiūctionē alicuius boni ↄueniētis: ex hac aūt apphēſiōe apphēdit ſe hō pfectionē quādā adeptū: q eſt ſpūalis magnitudo: ⁊ ſꝫ hoc animus hoīs dr̄ p delectationē magnificari ſeu dilatari. Aliud autē eſt ex pte appetitiue virtutis q aſſentit rei delectabili: ⁊ in ea qeſcit qḋdāmō ſe pbens ei ad eā interius capiēdā: ⁊ ſic dilatat̄ affect⁹ hominis p delectationē qſi ſe tradēs ad ↄtinēdū interi⁹ rē delectantē. ℭ Ad pꝛimū ḡ dōm ꝙ nihil ꝓhibet in his q dr̄r metaphoꝛice idē diuerſis attribui ſꝫ diuerſas ſimilitudines: ⁊ ſm h dilatatio ptinet ad amoꝛē rōne cuiuſdā extēſionis: inquātū affectus amātis ad alios extēdit̄: vt curet nō ſolū q ſua ſūt ſꝫ q alioꝝ: ad delectationē ꝟo ptinet dilatatio inquātū aliquid in ſe ipo ampliat̄ vt qſi capaci⁹ reddat̄. ℭ Ad ſcdꝫ dōm ꝙ deſideriū hꝫ quidē aliquā ampliationē ex imaginatiōe rei deſiderate: ſꝫ multomagis ex pſentia rei iā delectantis: qꝛ magis pbet ſe animus rei iā delectāti ꝗ̄ rei nō habite deſiderate: cū delectatio ſit finis deſiderij. ℭ Ad tertiū dōm ꝙ ille q delectat̄ ↄſtringit qdē rem delectantē dum ei foꝛtiter inheret: ſed coꝛ ſuū ampliat vt pfecte delectabili fruat̄.

¶ Utrum delectatio cauſet ſui ſitiʒ vel deſiderium. ¶ Articulus. II.

AD ſcdʒ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ delectatio nõ cãet deſideriũ ſuiipſius. Ois .n. motus ceſſat cũ ꝑuenerit ad qeté: ſʒ delectatio é q̃ſi q̃dã qes motus deſiderij: vt. ſ. dcm̃ eſt: ceſſat ẽ motus deſiderij cum ad delectationé ꝑuenerit: nõ ẽ delectatio cãt deſideriũ. ¶ Preterea. Oppoſituʒ nõ eſt cã ſui oppoſiti: ſed delectatio qȯdãmõ deſiderio opponit̃ ex ꝑte obĩ: nã deſideriuʒ eſt boni nõ habiti. delectatio ṽo boni iã habiti. ẽ delectatio nõ cãt ðſideriũ ſuiipſius. ¶ Preterea. Faſtidiũ deſiderio repugnat: ſʒ delectatio plerũqʒ cãt faſtidiũ: nõ ẽ fac̃ ſui deſideriũ. ¶ Sʒ ꝯ eſt qȯ dñs dicit Joã. iiij. Qui biberit ex hac aq̃ ſitiet itex̃. Per aquã at̃ ſignificat̃ ſʒ Aug. delectatio corꝑalis. ¶ Rñdeo dðʒ ꝙ delectatio dupl'r põt ꝯſiderari: vno mõ ſʒ ꝙ é in actu alio mõ ſm ꝙ eſt in memoria. Jtẽ ſitis vel deſideriũ põt dupl'r accipi: vno mõ ꝓprie ſm ꝙ iportat appetitũ rei non habite: alio mõ cõiter ſm ꝙ iportat excluſioné faſtidij: ſm igit̃ ꝙ eſt in actu delectatio nõ cãt ſitim vel deſideriũ ſui ipſi⁹ ꝑ ſe loquẽdo: ſʒ ſoluʒ ꝑ accñs. Si tñ ſitis vel deſideriuʒ dic[illegible] rei nõ habite appetit⁹: tũc delectatio nõ c[illegible]mpl'r ſitiʒ vel deſideriũ: nã delectatio é [illegible]ectio appetit⁹ circa rem pñté. ſʒ ꝯtingit re[illegible]é nõ ꝑfecte haberi: ⁊ hoc põt eé vel ex ꝑt[illegible]bite vl' ex ꝑte hñtis: ex ꝑte qdé rei habi[illegible] res habita nõ eſt tota ſimul: vñ ſucceſſi[illegible]e rec[illegible]it: ⁊ dũ aliqs delectat̃ in eo qȯ hʒ: deſ[illegible]erat [illegible]tri eo qȯ reſtat: ſicut q audit p̄mã ꝑté [illegible] in hoc delectat̃: deſiderat alterã ꝑté ṽ[illegible]dire: vt Aug. dicit. iiij. ꝯfeſ. Et hoc mõ oés fere delectationes corꝑales faciũt ſui[illegible]ſarũ ſitiʒ [illegible]ſqʒ ꝯſumenẽ: eo ꝙ tales delectatióes [illegible]t aliqué motũ: ſicẽ pʒ in delectat[illegible]ibus ciborũ: ex ꝑte aũt ipſius habẽtis: ſicut cũ aliqs aliquã ré in ſe ꝑfectã exñtem nõ ſtatiʒ ꝑfecte hʒ: ſʒ paulatiʒ acq̃rit: ſicut in mũdo iſto ꝑcipientes aliqd imperfecte de diuina co[illegible]itióe delectamur: ⁊ ip̃a delectatio excitat ſiti[illegible] vel deſideriũ ꝑfecte cognitionis: ſʒ ꝙ põt int[illegible]gi: qȯ habet̃ Eccle. xxiiij. Qui bibũt me adh[illegible]c ſitient. Si ṽo ꝑ ſitiʒ vel deſideriũ itelligat̃ ſola intẽtio affectus tollens faſtidiũ: ſic delectatióes ſpũales maxime faciũt ſitim vel deſiderium ſuiipſax̃: delectatióes .n. corꝑales q: augmẽtate vel incõtinuate faciũt ſuperereſcẽtiaʒ nãlis habitudinis efficiunt̃ faſtidioſe: vt pʒ in delectatióe ciborũ: ⁊ ꝓp̃ h̃ qñ aliqs iam ꝑuenit ad ꝑfectuʒ in delectatióibus corꝑalib⁹ faſtidit eas: ⁊ qñqʒ appetit aliquas alias: ſʒ delectatóes ſpũales nõ ſuperereſcunt nãlé habitudiné: ſʒ ꝑficiũt nãm. vñ cuʒ ꝑuenit̃ ad ꝯſummationé in ipſis: tũc ſunt magis delectabiles: niſi forte per accñs: inquãtũ oꝑatióí ꝯtemplatiue adiungunt̃ alique oꝑatióes ṽtutũ corꝑaliũ: que ꝑ aſſiduitateʒ oꝑandi laſſant̃. Et ꝑ hũc modũ ẽt põt intelligi qȯ dicit̃ Eccl. xxiiij. Qui bibit me adhuc ſitiet. Qz ẽt de ãgelis q ꝑfecte deũ cognoſcũt ⁊ delectant̃ in ip̃o: dr̃. i. Petri. i. ꝙ deſiderãt in eum ꝯſpicere. Si ṽo cõſideret̃ delectatio ꝓut eſt in memoria ⁊ nõ in actu: ſic ꝑ ſe nata é cãre ſuiipſius ſitim ⁊ deſideriũ. qñ. ſ. hõ redit ad illã diſpoſitionem in qua erat ſibi delectabile qȯ p̃terijt: ſi ṽo immutatus ſit ab illa diſpoſitióe memoria delectationis nõ cãt in eo delectationé: ſʒ faſtidiũ: ſicut pleno exiſtenti memoria cibi. ¶ Ad primũ ẽ dðm ꝙ qñ delectatio eſt ꝑfecta: tunc hʒ oĩmodã quieté ⁊ ceſſat motus deſiderij tendẽtis in nõ habitũ: ſʒ qñ imperfecte habet̃: tũc nõ oĩno ceſſat motus deſiderij tendẽtis in nõ habitũ. ¶ Ad ſcdm dðʒ ꝙ id qȯ imperfecte habet̃: ſm quid habet̃ ⁊ ſm qd nõ habet̃: ⁊ iõ ſil' de eo põt eſſe ⁊ deſideriũ ⁊ delectatio. ¶ Ad tertiũ dðm ꝙ delectatióes alio mõ cauſant faſtidiũ ⁊ alio mõ deſideriũ: vt dctm̃ eſt.

¶ Utrum delectatio impediat vſum rationis. ¶ Articulus. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ delectatio nõ ipediat vſuʒ rõnis: qes .n. maxime ꝯfert ad debitũ rõnis vſuʒ. vñ dicit̃ in. vij. phyſi. ꝙ in ſedendo ⁊ qeſcẽdo fit aĩa ſciens ⁊ prudens. Et Sap. viij. Jntrãs in domũ meã cõquieſcam cũ illa. ſ. ſapientia: ſed delectatio eſt quedaʒ quies: ẽ nõ impedit: ſʒ magis iuuat rõnis vſuʒ. ¶ Preterea. Ea q̃ nõ ſunt in eodé: etiã ſi ſint ꝯria: nõ ſe ipediunt: ſʒ delectatio eſt in ꝑte appetitiua: vſus aũt rõnis in ꝑte app̄hẽſiua: ẽ delectatio nõ ipedit rõnis vſum. ¶ Preterea. Qȯ ipedit̃ ab alio vr̃ quodãmõ trãſmutari ab ip̃o: ſʒ vſus app̄hẽſiue virtutis magis mouet ðlectationé q̃ʒ a delectatióe moueat̃: eſt .n. cã ðlectatóis: ẽ ðlectatio nõ ipedit vſum rõnis. ¶ Sʒ ꝯ eſt qȯ phs dicit in. vj. ethi. ꝙ ðlectatio corrũpit exiſtimationeʒ prudẽtie. ¶ Rñdeo dðm ꝙ ſicẽ dr̃ in. x. ethi. Delectatóes ꝓprie adaugẽt oꝑatóes: extranee ṽo ipediũt. Eſt ẽ q̃dã delectatio q̃ hẽtur

de ipſo actu rationis. ſicut cum aliquis dele
ctatur in contemplando vel ratiocinando: ⁊
talis delectatio non impedit vſum rationis ſ
adiuuat: q2 illud attentius operamur in quo
delectamur: attentio aūt adiuuat opationē3:
ſed delectationes corporales impediunt vſu3
rōnis triplici rōne. Primo quidē3 rōne diſtra
ctionis: q2 ſicut iam dictū eſt: ad ea in quibus
delectamur multū attendimus: cū aūt intētio
fortiter inheſerit alicui rei debilitatꝛ circa alias
res vel totalr̄ ab eis reuocatur: ⁊ ſm hoc ſi de
lectatio corpalis fuerit magna vel totalr̄ ipe
diet vſum rōnis ad ſe intētionē animi attrahē
do: vel multū impediet. Scdo rōne ꝯrietatis:
qdā.n. delectatiōes maxime ſuperexcedentes
ſunt ꝯtra ordinē rōnis: ⁊ per hunc modū phs
dicit in.vj. ethi. ꝙ delectatiōes corporales cor
rūpunt extimationē prudentie: nō aūt exti
mationē ſpeculatiuam: cui delectatio nō con
trariatꝛ: puta ꝙ triāgulus habet tres angulos
equales duobus rectis: ſm aūt primum mo
dum vtrūqꝫ impedit. Tertio modo ſm quā
dam ligationē: inquātum.ſ. ad delectationem
corporalem ſequitꝛ quedā trāſmutatio corpo
ralis maior etiam ꝗ̄ in alijs paſſionibus quā
to vehementius afficitꝛ appetitus ad rem pre
ſentem ꝗ̄ ad rem abſentē: huiōi aūt corpora
les perturbationes impediunt vſu3 rationis:
ſicut p3 in vinolentis: qui hñt vſum rōnis liga
tū vel impeditum. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ de
lectatio corporalis h3 qdem quietem appeti
tus in delectabili: que qes interdum cōtrariatꝛ
ratiōi: ſed ex parte corporis ſemper h3 trāſmu
tationem: ⁊ quantū ad vtrūqꝫ impedit rōnis
vſu3. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ vis appetitiua ⁊ ap
prehēſiua ſunt qdē diuerſe partes: ſed vnius
anime: ⁊ ideo cum intentio anime vehemēter
applicetꝛ ad actu3 vnius impeditur ab actu cō
trario alterius. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ vſus rō
nis requirit debitum vſum imaginationis. ⁊
aliarū virium ſenſitiuaru3 que vtuntꝛ organo
corporali: ⁊ ideo ex tranſmutatione corporali
vſus rōnis impeditꝛ ipedito actu virtutis ima
ginatiue ⁊ aliarum ſenſitiuarū.

¶ Utrum delectatio perficiat operationem.

¶ Articulus. IIII.

Ad quartū ſic ꝓceditꝛ. Uidetꝛ ꝙ de
lectatio non perficiat operationem.
Omnis enim humana operatio ab
vſu rationis depēdet: ſed delectatio impedit
vſum rationis: vt dictum eſt: ergo delectatio
non perficit: ſed debilitat operationem huma
nam. ¶ Preterea. Nihil eſt perfectiuum ſui
ipſius vel ſue cauſe: ſed delectatio eſt opera
tio: vt dicitur in.vij. ⁊.x. ethico. qđ oportet vt
intelligatur vel eēntialiter vel cauſaliter: ergo
delectatio non perficit operationem. ¶ Pre
terea. Si delectatio pficit opatiōe3: aut pficit
ipſa3 ſicut finis: aut ſicꝫ forma: aut ſicut agēs:
ſ nō ſicut finis: quia operationes nō querūtꝛ
propter delectationem ſed magis econuerſo:
vt ſupra dictum eſt: nec iterum per modum
efficientis: quia magis operatio eſt cauſa effi
ciens delectationis: nec iteru3 ſicut forma: nō
enim perficit delectatio operationem: vt habi
tus quidam ſecundū philoſophū in decimo
ethicorum. delectatio ergo nō perficit opera
tione3. ¶ Sed contra eſt quod dicitur ibidē:
ꝙ delectatio operationem perficit. ¶ Reſpō
deo dōm ꝙ delectatio dupliciter operationē
perficit. Uno modo per modu3 finis: nō qui
dem ſcōm ꝙ finis dicitur id propter quod ali
quid eſt: ſed ſm ꝙ omne bonum completiue
ſuperueniens poteſt dici finis: ⁊ ſ3 hoc dicit
philoſophus in.x. ethicorū: ꝙ delectatio per
ficit operationem: ſicut quida3 ſuperueniens
finis: inquātum ſcilicet ſuper hoc bonum qđ
eſt operatio ſuperuenit aliud bonu3 quod eſt
delectatio: que importat quietationem appe
titus in bono preſuppoſito. Secundo modo
ex parte cauſe agentis: non quidem directe: q2
philoſophus dicit in.x. ethicorum. ꝙ perficit
operationem delectatio: non ſicut medicus ſa
num: ſed ſicut ſanitas: indirecte ... inquā
tum ſcilicet agēs quia delectatur in ſua actio
ne vehementius attendit ad ipſam ... diligen
tius eam operatur: ⁊ ſcōm h... ur in.x.
ethicorū: ꝙ delectationes ... oprias
operatiōes ⁊ impediunt extra... ¶ Ad pri
mum ergo dicendu3 ꝙ omnis ... tio im
pedit actu3 rationis: ſed delectatio ... poralis
non conſequitur actum rationis ... ctu3 cō
cupiſcibilis: qui per delectatio... getur: de
lectatio autem que conſequitur ... rationis:
fortificat rationis vſum. ¶ Ad ... cundum di
cendum ꝙ ſicut dicitur in.ij. phyſicorum. Cō
tingit ꝙ duo ſibi inuicem ſunt cauſa: ita ꝙ vnū
ſit cauſa efficiēs: ⁊ aliud cauſa finalis alteri⁹:
⁊ per hunc modum operatio cauſat delecta
tionem ſicut cauſa efficiens. delectatio autem
perficit operationem per modum finis: vt di
ctum eſt. ¶ Ad tertiū p3 reſpōſio ex dictis.

¶ Queſtio. XXXIIII.

Bmiſſa q̄ſtione 33ª circa qōnē 34ᵃᵐ aduerte q̄ᵘ auctō poſt tractatus de bonitate et malitia paſſionum in cōmuni examinare volens bonitatem ⁊ malitiā paſſionum in ſpeciali. circa duas tātū paſſiōes. ſ. delectationem ⁊ triſtitiā queſtiōes mouet ſigillatim de bonitate ⁊ malitia: et ratio eſt: quia ad iſtas terminantur omnes alie paſſiones: ⁊ ab eis quodā modo regulantur: vt infra habetur.

¶ Articu. II.

In ſecūdo articlo 34ᵉ queſtionis: obmiſſo primo dubium occurrit circa reſpōſiones ad primū: ꝓ quanto dicit q̄ nihil eſt vtile quod non ſit bonum: q̄ꝛ aut eſt ſermo ꝺ bonitate nature: aut de bonitate moris. ſi de bonitate nature: nulla eſt differētia īter vtile ⁊ delectabile: quia vtrūq̄ꝫ eſt bonum tali bonitate: ſi ꝺ bonitate morali: tūc falſa quoq̄ꝫ eſt differentia: quia multa

¶ De bonitate ⁊ malitia delectationū. ¶ Qō. XXXIIII.

Deinde ꝯſiderandum eſt de bonitate ⁊ malitia delectationū. ¶ Et circa hoc querun tur q̄ttuoꝛ. Primo vtrū oīs delectatio ſit mala. ¶ Scd̄o dato q̄ nō: vtruꝫ oīs delectatio ſit bona. Tertio vtrū aliq̄ delectatio ſit optima. Quarto vtrū delectatio ſit mēſura vel regula ſ̄ꝫ quā iudicet̄ bonū vel malū in moꝛalibꝰ.

¶ Utruꝫ omnis delectatio ſit mala. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ oīs delectatio ſit mala. Illud. n. qđ coꝛrūpit prudētiā ⁊ impedit rōnis vſuꝫ videtur eſſe ſ̄m ſe malū: q̄ꝛ bonū hoīs eſt ſ̄ꝫ rōnē eſſe: vt Dyo. dicit. iiij. ca. de diui. no. ſ̄ꝫ delectatio coꝛrūpit prudētiā ⁊ īpedit rōnis vſuꝫ: ⁊ tāto magis quāto delectatiōes ſūt maioꝛes. vñ in delectatiōibus venereis q̄ ſūt maxie: ipoſ̄e eſt aliqđ itelligere: vt dī i. vij. ethi. Et Hyero. ēt dicit ſup Matth. q̄ illo tempoꝛe quo cōiugales actus gerunt̄ preſentia ſancti ſpūs non dabit̄: ēt ſi ꝓpheta videat̄ eſſe qui officio generationis obſequit̄. ergo delectatio eſt ſ̄m ſe maluꝫ. ꝰ oīs delectatio mala. ¶ Preterea. Illud qđ fugit virtuoſus ⁊ pſequit̄ aliq̄s deficiens a virtute videt̄ eſſe ſ̄m ſe malum ⁊ fugiendum: q̄ꝛ vt dicitur in. x. ethi. virtuoſus eſt quaſi mēſura ⁊ regula humanoꝝ actuum. Et apoſtolus dicit. i. ad Coꝛ. ij. Spiritualis iudicat oia: ſed pueri ⁊ beſtie in quibus nō eſt virtus ꝓſequūtur delectationes: fugit auteꝫ eas temperatus. ergo delectationes ſ̄ꝫ ſe ſunt male ⁊ fugiēde. ¶ Preterea. Uirtus ⁊ ars ſunt circa difficile ⁊ bonū: vt dī in. ij. ethico. ſ̄ꝫ nulla ars oꝛdinata eſt ad delectationē. ꝰ delectatio nō eſt aliqđ bonū. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ in p̄s dī. Delectare in dn̄o. cū igit̄ ad nihil mali auctoꝛitas diuina iducat: videt̄ q̄ nō oīs delectatio ſit mala.

¶ Rñdeo dōm q̄ ſic̄ dī in. x. ethi. aliq poſuerūt oēs delectatiōes eē malas: cuius rō videt̄ fuiſſe: q̄ꝛ intētionē ſuā referebāt ad ſolas delectatiōes ſenſibiles ⁊ coꝛꝑales q̄ ſūt magis maniſeſte. nā ⁊ in ceteris intelligibilia a ſenſibilibus antiq p̄hi nō diſtinguebāt: nec itellectuꝫ a ſenſu: vt dī in lib. de aīa: delectationes aūt coꝛpoꝛales arbitrabant̄ dōm oēs eē malas: vt ſic hoīes qui ad delectatiōes imoderatas ſūt proni: a delectatiōibus ſe retrahētes ad mediū virtutis ꝑueniāt. Sꝫ hec extiſtimatio nō fuit ꝯueniēs: cū. n. nullus poſſit viuere ſine aliq̄ ſenſibili ⁊ coꝛꝑali delectatiōe: ſi illi q docēt oēs delectatiōes eſſe malas deprehendant̄ aliq̄s delectatiōes ſuſcipere magis hoīes ad delectationes erūt ꝓcliues exēplo operū ꝙ̄ verbū doctrina ꝑtermiſſa. In operatiōibus. n. ⁊ paſſiōibꝰ humanis in q̄bꝰ experiētia plurimū valet magis mouēt exēpla q̄ꝫ verba. Dōm eſt ꝰ aliq̄s delectatiōes eē bonas ⁊ aliq̄s eſſe malas. Eſt. n. delectatio q̄es appetitiue virtutis in aliquo bono amato: ⁊ ꝯn̄s aliq̄ꝫ oꝑationeꝫ. Uñ huiꝰ rō duplex accipi pōt. Una q̄deꝫ ex ꝑte boni in quo aliq̄s q̄eſcēs delectat̄: bonū. n. ⁊ malū in moꝛalibꝰ dī ſ̄m q̄ ꝯuenit rōni vl' diſcoꝛdat ab ea: vt. ſ̄. dcm̄ eſt. Sicut in rebꝰ nālibꝰ aliqđ dī nāle ex eo q̄ nāe ꝯuenit: innāle ꝟo ex eo q̄ eſt a nā diſcoꝛdās. Sicut igit̄ in nālibus eſt q̄daꝫ q̄es nālis: q̄. ſ. eſt ex eo q̄ ꝯuenit nāe: vt cū graue q̄eſcit deoꝛſum: ⁊ q̄dā innālis: q̄ ē in eo qđ repugnat nāe: ſicut cū graue quieſcit ſurſuꝫ. Ita ⁊ in moꝛalibus eſt delectatio bona ſ̄m q̄ appetitus ſuperioꝛ aut inferioꝛ req̄eſcit in eo qđ ꝯuenit rōni: ⁊ q̄dā mala ex eo q̄ quieſcit in eo qđ a rōne diſcoꝛdat ⁊ a lege dei. Alia rō accipi pōt ex ꝑte oꝑationū: quarū q̄dā ſūt male: ⁊ q̄dā bone: oꝑationibus aūt magis ſunt affines delectatiōes: q̄ ſūt eis ꝯiuncte q̄ꝫ ꝯcupiſcētie que tēpoꝛe eas ꝓcedūt. vñ cū ꝯcupiſcentie bonarū oꝑationū ſint bone: malarū ꝟo male: multo magis delectatiōes bonarū operationū ſunt bone: maloꝝ ꝟo male. ¶ Ad primuꝫ ꝰ dōm q̄ ſicut. ſ̄. dcm̄ eſt: delectationes que ſūt de actu rōnis nō impediunt rōnē: neq̄ꝫ coꝛrūpunt prudentiā: ſ̄ꝫ delectatiōes extranee cuiuſ modi

modi ſunt delectatiões corpales q̃ qdez rõnis
vſum ipediũt: ſicut .ſ. dcm̃ eſt: ⁊ p ↄ̃rietaté ap-
petitus q qeſcit in eo qđ repugnat rõni: ⁊ ex h
hȝ delectatio ꝙ ſit moralr̃ mala: vel ſm quã-
dã ligationẽ rõnis: ſicut in ↄcubitu ↄiugali: dele
ctatio q̃uis ſit in eo qđ cõuenit rõni: tñ ipedit
rõnis vſum pp corporalẽ trãſmutationẽ adiũ
ctã: ſȝ ex hoc nõ ↄſequit̃ malitiã moralẽ: ſicut
nec ſõnus quo ligat̃ vſus rõnis moralr̃ eſt ma
lus ſi ſit ſm rõnẽ receptus. nã ⁊ ipa rõ hoc hȝ
vt qñqȝ rõnis vſus itercipiat̃: dicim⁹ tñ ꝙ hꝰ
ligamẽtũ rõnis ex delectatiõe in actu cõiugali.
etſi nõ habeat malitiã moralẽ. qꝛ nõ ẽ peccatũ
mortale nec veniale: ꝓuenit tñ ex q̃daȝ morali
malitia ſcȝ ex pctõ primi parẽtis. nã hoc in ſta-
tu inocẽtie nõ erat: vt pȝ ex his q̃ in primo dcã
ſũt. ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ tẽperatus non fugit
oẽs delectatiões: ſȝ imoderatas ⁊ rõni nõ ↄue
niẽtes: ꝙ aũt pueri ⁊ beſtie delectationes ↄſe
quunt̃: nõ oñdit eas vlr̃ eſſe malas: qꝛ in eis ẽ
nãlis appetitus a deo q mouet̃ in id qđ eſt ei
ↄueniẽs. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ nõ ois boni eſt
ars: ſȝ exteriorũ factibiliũ vt ifra dicetur: circa
opatiões aũt ⁊ paſſiões q̃ ſũt in nobis magis
eſt prudentia ⁊ virtus q̃ȝ ars: ⁊ tñ aliqua ars
eſt factiua delectationis .ſ. pulmentaria ⁊ pig
mentaria: vt dicit̃ in .vij. ethico.

¶ Utrȝ ois delectatio ſit bona. Arti. II.

Ad ſcdm ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ois de-
lectatio ſit bona. Sicut .n. in pricipio
dcm̃ eſt: bonũ in tria diuidit̃ ſcȝ hone
ſtũ: vtile: ⁊ delectabile: ſȝ honeſtũ oẽ
eſt bonũ: ⁊ ſimilr̃ oẽ vtile. ğ ⁊ ois delectatio
eſt bona. ¶ Preterea. Illud ſm ſe eſt bonuȝ
qđ nõ querit̃ ꝓpter aliud: vt dicit̃ in .j. ethi. ſed
delectatio nõ querit̃ ꝓpter aliud: ridiculuȝ .n.
videt̃ ab aliquo querere: quare vult dlectari:
ğ delectatio eſt per ſe bona: ſȝ qđ per ſe p̃dica-
tur de aliquo: vniuerſaliter p̃dicatur de eo: ğ
omnis delectatio eſt bona. ¶ Preterea. Id
qđ ab omnibus deſiderat̃ videt̃ eſſe per ſe bo
num: nam bonum eſt qđ oia appetũt: vt dicit̃
in .j. ethico. ſed oẽs appetũt aliquã delectatio-
nem: etiã pueri ⁊ beſtie. igit̃ delectatio eſt ſm
ſe bonũ: ois ğ delectatio eſt bona. ¶ Sed cõ-
tra eſt qđ dicitur Prouerbiorũ .ij. Qui letan
tur cũ male fecerint ⁊ exultant in rebus peſſi-
mis. ¶ Rñdeo dõȝ ꝙ ſicut aliqui ſtoicoꝝ po
ſuerunt oẽs delectationes eſſe malas: ita epy-
curi poſuerũt delectationẽ ſm ſe eẽ bonam: ⁊
per ↄñs delectatiões oẽs eẽ bonas: qui ex hoc
decepti eẽ vident̃: ꝙ nõ diſtin-
guebãt inter id qđ ẽ bonũ ſim-
plr̃: ⁊ iter id qđ eſt bonuȝ quo
ad hũc. Simpliciter quidẽ bo
num eſt qđ ſm ſe bonum eſt.
Contingit autẽ ꝙ nõ eſt ſm ſe
bonuȝ eſſe huic bonum dupli
citer. Uno modo qꝛ eſt ei con
ueniẽs ſm diſpoſitionẽ in qua
nunc eſt. que tamẽ nõ eſt natu
ralis: ſicut leproſo bonum eſt
quãdoqȝ comedere aliqua ve
nenoſa: que non ſunt ſimplici-
ter conuenientia complexioni
humane. Alio modo qꝛ id qđ
nõ eſt conueniẽs eſtimatur vt
conueniens. Et qꝛ delectatio
eſt quies appetitus in bono: ſi
ſit bonum ſimpliciter illud in
quo quieſcit appetitus erit ſim
pliciter delectatio: ⁊ ſimplici-
ter bona. ſi autem non ſit bo-
nũ ſimpliciter: ſȝ quo ad hũc:
tunc nec delectatio eſt ſimpli-
citer: ſed huic: nec ſimpliciter
eſt bona: ſed bona ſȝ quid: vl̃
apparens bona. ¶ Ad primũ
ergo dõm ꝙ honeſtum ⁊ vti-
le dicuntur ſm rationem: ⁊ idõ
nihil eſt honeſtuȝ vel vtile qđ
non ſit bonũ: delectabile autẽ
dicitur ſm appetituȝ qui quã-
doqȝ in illud tendit qđ non eſt
conueniens rationi. ⁊ ideo nõ
omne delectabile eſt bonũ bo
nitate morali que attendit̃ ſm
rationeȝ. ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ
ideo delectatio non querit̃ pp
aliud: qꝛ eſt quies in fine. fineȝ
autem ↄtingit eſſe bonũ ⁊ ma
lum: q̃uis nunq̃ȝ ſit finis niſi
ſm ꝙ eſt bonuȝ quo ad hunc:
ita etiam eſt de delectatione.
¶ Ad tertiuȝ dõm ꝙ hoc mõ
omnia appetunt delectationẽ
ſicut ⁊ bonum: cum delecta-
tio ſit quies appetit⁹ in bono.
ſed ſicut contingit non omne
bonum qđ appetit̃ eſſe per ſe
⁊ vere bonum. ita nõ ois dele
ctatio eſt per ſe ⁊ vere bona.

vtilia bona ſũt
mala morali-
ter: vtpote ad
malum ducen
tia: ſicut multa
dlectabilia ma
la ſũt: moralr̃
mala opera cõ
ſequentia.
¶ Ad hoc dici-
tur ꝙ hic ẽ ſer-
mo de bonita-
te morali: ⁊ ꝙ
bonũ vtile eſt
ſecunduȝ ſe ra-
tioni ↄſonans.
Cum enim di-
cis bonum vti
le: dicis aliqđ
conſonum ra-
tioni: ſicut cuȝ
dicis paſcere
eſurientem: et
in hoc differt
vtile a delecta
bili: vt in litte-
ra dicitur: quia
vtile ſignificat
aliquid conſo-
num rationi.
Delectabile ve
ro conſonũ ap-
petitui. Bonũ
autem ⁊ malũ
morale conſti-
tuitur ex cõſo-
nantia ⁊ diſſo-
nãtia ad ratiõ
nem ⁊ non ad
appetitum. Et
ideo vtile non
abſtrahit a bo-
no ⁊ malo mo
rali: ſicut dele-
ctabile: ſed eſt
bonum mora-
le: nec per hoc
ſequitur nullũ
bonuȝ vtile eẽ
malum mora-
liter: quoniam
ſicut paſcere e-
ſurientem po-
teſt eſſe maluȝ
moraliter: vt ſi
fiat propter a-
dulterium ⁊c.
Ita multa bo-
na vtilia poſ-
ſunt mala fie-
ri dum ordina
rentur ad ma-
lum.

In articu° 3ᵒ: dubiũ thomi- ❡ Arti. III. ſtis moleſtum occurrit propter illa verba aliqua delectatio hominis poteſt dici optimuꝫ inter bona humana. Repugnat ſiquidẽ hoc doctrine auctoris tenentis operationẽ precedentẽ: puta viſionẽ dei eſſe optimuꝫ inter bona hũana. ❡ Ad hoc: ꝫ diuerſimode dici poſſit: puta: ꝙ delectatio ẽ optimuꝫ vt accidẽs: operatio autẽ vt ſubã iuxta dcã in.q: 2ᵃ artiᵒ 6ᵒ. vl' ꝙ delectatio ẽ optimuꝫ in genere motiuum appetitiuoꝝ: vl' ꝙ eſt optimuꝫ ſm ſe: quia habet in ſe. vnde vltimo quietꝫ appetituꝫ: licet hẽat aliud optimuꝫ melius ipſo: non vt bono magis boᵐ: ſed vt optimo in vno ordine optimum alterius ordis: honeſtũ.n. ⁊ delectabile duoꝝ bonoꝝ ordies ꝯſtituũt: ad literam tamẽ loquendo diſtinguo: quia aut ẽ ſermo ð bonitate nature aut moris. ſi quis enim inſpexerit ꝙ tractatᵘ iſte de bonitate et malitia eſt moralis: videbit ꝙ queſtio eſt ð optimo moraliter.i. ſumme conſonante rationi: omittendamq; cẽſebit cõtradictionẽ aliis dictis ſancti Thome: puta ꝙ viſio ẽ nobilior ꝙ eſt finis etiam delectationis. Hec enim omnia ad maiorem bonitatem nãc ſpectant: delectatio ſiquidẽ ⁊ operatio his eadem nũero bonitate morali bone ſunt. Eadẽ quippe ꝯſonãtia vel diſſonãtia ꝯſonant vel diſſonant rõni: ac ꝓ hoc optimã operationẽ ſequẽs delectatio optia eſt nõ minore bonitate ⁊ non magis nec minus bona moraliter: nec obſtat huic ſenſui ꝙ ĩ rñſione ad 2ᵐ in pᵃ rñſiõe auctor vĩ velle ꝙ dlectatio ẽ melior actu ṽtutis q̃ ſe quiẽ. hoc.n. auctor ñ diẽ nec intẽdit dicere. ſed pᵃ rñſio ibĩ data rñdet maiori ꝓpõni argu̾ q̃ eſt cõiſſima ꝓpõ.ſ. optimũ nullo adiecto fit meliᵘ et diẽ ꝙ ẽ vera ð optio ſimplr ⁊ nõ de optio in gñe: q̃le ẽ delectatio: ⁊ lõ dato ẽt ꝙ ex actu ṽtutis eẽt melior adhuc ſtat ꝙ ſit optimũ ĩ gñe. 2ᵃ vo rñ: rñdet miorĩ.ſ. delectatio addita opõni eſt melior ⁊ diẽ ꝙ opõ nõ ẽ adiecta delectatõi: ſꝫ intranea eidẽ. Et hec rñ: nullã patiẽ ĩ ſe calũniam: ⁊ nihil extorquens oĩa ſaluat: ſic enĩ ⁊ ẽ optima moralr iter bona hũana ſumme ꝯſonãs rõni: q: nĩl ẽ meliᵘ moralr ipa: ⁊ ẽ minᵘ bona nãlr opõne q̃ ſegẽ q̃ ẽ optia ⁊ in gñe moris ⁊ nãc ĩ vtroq; ordine vltimᵘ finis extris: q̃tũ diuerſimode: q: ĩ illo cõẽ ſibi et delectationi bonitate. in iſto ꝓpa: ꝓꝑ qõ ĩ iſto finis ẽ ẽt delectatõis: in illo aũt nõ. ❡ Arti. IIII.

❡ Utꝝ aliq̃ delectatio ſit optimum. ❡ Articulus. III.

Ad tertiũ ſic ꝓceditur. Videẽ ꝙ nulla delectatio ſit optimum. Nulla.n. generatio ẽ optimum. nam generatio non poteſt eſſe vltimus finis: ſꝫ delectatio cõſequiẽ generationẽ. naꝫ ex eo ꝙ aliquid conſtituiẽ in ſuam naturam delectaẽ: vt ſupra dictuꝫ eſt: ergo nulla delectatio poteſt eſſe optimum. ❡ Preterea. Illud qð ẽ optimũ nullo addito põt fieri melius: ſꝫ delectatio aliquo addito fiut melior: eſt.n. melior delectatio cũ ṽtute q̃ ſine ṽtute ergͦ delectatio nõ eſt optimum. ❡ Preterea. Id qð ẽ optimũ eſt vlr bonũ: ſicut per ſe bonũ exiſtens. nam qð eſt per ſe eſt prius ⁊ potiᵘ eo qð ẽ ꝑ accñs: ſꝫ delectatio nõ ẽ vlr bonuꝫ: vt dictum eſt. ergo delectatio nõ eſt optimum. ❡ Sed contra: beatitudo eſt optimum: cũ ſit finis humane vite: ſed beatitudo nõ eſt ſine delectatione: dicitur.n. in ps. Adimplebis me letitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vſq; in finem. ❡ Rñdeo dĩm ꝙ Plato non poſuit omnes delectationes eſſe malas. ſicut ſtoici: neq; omnes eſſe bonas: ſicut epycurii: ſed quaſdam eſſe bonas: ⁊ quaſdaꝫ eſſe malas: ita tamẽ ꝙ nullum ſit ſũmum bonum vel optimum: ſꝫ q̃tuꝫ ex eius rationibus daẽ intelligi in duobus deficit. In vno qdẽ: q: cum videret delectationes ſenſibiles ⁊ corporales in quodam motu ⁊ generatione ꝯſiſtere: ſicut pꝫ in repletione cibo꜡ ⁊ huiuſmodi: eſtimauit omnes delectationes ꝯſeq̄ generationem ⁊ motuꝫ: vnde cũ generatio ⁊ motus ſint actus imperfecti: ſequereẽ ꝙ dlectatio nõ haberet rationeꝫ vltime perfectionis: ſꝫ hoc manifeſte apparet falſuꝫ in delectationibus intellectualibus: aliqs.n. non ſolum delectaẽ in generatione ſcie: puta cuꝫ adiſcit aut miraẽ: ſicut ſupra dictum eſt: ſꝫ etiã in contemplando ſꝫ ſciẽtiam iam acquiſitam. Alio vero modo: q: dicebat optimuꝫ illud quod ẽ ſimplr ſũmũ bonuꝫ quod.ſ. eſt ipſum bonum quaſi abſtractum ⁊ nõ participatuꝫ: ſicut ipſe deus eſt ſummũ bonũ: nos autẽ loquimur de optimo in rebus humanis: optimũ aũt in vnaq̃q; re ẽ vltimus finis. Finis aũt vt ſupra dictum ẽ dupliciter dicitur.ſ. ipſa res: ⁊ vſus rei: ſicut finis auari ẽ vel pecunia: vel poſſeſſio pecunie: ⁊ ſꝫ hoc vltimus finis hoĩs dici poteſt vel ipſe deᵘ: qui ẽ ſũmũ bonũ ſimplr vl' fruitio ipſius que importat delectationẽ quãdam in vltimo fine: ⁊ per hunc modum aliqua delectatio hoĩs põt dici optimum inter bona humana. ❡ Ad primũ ergo dĩm ꝙ nõ oĩs delectatio ꝯſequiẽ generationẽ: ſed alique delectationes conſequunẽ opationes ꝑfectas: vt dictũ ẽ: ⁊ ideo nihil ꝓhibet aliquã delectationẽ eẽ optimum: etſi nõ omnis ſit talis. ❡ Ad ſcđm dĩm ꝙ ratio illa ꝓcedit de optimo ſimpliciter: ꝑ cuiᵘ ꝑticipationeꝫ oĩa ſunt bona. vñ ex nulliᵘ additione fit melius: ſed ĩ aliis bonis

vl'r verū eſt φ qˀ̃libet bonū ex
addirione alterius fit melius:
q̃uis poſſet dici φ delectatio
nō ē aliqd extraneū ab opatio-
ne ꝟtutis: ſʒ cōconitans ipāʒ:
vt in.j.ethi.dicit̃. ℭ Ad tertiū
dōʒ φ delectatio non hʒ φ ſit
optimū ex hoc φ eſt ðlectatio
ſʒ ex hoc φ ē pfecta qes in opti
mo: vñ nō oʒ φ ois delectatio
ſit optima aut ēt bona: ſic aliq̃
ſciētia eſt optima nō tñ ois.

ℭ Utrū delectatio ſit menſura
vl' regl'a ſʒ q̃ȝ iudicet̃ bonū vl'
malū i moralib9. Arti. IIII.

AD quartū ſic ꝓcedit̃.
Uidet̃ φ delectatio ñ
ſit mēſura vel regula
boni τ mali moralis.
Omnia.n. menſurant̃ primo
ſui generis: vt dicit̃ in.x.meta-
phy. ſʒ delectatio nō eſt primū
in genere moraliū: ſʒ p̃cedunt
ipſam amor τ deſideriū: nō ḡ
ē regula bonitatis τ malitie in
moralib9. ℭ Preterea. Men
ſuram τ regulam oʒ eſſe vni-
formeʒ: τ ideo motus qui eſt
maxime vniformis eſt menſu
ra τ regula oium motuuʒ: vt
dicit̃ in.x.metaphy. ſʒ delecta-
tio eſt varia τ multiformis cū
q̃dam earū ſint bone τ quedā
male. ergo delectatio non eſt
menſura τ regula moralium.
ℭ Preterea. Certius iudiciū
ſumit̃ de effectu p cām q̃ȝ ecō
uerſo: ſed bonitas vel malitia
opationis eſt cā bonitatis vel
malitie delectationis: qꝛ bone
delectationes ſunt que conſe-
quunt̃ bonas operatiōes: ma-
le aūt que malas: vt dicit̃ in.x.
ethi. ergo delectatiōes nō ſunt
regula τ menſura bonitatis τ
malitie in moralibus. ℭ Sed
contra eſt qˀ̃ Aug. dicit ſuper
illud ps. Scrutās corda τ re-
nes deus. Finis cure τ cogni-
tionis eſt delectatio ad quam
quis nitit̃ peruenire. Et Phs
dicit in.vij.ethico. φ ðlectatio
eſt finis architectoruʒ.i.princi
palis; ad quē reſpiciētes vnū-
qˀ̃qȝ hoc quidem maluʒ: hoc
autem malum ſimpliciter dici
mus. ℭ Reſpondeo dōm φ
bonitas vl' malitia moralis pri
cipaliter in volūtate ꝯſiſtit: vt
ſupra dictū eſt: vtrum autem
voluntas ſit bona vel mala p̃-
cipue ex fine cognoſcit̃: id aūt
habet̃ ꝓ fine in quo voluntas
quieſcit: qes autē volūtatis τ
cuiuſlibet appetit9 in bono eſt
delectatio: τ iō ſʒ ðlectationē
voluntatis humane p̃cipue iu
dicat̃ homo bonus vl' malus.
Eſt.n. bonus τ virtuoſus qui
gaudet in operib9 virtutū: ma
lus aūt qui in opibus malis: ð
lectationes aūt appetitus ſenſi
tiui nō ſūt regula bonitatis vel
malitie moralis: nā cibus com
muniter delectabilis eſt ſʒ ap-
petitum ſenſitiuū bonis τ ma
lis: ſed voluntas bonoruʒ de-
lectat̃ in eis ſm cōuenientiam
rōnis: quā nō curat voluntas
maloꝝ. ℭ Ad primū ḡ dōʒ φ
amor τ deſiderium ſunt prio-
ra delectatiōe in via generatio
nis: ſed delectatio eſt prior ſm
rōnem finis: qui in opabilibus
hʒ rōnem principij a quo maxi
me ſumit̃ iudiciū: ſicut a regu
la vel mēſura. ℭ Ad ſcðʒ dōʒ
φ ois delectatio in hoc eſt vni
formis qˀ̃ ē qes in aliquo bo-
no: τ ſʒ hoc pōt eē regula vel
mēſura. nā ille bonus eſt cui9
volūtas qeſcit i ꝟo bono: ma
lus aūt cuius volūtas qeſcit in
malo. ℭ Ad tertiū dōm φ cū
delectatio perficiat operatio-
nem per modū finis: vt ſupra
dictū eſt: nō pōt eſſe operatio
perfecte bona niſi etiam adſit
delectatio in bono: nam boni-
tas rei dependet ex fine: τ ſic
quodāmō bonitas delectatio-
nis eſt cā bonitatis in opōne.

ℭ Articu. IIII.
In titulo ar-
ticuli q̃rti ad-
uerte φ qꝛ mē-
ſura eſt certifi-
catiua quanti-
tatis mēſurabi-
liū τ regl'a cer-
tificatiua diſpo-
ſitionis τ vtrū-
q̃ȝ horum exi-
git primitateʒ
in cognoſcēdo
τ quodāmodo
in eſſendo ſm
aliquid genus
cāe: iccirco au-
ctor proponen
do hunc articu
lum in enume
ratione omniū
articulorūʒ in
p̃ncipio.q. que-
rit vtrum dele
ctatio ſit ſcōm
quam iudicet̃:
hic vero abſo-
lute vtrum ſit
menſura quaſi
ibi primitateʒ
in cognoſcēdo
hic in eſſendo
inſinuans. Et
in corpore arti
culi menſuraʒ
ſm cognitionē
τ iudicium de-
terminat: in re
ſponſionib9 vo
ad primum et
vltimuʒ cauſa
litatem finalē
quodāmodo ei
tribuit. Et ſci-
to: φ qꝛ ad ra-
tioneʒ menſu-
re τ regule nō
ſufficit primi-
tas in eſſendo:
ſed exigitur φ
ſit nobis certiſ
ſima: ideo licʒ
bonum hone-
ſtum ſit ſm ſe
prius τ certius
q̃ȝ delectabile:
quia conſequi-
tur ad illud: et
poteſt eſſe bo-
na et mala de-
lectatio: qꝛ ta-
mē delectatio
eſt nobis ma-
gis certa. ideo
ipſi attribuitur
ratio menſure:
τ operatio ipſa
mendicat quo
ad hoc a dele-
ctatione: ꝓpter
qˀ̃ auctor ſtu-
duit in corpore
articuli ad pro
bandum ratio-
nem menſure
in delectatiōe
ex cognitiōe τ
iudicio. Et ſat
fuit ſaluare vt-
cunq̃ȝ priori-
tatem in eſſen
do: vt patet in
reſponſione ad
tertium: vbi fi
nis ratione ſa-
tis large ꝓpter
hoc ſaluanduʒ
vtitur.
ℭ Circa calceʒ
reſpōſionis ad
tertium in eo-
dem quarto ar
ticulo dubium
occurrit noui-
tijs: quia vr̃ ad
uerſari ſupra-
dictis: ſi enim
bōitas delecta
tiōis eſt cauſa
quodā mō bo-
nitatis in ope-
ratione: aut e-
cōuerſo: ſequi-
tur nō eſſe ean
dē numero bo-
nitatem: vtri-
uſq̃ȝ cuius op-
poſitum dictū
fuit.
ℭ Ad hoc bre-
uiter dicitur φ
vt ex ſuperius
dictis apparet
i analogia cau
ſalitate ſeu re-
dundantia ſal
uatur idempti
tas numeralis
in cauſa et cau-
ſato: vnde hoc
nihil obſtat ꝓ-
poſito: ſic̃ nec
bonitatibus a-
ctus exterioris
τ interioris.

¶ De dolore ſeu triſtitia ſʒ ſe. Qō. XXXV.

Deinde ↄſiderādū eſt de dolore ⁊ triſtitia. ¶ Et circa hoc p̄io conſiderādū eſt de triſtitia ſeu dolore ſʒ ſe. ¶ Scđo de cauſis eius. ¶ Tertio de effectibus ipſius. ¶ Quarto de remedijs. ¶ Quinto de bonitate vel malitia eiꝰ. ¶ Circa p̄mū queruntur octo. ¶ Primo vtrum dolor ſit paſſio anime. ¶ Scđo vtrū triſtitia ſit idē qđ dolor. ¶ Tertio vtruʒ triſtitia ſeu dolor ſit ↄ̄ria delectationi. ¶ Quarto vtrū omnis triſtitia omni delectationi ↄ̄rietur. ¶ Quinto vtrū delectationi ↄtemplationis ſit aliqua triſtitia ↄ̄ria. ¶ Sexto vtruʒ magis fugienda ſit triſtitia q̄ȝ delectatio appetēda. ¶ Septimo vtrū dolor exterior ſit maior quā dolor interior. ¶ Octauo de ſpeciebus triſtitie.

¶ Utrū dolor ſit paſſio aīe. ¶ Arti. I.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ dolor non ſit paſſio anime. Nulla.n. paſſio aīe eſt in corpore: ſʒ dolor pōt eſſe in corpore. Dicit.n. Aug. in lib. de vera reli. ꝙ dolor qui dicitur corporis ē corruptio repentina ſalutis eius rei: quā male vtendo aīa corruptioni obnoxiauit. ergo dolor nō eſt paſſio anime. ¶ Preterea. Omnis paſſio aīe pertinet ad viʒ appetitiuā: ſed dolor nō pertinet ad vim appetitiuā: ſed magis apprehenſiuā. Dicit.n. Aug. in lib. de natura boni: ꝙ dolorē in corpore facit ſenſus reſiſtens corpori potētiori. ergo dolor non eſt paſſio anime. ¶ Preterea. Omnis paſſio anime pertinet ad appetitū animalē: ſed dolor nō pertinet ad appetitū aīalē: ſed magis ad appetitū nālem. Dicit.n. Aug. viij. ſuper Geñ. ad lrām. Niſi aliqđ bonū remanſiſſet in natura: nullius boni amiſſi eēt dolor in pena. ergo dolor non eſt paſſio aīe. ¶ Sed cōtra eſt ꝙ Aug. xiiij. de ciui. dei ponit dolorē īter paſſiōes aīe: inducēs illud Virgilij. Hinc metuūt cupiunt gaudentqȝ dolentqȝ. ¶ Rñdeo dđm ꝙ ſicut ad delectationem duo requiruntur: ſcʒ coniunctio boni: ⁊ ꝑceptio hmōi cōiunctionis: ita etiā ad dolorē duo requiruntur. ſ. cōiunctio alicuius mali qđ ea rōne eſt maluʒ: q2 priuat aliqđ bonum: ⁊ perceptio hmōi cōiunctionis. Quicquid aūt coniungitur: ſi nō habeat reſpectu eius cui coniungitur rōnē boni vł mali: nō pōt cāre delectationē vel dolorem: ex quo pʒ ꝙ aliquid ſub ratiōe boni vel mali eſt obm delectationis ⁊ doloris: bonū autem ⁊ malū inquātum hmōi ſunt obiecta appetitus. vnde patet ꝙ delectatio ⁊ dolor ad appetituʒ pertinent: omnis autē motus appetitiuus ſeu inclinatio ↄ̄ñs apprehenſionē pertinet ad appetituʒ intellectiuū vel ſenſitiuū: nā inclinatio appetitus nālis nō ↄſequitur app̄henſionē ipſiꝰ appetētis ſʒ alterius vt in primo dcm̄ eſt. Cū igitur delectatio ⁊ dolor p̄ſupponant in eodem ſubto ſenſum vel app̄henſionē aliquā: manifeſtū eſt ꝙ dolor ſicut ⁊ delectatio eſt in appetitu intellectiuo vel ſenſitiuo: omnis auteʒ motus appetitus ſenſitiui dicitur paſſio: vt ſupra dictum eſt: ⁊ precipue illi qui in defectum ſonant. vnde dolor ſm ꝙ eſt in appetitu ſenſitiuo ꝓprijſſime dicitur paſſio anime: ſicut moleſtie corporales proprie paſſiones corporis dicuntur. vnde ⁊ Aug. xiiij. de ciui. dei. dolorem ſpecialiter egritudinem nominat. ¶ Ad primuʒ ergo dđm ꝙ dolor dicitur eſſe corporis: q2 cā doloris eſt in corpore: puta cū patimur aliqđ nociuū corpori: ſʒ motꝰ doloris ſemper eſt in aīa: nā corpus nō pōt dolere niſi dolente anima: vt Aug. dicit. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ dolor dicitur eſſe ſenſus: nō q2 ſit actus ſenſitiue virtutis: ſed q2 requiritur ad dolorē corporaleʒ ſicut ad delectationē. ¶ Ad tertiū dđm ꝙ dolor de amiſſione boni demonſtrat bonitatem nature: non q2 dolor ſit actus naturalis appetitus: ſed q2 natura aliquid appetit vt bonuʒ: qđ cum remoueri ſentitur ſequitur doloris paſſio in appetitu ſenſitiuo.

¶ Utrʒ triſtitia ſit idē qđ dolor. ¶ Arti. II.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ triſtitia nō ſit dolor. dicit.n. Augu. xiiij. de ciui. dei. ꝙ dolor in corporibꝰ dicitur: triſtitia autem dicitur magis in anima. ergo triſtitia nō ē dolor. ¶ Preterea. Dolor nō eſt niſi đ p̄ſenti malo: ſed triſtitia poteſt eē de preterito ⁊ de futuro: ſicut penitētia eſt triſtitia de preterito ⁊ anxietas de futuro: ergo triſtitia omnio a dolore differt. ¶ Preterea. Dolor nō videtur conſequi niſi ſenſum tactus: ſed triſtitia poteſt conſequi ex omnibus ſenſibus: ergo triſtitia non eſt dolor: ſed ſe habʒ in pluribus. ¶ Sed contra eſt qđ apoſtolus dicit ad Ro. ix. Triſtitia eſt mihi magna: ⁊ cōtinuus dolor cordi meo. pro eodeʒ vtens triſtitia ⁊ dolore. ¶ Reſpondeo dđm ꝙ delectatio ⁊ dolor ex duplici apprehenſione cauſari poſſunt: vel ex apprehenſione exterioris ſenſus: vel ex apprehenſione interiori: ſiue intel-

lectus:

lectus: ſiue imaginationis. Interior autē apprehenſio ad plura ſe extendit quā exterior: eo ꝙ queciūqȝ cadunt ſub exteriori apprehenſione: cadunt ſub interiori: ſed nō ecōuerſo. Sola igiť illa delectatio q̄ ex interiori apꝑhēſione cātur gaudiū noiať: vt. s̄. dcm̄ eſt: ⁊ ſimilr ille ſolus dolor q ex apꝑhenſione interiori cātur: noiať triſtitia. Et ſicͭ illa delectatio que ex exteriori apꝑhenſione cātur: delectatiō quidē nominať: nō aūt gaudiū: ita ille dolor q ex exteriori apꝑhenſione cātur: noiatur qdē dolor: nō aūt triſtitia. Sic igiť triſtitia eſt quedam ſpēs doloris ſicͭ gaudiū delectatiōis. ℂ Ad primū ğ dōm ꝙ Aug. loquiť ibi q̄ꝛtum ad vſum vocabuli: qꝛ dolor magis vſitať in corporalibus dolorib⁹ q ſūt magis noti q̄ȝ in dolorib⁹ ſpūalibus. ℂ Ad ſcdm dōm ꝙ ſenſus exterior nō ꝑcipit niſi p̄ſens: vis aūt cognitiua iterior pōt ꝑcipere pn̄s: p̄teritū: ⁊ futuꝝ: ⁊ iō triſtitia pōt eē de pn̄ti p̄terito: ⁊ futuro: dolor āt corpalis q ſeqť apꝑhēſionē ſenſus exterioris: nō pōt eē niſi ꝺ pn̄ti. ℂ Ad tertiū dōȝ ꝙ ſenſibilia tact⁹ ſunt doloroſa nō ſolū inquātū ſūt iproportionata ꝟtuti apꝑhenſiue: ſed etiā inquātū ꝫriāť nature: alioꝝ ꝟo ſenſuū ſenſibilia pn̄t qdē eē iproportionata virtuti apprehenſiue: nō tn̄ ꝫriaňť nāe niſi in ordine ad ſenſibilia tact⁹. vn̄ ſolus hō qui eſt aial perfectū in cognitione delectať in ſenſibilib⁹ alioꝝ ſenſuū ꝫm ſeipa: alia vero aialia nō delectanť in eis niſi ꝫm ꝙ referunť ad ſenſibilia tact⁹: vt diciť in. iij. ethi. ⁊ iō de ſenſibilib⁹ alioꝝ ſenſuū nō diciť eſſe dolor ꝫm ꝙ ꝫriať delectatiōi nālı: ſed magis triſtitia q̄ ꝯtrariať gaudio aiali. Sic igiť ſi dolor accipiať pro corporali dolore qđ vſitatius eſt: dolor ex oppoſito diuidiť ꝯtra triſtitiā ꝫm diſtinctionē apꝑhenſionis interioris ⁊ exterioris: lȝ q̄ꝛtū ad obīa delectatio ad plura ſe extēdat q̄ȝ dolor corpalis. Si ꝟo dolor accipiať cōiter: ſic dolor eſt genus triſtitie: vt dcm̄ eſt.

ℂ Utrū triſtitia ſeu dolor ſint ꝫria delectationi.

ℂ Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcediť. Videť q̄ dolor delectatiōi nō ꝫriať. Unū. n. ꝫriorū non eſt cā alteri⁹: ȝ triſtitia pōt eē cā delectationis. Diciť. n. Math. v. Beati q lugent: qm̄ ipſi ꝯſolabunť. ğ nō ſūt ꝫria. ℂ Preterea. Unū ꝫrioꝝ nō denoiat aliud: ȝ in qbuſdā ipē dolor vel triſtitia eſt delectabilis: ſicut Augu. dicit in. iij. ꝯfeſ. ꝙ dolor in ſpectaculis delectat. Et. iiij. ꝯfeſ. dicit ꝙ fletus amara res eſt: ⁊ tn̄ quādoqȝ delectat: ergo dolor nō cōtrariať delectationi. ℂ Preterea. Unū ꝯtrariorū nō eſt materia alterius: qꝛ ꝯtraria ſimul eſſe nō poſſunt: ſed dolor pōt eſſe mā delectatiōis: dicit. n. Aug. in lib. de penitētia. Semꝑ penitēs doleat: ⁊ de dolore gaudeat. Et phs dicit in. ix. ethi. ꝙ ecōuerſo malus dolet de eo qđ delectatus eſt: ğ delectatio ⁊ dolor nō ſunt ꝫria. ℂ Sed ꝯtra eſt qđ Aug. dicit. xiiij. de ci. dei. ꝙ letitia eſt volūtas in eorū ꝯſenſione que volum⁹: triſtitia aūt eſt volūtas in diſſenſione ab his q̄ volumus: ȝ ꝯſentire ⁊ diſſentire ſūt ꝫria: ğ letitia ⁊ triſtitia ſunt ꝫria. ℂ Rn̄deo dicēdū ꝙ ſicͭ phs diť. x. metaphy. Cōtrarietas ē differētia ꝫm formā: forma āt ſeu ſpēs paſſionis ⁊ mot⁹ ſumiť ex obīo vel termino: vn̄ cuȝ obīa delectatiōis ⁊ triſtitie ſeu doloris ſint cōtraria. ſ. bonū pn̄s ⁊ malū pn̄s: ſeqť ꝙ dolor ⁊ delectatio ſint ꝫria. ℂ Ad primū ğ dōm ꝙ nihil ꝓhibet vnū ꝫriorū eſſe cām alterius per accn̄s: ſic autē triſtitia pōt eſſe cā delectatiōis. Uno quidem mō inquātū triſtitia de abſentia alicuius rei: vel de preſentia ꝯtrarij vehementius q̄rit id in quo delecteť: ſicut ſitiens vehementius q̄rit delectationem potus: vt remediū ꝯtra triſtitiā quā patiť. Alio mō inquātū ex magno deſiderio delectatōis alicui⁹ non recuſat aliqs triſtitias perferre: vt ad illā delectationeȝ perueniat: ⁊ vtroqȝ mō luctus pn̄s ad ꝯſolationeȝ future vite perducit: qꝛ ex hoc ipſo ꝙ hō luget pro peccatis vel pro dilatione glorie mereť ꝯſolationē eternā. Similr meretur etiā cam aliquis ex hoc ꝙ ad ipſam ꝯſequēdam nō refugit labores ⁊ anguſtias ꝑpter ipſam ſuſtinere. ℂ Ad ſcdm dōm ꝙ dolor ipſe pōt eſſe delectabilis per accn̄s: inquātuȝ. ſ. hȝ adiunctā admirationē: vt in ſpectaculis: vel inquātū facit recordationē rei amate: ⁊ facit ꝑcipere amoreȝ eius: de cuius abſentia doleť: vn̄ cum amor ſit delectabilis: ⁊ dolor: ⁊ omnia que ex amore ꝯſequunť: inquātuȝ in eis ſentiť amor ſunt delectabilia: ⁊ ꝑp hoc ēt dolores in ſpectaculis pn̄t eſſe delectabiles: inquātuȝ in eis ſentiť aliquis amor conceptus ad illos qui in ſpectaculis cōmemoranť. ℂ Ad tertiū dōȝ ꝙ volūtas ⁊ ratio ſupra ſuos actus reflectūtur: inquātū ipſi actus volūtatis ⁊ rōnis accipiunť ſub rōne boni vel mali: ⁊ hoc mō triſtitia pōt eſſe materia delectatiōis vel ecōuerſo: nō per ſe ȝ ꝑ accn̄s: inquātū ſcȝ vtrūqȝ accipitur in ratione boni vel mali.

Qō. XXXV.

Ad euidentiam in iſtis primis tribus articulis queſ. 35 circa quartum duo occurrunt aduertenda. Primuꝫ eſt ꝙ auctor non loquitur hic de abſolutis vt diſtinguuntur cōtra relatiua ſed determinat ſe ipſum de quali abſolutione intendit: ſcilicet a ſpecificatiōe ab extrinſeco. Quod qualiter intelligitur in prima parte deciſi diffuſe eſt. Secundum eſt ꝙ auctor poſuit intemperātiaꝫ ⁊ iuſtitiam ſub abſolutas: non quia non ipſe ſpecificent̄ ab extrinſeco cuꝫ ſint actus aut habitus: ſed vel exemplariter: vel accipiendo eas vt qualitates: ſicut enim potētie anime ſumūtur vt potentie: ⁊ vt proprietates nature: ita actus et habitus vt ſic: ⁊ vt qualitates ſm ſe.

¶ Utrū oīs triſtitia oī delectationi ꝯriet̄. Arti. IIII.

Ad quartuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ oīs triſtitia delectatōi ꝯtrarietur. Sicut.n.albedo ⁊ nigredo ſunt ꝯtrarie ſpecies coloris: ita delectatio ⁊ triſtitia ſunt contrarie ſpecies anime paſſionum: ſed albedo ⁊ nigredo vniuerſaliter ſibi opponūtur. ergo etiaꝫ delectatio ⁊ triſtitia. ¶ Preterea. Medicine per contraria fiunt: ſed quelꝫ delectatio eſt medicina cōtra ꝗlibet triſtitiā: vt pꝫ ꝑ pħm in. vij. ethi. ergo quelꝫ delectatio cuilꝫ triſtitie contrariatur. ¶ Preterea. Cōtraria ſunt q̄ ſeinuicē impediunt: ſed quelibet triſtitia impedit ꝗlibꝫ delectationeꝫ: vt pꝫ per illud qđ dicit̄ in. x. ethico. ergo quelibꝫ triſtitia cuilꝫ delectatiōi cōtrariat̄. ¶ Sed cōtra: ꝯtrarioruꝫ nō ē eadē cauſa: ſed ab eodem habitu ꝓcedit ꝙ aliquis gaudeat de vno ⁊ triſtetur de oppoſito: ex charitate.n.cōtingit gaudere cuꝫ gaudentibus: ⁊ flere cū flentib⁹: vt dr̄ Ro. xij. ergo nō omnis triſtitia omni delectatōi ꝯtrariat̄. ¶ Rn̄deo dicēdū ꝙ ſicut dicit̄. in. x. metaphyſi. Cōtrarietas ē differentia ſm formā: forma aūt eſt ⁊ generalis ⁊ ſpecialis. vnde cōtingit eſſe aliqua cōtraria ſm formā generis: ſicut virt⁹ ⁊ vitiū: ⁊ ſm formā ſpeciei: ſicut iuſtitia ⁊ iniuſtitia. Eſt aūt ꝯſiderandū ꝙ quedā ſpecificant̄ ſm formas abſolutas: ſicut ſubſtantie ⁊ qualitates: quedam vero ſpecificant̄ per cōparationeꝫ ad aliquid extra: ſicut paſſiones ⁊ mot⁹ recipiūt ſpēm ex termīs ſiue ex obiectis. In his ergo quoꝝ ſpecies cōſiderant̄ ſm formas abſolutas: cōtingit quidem ſpecies que cōtinent̄ ſub ꝯrijs generib⁹ non eſſe ꝯtrarias ſm rōnem ſpeciei: nō tn̄ ꝯtingit ꝙ hēant aliq̄ affinitatē vel ꝯueniētiā adinuicē. Intēperātia.n. ⁊ iuſtitia que ſunt in ꝯtrarijs generib⁹: virtute .ſ. ⁊ vitio: nō ꝯtrariātur adiuicē ſm rōneꝫ proprie ſpēi: nec hn̄t aliquā affinitatē vel ꝯuenientiā adinuicem: ſed in illis quoꝝ ſpēs ſumūtur ſm hitudinē ad aliqđ extrinſecū: ꝯtigit ꝙ ſpecies ꝯtrarioꝝ generū nō ſolū non ſunt ꝯtrarie adinuiceꝫ: ſꝫ etiā hn̄t quādā ꝯuenientiā ⁊ affinitatē: eo ꝙ eodē mō ſe hr̄e ad ꝯria ꝯrietatē inducit: ſicut accedere ad albū ⁊ accedere ad nigrū hn̄t rōnē ꝯrietatis: ſꝫ ꝯrio mō ſe hr̄e ad cōtraria hn̄t rōnem ſimilitudinis: ſicut recedere ab albo ⁊ accedere ad nigrum: ⁊ hoc maxime apparet in ꝯdictione q̄ eſt principium oppoſitionis. nā in affirmatiōe ⁊ negatione eiuſdem ꝯſiſtit oppoſitio: ſicut albū ⁊ nō albū: in affirmatiōe aūt vnius oppoſitoꝝ ⁊ negatiōe alterius attendit̄ ꝯueniētia ⁊ ſimilitudo: vt ſi dicā nigrū ⁊ nō albū: triſtitia aūt ⁊ delectatio cum ſint paſſiōes ſpecificant̄ ex obiectis: ⁊ qdē ſm genus ſuū ꝯtrarietatē hn̄t: nam vnū pertinet ad ꝓſecutionē: aliud vero ad fugaꝫ: que ſe hn̄t in appetitu: ſicut affirmatio ⁊ negatio in rōne vt dicit̄ in. vj. ethi. Et ideo triſtitia ⁊ delectatio: que ſunt de eodē hn̄t oppoſitioneꝫ adinuicem ſm ſpēm: triſtitia vero ⁊ delectatio de diuerſis: ſiquideꝫ illa diuerſa nō ſint diuerſa oppoſita ſꝫ diſperata nō hn̄t oppoſitionē adinuicem ſm rōnē ſpēi: ſed ſunt etiā diſperata ſicut triſtari de morte amici: ⁊ delectari in ꝯtemplatione. Si vero illa diuerſa ſint ꝯtraria: tunc delectatio ⁊ triſtitia nō ſolū nō hn̄t ꝯtrarietatem ſm rōnē ſpeciei: ſed etiā hn̄t ꝯuenientiā ⁊ affinitatē: ſicut gaudere de bono ⁊ triſtari de malo. ¶ Ad primuꝫ ḡ dicēdū ꝙ albedo ⁊ nigredo nō hn̄t ſpēm ex habitudine ad aliqđ exterius: ſicut delectatio ⁊ triſtitia. vn̄ nō eſt eadem rō. ¶ Ad ſcđꝫ dicēdū: ꝙ genus ſumit̄ ex materia: vt pꝫ in. viij. metaphy. in accidentibus aūt loco mãe eſt ſubꝫ: dcm̄ eſt aūt ꝙ delectatio ⁊ triſtitia contrariantur ſm genus: ⁊ ideo in qualibet triſtitia eſt contraria diſpoſitio ſubiecti diſpoſitioni que eſt in qualibet delectatione: naꝫ in qualibet delectatione appetitus ſe hꝫ vt acceptans id quod habet: in qualibet autem triſtitia ſe habet vt fugiens: ⁊ iō ex parte ſubiecti quelibet delectatio eſt medicina contra qualibet triſtitiam: ⁊ quelibet triſtitia eſt impeditiua cuiuſlibet delectationis: precipue tamē qn̄

delectatio

delectatio triſtitie contrariat̄ etiam ſm ſpecie̅. Unde patet ſolutio ad tertium. Uel aliter dicendu̅: ꝙ ⁊ ſi nõ omnis triſtitia contrarietur omni delectationi ſm ſpeciem: tamẽ quãtum ad affectu̅ ꝯriat̄. nã ex vno ꝯfortat̄ nã aialis: ex alio v̄o quodãmõ moleſtat̄.

❡ Utrum delectationi ꝯtemplatiõis ſit aliqua triſtitia contraria. ❡ Articulus. V.

Ad q̄ntũ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ delectationi ꝯtẽplatiõis ſit aliq̄ triſtitia ꝯria. Dicit.n. apoſtolus.ij. ad Corin.vij. Que ſm deũ ẽ triſtitia: penitentiã in ſalutẽ ſtabilẽ opat̄: ſʒ reſpicere ad deu̅ ptinet ad ſuperiorẽ rõnẽ: cui⁹ eſt ꝯtẽplationi vacare ſm Aug.in.xij.de tri.ꝙ delectatiõi ꝯtẽplatiõis opponit triſtitia. ❡ Preterea. Cõtrarioꝝ cõtrarij ſũt effectus: ſi ꝙ vnũ ꝯrioꝝ ꝯtemplatũ ſit cã delectatiõis: aliud erit cã triſtitie: ⁊ ſic delectatiõi ꝯtẽplatiõis erit triſtitia ꝯria. ❡ Preterea. Sicut obm delectatiõis eſt bonũ: ita ob̄ʒ triſtitie eſt malu̅: ſʒ ꝯtẽplatio põt hr̄e mali rõnẽ. Dicit.n. phs in.xj.metaph. ꝙ q̄dã incõueniens ẽ meditari: ꝙ ꝯtẽplatiõis delectatiõi põt eſſe ꝯria triſtitia. ❡ Preterea. Operatio quelibet ſm ꝙ nõ ẽ ipedita ẽ cã delectatiõis: vt dr̄ in.vij.⁊.x.ethi. ſed opatio ꝯtẽplatõis põt multiplr̄ ipediri: vel vt totalr̄ nõ ſit: vel vt cũ difficultate ſit. ꝙ in ꝯtẽplatiõe põt eſſe triſtitia delectationi ꝯria. ❡ Preterea. Carnis afflictio ẽ cã triſtitie: ſʒ ſicut dicit̄ Eccle.vltio. Frequẽs meditatio carnis eſt afflictio. ꝙ ꝯtẽplatio hʒ triſtitiã delectationi ꝯriam. ❡ Sed ꝯtra ẽ q̇d dr̄ Sap.viij. Non hʒ amaritudine̅ ꝯuerſatio illius: ſcʒ ſapientie: nec tediu̅ ꝯuictus eius. ſed letitiã ⁊ gaudiũ: ꝯuerſatio aũt ⁊ ꝯuict⁹ ſapientie eſt per cõtemplationem: ꝙ nulla triſtitia ẽ q̄ ſit ꝯria delectatiõi ꝯtẽplatiõis. ❡ Rñdeo dr̄ʒ ꝙ delectatio ꝯtemplatiõis põt intelligi duplr̄. Uno mõ ita ꝙ cõtẽplatio ſit delectatiõis cã ⁊ nõ obm. ⁊ tũc delectatio nõ ẽ de ipſa ꝯtemplatione: ſʒ de re ꝯtẽplata: ꝯtingit aũt ꝯtẽplari aliquid nociuũ cõtriſtans: ſicut ⁊ aliq̄d ꝯueniẽs ⁊ delectãs. vñ ſi ſic delectatio cõtẽplationis accipiat̄: nihil ꝓhibet delectationi cõtẽplationis eſſe triſtitiã ꝯriã. Alio mõ põt dici delectatio ꝯtẽplatiõis: q̄ꝛ ꝯtẽplatio ẽ eius obm ⁊ cã: puta cũ aliq̄s delectat̄ de hoc ipſo q̇d ꝯtẽplatur: ⁊ ſic vt dicit̄ Grego.nice.ei delectatiõi: q̄ ẽ ſm ꝯtẽplationẽ non opponit̄ aliq̄ triſtitia: ⁊ h̄ idẽ phs dicit in.j.topico. ⁊ in.x.ethi. ſʒ hoc eſt intelligẽdũ per ſe loquẽdo: cui⁹ rõ eſt: q̄ꝛ triſtitia p ſe ꝯtrariat̄ delectationi que ẽ de cõtrario obto: ſic delectationi que ẽ de calore cõtrariat̄ triſtitia q̄ ẽ de frigore. Obo aũt ꝯtẽplatiõis nihil ẽ ꝯriũ: ꝯrioꝝ.n. rões ſm ꝙ ſũt apphenſe nõ ſũt ꝯrie: ſʒ vnũ ꝯriũ ẽ rõ cognoſcẽdi aliud. vñ delectationi q̄ ẽ in ꝯtẽplando p ſe loquẽdo nõ põt eẽ aliq̄ triſtitia ꝯria: ſʒ nec ẽt hʒ triſtitiã ãnexã: ſicut corporales delectatiões q̄ ſũt vt medicine q̄dã cõtra aliq̄s moleſtias: ſicut aliq̄s delectat̄ in potu ex hoc ꝙ anxiat̄ ſiti: q̄ñ aũt iam tota ſitis eſt repulſa: ẽt ceſſat dlectatio potus: delectatio.n. ꝯtẽplatiõis nõ cãtur ex hoc ꝙ excludit̄ aliq̄ moleſtia: ſʒ ex hoc ꝙ eſt ſm ſeipa̅ʒ delectabilis: nõ eſt.n. gñatio: vt dcm̄ ẽ: ſʒ operatio q̄dã pfecta. Per accñs aũt admiſcet̄ triſtitia delectatiõi apphẽſiõis: ⁊ hoc duplr̄. Uno mõ ex parte organi. Alio mõ ex ipedimẽto apprehenſionis. Ex parte q̄de̅ʒ organi admiſcet̄ triſtitia vel dolor apprehẽſioni: directe q̄dẽ in viribus apphenſiuis ſenſitiue partis: q̄ hñt organũ corporale: vel ex ſenſibili q̇d eſt ꝯtrariũ debite ꝯplexioni organi: ſicut guſtus rei amare: ⁊ olfat⁹ rei fetide: vel ex cõtinuitate ſenſibilis ꝯueniẽtis: q̇d per aſſiduitatẽ facit ſuperexcreſcẽtiam naturalis habitus: vt.ſ̄.dcm̄ eſt: ⁊ ſic reddit̄ apphẽſio ſenſibilis que prius erat delectabilis tedioſa: ſʒ hec duo directe in cõtemplatione mẽtis locũ nõ hñt: q̄ꝛ mẽs nõ hʒ organũ corporale. vñ dcm̄ eſt in auctoritate inducta ꝙ nõ hʒ cõtẽplatio mentis nec amaritudinẽ: nec tediũ: ſed q̄ꝛ mens humana vtitur in cõtẽplando viribus apphẽſiuis ſenſitiuis: in quarũ actibus accidit laſſitudo: ideo indirecte admiſcet̄ aliq̄ afflictio: vel dolor cõtẽplationi: ſʒ neutro mõ triſtitia cõtẽplationi adiuncta p accidens ꝯtrariat̄ delectationi eius. Nã triſtitia que eſt de impedimẽto cõtẽplationis nõ ꝯriat̄ delectationi cõtemplatiõis: ſed magis hʒ affinitatẽ ⁊ cõuenientiã cũ ipſa: vt ex ſupradictis pʒ. Triſtitia vero vel afflictio que eſt de laſſitudine corporali nõ ad idẽ genus refert̄: vnde eſt penitus diſperata: ⁊ ſic manifeſtum eſt: ꝙ delectationi que eſt de ipa cõtemplatione nulla triſtitia contrariat̄: nec adiungit̄ ei aliqua triſtitia niſi per accñs. ❡ Ad primu̅ʒ ergo dr̄m ꝙ illa triſtitia que ẽ ſm deum nõ ẽ de ipſa contemplatione mentis: ſed ẽ de aliquo q̇d mens ꝯtemplat̄.ſ. de peccato q̇d mens cõſiderat: vt ꝯtrariũ delectationi diuine. ❡ Ad ſcõm dr̄m ꝙ ea que ſunt ꝯtraria in reꝝ natura ſm ꝙ ſunt in mẽte nõ habẽt ꝯtrarietatem: nõ.n. rationes

¶ Articu. V.

Articulo 5º obmiſſo: circa ſextum eiuſdē queſtionis aduerte qđ ſuperius in qō. 29. articulo 3º vbi odium comparatum eſt amori in fortitudine due tantuz rationes dicte ſunt: quia per accidens odiū eſt forti⁹ amore ſed ex ſenſu et mala coniugatione: hic autem cum comparat̄ delectatiōi triſti^a tres rationes afferuntur. ſ. ex ſenſu: ex mala cōiugatione: et ex effectu: vt patz in littera: quoniaz non experimur odium ita impedire amorem omnē ſicut triſtitia delectationem: quoniam nec amor ita confortat naturā: ſicut delectatio: nec odium debilitat illaz: ſicut triſtitia.

ↄtrarioꝝ ſunt cōtrarie: ſed magis vnū cōtrariū eſt rō cognoſcēdi aliud: ꝓpter qđ eſt vna ſcia ↄtrarioꝝ. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ contemplatio ſm ſe nunꝗ̄ hꝫ rōnē mali cū ↄtemplatio nihil aliud ſit ꝙ̄ ↄſideratio veri: qđ eſt bonū itellectus: ſꝫ p acc̄ns tm̄: inquātū. ſ. cōtemplatio vilioris ipedit ↄtemplationē melioris: vel ex parte rei ↄtemplate: ad quā inordinate appetit⁹ afficit̄. ¶ Ad quartuz dōm ꝙ triſtitia q̄ eſt de ipedimēto cōtemplationis nō ↄ̄riat̄ delectationi cōtemplationis: ſed eſt ei affinis: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad quītū dōm ꝙ afflictio carnis per acc̄ns et indirecte ſe hꝫ ad cōtēplationē mētis: vt dcm̄ eſt.

¶ Vtrum magis ſit fugienda triſtitia ꝙ̄ delectatio appetenda. ¶ Articulus. VI.

Ad ſextuz ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ magis ſit fugiēda triſtitia ꝙ̄ delectatio appetenda. Dicit. n. Aug. in lib. lxxxiij. q. Nemo ē qui nō magis dolorē fugiat ꝙ̄ appetat voluptatē. Illud autez in qđ cōmuniter oia ↄſentiunt videt̄ eſſe nāle: ergo naturale eſt et ↄueniēs ꝙ plus triſtitia fugiatur ꝙ̄ delectatio appetat̄. ¶ Preterea. Actio ↄtrarij facit ad velocitatē et intenſionez motus: aq̄. n. calida citi⁹ et fortius cōgelat̄: vt dicit phs in lib. metheo. ſꝫ fuga triſtitie eſt ex ↄ̄rietate ↄtriſtātis: appetitus autē delectatiōis nō eſt ex aliq̄ ↄ̄rietate: ſꝫ magis ꝓcedit ex ↄueniētia delectātis: ḡ maior eſt fuga triſtitie quā appetitus delectatiōis. ¶ Preterea. Quāto aliqs ſm rōnē fortiori paſſiōi repugnat: tāto laudabilior eſt et ꝟtuoſior: qꝛ virtus eſt circa difficile et bonū: vt dicit̄ in. ij. ethi. ſꝫ fortis q reſiſtit motui quo fugit dolor ē virtuoſiorē ꝙ̄ temperat⁹ q reſiſtit motui quo appetit̄ delectatio. Dicit. n. phs in. j. rheto. ꝙ fortes et iuſti maxime honorant̄: ḡ vehementior eſt motus quo fugit̄ triſtitia ꝙ̄ mot⁹ quo appetit̄ delectatio. ¶ Sꝫ ↄ̄ bonū eſt forti⁹ ꝙ̄ malū: vt pꝫ p Dyo. iiij. ca. de diui. no. ſꝫ delectatio eſt appetibilis ꝓpter bonū qđ eſt ei⁹ obm̄. fuga aūt triſtitie eſt ꝓpter malū: ḡ fortior eſt appetit⁹ delectatiōis ꝙ̄ fuga triſtitie. ¶ Rñdeo dōm ꝙ p ſe loquēdo appetitus delectationis eſt fortior quā fuga triſtitie: cuius rō eſt: qꝛ cā delectatiōis eſt ↄueniēs bonū: cā aūt doloris ſiue triſtitie eſt aliqđ malū repugnās. Contingit aūt aliqđ bonū eē ↄueniēs abſqꝫ omni diſſonantia: nō aūt pōt eſſe aliqđ maluz totaliter abſqꝫ omni conuenientia repugnās. vñ delectatio pōt eſſe integra et perfecta: triſtitia autē eſt ſemp ſm ptem. vñ naturalr̄ maior eſt appetitus delectatiōis ꝙ̄ fuga triſtitie. Alia vero rō eſt: qꝛ bonū qđ eſt obm̄ delectatiōis per ſeipꝫ appetit̄: malū aūt qđ eſt obꝫ triſtitie eſt fugiēdū inquātū eſt priuatio boni: qđ aūt eſt per ſe potius eſt illo qđ eſt p acc̄ns: cuius etiā ſignū apparet in motibus nālibus. nā oīs motus naturalis intenſior eſt in fine cum appropinquat ad terminū ſue nature ↄueniētē: ꝙ̄ in pricipio cum recedit a termino ſue nāe nō ↄueniēti: q̄ſi natura magis tēdat in id qđ eſt ſibi ↄueniens: ꝙ̄ fugiat id qđ eſt ſibi repugnās. vñ et inclinatio appetitiue ꝟtutis p ſe loquēdo vehementius tendit in delectationē ꝙ̄ fugiat triſtitiam. Sed per acc̄ns ↄtingit ꝙ triſtitiā aliquis magis fugit ꝙ̄ delectationē appetat: et hoc tripliciter. Primo qdē ex pte apprehēſionis: qꝛ vt Aug. dic̄. x. de tri. Amor magis ſentit̄ cum eū ꝓdit indigētia. ex indigētia aūt amati ꝓcedit triſtitia: q̄ eſt ex amiſſiōe alicuius boni amati: vel ex incurſu alicuius mali ↄ̄rij: delectatio aūt nō hꝫ indigentiā boni amati: ſꝫ qeſcit in eo iā adepto. Cū igit̄ amor ſit cā delectationis et triſtitie: in tanto magis fugit̄ triſtitia iquāto magis ſentit̄ amor ex eo qđ ↄ̄riatur amori. Scđo ex parte cāe ↄtriſtātis vel dolorē inferentis: q̄ repugnat bono magis amato ꝙ̄ ſit bonuz illud in quo delectamur: magis. n. amamus ↄſiſtētiam corporis nālē ꝙ̄ delectationē cibi: et iđ timore doloris q ꝓuenit ex flagellis vel alijs hmōi q̄ ↄ̄riant̄ bone ↄſiſtētie corpis: dimittimus delectationē ciboꝝ vel alioꝝ hmōi. Tertio ex pte effectus. ſ. inquātū triſtitia impedit nō vnā tm̄ delectationē: ſꝫ oēs. ¶ Ad primum ḡ dōm ꝙ illud

illud

illud qđ Aug. dic: q dolor magis fugit q̃ voluptas appetat: eſt ver p accñs ⁊ nó p ſe: ⁊ h pꝫ ex eo qđ ſubdit. Quádoqꝫ qdeꝫ ét videm⁹ imaniſſimas beſtias a maximis voluptatib⁹ abſtinere dolorū metu q ꝯriaꝫ vite q̃ maxime amat. ℭ Ad ſcđm dđm q alr eſt in motu q é ab interiori: ⁊ alr in motu q é ab exteriori: mot⁹ .n. q é ab interiori magis tendit in id qđ eſt ꝯueniés q̃ recedat a ꝯrio: ſic. ſ. dcm̄ eſt de motu nāli: ħ mot⁹ q é ab extrinſeco itendit ex ipſa ꝯrietate: qꝛ vnūqđqꝫ ſuo mó nitit ad reſiſtédū ꝯrio ſic ad ꝯſeruationé ſuipſi⁹: vñ mot⁹ violent⁹ intédit in pricipio ⁊ remittit in fine: motus aūt appetitiue ptis eſt ab intrinſeco: cum ſit ab aia ad res. ⁊ ió p ſe loquédo magis appetit delectatio q̃ fugiat triſtitia: ħ mot⁹ ſenſitiue ptis eſt ab exteriori: q̃ſi a rebus ad aiaꝫ: vñ magis ſentit qđ eſt magis ꝯriū: ⁊ ſic ét p accidens inquātū ſenſus reqrit ad delectationé ⁊ triſtitiá: magis fugit triſtitia q̃ delectatio appetat. ℭ Ad tertiū dđm q fortis nó laudat ex eo q ꝑm rónem nó vincit a dolore vel triſtitia quacūqꝫ: ħ ex ea q̃ ꝯſiſtit in periculis mortis: q̃ qdé triſtitia magis fugit q̃ appetat delectatio ciborū vel venereorꝫ: circa q̃ eſt téperátia: ſicut vita magis amat q̃ cibus vel coitus: ſed téperatus magis laudat ex h q nó ꝓſequit delectationes tactus: q̃ ex hoc q nó fugit triſtitias contrarias: vt pꝫ in. iij. ethico.

ℭ Utrum dolor exterior ſit maior q̃ interior.

ℭ Articulus. VII.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit. Uidet q dolor exterior ſit maior q̃ dolor cordis interior. Dolor.n. cordis exterior cátur ex cá repugnáte bone ꝯſiſtétie corporis in quo eſt vita: dolor aūt interior cátur ex aliqua imaginatióe mali: cū ergo vita magis amet q̃ imaginatū bonū videt ꝑm ꝑdicta q dolor exterior ſit maior quá dolor interior. ℭ Preterea. Res magis mouet q̃ rei ſimilitudo: ħ dolor exterior ꝓuenit ex reali cóiunctióe alicuius cótrarij: dolor aūt interior ex ſimilitudine ꝯrij apphenſa. ḡ maior eſt dolor exterior q̃ dolor interior. ℭ Preterea. Cauſa ex effectu cognoſcit: ħ dolor exterior hꝫ fortiores effect⁹: facilius .n. homo morit pp dolores exteriores q̃ pp doloré interioré. ḡ exterior dolor eſt maior ⁊ magis fugit q̃ dolor interior. ℭ Sed ꝯ eſt qđ dı̄ Eccl. xxv. Omnis plaga triſtitia cordis eſt: ⁊ ois malitia neqtia mulieris: ḡ ſic neqtia mulieris alias neqtias ſuperat: vt ibi itendit: ita triſtitia cordis oém plagaꝫ exteriorem excedit. ℭ Rñdeo dđꝫ q dolor exterior ⁊ iterior in vno ꝯueniunt ⁊ in duobus differūt. Couenıūt qdé in hoc q vterqꝫ eſt mot⁹ appetitiue ꝟtutis: vt. ſ. dcm̄ é: ħ differūt ꝑm illa duo q̃ ad triſtitiá ⁊ delectationé reqrunt. ſ. ꝑm cáꝫ q̃ eſt bonū vel malū ꝯiunctū: ⁊ ꝑm apprehéſioneꝫ. Cauſa.n. doloris exterioris é malū ꝯiunctū qđ repugnat corpori: cá át iterioris doloris eſt malū ꝯiūctū qđ repugnat appetitui. dolor ét exterior ſequit apphéſioné ſenſus: ⁊ ſpecialr tact⁹. dolor át interior ſequit apphéſioné interioré: vel imaginatióis .ſ. vel etiá rónis. Si ḡ cóparat cá iterioris doloris ad cám exterioris: vna p ſe ptinet ad appetitū cuius eſt vterqꝫ dolor: alia ꝑ ꝓ aliud. Ná dolor iterior eſt ex h q aliqd repugnat ipſi appetitui: exterior aūt dolor ex eo q rpugnat appetitui: qꝛ repugnat corpori: ſp át qđ eſt p ſe eſt prius eo qđ eſt per aliud: vñ ex parte iſta dolor interior ꝑeminet dolori exteriori. Similr ét ex pte apphéſionis. ná apphéſio rónis ⁊ imaginatóis altior é q̃ apphéſio ſenſus tact⁹: vñ ſimplr ⁊ p ſe loquédo dolor interior potior é q̃ dolor exterior: cui⁹ ſignuꝫ eſt: q ét dolores exteriores aliquis volūtarie ſuſcepit: vt euitet interioré: ⁊ iquātū nó repugnat dolor exterior iteriori appetitui fit quodámó delectabilis ⁊ iocūdus iteriori gaudio. q̃nqꝫ tñ dolor exterior é cū interiori dolore: ⁊ tūc dolor augeт: nó ſolū.n. interior eſt maior q̃ exterior. ħ etiá vniuerſalior. Quicqd.n. eſt repugnás corpori: pót eſſe repugnás interiori apppetitui: ⁊ qcqd apprehédit ſenſu: pót apphendi

In nihilo nec ad ſecundum aduerte q mot⁹ ab extriſeco ex parte actiui eſt fortior in principio ex ratióe contrarietatis qua vnūquodqꝫ ⁊ ſeipſuꝫ imprimere et oppoſito contrarianti obſiſtere nitit: et hoc intédit littera. Et ex hoc ſequitur q triſte cóiunctuꝫ forti⁹ agit vtpote cótrarium: ⁊ conſequenter magis ſentitur pul latio delectabilis: q̃ ſentiebatur ipſi⁹ coniunctio: ⁊ ſic p accidens vehementius fugitur triſtitia q̃ acceptabatur delectatio: ratione tamé cauius hec fugit: ex parte autēꝫ patientis motus ab extrinſeco debet eſſe minor in principio: quia magis ꝯtrariatur in principio.

Omiſſo 7° arti°. circa 8m eiuſ- ¶ Art. VIII. dem q. aduerte q̄ id qḋ de vltimis ſpeciebꝰ triſtitie dr̄ ſic intelligo: q̄ cū effectꝰ triſti ꝯſiſtat in appetitu fugitiuo qñ ꝯtingit deeſſe refugiū aliqḋ cōſtituit̄ anxietas vel anguſtia: vbi deeſt ly fugitiuꝰ: qñ vo in tm̄ triſticia eſt q̄ nec appetitꝰ aliqḋ ex illa relinqt̄: ſʒ ſolum ꝯtrū cōtriſtās. tūc cōſtituit̄ accidia: vbi etiā deeſt ly appetere vel appetitꝰ. Lactꝰ appetendi: nō tm̄ triſtādi actus.

Q°. XXXVI In p° articulo q̄ſtionis .36. menento doctrie ſuperius date in p̄mo .a. q. 8. q̄uo priuationes accipiūtur vt entia et bona in ratōe. eodem enim iudicio ſumunt rationem contrarij mali: ſic̄ enim mulierē non tangere ſumit̄ vt bonuʒ. Ita etiam ſumit̄ vt maluʒ: ſʒ occurrit vnū dubiū non diſſimulanduʒ: ſi bonum amiſſum ⁊ malum cōiunctū in re coincidunt: q̄ malū in priuatione boni conſiſtit: ⁊ ppea in motu nāli nulla q̄dāmō eēt: hec qḋ vt i lr̄a dr̄ cuʒ in rōne vtrūq̧ induat rōnem entis: q̄ reſtat inter ea dr̄ntia: ob quā malū ꝯiunctū ſortiat̄ rōnem ꝯtrij potius q̄ʒ bonū amiſſuʒ: ⁊ ob quam tri-

imaginatione ⁊ rōne: ſʒ nō cōuertit̄. Et iō ſignāter in auctoritate adducta dicit̄. Dis plaga triſtitia cordis eſt. q̄ ēt dolores exterioꝝ plagarū ſub interiori cordis triſtitia apphendunt̄. ¶ Ad primū ḡ dōm q̄ dolor iterior pōt ēt eē de his q̄ ꝯriant̄ vite. ⁊ ſic ꝯparatio doloris interioris ad exteriorem non eſt accipienda ſm̄ diuerſa mala q̄ ſunt cā doloris: ſed ſm̄ diuerſam cōparationeʒ huius cāe dolorꝭ ad appetitū. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ triſtitia interior non ꝓcedit ex ſimilitudine rei apphenſa: ſicut ex cā: nō .n. hō triſtat̄ interius de ipſa ſimilitudine apprehēſa: ſʒ de re cuius eſt ſimilitudo: q̄ qdē res tanto pfectius apphendit̄ p aliq̄ʒ ſimilitudinē q̄ʒto ſilitudo ē magis imālis ⁊ abſtracta. ⁊ iō dolor iterior p ſe loquēdo eſt maior tanq̄ʒ de maiori malo exn̄s pp hoc: q̄ iteriori apprehēſione magis cognoſcitur maluʒ. ¶ Ad tertiū dōm q̄ imutationes corporales magis cānt̄ ex dolore exteriori: tum q̄ cauſa doloris exterioris eſt corrumpens coniunctū corporaliter: qḋ exigit apphenſio tactꝰ: tuʒ ēt q̄ ſenſus exterior eſt magis corporalis q̄ʒ ſenſus interior: ſicut ⁊ appetitus ſenſitiuꝰ q̄ʒ intellectiuꝰ: ⁊ pp hoc vt. ſ. dictū eſt: ex motu appetitus ſenſitiui magis corpus imutat̄: ⁊ ſimilr̄ ex dolore exteriori magis q̄ʒ ex dolore interiori.

¶ Vtruʒ ſint tm̄ quattuor ſpecies triſtitie. Arti. VIII.

Ad octauū ſic ꝓcedi tur. Vr̄ q̄ Damaſ. incōuenienter q̄ttuor triſtitie ſpēs aſſignet q̄ ſunt accidia: achos vel anxietas ſm̄ Greg. nice. miſericordia ⁊ iuidia. Triſtitia .n. delectatōi opponit̄: ſʒ delectationis non aſſignant̄ aliq̄ ſpēs. ḡ nec triſtitie ſpēs debent aſſignari. ¶ Preterea. Pnia eſt q̄daʒ ſpēs triſtitie: ſilr̄ etiā nemeſis ⁊ zelus: vt dicit phs in .ij. rhetoꝝ. q̄ qdē ſub his ſpēbꝰ nō ꝯphēdunt̄. ḡ inſufficiēs ē eiꝰ pdicta diuiſio. ¶ Preterea. Dis diuiſio dʒ eē p oppoſita: ſʒ pdicta nō hn̄t oppoſitionē adinuicē. Nā ſm̄ Grego. accidia ē triſtitia voceʒ amputās: anxietas vo ē triſtitia aggrauās: iuidia vo ē triſtitia i alienis bonis. miſericordia aūt eſt triſtitia in alienis malis. ꝯtingit aūt aliquē triſtari: ⁊ de alienis malis: ⁊ de alienis bonis. ⁊ ſilr̄ cū hoc interius aggrauari. ⁊ exteriꝰ vocē amittere. ḡ pdicta diuiſio nō eſt ꝯueniēs. ¶ Sʒ ꝯ eſt auctoritas vtriuſq̧. ſ. Grego. nice. ⁊ Damaſ. ¶ Rn̄deo dōm q̄ ad rōnē ſpēi ptinet q̄ ſe hēat ex additōe ad genꝰ. ſʒ generi pōt aliqd addi duplr̄. Vno mō qḋ p ſe ad ipʒ ptinet ⁊ vtute ꝯtinet̄ in ipſo ſic̄ rōnale addit̄ aiali. ⁊ talis additio facit veras ſpēs alicuiꝰ generis: vt p phm pʒ in .vij. ⁊ .viij. metaphy. aliqd vo addit̄ generi q̄ſi aliqd extraneū a rōne ipſius: ſic̄ ſi albū aiali addat̄ vel aliqd hm̄ōi: ⁊ talis additio nō facit veras ſpēs generis: ſm̄ q̄ cōiter loqmur de genere ⁊ ſpēbus. Interduʒ tm̄ dr̄ aliqd eē ſpēs alicuiꝰ gn̄is pp hoc q̄ hʒ aliqd extraneū ad qḋ applicat̄ gn̄is rō: ſic̄ carbo ⁊ flāma dn̄r eſſe ſpēs ignis pp applicationeʒ nāe ignis ad mām alienā. ⁊ ſimili mō loquendi dn̄r aſtrologia ⁊ pſpectiua ſpēs mathematice inquātū principia mathematica applicant̄ ad mām nālē. ⁊ hoc mō loquēdi aſſignant̄ hic ſpēs triſtitie p applicationē rōnis triſtitie ad aliqd extraneū. qḋ qdē extraneū accipi pōt vel ex pte cāe obri: vel ex pte effectus. ꝓpriuʒ .n. obm triſtitie eſt ꝓpriū malū: vn̄ extraneū obʒ triſtitie accipi pōt vel ſm̄ alteꝝ tm̄: q̄ .ſ. eſt malū: ſʒ nō ꝓpriū: ⁊ ſic eſt miſericordia q̄ ē triſtitia de alieno malo: iquātū tm̄ eſtimat̄ vt ꝓpriū vel q̄ʒtū ad vtrūq̧. q̄ neq̧ eſt de ꝓprio: neq̧ de malo: ſʒ de bono alieno: inquātū tm̄ bonuʒ alienū eſtimat̄ vt ꝓpriū malū. ⁊ ſic eſt iuidia. ꝓpriꝰ aūt effectꝰ triſtitie ꝯſiſtit in q̄dā fuga appetitus: vn̄ extraneū circa effectū triſtitie pōt accipi q̄ʒtū ad alteruʒ tm̄. q̄ .ſ. tollit̄ fuga. ⁊ ſic eſt anxietas q̄ ſic aggrauat animū: vt nō appareat aliqḋ refugiū: vn̄ alio noīe dr̄ āguſtia. Si vo in tm̄ ꝓcedat talis aggrauatio. vt ēt exteriora mēbra imobilitet ab opere: qḋ ptinet ad accidiam

diã: ſic erit e͞tncũ q̃ꝫtũ ad vtrũqꝫ. qꝛ nec eſt fu ga. nec eſt in appetitu. Ideo aũt ſpãl'r accidia dĩ vocẽ amputare. qꝛ vox inter oẽs exteriores motus magis exprimit interiorẽ cõceptum ⁊ affectũ nõ ſolũ in hoĩbus: ſꝫ ẽt in alijs aĩalibus vt dicĩ in. j. politicoꝝ. ¶ Ad primũ ꝫ dõm ꝙ delectatio cauſat̃ ex bono qḋ vno mõ dĩ. ⁊ iõ delectatiõis nõ aſſignant̃ tot ſpẽs ſicut triſtitie: q̃ cauſant̃ ex malo qḋ multifariã ↄtingit: vt dicit Dyo. iiij. ca. de diui. no. ¶ Ad ſcḋm dõm ꝙ penitentia eſt de malo proprio qḋ per ſe eſt obꝫ triſtitie. vñ nõ pertinet ad has ſpẽs: zelus ꝟo ⁊ nemeſis ſub inuidia ↄtinent̃: vt infra patebit. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ diuiſio iſta nõ ſumitur ſ'm oppoſitiones ſpecierũ: ſꝫ ſ'm diuerſitatem ex̃tneoꝝ ad q̃ trahit̃ rõ triſtitie: vt dcm̃ ẽ.

¶ De cauſis triſtitie ſeu doloris.

¶ Queſtio. XXXVI.

Deinde ↄſiderãdũ eſt ḋ cãis triſtitie. ¶ Et circa hoc q̃runt̃ q̃ttuoꝛ. ¶ Primo vtrũ cã doloris ſit bonũ amiſſum: vel magis malũ ↄiũctũ. ¶ Scḋo vtꝝ ↄcupiſcẽtia ſit cã doloris. ¶ Tertio vtrũ appetitus vnitatis ſit cã doloris. ¶ Quarto vtrũ poteſtas cui reſiſti nõ põt ſit cauſa doloris.

¶ Utrum cauſa doloris ſit bonũ amiſſum vel malum cõiunctum. ¶ Articulus. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ bonuꝫ amiſſum ſit magis cã doloris q̃ꝫ maluꝫ ↄiũctũ. dicit. n. Aug. in lib. lxxxiij. q. dulciſſimũ doloreꝫ eſſe de amiſſiõe bonoꝝ tẽporaliuꝫ. eadẽ ꝫ rõne qlibet doloꝛ ex amiſſione alicuius boni ↄtingit. ¶ Preterea. Supra dcm̃ eſt: ꝙ doloꝛ q delectationi ↄ̃riat̃ eſt de eodẽ de quo eſt delectatio: ſꝫ delectatio eſt de bono: ſic. s̃. dcm̃ eſt. ꝫ doloꝛ eſt pricipaliter de amiſſione. ¶ Preterea. Scḋꝫ Aug. xiiij. ḋ ciui. dei. Amoꝛ ẽ cã triſtitie: ſicut ⁊ aliarũ affectionũ aĩe: ſꝫ obm̃ amoris eſt bonũ: ꝫ doloꝛ vel triſtitia magis reſpicit bonũ amiſſuꝫ q̃ꝫ malũ ↄiũctũ. ¶ Sꝫ ↄ̃ eſt qḋ Damaſ. dicit̃ in. ij. lib. ꝙ expectatũ malũ timorẽ ↄſtituit: pñs ꝟo triſtitiã. ¶ Rñdeo dõm ꝙ ſi hoc mõ ſe haberent priuatiões in app̄hẽſione aĩe ſicut ſe hñt in ipſis rebus: iſta qõ nullius momẽti eſſe videret̃. malũ. n. vt in. j. lib. habitũ eſt: eſt priuatio boni: priuatio aũt in reꝝ nã nihil eſt aliud q̃ꝫ carentia oppoſiti habit⁹: ſ'ꝫ hoc ꝫ idẽ eẽt triſtari de bono amiſſo: ⁊ de malo habito: ſꝫ triſtitia eſt motus appetitus app̄hẽſionẽ ſequẽtis. In app̄henſione aũt ipſa priuatio hꝫ rõnẽ cuiuſdaꝫ entis: vñ dĩ ens rõnis. ⁊ ſic malũ cũ ſit priuatio ſe hꝫ p modũ ↄ̃rij. Et iõ q̃ꝫtũ ad motũ appetitiuum differt: vtrũ reſpiciat principalius malũ ↄiunctũ: vel bonuꝫ amiſſum. Et qꝛ motus appetitus animalis hoc mõ ſe hꝫ in operibus aĩe ſicut motus nãlis in rebus nãlibus: ex ↄſideratione nãliuꝫ motuũ veritas accipi põt. Si eniꝫ accipiam⁹ in motibus nãlibus acceſſum ⁊ receſſum: acceſſus per ſe reſpicit id quod eſt ↄueniens nature: receſſus aũt per ſe reſpicit id qḋ eſt ↄtrariuꝫ: ſicut graue per ſe recedit a loco ſuperioꝛi: accedit aũt nãl'r ad locũ inferioreꝫ. Sꝫ ſi accipiamus cãm vtriuſqꝫ mot⁹. ſ. grauitatẽ: ipſa grauitas ꝑ prius inclinat ad locũ deorſum q̃ꝫ retrahat a loco ſurſuꝫ a quo recedit vt ḋorſum tẽdat. Sic igit̃ cũ triſtitia in motib⁹ appetitiuis ſe hẽat ꝑ modũ fuge vel receſſus: delectatio aũt per modũ ꝓſecutionis vel acceſſus. ſicut delectatio ꝑ pri⁹ reſpicit bonũ adeptũ q̃ſi ꝓpriũ obm̃: ita triſtitia reſpicit malũ ↄiunctũ: ſꝫ cã delectatiõis ⁊ triſtitie. ſ. amoꝛ per prius reſpicit bonũ q̃ꝫ maluꝫ. Sic ꝫ eo mõ quo obm̃ eſt cã paſſiõis: magis ꝓprie eſt cã triſtitie vel doloris malum ↄiunctum q̃ꝫ bonũ amiſſuꝫ. ¶ Ad primuꝫ ꝫ dõm ꝙ ipſa amiſſio boni app̄hendit̃ ſub rõne mali ſicut ⁊ amiſſio mali apprehendit̃ ſub rõne boni. ⁊ iõ Augu. dicit dolorem ꝓuenire ex amiſſione temporaliuꝫ bonoꝛum. ¶ Ad ſcḋm dḋꝫ ꝙ delectatio

ſtitia reſpicit bonum amiſſum ſub ratione mali coniuncti: ⁊ non econuerſo.

¶ Ad hoc dr̃: q· lꝫ taꝫ amiſſio boni q̃ꝫ malũ poſſit hẽre rõnem entis: app̄hẽdi ſiqdẽ põt ⁊ amiſſio vite ⁊ malũ mortis ſub ratiõe ſacr ... ſcaꝫ diuini ⁊c̃. Inter ipſa tñ in re ⁊ in ratione hoc intereſt: q· in re vtriuſqꝫ rõ ↄſiſtit in ꝑuatiõe boni: vt i littera deducit̃: in rõne ãt rõ boni amiſſi conſiſtit in ꝑuatiõe: ratio vero mali cõſiſtit in poſitiõe. Amiſſio ſiqdẽ boni preſentat̃ in rõne ꝑuatiõis cõuenientis: vt pꝫ: malũ ꝟo ↄiunctuꝫ pñtat̃ idu tũ rõnẽ diſcõueniẽtis: quod cõſtat hẽre rationeꝫ entis ↄ̃rij bono amiſſo: qḋ hꝫ rõneꝫ conuenientie: ita ꝙ illamet priuatio que i re ẽ ꝑuatio boni ⁊ maluꝫ: apprehẽſa vt priuatio boni offertur vt priuatio: ⁊ q̃ꝫtũ ẽ ex ſe moueret appetitum vt priuatio cõueniẽtis. Apprehẽſa vero vt maluꝫ offertur ⁊ mouet appe^tum vt diſcõueniẽs: ac per hoc vt ens contrarium: et hoc experimur i nobis: duꝫ priuati reb⁹ amico. vl quacũqꝫ re: ⁊ priuatões conueniẽtis: et appoſitionẽ diſcõueniẽtis diuerſimode flemus. Illud referendo ad ea que hẽbamus vl ſꝑabamus: ⁊ hoc ad ea q̃ patimur aut timemus: vſqꝫ tamẽ adeo ma

lum vendicat ſibi moueŕ ad triſtitiaꝫ: vt ét ipſa ꝑuatio boni nõ cauſet cã niſi vt ſapit rõnẽ mali: qꝛ nõ niſi vt ſapit diſcõueniẽtiã: vt i riſione ad pᵐ i lra hr: niſi.n. vt diſconuenientiam participans haberet: non deplorare tur: malum ergo coniunctuꝫ eſt per ſe pͥmo cauſans triſtitiam: bonum auteꝫ amiſſuꝫ per ſe ſecundo ex parte obti.

℄ Articu. II.

In articulo ſecundo nota nouitie: ꝙ malum q̇ eſt obiectũ triſtitie ponitur finis appetitiui motus non vt proſequẽdus: ſed vt fugiendus. ſic enim eſt triſtitie finis.

℄ Arti. III.

In tertio et q̃rto articulis eiuſdem queſti. 36. nil occurrit ſcribendum: ſꝫ tu collige cauſas triſtiᶜ: ⁊ ex pte obiecti habes per ſe primo malum cõiunctum: ⁊ per ſe ſecundo bonum amiſſuꝫ: ⁊ poteſtatẽ maiorem vt auferenteꝫ hoc. Ex pte vero ſubiciẽs amorẽ boni ⁊ appetituꝫ vnitatis ⁊c̃.

⁊ dolor ei ↄtrarius reſpiciunt idem: ſed ſub ↄtraria rõne: naꝫ ſi delectatio eſt de p̄ſentia alicuius: triſtitia eſt de abſentia eiuſdem. In vno aũt ↄtrarioꝝ includiť priuatio alteri⁹: vt pꝫ in. x. metaphy. ⁊ inde eſt ꝙ triſtitia que eſt de ↄtrario ẽ quodãmodo de eodem ſub cõtraria rõne. ℄ Ad tertiũ dõm ꝙ qñ ex vna cã proueniunt multi motus. nõ oꝫ ꝙ omnes principaliis reſpiciant illud qḋ principaliis reſpicit eam: ſed primus tantum: vnuſquiſqꝫ aũt aliorũ principaliis reſpicit illud quod eſt ei conueniẽs ẜm propriam rõnem.

℄ Utrũ concupiſcentia ſit cauſa doloris. ℄ Articu. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓcediť. Videť ꝙ ↄcupiſcẽtia non ſit cã doloris ſeu triſtitie. Triſtitia eni per ſe reſpicit malũ. vt dictum eſt. concupiſcentia aũt eſt motus quidam appetitus in bonum: motus autem qui eſt in vnum ↄtrarium non eſt cauſa motus qui reſpicit aliud ↄtrarium. ẜ concupiſcentia nõ eſt cã doloris. ℄ Preterea. Dolor ẜm Damaſ. eſt de pñti: cõcupiſcentia aũt eſt de futuro. ergo ↄcupiſcentia nõ eſt cauſa doloris. ℄ Preterea. Id qḋ per ſe eſt delectabile nõ eſt cã doloris: ſed cõcupiſcentia eſt ẜm ſeip̄aꝫ delectabilis. vt phs dicit in. j. rheto. ergo ↄcupiſcẽtia nõ eſt cauſa doloris ſeu triſtitie. ℄ Sꝫ ↄtra eſt qḋ Aug. dicit in encħ. Subintrãtibus ignorantia agendarum reruꝫ: ⁊ ↄcupiſcentia noxiarum: comites ſubinferunť error ⁊ dolor: ſed ignorantia eſt cauſa erroris. ergo ↄcupiſcentia eſt cã doloris. ℄ Rñdeo dõm ꝙ triſtitia eſt motus quidam appetitiuus animalis: motus auteꝫ appetitiuus hꝫ: ſicut dcm̃ eſt. ſimilitudinẽ appetitus nãlis: cuius duplex cã aſſignari poteſt vna per modum finis alia ſicut vnde eſt principiũ motus. ſicut deſcenſionis corporis grauis. cã ſic finis eſt loc⁹ deorſum. principiũ aũt motus eſt iclinatio nãlis que eſt ex grauitate. Cauſa aũt motus appetitiui per moduꝫ finis eſt eius obꝫ. ⁊ ſic. ſ̃. dcm̃ eſt: ꝙ cauſa doloris ſeu triſtitie eſt malũ coniunctũ. cã autem ſicut vnde eſt principiũ talis motus eſt interior inclinatio appetitus qui quidem per prius inclinať ad bonũ ⁊ ex ↄſequenti ad repudiandum maluꝫ ↄriũ. ⁊ ideo hmõi motus appetitiui primũ p̄cipiũ eſt amor qui eſt prima inclinatio appetitus ad bonũ ↄſequendũ. ℄ Scḋm aũt principiũ eſt odiũ: qḋ eſt inclinatio prima appetitus ad malũ fugiendũ: ſꝫ qꝛ ↄcupiſcẽtia vel cupiditas eſt primus effect⁹ amoris quo maxĩe delectamur: vt. ſ̃. dcm̃ eſt: iõ frequẽter Aug. cupiditatẽ vel ↄcupiſcẽtiã ꝓ amore ponit: vt. ſ̃. dcm̃ ẽ. ⁊ hoc mõ concupiſcẽtia dicit eſſe vlẽm cãm doloris: ſꝫ ipſa ↄcupiſcẽtia ẜm ꝓpriã rõnẽ ↄſiderata ẽ interduꝫ cã doloris: oẽ .n. qḋ ipedit motũ ne ꝑueniat ad terminũ: eſt ↄriũ motui: illud aũt qḋ ẽ ↄriũ motui appetitus ẽ ↄtriſtãs: ⁊ ſic ꝑ ↄñs ↄcupiſcẽtia fit cã triſtitie: inquãtũ de retardatione boni ↄcupiti vł totali ablatione triſtamur. vlis aũt cã doloris eſſe nõ põt. qꝛ magis dolemus de ſubtractiõe bonoꝝ pñtiũ in q̇bus iaꝫ delectamur q̃ꝫ futuroꝝ q̃ ↄcupiſcimus. ℄ Ad primũ ẜ dõꝫ ꝙ inclinatio appetit⁹ ad bonũ ↄſequẽdũ ẽ cã inclinatiõis appetitus ad malũ fugienduꝫ ſic dcm̃ eſt. ⁊ ex hoc ↄtingit ꝙ mot⁹ appetitiui q̇ reſpiciunt bonũ. ponunť cã motuũ appetit⁹ q̇ reſpiciunt malũ. ℄ Ad ſcḋm dõm ꝙ illud qḋ ↄcupiſcit: ⁊ ſi realr̃ ſit futuꝝ. ẽ tñ quodãmõ pñs inquãtũ ſperať. Vel põt dici ꝙ lꝫ bonũ ↄcupitũ ſit futurũ. tñ ipedimẽtũ p̄ſentialr̃ apponiť qḋ dolorẽ cauſat. ℄ Ad tertiũ dõm ꝙ ↄcupiſcẽtia eſt delectabilis q̃ꝫdiu manet ſpes adipiſcẽdi qḋ ↄcupiſciť: ſꝫ ſubtracta ſpe ꝑ ipedimẽtum appoſitũ ↄcupiſcentia dolorẽ cauſat.

℄ Utruꝫ appetitus vnitatis ſit cauſa doloris.

℄ Articulus. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ appetitus vnitatis nõ ſit cã doloris. Dic̃.n. phs in. x. ethico. ꝙ hec opinio q̃ poſuit repletionẽ eſſe cãm delectatiõis: ⁊ inciſionem cãm triſtitie: videť eſſe facta ex delectationibus ⁊ triſtitijs: q̃ ſũt circa cibũ: ſꝫ nõ ois de-

lectatio

lectatio vel triſtitia eſt hmői. ergo appetitus
vnitatis nõ ẽ cauſa vlis doloris: cum repletio
ad vnitatem pertineat: inciſio vero multitudi
nem inducat. ¶ Preterea. Quelibet ſepara-
tio vnitati opponit̃. ſi ergo dolor cauſaret̃ ex
appetitu vnitatis nulla ſeparatio eſſet delecta
bilis: q̃d pꝫ eſſe falſum in ſeparatione omniũ
ſuperfluoꝝ. ¶ Preterea. Eadem rõne appe
timus coniunctionem boni ⁊ remotionẽ ma-
li: ſed ſicut coniunctio pertinet ad vnitateꝫ cũ
ſit vnio quedam: ita ſeparatio eſt ꝯtrariũ vni
tati. ergo appetitus vnitatis nõ magis dꝫ poni
cauſa doloris quam appetitus ſeparationis.
¶ Sed contra eſt q̃d Aug. dicit in. iij. de li. ar
bitrio ꝙ ex dolore quẽ beſtie ſentiunt ſatis ap
paret in regendis amandiſqꝫ ſuis corporibus
q̃ꝫ ſint anie appetentes vnitates: qd. n. ẽ aliud
dolor niſi quidaꝫ ſenſus diuiſionis vel corru
ptionis ipatiens. ¶ Rñdeo dõm ꝙ eo modo
quo concupiſcentia vel cupiditas bonis eſt cã
doloris: etiaꝫ appetitus vnitatis vel amor cã
doloris ponendus eſt: bonũ. n. vniuſcuiuſqꝫ
rei in quadam vnitate cõſiſtit: ꝓut. ſ. vnaque-
qꝫ res hꝫ in ſe vnita illa ex q̃bus conſiſtit eius
perfectio. vnde ⁊ platonici poſuerũt vnũ eſſe
primum ſicut ⁊ bonum: vnde nãlr vnũq̃dqꝫ
appetit vnitatem ſicut ⁊ bonitatem: ⁊ ꝑꝑ hoc
ſicut amor vel appetitus boni ẽ cã doloris: ita
ẽt amor vel appetit⁹ vnitatis. ¶ Ad primuꝫ g̃
dõm ꝙ nõ ois vnitio perficit rõnẽ boni: ſed ſo
lum illa a qua dependet eſſe perfectũ rei: ⁊ ꝑꝑ
hoc etiam nõ cuiuſlibet appetitus vnitatis eſt
cauſa doloris vel triſtitie: vt q̃dam opinaban
tur: quoꝝ opinioneꝫ ibi ph̃s excludit per hoc
ꝙ quedam repletiones non ſunt delectabiles
ſicut repleti cibis nõ delectant̃ in ciboꝝ ſum-
ptione. talis. n. repletio ſiue vnio magis repu-
gnaret ad perfectionem eſſe q̃ꝫ ipm conſtitue-
ret: vñ dolor nõ cauſat̃ ex appetitu cuiuſlibet
vnitatis: ſed eius in qua conſiſtit perfectio na
ture. ¶ Ad ſcdm dõꝫ ꝙ ſeparatio põt eſſe de
lectabilis vel inquãtum remouet̃ illud q̃d eſt
ꝯtrarium perfectioni rei: vel inquãtuꝫ ſepara
tio hꝫ aliquã vnionem adiunctam: puta ſenſi-
bilis ad ſenſum. ¶ Ad tertium dõm ꝙ ſepara
tio nociuorum ⁊ corrumpentium appetitur
inquantum tollunt debitam vnitatem: vnde
appetitus hmői ſeparationis non eſt prima cã
doloris: ſed magis appetitus vnitatis.

¶ Utrum poteſtas cui non poteſt reſiſti ſit cã
doloris. ¶ Articulus. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ pote-
ſtas maior nõ debet poni cauſa dolo
ris: q̃d. n. eſt in poteſtate agentis non
dum ẽ preſens ſed futurũ. dolor aũt
eſt de malo p̃ſenti. ergo ptãs maior nõ eſt cau
ſa doloris. ¶ Preterea. Nocumentum illa-
tum eſt cauſa doloris: ſed nocumentũ põt in-
ferri etiã a poteſtate minore. ergo ptãs maior
nõ dꝫ poni cauſa doloris. ¶ Preterea. Cau-
ſe appetitiuoꝝ motuum ſunt interiores incli-
natiões anime: poteſtas aũt maior eſt aliquid
exterius. ergo nõ dꝫ poni cã doloris. ¶ Sed
ꝯtra eſt q̃d Aug. dicit in lib. de nã boni. In ani-
mo dolorem facit volũtas reſiſtens poteſtati
maiori: in corpore dolorẽ facit ſenſus reſiſtẽs
corpori potentiori. ¶ Rñdeo dõm ꝙ ſicut ſu
pra dcm̃ eſt: malum coniunctum eſt cauſa do
loris vel triſtitie per modum obi. Id ergo q̃d
eſt cauſa coniunctionis mali dꝫ poni cauſa do
loris vel triſtitie. manifeſtum eſt autẽ hoc eſſe
contra inclinationem appetitus: vt malum p̃-
ſentialiter inhereat. quod autem eſt contra in-
clinationem alicuius nunquã aduenit ei niſi ꝑ
actioneꝫ alicuius fortioris. ⁊ ideo ptãs maior
ponit̃ eſſe cã doloris ab Aug. Sꝫ ſciendũ eſt
ꝙ ſi ptãs fortior intm̃ inualeſcat ꝙ mutet ꝯriã
inclinationẽ in inclinationẽ ꝓpriam: iã nõ erit
aliq̃ repugnãtia vel violẽtia: ſicut qñ agẽs for
tius corrũpendo corpus graue aufert ei incli-
nationẽ qua tendit deorſuꝫ: ⁊ tũc ferri ſurſuꝫ
nõ eſt ei violentum: ſꝫ nãle. Sic igit̃ ſi aliqua
ptãs maior intm̃ inualeſcat ꝙ auferat inclina-
tionẽ voluntatis vel appetitus ſenſitiui: ex ea
nõ ſequit̃ dolor vel triſtitia: ſꝫ tũc ſoluꝫ ſequit̃
qñ remanet inclinatio appetitus in ꝯriũ: ⁊ in-
de eſt ꝙ Aug. dicit ꝙ voluntas reſiſtens ptãti
fortiori cauſat dolorẽ: ſi. n. nõ reſiſteret: ſꝫ ce-
deret ꝯſentiẽdo: nõ ſequeret̃ dolor: ſꝫ delecta
tio. ¶ Ad primum ergo dõm ꝙ maior pote-
ſtas dolorem cauſat. nõ ſm ꝙ eſt agens in po
tentia: ſed ſm ꝙ eſt agens actu: dũ. ſ. facit cõ
iunctionem mali corruptiui. ¶ Ad ſcdm dicẽ
dum ꝙ nihil prohibet aliquã poteſtatem que
nõ eſt maior ſimpliciter eſſe maiorem q̃ꝫtum
ad aliquid: ⁊ ſm hoc aliquod nocumentum
inferre poſſunt. Si autem nullo modo maior
eſſet: nullo modo poſſet nocere: vnde nõ poſ-
ſet cauſam doloris inferre. ¶ Ad tertium di-
cendum ꝙ exteriora agentia poſſunt eſſe cau-
ſa motuum appetitiuoꝝ inquãtũ cãnt p̃ſentiã
obi. ⁊ hoc mõ ptãs maior ponit̃ cã doloris.

¶ De effectibus doloris ſeu triſtitie.

¶ Queſtio. XXXVII.

Deinde ɔſiderādū ē de effectibus doloris vel triſtitie. ¶ Et circa h̄ q̄runt̄ q̄ttuor. Primo vtrū dolor auferat facultatē adiſcendi. Secūdo vtr̄ aggrauatio animi ſit effect⁹ triſtitie vel doloris. Tertio vtrū triſtitia vel dolor debilitet omnem operationem. Quarto vtrum triſtitia noceat corpori magis q̄ȝ alie paſſiones anime.

¶ Queſtio. XXXVII.

Circa.q.37.am nihil occurrit ſcribendum: niſi vt qui volunt videṙ naturas paſſionū aduertant ad regulā in 4° articulo traditā.ſ. q̄ dupliciexīte motu in q̄libet paſſiōe.ſ.appetit⁹ corpis ɀ mot⁹ corpis ſimilis eſt motui animi, in hoc q̄ eſt ſe hīc p modū ɔſequutiōis vel fuge. Et ſi his attēderis videbis n̄ dari illas duas triſtitias q̄s ſupi⁹ reprobauim⁹.

¶ Vtr̄ dolor auferat facltatē adiſcēdi. Ar. I.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videṫ q̄ dolor nō auferat facultatē adiſcēdi. Dicit̄.n. Eſa.xxvj. Cum feceris iudicia tua in terra: iuſtitiā diſcēt oēs hitatores orbis: ɀ īfra. In tribulatōe murmuris doctrina tua eis: ȝ ex iudicijs dei ɀ tribulatiōe ſequit̄ dolor ſeu triſtitia in cordib⁹ hoium. ḡ dolor vel triſtitia nō tollit: ȝ magis auget facultateȝ adiſcēdi. ¶ Preterea. Eſa.xxviij. dicit̄. Quē docebit ſciam: ɀ quē itelligē faciet auditū. Ablactatos a lacte: auulſos ab vberib⁹.i. a delectatiōib⁹: ȝ dolor ɀ triſtitia maxie tollūt delectatiōes: ipedit.n. triſtitia oēm delectatiōnē: vt dr̄ in.vij.ethico. Et Eccleſi.xj.dr̄. Q̄d malitia ore obliuionē facit luxurie maxime. ḡ dolor nō tollit: ȝ magis p̄bet facultatē adiſcēdi. ¶ Preterea. Triſtitia iterior p̄eminet dolori exteriori: vt.ſ. dcm̄ eſt: ȝ ſimul cū triſtitia pōt homo adiſcere. ḡ multo magis ſimul cuȝ dolore corporali. ¶ Sȝ ɔtra eſt q̄d Aug. dic̄ in.j. ſoliloqor. Quā q̄ȝ acerrimo dolore dentiū his dieb⁹ torquerer. nō qdē ſinebar animo voluere niſi ea q̄ iā forte adiſcerā: adiſcēdo āt penitus ipediebar: ad q̄d mihi tota intentione animi opus erat. ¶ Rn̄deo dōm q̄ q̄ oēs potentie aie in vna eēntia aie radicanṫ: neceſſe eſt: q̄ qn̄ intentio aie vehemēter trahiṫ ad operationē vnius potētie retrahaṫ ab operatiōe alterius. vnius.n. aie nō pōt eſſe niſi vna intentio. ɀ pp hoc ſi aliqd ad ſe trahat totā intentioneȝ aie vel magnā partē ipſius: nō ɔpatiṫ ſecū aliquid aliud q̄d magnā attentionē reqrat. manifeſtū eſt aūt q̄ dolor ſenſibilis maxime trahit ad ſe intentionē aie: q̄ naturalr̄ vnūqdq̄ȝ tota intentione tendit ad repellendū ɔ̄rium ſic etiā in rebus nālibus apparet. Silr̄ ēt manifeſtuȝ eſt q̄ ad adiſcendū aliqd de nouo requirit̄ ſtudiū: ɀ conatus cū magna intentione. vt pȝ p illud q̄d dr̄ ꝓuer.ij. Si queſieris ſapiam q̄ſi pecuniā: ɀ ſicut theſauros effoderis eam: tūc intelliges diſciplinā. Et iō ſi ſit dolor intenſus. impediṫ hō ne tūc aliqd adiſcere poſſit. ɀ tn̄ pōt intendi q̄ nec ēt inſtāte dolore pōt hō aliqd cōſiderare ēt q̄d prius ſciuit. in hoc tn̄ attenditur diuerſitas ſm̄ diuerſitatem amoris quā hō hȝ ad adiſcēdū vel ɔſiderādū. q̄ q̄ȝto maior fuerit: magis retinet intentionē animi: ne oio feratur ad dolorē. ¶ Ad primū ḡ dōm q̄ triſtitia moderata q̄ excludit euagationē animi pōt cōferre ad diſciplinā ſuſcipiēdā. ɀ p̄cipue eoruȝ per q̄ hō ſperat ſe poſſe a triſtitia liberari. ɀ h̄ mō in tribulatione murmuris hoies doctrinā dei magis recipiūt. ¶ Ad ſcdm̄ dōȝ q̄ tā delectatio q̄ȝ dolor inquātū ad ſe trahūt aie intētionē: ipediūt ɔſiderationem rōnis: vn̄ in.vij. ethi. dr̄: q̄ ipoſſibile ē in ipſa delectatiōe venereoȝ aliqd itelligere: ȝ tn̄ magis trahit ad ſe intentionē aie dolor q̄ȝ delectatio: ſic ēt videm⁹ in reb⁹ nālib⁹. q̄ actio corporis nālis magis intendiṫ in ɔ̄riū ſicut aq̄ calefacta magis patiṫ a frigido vt fortius congeleṫ. Si ḡ dolor ſeu triſtitia fuerit moderata p accn̄s pōt ɔferre ad adiſcēdū iquātū aufert ſupabundātiā delectationū: ȝ p ſe impedit. ɀ ſi intendaṫ totalr̄ aufert. ¶ Ad tertiuȝ dōm q̄ dolor exterior⁹ accidit ex leſione corporali: ɀ ita magis hȝ traſmutationem corporalē adiūctā q̄ȝ dolor iterior: q tn̄ ē maior ſm̄ illud q̄d eſt formale in dolore q̄d ē ex parte aie. ɀ iō dolor corporalis magis ipedit ɔtēplationē q̄ reqrit oimodā qetē q̄ȝ dolor interior. ɀ tn̄ ēt dolor iterior ſi multū intēdaṫ ita trahit intentionem vt nō poſſit hō de nouo aliqd adiſcere. vnde ɀ Grego. ꝓpter triſtitiaȝ intermiſit Ezechielis expoſitionem.

¶ Vtrū aggrauatio animi ſit effectus triſtitie vel doloris. ¶ Articulus. II.

Ad ſcdm̄ ſic ꝓcediṫ. Videṫ q̄ aggrauatio nō ſit effect⁹ triſtitie. Dicit enī apoſtolus.ij. ad Cor.vij. Ecce h̄ ipȝ ɔtriſtari vos ſm̄ deū q̄ȝtam in vobis opaṫ ſolicitudinē dfenſionē idignationē ɀc. ȝ ſollicitudo ɀ idignatio ad quādā erectionē animi ptinēt. q̄ ad aggrauationē opponiṫ: nō ḡ aggrauatio ē effectus triſtitie. ¶ Preterea.

Triſtitia.

Triſtitia delectatiõi opponit̃ ꝫ effectus delectatiõis eſt dilatatio: cui nõ opponit̃ aggrauatio: ꝫ ↄſtrictio. ꝙ effect⁹ triſtitie nõ dꝫ poni aggrauatio. ¶ Preterea. Ad triſtitiã ptinet abſorbere vt pꝫ p illud qḋ apoſtolus dicit. ij. ad Cor. Ne forte abundãtiori triſtitia abſorbeat̃ q eſt eiuſmodi: ꝫ qḋ aggrauat̃ non abſorbet̃: qnimo ſub aliquo põderoſo deprimit̃: qḋ aũt abſorbet̃ infra abſorbẽs icludit̃. ꝙ aggrauatio nõ dꝫ poni effect⁹ triſtitie. ¶ Sꝫ ↄ̃ eſt ꝙ Gre. nice. ⁊ Damaſ. ponũt triſtitiam aggrauantẽ. ¶ Rñdeo dõm ꝙ affect⁹ paſſionuꝫ aic qñqꝫ metaphorice nominant̃ ſm ſilitudinẽ ſenſibiliũ corpoꝝ. eo ꝙ mot⁹ appetit⁹ aialis ſũt ſiles inclinationib⁹ appetit⁹ nãlis: ⁊ p hũc modum feruor attribuit̃ amori. dilatatio delectatiõi: ⁊ aggrauatio triſtitie. Dicit̃. n. hõ aggrauari ex eo ꝙ aliquo põdere ipedit̃ a ꝓprio motu: manifeſtũ eſt aũt ex p̃dictis ꝙ triſtitia ↄtingit ex aliquo malo p̃nti: qḋ qdẽ ex hoc ipõ ꝙ repugnat motui volũtatis aggrauat animũ inquãtũ ipedit ipm ne fruat̃ eo qḋ vult. Et ſi qdẽ nõ ſit tãta vis mali ↄtriſtãtis vt auferat ſpem euadẽdi lꝫ animus aggrauet̃ q̃tũ ad hoc ꝙ in p̃nti nõ potit̃ eo qḋ vult: remanet tñ mot⁹ ad repellẽdũ nociuũ ↄtriſtans. Si ṽo ſuperexreſcat vis mali intñ: vt ſpeꝫ euaſionis excludat: tũc ſimplr̃ ipedit̃ ẽt interior motus animi anguſtiati vt neqꝫ huc: neqꝫ illuc diuertere valeat: ⁊ qñqꝫ ẽt ipedit̃ exterior motus corporis: ita ꝙ remaneat hõ ſtupidus in ſeipſo. ¶ Ad primũ ꝙ dõm ꝙ illa erectio animi ꝓuenit ex triſtitia q̃ eſt ſm deũ pp ſpem adiũctã de remiſſiõe pctĩ. ¶ Ad ſcõm dõm ꝙ q̃tũ ad motũ appetitiuũ ptinet ad idẽ referẽ ↄſtrictio ⁊ aggrauatio. ex hoc. n. ꝙ aggrauat̃ animus: vt ad exteriora libere ꝓgredi nõ poſſit ad ſeipm retrahit̃ q̃ſi in ſeipõ ↄſtrict⁹. ¶ Ad tertiũ dõꝫ ꝙ triſtitia abſorbet̃ hoĩeꝫ dĩ qñ ſic totalr̃ vis ↄtriſtãtis mali afficit aiam vt oẽm ſpem euaſiõis excludat: ⁊ ſic ẽt eodẽ mõ aggrauat ⁊ abſorbet. qdã. n. ſe ↄſequũt̃ in his q̃ metaphorice dñr: q̃ ſibi repugnare videnẽ ſi ſm ꝓprietatẽ accipiant̃.

¶ Utrũ triſtitia vel dolor debilitet oẽm operationem. ¶ Articulus. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ triſtitia nõ ipediat oẽm opationẽ. Sollicitudo. n. ex triſtitia cãtur: vt pꝫ p auctoritatẽ apl̃i iductam: ꝫ ſollicitudo adiuuat ad bñ opandũ. Unde apoſtolus dic̃. ij. ad Thimoth. ij. Sollicite cura te ipſuꝫ exhibere opariũ incõfuſibilẽ. ꝙ triſtitia nõ ipedit opationẽ: ꝫ magis adiuuat ad bñ opandũ. ¶ Preterea. Triſtitia cãt inmultis ↄcupiſcentiã: vt dĩ in. vij. ethi. ꝫ ↄcupiſcẽtia fac̃ ad intẽſionẽ opationis. ꝙ ⁊ triſtitia. ¶ Preterea. Sicut q̃daꝫ opationes ꝓprie ſunt gaudẽtiũ: ita ẽt q̃dã operatiões his q ↄtriſtant̃: ſicẽ lugere: ꝫ vnũqḋqꝫ auget̃ ex ſibi ↄuenĩẽti. ꝙ aliq̃ opationes nõ ipediunt̃: ꝫ melioranẽ pp triſtitiã. ¶ Sed ↄ̃ ẽ qḋ phs dicit in. x. ethi. ꝙ delectatio pficit opationeꝫ: ⁊ ecõuerſo triſtitiã ipedit. ¶ Rñdeo dõꝫ ꝙ ſicẽ iam dcm̃ ẽ: triſtitia qñqꝫ nõ ita aggrauat vel abſorbet animũ: vt oẽm motũ interiorẽ ⁊ exteriorẽ excludat: ꝫ aliq mot⁹ qñqꝫ ex ipſa triſtitia cãnt̃. Sic ꝙ opatio ad triſtitiã duplr̃ põt ↄparari. Uno mõ ſicẽ ad id de quo ẽ triſtitia: ⁊ ſic triſtitia quãlibꝫ opationẽ ipedit. nũquã. n. illud qḋ cũ triſtitia facim⁹: ita bñ facim⁹ ſicut illud qḋ facim⁹ cũ delectatiõe vel ſine triſtitia: cui⁹ rõ eſt. qꝛ volũtas eſt cã opationis hũane: vñ qñ opatio eſt: ḋ qua aliqs ↄtriſtat̃: neceſſe eſt ꝙ actio debilitet̃. Alio mõ cõparat̃ opatio ad triſtitiã ſicẽ ad principiũ: ⁊ ad cãm. ⁊ ſic neceſſe ẽ ꝙ opatio talis ex triſtitia augeat̃. ſic q̃to aliqs magis triſtat̃ de re aliq̃. tãto magis conat̃ ad expellendũ triſtitiam: dũmõ remaneat ſpes expellendi: alioqn nullus motus vel operatio ex triſtitia cauſaretur. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

¶ Utruꝫ triſtitia magis noceat corpori q̃ alie anime paſſiones. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ triſtitia nõ inferat maxime corpori nocumentũ: triſtitia. n. hꝫ eẽ ſpũale in aia ꝫ ea q̃ hñt tñ eſſe ſpũale nõ cauſant trãſmutationẽ corporalẽ ſicẽ pꝫ de intẽſionib⁹ coloꝝ q̃ ſũt in aere a qb⁹ nullũ corp⁹ colorat̃. ꝙ triſtitia nõ facit aliqḋ corporale nocumẽtũ. ¶ Preterea. Si fac̃ aliqḋ corporale nocumẽtũ hoc nõ ẽ niſi inquãtũ hꝫ corporalẽ trãſmutationẽ adiũctã: ꝫ corpalis trãſmutatio iuenit̃ in oĩb⁹ aie paſſionib⁹. vt. s̃. dcm̃ ẽ: ꝙ nõ magis triſtitia q̃ alie anime paſſiones corpori nocet. ¶ Preterea. Phs dic̃ in. vij. ethi. ꝙ ire ⁊ cõcupiſcẽtie qbuſdã iſanias faciũt. qḋ videt̃ eſſe maximũ nocumẽtũ cũ rõ ſit excellentiſſimum coꝝ q̃ ſũt in hoĩe: deſpatio ẽt vr̃ eẽ magis nociua q̃ triſtitia: cũ cã triſtitia ſit. ꝙ triſtitia ñ magis nocet corpi q̃ alie aie paſſiones. ¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ qḋ dĩ Prouer. xvij. Anim⁹ gaudẽs etatẽ floridã fac̃: ſpũs triſtis exiccat oſſa. Et Prouer.

¶ Queſtio XXXVIII.

In queſtione 38ª duo tantuȝ occurrunt notanda. Primū ē i ſecūdo articulo in reſponſionibus ad pmū ⁊ tertiuȝ: ꝙ in flente ſunt tria ipſe triſtat⁹ obiectuȝ ɔtriſtās et effectus triſtitie: puta flere: ⁊ ſūt due cōtrarie habitudines inter triſtatum ⁊ cōtriſtās: ⁊ inter triſtatū ⁊ effectū. Naȝ inter illa ē habitudo diſconuenientie: inter iſta cōuenientie: ⁊ ppterea effect⁹ ipſe: puta fletus habēs in ſe verūq;: quia ⁊ eſt effectus conſon⁹ triſti ⁊ preſentat obiectū cōtriſtans: vt cauſam lȝ ratione obiti triſtitiam mitigat: ppter quod et fletus cōtinuatur receptione tamē ſui delectat et triſtitiam minuit: ⁊ quia res magis ratione ſui ꝙ̄ alterius iudicat̃: ideo ſimpliciter cōceditur: ꝙ fletus mitigat triſtitiam. Secūdum eſt in articulo quarto ad ſecunduȝ quomodo intellectus ſpeculatiuus mouet appetitum etiam inferiorē: ſunt eniȝ in cōtemplatōe duo: ob

xxij. Sicut tinea veſtimēto: ⁊ vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi. Et Eccle. xxxviij. A triſtitia feſtinat mors.

¶ Rñdeo dōm ꝙ triſtitia iter oēs aie paſſiōes magis corpori nocet: cui⁹ rō ē. qꝛ triſtitia repugnat hūane vite ꝙ̄tū ad ſpeciē mot⁹ ſui: ⁊ nō ſolū ꝙ̄tū ad mēſurā ſeu ꝙ̄titatē: ſicͭ alie aie paſſiōes. Cōſiſtit .n. hūana vita in quadā motione q̄ a corde in cetera mēbra diffundit̃: que qdeȝ motio ɔuenit nāe humane ſm aliquā determinatā mēſuram. Si ergo iſta motio ꝓcedat vltra menſurā debitam. repugnabit hūane vite ſm ꝙ̄titatis menſurā. nō aūt ſm ſilitudineȝ ſpēi. Si aūt impediat̃ ꝓceſſus hmōi motionis repugnabit vite ſm ſuā ſpēm. Eſt aūt attendendū in oib⁹ aie paſſionibus ꝙ tranſmutatio corporis que eſt in eis mālis. eſt conformis ⁊ ꝓportionata motui appetit⁹ q eſt formalis ſicͭ in oibus mā ꝓportionat̃ forme. Ille ergo aie paſſiōes que ipoꝛtāt motuȝ appetit⁹ ad ꝓſequendū aliqd nō repugnāt vitali motioni ſm ſpēm: ſed pn̄t repugnare ſm quātitatem: vt amor: gaudiū: deſiderium: ⁊ hmōi: ⁊ iō iſta ſm ſpēm ſuā iuuant nām corporis; ſed pp exceſſum pn̄t nocere. paſſiones aūt q̄ ipoꝛtāt motū appetitus cū fuga vel retractione q̄dam repugnāt vitali motioni nō ſolū ſm ꝙ̄titatem: ȝ ēt ſm ſpēm motus: ⁊ iō ſimplr̄ nocent ſicͭ timor ⁊ deſperatio: ⁊ p̄ oibus triſtitia q̄ aggrauat animuȝ ex malo p̄ſenti: cuius eſt foꝛtior impreſſio ꝙ̄ futuri. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ qꝛ aīa naturalr̄ mouet corpus: ſpūalis mot⁹ aie naturalr̄ ē cā tranſmutationis corporalis: nec eſt ſimile de ſpūalib⁹ itentōib⁹ q̄ nō hn̄t nālr̄ ordinē mouēdi alia corpora q̄ nō ſunt nata moueri ab aīa. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ alie paſſiones habent tranſmutationem corporalem ɔformē ſm ſuam ſpēm motiōi vitali: ȝ triſtitia ɔ̄riaȝ: vt dcm̄ ē. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ex leniori cā ipedit̃ vſus rōnis: ꝙ̄ cōrūpat̃ vita: cū videam⁹ multas egritudines vſuȝ rōnis tollere q̄ nōdū adimūt vitā: ⁊ tn̄ timor ⁊ ira maxime nocumētū corporale afferūt ex ꝑmixtione triſtitie pp abſentiā ei⁹ qḋ cupit̃. Ipſa ēt triſtitia qn̄q; rōnē aufert ſicͭ pȝ in his q pp doloreȝ in melancoliā vel in maniā incidunt.

¶ De remedijs triſtitie ſeu doloris.

¶ Queſtio. XXXVIII.

Deinde ɔſiderandū ē de remedijs doloris: ſeu triſtitie. ¶ Et circa h̄ q̄runt̃ qnq;. Primo vtrū dolor vel triſtitia mitiget̃ ꝑ q̄lib; dlectatiōnē. ¶ Scdō vtrū mitiget̃ ꝑ fletū. ¶ Tertio vtrū ꝑ ɔpaſſionē amicoꝝ. ¶ Quarto vtrū per contēplationē veritatis. ¶ Quinto vtrum per ſomnū ⁊ balnea.

¶ Utruȝ dolor vl̄ triſtitia mitigetur per quālibet delectationem. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ nō quelibet delectatio mitiget quēlibȝ dolorē ſeu triſtitiā: non .n. delectatio triſtitiā mitigat niſi inquātū ei ɔ̄riat̃. medicine .n. ſunt ꝑ ɔ̄ria: vt dr̄ in ſcdō ethi. ȝ nō q̄libet delectatio ɔ̄riat̃ cuilibet triſtitie: vt .s. dcm̄ eſt. ḡ nō quelibȝ delectatio mitigat quālibȝ triſtitiam. ¶ Preterea. Illud qḋ cāt triſtitiā nō mitigat triſtitiā: ȝ aliq̄ delectatiōes cānt triſtitiā: qꝛ vt dr̄ in .ix. ethicoꝝ. Malus triſtat̃: qm̄ delectatus ē: nō ḡ ois delectatio mitigat triſtitiā. ¶ Preterea. Augu. dicͭ in .iiij. ɔfeſ. ꝙ ipſe fugit ḋ p̄ria: in q̄ ɔuerſari ſolit⁹ erat cū amico ſuo iā mortuo: nimis eñ querebāt oculi eius vbi cū videre ſolebāt. ex quo accipi pōt ꝙ illa in qb⁹ nobis amici mortui: vel abſentes cōmunicauerūt: efficiunt̃ nobis de eorū morte vel abſentia dolentib⁹ onerosa: ȝ maxīe cōicauerūt nobis in delectationibus. ḡ ipſe delectationes efficiunt̃ nobis dolentibus oneroſe: nō ḡ quelibȝ delectatio mitigat quālibet triſtitiam. ¶ Sed ɔ̄ eſt qḋ phs dicit in .viij. ethi. ꝙ expellit delectatio triſtitiaȝ: ⁊ q̄ ɔ̄ria: ⁊ q̄ ɔtingens ſi ſit fortis. ¶ Rñdeo dōm ꝙ ſicut ex predictis pȝ: delectatio eſt q̄dā quies appetitus in bono ɔuenienti: triſtitia aūt eſt ex eo ꝙ repugnat appetitui: vn̄ ſicut ſe hȝ delectatio ad triſtitiaȝ in

motibus appetitiuis: ſic ſe hȝ in corporib⁹ q̄es ad fatigatōeȝ q̄ accidit ex aliq̄ trāſmutatōe inā li: nā ⁊ ipa triſtitia fatigatōeȝ q̄dā: ſeu egritu dinē appetitiue ↄ̈tutis iportat. Sic igit̃ q̄libȝ q̄es corpis remediū affert ↄ̈ q̄ꝫlibet fatigatōeȝ ex q̄cūq̧ cā inali ꝓueniētē: ita q̄libȝ delectatio remediū affert ad mitigādū q̄ꝫlibet triſtitiā ex quocūq̧ ꝓcedat. ¶ Ad primū ḡ dōȝ ꝙ lȝ nō oīs delectatio ↄ̈riet̃ oi triſtitie hȝ ſpēȝ: ↄ̈riat̃ tñ ſm gen⁹ vt. ſ. dcm̄ ē. ⁊ iō ex pte diſpōnis ſubi q̄libȝ triſtitia p q̄ꝫlibȝ dlectatiōeȝ mitigari pōt. ¶ Ad ſcdȝ dōȝ ꝙ delectatōes maloꝝ nō cānt triſtitiā in preſenti: ſed in futuro: inquātū. ſ. ma li penitent de malis de quibus letitiam habue runt. ⁊ huic triſtitie ſubuenit̃ per ↄ̈rias dele ctationes. ¶ Ad tertium dōm ꝙ qñ ſunt due cauſe ad ↄ̈rios motus inclinantes: vtraq̧ alte ram impedit: ⁊ tñ illa finalr̃ vincit que fortior eſt ⁊ diuturnior. In eo autē qui triſtat̃ de his in quibus ſimul cū amico mortuo vel abſente delectari conſueuit: due cauſe in ↄ̈rium indu centes inueniunt̃. Naȝ mors vel abſentia ami ci recogitata inclinat ad dolorem: bonum aūt preſens inclinat ad dlectationē: vñ vtrūq̧ per alterū minuit̃: ſed tñ q̄ꝛ fortius mouet ſenſus pñtis q̄ꝫ memoria p̄teriti: ⁊ amor ſuiipſi⁹ quā amor alterius diuturnius mouet: inde eſt ꝙ fi naliter delectatio triſtitiaȝ expellit. Unde poſt pauca ſubdit ibidem Aug. ꝙ priſtinis generi bus delectationum cedebat dolor eius.

¶ Utruȝ dolor vl' triſtitia mitigetur per fletū.

¶ Articulus. II.

Ad ſcdȝ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ flet⁹ nō mitiget triſtitiā. Nullus. n. effectus diminuit ſuā cām. ſȝ fletus vel gemi tus eſt effect⁹ triſtitie. ergo nō minuit triſtitiā. ¶ Preterea. Sicut fletus vel gemit⁹ eſt effe ctus triſtitie: ita riſus eſt effect⁹ letitie: ſȝ riſus nō minuit letitiā. ḡ fletus nō mitigat triſtitiaȝ. ¶ Preterea. In fletu repſentat̃ nobis maluȝ ↄ̈triſtās: ſȝ imaginatio rei ↄ̈triſtātis auget triſti tiā: ſicē imaginatio rei delectātis auget letitiā. ḡ videt̃ ꝙ fletus nō mitiget triſtitiaȝ. Sȝ ↄ̈ eſt ꝙ Aug. dicit in. iiij. ↄ̈feſ. ꝙ qñ dolebat de morte amici in ſolis gemitib⁹ ⁊ lachrymis erat ei ali quātula reqes. ¶ Rñdeo dōȝ ꝙ lachryme ⁊ gemitus nālr̃ mitigāt triſtitiā: ⁊ hoc dupli ci ratione. Primo quidē q̄ꝛ omne nociuū ite rius clauſum magis affligit: quia magis mul tiplicatur intentio anime circa ipſum: ſed quā do ad exteriora diffundit̃. tunc aīe intentio ad exteriora quodāmō diſgrega tur: ⁊ ſic iterior dolor minuit̃: ⁊ ꝓpter hoc qñ hoies q ſunt i triſtitijs exterius ſuā triſtitiaȝ māifeſtant: vel fletu aut gemi tu: vl' etiā verbo mitigat̃ triſti tia. Scdo q̄ꝛ ſemp opatio con ueniēs homini ſm diſpoſitio nē in qua ē ſibi ē delectabilis: flet⁹ aūt ⁊ gemitus ſunt q̄daȝ opationes ↄ̈uenientes triſtato vel dolēti. ⁊ iō efficiunt̃ ei de lectabiles. Cū igit̃ oīs delecta tio aliqualr̃ mitiget triſtitiam vel dolorē: vt dcm̄ eſt: ſequit̃ ꝙ per planctū ⁊ gemitū triſti tia mitiget̃. ¶ Ad primū ergo dōȝ ꝙ ipa habitudo cauſe ad effectum cōtrariat̃ habitudini contriſtantis ad cōtriſtatū. nā oīs effectus eſt cōueniens ſue cāe: ⁊ per ↄ̈ñs eſt ei delectabi lis: ↄ̈triſtās aūt ↄ̈trariat̃ cōtri ſtato. ⁊ ideo effectus triſtitie hȝ contrariam habitudinē ad contriſtatum q̄ꝫ contriſtās ad ipſuȝ: ⁊ ꝓpter hoc mitigat̃ tri ſtitia per effectuȝ triſtitie rōne cōtrarietatis p̄dicte. ¶ Ad ſe cundū dōm ꝙ habitudo effe ctus ad cauſaȝ eſt ſimilis habi tudini delectātis ad delectatū: ꝙ vtrobiq̧ cōueniētia inuenit̃: omne aūt ſimile auget ſuuȝ ſi mile. ⁊ ideo p riſuȝ ⁊ alios ef fectus letitie auget̃ letitia: niſi forte per accidens propter ex ceſſum. ¶ Ad tertium dicen dum ꝙ imaginatio rei contri ſtantis quantum eſt de ſe nata eſt augere triſtitiaȝ: ſed ex hoc ipſo ꝙ homo imagiatur ꝙ fa cit illud quod cōuenit ſibi ſm talem ſtatum: conſurgit inde quedam delectatio: ⁊ eadem ratione ſi alicui ſubrepat riſus in ſtatu in quo videtur ſibi eē lugendum: ex hoc ipſo dolet tanq̄ꝫ faciat id quod non con uenit: vt Tullius dicit i tertio de tuſculanis q̄ōnibus.

lectum et con templatio ei⁹: ⁊ ex ſupradictis patet: ꝙ contē platio habet ſe vt ↄ̈ſtitutio in tellectus in ob lectum conna turale. Et ꝓpte rea licet contē plās triāgulus habere tres an gulos ex parte rei contempla te nihil dicat. vnde appetit⁹ moueat̃: q̄ꝛ ta men ipſa con templatio con iūgit ↄ̈natura li bono intelle ctus quod ē ve ruȝ ex hac par te habet vnde moueat appe titū ſicut que libet alia cōſti tutio in conna turale bonuȝ. Et inde eſt ꝙ in quocūq̧ ge nere quis app̄ hēdat ſe cogno ſcere delectat̃ magis et min⁹ ſm ꝙ affectus eſt ſcientie: et hac doctrīa ve tere ſuperi⁹ cuȝ de delectatiōe contemplatio nis diſputas: quomō āt ap petitus iferior poſt moueatur planum eſt ex littera ꝙ ex re dundantia fit: vt in reſponſio ne ad tertiū di citur.

Qõ. XXXIX.

In p̄ñ ar-
ticulo queſtio. 39ª
dubium occur-
rit ꝺ qua boni-
tate vel mali-
tia ſit preſens
queſtio ſi ꝺ na-
turali ſit iepte
ſ fine corporis
articuli dicit̃:
ſ; quia ſermo-
nes morales:
ad moralē eni
moralis mali-
tia ſpectat: ſi ꝺ
morali falſa vi-
detur doctria.
Tu; quia ſi tri-
ſtitia eſſet ſim-
pliciter mala
moraliter nul-
la poſſit ratiōe
fieri bona mo-
raliter: cui⁹ op-
poſitum in ſe-
cundo ꝛ tertio
articulo habe-
tur. Tu; quia
ratio inducta
in littera ineffi-
cax eſt ad hoc.
na; recta ratio
habet ꝙ appe-
titus quādoq;
priuetur quie-
te i bono ꝛ an-
giet̃ de preſen-
ti malo: vt pa-
tet in volunta-
riam aſſumen-
tibus luctu; ꝓ-
pter deum.
¶ Ad hoc dicit̃
ꝙ hic ē ſermo
de bonitate ꝛ
mali⁹ morali:
ſicut i ſuperio-
ribus tractati-
bus. Ad cuius
euidentiam ſci-
to primo ex lit-
tera ꝙ triſtitia
poteſt duplici-
ter cōſiderari.
Primo ex par-
te contriſtātis.
Scḋo ex parte
ſentientis ꝛ re-
pudiātis ipſu;

¶ Utr; dolor ꝛ triſtitia mitiget̃
ꝑ ꝯpaſſionē amicoꝝ. Ar. III.

Ad tertiu; ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ dolor amici cōpatientis nō mitiget triſtitiā. Cōtrario ru;. n. ꝯrij ſunt effect⁹: ſ; ſicut Augu. dic̃. viij. ꝯfeſ. Qñ cu; multis gaudet̃ i ſingulis vberi⁹ ē gaudiū: q2 feruere faciūt ſe ꝛ inflāmant̃ ex alterutro. g̃ pari ratiōe qñ multi ſil' triſtantur: videt̃ ꝙ ſit maior triſtitia. ¶ Preterea. Hoc reqrit amicitia: vt amoris vicē qs rependat: vt Augu. dicit. iiij. ꝯfeſ. ſ; amicus ꝯdolēs dolet de dolore amici dolentis. g̃ ipſe dolor amici ꝯdolentꝭ ē cā amico pri⁹ dolēti de ꝓprio malo alterius doloris: ꝛ ſic duplicato dolore vr̃ triſtitia creſcere. ¶ Preterea. Omne malū amici ē cōtriſtās ſicut ꝛ malū ꝓpriū. nā amic⁹ ē alter ipſe: ſ; dolor eſt qḋdā malū. g̃ dolō amici ꝯdolētis auget triſtitiā amico cui ꝯdolet̃. ¶ S; ꝯ ē qḋ phs dic̃ in. ix. ethico. ꝙ in triſtitijs amicus ꝯdolēs ꝯſolat̃. ¶ Rñdeo dı̄c; ꝙ nāl'r amicus ꝯdolēs in triſtitijs eſt ꝯſolatiuus: cuius duplicē rōnē tangit phs in. ix. ethico. Quaru; prima eſt. q2 cū ad triſtitiā ptineat aggrauare: h; rōnē cuiuſdā oneris: a q̄ aliqs aggrauatus alleuiari conat̃: cū g̃ aliqs videt de ſua triſtitia alios cōtriſtatos fit ei q̄ſi q̄dā imaginatio ꝙ illud onus alij cū ipſo ferant q̄ſi conantes ad ipm ab onere alleuiādū: ꝛ iō leuius fert triſtitie onus ſicē ēt in portandis oneribꝰ corporalibus ꝯtingit. Scḋa rō ꝛ melior eſt: q2 ꝑ hoc ꝙ amici ꝯtriſtant̃ ei: ꝑcipit ſe ab eis amari: qḋ ē delectabile: vt. ſ. dcm̄ ē: vñ cū oīs delectatio mitiget triſtitiā: ſicē. ſ. dcm̄ ē: ſequitur ꝙ amicus ꝯdolens triſtitiā mitiget. ¶ Ad primū g̃ dı̄m ꝙ in vtroq; amicitia manifeſtat̃. ſ. ꝛ ꝙ ꝯgaudet gaudenti: ꝛ ꝙ condolet dolenti. ꝛ iō vtrūq; rōne cāe reddit̃ delectabile. ¶ Ad ſcḋm dı̄m ꝙ ipſe dolor amici ſꝫm ſe ꝯtriſtaret: ſed ꝯſideratio cauſe eius que eſt amor magis delectat. Et per hoc patet reſponſio ad tertium.

¶ Utrum per contemplationem veritatis dolor ꝛ triſtitia mitigent̃. ¶ Articu. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ꝯtemplatio veritatis non mitiget dolorem. Dicit̃ eni Eccleſiaſtes. ij. Qui addit ſciam addit ꝛ dolorē: ſ; ſcia ad ꝯtemplationē veritatis ptinet. nō g̃ ꝯtemplatio veritatis mitigat dolorē. ¶ Preterea. Cōtēplatio veritatis ad itellectū ſpeculatiuū pertinet: ſ; itellectus ſpeculatiu⁹ nō mouet vt dr̃ in. iij. de aīa. cū igit̃ gaudiū ꝛ dolor ſint qdā motus animi: videt̃ ꝙ ꝯtēplatio veritatis nihil faciat ad mitigationē doloris. ¶ Preterea. Remediū egritudinis apponēdū eſt vbi ē egritudo: ſed ꝯtemplatio veritatis eſt in intellectu: non ergo mitigat dolorē corporalem qui eſt in ſenſu. ¶ Sed contra eſt quod Augu. dicit in primo ſoliloquiorū. Videbat̃ mihi: ſi ſe ille mentibus noſtris veritatis fulgor aperiret: aut nō me ſenſurum fuiſſe illum dolorem. aut certe pro nihilo toleraturū. ¶ Rñdeo dı̄c; ſicut. ſ. dcm̄ eſt. ꝙ in ꝯtēplatiōe veritatis maxima delectatio ꝯſiſtit: oīs aūt delectatio dolorē mitigat. vt ſupra dcm̄ eſt ꝛ ideo contemplatio veritatis mitigat triſtitiam vel dolorem. ꝛ tāto magis quanto perfectius aliquis eſt amator ſapientie. ꝛ ideo homines ex contemplatione diuina: ꝛ future beatitudinis in tribulationibus gaudent ſꝫ illud Jaco. j. Omne gaudiū exiſtimate fratres mei cū in tētationes varias incideritis. Et quod eſt amplius etiā inter corporis cruciatus huiuſmodi gaudiu; inuenit̃: ſicut Tiburtius martir cum nudatis plantis ſuper ardentes prunas incederet dixit. Videt̃ mihi ꝙ ſuper roſeos flores incedam in nomine Jeſu xpi. ¶ Ad primum ergo dı̄m ꝙ qui addit ſciam addit dolorem: vel ꝓpter difficultate; ꝛ defectū inueniende veritatis: vel propter hoc ꝙ per ſciam homo cognoſcit multa que voluntati ꝯriant̃: ꝛ ſic ex parte rerū cognitarū ſcia dolorē cāt: ex parte aute; contemplationis veritatis delectationē. ¶ Ad ſcḋm dicendum ꝙ intellectus ſpeculatiuus nō mouet animum ex parte rei ſpeculate. mouet tamen

animū.

animū ex parte ipſius ↄtemplatiōis q̄ eſt qđ-
dā bonū hoīs: ⁊ naturalr̄ delectabilis. ¶ Ad
tertiū dōm ꝙ in viribus aīe fit redūdantia ab
inferiori ad ſuperius: ⁊ ſm̄ hoc delectatio cō
templatiōis q̄ eſt in ſuperiori parte redundat
ad mitigandū etiā dolorē qui eſt in ſenſu.

¶ Utrū dolor ⁊ triſtitia mitigentur per ſom-
num ⁊ balnea. ¶ Articulus. V.

Ad qntū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ſomnus
⁊ balneū nō mitigent triſtitiā. Triſti
tia.n. in anima cōſiſtit: ſed ſomnus ⁊
balneū ad corpus pertinent: non ḡ ali
quid faciūt ad mitigationē triſtitie. ¶ Prete-
rea. Idē effectus nō videt̄ cauſari ex ↄ̄rijs cau
ſis: ſed hmōi cū ſint corporalia repugnant cō
templationi veritatis: que eſt cauſa mitigatio
nis triſtitie: vt dcm̄ eſt. nō ergo per hmōi triſti
tiā mitigat̄. ¶ Preterea. Triſtitia ⁊ dolor ſcḋ
ꝙ pertinēt ad corpus in quadā tranſmutatio-
ne cordis cōſiſtunt: ſed hmōi remedia magis
videnť pertinere ad exteriores ſenſus ⁊ mem
bra q̄ᵹ ad interiorē cordis diſpoſitionem. nō ḡ
per hmōi triſtitia mitigat̄. ¶ Sed ↄtra eſt qđ
Aug. dicit. ix. ↄfeſ. Audierā balnei nomen in-
de dcm̄ ꝙ anxietatē pellat ex animo. Et infra
dormiui ⁊ euigilaui. ⁊ nō parua ex pte mitiga
tū inueni dolorē meū. Et īducit qđ in hymno
Ambroſij dr̄: ꝙ quies artus ſolutos reddit la
boris vſui: menteſq̄ feſſas alleuat: luctuſq̄
ſoluit anxios. ¶ Rn̄deo dōᵹ ꝙ ſicut dcm̄ eſt.
triſtitia ſm̄ ſuā ſpēm repugnat vitali motioni
corporis. ⁊ iō illa que reformant nām corpo-
ralē in debitū ſtatū vitalis motionis repugnāt
triſtitie ⁊ ipſaᵹ mitigant. Per hoc ēt ꝙ hmōi
remedijs reducit̄ nā ad debitum ſtatum: cau
ſat̄ ex his delectatio. hoc.n. eſt ꝙ delectationē
facit vt. ſ. dcm̄ eſt: vñ cum omnis delectatio
triſtitiam mitiget: per hmōi remedia corpora
lia triſtitia mitigat̄. ¶ Ad primum ergo dōm
ꝙ ipſa debita corporis diſpoſitio inquātū ſen
tit̄ delectationem cauſat. ⁊ per ↄ̄ns triſtitiam
mitigat. ¶ Ad ſcḋm dōm ꝙ delectationum
vna aliam impedit: vt ſupra dcm̄ eſt. ⁊ tñ ōis
delectatio triſtitiā mitigat: vñ nō eſt inconue-
niens ꝙ ex cauſis ſeinuicē īpedientibus triſti-
tia mitiget̄. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ōis bona diſ-
poſitio corporis redūdat quodāmodo ad cor
ſicut ad principiū ⁊ finem corporalium mo-
tionū: vt dicit̄ in lib. de cā motus aīalium.

¶ De bonitate ⁊ malitia triſtitie ſeu doloris.
¶ Queſtio. XXXIX.

Deinde ↄſiderādū
eſt de bonitate ⁊
malitia dolorꝫ vel
triſtitie. ¶ Et cir-
ca hoc queruntur
q̄ttuor. ¶ Prio
vtrū omnis triſtitia ſit malum.
¶ Scḋo vtrū poſſit eſſe bonū
honeſtū. ¶ Tertio vtrū poſſit
eē bonū vtile. ¶ Quarto vtrū
dolor corpis ſit ſūmū malū.

¶ Utrū omnis triſtitia ſit ma
la. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄.
Videt̄ ꝙ ōis triſtitia
ſit mala. Dicit̄.n. Gre.
nice. Omnis triſtitia
maluᵹ eſt ſuāpſius nā. ſed qđ
naturaliter eſt maluᵹ: ſemp ⁊
vbiq̄ eſt malum. ergo ōis tri-
ſtitia ē mala. ¶ Preterea. Il
lud qđ omnes fugiunt ēt vir-
tuoſi eſt malum: ſꝫ triſtitiam
omnes fugiunt ēt virtuoſi. qr
vt dr̄ in. vij. ethico. Et ſi pru-
dens nō intendat delectari: ta
men intendit non triſtari. ḡ tri
ſtitia eſt maluᵹ. ¶ Preterea.
Sicut malū corporale ē obm
⁊ cā doloris corporal'. ita ma
lū ſpūale eſt obᵹ ⁊ cā triſtitie
ſpiritualis: ſꝫ ōis dolor corpo
ralis ē malum corporis. ḡ ōis
triſtitia ſpūalis eſt maluᵹ aīe.
¶ Sed ↄ̄. triſtitia de malo ↄ̄-
riat̄ delectationi de malo: ſed
delectatio de malo ē mala: vñ
in deteſtationē quorūdā dicit̄
Prouer. ij. ꝙ letant̄ cum ma-
le fecerint. ḡ triſtitia de malo ē
bona. ¶ Rn̄deo dōᵹ ꝙ aliqđ
eē bonū vel malū pōt dici du-
pliciter. Uno modo ſimplr̄ ⁊
ſm̄ ſe. ⁊ ſic ōis triſtitia eſt qđ-
dam maluᵹ: hoc.n. ipm̄ quod
eſt appetitum hoīs anxiari de
malo pñti rōnē mali habet:
impedit̄.n. per hoc quies ap-
petitus in bono. Alio mō dici
tur aliqđ bonū vl' malū ex ſup
poſitiōe alterius: ſic verecun-

malum contri
ſtans: appetere
triſtitiā ex par-
te contriſtātis
eſt appetere ip
ſum contriſtās
vt ſic: appetere
autem triſtitiā
ex parte ſentiē
tis ⁊ repudian
tis malum eſt
appetere ſenſa
tionem ſeu co-
gnitionē ⁊ re-
futationē ma
li. Clare autē
patet ꝙ primo
modo triſtitia
non eſt appeti-
bilis: quoniā
contriſtans vt
ſic mali ratio-
nē habet. Se
cūdo vero mo
do triſtitia eſt
appetibilis ex
ſuppoſitione.
Suppoſito.n.
ꝙ contriſtans
adſit: bonū ē
cognoſcere et
refutare illud:
⁊ quia triſtitia
īcludit hec ōia
ſimul: ideo nō
habet locū in
deo nec in bea
tis: ⁊ iter habē
tes nullus ap-
petit triſtitiā q̄
ad omnia ad il
lam requiſita:
quia nullus ap
petit preſentiā
contriſtantis:
q̄uis multi ap
petant triſtari
ſuppoſita pre-
ſentia cōtriſtā
tis abſentie bo
ni amati vl' of
fenſe diuie ⁊c̄.
Quia igit̄ tri-
ſtitia ſm̄ ſe to-
ta non eſt ap-
petibilis cōſe-
quēs eſt vt nō
ſit ĩ genere bo
norum: cuᵹ bo
num ſit quod
ōia appetunt.
verum ad mo-
rale bonū de-
ſcendendo ſci-
to ſcḋo ex ſan.

Tho.in quoli. ꝙ actus huma ni quadrifariā dicunt̄ quo ad bonitatē ⁊ ma litiam: quidā ſunt per ſe ma li: vt mētiri: q̄ dam per ſe bo ni: vt colere de um: quidā in differentes: vt leuare feſtucā de terra: quidā ſolitarie ſum pti ſonātes ma lum: qui tamē poſſunt ex ad uentitys bone ſtari vt ſint bo ni vt occidere hoiem: hoc.n. ſolitarie ſum ptū importat aliquid incon ſonans ratiōi: violenta enim ꝑuatio vite hu mane rōni diſ ſonat: ſed ſi ad datur propter maius bonum ab habente au ctoritatem ⁊c̄. efficitur conſo nans rōni: nec propterea act⁹ malus morali ter fit bon⁹ mo raliter: ſed act⁹ qui ſi ſm ſe ⁊. ſolitarie fieret: eēt malus mo raliter quādo fit: circundat⁹ honeſtis cōdi tiōibus eſt bo nus moraliter: In hoc quarto genere locatā intelligito tri ſtitiam que in littera dicitur ſimpliciter ⁊ ſe cundū ſe.i. ſoli tarie mala ma litia morali: qꝛ ſi appeteretur ⁊ haberetur ſo la mala mora liter eēt: vt pa tet ex dictis: et tamen ſi appe tatur ⁊ habeat̄ ſuppoſito ma

dia dr̄ eſſe bonū ex ſuppoſitione alicuius turpis cōmiſſi: vt dr̄ in.iiij. ethico. Sic igit̄ ſuppoſito aliquo cōtriſtabili vel doloroſo ad bonitatē ꝑtinet ꝙ aliqs de malo p̄ſenti triſtet̄ vel doleat: ꝙ.n.non triſtaret̄ vel nō doleret nō poſſꝫ eē niſi qꝛ vel nō ſentiret: vel qꝛ nō re reputaret ſibi repugnans: ⁊ vtrūqꝫ iſtoꝝ ē malū manifeſte. ⁊ ideo ad bonitatem pertinet vt ſuppoſita p̄ſentia mali ſequat̄ triſtitia vel dolor. ⁊ hoc ē qđ Auguſ.dicit. viij. ſuper Gen̄.ad lr̄am. Adhuc eſt bonū qđ dolꝫ amiſſuꝫ bonū. nā niſi aliqđ bonū remanſiſſꝫ in nā: nullius boni amiſſi dolor eēt i pena: ſꝫ quia ſmones morales ſunt i ſingularibus: quoꝝ ſunt operationes: illud qđ ē ex ſuppoſitione bonū dꝫ bonū iudicari: ſic̄ qđ ē ex ſuppoſitione voluntariū iudicat̄ voluntariū: vt dr̄ in.iij. ethic. ⁊ ſupra hitū ē. ❡ Ad primū ergo dōm ꝙ Gregorius nicenus loquit̄ de triſtitia ex parte mali triſtantis: nō autē ex parte ſentientis ⁊ repudiātis maluꝫ. Et ex hac ēt parte oēs fugiunt triſtitiam inquantuꝫ fugiunt malum: ſed ſenſuꝫ ⁊ refutationem mali nō fugiūt. Et ſic dōm etiam ē de dolore corporali. nā ſenſus ⁊ recuſatio mali corporalis atteſtatur nāe bone. Vn̄ pꝫ rn̄ſio ad ſecundum ⁊ ad tertium.

❡ Utrū triſtitia poſſit eē bonū honeſtum. Articu. II.

AD ſcōm ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ triſtitia nō hēat rōnē boni honeſti. Qđ eniꝫ ad iferos deducit ꝯriat̄ honeſto: ſꝫ ſicut dicit Auguſ.xviij. ſup Gen̄. ad lr̄aꝫ. Jacob hoc timuiſſe videtur: ne nimia triſtitia ſic perturbaretur: vt nō ad requiē beatoꝝ iret: ſꝫ ad inferos peccatoꝝ. ergo triſtitia nō hꝫ rōnē boni honeſti. ❡ Preterea. Bonū honeſtū hꝫ rōnem laudabilis ⁊ meritorij: ſꝫ triſtitia diminuit rationē laudis ⁊ meriti. Dicit.n. Apl's.ij. ad Cor.ix. Unuſqſ ꝙ prout deſtinauit in corde ſuo nō ex triſtitia aut ex nēcitate. ḡ triſtitia nō ē bonū honeſtuꝫ. ❡ Preterea. Sic̄ Augu.dicit.xiiij. de ci.dei. Triſtitia ē de his q̄ nobis nolētib⁹ accidūt: ſꝫ nō velle ea q̄ p̄ſentialr̄ fiūt ē hēre voluntatē repugnātem ordinatiōi diuine: cuius ꝓuidentie ſubiacent omnia que agunt̄. ergo cū cōformitas humane volūtatis ad diuinā pertineat rectitudinē voluntatis. vt.ſ. dcm̄ ē: videt̄ ꝙ triſtitia cōtrariet̄ rectitudini voluntatis: ⁊ ſic nō hꝫ rōnem honeſti. ❡ Sed ꝯtra. omne qđ meret̄ p̄miū vite eterne hꝫ rōnem honeſti: ſed triſtitia ē hmōi. vt pꝫ p id qđ dr̄ Matth.v. Beati qui lugent: qm̄ ipſi conſolabunt̄. ergo triſtitia ē bonū honeſtū. ❡ Rn̄deo dōm ꝙ ſm illā rōnem: qua triſtitia ē bonū pōt eſſe bonū honeſtum. Dcm̄ ē.n. ꝙ triſtitia ē bonū ſm cognitionem ⁊ recuſationem mali: que quidē duo in dolore corporali atteſtant̄ bonitati nature. ex qua prouenit ꝙ ſenſus ſentit. ⁊ natura refugit leſiuum qđ cauſat doloreꝫ. In interiori ho triſtitia cognitio mali qn̄qꝫ qdem ē per rectū iudiciū rōnis: ⁊ recuſatio mali ē per volūtatem bene diſpoſitā deteſtantē maluꝫ: omne aūt bonū honeſtū ex his duobus ꝓcedit.ſ. ex rectitudine rōnis ⁊ volūtatis. vnde manifeſtū ē ꝙ triſtitia pōt hēre rōnē boni honeſti. ❡ Ad primū ergo dōm ꝙ oēs paſſiones aīe regulari debent ſm regulā rōnis que ē radix boni honeſti quā trāſcendit imoderata triſtitia de qua loquit̄ Auguſ. ⁊ ideo recedit a ratione honeſti. ❡ Ad ſcōm dōm ꝙ ſicut triſtitia de malo ꝓcedit ex voluntate ⁊ ratione recta que deteſtatur maluꝫ: ita triſtitia de bono ꝓcedit ex ratione ⁊ volūtate peruerſa que deteſtat̄ bonū. ⁊ ideo talis triſtitia impedit laudem vel merituꝫ boni honeſti: ſicut cū quis facit cū triſtitia elemoſynā. ❡ Ad tertiū dōm ꝙ aliqua p̄ſentialr̄ eueniunt que nō fiunt deo volēte: ſꝫ deo ꝑmittente: ſicut peccata: vnde voluntas repugnās peccato ex ſui vel in ſe vel in alio non diſcordat a voluntate dei: mala vero penalia p̄ſentialr̄ contingunt ēt deo volente: nō tamen exigit̄ ad rectitudinē voluntatis ꝙ ea hꝫ ſe homo velit: ſed ſolū ꝙ nō cōtranitat̄ ordini diuine iuſtitie: vt ſupra dcm̄ eſt.

❡ Utrum

¶ Utrum tristitia poſſit eē bonū utile. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ triſtitia nō poſſit eē bonū utile. Dr̄.n. Eccli. xxx. Multos occidit triſtitia: ⁊ nō ē utilitas in illa. ¶ Preterea. Electio eſt de eo qd̄ eſt utile ad finē aliquē: ſꝫ triſtitia nō eſt eligibilis: quinimo idem ſine triſtitia q̄ꝫ cum triſtitia eſt magis eligenduꝫ: ut dr̄ in. iij. topicoꝝ. ergo triſtitia nō eſt bonuꝫ utile. ¶ Preterea. Omnis res ē pp̄ ſuā opationeꝫ: ut dr̄ in ſcd̄o de celo: ſed triſtitia ipedit opationeꝫ: ut dr̄ in. x. ethicoꝝ. ergo triſtitia non hꝫ rōneꝫ boni utilis. ¶ Sed ꝯtra. ſapiēs nō querit niſi utilia: ſed ſicut dr̄ Eccleſiaſ. vij. Cor ſapientum ubi triſtitia: ⁊ cor ſtultoꝝ ubi letitia. ergo triſtitia eſt utilis. ¶ Rn̄deo dd̄m ꝙ ex malo preſenti iſurgit duplex appetitus motus. Unus quidē ē quo appetitus ꝯriat̄ malo p̄ſenti: ⁊ ex iſta parte triſtitia nō habet utilitateꝫ: q2 id qd̄ eſt preſens nō pōt non eſſe p̄ſens. Secundus motus conſurgit in appetitu ad fugienduꝫ ⁊ repellendū malū contriſtans: ⁊ quātū ad hoc triſtitia habet utilitatē: ſi ſit de aliquo qd̄ ē fugiendū. Eſt.n. aliquid fugiendū dupl'r. Uno mō ꝓpter ſeipm̄ ex ꝯrietate quā hꝫ ad bonū ſicut pctm̄: ⁊ iō triſtitia de pctō utilis eſt ad hoc ꝙ hō fugiat pctm̄. ſicut Apl's dicit. ij. ad Cor. vij. Gaudeo nō q2 ꝯtriſtati eſtis: ſꝫ q2 ꝯtriſtati eſtis ad penitentiā. Alio mō ē aliqd fugiendū: non q2 ſit ſm ſe malū: ſꝫ q2 ē occaſio mali. dū vel hō nimis inheret ei ꝑ amorē: vl' etiā ex hoc ꝙ p̄cipitat̄ in aliqd̄ malū: ſicut pꝫ i bonis tpalibus: ⁊ ſm hoc triſtitia de bonis tpalib9: pōt eē utilis: ſicut dr̄ Eccleſiaſtes. vij. Meli9 eſt ire ad domū luct9 q̄ꝫ ad domū ꝯuiuij: in illa.n. finis cunctoꝝ ammonet̄ hominū. Ideo aūt triſtitia in oi fugiendo ē utilis: q2 geminat̄ fugiēdi cā. nā ipꝫ malū ſm ſe fugiēdū ē: ipſaꝫ aūt triſtitiā ſꝫ ſe oēs fugiūt ſicut et̄ bonū oēs appetunt ⁊ delectationē de bono. Sicut ḡ delectatio de bono facit ut bonū audi9 q̄rat̄: ita triſtitia de malo facit: ut malū vehemētius fugiat̄. ¶ Ad primū ḡ dd̄m ꝙ auctoritas illa intelligit̄ de imoderata triſtitia q̄ aiaꝫ abſorbet: hmōi aūt triſtitia imobilitat animū: ⁊ ipedit fugā mali: ut. ſ. dcm̄ ē. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m ꝙ ſicut qd̄lꝫ eligibile fit min9 eligibile pp̄ triſtitiā: ita qd̄lꝫ fugiēdū reddit̄ magis fugiēdū pp̄ triſtitiā ⁊ q̄ꝫtū ad hoc triſtitia ē utilis. ¶ Ad tertiū dd̄ꝫ ꝙ triſtitia d̄ opōne aliq̄ ipedit opōnē: ſꝫ triſtitia d̄ ceſſatiōe opōnis facit audi9 opari.

¶ Utrum dolor corporis ſit ſummū malū. ¶ Articu. IIII.

AD q̄rtuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ triſtitia ſit ſūmū maluꝫ. Optimo.n. opponit̄ peſſimū: ut dr̄ in. viij. ethico. ſꝫ q̄dā delectatio eſt optimū q̄. ſ. ptinet ad felicitatem. ergo aliqua triſtitia eſt ſummum malum. ¶ Preterea. Beatitudo eſt ſummū bonum hois. q2 ē ultimus hois finis: ſed beatitudo ꝯſiſtit in hoc ꝙ hō habeat quid velit. ⁊ nihil mali velit. ut ſupra dcm̄ ē. ḡ ſummuꝫ bonum hois ē impletio voluntatis ipſius: ſꝫ triſtitia cōſiſtit in hoc ꝙ accidit aliquid ꝯtra voluntatem: ut pꝫ per Aug. xiiij. de ciui. dei. ḡ triſtitia ē ſummū malū hominis. ¶ Preterea. Aug. ſic argumētat̄ in primo ſoliloqorū. Ex duab9 partib9 cōpoſiti ſumus: ex aia. ſ. ⁊ corpore: quarū pars deterior eſt corpus: ſummū aūt bonū eſt melioris ptis optimū. ſummū aūt malū peſſimuꝫ deterioris. ē aūt optimuꝫ in animo ſapia ĩ corpore peſſimū dolor. ſummum igit̄ bonū hois ē ſapere: ſummū malū dolere. ¶ Sed ꝯ. culpa ē magis maluꝫ q̄ꝫ pena: ut in primo habitū ē: ſꝫ triſtitia ſeu dolor ptinet ad penā peccati. ſicut frui reb9 mutabilibus ē maluꝫ culpe. Dicit.n. Aug. in lib. de vera religione. Quis ē dolor q dr̄ animi: niſi carere mutabilib9 rebus qbus fruebat̄: aut frui ſe poſſe ſperauerat. ⁊ hoc ē totū qd̄ dr̄ malū .i. pctm̄ ⁊ pena pcti. ḡ triſtitia ſeu dolor non ē ſummū malū hois. ¶ Rn̄deo dd̄ꝫ ꝙ impoſſibile ē aliquā triſtitiā ſeu doloreꝫ eſſe ſummū hois malum. Ois.n. triſtitia ſeu dolor aut ē de hoc qd̄ ē vere maluꝫ: aut ē de aliquo apparēti malo qd̄

lo ⁊c. bona moraliter eſſe poteſt: ut in ſcd̄o ⁊ 3° articu° pꝫ. ¶ Ad primuꝫ igitur in oppoſituꝫ dicitur ꝙ equiuocatur d̄ ly per ſe: ut opponitur ad per accidens: et ut opponit̄ ad cū alio: quod eniꝫ eſt moral'r malum per ſe. i. cōtra per accidēs habet malitiā in aliquo modo dicendi per ſe: ⁊ conſequenter nūquā perdit illaꝫ: quod autem eſt malum moraliter per ſe. i. non cū alio habet ſolitarie malitiaꝫ: quaꝫ ex cōiunctione cuꝫ alio perdit: et hoc modo triſtitia dicit̄ ſꝫ ſe mala moraliter. ¶ Ad ſecūdū dicit̄ qd̄ ratio illa nō concludit triſtitiaꝫ eē per ſe malam moraliter: ut dictum eſt: nec ad hoc affert̄ ab auctore: ſꝫ cōcludit ꝙ triſtitia eſt mala moraliter: ſi ſolitarie ſumat̄: q2 iportat aliqd ſolitarie ſūptum diſſonās rationi ſcꝫ priuationem boni inquietudinemq; appetitum.

¶ Articu. II.

B Omiſſis 2° ⁊ 3° articulis eiuſdē.q.39. In quarto artic'lo in reſponſione ad primuz aduerte q̄ dupliciter itelligi poteſt: q̄ illa duo bona ſcilʒ veritas iudicij ⁊ rectitudo ordis ſint cōmunia delectatōi ⁊ triſtitie.ſ. vl'r vel idefinite. ſi itelligit̄ vl'r: gloſā dū ē deductis ipedimētis: cū .n. malū ex pticularib⁹ defectib⁹ ꝯtingat: ⁊ falſuʒ ſit malū itellus ⁊ idebitus ordo: malū volūtatis ex ꝺfecta aliq̄ nec̄e eſt accidere: ⁊ i intellcū falſuʒ iudiciuʒ de bono aut malo: ⁊ in volūtate indebit⁹ appetēdi ordo. ſi vero intelligitur indefinite: tūc pceſſus lr̄e ad iferendam vniuerſalem .ſ. q̄ in omni triſtitia eſt aliquod bonum per cuius remotionē poteſt fieri deterius: iterpretandus eſt ſm̄ locum a maiori: maiores.n. triſtitie ⁊ delectationes ſunt que ex vere cōiunctis malis aut bonis: ⁊ vere apprehenſis cōſurgunt quā que ex apparētib⁹ cōſurgunt: apparentia enim imitat̄ veritatē: quaſi vi

eſt vere bonum: dolor aūt ſeu triſtitia que ē de vere malo nō pōt eſſe ſummū malū: eſt eniʒ aliqd eo peius.ſ. vel nō iudicare eſſe maluʒ illud qꝺ vere eſt malū. vel ēt nō refutare illud. triſtitia autē vel dolor q eſt de apparēti malo qꝺ eſt vere bonū: nō pōt eſſe ſummū malum q̄ꝛ peius eſſet oio alienari a vero bono: vnde ipoſſibile eſt q̄ aliqua triſtitia vel dolor ſit ſūmū bois malū. ¶ Ad primuʒ ergo dꝺʒ q̄ duo bona ſunt cōmunia ⁊ delectationi ⁊ triſtitie.ſ. iudiciū veruʒ de bono ⁊ malo: ⁊ ordo debitus voluntatis approbantis bonū ⁊ recuſantis maluʒ. Et ſic pʒ q̄ in dolore vl' triſtitia eſt aliqꝺ bonū: per cuius priuationeʒ pōt fieri deterius: ſʒ nō in omni delectatione eſt aliquod maluʒ: per cui⁹ remotionē poſſit fieri melius: vn̄ delectatio aliqua pōt eē ſummū bois bonuʒ: eo mō quo.ſ̄.dcm̄ eſt. triſtitia āt nō pōt eſſe ſūmuʒ bois malū. ¶ Ad ſcd̄m dōm q̄ hoc ipm qꝺ eſt volūtatē repugnare malo: eſt qꝺdā bonum: ⁊ pp̄ hoc triſtitia vel dolor nō pōt eē ſūmū malū: q̄ꝛ hʒ aliq̄ꝫ pmixtionē boni. ¶ Ad tertiuʒ dōm q̄ peius eſt qꝺ nocet meliori q̄ꝫ qꝺ nocet peiori. malū aūt dicit̄ q̄ꝛ nocet: vt dic̄ Aug. i Ench. vn̄ maius malū eſt qꝺ eſt malū aie q̄ꝫ qꝺ eſt malū corporis vn̄ nō eſt efficax rō q̄ꝫ Aug. inducit nō ex ſenſu ſuo: ſʒ ex ſenſu alterius.

¶ De paſſioībus iraſcibilis. ⁊ primo de ſpe ⁊ deſperatione.

¶ Qō. XL.

C Onſequēter ꝯſiderandū ē de paſſionibus iraſcibilis. ¶ Et primo de ſpe ⁊ deſperatione. ¶ Scdo ꝺ timore ⁊ audacia. ¶ Tertio de ira. ¶ Circa primū q̄runt̄ octo. ¶ Primo vtrū ſpes ſit idē qꝺ deſideriū vel cupiditas. ¶ Scdo vtrū ſpes ſit in vi apprehenſiua vl' in vi appetitiua. ¶ Tertio vtꝝ ſpes ſit in brutis aialibus. ¶ Quarto vtꝝ ſpei ꝯriet̄ deſperatio. ¶ Quinto vtrū cā ſpei ſit experientia. ¶ Sexto vtꝝ in iuuenibus ⁊ ebrioſis ſpes abundet. ¶ Septimo de ordine ſpei ad amorem. ¶ Octauo vtrum ſpes conferat ad operationem.

¶ Utrum ſpes ſit idem qꝺ deſiderium vel cupiditas. ¶ Articulus. I.

A D primuʒ ſic pcedit̄. Uidet̄ q̄ ſpes ſit idē qꝺ deſiderium ſiue cupiditas: ſpes.n. ponit̄ vna q̄ttuor principaliū paſſionū: ſʒ Aug. enumerans q̄ttuor principales paſſiones ponit cupiditateʒ loco ſpei. vt pʒ in.xiiij. de ciui. dei. ğ ſpes eſt idē qꝺ cupiditas ſiue deſideriū. ¶ Preterea. Paſſiones differūt ſm̄ oba: ſʒ ideʒ eſt obm̄ ſpei ⁊ cupiditatis ſiue deſiderij.ſ. bonū futurū. ergo ſpes ē idē qꝺ cupiditas ſiue deſideriū. Si dicat̄ q̄ ſpes addit ſupra deſideriū poſſibilitatē adipiſcēdi bonū futuꝝ. ¶ Cōtra. Id qꝺ per accidens ſe hʒ ad obm̄ nō variat ſpēm paſſionis ſʒ poſſibile ſe hʒ per accn̄s ad bonū futuꝝ: qꝺ eſt obʒ cupiditatis: vel deſiderij: ⁊ ſpei. ğ ſpes nō eſt paſſio ſpetie differēs a deſiderio vel cupiditate. ¶ Sed ꝯtra diuerſaꝝ potentiarū ſūt diuerſe paſſiones ſpē differētes: ſʒ ſpes eſt in iraſcibili. deſideriū aūt ⁊ cupiditas in cōcupiſcibili. ğ ſpes differt ſpē a deſiderio ⁊ cupiditate. ¶ Rn̄deo dōm q̄ ſpēs paſſionis ex obo ꝯſiderat̄. circa obm̄ aūt ſpei q̄ttuor ꝯditiones attendunt̄. Primo qdē q̄ ſit bonū: non.n. pprie loquēdo eſt ſpes niſi de bono. ⁊ per hoc differt ſpes a timore qui eſt de malo. Scđo vt ſit futurū: nō.n. ſpes eſt de p̄ſenti iam habito. ⁊ p hoc differt ſpes a gaudio qꝺ eſt de bono preſenti. Tertio reqrit̄ q̄ ſit aliquid arduū cū difficultate adipiſcibile: nō.n. aliqs dicit̄ aliquid ſperare minimū qꝺ ſtatim eſt in ſua poteſtate vt habeat: ⁊ p hoc differt ſpes a deſiderio vel cupiditate que eſt de bono futuro abſolute. vn̄ pertinet ad ꝯcupiſcibileʒ: ſpes aūt ad iraſcibilem. Quarto q̄ illud arduū ſit poſſibile adipiſci: nō.n. aliqs ſperat id qꝺ oio adipiſci nō pōt: ⁊ ſm̄ hoc differt ſpes a deſperatione. Sic ğ pʒ q̄ ſpes differt a ꝺſiderio: ſic̄ differūt paſſiōes iraſcibilis a paſſiōibus ꝯcupiſcibilis: ⁊ pp̄ hoc ſpes p̄ſupponit deſideriū: ſic̄ ⁊ oēs

paſſiōes

paſſiões iraſcibilis p̄ſupponũt paſſiões ↄcupiſcibilis. vt. ſ. dcm̃ eſt. ¶ Ad primũ ḡ dõm ꝙ Augu. ponit cupiditatem loco ſpei ꝑꝑ hoc ꝙ vtrũq; reſpicit bonũ futuꝝ. Et q2 bonũ qđ nõ ē arduũ q̄ſi nihil reputat̃: vt ſic cupiditas maxime videat̃ tẽdere in bonũ arduũ in qđ etiam tendit ſpes. ¶ Ad ſcđm dõm ꝙ obm ſpei nõ eſt bonũ futurũ abſolute: ſ3 cũ arduitate ꝛ difficultate adipiſcẽdi. vt dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiu3 dõm ꝙ ob3 ſpei nõ tm̃ addit poſſibilitatẽ ſup ob3 deſiderij: ſ3 ẽt arduitatẽ: q̄ ad aliã potẽtiã facit ſpem ꝑtinere. ſ. ad iraſcibilẽ: q̄ reſpicit arduu3 vt in. j. dcm̃ eſt: poſẽ ãt ꝛ ipoſẽ nõ oio ꝑ accñs ſe h3 ad obm appetitiue xtutis. Nã appetit9 eſt pricipiũ motõis: nihil aũt mouet̃ ad aliq̄d niſi ſub rõne poſſibilis. nullus. n. mouet̃ ad id qđ eſtimat ipoſſibile adipiſci: ꝛ ꝑꝑ hoc ſpes differt a deſperatione ſm differentiam poſſibilis ꝛ impoſſibilis.

¶ Utrum ſpes ſit in vi app2ehenſiua vel in vi appetitiua. ¶ Articulus. II.

Ad ſcđm ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ſpes pertineat ad vim cognitiua3. Spes. n. videt̃ eſſe expectatio q̄dam. dicit. n. apoſtolus Ro. viij. Si ãt qđ nõ videmus ſꝑamus: ꝑ patientiã expectamus: ſ3 expectatio videt̃ ad vim cognitiuã pertinere. cuius eſt expectare. ḡ ſpes ad cognitiuã pertinet. ¶ P2eterea. Idẽ eſt vt videt̃ ſpes qđ fiducia: vñ ꝛ ſperantes ↄfidẽtes vocamus: q̄ſi pro eodẽ vtentes eo qđ eſt ↄfidere ꝛ ſperare: ſ3 fiducia ſicut ꝛ fides videt̃ ad vi3 cognitiuã ꝑtinere. ḡ ꝛ ſpes. ¶ P2eterea. Certitudo eſt ꝓp2ietas cognitiue virtutis: ſ3 certitudo attribuitur ſpei: ḡ ſpes ad vim cognitiuã pertinet. ¶ Sed cõtra. ſpes eſt de bono: ſicut dcm̃ eſt: bonũ aũt inquãtũ hmõi nõ eſt ob3 cognitiue. ſ3 appetitiue virtuť. ḡ ſpes nõ ꝑtinet ad cognitiuã. ſ3 ad appetitiuã virtutẽ. ¶ Rñdeo dõm ꝙ cũ ſpes ĩportet extẽſione3 quãdã appetitus in qđdã bonũ manifeſte ꝑtinet ad appetitiuã virtutẽ: motus. n. ad res ꝑtinet ꝓp2ie ad appetitũ: actio xo virtutis cognitiue ꝑficit̃ non ſm motũ cognoſcẽtis ad res: ſ3 potius ſm ꝙ res cognite ſunt in cognoſcẽte. Sed q2 vis cognitiua mouet appetitiuã rep̄ſentãdo ei ſuũ ob3: ſm diuerſas rõnes obti app2ehenſi ſubſequũtur diuerſi motus in vi appetitiua. Alius eni3 motus ſequit̃ in appetitu ex app̄henſione boni: ꝛ alius ex app2ehenſione mali: ꝛ ſilr alius motus ex app2ehenſione p̄ſentis ꝛ futuri: abſoluti ꝛ ardui: poſſibilis ꝛ impoſſibilis. ꝛ ſcđ3 hoc ſpes eſt motus appetitiue virtutis cõſequens app2ehenſionem boni futuri ardui poſſibilis adipiſci. ſ. extenſio appetit9 in hmõi obiectum. ¶ Ad primũ ḡ dõ3 ꝙ q2 ſpes reſpicit ad bonũ poſſibile: inſurgit dupliciter homini motus ſpei: ſicut dupliciter eſt ei aliquid poſſibile. ſ. ſ3 propriam virtutem ꝛ ſm virtute3 alterius. Quod ergo aliquis ſperat per propriam virtutem adipiſci non dicit̃ expectare: ſed ſperare tantu3: ſed ꝓp2ie dicit̃ expectare qđ ſperat ex auxilio virtutis aliene: vt dicat̃ expectare quaſi ex alio ſpectare: inquantum. ſ. vis app2ehenſiua precedẽs non ſolum reſpicit ad bonu3 quod intendit adipiſci: ſed etiam ad illud cui9 virtute adipiſci ſperat ſm illud Eccleſia. lj. Reſpiciens etiam ad adiutoriu3 hominũ. Motus ergo ſpei quandoq; dicitur expectatio ꝓpter inſpectionem virtutis cognitiue p̄cedente3. ¶ Ad ſcđm dõm ꝙ illud quod homo deſiderat ꝛ eſtimat ſe poſſe adipiſci credit ſe adepturum ꝛ ex tali fide in cognitiua precedente: motus ſeq̃ẽs in appetitu fiducia nominatur: denominatur. n. motus appetitiuus a cognitione precedente: ſicut effectus ex cauſa magis nota. magis eni3 cognoſcit vis app̄hẽſiua ſuu3 actum quã actum appetitiue. ¶ Ad tertium dõm ꝙ certitudo attribuitur motui nõ ſolu3 appetitus ſenſitiui: ſed etiam appetitus naturalis: ſicut dicitur ꝙ lapis certitudinaliter tẽdit deorſu3: ꝛ hoc propter infallibilitatẽ quam habet ex certitudine cognitionis que p2ecedit motum appetitus ſenſitiui vel etiam naturalis.

tereт: ꝙ quia maximis triſtitijs et delectatiõibus cõmunia ſunt h duo bona: ↄſequẽs eſt vt omni triſtitia poſſit eẽ deterius per ꝓuationez alicuius illoꝝ duorum bonoꝝ.

¶ Qõ. XL.

In articulo pmo. q. 40. in rñſione ad 3m aduerte ꝙ differẽtia ſm poſſibile vel ipoſẽ dr̃ nõ oino per accñs ſe habere ad appetitũ et ꝙ ſm hanc differt ſpes a deſperatione: dedit ſiquidẽ auctor parum ꝑſcitatl huic differentie reſpcũ appetitus: qm̃ eſt de ſecundarijs differẽtijs nullam conſtituentib9 paſſionem. ſpes eni3 differt a deſpatione. p°. ꝑ ſimplicẽ acceſſum ꝛ receſſu3 a bono arduo: ꝑ poſſibilitate3 ãt ꝛ ipoſſibilitate3 ſecundario. vñ ſi deſpatio paſſio ſenſitiua ñ cãet̃ niſi a bono arduo eſtimato impoſſibili: deſperatio tamẽ in volũtate cauſatur: quãdoq; ex bono arduo futuro eſtimato: qđ non erit: quamuis credat̃ poſſibile: vt p̄ſeſerunt credentes deum omnipotente3 ad ſuperandu3 omnia

¶ Utrū ſpes ſit in brutis animalibus. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Videt̄ ꝙ i brutis aialib⁹ non ſit ſpes. ſpes enī eſt de futuro bono. vt Damaſ. dicit: ſ; cognoſcere futura nō ptinet ad aialia bruta que hn̄t ſolū cognitionē ſenſitiuā: que nō eſt futuroꝝ. ergo ſpes nō eſt in brutis animalibus. ¶ Preterea. Obm ſpei eſt bonū poſſibile adipiſci ſed poſſibile ⁊ impoſſibile ſūt quedam differentia veri ⁊ falſi: que ſolum ſunt in mente: vt phūs dicit in. vj. metaphyſi. ḡ ſpes nō eſt in brutis aialibus: in qbus nō eſt mens. ¶ Preterea. Augu. dicit ſuper Gen̄. ad lr̃as ꝙ aialia mouent̄ viſis: ſ; ſpes non eſt de eo qđ vr̃. nā qđ videt quis qd ſperat vt dicit̄ Ro. viij. ḡ ſpes nō ē in brutis aialibus. ¶ S; ꝯtra: ſpes eſt paſſio iraſcibilis: ſed in brutis aialib⁹ eſt iraſcibilis. ḡ ⁊ ſpes. ¶ Rn̄deo dicēdum ꝙ interiores paſſiones aialium ex exteriori bus motibus deprehēdi pn̄t. ex quibus apparet ꝙ in aialibus brutis eſt ſpes. Si enī canis videat leporem aut ancipitrem aut nimis diſtantē; nō mouetur ad ipſam: quaſi non ſperans ſe eā poſſe adipiſci: ſi aūt ſit in propinquo: mouetur q̃ſi ſub ſpe adipiſcendi. Ut. n. ſupra dcm̄ eſt: appetitus ſenſitiuus brutoꝝ aialiū; ⁊ ēt appetitus nālis rerū inſenſibiliū ſequunt̄ apprehenſionē alicui⁹ intellectus: ſicut ⁊ appetitus nāe intellectiue qui dr̄ voluntas: ſ; in hoc eſt differentia ꝙ voluntas mouet̄ ex apprehenſione intellectus ꝯiuncti: ſed motus appetitus nālis ſequi

peccata mundi. et qꝛ eſtimantes ſunt ſibi nūquā dandā veniā deſperant de vita eterna: aliquid tn̄ periculi tamē habere in littera manifeſtatur ex hoc ꝙ terminus mot⁹ cauſati ab appetitu eſt obiectū appetitus: ad idē. n. cōſequendū mouet qđ appetit: ⁊ ex differentia inter deſiderium ⁊ ſpem pōt facile patere: multi. n. deſiderāt ꝓncipatū: ꝗ tn̄ non ſperant illū: ⁊ multa difficilia bona cōcupiſcunt̄: que non ſperantur: propterea quia nō eſtimant̄ ab appe̅tib⁹ vt poſſibilia eis euenire: vnde ⁊ fatēntur ſe concupiſcere vl̓ deſiderare ⁊ non ſperare.

¶ Articu. III.

In articulo 3° obmiſſo 2° dubium occurrit de eo ꝙ dr̃ ꝙ bruta nō cognoſcunt futura: videt̄ enim hoc ⁊ ꝯ ſenſu; ⁊ ꝯtra rationē: ꝯ ſenſu; quidē qꝛ mouent̄ ad futura ⁊ appetunt illa: timent futura: ⁊ cauent ab illis: ꝯtra rōnē vō qꝛ ad perfectionē aialis perfecti exigit̄ ꝙ cognoſcat qcqd ſibi cōueniens aut diſconueniens eſt infra latitudinē cognoſcibiliū ꝑ aiam ſenſitiuā: alioqn nā defeciſſ;: ſed pars ſenſitiua extendit ſe ad tpis ꝑceptionē: vt p; in memoria ⁊ diſtātia q̄ ſm tps ſunt conuenientia ⁊ nociua aialibus: vt p; in his que timentur ⁊ ſperant̄. ḡ anial perfectu; d; ꝑcipere futura: que ſunt abſentia ſm tps: ſicut cognoſcit diſtātia ſm locū.

¶ Ad euidentiā huius ambiguitatis ſciendū eſt ꝙ ex exterioribus motibus manifeſte apparet in aialibus irrationabilibus eſſe appetitu; motiue reſpectu futuri ⁊ boni: vt p; de ſpe ⁊ deſꝑatione: ⁊ mali: vt p; de timore. hec aūt apparētia ducit neceſſario intellectū ad alterā duaꝝ cauſarū nām. ſ. vel apprehenſionē futuri: op;. n. vel ex indiſtinctu ad hec moueri: vel ex ipſo obto cognito. Et ſi quidem ponit̄ ꝙ aialia timent ⁊ ſperant non ex cognito futuro: ſed ex nature iſtinctu minus nobilia ponunt̄ aialia. Manifeſtū eſt. n. ꝙ nobili⁹ eſt appetere ꝑ apprehēſionē ꝙ̄ per nām: ⁊ ꝙ ꝓpriū motiuū aialis eſt appetibile cognitū: vt p; in 3° de aia. vn̄ appetere nō ex obto cognito ex defectu cognitiōis ꝓuenit: ⁊ ad ignobilitatē appetentis ſpectat: ſi vō credit̄ ꝙ aialia timent ⁊ ſꝑant ex obto futuro cognito: tūc aialia ponunt̄ nobilr̄ appetere: vtpote ex ꝓpria cauſa appetitus aialis. Et ſuat̄ vniformitas paſſionū coꝝ: qꝛ ſicut amāt ⁊ odiūt: delectant̄ ⁊ triſtant̄ anialiter ex ꝓprys obtis illaꝝ paſſionu; cognitis mota: ita timēt ⁊c̃. Et l; de nobilitate nō ſit dubiū: de veritate tn̄ qđ eſt. Cū. n. ex poſſibilib⁹ faciat nā melius: nec vllā ꝑfectionē poſſe; inueniri in aliq̊ genere deneget̄: ⁊ appetere futura cognita ſi poneret̄: eſſet nō parue ꝑfectōis in nā ſenſitiua: ad hoc tota qđ deuenit: an ſit poſſe cognoſcere futura notitia pure ſenſitiua. ſi. n. poſſibile eſt: negādum nullo pacto eſt inueniri in aialib⁹. ſi āt īpoſſe: non defecit nā ſ; ſuppleuit iſtinctu: qđ īpoſſe erat fieri ab obo vt aialia ſaluarētur. Ad ꝑſpiciēdu; aūt hoc: op; cauere ne fallamur: intuēdo cognitionē ſenſitiua; in nobis: qm̄ in nobis ex ꝯiunctione ad partē itellectiua; plus aliqd ſortita ē ꝙ̄ ſua puritas ſe extēdit: vt p; de reminiſcentia q̄ eſt act⁹ partis ſenſitiue: vt dr̄ in lib. ō memoria ⁊ remiſcentia: ⁊ tn̄ ſoli homini cōuenit ꝑꝑ cauſam ia; dicta;. Ex actibus quoq; ipſoꝝ animaliū falli poſſumus facile: qꝛ cum ex duabus ſupradictis poſſint ꝓcedere cauſis: ſi vna illarū determinate inferat̄: erit ſophiſma ꝯñtis: nec eſt volūtariū aut temerariū affirmare appetitū animalē futuri: ⁊ dubitare de cā ei⁹ an ſit cognitio futuri in appetēte exn̄s: an in datore nāe: qm̄ manifeſte videmus in aialib⁹ quoſdā actus ex ſyllogiſmo ꝓcedentes: vt p; ex ſupradictis: ⁊ tn̄ cām coꝝ nō dicimus diſcurſu; in eis: ſ; inſtinctū nāe ab arte diuina ipreſſum ordinate mouentē: ſic̄ in horologus artis ordo relucet: ⁊ ordiate ſonat. Sublata ḡ via ex expientia in nobis: ⁊ ex actib⁹ poſterioribus in aialib⁹ ex ipſa nā cognitōis ſenſitiue ⁊ futuri: inueſtigandū hoc reſtat futuꝝ cū ſit tpis dn̄a: ꝯſtat ꝙ ꝑceptibile eſt ſenſitiua cognitiōe: q̄tenus tps eſt: qm̄ memoria tps p̄teritum cognoſcit determinate vt heri: ⁊ indeterminate vt oli;: memoramur. n. ⁊ qđ heri vidimus: ⁊ qđ oli; non certo nobis die audiuimus hoc. vn̄ ſi futuꝝ ꝑceptōi ſenſus repugnat: ex rōne ꝓpria qua futuꝝ eſt: op; ꝙ hoc hēat: vt nō ſm id in quo ꝯuenit cū p̄terito: ⁊ ex hoc apparet ꝙ futuꝝ ex hoc ꝙ nō eſt in ſe ipſo nō repugnat ꝑceptiōi ſenſitiue: in hoc. n. ꝯuenit cū p̄terito: neutrū. n. eſt in ſe ipſo: ⁊ tn̄ illud ꝑcipit̄ memorādo: ꝓpriū aūt futuro vt diſtinguit̄ ꝯ p̄teritū ⁊ pn̄s eſt: nō eſſe nec fuiſſe: ac ꝑ hoc nō immutare nec immutaſſe ſenſu;: ⁊ qm̄ nō aliter ꝑcipit̄ tps a parte ſenſitiua niſi ꝑꝑ immutationē: ideo futuꝝ repugnat perceptiōi ſenſitiue. Cū. n. tps ſit numerus motus ſm prius ⁊ poſterius nō aliter percipit̄ ſenſu tps niſi percipiēdo quādā diſtantiā

ſucceſſiuā

ſucceſſiuā ab illa mutatione vſqꝫ ad illam: ⁊ ſic depictis
in parte ſenſitiua hac ⁊ illa mutatione ꝑcipit̃ tpˢ: ꝑꝑ qḋ
illius tm̄ tp̄is ꝑteriti meminimus: cuius imutatio aliq̄
depicta retinet̃. vn̄ cū futuri imutationes nō ſint in aīa
ꝑcte q̄diu futuꝝ eſt iꝑceptiˡᵉ erit in ſenſitiua ꝑte futu
rum vt ſic. Et
ꝓpterea in lr̃a
dr̃ ꝙ bruta nō
ꝑcipiūt futu-
ra: ſed ſpes ⁊ ſi-
militer timor:
⁊ ſilr̃ quelibet
paſſio iraſcibi-
lis i ͨis eſt mo-
tus aīalis appe
titus ſꝫ ſubſtā
tiam: quia eſt
actus ſcḋs elici
tuſ ex cognitio
ne ſcḋ obō co-
gnito ab appe-
tente cauſatus
ſed eſt natura-
lis ſecundū q̄d
ꝓ quāto natu-
ra ſupplet. non
obiectū cogni
tuꝫ: q2 vt in lit-
tera ex p̄nti co
gnito ſperāt ſꝫ
ꝓprietateꝫ ei⁹
q2 ſperāt futu-
rum ⁊ nō ex fu
turo ab eis co-
gnito mouētur
ſcito tn̄ cuꝫ his
ꝙ ſicut magna
eſt dr̄ia in dicē
do. A. eſt futuꝝ
⁊ dicendo. A. erit: q̄n cū veritate ꝑme ſtat falſitas ſecun
de vt dicitur in de ſomno ⁊ vig. ita in eſſendo q̄n ab eo
ꝙ res eſt vl̃ nō ē oro dr̃ vera vel falſa: ⁊ ſimilr̃ in repſen-
tando imutādo ⁊ cognoſcēdo: pᵐ eni ad id qḋ in preſēti
de futuro ꝑuenit ideſt cauſas futuri ſpectat: ſecūdum ad
ipſum qḋ futurum eſt. cum enim dicimus pluuiam futu
ruꝫ cauſas pluuie ſignificam⁹ ad eſſe preparatas ad eaꝫ
cum aūt dicimus pluuia erit. ipſam pluuiam ponēdā in
eē dicimus: vbi māifeſte liquet: ꝙ ſi cauſe ille impediū
tur ſm̄ dcm̄ nō fuit verum ſed pᵐ tm̄: ⁊ ꝯīter aliud ⁊ ali
ud eſſe ſignificabatur vt dictum eſt. Quia igitur aliud ē
noſſe ꝙ. A. eſt futuꝝ ⁊ aliud ꝙ. A. erit: ⁊ differunt penes
dr̄iam preſentis ⁊ futuri q2 dum cognoſcatur ꝙ. A. eſt fu
tuꝝ: cognoſcatur p̄ns preparatio futuri: dum cognoſcit̃
vero ꝙ. A. erit: cognoſcatur ipſum futuruꝫ: ⁊ ſenſitiue co
gnitioni nō p̄ns ſed futuꝝ repugnat: conſequēs eſt ꝙ licꝫ
ſenſitiua pars nō poſſit ꝑcipere: ꝙ quam timet percuſſio
ꝯminata erit: aut ꝙ captio prede ſeparata erit: non prohi
betur tamen ꝑcipere ꝙ futura eſt: ſicut enim ouis vidēs
lupum ex ſenſatis ſpeciebus elicit ⁊ percipit inimicitiā ta
canis videns leporem ſic diſtanteꝫ elicit ⁊ ꝑcipit predaꝫ
futuram nihil video huic obſtare: futuritio enim ſicut ⁊
ꝑteritio inter intentiones elicitas ex ſpeciebus ſenſatis
numeranda videtur: ꝓpter qḋ nō eſt extra genus ꝑcepti
biliuꝫ ſenſu. ⁊ eſt p̄ns: ꝓpter qḋ imutare poteſt ſenſitiuā
partem ⁊ latet ſub ſpēbus ſenſatis in reſpectu ad talia

tur apprehenſionē intellectus
ſeparati qui nām inſtituit. Et
ſilr̃ appetitus ſenſitiu⁹ brutoꝝ
aīaliū. que ēt quodā inſtinctu
nāli agūt. vn̄ in operib⁹ bruto-
rū aīaliū ⁊ aliarū reꝝ nāliū ap
paret ſimilis ꝓceſſus: ſicut ⁊
in artis operibus. ⁊ ꝑ hūc mo
dū in aīalibus brutis ē ſpes ⁊
deſperatio. ¶ Ad primū ergo
dṓm ꝙ q̄uis bruta aīalia non
cognoſcant futuꝝ: tn̄ ex inſtin
ctu nāli mouet̃ anial ad aliq̄d
in futurū: ac ſi futurū preuide
ret. hmōi. n. inſtinctus eſt eis
inditus ab itellectu diuino pre
uidente futura. ¶ Ad ſecūdū
dṓm ꝙ obiectum ſpei non eſt
poſſibile ꝓut eſt quedā diffe-
rentia veri: ſic enim cōſeqnit̃
habitudinē predicati ad ſubie
ctum: ſed obiectuꝫ ſpei eſt poſ
ſibile quod dicit̃ ſcḋm aliquā
potentiam: ſic enim diſtingui
tur poſſibile in. v. metaphiſi-
ce. ſ. in duo poſſibilia ꝑdicta.
¶ Ad tertiuꝫ dṓm ꝙ lꝫ id qḋ
eſt futuruꝫ nō cadat ſub viſu.
tamen ex his: que videt aīal in
preſēti: mouetur eius appeti-
tus in aliquod futuruꝫ: vel ꝓ
ſequendum vel vitanduꝫ.

¶ Utruꝫ ſpei ꝯtrarietur deſpe
ratio. Arti. IIII.

Ad quartum ſic ꝓce-
ditur. Ur̃ ꝙ deſpera
tio nō ſit ꝯtraria ſpei.
Uni. n. vnum eſt cō-
trarium vt dr̃ in. 10. metaphiſi
ce: ſed ſpei cōtrariat̃ timor: nō
ergo ꝯtrariatur ei deſperatio.
¶ Preterea. Cōtraria viden
tur eſſe circa idem: ſed ſpes ⁊
deſperatio non ſunt circa idē:
nam ſpes reſpicit bonū: deſpe
ratio autem eſt propter aliqḋ
malum impeditiuuꝫ adeptio
nis boni. ergo ſpes non cōtra-
riatur deſperationi. ¶ Prete
rea. Motui non contrariatur

animalia. Sicut enim inimicitia defert̃ cum ſpeciebus
ſenſatis ex lupo ab oue: ⁊ nō cuꝫ eiſdem ſenſatis ab alio
lupo: ita itētio future pluuie: prede: leſionis: vindicte ⁊c̃.
defertur animalibus iſtis ⁊ non alijs: niſi forte quis di-
cat ꝙ q2 intentio futuri refert nō eīs dicit enim habitu
dinem ꝑpara-
tionis ad id qḋ
futuꝝ eſt ꝙ cō
ſtat nō eſſe: ⁊ ni
ſi cognoſcatur
preparatio illa
vt ſic nō ꝑcipi-
tur intentio fu
turi: ſꝫ hoc nō
obſtare videt̃
quia ſicut ani-
malia nō negā
tur ꝑcipere poſ
ſibile vel impoſ-
ſibile vt ſūt dif
ferentie poten
tiaruꝫ vt in lit
tera dr̃ in rñˢ.
ad ſecundum:
ita nec hꝫ intē-
tiones futuro-
ruꝫ: ꝙ aūt ani-
malia cog̃ſcāt
poſſibile eiſ vl̃
impoſſibile ex
eo appꝫ ꝙ canꝭ
mot⁹ ad capiē
dam coturnicē
in aliquanta di
ſtātia cādeꝫ co
turnicē magis
ſibi appropiq̄n
tē ſup arborē
ſe locātē mira-
tur ⁊ deſiſtit a motu appetens illam: hec eniꝫ diuerſitas
nō ex parte appetitus ſed cognitiōis prouenit. ꝑmanet
ſiquidem in appetitu ſed apprehendit impoſſibileꝫ ſibi
ꝑuentionem vſqꝫ ad illā illic quā prius alibi apprehen
debat poſſibilem: neutrum tamen cognoſcit comparan
do potentiaꝫ ad actum: aut preſens futuro: aut id qḋ eſt
ei qḋ erit: ſic eniꝫ cognoſcere rōnis ꝓpriū eſt. ſꝫ ſimplici
ꝑſentatōe ſimul offertur vt quoddā factibile: aut quod
dam iminens ita ꝙ ſimul extrema quaſi confunduntur
oblata: intellectus eniꝫ natus eſt adunāta diuidere ⁊ eſt
contra ꝑfecte. vis autem ſenſitiua interior riuus quidaꝫ
nobilis intellectus nata eſt etiam diſtincta quaſi vnire
ſimplici tamen indiſtinctione: ꝓpter quod animalia nō
ꝑcipiunt ſenſu futura neqꝫ poſſibilia niſi que iminent
nunc: quaſi ꝑceptio eorum nō tam ſe extendat ad futuꝝ
q̄ ad quoddam p̄ns confuſum: ſimili modo quo apud
grāmaticos tempus p̄ns ponitur. Et ſic ſimul ſaluatur
littera: ꝙ animalia nō cognoſcunt futura: quia nō appre
hendunt ipſa vt q2 erunt aut nō erūt qḋ eſt ꝓprie cogno
ſcere futura: ⁊ q2 etiam ipſa eſſe futura nō apprehendūt
niſi iminētia ꝙ eſt apphendere intentionem futuri ſub
quodam p̄nti cōfuſo: ⁊ ſuſtinetur ꝙ animalia mouent̃
ab obiecto proprio ſcilicet futuro apprehenſo ad timen-
dum: ſperandum: vindicandum ⁊c̃. Apprehendere enim
ſic intentionem futuri ſufficit ad hec: quod ſi aliqui
hec non faciunt ſatis meliori innitatur rationi.

motus: quies vero opponit̃ motui: vt priua tio: ſed deſperatio magis vr̃ importare imobi litatem q̃ʒ motuʒ. ergo nō ꝯtrariatur ſpei que importat motum extenſionis in bonum ſpera tum. ¶ Sed contra eſt ꝙ deſperatio nomina tur per contrariū ſpei. ¶ Rñdeo dōm ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: in mutationibus inuenitur du plex contrarietas. Una ſcdm acceſſum ad cō trarios terminos. ⁊ talis contrarietas ſola in uenitur in paſſionibus concupiſcibilis. ſicut amor ⁊ odiū ꝯtrariantur. Alio mō per acceſ ſum ⁊ per receſſum reſpectu eiuſdē termini: ⁊ talis cōtrarietas inuenit̃ in paſſionibus ira ſcibilis: ſicut. s. dcm̃ eſt. Obiectuʒ aūt ſpei qd̕ eſt bonum arduū hʒ quidem rōneʒ attractiui: prout ꝯſideratur cuʒ poſſibilitate adipiſcēdi: ⁊ ſic tendit in ipſum ſpes q̃ importat quendā acceſſum: ſed ſcdm ꝙ cōſideratur cū impoſſi bilitate obtinendi hʒ rationem repulſiui: quia vt dr̃ in. iij. ethico. cum ventuʒ fuerit ad aliqd impoſſibile: tunc homies diſcedūt: ⁊ ſic reſpi cit hoc obm deſperatio: vn̄ importat motum cuiuſdam receſſus: ⁊ pp hoc ꝯtrariatur ſpei: ſicut receſſus acceſſui. ¶ Ad primū ergo dōʒ ꝙ timor contrariatur ſpei ſecundū contrarie tatem obiectorū: ſcilicet boni ⁊ mali. hec enim contrarietas inuenitur in paſſionibus iraſcibi lis ſecundum ꝙ deriuantur a paſſionibus cō cupiſcibilis. ſed deſperatio ꝯtrariatur ei ſoluʒ ſecundū ꝯrietateʒ acceſſus ⁊ receſſus. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ deſperatio nō reſpicit malū ſub ratione mali: ſed per accidēs qn̄qʒ reſpicit ma lum inquantum facit impoſſibilitatē adipiſcē di: poteſt autem eſſe deſperatio ex ſolo ſuper exceſſu boni. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ deſperatio nō importat ſolam priuationē ſpei: ſʒ iportat quendam receſſum a re deſiderata ꝓpter eſti matam impoſſibilitatē adipiſcendi: vn̄ deſpe ratio ꝓſupponit deſideriū ſicut ⁊ ſpes: de eo enim qd̕ ſub deſiderio noſtro non cadit: neqʒ ſpem: neqʒ deſperationē habemus: ⁊ pp ħ ēt vtrūqʒ eoꝝ ē de bono qd̕ ſub deſiderio cadit.

¶ Utrū cā ſpei ſit experientia. Arti. V.

AD quintum ſic procedit̃. Videt̃ ꝙ experientia nō ſit cauſa ſpei. Experiē tia. n. ad vim cognitiuaʒ pertinet: vn̄ phs dicit in. ij. ethicoꝝ: ꝙ virtus intel lectualis indiget experimēto ⁊ tēpore: ſpes aūt nō eſt in vi cognitiua: ſʒ in appetitiua vt dcm̃ eſt. ḡ experientia non eſt cā ſpei. ¶ Preterea. Phs dicit in. ij. rethoricoꝝ: ꝙ ſenes ſunt diffi ciles ſpei pp experientiaʒ: ex quo videtur ꝙ ex perientia ſit cauſa defectus ſpei: ſed nō eſt idē cauſa oppoſitoꝝ. ergo experiētia nō eſt cauſa ſpei. ¶ Preterea. Phs dicit in ſcdo de celo. ꝙ de oībus enunciare aliquid ⁊ nihil preter mittere quandoqʒ eſt ſignum ſtultitie: ſed ꝙ homo tentet oia ad magnitudinem ſpei ptine re videtur: ſtultitia aūt ꝓuenit ex inexperiētia: ergo inexperientia videt̃ eſſe magis cauſa ſpei q̃ʒ experientia. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̕ phs dicit in. iij. ethicoꝝ: ꝙ aliqui ſunt bone ſpei pp multotiēs ⁊ multos viciſſe: qd̕ ad experientiam ptinet: ergo experiētia eſt cauſa ſpei. ¶ Rñdeo dōm ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: ſpei obʒ eſt bonū futu rū arduū poſſibile adipiſci: pōt ergo aliqd eē cauſa ſpei: vel qꝛ facit homini aliquid eſſe poſ ſibile: vel qꝛ facit eū exiſtimare aliqd eſſe poſſi bile. Primo modo eſt cauſa ſpei oē illud qd̕ auget ptātē hominis ſicut diuitie ⁊ fortitudo ⁊ inter cetera ēt experiētia: nā ꝑ experientiaʒ hō acquirit facultatem aliqd de facili faciendi: ⁊ ex hoc ſequit̃ ſpes. vn̄ Vegetius dicit in lib. d̕ re militari. Nemo facere metuit qd̕ ſe bn̄ didi ciſſe cōfidit. Alio mō eſt cauſa ſpei omne illd̕ qd̕ fac̃ alicui exiſtimationē ꝙ aliqd ſit ſibi poſ ſibile: ⁊ hoc mō ⁊ doctrina ⁊ perſuaſio quedʒ pōt eſſe cauſa ſpei: ⁊ ſic ēt experiētia eſt cauſa ſpei: inquātū. ſ. per experientiā fit homini exi ſtimatio ꝙ aliquid ſit ſibi poſſibile: qd̕ impoſ ſibile ante experientiā reputabat: ſʒ ꝑ hūc mo dū experientia pōt eē cauſa defectus ſpei: qꝛ ſi cut per experientiaʒ fit homini exiſtimatio ꝙ aliqd ſibi ſit poſſibile qd̕ reputabat iꝑoſſibile: ita ecōuerſo ꝑ experientiā fit homini exiſtima tio ꝙ aliqd nō ſit ſibi poſſibile qd̕ poſſibile exi ſtimabat. Sic ḡ experientia eſt cauſe ſpei duo bus modis: cā aūt defectus ſpei vno modo: ⁊ propter hoc magis dicere poſſumus cā eē cāʒ ſpei. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ experientia in operabilibꝰ nō ſolū cauſat ſciam: ſed ēt cau ſat quēdā habitū ꝓpter cōſuetudinē qui facit operationem faciliorem: ſed ⁊ ipſa virtus in tellectualis facit ad poteſtatē facile operandi: demonſtrat ēt aliqd eſſe poſſibile: ⁊ ſic cauſat ſpeʒ. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ in ſenibus eſt defe ctus ſpei pp experiētiā: inquātū experientia facit exiſtimationē impoſſibilis. Unde ibidē ſubdit: ꝙ eis multa eueniūt in deterius. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ ſtultitia ⁊ inexperiētia poſſunt eſſe cā ſpei quaſi per accidēs: remouēdo. ſ. ſciam: pp quā vere exiſtimat̃ aliqd eſſe non poſſibile: vn̄

ea rõne inexperiẽtia eſt cauſa ſpei qua experiẽtia eſt cauſa defectus ſpei.

¶ Utrum in iuuenibus ⁊ in ebrioſis abundet ſpes. ¶ Arti. VI.

AD ſextum ſic proceditꝰ. Videtꝰ ꝙ iuuentus ⁊ ebrietas nõ ſint cauſa ſpei. Spes enim importat quandam certitudiné ⁊ firmitaté. vñ ad Heb. vi. ſpes comparatꝰ anchore: ſꝫ iuuenes ⁊ ebrij deficiunt a firmitate: habent enim aĩum de facili mutabilem: ergo iuuentus ⁊ ebrietas non eſt cauſa ſpei. ¶ Preterea. Ea que augent ptãté maxime ſunt cauſa ſpei: vt ſupra dcm̃ eſt: ſed iuuentus ⁊ ebrietas quãdã ĩfirmitaté habẽt adiunctaꝫ: ergo nõ ſunt cã ſpei. ¶ Preterea. Experientia eſt cauſa ſpei: vt dcm̃ eſt: ſed iuuenibus expientia deficit: ergo iuuentus non eſt cauſa ſpei. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ phs dicit in .iij. ethicoꝝ: ꝙ inebriati ſunt bñ ſperãtes. ⁊ in ẟo rhetoricoꝝ dicitur: ꝙ iuuenes ſunt bone ſpei. ¶ Rñdeo dõm ꝙ iuuentus eſt cauſa ſpei pp tria: vt phs dicit in ſcḋo rhetoricoꝝ: ⁊ hec tria pñt accipi ẜm tres conditiones boni: quod eſt obm̃ ſpei: qḋ eſt futurũ ⁊ arduũ ⁊ poſſibile: vt dictũ eſt. Juuenes enim multũ habent de futuro ⁊ parum de pterito: ⁊ ideo qꝛ memoria eſt preteriti: ſpes autem futuri: parum habent de memoria: ſed multum viuunt in ſpe. Juuenes ẽt pp caliditaté nãe habent multos ſpũs: ⁊ ita in eis coꝛ ampliatꝰ: ex amplitudine aũt cordis eſt ꝙ aliqs ad ardua tendat: ⁊ ideo iuuenes ſunt animoſi ⁊ bone ſpei. Similr̃ ẽt illi qui nõ ſunt paſſi repulſaꝫ: nec experti ipedimẽta in ſuis conatibꝰ: de facili reputãt aliqd ſibi poſſe: vñ ⁊ iuuenes pp inexpiẽtiã ipedimẽtoꝝ ⁊ defectuũ de facili reputãt aliqd ſibi poſſibile: ⁊ iõ ſunt bone ſpei. Duo ẽt iſtoꝝ ſunt in ebrijs .ſ. caliditas: ⁊ multiplicatio ſpũũ ppter vinũ. Et iterũ icõſideratio periculoꝝ: vl' defectuũ. Et pp eandem rõné ẽt omnes ſtulti ⁊ deliberatiõe nõ vtẽtes oĩa tentant ⁊ ſũt bone ſpei. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ in iuuenibꝰ ⁊ in ebrijs lꝫ nõ ſit firmitas ẜꝫ rei veritaté: eſt tñ in eis ẜm eoꝝ eſtimationé: reputãt enim ſe firmiter aſſecuturos illḋ qḋ ſperãt. ¶ Et ſilr̃ dõm ad ſcḋm ꝙ iuuenes ⁊ ebrij habẽt quidé infirmitaté ẜꝫ rei veritateꝫ: ſꝫ ẜm eoꝝ extiſtimationé habẽt ptãté: qꝛ ſuos defectus nõ cognoſcunt. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ nõ ſolũ experiẽtia: ſed etiaꝫ inexperientia eſt quodãmodo cauſa ſpei: vt dictum eſt.

¶ Utrũ ſpes ſit cã amoris. ¶ Arti. VII.

AD ſeptimũ ſic proceditꝰ. Videtur ꝙ ſpes nõ ſit cã amoris: qꝛ ẜm Augu. xiiij. de ci. dei. prima affectionũ anie eſt amoꝛ: ſed ſpes eſt quedã affectio anime: amoꝛ ergo precedit ſpeꝫ: nõ ergo ſpes cauſat amorem. ¶ Preterea. Deſideriũ precedit ſpem: ſed deſideriũ cauſatꝰ ex amore vt dictum eſt: ergo etiam ſpes ſequitꝰ amoreꝫ: nõ ergo cauſat ipſuꝫ. ¶ Preterea. Spes cauſat delectationem: vt ſupra dictum eſt: ſed delectatio nõ ẽ niſi de amato: ḡ amoꝛ pcedit ſpem. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qḋ dr̃ Mat. primo ſuper illud Abraam genuit Jſaac: Jſaac aũt genuit Jacob. dicit glo .i. fides ſpem: ſpes charitaté: charitas aũt eſt amoꝛ: ergo amoꝛ cauſatur a ſpe. ¶ Rñdeo dõm ꝙ ſpes duo reſpicere poteſt. Reſpicit .n. ſicut obm̃ bonũ ſpatũ: ſꝫ qꝛ bonũ ſpatũ eſt arduũ poſſibile: aliqñ aũt fit aliquod arduũ poſſibile nobis: nõ p nos ſꝫ p alios: iõ ſpes etiam reſpicit illud per qḋ fit nobis aliqd poſſibile. Jnquantũ igitur ſpes reſpicit bonũ ſperatum: ſpes ex amore cauſatur: non enim eſt ſpes niſi de bono deſiderato ⁊ amato: inquãtũ vero ſpes reſpicit illum: per queꝫ fit aliquid nobis poſſibile: ſic amoꝛ cauſatur ex ſpe: ⁊ nõ econuerſo. Ex hoc enim ꝙ p aliqué ſperamus nobis poſſe puenire bona: mouemur in ipſuꝫ ſicut in bonũ noſtrũ: ⁊ ſic incipimus ipſum amare: ex hoc auté ꝙ amamus aliqueꝫ nõ ſperamus de eo niſi p accidẽs: inquãtũ .ſ. credimus nos reamari ab ipſo: vñ amari ab aliquo facit nos ſperare de eo: ſed amoꝛ eius cauſatur ex ſpe: quaꝫ de eo habemus. Et per hec pꝫ reſponſio ad obiecta.

¶ Utrum ſpes conferat ad operationem vel magis impediat. ¶ Arti. VIII.

AD octauum ſic proceditur. Videtꝰ ꝙ ſpes nõ adiuuet operationeꝫ ſed magis ipediat. Ad ſpem enim ſecuritas pertinet: ſꝫ ſecuritas parit negligẽtiã que impedit operationem. ergo ſpes impedit operationem. ¶ Preterea. Triſtitia impedit operationem: vt ſupra dictuꝫ eſt: ſed ſpes qñ qꝫ cauſat triſtitiã. Dicitur eniꝫ Prouer. xiij. Spes que differtur affligit animã. ergo ſpes impedit operationeꝫ. ¶ Preterea. Deſperatio contrariatur ſpei: vt dictum eſt: ſed deſperatio maxime in rebus bellicis adiuuat operationem: dicitur eniꝫ .ij. Reg. ij. ꝙ periculoſa res eſt deſperatio. ergo ſpes facit ꝯtrũ effectũ:

¶ Qõ. XLI. In tota qõne q̃dragesimap̃ma nihil mihi occurrit ſcribẽduꝫ niſi qõ ad ucrtas admirationẽ ab ariſtotile in p̃mo rhetoricoꝝ poni concupiſcẽtiam: a damaſceno vero timorem: aut qꝛ cõmunius ea vſus eſt ariſto. iſte võ ſpecialiter vt eſt reſpectu difficil' mali: aut q̃a vtraq; paſſio in admiratiõe clauditur ſilicet cõcupiſcẽtia ⁊ timor ⁊ ratione illius delectat rõne iſtius non ⁊ quoniam experimur admirantes nos delectari vt ſuperius dictuꝫ eſt: admiratio magis concupiſcẽtie quam timoris habet: videtur tamen aliquid timoris ſemper habere dum timet malum difficultatis: vt in q̃ſtione ad quartuꝫ: vl' potius iudicij: vt in q̃ſtione ad vltimuꝫ dicitur: vtrunq; enim malũ preſto eſt admiranti: laboris ſilicet ⁊ erroris ſed hoc cõmunius videtur.

impediendo ſcilicet operationẽ. ¶ Sed ↄtra eſt qd̃ dicitur .i. ad Corin. viiij. Qꝛ qui arat debet arare in ſpe fructus percipiẽdi: ⁊ eadẽ rõ eſt in omnibus alijs. ¶ Rñdeo dm̃ ꝙ ſpes per ſe hꝫ ꝙ adiuuet operationẽ intendendo ipſam: ⁊ hoc ex duobus. Primo quidẽ ex ratione ſui obiecti: quod eſt bonum arduũ poſſibile: exiſtimatio enim ardui excitat attẽtioneꝫ: exiſtimatio vero poſſibilis nõ retardat conatum: vñ ſequitur ꝙ homo intente operetur ꝓpter ſpem. Secundo vero ex ratione ſui effectus: ſpes enim vt ſupra dictuꝫ eſt: cauſat delectationẽ: que adiuuat operationem: vt ſupra dictum eſt: vnde ſpes operationem adiuuat. ¶ Ad primum ergo dm̃ ꝙ ſpes reſpicit bonum cõſequendum: ſecuritas autem reſpicit maluꝫ vitãdũ: vnde ſecuritas magis videt̃ opponi timori q̃ꝫ ad ſpem pertinere: ⁊ tamen ſecuritas non cauſat negligentiaꝫ niſi inquantum diminuit exiſtimationem ardui: in quo etiam diminuitur ratio ſpei. Illa enim in quibus homo nullum impedimẽtum timet: quaſi iam non reputantur ardua. ¶ Ad ſcdm̃ dicendum ꝙ ſpes per ſe cauſat delectationem: ſed per accidens eſt vt cauſet triſtitiaꝫ: vt ſupra dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ deſperatio in bello fit ꝑiculoſa ꝓp aliquã ſpeꝫ adiunctã. Illi eniꝫ q deſperãt de fuga debilitant̃ in fugiẽdo: ſ3 ſperãt mortẽ ſuã vindicare: ⁊ idõ ex hac ſpe acri⁹ pugnãt vñ ꝑiculoſi hoſtibus fiunt.

¶ De timore ꝑ3 ſe. Qõ. XLI.

Conſequenter conſiderandũ eſt primo de timore: ⁊ ſcdõ de audacia. ¶ Circa timoreꝫ cõſideranda ſunt quattuor. ¶ Primo de ipſo timore. ¶ Scdõ de obiecto eius. ¶ Tertio de cã ipſius. ¶ Quarto de effectu. ¶ Circa primũ queruntur quattuor: ¶ Primo vtꝝ timor ſit paſſio anime. ¶ Scdõ vtꝝ ſit ſpecialis paſſio. ¶ Tertio vtꝝ ſit aliqs timor nãlis. ¶ Quarto de ſpeciebus timoris.

¶ Vtꝝ timor ſit paſſio aie. ¶ Arti. I.

Ad primum ſic procedit̃. Videtur ꝙ timor nõ ſit paſſio anime. Dicit eniꝫ Damaſcenus in lib. iij. ꝙ timor eſt virtus ſm ſiſtoleꝫ .i. ↄtionẽ eſſentie deſideratiua: ſed nulla virtus eſt paſſio: vt ꝓbatur in .ij. ethicoꝝ: ergo timor nõ eſt paſſio. ¶ Preterea. Omnis paſſio eſt effectus ex ꝑſentia agentis ꝓueniens: ſed timor non eſt de aliquo preſenti ſed de futuro: vt Damaſ. dicit in .ij. lib. ꝗ timor non eſt paſſio. ¶ Preterea. Omnis paſſio aie eſt motus appetitus ſenſitiui qui ſequit̃ apprehenſioneꝫ ſenſus: ſenſus aũt nõ eſt apprehenſiuus futuri: ſed ꝑſentis: cum ergo timor ſit de malo futuro: videt̃ ꝙ non ſit paſſio anime. ¶ Sed ↄ eſt ꝙ Augu. in xiiij. de ciui. dei enumerat timorem inter alias anime paſſiones. ¶ Rñdeo dm̃ ꝙ inter ceteros anime motus poſt triſtitiaꝫ timor magis rationem obtinet paſſionis. Ut enim ſupra dictum eſt: ad rõnem paſſionis primo quidem pertinet ꝙ ſit motus paſſiue virtutis: ad quaꝫ .ſ. comparet̃ ſuum obm̃ ꝑ modũ actiui mouẽtis: eo ꝙ paſſio eſt effectus agentis: ⁊ ꝑ hunc modum etiã ſentire ⁊ intelligere dicunt̃ pati. Secundo magis ꝓprie dicit̃ paſſio motus appetitiue virtutis habentis organũ corporale: qui fit cum aliqua tranſmutatione corporali. Et adhuc ꝓprijſſime illi motus paſſiones dicuntur qui important aliquod nocumentum. Manifeſtum eſt autem ꝙ timor cũ ſit de malo ad appetitiuã potentiã pertinet: que per ſe reſpicit bonũ ⁊ malũ: pertinet aũt ad appetitum ſenſitiuũ: fit enim cũ quadã trãſmutatione .ſ. cũ ↄtione: vt Damaſ. dicit. ⁊ importat etiam habitudinẽ ad malũ: ſm ꝙ malũ habet quodãmodo victoriam ſuper aliquod bonũ: vnde veriſſime ſibi cõpetit ratio paſſionis: tñ poſt triſtitiã que eſt de ꝑſenti malo. nã timor eſt de malo futuro: qd̃ nõ ita mouet ſicut preſens. ¶ Ad primũ ergo dm̃ ꝙ virtus nominat quoddã principiuꝫ actionis: ⁊ ideo inquãtuꝫ interiores motus appetitiue virtutis ſunt principia exteriorum actuum dicunt̃ virtutes

philoſophus

philoſophus autē negat paſſionē eſſe ꝟtutē que eſt habitus. ¶ Ad ſcðm dðm ꝙ ſicē paſſio corporis naturalis ꝓuenit ex corꝑali p̄ſentia agentis: ita paſſio anime ꝓuenit ex aiali p̄ſentia agentis abſq̄ꝫ p̄ſentia corꝑali vel reali: inquantū. ſ. malum quod eſt futurū realiter eſt p̄ſens ſ͠m apph̄enſionē anime. ¶ Ad tertium dðm ꝙ ſenſus nō apprehendit futurū: ſed ex eo ꝙ apprehendit p̄ſens animal naturali inſtictu mouetur ad ſperandum futurū bonum: vel timendū futurum malum.

¶ Utrū timor ſit ſpālis paſſio. ¶ Articu. ij.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Uī ꝙ timor nō ſit ſpecialis paſſio. Dicit eni Aug. in li. 83. q. ꝙ quē nō exanimat metus: neqꝫ cupiditas eum vaſtat: nec egritudo. i. triſtitia eū macerat: nec ventilat geſtiēs ⁊ vana letitia. ex quo videt̄ ꝙ remoto timore omnes alie paſſiones remouent̄: nō ergo paſſio ē ſpecialis ſed gn̄alis. ¶ Preterea. Philoſophus dic̄ in. 6. ethicoꝝ: ꝙ ita ſe hꝫ in appetitu ꝓſecutio ⁊ fuga: ſicē in itellectu affirmatio ⁊ negatio ſꝫ negatio n̄ ē aliqd ſpāle i itellectu: ſicē nec affirmatio: ſꝫ aliqd cōmune ad multa: ergo nec fuga in appetitu: ſed nihil eſt aliud timor q̄ꝫ fuga quedā mali. ergo timor ſpecialis nō eſt paſſio ſpecialis. ¶ Preterea. Si timor eſſet paſſio ſpecialis: precipue i iraſcibili eſſet: eſt aūt timor etiam in cōcupiſcibili. Dicit eniꝫ philoſophus in. 2. rhetoricoꝝ: ꝙ timor eſt triſtitia q̄dā. Et Damaſ. dicit ꝙ timor eſt ꝟtus deſideratiua. triſtitia aūt ⁊ deſideriū ſunt in cōcupiſcibili: vt ſupra dictū eſt: nō eſt g̊ paſſio ſpālis cū ꝑtineat ad diuerſas potētias. ¶ Sꝫ cōtra eſt ꝙ ↄdiuidit̄ alijs paſſionibus anime: vt pꝫ p Damaſ. in ſecū do lib. ¶ Rn̄deo dðꝫ ꝙ paſſiones aie recipiūt ſpecieꝫ ex obiectis: vn̄ ſpecialis paſſio eſt: que habet ſpeciale obm. timor autē habꝫ ſpeciale obm ſicut ⁊ ſpes. Sicut enim obm ſpei eſt bonum futurū arduūꝫ poſſibile adipiſci: ita obꝫ timoris eſt malū futurū difficile cui reſiſti nō pōt: vn̄ timor ē ſpālis paſſio anie. ¶ Ad primū ergo dðꝫ ꝙ oēs paſſiones anime deriuant̄ ex vno principio. ſ. ex amore: i quo habēt adinuicē cōnexioneꝫ: ⁊ rōne huius cōnexionis remoto timore remouent̄ alie paſſiones anime: nō ideo q̄ꝛ ſit paſſio gn̄alis. ¶ Ad ſcðꝫ dðꝫ ꝙ nō ōis fuga appetit⁹ eſt timor: ſed fuga ab aliquo ſpeciali obiecto: vt dictum eſt: ⁊ ideo licꝫ fuga ſit quoddaꝫ generale: tamē timor eſt paſſio ſpecialis. ¶ Ad tertiū dðm ꝙ timor nullo modo eſt in cōcupiſcibili: nō eni reſpicit maluꝫ abſolute: ſed cum q̄daꝫ difficultate vel arduitate: vt ei reſiſti vix poſſit. Sed q̄ꝛ paſſiones iraſcibilis deriuant̄ a paſſionib⁹ cōcupiſcibilis ⁊ ad eas terminant̄: vt ſupra dictuꝫ ē: ideo timori attribuunt̄ ea q̄ ſūt cōcupiſcibilis: dr̄ eni timor eē triſtitia inq̄ꝫtum obm timoris eſt cōtriſtans ſi p̄ſens fuerit: vn̄ ⁊ phs dicit ibidem ꝙ timor procedit ex fantaſia futuri mali corruptiui vl' cōtriſtatiui. Similiter ⁊ deſideriū attribuit̄ a Damaſ. timori: q̄ꝛ ſicē ſpes cauſat̄ vl' orit̄ a dſiderio boni: ita timor eſt ex fuga mali: fuga autem mali oritur ex deſiderio boni: vt ex ſupra dictis pꝫ.

¶ Utꝝ ſit aliqs timor nālis. ¶ Arti. iij.

Ad tertium ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ timor aliquis ſit nālis. Dic̄. n. Damaſ. in. 3. lib. ꝙ eſt qdā timor nālis nolente anima diuidi a corpore. ¶ Preterea. Timor ex amore oritur: vt dictum eſt: ſꝫ eſt aliquis amor naturalis: vt Diony. dicit. 4. ca. de di. no. ergo etiaꝫ ē aliquis timor naturalis. ¶ Preterea. Timor opponit̄ ſpei: vt ſupra dictum eſt: ſed eſt aliq̄ ſpes nāe: vt pꝫ ꝑ id qð dr̄ Ro. 4. de Abraam: ꝙ cōtra ſpem nāe in ſpem grē credidit: ergo ēt eſt aliqs timor nāe. ¶ Sed contra: ea que ſunt naturalia cōmuniter inueniūtur in reb⁹ animatis ⁊ inanimatis: ſed timor nō inuenitur in rebus inanimatis: ergo timor non eſt naturalis. ¶ Reſpondeo dicenduꝫ ꝙ aliquis motus dicitur naturalis: q̄ꝛ ad ipſum inclinat natura: ſed hoc contingit dupliciter. Uno modo ꝙ totum perficitur a natura abſqꝫ aliqua operatione apprehenſiue virtutis: ſicut moueri ſurſum eſt motus naturalis ignis: ⁊ augeri eſt motus naturalis animalium ⁊ plantarum. Alio modo dicitur motus naturalis ad quem natura inclinat: licet nō perficiatur niſi per apprehenſionem: quia ſicut ſupra dictum eſt: motus cognitiue ⁊ appetitiue virtutis reducuntur in naturam ſicut in principium primum. Et per hunc modum etiam ipſi actus apprehenſiue virtutis: vt intelligere: ſentire: ⁊ memorari: ⁊ ēt motus appetit⁹ animalis quandoqꝫ dicuntur naturales: ⁊ per hunc modum poteſt dici timor naturalis: ⁊ diſtinguitur a timore non naturali ſecundum diuerſitatem obiecti. Eſt eniꝫ vt phs dic̄ i ſcðo rhetoricoꝝ: tior de malo corruptiuo. ꝙ nā refugit ꝑꝑ nāle deſideriū eēndi: ⁊ talis tior dr̄ eē nālis. Et iteꝝ de malo ↄtriſtati

tio q̄ȯ nō repugnat nature: ƀ deſiderio appetit⁹: ꝛ talis tioꝛ nō eſt nālis: ſic ēt ſupꝛa amoꝛ: concupiſcentia: ꝛ delectatio diſticta ſunt per nāle ꝛ nō nāle. Sed ƀ pꝛimā acceptionē nālis ſciendum eſt ꝙ quedaꝫ de paſſionibus aie quandoqꝫ dicunt̄ nāles: vt amoꝛ: deſiderium ꝛ ſpes. alie vero nāles dici nō pñt: ꝛ hoc iō: qꝛ amoꝛ: ꝛ odiū: deſideriū ꝛ fuga impoꝛtāt incli nationē quādā ad pſequēdū bonum ꝛ fugiē dū malū: que qdē inclinatio ptinet etiā ad appetitū naturalē: ꝛ iō amoꝛ ē qdeꝫ naturalis: ꝛ deſideriū vel ſpes pt quodāmō dici ēt in reb⁹ naturalib⁹ cognitiōe carentib⁹. ƀ alie paſſiōes anime impoꝛtāt quoſdā motus: ad quos nullo mō ſuffic̄ inclinatō nālis: vl' qꝛ de rōne harꝫ paſſionuꝫ eſt ſenſus ſeu cognitio: ſic̄ dictū eſt ꝙ appꝛhenſio requirit̄ ad rationeꝫ delectationis ꝛ doloꝛis: vnde q carēt cognitione nō poſ ſūt dici delectari vel doleꝛe: aut qꝛ h⁹ motus ſūt ꝫ rōnē iclinatiōis nālis: puta ꝙ deſpatio refugit bonū pp aliq̄ꝫ difficultatem: ꝛ timoꝛ refugit ipugnationē mali ꝫrij: ad q̄ȯ ē inclinatio nālis: ꝛ iō h⁹ paſſiones nullo mō attribuunt̄ reb⁹ inanimatis. Et ꝑ h̄ pꝫ rñſio ad obiecta.

¶ Utrum conuenienter aſſignentur ſpecies timoꝛis. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartum ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ icōueniēter Damaſ. aſſignet ſex ſpēs tioꝛ. ſ. ſegniciēꝫ: erubeſcētiā: verecūdiā: admiratiōēꝫ: ſtupoꝛē: agoniā. Ut. n. phs dic̄ in. 2. rhetoꝛice: tioꝛ ē de malo ꝫtriſtatiuo: ḡ ſpēs timoꝛis debent rñdere ſpēb⁹ triſtitie. ſūt aūt q̄ttuoꝛ ſpecies triſtitie: vt ſupꝛa dictū eſt: ḡ ſolū debent eſſe q̄ttuoꝛ ſpecies timoꝛis eis coꝛreſpōdētes. ¶ Preterea. Illud q̄ȯ in actu nr̄o ꝫſiſtit: nr̄e ptāti ſubijcit̄: ƀ timoꝛ ē de malo q̄ȯ excedit ptātem nr̄am. vt dcm̄ eſt: nō ḡ ſegnicies ꝛ erubeſcentia ꝛ verecundia q̄ reſpiciūt opationē nr̄am debent poni ſpēs timoꝛis. ¶ Preterea. Tioꝛ eſt de futuro: vt dictū ē: ƀ verecūdia ē de turpi actu iaꝫ cōmiſſo: vt Greg. nicen⁹ dic̄: ḡ verecūdia nō ē ſpēs tioꝛis. ¶ Preterea. Timoꝛ nō ē niſi de malo: ƀ admiratio ꝛ ſtupoꝛ nō ſunt ȯ magno ꝛ iſolito: ſiue bono ſiue malo. ḡ admiratio ꝛ ſtupoꝛ nō ſūt ſpēs tioꝛis. ¶ Preterea. Philoſophi ex admiratiōe ſūt moti ad ingrendū veritatē: vt dr̄ in pꝛicipio metaphy. timoꝛ aūt n̄ mouet ad inqrēdū: ƀ magis ad fugiendū: ḡ admiratio nō ē ſpēs timoꝛ. ¶ Sꝫ in ꝫriū ſufficiat auctoꝛitas Damaſ. ꝛ Grego. niceni. ¶ Rñdeo. dcm̄ ꝙ ſic̄ dcm̄ ē: timoꝛ ē de futuro malo q̄ȯ excedit ptātē timēt̄: vt. ſ. ei reſiſti nō poſſit: ſic aūt bonū hoīs ita ꝛ malū pōt cōſiderari: vl' in opatiōe ipſius vl' in exterioꝛib⁹ reb⁹. In opatione aūt ipſius hoīs poteſt duplex malū timeri. Pꝛio qdē laboꝛ grauās nāꝫ: ꝛ ſic cauſat̄ ſegnicies: cū. ſ. aliqs refugit opari pp tioꝛē excedētis laboꝛis. Scd̄o turpitudo ledēs opinionē: ꝛ ſic ſi turpitudo timeat̄ i actu cōmittēdo: eſt erubeſcētia: ſi aūt ſit de turpi iā facto: ē verecundia: maluꝫ aūt q̄ȯ in exterioꝛibus rebus cōſiſtit tripl'r poteſt excedere hoīs facultatem ad reſiſtendū. Pꝛimo qdeꝫ rōne ſue magnitudinis: cū aliqs. ſ. cōſiderat aliquod magnum malum: cuius exitū ꝫſiderare nō ſufficit: ꝛ ſic eſt admiratio. Scd̄o rōne diſſuetudinis: qꝛ. ſ. aliquod malū inconſuetū noſtre ꝫſiderationi offert̄: ꝛ ſic eſt magnum noſtra reputatiōe: ꝛ hoc mō eſt ſtupoꝛ qui cauſat̄ ex inſolita imaginatione. Tertio mō rōne impꝛouiſionis: qꝛ. ſ. ꝓuidere nō pōt: ſicut futura infoꝛtunia timēt̄: ꝛ talis timoꝛ dicitur agonia. ¶ Ad pꝛimū ergo dōꝫ ꝙ ille ſpecies triſtitie q̄ ſupꝛa poſite ſūt nō accipiunt̄ ƀm diuerſitateꝫ obiecti: ſed ƀ effect⁹: ꝛ ƀm quaſdā ſpeciales rōnes: ꝛ ideo nō oꝫ q̄ȯ ille ſpēs triſtitie reſpōdeant iſtis ſpecieb⁹ timoꝛis q̄ accipiunt̄ ƀm diuiſionem ꝓpꝛiaꝫ obiecti ipſius timoꝛis. ¶ Ad ſecūdū dōm ꝙ opatio ƀ q̄ȯ iā fit ſubdit̄ ptāti opātis: ƀ aliqd circa opationem conſiderari poteſt facultatē operantis excedēs: ꝓpter q̄ȯ aliquis refugit actionem: ꝛ ƀm hoc ſegnicies: erubeſcētia: ꝛ verecūdia ponunt̄ ſpēs timoꝛis. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ de actu p̄terito pōt timeri ꝫuitiū vl' opꝓbꝛium futuruꝫ: ꝛ ƀm hoc verecundia eſt ſpecies timoꝛis. ¶ Ad quartū dōm ꝙ nō quelibꝫ admiratio ꝛ ſtupoꝛ ſunt ſpecies timoꝛis: ſed admiratio que eſt de magno malo ꝛ ſtupoꝛ q̄ eſt de malo inſolito. vel pōt dici ꝙ ſic̄ ſegnicies refugit laboꝛē exterioꝛis opationis: ita admiratio ꝛ ſtupoꝛ refugiunt difficultatem cōſiderationis rei magne ꝛ inſolite: ſiue ſit bona ſiue mala: vt hoc modo ſe habeat admiratio ꝛ ſtupoꝛ ad actum intellectus: ſicut ſegnicies ad exterioꝛem actū. ¶ Ad quintuꝫ dōm ꝙ admirās refugit in pꝛeſenti dare iudiciuꝫ de eo quod miratur timens defectum: ſed in futuruꝫ inquirit: ſtupens autē timet ꝛ in pñti iudicare ꝛ in futuro inquirere: vñ admiratio eſt pꝛincipium philoſophandi: ƀ ſtupoꝛ eſt philoſophice cōſiderationis impedimentum.

¶ Qō. XLII. In pª ar ti cu lo.q.42.dubitatōes faciunt ille due vniuersales affirmatiue in lr̄a poſite.ſ.omnis motus appetitiue virtutis importans perſequutionem habet bonum pro obiecto: ⁊ omnis motus appetitiue vtutis importans fugaʒ habet malum pro obiecto:habent eniʒ inſtātiaʃ mā̄ifeſtaʃ: pme quidē obſtat audacia q̄ ĩportat pſequutioneʒ: ⁊ tamē obiectum eius eſt malum. ſecunde vero obſtat deſperatio que importat fugam: ⁊ obm̄ eius ē bonū.

¶ Ad hoc dicitur: q̄ ſm̄o p̄ſens intelligit̄ de omnibus ꝑ ſe: inſtantie autē allate ſunt de omnibus ꝑ accidens. Proſequutio enim per ſe ſibi vēdicat bonum: ⁊ econuerſo. Et ſimiliter fuga ꝑ ſe ſibi vēdicat malum: ⁊ econuerſo. vn̄ nulla proſequutio ē mali niſi ꝑ accidens.ſ.ꝑ coniunctuʒ bonū. Et hoc mō audacia eſt mot⁹ proſequutiuus mali: vt infra. 45ᵃ pʒ: ⁊ ſimiliter nulla fuga eſt boni niſi ꝑ accidens.ſ.propter cōiunctuʒ

¶ De obo timoris. Q. XLII.

Einde ꝯſiderādū eſt de obiecto timoris. ¶ Et circa h̄ q̄runt̄ ſex. ¶ Primo vtrū bonū ſit obm̄ timoris vel malū. ¶ Scd̄o vtrū malū nāe ſit obiectū timoris. ¶ Tertio vtruʒ timor ſit de malo culpe. ¶ Quarto vtrū ipſe timor timeri poſſit. ¶ Quinto vtrū repētina magis timeant̄. ¶ Sexto vtrum ea ꝯtra q̄ nō eſt remedium magis timeant̄.

¶ Utrū obm̄ timoris ſit bonū vel malū. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ bonum ſit obʒ timoris. Dicit.n. Aug. in li. lxxxiij.q. q̄ nihil timemus niſi ne id quod amam⁹: aut adēptū amittam⁹ aut nō adipiſcamur ſpatū: ſʒ id qd̄ amam⁹ ē bonū: ḡ timor reſpicit bonuʒ ſicut ꝓpriū obm̄. ¶ Preterea. Phus dic̄ in.ij. rheto. q̄ ptās ⁊ ſup aliuʒ ipm̄ eſſe eſt terribile: ſʒ h᷑ eſt qd̄dā bonū: ḡ bonū eſt obʒ timoris. ¶ Preterea. In deo nihil malū eē pōt: ſʒ mandat̄ nobis vt deū timeam⁹ ſm̄ illud ps̄. Timete deū oēs ſancti ei⁹. ḡ ⁊ timor eſt de bono. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ Damaſ. dic̄ in.ij. lib. q̄ timor ē de malo futuro. ¶ Rn̄deo dm̄ q̄ timor ē qdā mot⁹ appetitiue vtutis: ad vtutē āt appetitiuā ptinet proſecutio ⁊ fuga: vt dr̄ i.vj.ethi. Eſt āt ꝓſecutio boni: fuga āt mali: vn̄ qcūq; motus appetitiue vtutis ĩportat ꝓſecutionem hʒ aliqd̄ bonū ꝓ obo: qcūq; āt ĩportat fugā hʒ malū ꝓ obto: vn̄ cū timor fugā quādā ĩportet: prio ⁊ ꝑ ſe reſpicit malū ſic ꝓpriuʒ obm̄. pōt āt reſpicere ēt bonuʒ ſm̄ q̄ hʒ habitudinē ad malū: qd̄ qdē pōt eſſe dupl̄r. Uno q̄dē mō inq̄ntū ꝑ malū priuat̄ bonū: ex hoc autē ipſo ē aliqd malū qd̄ ē priuatiuū boni: vn̄ cū fugiat̄ malū q᷑ malū ē: ſeq̄t̄ vt fugiat̄ q᷑ priuat bonum qd̄ qs amādo ꝓſequit̄: ⁊ ſm̄ hoc dicit Aug. q̄ nulla eſt cā timēdi niſi ne amitat̄ bonū amatū. Alio mō cōpat̄ bonū ad malū vt cā ipſius: inq̄ntuʒ.ſ. aliqd̄ bonū ſua virtute pōt īducere aliqd̄ nocumētū in bono amato: ⁊ iō ſic ſpēs vt.d̄. dcm̄ eſt: ad duo reſpicit.ſ. ad bonuʒ in qd̄ tēdit: ⁊ ad id ꝑ qd̄ ſperat ſe bonū ꝯcupitū adipiſci: ita etiā timor ad duo reſpicit.ſ. ad malū qd̄ refugit: ⁊ ad illud bonū qd̄ ſua vtute pōt infligere malū: ⁊ ꝑ hūc modū deus timet̄ ab hoīe: inq̄ntū pōt infligere penā vl' ſp̄ualē: vel corporalē: ꝑ hūc ēt modū timet̄ ptās alicui⁹ hoīs: maxime qn̄ eſt leſiua: vel qn̄ eſt iniuſta: q᷑ ſic in ꝓ̄ptu hʒ nocumētū inferre: ita ēt timet̄ ſup aliū eſſe.i. inniti alij: vt.ſ.in ei⁹ ptāte ſit ꝯſtitutū nobis nocumētū īferre. ſic ille q eſt ꝯſcius criminis timet ne crimen reuelet̄. Et ꝑ hoc pʒ reſponſio ad oba.

¶ Utruʒ malū nature ſit obm̄ timoris. ¶ Articulus. II.

Ad ſcd̄ʒ ſic procedit̄. Uidet̄ q̄ timor nō ſit de malo nature. Dic̄ .n. phs in.ij. rheto. q̄ timor ꝯſiliatiuos facit. nō aūt ꝯſiliamur de his que a natura eueniūt: vt dicit̄ in.iij. ethico. ḡ timor non eſt de malo nature. ¶ Preterea. Defectus nāles ſemꝑ homini iminēt: vt mors ⁊ alia h᷑: ſi igr̄ de h᷑ malis eēt timor: opōteret q̄ hō ſemꝑ eēt i timore. ¶ Preterea. Nā nō mouet ad ꝯria: ſʒ malū nāe ꝓuēit ex nā: ḡ q̄ timēdo aliquis refugiat: h᷑ malū nō ē a nā: timor ḡ nāl's nō ē de malo nāe:

malū. Et hoc modo deſperatio eſt fuga boni. Et hic ē tertius modus accidentalitatis inuente in paſſiōibus anime reſpcū boni et mali: de quo infra erit ſm̄o.

¶ In toto reſiduo.q. cuiſdeʒ aduerte: q̄ q᷑ obm̄ timoris. ꝯcludit i ſe tria .ſ.malū: arduū futuruʒ: ex his redditur ratio timendorū et non timendorum: ⁊ magis ⁊ minus timēdorum. Ex ratione nāq; futuri excludunt̄ multum diſtātia ſm̄ tēpus: ⁊ preſentia: et incuaſibilia: q̄ eniʒ appredendūtur aliquo horum modorum vt minus futura hn̄tur: vt pʒ in ſecundo articulo. Ex ratione vō ardui ſeu difficilis ad euadenduʒ vel reſiſtēdum excludūtur mala culpe. Et timor ipſe quodammodo: ⁊ iſolita ac repentina magis timētur: vt in tertio quarto ⁊ quinto articulis patet. Ex ratione vero mali non timetur ꝑ ſe niſi malum: ⁊ magis timetur in termiabile: vt in primo ⁊ vltimo articlo. patet: ⁊ ſic habes obm̄ timoris: ⁊ ex ipſo rōnes timēdorū vnitas: qd̄ potes i alijs facere.

ad quē tamen hoc malum pertinere videtur. ¶ Sed ꝯtra eſt quod phs dicit in .iij. ethicoꝝ ꝙ inter omnia terribiliſſimum eſt mors q̄ eſt malum nature. ¶ Reſpondeo dōm ꝙ ſicut phus dicit in .ij. rheto. timor prouenit ex fantaſia futuri mali corruptiui vel contriſtatiui: ſicut autem ꝯtriſtatiuum malū eſt quod contrariatur voluntati: ita corruptiuum malum eſt quod contrariatur nature: ⁊ hoc eſt malū nature: vnde de malo nature pōt eſſe timor. Sed ꝯſiderādū eſt ꝙ malū nāe q̄nq; eſt a cā nāli: ⁊ tunc dicit malū nāe: nō ſolū q: priuat nāe bonū: ſ; etiam q: eſt effectus nature: ſicut mors nālis: ⁊ alij hmōi defect⁹: aliq̄n ꝟo malum nāe ꝓuenit ex cā nō naturali: ſicut mors q̄ violēter infert a perſecutore: ⁊ vtroq; mō malum nature quodāmō timet: ⁊ quodāmō nō timet. Cum .n. timor ꝓueniat ex fantaſia futuri mali: vt dicit phs: illud qd̄ remouet futuri mali fantaſiam: excludit etiam timorē: ꝙ autē nō appareat aliqd̄ malū vt futurū pōt ex duobus ꝯtingere. Uno qdem mō ex hoc ꝙ eſt remotū ⁊ diſtans: hoc .n. ꝓpter diſtantiam imaginamur vt nō futurū: ⁊ ideo vel nō timem⁹: vel parū timemus. Ut enim phus dicit in .ij. rheto. Que valde longe ſunt nō timent: ſciūt enim oēs ꝙ morient: ſed q: non ꝓpe eſt nihil curant. Alio mō eſtimat aliqd̄ malū qd̄ eſt futurū vt nō futurū ꝑꝑ neceſſitatē que facit ipm eſtimare vt p̄ns. vnde phs dicit in .iij. rheto. ꝙ illi q iam decapitant non timent videntes ſibi neceſſitatē mortis imminere. Sed ad hoc ꝙ aliquis timeat: opʒ deeſſe aliquā ſpem ſalutis: ſic igit malū nāe nō timet: q: nō apphendit vt futurū. Si vero malū nāe qd̄ eſt corruptiuū apprehendat vt ꝓpinquū: ⁊ tamē cū aliqua ſpe euaſionis: tūc timebit. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ malū nāe quādoq; nō ꝓuenit a natura: vt dcm̄ eſt: ſm tn̄ ꝙ a natura prouenit: etſi non ex toto vitari poſſit: pōt tn̄ differri: ⁊ ſub hac ſpe pōt eſſe conſiliū de vitatione ipſius. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ malum nature ⁊ ſi ſemper imineat nō tamē ſemper imminet de ꝓpinquo: ⁊ ideo non ſemper timet. ¶ Ad tertium dōm ꝙ mors ⁊ alij defectus nature ꝓueniūt a natura vniuerſali: qbus tamē repugnat natura particularis q̄ntū pōt: ⁊ ſic ex inclinatione particularis nature eſt dolor ⁊ triſtitia de huiuſmodi malis cū ſunt preſentia: ⁊ timor ſi immineant in futurum.

¶ Utrū timor ſit de malo culpe. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ timor poſſit eſſe de malo culpe. Dicit enim Aug. ſuper canonicam Joannis: ꝙ timore caſto timet homo ſeparationem a deo: ſed nihil ſeparat nos a deo niſi culpa ſm illud Eſay. lviij. Peccata veſtra diuiſerunt inter vos ⁊ deum veſtrū. ergo timor pōt eſſe de malo culpe. ¶ Preterea. Tullius dicit in .iiij. de tuſculanis queſtionibus: ꝙ de illis timemus cū futura ſunt: de quorum preſentia triſtamur: ſed de malo culpe pōt aliqs dolere vel triſtari: ergo etiam aliquis malum culpe pōt timere. ¶ Preterea. Spes timori opponit: ſed ſpes poteſt eē de bono virtutis: vt pʒ per phm in .viij. ethico. ⁊ apoſtolus dicit ad Gal. vj. Confido de vobis in dn̄o: qd̄ nihil aliud ſapietis. ergo etiam timor pōt eſſe de malo culpe. ¶ Preterea. Uerecundia eſt quedā ſpecies timoris: vt ſupra dictū eſt: ſed verecūdia eſt de turpi facto: quod eſt malum culpe: ergo ⁊ timor. ¶ Sed contra eſt quod phs dicit in .ij. rheto. ꝙ nō omnia mala timentur: puta ſi aliquis erit iniuſtus aut tardus. ¶ Reſpondeo dōm ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: ſicut obʒ ſpei eſt bonum futurum arduū qd̄ quis pōt adipiſci: ita timor eſt de malo futuro arduo quod non pōt de facili vitari. Ex quo pōt accipi ꝙ id quod oino ſubiacet poteſtati ⁊ voluntati noſtre nō habʒ rationē terribilis: ſed illud ſolum eſt terribile quod habet cām extrinſecā: malum aūt culpe ꝓpriam cauſam hʒ voluntatem humanā: ⁊ ideo ꝓprie nō hʒ rationē terribilis: ſ; q: volūtas ab aliquo exteriori poteſt inclinari ad peccādum: ſi illud inclinans habeat magnam vim ad inclinandū: ſm hoc poterit eē timor de malo culpe inquātum eſt ab exteriori cauſa: puta cum aliquis timet cōmorari in ſocietate maloꝝ ne ab eis ad peccandum inducat: ſed proprie loquendo in tali diſpoſitione magis timet homo ſeductionem: q̄ʒ culpam ſm ꝓpriam rationē .i. inquātū eſt voluntaria: ſic enim nō habet vt timeatur. ¶ Ad primū ergo dōʒ ꝙ ſeparatio a deo eſt quedā pena cōſequens peccatū: ⁊ omnis pena aliquo mō eſt ab exteriori cā. ¶ Ad ſcdʒ dōm ꝙ triſtitia ⁊ timor in vno conueniūt: q: vtrūq; eſt de malo: differūt autē in duobus. In vno quidē: q: triſtitia eſt de malo p̄ſenti timor de malo futuro. In alio vero q: triſtitia cū ſit in cōcupiſcibili reſpicit malum abſolute: vnde pōt eſſe de quocūq; malo: ſiue paruo: ſiue

no: ſiue magno. timor vero cū ſit in iraſcibili: reſpicit malū cum quadam arduitate ſeu difficultate: que tollit̃ inquantū aliquid ſubiacet voluntati: ⁊ ideo nō oīa timemus que ſunt futura: de quibus triſtamur cum ſunt pñtia: ſed aliqua que ſcʒ ſunt ardua. ❡ Ad tertium dōm ꝙ ſpes eſt de bono qđ quis poteſt adipiſci. Poteſt aūt aliquis adipiſci bonum vel per ſe vel per alium: ⁊ iđ ſpes pōt eſſe de actu virtutis qui eſt in poteſtate noſtra ꝯſtitutus: ſed timor eſt de malo quod non ſubiacet noſtre poteſtati: ⁊ ideo ſemper malū quod timetur eſt a cauſa extrinſeca: bonuʒ autem quod ſperat̃ poteſt eſſe ⁊ a cauſa intrinſeca: ⁊ a cā extriſeca. ❡ Ad quartū dōm ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: verecundia nō eſt timor de actu ipſo peccati: ſed de turpitudine vel ignominia que ꝯſequitur ipſuʒ: que eſt a cauſa extrinſeca.

❡ Utrū timor ipſe timeri poſſit. Arti. IIII.

AD quartuʒ ſic proceditur. Uidetur ꝙ timor timeri nō poſſit. Omne eniʒ quod timetur timēdo cuſtoditur ne amittatur: ſicut ille qui timet amittere ſanitatem: timendo cuſtodit eam: ſi igitur timor timeat̃: timendo ſe cuſtodiet homo ne timeat: quod videt̃ eſſe incōueniens. ❡ Preterea. Timor eſt quedaʒ fuga: ſed nihil fugit ſeipſum: ergo timor nō timet timorē. ❡ Preterea. Timor eſt de futuro: ſed ille qui timet iam habet timorē: nō ergo poteſt timere timorem. ❡ Sed contra eſt q̄ homo poteſt amare amorem ⁊ dolere de dolore: ergo etiam pari ratione poteſt timere timorem. ❡ Reſpondeo dōm ꝙ ſicut dictum eſt: illud ſolū habet rationeʒ terribilis quod ex cauſa extrinſeca ꝓuenit: non autem quod prouenit ex voluntate noſtra: timor autem partim prouenit ex cauſa extrinſeca: ⁊ partiʒ ſubiacet voluntati. prouenit quidem ex cauſa extrinſeca: inquantum eſt paſſio quedam conſequens fantaſiam imminentis mali: ⁊ ſm hoc poteſt aliquis timere timorem: ne. ſ. immineat ei neceſſitas timendi propter incongruentiam alicuius excellentis mali: ſubiacet autem voluntati inquantuʒ appetitus inferior obedit rationi: vnde homo poteſt timoreʒ repellere: ⁊ ſm hoc timor non poteſt timeri: vt dicit Augu. in lib. lxxxiij. q. ſed quia rationibus: quas inducit aliquis poſſet vti ad oſtendendum ꝙ timor nullo modo timeatur: ideo ad eas reſpōdendū eſt. ❡ Ad primum ergo dicendum ꝙ non omnis timor eſt vnius timor ſed ſm diuerſa que timentur ſunt diuerſi timores: nihil ergo prohibet quin in vno timore aliquis pſeruet ſe ab alio timore: ⁊ ſic cuſtodiat ſe non timenteʒ illo timore. ❡ Ad ſecundum dicendum ꝙ cum ſit alius timor quo timetur maluʒ imminens: ⁊ alius timor quo timetur ipſe timor mali imminentis: non tamen ſequitur ꝙ ideʒ fugiat ſeipſuʒ: vel ꝙ ſit idem fuga ſuiipſius. ❡ Ad tertium dicendum ꝙ propter diuerſitatem timorum iam dictaʒ: timore preſenti poteſt homo timere futuruʒ timoreʒ.

❡ Utrꝫ repētina magis timeant̃. Arti. V.

AD quintum ſic proceditur. Uidetur ꝙ inſolita repentina non ſint magis terribilia. Sicut enim ſpes eſt de bono: ita timor eſt de malo: ſed experiētia facit ad augmentū ſpei in bonis. ergo etiaʒ facit ad augmentuʒ timoris in malis. ❡ Preterea. Philoſophus dicit in ſecundo rhetoricorum: ꝙ magis timentur non qui acute ſunt ire: ſed mites ⁊ aſtuti. conſtat auteʒ ꝙ illi qui acute ire ſunt: magis habent ſubitos motus. ergo ea que ſunt ſubita ſunt minus terribilia. ❡ Preterea. Que ſunt ſubita minus conſiderari poſſunt: ſed tanto aliqua magis timentur quanto magis conſiderantur: vnde philoſophus dicit in tertio ethicorum: ꝙ aliqui videntur fortes propter ignorantiam: qui ſi cognouerint ꝙ aliud ſit ꝙ̄ ſuſpicantur fugiunt. ergo repentina minus timentur. ❡ Sed contra eſt quod Auguſtinus dicit in ſecūdo confeſ. timor inſolita ⁊ repentina exhorreſcit rebus que amantur aduerſari: dum precauet ſecuritati. ❡ Reſpondeo dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: obiectum timoris eſt malum imminens quod nō de facili repelli poteſt: hoc autem ex duobus contingit. ſ. ex magnitudine mali: ⁊ ex debilitate timentis: ad vtrumqʒ autem horum operatur ꝙ aliquid ſit inſolitū ⁊ repentinum. Primo quidem facit ad hoc ꝙ malum imminens magis appareat: omnia .n. corporalia ⁊ bona ⁊ mala ꝙ̄to magis conſiderantur minora apparent: ⁊ ideo ſicut ꝓpter diuturnitatē dolor pñtis mali mitigat̃: vt pʒ per Tulliuʒ in. iij. de tuſculanis qōnib⁹: ita ēt ex pmeditatione minuit̃ timor futuri mali. Scđo aliqđ eē inſolitū ⁊ repētinū fac̄ ad debilitatē timētis: inquātuʒ ſubtrahit remedia q̄ hō pōt pparare ad repellendum futurū malū: q̄ eſſe non pñt qñ ex improuiſo malum occur-

In reſponſione ad vltimũ vltimi articuli eiuſdẽ l queſt. 42ᵉ breuiter ſcito q̃ bonitas rei eſt duplex .ſ. ſpectans ad ipſam rei ſubam ꝛ circũſtans eam: ſicut bõitas caloris eſt eſſe calorem: vt quattuor vl' ſex ꝛc̃. vel eſſe in tali ſubiecto aut loco ꝛc̃. Duratio non auget primã bonitatẽ ſed ſecundam: non enĩ calor durans triduo eſt ſm ſe perfectior calore vnius hore: ſed bene eſt perfectior ſm circũſtantiam temporis: ꝛ hoc intendit taꝫ Ariſtoteles ibi q̃ȝ auctor hic: qui ideo in corpore articuli premiſit q̃ malũ augetur dupliciter .ſ. ſm ſuã ſpeciem: ꝛ ſm circũſtantias: preſenti enim propoſito ſat ẽ q̃ malũ apprehendat̃ vt maius ſiue ex hac ſiue ex illa pueniat cauſa nihil refert.

Qõ. XLIII.

In qõ. 43ᵉ tota nihil ſcribẽdũ occurrit: niſi ex vtroq; articulo attentum te reddere vt diſcas cauſas paſſionum cognoſcere et diſcernere ex pte obiecti ꝛ ſubiecti: ꝛ ſm ſingulas conditiões obiecti ꝑprias cauſas: ꝛ diuerſimode cõſtituẽdo eas: ſcire reſpõdere ad q̃ſita ð cauſis paſſionum.

rit. ¶ Ad primũ ergo dõm q̃ obꝫ ſpei eſt bonũ qð quis põt adipiſci: ꝛ iõ ea: q̃ augmẽtant ptãtem hoĩs: nata ſunt augere ſpem: ꝛ eadem rõne diminuere timorẽ: q: timor eſt de malo: cui non de facili põt reſiſti. Quia igit̃ experientia facit hominẽ magis potentẽ ad operãdũ iõ ſicut auget ſpeꝫ: ita diminuit timorẽ. ¶ Ad ſcõm dõꝫ q̃ illi qui hñt iram acutã nõ occultant eã: ꝛ ideo nocumenta ab eis illata nõ ita ſunt repentina quin ꝓuideant̃: ſed hoĩes mites ꝛ aſtuti occultãt iraꝫ: ꝛ iõ nocumẽtũ qð ab eis iminet nõ põt ꝓuideri: ſed ex improuiſo aduenit: ꝛ ꝑpter hoc ph̃us dicit q̃ tales magis timentur. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ per ſe loquendo bona vel mala corporalia in pricipio maiora apparent: cuius rõ eſt: q: vnũqdq; magis apparet cõtrario iuxta ſe poſito: vñ cũ aliqs ſtatim a pauptate ad diuitias trãſit: ꝑꝑ pauptatẽ ꝑexiſtenteꝫ diuitias magis eſtimat: ꝛ ecõuerſo diuites ſtatiꝫ ad pauptatẽ deuenientes eaꝫ magis horrent: ꝛ ꝑꝑ hoc malũ repentinũ magis timet̃: q: magis videt̃ eſſe maluꝫ: ſed põt ꝑpter aliqð accñs cõtingere q̃ magnitudo alicuius mali lateat: puta cũ hoſtes ſe inſidioſe occultãt: ꝛ tũc verũ eſt q̃ malum ex diligenti cõſideratione fit terribilius.

¶ Vtrũ ea ɔ̃tra q̃ nõ ẽ remediũ magis timeant̃. ¶ Ar. VI.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ q̃ ea q̃ nõ hñt remediũ nõ ſint magis timẽda. Ad timorem .n. requirit̃ q̃ remaneat aliqua ſpes ſalutis: vt. ſ̃. dcm̃ eſt: ſed in malis que non habẽt remediũ nulla remanet ſpes ſalutis: ergo talia mala nullo mõ timent̃. ¶ Preterea. Malo mortis nullũ remediũ adhiberi põt: nõ .n. ſm nãm põt eſſe reditus a morte ad vitam: non tamen mors maxime timet̃ vt dicit ph̃us in .ij. rheto. nõ ergo ea magis timent̃ que remediũ nõ hñt. ¶ Preterea. Ph̃s dicit in .j. ethico. q̃ nõ eſt magis bonum qð eſt diuturnius eo quod eſt vnius diei: neq; qð eſt perpetuum eo qð non eſt perpetuum: ergo eadem rõne neq; maius malum: ſed ea que nõ habent remedium non vident̃ differre ab alijs niſi propter diuturnitatem: vel perpetuitateꝫ. g̃ ꝑpter hoc nõ ſunt peiora vel magis timenda. ¶ Sed contra eſt q̃ ph̃s dicit in .ij. rheto. q̃ oĩa timẽda ſunt terribiliora: q̃cũq; ſi peccauerint corrigi nõ ɔ̃tingit: aut quorum auxilia nõ ſunt: aut nõ facilia. ¶ Rñdeo dõm q̃ obm̃ timoris eſt malũ: vñ illud qð facit ad augmentũ mali: facit ad augmentũ timoris: malũ aũt auget̃ nõ ſolum ſm ſpẽm ipſius mali: ſed ẽt ſm circũſtantias: vt ex. ſ̃. dictis apparet: inter ceteras aũt circũſtãtias diuturnitas vel ẽt ꝑpetuitas magis videntur facere ad augmẽtũ mali: ea .n. q̃ ſũt in tpe ſm durationẽ tpis quodã mõ mẽſurant̃: vñ ſi pati aliqd in tpe tanto eſt malũ: pati ideꝫ in duplo tpe apphendit̃ vt duplatũ: ꝛ ſm hanc rõnẽ pati ideꝫ in infinito tpe: qð eſt perpetuo pati: hꝫ quodã mõ infinitum augmentuꝫ: mala aũt que poſtq̃ȝ aduenerint non pñt hẽre remediũ: vel nõ de facili accipiunt̃ vt perpetua vel diuturna: ꝛ iõ maxime reddunt̃ timenda. ¶ Ad primũ g̃ dõm q̃ remedium mali eſt duplex. Vnũ per qð impedit̃ futurũ malũ ne adueniat: ꝛ tali remedio ſublato auferẽ ſpes: ꝛ ꝑ ɔ̃ñs timor: vnde de tali remedio nũc nõ loquimur. Aliud remediũ mali eſt quo maluꝫ iam pñs remouet̃: ꝛ de tali remedio nunc loquimur. ¶ Ad ſcõm dõm q̃ lꝫ mors ſit irremediabile malum: tñ q: nunc iminet de ꝓpe: non timet̃: vt. ſ̃. dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ ph̃s ibi loquitur de per ſe bono: quod eſt bonum ſm ſpeciem ſuam: ſic autem non fit aliqd magis bonum propter diuturnitatem vel perpetuitatẽ: ſed ꝑꝑ nãm ipſius boni.

¶ De cã timoris. ¶ Queſtio. XLIII.

Deinde conſiderandum eſt de cã timoris. ¶ Et circa hoc queruntur duo. ¶ Primo vtrum cauſa timoris ſit amor. ¶ Secũdo vtrũ cauſa timoris ſit defectus.

¶ Vtrum

¶ Utrū cā timoris ſit amor. Arti. I

AD primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ amor nō ſit cā timoris. Illud.n.qḋ introducit aliqd eſt cā eius: ſ; timor introducit amorē charitatis: vt Aug. dic̄ ſup canonicā Joānis: ergo timor eſt cā amoris ⁊ nō ecōuerſo. ¶ Preterea. Phs dic̄ in.ij. rhetoricoꝝ: ꝙ illi qui maxime timent̄ a qbus expectamus imminere nobis aliq̄ mala: ſ; pp hoc ꝙ ab aliquo expectamꝰ malū: magis ꝓuocamur ad odiū eius q̄ȝ ad amorē: ḡ timor magis cauſatur ab odio q̄ȝ ab amore. ¶ Preterea. Supra dcm̄ eſt ꝙ ea q̄ ſunt a nobiſipſis nō habēt rōnē terribiliū: ſ; ea q̄ ſunt ex amore maxie ꝓueniūt ex intimo cordis: ergo timor ex amore nō cauſat̄. ¶ Sȝ ↄ̄ ē qḋ Aug. dic̄ in lib. 83.q. Nulli dubiū eſt nō aliā eē metuēdi cāȝ niſi ne id qḋ amamus: aut adeptū amittamꝰ: aut nō adipiſcamur ſperatū. oīs ergo timor cauſat̄ ex hoc ꝙ aliqd amamꝰ. amor igit̄ eſt cā timoris. ¶ Rñdeo dōm ꝙ obta paſſionū aīe ſe habēt ad eas tāq̄ȝ forme ad res nāles vl̄ artificiales: q: paſſiones aīe ſpēm recipiūt ab obtis ſic̄ res predicte a ſuis formis. Sic̄ igit̄ qcqd eſt cā forme: eſt cā rei cōſtitute p ipſam: ita ēt qcqd ⁊ quocūq; mō eſt cā obti: eſt cā paſſionis. Contingit aūt aliqd eē cām obiecti: vl̄ p modū cāe efficiētis: vel p modū diſpōnis mālis: ſic̄ obȝ delectatōis eſt bonū apparēs cōueniens cōiūctū: cuius cā efficiens eſt illud qḋ facit ↄiūctionē: vel qḋ facit ↄuenientiā vel bonitatē vel apparentiā hꝰ boni: cā aūt p modū diſpōnis materialis eſt habitus vel quecūq; diſpoſitio: ḃȝ quā fit alicui cōueniēs aut apparēs illud bonū qḋ eſt ei ↄiunctū. Sic igit̄ in ꝓpoſito obm timoris eſt eſtimatū malū futurū ꝓpinquū: cui reſiſti de facili nō pōt: ⁊ iō illud qḋ pōt inferre tale malū eſt cā effectiua obiecti timoris: ⁊ per ↄ̄ñs ipſius timoris. Illud aūt p qḋ aliqs ita diſponitur vt aliqd ſit ei tale: eſt cā timoris ⁊ obiecti eius p modū diſpoſitionis mālis: ⁊ hoc mō amor eſt cā timoris: ex hoc eniȝ ꝙ aliqs amat aliquod bonū: ſequit̄ ꝙ priuatiuū talis boni ſit ei malū: ⁊ per ↄ̄ñs ꝙ timeat ipſum tāq̄ȝ malū. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: timor per ſe ⁊ primo reſpicit ad malū quod refugit: qḋ opponitur alicui bono amato: ⁊ ſic per ſe timor naſcitur ex amore ſecundario vero reſpicit ad id per quod prouenit tale malum: ⁊ ſic per accidens quādoq; timor inducit amorem inq̄ȝtum.ſ. homo qui timet puniri a deo ſeruat mandata eius: ⁊ ſic incipit ſperare: ⁊ ſpes introducit amorem: vt ſupra dictum eſt. ¶ Ad ſecūdū dōm ꝙ ille a quo expectantur mala: primo quideȝ odio habetur: ſed poſtq̄ȝ ab ipſo iam incipiūt ſperari bona: tunc incipit amari: bonuȝ aūt cui ↄ̄riatur malum quod timetur a principio amabatur. ¶ Ad tertium dōm ꝙ ratio illa ꝓcedit de eo qḋ eſt cauſa mali terribilis per moduȝ efficientis: amor autē eſt cauſa eius per modum materialis diſpoſitionis: vt dictum eſt.

¶ Utrū cā timoris ſit defectus. ¶ Arti. II.

AD ſecunduȝ ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ defectus nō ſit cā timoris. Illi.n. qui potētiā habēt maxie timent̄: ſed defectus ↄ̄riat̄ potētie: ergo defectꝰ nō eſt cā timoris. ¶ Preterea. Illi q iā decapitātur maxime ſunt in defectu: ſ; tales nō timēt: vt dr̄ in.ij. rhetoricoꝝ. ḡ defectus nō ē cā timoris. Preterea. Decertare ex fortitudine nō ꝓuenit ex defectu: ſ; decertātes timēt eos qui ꝓ eiſdeȝ decertāt: vt dr̄ i.ij. rhetoricoꝝ. ḡ defectus nō ē cā timoris. ¶ Sȝ ↄ̄. ↄtrarioꝝ cōtrarie ſunt cauſe: ſed diuitie ⁊ robur ⁊ multitudo amicoꝝ ⁊ ptās excludūt timorē: vt dicit̄ in.ij. rhetoricoꝝ. ḡ ex ḋfectu hoꝝ timor cāt̄ur. ¶ Rñdeo dōm ꝙ ſic̄ ſupra dcm̄ eſt: duplex cā timoris accipi pōt. vna qdē p modū mālis diſpōnis ex pte eius q timet: alia p modū cāe efficiētis ex pte eius qui timetur. Quātū igit̄ ad primū defectus p ſe loquendo eſt cauſa timoris: ex aliquo.n. defectu ꝟtutis cōtingit ꝙ nō poſſit aliquis de facili repellere immīnēs malū: ſ; tñ ad cauſandū timorē requirit̄ defectus cuȝ aliqua menſura: minor.n. eſt defectus qui cāt timorē futuri mali: q̄ȝ defectus conſequēs malum preſens: de quo eſt triſtitia: ⁊ adhuc eſſet maior defectꝰ ſi totaliter ſenſus mali auferretur: vel amor boni: cuius contrarium timetur. Quantum vero ad ſecundum: virtus ⁊ robur per ſe loquendo eſt cauſa timoris. ex hoc enim quod aliquid quod apprehenditur vt nociuum eſt virtuoſum: contingit qḋ eius effectus repelli non poteſt: contingit tamen per accidens ꝙ aliquis defectus ex iſta parte cauſat timorē: inq̄ȝtū ex aliquo defectu cōtingit ꝙ aliqs velit nocumētū inferre: puta ꝓpter iniuſtitiam vel q: ante leſus fuit: vel q: timet ledi. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ rō illa ꝓcedit de cā timoris ex pte cāe efficientis. ¶ Ad ſcḋȝ dōȝ ꝙ illi q iā decapitant̄ ſūt in paſſione

¶ Qō. XLIIII. In p̄ſenti articulo q. 44. dubium occurrit eo ꝙ viſio ad tertiuz contrariatur corpori articuli ꝛ vniuerſali doctrine de cōſonantia motus corporalis ꝛ motus aīmalis in paſſionib⁹: naz ſecundum vniuerſalē doctrinam in corpore traditaz ſicut timor cōſiſtit in contractione animi: ita tranſmutatio illi vnita in cōtractione caloris ꝛ ſpirituum: ꝛ tamen in viſiōe ad tertium dicatur ꝙ in verecundia eſt contractio animi ſed non nature corporalis: hoc enim non ſtat cum vniuerſalitate illius doctrine.

¶ Ad hoc dicit̄ ꝙ in huiuſmodi paſſionibus ſueniunt̄ duo motus corporales: primus ab extra ad intus: ſecundus ab intus ad inferiora vel ſuperiora. ꝛ primus quidē eſt ille motus qui vt materia eſt paſſionis: ſecūdus vero effectus potius ē: vnde dolor ꝛ timor in motu qui eſt vt materia

preſentis mali: ꝛ ideo iſte defect⁹ excedit mēſurā timoris.

¶ Ad tertiū dīcēdū ꝙ decertantes timēt nō ꝓp potētiaꝫ q̄ decertare pñt: ſꝫ ꝓp defectū potētie: ex quo ꝯtingit ꝙ ſe ſuperaturos non confidunt.

¶ De effectibus timoris.

¶ Qō. XLIIII.

Deinde ꝯſiderādū eſt de effectibus timoris. ¶ Et circa h̄ querūt̄ q̄tuor. Primo vtrū timor faciat ꝯtractionē. Scd̄o vtrū faciat conſiliatiuos. Tertio vtrum faciat tremorē. Quarto vtruꝫ impediat operationem.

¶ Utrum timor faciat contractionem. ¶ Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ timor non faciat ꝯtractionē. Contractione eni facta calor ꝛ ſpūs ad interiora reuocā tur: ſed ex multitudine caloris ꝛ ſpirituū in īterioribꝰ magnificat̄ cor ad audacter aliqd aggrediendū: vt pꝫ in iratis: cui⁹ ꝯtrariū in timore accidit. nō ḡ timor facit ꝯtractionē. ¶ Preterea. Multiplicatis ſpiritib⁹ ꝛ calore in īterioribꝰ ꝑ ꝯtractionē: ſequit̄ ꝙ hō in voceꝫ ꝓrūpat: vt pꝫ in dolētibus: ſꝫ timentes nō emittūt vocē: ſꝫ magis reddūtur taciturni: ergo timor nō fac̄ ꝯtractionē. ¶ Preterea. Verecūdia ē quedā ſpēs timoris: vt ſupra dictū eſt: ſꝫ verecūdati erubeſcūt: vt dicit Tullius. iiij. de tuſculanis q̄ſtionib⁹: ꝛ ph̄s i. iiij. ethi. rubor aūt faciei nō atteſtat̄ ꝯtractioni ſꝫ ꝯtrario: n̄ ergo ꝯtractio ē effectus tioris.

¶ Sꝫ ꝯ eſt qd̄ Damaſ. dicit. iij. lib. ꝙ timor ē ꝟtus ſꝫ ſiſtolem. i. ſm ꝯtractioneꝫ. ¶ Rñdeo dīcēdū ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē: in paſſionib⁹ aīe ē ſicut formale ipē motus appetitiue potētie: ſic āt mālē trāſmutatio corporalis: quoꝝ vnū ad alterū ꝓportionat̄: vn̄ ſꝫ ſilitudinē ꝛ rōnē appetitiui mot⁹ ſeq̄t̄ corporalis trāſmutatio: quātū āt ad aialem motū appetit⁹: timor ꝯtractionē quādā importat. Cuius rō eſt: q: timor ꝓuenit ex fantaſia alicui⁹ mali iminentis: q̄d difficile repelli pōt: vt ſupra dictū eſt: ꝙ aūt aliqd difficile poſſit repelli: ꝓuenit ex debilitate ꝟtutis: vt ſupra dictū eſt: ꝟtus aūt q̄nto eſt debilior tanto ad pauciora ſe pōt extendere: ꝛ ideo ex ipſa imaginatione: que cāt timorē: ſequit̄ quedam ꝯtractio in appetitu: ſicut ēt videm⁹ i morientib⁹ ꝙ nā retrahit̄ ad interiora ꝓp debilitatē virtutis. ꝛ videmus ēt in ciuitatibus ꝙ qñ ciues timent retrahūt ſe ab exterioribus: ꝛ recurrunt q̄nto pñt ad interiora: ꝛ ſm ſilitudineꝫ huius cōtractionis q̄ ꝑtinet ad appetitū aialē: ſequit̄ ēt in timore ex ꝑte corporis ꝯtractio caloris ꝛ ſpirituū ad interiora. ¶ Ad primū ḡ dīcēdū ꝙ ſicut ph̄s dicit in lib. de ꝓblematibus: lꝫ in timentibus retrahant̄ ſpūs ab exterioribus ad interiora. nō tn̄ eſt idē motus ſpirituū in iratis ꝛ timētibus. Nam iratis ꝓp calorē ꝛ ſubtilitatē ſpirituū q̄ ꝓueniunt ex appetitu vindicte interius fit ſpirituū motus ab inferiorib⁹ ad ſupiora: ꝛ iō congregant̄ ſpūs ꝛ calor circa cor. Ex quo ſequit̄ ꝙ irati reddunt̄ prompti ꝛ audaces ad inuadendū: ſꝫ in timētib⁹ ꝓp frigiditatē ingroſſanteꝫ ſpūs mouētur a ſupioribus ad īferiora que qdē frigiditas ꝯtingit ex imaginatiōe defectus ꝟtutis: ꝛ ideo nō multiplicant̄ calor ꝛ ſpūs circa cor: ſꝫ magis a corde refugiūt: ꝛ ꝓp hoc timentes nō ꝓpmpte inuadūt: ſed magis refugiunt. ¶ Ad ſcd̄m dīcēdū ꝙ nāle eſt cuilꝫ dolenti: ſiue hoi: ſiue aiali: ꝙ vtat̄ quocūqꝫ auxilio ad repellēdū nociuū p̄ſens qd̄ infert dolorē: vn̄ videmus ꝙ aialia dolentia ꝑcutiunt vel faucibus: vel cornibus. maximū aūt auxilium ad oīa in aialibus eſt calor ꝛ ſpūs: ꝛ ideo i dolore natura cōſeruat calorē ꝛ ſpūm interius: vt hoc vtatur ad repellendum nociuū: ꝛ ideo vt ph̄s dicit in lib. de ꝓblematibus: ꝙ multiplicatis ſpiritib⁹ introrſuꝫ ꝛ calore: neceſſe eſt ꝙ emittant̄ ꝑ vocē: ꝛ ꝓp h̄ dolētes vix ſe pñt cōtinere qn clamēt: ſed in timētibus fit motus interioris caloris ꝛ ſpūuꝫ a corde ad īferiora vt dcm̄ ē: ꝛ iō timor ꝯriat̄ formatiōi vocis: q̄ fit ꝑ emiſſionem ſpūum ad ſuperiora per os: ꝛ ꝓp hoc timor tacentes facit: ꝛ inde eſt ēt ꝙ timor trementes facit: vt dicit ph̄s in lib. de ꝓblematib⁹. ¶ Ad tertium dīcēdū ꝙ ſicut pericula mortis nō

tis non ſolum ꝯriantur appetitui animali: ſed et ꝯtrariantur nãe: ⁊ ꝓpter hoc in huiuſmodi timore nõ ſolum fit contractio ex parte appetitus ſed etiam ex parte nãe corpalis. Sic eniꝫ diſponit animal ex imaginatione mortis: contrahens calorem ad interiora: ſicut quãdo nãliter mors imminet ⁊ inde eſt ꝙ timẽtes mortem palleſcunt: vt dicitur in .iiij. ethi. ſed malũ qđ timet verecundia nõ opponit nãe: ſed ſolũ appetitui aĩalis: ⁊ ideo fit quedã ꝯtractio ſm appetitum aĩalem: nõ aũt ſm nãm corporalẽ: ſed magis anima quaſi in ſe ꝯtracta vacat ad motionem ſpũum ⁊ caloris. vñ fit eorum diffuſio ad exteriora: ⁊ pp hoc verecũdati erubeſcũt.

¶ Utrũ timor faciat ꝯſiliatiuos. ¶ Arti. II.

Ad ſecundum ſic procedit. Uidetur ꝙ timor nõ faciat cõſiliatiuos. Non enim eſt eiuſdem conſiliatiuos facere ⁊ conſilium impedire: ſed timor conſilium impedit: oĩs enim paſſio perturbat quietẽ: que requirit ad bonũ vſum rõnis: ergo timor nõ facit conſiliatiuos. ¶ Preterea. Cõſilium eſt actus rationis de futuris cogitantis ⁊ deliberantis: ſed aliquis timor eſt excutiens cogitata ⁊ mẽtem a ſuo loco remouet: vt Tullius dicit in .iiij. de tuſculanis queſtionibus. ergo timor nõ facit conſiliatiuos: ſed magis impedit conſilium. ¶ Preterea. Sicut conſilium adhibetur ad vitandum mala: ita etiã adhibet ad ꝯſequendum bona: ſed ſicut timor eſt de malis vitandis: ita ſpes eſt de bonis cõſequendis ergo timor nõ facit magis ꝯſiliatiuos ꝙ̃ ſpes. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ phs dicit in .ij. rhetoricorum: ꝙ timor cõſiliatiuos facit. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ aliquis poteſt dici conſiliatiuus dupl'r. Uno modo a voluntate ſeu ſollicitudine cõſiliandi: ⁊ ſic timor conſiliatiuos facit: quia vt philoſophus in .iij. ethicorum dicit. Conſiliamur de magnis in quibus quaſi nobiſipſis diſcredimus. Ea autem que timorẽ incutiunt non ſunt ſimpliciter mala: ſed habent quãdam magnitudinem: tum ex eo ꝙ apprehenduntur: vt que difficiliter repelli poſſunt: tum etiam quia apprehẽduntur: vt de prope exiſtentia: ſicut iam dictũ eſt: vnde homines maxime in timoribus querunt conſiliari. Alio modo dicitur aliquis conſiliatiuus a facultate bene ꝯſiliãdi: ⁊ ſic nec timor nec aliq̃ paſſio ꝯſiliatiuos facit: quia homini affecto ſm aliquã paſſionẽ videtur aliqđ vel maius vel minus ꝙ̃ ſit ſm rei veritatẽ: ſicut amãti videntur ea q̃ amat meliora: ⁊ timẽti ea q̃ timet terribiliora: ⁊ ſic ex defectu rectitudinis iudicij q̃libet paſſio ꝙ̃tum eſt de ſe impedit facultatem bñ ꝯſiliãdi. Et per hoc patet reſponſio ad primũ. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ quanto aliqua paſſio eſt fortior tãto magis homo ſm ipſam affectus impeditur: ⁊ ideo quando timor fuerit fortis vult quidẽ homo ꝯſiliari: ſed adeo perturbatur in ſuis cogitationibus ꝙ cõſiliũ adinuenire nõ põt. Si aũt ſit paruus timor qui ſollicitudinẽ ꝯſiliandi inducat nec multũ rõnẽ conturbet: põt etiam conferre ad facultatẽ bñ ꝯſiliãdi rõne ſollicitudinis ꝯſequẽtis. ¶ Ad tertiũ dicendum ꝙ etiam ſpes facit ꝯſiliatiuos: quia vt in .ij. rhetoricorum phs dicit. Nullus ꝯſiliatur de his de quibus deſperat: ſicut nec impoſſibilibus: vt dicitur in .iij. ethi. timor tñ facit magis ꝯſiliatiuos ꝙ̃ ſpes: quia ſpes eſt de bono prout poſſumus ipm ꝯſequi: timor aũt de malo prout vix repelli põt: ⁊ ita magis reſpicit rõnẽ difficilis timor ꝙ̃ ſpes: in difficilibus aũt maxime in quibus nobis nõ cõfidimus cõſiliamur: ſicut dictum eſt.

¶ Utrum timor faciat tremorẽ. III.

Ad tertiũ ſic procedit. Uidetur ꝙ tremor nõ ſit effectus timoris: tremor .n. ex frigore accidit: videmus .n. infrigidatos tremere: timor aũt nõ videtur cãre frigus: ſed magis calorẽ deſiccantẽ: cuius ſignũ eſt ꝙ timẽtes ſitiunt: ⁊ precipue in maximis timoribus: ſicut patet in illis qui ad mortem ducunt: ergo timor nõ cãt tremorem. ¶ Preterea. Emiſſio ſuperfluitatũ ex calore accidit: vñ vt plurimũ medicine laxatiue ſunt calide. ſed huiuſmodi emiſſiones ſuperfluitatum ex timore frequẽter contingunt ergo timor videtur cauſare calorem: ⁊ ſic nõ cauſat tremorẽ. ¶ Preterea. In timore calor ab exterioribus ad interiora re-

teria paſſionis ꝯueniunt vter quia enim eſt ab extra ad intra: ſed in motu qui conſequit differũt: Nam ad dolorem ſequitur motus ad ſuperiora: vel prout opus eſt vt i riſione ad ſcđm dicitur: in timore motus cõſequẽs quãq eſt ad inferiora: ⁊ hoc euenit quotiẽs timor ducit ad frigus ingroſſans ſpũs: qđ tunc non euenit cum modicus eſt timor qualis videtur eſſe verecundia ꝯtractus ſiquidem i ea ſpiritus ad intra ⁊ obiecto timoris nõ repugnante nature ſed ſolũ appetitui nõ ſeqtur frigus nature inimicum: ⁊ ſic ania diffundit in faciem ruborem: ſemper ergo fit i timore cõtractio ad intus ſed quia nõ ſemper fit vſq ad frigus ingroſſans adeo in littera negat contractio nature corporee non quia non fiat ſed quia nõ fit conſumata vſq ad frigus

¶ In reliqs tribus articulis eiuſdem. 44. queſtionis. nihil occurit ſcribendum.

¶ Q̃o. XLV. Nota .q. 45. vnū occurrit dubiū: q̃mō .ſ. malū ſit obiꝫ audacie. aut .n. ē obiectū eius ꝑ ſe aut ꝑ accidēs. ſi per ſe ꝗ motꝰ appetitus ꝓſequitiuꝰ eſt per ſe reſpectu mali: cuius oppoſitū dictum eſt: ⁊ oēs fatentur dicētes malū eſſe qđ oīa fugiūt: ſicut bonū qđ oīa appetūt ſi ꝑ accñs ꝗ hꝫ aliqd aliud per ſe obiectum ſicut pꝫ in ceteris opatiōibus ſenſus intellectus ⁊ appetitus: dicuntur .n. aliq̃ ꝑ accñs viſa audita intellecta appetita: qꝛ ꝑꝑ alia viſa ſenſata cognita cōſiderata attingunt: ⁊ tūc queratur qđ ē obiectū ꝑ ſe audacie an bonū an malū: ⁊ augetur difficultas: qꝛ auctor varie loqui videtur in articulo 2° ad 3m expreſſe dicēs audaciā reſpicere malum ⁊ in arti. 4° ad 2m dicēs obiectum audacie eſſe cōpoſitū ex bono ⁊ malo.

¶ Ad huius difficultatis euidentiā ꝓ referendꝰ eſt actus audacie purus ad pm obiꝫ 2° referendus eſt yſdē ⁊ 2m ſe: ⁊ vt participans virtualr ſpē in ſeuiꝫ obiectum: ſic .n. melius elu-

tio caloris. ſi igitur ꝓpter hꝰ reuocationē caloris in exteriorib9 homo tremit: videtur ſimilr q in oibus exterioribus mēbris deberet cauſari tremor ex timore: hoc aūt non videtur: nō ergo tremor corporis eſt effectus timoris. ¶ Sed contra ē qđ Tulliꝰ dicit in quarto de tuſculanis queſtiōibꝰ: q timorē ſequitur tremor: ⁊ pallor: ⁊ dentium ſtrepitus. ¶ Reſpondeo dicendum q ſicut ſupra dictū eſt: in timore fit quedā contractio ab exteriorib9 ad interiora: ⁊ ideo exteriora frigida remanēt: ⁊ ꝓpter hoc in eis accidit tremor: q cauſatur ex debilitate virtutis cōtinētis mēbra. Ad hꝰ aūt debilitatē maxime facit defectus caloris: q eſt inſtrumētū quo aīa mouet: vt dicitur in ij. de aīa. ¶ Ad primū ergo dicendum q calore ab exteriorib9 ad interiora reuocato: multiplicatur calor interius: ⁊ maxime verſus inferiora .i. circa nutritiuā: ⁊ ideo cōſumpto humido conſequitur ſitis: ⁊ etiam interdū ſolutio ventris ⁊ vrine emiſſio: ⁊ quandoq ēt ſeminis vel hꝰ emiſſio ſuperfluitatū accidit ꝓpter contractionē vētris: ⁊ teſticulorum: vt phs dicit in lib. de ꝓblematibꝰ. vñ pꝫ ſolutio ad ſcdm. ¶ Ad tertiū dicendum q qꝛ in timore calor deſerit cor a ſuperioribus ad inferiora tēdēs: ideo timētibus maxime tremit cor ⁊ mēbra q̃ habent aliquā connexionē ad pectus: vbi eſt cor: vñ timētes maxime tremunt in voce ꝓpter vicinitatē vocalis arterie ad cor. Tremit ēt labium inferius ⁊ tota inferior mādibula ꝓpter continuationem ad cor: vnde ⁊ ſtrepitꝰ dentiū ſequitur: ⁊ eadē ratiōe brachia ⁊ manus tremūt. Uel ēt qꝛ huiuſmodi membra ſunt magis mobilia ꝓpter qđ ⁊ genua tremunt timentibus ſcḋm illud Eſa. xxxv. Cōfortate manus diſſolutas ⁊ genua trementia roborate.

¶ Utrum timor impediat operationem. ¶ Arti. IIII.

Ad quartum ſic proceditur. Uidetur q timor impediat operationem. Operatio .n. maxime impeditur ex perturbatione rōnis q̃ dirigit in opere: ſed timor perturbat rōnē: vt dictū ē. ergo timor impedit operationem. ¶ Preterea. Illi qui faciunt aliquid cū timore: faciliꝰ in operatione deficiūt: ſicut ſi aliquis incedat ſuper trabem in alto poſitam: propter timorē de facili cadit: nō autem caderet ſi incederet ſuper eandē trabē in imo poſitam propter defectū timoris. ergo timor impedit operationem. ¶ Preterea pigritia ſiue ſegnicies eſt quedam ſpecies timoris: ſed pigritia impedit operationē: ergo ⁊ timor. ¶ Sed contra eſt qđ apl's dicit ad Phil. ij. Cum metu ⁊ tremore veſtrā ſalutē operamini qđ non diceret ſi timor bonam operatiōē impediret: timor ergo nō impedit bonā operationē. ¶ Reſpondeo dicendum. q operatio hominis exterior cauſatur quidem ab anima ſicut a primo mouente: ſed a membris corporeis ſicut ab inſtrumentis. Cōtingit aūt operationē impediri: ⁊ propter defectū inſtrumēti: ⁊ ꝓpter defectū principalis mouentis. Ex parte igitur inſtrumētorum corporaliū timor quantū eſt de ſe ſemper natus eſt impedire exteriorē operationē ꝓpter defectū caloris q ex timore accidit in exterioribus mēbris: ſed ex parte aīe ſi ſit timor moderatꝰ nō multū rōnem perturbās confert ad bene operandū inquantū cauſat quandā ſollicitudinē: ⁊ facit hoīem attentiꝰ conſiliari ⁊ operari. Si vero timor tantum increſcat q rationē perturbet: impedit operationem ēt ex parte anime: ſed de tali timore

deſceret videtur qđ ad pm iſte due paſſiones .ſ. audacia ⁊ deſperatio ſimilē ingerunt difficultatē qꝛ iſta ē ad malū ⁊ illa a bono ac per hoc contra nāe ordinem videntur ſe habere: ſi quis tamē aduertat q in cōcupiſcibili cuius obiectū eſt bonum vel malū abſolute nulla ē hmōi paſſio ſꝫ reſpectu boni oēs ſunt ꝓſequitiue. ⁊ reſpectu mali refutatiue vel fugitiue contra q aliqd hēt tam bonū q̃ malū ex ly arduo ꝑ qđ cōtrahitur bonū ⁊ malū ad obiꝫ iraſcibilis habētis tales paſſiones: ⁊ vere ſic ē: ⁊ ꝓpterea i cōcupiſcibili nulla talis paſſio inuenitur. qđ aūt ſit illud nō oꝫ i extraneo genere querere: qm ſicut edificatiōes picture ⁊ ſtructure difficiles nō reponūtur i aliq̃ alio gñe ex difficultate: ſꝫ modū quendā ſortiuntur illiꝰ eiuſdē nāe q̃ difficiles dicuntur. difficultas .n. edificatiōis ad artē edificādi: ⁊ difficultas picture ad artē pīgēdi ſpectat: ita bonū difficile ex difficultate nō intrat latitudinē mali: ſꝫ infra boni latitudinem ſiſtit ⁊ ſimilr malū difficile nō exit mali latitudinē: qꝛ tñ arduū ſeu diffi-

ſeu difficile in reſpectu dī bonū difficale excedēs mēſurā in maius: eo ipſo ꝙ tam difficale ē hʒ vnde a ſe auertat illum cui eſt vel videtur ſic exceſſiuuʒ: ⁊ hoc modo bonū arduū eſt obūm deſperationis: ⁊ ſimilr malū difficale nō excedēs mēſuraʒ in maius: lʒ ex eo ꝙ eſt malū hēat vñ auertat: ex eo tñ ꝙ eſt velut quoddam magnuʒ ñ excedenſ mēſuraʒ hʒ vñ trahat. vñ auctor ſupi⁹ i.q.xxiii. a ſecūdo dixit ꝙ malū arduum hʒ vt in ipſuʒ tēdatur ſicut in quoddā arduum: vt ſic modus mali iportat⁹ ꝑ ly arduum mēſura te habet attrahere nō concupiſcibileʒ cui⁹ eſt fugere magis maius malum ꝙ̄ minus: ſed iraſcibileʒ cuius ē taʒ bona ꝙ̄ mala ardua proſequi: vt opʒ. Et hoc mō ſaluat ꝙ audacia reſpicit per ſe aliq̄ modo ſuum ꝓprium obiectū nec video alr ꝯtrarietatē in ipſa ⁊ deſperatione pure ſumptis reſpectu ꝓporium obiectoꝝ ꝙ.n. obiectuʒ audacie ſit difficale malū ex eo pʒ ꝙ ſicut nulluſ deſperat niſi a deſiderato ac per hoc bono

apl's nō loquit. Et ꝑ hꝫ pʒ rñſio ad primū. ¶ Ad ſcdʒ dōʒ ꝙ illi q cadunt de trabe in alto poſita: patiunt ꝑturbationes imaginationis ꝓpter timoreʒ caſus imaginati. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ omnis timens refugit id qd timet: ⁊ ideo cum pigritia ſit timor de ipſa operatiōe inquātuʒ eſt laborioſa impedit opationem: q2 retrahit voluntatem ab ipſa: ſʒ timor qui eſt de alijs rebus in tātū adiuuat opationē in q̄tū iclinat volūtateʒ ad operandū ea per que homo effugit id qd timet.

¶ De audacia. Qō. XLV.

Einde conſiderādum eſt de audacia. ¶ Et circa hꝫ queruntur quattuor. ¶ Primo vtruʒ audacia ſit ꝯria timori. ¶ Scdo qſio audacia ſe habeat ad ſpem. ¶ Tertio de cā audacie. ¶ Quarto de effectu ipſius.

¶ Vtꝝ audacia ſit contraria timori. Arti. I.

D primuʒ ſic procedītur. Videtur ꝙ audacia nō ꝯtrariet timori. Dicit.n. Augu. in lib. lxxxiij.q. ꝙ audacia vitiuʒ eſt: vitium aūt virtuti cōtrariatur. cuʒ ḡ timor nō ſit virtus ſʒ paſſio: videt ꝙ timori nō contrariet audacia. ¶ Preterea. Vni vnū eſt ꝯtrariū: ſed timori cōtrariat ſpes: nō ergo cōtrariat ei audacia. ¶ Preterea. Vnaq̄qʒ paſſio excludit paſſionē oppoſitā: ſʒ id qd excluditur per timorē eſt ſecuritas. Dicit enim Aug. ij. ꝯfeſ. ꝙ timor ſecuritati precauet. ergo ſecuritas cōtrariat timori. nō ergo audacia. ¶ Sʒ cōtra eſt qd philoſophus dic in.ij. rhetoricoꝝ: ꝙ audacia eſt timori cōtraria. ¶ Rñdeo dōm ꝙ de ratione contrarioruʒ eſt ꝙ maxime a ſe diſtent: vt dicit in.10. metaphiſice. Illud autē quod maxime diſtat a timore eſt audacia: timor enim refugit nocumentum futuruʒ propter eius victoriam ſuper ipſʒ timentem: ſed audacia aggreditur periculuʒ imminens ꝑꝑ victoriā ſui ſupra ipſm piculū: vnde manifeſte timori contrariatur audacia. ¶ Ad primuʒ ergo dōm ꝙ ira ⁊ audacia ⁊ omnuū paſſionū nomia dupliciter accipi poſſunt. Uno modo ſcḋm ꝙ important abſolute motus appetit⁹ ſenſitiui in aliquod obiectū bonū vel malū: ⁊ ſic ſunt nomina paſſionuʒ. Alio mō ſcḋm ꝙ ſimul cū huiuſmodi motu important receſſum ab ordine rationis: ⁊ ſic ſunt nomina vitiorum: ⁊ hoc modo loquit Augu. de audacia: ſed nos loquimur nūc de audacia ſcḋm primum moduʒ. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ vni ſcdʒ idem nō ſunt plura contraria: ſed ſcḋm diuerſa nihil prohibet vni plura contrariari: ⁊ ſic dictuʒ eſt ſupra ꝙ paſſiones iraſcibilis habent duplicem contrarietatem: vnam ſcḋm oppoſitionem boni ⁊ mali: ⁊ ſic timor contrariat ſpei: aliam ſcḋm oppoſitionē acceſſus ⁊ receſſus: ⁊ ſic timori contrariatur audacia: ſpei vero deſpatio. ¶ Ad tertiuʒ dicendum ꝙ ſecuritas non ſignat aliquid cōtrarium timori: ſed ſolam timoris excluſionem: ille.n. dicitur eſſe ſecurus qui non timet: vnde ſecuritas opponit timori ſicut priuatio: audacia autem ſicut contrarium: ⁊ ſicut contrarium includit in ſe priuationem: ita audacia ſecuritatem.

¶ Vtrum audacia ſequatur ſpem. ¶ Arti. II.

ita nullus audet niſi ad euitāda ac per hoc mala: hec de ꝑ q̄ ad 2ᵐ facile pʒ qūo ſaluat hic ꝑ ſe ⁊ ꝑ accidēs ⁊ q̄re ſaluat ſigdē ꝑ ſe obū ꝓſequutionis.1.bonum ⁊ ꝑ accńs obum euſdē.1.malū: ex eo ꝙ obuum audacie vt participantis ſpeʒ: obiectuʒ vt in littera dicitur compoſituʒ eſt ex bono ⁊ malo: ita ꝙ bonū victorie ſeu repulſe ſubiectionis imminentis reſpicit rōne ſpei qd ꝑinde eſt ac dicere ꝙ reſpicit, ex participata ſpe malum autem reſpic rōne ſui: ꝑꝑ illd tñ bonū: ē.n. audacie mot⁹ ſpei effectus ex ꝑte obi vnde prouida natura cuʒ egerent animalia ſi ſolū ꝯſonātib⁹ ꝑ ſe motib⁹ ad oba appetitus bonum.ſ.⁊ malū: ſʒ ēt diſſonātib⁹ ab eiſdē: qm̄ q̄nqʒ expedit ⁊ fugere bonuʒ aliqd ⁊ ꝓſeq malū aliqd: nec potuerit fieri vt ꝑ ꝑſeitatē ſʒ ꝑparʒ ꝯparationē hērēt ieffec vt ſaltē reſpcū ꝯcurrēnū ad motū ꝑſeitas ſaluaretur: vt ſic mot⁹ ōis appetit⁹ ⁊ ſi ñ ſʒ ſe ꝯſiderat⁹ vt tñ exercitus cū requiſitas ad ipſum per ſe obiectū ſortiatur.

¶ Arti. II.

Circa dicta in 2° art.° eiuſdē 45. q. ſpecialr̄ dubium occurrit q: auctor ſibi ipſi cōtrarius eſt. ſupius.n. in .q.25.a 3° expſſe dixit q̄ dſperatio ē prior timore ⁊ q̄ timor ſequitur dſperationem victorie: ſicut audacia ſpem eiuſdem hic vero apte vult q̄ deſperatio ſit effectus timoris ſicut audacia ſpei.

¶ Ad hoc dr̄ q̄ deſperatio ⁊ timor poſſūt dupliciter ꝯſiderari.ſ. ex parte obiecti ⁊ ex parte modi attingendi obiectū. ſi ꝯſideret ex pte obiecti cū obiectū deſperationis ſit bonum. timoris vero malum: ⁊ bonum naturaliter ſit prius malo: ſic deſperatio eſt prior timore vt ſuperius in.q. xxv. declaratū fuit: ⁊ ex hac parte timor naſcitur ex deſperatiōe: q:.ſ. obum deſperationis natum eſt parere obum timoris: bonū.n. arduū eſtimatū impoſſibile natū eſt ꝓponere priuationem ſui vt qōdam malū ſuperexcedēs: qd̄ eſt obiectū timoris: nō eſt tn̄ iſta deriuatio timoris ex deſperatiōe ex pte obiecti ſic

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur q̄ audacia non conſequatur ſpem. Audacia.n. eſt reſpectu maloꝝ ⁊ terribiliū: vt dr̄ in.3. ethi. ſpes aūt reſpicit bonum: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo habēt diuerſa oba: ⁊ nō ſunt vnius ordinis: nō ḡ audacia conſequitur ſpem. ¶ Preterea. Sicut audacia ꝯtrariatur timori: ita deſpatio ſpei: ſed timor nō ſeqr̄ deſpationem: qui immo deſperatio excludit timorē vt philoſophus dicit in.ij. rhetoricoꝝ. ergo audacia non ꝯſeqr̄ ſpem. ¶ Preterea. Audacia intendit quoddā bonum .ſ. victoriā: ſed tēdere in bonū arduū pertinet ad ſpem. ergo audacia eſt idē ſpei: non ergo cōſequitur ad ſpē. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ phus dicit in.iij. ethico. q̄ illi qui ſunt bone ſpei ſunt audaces: videtur ergo audacia ꝯſequi ſpem. ¶ Rn̄deo dicm̄ q̄ ſicut iam pluries dictum eſt: oēs hmōi paſſiones aīe ad appetitiuā potētiā ptinēt: oīs aūt motus appetitiue potentie reducitur ad ꝓſecutionē vel fugā: ꝓſecutio aūt vel fuga eſt alicuius ⁊ p ſe: ⁊ per accidens: p ſe qdem eſt ꝓſecutio boni: fuga vero mali: per accidens autem pōt ꝓſecutio eē mali pp aliqd̄ bonū adiunctū: ⁊ fuga boni pp aliqd̄ malū adiunctū: qd̄ aūt eſt p accidēs ſeqr̄ ad id qd̄ eſt p ſe: ⁊ iō ꝓſecutio mali ſequtur ꝓſecutionem boni: ſicut ⁊ fuga boni ſequitur fugam mali. Hec aūt quattuor ptinent ad quattuor paſſiones: nā ꝓſecutio boni ptinet ad ſpem: fuga mali ad timorē: ꝓſecutio etiam mali terribilis ptinet ad audaciā: fuga vero boni ptinet ad deſpationē: vn̄ ſequitur q̄ audacia cōſequitur ad ſpem. Ex hoc .n. q̄ aliqs ſperat ſupare terribile iminens ex hoc audacter inſequitur ipm̄: ad timorē vero ſequitur deſperatio: iō.n. aliqs deſperat: q: timet difficultatē que eſt circa bonū ſperandum. ¶ Ad primum ergo dicm̄ q̄ ratio ſequeretur: ſi bonum ⁊ malum eſſent obiecta nō habētia ordinem adinuicem: ſed q: malum hȝ aliquē ordinē ad bonū: eſt.n. poſterius bono ſicut priuatio habitu: iō audacia q̄ inſequitur malum eſt poſt ſpem que inſequitur bonum. ¶ Ad ſcdm̄ dicm̄ q̄ etſi bonum ſimplr̄ ſit prius q̄ malum: tamen fuga per prius debetur malo q̄ bono: ſicut inſecutio p prius debetur bono q̄ malo: ⁊ ideo ſicut ſpes eſt prior q̄ audacia: ita timor eſt prior q̄ deſperatio: ⁊ ſicut ex timore nō ſemp ſequitur deſperatio: ſȝ quādo fuerit intenſus: ita ex ſpe non ſemp ſequitur audacia: ſȝ qn̄ fuerit vehemēs. ¶ Ad tertiū dicm̄ q̄ audacia licet ſit circa malum cui cōiunctum eſt bonū victorie ſcḋm eſtimationem audacis: tn̄ reſpicit malū: bonum vero adiunctum reſpicit ſpes: ⁊ ſimiliter deſperatio reſpicit bonū directe qd̄ refugit: malum vero adiunctū reſpicit timor: vn̄ ꝓprie loquēdo audacia nō eſt pars ſpei: ſȝ eius effectus: ſicut nec deſpatio eſt ps timoris: ſȝ eius effectus: ⁊ pp hoc ēt audacia principalis paſſio eſſe poteſt.

¶ Utrum defectus aliquis ſit cauſa audacie. Arti. III.

AD tertiū ſic pceditur. Videtur q̄ defectus aliqs ſit cauſa audacie. Dicit enim phs in lib. de problematibus: q̄ amatores vini ſūt fortes ⁊ audaces: ſed ex vino ſequitur defectus ebrietatis. ḡ audacia cātur ex ebrietatis defectu. ¶ Preterea.

accipienda vt oporteat obum timoris ex penitus obo deſpatiōis pcedere: qm̄ hoc eſt manifeſte falſum dum ſumus inter ſpem ⁊ metum: ſȝ q: obum timoris ſapit ſemper aliquid de obo deſpatiōis nullū.n. malū hȝ rōnē timendi niſi q: bonū oppoſitum exiſtimatur vel dubitatur ſup excedens: q̄ ē obum deſperationis: ſi aūt cōſiderētur ex pte modi attigēdi obiectū cū virtus q: modus cōſiſtat in fugiēdo ⁊ timor p ſe cōſperationi aūt per accñs ꝯuenit ſuum fugere obum: ⁊ qd̄ eſt p accñs dependeat ab eo q̄ p ſe ꝯſequēs eſt vt timor ſit ex hac pte cauſa deſperatiōis nō ita qd̄ obum deſperatōis ſit ꝯpoſitū ex bono ⁊ malo ſic obiectū audacie: qm̄ vt ſupius in.q.xl.a 4° ad ſecundum patet deſperatio ex ſolo ſuperexceſſu boni eſſe poteſt: ſȝ ita q̄ in ipſo bonū ſuperexcedēs eſtiatū impoſſibile feratur timor ⁊ deſperatio. timor quidem in ſuperexceſſum ꝙ̄tum impeditiuum boni ac p hoc malum. deſperatio vo in ipſum bonum ſuperexcedēs fugiendo ipſum eſt autem ratio mouēs

Philoſophus dicit in .ij. rhetoricoꝝ: ꝙ inexp
ti piculoꝝ ſunt audaces: ſed inexpientia defe
ctus quidā eſt: ergo audacia ex defectu cauſa
tur. ¶ Preterea. Iniuſta paſſi audaciores eē
ſolēt: ſicut etiā beſtie cū percutiunť: vt dicitur
in .iij. ethi. ſed iniuſtū pati ad defectū pertinet:
ergo audacia ex aliquo defectu cauſať. ¶ Sʒ
contra eſt qḋ phs dicit in .ij. rhetoricoꝝ: ꝙ cā
audacie eſt cū in fantaſia ſpes fuerit ſalutariū
vt ꝓpe exiſtentiū: timendoꝝ aūt aut nō entiū
aut longe entium: ſed id qḋ ꝑtinet ad defectū
vel pertinet ad ſalutariū remotionē: vel ad ter
ribiliū ꝓpinquitatē. ergo nihil quod ad defe
ctū ꝑtinet eſt cauſa audacie. ¶ Rn̄deo dicēdū
ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: audacia cōſequiť ſpem
⁊ cōtrariať timori: vnde quecūqʒ nata ſunt cā
re ſpē: vel excludere timorē: ſunt cauſa auda
cie. Quia vero timor ⁊ ſpes ⁊ etiā audacia cū
ſint paſſiones q̄dā ꝯſiſtūt in motu appetitus:
⁊ in quadā trāſmutatione corꝑali dupli͛ pōt
accipi cauſa audacie: ſiue quātū ad ꝓuocatio
nem ſpei: ſiue quātum ad excluſionē timoris.
vno mō q̄dē ex pte appetitiui motus: alio vo
mō ex pte trāſmutatiōis corꝑalis. Ex pte q̄dē
appetitiui motus q ſequiť apprehenſionē pro
uocať ſpes cauſans audaciā ꝑ ea que faciunt
nos eſtimare ꝙ poſſibile ſit adipiſci victoriā:
vel ſm̄ ꝓpriā potentiā: ſicut fortitudo corꝑis:
experientia in piculis: multitudo pecuniarū: ⁊
alia hm̄oi: ſiue ꝑ potētiā alioꝝ: ſicut multitudo ami
coꝝ: vel quorūcūqʒ auxiliātiū: ⁊ ꝓcipue ſi hō
ꝯfidat d̄ auxilio diuio: vn̄ illi q ſe bn̄ habēt ad
diuina audaciores ſūt: vt ēt phs dič in .ij. rheto
ricoꝝ: timor aūt excludiť ḃm iſtū modū ꝑ re
motionē terribiliū appropinquantiū: puta qꝛ
hō nō hʒ inimicos: qꝛ nulli nocuit: qꝛ nō videt
aliqḋ piculū iminere: illis enim vr̄ maxie pi
cula iminere q alijs nocuerūt. Ex pte vo trāſ
mutationis corꝑalis cauſať audacia ꝑ ꝓuoca
tionē ſpei: ⁊ excluſionē timoris: vl' ex his que
faciunt caliditatē circa cor: vn̄ phs dicit in lib.
de ptib⁹ animaliū: ꝙ illi q habēt paruū cor ſm̄
quātitatē ſunt magis audaces: ⁊ aīalia haben
tia magnū cor ſm̄ quātitatē ſunt timida: qꝛ ca
lor nālis nō tantū pōt calefacere magnū cor ſicͭ
paruū: ſicut ignis nō tantū pōt calefacere ma
gnā domū ſicut paruā: ⁊ in lib. de ꝓblemati
bus dicit: ꝙ habentes magnū pulmonē ſan
guineū ſunt audaciores pp caliditatē cordis
exinde ꝯſequētem: ⁊ ibidē dicit ꝙ vini amato
res ſunt magis audaces pp caliditatē vini: vn̄
⁊ ſupra dictū eſt: ꝙ ebrietas
facit ad bonitatem ſpei: calidi
tas .n. cordis repellit timorē:
⁊ cauſat ſpem pp cordis extē
ſionē ⁊ amplificationē. ¶ Ad
primū ḡ dōʒ ꝙ ebrietas cāt au
daciā nō inquātū eſt defect⁹:
ſed inquātū facit cordis dila
tationē: ⁊ inquātū ēt facit eſti
mationē cuiuſdā magnitudis.
¶ Ad ſcḋm dōʒ ꝙ illi qui ſūt
inexperti piculoꝝ ſūt audacio
res: nō ꝓpter defectū ſed ꝑ ac
cidens: inquātū .ſ. ꝓpter inex
perientiā neqʒ debilitatē ſuā
cognoſcūt: neqʒ preſentiā pi
culoꝝ: ⁊ ita per ſubtractionē
cauſe timoris ſequiť audacia.
¶ Ad tertiū dōm ꝙ ſicut phs
dič in .ij. rhetoricoꝝ. Iniuſtū
paſſi reddunť audaciores: qꝛ
eſtimāt ꝙ deus iniuſtū paſſis
auxilium ferat: ⁊ ſic pʒ ꝙ nul
lus defectus cauſat audaciam
niſi per accidens: inquantū .ſ.
habet adiūctā aliquā excellen
tiā: vel verā vel eſtimatā: vl' ex
pte alterius: vel ex parte ſui.

¶ Vtrū audaces ſint prōptio
res in principio q̄ȝ in fine in ip
ſis periculis. ¶ Arti. IIII.

AD quartū ſic proce
ditur. Videť ꝙ auda
ces nō ſint promptio
res in principio q̄ȝ in
ipſis periculis. Tremor .n. ex
timore cauſať q cōtrariať au
dacie: vt ex dictis pʒ. ſed auda
ces quādoqʒ in principio tre
műt: vt phs dicit in lib. de pro
blematib⁹: ḡ nō ſunt ꝓmptio
res i principio q̄ȝ in ipſis picu
lis exiſtēs. ¶ Preterea. Per
augmētum obiecti augeť paſ
ſio: ſicut ſi bonū eſt amabile:
⁊ magis bonū eſt magis ama
bile: ſed arduum eſt obiectuʒ
audacie: augmentato ergo ar
duo augmentať audacia: ſed
magis fit arduum ⁊ difficile
periculum qn̄ eſt pſens. ergo

mouēs ad pro
ponendum ex
hac pte timorē
vt hēatur ꝑ ſe
obni fuge i de
ſperante ſicut
in audace: cum
.n. bonū ab oi
b⁹ appetatur ⁊
a deſperāte fu
giatur: palā ē
ꝙ nō fugitur i
q̄tū bo^m: nec
inq̄tum mai⁹
bonū: ſed rōne
alicuius impe
dimenti ſaltē
ē excessus eſti
mat⁹ ipoſſibi
lis: ⁊ qꝛ ipediēs
bonū mali rō
nem induit: ex
hac pte timor
inchoat deſpa
tionē: timoris
aūt nomine h̄
in loco non in
telligo timorē
ꝓpie dictum
vt ē paſſio ira
ſcibilis diſtin
cta contra fu
gā: que eſt 4ͣ
paſſio concupi
ſcibilis ꝯria de
ſiderio ſed vt
includit illā:
ita ꝙ deſpera
tio fugit bonū
excedens pro
pter fugā ma
li ipediētis pu
ta ipſius exceſ
ſus: q̄ includiť
in timore: ⁊ nō
ꝓpie propter
timorē illius
exceſſus diffici
lis impediētis
ipoſſibilis ⁊c̄.
Experimur .n.
ꝙ cognita im
poſſibilitate ꝯ
ſequēdi aliqd
deſperam⁹ ab
illo: nihil timē
tes: ⁊ ratio hu
ius eſt qꝛ ipoſſi
bilitas ſeu dif
ficultas conſe
quendi: ⁊ ſi ex
hoc ipſo ꝙ im
pedit bonum
conſequendū
ſtatī habeat.

vñ induat rõ-
nem mali: ac
per hoc ſit ob-
iectum abomi
nationis ſeu fu
ge incluſe in ti-
more: nõ tamẽ
habet vnde in
duat rationem
mali ardui: qꝛ
tamen eſt im-
pedimentum
boni ardui: li-
cet non ſit ma
lum arduum:
auctor timoris
noie vlus ẽ. de-
ſperatio igitur
ex parte obie-
cti cauſa eſt ti-
moris: tioꝛ ve-
ro ex parte mo-
di attigẽdi ob-
iectũ cauſa eſt
deſperationis:
quo fit vt non
equaliter fiant
deſpatio ⁊ au-
dacia a timore
⁊ ſpe. nam au-
dacia a ſpe ⁊ ex
parte obiecti:
bonũ enim eſt
prius malo ⁊
ex parte modi:
qꝛ proſequtio
boni eſt ratio
ꝓſequutionis
mali oritur: de
ſperatio aũt ex
parte modi tñ
⁊ tioꝛe ſeu abo
minatione na-
ſcitur.

¶ Qõ. XLVI.

In ar-
ti-
cu-
lo
primo. q. 46.
in rñſiõe ad p̃-
mum aduerte
ꝙ illa verba lit
tere ad iraꝫ ter
minantur: pñt
hẽre duos ſen-
ſus: primus eſt
ꝙ ſinguli mo-
tus iraſcibilis
ſcꝫ motus ſpei
⁊ motus deſpe
rationis ⁊ reli-
qui terminan-
tur ad iram: ſi-

bꝫ tũc magis creſcerẽt audacia.
¶ Preterea. Ex vulneribus
inflictis ꝓuocat ira: ſꝫ ira cãt
audaciam. Dicit.n. pħs in.ij.
rethoꝛ. ꝙ ira eſt auſiuum: ergo
qñ iã ſunt in ipſis periculis ⁊
pcutiũtur: videt ꝙ magis au-
daces reddant. ¶ Sed cõtra
eſt qð dicit in.iij. ethico. ꝙ au
daces ꝓuolãtes ſũt ⁊ volãtes
ante pericula: in ipſis aũt di-
ſcedunt. ¶ Reſpõdeo dõm:
ꝙ audacia cum ſit quidaꝫ mo
tus appetitus ſenſitiui: ſequit
appꝛehenſionẽ appetitiue ꝟtu
tis: virtus aũt ſenſitiua nõ eſt
collatiua: nec inqſitiua ſingu-
loꝝ q̃ circũſtãt rẽ: ſꝫ ſubitũ hꝫ
iudiciũ. Contingit aũt quan-
doqꝫ ꝙ ſm ſubitã appꝛehenſio
nẽ nõ pñt cognoſci oia q̃ diffi
cultatem in aliquo negocio af
ferũt: vnde ſurgit audacie mo
tus ad aggrediẽdũ periculũ:
vnde quãdo iã experiunt ipm
periculuꝫ: ſentiũt maioꝛẽ diffi
cultatem q̃ꝫ eſtimauerũt: ⁊
ideo deficiunt. Sed ratio eſt
diſcurſiua oium q̃ afferũt dif
ficultatẽ negocio: ⁊ iõ fortes
q ex iudicio rõnis aggrediunt
pericula: in pꝛincipio vident re
miſſi: qꝛ nõ paſſi: ſꝫ cũ delibe-
ratiõe debita aggrediunt: qñ
aũt ſunt in ipſis ꝑiculis nõ ex
piunt aliqd impꝛouiſuꝫ: ſꝫ qñqꝫ
minoꝛa illis q̃ ꝑcogitauerũt. ⁊
iõ magis perſiſtunt. Uel ẽt qꝛ
pp bonũ virtutis pericula ag-
grediunt: cui⁹ boni volũtas in
eis pſeuerat q̃tacũqꝫ ſint pe-
ricula: audaces ãt pp ſolã eſti
mationẽ facientẽ ſpeꝫ: ⁊ exclu-
dẽtẽ timoꝛẽ ſic dcm̃ ẽ. ¶ Ad
pꝛimũ ḡ dõm: ꝙ ẽt in audaci-
bus accidit tremoꝛ pp reuoca
tionẽ caloꝛis ab exterioꝛib⁹ ad
interioꝛa ſic ẽt in timentibus: ſꝫ
in audacibus reuocatur caloꝛ
ad coꝛ: in timẽtibus aũt ad infe
rioꝛa. ¶ Ad ſcðꝫ dõm: ꝙ obꝫ

amoris eſt ſimplr bonũ: vñ augmentatũ ſim-
pliciter augmẽtat amoꝛẽ ſed obm audacie eſt
cõpoſituꝫ ex bono ⁊ malo: ⁊ mot⁹ audacie in
malũ pꝛeſupponit motũ ſpei in bonũ: ⁊ iõ ſi
tm̃ addat de arduitate ad periculũ ꝙ excedat
ſpem: nõ ſequet motus audacie: ſed diminui-
tur. ſi tñ ſit mot⁹ audacie q̃to maius eſt peri-
culũ: tanto maioꝛ audacia reputat. ¶ Ad ter
tium dõm: ꝙ ex leſione nõ cauſat ira niſi ſup-
poſita aliq̃ ſpe: vt infra dicet: ⁊ iõ ſi fuerit tm̃
periculũ ꝙ excedat ſpem victorie: non ſequet
ira: ſꝫ verũ ẽ ꝙ ſi ira ſequat. audacia augebit.

¶ De ira ſm ſe. Qõ. XLVI.

Conſequenter ꝯſiderandũ eſt de ira. Et
pꝛimo de ira ſm ſe. Scðo de cã
factiua ire ⁊ remedio ei⁹. Tertio
de effectu eius. ¶ Circa pꝛimuꝫ
queruntur octo. Pꝛimo vtrum
ira ſit paſſio ſpecial'. ¶ Scðo vtꝝ obm ire ſit
bonũ an malũ. ¶ Tertio vtꝝ ira ſit in cõcupi
ſcibili. ¶ Quarto vtꝝ ira ſit cũ rõne. ¶ Qui-
to vtrum ira ſit naturalioꝛ q̃ꝫ concupiſcentia.
¶ Sexto vtruꝫ ira ſit grauioꝛ q̃ꝫ odiũ. ¶ Se-
ptimo vtrũ ira ſolũ ſit ad illos ad quos eſt iu-
ſtitia. ¶ Octauo de ſpẽb⁹ ire.

¶ Utꝝ ira ſit ſpãlis paſſio. ¶ Articu. I.

Ad pꝛimũ ſic ꝓcedit. Uidetur ꝙ ira
non ſit paſſio ſpãlis. Ab ira.n. deno-
minat potentia iraſcibilis: ſed huius
potentie nõ eſt vna tm̃ paſſio: ſꝫ mul
te. ḡ ira non eſt vna paſſio ſpecialis. ¶ Pre-
terea. Cuilibet paſſioni ſpeciali eſt aliqd ꝯ̃riũ
vt pꝫ inducenti per ſingula: ſꝫ ire nõ eſt aliqua
paſſio ꝯ̃ria: vt ſupra dcm̃ eſt. ergo ira non eſt
paſſio ſpecialis. ¶ Preterea. Una ſpãlis paſ
ſio nõ includit aliaꝫ ſꝫ ira includit multas paſ-
ſiones: eſt.n. cũ triſtitia ⁊ cũ ſpe ⁊ cũ delecta-
tiõe: vt pꝫ per pħm in.ij. rhetoꝛi. ḡ ira non eſt
paſſio ſpãlis. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt ꝙ Damaſ. ponit
iram ſpecialem paſſionẽ. Et ſilr Tullius.iiij.
de tuſculanis queſtionib⁹. ¶ Rñdeo dõm. ꝙ
aliqd dr̃ gñale dupl'r. Uno mõ p pðicationeꝫ
ſicut aial eſt gñale ad oia aialia. Alio mõ per
cãm ſicut ſol eſt cã gñalis oiuꝫ q̃ gñant in his
inferioꝛibus ſm Dionyſi. in.iiij. ca. de di. no.
Sicut.n. genus ꝯtinet multas differẽtias po-
teſtate ſm ſimilitudinẽ mãe. ita cã agẽs ꝯtinet
multos effect⁹ ſm ꝟtutẽ actiuã: ꝯtingit aũt ali
quẽ effectũ ex ꝯcurſu diuerſarũ cãruꝫ ꝓduci.
Et qꝛ oĩs cã aliquo mõ i effectu manet. põt ẽt
dici tertio mõ: ꝙ effect⁹ ex ꝯgregatõe multarũ
cut dixim⁹

eut diximꝰ ꝙ amoꝛ terminatur ad delectationē: ⁊ hic ſenſus eſt falſus: non enim ſpes termiatur ad iram: vt patet: ſecūdus eſt ꝙ omnes paſſiones iraſcibilis terminātur ad iram.i. finiuntur in ira tāꝗ in vltima paſſione: ⁊ hoc eſt dicere ꝙ ira ē vltima paſſio: ſeu vltimꝰ motus huius potētie et notioꝛ. ⁊ propterea denominauit potentiam: et hic ſenſus eſt verus: vt patꝫ ex ſuperiꝰ dictis.

¶ Articu. II.

In articulo ſecūdo eiuſdē queſtiōis. 46. ſcito ꝙ diſtinctio facta in littera: ꝙ motus appetitus ferē in obiectum: ꝑ motum incōplexi ⁊ per modum complexi itelligitur formaliter et explicite: vt pꝫ i numeratis paſſionibus ꝑ moduꝫ incomplexi. Deſideriuꝫ enim et ſpes ſi conſiderentur, ſm īplicata cōplexionem habent: nullus.n. deſiderat niſi ſibi vel alteri bonuꝫ: ⁊ ſimiliter nullus ſperat bonuꝫ nulli. Sed ſi ſm explicita obiecta conſiderentur incomplexio inuenitur:

cauſaꝝ ꝑductus hꝫ quandam gn̄alitatem inquātum cōtinet multas cās quodammodo in actu. Primo ergo mō ira nō eſt paſſio gn̄alis: ſed cōdiuiſa alijs paſſionibus: vt ſupra dictū eſt. Silr aūt nec ſcdo mō. nō eſt.n. cā aliaꝝ paſſionū: vt ſupra dcm̄ eſt: ſꝫ per hūc modū pōt dici gn̄al' paſſio amoꝛ: vt pꝫ per Aug. in.xiij. de ciui. dei. Amoꝛ.n. eſt prima radix oium paſſionū: vt ſupra dcm̄ eſt. Sed tertio mō pōt ira dici paſſio gn̄alis: inquātum ex ꝯcurſu multaꝝ paſſionū cauſat: nō.n. inſurgit motꝰ ire niſi ꝑꝑ aliq̄ꝫ triſtitiā illataꝫ: ⁊ niſi adſit deſideriū: ⁊ ſpes vlciſcēdi: qꝛ vt phs dicit in.ij. rethō. iratus hꝫ ſpem puniēdi: appetit.n. vindictam vt ſibi poſſibilem: vñ ſi fuerit multuꝫ excellens pſona que nocumentum velit non ſequit ira: ſed ſoluꝫ triſtitia: vt Auicē. dicit in lib. de aia. ¶ Ad primū ḡ dōꝫ: ꝙ vis iraſcibilis denominat ab ira: nō qꝛ ois motus huiꝰ potentie ſit ira: ſed qꝛ ad iram terminantur omnes motus huiꝰ potētie: ⁊ inter alios eius motus iſte ē manifeſtioꝛ. ¶ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ ex hoc ipō ꝙ ira cauſat ex ꝯrijs paſſionibus.ſ. a ſpe que eſt boni: ⁊ a triſtitia que eſt mali includit in ſeipſaꝫ ꝯtrarietatem: ⁊ iō nō hꝫ ꝯriuꝫ extra ſe: ſicut ēt in medijs coloribus nō iuenit ꝯrietas niſi que eſt ſimplicium colorū ex qbus cauſant. ¶ Ad tertiū dicenduꝫ ꝙ ira includit multas paſſiones nō qdem ſicut genꝰ ſpēs: ſed magis ſm continentiam cauſe. ⁊ effectus.

¶ Utꝝ obꝫ ire ſit bonū vl' malū. ¶ Arti. II.

Ad ſcdm ſic ꝑcedit. Videt ꝙ obiectum ire ſit malum. Dicit.n. Grego. nice. ꝙ ira eſt quaſi armigera ꝯcupiſcētie inquātū.ſ. ipugnat id qd̄ ꝯcupiſcentiam ipedit: ſꝫ oē ipedimētum hꝫ rōnem mali. ergo ira reſpicit malū tanꝗ obm. ¶ Preterea. Ira ⁊ odium ꝯueniunt in effectu. vtriuſqꝫ.n. eſt inferre nocumentum alteri: ſꝫ odiū reſpicit maluꝫ tanꝗ obiectū: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo etiā ⁊ ira. ¶ Preterea. Ira cāuſ ex triſtitia: vñ phus dicit in.vij. ethicoꝝ: ꝙ ira operat cū triſtitia: ſed triſtitie obiectū eſt malum. ergo ⁊ ire. ¶ Sed ꝯ eſt: qd̄ Aug. dicit in.iiij. confeſ. ꝙ ira appetit vindictam: ſꝫ appetitus vindicte eſt appetitus boni: cū vindicta ad iuſtitiam ꝑtineat. ergo obꝫ ire eſt bonū. ¶ Preterea. Ira ſemp eſt cū ſpe: vñ ⁊ delectationē cauſat vt dicit phs in.ij. rheto. ſꝫ ſpei ⁊ delectationis obiectū eſt bonū. ergo ⁊ ire. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ motus appetitiue virtutis ſequit actum virtutis apprehenſiue. vis aūt appꝓhenſiua dupl'r aliqd apprehendit. vno mō per moduꝫ icōplexi ſicut cū intelligimus qd eſt hō. alio mō per moduꝫ cōplexi ſicut cū intelligimus albū ineſſe homini. Unde vtroqꝫ mō vis appetitiua pōt tēdere in bonū ⁊ malū: per modū qdem ſimplicis ⁊ incomplexi: cum appetitus ſimpliciter ſequit: vel inheret bono: vel refugit malū. ⁊ tales motus ſunt deſideriū ⁊ ſpes: delectatio ⁊ triſtitia: ⁊ alia hmōi. Per modū autē complexi: ſicut cuꝫ appetitus ferē in hoc ꝙ aliquod bonū vl' malū inſit vel fiat circa alteꝝ. vel tēdēdo in hoc: vel refugiēdo ab hoc. ſicut manifeſte pꝫ in amore ⁊ odio: amamus.n. aliquem inquātum volumus ei ineſſe aliquid bonum: odi-

eſt eniꝫ deſiderium abſentis boni ⁊ ſpes futuri. Amare aūt eſt velle bonū alicui: vt in ſecundo rhetoꝛi. dr: vbi explicite patet applicatio huius ad hoc ex pte obiecti. Intendit ergo auctoꝛ ꝙ quedaꝫ paſſiones ſunt quarū obiecta conſiſtunt explicite i applicatione huiꝰ ad hoc: quedaꝫ autem non. Et ex hoc ſoluuntur due obiectiōes. prima eſt ō ſpe et deſiderio quomodo computent inter eas: que per modū icomplexi ſūt: cuꝫ reſpiciant bonuꝫ ⁊ perſonam. Secūda ē quomodo amoꝛ cōcupiſcētie quo amat vnum reſpicit vnum obiectū tantum: cuꝫ ſibi ametur vel alteri: vt ſuperius etiaꝫ dcm̄ ſunt: ⁊ ſimiliter ō odio abominationis: patet.n. vtriuſqꝫ ſolutio: quia ſcꝫ ñ explicite ſm portant applicationem huiꝰ ad hoc in obiecto: ſicut cum amatur amicꝰ aut iraſcimur alicui: aut odio habemus aliquem odio inimicitie: in his enim tribus ſolis explicita applicatio huius ad hoc in obiecto apparet ⁊c.

mus aűt aliquē inquantű volumus ineſſe ali/ qđ malū: ⁊ ſilr eſt in ira: qcūqꝫ.n. iraſcit᷑: que rit vindicari de aliquo: ⁊ ſic motus ire tendit in duo. ſ. in ipſam vindictā quā appetit ⁊ ſpat ſicut quoddā bonū. vñ ⁊ de ipſa delectat᷑. ten dit etiā in illū de quo querit vindictaꝫ ſicut in ɔtrariū ⁊ nociuū: qđ ptinet ad rōnē mali. Eſt tñ duplex differētia attendēda circa hoc ire ad odiū ⁊ ad amorē. Quarū prima eſt ꝙ ira ꝑ ſe reſpicit duo obiecta: amoꝛ xo ⁊ odium qñqꝫ reſpiciunt vnū obm tñ: ſicut cū dr̄ aliqs ama re vinū vel aliqđ hmōi: aut etiā odire. Secū da eſt: qꝛ vtrūqꝫ oboꝛuꝫ qđ reſpicit amoꝛ eſt bonū: vult.n. amans bonū alicui tāqꝫ ſibi con uenienti: vtrūqꝫ xo boꝝ que reſpicit odium hꝫ rōneꝫ mali: vult.n. odiēs malū alicui tāqꝫ cui dam incōueniēti: ſꝫ ira reſpicit vnū obm ẜm rōnē boni. ſ. vindictā quā appetit: ⁊ aliud ẜm rōnem mali. ſ. hoiem nociuū de quo vult vin dicari: ⁊ ideo eſt paſſio quodāmodo compo ſita ex ɔtrarijs paſſionibus. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

¶ Utꝝ ira ſit in ɔcupiſcibili. Articu. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit᷑. Videt᷑ ꝙ ira ſit in ɔcupiſcibili. Dič.n. Tulli⁹ in. iiij. de tuſculanis qōnibus: ꝙ ira eſt libi do quedam: ſꝫ libido eſt in ɔcupiſci bili. ergo ⁊ ira. ¶ Preterea. Auguſtinus dič in regula ꝙ ira creſcit in odiū. Et Tullius di cit in eodē libro: ꝙ odiū eſt ira inueterata: ſed odiū eſt in ɔcupiſcibili ſicut amoꝛ. ergo ira eſt in ɔcupiſcibili. ¶ Preterea. Damaſ. ⁊ Gre goꝛi⁹ niceſnus dicunt: ꝙ ira componit᷑ ex triſti tia ⁊ deſiderio: ſed vtrūqꝫ hoꝝum eſt in ɔcu piſcibili. ergo ira eſt in concupiſcibili. ¶ Sed contra. vis ɔcupiſcibilis eſt alia ab iraſcibili. ſi igit᷑ ira eſſet in ɔcupiſcibili: non denominaret᷑ ab ea vis iraſcibilis. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt: paſſiones iraſcibilis in hoc dif ferūt a paſſiōibus ɔcupiſcibilis: ꝙ obа paſſio num ɔcupiſcibilis ſunt bonuꝫ ⁊ malum abſo lute: obiecta aűt paſſionum iraſcibilis ſunt bo num ⁊ malū cum quadā eleuatione ⁊ ardui tate: dcm̄ eſt aűt ꝙ ira reſpicit duo obta. ſ. vin dictam quā appetit: ⁊ eum de quo vindictaꝫ querit: ⁊ circa vtrūqꝫ quādam arduitateꝫ ira requirit: nō.n. inſurgit motus ire niſi aliq̄ ma gnitudine circa vtrūqꝫ: queciqꝫ.n. nihil ſunt: aut modica valde: nullo modo digna eſtima mus: vt dicit phs in. ij. rhetoꝛicoꝝ. vñ manife ſtū eſt: ꝙ ira nō ē in cōcupiſcibili: ſꝫ in iraſcibi li. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ Tullius libidi nē nominat appetitū cuiuſcūqꝫ boni futuri nō habita diſcretione ardui vel non ardui: ⁊ ẜm hoc ponit irā ſub libidine: inquātū eſt appeti tus vindicte: ſic aűt libido cōis eſt ad iraſcibi lem ⁊ ɔcupiſcibilē. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ ira di cit᷑ creſcere in odiū: nō ꝙ eadē numero paſſio q̄ prius fuit ira poſtmodū fiat odiū: per q̄ꝺaꝫ inueterationē: ſꝫ per quādā cauſalitatē: ira.n.ꝑ diuturnitatē cauſat odiū. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ ira dicit᷑ ɔponi ex triſtitia ⁊ deſiderio: nō ſicut ex partibus: ſed ſicut ex cauſis. dcm̄ eſt: aűt ſupꝛa ꝙ paſſiones concupiſcibilis ſunt cauſe paſſionum iraſcibilis.

¶ Utrum ira ſit cum rōne. Articu. IIII.

Ad q̄rtū ſic ꝓcedit᷑. Videt᷑ ꝙ ira nō ſit cū rōne. Ira.n. cū ſit paſſio q̄dam eſt in appetitu ſenſitiuo: ſꝫ appetitus ſen ſitiuus nō ſequit᷑ rōnis apꝓhēſionē. ſꝫ ſenſitiue partis. ꝫ ira nō eſt cū rōne. ¶ Pre terea. Aialia bruta carēt rōne: ⁊ tñ in eis inue nit᷑ ira. ꝫ ira nō ē cū rōne. ¶ Preterea. Ebrie tas ligat rōnē: adiuuat āt ad irā. ꝫ ira nō eſt cū rōne. ¶ Sꝫ ɔ eſt qđ phs dič in. vij. ethi. ꝙ ira cōſequit᷑ rōnē aliqualr. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſič ſupꝛa dcm̄ eſt: ira ē appetitus vindicte. hec āt collationē ipoꝛtat pene iſfligende ad nocumen tū ſibi illatuꝫ: vnde in. vij. ethi. dicit phs. ꝙ ſil logizans ɔferēdo: qm̄ opꝫ totalr oppugnare iraſcit᷑ confeſtim. cōferre aűt ⁊ ſillogizare eſt rōnis: ⁊ ideo ira eſt quodā mō cū rōne. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ motus appetitiue virtutis pōt eſſe cū rōne duplr. Uno mō cuꝫ rōne pci piente. ⁊ ſic volūtas eſt cū rōne. vñ ⁊ dr̄ appe titus rōnalis. Alio mō cū rōne denunciante. ⁊ ſic ira eſt cū rōne. Dicit.n. phs in lib. de ꝓble matibus. ꝙ ira ē cū rōne: nō ſič pcipiente rōne: ſꝫ vt manifeſtāte iniuriā: appetit⁹.n. ſenſitiu⁹ imediate rōni nō obedit: ſꝫ mediāte volūtate. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ bruta aialia hñt iſtinctū nālem ex diuina rōne eis inditū ꝑ quē hñt mo tus interioꝛes ⁊ exterioꝛes ſimiles motib⁹ rō nis: ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſič dr̄ in. vij. ethi. ira audit aliqualr rōnē ſič nū ciantē qđ iniuriatū eſt ei: ſꝫ nō pfecte audit: qꝛ nō obſeruat regulā rōnis in repēdendo vindi ctā ad irā. ꝫ reqrit᷑ aliqs act⁹ rōnis: ⁊ addit im pedimētū rōnis. vñ phs dicit in li. de ꝓblema tib⁹ ꝙ illi q ſunt multū ebrij tanqꝫ nihil hñtes de iudicio rōnis ñ iraſcunt᷑: ſꝫ qñ ſūt parū ebrij iraſcunt᷑ tanqꝫ hñtes iudiciū rōnis: ſꝫ ipeditū.

¶ Arti. V.

¶ Articu. V. In articulo quinto: obmiſſis tertio ⁊ q̄rto. in reſpōſione ad primū dubium nouiciorum occurrit: quo pacto ratio ſedat irā: inquantū iratus non totaliter audit imperium rationis: oppoſitum nāq; apparet: dū iratus nō obediens rationi: magis proſequitur: vt experiētia teſtat̄.

¶ Ad hoc dicit̄ pmo explanādo ſententiam auctoris: deinde verba: intēdit auctor ꝙ quia ratio duplici actu refertur ad iram .ſ. nunciādo ⁊ precepiendo: ⁊ nuncianteʒ quidē ſemp ſe exhibʒ ratio: quia ipſam irā reſpicit nūciando cauſaʒ vindicte: precipientem vero non ſemper ſe exhibʒ: q: moderamē ire percipiendo faceret quod non ſemper accidit: idcirco ratio eſt cauſa ire: iquātum nunciat: ⁊ eſt cauſa manſuetudinis inquantum precipit moderando: ⁊ quia nunciare neceſſario cōcurrit ad iraʒ ⁊ ſemper: precipere autē nō. ideo i corpore articuli ex quarto ethicorum dictū: ꝙ

¶ Utrū ira ſit nālior ꝙ̄ ꝯcupiſcentia. ¶ Articu. V.

Ad quītū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ira nō ſit naturalior ꝙ̄ ꝯcupiſcētia: ꝓpriū.n. hoīs dr̄ ꝙ ſit aīal mãſuetū nã: ſ; manſuetudo opponit̄ ire. vt dicit pħs in .ij. rheto. ḡ ira nō ē nãlior ꝙ̄ ꝯcupiſcētia: ſ; oīo vr̄ eē ꝯ hoīs nãm. ¶ Preterea. Ratio ꝯ nãm diuidit̄. ea.n. q̄ ſm rōnē agūt nō dicim⁹ ſm nãm agere: ſ; ira eſt cū rōne: ꝯcupiſcētia aūt ſine rōne: vt dr̄ in .vij. ethi. ḡ cōcupiſcētia ē nãlior ꝙ̄ ira. ¶ Preterea. Ira ē appetitus vindicte: ꝯcupiſcentia aūt maxīe ē appetit⁹ delectabiliū ſm tactū .ſ. ciboꝝ ⁊ venereoꝝ. hec aūt ſunt magis nãlia hoī ꝙ̄ vindicta. ḡ ꝯcupiſcētia eſt nãlior ꝙ̄ ira. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ pħs dicit in .vij. ethi. ꝙ ira eſt nãlior ꝙ̄ ꝯcupiſcētia. ¶ Rn̄deo dicendū ꝙ nãle dr̄ illud qḋ cāt̄ a nã: vt pʒ in .ij. phyſi. vn̄ vtrū aliq̄ paſſio ſit magis vel min⁹ nãl': ꝯſiderari nō pōt niſi ex cā ſua: cauſa aūt paſſiōis: vt .ſ. dcm̄ ē: duplr̄ accipi pōt. Uno mō ex pte obiecti. Alio mō ex pte ſubiecti. Si ḡ ꝯſideret̄ cā ire ⁊ ꝯcupiſcētie ex pte obiecti. ſic ꝯcupiſcētia ⁊ maxīe ciboꝝ ⁊ venereoꝝ nãlior eſt ꝙ̄ ira iquātū iſta ſūt mag nãlia ꝙ̄ vindicta. Si aūt cōſideret̄ cā ire ex pte ſubiecti: ſic quodāmō ira eſt nãlior: ⁊ quodāmō ꝯcupiſcentia. Pōt .n. nã alicui⁹ hoīs ꝯſiderari vl' ſm nãm gnīs: vel ſm nãm ſpēi: vel ſʒ ꝯplōnē ꝓpriā idiuidui. Si igit̄ ꝯſideret̄ nã gnīs q̄ eſt nã hui⁹ hoīs iquātū ē aīal: ſic nãli⁹ ē ꝯcupiſcētia ꝙ̄ ira. q: ex ipa nã cōi hʒ hō quādā inclinationē ad appetēdū ea q̄ ſūt ꝯſuatiua vite: vel ſm ſpēm vl' ſʒ idiuiduū. Si aūt ꝯſiderem⁹ naturā hoīs ex pte ſpēi .ſ. iquātū ē rōnal': ſic ira ē magis nãl' hoī ꝙ̄ ꝯcupiſcētia iquātū ira ē cū rōne magis ꝙ̄ ꝯcupiſcētia. vn̄ pħs dicit .i.iiij. ethi. ꝙ hūani⁹ eſt punire quod pertinet ad irā: ꝙ̄ mãſuetū eē. vnūqḋq; eni; nãlr̄ inſurgit ꝯ ꝯria ⁊ nociua. Si vo ꝯſideret̄ nã hui⁹ idiuidui ſʒ ꝓpriā ꝯplōnē. ſic ira nãlior ē ꝙ̄ ꝯcupiſcētia: q: .ſ. habitudinē nãlē ad iraſcēdū: q̄ ē ex ꝯplōne: mag de facili ſeq̄t̄ ira ꝙ̄ ꝯcupiſcētia vel aliq̄ alia paſſio. Eſt.n. hō diſpoſit⁹ ad iraſcēdū ſm ꝙ hʒ colericā ꝯplōnē: colera aūt iter alios hūoꝛes citi⁹ mouet̄. aſſimilat̄.n. igni. ⁊ iō magis ē in ꝓmptu: vt ille q̄ ē diſpoſit⁹ ſm nãlē ꝯplōnē ad irā ꝙ iraſcat̄ ꝙ̄ de eo q eſt diſpoſit⁹ ad ꝯcupiſcēdū ꝙ cōcupiſcat: ⁊ pp̄ h̄ pħs dicit̄ .i. vij. ethi. ꝙ ira mag traducit̄ a parētib⁹ in filios ꝙ̄ ꝯcupiſcētia. ¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ i hoīe ꝯſiderari pōt ⁊ nãl' ꝯplō ex pte corporis: q̄ eſt tēperata: ⁊ ipa rō. Ex pte igit̄ ꝯplōnis corporalis nãlr̄ hō ſm ſuā ſpēm eſt nō hñs ſuperexcellētiā neq; ire: neq; alicui⁹ alteri⁹ paſſiōis pp̄ tēperamētum ſue ꝯplōnis: alia vo aīalia ſʒ ꝙ recedūt ab hac q̄litate ꝯplōnis ad diſpōnē alicui⁹ ꝯpōnis extreme: ſm h̄ ēt nãlr̄ diſponunt̄ ad exceſſuʒ alicui⁹ paſſionis: vt leo ad audaciā: canis ad irā. lep⁹ ad timorē. ⁊ ſic de alijs. Ex pte vo rōnis ē nãle hoī ⁊ iraſci. ⁊ manſuetum eē: ſʒ ꝙ rō quodāmō cāt irā iquātū nūciat cāʒ ire: ⁊ quodāmō ſedat irā: iquātum irat⁹ nō totalr̄ audit iperiū rōnis vt .ſ. dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcḋm dicendū: ꝙ ipſa rō ptinet ad nãm hoīs: vn̄ ex hoc ipo ꝙ ira ē cū rōne: ſeq̄t̄ ꝙ ſm aliquē modū ſit hoī nãlis. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ rō illa ꝓcedit de ira ⁊ de cōcupiſcentia ex parte obiecti.

hūani⁹ eſt punire ꝙ̄ mãſuetū eſſe: ex hac radice verificat̄: verba autem littere accipienda ſunt ſpecificatiue. Ita ꝙ ly iquātum iratus nō totaliter audit imperium rationis determinat conditionem. ſcḋʒ quā ira ſubſtantiabilis eſt imperio rationis: q: enim oppoſita habēt fieri circa idem ſcḋm eandem conditionem: ira nata eſt obedire ⁊ non obedire moderamē ſuſcipere ⁊ nō ſuſcipere ſub imperio rationis: ac ſi dixiſſet ꝙ ira inquantum ſubeſt rationi nūcianti eſt ab ea: inquantum vero ſubeſt rationi moderāti ſedat̄ ab ea. Ita ꝙ ratio ex illo actu ſedat iraʒ: qui poteſt audiri ⁊ nō audiri ab irato: ob cuius non auditioneʒ dicitur irat⁹ non totaliter audire imperiuʒ rationis.

¶ Utrum ira ſit grauioꝛ quaꝫ
odium. ¶ Articu. VI.

Ad ſeptū ſic ꝓcedit.
Uidet̄ ꝙ ira ſit gra
uioꝛ q̄ꝫ odiū. Dicit̄
.n. Prouerb. xxvij.
ꝙ ira nō hꝫ miſericoꝛdiaꝫ. nec
erumpēs furoꝛ: odiū aūt q̄n
qꝫ hꝫ miſericoꝛdiam. ḡ ira eſt
ḡuioꝛ q̄ꝫ odiuꝫ. ¶ Preterea.
Maius eſt pati malum: ⁊ de
malo dolere q̄ꝫ ſimplr̄ pati: ſꝫ
illi qui hꝫ aliqueꝫ odio ſufficit
ꝙ ille quē odit patiat̄ malum:
irato aūt non ſufficit: ſꝫ q̄rit ꝙ
cognoſcat illud: ⁊ de illo do
leat vt dicit phs in .ij. rheto. ḡ
ira ē grauioꝛ q̄ꝫ odiū. ¶ Pre
terea. Quāto ad ꝯſtitutioneꝫ
alicui⁹ plura ꝯcurrūt. tāto vi
det̄ eē ſtabilius: ſicut habitus
ꝑmanentioꝛ eſt qui ex plurib⁹
actibus cāuſat̄: ſꝫ ira cāuſat̄ ex cō
curſu plurīū paſſionū: vt .ſ̄. di
ctum eſt: nō aūt odiū. ḡ ira eſt
ſtabilioꝛ ⁊ grauioꝛ q̄ꝫ odium.
¶ Sed ꝯtra eſt: qḋ Augu. in
regula odiū cōparat trabi: irā
vo feſtuce. ¶ Rn̄deo dōm:
ꝙ ſpēs paſſiōis: ⁊ rō ipſius ex
obiecto penſant̄: eſt aūt obm
ire ⁊ odij idē ſubo. nam ſicut
odiens appetit malū ei quem
odit. ita iratus ei ꝯtra quē ira
ſcit̄: ſꝫ nō eadē rōne: ſꝫ odiens
appetit malū inimici inquātū
eſt malum. iratus aūt appetit
malū ei⁹ ꝯtra quē iraſcit̄: non
inquātū eſt malū: ſꝫ inquantū
hꝫ quādā rōnē boni .ſ. ꝓut eſti
mat illud eſſe iuſtū inquātum
eſt vindicatiuū. vn̄ etiā .ſ̄. di
ctuꝫ ē: ꝙ odiū eſt ꝑ applicatio
nē mali ad malū. ira aūt ꝑ ap
plicatiōeꝫ boni ad malū. Ma
nifeſtū eſt aūt ꝙ appetere ma
lū ſub rōne iuſti min⁹ hꝫ de rō
ne mali. q̄ꝫ velle maluꝫ alicui⁹
ſimplr̄. Uelle .n. malū alicui⁹
ſub rōne iuſti pōt eē ēt ſꝫ vir
tutem iuſtitie: ſi ꝓcepto rōnis
obtemperet̄: ſꝫ ira in hoc ſolū
deficit ꝙ nō obedit rōnis ꝓce
pto in vlciſcēdo: vn̄ māifeſtū
eſt ꝙ odiuꝫ ē multo deteri⁹ ⁊
graui⁹ q̄ꝫ ira. ¶ Ad primuꝫ ḡ
dōm: ꝙ in ira ⁊ odio duo pn̄t
ꝯſiderari .ſ. ipm̄ qḋ deſiderat̄
⁊ intenſio deſiderij. Quātuꝫ
igit̄ ad id qḋ deſiderat̄: ira hꝫ
magis miſericoꝛdiaꝫ q̄ꝫ odiū:
qꝛ .n. odium appetit maluꝫ al
terius ſm̄ ſe nulla mēſura ma
li ſatiat̄: ea .n. que ſm̄ ſe appe
tunt̄: ſine menſura appetunt̄:
vt phus dicit .j. politice: ſicut
auarus diuitias: vnde dicitur
Eccleſia. xij. Inimicus ſi inue
nerit tēpus nō ſatiabit̄ ſangui
ne: ſꝫ ira non appetit malū niſi
ſub rōne iuſti vindicatiui: vn̄
qn̄ malū illatū excedit menſu
ram iuſtitie ſm̄ eſtimationem
iraſcētis: tūc miſeretur: vnde
phs dicit in .ij. rheto. ꝙ iratus
ſi fiant multa miſerebit̄: odiēs
autem pro nullo. Quātuꝫ ve
ro ad intenſioneꝫ deſiderij ira
magis excludit miſericoꝛdiaꝫ
q̄ꝫ odiū: qꝛ mot⁹ ire eſt ipetuo
ſioꝛ ꝓꝑ colere iflationem. Un̄
ſtatim ſubdit̄. Impetū cōcita
ti ſpūs ferre qs poterit. ¶ Ad
ſcḋm ergo dōm: ꝙ ſicut dcm̄
eſt: iratus appetit malū alicu
ius inquātū hꝫ rōnē iuſti vin
dicatiui: vindicta aūt fit per il
lationē pene. Eſt autēꝫ de rō
ne pene ꝙ ſit cōtraria volūtati
⁊ ꝙ ſit afflictiua: ⁊ ꝙ pro aliq̄
culpa inferat̄: ⁊ iō irat⁹ hoc ap
petit: vt ille cui nocumentum
infert percipiat ⁊ doleat: ⁊ ꝙ
cognoſcat ꝓꝑ iniuriā illatā ſi
bi hoc ꝓuenire. Sꝫ odiēs de
h̄ nihil curat: qꝛ appetit malū
alterius inquātum hmōi. non
eſt aūt verū ꝙ id de quo quis
triſtat̄ ſit peius: iniuſtitia .n. ⁊
iprudentia cuꝫ ſint mala: qꝛ tn̄
ſunt volūtaria nō ꝯtriſtāt eos
qbus inſunt: vt dicit phs in .ij.

¶ Articu. VI.
In articulo 6° in corpe aduerte
ꝙ ira ⁊ odium inimici ꝯparan
tur ⁊ diſcutiun
tur: ⁊ nō odiuꝫ
abomiatōis: il
lud eniꝫ eſt qḋ
vult malū ma
lo nō h̄: ifirm⁹
enim qui odit
ſuā egritudinē
nulli vult ma
lū: ⁊ iuſt⁹ de ſe
dicēs: iniquos
odio habui nl
li malū voluit:
ſed iniquitatem
odio habuit ⁊
abomiat⁹ eſt.
¶ In eodeꝫ 6°
arti° dubiū ad
huc eſt: qꝛ dr̄ia
iter irā ⁊ odiū
inimicitie fal
ſa vr̄: qꝛ aut eſt
ſmo de malo
illi cui appetit̄
aut ſimplr̄. Si
p̄ mō nō ē dr̄ia
iter irā ⁊ odiū:
qm̄ vtrobique
appetit̄ maluꝫ
illi: vidicta .n.
eſt malū puni
to. Si 2° mo
do ſequit̄ ipoſ
ſibile ſcꝫ ꝙ ad
malum vt ma
lū poſſit eē ꝓſe
quutio appeti
tus. pꝫ .n. ꝙ o
diēs affirmat
malū qḋ illi q
odio hr̄ vult.
¶ Ad h̄ dr̄ ꝙ h̄
eſt ſmo de ma
lo illi ſꝫ forma
liter .ſ. ſub rōe
mali: ⁊ in hoc
differt odium
ab ira: qꝛ ira
maluꝫ reſpicit
ſdutū iuſti vi
dicatiui rōnē:
odiū aūt malū
nuduꝫ ſm̄ ſe: ⁊
lꝫ ſit ipoſe ap
petituꝫ ꝓſeq ꝑ
ſe maluꝫ appe
tenti: nō tn̄ eſt
ipoſe appetitū
ꝑ ſe ꝓſeq ma
lū 2rio: nullus
.n. operat̄ alſpi
ciēs ad maluꝫ
ſibi. ſed hn̄ ad
maluꝫ 2rio: h̄
aūt fit in odio
nō p̄muꝫ.
¶ In eodeꝫ 6°
arti° in riſione
ad p̄m dub̄m oc
currit circa id
qḋ de odio dr̄:
qḋ iſatiabile ē
ifinitū ē: vr̄ .n.
h̄ falſuꝫ. p̄ qꝛ
ꝯtigit odio ha
bere aliqueꝫ q̄
ad aliqd: puta
prelationē vel
prāreꝫ ſup ſe ⁊
velle ei ſolū h̄
malū .ſ. p̄uatio
neꝫ illi⁹. 2° qꝛ
cōtingit odio
hēre aliquē ſo
luꝫ q̄ ad excel
ſuꝫ i aliq̄ re. pu
ta q̄ ad exceſſi
uas diuitias: ⁊
velle ei ſolū h̄
malū vt nō ſit
tātū diues. 3°
qꝛ ꝯtigit odio
hēre aliqueꝫ q̄
ad vitaꝫ: ita ꝙ
velit ei mortē:
⁊ tn̄ nō ei alia
mala: puta ifir
mitates mala
gnā mortis: et
ſimilia. Nō ḡ
odiū ē iſatiabi
le ⁊ infinituꝫ.
Sꝫ mēſuratū
hꝫ obm.
¶ Ad h̄ pōt 2°
diſtingui p̄mo
ḋ odio abomi
natōis ⁊ inimi
citie. 2° ḋ odio
inimicitie ſim
pliciter vl̄ ſm̄
qd ⁊ dici ꝙ o
diuꝫ iſatiabile
⁊ ifinitū ē odiū
inimicitie ſim
pliciter q̄ .ſ. pſo
na nō ſꝫ qd ſꝫ
ſimp̄ odio ha
bet̄: ⁊ ꝙ de hō
odio loquitur
ſcriptura logē
Ariſto.

Ariſto.loquẽ au tor:obiectióes ắt ſűt de odio aboīatóis vel ẜm gd:ſed q̃re ró in lr̃a adie cta militat ꝓ ei odio.ſ.ea q̃ ẜz ſe appetun tur ſine mẽſu ra appetũt: vt pȝ inductióe in auaro in infir mo ⁊c. ⁊ ex pº poly.ió alr̃ di cẽdũ vĩ ꝙ dif ferẽtia iter irã ⁊ odiũ in h̃ at tẽdit̃ ẜz ipȝ ꝓ ꝓpriũ obȝm ꝙ ꝓpriũ obm odij nó bȝ ꝑ ſe mẽſurã:⁊ ſi bȝ h̃ eſt ꝑ accñs. Propriũ autẽ obȝ ire bȝ ꝑ ſe mẽſurã: ⁊ ſi in aliq̃ caſu forte nó bẽt h̃ eẽt ꝑ accñs: ꝓpriũ obm ire ẽ vidi cta que cũ re ſpiciat offenſã receptã maĩfe ſte ꝑ ſe icludit ꝓportióẽ ſal tẽ ẜm apparẽ tiã irati ad of fenſã: ac ꝑ h̃ ꝑ ſe i mẽſura ↄſi ſtit. Proprium ắt obi odiũ ini micitie ẽ ſola ꝑſona:odij aũt abominatóis res: q̃cq̃d autẽ odio bř ſiue ꝑ ſona:ſiue res:ſi ne exceſſus ẜȝ ſe refutaẽ ⁊ ab negaẽ ab effe ctu:ac ꝑ h̃ non ẜm aliqd ſic: ⁊ ẜm aliqd ñ: ⁊ rurſus ac ꝑ h̃ nó i ordine ad aliđ cui cómẽ ſureẽ: et ꝑpea infi^{te} īſanabili terq̃ refutaẽ: nec obſtat qđ ipȝ odio hitũ mẽſuratũ qđ dã ẽ: puta cer tus grad⁹ po^{te}

rhetọ. ¶ Ad tertiũ đm: ꝙ id qđ ex pluribus cãis cãtur: tũc eſt ſtabilius q̃ñ cãe accipiunẽ vni⁹ rónis: ẜz vna cã pót ꝑua lere multis alijs. odiũ aũt ꝓ uenit ex ꝑmanentiori cã q̃ȝ ira nã ira ꝓuenit ex aliq̃ cómotio ne animi ꝑꝑ leſioné illatã: ſed odiũ ꝓcedit ex aliq̃ diſpoſitóe hóis: ẜz quã reputat ſibi ↄriũ ⁊ nociuũ id qđ odit. ⁊ ió ſicut paſſio citi⁹ trãſit q̃ȝ diſpoſitio vel habit⁹: ita ira citi⁹ trãſit q̃ȝ odiũ: q̃uis ẽt odiuȝ ſit paſſio ex tali diſpóne ꝓueniẽs: ⁊ ꝑꝑ h̃ phs diẽ in.ij. rhetọ. ꝙ odiũ eſt magis inſanabile q̃ȝ ira.

¶ Utrũ ira ſit ad illos ſolũ. ad quos eſt iuſtitia. Arti. VII.

Ad ſeptimũ ſic ꝓcedi tur. Videẽ ꝙ ira non ſolum ſit ad illos ad quos eſt iuſtitia: non .n. eſt iuſtitia hóis ad res irró nales: ẜz tñ hó q̃ñq̃ iraſcit̃ re bus irrónalibus: puta cũ ſcri ptor ex ira ꝓijcit pená: vel eq̃s ꝑcutit equum. ẜ ira nó ſolum ẽ ad illos ad quos eſt iuſtitia. ¶ Preterea. Non eſt iuſtitia hóis ad ſeipm̃. nec ad ea q̃ ſui ipſius ſunt: vt dř in.v.ethico. ẜz hó q̃ñq̃ ſibijpſi iraſcit̃: ſicut penitẽs ꝑꝑ pctm̃: vñ dř in ps̃. Iraſcimini ⁊ nolite peccare: ẜ ira nó ſolũ eſt ad quos eſt iu ſtitia. ¶ Preterea. Juſtitia ⁊ iniuſtitia pót eẽ alicui⁹ ad totũ aliqđ gen⁹ vel ad totã aliquaȝ cóitatẽ: puta cũ ciuitas aliquẽ leſit: ẜz ira nó ẽ ad aliqđ gen⁹: ẜz ſolũ ad aliqđ ſingulariuȝ vt dicit phs in.ij.rhetọ. ẜ ira non ꝓpꝛie eſt ad quos eſt iuſtitia ⁊ iniuſtitia. ¶ Sed ↄriũ acci pi pót a pho i.ij.rhetọ. ¶ Rñ deo đm: ꝙ ſicut.ſ̃. dcm̃ eſt: ira appetit malũ inquãtuȝ hȝ róne iuſti vindicatiui: ⁊ ió ad eoſdẽ eſt ira ad quos eſt iuſti tia ⁊ iniuſtitia. Nã inferre vin dictã ad iuſtitiã ꝑtinet: ledere aũt aliquẽ ꝑtinet ad iniuſtitiã: vñ tã ex parte cãe q̃ eſt leſio il lata ab altero: q̃ȝ ẽt ex pᵗe vin dicte eius quã appetit iratus: manifeſtũ eſt ꝙ ad eoſdẽ ꝑti net ira ad quos iuſtitia ⁊ iniu ſtitia. ¶ Ad primũ ẜ đm: ꝙ ſicẽ.ſ̃. dcm̃ eſt: ira q̃uis ſit cuȝ róne: pót tñ ẽt eẽ in brutis aĩa libus q̃ róne carẽt inquãtũ nã li inſtinctu ꝑ imaginationem moueñẽ ad aliqd ſilẽ opibus rónis. Sic igiẽ cũ in hóie ſit ⁊ ró ⁊ imaginatio. dupl'r i hóie pót motus ire iſurgere. Uno mó ex ſola imaginatióe nũciã te leſioneȝ: ⁊ ſic inſurgit aliq̃s motus ire ẽt ad res irrónales ⁊ inanimatas ẜm ſilitudinẽ il lius motus qui eſt in aĩalibus ↄ qđlibet nociuũ. Alio mó ex róne nũciante leſionẽ: ⁊ ſic vt phs dicit in.ij.rhetọ. nullo mó pót eſſe ira ad res inſenſibiles neq̃ ad mortuos: tũ q꞉ nó do lẽt qđ maxime q̃rũt irati i ſeis qb⁹ iraſcunẽ. tũ ẽt q꞉ nó eſt ad eos vindicta. cũ eoꝝ nó ſit in iuriã facere. ¶ Ad ſcđȝ đȝ: ꝙ ſicẽ phs dicit in.v.ethi. q̃daȝ metaphorica iuſtitia ⁊ iniuſti tia eſt hóis ad ſeipm̃ inquãtũ .ſ. ró regit iraſcibilẽ ⁊ ↄcupiſci bilẽ: ⁊ ẜm hoc ẽt hó dř de ſe ipſo vindictaȝ facere: ⁊ ꝑ ↄñs ſibijpſi iraſci: ꝓpꝛie aũt ⁊ ꝑ ſe nó ↄtigit aliquẽ ſibijpſi iraſci. ¶ Ad tertiuȝ đm: ꝙ ſicẽ phs in.ij.rhetọ. aſſignat vnã dñaȝ iter odiũ ⁊ irã. ꝙ odiuȝ pót eẽ ad aliqđ genus: ſicẽ habemus odio oẽ latronũ gen⁹: ẜz ira nó eſt niſi ad aliqđ ſingulare. cui⁹ ró eſt. q꞉ odiũ cãtur ex h̃ ꝙ q̃li tas alicui⁹ rei app̃hẽdit̃: vt diſ ſonans nr̃e diſpóni: ⁊ h̃ pót eẽ vel in vli: vel in particulari: ẜz ira cãtur ex h̃ ꝙ aliq̃s nó leſit ꝑ ſuũ actũ. actus aũt oẽs ſunt ſingularium: ⁊ ió ira ſemp eſt

certa ꝓꝑtio ⁊c. h̃.n. ẽ ꝑ accñs: q̃cq̃d.n. ⁊ q̃tũ cunq̃ ſit illud qđ odio hř ſi ne menſura re futaẽ: q̃uis in ſe mẽſuratum ſit: obijciẽ enim odio quicquid obijciẽ vt qđ dã totũ: ⁊ non vt certa mẽſu ra ab alijs di ſcretuȝ: ꝑꝑ qđ nó ſufficiẽs ſi gnuȝ diſtónis odij ab ira ac cipiunt ↄfeſſo res: ex h̃ ꝙ pe nitens dicit ſe ñ appetiſſe ni ſi certũ maluȝ his quos odiſ ſe ſe dicũt: ſtãt .n. ⁊ freq̃ntiſſi me cuȝ appeti tu certi mali o diuȝ abomina tionis qđ redit q̃ñq̃ in idẽ cũ odio ꝑſone ẜz gd: cuȝ.n. odio hř perſona ẜz aliq̃ȝ boná ↄdi tioneȝ ꝓpẽ lo q̃ndo obȝ odij ẽ ↄditio illa ñ abſo^{te} ẜz i illa ꝑſona: ⁊ ꝑpea ⁊ ꝑſona ſub il la ↄditóe: ⁊ ↄ̃ ditio in ꝑſona odio hẽtur: et ſic ſaluaẽ odiũ abomiationis ſimpl'r ⁊ odiũ inimicitie ẜm gd aliq̃ mó ꝓ q̃to.ſ. perſone oppo^{m} malum deſideraẽ.

¶ Arti. VIII.

Ad octauũ ſic ꝓcedit̃... [illegible] arti⁹ i q̃ diligẽ ter notabis et memorie mã dabis diſtónẽ ire ex imagina tióe ⁊ ratióe ⁊ aduertẽs ꝙ cũ

ſcdẽtificus ẜmo de ira eſt itelligiꝛ de ira ex rõne nũciãn tis. ¶ In 8° in rñſione ad pᵐ aduerte q autoꝛ nõ apit in tentionẽ ſuaz an putauerit has ire ſpẽs eſſe veras ſpẽs: ⁊ poſſet forte dici q non ſunt vere ſpẽs ex pte obi: ſcdm cu ius p ſe dñas paſſionũ dñe ſumunꝛ: q̃uis ex pte ſubi ſpe cifice diſtiguã tur: obm.n.ois ire oino idez ẽ: ſed ex diſpõne varia ſubi ſcz celeritate cole re: mẽoꝛia vel appeᵗᵘ ipſo di uerſificaꝛ: pp qđ nõ video ni ſi accidentales dñas: lz nõ to talr̃ accñtales vt album ⁊ ni grũz ad aĩal.

¶ Qõ. XLVII. ⁊ XLVIII.

Irca qõné. 46 47. et. 48. ſi mul nota diffi nitionẽ ire po ſitã ab Ariſto. i. z. rhetoꝛ. Ira eſt appetit⁹ cũ triſti. ac ſpe pu nitiõis apparẽ tis pp appẽtez paruipẽſionez eoꝝ q in ipm aut i ipſi⁹ aliq̃ nõ ꝯuenientẽ. Ex qua diffini tiõe videre po tes in pmis irã paſſionẽ cõpoſitaz ex triſtitia ⁊ ſpe ⁊ cau ſis: ⁊ ꝯñti ex malo ⁊ bono: ac p hoc ex pte triſtiᶜ: mala de fectus ⁊ vir ꝯtriſtãtia diſponũt ad irã ⁊ in qb⁹ triſtitia [illegible] cepta pmanet: aut renouaꝛ: ira quoq facile ſurgit. Ex pte vo ſpei audacia delectatioq ꝯſeqꝛ tã in cogitãdo q̃ i ſpa ta pñtia vindicte. Ex pte aũt ſucceſſus ſpate vidicte ad triſtitiã delectatio tãto ẽ maioꝛ q̃to ⁊ medicine ꝯpoſite hz rõnẽ. Deinde hẽs obm vtrũq. ſ. rẽ ⁊ pſonã res ẽ puni tio apparẽs: pſona eſt is q paruipẽdit: ex pte punitõis ap petite ⁊ ſpate vide q nõ eſt ira ad excellentes pſonas q̃s nõ ſpam⁹ poſſe punire niſi p q̃to cũ alieno adiutoꝛio: pu ta diuio ſpamus punire: ⁊ tũc lz eẽt excellẽs pſona reſpcũ irati abſoᶦᶜ: nõ tñ ei⁹ cũ adiutoꝛio: q̃.n. p amicos poſſum⁹ p nos aliq̃ mõ poſſum⁹: vt dr̃. z. ethi. Et q ira nõ ẽ niſi ad q̃s ẽ iuſti²: punitio.n. ad iuſtitiã ſpectaꝛ: ⁊ q ẽ finita ⁊ mẽ ſurata: punitio.n. pũibili cõmẽſuraꝛ: ⁊ hinc multis factis placaꝛ irat⁹: ex pte vo appetitie vide q ira nõ eſt ad moꝛ tuos ẜm ſe: nec ad iſenſibilia: qb⁹ nõ põt appere pũitio: ⁊ q irat⁹ appetat punitiõez ſic vt ſciat punit⁹ qd a q̃ ⁊ p q̃ patiꝛ: vt i. z. rhetoꝛi. dr̃: ex pſona vo hẽs q ira nõ ẽ niſi ad ſinglares pſonas: qm̃ ſinglariũ tm̃ ẽ paruipẽdere: hẽs de iceps cãm ire appetẽtẽ paruipẽſionẽ. vñ vides ex pte irati cãm ire aliq̃ excellẽtã quaz ledit paruipẽſio: ⁊ ex pte ei⁹

circa aliquod ſingulare. cum autem tota ciuitas nos leſerit. tota ciuitas computatur ſicut vnum ſingulare.

¶ Utrũ ꝯueniẽter aſſignẽꝛ ſpe cies ire. ¶ Articu. VIII.

Ad octauũ ſic ꝓcedi tur. Ur̃ q Damaſc. incõueniẽter aſſignet tres ſpecies ire. ſ. fel: maniam: ⁊ furoꝛem. Nullius enim generis ſpecies diuerſi ficantur ẜm aliqđ accidens: ẜ iſta tria diuerſificantur ẜm ali quod accidens: principiũ.n. motus ire fel vocaꝛ: ira autẽ p manens dr̃ mania: furoꝛ autẽ eſt ira obſeruãs tẽpus in vin dictam. ẜ nõ ſunt diuerſe ſpẽs ire. ¶ Preterea. Tullius in. iiij. de tuſculanis q̃ſtiõibus di cit: q excandeſcentia grece dr̃ ſciſmos: ⁊ eſt ira mõ naſcẽs ⁊ mõ deſiſtens: ſciſmos aũt ẜm Damaſ. eſt idẽ qđ furoꝛ. non ẽ furoꝛ tps q̃rit ad vindictã: ẜ tpe deficit. ¶ Preterea. Gre. xxj. moꝛalium ponit tres gra dus ire. ſ. iram ſine voce: ⁊ irã cum voce. ⁊ irã cũ v̾bo expſ ſo: ẜm illa tria que dñs ponit Matth. v. Qui iraſciꝛ fratri ſuo. vbi tãgitur ira ſine voce. Et poſtea ſubdit. Qui dixerit fratri ſuo racha. vbi tangiꝛ ira cũ voce: ẜ necdũ pleno v̾bo foꝛmata. Et poſtea diĉ. Qui aũt dixerit fratri ſuo fatue. vbi expleꝛ vox pfectiõe ſermonis. ẜ inſufficiẽter diuiſit Damaſ. irã: nihil ponens ex pte vocis.

¶ Sed contra eſt auctoꝛitas Damaſc. ⁊ Gregoꝛij niceni.

¶ Rñdeo dicẽdũ: q tres ſpẽs ire q̃s Damaſ. ponit: ⁊ etiam Grego. nice. ſumunꝛ ẜm ea q̃ dant ire aliqđ augmẽtũ: qđ q dez ꝯtingit tripl'r. Uno mõ ex facultate ipſi⁹ mot⁹: ⁊ talẽ irã vocat fel: q2 cito accẽdiꝛ. Alio mõ ex pte triſtitie cãntis irã q̃ diu in memoꝛia manet. ⁊ hec ptinet ad maniã q̃ a manendo dr̃. Tertio ex pte ei⁹ qđ iratus

cui iraſcimur defect⁹ quẽ dedecet paruipẽdere excellẽte: deniq hẽs irã nõ ex q̃libz ſz ex ꝯ ſe vel ſua appẽte paruí pẽſione ꝯſurgere: vindicta.n. p ſe vel ſuis aliq̃ mõ ht. ex neas.n. oino iniurias nõ curam⁹: ⁊ demũ incõueniẽte ſeu iniuſtã opoꝛtere appere puipenſionẽ vides. ſi ira excitari dz: que.n. iuſte pati credim⁹ ĩ q̃rim⁹ vindica re: vt expietia ꝯtinua teſtaꝛ i iudicijs. Ex q b⁹ nulla mihi vr̃ clarioꝛ dña q̃ poſſit odiũ ab ira diſcerni q̃ q ira eſt ap petit⁹ malitia q ſentiat ſe pu nitũ p tali re: ſ odio ĩt appe tit⁹ eſt ſoli⁹ ma li. Et ſi neſciuit exprimere affe ct⁹ ſuos ſaltem in h diſcernẽ ſi appetierunt malũ p vindi cta ſeu punitio ne aut ſimpl'r vt hẽat malũ: illud.n. ad iraz h ad odiũ ptinet. Et h paſ ſionib⁹ dci ſuf ficiãt: nihil.n. aliđ p nũc ſcri bẽdũ occurrit in particulari. Reſtat i calce toti⁹ tractatus de actib⁹ appe titus raz intelle ctiui q̃ ſenſitiui aliqua dubia ſimpliciter ⁊ ad hominez diuum ſactum Thomam.

¶ Primũ ẽ an pter decẽ ⁊ ſeptẽ act⁹ appetit⁹ iã tractatos ſex ꝓ ꝑos rõnalib⁹: ⁊ vndecim cões ſint alij act⁹ appetit⁹ diſtincti ſpẽ in eſſe nature ab iſtis: an ſint ſoli ſupradicti: q.n. nõ ſint plures ex h ſuadeꝛ: q2 diminut⁹ autoꝛ fuiſſz omittẽdo illos: q vo ſint ples ex duob⁹ pbaꝛ. p q̃re pter oẽs dictos ẽ act⁹ nolitõis ſeu nolle in volũtate de q̃ nõ ẽ tractatũ. 2°. q̃re pter oẽs ꝓcõs ẽ i volũtate act⁹ neuter q̃ volũtas vult bonũ abᶦᶜ nõ p ſe nec pp aliud: ⁊ q ſit ponẽ dus i volũtate h act⁹ neuter pbaꝛ ingt Scot⁹ i p ſnia. di. pᵃ. q. 3. a p. Uolũtati põt oñdi aliqđ obz bonũ abſoᶦᶜ app hẽſuz nõ ſub rõne p ſe nec pp aliqd aliud hõi ⁊ volũtas põt hr̃e circa tale obz aliquẽ actũ ⁊ nõ ne ĉio ioꝛdinatuz. ẽ põt hr̃e aliquẽ actũ volẽdi neutrum. i. nec pp ſe nec pp aliud: de hoc aũt actu nõ eſt tractatũ. ẽ. aſſumptũ p̾icuz quãdoq pmo offeraꝛ bonũ: ⁊ deinde diſcutiaꝛ an ſit bo num ꝓpter ſe an ꝓpter aliud.

¶ 3ᵐ dubiũ ẽ an oẽs vndeciz act⁹ appetit⁹ q̃s paſſiões vid mus vt ſũt i volũtate ſint act⁹ volũtatis ſpecifice diſtincti in eẽ nãe: an nulli: an aliq ſic: ⁊ aliq nõ: ⁊ an coicidãt cũ il lis ſex i eẽ nãe: an ſint alij ſpecifice ab illis: q.n. diſtiguũ tur ſpẽ ex diſtõne oboꝝ appꝫ: q vo nõ diſtiguanꝛ ex ele uatione

riatiōe inferioꝝ in ſupiorē nā̄m vī: diſpſa.n.in īferiorib⁹ vniunt̄ in ſupiori: ꝙ coincidāt cū illis ſex īductiue māife ſtari pōt: amare.n.deſiderare: ſperare: audire: iraſci: velle quodā eſt: ꝙ nō coincidāt appꝫ ex eo ꝙ ſeorſuꝫ tractate ſunt: vt.n.pꝫ in.q.28.a.6. ⁊ ꝑ totū imediate hūc tractatū de paſſiōibus: examiate ſunt nō ſolū vt i appetitu ſenſitiuo ſꝫ ēt in itellectiuo ſunt.

¶ Ad p̄ᵐ dubiū dr̄ ꝙ preter dictos decē ⁊ ſepté act⁹ nullus eſt ali⁹ actus: quoniaꝫ nolle nō eſt ali⁹ a p̄dictis ⁊ actus neuter nō dat̄: vt patebit nec ali⁹ aliqs apparet. De nolle i p̄mis z⁹ dici poteſt. p̄ ꝙ nolle coīcidit cū velle: qm̄ nihil aliud ſignāt nolle ꝙ̄ velle nō: ⁊ ad hoc eſt auctoritas ſancti Thōe ſup⁹ in.q.6.a.3.ad zᵐ: ⁊ in p̄ ſen. di.6. in expeditiōe littere: ⁊ diſtin.46.ad zᵐ: in omnibus eniꝫ his locis vult ꝙ nolle ſigāt actū volēdi cū negatōe obi: ſꝫ qm̄ bonū ⁊ malū ſunt obiā appetit⁹ ꝗ̄uis malū ſcdario ⁊ bonū ē qđ oīa appetūt: malū v̄o ꝙ oīa fugiunt: rōnale eſt vt in p̄ appetitu quot⁹ ē rōnalis ſit act⁹ ꝯſonus vtriqꝫ obo: ꝓſequutio.ſ.reſpcū boni: ⁊ fuga reſpcū mali: ac ꝑ h̄ ſicͭ velle ineſt ꝑ ꝓſequutiōe: ita nolle ꝑ fuga: illi⁹.n.obm ꝓpꝛiū eſt bonū: h⁹ aūt malū: ⁊ h̄ eſt tenēdū ⁊ ſm̄ rē: ⁊ ſm̄ mētēꝫ auctoris: vt pꝫ ſupi⁹ in.q.8.arti.p̄ ad p̄ᵐ: vbi ex ꝓpoſito hoc tractat tāq̄ꝫ in ꝓ̄pꝛio loco: nec oppoᵐ ſenſit in locis p̄inductis: ſꝫ tm̄mō expoſuit ꝑ velle tāq̄ꝫ noti⁹ ſignatū ꝑ nolle. Dic ḡ ꝙ nolle ſigāt actū poſitiuū refutatiuꝫ obi: ⁊ qꝛ fuga in appetitu eſt ſicͭ negatio in itellcū: vt dr̄ in.6.ethi. iō hic act⁹ declarat⁹ eſt ꝑ velle nō: nō q̄ſunt tn̄ tacitus ab auctore in hoc tractatu act⁹ iſti ˀnolitiōis: ſꝫ incꝫtū eſt ꝓpꝛius voluntati tractat⁹ eſt cū ſuo ꝯ̄rio.ſ.velle: oppoſitoꝝ.n. eadē eſt diſciplina: ⁊ aſſignatū eſt ei obm.ſ.maluꝫ. Et dcm̄ qđ eſt.ſ.fuga: vt pꝫ in loco allegato: inquātū v̄o rōnē hꝫ cōeꝫ cū paſſiōib⁹ tractat⁹ eſt in tractatu de odio ⁊ oppoſito deſiderij deſpatiōe ac timore: ſunt.n.i volūtate hec: nolitiones: ⁊ vt dcm̄ eſt vlr̄ paſſiōes tractate ſunt tā ꝑ paſſiōib⁹ ꝙ̄ꝫ ꝑ actibus volūtatis ſimilib⁹ paſſionibus. De actu aūt neutro ꝙ non det̄ facile manifeſtū ſit ex hoc cū appetit̄ bonū abſolute. Cōcurrunt due ꝯditiones in obto.ſ.bonitas terminans actū appetit⁹: ⁊ negatio ordinis ad aliud: pp qđ appetat̄. fert̄.n. voluntas in bonuꝫ abſolute repreſentatū: ſic ꝙ appetit ipm: ⁊ nō appetit ipm pp aliud. Ex hoc aūt vlteri⁹ ꝓcedendo adiuncto ꝙ bonū pp ſe nō exponit̄ poſitiue: ſꝫ negatiue: qꝛ ſicut nihil eſt a ſe poſitiue: ſꝫ negatiue.i.nō ab alio: ita nihil eſt pp ſe poſitiue: ſꝫ negatiue.i.nō pp aliud. Videbis ꝙ cū bonū abſolute appetit̄ verus aſſenſus volūtatis eſt ad bonū vt finē ⁊ pp ſe: ⁊ nō eſt actus neuter: ⁊ per hoc pꝫ ſolutio rōnis. iaꝫ.n.pꝫ ꝙ eſt implicatio in adiecto dicere ꝙ bonum repreſentat̄: abſolute ⁊ nō ꝓpter ſe nec ꝓpter aliud: bonū.n.abſolute eſt ꝓpter ſe negatiue: et hoc mō intelligit̄ propter ſe vt diſtīgūt̄ ꝯ propter aliud: ſicut itelligit̄ quā diſtīguitur ens a ſe: contra ens ab alio: ſed aduerte nou⁹ quod ſemꝑ ſubintelligit̄ bonū ſubſtratuꝫ: alioqn ꝓpter ſe diceret̄ de chimera qđ.n.eſt bonum nō ꝓpter aliud eſt bonū ꝓpter ſe quod ſi cōtendat qs ꝙ ſumit ꝓpter ſe poſitiue manifeſte diſtinguit bonū propter aliud contra nullum bonuꝫ: nō dat̄.n. bonum ꝓpter ſe poſitiue niſi fingat̄ aliquid qđ ſit poſitiue finis ſui ipſius.

¶ Ad zᵐ dubiū dico ꝙ nō video i re aut in auctore diſtinctionem ſpecificam in eſſe nature actuuꝫ qui paſſiones dicunt̄ in voluntate poſitoꝝ: ſed omnes p̄ter triſtitiā ad ſupranominatos ſeptē actus.ſ.velle: nolle: frui: intendere: eligere: ꝯſentire: ⁊ vti reduci puto: autor ſiquidē ſupi⁹ in qōne 3ª.articu.2º ad p̄muꝫ particulares cōditiones diſtinguere paſſiōes partis ſenſitiue affirmās: oppoſitū ꝙ in parte intellectiua inſinuans amorē ⁊ deſideriū in parte ſenſitiua nō intellectiua diſtingui ſm̄ ſpeciem innuit ⁊ ſi de delectatiōe in voluntate ⁊ alijs paſſionib⁹ idē ſenſiſſet nō poſuiſſet frui rōneꝫ ſol̄ ſpecie diſtinctā ab alijs actibus volūtatis ſed tractaſſet de eo in tractatu de delectatione: quiꝫ ſit eius ſpecies. Ad nām aūt rerum aſpiciēdo neſcio irā in volūtate niſi velle vindictā: ⁊ amorē niſi velle bonuꝫ ſibi vel alteri ⁊c̄. Triſtitiā aūt ideo excepi: quia cōtraria euſdē generis ſunt: ⁊ eadē eſt coꝝ diſciplina ac per hoc cum delectatio in voluntate diſtinctus ſit ſpecie actus a velle ⁊ alijs actibus: cōſequens eſt vt triſtitia que ei eſt ꝯtraria ſit etiā ſpecie diſtinctus actus a nolle ⁊ ceteris: nec ꝓpterea diminutus eſt auctor: quoniam ⁊ ponēdo fruitionē ſpēm per ſe in voluntate inſinuauit triſtitiam: oppoſitorum enim eadem eſt diſciplina: ⁊ tractādo de delectatiōe ⁊ triſtitia: expreſſe tradidit triſtitiā contrariam delectationi in voluntate: vt patet ſuperius in queſtione.35. ⁊ ſic ſi decē ⁊ ſeptem ſupradictis addantur hi duo actus.ſ. nolle ⁊ triſtari erūt in vniuerſo actus decem ⁊ nouem appetitus diſtincti ſpecie ineſſe nature comprehendendo ſub fruitione omnem delectationem voluntatis.

appetit.ſ.vindicte. ⁊ hec ptinet ad furorem qui nunq̄ꝫ quieſcit donec puniat: vnde ph̄us in.iiij.ethicorum: quoſdā iraſcentium vocat acutos: qꝛ cito iraſcuntur quoſdam amaros: qꝛ diu retinēt iram: quoſdam difficiles: quia nunq̄ꝫ quieſcūt niſi puniāt. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ oīa illa ꝑ q̄ ira recipit aliq̄ꝫ ꝑfectionē: nō oio ꝑ accidens ſe hn̄t ad irā: ⁊ iō nihil ꝓhibet ſm̄ ea ſpēs ire aſſignari. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ excandeſcentia quā Tullius ponit: magis videt̄ ꝑtinere ad primā ſpēm ire q̄ ꝑficit̄ ſm̄ velocitatē ire ꝙ̄ꝫ ad furorē: nihil aūt ꝓhibet vt thymos grece q latine furor dr̄ vtrūqꝫ importet: ⁊ velocitatem ad iraſcēdū: ⁊ firmitatē ꝓpoſiti ad puniēdum. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ gradus illi ire diſtinguunt̄ ſm̄ effectū ire: nō aūt ſm̄ diuerſam perfectionē ipſius motus ire.

¶ De cā effectiua ire ⁊ d̄ remedijs eius. ¶ Qō. XLVII.

Deinde ꝯſiderandū eſt de cā effectiua ire ⁊ de remedijs ei⁹. ¶ Et circa hoc q̄runt̄. q̄tuor. ¶ Primo vtꝝ ſemꝑ motiuū ire ſit aliqđ factū ꝯtra eū q iraſcat̄. ¶ Secūdo vtrū ſola paruipēſio vel deſpectio ſit motiuum ire. ¶ Tertio de cauſa ire ex parte iraſcentis. ¶ Quarto de cā ire ex parte eius contra quem aliquis iraſcitur.

¶ Utrum ſemper motiuum ire ſit aliquid factum contra eum qui iraſcit͂. ¶ Arti. I.

AD primum ſic proceditur. Uidetur ꝙ nõ ſemper aliquis iraſcat͂ propter aliquid contra ſe factum. Homo eni peccando nihil contra deum facere poteſt: dicitur.n. Job.xxxv. Si multiplicate fuerint iniquitates tue: quid facies contra illũ dicitur tñ deus iraſci ꝯtra hoies ꝓpter peccata ſꝫ illud ps. Iratus eſt furore dñs in pplm ſuum. ergo nõ ſemper aliquis iraſcitur ꝓpter aliquid cõtra ſe factum. ¶ Preterea. Ira eſt appetitus vindicte: ſed aliquis appetit vindictam facere etiam de his que ꝯtra alios fiunt. ergo nõ ſemper motiuum ire eſt aliquid cõtra nos factum. ¶ Preterea. Sicut phs dicit in. ij. rheto. homines iraſcunt͂ precipue cõtra eos qui deſpiciũt ea circa que ipſi maxime ſtudẽt. ſicut qui ſtudent in phia iraſcunt͂ ꝯtra eos qui phiam deſpiciunt. ⁊ ſimile eſt in alijs: ſed deſpicere phiam nõ eſt neceſſe ipſi ſtudenti. non ergo ſemper iraſcimur ꝓpter id qd̓ cõtra nos fit. ¶ Preterea. Ille qui tacet contra cõtumeliantem magis ipſum ad iram prouocat: vt dicit Chryſoſto. ſꝫ in hoc cõtra ipm nihil agit ꝙ tacet. ergo nõ ſemper ira alicuius ꝓuocat͂ ꝓp aliquid qd̓ ꝯtra ipſum fit. ¶ Sed ꝯtra eſt qd̓ phs dicit in. ij. rheto. ꝙ ira fit ſemper ex his q̃ ad ſeipm: inimicitia aũt ⁊ ſine his que ad ipſ: ſi.n. putemus talẽ eſſe odimus. ¶ Reſpõdeo dicẽdum: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: ira eſt appetitus nocendi alteri ſub rõne iuſti vindicatiui. vindicta aũt locũ nõ hꝫ niſi vbi preceſſit iniuria: nec iniuria ois ad vindictã ꝓuocat: ſꝫ illa ſola que ad eũ pertinet qui appetit vindictam: ſicut.n. vnũqdq; naturalr̃ appetit propriuꝫ bonũ. ita etiam naturalr̃ repellit ꝓpriũ malum: iniuria aũt ab aliquo facta non pertinet ad aliquẽ niſi aliquid fecerit qd̓ aliquo mõ ſit cõtra ipm: vñ ſequit͂ ꝙ motiuũ ire alicuius ſemper ſit aliqd ꝯtra ipm factũ. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ ira nõ dicit͂ in deo ſm paſſionẽ animi: ſꝫ ſm iudicium iuſtitie: ꝓut vult vindictã facere de peccato: peccator.n. peccando deo nihil nocere effectiue põt: tñ ex parte ſua duplr̃ ꝯtra deum agit. Primo quidẽ inquãtũ eũ in ſuis mandatis contemnit. Scd̓o inquãtũ nocumentũ aliquod ifert alicui. vel ſibi vel alteri: qd̓ ad deũ pertinet: prout ille cui nocumentuꝫ infert͂ ſub dei prouidentia ⁊ tutela continet͂. ¶ Ad ſecũdum dicẽdũ: ꝙ iraſcimur ꝯtra illos qui alijs nocent. ⁊ vindictã appetimus inquãtũ illi quibus nocet͂ aliquo mõ ad nos pertinent: vel per aliquã affinitatẽ: vel per amicitiã vel ſaltẽ per cõmunionẽ nature. ¶ Ad tertium dicẽdũ: ꝙ id in quo maxime ſtudemus: reputamus eſſe bonum noſtrũ. ⁊ iõ cũ illud deſpicit͂ reputamus nos quoq; deſpici: ⁊ arbitramur nos leſos. ¶ Ad quartũ dicẽdũ: ꝙ tũc aliqs tacens ad irã prouocat iniuriantem qñ videt͂ ex contemptu tacere: quaſi paruipendat alterius iram: ira ẽt paruipenſio quidam actus eſt.

¶ Utrũ ſola paruipenſio vel deſpectio ſit motiuum ire. ¶ Articulus. II.

AD ſcd̓m ſic ꝓcedit͂. Uidet͂ ꝙ nõ ſola ꝑuipenſio vel deſpectio ſit motiuum ire. Dicit.n. Damaſ. ꝙ iniuriã paſſi vel eſtimantes pati iraſcimur: ſed homo põt iniuriam pati etiã abſq; deſpectu vel paruipenſione. ergo nõ ſola paruipenſio eſt ire motiuũ. ¶ Preterea. Eiuſdem eſt appetere honorẽ ⁊ ꝯtriſtari de paruipenſiõe: ſed bruta aialia nõ appetunt honorẽ. ergo nõ contriſtant͂ de paruipenſione. ⁊ tñ in eis ꝓuocatur ira ꝓpter hoc ꝙ vulnerant͂: vt dicit phs in. iij. ethi. ergo non ſola paruipenſio videtur eẽ motiuũ ire. ¶ Preterea. Phs in. ij. rheto. ponit multas alias cauſas ire: puta obliuionẽ ⁊ exultationem in infortunijs. denominationem malorum: impedimentum cõſequende proprie voluntatis. nõ ergo ſola paruipenſio eſt prouocatiuuꝫ ire. ¶ Sed ꝯtra eſt qd̓ phs dicit in. ij. rheto. ꝙ ira eſt appetitus cum triſtitia punitionis ꝓpter apparentẽ paruipenſionem nõ conuenienter factã. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ omnes cauſe ire reducunt͂ ad paruipenſioneꝫ: ſunt.n. tres ſpecies paruipenſionis: vt dicitur in. ij. rhetori. ſ. deſpectus: epireaſmus. i. impedimentum voluntatis implende: ⁊ contumeliatio. ⁊ ad hec tria omnia motiua ire reducuntur. Cuius ratio poteſt accipi duplex. Prima eſt qꝛ ira appetit nocumentum alterius inquantum homo habet rationem iuſti vindicatiui: ⁊ ideo intantum querit vindictaꝫ inquantum videtur eſſe iuſta. iuſta autem vindicta non fit niſi de eo quod eſt iniuſte factũ: ⁊ ideo prouocatiuum ad iram ſemper eſt aliquid ſub ratione iniuſti. vnde dicit phus in. ij. rhetoricorum: ꝙ ſi homines putauerint eos qui leſerunt eſſe iuſte paſſos. non iraſcuntur. non enim fit ira ad iuſtum. Contingit autẽ tripliciter nocumentũ alicui iferri. ſ. ex ignoran-

tia. ex

tia. ex paſſione: et ex electiõe. Tunc. n. aliquid maxime iniuſtum facit: qñ ex electione vel induſtria: vel ex certa malitia nocumentum infert: vt dicit̃ in. v. ethico. et ideo maxime iraſcimur ꝯtra illos quos putamus ex induſtria nobis nocuiſſe. Si. n. putemus aliquos vel per ignorantiã: vel ex paſſione nobis intuliſſe iniuriam: vel nõ iraſcimur contra eos vel multo minus. agere. n. aliquid ex ignorãtia vel ex paſſione diminuit rõnem iniurie. et eſt quodãmõ prouocatiuum miſericordie et venie: illi autem qui ex induſtria nocumentũ inferunt ex contẽptu peccare vident̃. et iõ ꝯtra eos maxime iraſcimur: vnde phs dicit in. ij. rhetori. ꝙ his qui propter irã aliquid fecerunt aut nõ iraſcimur aut minus iraſcimur: nõ. n. ꝑpter paruipẽſionem vident̃ egiſſe. Secũda rõ eſt: qꝛ paruipẽſio excellentie hoĩs opponit̃: q̃. n. hoĩes nullo mõ putãt digna eſſe paruipẽdunt: vt dicit̃ in. ij. rheto. Ex oĩbus aũt bonis noſtris aliquam excellentiam querimus. et ideo quodcũqꝫ nocumentum nobis inferat̃ inquãtum excellentie derogat: videt̃ ad paruipenſionem pertinere. ¶ Ad primum ergo dñm: ꝙ ex quacunqꝫ aliqua cauſa aliquis iniuriã patiat̃ q̃ ex ꝯtemptu: illa cauſa minuit rõnem iniurie: ſed ſolus contemptus vel paruipenſio rõnem ire auget. et ideo eſt per ſe cauſa iraſcendi. ¶ Ad ſcđm dñm: ꝙ licet animal brutum nõ appetat honorem ſub ratione honoris: appetit tñ naturaliter quandam excellentiam et iraſcit̃ contra ea que illi excellentie derogant. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ omnes ille cauſe ad quãdam paruipenſionem reducunt̃. obliuio. n. paruipenſionis eſt euidens ſignum: ea. n. que magna eſtimamus: magis memorie infigimus. Similiter ex quadam paruipẽſione eſt ꝙ aliquis nõ vereat̃ contriſtare aliquẽ: denũciando ſibi aliqua triſtia: qui etiam in infortunijs alicuius hilaritatis ſigna oſtendit: videt̃ parum curare de bono vel malo eius. Similiter etiã qui impedit aliquem a ſui propoſiti aſſecutione non ꝑpter aliquã vtilitatem ſibi inde ꝓuenientem: non videtur multum curare de amicitia eius. et ideo omnia talia inquantum ſunt ſigna contemptus ſunt prouocatiua ire.

¶ Utrum excellentia iraſcentis ſit cauſa ire.

¶ Articulus. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ excellẽtia alicuius nõ ſit cauſa ꝙ facilius iraſcatur. Dicit. n. phus in. ij. rhetori. ꝙ maxime aliqui iraſcuntur cum triſtantur: vt infirmi et egentes. et qui nõ hñt id qđ ꝯcupiſcũt ſed oĩa iſta ad defectum pertinere videntur. ergo magis facit pronum ad iram defectus q̃ excellentia. ¶ Preterea. Phs dicit ibidem ꝙ tunc aliqui maxime iraſcuntur qñ in eis reſpicit̃ id de quo poteſt eſſe ſuſpitio ꝙ vel inſit eis: vel ꝙ ſit in eis debiliter: ſed cum putant ſe multũ excellere in illis in quibus deſpiciunt̃: non curant: ſed predicta ſuſpitio ex defectu ꝓuenit. ergo defectus eſt magis cã ꝙ aliquis iraſcat̃ q̃ excellentia. ¶ Preterea. Ea que ad excellẽtiam pertinent maxime faciunt homines iocũdos et bone ſpei eſſe: ſed phs dicit in. ij. rheto. ꝙ in ludo: in riſu: in feſto: in ꝓſperitate: in cõſumatione operum: in delectatione non turpi et in ſe optima homines non iraſcunt̃. ergo excellentia nõ eſt cauſa ire. ¶ Sed contra eſt qđ phs in eodem libro dicit: ꝙ homines propter excellentiam indignant̃. ¶ Reſpondeo dđm: ꝙ cauſa ire in eo qui iraſcitur dupliciter accipi poteſt. Uno modo ſm habitudinẽ ad motiuum ire: et ſic excellentia eſt cauſa vt aliquis de facili iraſcatur: eſt. n. motiuum ire iniuſta paruipenſio: vt dictum eſt: conſtat autem ꝙ q̃to aliquis eſt excellentior: iniuſtius paruipẽditur in hoc in quo excellit: et ideo illi qui ſunt in aliqua excellentia: maxime iraſcuntur ſi paruipendantur: puta ſi diues paruipenditur in pecunia: et rhetor in loquendo: et ſic de alijs. Alio modo poteſt conſiderari cauſa ire in eo qui iraſcitur ex parte diſpoſitiõis que in eo relinquitur ex tali motiuo: manifeſtum eſt autẽ ꝙ nihil mouet ad iram niſi nocumentum qđ contriſtat: ea autem que ad defectum pertinẽt maxime ſunt contriſtantia: qꝛ homines defectibus ſubiacentes facilius leduntur. Et iſta eſt cauſa quare homines qui ſunt infirmi vel in alijs defectibus facilius iraſcunt̃: qꝛ facilius contriſtantur. Et per hoc patet reſponſio ad primum. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ille qui deſpicitur in eo in quo manifeſte multum excellit: non reputat ſe aliquam iacturam pati. et ideo non contriſtatur: et ex hac parte minus iraſcitur: ſed ex alia parte inquãtum indignius deſpicitur: habet maiorem rationem iraſcendi: niſi forte reputet ſe nõ inuideri: vel ſubſannari propter deſpectum: ſed propter ignorantiam: vel propter aliud huiuſmodi. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ omnia illa impediunt irã inquantũ impediunt triſtitiam: ſed ex alia par

te nata ſunt prouocare iram ſm q faciunt hominem inconuenientius deſpici.

¶ Utrū defectus hominis ſit cauſa q contra eum aliquis iraſcatur. ¶ Arti. IIII.

AD quartū ſic ꝓcedit. Videt q defect⁹ alicuius nō ſit cā: vt ↄtra ipſ facilius iraſcamur. Dicit.n. phs in.ij. rheto. q his q ↄfitent ꝛ penitent ꝛ humiliātur non iraſcimur: ſ magis ad eos miteſcim⁹: ꝛ vnde ꝛ canes nō mordent eos qui reſident: ſ hoc pertinet ad paruitatē ꝛ defectū. ergo paruitas alicui⁹ eſt cā: vt minus iraſcamur. ¶ Preterea. Nullus eſt maior defectus ꝙ mortis: ſ ad mortuos deſinit ira. ergo defectus alicuius nō ē cā ꝓuocatiua ire ↄtra ipm. ¶ Preterea. Nullus eſtimat aliquē paruū. ex hoc q ē ſibi amicus: ſed ad amicos ſi nos offenderint: vel ſi nō iuuerit magis offendimur. vñ dicitur in ps. Si inimicus me⁹ maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem vtiqȝ. ergo defectus alicuius nō eſt cā vt ↄ ipm facili⁹ iraſcamur. ¶ Sed ↄ eſt qd phs dicit in.ij.rheto. q diues iraſcit ↄ pauperē ſi eū deſpiciat: ꝛ pricipās ↄ ſubditū. ¶ Rñdeo dicēdū q ſicut iā.ſ.dcm̄ eſt: indigna deſpectio eſt maxime ꝓuocatiua ire: defectus igit vel paruitas eius ↄ quē iraſcimur facit ad augmētū ire inquātū auget idignā deſpectionē. ſicut.n. quāto aliquis eſt maior: tāto indignius deſpicitur: ita quāto aliquis eſt minor tāto indigni⁹ deſpicit. ꝛ iō nobiles iraſcunt ſi deſpiciant a ruſticis vel ſapiētes ab inſipientibus: vel domini a ſeruis. Si vo paruitas vel defectus diminuat deſpectiōē indignā: talis paruitas nō auget: ſ diminuit irā. ꝛ hoc mō illi q penitent de iniurijs factis: ꝛ ↄfitentur ſe male feciſſe: ꝛ humiliant ꝛ veniā petūt: mitigāt irā ſm illud Prouer.xv. Rñſio mollis frangit irā inquātū .ſ. tales videt non deſpicere: ſ magis magni pēdere eos qbus ſe humiliāt. Et p hoc pȝ rñſio ad primū. ¶ Ad ſcdm̄ dicēdum: q duplex eſt cā qre ad mortuos ceſſat ira. Una qz non pñt dolere ꝛ ſentire: qd maxime querunt irati in his qb⁹ iraſcunt. Alio mō qz iā videt ad vltimū malorū ꝑueniſſe. vnde ēt ad quoſcūqȝ grauiter leſos ceſſat ira inquātū eorū malū excedit mēſurā iuſte retributiōis. ¶ Ad tertiū dicēdū: q ēt deſpectio q eſt ab amicis videt eē magis indigna. ꝛ iō ex ſimili cā magis iraſcimur cōtra eos ſi deſpiciant vel nocendo: vel nō iuuādo. ſicut ꝛ contra minores.

¶ De effectibus ire. ¶ Qō. XLVIII.

DEinde conſiderandū eſt de effectibus ire. ¶ Et circa hoc querūtur quattuor. ¶ Primo vtrum ira cauſet delectationem. ¶ Secundo vtrum maxime cauſet feruorem in corpore. ¶ Tertio vtrū maxime impediat rationis vſum. ¶ Quarto vtrum cauſet taciturnitatem.

¶ Utrū ira cauſet delectationē. Arti. I.

AD primum ſic proceditur. Videtur q ira nō cauſet delectationē. Triſticia.n. delectationem excludit: ſed ira eſt ſemper cum triſticia: qz vt dicitur in.vij.ethi. omnis qui facit aliquid propter irā facit triſtatus. ergo ira nō cauſat delectationē. ¶ Preterea. Phs dicit in.iij.ethi. q punitio quietat impetum ire: delectationem pro triſticia faciens. ex quo poteſt accipi q delectatio irato prouenit ex punitione. punitio autē excludit iram. ergo adueniente delectatione ira tollitur. nō eſt ergo effectus delectationi coniunctus. ¶ Preterea. Nullus effectus impedit cauſam ſuam. cū ſit ſue cauſe conformis: ſed delectationes impediunt iram. vt dicitur in.ij.rheto. ergo delectatio nō eſt effectus ire. ¶ Sed ↄ eſt: q phs in eodē libro inducit prouerbiū q ira multo dulcior melle diſtillante in pectorib⁹ virorū creſcit. ¶ Rñdeo dicēdū: q ſicut phs dicit in.vij.ethi. delectatiōes maxie ſenſibiles ꝛ corporales ſunt medicine qdā cōtra triſticiam: ꝛ ideo quāto per delectationem contra maiorem triſticiam vel anxietatem remediū preſtatur: tanto delectatio magis percipitur ſicut patet q quando aliquis ſitit delectabilior fit ei potus. Manifeſtum eſt autem ex predictis q motus ire inſurgit ex aliqua illata iniuria contriſtante: cui quidem triſticie remedium adhibetur per vindictam. ꝛ ideo ad preſentiam vindicte delectatio ſequitur: ꝛ tanto maior quanto maior fuit triſticia. Si igitur vindicta fuerit preſens realiter fit perfecta delectatio que totaliter excludit triſticiam. ꝛ per hoc quietat motum ire: ſed antequā vindicta ſit preſens realiter fit iraſcenti preſens dupliciter. Uno modo per ſpem: quia nullus iraſcitur niſi ſperans vindictam: vt ſupra dictū eſt. Alio modo ſm continuam cogitationem. vnicuiqȝ enim concupiſcenti eſt delectabile immorari in cogitatione eorum que concupiſcit: ꝓpter qd etiā imaginatiōes ſomniorū ſūt delectabiles: ꝛ iō cū irat⁹ multū in aīo ſuo cogitet

de vindictā: ex hoc delectat̄: tñ delectatio non eſt pfecta q̄ tollat triſticiā: ⁊ p ꝯñs iraʒ. ¶ Ad primū ḡ dōʒ: ꝙ nō de eodē irat⁹ triſtat̄ ⁊ gaudet: ſed triſtat̄ de illata iniuria: delectat̄ aūt de vindicta cogitata ⁊ ſperata. vnde triſticia ſe hʒ ad irā ſicut principiū: ſed delectatio ſicut effectus vel terminus. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de delectatione que cauſat̄ ex reali pñtia vindicte: q̄ totalr̄ tollit irā. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ delectationes precedētes impediunt ne ſequat̄ triſticia ⁊ per ꝯñs ipediūt irā: ſʒ delectatio de vindicta ꝯſequit̄ ipſam.

¶ Utrum ira maxime cauſet feruorem in corde. ¶ Articulus. II.

Ad ſcdʒ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ feruor nō ſit maxime effect⁹ ire. Feruor.n. ſicut ſupra dcm̄ eſt. ptinet ad amorem: ſed amor ſicut ſupra dcm̄ eſt: principiū eſt ⁊ cā oium paſſionuʒ: cū ergo cā ſit potior effectu: videt̄ ꝙ ira nō faciat maxie feruorē. ¶ Preterea. Illa que de ſe excitant feruorē p tēporis aſſiduitatē magis augent̄ ſicut amor diuturnitate conualeſcit: ſed ira per tractū tēporis debilitatur. Dicit.n. phs in.ij. rheto. ꝙ tēpus quietat iram. ergo ira nō ꝓprie cauſat feruorē. ¶ Preterea. Feruor additus feruori augmētat feruorē: ſed maior ira ſuperueniens facit irā miteſcere. vt phus dicit in.ij. rheto. ḡ ira nō cāt feruorē. ¶ Sed contra eſt qḋ Damaſ. dicit ꝙ ira eſt feruor eius qui circa cor eſt ſanguinis ex euaporatiōe fellis fiēs. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: corporalis tranſmutatio q̄ eſt in paſſionibus aīe ꝓportionat̄ motui appetitus: manifeſtū eſt aūt ꝙ qlibet appetitus ēt nālis fortius tēdit in id qḋ eſt ſibi ꝯ̄rium ſi fuerit preſens: vñ videmus ꝙ aq̄ calefacta magis ꝯgelat̄: q̄ſi frigido vehemēti⁹ in calidū agente. motus aūt appetitiu⁹ ire cauſat̄ ex aliq̄ iniuria illata: ſicut ex quodā ꝯ̄rio iniacēdo. ⁊ iō appetit⁹ potiſſime tēdit ad repellēdū iniuriā p appetitū vindicte. ⁊ ex hoc ſequit̄ magna vehemētia ⁊ ipetuoſitas in motu ire. Et q2 mot⁹ ire nō eſt p modū retractiōis cui ꝓportionat̄ frigus: ſʒ magis p modū iſecutiōis cui ꝓportionat̄ calor: ꝯñr fit motus ire cātiu⁹ cuiuſdā feruoris ſanguis ⁊ ſpūs circa cor qḋ eſt inſtrumētū paſſionis aīe ⁊ exide eſt ꝙ pp magnā pturbationeʒ cordis q̄ eſt in ira maxie apparent in iratis indicia q̄daʒ in exterioribus membris: vñ Grego. dicit in.v.moraliū. Ire ſue ſtimulis accenſuʒ cor palpitat: corpus tremit: lingua ꝑpedit: facies igneſcit: exaſperant̄ oculi ⁊ nequaquaʒ recognoſcunt̄ noti: ore q̄dem clamorem format: ſed ſenſus qd loquat̄ ignorat. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ amor ipſe non ita ſentit̄: niſi cum eū prodit idigentia: vt Augu. dicit in.x. de trini. Et ideo quando homo patit̄ detrimentum amate excellentie pp iniuriam illataʒ magis ſentit̄ amor. ⁊ ideo feruentius cor mutat̄ ad remouendū ipedimentum rei amate vt ſic feruor ipſe amoris p iraʒ creſcat: ⁊ magis ſentiat̄ ⁊ tamē feruor qui cōſequit̄ calorē alia rōne pertinet ad amorē ⁊ ad iram. Nam feruor amoris eſt cum quadam dulcedine ⁊ lenitate: eſt enim in bonum amatum: ⁊ ideo aſſimilatur calori aeris ⁊ ſanguinis: propter hoc ſanguinei ſunt magis amatiui: ⁊ dicit̄ ꝙ cogit amare iecur in quo fit quedam gñatio ſanguinis: feruor autem ire eſt cū amaritudine ad conſumenduʒ quia tendit ad punitionem contrarij: vnde aſſimilatur calori ignis ⁊ colere. ⁊ propter hoc Damaſ. dicit ꝙ procedit ex vaporatione fellis: ⁊ fellea nominatur. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ omne illud cuius cauſa per tempus diminuitur: neceſſe eſt ꝙ tēpore debilitetur. Manifeſtum eſt autē ꝙ memoria tempore diminuitur: que eniʒ antiqua ſunt a memoria de facili excidunt: ira aūt cauſatur ex memoria iīurie illate: ⁊ ideo cauſa ire per tempus diminuitur paulatim quouſqʒ totaliter tollatur. Maior etiam videtur iniuria quando primo ſentitur ⁊ paulatim diminuit̄ eius eſtimatio: ſm ꝙ magis receditur a pñti ſenſu iniurie: ⁊ ſimiliter etiaʒ eſt de amore: ſi amoris cauſa remaneat in ſola memoria. vnde phs dicit in. viij. ethi. ꝙ ſi diuturna fiat amici abſentia videtur amicitie obliuionem facere: ſed in preſentia amici ſemper per tempus multiplicatur cauſa amicitie. ⁊ ideo amicitia creſcit. Et ſimiliter eſſet de ira ſi cōtinue multiplicaretur cauſa ipſius. Tamen hoc ipſum ꝙ ira cito conſumitur atteſtat̄ vehemēti furori ipſius: ſicut.n. ignis magnus cito extinguit̄ conſumpta materia. ita etiam ira propter ſuaʒ vehementiam cito deficit. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ omnis virtus diuiſa in plures partes diminuit̄. ⁊ ideo quando aliquis iratus alicui. iraſcitur poſtmodum alteri: ex hoc ipſo diminuitur ira ad primum: ⁊ precipue ſi ad ſcōm fuerit maior ira: nam iniuria que excitauit irā ad primum: videbitur comparatione ſecunde iniurie q̄ eſtimat̄ maior: eſſe parua vel nulla.

¶ Utrū ira maxīe ipediat rōnis vſuʒ. Ar. III.

Ad terciū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ ira non ipediat rōnē. Illud.n.qđ eſt cuʒ rōne nō videt eſſe rōnis ipedimētū: ſʒ ira ē cū rōne: vt đr in.vij.ethi. ergo ira nō ipedit rōnē. ¶ Preterea. Quāto magis ipedit rō: tāto diminuit māifeſtatio: ſʒ phs dicit in.vij.ethi.ꝙ iracundus nō eſt inſidiator: ſed manifeſtus: ergo ira non videt ipedire vſum rōnis ſicut ꝯcupiſcētia q̄ eſt inſidioſa: vt ibidē đr. ¶ Preterea. Iudiciū rōnis euidentius fit ex adiunctione ꝯrij: qꝛ ꝯria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: ſed ex hoc ēt creſcit ira: dicit.n. phs in.ij.rheto.ꝙ magis hoies iraſcunt ſi cōtraria ꝑexiſtūt ſic honorati ſi dehonorent: ⁊ ſic de alijs.ergo ex eodē ira creſcit: ⁊ iudiciuʒ rōnis adiuuat. nō ğ ira impedit iudiciū rōnis. ¶ Sʒ ꝯtra eſt qđ Grego. dicit in.v. moraliū ꝙ ira itelligentie lucē ſubtrahit cū mētē ꝓmouendo ꝯfundit. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ mens vel rō q̄uis nō vtat organo corꝑali in ſuo ꝓprio actu.tn̄ qꝛ idiget ad ſui actū qbuſdā virib' ſenſitiuis: quoꝝ actus ipediunt corꝑe ꝑturbato: neceſſe eſt ꝙ ꝑturbatiōes corꝑales ēt iudiciuʒ rōnis ipediant: ſicut pʒ in ebrietate ⁊ ſomno. Dictū eſt aūt ꝙ ira maxīe facit ꝑturbationem corporalē circa cor. ita vt ēt vſqʒ ad exteriora mēbra deriuet: vn̄ ira iter ceteras paſſiōes manifeſti' ipedit iudiciū rōnis ſm illud ps. Conturbat' eſt in ira oculus meus. ¶ Ad primuʒ ğ dōm: ꝙ a rōne eſt principiuʒ ire quātum ad motū appetitiuū: qui eſt formalis in ira: ſʒ ꝑfectū iudiciū rōnis paſſio ire ꝑoccupat: q̄ſi nō ꝑfecte rōnē audiens ꝑꝑ cōmotionē caloris velociter ipellentis q eſt materialis in ira: ⁊ quātum ad hoc ipedit iudiciū rōnis. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ iracūdus dicit eſſe manifeſtus: nō qꝛ māifeſtū ſit ſibi qđ facere debeat: ſʒ qꝛ manifeſte operat nō querēs aliquā occultationē. qđ partim ꝯtingit ꝑꝑ impedimētū rōnis q̄ nō pōt diſcernere qđ ſit occultādū: ⁊ qđ manifeſtandum: nec ēt excogitare occultādi vias: partim ꝗđo eſt ex ampliatione cordis q̄ ꝑtinet ad magnanimitatē quam facit ira: vn̄ ⁊ de magnanimo phs dicit in.iiij.ethicoꝝ.ꝙ eſt manifeſtus oditor ⁊ amator: ⁊ manifeſte dicit ⁊ operat: ꝯcupiſcētia aūt dicit eſſe latens ⁊ inſidioſa: qꝛ vt plurimū delectabilia q̄ ꝯcupiſcunt: hn̄t turpitudinē quādā: ⁊ mollitiē in quibus hō vult latere. in his aūt q̄ ſunt virilitatis ⁊ excellentie cuiuſmodi ſunt vindicte: q̄rit hō manifeſtus eſſe. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: motus ire a rōne incipit. ⁊ iō ſm idem appoſitio contrarij ad contrarium adiuuat iudiciuʒ rōnis: ⁊ auget iram: cuʒ.n. aliquis hʒ honorem vel diuitias: ⁊ poſtea incurrit alicuius detrimentū. illud detrimentū apparet maius: tum ꝓpter vicinitatē ꝯtrarij. tum qꝛ erat inopinatum. ⁊ ideo cauſat maioreʒ triſtitiā: ſicut etiā magna bona ex inopinato venientia cāt maiorem delectationē: ⁊ ſm augmentuʒ triſtitie ꝑcedentis conſequenter augetur ⁊ ira.

¶ Utrum ira maxime cauſet taciturnitatem. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ ira nō cauſet taciturnitatem. Taciturnitas .n. locutioni opponit: ſed per crementum ire vſqʒ ad locutionē peruenit: vt pʒ per gradus ire quos dn̄s aſſignat Math.v. dicens. Qui iraſcitur fratri ſuo: ⁊ qui dixerit fratri ſuo racha: ⁊ q dixerit fratri ſuo fatue. ergo ira nō cāt taciturnitatē. ¶ Preterea. Ex hoc ꝙ cuſtodia rōnis deficit: ꝯtingit ꝙ hō ꝓrūpat ad verba inordinata: vn̄ đr ꝓuer.xxv. Sicut vrbs patēs ⁊ abſqʒ muroꝝ ambitu: ita vir qui nō pōt cohibere in loquēdo ſpūm ſuū: ſed ira maxīe ipedit iudiciuʒ rōnis. vt dcm̄ eſt. ğ facit maxime ꝓfluere in verba inordinata. nō ergo cauſat taciturnitatē. ¶ Preterea. Math.xij. dicitur. Ex abundantia cordis os loquit: ſed per iram cor maxime perturbat: vt dictuʒ eſt. ergo maxime cāt locutionem. nō ergo cauſat taciturnitateʒ. ¶ Sed contra eſt: qđ Grego. dicit in.v.moraliū ꝙ ira per ſilentiū clauſa intra mentem vehementius eſtuat. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ ira ſicut iam dcm̄ eſt: ⁊ cuʒ rōne eſt ⁊ impedit rōnē: ⁊ ex vtraqʒ parte pōt taciturnitatem cauſare. Ex parte quidē rōnis: qn̄ iudiciū rōnis intantū viget ꝙ ⁊ ſi nō cohibeat affectum ab inordinato appetitu vindicte: cohibet tn̄ linguā ab inordinata locutione: vnde Grego. in.v. moralium dicit. Aliquando ira perturbato aīo quaſi ex iudicio ſilentiū inducit. Ex parte vero impedimenti rōnis: qꝛ ſicut dictum eſt: perturbatio ire vſqʒ ad exteriora membra perducitur: ⁊ maxime ad illa mēbra in quibus expreſſius relucet veſtigiū cordis: ſicut in oculis ⁊ in facie ⁊ in lingua: vn̄ ſic dictū eſt lingua ſe ꝑpedit. facies igneſcit: exaſperant oculi. Poteſt ğ eſſe tāta perturbatio ire: ꝙ omnino impediat lingua ab vſu loquendi. ⁊ tūc ſequit taciturnitas. ¶ Ad primū ğ dōʒ.

ꝙ augmētū

ꝙ augmentū ire: q̄n̄q; eſt vſq; ad impedien-
dū rōnē a cohibitiōe lingue: q̄n̄q; aūt vltra ꝓ-
cedit vſq; ad impediēdū motū lingue: ⁊ alio
rum membroꝝ exterioꝝ: ⁊ per hoc etiā p; ſo-
lutio ad ſcđm. ¶ Ad tertiū dđm: ꝙ perturba
tio cordis q̄n̄q; pōt ſupabūdare vſq; ad hoc
ꝙ ꝑ iordinatū motū cordis ipediat̄ mot⁹ exte
rioꝝ mēbroꝝ: ⁊ tūc cātur taciturnitas ⁊ imo-
bilitas exterioꝝ mēbroꝝ: ⁊ q̄n̄q; ēt mors. Si
āt n̄ fuerit tāta ꝑturbatio: tūc ex ſupabūdātia
ꝑturbatiōis cordis ſequit̄ oris loquutio.

¶ De habitibus in gn̄āli quo ad ſubam eoꝝ.

¶ Queſtio. XLIX.

Poſt actus ⁊ paſſiones ꝯſiderādū
eſt de pricipijs humanoꝝ actuū.
¶ Et primo de principijs intrin-
ſecis. ¶ Scđo de pricipijs extri-
ſecis. Principiū aūt itrinſecū eſt
potētia ⁊ hītus: ſed q2 de potentijs in prima
parte dcm̄ eſt: nūc reſtat de hītibus ꝯſideran-
dū. ¶ Et primo qdē i gn̄āli. ¶ Scđo ꝟo de
virtutib⁹ ⁊ vitijs: ⁊ hmōi alijs hītibus q ſunt
hūanoꝝ actuū principia. ¶ Circa ipos autē
hītus in gn̄āli q̄ttuor cōſiderāda ſunt. ¶ Pri
mo qdē de ipſa ſuba habituū. ¶ Secūdo de
ſubo eoꝝ. ¶ Tertio de cā gn̄ātionis augmen
ti ⁊ corruptionis ipſoꝝ. ¶ Quarto de diſtin
ctione ipſoꝝ. ¶ Circa primū querunt̄ quat-
tuor. ¶ Primo vtrum habitus ſit qualitas.
¶ Scđo vtꝝ ſit determinata ſpecies qualita-
tis. ¶ Tertio vtꝝ hītus importet ordinem ad
actū. ¶ Quarto de neceſſitate hītus.

¶ Vtꝝ hītus ſit qualitas. ¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hītus
nō ſit qualitas. Dicit. n. Augu. in lib.
lxxxiij. qōnū: ꝙ hoc nomē hītus dcm̄
eſt ab hoc verbo hēre: ſ; hēre non ſo
lum pertinet ad qualitatē: ſ; ad alia gn̄ā: dici-
mur enim hēre quantitatē ⁊ pecuniam ⁊ alia
hmōi. ergo hītus non eſt q̄litas. ¶ Preterea.
Habitus ponit̄ vnū p̄dicamētū: vt p; in libro
p̄dicamentoꝝ: ſ; vnū p̄dicamentū nō contine
tur ſub alio. ergo hītus nō eſt q̄litas. ¶ Pre-
terea. Omnis hītus eſt diſpoſitio: vt dr̄ in p̄-
dicamētis: ſ; diſpoſitio eſt ordo hn̄tis partes
vt dr̄ in. v. metaphyſi. hoc aūt ꝑtinet ad predi
camētū ſitus. ḡ hītus nō ē q̄litas. ¶ S; ꝯ eſt
qđ phs dic̄ in p̄dicamentis: ꝙ hītus eſt q̄litas
de difficili mobilis. ¶ Reſpondeo dđm: ꝙ h
nomē hītus ab habēdo eſt ſumptū: a quo qui
dem nomē habitus dupl'r deriuat̄. Vno qui
dem mō ſcđm ꝙ homo vel que
cūq; alia res dr̄ aliquid habe-
re. alio mō ſcđm ꝙ aliqua res ali
quo mō h; ſe in ſeipſa. vel ad
aliquid aliud. ¶ Circa primū
conſiderandum eſt ꝙ habere
ſcđm ꝙ dicit̄ reſpectu cuiuſcun-
q; qđ habet̄ cōmune eſt ad di-
uerſa genera: vnde phus inter
poſt predicamenta habere po
nit: que. ſ. diuerſa rerum gene
ra ꝯſequunt̄: ſicut ſunt oppo-
ſita: ⁊ pri⁹ ⁊ poſterius ⁊ alia
hmōi: ſed inter ea que habent̄
talis videtur eſſe diſtinctio: ꝙ
quedā ſunt in quibus nihil eſt
mediū inter habens: ⁊ id qđ
habet̄. ſicut inter ſubiectum ⁊
qualitatē vel q̄ntitatē nihil eſt
mediū: quedā. n. ſunt in qui-
bus eſt aliqđ mediū iter vtrū-
q;: ſ; ſola relatio ſicut dicitur
aliquis habere ſociū vel ami-
cum: quedā ꝟo ſunt inter que
eſt aliquid mediū: nō quidem
actio vel paſſio: ſ; aliqd ꝑ mo-
dū actionis vel paſſionis: ꝓut
ſupra vnū eſt ornās vel regēs
⁊ aliud ornatū aut rectum: vn̄
phs dicit in. v. metaphi. ꝙ ha-
bitus dicit̄ tanq̄; actio quedā
habentis ⁊ habiti ſicut eſt in il
lis que circa nos habemus: ⁊
iō in his ꝯſtituit̄ vnū ſpāle ge-
nus rerū: qđ dicit̄ p̄dicamētū
habitus: de quo dicit phus in
v. metaphy. ꝙ inter habentē
indumentum: ⁊ indumentū
qđ habet̄ eſt habitus medius.
Si autem ſumat̄ habere: ꝓut
res aliq̄ dr̄ quodāmō ſe habe-
re in ſeipſa: vel ad aliqd aliud:
cū iſte modus ſe habēdi ſit ſcđm
aliquā qualitatē: hoc mō habi
tus quedam q̄litas eſt: de quo
phs in. v. metaphy. dicit ꝙ ha
bitus dicit̄ diſpoſitio ſcđm quā
bene vel male diſponit̄ diſpo-
ſitū: ⁊ aut ſcđm ſe: aut ad aliud:
vt ſanitas habitus qdā eſt: ⁊
ſic loqmur nūc de habitu: vn̄

¶ Qō. XLIX.
Nota cor-
po-
re
ar-
ticuli primi q̄-
ſtionis. 49. di-
ſcutienda eē na
tura hītus pre-
dicamēti ⁊ poſt
predicamenti:
qđ q2 alterius
negocij: iō vel
ad particularē
queſtionem vl'
ad ſecundum
metaphiſice
ſpectabit. ꝓpo-
ſito. n. preſenti
ſat eſt habitū
diſcutere de q̄
eſt ſermo cuius
difinitio ex q̄n
to metaphi-
ſice aſſertur
in littera ſcili-
cet ꝙ eſt diſpo
ſitio qua be-
ne vel male di
ſponitur diſpo
ſitum ſcđm ſe
vel ad alterius
quā difinitio
nē mandabis
memorie ⁊ fi-
ges in ea aciē
itelligētie: q̄m
ex ea videbis
tot habitus cō
ditiones: quot
natura illius il
luceſcet vt pa-
tebit.
¶ In reſponſio
ne ad tertium
in eodem inci-
pe ex iā dicta
difinitione col
ligere ex eo nā
q; ꝙ habitus
eſt diſpoſitio ⁊
diſpoſitio ē or-
do habēns par
tes ⁊c̄. conſe-
quens eſt ꝙ ha
bitus ſit ordo
habentis par-
tes: quum au-
tem audis or-
dinem: non in-
telligas reſpe-
ctū ordinis ſ;
eius radicē: eſt
enim qualitas

¶ Utꝝ ira maxie ipediat rõnis vſuꝫ. Ar. III.

A D tertiũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ira non ipediat rõnẽ. Illud.n.qđ eſt cuꝫ rõne nõ videt̃ eſſe rõnis ipedimẽtũ: ſꝫ ira ẽ cũ rõne: vt dr̃ in.vij. ethi. ergo ira nõ ipedit rõnẽ. ¶ Preterea. Quãto magis ipedit̃ rõ: tãto diminuit̃ mãifeſtatio: ſꝫ phs dicit in.vij.ethi. ꝙ iracundus nõ eſt inſidiator: ſed manifeſtus: ergo ira non videt̃ ipedire vſum rõnis ſicut ꝯcupiſcẽtia q̃ eſt inſidioſa: vt ibidẽ dr̃. ¶ Preterea. Judiciũ rõnis euidentius fit ex adiunctione ꝯrij: qꝛ ꝯria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: ſed ex hoc ẽtiã creſcit ira: dicit.n. phs in.ij.rheto. ꝙ magis hoies iraſcunt̃ ſi cõtraria pexiſtũt ſic honorati ſi dehonorent̃: ⁊ ſic de alijs. ergo ex eodẽ ira creſcat: ⁊ iudiciuꝫ rõnis adiuuat̃. nõ ğ ira impedit iudiciũ rõnis. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ Grego. dicit in.v. moraliũ ꝙ ira itelligentie lucẽ ſubtrahit cũ mẽtẽ ꝑmouendo ꝯfundit. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ mens vel rõ q̃uis nõ vtat̃ organo corpali in ſuo ꝓprio actu. tñ qꝛ idiget ad ſui actũ qbuſdã virib᷒ ſenſitiuis: quoꝝ actus ipediunt̃ corpe ꝑturbato: neceſſe eſt ꝙ ꝑturbatiões corpales ẽt iudiciuꝫ rõnis ipediant: ſicut pꝫ in ebrietate ⁊ ſomno. Dictũ eſt aũt ꝙ ira maxie facit ꝑturbationem corporalẽ circa cor. ita vt ẽt vſqꝫ ad exteriora mẽbra deriuet̃: vñ ira iter ceteras paſſiões manifeſti᷒ ipedit iudiciũ rõnis ſ̃m illud p̃s. Conturbat᷒ eſt in ira oculus meus. ¶ Ad primuꝫ ğ dõm: ꝙ a rõne eſt principiuꝫ ire quãtum ad motũ appetitiuũ: qui eſt formalis in ira: ſꝫ pfectũ iudiciũ rõnis paſſio ire p̃occupat: q̃ſi nõ ꝑfecte rõnẽ audiens ꝓp cõmotionẽ caloris velociter ipellentis q eſt materialis in ira: ⁊ quãtum ad hoc ipedit iudiciũ rõnis. ¶ Ad ſcđm dõm: ꝙ iracũdus dicit̃ eſſe manifeſtus: nõ qꝛ mãifeſtũ ſit ſibi qđ facere debeat: ſꝫ qꝛ manifeſte operat̃ nõ querẽs aliquã occultationẽ. qđ partim ꝯtingit ꝓp impedimẽtũ rõnis q̃ nõ põt diſcernere qđ ſit occultãdũ: ⁊ qđ manifeſtandum: nec ẽt excogitare occultãdi vias: partim ꝟo eſt ex ampliatione cordis q̃ ꝑtinet ad magnanimitatẽ quam facit ira: vñ ⁊ de magnanimo phs dicit in.iiij.ethicoꝝ. ꝙ eſt manifeſtus oditor ⁊ amator: ⁊ manifeſte dicit ⁊ operat̃: ꝯcupiſcẽtia aũt dicit̃ eſſe latens ⁊ inſidioſa: qꝛ vt plurimũ delectabilia q̃ ꝯcupiſcunt̃: hñt turpitudinẽ quãdã: ⁊ mollicẽ in quibus hõ vult latere. in his aũt q̃ ſunt virilitatis ⁊ excellentie cuiuſmodi ſunt vindicte: q̃rit hõ manifeſtus eſſe. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ ſicut dictũ eſt: motus ire a rõne incipit. ⁊ iõ ſ̃m idem appoſitio contrarij ad contrarium adiuuat iudiciuꝫ rõnis: ⁊ auget iram: cuꝫ.n. aliquis hꝫ honorem vel diuitias: ⁊ poſtea incurrit alicuius detrimentũ. illud detrimentũ apparet maius: tum ꝓpter vicinitatẽ ꝯtrarij. tum qꝛ erat inopinatum. ⁊ ideo cauſat maioreꝫ triſtitiã: ſicut etiã magna bona ex inopinato venientia cãnt maiorem delectationẽ: ⁊ ſ̃m augmentuꝫ triſtitie p̄cedentis conſequenter augetur ⁊ ira.

¶ Utrum ira maxime cauſet taciturnitatem.

¶ Articulus. IIII.

A D quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ira nõ cauſet taciturnitatem. Taciturnitas.n. locutioni opponit̃: ſed per cremẽtum ire vſqꝫ ad locutionẽ peruenit̃: vt pꝫ per gradus ire quos dñs aſſignat Matth.v. dicens. Qui iraſcitur fratri ſuo: ⁊ qui dixerit fratri ſuo racha: ⁊ q dixerit fratri ſuo fatue. ergo ira nõ cãt taciturnitatẽ. ¶ Preterea. Ex hoc ꝙ cuſtodia rõnis deficit: ꝯtingit ꝙ hõ ꝓrũpat ad verba inordinata: vñ dr̃ ꝓuer.xxv. Sicut vrbs patẽs ⁊ abſqꝫ muroꝝ ambitu: ita vir qui nõ põt cohibere in loquẽdo ſpũm ſuũ: ſed ira maxie ipedit iudiciuꝫ rõnis. vt dictũ eſt. ğ facit maxime ꝓfluere in verba inordinata. nõ ergo cauſat taciturnitatẽ. ¶ Preterea. Matth.xij. dicitur. Ex abundantia cordis os loquit̃: ſed per iram cor maxime perturbat̃: vt dictuꝫ eſt. ergo maxime cãt locutionem. nõ ergo cauſat taciturnitateꝫ. ¶ Sed contra eſt: qđ Grego. dicit in.v.moraliũ ꝙ ira per ſilentiũ clauſa intra mentem vehementius eſtuat. ¶ Reſpondeo dõm: ꝙ ira ſicut iam dictũ eſt: ⁊ cuꝫ rõne eſt ⁊ impedit rõnẽ: ⁊ ex vtraqꝫ parte põt taciturnitatem cauſare. Ex parte quidẽ rõnis: qñ iudiciũ rõnis intantũ viget ꝙ ⁊ ſi nõ cohibeat affectum ab inordinato appetitu vindicte: cohibet tñ linguã ab inordinata locutione: vnde Grego. in.v. moralium dicit. Aliquando ira perturbato aio quaſi ex iudicio ſilentiũ inducit. Ex parte vero impedimenti rõnis: qꝛ ſicut dictum eſt: perturbatio ire vſqꝫ ad exteriora membra perducitur: ⁊ maxime ad illa mẽbra in quibus expreſſius relucet veſtigiũ cordis: ſicut in oculis ⁊ in facie ⁊ in lingua: vñ ſic dictũ eſt lingua ſe p̄pedit. facies igneſcit: exaſperant̃ oculi. Poteſt ğ eſſe tãta perturbatio ire: ꝙ omnino impediat̃ lingua ab vſu loquendi. ⁊ tũc ſequit̃ taciturnitas. ¶ Ad primũ ğ dõꝫ. ꝙ augmẽtũ

q augmentũ ire: quãq3 eſt vſq3 ad impediendũ rõne a cohibitiõe lingue: quãq3 aũt vltra ꝓcedit vſq3 ad impediẽdũ motũ lingue: ⁊ alioꝝ membroꝝ exterioꝝ: ⁊ per hoc etiã p3 ſolutio ad ſcd'm. ¶ Ad tertiũ dicendũ: q perturbatio cordis quãq3 põt ſupabũdare vſq3 ad hoc q p inordinatũ motũ cordis impediat' mot' exterioꝝ mẽbroꝝ: ⁊ tũc cãtur taciturnitas ⁊ immobilitas exterioꝝ mẽbroꝝ: ⁊ quãq3 ẽt mors. Si aũt nõ fuerit tãta ꝑturbatio: tũc ex ſupabũdãtia ꝑturbatiõis cordis ſequit' oris loquutio.

¶ De habitibus in gñali quo ad ſubam eoꝝ.

¶ Queſtio. XLIX.

Poſt actus ⁊ paſſiones ꝯſiderãdũ eſt de pricipijs humanoꝝ actuũ. ¶ Et primo de principijs intrinſecis. ¶ Scd'o de principijs extrinſecis. Principiũ aũt itrinſeci eſt potẽtia ⁊ hitus: ſed q2 de potentijs in prima parte dcm̃ eſt: nũc reſtat de hitibus ꝯſiderandũ. ¶ Et primo qdẽ i gñali. ¶ Scd'o vo de virtutib' ⁊ vitijs: ⁊ hmõi alijs hitibus q ſunt hũanoꝝ actuũ principia. ¶ Circa ipſos autẽ hitus in gñali q̃ttuor cõſiderãda ſunt. ¶ Primo qdẽ de ipſa ſuba habituũ. ¶ Secũdo de ſubo eoꝝ. ¶ Tertio de cã gñationis augmenti ⁊ corruptionis ipſoꝝ. ¶ Quarto de diſtinctione ipſoꝝ. ¶ Circa primũ querunt' quattuor. ¶ Primo vtrum habitus ſit qualitas. ¶ Scd'o vtꝝ ſit determinata ſpecies qualitatis. ¶ Tertio vtꝝ hitus importet ordinem ad actũ. ¶ Quarto de neceſſitate hitus.

¶ Utꝝ hitus ſit qualitas. ¶ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit'. Videt' q hitus nõ ſit qualitas. Dicit.n. Augu. in lib. lxxxiij. qõnũ: q hoc nomẽ hitus dcm̃ eſt ab hoc verbo hẽre: ſ3 hẽre non ſolum pertinet ad qualitatẽ: ſ3 ad alia gñã: dicimur enim hẽre quantitatẽ ⁊ pecuniam ⁊ alia hmõi. ergo hitus non eſt q̃litas. ¶ Preterea. Habitus ponit' vnũ p̃dicamẽtũ: vt p3 in libro p̃dicamentoꝝ: ſ3 vnũ p̃dicamentũ nõ continetur ſub alio. ergo hitus nõ eſt q̃litas. ¶ Preterea. Omnis hitus eſt diſpoſitio: vt dr' in p̃dicamẽtis: ſ3 diſpoſitio eſt ordo hñtis partes vt dr' in. v. metaphyſi. hoc aũt ptinet ad predicamẽtũ ſitus. ergo hitus nõ ẽ q̃litas. ¶ Sed contra eſt qd' phs dic' in p̃dicamentis: q hitus eſt q̃litas de difficili mobilis. ¶ Reſpondeo dicendũ: q hoc nomẽ hitus ab habẽdo eſt ſumptũ: a quo quidem nomẽ habitus dupl'r deriuat'. Uno quidem mõ ſ'm q homo vel quecũq3 alia res dr' aliquid habere. alio mõ ſ'm q aliqua res aliquo mõ h3 ſe in ſeipſa. vel ad aliquid aliud. ¶ Circa primũ conſiderandum eſt q habere ſ'm q dicit' reſpectu cuiuſcunq3 qd' habet' cõmune eſt ad diuerſa genera: vnde phus inter poſt predicamenta habere ponit: que. ſ. diuerſa rerum genera ꝯſequunt': ſicut ſunt oppoſita: ⁊ pri' ⁊ poſterius ⁊ alia hmõi: ſed inter ea que habent' talis videtur eſſe diſtinctio: q quedã ſunt in quibus nihil eſt mediũ inter habens: ⁊ id qd' habet'. ſicut inter ſubiectum ⁊ qualitatẽ vel q̃titatẽ nihil eſt mediũ: quedã.n. ſunt in quibus eſt aliqd' mediũ iter vtrũq3: ſ3 ſola relatio ſicut dicitur aliquis habere ſociũ vel amicum: quedã vo ſunt inter que eſt aliquid mediũ: nõ quidem actio vel paſſio: ſ3 aliqd p modũ actionis vel paſſionis: put ſupra vnũ eſt ornãs vel regẽs ⁊ aliud ornatũ aut rectum: vñ phs dicit in. v. metaphi. q habitus dicit' tanq̃ actio quedã habentis ⁊ habiti ſicut eſt in illis que circa nos habemus: ⁊ ideo in his ꝯſtituit' vnũ ſpãle genus rerũ: qd' dicit' p̃dicamẽtũ habitus: de quo dicit phus in v. metaphy. q inter habentẽ indumentum: ⁊ indumentũ qd' habet' eſt habitus medius. Si autem ſumat' habere: put res aliq̃ dr' quodãmõ ſe habere in ſeipſa: vel ad aliqd aliud: cũ iſte modus ſe habẽdi ſit ſ'm aliquã qualitatẽ: hoc mõ habitus quedam q̃litas eſt: de quo phs in. v. metaphy. dicit q habitus dicit' diſpoſitio ſ'm quã bene vel male diſponit' diſpoſitũ: ⁊ aut ſ'm ſe: aut ad aliud: vt ſanitas habitus qdã eſt: ⁊ ſic loquimur nũc de habitu: vñ

¶ Do. XLIX.

In corpore articuli primi q̃ſtionis. 49. diſcutiẽda eẽt natura hitus predicamenti ⁊ poſt predicamentis: qd' q2 alterius negocij nõ vel ad particularẽ queſtionem vl' ad ſecundum metaphiſice ſpectabit: ꝓpoſito .n. p̃centi ſat eſt habitũ diſcutere de q̃ eſt ſ'mo cuius diffinitio ex q̃nto metaphyſice affertur in littera ſcilicet q eſt diſpoſitio qua bene vel male diſponitur diſpoſitum ſcd'm ſe vel ad alterũ quã diffinitionẽ mandabis memorie ⁊ figes in ea aciẽ itelligẽtie: qm̃ ex ea videbis tot habitus cõditiones: quot natura illius illucleſcet vt patebit.

¶ In reſponſione ad tertium in eodem incipe ex iã dicta diffinitione colligere ex eo nã q3 q habitus eſt diſpoſitio ⁊ diſpoſitio ẽ ordo habẽtis partes ⁊c. conſequens eſt q habitus ſit ordo habentis partes: quum autem audis ordinem: non intelligas reſpectum ordinis ſ3 eius radicẽ: eſt enim qualitas

habens talem ordinē diſpoſitionis quippe nomen a poſitione ordinata partium deriuatuꝫ videtur: ⁊ propterea a partibus quantitatiuis quib⁹ primo cōuenit poſitio non ſolum ad partes ſpirituales: ſed ad habentem partes tranſumptum eſt: vnde non videtur ꝙ eſt ordo partiuꝫ: ſed habentis partes: ⁊ quamuis nō ſit opus omēs diſpoſitionis modos ſaluare i habitu: ſicut nec omnes animalis ſpecies in homine: vt adducitur tñ in littera ſimplicius dicit omnes ſaluantur in habitu pro quanto omnis habitus vel eſt habentis partes cōporales: ſicut pulchritudo ſanitas macies ⁊ hmōi vl̄ ptes ideſt partialia requiſita aut in potentia vt contingit in habentibus ſcientiam vel virtutem imperfectam aut in actu vt contingit in habentibus perfecte tali enim in potētia habēt eaſ q̄ requirūtur ad ſcientiam aut prudentiaꝫ: iſti vero iam poſſident.

¶ Arti. .II.

dōm ꝙ habitus eſt qualitas. ¶ Ad primū ergo dōꝫ ꝙ obiectio illa ꝓcedit de habere cōiter ſumpto: ſic.n.ē cōe ad multa gña: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcōꝫ dōm: ꝙ ratio illa ꝓcedit de habitu ſm ꝙ intelligiẗ aliqd medium inter habēs: ⁊ id qd̄ hr̄: ſic.n.eſt quoddā p̄dicamētū: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ diſpoſitio qdeꝫ ſemp iportat ordinem alicuius habentis partes: ſed hoc ꝯtingit duplr̄: vt ſtatim ibidē phūs ſubdit.ſ. aut ſm locū: aut ſm potētiaꝫ. aut ſm ſpēm: in quo vt Simplicius dicit in cōmento predicamentoꝝ: comprehendit oēs diſpoſitiones corporales qdē in eo ſm ꝙ dicit ſꝫ locū: ⁊ hoc pertinet ad predicamētū ſitus qui eſt ordo partium in loco: ꝙ aūt dicit ſm potētiam includit illas diſpōnes que ſunt in preparatione ⁊ idoneitate nōdum pfecte ſicut ſcia ⁊ virtus incohoata: ꝙ aūt dicit ſm ſpēꝫ includit perfectas diſpoſitiones que dñr habitus: ſicut ſcia ⁊ virtus complete.

¶ Utrū habitus ſit d̄terminata ſpēs q̄litatis. ¶ Arti. II.

AD ſecunduꝫ ſic procediẗ. Uideẗ ꝙ habitus nō ſit determinata ſpēs qualitatis. qꝛ vt dcm̄ eſt. habit⁹ ſꝫ ꝙ eſt qualitas dr̄ diſpoſitio ſm quā bn̄ aut male diſponiẗ diſpoſituꝫ: ſed hoc ꝯtingit ſm q̄libet qualitateꝫ: nā ⁊ ſm figurā ꝯtingit aliqd bene vel male eſſe diſpoſitū: ⁊ ſilr̄ ſm calorē ⁊ frigus ⁊ ſm oia hmōi. ergo habitus nō eſt determinata ſpēs qualitatis. ¶ Preterea. Phūs in predicamētis caliditatē ⁊ frigiditatem dicit eſſe diſpoſitiōes vel habitus: ſicut egritudineꝫ ⁊ ſanitateꝫ: ſed calor ⁊ frigus ſunt in tertia ſpē q̄litatis. ergo habitus vel diſpō non diſtinguuntẗ ab alijs ſpeciebus qualitatis. ¶ Preterea. Difficile mobile nō eſt differentia pertinens ad genus qualitatis: ſed magis pertinet ad motuꝫ vel paſſionē: nullū aūt genus determinatur ad ſpēm ꝑ differētiam alteri⁹ gñis: ſꝫ oꝫ dr̄ias ꝑ ſe aduenire gñi. vt phs dicit in vij. metaphiſice: ergo cū habitus dicatur eē qualitas difficile mobilis: videẗ ꝙ nō ſit d̄terminata ſpēs qualitatis. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qd̄ phs dicit in predicamentis ꝙ vna ſpēs qualitatis eſt habitus ⁊ diſpoſitio. ¶ Rñdeo dōm ꝙ phūs in p̄dicamentis ponit inter quattuor ſpēs qualitatis primā diſpoſitionē ⁊ habitū quaꝝ qdē ſpecieꝝ differētias ſic aſſignat Simplicius in cōmēto p̄dicamētoꝝ dicēs ꝙ qualitatū q̄dā ſunt nāles q̄ ſm nām inſunt: ⁊ ſemp. q̄dā aūt ſunt aduenticie que ab extrinſeco efficiunẗ: ⁊ pñt amitti: ⁊ hec qdem q̄ ſunt aduenticie ſunt habit⁹ ⁊ diſpōnes ſꝫ facile ⁊ difficile amiſſibile differentes: nālū aūt qualitatū q̄daꝫ ſunt ſm id qd̄ aliqd eſt in potētia: ⁊ ſic eſt ſcd̄a ſpecies q̄litatis: q̄dā xo ſm ꝙ aliqd eſt in actu: ⁊ hoc vel in ꝓfundū: vel ſm ſupficiē: ſi in ꝓfundū qdē ſic eſt tertia ſpēs qualitatis: ſm xo ſupficiē eſt q̄rta ſpecies qualitatis ſicut figura ⁊ forma q̄ eſt figura animati. Sꝫ iſta diſtinctio ſpecierū q̄litatis incōueniēs vr̄. ſunt enim multe figure ⁊ q̄litates paſſibiles nō nāles: ſed aduenticie: ⁊ multe diſpoſitiōes nō aduenticie: ſꝫ nāles: ſicut ſanitas ⁊ pulchritudo ⁊ hmōi. ⁊ ꝑꝑ h̄ nō ꝯuenit ordini ſpērū. ſemp.n. ꝙ nālis ē prius eſt. Et iō alr̄ accipienda eſt diſtinctio diſpoſitionū ⁊ habituum

IN articulo ſecūdo eiuſdē q̄ſtionis aduerte q' illa v̄ba i corpore: mod⁹ aūt ſiue determinatio ſubiecti ſecundum eſſe accidentale poteſt accipi vl in ordine ad naturaꝫ ⁊c̄. ſi ſumanẗ vniuerſaliter abſolute inſolubil' appet queſtio: quomodo ſit ſufficiens hec diſtinctio: quū quantitas ipſa determiet ſubiectum ſecundum eſſe accidētale: nec minus habꝫ rationem modificātis ⁊ determinantis quaꝫ ſecunda ſpecies q̄litatis: ſi vero ſumanẗ vniuerſaliter qdē ſꝫ limitate ſub ante dictis verbis ſcilicet qd̄ qualitas iportat quendam modum ſubſtantie ⁊ quandam determinationeꝫ ſecūdum aliquam menſuram ceſſant obta: qꝛ ſermo non eſt niſi de quadaꝫ determinatōe accidētali: que cōe nomen accidentalis differentie qualitatem.ſ. ſibi vſurpanit.

¶ In reſponſione ad primuꝫ in eodem articulo hēs quantū operetur ly bene vel male in definitione habit⁹ poſituꝫ.

ab alijs qualitatibus: ꝓprie.n.qualitas impoꝛ
tat quēdā modū ſub̄e: modus aūt eſt vt dicit
Augu. ſup Geñ. ad lrām quem menſura pre/
figit: vñ iportat quādā determinationē ſm ali
q̄z menſurā. τ iō ſicut id ſm qđ determinatur
potentia mãe ſm eſſe ſubſtantiale dr̄ qualitas
q̄ eſt dr̄ia ſub̄e: ita id ſm qđ determinatꝛ potē/
tia ſubi ſm eſſe accñtale dr̄ qualitas accñtalis:
q̄ eſt et q̄dā dr̄ia: vt pȝ per pħm in.v.metaph.
Modus autē ſiue determinatio ſubi ſm eſſe
accñtale pōt accipi vel in ordine ad ipſam nãȝ
ſubi: vel ſm actionē τ paſſionē que ꝯſequūtꝛ
pꝛincipia nãe. q̄ ſunt mã τ foꝛma vel ſm q̄ti/
tatem. Si aūt accipiatꝛ modus vel determina/
tio ſubi ſm q̄titatē: ſic eſt quarta ſpecies qua/
litatis. Et qꝛ q̄titas ſm ſui rōnem eſt ſine mo
tu: τ ſine rōne boni τ mali: iō ad quartā ſpēm
qualitatis nō pertinet ꝙ aliquid ſit bene vl' ma
le: cito vel tarde trāſiens. Modus autē ſiue
determinatio ſubi ſm actionē τ paſſionē attē/
ditur in ſcđa vel tertia ſpecie qualitatis. τ iō in
vtraq̄ꝫ ꝯſideratꝛ ꝙ aliqd facile vel difficile fiat
vel ꝙ ſit cito trāſiens aut diuturnū: nō aūt ꝯſi
deratꝛ in his aliqd pertinens ad rōnē boni vel
mali: qꝛ motus τ paſſiones nō hn̄t rōnē finis:
bonū aūt τ malū dr̄ per reſpectū ad finē: ſed
motus τ determinatio ſubi in oꝛdine ad nãm
rei ptinet ad pꝛimā ſpēm qualitatis q̄ eſt habi
tus τ diſpoſitio. Dicit.n.pħs in.vij.phyſi.lo
quens de habitibus aīe τ coꝛpoꝛis: ꝙ ſunt di/
ſpōnes q̄dā perfecti ad optimū: dico aūt pfe/
cti: qđ eſt diſpoſitū ſm nãȝ. Et qꝛ ipſa foꝛma
τ nã rei eſt finis: τ cuius cā fit aliqd: vt dr̄ in.
ij.phyſi. iō in pꝛima ſpecie ꝯſideratꝛ τ bonū τ
malū: τ etiā facile τ difficile mobile ſm ꝙ ali
qua nã eſt finis gn̄ationis τ motus: vñ in.v.
metaphyſi. pħs diffinit habitū: qđ eſt diſpō
ſm quā aliquis diſponitꝛ bene vel male: τ in.
ij.ethico. dicit ꝙ habitus ſunt ſm quos ad paſ
ſiones nos habemus bene vel male. Quādo
.n. eſt modus ꝯueniens nãe rei: tūc hȝ rōnem
boni. qñ aūt nō ꝯuenit: tunc hȝ rōnem mali: τ
ꝙ nã eſt id qđ pꝛimū ꝯſideratꝛ in re: ideo habi
tus ponitꝛ pꝛima ſpecies qualitatis. ¶ Ad pꝛi
mū ergo dōm: ꝙ diſpō oꝛdinē quēdā iportat
vt dcm̄ eſt: vnde nō dr̄ aliquis diſponi per q̄li
tatem niſi in oꝛdine ad aliquid τ ſi addatꝛ bene
vel male: qđ pertinet ad rōnem habitus. oꝫ ꝙ
attendatꝛ oꝛdo ad nãm q̄ eſt finis: vñ ſm figu/
ram vel ſm caloꝛem vel frigus nō dicitꝛ aliqs
diſponi bene vel male: niſi ſm oꝛdinem ad na
turam rei ſm ꝙ eſt ꝯueniens vel nō ꝯueniens
vñ τ ipſe figure: τ paſſibiles qualitates ſm ꝙ
ꝯſideranꝛ vt cōuenientes vel non ꝯuenientes
nãe rei: pertinent ad habitus vel diſpōnes: nã
figura ꝓut conuenit nãe rei: τ coloꝛ pertinent
ad pulchꝛitudinē: caloꝛ aūt τ frigus ſm ꝙ cō
ueniunt nãe rei pertinent ad ſanitatem: τ hoc
mō caliditas τ frigiditas ponunꝛ a pħo in pꝛi
ma ſpecie qualitatis. Uñ pȝ ſolutio ad ſcđm:
lȝ a q̄buſdam aliter ſoluatꝛ: vt Simplicius di/
cit in cōmento pꝛedicamentoꝝ. ¶ Ad tertium
dōm: ꝙ iſta differētia difficile mobile non di/
uerſificat habitū ab alijs ſpeciebus q̄litatis:
ſȝ a diſpōne: diſpoſitio āt dupl'r accipitꝛ. Uno
mō ſm ꝙ eſt genus habitus: nã in.v.metaph.
diſpō ponitꝛ in diffinitione habitus. Alio mō
ſm ꝙ eſt aliqd ꝯtra habitū diuiſum: τ pōt in/
telligi diſpō ꝓpꝛie dicta ꝯdiuidi ꝯtra habitum
dupl'r. Uno mō ſicut pfectū τ iperfectū in ea
dē ſpē: vt.ſ. diſpō dicatꝛ retinēs nomen cōe qñ
iperfecte ineſt: ita ꝙ de facili amittitꝛ: habitus
aūt qñ perfecte ineſt: vt nō de facili amittatꝛ: τ
ſic diſpō fit habitus ſicut puer fit vir. ¶ Alio
mō pñt diſtingui ſicut diuerſe ſpēs vnius ge/
neris ſubalterni vt dicanꝛ diſpōnes ille q̄lita/
tes pꝛime ſpēi. q̄bus ꝯuenit ſm ꝓpꝛiā rōnē vt
de facili amittanꝛ: qꝛ hn̄t cās tranſmutabiles:
vt egritudo τ ſanitas: habitus ꝟo dn̄r ille q̄li/
tates q̄ ſm ſuā rōnē hn̄t ꝙ nō de facili trāſmu/
tenꝛ: qꝛ hn̄t cās imobiles: ſicut ſcie τ ꝟtutes:
τ ſȝ hoc diſpō nō fit habitus: τ hoc videtꝛ ma
gis ꝯſonū intentioni Ari. vñ ad huius diſtin/
ctionis ꝓbationē inducit cōem loquēdi ꝯſue/
tudinē ſm quā q̄litates q̄ ſm rōnē ſuā ſunt fa/
cile mobiles: ſi ex aliquo accñti difficile mobi/
les reddanꝛ: habitus dn̄r: τ econuerſo eſt de
qualitatibus q̄ ſm ſuam rationem ſunt diffici
le mobiles: nam ſi aliquis imperfecte habeat
ſciam: vt de facili poſſit ipſā amittere: magis
dr̄ diſponi ad ſciam q̄z ſciam hr̄e. Ex quo pȝ
ꝙ nomen habitus diuturnitatem q̄dam im/
poꝛtat. nō autem nomen diſpōnis: nec ipeditꝛ
qn ſm hoc facile τ difficile mobile ſint ſpecifi
ce differentie: pꝛopter hoc ꝙ iſta pertinent ad
paſſionem τ motum: τ nō ad genus q̄litatis:
nam iſte differentie q̄uis per accidēs videan
tur ſe habere ad qualitatem: deſignant tamen
pꝛopꝛias τ per ſe differentias qualitatum: ſi/
cut etiā in gn̄e ſubſtantie frequēter accipiū/
tur differentie accidentales loco ſubſtātialiū.
inquantū per eas deſignanꝛ pꝛicipia eēntialia.

¶ Utrū habitus iportet ordi/nem ad actū. Articu. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit᷑. Videt᷑ ꝙ habitus nõ importet ordinē ad actū. Unūquodq; eniȝ agit ſcḋm ꝙ ē actu: ſ; phs dic̃ in iij. de aia: ꝙ cū aliqd ſit ſciens ſcḋm habitū: ē ēt tūc in potētia: al'r tñ ꝙ̃ ante adiſceret. ergo habitus nõ iportat bitudinē principij ad actū. ¶ Preterea. Illḋ qḋ ponit᷑ i diffõne alicui⁹ ꝑ ſe ꝯuenit illi: ſ; eē pricipiū actionis ponit᷑ i diffõne potētie. vt pȝ i. v. metaphy. ergo eē pricipiū act⁹ ꝑ ſe ꝯuenit potētie: qḋ āt ē ꝑ ſe: ē pricipiū in vnoquoq; gñe. ſi ergo ēt habitus ſit pricipiū actus: ſeq̄t᷑ ꝙ ſit poſterior ꝙ̃ potētia: et ſic nõ erit pria ſpēs q̄litatis habit⁹ vel diſpoſitio. ¶ Preterea. Sanitas q̄nq; ē habitus: et ſil'r macies: et pulchritudo: ſ; iſta nõ dñr ꝑ ordinē ad actū. nõ ergo ē de rõne bit⁹: ꝙ ſit pricipiū act⁹. ¶ Sȝ ꝯ eſt ꝙ Aug. dic̃ in li. de bono ꝯiugali: ꝙ bit⁹ ē quo aliqd agit᷑ cū op⁹ ē: et cõmētator dic̃ i. iij. de aia: ꝙ bit⁹ ē quo qs agit cū voluerit. ¶ Rñdeo dicēdū: ꝙ hr̃e

In arti° 3° eiuſdeȝ. q. 49 in ¶ Arti. III. corpore: et in rñſione ad p̄ᵐ dubiuȝ occurrit: ex Scoto in p̄. diſ. 17. q. 2. vbi nitit᷑ ſuſtinere ꝙ bitus nullā hēat rõnē pncipij actiui ea rõne: q2 nõ eſt neceſſe tribuere hoc bitui nec ē ratiõabile auferre a po° cõpletā cāuſalitatē actiuā reſpcū actus: vt adiuuet habitū ad agēdū: qm oia q̄ attribuūtur bitui ſaluātur ſine hac cāuſalitate: ſ; hoc q̄uis Scot⁹ nõ niſi ꝓbabil'r ſuſtineat: iõ attuli vt oñdatur ꝙ nec probabil'r ſuſtineri pōt.

¶ Et qm Durādus in 3° ſnia. diſ. 23. q. 1. ſimpliciter eȝ qḋ bit⁹ nõ fac̃ aliqd ad ſubſtantiam aut modum actus: ideo rõnes p̄mo afferēde ſunt: deide veritas declanda: et demū ſatiſfiet obis. Probare aūt nitit᷑ ipſe q̄tuor. p̄ ꝙ habitus nõ eſt ꝑ ſe p̄nᵐ modi act⁹ q eſt itenſio. 2° ꝙ nõ eſt ꝑ ſe p̄nᵐ modi act⁹ q eſt determinatio actus in eē nāe. 3° ꝙ nõ eſt per ſe p̄nᵐ modi act⁹: q eſt determinatio ad bonū et malū moral'r. 4° ꝙ nõ eſt ꝑ ſe p̄nᵐ modi actus q eſt facilitas. Et p̄ᵐ qdē ꝙ. ſ. habitus nõ ꝯcurrat vt ꝯprincipiuȝ actus ad hoc vt act⁹ itenſior ſeu ꝑfectior fiat ꝓbat ex hoc: q2 altero duoꝝ modoꝝ hoc eſſet. ſ. aut q2 po° per habituȝ eſſet itenſior: et ſic actū itenſiorē ꝓduceret: aut q2 po° et habitus ꝯcurrerēt vt duo imediata agentia partialia. Primuȝ nõ pōt dici: q2 po° nõ ſuſcipit magis et min⁹. Scḋm quoq; teneri nõ pōt: aut. n. eſſent vniuoce p̄ncipia ſicut trahētes nauem: aut vtrūq; requireret᷑ ſemꝑ ad actū eiuſdeȝ ſpēi: et tenet ſequela: q2 p̄ncipia ꝑ ſe reqſita ad actū ꝑfectū in aliq̄ ſpē reqrunt᷑ ad oēm ſpēi actū: vt pȝ inductiue. Et cõfirmat᷑: q2 effectuū differētiū ſolū ſcḋm magis et minus nõ oȝ cauſas plus differre ꝙ̃ ſcḋm magis et minus. Scḋm vo ꝙ ſcȝ bitus nõ ſit p̄nᵐ actus quo ad determinationē in eſſe nature ꝓbat ꝑ hoc: q2 nõ eſt ꝑ ſe p̄nᵐ ſingularitatis actus: ꝑ eſſe. n. ſingulare determinat᷑ actus ad eſſe in reꝝ nā: et ꝙ actus nõ fiat ſingularis ab habitu ꝓbat: q2 eſſe ſingulare eſt effectus cõis oibus actibus: et ꝯueniens habituȝ. Qḋ aūt habitus nõ ſit ꝑ ſe p̄nᵐ eſſe moralis ꝓbat: q2 tale eſſe eſt relatiuū. cui⁹ nulla eſt per ſe actio niſi rõ fundamēti: ꝯſtat aūt ꝙ actus in eſſe nāe: q eſt fundamētū eſſe moralis nõ eſt ab habitu: q2 actus ſimilis ꝯueniēs habituȝ ab habitu nõ eſt. Qḋ deniq; bitus nõ ſit p̄nᵐ facilitatis ipſi⁹ actus ſed agentis pȝ ex eo ꝙ ideȝ actus bituato facilis: et nõ bituato difficilis eſt. hec de p̄mo. Quo ad 2ᵐ ſciēdū: ꝙ lȝ auctor in hoc tractatu cõius vtat᷑ bitus noie ꝙ̃ poſteriores: qm appellatiõe bitus in hoc tractatu ꝯprehēdit᷑ ſpēs itelligibilis tā in hoie ꝙ̃ in angelo: vt pȝ diligenter ꝯſiderāti: vt tñ cõicemus in vocabulis cum his q aduerſant᷑: reſtringendū eſt bitus nomē in hac diſputatiõe ad eas q̄litates quas ꝯfitent᷑ eſſe bitus: vt ſunt virtutes morales et itellectuales: et hȝ̄ et de his oñdendū eſt qd rei veritas hēat: que melius videbit᷑ ſi attēderimus ꝙ cā difficultatis hᵉ ē: q2 po° opatiue q̄rū ſūt iſti bit⁹ añ iſtos bitus eliciūt ſuos act⁹ eiuſdē ſpēi cū actib⁹ q ſunt poſt adeptuȝ bitū: itellus āt nr̄ añ adeptā ſpēȝ itelligibilē nihil pt itelliger. Si n. q; abſq; bitu alique potētie operatiue non poſſent opari: nõ eſſet locus ſpecialis queſtiõi huic ḋ actiuitate bitus: mō āt i dubiū verti᷑ vt pȝ ex dict. Si qs igr̄ ꝑſpexerit ꝙ ſubm bitus oȝ eē aliquo mō i actu et aliq̄ mō i potētia: q2 vtitur ipſo cuȝ vult: et ꝑficit᷑ ꝑ ipm: et ſil'r ꝙ habituȝ ipm opȝ eē aliquo mō i actu et aliquo mō i po°: qm ꝑficit et potētialē ad actū 2ᵐ ꝯſtituit: ex his videbit nāȝ bit⁹ nõ eē extnēā a nā po° opatiue: ſ; queadmodū ꝯueniūt in nā actus et po° ꝓportional'r vt pȝ: ita ꝯueniūt in nā p̄ncipij reſpcū act⁹: quū. n. agere ſequat᷑ actū et pati po°ᵐ: et po° opatiua ſcḋm id qḋ hȝ de actu p̄nᵐ eſt actiuum opatiõis ſue: ſcḋm id vo qḋ hȝ de po° p̄nᵐ eſt paſſiuū eiuſdē: ꝯſentaneū eſt vt bitus ꝑficiens po°ᵃᵐ vt eius ꝓpria ꝑfectio ſcḋm id qḋ hȝ de actu ꝑficiat et cõpleat actiuitatē po°: et ſcḋm id qḋ eſt in po° appropiet po°ᵐ ad ſuſceptionē vltime ꝑfectiõis. i. opatiõis ꝑfecte. Putandū eſt. n. ꝙ aie potētia opatiua eſt in po° ad ſuā ꝯſumatā ꝑfectionē ordine quodā: eſt nāq; in po° ꝑ opatiões imꝑfectas ad habituȝ et ꝑ habitū ad opationē ꝑfectā: in qua ꝯſumat᷑ ꝑfectio potētie opatiue: niſi qs diceret ꝙ po° opatiua aie eſt per ſe in po° ꝑ actus imꝑfectos ad actū ꝑfectū: ſ; ꝑ accñs iterponit᷑ bitus: qḋ irrõnabil'r dici pȝ ex doctrina ſcḋi phyſicoꝝ: vnūquodq;. n. ſicut agit᷑ ita aptū natū eſt agi: et ecõtra: ꝯſtat aūt po° aie opatiue ꝑfectionē ſic agi: vt ꝑ act⁹ imꝑfectos acqrat habitū: et ꝑ habitū ꝑfectā opatõeȝ aſſequat᷑. Ex nā igit᷑ hᵉ potētiaꝝ eſt: ꝙ ipſe tali ordine et talibus medijs ad ꝯſumatā ꝑfectioneȝ ꝑueniāt: ac ꝑ hoc habitus ipſi ꝑ ſe mediāt iter potētias et opatiões ꝑfectas: vt aūt qḋ dicimus de actiuitate habitus reſpcū actus euidētius monſtret᷑: in virtutib⁹ itellectualib⁹ quas ꝯſtat eē bit⁹ manifeſtat᷑. Et qm inata eſt nobis via ex notioꝛib⁹ nobis ſchoemus ab arte. Ars eſt bit⁹: vt pȝ. 6. ethi. et eſt factiuus: et ꝙ ſit factiu⁹ in genere cāe effectiue: vt oīs cauillatio excludat᷑: ꝓbat᷑ ex 9° metaph. vbi ars ponit᷑ iter potētias actiuas: et diſtiguit᷑ po° rõnalis ꝯ po°ᵐ nālē: ꝙ illa ē actiua vtriuſq; ꝯrij: et ꝓpea ñ agit niſi determiata a ꝓhereſi: et tūc agit vnū. ¶ P̄. Dom⁹ q̄ fit i mā ē a domo q̄ eſt in aīa effectiue: et ſanitas a ſanitate: et vl'r qḋlȝ artificiale a ſua for° in mēte: ſ; hᵉ nihil aliud ē ꝙ̃ eē ab arte: nihil. n. aliud ē ſanitas i mēte medici ꝙ̃ ars ſanādi: et ſil'r dom⁹ ꝙ̃ ars domificādi: vñ ad vtrūq; ꝯrioꝝ ſe hȝ. ergo. ¶ P̄. 5° metaph. ſtatuifica et breuiter artifex ponit᷑ cā efficiēs per ſe policret⁹ aūt ſeu ſubȝ ꝑ accñs. ergo ars ipa eſt ꝑ ſe p̄nᵐ actiui act⁹: et

ordinē ad actū pōt ꝯpetere habitui: τ ſm rōnē habit⁹: τ ſm rōnē ſubi in quo ē hitus: ſꝫ q-dem rōnē hit⁹ ꝯuenit oī hitui aliquo mō hr̄e ordinē ad actū. eſt.n. de rōne hitus vt iportet hitudinē q̄ſdā i ordine ad nāꝫ rei. ſꝫ ꝙ ꝯuenit vel nō ꝯuenit. Sꝫ nā rei q̄ eſt finis ḡnatiōis: vlterius etiā ordinat̄ ad aliuꝫ finem: q vel eſt opatio vel aliqđ operatū ad qđ quis peruenit ꝑ opationem: vn̄ hit⁹ nō ſoluꝫ iportat ordinem ad ipſam nām rei: ſꝫ etiaꝫ ꝯn̄r ad operationem inquātū eſt finis nāe: vel perducens ad fineꝫ. vnde τ in.v.metaphy. dicit̄ in diffinitione hitus: ꝙ eſt diſpō ſm quā bene vel male diſponitur diſpoſitū: aut ſm ſe.i. ſm ſuā nām: aut ad aliud.i. in ordine ad finem: ſꝫ ſunt qdā hitus: q ēt ex parte ſubiecti in quo ſunt primo τ principalr̄ iportāt ordinē ad actū: q2 vt dcm̄ eſt: habitus primo τ ꝑ ſe iportat hitudinē ad nām rei. Si igit̄ nā rei: in q̄ eſt hitus: ꝯſiſtat i ipſo ordine ad actū: ſequit̄ ꝙ hitus principalr̄ iportet ordineꝫ ad actū: manifeſtuꝫ eſt aūt ꝙ nā τ rō potentie eſt vt ſit principiū actus: vn̄ oīs habit⁹ q eſt

nū act⁹: τ qm̄ ꝓbabile ē qđ ſapiētib⁹ pluribꝰ vr̄: ex cōi hominū ꝯſenſu pꝫ homines vtēdo ſuis artib⁹ eſſe cās opeꝝ adeo ꝙ carētes artib⁹ carēt facultate faciēdi: τ nō ſolum carēt expeditiōe: delectatiōe: ꝓmptitudie τ facilitate. ſit ḡ paula ꝓbabilib⁹ fantaſie h̄: τ dicto igrediēdo iteriorē hoīem: ꝙ quēadmoᵐ ars cū recta rō ſit factibiliū actiua eſt coꝝ: ita prudentia q̄ recta rō eſt agibiliū actiua eſt coꝝ: τ ſimilr̄ q̄libet hitus exñs in aliqua poᵃ aīe vim actiuā hꝫ ſicut poᵃ cuiꝰ ē: vt i corꝑe articuli dicit̄. Nec h̄ eſt derogare actiuitati poᵉ: ſꝫ declare nās poᵉ ſuſceptibiliū ipſoꝝ habituū: ad q̄ nāq3 nā nō ſufficienter determinat poᵐ ꝑ ſeipſaꝫ: determiabilē fecit ꝑ habitꝰ: vt determinata illo agat qđ ꝑ ſeipſaꝫ plene agere n̄ poterit. Ex his aūt pꝫ τ ꝙ oꝫ hitui actiuitatē tribuere: τ ꝙ nō pn̄t ea q̄ ð hitu aliq̄ dr̄ ſaluari abſq3 actiuitate vt pꝫ de arte. hec ð 2°. Ad oƀa aūt in oppoᵐ et Durādo ordinate rn̄dēdo dr̄: ꝙ poᵃ τ hitus ꝯcurrunt ad effectiue cāndū actū n̄ ſicut cāe ꝑtiales vniuoce: vt trahentes nauē: neq3 ſicut remiſſuꝫ τ intēſuꝫ: vt mai⁹ τ min⁹ lumē i eodē medio: neq3 ſicut ſupi⁹ τ iferi⁹: vt ſol τ hō ḡnāt hoīeꝫ ſꝫ ſicut imꝑfectū differt a ſeipſo perfecto. poᵃ.n. aīe opatiua nō eſt ita determiata ad eliciēdū opationē talis ſpēi ꝙ egeat hitu determināte ipſaꝫ: qm̄ ipſa abſq3 hitu cū obio ad actū ꝯueniēte habituꝫ ſufficit: ſꝫ determiatio quā an̄ hituꝫ hꝫ ē ita remota τ iꝑfecta vt egeat hitu ad h̄ ꝙ ꝓpinq̄ τ ꝑfecta ſit ad opādū ꝑfecte in tali ſpē: hꝫ nāq3 ſe poᵃ ad hitū reſpcū opōnis ſicut hō in p̄n° adoleſcētie ad hoīeꝫ ꝑfectū reſpcū ḡnōnis: quēadmoᵐ.n. adoleſcēs pōt q̄dē ḡnāre ſꝫ iꝑfecte. cū aūt ꝑfect⁹ vir fuit ḡnāre pōt ꝑfecte. ita poᵃ ſine hitu pōt ꝓducere opōnes in tali ſpē. ſ. imꝑfectas. ꝑfecta aūt ꝑ hituꝫ ſiles i ſpē ꝑfectas pōt elicere: nec q̄ras iter h̄ ꝓportiōalē ſilitudinē in oīb⁹: ſꝫ ſat ē ꝓpoſito qđ dcm̄ eſt: τ ꝙ nō opꝫ ꝑpea poᵐ ſuſciꝑe magis τ minus: nec ē idē dicere opōnē ꝑfectā τ iꝑfectā in eadē ſpē: τ dicere remiſſaꝫ τ itēſaꝫ: ſicut nō eſt idē dicere hō ꝑfectus τ iꝑfect⁹ in eadē ſpē τ remiſſus τ intenſus. Et ex h̄ pꝫ rn̄ſio ad p̄ᵐ: ꝓpō.n. illa: q̄cūq3 p̄n° exiguntur ad opōnē ꝑfectā in aliq̄ ſpē reqrūtur ad q̄lꝫ illi⁹ ſpēi: dato ꝙ ſit vera de his p̄ncipijs: q̄ ꝯcurrūt vt diuerſa p̄nᵃ: vt pr̄ τ mater reſpcū filij: τ ſol τ hō reſpcū hominis τ hīc: nō tn̄ eſt vera de his p̄ncipijs q̄ ꝯcurrūt vt vnū ꝑfectū p̄nᵐ: ita ꝙ ambo ſil̄ n̄ differūt ab vno niſi ſicut iꝑfectū a ꝑfecto: τ ſilr̄ oīo cēt ſi adoleſcēs fieret ꝑfect⁹ vir ꝑ aliqđ diſtinctū ſupadditū: τ cuꝫ dr̄ ꝙ opōnū differentiā ſolū ſm magis τ min⁹ ꝑfectū in eadē ſpē p̄n° nō opꝫ magis differre: 2° pōt rn̄deri. ꝓ ꝯcedendo ꝙ poᵃ τ hitus ſꝫ abſolute diſtinguant̄ ſpē: vt pꝫ ex ꝑdicamētis: vt tn̄ ſunt p̄nᵃ talis act⁹ nō dr̄nt niſi ſm magis τ min⁹ ꝑfectū in eadē ſpē: q2 ſunt eiuſdeꝫ ſpēi cū actu τ ꝯñter iter ſe: ſicut.n. poᵃ viſiua vt ſic reducit̄ ad genus obi puta coloris: ita eadē vt videt albū reducit̄ ad ſpēm albi: vt poᵉ ꝓportionent̄ actib⁹ iux̄ doctrinā .12. metaph. 2° pōt dici ꝙ illa ꝓpō non tꝫ in p̄ncipijs quoꝝ vnuꝫ ſubalternat̄ reliq̄: qm̄ principijs ſic ſe hn̄tibus ſtat ad actū ꝑfectuꝫ vtrūq3 reqri: τ ad ipſectuꝫ alteꝝ tm̄: q2 talia nō ſūt duo diſparata p̄nciᵃ ſed ſubſequēs ē ꝑfectio p̄mi: ſic aūt ſe hr̄e ꝯſtat poᵃᵐ τ hituꝫ: qm̄ hit⁹ ſubalternatur q̄dāmō potētie dū poᵃ ad multaꝝ ſpērū act⁹ ſe extēdēs ꝑ habitū determinatū vt ſit i tali ſpē ꝑfecti opis ꝑfectū p̄ncipiū. Ad obīa vō ꝙ hitus nō ſit p̄nᵐ actus q̄ ad determinationē in eē nāe facile dr̄ p̄ ꝙ eſt ibi ſophiſma ꝯñtis: cā.n. determinans effectū ſm eſſe nāe nō opꝫ ꝙ reſpiciat ſingularitatē vt ꝓpriū effectuꝫ: ſꝫ ſat ē ꝙ cāet illud in eē nāe ſm aliqd. vn̄ hit⁹ q ꝑfectōeꝫ i opōne cāt i eē nāe determiat opōnē ad eē ꝑfectū: τ h̄ ſufficit. Dr̄ 2° ꝙ q2 ſinglāritas ē effect⁹ cōis τ ꝯueniēs mlt̄as cās: iō recte ꝯcludit̄ ꝙ nō ē ꝓpri⁹ effect⁹ h⁹ vel illi⁹ cāe ſꝫ male ꝯcludit̄. ḡ nō eſt effect⁹ h⁹ cāe. Aliud ē.n. effici ab a. τ aliud eē ꝓpriū effectū a. vn̄ ſicut hō ḡnāt hoīeꝫ: τ h̄ hō hūc hoīeꝫ: ita hitus fac̄ opōnē ꝑfectā: τ h̄ hit⁹ hāc opōnē ꝑfectā. Ad oƀa vō ꝙ hitus n̄ ſit ꝑ ſe p̄nᵐ eē moralis i actu: q2 illud ē relatiuū 3° dr̄. ꝓ negādo illud eē i actu elicito eē relatiuū: q̄uis relatiuū ſit i actu ipato: qm̄ quēadmoᵐ iter hitus morales ē ꝯ̄rietas ſm eē abſolutū: vt iter fortitudinē τ timiditatē. liberalitatē τ auaritiā τc̄. ita inter elicitos act⁹: q̄ ē.n. maior rō? 2° dr̄ ꝙ eē relatm̄ carere actiuo ꝑ ſe ſic itelligit̄: q2 nō hꝫ agēs faciēs ſeorſuꝫ nō faciēdo alia: cū q̄ tn̄ ſtat ꝙ hēat ꝑ ſe ꝓpriā cām actiuā vt exprimur: cū ordinē aliquē iponēdū reb⁹ excogitam⁹ τ iponimus: τ ad id itēdim⁹ τ facim⁹ ꝑcipiēdo τ exeq̄ndo ꝑ nos vel alios. nec min⁹ h̄ nos ꝑ ſe intēdere τ cāre experimur: q̄ȝ medic⁹ itēdat τ faciat ſanitatē. teſtes ſūt duces exercit⁹: rectoreſq3 alioꝝ ac artifices. Et ſiquis negaret ſenſuꝫ ꝑ rōnē aut auctēt: puta q2 ad relōnē nō ē mot⁹ τc̄. nō ſoluꝫ ierudit⁹ ſꝫ ierudibilis eēt. 3° dr̄ ꝙ hitus cāt ſubāꝫ actus ꝑfecti: quā ꝯſeqt̄ eē relatiuū: τ ſic pōt ꝑ ſe cāre eſſe relatiuū: τ cū dr̄ q2 ſubā act⁹ pōt cāri an̄ hituꝫ: rn̄det̄ ꝙ i h̄ vr̄ iſti errare fundaᵐ: q̄ſi determiatio vno° tm̄ iueniret̄: fallunt̄.n. in h̄: poᵃ aīe opatiua nō eget hitu determināte ad ꝓducēdū actū. ḡ ex ſe ē ſufficiēter determiata ad ꝓducēdū actū ꝑfectū eiuſdē ſpēi: determiatiōe ſiqdē egere cāꝫ aliq̄ȝ actiuā ad agēdū multiplr̄ ꝯtigit: ſꝫ ad ꝓpoſitū ſufficit 2°. ꝓ vt ꝯ̄bat̄ ad ſpēm talē: ſicut actio ſolis determinat̄ ad ꝓducēdū hoīeꝫ ꝑ hoīeꝫ: τ bouē ꝑ bouē: τ ſic poᵃ n̄ eget hitu: q2 an̄ hituꝫ pōt i actū illi⁹ ſpēi. Alio° vt vis ſua ad ta

lez ſpēm pficiaẜ: vt iā nō ſolū poſſit in actū illius ſpēi ſʒ act⁹ pfecti in illa ſpē ꝓprius pn̄ᵐ ſit: ⁊ ħ mō po^a eget hitu determināte ipſaʒ: ⁊ vt cauillatiōes excludas dubitādū an po^a ſine hitu poſſit ex toto conatu in actū pfectū: memēto ꝙ de actiōib⁹ rex nālū ⁊ eax pncipijs ꝓprijs ē ſermo: ac p ħ attēdiẜ ħ gd vt ī pluribˀ fit ſm nāe curſuʒ: neqꝫ enī ſi adoleſcens vnus pfectū gnōnis op⁹ pageret: ppea falſa reddiẜ illa vlīs. Adoleſcēs nō pōt impfectū gnōnis op⁹: qm̄ phiſica ē: ⁊ rarū do ñ facit ver. Dōʒ ē ḡ ꝙ hitus determinat poᵃᵐ ad hoc vt ipſa hitu pfecta ſit ꝓxīū pnᵐ pfecti opis i q̄ ſua ꝯſumaẜ perfectio: ⁊ qm̄ hit⁹ eſt q̄ q̄s opaẜ cū vult ⁊ nō cū hēt: ⁊ ppea ē q̄ q̄s operaẜ ifra ei⁹ ptātē ꝯſtutʒ vult nō quātū pōt: vt pʒ in artificib⁹: iō non mireris ſi act⁹ poᶜ hituate nō ſunt ſemp pfectiores actib⁹ poᶜ nō hituate: ⁊ ſic pʒ ꝙ hit⁹ eſt cā actiua p ſe ſubē ⁊ modi act⁹ triplicis. ſ. pfectōis: determiatiōis in eē nāe: ⁊ determinatiōis in eſſe morali: quātis facilitatem ex pte opātis tn̄ pbere videaẜ: ⁊ ſi act⁹ hituato redit⁹ ſit facilis ex redundātia facilitatis opātis hoc prouenit: hec de 3°.

¶ In riſiōe ad p^m i 3° arti° aduerte ꝙ ſentētia auctoris eſt ꝙ nō ſolū ſub-

alicuius potentie: vt ſubiecti: principalr īportat ordinē ad actū. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ hitus eſt act⁹ qdā inquātū eſt q̄litas: ⁊ ſm hoc pōt eſſe principiū opatiōis: ſʒ eſt in potentia p reſpectuʒ ad opationem. vñ hitus dr̄ act⁹ prim⁹: ⁊ opatio act⁹ ſcōs: vt pʒ in. ij. de aīa. ¶ Ad ſcōʒ dōm: ꝙ nō eſt de rōne hitus: ꝙ reſpiciat potentiā: ſʒ ꝙ reſpiciat naturaʒ. ⁊ qꝛ natura p̄cedit actionem quaʒ reſpicit potentia. iō prior ſpēs q̄litatis poniẜ hit⁹ q̄ꝫ potētia. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſanitas dr̄ hitus vel habitualis diſpō in ordine ad nām: ſicē dcm̄ eſt: iquātū tn̄ nā ē principiū act⁹. ex ꝯñti iportat ordinē ad actū: vñ phs dicit in. x. de hiſtorijs aialiū: ꝙ hō dr̄ eē ſan⁹ vel mēbrū aliqd qñ pōt facere opationē ſani. Et ē ſimile in alijs.

¶ Utrum ſit neceſſarium eſſe habituʒ. ¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtuʒ ſic ꝓcediẜ. Uideẜ ꝙ non ſit neceſſariū eē hitū. habitus. n. ſunt qb⁹ aliqd diſponiẜ bene vel male ad aliqd: ſicut dcm̄ ē: ſʒ p ſuā formā aliqd bene vel male diſponiẜ: nā ſm formā aliqd eſt bonuʒ ſicē ⁊ ens. ergo nulla necītas eſt habituū. ¶ Preterea. Habitus importat ordinē ad actū: ſʒ potētia iportat principiū act⁹ ſufficiēter: nā ⁊ potētie nāles abſqꝫ habitibus ſunt pricipia actuū. ḡ nō fuit neceſſariū habit⁹ eē. ¶ Preterea. Sicut potentia ſe hʒ ad bonū ⁊ ad malū. ita ⁊ hitus: ⁊ ſicut potentia nō ſemp agit: ita nec habitus: exñtib⁹ igiẜ potētijs ſupflūū fuit habitū eē. ¶ Sʒ ꝯtra eſt qꝺ habitus ſunt perfectiōes qdā: vt dr̄ in. vij. phy. ſʒ pfectio eſt maxime neceſſaria rei cū habeat rōnē finis. ergo neceſſariuʒ fuit habitus eſſe. ¶ Rñdeo dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: habitus importat diſpoſitionem quādaʒ in ordine ad nām rei: ⁊ operationeʒ vel finem eius. ſm queʒ bene vel male aliquid ad hoc diſponitur. Ad hoc aūt ꝙ aliquid indigeat diſponi ad alteruʒ tria regrunẜ. Prio qdeʒ vt id qꝺ diſponiẜ ſit alterū ab eo ad qꝺ diſponiẜ: ⁊ ſic ſe habeat ad ipſum: vt potētia ad actū: vnde ſi aliqd ſit, cuius natura nō ſit cōpoſita ex potentia ⁊ actu: ⁊ cui⁹ ſuba ſit ſua opatio: ⁊ ipſʒ ſit pp ſeipſuʒ: ibi habitus vel diſpō locū non hʒ: ſicut pʒ in deo. ¶ Scdo reqriẜ ꝙ id qꝺ eſt in potentia ad alterū poſſit pluribˀ modis determinari ⁊ ad diuerſa: vñ ſi aliqd ſit i potētia ad alterꝫ: ita tn̄ ꝙ nō ſit in potentia niſi ad ipm. ibi diſpō ⁊ hit⁹ locū nō hʒ: qꝛ tale ſubʒ ex ſua nā hʒ debitā hitudinem ad talē actū: vñ ſi corp⁹ celeſte ſit ꝯpoſitū ex mā ⁊ forma cuʒ illa nō ſit in potentia ad aliam formaʒ: vt in primo dcm̄ eſt: nō hʒ locū ibi diſpoſitio vl̄ habitus ad formā: aut ēt ad opationē: qꝛ nā celeſtis corpis nō ē in potētia niſi ad vnū motuʒ determinatū. ¶ Tertio reqritur ꝙ plura ꝯcurrāt ad diſponēdū ſubm ad vnū eox ad q̄ ē in potentia. q̄ diuerſis modis ꝯmēſurari pſīt. vt ſic diſponatur bene vel male ad formā ⁊ ad operationē: vnde q̄litates

lectum habitus eſt in poᵃ ad opōnē, ſʒ act⁹ ipſe eſt actus ꝑmixtus poᶜ ad op⁹ ſicē actus pmus. ¶ Arti. IIII.

I In titulo 4ⁱ arti⁹ dubiū occurrit q̄re qō an eſt pcedit ceteras qōnes doctrine ordine: auctor tn̄ tria q̄ſiuit: añq̄ꝫ querat nunc an hitum eē ſit necē.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ rēʒ aliquā eſſe duplr̄ q̄riẜ. p̄ vt ſciaẜ ipſam eſſe: ⁊ ſic opʒ p̄ poſt qd nois q̄rere an ſit: nihil. n. ē ſcibile de nō ente: ⁊ ħ nō accidit i ꝓpoſito: qm̄ habit⁹ eē eſt p ſe notū expiētia: ⁊ qōneʒ mouere de ħ eēt ipotēns diſcernere inter notū p ſe ⁊ notuʒ ppter aliud. 2° vt ſciaẜ cā q̄re eſt ⁊ ħ qō ē poſterior q̄ſtione qd eſt: qm̄ p̄us opʒ ſcire qditatem in ſe q̄ꝫ vt cām eē rei: conſtat. n. ex ſcdo poſteri. mediū ad qōnē an eſt eſſe qd: pp qꝺ auctor pmo p̄dicata qditatiua hitus in p̄mis trib⁹ articulis q̄ſiuit: et nunc 4° de rōne ſeu cā eēndi eius inq̄rit.

¶ In cōpe eiuſdeʒ 4ⁱ articuli aduerte duo. Primuʒ eſt ꝙ dr̄ia iter 2ᵃᵐ ⁊ 3ᵃᵐ ꝯditionem reqſitaʒ ad habendū hitum ꝯſiſtit i hoc ꝙ p^a ꝯditōe ꝯplectēte vtrūqꝫ. ſ. potētiā ⁊ actū: 2ᵃ cōditio ex parte act⁹ pluralitatem tam actuum q̄ꝫ modorū eorūdeʒ. 3ᵃ aūt ex parte potētie pluralitatē tāʒ diſponentium q̄ꝫ modox ipſox ponit

ponit. Secūdū eſt q̄ ex ipſa diffinitione habitus auctor hec requiſita habet: ex ratione nāq; diſpoſitionis habet diſtinctionem inter potentiam ⁊ actum: diuerſitatemq; actuum ⁊ rurſus pluralitatem diſponentiū: diſponitur enim omne quod diſponitur ad actum aliquez nec opus eſt diſponi qḋ vnius tm̄ act⁹ eſt capax: ⁊ diſpoſitio habentis eſt partes .i. partialia: ex ratione autez varietatis ſm̄ bene vel male diuerſitas habetur modoꝝ. ¶ Circa requiſita ad habitū: dubiū in eodē occurrit articulo: qm̄ aut conditiones enūerate in lr̄a ſufficiunt ad neceſſitatē hītus aut nō: ſi ſufficiūt ḡ in mixtis vel ſaltē in vegetabilibus ponendus eſt hītus: contra doctrinaz ſequentis queſtionis: ⁊ tenet ſequela: q2 in his eſt diſtinctio potentie ⁊ actus et plura ↄcurrūt diuerſimode cōmēſurabilia ad diſponēduz ⁊c. ſi nō ſufficiunt ḡ lr̄a male ꝓbauit neceſſitatē habitus poſt enumeratas cōditiones ſubiungēs: q̄re igitur multa ſunt entiū ad quoꝝ nās ⁊ opatōes neceſſe ē plura cōcurrere q̄ diuerſis modis commenſurari poſſunt. iō neceſſe eſt habitus eſſe. ¶ Ad hoc dr̄ q̄ vt ex qōne ſequēti colligit̄ habitus ſumit̄ dupl'r. vno° ꝓprie ⁊ ſic nō videt̄ extra animam rationalez inueniri. Alio modo cōmuniter pro habituali diſpoſitione ſiue ad naturam ſiue ad opus in pluribus conſiſtentē vt in littera hac dicitur ⁊ ſic cum quadam latitudine: inuenitur etiaz in mixtis inanimatis: vt pz de pulchritudine: ⁊ quia auctor imitatus naturaz paulatim ab impfectis ad perfecta a cōmunibus ad ꝓprias doctrinam tradit: habitū hic cōmuniſſime ſumpſit diſtincturus poſtmodum: ⁊ ideo cōceditur q̄ ille cōditiones ſufficiunt ad habitum vel diſpoſitionez primam ſpeciem q̄litatis. ſic eni ſumit̄ hic habitus: ⁊ ideo nulla mētio fit de difficili mobilitate que ē altera ↄditio habitus ꝓprie dicti: ⁊ q̄ non inconuenit habitus cōmuniter ſumptis ⁊ inanimatis a quib⁹ negabit̄ habitus ꝓprie ſumptus.

ſimplices elemētoꝝ q̄ ſꝫ vnū modū determinatuz nāis elemētoꝝ ↄueniūt. nō dicim⁹ diſpoſitiōes vel hītus: ſꝫ ſimplices qualitates. dicim⁹ aūt diſpōnes vel hītus ſanitatē pulchritudinē: ⁊ alia hu⁹ q̄ iportāt quādā ↄmēſurationē pluriū: q̄ diuerſis modis cōmēſurari pn̄t. Propter qḋ phs dic̄ i. v. metaphy. q̄ habit⁹ ē diſpō: ⁊ diſpō eſt ordo hn̄tis ꝑtes: vel ſm̄ locū: vel ſm̄ potētiā: vl' ſꝫ ſpēm: vt. ſ. dictū eſt. Q2 igit̄ multa ſunt entiū ad quoꝝ nās ⁊ opatōes neceē eſt plura ↄcurrere: q̄ diuerſis modis ↄmēſurari pn̄t. iō neceē ē habitus eſſe. ¶ Ad primū ḡ dōm: q̄ ꝑ formā ꝑficit̄ nā rei: ſꝫ opꝫ q̄ in ordine ad ipam formā diſponat̄ ſubm aliq̄ diſpōne: ipa tm̄ forma ordinat̄ vlteri⁹ ad opationez: q̄ eſt vel finis vel via in finem. ⁊ ſi qdem habeat forma determinare vnaz tm̄ opationem determinatam. nulla alia diſpoſitio reqrit̄ ad opationē ꝑter ipaz formā: ſi aūt ſit talis forma que poſſit diuerſimode operari. ſic eſt aia: oꝫ q̄ diſponat̄ ad ſuas opationes per aliquos habitus. ¶ Ad ſcōm dōm: q̄ potētia qn̄q; ſe hꝫ ad multa. ⁊ iō opꝫ q̄ aliquo alio determinet̄: ſi ṽo ſit aliq̄ potētia q̄ nō ſe hꝫ ad multa: nō indiget habitu determināte. vt dictū eſt: ⁊ ꝓpter hoc vires nāles nō agūt operationes ſuas mediātib⁹ aliqbus habitibus. q2 ſm̄ ſeipſas ſūt determinate ad vnū. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ nō idē habit⁹ ſe hꝫ ad bonū ⁊ malū ſicut infra patebit. eadē āt potētia ſe hꝫ ad bonū ⁊ malū. ⁊ iō neceſ̄ ſunt hītus vt potētie determinent̄ ad bonū.

¶ De ſubto habituū. Qō. L.

Deinde ↄſiderandum eſt de ſubto habituum. ¶ Et circa h̄ q̄runt̄ ſex. ¶ Primo vtruz in corpore ſit aliquis hītus. ¶ Scdo vtrū aia ſit ſubm habitus ſm̄ ſuā eſſentiā vel ſm̄ ſuā potētiā. ¶ Tertio vtrum in potētijs ſenſitiue ꝑtis poſſit eſſe aliqs habitus. ¶ Quarto vtrū in ipſo intellectu ſit aliqs hītus. ¶ Quinto vtrū in volūtate ſit aliqs habitus. ¶ Sexto vtrū in ſubſtantijs ſeparatis.

¶ Utrū in corpore ſit aliqs habitus. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videt̄ q̄ in corpore nō ſit aliqs habitus. Ut. ii. cōmentator dicit in. iij. de aia. Habit⁹ eſt quo qs agit cū voluerit: ſꝫ actiones corꝑales nō ſubiacēt volūtati cū ſint nāles. ḡ in corpore nō pōt eē aliqs habitus. ¶ Preterea. Omnes diſpōnes corꝑales ſunt facile mobiles: ſꝫ hīt⁹ ē q̄litas difficile mobilis. ḡ nulla diſpō corporalis pōt eē habitus. ¶ Preterea. Oēs diſpōnes corꝑales ſubiacēt alteratiōi: ſꝫ alteratio nō eſt niſi i tertia ſpē q̄litatis q̄ diuidit̄ ↄtra habitū. ḡ nullus habitus eſt in corꝑe. ¶ Sꝫ ↄ̄ eſt qḋ phs in p̄dicamētis ſanitatē corꝑis vel ifirmitatē inſanabilē hītū noīari dicit. ¶ Reſpōdeo dōm: q̄ ſicut. ſ. dcm̄ eſt: hītus eſt q̄daz diſpō alicuius ſubti exn̄tis in potētia: vel ad

¶ Queſtio. L.

In articulo primo ſecūdo ⁊ tertio qōnis 50° circa ſubiectum habitus aduertendum eſt q̄ quia habitus finis eſt habituationis ⁊ habituari aſſueſcere quoddam eſt: ideo vbi nō inuenitur cōſuetudo aut aliqd maius ibi non inuenitur proprie habitus ꝑpter quod exiſtentibus duob⁹ principijs ſcꝫ natura ⁊ voluntate

formá vel ad opationez: ſm ꝙ
ꝙ habitus iportat diſpóné ad
opationé nullus bitus é prin
cipalr in corpe ſicut in ſubro:
ois.n. opatio corpis aut eſt a
nāli qualitate corpis aut é ab
aia mouéte corpus. Quátuz
igiť ad illas opatióes que ſunt
a nā non diſponiť corpus per
aliqué habitú: qꝛ virtutes nā-
les ſunt determinate ad vnú:
dcm̄ eſt aút ꝙ habitualis di-
ſpoſitio reqriť vbi ſubꝫ eſt in
poténa ad multa: opatióes ve
ro que ſunt ab aia per corpus
principalr qdé ſút ipſius aie:
ſecúdario ꝟo ipſius corporis
bitus aút ꝓportionanť opera
tionibꝰ: vñ ex ſimilibꝰ actibꝰ
ſiles habitus cánť: vt diciť in
ij. ethi. ꝛ ió diſpónes ad tales
opónes pricipalr ſunt in aia:
in corpe ꝟo pñt eé ſecúdario
incḡtú. ſ. corpꝰ diſponiť ꝛ ha
bilitať ad ꝓmpte deſeruiédūz
operatióibus aie. Si ꝟo loq̄-
mur de diſpoſitóe ſubti ad for
má: ſic bitualis diſpó pót eſſe
in corpore: qꝺ ꝯparať ad aiaz:
ſicut ſubm ad formá: ꝛ h̄ mó
ſanitas ꝛ pulchritudo: ꝛ hu-
iuſmodi bituales diſpónes di
cunť: nó tñ perfecte hñt rónez
bituuz: qꝛ cauſe eoꝝ ex ſua nā
de facili tranſmutabiles ſunt.
Alexander vero poſuit nullo
mó habitum vel diſpoſitioné
prime ſpeciei eé in corpore vt
Simpliciꝰ refert in ꝯméto p̄-
dicaméto: ꝫ dicebat primaz
ſpéz q̄litatis ptinere tm̄ ad ani
má: ꝛ qꝺ Ariſt. iducit in p̄di-
caméntis de ſanitate ꝛ egritudi
ne: nó iducit q̄ſi ptineát ad pri
má ſpém q̄litatis: ꝫ p modūz
exépli: vt ſit ſenſus: ꝙ ſic egri-
tudo ꝛ ſanitas pñt eé facile: vl
difficile mobiles: ita etiá q̄lita
tes prime ſpéi q̄ dñr habitꝰ ꝛ
diſpó. Sꝫ hoc pꝫ eé ꝯ intétio-
nem Ariſto. tú qꝛ eodé mó lo

quédi vtiť exéplificádo de ſanitate ꝛ egritudi-
ne: ꝛ de ꝟtute ꝛ de ſcia: tú qꝛ in. vij. phyſi. po
nit expſſe iter habitꝰ pulchritudiné ꝛ ſanitaté.
C Ad primú ḡ dōz: ꝙ obtio illa ꝓcedit de ha-
bitu ſm ꝙ é diſpó ad opationé. ꝛ de actibꝰ cor
poris q ſút a nā: nó aút de his q ſút ab aia: quo
rú principiú é volútas. C Ad ſcōz dōz: ꝙ diſ-
poſitióes corpales nó ſút ſimplr difficile mo-
biles pp mutabilitaté corpaliú cáſú: pñt tñ eé
difficile mobiles p cóparationé ad tale ſubm:
qꝛ. ſ. tali ſubro durante ámoueri nó pñt: vel qꝛ
ſút difficile mobiles p cóparationé ad alˀs diſ-
poſitóes: ꝫ q̄litates aie ſút ſimplr difficile mo
biles pp imobilitaté ſubti: ꝛ ió nó diciť ꝙ ſani
tas difficile mobilis ſimplr ſit bitus: ꝫ ꝙ é vt
bitꝰ: ſic in greco habeť: q̄litates át dñr ſimplr
bitus. C Ad tertiú dōz: ꝙ diſpónes corpales
q̄ ſút in prima ſpé q̄litatiſ: vt qdá poſuerút: diſ-
ferút a q̄litatibꝰ tertie ſpéi in h̄: ꝙ q̄litates ter-
tie ſpéi ſút vt in fieri ꝛ vt in motu. vñ dñr paſ-
ſióes vel paſſibiles q̄litates: qñ át iá puenerint
ad pfectú q̄ſi ad ſpém túc iá ſút in prima ſpecie
q̄litatis. Sꝫ h̄ iprobat Simpliciꝰ in ꝯméto p̄-
dicaméroꝝ: qꝛ ſm h̄ calefactio eét in tertia ſpé
q̄litatis: calor át in prima. Ariſto. át ponit calo
rem in tertia: vñ Porphyriꝰ dicit ſicut Sim
pliciꝰ ibidé refert ꝙ paſſio vel paſſibilis q̄litas
ꝛ diſpó ꝛ bitus differút in corporibꝰ ſm iten
ſioné ꝛ remiſſioné: qñ.n. aliqd recipit calidita
tem ſm calefieri tm̄: nó át vt calefacere poſſit:
túc é paſſio ſi ſit cito tráſiens: vl paſſibilis q̄li-
tas ſi ſit manés: qñ át iá ad h̄ pduciť ꝙ pót ét al
terú calefacere: túc eſt diſpó: ſi át vlteriꝰ in tm̄
ꝯfirmeť ꝙ ſit difficile mobilis: túc erit bitꝰ: vt
ſic diſpó ſit q̄dá itenſio ſeu pfectio paſſióis vel
paſſibilis q̄litatis: bitꝰ át diſpónis. Sꝫ h̄ ipro-
bat Simpliciꝰ: qꝛ talis itenſio ꝛ remiſſio nó i-
portát diuerſitaté ex pte ipiꝰ forme: ꝫ ex diuer
ſa pticipatióe ipiꝰ ſubti: ꝛ ita nó diuſificarenť
p h̄ ſpés q̄litatis. Et ió alr dōz eſt ꝙ ſic. ſ. dcm̄
eſt: ꝯméſuratio ipaꝝ q̄litatú paſſibiliú ſm ꝯue
niétiá ad nāz hñt róné diſpónis: ꝛ ió ſcá altera
tióe circa ipas q̄litates paſſibiles: q̄ ſút calꝫ: fri
gidú: húidú: ꝛ ſiccú fit ex ꝯñti alteratio ſꝫ egri
tudiné ꝛ ſanitaté: prio aút ꝛ p ſe nó eſt altera
tio ſm huiuſmodi habitus ꝛ diſpónes.

C Utrú aia ſit ſubm bitꝰ ſm ſuá eéntiá vel ſuá
potentiá. C Articu. II.

A B ſcōm ſic procediť. Videť ꝙ bitus
ſint in aia magis ſm eſſentiá q̄z ſꝫ po-
tentiam. Diſpónes.n. ꝛ bitus dñr in
ordine

vbi eſt pure na
tura nihil é ha
bitus proprie.
ſi enim infini-
ties lapis proy-
ciatur ſurſum
non habitua-
bitur ad mo-
tum ſurſuz: vt
dicitur in ſcōo
ethicoꝝ: vbi
autem eſt ipſa
volútas ibi eſt
perfecte habi-
tus. vnde ꝛ de
ratione habitꝰ
videtur volun
tariú vt in arti
culo tertio au-
ctor dicit: ꝛ in
tertio de ani-
ma Auerroys
dicit: ꝙ habi-
tus eſt quo qs
operatur cum
vult: m iterme
dys autez quá
to aliquis ma-
gis participat
aliqd rónis tá
to magis par-
ticipat habitú
ꝛ hinc prouénit
primo ꝙ habi-
tus ad opera-
tiones ſunt pri
cipaliter in ani
ma id eſt in ip-
ſis virtutibus
anime ꝛ ſecun
dario in orga-
nis corporeis:
quoniam ille
quidem princi
paliter: hec au
tem ſecunda-
rio rationalez
motuz ſapiút:
et propter hoc
bitiian ad de-
lectationes ve
neris vel cibi:
potus: loquaci
tatis: ludi. bla-
ſfemie ꝛ ſimi-
lium volentes
abſtinere qua-
ſi non poſſunt
corpore iam aſ
ſueto ad talez
appetitꝰ ſeque-
lam: prouenit
ſecundo: ꝙ li-
cet i membris
cóporeis ꝛ par

ordine ad nãm: vt dcm̃ eſt: ſed natura magis
attendit ſm eſſentiam anime q̃ȝ ſm potentias
q2 anima ſm ſuam eſſentiaȝ eſt nãlis corporis
ꝛ forma eius. ergo habitus ſunt in anima ſm
eius eſſentiã ꝛ nõ ſm potentiã. ¶ Preterea.
Accidentis nõ eſt accñs: habitus aũt eſt qḋ-
dam accñs: ſed potentie aie ſunt de genere ac
cidentiũ: vt in primo dcm̃ eſt. ergo habitus nõ eſt
in aia rõne ſue potentie. ¶ Preterea. Subie-
ctum eſt prius eo qḋ eſt in ſubto: ſed habitus
cũ pertineat ad primaȝ ſpẽm q̃litatis eſt prior
q̃ȝ potentia: que pertinet ad ſcḋam ſpẽȝ: ergo
habitus nõ eſt in potẽtia aie ſicut in ſubiecto.
¶ Sed ↄtra eſt q͛ phs in primo ethico. ponit
diuerſos habitus in diuerſis partibus anime.
¶ Rñdeo dñ: q͛ ſicut. ſ. dictũ eſt: habitus
iportat diſpõnem q̃ȝdam in ordine ad nãm vl'
ad operationẽ. Si ergo accipiat habitus ſm
q͛ hȝ ordinẽ ad nãm: ſic nõ põt eſſe in aia: ſi tñ
de nã humana loq̃mur: q2 ipſa anima eſt for-
ma cõpletiua hũane nature: vnde ſm hoc ma
gis põt eſſe aliqs habitus vel diſpoſitio in cor
pore per ordinẽ ad aiam q̃ȝ in aia per ordineȝ
ad corpus. Sed ſi loquamur de aliqua ſupe-
riori nã: cuius hõ põt eſſe particeps ſm illud
ij. Pe. primo. Vt ſimus cõſortes nãe diuine:
ſic nihil ꝓhibet in aia ſm ſuã eſſentiam eſſe ali
quẽ habitũ. ſ. gr̃am: vt infra dicet. Si vero ac
cipiat habitus in ordine ad operationẽ: ſic ma
xime habitus inueniunt in aia: inquãtũ aia nõ
determinat ad vnam operationẽ: ſed ſe hȝ ad
multas: qḋ requiritur ad habituȝ: vt ſupra di
ctum eſt. Et q2 anima eſt principium opera-
tionum per ſuas potentias: ideo ſm hoc habi
tus ſunt in anima ſȝ ſuas potentias. ¶ Ad pri
mum ergo dñ: q͛ eſſentia anime pertinet ad
naturam humanam: nõ ſicut ſubiectuȝ diſpo
nenduȝ ad aliquid aliud: ſed ſicut forma ꝛ na
tura: ad quam aliquis diſponitur. ¶ Ad ſcḋȝ
dñ: q͛ accidens per ſe nõ põt eſſe ſubiectum
accidentis: ſed q2 etiam in ipſis accñtibus eſt
ordo qdaȝ: ſubm ſm q͛ eſt ſub vno accñte in-
telligit eſſe ſubm alterius: ꝛ ſic dicit vnũ acci-
dens eſſe ſubȝ alterius: vt ſuperficies coloris:
ꝛ hoc modo põt potentia eſſe ſubm habitus.
¶ Ad tertiũ dñ q͛ habitus ꝓmittit potentie
ſm q͛ importat diſpõnẽ ad nãm: potentia aũt
ſemper importat ordinem ad operationẽ que
eſt poſterior: cũ nã ſit operationis principiũ:
ſed habitus: cuius potẽtia eſt ſubm: nõ impor
tat ordinẽ ad nãm: ſȝ ad operationẽ: vnde eſt
poſterior potẽtia. Vel poteſt
dici q͛ habitus preponit potẽ
tie ſicut cõpletuȝ incõpleto: ꝛ
actus potentie: actus. n. natu-
raliter eſt prior q̃ȝuis potentia
ſit prior ordine generatiõis ꝛ
temporis: vt dicitur in. vij. ꝛ.
viij. metaphy.

¶ Vtrum in potentijs ſenſiti-
ue partis poſſit eẽ aliquis ha-
bitus. ¶ Articulus. III.

Ad tertiuȝ ſic ꝓcedit.
Videt q͛ in potẽtijs
ſenſitiue ptis nõ poſ-
ſit eſſe aliquis habit⁹.
Sicut eniȝ potentia nutritiua
pars eſt irrationalis: ita ꝛ ſen
ſitiua: ſed in potentijs nutriti-
ue partis nõ ponit aliquis ha-
bitus. ergo nec in potẽtijs ſen
ſitiue ptis aliquis habitus de-
bet poni. ¶ Preterea. Senſi
tiue partes ſunt cõmunes no-
bis ꝛ brutis: ſed in brutis non
ſunt aliqui habitus: q2 non eſt
in eis voluntas que in diffini-
tione habitus ponit: vt. ſ. di-
ctum eſt. ergo in potentijs ſen
ſitiuis nõ ſunt aliqui habitus.
¶ Preterea. Habitus aie ſũt
ſcie ꝛ virtutes ꝛ ſicut ſcia re-
fert ad vim apprehenſiuã: ita
virtus ad vim appetitiuã: ſed
in potentijs ſenſitiuis nõ ſunt
alique ſcie: cum ſcia ſit vliuȝ:
que vires ſenſitiue apꝑhende
re nõ pñt. ergo ẽt nec habitus
virtutũ in partibus ſenſitiuis
eſſe pñt. ¶ Sed cõtra eſt qḋ
phus dicit in. iij. ethi. q͛ alique
ꝟtutes. ſ. tꝑantia ꝛ fortitudo
ſunt irrationabiliuȝ partium.
¶ Reſpondeo dñ: q͛ vires
ſenſitiue dupliciter pñt cõſide
rari: vno mõ ſm q͛ operantur
ex inſtinctu nature: alio mõ ſȝ
q͛ operãtur ex imperio rõnis:
ſm igit q͛ operantur ex inſtin-
ctu nãe ſic ordinant ad vnum
ſicut ꝛ natura: ꝛ ideo ſicut in
potentijs naturalibus nõ ſunt

te vegetatiua
abſolute nul-
lus ſit habit⁹:
in eiſdem tñ ꝓ
quanto et quo
obediẽtia ſunt
rationis impe-
rio habit⁹ ſunt
ſecundario: ſi-
cut et aſſuefa-
ctiões vt in pn
cipio corporis
arti. dicitur: et
patet in muſi-
cis ꝛ alijs arti-
ficib⁹: quomo-
do autem obe-
diant ſuperius
in queſtiõe de
imperio dictũ
eſt: ꝓuenit ter-
tio q͛ i anima-
libus brutis ꝓ
quãto aliquid
participãt obe
dientie capa-
cia ſunt habi-
tuũ: prouenit
quarto q͛ quũ
duplex ſit ha-
bit⁹. ſ. ad nãm
ꝛ ad operationẽ:
ꝛ hic differat a
primo i hoc q͛
iſte eſt in volũ
tate ille nõ vt
in articulo pri
mo in reſpon-
ſione ad pͥmuȝ
littera iſinuat
q͛ habitus ad
operationeȝ pͥus
ſm tempus et
ſm perfectio-
nem vocatus
ſit hĩtus: ad hu
iuſmodi enim
habitum ha-
bituamur: pro
pter quod ha-
bitus corpora-
les ad naturaȝ
vt ſanitas pul-
chritudo ꝛ hͦ
aut negati ſũt
habitus vt dr
de Alex. aut
poſiti ſunt im-
perfecte hĩtus
.i. diſpõnes ha-
bituales: vt in
lra dr i rñſiõe
ad 2m: ꝛ i ar. 3.
Cũ hic tñ me-
mor rñſionis

ad 2m in articulo 3° queſtiõis precedentis q .ſ. non eſt de ratione habitus i cõmuni reſpicere operationem ſm naturã. Alexan. opinionem reprehẽſione dignã puta: eo q habitus naturaz i ſupremo modo habitus cõtemplatã inferioris ordinis habitus ab habit⁹ genere ſubtrapit: τ dicito q licz primo habit⁹ ſint qualitates bene vel male diſponẽtes animam: ſecundario tamen etiam diſponẽtes ſic cõpus habit⁹ nomen obtinuerũt τ ad eas ſi eſſe motuz: vt dicitur. 7. phyſico. τ potes inſpicere i corpibus nr̃is manifeſte hitus ſeu diſpõnes habituales inẽdo q̃tã vim in eis habeat ↄſuetudo quo ad ea q̃ non ſubiunt ratiõis iperio: conſuetos enĩ alicui minutõi frigori medicine τ ſitib⁹ manifeſte pati corporalr ſine appetitu videm⁹ ſi ↄ cõſuetudinẽ faciant aut patianĩ: cõſuetudini eni hec tribuuntur: gn ẽt i pure vegetabilib⁹ apper plantas aſſuetas irrigationi areſcere illa d̃ficiẽte: ſiles ãt nõ ↄſuetas pleuerare tãq habit⁹ ſcḋario di-

aliq habitus: ita etiã nec in potentijs ſenſitiuis ſm q ex inſtictu nãe operanĩ: ſm vero q operanĩ ex iperio rõnis: ſic ad diuerſa ordinari pñt: τ ſic pñt in eis eſſe aliq habitus quibus bene aut male ad aliqd diſponunĩ. ¶ Ad primũ ḡ dicẽdũ: q vires nutritiue partis nõ ſunt nate obedire imperio rõnis: τ iõ nõ ſunt in eis aliqui habit⁹: ſʒ vires ſenſitiue nate ſunt obedire imperio rõnis: τ ideo in eis eſſe pñt aliqui habitus: nã ſm q obediũt rõni quodãmõ rõnales dñr vt in .j. ethico. dicit̃. ¶ Ad ſcḋm dicẽdũ: q vires ſenſitiue in brutis aĩalibus nõ operanĩ ex imperio rõnis: ſed ſi ſibi relinquanĩ bruta aĩalia: operanĩ ex iſtinctu nãe: τ ſic in brutis aĩalibus nõ ſunt aliq habitus ordinati ad operationes: ſunt tñ in eis alique diſpoſitiones in ordine ad nãm: vt ſanitas τ pulchritudo. Sed qr bruta aĩalia a rõne hoĩs per q̃dam cõſuetudinẽ diſponũtur ad aliquid operandũ vel aliter: τ hoc mõ in brutis aĩmalibus habitus quodãmodo poni pñt. vñ Aug. dicit in lib. lxxxiij. q. q videm⁹ imaniſſimas beſtias a maximis voluptatibus abſtinere doloruʒ metu: qḋ cũ in earũ ↄſuetudinem vertitur domite τ manſuete vocanĩ. Deficit tñ rõ habitus q̃tum ad vſuz voluntatis: qr nõ hñt dominiũ vtendi vel nõ vtendi: qḋ videt̃ ad rõnem habitus ptinere: τ ideo ꝓprie loquẽdo in eis habitus eẽ nõ pñt. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: q appetitus ſenſitiuus natus eſt moueri ab appetitu rõnali: vt dicitur in .iij. de aĩa: ſed ſi vires rõnales apphẽſiue nate ſunt accipere a viribus ſenſitiuis: τ ideo magis ↄuenit q habit⁹ ſint in viribus ſenſitiuis appetitiuis q̃ʒ in viribus ſenſitiuis apprehenſiuis: cũ in viribus ſenſitiuis appetitiuis non ſunt habitus niſi ſm q operanĩ ex imperio rõnis: q̃uis etiã in ipſis interioribus viribus ſenſitiuis apprehẽſiuis poſſint poni aliqui habitus: ſʒ quos homo ſit bene memoratiuus: vl̃ cogitatiuus: vel imaginatiu⁹. vñ ẽt pħus dicit in cap. de memoria: q cõſuetudo multum operat̃ ad bene memorandũ: qr etiã iſte vires mouentur ad operanduʒ ex imperio rõnis: vires aũt apphenſiue exteriores: vt viſus τ audit⁹ τ hmõi: nõ ſunt ſuſceptiue aliquoꝝ habituũ: ſed ſm diſpoſitionem ſue nãe ordinanĩ ad ſuos act⁹ determinatos: ſicut τ mẽbra corporis in quibus nõ ſunt habitus: ſʒ magis in viribus imperantibus motum ipſorum.

¶ Utrum in ipſo intellectu ſit aliqs habitus. Arti. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓceditur. Uidet̃ q in intellectu non ſint aliqui habitus: habitus. n. operationibus cõformanĩ vt dcm̃ eſt: ſed operationes hominis ſunt cõmunes aĩe τ corpori: vt dicit̃ in primo de aĩa. ergo τ habitus: ſed intellectus nõ eſt actus corporis: vt dicit̃ in .iij. de anima. ergo intellect⁹ nõ eſt ſubm̃ alicuius habitus. ¶ Preterea. Omne qḋ eſt in aliquo eſt in eo per moduz ei⁹ in quo eſt: ſed id qḋ eſt forma ſine mã eſt actus tñ: qḋ autẽ eſt cõpoſitum ex forma τ mã hʒ potentiam τ actũ ſimul. ḡ in eo qḋ eſt forma tñ non põt eſſe aliqd qḋ ſit ſimul in potẽtia τ actu: ſed ſolũ in eo qḋ eſt cõpoſituʒ ex mã τ forma: ſed intellectus eſt forma ſine mã: ergo habitus qui habet potentiam ſimul cũ actu: quaſi me-

ct⁹ ibi ptĩcipet: oppo^m eni accidere deberet ſi ↄſuetudo ñ obſtaret q̃uis ſʒ alterate nature ex ↄtinua irrigatiõe tribui poſſit.

¶ Arti. III. In arti° 3° in calce riſionis ad 3m aduerte: q licz habit⁹ diſponens ad naturaʒ concedatur abſolute i corpe tanq̃ in ꝓpo τ pncipali ſubo: vt in p° arti° dcm̃ ẽ: habitus tñ diſponens p̃ ad opationẽ pncipalr in virib⁹ aĩe iperãtibus ſeu mouẽtib⁹ τ ſecũdario in corpore ponĩ vt ibidẽ dcm̃ τ ꝓbatũ eſt: qr habitus opẽnib⁹ ꝓportionãtur: eiuſdẽ. n. ẽ habit⁹ cui⁹ ẽ opatio τ ex ſimilibus actib⁹ ſimiles hitus gnãntur: opatio aũt tẽ corporea ad quã corpus aſſuetudine ꝓmptuʒ reddit̃ nõ eſt nãlis ſʒ volũtaria τ pncipalr aĩe: ſcḋario ãt corpis: τ iõ hitus pncipaliter ẽt ẽ in aĩa: ſcḋario ãt in corpore: τ ꝓpterea i lr̃a nõ ſimplr: ſʒ cum aduerbio ↄparatiuo magis negat̃ habit⁹ a mẽbris corpis dũ dr̃ q in eis nõ ſunt hitus: ſʒ magis in virib⁹ iperantib⁹

dium

dium inter vtrūqꝫ ex̄ns nō pōt eſſe in intellectu: ſed ſolū in ꝯiuncto: qđ eſt cōpoſitū ex aīa ⁊ corpore. ¶ Preterea. Habitus eſt diſpoſitio ſm quā aliqd bene vł male diſponit̄ ad aliqd: vt dicit̄ in quinto metaph. ſ3 ꝙ aliqs bene vel male ſit diſpoſitus ad actū intellectus puenit ex aliqua corporis diſpōne: vñ etiā in .ij. de aīa dicit̄: ꝙ molles carne bene aptos mēte videmus: ergo habitus cognoſcitiui nō ſunt in intellectu qui eſt ſeparatus: ſ3 in aliq̄ potentia q̄ eſt actus alicuius ptis corpis. ¶ Sed ꝯ eſt: qđ phs in .vj. ethi. ponit ſciam ⁊ ſapiam ⁊ intellectū: qui eſt habitus principioꝝ in ipſa intellectiua pte aīe. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ circa hit⁹ cognoſcitiuos diuerſimode ſunt aliq opinati. Quidā .n. ponentes itellectū poſſibilē eē vnū in oībus hoībus coacti ſunt ponere ꝙ habit⁹ cognoſcitiui nō ſunt in ipſo itellectu: ſ3 in viribus interioribus ſenſitiuis: manifeſtū eſt .n. ꝙ hoīes in habitibus diuerſificant̄: vñ nō pñt habitus cognoſcitiui directe poni in eo ꝙ vnū numero ex̄ns eſt oībus hoībus cōmune: vñ ſi intellectus poſſibilis ſit vnus numero oīum hominū habit⁹ ſciarū ſm quos hoīes diuerſificant̄ nō poterūt eſſe in intellectu poſſibili ſicut in ſubīo: ſ3 erūt in viribus iterioribꝰ ſenſitiuis: que ſunt diuerſe in diuerſis. Sed iſta poſitio primo qdē eſt ꝯ intētionē Ariſt. Manifeſtuꝫ eſt .n. ꝙ vires ſenſitiue nō ſunt rōnales p eſſentiā: ſ3 ſolū p pticipationē: vt dr̄ in .j. ethi. phus aūt ponit itellectuales ꝟtutes: que ſunt ſapia: ſcia: ⁊ itellectus: in eo qđ eſt rōnale p eſſentiā: vñ nō ſunt in viribus ſenſitiuis: ſ3 in ipō itellectu. Expreſſe etiā dicit in .iij. de aīa: ꝙ itellect⁹ poſſibilis cuꝫ ſic fiat ſingula .i. cum reducat̄ in actū ſingulorū per ſpēs intelligibiles: tunc fit ſm actū eo modo quo ſciēs dr̄ eſſe in actu: qđ qdem accidit cuꝫ aliquis poſſit operari per ſeipſum .ſ. ꝯſiderando. Eſt quidem igit̄ tūc potentia quodāmodo: non tñ ſimpliciter: vt aūt addiſcere aut iuenire. Ipſe ergo itellectus poſſibilis eſt in quo eſt habitus ſcie: quo pōt conſiderare etiam cum nō conſiderat. Secundo etiam hec poſitio eſt contra rei veritateꝫ: ſicut enim eius eſt potentia cuius eſt operatio. ita etiam eius eſt habitus cuius eſt operatio: intelligere aūt ⁊ conſiderare eſt proprius actus intellectus: ergo ⁊ habitus quo conſideratur eſt proprie in ipſo itellectu. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ quidam dixerunt: vt Simplicius refert in Cōmento predicamentorum. ꝙ qꝛ oīs operatio hoīs eſt quodāmodo cōiuncti: vt phs dicit in .j. de anima: ideo nullus habit⁹ eſt aīe tm̄: ſed coniuncti: ⁊ per hoc ſequit̄ ꝙ nullus habitus ſit in intellectu: cum intellect⁹ ſit ſeparatus: vt rō ꝓpoſita ꝓcedebat: ſ3 iſta ratio nō cogit: habitus .n. non eſt diſpoſitio obīi ad potentiam: ſed magis diſpoſitio potētie ad obm: vñ habitus opꝫ ꝙ ſit in ipſa potētia: que eſt principium actus: nō autem in eo qđ comparat̄ ad potentiā ſicut obm. Ipſuꝫ autem intelligere nō dicit̄ cōmune eſſe anime ⁊ corpori niſi rōne fantaſmatis: vt dicit̄ in .j. de anima. patet auteꝫ ꝙ fantaſma comparat̄ ad intellectū poſſibilem vt obiectum: vt dicitur in .iij. de anima: vnde relinquitur ꝙ habitus intellectiuus ſit pricipaliter ex parte ipſius intellectus: non autem ex parte fantaſmatis quod eſt cōmune anime ⁊ corpori. Et iō dōm eſt ꝙ intellectus poſſibilis eſt ſubm habitus: illi .n. cōpetit eſſe ſubiectū habitus qđ eſt in potētia ad multa: ⁊ hoc maxime competit intellectui poſſibili: vnde intellectus poſſibilis eſt ſubiectum habituuꝫ intellectualium. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſicut potētia ad eſſe ſenſibile conuenit materie corporali: ita potētia ad eſſe intelligibile cōuenit intellectui poſſibili: vnde nihil prohibet in intellectu poſſibili eſſe habituꝫ: qui eſt medius inter puram potentiaꝫ ⁊ actū perfectum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ quia vires apprehenſiue interius preparant intellectui poſſibili propriuꝫ obiectū: ideo ex bona diſpoſitione harum virium ad quā cooperatur bona diſpoſitio corporis: redditur homo habilis

motuꝫ ipſorū: ⁊ ex hec habes ꝙ nimis large locutus ē Scotus in 3° ſentētia. diſtin. 33. ꝯcedēs abſolute i manu ſcriptoris hituꝫ et virtuteꝫ: eſt .n. ibi habitus ſecūdario tm̄ ꝓpter rationem dictam.

¶ Articu. IIII.

In articulo quarto quinq̄geſime qōnis caue tu diſputator ne cōfundas rationem habit⁹ qui eſt in intellectu et habitus ſcientifici: ⁊ pꝛ preterea que ⁊ h c i corpore ⁊ in ſequentibus articulis dicunt̄ ſalꝫ ꝙ ſpecies intelligibiles ſunt habit⁹ intellectus precipuu ſentētia teneas ſciētie habitum eſſe ſpecieꝫ intelligibiles ordinatas. hoc enim hinc non habes niſi ſ3 ſophiſma cōſequētis ab habitu ad talem habitū deſcendendo: ad hoc enim ꝙ in itellectu ⁊ noſtro ⁊ angelico ſint habit⁹: ſat ſunt monſtrare: ꝙ ſunt in eis ſpēs itelligibiles: quoniam ſunt vere habitus determinātes potentiam intellect⁹ ad ſingula itelligibilia: vtrūꝫ aūt pter ſpecies ſit ali⁹

aliquis habit⁹ nihil dici hic: ſed quia de ſingulis tractabitur determinabitur.

¶ Articu. V.

N articulo 5° eiuſdē queſtionis quinquageſime aduerte ꝙ ex reſponſione ad primū ⁊ tertium colligitur diuerſa ratio neceſſitantis habitus in intellectu ⁊ in volūtate reſpectu naturaliū. nam in intellectu eſt neceſſitas ſimplr: quoniā niſi determinet aliq̄ ſpecie intelligibili nihil intelligere poteſt: in volūtate vero ē neceſſitas ad bene eſſe: quoniam nullum eſt bonum infra nāle obiectum voluntatis quod volūtas non poſſit velle: licȝ non ita prōpte abſqȝ quacunque qualitate ſuperaddita: et hoc inſinuant littera dicens ad hoc qḋ ſequatur promptior operatio: de neceſſitate autē ſupnaturaliū habituū inferi⁹ dicetur: habes quoqȝ hic expreſſe in reſpōſione ad ſecundū: ꝙ quilibȝ appetitus eſt mouens et mot⁹ i genere cauſe efficientis: vt patet in littera.

ad intelligendum: ⁊ ſic habitus intellectiuus ſecundario poteſt eſſe in iſtis viribus: principaliter autem in intellectu poſſibili.

¶ Utrum in voluntate ſit aliquis habitus. ¶ Arti. V.

AD quītū ſic ꝑcedit̄. Videt̄ ꝙ in volūtate nō ſit aliqs habitus. Habitus enim qui in intellectu eſt ſunt ſpecies intellectuales qbus intelligit actu: ſed volūtas nō operat̄ per aliquas ſpecies: ergo voluntas nō eſt ſubiectum alicuius habitus. ¶ Preterea. In intellectu agente nō ponitur aliquis habitus ſicut in intellectu poſſibili: qui eſt potentia actiua: ſed voluntas eſt maxime potētia actiua: qȝ mouet omnes potentias ad ſuos actus vt ſupra dictum eſt: ergo in ipſa nō eſt aliquis habitus. ¶ Preterea. In potentijs naturalibus nō eſt aliqs habitus: qȝ ex ſua natura ſunt ad aliquid determinate: ſed volūtas ex ſua natura ordinatur ad hoc ꝙ tendat in bonum ordinatum rōne: ergo in voluntate nō eſt aliquis habitus. ¶ Sed contra eſt qḋ iuſtitia eſt habitus quidam: ſed iuſtitia eſt in voluntate: eſt. n. iuſtitia habitus quidam ſ̄m quem aliqui volunt ⁊ operant̄ iuſta: vt dicit̄ in. v. ethi. ergo voluntas eſt ſubm alicuius habitus. ¶ Reſpondeo dicēdum: ꝙ oīs potentia: que diuerſimode pōt ordinari ad agendum: indiget habitu quo bene diſponat̄ ad ſuum actū: voluntas autem cum ſit potentia rationalis: diuerſimode poteſt ad agendum ordinari: ⁊ ideo oportet in voluntate aliquem habitū ponere quo bene diſponatur ad ſuū actū. Ex ipſa etiā rōne habitus apparet ꝙ hȝ quādā principalem ordinationē ad volūtatē: prout habitus eſt quo qs vtit̄ cū voluerit: vt. ſ. dictum eſt.

¶ Ad primū ḡ dicēdum: ꝙ ſicut in intellectu eſt aliqua ſpēs que eſt ſimilitudo obiecti: ita opȝ in volūtate ⁊ in q̄libet vi appetitiua eſſe aliqd quo inclinet̄ in ſuū obiectum: cū nihil aliud ſit appetitus appetitiue virtutis q̄ȝ inclinatio quedam: vt. ſ. dictū eſt. Ad ea ḡ ad q̄ ſufficiēter inclinat̄ per nām ipſius potentie nō indiget aliqua q̄litate inclinante: ſȝ qȝ neceſſariū eſt ad finē humane vite ꝙ vis appetitiua inclinet̄ ad aliqḋ determinatū: ad qḋ nō inclinat̄ ex nā potentie: que ſe hȝ ad multa ⁊ diuerſa: idō neceſſe eſt ꝙ in volūtate ⁊ in alijs viribus appetitiuis ſint q̄dam q̄litates inclinantes: q̄ dicunt̄ habitus. ¶ Ad ſcdm dicēdum: ꝙ intellectus agens eſt agens tm̄ ⁊ nullo modo patiens: ſed voluntas ⁊ q̄libet vis appetitiua eſt mouens ⁊ motū: vt dicit̄ in iij. de aia: ⁊ ideo nō eſt ſimilis rō de vtroqȝ: nā eſſe ſuſceptiuum habitus ꝯuenit ei qḋ eſt quodāmō in potentia. ¶ Ad tertiū dicēdum: ꝙ volūtas ex ipſa nā potentie inclinat̄ in bonū rōnis: ſed qȝ hoc bonū multipliciter diuerſificat̄: neceſſarium eſt vt ad aliqḋ determinatum bonū rōnis voluntas per aliquem habitum inclinetur: ad hoc ꝙ ſequatur promptior operatio.

¶ Utrum in angelis ſit aliquis habitus. ¶ Articu. VI.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur ꝙ in angelis non ſint habit⁹. Dicit. n. Maximus Cōmētator Dio. in. vij. ca. de ce. hierarchia. Non cōuenit arbitrari virtutes intel-

¶ Articu. VI. In articulo ſexto eiuſdem queſtionis ſcito p° ꝙ Auerroys in. 12. metaphyſi. commento. 25. concordat cum negantibus habitus ⁊ quecūqȝ accn̄tia a ſubſtantijs ſeparatis ⁊ apō ipſos non inconuenit intelligentias contentas eſſe cognitione illa inferiorum ſaltem quaȝ ſecundū propriā eſſentiam loquantur. Diuus aūt Thomas ampliōi cognitiōe intelligētias donauit ī prima parte: et preter illam ꝑ eſſentiam appoſuit inditas ꝑ ſpecies: quas hic habitus vocat. Scito ſecundo ꝙ ſicut eſſentie ⁊ potētie āgelice ſūt alterius rōnis a noſtris ita et habitus: ⁊ propterea nō queras in eorum habitibus omnes illas conditiones que de noſtris ſunt enumerate in queſtione precedente: ſed ſicut nature ſūt magis vnite: ita etiam ⁊ habituum: nec oportet ꝙ potētia in eis ſit diſponibilis per plura diuerſimode cōmēſurabilia niſi rōne plurium ſpērum q̄ ad intellectuales

lectuales.i.ſpūales more accidētiū quēadmo
dū ꝛ in nobis ſūt: in diuinis intellectib⁹.ſ. an-
gelis eſſe: vt aliud in alio ſit ſicē in ſubto: accñs
.n.oē illinc repulſum eſt: ꝫ ois hit⁹ eſt accñs.
ꝫ in agelis nō ſūt hit⁹. ¶ Preterea. Sicē Dio.
dicē in.iiij.ca.de ce.hierar. Sācte celeſtiū eēn-
tiaꝝ diſpōnes ſup oia alia dei bonitatez ꝑtici-
pāt: ꝫ ſꝑ qꝺ eſt ꝑ ſe eſt prius ꝛ poti⁹ eo qꝺ eſt
ꝑ aliqd: ꝫ angeloꝝ eēntie ꝑ ſeipās ꝑficiunt ad
ꝯformitatez dei: nō ꝫ ꝑ aliquos hit⁹: ꝛ hec vr
eē rō Maximi q ibidē ſubdit. Si.n.h eēt: nō
vtiqꝫ maneret i ſemetipa haꝝ eēntia: nec deifi
cari ꝑ ſe q̄tum foret poſē valuiſſet. ¶ Prete
rea. Habit⁹ eſt diſpō qdā vt dr i.v.metaph. ꝫ
diſpō vt ibidē dr: eſt ordo hñtis ptes: cū ꝫ an-
geli ſint ſimplices ſube: vr ꝙ in eis nō ſint di-
ſpōnes ꝛ hitus. ¶ Sz ꝯ eſt qꝺ Dio. dicē. vij.
ca.ce. hyerar. ꝙ ágeli prime hyerar. noiant ca
lefaciētes: ꝛ throni: ꝛ effuſio ſapie manifeſta
tio deiformi ipoꝝ hitus. ¶ Rñdeo dōz: ꝙ q-
dā poſuerūt in angelis nō eſſe hitus: ꝫ qcūqꝫ
dñr de eis: eēntialr dñr. vñ Maxim⁹ poſt pdi
cta vba q indutim⁹ dicē. Habitudines eaꝝ atqꝫ
ſtutes q in eis ſūt eēntiales ſūt pp imālitatez.
ꝛ h etiā Simplicius dicit in cōmēto pdicamē
toꝝ: ſapia āt q eſt in aia hitus eſt: q āt in itellu
ſuba: oia.n.q ſūt diuina: ꝛ ꝑ ſe ſufficientia ſūt
ꝛ in ſeipſis exñtia: q qdem poſitio ptim hz ve
ritatez: ꝛ ptim ꝯtinet falſitatez. Manifeſtum
eſt.n. ex pmiſſis ꝙ ſubm hitus nō eſt niſi ens
in potētia. Cōſiderātes igr pdicti ꝯmētatores
ꝙ ágeli ſunt imāles: ꝛ ꝙ nō eſt in illis potētia
mãe ſm h ab eis hitū excluſerunt ꝛ oē accñs.
Sed qꝛ lz in ágelis nō ſit potentia mãe: eſt tñ
in eis aliq potentia: eſſe.n.actū purū eſt ꝓpriū
dei: ꝛ iō inqñtū inueniť in eis de potentia: in-
tñ in eis pñt habitus inueniri. Sed qꝛ poten-
tia mãe ꝛ potentia intellectualis ſubſtātie nō
eſt vnius rōnis: iō per ꝯñs nec hitus vnius rō
nis eſt vtrobiqꝫ. vñ Simplici⁹ dicit in cōmen
to pdicamentoꝝ: ꝙ habitus itellectualis ſub-
ſtantie nō ſunt ſimiles his q ſunt hic habitib⁹:
ꝫ magis ſunt ſimiles ſimplicibus ꝛ imālibus
ſpēbus quas cōtinet in ſeipſo. Circa hmōi tñ
habitū alr ſe hz intellectus angelicus: ꝛ alr in
tellectus hūanus. Intellectus.n. hūanus cuz
ſit infimus in ordine intellectuū: eſt in poten-
tia reſpectu oiuz intelligibiliū: ſicut mā prima
reſpectu oium formarū ſenſibiliū: ꝛ iō ad oia
intelligenda indiget aliquo habitu: ꝫ intellect⁹
angelicus nō ſe hz ſicut pura potentia in gene
re itelligibiliū: ſed ſicut actus
quidam: nō autem ſicut actus
purus: hoc.n.ſolius dei eſt: ꝫ
cū permixtione alicuius potē-
tie: ꝛ tanto minus hz de potē-
tialitate quāto eſt ſuperior: ꝛ
ideo vt in primo dictū eſt: in-
quantum eſt in potentia indi-
get perfici habitualiter per ali
quas ſpecies itellectuales ad
operationem propriā: ſed in-
quantum eſt actu per eſſentiā
ſuaz poteſt aliqua intelligere:
ad minus ſeipſum: ꝛ alia ſm
modum ſue ſubſtantie: vt di-
citur in lib. de cauſis: ꝛ tanto
perfectius q̄to eſt perfectior.
Sed qꝛ nullus pertinet ad ꝑ-
fectionem dei: ſed in infinitū
diſtat: ꝓpter hoc ad attingen-
dum ad ipſum deum per in-
tellectum ꝛ voluntatem: indi
gent aliquibus habitibus tan-
quā in potentia exiſtens reſpe
ctu illius puri actus. vñ Dio.
dicit: habitus eorum eſſe dei-
formes quibus.ſ. deo confor
mantur: habitus aūt qui ſunt
diſpoſitiones ad eſſe naturale
non ſunt in angelis: cū ſint im
materiales. ¶ Ad primum er
go dicendum: ꝙ verbuz Ma
ximi intelligendum eſt de ha-
bitibus ꝛ accidentibus mate-
rialibus. ¶ Ad ſecundum di-
cendum ꝙ quātuz ad hoc qꝺ
conuenit angelis per ſuā eſſen
tiam non indigent habitu: ſed
qꝛ nō ita ſunt per ſeipſos entes
quin participent ſapientiaz ꝛ
bonitatem diuinam: ideo in
quātuz indigēt participare ali
quid ab exteriori in tantum ne
ceſſe eſt in eis ponere habit⁹.
¶ Ad tertium dicendum: ꝙ
in angelis nō ſunt partes eſſen
tie ſed ſunt partes ſm poten-
tiam: inquantum intellectus
eoruz per plures ſpecies per-
ficitur ꝛ voluntas eorum ſe
habet ad plura.

lectum quāuiſ
quo ad volūta
tē multiformi
tas inueniatur
ſm bonum et
malum: ꝛ con-
currētes actus
ad bñ vl male
velle: ꝛ vt i rñ-
ſione ad 3m di
cit ſaluant ibi
ptes.i. pnalia.
Scito 3º noui-
tie ꝙ angelum
participare ab
exteriori vt in
rñſione ad 2m
dr cōtingit 2r.
p̊ q̄ſi aduenti
tiā q̄litatez ab
ex ſuſcipiēdo:
ꝛ h mō neċe ē
ponere i ange-
lo hitus ſupna
les. 2º q̄ſi ꝯge
nitaz a datore
nãe ſicē grauia
ꝛ leuia hñt mo
tuz a gnãnte: ꝛ
h mō neċe eſt
ponere in āge-
lo hitus nãles
ſpērū intelligi-
biliuz: lra ꝫ qꝛ
in corpore arti
culi nō ſolū reª
alioꝝ intelligi
biliū: ſed ēt reª
dei neċiuni po
nit habitū i an
gelis mãifeſte
apit exercitati
in doctrina au
ctoris ꝙ cōtert
tā de hitu nãli
q̄ ſupnãli log-
tur: qm̄ cōſtat
apud ipſ ange-
los ꝑ nullū ha-
bitū itelligere
deū nãlr: ſz ꝑ-
ꝑa ſuba vti vt
ſpē itelligibili
ad itelligendū
deū: vt i p̊ lib°
patuit: ſz ad ſu
pernãlē cogni-
tionē duilo lu-
mine ſupaddi-
to egēt: ꝛ ſic re-
ſpōſio ad 2m ꝺ
vtroqꝫ partici-
pationis modo
ab exteriori itelli
gi pōt.

¶ De cā habituū q̄ꝫtū ad gn̄ationē ipoꝝ. ¶ Q̄ō. LI.

DEinde ꝯſiderandū eſt de cā habituū. ¶ Et prio q̄ꝫtū ad gn̄atiōeꝫ ipſoꝝ. ¶ Scḋo quātū ad augmētum. ¶ Tertio quātuꝫ ad diminutionē ⁊ coꝛruptionem. ¶ Circa primū q̄runt̄ q̄tuoꝛ. ¶ Primo vtꝝ aliqͥs habitus ſit a natura. ¶ Scḋo vtrū aliquis habitus cauſet̄. ¶ Tertio vtrū per vnū actū poſſit generari habit⁹. ¶ Quarto vtꝝ aliqui habitus ſint in hominibus infuſi a deo.

¶ Utrum aliquis habitus ſit a natura. ¶ Articulus. I.

AD primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ nullus habitus ſit a nā. Eoꝛuꝫ .n. que ſunt a natura vſus nō ſubiacet voluntati: ſꝫ habitus eſt quo quis vtit̄ cuꝫ voluerit: vt dicit Cōmē. in. iij. de anima. ergo habitus nō eſt a natura. ¶ Preterea. Natura nō facit per duo qḋ p̄ vnuꝫ poteſt facere: ſed potentie anime ſunt a natura: ſi igit̄ habitus potentiarū a natura eēnt: habitus ⁊ potētia eſſent vnū. ¶ Preterea. Natura nō deficit in neceſſarijs: ſed habitus ſunt neceſſarij ad bene operādum: vt ſupra dcm̄ eſt: ſi igit̄ habitus aliqui eſſent a natura: videtur q̄ natura nō deficeret quin omnes habitus neceſſarios cauſaret: patet autē hoc eſſe falſum. ergo habitus non eſt a natura. ¶ Sed cōtra eſt: qḋ in. vj. ethico. inter alios habitus ponitur intellectus principioꝛum qui eſt a natura. vnde ⁊ principia prima dicuntur naturaliter cognita. ¶ Reſpōdeo dicēdum: q̄ aliquid pōt eſſe nāle alicui dupl̄r. Uno mō ſcḋm naturam ſpeciei: ſicut naturale eſt homini eē riſibile: ⁊ igni ferri ſurſum. Alio modo ſcḋm naturam indiuidui: ſicut naturale eſt ſoꝛti vl̄ platoni eē egrotatiuum vel ſanatiuum ſcḋm ꝓpriam complexionem. Ruſus ſcḋm vtrāq; naturaꝫ poteſt dici aliquid naturale dupliciter. vno modo q2 totum eſt a natura. alio modo q2 ſcḋm aliquid eſt a natura: ⁊ ſcḋm aliqͥd eſt ab exterioꝛi principio: ſicut cum aliquis ſanat̄ per ſeipm̄: tota ſanitas eſt a natura: cum aūt aliquis ſanat̄ auxilio medicine ſanitas partim eſt a natura: partim ab exterioꝛi principio. Si igit̄ loquamur de habitu ſcḋm q̄ eſt diſpoſitio ſubiecti in oꝛdine ad formaꝫ vel naturam: quolibet predictoꝛum modoꝛum contingit habitum eſſe naturalem. Eſt enim aliqua diſpoſitio naturalis que debetur humane ſpeciei: extra quaꝫ nullus homo inuenit̄: ⁊ hec eſt nālis ſcḋm nām ſpeciei: ſed q2 talis diſpoſitio quādaꝫ latitudinē hꝫ: contingit diuerſos gradus huiuſmodi diſpoſitionis cōuenire diuerſis hominibus ſcḋm naturam indiuidui: ⁊ hmōi diſpoſitio poteſt eſſe vel totaliter a natura vel

IN corpore articuli p̄mi q. li. ¶ Q̄ō. LI. duplex occurrit dubiū. Primū eſt circa differentiā inter inchoationē habit⁹ ex parte anime in parte apprehēſiua ⁊ appetitiua: q̄re in intellectu ponit̄ inchoatio quātuꝫ ad ipſam ſubaꝫ habitus ⁊ voluntate nō: aut .n. ꝑ inchoationem talem intendit aliqd actuale ſup ipſuꝫ intellectū: aut non. ſi intēdit aliquid actuale: ſequit̄ q̄ intellectus poſſibilis non eſt a pͥncipio ſicut tabula raſa ⁊ pura potētie: quia habet hmōi actuꝫ ſuperadditū: ſi nō: ſequitur q̄ par ſit ratio de intellectu ⁊ appetitu: in vtroq; enim modo ſunt ſemina virtutum ⁊ ad p̄ncipia naturalis promptitudo propter quam videtur naturaliter inē nobis ſecundum cognitioneꝫ et appetitum.

¶ Secundum eſt de cauſa huius aſſignata ī littera: videt̄ enim implicare ⁊ in ſe ⁊ cuꝫ ſupradictis: in ſe quideꝫ quia ponit inclinationem ad ꝓpria obiecta ſpectare ad habitum: ⁊ non ſpectare ad ipſum ſed ad potentiam: cum predictis autēꝫ q2 in articulo gn̄te q̄ſtionis precedentis dictū eſt habituꝫ in voluntate poni propter inclinationeꝫ ad propria obiecta: quod hic negatur.

¶ Ad primam dubitationem dicitur q̄ preſuppoſito q̄ intellectus agens non eſt habitus principioꝛum qui ponitur vnus ex q̄nq; habitibus intellectualibus. 6. ethic. qḋ non eſt difficile perſuadere: duo erroꝛes cauendi ſunt hic alter ne putemus pueriliter vnaꝫ partem habitus q̄ dicit̄ intellectus fieri ab intra ⁊ alteram ab extra: ⁊ ꝓpterea inchoationem eius poni a natura perfectionem que nūcupatur ab ext̄. Alter ne putemus totā illā quidem qualitatē que eſt habitus congenitam vt coeuaꝫ intellectui: ſꝫ impeditam ꝓpter abſentem notitiaꝫ terminoꝝ. primū .n. repugnat indiuiſibilitati intelligibilis q̄litatis: ſecundū vō pure potentie qua intellectus in principio eſt ſicut tabula raſa: putādum autē magis ē q̄ ſicut nutrire augereq; naturales ſunt act⁹ anime nō qualitercunq; ſed adueniēte alimēto decocto: ſic notitia principioꝛū habitualis naturaliter ī eſt anime aduenientibus ab ext̄ terminis ita q̄ intelligibileꝫ potētiā coꝝ iudiciū ē q̄ ab aīa ī intellectu poſſibili ſub lumine agētis fluat q̄litas illa que eſt habitus pͥncipioꝝ ſicut motus grauium ⁊ leuium a natura grauiuꝫ ⁊ leuiū ⁊ vt ſemel effluxit ſemꝑ ꝑſeuerat: quāuis non exeat in actuꝫ impedita fantaſia: dominia igitur inter intellectum ⁊ voluntatēꝫ in hoc eſt q̄ in intellectu fluit naturaliter habitus quiddaꝫ preſentibus ab extra terminis principioꝛuꝫ: in voluntate autē non: ſed ſola promptitudo ipſi⁹ ad principia. l.

cipia ſcʒ bonum proſequendum ⁊ malum fugiendum ⁊ huiuſmodi inuenitur a natura.

¶ Ad ſcḋam dubitationem dr̄ dupl'r. ſm ꝙ dupl'r exponi poſſunt v̄ba lr̄e. Primo intelligēdo per ly ꝓpria obiecta ſpālia obiecta ɔtēta ſub cōi obiecto illius potētie que in qōne pcedenti vocauit aliqđ determinatū. Vbi grā. In voluntate cōe obiectū eſt bonū ſpālia ſunt bonū in paſſionibus timoris: ⁊ audacie: bonū in delectatiōibꝰ: ⁊ triſtitijs: bonū in cōmutatiōibꝰ ⁊ hꝰ ⁊c. Sic rō lr̄e alludit dictis in reſpōſiōe ad 3m in arti° ſ°pcedētis qōnis. ſ. ꝙ quia in intellectu hitus eſt neceſſari° ſimpliciter: qr̄ eſt determinatiu° potentie ad obiectū: in voluntate aūt eſt neceſſari° ad bene eſſe q̄re nō determiat ad obiecta ſed facit pmptiorē ⁊c. ideo ibi eſt habit⁹ naturalis hic non: ſed hec reſponſio: non valet quare itellus non ſolū ad ſpālia ſʒ ad cōmuniſſimū olim attingendum determinat̄ ab habitu ac per hoc ex ꝓpoſitū eſt loqui de ſpālibus obiis: dōm eſt ḡ ꝙ ſermo lr̄e eſt formalis ⁊ per ꝓpria obiecta ītēdit ipſe vera ꝓpā ⁊ adequata obiecta potentiarū appetitiuarū de quibus loquit̄ ⁊ ꝙ ratio conſiſtit in hoc ꝙ quia officiū naturalis habitus ad operationem in cōmuni loquendo: eſt determinare potētiam ad obiectū attingendū ⁊ in intellectu opus eſt iſta determinatione: quia niſi aliqua ſpecie determinetur nihil intelligere poteſt: in voluntate autem et vniuerſaliter appetitu non eſt opus iſta determinatione quare preuenitur ab ipſa appetitiua potentia: quoniam eius officiū: immo natura eſt inclinatio in obiectum proprium: nihil enim aliud eſt appetitus quā inclinatio: ideo i potentijs appetitiuis nō eſt inchoatio naturalis habit⁹ ac per hoc nullus eſt in eis naturalis habitus: In apprehenſiuis autem ſic: ⁊ ſic omnia cōſonāt: quoniā affirmatiō ⁊ negatio ñ cadūt ſuper idem: affirmatur eniʒ d̄ hitu naturali abſo͞l ꝙ ei⁹ eſt iclinare ad ꝓpria obiecta: ⁊ negatur ꝙ hʒ conuenire: poſſit habitui i appetitu q̄re hoc cōuenit ipſi appetitui: ⁊ ſic a negatione officij ipſius habitus nālis proceditur ad negationem ipſi⁹ habitus naturalis in appetitu nec contradicit ſupradictis: quoniam hic comparās potētias appetitiuas ad ꝓpria obiecta negat habit⁹: qđ etiam tunc dixit: ibi vero cōparans potentias ad ſpecialia ſeu determinata obiecta ſub obiecto cōmuni poſuit habitus inclināſtes ad illa pronipte faciliter ⁊c̄ que duo in nullo diſſonāt.

partim a natura: ⁊ partim ab exteriori principio ſicut dictū eſt de his qui ſanant̄ per artē: ſed habitus qui eſt diſpoſitio ad operationem cuius ſubm eſt potentia anime: vt dictum eſt: poteſt quidē eē naturalis ⁊ ſm naturam ſpeciei: ⁊ ſm naturam indiuidui: ſm quidē naturam ſpeciei ſm ꝙ ſe tenet ex parte ipſius anime: que cū ſit forma corporis eſt principium ſpecificum: ſm aūt naturam indiuidui ex parte corporis qđ eſt materiale principium: ſed tn̄ neutro mō cōtingit in hoībus eſſe habitus naturales: ita ꝙ ſint totalr̄ a nā. In angelis ſiquidē contingit eo ꝙ hn̄t ſpecies intelligibiles nāliter inditas: qđ non cōpetit humane nāe: vt in primo dictū eſt. Sunt ergo in hoībus aliqui habit⁹ nāles tanꝙ̄ partim a nā exñtes: ⁊ partim ab exteriori principio: aliter qdē in apprehenſiuis potentijs: ⁊ aliter in appetitiuis potentijs. In apprehenſiuis. n. potētijs pōt eſſe hitus nālis ſm inchoationē ⁊ ſm nām ſpeciei: ⁊ ſm nām indiuidui: ſm qdem nāʒ ſpeciei ex pte ipſius aīe: ſicut intellectus principiorū dicit̄ eſſe habitus nālis: ex ipſa. n. nā aīe intellectualis conuenit homini ꝙ ſtatim cognito qd eſt totū: ⁊ qd eſt pars: cognoſcat ꝙ omne totum eſt maius ſua pte: ⁊ ſile eſt in ceteris. Sed qd ſit totū ⁊ quid ſit pars cognoſcere non pōt niſi per ſpēs intelligibiles a fantaſmatibus acceptas: ⁊ pp hoc phs in fine poſteriorum oſtendit ꝙ cognitio principiorum prouenit nobis ex ſenſu: ſm vero nām indiuidui eſt aliquis habitus cognoſcitiuus ſm inchoationem nālem: inquantum vnus homo ex diſpoſitiōe organoꝝ eſt magis aptus ad bene intelligendum ꝙ̄ alius inquātum ad operationē intellectus indigemus virtutib⁹ ſenſitiuis. In appetitiuis autem potentijs nō eſt aliquis habitus naturalis ſm inchoationē ex parte ipſius anime quātum ad ipſam ſubſtantiam habitus: ſed ſolum quantum ad principia quedā ipſius: ſicut principia iuris cōmunis dicunt̄ eſſe ſeminalia virtutū: ⁊ hoc ideo: qr̄ inclinatio ad obiecta ꝓpria que videt̄ eſſe inclinatio habitus: nō pertinet ad habitum: ſed magis ptinet ad ipſam rōnem potentiarum: ſed ex parte corporis ſm nām indiuidui ſunt aliqui habitus appetitiui ſm inchoationes naturales: ſunt. n. qdam diſpoſiti ex propria corporis complexione ad caſtitatē vel manſuetudinē: vel ad aliqđ hmōi. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de natura ſm ꝙ diuidit̄ contra rationē ⁊ voluntatē: cum tamen ipſa ratio ⁊ volūtas ad naturā hoīs pertineāt. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ aliquid etiam naturaliter pōt ſuperaddi potentie: quod tn̄ ad ipſam potētiā pertinere nō pōt: ſicut in angelis nō poteſt pertinere

¶ In reſponſione ad ſecundū aduerte rationem queſtionis motē in p̄ma parte queſtiōis: ⁊ nota duo. Primo differentem perfectionē. Secundo rationem tn̄ais p̄mis

ad ipſaȝ potentiam intellecti-
uam ꝙ ſit per ſe cognoſcitiua
omnium: quia oporteret qḋ
eſſet actus omnium: quod ſo-
lius dei eſt. id enim quo ali-
quid cognoſcitur oportet eſſe
actualem ſimilitudinem eius
quod cognoſcitur. vnde ſe-
queretur ſi potẽtia angeli per
ſeipſaȝ cognoſceret omnia ꝙ
eſſet ſimilitudo ⁊ actus om-
nium. vnde oportet ꝙ ſuper-
addantur potentie intellecti-
ue ipſius alique ſpecies intelli-
gibiles que ſint ſimilitudines
rerum intellectiuarum q̄ per
participationem diuine ſapiẽ-
tie ⁊ non per eſſentiam pro-
priam poſſunt intellectus eo-
rum eſſe actu ea que intelli-
gunt. Et ſic patet ꝙ non om-
ne id quod pertinet ad habi-
tum naturalem poteſt ad po-
tentiam pertinere. ¶ Ad ter-
tium dicendum: ꝙ natura nõ
equaliter ſe habet ad cauſan-
das omnes diuerſitates habi-
tuum: quia quidam poſſunt
cauſari a natura: quidam nõ:
vt ſupra dictum eſt: ⁊ ideo nõ
ſequitur ſi aliqui ſint habitus
naturales ꝙ oẽs ſint nãles.

¶ Utruȝ aliquis habitus cãet̃ ex actibus. ¶ Articu. II.

AD ſcḋm ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ nullus habit⁹ poſſit ex actu cãri. Habitus.n. eſt q̄litas quedaȝ: vt.ſ̃. dcm̃ eſt: ois aũt qualitas cãtur in aliquo ſubiecto inquãtũ eſt alicuius receptiuũ: cuȝ igit̃ agens ex hoc ꝙ agit nõ recipiat aliq̄d ſ; ma-
gis ex ſe emittat: videt̃ ꝙ non
poſſit aliq̄s hitus in agente ex
ꝓprijs actibus gñari. ¶ Pre-
terea. Illud in quo cãtur aliq̄
qualitas mouet̃ ad q̄litatem il-
laȝ: ſicut pȝ in re calefacta vel
ifrigidata: ꝙ aũt ꝓducit actũ
cauſantem qualitateȝ mouet:
vt pȝ de calefaciente vel infri-
gidante: ſi igit̃ in aliquo cãret̃
habitus per actũ ſuijpſius: ſe-
queret̃ ꝙ ideȝ eſſet mouens ⁊
motũ: agens ⁊ patiẽs: qḋ eſt
ipoſſibile: vt dicit̃ in. vj. phy.
¶ Preterea. Effectus nõ po-
teſt eſſe nobilior ſua cauſa: ſed
hitus eſt nobilior q̄ȝ actus ꝓ-
cedens hitum: qḋ pȝ ex hoc ꝙ
nobiliores actus reddit. ergo
habitus non poteſt cauſari ab
actu precedẽte habitũ. ¶ Sȝ
contra eſt ꝙ phs in. ij. ethicoꝝ
docet habitus virtutum ⁊ vi-
tioꝝ ex actibus cauſari. ¶ Rñ-
deo dõm: ꝙ in agente quan-
doq̧ eſt ſolum actiuũ princi-
piuȝ ſui actus: ſicut in igne eſt
ſolum principium actiuũ cale-
faciendi: ⁊ in tali agẽte nõ põt
aliquis hitus cauſari ex ꝓprio
actu ⁊ ide eſt ꝙ res naturales
nõ poſſunt aliquid conſueſce-
re vel diſſueſcere: vt dicitur in
ij. ethico. Inuenit̃ autem ali-
qḋ agens in quo eſt principiũ
actiuum ⁊ paſſiuuȝ ſui actus:
ſicut pȝ in actibus hũanis: naȝ
actus appetitiue virtutis ꝓce-
dunt a vi appetitiua ſ; ꝙ mo-
uet̃ a vi appͥhenſiua repreſen-
tante obm. ¶ Et vlterius vis
intellectiua ſ; ꝙ rõcinatur de
ꝯcluſiõibus hȝ ſicut pͥcipiuȝ

diſtat eſſentiã angeli per ſeipſaȝ eſſe ſimilitudinẽ oĩum ⁊ per adiunctas ſpecies vt primum ponat perfectionem altiſſimam. ſcḋm diminutã: ⁊ ratio eſt quia primum ponit eſſentiaȝ illã vnite habere ſpecies rerum. ſcḋm vero diuiſim: ꝯſtat enĩ ꝙ vnite habere que diuiſa ſunt in alijs altioris perfectionis eẽ: preſertiȝ: quia primum ponit ſic vnite habere qḋ in vna ſubſtantia habeatur: ſecũduȝ ꝙ in ſubſtantia ⁊ in accidẽte: ratio autẽ in littera poſita pro affirmatiõe q̄re ſcȝ per participationem diuine ſapientie põt intellectus angelicus eſſe actu ea que intelligit non ſic interpretanda eſt quaſi intellectus angelicus iaȝ factus diſcat a diuina ſapiẽtia aut ſuſcipiat ſpecies intelligibiles: ſed quare ipſe angelus ſicut ẽ ens ita intelligens. i. ſicut eſt perfectus in eẽ ſubſtãtiali ita eſt perfectus in habendo intellectuȝ in actu: conſtat autem ꝙ ens eſt per participationẽ diuine eſſentie ac ꝓ hoc cũ diuiſione eẽntie ab eſſe eſt: vt vnituȝ ſuperi⁹ diuidatur iferius. ergo eſt i intelligẽdo in actu perfectus participãdo diuinam ſapientiã ⁊ conſequẽter cuȝ diuiſione ſuſcipit perfectum intellectuȝ in actu eadẽ ratiõe. Unde in vltio arti° ꝓcedẽtis q̄onis ad 2m dr̃ de angelis: q̄ non ſunt ꝑ ſe ipſos entes: quia participent ſapientiã ⁊ bonitatem diuinam: ideo inquantũ participare indigent ab exteriori intantum neceſſe eſt in eis ponere habitus: quia ſi eſſentie angelice participationes quedaȝ ſunt diuine entie ⁊ in eſſe naturali: ⁊ in eẽ itelligibili: ⁊ entia ꝑ participationem diuiſim ſuſcipiunt quod in superiori participato vnitum eſt: ſequitur ꝙ quemadmodum ad hoc vt eſſentia complemẽtuȝ eſſendi habeat: idiget eẽ diſtincto a ſe: ita ad hoc qḋ complementum in eſſe forme intelligibilis optineat vt ſpecies habeat adiunctas rerum aliarum ⁊ ſicut eſſe ab extrinſeco habet: non tamẽ ſic quaſi eſſentia prefuerit abſq̧ eſſe ⁊ acciperet eſſe⁹ ab alio: ſed quia ꝑ hoc eſt ꝙ ab alio eſt ita ſpẽs additas ab extrinſeco habet nõ ſic quaſi ꝓfuerit ⁊ ſuſcipiat a deo ſpẽs: ſed quia ꝑ hoc illas habet: q̄ a deo congenitas naturali ſequela ad propriam eſſentiã poſſidet ⁊ ẽ ſermo preſens de naturali ſcientia angeloꝝ q̄ ſciũt alia.

¶ Articu. II.

IN articulo ſecũdo eiuſdẽ queſtionis quinquageſimeq̄rime notato diligenter ꝙ nobilitas operatiõis actiue pẽſatur ex forme que eſt actiõis principium: et ꝓpterea vt expreſſe pȝ: licet actus precedens habitum ſit ſecundum ſe imperfectus eſt: tamen perfectior ſecundum ſuum principium ⁊ hoc ſufficiat qḋ bene notabis.

actiuū ꝓpoſitionē per ſe notā: vnde ex talibus
poſſunt in agentibus aliqui habitus cauſari:
nō qdem quātum ad primū actiuū principiū:
ſed quātum ad principiū actus qđ mouet mo
tum: nā omne qđ patit̄ ⁊ mouet̄ ab alio diſpo
nit̄ per actū agentis: vnde ex multiplicatis acti
bus generat̄ quedam qualitas in potētia paſſi
ua ⁊ mota que nominat̄ habitus: ſicut hitus
virtutū moraliū cāntur i appetitiuis potētijs
ſm ꝙ mouent̄ a rōne: ⁊ habitus ſciarum cau
ſant̄ in intellectu: ſm ꝙ mouent̄ a primis ꝓpo
ſitōibus. ℂ Ad primū ḡ dōm: ꝙ agēs inquā
tū eſt agēs nō recipit aliqd: ſ; iquātum recipit
motū ab alio: ſic recipit aliqd a mouēte: ⁊ ſic
cātur hitus. ℂ Ad ſcđʒ dōʒ: ꝙ idē ſm idē nō
pōt eē mouēs ⁊ motū: nihil āt ꝓhibet idē a ſe
ipo moueri ſm diuerſa vt in. viij. phyſi. ꝓbat̄.
ℂ Ad tertiū dōm: ꝙ act⁹ ꝑcedēs hitū iquātū
ꝑcedit a pricipio actiuo: ꝑcedit a nobiliori pri
cipio q̄ʒ ſit hitus generatus: ſic ipa rō eſt nobi
lius principiū q̄ʒ ſit habitus virtutis moralis
in vi appetitiua p actuū cōſuetudines genera
tus: ⁊ intellectus principiorū eſt nobilius pri
cipium q̄ʒ ſcia ꝯcluſionum.

ℂ Utrum per vnum actum poſſit generari ha
bitus. ℂ Articulus. III.

Ad tertium ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ ꝙ per
vnū actū poſſit habit⁹ generari. De
mōſtratio. n. actus rōnis ē: ſ; p vnā
demōſtrationē cātur ſcia: q̄ eſt hit⁹
ꝯcluſionis vni⁹: ḡ hitus pōt cāri ex vno actu.
ℂ Preterea. Sicut ꝯtingit actus creſcere per
multiplicationē ita ꝯtingit actū creſcere p iten
ſionē. ſ; multiplicatis actibus generat̄ hitus. ḡ
etiā ſi multū intēdat̄ vn⁹ poterit eſſe cā gñati
ua habit⁹. ℂ Preterea. Sanitas ⁊ egritudo
ſūt habitus qdā: ſ; ex vno actu ꝯtingit hoiem
vel ſanari: vel infirmari: ḡ vnus actus pōt ha
bitū cāre. ℂ Sʒ ꝯ eſt qđ phs dicit in. j. ethi. ꝙ
vna hyrūdo ver nō facit: nec vna dies: ita vti
ꝗ nec beatū nec felicē vna dies: nec paucū tp̄s
ſ; beatitudo eſt operatio ſm habitū ꝑfecte vir
tutis vt dicit̄ in. j. ethi. ḡ habitus virtutis: ⁊ ea
dem rōne alius habitus nō cātur p vnū actuʒ.
ℂ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut iam dcm̄ ē: habit⁹ p
actum generat̄ inquātuʒ potentia paſſiua mo
uet̄ ab aliquo principio actiuo. Ad hoc autē
ꝙ aliqua qualitas cauſet̄ in paſſiuo: oʒ ꝙ acti
uum totalr̄ vincat paſſiuū: vnde videmus ꝙ
q: ignis nō pōt totalr̄ vincere ſuū cōbuſtibile:
nō ſtatim inflamat ipm: ſed paulatiʒ abijcit cō
trarias diſpoſitiōes: vt ſic totalr̄ vincens ipm:
ſimilitudinem ſuam ipſi imprimat. Manife
ſtum eſt aūt ꝙ principiū actiuū qđ eſt rō non
totalr̄ pōt ſuperuincere appetitiuā potentiā in
vno actu: eo ꝙ appetitiua potētia ſe hʒ diuer
ſimode ⁊ ad multa: iudicat̄ āt per rōnē in actu
vno aliqd appetēdū ſ; determinatas rōnes ⁊
circūſtātias: vñ ex hoc nō totalr̄ vincit̄ appeti
tiua potētia: vt ferat̄ in idē vt in pluribꝰ p mo
dū nāe: qđ ꝑtinet ad hitū ꝟtutis: ⁊ iō habitus
ꝟtutis nō pōt cāri p vnū actū: ſ; p multos. In
apphēſiuis aūt potentijs ꝯſiderādū eſt ꝙ du
plex eſt paſſiuū: vnū qdē ipſe itellectus poſſi
bilis: aliud āt itellect⁹ quē vocat Ari. paſſiuū:
q eſt rō ꝑticularis. i. vis cogitatiua cū memo
ratiua ⁊ imaginatiua. Reſpectu igit̄ primi paſ
ſiui pōt eē aliqđ actiuū qđ vno actu totalr̄ vin
cit potētiā ſui paſſiui: ſic vna ꝓpoſitio p ſe no
ta ꝯuincit itellectū ad aſſentiēdū firmiter ꝯclu
ſioni: qđ qdē nō facit ꝓpoſitio ꝓbabilis: vñ ex
multis actib⁹ rōnis opʒ cāri hitū opinatiuū ēt
ex ꝑte itellectus poſſibilis. Hitum aūt ſcie pōſ
ſibile eſt cauſari ex vno rōnis actu q̄tū ad itel
lectū poſſibilē: ſ; q̄tū ad iferiores vires appre
hēſiuas neccū eſt eoſdeʒ act⁹ pluries reiterari:
vt aliqd firmiter memorie imprimat̄. vñ phs in
ca. de memoria ⁊ reminiſcētia dic̄: ꝙ medita
tio ꝯfirmat memoriā: hitus aūt corpales poſſi
bile eſt cāri ex vno actu: ſi actiuū fuerit magne
ꝟtutis: ſic qñqꝫ medicina fortis ſtatiʒ inducit
ſanitatē. Et per hoc pʒ rñſio ad obiecta.

ℂ Utrum aliqui habitus ſint hominibus infu
ſi a deo. ℂ Articulus. IIII.

Ad q̄rtuʒ ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ ꝙ nullus
hitus hoibus infundat̄ a deo. Deus
.n. equalr̄ ſe hʒ ad oēs: ſi igit̄ qbuſdā
infundit hitus aliquos oibus eos in
fundet: qđ pʒ eſſe falſuʒ. ℂ Preterea. Deus
operat̄ in oibus ſm modū qꝯuenit nāe ipor:
q: diuine prouidentie eſt nām ſaluare: vt dicit
Diony. iiij. ca. de diui. no. ſ; hitus in hoie nālr
cānt̄ ex actib⁹: vt dcm̄ eſt: nō ḡ cāt deus in hoi
bus aliquos hitus abſqꝫ actib⁹. ℂ Preterea.
Si aliqs hit⁹ a deo ifundit̄: p illū hituʒ hō pōt
multos actus ꝓducere: ſ; ex illis actibus cātur
ſimilis hitus: vt in. ij. ethi. dicit̄. ſequit̄ ḡ duos
habitus eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem: vnum
acqſitū: ⁊ alterum infuſum: qđ videt̄ eſſe im
poſſibile: nō enim due forme eiuſdem ſpeciei
poſſunt eſſe in eodē ſubiecto: nō ergo habitus
aliqs infundit̄ hoi a deo. ℂ Sed cōtra eſt qđ

¶ Arti. IIII.
In riſione ad ad 3m 4i articuli obmiſſo 3° aduerte ꝙ quū duoꝝ ordinuꝫ ſunt ifuſi habitus: qdā .ſ. p accidēs ⁊ qdaꝫ p ſe infuſi illi nāq; hitus q pñt ex nřis actib⁹: aut nā acquiri ſūt p accñs ifuſi: accidit .n. eis infundi. Et iſti ſunt euidē rōnis ſpeīe qñ infundunt cum acqſitis. Geometria .n. infuſa ⁊ acqſita eiuſdē ſūt ſpēi: ſicut ocu'i dati ceco nato et oculi alioꝝ: ⁊ đ iſtis in corpore dr ꝙ ifunduntur: qꝛ de⁹ pducat qñq; effcūs cāꝝ ſecūdarū abſq; ipſis: illi vo hitus q ſola infuſione fieri pñt ſūt p ſe ifuſi eo ꝙ nō accidit actiōi eorū pfuſio: imo ipſaꝫ p ſe ſibi vēdicat ⁊ iſti ſūt hitus cēntalr ſupnāles vt in pn° corporis articuli dicit ⁊ đ vtriſq; vſificať ꝟ rñſio ad 3m ꝙ act⁹ pceden tes ex hitu ifuſo non cānt aliquē hitū: ſꝫ cōfirmāt pcreca exñtē ⁊ in pnī ptica cā ē de p ſe infuſis qdē: qꝛ iproducibiles ſunt niſi p ifuſionē ac p hoc ex actib⁹ nřis: de p accñs vo infuſis: qꝛ duo accñtia eiuſdē

dr Eccl. xv. Impleuit eū dñs ſpū ſapie ⁊ itellectus: ſꝫ ſapia ⁊ itellectus qdaꝫ hitus ſunt: ergo aliq hitus hoi a deo ifundunt. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ duplici rōne aliq hitus hoi a deo infundunt. Prima rō eſt: qꝛ aliq hitus ſunt qbus hō bene diſponit ad finem excedētem facultatē humane nāe: qui eſt vltima ⁊ pfecta hoīs btitudo. vt ſupra dictū eſt. Et qꝛ habitus oꝫ eē pportionatos ei ad qđ homo diſponit ſm ipſos: iō neceſſe eſt ꝙ ēt hitus ad hͦ finē diſponentes excedant facultatem humane nāe: vñ tales habit⁹ nunq̄ pñt homini ineſſe niſi ex infuſione diuina: ſicut eſt de oīb⁹ gratuitis ꝟtutibus. Alia rō eſt: qꝛ deus pōt producere effectus cauſaꝝ ſecūdaꝝ abſq; ipſis cauſis ſecūdis vt in pmo dictū eſt. Sicut igiť quādoq; ad oſtēſionē ſue ꝟtutis pducit ſanitateꝫ abſq; nāli cauſa: que tamē per nām poſſet cauſari: ita etiam qñq; ad oñdendū ſuā ꝟtutē infundit hoi illos hitus: qui naturali ꝟtute pñt cauſari: ſicut apoſtolus dedit ſciam ſcripturaꝝ ⁊ oium linguarū: quā homines per ſtudiuꝫ vel conſuetudinem acqrere pñt: licet nō ita perfecte. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ deus quātum ad ſuā naturaꝫ equaliter ſe habet ad omnes: ſed ſm ordineꝫ ſue ſapientie certa ratione quedam tribuit aliquibus que non tribuit alijs. ¶ Ad ſcōm dicendum ꝙ hoc qđ deus in omnibus operatur ſm moduꝫ eorum non excludit quin deus quedam operetur que natura operari non poteſt: ſed ex hoc ſequitur ꝙ nihil operatur cōtra id quod nature conuenit. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ actus q pducunt ex hitu ifuſo: non cānt aliquē hitum: ſꝫ cōfirmāt hitum pexiſtentem: ſicut medicinalia remedia adhibita homini ſano p nāꝫ nō cānt aliq̄ ſanitateꝫ: ſed ſanitatem prius habitam corroborant.

¶ De cā habituū. Qō. LII.

Deinde ɔſiderandum eſt de augmento habituū. ¶ Et circa hoc queruntur tria. ¶ Primo vtruꝫ hitus augeātur. ¶ Scđo vtꝝ augeanť p additionē. ¶ Tertio vtrū quilibet actus augeat habitum.

¶ Utrum habitus augeantur ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic pcediť. Videť ꝙ habit⁹ augeri nō poſſit. Augmentū .n. eſt circa quātitateꝫ: vt dr in .v. phyſi. ſed hitus nō ſunt in genere q̄titatis: ſꝫ in genere q̄litatis: g circa eos augmentū eē nō pōt. ¶ Preterea. Habitus eſt perfectio q̄dam: vt diciť in .vij. phy. ſꝫ pfectio cū iportet finē ⁊ terminū nō videť poſſe recipe magis ⁊ minus: ergo hitus augeri nō pōt. ¶ Preterea. In his q̄ nō recipiūt magis ⁊ minus ɔtingit eē alterationē: alterari .n. diciť qđ de minus calido fit magis calidū: ſꝫ in hitibus nō eſt alteratio: vt probať in .vij. phy. g hitus augeri nō poſſunt. ¶ Sed ɔtra eſt ꝙ fides eſt qdam hitus: ⁊ tñ augeť: vñ diſcipuli dño dicūt. Dñe adauge nobis fidem: vt habeť Luce .xvij. g hitus augentur. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ augmētū ſicut ⁊ alia ad q̄titatē ptinētia a quātitatibus corporalibus ad res ſpirituales ⁊ itellectuales trāſferunť: pp cōnālitatē itellectus noſtri ad res corpales: q̄ ſub imaginatiōe cadūt. Di-

ſpēi ſūt icōpoſſibilia in eodē.

¶ Qō. LII.
In articulo p°. q. 52. multa ſūt dubia dilucidāda cirꝫ dei gratia: ē i pmiſ dub^m circa ſenſuꝫ diſtōnis facte in corpore articuli: ꝙ pfectio ⁊ augumētū for' dr 2r ſꝫ ipſaꝫ formam ⁊ ſm participationē forme in ſubo: aut enim intēd. r de forma i abſtracto vel concreto: ⁊ hoc eſt extra pmſituꝫ: quare ſpectat diſtīctio hec ad modos ſignificandi: qđ aūt ē de re aut đ forma ſpecifice: ⁊ numeraliter ⁊ ꝟ nō: qꝛ hec ſciētia ē parua vel magna ſm ſe ipſam: aut de eſſentia forme ⁊ participatōe eius i ſubiecto vt lr̄a innuere videť ⁊ implicat ɔtradictionem vt auctor dicit in 2a 2e q̄ſtione .24. articulo .4. ad 3m qm ſi pncipatio forme i ſubiecto intendiť ipſa quoq; ſubā forme intenditur vt ibi dr.
¶ Ad hoc dr ꝙ obſcuritatē in hac re facit ly ſm qđ: 2r .n. ſumi pōt. p vt denotat rē denominatā tm̄ vt cū dr ſortes eſt alb⁹ ſm dētes ⁊ ſic nō ſumiť i pposito. ſic .n. iplicat

implicat ꝯtradictoria formã augeri ſm eſſe in ſubo: ⁊ nõ ſm ſe ipſaʒ: vtrũq ʒ.n. eſt auctũ. alio mõ ſumitur: vt deno tat cãm ſeu radicẽ: vt cum dĩ ꝙ homo ſm ꝙ rõnalis eſt artifex: ⁊ hoc mõ ſumiĩ in ꝓpoſito: vt eſt ſenſus ꝙ perfe ctio ⁊ augmẽtũ forme aut oriĩ ex ipſa nã ſpecifica forme: aut ex partici patiõe eius in ſubiecto: ita ꝙ vtraqʒ pfectio et vtrũqʒ aug mẽtũ vbi inue niĩ cõmune ẽ forme ⁊ ſubto vt hʒ formaʒ. Drĩa aũt eſt in eã originis: vt clare hẽs i ſenus in.q. ſʒ. a 2° ad 2ᵐ. De diminutiõe de qua idẽ eſt qõ de augmẽto iudicium.

❡ Circa illaʒ ꝓ poſitioneʒ. Il lud ſm ꝙ ſor titur aliqd ſpe ciẽ opʒ eẽ indi uiſibile: i codẽ corpore articu li ſubiunctam dubium occur rit de qua indi uiſibilitate eſt ſermo: aut eni ẽ ſmo õ idiui ſibilitate oimo da: ⁊ ħ nõ: qꝛ ꝯſtat q̃nqʒ eſſe diuiſibile vir tualiꝛ et mãliꝛ: aut õ idiuiſibi litate foꝛali: ⁊ hoc lʒ ſit verũ: nõ tñ eſt ad ꝓ poſitũ: qm̃ loq mur de augmẽ to qõ ſtat cum idiuiſibilitate formali: aut de idiuiſibilitate mãli vocã do oẽm diuiſionẽ ſiue quantitatiuam ſiue gradualem ſi ue qualibet abſqʒ varietate ſpecifica mãlem: ⁊ hoc eſſet ad ꝓpoſitũ: ſed eſt falſum: qꝛ cũ multe ſpẽs ſuſcipientes magis ⁊ minus ſint ſimplices: vt calor ⁊ albedo: non põt intelligi vt calor diuidaĩ ſm magis ⁊ min⁹: ⁊ .ꝫ. eius drĩa nõ intẽdaĩ ⁊ remittaĩ ſicut ipſe calor.

❡ Ad hoc dĩ ꝙ ꝓprie loquẽdo ſmo ẽ õ idiuiſibilitate la titudinis oppoſita diuiſibilitati: qꝛ aliqd latitudinẽ hʒ: ſi ue hẽat latitudinẽ vt calor: ſiue vt aial: ſiue quo vis alio ſimili mõ: ſʒ attribuiĩ in lrã hꝰ idiuiſibilitas ſpecificãti vt ſic: ita ꝙ ſenſus eſt. Qõ ſpecificãs inquãtũ ſpecificans ſtat in idiuiſibili .i. caret latitudine .i. nõ hʒ in ſe aliq̃ plu ra. Et rõ eſt: qꝛ ſpecificans: vt ſic ꝯſtituit ſpẽm vt vltimũ ⁊ termin⁹: vltimo aũt ⁊ termio vt ſic repugnat latitudo: ſi.n. diuiſionẽ aliquã hʒ ſm alterum coꝝ nõ determina bit: ⁊ rurſus ſm aliquid ꝯſtituet: ⁊ ſm aliquid non: ⁊ rur

eſt aũt in quãtitatibus corpo reis aliquid magnuʒ ſm ꝙ ad debitã perfectionẽ quãtitatis perducit: vnde aliqua q̃ntitas reputaĩ magna in homine: q̃ nõ reputaĩ magna in elephan te: vnde ⁊ in formis dicimus aliqd magnũ ex hoc ꝙ eſt pfe ctum. Et qꝛ bonũ hʒ rõnẽ pfe cti: ꝓꝑ hoc in his que nõ mole magna ſunt: idem eſt eſſe ma ius qõ melius: vt Augu. dicit in. viij. de trini. Perfectio aũt forme dupliꝛ poteſt cõſidera ri. Uno mõ ſm ipſam formã. Alio modo ſm ꝙ ſubm parti cipat formã. Inquãtũ igiĩ at tendiĩ pfectio forme ſm ipſaʒ formã ſic nõ diciĩ ipſa eſſe par ua vel magna: puta magna vl' parua ſanitas vel ſcia. Inquã tuʒ vero attenditur perfectio forme ſʒ participationẽ ſubti diciĩ magis ⁊ min⁹: puta ma gis vel minus albũ ⁊ ſanum. Nõ aũt iſta diſtinctio ꝓcedit ſm hoc ꝙ forma habeat eſſe ꝓter mãm aut ſubm: ſʒ qꝛ alia eſt cõſideratio eius ſm rõneʒ ſpeciei ſue: ⁊ alia ſm ꝙ parti cipaĩ in ſubiecto: ſm hoc igiĩ circa intenſionẽ ⁊ remiſſionẽ habituum ⁊ formaruʒ fuerũt q̃tuor opiniones apud phos: vt Simplicius narrat in con mẽto ꝑdicamẽtorũ. Plotin⁹ .n. ⁊ alij platonici ponebãt ip ſas q̃litates ⁊ hitus ſuſcipere magis ⁊ minus: propter hoc ꝙ mãles erãt: ⁊ ex hoc hẽbãt indeterminationẽ quandã ꝓꝑ mãe infinitatẽ. Alij vero in cõ trariũ ponebant ꝙ ipſe q̃lita tes ⁊ habitus ſm ſe nõ recipie bant magis ⁊ minus: ſʒ qua lia drĩr magis ⁊ minus ſm di uerſam ꝑticipationeʒ: puta ꝙ iuſtitia nõ dicaĩ magis ⁊ mi nus: ſed iuſtũ: ⁊ hanc opinio nem tangit Ariſto. in predica mẽtis. Tertia fuit opinio ſtoi corũ media inter has: poſue runt .n. ꝙ aliqui habitus ſʒ ſe recipiunt magis ⁊ minus. ſi cuti artes: qdaʒ aũt non: ſicut virtutes. Quarta opinio fuit quorũdã dicẽtiũ ꝙ qualitates ⁊ forme imãles nõ recipiunt magis ⁊ minus: mãles aũt re cipiunt. Ut igiĩ hmõi rei veri tas manifeſteĩ: ꝯſiderandum eſt ꝙ illud ſʒ ꝙ ſortitur aliqd ſpẽm: opʒ eſſe fixum ⁊ ſtans: ⁊ q̃ſi indiuiſibile: q̃cũqʒ .n. ad

ſus nõ ꝯſtituet ſpẽm in certo loco: ſed ſʒ aliqd in vno: et ſm aliquid in altero: ⁊ ſicut ſpẽs reꝝ nõ habẽt fixa loca: ſicut numeri: nec ꝯſtitutiua eaꝝ eẽnt ſicut ꝯſtitutiua nu meroꝝ inuariabilir: cũ his tñ ſtat ꝙ res ſpecificãtes hẽant latitudinẽ: vt obijciendo õ calore probatur: ſermo .n. no ſter formal' ẽ: ⁊ nihil aliud i tẽdim⁹ niſi ꝙ res ſpecificanſ vt ſic ſtãt in di uiſibili: lʒ ipſa met res non vt ſpecificans: ſʒ q̃uolibʒ aliter habeat latitu dinẽ: q̃uo aũtẽ hoc ſit ad ꝓpo ſitũ negotium pertinẽs in ſe quenti patebit dubio.

❡ Circa diſtin ctionẽ ⁊ drĩam formaꝝ in lrã ſubiunctaʒ: ꝙ quedam ſcdm ſe vel aliqd ſui ſortiunĩ ſpẽm: ⁊ q̃daʒ ex alio ad qõ ordinã tur: ⁊ ille ſʒ ſe hñt determia tam rõnẽ neqʒ in plus neqʒ in min⁹ declina bilem: iſte võ pñt ſʒ ſe diuer ſificari in plus ⁊ minus ſalua vnitate ſpecifi ca ꝓꝑ vnitateʒ ei⁹ ad qõ ordi natur: dubium eſt et de ſenſu võꝝ ⁊ de effi cacia ad ꝓpoſi tũ. De ſenſu q dẽ: qꝛ cũ drĩa ſit itrinſecũ conſtitutiuũ ois forme: nulla eſt forma que ſic ſortiaĩ ſpẽʒ ab extraneo: qꝛ ois forma ſm ſe vl' aliqd ſui: puta drĩam ꝓpriam ſortiaĩ ſpẽm: ac ꝑ hoc ois forma clauditĩ ſub pmo mẽbro: ⁊ nulla reſtat ſub ſcdo. De effica cia võ: qm̃ re vera ois forma hʒ ꝓpriã drĩam: ſm quã nec in plus nec i min⁹ ſpecifice declinare põt: ſʒ ſub illa drĩa in plus ⁊ minus aliq̃ forma declinat: vt pʒ de calore ⁊ al bedine: nec aliꝛ eſt in motu: puta calefactiõe qʒ in calore: ſicut .n. calefactio ſalua ſua ſpecifica vnitate vnicũqʒ illã hẽat intendiĩ ⁊ remittiĩ: ita ⁊ calor: vñ ſpecificatio ſʒ ſe vel ex alio in formis nihil vĩ facere ad ꝓpoſitũ ⁊c̃.

❡ Ad hoc dĩ ꝙ nõ eſt ſenſus ꝙ formaꝝ quedã iclndũt in ſe drĩaʒ ꝯſtitutiuã ⁊ q̃dã nõ: qm̃ drĩa eſt que ꝯducit ad eẽ ⁊ eius qõ eſt eſſe rei: pars eſt vt in ꝑdicabilib⁹ dĩ: ⁊ ſtultũ eſt hoc vertere in dubiũ: ſʒ ſenſus eſt: ꝙ quedã forme ha bent ſuã drĩam ſine ordine ad aliqõ extneũ: vt calor albe do ⁊ hꝰ: quedaʒ võ hñt ſuas drĩas cũ ordine ad aliqõ ex

traneuz: ita q nō ſunt abſolubiles ab illo ex̄neo: vt mot⁹ po' bitus: ꝛ ſi qd eſt hō. De qbus in p̄ lib⁹ diffuſe ſmo eſt bitus. Et hic ſenſus nullā patiẽ calumniā: aut falſitatē: vt ibi oñſuz eſt. Efficacia aūt ſunt hec ad itentū: qm̄ forme ex ſua nā ſpecifica tn̄ nihil habēt: niſi q ſortiunẽ ex ſuo ſpecificabo: qd in indiuiſibili ꝯſiſtere dictuz eſt: ille igr̄ forme que ſuum ſpecificās indiuiſibile ſic intus obtinēt: q ad nihil ex̄ ordinātur: nihil hñt ex hoc niſi indiuiſibile: ac p hoc ſ3 ſe nō hñt augmentū: ille aūt que ſm ſui ꝓpriaz ḋfiaz aliquod ex̄neuz: l3 indiuiſibile reſpiciūt ex ipa ſua nā acceſſuz ad illud: ac per h̄ augtm in hō acceſſu ſortiunt. Ad quoꝝ maiorē euidētiaz ſcito q cū augto circa q̄titatem variabiles in plus aut minus ſit: ſicut forma ſe habz ad q̄titatē hō: ita ſe h3 ad augumētum: forme aūt que extraneuz aliqd ſpecificatiuuz nō reſpiciunt: nullā ſm ſuas ſpecificas naturas quātitatem mutabilē ſortiunẽ: ſed quātitatem tn̄ perfectionis ſpecifice vt ſic in diuiſibili ꝯſiſtentē: forme āt que aliqd extraneū ſpecificatiū reſpiciūt pter illam ſpecificā perfectionē ſortiunẽ aliaz quātitatē mutabilē. ſ. ſm acceſſum maiorē vel minorē ad illud ſpecificās: ꝛ ideo ille ſm ſe nō augētur aut minuuntur: iſte ſic: ꝛ ꝯſiſtit tota vis in hoc: q l3 vtrobiq3 ſpecificās vt ſic ꝯſiſtat i diuiſibili nec hēat latitudinē: ꝛ ꝓpterea cōe eſt vtriſq3 q ſpecifice nihil poteſt addi aut ſubtrahi quin varieẽ ſpēs: hñtibus tn̄ ḋfiam mēdicantē ab extraneo ſpecificante ex hoc ipſo reſpectu ꝯuenienti forme ſm ſuā nām ſpecificā pure ſumptam annexus eſt mot⁹ acceſſus ad illud maior ꝛ minor: ſm quē hō forme h3 ſe dñr augeri vel minui: talis aūt acceſſus nō poſſunt poni in alijs formis: qm̄ nihil ex̄ reſpiciunt ſpecificās cui indiuiſibilis hic acceſſus annecti poſſit. vbi gr̄a. ſcia: q2 ſm ſuam nām reſpicit ſcibile ex hoc ipſo qd non abſtrahit a ſcibili ſpecificāte ꝯſequi ẽ q plus ꝛ minus ad ipſum ſcibi

illud attingunt: ſub ſpecie ꝯtinentẽ: q̄cūq3 aūt recedūt ab illo: vel in plus vl' in minus ptinent ad aliā ſpēz vel pfectiorem vel iperfectiorez: vñ phs dicit in. viij. metaphy. q ſpēs rerū ſunt ſicẽ numeri: in qbus additio vel diminutio variat ſpēm. Si igiẽ aliq̄ forma vel q̄cūq3 res ſm ſeipaz vel h3 aliqd ſui ſortiaẽ rōnē ſpēi: neċe ē q ſm ſe ꝯſiderata hēat determinatā rōnē: que neq3 in plus excedere: neq3 in minus deficere poſſit: ꝛ h⁹ ſūt calor ꝛ albedo: ꝛ alie hmōi q̄litates que non dñr in ordine ad aliud: ꝛ multo magis ſubā q̄ eſt pe[illegible] ens. Illa vero: q̄ recipiūt [illegible] ex aliquo ad qd ordinanẽ: [illegible] ſm ſeipſa diuerſificari in plu[illegible] vel in minus: ꝛ nihilominus ſunt eadē ſpē pp vnitatē eius ad qd ordinantur ex quo recipiunt ſpēm: ſicẽ mot⁹ ſm ſe eſt intenſior ꝛ remiſſior: ꝛ tn̄ remanet eadē ſpēs pp vnitatem termini ex quo ſpecificatur: ꝛ idē pōt conſiderari in ſanitate: nā corpus pertingit ad rōnem ſanitatis: ſm q h3 diſpōnez cōuenientē nāe aialis: cui pñt diſpoſitiōes diuerſe cōuenientes eſſe: vñ pōt variari diſpoſitio in plus vel in minus: ꝛ tñ ſemper remanet ſanitatis rō: vnde phus dicit in. x. ethi. q ſanitas ipa recipit magis ꝛ minus: nō .n. eadē eſt cōmēſuratio in oībus: neq3 in vno ꝛ eodē ſemper: ſed remiſſa ꝑmanet ſanitas vſq3 ad aliqd: hmōi aūt diuerſe diſpōnes vel cōmēſuratiōes ſanitatis ſe hñt ſm excedens ꝛ exceſſum: vñ ſi nomē ſanitatis eſſet impoſitū ſoli ꝑfectiſſime cōmēſurationi: tūc ipa ſanitas non diceret maior vel minor. Sic igr̄ p3 qualiter aliqua qualitas vel forma poſſit ſm ſeipaz augeri vl' minui: ꝛ qualiter nō. Si vero ꝯſideremus q̄litatē vel formam ſm participationē ſubti: ſic etiam inueniunẽ quedam q̄litates ꝛ forme recipere magis ꝛ min⁹ ꝛ quedam nō: hmōi aūt diuerſitatis cām Simplicius aſſignat ex hoc q ſuba ſm ſeipaz non pōt recipere magis ꝛ minus: q2 eſt ens per ſe: ꝛ iō oīs forma que ſubſtantialiter participaẽ in ſubto: caret intenſione ꝛ remiſſione. vnde in gene

le accedere poſſit plura vel pauciora de ipſo attingendo. Calor aūt nihil preter ſpecificā naturā intrinſecā dicens nihil h3 vt ſic variabile. Et hec eſt intētio auctoris de augumēto ꝛ diminutiōe formaruz ſm ſe.

¶ Circa augumentū ꝛ diminutiōez formaruz ſm participatioē in ſubiecto. 2° loco in corpore articuli poſita aduerte q q2 ſuſcipere magis ꝛ minus latitudinē quādaz importat: idcirco auctor ex indiuiſibilitate excludēte hō latitudinē differentiā manifeſtat inter formas ſic augles ꝛ nō augmētabiles: ꝛ 2r hoc ꝯtingit. p̄ ſi forma indiuiſibilis ſe hēat ad [illegible]: tunc .n. ꝯſtat q participatio ei⁹ latitudinē nō h3: ꝛ hoc iueniẽ inter oēm formā ſubālez et eius ſubm: ꝛ rō i lra ponit: q2. ſ. ſpecificat ſubium: ſpeci.n. act⁹ eſt i diuiſibili ꝯſiſtēs: vt dictuz eſt: ꝛ eſt ſermo d ſpecificatiōe ſubi nō in tali aut tali ſpē: ſed ſimplr: qd ſolū iueniẽ in forma ſubali: cetere .n. ſpecificāt ſm qd. 2° ꝯtingit ſi de ratiōe forme ſit indiuiſibilitas nō in partes q̄titatiuas: nūerus ꝛ circulus partes hñt ſed in plura: quoꝝ aliquo adiūcto vel adēpto pfectior aut min⁹ pfecta ſit: qd eſt carere latitudine: ꝛ eſt ſmo de for°: nō de ſpecificāte ipſam: iam .n. dcm̄ ē q oē ſpecificās vt ſic: ꝯſiſtit i diuiſibili: nūc aūt dicimus q nō oīs forma ꝯſiſtit i diuiſibili: l3 quedā ſic. vt ſpēs figuraꝝ ꝛ numeroꝝ: ꝛ quedā non: vt multe q̄litates pe ꝛ 3e ſpēi calor: adēpto aliq̄ gradu ſue latitudinis remiſſior eſt: ꝛ appoſito intenſior eſt: circulus aūt quocūq3 variato: aut non remanet circulus: aut eque: ꝛ ſic hēs ꝛ quare quedā forme ſm ſuas ſpecificas naturas augenẽ: ꝛ quedā nō: ꝛ hoc pp antiquos: ꝛ quare quedā forme ſuſcipiūt magis ꝛ min⁹: vt reſpiciūt ſubm: ꝛ quedā nō.

¶ Circa rōnē aſſignatā in eodē p̄ arti°. q. 52. quare quedā forme vt participabiles in ſubto ſuſcipiūt magis ꝛ min⁹: ꝛ quedā nō dubiū duplex reſtat. pmo de ſpēbus q̄titatis ꝯtinue infra latitudinē ꝯtinui. ſ. linea: ſuꝑficie. ꝛ corpore.

de enim in littera non tractantur niſi vt induunt diſcretionem: puta bicubiti ⁊ tricubiti ⁊c̃. Et tamen de neq3 ſpecificãt neq3 indiuiſibilitatem de ſua rõne ſortiuntur: ⁊ conſequenter ſuſcipere deberent magis ⁊ minus ſi ratio littere eſſet ſufficiens: conſtat autem ꝙ non ſuſcipiũt magis ⁊ min⁹.

Scdõ de naturalibus potentijs que ponuntur in ſecunda ſpecie qualitatis: vt intellectus voluntas concupiſcibilis ⁊c̃. Que ẽt ſunt abſq3 magis ⁊ minus. ⁊ tamen nec ſpecificãt: nec indiuiſibilitate3 habent.

¶ Ad primum ex duplici capite dici poteſt. Primo ꝙ huiuſmodi quantitates computate ſunt cum formis ſpecificantib⁹ quo ad hoc ꝓp earum propinquitatẽ ad ſubſtãtiã a Simplicio: vt p3 i littera. Et ꝓpea auctõ cũ dcĩs Simplicij non refutauerit: ſ3 explanauerit: ⁊ amplificauerit: in illa computatione eas dimiſit: q̃ ille poſuit: ⁊ cum hoc conatus ẽ ex ſua explicatõe de eiſdẽ ſub alia rõne reddere ratione3. Secundo ꝙ ſubiectũ pñtis diſcuſſionis eſt forma nõ eſſentialiter quãtitata quãtitate molis: vt in principio cõporis articuli innuitur: quoniã magnitudo formaꝝ: de qua eſt queſtio: circa qua3 eſt augmentum ⁊ diminu

re ſubſtãtie nihil dicit̃ ſm magis ⁊ minus. Et q2 q̃ntitas ꝓpinqua eſt ſuba ⁊ figura ẽt cõſequit̃ q̃ntitatẽ: inde eſt ꝙ neq3 etiã in iſtis dr̃ aliqd ſm magis aut minus. Unde phs dicit in .vij. phyſi. ꝙ cũ aliqd accipit formã ⁊ figurã: nõ dicit̃ alterari: ſed magis fieri. Alie vero qualitates q̃ ſunt magis diſtantes a ſuba: ⁊ ꝯiungunt̃ paſſionibus ⁊ actionibus recipiũt magis ⁊ minus ſm participationẽ ſubiecti. Poteſt autẽ ⁊ magis explicari hmõi diuerſitatis ratio: vt enĩ dcm̃ eſt: id a quo aliquid h3 ſpecie3 op3 manere fixum ⁊ ſtans in indiuiſibili: duob⁹ igit̃ modis põt ꝯtingere ꝙ forma nõ participatur ſm magis ⁊ minus. Uno modo q2 participãs h3 ſpẽm ſm ipſam: ⁊ inde eſt ꝙ nulla forma ſubalis participatur ſm magis ⁊ minus: ⁊ ꝓp hoc phs dicit in .viij. metaph. ꝙ ſicut numer⁹ non h3 magis neq3 minus: ſic neq3 ſuba que eſt ſm ſpẽm .i. q̃ntũ ad participationẽ forme ſpecifice: ꝫ ſiquidem q̃ cu3 mã .i. ſm mãles diſpoſitiões inuenitur magis ⁊ minus in ſubſtãtia. Alio mõ põt ꝯtingere ex hoc ꝙ ipſa indiuiſibilitas eſt d̃ rõne forme: vnde op3 ꝙ ſi aliqd participet formã illã: ꝙ participet illã ſ3 rõnem indiuiſibilitatis: ⁊ inde eſt ꝙ ſpẽs numeri non dr̃ ſm magis ⁊ minus: q2 vnaq̃q3 ſpẽs in eis ꝯſtituit̃ ꝑ indiuiſibilem vnitatẽ: ⁊ eade3 rõ eſt de ſpẽbus q̃ntitatis cõtinue q̃ ſm numeros accipiunt̃: vt bicubitũ ⁊ tricubitũ: ⁊ de relationibus: vt duplũ ⁊ triplũ: ⁊ de figuris: vt trigonu3 ⁊ tetragonum: ⁊ hanc rõnem ponit Ariſto. in ꝑdicamẽtis: vbi aſſignans rõnẽ quare figure nõ recipiunt magis ⁊ minus dicit. Que quidẽ recipiunt trigoni rõne3 ⁊ circuli. ⁊ ſilr̃ trigona vel circuli ſunt q2 indiuiſibilitas eſt de ipſa eoꝝ rõne. vnde quecũq3 participãt rõnẽ eoꝝ: op3 ꝙ indiuiſibilr̃ participẽt. Sic igit̃ p3 ꝙ cũ habitus ⁊ diſpoſitiões dicant̃ ſm ordine3 ad aliqd: vt dicit̃ in .vij. phy. duplr̃ põt intenſio ⁊ remiſſio in habitibus ⁊ diſpoſitionib⁹ cõſiderari. Uno modo ſm ſe put dicit̃ maior vel minor ſanitas: vel maior vl̃ minor ſciẽtia que ad plura vel pauciora ſe extendit. Alio mõ ſm participationẽ ſubiecti put .ſ. equalis ſcientia vel ſanitas magis recipit̃ in vno q̃ in alio ſm diuerſam aptitudinẽ: vel ex natura: vel ex ꝯſuetudine: nõ .n. habitus ⁊ diſpoſitio dat ſpẽ3 ſubiecto: neq3 iterũ in ſui rõne includit indiuiſibilitatẽ. Quo modo aũt circa virtute3 ſe habeat infra dicet̃. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ ſicut nomẽ magnitudinis deriuat̃ a q̃ntitatibus corporalib⁹ ad intelligibiles perfectiones formarũ: ita etiã ⁊ nomẽ augmenti: cuius termin⁹ eſt magnũ. ¶ Ad ſecundũ dõm: ꝙ habitus qde3 pfectio eſt: nõ tñ talis pfectio q̃ ſit terminus ſui ſubiecti: puta dans ei eſſe ſpecificu3: neq3 ẽt in ſui rõne terminũ includit ſicut ſpẽs numeroꝝ. vnde nihil ꝓhibet qn recipiat magis ⁊ minus. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ alteratio primo qde3 eſt in

tio: que vocatur intenſio et remiſſio: diſtinguuntur in littera: contra magnitudinem quantitatis molis: ⁊ ſic quãtitas molis tanq3 habens alterius generis magnitudinem ⁊ augumentum ⁊ diminutionem extra preſentem diſputationem a principio articuli remanſit. Erit ergo ſecundu3 hoc ratio littere de formis nõ eſſentialiter quantitatis quantitate molis: quare quedam ſuſcipiunt magis ⁊ minus: ⁊ quedã non: ⁊ merito: quia de iſtis eſt dubiũ. Illas enim cõſtat non ſuſcipere magis et minus: nec obſtat qd̃ auctor etia3 ad quantitatis cõtinue ſpẽs aliq̃s ſermonem extenderit: qm̃ hoc ad perfectionẽ ſpectat doctrine ⁊c̃.

¶ Ad ſecundũ dicitur: ꝙ naturales potentie que conſequuntur immutabiliter ſubſtantias cum formis ſpecificantib⁹ cõnumerãtur. Unde hoc nihil obſtat: dico autem immutabiliter: quia ſi alique conſequerentur mutabiliter: vt durum et molle: nihil prohibet eas ſuſcipe magis et minus. Alteratõe enĩ facta fiet magis molle aut min⁹: ⁊ ſic vniuerſalis regula videtur ſtare i formis abſolutis. reſpectiue enim abſolutarum naturas ꝯſequũtur: ⁊ ſ3 eas ſuſcipiũt vel nõ ſuſcipiunt magis ⁊ min⁹: du

plum.n.nō ſuſcipit magis ⁊ min⁹: ſilr̄ aūt ſuſcipit magis ⁊ min⁹: q₃ q̄litas ſuſcipit magis ⁊ min⁹ ⁊c̄. ¶ Arti. II.

In arti° z° eiſdē.q.dubia duo ſunt. P̄m̄ eſt circa diſtīctionē factā in lr̄a.ſ.q₃ ſi intenſio in formis intelligat̄ p additionē: hoc nō pōt eē niſi z³ .ſ. vl ex pte ipſi⁹ for°: vel ex pte ſubi ⁊c̄. Eſt.n. diſtinctio hec ſm ſenſum lr̄e itellecta iſufficiēs: qm̄ ſm litteram additio ex pte forme nihil aliō ſignificat q̄₃ additionem ſpecificam. Cōſtat āt ꝙ preter additionē ſpecificā ⁊ ex parte ſubi dat̄ terti⁹ modus additiōis ſc₃ gradus ad gradū: q in lr̄a omittit̄ ⁊ in pꝑoſito ponit̄ a dicētib⁹ ꝙ intēſio et remiſſio fit p additionē gradus ad gradu₃: vel remotione₃ gradus a gradu: inſufficiēs g̊ videt̄ diſtinctio.

¶ Scd₃ dubiū valde arduu₃: ⁊ nō niſi cū diui Thome adiutorio ſolubile eſt de efficacia h⁹ pceſſus ad excludēdū intenſionē forma⁊ non fieri p additionem gradus ad gradū: rō.n. in lr̄a directe poſita ꝯ additōe₃ nō videt̄ locū hr̄e i iſtis gradib⁹: qm̄ nec diſtinguunt̄ ſpē nec ſubō. Et augetur dubitatio: q₃ aut auctor itendit excludere opinionē dicētē₃ ꝙ itēſio fit p additiōe₃ gradus ad gradu₃: aut nō: ſi nō. Cōtra quos g̊ diſputat: Et rurſus dimi nute tractat materiā hanc: omittendo hanc pn̄cipalē difficultatem. Si ſic: cum talis opinio nō ponat additionem ſm ſpeciem nec ſm ſubiectum: ſed ſm generationem noui gradus: quomodo ex his excludit̄?

¶ Ad p̄m̄ dubiū facile reſpōdetur: dicendo ꝙ diſtictio ē ſufficiēs: ⁊ ꝙ ve₃ ē ꝙ p aug^m ex pte forme intēdit varietate₃ ſpecifica₃: qm̄ vtit̄ hoc termino ſicut i arti° pcedēte. Sed ſciendū ē ꝙ q₃ forme accītales intēſibiles et remiſſibiles nō diſtinguuntur niſi aut formalr̄ aut m̄ālr̄: ⁊ diſtictio ſpecifica ex fōma eſt: m̄ālis aūt ex ſubō: iō auctor p illam diſtōnē nō intēdit aliam q̄₃ ꝯſuetam.ſ. aut additio eſt ſpecifice differentis: aut numeraliter: nec datur ſcđus modus: quoniam additio gdus ad gradum intelligatur gradus numeraliter diſtīcti: vt tractādo ſcđm dubiū clarius patebit: quōmō aūt licite rit additione₃ numeralē ſolū ſm additionē ſubi exercere: in ſcđo dicetur dubio.

¶ Ad euidētiā ſcđe ambiguitatis ſciendu₃ eſt: ꝙ trib⁹ modis poteſt qs imaginari additionem gradus ad gradū in q̄litatibus. P̄: vt gradus aliqs pex̄n̄s ſ₃ rē actu in aliq adiūgat̄

qualitatibus tertie ſpeciei: in qualitatib⁹ vō prime ſpeciei pōt eſſe alteratio p poſterius: facta.n. alteratiōe ſ₃ calidū ⁊ frigidū ſequit̄ aīal alterari ſm ſanū ⁊ egrū: ⁊ ſimilr̄ facta alteratiōe ſ₃ paſſiōes appetitus ſenſitiui vel ſm vires ſenſitiuas app̄henſiuas: ſequit̄ alteratio ſm ſciētiā ⁊ virtutes: vt dicit̄ in.vij.phyſi.

¶ Utru₃ habitus augeant̄ per additionem. ¶ Arti. II.

Ad ſcđm ſic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ augmentū habitu₃ fiat per additionem. Nomē.n. augmenti vt dcm̄ eſt: a quātitatibus corporalibus trāſfert̄ ad formas: ſed in quantitatib⁹ corporalibus nō fit augmētū ſine additiōe. vn̄ in primo de gn̄atione dicit̄: ꝙ augmentu₃ eſt p̄exiſtenti magnitudini additamentū. ergo ⁊ in habitib⁹ nō fit augmentū niſi per additionem. ¶ Preterea. Habit⁹ nō auget̄ niſi aliquo agente: ſ₃ omne agens aliqd facit in ſubiecto patiente: ſic̄ calefaciens facit calore₃ in ipſo calefacto: ergo nō pōt eſſe augmētū niſi aliqua fiat additio. ¶ Preterea. Sicut id qđ nō eſt albu₃: eſt in potentia ad albu₃: ita id qđ eſt minus albū eſt in potētia ad magis album: ſed illud qđ nō eſt albū nō fit albū niſi per aduētū albedinis: ergo id qđ eſt minus album nō fit magis albū niſi per aliquā aliam albedinē ſuperuenientē. ¶ S₃ ꝯtra eſt ꝙ ph̄s dicit̄ in.iiij. phy. Ex calido fit magis calidum: nullo facto in materia calido: qđ nō eſſet calidū qn̄ erat minus calidu₃: & pari rōne nec in alijs formis que augent̄ ē aliqua additio. ¶ Rn̄deo dcm̄: ꝙ huius q̄ōnis ſolutio dependet ex premiſſa: dcm̄ eſt.n. ſupra ꝙ augmentum ⁊ diminutio in formis: q̄ intendunt̄ ⁊ remittunt̄: accidit vno mō non ex parte ipſius forme ſm ſe cōſiderate: ſed ex diuerſa participatione ſubiecti: ⁊ ideo hmōi augmentum habituū ⁊ aliarū formarū nō fit per additione₃ forme ad formā: ſ₃ fit per hoc ꝙ ſubm magis vel minus pfecte participat vnā ⁊ eandē formā: ⁊ ſic̄ p agēs qđ eſt actu fit aliqd actu calidū q̄ſi de nouo incipiens pticipare formā: nō ꝙ fiat ipa forma: vt pbat̄. vij. metaphy. ita p actione₃ intenſam ipius agētis pficit̄ magis calm̄: tanq̄₃ pfectius pticipās formā nō tanq̄₃ forme aliquid addat̄: ſi.n. p additionē intelligeret̄ hmōi augmētū i formis hoc nō poſſet eſſe niſi vel ex pte ipſius forme: vel ex pte ſubiecti: ſi aūt ex pte ipius forme ia₃ dcm̄ eſt: ꝙ talis additio vl̄ ſubtractio ſpēm variet ſicut variat̄ ſpēs coloris qn̄ de palido fit albū. Si vō hmōi additio intelligat̄ ex pte ſubi: hoc nō poſſet eſſe niſi vl̄ q₃ aliqua pars ſubi recipit formā qua₃ prius non habebat: vt ſi dicat̄ frigus creſcere in hoīe q pri⁹ frigebat in vna parte qn̄ ia₃ in pluribus ptibus friget: vel q₃ aliqđ aliud ſubm addit̄ participās eandē formā: ſic̄ ſi calm̄ adiungat̄ calido: vel albu₃ albo: ſed ſm vtrūq₃ iſto⁊ duo⁊ modo⁊ nō dr̄ aliqd magis albū vel calm̄: ſ₃ maius: ſ₃ q₃ q̄

dam accñtia augenť ƀȝ ſeipã: vt .ſ. dcm̄ eſt: in q̄buſdã eoꝝ fieri põt augmentũ ꝑ additionem: augeť .n. motus per hoc ꝙ ei aliqd addiť vel ƀm tp̄s in quo eſt: vel ƀȝ viã per quã eſt: ꝛ tñ manet eadẽ ſpẽs ꝑꝑ vnitatem termini: augeť ẽt nihilominus motus per intenſionẽ ƀm ꝑticipationẽ ſubi. i quãtũ .ſ. idem motus põt magis vel minus expedite aut ꝓmpte fieri. Similiter ẽt ꝛ ſcia põt augeri ƀm ſeipam ꝑ additionez: ſicut cũ aliqs plures ↄcluſiones geometrie adiſcit: augeť i eo habitus eiuſdẽ ſcie ƀm ſpeciẽ. Augeť nihilominꝰ ſcia in aliquo ƀm ꝑticipationẽ ſubi: ꝑ intenſionẽ: ꝓut .ſ. expeditꝰ ꝛ clarius vnus hõ ſe hȝ alio in eiſdẽ ↄcluſiõibus ↄſiderãdis: in hitibus aũt corꝑalibus non multũ vr̃ fieri augmẽtũ ꝑ additionẽ: q2 nõ dr̃ aial ſanũ ſim pl'r aut pulchrũ niſi ƀm oẽs ꝑtes ſuas ſit tale: ꝙ autẽ ad ꝑfectiorẽ ↄmẽſurationẽ ꝑducať: hoc ↄtingit ƀm tranſmutationem ſimplicium q̄litatũ q̄ nõ augenť niſi ƀm intenſionẽ ex ꝑte ſubi ꝑticipãtis. Quomõ aũt ſe hẽat circa virtutes infra diceť. ¶ Ad primũ ḡ dĩm: ꝙ ẽt in magnitudine corꝑali ↄtingit dupl'r augmẽtũ. Vno mõ ꝑ additionẽ ſubi ad ſubm: ſicut eſt in augmento viuentium. Alio modo per ſolam intenſionem abſq; omni additiõe: ſicut eſt in his que rareſiũt vt diciť in .iiij. phyſi. ¶ Ad ſcdʒ dĩm: ꝙ cũ agens hitum facit qdem ſemꝑ aliqd in ſubto: nõ ãt nouã formã: ȝ facit ꝙ ſubiectũ ꝑfectꝰ ꝑticipet formã ꝑexiſtẽtẽ: aut ꝙ amplꝰ ſe extẽdat. ¶ Ad tertiũ dõz: ꝙ id qd̄ nõdũ eſt albũ: eſt in potentia ad formã ipſam tanq̃ nõdũ hñs

adiungatur forme exiſti in aliquo gradu nõ in ſummo ſicut quãtitas alimẽti addiť animali qd̄ augeť. 2° vt gradus aliquis ꝑexiſtẽs nõ ƀm rẽ: ſed ƀm intellcm ꝛ potẽtiã actuã deforis apponať forme nõ in ſũmo ſicut aeri illuminato vna candela addiť aliud lumen ex alia candela poſtmodum: ꝛ fit magis illuminatꝰ. 3° vt gradus aliqs ꝑexiſtẽs in po² ſubi educať de eius po²: ꝛ addať ꝑexiſti: ſicut cũ forma educiť de potẽtia ſubi addiť ſubo: ꝑter hos modos neſcio aliũ q ad iſtos nõ reducatur. Sciẽdũ eſt deinde ꝙ q2 additio nõ põt intelligi vt Sanctus Thomas i 22ᵉ .q. 24. di. abſq; itellectu duoꝝ .ſ. eiꝰ cui addiť: ꝛ eiꝰ qd̄ additur: dualitas aũt ſine diſtinctiõe fingi neq̃t: opȝ oẽm opinionẽ ponẽtez intenſionẽ fieri per additionem diſtinctionem hoꝝ duoꝝ ꝓponere vel in re vel ƀm imaginationez: quãuis additiõe facta poſſit fieri ex vtroq; vnũ: vt pȝ: nec te lateat ꝙ idẽ eſt iudiciũ de additione magis ad minus ꝛ additiõe gradus ad gradum: et forme ad formã in eadẽ ſpẽ: vt pȝ in lumie: eſt .n. aer ꝑus ex candela lucẽte: vt duo illuminatus. verbi grã. vt duo: Et ſi apponať alia candela eque virtutis ꝛc. erit illuminatus vt quattuor: vt pȝ ex hoc ꝙ melius ibi legimus ꝛ vniuerſaliter videmus: qd̄ nõ eſſet: ſi eſſet factũ lumen maiꝰ extenſiue: puta plura lumina ꝛ nõ maius intenſiue. Et tamen conſtat ꝙ aliud numero lumen fieret: ſi ſubm occupatũ nõ inueniret. Et ꝓpterea auctor loquẽs de additione forme ad formã eiuſdez ſpẽi loquit etiã de additione gradus ad gradũ: gradus .n. caloris vt duo calor quidaʒ ẽ ꝛ ſic de alijs. Examinãdo igiť modos imagiatos additionis in formis: videamus q̃uo additionis rõ ꝛ veritas inueniať. In ꝑmo mõ additõis rõ vere ſaluať: ſed nulla veritas. eſt .n. ipoſſibile ꝙ gradus exiſtens addať exiſtenti niſi ſubiectũ ſubiecto addatur. Et tunc non fieret magis ſed maius vl' accidens migraret de ſubiecto in ſubiectũ: qd̄ eſt impoſſibile. In ſcd̄o modo rõ additiõis apparẽter ſaluatꝛ. eſt .n. in eo nõ additio: ſed additõis modus quidã: vt apparet tũ ex eo ꝙ deforis venit ƀm veritatez vt in formaꝝ infuſaꝝ intentiõe: vel ƀm eſtimationez vt in lumine. tũ ex eo ꝙ id qd̄ deforis venit itelligiť: vt qd̄dã indiuiduũ eiuſdẽ ſpẽi nõ qd̄ eſt ſed qd̄ eſſet ſi ſeorſuz fieret: ꝛ ſic ſaluať quodãmodo diſtinctio numeralis eius qd̄ addiť ad id cui additur: veritas aut deficit. tũ quoniã nulla forma nãlis intẽſibilis venit deforis niſi apud ponentes formas creari: ſ; quo ad formas ſupernãles charitatem .ſ. ꝛ hꝫ verificeť aduentus deforis ſed preſens ſermo eſt cõis. tũ q2 nõ eſt etiã hic vera additio niſi ƀm extranea ꝓut ſcȝ agens additur agẽti: vt auctõ in. 24. q. 22ᵉ a 5° ad 2ᵐ dicit. ꝛ hec etiaȝ additio eſt ꝑ accidens: quia plura lucentia aut calefacientia cõcurrũt in vi vniꝰ totalis agẽtis. In 3° autez additionis ratio eo ſolo mõ apparet q̃ quicquid noui quomodolibet ad gẽitũ antiquo aduenire dicimus: ſed veritas eſt ꝙ ibi nulla eſt additio nec quo ad fieri nec q̃ ad factuȝ eſſe: nõ quo ad fieri: q2 nõ additio eſt: ſ; eductio: nec quo ad factuȝ eẽ: quia nõ ſaluatur diſtinctio inter additũ ꝛ cui additur: ſicut inter formã in facto eſſe ꝛ mãm. Ad cuius clariorẽ notitiaȝ ſciẽ ꝙ additio per eductionẽ de po² ſubi gradus ad graduȝ ꝑ intẽſionem in formis dupl'r exiſtimari põt. ꝑmo ꝙ ſe habeãt gradus adinuicẽ ſicut vnitas ſuperueniens vnitati in numeris nõ quo ad diſcretionẽ: ſed quo ad diſtinctionez: ꝛ hanc fantaſiã ſequi videtur ponẽtes formas intendi ꝑ additionẽ gradus ad gradũ: eſtimant .n. formã compatientẽ multos eiuſdẽ ſpẽi gradus aduenientes ꝛ recedẽtes: ac ſi fingeremus ꝙ nũerus aliqs inuariatꝰ ƀm ſubaȝ perderet ꝛ acqreret diuerſas vnitates: ↄtinuas tñ; ꝛ hoc reputať chimera. vñ ſcd̄o eſtimať ꝙ ipſa ſimplex ẽentia forme ꝑfectior ſit in hoc ipſo ꝙ ſubm ſibi magis ſubijcit formal'r: ꝛ hoc eſt ipſaȝ intẽdi ꝛ quãto magis hoc habet: tanto eſt magis intẽſa. Et ꝓpterea dicere opȝ loquendo de intẽſione forme vt corporal'r reſpicit ſubiectũ ꝙ ſemper quãdo eſt intẽſior ſit perfectior ƀm eſſentiã ꝛ eẽ ꝛ in eẽ in ſubo: ꝛ eõ. Nec aliq̃ ibi interuenit corruptio: ſed ſola oium ꝑdictoꝝ augumẽtatio. Diuus ḡ Thomas de additione formal'r iuxta phicũ morẽ tractãs ꝑmũ modũ qui ſolus additionẽ formale ꝑfert diſtĩxit ↄ̃ alios duos quos ꝛ ꝑ vnico cõputauit: q2 quo ad intrinſeca in hoc ꝓpoſito nõ differunt: ꝛ quodãmõ diſtõnis eoꝝ meminit in 22ᵉ in loco allegato ꝛ illũ ſemꝑ iꝑrobauit: imo in ꝑ ſnia. diſt. 17. dicit ſe nõ poſſe illũ itelligere formal'r. hos aũt ſeu hunc

firmanit: ⁊ hic gdez: qꝛ tractat in cōi. ꝑ ex cōibus: qꝛ forma nō fit ſʒ ꝯpoſitū. additio.n. nō nulla eēt ſi forma fieret. 2° ex ꝓprijs additiōis: qꝛ.ſ. additū diſtinguiꝰ ⁊c. vt pʒ in lr̃a: ⁊ ꝑ hec pʒ ſolō ad obiā: ⁊ tu ꝗ graduū additione vtens diſputādo ſi hāc expſſurus dicis ſniaʒ a. lapſu ſolo lingue cohibēdus reſtas ⁊c.

℄ Circa eandē difficultatē de intēſione ⁊ remiſſiōe formarum in eodē 2° articulo 52. q. Dubiū adhuc occurrit ex ſcoto i vltima q. 17. diſtinctiōis primi ſniaruʒ. Ipſe ſiquidez ſolus: vt opinor: ſenſuʒ nō intentū a diuo Thōa ſic impugnauit vt i aliquo diſſentiat ſm reʒ: duo.n. creduntur affirmari. pᵐ ē ꝙ forme intēdātur ꝓprie ⁊ remittantur tm̄ ſm hitudineʒ ad ſubm. 2ᵐ ē ꝙ res illa que eſt forma quādo itenditur ⁊ remittiꝰ nihil ſui reale abſolutuʒ acquirit aut ꝑdit: ſʒ ſolum aliqd in ordine ad ſubm. Et vtrūqꝫ Sco. impugnat. Scdm̄ veritatē aūt ſcdm̄ dcm̄ non eſt. S. Thome ſed ꝯ ipm: vt ex ſupradictis pʒ. vñ nō opʒ rñdere obiectis ꝯ illud. Primū vō dcm̄ aſſertum a diuo Thoma eſt: nec eſt mirū ꝙ impugneꝰ a Scoto: qm̄ diſcordant a ꝑncipio: diuus.n. Thomas poſuit formas hēre qcqd hñt aut ex rōne formali.i. ſpecifica aut ex ſubo ſeu mā: ita ꝙ qcqd māle.i. nō ſpecificū eſt in eis ex mā poſuit: ille aūt nō. Et propterea auctor latitudinē forme ſm magis ⁊ minus: cum infra ſpēm ſit: mālēqꝫ aliqd id ſit in ſpē: ad ſubʒ reducit: ſicut ⁊ cetera mālia ⁊ indiuidualia. Scotus aūt ſequens ſuas ꝓꝑetates indiuiduales vult ꝙ ſi per impoſſe forma ita abſtraherēꝰ a ſubo ꝙ nec ēt aptitudinalr̃ reſpiceret ſubʒ ſuſcipet magis ⁊ minꝰ: ita ꝙ hʒ nec ꝯuēit forme i ordine ad ſubm nec oriꝰ quoqūo ex ſubo: ſicut q̄titas molis: ſi per impoſſe nō hēret iclinationē ad ſubm adhuc eēt maior vel minor: ꝓbat aūt hoc ſi ꝯria in ſummo ſunt incōpoſſibilia: rem̄ſſa vō cōpoſſibilia. ꝗ impoſſibilitas formarum conſurgit ex gradibus. ꝗ gradus conueniunt formis ꝑuſqꝫ reſpiciant ſubiecta. ꝑma ꝯñtia eſt per ſe nota. ſcda ꝓbaꝰ: qꝛ ꝑor eſt incōpoſſibilitas formaꝝ in ſe q̄ ſit eaꝝ in ſubo recipiente: qꝛ.n. ſibiīuicē repugnāt: adeo nō poſſunt recipi in eodē: ⁊ nō eꝯ: ꝗ ⁊c.

℄ Ad hoc dr̃ ꝑmo ꝙ añs eſt falſum loquendo vt loqmur de ꝯtrarijs formalr̃ nō virtualiter inuētis pʒ in medio:

formā: ⁊ iō agēs cāt nouā formā in ſubo: ſʒ id qd̓ eſt minus calm̄ aut albū: nō eſt in potentia ad formā: cū iā actu formā habeat: ſed eſt in potentia ad ꝑfectuʒ ꝑticipationis modū: ⁊ hoc conſequitur per actionem agentis.

℄ Utrum quilibet augeat habitum. ℄ Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcediꝰ. Uidetur ꝙ quilibet actꝰ augeat habitū. Multiplicata.n. cā multiplicaꝰ effectꝰ: ſʒ actꝰ ſūt cā habituū aliquoruʒ: vt.ſ̄. dictū eſt. ꝗ hitus augeꝰ multiplicatis actibꝰ. ℄ Preterea. De ſimilibꝰ idē eſt iudiciū: ſʒ oēs actus ab eodē habitu ꝓcedentes ſūt ſimiles: vt dr̃ in.ij. ethi. ꝗ ſi aliq actꝰ augeāt habitū: qlibet actꝰ augebit ipm̄. ℄ Preterea. Simile augeꝰ ſuo ſimili: ſʒ qlibʒ actꝰ eſt ſimilis hitui a quo ꝓcedit: ꝗ qlibet actꝰ auget habitū. ℄ Sʒ ꝯ. idē nō eſt ꝯrioꝝ cā: ſʒ ſicꝰ dr̃ in.ij. ethi. aliq actꝰ ab habitu ꝓcedentes diminuūt ipʒ: vtpote cū negligēter fiūt. ꝗ nō ōis actus hitū auget. ℄ Rñdeo dcʒ: ꝙ ſimiles actꝰ ſiles hitꝰ cāntꝰ: vt dr̃ in.ij. ethi. Similitudo aūt ⁊ diſſimilitudo nō ſolū attendiꝰ ſm q̄litatem eandeʒ vel diuerſaʒ: ſed etiā ſm eundem vel diuerſum participationis modum. Eſt.n. diſſimile nō ſolū nigrū albo: ſʒ etiā minus albū magis albo: nā etiaʒ motus fit a minꝰ albo in magis albuʒ: tanq̄ʒ ex oppoſito in oppoſitū. vt dr̃ in v. phy. Quia vō vſus hituuʒ in voluntate hōis ꝯſiſtit: vt ex ſupradictis pʒ: ſicꝰ ꝯtingit ꝙ aliqs hñs habitū nō vtiꝰ illo: vel ēt agit actū ꝯriū. Ita ēt pōt cōtingere ꝙ vtiꝰ habitu ſm actū nō rñdentē ꝓportionabilr̃ in-

⁊ ſm ſe nō ſm extrinſeca: puta aiam vel celuʒ: vel formā mixti: ꝯria.n. cū ex ſpecifica drña cōtraria ſint: vt pʒ.10. metaphy. ꝑ hoc idē ſunt incōpoſſibilia in eodē: vt pʒ ibidez. vñ Ariſto. oēs ꝯditiōes ꝯrioꝝ iter quas eſt incōpoſſibilitas in eodē reducit ad ꝑfectā drñam vt pʒ ibi: cōtraria ergo i quocūqꝫ ſunt gradu ꝯria ſunt ⁊ incōpoſſibilia in eodeʒ: ⁊ alterū ꝯ alteꝝ pugnat: ꝙ autēʒ in mixtis maneant remiſſa hoc facꝰ forma mixti cōtinēs ⁊ nihilominus mutuo ꝯ ſe nitunꝰ remiſſa ſicut in ſummo ꝓportiōaliter. Diciꝰ 2° ꝙ dcto añte ꝑº ꝯñā nō valet: quia impoſſibilitas formaꝝ ponerei duplx: vna ex ꝯtrarietate: ⁊ hec cōuenit formis ſm ſe ex ſpecificꝰ naturis: ⁊ hec nō cōſurgit ex gradibus: ſʒ abſtrahit ab eis: ſicꝰ ⁊ ipſa forma: et hec incompoſſibilitas eſt ꝑor i formis ſʒ ſe q̄ in ſubo: q̄ tamē nihil facit ad argumentum: altera ex gradibus: ⁊ hec conuenit formis ex illo reſpectu ad ſubm ex quo ꝯuenit eis latitudo. In lr̃a aūt pʒ ꝙ forme de quarū ratione nō eſt indiuiſibilitas participabiles a ſubiis abſqꝫ ſpecꝰ eorū hñt latitudinē vnde neqꝫ latitudo neqꝫ gradus neqꝫ incōpoſſibilitas ꝯſurgens ex eis eſt ꝑor q̄ ſit talis participabilitas forme in ſubo: ⁊ cum dr̃ ꝙ iſta incōpoſſibilitas eſt ꝑor iter formas iter ſe q̄ in ſubo. Rñdeꝰ ꝙ hic eſt ſophiſma ab vna hitudine ad ſubm ad oēs ſeu a negatione ꝑoritatis in vna: ad negationē poritatis in oibus. Aliud eſt.n. dicere ꝙ incōpoſſibilitas iſta formaꝝ ſit prior in ſe q̄ incōpoſſibilitas in ſubo. Aliud eſt dicere ꝙ incōpoſſibilitas formarū in ſe ſit prior oi reſpectu ad ſubm: qꝛ eſt poſterior ꝑticipalitate tali formarū in ſubo ex q̄ ꝯſurgit incōpoſſibilitas ſm gradus in formis in ſe ⁊ in ſubo.

℄ Ad exēplū aūt Sco. de quātitate molis dr̃: ꝙ quātitati ꝯuenit eſſe maiorē ⁊ minorē in eadē ſpē nō ex hoc ꝙ eſt participabilis a ſubo: ⁊ ideo nō eſt ſimile ſed ex hoc ipſo. qꝛ participat nām mãe. vñ ſi auferaꝰ ab ea id qd̓ hʒ ex hʒ ꝙ participat nām mãe neqꝫ indiuiduū ſm ſe nec magis nec minus haberet ⁊c. ℄ Articulus. III.

IN articulo 3° eiuſdē. q. 52. nihil ſcribendū occurrit niſi ꝓ nouitijs: ꝙ ſicut ante genitū habituʒ in anima potuit aīa intēſiori actu generare ipſum; ita poſt genitū pōt intenſiori actu q̄ ſit ille

quãſ ſit ille gͣ
ad quē ſe extē
dit pſens habi
tus augere eū
dē: eodē vtēs
principio acti
uo intēſius ꝙ̃
prius viſus fue
rit: ex hac nã-
parte hēt vim
augumentati-
uam. vnde ha
bet gnātuam:
quiuis ad au-
gendum nō ni
hil operetur iã
inchoatus ha-
bitus nō ea ra-
tiōe: quia nihil
prohibet auge
re aliqd ſeipſ:
vt pꝫ ex ſecun-
do de aiã: quo-
niãꝫ hoc de au
gumento pro-
prie ſumpto di
citur: hoc autē
ð quo loqmur
augumentum
metaphoꝛ di-
citur augumē-
tū: ꝓprie ve
ro eſt motꝰ in-
tenſionis: ſꝫ ea
potius ratiōe:
quia actus eli-
citus ab habi-
tu inchoato: et
ſubiectū diſpo
nit preparans
ipſiuſ ad perfe
ctius ſortiēdū
habituꝫ: ꝛ per-
fectioꝛ eſt: cuꝫ
ex tota virtute
habitus proce
dit: ita vt ad ꝑ-
fectionem ma
ioꝛē deducere
poſſit habitū.
℄ Qō. LIII.
I
N
.q.
53.
ad
uer
te ex primo ar
ticulo ꝙ apud
auctoꝛem ideꝫ
eſt iudiciuꝫ de
ſpeciebus itel-
ligibilibꝰ ꝛ ha-
bitibus princi
pioꝛuꝫ quo ad
coꝛꝛuptibilita-

tenſioni hitus. Si igiẗ itenſio
actus ꝓpoꝛtionabilr̃ equeẗ in
tenſioni hitus: vel ēt ſuperexce-
dat qlibet actus: vel auget ha-
bitū: vl' diſponit ad augmētū
ipſiꝰ: vt loqmur de augmēto
hituū ad ſimilitudinē augmē-
ti aialis. nō. n. qōlibet alimētū
aſſumptuꝫ actu auget aial: ſicẽ
nec qlibeꝛ gutta cauat lapidē:
ſꝫ multiplicato alimēto tādeꝫ
fit augmētū. Ita ēt multiplica-
tis actibꝰ creſcit hitus. Si ꝟo
intenſio actus ꝓpoꝛtionabilr̃
deficiat ab intenſiōe habitus:
talis actus nō diſponit ad aug
mentū habitus: ſed magis ad
diminutionē ipſius. Et ꝑ hoc
pꝫ reſponſio ad obiecta.

℄ De coꝛꝛuptiōe ꝛ diminutio
ne habituū. ℄ Qō. LIII.

Deinde ꝯſideran-
dū eſt de diminu
tiōe ꝛ coꝛꝛuptio-
ne hituuꝫ. ℄ Et
circa hͦ queritur
tria. Primo vtꝝ
hitus coꝛꝛumpi poſſit. Scdo
vtrū poſſit diminui. Tertio d̃
mō coꝛꝛuptōis ꝛ diminutōis.

℄ Utruꝫ hitus coꝛꝛūpi poſſit.
℄ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcediẗ.
Videẗ ꝙ habitꝰ coꝛ-
rumpi nō poſſit. Ha
bitus. n. ineſt: ſicut nãͣ qdã: vñ
operatiōes ſɱ habitū ſunt de
lectabiles ſꝫ nã nō coꝛꝛumpiẗ
manente eo cuiꝰ eſt nã: ḡ neqꝫ
habitꝰ coꝛꝛumpi pōt manente
ſubto. ℄ Preterea. Omnis
coꝛꝛuptio foꝛme: vel eſt ꝑ coꝛ
ruptionē ſubiecti: vel eſt a cō-
trario. ſicẽ egritudo coꝛꝛumpi-
tur coꝛꝛupto aiali: vel ēt ſup-
ueniēte ſanitate: ſꝫ ſciētia q̃ eſt
qdã habitꝰ non pōt coꝛꝛumpi
ꝑ coꝛꝛuptionē ſubti: qꝛ itelle-
ctus q eſt ſubm eiꝰ eſt ſubſtan
tia qdã ꝛ nō coꝛꝛumpiẗ: vt dr̃
in primo de anima. Et ſimilr̃
etiaꝫ nō pōt coꝛꝛumpi a cōtra-
rio: nam ſpecies intelligibiles
nō ſunt adinuicem ꝯrie: vt dr̃
in. vij. metaph. ḡ habitus ſcie
nullo mō coꝛꝛūpi pōt. ℄ Pre
terea. Omnis coꝛꝛuptio eſt ꝑ
aliquē motū: ſꝫ habitus ſcien-
tie qui eſt in anima nō pōt coꝛ-
rumpi per motū per ſe ipſiꝰ
anie: qꝛ aĩa per ſe nō moueẗ:
moueẗ aũt per accñs per mo-
tum coꝛpis: nulla aũt trāſmu-
tatio coꝛpalis videẗ poſſe coꝛ
rumpere ſpēs itelligibiles exi-
ſtentes in intellectu: cū intelle-
ctus ſit per ſe locus ſpecieruꝫ
ſine coꝛpe. vnde poniẗ ꝙ nec
per ſeniū nec ꝑ moꝛtē coꝛꝛum
puntẗ habitus: ḡ ſciētia coꝛꝛū-
pi nō pōt: ꝛ per ꝯñs nec habi-
tus virtutis qui etiaꝫ eſt in ani
ma rōnali: ꝛ ſicut phs dicit in
j. ethico. virtutes ſunt perma-
nentioꝛes diſciplinis. ℄ Sed
contra eſt qͦ phs dicit in lib.
de longitudine ꝛ breuitate vi-
te: ꝙ ſcientie coꝛꝛuptio eſt ob-
liuio ꝛ deceptio: peccādo etiã
aliqs habituꝫ virtutis amittit:
ꝛ ex contrarijs actibus virtu-
tes generanẗ ꝛ coꝛꝛumpunẗ:
vt diciẗ in. ij. ethico. ℄ Reſpō
deo dicēdū: ꝙ lꝫ ſe diciẗ aliqua
foꝛma coꝛꝛumpi per ꝯtrariuꝫ
ſuuꝫ: per accñs aũt per coꝛꝛu-
ptionem ſui ſubti. Si igiẗ fue
rit aliqs habitus cuius ſubm
eſt coꝛꝛuptibile: ꝛ cuius cã hꝫ
ꝯtrariuꝫ: vtroqꝫ mō coꝛꝛum-
pi poterit: ſicut pꝫ de habitibꝰ
coꝛpoꝛalibus. ſ. ſanitate ꝛ egri
tudine: illi vero habitus quo-
rum ſubm eſt incoꝛꝛuptibile:
non pñt coꝛꝛumpi per accñs.
Sunt tñ habitus quidaꝫ: qui
etſi principalr̃ ſint in ſubto in
coꝛꝛuptibili: ſecundario tamē
ſunt in ſubto coꝛꝛuptibili: ſicẽ
habitus ſcie qui principaliter
eſt quidē in intellectu poſſibi-
li: ſecūdario aũt in viribus ap

tem ꝛ incoꝛꝛu-
ptibilitatem: ꝛ
non eſt ideꝫ iu
dicium de pre
dictis ex habi-
tu ſciētie ꝛ vir
tutum: ꝛ cauſa
eſt vt pꝫ in lit-
tera: quia illa
ſūt a ſolo itelle
ctu agente: iſta
ꝟo ab alijs cau
ſis habētibus
contrarias: ne-
que enim fan-
taſmata ex ꝑ-
te cauſe cōpu-
tanda cenſuit:
ḡ alias docuit
non cauſaꝫ ſꝫ
materiam cau
ſe eē ea q̃ ſunt
in parte ſenſiti
ua: ad ea que
ſunt intellectꝰ:
ꝓpter quod ēt
hͦ ex parte ſub
iecti poſuit hͦ
ſecūdariū ſub
iectum ipſa vo
cās que in cel-
ſi ingenij non
pertrāſibis ie-
iunus. Aduer-
te quoqꝫ ex eo
deꝫ articulo ꝙ
hic expſſe plu
ries habes. vn-
de habitū ſcīē
tie i nobis nō
eſſe ſpecies in-
telligibiles ac-
cipias: ille enĩ
e ſingule ꝛ oēs
carent contra-
rijs: ſciētia au-
tem non: vt in
littera dicatur.
Aduerte 3° ex
ſecūdo articuͦ
ꝙ auctoꝛ vn-
diqꝫ affluens
proprijs ratio-
nibus: non ſo-
luꝫ ad naturã
rei reddit ra-
tionem inten-
ſionis ꝛ remiſ-
ſionis: ſed ad
res ſic ſignifi-
catas: puta cō-
crete vel abſt-
racte ex eadeꝫ
radice deſcen-
dit. In reſpon-

ſione ad tertiuꝫ poſtremo in articulo tertio ſcrupulus oc currens nouitijs remouēdus eſt: videtur eniꝫ contraria ri hic tertius articulus primo in reſpōſione ad tertium: dum ibi dicitur ꝙ ſcientia ex corporalibus motibus nō corrumpitur in ſe ſed in ſuo actu impeditur: vt patet in ebrijs. hic vero cōfirmatur in reſponſione ad vltimuꝫ: ꝙ ſciētia corrumpit̄ ꝓpter mutatiōeꝫ cui ſubiacēt vires apprehenſiue interiores q̄ ſubſunt tempori. Ad hoc eniꝫ dicendum eſt ꝙ diligentius perfecta verba littere ſibinuicē non aduerſantur. primuꝫ.n. dictum loquitur de motib⁹ partis interioris ſenſitiue tātuꝫ. ſecunduꝫ autēꝫ de eiſdē vt pariunt vel non cōpeſcunt contrarias cauſas habituū: et intēdit auctor ꝙ impedimēta partis ſenſitiue. ſi non vltra progrediātur nō corrumpunt ſcientiaꝫ: ſed actum ei⁹: ⁊ ideo remācet poſt motum. ſi autem vel ꝑ diuturnam ceſſationē vel poſitiuam imaginationem ad hoc progrediātur ꝙ propoſitiones contrarie aut ſyllogiſmus fiat: quātus ex pte ſenſitiua inchoet tantum corruptio hec. Efficaciter tamen corrūpit̄ ſcientia per huiuſmodi obliuionem vel deceptionem: vt in littera dicit̄ in primo articu⁹.

prehenſiuis ſenſitiuis: vt. ſ. dictum eſt: ⁊ ideo ex parte intellectus poſſibilis habitus ſciētie non pōt corrumpi per accidens: ſed ſolū ex parte inferiorum viriuꝫ ſenſitiuarum. Eſt igit̄ conſiderandū ſi pñt hmōi habitus per ſe corrumpi. Si igit̄ fuerit aliquis habitus qui hēat aliqđ ꝯriū: vel ex pte ſua vel ex pte ſue cāe: poterit ꝑ ſe corrumpi. Si vero nō hꝫ contrarium: nō poterit per ſe corrumpi. Manifeſtū eſt aūt ꝙ ſpecies intelligibilis in intellectu poſſibili exiſtens nō hꝫ aliquid ꝯriuꝫ: neqꝫ iterū in intellectu agente qui eſt cā eius pōt aliqđ eſſe ꝯrium: vnde ſi aliqs habitus ſit in intellectu poſſibili imediate ab intellectu agē te cauſatus: talis habitus eſt incorruptibilis ⁊ per ſe ⁊ per accńs: hmōi aūt ſunt habitus primorū principiorū tam ſpeculabiliū q̄ꝫ practicorum: qui nulla obliuione vel deceptione corrumpi pñt: ſicut phs dicit in. vj. ethi. de prudentia ꝙ nō perdit̄ per obliuioneꝫ. Aliquis vero habitus eſt in intellectu poſſibili ex rōne cauſat⁹ .ſ. habitus cōcluſionū: qui dicit̄ ſcientia: cuius cauſe dupl'r pōt aliqđ ꝯtrarium eſſe. Uno modo ex parte ipaꝝ ꝓpoſitionum ex qbus rō ꝓcedit: eteniꝫ enunciationi que eſt: bonū eſt bonum: ꝯtraria eſt ea que eſt: bonū nō eſt bonum ſm phm in. ij. perhiermenias. Alio mō quātum ad ipm ꝓceſſum rōnis: put ſyllogiſmus ſophiſticus opponit̄ ſyllogiſmo dialectico vel demonſtratiuo. Sic igit̄ pꝫ ꝙ per falſam rationem pōt corrumpi habit⁹ vere opinionis aut etiaꝫ ſciētie: vnde phs dicit ꝙ deceptio eſt occupatio ſcie: ſicut. ſ. dictū eſt: virtutū vero quedā ſunt intellectuales que ſunt in ipſa rōne: vt dicitur in. vj. ethico. de quibus eſt eadem ratio que eſt de ſcientia vel opinione. Quedam vero ſunt in parte anime appetitiua: que ſunt virtutes morales: ⁊ eadē ratio eſt de vitijs oppoſitis: habitus autem appetitiue partis cauſantur per hoc ꝙ ratio nata eſt appetitiuā parteꝫ mouere. vnde per iudicium ratiōis in contrarium mouentis quocūqꝫ modo. ſ. ſiue ex ignorantia ſiue ex paſſione: vel etiā ex electione corrumpitur habitus virtutis vel vitij. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut dicitur in. vij. ethicoꝝ: habitus ſimilitudineꝫ habet nature: deficit tñ ab ipſa: ⁊ ideo cum natura rei nullo modo remoueat̄ ab ipſa: habitus difficile remouetur. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ etſi ſpeciebus intelligibilibus nō ſit aliquid contrarium: enunciationibus tamē ⁊ proceſſui rationis poteſt aliquid eſſe contrarium: vt dictum eſt. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ ſcientia nō remouet̄ per motum corporalem q̄ꝫtum ad ipſam radicē habitus: ſed ſolū q̄ꝫtum ad impedimentū actus: inquātuꝫ intellectus indiget in ſuo actu viribus ſenſitiuis: quibus impedimentum affert̄ per corporalem tranſmutationem: ſed per intelligibileꝫ motum rōnis pōt corrūpi habitus ſcientie: ēt q̄ꝫtum ad ipſam radicē habitus ⁊ ſimiliter ēt poteſt corrūpi habitus virtutis. tamē ꝙ dicit̄ virtutes eſſe permanentiores diſciplinis: intelligendū eſt non ex parte ſubiecti vel cauſe: ſed ex parte actus: nā virtutū vſus eſt cōtinuus ꝑ totā vitā: nō autem vſus diſciplinarū.

¶ Utrū habitus poſſit diminui. ¶ Arti. II.

AD ſcdm ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ habitus diminui non poſſit. Habitus.n. eſt quedaꝫ q̄litas ⁊ forma ſimplex: ſimplex aūt aut totū habet̄: aut totū amittit̄. ergo habitus etſi corrumpi poſſit: diminui nō pōt. ¶ Preterea. Omne qđ ꝯuenit accidenti. ꝯuenit eidem rōne ſui ſubiecti: habitus aūt ſm ſeipm nō intendit̄ ⁊ remittit̄: alioquin ſequeret̄ ꝙ aliqua ſpecies de ſuis indiuiduis p̄dicaret̄ ſm magis ⁊ minus: ſi igitur ſꝫ participationē ſubiecti diminui poſſit: ſequet̄ ꝙ aliqđ accidat habitui ꝓpriū: qđ nō ſit commune ei ⁊ ſubiecto: cuicūqꝫ aūt forme ꝯuenit aliquid ꝓprium p̄ter ſuum ſubm: illa forma eſt ſeparabilis: vt dicit̄ in primo de aīa: ſequit̄ ergo

ꝙ habitus

q habitus ſit forma ſeparabilis: qd eſt impoſſibile. ¶ Preterea. Ratio et nã hitus ſicut et cuiuſlibet accñtis ꝯſiſtit in ꝯcretiõe ad ſubm: vnde et qdlibet accñs diffinit per ſuũ ſubm: ſi igit hitus ẜm ſeipm nõ intendit neqʒ remittit: neqʒ etiã ẜm ꝯcretionẽ ſui ad ſubm diminui poterit: et ita nullo mõ diminueť. ¶ Sed ꝯtra eſt q ꝯtraria nata ſunt fieri circa idẽ: augmentũ aũt et diminutio ſunt ꝯtria: cũ igit habitus poſſit augeri: videť q etiã poſſit diminui. ¶ Rñdeo dõm: q hitus dupliciter diminuũtur ſicut et augent: vt ex ſupra dictis pʒ. Et ſicut ex eadem cã augent: ex qua generant: ita ex eadem cã diminuunť: ex qua corrumpunť. Nã diminutio habit⁹ eſt quedã via ad corruptionẽ: ſicut econuerſo gnãtio habit⁹ eſt qdã fundamẽtũ augumẽti ipſi⁹. ¶ Ad primũ ẽ dõʒ: q habitus ẜm ſe ꝯſiderat⁹ eſt forma ſimplex: et ẜm hoc nõ accidit ei diminutio: ſed ẜʒ diuerſum modũ pticipandi q ꝓuenit ex indeterminatiõe potẽtie ipſius pticipantis: q. ſ. diuerſimode põt vnã formã pticipare: vl' que põt ad plura. vel ad pauciora ſe extendit. ¶ Ad ſcðʒ dõm: q rõ illa ꝓcederet ſi ipſa eẽntia habitus nullo mõ diminuereť: hoc aũt nõ ponim⁹: ſed q qdã diminutio eſſentie hitus non hʒ principiũ ab habitu: ẜʒ a participante. ¶ Ad tertiuʒ dõm: q quocunqʒ modo ſignificeť accñs hʒ dependentiã ad ſubm ẜm ſuã rõnem: alr tñ et aliter. Nã accñs ſignificatũ in abſtracto importat habitudinẽ ad ſubm q incipit ab accidente et terminať ad ſubm: naʒ albedo dř qua aliqd eſt albũ: et iõ in diffinitione accidentis abſtracti nõ poniť ſubm qſi prima pars diffinitionis que eſt genus: ſed quaſi ſecũda q eſt differentia: dicimus. n. q ſimitas eſt curuitas naſi: ſed in ꝯcretis icipit habitudo a ſubto et terminať ad accñs: dř. n. albũ qd hʒ albedinẽ: ꝓpter qd in diffinitione hmõi accñtis poniť ſubm tanqʒ genus qd eſt prima pars diffinitionis: dicim⁹. n. q ſimũ eſt naſus curuus. Sic igiť id qd cõuenit accñtibus ex pte ſubiecti: non aũt ex ipſa rõne accñtis: nõ attribuiť accñti i abſtracto: ẜʒ in ꝯcreto: et hmõi intenſio et remiſſio eſt in quibuſdam accñtibus: vnde albedo nõ diciť magis et minus: ſed album: et eadem rõ eſt in habitib⁹ et alijs qualitatibus: niſi q qdam habitus augenť vel diminuunť per quãdam additionem: vt ex ſupra dictis pʒ.

¶ Utrum hitus corrũpať vel diminuať p ſolã ceſſationẽ ab ope. ¶ Articu. III.

Ad tertiuʒ ſic ꝓcediť. Videť q hitus nõ corrũpať aut diminuať p ſolã ceſſationẽ ab ope. Habitus. n. pmanentiores ſũt qʒ paſſibiles qlitates: vt ex ſupra dictis apparet: ſed paſſibiles qualitates nõ corrũpunť neqʒ diminuunť p ceſſationẽ ab actu: nõ. n. albedo diminuiť ſi viſum nõ immutet: neqʒ calor ſi nõ calefaciat: ẽ neqʒ hitus diminuunť vel corrũpunť p ceſſationẽ ab actu. ¶ Preterea. Corruptio et diminutio ſunt qdã mutatiões: ẜʒ nihil mutať abſqʒ aliq cã mouẽte: cũ igiť ceſſatio ab actu nõ iporter aliquaʒ cãʒ mouẽtẽ: nõ vř q p ceſſationẽ ab actu poſſit eẽ dimiutio vel corruptio hitus. ¶ Preterea. Habit⁹ ſcie et virtutis ſũt in aĩa intellectiua. q eſt ſupra tẽpus: ea ꝟo q ſunt ſupra tempus nõ corrũpunť neqʒ diminuunť p tẽporis diuturnitatẽ: ẽ neqʒ hmõi habitus corrũpunť vel diminuunť p tẽporis diuturnitateʒ: ſi diu aliquis abſqʒ exercitio pmaneat. ¶ Sed ꝯ eſt qd phs in lib. de longitudine et breuitate vite dicit. q corruptio ſciẽtie nõ ſolũ eſt deceptio: ſed etiã obliuio: et ẽt in. viij. ethi. diciť: q multas amicitias inappellatio diſſoluit: et eadem ratione alij habit⁹ virtutũ per ceſſationem ab actu diminuunť vel tollũtur. ¶ Reſpondeo dõm: q ſicut diciť in. viij. ethico. aliqd põt eẽ mouens dupliciter. Uno modo per ſe: qd. ſ. mouet ẜm rationem ꝓprie forme: ſicut ignis calefacit. Alio modo per accidens: ſicut id qd remouet prohibens: et hoc modo ceſſatio ab actu cauſat corruptionem vel diminutionem habituũ: inquãtũ. ſ. remouet act⁹ q prohibeat cauſas corrũpentes vel diminuentes habitũ. dcm̃ eſt. n. q hitus per ſe corrũpunť vel diminuunť ex contrario agente. vnde quorũcũqʒ habituũ cõtraria ſubcreſcũt per temporis tractũ: que opʒ ſubtrahi per actũ ab habitu procedentẽ: hmõi habit⁹ diminuunť vel etiam tollunť totalr per diuturnã ceſſatiõeʒ ab actu: vt pʒ etiam in ſciẽtia et in virtute. Manifeſtũ eſt. n. q habit⁹ virtutis moralis facit hoiem ꝓmptũ ad eligendũ mediũ in opationib⁹ et paſſionib⁹: cũ aũt aliqs nõ vtiť habitu ꝟtutis ad moderãdas paſſiones vel opatões ꝓprias: neceſſe eſt q ꝓueniãt multe paſſiones et opatiões pter modũ virtutis ex inclinatiõe appetit⁹ ſenſitiui et alioꝝ: que exteri⁹ mouent: vnde corrũpiť virt⁹ vel diminuiť p ceſſationẽ ab actu. Similr etiaʒ eſt ex pte habituũ intellectualiũ ẜm quos eſt hõ ꝓmptus ad recte iudicandum de

In primo articulo q.54. ¶ Q°. LIIII. aduerte nouitie ne fallaris in ſimilitudine habitudinis materie ad formas atq3 agens: & potentie ad habitum atq3 obiectum. Inducitur enim & tenet quantū ad determinationem ad vnitatemq3 actus ab vno agente ſ3 non eſt extendenda ad vnitatem materie. nam oppoſitū intenti ſequeretur .ſ. q ſicut i vna materia nõ pót ſile eē niſi vna forma ſic nec in vna potétia plures habit⁹: ſimil'r nõ eſt extendéda ad proportioné forme & habitus quo ad ſimultatem propter eádem cauſam. vnde eſto cautus vt proportionalis ſimilitudo quo ad explicita tantum in littera intelligatur & nõ falleris.

¶ In reſpóſione ad primum eiuſdé pmi articuli aduerte q lra nõ dicit: q ols diuerſitas gnica obiectorū cõſtituat diuerſitatem potentiarum: quoniā hoc māife ſte eſt falſum. nam mate^ca et meta^ca & naturalis & moralis manifeſte hñt obiecta diuerſorum generū de theologia quo q3 in principio pme partis dr q diſtiguitur generē a mathematica: & vere ſic eſt: q2 diſtinguūtur genere ſcibili ſed ſat ē huic littere: q diuerſitas aliqua obiectorū generica cõſti

imaginat: cu3 igit hō ceſſat ab vſu intellectualis hitus: inſurgunt imaginatões extrance: & quādoq3 ad cõtrariū ducētes: ita q niſi per frequentē3 vſu3 intellectualis hitus quodāmō ſuccidant vl' cōprimant: redditr hō min⁹ aptus ad recte iudicādū: & qñq3 totalr diſponit ad cōtrariū: & ſic per ceſſationē3 ab actu diminuit: vel ét corrumpit intellectualis habitus. ¶ Ad primu3 g dōm: q ita etiā calor p ceſſationē3 a calefaciendo corrumperet: ſi per hoc increſceret frigidu3 quod eſt calidi corruptiuum. ¶ Ad ſcd3 dō3: q ceſſatio ab actu ē mouens ad corruptionē3 vel diminutionē3: ſicut remouēs phibēs vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dō3: q pars itellectiua aīe ſm ſe eſt ſupra tempus: ſ3 ps ſenſitiua ſubiacet tempori: & ideo per temporis curſu3 trāſmutat q̄ntu3 ad paſſiones appetitiue ptis: & etiam quātu3 ad vires apprehēſiuas. vnde phs dicit in.iiij.phyſi. q tempus eſt cauſa obliuionis.

¶ De diſtinctione habituum.

¶ Q°. LIIII.

DEinde conſiderā du3 eſt de diſtinctione habituu3. ¶ Et circa h q̄rūtur q̄ttuor. Primo vtru3 multi hitus poſſint eſſe in vna potentia. Secūdo vtrū hitus diſtinguantur ſm obta. Tertio vtrum hitus diſtiguant ſm bonū & malū. Quarto vtru3 vnus hitus ex multis habitibus cōſtituat.

¶ Utrū multi habitus poſſint eē in vna potētia. ¶ Arti. I.

AD primum ſic pcedit. Uidet q non poſſint eſſe multi habitus in vna potentia. Eorū.n. que ſz idē diſtinguūtur multiplicato vno multiplicat & aliud: ſed ſm idem potentie & habitus diſtinguunt .ſ. ſm actus & obiecta: ſimil'r ergo multiplicant: nō ergo pñt eſſe multi habit⁹ in vna potentia. ¶ Preterea. Potētia eſt virtus q̄dam ſimplex: ſed in vno ſubō ſimplici nō pōt eſſe diuerſitas accipientiū: q2 ſubm eſt cā accidentis: ab vno autē ſimplici nō videt pcedere niſi vnū. g in vna potētia nō pñt eſſe multi habitus. ¶ Preterea. Sicut corpus format p figurā. ita potentia format p habitū: ſ3 vnum corpus nō pōt ſimul formari diuerſis figuris g neq3 vna potētia pōt ſimul formari diuerſis habitibus. nō g plures habitus pñt ſimul eſſe in vna potentia. ¶ Sed cōtra eſt q intellectus eſt vna potētia: in q̄ tñ ſunt diuerſaz ſciaz habitus. ¶ Rñdeo dōm: q ſicut. ſ̄. dcm̄ eſt: habit⁹ ſunt diſpōnes q̄dā alicui⁹ in potētia exiſtētis ad aliqd ſiue ad nā3: ſiue ad opationé vel finē nāe. & de illis qdem hitib⁹ q ſūt diſpōnes ad nā3 manifeſtum eſt q pñt plēs eſſe in vno ſubō. eo q vnius ſubti pñt diuerſimode ptes accipi: ſ3 q̄rū diſpōnē hit⁹ dñr: ſic ſi accipiant humani corporis partes humores put diſponunt ſm naturā hūana3 eſt hit⁹ vel diſpō ſanitatis. Si vo accipiant partes ſiles vt nerui: & oſſa: & carnes: eaz diſpō ordine ad nā3 eſt fortitudo: aut macies. Si vo accipiunt mēbra: vt man⁹ & pes: & hmōi: earum diſpō nāe cōueniens eſt pulchritudo: & ſic ſunt plures hit⁹ vel diſpōnes in eodē. Si vo loq̄mur de habitib⁹ q ſūt diſpōnes ad opa: q̄ pprie ptinēt ad potētias: ſicut ét cōtingit vni⁹ potentie eſſe habitus plures: cui⁹ rō ē: q2 ſubm habit⁹ eſt potētia paſſiua: vt. ſ̄. dcm̄ eſt: potētia.n. actiua nō tñ eſt alicui⁹ habit⁹ ſub3: vt ex ſupra dictis p3 potentia aūt paſſiua cōparat ad actū determinatum vnius ſpēi ſicut mā ad formam: eo q ſicut materia determinat ad vnam formā per vnum agens: ita etiam potentia paſſiua a ratione vnius obiecti actiui determinat ad vnū actum ſm ſpeciem. vnde ſicut plura obiecta pñt mouere vnā potentiā paſſiuā: ita vna potētia paſſiua pōt eſſe ſubm diuerſorum actuum vel perfectionum ſm ſpeciem: habitus aute3 ſunt quedam qualitates: aut forme inherentes potētie: qbus inclinat potētia ad determinatiōe3 act⁹ ſ3 ſpē3: vñ ad vnā potētiā pñt plures hitus

res bitus

res hit⁹ ptinere: ſic τ plẽs act⁹ ſpē differētes. ℂ Ad primū ꝙ dōm: ꝙ ſic ī reb⁹ nālib⁹ diuerſitas ſpēꝝ eſt ꝫ formā: diuerſitas āt generuꝫ eſt ꝫm mām: vt dr̄ in. v. metaphy. ea. n. ſunt diuerſa gñe quoꝝ eſt mā diuerſa. Jta ēt diuerſitas obiectoꝝ ꝫm gen⁹ facit diſtinctionē potentiaꝝ: vñ phs dicit in. vj. ethi. ꝙ ad ea q̄ ſūt gñe altera: ſunt ēt aīe pticule alie: diuerſitas vero obtoꝝ ꝫm ſpēm facit diuerſitatē actuū ꝫ ſpēꝫ τ p ꝯñs habituū. Quecūqꝫ āt ſūt diuerſa genere: ſunt etiā ſpē diuerſa: ꝫ nō ꝯuertit̄. τ iō diuerſaꝝ potētiaꝝ ſūt diuerſi act⁹ ſpē. τ diuerſi hitus: nō aūt oꝫ ꝙ diuerſi hitus ſint diuerſaꝝ potentiaꝝ: ꝫ pñt eē plures vni⁹: τ ſic ſunt gñia generꝝ: τ ſpēs ſpēruꝫ. ita ēt ꝯtingit eē diuerſas ſpēs habituū τ potētiaꝝ. ℂ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ potētia τ ſi ſit qdem ſimplex ꝫm eēntiā. eſt tñ multiplex virtute: ꝫm ꝙ ad multos actus ſpē differētes ſe extēdit. τ iō nihil ꝓhibꝫ in vna potentia eſſe multos hitus ſpē dr̄ntes. ℂ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ corp⁹ formatꝰ p figurā: ſic p ꝓpriā terminationē: hitus aūt nō eſt terminatio potentie: ꝫ eſt diſpō ad actū ſicͭ ad vltimū terminuꝫ. τ iō nō poſſent eſſe vnius potētie ſil' plēs actus: niſi forte ꝫ ꝙ vnus ꝯꝓhendit̄ ſub alio ſic nec vni⁹ corporis plēs figure: vt ꝫm ꝙ vna eſt in alia: ſic trigonū in tetragono: nō. n. pōt intellectus ſimul multa actu intelligere: poteſt tamen ſimul habitu multa ſcire.

ℂ Utrum habitus diſtinguatur ꝫm ſua obiecta. ℂ Articulus. II.

Ad ſcdꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ habitus nō diſtinguant̄ ꝫm obta. Cōtraria. n. ſunt ſpē dr̄a: ꝫ idē hitus ſcie eſt ꝯtrariorū: ſic medicina ſani τ egri: non ꝙ ꝫm obta ſpē dr̄a hit⁹ diſtinguunt̄. ℂ Preterea. Diuerſe ſcie ſunt diuerſi habit⁹: ꝫ ideꝫ ſcibile ptinet ad diuerſas ſcias: ſic terrā eē rotūdā demonſtrat nālis τ aſtrologus. vt dr̄ in. ij. phy. ꝙ habitus nō diſtinguunt̄ ꝫm obta. ℂ Preterea. Euiſdē actus eſt idē obm: ꝫ idem act⁹ pōt ptinere ad diuerſos habit⁹ virtutū ſi ad diuerſos fines referat̄: ſic dare pecuniaꝫ alicui ſi ſit pp deū ptinet ad charitatē. ſi vo ſit pp debitū ſoluēdū ptinet ad iuſtitiā. ꝙ etiā ideꝫ obm pōt ad diuerſos habit⁹ ptinere. nō ꝙ eſt diuerſitas habituū ꝫm diuerſitateꝫ obtoꝝ. ℂ Sed ꝯtra actus dr̄nt ſpē ꝫm diuerſitatem obtorū. vt. ſ. dcm̄ eſt: ꝫ habitus ſunt diſpōnes q̄dā ad act⁹ ergo etiaꝫ habitus diſtinguuntur ꝫm diuerſa obiecta. ℂ Reſpondeo dōm: ꝙ habitus τ eſt forma quedaꝫ. τ eſt habitus: poteſt ergo diſtinctio habituum ꝫm ſpeciem attendi: aut ꝫm cōeꝫ modū quo forme ſpē diſtinguunt̄: aut ꝫm ꝓprium modū diſtinctionis habituū. Diſtinguunt̄ ſiquideꝫ forme adinuicem ꝫm diuerſa principia actiua. eo ꝙ omne agens facit ſimile ꝫm ſpeciem: habitus aūt importat ordinem ad aliquid: omnia aūt que dicuntur ꝫm ordinem ad aliquid: diſtinguuntur ꝫm diſtinctioneꝫ eoruꝫ ad que dicunt̄. Eſt aūt habitus diſpoſitio quedaꝫ ad duo ordinata. ſ. ad nāꝫ τ operationem conſequentem nāꝫ. Sic igit̄ ꝫm tria habitus ſpecie diſtinguunt̄. Uno quideꝫ mō ꝫm principia actiua taliuꝫ diſpoſitionuꝫ. Alio vero modo ꝫm naturam. Tertio vero mō ꝫm obiecta ſpecie differentia. vt per ſequentia explicabitur. ℂ Ad primū ergo dōm: ꝙ in diſtinctione potentiaruꝫ vel etiam habituū nō eſt ꝯſiderandum ipſum obm materialiter: ꝫ ratio obiecti differens ſpecie: vel etiaꝫ genere: q̄uis aūt ꝯtraria ſpecie differant diuerſitate rerū. tñ eadem ratio eſt cognoſcēdi vtrūqꝫ: q2 vnū per aliud cognoſcitur: τ ideo inquātū ꝯueniunt in vna rōne cognoſcibilis pertinēt ad vnū habitū cognoſcitiuū. ℂ Ad ſecūdū dōm: ꝙ terrā eſſe rotundam per aliud mediū demrat nālis. τ per aliud aſtrologus. Aſtrologus. n. hoc demrat p media mathematica. ſicut p figuras eclypſiuꝫ. vel per aliud hmōi. nālis vero hoc demrat per mediū nāle: ſicut p motuꝫ grauiū ad mediū: vel per aliđ hmōi. Tota aūt virtus demōſtrationis que eſt ſillogiſmus faciens ſcire: vt dicit̄ in. j. poſterioꝝ. dependet ex medio. τ

tuat diuerſitatē potētiarum. Preſcns. n. rñſio in h̄ ſtat ꝙ diuerſitas potētiaꝝ ē neceſſo gnīca: hituum vo nō ē neceſſo gnīca: ꝫ ſpecifica. ex hoc enī pꝫ ꝙ multiplicatis hitib⁹ nō oꝫ multiplicare potētias: ſic nec mltiplicatis ſpēb⁹ gnā. Que autē ſit illa diſtō gnīca ꝯſtituēs diuerſitatē potētiarū: τ que nō diſcutere alteri⁹ negocij ē: τ erit qō ipālis.

ℂ Articu. II.

A articulo z dubiū occurrit ex Scoto in p̄ᵃ. q. ꝓlogi primi ſniarū. vbi hui⁹ articuli iducēte peruerſe expoſita neſcio a ſe vel ab altero: acceptū eſt eniꝫ ex hac littera: ꝙ vbi eſt idem ſcibile: puta ꝙ terra eſt rotunda per phiam naturalē τ aſtrologiam: ꝙ ibi non ſint diſtincti habitus: ꝫ ſunt diſtincte forme: q2 non diſtinguuntur per obiecta: ꝫ per pricipia actiua: in corpore namqꝫ dicitur ꝙ habitus inquantuꝫ forme diſtinguūtur p obiecta. Et in reſpōſione ad ſecundū dicitur: ꝙ media ſunt pncipia actiua: contra

iō diuerſa media ſunt ſicut diuerſa principia actiua ſm q̄ habit⁹ ſciaꝝ diuerſificant̄. ¶ Ad tertiū dōm: q᷑ ſic ph̄s dicit in. ij. phyſi. ⁊ in. vij. ethi. ita ſe hꝫ finis in opabilibus: ſic principiū in demr̄atiuis. ⁊ iō diuerſitas finiū diuerſificat v̄tutes ſicut ⁊ diuerſitas actiuoꝝ pricipioꝝ: ſunt ēt ipſi fines obꝫa actuū iterioꝝ: q maxime pertinēt ad virtutes vt ex ſupra dictis patet.

¶ Utrū actus diſtinguant̄ ſm bonū ⁊ malū. ¶ Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q᷑ hitus nō diſtinguant̄ ſm bonuꝫ ⁊ malū. Bonū. n. ⁊ malū ſūt ꝯ̄ria: ſꝫ idē habit⁹ eſt ꝯ̄rioꝝ: vt ſupra habituꝫ eſt: ḡ hitus nō diſtinguunt̄ ſm bonū ⁊ malū. ¶ Preterea. Bonū ꝯuertit̄ cū ente: ⁊ ſic cū ſit cōe oib⁹ non pōt ſumi: vt dr̄ia alicui⁹ ſpēi. vt pꝫ p ph̄m. in. ij. topicoꝝ. ſilr ēt malū cū ſit priuatio ⁊ nō ens nō pōt eſſe alicui⁹ entis dr̄ia. nō ḡ ſm bonū ⁊ malū pñt hit⁹ ſpē diſtingui. ¶ Preterea. Circa idē ſubm ꝯtingit eſſe diuerſos hitus malos: ſic circa ꝯcupiſcētias intēperātiā ⁊ inſenſibilitatē. ⁊ ſilr etiā plures hitus bonos. ſ. virtutē hūanā: ⁊ virtutē heroicā ſiue diuinā: vt pꝫ p ph̄m i. vij. ethi. nō ḡ diſtinguunt̄ hit⁹ ſm bonū ⁊ malū. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē q᷑ habitus bon⁹ ꝯ̄riat̄ hitui malo. ſic virt⁹ vitio: ſꝫ ꝯ̄ria ſūt diuerſa ſm ſpēm. ḡ hitus differunt ſpecie ſm dr̄iam boni ⁊ mali. ¶ Rn̄deo dōm: q᷑ ſic dcm̄ ē: hitus ſpē diſtinguunt̄ nō ſolū ſm obꝫa ⁊ pricipia actiua: ſꝫ ēt in ordine ad nāꝫ: qd̄ qdē ꝯtingit duplr̄. Uno mō ſꝫ ꝯueniētiam ad nām. vel ēt ſm diſconuenientiā ab ipa: ⁊ hoc mō diſtinguunt̄ ſpē hitus bonus ⁊ malus: nā hitus bonus dr̄ qui diſponit ad actū ꝯuenietē nāe agentis. hitus aūt malus dr̄ q diſponit ad actū nō ꝯuenientem nāe: ſic actus virtutū nāe hūane ꝯueniūt: eo q᷑ ſunt ſm rōneꝫ: actus v̄o vitioꝝ cū ſint ꝯ̄ rōnē: a nā hūana diſcordāt. ⁊ ſic manifeſtuꝫ eſt q᷑ ſm diſ-

hanc ſniam arguit duplr̄. Primo qꝛ impoſſibile eſt aliqua indiſticta eſſe ſꝫ inferius ꝑdicatū ⁊ diſtincta ſm ſuperi⁹: forma aūt eſt ſuperius ad habitū vt pꝫ. Scdō qꝛ hoc ſupponit obꝫa diſtinguere habitus in alio genere cāe q̄ꝫ effectiue: qd̄ falſuꝫ eſt: ſi aliquo mō cauſant diſtinctioneꝫ habituum.

¶ Ad hoc dicit̄ q᷑ falſa eſt i ꝑmis iterpretatio lr̄e: neqꝫ. n. hoc ſomniauit diuus Thōas: ſꝫ intendit q᷑ qꝛ hitus ⁊ forme et habitus ſint vtraqꝫ ſortiri poſſunt diſtinctiua. ſ. propria formaruꝫ ⁊ ꝓpria hituū: ⁊ non q᷑ cum diſtinctione illaruꝫ ſtet indiſtinctio horuꝫ. vn̄ in ꝓpoſito vtraqꝫ diſtinctiua cōcurrūt. ſ. actiuorum ⁊ obꝫoruꝫ formaluꝫ: terrā. n. eē rotūdam: ⁊ eſt aliud obm formale ⁊ p aliud mediū ſcitum eſt re⁹ aſtrologie ⁊ ph̄ie naturalis: vt pꝫ: nec opus eſt aſſerēdo vnū aſſerre ſp aliud. vn̄ pꝫ rn̄ſio ad ꝑmū. Ad 2ᵐ vero dicit̄ q᷑ obiectuꝫ vt obm non dicit cām effectiuā: ⁊ propterea nō ꝓhibet̄ quin diſtinguat aliter q̄ꝫ effectiue: ⁊ re vera pōt diſtinguere nō ſolū effectiue ſed formalr̄: extrinſece tn̄ ⁊ finalr̄ habitus ſunt de actibus vt alias dcm̄ eſt. Idē. n. eſt iudicium.

¶ Articulus. III.

In artī° 3°. Nota q᷑ apud auctorē hic non dr̄ q᷑ impoſſe eſt q᷑ idē hitus trāſeat de bono in malū: aut eꝯ̄: ſꝫ q᷑ impoſſe eſt q᷑ ſit bon⁹ ⁊ malus: eo q᷑ ſunt bon⁹ ⁊ malus diuerſaꝝ ſpēꝝ ⁊ ꝯ̄rij: impoſſe eſt. n. ꝯ̄ria eē ſimul vnius indiuidui. Et hoc bn̄ nota p ſequētib⁹.

¶ Articulus. IIII.

In articulo 4° dubiū ꝑmo occurrit ex Scoto in ꝓlogo ꝑmi ſniaꝝ in aſſignatiōe ꝑmi ſubiecti hitus: vbi conat̄ ſoluere hāc rōneꝫ tactam hic in lr̄a: q᷑ ſicut po⁹ vna ad multa ſe extēdit pp vnitatē obi: ita habitus: iquit. n. Scotus q᷑ ꝓportiōes obiecti ad potentiā ⁊ obiecti ad habituꝫ ſunt diuerſe. naꝫ illa eſt actiui ad paſſiuū: iſta eſt cauſe ad effectuꝫ: modo ita eſt q᷑ in quodcūqꝫ paſſum pōt aliqd̄ agēs pōt omne eiuſdē rōnis agens. ꝑma igit̄ extrema proportionis actiui ad paſſiuuꝫ ſunt cōmunia ad omnia p̄ ſe extrema illi⁹ ꝓportiōis. nā inter illā cōmuniſſima eſt adequatio: quia in quocūqꝫ eſt ratio vnius reſpicit quodcūqꝫ in quo eſt ratio alterius: ſed prima extrema cauſe et effectus nō ſunt cōmuniſſima: qꝛ iter illa nō eſt adequatio: nō. n. ſequitur ſi cōmune pōt cauſare habitū q᷑ ſpeciale poſſit.

¶ Ad hoc dico q᷑ miror valde d̄ h̄ viro: ꝯſtat enī clariſſime q᷑ ꝓportiones iſte currunt q̄ ad adequationeꝫ ⁊ quecūqꝫ nominata pariter paſſiu: q̄ enī rōne actiuum ⁊ paſſiuum ſic ſe habēt: eadē ratiōe cauſa ⁊ effect⁹: quecūqꝫ nāqꝫ efficiens pōt cauſari aliq ꝓducere: pōt eiuſdē ratiōis cauſa producere: ⁊ ecōuerſo: ⁊ nō min⁹ ſpeciale i quo ſaluatur ratio cōmunis pōt producere effectū illius cōis: q̄ꝫ poſſit agere in paſſuꝫ illi⁹ cōmunis. Nō video quō ſit intelligibile cuꝫ actiuū reſpondeat effectui ⁊ patienti: ⁊ p h̄ reſpondeat patienti: quia agit in eo ſuum effectum: q᷑ extrema proportionis actiui ad paſſiuum adequentur: ⁊ actiui ⁊ effectus nō: ſtat ergo ſolida ratio littere: q᷑ quia perfectio proportionat̄ perfectibili ⁊c̄.

¶ In eodem quarto articulo dubium tritum occurrit de habitu ſcientie: quod tangitur in reſpōſione ad tertium: quomodo ſaluat̄ q᷑ ſit vna qualitas ſimplex: ⁊ ē queſtio iſta ⁊ cuꝫ extraneis ⁊ cum thomiſtis: cum thomiſtis quidem: quia quidaꝫ eoruꝫ attribuunt San. Thome: q᷑ putauerit habitū ſcientie eſſe ordinatas ſpecies intelligibiles ad vnam formalem rationem obiecti ſcibilis: quidā aūt eſſe ſimplicem qualitatem habilitāteꝫ ad vſum illarum ſpecierū. Cum alijs vero duꝫ non ſuſtinent habitū ſcientificum vnum ſm ſpeciem ⁊ ſimplicem extendere ſe ad tot reruꝫ naturas: quot in vna ſcientia tractari contingit: thomiſte igitur tenentes habituꝫ ſcientificuꝫ eſſe ſpēs ordinatas ⁊c̄. ſup auctātib⁹. S. Thōe ſe fundāt quarum ꝑcipue ſunt ex hoc lib. tres. ꝑma eſt ex. q. 52. a 2° vbi auctor vult q᷑ ſcia auget̄ ſm ſe p additioneꝫ: ex q̄ arguit̄ ſic ſcia

ferentiã boni ꝛ mali bitus spẽ distinguunt. Alio mõ ꝑm nãs bitus distinguunt ex eo q habit⁹ vn⁹ disponit ad actũ ꝯuenientẽ nãe iferiori: alt⁹ aũt habit⁹ disponit ad actũ ꝯueniẽtẽ nãe supiori: ꝛ sic virt⁹ hũana q̃ disponit ad actũ ꝯueniẽtem nãe hũane distinguitur a diuina virtute vel heroica: que disponit ad actũ ꝯueniẽtẽ cuidã superiori nãe. ❡ Ad primũ g̃ dõm: q ꝯriorũ põt esse vnus habitus ꝑm q ꝯria ꝯueniũt in vna rõne si incõtrũ ꝯtingit q habitus ꝯrij sint vnius spẽi. ꝯrietas .n. habituum est ꝑm ꝯrias rõnes: ꝛ ita ꝑm bonũ ꝛ maluꝫ bit⁹ distinguunt: ꝫ inquãtum vn⁹ bit⁹ est bon⁹: ꝛ alius malus. nõ at ex hoc q vnus ẽ boni ꝛ ali⁹ est mali. ❡ Ad scdm dõm: q bonum cõe oi enti nõ est dña ꝯstituẽs spẽm alicui⁹ habit⁹: ꝫ qddã bonũ determinatũ qd est ꝑm ꝯuenientiã ad determinatã nãm .s. hũanam: simlr etiã malũ qd est dña cõstitutiua habitus nõ est priuatio pura: ꝫ est aliqd determinatũ repugnans determinate nãe. ❡ Ad tertiũ dõm: q plures habit⁹ boni circa idẽ specie distinguunt ꝑꝫ ꝯuenientiã ad diuersas nãs: vt dcm est: plures ꝯo habit⁹ mali distinguũtur circa idẽ agendũ ꝑm diuersas repugnantias ad id qd est ꝑm nãm: sicut vni virtuti contrariãtur diuersa vitia circa eãdem materiam.

❡ Utrũ vn⁹ bit⁹ ex multis habitib⁹ ꝯstituat. Arti. IIII.

Ad quartũ sic ꝓcedit. Uidet q vn⁹ habit⁹ ex pluribus habitib⁹ ꝯstituat: illud .n. cui⁹ g̃natio nõ simul perficit: ꝫ successiue videt constitui ex pluribus partib⁹: ꝫ g̃natio habitus nõ est simul: sed successiue ex pluribus actib⁹: vt supra bitũ est. g̃ vnus habitus ꝯstituitur ex plib⁹ bitibus. ❡ Preterea. Ex ptibus ꝯstituit totũ. ꝫ vni habitui assignant multe ptes: sic Tullius ponit multas partes fortitudinis ꝛ tẽperãtie: ꝛ aliaꝝ virtutũ. g̃ vnus habitus ꝯstituit ex plurib⁹. ❡ Preterea. De vna sola ꝯclusiõe põt scia hri actu ꝛ habitu: ꝫ multe ꝯclõnes ptinẽt ad vnã sciaꝫ totã: sic ad geometriã vl' arithmeticã. g̃ vnus habitus cõstituit ex multis. ❡ Sed contra bitus cũ sit q̃litas q̃dã est forma simplex: ꝫ nullus simplex cõstituit ex pluribus. g̃ vnus bitus nõ ꝯstituit ex plib⁹ habitib⁹. ❡ Rñdeo dõꝫ: q bit⁹ ad opationẽ ordinat⁹: de quo nũc

Sic scia ꝑm se augetur per additionẽ. g̃ ipsi ꝑm se aliqd addit ꝫ nõ nisi noua spẽs intelligibilis. g̃ spẽs intelligibilis spectat ad bitualeꝫ sciam in seipsa. 2ᵒ est ex .q. 65. a p ad pᵐ vbi vult q geometer modico studio acqrit sciaꝫ ꝯclusiones quas nũq̃ ꝯsiderauit ꝛc. Ex hoc arguit q aliqd notũ acqrit modico studio. 3ᵒ est ex qõ. 67. a 2ᵒ. vbi vult q spẽs itelligibiles se habẽt ad scientiaꝫ vt formales: fantasmata autẽ vt mãlia. Ex hoc arguit g̃ scientia formalr est ipse spẽs itelligibiles. Ex tertia parte assertur articlus secundus .q. 12ᵉ vbi auctor expresse vult scientiaꝫ augeri per successiuã g̃nãtionẽ spẽꝝ intelligibiliũ. Et vocat hoc augmẽtum ꝑm eẽntiã ipsi⁹ habit⁹ scie ꝛc. ex .q. de veritate .q. 8ᵃ a .16. ad 4ᵐ vbi dic q vna tota scientia cõprehẽdit sub se diuersas scias particulares qb⁹ cõclusiões diuerse cognoscuntur: ꝛ in .q. 24. a 4ᵒ ad 8ᵐ vbi dic q ordinatio aliq̃lis spẽrum itelligibiliuꝫ facit habituꝫ: ꝛ in .q. 10ᵃ a scdo approbat viã dicẽtiũ q spẽs ꝯseruant intellectu: quaruꝫ ordinatio est habitus scie: ex 3ᵒ quoqꝫ sniaꝝ. di. 14. a 3ᵒ. q. 4ᵃ: vbi vult q sciẽtia ifusa anime xpi sit vnus habitus: ꝛ tamen multe species.

❡ Alioꝝ aũt occurrit in pmis aureolus: deinde Gregori⁹ de Arimino in ꝓlogo pmi sniaꝝ. q. 3. a pmo pluribus rõnibus p ex parte opõnis: qꝛ sequeret q hñs bitum sciẽtificaꝫ pme ꝯclõnis in geometria posset exire in actũ sciẽdi ceteras geometrie ꝯclones quas nũq̃ ꝯsiderauit: hoc est falsum. g̃. ꝓbat sequela: qꝛ bitus scie pme ꝯclonis ꝑ te: ꝛ bitus oium reliquaꝝ sunt eiusdẽ rõnis spãlissime: lꝫ differãt ꝑm perfectuꝫ ꝛ impfectũ. Cõstat aũt q in quecũq; actũ põt aliq̃ forma põt q̃libet eiusdeꝫ rõnis spãlissime: nec valet ingt Gregori⁹, si dicat q ista maxĩa tenet solũ in formis eiusdẽ rõnis ꝛ eq̃ pfectis: qꝛ dña ꝑm pfectũ et iperfectũ nõ tollit aut dat subaꝫ actõis. ſꝫ variat actiõeꝫ ẽt ꝑꝫ pfectũ ꝛ impfectũ: minim⁹ .n. calor põt calefacere ꝛ exiccare: q̃uis nõ ita pfecte sic itẽsus calor. Et ꝯfirmatur auctẽ Auerroys p celi. cõmẽto. 19. ꝛ i 3ᵒ celi. cõmẽ. 92. expsse dicẽtis: q vbi est eadẽ forma ẽ eadeꝫ actio ꝑm spẽꝫ: lꝫ magl vl' minus pfecta. 2ᵒ ex pte gñõnis: qꝛ bitus hñtes diuersas generationes corruptiões: intẽsiones: ꝛ remissiones sunt diuersi: ſꝫ respcũ p⁹ ꝯclusionis geometrie ꝛ cẽtesime bitus scientifica sunt hõ. g̃ minor q̃ ad itẽsioneꝫ ꝛ remissionẽ est clara: q̃ ad corruptioneꝫ pꝫ ex obliuione centesime demõstratiõis seu medij stãte p⁹: ꝛ tunc pꝫ q oportebit gñõnẽ aliã fieri. 3ᵒ ex parte augumẽtationis: bitus geometrie p vos 2ᵒ augetur .s. per actus frequentatos circa eãdẽ ꝯclonẽ: ꝛ p actus circa diuersas successiue ꝯclusiones: aut g̃ hoc duplici augumentationis modo acquiritur diuersa ꝑm speciem entitas absoluta in illo habitu aut eadem: si diuersa ergo habitus ille nõ est simplex qualitas. si eadeꝫ ergo siue hoc siue illo modo generetur ad idem inclinabit: sicut quia calor eiusdeꝫ rationis rem suscipit quomodocũq; intẽdatur: ideo siue a sole: siue ab igne intendatur: in idẽ põt intensius: ꝛ tunc sequitur: ꝛ q frequetans actus circa primaꝫ cõclusionẽ acquirat seu formet notitiam centesime: ꝛ q demonstrans centesimam conclusionem: intendat notitiam prime: quarto ex parte oppositoꝝ: quia sciẽtia prime cõclusionis nõ opponit ignorãtie etiã praue dispositiõis tã actualis q̃ habitualis centesime: quia stant simul in eodem: vt pꝫ: g̃ non est eadeꝫ

ſimplex qualitas habitus vtriuſqꝫ: pꝫ ſequela: qꝛ eedem q̃litates ſm ſpẽm hñt eãdẽ q̃litatẽ ſm ſpẽm 9riaꝫ ⁊c̃.
¶ Ad euidẽtiã h⁹ difficultatis quã thõiſte mlti fugere vĩr dicẽtes diuũ Thomã mõ declinare in vnã mõ in alterã opinionẽ ẽt in hac pma :cõe: ⁊ magis declinare in opinionẽ dicentẽ habitũ ſcie eẽ ordinatas ſpẽs. ſcito ꝙ ſnia diui Thome eſt ꝙ hitus ſcientie eſt ſimplex q̃litas extẽdẽs ſe ad oẽs ꝯclõnes ſpectãtes ad eãdẽ rõneꝫ ſpãliſſimã ſub hoc genere qḋ eſt ſcibile: vbi q̃ttuor videnda ſunt. pͦ ꝙ habitus ſciẽtie eſt ſimplex qualitas. 2ͦ quõ ſe hꝫ ad ſcire diuerſas ꝯcluſiones. 3ͦ quõ ſe hꝫ ad ſpẽs intelligibiles ⁊ diuerſitatem eaꝝ. 4ͦ quid dõm obiectis in oppoſitũ.

¶ Quo ad pm ſupponẽdo ꝓ nũc dari ⁊ ꝯſeruari ſpẽs intelligibiles in itellectu: ⁊ vnitatẽ ſpecificam ſcie attendi penes vnitatẽ ſpecificã ſcibilis nõ inquãtũ eſt in hoc vl̃ in illo genere ſubſtãtie vel quãtitatis: ſed inquãtũ eſt in genere ſcibilis: quoꝝ vtrũqꝫ in doctrina auctoris eſt indubitatũ: opꝫ ꝯcedere ꝙ aliqua vna habitualis ſcia ſm ſpeciẽ: puta geometria: duas res ponat in itellectu noſtro. pª eſt ſpẽs itelligibiles lineaꝝ angulorꝝ: figuraꝝ ⁊c̃. 2ª eſt habilitas ad prõpte: facilr: delectabilr qꝫ ꝯſiderãduꝫ ꝯcluſiones ſcitas in geometria: ꝙ.n. opꝫ ponere ſpecies itelligibiles ordinatas ad vnã ⁊ eãdem rõnẽ formalẽ talis ſcibilis pꝫ ex eo ꝙ plura ſm ſpẽm nõ ꝯcurrũt ad vnũ ſm ſpẽm niſi aliquo mõ ordinata ad illud vnuꝫ: vt pꝫ in pluralitate ethérogeneoꝝ tã in nãlibus q̃ꝫ artificialib⁹: quõ.n. ſpẽs itelligibiles ſubi: puta lune: ⁊ ſpẽs accidẽtis: puta eclipſis: ⁊ ſpẽs cauſe medie: puta iterpoſite terre ⁊c̃. in vnũ ſꝫ ſpẽꝫ actũ ſciẽdi ꝯuenient: niſi aliq̃ mõ ordinate: ⁊ rurſus quõ tot ſpẽs tot reꝝ cõtentaꝝ ſub vna ſpẽ ſcibilis vt ſic ꝯuenient niſi ordinate: vbi.n. pluralitas ſine ordine ibi ꝯfuſio. Qꝛ aũt exigatur habilitas aliqua ad vtẽdũ prõpte faciliter ⁊c̃. ſpẽbus iſtis ſic ordinatis ex hoc ipſo pꝫ ꝙ itellectus cũ ſit ſm ſe ſicut tabula raſa: nõ eſt ſm ſe ordinatus ad vſum talem taliũ ſic ordinatoꝝ ad ſcibile vnũ: ſed opꝫ ꝑ aliquã ſibi additã qualitatẽ reſpiciẽtẽ per ſe pmo illud ſcibile determinari ad prõpte: facilr: ⁊ delectabilr vtẽdũ quibuſcũqꝫ ſpẽbus ⁊ actibus in ordine ad illud: hãc aũt qualitatẽ habilitantẽ eẽ ꝯſtat vnã iuxͣ vnitatẽ ſui obi: ac ꝑ hoc vnius ſpẽi ſpãliſſime: ⁊ ꝯñter qualitatẽ ſimplicẽ: cũ ſpẽs ſit qualitatis: his aũt duobus in intellectu ꝯcurrẽtibus ꝓfecto ſm aliquã ſciam videndũ reſtat quid hoꝝ: nõ habit⁹: ſed habitus talis. ſ. ſcie humane: que eſt hitus ꝑ demõſtratione acquiſitus rõnẽ eẽntialr hꝫ. Notãter ãt dixi nõ hitus: qꝛ ꝯſtat ꝙ ſpẽs itelligibiles apud. S. Thomã ſunt hitus itellectuales: ⁊ ſilr dixi ſcie humane: qꝛ ꝯſtat i ãgelis hitus ſcie nõ eẽ niſi ſpẽs itelligibiles: ⁊ non aduertere ad hec duo fuit forte occaſio erroris aliquibus: ꝙ aũt ſciẽtia: de qua loquimur: nõ ſit eſſentialiter plures ſpẽs itelligibiles ordinate: ſed ſimplex qualitas manifeſtũ eſt ex hoc ꝙ hitus ſciẽtificus eſt eſſentialiter in pma ſpẽ qualitatis: vt vna eius ſpẽs ſpãliſſima: cõſtat nãqꝫ ꝙ nulla ſpẽs qualitatis eſt cõpoſita ex plurib⁹ qualitatib⁹ diuerſarũ ſpẽrũ: quales ſunt ſpẽs intelligibiles. g̃ vel ſcie habitũ negẽt eſſe ſpẽm aliquã eſſentialiter

principalr intendimus: eſt ꝑfectio quedã potentie: ois autẽ perfectio ꝓportionatᷣ ſuo ꝑfectibili: vñ ſicut potentia cum ſit vna ad multa ſe extendit ſꝫ ꝙ ꝯueniũt in vno aliquo. i. in generali q̃dã rõne obi. ita ẽt habitus ad multa ſe extendit ſꝫ ꝙ hꝫ ordinẽ ad aliqḋ vnuꝫ: puta ad vnã ſpãlẽ rõnẽ obi: vel vnã nãm: vel vnũ principiũ: vt ex ſupra dictis pꝫ. Si igitᷣ ꝯſideremus habitũ ſm ea ad q̃ ſe extẽdit: ſicut inuenim⁹ in eo q̃ꝫdã multiplicitatẽ: ſꝫ qꝛ illa multiplicitas eſt ordinata ad aliqd

in genere qualitatis: ponẽdo ipſam eſſe vnã ordine ſicut exercitũ: ⁊ in genere relatõis formale: ⁊ mãle ſolũ in genere q̃litatis: qḋ repugnat toti doctrine huius tractatus: vel ꝯcedãt ipaꝫ nõ eſſe formaliter ſpẽs ordinatas: ſꝫ q̃litatẽ ſimplicẽ ad vtẽdũ illis: putãdũ eſt igitᷣ ꝙ in vna ſciẽtia: puta metaphyſica inuenitᷣ intellectus in illa perfectus ſic diſpoſit⁹ ꝙ hꝫ ſpẽs intelligibiles elemẽtoꝝ mixtoꝝ plãtaꝝ: animaliũ: hominũ: q̃ti q̃lis relatõis mot⁹ ⁊c̃. bene diſpoſitas q̃ten⁹ repñtant gradus metaphyſicales. ſ. ſpectãtes ad ens inq̃tũ ens: ⁊ ꝙ hꝫ q̃litatẽ q̃ꝫdã determinãtẽ ipm nõ ſolũ ad vtẽdũ: ſꝫ ponẽdũ ⁊ ordinãdũ ſpẽs in tali ordine: ⁊ hec q̃litas eſt eẽntialr hitus ſcie q̃ dat formalr intellectui facultatẽ faciẽdi hõ diſpõnẽ i ſpẽb⁹: ⁊ vtẽdi illis ꝓmpte facilr ⁊ delectabilr. Et hoc hꝫ ex hoc ꝙ ꝑ ſe pͦ reſpicit rõnẽ formalẽ obi ſcibilis ſpecificãtẽ: ⁊ vnitatẽ ſpecificã pbẽtẽ ipſi: pmũ.n. in vnoquoqꝫ eſt cã ceteroꝝ. vñ ꝙ ille ſpecies ad illud vnũ ordinentᷣ ex hitu hñt cui ꝑ ſe pmo cõuenit ad illud vnũ ordinari: ⁊ nõ eꝯ. Hoc de pmo.

¶ Quo ad 2m ſcito ꝙ vt pꝫ ex 5ͦ metaph. ⁊ ſupi⁹ allatũ eſt de rõne hitus eſt: ꝙ hñs ipꝫ ſit partibile ſm locũ poñs vl̃ ſpẽm: ⁊ vt Simplici⁹ ſupi⁹ allatus dixit: ſcia iperfecta ⁊ ſcia ꝑfecta differt i hoc ꝙ illa eſt hñs partes in poª: iſta eſt hñs partes ſm ſpẽm. Ex his aũt hoc ſolũ ꝓ nũc accipito ꝙ hitus ſcie cõparatᷣ ad diuerſa ſcire diuerſaꝝ cõcluſionũ: vt ad partes: in poª qdẽ qñ eſt iperfect⁹: in actu vͦo qñ eſt perfectus: qḋ vt plenius intelligas: cogita ꝙ in itellectu in quo oritᷣ geometria eſt poª ad ſcire pmã ꝯcluſionẽ ⁊ poª ad ſcire ſecũdam: ⁊ poª ad ſcire tertiã: ⁊ ſic de alijs. Et ꝙ hitus ſcie icipiẽs ꝑficit itellcm̃ ſm pmã poãm: deinde ꝑ ſcđam demõſtrationẽ extẽditᷣ ad ꝑficiendũ itellectũ ſm ſcđam poam: ⁊ ꝑ tertiã extenditᷣ ad ꝑficiendũ ſm tertiaꝫ ⁊ ſic deinceps: nec refert ſi oẽs iſte poͤ ſunt multe partiales potẽtie: aut ſint vna: qm̃ ſi ponatᷣ vna ſola potẽtia ad ſcire oium ꝯcluſionũ illa poª vna formalr: ⁊ multe equiualẽter eidem habitui ſubijcitᷣ paulatĩ ac ſi eſſent multe poͤ quibus equiualet. ſi vͦo ponãtur multe partiales: tunc habitus ſcie hẽbit ꝓ partibus ſubi nõ ſolũ act⁹ multos ſciẽdi ſed potẽtias ad illos: quõlibet g̃ ponatᷣ referendũ eſt ad habitus ſcie cõparate ad ſcire diuerſarũ ꝯclõnũ ⁊ potentias ſiue diſtinctas ſiue nõ ad illa ſcire: vt ad partes hitis ipſiuꝫ. Et ex hoc manifeſtatᷣ augumentũ ſcie extenſiuũ: qḋ auctor vocat per additionẽ. Ex hoc enĩ ꝙ intellectus vt eſt in poª ad 2am ꝯcluſionẽ nõ remanet itermĩnatus: ſꝫ ſubijcitᷣ illi qualitati Simplici reſpiciẽti obm pmũ extenditᷣ hitus ad occupãdũ nõ partem loci ſed partẽ potentie quã pri⁹ nõ actuabat: ⁊ hoc bene nota: qm̃ ex his ſoluentᷣ obia. Hoc de ſcđo.

¶ Quo ad 3m ſcito ꝙ hitus ſciẽtific⁹ 4or hitudines hꝫ ad ſpẽs itelligibiles ordinatas. pª eſt effect⁹ ad cãꝫ. 2ª cãe ad effectũ. 3ª cõplemẽti ad icohationẽ. 4ª toti⁹ ad partes nõ eẽntiales nec itegrales ſꝫ potentiales: ⁊ ꝓ manifeſtatiõe pmaꝝ duaꝝ recolere oꝫ ꝙ ſicut in ſcia eſt duplex ordo. pm eſt partiũ vnius ⁊ eiuſdẽ demõſtrationis. 2m diuerſaꝝ demonſtrationuꝫ inter ſe: ita eſt duplex collectio ordinata ſpẽrũ intelligibiliũ. Prima eſt ſpẽrũ facientiũ

vnam

vnam demŕatioñē. 2ª eſt ſpērum facientiuꝫ 2ᵐ demŕa tioné cū ſpēb⁹ faciētib⁹ pmā: ⁊ ſic deinceps. pª collectio eſt cā hitus ſciētifici: qꝛ eſt cā ipſi⁹ actualis ſcire qd̄ eſt effect⁹ demŕatiōis: qd̄ eſt cā ipſius hitus ſciētifici: hitus.n. ſciēdi ex actu ſciēdi generaṫ. Et ſcito q̄ nō ſolū collectio ſpērū p pª demŕatiōe eſt cā ſciētifici habitus: ſed ſingule collectōes pro ſingulis ſuccedētib⁹ demŕatiōib⁹ ſunt cāe ipſius hitus: diuerſimode tñ: qꝛ pª eſt cā gnātiua: alie vero ſunt cāe augumētatiue augu̇ᵗᵒ extēſiuo: ſicut pma demŕatio facit habitum: ſubſequētes aūt extēdūt illū. ſcḋa aūt collectio quo ad vnitatē ordinis eſt effect⁹ ipſius hitus: qꝛ itellus adepto iā hitu: ⁊ determinatus iā ad obm ſcibile tale efficiṫ potēs ad ordinādū alias ſpēs ad acq̄ſitā rōnē talis obi: ⁊ ſicut pma demŕatio in ſcia vna eſt pnᵐ ſcḋe: ita ꝓportionalr̄ hitus acq̄ſitus pma demŕatiōe icboat ſcire actuale ſcḋe ꝯclonis adiuuādo ad adiuuāduꝫ ⁊ ordinandū ſpēs p ſcḋa demōſtratione: ⁊ ſic deinceps ⁊ hoc vt dcm̄ eſt: qꝛ p ſe pmo reſpicit formale obꝫ. tertia aūt habitudo pꝫ ex eo q̄ cū obm ꝓpriū hitus ſit ēt obm lꝫ partiale potētie a ſcibile: puta vnitas ſiue numerus in arithmetica obijciṫ plus ordine gnātionis intellectui pmā demōſtrationeꝫ: formāti p ordinatas illius demōſtratiōis ſpecies q̄ꝫ habitui q reqriṫ in itellectu ex ſcire facto p demŕationeꝫ: ſꝫ potētia intellectus ad tale obm vt ſcibile nō niſi incboatiue determinaṫ p hꝫ ſpēs ordinatas: qꝛ non niſi vt ordinanṫ ad ſciam illius obi. vñ cōpletiue determinaṫ p habitū quo iā intellect⁹ nō vt in via queadmodū p ſpēs ordinatas ſed vt in termino: nec per moduꝫ paſſiōis tranſeuntis queadmoᵐ p actū ſciendi: ſꝫ firmiter ⁊ q̄ſi imobilr̄ pꝫ obꝫ illud ſcibile vt ſic. 4ª vō hitudo pꝫ ex p̄cedēti: ⁊ ex reprītatōe ſpēꝫ: ⁊ ex potētijs añdictꝫ: ⁊ ex actib⁹ ſciēdi diuerſas ꝯnes: ⁊ retrogrado ordine ꝓcedēdo: ſi act⁹ diuerſi ſciēdi diuerſas ꝯnes i vna ſcia ſūt velut ptes hūius hit⁹: ⁊ diuerſe ſpēs ad diuerſos hꝫ act⁹ ordinaṫ: vt pꝫ: ꝯñs ē vt ipe q̄qꝫ ſpēs in partiū coordinationē cadāt. Idē q̄qꝫ ſeqtur ex eo q̄ ad perficiendū potentiā intellectus reſpectu huius cōcluſionis alie ſpēs ordinanṫ ab illis que ordināt ad perficiendū potentiā reſpectu alterius ꝯcluſionis euſdē ſciētie ⁊ ſcibilis formalr̄: cū ēt noſtra ſcientia duo exigat aſſimilationē intellectus ad res de q̄bus eſt ſcientia: ⁊ determinationē intellect⁹ ad cōponēdū: diuidēdū: diſcurrendūqꝫ inter hꝫ res ⁊ pmū fiat p ſpēs intelligibiles. ſcḋm aūt p illā qualitatē habilitantē intellectū ad tale ſcibile: ⁊ cōſtet q̄ pmū ordinaṫ ad 2ᵐ in quo cōſumaṫ ſcia: ꝯñs eſt q̄ ſpēs intelligibiles repreſentādo ea de quibus eſt ſciētia claudanṫ ſub ſciētia tāq̄ ſecūdaria ſub pncipali: ac p hoc ſciētia p ſe ipſam hēat actū cōponēdi ⁊c̄. per ſpēs vō hꝫ actuꝫ repreſentandi ſicut prudentia per ſe ipſam p̄cipit ⁊ per ebuliā cōciliaṫ. Cū igiṫ determinatio intellectus ad ſcibile plura exigat: ⁊ in ſpēbus intelligibilib⁹ ordinatis incboatiue ſit: ⁊ in q̄litate illa ſimplici cōſumeṫ: ꝯñs eſt q̄ ſpēs intelligibiles tāq̄ partes potentiales ſcientie ſint vigilandūqꝫ ſit cū de attributis cōditionibus ſeu actib⁹ ſcie eſt ſꝫmo q̄d ei ꝯueniat imediate: ⁊ q̄d mediāte pte potētiali: q̄d ſimplr̄ ⁊ q̄d ſꝫm ptē: hec de 2º.

vnū: ad qd̄ principalr̄ reſpicit hit⁹: ide ē q̄ hit⁹ eſt q̄litas ſimplex nō ꝯſtituta ex plib⁹ hitib⁹ ēt ſi ad multa ſe extēdat: nō.n. vn⁹ hitus ſe extēdit ad multa niſi in ordine ad vnuꝫ: ex quo hꝫ vnitatē. ¶ Ad primū ḡ dicendū: q̄ ſucceſſio in ḡnatiōe hitus nō ꝯtigit ex hoc q̄ pars ei⁹ ḡneṫ poſt parteꝫ: ſꝫ ex eo q̄ ſubm nō ſtatim ꝯſequiṫ diſpōnē firmā ⁊ difficilē mobilē: ⁊ ex eo q̄ primo ipfecte icipit eē in ſubo: ⁊ paulati pficiṫ: ſicꝫ et eſt de alijs q̄litatib⁹. ¶ Ad ſecundū dōꝫ: q̄ ptes q̄ ſingulis

¶ Quo ad 4ᵐ: pma auctoritas. S. Tho. nihil penitus obſtat: qꝛ augᵐ p additiōeꝫ ibi vocaṫ augᵐ extēſiuū: vt expſſe ipſe met ſe declarat iferius in. q. 66. a. p. vbi repetita diſtinctiōe ḋ augu̇ᵗᵒ forme ſꝫm ſeipſam: ⁊ ex pte ſubi participātis dicat q̄ magnitudo vel paruitas forme ſꝫm ſe ipſaꝫ attēdiṫ ſꝫm ea ad que ſe extēdit: ⁊ qꝛ ſciētia mō ad paucio ra: mō ad plura ſe extēdit: iō ſic ſuſcipit augumētuꝫ: vtus autē moralis: qꝛ ad oia opoꝛtet q̄ ſe extendat: ideo non ſic augeṫ. vnde ex hoc q̄ auctor dicit ipſaꝫ augeri per additionē nihil aliud habeṫ niſi q̄ augeṫ extēſiue: qꝛ ad plura ꝯtinue ſe extēdit: ex hoc vō q̄ dicit ſꝫm ſe ipſaꝫ ſic augeri nō habetur q̄ in ipſa ſua eſſentia fiat additio: ſed q̄ ex ipſa ei⁹ ſpecifica rōne hꝫ q̄ ſic augeaṫ: vt in illa. q. 52. declaratū eſt. ſcḋa vō auctoritas ex. q. 65. inferius cū exēplariter ab auctore inducaṫ intelligēda ꝓculdubio ē iuxta ſenſuꝫ a ſe ipſo datuꝫ: vbi ex ꝓpoſito ſupius hoc delarauit. ſ. q. 54. a 4º ad 3ᵐ. Intēdit ḡ de acquiſitiōe nō terminātē generationē ſciētie: ſed terminante augumentationē euſdē: ita q̄ geometra modico ſtudio acquirit demōſtratione augumētante ſciam notitiā ꝯclonis quā nūq̄ cōſiderauit. hoc.n. eſt acq̄rere ſciam noue ꝯclonis: quāuis nō ſit acq̄rere ſciam illā ſimplr̄. i. acquirit illā inquātū eſt ſciētia illius ꝯclonis quā nūquā ꝯſiderauit: quāuis non acquirat illam ſciam ſimplr̄. 3ª quoqꝫ auctoritas ex. q. 66. iferius nō obſtat: qꝛ vt ex dictis pꝫ ſpecies itelligibiles ſunt pnª actuū ex q̄bus fiūt vtutes itellectuales: ac p hoc dñr formales in vtutib⁹ itellectualib⁹: cū quo pꝫ ſtare q̄ nō ſunt ipſe eēntie vtutū itellectualiū: pōt ⁊ alr̄ exponi illa auctoritas: vt ibi dicetur. ſed hoc hic ſufficit. Ex his aūt clare liquet q̄ auctor in hoc opere nō declinat mō in hāc mō in illā viā: ſꝫ firmiter tenet q̄ eſt ſimplex q̄litas: ad auctoritatē vō ex 3ª parte. q. 12. illataꝫ dōm eſt in pmis q̄ labor eſt in equiuoco: qꝛ vt ibi pꝫ: ſcia ſumiṫ ibi p notitia itellectiua habituali q̄ cognoſcunṫ oia que pñt lumine intellectus agētis cognoſci: talē aūt notitiā acq̄ſitā cōſtat eſſe vnū aggregatiōe ⁊ nō ſimplicitate: hꝫ aūt loqmur de aliqua vna ſcia ſꝫm ſpēm. vñ ſi tota geometria in nobis per vnā ſolā ſpēm nālitēr ſcireṫ ⁊ arithmetica p vnā aliā: ⁊ metaᶜᵃ per vnā aliā: ⁊ ſic deiceps nihil deperit illi ꝓceſſui qui fit in illo articu° ex ꝓpōnibus eius: ⁊ tñ nō vtereṫ in dubiū: q̄ vna ſcia ſꝫm ſpēm eēt ſimplex q̄litas: ꝓbaṫ hoc qd̄ dixi: qꝛ ex hoc q̄ poſt vnaꝫ ſpēm generaṫ alia augeri dr̄ in xp̄o ſcia acquiſita ſꝫm eēntiā hitus: ⁊ vere auctor nihil aliud intēdit: niſi q̄ in xp̄o fuit augumētatio hitualis notitie ſꝫm eſſentiam. i. q̄ ipſa eēntia habitualis notitie augebaṫ: ⁊ hoc ꝓbat: qꝛ p additionē forme ad formā. Et lꝫ hec expō ſit ſufficiēs: qꝛ eſt lr̄alis ⁊ ſatiſfacit propoſito: poſſet tñ alr̄ dici: q̄ qꝛ augumentū ſcie intēſiuū occultuꝫ eſt: extēſiuū vō ēt occultū niſi ſꝫm annexaꝫ ad generationē ſpērū itelligibiliū: ⁊ auctor ſcie ꝓfectū ſꝫm eſſentiā diſtinguebat ꝯ ꝓfectū quo ad effectū. ideo ex vna ⁊ eadeꝫ pte locās hituꝫ ſcie ſꝫm ſe cū ſpēb⁹ itelligibilib⁹: ⁊ ex alia effectū a notiorib⁹. ſ. ſpēb⁹ itelligibilib⁹ declarauit ꝓfectū ſcie in xp̄o. Et vocauit augᵐ ſꝫm eēntiā: vt diſtigueṫ ꝯ effectū: ⁊ hoc ſufficiebat ꝓpoᵗᵒ ſuo. pª tñ expō amplectēda

oino eſt: ad auctes aūt ex .q. de veritate: ⁊ 3° ſniaꝝ quāuiſ poſſet dici ꝙ auctor añ cōpoſitā ſūmā vſus ē opiōne illa ꝙ habitus ſciētific⁹ eēt ordinatio ſpēꝝ: ſ; poſtmodū i ſumma ꝓpriā ſniam dixerit: ſinglē tñ auctes ſane itelligi poſſunt. nā in .q. 8a logt̄ de ꝑticularib⁹ ſciētijs actualib⁹. i. diuerſis demra-tióib⁹ diuerſaꝝ ꝯclonū ad q̄s ſ; ſpēs itelligibiles earū ſe hz hit⁹ ſcie: vt totū ad partes potētiales. Ex h̄ ſuffic̄ ad vificādū illud dcm̄ q̄ſi exemplariter. In .q. vo 10a ſi dic̄ ꝙ

ſtutib⁹ cardinalib⁹ aſſignant̄ nō ſūt ꝑtes itegrales ex qbus cōſtituat̄ totū: ſ; partes ſubiectiue: ſiue potētiales: vt infra patebit. ❡ Ad tertiū dōm: ꝙ ille q i alia ſcia acqrit ꝑ demrationē ſciam cōcluſionis vni⁹: hz qdē habitū: ſ; impfecte: cū vo acqrit ꝑ aliquā demrationē ſciam ꝯcluſionis alteri⁹: nō aggenerat̄ in eo ali⁹ hit⁹: ſ; habitus q prius fuerat fit ꝑfectior: vtpote ad plura ſe extēdēs: eo ꝙ ꝯcluſiones ⁊ demrationes vnius ſciētie ordinate ſunt: ⁊ vna deriuat̄ ex alia.

ordinatio ſpēꝝ eſt hitus: ſ; efficit hitū qđ ꝯcedim⁹: vt pꝫ ex dictis. In .q. aūt 24a expſſe pꝫ ꝙ recitatiue logt̄: ⁊ ꝙ nihil illi⁹ opiōnis recitate ibi approbat niſi ꝙ ſpēs ꝯſeruent̄: ⁊ vis ꝯſeruatiua ſit mēoria itellectiua. In 3° demū ſniaꝝ. di. 14. dicta ⁊ allata q̄te ſint auctis māifeſtat ipſe auctor in 3a pte .q. xia ar. vlti°. vbi iteꝝ tractās eādē qōnē determiat oppo.m. vñ tu thomiſta aduerte ex h̄ ꝙ itellus hēt ſingulas ſpēs ſm ſingulas nās: ſegt̄ ꝙ hēat diuerſos hitus ordinantes illas ad diuerſa ſubta ſcibilia: nō tñ ꝙ ipe ſpēs ſint hitus ſciētific⁹: ſ; ſūt hitus itellus icboātes hituz ſcie: ⁊ ꝑtes ei⁹ potētiales: vt dcm̄ ē. ſi .n. i itellcū nro eēnt vles forme: vt ſunt in āgelis: nō oporteret iux̄ ſcibiliū ſpēs ordinare: ſ; vnica ſpē in totā vnā ſcibilis ſpēz ſe hrēt vnico ēt actu ſciēdi. Et h̄ de auctib⁹ ſufficiāt: ex qb⁹ ꝯiūctis huic doctrie ceteras: ſi q̄ ſunt: iterptari poſſe facile puto. Nūc ad rōnes dōm eſt allatas ⁊ firmatas vt magis veritas elucēſcat. Et ad pam dr̄ 2a. ꝓ ꝙ illa maxima: in quēcūq; actū pōt for a aliq̄: pōt q̄libet eiuſdē ſpēi: ſ; non eque ꝑfecte: nō ē vera: nec ꝓbata: nec aſſumpta ab Auerroy niſi in formis ſimplicib⁹ ſm eſſentiā ⁊ potētias: q̄les ſunt for e hōgeneoꝝ. In formis aūt etherogeneoꝝ: q̄ ſūt ſimplices ſ; eſſentiā: multiplices aūt ſm poam falſa eſt: māifeſtū .n. eſt ꝙ aial nō genitū ⁊ poſt ꝑfectū ſunt eiuſdē ſpēi ſpāliſſime: ⁊ tñ ꝑfectū pōt in actuz gnōnis: iperfectū nō. vñ ꝓpō illa ſic vlr eſt ꝯ Ariſt. 4. metheuro. ponētē dr̄iaz iter ꝑfectū ⁊ ipfectū i h̄: ꝙ ꝑfectū vnūqđq; eſt: cū pōt gnāre ſibi ſile. vñ cū hit⁹ ſit for a ſimpx in eēntia: ⁊ multipx in poa hz .n. ⁊ ſpēs itelligi les ⁊ po.m ſubi ad diuerſas ꝯnes: vt ꝑtes illas ex ꝑte ſui: iſtas ex ꝑte ſubti ſui: ꝯñs eſt vt in ipo ſciētifico hitu locū nō hēat ꝓpō illa: ſ; in aliqđ mento pōt ꝑfectus: in qđ nō pōt impfect⁹. Deide dr̄ ad minorez ꝙ h̄ eſt ſophiſma figure dictiōis: qm̄ mutat̄ qđ inq̄tū. Cū .n. demratōes ⁊ ꝯclones eiuſdē ſcie ſint ordinate: ⁊ vna oriat̄ ex alia: act⁹ ſciēdi ſequētis includit in ſe ꝑfectiōez ꝑcedētis: ⁊ addit: nō .n. ſcit q reſoluere neſcit ꝯclonē 5am in pmā: ⁊ ſic poſſe in ſcire 5am ꝯclonē eſt poſſe in mai⁹ ſcire: q̄; poſſe in ſcire pmā ꝯnez: ac ꝑ h̄ mutari pꝫ qđ inq̄tū: dū ſub ly i quēcūq; actū ſubſumit̄ act⁹ tātus. ❡ Ad 2am dr̄ ꝙ hre diuerſas gnōnes: corruptōes: ⁊ itēſiones ꝯtingit 2r. ꝓ vt ſic ſit vni⁹ ꝙ nullo mō mutet̄ alteꝝ: ⁊ ſic trāſeat diſtō realis taliū. Alio° vt nō poſſit vni⁹ eſſe niſi iuocatū alteꝝ redūdet. Et ſic nō infert diſtōnē realē illoꝝ: cū .n. aial aliqđ auget̄: ſic gnat̄ noua q̄titas: vt antiq̄ nouo mō ſe hēat: ⁊ ſilr minuit̄: ⁊ ꝓpea ñ ſegt̄ .q̄ ē alia realr q̄titas noua ab antiq̄: ⁊ ſile eſt in motu itēſionis et remiſſiōis: ⁊ ſic accidit in hitu ſciētifico: q2 cū gnat̄ ſcire 2e ꝯnis hitus ꝑcedēs extēdit̄: ⁊ eꝯ minuit̄ obliuione ſilr

ꝙ itenſiue augeat̄ re.p pe ꝯnis ⁊ nō 2e: ꝓinde eſt ac ſi albedo itēderet̄ i vna ꝑte ſubi ⁊ ñ alia: vt ifra patebit. ❡ Ad 3am rōnē dr̄ ꝓmittēdo duo. pm eſt ꝙ act⁹ ſciēdi hitus ſciētifici ſunt duplices: qdā ſm vnā ⁊ eādē demratiōez: qdā ſm aliā demrationē ac ꝯclonē. Et hi act⁹ ſic ſe hnt ꝙ primi ſūt oio eiuſdē rōnis: vt patet. ſcđi āt aliq̄ mō ſūt eiuſdē rōnis ⁊ aliquo mō diuerſe. ſi eni ſumant̄ in ordie ad diuerſas ſpēs intelligibiles a qbus ſiūt: ſic cū ſpēs 3e demratiōis diſtiguant̄ ſpē a ſpēb⁹ 2e: ēt ipſi act⁹ erūt diuerſaꝝ rōnū. ſi vo ſumant̄ i ordine ad hituz ſciētificū: ⁊ ei⁹ formale obz ſic ſunt vni⁹ rōnis: ſic̄ ⁊ hitus ⁊ obm ſunt vni⁹ ſpēi ſpālime: ⁊ lz ad hitū ꝑtineāt iſti act⁹ vtroq; mō: q2 tñ pncipalr ⁊ imediate ꝑtinēt ad ipm ſcđo mō: nō lz tolerari poſſit ſmo dicens act⁹ iſtos diuerſaꝝ rōnuz: formali⁹ tñ dr̄ eiuſdē rōnis: cū de vnitate hitus eſt ſmo. 2m eſt ꝙ hitus ſcientific⁹ hz duas latitudies diuerſaꝝ rōnū: itenſiuaz. ſ. ⁊ extēſiuā rndētes duplicib⁹ ſupradictis actib⁹: ita ꝙ q̄titas intēſiua ei⁹ augeat̄ ex actib⁹ frequentib⁹ circā idē: q̄titas vo extēſiua augeat̄ ex aduenientib⁹ actib⁹ demratiuis circa diuerſa: ⁊ ſic̄ in formis mālib⁹ calor ⁊ latitudines ei⁹ itēſiua ⁊ extenſiua nō ſunt tres entitates: ſ; vna hñs duas ꝯditōes: ita in hitu. vñ ad rōnē dr̄: ꝙ hit⁹ ſcie auget̄ ꝑ vtroſq; act⁹. ſ. circa eādē: ⁊ circa diuerſas ꝯnes: ⁊ ꝙ neutri⁹ augumentatōnis eſt termin⁹ aliq̄ oio noua entitas: ⁊ ꝯñter nec eiuſdez nec diuerſe rōnis: ſed antiq̄ nouo mō ſe hñs ſm latitudines diuerſaꝝ rōnū. Nā augm ꝑ act⁹ circa idē terminat habit⁹ ſ; latitudinē intēſiuā. Augm vo ꝑ act⁹ circa aliud terminat idē hitus ſm latitudinē extēſiuā: quā ꝯſtat ꝯditionē eē alteri⁹ rōnis. Ex h̄ aūt ꝙ idē hitus hz vtrāq; q̄titatez, nō ſegt̄ ꝙ ſit ꝯpoſit⁹ ex duab⁹ reb⁹ diuerſaꝝ rōnū: ſ; ſolū ꝙ hēat duas q̄titates nō molis ſ; ꝑfectiōis diuerſarū rōnū idētificatas realr ſibi. ❡ Ad 4am rōnez dr̄ ꝙ q2 hitus ſciētific⁹ cōparat̄ ad poam itellus re.n diuerſaꝝ ꝯclonū vt ꝑtes ſubi: vt ex 5° metaph. deductū eſt: ꝯñs ē ꝙ habitū ꝑficiēti itellcm̄ ſm poam ad pmā ꝯclonē nō ꝯrieī ēt hitus praue diſpōnis in eodē itellcū ſm poam reſpcū ſcđe ꝯclonis: ſicut albo ſm vnā ꝑtē nō ꝯriat̄ nigredo eiuſdez vt ē in ꝑte ꝓpinq̄: ſit q̄q; hoc māifem ex ipſo motu augmēti extēſiui: cū .n. augumētatio extēſiua ad occupandū nouā loci ꝑtē terminet̄ in mālib⁹ formis: ⁊ ſciētifici hitus augm extenſiuū ad maiorē ꝑfectionē extēſiuā eiuſdē terminet̄: ſic ꝙ poa itellus re.n noue ꝯclonis actuate ꝑ ipꝫ habitū q̄ ꝑus nō actuabat̄: ⁊ eꝯ diminutio ad minorē ſciaz terminat̄ ꝑ hoc ꝙ poa in intellcū re.n ſcire ꝯnis ſubducit̄ ab eē ſub illo hitu: ꝯñs eſt vt hitus augumētatiōe q̄ſi occupet nouā poam ſeu ꝑtē poe: ⁊ diminutōe q̄ſi relinquat: ac ꝑ hoc nō magis ꝯriet̄ hitui vt ꝑficit vnā poam ſeu ꝑtē poe ſeu poam partialr: ꝯrius hitus vt occupat aliā poaz vl partez: vel eādē ꝑtialr: q̄; vt dcm̄ eſt ꝯrio in vna ꝑte ꝯriuz in altera: ꝓportiōalr nāq; he ſe hnt in idiuiſibilib⁹ ſm q̄titatez molis: ꝑtes poe ſic in reb⁹ mālr q̄tis ꝑtes q̄titatiue: hāc aūt ꝓportionē priū poe ſubi hitus ſciētifici ad ipꝫ habitū tāti facito vt affirmes hinc euenire: ꝙ hitus geometrie augeri pōt itēſiue circa 4am ꝯnē: ⁊ nō erit itēſus circa 5am: ⁊ eēt ēt eꝯ ſi 5a nō dependeret ex 4a: ꝓuenit nāq; h̄

ex eo

¶ De virtutibꝰ q̃ʒtum ad ſuas eſſentias. ¶ Queſtio. LV.

Onſequenter ↄſiderādū eſt de habitibꝰ in ſpāli. Et qꝛ habitus vt dictū eſt: diſtinguūtur per bonū ⁊ malū. ¶ Primo dōʒ eſt de habitibꝰ bonis q̄ ſunt virtutes: ⁊ alia eis adiūcta. ſ. dona: beatitudines ⁊ fructꝰ. ¶ Scdo de habitibus malis. ſ. de vitijs ⁊ peccatis. ¶ Circa ꝟtutes aūt q̄nqʒ ↄſiderāda ſūt. ¶ Primo de eēntia virtutis. ¶ Scdo de ſubiectꝰ. ¶ Tertio de diuiſiōe ꝟtutū. ¶ Quarto de cā virtutis. ¶ Quinto de q̄buſdā ꝓprietatibꝰ virtutis. ¶ Circa primuʒ q̄runt̃ q̄ttuor. ¶ Primo vtꝝ ꝟtꝰ hūana ſit habitus. ¶ Scdo vtꝝ ſit habitus opatiuꝰ. ¶ Tertio vtrum ſit habitus bonus. ¶ Quarto de diffōne ꝟtutis.

¶ Utrū virtus humana ſit habitus. ¶ Articulus. I.

AD primū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q virtꝰ hūana nō ſit habitꝰ. Uirtus. n. eſt vltimū potentie: vt dr̃ in primo de celo: ſʒ vltimuʒ vniuſcuiuſqʒ reducit̃ ad genꝰ illud cuius eſt vltimū: ſicut pūctū ad genꝰ linee. ergo virtꝰ nō reducit̃ ad genꝰ habitꝰ. ¶ Preterea. Aug. dicit in. ij. de libe. arbit. q virtus eſt bonꝰ vſus liberi arbitrij: ſʒ vſus liberi arbitrij eſt actus. ergo virtus nō eſt habitꝰ ſʒ eſt actꝰ. ¶ Preterea. Habitibus non meremur: ſʒ actibꝰ: alioqn hō mereret̃ continue ēt dormiendo: ſʒ virtutibus meremur. ergo virtutes nō ſunt habitꝰ ſʒ actꝰ. ¶ Preterea. Aug. dic̃ in lib. de moribꝰ eccleſie: q virtꝰ eſt ordo amoris: ⁊ i lib. lxxxiij. q. dicit: q ordinatio q̄ ꝟtus vocat̃ eſt fruēdis frui: ⁊ vtendis vti. ordo aūt ſeu ordinatio nominat vel actū: vel relationē. ergo virtꝰ nō eſt habitus: ſʒ actꝰ vel relatio. ¶ Preterea. Sicut inueniunt̃ virtutes hūane: ita ⁊ virtutes nāles: ſʒ virtutes nāles nō ſunt habitus: ſʒ potentie q̄dā. ergo ēt neqʒ virtutes humane. ¶ Sʒ ↄ̃ eſt q phs in libro p̄dicamētoꝝ ſciam ⁊ virtuteʒ ponit eē hitꝰ. ¶ Rn̄deo dōʒ: q virtus nominat quādā potētie pfectionē: vniuſcuiuſqʒ .n. pfectio p̄cipue ↄſiderat̃ in ordine ad ſuū finē: finis āt po-

ex eo q frequētati actꝰ circa 4.um demrātionē augent̃ intenſiue habitū: vt perficit illaʒ partē poͤ intellectus qua reſpicit hanc ↄ̃nēm: ⁊ nō vt perficit aliā: nec vt dictū iā eſt: refert: ſi ſit vna ⁊ eadē potētia: quoniam eſt multe equaliter ſeu partialiter. nec ſuſpicens voluntariā aut chymericā eē hāc partiū potētie ſubiecti hitus ad inuētionem. ſi naqʒ ſcripta ſuperiꝰ ab auctore notaueris: inuēies iter alia in. q. 50. articulo vltio ad vltimū: q etiam in angelis ſunt parteſ potētie: inquātuʒ intellectus eoꝝ ꝑ plures ſpēs pficitur: ⁊ voluntas eoꝝ ſe hʒ ad plura quid clariꝰ: hoc eſt. n. qd dixim⁹: nā cōſtat q inquantū intellectus noſter eſt in poͣ ad aliaʒ ⁊ aliaʒ demrātionē et ↄ̃nem eſt in poͣ ad diuerſas ſpēs: et ad ꝓportionaliter plura ſic et voluntas. Et hec de 4.o ⁊ tota hac mā.

¶ Qō. LV. In articulo primo. q. 55. dubium occurrit ex Scoto in pͦ ſnia. diſt. 17. q. 3.o ipſe eniʒ putans virtutē moralē vt ſic nō dicere dr̃iam per ſe diſtinctiuā hitus: ſed addere ſup nām hitus reſpectū cōformitatis ſeu coexiſtētie ad rectū dictamē: tenet q idē numero hitus īmutatus in ſe de non virtute fit virtus: imo genitus cū rōne erronea poſt fit virtus: nec hoc alr̃ probat: niſi qꝛ hitus abſtinentie genitꝰ ex actibꝰ abſtinētie elicitꝰ ſine prudētia: aut cū erronea rōne: poſtmoduʒ adueniente recta rōne nulla facta mutatiōe circa illā qualitatē in ſe que eſt hitus abſtinētie: de nō virtute fit virtus: ⁊ poſſet hoc ↄfirmari: qꝛ nō eſſet opus generari in illo aliū habitum vt eſſet abſtinens: hec aūt pō repugnat ⁊ doctrine auctoris ⁊ veritati: auctori qdeʒ qꝛ aperte in hac queſtione: quā de eſſentia virtutis vocat: diuidēdo tractatū hūc poſtq̄ʒ tractauit de habitu: ponit virtuteʒ vt ſic eſſe habituʒ vt in hoc pʒ articulo: ⁊ in vltimo articulo expreſſe dicit: q habitus eſt genus propinquū virtutis: quoꝝ nihil eſſet veꝝ: ſi virtus moralis vt ſic adueniret huic habitui īmutato: vt pʒ: veritati aūt: qꝛ hitus ille q eſt ꝟtus moralis habituat appetitū ad ſequelā rōnis ex ſua eēntia. Ad cuius euidentiā veritatis due ſunt aduertēde diſtinctiones. prima eſt de ratōe recta. eſt enī duplex q̄daʒ reſpectu ꝓprij finis ipiꝰ virtutis moralis: q eſt bonuʒ rationis in tali materia qd eſt mediuʒ in tali materia determinatuʒ ratione: ſic mediuʒ in cibo ⁊ potu eſt finis abſtinentie ꝓprius: quedam vͦ reſpectu finis extrinſeci: prout vita eterna eſt finis ad quem fides formata ordinat abſtinentiam. In ꝓpoſito non eſt ſermo de rōne recta ſcdo modo: qꝛ ipſe Scotus expreſſe loquitur de prudētia ſeu actu eiꝰ: q̄ eſt recta rō medij virtutis moralis: vt pʒ in 2.o ethico. ex diffinitione virtutis: ↄ̃ſtat aūt q attingere mediuʒ eſt finis proprius moralis virtutis. ſcda eſt de effectu formali ipſius hitus: qui vocat̃ virtus moralis. dupliciter .n. intelligit̃. Prio vt ex ſua eſſentia habitus ille reddat appetitum habituatum ad actuʒ: ⁊ non plus. verbi gratia. abſtinētia ad abſtinendum. Secundo vt reddat appetitum habituatum ad actum cum omnibus eius cōditionibus ſue latitudinis. ſ. ad abſtinēduʒ: quando: vbi: ſicut: ꝓpter quid ⁊c. opʒ exiſtimare habitus hmōi naturā eſſe p̄mo modo fuit cauſa illius Scotice fantaſie: diffinire aūt hmōi habitus nāʒ. ſcdo modo eſt ratio veritatis: niſi .n. appetitus ex natura habitꝰ temperantie habituatus eſſet: ⁊ iam per modū nature determinatus ad abſtinendū ꝓpter bonū rationis quādo: vbi ſicut: quantū ratio expoſcit iaʒ appetitus non eſſet ex tali habitu factus quaſi nāliter obſequens rōni: ⁊ ſequeret̃ q habēs habitū tēperantie hʒ appetitū pugnantē cōtra rationē ſm circūſtantiā ⁊ finem ꝓpriū: qd eſt ↄtra phm

⁊ veritatem.7.ethicorũ: ⁊ ſequeretur ꝙ omnes virtutes
morales eſſent ſcientie iuxta opinionez ſtoicoꝝ: ⁊ breui-
ter hoc deſtruit moralem bonitatez: ⁊ potes ratiocinari
ↄtra hanc fantaſiaz ſic: habitus ille: puta abſtinentie qui
apud te gnãtus eſt ex actibus elicitus ſm rõnez erroneã
oppoſitaz pru-
dentie: ⁊ poſt-
moduz fit vir-
tus moralis i-
mutatus in ſe
aut inclinat ex
ſe ad act⁹ ſimi-
les ꝑoribꝰ aut
diſſimiles: nõ
diſſimiles: vt
patet: ergo ad
ſimiles: ſed ſi-
miles ſunt vi-
tioſi: quia erro-
nea rõ non ex-
cuſat: ergo. ꝑte
rea act⁹ ille ad
quem inclinat
talis hitus aut
eſt ad mediuz
in tali materia
aut ad extre-
ma: ſi ad meᵐ:
eſt ſm ſe vera
ṽtus moralis:
quia ſibi cõue-
nit tota diffini-
tio virtutis da
te ſecũdo ethi-
corum. ſ. habi-
tus electiuus
in medieᵗᵉ cõ-
ſiſtẽs ⁊c̃. ſi ad
extrema. ergo
eſt vitium: vt
patet ibi: vitiũ
autem nũquã
tranſit in vir-
tutez: ſicut nec
albedo i nigre
dinem: ſunt. n.
contraria. Di-
ſcito ergo ⁊ di-
cito ꝙ ṽt⁹ mo-
ralis ſicut que-
libz alia ẽ eẽn
tialiter habit⁹:
ſz moralis eſt
hituatiua ap-
petitus ad eli-
ciendiz actus
quando vbi ſi-
cut quãtũ opꝫ
propter bonũ
rationis: ⁊ quia
difficile eſt eẽ
habituatuz ad
eliciendum a-
ctum: ſicut cir-
cunſtantiona-

tẽtie actus ẽ: vñ potẽtia dr̃ eẽ
pfecta ſm ꝙ determinatur ad
ſuũ actũ. Sũt ãt q̃dã potẽtie
q̃ ſm ſeipas ſunt determinate
ad ſuos actus: ſicut potentie
nãles actiue: ⁊ iõ hmõi potẽ-
tie nãles ſm ſeipas dñr virtu-
tes: potẽtie aũt rõnales q̃ ſunt
ꝓprie hois nõ ſunt determina
te ad vnũ: ſz ſe hñt indetermi-
nate ad multa: determinant̃ ãt
ad actus per habitus. ſicut ex
ſupra dictis pꝫ. ⁊ iõ virtutes
hũane habit⁹ ſunt. ¶ Ad pri-
mũ ergo dõm: ꝙ qñqꝫ virtus
dr̃ id ad qd̃ eſt virt⁹. ſ. vel obꝫ
virtutis vel actus ei⁹: ſic̃ fides
dr̃ qñqꝫ id qd̃ credit̃ qñqꝫ ṽo
ipꝫ credere: qñqꝫ ãt ipe hitus
quo credit̃. vñ qñ dr̃ ꝙ ṽt⁹ eſt
vltimũ potẽtie: ſumit̃ ṽtus ꝓ
obo virtutis. id. n. in quo vlti-
mo potentia eẽ põt: ẽ id ad qd̃
dr̃ virt⁹ rei: ſic̃ ſi aliqs põt fer-
re cẽtũ libras ⁊ nõ plus: ṽtus
ei⁹ ↄſiderat̃ ſm cẽtũ libras: nõ
ãt ſm. lx. obtio ãt ꝓcedebat: ac
ſi eẽntial'r ṽtus eẽt vltimũ po
tẽtie. ¶ Ad ſcðm dõm: ꝙ bo
nus vſus liberi arbitrij dr̃ eſſe
ṽtus ſm eandẽ rõnẽ: q2. ſ. eſt
id ad qd̃ ordinat̃ ṽt⁹ ſicut ad
ꝓpriũ actuz: nihil eſt. n. aliud
actus ṽtutis q̃ꝫ bonus vſus li
beri arbitrij. ¶ Ad tertiũ dõꝫ
ꝙ aliqua dñr mereri duplici-
ter. Uno mõ ſicut ipo merito:
eo modo quo dicimur curre-
re curſu. ⁊ hoc mõ meremur
actibus. Alio modo dicimur
mereri aliquo ſicut principio
merendi: ſic̃ dicimur currere
potẽtia motiua. ⁊ ſic dicimur
mereri virtutibus ⁊ habitib⁹.
¶ Ad quartũ dõm: ꝙ virtus
dr̃ ordo vl' ordinatio amoris:
ſicut id ad qd̃ eſt virtus: ꝑ vir
tutem. n. ordinat̃ amor in no-
bis. ¶ Ad quintũ dõm: ꝙ po
tẽtie nãles ſunt de ſe determi-
nate ad vnum: non autem po
tentie rationales. ⁊ ideo non
eſt ſimile: vt dcm̃ eſt.

¶ Utrum virtus humana ſit
habitus opatiu⁹. Arti. II.

Ad ſcðm ſic procedi-
tur. Uidet̃ ꝙ nõ ſit d̃
rõne virtutis huma-
ne ꝙ ſit habitus ope
ratiuus: dicit eniꝫ Tullius in
iiij. de tuſculanis queſtionib⁹
ꝙ ſicut eſt ſanitas ⁊ pulchri-
tudo corporis: ita eſt virt⁹ ani
me: ſed ſanitas ⁊ pulchritudo
non ſunt habitus operatiui.
ergo neqꝫ etiã virtus. ¶ Pre
terea. In rebus naturalibus
inuenitur virtus: non ſolum
ad agere: ſed etiam ad eſſe: vt
pꝫ per phm̃ in primo de celo
ꝙ quedam habent virtutem:
vt ſint ſemper: quedam vero
non ad hoc ꝙ ſint ſemper: ſed
aliquo tempore determinato:
ſed ſicut ſe habet virtus natu-
ralis in rebus naturalibus: ita
ſe habet virtus humana in ra
tionalibus. ergo etiam virtus
humana non ſoluz eſt ad age-
re: ſed etiam ad eſſe. ¶ Prete
rea. Phs dicit in. vij. phy. ꝙ
virtus eſt diſpoſitio perfecti
ad optimũ. optimũ aũt ad qd̃
hoiem oꝫ diſponi per virtutẽ
eſt ipſe deus: vt ꝓbat Aug. in
lib. ij. de moribus eccleſie: ad
quem diſponit̃ aĩa per aſſimi
lationez ad ipm̃. ergo videt̃ ꝙ
virtus dicat̃ qualitas quedaꝫ
aĩe in ordine ad deũ tanq̃ꝫ aſſi
milatiua ad ipſum: non aũt in
ordine ad operationez: nõ igit̃

tum: ideo difficile eſt habere habituz virtutis: ⁊ quia ha-
bituatus ad abſtinenduz. verbi gratia. ⁊ non propter bo-
num rationis aſſueſit ex illo habitu ad actum abſt: nen-
tie: cum tali defectu oportet habitum alium generari: et
precedentem corrumpi: ſi verus habitus abſtinentie in-
eſſe debet: quã
tus facilius ge
neretur i ſic di
ſpoſito verus.
abſtinentie ha
bitus: vt patet
in fine ſecundi
ethicorum: ſi-
cut ꝓdigus ha-
bituatus ad ex
pendẽdum nõ
propter bonuz
rationis: ⁊ quã
do oportet ⁊c̃.
ſi debeat fieri
libalis non ſuf
ficit qd̃ mute-
tur ſola regula
ad propter qd̃
oportet: ⁊ opor
tet ⁊c̃. ſz oꝫ vt
fiat vna ſim-
plex q̃litas no
ua habituans
ad expendẽdũ
propter bonuz
rationis quan-
do opeꝫ ſicut
vbi ⁊c̃. ⁊ breui-
ter ſi quis me-
ditet̃ ⁊ dil'gen
ter rem hãc cõ
ſiderauerit in-
uẽiet ꝙ h̃ fan-
taſia d̃ vitio in
virtutem: et e-
conuerſo tranſ
ferret habituz
eiuſdem. Ideꝫ
enim eſt iudi-
cium de habi-
tu genito ex a-
ctibus elicitis
cuꝫ ratione er-
ronea oppoſi-
ta prudentie ⁊
de vitioſo. naꝫ
in vtroque eſt
aliquid cõfor-
mabile recte
rationi: puta a-
ctus et in neu-
tro totuz: quia
defectuoſa cir-
cũſtantia non
eſt conforma-
bilis recte ra-
tioni.

eſt hitus

eſt bitus operatiuus. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ pħs dicit in .ij. ethi. ꝙ virtus vniuſcuiuſqꝫ rei eſt q̃ opus eius bonū reddit. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ virtus ex ipſa rōne nois īportat quādā pfectionē potētie: vt .s̄. dcm̄ eſt: vn̄ cū duplex ſit potentia .ſ. potētia ad eſſe: ⁊ potētia ad agere: vtriuſqꝫ potētie pfectio virtus vocaṫ: ſꝫ potentia ad eſſe ſe tenet ex pte mãe: q̃ eſt ens in potentia: potētia aūt ad agere ſe tenet ex parte forme: q̃ eſt principiū agēdi: eo ꝙ vnūqḋqꝫ agit inquātū eſt actu. in ꝯſtitutiōe aūt hois corpus ſe tenet ſicut mã. aīa vō ſicut forma: ⁊ q̄ntū qdem ad corpus hō cōicat cū alijs aīalibus. ⁊ ſilr q̄ntuꝫ ad vires q̃ ſunt aīe ⁊ corpori cōes: ſole aūt ille vires q̃ ſunt ꝓprie aīe .ſ. rōnales ſunt hois tm̄: ⁊ iō virtus hūana de q̃ loqmur nō pōt ptinere ad corpus: ſꝫ ptinet tm̄ ad id qḋ eſt ꝓpriū aīe: vn̄ virtus hūana nō īportat ordinē ad eē: ſꝫ magis ad agere. ⁊ iō de rōne virtutis hūane eſt ꝙ ſit habitus opatiuus. ¶ Ad primū ḡ dicendū ꝙ modus actiōis ſeqṫ diſpōnē agētis: vnūqḋqꝫ .n. q̄le eſt talia opaṫ. ⁊ iō cū v̄tus ſit principiū aliq̄lis opationis: opꝫ ꝙ in operāte pexiſtat ſc̄m virtutē aliquā ꝯformis diſpō: facit aūt virtus opationē ordinatā. ⁊ iō ipſa virtus eſt q̄dā diſpō ordinata in aīa ſꝫ .ſ. ꝙ ꝓprie potentie aīe ordinanṫ aliqualr adinuicē: ⁊ ad id qḋ ē extra. ⁊ iō virtus inquātū eſt ꝯueniēs diſpō aīe aſſimilaṫ ſanitati ⁊ pulchritudini: q̃ ſūt debite diſpōnes corporis ſꝫ p hoc nō excludiṫ quin virtus ēt ſit operatiōis principiū. ¶ Ad ſcḋm dicēdū: ꝙ virtus q̃ eſt ad eſſe nō eſt ꝓpria hois: ſꝫ ſolū virt⁹ q̃ eſt ad opera rōnis q̃ ſūt ꝓpria hois. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ cū dei ſuba ſit ei⁹ actio: ſūma aſſimilatio hois ad deū eſt ſc̄m aliquā opationē: vn̄ ſicut .s̄. dcm̄ eſt: felicitas ſiue btitudo p quā hō deo maxime ꝯformaṫ q̃ eſt finis hūane vite in opatione ꝯſiſtit.

¶ Utrū v̄t⁹ hūana ſit hit⁹ bon⁹. Articu. III.

Ad tertiū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ nō ſit de rōne virtutis ꝙ ſit hitus bonus. Peccatū .n. in malo ſp ſumiṫ: ſꝫ ēt pcti eſt aliq̃ v̄t⁹ ſc̄m illud .i. ad Cor. xv. Virt⁹ peccati lex. ḡ virtus nō ſemp eſt habitus bonus. ¶ Preterea. Uirtus potentie rn̄det: ſꝫ potentia nō ſolū ſe hꝫ ad bonū: ſꝫ etiā ad malū ſc̄m illud Eſa. v. Ue q potētes eſtis ad bibēdū vinū. vt viri fortes ad miſcendum ebrietatē. ḡ ēt virtus ſe hꝫ ⁊ ad bonū ⁊ ad malū. ¶ Preterea. Scḋm aplm̄ .ij. ad Cor. xij. Uirtus in infirmitate pficiṫ: ſꝫ infirmitas eſt qḋdā malū. ḡ virtus nō ſoluꝫ ſe hꝫ ad bonū: ſꝫ ēt ad maluꝫ. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Augu. dicit in lib. de moribus eccleſie. Nemo aūt dubitabit ꝙ virt⁹ animā facit optimā. ⁊ pħs dicit in .ij. ethi. ꝙ virtus eſt q̃ bonū facit hn̄tē: ⁊ opus eius bonū reddit. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ ſicut .s̄. dcm̄ eſt: virtus importat perfectionem potentie. vn̄ virtus cuiuſlibet rei determinaṫ ad vltimuꝫ in qḋ res pōt: vt diciṫ in primo de celo. Ultimū aūt in qḋ vnaqueqꝫ potētia pōt: opꝫ ꝙ ſit bonū: naꝫ oē malū defectū quēdā īportat. vn̄ Dio. dicit in .iiij. de di. no. ꝙ oē maluꝫ eſt infirmū: ⁊ pp hoc oꝫ ꝙ virtus cuiuſlibet rei dicaṫ in ordine ad bonū: vnde virtus hūana que eſt habitus operatiuus: eſt bonus habit⁹ ⁊ boni operatiuus. ¶ Ad primū ergo dicēdū: ꝙ ſicut perfectum: ita ēt ⁊ bonū diciṫ metaphorice in malis. Diciṫ .n. ⁊ perfect⁹ fur ſiue latro: ⁊ bonus fur ſiue latro: vt patꝫ per pħm in .v. metaphyſi. ſc̄m hoc ergo etiā virtus metaphorice in malis diciṫ: ⁊ ſic virt⁹ peccati diciṫ lex inquantuꝫ .ſ. per legem occaſionaliter eſt peccatum augmentatuꝫ: ⁊ quaſi ad maximū ſuuꝫ poſſe peruenit. ¶ Ad ſcḋm dicēdū: ꝙ malum ebrietatis. ⁊ nimie potatiōis ꝯſiſtit in defectu ordinis ⁊ rōnis. Contingit aūt cū defectu rōnis eſſe aliquā potentiam inferiorem perfectaꝫ ad id qḋ eſt ſui generis etiam cū repugnātia vel defectu rationis: perfectio aūt talis potentie cum ſit cum defectu rōnis nō poſſet dici v̄tus humana. ¶ Ad tertium dicēdū: ꝙ tanto ratio perfectior eſſe oſtendiṫ: q̄nto infirmitates corporis: ⁊ inferiorum partiū magis pōt

Tho. p̄ 2ᵉ

¶ Articu. II.

In articulo 2° ⁊ 3° eiuſdem 55ᵉ .q. dubiū occurrit ex Scoto ī p̄mo ſnīa. diſ. 17 .q. 3ᵃ. opināte ꝙ virtus moralis quatenus v̄tutis moralis rationeꝫ habet non eſt operatiua: ſed quicquid opatur facit inquātū eſt habitus: ita ꝙ nec ex ꝓpria ratiōe: vt virtus: nec vt ſubeſt prudentie eſt operatiua: ſed: vt dcm̄ eſt: ex ratione ſubſtracti .ſ. habitus. In duabus aūt cōtradicere auctori videṫ. Primo ī hac materia: quia ī preſenti articulo determinatur ꝙ de ratiōe virtutis inquātuꝫ virt⁹ eſt: ꝙ ſit habitus operatiu⁹: ⁊ in ſequēti ꝙ ſit bon⁹ ⁊ boni operatiu⁹. Secūdo in cōmunib⁹: qꝛ cauſa ſecūdaria agit apud auctoreꝫ non ſolum virtute ꝓpria: ſed virtute prime: ita ꝙ ī aliquid pōt virtute principalis: in qḋ non pōt ꝓpria v̄tute: ſup cui⁹ oppoſito fundare vꝫ Scot⁹ dictum ſuum: ⁊ quia hoc metaphiſici videṫ negocij ad propoſitum veniēduꝫ eſt. Scito igitur ꝙ quia Scotus mora

vincere: ſeu tollerare: ⁊ iō virtus hūana q̄ rōni attribuit̄: in infirmitate pfici dr̄ nō qdē rōnis: ſ; in infirmitate corporis: ⁊ inferiorum partium.

❡ Utrū virtus ↄueniēt̄ diffiniat̄. ❡ Articulus. IIII.

Ad quartū ſic pcedit̄. Videt̄ q̄ non ſit conueniēs diffinitio ſ͛tutis que ſolet aſſignari. ſ. virtus eſt bona q̄litas mentis qua recte viuit̄. q̄ nullus male vtit̄. quā deus in nobis ſine nobis opat̄: ſ͛tus.n. eſt bonitas hoīs: ipſa.n. eſt q̄ bonū facit hn̄tem: ſ; bonitas nō videt̄ eē bona: ſicut nec albedo eſt alba: igit̄ incōuenienter dr̄ q̄ ſ͛tus eſt bona q̄litas. ❡ Preterea. Nulla dr̄ia eſt cōior ſuo gn̄e cū ſit gn̄is diuiſiua: ſ; bonū ē cōius q̄ q̄litas: ↄuertit̄.n. cū ente. ḡ bonū nō dz poni in diffōne virtutis. vt dr̄ia q̄litat̄. ❡ Preterea. Sic̄ Augu. dicit in.xij. de tri. Ubi primo occurrit aliqd qđ non ſit nobis peccatoribuſq; cōe: illud ad mentē ptinet: ſ; q̄dā virtutes ſunt etiā irrōnabiliū partiū: vt phs dicit in.iij. ethi. nō ḡ ois ſ͛tus eſt bona q̄litas mētis. ❡ Preterea. Rectitudo vr̄ ad iuſtitiam ptinere: vn̄ idē dn̄r recti ⁊ iuſti: ſ; iuſtitia eſt ſpēs virtutis. incōuenienter ḡ ponit̄ rectū in diffōne virtutis: cū dr̄. Qua recte viuit̄. ❡ Preterea. Quicunq; ſupbit de aliquo: male vtit̄ eo: ſ; multi ſupbiunt de virtute: dicit.n. Aug. in regula q̄ ſuperbia ēt bonis operibus inſidiat̄ vt pereāt. falſū eſt ḡ q̄ nemo ſ͛tute male vtat̄. ❡ Preterea. Homo p virtutē iuſtificat̄: ſ; Aug. dic̄ ſup illud Jo. Maiora hor faciet: q creauit te ſine te nō iuſtificabit te ſine te. incōuenienter ḡ dr̄ q̄ virtutē deus in nobis ſine nobis operatur. ❡ Sz ↄ̄ eſt auctoritas Aug. ex cui⁹ verbis p̄dicta diffō colligit̄. ⁊ p̄cipue in.ij. de li.arbi. ❡ Rn̄deo dd̄: q̄ iſta diffō pfecte ↄplectit̄ totā rōnē virtutis: pfecta.n. rō vniuſcuiuſq; rei colligit̄ ex oibus cāis eius. Comprehēdit āt p̄dicta diffō oēs cās virtutis: cā nāq; formalis ſ͛tutis: ſic̄ ⁊ cuiuſlz rei accipit̄ ex eius gn̄e ⁊ dr̄ia: cū dr̄ bona q̄litas: gen⁹.n. ſ͛tutis q̄litas eſt. dr̄a āt bonū: eēt tn̄ ↄueniētior diffō ſi loco quali-

lem virtutem vt ſic reſpectum ſolum poſuit addere ſupra habitū. Ideo ↄ̄ñter negamt ipſaz eſſe operatiuam: ⁊ rurſus q̄ bonitatē moralē actus poſuit in ſolis relationibus debite pportiōis actus ad potentiā: obm: finē: tempus: locum ⁊c̄. ſm̄ rectam rationem: ſicut pulchritudo non eſt aliqua qualitas: ſ; aggregatio cōueniētiū: puta figure: magnitudinis: coloris ⁊c̄. ⁊ relatio nō hz ppriū principiū actiuū: ideo virt⁹ moralis nō eſt pn̄ᵐ actuū bonitatis moralis. Et ↄfirmatur quia relatio ↄ̄ñs neceſſario extrema nō hz ppriam cauſam aliā ab extremis. iſte autē reſpect⁹ cōſeqt̄ extrema poſita ex natura extremorū: impoſſe eſt enī aliquē actū ſic ↄditionatū poni in eē: ⁊ rōnē rectaz poni in eē: cuz ex natura extremorū cōſequatur in actu talis ↄformitas ad rōnē rectā. nos aūt iaz primū fundamentum in p̄cedēn articulo remouim⁹: declarātes virtutem moralē addere ſupra habitum differentiam ſpecificam: ſicut hominez ſupra animal: ⁊ propterea ↄ̄ñter fatemur q̄ virtus moralis inquātū eſt virtus moralis eſt principiatiua actus moralis: ⁊ ad ſcđa Scoti fundamenta dicimus: q̄ qcqđ ſit de eēntia bonitatis in actu morali an.ſ. ſit qualitas an relatio: quātū ad ppoſitū ſpectat: nō refert: qm̄ illud cōe dcm̄ q̄ relatio nō hz cauſam actiuam ppriā: intelligit̄ de cauſalitate ppria: ſic q̄ terminetur ad ipſaz ſolam: nulla.n. cauſa actiua facit ſolam relationē: cū quo tn̄ ſtat q̄ hēat per ſe cauſam effectiuā cum alio: qđ pbo. ſummū bonū in vniuerſo hz cauſaz actiuā per ſe intendētem illud: ſed ordo vniuerſi eſt ſummū bonum in vniuerſo: vt pz in 2° metaph. ergo hz cauſaz actiuam per ſe: ↄſtat aūt q̄ ordo eſt relatio: p̄terea effect⁹ pprius artis p ſe fit ab arte: ſed ordo manifeſte fit ab artibus. videmus.n. artes dolatiuas ad hoc tendere vt ordinate ⁊ mēſurate incidant ⁊c̄. Et ſic habitus virtutis moralis facit ordinationē in actu. Un̄ in rn̄ſione ad p̄mū in hoc 2° articulo lr̄a dicit: q̄ virtus facit operationem ordinatam. Quo aūt hoc fiat: nō eſt difficile videre: ſi qs enī conſideret q̄ habitus virtutis nō cauſat ſeorſum a potētia: ſed eſt perfectio potentie ad cauſandum actū ordinatum: videbit q̄ potentia perfecta habitu cauſabit p ſe: intēdendo non ſolū operationem: ſed operationē ordinatam ſic: et experientia te ſic conuincet: qđ eſt ratio illi potētie q̄ cauſet regulatam operationē: ⁊ hoc: vt dictum eſt: māifeſte liquet i artificialibus a quibus cōcipimus qđ intern⁹ agitur. vn̄ fundamentū illud nihil facit pro Scoto ad ppoſitū. qđ autē addit q̄ relatio p̄ma conſequitur extrema dignū admiratiōe videt̄. nam p extrema aut intēdit abſo^{ta}: aut relatiōes: ſi relatiōes. h̄ ſunt que in queſtione veniunt a quibus cāntur: puta relatiōes ſingule ad tēpus: ad locū: ad potentiam: ⁊ cetere circūſtāte. ſi abſoluta: falſū vr̄ apud te q̄ poſito actu quo ad abſoluta tn̄: ⁊ recta ratione ineſſe oporteat ſequi conformitatē: quāuis apud nos poſita recta ratione in actu ſcđo ⁊c̄. vt infra dicetur. impoſſibile ſit ſequi actum difformem: ſed hoc non eſt: quia relatio conſequitur: ſed quia talis effectus non ſtat cum tali cauſa. Dicito ergo q̄ virtus facit operationem ordinatam tāquā effectum proprium: ⁊ q̄ relationem habere ſic effectiuam per ſe cauſam non inconuenit: ſed oportet quādoq;. ❡ Articulus. IIII.

In articulo 4° eiuſdem 55ᵉ queſtionis: nota q̄ illa particula in diffinitione virtutis poſita qua nemo male vtitur dupl͛r exponi pōt. Primo vt ſonat: ⁊ ſic ſoli ſ͛tuti formate: aut que nō pōt eſſe informis ↄuenit: cōtingit.n. virtute intellectuali practica vt arte: ⁊ morali: vt temperantia: ⁊ infuſa theologali: vt fide male vti: etiam in pu-

catis bitus

tatis habitus poneretur: qui eſt genus propinquum: virtus autem non habet materiam ex qua: ſicut nec alia accidentia: ſed habet materiam circa quam: ⁊ materiam in qua ſcilicet ſubiectum: materia autem circa quam eſt obiectum virtutis. quod non potuit in predicta diffinitione poni: eo ꝙ per obiectum determinatur virtus ad ſpeciem: hic autem aſſignatur diffinitio virtutis in communi: vnde ponitur ſubiectum loco cauſe materialis: cum dicitur ꝙ eſt bona qualitas mentis. finis autem virtutis cum ſit habitus operatiuus eſt ipſa operatio. ¶ Sed notandum ꝙ habituum operatiuorum aliqui ſunt ſemper ad malum: ſicut habitus vitioſi: aliqui vero quandoqꝫ ad bonum: ⁊ quandoqꝫ ad maluꝫ: ſicut opinio ſe hꝫ ad verū: ⁊ ad falſum: virtus aūt ē habitus ſemper ſe hn̄s ad bonū. ⁊ iō vt diſcernat̄ virtus ab his que ſemper hn̄t ad malū dr̄. Qua recte viuit̄: vt autē diſcernat̄ ab his q̄ ſe hn̄t qn̄qꝫ ad bonū: qn̄qꝫ ad malū: dr̄ qua nullus male vtit̄. Cauſa aūt efficiens virtutis infuſe: de qua diffō dat̄: deus ē: pp q̄d dicitur. Quam deus in nobis ſine nobis operat̄: que quidē particula ſi auferat̄: reliquum diffōnis erit cōmune oībus virtutibus ⁊ acquiſitis ⁊ infuſis. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ id q̄d primo cadit in intellectu eſt ens: vnde vnicuiqꝫ apprehenſo a nobis attribuimus ꝙ ſit ens: ⁊ per ꝯñs ꝙ ſit vnū ⁊ bonum: que ꝯuertunt̄ cuꝫ ente. vn̄ dicimus ꝙ eſſentia eſt ens ⁊ vna ⁊ bona. ⁊ ꝙ vnitas eſt ens ⁊ vna bona: ⁊ ſilr de bonitate. nō aūt hoc hꝫ locum in ſpecialib⁹ formis: ſicut eſt albedo ⁊ ſanitas: nō .n. omne q̄d apprehendimus ſub ratione albi ⁊ ſani apprehendimus: ſed tamen conſiderandum ꝙ ſicut accidentia ⁊ forme ſubſiſtentes dn̄r entia: non qꝛ ipſa habeant eſſe: ſed qꝛ eis aliquid eſt. ita etiam dicuntur bona vel vna: non quidem aliqua alia bonitate: vel vnitate: ſed quia eſt eis aliquid bonum vel vnum: ſic igitur ⁊ virtus dicitur bona: quia in ea aliquid eſt bonum. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ bonuꝫ quod ponitur in diffinitione virtutis non eſt bonū commune quod conuertitur cum ente: ⁊ eſt in plus q̄ꝫ qualitas: ſed eſt bonū rationis ſm ꝙ Diony. dicit in .iiij. ca. de diui. no. ꝙ bonū anime eſt ſm rationem eſſe. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ virtus non poteſt eſſe in irrationali parte anime. niſi inquantum participat rationem vt dicitur in primo ethicorum: et ideo ratio ſiue mens eſt proprium ſubiectum virtutis humane. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ iuſtitie eſt propria rectitudo que conſtituitur circa res exteriores que in vſum hominis veniunt que ſunt ꝓpria materia iuſtitie: vt infra patebit: ſed rectitudo que importat ordinem ad finem debitum: ⁊ ad legem diuinam: que eſt regula voluntatis humane: vt ſupra dictum eſt: cōmunis eſt omni v̄tuti. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ virtute poteſt aliquis male vti tanquā obiecto: puta cum male ſentit de virtute cum odit eā: vel ſuperbit de ea: non autem tanquam principio vſus: ita .ſ. ꝙ malus ſit actus virtutis. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ virtus infuſa cauſatur in nobis a deo ſine nobis agentibus. non tamen ſine nobis cōſentiētib⁹: ⁊ ſic eſt intelligendum quod dicitur. Quam deus in nobis ſine nobis operatur: que vero per nos aguntur: deus in nobis cauſat: nō ſine nobis agentibus: ipſe eni operatur in omni voluntate ⁊ natura.

¶ De ſubiecto virtutis.

¶ Qō. LVI.

Deinde conſiderandꝫ eſt de ſubiecto virtutis. ¶ Et circa hoc queruntur ſex.

¶ Primo vtrum virtus ſit in potentia anime ſicut in ſubiecto. ¶ Secundo vtruꝫ vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs. ¶ Tertio vtruꝫ intellectus poſſit eſſe ſubiectuꝫ virtutis. ¶ Quarto vtruꝫ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis.

¶ Quinto vtrum vires apprehenſiue ſenſitiue. ¶ Sexto vtrum voluntas.

cipijs applicā do eas ad act⁹ pprios pp malum finem extraneuꝫ: ⁊ quoniam nihil bonū habet perfectā rōnē virtutis: vt īfra dicet̄. iō ſic itelligēdo ſoli v̄tuti ſimplr perfecte hec particula cōuenit. Secundo poteſt exponi limitate: vt īfra in littera fit: ita ꝙ ly male vti importet actuꝫ ꝓpriū illius virtutis eſſe: vt dicatur in reſponſiōe ad tertiū: ⁊ ſic: vt in corpōe articuli dicitur. hec particula conuenit omni virtuti: ⁊ ponitur ad differentiam habituū qui ſunt ad bonum et maluꝫ: ⁊ ſi e intelligendo diceret̄ quod vtēs arte aut fide propter malum finem nō facit actum fidei: aut artis malum: ſed actum ordinantem illas facit malum: ac per hoc v̄tute nullus male vtit̄: vt p̄cipio mali act⁹ quāuis male vtatur ipſa principiāte bonuꝫ actū ordinando ad extraneuꝫ malum finem: q̄d tamen eſt impoſſibile in virtutib⁹ que non poſſunt eſſe informes: quia aut ordināt̄ur in bonum: aut deſinūt eſſe: ſi ordinarent̄ ad malum.

In articulo 3°. q.56. ob- ¶ Qõ. LVI.
miſſis duobus primis dubiũ occurrit de ſen
ſu ⁊ veritate littere: cum ponit differentiam
inter virtutem ſimpliciter ⁊ intellectualem.
Ex hoc ꝙ aliquis habitus dat facultatem fa
ciendi bonum op⁹: ſʒ ñ dat ꝙ ſemꝑ opeř recte: vt grāmatica ⁊c̃. aliqs autẽ dat ⁊ facultatem faciendi bonũ op⁹: ⁊ dat ꝙ aliquis recte vtatur facultate: vt iuſtitia. Eſt autem hic multipliciter dub[m]. Primo de qua rectitudie ſeu bonitate ẽ ſmo: cum dicitur ꝙ aliqs hit⁹ dat ꝙ recte vtatur facultate: an. ſ. de bonitate ꝓpria illi hitui: an de bonitate morali: ſi ḋ bonitate morali obſtat lr̃a obijciens vſui grāmatice non errorez in moribus ſed in grāmatica: barbariſmum. ſ. ⁊ ſoleciſmũ: vt patet in littera. ſi de bonitate ꝓpria illi habitui: nulla videtur inter habitus differẽtia: quilibʒ enim: cum qs eo vtitur: dat ſuã bonitatem actui apto nato ſuſcipere illam bonitatem: deinde dubium eſt propter diuerſitatem vocabulorum q̃ littera vtitur: qd itẽdit cũ dicit ꝙ dat ꝙ ſemper recte opetur: ⁊ ſub alijs vbis qḋ recte vtatur facultate: vel ſub alijs verbis ꝙ reddit bonum opus in actu: an. ſ. intendat de opere in actu quod informat habitu: puta de loquutiõe in actu reſpectu grāmatice: concupiſcentia reſpectu temperantie ⁊c̃. an de actu voluntatis qui vocatur vti: quo omnibus habitibus vtimur applicando eos ad operãdum in actu cũ volum⁹: ⁊ rurſus an intẽdat ſemper: an cũ vtimur habitu illo: ſi nãqz intendit ſemꝑ, ſiue loquatur de vti ſiue de opere falſa manifeſte eſt differentia: quia poſſum contra ⁊ preter quẽcũqz habitũ acquiſitum ⁊ infuſum vti et operari: vt pʒ in peccantibus. ſi vo intendit de ipſo opere quãdo vtitur habitu par quoqz videř iudiciũ de arte ⁊ virtute morali: ſicnãqz ↄtingit vtẽtem grāmatica: qꝛ non vtiř totalr ea barbarizare: ita vtentez iuſtitia vel temperantia: qua nõ totaliter vtiř ea, ſm aliquid deficere. ſi autez intẽdit de vti ipſo actu voluntatis aut reſpectu opis: ⁊ hoc non: quia nulla eſſet differẽtia: cõtingit. n. vti concupiſcẽtia contra vel preter temperantiã quã habeo ſic loquutione ↄtra grāmaticã vel preter eam: aut reſpectu habit⁹. ⁊ obſtãt tria ꝑmũ eſt ꝙ in littera dicitur ꝙ iſta ſecunda ꝑfectio eſt reſpectu operis in actu. prima aũt eſt reſpcũ operis in

¶ Utrũ v̾tus ſit in potentia aie ſicut in ſubo. ¶ Arti. I.

Ad primũ ſic ꝓcediř. Videř ꝙ v̾tus nõ ſit in potẽtia aie ſicut in ſubo. Dicit. n. Aug. in. ij. de li. arbi. ꝙ virtus eſt q̃ recte viuiř. viuere aũt nõ eſt ꝑ potentiã aie: ſʒ ꝑ eius eſſentiã. ergo virtus nõ eſt in potentia aie: ſʒ in eius eẽntia. ¶ Preterea. Phs dicit in. ij. ethi. Virt⁹ eſt q̃ bonũ facit hñtẽ. ⁊ op⁹ eius bonũ reddit: ſʒ ſic op⁹ ↄſtituiř ꝑ potẽtiã: ita hñs v̾tutẽ cõſtituiř ꝑ eſſentiã aie. ergo virtus nõ magis ꝑtinet ad potẽtiã aie q̃ʒ ad eius eſſentiã. ¶ Preterea. Potẽtia eſt in ſcḋa ſpẽ q̃litat. virtus aũt eſt q̃dam q̃litas: vt ſupra dcm̃ eſt: q̃litatis aũt nõ eſt q̃litas. ergo virtus nõ eſt in potentia aie ſic in ſubto. ¶ Sed ↄ virtus eſt vltimũ potẽtie: vt dř in. j. de celo: ſʒ vltimũ eſt in eo cuius eſt vltimũ. ergo virt⁹ eſt in potẽtia aie. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ virtutẽ ꝑtinere ad potentiã anie ex tribus põt eſſe manifeſtuʒ. Primo q̃dẽ ex ipſa rõne v̾tutis que iportat ꝑfectionẽ potentie. ꝑfectio aũt eſt in eo cuius eſt ꝑfectio. Scḋo ex eo ꝙ eſt habitus opatiuus: vt. ſ. dcm̃ eſt: oĩs aũt opatio eſt ab aĩa ꝑ aliq̃ʒ potẽtiã. Tertio ex hoc ꝙ diſponit ad optimum. optimũ aũt eſt finis: q vel eſt opatio rei: vel aliqd ↄſecutuʒ ꝑ opationẽ a potentia egrediẽtem: vnde v̾tus hũana eſt in potẽtia aie: ſic in ſubto. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ viuere dupliř ſumiř. Quñqz. n. dř viuere ipʒ eſſe viuentis: ⁊ ſic pertinet ad eſſentiã aie q̃ eſt viuenti eſſendi principium. Alio mõ viuere dř opatio viuentis. ⁊ ſic virtute recte viuiř inquãtũ ꝑ eaʒ aliqs recte opař. ¶ Ad ſcḋm dicẽdũ: ꝙ bonũ: vl' ẽ finis: vl' in ordine ad finez dř. ⁊ iḋ cũ bonũ operãtis ↄſiſtat in opatione. hoc ẽt ipm ꝙ virt⁹ operãtẽ bonũ facit: referř ad opatione. ⁊ ꝑ ↄñs ad potẽtiã. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ vnuʒ accñs dř eſſe in alio ſic in ſubo: nõ qꝛ accidens ꝑ ſe ipm poſſit ſuſtẽtare aliḋ accñs: ſʒ qꝛ vnũ accñs iheret ſubẽ mediante alio accidente. vt color corpori mediãte ſupficie. vñ ſuperficies dicitur eſſe ſubʒ coloris: ⁊ eo mõ potẽtia aie dř eẽ ſubʒ v̾tutis.

¶ Utrũ vna virtus poſſit eẽ in plurib⁹ potẽtijs. Arti. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓcediř. Videř ꝙ vna virt⁹ poſſit eſſe in duab⁹ potentijs. Habitus. n. cognoſcunř per actus: ſed vnus actus progrediř diuerſimode a diuerſis potentijs: ſicut ambulatio ꝓcedit a rõne: vt dirigente a voluntate: ſicut a mouente: ⁊ a potentia motiua ſicut ab exequente. ergo etiam habitus vnius virtutis põt in pluribus eẽ potẽtijs. ¶ Preterea. Phs dicit in. ij. ethi. ꝙ ad virtutẽ tria requiruř. ſ. ſcire: velle: ⁊ imobilr operari: ſʒ ſcire ꝑtinet ad intellectũ: velle ad volũtatẽ. ergo virtus põt eẽ in pluribus potentijs. ¶ Preterea. Prudentia eſt in rõne cũ ſit recta rõ agibiliũ vt diciř in vj. ethico. eſt ẽt i volũtate: qꝛ nõ põt eẽ cũ volũtate ꝑuerſa vt in eodez lib. diciř. ergo vna virtus põt eſſe in duabus poten-

ris in facultate: quod eſt eſſe in potentia: modo opus in actu ab opere in potentia non diſtinguūtur genere: imo ſunt euidē ſpeciei ſpecialiſſime: vti autē ⁊ opus gram matice vel temperantie diſtinguuntur genere vel ſpecie ſaltem: vt patet. ergo ſcdm eſt ꝙ hoc. ſ. rectificare ipſum vti non conuenit oībus moralibus virtutibus: quia nec fortitudini nec temperātie: q̄ ſunt infra voluntatem: ⁊ litera vult ꝙ cōueniat omnibus moralib⁹ dicendo: q̄ eſt iuſtus vel temperatus: et eadem ratio eſt de ſimilibus. Tertiū eſt: q̄ aut dat recte vti habitu: ſic ꝙ non poteſt illo vti et nō recte: ⁊ hoc ē excluſū: ex eo qḋ prudēs vti poteſt prudētia: ⁊ deficere i aliqua circunſtantia: ſicut grāmaticus barbarizare: aut q̄ dat recte vti quando vult: ⁊ hoc etiam inuenitur in actibus deductis ī impedimentis organorum ⁊c. ⁊ ſic nulla eſſet dīa aſſignata. ❡ Ad hoc dicitur ꝙ hic ē ſermo de bonitate ſm illū habitum: ⁊ de vti qui ē actus voluntatis: nec refert vtrum ad actum vel habitum: vtrum ſemꝑ: vel quādo vtitur habitu: vel quando vult interpretaris: nulla enī harum limitationum op⁹ eſt: intendit enim auctor ꝙ differentia inter habitus in ꝓpoſi

to hec eſt: ꝙ quidam ſunt: quorū perficere non ſe extendit ad vti ipſo habitu: quidam vero ſic. verbi gratia. ars grāmatice eſt talis ꝙ eius perficere nō ſe extēdit ad vti grāmatica: quia vti eſt actus voluntatis quem nullo pacto perficiat ars grāmatice: ⁊ ſi ars grāmatice pficeret ipꝫ vti: tūc habēs grāmaticā ex ipſo habitu inclinaret̄ et determinaret̄ ad vtēdū recte rectitudine grāmaticali ipſa grāmatica: ⁊ ſi non recte vteretur imputaretur defectui grāmatice: modo autē non: Juſtitia vō q̄ rectificatiua ē ipſius vti: ideo volūtas terminatur ad recte .i. iuſte vtēdū iuſtitia: et propterea ſi iniuſte facit iuſtitie defectū imputat̄. Ex hac igitur differentia innaſcit̄ ꝙ defectus i artibus et ſcientiis ex vſu ꝓueniens non imputat̄ ipſis ſꝫ voluntati: in moralibus autem defectui ipſorū habituum. Rurſus vt melius nouitꝫ doctrinam hanc imbibāt: ⁊ quilibet hinc fructū referat agnitiōis ſui ipſius an habeat virtutē aliq̄ꝫ moralē: ſcito ꝙ in actib⁹ potentiarū rationabiliū: de his enī eſt ſermo ⁊ habituū: eſt ꝯſiderare duo: vnum eſt proportio ipſius actus ad ipſam potentiam ſeu habitum: puta loquutiōis ad imginatā appetitumq̄ꝫ mo

tijs. ❡ Sed ꝯtra virtus eſt in potentia aīe ſicut in ſubīo: ſꝫ idē accn̄s nō pōt eſſe in pluribus ſubiectis: ergo vna virt⁹ nō pōt eſſe in pluribus potentijs aīe. ❡ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ aliqd eē in duob⁹ ꝯtingit dupl'r. Uno mō ſic: ꝙ ex equo ſit in vtroq̄ꝫ: ⁊ ſic impoſ'e eſt vnā ꝟtutē eē in duabus potētijs. q̄ diuerſitas potentiarū attendit̄ ſm gn̄ales ꝯditōes obꝫ: diuerſitas aūt habituum ſm ſpāles: vn̄ vbicūq̄ꝫ eſt diuerſitas potētiarū: eſt diuerſitas habituum: ſed nō ꝯuertit̄. Alio mō, pōt eſſe aliqd in duobus vel pluribus: non ex equo ſed ordine quodā. ⁊ ſic vna virt⁹ pertinere pōt ad plures potētias: ita ꝙ in vna ſit principaliter: ⁊ ſe extēdat ad alias per modū diffuſionis: vel ꝑ modū diſpōnis: ſm ꝙ vna potentia mouet̄ ab alia: ⁊ ſꝫ ꝙ vna potētia accipit ab alia. ❡ Ad primū ḡ dōm. ꝙ idē actus nō pōt equal'r: ⁊ eodē ordine ptinere ad diuerſas potētias: ſed ſm diuerſas rōnes ⁊ diuerſo ordine. ❡ Ad ſcdm dōm: ꝙ ſcire ꝑexigit̄ ad virtutem moralem: inquantum virtus moralis operat̄ ſm rōnem rectā: ſed eſſentialiter in appetendo virtus moralis ꝯſiſtit. ❡ Ad tertiū dōm: ꝙ prudentia realiter eſt in rōne ſicut in ſubō: ſꝫ p̄ſupponit rectitudinē volūtatis ſic pricipiū: vt ifra dicet̄.

❡ Utrū intellectus poſſit eſſe ſubm ꝟtutis. ❡ Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ intellectus nō ſit ſubꝫ virtutis. Dicit. n. Aug. in lib. de moribus eccleſie: ꝙ oīs virtus eſt amor. ſubm aūt amoris nō eſt intellectus: ſed ſolū vis appetitiua. ḡ nulla virtus eſt in intellectu. ❡ Preterea. Virtus ordinat̄ ad bonū ſicut ex ſupra dictis pꝫ: bonum aūt nō eſt obm intellectus: ſꝫ appetitiue virtutis. ergo ſubiectum virtutis nō eſt intellectus: ſed appetitiua virtus. ❡ Preterea. Virtus eſt q̄ bonum facit hn̄tē: vt phs dicit: ſed habitus perficiens intellectum nō facit bonum hn̄tem. nō. n. propter ſciam vel artem dicitur hō bonus. ergo intellectus nō eſt ſubiectū virtutis. ❡ Sed ꝯtra eſt ꝙ mens maxime dicit̄ intellectus: ſubm aūt virtutis eſt mens: vt patꝫ ex diffinitione virtutis ſupra inducta. ḡ intellectus eſt ſubꝫ virtutis. ❡ Reſpondeo dōꝫ. ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: virtus eſt habitus quo aliquis bene vtit̄. Dupliciter aūt habitus aliquis ordinatur ad bonum actum. Uno modo inquātū per hmōi habitum acquiritur homi facultas ad bonū actū: ſicut per habitum grāmatice habet homo facultatem recte loquendi: nō tamen grāmatica facit: vt homo ſemper recte loquat̄: pōt. n. grāmaticus barbarizare: aut ſoloeciſmū facere. ⁊ eadē ratio eſt in alijs ſcientijs ⁊ artibus. Alio mō aliquis habitus nō ſolū facit facultatem agendi: ſed etiam facit ꝙ aliquis recte facultate vtat̄: ſicut iuſtitia nō ſolum facit ꝙ homo ſit prompte volūtatis ad iuſta operandum: ſed etiam facit vt iuſte operetur.

parte irrationa
li: quare non re
ſpondit Ariſto
teli: ⁊ ſimiliter
cum fundamē
tum ſuum fue
rit argumentū
a Sācto Tho
ma hic q̄rto lo
co factum ⁊ ſo
lutum: quare
non cōfutauit
reſponſionem:
Dicito ergo cū
Ariſtotele ⁊ au
ctore ꝙ appeti
tus ſenſitiu⁹ di
ſtinctus per ira
ſcibilem ⁊ con
cupiſcibilē eſt
ſubiectum vir
tutl moralis ꝓ
prie temperan
tie ſcȝ ⁊ fortitu
dinis: nō iquā
tuȝ cōmunis ē
nobis ⁊ brutis:
ſed vt obedibi
lis rationi: ⁊ ꝙ
ſibi cōuenit diſ
finitio virtutis
poſita in ſecun
do ethicoruȝ.ſ.
ꝙ eſt habit⁹ ele
ctiuus dupliciter.
Primo qꝛ
eſt principium
electionis par
ticipate in ipſa
potētia inferio
re: inclinat enī
tēperantia con
cupiſcibileȝ ad
electaȝ abſtinē
tiaȝ: ita ꝙ non
īclinat ſolū ad
abſtinentiā ſȝ
ad abſtinētiā:
electam vt ſic
⁊ ratio ē in pri
pū: quia perfi
ciat eam vt ſub
ſtat electioni: ſi
cut ante dictuȝ
eſt de vſu: ele
ctio enim lȝ ſit
partis ſuperio
ris vt principa
liter eligentis ē
tamen partuȝ
obſequentium
vt exequentiū:
⁊ ad hoc egent
v̄tute vt ad par
ticipabilem in

pōt eſſe ſubm virtutis hūane:
ſic.n.eſt principiū hūani act⁹.
inquātū participat rōnē: ⁊ in
his potentijs neceſſe eſt pone
re virtutes: ꝙ.n.in iraſcibili ⁊
ꝯcupiſcibili ſint alique virtu
tes pȝ: actus.n.qui progredit̄
ab vna potentia ſm ꝙ eſt ab
alia mota: nō pōt eſſe perfect⁹
niſi vtraqȝ potētia ſit bene di
ſpoſita ad actum: ſicut actus
artificis nō pōt eſſe cōgruus:
niſi etiaȝ artifex ſit bene diſpo
ſitus ad agendum: ⁊ etiam ip
ſum inſtrumentū. Jn his igit̄
circa que operatur iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis ſm ꝙ ſunt a
ratione mote neceſſe eſt vt ali
quis habitus perficiens ad be
ne agendum ſit non ſolum in
ratione: ſed etiam in iraſcibili
⁊ concupiſcibili. Et qꝛ bona
diſpoſitio potentie mouentis
mote attendit̄ ſm ꝯformitatē
ad potentiā mouentē. ⁊ iō vir
tus q̄ eſt in iraſcibili ⁊ concu
piſcibili nihil aliud eſt q̄ȝ q̄daȝ
habitualis conformitas iſtarū
potentiarum ad rōneȝ. ¶ Ad
primū ergo dōȝ: ꝙ iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis ſm ſe ꝯſide
rate: ꝓut ſunt partes appetit⁹
ſenſitiui cōmunes ſunt nobis
⁊ brutis: ſȝ ſm ꝙ ſunt rōnales
per participationē vt obedien
tes rōni ſic ſunt proprie homi
nis: ⁊ hoc modo pñt eſſe ſub
iectū virtutis humane. ¶ Ad
ſcōm dōȝ: ꝙ ſicut caro homi
nis ex ſe quidem nō habet bo
num virtutis. fit tamē inſtru
mentuȝ virtuoſi actus inquā
tum mouente rōne membra
noſtra exhibemus ad ſeruien
dum iuſtitie. Jta etiam iraſci
bilis ⁊ ꝯcupiſcibilis ex ſe qui
dem nō habent bonum virtu
tis: ſed magis infectionem fo
mitis: inquantum vero cōfor
mantur rōni: ſic in eis aggene
ratur bonum virtutis mora
lis. ¶ Ad tertiuȝ dōm: ꝙ alia
rōne regit̄ corpus ab anima ⁊
iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis a
rōne: corpus.n.ad nutū obe
dit anime abſqȝ ꝯtradictione:
in his in quibus natum eſt ab
anima moueri. vnde phs dic̄
in primo politicorum: ꝙ ani
ma regit corp⁹ deſpotico prin
cipatu.i.ſic̄ dominus ſeruuȝ.
⁊ ideo totus motus corporis
refertur ad animaȝ: ⁊ pp hoc
in corpore non eſt virtus: ſed
ſolum in anima: ſed iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis nō obediūt
ad nutum rōni: ſed habent ꝓ
prios motus ſuos quibus in
terduȝ rōni repugnant: vnde
in eodeȝ lib. phs dicit: ꝙ ratio
regit iraſcibilem ⁊ concupiſci
bileȝ principatu politico: quo
.ſ. reguntur liberi qui habent
in aliquibus propriam volun
tatem: ⁊ propter hoc etiā opȝ
in iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili eſſe
aliquas virtutes quibus bene
diſponantur ad actum. ¶ Ad
quartum dōm: ꝙ in electione
duo ſunt.ſ. intentio finis que
pertinet ad virtutem moralē:
⁊ preacceptio eius qđ eſt ad
finem quod pertinet ad pru
dentiam: vt dicitur in.vj.ethi.
ꝙ autem habet rectam inten
tionē finis circa paſſiones ani
me. hoc contingit ex bona di
ſpoſitione iraſcibilis ⁊ concu
piſcibilis. ⁊ ideo virtutes mo
rales circa paſſiōes ſunt in ira
ſcibili ⁊ cōcupiſcibili: ſed pru
dentia eſt in ratione.

¶ Utrum vires apprehenſiue
ſenſitiue ſint ſubiectum virtu
tis. ¶ Articulus. V.

AD quintum ſic pro
ceditur. Uidetur ꝙ
in viribus ſenſitiuis
apprehēſiuis interi⁹
poſſit eſſe aliqua virtus. Ap
petitus enim ſenſitiuus po
teſt eſſe ſubiectuȝ virtutis in

eis electionem
ꝓpriȝ actus de
terminare ſint:
⁊ hoc eſt idem
ei quod conſue
uit dici de acti
bus iſtis vt im
peratis. Secū
do quia eſt prī
cipium electio
nis in volunta
te mediate me
diante ſcilȝ in
tentione: vt in
littera dicitur:
cum enim qua
lis vnuſquiſqȝ
eſt talis finis ei
videatur: vt di
citur 3° ethico
rum: ex hoc ꝙ
aliquis ē talis
ex bona diſpo
ſitione tempe
rantie videbi
tur ei medium
in huiuſmodi
paſſiōib⁹ finis
bonus: et ſic in
illo format̄ in
tentio talis bo
ni: ex intentio
ne autem finis
ſubſeqt̄ medio
diſcurſu prudē
tie ex ſtabilito
fine diſcurren
tis concluſio e
lectionis: ⁊ hec
eſt ſolutio litte
re. vnde ⁊ habi
tus eſt electiu⁹
in proprio ſub
iecto electiōis
participate: ⁊ ē
inclinās ad bo
nas electiones
dando earum
principium qđ
eſt intētio finis
que in electiōe
claudit̄ vt pa⁹
in ꝯcluſione.

¶ Articu. V.

IN ar
ticu
lo
quinto eiuſdē.
56.qō. aduerte
nouitie ꝓpter
rationē que fit
in corpore arti
culi duo.

mali duo. Primū ꝙ hec duo repugnant: ꝙ aliquis habitus ſit virtus: ⁊ ꝙ ſubiectū eius ſit altera potētia ab illa que eſt conſumatiua opis illi⁹ ad quod perficiendū ponitur illa virtus: ⁊ repugnantia fundatur ſup hoc ꝙ v̄tus ſic reddit opus ſuum bonum ꝙ non cōtingit op⁹ illud virtute habente ſuū perficere malum eſſe: vt in littera breuiter dicit̄. ex hoc eniʒ ſtatim pʒ: ꝙ ſi opus aliqđ ad quod ponitur virtus: ſic conſumandū a potentia.b. ⁊ virtus illa ponat̄ in potētia.a. ꝙ quantumcūqʒ virtus illa habeat ſuum perficere in potentia.a. ⁊ actu ei⁹ adhuc opus illud male conſumabit̄ a potentia.b. oportet ergo ſi virtus illa debʒ illud op⁹ bonuʒ ſic reddere: vt non relinquatur ꝙ fiat malus ꝙ ſit in potentia cōſumatiua operis vt in ſubiecto. ſecunduʒ eſt pro minore qđ vires interiores apprehenſiue dupl̄r ſumūt̄. Primo ſʒ naturā: ⁊ ſic a natura ⁊ nō a virtute nec habitu determināt̄ur. Alio modo vt ſubſunt rationi: ⁊ ſic or

quantum obedit rationi: ſed ꝟtutes ſenſitiue apꝑhēſiue interius rōni obediūt. ad iperiū .n. rōnis opat̄ ⁊ imaginatiua: ⁊ cogitatiua: ⁊ memoratiua. ḡ in his viribus pōt eē virtus. ¶ Preterea. Sic̄ appetit⁹ rōnalis q eſt volūtas i ſuo actu pōt ipediri vl̄ ēt adiuuari per appetitū ſenſitiuū: ita ēt itellect⁹ vl̄ rō pōt ipediri: vl̄ ēt iuuari p vires ꝑdictas: ſic̄ ḡ i virib⁹ ſenſitiuis appetitis ꝑt eē ꝟt⁹: ita ēt in apꝑhēſiuis. ¶ Preterea. Prudētia eſt q̄dā virt⁹: cuius ptē ponit Tullius memoriā in ſua rhetorica. ḡ ēt in vi memoratiua pōt eē aliqua virtus: ⁊ eadē rōne in alijs interiorib⁹ apꝑhenſiuis virib⁹. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ oēs virtutes vel ſunt itellectuales: vel morales vt dr̄ in .ij. ethi. morales aūt virtutes oēs ſunt in parte appetitiua: itellectuales āt in itellectu vl̄ rōne: ſic̄ pʒ in .vj. ethi. nulla ḡ virtus eſt in viribus ſenſitiuis apꝑhēſiuis interius. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ in virib⁹ ſenſitiuis apꝑhēſiuis interius ponunt̄ aliq habit⁹: qđ pʒ ex hoc ꝑcipue qđ phs dicit in lib. de memoria ꝙ in memorando vnū poſt aliud operat̄ cōſuetudo que eſt q̄ſi q̄dā nā: nihil aūt eſt aliud habitus ꝯſuetudinalis q̄ʒ habitudo acquiſita per ꝯſuetudineʒ que eſt i modū vel in motum nāe. Unde de virtute dicit Tullius in ſua rhetorica: ꝙ eſt habitus in modum nāe rōni ꝯſentaneus: in hoie tn̄ id qđ ex ꝯſuetudine acquirit̄: in memoria ⁊ in alijs virib⁹ ſenſitiuis apꝑhenſiuis nō ē habitus p ſe: ſʒ aliqđ annexū habitibus itellectiue partis: vt ſupra dcm̄ eſt: ſʒ tn̄ ſi q ſunt habitus in talibus viribus virtutes dici nō pn̄t: ꝟtus .n. eſt

habitus ꝑfectus: quo nō ꝯtingit niſi bonū opari: vnde opʒ ꝙ virtus ſit in illa potentia q̄ eſt cōſumatiua boni operis: cognitio aūt veri nō ꝯſumat̄ in viribus ſenſitiuis: apꝑhenſiuis: ſʒ hmōi vires ſunt quaſi ꝑparatorie ad cognitionē intellectiuā: ⁊ iō in hmōi virib⁹ nō ſunt virtutes quib⁹ cognoſcit̄ verum: ſed magis in intellectu vel rōne. ¶ Ad primuʒ ergo dōm: ꝙ appetitus ſenſitiuus ſe hʒ ad voluntatē: qui eſt appetitus rōnis ſicut motus ab eo. ⁊ iō opus appetitiue virtutis ꝯſumat̄ in appetitu ſenſitiuo: ⁊ pp hoc appetitus ſenſitiuus eſt ſubm virtutis: virtutes aūt ſenſitiue apprehenſiue magis ſe hn̄t vt mouētes reſpectu intellect⁹: eo ꝙ fantaſmata ſe habent ad aiaʒ intellectiuā. ſicut colores ad viſum. vt dr̄ in .iij. de aia. ⁊ iō opus cognitiōis in intellectu terminat̄. ⁊ pp hoc virtutes cognoſcitiue ſunt in ipſo intellectu vel rōne. Et per hoc pʒ ſolutio ad ſcđʒ. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ memoria nō ponitur pars prudentie ſicut ſpecies eſt pars generis: quaſi ipſa memoria ſit quedā virtus per ſe: ſed q: vnum eoruʒ qui requiruntur ad prudentiaʒ ē bonitas memorie: vt ſic quoddāmodo ſe habeat per modum partis integralis.

¶ Utrum voluntas poſſit eſſe ſubm virtutis. Articu. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ voluntas nō ſit ſubm alicui⁹ virtutis. Ad id eniʒ qđ ꝯuenit potētie ex ipſa rōne potētie nō requiritur aliquis habitus: ſed de ipſa rōne volūtatis cū ſit in rōne ſm phm in .iij. de anima: eſt qđ tendat in id qđ eſt bonum ſm ratio

dinātur ad intellectus perfectioneʒ: ꝓpter quod ipi habitus qui ſunt in his ptibus ſūt ꝑparatoꝝ ad intellectus actuʒ: ⁊ nō ſunt perfectiui eaʒ ad ꝓprios actus ſm ſe: et ideo in littera dr̄ ꝙ cognitio veri ad quam ordinatur omnis virtus bonum cognitionis faciēs conſumatur intellectu tm̄: ⁊ propterea i his viribus nulla eſt virtus.

¶ Articu. VI.

In articulo 6° euiſdem. 56. qđ in quo concludit̄ ꝙ in voluntate eſt aliqua virtus ſcʒ reſpcū boni diuini et ꝓximi: ⁊ aliqua non. ſ. reſpectu boni ꝓprij. Du^m occurrit ex Scoto in 3° ſniarū. diſtin. 33° contra ſecundam partem: putat eniʒ ꝙ temperantia et fortitudo in voluntate ſint: et ibi proprie virtutes: in concupiſcibili aūt ⁊ iraſcibili nō ſunt proprie virtutes: ſed de hoc quātū ad concupiſcibileʒ et, iraſcibileʒ ſpectat tractauimus. vñ relinquitur quantū ad voluntateʒ diſcutere rationes et concluſiones.

ſimplex qualitas habitus vtriuſqꝫ:pꝫ ſequela:qꝛ eedem ꝗlitates ſm ſpēm hñt eādē ꝗlitatē ſm ſpēm ꝯriaꝫ ꝛc̃.

❡ Ad euidētiā hꝰ difficultatꝭ quā thōiſte m̄lti fugere vilr dicētes diuū Thomā mō declinare in vnā mō in alterā opinionē ēt in hac pma ꝯc̃: ⁊ magis declinare in opinionē dicentē habitū ſcie eē ordinatas ſpēs. ſcito ꝙ ſnia diui Thome eſt ꝙ hitus ſcientie eſt ſimplex ꝗlitas extēdēs ſe ad oēs ꝯclōnes ſpectātes ad eādē rōnem ſpālíſſimā ſub hoc genere qđ eſt ſcibile:vbi ꝗttuor videnda ſunt. p̄ ꝙ habitus ſciētie eſt ſimplex qualitas. 2º quō ſe hʒ ad ſcire diuerſas ꝯcluſiones. 3º quō ſe hʒ ad ſpēs intelligibiles ⁊ diuerſitatem eaꝝ. 4º quid dōm obiectis in oppoſitū.

principalr̄ intendimus:eſt pfectio quedā potentie:ois autē perfectio ꝓportionatᷣ ſuo pfectibili: vñ ſicut potentia cum ſit vna ad multa ſe extendit ſʒ ꝙ ꝯueniūt in vno aliquo.i. in generali ꝗdā rōne obi.ita ēt habitus ad multa ſe extendit ſʒ ꝙ hʒ ordinē ad aliqđ vnū:puta ad vnā ſpālē rōnē obi: vel vnā nãm: vel vnū principiū: vt ex ſupra dictis pꝫ. Si igitᷣ ꝯſideremus habitū ſm ea ad ꝗ ſe extēdit:ſicut inuenimꝰ in eo ꝗſdā multiplicitatē:ſʒ qꝛ illa multiplicitas eſt ordinata ad aliqđ

❡ Quo ad pm ſupponēdo ꝓ nūc dari ⁊ ꝯſeruari ſpēs intelligibiles in itellectu:⁊ vnitatē ſpecificam ſcie attendi penes vnitatē ſpecificā ſcibilis nō inquātū eſt in hoc vl̄ in illo genere ſubſtātie vel quātitatis:ſed inquātū eſt in genere ſcibilis:quoꝝ vtrūqꝫ in doctrina auctoris eſt indubitatū:opꝫ ꝯcedere ꝙ aliqua vna habitualis ſcia ſm ſpeciem:puta geometria : duas res ponat in itellectu noſtro. pª eſt ſpēs itelligibiles lineaꝝ angulorꝝ:figuraꝝ ꝛc̃. 2ª eſt habilitas ad prōpte:facilr̄: delectabilr̄qꝫ ꝯſiderādum ꝯcluſiones ſcitas in geometria : ꝙ.n. opꝫ ponere ſpecies itelligibiles ordinatas ad vnā ⁊ eādem rōnē formalē talis ſcibilis pꝫ ex eo ꝙ plura ſm ſpēm nō ꝯcurrūt ad vnū ſm ſpēm niſi aliquo mō ordinata ad illud vnū: vt pꝫ in pluralitate etherogeneoꝝ tā in nãlibus ꝗ artificialibꝰ: quō.n.ſpēs itelligibiles ſubi:puta lune: ⁊ ſpēs accidētis: puta eclipſis:⁊ ſpēs cauſe medie:puta iterpoſite terre ꝛc̃. in vnū ſʒ ſpēꝫ actū ſciēdi ꝯueniēt:niſi aliq mō ordinate: ⁊ rurſus quō tot ſpēs tot reꝝ cōtentaꝝ ſub vna ſpē ſcibilis vt ſic ꝯueniēt niſi ordinate: vbi.n.pluralitas ſine ordine ibi ꝯfuſio. Qꝫ aūt exigatur habilitas aliqua ad vtēdū prōpte faciliter ꝛc̃. ſpēbus iſtis ſic ordinatis ex hoc ipſo pꝫ ꝙ itellectus cū ſit ſm ſe ſicut tabula raſa:nō eſt ſm ſe ordinatus ad vſum talem taliū ſic ordinatoꝝ ad ſcibile vnū:ſed opꝫ ꝑ aliquā ſibi additā qualitatē reſpiciētē per ſe pmo illud ſcibile determinari ad prōpte: facilr̄:⁊ delectabilr̄ vtēdū quibuſcūqꝫ ſpēbus ⁊ actibus in ordine ad illud:hāc aūt qualitatē habilitantē eē ꝯſtat vnā unᷣ vnitatē ſui obi:ac ꝑ hoc vnius ſpēi ſpālíſſime:⁊ ꝯñter qualitatē ſimplicē:cū ſpēs ſit qualitatis:his aūt duobus in intellectu ꝯcurrētibus profecto ſm aliquā ſciam videndū reſtat quid hoꝝ nō habitꝰ:ſed habitus talis.ſ.ſcie humane:que eſt hitus ꝑ demrātionē acquiſitus rōnē eēntialr̄ hʒ. Notāter āt dixi nō hitus:qꝛ ꝯſtat ꝙ ſpēs itelligibiles apud.S.Thomā ſunt hitus itellectuales: ⁊ ſilr̄ dēr ſcie humane:qꝛ ꝯſtat i āgelis hitus ſcie nō eē niſi ſpēs itelligibiles:⁊ non aduertere ad hec duo fuit forte occaſio erroris aliquibus:ꝙ aūt ſciētia:de qua loquimur:nō ſit eſſentialiter plures ſpēs itelligibiles ordinate: ſed ſimplex qualitas manifeſtū eſt ex hoc ꝙ hitus ſciētificus eſt eſſentialiter in pma ſpē qualitatis:vt vna eius ſpēs ſpālíſſima:cōſtat nāqꝫ ꝙ nulla ſpēs qualitatis eſt cōpoſita ex pluribꝰ qualitatibꝰ diuerſarū ſpēꝝ: quales ſunt ſpēs intelligibiles.ḡ vel ſcie habitū negēs eſſe ſpēm aliquā eſſentialiter in genere qualitatis: ponēdo ipſam eſſe vnā ordine ſicut exercitū:⁊ in genere relatōis formale: ⁊ mãle ſolū in genere ꝗlitatis:qđ repugnat toti doctrine huius tractatus: vel ꝯcedāt ipaꝫ nō eſſe formaliter ſpēs ordinatas: ſʒ ꝗlitatē ſimplicē ad vtēdū illis:putādū eſt igitᷣ ꝙ in vna ſciētia: puta metaphyſica inueniᷣ intellectus in illa perfectus ſic diſpoſitꝰ ꝙ hʒ ſpēs intelligibiles elemētoꝝ mixtoꝝ: plātaꝝ:animaliū:hominū: ꝗꝫ ꝗlis relatōis motꝰ ꝛc̃. bene diſpoſitas ꝗtenꝰ repñtant gradus metaphyſicales.ſ.ſpectātes ad ens inꝗtū ens:⁊ ꝙ hʒ ꝗlitatē ꝗdā determinātē ipm nō ſolū ad vtēdū:ſʒ ponēdū ⁊ ordinādū ſpēs in tali ordine:⁊ hec ꝗlitas eſt eēntialr̄ hitus ſcie ꝗ dat formalr̄ intellectui facultatē faciēdi hꝰ diſpōnē i ſpēbꝰ:⁊ vtēdi illis ꝓmpte faciliter ⁊ delectabilr̄. Et hoc hʒ ex hoc ꝙ ꝑ ſe p̄ reſpiciat rōnē formalē obi ſcibilis ſpecificātē:⁊ vnitatē ſpecificā pbētē ipſi:pmū.n.in vnoquoqꝫ eſt cā ceteroꝝ. vñ ꝙ ille ſpecies ad illud vnū ordinentᷣ ex hitu hñt cui ꝑ ſe pmo cōuenit ad illud vnū ordinari:⁊ nō ecꝯ. Hoc de pmo.

❡ Quo ad 2m ſcito ꝙ vt pꝫ ex 5º metaph.⁊ ſupiꝰ allatū eſt de rōne hitus eſt:ꝙ hñs ipꝫ ſit partibile ſm locū poᵃˢ vl̄ ſpēm: ⁊ vt Simpliciꝰ ſupiꝰ allatus dixit : ſcia iperfecta a ſcia pfecta differt i hoc ꝙ illa eſt hñtis partes in poª: iſta eſt hñtis partes ſm ſpēm. Ex his aūt hoc ſolū ꝓ nūc accipito ꝙ hitus ſcie cōparatᷣ ad diuerſa ſcire diuerſaꝝ cōcluſionū:vt ad partes:in poª qdē qñ eſt iperfectꝰ: in actu vo qñ eſt perfectus:qđ vt plenius intelligas: cogita ꝙ in itellectu in quo oritᷣ geometria eſt poª ad ſcire pmā ꝯcluſionē ⁊ poª ad ſcire ſecūdam:⁊ poª ad ſcire tertiā: ⁊ ſic de alijs. Et ꝙ hitus ſcie icipiēs pficit itellcm̄ ſm pmā poᵃᵐ: deinde ꝑ ſcđam demrātionē extēditᷣ ad pficiendū itellectū ſm ſcđam poᵃᵐ:⁊ ꝑ tertiā extenditᷣ ad pficiendū ſm tertiaꝫ ⁊ ſic deinceps: nec refert ſi oēs iſte poᵉ ſunt multe partiales potētie: aut ſint vna:qm̄ ſi ponatᷣ vna ſola potētia ad ſcire oium ꝯcluſionū illa poª vna formalr̄:⁊ multe equiualēter eidem habitui ſubijcitᷣ paulatiꝫ ac ſi eſſent multe poᵉ quibus equiualet.ſi vo ponātur multe partiales:tunc habitus ſcie hēbit ꝓ partibus ſubi nō ſolū actꝰ multos ſciēdi ſed potētias ad illos: quōlibet ḡ ponatᷣ referendū eſt ad habitus ſcie cōparate ad ſcire diuerſaruꝫ ꝯclōnū ⁊ potentias ſiue diſtinctas ſiue nō ad illa ſcire: vt ad partes hñtis ipſiuꝫ. Et ex hoc manifeſtatᷣ augumentū ſcie extenſiuū:qđ auctor vocat per additionē. Ex hoc enī ꝙ intellectus vt eſt in poª ad 2ᵃᵐ ꝯcluſionē nō remanet iterminatus:ſʒ ſubijcitᷣ illi qualitati Simplici reſpiciēti obm pmū extenditᷣ hitus ad occupādū nō partem loci ſed partē potentie quā priꝰ nō actuabat:⁊ hoc bene nota: qm̄ ex his ſoluentᷣ obia. Hoc de ſcđo.

❡ Quo ad 3m ſcito ꝙ hitus ſciētificꝰ 4ᵒʳ hitudines hʒ ad ſpēs itelligibiles ordinatas. pª eſt effectꝰ ad cāꝫ. 2ª cāe ad effectū. 3ª cōplemēti ad ichoationē. 4ª totiꝰ ad partes nō eēntiales nec itegrales ſʒ potentiales:⁊ ꝓ manifeſtatōe pmaꝝ duaꝝ recolere oꝫ ꝙ ſicut in ſcia eſt duplex ordo. pm eſt partiū vnius ⁊ eiuſdē demrātionis. 2m diuerſaꝝ demonſtrationuꝫ inter ſe:ita eſt duplex collectio ordinata ſpēꝝ intelligibiliū. Prima eſt ſpēꝝ facientiū

vnam

vnam demõſtrationē. 2ª eſt ſpērum facientiū 2ᵃᵐ demõſtrationē cū ſpēbꝰ faciētibꝰ pmā: ⁊ ſic deinceps. pᵃ collectio eſt cā hītus ſciētifici: q2 eſt cā ipſiꝰ actualis ſcire qđ eſt effectꝰ demõſtrationis: qđ eſt cā ipſius hītus ſciētifici: hītus .n. ſciēdi ex actu ſciēdi generat̄. Et ſcito ꝙ nō ſolū collectio ſpērū p pᵃ demõſtratiōe eſt cā ſciētifici habitus: ſed ſingule collectiōes pro ſingulis ſuccedētibꝰ demõſtratiōibꝰ ſunt cāe ipſius hītus: diuerſimode tn̄: q2 pᵃ eſt cā gnātiua: alie vero ſunt cāe augumētatiue augmꝰ extēſiuo: ſicut pma demõſtratio facit habitum: ſubſequētes aūt extēdūt illū. ſcđa aūt collectio quo ad vnitatē ordinis eſt effectꝰ ipſius hītus: q2 itellꝰ adepto iā hītu: ⁊ determinatus iā ad obm ſcibile tale efficit̄ potēs ad ordinādū alias ſpēs ad acq̄ſitā rōnē talis obi: ⁊ ſicut pma demõſtratio in ſcia vna eſt pnᵐ ſcđe: ita ꝓportionalr̄ hītus acq̄ſitus pma demõſtratiōe icboat ſcire actuale ſcđe ꝯclōnis adiuuādo ad adiuuāduꝫ ⁊ ordinandū ſpēs p ſcđa demõſtratione: ⁊ ſic deinceps ⁊ hoc vt dcm̄ eſt: q2 p ſe pmo reſpicit formale obꝫ. tertia aūt habitudo pꝫ ex eo ꝙ cū obm ꝓpriū hītus ſit ēt obm lꝫ partiale potētie a ſcibile: puta vnitas ſiue numerus in arithmetica obijcit̄ plus ordine gnātionis intellectui pmā demõſtrationeꝫ: formāti p ordinatas illius demõſtratiōis ſpecies q̄ꝫ habitu q̄ regrit̄ in itellectu ex ſcire facto p demõſtrationeꝫ: ſꝫ potētia intellectus ad tale obm vt ſcibile nō niſi incboatiue determinat̄ p hꝰ ſpēs ordinatas: q2 non niſi vt ordinant̄ ad ſciam illius obi. vn̄ cōpletiue determinat̄ p habitū quo iā intellectꝰ nō vt in via quēadmodū p ſpēs ordinatas ſed vt in termino: nec per moduꝫ paſſiōis tranſeuntis (quēadmoᵐ p actū ſciendi: ſꝫ firmiter ⁊ q̄ſi imobilr̄ pꝫ obꝫ illud ſcibile vt ſic. 4ª vō hītudo pꝫ ex pcedētī: ⁊ ex repitatōe ſpēꝝ: ⁊ ex potētijs añdictꝭ: ⁊ ex actibꝰ ſciēdi diuerſas ꝯnes: ⁊ retrogrado ordine pcedēdo: ſi actꝰ diuerſi ſciēdi diuerſas ꝯnes i vna ſcia ſūt velut ptes hītus hītꝰ: ⁊ diuerſe ſpēs ad diuerſos hꝰ actꝰ ordināt̄: vt pꝫ: ꝯñs ē vt ipe q̄q3 ſpēs in partiū coordinationē cadāt. Idē q̄q3 ſeq̄tur ex eo ꝙ ad perficiendū potentiā intellectus reſpectu huius cōcluſionis alie ſpēs ordinant̄ ab illis que ordināt̄ ad perficiendū potentiā reſpectu alterius ꝯcluſionis eiuſdē ſciētie ⁊ ſcibilis formalr̄: cū ēt noſtra ſcientia duo exigat aſſimilationē intellectus ad res de q̄bus eſt ſcientia: ⁊ determinationē intellectꝰ ad cōponēdū: diuidēdū: diſcurrendūq3 inter hꝰ res ⁊ pmū fiat p ſpēs intelligibiles. ſcđm aūt p illā qualitatē habilitantē intellectū ad tale ſcibile: ⁊ cōſtet ꝙ pmū ordinat̄ ad 2ᵐ in quo cōſumat̄ ſcia: ꝯñs eſt ꝙ ſpēs intelligibiles repreſentādo ea de quibus eſt ſciētia claudant̄ ſub ſciētia tāq̄ ſecūdaria ſub principali: ac p hoc ſciētia p ſe ipſam hēat actū cōponēdi ⁊c̄. per ſpēs vō hꝫ actuꝫ repreſentandi ſicut prudentia per ſe ipſam pcipit ⁊ per eubuliā cōciliat̄. Cū igit̄ determinatio intellectus ad ſcibile plura exigat: ⁊ in ſpēbus intelligibilibꝰ ordinatis inchoatiue ſit: ⁊ in q̄litate illa ſimplici cōſumet̄: ꝯñs eſt ꝙ ſpēs intelligibiles tāq̄ partes potentiales ſcientie ſint vigilandūq3 ſit cū de attributis cōditionibus ſeu actibꝰ ſcie eſt ſmo qđ ei ꝯuēiat imediate: ⁊ qđ mediāte pte potētiali: qđ ſimplr̄ ⁊ qđ ſm ptē: hec de 2°.

vnū: ad qđ principalr̄ reſpicit hītꝰ: ideo ē ꝙ hītꝰ eſt q̄litas ſimplex nō ꝯſtituta ex plibꝰ hītibꝰ ēt ſi ad multa ſe extēdat: nō .n. vnꝰ hītus ſe extēdit ad multa niſi in ordine ad vnuꝫ: ex quo hꝫ vnitatē. ¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ ſucceſſio in gñatiōe hītus nō ꝯtigit ex hoc ꝙ pars eiꝰ gñet̄ poſt parteꝫ: ſꝫ ex eo ꝙ ſubm nō ſtatim ꝯſequit̄ diſpōnē firmā ⁊ difficilē mobilē: ⁊ ex eo ꝙ primo ipfecte icipit eē in ſubo: ⁊ paulati pficit̄: ſic ēt eſt de alijs q̄litatibꝰ. ¶ Ad ſecundū dōꝫ: ꝙ ptes q̄ ſingulis

¶ Quo ad 4ᵐ: pma auctoritas. S. Tho. nihil penitus obſtat: q2 augᵐ p additiōeꝫ ibi vocat̄ augᵐ extēſiuū: vt expſſe ipſe met ſe declarat iferius in .q.66.a pᵒ vbi repetita diſtinctiōe ð augmᵗᵒ forme ſm ſeipſam: ⁊ ex pte ſubi participātis dicit ꝙ magnitudo vel paruitas forme ſm ſe ipſaꝫ attēdit̄ ſm ea ad que ſe extēdit: ⁊ q2 ſciētia mō ad paucio ra: mō ad plura ſe extēdit: iō ſic ſuſcipit augumētuꝫ: vtus autē moralis: q2 ad oīa oportet ꝙ ſe extendat: ideo non ſic auget̄. vnde ex hoc ꝙ auctor dicit ipſaꝫ augeri per additionē nihil aliud habet̄ niſi ꝙ auget̄ extēſiue: q2 ad plura ꝯtinue ſe extēdit: ex hoc vō ꝙ dicit ſm ſe ipſaꝫ ſic augeri nō habetur ꝙ in ipſa ſua eſſentia fiat additio: ſed ꝙ ex ipſa eiꝰ ſpecifica rōne hꝫ ꝙ ſic augeat̄: vt in illa .q.52. declaratū eſt. ſcđa vō auctoritas ex .q.65. inferius cū exēplariter ab auctore inducat̄ intelligēda ꝓculdubio ē iuxta ſenſuꝫ a ſe ipſo datuꝫ: vbi ex ꝓpoſito ſupius hoc delarauit. ſ. q.54. a 4°. ad 3ᵐ. Intēdit ḡ de acquiſitiōe nō termināte generationē ſciētie: ſed terminante augumentationē eiuſdē: ita ꝙ geometria modico ſtudio acquirit demõſtratione augumētante ſciam notitiā ꝯclōnis quā nūq̄ cōſiderauit. hoc .n. eſt acq̄rere ſciam noue ꝯclonis: quāuis nō ſit acq̄rere ſciam illā ſimplr̄. i. acquirit illā inquātū eſt ſciētia illius ꝯclōnis quā nūquā ꝯſiderauit: quāuis non acquirat illam ſciam ſimplr̄. 3ª quoq3 auctoritas ex .q.66. iferius nō obſtat: q2 vt ex dictis pꝫ ſpecies itelligibiles ſunt pnᵃ actuū ex q̄bus fiūt v̄tutes itellectuales: ac p hoc dñr formales in v̄tutibꝰ itellectualibꝰ: cū quo pꝫ ſtare ꝙ nō ſunt ipſe eēntie v̄tutū itellectualiū: pōt ⁊ alr̄ exponi illa auctoritas: vt ibi dicetur. ſed hoc hic ſufficit. Ex his aūt clare liquet ꝙ auctor in hoc opere nō declinat mō in hāc mō in illā viā: ſꝫ firmiter tenet ꝙ eſt ſimplex q̄litas: ad auctoritatē vō ex 3° parte .q.12. illataꝫ dcm̄ eſt in pmis ꝙ labor eſt in equiuoco: q2 vt ibi pꝫ: ſcia ſumit̄ ibi p notitia itellectiua habituali q̄ cognoſcunt̄ oīa que pñt lumine intellectus agētis cognoſci: talē aūt notitiā acq̄ſitā cōſtat eſſe vnū aggregatiōe ⁊ nō ſimplicitate: ꝭ aūt loqmur de aliqua vna ſcia ſm ſpēm. vn̄ ſi tota geometria in nobis per vnā ſolā ſpēm nālr̄ ſciret̄ ⁊ arithmetica p vnā aliā: ⁊ metaᶜᵃ per vnā aliā: ⁊ ſic deiceps nihil deperit illi ꝓceſſui qui fit in illo articuᵒ ex ꝓpōnibus eius: ⁊ tn̄ nō v̄teret̄ in dubiū: ꝙ vna ſcia ſm ſpēm eēt ſimplex q̄litas: ꝓbat̄ hoc qđ dixi: q2 ex hoc ꝙ poſt vnaꝫ ſpēm generat̄ alia augeri dr̄ in xp̄o ſcia acquiſita ſm eēntiā hītus: ⁊ vere auctor nihil aliud intēdit: niſi ꝙ in xp̄o fuit augumētatio hītualis notitie ſm eſſentiam. i. ꝙ ipſa eēntia habitualis notitie augebat̄: ⁊ hoc ꝓbat: q2 p additionē forme ad formā. Et lꝫ hec expō ſit ſufficiēs: q2 eſt lr̄alis ⁊ ſatiſfacit propoſito: poſſet tn̄ alr̄ dici: ꝙ q2 augumentū ſcie intēſiuū occultuꝫ eſt: extēſiuū vō ēt occultū niſi ſm annexaꝫ ad generationē ſpērū itelligibiliū: ⁊ auctor ſcie ꝓfectū ſm eſſentiā diſtinguebat ꝯ ꝓfectū quo ad effectū. ideo ex vna ⁊ eadeꝫ pte locās hituꝫ ſcie ſm ſe cū ſpēbꝰ itelligibilibꝰ: ⁊ ex alia effectū a notioribꝰ. ſ. ſpēbꝰ itelligibilibꝰ declarauit ꝓfectū ſcie in xp̄o. Et vocauit augᵐ ſm eēntiā: vt diſtiguit ꝯ effectū: ⁊ hoc ſufficiebat ꝓpoᵗᵒ ſuo. pᵃ tn̄ expō amplectēda

oino eſt: ad auctes aūt ex .q. de veritate: ⁊ 3° ſniaꝝ quālꝫ poſſet dici φ auctor añ cōpoſitā ſūmā viſus ē opiōne illa φ bitus ſciētific⁹ eēt ordinatio ſpērū: ſꝫ poſtmodū i ſum ma ppriā ſniam dixerit: ſingl'e tñ auctes ſane itelligi poſ ſunt. nā in .q. 8ª logꝫ de pticularib⁹ ſciētijs actualib⁹. ſ. di uerſis demra tióib⁹ diuerſa rūꝫ ꝯclonū ad q̄s ſꝫ ſpēs itel ligibiles earūꝫ ſe bꝫ bit⁹ ſcie: vt totū ad par tes potētiales. Ex b ſuffic ad vificādū illud dcm̄ q̄ſi exem plariter. In .q. vo 10ª ñ dic φ ordinatio ſpēꝝ eſt bitus: ſꝫ efficit bitū qδ ꝯcedim⁹: vt pꝫ ex dictis. In .q. aūt 24ª expſſe pꝫ φ recitatiue logꝫ: ⁊ φ nihil illi⁹ opionis recitate ibi approbat niſi φ ſpēs ꝯſer uent: ⁊ vis ꝯſeruatiua ſit mēoria itellectiua. In 3° demū ſniaꝝ. di. 14. dicta ⁊ allata q̄te ſint auctis māifeſtat ipſe auctor in 3ª pte .q. xiª ar. vlti° vbi itez tractāſ eādē qōnē determiat oppo^m. vñ tu thomiſta aduerte ex b φ itellus bēt ſingulas ſpēs ſm ſingulas nās: ſeqꝫ φ bēat diuerſos bitus ordinantes illas ad diuerſa ſubiecta ſcibilia: nō tñ φ ipe ſpēs ſint bitus ſciētific⁹: ſꝫ ſūt bitus itellus icboātes bituꝫ ſcie: ⁊ ptes ei⁹ potētiales: vt dcm̄ ē. ſi. n. i itellcū nřo eēnt vl'es forme: vt ſunt in āgelis: nō oporteret iuꝫ ſcibi liū ſpēs ordinare: ſꝫ vnica ſpē in totā vnā ſcibilis ſpēz ſe bret vnico ēt actu ſciēdi. Et b de auctīb⁹ ſufficiāt: ex qb⁹ ꝯiūctis huic doctrie ceteras: ſi q̄ ſunt: iterptari poſſe faci le puto. Nūc ad rōnes dōm eſt allatas ⁊ firmatas vt ma gis veritas elucēſcat. Et ad p^{am} dr̄ zª. p φ illa maxima: in quēcūqꝫ actū pōt forª aliq̄: pōt q̄libet eiuſdē ſpēi: lꝫ non eque pfecte: nō ē vera: nec pbata: nec aſſumpta ab Auer roy niſi in formis ſimplicib⁹ ſm eſſentiā ⁊ potētias: q̄les ſunt forᶜ bōgeneoꝝ. In formis aūt etherogeneoꝝ: q̄ ſūt ſimplices ſꝫ eſſentiā: multiplices aūt ſm po^{am} falſa eſt: māifeſtū. n. eſt φ aial mō genitū ⁊ poſt pfectū ſunt eiuſ dē ſpēi ſpāliſſime: ⁊ tñ pfectū pōt in actuꝫ gnōnis: iperfe ctū nō. vñ ppō illa ſic vl'r eſt ꝯ Ariſt. 4. methauro. ponē tē dr̄aꝫ iter pfectū ⁊ ipfectū i b: φ pfectū vnūqδqꝫ eſt: tū pōt gnāre ſibi ſile. vñ cū bit⁹ ſit forª ſimpˣ in eēntia: ⁊ multipˣ in poª bꝫ. n. ⁊ ſpēs itelligi^{les} ⁊ po^{am} ſubi ad diuer ſas ꝯnes: vt ptes illas ex pte ſui: iſtas ex pte ſubi ſui: ꝯñs eſt vt in ipo ſciētifico bitu locū nō bēat ppō illa: ſꝫ in ali qd merito pōt pfectus: in qδ nō pōt impfect⁹. Deide dr̄ ad minorez φ b eſt ſophiſma figure dictiōis: qm̄ mutaꝫ qd in q̄ſtū. Cū. n. demr̄atōes ⁊ ꝯclones eiuſdē ſcie ſint or dinate: ⁊ vna oriāꝫ ex alia: act⁹ ſciēdi ſequētis includit in ſe pfectiōez pcedētis: ⁊ addit: nō. n. ſcit q reſoluere neſcit ꝯclonē 5^{am} in pmā: ⁊ ſic poſſe in ſcire 5^{am} ꝯclonē eſt poſſe in mai⁹ ſcire: q̄ poſſe in ſcire pmā ꝯnez: ac p b mutari pꝫ qd in q̄ſtū: dū ſub ly i quēcūqꝫ actū ſubſumiꝫ act⁹ tātus. ¶ Ad z^{am} dr̄ φ bře diuerſas gnōnes: corruptōes: ⁊ itēſio nes ꝯtingit zᶜ. p vt ſic ſit vni⁹ φ nullo mō muteꝫ alteꝝ: ⁊ ſic trāſeat diſtō realis taliū. Alio° vt nō poſſit vni⁹ eſſe niſi iuocatū alteꝝ redūdet. Et ſic nō infert diſtōnē realē illoꝝ: cū. n. aial aliqδ augeꝫ: ſic gnāꝫ noua q̄titas: vt an tiq̄ nouo mō ſe bēat: ⁊ ſilr minuiꝫ: ⁊ ppea ñ ſeqꝫ. q̄ ē alia realr q̄titas noua ab antiq̄: ⁊ ſile eſt in motu itēſionis et remiſſiōis: ⁊ ſic accidit in bitu ſciētifico: qꝫ cū gnāꝫ ſcire zᶜ ꝯnis bitus pcedēs extēdiꝫ: ⁊ eꝯ minuiꝫ oblīuione ſilr

ꝟtutib⁹ cardinalib⁹ aſſignanꝫ nō ſūt ptes itegrales ex qbus cōſtituiꝫ totū: ſꝫ partes ſubie ctiue: ſiue potētiales: vt infra patebit. ¶ Ad tertiū dōm: φ ille q i alia ſcia acqrit p demr̄a tionē ſciam cōcluſionis vni⁹: bꝫ qdē babitū: ſꝫ impfecte: cū ꝟo acqrit p aliquā demr̄atio nē ſciam ꝯcluſionis alteri⁹: nō aggeneraꝫ in eo ali⁹ bit⁹: ſꝫ bi tus q prius fuerat fit pfectior: vtpote ad plura ſe extēdēs: eo φ ꝯcluſiones ⁊ demr̄ationes vnius ſciētie ordinate ſunt: ⁊ vna deriuaꝫ ex alia.

φ itenſiue augeaꝫ re^u pᶜ ꝯnis ⁊ nō zᶜ: pinde eſt ac ſi albe do itēdereꝫ i vna pte ſubi ⁊ ñ alia: vt ifra patebit. ¶ Ad 3^{am} rōnē dr̄ pmittēdo duo. p^m eſt φ act⁹ ſciēdi bitus ſciē tifici ſunt duplices: qdā ſm vnā ⁊ eādē demr̄atiōez: qdā ſm aliā demr̄ationē ac ꝯclonē. Et bi act⁹ ſic ſe bñt φ pri mi ſūt oio eiuſ dē rōnis: vt pa tet. ſcdi āt aliq̄ mō ſūt eiuſdē rōnis ⁊ aliquo mō diuerſe. ſi eni ſumanꝫ in ordie ad diuer ſas ſpēs intelli gibiles a qbus ſiūt: ſic cū ſpēs 3ᶜ demr̄atiōis diſtiguanꝫ ſpē a ſpēb⁹ zᶜ: ēt ipſi act⁹ erūt diuerſaꝝ rōnū. ſi vo ſumanꝫ i ordine ad bituꝫ ſciētificū: ⁊ ei⁹ formale obꝫ ſic ſunt vni⁹ rōnis: ſic ⁊ bitus ⁊ obm ſunt vni⁹ ſpēi ſpāli^{me}: ⁊ lꝫ ad bitū ptineāt iſti act⁹ vtroqꝫ mō: qꝫ tñ pncipalr ⁊ imediate pti nēt ad ipm ſcdo mō: iō lꝫ tolerari poſſit ſmo dicens act⁹ iſtos diuerſaꝝ rōnuꝫ: formali⁹ tñ dr̄r eiuſdē rōnis: cū de vnitate bitus eſt ſmo. z^m eſt φ bitus ſciētific⁹ bꝫ duas latitudies diuerſaꝝ rōnū: itenſiuaꝫ. ſ. ⁊ extēſiuā rñdēteſ duplicib⁹ ſupradictis actib⁹: ita φ q̄titas intēſiua ei⁹ au geꝫ ex actib⁹ frequentib⁹ circa idē: q̄titas vo extēſiua au geꝫ ex aduenientib⁹ actib⁹ demr̄atiuis circa diuerſa: ⁊ ſic in formis mālib⁹ calor ⁊ latitudines ei⁹ itēſiua ⁊ extenſi ua nō ſunt tres entitates: ſꝫ vna bńs duas ꝯditōes: ita in bitu. vñ ad rōnē dr̄: φ bit⁹ ſcie augeꝫ p vtroſqꝫ act⁹. ſ. cir ca eādē: ⁊ circa diuerſas ꝯnes: ⁊ φ neutri⁹ augumentatio nis eſt termin⁹ aliq̄ oio noua entitas: ⁊ ꝯñter nec eiuſdeꝫ nec diuerſe rōnis: ſed antiq̄ nouo mō ſe bńs ſm latitudi nes diuerſaꝝ rōnū. Nā aug^m p act⁹ circa idē terminat ba bit⁹ ſꝫ latitudinē intēſiuā. Aug^m vo p act⁹ circa aliud ter minat idē bitus ſm latitudinē extēſiuā: quā ꝯſtat ꝯditio nē eē alteri⁹ rōnis. Ex b aūt φ idē bitus bꝫ vtrāqꝫ q̄tita teꝫ, nō ſeqꝫ φ ſit ꝯpoſit⁹ ex duab⁹ reb⁹ diuerſaꝝ rōnū: ſꝫ ſolū φ bēat duas q̄titates nō molis ſꝫ pfectōis diuerſa rū rōnū idētificatas realr ſibi. ¶ Ad 4^{am} rōnez dr̄ φ qꝫ bitus ſciētific⁹ cōparaꝫ ad po^{am} itellus re^u diuerſaꝝ ꝯclo nū vt ptes ſubi: vt ex 5° metaph. deductū eſt: ꝯñs ē φ ba bitu pficiēti itellcm̄ ſm po^{am} ad pmā ꝯclonē nō ꝯriꝫ ēt bitus prauę diſpōnis in eodē itellcū ſm po^{am} reſpcū ſcde ꝯclonis: ſicut albo ſm vnā ptē nō ꝯnaꝫ nigredo eiuſdeꝫ vt ē in pte ppinq̄: ſit q̄qꝫ hoc māife^m ex ipſo motu augu mēti extēſiui: cū. n. augumētatio extēſiua ad occupandū nouā loci ptē termineꝫ in mālib⁹ formis: ⁊ ſciētifici bitus aug^m extenſiuū ad maiorē pfectionē extēſiuā eiuſdē ter mineꝫ: ſic φ poª itellus re^u noue ꝯclonis actuatę p ipꝫ ba bitū q̄ prius nō actuabaꝫ: ⁊ eꝯ diminutio ad minorē ſciaꝫ terminaꝫ p hoc φ poª in intellcū re^u ſcire ꝯnis ſubducteꝫ ab eē ſub illo bitu: ꝯñs eſt vt bitus augumētatiōe q̄ſi oc cupet nouā po^{am} ſeu ptē poᶜ: ⁊ diminutōe q̄ſi reliquat: ac p hoc nō magis ꝯriꝫ bitui vt pficit vnā po^{am} ſeu ptē poᶜ ſeu po^{am} partialr: ꝯrius bitus vt occupat aliā po^{as} vl' par teꝫ: vel eādē ptialr: q̄ vt dcm̄ eſt ꝯrio in vna pte ꝯriuꝫ in altera: pportioālr nāqꝫ be ſe bñt in idiuiſibilib⁹ ſm q̄ti tateꝫ molis: ptes poᶜ ſic in reb⁹ mālr q̄tis ptes q̄titatiue: bāc aūt pportionē ptiū poᶜ ſubi bitus ſciētifici ad ipꝫ ba bitū tāti facito vt affirmes binc euenire φ bitus geome trie augeri pōt itēſiue circa 4^{am} ꝯnē ⁊ nō erit itēſius circa 5^{am}: ⁊ eēt ēt eꝯ ſi 5ª nō dependeret ex 4ª: pueniṫ nāqꝫ b

ex eo ꝙ frequẽtati actꝰ circa 4.am demſ̃ationẽ augent intenſiue habitũ: vt perficiat illã partẽ poꝰ intellectus qua reſpicit hanc ꝯ̃ñtem: ⁊ nõ vt perficiat aliã: nec vt dictũ iã eſt: refert: ſi ſit vna ⁊ eadẽ potẽtia: quoniam eſt multe equalẽter ſeu partialiter. nec ſuſpicere voluntatẽ aut chimericã eẽ hãc partiũ potẽtie ſubti hitus ad inuẽtionem. ſi tñ ſcripta ſuperiꝰ ab auctore notaueris: inuẽies iter alia in q. 50. articulo vltio ad vltimũ: ꝙ etiam in angelis ſunt partes potẽtie: inquãtuꝫ intellectus eorũ p̃ plures ſpẽs gñcatur: ⁊ voluntas eorũ ſe hꝫ ad plura quid clariꝰ: hoc eſt .n. qḋ diximꝰ: nã cõſtat ꝙ inquantũ intellectus noſter eſt in poꝰ ad aliaꝫ ⁊ aliaꝫ demſ̃ationẽ et ꝯ̃nem eſt in poꝰ ad diuerſas ſpẽs: et ad ꝓportionaliter plura ſicut voluntas. Et hec de 4: ⁊ tota hac mã.

¶ De virtutibꝰ q̃ꝫtum ad ſuas eſſentias. ¶ Queſtio. LV.

Onſequenter ꝯ̃ſiderãdũ eſt de habitibꝰ in ſpãli. Et qꝛ habitus vt dictũ eſt: diſtinguũtur per bonũ ⁊ malũ. ¶ Primo dõꝫ eſt de habitibꝰ bonis q̃ ſunt virtutes: ⁊ alia eis adiũcta. ſ. dona: beatitudines ⁊ fructꝰ. ¶ Scḋo de habitibus malis. ſ. de vitijs ⁊ peccatis. ¶ Circa ꝟtutes aũt q̃nq̃ꝫ ꝯ̃ſiderãda ſũt. ¶ Primo de eẽntia virtutis. ¶ Scḋo de ſubiectꝰ. ¶ Tertio de diuiſiõe ꝟtutũ. ¶ Quarto de cã virtutis. ¶ Quito de q̃buſdã ꝓprietatibꝰ virtutis. ¶ Circa primuꝫ q̃runt̃ q̃ttuor. ¶ Primo vtꝝ ꝟtꝰ hũana ſit hitus. ¶ Scḋo vtꝝ ſit hitus opatiuꝰ. ¶ Tertio vtrum ſit habitus bonus. ¶ Quarto de diffõne ꝟtutis.

¶ Vtrũ virtus humana ſit habitus. ¶ Articulus. I.

AD primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ virtꝰ hũana nõ ſit habitꝰ. Virtus .n. eſt vltimũ potentie: vt dr̃ in primo de celo: ſꝫ vltimuꝫ vniuſcuiuſq; reducit̃ ad genꝰ illud cuius eſt vltimũ: ſicut pũctũ ad genꝰ linee. ergo virtꝰ nõ reducit̃ ad genꝰ habitꝰ. ¶ Preterea. Aug. dicit in .ij. de libe. arbit. ꝙ virtus eſt bonꝰ vſus liberi arbitrij: ſꝫ vſus liberi arbitrij eſt actus. ergo virtus nõ eſt habitꝰ ſꝫ eſt actꝰ. ¶ Preterea. Habitibus non meremur: ſꝫ actibꝰ: alioq̃n hõ mereret̃ continue et̃ dormiendo: ſꝫ virtutibus meremur. ergo virtutes nõ ſunt habitꝰ ſꝫ actꝰ. ¶ Preterea. Aug. dic̃ in lib. de moribꝰ eccleſie: ꝙ virtꝰ eſt ordo amoris: ⁊ i lib. lxxxiij. q. dicit: ꝙ ordinatio q̃ ꝟtus vocat̃ eſt fruẽdis frui: ⁊ vtendis vti. ordo aũt ſeu ordinatio nominat vel actũ: vel relationẽ. ergo virtꝰ nõ eſt hitus: ſꝫ actꝰ vel relatio. ¶ Preterea. Sic̃ inueniunt̃ virtutes hũane: ita ⁊ virtutes nãles: ſꝫ virtutes nãles nõ ſunt hitus: ſꝫ potentie q̃dã. ergo et̃ neq; virtutes humane. ¶ Sꝫ ꝯ̃ eſt ꝙ phs in libro p̃dicamẽtoꝝ ſciam ⁊ virtuteꝫ ponit eẽ hitꝰ. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ virtus nominat quãdã potẽtie pfectionẽ: vniuſcuiuſq; .n. pfectio p̃cipue ꝯ̃ſiderat̃ in ordine ad ſuũ finẽ: finis aũt po-

¶ Q̃ó. LV. IN articulo primo. q. 55. dubium occurrit ex Scoto in pº ſnia. diſt. 17. q. 3ª. ipſe enim ꝑ̃ans virtutẽ moralẽ vt ſic nõ dicere dr̃iam per ſe diſtinctiuã hitus: ſed addere ſup nãm hitus reſpectũ cõformitatis ſeu coexiſtẽtie ad rectũ dictamẽ: tenet ꝙ idẽ numero hitus imutatus in ſe de non virtute fit virtus: imo genitus cũ rõne erronea poſt fit virtus: nec hoc alr̃ probat: niſi qꝛ hitus abſtinentie genitꝰ ex actibꝰ abſtinẽtie elicitꝰ ſine prudẽtia: aut cũ erronea rõne: poſtmoduꝫ adueniente recta rõne nulla facta mutatiõe circa illã qualitatẽ in ſe que eſt hitus abſtinẽtie: de nõ virtute fit virtus: ⁊ poſſet hoc ꝯfirmari: qꝛ nõ eſſet opus generari in illo aliũ habitum vt eſſet abſtinens: hec aũt põ repugnat ⁊ doctrine auctoris ⁊ veritati: auctori q̃deꝫ qꝛ aperte in hac queſtione: quã de eſſentia virtutis vocat: diuidẽdo tractatũ hũc poſtq̃ꝫ tractauit de habitu: ponit virtuteꝫ vt ſic eſſe habitũ: vt in hoc pꝫ articulo: ⁊ in vltimo articulo expreſſe dicit: ꝙ habitus eſt genus propinquũ virtutis: quoꝝ nihil eſſet veꝝ: ſi virtus moralis vt ſic adueniret huic habitui imutato: vt pꝫ: veritati aũt: qꝛ hitus ille q̃ eſt ꝟtus moralis habituat appetitũ ad ſequelã rõnis ex ſua eẽntia. Ad cuius euidentiã veritatis due ſunt aduertẽde diſtinctiones. prima eſt de ratõe recta. eſt eni duplex q̃daꝫ reſpectu ꝓprij finis ipiꝰ virtutis moralis: q̃ eſt bonuꝫ rationis in tali materia qḋ eſt mediuꝫ in tali materia determinatuꝫ ratione: ſic̃ mediuꝫ in cibo ⁊ potu eſt finis abſtinentie ꝓprius: quedam vo reſpectu finis extrinſeci: prout vita eterna eſt finis ad quem fides formata ordinat abſtinentiam. In ꝓpoſito non eſt ſermo de rõne recta ſcḋo modo: qꝛ ipſe Scotus expreſſe loquitur de prudẽtia ſeu actu eiꝰ: q̃ eſt recta rõ medij virtutis moralis: vt pꝫ in 2º ethico. ex diffinitione virtutis: ꝯſtat aũt ꝙ attingere mediuꝫ eſt finis proprius moralis virtutis. ſcḋa eſt de effectu formali ipſius hitus: qui vocat̃ virtus moralis. dupliciter .n. intelligit̃. Primo vt ex ſua eſſentia habitus ille reddat appetitum habituatum ad actuꝫ: ⁊ non plus. verbi gratia. abſtinẽtia ad abſtinendum. Secundo vt reddat appetitum habituatum ad actum cum omnibus eius cõditionibus ſue latitudinis. ſ. ad abſtinẽduꝫ: quando: vbi: ſicut: ꝓpter quid ⁊c. opꝫ exiſtimare habitus hmõi naturã eſſe p̃mo modo fuit cauſa illius Scotice fantaſie: diffinire aũt hmõi habitus nãꝫ. ſcḋo modo eſt ratio veritatis: niſi .n. appetitus ex natura habitꝰ temperantie habituatus eſſet: ⁊ iam per modũ nature determinatus ad abſtinendũ ꝓpter bonũ rationis quãdo: vbi ſicut: quantũ ratio expoſcit: iaꝫ appetitus non eſſet ex tali habitu factus quaſi nãliter obſequens rõni: ⁊ ſequeret̃ ꝙ habẽs habitũ tẽperantie hꝫ appetitũ pugnantẽ cõtra rationẽ ſm circũſtantiã ⁊ finem ꝓpriũ: qḋ eſt ꝯ̃tra phm

z veritatem. 7. ethicorũ: z ſequeretur ꝙ omnes virtutes morales eſſent ſcientie iuxta opinionez ſtoicoꝝ: z breuiter hoc deſtruit moralem bonitatez: z potes ratiocinari ↄtra hanc fantaſiaz ſic: habitus ille: puta abſtinentie qui apud te gnãtus eſt ex actibus elicitis ſm rõnez erroneã oppoſitaz prudentie: z poſtmoduz fit virtus moralis ĩmutatus in ſe aut inclinat ex ſe ad act⁹ ſimiles p̃orib⁹ aut diſſimiles: nõ diſſimiles: vt patet: ergo ad ſimiles: ſed ſimiles ſunt vicioſi: quia erronea rõ non excuſat: ergo. ꝑterea act⁹ ille ad quem inclinat talis hitus aut eſt ad mediuz in tali materia aut ad extrema: ſi ad me^m: eſt ſm ſe vera v̾tus moralis: quia ſibi cõuenit tota diffinitio virtutis data ſecũdo ethicorum. ſ. habitus electiuus in medie^{te} cõſiſtẽs zc̃. ſi ad extrema. ergo eſt vitium: vt patet ibi: vitiũ autem nũquã tranſit in virtutez: ſicut nec albedo ĩ nigredinem: ſunt. n. contraria. Diſcito ergo z dicito ꝙ v̾t⁹ moralis ſicut quelibz alia ẽ eẽntialiter habit⁹: ſz moralis eſt hituatiua appetitus ad eliciendũ actus quando vbi ſicut quãtũ opz propter bonũ ratiõis: z quia difficile eſt eẽ habituatũ ad eliciendum actum: ſicut circunſtantiona-

tẽtie actus ẽ: vñ potẽtia dr̃ eẽ ꝑfecta ſm ꝙ determinatur ad ſuũ actũ. Sũt ãt q̃dã potẽtie q̃ ſm ſeipas ſunt determinate ad ſuos actus: ſicut potentie nãles actiue: z iõ hmõi potẽtie nãles ſm ſeipas dñr virtutes: potẽtie aũt rõnales q̃ ſunt ꝓprie hoĩs nõ ſunt determinate ad vnũ: ſz ſe hñt indeterminate ad multa: determinanĩ ãt ad actus per habitus. ſicut ex ſupra dictis pz. z iõ virtutes hũane habit⁹ ſunt. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ q̃nqz virtus dr̃ id ad qð eſt virt⁹. ſ. vel obz virtutis vel actus ei⁹: ſic̃ fides dr̃ q̃nqz id qð credĩ q̃nqz ṽo ipz credere: q̃nqz ãt ipe hitus quo credĩ. vñ qñ dr̃ ꝙ v̾t⁹ eſt vltimũ potẽtie: ſumĩ v̾tus ꝓ obo virtutis. id. n. in quo vltimo potentia eẽ põt: ẽ id ad qð dr̃ virt⁹ rei: ſic̃ ſi aliqs põt ferre cẽtũ libras z nõ plus: v̾tus ei⁹ ↄſideraĩ ſm cẽtũ libras: nõ ãt ſm. lx. obtio ãt ꝓcedebat: ac ſi eẽntial'r v̾tus eẽt vltimũ potẽtie. ¶ Ad ſcðm dõm: ꝙ bonus vſus liberi arbitrij dr̃ eſſe v̾tus ſm eandẽ rõnẽ: qꝛ. ſ. eſt id ad qð ordinaĩ v̾t⁹ ſicut ad ꝓpriũ actuz: nihil eſt. n. aliud actus v̾tutis q̃z bonus vſus liberi arbitrij. ¶ Ad tertiũ dðz ꝙ aliqua dñr mereri dupliciter. Uno mõ ſicut ipo merito: eo modo quo dicimur currere curſu. z hoc mõ meremur actibus. Alio modo dicimur mereri aliquo ſicut principio merendi: ſic̃ dicimur currere potẽtia motiua. z ſic dicimur mereri virtutibus z habitib⁹. ¶ Ad quartũ dõm: ꝙ virtus dĩ ordo vl' ordinatio amoris: ſicut id ad qð eſt virtus: ꝑ virtutem. n. ordinaĩ amor in nobis. ¶ Ad quintũ dõm: ꝙ potẽtie nãles ſunt de ſe determinate ad vnum: non autem potentie rationales. z ideo non eſt ſimile: vt dcm̃ eſt.

¶ Utrum virtus humana ſit habitus opatiu⁹. Arti. II.

Ad ſcðm ſic procedi tur. Uideĩ ꝙ nõ ſit d rõne virtutis humane ꝙ ſit habitus operatiuus: dicit eniz Tullius in iiij. de tuſculanis queſtionib⁹ ꝙ ſicut eſt ſanitas z pulchritudo corporis: ita eſt virt⁹ aĩme: ſed ſanitas z pulchritudo non ſunt habitus operatiui. ergo neqz etiã virtus. ¶ Preterea. In rebus naturalibus inuenitur virtus: non ſolum ad agere: ſed etiam ad eſſe: vt pz per phm̃ in primo de celo ꝙ quedam habent virtutem: vt ſint ſemper: quedam vero non ad hoc ꝙ ſint ſemper: ſed aliquo tempore determinato: ſed ſicut ſe habet virtus naturalis in rebus naturalibus: ita ſe habet virtus humana in rationalibus. ergo etiam virtus humana non ſoluz eſt ad agere: ſed etiam ad eſſe. ¶ Preterea. Phs dicit in. vij. phy. ꝙ virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimũ. optimũ aũt ad qð hoiem oz diſponi per virtutẽ eſt ipſe deus: vt ꝓbat Aug. in lib. ij. de moribus eccleſie: ad quem diſponiĩ aĩa per aſſimilationez ad ipm̃. ergo videĩ ꝙ virtus dicaĩ qualitas quedaz aĩe in ordine ad deũ tanq̃z aſſimilatiua ad ipſum: non aũt in ordine ad operationez: nõ igiĩ

tum: ideo difficile eſt habere habituz virtutis: z quia habituatus ad abſtinenduz. verbi gratia. z non propter bonum rationis aſſueſit ex illo habitu ad actum abſtinentie: cum tali defectu oportet habitum alium generari: et precedentem corrumpi: ſi verus habitus abſtinentie ineſſe debet: quãtus faciliꝰ generetur ĩ ſic diſpoſito verus abſtinentie habitus: vt patet in fine ſecundi ethicorum: ſicut ꝓdigus habituatus ad expendẽdum nõ propter bonuz rationis: z quãdo oportet zc̃. ſi debeat fieri libalis non ſufficit qð mutetur ſola regula ad propter qð oportet: z oportet zc̃. ſz oz vt fiat vna ſimplex q̃litas noua habituans ad expẽdẽdũ propter bonuz rationis quando oper ſicut vbi zc̃. z breuiter ſi quis meditcĩ z diligenter rem hãc cõſiderauerit inueniet ꝙ h̃ fantaſia d vitio in virtutem: et econuerſo tranſferret habituz eiuſdem. Idez enim eſt iudicium de habitu genito ex actibus elicitis cuz ratione erronea oppoſita prudentie z de vitioſo. naz in vtroque eſt aliquid cõformabile recte rationi: puta actus et in neutro totuz: quia defectuoſa circũſtantia non eſt conformabilis recte rationi.

eſt hitus

est hītus operatiuus. ¶ Sed ꝯtra est qđ phs
dicit in .ij. ethi. ꝙ virtus vniuſcuiuſqꝫ rei est q̄
opus eius bonū reddit. ¶ Rn̄deo dđm: ꝙ vir
tus ex ipſa rōne noīs īportat quādā pfectionē
potētie: vt .s̄. dcm̄ est: vn̄ cū duplex ſit poten
tia .ſ. potētia ad eſſe: ⁊ potētia ad agere: vtriuſ
qꝫ potētie pfectio virtus vocat̄: ſꝫ potentia ad
eſſe ſe tenet ex pte mā̄e: q̄ est ens in potentia:
potētia aūt ad agere ſe tenet ex parte forme: q̄
est principiū agēdi: eo ꝙ vnūqđqꝫ agit inquā
tū est actu. in ꝯstitutiōe aūt hoīs corpus ſe te
net ſic mā. aīa xo ſic forma: ⁊ q̄ntū qdem ad
corpus hō cōīcat cū alijs aīalibus. ⁊ ſilr̄ q̄ntuꝫ
ad vires q̄ ſunt aīe ⁊ corpori cōes: ſole aūt il
le vires q̄ ſunt ꝓprie aīe .ſ. rōnales ſunt hoīs
tm̄: ⁊ iō virtus hūana de q̄ loqmur nō pōt pti
nere ad corpus: ſꝫ ptinet tm̄ ad id qđ est ꝓpriū
aīe: vn̄ virtus hūana nō īportat ordinē ad eē:
ſꝫ magis ad agere. ⁊ iō de rōne virtutis hūane
est ꝙ ſit habitus opatiuus. ¶ Ad primū ḡ di
cendū ꝙ modus actiōis ſeq̄t̄ diſpōnē agētis:
vnūqđqꝫ .n. q̄le est talia opat̄. ⁊ iō cū xtus ſit
principiū aliq̄lis opationis: opꝫ ꝙ in operāte
p̄exiſtat fm̄ virtutē aliquā ꝯformis diſpō: fac̄
aūt virtus opationē ordinatā. ⁊ iō ipſa virtus
est q̄dā diſpō ordinata in aīa fꝫ .ſ. ꝙ ꝓprie po
tentie aīe ordinant̄ aliqualr̄ adinuicē: ⁊ ad id
qđ ē extra. ⁊ iō virtus inquātū est ꝯueniēs di
ſpō aīe aſſimilat̄ ſanitati ⁊ pulchritudini: q̄ ſūt
debite diſpōnes corporis ſꝫ p hoc nō excludit̄
quin virtus ēt ſit operatiōis principiū. ¶ Ad
ſcđm dđm: ꝙ virtus q̄ est ad eſſe nō est ꝓpria
hoīs: ſꝫ ſolū virt⁹ q̄ est ad opera rōnis q̄ ſūt ꝓ
pria hoīs. ¶ Ad tertiū dđm: ꝙ cū dei ſuba ſit
ei⁹ actio: ſūma aſſimilatio hoīs ad deū est fm̄
aliquā opationē: vn̄ ſicut .s̄. dcm̄ est: felicitas
ſiue btitudo p quā hō deo maxime ꝯformat̄ q̄
est finis hūane vite in opatione ꝯſiſtit.

¶ Utrū xt⁹ hūana ſit hīt⁹ bon⁹. Articu. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ nō ſit
de rōne virtutis ꝙ ſit hitus bonus.
Peccatū .n. in malo ſp̄ ſumit̄: ſꝫ ēt
peti est aliq̄ xt⁹ fm̄ illud .i. ad Cor.
xv. Uirt⁹ peccati lex. ḡ virtus nō ſemp est ha
bitus bonus. ¶ Preterea. Uirtus potentie
rn̄det: ſꝫ potentia nō ſolū ſe hꝫ ad bonū: ſꝫ etiā
ad malū fm̄ illud Eſa. v. Ue q potētes eſtis
ad bibēdū vinū. vt viri fortes ad miſcendum
ebrietatē. ḡ ēt virtus ſe hꝫ ⁊ ad bonū ⁊ ad ma
lū. ¶ Preterea. Scđm aplm̄ .ij. ad Cor. xij.
Uirtus in infirmitate pficit̄: ſꝫ infirmitas est
qđdā malū. ḡ virtus nō ſoluꝫ
ſe hꝫ ad bonū: ſꝫ ēt ad maluꝫ.
¶ Sed ꝯtra est qđ Augu. di
cit in lib. de moribus eccleſie.
Nemo aūt dubitabit ꝙ virt⁹
animā facit optimā. ⁊ phs di
cit in .ij. ethi. ꝙ virtus est q̄ bo
nū facit hñtē: ⁊ opus eius bo
nū reddit. ¶ Rn̄deo dđm: ꝙ
ſicut .s̄. dcm̄ est: virtus impor
tat perfectionem potentie. vn̄
virtus cuiuſlibet rei determi
nat̄ ad vltimuꝫ in qđ res pōt:
vt dicit̄ in primo de celo. Ulti
mū aūt in qđ vnaqueqꝫ potē
tia pōt: opꝫ ꝙ ſit bonū: naꝫ oē
malū defectū quēdā īportat.
vn̄ Dio. dicit in .iiij. de di. no.
ꝙ oē maluꝫ est infirmū: ⁊ pp
hoc oꝫ ꝙ virtus cuiuſlibet rei
dicat̄ in ordine ad bonū: vnde
virtus hūana que est habitus
operatiuus: est bonus habit⁹
⁊ boni operatiuus. ¶ Ad pri
mū ergo dđm: ꝙ ſicut perfe
ctum: ita ēt ⁊ bonū dicit̄ me
taphorice in malis. Dicit̄ .n.
⁊ perfect⁹ fur ſiue latro: ⁊ bo
nus fur ſiue latro: vt patꝫ per
phm̄ in .v. metaphyſi. fm̄ hoc
ergo etiā virtus metaphorice
in malis dicit̄: ⁊ ſic virt⁹ pec
cati dicit̄ lex inquantuꝫ .ſ. per
legem occaſionaliter est pec
catum augmentatuꝫ: ⁊ quaſi
ad maximū ſuuꝫ poſſe perue
nit. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ ma
lum ebrietatis. ⁊ nimie pota
tiōis ꝯſiſtit in defectu ordinis
⁊ rōnis. Contingit aūt cū de
fectu rōnis eſſe aliquā poten
tiam inferiorem perfectaꝫ ad
id qđ est ſui generis etiam cū
repugnātia vel defectu ratio
nis: perfectio aūt talis poten
tie cum ſit cum defectu rōnis
nō poſſet dici xtus humana.
¶ Ad tertium dđm: ꝙ tanto
ratio perfectior eſſe oſtendit̄:
q̄nto infirmitates corporis: ⁊
inferiorum partiū magis pōt

¶ Articu. II.
IN articulo
2° ⁊ 3° eiuſdem
55ᵉ. q. dubiū oc
currit ex Sco
to ī pmo ſnia.
diſ. 17. q. 3°. opi
nāte ꝙ virtus
moralis quate
nus vtutis mo
ralis rationeꝫ
habet non eſt
operatiua: ſed
quicquid opa
tur facit īquā
tū eſt habitus:
ita ꝙ nec ex ꝓ
pria ratiōe: vt
virtus: nec vt
ſubeſt pruden
tie eſt operati
ua: ſed: vt dcm̄
eſt: ex ratione
ſubſtracti .ſ. ha
bitus. In dua
bus aūt cōtra
dicere auctori
videt̄. Primo
ī hac materia:
quia ī preſenti
articulo deter
minatur ꝙ de
ratiōe virtutis
inquātuꝫ virt⁹
eſt: ꝙ ſit habi
tus operatiu⁹:
⁊ in ꝯſequēti ꝙ
ſit bon⁹ ⁊ boni
operatiu⁹. Se
cūdo in cōmu
nib⁹: qꝛ cauſa
ſecūdaria agit
apud auctoreꝫ
non ſolum vir
tute ꝓpria: ſed
virtute prime:
ita ꝙ ī aliquid
pōt virtute pn
cipalis: in qđ
non pōt ꝓpria
vtute: ſup cui⁹
oppoſito fun
dare vl̄ Scot⁹
dictum ſuum:
⁊ quia hoc me
taphici videt̄
negociū ad pro
poſitum veniē
duꝫ eſt. Scito
igitur ꝙ quia
Scotus mora

vincere: ſeu tollerare: ꝛ iõ vir tus hũana q̃ rõni attribuit̃: in infirmitate pfici dr̃ nõ q̃dẽ rõnis: ſ; in infirmitate corporis: ꝛ inferiorum partium.

¶ Utrũ virtus ↄuenient̃ diffiniat̃. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ non ſit conueniẽs diffinitio ꝟtutis que ſolet aſſignari. ſ. virtus eſt bona q̃litas mentis qua recte viuit̃. q̃ nullus male vtit̃. quã deus in nobis ſine nobis opat̃: ꝟtus.n. eſt bonitas hoĩs: ipſa.n. eſt q̃ bonũ facit hñtem: ſ; bonitas nõ videt̃ eẽ bona: ſicut nec albedo eſt alba: igit̃ incõuenienter dr̃ ꝙ ꝟtus eſt bona q̃litas. ¶ Preterea. Nulla dr̃ia eſt cõior ſuo gñe cũ ſit gñis diuiſiua: ſ; bonũ ẽ cõius q̃ꝫ q̃litas: ↄuertit̃.n.cũ ente. g̃ bonũ nõ d; poni in diffõne virtutis. vt dr̃ia q̃litatis. ¶ Preterea. Sicut Augu. dicit in.xij. de tri. Ubi primo occurrit aliqd qḋ non ſit nobis peccatoribuſq; cõe: illud ad mentez ptinet: ſ; q̃dã virtutes ſunt etiã irrõnabiliũ partiũ: vt phs dicit in.iij.ethi. nõ g̃ ois ꝟtus eſt bona q̃litas mẽtis. ¶ Preterea. Rectitudo vr̃ ad iuſtitiam ptinere: vñ idẽ dñr recti ꝛ iuſti: ſ; iuſtitia eſt ſpẽs virtutis. incõuenienter g̃ ponit̃ rectũ in diffõne virtutis: cũ dr̃. Qua recte viuit̃. ¶ Preterea. Quicunq; ſupbit de aliquo: male vtit̃ eo: ſ; multi ſupbiunt de virtute: dicit.n. Aug. in regula ꝙ ſuperbia ẽt bonis operibus inſidiat̃ vt pereãt. falſuz eſt g̃ ꝙ nemo ꝟtute male vtat̃. ¶ Preterea Homo p virtutẽ iuſtificat̃: ſ; Aug. dic̃ ſup illud Jo. Maiora hoꝝ faciet: q creauit te ſine te nõ iuſtificabit te ſine te. incõuenienter g̃ dr̃ ꝙ virtutẽ deus in nobis ſine nobis.operatur. ¶ S; ↄ̃ eſt auctoritas Aug. ex cui⁹ verbis p̃dicta diffõ colligit̃. ꝛ p̃cipue in.ij.de li.arbi. ¶ Rñdeo dĩc;: ꝙ iſta diffõ pfecte ↄplectit̃ totã rõnẽ virtutis: pfecta.n. rõ vniuſcuiuſq; rei colligit̃ ex oibus cãis eius. Comprehẽdit ãt p̃dicta diffõ oẽs cãs virtutis: cã naq; formalis ꝟtutis: ſicut ꝛ cuiuſl; rei accipit̃ ex eius gñe ꝛ dr̃ia: cũ dr̃ bona q̃litas: gen⁹.n. ꝟtutis q̃litas eſt. dr̃ia ãt bonũ: eẽt tñ ↄueniẽtior diffõ ſi loco quali-

lem virtutem vt ſic reſpectum ſolum poſuit addere ſupra habitũ. Ideo ↄñter negauit ipſaz eſſe operatiuam: ꝛ rurſus q; bonitatẽ moralẽ actus poſuit in ſolis relationibus debite ꝓportiõis actus ad potentiã: obm: finẽ: tempus: locum ꝛc̃. ſm rectam rationem: ſicut pulchritudo non eſt aliqua qualitas: ſ; aggregatio cõuenientiuz: puta figure: magnitudinis: coloris ꝛc̃. ꝛ relatio nõ h; ꝓprium principiuz actiuuz: ideo virt⁹ moralis nõ eſt p̃n^m actuũ bonitatis moralis. Et ↄfirmatur quia relatio ↄñs neceſſario extrema nõ h; ꝓpriam cauſam aliã ab extremis. iſte autẽ reſpect⁹ cõſeq̃t̃ extrema poſita ex natura extremorũ: impoſſe eſt eni aliquẽ actũ ſic ↄditionatũ poni in eẽ: ꝛ rõnẽ rectaz poni in eẽ: cuz ex natura extremorũ cõſequatur in actu talis ↄformitas ad rõnẽ rectã. nos aũt iaz primũ fundamentum in p̃cedẽti articulo remouim⁹: declarãtes virtutem moralẽ addere ſupra habitum differentiam ſpecificam: ſicut hominez ſupra animal: ꝛ propterea ↄñter fatemur ꝙ virtus moralis inquãtuz eſt virtus moralis eſt principiatiua actus moralis: ꝛ ad ſcḋa Scoti fundamenta dicimus: ꝙ q̃cq̃d ſit de eẽntia bonitatis in actu morali an. ſ. ſit qualitas an relatio: quãtũ ad ꝓpoſituz ſpectat: nõ refert: qm̃ illud cõe dcm̃ ꝙ relatio nõ h; cauſam actiuam ꝓpriã: intelligit̃ de cauſalitate ꝓpria: ſic ꝙ terminetur ad ipſaz ſolam: nulla.n. cauſa actiua facit ſolam relationẽ: cũ quo tñ ſtat ꝙ hẽat per ſe cauſam effectiuã cum alio: qḋ ꝓbo: ſummũ bonũ in vniuerſo h; cauſaz actiuã per ſe intendẽtem illud: ſed ordo vniuerſi eſt ſummũ bonum in vniuerſo: vt p; in 2° metaph̃. ergo h; cauſaz actiuam per ſe: ↄſtat aũt ꝙ ordo eſt relatio: p̃terea effect⁹ ꝓprius artis p ſe fit ab arte: ſed ordo manifeſte fit ab artibus. videmus.n. artes dolatiuas ad hoc tendere vt ordinate ꝛ mẽſurate incidant ꝛc̃. Et ſic habitus virtutis moralis facit ordinationẽ in actu. Unñ in rñſione ad p̃mũ in hoc 2° articulo lr̃a dicit: ꝙ virtus facit operationem ordinatam. Quõ aũt hoc fiat: nõ eſt difficile videre: ſi q̃s eni conſideret ꝙ habitus virtutis nõ cauſat ſeorſum a potẽtia: ſed eſt perfectio potentie ad cauſandum actuz ordinatum: videbit ꝙ potentia perfecta habitu cauſabit p ſe: intẽdendo non ſoluz operationem: ſed operationẽ ordinatam ſic: et experientia te ſic conuincet: qḋ eſt ratio illã potẽtie ꝙ cauſet regulatam operationez: ꝛ hoc: vt dictum eſt: mãifeſte liquet i artificialibus a quibus cõcipimus q̃d inten⁹ agitur. vñ fundamentuz illud nihil facit pro Scoto ad ꝓpoſitũ. qḋ aũt addit q̃ relatio p̃ma conſequitur extrema dignuz admiratiõe videt̃. nam p extrema aut intẽdit abſo^ta: aut relatiões: ſi relatiões. h̃ ſunt que in queſtione veniunt a q̃bus cãntur: puta relatiões ſingule ad tẽpus: ad locũ: ad potentiam: ꝛ cetere circũſtãtie. ſi abſoluta: falſuz vr̃ apud te ꝙ poſito actu quo ad abſoluta tñ: ꝛ recta ratione ineſſe oporteat ſequi conformitatẽ: quãtus apud nos poſita recta ratione in actu ſcḋo ꝛc̃. vt infra dicetur. impoſſibile ſit ſequi actum difformem: ſed hoc non eſt: quia relatio conſequitur: ſed quia talis effectus non ſtat cum tali cauſa. Dicito ergo ꝙ virtus facit operationem ordinatam tãquaz effectum proprium: ꝛ q̃ relationem habere ſic effectiuam per ſe cauſam non inconuenit: ſed oportet quãdoq;.

¶ Articulus. IIII.

In articulo 4° eiuſdem 55ᵉ queſtionis: nota ꝙ illa particula in diffinitione virtutis poſita qua nemo male vtitur dupl̃r exponi põt. Primo vt ſonat: ꝛ ſic ſoli ꝟtuti formate: aut que nõ põt eſſe informis ↄuenit: cõtingit.n. virtute intellectuali practica vt arte: ꝛ morali: vt temperantia: ꝛ infuſa theologali: vt fide male vti: etiam in peccatis hitus

tatis habitus poneretur: qui eſt genus propinquum: virtus autem non habet materiam ex qua: ſicut nec alia accidentia: ſed habet materiam circa quam: ⁊ materiam in qua ſcilicet ſubiectum: materia autem circa quam eſt obiectum virtutis. quod non potuit in predicta diffinitione poni: eo ꝙ per obiectum determinatur virtus ad ſpeciem: hic autem aſſignatur diffinitio virtutis in communi: vnde ponitur ſubiectum loco cauſe materialis: cum dicitur ꝙ eſt bona qualitas mentis. finis autem virtutis cum ſit habitus operatiuus eſt ipſa operatio. ¶ Sed notandum ꝙ habituum operatiuorum aliqui ſunt ſemper ad malum: ſicut habitus vitioſi: aliqui vero quandoqꝫ ad bonum: ⁊ quandoqꝫ ad maluꝫ: ſicut opinio ſe hꝫ ad verꝫ: ⁊ ad falſum: virtus aūt ē habitus ſemper ſe hn̄s ad bonū. ⁊ iō vt diſcernat̄ virtus ab his que ſemper hn̄t ad malū dr̄. Qua recte viuit̄: vt autē diſcernat̄ ab his q̄ ſe hn̄t qn̄qꝫ ad bonū: qn̄qꝫ ad malū: dr̄ qua nullus male vtit̄. Cauſa aūt efficiens virtutis infuſe: de qua diffō dat̄: deus ē: pp qꝺ dicitur. Quam deus in nobis ſine nobis operat̄: que quidē particula ſi auferat̄: reliquum diffōnis erit cōmune oibus virtutibus ⁊ acquiſitis ⁊ infuſis. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ id qꝺ primo cadit in intellectu eſt ens: vnde vnicuiqꝫ apprehenſo a nobis attribuimus ꝙ ſit ens: ⁊ per ꝯn̄s ꝙ ſit vnū ⁊ bonum: que ꝯuertunt̄ cuꝫ ente. vn̄ dicimus ꝙ eſſentia eſt ens ⁊ vna ⁊ bona. ⁊ ꝙ vnitas eſt ens ⁊ vna bona: ⁊ ſil'r de bonitate. nō aūt hoc hꝫ locum in ſpecialibꝰ formis: ſicut eſt albedo ⁊ ſanitas: nō. n. omne qꝺ apprehendimus ſub ratione albi ⁊ ſani apprehendimus: ſed tamen conſiderandum ꝙ ſicut accidentia ⁊ forme ſubſiſtentes dn̄r entia: non qꝛ ipſa habeant eſſe: ſed qꝛ eis aliquid eſt. ita etiam dicuntur bona vel vna: non quidem aliqua alia bonitate: vel vnitate: ſed quia eſt eis aliquid bonum vel vnum: ſic igitur ⁊ virtus dicitur bona: quia in ea aliquid eſt bonum. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ bonuꝫ quod ponitur in diffinitione virtutis non eſt bonū commune quod conuertitur cum ente: ⁊ eſt in plus q̄ꝫ qualitas: ſed eſt bonū rationis ſm ꝙ Diony. dicit in. iiij. ca. de diui. no. ꝙ bonū anime eſt ſm rationem eſſe. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ virtus non poteſt eſſe in irrationali parte anime. niſi inquantum participat rationem vt dicitur in primo ethicorum: et ideo ratio ſiue mens eſt proprium ſubiectum virtutis humane. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ iuſtitie eſt propria rectitudo que conſtituitur circa res exteriores que in vſum hominis veniunt que ſunt ꝓpria materia iuſtitie: vt infra patebit: ſed rectitudo que importat ordinem ad finem debitum: ⁊ ad legem diuinam: que eſt regula voluntatis humane: vt ſupra dictum eſt: cōmunis eſt omni v̓tuti. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ virtute poteſt aliquis male vti tanquā obiecto: puta cum male ſentit de virtute cum odit eā: vel ſuperbit de ea: non autem tanquam principio vſus: ita .ſ. ꝙ malus ſit actus virtutis. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ virtus infuſa cauſatur in nobis a deo ſine nobis agentibus. non tamen ſine nobis cōſentiētibꝰ: ⁊ ſic eſt intelligendum quod dicitur. Quam deus in nobis ſine nobis operatur: que vero per nos aguntur: deus in nobis cauſat: nō ſine nobis agentibus: ipſe eni operatur in omni voluntate ⁊ natura.

¶ De ſubiecto virtutis.

¶ Qō. LVI.

DEinde conſiderandꝫ eſt de ſubiecto virtutis. ¶ Et circa hoc queruntur ſex.

¶ Primo vtrum virtus ſit in potentia anime ſicut in ſubiecto. ¶ Secundo vtruꝫ vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs. ¶ Tertio vtruꝫ intellectus poſſit eſſe ſubiectuꝫ virtutis. ¶ Quarto vtruꝫ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis. ¶ Quinto vtrum vires apprehenſiue ſenſitiue. ¶ Sexto vtrum voluntas.

cipijs applicādo eas ad actꝰ ꝓprios pp malum finem extraneuꝫ: ⁊ quoniam nihil bonū habet perfectā rōnē virtutis: vt īfra dicet̄. iō ſic ītelligēdo ſoli v̓tuti ſimpl'r perfecte hec particula cōuenit. Secundo poteſt exponi limitate: vt īfra in littera fit: ita ꝙ ly male vti intelligatur actuꝫ ꝓpriū illius virtutis eſſe: vt dicatur in reſponſiōe ad tertiū: ⁊ ſic: vt in corpōe articuli dicatur. hec particula conuenit omni virtuti: ⁊ ponitur ad differentiam habituū qui ſunt ad bonum et maluꝫ: ⁊ ſi ſic intelligendo diceret̄ quod v̓tutēs arte aut fide propter malum finem nō facit actum fidei: aut artis malum: ſed actum ordinantem illas facit malum: ac per hoc v̓tute nullus male vtit̄: vt ꝑncipio mali actꝰ quāuis male vtatur ipſa principalite bonuꝫ actū ordinando ad extraneuꝫ malum finem: qꝺ tamen eſt impoſſibile in virtutibꝰ que non poſſunt eſſe informes: quia aut ordināt̄ in bonum: aut deſinūt eſſe: ſi ordinarent̄ ad malum.

¶ Qõ. LVI.

In articulo 3° q.56. obmiſſis duobus primis dubiũ occurrit de ſenſu ⁊ veritate littere: cum ponit differentiam inter virtutem ſimpliciter ⁊ intellectualem. Ex hoc ꝙ aliquis habitus dat facultatem faciendi bonum op⁹: ſ3 ñ dat ꝙ ſemꝑ opeꝛ̃ recte: vt grãmatica ⁊c̃. aliqs autẽ dat ⁊ facultatem faciendi bonũ op⁹: ⁊ dat ꝙ aliquis recte vtatur facultate: vt iuſtitia. Eſt autem hic multipliciter dub^m. Primo de qua rectitudine ſeu bonitate ẽ ſmo: cum dicitur ꝙ aliqs hit⁹ dat ꝙ recte vtatur facultate: an .ſ. de bonitate ꝓpria illi hitui: an de bonitate morali. ſi d' bonitate morali obſtat lr̃a obyciens vſui grãmatice non errores in moribus ſed in grãmatica: barbariſmum .ſ. ⁊ ſoleciſmũ: vt patet in littera. ſi de bonitate ꝓpria illi habitui: nulla videtur inter habitus differẽtia: quilibꝫ enim: cum qs eo vtitur: dat ſuã bonitatem actui apto nato ſuſcipere illam bonitatem: deinde dubium eſt propter diuerſitatem vocabulorum q' littera vtitur: qd itẽdit cũ dicit ꝙ dat ꝙ ſemper recte operetur: ⁊ ſub alys vbis qd recte vtatur facultate: vel ſub alyſ verbis ꝙ reddit bonum opus in actu: an .ſ. intendat de opere in actu quod informaꝛ̃ habitu: puta de loquutiõe in actu reſpectu grãmatice: concupiſcentia reſpectu temperantie ⁊c̃. an de actu voluntatis qui vocatur vti: quo omnibus habitibus vtimur applicando eos ad operãdum in actu cũ volum⁹: ⁊ rurſus an intẽdat ſemper: an cũ vtimur habitu illo: ſi nãqꝫ intendit ſemꝑ ſiue loquatur de vti ſiue de ope falſa manifeſte eſt differentia: quia poſſum contra ⁊ preter quẽcũqꝫ habitũ acquiſitum ⁊ infuſum vti et operari: vt pꝫ in peccantibus. ſi vo intendit de ipſo opere quã do vtitur habitu par quoqꝫ videꝛ̃ iudiciũ de arte ⁊ virtute morali: ſic nãqꝫ ꝯtingit vtẽtem grãmatica: q2 non vtiꝛ̃ totalr ea barbarizare: ita vtentẽ iuſtitia vel temperantia: quia nõ totaliter vtiꝛ̃ ea ſm aliquid deficere. ſi autẽ intẽdit de vti ipſo actu volũtatis aut reſpectu opis: ⁊ hoc non: quia nulla eſſet differẽtia: cõtingit .n. vti concupiſcẽtia contra vel preter temperantiã quã habeo ſicut loquutione ꝯtra grãmaticã vel preter eam: aut reſpectu habit⁹: ⁊ obſtãt tria. pmũ eſt ꝙ in littera dicitur ꝙ iſta ſecunda ꝑfectio eſt reſpectu operis in actu. prima aũt eſt reſpcũ operis in

¶ Utrum virtus ſit in potentia aie ſicut in ſubo. ¶ Arti. I.

Ad primũ ſic ꝓcediꝛ̃. Videꝛ̃ ꝙ virtus nõ ſit in potẽtia aie ſicut in ſubo. Dicit .n. Aug. in .ij. de li. arbi. ꝙ virtus eſt q̃ recte viuiꝛ̃. viuere aũt nõ eſt ꝑ potentiã aie: ſ3 ꝑ eius eſſentiã. ergo virtus nõ eſt in potentia aie: ſ3 in eius eẽntia. ¶ Preterea. Phs dicit in .ij. ethi. Virt⁹ eſt q̃ bonũ facit hñtẽ. ⁊ op⁹ eius bonũ reddit: ſ3 ſicut op⁹ ꝯſtituiꝛ̃ ꝑ potẽtiã: ita hñs virtutẽ cõſtituiꝛ̃ ꝑ eſſentiã aie. ergo virtus nõ magis ptinet ad potẽtiã aie q̃3 ad eius eſſentiã. ¶ Preterea. Potẽtia eſt in ſcda ſpẽ q̃litat. virtus aũt eſt q̃dam q̃litas: vt ſupra dcm̃ eſt: q̃litatis aũt nõ eſt q̃litas. ergo virtus nõ eſt in potentia aie ſicut in ſubto. ¶ Sed ꝯ virtus eſt vltimũ potẽtie: vt dr̃ in .j. de celo: ſ3 vltimũ eſt in eo cuius eſt vltimũ. ergo virt⁹ eſt in potẽtia aie. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ virtutẽ ptinere ad potentiã anie ex tribus põt eſſe manifeſtuꝫ. Primo qdẽ ex ipſa rõne virtutis que iportat ꝑfectionẽ potentie. ꝑfectio aũt eſt in eo cuius eſt ꝑfectio. Scdo ex eo ꝙ eſt habitus opatiuus: vt .s. dcm̃ eſt: ois aũt opatio eſt ab aĩa ꝑ aliq̃3 potẽtiã. Tertio ex hoc ꝙ diſponit ad optimum. optimũ aũt eſt finis: q vel eſt opatio rei: vel aliqd ꝯſecutuꝫ ꝑ opationẽ a potentia egrediẽtem: vnde virtus hũana eſt in potẽtia aie: ſicut in ſubto. ¶ Ad primũ ergo dicẽdum: ꝙ viuere dupl'r ſumiꝛ̃. Quãqꝫ .n. dr̃ viuere ipꝫ eſſe viuentis: ⁊ ſic pertinet ad eſſentiã aie q̃ eſt viuenti eſſendi principium. Alio mõ viuere dr̃ opatio viuentis. ⁊ ſic virtute recte viuiꝛ̃ inquãtũ ꝑ eã aliqs recte opaꝛ̃. ¶ Ad ſcdm dicẽdum: ꝙ bonũ: vel ẽ finis: vel in ordine ad finẽ dr̃. ⁊ ideo cũ bonũ operãtis ꝯſiſtat in opationẽ. hoc ẽt ipm ꝙ virt⁹ operãtẽ bonũ facit: referꝛ̃ ad opationẽ. ⁊ ꝑ ꝯñs ad potẽtiã. ¶ Ad tertiũ dicẽdum: ꝙ vnuꝫ accñs dr̃ eſſe in alio ſicut in ſubo: nõ q2 accidens ꝑ ſe ipm poſſit ſuſtẽtare aliud accñs: ſ3 q2 vnũ accñs inheret ſube mediante alio accidente. vt color corpori mediãte ſupficie. vñ ſuperficies dicitur eſſe ſubꝫ coloris: ⁊ eo mõ potẽtia aie dr̃ eẽ ſubꝫ virtutis.

¶ Utrum vna virtus poſſit eẽ in plurib⁹ potẽtijs. Arti. II.

Ad ſcdm ſic ꝓcediꝛ̃. Videꝛ̃ ꝙ vna virt⁹ poſſit eſſe in duab⁹ potentijs. Habitus .n. cognoſcunꝛ̃ per actus: ſed vnus actus progrediꝛ̃ diuerſimode a diuerſis potentijs: ſicut ambulatio ꝓcedit a rõne: vt dirigente a voluntate: ſicut a mouente: ⁊ a potentia motiua ſicut ab exequente. ergo etiam habitus vnius virtutis põt in pluribus eẽ potẽtijs. ¶ Preterea. Phs dicit in .ij. ethi. ꝙ ad virtutẽ tria requirunꝛ̃ .ſ. ſcire: velle: ⁊ imobil'r operari: ſ3 ſcire ptinet ad intellectũ: velle ad volũtatẽ. ergo virtus põt eẽ in pluribus potentijs. ¶ Preterea. Prudentia eſt in rõne cũ ſit recta rõ agibiliuꝫ vt diciꝛ̃ in vj. ethico. eſt ẽt i volũtate: q2 nõ põt eẽ cuꝫ volũtate ꝑuerſa vt in eodeꝫ lib. diciꝛ̃. ergo vna virtus põt eſſe in duabus poten‑

tis in facultate: quod eſt eſſe in potentia: modo opus in actu ab opere in potentia non diſtinguũtur genere: imo ſunt euidẽ ſpeciei ſpecialiſſime: vti autẽ ⁊ opus grammatice vel temperantie diſtinguuntur genere vel ſpecie ſaltem: vt patet. ergo ſcd̃m eſt ꝙ hoc. ſ. rectificare ipſum vti non conuenit oibus moralibus virtutibus: quia nec fortitudini nec temperãtie: qꝛ ſunt infra voluntatem: ⁊ littera vult ꝙ cõueniat omnibus moralib⁹ dicendo: qꝛ eſt iuſtus vel temperatus: et eadem ratio eſt de ſimilibus. Tertiũ eſt: qꝛ aut dat recte vti habitu: ſic ꝙ non poteſt illo vti et nõ recte: ⁊ hẽ excluſiuũ: ex eo qd̃ prudẽs vti poteſt prudẽtia: ⁊ deficere i aliqua circunſtantia: ſicut grãmaticus barbarizare: aut qꝛ dat recte vti quando vult: ⁊ hoc etiam inuenitur in actibus: deducti ſ impedimentis organorum ⁊c̃. ⁊ ſic nulla eſſet dif̃ta aſſignata.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ hic ẽ ſermo de bonitate ſm illuꝫ habitum: ⁊ de vti qui ẽ actus volũtatis: nec refert vtrum ad actum vel habitum: vtrum ſemꝑ: vel quãdo vtitur habitu: vel quando vult interpreteris: nulla enĩ harum limitationũ op⁹ eſt: intendit enim auctor ꝙ differẽtia inter habitus in ꝓpoſi

tijs. ¶ Sed ꝯtra virtus eſt in potentia aie ſicut in ſubto: ſ; idẽ accñs nõ põt eſſe in pluribus ſubiectis: ergo vna virt⁹ nõ põt eſſe in pluribus potentijs aie. ¶ Rñdeo dd̃: ꝙ aliqd eẽ in duob⁹ ꝯtingit dupl'r. Uno mõ ſic: ꝙ ex equo ſit in vtroqꝫ: ⁊ ſic impoſſ'e eſt vnã ꝟtutẽ eẽ in duabus potẽtijs. ꝙ diuerſitas potentiaꝝ attendit̃ ſm gñales ꝯditões obõꝝ: diuerſitas aũt habituum ſm ſpãles: vñ vbicũqꝫ eſt diuerſitas potẽtiaꝝ: eſt diuerſitas habituum: ſ; nõ ꝯuertit̃. Alio mõ põt eſſe aliqd in duobus vel pluribus: non ex equo ſed ordine quodã. ⁊ ſic vna virt⁹ pertinere põt ad plures potẽtias: ita ꝙ in vna ſit principaliter: ⁊ ſe extẽdat ad alias per modũ diffuſionis: vel ꝑ modũ diſpõnis: ſm ꝙ vna potentia mouet̃ ab alia: ⁊ ſ; ꝙ vna potẽtia accipit ab alia. ¶ Ad primũ ḡ dd̃m. ꝙ idẽ actus nõ põt equal'r: ⁊ eodẽ ordine ꝑtinere ad diuerſas potẽtias: ſed ſm diuerſas rõnes ⁊ diuerſo ordine. ¶ Ad ſcd̃m dd̃m: ꝙ ſcire ꝑexigit̃ ad virtutem moralem: inquantum virtus moralis operat̃ ſm rõnem rectã: ſed eſſentialiter in appetendo virtus moralis ꝯſiſtit. ¶ Ad tertiũ dd̃m: ꝙ prudentia realiter eſt in rõne ſicut in ſubo: ſ; ꝑſupponit rectitudinẽ volũtatis ſicẽ pricipiũ: vt ifra dicet̃.

¶ Utrũ intellectus poſſit eſſe ſubm ꝟtutis. ¶ Arti. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ intellectus nõ ſit ſubꝫ virtutis. Dicit.n. Aug. in lib. de moribus eccleſie: ꝙ oĩs virtus eſt amor. ſubm aũt amoris nõ eſt intellectus: ſed ſolũ vis appetitiua. ḡ nulla virtus eſt in intellectu. ¶ Preterea. Uirtus ordinat̃ ad bonuꝫ ſicut ex ſupra dictis pꝫ: bonum aũt nõ eſt obm intellectus: ſ; appetitiue virtutis. ergo ſubiectum virtutis nõ eſt intellectus: ſed appetitiua virtus. ¶ Preterea. Uirtus eſt q̃ bonum facit hñtẽ: vt phs dicit: ſed habitus perficiens intellectum nõ facit bonum hñtem. nõ.n. propter ſciam vel artem dicitur hõ bonus. ergo intellectus nõ eſt ſubiectũ virtutis. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ mens maxime dicit̃ intellectus: ſubm aũt virtutis eſt mens: vt patꝫ ex diffinitione virtutis ſupra inducta. ḡ intellectus eſt ſubꝫ virtutis. ¶ Reſpondeo dd̃. ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: virtus eſt habitus quo aliquis bene vtit̃. Dupliciter aũt habitus aliquis ordinatur ad bonum actum. Uno modo inquãtũ per hmõi habitum acquiritur homi facultas ad bonũ actũ: ſicut per habitum grãmatice habet homo facultatem recte loquendi: nõ tamen grãmatica facit: vt homo ſemper recte loquat̃: põt.n. grãmaticus barbarizare: aut ſoloeciſmũ facere. ⁊ eadẽ ratio eſt in alijs ſcientijs ⁊ artibus. Alio mõ aliquis habitus nõ ſolũ facit facultatem agendi: ſed etiam facit ꝙ aliquis recte facultate vtat̃: ſicut iuſtitia nõ ſolum facit ꝙ homo ſit prompte volũtatis ad iuſta operandum: ſed etiam facit vt iuſte operetur.

to hec eſt: ꝙ quidam ſunt: quoꝝ perficere non ſe extendit ad vti ipſo habitu: quidam vero ſic. verbi gratia. ars grãmatice eſt talis ꝙ eius perficere nõ ſe extẽdit ad vti grãmatica: quia vti eſt actus voluntatis quem nullo pacto perficit ars grãmatice: ⁊ ſi ars grãmatice ꝑficeret ipſꝫ vti: tũc habẽs grãmaticã ex ipſo habitu inclinaret̃ et determinaret̃ ad vtẽdũ recte rectitudine grãmaticali ipſa grãmatica: ⁊ ſi non recte vteretur imputaretur defectui grãmatice: modo autẽ non: Juſtitia vo qꝛ rectificatiua ẽ ipſius vti: ideo volũtas terminatur ad recte .i. iuſte vtẽdũ iuſtitia: et propterea ſi iniuſte facit iuſtitie defectũ imputat̃. Ex hac igitur differentia innaſcit̃ ꝙ defectus i artibus et ſcientia ex vſu ꝓueniens non imputat̃ ipſis ſ; voluntati: in moralibus autem defectui ipſorũ habituum. Rurſus vt melius nouitij doctrinam hanc imbibãt: ⁊ quilibet hinc fructũ referat cognitiõis ſui ipſius an habeat virtutẽ aliq̃ꝫ moralẽ: ſcito ꝙ in actib⁹ potentiarũ rationabiliũ: de his eniꝫ eſt ſermo ⁊ habituũ: eſt ꝯſiderare duo: vnum eſt proportio ipſius actus ad ipſam potentiam ſeu habitum: puta loquutiõis ad imginatã appetitumqꝫ mo-

titiuum organi ⁊c̃. ⁊ grāmaticam: alteruȝ eſt vſus quo hec principia a volūtate libere applicata ſunt ad hunc actuȝ eliciendum: nūq̄ꝫ nāqꝫ potentie anime aut habitus poneret operationes proprias in actu niſi voluntas applicaret eas ⁊ eos ad eliciendas operationes: ipſa eniȝ eſt que vtit̄ omnib⁹: ⁊ hoc eſt vti: vt patet ex ſuperius dictis in q̄ſtione de vti. Dupl'r ergo cōparatur operatio ad potētiā. Primo ſ̓m ſe abſolute prout ipſa potētia eſt apta nata elicere talem actū. Secūdo ad ipſaȝ met potentiaȝ vt ſtat ſub volūtate vtente ſeu applicāte ipſaȝ potentiaȝ ad eliciendam operationem in actu ſecūdo: ⁊ ſic differētia in ꝓpoſito habituum eſt: ꝙ quidam habitus ſunt ꝑfectiui potētiarū abſolute in ordine ad ſua opera: ⁊ hoc vocatur i littera: ꝙ dant facultateȝ faciendi opus bonum: ſed non perficiunt eaſdē potentias: vt ſtāt ſub voluntate vtente: et iſti ſūt artes ⁊ ſciētie: quaruȝ nō intereſt perficere vſum: neqꝫ in voluntate imperante: neqꝫ in potentijs exequentibus vt ſic: quidam vero habit⁹ perficiunt potentias non ſolum abſolute: ſed etiaȝ vt vſuales: ſiue imperatiue: ſiue exequutiue: ⁊ hi ſunt virtutes morales: ⁊ dicūtur in littera dare non ſolum facultatem boni operis ſed rectum vſum facultatis: quia perficiunt quo ad vtrūqꝫ: dicuntur etiam reddere opus bonum in actu: quia perficiunt vſum: qui eſt immediata ratio ꝙ ſint in actu. Ad euidentiaȝ autem ſolutionuȝ dandarum queſitis oportet recolere ſuperius de-

Et q̄ꝛ bonum ſicut ⁊ ens non dicit̄ ſimpliciter aliquid ſ̓m id quod eſt in potentia: ſed ſ̓ꝫ id quod eſt in actu: ideo ab huiuſmodi habitib⁹ ſimpliciter dicitur homo bonum operari: ⁊ eſſe bonus: puta q̄ꝛ eſt iuſtus vel temperatus: ⁊ eadeȝ rō eſt de ſimilibus. Et q̄ꝛ virtus eſt que bonum facit habē tem ⁊ opus eius bonum reddit hmōi habitus ſimpl'r dñr virtutes: q̄ꝛ reddūt bonū op⁹ in actu ⁊ ſimpl'r faciunt bonū habentem. Primi vero habitus non ſimpliciter dñr virtutes: q̄ꝛ non reddunt bonum opus: niſi in quadam facultate. nec ſimpl'r faciunt bonum habentem: nō.n. dicit̄ ſimpl'r aliquis hō bonus ex hoc ꝙ eſt ſciens vel artifex: ſed dicit̄ bonus ſolū ſ̓m quid: puta bon⁹ grāmaticus: aut bonus faber ⁊ ꝓpter hoc plerunqꝫ ſciētia ⁊ ars ꝯtra ꝟtutem diuiditur: quandoqꝫ autē virtutes dñr: vt pꝫ in. vj. ethico. Subiectū igit̄ habitus qui ſ̓m quid dicitur virtus poteſt eſſe intellectus non ſolum practicus: ſ̓ꝫ etiam intellectus ſpeculatiu⁹: abſqꝫ omni ordine ad volūtatem: ſic.n. p̄hs in. vj. ethicorꝫ: ſcientiam: ſapientiam: ⁊ intellectum: ⁊ etiam artem ponit eſſe intellectuales virtutes. Subiectuȝ vero habitus qui ſimpliciter dicitur virtus non poteſt eſſe niſi voluntas: vel aliqua potentia ſ̓m ꝙ eſt mota a volūtate: cui⁹ rō ē q̄ꝛ volūtas mouet oēs potētias q̄ aliq̄liter ſunt rōnales ad ſuos act⁹ vt ſupra habitū eſt. ⁊ iō ꝙ hō actu bene agat: ꝯtingit ex h̄ ꝙ hō hꝫ bonā volūtatē: vñ ꝟt⁹ q̄ bñ facit agere in actu nō ſolū i facultate: oꝫ ꝙ vl' ſit in ipſa volūtate vel in aliq̄ potētia ſ̓ꝫ ꝙ eſt a volūtate mota: ꝯtingit āt intellectū a voluntate moueri: ſicut ⁊ alias potentias. conſiderat.n. aliquis aliquid actu: eo ꝙ vult. ⁊ iō itellect⁹ ſ̓m ꝙ hꝫ ordinem ad voluntateȝ pōt eſſe ſubm ꝟtutis ſimpliciter dicte: ⁊ hoc mō intellectus ſpeculatiu⁹ vel rōē ſubꝫ fidei. mouet̄.n. intellectus ad aſſentiendū his q̄ ſunt fidei ex impio volūtat: nullus.n. credit niſi volēs: itellect⁹ ꝟo practic⁹ eſt ſubm prudētie. cū.n. prudētia ſit recta rō agibiliuꝫ: requirit̄ ad prudētiā ꝙ homo ſe bñ habeat ad principia hui⁹ rōnis agendoꝝ: q̄ ſunt fines ad quos bñ ſe hꝫ homo per rectitudinē volūtatis ſicē ad principia ſpeculabiliuꝫ per nāle lumen intellectus agentis. Et iō ſicē ſubm ſcie q̄ eſt rō recta ſpeculabiliū eſt intellect⁹ ſpeculatiuus in ordine ad intellectum agentē: ita ſubm prudentie eſt itellectus practicus in ordine ad voluntatē rectā. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ verbū Aug. intelligēdū eſt de ꝟtute ſimpl'r

terminata in primis: cum dicitur ꝙ habitus dat facultatem: ⁊ dat rectum vſum: non eſt intelligendū niſi eo modo quo habitus eſt natus dare: non enim habitus dat bonitatem cogēdo ad illum aut ita plene etiam imobiliter ſubyciendo ſibi potentiā ꝙ non poſſit in oppoſitum: ſed per moduȝ inclinātis. vnde differentia cōſiſtit in hoc ꝙ ars ex ſua ratione non inclinat voluntatē aut aliquaȝ potentiaȝ vt ſubſtat voluntati ad vſuȝ grammaticum: quia nec reſpicit voluntatē aut potentias ſic: moralis autē virtus ex propria ratiōe inclinat voluntateȝ ad rectū ſui vſuȝ: quāuis voluntas non ſequatur quandoqꝫ huiuſmodi inclinationes habituū ⁊ tūc peccat: ⁊ virt⁹ moralis culpatur: quia ab opere proprio.ſ. ꝑfectione debita actui vtēdi deficit: minus.n. perfecte habetur virtus a q̄ ſubducit̄ act⁹ qui dꝫ illi ſubmitti. Et ex h̄ pateȝ ꝙ oportet non limitare quando vtitur aut vult aut nō ſemper ⁊c̃. ars eniȝ nūq̄ꝫ: moralis ꝟtus ſemper ex ſe ꝑ modum inclinantis dat rectum vſum ſui: quia queqꝫ in ideȝ redit applicare habituȝ actuī ⁊ actum ſupponere habitui: et ſimiliter non vti habitu aut ſubducere actum ab habitu non refert vtruȝ ad habitum vel actuȝ vti referas ⁊c̃. Ad primā obiectionem in oppoſitum contra hoc ꝙ intelligitur de vti illo habitu: dicitur ꝙ lꝫ verum ſit ꝙ operatio quaȝ perficit aliqua virtus moralis: puta cōcupiſcentia differat ſpecie ab vti: concupiſcere tamen libere exercituȝ yt ſic coincidit cū yti: imo eſt ipſa

dicta: non q̄ omnis talis virt⁹ ſit ſimplr̄ amor: ſ3 q2 depēdet aliqualr̄ ab amore inquantu3 dependet a voluntate: cuius prima affectio eſt amor: vt .ſ. dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcd̄m dōm. q̄ bonum vniuſcuiuſq3 eſt finis eius. ⁊ iō cum verū ſit finis intellectus: cognoſcere verū eſt bonus actus intellectus: vñ habitus pficiens intellectū ad verū cognoſcendū: vel in ſpeculatiuis: vel in practicis dicitur virtus. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ ratio illa procedit de virtute ſimpliciter dicta.

¶ Utrum iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis ſint ſubiectum virtutis. ¶ Articulus. IIII.

Ad q̄rtū ſic procedit̄. Uidet̄ q̄ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis non poſſint eſſe ſubm̄ virtutis. hmōi.n. vires ſūt cōes nobis ⁊ brutis. ſ3 nūc loq̄mur de virtute ſm̄ q̄ eſt ꝓpria homini: ſic.n. dr̄ virtus humana nō igit̄ hūāne virtutis pōt eſſe ſubm̄ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis: que ſunt partes appetitus ſenſitiui: vt in primo dcm̄ eſt. ¶ Preterea. Appetitus ſenſitiuus eſt vis vtens organo corporali: ſed bonu3 virtutis non pōt eſſe in corpore hoīs. Dicit eni apoſtolus Ro. vij. Scio q̄ non habitat in carne mea bonū. ḡ appetitus ſenſitiuus nō pōt eſſe ſub3 virtutis. ¶ Preterea. Aug. probat in lib. de morib⁹ eccleſie: q̄ virt⁹ nō eſt i corpore: ſ3 in aīa: eo q̄ per aīa3 corp⁹ regit̄. vñ q̄ aliq̄s corpe bn̄ vtat̄ totu3 refert̄ ad aiam. ſic̄ ſi mihi auriga ob temperās equos q̄bus pēſt recte regit: h̄ totū mihi debet̄: ſ3 ſicut aīa regit corpus ita ēt rō regit appetitū ſenſitiuū. ḡ totū rōnali parti dbet̄ q̄ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis recte regantur: ſed virtus eſt qua recte viuit̄: vt ſupra dictum eſt: virtus igit̄ nō eſt in iraſcibili ⁊ concupiſcibili: ſed ſolū in parte ratiōali. ¶ Preterea. Pricipalis actus virtutis moralis eſt electio: vt dicitur in .viij. ethico. ſed electio non eſt act⁹ iraſcibilis: ſed rationis: vt ſupra dictu3 eſt. ergo virtus moralis non eſt in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili: ſed in rōne. ¶ S3 contra eſt q̄ fortitudo ponit̄ eſſe in iraſcibili: temperantia autem in concupiſcibili: vnde pħus dicit in .iij. ethicorum q̄ he virtutes ſunt irrationabilium partium. ¶ Reſpōdeo dicendum q̄ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis dupliciter conſiderari poſſunt. Uno modo ſm̄ ſe inquantum ſunt partes appetitus ſenſitiui. ⁊ hoc modo nō competit eis q̄ ſint ſubiectum virtutis. Alio modo poſſunt ꝯſiderari inq̄ātū participant rōnem: per hoc q̄ nate ſunt rationi obedire: ⁊ ſic iraſcibilis vel concupiſcibilis

vtiū in executiua potētia vnde magna equiuocatio eſt: ex figura dictionis comparare concupiſcentia3 in actu ad concupiſcentiam in potentia ⁊ cōparare concupiſcentiam libere exercitam vt ſic ad concupiſcentia3 vt eſt in facultate concupiſcibilis: argumentum enim primo modo pcedit: ⁊ auctor loquit̄ ſecundo modo. vnde verbum auctoris nihil obſtat propoſito: quia vocat operatione3 in actu non ipſa3 abſolute: ſ3 ipſam vt in actu .i. ſm̄ id vnde habet q̄ ſit in actu .i. ſ3 vſu3: ex hoc eni3 habet q̄ ſit i actu ⁊ propterea q2 .ſ. ex vſu ē operatio i actu: cōparat ſ3 perfectionem habitus potētie ſiſtere actū potentie: ⁊ vere ſic ē: habitus eni dans ſolam facultatem bene operandi dat bonitate3 operationis in potētia: habitus aute3 dans etiam rectu3 vſum ei⁹: dat bonitate3 operationis in actu: quia vſus conſtituit operationem in actum: quia eſt applicatio potentie ad ipſa3. Ad 2m̄ dicit̄ dupliciter. Primo q̄ vtutes in iraſcibili ⁊ concupiſcibili .ſ. temperantia ⁊ fortitudo rectificat vtū: q2 ſtabiliunt fines prudentie regulatiue ipſius vtū ex illis finibus vt principijs: ⁊ ſic extendunt ſe ad voluntatem mediate. Secūdo q̄ huiuſmodi virtutes rectificant vtū pro quanto eget rectificatione: non eget aūt rectificatione vtū his virtutibus: vt eſt in voluntate: ſed vt eſt in ipſis potētijs inferioribus: ⁊ ideo rectificant concupiſcibilē vt ſubſunt vſui voluntatis: ipſa aute3 voluntas non eget rectificatiuo ad hoc quia ex ſe determinata eſt ad rectitudine3 oīs

ſūi actus circa bonū fortitudinis ⁊ tēperantie: vt ſferitis dicet̄. Ad 3m̄ aūt iam dcm̄ eſt q̄ dat per modu3 inclinantis: q̄ ſemper recte vtat̄ ⁊ non cum hac vel illa limitatione: qđ non facit ars: cum hoc tamē ſtat vt dcm̄ eſt: q̄ non vtatur illo q̄ agat contra ⁊ preter illum agat ⁊c.

¶ In eode3 articulo aduerte ſubiectū fidei ⁊ prudentie vt in locis ꝓprijs fundamēta habeās: vbi tractabit̄ q̄cquid hinc difficultatis occurrerit: ⁊ ſi vis videre quomodo itellectus in ordine ad voluntatem ſit talium habituum ſubiectum conſpice nām actuū pp quos ponūtur: q2 .n. credere ē act⁹ itellc̄s non abſoꝫ ſ3 a volūꝫ moti: q2 null⁹ credit niſi volēs: ꝯñs ē vt hitus fidei iclinās itellcm̄ ad credēdū pfectio ſit ei⁹ vt a voꝫ mobilis: ⁊ ſilr̄ q2 pcipe act⁹ ē itellus a voꝫ moti: vt ſupius in .q. d̄ īpe rio pꝫ: oportet vt prudētia cuius pcipi⁹ ⁊ ꝓpri⁹ act⁹ ē recta pcipe in agibilib⁹ ſit pfectio itellus nō abꝫ ſ3 vt a volūtate moti: ⁊ h̄ bene nota.

¶ Arti. IIII.

In articu. 4° eiuſdem .56. q. dubiū occurrit ex Scoto in 3° ſnīa. di. 23. negante in ꝯcupiſcibili ⁊ iraſcibili que ſunt potētie partis ſenſitiue vtutis: ⁊ volens q̄ l3 poſſit ꝯcedi q̄ in iſtis potētijs ſit aliq̄s hitus inclinās ad delectabilr̄ obſequendu3 recte rōni: nō tn̄ hitus ille eſt ꝓprie virtus: q2 nō eſt hitus electiu⁹: nec inclinās ad rectas electiōes.

¶ Ad euidentiā hui⁹ mix̄ ꝑ vr̄ de hoc hoīe: cū fortitudinē ⁊ tēpantiā vtutes enuāt̄as in 2° ethi. poſuerit apte Ari. in

pót eſſe ſubm virtutis hũane:
ſic.n.eſt principiũ hũani act⁹.
inquãtũ participat rõnẽ: ⁊ in
his potentijs neceſſe eſt pone
re virtutes: q̄.n.in iraſcibili ⁊
ↄcupiſcibili ſint alique virtu
tes p₃: actus.n.qui progredit̃
ab vna potentia ẽm q̄ eſt ab
alia mota: nõ põt eſſe perfect⁹
niſi vtraq₃ potẽtia ſit bene di
ſpoſita ad actum: ſicut actus
artificis nõ põt eſſe cõgruus:
niſi etia₃ artifex ſit bene diſpo
ſitus ad agendum: ⁊ etiam ip
ſum inſtrumentũ. In his igit̃
circa que operatur iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis ẽm q̄ ſunt a
ratione mote neceſſe eſt vt ali
quis habitus perficiens ad be
ne agendum ſit non ſolum in
ratione: ſed etiam in iraſcibili
⁊ concupiſcibili. Et q₂ bona
diſpoſitio potentie mouentis
mote attendit̃ ẽm ↄformitatẽ
ad potentiã mouentẽ. ⁊ iõ vir
tus q̃ eſt in iraſcibili ⁊ concu
piſcibili nihil aliud eſt q̃₃ q̃da₃
habitualis conformitas iſtarũ
potentiarum ad rõne₃. ¶ Ad
primũ ergo dõ₃: q̄ iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis ẽm ſe ↄſide
rate: put ſunt partes appetit⁹
ſenſitiui cõmunes ſunt nobis
⁊ brutis: ſ₃ ẽm q̄ ſunt rõnales
per participationẽ vt obedien
tes rõni ſic ſunt proprie homi
nis: ⁊ hoc modo pñt eſſe ſub
iectũ virtutis humane. ¶ Ad
ſcõm dõ₃: q̄ ſicut caro homi
nis ex ſe quidem nõ habet bo
num virtutis. fit tamen inſtru
mentu₃ virtuoſi actus inquã
tum mouente rõne membra
noſtra exhibemus ad ſeruien
dum iuſtitie. Ita etiam iraſci
bilis ⁊ ↄcupiſcibilis ex ſe qui
dem nõ habent bonum virtu
tis: ſed magis infectionem fo
mitis: inquantum vero cõfor
mantur rõni: ſic in eis aggene
ratur bonum virtutis mora
lis. ¶ Ad tertiu₃ dõm: q̄ alia
rõne regit̃ corpus ab anima ⁊
iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis a
rõne: corpus.n.ad nutũ obe
dit anime abſq₃ ↄtradictione:
in his in quibus natum eſt ab
anima moueri. vnde phs dic̃
in primo politicorum: q̄ ani
ma regit corp⁹ deſpotico prin
cipatu.i.ſicut dominus ſeruu₃.
⁊ ideo totus motus corporis
refertur ad anima₃: ⁊ pp hoc
in corpore non eſt virtus: ſed
ſolum in anima: ſed iraſcibilis
⁊ concupiſcibilis nõ obediũt
ad nutum rõni: ſed habent p
prios motus ſuos quibus in
terdu₃ rõni repugnant: vnde
in eode₃ lib. phs dicit: q̄ ratio
regit iraſcibilem ⁊ concupiſci
bile₃ principatu politico: quo
.ſ. reguntur liberi qui habent
in aliquibus propriam volun
tatem: ⁊ propter hoc etiã op₃
in iraſcibili ⁊ ↄcupiſcibili eſſe
aliquas virtutes quibus bene
diſponantur ad actum. ¶ Ad
quartum dõm: q̄ in electione
duo ſunt.ſ. intentio finis que
pertinet ad virtutem moralẽ:
⁊ preacceptio eius q̃d eſt ad
finem quod pertinet ad pru
dentiam: vt dicitur in.vj.ethi.
q̄ autem habet rectam inten
tionẽ finis circa paſſiones ani
me. hoc contingit ex bona di
ſpoſitione iraſcibilis ⁊ concu
piſcibilis. ⁊ ideo virtutes mo
rales circa paſſiões ſunt in ira
ſcibili ⁊ cõcupiſcibili: ſed pru
dentia eſt in ratione.

¶ Utrum vires apprehenſiue ſenſitiue ſint ſubiectum virtutis. ¶ Articulus. V.

Ad quintum ſic pro
ceditur. Uidetur q̄
in viribus ſenſitiuis
apprehẽſiuis interi⁹
poſſit eſſe aliqua virtus. Ap
petitus enim ſenſitiuus po
teſt eſſe ſubiectu₃ virtutis in

parte irrationa
li: quare non re
ſpondit Ariſto
teli: ⁊ ſimiliter
cum fundamẽ
tum ſuum fue
rit argumentũ
a Sãcto Tho
ma hic q̃rto lo
co factum ⁊ ſo
lutum: quare
non cõfutauit
reſponſionem?
Dicito ergo cũ
Ariſtotele ⁊ au
ctore q̄ appeti
tus ſenſitiu⁹ di
ſtinctus per ira
ſcibilem ⁊ con
cupiſcibilẽ eſt
ſubiectum vir
tutis moralis p
prie temperan
tie ſc₃ ⁊ fortitu
dinis: nõ iquã
tu₃ cõmunis ẽ
nobis ⁊ brutis:
ſed vt obedibi
lis rationi: ⁊ q̄
ſibi cõuenit dif
finitio virtutis
poſita in ſecun
do ethicoru₃.ſ.
q̄ eſt habit⁹ ele
ctiuus dupliciter.
Primo q₂
eſt principium
electionis par
ticipate in ipſa
potẽtia inferio
re: inclinat enĩ
tẽperantia con
cupiſcibile₃ ad
electa₃ abſtinẽ
tia₃: ita q̄ non
ĩclinat ſolũ ad
abſtinentiã ſ₃
ad abſtinẽtiã:
electam vt ſic
⁊ ratio ẽ in pm
pm: quia perfi
cit eam vt ſub
ſtat electioni: ſi
cut ante dictu₃
eſt de viſu: ele
ctio enim l₃ ſit
partis ſuperio
ris vt principa
liter eligentis ẽ
tamen partiu₃
obſequentium
vt exequentiũ:
⁊ ad hoc egent
v̄tute vt ad par
ticipabilem in
eis electionem
ppriu actus de
terminare fine:
⁊ hoc eſt idem
ei quod conſue
uit dici de acti
bus iſtis vt im
peratis. Secũ
do quia eſt pn
cipium electio
nis in volunta
te mediate me
diante ſcil₃ in
tentione: vt in
littera dicitur:
cum enim qua
lis vnuſquiſq₃
eſt talis finis ei
videatur: vt di
citur 3° ethico
rum: ex hoc q̄
aliquis ẽ talis
ex bona diſpo
ſitione tempe
rantie videbi
tur ei medium
in huiuſmodi
paſſiõib⁹ finis
bonus: et ſic in
illo format̃ in
tentio talis bo
ni: ex intentio
ne autem finis
ſubſeqt̃ medio
diſcurſu prudẽ
tie ex ſtabilito
fine diſcurren
tis concluſio e
lectionis: ⁊ hoc
eſt ſolutio litte
re. vnde ⁊ habi
tus eſt electiu⁹
in proprio ſub
iecto electiõis
participate: ⁊ ẽ
inclinãs ad bo
nas electiones
dando earum
principium q̃d
eſt intẽtio finis
que in electiõe
clauditur vt pn⁹
in ↄcluſione.

¶ Articu. V.

In articulo quinto eiuſdẽ. 56. q̃o. aduerte nouitie ppter rationẽ que fit in corpore articuli duo.

quantum obedit rationi: ſed
virtutes ſenſitiue apphēſiue in
terius rōni obediūt. ad iperiū
.n. rōnis opaṫ ꝛ imaginatiua:
ꝛ cogitatiua: ꝛ memoratiua.
ḡ in his viribus pōt eē virtus.
¶ Preterea. Sicͭ appetitꝰ rō-
nalis q eſt volūtas i ſuo actu
pōt ipediri vł ēt adiuuari per
appetitū ſenſitiuū: ita ēt itelle-
ctꝰ vł rō pōt ipediri: vł ēt iuua
ri p vires pdictas: ſicͭ ḡ i virībꝰ
ſenſitiuis appetitis pt eē vtꝰ:
ita ēt in apphēſiuis. ¶ Prete
rea. Prudētia eſt qdā virtꝰ:
cuius ptē ponit Tullius me
moriā in ſua rhetorica. ḡ ēt in
vi memoratiua pōt eē aliqua
virtus: ꝛ eadē rōne in alijs in
terioribꝰ apphenſiuis viribꝰ.
¶ Sed ꝫ eſt ꝙ oēs virtutes
vel ſunt itellectuales: vel mo
rales vt dr̄ in .ij. ethi. morales
aūt virtutes oēs ſunt in parte
appetitiua: itellectuales āt in
itellectu vł rōne: ſicͭ pꝫ in. vj.
ethi. nulla ḡ virtus eſt in viri-
bus ſenſitiuis apphēſiuis in-
terius. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ in
viribꝰ ſenſitiuis apphēſiuis
interius ponunṫ aliq habitꝰ:
qδ pꝫ ex hoc pcipue qδ phs
dicit in lib. de memoria ꝙ in
memorando vnū poſt aliud
operaṫ cōſuetudo que eſt qſi
qdā nā: nihil aūt eſt aliud ha-
bitus ꝯſuetudinalis qꝫ habi-
tudo acquiſita per ꝯſuetudi-
neꝫ que eſt i modū vel in mo
tum nāe. Unde de virtute di
cit Tullius in ſua rhetorica:
ꝙ eſt habitus in modum nāe
rōni ꝯſentaneus: in hoie tn̄ id
qδ ex ꝯſuetudine acquiriṫ: in
memoria ꝛ in alijs viribꝰ ſen
ſitiuis apphenſiuis nō ē habi
tus p ſe: ſꝫ aliqd annexū habi
tibus itellectiue partis: vt ſu-
pra dcm̄ eſt: ſꝫ tn̄ ſi q ſunt ha-
bitus in talibus viribus vir-
tutes dici nō pn̄t: virtus .n. eſt
habitus pfectus: quo nō ꝯtin
git niſi bonū opari: vnde opꝫ
ꝙ virtus ſit in illa potentia q̄
eſt cōſumatiua boni operis:
cognitio aūt veri nō ꝯſumaṫ
in viribus ſenſitiuis: apphen
ſiuis: ſꝫ hmōi vires ſunt quaſi
pparatorie ad cognitionē in-
tellectiuā: ꝛ iō in hmōi viribꝰ
nō ſunt virtutes quibꝰ cogno
ſciṫ verum: ſed magis in intel
lectu vel rōne. ¶ Ad primuꝫ
ergo dōm: ꝙ appetitus ſenſi
tiuus ſe hꝫ ad voluntatē: qui
eſt appetitus rōnis ſicut mo-
tus ab eo. ꝛ iō opus appetiti
ue virtutis ꝯſumaṫ in appeti-
tu ſenſitiuo: ꝛ pp hoc appeti
tus ſenſitiuus eſt ſubm virtu
tis: virtutes aūt ſenſitiue ap-
prehenſiue magis ſe hn̄t vt
mouētes reſpectu intellectꝰ:
eo ꝙ fantaſmata ſe habent ad
aiaꝫ intellectiuā. ſicut colores
ad viſum. vt dr̄ in. iij. de aia.
ꝛ iō opus cognitiōis in intel-
lectu terminaṫ. ꝛ pp hoc vir-
tutes cognoſcitiue ſunt in ip-
ſo intellectu vel rōne. Et per
hoc pꝫ ſolutio ad ſcdꝫ. ¶ Ad
tertium dōm: ꝙ memoria nō
ponitur pars prudentie ſicut
ſpecies eſt pars generis: qua
ſi ipſa memoria ſit quedā vir
tus per ſe: ſed qꝛ vnum coruꝫ
qui requiruntur ad pruden-
tiaꝫ ē bonitas memorie: vt ſic
quoddāmodo ſe habeat per
modum partis integralis.

¶ Utrum voluntas poſſit eſſe
ſubm virtutis. Articu. VI.

Ad ſextū ſic pcediṫ.
Videṫ ꝙ voluntas
nō ſit ſubm alicuiꝰ
virtutis. Ad id eniꝫ
qδ ꝯuenit potētie ex ipſa rōne
potētie nō requiritur aliquis
habitus: ſed de ipſa rōne vo-
lūtatis cū ſit in rōne ſm phm
in. iij. de anima: eſt qδ tendat
in id qδ eſt bonum ſm ratio-

tali duo. Pri-
mū ꝙ hec duo
repugnant: ꝙ
aliquis habitꝰ
ſit virtus: ꝛ ꝙ
ſubiectuꝫ eius
ſit altera potē-
tia ab illa que
eſt conſumati-
ua opis illiꝰ ad
quod perficiē-
duꝫ ponitur il-
la virtus: ꝛ re-
pugnantia fun
datur ſup hoc:
ꝙ vtus ſic red
dit opus ſuum
bonum ꝙ non
cōtingit opꝰ il-
lud virtute ha
bente ſuū per-
ficere malum
eſſe: vt in litte-
ra breuiter di-
ciṫ. ex hoc eniꝫ
ſtatim pꝫ: ꝙ ſi
opus aliqδ ad
quod ponitur
virtus: ſit con-
ſumandū a po
tentia. b. ꝛ vir-
tus illa ponaṫ
in potētia. a. ꝙ
quantumcūqꝫ
virtus illa ha-
beat ſuum per
ficere in poten
tia. a. ꝛ actu eiꝰ
adhuc opus il-
lud male con-
ſumabiṫ a po-
tentia. b. opor-
tet ergo ſi vir-
tus illa debꝫ il
lud opꝰ bonuꝫ
ſic reddere: vt
non relinqua-
tur ꝙ fiat ma-
lus ꝙ ſit in po-
tentia cōſuma
tiua operis vt
in ſubiecto. ſe-
cunduꝫ eſt pro
minore qδ vi-
res interiores
apprehenſiue
dupl'r ſumūṫ.
Primo ſꝫ na-
turā: ꝛ ſic a na-
tura ꝛ nō a vir
tute nec habi-
tu determinā-
tur. Alio mo-
do vt ſubſunt
rationi: ꝛ ſic or

dināṫur ad in-
tellectus perfe
ctioneꝫ: ppter
quod ipi habi-
tus qui ſunt in
his ptibus ſūt
pparatorij ad
intellectus a-
ctuꝫ: ꝛ nō ſunt
perfectiui eo-
ruꝫ ad pprios
actus ſm ſe: et
ideo in littera
dr̄ ꝙ cognitio
veri ad quam
ordinatur om-
nis virtus bo-
num cognitio-
nis faciēs con-
ſumatur in intel-
lectu tm̄: ꝛ pro
pterea i his vi-
ribus nulla eſt
virtus.

¶ Articu. VI.

In arti-
culo
6° euiſdem. 56.
qō. in quo con
cludiṫ ꝙ in vo
luntate eſt ali-
qua virtus ſcꝫ
reſpcū boni di
uini et pximi:
ꝛ aliqua non. ſ.
reſpectu boni
pprij. Dūm oc-
currit ex Sco-
to in 3° ſniarū.
diſtin. 33° con-
tra ſecundam
partem: putat
eniꝫ ꝙ tempe-
rantia et forti-
tudo in volun-
tate ſint: et ibi
proprie virtu-
tes: in concupi
ſcibili aūt ꝛ ira-
ſcibili nō ſunt
proprie virtu-
tes: ſed de hoc
quātū ad con-
cupiſcibileꝫ et
iraſcibileꝫ ſpe-
ctat tractaui-
mus. vñ relin
quitur quantū
ad voluntateꝫ
diſcutere ratio
nes et concluſi-
ones.

nez:ad qđ ordinat. omnis vir tus:q2 vnūqđq3 naturalr ap petit ꝓpꝛium bonum. virtus .n. eſt habitus per modū nāe cōſentaneus rōni. vt Tullius dicit in ſua rhetorica. ergo vo luntas non eſt ſubm virtutis. ❡ Preterea. Ois ꝟtus aut ē itellectualis aut moralis: vt di cit in.j.ꝛ.ij.ethi. ſ3 ꝟtus itelle ctualis eſt ſicut in ſubto in in tellectu ꝛ rōne:nō aūt in volū tate:virtus aūt moralis eſt ſic in ſubto in iraſcibili ꝛ cōcupi ſcibili:q̄ ſunt irrōnales per pti cipationez. ergo nulla virtus eſt in voluntate ſicut in ſubto ❡ Preterea. Omnes act⁹ hu mani ad quos ꝟtutes ordinā tur ſūt volūtarij: ſi igit reſpcū aliquoꝝ humanoꝝ actuuz ſit aliqua virtus in volūtate:pari rōne reſpectu oīum actuū hu manoꝝ erit virtus in volunta te. aut ergo in nulla alia poten tia erit aliq̄ ꝟtus: aut ad eun dem actū ordinabunt due vir tutes:quod videtur inconue niens: volūtas ergo nō pōt eē ſubm ꝟtutis. ❡ S3 ꝯ ē ꝙ ma ior perfectio reqrit in mouen te q̄3 in moto:ſed volūtas mo uet iraſcibilem ꝛ cōcupiſcibi lem:multo ergo magis debet eſſe ꝟtus in volūtate q̄3 in ira ſcibili ꝛ cōcupiſcibili. ❡ Rñ deo dīcēdū ꝙ cū p habituz pfi ciat potētia ad agēdū: ibi indi get potētia habitu pficiēte ad bñ agēdū: qui qdē habit⁹ eſt virtus vbi ad hoc non ſufficit propria ratio potentie:omnis āt potētie ꝓpꝛia ratio attendit in ordine ad obiectum: vñ cū

❡ Eſt igit dubium circa rōnez allataz in lrā ad ꝓbanduz ꝙ in voluntate nō ſit aliqua virtus ad ꝓpꝛium volentis bonum. Primo q2 falſuz videt: ꝙ voluntas ex ꝓpꝛia ra tione ſit ſufficiēter determinata ad bonum rōnis ꝓpꝛiuz volentis: q2 ſi ſic eēt voluntas vt in plurib⁹ ſaltē eligeret tale bonum ra tionis: ꝛ rurſus ꝓmpte: facilr et delectabili ter tale bonuz eligeret: ꝛ rur ſus ad tale bo num eligendū recte eodē mo do determina ta eēt: hec ſunt falſa. ğ ſeque la ꝓbat: q2 de termīo nature excludens ha bitum ſupplet qcqd daret ha bitus in ſubie cto apto nato: ꝛ tanto melius q̄to hītus imi tat nām: ꝛ non eꝯ: falſitas aūt ꝯñtis expiētia ꝓbat: nā in no bis ipſis hec ex perimur. Et ra tione cōfirma tur: q2 ſi volun tas eſſet ex ꝓ pꝛia ratiōe de terminata ad tale bonū nō op⁹ eēt ꝯtinētie hitu in volte: ſi .n. volūtas ex ſe magis aut eque determiata eſt ad bonū tale ac ſi hrēt hituz ꝟtutis: ꝛ hñdo hituz ꝟtutis puta tēpe rātia nō egeret ꝯtinentia. ğ iclinata ex ꝓpa rōne nō eget ꝯtinentia: ſed ꝑ te eget ꝯtinentia. ğ voluntas nō eſt ex ſe inclinata ad tale bonuz: deinde dubitat q2 ſi volūtas de terminata ex ꝓpꝛia rōne eſt ad bonū rōnis. ğ nec virtus iuſtitie in ea eſſet: ꝓbat ſequela: q2 bonuz iuſtitie eſt ſm rōnem: ꝛ eſt ꝓpꝛium exercentis iuſtitiā: iuſtitia .n. bonū reddit hñtem ꝛ opus eius bonū: deinceps arguit Scot⁹: q2 cuz iuſtitia ſit virtus moralis ꝛ in volūtate rōnes que militant de voluntate ꝛ virtute morali nō ꝯcludūt. ꝑte rea voluntas eſt indeterminata nō ſolū ad oppoſita obie cta ſ3 modos agēdi. ſ. recte ꝛ nō recte. ğ eget inclinatione ad recte agendū: ꝛ hec eſt ꝟtus. ꝑterea voluntas non ma gis eſt determinata ad vnū q̄3 itellectus. ğ ex frequētib⁹ rectis electionib⁹ generat in ea virtus ſicut intellect⁹ ex frequētib⁹ actibus. ꝑterea voluntas nō facile prompte ꝛ delectabiliter ſe h3 ſine virtutis habitu. ergo eget virtu te: ſequela p3 ꝛ antecedēs ꝓbatur in vitioſo nuper ꝯuer ſo: qui difficultatē patit in perſeuerando: q2 nō hēt habi tum acquiſitum virtutis.

❡ Ad hoc dr ꝙ cū nālirer amabile ſit bonū: vnicuiq3 aūt ꝓpꝛiū: vt expientia teſtat: ꝯñs eſt vt voluntati: que appe titus eſt rōnalis: amabile ſit nālr ꝛ bonū: ꝛ bonū ꝓpꝛiū: cū aūt apud Dionyſiū. 4. cap. de diui. no. bonuz habētis ſit ſm rōnē eſſe: ꝛ hoc nō ꝯueniat hñti ſm appetitū ſenſi tiuū: op3 ꝙ ꝯueniat ſm appetitū rōnalem: bonū .n. appe titus alicuius obm ꝯſtat eſſe. Igit obm volūtatis eſt bo num rōnis: ꝛ ſi huic addat ꝓpꝛietas: ꝯcludet ꝙ ꝓpꝛium bonū ſm rōnē eſt nāle obm volūtatis: ac ꝑ hoc volūtas eſt ex ꝓpꝛia nā iclinata ad ꝓpꝛiū bonū ſm rōnē: ꝛ q2 ra tionis mediū in paſſionib⁹ ꝯcupiſcibilis ꝛ iraſcibilis nō eſt alienū ſ3 ꝓpꝛiū bonū ſm rōnez ipſi⁹ hñtis paſſiones: iō nālr volun tas hñtis paſ ſiones: q̄lis eſt volūtas huma na: ex ſe deter minata eſt ad tale bonū. S3 aduerte ꝙ aliō eſt voluntatez eſſe nālr incli natā q̄tuz eſt ex ſe ad ꝓpꝛiū volentis bonū ſm rationez: ꝛ aliud eſt volē tem eē nāliter iclinatū ad h. ꝑmuz .n. ſonat ī volūtate tm̄ talē determia tionez ſm ſim pliciter: ꝛ tāta eſt iter h diſtā tia: vt ex hac radice oīa fere ſoluenda ſint: vt nūc videbi tur: ſi .n. volēs puta ſortes eēt determinatus ita ꝙ non ege ret habitu ad medium rationis in paſſionibus ꝓnus eēt ad opera temperātie ꝛ fortitudinis: ſicut temperati ꝛ for tes: ſed quoniam ꝓni ſunt in maluz ab adoleſcentia ſua ſenſus hominuz: ꝛ caro concupiſcit aduerſus ſpiritū nō ſimpliciter: ſed in voluntate tm̄ inclinatio hec ad tale bo num ponitur. Et quoniā exercitatio hominis in his me dijs non fit ſola voluntate ſed concurrente parte ſenſiti ua naturaliter ſm ſe inclinata ad ꝯcupiſcibile ſine ratio nis freno. ideo nō ſequitur ex illa inclinatione in volun tate ꝙ vt in pluribus eligamus talia bona: aut ꝙ ꝓm pte: faciliter ꝛ delectabiliter: ꝛ ꝙ recte ſemper voluntas ad huiuſmodi ſe habeat. ſed bene ſequitur cum hac ſpeci ficatione ꝙ voluntas quantum eſt ex ſe: recte ſe haberet ad huiuſmodi vt in plurib⁹ eligeret talia bona ꝛ ꝓmpte: faciliter: atq3 delectabiliter. Ad id vero qđ de continen tia obijcitur: dicit ꝙ continentia nō eget voluntas vt in clinetur inquātuz in ſe eſt in tale bonū: ſed vt reſiſtat in ſurgentibus paſſionibus ſenſitiui appetitus. Et ſi cōtra hoc inſtetur: q2 per eundem habitū potentia aliqua incli natur in vnuz oppoſitoꝝ: ꝛ reliquo reſiſtit: ꝛ rurſus nālis determinatio non eſt minoris efficacie: q̄3 determinatio habitus: conſtat autē ꝙ ſi voluntas eſſet habituata: non egeret continentia ad reſiſtendum. ergo reſpondetur or dine retrogrado: ꝙ determinatio nature non eſt minus efficax q̄3 determinatio habitus. Eſt tamē minus faciēs ꝛ explicans opus ſuum q̄3 determinatio habitus acquiſi ti: ꝛ in promptu cauſa eſt: quia acquiſitus habitus in ipſa acquiſitione expulit inſurgentia contraria: nālis aūt de terminatio nō. vñ aſſimulat hitui iſuſo: potiuſq̄3 acqſito

ad ꝑmū

ſicut dcm̄ eſt: obm volūtatis ſit bonū rōnis voluntati ꝓportionatum: quātum ad hoc nō indiget volūtas virtute perficiente: ſed ſi qȯ bonū imineat homini volendū qȯ excedat proportionem volentis: ſiue quātum ad totam ſpeciē humanam: ſicut bonum diuinū qȯ tranſcendit limites humane nāe: ſiue quātum ad indiuiduum: ſicut bonū ꝓximi: ibi voluntas indiget virtute. ⁊ iō hmōi virtutes q̄ ordinant affectum hominis in deum vel in proximum: ſunt in voluntate ſicut in ſubo: vt charitas: iuſtitia. ⁊ hmōi. ℂ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ rō illa hʒ locum de virtute que ordinat ad bonū ꝓprium ipſius volentis. ſicut temperātia ⁊ fortitudo q̄ ſūt circa paſſiones hūanas. ⁊ alia huiuſmodi: vt ex dictis patet. ℂ Ad ſcōm dōm: ꝙ rōnale ꝑ participationem nō ſolum eſt iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis. ſed omnino. i. vlr appetitiuū. vt dicitur in. j. ethico. ſub appetitiuo aūt comprehendit̄ volūtas. ⁊ ideo ſi qua virtus eſt in voluntate: erit moralis niſi ſit theologica: vt infra patebit. ℂ Ad tertiū dōm: ꝙ quedā virtutes ordinat̄ ad bonū paſſionis moderate qȯ eſt ꝓpriū huius vel illius hominis: ⁊ in talibus nō eſt neceſſarium ꝙ ſit aliqua virtus in voluntate cū ad hoc ſufficiat nā potētie vt dcm̄ eſt: ſed hoc ſolum neceſſarium eſt in illis virtutib⁹ que ordinantur ad aliqȯ bonum extrinſecum.

ad p̄mū aūt dr̄ ꝙ voluntas ſumit̄ 2ʳ. vno° ſm ſe. alio° vt ꝯiūcta ꝯrio appetitui ſenſitiuo: ⁊ ꝙ queādmodū ipſa ſm ſe eſt determinata ad tale bonū: ita ſm ſe eſt potens reſiſtere ꝯrio obiecto. Et ꝙ queādmodū ipſa vt ꝯiūcta ꝯrio appetitui nō eſt determiata ad tale bonū: ꝑ q̄to īpedibilis eſt a tēdētia in tale bonū ad qȯ eſt ex ſe iclinata: ita vt ſic eget habitu ad reſiſtēdum hꝫ īpedimētis. Et ſi ꝯ hoc inſtet̄: q2 volūtas vt iūcta appetitui ſenſitiuo ē determiata ad bonū in paſſionibus appetit⁹ ſenſitiui ꝑ te: ⁊ volūtas vt iūcta appeᵗᵘ ſenſitiuo eget habitu ad reſiſtēdū paſſionib⁹ ēt ꝑ te. ḡ falſū eſt ꝙ volūtas eſt ex ſe determinata ad tale bonū: ⁊ iuncta ſenſui eget hitu: ſʒ vt iūcta appeᵗᵘ ſenſitiuo hʒ vtrūq3: ⁊ ſic omnia ruunt: ꝓbatur aſſumptū: q2 voluntas ſeparata nō eſt determinata ad bonū eligendū in paſſionib⁹ vt pʒ in angelis: ⁊ ex ratiōe: q2 nō eſt ꝓpriū bonū volentis. Rūdet̄ ꝙ falſum aſſumitur quo ad hoc ꝙ voluntas vt iuncta ſenſui determinet̄ ad bonū in paſſionib⁹: aliud eſt. n. dicere volūtas vt iuncta ſenſui hʒ inclinationē ad bonum ꝓprium paſſionū: ⁊ aliud eſt dicere: volūtas vt iuncta ſenſui hʒ ꝙ inclinatio ſua nālis terminet̄ ad bonū in paſſionib⁹. primū. n. ſignificat ꝙ ꝯiunctio volūtatis ad partē ſenſitiuā ſit rō ꝙ voluntati ꝯueniat iclinatio talis. 2m aūt ꝙ ꝯiunctio nō ſit rō ꝙ inclinatio ꝯueniat: ſʒ ꝙ inclinatio quā hʒ terminet̄ ad tale bonū: ⁊ p̄mū quidē falſū eſt formalr̄ loquendo. ſcōm aūt verū. Ad cuius euidentiā ſcito ꝙ voluntati humane ex ſuo genere ꝯuenit ꝙ nāliter iclinet̄ in ꝓpriū bonū tā ſui q̄ʒ volētis vt ſupius in. q. io. pʒ. hoc. n. cōe eſt oi volūtati: ſed ꝙ ꝓpriū bonū ſit in tali mā. ſ. in paſſionib⁹ volentis hoc eſt ex ꝯiunctione voluntatis ad partē ſenſitiuā. vn̄ inclinatio ipſa voluntatis in ꝓpriū bonū ſm rationē in quacūq3 mā ſit eſt ei nālis ex ꝓpria rōne: ſed ꝙ hec ſua iclinatio terminet̄ ad bonū in paſſionibus ſenſitiuis hn̄tis voluntatē eſt ex coniunctione voluntatis ad partē ſenſitiuā. Eſt igit̄ in voluntate nr̄a q̄tum ex parte voluntatis eſt ſufficiēs determinatio ipſi⁹ ad ꝓpriū bonū: ac ꝑ hoc ad bonū ſm rōnē ipſius volētis: ⁊ cū hoc ex ꝯiunctione ad partē ſenſitiuā ſortit̄ neceſſitatē hitus ad reſiſtendū ꝯrijs qb⁹ iungit̄. Et hec intelligito ſuſtinendo ꝯuenientiā eē in volūtate: qȯ iferi⁹ diſcutiet̄. ſi. n. ꝯuenētia in rōne ponit̄ pʒ ꝙ nulla eſt difficultas in ꝓpoſito: ⁊ cum vtilē diſputationē hanc hēs: cui⁹ etſi dicta ꝯ nō teneat̄:

multa tn̄ alia vera ⁊ certa in ea dicta tenenda ſunt. ℂ Ad 2m vō dr̄ ꝙ ibi eſt equocatio de bono iuſti° obiectiue vel formalr̄. Ad bonū. n. iuſtitie obiue nō nāliter iclinat̄ voluntas: q2 nō eſt ꝓpriū ſʒ alteri⁹. iuſtitia. n. in his q̄ ſunt ad alterū eſt ⁊ de tali virtute ⁊ ſm rōnē de bono eſt ſmo: cuʒ dr̄ ꝙ q2 po° nālr̄ iclinat̄ in aliquod bonū nō eget hitu v̇tutis: potentia. n. vt ſic obm ꝑ ſe p̄ reſpicit: ⁊ habit⁹ opatiuus de q̄ eſt ſmo: ⁊ virtus obm reſpicit: nec virtutis ē v̇tus: nec hitus hitus: obiectio aūt ꝓcedit de bono iuſtitie formalr̄: qȯ eſt formale ipſe hitus iuſtitie: ad qȯ conſtat po᷑ inclinari nō mediāte alio hitu: vt pʒ: hoc. n. ē cōe omni v̇tuti: illud aūt nō eſt cōe oī obo virtutis: vt pʒ. ℂ Ad obiectiones āt ex Scoto ſumptas nō ꝙ ipſe afferat eas cōtra. S. Thomā: ſed qm̄ ipſe vt dcm̄ eſt diſſentiat a. S. Tho. ⁊ has rōnes ꝯ oppoſitā pōnem affert: cuius rōnes lʒ non ſint nr̄e verūtn̄ vt nouitij cauti ſint ꝓderunt. Ad p̄mā ḡ dr̄ ꝙ rōnes militantes de moralibus virtutib⁹ circa paſſiones nō militant de iuſtitia: q2 bonū illaꝝ eſt ꝓpriū volentis: iuſtitie vō alterꝰ. Ad 2m dr̄ ꝙ q2 bonū rōnis in paſſionibus eſt mediū ſm rōnē: ⁊ nō ſm rem in paſſionibus: vt pʒ in 2º ethicoꝝ: ⁊ mediū rōnis nō attendit̄ ſm q̄titatē intenſiuā ſolā: ſed ſm oēs circūſtantias. ſ. quādo: oꝑʒ: vbi: ꝓpter qd ⁊c̄. ⁊ in hoc manifeſte includit̄ recte eligere. iō volūtas determinata ex ꝓpria rōne ad bonū ſm rōnē in paſſionib⁹ eſt eo ipo eodem mō determinata ad recte eligere: eiuſdem. n. rōnis eſt iclinatio ad vtrūq3: ⁊ defect⁹ in altero alteri defectū inducit. Ad 3m dr̄ qȯ eſt manifeſte ſophiſma: cōceſſo. n. ſi cut verū eſt ꝙ in volūtate ex freqūētib⁹ rectis electiōib⁹ fit hitus v̇tutis: nō ſequit̄ ḡ ex freqūētibus electionibus rectis circa talē māʒ. ſ. paſſiones ꝓprias fit in voluntate hitus v̇tutis: vt pʒ: ⁊ rō phiſica eſt: q2 voluntas nō eſt determinabilis ex ſe: ſed determinata ad tale bonū: qȯ freqūēter eligit: hitus aūt talis v̇tutis nō eſt natus fieri niſi in ſubo apto nato. ſ. indeterminato. Ad 4m iam pʒ rn̄ſio ꝙ nuꝑ ꝯuerſus q̄tum eſt ex parte voluntatis ſm ſe ꝓmpte facilr̄ ⁊ delectabilr̄ eligeret bonū in paſſionibus: ſimpliciter aūt ipſe volens difficile eligit ꝓp hitus p̄ores de relictos: iaʒ. n. dcm̄ eſt ꝙ inclinatio hec voluntatis intrinſeca aſſimilat̄ habitui infuſo: quē experimur non auferre a nobis difficultatē bn̄ operādi: quāuis q̄tum eſt ex parte ipſius prompte: facilr̄ ⁊ delectabilr̄ det opari.

¶ De diſtinctione virtutum intellectualium.

¶ Queſtio. LVII.

DEinde ↄſiderandū eſt de diſtinctione virtutū. ¶ Et primo quātum ad virtutes intellectuales. ¶ Secundo q̃tum ad morales. ¶ Tertio q̃tū ad theologicas.

¶ Circa primū querunt̄ ſex. ¶ Primo vtrū habitus itellectuales ſpeculatiui ſint ꝟtutes. ¶ Scđo vtrū ſint tres.ſ.ſapiētia: ſcia: ⁊ intellectus. ¶ Tertio vtrū habitus intellectualis qui eſt ars ſit virtus. ¶ Quarto vtrū prudentia ſit virtus diſtincta ab arte. ¶ Quinto vtꝝ prudētia ſit virtus neceſſaria homini. ¶ Sexto vtrum eubolia: ſineſis: ⁊ gnomin ſint virtutes adiuncte prudentie.

¶ Queſtio. LVII.

IN articulo primo.q.57.in reſpōſione ad primū habes notitie diſtinctionem de opere interiori intellectus: ⁊ extra eū a quo dr̄ operatiuū: qđ vocat̄ practicum.

¶ Utrū habitus intellectuales ſpeculatiui ſint virtutes. ¶ Articulus. I.

AD primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ habitus intellectuales ſpeculatiui nō ſint virtutes. virt⁹.n.eſt habitus operatiuus.vt.ſ.dcm̄ eſt: ſꝫ habit⁹ ſpeculatiui nō ſunt operatiui: diſtinguitur.n.ſpeculatiuū a practico.i.opatiuo: g̃ hītus itellectuales ſpeculatiui n̄ ſūt ꝟtutes. ¶ Preterea. Uirt⁹ ē coꝝ p q̃ fit hō felix: ſiue btūs: eo ꝙ felicitas ē ꝟtutis p̄miū: vt dr̄ in.j.ethi. ſed habitus itellectuales nō ↄſiderant act⁹ hūanos: aut alia bona hūana p q̃ hō btitudinē adipiſcit̄: ſꝫ magis res nāles ⁊ diuinas. g̃ hmōi habitus virtutes dici nō pn̄t. ¶ Preterea. Scia eſt hītus ſpeculatiu⁹: ſꝫ ſcia ⁊ virtus diſtinguunt̄ ſic̄ diuerſa gnā non ſubalternatim poſita: vt pꝫ p phm in.iiij.topico. g̃ hītus ſpeculatiui nō ſunt virtutes. ¶ Sed ↄ ſoli hītus ſpeculatiui ↄſiderant neccia q̃ impoſſe ē al'r ſe hr̄e: ſꝫ phs ponit in.vj.ethico. q̄ſdā virtutes itellectuales in pte aīe q̃ ↄſiderat neceſſaria q̃ nō pn̄t al'r ſe hr̄e. g̃ habit⁹ itellectuales ſpecl'atiui ſūt ꝟtutes. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ cū oīs virtus dicat̄ in ordine ad bonū: ſic̄.ſ.dcm̄ eſt: duplici rōne aliqs hītus dr̄ virtus: vt.ſ.dcm̄ eſt: vno mō qꝛ facit facultatem bene operādi. alio mō qꝛ cū facultate facit etiā vſum bonū: ⁊ hoc ſic̄.ſ.dcm̄ eſt: ꝑtinet ſoluꝫ ad illos hītus: q reſpiciūt partē appetitiuā: eo ꝙ vis appetitiua aīe eſt q̃ facit vti oībus potētijs ⁊ habitibus. Cū igit̄ habitus intellectuales ſpeculatiui non ꝑficiant partē appetitiuā: nec aliquo mō ipaꝫ reſpiciant: ſꝫ ſolā intellectiuam. pn̄t qdē dici virtutes inquātū faciunt facultatē bone opationis: q̃ eſt cōſideratio veri: hoc.n.eſt bonū opus itellectus: nō tn̄ dn̄r virtutes ſcđo mō: quaſi faciētes bene vti potētia ſeu habitu. Ex hoc.n.ꝙ aliqs hꝫ habituꝫ ſcie ſpeculatiue nō inclinat̄ ad vtendū: ſꝫ fit potēs ſpeculari verū in his quoꝝ hꝫ ſciaꝫ: ſꝫ ꝙ vtat̄ ſcia habita: hoc eſt mouēte volūtate. ⁊ iō virtus q̃ perficit voluntatē: vt charitas vel iuſtitia: facit ēt bene vti hmōi ſpeculatiuis habitibus. ⁊ ſm hoc ēt in actibus hoꝝ habituū pōt eſſe meritū: ſi ex charitate fiant: ſic̄ Grego. dicit in.vj.moraliū: ꝙ ↄtemplatiua eſt maioris meriti q̃ actiua. ¶ Ad primum g̃ dōm: ꝙ duplex eſt opus.ſ.exteri⁹ ⁊ interius. Practicū g̃ vel operatiuū qđ diuidit̄ ↄtra ſpeculatiuū ſumit̄ ab opere exteriori ad qđ nō hꝫ ordinē habitus ſpeculatiuus: ſꝫ tn̄ hꝫ ordinē ad interius opus intellectus: qđ eſt ſpeculari verū: ⁊ ſm hoc eſt habitus operatiuus. ¶ Ad ſcđm dōꝫ ꝙ virtus eſt aliquorum dupliciter. Uno modo ſicut obiectorum: ⁊ ſic huiuſmodi virtutes ſpeculatiue non ſunt eoꝝ per que homo fit beatus: niſi forte ſm ꝙ ly per dicit cauſam efficientem vel obiectum complete beatitudini: qđ eſt deus qđ eſt ſummum ſpeculabile. alio modo dicitur eſſe virtus aliquoꝝ: ſicut actuum: ⁊ hoc modo virtutes intellectuales ſunt eorum per que homo fit beatus: tum qꝛ actus harum virtutum poſſunt eſſe meritorij ſicut dictum eſt: tum etiam quia ſunt quedaꝫ inchoatio perfecte beatitudinis: que in contēplatione veri conſiſtit ſicut ſupra dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſcientia diuiditur contra virtutem ſecundo modo dictam: que pertinet ad vim appetitiuam.

¶ Utrū ſint tm̄ tres habitus intellectuales ſpeculatiui.ſ.ſapia ſcia ⁊ intellect⁹. Arti. II.

AD ſcđm ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ inconuenienter diſtinguantur tres virtutes intellectuales ſpeculatiue.ſ.ſapientia: ſcientia: ⁊ intellectus. Species.n.nō debet condiuidi generi: ſed ſapientia eſt quedaꝫ ſcientia vt dicitur in.vj. ethico. ergo ſapientia non debet condiuidi ſcientie in numero virtutum intellectualium. ¶ Preterea. In diſtinctione potentiarum habituum ⁊ actuū que attenduntur ſm obiecta attendit̄ principal'r diſtinctio: que eſt ſm rōneꝫ formalem oboꝝ.

lem obor. vt ex ſupra dictis pz. nõ ergo diuerſi habitus debent diſtingui ſʒ mãle obm: ſed ſm rõnem formalem ipſius obiecti: ſed principium demonſtrationis eſt ratio ſciendi cõcluſiones: nõ ergo intellectus principiorũ dʒ poni habitus alius: aut alia virtus a ſciẽtia cõcluſionũ. ¶ Preterea. Uirtus intellectualis dr̃ q̃ eſt in ipſo rõnali p eẽntiã: ſʒ rõ ẽt ſpeculatiua ſic rõcinaẽ ſyllogizãdo demõſtratiue: ita ẽt rõcinaẽ ſyllogiʒando dyalectice. g̃ ſicut ſcia q̃ cauſaẽ ex ſyllogiſmo demr̃atiuo poniẽ virt⁹ intellectualis ſpeculatiua: ita ẽt ⁊ opio. ¶ Sʒ ↄ eſt ꝙ phs in. vj. ethicoꝝ ponit has ſolũ tres virtutes. intellectuales ſpeculatiuas. ſ. ſapientiam ſciam ⁊ itellectũ. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ſicẽ ſupra dcm̃ eſt: virtus intellectualis ſpeculatiua eſt ꝑ quã itellect⁹ ſpeculatiu⁹ pficiẽ ad ↄſiderandũ verꝝ. hoc. n. eſt bonũ opus eius: verꝝ aũt eſt dupl'r cõſiderabile. Uno mõ ſicut per ſe notũ. Alio modo ſicut per aliud notuʒ: qđ autem eſt per ſe notum ſe hʒ: vt principiuʒ ⁊ percipiẽ ſtatiʒ ab intellectu. ⁊ iõ habitus perficiens intellectum ad hmõi veri ↄſiderationeʒ vocaẽ intellectus. qui eſt habitus principioꝝ: verũ aũt qđ per aliud notũ nõ ſtatim pficiẽ ab intellectu: ſʒ per inq̃ſitionẽ rõnis: ⁊ ſe hʒ in rõne termini. qđ qdẽ põt eẽ dupl'r. Uno modo vt ſit vltimuʒ in aliquo genere. Alio modo vt ſit vltimũ reſpectu totius cognitionis humane. Et q2 ea q̃ ſunt poſterius nota quo ad nos ſunt priora. ⁊ magis nota ſm nãm: vt dicitur in. j. phyſi. ideo id qđ eſt vltimuʒ reſpectu totius cognitionis humane eſt id qđ eſt primuʒ ⁊ maxime cognoſcibile ſm nãʒ. ⁊ circa hmõi eſt ſapientia: que conſiderat altiſſimas cãs: vt diciẽ in. j. metaphy. vnde cõuenienter iudicat ⁊ ordinat de omnibus: q2 iudicium perfectuʒ ⁊ vl'e haberi non põt niſi per reſolutioneʒ ad primas cauſas. Ad id vero quod vltimum in hoc vel in illo genere cognoſcibilium perficit intellectum ſcientia: ⁊ ideo ſm diuerſa gñа ſcibilium ſunt diuerſi habitus ſciarum. cũ tamẽ ſapientia nõ ſit niſi vna. ¶ Ad primũ g̃ dõm: ꝙ ſapientia eſt q̃dam ſcia: inquãtum hʒ id qđ eſt cõmune omnibus ſcientĳs: vt. ſ. ex principĳs concluſiones demõſtret: ſed q2 hʒ aliqđ proprium ſupra alias ſcientias: inquantuʒ ſcʒ de omnibus iudicat: ⁊ non ſolum quantũ ad concluſiones: ſed etiam q̃ʒtum ad prima principia: ideo hʒ rõnẽ perfectioris virtutis q̃ʒ ſciẽtia. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ qñ rõ obiecti ſub vno actu referẽ ad potentiam vel habitum: tũc non diſtinguuntur habitus vel potẽtie penes rõnem obiecti vel obm materiale: ſicut ad eandem potentiam viſiuã pertinet videre colorem: ⁊ lumen qđ eſt rõ vidẽdi colorem: ⁊ ſimul cum ipſo videẽ. principia vero demonſtrationis poſſunt ſeorſum cõſiderari abſq3 hoc ꝙ conſiderentur concluſiones: poſſunt etiam conſiderari ſimul cum concluſionibus. prout principia in concluſiones deducuntur. Conſiderare ergo hoc ſecundo modo principia pertinet ad ſcientiam que conſiderat etiam ↄcluſiones: ſʒ conſiderare principia ſm ſeipſa pertinet ad intellectum. Unde ſi quis recte conſideret: iſte tres virtutes nõ ex equo diſtinguũtur adinuiceʒ: ſed ordine qđdam: ſicut accidit in totis potentialibus: quoꝝ vna pars eſt perfectior altera: ſicut anima ratiõalis eſt perfectior q̃ʒ ſenſibilis: ⁊ ſenſibilis q̃ʒ vegetabilis: hoc enim modo ſcientia depẽdet ab intellectu ſicut a principaliori. ⁊ vtrunq3 dependet a ſapientia ſicut a principaliſſimo: que ſub ſe continet: ⁊ intellectum ⁊ ſcientiaʒ: vt de concluſionibus ſciẽtiarum dĳudicans ⁊ de principĳs earũdem. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: habitus virtutis determinate ſe hʒ ad bonum: nullo autem modo ad malum. bonum autem intellectus eſt veruʒ: malum autem eius eſt falſuʒ: vnde ſoli illi habitus virtutes intellectuales dr̃r quibus ſemper diciẽ verum: ⁊ nũquã falſum: opinio vero ⁊ ſuſpitio pñt eẽ veri ⁊ falſi. ⁊ iõ nõ ſũt intellectuales ꝟtutes: vt dr̃ in vj. ethicorum.

¶ Articu. II.

In articulo ſecundo ⁊ ſpecialr in reſponſione ad ſecundum nota quomodo ſapiẽtia continet intellectum ⁊ ſcientiam: non eniʒ cõtinet vt partes integrales: cum iam dcm̃ ſuperius ſit ꝙ habitus nõ integraẽ ex pluribus habitib⁹ ſed ↄtinet quaſi partes potentiales: hʒ enim ſe ſapientia ad intellectum: ⁊ ſcientiaʒ ſic ꝙ ipſa ↄtinet quicquid ille ⁊ eminẽtiori modo: vtitur eniʒ principĳs per ſe notis deducendo concluſiones: quod eſt ſcientie: ⁊ ipſa per ſe nota principia vera eſſe ex terminis iudicat: defendit: ⁊ inchoat: que itellectus tantum mõ videt abſolute: et vtrũq3 habet reſoluẽdo in altiſſimã cauſam: quod eſt eminentius continere: ⁊ ꝓpterea in ſexto ethicoruʒ: ⁊ in littera dicitur: ꝙ cõtinet ſciẽtiam ⁊ intellectuʒ: ⁊ in quarto metaphyſice vocaẽ ſcientia et defendit ꝓncipia ex terminis.

In arti⁹ 3ͦ aduerte nouitie: ꝙ ¶ Arti. III. uir̃ duplicẽ bonitatẽ. ſ. ꝓpriã habituũ artis ⁊ moralẽ duo in lr̃a dnr̃. nã in rn̄ſione ad pᵐ de bonitate ꝓpã artis dr̃ ꝙ arte nullus male .ſ. ad maluz op⁹ malitie oppoſita bonitati artis vtit̃. In rn̄ſione võ ad zᵐ de bõitate moris dr̃: ꝙ ad h ꝙ bõ bn̄ vtat̃ arte: reqrit̃ vtus moralis: h eñ nõ exigit̃ ad faciẽdũ opus artis pfectũ: qm̄ põt grammatica pfectiſſima blaſphemare deũ ſed ad bn̄ ẜʒ morẽ vtendũ arte.

¶ Arti. IIII. In articulo 4ͦ in rn̄ſione ad zᵐ dubium occurrit: eo ꝙ auctor hic dicͣ cũ Ariſto. in 6ͦ ethic. ꝙ tã ars q̃ʒ prudentia ẽ ĩ opiatiua parte aĩe que vt ibi. ſ. in. 6. ethi. dicitur diſtinguitur genere a particula anime ſciẽtifica: ⁊ vt ipſe diuus Thõas ibidez affirmat: opinatiuũ eſt cogitatiua: ſcientificũ autez intellectus: prudẽtia igitur in cogitatiua ponitur hic: ⁊ tamẽ in. q. precedente articulo 3ͦ. poſita eſt in intellectu.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ prudentia ꝓculdubio eſt in itellectu vt ſe extendit ad ſingularia: ꝓpter qd̄ oportet duo hic aduertere. Prĩo ꝙ intellect⁹ vt

¶ Utrũ hit⁹ itellectualis q eſt ars poſſit eẽ v̄tus. Arti. III.

Ad terriũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ars nõ ſit virtus itellectualis. Dicit enim Aug. in libro de li. arbi. ꝙ virtute nullus male vtit̃: ſed arte aliquis male vtit̃: põt. n. aliqs artifex ẜm ſciam artis ſue male operari. ğ ars nõ eſt virt⁹. ¶ Preterea. Virtutis nõ eſt virt⁹: artis aũt eſt aliq̃ virtus: vt dr̃ in vj. ethico. ğ ars nõ eſt virtus. ¶ Preterea. Artes liberales ſunt excellẽtiores q̃ʒ artes mechanice: ſed ſic̃ artes mechanice ſũt practice: ita artes liberales ſũt ſpeculatiue. ergo ſi ars eſſet virtus intellectualis. deberet virtutibus ſpeculatiuis ãnumerari. ¶ Sʒ cõtra eſt ꝙ phs in. vj. ethi. ponit artem eẽ virtutem: nec tñ connumerat eam virtutibus ſpeculatiuis: quarum ſubiectum ponit ſciẽtificam partez aĩe. ¶ Rn̄deo dõm: ꝙ ars nihil aliud eſt q̃ʒ rõ recta aliquorum operum faciendorũʒ: quorum tamen bonuʒ nõ conſiſtit in eo ꝙ appetitus humanus aliquo mõ ſe hʒ: ſed in eo ꝙ ipſum opus qd̄ fit in ſe bonum eſt: non. n. pertinet ad laudẽ artificis inquãtum artifex eſt: qua volũtate opus faciat: ſed quale ſit opus qd̄ facit. Sic igit̃ ars ꝓprie loquẽdo habit⁹ operatiuus eſt: ⁊ tñ in aliquo ↄuenit cũ habitibus ſpeculatiuis: qꝛ ẽt ad ipſos habitus ſpeculatiuos pertinet qualr̄ ſe habeat res quam conſiderant. nõ aũt qualr̄ ſe habeat appetitus human⁹ ad illas: dũmodo. n. verum geometria demõſtret non refert qualr̄ ſe habeat ẜm appetitiuã partẽ. vtrũ ſit letus vel iratus. ſic̃ nec in artifice refert: vt dictuʒ eſt: ⁊ idẽo eo modo ars hʒ rõnem virtutis ſicut ⁊ hit⁹ ſpeculatiui. inquãtũ. ſ. nec ars: nec habit⁹ ſpeculatiu⁹ faciunt bonũ opus quãtũ ad vſum: qd̄ eſt propriũ virtutis perficientis appetitũ: ſed ſolũ q̃ʒtũ ad facultatez bene agendi. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ cũ aliquis habens artem operat̃ malũ artificiũ: hoc nõ eſt opus artis: imo eſt ↄ artem: ſicut etiam cũ aliquis ſciens verũ mentit̃ hoc ꝙ dicit: nõ eſt ẜm ſciam: ſʒ ↄ ſciaʒ: vnde ſicut ſcia ſe hʒ ad bonũ ſemper: vt dcm̄ eſt: ita ⁊ ars. ⁊ ẜʒ hoc dr̃ virtus. In hoc tamen deficit a perfecta rõne virtutis: qꝛ non facit ipm̄ bonũ vſum: ſʒ ad hoc aliquid aliud requirit̃: q̃ʒuis bonus vſus ſine arte eſſe non poſſit. ¶ Ad ſcd̄m dõʒ: ꝙ qꝛ ad hoc vt hõ bene vtat̃ arte quã hʒ: requirit̃ bona voluntas q̃ perficit̃ per virtutem moralez: ideo phs dicit ꝙ artis eſt virtus. ſ. moralis: inquantũ ad bonũ vſum eius aliqua virtus moralis requirit̃. Manifeſtum eſt. n. ꝙ artifex per iuſtitiã que facit voluntatem rectã inclinat̃ vt opus fidele faciat. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ etiam in ipſis ſpeculabilibus eſt aliquid per modũ cuiuſdã operis: puta ↄſtructio ſyllogiſmi. aut orationis congrue: aut opus numerãdi: vel menſurandi. ⁊ ideo quecũqꝫ ad hmõi opera rõnis habitus ſpeculatiui ordinant̃: dñr per quãdã ſimilitudinem artes. ſ. liberales ad drĩam illaꝝ artiũ que ordinant̃ ad opera per corpus exercita: que ſunt quodãmodo ſeruiles inquantũ corpus ſeruiliter ſubdit̃ anime: ⁊ homo ẜm animaʒ eſt liber: ille vero ſcientie: que ad nullum huiuſmodi opus ordinantur: ſimpliciter ſcientie dicuntur: non aũt artes: nec oportet ſi liberales artes ſũt nobiliores ꝙ magis eis cõueniat ratio artis.

¶ Utrũ prudentia ſit virtus diſtincta ab arte.

¶ Articulus. IIII.

Ad quartum ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ prudentia nõ ſit alia virtus ab arte. Ars enim eſt rõ recta aliquorum operũ: ſed diuerſa genera operum non faciunt vt aliquis amittat rõnem artis: ſunt enim diuerſe artes circa opera valde diuerſa. cũ igit̃ etiam prudentia ſit quedam rõ recta operũ: videt̃ ꝙ etiaʒ ipſa debeat dici ars. ¶ Preterea. Prudentia magis conuenit cũ arte q̃ʒ habitus ſpeculatiui: vtrũqꝫ enim eorum eſt circa contingens alr̄.

gens aľr ſe hře: vt dř in. vj. ethico. ſed qdā ha/
bit⁹ ſpeculatiui dñr artes: ğ multo magis pru
dentia dz dici ars. ¶ Preterea. Ad prudētiā
ptinet bene ꝯſiliari. vt dř in. vj. ethico. ſed etiā
in qbuſdā artibus ꝯſiliari cōtingit. vt dř in. iij.
ethico. ſicut in arte militari: ⁊ gubernatiua ⁊
medicinali. ğ prudentia ab arte nō diſtinguiť.
¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ phs diſtinguit prudentiaȝ
ab arte in. vj. ethico. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ vbi in
ueniť diuerſa rō virtutis: ibi opȝ virtutes di/
ſtingui. Dictū eſt aūt ſupra ꝙ aliqs habit⁹ hȝ
rōnē virtutis ex hoc ſolū ꝙ facit facultatē bo
ni operis: aliquis aūt ex hoc ꝙ facit nō ſolum
facultatē boni operis: ſȝ etiā vſum: ars aūt fa
cit ſolū facultatē boni operis: q: non reſpicit
appetitū. prudentia aūt nō ſolū facit boni ope
ris facultatē. ſed ēt vſum: reſpicit. n. appetitū
tanquā pſupponēs rectitudinē appetitus. cu
ius diffie rō eſt: q: ars eſt recta rō factibilium:
prudentia vō eſt recta rō agibiliū. Differt aūt
facere ⁊ agere: q: vt dř in. viij. metaphyſi. fa/
ctio eſt actus trāſiens in exteriorē mām: ſicut
edificare: ſecare: ⁊ hmōi. agere autē eſt actus
permanēs in ipō agente: ſicut videre: velle: ⁊
hmōi. Sic igiť hoc mō ſe hȝ prudentia ad hu
iuſmodi actus humanos qui ſunt vſus poten
tiarū ⁊ habituuȝ: ſicut ſe hȝ ars ad exteriores
factiones. q: vtraqȝ eſt pfecta rō reſpectu illo
rum ad q̄ cōparanť: perfectio aūt ⁊ rectitudo
rōnis in ſpeculatiuis depēdet ex principijs: ex
quibus rō ſyllogizat ſicł dcm̄ eſt: ꝙ ſcia depē/
det ab intellectu q eſt habit⁹ principioꝝ: ⁊ pre
ſupponit ipm: in hūanis aūt actibus ſe hñt fi
nes ſicł principia in ſpeculatiuis: vt dř in. vj.
ethico. ⁊ iō ad prudētiā q̄ eſt recta rō agibiliū
requiriť ꝙ hō ſit bene diſpoſitus circa fines:
qđ qdē eſt per appetitū rectū. ⁊ iō ad pruden/
tiaȝ requiriť moralis virtus: per quā fit appe
titus rectus: bonū aūt artificialiū nō eſt bonū
appetitus humani: ſed bonū ipoꝝ operū arti/
ficialiū: ⁊ iō ars nō pſupponit appetitū rectū
⁊ inde eſt ꝙ magis laudať artifex q volēs pec
cat q̄ȝ qui peccat nolens: magis aūt ꝯtra pru/
dentiā eſt ꝙ aliqs peccet volens q̄ȝ nolens: q:
rectitudo volūtatis eſt de rōne prudentie: nō
aūt de rōne artis. Sic igiť pȝ ꝙ prudentia eſt
virtus diſtincta ab arte. ¶ Ad primū ğ dōm:
ꝙ diuerſa genera artificialiū oīa ſunt extra ho
minē: ⁊ iō nō diuerſificať rō virtutis: ſȝ prudē
tia eſt recta rō ipſoꝝ actuuȝ humanoꝝ: vñ di/
uerſificať rō virtutis: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcdm̄

extenſus ad ſingularia dicit ſeipm̄ ꝯnotat cogitatiuam
que eſt rō particularis: qm̄ dato ꝙ intellus p ſe ipm̄ cogno
ſcat ſingulare aliq mō: pfecta tñ ⁊ directa notitia actiua
q̄lis ꝯuenit prudētie de ſingularib⁹ ſingulariter nō ꝯuēit
itellectui niſi adiūcta ſibi cogitatiua: vt i 6° dř ethi. ğ opi
natiua ps anie
hec duo iſinu/
at. Jō diuerſa
iuenit data de
ea ſnia ēt a di/
uo Thōa: duȝ
in 6° ethi. itnē/
do ꝯnotatā co
gitatiuā illi tri
buit opinatiui
nomē. Et in p°
pte. q. 79. a. 9.
ad 3^m itendo
pncipantē itel
lectum in ipſo
poſuit opinatiu
uū: mediū enī
extremū vtrū
qȝ ſapit. 2° ꝙ
vnus hitus eſt
qñqȝ in diuer/
ſis potētijs: ſic
ꝙ in vna pnci/
paliter: ⁊ i alia
ſecūdario: ⁊ ſic
prudētia eſt in
tellect⁹ pncipa
liter: ⁊ in cogi/
tatiua ⁊ in me/
moratiua ſecū
dario. Et pptē
rea diuerſa de
ipſa dñr: q̄ nō
repugnāt: duȝ
nunc principa
le: nunc ſecun/
darium ſubie/
ctū aſſignať: ⁊
de his in 2^a 2^e.
q. 47. amplioꝛ
erit ſermo: cuȝ
prudētie natu
ra diſcutietur.
nunc ſufficiāt
hec cōia etiam
arti.
¶ Articu. V.
In ar/
ti/
cu/
lo
5° eiuſdē. 57. q.
in reſponſione
ad tertium du
biuȝ occurrit:
q: auctoꝛ ꝯtra
dicit veritati ⁊
ſibi. nā ſm ve/
ritatem ⁊ ipm
ſ

dōm: ꝙ prudentia magis ꝯue
nit cū arte q̄ȝ cū habitib⁹ ſpe/
culatiuis q̄ȝtū ad ſubm ⁊ ma/
teriam: vtrūqȝ. n. eſt in opina
tiua parte anime: ⁊ circa ꝯtin
gens aliter ſe habere: ſed ars
magis ꝯuenit cum habitibus
ſpeculatiuis in ratione virtu/
tis q̄ȝ cum prudentia: vt ex di/
ctis pȝ. ¶ Ad tertium dōm:
ꝙ prudentia eſt bene ꝯſiliati/
ua de his que pertinent ad to/
tam vitam hominis: ⁊ ad vlti
muȝ finē vite humane: ſed in
artibus aliquibus eſt ꝯſilium
de his que pertinent ad fines
pprios illarum artium: vnde
aliqui inquantū ſunt bene ꝯſi
liatiui in rebus bellicis vł nau
ticis dicunť prudentes duces
vel gubernatores: non autem
prudentes ſimpliciter: ſed illi
ſolum qui bene conſiliantur
de his que conferunt ad to/
tam vitam.

¶ Utrum prudentia ſit virtus
necīa homini. Arti. V.

Ad quintum ſic pro/
cediť. Videť ꝙ pru/
dentia non ſit virtus
neceſſaria ad bene vi
uendum. Sicut eniȝ ſe habet
ars ad factibilia: quoꝛum eſt
ratio recta: ita ſe hȝ prudentia
ad agibilia. ſm que vita homi
nis conſiderať: eſt. n. coꝛuȝ re
cta rō prudentia: vt dicitur in
vj. ethi. ſed ars nō eſt neceſſa/
ria in rebus factibilib⁹ niſi ad
hoc ꝙ fiant: non autem poſt/
q̄ȝ ſunt facta. ergo nec pruden
tia eſt neceſſaria homini ad be
ne viuendum: poſtquam eſt
virtuoſus: ſed forte ſoluȝ q̄ȝ/
tum ad hoc ꝙ virtuoſus fiat.
¶ Preterea. Prudentia eſt

per quam recte conſiliamur: vt dicitur in .vj. ethico. ſed homo poteſt ex bono ꝯſilio agere: non ſolum proprio: ſed et alieno: ergo nõ eſt neceſſariũ ad bene viuendum ꝙ ipſe homo habeat prudentiã: ſed ſufficit ꝙ prudentum conſilia ſequatur. ¶ Preterea. Virtus intellectualis eſt ſm quam cõtingit ſemper dicere verum ⁊ nunꝗ falſum: ſed hoc non videtur contingere ſm prudentiam: non .n. eſt humanum ꝙ in conſiliando de agendis nũꝗ erret cum humana agibilia ſint contingentia aliter ſe habere. vnde dicitur Sapien. ix. Cogitationes mortaliũ timide ſunt: ⁊ incerte prouidentie noſtre. ergo videt ꝙ prudentia nõ debeat poni intellectualis virtus. ¶ Sed contra eſt quod Sapien. viij. connumerantur alijs virtutibus neceſſarijs ad vitam humanam cũ dicitur de diuina ſapiẽtia. Sobrietatem ⁊ prudentiam docet iuſtitiam ⁊ virtutem: quibus vtilius nihil eſt in hac vita hominibus. ¶ Reſpõdeo dicendum: ꝙ prudẽtia eſt virtus maxime neceſſaria ad vitam humanam. bene enim viuere conſiſtit in bene operari. Ad hoc autem ꝙ aliquis bene operetur non ſolum requiritur quid faciat: ſed etiã quomodo faciat: vt ſcilicet ſm electionem rectam operetur. nõ ſolum ex impetu aut paſſione: cum autem electio ſit eorum que ſunt ad finem. rectitudo electionis duo requirit ſcilicet debitum finem. ⁊ id quod conuenienter ordinatur ad debitum finem. Ad debitum autem finem homo conueniẽter diſponitur per virtutẽ que perficit partem anime appetitiuam. cuius obiectum eſt bonum ⁊ finis: ad id autem quod conuenienter in finem debitũ ordinatur: opꝫ ꝙ homo directe diſponatur per habitum rationis. qꝛ conſiliari ⁊ eligere q̃ ſunt eorum que ſunt ad finẽ: ſunt actus rationis. ⁊ ideo neceſſe eſt in ratione eſſe aliquam virtutem intellectualem per quã perficiatur ratio: ad hoc ꝙ conuenienter ſe habeat ad ea que ſunt ad finẽ: ⁊ hec virtus eſt prudentia. vnde prudẽtia eſt virtus neceſſaria ad bene viuendum. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ bonum artis conſideratur nõ in ipſo ar-

in articulo precedente ars non preſupponit appetitũ rectum: neq; ſpectat ad ipm: neq; facit aut inclinat ad ipſ: vt pꝫ ex ſe: ⁊ ex ſupradictis manifeſte: hic vero littera loquens de intellectu practico non ſolũ quoad prudẽtiam: ſed quoad artem dicit ꝙ veritas intellectus practici accipitur per ꝯformitatem ad appetitum rectũ: quod eſt cõtra ꝓdicta: ⁊ ꝙ loquatur de intellectu practico vliter vt extendit ſe ad artem pꝫ ex duobus. Primo qꝛ dič ꝙ hec ꝯformitas ad appetitum rectum habet locũ in cõtingentib⁹ q̃ a nobis fiũt: ſiue ſint agibilia: ſiue factibilia. Scđo ex h ꝙ ſtatim ex hac radice reddit cauſam obiecti ꝓprij itellus practici extẽſi explicite ad artẽ ⁊ prudentiã. ¶ Ad hoc dicitur ꝙ quia itellectus practic⁹ cõuenit cũ ſpeculatiuo i actu cognitionis: et differt in actu directionis diſferentia practici a ſpecu^o nõ penes cogñſcere ſed penes dirigere attendiť: ideo veritas itellect⁹ ſpeculatiui conſiſtit in cognoſcere: veritas autem itellectus practici in dirigere: ⁊ ſic veritas intellectus ſpeculatiui conſiſtit in hoc ꝙ cognoſcere adequatur rei cognite: veritas aũt intellectus practici cõſiſtit in hoc ꝙ dirigere adequatur principio directiuo: vt aũt habeť 9° metaphy. principiũ determinatiuũ ac per hoc directiuũ artis ad operandum eſt appetitus. Cũ igiť vnũquodq; ita ſe hẽat ad veritatem ſicut ad entitatẽ directiõis actus ꝓprius intellectui practico: ⁊ quo ad eſſe ⁊ quo ad veritatẽ pẽdet ab appetitu: ⁊ hoc liquet: ſed quia in lr̃a dr̃ ꝙ pendet ex appetitu recto: ſcito ꝙ rectitudo iſta nõ eſt vniformiter accipienda directio vera nãq; intellectus practici in agibilib⁹ attenditur penes ꝯformitatẽ ad appetitum rectum rectitudine finis moraliũ: que eſt bonitas moralis: directio autem vera intellectus practici in factibilibus attẽditur penes conformitatem ad appetitum rectum rectitudinis finis artificialiũ: qđ nõ eſt appetitũ eſſe bonum moraliter: ſed eſſe rectũ .i. tendere in rectũ finẽ. In omni .n. arte eſt dare finem rectũ ⁊ non rectũ: in tñ aũt pendet veritas directionis intellect⁹ practici ab appetitu recto in factibilib⁹ ꝙ ſi ſtatuifica repſentaret hominẽ ⁊ per ſtatuam intendat monſtrum: aut improportionata membra volens vel nolẽs faciat: directio erronea erit et nõ ab arte: quia ipſa verorum tñ eſt: qꝛ virt⁹ eſt. ſi aũt intendat repñtare monſtrum vel talẽ ĩproportionem: directio vera ⁊ opus verũ erit: vtpote conformitatem habẽs intẽto fini cui nata eſt cõformari talis ratio: nec te decipiat nouitie gſ quã dicens: veritatem hĩo nõ ſpectare ad artem: ſed artis vſum: ⁊ conſequẽter qꝛ vſus etiam itellect⁹ ſpeculatiui ab appe^tu pẽdet: ſicut cõtingit logicus ſillogizare ex quattuor terminis volẽtes: ⁊ ex tribus etiam volentẽ: ac per hoc vere vl' non vere logica vti: ita i arte. hõ ẽ ğ veritas directiõis ad vſum ſpectat: non ad artem ipſam: aduerte nãq; coincidentiam vſus cum directione in arte. ⁊ vide quare apparet ꝙ veritas huiuſmodi ſpectet ad vſum ⁊ non ad artem: quãuis enim vſus ⁊ directio in arte coincidãt: diſtinguuntur tñ ſaltem rõne: ⁊ arti conuenit directionis veritas: non ratione vſus: ſed ratione proprie nature que nata eſt dirigere non niſi determinata ad directionẽ ab appetitu recto. In virtutibus autem ſpeculatiuis ſolus vſus inuenitur pendens ab appetitu. Et per hec ſatis pꝫ reſpõſio ad obiectionem. nam ſuperius dictum eſt: ꝙ ars nec ſupponit appetitum rectum moraliter: nec inclinat ad ipſum rectum ſiue moraliter ſiue artificialiter: nunc autem dicitur ꝙ propria veritas eius cõſiſtit in conformitate ad appetitum rectum non in moralibus: ſed in artifi-

cialibus

ficialibus: qui tunc eſt cum finem habet a quo obliquan do artificiale malum eſt: quia veritas intellectus practi ci conſiſtit in adequato dirigere: vt exteriora opa teſtant̃ aūt nec veritati: nec auctori contradicunt ⁊c̃.

tifice: ſed magis in ipſo artificiato cum ars ſit ratio recta factibilium: factio enim in exteriorez materiam tranſiens nõ eſt perfectio facientis: ſed facti ſicut motus eſt actus mobilis. Ars autem circa factibilia eſt: ſed prudentie bonum attenditur in ipſo agente: cuiꝰ perfectio eſt ipſum agere: eſt eniz prudentia recta ratio agibilium: vt dictum eſt: ⁊ ideo ad artem non requiritur ꝙ artifex bene operetur: ſed ꝙ bonuz opus faciat. requireretur autem magis ꝙ ipſum artificiatum bene operaretur: ſicut ꝙ cultellus bene incideret: vl' ſerra bene ſeccaret: ſi proprie horum eſſet agere ⁊ non magis agi. quia non habent dominium ſui actus. ⁊ ideo ars non eſt neceſſaria ad bene viuendum ipſi artifici: ſed ſoluz ad faciendum ipſum artificiatum bonum: ⁊ ad conſeruandum ipſum. prudentia autem eſt neceſſaria homini ad bene viuendum: non ſoluz ad hoc ꝙ fiat bonus. ❡Ad ſecundū dicendum: ꝙ dum homo bonum operatur nõ ſm̃ propriā rationem: ſed motus ex conſilio alterius nonduz eſt omnino perfecta operatio ipſius quātum ad rationez dirigentē: ⁊ quātum ad appetitum mouētem: vnde ſi bonuz operetur. nõ tamen ſimpliciter bene qd̃ eſt bene viuere. ❡Ad tertiuz dicendum: ꝙ verū intellectus practici aliter accipitur quam verum intellectus ſpeculatiui: vt dicitur in. vj. ethicoruz: nam verum intellectus ſpeculatiui accipitur per conformitatem intellectus ad rem. Et quia intellectus nõ poteſt infallibiliter conformari in rebus contingentibus: ſed ſolum in neceſſarijs: ideo nullus habitus ſpeculatiuus contingentium eſt intellectualis virtus: ſed ſolum eſt circa neceſſaria: verum autem intellectus practici accipitur per conformitatem ad appetitum rectuz: que quidem conformitas in neceſſarijs locum non habet: que voluntate humana nõ fiunt: ſed ſolum in contingentibus que poſſunt a nobis fieri: ſiue ſint agibilia interiora: ſiue factibilia exteriora: ⁊ ideo circa ſola contingentia ponitur virtus intellectus practici: circa factibilia quidē ars: circa agibilia vero prudentia.

❡In eadem reſponſione. ſ. ad 3ᵐ quinti articuli. queſt. 57. aduerte diligentiſſime vt iungas hec duo ſimul. ſ. ꝙ habitus ſit virtꝰ intellectualis: et ꝙ ſit circa contingentia: quoniam ſibiuiuicem aduerſantur. ſi enim eſt intellectualis virtꝰ. ergo ſemper verus: ac ꝑ hoc nõ contingentium: quia contingentiuz multa eſt falſitas: ⁊ ſi eſt contingentium. ergo non ſemper verus: ac ꝑ hoc non eſt virtus intellectualis: hāc difficultatez tractat hic auctor in 3 argumento: hāc difficultatem nõ poteſt effugere quiſquis perfectionem intellectus practici in ſola cognitiõe ponit: vbi ſcito ꝙ ſcotus in 3ᵒ ſentē. diſtinct. 36. intellectum practicum in ſola cognitione rectificans adeo vt prudentiaz in ſola ratione abſqz appetitꝰ bõitate ponat: non poteſt huic difficultati ſatiſfacere: putat autem ipſe ꝙ ſicut in ſpeculatiuis principia ex terminis ⁊ concluſio ex recto ſyllogiſmo ſcitur neceſſario: ita in practicis: et ſic perficitur ratio practica: ⁊ illud ſexti ethicoruz: ꝙ veruz intellectus practici eſt cõfeſſe ſe habere appetitui recto: gloſat ꝙ appetitui recto non precedenti: ſed apto nato ſe qui: ita ꝙ intellectus practicus tunc eſt verus: quādo talis eſt ꝙ recta electio eſt nata ſibi eſſe conformis: vel in idem redit quando eſt conformatiuus recte electionis ſiue: ſiue ſequatur ſiue nõ recta electio. Sed quātus ſit hic error manifeſte patet ex allata difficultate. Nam quātūcūqz intellectus noſter diſcurrat: nūquā ad hoc peruenire poteſt: vt de particularibus contingentibus habitum per ſe verum ſemper acquirat: quoniam cuz ab eo ꝙ res eſt vel non eſt oratio ſit vera vel falſa: ⁊ contingentia aliter ⁊ aliter ſe habeāt: impoſſibile eſt ꝙ intellectus noſtri cognitio conformetur infallibiliter contingentibus: aut ergo non eſt virtus prudentia illa ſcotica: quia virtus intellectualis: vt patet ſexto ethicorum: non eſt niſi verorum: aut ſi eſt virtus non eſt circa contingētia: ⁊ ſic nõ eſt prudentia: ſed ſcientia moralis. Et ſicut errauit i hoc: ita etiam errauit in gloſa illa et in conſequentibus. de qͥbus infra erit ſermo. tu autez ſectator Ariſt. ⁊ diui Thome: cui datum eſt videre qd̃ predicta duo ſi referantur ad ꝑfectionem cognitionis incõpoſſibilia ſunt: inſpicias litteram in hac reſponſione: ⁊ inuenies ꝙ diuinum auctoris ingenium vidēs dixit ꝙ ꝑpter hāc rationem ſcilicz huius incompoſſibilitatis nulla virtus intellectualis ponitur in intellectū ſpeculatiuo: cuius ꝑfectio cõſiſtit in cognoſcere circa contingentia: vnde vt hec duo coeant neceſſe eſt ad intellectuz digredi eius perfectio: ac per hoc veritas non conſiſtat in cognoſcere: ſed in alio actu: qui perfectus veruſqꝫ infallibiliter circa contingentia eſſe poſſit: talis eſt autem intellectus practicus vt ſic: quoniam eiꝰ perfectio ac veritas in actu dirigendi cõſiſtit: que directio infallibiliter eſt vera circa contingentia: ſi conſona ſit appetitui recto precedenti: ⁊ ſic auctor virtutem intellectualē ſemper veram reſpectu contingentium ſaluauit non inquantum cognitoruz: ſed inquantum attingibiliuz ab humano opere propter conformitatem ad appetitum rectum: ꝓpterea eſto cautus non ſolum nouitie: ſed vir docte: ne cū de iſtis diſputas in intellectu ſolo ſiſtas: ſepe eniz intellectui vt cognoſcenti tn̄ deerit certa veritas premiſſe particularis: quoniam nõ eſt cognoſcibilis certitudinalr̃: vt pz.

¶ Arti. VI.

In articulo ſexto in reſpõſione ad ſecundum memento notitie: qđ tam dialectica ꝗ̃ demonſtratiua docẽs eſt vna: ſed in vſu eſt differẽtia quaꝫ ponit littera: qꝛ dialectica ẽt vtẽs eſt vna: demõſtratiua vero multiplex id ẽ prĩcipia rationuꝫ demõſtratiuarum diuerſificantur iuxta diuerſitateꝫ reruꝫ ſcibiliũ: quia ſunt propria illis: principia vero rationum probabilium non diuerſificanẽ iuxta diuerſitateꝫ rerum: qꝛ ſunt cõmunia: hec enim eſt dialecticam vtentẽ eſſe vnam: demonſtratiuaꝫ multiplicem. Diuerſitas nãqꝫ vel idẽtitas principiorum ſuorum infert earum diuerſitatem.

¶ Utrꝫ eubolia ſyneſis ⁊ gnomin ſint virtutes adiũcte prudentie. ¶ Articulus. VI.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓceditẽ. Videtẽ ꝙ incõuenienter adiunganẽ prudẽtie eubolia: ſyneſis ⁊ gnomin. Eubolia.n.eſt habitus quo bene conſiliamur: vt dicit in.vj.ethi. ſed bene conſiliari pertinet ad prudentiam: vt in eodem lib. diciẽ: ergo eubolia non eſt virtus adiuncta prudentie: ſed magis eſt ipſa prudẽtia. ¶ Preterea. Ad ſuperiorem pertinet de inferioribus iudicare: illa ergo virtꝰ videtẽ ſuprema cuius eſt actꝰ iudiciũ: ſed ſyneſis eſt bñ iudicatiua: ergo ſyneſis non eſt ꝟtus adiũcta prudẽtie: ſꝫ magis ipſa eſt prĩcipalis. ¶ Preterea. Sicut diuerſa ſunt ea đ qbus eſt iudicandũ: ita etiã diuerſa ſunt ea de qbus eſt cõſiliandũ: ſed circa omnia ꝯſiliabilia ponitẽ virtus vna.ſ.eubolia: ergo ad bene iudicandum de agendis nõ oꝫ ponere preter ſyneſim aliam virtutem.ſ. gnomin. ¶ Preterea. Tullius ponit ĩ ſua rhetorica tres alias partes prudentie.ſ. memoriam preteritorũ: intelligẽtiam preſentium: ⁊ prouidentiam futuroruꝫ. Macrobius ẽt ponit ſuper ſomnium Scipionis quaſdam alias partes prudentie ſcilicet cautionem: docilitatem: ⁊ alia huiuſmodi: non videnẽ igiẽ ſole hmõi virtutes prudentie adiungi. ¶ Sed contra eſt auctoritas phĩ in.vj. ethico. qui has tres virtutes ponit prudentie adiũctas. ¶ Reſpondeo dđm: ꝙ in omnibus potentijs ordinatis illa eſt principalior que ad principaliorẽ actũ ordinaẽ: circa agibilia auteꝫ humana tres actus rõnis inueniunẽ: quorũ primus eſt cõſiliari: ſecũdus iudicare: tertius eſt precipere: primi autẽ duo reſpondent actibus intellectus ſpeculatiui: qui ſunt inquirere ⁊ iudicare: nam cõſilium inquiſitio quedaꝫ eſt: ſed tertius actus eſt proprie practici intellectus inquantuꝫ eſt operatiuus: nõ enĩ ratio habet precipere ea que per hominem fieri nõ poſſunt. Manifeſtuꝫ eſt autem ꝙ in his que per homineꝫ fiunt principalis actus eſſet precipere ad queꝫ alij ordinanẽ: ⁊ ideo virtuti: q̃ eſt bene preceptiua.ſ. prudentie tanꝗ̃ principaliori: adiunguntẽ tanꝗ̃ ſecundarie eubolia que eſt bene cõſiliatiua: ⁊ ſyneſis ⁊ gnomin: que ſunt partes iudicatiue: de quarum diſtinctione diceẽ. ¶ Ad primuꝫ ergo dđm: ꝙ prudentia eſt bene conſiliatiua: nõ quaſi bene cõſiliari ſit imediate actus eius: ſed qꝛ hunc actũ perficit mediante virtute ſibi ſubiecta: que eſt eubolia. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ iudiciũ in agendis ad aliquid vlterius ordinaẽ: contingit eniꝫ aliquem bene iudicare de aliquo agendo: ⁊ tamen nõ recte exequi: ſed vltimũ complementum eſt quando ratio iã bene precipit de agendis. ¶ Ad tertium dđm: ꝙ iudicium de vnaquaqꝫ re fit per propria principia eius: inquiſitio autem nonduꝫ eſt per propria principia: qꝛ his habitis non eſſet opus inquiſitiõis: ſed iam res eſſet inuenta: ⁊ ideo vna ſola virtus ordinaẽ ad bene conſiliandum: due auteꝫ virtutes ad bene iudicandum: qꝛ diſtinctio non eſt in cõmunibus principijs: ſed in proprijs: vnde ⁊ in ſpeculatiuis vna eſt dialectica inqſitiua de omnibus: ſcientie autem demonſtratiue que ſunt iudicatiue ſunt diuerſe de diuerſis. Diſtinguuntur autem ſyneſis ⁊ gnomin ſm diuerſas regulas quibus iudicatur: nam ſyneſis eſt iudicatiua de agendis ſm cõmunẽ legem: gnomin autem ſm ipſam rationem naturalem in his in quibus deficit lex communis: ſicut plenius infra patebit. ¶ Ad quartũ dđm: ꝙ memoria: intelligentia: ⁊ prudentia: ſimiliter etiaꝫ cautio ⁊ docilitas: ⁊ alia hmõi nõ ſunt virtutes diuerſe a prudentia: ſed quodãmodo comparanẽ ad ipſam ſicut partes integrales: inquantum omnia iſta requiruntẽ ad perfectionem prudentie: ſunt etiam ⁊ quedã partes ſubiue ſeu ſpecies prudẽtie: ſicut iconomica: regulatiua: ⁊ huiuſmodi: ſed predicta tria ſunt quaſi partes potentiales prudentie: quia ordinantur ſicut ſecundariuꝫ ad principalem: ⁊ de his infra dicetur.

¶ De diſtõne

¶ De diſtinctiõe virtutū moralium ab intellectualibus ¶ Queſtio. LVIII.

Einde ꝯſiderādū eſt de ꝟtutibꝰ moralibus. ¶ Et primo de diſtinctiõe earū a virtutibus intellectualibus. ¶ Scđo de diſtinctione earū adinuicē ſm ꝓpriam rōnē. ¶ Tertio de diſtinctione principaliū: vel cardinaliū ab alijs. ¶ Circa primū q̄runt̄ quinq;. ¶ Primo vtrū oīs virtus ſit virtus moralis. ¶ Scđo vtrū virtus moralis diſtinguat̄ ab intellectuali. ¶ Tertio vtrum ſufficienter diuidat̄ virtus per intellectualē ꝛ moralē. ¶ Quarto vtrū moralis virtus poſſit eſſe ſine intellectuali. ¶ Quinto vtrū ecōuerſo itellectualis ꝟtus poſſit eē ſine morali.

¶ Queſtio. LVIII.

In artiᵉˡᵒ pⁱmi ꝛ ſcđi titulis in q. 58. aduerte ꝙ q: formalis ē doctrina auctoris: iō lꝫ ꝯcluſuꝫ ſit ꝙ nō oīs virtus eſt moralis: ſpālr q̄ſitū eſt an moralis ſit itellectualis: decet.n. doctrinā paulatim ſingula explicare: quāuis omnis virtus humana non moralis ſit intellectualis.

¶ Utrū oīs virtus ſit moralis. Articu. I.

Ad primum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ oīs virtus ſit moralis. Uirtus.n. moralis dicit̄ a more.i. conſuetudine: ſed oium virtutū actus ꝯſueſcere poſſumus: ergo oīs virtus eſt moralis. ¶ Preterea. Phs dicit in.ij. ethi. ꝙ virtus moralis eſt habitus electiuus in medietate rōnis ꝯſiſtēs: ſed omnis virtus videt̄ eſſe habitus electiuꝰ: q: actus cuiuſlibet virtutis poſſumus ex electione facere: omnis autem virtus aliqualiter in medio rōnis conſiſtit: vt infra patebit: ergo omnis virtus eſt moralis. ¶ Preterea. Tullius dicit in ſua rhetorica: ꝙ virtus eſt habitꝰ in modum nature rationi ꝯſentaneus: ſed cū omnis virtus humana ordinetur ad bonum hominis: opꝫ ꝙ ſit conſentanea rationi: cum bonum hoīs ſit ſm rationem eſſe: vt Diony. dicit. ergo omnis virtus eſt moralis. ¶ Sed contra eſt qđ phs dicit in.j. ethico. Dicentes de moribus non dicimus: quoniam ſapiens vel intelligens: ſed quoniā mitis vel ſobrius. ſic igitur ſapientia ꝛ intellectus non ſunt morales: que tamen ſunt virtutes: ſicut ſupra dictum eſt: non ergo omnis virtus eſt moralis. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ad huiuſmodi euidentiaꝫ conſiderare oportet quid ſit mos: ſic enim ſcire poterimus quid ſit moralis virtus: mos āt duo ſignificat. Quandoq;.n. ſignificat ꝯſuetudinem: ſicut dicitur Actuum.xv. Niſi circūcidamini ſm moreꝫ Moyſi non poteritis ſalui fieri. Quandoq; vero ſignificat inclinationem quādam naturalem vel quaſi naturalem ad aliquid agendum: vnde ꝛ etiam brutoruꝫ animaliū dicunt̄ aliqui mores: vnde dicit̄ in.ij. Machabeorum vndecimo: ꝙ leonum more irruentes in hoſtes proſternunt eos. ꝛ ſic accipitur mos in pſalmo vbi dicitur. Qui habitare facit vnius moris in domo. Et he q̄dem due ſignificationes in nullo diſtinguunt apud latinos quantū ad vocem: in greco autē diſtinguuntur. naꝫ ethos quod apud nos morem ſignificat: quandoq; habet primam longam: ꝛ ſcribitur per i grecā litteram: quādoq; autem habet primam correptā: ꝛ ſcribitur per e. Dicitur autem virtus moralis a more: ſm ꝙ mos ſignificat quandam inclinationeꝫ naturalem vel quaſi naturalē ad aliquid agendum: ꝛ huic ſignificationi moris propinqua eſt alia ſignificatio que ſignificat conſuetudinem: nam conſuetudo quodāmodo vertitur in naturam: ꝛ facit inclinationem ſimilē nāli. Manifeſtum eſt autem ꝙ inclinatio ad actus proprie conuenit appetitiue virtuti: cuius eſt mouere omnes potentias ad agendum: vt ex ſupra dictis pꝫ: ꝛ ideo nō omnis virtus dicit̄ moralis: ſed ſoluꝫ illa que eſt in vi appetitiua. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ obiectio illa procedit de more ſm ꝙ ſignificat conſuetudinem. ¶ Ad ſcđm dōꝫ: ꝙ oīs actus virtutis poteſt ex electione agi: ſed electionem rectam agit ſola virtus que eſt in appetitiua pte anime. Dictum eſt.n. ſupra ꝙ eligere eſt actꝰ appetitiue ptis: vnde habitus electiuus qui.ſ. eſt electionis principiū: eſt ſolū ille qui perficit vim appetitiuā: quāuis etiā alioꝝ habituū actus ſub electione cadere poſſint. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ natura eſt principium motus: ſicut dicit̄ in.ij. phyſi. mouere aūt ad agendū ꝓpriū eſt appetitiue ptis: ꝛ iō aſſimilari nāe in ꝯſentiēdo rōni eſt ꝓpriū ꝟtutū q̄ ſunt in vi appetitiua.

¶ Utrum omnis virtus moralis diſtinguatur ab intellectuali. ¶ Articulus. II.

Ad ſcđm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtꝰ moralis ab itellectuali nō diſtinguatur. Dicit.n. Aug. in lib. de ciui. dei ꝙ virtus eſt ars recte viuēdi: ſꝫ ars eſt virtus intellectualis: ergo virtus moralis ab intellectuali nō differt. ¶ Preterea. Pleriq; in diffinitionē virtutum moraliū ponunt

¶ Articu. II.

In articulo ſecūdo eiuſdē 58ᵉ queſtionis aduerte ꝙ vltima vba in corpore articuli.ſ. habitus moralis habet rationem vtutis humane: inquantum rationi cōformatur non intelligunᷓ de conformitate ſuperaddite relationis ſed de conformitate eſſentiali: iam enim ſuperius dictum eſt: ꝙ vtus moralis eſt eēntialiter habitus cōformis rationi: et non ſit idez habitus de non virtute virtus per ſuperadditam relationē ad rationez rectam: ⁊ hec expoſitio ſufficiat pro omnibus ſimilibus vbis auctoris: eā hic ꝙ̄ alibi.
¶ In eodem ſecundo articulo relinquitur difficultas illa: in ꝓprio loco diſputanda: an poſſit hō contra actuale iudicium operari: ſat enim eſt, ꝓpoſito ꝺ habitibus loqui: et neceſſitatez habitꝰ in appetitu ēt oſtendere: vt in littera fit.

ſciam: ſicut qdam diffiniūt ꝙ perſeuerātia eſt ſciētia vel habitus coꝝ quibus eſt imanendum vel nō imanendū: ⁊ ſanctitas eſt ſcientia faciens fideles ⁊ ſeruātes que ad deū iuſta: ſciētia autem eſt virtus intellectualis: ergo ṽtus moralis nō dʒ diſtingui ab intellectuali. ¶ Preterea. Aug. diᷓ in primo ſoliloquioꝝ: ꝙ virtus eſt recta ⁊ ꝑfecta ratio: ſʒ hoc pertinet ad virtutem intellectualem: vt pʒ in. vj. ethico. ergo virtus moralis nō eſt diſtincta ab itellectuali. ¶ Preterea. Nihil diſtinguiᷓ ab eo qꝺ in eius diffinitione poniᷓ: ſed virtus itellectualis poniᷓ in diffinitiōe virtutis moralis. Dicit.n.phs in.ij.ethi. ꝙ virtus moralis eſt habitus electiuus exñs in medietate determinata rōne ꝓut ſapiēs determinabit: hmōi aūt recta rō determinās mediū virtutis moralis ꝑtinet ad ṽtutem intellectualez: vt dr̄ in.vj.ethi. ergo ṽtus moralis nō diſtinguitur ab itellectuali. ¶ Sed ꝫ eſt ꝙ diciᷓ in.j.ethi. vbi determinaᷓ ṽtus ſm drīam hanc: dicimꝰ .n.haꝝ has qdē itellectuales: has vero morales. ¶ Rñdeo dꝺm: ꝙ oium humanoꝝ operum pricipiū primuʒ rō eſt: ⁊ quecūqʒ alia principia humanoꝝ inueniunᷓ quodāmō rōni obediunt: diuerſimode tñ: nam qdā rōni obediunt oīno ad nutū abſqʒ oī ꝯtradictiōe: ſicut corporis membra ſi fuerint in ſua natura ꝯſiſtētia: ſtatim.n.ad iperiū rōnis manus aut pes mouetur ad opus: vñ phs dicit in.j.politicoꝝ: ꝙ aia regit corpus deſpotico principatu.i.ſicut dñs ſeruum: qui ius ꝯtradicēdi nō hʒ. Poſuerunt igiᷓ qdaʒ ꝙ oia principia actiua q̄ ſunt in hoie: hoc mō ſe habent ad rationem: qꝺ quidem ſi verum eſſet ſufficeret ꝙ ratio eſſet perfecta ad bene agendum: vnde cum virtus ſit habitus quo perficimur ad bene agendum: ſequeretur ꝙ in ſola ratione eſſet: ⁊ ſic nulla virtus eſſet niſi intellectualis. Et hec fuit opinio Socratis: qui dicit omnes virtutes eſſe prudentias: vt dicitur in. vj. ethi. vnde ponebat ꝙ homo ſciētia in eo exiſtente peccare non poterat: ſed qcunqʒ peccabat: peccabat propter ignorantiam: hoc autem procedit ex ſuppoſitione falſi: pars enim appetitiua obedit rationi nō omnino ad nutum: ſed cum aliqua contradictiōe vnde phus dicit in.j.politicorum: ꝙ ratio imperat appetitiue pricipatu politico: quo.ſ.aliquis ꝑeſt liberis qui habent ius in aliquo contradicendi: vnde Aug. dicit ſuper ꝑs. ꝙ interdum precedit intellectus: ⁊ ſequitur tardus aut nullus affectus intantuʒ ꝙ quandoqʒ paſſionibus vel habitibus appetitiue partis hoc agitur: vt vſus rationis in particulari ipediatur: ⁊ ſm hoc aliqualr̄ verum eſt qꝺ Socrates dixit: ꝙ ſcientia preſente non peccaᷓ: ſi tñ hec extendatur vſqʒ ad vſum rōnis in particulari eligibili. Sic igiᷓ ad hoc ꝙ hō bene agat: requiriᷓ ꝙ nō ſolū rō ſit bene diſpoſita ꝑ habitū ṽtutis intellectualis: ſed ēt ꝙ vis appetitiua ſit bene diſpoſita ꝑ habitū ṽtutis moralis. Sicut igiᷓ appetitus diſtinguiᷓ a rōne: ita virtus moralis diſtinguiᷓ ab intellectuali: vnde ſicut appetitus eſt principium humani actus ſm hoc ꝙ participat aliqualiter rōnem: ita habitus moralis habet rōnem virtutis humane inquantuʒ rōni cōformaᷓ. ¶ Ad primū ergo dꝺm: ꝙ Augu. cōmuniter accipit artem pro qualibet recta rōne: ⁊ ſic ſub arte includiᷓ etiā prudentia: que ita eſt recta rō agibilium: ſicut ars eſt recta ratio factibilium: ⁊ ſm hoc ꝙ dicit ꝙ virtus eſt ars recte viuendi: eſſentialiter conuenit prudentie: participatiue aūt alijs virtutibus prout ſm prudentiam diſtinguunᷓ. ¶ Ad ſcꝺm dꝺm: ꝙ tales diffinitiones a quibuſcunqʒ inueniantur date proceſſerunt ex opinione ſocratica: ⁊ ſunt exponende eo modo quo de arte predictum eſt. Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium. ¶ Ad quartuʒ dicendum: ꝙ recta ratio que eſt ſm prudentiaʒ ponitur in diffinitione virtutis moralis: non tanquam pars eſſentie eius: ſed ſicut quidaʒ participatum in omnibus virtutibus moralibus inquātū prudētia dirigit oēs ṽtutes morales.

¶ Articu. III.

¶ Arti. III.
In ar-
ti-
cu°
3°
eiuſdē.q.58. in
riſione ad 2m:
nō thōiſta ne
fallaris ſumēs
h ꝙ ꝯtinentia
ſit ſubiue in rō
ne pp illa v̄ba:
deficit tamē a
ratione virtu-
tis: q2 virt⁹ in-
tellectualis ⁊c̄.
ꝑſt.n.2ᵐ intelli
gi. ꝓ° vt ꝓ° fa-
cit vr̄: vt red-
dant rōnē q̄re
ꝯtinētia nō eſt
v̄tus: q2 nō eſt
v̄tus itellectua
lis: q2 ⁊c̄. Et h
ſenſus l3 forte
a plurib⁹ ſit ac
cept⁹: falſus tñ
e ſn̄i⁹ huic lr̄e
⁊ auctori ē: vt
patebit. Alio ḡ
mō pñt intelli
gi: vt reddant
rōnē q̄re ꝯtinē
tia non eſt vir-
tus: q2 in conti
nente non daꝛ
virtus intelle-
ctualis faciēs
rōnē bn̄ ſe ha
bere circa ma-
teriā ꝯtinētie:
qḋ ꝓbaꝛ: q2 in
eo nō eſt rect⁹
appetit⁹ finis:
quē ꝓexigit ra
tio recta habi-
tuata virtute:
q̄ſi diceret cō-
tinētia deficiat
a ratōe v̄tutis:
q2 ſiue ponaꝛ
ꝙ ſit virtus in
appetitu ſiue i
ratione: exigit
hoc ꝙ in ratio
ne continentiſ
ponaꝛ virt⁹ in-
tellectualis cir
ca materiā cō-
tinentie: nō cu
rando vtru3 il
la virtus intel-
lectualis eſſet
cōtinentia vel

¶ Utrū ſufficiēter v̄t⁹ diuidaꝛ per moralē ⁊ intellectualem.

¶ Articu. III.

Ad tertiu3 ſic ꝓcediꝛ. Uideꝛ ꝙ virtus hūana nō ſufficiēter diuidaꝛ per v̄tutē moralē ⁊ itellectualē. Prudētia.n. vr̄ eē aliqd mediū iter v̄tutē morale3 ⁊ itellectualem: ꝯnumeraꝛ.n. v̄tutib⁹ itellectualibus in.vj. ethi. ⁊ ēt ab oibus cōiter ꝯnumeraꝛ iter q̄tuor v̄tutes cardinales: q̄ ſunt morales: vt ifra patebit: nō ḡ ſufficiēter diuiditur v̄tus ꝑ itellectualē ⁊ moralē ſic̄ ꝑ imediata. ¶ Preterea. Cōtinētia ⁊ ꝑſeuerātia ⁊ ēt potētia nō cōputanꝛ iter virtutes itellectuales: nec ēt ſunt virtutes morales: q2 nō tenēt mediū in paſſiōib⁹ ſ3 abūdāt i eis paſſiōes: nō ḡ ſufficiēter diuidiꝛ v̄t⁹ ꝑ itellr̄uales ⁊ morales. ¶ Preterea. Fides ſpes ⁊ charitas q̄dā v̄tutes ſūt: nō tñ ſunt v̄tutes intellr̄uales. he .n. ſolū ſunt qnq3.ſ. ſcia: ſapia itellc̄s prudētia: ⁊ ars: vt dc̄m ē: nec ēt ſunt v̄tutes morales: q2 nō ſunt circa paſſiōes: circa q̄s maxime eſt moralis v̄tus: ḡ virtus nō ſufficiēter diuidiꝛ ꝑ itellr̄uales ⁊ morales. ¶ S3 ꝯ eſt ꝙ p̄hs dicit in.ij.ethi. duplicē eſſe v̄tutē: hāc qdē itellectualē: illā aūt moralē. ¶ Rn̄deo dd̄3: ꝙ v̄tus hūana eſt q̄daȝ hitus ꝑficiēs hoie3 ad bn̄ opandū: pricipiū aūt hūanoꝝ actuū in hoie nō ē niſi duplex .ſ. intellc̄s ſiue rō: ⁊ appetit⁹: hec.n. ſūt duo mouētia in homine: vt dr̄ in.iij. ḋ aia: vñ ois v̄tus hūana oȝ ꝙ ſit ꝑfectiua alicui⁹ iſtoꝝ pricipioꝝ. Si qdē igiꝛ ſit ꝑfectiua itellc̄s ſpeculatiui vel practici ad bonū hominis actū: erit v̄tus itellr̄ualis: ſi āt ſit ꝑfectiua appetitiue ꝑtis: erit v̄tus moralis: vñ relinquitur ꝙ omnis virtus humana: vel eſt intellectualis: vl' moralis. ¶ Ad primū ḡ dd̄3: ꝙ prudentia ſm̄ eſſentiaȝ ſuā eſt intellectualis virtus: ſ3 ſm̄ materiam conuenit cu3 virtutibus moralibus: eſt.n. recta rō agibiliū: vt.ſ̄. dc̄m eſt: ⁊ ſ3 hoc v̄tutibus moralibus ꝯnumeraꝛ. ¶ Ad ſc̄dm dd̄3: ꝙ cōtinētia ⁊ ꝑſeuerātia nō ſūt ꝑfectiōes appetitiue v̄tutis ſenſitiue: qḋ ex hoc p3 ꝙ in ꝯtinēte ⁊ ꝑſeuerāte ſuperabūdant inordinate paſſiōes. qḋ nō eſſet niſi appetitus ſenſitiuus eſſet perfectus aliquo habitu ꝯformāte ipm rōni. Eſt aūt ꝯtinentia ſeu ꝑſeuerātia ꝑfectio rōnalis partis: que ſ[illegible] ꝯtra paſſiones ne deducatur: deficit tñ a rōne v̄tutis: q2 virtus intellectiua q̄ facit rōnē ſe bene habere circa moralia: preſupponit appetitū rectum finis: vt recte ſe hēat circa principia.i. fines: ex qbus rōcinaꝛ: qḋ ꝯtinēti ⁊ ꝑſeuerāti deeſt: neq3 etiā pōt eſſe perfecta opatio: q̄ a duobus potentijs ꝓcedit niſi vtraq3 potētia perficiaꝛ per debitum habitum: ſicut nō ſequiꝛ perfecta actio alicui⁹ agentis per inſtrumētū ſi inſtrumētū nō ſit bene diſpoſitū: q̄tūcūq3 principale agens ſit ꝑfectū. vñ ſi appetitus ſēſitiuus quē mouet rationalis pars non ſit perfectus: quantūcūq3 rationalis pars ſit ꝑfecta: actio ꝯñs nō erit ꝑfecta: vñ nec pricipiū actionis erit virtus: ⁊ propter hoc ꝯtinentia a delectationib⁹ ⁊ perſeuerantia a triſtitijs nō ſunt virtutes: ſed aliquid minus v̄tute: vt p̄hs dicit in.vij. ethi. ¶ Ad tertium dd̄m: ꝙ fides ſpes ⁊ charitas ſunt ſupra virtutes humanas: ſunt .n. virtutes hois prout eſt fact⁹ particeps diuine gratie.

non. Et ꝙ hoc
exigatur littera
ſupponit tā-
quā cōiter con
feſſum: ⁊ infe-
rius prob.idū:
ſed in ꝯtinente
nō eſt talis vir
tus itellectua-
lis: ꝓbaꝛ: q2 in
eo nō eſt rect⁹
appetit⁹ finis:
qui eſt princi-
pium intelle-
ctualis v̄tutis.
et ſic auctor di
cens continen-
tiam eſſe in ra-
tionali pte ani
me comprehē-
dente in ſe ra-
tionem ⁊ volū
tate3: q2 appe-
titus eſt ratio-
nalis ⁊ idiſtin-
cte relinquens
cuius ſit diffi-
nitu⁹: ḋ hoc in
ſecūda ſecūde
in loco proprio
duas rationes
reddidit qua-
re continentia
nō eſt virtus.
Primam que
nunc dicta eſt
excludentē ip-
ſam a numero
etiam intelle-
ctualiu3 virtu
tu3 ex parte ſu
perioris partis
anime. Secun
dam autem ex
parte iferioris
partis.ſ. appeti
tus ſēſitiui: cu-
ius actus ſunt
materia conti-
nētie que ſupe
rius diſcuſſa ē
i ſuo vniuerſa-
li q°.ſ. habitus
proprius alicu
ius operis non
eſt virtus: ſi nō
ſit in ꝯſumati-
ua potētia ope
ris: vt contin-
git cōtinentie
que eſt in ap-
petitu rationa
li: ⁊ opus con-
ſumaꝛ ab appe
titu ſenſitiuo.

In titulis arti^{orum} 4^{i} & 5^{i} ¶ Arti. IIII. & V. eiuſdē. 58. q. aduerte ꝙ duplici rõne pñt hec q̃ões moueri. p̄ rõne ꝯnexiõis & ſic ſpectarēt ad tractatū de ꝯnexiõe v̄tutū iſeri⁹ habēdū in q̃one. 65. 2ª rõne iclusionis. Et ſic ſpectant ad hunc tractatum de diſtõne moralis & itellectualis v̄tutis: eſt.n. iter eas nõ pura ꝯnexio: ſz inclusio vnius in alia: & ꝓpea ad modum diſtõnis earum ſpectat hec diſcuſſio ꝑus: ita vt poſtmoduʒ de earū ꝯnexione non relinquatur dubitatiõi locus.

¶ Utrum moralis virtus poſſit eſſe ſine intellectuali.

¶ Articu. II.

Ad ſ̄cdm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtus moralis poſſit eē ſine intellectuali. Virtus.n. moralis vt dicit Tullius eſt habitus in modū nãe rõni cõſentane⁹: ſed natura & ſi cõſentiat alicui ſuperiori rõni mouenti: nõ tñ opʒ ꝙ illa rõ nãe coniungatur in eodem: ſicut pʒ in rebus naturalibus cognitione carentibus: ergo poteſt eſſe in homine virtus moralis in modum nãe inclinans ad conſentiendum rõni: quãuis illius hominis ratio non ſit perfecta per virtutez intellectualē. ¶ Preterea. Per virtutem intellectualem homo conſequit̄ rõnis vſum perfectuʒ: ſed quãdoq; cõtingit ꝙ aliqui in quibus nõ multuʒ viget vſus rõnis ſunt virtuoſi & deo accepti.

¶ In eiſdē articulis & ꝑcipue in vltĩo diligētiſſime notato vir docte terminos: ne ꝯtigat diſputare in equoco obſcuros fieri & admirari vtrinq;. Scito igit̄ ꝙ prudētie noīe q̄uis vnū ſignificet̄: duo itelligunt̄. Cū.n. ſignificet rectā rõnē agibiliū: q̄dā itelligūt eā ſic infra limites itellus: vt eaʒ in itellectu abſolute credētes nihil aliud ſigñare dicant niſi rectū dictamē agibiliuʒ: ita ꝙ prudētia nil aliud ſigñat niſi rõnē recte monſtrantē in ꝑticulari agibili q̄d: q̃ñ: qualiter &c. eligendū ſit: & in hoꝝ numero eſt Scot⁹ in 3° ſniã. diſ. 36. & hi errãtes in ꝑn° moraliū q̄tū poſtmodū deuenẽt & adducant ſequaces facile pʒ: q̄dā aūt imo oẽs recte ſentiẽtes: vt Ariſto. diuus Thõas: & ſequaces prudētie noīe itelligūt rectā agibiliū rõneʒ appetitu recto ꝑticularis finis factā & firmataʒ: vbi duo ſunt declarãda. p̄ ꝙ ita ſit. 2° q̃ñ ſit: ꝙ.n. prudentia ēēntialr̄ pēdeat ab appetitu recto ꝓbat̄ ex 6° ethic. 2ᶦ. p̄ ex oppoſiti eius. 2° ex ꝓprio actu. Oīs igit̄ hitus in rõne ſolū: dūmõ non ſit ꝯgenitus vt hitus ꝑncipioꝝ eſt obliuio: vt pʒ: prudentia nõ eſt obliuio: vt pʒ ibi: ğ prudentia nõ eſt hitus in rõne ſolū. ¶ P̄. Delectatio & triſtitia & ſilr̄ malitia eſt corruptiua ꝑncipij prudētie: vt pʒ in 6° ethi. ſed hec ꝑtinẽt ad appetitū. ğ prudētia pēdet ex appetitu: deide ꝓbat̄ directe. actus ꝓprius prudētie eſt recte precipere circa agibilia: ğ prudētia pendet ex appetitu recto. Añs quo ad oēs partes ꝓbat̄ p̄mo ꝙ ꝑcipere ſit actus prudentie: pʒ ex 6° ethi. vbi dr̄ ꝙ prudētia eſt ꝑceptiua. 2° ꝙ recte ꝑcipere: q2 alr̄ nõ eēt v̄tus ꝑceptiua niſi determinaret ad recte ꝑcipiendū. 3° ꝙ ꝓprius & ꝑcipuus ipſius ſit actus: q2 ꝯuenit ei vt diſtinguitur a ſuis partib⁹: & eſt ꝯſumatio ceteroꝝ actuū. pʒ nãq; in 6° ethi. ꝙ Ariſto. p̄ prudentiã indiſtincte a ſuis partib⁹ venat⁹ ponit ipſaʒ eē ꝯſiliatiuã &c. poſtmodū diſtinguēs ipſaʒ a ſuis partib⁹: & diſtribuēs ſingulis ſua officia expreſſe dat eubolie recte ꝯſiliari: gnomie aūt & ſineſi recte iudicare: prudentie aūt recte ꝑcipere. hi.n. actus oēs ſunt prudentis: & ſm̄ has partes ei cõueniunt. Cõſtat quoq; ꝙ de agendis nõ eſt cõſumata rõ per cõſiliū & iudiciū: ſed opʒ ꝑceptū rectū ſupuenire q̃ñ opʒ &c. ꝓp cuius defectū multos videmus nõ oꝑari prudēter vt ꝯſulto iudicent: precipere ğ recte eſt ꝓprius & precipuus prudētie actus: ꝯtria aūt ꝓbatione nõ eget: q2 ſicut ꝑcipere nõ eſt intelligibile quin depēdeat ab appetitu: ꝑcipit.n. quilibet volens ita recte precipere ſibi ipſi in hõ moralibus non eſt niſi a recto appetitu. Et hoc eſt abſq; dubio tenendū: q̃ñ autez hoc ſit manifeſtat̄ ex ipſo actu & ꝑncipio. Cum aliqs prudenter ſe hʒ ad ea que abſtinentie a cibo & potu ſunt: nõ idcirco prudenter ſe habet: q2 recte diſcernit circa qualitatē & q̄titatē & tp̄s ſumendi cibi aut potus &c. nec q2 recte iudicat in ordine ad ꝯditiões ſuaʒ &c. ſz q2 recte inuēta & iudicata ſibi ipſi ꝑcepto iponit: ꝑcepto aūt dico nõ quo animus impfecte impat ſibi velleitate q̄daʒ: ſicut accidit tepidis in via virtutū: q̄ vellent q̄dē actus virtutum: ſz in veritate nõ volunt. Sed quo animus perfecte ſibi impat nõ q2 vellet: ſz q2 vult vt Augu. diſputat in 8° ꝯfeſſionū. Cū aūt perfecte ſibi ipſi imperat aīus appetere tantū talē tali hora: ꝓpter bonū rõnis &c. cibū & potuʒ opʒ ꝙ hoc actuale impiū ab actuali appetitu boni rationis in tali mã nūc hic &c. ꝓcedat: niſi.n. vellet nūc hic h̄ bonū &c. nõ pfecte ꝑciperet: & q̄ñ ex ſimilibus actibus ſimiles hitus generant̄: & ſicut actus ab actu: ita habit⁹ ab hitu pēdet: ſō ex frequētatis hõ actib⁹ gñãtur hitus ſimilis. ſ. recte ꝑceptiuus in hõ: & depēdens a h hitu rectū reddēte appetitū ad finē: ad quē prudēs impat: bonū. ſ. rationis in tali mã h̄ nunc mihi &c. Rurſus cū multo ꝯſilio & recto iudicio definieriʒ tale bonū: puta tēpantie vel manſuetudinis eē volēdū & ſectandū: nõ ꝓpea mihi imponēda nūc hic efficaciter videbit̄: niſi ſic. i. ſm̄ appetitū diſpoſitus ſim. Exꝑior.n. ꝙ famelico: aut ſitibundo: aut irato: aliud vr̄ efficaciter ꝓſequēdū q̄ nõ appetenti: & nõ appetens impo mihi abſtinentiã aut manſuetudinē: appetēs aūt ꝓſecutionē: & hoc q2 qualis vnuſqſq; eſt talis ei videt̄ finis quoad ꝓſecutionē: que ꝯſiſtit in ꝑcepto: vt ex ſupradictis de ordine actuū volūtatis pʒ. vñ cū prudentia hituet me ad ꝑcipiendū mihi ipſi ꝯfonē recto fini moraliū actuū meoꝝ: & qualis ſum ſm̄ appetitū meuʒ: talis mihi videt̄ finis: ꝯñs eſt ꝙ finis meus inquãtū apparēs mihi ꝑncipiū mee prudētie ex q̄litate mei ſm̄ appetituʒ depēdeat: & ſic prudētia nõ eſt in rõne abſolute: ſed in ordine ad appetitū: & eſſentialr̄ depēdet ab appetitu a quo pēdet ꝑceptū eius actus: & variat̄ apparētia finis eius ꝑncipiū. Et nota ꝙ lʒ vtraq; via ex parte. ſ. actus & ex parte principij prudentie habeat̄ dependētia eius ab appetitu: q2 tñ prima via dependentiaʒ ab appetitu intellectiuo a quo pendet imperiū. ſcdã aūt dependentiaʒ ab appetitu ſimplr̄ ſiue itellectiuo ſiue ſenſitiuo: vt eſt pfectus moraliter oſtendit: ideo tam Ariſto. in 6° ethi. q̄ auctor hic 2ª via vſus eſt ad declarandã dependentiã prudētie ab appetitu: & merito: q2 dependentiã a virtutib⁹ moralib⁹ tractant: que nõ in ſolo intellectiuo appetitu ſunt. Ego autē paululuʒ forte digreſſus ſum: vt ſubuenirē imbecillitati nõ penetrantiū nãs hoꝝ hituū: ne fallant̄ loquētes de tali virtute intellectuali in intellectu tñ ſiſtendo.

¶ Circa ꝯcloñes coꝝdē vltimoꝝ articuloꝝ eiuſdē. q. 58. aduerte

aduerte q inclusio virtutis intellectualis puta prudẽtie in morali manifesta valde est: ex diffinitione virtutis. 2. ethi. Et quãuis neminẽ videaf habere ↄtradictorẽ h3 tamen difficultatẽ. qm vt dcm̃ est ex 6° ethi. ⁊ hinc virtutis moralis est tẽdere in finẽ p̃ncipiũ prudẽtie. p̃ncipiũ aũt nõ dependet a p̃ncipiato: nec p̃us a posteriori. v̓tus igr̃ moralis nõ pẽdet a v̓tute intellectuali: que est prudentia. Inclusio aũt v̓tutis moralis in intelluali prudentia. s. ⁊ hẽt Scot⁹ loco allegato oppositũ: q2 p̃us non dependet a posteriori. prudẽtia autem est p̃or: tum q2 est dictamen rectũ: vt dcm̃ fuit: tũ q2 dictat de fine particulari: ⁊ his que sunt ad finẽ: tum q2 nõ est assignare actum quo generenf iste virtutes. s. moralis ⁊ sua prudentia: q2 nec intellectus nec volũtatis: ⁊ h3 difficultatẽ ꝓpter hoc q mediũ virtuti morali prestituif a prudentia: vt p3 ex diffinitione virtutis moralis ⁊ experientia: mediu3 aũt est finis virtutis moralis: virtus ergo moralis non principiat prudentiam: sed econuerso. prudentia dat ei fine3 principium in moralibus.

¶ Ad euidentiã ho⁊ eẽnt multa dicenda: quo⁊ quedam ad. q. 66. a 3° ad 3m spectant: quedã ad. q. 47. 2a 2e. vñ cu3 intendã in ꝓprijs locis singula discutere: p nũc supponẽdo doctrinã auctoris declarandã inferius: scito q sicut in intellectu speculatiuo sunt duo hitus. s. itellectus ⁊ scia: ⁊ scia vtens ꝓpõnib⁹ pertinentibus ad intellectũ demonstrat ex euidẽtia illa⁊ ꝓpõnũ ⁊ discursu syllogistico: ita est in itellectu practico ẽt in mã agibiliũ: si in puro intellectu statur: ex sinderesi eni3 qui est hab tus principio⁊ in intellectu practico respectu agibilium: ⁊ recta ratione infra limites intellectus syllogizando concluditur ve⁊. sed quoniam iudicium tale non nisi de vniuersalib⁹ haberi posset: singularia enim variabilia ⁊ certa sunt: iudiciumq3 infallibile non suscipiunt. ⁊ prudentia circa singula semper recta est ratio: alioquin virtus nõ esset. ideo intellectus practicus circa agibilia l3 hẽre possit sciẽtia3 moralẽ infra limites intellectus cõsistens: tñ nũq̃3 hẽbit rectã rõnem agibiliũ particulariũ hic nunc ⁊c. qd est habere prudentiã nisi in ordine ad appetitũ vt superius dictu3 fuit. Est aũt ordo talis in hõ agibilibus: p̃mo est sinderesis in intellectu dictans ⁊ ꝑstituens v̓tuti morali suũ obiectũ qd est finis: ꝓpões. n. que sunt p̃ncipia in agibilibus ex fine qui h3 rõnem p̃ncipij in opabilibus ↄficiuntur. Et sic virtus moralis ad quã spectat tẽdere in finem p̃cognitũ ad finẽ ꝑstitutũ sibi a sinderesi tendit actu qui vocaf velle vel intẽtio in voluntate ⁊ in appetitu sensitiuo appetitus per modũ intẽtiõis. 3° loco venit prudẽtia hñs se ad sinderesi3 sicut scia ad intellectũ in speculatiuis. prudentia aũt cũ sit recta ratio cuius est discurrere: vtif duabus p̃missis. que sunt p̃ncipia ↄclonis. Prima p̃missa est ꝓpõ spectans ad sinderesi3. vbi gra. bonũ rõnis ta3 in passionibus q̃3 operationibus est prosequendum. Secunda vero premissa est particularissima. s. bonum rationis nunc hic saluatur in tali tanta ⁊c. audacia vel ira. Et tunc sequitur cõclusio preceptiua non in actu signato. i. ergo hoc est mihi non p̃cipiendum eligendũ prosequendum: s3 in actu exercito. i. q̃ actualiter su3 in exercitio iudicij p̃cepti electiõis ꝓsequutiõis: hoc. n. est qd multos decepit i hac mã: qm̃ ꝓpositões iste tã sinderesis q̃3 prudẽtie in actu signato disputanf. Et tñ op3 intueri nãm ⁊ vim earũ in actu exercito: a p̃°ãt premissa ad 2am nõ ẽ ordo imediatus in istis: sic est in speculatiuis: s3 a ꝓpõne que est p̃ma p̃missa ꝑuenit in appetitu motus eius rect⁹ in finẽ: ⁊ sic ab appetitu ⁊ p̃missa il a ꝑuenit veritas scdẽ p̃misse que est partiᵐᵃ: qm̃ ex dispõne mea fm appetitũ ꝑuenit q mihi cõsonet talis finis in particulari: puta tale bonũ nunc hic ⁊c. Et de hac p̃missa intelligif illud tertij ethico⁊: q̃lis vnusq̃q3 est talis finis ei videf: ⁊ sequif ↄclo ↄformis minori ꝓpõni. s. ↄsistens in actu intellect⁹ ab appetitu. s. iudiciũ de his sunt ad fine3: puta tanta ira nũc p̃cipiens illa3: ⁊ deinde actus appetitus in ordine ad intellectu3. s. electio in hoc aũt ordine si quis inspiciat ⁊ vnicuiq3 ꝓpria tñ tribuere velit: dicet q q2 prudẽtia attendit fm suũ ꝓpriũ ⁊ p̃cipuũ actum: q est recte p̃cipere: ⁊ ipse est p̃ncipiũ recte electiõis: ideo virtus moralis cui attribuif electio p ꝓprio actu: vt p3 ex sua diffinitione: pendet necessario ex prudentia: ⁊ rursus q2 ipm recte p̃cipere pendet ab appetitu recto verificante minorẽ ꝓpositionẽ: que est p̃ceptiue ↄclonis p̃ncipiũ ꝓximu3: ↄsĩs est q prudẽtia pendeat ab appetitu recto. Ad ꝓbandũ autẽ quõ circa oĩa veritas se hẽat: inspicito in eodem ordine ⁊ aduerte q tã v̓tus moral s q̃3 prudẽtia plures act⁹ h3: virtus. n. moralis h3 p̃ actũ intentiõis seu simplicis appetit⁹ respcũ sui obi: qd est finis. s. bonũ rõnis qd est p̃ncipium prudẽtie: h3 deinde actũ electiõis circa mãm cõsonã fini. s. passiones vel opões tantas tales ⁊c. ⁊ rõne p̃mi actus p̃cedit prudẽtiã: imo verificat eius minorẽ ⁊ rõnem: ratione scdi depẽdet ẽt a ↄclone prudentie. s. p̃cepto. Ipsa fiit prudentia h3 p̃ actu3 iudicij practici in particulari agibili: qd nõ est scibile q2 ↄtingens: ⁊ fm hũc actũ verificaf de ea q recte iudicat de fine ⁊ similia: ⁊ ratio est q2 vt dictum est etiam minor ꝓpõ est inter p̃ncipia prudentie: ⁊ ex fine ↄficif: h3 deinde duplicem actu3: vt conclusionẽ iudicium. s. de his que sunt ad finem: ⁊ preceptum eorum deni eligendorum: vtrũq3 eni3 ex fine particularissimo concluditur ⁊ clauditur in iudicio precipiente: ⁊ fm hos actus determinat ⁊ dat medium virtuti morali: concludendo tantam iram nunc hic ⁊c. assumendã: ⁊ precipiendo illa3: ⁊ fm hos actus: cum dependeant ex minori prudente ex appetitu manifeste pendet ex appetitu recto: et q2 fm hos actus est p̃ncipiũ electionis recte talis tãteq3 mãe: nõ est p̃ncipiu3 virtutis moralis: ⁊ sic v̓tus moralis in solo actu electionis pendet a prudentia: prudentia aũt

pti: ergo videtur q v̓tus moralis possit esse sine virtute intellectuali. ¶ Preterea. Virtus moralis facit inclinationẽ ad bene operandum: sed etia3 quidam habent naturalem inclinationem ad bene operandum etiam absq3 rõnis iudicio: ergo v̓tutes morales pñt esse sine intellectuali. ¶ Sed ↄtra est qd Grego. dicit in. ij. moralium: q cetere virtutes nisi ea que appetunt prudenter agant: virtutes esse nequã q̃3 possunt: sed prudentia est virtus intellectualis: vt supra dictum est: ergo virtutes morales non possunt esse sine intellectualibus. ¶ Rñdeo dicendũ: q virtus moralis põt quidem esse sine quibusdã intellectualibus virtutibus: sicut sine sapiẽtia: sciẽtia ⁊ arte: nõ autem põt esse sine intellectu ⁊ prudentia. Sine prudentia qdem esse non potest moralis

pendet et quo ad actum iudicii de fine particulariſſimo: et mediante hoc quo ad actum iudicii de his que ſunt ad finem: et quo ad actum precepti dupliciter .ſ. mediante dependentia iudicii de fine et ſecundum ſe: quia de ratione eius eſt quod ſit actus intellect⁹ moti ab appetitu. Et ſi quis tibi dixerit quod virtus moralis non eſt niſi habit⁹ electiu⁹ in medio cõſiſtẽs etc. ac per hoc intẽtio finis precedens prudẽtiã non ſpectat ad virtutem moralem: dicito quod in electiõe ipſa clauditur intẽtio finis: quoniam electio eſt eorum que ſũt ad finẽ propter finẽ: et bene ſe hñt eligendo et appetendo finem ſe hñt ſicut mot⁹ ad medium et terminum. Cõſtat autem quod propter eandẽ naturam tẽdit aliquid in mediũ et terminũ. vnde eadẽ eſt virtus qua appetitus tendit in finem recte: et ea que ſunt ad illum: propter quod in diffinitione eius dicitur quod eſt habitus electiuus implicite dictum eſt quod etiam intentiuus finis eſt: et propter hec patet reſpõſio ad oĩa obiecta duob⁹ dubitatis exceptis .ſ. quomõ prudentia det medium virtuti morali: et non finem: cum medium ſit finis: et quomodo ſimul generentur. Et illud quidem inferi⁹ in q.66. dicetur: ac poſtmodum in 2ª 2ᵉ q.47ª conſumabitur deo duce: et di-

virtus: quia moralis virt⁹ eſt habitus electiuus .i. faciens bonam electionẽ. Ad hoc autem quod electio ſit bona duo requiruntur. Primo vt ſit debita intentio finis: et hoc fit per virtutem moralẽ: que vim appetitiuã inclinat ad bonum conueniens rationi: quod eſt finis debitus. Secũdo vt homo recte accipiat ea que ſunt ad finẽ: et hoc nõ põt eſſe niſi per rõnem recte conſiliantem: iudicantem: et precipientem: quod pertinet ad prudentiam et ad virtutes ſibi ãnexas: vt ſupra dictum eſt: vnde virtus moralis ſine prudentia eſſe nõ poteſt: et per cõſequẽs nec ſine intellectu: per intellectum .n. cognoſcuntur principia naturaliter nota tam in ſpeculatiuis quam in operatiuis: vnde ſicut recta rõ in ſpeculatiuis inquãtum procedit ex principiis naturaliter cognitis preſupponit intellectum principiorum: ita etiam prudentia que eſt recta rõ agibilium. ¶ Ad primũ ergo dicendum: quod inclinatio nãe in rebus carentibus rõne eſt abſque electione: et ideo talis inclinatio nõ requirit ex neceſſitate rõnem: ſed inclinatio virtutis moralis eſt cum electione: et ideo ad ſuam perfectionem indiget quod ſit rõ perfecta per virtutem intellectualem. ¶ Ad ſecundum dicendum: quod in virtuoſo nõ oportet quod vigeat vſus rõnis quantum ad omnia: ſed ſolũ quantũ ad ea que ſunt agenda ſecundum virtutem: et ſic vſus rõnis viget in omnibus virtuoſis: vnde etiam qui videntur ſimplices eo quod carent mundana aſtutia poſſunt eẽ prudẽtes ſecundum illud Matth. x. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes: et ſimplices ſicut colũbe. ¶ Ad tertium dicendum: quod naturalis inclinatio ad bonũ virtutis eſt quedã inchoatio virtutis: nõ autem eſt virtus perfecta: huiuſmodi .n. inclinatio quãto eſt perfectior: tãto põt eſſe periculoſior: niſi recta rõ adiungatur: per quã fiat recta electio eorum que cõueniunt ad debitum finem: ſicut equus currẽs ſi ſit cecus tãto fortius impingit et leditur: quanto fortius currit: et ideo et ſi virtus moralis nõ ſit rõ recta: vt Socrates dicebat: ſi tamen ſolum eſt ſecundum rõnem rectam inquantum inclinat ad id quod eſt ſecundum rationem rectam: vt platonici poſuerunt: ſed etiam oportet quod ſit cum ratione recta: vt Ariſtoteles dicit in ſexto ethicorum.

¶ Utrum intellectualis virtus poſſit eſſe moralis. Arti. V.

Ad quintũ ſic proceditur. Videtur quod virtus intellectualis poſſit eſſe ſine virtute morali. perfectio .n. prioris nõ dependet a perfectione poſterioris: ſed rõ eſt prior appetitu ſenſitiuo et mouẽs ipſum: ergo virtus intellectualis que eſt perfectio rõnis nõ dependet a virtute: que eſt perfectio appetitiue partis: põt ergo eẽ ſine ea. ¶ Preterea. Moralia ſunt materia prudẽtie: ſicut factibilia ſunt materia artis: ſed ars poteſt eſſe ſine propria materia: ſicut faber ſine ferro: ergo et prudẽtia poteſt eſſe ſine virtutibus moralibus: que tamẽ inter oẽs intellectuales virtutes maxime moralibus coniuncta videtur.

tio Thome intercedente: hec autem Scotica queſtio ſoluitur facile patet ex eo quod actus iſti intellectus et voluntatis non ſolum ſimul ſunt: ſed vnus et idem numero actus eſt actus vtriuſque: diuerſimode tamen: precipere enim eſt actus intellectus formaliter: appetitus autem virtualiter: et ſimiliter electio eſt actus appetit⁹ formaliter: intellect⁹ vero virtualiter: vt ex ſupradictis de actibus voluntatis patet: nullum igitur inconueniens eſt ab actibus vim duplices habentib⁹ duas fieri ſimul virtutes.

¶ Artic. V.

Circa dicta in arti° 5° eiuſdẽ q.58. vt ſubueniatur magis nouitiis: et in principiis nõ relinquatur obſcuritas: ſcribẽdum occurrit de particularitate: quomodo et quare appetitus talis facit iudicium tale de fine: quod eſt declarare illam maximam tertii ethicorum. qualis vnuſquiſque eſt: talis ei finis videtur: ſciẽdum eſt igitur quod appetitu affecto ad aliquid: puta ad vindictam: ex hoc ipſo quod afficitur ad illud duo ſimul fiunt: nam in ipſo fit ipſa affectio ad vindictã: et in vindicta cõſurgit relatio cõuenientie ad talem appetitum: ita quod vindicta incipit eẽ et eſt cõueniẽs tali appetitui que prius nõ erat conueniens: non propter mutationem in vindictã

in vindicta ſ3 in appetitu: ɔſonante aũt vindicta appetitui intellectu ɔſurgit: ꝙ rõ iudicet eã ɔuenientẽ: ex hoc ꝙ rõ moueť ab appetitu ſic affecto: q2.n. rõ moueť ab appetitu: fit in ratiõe paſſiua motio: ⁊ cõſequenter q2 ab appetitu ſic affecto moueť ratio fit in ratiõe paſſiua motio conſonans illi affectioni: ⁊ ſic ab appetitu affecto fit ppoſitio aliter ratio: vt ſubſtat appetitui tãq3 affecta ⁊ cõueniẽs vindicte. Et ſic quẽadmodu3 guſtus affect⁹ amaritudine iudicat oĩa amara: ita rõ infecta vel bñ affecta iudicat ſ3 illã imutatiõem qua ab affecto appetitu mouetur: ita ꝙ intus exiſtens quod probib3 extraneum inueniť non ſolum iudicãte ſ3 appetitum: ſed ẽt ſm rationem: vt ſubſtat appetitui: in cui⁹ ſignum ratio a tali affectione aut non mota: vt accidit ſedata paſſiõe: aut nõ ſufficiẽter mota: vt accidit paſſiõe nõ ꝓualẽte: ɔ̃ſuis ſurgẽte: aut recte iudicat: aut a recto iudicio nõ omnino declinat: vt experiẽtia teſtatur. Et quia prudẽtia ẽ i rõne vt ſubſtat appetitui. vt ſupra diximus. ideo appetitus affectio corrupit eſtimatiõe3 prudentie redundando in rationem: vt ei⁹ ſubiectũ: ⁊ nõ corrupit eſtimatione3 artis neq3 geometrie: vt dicitur in 6° ethicoꝝ. Preſentata igitur per intellectũ notitie vindicta appetitui: quia rationalis potentia eſt ad vtrumlibet: ⁊ determinatur a pro bereſi: appetitus ſua ſe libertate determinat ad vindictam affectando illam: ⁊ ex hoc conitatur iudicium rationis quandoq3 falſum: qñq3 .ſ. affectio vindicte ẽ contra rationem rectam: ⁊ iudicat ratio ab affectu infecta vindictam vt conuenientem: ⁊ ſic ſequitur ɔcluſio preceptiua ꝙ fiat: hanc autẽ cauſa3 ex parte rationis: vt ẽ ſubiectum prudẽtie aſſignatam adiuuant due alie cauſe: altera ex parte obiecti: altera ex parte communis inclinationis viriu3 anime: ex parte ſiquidem obiecti: quia ex ipſa appetitus imutatione conſtituitur in eẽ vero dum vindicta eſt vere cõueniens appetitui ſic affecto: cõſtat nãq3 intellectu3 naturaliter inclinari in veꝝ. Et licet ex hoc non fiat obiectu3 couenĩẽs ⁊ veru3 niſi ſecundũ quid: et propterea contingat errare intellectum iudicãdo vindictã conuenientе3 ſimpliciter: id eſt ſiñ additione: que tamen non eſt conueniens niſi ſm quid: quia appetitui ſic affecto tantu3: nõ nullu3 tamen verum eſt verum ſecundu3 quid: attractiuamq3 partia

ℭ Preterea. Prudentia eſt virtus bene ɔſiliatiua: vt dicitur in. vj. ethi. ſed multi bene ɔſiliantť qbus tñ virtutes morales deſunt: ergo prudentia poteſt eſſe ſine ꝟtute morali. ℭ Sed ɔtra velle malu3 facere opponiť directe virtuti morali: non aũt opponitur alicui quod ſine virtute morali eſſe poteſt: opponiť aũt prudẽtie ꝙ volẽs peccet: vt diciť in. vj. ethico. nõ ergo prudentia põt eſſe ſine ꝟtute morali. ℭ Reſpondeo dõ3: ꝙ alie virtutes intellectuales ſine virtute morali eſſe poſſunt: ſed prudẽtia ſine virtute morali eẽ nõ põt: cuius ratio eſt: q2 prudẽtia õ natura eſt recta rõ agibilium: nõ autem ſolũ in vniuerſali: ſ3 etia3 in particulari: in quibus ſunt actiones: recta aũt rõ ꝓſupponit principia ex quibus rõ ꝓcedit. op3 autem rõnẽ circa particularia procedere: nõ ſolum ex principijs vniuerſalibus: ſ3 etiam ex principijs particularibus. Circa principia quide3 vniuerſalia agibilium homo recte ſe habet per nãlem intellectũ principioꝝ: per que3 hõ cognoſcit ꝙ nullum malũ eſt agendum: vel etia3 per aliquã ſcientiam practicã: ſed hoc nõ ſufficit ad recte rõcinandum circa particularia: cõtingit.n. quandoq3 ꝙ huiuſmodi vniuerſale principium cognitum per intellectũ vel ſciam corrũpitur in particulari per aliquã paſſionẽ: ſicut concupiſcenti quãdo concupiſcentia vincit: videť hoc eſſe bonu3 quod cõcupiſcit: licet ſit contra vniuerſale iudiciũ rõnis. ⁊ ideo ſicut homo diſponiť ad recte ſe habendũ circa principia vniuerſalia per intellectum nãle3 vel per habitũ ſcientie: ita ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa principia particularia agibiliũ: que ſunt fines: opoꝛ3 ꝙ perficiať per aliquos habitus: ſ3 quos fiat quodãmodo homini connaturale recte iudicare de fine: ⁊ hoc fit per virtutem moralem: virtuoſus enim recte iudicat de fine ꝟtutis: q2 qualis vnuſquiſq3 eſt talis finis videtur ei: vt diciť in. iij. ethi. ⁊ ideo ad rectam ratione3 agibilium que eſt prudentia requiritur ꝙ homo habeat virtutem morale3. ℭ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ ratio ſm ꝙ eſt apprehenſiua finis: precedit appetitu3 finis: ſed appetitus finis precedit appetitum rõcinantem ad eligendum ea que ſunt ad finem: quod pertinet ad prudentiã: ſicut etia3 in ſpeculatiuis itellectus principioꝝ eſt principiũ rõnis ſyllogizantis. ℭ Ad ſcõm dõm: ꝙ principia artificialiu3 nõ diiudicanť a nobis bene vel male ſm diſpoſitionem appetitus noſtri: ſicut fines que ſũt moraliũ principia: ſed ſolum per ɔſiderationẽ rõnis: ⁊ ideo ars nõ requirit virtutem perficiẽtem appetitum ſicut requirit prudentia. ℭ Ad tertiũ dõm: ꝙ prudentia nõ ſolum eſt bene conſiliatiua: ſed etia3 bene iudicatiua ⁊ bene preceptiua: quod eſſe non poteſt: niſi remoueať impedimentũ paſſionũ corrumpentiũ iudicium ⁊ preceptũ prudẽtie: ⁊ hoc per virtutem moralem.

par viꝫ intellectus ad ſe: ⁊ ſic affectione appetitus ad vindictam conſtituitur ipſa vindicta in eē vere conuenienti ſm quid: et apparēter conſequēti ſimpliciter: quoniam appetitus animalis eſt ꝓmo totius ſuppoſiti: ac ꝑ hoc ꝯſequens vere appetitui offert: vt conſequens ſimpliciter ipſi appetenti ⁊c. Ex parte vero cōmunis inclinationis virtū anime: dū eas experiri videmur ꝓmptas ad operandū ꝯſone affectioni predomināti: apparet eni in īfirmis ſitiētib⁹ ꝙ repſentantur eis oēs aque quas vnquā viderunt: ⁊ concupiſcentibus ſimulachra delectabilium etiaꝫ importuna occurrunt: tāquā natura īditū ſit: vt obſequium predominanti affectioni preſtēt anime vires: inter quas conſtat apprehenſiuam viꝫ eſſe: in cuius ſignuꝫ irato abſ ꝙ deliberatione preſentatur ſtatim vīdicta ſeu punitio tāquā cōueniēs. ſic ergo ſit vt qualis vnuſqſ ꝙ eſt: talis ei videatur finis ⁊ ſic appetitus corrumpit eſtimationeꝫ prudentie.

¶ De diſtinctiōe ꝟtutū moraliū ſꝫ ꝯparationē ad paſſionē.

¶ Qō. LIX.

Einde ꝯſiderandū eſt de diſtinctione moralium ꝟtutū adinuicē.

¶ Et qꝛ ꝟtutes morales: q̄ ſunt circa paſſiōes diſtinguūtꝰ ſm diuerſitatem paſſionū: opꝫ primo ꝯſiderare i cōi rōnē ꝟtutis ad paſſionē. ¶ Scdo diſtinctionē moraliū virtutum ſm paſſiones. ¶ Circa primū q̄rūtꝰ qnqꝫ. ¶ Primo vtꝝ virtus moralis ſit paſſio. ¶ Scdo vtrum ꝟtus moralis poſſit eē cū paſſione. ¶ Tertio vtꝝ poſſit eē cū iuſtitia. ¶ Quarto vtrum oīs ꝟtus moralis ſit circa paſſiōes. ¶ Quinto vtꝝ aliq̄ ꝟt⁹ moralis poſſit eē ſine paſſiōe.

¶ Utrū virtus moralis ſit paſſio. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓceditꝰ. Uidetꝰ ꝙ virtus moralis ſit paſſio. Mediū.n. eſt eiuſdē generis cuꝫ extremis: ſed virtus moralis eſt mediū inter paſſiones: ğ virtus moralis eſt paſſio. ¶ Preterea. Uirt⁹ ⁊ vitium cū ſint ꝯ̄ria ſunt in eodeꝫ gñe: ſꝫ quedaꝫ paſſiones vitia eſſe dñr: vt inuidia ⁊ ira: ğ ēt quedaꝫ paſſiōes ſunt ꝟtutes. ¶ Preterea. Miſericordia q̄dam paſſio eſt: eſt eni triſtitia de alienis malis: vt. ſ̄. dcm̄ ē: hāc āt Cicero locutoꝛ egregi⁹ nō dubitauit āppellare ꝟtutē: vt Aug. dicit. in. ix. de ci. dei. ğ paſſio pōt eē virtus moralis. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qd̄ dr̄ in. ij. ethi. ꝙ paſſiones neqꝫ virtutes ſūt neqꝫ malitie. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ virtus moralis non pōt eſſe paſſio: ⁊ hoc pꝫ triplici rōne. Primo qdeꝫ: qꝛ paſſio ē motus qdaꝫ appetit⁹ ſenſitiui: vt .ſ̄. dcm̄ eſt: virtus āt moralis nō eſt motus aliqs: ſꝫ magis principiū appetitiui motus hitus qdaꝫ exn̄s. Scdo qꝛ paſſiōes ex ſeipſis nō hn̄t rōnē boni vel mali: bonū.n. vel malū hoīs eſt ſm rōnē: vn̄ paſſiōes ſm ſe ꝯſiderate hn̄t ſe ⁊ ad bonū ⁊ ad malū: ſꝫ ꝙ pn̄t ꝯuenire rōni: vł nō ꝯuenire: nihil aūt tale pōt eē virtus: cū virtus ſolū ad bonū ſe hēat: vt. ſ̄. dcm̄ eſt. Tertio qꝛ dato ꝙ aliq̄ paſſio ſe hēat ad bonū ſolū vel ad maluꝫ ſolū ſm aliquē modū: tn̄ motus paſſiōis inquātū paſſio eſt: principiū hꝫ in ipſo appetitu ⁊ terminū in rōne: in cui⁹ ꝯformitatē appetit⁹ tendit: motus aūt ꝟtutis eſt ecōuerſo pñcipiū hn̄s in rōne ⁊ terminū in appetitu ſm ꝙ a rōne mouetꝰ: vn̄ in diffōne ꝟtutis moralis dr̄ in. ij. ethi. ꝙ eſt hitus electiuus in medietate ꝯſiſtēs dterminata rōne, ꝓut ſapiēs determinabit. ¶ Ad primū ğ dōꝫ: ꝙ ꝟtus ſꝫ ſuā eēntiā nō eſt mediū iter paſſiōes: ſꝫ ſm ſuū effectū: qꝛ. ſ. inter paſſiones medium ꝯſtituit. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſi vitiuꝫ dicatꝰ hitus ſm quē quis male opatꝰ: manifeſtū ē ꝙ nulla paſſio eſt vitiū: ſi ꝟo dicatꝰ vitiū peccatuꝫ qd̄ eſt actus vitioſus: ſic nihil ꝓhibet paſſionē eē vitium: ⁊ ꝯ̄rio ꝯcurrere ad actuꝫ ꝟtutis ſm ꝙ paſſio vł ꝯ̄riatꝰ rōni: vł ſeqtꝰ actū rōnis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ miſericordia dr̄ eē ꝟtus. i. ꝟtutis actus ſm ꝙ mot⁹ ille animi rōni ſeruit: qñ. ſ. ita prebetꝰ miſericordia vt iuſtitia cōſeruetꝰ: ſiue cū idigēti tribuitꝰ: ſiue cū ignoſcitꝰ penitēti: vt Aug. dicit ibidē: ſi tn̄ miſericordia dicatꝰ aliqs hitus quo hō pficitꝰ ad rōnabilr̄ miſerendū: nihil ꝓhibet miſericordiā ſic dictā eē ꝟtutem. Et eadē eſt rō de ſimilib⁹ paſſiōibus.

¶ Utruꝫ virtus moralis poſſit eſſe cū paſſiōe. ¶ Articulus. II.

Ad ſcōm ſic ꝓceditꝰ. Uidetꝰ ꝙ virtus moralis cum paſſione eſſe nō poſſit. Dicit.n. phs in. iiij. topicoꝝ: ꝙ mitis eſt qui nō patitꝰ: patiens aūt qui patitꝰ ⁊ nō deducitur: ⁊ eadem rō eſt de oībus virtutibus moralibus: ergo omnis ꝟtus moralis eſt ſine paſſione. ¶ Preterea. Uirtus eſt q̄daꝫ recta habitudo anīe: ſicut ſanitas corporis: vt dicitꝰ in. vij. phyſi. vnde virtus q̄dā ſanitas aīe eſſe videtꝰ: vt Tullius dicit in. iiij. de Tuſculanis queſtionibus: paſſiones autem aīe dñr morbi quidam anime: vt in eodem lib. Tullius dicit Sanitas aūt nō compatitꝰ ſecū morbuꝫ: ergo neqꝫ virtus ꝯpatitꝰ aīe paſſionē. ¶ Preterea. Uirtus moralis reqrit pfectū vſum rōnis ēt in pticularib⁹

in particularibus: ſʒ hic ēt īpediē p paſſiōes. di/
cit.n.phs in.vj.ethi. q delectatiōes corrūpūt
eſtimationē prudentie: ⁊ Saluſtius dicit in
cathilinario: q nō facile verū pſpicit aīus vbi
illa officiūt.ſ.animi paſſiones: virt⁹ ģ moralis
nō pōt eē cū paſſiōe. ¶ Sʒ ɔ̄ eſt qđ Aug. dicē
in.xiiij.de ciui.dei. Si pueſa ē volūtas puer/
ſos hēbit hos mot⁹.ſ.paſſionū: ſi āt recta ē: nō
ſolū iculpabiles: veꝝ ēt laudabiles erūt: ſʒ nul
luʒ laudabile excludiē p virtutē moralē: vtus
ergo moralis nō excludit paſſiones: ſʒ pōt eſſe
cū ipſis. ¶ Rūdeo dōm: q circa hoc fuit di/
ſcordia īter ſtoicos ⁊ pipateticos: ſicut Aug.
dicit.viiij.de ci.dei. ſtoici.n. poſuerūt q paſ/
ſiōes aīe nō pūt eē ī ſapiēte ſiue vtuoſo: pipa
tetici vo: quoꝝ ſectā Ariſt. inſtituit: vt Aug.
dicit in.viij.de ciui.dei. poſuerūt q paſſiones
ſimul cū virtute morali eſſe pūt: ſʒ ad mediuʒ
reducte. Hec aūt diuerſitas ſiē Aug. ibidē di/
cit magis erat ſm verba ꝗ̄ ſm reꝝ ſententias:
Quia.n.ſtoici nō diſtinguebāt iter appetituʒ
itellectiuū q eſt volūtas: ⁊ iter appetitū ſenſi
tiuū: q p iraſcibilē ⁊ ɔcupiſcibileʒ diuidiē: nō
diſtinguebāt in hoc paſſiones aīe ab alijs affe
ctionibus hūanis: q paſſiōes aīe ſint mot⁹ ap
petit⁹ ſenſitiui: alie vo affectiōes: q̄ nō ſūt paſ
ſiones aīe: ſūt motus appetitus intellectiui: q
dr̄ volūtas: ſiē peripatetici diſtinxerūt: ſʒ ſolū
ꝗ̄tū ad hoc q paſſiōes eē dicebāt q̄ſcūq; affe
ctiones rōni repugnātes: q̄ ſi ex deliberatione
oriant̄: in ſapiēte ſeu in virtuoſo eē non pūt: ſi
aūt ſubito oriant̄: hoc in vtuoſo pōt accidere:
eo q animi viſa q̄ appellāt fantaſias: nō eſt in
poteſtate nr̄a: vtrū aliqñ icidant animo: ⁊ cū
venūt ex terribilibus rebus: neceſſe eſt vt ſa/
pientis animū moueāt: ita vt pauliſper vel pa
ueſcat metu: vl' triſtitia ɔtrahat̄: tāq; his paſ/
ſionibus pueniētib⁹ rōnis officiū: nec tū ap/
probant iſta: eiſq; ɔſentiūt: vt Aug. narrat in
viiij.de ci.dei. ab Aulo gel. deīn. Si ergo paſ/
ſiones dicant̄ inordinate affectiōes: nō pūt eē
in virtuoſo: ita q poſt deliberationē eis ɔſen/
tiat̄: vt ſtoici poſuerūt. Si vo paſſiōes dican
tur qcunq; motus appetitus ſenſitiui: ſic pūt
eē in virtuoſo: ſm q ſunt a rōne ordinati: vñ
Ariſto. dicit in.ij.ethi. q nō bene qdā determi
nant virtutes impaſſibilitates q̄ſdaʒ ⁊ qetes:
qm̄ ſimplr̄ dicūt: ſʒ deberent dicere q ſunt qe
tes a paſſionibus: q̄ ſunt vt nō oʒ: ⁊ qñ nō oʒ.
¶ Ad primū ģ dōm: q phs exemplū illud in
ducit ſicut ⁊ multa alia in libris logicalib⁹: nō
ſm opinionē ppriā: ſʒ ſm opi
nionem alioꝝ: hec aūt fuit opi
nio ſtoicoꝝ q virtutes eſſent
ſine paſſionibus anime. Quā
phs excludit in.ij.ethico. dicēs
virtutes nō eſſe impaſſibilita/
tes. Poteſt tñ dici q cū dicit̄
q mitis nō patit̄: intelligendū
eſt ſm paſſionē inordinatam.
¶ Ad ſcdm dōm: q rō illa ⁊
oēs ſimiles: quas Tulli⁹ ad
hoc inducit in lib. de Tuſcula
nis qōnibus: pcedit de paſſio
nibus ſm q ſignificant inordi
natas affectiones. ¶ Ad ter/
tiuʒ dōm: q paſſio preueniēs
iudiciū rōnis: ſi in animo pre/
ualeat vt ei cōſentiat̄: impedit
conſilium ⁊ iudiciuʒ rōnis: ſi
vero ſequat̄ quaſi ex rōne im
perata adiuuat ad exequendū
imperium rationis.

¶ Utrū virtus moralis poſſit
eſſe cū triſtitia. Arti. III.

AD tertiū ſic pcedit̄.
Uidet̄ q virtus cū
triſtitia eſſe non poſ
ſit. Uirtutes.n. ſūt
ſapientie effect⁹ ſm illud Sa/
pien.viij. Sobrietatem ⁊ iu/
ſtitiam docet.ſ. diuina ſapien
tia: prudentiam ⁊ virtutē. ſed
ſapientie conuictus nō hʒ ama
ritudineʒ: vt poſtea ſubditur:
ergo nec virtutes cuʒ triſtitia
eē poſſunt. ¶ Preterea. Tri/
ſtitia eſt impedimentum ope/
rationis: vt pʒ per phʒ in.vij.
⁊.x.ethi. ſed impedimentum
bone operatiōis repugnat vir
tuti. ģ triſtitia repugnat vtuti.
¶ Preterea. Triſtitia ē qdā
animi egritudo: vt Tulli⁹ eaʒ
vocat i tertio de tuſculanis qō
nib⁹: ſʒ egritudo aīe ɔ̄riat̄ vir/
tuti que eſt bona anime habi/
tudo: ergo triſtitia contraria/
tur virtuti: nec poteſt ſimul
eſſe cuʒ ea. ¶ Sed contra eſt
quod chriſtus fuit perfectus
virtute: ſed in eo fuit triſtitia.

¶ Qō. LIX.

IN tota q. ſi/ nihil ſcriben/
dū occurrit: ni
ſi in primo ar/
ticulo in reſpō
ſione ad pmuʒ
monere q vt⁹
moralis mate
riam ſuam: pu
ta paſſiōes vl'
operatiōes eli
git ſm quoſdā
limites: ſub q/
bus formam
medij ſuſcipi/
unt: ⁊ ppterea
in littera dici/
tur qđ virtus
moralis nō eſt
ſm eſſentiam
media iter paſ
ſiones: ſed ſm
affectum: quia
ſcʒ inter paſſio
nes conſtituit
medium eligē
do eas in illa
quantitate ⁊c.
qua in medio
ſm rationem
ɔſtituunt̄. hoc
enim effectus
virtutis mora/
lis eſt.

Dicit enim vt habetur Matth.xxvj. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. ergo triſtitia pōt eſſe cū virtute. ¶ Rñdeo dōm: q; ſicut dicit Aug xiiij. de ciui. dei. ſtoici voluerūt ꝓ tribus perturbationibus in animo ſapiētis eē tres eupatias.i.tres bonas paſſiones: pro cupiditate.ſ.voluptatē: ꝓ leticia gaudiū: ꝓ metu cautionē: ꝓ triſtitia vō negauerūt poſſe aliqd eē in aīo ſapientis duplici rōne. Primo qdē q; triſtitia ē de malo qd iā accidit. nullū aūt malum eſtimāt poſſe accidere ſapiēti: crediderūt .n. q; ſicut ſolū bōis bonū eſt virtus: bona āt corporalia nulla bona bōis ſunt: ita ſolum inhoneſtū eſt bōis malū: qd in virtuoſo eſſe nō pōt: ſed hoc irrationabiliter dr̄: cū.n. hō ſit ex aīa ⁊ corpore cōpoſitus: id qd ꝯfert ad vitā corporis ꝯſeruādā aliqd bonū bōis eſt: nō tñ maximū: q; eo pōt hō male vti: vñ ⁊ malum huic bono ꝯriū in ſapiēte eſſe pōt: ⁊ triſtitiam moderatā iducere. ¶ Preterea. Etſi vtuoſus ſine graui peccato eſſe poſſit: nullus tñ inuenit̄ q abſq; leuibus peccatis vitā ducat ſm illud.i. Joā.j. Si dixerimus q; pctm̄ nō habemus: noſipſos ſeducim⁹. Tertio q; vtuoſus ⁊ ſi pctm̄ non habeat: forte qñq; habuit: ⁊ de hoc laudabil'r dolet ſm illud.ij. ad. Cor. vij. Que ſꝫ deū eſt triſtitia penitētiā in ſalutē ſtabilē operat̄. Quarto q; pōt ēt dolere laudabiliter de pctō alterius. vñ eo mō quo vtus moralis cōpatit̄ al's paſſiōes rōne moderatas: cōpatit̄ ēt triſtitiam. Scdo mouebant̄ ex hoc q; triſtitia eſt de pñti malo: timor āt de malo futuro: ſic delectatio de bono pñti: dſideriū vō de bono futuro. pōt aūt hoc ad vtutē ptinere q; aliqs bono hitu fruat̄: vel nō habitū hr̄e deſideret: vel q; ēt malū futurū caueat: ſꝫ q; malo pñti anim⁹ bōis ſubſternat̄ qd fit p triſtitiā oino vr̄ ꝯriū rōni: vñ cū vtute eē nō pōt. Sed hoc irrōnabil'r dr̄: eſt.n. aliqd malū qd pōt eē virtuoſo pñs: vt dcm̄ eſt: qd qdē malū rō deteſtat̄: vñ appetit⁹ ſenſitiu⁹ in hoc ſequit̄ deteſtationē rōnis q; de hmōi malo triſtat̄: moderate tñ ſm rōnis iudiciū: hoc aūt ptinet ad vtutem vt appetit⁹ ſenſitiuus rōni ꝯformet̄: vt dictū eſt: vñ ad vtutē ptinet q; triſtet̄ moderate in qbus triſtādū eſt: ſic ēt phs dicit in.ij. ethi. ⁊ hoc ēt vtile eſt ad fugiēdū mala: ſic.n. bona pp delectationē ꝓmptius qrunt̄: ita mala pp triſtitiā fortius fugiunt̄. Sic igit̄ dōꝫ eſt q; triſtitia de his que ꝯueniunt virtuti nō pōt ſimul eſſe cū virtute: q; virtus in ꝓprijs delectat̄: ſꝫ de his que quocūq; mō repugnāt virtuti: virtus moderate triſtat̄. ¶ Ad primū ḡ dōm: q; ex illa auctoritate habet̄ q; de ſapiētia ſapiens nō triſtat̄: triſtat̄ tñ de his que ſunt impeditiua ſapientie: ⁊ iō in beatis in qbus nullū ipedimentū ſapie eē pōt: triſtitia locū nō hꝫ. ¶ Ad ſcdm dōm: q; triſtitia ipedit opationē de qua triſtamur: ſed adiuuat ad ea ꝓmptius exequēda per q̄ triſtitia fugit̄. ¶ Ad tertiū dōꝫ: q; triſtitia imoderata eſt aīe egritudo: triſtitia aūt moderata ad bonā habitudinem anime pertinet ſm ſtatum preſentis vite.

¶ Utrū oīs virtus moralis ſit circa paſſiones.

¶ Articulus. IIII.

AD qrtū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q; oīs virtus moralis ſit circa paſſiōes. Dic̄.n. phs in.ij. ethi. q; circa voluptates ⁊ triſtitias eſt moralis vtus: ſed delectatio ⁊ triſtitia ſunt paſſiōes: vt.ſ. dcm̄ eſt. ḡ oīs virtus moralis eſt circa paſſiōes. ¶ Preterea. Rationale p participationē eſt ſubm moraliū vtutū: vt dicit̄ in.j. ethi. ſed hmōi pars aīe eſt in qua ſunt paſſiones: vt.ſ. dcm̄ eſt: ḡ oīs virtus moralis eſt circa paſſiones. ¶ Preterea. In omni virtute morali eſt inuenire aliquam paſſionē: aut ḡ oēs ſunt circa paſſiōes: aut nulla: ſꝫ alique ſunt circa paſſiones: vt fortitudo ⁊ tēperātia: vt dicit̄ in.iij. ethi. ḡ oēs virtutes morales ſunt circa paſſiones. ¶ Sed ꝯ eſt q; iuſtitia q̄ eſt virtus moralis nō eſt circa paſſiones: vt dicit̄ in.v.ethi. ¶ Rñdeo dōm: q; virtus moralis perficit appetitiuā ptē aīe: ordinādo ipam in bonū rōnis: eſt aūt rōnis bonū id qd eſt ſꝫ rōnē moderatū ſeu ordinatū: vñ circa oē id qd ꝯtingit rōne ordinari ⁊ moderari: ꝯtingit eſſe virtutē moralē: rō aūt ordinat non ſolū paſſiōes appetitus ſenſitiui: ſꝫ ēt ordinat operationes appetitus intellectiui: q eſt volūtas: que nō eſt ſubm paſſionis: vt.ſ. dcm̄ eſt: ⁊ iō nō oīs virtus moralis eſt circa paſſiones: ſed qdā circa paſſiones: qdā circa operatiōes. ¶ Ad primū ḡ dōm: q; nō omnis virtus moralis eſt circa delectatiōes ⁊ triſtitias ſicut circa ꝓpriam mām: ſed ſicut circa aliquid conſequens propriū actū: oīs.n. virtuoſus delectatur in actu virtutis: ⁊ triſtat̄ in contrario: vnde phs poſt premiſſa verba ſubdit: q; ſi virtutes ſunt circa actus ⁊ paſſiones: omni autem paſſiōi ⁊ omni actui ſequitur delectatio ⁊ triſtitia: propter hoc virtus erit circa delectationes ⁊ triſtitias.ſ. ſicut circa aliquid ꝯſequēs.

¶ Ad ſcdm

¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ rōnale ꝑ participationē nō ſolū eſt appetitus ſenſitiuus q eſt ſubꝫ paſſionū: ſꝫ ēt volūtas in q̄ nō ſūt paſſiōes: vt dictū eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in qbuſdā ꝟtutibus ſunt paſſiones ſicut propria materia: in quibuſdam autem non: vnde non eſt eadē ratio de oibus: vt infra oñdetur.

¶ Utrū aliqua virtus moralis poſſit eſſe abſqꝫ paſſione. ¶ Articulus. V.

Ad qntū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ virtus moralis poſſit eē abſqꝫ paſſiōe: q̄ꝫto.n. virtus moralis eſt ꝑfectior: tāto magis ſuperat paſſiōes. ḡ in ſuo ꝑfectiſſimo eē ē oino abſqꝫ paſſiōib⁹. ¶ Preterea. Tunc vnūqdqꝫ eſt ꝑfectū qñ eſt remotū a ſuo ꝯrio: ꝛ ab his q̄ ad ꝯrīū inclinant: ſed paſſiōes inclināt ad peccatū qd̄ virtuti ꝯrīat̄. vñ Ro. vij. noiant̄ paſſiones peccatoꝝ. ḡ ꝑfecta ꝟtus eſt oino abſqꝫ paſſiōe. ¶ Preterea. Scdm ꝟtutē deo ꝯformamur: vt pꝫ ꝑ Aug. in lib. de moribus ecclie: ſꝫ deus oia operat̄ ſine paſſiōe. ḡ ꝟtus ꝑfectiſſima eſt abſqꝫ oi paſſione. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ nullus iuſtus ē q nō gaudet iuſta opatione: vt dr̄ in .j. ethi. ſꝫ gaudiū eſt paſſio. ḡ iuſtitia nō pōt eē ſine paſſiōe: ꝛ multo min⁹ alie virtutes. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſi paſſiones dicamus inordinatas affectiōes: ſicut ſtoici poſuerūt: ſic manifeſtū eſt ꝙ virtus ꝑfecta eſt ſine paſſiōibus: ſi ꝟo paſſiōes dicam⁹ oēs motus appetitus ſenſitiui: ſic planū eſt ꝙ ꝟtutes morales q̄ ſunt circa paſſiōes ſicē circa ꝓpriā mām ſine paſſiōibus eſſe nō pñt: cuius rō eſt: qꝛ ſm hoc ſeq̄ret̄ ꝙ ꝟtus moralis faceret appetitū ſenſitiuū oino ocioſuꝫ: nō aūt ad ꝟtuteꝫ ptinet ꝙ ea q̄ ſunt ſubta rōni a ꝓprijs actibus vacent: ſꝫ ꝙ exequant̄ impiū rōnis ꝓprios act⁹ agendo: vñ ſicē virtus mēbra corporis ordinat ad act⁹ exteriores debitos: ita appetitū ſenſitiuū ad motus ꝓprios ordinatos: ꝟtutes ꝟo morales q̄ nō ſūt circa paſſiones ſꝫ circa opatiōes pñt eſſe ſine paſſionibus: ꝛ h⁹ virtus eſt iuſtitia: qꝛ ꝑ eas applicat̄ voluntas ad ꝓpriū actū q nō eſt paſſio: ſed tñ ad actū iuſtitie ſequit̄ gaudiū ad minus in volūtate: qd̄ nō eſt paſſio. ꝛ ſi hoc gaudiū multiplicet̄ ꝑ iuſtitie ꝑfectionē: fiet gaudij redūdātia vſqꝫ ad appetitū ſenſitiuuꝫ: ſm ꝙ vires inferiores ſequunt̄ motū ſuperiorē: vt. ſ. dcm̄ eſt: ꝛ ſic ꝑ redūdātiā hmōi quāto magis fuerit ꝑfectior: tāto magis paſſionē cauſat. ¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ virtus paſſiōes inordinatas ſuperat moderatas autem producit. ¶ Ad ſecundum dicēduꝫ: ꝙ paſſiones inordinate inducūt ad peccādū: nō aūt ſi ſunt moderate. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ bonū in vnoquoqꝫ cōſiderat̄ ſm ꝯditionem ſue nāe: in deo aūt ꝛ angelis nō eſt appetitus ſenſitiu⁹: ſicut eſt in homine: ꝛ idō bona operatio dei ꝛ angeli eſt oino ſine paſſiōe ſicut ꝛ ſine corpore: bona aūt operatio hoīs eſt cuꝫ paſſiōe ſicut ꝛ cū corporis miniſterio.

¶ De diſtinctione virtutū moraliū adinuicē. Qō. LX.

Deinde ꝯſiderandū eſt de diſtinctione virtutum moraliuꝫ adinuicem. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ quinqꝫ. ¶ Primo vtrum ſit tantū vna virtus moralis. ¶ Scdo vtruꝫ diſtinguantur virtutes morales que ſūt circa operatiōes ab his que ſunt circa paſſiones. ¶ Tertio vtruꝫ circa operationes ſit vna tantū moralis virtus. ¶ Quarto vtrū circa diuerſas paſſiones ſint diuerſe morales virtutes.

¶ Quinto vtrū virtutes morales diſtinguantur ſm diuerſa obiecta paſſionum.

¶ Utrum ſit vna tantum virtus moralis. ¶ Arti. I.

Ad primum ſic procedītur. Uidetur ꝙ ſit vna tantum moralis virtus. Sicut enim in actibus moralibus directio pertinet ad rōnem q̄ eſt ſubm intellectualiū virtutū: ita inclinatio ptinet ad viꝫ appetitiuā que eſt ſubm moraliuꝫ virtutum: ſed vna eſt intellectualis virtus dirigens in omnib⁹ moralibus actibus. ſ. prudentia: ergo ēt vna tm̄ eſt moralis virtus inclinās in oibus mo-

¶ Qō. LX.

In corpore articuli primi. q. 60. dubium occurrit quō ſtet ꝙ hic dr̄ ꝙ ratio eſt ſicē imperans ꝛ mouēs: appetitiua aūt vis ſicut mota ꝛ imperata cū doctrina ſuperius poſita: ꝙ imperium eſt actus rationis mote ab appetitu: ſi.n. in imperando appetitus eſt ꝓmuꝫ mouēs: nō eſt ratio vt imperans et appetitus imperat⁹ a ratione ſimpliciter: ſꝫ vt mota eſt ab appetitu: ac per hoc appetitus imperat̄ a ſe ipſo principaliter ꝛ conſequenter ruit totus ꝓceſſus littere fundatus ſuꝑ hoc ꝙ rō eſt velut agens equiuocum: ꝛ appetitus velut patiens equiuoce a ratione.

¶ Ad hoc dicit̄ ꝙ aliud eſt loqui de ratione ꝛ appetitu ī genere nature: et aliud loqui de eis in gñe moris. In genere namqꝫ nature ſiam dictuꝫ fuit ꝙ diſtinguēduꝫ eſt de motiōe vel ad ſpecificationē vel ad exercitium actus: ꝛ ꝙ primum mouens ad ſpecificationem pertinet ad intellectuꝫ: primum vero

ralib⁹ actib⁹. ¶ Preterea. Habit⁹ nó diſtinguunť ſm mãlia obta: ſed ſm formales rónes obtoꝝ: formalis autẽ ró boni ad qð ordinať virtus moralis eſt vnũ .ſ. modus rónis: ergo videť q̄ ſit vna tm̃ moralis virtus. ¶ Preterea. Moralia recipiunt ſpém a fine: vt .ſ. dictũ eſt: ſed finis oium virtutũ moralium cõmunis eſt vnus .ſ. felicitas: proprĳ aũt ꝛ ꝓpinqui ſunt infiniti: nó ſunt aũt infinite virtutes morales: ergo videtur q̄ ſit vna tm̃. ¶ Sed ꝯ eſt q̄ vnus habitus nó põt eſſe in diuerſis potentĳs: vt .ſ. dcm̃ eſt: ſed ſubm̃ virtutum moralium eſt pars appetitiua aĩe: q̄ per diuerſas potentias diſtinguiť vt in primo dcm̃ eſt: ergo nó põt eſſe vna tm̃ virtus moralis. ¶ Rñdeo dõz: q̄ ſicut ſupra dcm̃ eſt: virtutes morales ſunt habitus qdaꝫ appetitiue ptis: habit⁹ aũt ſpecie differunt ſm ſpeciales differẽtias obiectoꝝ: vt ſupra dictuꝫ eſt: ſpẽs aũt obiecti appetibilis ſicut ꝛ cuiuſlibet rei attendiť ſm formam ſpecificã q̄ eſt ab agente. Eſt aũt ꝯſiderãduꝫ q̄ mã patientis ſe bꝫ ad agẽs dupľr. Quãqꝫ .n. recipit formã agẽtis ſm eãdem róne ꝓut eſt in agẽte: ſicut eſt in oibus agẽtibus vniuocis: ꝛ ſic neceſſe eſt q̄ ſi agens eſt vnũ ſpecie: q̄ mã recipiat formã vnius ſpẽi: ſic ab igne non generať vniuoce niſi

ad exercitium pertinet ad appetitum: in genere autem moris quia ſupponitur voluntarium ratio mouentis ꝛ moti: imperantis ꝛ imperati non queritur in actibus abſolute: ſed in actibus voluntarĳs: ita q̄ attenditur quis inter actus volũtarios ſiue ſint eſſentialiter intellectus: ſiue volũtatis: ſiue appetitus ſenſitiui habꝫ rationem mouentis ꝛ moti. Et quoniaꝫ hic ſupponitur ratio voluntarĳ vt cõis oib⁹ nó attẽdiť differentia mouentis et moti penes dependentiam a volũtate: ſed quoniaꝫ diſtiguitur penes ratióa'e p eẽntiã ꝛ rónale p ꝑcipatio nem: ꝛ ꝯſtat q̄ rónale per participationẽ deriuatur a rationali per eſſentiaꝫ: ꝛ ratio eſt rónalis p eſſentiam: ꝛ appetitus rationalis eſt p participatiõem: iõ ratio dř mouens ꝛ impans: ꝛ appetitiua vis mota ꝛ imperata non ſimpliciter ſed in moralibus: moralia enim voluntario conſtituuntur vt materia: ratione autem vt forma: ꝛ in rónali tñ anime parte vt ſic ſiunt vt ſubiecto. Sꝫ hec reſpõſio nó ſatiſfacit: quia nihil ſpeciale dicit in moralibus: qð ſic pꝫ: aut ſmo lr̃e cum dicit manifeſtum eſſe q̄ in moralibus ratio eſt mouẽs ꝛ imperans: appetitiua aũt vis mota ꝛ imperata eſt de motõe ad ſpẽm: aut ad exercitium: aut ad vtrũqꝫ. ſi de motione ad ſpẽm: hoc cõe eſt tam moralibus q̄ꝫ nó moralibus. Et rurſus ex hoc nó habereť intentũ. naꝫ ex hoc q̄ bonũ intellectum mouet appetitũ non habeť pluralitas ſpecifica appetitionuꝫ magis q̄ꝫ intellectionũ: niſi qꝛ intellectiones ſunt cauſe: ꝛ appetitiones cauſate immo potius hẽretur forte equa diſtinctio: qꝛ obiecta adequata appetitionibus diuerſaꝝ ſpẽrũ ſunt diuerſarũ rationũ: intellectio aũt obi pars formalis eſt: qꝛ bonũ vt cognitũ mouet. ſi võ de motiõe ad exercitiũ: ẽt hoc cõe eſt tã moralibus q̄ꝫ nó moralibus: qm̃ ſemp impat vt mota a voluntate: vt pꝫ ſupius in qõne de imperio: ꝛ rurſus ex hoc nó apparet. vñ ſequať intentũ: cũ in lr̃a ex motione rónis ſupra appetitũ nó inferať .ergo appetitiões: ſed ergo appetibilia ſunt diuerſaꝝ rónum: que ꝯſtat non ſpecificare ad motionem exercitĳ.

¶ Ad hec ergo dř q̄ qꝛ ꝓportio vtiť rebus quas cẽ parat vt diſtinctis ꝛ ꝓportione rónis ad appetitum auctor ꝓ medio vtiť oportꝫ vt vtraqꝫ vis ſumať ſm ſibi ꝓpria infra latitudinẽ tñ moraliũ: qm̃ de hui⁹ ſpẽbus generis .q. eſt: ac per hoc cũ pncipiũ ꝓpriũ moralis cẽ ſit ratio: eo q̄ vt Dio. dicit bonũ habẽtis eſt ſm rónem eſſe: opꝫ vt tã appetitiua q̄ꝫ cognoſcitiua vis ſumať inquãtũ rónalis: ꝛ in vtraqꝫ vt rónalis eſt: ſpectemus qd ꝓpꝛium róni: ꝛ quid

appetitiui: ꝛ ſm hec iudiciũ fiat de diſtinctiõe ſpẽrũ moraliũ: ꝛ ꝑp hoc auctor in lr̃a ꝓcedit ex hoc q̄ ró eſt rónalis per eſſentiã: ꝛ appetit⁹ ꝑ participationẽ: q̄uis aũt mouere appetitũ obiectiue ꝛ impatiue ꝯueniat intellectui: tã reſpcũ moraliũ q̄ꝫ nó moraliũ: mouere tñ appetitũ regulatiue ꝓpriũ eſt ei reſpectu moraliũ: ꝛ de hac motõe eſt hic ſmo: in róne .n. opꝫ cẽ legẽ regulatiuaꝫ appetitus: ꝛ hꝫ mouere et iperare eo modo q̄ lex mouet ꝛ impat: ꝛ ꝓpterea in lr̃a vteruqꝫ actus ei tribuitur: mouet aũt nó quo ad exercitiũ act⁹: vt pꝫ: ſed q̄ ad ſpecificatiões: nó qualemcũqꝫ vt cõiter facit: ſed regulatiuaꝫ appetit⁹: qð ſolũ in moralib⁹ obtinet. Imperat quoqꝫ ſpẽm appetit⁹ et exercitĳ eius ꝛ alioꝝ: qm̃ in moralibus opꝫ legem principari: ꝛ ei appetitũ oẽm obedire: alioquin ſi voluntas pncipať accideret illud. Cui nimiũ licuit licituꝫ cuĩ praua voluntas. Jus erat: ꝛ ſenſus ꝓ ratiõe fuit. Et qm̃ ró regulat appetituꝫ mediante appetibili ꝯſonãti ipſi róni: idcirco huiuſ. motio nó eſt extra latitudinẽ motionũ ad ſpecificatõeꝫ: ꝛ rurſus idcirco auctor nó ĩmediate intulit. ergo vtutes morales ſunt diuerſe: ſed vitando ſaltẽ ꝛ gradatim deſcendendo a róne ad appetibile: ꝛ inde ad morales virtutes deuenit: ꝛ merito qꝛ ratio formas dat appetibilibus: quibus morale genus ingrediunť. Ex hoc nãqꝫ q̄ appetibilia conſonant vel diſſonãt róni moralia ſunt: vt ex ſupradictis pꝫ: appetibilia aũt rationi conſona adequata obiecta ſunt ſpẽbus moraliũ appetitionũ ꝛ virtutũ: ꝛ per hec pꝫ ſolutio oium obiectoꝝ: qm̃ nó loquunť de imperio regulatiuo vt ſic: qð ſpectat ad ſpecificationẽ actus ꝛ habitus: nec de motione ꝛ cognitiõe regulatiua vnita in ſe: qꝛ eſt ſupioris ordinis ꝛ participata in obiectis moraliũ in quibus diſtinguiť ꝛ implicať vt pars formalis eorũdeꝫ: ſed de imperio ad exercitiũ actus: ꝛ de cognitiõe abſolute. Aliud eſt .n. loq de obiecto cognito: ꝛ aliud de obiecto ꝯſono róni. Cognitio nãqꝫ ꝛ ꝯſonantia lꝫ in hoc ꝯueniãt q̄ multiplicantur ſm obiecta: regula tñ cui ꝯſonant conſonãtia nó multiplicať: ꝛ ad hanc dř ꝯſonãs obm: cognitum aũt vt ſic regulã non ꝯnotat.

¶ Circa rñſionẽ ad p^m in eodem pmo articulo dubiuꝫ occurrit duplex. Pmo de veritate eius q̄ dř .ſ. q̄ prudẽtia directiua in omnibus moralibus vtutũ actibus eſt vna ſm ſpẽm ſpecialiſſimam: de tali .n. vnitate ꝛ diuerſitate eſt ſermo. Scdo penes quid attenditur vnitas ſpecifica rationis formalis veri obiecti prudẽtie. ¶ Cõtra p^m .n. eſt Scotus in 3° ſnĩa. diſ. 36. a 2°: volens q̄ ſicut factibilis

omnia.

aliqd ex̄ñs in ſpē ignis. Aliqñ vo mā recipit formā ab agente: nō ſm candē rōnez put eſt in agēte: ſicut pʒ in gñantibus nō vniuocis: vt aial generat̄ a ſole: ⁊ tūc forme recepte i mā ab eodē agente nō ſunt vnius ſpēi: ſʒ diuerſificant̄ ſm diuerſaʒ ꝓportionē māe ad recipiēdum influxū agentis: ſicut videmus ꝙ ab vna actiōe ſolis generant̄ per putrefactionem aialia diuerſarū ſpēruʒ ſm diuerſam ꝓportionē māe. Manifeſtum eſt aūt ꝙ in moralibus rō eſt ſicut iperans ⁊ mouens: vis aūt appetitiua ſicut iperata ⁊ mota: nō aūt appetitus recipit impſſione rōnis: q̄ſi vniuoce: qꝛ non fit rōnale per eſſentiā: ſed per participationē: vt dr̄ in. j. ethi. vñ appetibilia ſm motionē rōnis ꝯſtituunt̄ in diuerſis ſpēbꝰ: ſm ꝙ diuerſimode ſe hñt ad rōnez: ⁊ ita ſequit̄ ꝙ virtutes morales ſint diuerſe ſm ſpēm ⁊ nō vna tm̄. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ obm rōnis eſt verū: eſt aūt eadē rō veri in omnibus moralibus que ſunt ꝯtingētia agibilia: vnde eſt vna ſola virtus in eis dirigēs. ſ. prudētia: obʒ autem appetitiue virtutis eſt bonum appetibile: cuius eſt diuerſa rō ſm diuerſam habi-

omnia nō ſubſunt arti vni ſm ſpēm: ita nec agibilia vni prudentie. eſt. n. prudētia recta agibilium rō: ſicut ars factibiliū. Oppoſitū aūt cum Ariſt. 6. ethi. diuus Thomas hic tʒ: ⁊ ꝙ ita ſit ꝓbat̄ efficaciter ſic. Recta rō agibiliū iudicat iter agibilia diuerſaruʒ virtutū moraliū. ḡ eſt vna reſpcū omniū virtutū moralibuʒ: añs pʒ in bonis ⁊ in malis. nā ad rectā rōnem ſpectat diſcernere qd nūc h̄ ⁊c. magi expediat puniꝰ no miſta acceptē iniurie: an tolerare illā. ſimilr an magis expediat bellare an voluptates oblatas ꝑſeq: ⁊ ſic ḋ alijs ſpectantibꝰ ad diuerſas virtutes: vitiaq̄ʒ moralia ⁊c. cōſequētia pʒ ex rōe ⁊ auc̄te ſcīdi de aia de ſenſu cōi. vñ ſicut nullus ſenſu ꝓprius ſufficit ad iudicanduʒ inter ſenſibilia propria: nec oēs ſimul: ita nulla recta ratio alicuius agibilis nec omnes ſimul ſufficiūt ad iudicanduʒ inter omnia agibilia: que tñ experimur nos iudicare recta ratiōe: aut ergo numerāde ſunt prudentie proprie iuxta ſpecies agibiliū ⁊ preter has prudētias ponēda eſt cōis prudētia iudicās iter omnia: ſicut preter ſenſus proprios ponit̄ cōmunis: aut ponenda eſt vna ſola prudētia: iudicās propria ſingulariter: ⁊ inter omnia ꝑmū nullus hactenus poſuit q̄rtuʒ vidi: nec rōnabiliter tanta multitudo ponitur: qñ illa ſola ſufficit. ſicut ſi nā potuiſſet facere ſenſuʒ cōem ſine ꝓprus attingētē ſenſibilia exteriora: vtiq̄ʒ ipſum ſolum feciſſet. vñ cum nihil ꝓhibeat prudentiaʒ illaʒ vnam iudicātē iter diuerſas agibiliū ſpēs cognoſcere ſingulas ſpēs cū ēt ad ſingularia ſe extēdat: vt pʒ. 6. ethi. rōnabile: imo neceſſū eſt vnaʒ ſolā eē prudētiā reſpcū oium agibiliū: putandū eſt ḡ ꝙ prudētia eſt virtus altioris ordinis q̄ʒ ſint virtutes morales: ſicut ratio per eſſentiam eſt altioris ordinis rōnalibus per participationeʒ: ꝓpter qḋ in lr̄a prudētia comparatur ad virtutes morales: vt ſol ad ſpecies a ſe ꝓductas in materijs inferioribus: ⁊ ſimul dum oſtēdit̄ ratio diuerſitatis virtutū moralium: qꝛ participationes ſunt: inſinuatur ratio vnitatis prudētie: quia ꝑ eſſentiam eſt ratio ⁊ participata ab alijs: virtus aūt altioris ordinis opʒ ꝙ hēat obm ꝓpriuʒ quoq̄ʒ altioris ordinis. Et ꝓpterea ſingule v̄tutes morales hñt ꝓ obiis ſingula agibilia: quedā. n. ſunt obā vnius: ⁊ quedā alteriꝰ: vt pʒ: ipſiꝰ aūt prudētie obm eſt totū agibile: ꝑꝑ qḋ lr̄a aſſignās prudētie obm in rñſione ad ꝑm̄ dicit: ꝙ eſt ꝯtingēs agibile et nō tale vl̄ tale agibile. Cōtingēs aūt agibile: qꝛ duplr̄ eſt obm prudētie. ſ. vt verū ⁊ vt obʒ: vt verū qdē inquātū iudicat̄ ab ipſa: ⁊ hoc ſpectat ad prudētiā ex parte itellectꝰ: vt bonū aūt inquātū eſt finis ad quē ꝑcipit: ⁊ hoc ſpectat ad prudētiam ex parte appetitus omnibus modis vnitatem formalē retinet: ac prudētie ſpecificam dat: ſicut. n. ſenſibile obm ſenſus cōis: lʒ in ſe cōe genericum ſit: vnitateʒ ſpecificā dat ſenſui cōi: ita agibile obm prudentie. Et rurſus ſicut bonuʒ rōnis in delectatiōibus tactus eſt finis vnus tēperātie: ⁊ in timoribus ⁊ audacijs finis vnꝰ fortitudinis: ⁊ ſic de alijs: ita bonū ratōis in vniuerſo genere agibiliuʒ eſt finis vnicꝰ prudētie: opʒ. n. altiōis ordis virtuti reſpōdere finē altioris ordinis: imo ordo mouētium exigit vt altiori motōi reſpōdeat finis: ad quem ordinēt̄ oēs fines inferiorum: ⁊ ſic accidit in ꝓpoſito duʒ bonū ratiōis in iſtis ⁊ bonum rationis in illis paſſionibꝰ ordinātur ad bonum ratiōis ſimplr̄ .i. totaliter: ⁊ ſic tam ex actu q̄ʒ ex materia ⁊ obō vt vero bono habetur vnitas athoma prudētie. Nūc ſupereſt reſpōdere ſcd̄o queſito: ⁊ deide ſatiſfiet argumēto Scoti. Cum querit̄ ergo penes quid attēditur iſta vnitas rationis veri obiecti prudētie: Reſpōderi pōt ⁊ ex parte obiecti ⁊ ex parte ſubiecti: ſi loqmur ex parte obiecti: vnitas iſta attēdit̄ penes vnitatem ratiōis formalis qḋ eſt ꝯñs agibile: vt in lr̄a in rñſione ad ꝑmū dicitur: ꝯtingēs. n. qḋ cōe eſt factibili ⁊ agibili determinatū ad agibile vnicaʒ rationem formalem ſortitur: que eſt obm prudētie: ſicut ens mobile phyſice. Ex parte vero ſubiecti vnitas iſta attēditur penes vnitatē modi iudicādi. ſ. ſm diſpoſitioneʒ appetitus: vt auctor iſinuat in. q. de virtutibꝰ in cōi a. 12ᵒ. omnia enim agibilia in particulari frequēter iudicamus ſm diſpoſitiōeʒ appetitus: nec hec vnitas eſt ſic ex parte ſubiecti quin ſcḋoet ab obiecti natura: qꝛ ex hoc ꝙ agibilia ꝯſiſtūt in operatiōibꝰ ⁊ paſſionibus que in nobis ſunt ꝯſurgit ꝙ ſm affectum iudicemus ea. vñ factibilia: quia ſunt ex̄ nos nō ex affectu ſʒ itellectu iudicamus: qꝛ ergo alia ratiōe verū decernimus circa agibilia ⁊ alia circa factibilia ⁊ ſciētifica: ⁊ hec ſpecialis ratio cōſiſtit in hoc ꝙ eſt iudicare ſm diſpoſitiōeʒ appetitus. Et in hoc oia agibilia ꝯueniūt: ideo omnia agibilia ſub vna veri ratione ab intellectu cōſpiciunt̄: ac per hoc vna eſt intelligibilis virtus dirigens ea: nec obſtat ꝙ diſpōnes appetitus ſm quas fit iudiciū ſunt diuerſe: ſicut nō obſtat vnitati ſciētie diuerſitas principiorū eius: diſpōnes nāq̄ʒ iſte cuʒ ſint affectiōes ad fines operum: ⁊ fines in operabilibus ſint ſicut pricipia in ſpeculabilibus: ſunt pricipia nō partes recte ratiōis: que eſt virtus itellectualis vocata prudētia. Ad motiuuʒ aūt Scoti dicit̄ ꝙ ſimilitudo de arte ⁊ prudētia nō occurrit quattuor pedibus: cōſtat. n. ex 6ᵒ ethic. ꝙ ars eſt in ratiōe ſolum: ⁊ ideo contingit eius obliuiſci: ſicut ⁊ ſciētiarū: prudētia aūt nō: ⁊ ideo eius omnino eſt

tudinem ad rōnem dirigentē. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ illud formale eſt vnum genere pp vnitatem agētis: ſed diuerſificatꝰ ſpecie pp diuerſas habitudines recipientiū: vt ſupra dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ moralia nō habent ſpeciem a fine vltimo: ſed a finibus ꝓximis: qui quidem ⁊ ſi infiniti ſint numero: nō tn̄ infiniti ſunt ſpē.

¶ Utrū ꝟtutes q̄ ſūt circa morales opatiōes diſtinguantꝰ ab his q̄ ſꝰ circa paſſiōes. Ar. II.

Ad ſcōm ſic ꝓcediꝰ. Uidetur ꝙ ꝟtutes morales non diſtinguantꝰ abinuicē per hoc ꝙ q̄dā ſunt circa opationes: q̄dā circa paſſiōes. Dicit .n. phs in .ij. ethi. ꝙ virtꝰ moralis eſt circa delectationes ⁊ triſtitias optimoꝝ opatiua: ſꝫ voluptates ⁊ triſtitie ſunt paſſiones q̄dā: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo eadē ꝟtus q̄ eſt circa paſſiones: eſt etiā circa opatiōes: vtpote opatiua exꝰns. ¶ Preterea. Paſſiōes ſūt principia exterioꝝ opationū. ſi ḡ alique ꝟtutes rectificāt paſſiōes: oꝫ ꝙ etiā per ꝯn̄s rectificent operationes: eedem ergo ꝟtutes morales ſunt circa paſſiōes ⁊ opationes. ¶ Preterea. Ad oēm opationeꝫ exteriorē mouetꝰ appetitus ſenſitiuus bene vel male: ſꝫ motus appetitus ſenſitiui ſunt paſſiōes: ḡ eedē ꝟtutes que ſunt circa operationes ſunt circa paſſiones.

¶ Sed ꝯ eſt ꝙ phs ponit iuſtitiā circa opationē: tēperantiā aūt ⁊ fortitudinē ⁊ māſuetudinē circa paſſiōes quaſdā.

¶ Rn̄deo dōm: ꝙ opatio ⁊ paſſio duplr̄ pōt cōpari ad virtuteꝫ. Uno mō ſicꝰ effectꝰ: ⁊ h̄ mō oīs moralis virtꝰ hꝫ aliq̄s opatiōes bonas: quarū eſt ꝓductiua: ⁊ delectationeꝫ aliq̄ꝫ vel triſtitiā: que ſunt paſſiōes: vt ſupra dcm̄ eſt. Alio modo pōt cōparari operatio ad virtutem moraleꝫ: ſicut mā circa quā eſt: ⁊ ſm hoc oꝫ al's eē ꝟtutes morales circa opationes: ⁊ alias circa paſſiōes: cuius rō eſt: qꝛ bonū ⁊ maluꝫ in q̄buſdā opatiōibꝰ attendiꝰ ſꝫ ſeipſas q̄litercūq̄ꝫ homo afficiatꝰ ad eas: inq̄ātū .ſ. ⁊ bonū in eis malū accipiꝰ ſm rōnē cōmenſurationis ad alterū: ⁊ in talibꝰ oꝫ ꝙ ſit aliq̄ ꝟtus directiua opationum: ſm ſeipſas ſicut ſunt emptio ⁊ vēditio: ⁊ hmōi opatiōes in q̄bus atten-

oblivio. vn̄ ad ꝓpoſitum dꝰ ꝙ factibilia nō ſunt nec inter ſe: nec in ſuis pncipijs ꝯnexa: vt pꝫ. Agibilia aūt ⁊ inter ſe ⁊ in pncipijs ꝯnexa eſſe oꝫ ad vnicam rectaꝫ coꝝrationem ⁊ ꝙ inter ſe quidem adeo concurrāt vt hoc exigant: pꝫ ex frequētibus operationibus eoꝝ occurrentibꝰ in humana vita: quas oꝫ recta ratione agibilium iudicari ⁊ eligi: quod non ꝯtingit in deſparatis artibus: non eniꝫ oꝫ ponere vnā arteꝫ diſcernētem inter actꝰ artis ſutorie ⁊ nauigatiue: q̄niā hec diſcretio ñ eget regula practica: ſed ſcientia: vt pꝫ. Electio aūt huius artis magis q̄ illiꝰ ad prudentiā ſpectat: ſicꝰ alie electiones q̄rūcūq̄ꝫ cōparationuꝫ. In pncipijs autem connexionē exigere manifeſtat ꝙ error in proprio principio recte ratiōis reſpcū delectabilium redundat in erroreꝫ principij ⁊ concluſionis in terribilibꝰ: ⁊ ecōuerſo. ſi ḡo eni recte diſpoſitus ad pericula belli ſubeūda: ⁊ male circa venerea: et preualere contigerit diſpoſitionē ad venerea oblato obiecto delectabili omittet proſequi pericula belli impediētia delectationem: ⁊ econuerſo: recte diſpoſitus ad abſtinentiam a venereis: ⁊ male circa timorem periculorum: īminēte periculo ſi timor preualuerit: omittet caſtitatē: ne incidat informidatum maluꝫ: vt de lucretia dicitur: ⁊ quottidiana expiētia docere pōt: et hoc qꝛ prudētia eſt in ratiōe vt ſubeſt appetitui. ¶ Artic. II.

In titulo articuli ſcdi eiuſdē .60. queſtiōis aduerte ꝙ ſicut diſpoſitio eſt ſuperius ad habitum: ⁊ tamē diſpoſitio diſtinguitur cōtra habitum appropriato cōmunioris nomine ſibi: ita opatio genus eſt ad actus appetitus ſenſitiui qui vocantur paſſiones: ⁊ alias opationes. Et tamen operationes alie ab operationibus appetitus ſenſitiui appropriauerunt ſibi operationis nomē: ⁊ contra paſſiones diſtinguuntur ſub operatiōis vocabulo: ea vt puto ratione: quia actus appetitus ſenſitiui hoc ſpeciale ſortiti ſunt ꝙ paſſionem corporaleꝫ annexam habent: alij vero hoc non exigentes in cōmuni remanſerunt vocabulo. ſumiꝰ ergo hic operatio nō cōmuniter: ſed vt contra paſſionē diſtinguiꝰ: ⁊ cōtinet ſub ſe actꝰ exteriores voluntarios: vt clarius patebit.

¶ In cōpore articuli nota q̄tuor. Prio ꝙ auctor diſtinguens bonitatis rationeꝫ in paſſionibus et operationibus penes hēre bonitateꝫ ſm cōmenſurationē ad effectū operantis: ⁊ habere bonitatem ſꝫ ſe: appellat pmo operationes ſm ſe bonas: et deinde ſm cōmēſurationeꝫ ad alteruꝫ bonas: vbi videꝰ ſibi ipſi oppoſitꝰ: eo ꝙ a medio in extremum alteꝝ decliat: operatio nāq̄ꝫ tripliciter poteſt cōſiderari. Prio ſm cōmēſurationeꝫ ad effectuꝫ operātis. Secundo ſm ſe. Tertio ſm cōmenſurationeꝫ ad alterū: ⁊ oīa iſta mēbra in littera tanguntur. Et tamen auctor 2ᵐ membrum confundit cum 3ᵒ: ſi enim hoc lꝫ: quare non licebit cōfundere etiaꝫ ipſum 2ᵐ cuꝫ primo: Sed hoc non te moueat: quoniam iuxta ſubiectam materiam ſermo fit: operationes nāq̄ꝫ diſtincte ꝯtra paſſiōes ſunt opatiōes ad alteꝝ. In his aūt que ſunt ad alteꝝ idē eſt dicere ſm ſe: ⁊ in ordine ad alteꝝ: qꝛ ſm ſe ſunt ad alterum: ⁊ ꝓpterea licuit auctori nō cōfundere ſed explanare ſcōm mēbꝝ per 3ᵐ: vt clarius in ſequenti articulo explicat dicēs: ꝙ ſm conuenientiam operationis in ſe ipſa accipitur ratio debiti: quod conſtat eſſe ad alteruꝫ. vnde non eſt idem iudiciū de coincidentia ſecundi membri cum primo: vt pꝫ. Secundo nota in calce articuli ly principaliter. Inducitur nāq̄ꝫ in temperātia fortitudine ⁊ iuſtitia patet paſſiones

operationibus

dicit rõ debiti vel indebiti ad alterũ: ⁊ ꝑp hoc iuſtitia ⁊ ꝑtes eiꝰ ꝓprie ſunt circa opatiões: ſicut circa ꝓpriã mãz. In quibuſdam vero opationibus bonũ ⁊ malũ attendit̃ ſolũ ſc̃m commenſurationẽ ad opantem: ⁊ ideo opz in his bonũ ⁊ malũ cõſiderari ſc̃m qꝫ hõ bene vel male efficit̃ circa hmõi: ⁊ ꝑp hoc opz qꝫ ꝟtutes in talibꝰ ſint principalr̃ circa iteriores affectiones: q̃ dñr aĩe paſſiões: ſicut pʒ de tempantia: fortitudine: ⁊ alijs hmõi. Cõtingit aũt qꝫ in operationibus que ſunt ad alterum: ꝑtermittat̃ bonũ ꝟtutis ꝑp inordinatã animi paſſionem: ⁊ tunc inquãtũ corrũpit̃ cõmẽſuratio exterioris operationis eſt corruptio iuſtitie: inquãtũ aũt corrũpit̃ cõmenſuratio interiorũ paſſionũ eſt corruptio alicuius alteriꝰ virtutis: ſicut cũ ꝑp irã aliquis aliũ ꝑcutit: in ipſa ꝑcuſſiõe indebita corrũpit̃ iuſtitia: imoderantia ꝟo ire corrũpit̃ manſuetudo: ⁊ idẽ pʒ in alijs. Et per hoc pʒ reſponſio ad obta. Naʒ prima rõ ꝓcedit de opatione ſc̃m qꝫ eſt effectꝰ ꝟtutis: alie due rões ꝓcedũt ex hoc qꝫ ad idem concurrunt operatio ⁊ paſſio: ſed in quibuſdaʒ ꝟtus eſt principalr̃ circa operationem: in quibuſdam circa paſſionem rõne predicta.

¶ Utrũ circa operatiões ſit tm̃ vna ꝟtꝰ moralis. Arti. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ qꝫ ſit vna tm̃ virtus moralis circa opatiões. Rectitudo .n. oium opationũ exterioruʒ videt̃ ad iuſtitiam pertinere: ſed iuſtitia eſt vna virtꝰ: ergo vna ſola virtus eſt circa operatiões. ¶ Preterea. Operationes maxie differẽtes eẽ vident̃: que ordinant̃ ad bonuʒ vnius: ⁊ q̃ ordinant̃ ad bonũ multitudinis: ſed iſta diuerſitas nõ diuerſificat ꝟtutes morales. Dicit .n. phs in .v. ethi. qꝫ iuſtitia legalis que ordinat actꝰ hoiuʒ ad cõe bonũ: nõ eſt aliud a ꝟtute que ordinat actꝰ hominis ad vnum tm̃: niſi ſc̃ʒ rõnẽ: ergo diuerſitas operationũ nõ cãt diuerſitatẽ virtutuʒ moraliũ. ¶ Preterea. Si ſũt diuerſe virtutes morales circa diuerſas opationes: oporteret qꝫ ſc̃m diuerſitatem operationũ eſſet diuerſitas virtutum moraliũ: ſed hoc pʒ eſſe falſuʒ: nã ad iuſtitiã ꝑtinet in

operationibus: ⁊ econuerſo coniungi. In temperãtia nãqʒ cõcupiſcẽtijs iunguntur comeſtio potio generatio: in fortitudine timori ⁊ audacie aggreſſio periculoꝝ ⁊ prelia: in iuſtitia reſtitutiõibus emptionibus ⁊c̃. iungitur ſaltem amor: quia igitur vtplurimum paſſiones ⁊ operationes noſtre iunguntur: inſinuauit auctor ꝑ ly principaliter qꝫ virtutes a virtutibus non ſic diſtinguũtur qꝫ alique circa ſolas paſſiones: alique circa ſolas opationes: ſed quia principalr̃ circa paſſiones: vel principaliter circa operatiões: vt materiam propriaʒ ſunt. 3° nota ex corpore articuli quõ ex cõcurſu paſſionis ⁊ operatiõis circa idẽ plures ꝟtutes pollute fiunt: vt poſtmoduʒ tum de vitijs tractabit̃: quõ ſpecificatiões eoruʒ fiũt: melius diſcutere ſcias: hunc eniʒ habes qꝫ percuſſor ex ira duabus cõtrariat̃ virtutibus: iuſtitie ⁊ manſuetudini: ſimilr̃ adulter tẽperãtiam ⁊ iuſtitiã violat: ⁊ ſic de alijs. 4° nota qꝫ ex his q̃ dñr ĩ hoc artı°. duo habentur. Primuʒ eſt qꝫ bonum ⁊ maluʒ in operationibus ſic attẽditur ſc̃m ſeipſas: vt nihil referat qualitercũqʒ homo operãs afficiatur ad ipſas. Scdm̃ eſt qꝫ virtutes morales omnes ſunt circa vtraſqʒ paſſiones. ſ. ⁊ operationes: ſed differẽtia eſt: quia alique principaliter operatiões: alique principaliter paſſiones bonificant: hec aũt duo ⁊ ſi prima facie videãtur ſibi aduerſari: quia ſi non refert in bono iuſtitie quomodo pars afficiatur: oportet iuſtitiam non principaliter: ſʒ ſolum operationes reſpicere. Non apparet etiaʒ quomodo verificetur qꝫ iuſtitia ſit ſecundario circa paſſiones: cum reſtituens debitum ſatiſfaciat iuſtitie: quocũqʒ id animo faciat: ſed ſi diligẽtius doctrina auctoris inſpiciatur: videbũtur omnia cõſona ⁊ vera: in operatione nãqʒ ad alterum: puta emptione: reſtitutione ⁊c̃. eſt duo conſiderare. primo bonitatem propriam. ſcdo cõem. Cõis bonitas eſt que ad omnes actus virtutum exigitur. Et conſiſtit in illis quattuor generalibus ꝯditionibus inſinuatis per quattuor virtutes cardinales requiſitis ad oẽm virtutis perfecte actũ: vt ponitur in 2° ethico. ſ. rectitudine firmitate: moderatione: ⁊ diſcretione: propria autẽ bonitas eſt quaʒ ex propria ratõe: vt cõtra alios diſtiguitur: ſortitur: ⁊ ſc̃m propriam bonitatem actus iuſtitie nihil refert quo quis animo actũ faciat: dũmodo cõmenſuratuʒ alteri faciat. Secunduʒ vero omnem bonitatẽ ad actũ iuſtitie virtutis requiſitam refert q̃ qs aĩo reſtituat: emat: vẽdat ⁊c̃. ⁊ ſic iuſtitiꝰ ⁊ vlr̃ virtutis bonificatiua operationũ eſt principalr̃ circa operationes: et ſcdario circa paſſiões: ſʒ qꝛ eſt pricipaliter circa bonitatem propriã operationi ⁊ ſecundario circa cõmuneʒ: quõ autẽ virtutes circa paſſiões ſint ſecundario circa operationes: clarum eſt. temperantia enim ⁊ liberalitas principaliter reſpiciũt affectuʒ ⁊ conſequenter operationes vt ꝓuenientes ab affectibus: ꝓpterea in hõ maxime cõſideratur affectꝰ: in illis aũt opꝰ ipʒ.

¶ Arti. III. ⁊ IIII.

OMiſſis ſigillatim articulis 3° ⁊ 4°: quia ille in ſcdo articulo: hic in quinto tangitur: in articulo 5° dubium primo occurrit ſimpliciter: ⁊ ad homineʒ de ſubiecto numeratarum virtutuʒ: ſed diſcuſſio ſimpliciter ſingularũ in ꝓprijs tractatibus in 2ᵃ 2ᵉ erit: diſcuſſio vero ad hominẽ hic occurrit: videtur enim auctor ſibi ipſi contrarius de ſubiecto liberalitatis ⁊ magnificentie. Nam hic vtrãqʒ ponit in appetitu ſenſitiuo: illaʒ in concupiſcibili: hãc in iraſcibili: ⁊ circa paſſiones ſicut alias enumeratas virtutes. In 3° aũt ſententia. diſt. 33. a. 4. q. 3ᵃ ⁊ in primo contra

diuerſis generib⁹ cōmutationū rectitudinem ſtatuere: ꝛ ēt in diſtributionibus: vt pȝ in .v. ethi. nō ergo diuerſe virtutes ſunt diuerſaruȝ operationū. ¶ Sed ꝯ ꝙ religio eſt alia virt⁹ a pietate: quarū tñ vtraqȝ eſt circa oꝑationes quaſdā. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ oēs virtutes morales q̄ ſunt circa oꝑationes: ꝯueniūt in q̄dam generali rōne iuſtitie: que attendit̄ ſm debitū ad alteꝝ: diſtinguunt̄ aūt ſm diuerſas ſpāles rōnes: cuius rō eſt: qꝛ in operatiōibus exteriorib⁹ ordo rōnis inſtituit̄: ſicut dcm̄ eſt: nō ſȝ ꝓportionē ad affectionē hoīs: ſȝ ſm ipām cōuenientiā rei in ſeipſa: ſm quā ꝯuenientiā accipit̄ rō debiti: ex quo ꝯſtituit̄ rō iuſtitie. Ad iuſtitiam .n. pertinere videt̄ vt quis debitū reddat: vnde oēs hmōi virtutes: q̄ ſunt circa operationes: hn̄t aliquo mō rōnē iuſtitie: ſed debitum nō eſt vnius rōnis in oībus: aliter .n. debetur aliquid equali: alr̄ ſuperiori: alr̄ minori: ꝛ alr̄ ex pacto vel ex ꝓmiſſo: vel ex beneficio ſuſcepto: ꝛ ſm has diuerſas rōnes debiti ſumuntur diuerſe virtutes: puta religio eſt: per quā reddit̄ debitū parentib⁹ vel patrie: grā eſt per quā reddit̄ debitū benefactorib⁹: ꝛ ſic de alijs. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ iuſtitia proprie dicta eſt vna ſpecialis v̄tus q̄ attendit ꝑfectā rōnē debiti: qđ ſm equiualentiā pōt reſtitui: dr̄ tñ ꝛ ampliato noīe iuſtitia ſȝ quācūqȝ debiti redditionē: ꝛ ſic nō eſt vna ſpālis v̄t⁹. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ iuſtitia que intendit bonuȝ cōe: eſt alia virtus a iuſtitia q̄ ordinat̄ ad bonū priuatū alicuius: vnde ꝛ ius cōe diſtinguit̄ a iure priuato. Et Tullius ponit vnam ſpālē v̄tutē pietatē: q̄ ordinat ad bonū patrie: ſed iuſtitia ordinās hoīem ad bonū cōe eſt generalis ꝑ imperiū: qꝛ oēs actus v̄tutū ordinat ad finē ſuū .ſ. ad bonū cōe: virtus aūt ſm ꝙ a tali iuſtitia imperat̄: ēt iuſtitie nomen accipit ꝛ ſic v̄tus a iuſtitia legali nō differt niſi rōne: ſicut ſola rōne differt v̄tus oꝑans ſm ſeipāȝ: ꝛ v̄tus oꝑans ad imꝑium alterius. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in oībus operationibus ad iuſtitiā ſpālē ꝑtinentibus eſt eadē rō debiti: ꝛ iō eſt eadem virtus iuſtitie: ꝓcipue quātū ad cōmutationes: forte .n. diſtributiua eſt alterius ſpēi a cōmutatiua: ſed de hoc infra querēt.

¶ Utrū circa diuerſas paſſiōes diuerſe ſint virtutes morales. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ circa paſſiōes nō ſint diuerſe virtutes morales. Eoꝝ .n. q̄ cōueniūt in principio ꝛ fine vnus eſt habitus: ſicut pȝ maxime in ſciētijs: ſed oīum paſſionū vnū eſt principium .ſ. amor: ꝛ oēs ad eūdeȝ finē terminant̄ .ſ. ad delectationē vel triſtitiā: vt ſupra habitum eſt. ergo circa oēs paſſiōes eſt vna tm̄ moralis virtus. ¶ Preterea. Si circa diuerſas paſſiōes eēnt diuerſe virtutes morales: ſequeret̄ ꝙ tot eēnt virtutes morales quot paſſiones: ſed hoc pȝ eſſe falſuȝ: qꝛ circa oppoſitas paſſiōes eſt vna ꝛ eadē virtus moralis: ſicut fortitudo circa timores ꝛ audacias: tꝑantia circa delectatiōes ꝛ triſtitias: nō ergo opȝ ꝙ circa diuerſas operationes ſint diuerſe virtutes morales. ¶ Preterea. Amor concupiſcentia ꝛ delectatio ſunt paſſiones ſpecie differentes: vt ſupra habituȝ eſt: ſed circa oēs has eſt vna virtus .ſ. temperantia: ergo virtutes morales nō ſunt diuerſe circa diuerſas paſſiōes. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ fortitudo ē circa timores ꝛ audacias: tēꝑātia circa cōcupiſcentias: manſuetudo circa iras: vt dr̄ in .iij. ꝛ .iiij. ethi. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ nō pōt dici ꝙ circa oēs paſſiōes ſit vna ſola virt⁹ moralis: ſunt .n. q̄dā paſſiōes ad diuerſas potentias ꝑtinentes: alie nāqȝ ꝑtinēt ad iraſcibilē: alie ad ꝯcupiſcibilē: vt .ſ. dcm̄ eſt: nec tñ opȝ ꝙ oīs diuerſitas paſſionuȝ ſufficiat ad virtutes morales diuerſificandas. Primo qdē qꝛ quedam paſſiones ſunt q̄ ſibi opponunt̄ ſm ꝯrietatē: ſicut gaudiū ꝛ triſtitia: timor ꝛ audacia ꝛ alia hmōi: ꝛ circa hmōi paſſiōes ſic oppoſitas opȝ eſſe vnā ꝛ eandē virtutē: cū .n. virtus moralis in quadā medietate ꝯſiſtat: mediū in ꝯrijs paſſionib⁹ ſm eandem rōnem inſtituit̄: ſicut ꝛ in nālibus ideȝ eſt mediū inter ꝯria: vt inter album ꝛ nigrū. Scđo qꝛ diuerſe paſſiones inueniunt̄ ſm eundē modū rōni repugnātes: puta ſm ipulſum ad id qđ eſt ꝯ rōneȝ: vel ſm retractioneȝ ab eo qđ eſt ſm rōnē: ꝛ iō diuerſe paſſiones ꝯcupiſcibilis nō ꝑtinent ad diuerſas virtutes morales: qꝛ eoruȝ motus ſm quēdam ordinē ſeinuicē ꝯſequunt̄: vtpote ad idem ordinati .ſ. ad ꝯſequendū bonum vel ad fugiendum malū: ſicut ex amore ꝓcedit cōcupiſcētia: ꝛ ex ꝯcupiſcētia peruenit̄ ad delectationē. Et eadē rō eſt de oppoſitis: qꝛ ex odio ſequit̄ fuga vel abominatio: q̄ perducit ad triſtitiā. Sed paſſiones iraſcibilis nō ſunt vnius ordinis: ſȝ ad diuerſa ordinant̄. nā audacia ꝛ timor ordinant̄ ad aliqđ magnū piculū: ſpes ꝛ deſpatio ad aliqđ bonū arduū: ira aūt ad ſuperandū aliqđ ꝯriū qđ nocumētū intulit: ꝛ iō

Sent.

Sent. caplo. 93. ⁊ qđ plus vrget ſuperius in pma parte. q. 21ᵃ a pmo ad pmū expreſſe ponit eas in voluntate: ⁊ nō in parte ſenſitiua: et circa operationes vt diſtinguuntur contra paſſiones.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ tam liberalitas ꝙ̄ magnificentia reſpicit paſſionē ⁊ operationeꝫ: illam propinquā: hanc remote: ⁊ ꝙ inquantum reſpicit operationē cuꝫ ſua materia: puta ſumptus pecunie eſt in voluntate: pro quanto reſpicit paſſionē eſt in ꝯcupiſcibili: et pbat hanc eē mentem auctoris: q2 vti pecunia qđ eſt pncipalis act⁹ iſtarum virtutū eſt actus voluntatis: quia vti eſt actus voluntatis: vt pꝫ ſup. 2⁹: ſed iſta ſolutio nihil valet: q2 cū vna virtus non poſſit eſſe in duabus potētiis ſubiectiue equalr: aut libalitas erit i ꝯcu^li vt ſubeſt voluntati: aut econuerſo: non 2ᵐ: vt pꝫ: nec pmū niſi ratiōe electionis participare: qđ eſt cōe oibus ꝟtutibus appetit⁹ ſenſitiui. ḡ. ꝓ. Auctor in pria pte nō ſolū affirmat has eē in volūtate: ſꝫ negat eas eſſe in parte ſenſitiua. vñ ponere vtrūqꝫ ſubiectū ꝯdicit illi. ꝓ. Stāte iſta ſolutione pari ratione potuiſſet poni fortitudo in voluntate ⁊ ꝯñter ꝓprie i deo: qm̄ ipſa rſpicit paſſionē audacie:

circa has paſſiões diuerſe virtutes ordinant: vtpote ꝯparia circa paſſiones ꝯcupiſcibilis: fortitudo circa timores ⁊ audacias: magnanimitas circa ſpeꝫ ⁊ deſpationē: māſuetudo circa iras. ¶ Ad primuꝫ ḡ dōm: ꝙ oēs paſſiões ꝯueniūt in vno principio ⁊ fine cōi: nō aūt in vno proprio principio ſeu fine: vnde hoc nō ſufficit ad vnitateꝫ virtutis moralis. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſicut in nālibus idē eſt principiū quo recedit ab vno principio ⁊ accedit ad aliud: ⁊ in rōnalib⁹ ē eadem rō ꝯtrariorum: ita ēt virtus moralis que in modū nāe rōni ꝯſentit: eſt eadeꝫ ꝯtrariarum paſſionum. ¶ Ad terciū dōm: ꝙ ille tres paſſiones ad idem obm ordinant ſm quēdam ordinem: vt dictum eſt: ⁊ ideo ad eandeꝫ virtutē moralem pertinent.

¶ Utruꝫ virtutes morales diſtinguantur ſm diuerſa obta paſſionū. ¶ Articu. V.

AD quintū ſic pcedit. Uidet ꝙ ꝟtutes morales nō diſtinguant ſm obta paſſionū: ſicut. n. ſunt obta paſſionuꝫ: ita ſunt obta operationū: ſed virtutes morales: que ſunt circa operationes: nō diſtinguūt ſm obta operationū: ad eandeꝫ. n. virtutē iuſtitie pertinet emere vel vendere domuꝫ: ⁊ equum: ergo etiā nec virtutes morales: que ſūt circa paſſiones: diuerſificant p oba paſſionū. ¶ Preterea. Paſſiones ſunt qdam actus vel motus appetitus ſenſitiui: ſꝫ maior diuerſitas requirit ad diuerſitatem habituū ꝙ̄ ad diuerſitatem actuū: diuerſa igit obiecta que non diuerſificant ſpēm paſſionis non diuerſificabunt ſpēꝫ virtutis moralis: ita. ſ. ꝙ de oibus delectationibus erit vna ꝟtus moralis: ⁊ ſilr eſt de aliis. ¶ Preterea. Magis ⁊ minus nō diuerſificant ſpēm: ſꝫ diuerſa delectabilia nō differūt niſi ſꝫ magis ⁊ minus: ḡ oia ptinēt ad vnaꝫ ſpēm ꝟtutis: ⁊ eadē rōne oia terribilia: ⁊ ſimilr de aliis. nō ḡ ꝟtus moralis diſtinguit ſm obta paſſionuꝫ. ¶ Preterea. Sicut virtus eſt opatiua boni: ita eſt ipeditiua mali: ſꝫ circa ꝯcupiſcētias bonoꝝ ſūt diuerſe ꝟtutes: ſic tēperātia circa ꝯcupiſcētias delectationuꝫ tact⁹: ⁊ eutrapelia circa delectatiōes ludi: ergo etiā circa timores maloꝝ debēt eē diuerſe ꝟtutes. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ caſtitas eſt circa delectabilia venereoꝝ: abſtinētia vero eſt circa delectabilia ciboꝝ: ⁊ eutrapelia circa dlectabilia ludoꝝ. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ pfectio virtutis ex rōne depēdet: pfectio aūt paſſionis ex ipſo appetitu ſenſitiuo: vnde oꝫ ꝙ virtutes diuerſificent ſꝫ ordinē ad rōneꝫ: paſſiones aūt ſm ordinē ad appetitū. Obiecta igit paſſionū ſꝫ ꝙ diuerſimode ordinant ad appetitū ſenſitiuum: cānt diuerſas paſſionuꝫ ſpēs: ſm vero ꝙ cōparant ad rōnē cānt diuerſas ſpēs virtutum: nō eſt aūt ideꝫ motus rōnis ⁊ appetit⁹ ſenſitiui: vnde nihil prohibet aliquam differentiā obiectoꝝ cauſare diuerſitateꝫ paſſionum: que non cauſat di-

⁊ operationem: puta debellationem hoſtium: ⁊ ſm iſtaꝫ operationem conſtat ꝙ poteſt attribui deo. Et tamen auctor expreſſe negat de fortitudine: quia eſt circa paſſiones. Dicendum eſt ergo: vt mihi videtur: quod auctor aliena opinione ſuperius in prima parte: ⁊ in libro contra Gentiles vbi ex propoſito hec non tractant: ⁊ ſequēs alios in anteriorib⁹ ſcriptis anteꝙ̄ ad ſummam ſpeculatiuus ſumme aſcenderet illa dixit: nunc vero ſm ppriam ſententiā determinat: ſic ꝙ in ſecunda ſecunde in qua etiaꝫ altius proſpexit confirmat hanc determinationem: ⁊ ratio ē. vt ibi dicitur: quia iſte virtutes nō reſpiciunt operatiōes ſm ſe: vt reſpicit iuſtitia ⁊ ptes ei⁹: ſꝫ vt aliqualr ſe habent ad paſſiones: amoris. ſ. pecunie et ſpei in illa. Et ꝓpterea nec iſte virtutes ſūt i deo niſi metaphorice: aut ſm aliquid ⁊ eodem modo dicēduꝫ eſt de veritate quaꝫ in primo cōtra Gent. numerat iter ꝟtutes circa actiones: ⁊ non paſſiones: oēs enī hic dicūtur circa paſſiōes.

¶ Articu. V.

IN codē qnto arti⁹ nota nouitie duo in lra. Primuꝫ eſt ꝙ caꝫ ibi dicit ꝙ vnum obiectū paſſiōis apprehēditur ſenſu:

vel imaginatiõe: vel etiaz ratiõe: nõ eſt ſermo de aliq̃ re obiecta vna ſm numerum aut ſpeciem: ſed de vnitate obiecti paſſionis vt obiectum eſt illius: verbi gratia: de amabili: de concupiſcibili: de delectabili ⁊c. quoꝝ quodlibet vnum ſpecie obiectum paſſionis multa rerũ genera eſt comprehendens. Secundũ ẽ ꝙ cũ in littera concluditur ꝙ virtutes morales diſtinguuntur vel ſecundum diuerſas materias: vel diuerſas paſſiones: vel diuerſa obiecta: tres modos enumerauit non ſubordinatos ſed diſparatos: coincidentes tamẽ quandoqz. Diuerſitas nãqz materie abſqz diuerſitate paſſiõis et obiecti faciens diuerſitatem virtutum inuenitur in magnificentia ⁊ magnanimitate: quarũ vtraqz eſt circa ſpem: vtraqz circa arduũ ſed in diuerſa materia: pecunia: et honore. Et idẽ apparet in liberalitate ⁊ philotimia: diuerſitas vero paſſiõis abſqz diuerſitate materie ⁊ obiecti faciens diuerſas virtutes inuenitur in fortitudine ⁊ manſuetudine: quarum vtraqz circa tale maluz: et vtraqz circa arduum ſ3 diuerſam paſſionem: timoreꝫ atqz audaciaꝫ: et iraz verſat̃. Diuerſitas demum obiecti abſqz diuerſitate materie et paſſionis diuerſitatez virtutum faciens inuenit̃ in veritate: amicitia: ⁊ eutrapelia: ſeu vrbanitate. omnes enim circa dicta et facta humana ⁊ delectationem ſeu amorem: ſed diſtincta ſunt obiecta ſcilicet manifeſtationem: affabilitateꝫ ⁊ delectationem. Coincidentia autem manifeſta eſt in temperantia ⁊ fortitudine: quarum materia et paſſio ⁊ obiectuz diuerſificatur.

¶ In codeꝫ articulo in calce corporis articuli aduerte ꝙ littera cõrupta eſt nec in aliquo codice inuenire potui verum textum. vnde quia Ariſtoteleꝫ affert ex ſecũdo ethicorum: corrigẽdum duxi quo ad tres dictiones: quarum due ſunt mutande: ⁊ vna delẽda: vbi igitur in littera dicit̃ quod ſm Ariſtotelẽ ſunt vndecim virtutes morales circa paſſiones: mutetur numerus vndenarius in numerum denariuꝫ: et legatur ſunt decem. Ubi vero enumerãdo virtutes vltimo loco dicit ⁊ iuſtitia delendum eſt: ⁊ eutropelia ſit vltima: cum vero poſt ſubiũgat. ſi igitur addatur iuſtitie que ẽ circa operationes erunt omnes duodecim: mutetur duodenarius in vndenariuz ⁊ legatur erunt omnes vndecim. Ratio autem quare littera ſalua ri non põt eſt: tuz quia refert ſe ad Ariſtote vt patet

uerſitatez virtutum: ſicut quã vna virtus eſt circa multas paſſiones: vt dictum eſt: ⁊ aliq̃ etiam differentiam obiectorum cauſare diuerſitatem virtutũ que non cauſat diuerſitatem paſſionum: cum circa vnam paſſionem: puta delectationẽ diuerſe virtutes ordinentur. Et q2 diuerſe paſſiones ad diuerſas potentias pertinentes ſemper pertinent ad diuerſas virtutes: vt dictuz eſt: ideo diuerſitas obiectorum que reſpicit diuerſitatem potentiaꝝ ſemper diuerſificat ſpẽs virtutum: puta ꝙ aliquid ſit bonũ abſolute: ⁊ aliquid bonum cũ aliqua arduitate: ⁊ q2 ordine quodã ratio inferiores hominis partes regit: ⁊ etiam ſe ad exteriora extendit: ideo etiam ſm ꝙ vnum obiectuz paſſionis apphendit̃ ſenſu vel imaginatione: aut etiam ratione: ⁊ ſm etiam ꝙ pertinet ad animã corpus vel exteriores res: diuerſam habitudinem habet ad rationem: ⁊ per ꝯſ̃ natuz eſt diuerſificare virtutes. bonum igitur hominis quod eſt obm amoris concupiſcentie ⁊ delectationis poteſt accipi vel ad ſenſum corporis pertinens: vel ad interiorem anime apprehenſionem: ⁊ hoc ſiue ordinet̃ ad bonũ hois in ſeipſo vel quantum ad corpus: vel quãtum ad aiam: ſiue ordinetur ad bonum hois in ordine ad alios: ⁊ omnis talis diuerſitas ꝓpter diuerſum ordinez ad rationem diuerſificat virtutem. Sic igitur ſi conſideretur aliquod bonum: ſiquidez ſit per ſenſum tactus apprehẽſum: ⁊ ad conſiſtentiam humane vite pertinens in indiuiduo vl' in ſpecie: ſicut ſunt delectabilia ciborum ⁊ venereorum: erit pertinens ad virtutẽ tẽperantie: delectationes aũt aliorum ſenſuum: cuz nõ ſint vehementes non preſtant aliquam difficultatez rationi: ⁊ ideo circa eas non ponitur aliqua virtus que eſt circa difficile: ſicut ⁊ ars. vt dicit̃ in. ij. ethi. bonum autem nõ ſenſu: ſed interiori virtute apprehenſum ad ipſum hominem pertinens ſm ſeipſuz eſt ſicut pecunia ⁊ honor: quorum pecunia ordinabilis eſt de ſe ad bonum corporis: honor autem conſiſtit in apprehenſione anime. ⁊ hec quidem bona conſiderari poſſunt vl' abſolute ſ3 ꝙ pertinent ad concupiſcibilem: vel cum arduitate quadam ſm ꝙ pertinent ad iraſcibilem: que quidem diſtinctio non habet locuz in bonis que delectant tactum: quia huiuſmodi ſunt quedam infima: ⁊ competunt homini ſm ꝙ conuenit cuz brutis. Circa bonuz igitur pecunie abſolute ſumptum ſm ꝙ eſt obiectum concupiſcentie vel delectationis aut amoris eſt liberalitas: circa bonum autem huiuſmodi cum arduitate ſumptum ſm ꝙ eſt obiectuz ſpei eſt magnificentia: circa bonuz vero qđ eſt honor: ſiquidem ſit abſolute ſumptum ſm ꝙ eſt obiectum amoris: ſic eſt quedam virtus que vocatur philotimia .i. amor honoris: ſi vero cum arduitate conſideretur ſm ꝙ eſt obiectum ſpei: ſic eſt ma

vt patet in ſecundo ethicorum: duodecim medietates po-nit: ſed decem virtutes ⁊ duas paſſiones: ⁊ vltra has iuſti-tiam ⁊ virtutes rationales: tum quia iuſtitia non eſt vir-tus circa paſſiones ſed operationes vt patet quinto ethi-corum: ⁊ hic in articulo tertio. Et ſciendo nouitie ꝙ auctor

tum nota illationis concludens numerũ virtutum moralium: dicendo. Sic igiť patet ꝙ ſecundũ Ariſtotelem ⁊c. non infert ex hoc articulo ſolo: ſed iuncto precedenti: in quo fortitudines ⁊ manſuetudinem diſtinxit ex tertio et quarto ethicorum: ⁊ propterea enumerando virtutes has cõnumerauit: licet earum in hoc articulo ñ meminerit.

¶ In reſponſionibus ad argumenta eiuſdẽ articuli diligẽtius notato primam tertiam ⁊ vltimam. Primam quidem: quia ex ea habes differentiam inter vnicam operationem ⁊ vnicam paſſionem in diuerſificando virtutem ex hoc qđ paſſio rͤpugnat rationi: operatio autem non: ⁊ ſubtiliter dixit: quia quum habitudo ad rationem conſtituat virtutis obiectum ⁊ diuerſa habitudo ⁊ diuerſum obiectum: paſſio que ſecundum ſe importat aliquid abducẽs a ratione importat aliquid egens virtute ad conſonantiam reddendam ip-ſam rationi: et ſecundum diuerſas proprij obiecti mate-rias diuerſimode ad rationem ſe habere poteſt: et ſic di-uerſa virtutum obiecta conſtituet: operatio autem quia ſecundum ſe rationi non repugnat ſecundum omnem ſui obiecti materiam eodem modo ad rationem ſe habet.

Tertiam autem: quia hinc habes quaſi exceptionem ab illa maxima magis ⁊ minꝰ non variant ſpẽm: dico autem quaſi exceptionẽ: quia re vera non eſt exceptio ſꝫ per accidens magis et minꝰ variãt hic ſpeciem: quia per adiunctam eis diuerſam ſpecifice habitudinem ad rationem: vt in littera dicitur. Ultimã autem quia aurea eſt tota et ſemper memorie mãdanda: vnum tamen reſtat mirandum in hac materia: q̃re Ariſtotiles nullam virtutem moralẽ poſuit circa paſſionem triſtitie propriam illi tot circa delectatiõis paſſionem: ſi ſuſcepta eẽt hic prouintia aſſignande ſufficientie virtutum moralium redenda eſſet ratio: ſꝫ quia nec auctor hoc ſuſcepit: nec Ariſtotiles modo exponitur: alteri loco referuetur.

¶ Q̃o. LXI.

[T]i-di-tu-lo q̃-ſtionis diˢ aduerte noui' cardinalis voca-

gnanimitas: vnde liberalitas ⁊ philotimia videntur eſſe in concupiſcibili: magnificentia vero ⁊ magnanimitas in iraſcibili: bonum vero hominis in ordine ad alium non videť arduitatem habere: ſed accipitur vt abſolute ſumptum: put eſt obiectum paſſionum concupiſcibilis: quod quidem bonum poteſt eſſe alicui delectabile ſꝫm ꝙ prebet ſe alteri: vel in his que ſerio fiũt. i. in actionibus per rationem ordinatis ad debitum finem: vel in his que fiunt ludo. i. i actionibꝰ ordinatis ad delectationem tantum: que nõ eodem modo ſe habent ad rationem ſicut prima. In ſerijs autem ſe exhibet aliquis alteri dupliciter. Uno modo vt delectabilem decentibus verbis ⁊ factis: ⁊ hoc pertinet ad quãdam virtutem quam Ariſto. nominat amicitiam: ⁊ poteſt dici affabilitas. Alio modo prebet ſe aliquis alteri vt manifeſtum per dicta ⁊ facta: ⁊ hoc pertinet ad aliã virtutem: quam nominat veritatẽ: manifeſtatio enim propinquius accedit ad rationem q̃ꝫ delectatio: ⁊ ſeria q̃ꝫ iocoſa: vnde ⁊ circa delectationes ludorum eſt virtus: quam phs eutrapeliã nominat. Sic igiť pꝫ ꝙ ſꝫm Ariſto. ſunt vndecim virtutes morales circa paſſiones. ſ. fortitudo: temperantia liberalitas: magnificentia: magnanimitas: philotimia: manſuetudo: amicitia: veritas: eutrapelia: ⁊ iuſtitia: ⁊ diſtinguunť ſꝫ diuerſas materias: vel ſꝫm diuerſas paſſiões: vel ſꝫm diuerſa obiecta. Si igitur addatur iuſtitia que eſt circa operatiões: erũt omnes duodecim. ¶ Ad primum ergo dicendũ: ꝙ omnia obiecta eiuſdem operationis ſꝫm ſpeciem eandem habitudinem habent ad rationem: non autẽ omnia obiecta eiuſdem paſſionis ſꝫ ſpeciem: quia operationes nõ repugnant rationi ſicut paſſiones. ¶ Ad ſecundum dicẽdum: ꝙ alia ratione diuerſificantur paſſiones ⁊ alia virtutes: ſicut dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ magis ⁊ minus diuerſificant ſpeciem niſi propter diuerſam habitudinem ad rationẽ. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ bonum fortius eſt ad mouendum quam malum: quia malum non agit niſi virtute boni: vt Dionyſi. dicit. iiij. cap°. de diui. no. vnde malum non facit difficultatem rationi: que requirat virtutem: niſi ſit excellens: quod videtur eſſe vnum in vno genere paſſiõis: vnde circa iras non ponitur niſi vna virtus ſcilicet manſuetudo: ⁊ ſimiliter circa audacias vna ſola ſcilicet fortitudo: ſed bonum ingerit difficultatem: que requirit virtutem: etiam ſi non ſit excellens in genere talis paſſionis: ⁊ ideo circa concupiſcentias ponunť diuerſe virtutes morales: vt dictum eſt.

¶ De virtutibus cardinalibꝰ.

¶ Q̃o. LXI.

DEinde ꝯſiderandum eſt de virtutibꝰ cardinalibꝰ. ¶ Et circa h̃ q̃runtur quinq3.

¶ Primo vtrũ virtutes mo-

rales debeant dici cardinales vl' pricipales. ¶ Scdo de numero eaꝝ. ¶ Tertio que ſint. ¶ Quarto vtꝝ differāt abinuicē. ¶ Quinto vtꝝ diuidanť ꝯuenienter in virtutes politicas: ꝛ purgatorias: ꝛ purgati animi: ꝛ exēplares.

¶ Utꝝ ꝟtutes morales dᵬeāt dici cardinales vel pricipales.

¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ ꝟtutes morales non debeant dici cardinales ſeu principales. Que.n. ex oppoſito diuiduntur ſunt ſimul nā vt dr̄ in ꝑdicamētis: ꝛ ſic vnum ex altero principalius: ſ; oēs ꝟtutes ex oppoſito diuidūt gen⁹ virtutis: ergo nulle earū debēt dici pricipales. ¶ Preterea. Finis pricipalior eſt his q̄ ſunt ad finē: ſ; virtutes theologice ſunt circa finē: ꝟtutes aūt morales ſunt circa ea q̄ ſunt ad finē: ergo ꝟtutes morales nō debēt dici principales ſeu cardinales: ſ; magis theologice. ¶ Preterea. Pricipalius eſt qđ eſt ꝑ eſſentiā q̄ꝫ qđ eſt ꝑ pticipationē: ſ; virtutes itellr̄uales ptinēt ad rōnale ꝑ eēntiā: ꝟtutes aūt morales ptinēt ad rōnale ꝑ pticipationē: vt.ſ̄.dcm̄ eſt: ergo ꝟtutes morales nō ſūt pricipales: ſ; magis virtutes intellr̄uales. ¶ S; ꝫ eſt qđ Ambro. dicit ſup Lucā: exponēs illđ. Bti pauperes ſpiritu. Scim⁹ ꝟtutes eē q̄ttuor cardinales.ſ. tēpātiā: iuſtitiā: prudētiā: fortitudinē: he aūt ſunt ꝟtutes morales: ergo ꝟtutes morales ſunt cardinales. ¶ Rn̄deo dr̄: ꝙ cū ſimplr̄ de ꝟtute loquimur: intelligim⁹ loq de ꝟtute hūana: virtus aūt hūana: vt.ſ̄.dictū eſt: ſm ꝑfectā rōnē ꝟtutis dr̄: q̄ reqrit rectitudinē appetitus: hmōi.n. ꝟtus nō ſolū facit facultatē bn̄ agendi: ſ; ipm eť vſum boni operis cāt: ſ; ſm iperfectā rōnē ꝟtutis dr̄ ꝟtus q̄ nō reqrit rectitudinē appetit⁹: q: ſolū facit facultatē bn̄ agendi: nō aūt cāt boni opis vſum: ꝯſtat aūt ꝙ ꝑfectū eſt principalius imꝑfecto: ꝛ iō ꝟtutes q̄ ꝯtinēt rectitudinē appetit⁹ dn̄r principales. hmōi aūt ſunt ꝟtutes morales: ꝛ inter intellectuales ſola prudētia: q̄ eť quodāmō moralis eſt ſm mā̄: vt ex ſupra dictis pꝫ: vn̄ ꝯuenient̄er iter virtutes morales ponunť ille q̄ dn̄r principales ſeu cardinales. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ qn̄ genus vniuocum diuidiť in ſuas ſpēs: tunc ptes diuiſionis ex equo ſe hn̄t ſm rōnē gn̄is: l; ſm nām̄ rei vna ſpēs ſit principalior ꝛ ꝑfectior alia: ſicē hō alijs aialibus: ſ; qn̄ eſt diuiſio alicuius analogi qđ dr̄ de pluribus ſm prius ꝛ poſteri⁹: tūc nihil ꝓhibet vnū eſſe principalius altero: eť ſm cōem rōnē ſicut ſubā principalius dr̄ ens q̄ꝫ accn̄s: ꝛ talis eſt diuiſio virtutū in diuerſa gnā virtutum: eo ꝙ bonū rōnis nō ſm eūdē ordinē iueniť in oib⁹. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ virtutes theologice ſunt ſupra hoiem: vt.ſ̄.dcm̄ eſt: vn̄ non ꝓprie dn̄r ꝟtutes hūane: ſ; ſuphūane vel diuine. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ alie virtutes itellectuales a prudentia ꝛ ſi ſint principaliores q̄ꝫ morales q̄tū ad ſubm: nō tn̄ ſunt pricipaliores q̄tū ad rōnē virtutis: q̄ reſpicit bonū qđ eſt obm appetit⁹.

¶ Utrum ſint tantum quattuor virtutes cardinales ¶ Articulus. II.

Ad ſcdꝫ ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ nō ſint q̄ttuor virtutes cardinales. Prudētia.n. eſt directiua aliaꝝ virtutū moralū: vt ex ſupra dictis pꝫ: ſed id qđ eſt directiuū alioꝝ principali⁹ eſt: ergo prudentia ſola eſt virtus principalis. ¶ Preterea. Uirtutes principales ſunt aliquo mō morales: ſ; ad opatiōes morales ordinamur ꝑ rōnē practicā ꝛ appetitū rectuꝫ: vt dr̄ in.vj.ethi. ergo ſole due virtutes cardinales ſūt. ¶ Preterea. Inter alias eť virtutes vna eſt pricipalior altera: ſ; ad hoc ꝙ virt⁹ dicať pricipalis nō reqriť ꝙ ſit pricipalis reſpcū oium: ſ; reſpcū q̄rūdaꝫ: ergo vr̄ ꝙ ſint multo plures principales virtutes. ¶ Sed ꝫ eſt qđ Grego. dicē in.ij.moralū. In q̄ttuor virtutib⁹ tota bona opis ſtructura ꝯſurgit. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ numerus aliquoꝝ accipi pōt aut ſm pricipia formalia: aut ſ; ſubraꝫ ꝛ vtroqꝫ mō inueniunť q̄ttuor cardinales virtutes. Principiū.n. formale virtutis de q̄ nūc loquimur: ē rōnis bonū: qđ qdē duplr̄ pōt ꝯſiderari.

buluꝫ ab Ambroſio forte ꝑmium introductuꝫ a cardine ſm grammaticam deriuatū: q: nō niſi metaphorice virtuti conuenit ꝛ metaphorae a ſcientia eiecte ſint ab Ariſtotele in ſcdo poſterioꝝ. Idcirco auctor metaphoram explanās in quo ſenſu diſputandum ſit in primi articuli titulo ait: cardinales ſeu principales: cardines enim ſuſtinentes hoſtiū principia ſunt ſuſtinēdi fixeqꝫ verſādi hoſtij. Et idē cardinales ille dicuntur res ſeu dignitates que quaſi ſuſtinēt formantqꝫ alias quaſi ſup eas innixas: qđ eſt principatuꝫ tenere: ꝛ inde virtutes ille dicte ſunt cardinales: que virtuoſam vitam ſuſtinent: ꝛ ſuper quas vniuerſa ſtudioſa vita firmať: accepra propria explet: qđ eſt eſſe inter virtutes ꝑncipales ſimpliciter: non reſpectu hui⁹ vel illius. Et nota nominē ꝙ non queriť de principalib⁹ habitibus: ſed virtutibus: ita ꝙ in ratiōe ꝛ latitudine ꝟtutis vt ſic queritur an ꝑncipalitas debeatur moralibus: quod eſt ſeparare moꝛ

derari. Uno mõ ſm q in ipſa ɔſideratione rõnis ɔſiſtit: ⁊ ſic erit vna virtus pricipalis q̃ dr̃ prudẽtia. Alio mõ ſm q circa aliqd ponit rõnis ordo: ⁊ hoc vel circa opões: ⁊ ſic eſt iuſtitia: vel circa paſſiões: ⁊ ſic neẽe eſt eẽ duas virtutes: ordinẽ.n. rõnis neẽe eſt ponere circa paſſiões: ɔſiderata repugnãtia ipaꝝ ad rõnẽ: q̃ qdẽ põt eſſe dupl'r. Uno mõ ſ3 q paſſio impellit ad aliqd ɔ̃riũ rõni: ⁊ ſic neẽe eſt q paſſio reprimat: ⁊ ab hoc denoiat tẽpantia. Alio mõ ſm q paſſio retrahit ab eo qd rõ dictat: ſicuti timor piculoꝝ vel laboꝝ: ⁊ ſic neceſſe eſt q hõ firmet in eo qd eſt rõnis ne recedat: ⁊ ab hoc denominat fortitudo. Et ſimil'r ſ3 ſubiectũ idẽ numerus inuenit. Quadruplex.n. inuenit ſubm huius virtutis: de qua nũc loqmur. ſ. rõnale p eẽntiã qd prudẽtia pficit: ⁊ rõnale p pticipationẽ qd diuidit in tria. i. in volũtatẽ q̃ eſt ſubm iuſtitie: ⁊ in ɔcupiſcibilẽ q̃ eſt ſubm tẽperãtie: ⁊ in iraſcibilẽ q̃ eſt ſub3 fortitudinis.

¶ Ad primũ ḡ dõm: q prudẽtia ẽ ſimpl'r pricipalior oibus: ſ3 alie ponunt pricipales vnaq̃q3 in ſuo gñe. ¶ Ad ſcðm dõ3: q rõnale p pticipationẽ diuidit in tria: vt dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiũ dõm: q oẽs alie virtutes quaꝝ vna eſt pricipalior alia reducũt ad p̃dictas q̃ttuor. ⁊ q̃3 tũ ad ſubm: ⁊ q̃3 tũ ad rõnes formales.

¶ Utrũ alie virtutes debeãt dici magis principales q̃3 cardinales. ¶ Articu. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit. Uidet q alie virtutes magis debeãt dici pricipales q̃3 iſte. Id.n. qd eſt maximũ in vnoquoq3 gñe videt eẽ pricipalius: ſ3 magnanimitas opat magnũ in oib⁹ virtutib⁹: vt dr̃ in iiij. ethi. ḡ magnanimitas maxie d3 dici principalis virtus. ¶ Preterea. Illud p qd alie virtutes firmant: videt eẽ maxie pricipalis virt⁹: ſ3 humilitas eſt hmõi. Dicit.n. Grego. q q ceteras virtutes ſine hũilitate ɔgregat q̃ſi paleas in vẽtũ portat. ḡ hũilitas vr̃ eſſe maxime pricipalis. ¶ Preterea. Illud videt eſſe maxie pricipale qd ẽ pfectiſſimũ: ſ3 hoc ptinet ad patiẽtiã ſm illud Iacobi. j. Patiẽtia op⁹ pfectũ h3. ḡ patiẽtia d3 poni principalis. ¶ Sed ɔ̃ eſt q Tulli⁹ in ſua rhetorica ad has q̃ttuor oẽs alĩs reducit. ¶ Rñdeo dõm: q ſicut. ſ. dcm̃ eſt: hmõi q̃ttuor virtutes cardinales accipiunt ſ3 q̃ttuor formales rões virtutis: d q̃ loqmur: q̃ qdẽ in aliqb⁹ actib⁹: vel paſſiõib⁹ principal'r inueniunt: ſic bonũ ɔſiſtẽs in ɔſideratiõe rõnis pricipal'r inuenit in ipõ rõnis iperio: nõ ãt in ɔſilio: neq3 in iudicio: vt. ſ. dcm̃ eſt. Similr ãũt bonu3 rõnis: ꝓut ponit in opationib⁹: ſ3 rõne3 recti ⁊ debiti principal'r inuenit in cõmutationib⁹ vel diſtributiõibus: q̃ ſunt ad altez cũ eq̃litate: bonũ ãũt refrenãdi paſſiones principal'r inuenit in paſſionibus q̃s maxime difficile eſt reprimere. ſ. in delectationibus tactus: bonũ ãũt firmitatis ad ſtandu3 in bono rõnis ɔtra ipetũ paſſionũ p̃cipue inuenit in periculis mortis: ɔtra que difficillimũ ẽ ſtare. Sic igit p̃dictas q̃ttuor virtutes dupl'r cõſiderare poſſumus. Uno mõ ſ3 cões rões formales: ⁊ ſm hoc dñr principales q̃ſi gñales ad oẽs virtutes: vtpote q ois virt⁹ que facit bonũ in ɔſideratõe rõnis dicat prudentia: ⁊ q ois virtus que facit bonũ debiti ⁊ recti in opationibus dicat iuſtitia: ⁊ ois virtus q̃ cohibet paſſiones ⁊ deprimit dicat tẽperantia: ⁊ ois virtus q̃ facit firmitatẽ animi ɔ̃ q̃ſcũq3 paſſiones dicat fortitudo: ⁊ ſic multi loquunt de iſtis virtutib⁹: tam ſacri doctores q̃3 ẽt phi: ⁊ ſic alie virtutes ſub ipis ɔtinẽtur. Uñ ceſſant oẽs obiẽões. Alio vero mõ pñt accipi ſm q iſte virtutes denomiant ab eo qd eſt pricipiũ in vnaq̃q3 mã: ⁊ ſic ſũt ſpãles virtutes ɔ̃ alĩs diuiſe: dñr tñ principales reſpectu aliarũ pp principalitate3 mãe: puta q prudentia dicat q̃ p̃ceptiua eſt: iuſtitia q̃ ẽ circa actiones debitas iter eq̃les: temperantia que reprimit ɔcupiſcentias delectationũ tactus: fortitudo q̃ firmat cõtra pericula mortis. Et ſic ẽt ceſſant obiectiones: q2 alie virtutes pñt hr̃e aliquas alias principalitates: ſed iſte dñr principales mãe: vt ſupra dcm̃ eſt.

rales intellualibus: duo enim tantum poſita ſunt virtutum genera humanarum de quibus tantum auctor teſtatur in corpore le log. Et hoc ꝓpter virtutes theologicas.

¶ Articulus. I. In articulo pmo q̃onis ſexageſime pme nota vir ſpeculatiue reſponſionem ad primum ⁊ inde p ſpecies quam bene de analogia nominum alibi ſcripſerimus.

¶ Articu. II. In articulo ſecundo eiuſdem queſtionis 61ᵉ reſeruatur reſponſio ad primu3 ad articulum tertium 66ᵉ queſtionis. vbi ex propoſito penes nobilitatẽ comparatio erit intellectualiu3 ⁊ moraliũ virtutum.

¶ Articu. III. In articulo tertio mandabis memorie quod dupliciter iſte q̃ttuor virtutes dicuntur pricipales vel vt genera vel gratia precipue materie.

In articulo 4° manda ¶ Articu. IIII. memorie redundātia virtutū: ⁊ eius cauſaꝫ ⁊ modū hēs i lr̄a qḋ redūdat altera i alterā: q2 potēs in mai⁹ pōtēs in min⁹ ⁊ ex victoria maioris habilior mēs reddit̄ ad vīcēdū miora.

¶ Articu. V.

In corpore articuli .5. eiuſdē qō. 61. aduerte ꝙ diſtictio virtutū moraliū i politicas purgatorias ⁊ purgati animi n̄ ē diſtō v̄tutū ſ3 eēntiā ſ3 ſ3 ſtatū ⁊ actus ꝑfectionez: illi nāq3 met hitus q̄ mō ſūt v̄tutes politice: q2 paſſiones ad mediū reducūt: ꝑficiūt in tm̄ vt paſſiōes auferāt: ⁊ vſq3 adeo aſcendunt vt paſſionū obliuiſcāt̄ vel i mīſſione ad z^m ex plotino hēs: potes ēt iſpicere hāc eē mentez autor̄: ex h̄ ꝙ v̄tutes purgati animi dicit eē hrōr̄: ꝯſtat.n. ex .q. 67° iſen⁹ ꝙ eedē v̄tutes morales ꝑſeuerāt in pr̄ia dūtaxat ſ3 ſtat⁹ ꝑfectionē ⁊ actus: merito tn̄ ꝙ h̄ n̄ diſtictas has ſ3 eēntiā a moralib⁹ dicim⁹: ꝯꝑhēdēdo ſub moralib⁹ acqſitas ⁊ infuſas morales: purgatorie nāq3 ⁊ purgati animi morales ifuſe ſunt ſ3 eēntiā: politice āt morales acquiſite ſ̄m v̄itatez q̄ ꝗd plotin⁹ putauerit in hoīe diuino.

¶ Utrum q̄ttuor virtutes cardinales differant abinuicem.

¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtum ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ q̄ttuor p̄dicte v̄tutes nō ſint diuerſe v̄tutes ⁊ adinuicem diſtincte. Dicit.n. Greg. in .xxij. moraliū. Prudētia v̄a nō eſt q̄ iuſta ⁊ tēperās ⁊ fortis nō ē: nec ꝑfecta tēperātia q̄ fortis iuſta ⁊ prudēs nō eſt: nec fortitudo integra: q̄ prudēs tēperans ⁊ iuſta nō eſt: nec v̄a iuſtitia: q̄ prudēs ⁊ fortis ⁊ tēperās nō eſt: h̄ āt nō ꝯtingeret ſi p̄dicte q̄ttuor v̄tutes eſſent adinuicē diſtincte: diuerſe.n. ſpēs eiuſdē gn̄is nō denoīant ſeinuicem. ḡ p̄dicte v̄tutes nō ſūt abinuicē diſticte. ¶ Preterea. Eoꝝ q̄ abinuicē ſunt diſticta: qḋ eſt vni⁹ nō attribuit̄ alteri: ſ3 illud qḋ eſt tēperātie attribuit̄ fortitudini. Dicit.n. Ambro. in .j. lib. de offi. Iure ea fortitudo vocat̄ qn̄ vnuſqſq3 ſeipm̄ vincit: nullis illecebris emollit̄ atq3 inflectit̄. De tēperātia ēt dicit ꝙ modū vel ordinē ſeruat oium q̄ vel agēda vel dicenda arbitramur. ḡ videt̄ ꝙ hmōi v̄tutes nō ſunt adinuicē diſtincte. ¶ Preterea. Phs dicit in .ij. ethi. ꝙ ad virtutē hec reqrunt̄. Primū qdē ſi ſciens. deinde ſi eligēs. ⁊ ſi eligens ꝓpter hoc qdē tertium ſi firme ⁊ imobilr̄ hēat ⁊ operat̄: ſ3 hoꝝ primū videt̄ ad prudētiaꝫ ꝑtinere q̄ ē recta rō agibiliū. Scḋz.ſ. eligere ad tēꝑantiā: vt aliqs nō ex paſſione: ſ3 ex electiōe agat paſſionibus refrenatis. Tertiū vt aliqs ꝓp debitū finez operet̄: rectitudinē quādā ꝯtinet: q̄ videt̄ ad iuſtitiā ꝑtinere: aliud.ſ. firmitas ⁊ imobilitas ꝑtinet ad fortitudinē. ḡ q̄libet harū v̄tutū eſt gn̄alis ad oēs v̄tutes. ḡ nō diſtinguunt̄ adiuicē. ¶ Sz ꝯtra eſt qḋ Aug. dicit in lib. de morib⁹ eccl̄ie ꝙ q̄dripartita dr̄ v̄tus ex ipſius amoris vario affectu: ⁊ ſubiūgit de p̄dictis q̄ttuor v̄tutib⁹. p̄dicte ḡ q̄ttuor v̄tutes ſūt abinuicē diſtincte. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: p̄dicte q̄ttuor v̄tutes duplr̄ a diuerſis accipiunt̄: qdā.n. accipiūt eas ꝓut ſignificant q̄ſdā gn̄ales ꝯditiōes hūani animi: q̄ iueniunt̄ in oibus virtutibus: ita.ſ. ꝙ prudētia nihil ſit aliud q̄3 q̄dā rectitudo diſcretiōis in qbuſcūq3 actibus vel materijs. iuſtitia v̄o ſit q̄dā rectitudo animi: ꝑ quā hō opat̄ qḋ d3 in q̄cūq3 mā: tēperātia v̄o ſit q̄dā diſpō animi: q̄ modū qbuſcūq3 paſſionib⁹ vl̄ operationib⁹ iponit: ne vltra debitū efferant̄: fortitudo v̄o ſit q̄dā diſpō aīe: ꝑ quā firmet̄ in eo qḋ eſt ſ̄m rōnē ꝯ quoſcunq3 ipetus paſſionū vel opationū labores. hec āt q̄ttuor ſic diſtincta nō iportāt diuerſitatez habituum virtuoſorū q̄3tū ad iuſtitiā: tēperātiā: ⁊ fortitudinez: cuilibet.n. v̄tuti morali: ex hoc ꝙ eſt habitus ꝯuenit q̄dā firmitas vt a ꝯrio nō moueat̄: qḋ dcm̄ eſt ad fortitudinez ꝑtinere: ex h̄ v̄o ꝙ ē v̄t⁹: h3 ꝙ ordinet̄ ad bonū in quo iportat̄ r̄ recti vl̄ debiti. qḋ dicebat̄ ad iuſtitiā ꝑtinere. in h̄ v̄o ꝙ eſt v̄tus moralis rōnē ꝑticipans h3 ꝙ modū rōnis in oib⁹ ſuet: ⁊ vltra ſe nō extēdat: qḋ dicebat̄ ꝑtinere ad tēꝑātiā: ſolū āt h̄ qḋ ē diſcretionē hr̄e: qḋ attribuebat̄ prudētie: vr̄ diſtingui ab alijs trib⁹ iquātū h̄ ē ipi⁹ rōnis ꝑ eēntiā. alia v̄o tria iportant q̄3dā ꝑticipationē rōnis ꝑ modū applicatōis cuiuſdā ad paſſiōes vel opōnes. Sic igr̄ ſ3 p̄dicta prudētia qdē eēt v̄t⁹ diſticta ab alijs trib⁹: ſ3 alie tres nō eēnt v̄tutes diſtincte abiuicē. Manifeſtū ē.n. ꝙ vna ⁊ eadē v̄t⁹: ⁊ ē hit⁹ ⁊ ē v̄t⁹: ⁊ ē moralis. Alij v̄o ⁊ meli⁹ accipiūt has q̄ttuor v̄tutes ſ3 ꝙ determinant̄ ad mās ſpāles: vnaq̄q3 qdē illaꝝ ad vnā mām: in q̄ pricipalr̄ laudat̄ illa gn̄alis ꝯditio: a q̄ nomē v̄tuti accipit̄: vt.ſ. dcm̄ eſt: ⁊ ſ̄m hoc manifeſtū eſt ꝙ p̄dicte virtutes ſunt diuerſi habit⁹ ſ̄m diuerſitatē obiectorum diſtincti. ¶ Ad primū ḡ dōz: ꝙ Grego. loquit̄ de p̄dictis q̄ttuor virtutibus ſ̄m primā acceptionem. Uel pōt dici ꝙ iſte q̄ttuor virtutes denoīant̄ adiuicē ꝑ redūdātiā q̄3dā: id.n. qḋ eſt prudētie redūdat in alias v̄tutes inquātū a prudentia diriguntur. vnaqueq3 vero aliarum redūdat

rum redundat in alias ea ratione ꝙ qui poteſt quod eſt difficilius: pōt ⁊ id quod minus eſt difficile. vnde qui pōt refrenare concupiſcētias delectabiliū ſcḋm tactum ne modum excedant: quod eſt difficiliſſimū: ex hoc ipſo redditᷣ habilioꝛ vt refrenet audaciā i ꝑiculis moꝛtis: ne vltra modū ꝓcedat qḋ eſt lōge facili⁹. ⁊ ſcḋm hoc foꝛtitudo dr̄ tempata. tēpantia ēt dr̄ foꝛtis ex redūdātia foꝛtitudinis i tēperātia: inquātū. ſ. ille q ꝑ foꝛtitudinē hꝫ animū firmū ꝯ ꝑicula moꝛt: qḋ ē difficillimū: ē habilioꝛ vt retineat animi firmitatē ꝯ ipet⁹ delectationū: qꝛ vt dicᷣ Tulli⁹ in. j. ḋ offi. Nō ē ꝯſentaneū vt q metu nō frāgitᷣ: cupiditate frāgatᷣ: nec q inuictū ſe a laboꝛe p̄ſtiterit. vici a voluptate aliqñ poſſit. Et ꝑ h̄ ēt pꝫ rñſio ad ſcḋm. Sic. n. tēperātia in oībus modū ſeruat: ⁊ foꝛtitudo ꝯ illecebras volupt...tū animū ſuat inflexū: vel inquātū iſte ꝟtutes denominātᷣ q̄ſdā gnāles ꝯditiones ꝟtutū vel ꝑ redundātiā p̄dictā. ¶ Ad tertiū dḋꝫ: ꝙ ille q̄ttuoꝛ gnāles ꝟtutū ꝯditiones q̄s ponit phs nō ſunt ꝓꝑie p̄dictis ꝟtutibus: ſꝫ pñt eis appꝛopꝛiari ſcḋm modū iā dcm̄.

¶ Utrū ꝟtutes cardinales ꝯuenienter diuidantᷣ in ꝟtutes politicas: purgatoꝛias: purgati animi: ⁊ exemplares. ¶ Articulus. V.

Ad qntū ſic ꝓcedit. Uidetᷣ ꝙ inconuenienter hmōi q̄ttuoꝛ virtutes diuidantᷣ in ꝟtutes exēplares: purgati animi: purgatoꝛias: ⁊ politicas. Ut. n. Macrobius dicᷣ in. ij. ſup ſōniū Scipionis. ꝟtutes exēplares ſunt q̄ in ipſa diuina mēte ꝯſiſtūt: ſꝫ phs in. x. ethi. dicit: ꝙ ridiculū eſt deo iuſtitiā: foꝛtitudinē: tēperantiā: ⁊ prudentiam attribuere. ergo ꝟtutes hmōi nō pñt eſſe exemplares. ¶ Preterea. Uirtutes purgati animi dr̄ q̄ ſunt abſq; paſſionibus. Dicit. n. ibidē Macrobius ꝙ tēperātie purgati animi eſt terrenas cupiditates nō repꝛimere: ſꝫ penitus obliuiſci. foꝛtitudinis aūt paſſiones ignoꝛare: non vincere: dcm̄ eſt aūt ſupꝛa: ꝙ hmōi ꝟtutes ſine paſſionibus eſſe non pñt. g̃ hmōi ꝟtutes purgati animi eſſe non pñt. ¶ Preterea. Uirtutes purgatoꝛias dicit eſſe eoꝛuꝫ qui q̄dā hūanoꝛū fuga ſolis ſe inſerūt diuinis: ſed hoc videtᷣ eſſe vitioſuꝫ. Dicit. n. Tullius in. j. de officijs: ꝙ q deſpicere ſe dicūt ea q̄ pleriq; mirantᷣ. ſ. ipꝛia ⁊ magiſtratus: his nō mō laudi. verū etiā vitio dādū puto. g̃ nō ſunt alique virtutes purgatoꝛie. ¶ Preterea. Uirtutes politicas eſſe dicit quibus boni viri reipublice ꝯſulūt: vrbeſq; tuētᷣ: ſꝫ ad bonū cōe ſola iuſtitia legalis oꝛdinatᷣ: vt phs dicit in. v. ethi. g̃ alie ꝟtutes nō debent dici politice. ¶ Sed cōtra eſt qḋ Macrobius ibidē dicit. Plotinus inter phie ꝓfeſſoꝛes cum Platone princeps. Quattuoꝛ ſunt inqt q̄ternaꝝ gnā ꝟtutū ex his pꝛime politice vocantᷣ: ſcḋe purgatoꝛie: tertie aūt iā purgati animi. q̄rte exēplares. ¶ Rñdeo dḋꝫ: ꝙ ſicut Aug. dicᷣ in lib. de moꝛib⁹ eccl'ie. Opꝫ ꝙ aīa aliqd ſequatᷣ ad hoc ꝙ ei poſſit virtus naſci. ⁊ hoc deus eſt quē ſi ſequimur bñ viuimus. pꝫ igitᷣ ꝙ exēplar hūane ꝟtutis in deo p̄eriſtat: ſicᷣ ⁊ in eo p̄eriſtunt oīum reꝝ rōnes. Sic igitᷣ ꝟtus pōt ꝯſiderari: vl' ꝓut eſt exēplariter in deo: ⁊ ſic dñr ꝟtutes exēplares: ita. ſ. ꝙ ipā diuina mēs in deo dicatᷣ prudētia: tēperātia ꝟo ꝯuerſio diuine intētiōis ad ſeipm̄: ſicᷣ in nobis tēperātia dr̄ ꝑ hoc ꝙ ꝯcupiſcibilis cōfoꝛmatᷣ rōni: foꝛtitudo aūt dei eſt ei⁹ imutabilitas: iuſtitia ꝟo dei eſt obſeruatio legis eterne in ſuis opibus: ſicut Plotinus dixit. Et qꝛ hō ſcḋm ſuā nāam eſt animal politicū: ꝟtutes hmōi ꝓut in hoīe exiſtūt: ſcḋm ꝯditionē ſue nāe politice vocantᷣ: pꝛout. ſ. hō ſcḋm has ꝟtutes recte ſe hꝫ in rebus hūanis gerendis: ſcḋm quē modum hactenus de his virtutibus locuti ſumus. Sꝫ qꝛ ad hoīem pertinet vt ēt ad diuina ſe trahat q̄ꝫtum pōt: vt etiā phs dicit in. x. ethico. ⁊ hoc nobis in ſacra ſcriptura cōmendatᷣ multiplr. vt eſt illud Math. v. Eſtote perfecti ſicut ⁊ pater veſter celeſtis ꝑfectus eſt: neceſſe eſt ponere quaſdā ꝟtutes medias inter politicas: q̄ ſunt virtutes hūane ⁊ exemplares: q̄ ſunt virtutes diuine: que qdem virtutes diſtinguuntᷣ ſcḋm diuerſitateꝫ motus ⁊ termini: ita. ſ. ꝙ quedam ſunt virtutes tranſcendentiuꝫ: ⁊ in diuinam ſimilitudinē tendentiū: ⁊ he vocantᷣ virtutes purgatoꝛie: ita. ſ. ꝙ prudentia oīa mundana diuinoꝛum cōtēplatione deſpiciat: oēmq; anime cogitationem in diuina ſola dirigat. temperantia vero relinquat inquātum natura patitᷣ que coꝛpoꝛis vſus requirit: foꝛtitudinis aūt eſt vt aīa nō terreatᷣ ꝓpter receſſum a coꝛpoꝛe: ⁊ acceſſum ad ſuperna: iuſtitia vero eſt vt tota anima conſentiat ad huiuſmodi pꝛopoſiti viam. Quedam vero ſunt virtutes iaꝫ aſſequentium diuinam ſimilitudinē: que vocantur virtutes iaꝫ purgati animi: ita. ſ. ꝙ prudentia ſola diuina intueatur: temperantia terrenas cupiditates neſciat. foꝛtitudo paſſiones ignoꝛet: iuſtitia cum diuina mente perpetuo

ſedere ſocietur. eaꝫ.ſ.imitando:q̄s q̄dē virtutes dicim⁹ eē beatoꝝ: vł aliquoꝝ in hac vita pfectiſſimoꝝ. ℂ Ad primū ḡ dōm: ꝙ phs loq̄ꝛ de his virtutib⁹ ſm ꝙ ſunt circa res humanas: puta iuſtitia circa emptiones vel vēditiōes: fortitudo aūt circa timores: tēperantia circa ꝯcupiſcētias: ſic.n.ridiculū eſt eas deo attribuere. ℂ Ad ſcōm dōm: ꝙ virtutes hūane ſunt circa paſſiones.ſ. virtutes hoīum in hoc mūdo ꝯuerſantiuꝫ: ſꝫ virtutes eoꝝ q plenā btitudinē aſſequunꝛ ſūt abſq̄ paſſiōib⁹. Unde Plotinus dicit ꝙ paſſiones politice ꝟtutis molliūt.i. ad mediū reducūt. ſcōe.ſ. purgatorie auferūt. tertie q̄ ſunt purgati animi obliuiſcūꝛ: q̄rtas.ſ.exēplares nefas ē noiari: q̄uis dici poſſit ꝙ loquiꝛ hic de paſſiōibus ſm ꝙ ſignificant aliquos inordinatos mot⁹. ℂ Ad tertiū dōm: ꝙ deſerere res hūanas: vbi neccitas iponiꝛ: vitioſum eſt: alias eſt ꝟtuoſuꝫ. vñ

parum ſupra Tulli⁹ pmittit. His forſitan ꝯcedendū eſt rēpublicā nō capeſcēnbus q excellenti igenio doctrine ſe dederūt: ⁊ his q aut valitudinis imbecilitate: aut aliq̄ grauiori cā ipediti a republica receſſerunt: cū eis adminiſtrāde poteſtatē aliis laudēq̄ ꝯcederēt. qđ ꝯſonat ei qđ Aug. dic̄.xix. de ci.dei. Ociū ſanctū q̄rit charitas veritatꝭ: negociū iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatꝭ. quā ſarcinā ſi null⁹ iponit pcipiēde atq̄ ītuende vacandum eſt veritati: ſi aūt iponiꝛ ſuſcipienda eſt pp charitatis neceſſitatē. ℂ Ad quartū dicenduꝫ: ꝙ ſola iuſtitia legalis directe reſpicit bonū cōe: ſꝫ p imperiū oēs alias virtutes ad bonūꝫ cōe trahit vt in.v.ethi. dicit phs. Eſt.n.cōſiderandū ꝙ ad politicas virtutes ſm ꝙ hic dnr ptinet nō ſolum bene operari ad cōe: ſed etiam bene opari ad partes cōis.ſ. ad domum vel aliquam ſingularem perſonam.

ℂ In rñſione ad p̄m eiuſdē articuli aduerte ꝙ Scot⁹ in 3ᵒ ſnia.di.33.ſōniaūt ꝟtutes morales q̄ ſunt circa paſſiōes poſſe poni in angelis ⁊ in deo tali rōne. angelus in puris naturalibus pōt velle mihi bonuꝫ temperantie. ergo in eo pōt eē virtus temperātie ⁊ eadē ratione in deo ſublata omni iperfectione. antecedēs probatur: quia voluntas angeli non eſt imperfecta ita vt oporteat ipſaꝫ carere hac bona volitiōe ſeu electiōe. cōſequentia probatur: q꞉ talis electio eſt act⁹ temperātie pbaꝛ: ego habitu temperātie eligo mihi tale bonum. ḡ eiuſdē rationis habitu poteſt mihi quilibꝫ velle tale bonuꝫ: quia per mihi ⁊ tibi nō variatur rō formalis habituſ. ℗. Angelus pſentato ſibi per intellectuꝫ obiecto temperantie poteſt recte eligere quid ſibi faciendum eſſet: ſi cōuenirent ſibi delectatiōes tact⁹. ergo pōt in eo eſſe habit⁹ temperantie: pbatur: quia ex frequentatis huiuſmodi electionibus fit temperantia.

ℂ Ad primū hoꝝ negāda eſt ſequela: ⁊ ad eius probationē negādū eſt aſſumptū: q꞉ actus: quo mihi aliquis vult bonū tēperantie: non eſt actus tēperantie ſed amicitie: ⁊ quū pbaꝛ: q꞉ ⁊ ego eligo mihi hoc bonū per tēperantiaꝫ. ergo ⁊ quilibet mihi ⁊c̄. ⁊ añs pōt negari: ⁊ ꝯñtia nihil penitus valet. añs q̄dē deficit: q꞉ aliud ē velle mihi bonuꝫ tēperantie: ⁊ aliud velle mihi in actu exercito bonū obiectū tēperantie.i.mediū in delectationib⁹ tactus. Primū.n. deſidero mihi ⁊ iā intēperatus 2ᵐ non p̄mū hꝫ actus tēperātie p obiecto. Scōꝫ exercet ipꝫ tēperātie actū. vñ potes diſtinguere vt vel ſic intelligant. moralia velle bonuꝫ tēperantie pōt intelligi dupłr. p̄mo vt eſt actus exercitus tēperantie. ſcōo vt eſt actus voluntatis habens p obiecto actū tēperātie vt volitū. ſi p̄mo mō ſumiꝛ ſic aſſumptū eſt veꝝ ꝙ ego mihi volo hoc bonū per habitum tēperantie: ſed ſequela nihil penitus valet: q꞉ habitus tēperātie nō niſi ad habentē ſe extendit. tū q꞉ eſt electiuus ac p ꝥ eoꝝ tm̄: q̄ in nr̄a ſūt ptāte. tū q꞉ bonū reddit hntē ⁊ op⁹ ei⁹ bonū nō alteri⁹. tū q꞉ ē agibilis: q̄ nos ſumus ſor malr boni: ⁊ nō eſt ſic̄ ars bonificatiua factibilis ex̄ nos. vñ cū dr ꝙ p mihi ⁊ tibi non variaꝛ rō formalis hitꝰ. Rñdeꝛ ꝙ falſuꝫ ē: q꞉ p mihi ⁊ tibi.i.in me ⁊ ex̄ me variatur rō formalis ⁊ gñica habit⁹. vñ ꝟtutes morales ab artib⁹ diſtiguunꝛ gñe: q꞉ ille ſunt eius qđ in me: ⁊ iſte ei⁹ qđ ex̄: vt pꝫ in 6ᵒ ethic. ⁊ miror imo ſtupeo q̄mō in mēte h⁹ docti viri cadeꝛ potuit iſta ꝓpō. cūꝫ ꝯſtet ꝙ itēpata mater vult ⁊ conatur filiā hre caſtaꝫ nō p habitū tēpantie: vt pꝫ: nec p actuꝫ tēpantie: q꞉ ex frequētans h⁹ volitiōib⁹ ⁊ conatib⁹ erga filiam tm̄ nūq̄ ipſa mr̄ fiet caſta. ſi v̄o 2ᵒ mō ſumaꝛ iā ex dictis ꝯſtat q꞉ ſic velle boᵐ tēpātie ſiue i ſe ſiue i alio nō ē act⁹ tēpātie ſꝫ amoris nālis ad ſe et amicitie ad alterum.

ℂ Ad 2ᵐ dr ꝙ velleitas illa q̄ qs deliberat ſe ſic electuꝫ ⁊ facturuꝫ ſi ſibi ꝯuēiret: ⁊ ſi ſit act⁹ bon⁹ vł malus moralr ⁊ ad ſpēꝫ illi⁹ obi ptinēs: nō ētū actus illi⁹ hitꝰ neqꝫ pfect⁹ q eliciꝛ ab hitu: neqꝫ impfect⁹ q gñaꝛ hitū frequētat⁹: vt pꝫ de hitu magnificētie q̄uis.n. paup frequēter delibet ſe velle magnifica facere ſi poſſet: nūq̄ tñ poſtea erit magnific⁹ niſi in po⁹ q̄uis ppinq̄: vt dr i.4.ethi. ⁊ rō aſſignaꝛ ex 2ᵒ ethi. q꞉ fabricādo fabri: abſtinēdo abſtinētes: fortia opādo fortes: ⁊ vlr ipos act⁹ ꝟtutū exercēdo ⁊ nō ſolū volēdo ꝟtuoſi efficimur. Cui aūt deeſt mō ꝟtutis alicui⁹ nō pōt ſe exercere i actu illi⁹ ꝟtutis: lꝫ poſſit appetere exercitiū illud: ⁊ ppea ſicut magnificētia n̄ generaꝛ i eo q magnos ſumpt⁹ n̄ exercet: q̄uis vellꝫ ſi poſſꝫ ita tēpātia nō gñaꝛ i eo q ꝯcupiſcētias delectabiliū tact⁹ nō moderaꝛ q̄uis vellet ſi poſſet: ⁊ q̄uis h⁹ velle: ſi poſſꝫ i nob ad eādē ſpēꝫ reducaꝛ: ad quā ſpectat ipꝫ exercitiū: q꞉ act⁹ exercit⁹ i nobis ſpēꝫ ꝯſtituēs oīꝫ ſit volitōis ⁊ ad ſuā trahit ſpēꝫ: i āgelis tñ in glr⁹ hō act⁹ exerciti nō pñt cadere ſm affectū nec ſpēm aliq̄ ꝯſtituūt nec volitōcꝫ ad ſpēm trahūt: ſꝫ ſunt in eis hō voliſiōes act⁹ iuſtitie q̄ coruꝫ voluntas eligit in omnib⁹ ēē ꝯditiōatis oīs ſubeſſe diuine legi: ⁊ hec dicta ſufficiant ne ridiculo ſimus pōis ponēdo vniuoce ꝟtutes politicas in ſubſtātiis ſepatis.

ℂ De ꝟtutib⁹

¶ De ꝟtutib⁹ theologicis. ¶ Qõ. LXII.

Deinde ꝯſiderandũ eſt de virtuti
bus theologicis. ¶ Et circa hoc
q̃runť q̃ttuoꝛ. ¶ Primo vtrum
ſint alique virtutes theologice.
¶ Scđo vtrꝫ virtutes theologi-
ce diſtinguanť ab itellectualib⁹ ꝛ
moralibus. ¶ Tertio quot ꝛ q̃ ſint. ¶ Quar
to de oꝛdine earum.

¶ Utrum ſint alique virtutes theologice.

¶ Articulus. I.

Ad primum ſic proceditur. Uide-
tur ꝙ non ſint alique virtutes theo-
logice. Ut enim dicitur in. vj. ethi-
coꝛuꝫ: virtus eſt diſpoſitio perfecti
ad optimum. dico autem perfectum quod
eſt diſpoſitum ſm naturam: ſed id quod eſt
diuinuꝫ eſt ſupꝛa naturam hominis. ergo vir-
tutes theologice non ſunt virtutes hominis.
¶ Preterea. Uirtutes theologice dicuntur
quaſi ꝟtutes diuine: ſed virtutes diuine ſunt
exemplares: vt dictum eſt: que quidem non
ſunt in nobis: ſꝫ in deo. ğ virtutes theologice
nõ ſunt virtutes hoĩs. ¶ Preterea. Uirtutes
theologice dñr q̃bus oꝛdinamur in deũ: q eſt
primũ pꝛincipium ꝛ vltimus finis: ſed homo
ex ipſa nã rõnis ꝛ volũtatis hꝫ oꝛdinẽ ad pri-
mũ pꝛincipiũ: ꝛ ad vltimũ finẽ: nõ ergo requi
runť aliqui habitus virtutũ theologicarũ qui
bus rõ ꝛ volũtas oꝛdineť in deuꝫ. ¶ Sed cõ
tra eſt qđ pcepta legis ſunt de actibus ꝟtutũ:
ſed de actibus fidei: ſpei. ꝛ charitatis danť p̃-
cepta in lege diuina. Diciť. n. Eccli̾a. iĳ. Qui
timetis deũ credite illi. Jtẽ ſperate in illũ. Jtẽ
diligite illuꝫ. ergo fides: ſpes: ꝛ charitas ſunt
virtutes in deum oꝛdinantes. ſunt ergo theo-
logice. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ per virtutẽ perficiť
homo ad actus quibus in beatitudinẽ oꝛdina
tur: vt ex ſupꝛa dictis pꝫ: eſt autẽ duplex hoĩs
beatitudo ſiue felicitas: vt. ſ̃. dictuꝫ eſt. Una
quidem ꝓpoꝛtionata humane nãe: ad quaꝫ. ſ.
homo peruenire poteſt per pꝛincipia ſue nãe.
Alia autem eſt beatitudo nãm hominis exce
dens ad quã homo ſola diuina virtute perue-
nire põt ſm quãdã diuinitatis participationẽ
ſm ꝙ diciť. ĳ. Pe. ĳ. ꝙ per xp̃m facti ſumus
conſoꝛtes diuine nature. Et quia huiuſmodi
beatitudo pꝛopoꝛtionem humane nature ex-
cedit: pꝛincipia naturalia hominis: ex quibus
pꝛocedit ad bene agendum ſm ſuam pꝛopoꝛ
tionem non ſufficiunt ad oꝛdinandum homi-
nem in beatitudinem predi-
ctam. vnde opoꝛtet ꝙ ſuper-
addãtur homini diuinitus ali
qua pꝛincipia per que ita oꝛ-
dineť ad beatitudinem ſuper-
naturalem: ſicut per pꝛĩcipia
naturalia oꝛdinatur ad finem
cõnaturalem: non tamẽ abſqꝫ
adiutoꝛio diuino: ꝛ huiuſmo
di pꝛincipia virtutes dicuntur
theologice tamen: qꝛ habent
deum pꝛo obiecto inquantuꝫ
p eas recte oꝛdinamur in deũ:
tum qꝛ a ſolo deo nobis infun
duntur: tum quia a ſola diui-
na reuelatione in ſacra ſcriptu
ra huiuſmodi virtutes tradũ-
tur. ¶ Ad pꝛimum ergo di-
cendum: ꝙ aliqua natura po-
teſt attribui alicui rei dupli-
ter. Uno modo eſſentialiter:
ꝛ ſic huiuſmodi ꝟtutes theo-
logice excedunt hominis na-
turam. Alio modo participa-
tiue: ſicut lignũ ignitum parti
cipat naturam ignis: ꝛ quodã
modo fit homo particeps di-
uine nature: vt dictum eſt: ꝛ
ſic iſte virtutes cõueniunt ho
mini ſm naturaꝫ participatã:
¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ iſte vir-
tutes non dicuntur diuine ſi-
cut quibus deus fit ꝟtuoſus:
ſed ſicut q̃bus nos efficimur
virtuoſi a deo: ꝛ in oꝛdine ad
deum: vnde non ſunt exem-
plares ſed exemplate. ¶ Ad
tertium dicendum: ꝙ ad deũ
naturaliter ratio ꝛ voluntas
oꝛdinať pꝛout eſt nature pꝛin-
cipium ꝛ finis: ſm tamen ꝓ-
poꝛtionem nature: ſed ad ip-
ſum ſecũdum ꝙ eſt obiectum
beatitudinis ſupnaturalis ra-
tio ꝛ voluntas ſm ſuam natu
ram nõ oꝛdinanť ſufficienter.

In p̊mo arti⁹. q. 62. notãda ¶ Qõ. LXII.
ſunt duo. p̃mo q̃litas rañõis q̇. ſ. rõ in lr̃a po
ſita ꝓcedit ex altera ꝓpõne credita ꝛ altera
ſcita: crediť. n. ꝙ ſimus oꝛdinati ad btitudi-
nẽ ſupnãlẽ: ſciť aũt ꝙ ad ꝓpoꝛtiõatas opera
tiões per totaꝫ
vitaꝫ fini ſup-
naturali opꝫ p
poꝛtionata p̃n
cipia quoqꝫ ſu
pernãlia adeẽ
ꝛ qꝛ ꝯclõ ſequi
tur debilioꝛeꝫ
parteꝫ: iõ ꝯclo
nõ eſt ſimplici
ter ſcita ꝛ pro-
pterea autoꝛ i
lr̃a dicit: ꝙ ẽt
ob hoc iſte ꝟtu
tes dñr diuie:
qꝛ ex ſola dina
doctrĩa ſciunť
2° q̃litas harũ
ꝟtutũ: cuꝫ. n. fi
nis in opabili-
bus ſit p̃nci^m ꝛ
btitudo p h̃ ꝙ
ẽ finis vltim⁹
ſit p̊^m p̃nci^m opꝫ
ſupponere ꝙ
p̊^o p̃nci^o ꝓxima
bonaꝝ opõnũ
hñt btitudinẽ
ꝓ obõ ſicẽ appa
ret in nobis re
ſpectu felicita-
tis nãlis in pte
nãqꝫ appheñſi
ua hẽm⁹ hituꝫ
p̃n^or q̃ iditũ ẽ
vt btitudo ſit
appetenda oẽ
bonũ ꝓſequẽ-
dũ oẽ malũ fu
giẽdũ: ꝛ ſi qua
ſũt hꝫ btitudĩ
ni ãnexa: i pte
aũt appe^ua ha-
hem⁹ nãlẽ icli-
natiõeꝫ i bonũ
ꝓpꝛiũ q̃ plus ẽ
q̃ꝫ ſe⁹. vñ ꝯñs
eſt vt ad btitu
dinẽ ſupnãleꝫ
ꝓpoꝛtiõalr oꝛ
dinemur in v-
traqꝫ pte: ꝛ ſic
pꝛima p̃ncipia
rectaꝝ opatio-
num ad huiuſ
modi felicita-
tem oꝛdinãtia
vt ei ꝯmẽſura-
ta de ipo vitio
ſunt deo: ſꝫ vt

ĕĕeo ſupernaturalis beatitudinis erũt in intellectu: ⁊ in appetitu: ita inchoantia per modũ habitus deus ſic ſum pſit in mente noſtra ſicut principia naturalia ſtabiliunt in eã finẽ naturalẽ ⁊ hoc eſt qḋ in lr̃a dr̃: ꝙ per iſta princi pia que vocanť v̾tutes theologice ita ordinamur ad bea titudinez ſupn̄ales ſicut per p̄nci° n̄alia ad finẽ ꝯn̄alem ſi cut g̃ iſte virtu tes ḋ fine tãq̃ de obto ꝓprio: de v̾tutib⁹ aũt que ſunt ḋ his que ſunt ad fi nez ſupernatu rales quaſi ꝓ portionate in fra erit ſermo: ſũt.n. virtutes morales infu ſe vt patebit.

℄ Articu. II.

In articulo 2° eiuſdem .q. 62. recolito eo rũz que in prin cipio p̄me par tis dicta ſunt ḋ duplici ordine cognoſcibiliuz de deo: ⁊ vide bis ꝙ ordo eo rũz que ratiõe n̄ali cõprehen dunť ſubeſt or dini eoꝝ q̃ ſu pra n̄alez ſunt rõnez: ⁊ ꝯñter de⁹ ip̄e vt finis eſt ſupn̄alium induit rõnẽ vl timi totalr̃ fi nis: ⁊ ppea i lit tera dr̃ ꝙ ipſe de⁹ ẽ vltim⁹ re rũ finis: prout meſt. ratõis co gnitionẽ exce dit: opꝫ igiť te cogitare ꝙ to tũ vniuerſum ex n̄alib⁹ et ex ſupn̄alib⁹ vnũ quoddã ſit ⁊ ꝙ de⁹ vt finis n̄a liũ eſt qdez vl timo finis non ſimplr̃ ſꝫ reſpe ctu horũ: vt ãt eſt finis ſupn̄a lium ſic eſt vltimus totalr̃ finis reꝝ: ⁊ ſic eſt obm noſtre beitudisq̃ de ſupn̄aliuz nuõ eſt ⁊ ſi nõ p̄m pp vnionẽ ꝑſo nalẽ i v̇bo z[m] tñ locũ obtiere v̾.

℄ Ar. III.

In arti° 3° eiuſdẽ .q. 62. in rñſione ad p̄m aduerte ꝙ autor reddit rõnez indigẽtie hitus n̄alis in itellcũ ex idigẽtia ſpẽ rũ itelligibilũ ad itelligendũ nõ ꝙ putet ha bitũ n̄alẽ i itel lectu: q vocať itellectus p̄nci pioꝝ hitus ſit idẽ ꝙ ſpẽs itel ligibilis: vt pꝫ ex ſupradictis ſꝫ qm̃ itellcũ egere ſpẽb⁹ in telligibilib⁹ ad h̾ vt intelligat eſt itellcũ nõ eſſe ꝑ ſe ipꝫ in actu ita ꝙ poſ ſit abſq̃ ſupad dita qualitate exire in actum itellndi: ⁊ ex h̾ hr̃ ꝙ ꝑ ſuã eẽn tiã nõ põt vim habitus n̄alis habere ⁊ expi mur in nobis aliquẽ n̄alẽ ha bitũz ad itelli gẽdũ hr̃e reſpe ctu.ſ. p̄napioꝝ tã in ſpeculati uis q̃ꝫ in practi cis: optime ſe quiť ꝙ opꝫ in itellectu pone re aliquẽ hitũ n̄alez q̃ſi dice ret re⁹ finis n̄a lis: opꝫ ponere aut hit⁹ n̄ales: aut po[tẽ]ſupplẽ tes vices hitu uz ſꝫ i itellcũ ñ põt poni ꝙ po⁹ ſuppleat vices hitus ꝙ ex hoc manifeſtũ ſitꝙ .ſ. ex ſe ẽ adeo l po⁹ vt egeat ad uẽtitia ſpẽ itel ligibili ſi dꝫ in telligere. g oꝫ i eo appõere n̄a lẽ hitũ: in vo[lũte] aũt ipſa po⁹ vi ceo n̄alis hit⁹ optie pcehꝫ: qꝛ n̄alr̃ ex ſeipa i clinať ad tẽdẽ duz in

℄ Utrum virtutes theologice diſtinguanť ab intellectualib⁹ ⁊ moralibus. ℄ Arti. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓcediť. Uidetur ꝙ virtutes theologice nõ diſtinguanť a moralib⁹ ⁊ intellectualib⁹. Uirtutes eniꝫ theologice ſi ſunt in aĩa huma na oꝫ ꝙ ꝑficiãt ipaꝫ vel ẜ ptẽ itellectiuã: vel ẜm ptẽ appeti tiuã: ẜ virtutes q̃ ꝑficiunt ẜm partẽ itellectiuam dñr intelle ctuales: v̾tutes aũt q̃ ꝑficiũt ptẽ appetitiuã ſũt morales: g̃ v̾tutes theologice non diſtin guunť a v̾tutib⁹ moralibus ⁊ itellectualibus. ℄ Preterea. Uirtutes theologice dñr q̃ or dinãt nos ad deũ: ẜ iter itelle ctuales v̾tutes eſt aliq̃ q̃ ordi nat nos ad deũ .ſ. ſapiẽtia que eſt de diuinis: vtpote cãm al tiſſimam ꝯſiderãs: g̃ virtutes theologice ab itellectualibus virtutibus nõ diſtinguuntur. ℄ Preterea. Augu. in lib. de morib⁹ eccleſie manifeſtat in q̃ttuor virtutib⁹ cardinalibus ꝙ ſunt ordo amoris: ẜ amor eſt charitas que poniť virtus theologica. g̃ virtutes mora les nõ diſtinguunť a theologi cis. ℄ Sed ꝫ. id qḋ eſt ſupra nãm hois diſtinguiť ab eo qḋ eſt ẜm nãm hois: ſed virtutes theologice ſunt ſupnãꝫ hois: cui ẜm nãm ꝯueniũt virtutes itellectuales ⁊ morales: vt ex ſupradictis pꝫ. g̃ diſtinguunť abinuiceꝫ. ℄ Rñdeo dñm: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: hitus ſpẽ diſtinguunť ẜm formalẽ diffe rẽtiã obtoꝝ: obm aũt theolo gicaꝝ virtutũ eſt ip̄e deus qui eſt vltimus reꝝ finis: put nr̃e rõnis cognitionẽ excedit. obꝫ aũt virtutuꝫ intellectualiũ: ⁊ moraliũ eſt aliquid qḋ hũana rõne cõphendi põt: vñ v̾tutes theologice ſpẽ diſtinguunť a moralib⁹ ⁊ itellualib⁹. ℄ Ad primũ g̃ dcm̃: ꝙ virtutes itel lectuales ⁊ morales ꝑficiũt in tellectũ ⁊ appetitũ hois ẜ ꝓ portionẽ n̄ae hũane: ẜ theolo gice ſupn̄alr̃. ℄ Ad ſcḋm di cendũ: ꝙ ſapia q̃ a phο poniť itellualis v̾tus ꝯſiderat diui na ẜm ꝙ ſunt iueſtigabilia rõ ne hũana: ẜ theologica virt⁹ eſt circa ea ẜm ꝙ rõnẽ hũanaꝫ excedũt. ℄ Ad tertiũ dcm̃: ꝙ lꝫ charitas ſit amor: nõ tñ ois amor eſt charitas. Cũ g̃ dr̃ ꝙ ois virt⁹ eſt ordo amoris: põt itelligi vel de amore cõiter di cto: vel de amore charitatis. ſi de amore cõiter dicto ſic dr̃ q̃ libet virt⁹ eſſe ordo amoris: in quãtũ ad q̃ꝫlibet cardinalium v̾tutũ reqriť ordiata affectio: ois ãt affectiõis radix: ⁊ prici piũ ẽ amor: vt. ſ. dcm̃ eſt: ſi ãt itelligať de amore charitatis: nõ dať ꝑ hoc intelligi ꝙ q̃libet alia v̾t⁹ eẽntialr̃ ſit charitas: ẜ ꝙ oẽs alie v̾tutes aliq̃lr̃ a cha ritate ḋpẽdeãt: vt ifra patebit.

℄ Utrũ ꝯuenienter fides ſpes ⁊ charitas ponãtur virtutes theologice. Arti. III.

Ad tertiuꝫ ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ incõuenien ter ponanť tres v̾tu tes theologice: fides ſpes: ⁊ charitas. Uirtutes.n. theologice ſe hñt in ordine ad beatitudinẽ diuinã: ſicͭ inclina tio n̄ae ad finẽ ꝯnaturaleꝫ: ſed inter virtutes ordinatas ad fi nem cõnaturalem poniť vna

ſola virt⁹ theologica. ¶ Pre
terea. theologice ꝟtutes ſunt
pfectiores virtutib⁹ itellectua
lib⁹ ⁊ moralib⁹: ſꝫ inter intelle
ctuales ꝟtutes fides nõ ponit
ſed eſt aliqd minus ꝟtute: ſilr
ãt iter ꝟtutes morales nõ po
nit ſpes: ſꝫ eſt aliqd min⁹ ꝟtu
te cuꝫ ſit paſſio. ḡ multo min⁹
debent poni ꝟtutes theologi
ce. ¶ Preterea. Virtutes the
ologice ordinãt aĩam hoĩs ad
deũ ſꝫ ad deũ nõ põt aĩa hoĩs
ordinari niſi p itellĩuã ptẽ i q̃
ẽ itellĩus ⁊ volũtas. ḡ nõ debẽt
eẽ niſi due ꝟtutes theologice
vna q̃ pficiat itellectũ: alia q̃ p
ficiat volũtatẽ. ¶ Sꝫ ꝯ eſt q
Apl's dicit. i. ad Corin. xiij.
Nunc aũt manẽt fides: ſpes:
charitas: tria hec. ¶ Rñdeo
dõꝫ: q ſicut. s. dctm̃ eſt: ꝟtutes
theologice h̃ mõ ordinant ho
minẽ ad btitudinẽ ſupnãlẽ. ſicũt
p nãlẽ iclinationẽ ordinat hõ
in finẽ ſibi cõnãlẽ: hoc ãt ꝯtin
git ẜm duo. Primo qdeꝫ ẜm
rõnẽ vel itellectũ inquãtũ ꝯti
net prima principia vlia co
gnita nobis p nãle lumẽ itelle
lectus ex qbus pcedit rõ tam
in ſpeculãdis q̃ꝫ i agẽdis. Se
cũdo p rectitudinẽ volũtatis
nãliter tẽdẽtis in bonũ rõnis.
Sꝫ hec duo deficiũt ab ordi
ne btitudinis ſupnãlr ẜm illõ
.i. ad Cor. ij. Ocul⁹ nõ vidit:
⁊ auris non audiuit: ⁊ in cor
hoĩs nõ aſcendit q̃ preparauit
de⁹ diligẽtib⁹ ſe. vñ oportuit
q q̃ꝫtũ ad vtrũqꝫ aliqd homi
ni ſupnaturalr adderet ad or
dinandũ ipm̃ in finẽ ſupnãlẽ.
Et primo qdem q̃ꝫtũ ad itelle
ctũ addunt hoĩ q̃dã principia
ſupnãlia q̃ diuino lumine ca
piunt: ⁊ hec ſunt credibilia: d̃
qbus eſt fides. Scdo ꝟo eſt
volũtas q̃ ordinat in illũ finẽ:
⁊ q̃ꝫtũ ad motũ itentiõis in ip
ſum tendentẽꝫ: ſicut in id qd̃ eſt
poſſe ꝯſeq: qd̃ ptinet ad ſpem:
⁊ q̃ꝫtũ ad vnionẽ q̃ꝫdam ſpũa
lem p quã quodãmõ transfor
mat in illũ finẽ: qd̃ fit per cha
ritatẽ: appetit⁹. n. vniuſcuiuſ
qꝫ rei nãliter mouet: ⁊ tendit
in finẽ ſibi ꝯnãlem: ⁊ iſte mo
tus pueniт ex q̃dã ꝯformitate
rei ad ſuũ finẽ. ¶ Ad primum
ergo dõm: q intellectus indi
get ſpẽbus itelligibilibus per
q̃s intelligat: ⁊ iõ opꝫ q in eo
ponat aliqs hit⁹ nãlis ſupad
ditus potentie: ſed ipſa nã vo
luntatis ſufficit ad nãlem ordi
nem in finẽ: ſiue q̃ꝫtũ ad inten
tionẽ finis: ſiue q̃ꝫtuꝫ ad ꝯfor
mitatem ad ipm̃: ſed in ordine
ad ea que ſupra nãm ſunt ad
nihil hoꝝ ſufficit nã potentie:
⁊ ideo opꝫ fieri ſuperadditio
nem habitus ſupernãlis q̃ꝫtũ
ad vtrũqꝫ. ¶ Ad ſcdm̃ dõm:
q fides: ⁊ ſpes iperfectioneꝫ
quãdã iportãt: q2 fides eſt de
his q̃ nõ vident: ⁊ ſpes de his
q̃ nõ hñtur. vñ hr̃e fidẽ: ⁊ ſpeꝫ
de his q̃ ſubdunt hũane ptãti
deficit a rõne virtutis: ſꝫ hr̃e fi
deꝫ ⁊ ſpeꝫ de his q̃ ſunt ſupra
facultatẽ nãe humane excedit
oẽꝫ ꝟtutẽ hoĩ pportionatam
ẜm illud. i. ad Cor. i. Qđ infir
mũ eſt dei: forti⁹ eſt hoĩbus.
¶ Ad tertiũ dõm: q ad appe
titũ duo ptinẽt. ſ. mot⁹ in finẽ:
⁊ conformatio ad finem per
amorem: ⁊ ſic opꝫ q in appe
titu hũano due virtutes theo
logice ponantur ſcilicet ſpes
⁊ charitas.

dinꝫ in finẽ nãleꝫ: ⁊ eſt. ſ. ſe appetit⁹ nãlr coaptat⁹ ſeu ꝯfor
mis hõ fini: ⁊ iõ nõ opꝫ in ea ponere nãles hitus: ſecus au
teꝫ eſt reſpectu ſupnãlis finis vt pꝫ in lr̃a: quid ſit autem
iſta ꝯformitas appetit⁹ ad finẽ cuꝫ de charitate tractabi
tur patebit: ſicut ẽt de actu ſpei: nunc. n. in vlĩ ẜmo eſt p
nunc tñ cogita
doutie amico
rum volunta
tes eẽ habitua
liter cõformes
per idẽ velle: ⁊
idem nolle ha
bitualiter .i. p
hitus ad hec i
clinantes quoſ
conſtat eſſe a
moris.
¶ In reſpõſio
ne ad ſecundũ
euſdẽ articuli
et queſtionis:
nota q tam fi
des q̃ꝫ ſpes ac
quiſita eſt du
plex: vna reſpe
ctu eoruꝫ que
ſub ordie crea
ture ſeu natu
rali cadũt. Al
tera eſt reſpcũ
ſupernãliuꝫ. ſ.
q deus eſt tri
nus ⁊ incarna
tus eſt: ⁊ alioꝝ
hõi: ⁊ lꝫ autor i
littera nõ exp̃ſ
ſe loquat niſi d̃
fide ⁊ ſpe acq̃ſi
tas reſpectu eo
rũ que ſunt in
ptãte humana
⁊ eas excludat
a numero vir
tutum. ſi tñ at
tendat rõ vide
bitur q eadeꝫ
rõne nec fides
nec ſpes acqui
ſite reſpcũ ſup
naturaliũ ſunt
ꝟtutes. ſi. n. ad
uertas q obie
ctum hitum ⁊
actum propor
tiõaliter ſibi in
uicem reſpõde
re opꝫ: ac p hoc
obiecto ſuper
naturali nec a
ctus nec habi
tus nãlis ppor
tiõat⁹ eſt: et q
virtutes oꝫ eẽ
nõ qualeſcũqꝫ
habitus ſed di

ſpõnes perfecti ad optimum: reddentes actus proportio
natos obiecto: cõſequẽs eſſe videbis q fides ⁊ ſpes acq̃
ſite reſpectu ſupernaturali multo minus ſunt ꝟtutes q̃ꝫ
fides ⁊ ſpes acquiſite reſpectu eorum que ſunt in poteſta
te humana. ſi enim fides ⁊ ſpes acquiſite reſpectu poſſi
bilium noſtro
rum deficiunt
a ratiõe virtu
tis: q2 nõ ſunt
pportõate ob
iectis q2 ſũt d̃
viſibilib⁹ n̄ vi
dẽdo ⁊ d̃ poſſi
bilibus hñ nõ
hñdo vt in lr̃a
⁊ hñ: q̃ꝫto ma
gĩ fides et ſpes
acq̃ſita d̃ credi
bilibus ⁊ ſpe n
dis ſupnãlr te
ficiũt a ratiõe
ꝟtutis: pp ip: o
portiõeꝫ maio
rẽ: q2. ſ. ad ſupe
naturalia ordi
nãt. ſ. vires nã
les: q enim hic
ſit improportio
patet q maior
vero declat ex
eo q plus defi
cit act⁹. ſ. vires
nãe a pfectiõe
debita ad ꝓpõ
tionẽ tãti obi:
q̃ꝫ act⁹ fidei de
humanis a vi
ſione eoruꝫ: hĩ
ſunt nr̃i ordis:
⁊ p ꝟtutẽ crea
tam põt mens
nr̃a pfici d̃ his:
illi aũt ſunt di
uerſorum ordi
num. ſ. nãlis et
ſupnãlis: ⁊ nõ
niſi p deuꝫ in
fundẽtem põt
mẽs pportiõa
te perfici de il
lis. vñ vt in lit
tera dr̃ fides: ⁊
ſpes infuſe ha
bẽt q ſint ꝟtu
tes ex eo ſint
diuini ordinis
eẽntialr ⁊ ñ ſo
lũ q̃ꝫtũ ad ma
teriã: ex h̃ eni
hñt q act⁹ ppõ
tiõatos obiecti eliciunt efficaces
ad ꝯiũgendũ
obiecti ẽt quã
uis imperfectio

❡ Utrum fides ſit prior ſpe: ⁊ ſpes charitate. Articu. IIII.

A quartũ ſic ꝓcedit. Videt̃ ꝙ non ſit hic ordo theologicarũ virtutum ꝙ fides ſit prior ſpe: ⁊ ſpes prior charitate. Radix eni eſt prior eo qđ ē ex radice: ſed charitas eſt radix oĩum virtutũ ſm illud ad Eph. iij. In charitate radicati ⁊ fundati. ergo charitas eſt prior alijs. ❡ Preterea. Augu. dicit in. j. de doct. xp̃iana. Nõ põt aliquis diligere qđ eſſe nõ crediderit: porro ſi credit ⁊ diligit bene agendo efficit: vt ẽt ſperet. ergo videt̃ ꝙ fides p̃cedat charitatẽ: ⁊ charitas ſpe3. ❡ Preterea. Amor eſt pricipium oĩs affectionis. vt. ſ̃. dictum eſt: ſed ſpes noĩat q̃da3 affectione3: eſt. n. q̃dã paſſio: vt. ſ̃. dcm̃ eſt: ergo charitas q̃ eſt amor eſt prior ſpe. ❡ Sed cõtra eſt ordo quo Ap̃ls iſta enumerat dicens. Nunc autẽ manẽt fides: ſpes: ⁊ charitas. ❡ Rñdeo dõm: ꝙ duplex eſt ordo. ſ. generationis ⁊ perfectionis. Ordine quidẽ generationis quo mã eſt prior forma: ⁊ imperfectũ perfecto in vno ⁊ eode3 fides p̃cedit ſpem: ⁊ ſpes charitatem ſm actus: nã habitus ſimul infundunt̃: nõ .n. põt in aliquid motus appetitiuus tendere vel ſperando. vel amando: niſi qđ eſt apprehenſum ſenſu aut intellectu: per fidem aũt apprehendit intellect⁹ ea que ſperat ⁊ amat: vñ opꝫ ꝙ ordine generatiõis fides precedat ſpem ⁊ charitate3. Similiter aũt ex hoc hõ aliquid amat ꝙ apprehendit illud vt bonũ ſuum: per hoc aute3 ꝙ hõ ab aliquo ſperat ſe bonum ꝯſequi poſſe: reputat ipm in quo ſpem hꝫ qđdã bonum ſuum: vnde ex hoc ipſo ꝙ hõ ſperat de aliquo: ꝓcedit ad amandũ ipm. ⁊ ſic ordine generatiõis ſm actus ſpes p̃cedit charitatem. Ordine vo perfectionis charitas p̃cedit fidem ⁊ ſpem: eo ꝙ ta3 fides q̃3 ſpes per charitatẽ formantur: ⁊ perfectionem virtutis acquirit: ſic. n. charitas eſt mater oĩum vtutũ ⁊ radix inquãtum eſt oĩum virtutũ forma vt infra dicet̃. Et per hoc pꝫ reſponſio ad primum. ❡ Ad ſcđm dõm: ꝙ Aug. loquitur de ſpe: qua quis ſperat ex meritis iam habitis ſe ad beatitudine3 peruenturũ: qđ eſt ſpei formate: q̃ ſequit̃ charitate3: põt aũt aliquis ſperare anteq̃3 habeat charitatem nõ ex meritis: que ia3 hꝫ: ſed que ſperat ſe habiturum. ❡ Ad tertium dõm: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: cu3 de paſſionibus ageretur: ſpes reſpicit duo. Unum quidem ſicut principale obm. ſ. bonũ qđ ſperatur: ⁊ reſpectu huius ſemper amor precedit ſpem: nunq̃3 eni ſperat̃ aliqđ bonu3 niſi deſideratũ ⁊ amatum. Reſpicit etiam ſpes illũ a quo ſe ſperat poſſe cõſequi bonum: ⁊ reſpectu hmõi primo quidẽ ſpes precedit amorem: q̃uis poſtea ex ipo amore ſpes augeatur: per hoc eni3 ꝙ aliquis reputat per alique3 ſe poſſe conſequi aliquod bonum incipit amare ipm: ⁊ ex hoc ipſo ꝙ ipm amat: poſtea fortius de eo ſperat.

ne euidẽtie hẽant: iuſtũ tñ eſt vt ꝙ infirmum eſt dei fortu⁹ ſit hoib⁹: ex hoc aũt hẽs ſolõne3 tractatoꝝ a Scoto in 3°. diſ. tertij ſnĩa. hẽs. n. ꝙ ad theologicã vtutẽ: niſi equoce loq̃mur: exigit̃ ꝙ ſit diuini ſeu ſupnãlis ordinis eſſentialiter: et ſic oꝫ hẽri ſola iſuſione diuia: vt ẽt in p°. arti° dictũ eſt: hẽs q̃ꝙ ꝙ aliud eſt loq̃ d̃ habitu theologico et aliud de vtute theologica. nãq3 habit⁹ theologicos in nobis acquiſitos dari vt habitu3 ſcie imꝑfecte qualis ẽ theologia nr̃a q̃ ineuidẽs eſt ⁊ opionis: ⁊ fidei: ⁊ dilectõis ⁊ ſpei nõ negamus: vtutes aũt theologicas acq̃ſitas dari negamus: ⁊ ĩ pmptu cã eſt. q2 ĩ ꝓportõata ſũt acq̃ſita omnia ad act⁹ ĩfallibiliter rectos et ꝓportionatos ſupnãlibus. vt pꝫ ex dictis.

❡ Arti. IIII.

In articu° 4° eiuſdem. 62. q. nota ꝙ habit⁹ vtutu3 theologicarũ ſil' ĩfundi põt itelligi 3ᶜ. Uno° ſic ꝙ q̃n cũq3 infundit̃ vna ĩfundunt̃ tũc oẽs: ⁊ hoc ẽ manifeſ' falu3: q2 q̃tidie fidelib⁹ penitẽtib⁹ infundit̃ habitus charitatis et nõ fidei neq3 ſpei. Alio° vt q̃ncũq3 ĩfundit̃ vna ĩfundat̃ vl' ĩfuſa ſit alia: ⁊ h̃ nõ ſaluat veritatem hẽre: q2 ñ ſaluat ſimultatẽ ĩfuſionis: nec eſt veru3: quia ſi baptizetur adultus in peccato fornicatiõis perſeuerans ſuſcipit fidei ſpeiq3 habitu3 ſuſcipiẽdo characterẽ ⁊ eſt vere fidelis: ⁊ tñ nec ſuſcepit: nec ſuſcepit charitatẽ. Hoc g̃ mõ itelligit̃ q̃ntum eſt ex parte ĩfundẽtis ⁊ ratiõe ĩfuſionis: q̃ntũ ex diſpoſitiõe recepti: vel q2 perdidit vnã ⁊ nõ alias: vel eſt ĩdiſpoſit⁹ ad vna3 ⁊ non alias oppoſitum cõtingat: ⁊ hic ſẽſus eſt formalis et verus: formalis q̃dẽ q2 ĩfuſione3 vt ĩfuſio eſt iudicat: verus autem quantum eſt ex parte ĩfuſionis: ſimul oẽs ĩfundunt̃ ⁊ caſus obſtantes ex parte receptiui per accidens eueniũt: accidit eni3 ꝙ hic q baptizatur ſit indiſpoſitus ad charitate3: ⁊ ſimiliter ꝙ h̃ baptizat⁹ cadat a charitate: qua3 ſiml' cũ fide ⁊ ſpe ſuſcepit.

❡ In reſpõſione ad 3ᵐ eiuſdẽ articuli habes ꝙ ſpes p̃cedit ordine gñõnis charitatem vt act⁹ vtriuſq3 reſpicit deu3: q2 ſpes ĩnitit̃: et que3 charitas amat: q̃uis ſubſequat̃ ẽt h̃ ordine charitate3: vt act⁹ vtriuſq3 reſpic̃ futurã beatitudinẽ q̃ obiectiue eſt de⁹ ipe quã beatitudinem ſpes reſpicit vt bonũ ſperatũ: et charitas vt amatũ: ⁊ quia vtutes ille ordinant. ſ. ſuos actus vt reſpiciunt deum: aũđ dictũ eſt in corpõe articuli ꝙ ſe3 ordine originis ſpes p̃cedit charitate3.

❡ In corpe

¶ De cã ỽtutũ. Q̃ô. LXIII.

Einde ꝯſiderandũ eſt de cã ỽtutũ. ¶ Et circa hͦ querunt̃ q̃tuoꝛ. ¶ Primo vtrũ ỽtꝰ ſit in nobis a nã. ¶ Scd̃o vtrũ aliq̃ virtus cãet̃ in nobis ex aſſuetudine opeꝝ. ¶ Tertio vtꝝ aliq̃ ỽtutes morales ſint in nobis p infuſioné. ¶ Quarto vtꝝ ỽtꝰ quã acqrimus ex aſſuetudĩe opeꝝ ſit eiuſdé ſpẽi cũ ỽtute ĩfuſa.

¶ Utrũ virtus ſit nobis a nã.

¶ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ ỽtus ſit in nobis a nã. Dicit.n. Damaſ.in.iij.lib. Nãles ſunt virtutes ꝛ eq̃lr̃ inſunt oibꝰ. Et Antoꝰ.dĩc in ſmo.ad monac. Si nãꝫ voluntas mutauerit ꝑuerſitas eſt: ꝯditio ſuet̃ ꝛ virtus é. Et Matth.4. ſup illȯ. Circuibat Jeſus ꝛc̃. dĩc glo. Docet nãles virtutes.ſ. iuſtiá: caſtitaté: hũilitaté: q̃s nãlr̃ hꝫ hó. ¶ Preterea. Bonum virtutis eſt ſm róné eſſe: vt ex dictis pꝫ. ſꝫ id qȯ eſt ſm rónez eſt hoi nãle cũ rõ ſit hois nã. g̃ virtus ineſt hoi a nã. ¶ Preterea. Illud dĩ eſſe nobis nãle qȯ nobis a natiuitate ineſt: ſꝫ virtutes qbuſdaꝫ a natiuitate inſunt. Dicit̃.n. Job.xxxj. Ab inſantia creuit mecũ miſeratio: ꝛ de vtero egreſſa eſt mecũ. g̃ virtus ineſt hoi a nã. ¶ Sed ꝯ id qȯ ineſt hoi a nã é oibꝰ hoibus cõe: ꝛ nõ tollit̃ p pctm̃: qꝛ ét in demonibꝰ bona nãlia manét: vt Dio. dicit in.iiij.ca. de diui.no. ſꝫ virtus nõ ineſt oibꝰ hoibus. ꝛ abijcit̃ p pctm̃. g̃ nõ ineſt hoi a nã. ¶ Rñdeo dicẽdũ: q̃ circa formas coꝛpales aliq dixerũt q̃ ſunt totalr̃ ab intrinſeco: ſicut ponẽtes latitationẽ formaꝝ. aliq ỽo q̃ totalr̃ ſint ab extrinſeco ſic ponẽtes formas coꝛpales eẽ ab aliq̃ cã ſeparata: aliq ỽo q̃ ꝑtiꝫ ſint ab intrinſeco inquãtũ.ſ. ꝑexiſtũt in mã in potẽtia: ꝛ ꝑtim ab extrinſeco: inquãtuꝫ.ſ. reducunt̃ ad actũ p agẽs. Ita ét circa ſcias ꝛ virtutes aliq qdé poſuerũt eas totalr̃ eẽ ab intrinſeco. ita.ſ. q̃ oẽs ỽtutes ꝛ ſcie nãlr̃ ꝑexiſtũt i aia: ſꝫ p diſciplinã ꝛ exercitiũ ipedimẽta ſcie ꝛ ỽtutis tollunt̃: q̃ adueniũt aie ex coꝛpoꝛis grauitate: ſic cũ ferrum clarificat̃ p limationeꝫ: ꝛ hec fuit opĩo platonicoꝝ. Alij ỽo dixerũt q̃ ſunt totalr̃ ab extrinſeco.i. ex influentia intelligẽtie agẽtis: vt ponit Aui. Alij ỽo dixerũt q̃ ſꝫ aptitudinẽ ſcie ꝛ virtutes ſunt in nobis a nã: nõ aũt ſm ꝑfectionẽ: vt phs dicit in.ij.ethi. ꝛ hoc verꝰ eſt. Ad cuiꝰ manifeſtationẽ oꝫ ꝯſiderare q̃ aliqd dĩ alicui hoi nãle dupl̃r. vno mȯ ex nã ſpẽi. alio mȯ ex nã indiuidui. Et qꝛ vnũqȯq; hꝫ ſpẽm ſm ſuã formã: indiuiduat̃ ỽo ſm mãꝫ: forma vero hois eſt aia rõnalis: mã vero corpus: ideo id qȯ cõuenit hoi ſm aiam rõnaleꝫ: eſt ei nãle ſm rõné ſpẽi: id vero qȯ eſt ei nãle ſꝫ determinatã coꝛpoꝛis ꝯplexionẽ: eſt ei nãle ſꝫ nãm indiuidui: qȯ.n. eſt nãle hoi ex pte coꝛpoꝛis ſm ſpẽm quodãmȯ refert̃ ad aiam: inquãtum.ſ. tale corpus eſt tali aie ꝓpoꝛtionatũ. vtroq; autẽ modo virtus eſt hoi nãlis ſm

In coꝛpe huiꝰ articuli.q.63. ¶ Q̃ô.LXIII. nota q̃ illud vbũ lr̃e pncipia nãliter cognita ſunt ſeminaria ỽtutũ põt 2ʳ exponi.ſ.ſimplr̃: vel accõmode: ſi.n.interpretent̃ ſm diſtributioné accõmodã claꝝ eſt q̃ pnꝰ ꝯſumata dĩr ſeminaria ceteraꝝ ỽtutuꝫ: ſic celuꝫ dĩ ꝯtinere oĩs coꝛpoꝛa. ſi aũt intelligantur ſimplr̃.i.q̃ ſint ſeminaria omniũ ſimplr̃ ỽtutũ. tunc ſumũt̃ pnꝰ ſꝫ nãleꝫ coꝝ inchoationem i oĩa: ꝛ ſic ꝯſtat q̃ ſũt ſemiaria oiuꝫ ỽtutũ intelliualiũ ꝛ moraliũ: quãuis diuerſimode: qꝛ intellectꝰ ſunt inchoationes: ſcie aũt ꝛ reliquaꝝ ſũt actus pnꝰ mediate vel imediate vt pꝫ. ſemẽ naq; ꝛ inchoatiõis ꝛ pn̄ ꝓpꝛ rõné hꝫ.

¶ In eodẽ articulo p̃ euiſdeꝫ q.63. dubium occurrit de cã reddita in lr̃a: q̃re ꝯſumatio ỽtutũ nõ eſt a nã: qꝛ nã é determinata ad vnũ. Cõſumatio aũt ỽtutuꝫ nõ eſt ſm vnũ modũ actiõis: ſed diuerſimode ſꝫ diuerſas mãs i q̃bꝰ ỽtutes opant̃ ꝛ diuerſas circumſtãtias: dubiuꝫ inq̃ é nõ de ſcie et ỽtutibus moralibꝰ: ſꝫ ȯ intellꝰ ꝛ ſcia: taꝫ nẽpe ars q̃z ỽtꝰ moralis pnᵐ é actꝰ diuerſimode ſe habẽns ad diuerſas vl̃ mãs vel circũſtãnas. tempe rãtia.n.pnᵐ eſt ꝯcupiſcẽdi alr̃ potũ: alr̃ cibũ alr̃ nunc alr̃ poſt ꝛc̃. ꝛ hoc ex pte agẽtis. nã ex pte paſſi ét nã alr̃ ꝛ alr̃ efficit̃: ꝛ ꝓpea in lr̃a notanter dĩ ſm vnũ modũ actiõis. actio.n. ex pte agẽtis ſe tꝫ: ſꝫ quo pacto intellectus pncipioꝝ: ꝛ ſilr̃ ſcia aliq̃ diuerſimode agit ſꝫ diuerſas mãs aut circũſtãtias nõ appet. nã intellꝰ tã in ſpeculatiuis q̃z p̃acticis vno mȯ opat̃.ſ.cognitꝫ terminis ſolo naturali lumine: q̃libet aũt ſcia demõſtrando ex vno p̃ mȯ vnã tm̃ mãꝫ: circa quã v̄ſat̃ hꝫ: et rurſus in angelis tam intellꝰ q̃z ſcia a nã ét ſm ꝯſumationẽ extrĩs manifeſtat q̃ neutri diſſonat a natura eẽ.ſ.cõſumatoẽꝫ.nã.n. é determiata ad vnũ non ſoluꝫ in nobis: ſꝫ in angelis ꝛ in deo. Ratio igitur lr̃e deficere videt̃.

¶ Ad hoc dicitur q̃ qꝛ virtutũ iſtarũ.ſ. intellectꝰ ꝛ ſcientie actus in cõpoſitiõe conſiſtit vt pꝫ: ꝛ cõpoſitio ſm diuerſas mãs diuerſimode a recto fit intellcũ. Aliter.n. cõponit ſcia ré aliq̃z cũ mã remota: et alr̃ cum mã neceſſaria: ꝛ ſimiliter intellꝰ aliter ꝯponit ens cũ non ente: ꝛ aliter totũ cũ parte aliter bonũ ꝛ aliter malũ cũ ꝓſequutiõe ꝛ fuga. Jȯ cõſumatio harum virtutum nõ é ſm vnuꝫ moduꝫ actõis: ſed diuerſimode ſꝫ diuerſas mãs: ꝛ quãuis vnico generaliſſimo mȯ ſcꝫ componẽdo ꝛ

quādā incboationē: ſm qdez nāz ſpēi inquātū in rōne bois inſunt nāliter q̄dam principia nāliter cognita: tam ſcibilium q̄ȝ agendoꝝ: que ſunt q̄dā ſeminaria intellectualiū virtutū ⁊ moraliū: ⁊ inquātū in volūtate ineſt qdā nālis appetitus boni qḋ eſt ſm rōnē: ſm vero nām indiuidui inquātū ex corporis diſpōne aliq ſunt diſpoſiti: vel melius: vl' peius ad q̄ſdam virtutes: ꝓut .ſ. vires q̄dam ſenſitiue actus ſunt q̄rūdam partiuȝ corporis: ex q̄rū diſpōne adiuuanť vl' īpediuntur hmōi vires in ſuis actib⁹: ⁊ per ꝯñs vires rōnales qb⁹ hmōi ſenſitiue vires deſuiūt: ⁊ ſm hoc vnus hō hȝ nālem aptitudinē ad ſciam: alius ad fortitudinē: alius ad tēperantiam: ⁊ his modis tam virtutes intellectuales q̄ȝ morales ſm quādā aptitudinis incboationem ſunt in nobis a nā: nō aūt ꝯſumatio earuȝ: qꝛ nā determinat ad vnum: ꝯſumatio aūt hmōi virtutū non eſt ſm vnū modū actionis: ſed diuerſimode ſȝ diuerſas mās in q̄bus virtutes operanť: ⁊ ſȝ diuerſas circunſtantias. Sic ḡ pȝ ꝙ virtutes in nobis ſunt a nā ſm aptitudinem ⁊ incboationē: nō aūt ſm perfectionez preter virtutes theologicas q̄ ſunt totalr̄ ab extriſeco. Et p hoc pȝ reſpōſio ad obīa. Naȝ prime due rōnes ꝓcedunt ſm ꝙ ſeminaria virtutum inſunt nobis a nā inquātū rōnales ſumus. Tertia vo rō ꝓcedit ſȝ ꝙ ex nāli diſpōne corpis quā hȝ ex natiuitate: vnus hȝ aptitudinem ad miſerendū: alius ad temperate viuenduȝ: alius ad aliam virtutem.

¶ Utrum aliqua virtus cauſetur in nobis ex aſſuetudine operum. ¶ Articu. II.

A (decorated initial) D ſcḋm ſic ꝓcedit. Videť ꝙ virtutes in nobis cāri nō poſſint ex aſſuetudine operū: qꝛ ſup illud Ro. xiiij. Omne qḋ nō eſt ex fide peccatum eſt: dicit glo. Aug. Omnis infideliū vita peccatū eſt: ⁊ nihil eſt bonū ſine ſūmo bono. vbi eniȝ eſt cognitio veritatis falſa eſt virtus ēt in optimis moribus: ſed fides nō pōt acquiri ex operibus: ſed cauſať in nobis a deo ſȝ illud Eph. ij. Gratia eſtis ſaluati p fidez. ḡ nulla v̄tus pōt in nobis inq̄ri ex aſſuetudīe opeꝝ. ¶ Preterea. Peccatum cū ꝯtrarieť virtuti nō ꝯpatiť ſecum virtutem: ſed homo nō poteſt vitare peccatū niſi per gratiā dei ſm illud Sap̄. viij. Didici ꝙ nō poſſum eſſe aliter cōtinens niſi deus dederit. ḡ nec virtutes alique pñt in nobis cauſari ex aſſuetudine operum: ſed ſoluȝ dono dei. ¶ Preterea. Actus qui ſunt ſine v̄tute deficiunt a pfectione virtutis: ſȝ effectus nō pōt eſſe perfectior cauſa. ergo virtus nō pōt cāri ex actibus p̄cedentibus virtuteȝ. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Dio. dicit. iiij. ca. de di. no. ꝙ bonū eſt virtuoſius q̄ȝ malū: ſed ex malis actibus cāntur habitus vitioꝝ. ḡ multo magis ex bonis actibus pñt cāri habitus virtutū. ¶ Reſpōdeo dīcm: ꝙ de generatione habituū ex actibus in generali ſupra dcm̄ eſt: nūc aūt ſpecialiter quātuȝ ad virtutē ꝯſiderandūȝ eſt ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: virtus hominis perficit ipm̄ ad bonuȝ: cum aūt ratio boni cōſiſtat in modo: ſpē. ⁊ ordine. vt Aug. dicit in lib. de natura boni: ſiue in numero: pondere: ⁊ menſura: vt dicit Sap̄. xj. opȝ ꝙ bonū bois ſm aliquā regulaȝ

vna ſm rationem formalez mām. obiecto vnica v̄tus vtatur cuȝ vnitate tn̄ hoꝝ ſtat diuerſitas ſpecialiū modoꝝ actionis ex pte agētis ſȝ diuerſas ſpāles mās: vt pȝ ex dictis: et qm̄ in angelis eſt notitia euidēs: ⁊ pncipiorū ⁊ ꝯclonum nō cōponēdo: ſȝ ſicut nos intelligimus qḋ qd eſt p⁹ operatiōe intellect⁹: iō in eis nō eſt hitus nec pncipioꝝ: nec ꝯclōnuȝ ſupadditi⁹ ſpēb⁹ itelligibilibus: ⁊ qm̄ ſpecies intelligibiles pñt eē a nā ꝯñs eſt ꝙ i eis habitus itellectualis pōt eē nālis etiā ſm ꝯſumationē: i nobis aūt nō.

¶ Articu. II.

I (decorated initial) N articulo 2⁹ eiuſdē. q. 63. aduerte ꝙ licȝ prima facie auctor videať diminutus: quia ad ꝯcluſionez vlez .ſ. de oīb⁹ v̄tutibus particularem rōnē ſcȝ habentem locuȝ in practicis tm̄ inducit: dum ex hoc ꝙ v̄tutes humane ad bonum modificatū regula rōnis humane ordinat: oſtēdit eas ab actibus humanis in ptāte rationis exiſtentibus cauſari. In practicis ſ. n.

virtutibus cōſtat bonum earuȝ regulādaȝ humena ratione. In ſpeculatiuis aūt bonū attēditur: ſm conformitatez ad reȝ: quia bonum earuȝ eſt veruȝ ꝙ ꝯſtat ab eo ꝙ res ē vl' n̄ ē pēdere: ⁊ ſic mediū nō videť adequare ꝯcluſionē: ſȝ in q̄ȝ ſic apparet: ꝓfundi⁹ tn̄ ſi ſpeculari fuerimus inueniemus medium adequare ꝯcluſionē. Nā ſciētie act⁹ in quo ei⁹ bonitas ꝯſiſtit examinať a ratiōe humana in pricipijs ⁊ actus intellectus pricipioꝝ a principio humane rationis etiam ꝙ vocatur lumen intellectus agentis in quo ē ſtatus: ⁊ ſic actus cognoſcēdi verum dependet a duob⁹ .ſ. a cognoſcente ⁊ cognito: ita nō inconuenit habere duas mēſuras alteraȝ hic alteram inde. Rurſus qꝛ ratio veri: vt pȝ in 4⁹ metaph. conſiſtit in ens eſſe ⁊ non ens non eſſe: ⁊ hoc niſi idicere accipe cognoſcere ⁊c̄: inuenitur cōſequens eſt vt verum ipm̄ i vnoquoqȝ dicente accipiente cognoſcente ſm propriu luminis facultatem dicatur accipiatur ſeu cognoſcať: Et ſic ex parte

expte dicen tis ſeu ſcientis a ppria ratióe méſuref: τ qm nunc eſt qó de cauſa virtutú ex pte bitiú ipaꝝ: qm é qó an ex propeys bitis actib⁹ gñef: iō autoꝛ ſuppoſi tis depédétys actuú ab obis: τ cómēſuratio nib⁹ eoꝝ ab il la ex ħ ꝙ ſunt ad bonú babé tis: et ꝯñter in aliqli numero pódere τ mēſu ra ipſius bitis poſuit princi piú eoꝝ ex pte ñ bñe rónem regule núeran tis pódera tis τ cómēſurantis: vt ex ħ diſcer nerem⁹ q̃ pñt ex nřis actib⁹ in nobis cauſa ri virtutes τ que nó: non virtutes .n. vt ſic rónes boni ratióalis bñt: pñ^m aút ra tióalis boni vt ſic regula é: in ſequenti eni qó ne aplioꝛ erit de ħ ſmo.

¶ In rñſióe ad 2^m eiuſdé artí culi p núc tñ mó nota: ꝙ 2e autoꝛ ſaluat q̃ mó ſtát ħ duo ſil. hó ñ pót vitare peccatú mōtale ſiñ gra tia: τ hó pót ha bere virtutes ex aſſuetudine opeꝝ ſuoꝝ. ꝑ qꝛ actus pecca ti mōtalis ſtat cú virtute acqſi ta: τ hoc q̃ ad actus vitiowꝫ ꝯnoꝝ virtutib⁹ acqſitos. 2° qꝛ ſunt aliq̃ pctá mortalia alte rius ordis a vi tys ꝯrys virtuti

ꝯſidereť: que qdeꝫ eſt duplex vt.ſ. dcm̃ eſt.ſ. ró humana: τ lex diuina. Et qꝛ lex diuina eſt ſuperioꝛ regula: ideo ad plu ra ſe extēdit: ita ꝙ quicquid re gulať róne húana: regulať ét lege diuina: ſed nó cóuertitur. Virtus igiť hominis ordina ta ad bonuꝫ: qó modificatur ſm regulam rationis huma ne: pót ex actibus húanis cári inquátú hmói actus ꝓcedunt a róne: ſub cuius poteſtate: τ regula tale bonum ꝯſiſtit: vir tus vero ordinans hoiem ad bonú ſm ꝙ modificať per le gem diuiná. τ non per rónem humaná: non pót cauſari per actus humanos: quoꝝ princi pium eſt ratio: ſed cauſať ſo lum in nobis per operationeꝫ diuinam: τ ideo hmói virtuté diffiniens Augu. poſuit in dif finitione virtutis. quá deus in nobis ſine nobis operať. Et de hmói etiam virtute prima ratio ꝓcedit. ¶ Ad ſcóm dicé dum ꝙ virtus diuinitus infu ſa maxime ſi in ſua perfectio ne ꝯſidereť: nó cópatiť ſecuꝫ aliqó peccatú mortale: ſed vir tus humanitus acquiſita pót ſecum cópari aliqué actú pec cati etiá mortalis: qꝛ vſus ha bitus in nobis eſt noſtre volú tati ſubiectus. vt.ſ. dictú eſt: nó aút per vnú actum peccati corrúpiť habitus virtutis acq ſite: habitui.n. nó ꝯtrariať di recte actus: ſed habitus: τ iō lꝫ ſine gratia homo nó poſſit peccatú mortale vitare: ita ꝙ nunq̃ꝫ peccet mortaliter: non tñ impediť quin poſſit habitú virtutis acquirere: per quam a malis operibus abſtineat vt in plurib⁹: τ precipue ab his que ſunt valde rationi cótra ria. Sunt etiam quedam pec cata mortalia que homo ſine gratia nullo modo pót vitare que.ſ. directe opponunť vir tutib⁹ theologicis: que ex do no gratie ſunt in nobis: hoc tñ infra manifeſtius fiet. ¶ Ad tertiuꝫ dóm: ꝙ ſicut dcm̃ eſt: virtutum acquiſitaꝝ ꝑexiſtút in nobis quedam ſemina ſiue principia ſm nãm: que quideꝫ principia ſunt nobilioꝛa virtu tibus eoꝝ virtute acquiſitis: ſicut intellectus principioꝛuꝫ ſpeculabiliú eſt nobilioꝛ ſcien tia ꝯcluſionú: τ naturalis re ctitudo ratióis eſt nobilioꝛ re ctificatione appetitus: que fit per participationeꝫ rónis: que quidé rectificatio pertinet ad virtutem moralem. Sic igiť actus humani inquantú pro cedút ex altioꝛibus principÿs poſſunt cauſare virtutes acq ſitas humanas.

¶ Utrum alique virtutes mo rales ſint in nobis per infuſio nem. ¶ Articulus. III.

AD tertiú ſic ꝓcediť. Videť ꝙ preter vir tutes theologicas nó ſint alie virtutes no bis iſuſe a deo. Ea.n. que pñt fieri a cauſis ſcdis nó fiunt im mediate a deo: niſi forte aliqñ miraculoſe: qꝛ vt Diony. dič. Lex diuinitatis eſt vltima p media adducere. ſed virtutes intellectuales τ moꝛales pñt in nobis cári per noſtros act⁹: vt dcm̃ eſt: nó ergo ꝯuenieter cauſanť in nobis per infuſio nem. ¶ Preterea. In operi bus dei multo minus eſt ali quid ſuperfluum q̃ꝫ in operi bus nature: ſed ad oꝛdinandú nos in bonum ſupernaturale ſufficiút virtutes theologice. ergo non ſunt alie virtutes ſu pernaturales q̃s opoꝛteat in nobis cauſari a deo. ¶ Prete rea. Natura nó facit per duo qó pót facere per vnú: τ mul to minus deus: ſed deus inſer

bus acquiſitis ea ſꝫ q̃ ꝯtrariať ꝓceptis ð acti bus virtutum theologicaruꝫ ex hac eniꝫ do ctria iúcta rñ ſióe ad p^m hé gd de virtutib⁹ iſideliú ſentié dú ſit: de ħ eni larioꝛ erit ſer mo in qó.65. a ſecúdo.

¶ In rñſióe ad 3^m eiuſdé arti culi: nota quo mó autoꝛ nul li phoꝝ ſcdus optime iuenit in oiuꝫ genere virtutuꝫ nobili⁹ ſemp eé gene rans: ita ꝙ licꝫ act⁹ ꝓcedéte s bituꝫ virtutis ſint ſm ſe im pfecti vt tñ ex latioꝛi oꝛiť prin cipio gñatiu⁹ é virtutis.

¶ Artic. III.

NI ar ti cu lo 3° eiuſdé.q.63. dubiú ex Sco to in 3° ſnia. di. 36. occurrit ne gante has vir tutes moꝛales infuſas: non ta mé ſoluēte ró nem ſcti Tho me: moueť aút qꝛ ponere ipas nec opꝫ ex pte finis: qm̃ finis ſupnális ſuffi ciéter habeť in anima per vir tutes theolo^cas nec ex pte mo di vl medÿ: qꝛ fides modum dat opandi in ferioꝛib⁹ in oꝛ dine ad deú: τ charitas oꝛdi nat ad ipꝫ oia. Ex pte qꝫ ob poſſet ex ipſo Scoto argui ex

nit aie nr̃e ſemina ꝟtutum: vt dicit glo. Heb. j. ꝫ nõ oꝫ ꝙ aľs ꝟtutes in nobis ꝑ infuſionē cãri. ¶ Sed ↄtra eſt qđ dicit̃ Sap. viij. Sobrietatē ⁊ iuſtitiã docet prudẽtiã ⁊ virtutē. ¶ Reſpondeo dicẽdũ: ꝙ oꝫ effect⁹ eſſe ſuis cauſis ⁊ ꝑcipijs ꝓportionatos. oẽs aũt ꝟtutes tã intellectuales ꝙ̃ morales que ex nr̃is actibus acquirunt̃: ꝓcedunt ex qbuſdã nãlibus ꝑcipijs in nobis ꝑexñtibus. vt ſupra dcm̃ eſt: loco quoꝝ nãlium principioꝝ ↄferunt̃ nobis a deo virtutes theologice: qbus ordinamur ad finē ſupnãlē. ſicut ſupra dcm̃ eſt: vnde oꝫ ꝙ his etiã virtutibus theologicis ꝓportionabiliter rñdeãt alij habitus diuinitus cãti in nobis: q ſic ſe hẽant ad virtutes theologicas ſicut ſe hñt ꝟtutes morales ⁊ intellectuales ad principia nãlia virtutũ. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ alique quidē ꝟtutes morales ⁊ intellectuales pñt cãri in nobis ex nr̃is actib⁹: tñ ille nõ ſunt ꝓportionate virtutibus theologicis: ⁊ iõ oꝫ alias eis ꝓportionatas imediate a deo cãri. ¶ Ad ſcḋm dicẽdũ: ꝙ virtutes theologice ſufficienter nos ordinant in finē ſupernaturalē ſcḋm quãdam incohationem: ꝙ̃tũ. ſ. ad ipm deũ imediate: ſꝫ oꝫ ꝙ per alias virtutes infuſas perficiat̃ aĩa circa alias res: in ordine tñ ad deũ. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ virtus illoꝝ principioꝝ nãliter inditorum nõ ſe extendit vltra ꝓportionem nature: ⁊ iõ in ordine ad finem naturalem indiget homo perfici per alia principia ſuperaddita.

¶ Utrum virtus quã acquirimus ex operum aſſuetudine ſint eiuſdem ſpeciei cum virtute infuſa. ¶ Arti. IIII.

AD q̃rtũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ virtutes infuſe non ſint alterius ſpẽi a virtutibus acquiſitis. Uirtus. n. acqſita ⁊ virtus ifuſa ſcḋm ꝑdicta nõ videnẽ differre niſi ſcḋm ordinē ad vltimũ finē: ſed habitus ⁊ actus humani nõ recipiunt ſpẽm ab vltimo fine: ſed a primo: non ergo virtutes morales vel intellectuales infuſe differunt ſpẽ ab acquiſitis. ¶ Preterea. Habitus per actus cognoſcunt̃: ſed idem eſt actus temperantie infuſe ⁊ acquiſite. ſ. moderari cõcupiſcẽtias tactus. ꝫ nõ differũt ſpecie. ¶ Preterea. Uirtus acquiſita. ⁊ virtus infuſa differunt ſcḋm illud qđ eſt imediate a deo factũ ⁊ a creatura: ſed idem eſt ſpẽ hõ quē deus formauit: ⁊ quem generat nã: ⁊ oculus quē ceco nato dedit: ⁊ quē virtus formatiua cãt. ergo videt̃ ꝙ eſt eadē ſpẽ virtus acquiſita ⁊ infuſa. ¶ Sed contra quelibet dr̃ia in diffinitiõe poſita mutata diuerſificat ſpẽm: ſed in diffinitione virtutis ponit̃. Quam deus in nobis ſine nobis operat̃. vt ſupra dcm̃ eſt: ergo vir

34. di. eiuſdē tertij: vbi impugnat dona: qr quattuor virtutes cardinales ⁊ tres theologice ſi ꝑfectiſſime hẽant̃ ſufficiẽter ꝑficiũt aĩam nr̃am reſpectu oĩs obi ptinentis ad partē practici agibiliũ vt facile eſt deducere tã de obo nãli ꝙ̃ ſupnãli. tã de fine vltio: ꝙ̃ de his q̃ ſunt ad finē: theolo^ce nãmqꝫ ꝟtutes finē ſupnãlē ſufficiẽter reſpiciũt ⁊ ad ipm ordinant act⁹ ſuos ⁊ aliaꝝ ꝟtutũ: ſed vt oibus liqueat ꝙ iſtas virtutes morales ifuſas oꝫ in aĩa ponere preter theolo^cas ex multis capitib⁹ oñdit̃ ꝑ ex ſupnãlis ꝑfectõis cõplemẽto: incohat̃. n. in nobis ſupernãlis ꝑfectio ꝑ grãm: ⁊ ꝟtutes theologicas et niſi conſequenter virtutes morales ſupnãles ꝑfectio nãlis incõpleta remaneret ſicut ſi ꝑfectio nãlis hr̃et tm̃ primas ꝟtutes circa finē .ſ. ⁊ nõ eas que ſũt ad finē. 2° ex ꝓportõe effect⁹ ad cãm: oꝫ .n. cãis nãlib⁹ effect⁹ nãles ⁊ ſupnãlib⁹ ſupnãles rñdere. ꝫ principijs ſupnaturalibus q̃lia ſunt virtutes theologice oꝫ aſſignare effect⁹ ſupnãles q̃les ſunt morales ſicut nãlib⁹ naturales. Et hec ē rõ lr̃e: ⁊ ex hac ratiõe hẽs ꝙ huic principio qđ ē charitas nõ eſt ꝓportõat⁹ act⁹ tēperantie acqſite ſꝫ infuſe. 3° ex parte obiecti: qr modus īpoſitus in paſſionibus ⁊ operationibus ſcḋm diuinã regulã ⁊ impoſitus ſcḋm humanã rõnē ſunt oba formalr diſtincta: ⁊ vtrũqꝫ oꝫ hẽre ꝑ primũ ad ifuſas ſcḋm ad acqſitas morales ſpectat: ⁊ hec rõ tangit̃ in ſequẽti arti° 4° ex ordine ad finē: qr iſte ordinãt ad vitã diuinã acqſite ad hũanã vt in eodē ſequenti arti° pꝫ et q̃uis Scot⁹ nullã iſtaꝝ ſoluat ac ꝓpterea nõ eēt opus ampliori firmitate: vt tñ Scotiſte ex proprijs ſe cognoſcãt. vide ꝙ ſi rõ Scoti ex pte obi approbaret ſequeret̃ in primis ꝙ nec theo^ce virtutes oꝫ ponere infuſas ꝓbat̃: qr ad idē obm ꝑficiunt fides ſpes ⁊ charitas acqſita de deo ad qđ ꝑficiunt infuſe ēt nihil creditur nihil ſperat̃ nihil amatur ifuſis ꝙ ſi acqſitis ⁊ quarũ qz ratiõe ſoluet h' ſolutem⁹ ēt ꝺ moralib⁹ ifuſis. vbi grã. ſi diceret ꝙ nõ cõ ꝑfecte ſit ꝑ acqſitas ſicut ꝑ ifuſas ita ēt h ⁊ ſic de alijs. ¶ 2°. Si non ponerent̃ virtutes morales infuſe ſeqret̃ ꝙ baptizato puero vel adulto quaſi neutrali ſcḋm ꝟtutes vel virtutẽ acqſite nõ ſufficienter ꝑpulſũ eēt: qr ꝑfectus eēt reſpcũ finis tñ: ex q̃ nullã moralē ifuſã: aut acqſitas hẽret ꝟtutem. Et ſic non poſſet ſeq operatio ꝑfecta apprec^us ſfe noti ꝙ ipo extite imperfecto operatio nõ põt ſeq ꝑfecta: ſeqt̃. n. deteriorē ptē vt ꝓ in ſyllo. Dicito ꝙ ꝙ ſicut ex articulis fidei multa deducim⁹ credẽda ex illis ita ex theologicis ꝟtutib⁹ reuelati ꝟtutes morales deducimus ponẽdas in aĩa: vt pꝫ ex dictis. Ad rõnes ꝙ̃ in oppo^m dr̃ ꝙ necẽitas ponẽdi has ꝟtutes eſt ex fine originalr nõ in ſe: ſꝫ in his q̃ ſunt ꝓpter ſe: oꝫ. n. aĩmã diuine ſe hñtem ad finē diuinũ quoqꝫ ſe hẽre ad ea q̃ ſunt ad

ſunt ad finē ſi ꝓportiōata oīa eſſe debent: opꝫ ēt ponere eaſdē ꝑ modū ſeu mediuꝫ:nā ſicut in virtutib⁹ acqſitis ſinderesis nō ponit mediū niſi mediāte prudentia ⁊ morales appetitiue medium illud exequunť: ita in īfuſis ſides finē vlti.ᵐ firmās ⁊ largiēs mediāte prudētia infuſa mediuꝫ moralib⁹ infuſis imponit: et illas opꝫ mediuꝫ illud habilitaꝛ: ſides ǧ mediū nō dat: niſi remote: prudentia aūt īfuſa ꝓxime: opꝫ aūt dei opa ꝑfecta eē vt ⁊ ꝓma: et prima ħeanť ꝑncipia ex ꝑte quoqꝫ obi opꝫ eaſdeꝫ ponere: qꝛ aliud eſt loqui de obo formali ⁊ aliud ð mā virtutuꝫ: et ſꝫ ꝑ ſeptē illas virtutes perficiamur circa oēm mām: nō tñ circa omne obꝫ formale .i. ꝑficiamur circa oē obm: ſed nō ꝼm oēm rōnē formalē: vt ꝑꝫ ex dictis. ad id aūt ꝙ additur ꝙ virtutes morales acqſite vt iperantur a charitate ordinanť ad vltimū fineꝫ ſupnālem. videť ꝙ hoc veꝝ eſt ſꝫ non ſufficit: ꝙ 2ᵉ ꝑꝫ. pᵒ qꝛ nō ordināť acqſita vt ꝓportionatū ꝼm ſe: ſꝫ ex parte ordinātis tñ: virtutes aūt morales infuſe ordinanť vt ꝼm ſe ꝓporionate ad taleꝫ finem ſupnālē: quuꝫ .n. vtroqꝫ modo ꝯtingat aliqd ordinari ſupnālē finē ille act⁹ ordinať i illū vt ꝓportiōat⁹ ꝼm ſe.cui⁹ ꝓrimus finis in illū ordinať. ꝯſtat aūt ꝙ bonū ꝼm regulā diuinā qð eſt ꝓpri⁹ finis moralis īfuſe: ⁊ bonū ꝼm humanā regulā qð eſt ꝓximus finis acqſite: ita ſe hñt ꝙ hoc eſt hūani: illud diuini ordis: ⁊ ꝯñter hoc ex alio tñ: illud ēt ex ſe hꝫ: ꝙ ad deū ſupnālē finē ordinet. 2° qꝛ vt ex ſupradictis ꝑꝫ: virtutes morales ordināť a charitate ad deū vt res iꝓportiōate ipſi charitati vtpote īferioꝛl ordis: oꝫ āt charitatē media hr̄e ſui ordis eē. Accedit ad h̄ i cle.ð ſu.tri. ⁊ fi.ca⁽ˡ⁾ ca°fidei catho⁽ᶜ⁾ auctoritas decernēs vtutes īfūdi i bapᵐᵒ: ⁊ qꝛ ñ dicē has vl illas vtutes oēs quas theologi infundi in baptiſmo vnitas tenēt itellige.

tus acquiſita cui hoc nō cōuenit nō eſt eiuſdem ſpēi cum infuſa. ℭ Rñdeo dðꝫ: ꝙ duplr habit⁹ diſtinguunť ſpē. Uno mō ſicut predictū eſt ꝼm ſpāles ⁊ formales rōnes obtoꝝ: obm aūt ꝩtutis cuiuſlibet eſt bonū ꝯſideratū in mā ꝓpria: ſicut temperantie obm eſt bonum delectabilū in ꝯcupiſcentijs tactus: cuius quidem obi formalis ratio eſt a rōne que inſtituit modum in his ꝯcupiſcentijs: materiale autē eſt id qð eſt ex parte ꝯcupiſcentiaꝝ. Manifeſtū eſt aūt ꝙ alterius rōnis eſt modus q imponiť in hmōi ꝯcupiſcentijs ꝼm regulam rōnis humane: ⁊ ꝼꝫ regulam diuinā: puta in ſumptiōe ciboꝝ rōne hūana modus ſtatuiť: vt non noceat valitudini corꝑis: nec ipediat rōnis actū: ꝼm aūt regulā legis diuine requiritur ꝙ hō caſtiget corpus ſuū: ⁊ in ſeruitutē redigat per abſtinentiam cibi ⁊ potus: ⁊ alioꝝ hmōi. vñ manifeſtū eſt ꝙ temperantia infuſa ⁊ acquiſita differunt ſpē: ⁊ eadem rō eſt de alijs virtutib⁹. Alio mō habitus diſtinguunť ſpē ꝼꝫ ea ad que ordinanť. Non eñi eſt eadeꝫ ſpē ſanitas hoīs ⁊ equi propter diuerſas nās ad quas ordinanť. ⁊ eodē modo dicit phs in .iij. politicoꝝ: ꝙ diuerſe ſunt virtutes ciuium ꝼm ꝙ bene ſe hñt ad diuerſas politicas. Et per hunc ēt modū differunt ſpē ꝩtutes morales infuſe per quas homīes bene ſe hñt in ordine ad hoc ꝙ ſint ciues ſanctoꝝ ⁊ domeſtici dei: ⁊ alie virtutes acqſite ꝼm q̄s homo ſe bene hꝫ in ordine ad res humanas. ℭ Ad primuꝫ ergo dðm: ꝙ virtus infuſa ⁊ acquiſita nō ſolum differunt ꝼm ordinē ad vltimum fineꝫ: ſed ēt ꝼm ordinem ad propria obiecta: vt dcm̄ eſt. ℭ Ad ſecundū dðꝫ: ꝙ alia rōne modificat ꝯcupiſcentias delectabilium tactus temperantia acqſita ⁊ temperantia infuſa: vt dcm̄ eſt: vnde nō hñt eundeꝫ actū. ℭ Ad tertium ꝙ oculū ceci nati deus fecit ad eundeꝫ actum ad quem formanť alij oculi ꝼm naturaꝫ: ⁊ ideo fuit eiuſdē ſpēi: ⁊ eadeꝫ rō eſſet ſi deus vellet miraculoſe cāre in hoīe virtutes q̄les acqruntur ex actibus: ſed ita nō eſt in ꝓpoſito. vt dcm̄ eſt.

ℭ De modo virtutum.

Qō. LXIIII.

Deinde ꝯſiderandū ē de ꝓprietatib⁹ ꝩtutuꝫ. ℭ Et primo quideꝫ de medio ꝩtutum.
ℭ Scðo de ꝯnexione ꝩtutū.
ℭ Tertio de qualitate earuꝫ.
ℭ Quarto de ipaꝝ duratiōe.
ℭ Circa primū q̄rūť q̄ttuoꝛ.
ℭ Prio vtꝝ ꝩtutes morales ſint in medio. ℭ Scðo vtruꝫ mediū ꝩtutis ſit medium rei vel rōnis. ℭ Tertio vtꝝ intellectuales virtutes conſiſtant

ℭ Arti. IIII.

In ar. 4° nihil addēdū occurrit ſupradictis niſi ꝙ ex miſione ad 3ᵐ memoꝛ ſis colligere q· īfuſio ſ'ᵉ ſe hꝫ ad vtutes .ſ. ꝑ ſe ⁊ per accñs. nā vtutibus acqſib⁹ per act⁹ nros accidit infundi: qꝛ ſi īfundāť ordinanť ad actuꝫ eūdem ſpē ad quē ordinanť acqſite ſicē oculi miraculoſe dati: vtutib⁹ āt nō acqſibilib⁹ quū ordinenť ad actus diſtinctos ſpē ab hiſ q nati ſūt fieri ab acqſitis nō accidit ſꝫ ꝑ ſe ꝯ⁽ˡ⁾ infundi ita ꝙ ex nā ſua habent qð vendicēt ſibi īfuſibilitatē: ⁊ ꝓpea ī diffōne vtutis ſūpta ab Aug° dr: quā de⁹ i nobis ſine nobis opať: ⁊ h̄ ſcito applicᵉ quū tractať an vl quō infuſio variet ſpēꝫ rei infuſe.

ℭ Queſtio. LXIIII.

In artu°. q. 64. mox dubiū occurrit: quō cōſiſtere in medio iter ꝓꝑetates virtutis ꝯpetať: quū expſſe in 2° ethi. ponatur in diffōne vtutis moralis: q̄ in līa in argu⁽ᵗᵒ⁾ ad oppoᵐ afferť

q̄titas nō tota: ſ; hoc facile ſoluit᷑ a recolentibus ꝙ ſepe ꝓ
ꝓprietates notiores admittunt᷑ in diffōnib⁹ vt latētes differentie
(inſinuentur. ¶ Articulus. I.

i In titu°p' ar'' aduerte ꝙ v'tutē ꝯſiſtere i me° ꝯtigit
z'.ſ.cētialr ⁊ cāl'r ſ; eētiā v'r⁹ē in me°.q̄ ē i me°
duorū vitiorū: sicͬ tēpātia iter luxuriā ⁊ inſenſibilitateȝ: ⁊ h nō ꝯuenit oi v'tuti: q2 ñ ꝯuenit iuſtitie: vt pȝ i 5°ethi. ⁊ de tali me° nō ē h q°: ſ; vo cāſalr oꝫ eē v'r⁹i me°: q̄ i mā ꝓpa circa quā ē me^m fac' iter pl⁹ ⁊ min⁹ ille⁹ ſeu in illa ad illā illi ⁊c̄. ſicut iuſti⁹ i emptiōe me^m ponit iter plus in emptore ⁊ minus in vēditore: ꝓciū equalens dādo vēditori: vel eō: ⁊ tēpantia me^m ponit iter pl⁹ ⁊ min⁹ delectari delectationē capiēdo qñ vbi sicͬ ops: ⁊c̄. ⁊ h vt patebit cōuenit oi v'tuti exceptis theologic'ls: ⁊ de tali me° ē q° oīuȝ articulorū hⁱ q̄ōnis.
¶ In rñſiōe ad 3^m p'arti'' nō te ꝯturbet ꝙ auctor ponat tā v'ginitatē q̄ȝ paupertatē mediā inter ſupfluuȝ et diminutū alterius ordis dū ſupfluū ponit in ſupſtitione vl' vana glia ⁊ diminutū i trāſgreſſiōe voti q̄ ꝯſtat eē ſm ſe vitia extrēa alteri⁹ v'tutis: puta religionis ⁊ philotimie ſeu magnāimitatis ſcē nāq; h auctor: q2 nec v'ginitas nec paupertas hȝ ſpāleȝ
rōnē v'tutis: ⁊ ꝯñter ſpālia extrema inter q̄ mediet ſiue ꝓpas mās in ordīe ad regulā tā humanā q̄ȝ diuinā ſ; ex extrinſeco fine: ⁊ religionis actu.ſ.voto. vt in 2°2' tractabit᷑ plenius: q2 igit᷑ ex extrinſeco rōnē ſumit ſpālis v'tutis ꝯñs fuit vt extrinſeco extrēa adhiberent᷑. ¶ Arti. II.
In 2° arti° eiuſdeȝ .64. q. nō terminos q̄ h⁹ i v'tutib⁹ vtimur ſ; me^m rōnis ⁊ me^m rei: me^m rōnis cū ſit mod⁹ i mā alic⁹ v'tutis ſ; ꝯditiōes regle exigit duo ſm māȝ ⁊ ꝯditiōes rōnis: ita ꝙ cōſiſtit me^m rōis in affirmatiōe vtriuſq;.ſ.māe ꝓpe ⁊ oīuȝ ꝯditionuȝ ſpectātiū ad rōnē rectā. v'.g. me^m rōnis i tēpātia ē delectari qñ ſicͬ: q̄re ops. ⁊c̄. extrema āt ſumūt᷑ penes negatiōeȝ vni⁹: ⁊ affirmationeȝ alterius: ita ꝙ ſupfluuȝ affirmat māȝ negatis cē ditiōib⁹: diminutuȝ vo negat māȝ affirmatis cōditiōib⁹. v'. g. vti delectatiōib⁹ ñ qñ: nō q̄re: nō vbi ops ⁊c̄. ſupfluuȝ eſt.n. delectationib⁹ q̄ ſūt tēpāte mā pluſq̄: oꝫ vti: vti aūt delectatiōib⁹ qñ oꝫ: q̄re ops ⁊c̄. diminutū eſt nāq; min⁹ delectari q̄ȝ ops: me^m āt rei ꝯſiſtit i eq̄litate rei ad rē ſeu pſonā alteraȝ. Eq̄litas āt cū 2' ſit.ſ. duarū q̄ntitatū: sicͬ duo pedalia eſſe eq̄lia: ⁊ quātitas

in medio. ¶ Quarto utrum virtutes theologice.

¶ Utrū virtutes morales ſint in medio. ¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit᷑. Videt᷑ ꝙ v'tus moralis nō ꝯſiſtat in medio. Ultimū.n. repugnat medij rōni: ſ; de rōne virtutis eſt vltimuȝ: dr̄.n.in.j. de celo: ꝙ v'tus eſt vltimū potentie. ẜ v'tus moralis non ꝯſiſtit in medio. ¶ Preterea. Illud qđ eſt maximū nō eſt mediū: ſ; q̄dā v'tutes morales tēdūt in aliqđ maximū: sicͬ magnanimitas ē circa maximos honores: ⁊ magnificētia circa maximos ſumpt⁹: vt dr̄ i.iiij.ethi. ẜ nō ois v'r⁹ moralis eſt in medio. ¶ Preterea. Si de rōne virtutis moralis ſit in medio eē: ops ꝙ v'tus moralis nō pficiat᷑: ſ; magis corrūpit᷑ p hoc ꝙ tēdit ad extremū: ſ; q̄dā virtutes morales pficiunt᷑ p hoc ꝙ tendūt ad extremū: sicͬ virginitas q̄ abſtinet ab oi delectabili venereo: ⁊ sic tȝ extremū: ⁊ ē pfectiſſima caſtitas. ⁊ dare oia paupib⁹ eſt pfectiſſima miſericordia vel liberalitas. ẜ vr̄ ꝙ nō ſit de rōne v'tutis moralis eē in medio. ¶ Sȝ cōtra eſt qđ phūs dicit in.ij. ethi. ꝙ v'tus moralis eſt hitus electiuus in medietate exñs. ¶ Rñdeo dicendū: ꝙ sicͬ ex ſupradictis pȝ. virtus de ſui rōne ordinat hoiem ad bonuȝ. moralis aūt v'tus ꝓprie eſt pfectiua appetitiue ptis aie circa aliquā determinatā mām: mēſura āt ⁊ regula appetitiui motus circa appetibilia eſt ipa rō. bonū āt cuiuſlibet mēſurati ⁊ regulati ꝯſiſtit in hoc ꝙ cōformet᷑ ſue regule: ſicut bonū in artificiatis eſt vt ſequat᷑ regulā artis: malū aūt per ꝯñs in hmōi eſt per hoc ꝙ aliquid diſcordat a ſua regula vel mēſura: qđ quidem ꝯtingit vel per hoc ꝙ ſuperexcedit mēſurā: vel p h ꝙ deficit ab ea: ſicut manifeſte apparet in oibus regulatis ⁊ mēſuratis: ⁊ iō pȝ ꝙ bonū virtutis moralis ꝯſiſtit in adequatiōe ad mēſurā rōnis. Manifeſtū eſt aūt ꝙ iter exceſſuȝ ⁊ defectū mediū eſt eq̄litas ſiue cōformitas: vñ manifeſte apparet ꝙ v'tus moralis in medio ꝯſiſtit. ¶ Ad primū ẜ dicendū: ꝙ v'tus moralis bonitatē hȝ ex reg'la rōnis: p mā āt hȝ paſſiōes vel opatiōes. Si ẜ ꝯparet᷑ v'tus moralis ad rōnē: sic ſm id qđ rōnis eſt hȝ rōnē extremi vni⁹ qđ ē cōformitas: exceſſus vero ⁊ defect⁹ hȝ rōnē alteri⁹ extremi qđ eſt difformitas. Si vero ꝯſiderēt᷑ virtus moralis ſm ſuā mām: sic hȝ rōnē medij inquātū paſſionē reducit ad regulā rōnis. vñ phs dicit in.ij.ethi. ꝙ v'tus ſm ſubam medietas eſt: inquātū regula virtutis ponit᷑ circa ꝓpriā māȝ: ſm optimū āt ⁊ bñ eſt extremitas.ſ. ſm ꝯformitatē rōnis. ¶ Ad ſcdm dicendū: ꝙ mediū ⁊ extrema ꝯſiderant᷑ in actiōib⁹ ⁊ paſſionib⁹ ſ; diuerſas circūſtātias: vñ nihil ꝓhibet in aliq̄ v'tute eē extremum ſm vnā circūſtātiā qđ tñ ē mediū ſm al's circūſtātias p ꝯformitatē ad rōnē: ⁊ sic eſt in magnificentia ⁊ magnanimitate: nā ſi ꝯſiderēt᷑ q̄ntitas abſoluta ei⁹ in qđ tēdit magnific⁹ ⁊ ma

qs: ꝛ quinqꝫ ſūt eq̄lia: ꝛ hec vocaꝛ eq̄litas arithmetrica et duaꝝ ꝓportionuꝫ ſicut ꝓportio ſex ad 4or ꝛ duodecim ad octo ſūt eq̄les vtrobiqꝫ ē ſexqualtera ꝓportio. Contīnētia totꝰ ꝛ dimidiū vtraqꝫ inueniꝛ in iuſtitia. nā cōmutatiua iuſtitia obſeruat mem ſm eq̄litatē q̄titatis. nā q̄tū valꝫ qđ accipit: tm̄ valet qđ dat: vt pꝫ in emptōe. Iuſtiᶜ vo diſtributiua obſuat mem ſm eq̄litatē ꝓportionū. nā eādē ꝓportionē facit īter bona q̄ diſtribuit q̄ hīt īter ſe pſone qbꝰ diſtribuit. Extrema āt in eq̄litate q̄titatis ſunt plus ꝛ minꝰ ſꝫ q̄titatē vt pꝫ. Extrema āt i eq̄litate ꝓportionuꝫ ſūt plꝰ et minꝰ ſm ꝓportōes: ita q̄ ſi. v.g. inter pſonas ē ꝓportio ſexqualtera ſupfluū erit ſi īter res diſtributas ſit ꝓportio dupla in q̄ cōtineꝛ totum bis: diminutū vero ſi iter res diſtributas eēt ꝓportio ſexqtertia aut ſexqq̄rta i q̄ cōtineꝛ totum: ꝛ 3a ps vel 4a tm̄: et qm̄ mem rei ad alteruꝫ eſt ꝯſis ē vt ſit mediū inter plus vni ꝛ minꝰ alteri: vel ita q̄ plus ſit mihi ꝛ minꝰ alteri vt i cōmutatiōibꝰ: vel ita q̄ plus vni pſe ꝛ minꝰ alteri vt in diſtributiōibus. mem āt ratōis: q̄ cōtinet ſub ſe cōmēſuratū ſibi ꝛ cōmēſuratū alteri abſtrahit a ſibi et alteri: ſicut anial ab hoīe et leone: pp qđ mem

gnanimꝰ: diceꝛ extremū ꝛ maximū: ſꝫ ſi ꝯſidereꝛ h̄ ipm p cōparationē ad alīs circūſtātias: ſic hꝫ rōnē medij: q̄ in h̄ maximi me tēdūt hꝰ ꝟtutes ſꝫ regulā rōnis. i. vbi oꝫ: ꝛ qñ oꝫ: ꝛ pp qđ oꝫ: exceſſus āt ſi in h̄ maximū tēdaꝛ qñ nō oꝫ: vel vbi nō oꝫ: vel pp qđ nō oꝫ: defectus āt eſt ſi nō tēdaꝛ in h̄ maximū vbi oꝫ: ꝛ qñ oꝫ: ꝛ h̄ ē qđ phs dicit in. iiij. ethi. q̄ magnanimꝰ ē qdem magnitudine extremꝰ: eo aūt q̄ vti opꝫ mediꝰ. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ eadē rō ē ō virginitate: ꝛ paupꝑtate q̄ ē de magnanimitate. abſtinet. n. virginitas ab oibꝰ venereis: ꝛ paupertas ab oibꝰ diuitijs pp qđ oꝫ: ꝛ ſm q̄ oꝫ. ſ. ſm mādatuꝫ dei: ꝛ pp vitā eternā: ſi āt hoc ſtat ſm q̄ nō oꝫ. i. ſꝫ aliq̄ ſupſtitionē illicitā: vel ēt pp inanē gloriā erit ſupfluū. ſi āt nō fiat qñ oꝫ: vel ſm q̄ oꝫ ē vitiū per defectū. vt pꝫ in trāſgredientibꝰ votū ꝟginitatis: vl̄ paupꝑtatis.

¶ Utrū mediū ꝟtutis moralis ſit medium rei vel rōnis.

¶ Articu. II.

Ad ſcōm ſic ꝓcediꝛ. Uideꝛ q̄ mediū virtutis moralis nō ſit medium rōnis: ſꝫ mediuꝫ rei. Bonū. n. ꝟtutis moralis ꝯſiſtit in h̄ q̄ ē in medio: bonū āt vt dr̄ in. vj. metaphy. ē in rebꝰ ipſis. ḡ mediū ꝟtutis moralis eſt medium rei. ¶ Preterea. Ratio eſt vis appꝛhēſiua: ſed ꝟtus moralis nō ꝯſiſtit in medio appꝛhēſionū: ſꝫ magis in medio opationū ꝛ paſſionum ḡ mediū virtutis moralis nō eſt mediuꝫ rationis ad medium rei. ¶ Preterea. Medium qđ accipiꝛ ſꝫ ꝓportionē arithmetricā vel geometricā ē mediū rei: ſꝫ tale ē mediū iuſtitie. vt dr̄ in. v. ethi. ḡ mediū ꝟtutis moralis nō ē mediū rōnis ſꝫ rei. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qđ phs dicit in. ij. ethi. q̄ ꝟtꝰ moral' in medio ꝯſiſtit quo ad nos determinata rōne. ¶ Rñdeo dōꝫ: q̄ mediū rōnis dupl'r pōt itelligi. Uno mō ſm q̄ mediū in ipſo actu rōnis exiſtit: q̄ſi ipſe actꝰ rōnis ad mediū reducaꝛ: ꝛ ſic q̄ ꝟtus moralis nō pficit actū rōnis: ſꝫ actū virtutis appetitiue: mediū ꝟtutis moral' nō ē mediū rōnis. alio mō pōt dici mediū rōnis id qđ a rōne poniꝛ in aliq̄ mā: ꝛ ſic oē medium virtutis moralis ē mediū rōnis: q̄ ſicut dcm̄ ē: ꝟtus dr̄ cōſiſtere in medio p ꝯformitatē ad rōnē rectā. Sꝫ qñq̄ ꝯtigit q̄ mediū rōnis ē ēt mediū rei. ꝛ tc̄ oꝫ q̄ virtutis moral' mediū ſit mediuꝫ rei: ſicut eſt iniuſtitia. Qñq̄ aūt mediū rōnis nō eſt mediū rei: ſꝫ accipiꝛ p ꝯparationē ad nos: ꝛ ſic ē mediū in oībus alijs virtutibꝰ moralibꝰ: cuiꝰ rō ē: q̄ iuſtitia ē circa opationes q̄ ꝯſiſtūt in rebꝰ exterioribꝰ: in qbꝰ rectū iſtitui dꝫ ſimpliciter ꝛ ſm ſe. vt. ſ. dcm̄ eſt: ꝛ iō mediū rōnis in iuſtitia eſt idē cū medio rei: inq̄ntū. ſ. iuſtitia dat vnicuiq̄ qđ dꝫ: ꝛ nō plus nec minꝰ. Alie vero virtutes morales conſiſtūt circa paſſiōes iteriores i qbꝰ nō pōt rectum ꝯſtitui eodē mō: propter q̄ homines diuerſimode ſe hñt ad paſſiōes: ꝛ iō opꝫ q̄ rectitudo rōnis in paſſiōibꝰ in ſtituaꝛ: p reſpectū ad nos qui afficimur ſm paſſiōes. Et p h̄

rōnis in cōi ꝯſiſtit iter plus ꝛ minꝰ ſm rōnē: in ſpāli aūt diſſilr. nā in ꝟtutibꝰ circa paſſiōes mem rōnis ꝯſiſtit inter plus ꝛ minꝰ mihi ipſi eligēti ſicut mem ꝯſiſtit in cōmēſuratiōe ad me ipſꝫ: ꝛ pp h̄ dr̄ in lr̄a q̄ mem in paſſiōibꝰ ſumiꝛ q̄ ad nos. In iuſtiᵃ aūt mem rōnis ꝯſiſtit inter plus vni ꝛ minꝰ alteri: ſicut ꝛ mem rei: q̄ nō ſolū eq̄litateꝫ eandē quā rei mem exigit recta rō non iponit iuſtiᶜ ſꝫ ꝯditiōes ēt nullas ei apponit niſi redūdātes i eq̄litatē vl' ieq̄litatē rei. Reddere nāqꝫ debituꝫ recta rō dictat iuſtitie: qñ ꝛ vbi oꝫ: ꝓ q̄to faciūt vl' tollūt rōnē debiti: ꝛ ꝓpea eſto cautꝰ vt diſcernas circūſtantias in mā iuſtiᶜ ꝛ iniuri. ꝓ vt redundāt in eq̄le vel ieq̄le. i. vt ꝑtineāt ad rōneꝫ debiti. alioꝰ vt ſunt cōes circūſtantie actꝰ ꝟtuoſi. ver. gra. reddere mutuo acceptuꝫ die ſtatuto ſpectat ad rōnem debiti. Reddere āt illo die hora in cōpacta: puta q̄ ſumit cibus ipꝑtinēs ē iuſtitie: non. n. iniuſti: ſꝫ ipꝛudētis eſt h̄ electio: et ꝓpea in lr̄a dr̄ q̄ mem ratōis in iuſtiᵃ ē mem rei: ꝛ ex h̄ ꝓuenit q̄ extrema. ſ. plus ꝛ minꝰ in iuſtiᵃ non ſumunꝛ ſꝫ affirmationē māe ꝛ negōnē cōditionū ꝛ cē. vt i alijs moralibꝰ ꝟtutibꝰ: ſꝫ ſm plus vni ꝛ minꝰ alteri: ꝛ hic ēt ꝓuenit q̄ iuſtitia nō ē mem

iter duas malitias: ſic alie vtutes morales q̄ mediāt iter affirmatōes mãe τ negōnē ↄditionū: vt ſupfluū: τ negationē mãe τ affirmatas ↄditiōes vt diminutū. nā ſi me^m rōnis: τ extrema inīulli^s ſumenť ſm ↄditiōes vt in alijs τ nō p̄ciſe vt redūdāt in me^m rei: cōtingeret accipe extrema vitia vt in alijs: τ hec ſint h̄ dicta: p itellectu medij et extremoꝝ i vtutib^9 p clarificāda nouitiorum mēte.

℃ In eodeꝫ 2° arti^o eiuſdem. 64. q. declarādū occurrit nouitijs ꝙ p̄^a rō p tāto dr̄ i lr̄a q̄ pcedit d̄ medio rōnis ſubiue: q2 cōcludit ꝙ me^m rationis: q2 bonū eſt rōnis: eſt in ipſis actib^9 rationis tāq̄ꝫ i reb^9 ipſis: ſic me^m rōnis cãlr: qd̄. ſ. a rōne impoſituꝫ ē opōnib^9 τ paſſiōib^9: eſt i paſſionib^9 τ opōnibus tāq̄ꝫ i rebus ipſis.

℃ Articu. III.

In articulo 3° eiuſdeꝫ. 64. q. multa du^a ſimul ſoluenda occurrūt. p̄^m ē quō vt^9 intellectualis q̄ vocatur itellus ſit i medio quū caveat ↄrio: ſ. n. ↄtingit oppo^m primorū pn^{pl} opinari affirmādo: aut negādo 2^m eſt quō ſtāt. hec duo ſimul ꝙ veꝝ itellus practici ↄſiſtit incōfeſſe ſe bn̄e appetitui r̄cto: vt ſupr^9. 6. eth. dr̄ τ ꝙ vitas eiuſdē hēat p mēſura re: τ ſit mēſura appetit^9: ex p̄. n. dr̄ ꝙ depēdet ab appe^m: τ ↄrīr mēſurať ab eo. 3^m ē quō h̄ dr̄ q^9 vtutis itellualis mēſura nō eſt aliqd̄ genus vtutis: vt p3 in rīſione ad 2^m: τ tñ ſupr^9 in. q. 63. a. 2°

p3 rñſio ad obta. Nam prime due rōnes pcedunt de medio rōnis: qd̄. ſ. iuenit in ipſo actu rōnis: tertia vero rō pcedit de medio iuſtitie.

℃ Vtrū virtutes itellluales ↄſiſtant in medio. ℃ Arti. III.

Ad tertiuꝫ ſic pcedit. Videť ꝙ virtutes intellectuales nō ↄſiſtāt in medio. Virtutes .n. morales ↄſiſtunt in medio inquātū ↄformanť regule rōnis: ſꝫ vtutes intellluales ſunt in ipſa rōne: τ ſic nō videntur hr̄e ſupiorē regulā. g̃ virtutes itellluales nō ↄſiſtūt in medio. ℃ Preterea. Mediuꝫ virtutis moralis determinať a virtute itellectuali. Diciť. n. in. ij. ethi. ꝙ virt^9 ↄſiſtit in medietate determiata rōne: put ſapiēs determinabit. ſi igiť virtus intellectualis iteꝝ ↄſiſtat in medio: oꝫ ꝙ determineť ſibi mediū p aliq̄ꝫ aliā virtutē: τ ſic p cediť in infinitū in virtutibus. ℃ Preterea. Mediū pprie ē iter ↄria: vt p3 p phm in. x. metaph y. ſꝫ in itellu nō vr̄ eē aliq̄ ↄrietas: cum ēt ipſa ↄria ſm ꝙ ſunt in itellu nō ſint ↄria: ſꝫ ſimul intelliganť: vt albū τ nigrū: τ ſanū τ egrū: g̃ in intellectualib^9 virtutib^9 nō eſt mediū. ℃ Sed ↄ eſt ꝙ ars eſt virtus itellualis. vt dr̄ in. vj. ethi. τ tñ artis eſt aliqd̄ mediuꝫ. vt dr̄ in. ij. ethi. g̃ ēt virt^9 itellualis ↄſiſtit in medio. ℃ Rñdeo dr̄: ꝙ bonū alicui^9 rei ↄſiſtit in medio ſm ꝙ ↄformať regule vel mēſure quā ↄtigit trāſcēdere: τ ab ea deficere: ſic dcm̄ eſt. Virtus aūt itellualis ordinať ad bonū ſic τ moralis. vt .ſ. dcm̄ eſt: vñ ſꝫ ꝙ bonū virtutis itellualis ſe hꝫ ad mēſurā. ſic ſe hꝫ ad rōnē medij: bonum aūt virtutis itellualis eſt verū: ſpeculatiue qdē vtutis veꝝ abſolute: vt in. vj. ethi. dr̄ practice aūt vtutis verū ſꝫ cōformitatē ad appetitū rectuꝫ: veꝝ aūt intellect^9 nr̄i abſolute cōſideratū eſt: ſic mēſuratū a re. res. n. eſt mēſura itellectus nr̄i: vt dr̄ i. x. metaph. ex eo. n. ꝙ res ē vl nō ē: vitas ē i opione τ in orōne. Sic igiť bonuꝫ vtutis intellualis ſpeculatiue ↄſiſtit in quodā medio p ↄformitatē ad ipſam rē ſm ꝙ dicit eē qd̄ eſt: vel nō eſſe qd̄ nō eſt. in quo rō veri ↄſiſtit. exceſſus aūt ē ſm affirmationē falſam p quā diciť eē qd̄ nō eſt: defect^9 āt accipiť ſm negationē falſaꝫ p quā dr̄ nō eſſe qd̄ eſt: verū aūt vtutis itellualis practice ↄparatū qdē ad rē hꝫ rōnē mēſurati: τ ſic eodē mō accipitur mediū p ↄformitatē ad rē in vtutibus itellualib^9 practicis ſic in ſpeculatiuis: ſꝫ reſpectu appetit^9 hꝫ rōnē regule τ mēſure: vñ idē mediuꝫ qd̄ eſt vtutis moralis: ēt eſt ipſi^9 prudētie. ſ. rectitudo rōnis. ſꝫ prudentie qdē eſt iſtud mediū vt regulantis τ mēſurātis: vtutis aūt moralis vt mēſurate τ regulate. Silr̄ exceſſus τ defectus accipitur diuerſimode

dcm̄ eſt ꝙ duplex eſt regula boni hominis ad qd̄ ordinatur virtus. ſ. humana ratio τ lex diuina.

℃ Ad euidētiā hoꝝ oīuꝫ diſtigue ꝙ vtutes oēs 2^r pñt accipi. ſ. ſꝫ ſe: τ ex p̄te nr̄i: τ vtroq; mō regulā hr̄e. Et i lr̄a q̄ de q̄ſitis de ſolis theo^{lis} vtutib^9 ſiat iſta diſtō i arti^o ſequēti: vitatē tñ hꝫ extenſā ad oēs vtutes diuerſimode applicata. nā vtus itellectualis q̄ ad cogſcere ſꝫ ſe ↄſiderať qui in ordie ad rē cognitā ſumitur. Ex p̄te vo nr̄i quū ſm modū q̄ in nobis ſiūt aut eſt accipiť: quo ad dingere vo qd̄ addunt practice ſupra ſpeclatiuas ſꝫ ſe: ſūt ipe regule τ reſpiciunt reglabilia per eas. vñ ex p̄te eiū nr̄i regulaꝫ hr̄e pñt ſꝫ quā in nobis ſiūt aut ſūt: vtutes quoq; mōales ſꝫ ſe obia reſpiciūt: ex p̄te aūt nr̄i pn^a qb^9 i nobis ſiūt τ ſunt. Et q2 autor ſic de vtutū mēſure τ me^o ſm ſe logť: vt i arti^o 4° māifeſtať. iō obta oia q̄ ex p̄te nr̄i ſe tenent nihil officiūt pꝓſito τ vt ad ſingla deſcēdam^9 cognitio i p̄^a pn^{pis} ſꝫ ſe ē i me^o duoruꝫ ↄrioꝝ. v. g. huic acceptiōe totuꝫ ē maius ſua p̄te ↄriať: ſm ſe vt ſuperfluū totū ē minus ſua p̄te: et vt deficiēs totū nō ē maius ſua parte q̄uiſ ex mō q̄ h̄ cognitio ē in nobis: q2. ſ. nālr ieſt in nobis ↄria loca hr̄e nō pñt: veꝝ q̄q3 itellus practici ſm ſe qdē a reb^9 pendet q̄ ad cogſcere: ex p̄te aūt nr̄i ab appe^{tu} recto q facit nobis appere fineꝫ ſm ipſi^9 appetit^9 diſpōnē: q̄ ad dingere vo vt dcm̄ ē ipſe itellectualis

lectualis ṽtus eſt regula ⁊ nr̃o lumĩ rõnis nãlis ⁊ appeti- tui cõmẽſurat̃: vt ſupi⁹ declarati fuit. Eadẽ ẽt rõne ṽtutis itellectualis ſcḋm ſe mẽſura: nec practice: nec ſpecu^e ẽ ali- qḋ ṽtutis gen⁹: pcederet̃ .n. in infinitũ: ſꝫ ṽtutũ moraliũ mẽſura: qꝛ eſt ſcḋm nr̃a vel diuina regula modificatũ. iḋ aliud ṽtutũ ge- nus ad qḋ ꝑti- net mẽſura il- la mẽſura eſt aliquãꝫ ãt vir- tutũ itellectua- liũ: puta pru- dentie ⁊ ſcie q̃ ad pn̄ ꝑ ſe no- ta examinant̃: Mẽſura q̃qꝫ aliḋ ṽtutũ ge- nus ſcḋm ſe: ⁊ ex pte nr̃a ẽ: pma rũ ãt ṽtutũ in- tellectualiũ .ſ. itellcũs ⁊ ſinde- reſis: menſura ẽ ex pte nr̃ ſi eſt aliq̃ ṽtus ſꝫ ſolum nãle lu- mẽ ex pte nr̃a: et res cognita ſcḋm ſe: ⁊ ſic pꝫ miſſio ad omia obiecta.

Arti. IIII. In articulo 4° eiuſdẽ. 64. q. du^m occurrit de illa ꝓpõne vl̃i aſſumpta i lr̃a arguẽdo in oppo^m. ſ. i oib⁹ in q̃b⁹ ṽtus ↄſi ſtit i me^o ↄtigit peccar̃ ꝑ exceſ- ſuꝫ ſic̃ ⁊ ꝑ defe- ctũ: vr̃. n. ħ fal ſuꝫ ḋ iuſti^a. nã ↄſiſtit i me^o: et ñ ↄtigit pecca- re niſi vno^o. ſ. ꝑ dfectũ: q̃libꝫ .n. iiuſtuĩ fa- ciẽs violat eq̃- litatẽ: qꝛ decli- nat in min⁹ al- teri cui debet̃ eq̃le. ſi. n. decli- naret i mai⁹ il li nõ eẽt iniuſtitia: vt pꝫ in cõmutatiua iuſtitia ⁊ ẽtiã di ſtributiua in qua: ſi q̃s maius q̃ꝫ ꝑſona mereat̃ det: ideo violat equalitateꝫ: qꝛ alteꝛ minuit hic exceſſus.

Ad hoc dr̃ ꝙ me^m iuſti^e ↄ^it violari vtroqꝫ mõ. ſ. ꝑ exceſ ſuꝫ ⁊ defectũ diuerſi^e tñ ↄtigit ħ circa me^m iuſti^e ⁊ aliaꝝ

vtrobiqꝫ. Ad primũ ḡ dĩ: ꝙ ẽt ṽtus itellcũalis hꝫ ſuã mẽ ſurani: vt dcm̃ eſt: ⁊ per ↄfor mitatẽ ad ipſam accipit̃ in ipſa mediũ. Ad ſcḋm dĩ: ꝙ nõ eſt nec̃e in infinitũ ꝓcedere in virtutib⁹: qꝛ mẽſura ⁊ regu la itellectualis virtutis nõ eſt aliqḋ aliud genus virtutis: ſꝫ ipſa res. Ad tertiũ dĩ: ꝙ ipſe res ↄtrarie nõ hñt ↄtrarie tatem in aĩa: qꝛ vnũ eſt rõ co- gnoſcendi alterũ: ⁊ tñ in intel lectu eſt ↄtrarietas affirmatio nis ⁊ negationis: q̃ ſunt ↄtra- ria: vt dr̃ i fine perihermenias q̃uis. n. eſſe ⁊ nõ eſſe nõ ſunt ↄtraria: ſed ↄtradictorie oppo ſita. ſi ↄſiderentur ipſa ſignata ꝓut ſunt in rebus: ⁊ alterum eſt ens: ⁊ alteruꝫ eſt pure non ens: tñ ſi referant̃ ad actũ aĩe: vtrũqꝫ ponit aliquid eẽ: vnde eſſe ⁊ nõ eſſe ↄtradictoria ſũt: ſed opinio qua opinamur ꝙ bonũ eſt bonũ: eſt ↄtraria opi nioni qua opinamur ꝙ bonũ nõ eſt bonũ: ⁊ inter hmõi ↄ̃ria mediũ eſt virtus itellectualis.

Utrum virtutes theologice ↄſiſtãt in medio. Arti. IIII.

Ad quartuꝫ ſic ꝓce- ditur. Uidet̃ ꝙ vir- tus theologica cõſi ſtat in medio. Bo- num. n. aliarum virtutum cõ- ſiſtit in medio: ſed virt⁹ theo- logica excedit in bonitate alĩs virtutes: ergo virtus theolo- gica multo magis ẽ in medio. Preterea. Mediuꝫ virtu- tis moralis accipit̃ q̄dẽ ſcḋm ꝙ appetitus regulat̃ per rõnẽ. in tellectualis ṽo ſcḋm ꝙ intellcũs noſter mẽſurat̃ a re: ſꝫ virtus theologica ⁊ ꝑficit itellectũ ⁊ appetituꝫ. vt. ſ. dcm̃ eſt. ergo ẽt virtus theologica conſiſtit i medio. Preterea. Spes que eſt virtus theologica me diũ eſt inter deſperationem ⁊ preſumptionẽ. ſimilr̃ ẽt fides incedit media inter ↄ̃rias here ſes: vt Boetius dicit in lib. ḋ duab⁹ naturis: ꝙ. n. ↄfitemur in xp̄o vnã perſonam: ⁊ duas naturas: mediũ eſt inter here ſim Neſtorij: qui dicit duas perſonas ⁊ duas nãs: ⁊ here ſim Eutricis: qui dicit vnã ꝑ- ſonã ⁊ vnã nãm: ḡ ṽtus theo logica ↄſiſtit in medio. Sꝫ ↄ̃. in oib⁹ in q̃bus ↄſiſtit virtus in medio ↄtingit peccare ꝑ ex- ceſſuꝫ. ſic̃ ⁊ ꝑ defectũ: ſꝫ circa deũ q ẽ obm̃ ṽtutũ theologice nõ ↄtingit peccare ꝑ exceſſuꝫ. Dicit̃. n. Eccle. xliij. Benedi- cẽtes deũ exaltate illũ q̃ꝫtũ po teſtis. maior. n. eſt oi laude. ḡ virtus theologica nõ conſiſtit in medio. Reſpondeo dicẽ dum: ꝙ ſicut dcm̃ eſt: mediuꝫ virtutis accipit̃ per ↄformita- tem ad ſuã regulã vel menſu ram: ſcḋm ꝙ ↄtingit ipſam tran- ſcendere: vel ab ea deficere. Uirtutis autẽ theologice du- plex põt accipi menſura. Una q̄dem ſcḋm ipſam rõnem virtu- tis: ⁊ ſic mẽſura ⁊ regula ṽtu tis theologice eſt ipſe deus ſi-

ṽtutũ. nã extrẽa mediĩ aliarũ ṽtutũ ↄſtituũt diuerſa vi^a: iter q̃ me^o ẽ ṽt⁹ ipſa: vt pꝫ i 2° ethi. ⁊ ꝓpea alio vitio peccat̃ ꝑ exceſſũ ⁊ alio peccat ꝑ defectũ: extrẽa ãt mediĩ iuſti^e ñ ↄſtituũt diuerſa vitia: ⁊ ꝓpea vno ⁊ codẽ vitio peccat̃ ꝑ exceſſũ ⁊ defcũ: ⁊ ñ ſolũ vno vi^o: ſꝫ vno actu nuõ: vt pꝫ i furto. ſil̃. n. vio lat me^m min⁹ alteri ⁊ pl⁹ ſibi faciẽdo: ⁊ ſile ẽ i diſtributõib⁹ violatõe. ſil̃. n. min⁹ vni ⁊ pl⁹ alteri tribuit̃: nec obſtat ſi qñꝫ ſolũ min⁹ videat̃ fieri al- teri ⁊ nulli pl⁹: vt in icẽdijs et hõi. ħ. n. oſtẽdit ꝙ me^m iuſtitie ꝑncipalr̃ viola tur i min⁹: ⁊ ve re ſic ẽ: qꝛ quĩ eq̃le ſit ad al- teꝝ ꝑ min⁹ illi directe violat̃: ſꝫ tñ ſꝑ ↄcomi tat̃ plus alicui vl̃ i re: vl̃ i pcĩ- de. ſat ẽ g̃ lr̃e ꝙ vbicũqꝫ ẽ ṽt⁹ i me^o ↄtigit: ⁊ ꝑ exceſſũ: ⁊ ꝑ de fectũ peccare: ſiue ſimul: ſiue ſeparatiꝫ: ſiue vno: ſiue pluri bus vitijs non eſt cure.

In codeꝫ 4° arti° du^m ꝓoc- currit ex Sco. in 3° ſnia. diſt. 26° docẽte qḋ põt concedi ꝙ ṽtus theologi- ca ẽ ꝓpe i me^o nõ ex pte obti: ſꝫ act⁹: ita ꝙ lꝫ nõ poſſit tẽde- re i min⁹ veꝝ: aut bonum: qꝛ tendit in iſini- tũ obm põt tñ minus tende- re i illud: ⁊ ſic virtus theolo- gica moderat̃ actum vt me- dio modo ten- dat: ⁊ cõſequenter fides eſt media inter leuitatẽ: iuxta il lud qui cito credit leuis eſt corde ⁊ pertinaciã violãtis ra tionẽ ⁊ ſpes inter preſumptionẽ ⁊ deſperationẽ.

Dubiuꝫ 2° occurrit ſpãlr̃ de me^o re^a fidei: vr̃. n. ꝙ ſcḋm ſe hẽat me^m: qꝛ obm ſuũ qḋ ẽ q̄d ↄplexũ puta deũ eẽ trinũ:

ch&.i.hꝫ extrema.ſ.deũ nõ eẽ trinũ ⁊ deũ eſſe trinuꝫ eẽn
tialiter. hoc.n.eſt ſuperfluum: illud diminutum.
℃ Ad ꝓᵐ hoꝝ dĩ ꝓ ꝙ poſitio illa Scotica eſt ↄ diuuꝫ Tho
mã ⁊ ꝟitatẽ ↄ diuũ qdẽ Thomã expſſe dicentẽ h̃ de mõ
actꝰ qđ nõ põt eẽ exceſſiuꝰ.ſ. ꝙ nõ põt qs nimis credere
nimis ſperare:
nimis amare:
tẽdẽdo ĩ deũ:
ↄ ꝟitatẽ ꝟo: q2
ↄſtat ꝙ nõ po
teſt deꝰ amari
nimis: ita qꝫ ac
tꝰ amãdi deũ
ſit exceſſiuꝰ: ĩ
mo modꝰ amã
di deũ ſm ber
nardũ eſt ſine
mõ amarĩ: nec
ẽ veꝝ qđ de fi
de dĩ: qꝛ̃ lꝫ q
cito credit le
uis ẽ corde: nõ
tñ qui cito cre
dit deo leuis ẽ
corde ꝑcium
pio qq3: vt p3
ĩ rñſiõe ad 3ᵐ
nõ eſt vitiũ: q2
nimis ſperet ĩ
deũ ſꝫ q2 ſꝑat
bonũ excedẽs
ꝓpriã ↄditio
nẽ. vñ ↄceſſio
iſta nõ ſolũ vt
fĩa ſꝫ vt mala
vtpote ponens
modum dile
ctiõis dei ꝑaul
abijciat.
℃ Ad 2ᵐ dr dĩ
ꝙ fides ſm ſe
ẽ de deo: cuius
nõ ſũt extrẽa:
ex pte ãt nñi ẽ
ð deo ꝑ modũ
ↄpõnis ⁊ diui
ſiõis: vt ĩ 2ᵃ 2ᵉ
dĩ: ⁊ ꝓpterea ex
ex pte nñi eſt ĩ
medio ⁊ nõ ſm ſe.

des.n. nr̃a regulatur ſꝫ veritatẽ diuinã: charitas aũt ſm bonitatẽ eiꝰ: ſpes aũt ſm magnitudinẽ oĩpotẽtie ⁊ pietatis eiꝰ: ⁊ iſta eſt mẽſura excellẽs oẽꝫ hũanã facultatẽ: vnde nunq̃ põt hõ tñ diligere deũ q̃tũ diligi d3: nec tñ credere aut ſperare in ipm q̃tũ d3: vñ multo minꝰ põt ibi eẽ exceſſus: ⁊ ſic bonũ talis virtutis non ↄſiſtit in medio: ſꝫ tãto eſt melius q̃to maiꝰ accedit ad ſũmũ. Alia ſꝫo regula vel mẽſura ꝟtutis theologice ẽ ex pte nr̃a: q2 ⁊ ſi nõ poſſumꝰ ferri in deũ q̃tũ debemꝰ: debemꝰ tñ ferri ĩ ipꝫ credẽdo: ſperãdo: ⁊ amando ſm mẽſurã nr̃e ↄditiõis. vñ ꝑ acciñs põt in ꝟtute theologica ↄſiderari medium: ⁊ extrema ex pte nr̃a. ℃ Ad primũ g° dõꝫ ꝙ bonũ ꝟtutũ itellectualiũ ⁊ moraliũ ↄſiſtit in medio ꝑ cõformitatẽ ad regulã vel mẽſuram quã trãſcendere ↄtingit: qđ nõ eſt in ꝟtutibꝰ theologicis ꝑ ſe loquendo. vt dẽm̃ eſt. ℃ Ad ſcðm dõm: ꝙ virtutes morales ⁊ intellectuales perficiunt intellectũ: ⁊ appetitũ noſtrũ in ordine ad mẽſurã ⁊ regulã creatã: ꝟtutes aũt theologice in ordine ad mẽſuraꝫ ⁊ regulã increatã. vñ nõ eſt ſilis rõ. ℃ Ad tertiũ dõm: ꝙ ſpes eſt media iter ꝓſumptionẽ ⁊ deſperationẽ ex pte nr̃a inquãtũ.ſ. aliqs ꝓſumere dĩ ex eo ꝙ ſperat a deo bonũ qđ excedit ſuã ↄditionẽ: vel nõ ſperat qđ ſꝫ ſuã ↄditionẽ ſperare poſſꝫ: nõ aũt põt eſſe ſuperabũdãtia ſpei ex pte dei: cuiꝰ bonitas eſt iſinita. Silr̃ ẽt fides eſt media inter ↄrias hereſes: nõ ꝑ ↄparationẽ ad obm qđ eſt deus: cui nõ põt aliqs nimis credere: ſꝫ inquãtũ ipa opinio hũana eſt media inter ↄrias opiniones: vt ex ſupradictis p3.

℃ De connetione virtutum.

Qõ. LXV.

DEinde ↄſiderandũ eſt de ↄnexiõe virtutũ. ⁊ circa h̃ querunt̃ quinq3.

℃ Primo vtruꝫ ꝟtutes morales ſint adinuicẽ ↄnexe. ℃ Scðo vtꝝ virtutes morales poſſint eẽ ſine charitate. ℃ Tertio vtruꝫ charitas poſſit eſſe ſine eis. ℃ Quarto vtꝝ fides ⁊ ſpes poſſint eẽ ſine charitate. ℃ Quinto vtruꝫ charitas poſſit eſſe ſine eis.

℃ Qõ. LXVI. ℃ Articu. j.

IN artiº ꝓ.q.65 termini duo ſunt ꝓ declarandi qd.ſ. iporteret ꝟtus ꝑfecta: ⁊ qd ꝟtus iꝑfecta ð qbꝰ in lr̃a ſmo fit an dĩa hec ſit ſic iter calorꝫ remiſſum ⁊ in ſũmo an ſic iter diſpõnẽ ⁊ hitum an ſic iter diuerſas formas: puta opionẽ ⁊ ſciam: nõ.n. parũ refert q̃ hec mõ diſtiguant̃: ⁊ ſi qs h̃ erraret male poſſet de ↄnexiõe ꝟtutũ diſputare. Sciẽdũ ẽ igit̃ ꝙ ↄſtat ꝟtutes ꝑfectas ab impfectĩ nõ ꝑpea diſtingui: q2 ille in ſũmo ſũt gradu iſte nõ. nã ꝟtutes ↄnexe q̃ ſũt ſole ꝑfecte vt ĩ lr̃a dĩ. itẽdi pñt vt ſequẽs qđ oñdit: q̃uo ãt diſtiguant̃ ex nã hitꝰ ⁊ diſpõnis mãifeſtat̃: hitus .n. ⁊ diſpõ diſtincta ↄ hitũ ſm meliꝰ ſentientiũ ſniam diſtiguunt̃ nõ modalr̃ tñ: ſꝫ eẽntialr̃: ita ꝙ q̃litas illa q̃ eſt diſpõ nũq̃ erit eẽntialr̃ hitus q̃uis forte hitꝰ modũ hr̃e poſſit: ſꝫ diſpõ eſt q̃litas ſꝫ ſe facile mobilis: hitꝰ ꝟo ẽ q̃litas ex nã ſua difficile mobilis: veꝝ h̃ q̃litas hꝫ duplicẽ ſtatũ: ẽ q̃nq3 in ſe qdẽ hitꝰ: ſꝫ ꝑ modũ diſpõnis iheret: q2 facile corrũpi põt: vt p3 de ſcia ꝑ ꝓmã demõſtrationẽ acq̃ſita ⁊ nõ meditatiõe firmata: q̃nq3 ãt ⁊ in ſe ẽ hitꝰ ⁊ i ſtatu hitꝰ: q2 ꝑ modũ hitus hẽret firmiter ⁊c. ſicut ãt in cõſſimis rõibꝰ ꝓ
ſpei q̃litatis in
ueniũ hĩꝰ du
pliciter.ſ. ꝑ mo
dũ diſpõnis: ⁊
ꝑ modũ hitus:
⁊ pter h̃ dupõ
ſiue ꝑ modũ
diſpõnis: ſiue
ꝑ modũ hĩꝰ:
ita in ꝟtute vt
ſic que eſt ſpẽs
hitus inuenitur
q̃litas: que eſt
eſſentialr̃ ꝟtus
2ᵉ.ſ. hñs ſtatuꝫ
ꝟtutis ⁊ nõ ha
bens ſtatũ ꝟtu
tis: ⁊ pter hec ĩ
uenit̃ ſub ſpe
cie diſpõnis in
clinatio ſeu di
ſpõ ad ꝟtutẽ.
Ex his aũt tri
bus.ſ. ꝟtute in
ſtatu ꝟtutis: ꝟ
tute non in ſta
tu ꝟtutis: ⁊ di
ſpõne ad ꝟtu
teꝫ ſola prima
ꝟtus pfecta ẽ
vt dĩ: imo vel
4ᵒ: articꝰ dici
tur h̃ ſola ſim
pliciter et ꝓpe
virtus dĩ: ⁊ rõ
in ꝓmptu ẽ: q2
virtuteꝫ ꝓprie
⁊ ſimplr̃ oꝫ eẽ
ꝓncipiuꝫ opis
ꝟtuoſi ſimpli
citer et nõ ſm
qd. virtus aũt
nõ in ſtatu vir
tutis tale opus nõ facit: q2 defectiuoſa eſt vtpote priuata ꝓprio ſtatu. ſic g° virtutis perfecte noie q̃litas que eſt virtus ſtatum ꝟtutis habẽs intelligit̃: virtutis aũt iperfecte noie lꝫ ſm ꝓprietateꝫ vocabuli ſola virtus ſm eẽntiã ẽ deficiens videat̃ intelligi: q2 virtus impfecta dicit ꝟtutẽ ⁊ iperfectionẽ eius: extẽſo tñ ſeu accõmodato vocabulo ꝟtutis impfecte noie itelligit̃ taꝫ virtus deficiẽs in ſtatu q̃ꝫ diſpõ ad virtutẽ: ꝓſertiꝫ ſi eſt firmata: in q̃ aũt ↄſiſtat ꝟtutis eẽntia. ex.q.55. colliget̃ poterĩ in q̃ ãt ꝑfectio ſtatꝰ ꝟtutis ↄſiſtat ex lr̃a qdẽ vnico ꝟbo hẽs q̃ ad morale.ſ. ꝙ iclinat ad boᵐ hñ. Ex 2º ãt eth. explicatiꝰ hẽs ꝙ ſciẽs ꝙ eligẽs: ꝙ ꝓp h̃: ꝙ imobilr̃ hñs ipſaꝫ opet̃: ⁊ ↄſiter impfectꝰ ꝟtꝰ ẽ ſi aliqd hoꝝ deficiat: q̃uis.n. boᵐ tũc fieret ñ tñ bñ. Ex ſcito notiꝰ ꝙ alicui q̃litati iclinãti ĩ boᵐ aliqd 2ᵉ deeẽ: põt aliq̃ ꝟtutĩ ↄditio ꝓ de ꝑtinẽtibꝰ ad ſpẽꝫ ſeu eẽntiã ꝟtutis: vt ſi deficeret recta rõ vĩ electio vĩ ꝓpriꝰ finis i hitus

acq̃buliũ

agibiliũ: ñ eẽt ĩ veritate ꝩtus nec pfecta nec ipfecta dicerẽ. tñ ꝩt⁹ ipfecta ſic' diſpõ ad ꝩtuté. vñ ſi qs hituat⁹ ẽ ad abſtinẽtie vł caſtitatis mãȝ nó ſ3 regulis rõnis aut ñ electióe ꝑ ꝑ ipm bom rõnis talis hit⁹: nec ẽ nec erit vnq3 ꝩt⁹: ſȝ diſpõ tñ ad ꝩtuté z° ꝺ ptinẽtib⁹ ad ſtatũ tñ ꝩtutꝭ vt ſi deficeret imobilitas aut extẽſio: aut debita diſpõ ſubtiẽẽt qdẽ impfecta virt⁹ ſic ꝙ põt eadeȝ nuõ eẽ pfctá ⁊ ſimplr ꝩt⁹ ablatis illis defectib⁹: oportebit ḡ te cautũ eẽ: quãȝ de ꝩtute ipfecta ẽ ſmo: an itelligaĩ ibi ꝺ impfecta rõne ſtat⁹: an q2 diſpõ tñ eſt: ⁊ eadẽ oȝ vti caute la quũ negari iuenerís rõneȝ ppẽ vl ſimplr ꝩtutis: ſcies át diſcernere itẽtioné lrẽ ſi ſm núc dcá iſpexeris an eadem q̃litas q̃ negaĩ ꝩt⁹ ſit poſtmodum ꝩt⁹ vł nõ. qñ vt p3 ſi pm iuenerís ꝺ nõ virtute ſm ſtatũ ẽ ſmo: ſi ſ3 de nó virtute: ſ3 eẽntiá. Et hoc ſi ſuaueris nõ vagaberis ad q̃rẽduȝ ꝯſtitutiua ꝩtutũ i eẽ virtutis in gñe relonis: vt Scot⁹ putauit: ſȝ ꝑfectioné ſtatuȝ ꝑquires aut noue ꝩtutis gñõné facilẽ poſt talé ac tãtá (diſpõnem.

❡ Utruȝ ꝩtutes morales ſint adinuicé ꝯnexe. Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcediĩ. Uŕ ꝙ ꝩtutes morales nó ſunt ex necẽitate ꝯnexe. Uirtutes eniȝ mõales quãq3 cáuſ ex exercitio actuũ vt ꝓbaĩ in .ij. ethi. ſȝ hõ põt exercitari in actib⁹ alicui⁹ ꝩtutis ſine hoc ꝙ exerceateſ in actibus alteri⁹ ꝩtutis. ḡ vna ꝩt⁹ moralis poteſt hñi ſine altera. ❡ Preterea. Magnificentia ⁊ magnanimitas ſũt q̃dá ꝩtutes morales: ſed aliqs põt hñe al's virtutes morales ſine hoc ꝙ hẽat magnificẽtiá ⁊ magnanimitaté. Dic̃.n. phs i.iiij.ethi. ꝙ inops nó põt eẽ magnific⁹: q tñ põt hñe al's q̃ſdá ꝩtutes: ⁊ ꝙ ille q pũis ẽ digñ⁹: ⁊ his ſe dignificat tẽpat⁹ ẽ: magnanim⁹ át nó ẽ. ḡ virtutes morales nó ſũt ꝯnexe. ❡ Preterea. Sicut ꝩtutes mõales pficiũt ptẽ appetitiuá aie: ita ꝩtutes itell'uales pficiũt ptẽ itell'iuá: ſȝ ꝩtutes itell'uales nó ſũt ꝯnexe. põt.n. aliqs hñe vná ſciam ſine hoc ꝙ hẽat aliá. ḡ ẽt neq3 virtutes morales ſunt ꝯnexe. ❡ Preterea. Si ꝩtutes morales ſint ꝯnexe: hoc non ẽ niſi q2 ꝯnectunĩ in prudentia: ſȝ hoc nõ ſuffic̃ ad ꝯnexioné ꝩtutũ moraliũ: vr̃.n. ꝙ aliqs poſſit eſſe prudẽs circa agibilia: q̃ ptinẽt ad vná ꝩtuté ſine hoc ꝙ ſit prudẽs in his q̃ ptinẽt ad aliá: ſic ẽt aliqs põt hñe arté circa aliq̃ factibilia ſine hoc ꝙ hẽat arté circa alia: prudẽtia át eſt recta rõ agibiliũ. ḡ nó ẽ neceſſiũ virtutes morales eẽ ꝯnexas. ❡ Sȝ ꝯ ẽ ꝙ Ambr. dic̃ ſup lucá. Cõnexe ſibi ſũt ꝯcatenateq3 ꝩtutes: vt q vnaȝ h3 pl'es hñe videaĩ. Aug. ẽt dic̃ in .vj. ꝺ tri. ꝙ ꝩtutes q̃ ſĩ in aio hũano nullo mõ ſepanĩ abinuicẽ. Et Greg. dic̃. xij. moraliũ: ꝙ vna ꝩtus ſine alijs aut oio nulla eſt: aut imperfecta. Et Tullius dicit in ij. de tuſculanis q̃ñibus. Si vná virtuté cõfeſſus es te non hñe nullá neceſſe eſt te habiturũ. ❡ Rñdeo dõm: ꝙ virtus moralis põt accipi vel pfecta: vel ipfecta. Impfcã qdẽ moralis ꝩtus: vt tẽpantia vel fortitudo nihil aliud ẽ q̃3 aliq̃ iclinatio in nobis exñs ad op⁹ aliqõ ꝺ gñe bonoꝝ faciẽdũ: ſiue talis iclinatio ſit in nobis a nã ſiue ex aſſuetudine: ⁊ hoc mõ accipiẽdo virtutes morales nõ

diocritate ꝯſiſtẽs determinata rõne ꝓut ſapiẽs determinabit abſq3 determinatióe ⁊ electióe medij i alia mã. ḡ ẽ ꝩtus ſine ꝯnexióe ad al's ꝩtutes: ⁊ añs p3: q2 i diffinitióe ꝩtutis nõ poniĩ niſi ꝯnexio ad prudẽtiá ſeu rõné determinanté mem i illa mã. 3° ex exercitio cáuſe ꝩtuté: q2 põt aliqs optime ſe exercere ĩ mã vni⁹ ꝩtutis ⁊ nó in mã alteri⁹. ḡ ñ ſũt cõnexe: t3 ſeq̃la: q2 ꝩt⁹ gñaĩ ex actib⁹. 4° ex diſtãtia: q2 ꝩtutes eiuſdeȝ generis q̃ ſunt ꝓpĩquiores nó ſũt ꝯnexe: puta ꝩginitas ⁊ caſtitas ꝯiugalis. ḡ a fortiori virtutes diſticte ſ3 gen⁹: vt cardinales q̃ magis diſtát nõ ſunt ꝯnexe. 5° deducit ad tria iconueniẽtia ex cõnexióe. p̊ ꝙ aliq̃ ꝩt⁹ eſſet ꝩtus añq̃3 eẽt ꝩtus. z° ꝙ nulla ꝩt⁹ eẽt p⁹. 3° ꝙ vn⁹ act⁹ gñaret oẽs ꝩtutes ſeq̃la pmi probaĩ ſic: tẽpãtia ꝑ te nõ ẽ ꝩtus ſine ꝩtute fortitudis. ḡ fortido eſt p̊us ꝩt⁹: ⁊ ex alia pte fortido nõ pt eẽ virtus ſine tẽpãtie ꝩtute. ḡ fortitudo nõ erit virtus niſi poſt tẽpantiá. ḡ fuit virt⁹ añq̃3 eẽt virt⁹ ſeq̃la ſcđi p3: q2 ex q̊ q̃lib3 coexigit aliá oẽs ſunt ſimul: ⁊ ꝯñter nulla pοr aut poſterior. ſequela tertij ꝓbaĩ q2 ipoſſile eſt ſil' hẽri tot act⁹ pfectos gñatiuos tot ꝩtutũ. ❡ Ex át 3m ſit icõueniẽs. ꝓbaĩ: q2 vnus act⁹ eſt vni⁹ virtutis: ⁊ ſic eẽt act⁹ vni⁹ ꝩtutis ſi eẽt gñatiua: ita ẽ gñatiu⁹ vni⁹: ⁊ ñ oiuȝ ꝩtutũ: hoc de p̊.

❡ Articulus. I.

IN p arti°. q.65. dum de ꝯnexióe ꝩtutũ ex Sco. reſurgit ipe náq3 i 3° ſnia. di.36. ſolá ꝯnexioné ꝩtutis moralis cũ prudẽtia ſua .i. illi⁹ mãe: ⁊ ñ eõ tenẽs putat nec prudentiá moralé virtuté: nec moralé ꝩtuté prudẽtiá ſimpł .i. tot⁹ agibilis nec vná moralé virtuté aliá moralé coexigere. ſȝ ſil ſtare ꝙ aliqs ſit tẽpat⁹ in ſũmo: ⁊ tñ auar⁹ iniuſt⁹ ⁊c̃. Et vt diſticte oĩa ꝑcipianĩ p̃ recitabũĩ ſua motiua z° declabũĩ fundamta ꝩitatis 3° ſatiſfiet oĩbs. Arguit p̃ Sco. ꝯ ꝯnexioné ꝩtutũ ex hoc ꝙ ſũt pfectões ꝑtiales: qñ.n. ſũt pl'es pfectióes ꝑtiales eiuſdẽ pfectibilis põt pfectũ eẽ illud pfectibile ſ3 vná: ⁊ ipfectũ ſ3 aliá: vt p3 i ſorte reo viſus ⁊ audit⁹. Cõſtat aũt cardinales ꝩtutes eẽ ꝑtiales pfectióes mẽtis nr̃e. ḡ. z° ex diffóne ꝩtutis .z. ethi. q̃ȝ ꝩt⁹ moralis ẽ hit⁹ electiu⁹ i me

❡ Quo ad zm ſcito ꝯnexioné ꝩtutuȝ cardinaliuȝ ꝯuici ex iſto ꝓceſſu q i lr̃a ſit: virt⁹ moralis exigit prudẽtiá: prudẽtia át exigit oẽs tres ꝩtutes mõales. ḡ oẽs ꝩtutes mõales ſunt ꝯnexe: ſȝ q2 ꝓpõnes hoc aſſumpte diuerſimode itelliguntĩ oȝ eas explanare: ⁊ ſenſum veꝝ capere tunc videre viȝ rõnis hui⁹. pma ḡ ꝓpõ. ſ. virtus moralis exigit prudẽtiá: q2 ex diffinitióe virtutis. z. ethi. allata p3 nõ negaĩ: ſȝ diſtinguitur: q2 aut intelligiĩ de prudẽtia totali aut partiali: ⁊ vocaĩ prudentia totalis prudentia reo oium agibiliũ: ꝑtialis át reo talis mãe: delectatóis venereę vł piculoꝝ mortis ⁊c̃. ſi in aſſumpta ꝓpõne ⁊ diffóne ꝩtutis mo

talis itelligiť de prudentia totali negatur .ſi de partiali pcedit ſꝫ tūc pꝫ māifeſᵗ ꝙ nihil valꝫ pceſſus: qꝛ prudētia ꝑtialis nō exigit oēs ṽtutes morales: pp illaꝫ āt diſtōnē oꝫ oſtendere: aut verificari aſſumptū ꝺ prudētia totali: aut ꝙ prudentia ꝑtiaľ exigat oēs ṽtutes: ⁊ vtrūqꝫ ſiľ fiet oſidēdo ꝙ prudētia ꝑtialis aut ñ ē prudētia ſuffiiēs ad māꝫ illiꝰ ṽtutis: ⁊ ꝯñr nō ē prudētia: aut ē total. oſidiť āt ħ facile ex ꝯnexiōe māꝝ ṽtutū moralium: ⁊ ipſa diffōne ṽtutis ſic: vtꝰ moralis puta tempātia eſt hitꝰ ſꝫ rōnē rectaꝫ electiuꝰ medij in delectatiōibꝰ tactꝰ ñ ꝑit electiōeꝫ medij i talibꝰ delectaᵇᵘ ꝯtigit corrūpi a tali aut tali paſſione ſꝫ ſimpľ vndecūqꝫ ꝯtigat ab electōe talis medij in electiōeꝫ extremoꝝ vitioꝝ decliare. ğ tēpātie ṽtutis nec ñ hituatū reddit aīuꝫ ad eligēdū tale meᵐ ſm prudētiā totalē aſſumpᵐ ħ māifeſtať: zᵐ ſi qdē credi pt ꝙ vtꝰ moral puta tēpātia pficit aīuꝫ. ꝓ vt decliatio a tali meᵒ oriť ex aliq̃ certa paſſiōe: puta vt ex amore ꝯcupiſcie decliari ſolet a meᵒ i delectatioᵇᵘ tactꝰ: ita ꝙ ñ ſpectat ad tēpātiā inclinare ad eligēdū meᵐ i delectatioᵇᵘ tactꝰ niſi ꝑ q̃to abducimur a meᵒ ob amorē ſupfluę ꝺlectatōis. zᵒ āt mō vt tēpātie ſit iclīare ad tale meᵐ ꝯ̄ q̃ſqꝫ iperꝰ ex q̃cūqꝫ paſſione ꝓueniētes ad abducēdū a tali meᵒ: puta ex auariᵃ ex timore mortis ⁊c̃. Dr̄nt āt i tm̄ hi duo mōi vt ex ħ pēdeat iſta ṽitas: ⁊ ſꝫ ꝓᵐ moᵐ ñ fiat aliqs tēpatꝰ niſi ſꝫ qd iuxᵃ zᵐ vo fiat tēpatꝰ ſimpľ: qm̄ vt pꝫ iuxᵃ ꝓᵐ modūꝫ nō ē hituatꝰ ad meᵐ i delectatōibꝰ tactꝰ niſi ſꝫ qd: qꝛ ſꝫ ꝙ oriūť a certo motiuo tm̄: iuxᵃ zᵐ vo ē hituatꝰ ad meᵐ i delectatiōibꝰ tactꝰ totalr: qꝛ ſꝫ ꝙ oriūť ex q̃cūqꝫ motiuo: ꝙ āt tēpātiaꝫ ꝓᵐ mō ñ ſit vtꝰ: ſꝫ zᵒ mō tm̄ ñ eget ꝓbōne: qꝛ māifeſᵗ ex vſu ꝯuīciť: mlier .n. hituata ad caſtitatē q̃tū ē ex amore delectationū ſi inops ⁊ auara male merendo venereis vacat pculdubio itēpata ē: ⁊ ſiľr ſi timore ṽberꝝ aut īfamie ⁊c̃. ħ faciat: idē ğ ē dicere ꝙ tēpātia nō pficit aīuꝫ ꝯ̄ timores ⁊ alꝯ paſſiōes vt ⁊ incłᵐ nate ſūt corrūperē electiōeꝫ medij i delectatioᵇᵘ tactꝰ: ⁊ dicere ꝙ q mechať vt fureť nō ē mechꝰ: ⁊ meretricē ob ſolā auaritiā poſſe ſiľ eē tēpatā: ⁊ ſi īfinita hꝯ falſa. ſpectat igiť ad moralē ṽtutē inclinare ad meᵐ i ꝓpͣa mā ñ ſolū excludēdo extrēa ſꝫ ſe ſꝫ ſm qꝺ cōnexionē hñt cū aliēa mā: vt .n. i lr̃a dr̃ i miſſiōe ad zᵐ ⁊ 4ᵐ agibilia q̄ ſūt māe ṽtutuꝫ moraliū: ſūt ordiata adinicē: ⁊ ppea vnū redūdat i aliꝺ: ⁊ ppea oꝫ ṽtutē moralē pficere ſic aīuꝫ i ꝓpͣa mā: vt nec ex his q̄ ifra limites ꝓpͤ māe ſꝫ ſe ſūt nec ex his q̄ itrāt limites ꝓpͤ māe ex ꝯnexiōe illiꝰ cū alijs abducať a meᵒ eligēdo i illa mā: ⁊ ſic pꝫ aſſumpᵐ ⁊ reſtat māifeſtāda ꝯñā ꝙ .ſ. ex ħ ſequať ꝙ vtꝰ moralis coexigat prudētiā totalē ħ āt ſic ꝓbať: vtꝰ moralis eligit meᵐ i ꝓpͣa mā ſimpľ .i. ſm ſe ⁊ vt i eā redūdāt alie māe. ğ exigit rectā rōnē ſiu ſꝫ ſe ⁊ ſm ꝯpatōeꝫ ad alꝯ: ſꝫ ħ ē prudētia total. ğ ſeq̄la ē māifeſᵗ: ex eo ꝙ vtꝰ moralis ē electiua ſm rectā rōnē: ⁊ ſic ē electiua i ꝓpͣa mā ⁊ ſꝫ ſe ⁊ ſm ꝯpatiōeꝫ ad alꝯ māꝫ: ita oꝫ ꝙ rō ſit rectificās illā māꝫ: ⁊

ſūt ꝯnexe. videmꝰ .n. aliquē ex nāli ꝯplone vel ex aliq̃ ꝯſuetudine eē ꝓmptū ad opa liberalitad: q tm̄ nō ē ꝓmptꝰ ad opa caſtitad. pfcā aūt ṽtꝰ moralis eſt hitus iclīās ad bonū opꝰ bñ agēdū: ⁊ ſic accipiēdo ṽtutes morales: dr̄m eſt eas ꝯnexas eſſe: vt fere ab oībꝰ poniť. Cuiꝰ rō duplex aſſignať ſꝫ ꝙ diuerſimode aliq ṽtutes cardinales diſtiguūt. Alii .n. dicūt: q dā diſtinguūt eas ſꝫ q̃ſdā gnāles ꝯditiōes ṽtutū: vtpote ꝙ diſcretio ptineat ad prudētiā: rectitudo ad iuſtitiā: moderātia ad tēpantiaꝫ: firmitas animi ad fortitudinē: i q̃cūqꝫ mā iſta ꝯſiderenť: ⁊ ſꝫ ħ manifeſte appet rō ꝯnexiōis: ñ .n. firmitas hꝫ laudē ṽtutis ſi ſit ſine moderatōe vľ rectitudine aut diſcretiōe: ⁊ eadē rō eſt de alijs. Et hanc rōnem ꝯnexionis aſſignat Grego. xxij. moraliū dicēs: ꝙ ṽtutes ſi ſint diſ

ſꝫ ſe ⁊ ſꝫ ꝯpatōeꝫ ad alias: ex defectu nāq̄ recte regule hꝯ ꝯparatōibꝰ ꝓuēit ꝙ hituatꝰ aīus i caſtitate ⁊ ñ i parag liberaliᵗᵉ fornicaᵗᵘʳ: ⁊ iuſtiᵃ pp auaritiā: aut timorē: aut odiū ꝯ̄ caſtitatē faciť ꝯpať. ſi qdē tūc i tali aīo hoᵐ caſtitatis hono pecūie: aut euaſionis a morte: aut explēdi appeᵗᵘ odij hꝯ ⁊ dictať magis eligendum nūc ħ appenꝰ hoᵐ q̃ illud vere hoᵐ pp paſſiones ſeu affectiōes nunc ħ ⁊c̃. ad ħ magis q̃ illꝺ: ꝙ āt rō recta circa vnā māꝫ tm̄ ſm ſe q̃ ſm id qꝺ ex ꝯnexiōe hꝫ ſit prudētia total ex illo ꝓnᵒ zᵘᵐ ꝺ aīa i caᵒ ꝺ ſēſu cōi. pꝫ .ſ. ꝙ iudicās iter aliq̃ duo oꝫ cogſcer vtrūqꝫ. ſi .n. hāc rectā rōnē oꝫ ꝯpare hāc māꝫ reliqs agibilibꝰ oꝫ eā: qꝛ rō ē vtraqꝫ cogſcere: ⁊ qꝛ recta ē circa vtrāqꝫ rectā eē: ꝯſtat āt rectā rōnē circa oīa agibilia prudētiā eē totalē: pꝫ igiť ex dictꝭ ꝙ prudētia ꝑtialis nō ē prudētia niſi ſit totalis: ⁊ ꝯñr vt patebit exigit oēs ṽtutes morales pp qꝺ i calce articuli dr̃ ꝙ defectꝰ prudētie circa vnā pꝫ agibiliū iduceret defectū circa alia. Ex his āt hēs q̃uo intellinda ſit diffō ṽtutꝭ moralis zᵘ ethi. q̄ ad duos termios .ſ. electōeꝫ medij: ⁊ rectā rōnē: itelligiť .n. ꝺ electōe medij nō ſꝫ qd: ſꝫ ſimpľ .i. ꝯ̄ q̃cūqꝫ adducētia ⁊ recta rōne ñ ſꝫ qd .i. ſꝫ ptē: ſꝫ ſimpľ ſeu totalr: ⁊ ſic pꝫ ꝙ ex diffōne ṽtutis ſine gloſis appoſitiuis: excludēdo ſoluꝫ ſenſum ſm qd: ⁊ vtēdo ſenſu ſimplr ꝙ reglr in diffōnibꝰ itelligiť hēs ꝯnexionē prudētie totalr ad ṽtutē moralē. Explanata āt ⁊ ꝓbata ꝓᵃ ꝓpōne aſſūpta reliquū eſt vt ꝓbeť ⁊ explaneť zᵃ .ſ. ꝙ prudētia exigit oēs ṽtutes mōales. ħ ꝓpō lꝫ poſſit ꝓbari ex pte māe: qꝛ ſicᵗ tēpātia gn̄ať ex freq̄ntibꝰ electōibꝰ medij i delectatōibꝰ ita prudētiā oꝫ gn̄ari ex frequētibꝰ iudicijs ⁊ ꝓceptis circa ſuā māꝫ q̄ ē totū agibile meliꝰ tm̄ mōſtrať ꝓpoᵐ ex ipſa rōne prudētie ſm ſe vt i lr̃a fit ex pte ꝓnᵒᵗᵘᵐ ipſiꝰ prudētie ſic prudētia ē recta rō ꝯſiliatiua: iudicatiua: ⁊ ꝓceptiua. ğ rectitudo eiꝰ exigit aīum tā ſm ptē apphēſiuā q̃ ſꝫ ptē appetitiuā recte ⁊ bñ ſe hr̃e circa paᵃ recte rōnis: q̄ ſunt fines agibiliū: ſꝫ ſic hr̃e ad hꝯ fines eſt hr̃e oēs ṽtutes morales ꝓncipales. ğ prudētia coexigit ſꝫ ſe oēs ṽtutes hꝯ. añs pꝫ: ſequela vo q̄ ad ptē apphēſiuā ē ꝑ ſe nota: qꝛ hitus ꝯclonū pēdet ex hitu ꝓnᵒʳᵘᵐ: q̄ ad ptē vo appetitiuā: lꝫ ex ſupradcis ꝺ prudētia pateat: breuiter tm̄ q̃ſi repetēdo māifeſtať ſic: prudētia nō ē in rōne ſoluꝫ: vt dr̃ in 6ᵒ ethi. qꝛ ē in rōne vt mota ab appeᵗᵘ: ⁊ pp ħ nō tradiť obliuioni vt ibidē dr̃. ğ depēdet ab appetitu pculdubio recto: obm autē appetitus eſt finis. ergo depēdet ab appetitu recte ſe habēte ad fineꝫ: qꝺ erat intētuꝫ: qꝺ aūt depēdeat prudētia ab appetitu recto reſpcū oium finiū agibiliū ⁊ nō vnius tm̄: lꝫ ex redūdantia ꝯnexiōis poſſet hēri in lr̃a tm̄ ꝓbať ex hoc ꝙ ſicut ſcia depēdet ex oibus ipſiꝰ ꝓncipijs ⁊ nō aliqbus tm̄: ita ꝙ geometria errās in vno ꝓnᵒ nō eſt ſcia: ita prudētia nō eſt prudentia: niſi oia ꝓnᵃ recta ſupponat: fines aūt agibiliū ꝯſtat eē ꝓnᵃ ex qbꝰ prudētia pcedit: ⁊ ad q̄s oꝫ appetiᵐ ſe recte hr̃e: aliogn ⁊ i actu iudicij: qꝛ delectatio corrūpit eſtimationem pruden-

tie: ⁊

tie: ⁊ ī actu ꝓcepti: q̄ꝛ ē a rōne vt ſubē appetitus errabit. Et ſcito q̄ licȝ recta rō agibiliū pēdeat ex vtraqȝ rectitudine circa fines. ſ. ex rectitudine partis apphenſiue ⁊ appetitiue: q̄ꝛ tn̄ rectitudo apphēſiue nō ē ꝓpria prudētie: ſȝ cōis ſibi ⁊ ceteris v̄tutib⁹ intellectualib⁹ circa ꝯclōnes:

iuncte nō poſſunt eē perfecte ſcḋm rōnem virtutis: q̄ꝛ nec prudentia vera eſt que iuſta temperans: ⁊ fortis nō eſt: ⁊ ideȝ ſubdit de alijs virtutibus. Et ſimilem rōnem aſſignat Aug. in. vj. de tri. Alij vero diſtinguunt p̄dictas v̄tutes ſcḋm materias: ⁊ ſȝ hoc aſſignat̄ rō cōnexiōis ab Ariſto. in. vj. ethi. q̄ꝛ ſic̄ ſupra dcm̄ eſt: nulla virtus moralis pōt ſine prudētia hr̄i: eo q̄ ꝓpriū virtutis mora

⁊ autoris diuinū ingeniū: ex ꝓprijs ꝯſueuit doctrinas facere tō illā ſilentio p̄teriuit: et rectitudinē appetit⁹ q̄ ē ꝓpa prudētie: ſola .n. prudētia ſȝ ſe pēdet ex appetitu r̄cto moraliter finiū po ſuit p̄ncīm prudentie: ⁊ ꝓpea ꝯparauit ipſaȝ ītellectui q̄ eſt hitus p̄ncipiorū dicens: q̄ ſicut in ſpeculatiuis ſcīa pēdet ex hitu p̄ncipioꝝ: ita in moralib⁹ recta rō pēdet ex recto appetitu finiū. Eſt .n. hitus p̄ncipioꝝ in appetitu: q̄ꝛ fines p̄nci^a ſunt operabiliū: q̄ de mū appetitū r̄cte ſe hr̄e ad fines operabiliū ſit hr̄e v̄tutes morales: pȝ ex eo q̄ eadē eſt v̄tus itendēs finē ꝓpriū alicuius mãe: ⁊ eligēs mediū in illa: ac ꝑ hoc eadē eſt tēperantie v̄tus qua q̄s recto appetitu itēdit bonū rōnis in delectatiōib⁹ tact⁹: ⁊ q̄ꝛ eligit mediū in eiſdē ſcḋm rectā rōnē: ⁊ ſic pȝ tot⁹ ꝓceſſus q̄ tāto verior cōprobat̄: q̄to ex ſola diffōne v̄tutis moralis ꝯſiderādo q̄ coexigūt ꝑticule diffinitiōis deduxit ꝯnexionē mutuā v̄tutuȝ moraliū cōputata ēt īter eas prudētia: hec de 2°. ¶ Quo ad 3m̄ r̄ndēdo ordinate obīis dr̄ q̄ p̄me rōnis maior eſt falſa ſi eſt vl'is: vt eē oȝ: ſunt .n. multe partiales perfectiōes ꝯnexe: ſȝ nō oēs ſint ꝯnexe: itellect⁹ .n. ⁊ volūtas ꝯnexe ſunt: viſus et audit⁹ nō. vn̄ ex hoc nihil hētur. 2ª vō rō ex diffōne v̄tutis iaȝ ſoluta ē ⁊ ꝯiūctū ē q̄ in diffōne v̄tutis opȝ cadere rectā rōnē ſimplr̄ ⁊ nō ſcḋm q̄d vt opponēs vult cōcedens q̄d nō ſpectat ad tēperātie v̄tutē firmare aīuȝ ne timore mortis fornicet̄: ⁊ ſic icidit in foueā magnā. ſ. q̄ talis nō faciat ꝯ̄ tēperantiā. cui⁹ oppoᵐ tn̄ ſentit: ⁊ p̄terea ꝯiūcit̄ aut talis recedit a medio tēperātie aut nō: ſi ſic: declinat in vitiū extremū. ḡ eſt ꝯ̄ rectā rōnē ſpectāteȝ ad tēperantiā. ſi nō. ḡ fornicationē ꝯmittēs ex auaritia ſolū: ⁊ nō ꝓp delectationē nō peccat ꝯ̄ tēperātiā. ¶ Ad 3m̄ r̄ndet̄ in lr̄a ad p̄ᵐ q̄ mãe v̄tutū ſunt duplices q̄dā ſpectātes ad cōeȝ vitā: quedā ad aliquē ꝑticularē ſtatū in p̄mis q̄ ſunt mãe v̄tutū cardinaliū nō ꝯtingit exerceri in vna ⁊ nō in alia recte ſic vt fiat v̄tus aliq̄ q̄ritis poſſit inchoatio aliq̄ v̄tutis gnātī: in iſtis aūt ꝯtingit fieri vnā ſine alia actu: ſit tn̄ ois 2ᵉ. p̄ in po⁹ ꝓpinq̄ vt in lr̄a dr̄. 2ᵉ in ꝓparatōe animi vt alibi dicit autor: q̄ꝛ ꝯnexio v̄tutū oīuȝ eſt ꝯnexio in 3° .i. in prudētia q̄ dictat formalē in oī v̄tute. ſ. ꝓparationeȝ animi ⁊ deficiēte mã: ⁊ ꝑ hoc pȝ r̄nſio ad 4m̄: tum q̄ꝛ formalr̄ tn̄ .i. ſcḋm ꝓparationē animi ſufficit caſtitatē ꝯiugalē ⁊ v̄ginitatē eē ꝯnexas. tū q̄ꝛ falſuȝ eſt q̄ ſit maior rō de ꝯnexione ſpāliuȝ q̄ gnāliū v̄tutū: q̄ꝛ vt dictū eſt harum mãe magis cōnexe ſunt ꝯiūctiōe occurſus reſpcū ꝯuerſatiōis hūane: ſȝ mīn⁹ cōnexe ſint ꝯiunctōe ſilitudinis: ⁊ ꝓpterea illas oȝ eē ꝯnexas formalr̄ et mãlr̄: iſtas formalr̄ tn̄. ¶ Ad 5m̄ dr̄ 2ʳ iuxta duos modos quibus connexio

iſta itelligi poteſt. Cōnexio nāqȝ virtutū q̄uis nō ſit ſucceſſiua claudit in ſe ſimultatē tꝑis: ita q̄ opȝ eas in eodeȝ tpe eē fieri ⁊ corrūpi: ſȝ hō ſiltas tꝑis pōt 2ʳ itelligi. p̄ ſȝ rigorē v̄itatis vt. ſ. in eodē iſtāti tꝑis q̄ eſt vna ſit actualr̄ alia ⁊ ī nullo iſtāti ſit vna ſine alia actualr̄: ⁊ h̄ ſenſus vr̄

lis eſt facere electionē rectam cū ſit habitus electiu⁹. Ad rectā aūt electionē nō ſolum ſufficit inclinatio in debitū finē: q̄d eſt directe per habitū v̄tutis moralis: ſed ēt q̄ aliq̄s directe eligat ea que ſunt ad finē q̄d fit per prudentiam que eſt ꝯſiliatiua: ⁊ iudicatiua ⁊ p̄ceptiua eorū que ſunt ad finem: ſilr̄ ēt prudentia nō pōt haberi niſi hēant̄ v̄tutes morales: cum prudentia ſit recta ratio

cōiter accipi ⁊ ꝯ̄ cum ꝓcedit argūᵐ vn̄ hunc ſecūdo ſenſuȝ ꝯcedit̄ q̄ nulla cardinaliū virtutū ē p̄or aut poſterior altera ſȝ tps: ⁊ ſilr̄ q̄ nulla eſt p̄ᵃ poſitiue ordīe tꝑis: ſȝ q̄lȝ ſic ē p̄ⁱ negatiue: negat̄ aūt q̄ ſeq̄tur tēpātiaȝ eē p̄us v̄tute q̄ ſit v̄t⁹: ⁊ ꝓbō aſſumit falſuȝ. ſ. ſi tēpātia nō eſt v̄t⁹ ſine v̄tute fortitudis fortitudo ē p̄us v̄t⁹: ſufficit .n. ad h̄ q̄ fortitudo ſit ſil v̄t⁹ vt pȝ. nō hēo demū ꝓ icōueniēti q̄ vnico actu in v̄tute tot ꝓcedētiuȝ gn̄ent̄ ſil oēs v̄tutes in eē ꝑfecto: ⁊ cū dr̄ ille act⁹ ē vni⁹ v̄tutis dico q̄ ille act⁹ ē act⁹ gnātiu⁹ prudētie q̄ agit in v̄tute hitus p̄n^{oᵉ} prudētie. quū .n. vt ex dictis pȝ hit⁹ p̄n^{oᵉ} prudētie in ꝑte apphēſiua ſit ſindereſis: in ꝑte appeᵗⁱᵘᵃ ſit ad min⁹ 3ᵉ hitus triū v̄tutū cardinaliū: ⁊ plurib⁹ hitib⁹ ſil vti ꝯtigat ī ordine ad vnū: ⁊ prudētia vna exñs ex oīb⁹ his pēdeat ⁊ gnō prudētie ſit ꝑfectio v̄tutū ꝯñs eſt vt act⁹ gnātiu⁹ prudētie ꝓcedat ⁊ a ſindereſi ⁊ hitib⁹ trib⁹ v̄tutū cardinaliū nō plus ꝑfectaꝝ ſȝ ipo actu gnāte prudētiā eē ꝑfectū accipietū ⁊ ſic ille act⁹ dato q̄ eēt vni⁹ tn̄ v̄tutis: putas ſindereſis q̄ꝛ nulla ꝑſuppōit̄ alia v̄tus eēt tn̄ multoꝝ hituū ꝑticipatiu⁹: ⁊ ſic poſſȝ multas ꝯſumare v̄tutes ſic̄ poſt genitā prudētiā recte p̄cipe ſil in plurib⁹ mãys ē act⁹ vni⁹ v̄tutis prudētie. ſ. elicitiue: multaꝝ āt v̄tutū moraliū p̄n^{oᵉ} prudētie ē actus ꝑcipaᵘᵉ. 2° āt mō ſiltas tꝑis itelligit̄ ſȝ ꝓpinquitatē vt. ſ. q̄ paꝝ dr̄nt ſcḋm tps ſil eē dr̄r iux̄ illō q̄d paꝝ diſtat nihil diſtare vr̄: ⁊ ſic v̄tutes morales plurib⁹ actib⁹ q̄ſi ſil gnārent̄: ⁊ dr̄r ꝯnexe: q̄ꝛ oȝ vnāq̄q; ſtatim aliā comitē hr̄e: ⁊ ſȝ h̄ videat̄ p̄ᵒ facie incōloniū: ſi q̄s tn̄ ꝯſideret q̄ ſcḋmo p̄ſens nō ē metaphic⁹: neqȝ mathe^{cꝰ}: ſȝ moralis ī q̄ nō ad amuſſiȝ certitudo q̄rit̄ ⁊ attēdit̄ ad alias ꝓprietates v̄tutū q̄d ſili mō verificat̄ nō vſqȝ q̄qȝ h̄ ſpnet. pȝ nāqȝ q̄ attigere meᵐ nō min⁹ ꝯⁱᵗ v̄tuti q̄ ꝯnexio: ⁊ ꝯſtat q̄ ꝯtingere meᵐ vocat̄ nō ſolū attigere cētrū ſȝ ꝓpe: q̄re ḡ ꝯnexio v̄tutū nō vocāda ē. ſi ꝓpe ſint ſȝ ſolū in iſtāti ſi attigāt: idē .n. vr̄ ī mã ꝯnexiōis iſtās q̄ in mã de medio pūctū cētrali: ⁊ ſcito h̄ q̄ ex vtroqȝ mō ſimultanee gnōnis v̄tutū ſaluat̄ q̄ v̄tutes q̄ten⁹ v̄tutes ſūt q̄litates ſūt abſoᵗᵉ: q̄s diximus hit⁹ iux̄ ſupi⁹ determiata ꝯ̄ Scotū. nā ſi ſimltas iſta nō eſt iſtātanea ſȝ q̄ſi. ꝯſtat q̄ ſic̄ poſt multos act⁹ ex aliq̄ in v̄tute oīuȝ gnāt̄ hit⁹ tēpātie: ita ⁊ v̄t⁹ tēpātie: ⁊ ſic̄ auget̄ hitus: v̄tus auget̄: ⁊ ſic de alijs. ſi aūt ſimultas iſta ē vere iſtātanea. tūc ſicut vna electio cōparatiua pōt eē a multis. imo oīb⁹ virtutib⁹ cardinalib⁹ poſtq̄ ſunt genite: ita vna ſimilis electio pōt eē gnātiua ſil oium: ita in ꝓpinq̄ diſpōne exiſtītū vt vnico actu ſupuenienti in v̄tute tot p̄cedētiū gnāde eēnt ſȝ ſuas abſolutas entitates: nec in h̄ eſt dr̄ia īter rōnē v̄tutis ⁊ hit⁹: vt pȝ. mãifeſ ſit ꝯſtat quū

ꝓpoſito adul-
terio perpetrā-
do ſub inſtāti
pena mort' eli
gat pſeuerare i
bono electōe3
illā eē a prudē
tia iudicante ꝛ
precipiēte a iu
ſti' vis alteri'
ꝯiugis refutan
tis violat a for
titudine timo-
rē mortis ſupe
rāte a tempan-
tia delectatio-
nē venereā qn
03 ꝛc. recuſan-
te. vn̄ ſiquis ſit
adeo exercita-
tus i haꝝ oiu3
vtutū actibus
vt deuenerit ad
hoc ꝙ ſi vnico
actu adhuc ex
erceret fieret i
eo vtus tēpan-
tie: ꝛ ſilr de iu-
ſtitia: ꝛ alijs et
ipſe in vnicu3
poſtmodū exe
at actū caden-
te3 ſuper māa
oium vtutū ac
ꝑ hoc equalen
te3 q̄ttuoꝛ acti
bus illo vnico
actu gn̄abunt
ſil q̄ttuoꝛ ha-
bit' vtuoſi q̄s
virtutes cardi-
nales dicim'.
Hoc āt ꝯtinge
ret ſi ſic diſpo-
ſitus ad vtutes
propoſito ſibi
adulterio cum
morte vt dcm̄
eſt eligeret bo
nū rōnis poſſi
dere. tūc. n. rō-
ne iudicij ꝛ pre
cepti fieret pru
dētia rōne ele-
ctiōis ſequētis
fierēt alie vtu-
tes ꝛ ſile eſt in
ſimilib' cōpa-
ratiuis. Et ſci-
as ꝙ tāto faci-
li' ſimultaneā
gnōnē in iſtāti
ſaluabis quan
to ad ſolu3 ſta-
tū vtutis obli-

agibiliū: que ſicut ex p̄cipijs
ꝓcedit ex finibus agibiliu3 ad
quos aliqs recte ſe h3 per vir-
tutes morales: vnde ſicut ſciē
tia ſpeculatiua nō pōt hrī ſine
intellectu principioꝝ: ita nec
prudentia ſine virtutibus mo
ralibus. ex quo manifeſte ſeq
tur virtutes morales eſſe ꝯne
xas. ❡ Ad primū ergo dōm:
ꝙ virtutū moraliū quedā per
ficiunt hoiem ſm cōem ſtatū
.ſ. q̄ntum ad ea que cōiter in oi
vita hoium occurrunt agen-
da: vnde op3 ꝙ homo ſimul
exercitet circa materias oium
virtutum moraliū: ꝛ ſiqdem
circa oēs exercitet bene operā
do acquiret habitus oium vir
tutum moralium: ſi autē exer
citet bene operādo circa vnā
mām: nō aūt circa aliam: puta
bene ſe habendo circa iras: nō
aūt circa ꝯcupiſcentias: acqui
ret quidem habitum aliquem
ad refrenandū iras: qui tamē
nō habebit rōnem virtutis ꝓ-
pter defectum prudentie: que
circa concupiſcētias corrum-
pit: ſicut etiā nāles inclinatio-
nes nō hn̄t perfectam rōnem
vtutis ſi prudētia deſit. Que
da3 vo virtutes morales ſūt
que perficiunt hoiem ſm ali-
quem eminentem ſtatū ſicut
magnificentia ꝛ magnanimi-
tas. Et qꝛ exercitiu3 circa ma-
terias harum virtutum nō oc
currit vnicuiq3 cōiter: pōt ali-
quis habere vtutes morales
ſine hoc ꝙ habitus haru3 vir-
tutum habeat actu: loquēdo
de virtutibus acquiſitis: ſed
tn̄ acqſitis alijs virtutibus h3
iſtas virtutes in potētia ꝓpin
qua. cū. n. aliqs per exercitiu3
adeptus eſt liberalitate3 circa
mediocres donatiōes ꝛ ſum-
ptus: ſi ſupueniat ei abundan
tia pecuniarū: modico exerci-
tio acqret magnificentie habi

tū: ſicē geometer modico ſtu-
dio acqrit ſciam alicuius ꝯclu
ſionis quā nunq̄ ꝯſiderauit:
illud autem hr̄e dicimur qḋ in
ꝓmptu eſt vt habeamus ſm
illud phi in. ij. phy. Q ͦd parū
deſt q̄ſi nihil deeſſe videt. Et
ꝑ hoc p3 rn̄ſio ad ſcd3. ❡ Ad
tertiū dōm: ꝙ virtutes intelle
ctuales ſūt circa diuerſas ma
terias adinuicē nō ordinatas:
ſicut p3 in diuerſis ſcientijs ꝛ
artibus: ꝛ iō nō inuenit in eis
cōnexio q̄ inuenit in vtutibus
moralibus exiſtētibus circa paſ
ſiones ꝛ opatiōes: q̄ manife-
ſte hn̄t adinuicē ordine3: nam
oēs paſſiōes a qbuſdā primis
ꝓcedētes. ſ. de amore ꝛ odio
ad q̄ſdā alias terminant. ſ. de-
lectatōe3 ꝛ triſtitiā: ꝛ ſilr oēs
opatiōes q̄ ſunt vtutis mora-
lis in m ā hn̄t ordinē adinuicē
ꝛ ēt ad paſſiōes: ꝛ iō tota mā
moraliū virtutū ſub vna rōne
prudentie cadit: hn̄t tn̄ oia in-
telligibilia ordinem ad prima
principia: ꝛ ſm hoc oēs virtu
tes intellcuales dependent ab
intellectu p̄cipioꝝ: ſicut pru
dentia a vtutib' moralibus.
vt dcm̄ eſt: principia aūt vlia
quorum eſt intellectus princi
pioꝝ: nō dependent a ꝯclu
ſionibus de quibus ſunt reliq̄
intellectuales virtutes: ſicut
morales dependent a pruden
tia eo ꝙ appetit' mouet quo-
dāmodo rōnem: ꝛ ratio appe
titu3: vt ſupra dcm̄ eſt. ❡ Ad
quartū dō3: ꝙ ea ad que incli-
nant virtutes morales ſe hn̄t
ad prudentia3 ſicut principia:
non autem factibilia ſe hn̄t ad
artē ſicut principia: ſed ſolum
ſicut mā: manifeſtū eſt aūt ꝙ
ꝛ ſi rō poſſit eſſe recta in vna
pte māe: ꝛ nō in alia: nullo tn̄
mō pōt dici rō recta ſi ſit defe-
ctus cuiuſcūq3 principij. ſicut
ſi quis erraret circa hoc princi

garis ſaluādū
qḋ fiat in iſtan
ti: qm̄ virtutes
abſq3 virtutis
ſtatu vtpote i-
pfecte nō ſunt
ꝯnexe: ſ3 ne vi-
deamur fuge-
re: ꝛ qꝛ vo ois
ꝯſonat abſolu
te ꝛ ſimplr di-
ſputam' hec ō
3ͦ. in quo plus
dcm̄ eſt q̄3 pro-
miſſum fuerit
ne ꝯnexio ab-
duceret ad cre
dēdū hit' vtu-
tutū moraliu3
ex reſpectibus
eē vtutes: ꝛ nō
ex ēntia cui'
ꝯriū ſupra ha-
buimus ꝛc.
❡ In rn̄ſiōe ad
pmū in code3
articulo hēs il
la vba. ſ. ꝙ geo
metria modi-
co ſtudio acq-
rit ſciam alicu
ius ꝯcloñis q̄
nūq̄3 cōſidera-
uit: ex qb' erra
runt thomiſte
aliq de habitu
ſcie vt ſupi' ex
poſuimus: ꝛ iō
trāſeamus.
❡ In rn̄ſiōe ad
3ᵐ i code3 arti
ſ ſolu3 reſtat
declandū ꝙ i
calce illi' dr̄. ſ.
ꝙ eā depēden-
tie mutue iter
prudētiā: ꝛ mo
rales vtutes ē
mutua motio
rōnis ꝛ appe'
vbi nota ꝙ ſu-
peri' dū ō acti-
bus volūtatis
tractaretur di-
dicim' ꝙ rō ē
pͦᵐ mouens ad
ſpecie3: ꝛ ppea
mouet appeti-
tu3 ex pte obie
cti: appetitus
aūt eſt pͦᵐ mo-
uens ad exerci
tiū: ꝛ iō mouet
rōne3 ex parte
ſubi ꝛ i hoc ta3.
excelſum

pliū: oē totū eſt maius ſua pte nō poſſet hr̄e ſciam geometri cā: q2 oporteret multū recede re a veritate in ſequentib9. Et preterea agibilia ſūt ordinata adinuicez: nō aūt factibilia: vt dcm̄ eſt: τ iō defect9 prudētie circa vnā ptē agibiliū iduceret in defectū ēt circa alia agibilia qđ in factibilib9 nō ɔtingit.

¶ Utrū ſ̄tutes mōales poſſint eē ſine charitate. Arti. II.

Ad ſcđm ſic pcedit. Uıꝺ̄ ꝙ ſ̄tutes morales poſſint eē ſine charitate. Dicit.n. in lib. ſniarū Proſperi: ꝙ oīs virtus ꝑter charitatez pōt eſſe cōis bonis τ malis: ſed charitas nō pōt eſſe niſi in bonis. vt dr̄ ibidē. ergo alie ſ̄tutes pn̄t haberi ſine charitate. ¶ Preterea. Uirtutes morales pn̄t acquiri ex actibus hūanis. vt dr̄ in. ij. ethi. ſ3 charitas nō habet niſi ex infuſione ſm illud Ro. v. Charitas dei diffuſa ē in cordib9 nr̄is per ſpiritū ſanctū qui datus eſt nobis. ģ alie ſ̄tutes pn̄t hr̄i ſine charitate. ¶ Preterea. Uirtutes morales ɔnectunt adinuicē inquantū depēdent a prudētia: ſ3 charitas nō dependet a prudētia imo prudentiā excedit ſm illud Eph. iij. Supereminentem ſcie charitatē xp̄i. ģ virtutes morales nō ɔnectunt charitati: ſ3 ſine ea eē pn̄t. ¶ Sed cōtra eſt qđ dicit Jo. ij. Qui nō diligit manet in morte: ſed per virtutes perficit vita ſpiritualis: ipſe.n. ſunt quibus recte viuit. vt Aug. dicit in. ij. de libe. arbi. ģ nō pn̄t eſſe ſine dilectione charitatis. ¶ Rn̄deo dicēdm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: virtutes morales ꝑut ſūt operatiue boni in ordine ad finem qui nō excedit facultatez nālez hoīs: pn̄t per opera humana acquiri: τ ſic acquiſite ſine charitate eē pn̄t: ſicut fuerunt in multis gentilibus: ſm autē ꝙ ſunt operatiue boni in ordine ad vltimū finez ſupernaturalem: ſic perfecte τ vere hn̄t rōnem virtutis: τ nō pn̄t humanis actibus acquiri: ſed infundunt a deo: τ hmōi ſ̄tutes morales ſine charitate eſſe nō poſſunt: dcm̄ ē.n. ſupra ꝙ alie virtutes morales non pn̄t eſſe ſine prudentia: prudentia aūt nō pōt eſſe ſine virtutibus moralibus: inquātū virtutes morales faciunt ſe habere bn̄ ad quoſdam fines: ex quibus ꝓcedit rō prudentie. Ad rectā autē rōnem prudentie multo magis requirit ꝙ homo bene ſe habeat circa vltimū finem: qđ fit per charitatem ꝗ̄ circa alios fines: qđ fit per ſ̄tutes morales: ſicut rō recta in ſpeculatiuis maxime indiget primo principio indemonſtrabili: qđ eſt ɔtradictoria nō ſimul eſſe vera: vnde manifeſtuz fit ꝙ nec prudentia infuſa poteſt eſſe ſine charitate: nec alie virtutes morales ɔñr: q̄ ſine prudentia eſſe nō pn̄t. Patet igit ex dictis ꝙ ſole ſ̄tutes infuſe ſunt perfecte τ ſimplr̄ dicēde ſ̄tutes: q2 bn̄ ordināt hoiem ad finē vltimū ſimplr̄. alie ſ̄o virtutes. ſ. acqſite ſunt ſm qđ virtutes: nō aūt ſimplr̄. ordinant.n. hoiem bene reſpectu finis vltimi in aliquo gn̄e: nō aūt reſpectu finis vltimi ſimpliciter. Unde Ro. xiiij. ſup illud. Omne qđ non eſt ex fide peccatum eſt. dicit glo. Aug. Ubi deſt agnitio veritatis falſa eſt virtus etiā in bonis moribus. ¶ Ad primum ergo dicendū ꝙ virtutes ibi accipiuntur ſm iperfectā rōnem virtutis: alioquin ſi virtus moralis ſm perfecta rōnez virtutis ac-

exclusum τ ꝑ^m ꝑnci^m deducit autor q̄ſt in ꝑ/ mā radicē ɔnecxionē virtutū moraliū τ merito: q2 ſ̄tutes morales perficiūt appetitū reſpcū finis et ex ſupradictis ɔſtat ꝙ appetitus ex h ꝙ proprium ei^9 obm ē finis hēt; ꝙ ſit ꝑ^m mouens ad exercitiū. Perfectio igit ſ̄tutū moraliū ſpectat ad ꝑfectiōem appetitus vt mouētis ad exercitiū: ac ꝑ hoc vt mouentis rōnez: ac ꝑ hoc vt inchoātis prudētiā: q̄ eſt in ratiōe vt mota ab appetitu: prudētia vo q2 formas dat agibilibus ſub qb9 formis agibilia vtpote ratiōi ɔſona bonos efficiūt hitus q ſūt ſ̄tutes ꝑfic̄ itellectū q̄tenus mouetur ē ad ſpēm ac ꝑ h q̄tenus mouet9 ē appetit9 ex pte obiecti ad ſ̄tutes morales: q2 igitur mutua eſt motio rōnis τ appetit9 τ prudētie in ratiōe: et virtutes morales i appetitu ſpectant ad illas mutuas motiones: hinc ꝑuenit vt prudentia: τ morales mutua quoqz ɔnexione ſint dependentia: τ hinc eleua lector mētis oculoſ celſitudinez admirabilē doctrie hui9 diuini doctoꝛ

ris ēt i hīs minimus reſoluētis in p^9 pn^3.

¶ In rn̄ſiōe ad 4.^m i eodē arti: nota nouit qđ hinc hēs duplicem drn̄az iter artez τ prudentiaz: ex q̄ fit ꝙ artes non ſunt ɔnexe: prudentie vo nō ſolūz ɔnexe: ſ3 vna p^9 eſt q2 ars reſpic̄ factibilia. vno^o tm̄. ſ. vt mãz: prudētia vo reſpicit agibilia z^9 ſalz vt mãm τ vt pn^a. z^9 ē ꝙ ēt ſtādo vtrobiqz infra rōnez mãe factibilia nō ſūt ɔnexa vt error i vno redūdet in aliud: agibilia āt ſic ſūt ordiata ꝙ error in vno errorez iduceret i alio vt ex pdictis pz.

¶ Articu. II.

In articu^o z^o eiuſdez 65^e. q. aducrte tria p^o duplicez drn̄az ad ꝑpo^m inter morales infuſas τ acqſitas: q2 ifuſe ꝑficiūt i ordine ad vltimū finē ſimplr̄: acqſite vo i ordie ad vltimū finē i gn̄e. ſ. boni hūani puta felicitatē poſitē i. 10. eth. τ ex h z^o drn̄a q2 morales infuſe ſūt ſ̄tutes ſimplr̄: acqſite vo ſm qđ: nec ꝑpea putes autorē hic cōtrariari pho morali: ac ꝑ hoc ſi hupſi τ etiam religeqmuz.n.

cipiat: bonũ facit hñtẽ: ⁊ per ꝯñs in malis eſſe non poteſt. ℂ Ad ſcdʒ dr̃m: ꝙ rõ illa ꝓcedit de virtutibus moralibꝰ acqſitis. ℂ Ad tertiũ dr̃m: ꝙ ⁊ ſi charitas excedat ſciam ⁊ prudentiã: tñ prudẽtia dependet a charitate: vt dctm̃ eſt: ⁊ ꝑ conſequens omnes virtutes morales infuſe.

ℂ Utrũ charitas poſſit eẽ ſine virtutibꝰ moralibꝰ. Arti. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit. Uidet̃ ꝙ charitas ſine alijs virtutibꝰ moralibꝰ hẽri poſſit. Ad ad id.n.qð ſufficit vnã: idebitum eſt ꝙ plura ordinent̃: ſed ſola charitas ſufficĩ ad oĩa opera virtutis implẽda: vt pʒ per id qð dicit̃ prima ad Corint. xiij. Charitas patiens eſt: benigna eſt ⁊c̃. ergo videt̃ ꝙ habita charitate alie virtutes ſuperfluerẽt. ℂ Preterea. Qui hñt habituʒ virtutis de facili operant̃ ea que ſunt virtutis: ⁊ ei ſm̃ ſe placent. vñ ⁊ ſignũ habitus eſt delectatio q̃ fit in opere: vt dicitur in.ij.ethi. ſed multi hñt charitatẽ abſqʒ peccato mortali exiſtẽtes: qui tñ difficultatem in operibus virtutum patiunt̃: neqʒ eis ſm̃ ſe placent: ſed ſolum ſm̃ ꝙ referunt̃ ad charitatem: ergo multi habent charitateʒ qui nõ habent alias virtutes. ℂ Preterea. Charitas in omnibꝰ ſcis inuenit̃: ſed quidã ſunt ſancti qui tamen aliquibus virtutibus carent. Dicit.n. Beda ꝙ ſancti magis humiliantur de virtutibus: quas nõ habẽt q̃ʒ de virtutibꝰ: quas hñt glorient̃ur. ergo nõ eſt neceſſariuʒ ꝙ qui hʒ charitateʒ oẽs virtutes morales habeat. ℂ Sed ꝯtra eſt ꝙ per charitatẽ tota lex impletur. Dicitur.n. Ro.xiij. ꝙ qui diligit ꝓximũ legẽ impleuit: ſed tota lex impleri nõ põt niſi per omnes virtutes morales: qꝛ lex precipit de oĩbus actibꝰ virtutum. vt dicit̃ in.v.ethi. ergo qui hʒ charitatem: hʒ omnes virtutes morales. Aug. etiaʒ dicit in quadã epiſtola: ꝙ charitas includit in ſe omnes virtutes cardinales. ℂ Reſpondeo dr̃m ꝙ cum charitate ſimul infundunt̃ omnes virtutes morales: cuiꝰ ratio eſt: qꝛ deus nõ minus perfecte operatur in operibus gratie q̃ʒ in operibus nature: ſic aũt videmus in operibus nature ꝙ nõ inuenit̃ principium aliquorũ operum in aliqua re: qui inueniat̃ in ea. que ſunt neceſſaria ad huiuſmodi opera perficiẽda ſicut in aĩalibus inueniunt̃ organa: quibus ꝑfici poſſunt opera: ad que peragenda aĩa hʒ poteſtatẽ. Manifeſtuʒ eſt aũt ꝙ charitas inquantum ordinat hoĩem ad finem vltimũ eſt principiũ oĩum bonorum operum: que in finem vltimũ ordinari pñt: vnde opʒ ꝙ cuʒ charitate ſimul infundantur omnes virtutes morales: quibus hõ perficit ſingula genera bonoꝝ opeꝝ: ⁊ ſic pʒ ꝙ virtutes morales infuſe nõ ſoluʒ hñt ꝯnexioneʒ ꝑꝑ prudentiã: ſed ꝑꝑ charitatẽ: ⁊ ꝙ qui amittit charitateʒ per peccatũ mortale: amittit oẽs virtutes morales infuſas. ℂ Ad primũ ergo dr̃m: ꝙ ad hoc ꝙ actus inferioris potentie ſit ꝑfectus: req̃rit̃ ꝙ nõ ſolũ adſit perfectio in ſuperiori potentia: ſed etiaʒ in iferiori. Si.n. principale agẽs debito mõ ſe haberet: nõ ſeq̃ret̃ actio ꝑfecta: ſi inſtrumentũ nõ eſſet bene diſpoſitũ: vñ opʒ ad hoc ꝙ hõ bene operet̃ in his: que ſunt ad finẽ: ꝙ non ſolũ habeat virtutẽ: qua bene ſe habeat circa finem: ſed etiã

ro verꝫ non ſit ꝯnũ vt i calce ꝑhiarmẽias dicit: ⁊ vnuſqſqʒ verum dicat ſi ſm̃ cãs ad ipſ ſpectãtes recte iudicet: ꝯtigit q: de eodeʒ diuerſi iudiꝰ ſic diuerſa ꝓferãt vt videant̃ ꝯtria: nõ tñ ſunt vt pʒ ſi de ifirmo medicꝰ iudicet futuram mortẽ ex egritudine de q̃ qꝛ aſtroꝝ circulatiões ꝓmittũt lõgã vitã aſtrologus diutiꝰ victuruʒ dixerit: vterqʒ eni ſm̃ cãs ꝓꝑas iudiciũ verꝫ ꝓtulit: ⁊ h̃ pacto accidit in ꝓpoſito: qm̃ de v̾tutibꝰ moralibꝰ acqſitis ſi ſm̃ hũanas cauſas iudiciũ fiat dñr ⁊ ſunt inter maxima bona hominis ⁊ ſimpꝛ v̾tutes ⁊ h̃ ſpectat ad moralẽ. ſi aũt de eiſdẽ iudicãdum ſit ſm̃ ſupnãles: et diuinas cãs: ſic ſũt ⁊ dicunt̃ virtutes ſʒ qd: ⁊ h̃ ſpectat ad theologũ. vñ ſi ñ vis in hac re errare aut deſpici tã q̃ʒ volũtarius creator v̾tutũ: attende q̃ hĩtu accinctꝰ nãli. ſ. an diuiſo õ his loquat̃: ⁊ in q̃libet venerare veritatẽ ẽt abſolute ꝓlatã: qꝛ ſubĩtelligit̃ in q̃libʒ arte ⁊ ſcientia ꝙ gaudeat ꝓpꝛiꝫ. 2° aduerte q: ſic prudẽtia acqſita pẽdet a v̾tu

tibꝰ moralibꝰ: tãq̃ʒ a primis ꝑncipijs ſtabilientibꝰ prios prudẽtie fines ⁊ ab appeᵗᵘ nãli felicitati: tãq̃ʒ a p̃ pnᵒ ſtabiliẽte vltimũ fineʒ hũanũ: ita prudentia ſupnãlis dependet a moralibꝰ ifuſis tãq̃ʒ a proximis ꝑncipijs fines proximos ſupnãles afferẽtibꝰ ⁊ a charitate: tãq̃ʒ a p̃ ꝑnciᵒ vltᵐ ſupnãlẽ finẽ in appetitu firmãte 3° aduerte ꝙ h̃ autor ponit virtutes morales acqſitas in gentilibꝰ multis: vt quuʒ iferius de nẽitate grẽ ad opa moralr̃ ꝑfecta: ⁊ õ actioĩbꝰ ifideliũ erit ſmo ñ erres putando ꝙ hic ſmo fuerit õ v̾tutibꝰ ſʒ ſe et nõ i nã lapſa: q̃zuis.n. ꝓſens ſmo ſit õ v̾tuᵗᵇᵘˢ ſm̃ ſe: qꝛ tñ autõ ipe ex ꝓſſe applicat euʒ ad gẽtiles ſine charitate: oʒ hãc ſuſtiere doctrinã ẽt in nã ifirma q̃lis fuit in gentilibus hñ.

ℂ Artic. III. IN articulo 3° eiuſdẽ. q. 65. nihil occurꝛ ſcribẽdũ: niſi q: h̃ artiᵒ õ ꝯnexiõe adiunat illũ õ nẽcit̾ earũdeʒ moraliũ ifuſarũ cũ ſeq̃nti: ⁊ eꝫ: vt in. q. 63. ſupiꝰ pꝫ ⁊c̃.

ℂ Arti. IIII.

virtutes quibus ſe bene habeat circa ea que ſunt ad finem: nã virtus que eſt circa finem ſe habet vt principalis ⁊ motiua reſpectu eorũ que ſunt ad finem: ⁊ ideo cũ charitate neceſſe eſt etiam habere alias virtutes morales.

¶ Ad ſecundum dicendũ: ꝙ quandoq; cõtingit ꝙ aliquis habens habitum patitur difficultatem in operando: ⁊ per conſequens non ſentit delectationem ⁊ complacentiam in actu propter aliquod impedimentũ extrinſecus ſuperveniẽs: ſicut ille: qui habet habitũ ſcientie: patitur difficultatem in intelligendo propter ſomnolentiã vel aliquam infirmitatem: ⁊ ſimiliter habitus moralium virtutum infuſarum patiuntur interdũ difficultatem in operando propter aliquas diſpoſitiones cõtrarias ex precedentibus actibus relictas: que quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibꝰ acquiſitis: quia per exercitium actuum quo acquiruntur: tolluntur etiã contrarie diſpoſitiones.

¶ Ad tertium dicendum: ꝙ aliqui ſancti dicũtur aliquas virtutes non habere inquantum patiuntur difficultatem in actibus earum ratione iam dicta quamuis habitus omnium virtutum habeant.

¶ Utrũ fides ⁊ ſpes poſſint eẽ ſine charitate. Arti. IIII.

AD quartum ſic proceditur. Uidetur ꝙ fides et ſpes nunquam ſint ſine charitate. Cum enim ſint virtutes theologice digniores eſſe videntur virtutibus moralibus etiã infuſis: ſed virtutes morales infuſe non poſſunt eſſe ſine charitate. ergo neq; fides ⁊ ſpes. ¶ Preterea. Nullus credit niſi volens: vt Auguſtinus dicit ſuper Joanne. ſed charitas eſt in voluntate ſicut perfectio eius: vt ſupra dictũ eſt. ergo fides non poteſt eſſe ſine charitate. ¶ Preterea. Auguſtinus dicit in Enchiridion ꝙ ſpes ſine amore eẽ nõ poteſt: amor autem eſt charitas: de hoc enim amore ibi loquitur. ergo ſpes non poteſt eſſe ſine charitate. ¶ Sed cõtra eſt quod Mathei primo dicitur in gloſa: ꝙ fides generat ſpem: ſpes vero charitatem: ſed generans eſt prius generato: ⁊ poteſt eſſe ſine eo: ergo fides poteſt eſſe ſine ſpe ⁊ ſpes ſine charitate. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ fides ⁊ ſpes ſicut ⁊ virtutes morales dupliciter conſiderari poſſunt. Uno modo ſm̃ inchoationem quandam. Alio modo ſm̃ perfectũ eſſe virtutis. Cum enim virtus ordinetur ad bonum opus agendũ: virtus quidem perfecta dicitur ex hoc ꝙ poteſt opus perfecte bonum: quod quidem eſt dum non ſolum bonum eſt quod fit: ſed etiam bene fit: alioquin ſi bonũ ſit quod fit: non autem bene fiat. non erit perfecte bonum: vnde nec habitus: qui eſt talis operis principiũ habebit perfecte rationem virtutis: ſicut ſi aliquis operetur iuſta: bonum quidẽ facit: ſed non erit opus perfecte virtutis niſi hoc bene faciat ideſt ſm̃ electionem rectam: quod eſt per prudentiam. ⁊ ideo iuſtitia ſine prudentia non poteſt eſſe virtus perfecta. Sic igitur fides ⁊ ſpes ſine charitate poſſunt quidem aliqualiter eſſe: perfecte autem virtutis rationem ſine charitate non habent: cum .n.

¶ Artic. IIII. In articulo quarto eiuſdẽ queſtio. 65. adverte ꝙ hic eſt ſermo de affirmatione ⁊ negatione virtutis ratione ſtatus: ⁊ nõ ratione eẽntie: quoniã eadẽ numero qualitas affirmatur ⁊ negatur virtꝰ ſm̃ diuerſa tempora: intendit ergo autor ꝙ fides ⁊ ſpes ſine charitate nõ ſunt virtutes: quia non ſunt in ſtatu virtutis: cũ charitate autẽ ſunt virtutes: quia ſunt in ſtatu virtutis: quare autẽ ⁊ quomodo hoc accidat ſm̃ rationem in littera poſitam facile apparet recolẽtibꝰ quo ad fidem de eiꝰ ſubiecto qđ eſt intellectꝰ nõ abſolute: ſꝫ a voluntate motꝰ. Ex hoc enim patet ꝙ actus fidei ſcilicet credere deo: quã non ſit ab intellectu abſolute exit neceſſario intellectũ motum a volũtate ad talem actũ: aliter nõ eẽt credere nec fidei actꝰ. ac ꝑ hoc bñ credere exigit intellectum bñ motũ a voluntate quod eẽ nõ poteſt: niſi voluntas ſit bene affecta deo qđ eſt per charitatem: ⁊ ſic fidꝰ eſt i ſuo perfecto ſtatu ex ꝗ habet ſubiectum bene diſpoſitum: ⁊ ſic eſt vtus: ſimiliter quoq; accidit in ſpe: quoniã ſubiectũ eius eſt voluntas affecta meritis: ⁊ propterea actus eius ſcꝫ expectare beatitudinẽ a deo exigit i volũtate meritũ: ſine quo nõ eſſet ſperare ſꝫ bñ merita contingit dupl' in intentione tñ: ⁊ in re: ⁊ ſi quidẽ voluntas ſperet affecta tñ meritis in intẽtione: actꝰ quidẽ eſt ſpei: ſed iperfectꝰ: ſi vero ſperet affecta meritis in re. tũc ſpecies eſt i ſuo perfecto ſtatu: hñs debitam in ꝓprio ſubiecto diſpoſitionẽ: ⁊ ſic eſt virtus ⁊c.

¶ In eodẽ quarto articulo nota nouitie circa illud credere eſt alicui ꝓpria voluntate aſſentire qđ Scotus in. 25. diſtinctio. tertij ſententia. in queſtio. litterali neſcio quo ſpiritu ductꝰ non vult intellectũ moueri a volũtate ad credendum: ſed ſufficit eã nõ contra mouere: aſſerit enim ꝙ aliter ſequeretur ꝙ propoſito in intellectu aſtra eſſe paria poſſet voluntas imperare creduli

fidei opus ſit credere deo: credere autem ſit alicui propria voluntate aſſentire: ſi non debito modo velit. non erit fidei opus perfectum: q autez debito modo velit: hoc eſt per charitatem que perficit voluntatem. omnis enim rectus motus voluntatis ex recto amore procedit: vt Auguſtinus dicit in. xiiij. de ciuitate dei. Sic igitur fides eſt quidez ſine charitate: ſed nõ perfecta virtus: ſicut temperantia vel fortitudo ſine prudentia. Et ſimiliter dicendum eſt de ſpe: nam actus ſpei eſt expectare futuram beatitudinez a deo: qui quidem actus perfectus eſt: ſi fiat ex meritis: q̄ quis habet: quod non poteſt eſſe ſine charitate: ſi autē hoc expectet ex meritis que nondũ habet: ſed proponit in futurum acquirere: erit actus imperfectus: ꝛ hoc poteſt eē ſine charitate: ꝛ ideo fides ꝛ ſpes poſſunt eſſe ſine charitate: ſed ſine charitate proprie loquendo virtutes non ſunt. nam ad rationez virtutis pertinet vt non ſolum ſecundum ipſam aliquod bonum operetur: ſed etiam bene: vt dicitur in ſecundo ethicorum.

¶ Ad primum ergo dicendum: q virtutes morales dependent a prudentia: prudentia autem infuſa nec rationem prudentie habere poteſt abſq charitate: vtpote deficiente debita habitudine ad primum principium: quod eſt vltimus finis: fides autem et ſpes ſcd'm proprias rationes nec a prudentia: nec a charitate dependent. ꝛ ideo ſine charitate eſſe poſſunt: licet non ſint virtutes ſine charitate: vt dictum eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: q ratio illa procedit de fide: que habet perfectā rationem virtutis. ¶ Ad tertium dicendum q Auguſtinus loquitur ibi de ſpe ſcd'm q aliquis expectat futuram beatitudinez per merita: que iam habet: quod non eſt ſine charitate.

¶ Utrum charitas poſſit eſſe ſine fide ꝛ ſpe. Articu. V.

Ad quintuz ſic proceditur. Uidetur q charitas poſſit eē ſine fide ꝛ ſpe. Charitas enim eſt amor dei: ſed deus poteſt a nobis amari naturaliter: etiam non preſuppoſita fide vel ſpe future beatitudis: ergo charitas poteſt eſſe ſine fide ꝛ ſpe. ¶ Preterea. Charitas eſt radix omnium virtutum ſecunduz illud Epheſioꝝ tertio. In charitate radicati ꝛ fundati: ſed radix aliquando eſt ſine ramis. ergo charitas poteſt eſſe aliquādo ſine fide: ꝛ ſpe ꝛ alijs virtutibus. ¶ Preterea. In chriſto fuit perfecta charitas ꝛ ipſe tamen non habuit fidem ꝛ ſpem: quia fuit perfectus comprehenſor: vt infra dicetur: ergo charitas poteſt eſſe ſine fide ꝛ ſpe. ¶ Sz ↄtra eſt q Apoſtolus dicit Heb. xj. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. qd' maxime pertinet ad charitatem: vt patet ſm illud prouer. viij. Ego diligentes me diligo. ſpes etiam eſt: que introducit ad charita-

tatem: ſed re vera experimur q credere eſt voluntariū: quātūuis eſtimationes ꝛ dubitationes ad alteram partez ſint a perſuaſionibus ꝛ apparentijs. vnde obiecto inſufficiente ad determinandum intellectum ad alteram partem determinate abſq formidine alterius partis vt obiectū fidei eſt oportet voluntate ſupplere mouēdo intellectū ad aſſenſum abſq formidine: alioquin fidei actus nūquaz erit vtpote carens ſufficiēti cauſa nec inconueniens ex ſola volū͠͠tate credere aſtra eſſe paria: ſicut enim volūtas determinat potētiā rationalem ad alterum cōtrariorum ad que neutraliter ſe habet: vt dicitur. 9. metaphiſice: ſic determinat intellectū ad alteraz partem contradictionis credēdaz: ꝛ ſicut medicus ex ſolo odio determinat artem ad occidendum infirmum: ita ex ſolo amore alicuius quantūcūq extranei determinatur quis ad credēdum id cuius nullam habet rationem.

¶ In eodez qr to articulo dubium eſt de proportionali ſimilitudine in littera poſita inter fidem: ac ſpem ad charitatem: ꝛ virtutes morales acquiſitas ad prudentiam: et ratio dubij eſt: quia vt dictum eſt: hic eſt ſmo de perfectione et imperfectiōe virtutum quo ad ſtatum: ex hoc enim ſequitur: aut q virtutes morales ſine prudentia ſunt virtutes ſm eſſentiaz: licet non quo ad ſtatum: ſi ſimilitudo proportionalis tenet. Cuius tamen oppoſitum dictū eſt: dum dictum eſt quod ſine recta ratione habitus temperantie diſpoſitio tantum ad virtutem eſſe poteſt: aut q ſimilitudo h̄ proportionalis nō teneat.

¶ Ad hoc dicitur q dupliciter itelligi pōt virtutes morales ſiñ recta ratione eſſe. Primo vt ſint q̄litates habituātes vires anime ad temperata ad iuſta ꝛc. abſq recta ratione omnino. Et ſi ſic eſſet huiuſmodi habitus non eſſent v̄tutes aliquomodo: ſed diſpoſitiones ad virtutes: quia deeſſet eis eſſentiale principiū: vt patet ex diffinitiōe virtutis: ꝛ ſi in h̄ ſenſu verba littere ſuſcipiantur: tunc aut velut exemplariter allata aut ſm ſimilitudinez aliqualem: puta in hoc q̄ nō ſūt v̄tutes ſimpliciter: ſed inchoatiōes virtutum exponēda ſunt. Scd'o itelligi pōt vt tales hitꝰ ſint ſiñ recta ratione pfecte que eſt prudentie: et ſic ſimilitudo optime occurrit: quoniā qualitates habituātes vires aīe ad tempata ad iuſta ꝛc. ſm rectam rationem imperfectam extenſiue: puta quia adhuc non habituauit

tem: vt ſupra dictum eſt: ergo charitas non poteſt haberi ſine fide ⁊ ſpe. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ charitas non ſolum ſignificat amorem dei: ſꝫ etiam amicitiam quandam in ipſum: que quidē ſuper amorem addit mutuam redamationem cum quadam cōmunicatione mutua: vt dicitur in viij. ethicorum. Et ꝙ hoc ad charitatē pertineat: patet per id quod dicitur prio Ioā. iiij. Qui manet in charitate ī deo manet: ⁊ deus in eo. Et prio ad Corint. primo dicitur. Fidelis deus per quem vocati eſtis in ſocietate filij ei⁹. Hec aūt ſocietas hominis ad deū eſt quedā familiaris conuerſatio cum ipſo: inchoatur quidem hic in preſenti per gratiam: perficitur autem in futuro per gloriam: quorū vtrūqꝫ fide ⁊ ſpe tenetur. vnde ſicut cum aliquis non poſſet cū aliquo amicitiam habere: ſi diſcrederet vel deſperaret ſe poſſe habere aliquam ſocietatem vel familiarem conuerſationem cum ipſo: ita aliquis non poteſt habere amicitiam ad deum que eſt charitas: niſi fidem habeat per quam credat huiuſmodi ſocietatem ⁊ conuerſationē hominis cū deo: ⁊ ſperet ſe ad hanc ſocietatē pertinere: ⁊ ſic charitas ſine fide ⁊ ſpe nullo modo eſſe poteſt. ¶ Ad primum ergo dicēdum ꝙ charitas non eſt qualiſcunqꝫ amor dei: ſed amor dei quo diligitur vt beatitudinis obiectum: ad quod ordinamur per fidē ⁊ ſpē. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ charitas eſt radix fidei ⁊ ſpei inquantum dat eis perfectionē virtutis: ſed fides ⁊ ſpes ſm̄ rationem propriā preſupponuntur ad charitatem: vt ſupra dictum eſt: ⁊ ſic charitas ſine eis eſſe non poteſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ex chriſto defuit fides ⁊ ſpes ꝓpter id quod eſt aliquid imperfectionis in eis: ſed loco fidei habuit apertam viſionem: ⁊ loco ſpei plenam comprehenſionē: ⁊ ſic fuit perfecta charitas in eo.

¶ De equalitate virtutum.

Qō. LXVI.

Einde conſiderandū eſt de eq̄litate virtutum. ¶ Et circa hoc queruntur ſex.

¶ Primo vtrum virtus poſſit eē maior vel minor. ¶ Secundo vtrū omnes virtutes ſimul in eodē exñtes ſint eq̄les. ¶ Tertio de comparatione virtutum moralium ad intellectuales. ¶ Quarto de cōparatione virtutum moraliū adinuicem. ¶ Quinto de cōparatione virtutum intellectualium adinuicem. ¶ Sexto de comparatione virtutū theologicarum adinuicem.

¶ Vtrū virtus poſſit eſſe maior vel minor. Articu. I.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ virtus nō poſſit eſſe maior vl̄ minor. Dicitur enim in Apoca. ꝙ latera ciuitatis hyeruſalem ſunt eq̄lia: per hoc autem ſignificantur virtutes: vt gloſa dicit ibidē. ergo omnes ꝟtutes ſunt

dimanit ad recte precipiendum in comparationibus diuerſarū materierum: ſed paulatim ad hoc tenditur ſunt virtutes ſm̄ eſſentiā: ſed non perfecte: quia non ſunt in ſtatu virtutis: propter quod diximus eas non eſſe cōnexas: ⁊ ſm̄ hoc ſicut huiuſmodi virtutes ſe habent ad prudentiā: ita fides ⁊ ſpes ad charitatem: vtrobiqꝫ enī contingit defect⁹ ſtatus ex ſubtractiōe principiꝫ ⁊ in diſpoſitiōe ſubiecti: virtutes.n. morales habēt pro ſubiecto appetitū vt ſubeſt recte rationi pfecte: que eſt prudentia ſimpliciter ⁊ fides et ſpes intellectū motū a voluntate pfecta ⁊ voluntatem affectam meritis prioribus: quorum vtrūqꝫ ſola charitate habet: ⁊ quā littera prudentiā pluries nominat adeo hō ſenſus eligendus videtur.

¶ In eodē 4° articulo in reſione ad ꝯmū aduerte nouitie ꝙ autor diſtinguit virtutes in eas ſm̄ ꝓprias rōnes: puta fidei prudentie: tēperātie ⁊c. ⁊ in eas vt virtutes ꝑfecte rōnē habent: ita ꝙ ꝯſiderat fidē inquātū fides: et rurſū fidē inquātū eſt ſimpliciter virtus: ⁊ ſic de alijs: ⁊ intēdit q⁹ in hoc ē dr̄ia inter fidē infuſā ⁊ prudētiā infuſā: ꝙ lꝫ neutra inquātū virtus poſſit eē ſine charitate: fides tn̄ inquātū fides eē poteſt ſine illa: quia poteſt habere ſine illa opus ſuum: ſaluatur enī ſine illa intellectus motus a voluntate ad credendum deo ſm̄ regulam diuine reuelationis: licet non perfecte: prudentia autem infuſa nec inquantum prudētia poteſt eſſe ſine charitate: quia inquantum prudentia dependet magis ab vltimo quam a finibus proximis: ſicut ſcia a primis pncipijs: ⁊ ꝓpterea ſicut nō pōt eē ſine moralibus iſti ſiſa fortiori ſi poteſt eſſe ſine charitate. Ex predictis autē patet ꝙ aliter ſe habet charitas ad fidē et ſpem: ⁊ aliter ad morales ac ꝗſitas: iſte enī non cōſtituuntur in eſſe virtutis ſm̄ eſſentiā nec ſm̄ ſtatum per charitatem aut aliquid eius: ſed dum imperantur ab ea ad ſuperiorem ordinem referunt̄: ille aūt ex charitatis preſentia ſortiuntur perfectionem ſtatus: ꝓpter qđ Scotus in. 36. diſtinct. tertij tenens fidem ⁊ ſpem eē perfectas virtutes ſic morales ſine charitate minus peſpicaciter vidit.

¶ In articu° 5° eiuſdē queſt. nihil ſcribēdū occurrit.

Qō. LXVI.

¶ Articulus. I.

In titulo primi articuli .q. 66: memēto ꝙ quum aliq ha

bitus dicātur ṽtutes ſm qd vt de virtuti bus itellectua libus in queſt. 56. ⁊ theologi cis informib⁹ in queſt.prece dente dictum ē:⁊ aliqu ſim pliciter vt cha ritas ⁊ ṽtutes cardinales ac morales oēs infuſe ⁊ acqui ſite. Et tot⁹ ar ticuli ſmo cir ca has verſet̃ cōſequens eſt vt preſens titu lus de virtuti bus ſimplr ac cipiatur: ⁊ con firmatur hoc: quia in littera virt⁹ diſtingui tur contra ſcīē tiam ⁊ artez.

¶ In cōpore e iuſdem primi articuli nota p̄ mo ꝙ iſte cō parati ōes i lr̃a poſite iter pru dentiaz ⁊c̄. ha bebunt in hac eadem queſti. ꝓprios articu los: et ideo ibi examinandos relinquo: nota ſecundo ꝙ au tor loquitur d̃ virtute perfe cta ſm ſtatuz que ſola dicit̃ ſimpliciter vir tus quum ne gat eam poſſe intendi ſm ſe quod eſt inten di per extēſio nem ad plura nunc ꝙ̃ prius vt ſuperius de claratum⁹ dif fuſe: ⁊ hic ma nifeſte habes ꝙ de intentio ne autoris eſt doctrina dicta de cōnexione .ſ. ꝙ virtus ꝑ ficit in propria mā ⁊ iam con

equales. non ergo poteſt eſſe virtus maior virtute. ¶ Pre terea. Omne illud cui⁹ ratio cō ſiſtit in maximo non pōt eſſe maius vel minus: ſed ratio cō ſiſtit in maximo: eſt enim vir tus vltimum potentie: vt ph̃s dicit in. j. d̃ celo: ⁊ Aug. in. ij. de libe. arbi. ꝙ virtutes ſunt maxima bona quibus nullus poteſt male vti. ergo videtur ꝙ virtus non poſſit eſſe ma ior neqꝫ minor. ¶ Preterea. Quantitas effectus penſatur ſm virtutem agentis: ſed vir tutes perfecte que ſunt virtu tes iſuſe ſunt a deo: cuius vir tus eſt vniformis ⁊ infinita. ergo videtur ꝙ virtus nō poſ ſit eſſe maior virtute. ¶ Sed cōtra. vbicunqꝫ pōt eſſe aug mentum ⁊ ſuperabundantia: poteſt eſſe inequalitas: ſed in virtutibus inuenitur ſupera bundantia ⁊ augmentū. Di citur enī Matth. v. Niſi abū dauerit iuſtitia veſtra plus ꝙ̃ ſcribarum ⁊ phariſeorum: nō intrabitis in regnum celorū. Et prouer. xvj. dicitur. In abū dantia iuſtitia virtus maxima eſt. ergo videtur ꝙ virtus poſ ſit eē maior vel minor. ¶ Re ſpondeo dicendum: ꝙ cū que ritur vtrum virtus vna poſſit eſſe maior alia dupliciter intel ligi poteſt. Uno modo in vir tutibus ſpecie differentibus: ⁊ ſic manifeſtū eſt ꝙ vna vir tus eſt alia maior: ſemper enī eſt potior cauſa ſuo effectu: ⁊ in affectibus tanto aliquid eſt potius ꝙ̃to eſt cauſe propin quius. Manifeſtum eſt autē ex dictis ꝙ cauſa ⁊ radix hu mani boni eſt ratio: ⁊ iō pru dentia que perficit rationem: prefertur in bonitate alijs vir tutibus moralibus perficien tibus vim appetitiuā: inquā tum participat rationem: ⁊ in

his etiam tanto eſt vna altera melior ꝙ̃to magis ad rationē accedit. vnde ⁊ iuſtitia que ē in voluntate prefert̃ alijs vir tutibus moralibus: ⁊ fortitu do que eſt in iraſcibili prefert̃ temperantie que eſt in concu piſcibili: que min⁹ participat rationem: vt pꝫ in. vij. ethico rū Alio modo poteſt intelligi queſtio in virtute eiuſdē ſpe ciei: ⁊ ſic ſm ea que dicta ſunt ſupra cum de intenſionibus habituū ageretur: virtus pōt dupliciter dici maior ⁊ minor vno mō ſm ſeipſam: alio mō ex parte participātis ſubiecti. Si igitur ſm ſeipſam conſide retur magnitudo vl' paruitas eius attenditur ſm ea ad que ſe extendit: quicunqꝫ autē hꝫ aliquā virtutem: puta tempe rantiam: hꝫ ipſam quātum ad omnia ad que ſe temperantia extendit: qd̃ de ſcientia ⁊ arte non contingit: non. n. quicun qꝫ eſt grāmaticus ſcit omnia que ad grāmaticā pertinent: ⁊ ſm hoc bene dixerunt ſtoi ci: vt Simplicius dicit in cō mento predicamentorum: ꝙ virtus non recipit magis ne qꝫ minus ſicut ſcītia vel ars: eo ꝙ ratio virtutis conſiſtit in maximo. Si vero conſideret̃ virtus ex parte ſubiecti partici pantis: ſic contingit virtutem eſſe maiorem vel minorem: ſiue ſꝫ diuerſa tempora in eo dem: ſiue in diuerſis homini bus: q̄ꝛ ad attingendum me dium virtutis qd̃ eſt ſm ratio nem rectam: vnus eſt melius diſpoſitus ꝙ̃ alius: vel ꝓpter maiorem aſſuetudinē vel ꝓ pter meliorem diſpoſitionem nature vel propter perſpica cius iudicium rationis: aut ēt propter maius gratie donū: qd̃ vnicuiqꝫ donatur ſm men ſurā donationis xp̄i: vt dicit̃

ne p̄ alijs ma terys. ſi enim non eſſet hoc iam poſſet ex tēdi ad q̄ prius nō ſe extende bat. Nota ter tio ꝙ hinc ha bes differētiā quandam iter virtutes itelle ctuales et mo rales in hoc ꝙ ille etiam im perfecte ſꝫ ſta tum dicuntur virtutes. Iſte autē niſi ſint ſm ſtatū per fecte nō dicun tur ṽtutes: vide tur enim in lit tera ꝙ ſcītia ⁊ ars non ſem per extendunt ſe ad oia ſua: ṽ tus autem ad oia ſua ſe extē dit: ⁊ in promp tu cauſa hui⁹ eſt: quia ſꝫ aliqꝫ min⁹ exigitur ad conſtituen dum imperfe ctum ꝙ̃ perfe ctum: virtutes autem intelle ctuales imper fecte habēt ra tionem virtu tis: non. n. ſunt ṽtutes niſi ſꝫ quid: morales autē habent perfecte ratio nem ṽtutis: vt pꝫ ex ſupra di ctis. Nota 4° quattuor cau ſas i littera aſ ſignata intē ſiui virtutum: ſcilꝫ conſuetu dinem: natura lem iclinatio nem: iudicium perſpicatius ⁊ gratiam. Et ſi mul nota du as contra ſtoi cos ratiōes: al teram ex lati tudine medij: alteram ex la titudie vie: ad ſcitudibile

idiuiſibile medius: ꝓpinquoꝛ .n.ē ſm ſe indiuiſibili iuſtitie meꝰ vir ꝑſpicacious iudicij: ꝙ̄ minꝰ acuti: ⁊ ſm opꝰ diſtribués eq̄libꝰ q̄ſi eq̄lia ꝙ̄ multuꝫ diſtātia ab eq̄litate ꝓmpnoꝛ: q̄ ē ad indiuiſibile meᵐ iclinatus nālr ad illud ꝙ̄ nō nālr: exercitatus ꝙ̄ nō exercitatus.

¶ Articu. II. Titulo articuli 2ⁱ .q.66. ſcdo titulū lo q̄ de ṽtutibꝰ ſicut i pcedéti titulo.ſ. de ṽtutibus ſimplr: vt pꝫ in pceſſu.

¶ In cōpoꝛe eiuſdeꝫ articuli ſ pᵐ declarandū occurrit notitys ꝙ rō eq̄litatis quaꝫ ex Auguꝰ. lr̄a tractat ꝯſiſtit i ſ. ſi virtutes non eēnt eq̄les: oꝫ ꝙ aliqua haberet iſtas 4.ᵒʳ cōditiōes ieq̄les. ná ad eq̄litatē reqrit eq̄litas eiuꝫ: ſic ad cōnexionē ſimultas oiuꝫ: qꝛ eq̄litas eſt quedā ꝯnexio ṽtutuꝫ ſm q̄titatē: vt pꝫ: ſed nō pōt fieri vt vna ṽtus minꝰ hēat de vna iſtaruꝫ q̄ttuoꝛ ꝯditionū ꝙ̄ de alijs. ġ. ꝓbat mioꝛ ponendo duos in q̄ruꝫ vno ſit foꝛtitudo: minus hñs ō ꝯditióe prudérie:

ad Eph.iiij. Et in hoc deficiebant ſtoici eſtimātes nullum eſſe virtuoſum dōm: niſi qui ſūme fuerit diſpoſitus ad virtutem: nō.n.exigitur ad rōneꝫ virtutis ꝙ attingat recte rōnis mediū in idiuiſibili: ſicut ſtoici putabant: ſed ſufficit ꝓpe medium eſſe: vt in.ij.ethi. dicitur: idem etiam indiuiſibile ſignū vnius ꝓpinquius ⁊ ꝓmptius attingit ꝙ̄ alius: ſicut ēt pꝫ in ſagittatoꝛibus trahentibus ad certum ſignuꝫ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ inequalitas illa nō ſolū eſt ſm q̄titatē abſolutā: ſed eſt etiam ſm ꝓportionem intelligenda: quia omnes virtutes ꝓpoꝛtionabiliter creſcunt in homine: vt infra dicetur. ¶ Ad ſcōm dicendum: ꝙ illud vltimum qd̄ pertinet ad virtutē pōt habere rōnem magis vel minus boni ſm ṗdictos modos: cū nō ſit vltimū indiuiſibile: vt dictum eſt. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ deus nō operaṫ ſm neceſſitatē nature: ſed ſm oꝛdinem ſue ſapientie ſm quaꝫ diuerſam menſuram virtutis hominibus largiṫ ſm illud ad Eph.iiij. Unicuiqꝫ veſtrum data eſt gratia ſm menſurā donationis xp̄i.

¶ Utrum omnes virtutes ſimul in eodem exiſtentes ſint equales. ¶ Articu. II.

Ad ſcōm ſic ꝓcediṫ. Uidetur ꝙ nō oēs ṽtutes in vno ⁊ eodem ſint equal'r intenſe. Dicit.n.apl's.i.ad Coꝛ.vij. Unuſquiſqꝫ eni hꝫ ꝓpriū donum a deo: alius quidē ſic: alius autem ſic. non eſſet autē vnum donum magis ꝓpriū alicui ꝙ̄ aliud: ſi omnes ṽtutes dono dei infuſas quilibet equaliter haberet: ergo videṫ ꝙ non omnes virtutes ſint eq̄les in vno ⁊ eodem. ¶ Preterea. Si oēs virtutes eſſent eque intenſe in vno ⁊ eodem: ſequereṫ ꝙ quicunqꝫ excederet aliquem in vna virtute: excederet ipm in oibus alijs virtutibus: ſed hoc pꝫ eē falſuꝫ: quia diuerſi ſancti de diuerſis virtutibus precipue laudanṫ: ſicut Abraā de fide: Moyſes de manſuetudine: Job de patientia: vnde de quolibet confeſſoꝛe cantaṫ in eccleſia. Nō eſt inuentus ſimilis illi qui cōſeruaret legē excelſi: eo ꝙ quilibet habuit ꝓrogatiuá alicuiꝰ ṽtutis. non ergo oēs virtutes ſunt equales in vno ⁊ eodem. ¶ Preterea. Quāto habitus eſt intenſioꝛ tanto hō ſm ipm delectabilius ⁊ ꝓmptius operatur: ſed experimēto patꝫ ꝙ vnus hō delectabilius ⁊ ꝓmptius operaṫ actuꝫ vnius virtutis ꝙ̄ actū alterius: nō ergo oēs ṽtutes ſunt eq̄les in vno ⁊ eodem. ¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ Aug. dicit in.vj. de tri. ꝙ quicunqꝫ ſunt equales in foꝛtitudine: equales ſunt in prudentia ⁊ tēperantia: ⁊ ſic de alijs: hoc aūt nō eēt niſi omnes virtutes vnius hoīs eſſent eq̄les: ergo oēs virtutes vnius hoīs ſunt eq̄les. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ q̄titas virtutum: ſicut ex dictis pꝫ: poteſt attendi dupl'r. Uno mō ſm rōnem ſpēi: ⁊ ſic non eſt dubium ꝙ vna virtus vnius hoīs ſit maioꝛ ꝙ̄ alia: ſicut charitas fide ⁊ ſpe. Alio modo pōt attendi ſm participationem ſubiecti: ꝓut.ſ. intēditur vel remittiṫ in ſubto: ⁊ ſm hoc oēs ṽtutes vnius hominis ſunt equales quadā eq̄litate ꝓpoꝛtionis: inquantum equaliter creſcunt in hoīe: ſicut digiti manus ſunt inequales ſm quātitatem: ſed ſunt equales ſm ꝓpoꝛtionem: cū ꝓpoꝛtiōabiliter augeanṫ. hmōi aūt

⁊ i altero foꝛtitudo magi' habés prudétie: ⁊ deducendo ad incōueniés ꝙ ſilr ſunt eq̄les in foꝛtitudie ⁊ ineq̄les in foꝛtitudie: ⁊ pꝫ ſequela q̄ ad primā ptē ex aduerſario: q̄ ad ſcdam ex veritate: qꝛ alteriꝰ foꝛtitudo ē prudētioꝛ: ac ꝑ h maioꝛ appꝫ: ꝙ ēt in vno ⁊ eodē oꝫ eq̄les eē has q̄ttuoꝛ cōditiōes i q̄libꝫ mā cardinaliū ṽtutū: idē ē.n. iudiciū i vno ⁊ eodeꝫ: ⁊ in duobus. ¶ Declarādū 2ᵒ ē ꝙ qꝛ ṽtutes ſm iclinatiōes ad ꝓpꝛios actꝰ non ſunt eq̄les nec q̄titatiue: nec ꝓpoꝛtōales in lr̄a dñr. iō i rñſione ad 3ᵐ dr̄ vnus: ⁊ idē hō ꝓmptioꝛ eſt ad actū vnius virtutis ꝙ̄ ad actum alteriꝰ ⁊ ad hūc ſenſuꝫ reducēda viir dicta alibi ab autoꝛe: ita ꝙ ſi dicā ṽtutes eq̄les ſm hituꝫ: ⁊ nō ſm actū: vt ſ.36.di. tertij ſ dicētes ſeq videṫ autoꝛ: ſed dicā ꝙ ṽtutes ſꝫ foꝛlʳ in hitu ſunt eq̄les: ſm vō mā'le ſūt ieq̄les qd̄ eſt dicere hitꝰ ṽtutū vt pficiūt ſubiecta vt mota a prudētia vel charitate ſunt eq̄les ꝓpoꝛtionalr: vt vō pficiūt eadē vt tēdētia i ꝓprias mās ſt ieq̄les.

eq̃litatis opʒ eodē mō rōnem accipere: ſicut ⁊ ꝯnexiōis: eq̃litas.n.eſt q̄dā ꝯnexio ꝟtutuʒ ſm quātitatē. Dictū eſt aūt ſupra ꝙ rō ꝯnexionis ꝟtutū dupliciter aſſignari poteſt. Uno mō ſm intellectū coꝝ qui intelligunt per has q̃tuor ꝟtutes q̃tuor ꝯditōes gn̄ales ꝟtutū: quaꝝ vna ſiml' iueniť cū alijs in qualibet mã: ⁊ ſilr ꝟtus in q̃libet mã nō pōt eq̃lis dici: niſi hēat oēs iſtas ꝯditōes equales. Et hāc rōnē eq̃litatis ꝟtutū aſſignat Augu.in.vj.de tri. dicēs. Si dixeris equales eſſe iſtos fortitudine: ſʒ illū pſtare prudētia: ſequiť ꝙ huius fortitudo minus prudens ſit: ac per hoc nec fortitudine equales ſint: quādo eſt illius fortitudo prudētior: atqʒ ita de ceteris ꝟtutibus inuenies: ſi oēs eadē ꝯſideratione percurras. Alio mō aſſignata eſt rō ꝯnexiōis virtutū ſm eos qui intelligunt hmōi virtutes hr̄e materias determinatas: ⁊ ſʒ hoc rō ꝯnexionis virtutū moraliū accipiť ex parte prudētie: ⁊ ex parte charitatis q̃ʒtū ad virtutes infuſas: nō aūt ex pte inclinatiōis que eſt ex parte ſubti: vt.ſ. dcm̄ eſt. Sic igiť ⁊ rō equalitatis virtutuʒ pōt accipi ex parte prudentie quātuʒ ad id qđ eſt formale in oībus virtutibus moralibus: exiſtente .n. rōne equalr pfecta in vno ⁊ eodē: opʒ ꝙ ꝓportionabilr ſm rōnē rectā mediū ꝯſtituať in qualibet mã virtutū: q̃tuʒ ꝟo ad id qđ eſt mãle in virtutibus moralibus.ſ.inclinationem ipſam ad actum virtutis pōt eſſe vnus hō magis promptus ad actum vnius virtutis q̃ʒ ad actū alterius: vel ex nãli ꝯſuetudine: vel etiā ex grē dono. ¶ Ad primum ģ dōm: ꝙ verbū apli pōt intelligi de bonis grē gratis date: que nō ſūt cōia oībus: nec oīa equalia in vno ⁊ eodē. Uel pōt dici ꝙ referť ad menſuraʒ grē gratum facientis: ſm quā vnus abundat in oībus virtutibus plus q̃ʒ alius ꝓpter maioreʒ abundantiam prudentie vel etiam charitatis: in qua connectunť omnes virtutes infuſe. ¶ Ad ſcđʒ dicēdū: ꝙ vnus ſanctus laudať precipue de vna virtute ⁊ alius de alia ꝓpter excel-

In arti° 3° eiuſdē.66.q.dubiū ¶ Arti. III. pmo occurrit circa diſtōnē in lr̄a factā de ꝟtute: q̄ ſumiť 2°.ſ.ſʒ rōnē ſpēi in ordine ad obꝫ: ⁊ ſm ordinē ad actū: hec nāqʒ diſtictio coīncidēťa hʒ mēbra.nā ꝟtus ſm rōnē ſpēi hʒ ordinem ad actū: ⁊ eꝯ: qꝛ potentie ⁊ hitus ſpecificanť ex actib⁹ ⁊ act⁹ ex obꝫis: vt hētur in 2° de aīa.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ ꝟtus duplr reſpicit actū. p° vt ſpecificātē ipaꝫ. 2° vt eſſe ctū ipſi⁹ ⁊ pmo mō act⁹ cadit ſub pmo mēbro ipliciter: vt obꝫo ꝓbat. ſcđo aūt mō ſpectat ad 2m mēbꝝ: intēdit.n.autor: ꝙ ꝟtus pōt conſiderari 2r. pmo ſcđm ſpecificā dr̄iaʒ ſeu rōnē vt ſic. 2° ſʒ hāc ꝯditionē.ſ.eſſe pn̄m act⁹ recti ⁊ vult ꝙ pma cōſideratio iudicet ꝟtuteʒ ſimpliciter: qꝛ ſm ꝓpriū ꝯſtitutiuum eēntialr. 2° iudicet eaꝫ ſm qđ: qꝛ ſm cōia: ⁊ ꝯſequēter vult ꝙ ꝟtutes intellūales ſint nobiliores ſimplr q̃ʒ morales: qꝛ habēt nobilius obm: morales autē ſunt nobiliores ſm qđ: qꝛ dant nō ſolū facultateʒ act⁹ recti: ſʒ facultatē recte vtēdi ipa facultate: qđ eſt mãifeſte eſſe perfectius pncipiū actus: ⁊ hoc hʒ virtus moralis: qꝛ perficit appetitum: cuius eſt mouere ſeipm ⁊ ceteras potētias. hec aūt iō breuiter trāſeo: qꝛ ſupi⁹ declarata ſunt.

¶ In eodē 3° arti° dubiū eſt de rōne in lr̄a aſſignata quare obm rōnis nobili⁹ eſt obo appetit⁹: qꝛ.ſ. rō apphendit aliqđ in vli: appetit⁹ aūt tēdit in res q̄ hn̄t eſſe particulare: tum qꝛ ⁊ rō apprehendit particulare: ⁊ appetitus tēdit in vlia appetimus.n. famaʒ ⁊ gloriaʒ in cōi ⁊ odimus latronum gen⁹: tū qꝛ res hn̄t nobilius eſſe in pticularib⁹ q̃ʒ in vli: qꝛ illud eſt reale: hoc rōnis: illđ ſimplr: hoc ſm qđ.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ qꝛ de nobilitate itell⁹ ⁊ volūtatis in prima parte dcm̄ eſt iō autor breuiter ptranſiēs hāc rōnem affert: in q̄ duo tāguntˀ.ſ. modus opandi vtriuſqʒ ⁊ cōditiones obroꝝ: vlitas nāqʒ ⁊ particularitas extra conditiones ſunt oboꝝ rōnis ⁊ appetit⁹. tēdere aūt ad eꝫ ⁊ hr̄e in ſe modi ſunt opādi: ille appetit⁹: iſte itell⁹: ⁊ ille qdē in lr̄a exprimiť. iſte aūt nō: ſʒ iſinuať ⁊ ex oppoſito: ⁊ ex ꝯditōe obꝫi: qꝛ vle in aīa eſt. Eſt igiť nobilior rō appetitu: qꝛ apphēdit in vli.i. qꝛ reſpicit res ſm eē eleuatū in quo vniunť oīa pticularia q̄ in re diuiſa ſunt: quū.n. diſpſa in inferiorib⁹ vnita ſunt i ſuperiori: ⁊ pticularia in vli vniunť in ſeipſis diſgantur ꝯn̄s eſt vt vle altioris ſit ordis: ⁊ hoc directe intēdit lr̄a q̄ ex obꝫo teſtať ſe ꝓcedere: modus aūt operādi g optimam q̄qʒ ꝯſtitueret rōnē: ħ nō eſt itent⁹: ſʒ tn̄ vti illo memento quū de voluntate ⁊ intellectu re⁹ dci in pr̄ia loq̄ris: ibi.n. ſtāte paritate obiecti ex mō pemiet itell⁹. Ad obꝫa aūt i oppo¯ dr̄ ꝙ ꝑlens ſmo nō cōparat rōnē appetitui intellectiuo i ſpecie: ſed appetitui cōis voluntati iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili: vt pꝫ ꝙ ſic rō per ſe p̄ ē vlis: ⁊ reflexe particularis ita appe⁹ p ſe reſpicit res i pticularī: pmiſ ſiue inq̃ʒtū intellectiu⁹ ē reſpicit vle. Cōparatio aūt fit ſʒ pmaria: nō ſm ſcđaria obiecta: dr̄ 2° ꝙ qꝛ appe⁹ hoc ipm qđ tēdat in vlē hʒ a rōne: iō rō q̄ ex ſe ipſa hoc hʒ ēt in hoc ē nobilior: ⁊ vt excludať oīs cauilatio dicito ꝙ vis rōnis ꝯſiſtit in hoc ꝙ rō tēdit ex ſe i vle: ita ꝙ hʒ ipꝫ vt ꝓpriū: qđ nulli alteri ꝯuēit: qꝛ appetitus ſi tēdit in vle hʒ hoc ex alio: ⁊ vt cōicatū ⁊ participatiue: in cui⁹ ſignū appetitus tēdit in vle magis ex ea pte q̄ diſtribuiť in particularia q̃ʒ inq̃ʒtū in ſe vnit illa cui⁹ oppo¯ accidit in itellectu: ⁊ eſt magis de rōne vlis: appetimus eñ gloriā in vli ꝓ q̃ʒto vellemus gloriā extendi ad oēm gloriā: ⁊ ſilr odio hēmus latronū gen⁹ ꝓ q̃ʒto ad oēs latrōes odiū extendimus. intelligimus hec in vli eꝫ ꝓ q̃ʒto.ſ. diſmiſſa ad vnū ꝯtēplādo tenemus. ¶ Ad 2m aūt obiōnē dr̄ ꝙ eē in vli nō ſumiť ꝓ denolatiōe q̄ diciť vlitas.ſ. ꝓ eſſe imãli a quo in aīa exiſte res ex denominatur extrinſece vlis. Cōſtat aūt ꝙ eē imãle eſt reale ⁊ nobilioris ac altioris ordis: adeo vt vnū īduiduꝫ imãlis ordis equaleat iſinitas

tinitis pticularib⁹ mālr: ⁊ lz eē imāle rep mālū sit esse ep: f3 qd: est tñ in se ⁊ in ordine vniuersi eē simpl' ⁊ eminentius sicut bos in sole no est bos simplr. tñ eē solis qđ est eminēter bos est eē simplr nobili⁹. vñ ɔcluditur dici q bos est si nplr bos in particulari: ⁊ bos fm qđ in aīa: est tñ ens nobili⁹ in aīa q̄ in pticular ⁊ hoc sufficit proposito: vbi ō nobilitate simplr obm: ⁊ nō respcū huius: nec illius spālis predicati: puta bonus eg ⁊c. ē fmo.

¶ In eodē articulo 3° du᷑ est. q autor videtur in calce articuli q̄si retractare ɔctones h⁹ articuli. s. q virtutes itellualeś sūt simplr loquēdo nobiliores q̄ morales dū dicit q rō virtutis magis ɔpetit morali: ⁊ q virtutes intellectuales sunt nobiliores hitus: q̄si dicat q non sūt nobiliores virtutes quantis sint nobiliores habit⁹. Et cōfirmat h sententia ex sis predictis i ar. 3°. q. 56. vbi dicitur est: q vtutes intellectuales sunt vtutes fm qd: morales aūt sunt vtutes simplr. ppter rōnes hic tactas ⁊ ibi explicatas: q2. s. moralis pficit ad rectitudinē actus in se ⁊ in ei⁹ vita: intellectualis aūt in se tñ. ex hoc. n. arguit facile sic: qđ ē tale simplr est nobilius in eē tali q̄ quod est tale fm quid: s3 moralis est virtus simplr: intellectualis fm qd. ḡ moralis est nobilior vtus q̄ intellectualis.

¶ Ad hoc dr̄ ɔcedendo q autor in calce articuli declarauerit intentionē suā q̄ intendit has tres ppōnes esse veras et stare simul: vtutes intellualeś sunt nobiliores moralibus: virtutes intellectuales sunt nobiliores hitus q̄ morales: vtutes morales sunt nobiliores vtutes q̄ intellectuales: qm in pma fit cōparatio nō fm hāc vel illā rōnē: s3 simplr in scda in rōne hitus: in 3ª in rōne vtutis. s3 huic expōni obstat pᵒ q2 sermo autoris ōz eē formalis ac p hoc in tractatu de virtutibus 9° dicens: q intellectuales vtutes sūt nobiliores moralib⁹: ōz verificari formaliter. s. de vtutib⁹ inq̄tū virtutes sunt: obstat 2° q2 autor ipse in hac lr̄a vult q vtus inq̄tū3 vtus h3 spēm ex obō ⁊ ex h iudicet nobilior simpl'. si. n. a doctria sensus formalis tollit obia icertitudīs plena sunt: vt dr̄ in 4° metaph. Dōz ē q intētio autoris hic est duas tñ ppōnes ɔstituere. i. pma3 simpl'r ⁊ tertiā fm qd. i. cū determiatione vt declarabiſ. 2ᵃ .n. iacitur cū pᵃ vt declabiſ. in sēsu. n. expl' igtinēs: si. n. h de hitus rōne tractatus est.

¶ Ed q̄rtū3 cuidētā sacēdū ē q dupl'r exponi pōt fmo de vtutib⁹ inq̄tū vtutes p̄ nāq3 ibi inq̄tū dterminare rōne3 cōe3 vtutis: ⁊ sic determiare specificas drīas vtutis3: si determinet cōis rō vtutis sic virtutes morales sūt nobiliores itellualib⁹: q2 cōis rō vtutis vt in lr̄a dr̄ sumit ex ordine ad actū in quo pstāt morales intellualib⁹. si vō determinētur spe'' drīe vtutū: sic itellectuales pstant moralibus: q2 hñt nobili⁹ obiectū. vñ specificas sortiunt drīas ⁊ totum oppo^m ē ei⁹ qđ precedēs expō credidit: q2 vtutes intellualeś sūt simpl'r nō solū nobiliora entia: s3 nobiliores vtutes moralib⁹: l3 sint ignobiliores fm cōe3 rōnē vtutis: q̄ magis ɔuēit moralib⁹. imo eis simpl': ⁊ itellectualib' fm qd: s3 hec maior nobilitas. s. hre cōe3 rōnē vtutis simpl'r nō dat maiorē nobilitatē simpl'r: s3 fm qd: q2 spectat ad eē pn^m act⁹. vñ vt i lr̄a dr̄ si sumit nobilitas simpl' maior s3 f3 qd: ⁊ sil'r ex eo q itellualeś vtutes sūt f3 qd: vtutes fm cōem vtutis rōnē nō nisi fm qd ignobiliores eēsent ⁊ ppea i lr̄a ɔcludit q vtutes itellualeś l3 min⁹ cōe3 vtutis rōnē hēant: sūt nobiliores hit⁹ simpl': ⁊ nō i rōne hit⁹. si. n. eēnt nobiliores i rōne hit⁹ tñ: eēnt nobiliores f3 qd: quū sit pdicatū valde cōe. vñ pᵃ ppō ē simplr vera ⁊ formalis. s. vtutes itellualeś sūt nobiliores moralib⁹: q2 ex ppriis rōnib⁹ specificis vēdicāt sibi maiorē nobilitatē3: q̄ morales. 3ª aūt ppō ē vera cū determiatōe: vñ ⁊ i lr̄a nō hr̄: nec acceptarē eā nisi cū determiatiōe hoc mō. vtutes morales sūt nobiliores vtutes fm cōe3 rōnē vtutis.

lentiorē pmptitudinē ad actū vni⁹ vtutis q̄ ad actū alteri⁹. Et fm h et p3 rñsio ad tertiū.

¶ Utrū vtutes morales pemineāt itellualib⁹. Articu. III.

AD tertiū sic pcedit. Ur q vtutes morales pemināt itellualibus. Qz ō. n. mag ē necciū ⁊ pmanēti⁹ est meli⁹: s3 vtutes morales sūt et pmanētiōes disciplinis: q̄ sūt vtutes itellualeś: ⁊ sunt et magis necessarie ad vitā3 hūanā3: ḡ sūt pferēde vtutib⁹ itellualibus. ¶ Preterea. De rōne vtutis ē q bonū faciat hñtē: s3 f3 virtutes morales dr̄ hō bon⁹: nō aūt fm vtutes itellualeś: nisi forte fm solā prudētiā: ḡ virtus moralis ē melior q̄ vtus itellualis. ¶ Preterea Finis est nobilior his q̄ sūt ad finē3: s3 sicut dr̄ in. vj. ethi. vtus moralis facit rectā3 intētionē finis: prudētia aūt fac rectā3 electionē eorū q̄ sunt ad finē. ḡ vtus moralis ē nobilior prudentia: q̄ est vtus intellectualis circa moralia. ¶ S3 ɔ. vtus moralis est in rōnali p pticipationē vtus aūt itellectualis in rōnali p eēntiā: sicut dr̄ in. j. ethi. sed rōnale p eēntiā3 ē nobilius q̄ rōnale p participationē. ḡ vt⁹ itellualis est nobilior q̄ vtus moralis. ¶ Rñdeo dōz: q aliqd pōt dici maius vel minus dupl'r. Uno mō simpl'r. Alio mō fm qd. Nihil. n. phibz aliqd eē meli⁹ simpl'r vt phari q̄ ditari: q ō tñ nō est meli⁹ f3 qd .i. necītatē patiēti: simpl'r āt cōsideraſ vnūqđq3: qñ ɔsideraſ fm pprīā rōnē spēi: h3 aūt virtus spēm ex obio: vt ex dictis p3. Unde simpl'r loquēdo illa vtus nobilior est q̄ h3 nobili⁹ obm. Manifestū est āt q ob3 rōnis est nobili⁹ q̄ obm appetitus: rō. n. apphendit aliqd in vli: s3 appetitus tēdit in res q̄ hñt eē pticulare. vñ simpl'r loquēdo vtutes itellualeś q̄ pficiūt rōnem: sunt nobiliores q̄ morales q̄ pficiūt appetitum. S3 si ɔsideref vtus in ordine ad actū: sic vt⁹ moralis q̄ pfic appetitū: cui⁹ est mouere alis potētias ad actū: vt. s. dcm̄ ē: nobilior ē. Et q2 vt⁹ dr̄ ex eo q ē pricipiū alicui⁹ act⁹ cū sit perfectio: potētie: sequit et q rō vtutis magis ɔpetat vtuti

bus moralibus ꝙ̄ virtutibus intellˈualibus: ꝙ̄uis ↄ̈tutes intellˈuales ſint nobiliores habitus ſimplr. ¶ Ad primū ḡ dicēduȝ ꝙ ↄ̈tutes morales ſunt magis ꝑmanētes ꝙ̄ intellˈuales ꝓp exercitiū earuȝ in his q̄ ꝑtinēt ad vitā cōem: ꝫ manifeſtū ē ꝙ obta diſciplinaꝝ q̄ ſūt neceſſaria τ ſemꝑ eodē mō ſe hn̄tia ſūt ꝑmanētiora ꝙ̄ obā ↄ̈tutū moraliū: q̄ ſūt q̄dā ꝑticularia agibilia: ꝙ āt virtutes mōales ſūt mag̃ neče ad vitā hūanā n̄ oñdit eas eē nobiliores ſimplr: ꝫ quo ad h̄ ꝯnimo virtutes intellˈuales ſpeculatiue ex hoc ipſo ꝙ nō ordinanť ad aliō: ſicut vtile ordinať ad finē ſūt digniores: hoc.n.ↄ̈tingit qꝛ ꝑ eas quodāmō ichoať in nobis btitudo: que cōſiſtit in cognitiōe veritatis: ſič.ſ̄.dictuȝ eſt. ¶ Ad ſcðm dðm: ꝙ ꝑꝫ virtutes morales dř hō bonus ſimplr: τ nō ꝑm intellˈuales virtutes ea rōne: qꝛ appetitus mouet alias potentias ad ſuū actū: vt ſupra dcm̄ eſt. vn̄ ꝑ hoc etiā nō ꝓbať niſi ꝙ virtus moralis ſit melior ꝑm qd. ¶ Ad tertiū dðm: ꝙ prudentia nō ſolū dirigit ↄ̈tutes morales in eligendo ea q̄ ſunt ad finē: ꝫ ēt in ꝯſtituendo finem: eſt aūt finis vniuſcuiuſqꝫ ↄ̈tutis moralis attingere mediū in ꝓpria mā̄ qð q̄dē mediuȝ determinať ꝑm rectā rōnē prudētie: vt dř in.ij. τ.vj.ethi.

¶ Utruȝ ↄ̈tutes morales ſint equales. ¶ Articu. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedif. Videť ꝙ iuſtitia non ſit ꝑcipua inter virtutes morales. Maiꝰ.n.eſt dare alicui de ꝓprio ꝙ̄ reddere alicui qð ei debeť: ſed

ꝙ̄ intellectuales: ſine hac.n.determinatōe ↄ̈dictoriā ↄ̈cedere: nec obſtat doctrina ſupꝰ hita in.q.56.τ pluries repetita de ↄ̈tute ſimplr τ ꝑm qd: qꝛ ꝑm cōeȝ ↄ̈tutis rōnē intelligiť: τ hūc ſenſuȝ memēto reducere vbi ſilia inuenies.

¶ In corpore eiuſdē articuli aduerte ꝑmo ꝙ Scotus cū ſequacibus: qꝛ tenet voluntates nobiliores intellectu ↄ̈ſequenter ponit virtuteȝ morales nobiliores prudentia: que eſt intellectualis: τ nō ſolum in hoc ꝑncipio diſcordat: ſed quia ponit prudentiā τ virtutes moralē circa idē obm: ac per hoc equa ē apud ipm̄ nobilitas ex parte obiecti: τ ap̄te errat: qꝛ licȝ ſit idē obȝ mālē puta agibile: prudētie tñ obm eſt ſub ratione veri: virtutis autē moralis ſub rōne boni: veri autē rō nobilior eſt ſimplr qꝛ abſolutior. Aduerte 2° ne te decipiat mā̄ intellectualis ↄ̈tutis: puta artis: τ ꝓpterea negeo eā nobiliorē ſimplr. Reſpice ad rōneȝ littere: qꝛ.ſ.eſt de eis in vniuerſalꝰ: τ quieſces nō abnegando ignobilitatē ꝑm quid ꝓ quāto ad vilia experiēdo deſcēdit: verūqȝ.n.artiū ↄ̈uenit: vt in ꝑmo dř metaphyſi. iudicare.ſ.τ agere: τ ꝓpterea ſic ſuſcipe memēto ꝙ prudentia τ ars ſint circa ſingularia vt ꝑus τ eſſentialius in q̄ꝝtū cognoſcitiue ſint circa vlia. vn̄ nobilitatē ſimplr trahūt: vt in lr̄a dř.

¶ In rn̄ſionē ad 3ᵐ eiuſdē articuli dubiū arduū occurrit in via autoris τ ſimplr q̄ſtio.ſ. ſit vex prudentiā dirigere morales ↄ̈tutes ēt in preſtituēdo finē τ ſimplr quideȝ in ſcða ſcðe diſcutiendū erit in.47. Ad hominē vō nūc duplici rōne differendū puto. Pꝛimo qꝛ hoc repugnare vř ſupiꝰ dictis: τ inferiꝰ in ſcða ſcðe loco allegato: ſupiorib⁹ q̄dē ꝓ q̄ꝝto dcm̄ fuit ꝙ prudentia ꝑncīᵐ qð eſt finis hȝ a virtute morali: qꝛ qualis vnuſquiſqꝫ eſt talis ei finis videť: inferioribus aūt qꝛ expreſſe negabif ex ꝓpoſito prudentiā ꝯſtituere finē moralib⁹ ↄ̈tutib⁹. Scðo qꝛ ex hoc pendet ꝑncipale intentū huiꝰ articuli q̄ ad prudentiā: an.ſ.nobilior ſit prudētia ↄ̈tute morali vt vis argūᵗᵘ tāgit.

¶ Ad huiꝰ difficultatis euidētiā ponēdus an̄ oculos ē ꝓgreſſus nr̄e mētis in iſtis vt ex eo rōnē dictoꝝ ſumere et reddere valeamus: τ qd ſimplr: τ qd ꝑm qd intelligať diſcernamꝰ. In mēte nr̄a ꝑ oiuȝ eſt ſindereſis: qua nō ſolū oē bonū ꝓſequēdū: τ malū fugiēdū: felicitatē appetēdā: τ miſeriā fugiendā: ſꝫ bonū rōnis ꝓſequēdū: τ malū oppoſitū vitāduȝ iudicamus nālr τ hinc in appetitu τ nālr ineſt nō ſolū iclinatio ad bonū ꝓſequēdū τ malū vitandū: ad btitudinē appetēdā τ miſeriā fugiēdaȝ: ſꝫ ipſecta q̄dā iclinatio ad viuēdū ꝑm rectā rōnē: τ lꝫ ſindereſis ſit ↄ̈tus qꝛ eſt intellˈus ꝑncīᵒʳ: iclinatio tñ hec appeᵗⁱ nō eſt virtus: qꝛ ipſecta eſt. rō aūt q̄re i appetitu nō ē pfecta nālis iclinatio vt ſit ſufficiēs ad ↄ̈tuteȝ ſič i rōne eſt iudicatoriū nāle ſufficiens ad ↄ̈tutē eſt: qꝛ apprehēſio trahit res ad ſe et iudiciū ꝑficiť ꝑm eſſe qð res hn̄t i nobis. appetitꝰ aūt tēdit ad res in ſe τ ꝑficiť i ado ꝓtōe rei. Ex h̄.n.ꝓuenit ꝙ iclinatio ad bonum eget hitu rectificāte electōeȝ i volūtate q̄dē q̄ ad bonuȝ rōnis in opōnib⁹.i. in appeᵗᵘ vō ſenſitiuo q̄ ad bonū rōnis in paſſiōib⁹ q̄ edificať finem τ ipſa ipotēs ad h̄ a rōne virtutis deficiat: luīnē autem mā̄les iudicaꝫ circa ꝑncīᵃ tali adminiculo nō egeat: ſꝫ in ſeipſo manēs recti ſemꝑ ſit ꝑnᵐ actꝰ ꝑfecti q eſt iudicare. ſindereſis igiť in intellcū iudicāte τ ꝓponēte nō ſolū finē vltiᵐ: ſꝫ fines ꝓꝑos ↄ̈tutū moraliū dū i paſſiōib⁹ τ opōnib⁹ ꝑm rōnē viuēdū iudicat: τ appeᵗᵘ ichoatiue inclinato ad hos fines.ſ. bonū rōnis in opōnib⁹: bonū rōnis i timorib⁹: τ audacijs: bonū rōnis i delectatiōib⁹ τč. diſcurrit ex hꝭ ꝑncipijs firmatis i intellᵘ: τ ichoans i appetitu ſubſumēdo aliqð minꝰ vlē: puta abſtinere a delectatōib⁹ venereis rēpublicā defēdēdā τ ↄ̈cludiť modus in delectatōib⁹: τ ſic de alijs. h̄ aūt diſcurſus prudētie gnāliᵘ ē τ ↄ̈clō eiꝰ ē modus i opōnib⁹: ſeu paſſionib⁹ ſuādus: q nil aliud ē: ꝙ̄ meᵐ rōnis in mā̄ morali: ꝑnᵐ aūt eiꝰ ē ſindereſis ex pte apphēſiua: τ nālis icliatio ad bonū rōnis i ↄ̈cupiſcētijs τ delectatōib⁹ ex pte appetitiua: ad hūc ḡqȝ diſcurſum pfectū iudicio.ſ. τ ꝑcepto legē in appeᵗᵘ ↄ̈ electōis q̄.ſ. eligimꝰ delectatiōes i ordine ad modū illū meᵐ illud: bonū illud rōnis: in hac.n.electiōe potes ꝑſpicere filˈtuo ex pte obi.ſ. paſſiōes ipſas modificatas τ modū ipm: τ itueri ꝙ modus ſpectat ad finē moralis ↄ̈tutis qꝛ ē ipm rōnis bonū ꝑticipatū i mā̄ morali: paſſiōes āt ipe ſpectāt ad id qð ē ad finē: vtunť.n.eis virtutes ꝓp bonū rōnis: τ ſič prudētia gnāť frequēti diſcurſu ex fine ſic ꝑfixe τ ↄ̈cludēte meᵐ: ita ↄ̈tus moralis generať ex frequēti electōe ſubſequēte ſimul: genita āt iā vtraqꝫ ↄ̈tus ſic ↄ̈nectiť vt hūana rō nō ſolū ſindereſi: ſꝫ prudētia rectificata de fine ↄ̈tutis illa rectificāte eā ꝯ fune illo abſoˡᵘ alta rectificāte eādē de eodē applicato ad

muꝰ

niēt' vlē q̄ ſit vlē ſinderēſis: vel ēt ad ſingulare: qm̄ prudētia ē ēt ſingulis: ⁊ rurſus mota n̄ ſolū ab appe^tu nāli ſtalis finis ſʒ ꝑfecto v̄tute iclināte in talē finē diſcurrit ad vlteriores ꝯnes donec ꝑueniat ad ꝑfectōeʒ ſtat' v̄tutis: vel ad firm. idū eādē: ⁊ ꝓportiōalr̄ ad eligendū mouet appe'' ꝙ ē progreſſus mētis nr̄e. In q̄ triplicē aduertet' potes diſtōnem. vn̄ clarificari ābigua occurrētia pnt. p^a ē de fine v̄tutis moralis q̄ ſumit z^a .ſ. abſo^te ſeu i ſua cōitate: ⁊ applicare ad ſpāles act' occurrētes in exercitio vite hūane. z^a ē d̄ v̄tutib' moralib': ⁊ prudētia q̄ ſumūt z^a .ſ. i fieri ⁊ i facto eē ſm̄ eēntiā. 3^a ē de dare ⁊ accipe finē q̄ ſumit z^a .ſ. p̄ ⁊ n̄ p̄. Ex his nā q̄ liquet p^o q̄ finis v̄tutis moralis abſo^te pſtituit' p̄ nō a prudentia. ſed a ſinderēſi: ⁊ hoc clarū eſt: q̄ prudentia ex illo fit. z^o q̄ finis idem abſolute nō ꝑus intendit' a virtute morale q̄ ſit prudētia: ⁊ ꝙ clarū ē: q̄ v̄tus moralis nō fit ab illo fine niſi mediāte prudētia. 3° q̄ prudētia i fieri nō depēdet a v̄tute morali: ſʒ ei' fine: ⁊ appe^tu recto illo nāli iclinatiōe q̄ nō ē v̄tus: ſʒ icboatio v̄tutis ⁊ ꝙ clarꝝ ē q̄ itētio recta finis ē p̄n^m prudētie: ⁊ ꝯſtat q̄ an̄ prudētiā nō ē v̄tus moralis. 4° q̄ v̄tus moralis in fieri depēdet nō ſolū a ſinderēſi ⁊ recta itētiōe finis nūc dicta ſed prudētia afferēte finē iueniēdo me^m ꝑus n̄ q̄ ſequat' electio gn̄ans v̄tutē moralē: ⁊ ꝙ clarꝝ ē ex ordie dcō ⁊ diffōne v̄tutis moralis. 5° q̄ ꝯpādo prudētiā ad v̄tutē moralē i fieri ſic ſimp^r verꝝ ē q̄ prudētia dirigat v̄tutē moralē ꝯſtituēdo illi finē nō p̄ ⁊ abſo^te: ſʒ applicādo illū ad ſpālē m̄ām occurrētē: ⁊ ſic v̄ificant' v̄ba autoris hic q̄ ꝓp intentionē medij prudētie ꝯſtitutiōeʒ finis dant: ⁊ nō ꝯdicūt ſuperiorib': nec dictis i z^a z^e q̄ de p^a ꝯſtitutiōe finis: ⁊ de fine abſo^te v̄tutis moralis loquūt'. 6° q̄ ꝯpādo iā genitas prudētiā ⁊ v̄tutē moralē vtraqʒ in facto eē alteri finē applicare ꝓbet diuerſi^de: declāt' ꝙ q̄ ad ſingula: prudētia in p̄mis ꝯſtat me^m morali v̄tuti ſemꝑ oſidere ⁊ ꝯſeruare v̄tutem deīde moralē ꝯſtat finis appetitū rectū facere: ac ꝑ ꝙ prudētie p̄n^m firmare: ex ꝙ āt q̄ appeti^tꝰ v̄tute morali rectificat' ad eligendū ꝯſona bono rōnis: q̄ electio claudit in ſe itentionē: cōſequēs ē vt eadē v̄tute rectificet' ad itendēdū illū finē ēt abſo^te: ita q̄ intentio finis q̄ ꝑus ex ſinderēſi: ⁊ iclinatiōe nāli tm̄ erat recta ex v̄tute morali a prudētia genita fit ⁊ ē recta recte: ⁊ ſic v̄tus moralis in facto eē dat prudētie i facto eē finē abſo^te ⁊ nō eꝯ: ⁊ ꝙ eſt 7^m. Declāt' q̄ nō ē eꝯ: q̄ i ꝑte appꝛhēſiua ſinderēſis ē vir

primū ꝑtinet ad liberalitatē: ſm̄ aūt ad iuſtitiā. g̃ vr̄ q̄ liberalitas ſit maior v̄tus q̄ iuſtitia. ¶ Preterea. Illud vr̄ eē maximū in vnoquoqʒ qd̄ eſt ꝑfectiſſimū in ipo: ſʒ ſic dr̄ Jacobi. j. Patiētia op' ꝑfectum hʒ. g̃ vr̄ q̄ patiētia ſit maior q̄ iuſtitia. ¶ Pretea. Magnanimitas opat' magnū in oib' v̄tutib': vt dicit' in. iiij. ethi. g̃ magnificat ēt ipam iuſtitiā: ē igit' maior q̄ iuſtitia. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̄ phs dic̄ in. v. ethi. q̄ iuſtitia eſt ꝑclariſſima v̄tutum. ¶ Rn̄deo dicēdū: q̄ v̄tus aliq̄ ſm̄ ſuā ſpēʒ pōt dici maior vl̄ minor: vl̄ ſimplr̄: vel ſm̄ qd. Simplr̄ qdē dr̄ maior ſʒ q̄ in ea mai' bonū rōnis relucet: vt .s̄. dcm̄ eſt: ⁊ ſm̄ ꝙ iuſtitia iter oēs v̄tutes mōales ꝑcellit tāq̄ ꝓpinquior rōni: qd̄ pʒ ⁊ ex ſubto ⁊ ex obō: ex ſubto qdē: q̄ eſt in volūtate ſicut in ſubiecto: volūtas āt ē appetit' rōnal': vt ex dicꝭ pʒ: ſm̄ āt obʒ ſiue m̄āʒ: q̄ ē circa opōnes qb' hō ordinat' n̄ ſolū i ſeipo: ſʒ ēt ad alterꝝ. vn̄ iuſtitia ē ꝑclariſſima v̄tutū: vt dr̄ i. v. ethi. Inē alīs āt v̄tutes mōales q̄ ſūt circa paſſiōes tāto i vnaq̄qʒ magis relucʒ rōnis bonū q̄to circa maiora mot' appetitiu' ſubdit' rōni: maximū āt i his q̄ ad hoīeʒ ꝑtinēt ē vita a q̄ oīa alia dependēt: ⁊ iō fortitudo q̄ appetitiuū motū ſbdit rōni in his q̄ ad mortē ⁊ vitā ꝑtinēt primū locū tʒ iter v̄tutes morales q̄ ſunt circa paſſiōes: tn̄ ordinat' īfra iuſtitiā: vn̄ phs dicit in. j. rhetorico. q̄ neceſſe eſt maxi-

tus ſufficiēs re^s finis abſo^te: ⁊ ꝓp ꝙ magis vulgatū ⁊ cantatū ē q̄ v̄tus moralis dat finē prudētie q̄ eꝯ. ex his aūt pʒ q̄uo argu^o ſanſſuat i ꝓpoſito de nobilitate ſʒ v̄itatē ⁊ hāc rōnē: ꝯſiſtit. n. vis arg^u in ꝙ v̄t' finis ē nobilior v̄tute eoꝝ q̄ ſūt ad finē: ſicut hit' p̄n^{pi} ē nobilior hītu ꝯnū: ſʒ v̄tus moralis ē re^u finis: prudētia re^e eoꝝ que ſunt ad finē. g̃ minor: ſiſio lr̄e eſt ad minorē dicēs: q̄ prudētia eſt eoꝝ q̄ ſūt ad finē ⁊ finis: ⁊ iō non ſeqt' q̄ ſit ignobilior: ſic̄ ſequeret' ſi eēt eoꝝ q̄ ſūt ad fineʒ tm̄: ⁊ ꝑ hoc ſoluit' illa ꝯfirmatio de hitu p̄n^{pi}: q̄ .ſ. habitus p̄n^{pi} ē nobilior habitu cōcluſionū tm̄: ſi āt hitu p̄n^{pi}: ⁊ ꝯnū: ſic ē in ꝓpoſito vbi ſm̄ v̄itateʒ vtraqʒ eſt p̄n^{pi} ⁊ ꝯnuʒ. moral' nāqʒ v̄tus eſt finis ⁊ eoꝝ q̄ ſunt ad finem: facit. n. rectā itētiōeʒ ⁊ electōeʒ: ⁊ ſilr̄ prudētia ē finis: ⁊ eoꝝ q̄ ſūt ad finē dū iueniēdo me^m applicat ipʒ rōnis bo^m qd̄ ē finis ad opōnes ⁊ paſſiōes q̄ ſūt ꝓp finē. Et nō q̄ autor nō ſolū intēdit prudētiā eē finis ſʒ ēt dirigere mōales re^e finiū iſinuās alterā rn̄ſionē .ſ. q̄ ad ꝙ q̄ hit' re^e finis ſit nobilior regrit' q̄ ſit ꝑfect' abſqʒ mēdicatiōe ab illo q̄ ē re^e eoꝝ q̄ ſūt ad finē: ſi. n. ab illo ꝑficeret' iā ſub illo eēt: nec eēt idepēdēs: ſic̄ finis idepēdēs ē ab alijs q̄ ſūt ad finē: ſic āt accidit i ꝓpoſito: q̄ ſʒ v̄t' moralis ſit finis ēt abſo^te q̄uo ipſi' nō ē prudētia: ſʒ ſinderēſis attn̄ depēdet i fieri ⁊ eē a prudētia: q̄ ē finis applicatē: et eoꝝ q̄ ſūt ad finē: ⁊ ꝓpca nō ſeqt' q̄ ſit nobilior prudētia. Reliq̄ in z^a z^e tractāda ſūt: vbi rōnes Scoti in 3° ſnia. di. 36. q̄ prudētia ſit re^e finis videbunt': ⁊ q̄re in rōne duab' exttib' v̄tutib' .ſ. ſinderēſi ⁊ prudētia: in appe^tu vna rn̄deat moralis v̄tus re^e finis ⁊ eoꝝ q̄ ſunt ad finē intēdēs ⁊ eligēs. ¶ Arti. IIII.

In ar^o 4° eiuſdē. 66. q. du^m neutrioꝝ occurrit q̄uo fortitudini ꝑferat' iuſti^a: q̄ forti^{do} rectificat circa mortē ⁊ vitā: iuſti^a āt circa opōnes ad alterꝝ nulla nāqʒ opō ē maior ipſa vita: ſʒ pellē ꝓ pelle: ⁊ cūcta q̄ hʒ dabit hō ꝓ aīa ſua: ſʒ ꝙ facile ſoluit': ex eo q̄ iuſti^a rectificādo aiūʒ i oib' opōib' q̄ ſūt ad alterꝝ: rectificat ēt re^a vite ⁊ mortis: ad iuſtitiā. n. ſpectat ponere vitā ꝓ altero: puta ꝓ re publica cū ꝙ oꝝ: nec i cōueit eūdē actū ſpectare ad iuſtitiā ⁊ fortitudineʒ diuerſi mode vt i ꝓpo^{to} ponere vitā inq̄tū hʒ rōnē debiti ſpectat ad iuſtitiā: q̄ ſic dat alia bona debita ita ⁊ vitā: inq̄tū vō hʒ rōnē terribilis ſpectat ad fortitudinē. Cui' ē firmare aiūʒ ne timeat ꝙ ſʒ audeat ⁊ iuſti^a tāto ē nobilior q̄to ꝑlior circa a^{ia} .ſ. ⁊ h^{ie} rectificās i his q̄ ſūt ad alterꝝ.

mas eē ṽtus q̄ ſūt alijs honorātiſſime: ſiqdē
eſt ṽtus potētia bñfactiua: ꝑꝑ hoc fortes ⁊ iu
ſtos maxiē honorāt: hec qdē i bello. ſ. fortitu
do: hec aūt. ſ. iuſtitia ⁊ in bello ⁊ in pace vtilis
eſt: poſt fortitudinē aūt ordinat̄ tēperantia: q̄
ſubijcit rōni appetitū circa ea q̄ imediate ordi-
nant̄ ad vitā: vl' in eodē ſm nūe: vl' i eodē ſ₃
ſpēm. ſ. in cibis ⁊ venereis: ⁊ ſic iſte tres ṽtu-
tes ſil' cū prudētia dr̄ eē pricipāles ēt dignita
te: ſm qd aūt dr̄ aliq̄ ṽtus eſſe maior ſ₃ ꝙ ad-
miniculū vl' ornamētū p̄bet pricipali ṽtuti: ſi
cut ſuba eſt ſimplr' dignior accidēte: aliqd tñ
accñs eſt ſ₃ qd dignius ſuba: iquātū ꝑfic̄ ſubm
in aliquo eſſe accñtali. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ
act⁹ liberalitatis op₃ ꝙ fundet̄ ſup actū iuſti-
tie: nō. n. eēt liberalis datio ſi nō de ꝓprio da-
ret: vt in. ij. politicoꝝ dī: vñ liberalitas ſine iu
ſtitia eē nō poſſet q̄ ſecernit ſuū a nō ſuo: iuſti-
tia pōt āt eē ſine liberalitate: vñ iuſtitia ſimplr'
eſt maior liberalitate tan q̄ cōior ⁊ fundamē-
tū ipſi⁹: liberalitas āt eſt ſm qd maior: cū ſit
qdā ornat⁹ iuſtitie ⁊ ſupplemētū ei⁹. ¶ Ad ſe
cūdū dōm: ꝙ patiētia dr̄ hr̄e op⁹ ꝑfectū in to-
lerātia maloꝝ in qb⁹ ñ ſolū excludit iniuſtā vi
dictā: quā₃ ēt excludit iuſtitia: neq₃ ſolū odiū
qd fac̄ charitas: neq₃ ſolū irā qd fac̄ mā ſuetu-
do: ſ₃ ēt excludit triſtitiā iordinatā: q̄ eſt radix
oium p̄dictoꝝ: ⁊ iō in hoc ē ꝑfectior ⁊ maior:
q₂ in hac mā extirpat radicē: nō aūt eſt ſimplr'
ꝑfectior oib⁹ alijs ṽtutib⁹: q₂ fortitudo nō ſo-
lū ſuſtinet moleſtias abſq₃ ꝑturbatiōe: qd eſt
patiētie: ſ₃ ēt ingerit ſe eis cū op⁹ fuerit. vñ qcū
q₃ eſt fortis ē patiēs: ſ₃ nō ꝯuertit̄: ē aūt patiē-
tia q̄dā fortitudis ps. ¶ Ad tertiū dō₃: ꝙ ma
gnanimitas nō pōt eē niſi alijs ṽtutib⁹ p̄exñti-
b⁹: vt dr̄ in. iiij. ethi. vñ ꝯparat̄ ad al's ſic̄ orna
tus earum: ⁊ ſic ſm quid eſt maior omnibus
alijs: non tamen ſimpliciter.

¶ Utꝝ ſapia ſit maxia iter ṽtutes intellu'ales.

¶ Articulus. V.

Ad quītū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ſapia nō ſit maxia iter ṽtutes itellu'ales. Imperās. n. mai⁹ eſt eo cui iperat̄: ſ₃ prudentia vr̄ iperare ſapie. Dicit̄. n. in. j. ethi. ꝙ q̄ les diſciplinaꝝ debitū eſt eē in ciuitatibus ⁊ q̄les vnūqdq₃ adiſcere: ⁊ vſq₃ quo hec p̄ordinat. ſ. politica: q̄ ad prudētiā ordiat: vt dr̄ i. vj. ethi. cū igit̄ iter diſciplinas etiā ſapia ꝯtineat̄: vr̄ ꝙ prudētia ſit maior q̄₃ ſapia. ¶ Preterea. De rōne ṽtutis ē ꝙ ordinet hoiem ad felicitatē: eſt. n. virtus diſpō ꝑfecti ad optimu₃: vt dr̄ in vij. phy. ſ₃ prudētia eſt recta rō agibiliū p q̄ hō ad felicitatē ꝑducit̄: ſapia āt nō ꝯſiderat hūa-
nos act⁹: qbus ad btitudinē ꝑuenit̄. ḡ pruden
tia ē maior ṽtus q̄₃ ſapia. ¶ Preterea. Quā-
to cognitio eſt ꝑfectior tāto videt̄ eē maior: ſ₃
ꝑfectiorē cognitionē hr̄e poſſumus de rebus
hūanis de qbus eſt ſcia q̄₃ de rebus diuinis d
qbus eſt ſapia: vt diſtiguit Aug. in. xij. de tri.
Quia diuina incōprehenſibilia ſunt: ſm illud
Iob. xxxvj. Ecce deus magnus vincēs ſciam
nr̄a₃: ḡ ſcia eſt maior ṽtus q̄₃ ſapia. ¶ Prete
rea. Cognitio pricipioꝝ ē dignior q̄₃ cognitio
ꝯcluſionū: ſ₃ ſapia ꝯcludit ex pricipijs idemō-
ſtrabilib⁹: quoꝝ eſt itellus: ſic̄ ⁊ alie ſcie: ḡ in
tellectus ē maior ṽtus q̄₃ ſapia. ¶ Sed ꝯ eſt
qd phs dic̄ i. vj. ethi. ꝙ ſapia eſt ſic̄ caput iter
ṽtutes intellu'ales. ¶ Rñdeo dō₃: ꝙ ſic̄ dc̄m
eſt: magnitudo ṽtutis ſm ſuā ſpēm ꝯſiderat̄
ex obto: obm aūt ſapie p̄cellit inter obta oiu₃
ṽtutū intellu'aliū: ꝯſiderat. n. cām altiſſimā: q̄
deus eſt: vt dr̄ in principio metaph. Et q₂ per
cām iudicat̄ de effectu: ⁊ p cām ſuperiorē de
cauſis inferioribus: inde eſt ꝙ ſapiētia h₃ iudi
ciū de omnibus alijs ṽtutibus intellu'alibus:
⁊ eius eſt ordinare oēs: ⁊ ipſa eſt q̄ſi archite-
ctonica reſpcū omniū. ¶ Ad primū ḡ dō₃: ꝙ
cū prudētia ſit circa res hūanas: ſapiētia vero
circa cām altiſſimā: impoſſibile eſt ꝙ pruden
tia ſit maior virtus q̄₃ ſapiētia: niſi vt dr̄ in. vj.
ethi. Maximū eoꝝ q̄ ſūt in mūdo eēt hō. Uñ
dōm eſt ſic̄ in eo. lib. dr̄: ꝙ prudētia nō impat
ipſi ſapiētie: ſ₃ poti⁹ ecōuerſo: q₂ ſpūalis iudi-
cat oia: ⁊ ipē a nemie iudicat̄ vt dr̄. j. ad Cor.
ij. Nō. n. prudētia h₃ ſe intromittere de altiſſi
mis q̄ ꝯſiderat ſapiētia: ſ₃ impat de his q̄ ordi
nant̄ ad ſapientiā. ſ. quō homines debeant ad
ſapiētia₃ ꝑuenire: vñ in hoc eſt prudentia ſeu
politica miniſtra ſapiētie: introducit. n. ad ea₃
p̄parās ei viā ſic̄ hoſtiarius ad regē. ¶ Ad ſe-
cūdū dō₃: ꝙ prudentia ꝯſiderat ea qbus ꝑue
nit̄ ad felicitatem: ſ₃ ſapiētia ꝯſiderat ipm ob₃
felicitatis: quod eſt altiſſimū intelligibile: ⁊ ſi
qdem eſſet perfecta ꝯſideratio ſapiētie reſpe-
ctu ſui obti: eſſet perfecta felicitas in actu ſa-
pientie: ſ₃ q₂ actus ſapientie in hac vita eſt im-
ꝑfecta reſpectu principalis obti qd eſt deus:
ideo actus ſapientie eſt queda₃ inchoatio ſeu
participatio future felicitatis: ⁊ ſic ꝓpinquus
ſe h₃ ad felicitatem q̄₃ prudentia. ¶ Ad tertiū
dō₃: ꝙ ſicut phs dicit in. j. de anima: vna noti
tia p̄fert̄ alteri: aut ex eo ꝙ ē nobilioꝝ: aut ꝑꝑ
certitudinē.

certitudinē. Si igit̄ ſubta ſint eq̄lia ī bōitate ꝛ nobilitate: illa q̄ ē certior erit maior ꝟtꝰ: ꝫ illa q̄ ē minꝰ certa de altiorib' ꝛ maiorib': pferēt ei q̄ ē magꝭ certa de iferiorib' reb': vñ phs dic̄ in ij. de ce. ꝙ magnū ē ō reb' celeſtib' aliqd poſſe cogſcere ēt ōbili ꝛ topica rōne. Et i. j. ō ptib' aialiū dic̄: ꝙ amabile ē magꝭ puū aliqd cogſcē de reb' nobiliorib' q̄ꝫ mlta cogſcē de reb' ignobiliorib'. Sapia igr̄ ad quā ptiet dei cognitio hoīs maxie ī ſtatu hmꝰ vite nō pōt pfcē aduenire: vt ſit q̄ſi eiꝰ poſſeſſio: ꝫ h̄ ſoliꝰ dei ē: vt dr̄ in. j. metaph. ꝫ tñ illa modica cognitio: q̄ p ſapiētiam de deo hr̄i pōt: oī alij cognitiōi pferē.

C Ad q̄rtū dōz: ꝙ ꝟitas ꝛ cognitio pricipiorū idemr̄abiliū depēdet ex rōne terminoꝝ: cognito. n. qd ē totū: ꝛ qd eſt ps ſtati cogſcit ꝙ oē totū ē maiꝰ ſua pte: cogſcē āt rōnē ētis ꝛ nō entis: ꝛ totiꝰ ꝛ ptis: ꝛ alioꝝ q̄ ꝯueniūt ad ens: ex qb' ſic ex terminis ꝯſtituunē pricipia idemr̄abilia: ptinꝫ ad ſapiāꝫ: qꝛ ens cōe ē ꝓpriꝰ effectꝰ cāe altiſſime. ſ. dei: ꝛ iō ſapia nō ſolū vtit̄ pricipijs idemr̄abilib': quoꝝ ē itellꝰ: ꝯcludēdo ex eis ſicut ēt alie ſcientie: ꝫ ēt iudicādo de eis: ꝛ diſputando ꝯtra negantes: vñ ſequit̄ ꝙ ſapia ſit maior virtus q̄ꝫ intellectus.

C Utꝝ charitas ſit maxia iter ꝟtutes theologicas. C Articulus. VI.

AD ſextū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ charitas ñ ſit maxia inter virtutes theologicas. Cū. n. fides ſit in itellu: ſpes āt ꝛ charitas ī vi appetitiua: vt. ſ. dcm̄ ē: vr̄ ꝙ fides cōparet̄ ad ſpeꝫ ꝛ charitatē: ſic ꝟtꝰ itellualis ad moraleꝫ: ꝫ ꝟtꝰ itellualis ē maior morali: vt ex dictis pꝫ: ergo fides eſt maior ſpe ꝛ charitate. C Preterea. Q̄ ō ſe hꝫ ex additiōe ad aliō vr̄ eē maiꝰ eo: ꝫ ſpes vt vr̄ ſe hꝫ ex additiōe ad charitatē: pſupponit. n. ſpes amorē: vt Aug. dic̄ i Ench. Addit. n. quēdā motū ꝓtēſiōis in rem amatā. g̃ ſpes ē maior charitate. C Preterea. Cā ē potior effcū: ꝫ fides ꝛ ſpes ſūt cā charitatis. Dr̄. n. Mat. j. i glo. ꝙ fides gnāt ſpeꝫ ꝛ ſpes charitatē. g̃ fides ꝛ ſpes ſūt maiores charitate. C Sꝫ ꝯ eſt qō aplꝯ dic̄. j. ad Cor. xiij. Nūc āt manēt fides: ſpes: charitas tria h̄. maior āt hoꝝ ē charitas. C Rñdeo dōz: ꝙ ſic. ſ. dcm̄ ē: magnitudo ꝟtutꝭ ſꝫ ſuā ſpēꝫ ꝯſiderat̄ ex obto: cū āt tres ꝟtutes theologice reſpiciāt deū ſicꝰ ꝓpriū obm: nō pōt vna eaꝝ dici maior altera ex h̄ ꝙ ſit circa maiꝰ obm: ꝫ ex eo ꝙ vna ſe hꝫ ꝓpinquius ad obm q̄ꝫ alia: ꝛ h̄ mō charitas ē maior alijs: nā alie ipoꝛtāt in ſui rōne q̄ꝫdā diſtātiā ab obto: ē. n. fides de nō viſis: ſpes āt de nō habitis: ꝫ amor charitatis ē de eo qō iā hr̄: ē. n. amatū quodam mō in amāte: ꝛ ēt amās p affectū trahit̄ ad vnionem amati. ꝑꝑ qō dr̄. j. Joā. iiij. Qui manet i charitate in deo manet ꝛ deus in eo. C Ad primū g̃ dicēdū: ꝙ h̄ mō non ſe hñt fides ꝛ ſpes ad charitatē ſic prudētia ad ꝟtutem moralē: ꝛ h̄ ꝑꝑ duo. Primo qdeꝫ qꝛ ꝟtutes theologice hñt obm qō ē ſup aiaꝫ hūanā: ꝫ prudētia ꝛ ꝟtutes morales ſūt circa ea q̄ ſunt ifra hoīeꝫ: i his āt q̄ ſūt ſupra hoīeꝫ nobilior ē dilectio q̄ꝫ cognitio: pficit̄. n. cognitio ſꝫ ꝙ cognita ſūt i cognoſcēte: dilectio ꝟo ſꝫ ꝙ diligēs trahit̄ ad rē dilectā: id āt qō ē ſupra hominē nobiliꝰ ē i ſeipſo q̄ꝫ ſit in hoīe: qꝛ vnūqōq; ē in altero p modū eiꝰ i quo ē: ecōuerſo āt ē i his q̄ ſūt ifra hoīeꝫ. Scdō qꝛ prudētia moderat̄ motꝰ appetitiuos ad morales ꝟtutes ptinētes: ꝫ fides nō moderat̄ motū appetitiuū tēdentem in deū q ptinet ad ꝟtutes theologicas: ꝫ ſolū oñdit obm: motus aūt appetitiuꝰ in obꝫ excedit cognitionē humanam ſm illud ad Eph. iij. Supeminētē ſcie charitatē xp̄i. C Ad ſecūdū dōz: ꝙ ſpes pſupponit amorē eiꝰ qō qs adipiſci ſe ſperat q ē amor ꝯcupiſcētie: quo qdē amore magis ſe amat qui ꝯcupiſcit bonū q̄ꝫ aliqd aliō: charitas āt ipoꝛtat amorē amicitie: ad quā ꝑuenit̄ ſpe: vt. ſ. dcꝫ ē. C Ad tertiū dōz: ꝙ cā pficiens ē potior ſuo effectu: nō aūt cauſa diſponēs: ſic. n. calor ignis eſſet potior q̄ꝫ aīa ad quā diſpōit māꝫ: qō pꝫ eē falſum: ſic autē fides generat ſpem: ꝛ ſpes charitatē ſm. ſ. ꝙ vna diſponit ad alteraꝫ.

C Artic. V.

IN articulo quinto eiuſdē. 66. queſti. in reſpōſione ad q̄rtū nota aureā doctrinaꝫ quare ſapientia ratiōes terminorum maxime vniuerſalium ꝯſiderat vt fit in quito metaphyſice: qꝛ ſcꝫ ens eſt ꝓprius effectꝰ prime cauſe qō in prima pte declaratū eſt: ꝛ quare iudicat ō pricipijs: quia ſcilicet eoꝝ cauſa cōſiderat rationes terminorum: iudiciuꝫ enim rei per illius cauſas fit: iudicat autem ſapiētia de pricipijs ex rationibus terminoruꝫ non tāquā explicans mediuꝫ terminū latentē quo fiat aſſenſus pricipijs aut reddat̄ altera cauſa veritati eoꝝ: ſed tāquā dās eis intrinſeca conſtitutiua eoꝝ rationes ſcilicet terminorum ꝛ in eadem reſoluens illa ꝛc̄. et ꝓpterea defendit illa ex ſumma arte videns.

C Arti. VI.

IN articulo 6 eiuſdē. 66. q. nihil ſcribēdū occurrit niſi ꝙ omnia notanda ſunt.

Qõ. LXVII.

ℭ Articulus. I. In p° ar ti° .q. 67. ſcito nouic° q diſtõ lr̃e de for.li et mãli ñ ẽ ð ipa eẽntia ð/ tutis: tota.n.re maẽt: ſʒ ð actu ei° q ñ remãet refrenãs aut i pellens vel fir mãs paſſióes q̃ ſũt mã ei°: ſʒ pficiẽs appe͠tus ad ſequẽdũ rõ neʒ rectã ppea dr̃ q erũt qdẽ ibi v̓tutes: ſed alio mõ.

ℭ Articu. II. In ar° z° eius dẽʒ.67.q.du͠m p occurrit q̃ pa cto ẽ veꝝ q ſi ſpẽs itelligi͠les ñ cõſeruant̃ in ītel̃u poſt q ſcia nullo° remãe ret: cũ Aui.c° ẽ iſta põ dicat re mãere hilitatẽ ītel̃ad recipiẽ dũ ab ītellĩa agẽte: q̃ p° rece pit z i°babili͠te dr̃ aliqs ſciẽs.

ℭ Ad ħ dr̃ qð autor vt apꝑʒ I z° ȝ Sent.ca. 74. putat Aui cẽnã male pſe cutũ põnẽ ſuã z q hilitas il la ñ ẽ niſi ſpẽs ſint: et ppea ħ ñ ex itẽtiõe il li° opiõis: ſed ex itẽtõe auto ris determiat̃ q ſcia: z virtu tes ītel̃uales nullo° nec for maliter .ſ. nec mãl̃r remane re nec actu.

℞ De duratõe v̓tutũ poſt hãc vitã. ℭ Queſtio. LXVII.

Einde ꝯſiderandũ ẽ de duratiõe v̓tutũ p° hãc vitaȝ. ℭ Et circa ħ q̃runt̃ ſex. Prio vtrũ v̓tutes morales maneãt p° hãc vitã. Secũdo vtꝝ v̓tutes ītel̃uales. Tertio vtrum fides. Quarto vtrũ remaneat ſpes. Quinto vtꝝ mãeat aliqd fidei vl' ſpei. Sexto vtꝝ maneat charitas.

ℭ Utrum v̓tutes morales maneãt poſt hãc vitã. Arti. I.

Ad primũ ſic pcedit̃. Uidet̃ q v̓tutes morales ñ maneãt poſt hãc vitã. Hoies.n.in ſtatu future glie erũt ſiles angelis: vt dr̃ Mat.xxij. ſʒ ridiculum ẽ in ãgelis ponere v̓tutes morales: vt dr̃ i.x.ethi. g̃ neqʒ in hoib° p° hãc vitã erũt v̓tutes morales. ℭ Preťea. Uirtutes morales pficiũt hoieʒ in vita actiua: ſʒ vita actiua ñ manet p° hãc vitã. Dic̃.n. Gre.in vj.moral'. Actiue vite opa cuʒ corpe trãſeũt: g̃ v̓tutes morales nõ manent poſt hãc vitaȝ. ℭ Preterea. Tẽpantia z fortitudo q̃ ſunt v̓tutes morales ſt̃ irrõnabiliũ ptiũ: vt phs dic̃ in.iij.ethi. ſed irrõnabiles ptes aie corrũpũt̃ corrupto corpe: eo q ſt̃ act° organoꝝ corpaliũ g̃ vr̃ q v̓tutes morales ñ maneãt p° hãc vitã. ℭ Sʒ ȝ ẽ qð dr̃ Sap.j. q iuſtitia ppetua ẽ z imortal. ℭ Rñdeo dðʒ: q ſic̃ Aug. dic̃. i.xiiij. de tri. Tullius poſuit poſt hãc vitã q̃ttuor v̓tutes cardinales ñ eẽ: ſʒ i alia vita hoies eẽ btõs ſola cognitiõe nãe: i q̃ nihil ẽ melius aut amabili°: vt Aug. dic̃ ibidẽ: ea .ſ. nã q̃ creauit oẽs nãs. Ipſe ãt poſtea determiat h° q̃ttuor v̓tutes i futura vita exiſtere: tñ alio mõ. Ad cui° euidẽtiã ſciẽdũ ẽ: q i h° v̓tutib° aliqd ẽ formale: z aliqd q̃ſi mãle. Mãle qdẽ ẽ i eis v̓tutib° iclinatio q̃dã ptis appetitiue ad paſſiões vl' opões ſʒ modũ aliquẽ: ſʒ qꝛ iſte mod° determiat̃ a rõne: iõ formale i oib° v̓tutib° ẽ ipe ordo rõnis. Sic igr̃ dðm ẽ q h° v̓tutes morales i futura vita ñ manẽt q̃ꝫtũ ad id qð ẽ mãle i eis: nõ.n. hẽbũt i futura vita locũ ꝯcupiſcẽtie: z delectatões ciboꝝ z venereoꝝ: neqʒ ẽt timores z audacie circa picula mortis: neqʒ ẽt diſtributiões z cõicatiões reꝝ q̃ ꝯueniũt i vſuʒ pñtis vite. Sʒ q̃ꝫtũ ad id qð ẽ formale remanebũt i btis pfectiſſime p° hãc vitã: i q̃tũ rõ vniuſcuiuſqʒ rectiſſima erit circa ea q̃ ad ipʒ ptinẽt ſʒ ſtatũ illũ: z vis appetitiua oĩno mouebit̃ ſm ordinẽ rõnis i his q̃ ad ſtatũ illũ ptinẽt: vñ Aug. ibidẽ dicit: q prudẽtia ibi erit ſine vllo piclo erroris: fortitudo ſine moleſtia tolerãdoꝝ maloꝝ: tpãtia ſine repugnatiõe libidinũ: vt prudẽtie ſit nll'ʒ bonũ deo ppõnẽ vl' eq̃re: fõrtitudis ei firmiſſime cohere͠: tpãtie nullo dfcũ noxio dlectari: ð iuſtitia v̓o maifeſti° ẽ quẽ actũ ibi hẽbit .ſ. eẽ ſubditũ dõ: qꝛ ẽt i hac vita ad iuſtitiã ptinet eẽ ſubditũ ſupiori. ℭ Ad primũ g̃ dðʒ: q phs loq̃t̃ ibi ð h° v̓tutib° moralib° q̃ꝫtũ ad id qð mãle ẽ i eis. ſic̃ ð iuſtitia q̃ꝫtũ ad ꝯmutatiões z diſtributiões: ð fortitudie q̃ꝫtũ ad terribilia z picla: ð tpãtia q̃ꝫtũ ad ꝯcupiſcẽtias prauas. Et ſilr̃ dðʒ ẽ ad ſcðʒ: ea.n. q̃ ſunt actiue vite mãl'r ſe hñt ad v̓tutes. ℭ Ad tertiũ dðʒ: q ſtat° p° hãc vitã ẽ duplex. Un° qdẽ añ reſurrectionẽ: qñ aie erũt a corpib° ſepate. Ali° ãt p° reſurrectionẽ: qñ aie iterato corpib° ſuis vnient̃. In illo g̃ reſurrectiõis ſtatu erũt vires irrõnales i orgãis corpis ſic̃ z nũc ſt̃: vñ z poterit i iraſcibili eẽ fortitudo: z in ꝯcupiſcibili tpãtia: i q̃tũ vtraqʒ vis pfcẽ erit diſpoſita ad obediẽdũ rõni: ſʒ i ſtatu añ reſurrectionẽ ptes irrõnales ñ erũt actu i aĩa: ſʒ ſolũ radicalr̃ i eẽntia ipſi°: vt in.j. dcm̃ ẽ: vñ nec h° v̓tutes erũt i actu niſi i radice .ſ. i rõne z voluntate: i qb° ſt̃ ſemialia q̃dã haꝝ v̓tutũ: vt dcm̃ ẽ: ſʒ iuſtitia q̃ ẽ in volũtate ẽt actu remanebit: vñ ſpãlr̃ de ea dcm̃ eſt: q eſt ppetua z imortalis: tũ rõne ſubi: qꝛ volũtas incorruptibilis ẽ: tũ ẽt pp ſimilitudinẽ act°: vt prius dcm̃ eſt.

ℭ Utꝝ v̓tutes ītel̃uales maneãt p° hãc vitaȝ. Ar. II.

Ad ſcðʒ ſic pcedit̃. Ur̃ q v̓tutes ītel̃uales ñ maneãt p° hãc vitã. Dic̃.n. apl's. i. ad Cor.xiij. q ſcia deſtruet̃. z rõ ẽ: qꝛ ex pte cognoſcim°: ſʒ

ſic cognitio

ſicͭ cognitio ſcie ē ex pte.i.ipſcā: ita ēt cognitio aliaꝝ ꝟtutū itellualiū q̄zdiu hec vita durat: ḡ oēs ꝟtutes itellꝰales poſt hāc vitā ceſſabunt. ¶ Preterea. Phs dicͭ in p̄dicamētis: φ ſcia cū ſit habitus: ē q̄litas difficile mobilis: nō.n. de facili amittiᵗ niſi ex aliq̄ forti trāſmutatiōe vel egritudine: ſꝫ nulla eſt tāta trāſmutatio corpis hūani ſicͭ p mortē: ḡ ſcia ꝛ alie ꝟtutes itellꝰales nō manēt poſt hāc vitā. ¶ Preterea. Uirtutes itellꝰales pficiūt itellectū ad bn̄ opādū ꝓpriū actū: ſꝫ actꝰ itellꝰus nō vr̄ eē poſt hāc vitā: eo φ nihil itelligit aīa ſine fantaſmate: vt dr̄ in.iij. ḋ aīa: fantaſmata āt poſt hāc vitā nō manēt: cū nō ſint niſi i organis corpeis: ḡ ꝟtutes itellꝰales nō manēt poſt hāc vitā. ¶ Sꝫ ꝫ eſt φ firmior eſt cognitio vlīū ꝛ neċioꝝ q̄z pticulariū ꝛ ꝯtingētiū: ſꝫ in hoīe remanet pꝰ hāc vitā cognitio pticulariū ꝛ ꝯtingētiū: puta coꝝ q̄ qs fecit: vel paſſus ē ſm̄ illud Lu.xvj. Recordare q2 recepiſti bona i vita tua ꝛ Lazarꝰ ſilr mala. ḡ m̄lto magis remanet cognitio vliū ꝛ neċioꝝ: q̄ ptinēt ad ſciam ꝛ ad alīs ꝟtutes itellectuales. ¶ Rn̄deo dōm: φ ſicͭ in.j. dcm̄ eſt: qdā poſuerūt φ ſpēs itelligibiles nō pmanēt i itellꝰu poſſibili niſi q̄zdiu actu itelligit: nec ē aliq̄ ꝯſuatio ſpēꝝ ceſſante ꝯſideratiōe actuali niſi in viribꝰ ſenſitiuis: q̄ ſūt actꝰ corpaliū organorū. ſ. imaginatiua ꝛ memoratiua: hmōi āt vires corrūpunᵗ corrupto corpe: ꝛ iō ſm̄ h̄ ſcia nullo mō pꝰ hanc vitā remanebit corpe corrupto: neqꝫ aliq̄ alia itellꝰalis ꝟtus. Sꝫ hec opinio eſt ꝫ ſniam Ariſto. q in.iij. de aīa dicit: φ itellꝰus poſſibilis eſt i actu cū ſit ſingula ſicut ſciēs: cū tn̄ ſit in potētia ad ꝯſiderādū in actu. Eſt ēt ꝫ rōnē: q2 ſpēs itelligibiles recipiunᵗ in itellꝰu poſſibili imobilr̄ ſm̄ modū recipientis: vn̄ ꝛ itellꝰus poſſibilis dr̄ locꝰ ſpēꝝ: q̄ſi ſpēs intelligibiles ꝯſeruans: ſꝫ fantaſmata ad q̄ reſpiciēdo hō itelligit i hac vita: applicādo ad ipās ſpēs itelligibiles: vt i.j. dcm̄ ē: corrupto corpe corrūpunᵗ: vn̄ q̄ztū ad ipā fantaſmata: q̄ ſūt q̄ſi mālia in ꝟtutibꝰ itellꝰalibꝰ: ꝟtutes itellꝰales deſtruunᵗ deſtructo corpe. Sed q̄ztū ad ſpēs itelligibiles: q̄ ſūt in itellꝰu poſſibili ꝟtutes itellectuales manēt: ſpēs āt ſe hn̄t in ꝟtutibꝰ itellectualibꝰ ſicͭ formales: vn̄ itellꝰales ꝟtutes manēt poſt hāc vitā q̄ztū ad id qḋ eſt formale in eis: nō āt q̄ztū ad id qḋ eſt māle: ſicͭ ꝛ de moralibus dictuꝫ eſt. ¶ Ad primum ergo dōm: φ verbum aplī eſt intelligendum q̄ztuꝫ ad id qḋ eſt materiale in ſcientia: ꝛ q̄ztū ad modum itelligēdi: q2. ſ. neqꝫ fantaſmata remanebunt deſtructo corpore: neqꝫ erit vſus ſciētie per cōuerſionem ad fantaſmata. ¶ Ad ſcḋm dōm: φ per egritudinem corrumpiᵗ habitus ſciētie q̄ztum ad id qḋ eſt māle: in eo. ſ. q̄ztum ad fantaſmata: nō autē q̄ztuꝫ ad ſpēs intelligibiles que ſunt in intellectu poſſibili. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: φ aīa ſeparata poſt mortē hꝫ aliū modū intelligendi q̄z per ꝯuerſioneꝫ ad fantaſmata: vt in.j. dcm̄ eſt: ꝛ ſic ſcientia manet: nō tn̄ ſm̄ eundem modū operandi: ſicut ꝛ de virtutibꝰ moralibus dcm̄ eſt.

¶ Utrum fides maneat poſt hanc vitam. ¶ Arti. III.

Ad tertiuꝫ ſic ꝓcediᵗ. Uideᵗ φ fides maneat poſt hanc vitā. Nobilior.n. eſt fides q̄z ſcientia: ſed ſcientia manet poſt hanc vitam: vt dcm̄ eſt: ḡ ꝛ fides. ¶ Preterea. Prio ad Cor.iij. diciᵗ. Fundamentum aliud nemo pōt ponere preter id qḋ poſitū eſt: qḋ eſt xp̄s ieſus. i. fides xp̄i ieſu: ſed ſublato fundamento nō remanet id qḋ ſuperedificaᵗ: ergo ſi fides nō remanet poſt hanc vitā nulla alia virtus remaneret. ¶ Preterea. Cognitio fidei ꝛ cognitio glorie differūt ſm̄ perfectum ꝛ imperfectū: ſed cognitio iperfecta poteſt eſſe ſimul cū cognitione perfecta: ſicut in āgelo ſimul pōt eſſe cognitio veſpertina cū cognitione matutina: ꝛ aliquis homo pōt ſimul habere de eadem concluſione ſcientiam p ſyllogiſmuꝫ demonſtratiuū: ꝛ opinionem per ſyllogiſmū dialecticum: ergo etiam fides ſimul eſſe poteſt poſt hanc vitam cum cognitione glorie. ¶ Sed contra eſt quod aplꝰs

¶ Duͣ zͦ in eodē loco occurrit. q̄re autor ḋ ꝟtutū itellectualiuꝫ duratiōe tractās earū eſſentias tacet: ꝛ de principys earū: q̄ ſūt ſpēs itelligibiles et fantaſmata tractat. iam.n. oñſuꝫ ē φ ꝟtutes itellectuales effectꝰ ſunt ſpēꝝ itelligibiꝰ ꝛ nō ſpēs ipe. ¶ Ad h̄ dr̄ zͦ. p q2 doctrina tāto certior ē: q̄to vlior ꝛ rēotior ab opinionibus: iō autor ꝓtermiſſis opinionibꝰ de eē bitus ad radicē acceſſit ſpecies. ſ. intelligibiles: q̄ ſunt pͦ entia i itellcū: vt ex illis remanētibꝰ ꝟtutes itellꝰales ꝯcluderet remāere fōmaliter: ſunt.n. p̄nͦ formalia oīs itellectiōis: cū oīs intellectio ſit ab itelleͧ in actu p ſpēꝫ itelligibilē. zͦ dr̄ φ autor minꝰ dicͭ ꝛ plꝰ itēdit. nā p ſpēs itelligibiles intelligat ipās: ꝛ quicqd ſe tꝫ ex pte ipſaꝝ: ſiue ſit ordiatio eaꝝ: ſiue ſit hilitas ad vtēdū eis: ſiue quodcūqꝫ aliud: totū enī hoc in virtutibus itellectualibus tenet ſe ex pte formalis ꝛ fantaſmata cū ptinētibꝰ ad ea ex parte mālis: rōnabile ē āt ſic exponere hūc locū: quoniaꝫ q̄ſtio

eſt de ꝟtutib⁹ in anima vt ſeparat̃ a corpore: ac ꝑ hoc gēqd ſe tȝ ex pte aie cōputat̃ ꝓ vno ⁊ formali: qcquid aūt ex pte corporis ꝓ alio vno ⁊ mālī noīant: aūt tolū illud formale a ſpeciebus itelligibilibus: vtpote termorib⁹ ꝑoribus ⁊ formalioꝛib⁹ ſm ſuū genus.

Articu. III.

In articulo 3° eiuſdē.q.67. du^m ē an fides ⁊ ſcia de eodē ſtent ſīml'i eodē: ſȝ qm̃ h̄ exꝓpoſito q̄ref i p^a.q.z^a z^e.iō h̄ ptranſeo: q2 tn̄ hic funda^{ta} iacunt̃ ꝓ itelle^u termioꝛū. duo notanda ſunt. p^m q2 eſt p^{us} articulus de fide: ⁊ ſequēs de ſpe directe loquunt̃ de acti b⁹ fidei ⁊ ſpei: ⁊ nō de hītib⁹ 5us nāqȝ arti^o cō ſumans autoꝛ qōnē de fidei ⁊ ſpei duratōe de hitus duratōe ōtermiat qd ſentiendū: vt ibi patebit: q̄ igr̃ de fide ⁊ ſpe in his duobus legis articulis ad actus eaꝝ refer. z^m ē q2 quū dr̃ q2 fides ipōtat iꝑfectionē ex pte ſubti: poſſȝ hn̄ ⁊ male itelligi vel nō itelligi: ⁊ ꝯñr erra re i pncipijs. ſi

dic̃.ij.ad Coꝛ.v. Q̄diu ſum⁹ in coꝛpe ꝑegrinamur a dn̄o: ꝑ fidē.n.ambulam⁹ ⁊ nō ꝑ ſpēȝ ſed illi q ſunt in glia nō ꝑegrināt̃ a dn̄o ſȝ ſūt ei pn̄tes. ḡ fides nō manet poſt hāc vitā in glia. ¶ Rn̄deo dr̄ȝ: q2 oppoſitio eſt ꝑ ſe ⁊ ꝓpꝛia cā q2 vnū excludat̃ ab alio: inquātū.ſ.in oib⁹ oppoſitis icludit̃ oppoſitio affirmatiōis ⁊ negatiōis. Inuenit̃ aūt in q̄buſdā oppoſitio ſȝ ꝯrias formas: ſic̃ in coloꝛib⁹ albū ⁊ nigrū: in q̄buſdā aūt ſm ꝑfectū ⁊ iperfectū: vn̄ in alterationib⁹ magis ⁊ min⁹ accipiunt̃ vt ꝯria: vt cū de minus calido fit magis calīn: vt dr̃ in.v.phyſi. Et q2 ꝑfectū ⁊ impfectū opponunt̃: ipoſſibile eſt q2 ſil' ſm idē ſit ꝑfectio ⁊ impfectiō. Eſt aūt ꝯſiderādū q2 impfectio q̄deȝ qn̄qȝ eſt de rōne rei: ⁊ ptinet ad ſpēȝ ipi⁹: ſic̃ defectus rōnis ptinet ad rōnem ſpēi eq vel bouis. Et q2 vnū ⁊ idē numero manēs nō pōt trāſferri de vna ſpē in aliā inde eſt q2 tali impfectiōe ſublata tollit̃ ſpēs rei. ſic̃ iā nō eēt bos vel equus ſi eſſet rōnalis: qn̄qȝ ꝟo ipfectio nō ptinet ad rōnē ſpēi: ſȝ accidit indiuiduo ſȝ aliquid aliud: ſic̃ alicui hoī qn̄qȝ accidit defect⁹ rōnis inquātū ipedit̃ in eo rōnis vſus ꝑꝑ ſomnū vel ebrietatē vl' aliqd hmōi. Patȝ āt q2 tali ipfectiōe remota nihilomin⁹ ſuba rei remanet. Manifeſtū ē aūt q2 impfectio cognitiōis eſt de rōne fidei: ponit̃.n. in eius diffinitiōe. fides.n. eſt ſuba ſperādaꝝ reꝝ argumētū nō apparētiū: vt dr̃ ad Heb.xj. Et Aug. dic̃. Quid ē fides? credere qð nō vides: q2 āt cognitio ſit ſine apparitiōe vl' viſione hoc ad ipfectionē cognitōis ptinet: ⁊ ſic ipfectio cognitiōis ē de rōne fidei. vn̄ māifeſtū ē q2 fides nō pōt eē ꝑfecta cognitio eadē nūero manēs. Sed vlteri⁹ cōſiderādū eſt vtrū ſil' poſſit eē cū cognitiōe ꝑfecta: nihil.n. ꝓhibet aliq̄ȝ cognitionē ipfectā ſil' eē aliqn̄ cū cognitiōe pfcā. Eſt igr̃ ꝯſiderādū q2 cognitio pōt eē ipfecta tripl'r. Uno mō ex pte obti cognoſcibilis: alio mō ex pte medij: tertio mō ex pte ſubti. Ex pte q̄dē obti cognoſcibilis dr̄nt ſm pfectuȝ ⁊ ipfectuȝ cognitio matutina ⁊ veſpertina in āgelis: nā cognitio matutina ē de reb⁹ ſȝ q2 hn̄t eē i ꝟbo: cognitio āt veſptina ē de eis ſȝ q2 hn̄t eē i ꝓpꝛia nā: qð ē ipfectuȝ reſpcū pꝛimi eē. Ex pte ꝟo medij dr̄nt ſm pfectū ⁊ ipfectū cognitio q̄ ē ꝑ aliq̄ ꝯcluſione ꝑ mediū demſ̃atiuū ⁊ ꝑ mediū ꝓbabile. Ex pte ꝟo ſubti dr̄nt ſȝ pfectū ⁊ iꝑfectū opio: fides ⁊ ſcia: nā ꝺ rōne opionis eſt q2 accipiat̃ vnū cū formidine alterius oppoſiti. vn̄ nō hȝ firmā inheſionē: de rōne ꝟo ſcie eſt q2 hēat firmā ihēſionē cū viſiōe itellectiua: hȝ.n. certitudinē ꝓcedētem ex itell'u pꝛincipioꝝ: fides āt medio mō ſe hȝ: excedit eni opinionē in h̄ q2 hȝ firmā ihēſionē: deficit ꝟo a ſcia in eo q2 nō hȝ viſionē. Manifeſtuȝ ē āt q2 pfectū ⁊ ipfectuȝ nō pn̄t ſil' eē ſm idē: ſȝ ea q̄ differūt ſȝ pfectū ⁊ ipfectū ſm aliqd idē pn̄t eē i aliquo alio eodē. Sic igr̃ cognitio pfecta ⁊ ipfcā ex pte obti nullo mō pn̄t eē de eodē obto: pn̄t tn̄ ꝯuenire de eodē medio ⁊ in eodē ſubto: nihil.n. ꝓhibet q2 vn⁹ hō ſil' ⁊ ſemel ꝑ vnū ⁊ idē mediuȝ hēat cognitionē de duob⁹: quoꝛuȝ vnū eſt pfectū ⁊ aliō ipfectū: ſic̃ de ſanitate ⁊ egritudine: ⁊ bono ⁊ malo. Similr̄ ēt ipoſſibile eſt q2 cognitio perfecta ⁊ impfecta ex parte medij ꝯue

goi.a. itelligat eā dicere ipfectionēȝ ex pte ſubti: q2 ponit actuȝ ipfectū: ſeu diminutū i ſubo errat.nā cognitio ꝑ medium ꝓbabile alicui⁹ ꝯcloīs ōmſ̃abil: pōt ēt actū impfectū: ſeu diminutū i ſubo: ⁊ tn̄ nō ē fides: nec icōpolis ſcie: ſtat.n. cuȝ ſcia euiſdē in eodē ſubo: vt in lr̄a dr̃: nō ē igr̃ ſermo q2 hitus fidei icliat ſubȝ i actū ipfectū vt multi vidētur itelligere: ꝯtrius.n. h̄ veꝝ ſit ꝺ actu ⁊ habitu fidei: n̄ tn̄ h̄ ē itentū: hec ipfectio ē cōis ſibi ⁊ opioni ⁊ cognitiōi ꝓbabili: ſmo autē p^{us} eſt de impfectiōe ꝓpꝛia fidei q̄ diſtinguit̃ ab alijs: et dicit̃ q2 tȝ ſe ex pte ſubiecti. Rurſus ſm hoc dr̄ntia ſm perfectū ⁊ imperfectū ex pte ſubti eſſet ſm quid ⁊ nō ſimplr̄: qm̄ ex hoc nō habet̃ q2 ſubm abſolute nō videat illud creditū: ſȝ q2 ſubiectuȝ inquātū ē ſub illo habitu vel actu nō videt illud creditūȝ vt pȝ: in lr̄a āt dr̃ q2 fides opinio ⁊ ſcia dr̄nt ſm perfectū ⁊ imperfectū ex parte ſubti: ita q2 credēs non videt id quod credit̃: qð ideȝ ē ac ſi diceret ex pte

ex pte ſubi ſim
plr: ⁊ abſo^lte. Ad
intelligendū ģ
quo ex pte ſub
iecti abſo^te p/
pria ipfectio fi
dei ſit ſcito q
fides dr̄ imp/
fecta ex parte
ſubi: q2 conſti/
tuit ſubꝫ abſo/
lute in eē ipfe/
cto: ſeu qd̓ i idē
ſdit: exigit ſub
iectū abſo^le ip
fectū: ⁊ ē ſm̄o
de ipfecto pua
tiue ita q pōit
ſubꝫ abſo^le pri
uatuꝫ viſiōe il
li^9 qd̓ credit̄: ⁊
eſt ſile de iſtis
actib^9 ⁊ motu:
ita q ſic mot^9
ex hoc ipſo qd̓
ſeſt alicui ꝯſti/
tuit ipꝫ in eſſe
potētiali reſpe
ctu termini: ac
p hͦ in puatōe
actuali termi/
ni: ita credeř ⁊
ſpare ꝯſtituūt
ſubā i puatōe
crediti ⁊ ſpati:
et ſicut mot^9 ē
act^9 entis i po^a
vt ſic: ita fides
eſt aſſenſus de
termiat^9 nō vi
dentis vt ſic ⁊
ſpes eſt appe^{tus}
nō būtis vt ſic:
⁊ ꝑpea iportat
ipfectōeꝫ ſubi
nō ſm̄ qd: ſed
ſimp^r: nō p ac
cidēs: iꝫ p ſe: et
ꝑpea ſic mot^9
non ſtat cū ter
mio excluden/
te priuationeꝫ
ei^9: ita nec ſpes
ſtat cuꝫ ei^9 ter/
mio: vt i arti^o
4.º dicitur: nec
fides ſtat cum
viſiōe: quia v/
trobiqꝫ exclu/
dit̄ puatiua i
perfectio ſubi:
quaꝫ vtrqꝫ a/
ct^9 ſubalr̄ ſibi
vēdicabat vt i
lr̄a dr̄: et huic

niant in vno medio: ꝫ nihil ꝓ/
hibet qn ꝯueniāt in vno obto:
⁊ in vno ſubto: pōt.n. vn^9 hō
cognoſcere eandē ꝯcluſioneꝫ
per mediū ꝓbabile ⁊ demon
ſtratiuū. Et eſt ſilr̄ ipoſſibile
q cognitio ꝑfecta ⁊ imꝑfecta
ex pte ſubti ſint ſimul in codeꝫ
ſubto: fides aūt in ſui rōne hꝫ
imꝑfectionē: q̄ eſt ex pte ſubi:
vt. ſ. credens non videat id qd̓
credit: beatitudo āt de ſui rō/
ne hꝫ ꝑfectiōeꝫ ex pte ſubti: vt
. ſ. beatus videat id quo beati/
ficat̄: vt. ē. dcm̄ eſt. Unde ma
nifeſtuꝫ eſt qd̓ ipoſſibile eſt q
fides maneat ſimul cū btitudi
ne in codē ſubo. ¶ Ad primū
ergo dōꝫ: q fides eſt nobilior
q̄ ſcia ex pte obti: q2 eius obꝫ
eſt veritas prima: ꝫ ſcia hꝫ ꝑ/
fectiorē modū cognoſcendi: q
nō repugnat ꝑfectioni btitudi
nis. ſ. viſiōi: ſicut repugnat ei
modus fidei. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ
q fides eſt fundamētū q̄tum
ad id qd̓ hꝫ de cognitiōe: ⁊ iō
qn̄ ꝑficiet̄ cognitio erit ꝑfecti^9
fundamētū. ¶ Ad tertiuꝫ pꝫ
ſolutio ex his q̄ ſupra dcā ſūt.
¶ Utꝝ ſpes maneat poſt mor
tē in ſtatu glie. Arti. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄.
Uī q ſpes maneat
poſt morteꝫ in ſtatu
glie. Spes eni nobi/
liori mō ꝑficit appetitū huma
nū q̄ ṽtutes morales: ꝫ ṽtu/
tes morales manēt p^9 hāc vi/
tā: vt pꝫ p Aug. in. xiiij. de tri.
ģ multo mag ſpes. ¶ Prete/
rea. Spei opponit̄ timor: ꝫ ti
mor manet p^9 hanc vitā: ⁊ in
btis qdē timor filial' q manet
in ſclm: ⁊ i dānatis timor pe
naꝝ. ģ ſpes pari rōne pōt ꝑma
nere. ¶ Preterea. Sic̄ ſpes ē
futuri boni: ita ⁊ deſideriū: ꝫ
in btis ē deſideriū futuri boni:
⁊ q̄tū ad gloriā corporis quā
aie beatorū deſiderāt: vt dicit

Aug. xij. ſup Gen. ad lr̄am: ⁊
ēt q̄tuꝫ ad gloriā aie ſm̄ illud
Eccl'. xxiiij. Qui edūt me ad/
huc eſurient: ⁊ q bibūt me ad/
huc ſitient. Et. i. Pe. j. dr̄. In
quē ꝯſiderāt angeli ꝓſpicere.
ģ videt̄ q poſſit eſſe ſpes poſt
hāc vitā in beatis. ¶ Sed cō/
tra eſt qd̓ apl's dicit Ro. viij.
Qd̓ videt qs qd ſperat. ꝫ bti
vidēt id qd̓ ē obm ſpei. ſ. deū.
ģ nō ſperāt. ¶ Rn̄deo dōm:
q ſicut dcm̄ eſt: id qd̓ de rōne
ſui iportat imꝑfectionē ſubti:
nō pōt ſimul ſtare cum ſubto
oppoſita ꝑfectione ꝑfecto: ſi/
cut pꝫ q motus in ratione ſui
importat imperfectionē ſubti
eſt. n. actus exiſtentis in potē/
tia inquantum hmōi. vnde qn̄
illa potentia reducit̄ ad actuꝫ:
iaꝫ ceſſat motus: nō. n. adhuc
albat̄ poſtq̄ iaꝫ aliquid factū
eſt album: ſpes autē importat
motū quēdam in id qd̓ nō ha/
bet̄: vt pꝫ ex his que ſupra de
paſſione ſpei diximus: ⁊ iō qn̄
habet̄ id qd̓ ſperatur. ſ. diuina
fruitio: iā ſpes eſſe nō poterit.
¶ Ad primū ģ dōm: q ſpes
eſt nobilior ṽtutibus morali/
bus q̄tū ad obꝫ qd̓ eſt deus:
ſed actus virtutum moraliuꝫ
nō repugnat ꝑfectioni beatitu
dinis: ſicut actus ſpei: niſi for
te rōne māe: hꝫ quā nō manēt
nō. n. ṽtus moralis ꝑficit ap/
petitum ſolū in id qd̓ nōdū ha
bet̄: ſed etiam circa id qd̓ p̄ſen
tialiter habet̄. ¶ Ad ſcdm di/
cendū: q timor eſt duplex: ſer
uilis ⁊ filialis: vt infra dicet̄.
Seruilis qdē eſt timor pene:
q nō poterit eſſe in gloria nulla
poſſibilitate ad penā remanē/
te. Timor ṽo filialis hꝫ duos
actus. ſ. revereri deū: ⁊ quātū
ad hunc actū manet: ⁊ timere
ſeparationē ab ipſo: ⁊ q̄tum
ad hunc actū nō manet: ſepa/
rari. n. a deo hꝫ rōnē mali: nul

ſenſui atteſta/
tur lr̄a de ꝑfe/
ctiōe ⁊ imꝑfe/
ctiōe ex parte
obti: ⁊ ex parte
medij: ſic. n. ꝑ/
fectio vel ipfe
ctio ꝓprij obti
cōſtituit cogni
tionē ꝑfectam
vl' ipfectā obi/
ue: ⁊ ſilr̄ perfe/
ctio vel imꝑfe
ctio ex pte pro
prij medij ꝯſti
tuit ꝑfectā vel
ipfectaꝫ cogni
tionē ſꝫ me^m:
ita ipfectio vl'
ꝑfectio ꝓprij
ſubi abſo^{te} ꝯſti
tuit cognitōeꝫ
ꝑfectā vl ipfe/
ctā ex pte ſubi:
nec mireris ſi
dico ſubꝫ ipfe/
ctū ꝯſtituere:
cognitiōeꝫ im
perfectam cuꝫ
prius dixerim
cognitōeꝫ ipfe
ctā hō ꝯſtitue/
re ſubꝫ i eē ip/
fecto: merito
q cāe ſunt ſibi
inuicē cāe: ⁊ q
ſic mot^9 ꝯſtitu
it ſē male ſubꝫ
in eē: ſic actu. ⁊
ſic in po^a: ita ⁊
eꝯ ſubm ſic a/
ctu: ⁊ ſic in po^a
conſtituit ſubi
ue: ſeu mālit̄er
motū in eē ip/
fecto. ſilr̄. n. ac
cidit i ꝓpo^{to}: et
hanc doctrinā
bn̄ notato: qm̄
ex ea hēs ſolo
nem ad oia op
poſita: ⁊ q̄re fi
des opio ⁊ ſcia
de codeꝫ ſunt
ſpoſes in codē
ex q̄ qd ē coꝝ:
⁊ hͦ ſint ꝓ arti^o
3.º ⁊ 4.º ⁊c̄.
¶ In rn̄ſiōe ad
2^m ⁊ 3^m ſ' articu
li du^m occurrit
ſimp^r: ⁊ ad ho/
mieꝫ autorē. ſ.
an hit^9 fidei: ⁊
ſilr̄ ſpei ceſſet:

lum aũt malũ ibi timebiť ſm illud ꝓuer.j. Abundantia perfruet̃ maloꝝ timore ſublato. Timor aũt opponiť ſpei ꝑ oppoſitionē boni ⁊ mali: vt.ſ. dcm̃ eſt: ⁊ ideo timor qui remanet in gloria nõ opponitur ſpei: in dãnatis aũt magis põt eſſe timor pene q̃ȝ in btis ſpes glorie: qꝛ in dãnatis erit ſucceſſio penaꝝ: ⁊ ſic remanet ibi rõ futuri qḋ eſt obȝ ſpei: ſed gloria ſanctoꝝ eſt abſq̃ ſucceſſione ſm quãdã eternitatis participationē: in qua nõ eſt p̃teritũ ⁊ futurũ: ſed ſolũ pñs: ⁊ tñ nec etiã in dãnatis eſt ꝓprie timor: nã ſicut ſupra dcm̃ eſt: timor nunq̃ȝ eſt ſine aliqua ſpe euaſiõis: que oĩo in dãnatis non erit: vñ nec timor niſi cõiter loquẽdo ſꝫ q̄ quelibet expectatio mali futuri dr̃ timor.

¶ Ad tertiũ dcõm: q̄ q̃ſtũ ad gloriã aïe nõ põt eſſe in beatis deſideriũ ſm q̄ reſpicit futurum rõne iam dicta: diciť aũt ibi eẽ eſuries ⁊ ſitis per remotionē faſtidij: eadẽ rõne diciť eſſe deſideriũ in angelis. Reſpectu aũt glorie corporis in aïabus ſanctoꝝ põt qdẽ eẽ deſideriũ: nõ tñ ſpes proprie loquẽdo: neq̃ȝ ſꝫ q̄ ſpes eſt virtus theologica: ſic.n. eiꝰ obm eſt deus: nõ aũt aliqḋ bonuȝ creatũ: neq̃ȝ ſꝫ q̄ cõiter ſumiť: qꝛ obm ſpei eſt arduum. vt.ſ. dcm̃ eſt: bonuȝ aũt cuius iam ineuitabilem cãm bȝ nõ cõparatur ad nos in rõne ardui: vñ nõ proprie diciť aliquis qui bȝ argentũ ſperare ſe habiturum aliquid qḋ ſtatiȝ in ptãte eius eſt vt emat ⁊ ſimilr̃ illi qui habent gloriã aïe non ꝓprie dñr ſperare gloriam corporis: ſed ſolum deſiderare.

¶ Utrũ aliquid fidei vel ſpei remaneat in glia. Arti. V.

AD qntũ ſic ꝓcediť. Videť q̄ aliqd fidei vel ſpei remaneat in glia. Remoto.n. q̄ ẽ ꝓpriũ: remanet id qḋ eſt cõe ſicut dr̃ in li. de cauſis: q̄ remoto rõnali remanet viuũ: ⁊ remoto viuo remanet ens: ſꝫ in fide eſt aliqd qḋ bȝ cõe cũ btitudine.ſ. ipa cognitio: aliqd aũt qḋ eſt ſibi ꝓpriũ.ſ. enigma: eſt.n. fides cognitio enigmatica: ḡ remoto enigmate fidei adhuc remanet ipſa cognitio fidei. ¶ Preterea. Fides ẽ qḋ daȝ ſpũale lumẽ aïe ſm illud Eph.j. Illuminatos oculos cordis nr̃i in agnitionē dei: ſꝫ hoc lumẽ eſt impfectũ reſpectu luminis glie de quo dr̃ in pſal. In lumine tuo videmus lumẽ. lumẽ aũt impfectuȝ remanet ſupueniẽte lumine pfecto: nõ.n. cãdela extinguiť claritate ſolis ſupueniẽte. ḡ videť q̄ ipm̃ lumẽ fidei maneat cuȝ lumine glorie. ¶ Preterea. Subã habitus nõ tolliť per h q̄ ſubtrahiť mã: põt.n. hõ habitũ liberalitatis retinere: etiã amiſſa pecunia: ſꝫ actũ hr̃e nõ põt: obm aũt fidei eſt veritas prima non viſa: ḡ hoc remoto ꝑ hoc q̄ vr̃ veritas prima ad-

in pñia: qꝛ ſupflueret: an qꝛ ſuccedit eis aliq̃ pfectio incõpoſſibilis ſimplr̃ qdẽ occurrit dubiũ: qꝛ Sco. in 3°. diſ. 31. lȝ q̄ ceſſatio eſt rõne ſupfluitatis ⁊ nõ incõpoſſibilitatis: ⁊ ꝓbat hoc: qꝛ in pñia nullus habitus eſt neceſſariꝰ: niſi charitas: qꝛ nec ad facilitãdũ: nec ad dilatandũ poᵗᵐ: nec ad p̃ſentãdũ obm: actꝰ aũt ſuccedẽtes in pñia nõ ꝓpe opponuntur habitibus: qḋ ꝓbať: qꝛ Paulus in raptu videbat deũ: ⁊ tamen hebat habitũ fidei. Ad hoies võ: qꝛ auctor ſꝫ in viſiõe ad 2ᵐ vr̃ dicere: qḋ ẽ icõpoſſibilitas perfectionis glie ad pfectõeȝ fidei: in ratiõe võ ad 3ᵐ dicit q̄ eẽt ſupfluitas ſi remãeret hitꝰ fidei nõ potens exire i actũ.
¶ Ad aliũ dr̃ q̄ euacuatio habitus fidei ⁊ ſpei ẽ ex vtraq̃ȝ rõne.ſ. ſupfluitatis et icõpoſſibilitatis: ſuccedit.n. vtriq̃ȝ habitui aliqd incõpoſſe: lȝ nõ vniformiter: qm̃ lumini fidei ſuccedit lumẽ glorie eiſ icõpoſſe: habitui vero ſpei ſuccedit actꝰ talis efficatie: ſeu ſtatus vt icõpoſſibilis ſit eideȝ. Ad q̃rũ euidẽtiam ſcito ꝑ q̄ falſuȝ ẽ in pñia ſoluȝ charitatꝭ habitũ eẽ neceſſariũ: opꝫ.n. ẽt ponere habitũ luminis glie nõ ad aliqd eoꝝ: q̄ dicit arguens: ſꝫ ad eleuãdũ aïam ad videndũ: ⁊ hoꝝ Sconiſtas fateri: qm̃ determinatũ per eccleſiã eſt in Clemẽ. i ca. ad noſtꝝ h here ticis: vbi iter errores dãnať q̄ aïa nõ idigeat lumie glie eleuãte ipſaȝ ad videdũ deũ: ⁊ eo bẽ fruẽdũ: pp qḋ in lĩtera dr̃ q̄ impfectio luminis fidei: qḋ eſt ipſe habitus fidei: ⁊

pfectio luminis glie opponunť: ſic claritas aeris ⁊ obſcuritatis eiꝰ. Scito 2°. q̄ lȝ actꝰ nõ directe oppõať habitui tã in acqſitis: q̄ȝ in ifuſis habitibꝰ dñter tñ ſe hñt ad corruptiõeȝ q̃ſi ꝑ modũ ſequele hitꝰ ifuſi ⁊ acqſiti: qꝛ acqſiti ex vno actu 9rio nõ corrũpunť: vt pȝ: ifuſi aũt corrũpunť ex vno actu 9rio. fidei.n. habitus nõ remãet in eo qui vno actu negat trinitatẽ. Scito 3° q̄ lȝ habitui directe nõ opponať poſitiue niſi forma habitualis in eodẽ ſubo: põt tamẽ ſine tali oppoſita forma ſubm diſponi ſtatu icõpoſſibili tali habitui: deſinit namq̃ȝ forma nõ ſolũ ꝑ ſucceſſiones 9riẽ: ſed ꝑ ſubſtractionẽ coꝝ qbꝰ 9ſeruabatur: vt pȝ de lumie ex qbꝰ hr̃e potes: q̄ fidei habitus euacuať in pñia ex ſucceſſiõe oppoſite forme ſcȝ luminis glorie ꝑ modũ hitꝰ qḋ dico per lumẽ glorie ꝑ modũ paſſionis in raptu Pauli: vt patȝ in 2ᵃ 2ᵉ. q. 175. a 3°. Nec obſtat obiõ durãdi. q. 2ᵃ. 31. d. tertij ſnia. lȝ q̄ pñt ſimul ꝑ ſtãs eẽ pñt ſiĩ eẽ abſolute: qꝛ icõpoſſibilitatẽ nõ ipedit lõgitudo tpis: ſꝫ nã oppoſĩõis: dictũ eni ad h q̄ icõpoſſibilitas cõſurgit ex natura oppoſitionis: ſꝫ oppõ aliquarũ ſpẽrum non eſt in actu exercita niſi in ſtatu eaꝝ cõpleto: vt pȝ in viro manſueto peccante ex paſſione ſeu diſpoſitiõe modica ire: in hoc eni ſimul ſtant habitus manſuetudinis: ⁊ nõ ſolũ actus ire: ſed habitus ire ichoatiue: qui nihil aliud eſt q̃ȝ ipſa ira per modũ paſſionis: ſic enĩ ꝓportionaliter

ꝓpositi ðalr ⁊ eadē rōne fuit in ꝑaulo de bitu fidei ⁊ lu-
mine glorie ꝑpter imꝑfectum.n.modū ēēndi oppō q̄ eſt
iter hō formas exerceri nō potuit ipedita ab eſſendi mo-
di ꝑfectiōe: ⁊ ex efficacia oppoſiti act⁹.ſ. videre deū nō ꝑ
modū trāſeūtis ⁊ ex icōpoſiti ſtatu ſuppoſiti. Eſt.n. brus
ĩtali ſtatu cui
repugnat hōi ĩ-
ꝑfectio bitua-
lis ſpei aūt ha-
bit⁹ euacuaſ ⁊
ex efficatia op
poſiti actus.ſ.
hre deuz: ⁊ ex
icōpoſiti ſtatu
ſuppoſiti: non
.n. eſt in ſtatu
ĩmobilis.ſ.oio
qeſcētis cui re
pugnat impfe
ctio bitualis
mobilis: eſt.n.
hō mutatō ſta
tus ſubtractio
q̄d ĩ ſubm ipſi⁹
bitus. ſicẽ.n. ha
bitus nō gñaſ
niſi in ſubo di-
ſpoſito: ita nec
conſeruaſ ſub-
tracta illa di-
ſpōne a ſubo: ⁊
h̄ h̄ origo ĩ intel-
lect⁹.n. ĩmobi-
lis ad cred n-
dus: ⁊ volūtas
immobilis ad
ſpidū nō nūc
ſ; ſimplr: ſicut
nūq̄ ſuſcipent
fidei aut ſpei
habitū ita nec
conſeruāt. Ex
oppo° aūt for-
ma bituali nō
ĩ eodē ſubto .i.
volūtate: ſ; in
ei⁹ cā.ſ. itellcū
excludiſ lumi
ne.ſ. glie: ita ꝙ
lumē glorie ꝑ
mo^m habitus .i.
ĩmobilr bitu;
ē forma bitua
lis oppo° habi
tui fidei ⁊ ſpei:
ſ; fidei forma
liter ſpei vtua-
liter: ⁊ h̄ ſuffi-
cit ad ſucceſſio
nē forme icō
poſſibilis: et h̄
vltima vba ſola ſufficiāt ꝑ hac veritate. Reliqua ſint ad
ꝑfectionē: ⁊ ꝑ h̄ pz rñſio ad Scotū: ⁊ occaſiōez veritatis:
autoris aūt verba nō diſſonāt. naz in rñſione ad 2^m veri-
tatē abſolute dixit q̄ ſ. eſt oppō faciēs icōpoſſibilitatē.

huc pōt remanere ipſe bitus fi
dei. ¶ Sʒ ꝫ eſt ꝙ fides eſt q
dā bitus ſimplex: ſimplex aūt
vel totū tollit: vel totū rema-
net: cū igiſ fides nō totalr ma
neat: ſʒ cū euacuaſ: vt dcm̄ ē:
ꝫ videſ ꝙ totalr tollaſ. ¶ Rñ
deo dōm: ꝙ q̄dā dixerunt ꝙ
ſpes totalr tolliſ: fides autem
parti tolliſ.ſ. q̄tū ad enigma:
⁊ parti manet.ſ. q̄tū ad ſubaʒ
cognitōis: qð q̄dē ſi ſic intelli-
gaſ ꝙ maneat nō idē nūero: ſʒ
idē genere: veriſſime dcm̄ eſt:
fides.n. cū viſione pñie ꝯuenit
in genere: qð ē cognitio: ſpes
aūt non ꝯuenit cū beatitudine
in genere: cōparaſ.n. ſpes ad
beatitudinis fruitionē ſicẽ mo
tus ad q̄etē in termino. Si āt
itelligaſ ꝙ eodē nūero cogni-
tio q̄ ē fidei maneat in pñia: h̄ ē
oino ipoſſibile: nō.n. remota
dña alicui⁹ ſpei remanet ſuba
generis eadem numero: ſicut
remota dña ꝯſtitutiua albedi
nis nō remanet eadē ſuba co-
loris numero: vt ſic idē color
numero ſit quandoq; albedo
qñq; ŵo nigredo: nō.n. cōpa-
raſ gen⁹ ad dñam ſicut mā ad
formaʒ: vt remaneat ſuba ge-
neris eadē numero dña remo
ta: ſicẽ remanet eadeʒ numero
ſuba mãe remota forma: ge-
nus.n. ⁊ dña nō ſūt ptes ſpēi:
alioq̄n nō ꝑdicarenſ de ſpē: ſʒ
ſicut ſpēs ſignificat totū.i. cō-
poſitū ex mā ⁊ forma in reb⁹
mãlibus: ita dña ſignificat to
tū: ⁊ ſimilr genus: ſed genus
denoiat totuʒ ab eo qð eſt ſicẽ
mã: differētia ŵo ab eo qð eſt
ſicut forma: ſpēs ŵo ab vtro-
q̄: ſicut in hoīe ſenſitiua natu
ra mãliter ſe hʒ ad itellectiuā:
aial aūt diciſ qð hʒ nãm ſenſi
tiuā: rōnale qð hʒ itellectiuā:
homo vero qð hʒ vtrunq̄: ⁊
ſic idē totuʒ ſignificaſ per hec
tria: ſʒ nō ab eodē. vñ pʒ ꝙ cuʒ
dña nō ſit niſi deſignatiua ge-
neris: remota dña nō pōt ſub
ſtãtia generis eadem remane
re: nō.n. remanet eadem aiali-
tas ſi ſit alia aia cōſtituēs aial.
vñ nō pōt eſſe ꝙ eadeʒ nume-
ro cognitio: q̄ prius fuit eni-
gmatica: poſtea fiat viſio ap-
ta. Et ſic pʒ ꝙ nihil idē nume
ro vel ſpecie: qð eſt in fide: re
manet in pñia: ſed ſolū idē ge-
nere. ¶ Ad primū ꝫ dōm: ꝙ
remoto rationali nō remanet
viuū idē numero: ſed idē gñe
vt ex dictis pʒ. ¶ Ad ſcdm̄ di
cēdū: ꝙ imperfectio luminis
cãdele non opponiſ ꝑfectioni
ſolaris luminis: qꝛ nō reſpiciūt
idē ſubm ſʒ iperfectio fidei ⁊
ꝑfectio glie opponunſ aduiui
cē: ⁊ reſpiciūt idē obm. vñ nō
pñt eſſe ſimul ſicẽ nec claritas
aeris cuʒ obſcuritate ei⁹. ¶ Ad
tertiū dōm: ꝙ ille qui amittit
pecuniā nō amittit poſſibilita
tem hñdi pecuniam: ⁊ iō ꝯue
niēter remanet bitus liberali-
tatis: ſʒ in ſtatu glorie nō ſolū
actu tolliſ obʒ fidei qð eſt nō
viſuʒ: ſed etiā ſm poſſibilita-
tem ꝑpter beatitudinis ſtabi-
litateʒ: ⁊ ideo fruſtra talis ha-
bitus remaneret.

In rñſione ŵo ad 3^m ad argu^m rñdit ꝙ nō eſt ſile in pñia
de fide ⁊ de liberalitate in paſſo iacturaʒ: qꝛ ibi ēt poten-
tia auferſ: h̄ actus tm̄: ⁊ ꝑpterea ſequiſ ꝯditiōalis iſtius
veritatis ꝙ fruſtra remaneret ſi remãeret: hāc.n. itēde
bat exprimendo ſolum ipſius conſequens.
¶ In reſponſio
ne ad 2^m eiuſ-
dē q̄ni articu-
li nota ꝙ hunc
hēs lumē glo-
rie eſſe ſubiec
in itellectu dū
dr in lra ꝙ im-
ꝑfectio fidei ⁊
ꝑfectio glie op
ponuntur ⁊ re-
ſpiciūt idē ſub
iectū. cōſtat.n.
ex argu^to qð de
lumie fidei: et
lumine glorie
loquitur: ⁊ hec
nota ꝑpter dif
ficultatē illaʒ
an ſit in eētia
aīe lumē glo
rie an in intel-
lectu.
¶ In reſponſio
ne ad 3^m eiuſ-
dē articuli no
ta diligentiſſi-
me ꝙ vbicūq;
tā hic q̄ alibi ĩ
uenies ꝙ obm
fidei eſt nō vi-
ſum vel nō ap
parēs ⁊c. itelli-
giſ nō de obto
ex parte rei i ſʒ
ex pte nñ: ita
ꝙ non viſum
non eſt rō for-
malis: nec con
ditio obi fidei
ex pte obi: ſʒ re
dūdat i obʒ ex
pte credētis: ⁊
denoīat obʒ
denoiatōe ex-
trīa ſumpta ex
ꝯditōe creden
tis: iā.n. dcm̄ ē
ꝙ imperfectio
fidei eſt ex pte
ſubi ⁊ nō obti:
imo ex pte obi
excellit ſciam:
vt in arti° 3° in
rñſione ad p^m
lra dicit: qꝛ hʒ
ꝑ obo deū ſicut cetere virtutes theologice. ꝑpterea qñ
inuenies obm fidei dici imꝑfectū memēto ꝑdicte diſtin
ctionis: ⁊ gloſa de obo ex parte nñ.i. ſm id qð hʒ ex parte
credentis non ſm ſe: ⁊ nō errabis.

¶ Arti. VI.

In ar. ſ. ci. iuſ dé. 67. q. in rñ/ ſióe ad 2m: nõ q ibi negatur charitatẽ obꝫ eſſe deũ cogni tũ: ⁊ dr̃ eẽ ipm deũ obiõm: nõ q poſſit diligi ñ cognit⁹: ſꝫ qꝛ cognitio tenet ſe reᵒ iſti⁹ hit⁹ q̃ ẽ charitas: nõ ex pte obi: ſed ſubti. ſi. n. tene ret ſe ex parte obti cũ alteri⁹ rõnis ſit cogni tio vie et pr̃ie: charitas eẽt al teri⁹ ſpẽi: ⁊ qm̃ ĩpfecte vel pfe cte cognitio te nens ſe ex pte ſubti p accñs ſe hꝫ ad chari/ tatem iõ chari tas cũ vtraqꝫ ſtat: ⁊ ex neu/ tri⁹ defectu e/ uacuat̃: nõ ſic dr̃ ẽ d ipfectõe ex pte ſubi reᵃ fidei ⁊ ſpei: qm̃ p ſe ad illas p/ tinet: vt pꝫ ex dictis.

¶ In eiuſdem articuli rñſióe ad 3m: nõ duo p⁹ q charitas vie nũq̃ p̃t p/ uenire ad eq̃li tatẽ charitatis pr̃ie: ⁊ õñr ma/ ximus viatoꝛ nũq̃ i hac vita hꝫ charitatẽ eq̃lẽ minimo btõꝝ: quẽ tñ i pr̃ia excedet i charitate mul tũ. 2° q cã h⁹ ẽ: qꝛ viſio ẽ q̃/ dã cã amoris ⁊ hãc cãꝫ tu pon derabis i 2ᵃ 2ᵉ. q. 24. a 7. nũc aũt p libato q q̃titas charita

¶ Utrꝫ remáeat charitas poſt hãc vitã in glĩa. Arti. VI.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ q charitas ñ maneat poſt hãc vitã in glĩa: qꝛ vt dr̃. j. ad Coꝛ. xiij. Cuꝫ venerit qđ pfe ctũ eſt: euacuabit̃ qđ ex pte eſt. i. qđ ẽ impfectũ: ſꝫ charitas vie eſt iperfecta. ḡ euacuabit̃ adueniẽ te pfectiõe glĩe. ¶ Preterea. Habit⁹ ⁊ act⁹ diſtinguunt̃ ſꝫ obi̾a: ſꝫ obm amoris eſt bonũ app̄heſuꝫ. cũ ḡ alia ſit app̄hẽ/ ſio p̃ntis vite: ⁊ alia app̄heſio future vite: vr̃ q nõ maneat ea/ dẽ charitas vtrobiqꝫ. ¶ Pre terea. Eoꝝ q̃ ſũt vni⁹ rõnis im pfectũ põt venire ad eq̃litateꝫ pfectiõis p ↄtinuũ augmẽtuꝫ: ſꝫ charitas vie nunq̃ põt pue nire ad eq̃litatẽ charitatis pr̃ie q̃tũcunq̃ augeat̃. ḡ videt̃ q charitas vie nõ maneat in pa/ tria. ¶ Sed ↄ eſt qđ ap̄ls di/ cit. j. ad Coꝛ. xv. Charitas nũ q̃ excidit. ¶ Rñdeo dicẽdũ: q ſicut. ſ. dcm̃ eſt: qñ impfectio alicuius rei nõ eſt de rõne ſpẽi ipſius: nihil ꝓhibet idẽ nume ro qđ prius fuit iperfectũ po/ ſtea perfectum eſſe: ſicut hõ per augmentũ perficit̃: ⁊ albedo p intẽſionem: charitas aũt eſt amoꝛ: de cui⁹ rõne nõ eſt aliq̃ impfectio: põt. n. eſſe ⁊ habiti ⁊ nõ habiti: ⁊ viſi ⁊ non viſi: vñ charitas nõ euacuat̃ p glĩe pfe ctionẽ: ſꝫ eadem numero ma/ net. ¶ Ad primũ ḡ dicẽdũ: q im perfectio charitatis p accñs ſe hꝫ ad ipſam: qꝛ non eſt de rõne amoris impfectio: remoto aũt eo qđ eſt p accñs nihilomin⁹ remanet ſubã rei: vñ euacua/ ta iperfectione charitatis non euacuat̃ ipſa charitas. ¶ Ad ſcđm dicẽdũ: q charitas nõ hꝫ ꝓ obto ipſam cognitioneꝫ: ſic .n. nõ eẽt eadẽ in via ⁊ in pr̃ia ſed hꝫ ꝓ obto ipſam rẽ cogni/ tã: q̃ eſt eadẽ. ſ. ipſꝫ deũ. ¶ Ad tertiuꝫ dicẽdũ: q charitas vie p augmẽtum nõ põt puenire ad eq̃litatẽ charitatis pr̃ie pp dif/ ferentiã q̃ eſt ex pte cãe: viſio .n. eſt q̃dã cã amoris: vt dicit̃ in. viij. ethi. deus aũt quanto perfectius cognoſcit̃ tãto pfe ctius amatur.

¶ De donis. Qõ. LXVIII.

Conſequẽter ↄſi/ deradũ eſt de do nis. ¶ Et circa h̃ q̃runt̃ octo. Pri mo vtrꝫ dona dif ferant a ꝟtutib⁹. Scđo de neceſſitate donoꝝ. Tertio vtrũ dona ſint hitus. Quarto q̃ ⁊ quot ſint. Quin to vtrꝫ dona ſint ↄnexa. Sex/ to vtrꝫ maneãt in pr̃ia. Septi/ mo de cõparatiõe eoꝝ adinui/ cem. Octauo de cõparatione eoꝝ ad virtutes.

¶ Utrꝫ dona dr̃ant a ꝟtutib⁹.

¶ Articulus. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ q dona nõ di ſtinguant̃ a ꝟtutib⁹. Dicit. n. Grego. in. j. moral. expõnẽs illud Job. Nati ſunt ei ſeptẽ filij: ſic dicit. ſeptẽ no/ bis naſcunt̃ filij: cũ p ↄceptio nẽ bone cogitatiõis ſancti ſpi/ ritus ſeptem in nobis ꝟtutes oriunt̃. Et inducit illud qđ ha bet̃ Eſa. xj. Requieſcet ſup euꝫ ſpũs intellius ⁊c̃. vbi enume/ rant̃ ſeptẽ ſpũs ſci dona: ḡ ſe/ ptẽ dona ſpũs ſci ſũt ꝟtutes. ¶ Preterea. Aug. dic̃ in lib. de q̃onib⁹ euangelij expõnẽs illud qđ hr̃ Matth. xij. Tunc vadit ⁊ aſſumit ſeptem alios ſpũs ⁊c̃. Septẽ vitia ſunt ↄ/ ria ſeptẽ ꝟtutib⁹ ſpũs ſci. i. ſe/ ptẽ donis: ſũt aũt ſepteꝫ vitia ↄria ꝟtutib⁹ cõiter dictis: ḡ do na nõ diſtinguunt̃ a ꝟtutibus cõmuniter dicẽ. ¶ Preterea. Quoꝝ eſt diffinitio eadẽ ipſa

tis ẽ 2ᵃ. ſ. ex pte ſubi ⁊ ex pte obi: ⁊ ſunt alte ri⁹ rõnis adinui ceꝫ: ⁊ illa q̃ naſcit̃ ex viſiõe ex pte ſubti ſe tꝫ: illa vo q̃ ex nã obti ex pte ipſi⁹ obti ſe tꝫ: ⁊ hinc puenit q quãtũcũqꝫ cre ſcat hinc charitas nũquã erit eq̃lis illi q̃te duab⁹ q̃ntib⁹ di uerſaꝝ rõnuꝫ: ſicut q̃tũcũq̃ creſcat linea nũ q̃ erit eq̃lis ſu pficiei: ſed qm̃ iferi⁹ ex ꝓpoᵒ mã hec tractã da ẽ i loco alle to tráſcam⁹.

Qõ. LXVIII.

¶ Articulus. I.

In p° ar. ti. cu lo qõ. 68. duᵐ occurrit de di ſtõne donoꝝ a ꝟtutib⁹ Scoꝰ in 3° ſnia. diſ. 34. ipugnat õneꝫ ⁊ ei⁹ rõnẽꝫ vo lẽs ſine actiõe tñ dona nõ eẽ alios habit⁹ q̃ hit⁹ ꝟtutuꝫ. Et ↄ ões gdẽ ar/ guit: qꝛ illi hit⁹ tñ ponẽdi ſũt in viatore q̃b⁹ pficit̃ circa oẽ obꝫ q̃ pfici põt i vita: tales aũt ſũt ſole ꝟtutes theo^ce intellua les ⁊ morales. ḡ pter iſtos nõ ſunt alij hitus necarij in via. ¶ Contra rõ nẽ vo 3ᵉ. p̃ qꝛ falſuꝫ ſuppõit .ſ. q rõ moue at volũtatem: ſꝫ q ꝟtus nõ ſit niſi diſpoſi tio mobilis in volunᵗᵉ.

voluntᵉ. 2ᵒ q̄ diſtō btitudi‑ naꝫ a donis ⁊ ṽtutibꝰ nō eſt ſic. 3ᵒ q̄ꝛ ꝑ idē aliq̄d eſt ꝓpor‑ tiōatū mouen‑ ti p̄ ⁊ 2ᵒ ac ꝑ h̄ ſ ꝑ bitū ṽtutꝭ ꝓportiōaẗ poᵃ ſibi ipſi ꝑ eun‑ dē ſufficienter ꝓportiōaẗ ſpū̄ ſctō: ⁊ ꝯn̄r nō opꝫ ponere ali‑ os bitꝰ ꝑ ꝑ mo‑ tionē a ſpū ſcō vt autoꝛ aſſu‑ mit aſſumptū manifeſtaẗ: q̄ꝛ ex q̄ deꝰ dedit bitū voluṫati ſēꝑ aſſiſtit vo‑ luntati ⁊ bitui ad actꝰ ſibi cō‑ uenientes. ſicut ex q̄ miraculo ſe illuminauit cecū: ſemꝑ aſſi‑ ſtit illuminato vt poſſit mo‑ uere illā poᵗᵐ: ſed h̄ facile ſol‑ uiẗ ſi dcā au‑ toꝛis lr̄a ꝑſpi‑ ciātur. ¶ Ad p̄mā.n. rōnem quā fecerat. S. Tho. in arᵒ 2ᵒ. h̄ rideẗ q̄ ma‑ ioꝛ ē dimiuta: oꝫ nāq̄ꝫ dicere circa oē obīꝫ ex‑ oimō: lꝫ.n. do‑ na non ſint cir‑ ca alia obā. ſūt tn̄ alio mō cir‑ ca illa: q̄ꝛ ſunt circa illa: vt o‑ rtus oꝛiunẗ ex inſtinctu ſpūs ſcti. ¶ Ad p̄ᵘᵐ aūt ꝯ rōnē dr̄ q̄ veriſſimū ē rōnēꝫ mouere volūtatē ex ꝑ‑ te obi regulan‑ do ac precipiē‑ do: vt pꝫ ex ſu‑ pradictis ṽtu‑ teſq̄ꝫ non oēs: ſꝫ moꝛales eē diſpōnes appe‑ titus vt mobi‑ lis a rōne: q̄n̄

quoq̄ꝫ ſunt eadēꝫ: ſꝫ diffinitio ṽtutis ꝯuenit donis: vnūq̄dq̄ꝫ.n. donū eſt bona q̄litas mē‑ tis qua recte viuiẗ ⁊c̄. ſimplr̄ diffinitio doni ꝯuenit ṽtutibꝰ infuſis: eſt.n. donū datio irre‑ dibilis ſm̄ pħm. ḡ virtutes ⁊ dona nō diſtinguunẗ. ¶ Pre‑ terea. Plures coꝝ q̄ nūerant̄ iter dona ſunt ṽtutes: naꝫ ſic .ſ̄. dcm̄ eſt: ſapiā ⁊ intellꝰ ⁊ ſcia ſunt ṽtutes itellĺuales: cō‑ ſiliuꝫ aūt ad prudentiā ꝑtinet: pietas aūt ſpēs eſt iuſtitie: foꝛ‑ titudo aūt q̄dā ṽtus eſt mora‑ lis: ḡ videẗ q̄ dona ⁊ ṽtutes nō diſtinguant̄. ¶ Sed ꝯ eſt q̄ Grego. in. j. moraĺ. diſtin‑ guit ſeptē dona: q̄ dicit ſignifi‑ cari ꝑ ſeptē filios Job. a tribꝰ ṽtutibus theologicis q̄ dicit ſignificari per tres filias Job. Et in. ij. moraĺ. diſtinguit ea‑ dem ſeptē dona a q̄ttuoꝛ ṽtu‑ tibus cardinalibus q̄ dic̄ ſigni‑ ficari ꝑ q̄ttuoꝛ āgulos domꝰ. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ ſi loq̄mur de dono ⁊ ṽtute ſm̄ nois rō‑ nem: ſic nullā oppoſitionē ha‑ bent adinuicē: nā rō ṽtutis ſu‑ miẗ ſm̄ q̄ ꝑficit hoiem ad bn̄ agendū: vt .ſ̄. dcm̄ eſt: rō autē doni ſumiẗ ſm̄ cōparationem ad cāmā a qua eſt: nihil aūt ꝓ‑ hibꝫ illud qd̄ eſt ab alio vt do‑ nū eſſe ꝑfectiuum alicuius ad bn̄ operandū: p̄ſertiꝫ cū ſupra dixerimꝰ q̄ ṽtutes q̄dā nobis ſunt infuſe a deo: vn̄ ſm̄ hoc donū a ṽtute diſtigui nō pōt. Et idō q̄dam poſuerūt q̄ dona nō eēnt a ṽtutibus diſtinguē‑ da: ſed eis remanet nō minoꝛ difficultas: vt. ſ. rōnē aſſignēt q̄re q̄daꝫ ṽtutes dicant̄ dona ⁊ nō oēs: ⁊ q̄re aliq̄ cōputant̄ inter dona: quē non cōputant̄ iter virtutes: vt pꝫ de timoꝛe. Unde alij dixerūt dona a ṽtu‑ tibus eſſe diſtinguenda: ſꝫ nō aſſignauerūt ꝯuenientē diſtin‑

ctionis cauſam: que. ſ. ita cōis eſſet virtutibus: q̄ nullo mō donis: aut ecōuerſo. Conſide‑ rantes.n. aliq̄ q̄ iter ſeptē do‑ na q̄ttuoꝛ pertinēt ad rōnēꝫ. ſ. ſapiētia ⁊ ſcia: itellectus ⁊ cō‑ ſilium: ⁊ tria ad vim appetiti‑ uam. ſ. foꝛtitudo: pietas: ⁊ ti‑ moꝛ: poſuerūt q̄ dona ꝑficie‑ bant liberū arbitriū ſm̄ q̄ eſt facultas rōnis: ṽtutes ṽo ſm̄ q̄ eſt facultas volūtatis: q̄ꝛ in‑ uenerūt duas ſolas ṽtutes in rōne vel itellectu. ſ. fidē ⁊ pru‑ dentiā: alias ṽo in vi appetiti‑ ua vĺ affectiua. Oporteret āt ſi hec diſtinctio eſſet cōueniēs q̄ oēs ṽtutes eēnt in vi appe‑ titiua: ⁊ oīa dona i rōne. Qui‑ dam vero cōſiderantes quod Grego. dicit in. ij. moraliū: q̄ donū ſpūs ſancti qd̄ in mente ſubta foꝛmat prudentiā: tēpe‑ rantiā: iuſtitiā: ⁊ foꝛtitudinē: eandem mentem munit cōtra ſingula tētamīta: per ſeptē do‑ na dixerūt q̄ ṽtutes oꝛdinā‑ tur ad bn̄ operāduꝫ: dona ṽo ad reſiſtendū tētationibꝰ. Sꝫ nec iſta diſtinctio ſuffic̄. q̄ꝛ ēt ṽtutes tētationibus reſiſtunt inducentibus ad peccata: q̄ ꝯ‑ riant̄ ṽtutibus: vnūq̄dq̄ꝫ eni reſiſtit nālr̄ ſuo ꝯrio: qd̄ p̄ci‑ pue pꝫ de charitate: de qua di‑ cit̄ Cant. viij. Aque multe nō poterūt extinguere charitatē. Alij ṽo ꝯſiderātes q̄ iſta do‑ na tradunt̄ in ſcriptura ſm̄ q̄ fuerūt in xp̄o vt pꝫ Eſa. xj. di‑ xerūt: q̄ ṽtutes oꝛdinant̄ ſim‑ pliciter ad bene operādum: ſꝫ dona oꝛdinant̄ ad hoc vt per ea confoꝛmemur xp̄o: p̄cipue q̄ꝫtum ad ea q̄ paſſus eſt: q̄ꝛ in paſſione eius p̄cipue hmōi do‑ na reſplenduerūt. Sed hoc ēt nō videẗ eſſe ſufficiēs: q̄ꝛ ipſe dn̄s p̄cipue nos inducit ad ſui ꝯfoꝛmitatē ſm̄ humilitatēꝫ ⁊ manſuetudinē Matth. xj. Di‑

ſunt i eo vt rō‑ nalis ē ꝑ ꝑtici‑ pationēꝫ. appe‑ titꝰ āt nō ē pu‑ re mobilis: ſed motū mouēs: vt dr̄ i 3ᵒ d̄ ani‑ ma: ⁊ ꝑꝑea n̄ ē fidelis itꝑta‑ tio niſi ad bo‑ nū ſenſuꝫ dice‑ re ṽtutes non eſſe niſi diſpō‑ nes mobilis: ⁊ .n. ṽtutes ⁊ do‑ na ſic ſunt di‑ ſpōnes mobi‑ les a rōne: ⁊ ſpi‑ ritu ſctō q̄ ſūt ꝑfectiōes mo‑ uentis: ſunt.n. iſtrā ſeu patē‑ tia mouētia ſꝫ ſe ipa vires aīe vtētes ṽtutibꝰ ⁊ donīſ. ¶ Ad 2ᵘᵐ dr̄ q̄ nō ē ſilis rō de btī‑ tudibꝰ ⁊ donis vt i. q. ſequēti patebit: q̄ꝛ a‑ ctꝰ tn̄ ſunt btī‑ tudines: dona ṽo bitꝰ. ¶ Ad 3ᵘᵐ dr̄ q̄ rō il‑ la aut aſſumit fĺm aut n̄ ꝯclu‑ dit ad ꝓpoſiᵗᵐ. nā ꝓpō dicēs: q̄ ꝑ idēꝫ aliq̄d eſt ꝓportiōatū 2ᵒ ⁊ p̄ mouenti pōt hēre duos ſēſus. Primꝰ ē q̄ eadē ē foꝛᵃ: qua mediante aliq̄d fit a 2ᵒ: ⁊ p̄ motoꝛe: et h̄ ſenſus ē verꝰ ⁊ itentꝰ v̄r a Sco‑ to: vt pꝫ i ꝓbō‑ ne de ceco illu‑ miato: ⁊ de ha‑ bitu in volūta‑ te: ꝯſtat.n. q̄ ꝑ eādē foꝛmā vi‑ ſio fit a viden‑ te ⁊ deo. ſ. ꝑ po‑ tētiā viſiuā: ⁊ ſilr̄ reſtitutio ꝑ bitū iuſtitie a volūtate me‑ ra ⁊ a deo ⁊c̄. ſꝫ iux̄ hūc ſen‑ ſuꝫ nihil cōclu‑

ſcire a me: q2 mitis ſum ⁊ hu-
milis corde. Et ſm charitatē
Jo. xv. Diligatis inuicē ſicˉ di
lexi vos. Et he etiā v̄tutes p̄-
cipue in paſſiōe xp̄i reſplēdue
runt. Et iō ad diſtinguendū
dona a v̄tutibus debemus ſe
qui modū ſcripture loquēdi
in qua nobis traduntˀ nō qdē
ſub noīe donorū: ſed magis
ſub noīe ſpirituū. Sic. n. dicitˀ
Eſa. xi. Requieſcet ſup eum
ſpūs ſapiētie ⁊ itellectus ⁊c̄.
Ex qbus v̄bis manifeſte datˀ
intelligi ꝙ iſta ſeptem enume
rantˀ ibi ſm ꝙ ſunt in nobis ab
inſpiratiōe diuina: inſpiratio
autē ſignificat q̄ſdā motionē
ab exteriori. Eſt. n. cōſideran-
dū ꝙ in hoīe eſt duplex prin
cipiū mouēs: vnū qdē interi⁹:
qđ eſt rō: aliud autē exterius:
qđ eſt deus: vt. ſ. dcm̄ eſt: ⁊
etiā phs dicit hoc in ca. de bo-
na fortuna. Manifeſtū eſt āt
ꝙ oē qđ mouetˀ: neceſſe eſt ꝓ-
portionatū eſſe motori: ⁊ hec
eſt perfectio mobilis inquātū
eſt mobile: diſpoſitio q̄ diſpo
nitˀ ad hoc ꝙ bene moueatˀ a
ſuo motore. Quāto igitˀ mo-
uens eſt altior tāto neceſſe eſt
ꝙ mobile ꝑfectiori diſpōne ei
proportionetˀ: ſicˉ videmus ꝙ
ꝑfecti⁹ oꝫ eſſe diſcipulū diſpo
ſitū ad hoc ꝙ altiorē doctrinā
capiat a doctore. Manifeſtū
eſt āt ꝙ v̄tutes hūane ꝑficiūt
hoiem ſm ꝙ hō natus eſt mo
ueri ꝑ rōnē in his que interius
vel exteri⁹ agit: oꝫ igitˀ ineſſe
hoi altiores ꝑfectiōes ſm q̄s
ſit diſpoſitus ad hoc ꝙ diuini
tus moueatˀ: ⁊ iſte ꝑfectiones
vocantˀ dona nō ſolū q2 ifun-
duntˀ a deo: ſꝫ q2 ſm ea hō di-
ſponitˀ vt efficiatˀ ꝓmpte mo-
bilis ab inſpiratiōe diuina: ſicˉ
dˀ Eſa. v. Dn̄s aperuit mihi
aurē: ego aūt nō ꝯdico: retror
ſum nō abij. Et phs ēt dicit in
ca. đ bona fortuna. ꝙ his que mouentˀ per in-
ſtinctū diuinū nō expedit ꝯſiliari ſm rōnē hūa
nam: ſed ꝙ ſequentˀ interiorē inſtinctū: q2 mo
uentˀ a meliori principio q̄ ſit rō hūana ⁊ hoc
eſt qđ qdā dicunt ꝙ dona ꝑficiūt hoiem ad al
tiores actus q̄ ſint actus v̄tutū. ¶ Ad primū
ḡ dōm: ꝙ hmōi dona noiantˀ qn̄q3 v̄tutes ſm
cōē rōnē v̄tutis: hn̄t tn̄ aliqd ſupueniēs rōni
cōi v̄tutis: inquātū ſunt quedā diuine v̄tutes
ꝑficiētes hoiem inquātū eſt a deo mot⁹: vn̄ ⁊
phs in. vij. ethi. ſupra v̄tutē cōem ponit q̄dā
v̄tutē heroicā vel diuinā: ſm quā dn̄r aliqui
diuini viri. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ vitia inquātū
ſunt ꝯtra bonū rōnis ꝯriantˀ v̄tutibus: inquā-
tum aūt ſunt ꝯtra diuinū inſtinctū ꝯriantˀ do-
nis: idē. n. ꝯriatˀ deo ⁊ rōni cui⁹ lumē a deo de
riuatˀ. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ diffinitio illa datˀ
de v̄tute ſm cōem modum v̄tutis: vn̄ ſi volu
imus diffinitionē reſtringere ad virtutes ꝓut
diſtinguuntˀ a donis: dicemus ꝙ hoc qđ dicitˀ
qua recte viuitˀ. intelligēdū eſt de rectitudine
vite q̄ accipitˀ ſm regulā rōnis: ſimilr aūt do-
num ꝓut diſtinguitˀ a v̄tute infuſa pōt dici id
qđ datˀ a deo in ordine ad motionē ipſius: q2
. ſ. facit hoiem bene ſequētē ſuos inſtinctus.
¶ Ad quartū dōm: ꝙ ſapientia dicitˀ intelle-
ctualis v̄tus ſm ꝙ ꝓcedit ex iudicio rōnis: di
citˀ aūt donū ſꝫ ꝙ operatˀ ex inſtinctu diuino.
Et ſimiliter eſt dōm de alijs.

¶ Utrum dona ſint neceſſaria homini ad ſa-
lutem. ¶ Articulus. II.

AD ſcōm ſic ꝓcedit. Uidetˀ ꝙ dona nō
ſint nec̄ia hoi ad ſalutē. Dona. n. or
dinantˀ ad q̄dā ꝑfectionē vltra cōem
ꝑfectionē v̄tutis: nō āt eſt hoi nec̄a-
riū ad ſalutē: vt hmōi ꝑfectionē ꝯſequatˀ q̄ eſt
vltra cōem ſtatū v̄tutis: q2 hmōi ꝑfectio non
cadit ſub p̄cepto: ſed ſub ꝯſilio: ḡ dona nō ſūt
neceſſaria hoi ad ſalutē. ¶ Preterea. Ad ſa-
lutē hominis ſufficit ꝙ hō ſe bene hēat ⁊ circa
diuina: ⁊ circa humana: ſed per v̄tutes theo-
logicas hō ſe hꝫ bene circa diuina: per v̄tutes
āt morales circa humana: ḡ dona nō ſunt hoi
neceſſaria ad ſalutē. ¶ Preterea. Grego. dicˀ
in. ij. moralˀ. ꝙ ſpūs ſanctus dat ſapiam cōtra
ſtultitiā: intellectū ꝯtra hebetudinē: ꝯſilū ꝯtra
p̄cipitationē: fortitudinē ꝯtra timorē: ſciā cō
tra ignorantiā: pietatē ꝯtra duritiā: humilitatē
ꝯtra ſupbiā: ſed ſufficiens remediū pōt adhi-
beri ad oia iſta tollēda per v̄tutes. ḡ dona nō
ſunt nec̄aria hoi ad ſalutē. ¶ Sed ꝯtra. inter
dona

ditˀ ꝯ nos: ſꝫ po
ti⁹ ꝓ nobis: nō
ꝯ q2 nulla vir
tus ē talis for-
ma q̄ ſm mo-
uens: puta hō
pōt i actū ge-
neratur a dono
ſpūs ſcti: ⁊ ſic
falſa ē mīor. ſ.
ꝙ v̄tutis hit⁹
reddat po^{am} ꝓ
portionatā 2°
mouenti puta
ſibi ipſi po' vl'
hoi ad hūdā
talē ꝑfectionē
. ſ. actū talē q̄-
lis natˀ eſt eē a
dono ſpūs ſci.
vn̄ i hoc ſenſu
maior nō ē ad
ꝓpo^m: ⁊ minor
nihilomin⁹ eſt
falſa. 2⁹ autē
ſenſus ē ꝙ ea-
dē diſpō ē ali
cuius mobilis
vt moueat ab
iferiori ⁊ ſupe-
riori motore: ⁊
ſic eſt ad ꝓpo^m
directe ſꝫ nō ē
vera formalr
qm̄ queādmo
dum diuerſis
formis oꝫ ꝓ-
eē diuerſas di-
ſpōnes: ita pro
diuerſis agen-
tib⁹ forma nā-
q3 ex pte agen
tis ſe tꝫ: ⁊ ecō
uerſo: qrū cō-
municatio agē
tis ſit: ⁊ h̄ ſen-
ſu vera eēt mi
nor recte ſub
ſumpta. ſ. ꝙ v̄-
tutes ſunt di-
ſpōnes virtuꝫ
anie: ⁊ ad h̄ vt
moueātur ab
inferiori moto
re. ſ. rōne hūa-
na: ad quoꝝ ēt
hēre pleniorē
itellectum ſci
to q2 imagina-
mur qđ in ho-
mine eſt 2^x ſub
ordinatū mo-
uēs ad act⁹ bo
nos ſcilꝫ mens
humana ꝑdi-

dona ſũmũ videt̃ eſſe ſapia: infimũ aũt timor: vtrũq3 aũt horũ neceſſariũ eſt ad ſalutẽ: q2 de ſapiẽtia dicit̃ Sap. vij. Neminez diligit deus niſi eũ q cũ ſapia ĩhabitat. Et de timore dicit̃ Eccle. j. Qui ſine timore eſt nõ poterit iuſtificari. ḡ ẽt alia dona media ſunt neceſſaria ad ſalutẽ. ¶ Rñdeo dĩcẽ: q̄ ſicut dictũ eſt: dona ſunt q̄dã hoĩs pfectões: qb⁹ hõ diſponit̃ ad hoc q̄ bene ſequat̃ inſtinctũ diuinũ: vñ in his in qb⁹ nõ ſufficit inſtinct⁹ rõnis: ſ3 eſt neceſſarius ſpũs ſcti inſtinct⁹: p ɔ̃ñs eſt neceſſariũ donũ. Ratio ãt hoĩs eſt pfecta dupl'r a deo. Primo q̄dẽ nãli pfectione ſm. ſ. lumen nãle rõnis. Alio aũt mõ quadã ſupnãli pfectõe p ṽtutes theologicas: vt dictũ ẽ ſupra. Et q̄uis hec ſcd̃a pfectio ſit maior q̄3 prima: tñ prima pfectio pfectiõi mõ habet̃ ab hoĩe q̄3 ſcd̃a: nã prima habet̃ ab homine q̄ſi plena poſſeſſio: ſcd̃a ãt habet̃ q̄ſi imperfecta: impfecte. n. diligim⁹ ⁊ cognoſcim⁹ deũ. Manifeſtũ eſt ãt q̄ vnũq̄dq3 qd̓ pfecte h3 nãm vel formã aliquã aut ṽtutẽ põt per ſe ſm illa3 opari: nõ tñ excluſa opõne dei: q in oĩ nã ⁊ volũtate interius operat̃: ſ3 id qd̓ pfecte h3 nãm aliq̄3 vel formã aut ṽtutẽ nõ põt per ſe opari niſi ab altero moueat̃: ſic̃ ſol q2 eſt pfecte lucidus: per ſeipm̃ põt illuminare: luna aũt in qua eſt impfecte nã lucis: nõ illuminat niſi illuminata: medicus ẽt q pfecte nouit artẽ medicine: põt p ſe opari: ſ3 diſcipulus ei⁹ q nõ dũ eſt plene inſtruct⁹: nõ põt p ſe opari niſi ab eo inſtruat̃. Sic igit̃ q̄tũ ad ea q̄ ſubſunt humane rõni in ordine. ſ. ad finẽ ɔnãlem hoĩ: hõ põt opari per iudiciu3 rõnis: ſi tñ ẽt in hoc hõ adiuuet̃ a deo p ſpãlẽ inſtinctu3: hoc erit ſupabundantis bonitatis: vñ ſm pħos nõ q̄cũq3 hẽbat ṽtutes morales acq̄ſitas: hẽbat ṽtutes heroicas vel diuinas: ſ3 in ordine ad finẽ vltimũ ſupnãlẽ: ad quẽ rõ mouet: ſm q̄ eſt aliq̄liter ⁊ iperfecte informata p ṽtutes theologicas: nõ ſufficit ipſa motio rõnis niſi deſup adſit inſtinctus ⁊ motio ſpũs ſcti ſm illud Ro. viij. Qui ſpũ dei agunt̃: hi filij dei ſunt ⁊ heredes. Et in pſal. dĩ. Spũs tuus bon⁹ deducet me in terrã rectã: q2. ſ. in hereditatẽ illius terre beatoꝝ nullus põt pueuire: niſi moueat̃ ⁊ deducat̃ a ſpũ ſctõ. Et iõ ad illũ finẽ ɔſequendũ: neceſſariũ eſt hoĩ hr̃e donu3 ſpũs ſcti. ¶ Ad primũ ḡ dĩcẽ: q̄ dona excedunt cões pfectionem ṽtutũ: nõ q̄tũ ad genus operum: eo mõ quo ɔſilia p̄cedunt p̄cepta: ſ3 q̄tu3 ad modũ operãdi ſm q̄ mouet̃ hõ ab altiori principio.

¶ Ad ſcd̃m dĩcẽ: q̄ per ṽtutes theologicas ⁊ morales nõ ita pficit̃ hõ in ordine ad vltimu3 finẽ: quin ſemp indigeat moueri quodã ſuperiori inſtinctu ſpiritus ſcti rõne ia3 dicta. ¶ Ad tertiũ dĩcẽ: q̄ rõni humane nõ ſũt oĩa cognita: neq3 oĩa poſſibilia: ſiue accipiat̃ vt pfecta pfectione nãli: ſiue accipiat̃ vt perfecta theologicis ṽtutib⁹. vñ nõ põt q̄tum ad oĩa repellere ſtultitiã: ⁊ alia hmõi: de q̄bus fit mẽtio: ſ3 ille cuius ſciẽtie ⁊ poteſtati omnia ſubſunt: ſua motione ab oĩ ſtultitia ⁊ ignorãtia ⁊ hebetudine ⁊ duritia ⁊ ceteris h⁹ nos tutos reddit. ⁊ iõ dona ſpũs ſci q̄ faciũt nos bñ ſequentes inſtinctũ ip̄ſi⁹: dĩr ɔ̃ hmõi defect⁹ dari.

¶ Vtꝝ dona. ſ. ſ. ſint habitus.

¶ Articu. III.

Ad tertiũ ſic pcedit̃. Videt̃ q̄ dona ſpiritus ſcti nõ ſint habitus. Habitus eni3 eſt qualitas in hoĩe manens: eſt eni q̄litas difficile mobilis: vt dicit̃ in p̄dicamentis: ſed pp̄riũ xp̄i eſt q̄ dona ſpũs ſcti in eo requieſcãt. vt dicit̃ Eſa. xj. Et Jo. j. dicit̃. Super quẽ videris ſpiritu3 deſcendentẽ ⁊ manentẽ ſup eũ: hic eſt q baptizat. Qd̓ expõnẽs Grego. in. ij. moral'. dic̃. In cũctĩ fidelib⁹ ſpũs ſanctus venit: ſ3 in ſolo mediatore ſemp ſingulariter pmanet. ḡ dona ſpũs ſcti nõ ſunt habitus. ¶ Preterea. Dona ſpũs ſcti pficiunt hoĩem ſm q̄ agit̃ a ſpũ dei: ſic̃ dictũ eſt: ſ3 inquãtum hõ agit̃ a ſpiritu dei ſe h3 quodãmõ vt inſtrumentũ reſpectu eius: nõ autẽ ɔuenit vt inſtrumẽtum pficiat̃ per habitum: ſ3 principale agens. ḡ dona ſpũs ſcti non ſunt habitus. ¶ Preterea. Sicut dona ſpiritus ſcti ſunt ex inſpiratione

ta lumine nãli: ⁊ prudentia: mẽs humana pedita lumĩe gratie ⁊ fidei: ⁊ mẽs humana pulſata inſtinctu ſpirit⁹ ſancti: ⁊ ad hoc vt vires anĩe obediãt p° motori ponunt̃ ṽtutes morales acq̄ſite tẽdentes ad media ⁊ fines ab ipo motore pſtitutos. Ad h aũt vt eedẽ vires obediãt 2° motori ſuperiori ponũtur virtutes morales ĩfuſe tẽdentes ad me^a ⁊ fines ab illo motore pſtitutos. Ad h ãt q̄ nõ ſolũ eede3: ſed oẽs vires anĩe obediãt ſupremo motori ponunt̃ dona tendẽtia i fines p̄poſa a tali motore oſtenſos: neceſſitas aũt diſtinguendi hos duos ordines habituũ infuſorum ad obediendũ in lr̃a aſſignatur ex imperfecta pticipatõe motoris ſupnãlis p hitus ṽtutũ theologicaꝝ. ſi nãq3 motor ſupernãlis perfecte i nobis p illos hitus haberetur: ſicut habetur p lumen nãle ⁊ prudentia3: motor naturalis: ſufficeret forte vnus ordo obſequẽtium habituum infuſoru3 ſicut ſufficit vnus ordo naturaliu3: dixi autẽ forte: quia dominoꝝ he

bit⁹ omnes vires habent: vt obediētiales. ⁊ diceret qſpiā nō indocte: q̄ & hinc oporteret ponere dona ſicut modo vt omēs vires obſequenť motori ſupernālī: ſm illā rōnē qua nunc mouet p inſtinctū virtutes morales infuſe cēnt ad obſequēdū eidē ſm illā rationē qua mouet p grās ⁊ fidē vt participanť in ꝯſilijs ⁊ rōcinati ōib⁹ nr̄is: qd autē eſſet: ſi pdicta conditionalis habens antecedens impoſſibile poneretť in eſſe nō facile dixeris: quoniā poneret in aliquo ꝯſn: et q̄ v̄tutes theologicales ⁊ morales infuſe eſſent alteri⁹ ordinis q̄ nunc ſint: ⁊ ſic vnus ordo infuſorū ad obſequendū ⁊ alter ad precipiendum ſufficeret. Fuata igitur inuocatione virtutū prima via: abſolute autē hec ſecūda vera videť: ⁊ conſequēter abſolute eā neceſſaria diſtinctionis duor̄ ordinū infuſor̄ obſequentiū: reddita ex imperfecta pticipatione motoris ſupnaturalis: abſolute ē vera: ⁊ hec ſint p articulis pmo ⁊ 13°.

diuina: ita donū pphetie: ſ; pphetia nō eſt hitus. nō. n. hit⁹ pphetie adeſt pphetis ſemp: vt Grego. dicit in. j. homelia Ezech. ǵ neq; etiā dona ſpūs ſcti ſunt hit⁹. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ dn̄s dicť diſcipulis de ſpū ſctō loquens Jo. xiiij. Apud vos manebit: ⁊ in vobis erit: ſpūs aūt ſctūs nō eſt in hoib⁹ abſq; donis ei⁹. ǵ dona ei⁹ manēt in hoibus. ǵ nō ſolū ſunt act⁹ vł paſſiōes: ſ; ēt habitus pmanētes. ¶ Rn̄deo dōz: q̄ ſicť dcm̄ eſt: dona ſunt q̄daz pfectiōes hoīs: qb⁹ diſponiť ad hoc q̄ hō bn̄ ſequať inſtinctum ſpūs ſcti. Manifeſtū eſt aūt ex ſupra dictis q̄ v̄tutes morales pficiunt vim appetitiuā ſm q̄ participat aliquałr rōnē: inquātum. ſ. nata eſt moueri p impe rium rōnis. hoc igiť mō dona ſpūs ſcti ſe hn̄t ad hoies in cōparatiōe ad ſpm̄ ſcm̄: ſicť v̄tutes morales ſe hn̄t ad vim appetitiuā in ꝯparatiōe ad rōnē: v̄tutes aūt morales hitus q̄dam ſunt qbus vires appetitiue diſponunť ad pmpte obediendū rōni. vn̄ ⁊ dona ſpūs ſcti ſunt qdā hitus quibus hō pficiť ad pmpte obediendū ſpiritui ſancto. ¶ Ad primū ǵ dōz: q̄ Grego. ibidē ſoluit dicens: q̄ in illis donis ſine qb⁹ ad vitaz puenire nō pōt: ſpūs ſctūs in electis oibus ſemper manet: ſ; in alijs nō ſemp manet. Septē aūt dona ſunt neceſſaria ad ſalutē: vt dcm̄ eſt: vn̄ quātum ad ea ſpūs ſanct⁹ ſemp manet in ſanctis. ¶ Ad ſcōm dōm: q̄ rō illa pcedit ḋ īſtrumēto cuius nō eſt agere: ſed ſolū agi. tale aūt inſtrumētum nō ē hō: ſed ſic agiť a ſpū ſancto: q̄ ēt agit inquantū eſt liberi arbitrij. vn̄ indiget habitu. ¶ Ad tertiū dōz: q̄ pphia eſt de donis q̄ ſunt ad manifeſtationē ſpūs: nō aūt ad neceſſitatem ſalutis: vnde non eſt ſimile.

¶ Utrum conuenienter ſeptem dona ſpiritus ſancti enumerenť. ¶ Articulus. IIII.

AD q̄rtū ſic pcediť. Videť q̄ incōuenieter ſeptē dona ſpūs ſcti enūereně. In illa. n. enūeratiōe ponunť q̄ttuor ptinētia ad v̄tutes intellectuales. ſ. ſapientia: intellꝰus: ſcia: ⁊ ꝯſiliū: qḋ pertinet ad prudētiaz: nihil aūt ibi poniť qḋ ptineat ad artē q̄ eſt q̄nta v̄tus intellꝰualis: ſilr ēt poniť aliqd ptinēs ad iuſtitiā. ſ. pietas: ⁊ aliqd ptinens ad fortitudinē. ſ. fortitudinis donū: nihil autē ibi ptinēs ad tēperantiā: ǵ inſufficiēter enumeranť dona. ¶ Preterea. Pietas ē ps iuſtitie ſ; circa fortitudinē nō poniť aliq̄ ps ei⁹: ſ; ipſa fortitudo. ǵ nō debuit poni pietas: ſ; ip̄a iuſtitia. ¶ Preterea. Virtutes theologice maxie ordināt nos ad deū: cū ǵ dona pficiant hoiē ſm q̄ moueť a deo: vr̄ q̄ debuiſſent poni aliq̄ dona ptinētia ad theologicas v̄tutes. ¶ Preterea. Sicut deus timeť. ita ēt amať: ⁊ in ip̄m aliqs ſpat: ⁊ de eo delectať. amor āt ſpes ⁊ delectatio ſūt paſſiōes ꝯdiuiſe timori. ǵ ſicť timor poniť donum: ita ⁊ alia tria debēt poni dona. ¶ Preterea. Intellꝰui adiungiť ſapia q̄ regit ip̄m: fortitudini aūt ꝯſiliū: pietati aūt ſcia. ǵ ⁊ timori debuit addi aliqḋ donū directiuū: incōuenienter ǵ ſeptē dona ſpūs ſcti enumeranť. ¶ Sz in ꝯtrīu eſt auctoritas ſcripture Eſa. xj. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ ſicť dcm̄ ē: dona ſūt qdam hitus pficiētes hoiē ad h̄ q̄ pmpte ſequať inſtinctū ſpūs ſcti: ſicť v̄tutes morales pficiūt vires appetitiuas ad obediēdū rōni: ſicť āt vires appetitiue nate ſunt moueri p iperiū rōnis. ita oēs vires hūane nate ſūt moueri p inſtinctū dei ſicť a q̄dā ſupiori potētia. ⁊ iō in oib⁹ virib⁹ hoīs q̄ pn̄t eē pricipia hūanor̄ actuū ſicť ſūt v̄tutes: ita ēt ſūt dona. ſ. in rōne ⁊ in vi appetitiua. rō āt ē ſpeculatiua ⁊ practica. ⁊ i vtraq; cōſiderať apphēſio v̄itatis: q̄ ptinet ad inuētionē ⁊ ad iudiciū de v̄itate. Ad apphēſionē igiť v̄itatis pficiť ſpeclatiua rō p itellꝰuz: practica v̄o p ꝯſiliū: ad recte āt iudicādū ſpeculatiua qdē p ſapiaz: practica v̄o p ſciaz pficiť. appetitiua aūt v̄tus in his qdē q̄ ſūt ad alter̄ pficiť p pietatē: in his āt q̄ ſūt ad ſeip̄m pficiť p fortitudinē ꝯ timorē piculor̄: ꝯ ꝯcupiſcētiā v̄o inordinatā delectabiliū p timorē ſm illud Puer. xvj. Per timorē dn̄i ḋclinat ois a malo. Et i pſal. Cōfige timore tuo carnes meas a iudicijs. n. tuis timui.

nis timul. Et ſic pʒ ꝙ hec dona extēdūt ſe ad oia ad q̄ ſe extēdūt ꝟtutes tā itellr̄uales q̄ʒ morales. ℂ Ad primū ḡ dōʒ: ꝙ dona ſpūs ſcti ꝑficiūt hoiem in his q̄ ꝑtinēt ad bn̄ viuēdū: ad q̄ nō ordinať ars: ſʒ ad exteriora factibilia: ē.n. ars rō recta nō agibiliū. ſʒ factibiliū: vt dr̄ i. vj. ethi. Pōt tn̄ ēt dici ꝙ q̄ʒtū ad īfuſionē donoꝝ ars ꝑtinet ad ſpm̄ ſcm̄ q eſt pͥcipalr̄ mouēs: nō āt ad hoies q ſūt q̄dā organa eius dū ab eo mouenť: tēꝑantie āt r̄ndet quodāmō donū timoris: ſic.n. ad ꝟtutē tēꝑantie ꝑtinet ſʒ ei⁹ ꝓpriā rōnē vt aliqs recedat a dlectatōib⁹ prauis pp bonū rōnis: ita ad donū timoris ꝑtinet ꝙ aliqs recedat a dlectatōib⁹ prauis pp dei timorē. ℂ Ad ſcōm dōm: ꝙ nomē iuſtitie īponiť a rectitudine rōnis. ⁊ iō nomē ꝟtutis ē ꝯueniēti⁹ q̄ʒ nomē doni: ſʒ nomē pietatis īportat reuerētiā: quā hēmus ad p̄rem ⁊ ad p̄riaʒ. Et q2 p̄r oium de⁹ ē: ēt cult⁹ dei pietas noiať: vt Aug. dic. x. de ci. dei. ⁊ iō ꝯueniēter donū quo aliqs pp reuerētiā dei bonū opať ad oēs: pietas nominať. ℂ Ad tertiū dōʒ: ꝙ anim⁹ hois nō moueť a ſpū ſctō. niſi ei ſʒ aliquē modū vniať: ſic inſtr̄m nō moueť ab artifice niſi ꝑ ꝯtactū aut ꝑ aliq̄ʒ aliā vnionē. Pͥa āt vnio hois ē ꝑ fidē: ⁊ ſpē: ⁊ charitatē: vn̄ iſte virtutes p̄ſupponūtur ad dona ſic radices q̄dā donoꝝ: vn̄ oia dona ꝑtinēt ad has tres virtutes: ſic q̄dā deriuationes p̄dictaꝝ virtutū. ℂ Ad q̄rtum dōm: ꝙ amor: ſpes: ⁊ delectatio hn̄t bonū ꝓ obō: ſūmū āt bonū deus ē: vn̄ noia haꝝ paſſionū trāſferūt ad virtutes theologicas: qb⁹ aīa ꝯiungiť deo. timoris āt obm̄ ē malū qđ deo nullo mō ꝯpetit: vn̄ nō īportat ꝯiūctionē ad deū: ſʒ mag̃ receſſuʒ ab aliqb⁹ reb⁹ pp reuerētiā dei. ⁊ iō n̄ ē nomē virtutis theologice: ſʒ doni qđ eminēti⁹ retrahit a malis q̄ʒ virt⁹ moralis. ℂ Ad quītū dōm: ꝙ ꝑ ſapiam̄ dirigiť ⁊ hois intellr̄us ⁊ hois affect⁹: ⁊ iō ponunť duo corr̄ndentia ſapiētie tanq̄ʒ directiuo: ex ꝑte qdē itellr̄us donū itellr̄us: ex ꝑte autē affect⁹ donū timoris: rō.n. timēdi deuʒ p̄cipue ſumiť ex ꝯſideratiōe excellentie diuine: quā ꝯſiderat ſapia.

ℂ Utrū dona ſpūs ſcti ſint ꝯnexa. Arti. V.

AD quītuʒ ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ dona nō ſint ꝯnexa. dic.n. apl̄s. j. ad Cor. xij. Aliȷ̄ dať per ſpm̄ ſmo ſapie: aliȷ̄ ſmo ſcie ſm eundeʒ ſpm̄: ſʒ ſapia ⁊ ſcia īter dona ſpūs ſcti cōputanť. ḡ dona ſpūs ſcti danť diuerſis: ⁊ nō ꝯnectunť ſibijnuicē in eodē. ℂ Preterea. Aug. dic i. xiiij. de ci. dei: ꝙ ſcia nō pollēt fideles plurimi: q̄ʒuis pollcāt ip̄a fide: ſʒ fidem ꝯcomitať aliqđ de donis ad min⁹ donū timoris. ḡ vr̄ ꝙ dona nō ſint de nec̄itate ꝯnexa in vno ⁊ eodē. ℂ Preterea. Grego. in. j. moraliū dic ꝙ minor ē ſapia ſi intellr̄u careat: ⁊ valde inutilis ē itellr̄us: ſi ex ſapiētia nō ſubſiſtat: vile ē ꝯſiliū cui op⁹ fortitudis deſt: ⁊ valde fortitudo deſtituiť niſi ꝑ cōſiliū fulciať. nulla ē ſcia ſi vtilitatē pietatꝭ nō hʒ: ⁊ valde inutilis eſt pietas ſi ſcie diſcretiōe caret: timor quoq̄ʒ ipſe ſi non has ꝟtutes habuerit ad nullū op⁹ bone actiōis ſurgit. ex qb⁹ vr̄ ꝙ vnū donū poſſit ſine alio hr̄i: non ḡ dona ſpūs ſcti ſunt ꝯnexa. ℂ Sʒ ꝯ eſt qđ ibidem Grego. p̄mittit dicēs. Illđ in Job filioꝝ ꝯuiuio ꝑſcrutādū vr̄ ꝙ ſemetip̄os inuicē paſcūt. ꝑ filios āt Job de qb⁹ loqť: ſignificanť dona ſpūs ſcti. ḡ dona ſpūs ſcti ſūt ꝯnexa ꝑ h̄ ꝙ ſe inuicē reficiūt. ℂ Rn̄deo dōʒ ꝙ hui⁹ q̄ōnis ꝟitas de facili ex p̄miſſis p̄t hr̄i: dcm̄ ē.n. ſupra ꝙ ſicut vires appetitiue diſponunť ꝑ ꝟtutes mōales in ꝯparatōe ad regimē rōnis: ita oēs vires aie diſponunť ꝑ dona in ꝯparatiōe ad ſpm̄ ſcm̄ mouēteʒ. ſpūs āt ſcūs habitat in nobis ꝑ charitatē ſm illđ Ro. v. Charitas dei diffuſa ē in cordib⁹ nr̄is ꝑ ſpm̄ ſcm̄ q dat⁹ eſt nobis: ſic ⁊ rō nr̄a ꝑficiť ꝑ prudētiaʒ. vn̄ ſic ꝟtutes morales ꝯnectunť ſibi inuicē in prudentia: ita dona ſpūs ſcti ꝯnectuntur ſibi inuiceʒ i charitate: ita. ſ. ꝙ q charitatē hʒ oia dona ſpiritus ſcti hʒ: quoꝝ nulluʒ ſine charitate hr̄i p̄t. ℂ Ad primū ḡ dōʒ: ꝙ ſapia ⁊ ſcia vno mō pn̄t ꝯſiderari ſʒ ꝙ ſūt grē gratis date: put. ſ. aliqs abūdat in tm̄ in cognitiōe reꝝ diuinaꝝ ⁊

ℂ Articu. IIII. In articulo quarto eiuſdē. 68. queſtio. aduerte ꝙ autor hoc in loco ſequitur opionē quam poſtmodum in ſecunda ſecūde queſtione 8ᵃ a 6ᵒ relinquit. hic enī vult qđ dona ſpectantia ad intellectuʒ diſtinguātur penes practicuʒ ⁊ ſpeculatiuū: ibi vero nō: ſʒ vult ꝙ intellectus ſit omniū penetratiuus: ſapiētia oium iudex per cauſam altiſſimā ⁊ ſimiliter ſciētia per cauſas creatas: ſeu ꝓprias: ⁊ ſimiliter conſilium omniuʒ applicatiuum ad opera: ⁊ hoc ſequere: quia diuinioris eſt ingenij.

hūanaꝝ: vt poſſit ēt fideles iſtruere ⁊ aduerſa
rios ꝯfundere: ⁊ ſic loqͭ ibi aplꝰs de ſapiā ⁊
ſciā. vñ ſignanter fit mētio de ſmone ſapie ⁊
ſcie. alio mō pñt accipi: ꝓut ſūt dona ſpūs ſcti
⁊ ſic ſapiā ⁊ ſciā nihil aliō ſunt ꝙ̄ q̄dā pfectio
nes hūane mētis ſm q̄s diſponit̄ ad ſequēduȝ
inſtinctū ſpūs ſcti in cognitiōe diuinoꝝ vel hu
manoꝝ. ⁊ ſic pȝ ꝙ hmōi dona ſūt in oibꝰ hñti
bus charitatē. ¶ Ad ſcdm dōȝ: ꝙ Aug. loqͭ
de ſciā exponēs p̄dictā auctoritatē apli: vñ lo
q̄t de ſciā p̄dicto mō accepta ſm ꝙ eſt grā gra
tis data. qd̄ pȝ ex hoc qd̄ ſubdit: aliud .n. eſt ſci
re tātūmō qd hō credere debeat pp adipiſcen-
dā vitā beatā: q̄ nō niſi eterna eſt. aliud aūt eſt
ſcire queadmodū hoc ipm ⁊ pijs opituleť: ⁊
ꝯ impios defendať: quā ꝓprio appellare voca-
bulo ſciam vr̄ aplꝰs. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicͭ
vno mō ꝯnexio ꝟtutū cardinaliū ꝓbať p h̄ ꝙ
vna eaꝝ pficiť quodāmō p aliā: vt .s̄. dcm̄ eſt:
ita Greg. eodē mō vult ꝓbare ꝯnexionē dono
ruȝ p hoc ꝙ vnū ſine alio nō pōt eē pfectum.
Vñ p̄mittit dicēs Valde ſingula q̄lȝ dñſtituit:
ſi nō vna ꝟtus alij ꝟtuti ſufrageť. nō ḡ dať in-
telligi ꝙ vnū donū poſſit eē ſine alio: ȝ q̄ itel
lectꝰ ſi eēt ſine ſapiā nō poſſet eē donuȝ: ſicͭ tē-
perātia ſi eēt ſine iuſtitia nō eēt ꝟtus.

¶ Vtruȝ dona ſpūs ſcti remaneant in pñā.

¶ Articulus. VI.

AD ſextuȝ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ dona
ſpūs ſcti nō maneāt in pñā. Dicit .n.
Grego. in .ij. moral. ꝙ ſpūs ſanctꝰ ꝯ
ſingula tentamēta ſeptē donis erudit mētē: ȝ
in pñā nō erūt aliq̄ tentamēta ſm illud Eſa. ij.
Nō occidēt: ⁊ nō nocebūt in mōte ſctō meo. ḡ
dona ſpūs ſcti nō erunt in pñā. ¶ Preterea.
Dona ſpūs ſcti ſūt habitus qdā vt .s̄. dcm̄ ē: fru
ſtra āt eēnt habitꝰ vbi actꝰ eē nō pñt: actꝰ autē
quorundaȝ donoꝝ in pñā eē nō pñt. Dicit .n.
Grego. in .j. moral. ꝙ intellꝰs faē audita pene
trare: ⁊ ꝯſiliuȝ ꝓhibet eē p̄cipitē: ⁊ fortitudo
faē nō metuere aduerſa. ⁊ pietas replet cordis
viſcera opibꝰ miſericordie. hec āt nō ꝯpetunt
ſtatui pñe. ḡ hmōi dona nō erūt in ſtatu glīe.
¶ Preterea. Donoꝝ q̄dā pficiūt hoieȝ in vi
ta ꝯtēplatiua: vt ſapiā ⁊ itellꝰs: q̄dā in vita acti
ua: vt pietas ⁊ fortitudo: ȝ actiua vita cū hac
vita terminať: vt Grego. dicit in .vj. moral. ḡ
in ſtatu glīe nō erūt oia dona ſpūs ſcti. ¶ Sȝ
ꝯ eſt qd̄ Ambro. dicͭ in li. de ſpū ſctō. Ciuitas
dei illa hyeruſalē celeſtis nō meatu alicꝰ fluuij
terreſtris abluiť: ȝ ex vite fonte ꝓcedēs ſpūs
ſctūs cuiꝰ nos breui ſatiamur hauſtu: i illis ce
leſtibꝰ ſpiritibꝰ redūdātiꝰ videť affluere pleno
ſeptē ꝟtutū ſpūaliū feruēs meatu. ¶ Rñdeo
dōȝ: ꝙ d̄ donis duplr̄ poſſumꝰ loq. Vno mō
ꝙ̄tū ad eēntiā donoꝝ. ⁊ ſic pfectiſſime erūt in
pñā: ſicͭ pȝ p auctoritatē Ambro. iductā: cuiꝰ
rō ē. q̄ dona ſpūs ſcti pficiunt mētē hūanā ad
ſequēdū motionē ſpūs ſcti: qd̄ p̄cipue erit in
pñā qñ deꝰ erit oia in oibꝰ: vt dr̄ .j. ad Cor. xv.
⁊ qñ hō erit totalr̄ ſubditꝰ deo. alio mō pñt cō
ſiderari ꝙ̄tū ad māȝ circa quā opanť. ⁊ ſic in
pñti hñt opōneȝ circa aliꝙ̄ mām circa quā nō
hēbūt opōnē in ſtatu glīe. ⁊ ſm hoc nō mane-
bunt in pñā: ſicͭ ſupra de ꝟtutibꝰ cardinalibus
dcm̄ eſt. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ Grego. loqͭ
ibi de donis ſm ꝙ ꝯpetūt ſtatui pñti: ſic .n. do
nis ꝓtegimur ꝯ tētamēta maloruȝ: ȝ in ſtatu
glīe ceſſantibus malis p dona ſpūs ſcti pficie
mur in bono. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ Grego. in
ſingulis donis ponit aliqd qd̄ trāſit cuȝ ſtatu
pñti. ⁊ aliqd qd̄ pmanet in futuro. Dicit .n. ꝙ
ſapiā mētē de eternoꝝ ſpe ⁊ certitudine reficͭ:
quoꝝ duoꝝ ſpes trāſit: ȝ certitudo remanet:
⁊ de itellectu dicͭ ꝙ in eo ꝙ audita penetrat: re
ficiēdo cor tenebras eiꝰ illuſtrat: quaꝝ auditꝰ
trāſit: q̄ nō docebit vir frēm ſuū: vt dr̄ Hiere.
xxxj. ȝ illuſtratio mētis manebit. De ꝯſilio āt
dicͭ ꝙ ꝓhibet eē p̄cipitē qd̄ ē neceīum in pñti. ⁊
iterū ꝙ rōne animū replet: qd̄ ē necariū ēt in fu
turo. De fortitudine ꝟo dicͭ ꝙ aduerſa nō me
tuit: qd̄ eſt necariū in pñti. ⁊ iterū ꝙ ꝯfidentie
cibos apponit: qd̄ permanet ēt in futuro. De
ſciā ꝟo vnū tm̄ ponit. ſ. ꝙ ignorātie: ieiuniū ſu
perat qd̄ ptinet ad ſtatū pñtē. ȝ qd̄ addit in vē
tre mētis pōt figuralr̄ intelligi repletio cogni-
tionis. q̄ ptinet ēt ad ſtatū futurū. De pietate
ꝟo dicͭ ꝙ cordis viſcera miſericordie opibus
replet qd̄ qdē ſȝ ꝟba ptinet tm̄ ad ſtatū pñtē:
ȝ ipe itimꝰ affectꝰ ꝓximoꝝ p viſcera deſigna-
tus ptinet ēt ad futurū ſtatū: in quo pietas nō
exhibebit miſericordie opa: ſed ꝯgratulatiōis
affectū: de timore ꝟo dicit ꝙ p̄mit mentē. ne
de pñtibꝰ ſupbiat: qd̄ ptinet ad ſtatū pñteȝ: ⁊
ꝙ de futuris cibos ſpei ꝯfortat: qd̄ etiaȝ ptinet
ad ſtatū pñtē ꝙ̄tū ad ſpem: ȝ pōt ēt ad ſtatuȝ
futurū ptinere ꝙ̄tū ad ꝯfortationeȝ de rebus
hic ſperatis ⁊ ibi obtētis. ¶ Ad tertiū dōm:
ꝙ rō illa ꝓcedit de donis ꝙ̄tum ad mām: opa
.n. actiue vite nō erunt mā donoꝝ: ſed oia ha-
bebunt actus ſuos circa ea q̄ ptinent ad vitam
cōtemplatiuā. que eſt vita beata.

¶ Vtrum

¶ Utrum dignitas donoꝝ enumeretur ſm enumerationē Eſa. ¶ Articulus. VII.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit. Videt̄ ꝙ dignitas donoꝝ nō attendatur ſm enūerationē q̄ enumerant̄ Eſa. ij. Illud .n. videtur eē potiſſimum in donis qḋ maxime de' ab hoie regrit: ſ; maxie regrit deus ab hoie timorē. Dicit̄. n. Deutro. x. Et nunc Iſrael qd dn̄s de' tu' petit a te niſi vt timeas dn̄m deū tuū. Et Malach. primo dr̄. Si ego dn̄s vbi timor me'? ḡ videt̄ ꝙ timor q enūeratur vltimo nō ſit īfimum donoꝝ: ſ; maximū. ¶ Preterea. Pietas vr̄ eē qdā bonuz vlē. Dicit. n. apl'us. j. ad Thimoth. v. ꝙ pietas ad oia vtilis ē: ſ; bonū vlē p̄fert̄ ꝑticlarib' bonis. ḡ pietas q̄ penultimo enūerat̄: vr̄ eē potiſſimū donoꝝ. ¶ Preterea. Scia pficit iudiciū hoīs: ꝯſiliū aūt ad iq̄ſitionē ꝑtinet: ſ; iudiciū ꝑeminet iq̄ſitiōi. ḡ ſcia eſt poti' donū q̄ȝ ꝯſiliū: cū tn̄ p' enūeretur. ¶ Preterea. Fortitudo ꝑtinet ad vi appetitiuā: ſcia aūt ad rōnē: ſ; rō eſt eminētior q̄ȝ vis appetitiua. ḡ ⁊ ſcia eſt eminēti' donum q̄ȝ fortitudo: q̄ tn̄ primo enumerat̄. nō ḡ dignitas donoꝝ attēdit̄ ſm ordinē enūeratiōis eoꝝ. ¶ Sȝ ꝯ eſt qḋ Augu. dicit in lib. de ſer. do. in mōte. Videt̄ mihi ſeptiformis opō ſpūs ſcti: de q̄ Eſa. loq̄t̄ his gradib' ſentētijſq; ꝯgruere: de qb' fit mētio Matth. v. ſ; intereſt ordinis: nā ibi. ſ. in Eſa. nūeratio ab excellētiorib' cepit hic vo ab iferiorib'. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ dignitas donoꝝ dupl'r pōt attēdi. Uno mō ſimpl'r .ſ. ꝑ ꝯparationē ad ꝓprios act': put ꝓcedūt a ſuis pricipijs. alio mō ſm qd. ſ. ꝑ ꝯpationē ad mā;. Simpl'r āt loquēdo ḋ dignitate donoꝝ. eadē eſt rō ꝯparatiōis in ipſis. ⁊ in v̾tutib': q2 dona ad oēs act' potētiaꝝ aīe pficiūt hoīe; ad quos pficiūt v̾tutes: vt. ſ. dcm̄ eſt: vn̄ ſicut v̾tutes itell'uales p̄ferunt̄ v̾tutib' moralib': ⁊ in ipis v̾tutib' itell'ualib' ꝯtēplatiue p̄ferūt̄ actiuis: vt ſapia itell'ui: ⁊ ſcia prudētie ⁊ arti. Ita tn̄ ꝙ ſapia p̄fert̄ itell'ui: ⁊ itell'us ſcie: ſicut prudētia ⁊ ſyneſis eubolie. Ita ēt in donis ſapie ⁊ itell'us: ſcia ⁊ ꝯſiliū p̄ferunt̄ pietati ⁊ fortitudini ⁊ timori: i qb' ēt pietas p̄fert̄ fortitudini: ⁊ fortitudo tiori: ſicut iuſtitia fortitudini: ⁊ fortitudo tēperātie: ſ; q̄ȝtū ad mā; fortitudo ⁊ cōſiliū p̄ferunt̄ ſcie: ⁊ pietati: q2. ſ. fortitudo ⁊ cōſiliū hn̄t in arduis locū: pietas āt ⁊ ēt ſcia i cōibus. Sic igr̄ donoꝝ dignitas ordini enumerationis rn̄det. ꝑtim qdē ſimpl'r ſ; ꝙ ſapia ⁊ intellect' oib' p̄ferunt̄: ꝑtim āt ſm ordinē māe: ſ; ꝙ ꝯſiliū ⁊ fortitudo p̄ferunt̄ ſcie ⁊ pietati. ¶ Ad primū ḡ dōȝ: ꝙ timor maxie regrit̄ q̄ſi primordiū qḋdā pfectiōis donoꝝ: q2 initiū ſapiētie timor dn̄i: nō ꝑp h' ꝙ ſit ceteris digni'. pri'. n. eſt ſ; ordinē gn̄ōis: vt aliqs recedat a malo qḋ fit ꝑ timorē: vt dr̄ Prouer. xvj. q̄ȝ ꝙ opet̄ bonū: qḋ fit ꝑ alia dona. ¶ Ad ſcḋȝ dōȝ ꝙ pietas nō ꝯparat̄ i v̾bis apli oib' donis dei: ſ; ſoli corpali exercitatōi ḋ q̄ p̄mittit ꝙ ad modicū vtilis ē. ¶ Ad terciū dōm: ꝙ ſcia ⁊ ſi p̄feratur ꝯſilio rōne iudicij. tn̄ ꝯſiliū p̄fert̄ rōne māe nā ꝯſiliū nō h; locuȝ niſi in arduis: vt dr̄ in. iij. ethi. ſ; iudiciū ſcie in oib' locū h;. ¶ Ad q̄rtū dōȝ: ꝙ dona directiua q̄ ꝑtinēt ad rōnē donis exequētib' digniora ſūt ſi ꝯſiderent̄ ꝑ ꝯpōne; ad act' ꝓut egrediunt̄ a potētijs: rō. n. appetitiue p̄eminet: vt regulās regulato: ſ; rōne māe adiūgit̄ ꝯſiliū fortitudini: ſicut directiuū exequēti: ⁊ ſil'r ſcia pietati: q2. ſ. ꝯſiliuȝ ⁊ fortitudo in arduis locuȝ hn̄t: ſcientia autem ⁊ pietas etiā in cōibus: ⁊ ideo ꝯſilium ſimul cum fortitudine rōne māe numerant̄ āte ſciam ⁊ pietatē.

¶ Utrum virtutes ſint preferende donis.

¶ Articulus. VIII.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ v̾tutes ſint p̄ferēde donis. Dic̄. n. Aug. in. xv. de tri. ḋ charitate loquēs. Nullū eſt iſto dei dono excellēti': ſolū eſt qḋ diuidit iter filios regni eterni: ⁊ filios ꝑditiōis eterne: dant̄ ⁊ alia ꝑ ſpm̄ ſcm̄ munera: ſ; ſine charitate nihil ꝓſunt: ſ; charitas eſt v̾tus: ḡ v̾tus eſt potior donis ſpūs ſcti. ¶ Preterea. Ea q̄ ſunt priora nāl'r vident̄ eſſe potiora: ſ; v̾tutes ſunt priores donis ſpūs ſcti. Dic̄. n. Greg. in ij. moraliū ꝙ donū ſpūs ſcti in ſubta mēte aīi alia iuſtitiā: prudētiā: fortitudinē: ⁊ tēperātiā format. ⁊ ſic eādē mētē ſeptē moꝝ v̾tutib'. ſ. donis tēpat: vt ꝯ ſtultitiā ſapiā: ꝯ hebetudinē itellectū: ꝯ p̄cipitationē ꝯſiliū: ꝯ timorē fortitudinē: ꝯ ignorātiā ſciam: ꝯ duriciā pietatē: ꝯ ſupbiā dei timorē. ḡ v̾tutes ſūt potiores donis. ¶ Preterea. Uirtutib' nullus male vti pōt: vt Augu. dic̄. donis āt pōt aliqs male vti. Dicit. n. Greg. in. j. moral'. ꝙ hoſtiaȝ nr̄e p̄cis imolamus ne ſapia eleuet: ne intell'us dū ſubtiliter currit oberret. ne ꝯſiliū duȝ ſe multiplicat ꝯfundat: ne fortitudo dum fiduciam p̄bet p̄cipitet: ne ſcientia dum nouit ⁊ nō diligit' inflet: ne pietas dum ſe infra rectitudinem inclinat intorqueat: ne timor duȝ plus iuſto trepidat in deſperationis foueaȝ mergat. ergo vir

Omiſſis ar- ¶ Artic. V. VI. ꝛ VII.
ticulus 5° 6° ꝛ 7°: in 8° attēde ꝓpōnes: hic rō q̄
eſt caput vtutū ꝛ vtutes intellīuales ꝛ mora-
les inde de⁹ ꝛ vtutes theo^cas ꝛ dona ꝛ videbis
ꝓportiōali^ter hāc tenere q̄uo ad excellentiā
ꝯiūctōis ad ca
put q̄ autor e-
gebat vt ꝯclu-
deret theo^cas
eē nobiliores
donis: ꝛ ñ q̄ ad
motōe3 mora
liū ab itellīuali
b⁹: ꝛ donoꝝ a
theologa b⁹: iā
.n. ꝺfinitū ē ꝙ
morales infu-
ſe ſic ſe hñt ad
theog^cas: dona
āt nō ſic ad ip-
ſas ſolas: ſ3 ad
īſtīcto inſtinctu
ſpūs ſcti.
¶ Qō 69ᵃ ꝛ 70ᵃ
lectōe freq̄nti
meditatiōeq3
iugi egēt: non
expōne duo tñ
nouitq̄ quo ad
ſpeculationes3
aduertāt alte-
rū i. 69. ſ. ꝙ l3
dona omnia ſu
pradcā ſint ſe
habere vt exe-
quētia i ordie
ad īſtictū ſpūs
ſci: ſic morales
vtutes i ordie
ad rōnē. ſi ꝯpa
rent tñ dona i
ter ſe aliq̄ dñr
dirigentia: vt
ſapia ſcia ꝛ ꝯſi
liu3 ꝛ aliq̄ exe
q̄ntia vt reliq̄.
Alteꝝ i. q. 70ᵃ
ꝙ delectari in
aliq̄ ꝑꝑ ſe for^r
nō diſtiguit in
lrā ꝯ delectari
ꝑꝑ ſe finaliter
q̄uolz: ſ3 finali
ter vltiate: ꝛ h
vel ſimp^r: vel
in illo ordine:
oē .n. delectās
ꝑꝑ ſe formalr
eſt ēt ꝑꝑ ſe fi-
naliter: aliquo
mō: pōt tñ ſub
ordinari alte-
ri vt finis: vt i
eodē p̄mo arti
culo dr̄.

tutes ſūt digniores donis ſpi-
ritus ſancti. ¶ Sed cōtra eſt
ꝙ dona dantur in adiutoriu3
virtutu3 ꝯtra defectus: vt p3
in auctoritate inducta. ꝛ ſic vi
det̄ ꝙ ꝑficiant qḋ vtutes ꝑfi-
cere nō pñt: ſunt ḡ dona potio
ra vtutibus. ¶ Rñdeo dꝺ3:
ꝙ ſicut ex ſupra dictis p3: vtu
tes in tria gña diſtinguuntur:
ſūt .n. q̄dā vtutes theologice:
q̄dā intellīuales: q̄dam mora-
les. Virtutes qdē theologice
ſunt qb⁹ mēs hūana deo ꝯiun
git̄. Virtutes āt itellīuales ſūt
qbus rō ipſa ꝑficit̄. Virtutes
āt morales ſunt qb⁹ vires ap-
petitiue ꝑficiunt̄ ad obediēdū
rōni. Dona autē ſpūs ſcti ſunt
qb⁹ oēs vires aīe diſponunt̄
ad hoc ꝙ ſubdant̄ motioni di
uine. Sicut ḡ eade3 videt̄ eſſe
cōparatio donoꝝ ad virtutes
theologicas: ꝑ q̄s hō vnit̄ ſpi-
ritui ſctō mouēti: ſic vtutum
moraliū ad vtutes itellīuales
ꝑ q̄s ꝑficit̄ rō: q̄ eſt vtutū mo
raliu3 motiua. Vñ ſicut vtu-
tes intellīuales ꝑ̄ferunt̄ vtuti-
bus moralib⁹: ꝛ regulant eas
ita vtutes theologice ꝑ̄ferunt̄
donis ſpiritus ſcti: ꝛ regulant
ea. Vñ Greg. dic̄ in .j. moral̄.
ꝙ neq3 ad denarij perfectionē
ſeptē filij .i. ſeptem dona ꝑue-
niunt: niſi in fide ꝛ ſpe: ꝛ cha-
ritate fuerit oē: qḋ agunt. S3
ſi cōparem⁹ dona ad al's vtu
tes itellīuales vel morales: do
na ꝑ̄ferunt̄ vtutibus. qꝛ dona
ꝑficiunt vires aīe in cōparatio
ne ad ſpm̄ ſcm̄ mouentē: vtu
tes autē ꝑficiunt vel ipām rō-
nem: vel alias vires in ordine
ad rōnē. Māifeſtū eſt aūt ꝙ
ad altiorē motorē op3 maiori
ꝑfectiōe mobile eē diſpoſitum. Vñ ꝑfectiora
ſunt dona vtutib⁹. ¶ Ad primū ḡ dꝺ3: ꝙ cha
ritas eſt vtus theologica de q̄ ꝓcedimus ꝙ ſit
potior donis. ¶ Ad ſcd̄m dꝺ3: ꝙ aliquid eſt
prius altero dupl̄r. Uno mō ordine ꝑfectiōis
ꝛ dignitatis. ſic̄ dilectio dei eſt prior dilectiōe
ꝓximi: ꝛ hoc mō dona ſunt priora vtutibus
itellīualib⁹ ꝛ moralib⁹: poſteriora vo vtutib⁹
theologicis. alio mō ordine gnōnis ſeu diſpō-
nis: ſic̄ dilectio ꝓximi ꝑ̄cedit dilectōe3 dei q̄-
tū ad actū: ꝛ ſic vtutes morales ꝛ itellīuales
ꝑ̄cedunt dona: qꝛ ꝑ hoc ꝙ hō bñ ſe h3 circa rō-
nem ꝓpriā: diſponit̄ ad hoc ꝙ hō ſe bñ hēat in
ordine ad deū. ¶ Ad tertiū dꝺ3: ꝙ ſapia ꝛ in-
tellectus: ꝛ alia hmōi ſunt dona ſpūs ſcti ſꝫm
ꝙ ꝑ charitate3 informant̄: q̄ nō agit ꝑperā: vt
dr̄ .j. ad Cor. xiij. ꝛ iō ſapia ꝛ itellectu: ꝛ alijs
hmōi nullus male vtit̄ ſꝫm ꝙ ſunt dona ſpūs
ſcti: ſ3 ad hoc ꝙ a charitatis perfectione nō re-
cedant vnum ab altero adiuuat̄: ꝛ hoc eſt qḋ
Grego. intendit dicere.

¶ De btitudinibus. ¶ Qō. LXIX.

Deinde ꝯſiderādū eſt de btitudi-
nibus. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ q̄t-
tuor. ¶ Prio vtru3 btitudines a
donis ꝛ virtutibus diſtinguant̄.
¶ Scḋo de p̄mijs btitudinum
vtrꝫ ꝑtineāt ad hāc vita3. ¶ Ter-
tio de numero beatitudinū. ¶ Quarto de cō
uenientia p̄mioꝝ: que eis attribuunt̄.

¶ Utrum beatitudines diſtinguantur a virtu-
tibus ꝛ donis. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ btitu-
dines a vtutibus ꝛ donis non diſtin
guant̄. Aug. n. in lib. de ſermone dñi
in mōte attribuit btitudines in Mat.
enumeratas donis ſpūs ſcti. Ambro. aūt ſuꝑ
Luca3 attribuit beatitudines ibi enumeratas
q̄ttuor vtutibus cardinalibus. ḡ beatitudines
nō diſtinguunt̄ a virtutibus ꝛ donis. ¶ Pre
terea. Humane voluntatis nō eſt niſi duplex
regula .ſ. rō: ꝛ lex eterna: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed
virtutes perficiunt hoiem in ordine ad rōnē:
dona aūt in ordine ad legem eternam ſpiritus
ſancti: vt ex dictis p3. ergo nō pōt eſſe aliquid
aliud pertinens ad rectitudinē voluntatis hu-
mane preter virtutes ꝛ dona. nō ergo beatitu
dines ab eis diſtinguuntur. ¶ Preterea. In
enūmeratione beatitudinum ponitur mititas
ꝛ iuſtitia: ꝛ miſericordia: que dñr eſſe quedā
virtutes. ergo beatitudines non diſtinguun-
tur a donis

tur a donis ⁊ ꝟtutib⁹. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ q̃dã enu
merant̃ iter btitudines q̃ nec ſũt virtutes: nec
dona ſic̃ pauptas ⁊ luct⁹ ⁊ pax: dĩnt ḡ btitu-
dines a ꝟtutib⁹ ⁊ a donis. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ
ſic̃. ſ. dcm̃ ẽ: btitudo eſt vltim⁹ finis hũane vi
te: dr̃. n. aliqs iã finẽ hr̃e pp ſpeꝫ finis optinẽ-
di: vñ ⁊ phs dic̃ in. j. ethi. ꝙ pueri dñr bti pp
ſpẽ. Et aplus dic̃ Ro. viij. Spe ſalui facti ſu
mus. Spes aũt de fine ꝯſequẽdo iſurgit ex h̃
ꝙ aliqd ꝯueniẽter mouet̃ ad finẽ: ⁊ appropin
quat ad ipm: qḋ qdẽ fit ꝑ aliq̃ actionẽ. Ad fi-
nẽ ãt btitudinis mouet̃ aliqs: ⁊ appropinq̃t ꝑ
opẽnes ꝟtutũ: ⁊ p̃cipue ꝑ opẽnes donoꝝ: ſi
loq̃mur ḋ btitudie eterna: ad quã rõ nõ ſuffic̃
ſꝫ in eaꝫ iducit ſpũs ſanctus: ad cui⁹ obedien-
tiã ⁊ ſequellam ꝑ dona ꝑficimur. ⁊ iõ btitudi
nes diſtinguunt̃ qdẽ a ꝟtutibus ⁊ donis: non
ſicut habitus ab eis diſtinctiꝫ: ſꝫ ſic̃ act⁹ diſtinguũ
tur ab hitibus. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ Aug.
⁊ Ambro. attribuũt btitudines donis ⁊ ꝟtu-
tibus ſic̃ act⁹ attribuunt̃ hitibus. dona aũt ſũt
eminẽtiora ꝟtutib⁹ cardinalib⁹: vt. ſ. dcm̃ eſt.
⁊ iõ Ambro. exponẽs btitudines turbis ꝓpo
ſitas attribuit eas ꝟtutib⁹ cardinalib⁹. Aug.
aũt exponẽs btitudines diſcipulis propoſitas
in monte tanq̃ ꝑfectioribus attribuit eas do-
nis ſpũs ſcti. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ rõ illa ꝓbat
ꝙ nõ ſunt alij hitus rectificantes hũanã vitaꝫ
p̃ter ꝟtutes ⁊ dona. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ mi
titas accipit̃ ꝓ actu manſuetudinis. Et ſilr̃ di
cendũ eſt de iuſtitia ⁊ miſericordia: ⁊ q̃uis
hec videant̃ eẽ ꝟtutes: attribuunt̃ tñ donis. q2
ẽt dona ꝑficiunt hoiem circa oĩa circa q̃ perfi
ciunt virtutes: vt dcm̃ eſt.

¶ Utrũ premia q̃ attribuunt̃ beatitudinibus
ad hãc vitã ptineãt. ¶ Articu. II.

AD ſcõm ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ p̃mia q̃
attribuunt̃ btitudinib⁹ nõ ptineãt ad
hanc vitã. Dñr. n. aliq bti pp ſpeꝫ p̃-
mioꝝ: vt dcm̃ ẽ: ſꝫ obꝫ ſpei btitudo ẽ
futura. ḡ premia iſta ptinẽt ad vitam futurã.
¶ Preterea. Luce. vj. ponunt̃ q̃dã pene per
oppoſitũ ad btitudines cũ dr̃. Ve vobis qui
eſtis ſaturati. q2 eſurietis: ve vobis q ridetis
nũc: q2 lugebitis ⁊ flebitis: ſꝫ iſte pene nõ itel-
ligunt̃ in hac vita: q2 freq̃ẽter hoies in hac vi
ta non puniunt̃ ſm illud Job. xxj. Ducunt in
bonis dies ſuos: ḡ nec p̃mia btitudinũ ptinẽt
ad hanc vitam. ¶ Preterea. Regnum celoꝝ
qḋ ponit̃ p̃miũ paupta̅tis eſt btitudo celeſtis
vt Aug. dic̃. xix. de ciui. dei. plena ẽt ſaturitas
nõ niſi in futura vita habet̃ ſm illud pſal. Sa
tiabor dũ apparuerit glĩa tua: viſio ẽt dei ⁊ ma
nifeſtatio filiatiõis diuine ad vitam futurã pti
nẽt ſꝫ illud. j. Jo. iij. Nũc filij dei ſum⁹: ⁊ nõ-
dũ apparuit qd erim⁹: ſcim⁹ qm̃ cũ apparue-
rit: ſiles ei erim⁹: qm̃ videbim⁹ cũ ſicuti ẽ. ḡ p̃-
mia illa ptinẽt ad vitã futurã. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ
Aug. dicit in lib. de ſmone dñi in monte. Jſta
qdẽ in hac vita ꝯpleri pñt ſic̃ ꝯpleta in aplis eẽ
credim⁹: nã illa oĩmoda ⁊ in angelicã formaꝫ
mutatio q̃ poſt hãc vitaꝫ ꝓmittit̃: nullis ꝟbis
exponi põt. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ circa iſta p̃mia
expoſitores ſacre ſcripture diũſimode ſunt lo
cuti. Quidã. n. oĩa iſta p̃mia ad futurã btitudi
neꝫ ptinere dñt. ſic̃ Ambro. ſuꝑ Luc. Augu.
ꝟo dicit ea ad pñtẽ vitã ptinere. Chryſo. autẽ
in ſuis homelijs q̃daꝫ eoꝝ dic̃ ptinere ad futu
rã vitã. q̃dã ãt ad pñtẽ. Ad cui⁹ euidẽtiã ꝯſide
rãdũ ẽ ꝙ ſpes future btitudinis põt eẽ i nobis
pp duo. Primo qdẽ pp aliq̃ p̃parationẽ vel di
ſpõnẽ ad futurã btitudinẽ qḋ ẽ ꝑ modũ meri-
ti. alio mõ ꝑ q̃dã ichoationẽ iperfectã future
btitudinis in viris ſctis ẽt in hac vita. alr̃. n. hr̃
ſpes fructificatõis arboris cũ vireſcit frõdib⁹:
⁊ alr̃ cũ iã primordia fructuũ icipiũt apꝑere.
Sic igr̃ ea q̃ in btitudinib⁹ tãgunt̃ tanq̃ meri-
ta ſũt q̃dã p̃paratiões vel diſpõnes ad btitudi
nẽ vel ꝑfectã vel ichoatã: ea ꝟo q̃ ponunt̃ tan
q̃ p̃mia pñt eẽ vel ipa btitudo ꝑfecta: ⁊ ſic ꝑ-
tinẽt ad futurã vitã: vel aliq̃ ichoatio btitudi-
nis: ſic̃ ẽ in viris ꝑfectis: ⁊ ſic p̃mia ptinent ad
pñtẽ vitã: cũ. n. aliqs icipit ꝓficere i actib⁹ ꝟtu
tuꝫ ⁊ donoꝝ põt ſperari de eo ꝙ ꝑueniat ⁊ ad
ꝑfectionẽ vie: ⁊ ad ꝑfectionẽ pr̃ie. ¶ Ad pri-
mũ ḡ dõm: ꝙ ſpes eſt de futura btitudine ſic̃
de vltimo fine: põt ẽt eẽ ⁊ de auxilio grẽ: ſic̃ ḋ
eo qḋ ducit ad finẽ ſm illud p̃s. Jn deo ſꝑauit
cor meũ ⁊ adiutus ſum. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ
mali ⁊ ſi iterdũ in hac vita tẽporales penas nõ
patiant̃. patiunt̃ tñ ſpũales: vñ Aug. dic̃ in. j.
ꝯfeſ. Juſſiſti dñe: ⁊ ſic eſt: vt pena ſibi ſit inor
dinat⁹ anim⁹. Et phs dicit i. ix. ethi. De malis
ꝙ ꝯtẽdit ipoꝝ aĩa: ⁊ hoc qdẽ huc trahit: illud
aũt illuc. Et poſtea ꝯcludit. Si ãt ſic miſeruꝫ
eſt malũ eẽ: fugiẽdũ ẽ malitiã itenſe: ⁊ ſilr̃ ecõ
uerſo boni: ⁊ ſi i hac vita q̃nq3 nõ hẽant corpo
ralia p̃mia: nunq̃ tñ deficiunt a ſpũalib⁹ ẽt in
hac vita ſm illud Math. xix. ⁊ Mar. x. Cen
tuplũ accipietis ẽt in hoc ſeculo. ¶ Ad tertiũ
dõm: ꝙ oĩa illa p̃mia ꝑfcẽ qdẽ ꝯſumabunt̃ in
vita futura: ſꝫ iteriꝫ ẽt i hac vita q̃dãmõ ichoã-

tur: nã regnũ celoꝝ: vt Aug. dic̃: pōt itelligi ꝑfecte ſapie initiũ: ſm ꝙ icipit in eis ſpũs regnare. Poſſeſſio ẽt terre ſignificat affectũ bonuꝫ aie qeſcẽtis ꝑ deſideriũ in ſtabilitate hereditatis ꝑpetue ꝑ terrã ſignificate. Cõſolant̃ aũt in hac vita ꝑ ſpm̃ ſcm̃: q paraclyt⁹. i. ꝯſolator dr̃ participãdo. Saturãdo ẽt i hac vita illo cibo de quo dñs dicit. Me⁹ cib⁹ ẽ vt faciã volũtatẽ pr̃is mei. In hac ẽt vita ꝯſequunt̃ hoies miſericordiã dei. In hac ẽt vita purgato oculo per donũ itell'ꝰ de⁹ quodãmõ videri pōt. Sil'r ẽt i hac vita q mot⁹ ſuos pacificãt ad ſilitudinẽ dĩ accedẽtes filij dĩ noiant̃: tñ h̕ pfecti⁹ erũt in pr̃ia.

¶ Utrũ ꝯuenienter enumerent̃ beatitudines.

¶ Articulus. III.

AD tertiũ ſic ꝑcedit̃. Videt̃ ꝙ incõueniẽter enumerent̃ beatitudines. attribuunt̃. n. btitudines donis: vt dictuꝫ eſt: donoꝝ aũt qdã ptinẽt ad vitã ꝯtẽplatiuaꝫ. ſ. ſapia ꝛ intellꝰ: nulla aũt btitudo ponit̃ in actu ꝯtẽplationis: ſꝫ oẽs in his q̃ ptinẽt ad vitã actiuã. ḡ inſufficiẽter btitudines enũerant̃. ¶ Preterea. Ad vitã actiuã nõ ſolũ pertinẽt dona exequentia: ſꝫ ẽt qdã dona dirigentia: vt ſcia ꝛ ꝯſiliũ: nihil ãt ponit̃ iter btitudines qḋ directe ad actũ ſcie vel ꝯſilij ptinere videat̃. ḡ iſufficiẽter btitudines tangunt̃. ¶ Preterea. Inter dona exequẽtia in vita actiua timor ponit̃ ad pauptatẽ pertinere: pietas aũt videt̃ ptinere ad btitudinẽ miſericordie: nihil aũt ponit̃ directe ad fortitudinẽ ptinens. ḡ inſufficiẽter enũerant̃ btitudines. ¶ Preterea. In ſacra ſcriptura tãgunt̃ multe alie btitudines: ſicut Iob. v. dicit̃. Beatus hõ qui corripitur a deo. Et in pŝ dicit̃. Beatus vir qui nõ abijt in ꝯſilio ipioꝝ. Et Prouer. iij. Btũs vir q inuenit ſapiam. ḡ iſufficiẽter btitudines enũerant̃. ¶ Sꝫ ꝯ videt̃ ꝙ ſupflue enumerent̃: ſũt. n. ſeptẽ dona ſpũs ſcti: btitudines ãt tãgunt̃ octo. ¶ Preterea. Luce. vj. ponunt̃ q̃ttuor tñ btitudines. ſupflue ḡ enumerant̃ ſepteꝫ vel octo in Math. ¶ Rñdeo dĩcm̃: ꝙ btitudines iſte ꝯuenientiſſime enũerant̃. Ad cui⁹ euidẽtiã ẽ cõſiderãdũ ꝙ triplicẽ btitudinẽ aliq poſuerũt: qdã. n. poſuerũt btitudinẽ in vita voluptuoſa: qdã in vita actiua: qdã ꝟo in vita ꝯtẽplatiua. He ãt tres btitudines diuerſimode ſe hñt ad btitudinẽ futurã cuius ſpe dicimur hic beati. Nã btitudo voluptuoſa q2 falſa ẽ ꝛ rõni ꝯria ĩpedimẽtuꝫ ẽ btitudinis future. Btitudo ꝟo actiue vite diſpoſita ẽ ad btitudineꝫ futuram. Btitudo aũt ꝯtẽplatiua ſi ſit pfecta eſt eẽntialiter ipſa futura btitudo: ſi aũt eſt ipfecta ẽ qdã icboatio ei⁹. ꝛ ĩõ dñs primo qdẽ poſuit q̃ſdaꝫ btitudines q̃ſi remouẽtes ipedimẽtũ voluptuoſe btitudinis. Conſiſtit. n. voluptuoſa vita in duob⁹. Primo qdẽ i affluẽtia exterioꝝ bonoꝝ ſiue ſint diuitie: ſiue ſint honões: a qb⁹ qdẽ retrahit̃ hõ ꝑ ꝟtuteꝫ: ſic vt moderate eis vtat̃: ꝑ donũ ãt excellẽtiori mõ: vt. ſ. hõ totalr̃ ea cõtẽnat. Unde pria btitudo ponit̃. Bti pauperes ſpũ. qḋ pōt referri vel ad ꝯtẽptũ diuitiaꝝ: vl' ad ꝯtẽptũ honoꝝ: qḋ fit ꝑ hũilitatẽ. Scḋo ꝟo voluptuoſa vita ꝯſiſtit in ſequẽdo ꝓprias paſſiões: ſiue iraſcibilis: ſiue cõcupiſcibilis. A ſequela aũt paſſionũ iraſcibilis retrahit ꝟtus: ne hõ in eis ſupfluat ſm regulã rõnis: donum aũt excellẽtiori mõ: vt. ſ. hõ ſm voluntatẽ diuinam totalr̃ ab eis tranqllus reddat̃. Uñ ſcḋa btitudo ponit̃. Beati mites. A ſeqla ꝟo paſſionũ ꝯcupiſcibilis retrahit virtus moderate hmõi paſſionib⁹ vtẽdo: donũ ꝟo eas ſi neceſſe fuerit totalr̃ abijciẽdo: qnimo ſi neceſſariũ fuerit voluntariũ luctũ aſſumũt. Unde tertia btitudo ponit̃. Beati q lugent. actiua ꝟo vita in his ꝯſiſtit p̃cipue q̃ ꝓximis exhibemus: vel ſub rõne debiti: vel ſub rõne ſpontanei beneficij. ꝛ ad primũ qdẽ nos ꝟtus diſponit: vt ea q̃ debemus ꝓximis nõ recuſemus exhibere: qḋ ptinet ad iuſtitiã: donũ aũt ad hoc ipm abundantiori quodã affectu nos inducit: vt. ſ. feruenti deſiderio opera iuſtitie ipleamus: ſicut feruenti deſiderio eſuriẽs ꝛ ſitiẽs cupit cibuꝫ vel potũ. Unde q̃rta btitudo ponit̃. Beati q eſuriunt ꝛ ſitiunt iuſtitiã. Circa ſpõtanea ꝟo dona nos pficit ꝟtus: vt illis donemus qbus rõ dictat eẽ donãdũ: puta amicis: aut alijs nobis ꝯiunctis: qḋ ptinet ad ꝟtutẽ liberalitatis: ſꝫ donũ pp dei reuerẽtiã ſolũ neceſſitatẽ ꝯſiderat in his qbus gratuita beneficia pſtat: vñ dicit̃ Luce. xiiij. Cũ facis prandiũ aut cenã noli vocare amicos aut fratres tuos ꝛc̃. ſed voca pauperes ꝛ debiles ꝛc̃. qḋ ꝓprie eſt misereri. Et ĩõ quinta btitudo ponit̃. Beati miſericordes. Ea ꝟo q̃ ad ꝯtẽplatiuã vitã pertinẽt: vel ſunt ipſa beatitudo finalis: vel aliqua incboatio eius. ꝛ ĩõ nõ ponunt̃ in beatitudinibus tanq̃ꝫ merita: ſed tanq̃ꝫ premia. ponunt̃ autẽ tanq̃ꝫ merita effectus actiue vite qbus hõ diſponit̃ ad ꝯtẽplatiuã vitã. effectus aũt actiue vite q̃ꝫtũ ad ꝟtutes ꝛ dona qbus hõ pficit̃ in ſeipo eſt mũdicia cordis: vt. ſ. mẽs hois paſſiõibus

nõ inqnet̃

nõ inquirũt. Unde ſexta btitudo ponit̃. Bti mun
do corde. Quãtũ vero ad virtutes ⁊ dona qbus
hõ pficit̃ in cõparatiõe ad pximũ effectus actiue
vite eſt pax ſcḋm illud Eſa. xxx. Opus iuſtitie
pax. Et iõ ſeptia btitudo ponit̃. Beati pacifi-
ci. ¶ Ad primũ ġ dicẽdũ ꝙ actus donoꝝ ptinẽ-
tiũ ad vitã actiuã exprimunt̃ in ipſis meritis:
ſꝫ actus donoꝝ ptinẽtiũ ad vitã ↄtẽplatiuã ex-
primunt̃ in pmijs rõne iã dcã. videre.n. deũ
rñdet dono itellꝰs: ⁊ ↄformari deo q̃dã filia-
tiõe adoptiua ptinet ad donũ ſapiẽtie. ¶ Ad
ſcḋm dicẽdũ ꝙ in his q̃ ptinẽt ad actiuã vitã co
gnitio nõ q̃rit̃ ꝑꝑ ſeipſã: ſꝫ ꝑꝑ opatiõẽ: vt etiã
phs dicit in.ij.ethi. Et iõ qꝛ btitudo aliqd vlti
mũ iportat: nõ ↄputant̃ iter btitudies actꝰ do-
noꝝ dirigẽtiũ in vita actiua: quos.ſ.eliciũt: ſicͣ
ↄſiliari ẽ actus ↄſilij: ⁊ iudicare ẽ actus ſcie: ſꝫ
magis attribuunt̃ eis actus opatiui i qbꝰ diri-
gunt̃. ſicͣ ſcie lugere: ⁊ cõſilio miſereri. ¶ Ad
tertiũ dicẽdũ ꝙ in attributiõe btitudinũ ad dona
pñt duo ↄſiderari. Quoꝝ vnũ eſt ↄformitas
mãe: ⁊ ſcḋm hoc prie oẽs qnq; btitudines pñt
attribui ſcie ⁊ ↄſilio tanq̃ dirigẽtibꝰ: ſꝫ iter do-
na exequentia diſtribuunt̃: ita.ſ. ꝙ eſuries ⁊ ſi
tis iuſtitie ⁊ ẽt miſericordia ptineãt ad pietatẽ
q̃ pficit hoiẽ in his q̃ ſunt ad alteꝝ. mititas ãt
ad fortitudinẽ. Dicit̃.n. Ambro. ſup Lucã. ꝙ
fortitudis eſt irã vicere: idignatiõẽ cohibere.
eſt.n. fortitudo circa paſſiões iraſcibilis: pau-
ptas vero ⁊ luctꝰ ptinent ad donũ timoris: quo
hõ ſe retrahit a cupiditatibus ⁊ delectatiõibꝰ
mũdi. Alio mõ poſſumus in his btitudibꝰ ↄſi
derare motiua ipſaꝝ: ⁊ ſic q̃tũ ad aliq̃ eoꝝ oꝫ
alr attribuere: pcipue.n. ad mãſuetudinẽ mo
uet reuerẽtia ad deũ: q̃ ptinet ad pietatẽ: ad lu
gẽdũ aũt mouet pcipue ſcia: p quã hõ cogno-
ſcit defectus ſuos ⁊ reꝝ mundanaꝝ ſcḋm illud
eccle.j. Qui addit ſciã: addit ⁊ dolorẽ. Ad
eſuriẽdũ aũt iuſtitie opa pcipue mouet animi
fortitudo: ad miſerendũ vero pcipue mouet ↄſi
liũ dei ſcḋm illud Danie. iiij. Cõſiliũ meũ regi
placeat: peccã tua eleẏmõis redime: ⁊ iniquitates
tuas miſericordijs paupeꝝ. Et hũc modũ at-
tributiõis ſeqt̃ Auguſ. in lib. de ſermone dñi in
mon. ¶ Ad q̃rtũ dicẽdũ ꝙ neceẽ eſt btitudines
oẽs q̃ i ſacra ſcriptura ponunt̃ ad has reduci:
vel q̃tũ ad merita: vel q̃tũ ad pmia: qꝛ neceẽ
eſt ꝙ oẽs ptineãt aliquo mõ ad vitã actiuã: vl'
ad vitã ↄtẽplatiuã. vñ qḋ dr̃. Btũs vir q cor
ripit̃ a dño: ptinet ad btitudinẽ luctus: qḋ vero
dr̃. Btũs vir q nõ abijt in ↄſilio ipioꝝ: ptinet
ad mundiciã cordis: qḋ vero dr̃. Btũs vir qui
iuenit ſapiã. ptinet ad pmiũ ſeptime btitudi-
nis. Et idẽ pꝫ de oibus alijs que pñt induci.
¶ Ad qntũ dicẽdũ ꝙ octaua btitudo ẽ q̃dã ↄfir-
matio ⁊ maifeſtatio oium pcedẽtiũ. ex hoc.n.
ꝙ aliqs ẽ ↄfirmatus i pauptate ſpũs ⁊ mitita
te: ⁊ alijs ſequentibus. puenit ꝙ ab his bonis
ꝑꝑ aliq̃ ꝑſequutiõẽ nõ recedit. vñ octaua bti
tudo quodãmodo ad ſeptẽ pcedentes ptinet.
¶ Ad ſextũ dicẽdũ ꝙ Lucas narrat ſermonẽ dñi
fcm̃ eẽ ad turbas. vñ btitudines nuãnt̃ ab eo
ſcḋm capacitatẽ turbaꝝ: q̃ ſolã voluptuoſam ⁊
tẽporalẽ ⁊ terrenã btitudinẽ nouerũt. vñ dñs
p q̃ttuor btitudines q̃ttuor excludit q̃ ad pdi-
ctã btitudinẽ ptinere vident̃: Quoꝝ primũ ẽ
abũdantia bonoꝝ exteriorꝝ: qḋ excludit p hoc ꝙ
dicit̃. Bti paupes. Scḋm ẽ ꝙ ſit bene homini
q̃tũ ad corpꝰ in cibis ⁊ potibꝰ: ⁊ alijs hmõi.
⁊ hoc excludit p ſcḋm qḋ ponit. Bti q eſuri-
tis. Tertiũ ẽ ꝙ ſit hoi bñ q̃tũ ad cordis iocun
ditatẽ ⁊ hoc excludit tertio dicẽs. Bti q nunc
fletis. Quartũ ẽ exterior hoium fauor: ⁊ hoc
excludit q̃rto dicens. Beati eritis cũ vos ode
rint hoies. Et ſicut Ambr. dicit: pauptas pti-
net ad tẽpantiã: q̃ illecebroſa non querit: eſu
ries ad iuſtitiã: qꝛ q eſurit compatit̃: ⁊ ↄpatiẽ
do largit̃: fletus ad prudẽtiã: cuiꝰ eſt flere occi
dua. pati odiũ hoiũ ad fortitudinẽ ptinet.

¶ Utrum pmia btitudinũ ↄueniẽter enũerent̃.

¶ Articulus. IIII.

Ad q̃rtũ ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ pmia
btitudinũ iconueniẽter enumerent̃-
tur. In regno.n. celorũ qḋ eſt vita
eterna bona oia ↄtinẽt̃: poſito.n. regno celoꝝ
non oportuit alia pmia ponere. ¶ Preterea.
Regnũ celoꝝ ponit̃ p pmio: ⁊ in pria btitudi
ne: ⁊ in octaua. ġ eadẽ rõne debuit poni i oibꝰ.
¶ Preterea. In btitudibꝰ pcedit̃ aſcẽdẽdo:
ſicͣ Aug. dicit. i pmijs ãt vr̃ pcedi deſcẽdẽdo.
nã poſſeſſio terre ẽ minꝰ q̃ regnũ celoꝝ. ġ icõ
ueniẽter hꝰ pmia aſſignant̃. ¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ aucto-
ritas ipſius domini pmia hmõi proponentis.
¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ pmia iſta ↄuenientiſſime
aſſignant̃ ↄſiderata ↄditione beatitudinũ ſcḋm
tres beatitudines ſupra aſſignatas: tres.n. pri
me btitudines accipiunt̃ p retractionẽ ab his
in qbus voluptuoſa beatitudo ↄſiſtit: quã hõ
deſiderat querẽs id qḋ nãlr deſiderat̃ nõ vbi
q̃rere dꝫ.ſ. in deo: ſꝫ in rebꝰ tẽporalibꝰ ⁊ cadu
cis: ⁊ ideo premia trium primarum beatitu-
dinũ accipiunt̃ ſcḋm ea q̃ in beatitudine terrena

alíq q̄runt: q̄runt.n. hoíes in rebus exteriori-
bus.ſ.diuitijs ⁊ honoꝛibus excellētiā q̄ſdā ⁊
abūdātiā: quoꝝ vtrūq́ȝ ịpoꝛtat regnū celoꝝ: ꝑ
qḋ hó ꝯſequit̄ excellentiā ⁊ abūdātiā bonoꝝ
in deo: ⁊ ió regnū celoꝝ dn̄s paupērib⁹ ſpū re
pꝛomiſit. Querūt aūt hoíes feroces ⁊ inmites
ꝑ litigia ⁊ bella ſecuritatēȝ ſibi acq̄rere inimi-
cos ſuos ḋſtruēdo: vn̄ dn̄s repꝛomiſit mitib⁹
ſecurā ⁊ q̄etā poſſeſſionē terre viuētiū ꝑ quā
ſignificat̄ ſoliditas eternoꝝ bonoꝝ. Querunt
aūt hoíes in ꝯcupiſcētijs ⁊ delectatiōib⁹ mūdi
hr̄e ꝯſolationem ꝯtra p̄ntis vite laboꝛes: ⁊ ió
dn̄s ꝯſolationē vite lugentib⁹ repꝛomittit. alie
ꝟo due btitudines ptinēt ad opa actiue btitu-
dinis. q̄ ſūt opa ꝟtutū oꝛdinātiū hoíem ad ꝓ-
ximū: a q̄bus opibus alíq retrahunt̄ pp ioꝛdi-
natū amoꝛē ꝓpꝛij boni: ⁊ ió dn̄s attribuit illa
p̄mia his btitudinib⁹ pp q̄ hoíes ab eis diſce-
dūt. Diſcedūt.n. alíq ab opib⁹ iuſtitie nō red-
dētes debitū: ȝ poti⁹ aliena rapiētes. vt bonis
tēpoꝛalibus ipleant̄. ⁊ ió dn̄s eſurientib⁹ iuſti-
tiaȝ ſaturitatē repꝛomiſit. Diſcedūt ét alíq ab
opibus miſericoꝛdie ne ſe immiſceant miſerijs
alienis. ⁊ ió dn̄s miſericoꝛdib⁹ repꝛomittit mi
ſericoꝛdiā: ꝑ quā ab omni miſeria liberent̄. alie
ꝟo due vltime btitudines ptinēt ad cōtēplati-
uā felicitatē: ſeu btitudinē. ⁊ ió ſm ꝯueniētiaȝ
diſpōnuȝ q̄ ponunt̄ in merito p̄mia reddunt̄.
nā mūdicia oculi diſponit ad clare vidēdū. vn̄
mūdis coꝛde diuina viſio repꝛomittit̄. Cōſti-
tuere ꝟo pacē: vel in ſeipſo. vel iter alios ma-
nifeſtat hoíeȝ eē dei imitatoꝛē. q eſt deus vni-
tatis ⁊ pacis. ⁊ ió ꝓ p̄mijs reddit̄ ei glia diui-
ne filiatóis q̄ eſt i perfecta ꝯiunctióe ad deū ꝑ
ſapiam ꝯſumatā. ¶ Ad pꝛimū ḡ dōȝ: ꝙ ſicut
Chryſo. dicit. oia p̄mia iſta vnuȝ ſunt in re.ſ.
btitudo eterna: quā intell'ſ hūanus nō capit:
⁊ ió opoꝛtuit ꝙ ꝑ diuerſa bona nobis nota de
ſcriberet̄ obſeruata ꝯueniētia ad merita q̄bus
pꝛemia attribuunt̄. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſicut
octaua btitudo eſt firmitas q̄dā oium btitudi
nū. ita debent̄ ſibi oium btitudinū p̄mia: ⁊ ió
reddit ad caput vt intelligant̄ ſibi ꝯñr oia pꝛe-
mia attribui. Vel ſm Ambꝛo. paupērib⁹ ſpū
repꝛomittit̄ regnū celoꝝ q̄ȝtū ad gloriā aíe: ȝ
paſſis ꝑſecutionē in coꝛpe q̄ȝtū ad gloriā coꝛ-
poꝛis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ét p̄mia ſm addi-
tionē ſe hn̄t adinuicē: nam plus eſt poſſidere
terraȝ regni celoꝝ q̄ȝ ſimpl'r hr̄e: multa.n. ha-
bemus q̄ nō firmiter ⁊ pacifice poſſidemus:
plus eſt ét ꝯſolari in regno q̄ȝ hr̄e ⁊ poſſidere:
multa.n. cū doloꝛe poſſidemus: plus eſt ét ſa-
turari q̄ȝ ſimpl'r ꝯſolari: nā ſaturitas abūdātiā
ꝯſolatiōis ịpoꝛtat. miſericoꝛdia ꝟo excedit ſa-
turitatē: vt plus.ſ. hó accipiat q̄ȝ meruerit: vel
deſiderare potuerit: adhuc aūt maius eſt deū
videre: ſicut maioꝛ eſt q in curia regis nō ſolum
pꝛādet: ȝ ét faciem regis videt: ſummā aūt di
gnitatē in domo regia fili⁹ regis hȝ.

¶ De fructib⁹ ſpūs ſancti. ¶ Qō. LXX.

Einde ꝯſiderādū eſt de fructib⁹.
¶ Et circa hoc q̄runt̄ q̄tuoꝛ.
¶ Pꝛio vtꝝ fruct⁹ ſpūs ſcti ſint
actus. ¶ Scdo vtꝝ dr̄ant a bti-
tudinibus. ¶ Tertio de eoꝝ nūe
ro. ¶ Quarto de oppoſitióe eoꝝ
ad opera carnis.

¶ Utꝝ fruct⁹ ſpirit⁹ ſancti ſint act⁹ quos apl's
noiat ad Galathas. ¶ Articu. I.

Ad pꝛimū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ fruct⁹
ſpūs ſcti: quos apl's nomiat ad Gal.
v. nō ſint act⁹. Id.n. cuius eſt ali⁹ fru
ctus nō dȝ dici fructus: ſic.n. in iſini-
tū iret̄: ȝ actuū nr̄oꝝ eſt aliq̄s fructus. Dr̄ eni
Sapié. iij. Bonoꝝ laboꝝ glorioſus é fruct⁹.
Et Jo. iiij. Qui metit mercedē accipit: ⁊ fru-
ctū ꝯgregat in vitā eternā. ḡ ipſi act⁹ nr̄i nō dn̄r
fructus. ¶ Preterea. Sicut Aug. dicit in.x.
de tri. Fruimur cognitis in q̄bus volūtas ipſa
delectata ꝯq̄eſcit: ȝ volūtas nr̄a nō dȝ ꝯq̄eſce
re in actibus nr̄is pp ſe. ḡ actus nr̄i fructus di
ci nō debēt. ¶ Preterea. Inter fructus ſpūs
ſcti enumerant̄ ab apl'o alíq̄ virtutes.ſ. chari-
tas: māſuetudo: fides: ⁊ caſtitas: ꝟtutes autē
nō ſunt actus: ȝ hitus: vt. ſ̄. dcm̄ é: ḡ fructus
nō ſunt actus. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qḋ dr̄ Math. xij.
Ex fructu arboꝛ cog̃ſcit̄. i. ex opibus ſuis hó:
vt ibi exponit̄ a ſanctis. ḡ ipſi actus hūani dn̄r
fructus. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ nomen fructus a
coꝛpalibus ad ſpūalia eſt trāſlatū. Dicit̄ at in
coꝛpalib⁹ fructus id qḋ ex plāta ꝓducit̄ cū ad
ꝑfectionē ꝑuenerit: ⁊ q̄ȝdā in ſe ſuauitatē hȝ.
Qui qdē fructus ad duo ꝯparari pōt.ſ. ad ar
boꝛē ꝓducētē ipſm: ⁊ ad hoiem q fructum ex
arboꝛe adipiſcit̄. ſm hoc igit̄ nomē fructus in
rebus ſpiritualibus dupl'r accipere poſſum⁹.
Uno mó vt dicat̄ fructus hois q̄ſi arboꝛis id
qḋ ab eo ꝓducit̄. Alio mó vt dicatur fructus
hois id qḋ hó adipiſcit̄: nō autē oē id qḋ adi-
piſcit̄ hó hȝ rōnē fruct⁹: ȝ id qḋ é vltimū dele
ctationē hn̄s: hȝ.n. hó agrū ⁊ arboꝛē q fruct⁹
nō dn̄r: ȝ ſolū id qḋ é vltimū: qḋ.ſ. ex agro ⁊
arboꝛe

arbore hõ intẽdit hře: ⁊ ſm h̃ fruct⁹ hoĩs dr̃ vl
tim⁹ hoĩ finis quo dʒ frui. Si ãt dicat̃ fruct⁹
hoĩs id qd̃ ex hoĩe ꝓducit̃: ſic ipſi act⁹ hũani
fruct⁹ dñr. opũ. n. ẽ act⁹ ſcd̃s opãn. ⁊ delecta
tionẽ hʒ ſi ſit ꝯueniẽs opanti. Si igr̃ opũ hoĩs
pcedat ab hoĩe ſm facultatem ſue rõnis ſic dr̃
eſſe fructus rõnis. ſi v̇o ꝓcedat ab hoĩe ſm al
tiorẽ v̇tutẽ: q̃ eſt v̇tus ſpũs ſci: ſic dr̃ eſſe opa
tio hoĩs fructus ſpũs ſancti q̃ſi cuiuſdã diui
ni ſeminis. Dicit̃. n. j. Jo. iij. Omnis q natus
eſt ex deo peccatũ nõ facit: qm̃ ſemen ipſius in
eo manet. ¶ Ad primũ g̃ dõm: ꝙ cũ fructus
hẽat quodãmõ rõnẽ vltimi ⁊ finis: nihil ꝓhi
bet alicui⁹ fruct⁹ eſſe aliũ fructũ: ſic̃ finis ad fi
nẽ ordinat̃. opera igit̃ nr̃a iquãtũ ſunt effect⁹
qdaʒ ſpũs ſancti in nobis opantis hñt rõnem
fructus: ſʒ iquãtũ ordinant̃ ad finẽ vite eterne
ſic mag̃ hñt rõnẽ floꝝ: vñ dr̃ Eccl'. xxiiij. Flo
res mei fruct⁹ honoris ⁊ honeſtatis. ¶ Ad ſe
cũdum dõm: ꝙ cũ dr̃ volũtas in aliquo pp ſe
delectari: põt itelligi dupl'r. Uno mõ ſm ꝙ ly
pp dic̃ cãm finalẽ: ⁊ ſic pp ſe nõ delectat̃ aliqs
niſi in vltimo fine. alio mõ ſm ꝙ deſignat cãʒ
formalẽ. ⁊ ſic pp ſe aliqs põt delectari in oĩ eo
qd̃ delectabile eſt ſʒ ſuã formã: ſic̃ pʒ ꝙ infir
mus delectat̃ i ſanitate pp ſe ſic̃ in fine: in me
dicina ãt ſuaui nõ ſic̃ in fine: ſʒ ſic̃ in hñte ſapo
reʒ delectabilẽ: in medicia ãt auſtera nullo mõ
pp ſe: ſʒ ſolũ pp aliud. Sic igit̃ dõʒ ẽ ꝙ in deo
delectari dʒ hõ pp ſe ſic̃ pp vltimũ finẽ: in acti
bus ãt v̇tuoſis nõ ſic̃ pp finẽ ſʒ pp honeſtateʒ
quã ꝯtinet delectabile in v̇tuoſis: vñ Ambro.
dic̃ ꝙ opa v̇tutũ dñr fruct⁹: q2 ſuos poſſeſſo
res ſancta ⁊ ſincera delectatiõe reficiũt. ¶ Ad
tertiũ dõʒ: ꝙ noĩa v̇tutũ ſumunt̃ qñqʒ ꝓ acti
bus eaꝝ: ſic̃ Aug. dic̃ ꝙ fides eſt credere qd̃ ñ
vides: ⁊ charitas ẽ mot⁹ animi ad diligẽdum
deũ: ⁊ ꝓximũ: ⁊ h̃ mõ ſumunt̃ nomina v̇tu
tum in enumeratiõe fructuum.

¶ Utꝝ fruct⁹ a btitudinib⁹ differãt. Arti. II.

AD ſcdm ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ fruct⁹
a btitudinib⁹ nõ differãt: btitudines
. n. attribuunt̃ donis: vt. ṡ. dcm̃ eſt: ſʒ
dona pficiunt hoĩem ſm ꝙ mouet̃ a
ſpũ ſancto. g̃ btitudines ipſe ſunt fruct⁹ ſpũs
ſancti. ¶ Preterea. Sic̃ ſe hʒ fruct⁹ vite eter
ne ad btitudinẽ futurã q̃ ẽ rei: ita ſe hñt fruct⁹
pñtis vite ad btitudinẽ pñtis vite: q̃ ſũt ſpei: ſʒ
fruct⁹ vite eterne eſt ipã btitudo futura. g̃ fru
ctus vite pñtis ſunt ipẽ btitudines. ¶ Prete
rea. De rõne fruct⁹ eſt ꝙ ſit qddaʒ vltimũ: ⁊
delectabile: ſed h̃ ptinet ad rõnẽ btitudinis: vt
. ṡ. dcm̃ eſt: g̃ eadẽ rõ eſt fruct⁹ ⁊ btitudinis. g̃
nõ debẽt adinuicẽ diſtingui. ¶ Sʒ ꝯ. quoꝝ
ſpẽs ſũt diuerſe ipã quoqʒ ſũt diuerſa: ſʒ in di
uerſas ptes diuidunt̃ ⁊ fructus ⁊ btitudines.
vt pʒ p numeratiõnẽ vtroꝝqʒ. g̃ fructus dĩnt
a btitudinib⁹. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ plus reqrit̃
ad rõnẽ btitudinis q̃ʒ ad rõnẽ fruct⁹: nã ad rõ
nem fruct⁹ ſufficit ꝙ ſit aliqd hñs rõnẽ vltimi
⁊ delectabilis: ſʒ ad rõnẽ btitudinis vlteri⁹ re
qrit̃ ꝙ ſit aliqd pfectũ ⁊ excellens. vñ oẽs bti
tudines pñt dici fruct⁹: ſʒ nõ ꝯuertit̃: ſũt. n. fru
ctus q̃cũqʒ v̇tuoſa opera in qb⁹ hõ delectat̃:
ſʒ btitudines dĩr ſolũ pfecta opa: q̃ ẽt rõne ſue
pfectiõis magis attribuunt̃ donis q̃ʒ v̇tutib⁹:
vt. ṡ. dcm̃ eſt. ¶ Ad primuʒ g̃ dõm: ꝙ rõ illa
ꝓbat ꝙ btitudines ſint fructus: nõ aũt ꝙ oẽs
fruct⁹ btitudines ſint. ¶ Ad ſcdm dõʒ: ꝙ fru
ctus vite eterne eſt ſimpl'r vltim⁹ ⁊ pfect⁹. ⁊
idõ in nullo diſtinguunt̃ a btitudine eterna fu
tura: fruct⁹ aũt pñtis vite nõ ſunt ſimpl'r vlti
mi ⁊ pfecti. ⁊ idõ nõ oẽs fructus ſunt btitudi
nes. ¶ Ad tertiũ dõʒ: ꝙ aliqd amplius eſt de
rõne btitudinis q̃ʒ de rõne fruct⁹: vt dcm̃ eſt.

¶ Utrum fructus cõuenienter enumerent̃ ab
apoſtolo. ¶ Articulus. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ap'lus
incõuenienter enumeret ad Gal'. v.
duodeciʒ fruct⁹: alibi. n. dicit eẽ tm̃
vnũ fructũ pñtis vite ſʒ illud Ro.
vj. Habetis fructũ veſtrũ in ſanctificatiõe. Et
Eſa. xxvij. dr̃. Hic eſt oĩs fruct⁹: vt auferatur
pctm̃. nõ g̃ ponendi ſunt duodecim fructus.
¶ Preterea. Fructus eſt q ex ſpũali ſemine
exorit̃: vt dcm̃ eſt: ſʒ dñs Matth. xiij. ponit tri
plicẽ terre bone fructũ ex ſpũali ſemĩe ꝓueniẽ
tẽ. ſ. cẽteſimũ: ſexageſimũ: ⁊ trigeſimũ. g̃ nõ
ſũt ponẽdi duodeci fruct⁹. ¶ Preterea. Fru
ct⁹ hʒ in ſui rõne ꝙ ſit vltimũ ⁊ delectabile: ſʒ
rõ iſta nõ iueĩt i oĩb⁹ fructib⁹ ab ap'lo enuãtis:
patiẽtia. n. ⁊ lõganimitas vñr in reb⁹ ꝯtriſtãti
b⁹ eẽ: fides ãt ñ hʒ rõnẽ vltimi: ſʒ mag̃ rõnẽ pri
mi fundamẽti. ſupflue igr̃ h⁹ fruct⁹ enũerant̃.
¶ Sʒ ꝯ vr̃ ꝙ iſufficiẽter ⁊ diminutiue enũe
rant̃: dcm̃ eſt. n. ꝙ oẽs btitudines fruct⁹ dici
pñt: ſed nõ oẽs hic enumerant̃: nihil. n. hic po
nit̃ ad actũ ſapiẽ ptinẽs: ⁊ multarũ aliarũ vir
tutũ. g̃ videt̃ ꝙ inſufficienter enumerent̃ fru
ctus. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ numerus duodecim
fructuũ ab ap'lo enumeratoꝝ ꝯueniens eſt. ⁊
põt ſignari per duodecim fructus de quibus

dicit Apocal. vltimo. Ex vtraq; parte flumi-nis lignū vite afferēs fruct⁹ duodecim. Quia vero fruct⁹ dr̄ qd̄ ex aliquo principio ꝓcedit: ſic ex ſemine vel radice attēdēda ē diſtinctio hoꝝ fructuū ſm̄ diuerſum ꝓceſſum ſpūs ſci in no-bis: q qdē ꝓceſſus attēdit̄ ſ; hoc: vt in primo mēs hoīs in ſeipā ordinet̄: ſcd̄o vero ordinet̄ ad ea q̄ ſunt iuxta: tertio vō ad ea q̄ ſunt infra. Tūc aūt bene mēs hoīs diſponit̄ in ſeipā: qn̄ mēs hoīs bn̄ ſe h; in bonis ⁊ in malis. pria āt diſpō mētis hūane ad bonū eſt p amorē: q eſt prima affectio: ⁊ oīu; affectionū radix: vt. ſ. dcm̄ eſt: ⁊ iō iter fruct⁹ ſpūs primo ponit̄ cha ritas: in qua ſpāliter ſpūs ſcūs dat̄ ſic in ꝓpria ſimilitudine: cū ⁊ ipſe ſit amor. Unde dr̄ Ro. v. Charitas dei diffuſa eſt in cordib⁹ nr̄is per ſpūz ſanctū q dat⁹ eſt nobis. Ad amorē āt cha ritatis ex neceſſitate ſeqt̄ gaudiū: oīs. n. amās gaudet ex ꝯiunctiōe amati: charitas aūt ſemp h; p̄ntē deū quē amat ſm̄ illud. j. Jo. iiij. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Unde ſeq̄la charitatis eſt gaudiū: ꝑfectio aūt gaudij eſt pax q̄tū ad duo. Primo qdē q̄tu; ad qetē ab exteriorib⁹ ꝯturbantib⁹: nō. n. pōt ꝑfecte gaudere de bono amato q in ei⁹ fruitio ne ab alijs ꝑturbat̄. Et itex. Qui ꝑfecte cor h; in vno pacatū: a nullo alio moleſtari pōt: cu; alia q̄ſi nihil reputet: vn̄ dr̄ in pſal. Pax mlta diligētib⁹ nomē tuū: ⁊ nō eſt illis ſcādalū: q; . ſ. ab exteriorib⁹ nō ꝑturbāt̄: qn deo fruant̄. Se cundo q̄tū ad ſedationē deſiderij fluctuātis: nō. n. ꝑfecte gaudet de aliquo cui nō ſufficit id de quo gaudet. hec āt duo iportat pax. ſ. vt ne q; ab exteriorib⁹ ꝑturbemur. ⁊ vt d̄ſideria nr̄a ꝯqeſcant in vno: vn̄ poſt charitatē ⁊ gaudiu; tertio ponit̄ pax. In malis aūt bene ſe h; mēs q̄tu; ad duo. Primo qdē vt nō ꝑturbet̄ mēs per imminētiā maloꝝ qd̄ ꝑtinet ad patiētiā. Se cundo vt nō ꝑturbet̄ in dilatiōe bonoꝝ: qd̄ ꝑti net ad lōganimitatē. nā carere bono h; rōnem mali: vt dr̄ iii. v. ethi. ad id aūt qd̄ eſt iuxta ho-minē. ſ. ꝓximū: bene diſponit̄ mēs hoīs: prio qdē q̄tu; ad voluntatē bn̄ faciendi: ⁊ ad hoc ꝑtinet bonitas. ſcd̄o q̄tu; ad bn̄ficiētie execu-tionē: ⁊ ad hoc ꝑtinet benignitas: dn̄r. n. beni-gni quos bonus ignis amoris feruere facit ad bn̄faciēdum ꝓximis. Tertio q̄tum ad hoc ꝙ equanimiter tollerent̄ mala ab eis illata. ⁊ ad hoc ꝑtinet manſuetudo q̄ cohibet iras. Quar to q̄tum ad hoc ꝙ nō ſolū per iras ꝓximis nō noceam⁹: ſ; ēt neq; per fraudē vl̄ ꝑ dolū: ⁊ ad

h ꝑtinet fides ſi ꝓ fidelitate ſumat̄: ſ; ſi ſumat̄ ꝓ fide q̄ credit̄ in deū: ſic ꝑ hāc ordinat̄ hō ad id qd̄ ē ſup̄ ſe: vt. ſ. hō itellm̄ ſuū deo ſubijciat ⁊ per ꝯn̄s oīa q̄ ipſius ſunt: ſ; ad id qd̄ infra eſt bene diſponit̄ hō. primo qdē q̄tū ad exterio-res actiōes ꝑ modeſtiā: q̄ in oībus dictis factis ⁊ modū obſeruat q̄tū ad iteriores ꝯcupiſcen tias ꝑ ꝯtinentiā ⁊ caſtitatē: ſiue hec duo diſtin guant̄ ꝑ hoc ꝙ caſtitas refrenat hoīem ab illi-citis: ꝯtinentia vō a licitis: ſiue ꝑ hoc ꝙ ꝯtinēs patit̄ ꝯcupiſcētias: ſ; nō deducit̄: caſtus autē neq; patit̄: neq; deducit̄. ¶ Ad primum ḡ di-cendu;: ꝙ ſanctificatio fit per oēs virtutes per quas ēt peccata tollunt̄: vn̄ fruct⁹ ibi ſingula-riter noīant̄ ꝑꝑ virtutē gn̄is: qd̄ in multas ſpēs diuidit̄: ſm̄ q̄s dn̄r multi fruct⁹. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m: ꝙ fructus centeſimus: ſexageſimus: ⁊ trigeſimus nō diuerſificant̄ ſ; diuerſas ſpēs virtuoſoꝝ actuū: ſed ſm̄ diuerſos ꝑfectionis gradus etiā vnius virtutis: ſic ꝯtinētia ꝯiuga-lis dr̄ ſignificari ꝑ fructum trigeſimū: ꝯtinētia vidualis ꝑ ſexageſimū: virginalis āt ꝑ centeſi-mu;. Et alijs ēt modis ſancti diſtinguūt tres euāgelicos fructus ſm̄ tres gradus virtutis: ⁊ ponunt̄ tres gradus: q; cuiuſlibet rei ꝑfectio attēdit̄ ſm̄ pricipiū mediu; ⁊ finē. ¶ Ad ter-tiu; dd̄;: ꝙ hoc ipſm qd̄ eſt in triſtitijs nō ꝑtur bari rōnē delectabilis h;: ⁊ fides ēt ſi accipiat̄ ꝓut eſt fundamētū h; q̄dā rōnē vltimi ⁊ de-lectabilis ſm̄ ꝙ ꝯtinet certitudinē. Un̄ glo. ex-ponit fides. i. de inuiſibilibus certitudo. ¶ Ad q̄rtū dd̄;: ꝙ ſic Aug. dic̄ ſup ep̄lam ad Gal. ap̄lus nō h ita ſuſcepit: vt doceret quot ſūt vl̄ opa carnis vl̄ fruct⁹ ſpūs: ſ; vt oſn̄deret in quo gn̄e illa vitāda: illa vō ſectanda ſunt. Un̄ po-tuiſſent vel plures: vl̄ ēt pauciores fruct⁹ enu merari: ⁊ tn̄ oēs donoꝝ ⁊ virtutu; act⁹ pn̄t ſm̄ q̄dā ꝯueniētia; ad hec reduci: ſm̄ ꝙ oēs virtu tes ⁊ dona neceſſe eſt ꝙ ordinēt mētē aliquo ꝑdictoꝝ modoꝝ: vn̄ ⁊ act⁹ ſapie ⁊ quorūcūq; donoꝝ ordinātū ad bonū reducunt̄ ad chari-tatem: gaudiū: ⁊ pacē. Ideo tn̄ potius hec q̄ alia enumerauit: q; hic enumerata magis im-portant vel fruitionē bonoꝝ: vel ſedationem maloꝝ: qd̄ videt̄ ad rōnē fructus ꝑtinere.

¶ Utx fruct⁹ ſpūs ſancti ꝯrient̄ opib⁹ carnis.

¶ Articulus. IIII.

AD q̄rtū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ fruct⁹ nō ꝯrient̄ opib⁹ carnis: q̄ ap̄lus enu merat. Cōtraria. n. ſūt in eodē gn̄e: ſ; opa carnis nō dn̄r fruct⁹. ḡ fructus ſpūs eis nō ꝯriant̄.

nõ ꝯriant. ¶ Preterea. Unũ vni ẽ ꝯriũ ꝫ plura enũerat apl'us opa carnis q̃ȝ fructꝰ ſpũs. ḡ fructꝰ ſpũs ⁊ opa carnis nõ ꝯriant. ¶ Preterea. Inter fructꝰ ſpũs prima ponunt charitas gaudiũ ⁊ pax: qbꝰ nõ corrñdẽt ea q̃ prio enumerant iter opa carnis: q̃ ſunt fornicatio: imũdicia: ipudicitia. ḡ fructꝰ ſpũs nõ ꝯriant opibꝰ carnis. ¶ Sȝ ꝯ eſt qḋ apl'us dic ibidẽ: ꝙ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm̃: ⁊ ſpũs aduerſus carnẽ. ¶ Rñdeo dõȝ: ꝙ opa carnis ⁊ fructꝰ ſpũs pñt accipi dupl'r. Uno mõ ſm cõem rõnẽ. ⁊ h̃ mõ in cõi fructꝰ ſpũs ſcti ꝯriant opibꝰ carnis: ſpũs.n. ſctũs mouet hũanã mẽtẽ ad id qḋ eſt ſm rõnẽ: vel potiꝰ ad id qḋ eſt ſupra rõnẽ: appetitꝰ ãt carnis q ẽ appetitꝰ ſenſitiuꝰ trahit ad bona ſenſibilia q̃ ſunt infra hoiem. vñ ſic motus ſurſum: ⁊ motꝰ deorſuȝ ꝯriant in nãlibꝰ: ita in opibꝰ hũanis ꝯriant opa carnis fructibꝰ ſpũs. Alio mõ pñt ꝯſiderari ſm ꝓprias rõnes ſinguloꝝ fructuũ enũeratoꝝ: ⁊ operũ carnis. ⁊ ſic nõ oȝ ꝙ ſingula ſingulis ꝯ ponant: qꝛ ſicut dcm̃ eſt: apl'us nõ intẽdit enũerare oĩa opa ſpiritualia: nec oĩa opa carnalia. Sȝ tñ ſm q̃ȝdaȝ adaptationẽ Aug. ſup ep'lam ad Gal. ꝯponit ſingulis opibꝰ carnis ſingulos fructꝰ: ſic fornicatiõi q̃ ẽ amor explẽde libidinis a legitimo ꝯnubio ſolutꝰ opponit charitas: ꝑ quã aĩa ꝯiũgit deo i q̃ ẽt ẽ vera caſtitas: imũdicie ãt ſunt oẽs ꝑturbatiões de illa fornicatõe ꝯcepte: qbꝰ gaudiũ trãqlitat oppõit. Idoloꝝ ãt ſuitus: ꝑ quã bellũ ẽ geſtũ adũſus euãgl'ȝ dei: opponit paci: ꝯ veneficia ãt inimicitias ⁊ ꝯtẽtiões: aioſitates: emulatões: ⁊ diſſenſiões opponũt lõganimitas ad ſuſtinẽdũ mala hoiuȝ iter quos viuimꝰ: ⁊ ad curãdũ benignitas: ⁊ ad ignoſcẽdũ bõitas: hereſibꝰ ãt oppõit fides: inuidie: mãſuetudo: ebrietatibꝰ ⁊ ꝯmeſſatiõibꝰ ꝯtinentia. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ id qḋ ꝓcedit ab arbore ꝯ nãȝ arboris ñ dr ẽẽ fructꝰ eiꝰ: ꝫ magis corruptio q̃dã. Et qꝛ ꝟtutũ opa ſunt ꝯnãlia rõni: opa ꝟo vitioꝝ ſũt ꝯ rõnẽ. iõ opa ꝟtutũ fructꝰ dñr: ñ ãt opa vitioꝝ. ¶ Ad ſcḋȝ dõȝ: ꝙ bonũ ꝯtigit vno mõ: malũ ꝟo oĩfariã: vt Dio. dic. iiij.c. ḋ di. no. vñ ⁊ vni ꝟtuti pl'a vitia opponũtur: ⁊ ꝑ ꝑ h̃ ñ ẽ miꝝ ſi pl'a ponũt opa carnis q̃ȝ fructꝰ ſpũs. ¶ Ad tertiũ pȝ ſolutio ex dictis.

¶ De vitijs ⁊ peccatis. ¶ Qõ. LXXI.

Onſequẽter ꝯſiderãdũ eſt de vitijs ⁊ peccatis. ¶ Circa q̃ ſex cõſiderãda occurrũt. ¶ Primo quidem de ipſis vitijs ⁊ peccatis ſcḋȝ ſe. ¶ Scḋo ḋ diſtinctiõe eoꝝ. ¶ Tertio de ꝯparatiõe eoruȝ adinuicẽ. ¶ Quarto de ſubo peccati. ¶ Quinto ḋ cã eius. ¶ Sexto de effectu ipſius. ¶ Circa primũ queruntur ſex. ¶ Primo vtꝝ vitiũ ꝯriet virtuti. ¶ Scḋo vtꝝ vitiuȝ ſit ꝯ nãm. ¶ Tertio qd ſit peius: vtꝝ vitiuȝ vel actus vitioſus. ¶ Quarto vtrũ actꝰ vitioſus poſſit ẽẽ ſil' cũ ꝟtute. ¶ Quinto vtꝝ in oĩ pctõ ſit aliqs actꝰ. ¶ Scḋo de diffõne pcti: quã Aug. ponit. xxij. ꝯ Fauſtum. Pctm̃ eſt dcm̃ vel factuȝ vel ꝯcupitũ ꝯ legẽ eternã.

¶ Utrum vitiuȝ contrarietur virtuti. ¶ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ vitiũ nõ cõtrariet ꝟtuti. Uni.n. vnũ eſt ꝯriũ vt ꝓbat in. x. metaph. ſed ꝟtuti ꝯriant pctm̃ ⁊ malitia. non ḡ ꝯriat ei vitiũ: qꝛ vitiũ dr ẽt ſi ſit idebita diſpoſitio mẽbroꝝ corporaliũ. vel q̃rũcũq; reꝝ. ¶ Preterea. Uirtus nominat q̃ȝdaȝ ꝑfectionẽ potẽtie: ꝫ vitium nihil nominat ad potẽtiã ꝑtinẽs ḡ vitiũ nõ ꝯriat ꝟtuti. ¶ Preterea. Tullius dicit in. iiij. de tuſculanis q̃nibus: ꝙ virtus eſt q̃dã ſanitas aĩe: ſanitati aũt opponit egritudo vel morbꝰ magis q̃ȝ vitiũ. ḡ ꝟtuti nõ ꝯriatur vitiũ. ¶ Sȝ ꝯ eſt qḋ dicit Aug. in li. de ꝑfectiõe iuſtitie: ꝙ vitiũ eſt q̃litas: ſm quã malus eſt animus: ꝟtus ãt eſt q̃litas q̃ facit bonũ hñtẽ: vt ex ſupra dictis pȝ. ḡ vitiũ ꝯriat virtuti. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ circa ꝟtutẽ duo poſſumus ꝯſiderare. ſ. ipam eẽntiã ꝟtutis: ⁊ id ad qḋ eſt ꝟtus. In eẽntia qdẽ ꝟtutis aliqd ꝯſiderari põt directe: ⁊ aliqd ex ꝯſequẽti. Directe qdẽ ꝟtus iportat diſpõnem q̃ȝdã alicuius ꝯuenienter

Qõ. LXXI.

In titulo. q. 71. ⁊ articuloꝝ aduerte nouitie: ꝙ lȝ tractãdo de ꝟtutibꝰ nõ fuerit diſtinctuȝ de ꝟtutis hitu: ⁊ actu eiꝰ i vocabulis: qꝛ caremus illis noibꝰ: tñ in tractatu habemꝰ noĩa: ⁊ vitij quidẽȝ noĩe hituȝ vitij ſignificamus. Pcti aũt nomine actuȝ ipſum vitij ꝓpter quod autor vtrũq; ꝓponit in pricipio q̃ö. ⁊ in articulis diſtincte q̃rit de eis. attẽtus ḡ eſto quãdo de vitio: et qñ de pctõ eſt ſermo.

¶ Articu. I.

In primo articulo memor eſto doctrine poſterioriſtice ḋ per ſe pmo: et ꝑ ſe ſcḋo etiã eſſentialiter: ⁊ videre poteris ꝙ ſicut homini cõuenit pmo rõnabile: ⁊ ꝯñter animal: ita virtuti ſua dr̃ntia conſtitutiua: ⁊ ꝯñter cõe predicatum eſſentiale. ſ. ẽẽ bonitatem: manda quoq; memorie oppõnes: ⁊ diſtinctionem horum trium vitij: peccati ⁊ malitie: vt poſſis intelligere ſequentia.

¶ Articu. II. In articulo 2° eiuſdez 7ᵉ q. i riſiõe ad 3ᵐ aduerte q argumētū eſt arduū: ⁊ flebilez īgerēs difficultatē de ea quā expimur ī nr̃a ſpecie ſingulari miſeria. Admirādū qppe eſt q quū oībꝰ ſpēbꝰ q̄s videmus tā īfra q̄ ſupra hominē ſtatuituz ſit bonū: vt in pluribus ſola hūana nā ī hac iacet miſeria vt malū habeat vt pluribus: et bonum vt paucioribus: ⁊ eſt ſermo de malo contra naturam: ⁊ bono ſꝫ naturaꝫ. Et auctor ex Ariſtot. 9. ethicoꝝ. ſoluit dicēs: q cā huiꝰ exorbitantie ē dualitas naturarū ſubordinatarū in homie: quarū vna ꝯriaꝫ alteri. Ex h̄ nāq ꝙ ī hoīe ē rō ⁊ ſenſus: et caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpūm: ⁊ a bono ſenſus īchoamus adiūcto illo alio pncipio: ſꝫ plures ſunt inchoantes q̄ ꝯſumantes maniſeſte ſequiꝫ: ꝙ ples ſequunꝫ bona ſm nām ſenſitiuā: q̄ ꝯuenientes ad ſe quendū bonū ſm naturaꝫ rationalem. Ex hoc autem aliquis malū cõ

ſe hñtis ſm modum ſue nāe. Unde phs dicit in. vij. phyſi. ꝙ ꝟtus ē diſpō pfecti ad optimū: dico aūt pfecti qḋ eſt diſpoſitū ſm nām. Ex ꝯñti aūt ſequiꝫ ꝙ ꝟtus ſit bonitas q̄dā in hoc. n. ꝯſiſtit vniuſcuiuſqꝫ rei bonitas ꝙ ꝯuenienter ſe hꝫ ſꝫ modū ſue nāe. Jd āt ad qḋ ꝟtus ordinaꝫ eſt actus bonꝰ: vt ex ſupra dictis pꝫ: ſm hoc igiꝫ tria inueniunꝫ opponi virtuti: quoꝝ vnum eſt pctm̄: qḋ opponiꝫ ſibi ex pte eius ad qḋ ꝟtus ordinaꝫ: nā pctm̄ ppꝛie nominat actū inordinatū: ſicꝫ actus ꝟtutis eſt actus ordinatus ⁊ debitus: ſm aūt ꝙ ad rõnem ꝟtutis ꝯſequiꝫ ꝙ ſit bonitas q̄dā: opponiꝫ ꝟtuti malitia: ſed ſm id qḋ directe eſt de rõne ꝟtutis: opponiꝫ ꝟtuti vitiū: vitiuz. n. vniuſcuiuſqꝫ rei eſſe videꝫ ꝙ nō ſit diſpoſita ſꝫ ꝙ ꝯuenit ſue nāe. Uñ Augu. dicit in. iij. de libero arbitrio. Qḋ pfectioni nāe deeſſe pſpexeris: id voca vitiū. ¶ Ad primū ḡ dḋꝫ: ꝙ illa tria nō ꝯriantur ꝟtuti ſm idē: ſꝫ pctm̄ qdē ꝯriaꝫ ſm ꝙ ꝟtus eſt opatiua boni. malitia aūt ſm ꝙ eſt bonitas q̄dā: vitiū aūt ppꝛie ſꝫ ꝙ eſt ꝟtus. ¶ Ad ſcḋꝫ dḋm: ꝙ virtus nō ſolū ipoꝛtat pfectionem potētie q̄ eſt principium agēdi: ſꝫ ēt ipoꝛtat debitam diſpōnē eius cuius eſt virtus: ⁊ hoc iō: q2 vnūqḋqꝫ opaꝫ ſm ꝙ actu eſt: reqriꝫ ḡ ꝙ aliqd ſit in ſe bene diſpoſitū qḋ dꝫ eſſe boni operatiuū. ⁊ ſm hoc virtuti vitiū opponiꝫ. ¶ Ad tertiū dḋm: ꝙ ſicut Tullius dicꝫ in. iiij. de tuſculanis q̄ōnibus: morbi ⁊ egrotationes partes ſunt vitioſitatis. in coꝛpoꝛibꝰ. n. morbū appellat totius coꝛpoꝛis coꝛruptionē: puta febrē vel aliqd hmōi: egrotationem ꝟo morbuꝫ cū ibecillitate: vitiuꝫ aūt cū partes coꝛpoꝛis inter ſe deſſident. Et q̄uis i coꝛpoꝛe q̄nqꝫ ſit moꝛbꝰ ſine egrotatione: puta cū aliqs eſt interius male diſpoſitus: nō tñ exterius ıꝑpediꝫ a ſolitis opatiōibꝰ. Jn animo tñ vt ipſe dicit hec duo nō pñt niſi cogitatōe ſecerni. Neceſſe eſt. n. ꝙ q̄nqꝫ aliqs interius eſt male diſpoſitus hñs inoꝛdinatuꝫ affectuꝫ ꝙ ex hoc ibecillis reddaꝫ ad debitas opationes exercendas: q2 vnaqueqꝫ arboꝛ ex ſuo fructu cognoſciꝫ. i. hō ex opere: vt dicitur Matth. xij. ſed vitiū animi: vt Tullius ibidē dicit: eſt habitus aut affectio animi in tota vita incōſtās: ⁊ a ſeipa diſſentiēs: qḋ qdē ineniꝫ ēt abſqꝫ moꝛbo vel egrotatione: vtpote cū aliquis ex infirmitate vel ex paſſione peccat: vñ in plus ſe hꝫ vitiū q̄ egrotatio vel moꝛbus: ſicut ēt ꝟtus in plus ſe hꝫ q̄ ſanitas: nā ſanitas ēt q̄dā ꝟtus poniꝫ in. vij. phyſi. ⁊ iō ꝟtuti ꝯuenientiꝰ opponiꝫ vitiū q̄ egrotatio vel moꝛbꝰ.

¶ Utrū vitiū ſit ꝯtra nām. ¶ Articu. II.

Ad ſcḋm ſic pceditꝫ. Videꝫ ꝙ vitium nō ſit ꝯtra nām. Vitiū. n. ꝯriaꝫ ꝟtuti vt dcm̄ eſt: ſed ꝟtutes nō ſunt in nobis a nā: ſed cāꝫ in nobis per infuſionem: aut ab aſſuetudine: vt dcm̄ eſt: ḡ vitia nō ſunt ꝯtra nām. ¶ Preterea. Ea q̄ ſunt cōtra nāꝫ nō pñt aſſuefieri: ſicut lapis nūq̄ aſſueſcit ferri ſurſum: vt dicitꝫ in. ij. ethi. ſꝫ aliqui aſſuefiunt ad vitia. ḡ vitia nō ſunt ꝯtra nāꝫ. ¶ Preterea. Nihil qḋ eſt ꝯtra nāꝫ inueniꝫ in hñtibꝰ illā nām vt in pluribus: ſed vitia inueniunꝫ in hoibus: vt in pluribꝰ: q2 ſicut dꝛ Matth. vij. Lata eſt via q̄ ducit ad pditionez ⁊ multi vadunt p eā. ḡ vitiū nō ē ꝯtra nām. ¶ Preterea. Peccatū cōparaꝫ ad vitiū ſicꝫ actꝰ ad habitū. vt ex ſupradictis pꝫ: ſꝫ pctm̄ diffiniꝫ eſſe dcm̄ vel factū vel ꝯcupitū ꝯtra legeꝫ dei: vt pꝫ per Aug. xxij. ꝯtra Fauſtuꝫ. lex aūt dei eſt ſupra nām. magis ḡ dḋm eſt ꝙ vitiū ſit ꝯtra legē q̄ ꝙ ſit ꝯtra nām. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Aug. dicit in. iij. de libero arbitrio. Omne vitiū coīpo ꝙ vitiū eſt: ꝯtra nāꝫ eſt. ¶ Rñdeo dḋm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: vitiū ꝟtuti ꝯtrariaꝫ: ꝟtus aūt vniuſcuiuſqꝫ rei cōſiſtit in hoc ꝙ ſit bene diſpoſita ſm ꝯuenientiā ſue nāe: vt. s̄. dcm̄ eſt: vñ opꝫ ꝙ in q̄libet re vitiū dicaꝫ ex hoc ꝙ eſt diſpoſita ꝯtra id qḋ ꝯuenit nāe: vñ ⁊ de hoc vnaq̄qꝫ res vituperaꝫ. a vitio aūt nomē vituperatiōis detractū crediꝫ: vt Aug. dicit in. vj. de libero arbitrio. ¶ Sed ꝯſiderandum eſt ꝙ nā vniuſcuiuſqꝫ rei potiſſime eſt foꝛma ſm quam res

ſpēm

ſpẽm ſortit̃: hõ aũt in ſpẽ ↄſtituit̃ p aĩam rõna
lem. ꝛ iõ id qḋ eſt ↄ̃ ordinẽ rõnis ꝓprie eſt cõ
tra nãm hoĩs inquãtũ eſt hõ: qḋ aũt eſt ƀʒ rõ
nem. eſt ƀm nãm hoĩs inquãtũ eſt hõ. bonuʒ
aũt hoĩs eſt ƀʒ rõnẽ eſſe: ꝛ malũ hoĩs eſt p̃ter
rõnẽ eſſe vt Dionyſ. dicit. iiij. c. de diui. no. vñ
v̾tus hũana q̃ hoĩeʒ facit bonũ: ꝛ opus ipſius
bonũ reddit intñ eſt ƀm nãm hoĩs inquãtum
ↄuenit rõni. vitiũ aũt intñ eſt cõtra nãm hoĩs
inquãtũ eſt ↄtra ordinẽ rõnis. ℂ Ad primũ ḡ
dõm: ꝙ v̾tutes ꝛ ſi nõ cãent̃ a nã ƀm ſuũ eſſe
pfectũ. tñ inclinãt ad id quo eſt ƀm nãm. i. ƀm
ordinẽ rõnis. Dicit. n. Tullius in ſua rhetori-
ca. ꝙ virtus eſt habitus in modũ nãe rõni cõ-
ſentaneus: ꝛ hoc mõ v̾tus dicit̃ eſſe ƀm nãʒ:
ꝛ per ↄ̃rium intelligit̃ ꝙ vitiũ ſit contra nãm.
ℂ Ad ſcdm dõm: ꝙ phus ibi loquitur de his
que ſunt cõtra naturã ƀm ꝙ eſſe cõtra naturaʒ
opponit̃ ei qḋ eſt eſſe a natura: non aũt ƀm ꝙ
eſt contra naturam opponit̃ ei qḋ eſt eſſe ƀm
naturaʒ: eo modo quo virtutes dicuntur eſſe
ƀm naturam: inquãtum inclinant ad id qḋ na
ture ↄuenit. ℂ Ad tertiũ dõʒ: ꝙ in hoĩe eſt
duplex nã. ſ. rõnalis ꝛ ſenſitiua. Et q: per ope
rationẽ ſenſus hõ ꝑuenit ad actus rõnis: ideo
plures ſequunt̃ inclinationes nãe ſenſitiue q̃ʒ
ordinẽ rõnis: plures. n. ſunt q̄ aſſequunt̃ prin-
cipiũ rei q̃ʒ qui ad ↄſumatõeʒ ꝑueniũt: ex hoc
aũt ꝙ vitia ꝛ peccata in hoĩbus ꝓueniũt ꝙ ſe
quunt̃ inclinationẽ nãe ſenſitiue ↄtra ordineʒ
rõnis. ℂ Ad q̃rtũ dõm: ꝙ qcqd eſt ↄtra rõnẽ
artificiati. eſt ẽt ↄtra nãʒ artis: q̃ artificiatũ ꝓ-
ducit̃: lex aũt eterna cõparat̃ ad ordineʒ rõnis
hũane ſicut ars ad artificiatũ. vñ eiuſdẽ rõnis
eſt ꝙ vitiũ ꝛ pctm̃ ſit ↄtra ordinẽ rõnis hũane
ꝛ ꝙ ſit ↄtra legẽ eternã. Unde Aug. dic̃ in. iij.
de libero arbitrio ꝙ a deo hñt oẽs nãe ꝙ nãe
ſunt: ꝛ intñ ſunt vitioſe inquãtũ ab eius qua
facte ſunt arte diſcedunt.

ℂ Utrꝫ vitiũ ſit pei⁹ q̃ʒ pctm̃. Articu. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ vitium
. i. habitus malus ſit peius q̃ʒ pctm̃. i.
actus malus. Sicut. n. bonuʒ qḋ eſt
diuturnius eſt melius: ita malum qḋ
eſt diuturnius eſt peius. ſed habit⁹ vitioſus
eſt diuturnius q̃ʒ actus vitioſi qui ſtatim tran
ſeunt. ḡ habitus vitioſus eſt peior q̃ʒ actus vi
tioſus. ℂ Preterea. Plura mala ſunt magis
fugienda q̃ʒ vnũ malũ: ſʒ habitus malus vir-
tualiter eſt cã multorũ malorũ actuũ. ḡ habi-
tus vitioſus eſt peior q̃ʒ act⁹ vitioſus. ℂ Pre
terea. Cauſa eſt potior q̃ʒ affe
ctus: ſʒ habitus pficit actũ taʒ
in bonitate q̃ʒ in malitia. ḡ ha-
bitus eſt potior actu: ꝛ in bo-
nitate ꝛ in malitia. ℂ Sed cõ-
tra ꝓ actu vitioſo aliqs iuſte
punit̃: nõ aũt pro habitu vitio
ſo ſi nõ ꝓcedat ad actũ. ḡ actus
vitioſus eſt peior q̃ʒ habitus
vitioſus. ℂ Rñdeo dõm: ꝙ
habitus medio mõ ſe hʒ inter
potentiã ꝛ actũ. Manifeſtuʒ
eſt aũt ꝙ actus in bono ꝛ ma
lo p̃eminet potentie vt dicit̃ in
ix. metaph. melius eſt. n. bene
agere q̃ʒ poſſe bene agere: ꝛ ſi
militer vituperabilius eſt ma-
le agere q̃ʒ poſſe male agere.
vñ etiã ſequit̃ ꝙ habitus in bo
nitate: ꝛ in malitia mediũ gra
dum obtineat inter potentiaʒ
ꝛ actũ: vt. ſ. ſicut habitus bo-
nus vel malus p̃eminet in bo-
nitate vel malitia potentie: ita
etiã ſubdit̃ actui: qḋ ẽt ex hoc
apparet ꝙ habitus nõ dicitur
bonus vl' malus niſi ex hoc ꝙ
inclinat ad actũ bonũ vel ma-
lum. vñ ꝑꝑ bonitatẽ vel mali-
tiam actus dicit̃ habitus bon⁹
vel malus. ꝛ ſic potior eſt act⁹
in bonitate vel malitia q̃ʒ habi
tus: q: ꝑꝑ qḋ vnũqḋqꝫ tale: ꝛ
illud magis eſt. ℂ Ad primũ
ḡ dõm: ꝙ nihil prohibet aliqd
eẽ ſimplr' altero potius: qḋ tñ
ƀm qd ab eo deficit: ſimplr'. n.
poti⁹ iudicat̃ qḋ p̃eminet q̃ʒ-
tuʒ ad id qḋ per ſe ↄſiderat̃ in
vtroqꝫ: ƀʒ qd aũt qḋ p̃eminet
ƀm id qḋ per accñs ſe habʒ ad
vtrũqꝫ: oñſum eſt aũt ex ipſa
rõne actus ꝛ habitus ꝙ actus
eſt potior in bonitate ꝛ malitia
q̃ʒ habitus: ꝙ aũt hitus ſit diu
turnior q̃ʒ actus: accidit ex eo
ꝙ vtrũqꝫ inenit̃ in tali nã que
nõ põt ſemper agere: ꝛ cuius
actio eſt in motu trãſeũte: vñ
ſimplr' actus eſt potior tam in
bonitate q̃ʒ in malitia: ſed ha-

tra naturaʒ ra
tionalem icur-
rit: q: inſenſi-
tiue nature bo
nis quieſcit: eſt
etiaʒ ꝛ alia ex
eadẽ radice ra
tio: quia ſcʒ na
ture ſenſitiue
bona ſunt quo
ad nos magis
ↄnãlia vtpote
ab incũte eta-
te in vſu ꝛ ma
gis nota: vtpo-
te euidẽti expi
entia ſenſuum
ꝛ magl' mouẽ-
tia: ꝛ rõne ꝓm
pte delectatio
nis ꝛ rõne imĩ
nẽtis oppoſiti
contriſtãtis in
ꝓmptu: rõnis
aũt bonũ poſt
etateʒ ꝑcipe: ꝛ
pax cogitat̃ et
pax mouet tã
ipm q̃ʒ oppo-
malũ tã culpe
q̃ʒ pene vt ex-
ꝑimur: oñdit
aũt hec hũane
nãe ifelicitas
ipſam non eſſe
eiuſdẽ nãe cuʒ
alijs q̃s vide-
mus. ſʒ altiorẽ
ingredi rex or
dinẽ: pax tñ ĩ
illo ꝑticipãdo.

ℂ Articu. III.

IN arti-
culo 3°
in
riſione ad p̃m
nota qd p ſe: et
qd p accñs in
hitu: ꝛ actu in-
ſtra doctrinã i
corpe articuli:
vt ſcias diſcer
nere quum de
nobilitate ha-
bitus ꝛ actus ẽ
diſceptatio: ꝓ-
pter qḋ reſpon
ſio ad tertiuʒ
ꝛ ſi ſolũ loqua-
tur comparan-
do actum ꝛ ha
bituʒ in nobili
tate ꝛ malitia:

bitus eſt potior ſm qd. ¶ Ad ſcdm dicendum: q habitus nó eſt ſimplr plures actus: ſz ſm qd .i. virtute vn̄ ex hoc nó pōt ↄcludi q habitus ſit ſimplr potior in bonitate vel malitia q̄z act⁹. ¶ Ad tertiū dicendum: q habitus eſt cā act⁹ in gn̄e cāe efficiētis: ſz act⁹ eſt cā habitus in gn̄e cāe finalis: ſz quā ↄſideraṫ rō boni τ mali: τ iō in bonitate τ malitia act⁹ p̄eminet habitui.

¶ Utrum peccatuȝ ſimul poſſit eē cū virtute. Arti. IIII.

Ad quartū ſic pceditur. Videtur q actus vitioſus ſiue pctm̄ nó poſſit ſimul eſſe cū virtute. Contraria.n.nó pn̄t eſſe ſimul in eodē: ſed pctm̄ quodāmō ↄrariaṫ virtuti: vt dcm̄ eſt. ergo pctm̄ nó pōt ſimul eſſe cū virtute. ¶ Preterea. Pctm̄ eſt peius q̄z vitiū.i. actus malus q̄z habitus malus: ſz vitiū nó pōt ſimul eſſe in eodeȝ cū virtute. ergo neqȝ pctm̄. ¶ Preterea. Sicut pctm̄ accidit in rebus volūtarijs: ita τ in rebus nālibus: vt diciṫ in.ij.phyſi. ſed nunq̄z in rebus nālibus accidit pctm̄ niſi per aliquā corruptionē virtutis nālis: ſicut mōſtra accidūt corrupto aliquo pricipio in ſemine: vt diciṫ in.ij. phyſi. ergo et in rebus volūtarijs nó accidit pctm̄ niſi corrupta aliq̄ virtute aīe. τ ſic pctm̄: τ virtus nó pn̄t eſſe in eodem. ¶ Sed ↄtra eſt q phs dicit in.ij.ethi. q per cōtraria virtus generaṫ: τ corrūpiṫ: ſed vnus actus virtuoſus nó cāt virtutē: vt ſupra habituȝ eſt. ergo neqȝ vnus actus peccati tollit virtutē. pn̄t ergo ſimul in eodē eſſe. ¶ Rn̄deo dicendum: q pctm̄ cōparaṫ ad virtuteȝ ſicut actus malus ad habitū bonū: alr aūt ſe hȝ habitus in aīa: τ forma in re nāli: forma.n.naturalis ex neceſſitate producit operationē ſibi ↄuenientē: vn̄ non pōt eſſe ſimul cū forma nāli actus forme cōtrarie. ſicut nó pōt eſſe cum calore actus infrigidationis: neqȝ ſimul cum leuitate motus deſcenſionis niſi forte ex violētia exterioris mouētis: ſz habitus in aīa nó ex neceſſitate pducit ſuā operationē: ſed hō vtiṫ eo cū voluerit: vn̄ ſimul habitu in hoīe exiſtēte pōt nó vti habitu aut agere ↄtrium actū: τ ſic pōt hn̄s virtutē pcedere ad actū peccati: actus vero peccati ſi ↄparaṫ ad ipſam virtutem put eſt habitus qdam: nó pōt ipſam corrūpere ſi ſit vnus tm̄: ſicut.n.nó generaṫ habitus per vnū actū: ita nec per vnum actū corrūpiṫ: vt ſupra dcm̄ eſt. Sed ſi cōpareṫ actus pcti ad cām virtutū: ſic poſſibile eſt q per vnū actū pcti aliq̄ virtutes corrūpanṫ: qdlibȝ.n.pctm̄ mōtale ↄtrariaṫ charitati: que eſt radix oium virtutum infuſaꝝ inquātū ſunt virtutes: τ ideo per vnuȝ actum pcti mortalis excluſa charitate excluduṫ per ↄn̄s oēs virtutes infuſe inquātum ſunt virtutes: τ hoc dico pꝑter fideȝ τ ſpem: quaꝝ habitus remanent informes poſt pctm̄ mortale: τ ſic nó ſunt virtutes: ſed pctm̄ veniale qd nó ↄtrariaṫ charitati nec excludit ipſam: per ↄn̄s etiā nó excludit alias virtutes: virtutes vero acqſite nó tolluṫ p vnū actuȝ cuiuſcunqȝ peccati. Sic igiṫ pctm̄ mortale nó pōt ſimul eſſe cū virtutibus infuſis pōt tm̄ ſimul eſſe cū virtutibus acquiſitis: peccatum vero veniale pōt ſimul eſſe τ cum virtutibus infuſis: τ cū acqſitis. ¶ Ad primū ergo dicendum: q pctm̄ nó ↄrariaṫ virtuti ſm ſe: ſed ſȝ ſuū actū: τ ideo pctm̄ nó pōt ſimul eſſe cum actu virtutis: pōt tm̄ ſimul eſſe cum habitu. ¶ Ad ſcdm dicendum: q vitiū directe ↄrariaṫ virtuti: ſicut τ pctm̄ actui virtuoſo: τ iō vitiū excludit virtutē: ſicut pctm̄ excludit actū virtutis. ¶ Ad tertiū dicendum: q virtutes nāles agunt ex neceſſitate: τ iō integra exiſtente virtute nunq̄z peccatum pōt in actū inueniri: ſz virtutes aīe nó pducūt act⁹ ex necītate: vn̄ nó eſt ſimilis rō.

¶ Utrum in quolibet peccato ſit aliqs actus. ¶ ¶ Articulus. V.

Ad qntū ſic pcediṫ. Videṫ q in quolibȝ peccato ſit aliqs actus. Sicut.n. meritū ↄparaṫ ad virtutē: ita pctm̄ ad vitiū cōparaṫ: ſed meritū nó pōt eſſe abſqȝ aliquo actu. ergo nec pctm̄ pōt eſſe abſqȝ aliquo actu. ¶ Preterea. Augu. dicit in libr. de libe. arbi. q oē pctm̄ adeo eſt voluntariū: qd ſi nó ſit voluntariū nó eſt pctm̄: ſed nó pōt eſſe aliquid

nō tn̄ negatuȝ ſic putes actū eē ſimplr nobiliorē hitu. Ex rōne.n. allata ſ corpe τ explanata ad pmū pȝ q act⁹ ſimpliciter ē nobilior et melior habitu: ſicut act⁹ ſimpliciter actu permixto potētie τ finis eo q ē ad finē ſimplr: ſm qd aūt inq̄tū per maneret i ſubiecto: τ habȝ in ſe vtualr actū: vt cā efficiens non incōueniṫ excellere: non enim pprie cā eſt vniuoca: vt ſortes platōis: ſȝ potius ſicut ſemē: quod eſt ſcdaria cā ſtrā vniuocam: ad eādē.n. ſpeciē ſpectat ſemen τ effectus τ habitus et actus: ſed effectus et actus pfectiores ſunt res talibus iſtrumētalibus cauſis q̄z ſuis effectib⁹.

¶ Arti. IIII.

In ar⁰ 4⁰ in reſpōſiōe ad 2ᵐ aduerte q argumento cōſiſtēte in hoc q ſi virtus nó eſt ↄpolis minori malo puta vitiō. ergo nec maiōi puta actui τc. rn̄det autor q ſcōpolitas nō ↄſurgit ex maiori vl minori bōitate vl malitia: ſȝ ex directa oppōe: magis it opponiṫ vitiuȝ vtuti q̄z pctm̄: τ iō τc.

quid voluntarium niſi per actum voluntatis. ergo omne peccatum habet aliquem actum. ¶ Preterea. Si peccatum eſſet abſq3 aliquo actu ſequeretur ꝙ ex hoc ipſo ꝙ aliquis ceſſat ab actu debito peccaret: ſed continue aliquis ceſſat ab actu debito: ille.ſ. qui nunq3 actum debitum operatur. ergo ſequeretur ꝙ continue peccaret: quod eſt falſum. nõ ergo eſt aliquod peccatu3 abſq3 actu. ¶ Sed contra eſt quod dicitur Jacobi.iiij. Scienti bonum facere ⁊ non facienti peccatum eſt illi: ſed nõ facere non importat aliquem actum. ergo peccatum poteſt eſſe abſq3 actu. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ queſtio iſta principaliter mouetur propter peccatum omiſſionis: de quo aliqui diuerſimode opinantur. Quidam eni3 dicunt ꝙ in omni peccato omiſſionis eſt aliquis actus: vel interior: vel exterior. interior quidem ſicut cum aliquis vult non ire ad eccleſiam quando ire tenetur: exterior autem ſicut cum aliquis illa hora qua ad eccleſiam ire tenetur: vel etiam ante occupat ſe talibus quibus ab eundo ad eccleſiam impeditur: ⁊ hoc quodammodo videtur in primu3 redire: qui enim vult aliquid: cũ quo aliud ſimul eſſe nõ poteſt: ex conſequenti vult illo carere: niſi forte non perpendat ꝙ per hoc quod vult facere impeditur ab eo quod facere tenetur: in quo caſu poſſet per negligentiam culpabilis iudicari. alij vero dicunt ꝙ in peccato omiſſionis non requiritur aliquis actus. ipſum enim nõ facere quod quis facere tenetur peccatu3 eſt. Utraq3 autem opinio ſm aliquid veritatem habet. Si enim intelligatur in peccato omiſſionis illud ſolum quod per ſe pertinet ad rationem peccati: ſic quandoq3 omiſſionis peccatum eſt cum actu interiori: vt cum aliquis vult non ire ad eccleſiã: quandoq3 vero abſq3 omni actu vel interiori vel exteriori: ſicut cu3 aliquis hora qua tenet᷑ ire ad eccleſiã: nihil cogitat de eundo vel nõ eundo ad eccleſia3. Si vero in peccato omiſſionis intelligant᷑ etiã cãe vel occaſiones omittẽdi: ſic neceſſe eſt in peccato omiſſionis aliquẽ actũ eſſe: nõ.n. eſt peccatum omiſſionis niſi cum aliquis ꝓtermittit qđ põt facere ⁊ nõ facere: ꝙ aũt aliquis declinet ad non faciendum illud quod poteſt facere ⁊ non facere: non eſt niſi ex aliqua cauſa vel occaſione coniuncta vel precedente: ⁊ ſi quidem cauſa illa non ſit in poteſtate hominis: omiſſio nõ habet rationem peccati: ſicut cum aliquis ꝓp infirmitatẽ ꝓtermittit ad eccleſiam ire. Si vero cã vel occaſio omittẽdi ſubiaceat volũtati: omiſſio h3 rõnẽ peccati: ⁊ tũc ſemꝑ op3 ꝙ iſta cã inquantũ eſt voluntaria habeat aliquẽ actum ad minus interiorẽ volũtatis: q̄ qđe3 actus qñq3 directe fert᷑ in ipſam omiſſionem: puta cum aliquis vult nõ ire ad eccleſiã vitans laborẽ: ⁊ tunc talis actus per ſe pertinet ad omiſſionẽ: voluntas.n. cuiuſcunq3 peccati per ſe pertinet ad pctm̃ illud: eo ꝙ voluntarium eſt de rõne peccati. qñq3 aũt actus voluntatis directe fert᷑ in aliud per qđ hõ impeditur ab actu debito: ſiue illud in quo fert᷑ voluntas ſit ꝯiunctu3 omiſſioni: puta cũ aliquis vult ludere qñ ad eccleſia3 deberet ire: ſiue ẽt ſit precedens: puta cum aliquis vult diu vigilare de ſero: ex quo ſequitur ꝙ nõ vadat hora matutinali ad eccleſiam: ⁊ tunc actus iſte interior vel exterior per accidens ſe h3 ad omiſſionem: q2 omiſſio ſequit᷑ ꝓter intentionem: hoc aũt dicimus per accidens eſſe qđ eſt preter intentionem: vt p3 in.ij. phyſi. vnde manifeſtũ eſt ꝙ tunc pctm̃ omiſſionis h3 quidem aliquẽ actum coniunctum vel precedentẽ: qui tamẽ per accidens ſe h3 ad peccatu3 omiſſionis: iudicium autem de rebus dandum eſt ſm illud quod eſt per ſe ⁊ nõ ſm illud: qđ eſt per accidens. Unde verius dici põt ꝙ aliquod peccatum poſſit eſſe abſq3 omni actu: alioquin etiã ad eſſentiam aliorum peccatorum actualium pertinerent actus ⁊ occaſiones circunſtãtes. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ plura requiruntur ad bonum q̃3 ad malum: eo ꝙ bonum contingit ex tota integra cauſa: malum autem ex ſingularibus defectibus vt Diony. dicit.iiij.ca. de diui. no. ⁊ ideo peccatum põt ꝯtingere: ſiue aliq̄s faciat qđ non d3: ſiue nõ faciendo qđ d3 ſm meritũ nõ põt ẽẽ niſi aliq̄s faciat volũtarie qđ d3: ⁊ iõ meritũ nõ põt eſſe ſine actu: ſ3 pctm̃ põt ẽẽ ſine actu. ¶ Ad ſcđm dicendũ: ꝙ aliquid dicitur voluntarium: non ſolum q2 cadit ſuper ipſum actu3 voluntatis: ſ3 q2 in poteſtate noſtra eſt vt fiat vel nõ fiat: vt dicitur in.iij. ethicoꝝ vnde etiam ipſum nõ velle poteſt dici voluntarium: inquantum in poteſtate hominis eſt velle ⁊ nõ velle. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ peccatum omiſſionis contrariatur precepto affirmatiuo quod obligat ſemper: ſed non ad ſemper: ⁊ ideo ſolum pro tempore illo aliquis ceſſando ab actu peccat: pro quo preceptũ affirmatiuũ obligabat.

¶ Utrum conuenienter diffiniat̃ pctm̄. ¶ Articu. VI.

AD ſextū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ incōueniēter diffiniat̃ peccatū cuʒ dicit̃. Pctm̄ eſt dcm̄ vel factū vl' ꝯcupitū ꝯtra legē eternā. Dictū.n. vl' factū vl' ꝯcupitū iportat aliquē actū ſʒ nō oē pctm̄ iportat aliquem actuʒ vt dcm̄ eſt. ḡ hec diffinitio nō icludit oē pctm̄. ¶ Preterea. Aug. dicit in lib. de duabus aiab⁹. Pctm̄ eſt volūtas retinēdi vl' ꝯſeq̄ndi qđ iuſticia vetat: ſʒ volūtas ſub ꝯcupiſcētia cōprehēdit̃: ſm ꝙ ꝯcupiſcētia largo mō ſumit̃ ꝓ oi appetitu. ḡ ſuffeciſſet dicere. Pctm̄ eſt ꝯcupitū ꝯtra legeʒ eternā. nec oportuit addere dictuʒ vel factū. ¶ Preterea. Pctm̄ proprie cōſiſtere videt̃ in auerſiōe a fine: nā bonū ⁊ malū principaliter ꝯſiderant̃ ſʒ finē: vt ex ſupra dictis pʒ: vnde ⁊ Aug. in .j. de libe. arbi. per ꝯparationē ad finē diffinit pctm̄ dicens ꝙ peccare nihil eſt aliud q̄ȝ neglectis rebus eternis tēporalia ſectari. Et in lib. lxxxiij. q. dicit ꝙ ois hūana peruerſitas eſt vti fruendis ⁊ frui vtendis: ſed in premiſſa diffinitione nulla fit mētio de auerſione a debito fine. ḡ inſufficienter diffinit̃ peccatū. ¶ Preterea. Ex hoc dicit̃ aliqd eſſe ꝓhibitū q² legi cōtrariat̃: ſed nō oia peccata ſunt mala q² ꝓhibita: ſed q̄dā ſunt ꝓhibita q² mala. nō ḡ in cōmuni diffinitiōe peccati debuit poni ꝙ ſit ꝯtra legē dei. ¶ Preterea. Pctm̄ ſignificat malū hominis actū vt ex dictis pʒ: ſed malū hois eſt ꝯtra rōneʒ eſſe:

In ar° 6° dubiu̅ occurrit ex Greg. ¶ Arti. VI. de Arimino in 2° ſnia. diſ. 34. volēte ꝙ pctm̄ ꝓpe q̄ q̄s dr̃ formalr̃ peccans nō eſt act⁹: nec eſt aliqd incōplexe ſignificabile ⁊ hoc ꝓbat̃ 2°. p̄ q² pctm̄ ꝯſiſtit in hoc ꝙ aliq̄s agit ꝯ rectā rōnē: ſed h nō eſt niſi ꝯplexe ſignificabile. ḡ. ⁊ q² in p̄ceptis affirmatiuis ⁊ negatiuis ꝓhibēt̃ pctā ⁊ affirmāt̃ eoꝝ oppoſita: vt pʒ: ſʒ in his ſola cōplexe enuntiabilia iubentur aut ꝓhibētur: q² quū p̄cipit̃ non mechaberis nec vir nec mulier nec actus ꝓhibet̃: ſʒ facere actū cōmixtionis: qđ ſola orōne ē enuntiabile formalr̃ vel equaliter: ſʒ h Gregorij fātaſia a diuo Thoma p⁹ Aug^m ⁊ Ariſtotelē excuditur dicēte h ꝙ pctm̄ nil aliud eſt q̄ȝ act⁹ hūanus malus: cōſtat nāqʒ ꝙ act⁹ hūan⁹ malus eſt qd icōplexe ſignabile: ſignat̃ nāqʒ ifinitis noib⁹ icōplexis vt fornicatiōis blaſfemie ⁊ alijs hm̄ noib⁹. Pctm̄ nāqʒ quū voluntariū ſit in actu 2° ꝯſiſtēs ſm v̾itatē aut ſumit̃ mālr̃: aut formalr̃: aut ꝓ toto ꝯpo^to: ⁊ ſiqdē ſumit̃ mālr̃ ꝯſtat ꝙ act⁹ ſcđs ē gcqd ſit illud: ⁊ pōt ⁊ noialr̃ ⁊ v̾balr̃ ſignari: v̾balr̃ qdē ꝑ modū act⁹: noialr̃ aūt ꝑ modū ſubē. ſi v̾o ſumit̃ formalr̃ ꝯſtat qđ eſt p̾uatio: que eodē mō eſt ſignabilis: ⁊ ſilr̃ totū cōpoſitū: ſʒ qđ forte decepit eſt: q² nō diſcernit̃ īter pctm̄ in actu exercito: ⁊ in actu ſignato: ⁊ pctm̄ in re .i. ſm ſe vt ꝯuenit ſignabilitatē vtrāqʒ: in actu nāqʒ exercito nō niſi v̾bo ſignat̃: in actu v̾o ſignato nomie: ſʒ qđ theologoꝝ ⁊ phoꝝ de re eſt vt abſtrahit ab his ſignandi modis: ⁊ ꝑ h pʒ rn̄ſio ad oba: falſum nāqʒ vtrobiqʒ aſſumitur: niſi in actu exercito: quū dr̃ ꝙ agere ꝯ rōneʒ ꝙ mechari ⁊c̄. non ſint incōplexe ſignabilia: male q̄qʒ exponit̃ Augu. in diffinitiōe iſta: pctm̄ eſt dcm̄ factū niſi verificet̃: ꝙ pctm̄ eſt dictio factio ꝯcupiſcētia volitio ꝯ legē dei.

¶ In eodē arti° ꝓ q̄ſito h tractatur qd eſt pctm̄ in moralibus: ⁊ dr̃ qđ eſt act⁹ volūtari⁹ malus. ſcito vir docte ꝙ vt ex ſupradictis i. q. 18. hēs malū equoce dr̃ de malo abſo^te ⁊ ꝺ malo morali: qm̄ malū abſo^te ē formalr̃ nulli⁹ nāe: ſʒ p̾uatio ⁊ nihil: malū āt morale ē multaꝝ nāꝝ: ſicͭ color ⁊ alia gnā: vitiuʒ.n. intēpātie formalr̃ ē vna ſpēs i reꝝ nā: ⁊ ſilr̃ act⁹ intēpātie formalr̃ eſt ꝑpō in certa ſpē poſitiua: idē.n. iudiciū ē de itēpātia hitiali ⁊ actuali: q̄ ad h ⁊ qm̄ illa vitiū: hec pctm̄ ē: iō caue in tractatu de vitijs ⁊ pctis ne erres i p̾n° putās vitiū ⁊ pctm̄ hr̃e tm̄ rōnē mali: rōne p̾uatiōis: opʒ nāqʒ dicere ꝙ pctm̄ eſt act⁹ malus 2°. ſ. ꝯrie ⁊ p̾uatiue: intēpātia.n. eſt act⁹ malus ꝯrie ꝓ q̄to eſt act⁹ hñs ꝯriū obʒ formale obo tēpātie. Eſt v̾o act⁹ malus p̾uatiue ꝓ q̄to ē act⁹ p̾uat⁹ rectitu^ne quā deberet hr̃e: eſt āt īter has duas mali rōnes tāta drīa: q̄ p⁹ vt dcm̄ fuit ē reſ q̄daʒ poſi^ua ⁊ a deo ⁊c̄. 2ª ē p̾uatō ē ꝙ nihil ⁊ nō a deo p⁹ q̄ qʒ eſt p̾or nāle 2ª: ⁊ eſt fundamētū ei⁹ ꝙ oē pctm̄ ē act⁹ ꝯri⁹ alicui v̾tuti: ⁊ ad hō ꝯnetatē legi p̾uatio debite rectitudinis. p⁹ rurſus ſpectat ad conuerſionē. 2ª āt ad auerſioneʒ īuentā in pctō vtroqʒ ⁊ vocatur iordiatō: ſʒ p⁹ ꝯrie. 2ª p̾uatiue: q̄uis v̾ſitato vocabulo quū ꝺ pctō eſt diſputatio: iordinatio: deformitas: mali^t, rō mali ⁊ ſi qđ eſt hō p̾uatiue ſumant̃ in lr̃a ḡ quum dr̃ ꝙ pctm̄ eſt actus hūan⁹ malus ītellige ꝙ malus: ⁊ iordinat⁹ vtroqʒ mō: vtrāqʒ.n. iordinationē hʒ act⁹ ex incōmēſuratōe ad ſuā regulā. nā iordinationē ꝯrie hʒ ex obo qđ eſt aliqd appetitū diſſonās regule: ⁊ ex h comitat̃ iordinatio p̾uatiue: q² ex h act⁹ p̾uatur rectitudine regule q̄ deberet iformari: ⁊ h bñ nota ⁊ fige mēti. ſi vis autorē itelligere: ⁊ ſi vis ꝯdictores ꝯuincere. nās vitioꝝ oppone: ⁊ quū oportebit fateri vitia eē veres ꝯrias nās poſitiuas v̾tutib⁹ in gn̄e q̄litatis ⁊ ꝯria ſint formalr̃ ꝯtraria: cogent̃ ideʒ dicere de actib⁹ eoꝝ formaliter: ex q̄bus gn̄ant̃ ⁊ quos eliciunt.

¶ In eodē ar°. qm̄ ibi dr̃ ꝙ iordinatio ē q̄ſi for^le in pctō: ⁊ act⁹ hūan⁹ ē q̄ſi māle dubitari pōt p̄ de ſenſu lr̃e. 2° de re de ſenſu qdē an loquat̃ de iordinatōe vtraqʒ: an ꝺ altera tm̄. ſ. p̾uatiua ⁊ ſilr̃ ꝑ ſubaʒ act⁹: an itelligat actuʒ ipm̄ in gn̄e nāe: an ēt ſm ſpēʒ moralē: ſʒ h qđ q² de v̾bis ⁊ ꝺ reb⁹ ꝯſtat nō magnifaciēda ē: v̾ificari nāqʒ pōt ꝺ iordinatiōe vtraqʒ qđ ē q̄ſi for^le in pctō: ⁊ ſuba act⁹ volūtarij in gn̄e nāe vt māle: ⁊ rurſus v̾ificari pōt ꝙ ſuba act⁹ i gn̄e nāe ⁊ moris ē vt māle ⁊ iordinatio p̾uatiue ē vt for^le vt ex dicēdis clari⁹ pʒ. 2° tm̄ expō magis v̾r lr̃alr̃ itēta. De re igit̃ ipa dub^m ē q̄ duaꝝ iordinationū ſit magis ꝺ rōne pcti an iordinatio poſi^ua: an iordinatio p̾ua^ua: ⁊ h eſt idē q̇ q̄rere qd ē magis de rōne pcti auerſio vel ꝯuerſio: opʒ.n. h v̾bi qd ē pctm̄ fundam⁹ pcti qditatē diligēter inueſtigare: qm̄ p̾n^m ois ſcie ē qđ qd eſt. Et ſcito ꝙ nō facio difficultatē in pctōꝝ noib⁹ ꝓprijs: puta itēpātia: iniuſticia: vel cōi: puta culpa pctm̄: qm̄ eēt qđ nō de reb⁹ abſo^te: ſʒ vt ſignant̃ ſub vocabulis: ⁊ rediret qđ de noib⁹: dico āt h ne q̄s arguat

ex hoc

ex hoc q̃ ſit albũ purã q̃litatẽ ſignat: ita malũ purã ma liã ⁊ pctm̃ purã ꝑuatõez.ſ.n.ex nominũ ſignatiõib⁹ ar guim⁹ iniuſtitia actualis ɔ̃rie ſumendo ly ipurã q̃litatẽ. igr ⁊ ſic oppoſita bẽm⁹ determinatões de gñe ⁊ ſpẽb⁹ qꝺ eſt ridiculũ afferre iter viros doctos. De ipa g̃ re quã pec catũ dicim⁹ q̃ cũqȝ noie vo cet qꝺ ẽ ɔ̃ Sco tuſi z⁹ ſent. di. 35. tȝ q̃ inordi nato ꝑuatua ſeu auerſio eſt magis de rõne peti: q2 eſt ipſa eẽntialis ratio peti ⁊ hoc mãi feſtat ꝑ oppoᵐ: quia rectitudo oppoſita ẽ ipa eẽntialis rõ vᵗ tutis: deducit qȝ hãc ſuã põ nẽ ex illo capi te.ſ. q̃ pctm̃ ẽ formalr priua tio: ad qꝺ ſunt tot auctes a di uo Tho. non habeo explica te q̃ꝝ recolo oppoᵐ: ſȝ diſti guit ſpẽ ⁊ tãdẽ oppoᵐ vr mihi ẽẽ vex ſm do ctrinã ei⁹ vt in ſequẽti q.an p⁹ arti⁹ clare inſti

ne: ſȝ in ɔ̃rio ad qꝺ ſeqr̃ ꝑuatio illa: dixi aũt plaries malũ ſimplr ad dñam mali moralis: qꝺ nõ eſt malũ ſimplr: ſȝ hinc vt diuo Thome i locis ſupi⁹ allãtis placet: ſicut.n. frig⁹ eſt in ſe bonũ qꝺdã ⁊ ẽ malũ calo ita tẽpãtia ẽ in ſe bonum quoddã: eſt tñ malum rõnali vite: ⁊ ſicut ad frigi dũ qꝺ eſt ɔ̃tra nuȝ calo ſeqr̃ ꝑuatio calidi: nõ q2 frig⁹ ſit ẽ. calor: ſȝ q2 fri gidũ nõ ẽ cali dũ et h̃ ꝑuatio bȝ rõnẽ mali i ſubõ cui debe tur bonũ cali di qñ ſic ⁊c. vt pȝ i corporib⁹ infirmis ex fri gore ita ad itẽ perãtiã ſeqr̃ ꝑ uatio nõ q2 nõ eſt tẽpãtia: hec ẽ enĩ negatio impẽtinẽs: ſȝ q2 act⁹ volũtari⁹ ſubus for̃ itẽ perãte nõ eſt tempar̃: ⁊ qꝛ̃ debet tali ac tui ſubo bonũ tẽpantie: iõ hȝ priuatio bȝ rõ nẽ mali ſimpr: ⁊ ſic inordina tio h̃. ⁊ auerſio ptinet ad pec catũ inq̃ũtũ

vt Dio. dic. iiij. ca. de diui. no. g̃ potius dñbuit dici q̃ pctm̃ ſit ɔ̃ rõnẽ q̃ꝫ q̃ pctm̃ ſit ɔ̃tra legeȝ eternã. ¶ In ɔ̃riũ ſufficit au ctoritas Aug. ¶ Rñdeo dõȝ: q̃ ſicut ex dictis pȝ: pctm̃ nihil aliud eſt q̃ꝫ actus hũanus ma lus: q̃ aũt aliqs act⁹ ſit hũan⁹ hȝ ex hoc q̃ eſt volũtarius: ſicũ ex ſupra dictis pȝ: ſiue ſit volũ tarius q̃ſi a voluntate elicitus: vt ipſum velle vel eligere: ſiue q̃ſi a volũtate iperatus: vt ex teriores actus vel locutiõis vl̃ operatiõis. Habet aũt act⁹ hu manus q̃ ſit malus ex eo q̃ ca ret debita cõmenſuratiõe: ois aũt cõmenſuratio cuiuſcunqȝ rei attendit̃ per cõparationem ad aliquã regulam: a qua ſi di uertat: incõmẽſurata erit. Re gula aũt voluntatis hũane eſt duplex. Una ꝑpinqua ⁊ ho mogenea.ſ. ipſa hũana ratio. Alia vero eſt prima regula.ſ. lex eterna: que ẽ q̃ſi rõ dei. Et iõ Aug. in diffinitione peti po ſuit duo. Unũ qꝺ pertinet ad ſubſtantiã actus hũani: qꝺ eſt q̃ſi mãle in pctõ cũ dixit: dcm̃ vel factũ vel ɔ̃cupitũ. aliud ãt qꝺ pertinet ad rõneȝ mali: qꝺ eſt q̃ſi formale in pctõ: cum di xit. Cõtra legẽ eternaȝ. ¶ Ad primũ g̃ dõm: q̃ affirmatio ⁊ negatio reducunt̃ ad idem ge nus: ſicut in diuinis genituȝ ⁊ ingenitum ad relationem: vt Aug. dicit in. v. de tri. ⁊ iõ pro eodẽ eſt accipiendũ dcm̃ ⁊ nõ dcm̃: factũ ⁊ nõ factuȝ. ¶ Ad ſcðm dõm: q̃ prima cã pecca ti eſt in volũtate que imperat oẽs actus volũtarios: in qbus ſolũ inuenit̃ pctm̃: ⁊ iõ Aug. qñqȝ per ſolã volũtatẽ diffinit

nuat. diſtiguo igit i p̃mis ex ipo i z⁹ z⁹. q. io. a. 5 q̃ pctm̃ ẽ in duob⁹ gnĩb⁹.ſ. in gñe mali ſimplr: ⁊ ẽ in gñe volũtarij ſeu moralis mali: ⁊ i gñe qdẽ mali ſimplr reponit̃ forma le ꝑ iordinationẽ ꝑuatiue ſeu auerſionẽ: in gñe ãt volũta rij ſeu moralis mali ꝑ ſuã dñam quã ex oĩo malo mora liter hȝ repõit̃: ⁊ qm̃ obm̃ tale ⁊ dñam talẽ in q̃ iordina tio ɔ̃rie ɔ̃ſiſtit: ſortit̃ pctm̃ ex itentõe peccãtis. vñ hȝ pec catũ q̃ ſit volũtariũ. Auerſionẽ aũt ſeu iordinatiõeȝ nõ ſortit̃ ex itentõe ſȝ ɔ̃ſeq̃t. iõ pctõ inq̃ꝫtũ voluntariũ inti mi⁹ ineſt iordinatio ɔ̃rie q̃ꝫ ꝑuatiue ⁊ ɔ̃uerſio q̃ꝫ auerſio: inq̃ꝫtũ vo malũ ſimplr itimi⁹ ineſt iordinatio ꝑuatiue ⁊ auerſio q̃ꝫ ɔ̃uerſio. Et ſi q̃ras abſoˡᵉ ⁊ ſine diſtõne loquẽ do qd ẽ dõm: dico q̃ q2 pctm̃ abſoˡᵉ loquẽdo ẽ in gñe ma li ſimplr ⁊ eſt voluntariũ: iõ vtrũqȝ abſoˡᵉ recte dr̃.ſ. ⁊ q̃ auerſio ẽ de rõne peti ⁊ formale in pctõ: ⁊ q̃ ɔ̃uerſio ẽ de rõne peti: ⁊ formãs pctm̃. Ad cõparatiuã ãt qd magis ab ſolute dico q̃ ɔ̃uerſio ⁊ rõ eſt z⁹. p⁹ q2 pctm̃ ẽ magis vo lũtariũ q̃ꝫ malũ: q2 eſt volũtariũ ſm ſe totũ q̃ꝫuis diuer ſimode: q2 ɔ̃uerſio pncipalr auerſio ſcðario: nõ ẽ aũt ma lũ ſm ſe totũ: ſȝ ſm partẽ tm̃.ſ. ꝑuatiõeȝ. z⁹ ẽ q2 ɔ̃uerſio dat pctõ verã ſpẽm: auerſio vo dat ꝑuationẽ ſpẽi: intẽpe rãtia.n. ex ɔ̃uerſiõe ad obm̃ ſortit̃ dñaȝ vere ſpẽi in gñe q̃litatis: ex auerſiõe aũt ꝑuatõeȝ hȝ ſpẽi tẽpantie: magis aũt ɔ̃uẽit pctõ dña vere ſpeᶜⁱ q̃ꝫ ꝑuatio ſpẽi: auctes ãt al late a Scoto ⁊ rõ iducta nihil aliud ꝓbãt niſi q̃ pctõ vt ẽ in gñe mali ſimplr magis iſit auerſio. ſic.n. eẽntialis peti rõ in ꝑuatõe ɔ̃ſiſtit: ſȝ vt dcm̃ eſt magis vrget rõ peti in q̃ꝫtũ ẽ volũtariũ: ſm quã nõ ẽ eẽntialis rõ peti in ꝑuatio

malũ ſimplr: inordinatio aũt ɔ̃trarie ⁊ ɔ̃uerſio ptinet ad pctm̃ inq̃ꝫtũ hȝ rõnẽ mali moralis ⁊ volũtarij. Et qm̃ in ordinatio ꝑuatiue eſt vltimũ ſemꝑ veniẽs pctõ: iõ forte in lr̃a: dr̃ qꝺ ẽ q̃ſi formale in pctõ: ⁊ nõ dixit abſoˡᵉ qꝺ eſt formale ⁊ eadẽ rõne act⁹ denoiat̃ ab illa dr̃ qꝺ ẽ q̃ſi mã le in pctõ: vex aũt pctm̃ q2 icludit hec duo ſit vnuȝ ꝑ acci dẽs: aut vnũ ꝑ ſe: ⁊ alter ſit annexũ: q̃ꝫuis h̃ eẽt dõm vbi de qꝺ qd eſt peti tractat̃ in ſequẽti tñ arti⁹ vbi de ſpecifi ca diſtinctione pctõꝝ tractat̃ dicet̃.

¶ In eodẽ 6⁹ arti⁹ in rñſione ad vltiᵐ occurrit duᵐ an pec catũ in moralib⁹ ex h̃ ipſo qꝺ eſt pctm̃ ſit offenſiuũ dei: ⁊ ſilr auerſiuũ a deo an ex alio hẽat q̃ ſit ɔ̃ rõneȝ: ⁊ ex alio q̃ ſit offenſiuũ dei: in lr̃a.n. diſtiguit pctm̃ ſm has duas rõnes: ⁊ dr̃ q̃ inq̃ꝫtuȝ eſt ɔ̃ rõnẽ tractat̃ a phõ morali: in q̃ꝫtũ eſt offenſiuũ dei a theologo: q̃.n. ex diuerſis hec ꝓ uentãt ſuadet ꝑ ipa diſtõ facta deinde rõ: q2 rõ nr̃a eſt qꝺ dã ens pticipatũ: de⁹ aũt eſt ipm̃ eẽ ꝑ eẽntiã: ɔ̃ſtat aũt q̃ ɔ̃riũ vel ꝑuatio entis pticipati nõ eſt ɔ̃riũ: nec ꝑuatio en tis ꝑ eẽntiã. Pctm̃ igit̃ ex h̃ qꝺ eſt ɔ̃ rõnẽ hũanaȝ nõ eſt offenſiuũ dei: nec ſufficit ad euadendũ h̃ dicere: q̃ q2 rõ hũana deriuat̃ a diuina: qꝺ eſt ɔ̃ rõnẽ hũanaȝ ẽ ɔ̃ diuinã. tũ q2 cognitio ſenſitiua deriuat̃ ẽt a diuina cognitiẽe: nõ tñ ɔ̃riũ cognitiõi ſenſitiue eſt ɔ̃riũ cognitiõi diuine. tũ q2 ex h̃ nihil aliud hr̃ niſi q̃ pctm̃ eſt ɔ̃ rõnẽ diuinã inq̃ꝫtuȝ pticipata eſt i rõne hũana qꝺ nihil aliud ẽ q̃ꝫ eẽ ɔ̃ effectũ dei: ⁊ qꝺ ẽ de eẽ ɔ̃ ipȝ deũ vt offenſiuũ ei⁹ nõ ſuoꝝ effectu uȝ. ¶ P. Si pctm̃ vt ſic eẽt offenſiuũ dei ⁊ auerſiuũ ab eo poſſet h̃ cognoſci nãli ratiõe ⁊ a phis deberet tractari.

peccatum: ſed quia etiam ipſi exteriores actus pertinent ad ſubſtantiam peccati cum ſint ſ̄m ſe mali: vt dictum eſt: neceſſe fuit ꝙ in diffinitione peccati poneretur etiam aliquid pertinens ad exteriores actus. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ lex eterna primo ⁊ principaliter ordinat hominem ad finē: cōſequēter aūt facit bene ſe habere circa ea q̄ ſunt ad finē: ⁊ iō in hoc ꝙ dicit: ꝯtra legē eternam: tangit auerſionē a fine: ⁊ omnes alias inordinatiōes. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ cum dicit̄ ꝙ nō oē pctm̄ iō eſt malū q꞉ ē ꝓhibitū: itelligit̄ de ꝓhibitiōe facta ꝑ ius poſitiuū: ſi aūt referat̄ ad ius nāle: qḋ ꝯtinet̄ prio q̄dē in lege eterna: ſcḋario ꝟo in nāli iudicatorio rōnis hūane: tūc oē pctm̄ eſt malū q꞉ ꝓhibitū: ex hoc.n. ipō ꝙ eſt inordinatū iuri naturali repugnat. ¶ Ad q̄ntū dōm: ꝙ a theologis cōſiderat̄ pctm̄ ꝑcipue ſ̄m ꝙ eſt offenſa ꝯtra deū: a pho aūt morali ſ̄z ꝙ ꝯtrariat̄ rōni: ⁊ iō Aug. ꝯuenientius diffinit pctm̄ ex hoc ꝙ eſt cōtra legem eternā q̄z ex hoc ꝙ eſt ꝯtra rōnē: ꝑcipue cū per legē eternā regulemur in multis que excedunt rationem humanā: ſicut in his que ſunt fidei.

¶ De diſtinctione peccatorū.

¶ Qō. LXXII.

Deinde ꝯſiderandum eſt de diſtinctiōe peccatoꝝ vl̄ vitioꝝ. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ nouē. ¶ Primo vtꝝ pctā diſtinguant̄ ſpē ſ̄m obꝛa. ¶ Scḋo de diſtinctiōe pctōꝝ ſpūaliū ⁊ carnaliū. ¶ Tertio vtrū ſ̄m cāſ. ¶ Quarto vtꝝ ſ̄m eos in quos peccat. ¶ Quinto vtrū ſ̄m diuerſitatē reatus. ¶ Sexto vtꝝ ſ̄z omiſſionē ⁊ ꝯmiſſionem. ¶ Septimo vtꝝ ſ̄m di-

quoꝝ neutꝝ appet. ¶ In oppoᵐ ē q꞉ odiū dei ⁊ blaſphemia dei ſunt pctā mortalia ſecluſa oī fide ⁊ grā ⁊ nālr cognoſcibilia nō ſolū qḋ ſunt pctā: ſ̄z ꝙ ſunt offenſiua dei: ⁊ hec nō niſi: q꞉ ꝯ̄ rōnē rectā actus odij h̄z obm̄. ꝗ.

¶ Ad h̄ dr̄ ꝙ iſte due rōnes i pctō diſtiguunt̄ nō vt diſperate: ſ̄z vt ſubordiate: ita ꝙ pctm̄ eē ꝯ̄ rōnē ſubordinat̄ ad eē ꝯ̄ deū: et illud infert h̄: q̄ſi vt iferi⁹ ſuꝝ ſupi⁹: ad cuius euidētiam ſciēdū eſt ꝙ finis vltim⁹ creature rōnalis vt ſic ē de⁹ z⁹. ꝑ vt obm̄ hꝛitudis poſſibilis nālr. z⁰ vt obm̄ btitudis reuelate nec ḋuꝰ ſic et ſic ſe hñt vt duo diſpati fines vltimi: ſ̄z qm̄ grā ꝑſuppōit ⁊ pficit nām: de⁹ vt finis nālis ē finis vltim⁹ q̄ſi ſ grē ⁊ q̄ſi ſubordinatur ſibi ipſi: vt finis eſt btitudis reuelate tanq̄ȝ fini vltio ſimpr̄: pp qḋ q̄cq̄d ꝯ̄riat̄ deo vt fini nāli rōnalis creature repugnat ꝯñter eidē vt fini ſupnāli: q̄ꝯuis nō q̄cq̄d ordinat̄ ad deū vt finē nālē ordinet̄ ad eundē vt ſupnālē: ⁊ rō diſparitatis eſt: q꞉ bonū ꝯſurgit ex cā itegra: malū āt ex ꝑticulari q̄cūq̄ȝ defectu: quū aūt finis moraliū v̄tutū ſit bonū rōnis ordinatū ad deū finē nālē: vt mediū necariū ad ꝯſequēdū illū: ita ꝙ iter bonū rōnis ⁊ deū finē rōnalis creature hec eſt connexio necīa ⁊ in rōcināndo ⁊ in exequēdo. naȝ ichoādo a fine ⁊ ex eo accipiēdo rōnē opis ad boᵐ rōnis deuenit̄ tāq̄ȝ a pn̄⁰ ad ꝯclōnē necīanā ⁊ ſilr inchoādo ab exequēdo bono rōnis ꝓcedit̄ ad deū vltimū finē manifeſte. n. ꝯſtat ꝙ ex ſummo bono mētis nō deducit̄ malū rōnis ſ̄z bonū: ⁊ ꝙ ad ſummū mentis bonū nō ducit malū rōnis: ſ̄z bonū. Cōnexo igit̄ bono rationis cū deo fine nāli: opꝫ vt pctm̄ qḋ eſt malū ratiōis ex eo ipſo ꝙ ꝯ̄riat̄ bono rōnis abducat a deo fine nāli: et ꝯñter: vt deū eſt ſupnāli: ⁊ ꝯfirmat̄ q꞉ peccās: puta intēperat⁹ ꝯſtituit ſibi vltimū finē in bono ſenſibili: puta delectatiōe ꝯ̄ria rōni: ac ꝑ h̄ quū nō poſſit vnus hēre ſimul duos vltimos fines vt in. q. ꝑma determiatū eſt: ꝓponit rē viliſſimā deo dās ei dignitatē diuinā vltimi finis iux̄ illḋ apl̄i ad ꝑhi. z⁰ quoꝝ de⁹ vēter ē: ⁊ ꝑ hoc auertit̄ māifeſte a deo ſummo bono: ⁊ offendit ipm̄ q̄tū eſt ex parte ſua: auferēs illi dignitatē ꝓpriam eē vltimū finē operū rōnalis creature ⁊ ꝑponēs illi aliud magis diligens illud aliud q̄ ipm̄: q꞉ finis vltim⁹ eſt maxie amat⁹: ⁊ hoc ē qḋ ex ꝑ⁰ parte. q. 48. habet̄. ſ. ꝙ malū culpe ꝯ̄riat̄ bono diuino i ſe: qm̄ ꝯ̄riat̄ amori q̄ de⁹ amat̄ in ſeipſo nō ſolū charitate īfuſa ſ̄z acq̄ſita. vñ infer⁹ in. q. 73. a 7⁰ ad zᵐ dr̄ ꝙ auerſionē a regula rōnis ſeq̄t̄ auerſio a deo cui bō ꝯiungi ꝑ rectā rōnē: pctm̄ igit̄ ſecluſa oī fide ⁊ ꝑcinēte ad illā ē ꝯ̄ bonū rōnis tāq̄ȝ ꝓpinquum finē: ⁊ ꝯ̄ bonū diuinū tāq̄ȝ vltiᵐ finē: ex h̄ ipſo qḋ ē pctm̄: ⁊ inordinatio ei⁹ ē puatio fōmalis rectitudis act⁹ ferēs auerſionē ab icōmutabili bono: ⁊ offenſam illi⁹: ⁊ q̄ꝯis btitudo ſupnālis ſuppōit nāles ex ꝯñti q̄ꝯtū ē ex ſe eſt ꝯ̄ deū vt obꝫ btitudinis ſupnālis ⁊ auerſiuū ab eo ⁊ offenſiuū ei⁹: ſuppōſ aūt fide pctm̄ ipm̄ ꝑuat rectitudine nō ſolū leg̃ nāe ſeu rōnis: ſ̄z diuie: opponit̄ eni ordini charitatis īfuſe: ⁊ ē offenſiuū dei vltimi finis ſimplr̄: has. n. ꝯditiones nō hērent actualr̄ pctā mortalia: ſi de⁹ creaturā rōnalē in ſuis puris nālib⁹ ꝑ pētuis ac finib⁹ reliq̄ſſet: q̄ꝯuis q̄tū ē ex ſe vt deū ē repugnarēt ēt ſupnālib⁹: vtpote ꝑſupponētib⁹ nālia: ad ꝑmā āt obiectionē in oppoᵐ pꝫ rñſio: diſtinctio. n. ex h̄ qḋ eſt diſtō hꝫ magnā latitudinē: q̄ꝯuis poſſꝫ dici ꝙ autor itendit de rōne offenſiui inq̄tū eſt ꝯ̄ deū ſupnālē finē qḋ pure ē theologie ꝯſiderare: ſ̄z h̄ parui refert: q꞉ theolog⁹ ēt ꝯſiderat pctā inq̄tū ſunt ꝯ̄ rōnē in ordine ad abductōē a deo ſicut ēt ꝯſiderat de moralib⁹ v̄tutib⁹ acq̄ſitis in ordine ad deū. Ad zᵘᵐ dr̄ ꝙ pctm̄ alr̄ ꝯ̄riat̄ rōnali vite ⁊ alr̄ deo. nā vite rōnali ꝯ̄riat̄ formalr̄: ſic calidū frigido: vel tenebra lumini: deo aūt ꝯ̄riat̄ obiue nō efficaciter: ſ̄z affectuoſe. i. nō ꝙ deo ipſi in ſe aliq̄d ex tali ꝯ̄rietate adimat̄: ſ̄z q̄tū eſt ex affectu peccātis explicite: vt i odio dei iplicite vt ī adulterio furto ⁊ hṁ. vñ ex h̄ ipſo ꝙ pctm̄ ē ꝯ̄riū rōni formalr̄ hꝫ qḋ ē ꝯ̄riū deo obiue mō dicto: nō. n. ē ꝯ̄riū rōni formalr̄ niſi: q꞉ volūtariū: pp qḋ argᵐ qḋ ḋ ꝯ̄rietate formalr̄ loq̄t̄ n̄ obſtat. Ad zᵐ dr̄ ꝯceḋo ꝙ h̄ poterit nālr̄ cogitari ⁊ dici a phis vt maīfeſtū pꝫ ḋ odio dei: q̄ꝯuis negātes diuinā ꝓuidētiā circa hūanos act⁹ ḋ his n̄ fuerit ſolliciti.

¶ Queſtio. LXXII. ¶ Articu. I.

In arti⁰ ꝑ. q. 72ᵉ ſunt multa du⁰ ſimul tractanda. ꝑᵐ ē de ꝯclōne ipſa ex Sco. in z⁰ ſnīa. di. 35. volēte

nerſuz pceſſuz pcti. ¶ Octa-uo vtrū ſm abūdantiā ⁊ defe-ctum. ¶ Nono vtrum ſm di-uerſas circūſtantias.

¶ Utrum peccata dr̄ant ſpecie ſm obm. ¶ Articulus. I.

AD primū ſic pcedit̄. Uidet̄ q̄ peccata nō differāt ſpē ſm obta. Actus.n. hūani pre-cipue dicuntur boni vel mali per comparationez ad finem. vt ſupra oſtenſum eſt: cū igit̄ peccatum nihil aliud ſit quam actus hominis malus: ſicut di-ctum eſt: videtur q̄ ſm fines peccata debeant diſtingui ſpe-cie magis q̄z ſm obta. ¶ Pre-terea. Malū cum ſit priuatio diſtinguit̄ ſpecie ſm diuerſas ſpēs oppoſitorum: ſed pecca-tum eſt qōdam malū in gene-re humanorum actuum: ergo peccata magis diſtinguuntur ſpecie ſm oppoſita q̄z ſz oba. ¶ Preterea. Si peccata ſpe-cie differāt ſm obiecta: impoſ-ſibile eſſet idem peccatum ſpē circa diuerſa obiecta inueniri: ſed inueniuntur aliqua hmōi peccata: nam ſuperbia eſt in re-bus ſpiritualibus: ⁊ incorpo-ralibus: vt Grego. dicit in lib. xxxiij. Moral. Auaritia etiam eſt circa diuerſa genera rerūz: ergo peccata non diſtinguun-tur ſpecie ſm obiecta. ¶ Sed contra eſt q̄ peccatum eſt di-ctum vel factum vel concupi-tum contra legem dei. ſed di-cta vel facta vel concupita di-ſtinguuntur ſpecie ſm diuer-ſa obiecta: quia actus per obie-cta diſtinguuntur: vt ſupra di-ctum eſt. ergo etiam peccata ſm obiecta ſpecie diſtinguun-tur. ¶ Reſpondeo dicendūz: q̄ ſicut dictum eſt: ad rationez peccati duo concurrunt ſcili-cet actus voluntarius: ⁊ inor-dinatio eius: que eſt per receſ-ſum a lege dei. Horum autem

ꝑ. volente q̄ peccata diſtinguuntur ſpecie ex parte auer-ſionis e rō ſua eſt: q̄z auerſio eſt ipſa formalis rō pcti: cō-uerſio aūt ſpectat ad māle: ↄſtat.n. q̄ ſpecificatio eſt ex formali ⁊ nō ex māli. ¶ ꝑ. Pctm̄ eſt in duplici gn̄e ſed mali moralis ⁊ mali ſimpl̄r ⁊ vtroqz mō ſpecificat̄. q̄uō ē altera tm̄ ſpe-cificatio aſſerē-da reliqua ob-miſſa: ⁊ ſi dica-tur q̄ vna ē p̄-uatiua ⁊ alte-ra poſitiua: h̄ neutrā exclu-ſionem cāt: q̄z ſpēs alic⁹ aſſi-gnant̄ iuxͣ nāꝫ ei⁹. vn̄ ſi pctm̄ eſt duaꝝ nārū ambe ſūt aſſi-gnande ſi vni⁹ vna tm̄. ſi dica-tur q̄ vna ē p ſe ⁊ altera p ac-cidēs: vt in lr̄a dr̄ hn̄ ridet̄: ſz eſt pbādū: ⁊ i-ſurgit 2m dn̄m de rōne in lr̄a poſita. ſ. q̄z con-uerſio: ſeu ta-lis act⁹ p ſe in-tēdit̄ a peccan-te: inordinatio aūt p accn̄s: iō ſpecificatio eſt ex pte ↄuerſio-nis ⁊c. Peccat enī h̄ rō decli-nās a p ſe re⁹ i-tētiōis peccan-tis: ad p ſe re⁹ peccati q̄ſtio nāqꝫ ē de ſpē pcti: ⁊ nō ō ſpē itentiōis peccā-tis: intētio.n. peccātis eſt act⁹ volūtatis: pctm̄ eſt offenſa dei. vn̄ vr̄ ſophiſma figure dictōis a ſpē itentōis ad ſpēz pcti: ſicut ab actu ad actū talē: ⁊ ↄfirmat̄ dubiū q̄a ↄſide-rat̄ pctm̄ 2r. ſ. 2m ſe: ⁊ in ordine ad h̄ vel illud: ⁊ ſm ſe qui-dē ſumit̄ in qōne: ⁊ ſic de eo verificant̄ duo. ſ. qd̄ eſt volū-tariū: ⁊ qd̄ eſt iordinatū: in ordine aūt ad peccātis inten-tionē ſortit̄ q̄ vnū hoꝝ. ſ. voluntariū p ſe. alteꝝ. ſ. inordi-natuz p accn̄s hēat. q̄. pceſſus p̄m⁹ a ſm q̄d ad ſimpl̄r eſt dū ex p̄eminētia volūtarij i ordine ad intētionē peccan-tis ↄtulit. q̄. pctm̄ ſm ſe ſpēz hꝫ ex illo vno: potiſſꝫ nāqꝫ ſubſumit: ſꝫ alteꝝ hoꝝ. ſ. iordinatio p ſe cōuenit pctō vt eſt malū: reliquū vo p accidēs ſeu mālr̄: ⁊ ſic ↄcludit̄. q̄. ſpēs pcti eſt ex iordinatiōe ⁊ ſi h̄ eſt ſophiſma a ſꝫ q̄d ad ſim-pliciter: q̄re nō ibi: cuꝫ vtrobiqꝫ pcedat̄ ad pctm̄ ſm ſe a pctō vt ab h̄. ſ. peccāte vel in h̄. ſ. gn̄e mali: Ad euidētiaꝫ hu⁹ difficultatis nō oꝫ alia fundamēta iacere: ſꝫ declare fundata. De pctō quū plura in ſe claudat ex q̄bus nō fit vnū p ſe vno exn̄te p̄uatiuo altero poſitiuo nūq̄ꝫ poterit iudiciū ſimpl̄r dari niſi ſupponat̄ ipm ſimpl̄r ⁊ abſolute eē aliq̄d p ſe vnū: ſic.n. de ipſo nūc loq̄mur: ⁊ ſi q̄dē pctm̄ eſt p̄uatio vt Sco. in. 35. di. 2r tꝫ: ↄſtat q̄ ſpēs ei⁹ ſumunt̄ ex pte auerſionis: ſeu iordinatōis. ſi aūt eſt act⁹ ↄn⁹ v̄tuti ↄſtat q̄ ſpēs ei⁹ ſumunt̄ ex pte ↄuerſionis: ſeu obi: ⁊ ex h̄

ſeq̄t̄ q̄ ſi in hac qōne verti in dubiū res ipa pꝫ riſio. ſ. q̄ res q̄ vocat̄ iordinatio p̄ua⁹ ſpecificat̄ ex hītu oppo⁹: ſic cecitas ⁊ ſurditas diſtiguūt̄ ſpē ⁊ viſu ⁊ auditu q̄b⁹ p̄uāt̄ ſubtꝫ: ⁊ res q̄ vocat̄ ↄriū v̄tuti ſpecificat̄ ex obto ſeu fine: ſicut v̄tutes ipe. ſi aūt vertat̄ in dubiū res ſigiata pecca-toꝝ nomib⁹ vt de facto verti-tur in dubiuz: q̄z putātes io-dinationem ſi-gnificari fora-liter dicunt q̄ pctm̄ diſtigui-tur ſpē ſm op-poſitoꝝ diſtin-ctionē putātes aūt ↄriū ſigni-ficari formalr̄ dicūt pctm̄ di-ſtingui ſpē ſm obta: nō eſt di-no clara apud omēs veritas: quū ex vſu do-ctoruz aſolute vocantiuz pec-catum nihil ⁊ non a deo ⁊ ſi-milia apparen-tiā oppoſitam patiat: dicem⁹ tn̄ veritatē rō-ne firmataz ee eſt q̄ peccatū eſt vnuz p ſe: ⁊ eſt ens contra-rium virtuti: ⁊ iordinatio pri-uata eſt nec io ↄcomitās ipm vt informās il-lud: ⁊ ppterea doctores pcti noīe ſepe vtunt̄ ad ſigiandū illaꝫ adiacenteꝫ priuationem. ſicut vtuntur etiam nomi-ne beatitudinis ad ſignificanduꝫ ſummā delectationeꝫ: declaro ſingula: q̄ peccatū ſit vnū per ſe ex hoc pꝫ q̄ ab-ſolute diffiniri diſtinguiqꝫ ſpecifice conſueuit: hec enim de vno per accidēs nō querunt̄: q̄ vero ſit contrariū vir-tuti ex hoc pꝫ q̄ aliter nō ſaluat̄ diſtinctio ſpecifica pec-catoꝝ: declarat̄ ſequela in pctis extremis cōtrarijs inter ſe ⁊ medie virtuti. ſi.n. pctm̄ intēperantie ⁊ pctm̄ inſenſi-bilitatis ſunt formalr̄ inordinatiōes p̄uatiue: quū priua-tiones vt ipſe met Scotus in pꝓpoſito fatet̄ diſtinguātur ſpecie ſm oppoſitos actus opꝫ q̄ pctā iſta ſint eiuſdē ſpe-ciei ſpāliſſime: q̄z oppoſita rectitudo q̄ p̄uant eſt vni⁹ ſpēi ſpāliſſime. ſ. rectitudo tēperantie: vel tēperātie talis: ⁊ ſi-mile eſt iudiciū de vitijs ⁊ pctis oppoſitis alijs v̄tutibus moralib⁹ medijs iter duas malitias: ↄn̄s hoc eſt ↄ verita-teꝫ ⁊ Ariſ. in ethicis ⁊c. q̄. pctm̄ nō eſt p̄uatio eēntialr̄: ſed ↄriuꝫ ⁊ ſpe⁹ diſtinctio coꝝ ē ex ↄrijs obis in eē morali: ⁊ nō ex p̄uatōib⁹ iordinatōis ⁊ auerſiōis: ⁊ qm̄ hec rō ſum-pta ex pte diſtictiui ſpecifici pctōꝝ cōuincit vtrūqꝫ. ſ. di-ſtinctionē pctōꝝ ex pte ↄuerſiōis ⁊ ſigiatū formale pec-cati: qm̄ diſtictiua ſpecifice p ſe ſūt diuerſificatiua rōnis formalis ei⁹ q̄ diſtiguit̄: iō ſola pꝓ nūc ſufficiat. Ad rōnē aūt Scoti q̄ peccatū ſit p̄uatio. ſ. q̄z peccās ex h̄ peccat q̄

actū volūta[rie]
fac̄ abſqʒ ꝯcor
dia ad legē ⁊ a
ct⁹ ipſe volūta
ri⁹: iō eſt pctm̄
qꝛ ꝑt eē ꝯcors
regule. ĝ ꝑciſa
rō pcti eſt ꝑua
tio ꝯcordie ad
legē: facile vi
det̄ dōo ꝙ in
ſufficienter re
ſoluit pctm̄: tri
b⁹ nāqʒ exñti
bus ī ipſo duo
tm̄ ꝯſiderauit.
Eſt.n. ī pctō in
tēpātie act⁹ vo
lūtari⁹ q ē mā
bōitatis ⁊ ma
litie moralis: ē
⁊ mali⁹ mora
lis ꝯria tēpan
tie puta itēpā
tie for[ma]: ē ⁊ ꝯñs
ꝑuatio rectitu
dinis tēpantie
dbite illi actui
volūtario: ⁊ lʒ
ꝑ[mu]m non ſit for[ma]l[e]
pctm̄ nō ſeq̄t.
ĝ 3[m]. ſtat.n. ꝙ
ſit 2[m]: ſic̄ i vita
te pbatū ē eē:
⁊ h̄ p ꝑcedēte
arti⁹ ⁊ ꝑ du⁹: ⁊
ad 2[m] deſcēda
mus: dōo q̄ ꝓ
ceſſus lr̄e nō ē
directe ab iten
tiōe ad pctm̄:
ſʒ iur̄ 2[m] mo[dum]
tactū i arguen
do a pctō in or
dine ad peccā
tē ad pctm̄ ſm
ſe nec eſt ꝓceſ
ſus a ſʒ qd ad
ſimp[liciter]: ſic̄ eſſet
arguere a pctō
vt ē malū ſim
plr ad pctm̄ ſʒ
ſe: ⁊ rō ē qꝛ pec
catū ſʒ ſe totū
⁊ ābas ei⁹ ptes
.ſ. ꝯriā ⁊ ꝑuati
uā in tm̄ hʒ rō
nē pcti: inqn̄tū
ē a peccāte: in
tēpātia.n.neqʒ
ꝯria ē rōni ne
qʒ ꝑuat rectitu
dinē rōnis: ni
ſi vt ē a peccā
te: ſi.n.ē pctm̄

duorʒ vnū per ſe comparat̄ ad peccantem: qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia. aliud autem .ſ. inordinatio actus per accidēs ſe habet ad intentionem peccā tis. nullus.n. intendens ad ma lū operat̄: vt Diony. dicit. iiij. ca. de diui. no. Manifeſtū eſt aūt ꝙ vnūqdqʒ ꝯſequit̄ ſpēm ſm illud qd eſt per ſe: nō aūt ſm id quod eſt per accidens: qꝛ ea que ſunt ꝑ accidens ſunt extra rationem ſpeciei: ⁊ ideo peccata ſpecie diſtinguunt̄ ex parte actuum voluntariorum magis q̄ʒ ex parte inordinatio nis in peccato exiſtentis: actus autem voluntarij diſtinguun tur ſpecie ſm obiecta: vt in ſu perioribus oſtenſuʒ eſt: vnde ſequit̄ ꝙ peccata ꝓprie diſtin guātur ſpecie ſm obta. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ finis prin cipaliter habet rōnem boni: ⁊ ideo comparat̄ ad actum vo luntatis: qui eſt primordialis in omni peccato ſicut obiectū. vnde in idē redit ꝙ peccata dif ferant ſm obta vel ſm fines. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ peccatū non eſt pura priuatio: ſed eſt actus debito ordine priuatus. ⁊ iō peccata magis diſtinguū tur ſpecie ſm obiecta actuum q̄ʒ ſm oppoſita: quāuis etiam ſi diſtiguant̄ ſʒ oppoſitas vir tutes in idem rediret: virtutes enim diſtinguuntur ſpecie ſm obiecta: vt ſupra dictum eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ nihil ꝓ hibet in diuerſis rebus ſpecie vel genere differentibus inue nire vnam formalem rationeʒ obiecti a qua peccatum ſpēm recipit: ⁊ hoc mō ſupbia circa diūſas res excellētiā q̄rit: aua ritia vo abūdātiā earuʒ q̄ vſui humano accōmodantur.

¶ Utrū ꝯueniēter diſtinguant̄ peccata ſpūalia a carnalibus.

¶ Articu. II.

Ad ſcōm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ incōuenient̄ ter diſtinguātur pec cata ſpiritualia a carnalibus. Dic̄ eni apoſtolus ad Gal̄. v. Manifeſta ſunt opera carnis que ſunt fornicatio: immūdicia: impudicitia: luxuria: idoloruʒ ſeruitus: veneficia ⁊c̄. ex quo videt̄ ꝙ oia peccatorū genera ſunt opera carnis: ſed peccata carnalia dicunt̄ opera carnis: ergo nō ſunt diſtinguenda pec cata carnalia a ſpiritualibus. ¶ Preterea. Quicunqʒ pec cat ſm carnē ambulat ſʒ illud Rom̄. viij. Si ſm carnem vi xeritis moriemini: ſi autem ſpi ritu facta carnis mortificaueri tis viuetis: ſed viuere vel am bulare ſm carnem videt̄ perti nere ad rōnē peccati carnalis: ergo omnia peccata ſunt car nalia. non ergo ſunt diſtinguē da peccata carnalia a ſpiritua lib⁹. ¶ Preterea. Superior pars anime que eſt mens vel ratio ſpirit⁹ nominat̄ ſm illud Ephe. iiij. Renouamini ſpiri tu mentis veſtre. vbi ſpiritus pro ratione ponit̄: vt ibi gloſa dicit: ſed omne peccatum qd ſm carnem cōmittitur a ratio ne deriuatur per conſenſum: qꝛ ſuperioris rōnis eſt ꝯſentire in actū peccati: vt īfra dicetur. ergo eadē peccata ſunt carna lia ⁊ ſpiritualia: non ergo ſunt diſtinguēda adinuicē. ¶ Pre terea. Si aliqua peccata ſpālit ter ſint carnalia: hoc potiſſime intelligendum videtur de illis peccatis qbus in corpus ſuuʒ peccat aliquis: ſed ſicut apo ſtolus dicit prima ad Corin thios. vj. Omne peccatū qd cunqʒ fecerit homo extra cor pus eſt: qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. ergo ſola fornicatio eſſet peccatuʒ

niſi peccātis: ⁊
vſqʒ adeo ē ve
ruʒ h̄ ꝙ ſi nul
li⁹ peccātis eēt
pctm̄ nō eſſet.
vn̄ itēpātia ꝯ
ne ī ordine ad
deū a q̄ ē nō ē
pctm̄ ⁊ iordia
te ꝯcomitās ſi
ꝯcomitat̄ ipaʒ
niſi q̄ten⁹ eſt a
peccāte. Log
ĝ ō pctō vt ē a
peccāte ⁊ ō pec
cato ſm ſe idē
ē: qꝛ ſʒ ſe ſum
ptū claudit in
ſua rōne eſſe a
peccante: ſic ꝙ
ex h̄ ſortit̄ pctī
rōnē: ⁊ qm̄ pec
catū ē a peccā
te ex h̄ ꝙ eius
volūtate ē vo
lūtariū ꝙ ꝑ in
tētionē q̄ ē re[ſpectu]
finis q ē ꝓpriū
obʒ volūtatis
exꝑmit̄: ꝯñs ē
ꝙ pctm̄ ī ordi
ne ad peccātē
⁊ ad intētionē
peccantis ⁊ vt
volūtariū: ⁊ ſʒ
ſe idē ſint: ⁊ ꝓ
ceſſus lr̄e ex h̄
ꝙ pctm̄ vt pec
catuʒ ē volūta
riuʒ volū[ntas] pec
cātis īferēs qd
ſpeci[ficatur] diſtigui
dʒ ſʒ dñas vo
lūtarij ꝑ ſe ⁊ ī
volūtarij ꝑ ac
cñs ē ꝓceſſus
optim⁹ a ſim
plr ad ſimp[liciter]: ⁊
nō a ſʒ qd ad
ſimp[liciter]: ſuffʒ dā
a ſʒ qd ad ſim
plr: imo ab ac
cidēte ad ſub
ſtātiā: arguere
ab iordinatiōe:
qm̄ illa eſt pec
catū inq̄ʒ[tum] vo
lūtaria: ⁊ quia
nō ē volūtaria
niſi ꝑ accñs: ſi
ē pctm̄ ꝑ accñs
ꝑ actū .ſ. ꝯriuʒ
queʒ comitat̄:
vt ē a peccāte:
⁊ ex hiſ pʒ: ꝙ
ſi ēt

ſ' ēt pcederet
a ſpe itentiōis
peccātis ad ſpe
ciē pcti nō eēt
erroꝛ: qm̄ iten
tio peccātis vt
ſic pctm̄ ē ꝛ in
oꝛdinata ꝯtic
ꝛ pruatiue ſicut
cetera pctā.

¶ Articulus. I.

In
co
dē
p°
ar°
7z². q. i rñſiōe
ad 2^m du^m oc
curr' ex eo ꝙ au
toꝛ dic ꝙ ſi pec
cata diſtiguerē
tur ſʒ oppo^{ta}
vtutes i idē re
diret. ſ. ꝙ diſti
guerēt ſʒ oba:
h. n. repugnat
nūc dictis. ſ. ꝙ
ſi diſtiguerent
ſm oppoſitas
vtutes ñ poſſꝫ
hñ diſtō ſpe^{ca}
pctōꝝ: ſʒ m'ta
pctā diſtincta
ſpē eſſent euiſ
dem ſpēi.

¶ Ad h dr ꝙ in
tētio autoris ē
ꝙ i idē rediret
q̄ ad h ꝙ diſti
guerent p oba:
qꝛ vtutes diſti
guūt p oba: ſʒ
nō in idē redi
ret: q̄ ad hoc ꝙ
hērent diſtin
ctiua ppa vſqꝫ
ad ſpēs ſpāliſſi
mas vitioꝝ et
pctōꝝ: ſic ēt ñ
rediret i idē q̄
ad h ꝙ hērent
ppe ſpēs. nam
pruatiōes ſpe^{ce}
ñ ſūt ppe ſpēs:
ſʒ pruatōes ſpē
rū. vñ nihil ob
ſtant vba h au
toris determi
natiōi facte: ꝛ
ex h arti⁹ nō re
gulas ꝙ id qḋ
ꝯcurrit p acci
dēs ꝯuis neca
rio nō dat ſpēs
pctā. ſic. n. eō

carnale: cū tñ aplus ad Eph.
v. ēt auaritiā carnalibus pctis
āñūeret. ¶ Sʒ ʒ̄ ē qḋ Grego.
xxxj. Moꝛal. dicit ꝙ ſeptē ca
pitalium vitioꝝ qnqꝫ ſūt ſpūa
lia: ꝛ duo ſūt carnalia. ¶ Rñ
deo dicēdū: ꝙ ſicut dcm̄ ē: pctā re
cipiūt ſpēm ex obiectis: oē aūt
pctm̄ in appetitu ꝯſiſtit alicui⁹
ꝯmutabilis boni qḋ ī oꝛdinate
appetit: ꝛ per ꝯñs in eo iā ha
bito ioꝛdinate aliqs delectat:
vt āt ex ſupioꝛib⁹ pʒ duplex eſt
dlectatio. Una qdē aialis q̄ cō
ſumat in ſola apphēſione ali
cuius rei ad votū habite: ꝛ hec
ēt pōt dici dlectatio ſpūalis: ſicut
cū aliqs delectat in laude hūa
na: vl in aliquo hmōi. Alia ve
ro delectatio eſt coꝛpalis ſiue
nālis: q̄ in ipo tactu coꝛpali pfi
cit: q̄ pōt ēt dici delectatio car
nalis. Sic igit illa pctā q̄ perfi
ciunt in delectatiōe ſpūali vo
cant pctā ſpūalia: illa vo q̄ pfi
ciunt in delectatiōe carnali vo
cantur pctā carnalia: ſicut gula q̄
pficit in delectatiōe ciboꝝ ꝛ lu
xuria q̄ pficit in delectatiōe ve
nereoꝝ: vñ ꝛ aplus dicit. j. ad
Coꝛ. vij. Emundem⁹ nos ab
oī inqnamento carnis ꝛ ſpūs.
¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ ſicut glo.
ibidē dicit: illa vitia dnr opera
carnis: nō qꝛ in voluptate car
nis pficiant: ſed caro ſumit ibi
p hoie: q dum ſm ſe viuit ſm
carnē viuere dicit: vt ēt Aug.
dic. xiiij. de ci. dei. Et hmōi rō
eſt ex h ꝙ ois rōnis hūane de
fectus ex ſenſu carnali aliquo
mō initiū hʒ. Et per hoc ēt pʒ
rñſio ad ſcdm. ¶ Ad tertiū di
cēdū: ꝙ in pctis ēt carnalibus
eſt aliqs act⁹ ſpūalis. ſ. act⁹ rō
nis: ſed finis hoꝝ pctoꝝ a quo
denoiant eſt dlectatio carnis.
¶ Ad q̄rtū dicendū: ꝙ ſicut glo. ibi
dē dic: ſpālr in foꝛnicatōis pec
cato ſuit aia coꝛpi: intm̄ vt ni
hil aliud in ipo momēto cogi
tare hoi liceat: delectatio āt gu
le etſi ſit carnal nō ita abſoꝛbet
rōnē: vl pōt dici ꝙ in h pctō ēt
q̄dā iniuria fit coꝛpi dū inoꝛdi
nate maculat: ꝛ iō p h ſolū pec
catū dr ſpālr hō in coꝛp⁹ pecca
re: auaritia vo q̄ carnalib⁹ pec
catis ꝯnūerat: p adulterio po
nit qḋ ē iniuſta vſurpatio vxo
ris aliene. Uel pōt dici ꝙ res i
q̄ delectat auar⁹ coꝛpale qḋdā
ē. ꝛ ꝙtū ad h ꝯnumerat pctis
carnalib⁹: ſʒ ipſa delectatio nō
ptinet ad carnē ſʒ ad ſpūʒ: ꝛ iō
Greg. dic ꝙ ē ſpūale pctm̄.

¶ Utrū pctā diſtinguant ſpē ſm cauſas. ¶ Articu. III.

Ad tertiū ſic pcedit.
Videt ꝙ pctā diſtin
guant ſpē ſʒ cās. Ab
eodē. n. hʒ res ſpēʒ a
quo hʒ eē: ſʒ pctā hñt eē ex ſuis
cāis: ḡ ab eis ēt ſpēm ſoꝛtiunt.
dñt ḡ ſpē ſm diuerſitatē cāꝝ.
¶ Preterea. Inter alias cās
min⁹ vr ptinere ad ſpēʒ cā mā
lis: ſʒ obm̄ in pctō ē ſicut cā māl:
cū ḡ ſʒ oba pctā ſpē diſtiguā
tur: vr ꝙ pctā multo mag ſm
alas cās diſtiguāt ſpē. ¶ Pre
terea. Aug. ſup illud pſal. In
cenſa igni ꝛ ſuffoſſa. dic ꝙ oē
pctm̄ ē ex timoē male hūliāte
vl ex amoē male iflāmāte. Di
cit. n. j. Jo. ij. ꝙ oē qḋ ē in mū
do aut ē cōcupiſcentia carnis:
aut ꝯcupiſcētia oculoꝝ: aut ſu
perbia vite. Dicit āt aliqd eſſe
in mūdo pp pctm̄ ſm ꝙ mūdi
noie amatoꝛes mūdi ſignificā
tur: vt Aug. dic ſup Jo. Gre.
etiā. xxxj. moꝛal. diſtinguit oia
pctā ſm ſeptē vitia capitalia:
oēs āt h⁹ diuiſiōes reſpiciunt
cās pctoꝝ. ḡ vr ꝙ pctā differāt
ſpē ſm diuſitatē cāꝝ. ¶ Sʒ ʒ̄
eſt: qꝛ ſʒ h oia pctā eēnt vnius
ſpēi cū ex vna cā cāent. Dr. n.
eccl. x. ꝙ initiū ois pcti ē ſup
bia. Et. j. ad Thimo. vlt. ꝙ ra
dix oiū maloꝝ eſt cupiditas.

currit ioꝛdina
tio ꝛ auerſio
reatus: ꝛ qcqd
eſt euiſmodi.

¶ Articu. II.

In
2°
ar
ti°
ni
hil ſcribēdū oc
cur': niſi vt no
tes i pn° coꝛpo
ris ꝙ i oī pctō
inueit appetit⁹
alicui⁹ boni cō
mutabilis ꝛ i
oꝛdinatio: ꝛ cō
ſequēter in oī
pctō vera ē do
ctrina ſupꝛadi
cta d ſpecifica
tione ex parte
ꝯuerſiōis ꝛ nō
auerſionis.

¶ Articu. III.

In
3°
ar.
h
ſo
lū nōn^m ꝙ cum
audire vl lege
re ſoles ꝙ pec
cata ꝛ act⁹ hūa
ni ſpecificant
inx diuerſitatē
motiuoꝝ itel
ligas de moti
uis i gnē cāe fi
nalis ꝛ nō effe
ctiue. i. d his q̄
mouent vt fi
nes. i. de itētio
nis finib⁹: ꝛ nō
de his que mo
uent pure acti
ue: pp qḋ pec
catū adulterij
ex timoꝛe vel
amoꝛe factū
non differt ſpē
ꝛ ſilr ē de alijs
cāis ipulſiuis:
aduerte tñ hic
ꝙ ſmo pſens
eſt foꝛmalis: ꝛ
itelligit d cāis
actiuis vt ſic.
vñ qñ cāe acti
ue inducerent
aliū finē. tē nō
ex rōne cā acti
ue: ſed ex rōne
finis poteſt di

tterſificari ſpẽs pcti: ꝯtingit.n.ꝙ mulier ne ꝑdat dilectũ ſacrilegũ ꝯſentiat alteri laico: ⁊ tũc act⁹ ille ex illo timore erit ẽt in ſpẽ ſacrilegij: ad qḋ ꝯſeruandũ ordinat̃ q̃tũuis abſo[lu]te fuiſſet ſimplex fornicatio vel adulteriũ: ꝯtingit ẽt ꝙ ne ꝑdat bona ſua cõſentiat alicui: ⁊ tũc q꞉ nullus redũdat ex tali timore ipulſiuo finis malus ñ dat pctõ inde ſpẽs: ⁊ ſile ẽ de amore: ſi ꝯſentiat ꝑp bñduz. vnde viuat vt cõiter paupes faciũt: nõ.n.ꝑpterea icurrũt in aliaz ſpẽm: imo minuitur pctm̃ ex bonitate finis.

¶ Articu. IIII.

In 4° vo ar ti°: aduerte ꝙ codices multi cõrupti ſunt euidẽter. pm⁹.n. ordo dꝫ eſſe ordo diuie legis. 2⁹ rõnis. 3⁹ ſocial: niſi gs dicat ꝙ lr̃ pm⁹ 2⁹ ⁊ 3⁹ñ referũtur ad nuãtionẽ factaz i lr̃a: ſed ad nuãtionẽ ſꝫ nãe ordinẽ: ⁊ q꞉ qḋ ħ ñ eſt ð reb⁹ dicat qſqꝫ vt vult ⁊ ī eodẽ arti° nota regulã vlez datã in rñſiõe ad 2ᵐ de itelligẽdis ac exponendis ꝯpõnibus eoꝝ: q̃rũ vnũ claudit̃ ī reliq̃ ⁊ ſi ſciueris eaz applicare multas ſolues qõnes.

¶ Articu. V.

In ar° 5° ciuiuſ dẽ.7⁊.q. nõ in pmis regulaz gnãlem ꝙ ſm reatus penarũ

Manifeſtũ eſt aũt eſſe diuerſas ſpẽs pctõꝝ: ꝙ̃ nõ pctã diſtiguunt̃ ſpẽ ſm diũſitates cãꝝ. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ cũ q̃ttuor ſint cãꝝ gnã diũſimode diuerſis attribuunt̃: cã.n. formalis ⁊ mãlis reſpiciũt ꝓprie ſubſtantiã rei: ⁊ iõ ſubie ſm formã ⁊ mãm ſpẽ ⁊ gñe diſtinguũt: agẽs ãt ⁊ finis reſpiciũt directe motũ ⁊ opõnem: ⁊ iõ mot⁹ ⁊ opõnes ſm hmõi cãs ſpẽ diſtiguunt̃: diũſimode tñ nã pricipia actiua nãlia ſũt determinata ſemp ad eoſdẽ act⁹ ⁊ iõ diuerſe ſpẽs in actib⁹ nãlibus attẽdunt̃ nõ ſolũ ſꝫ obã q̃ ſũt fines vel termini: ſꝫ ẽt ſꝫ principia actiua: ſicͭ calefacere ⁊ infrigidare diſtinguunt̃ ſpẽ ſm calm̃ ⁊ frigidũ: ſꝫ pricipia actiua in actib⁹ volũtarijs cuiuſmodi ſũt act⁹ pctõꝝ nõ ſe hñt ex neceſſitate ad vnũ: ⁊ iõ ex vno pricipio actiuo vel motiuo pñt diuerſe ſpẽs pctõꝝ ꝓcedere ꝙ hõ furet̃: ⁊ ꝙ occidat: ⁊ ꝙ deſerat gregẽ ſibi cõmiſſuz: ⁊ hec eadẽ pñt ꝓcedere ex amore. Vñ mãifeſtũ eſt ꝙ pctã nõ dĩnt ſpẽ ſm diuerſas cãs actiuas vel motiuas: ſꝫ ſolũ ſꝫ diuerſitatẽ cãe finalis: finis ãt eſt obꝫ volũtatis. oñſum eſt.n. ſupra ꝙ act⁹ hũani hñt ſpẽz ex fine. ¶ Ad primũ ꝙ̃ dõm: ꝙ principia actiua in actib⁹ volũtarijs: cũ ñ ſint determinata ad vnũ: nõ ſufficiũt ad ꝓducendũ hũanos act⁹: niſi determinet̃ volũtas ad vnũ ꝑ intẽtionẽ finis: vt pꝫ ꝑ phm in.ix. metaph. ⁊ iõ a fine ꝑficit̃ ⁊ eſſe ⁊ ſpẽs pcti. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ obia ſm ꝙ cõparant̃ ad actus exteriores hñt rõnez materie circa quam: ſed ſm ꝙ cõparantur ad actum interiorem voluntatis habent rationez finium: ⁊ ex hoc habent ꝙ dent ſpeciez actui q̃tũuis etiam ſm ꝙ ſunt materia circa quaz habeant rationem terminoꝝ: a quibus motus ſpecificantur: vt dicitur in.v. phyſico. ⁊ in.x. ethi. ſed tamen etiam termini motus dant ſpeciem motibus: inquantum habent rationẽ finis. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ ille diuiſiones pctõꝝ nõ dant̃ ad diſtinguẽdas ſpẽs peccatoꝝ: ſꝫ ad manifeſtãdas diuerſas cãs eoꝝ.

¶ Utrũ pctm̃ ꝯueniẽter diſtinguat̃ in pctm̃ in deũ in ſeipm̃ ⁊ in ꝓximũ. ¶ Articu. IIII.

AD q̃rtũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ incõuenienter pctm̃ diſtinguat̃ ꝑ pctm̃ qḋ ẽ in deũ: in ꝓximũ: ⁊ in ſeipꝫ. Illud.n. qḋ eſt cõe oĩ pctõ nõ dꝫ poni q̃ſi ps in diuiſione pcti: ſed cõe eſt oĩ pctõ qḋ ſit cõtra deũ: ponit̃.n. in diffinitiõe pcti ꝙ ſit ꝯtra legẽ dei vt.ſ̃. dcm̃ eſt. nõ ꝙ̃ pctm̃ in deũ dꝫ poni q̃ſi pars in diuiſiõe pctõꝝ. ¶ Preterea. Omnis diuiſio dꝫ fieri per oppoſita: ſed iſta tria gnã peccatoꝝ nõ ſunt oppoſita: qcũqꝫ.n. peccat in ꝓximũ: peccat in ſeipꝫ ⁊ in deũ: nõ ꝙ̃ pctm̃ cõuenienter diuiditur ſꝫ hec tria. ¶ Preterea. Ea que ſunt extrinſecus nõ ꝯferũt ſpẽm: ſed deus ⁊ ꝓximus ſunt extra nos. ꝙ̃ per hec non diſtinguunt̃ pctã ſm ſpẽm: incõueniẽter igit̃ ſꝫ hec tria pctm̃ diuidit̃. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Iſidorus in lib. de ſũmo bono diſtinguens pctã dicit ꝙ hõ dĩ peccare in ſe: in deũ: ⁊ in ꝓximũ. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ ſicͭ.ſ̃. dcm̃ eſt: pctm̃ eſt act⁹ inordinatus: triplex autẽ ordo in hoĩe dꝫ eſſe. Unus qdem ſm comparationẽ ad regulam rõnis. put.ſ. oẽs actiones ⁊ paſſiones noſtre debent ſm regulam rõnis ꝯmenſurari. Alius aũt ordo eſt per cõparationẽ ad regulã diuine legis: per quã hõ in oĩbus dirigi dꝫ: ⁊ ſiquidẽ homo nãliter eſſet aĩal ſolitarium: hic duplex ordo ſufficeret: ſed q꞉ homo eſt naturalr̃ aĩal politicũ ⁊ ſociale: vt ꝓbat̃ in.j. politicoꝝ: ideo neceſſe eſt ꝙ ſit tertius ordo: quo homo ordinetur ad alios hoĩes: quibus cõuiuere debet. Horum aũt ordinum primus continet ſm ⁊ excedit ipm̃: quecunqꝫ enim continentur ſub ordine rationis: cõtinentur ſub ordine ipſius dei: ſed quedam continentur ſub ordine ipſi⁹ dei que excedunt rationem humanaz: ſicut ea que ſunt fidei ⁊ que debentur ſoli deo: vnde qui in talibus peccat: dr̃ in deuz peccare: ſicut heretic⁹ ⁊ ſacrilegus ⁊ blaſphemus. Similr̃

ẽt ſcõs

& ſcōs ordo icludit tertiū ⁊ excedit ſpm: q2 in oib⁹ i qb⁹ ordinamur ad ꝓximū oꝫ nos dirigi ꝫ regulā rōnis: ꝫ i qbuſdā dirigimur ꝫ rōnē q̄ꝫtū ad nos tm̄: nō āt q̄ꝫtū ad ꝓximū: ⁊ qñ in his peccat̄: dr̄ hō peccare in ſeipꝫ: ſic̄ pꝫ de guloſo: luxurioſo ⁊ ꝓdigo: qñ ꝟo peccat hō i his qb⁹ ad ꝓximū ordinat̄: dr̄ peccare i ꝓximū: ſic̄ pꝫ de fure ⁊ homicida. Sūt aūt diuſa qb⁹ hō ordinat̄ ad deū: ad ꝓximū: ⁊ ad ſeipꝫ: vñ hec diſtinctio pctōꝝ eſt ꝫm obia: ꝫm q̄ diuſificant̄ ſpēs pctōꝝ. vñ hec diſtinctio pctōꝝ ꝓprie ē ꝫ diuſas pctōꝝ ſpēs: naꝫ ⁊ ꝟtutes qb⁹ pctā opponunt̄ ꝫm hāc drīam ſpē diſtinguunt̄. Manifeſtū ē.n. ex dictis q ꝟtutib⁹ theologicis hō ordinat̄ ad deū: tēperātia ꝟo ⁊ fortitudine ad ſeipm: iuſtitia āt ad proximū. ¶ Ad primū ḡ dōm: q peccare in deū ꝫm q ordo q ē ad deū icludit ad oēm hūanū ordinē cōe eſt oi pctō: ꝫ q̄ꝫtū ad id q ordo dei excedit alios duos ordines: ſic pctm̄ in deū eſt ſpāle gen⁹ pcti. ¶ Ad ſcōm dōm: q qñ aliq̄ quoꝝ vnū icludit alteꝝ abinuicē diſtinguunt̄: itelligit̄ fieri diſtictio nō ꝫm illud qḋ vnū ꝯtinet̄ in altero: ꝫ ꝫm illud. ſ. q vnū excedit alteꝝ: ſic̄ pꝫ in diuiſiōe nūeroꝝ ⁊ figuraꝝ: nō.n. triāgulus diuidit̄ ꝯ q̄dratū ꝫ q ꝯtinet̄ in eo: ꝫ ꝫm q excedit̄ ab eo: ⁊ ſilr eſt de ternario ⁊ q̄ternario. ¶ Ad ſcōm dōm: q deus ⁊ ꝓxim⁹ q̄ꝫuis ſint exteriora reſpcū ipi⁹ peccātis: nō tm̄ ſunt extranea reſpcū actus pcti ſed cōparat̄ ad ipſa ſicut ad ꝓpria obia ipſi⁹.

¶ Utrum diuiſio peccatoꝝ que eſt ꝫm reatuꝫ diuerſificet ſpeciem. ¶ Articulus. V.

AD qntū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q diuiſio pctōꝝ q̄ eſt ꝫm reatū diuerſificet ſpēꝫ puta cū diuidit̄ ꝫ veniale ⁊ mortale. Ea.n. q̄ in ifinitū drn̄t nō pñt eē vni⁹ ſpēi nec ēt vni⁹ gn̄is: ꝫ veniale ⁊ mortale peccatū drn̄t in ifinitū. veniali.n. debet̄ pena temporalis: mortali pena eterna: mēſura āt pene rñdet q̄ꝫtitati culpe ꝫm illud Deutro. xxv. ꝫ mēſurā delicti erit ⁊ plagaꝝ modus. ḡ veniale ⁊ mōtale nō ſūt vni⁹ gn̄is: nec di q ſint vni⁹ ſpēi. ¶ Preterea. Quedā pctā ſunt mortalia ex gn̄e ſic̄ homicidiū ⁊ adulteriuꝫ: q̄dā ꝟo ex ſuo gn̄e ſūt pctā venialia: ſic̄ ꝟbū ocioſuꝫ ⁊ riſus ſupflu⁹. ḡ pctm̄ veniale ⁊ mortale ſpē differt. ¶ Preterea. Sic̄ ſe hꝫ act⁹ ꝟtuoſus ad p̄miū: ita ſe hꝫ pctm̄ ad penā: ꝫ p̄miū eſt finis ꝟtuoſi act⁹. ḡ ⁊ pena ē finis pcti: ꝫ pctā diſtinguunt̄ ſpē ꝫm fines: vt dcm̄ ē. ḡ ēt diſtinguunt̄ ſpē ꝫm reatū pene. ¶ Sꝫ ꝯ. ea q̄ ꝯſtituūt ſpēꝫ

ſūt priora: ſic̄ drīe ſpecifice: ꝫ pena ſeqnit̄ culpaꝫ: ſic̄ effect⁹ ei⁹. ḡ pctā nō drn̄t ſpē ꝫ reatū pene. ¶ Rñdeo dōꝫ: q eoꝝ q̄ ſpē drn̄t duplex drīa inuenit̄. Una qdē q̄ ꝯſtituit diuerſitatem ſpērū: ⁊ talis drīa nunq̄ꝫ inuenit̄ niſi in ſpēbus diuerſis: ſic̄ rōnale ⁊ irrōnale: aiatuꝫ ⁊ inanimatuꝫ. Alia aūt drīa eſt ꝯñs diuerſitatem ſpēi: ⁊ talis drīa etſi in aliqbus ꝯſequat̄ diuerſitatē ſpēi: in alijs tm̄ pōt inueniri in alia ſpē: ſic̄ album ⁊ nigrū ꝯſequunt̄ diuerſitatem ſpēi corui ⁊ cigni: tm̄ iuenitur hmōi drīa in eadem hōis ſpē. Dōm eſt ḡ q drīa venialis ⁊ mortalis pcti: vel q̄cunqꝫ alia drīa ſumit̄ penes reatū: nō pt̄ eē drīa ꝯſtituēs diuſitatē ſpēi: nunq̄ꝫ.n. id qḋ ē ꝑ accñs ꝯſtituit ſpēm: id aūt qḋ eſt p̄ter intentionē agentis ē ꝑ accñs: vt pꝫ in. ij. phyſi. Manifeſtū eſt aūt q pena eſt p̄ter intētioneꝫ peccant̄. vñ per accñs ſe hꝫ ad pctm̄ ex pte ipius peccātis: ordinat̄ tm̄ ad pctm̄ ab exteriori. ſ. ex iuſtitia iudicātis: q ꝫm diuerſas ꝯditiones peccatoꝝ diuerſas penas infligit. vñ drīa q̄ eſt ex reatu pene: pōt ꝯſequi diuerſam ſpēm peccatoꝝ: nō aūt ꝯſtituit diuerſitateꝫ ſpēi: drīa autem peccati venialis ⁊ mortalis ꝯſequit̄ diuerſitateꝫ inordinationis: que complet rōne peccati. Duplex.n. eſt inordinatio: vna per ſubtractioneꝫ principij ordinis: alia qua etiā ſaluato principio ordinis fit inordinatio circa ea q̄ ſunt poſt principiuꝫ: ſicut in corpe aialis. Quādoqꝫ qdē inordinatio cōplexionis ꝓcedit vſqꝫ

nō diſtinguunt̄ ſpē pctā: ⁊ itelligit̄ ēt hoc de penis vt ſic: ⁊ ex hoc ſeqt̄ q pctā ex hoc q hñt adiūctas penas excōicatiōis: ⁊ hmō nō mutāt ſpēm. vñ ptinēt ad ſpēm ipſi⁹ act⁹ ſubi pene ſi ſit malus: puta furti: vel ſi nō ſit ex ſe malus: ad ſpēꝫ illi⁹ vitij cui ſubſternit̄ ex ſtatuto puta gule: ſi ꝓcipit̄ abſtinentia: ⁊ ſic ḋ alijs penſata nā penaruꝫ q̄ ad culpā. Excōicatio nāqꝫ ſemꝑ ſupponit p̄ceptuꝫ: irregularitas aūt nō: ⁊ ſile ē de ſuſpēſiōe ⁊ iterdicto: ḋ penl āt alijs q̄ ad ius poſitiuum ſpectāt: qñqꝫ implicat p̄ceptum ⁊ qñ nō: ſufficit hic q q̄ꝫtū eſt ex rōne pene nō variat̄ ſpēs. Aduerte 2° q autor nō dicit q veniale ⁊ mortale diſtinguūtur: q2 vnū eſt reſpcū finis ⁊ alteꝝ ei⁹ qḋ ē ad finē: imo dicit oppo^m dum dicit q in eadeꝫ ſpē adulterij iuēitur vtrūqꝫ: ꝫ dicit q diſtiguunt̄ ex h̄ q vnū. ſ. mortale auertit a fine. Alteꝝ. ſ. veniale ḋordinat citra auerſioneꝫ a fine: ⁊ itēdit q q2 veniale ⁊ mortale nō diſtinguūtur ex pte ꝯuerſiōis. vnde hñt pctā ſpēꝫ: ⁊ ꝓpea cōtigit q vtrūqꝫ ſit circa fineꝫ. ideꝫ.n. eſt obꝫ adulterij: ⁊ primi motus ei⁹ infidelitatis: ⁊ primi motus eius ſed ex parte auerſionis. vnde peccata non hebēt ſpeciem iux̄ duos modos deōdinationis auer

ſiue ꝯſtituunt hec duo pctā: quia.n. peccan do auerſio fit a fine ē peccatū mortale: quāz autem peccan do auerſio nō ſimpliciter: ſ3 quedā fit citra tn̄ poſtergatio nē finis: tūc fit pctm̄ veniale circa qđcunq3 ob3 h̄ accidāt. Et hinc pȝ falſuz eē qđ in 2ᵒ diſ.2ᵃ Scot᷒ dicit ꝙ veiale ⁊ mōtale diſtiguuntur: qꝛ h̄ ꝯ̄ pceptū: illud ꝯ̄ ꝯſiliū: taz.n. pȝ vtrūq3 cadere ſub precepto. Sub precepto nāq3 adulterij cadit adulterij pctm̄: ſiue cōpletū qđ eſt mortale: ſiue īpfectū vt pm᷒ mot᷒: ⁊ hȝ: ⁊ ſimile ē de alijs. hoc falſiſſimuz ē qꝛ eē ꝙ agēs ꝯ̄ ꝯſiliū peccet experiētia teſtat neminē pctī arguēs: qꝛ nō ingredit religionē ꝙ eſt de ꝯſilio. Auctē q̄ q3 apl̄i pᵉ ad Cor. 7ᵒ. ꝯuincit vbi quū dixiſſet d̄ vgīnib᷒ preceptū nō hēo: ꝯſiliū aūt do ſub iūgit ſi acceperis vxorē non peccaſti: ⁊ ſi nupſerit vgo non peccauit: diſtiguēdū potius erat ex hac pte ꝙ cadere ſub p̄cepto ꝯtingit 2ᵉ. p̄ ſic ꝙ ei᷒ oppoᵐ ſit ꝯ̄ p̄ceptuz: ⁊ hoc ē mōtale. 2ᵉ ſic ꝙ eius oppoᵐ. ſit preter p̄ceptuz: ⁊ hoc eſt

ad deſtructionē pricipij vital: ⁊ hec eſt mors. Qñq3 ꝟo ſaluo pricipio vite fit deordinatio q̄dā in hūorib᷒: ⁊ tūc ē egritudo. Principiū āt act᷒ totius ordinis in moralibus eſt finis vltim᷒: q ita ſe hȝ in opatiuis ſicē pricipiū indemōſtrabile in ſpeculatiuis: vt dr̄ in. vij. ethi. vñ qñ aīa deordinat per pctm̄ vſq3 ad auerſionez ab vltimo fine.ſ. deo: cui vnimur p charitatē: tūc ē pctm̄ mortale: qñ ꝟo fit deordinatio circa auerſionē a deo: tūc ē pctm̄ veniale: ſicē.n. in corpib᷒ deordinatio mortis q̄ eſt p remotionē principij vite eſt irreparabilis ſm nām: inordinatio aūt egritudinis reparari pōt pp id qđ ſaluat pricipiū vite: ſimilr eſt in his q̄ ptinēt ad aīaz. Nā in ſpeculatiuis q errat circa pricipia impſuaſibilis eſt: q āt errat ſaluatis pricipijs: p ipſa pricipia reuocari pōt. Et ſilr in opatiuis q peccādo auertit ab vltimo fine: q̄ztū eſt ex nā pctī hȝ lapſuz irreparabilē: ⁊ iō dicit peccare mortalr eternalr puniendus: qui ꝟo peccat circa auerſionem a deo: ex ipa rōne pctī reparabilr deordinat: qꝛ ſaluat pricipiū: ⁊ iō dr̄ peccare venialr: qꝛ.ſ. n̄ ita peccat vt mereat iterminabilem penā. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ pctm̄ mortale ⁊ veniale dn̄t in īfinitū ex pte auerſiōis: nō āt ex pte ꝯuerſiōis p quā reſpicit obm: vñ pctm̄ ſpēm hȝ: vñ nihil ꝓhibet in eadē ſpē iueniri aliqđ pctm̄ mortale ⁊ veniale: ſicut prim᷒ mot᷒ in gn̄e adulterij ē pctm̄ veniale: ⁊ ꝟbū ocioſuz qđ pleruq3 eſt veniale pōt etiā eē mortale. ¶ Ad ſcđm dōz: ꝙ ex hoc ꝙ iuenit aliqđ pctm̄ mortale ex gn̄e: ⁊ aliqđ pctm̄ veniale ex gn̄e: ſeq̄t ꝙ tal dr̄ia ꝯſequat diuerſitatē pctōꝝ ſm

ſpēz: nō āt ꝙ cāet eā: talis aūt dr̄ia pōt iueniri ēt in his q̄ ſūt eiuſdē ſpēi: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ p̄miū eſt de itētione merētis vel ꝟtuoſe agētis: ſ3 pena nō eſt de intētione peccātis: ſ3 magis eſt ꝯ̄ volūtatem ipſi᷒. vñ nō eſt ſimilis rō.

¶ Utrū pctm̄ ꝯmiſſiōis ⁊ omiſſionis dr̄ant ſpē. Arti. VI.

Ad ſeptū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ pctm̄ commiſſiōis ⁊ omiſſiōis ſpē dr̄ant. Delictuz .n. ꝯ̄ pctm̄ diuidit Eph.ij. vbi dr̄. Cū eſſetis mortui delictis ⁊ pctīs veſtris. Et exponit ibi glo. Delictis.i. dimittēdo q̄ iubent: ⁊ pctīs.ſ. agēdo ꝓhibita. Ex quo pȝ ꝙ p delictū intelligit pctm̄ omiſſionis: p pctm̄ pctm̄ ꝯmiſſiōis: dn̄t ḡ ſpē cū ex oppoſito diuidant tanq̄ diuerſe ſpēs. ¶ Preterea. Peccato p ſe ꝯuēit ꝙ ſit ꝯ̄ legē dei: ponit.n. in ei᷒ diffinitōe: vt ex ſupra dictis pȝ: ſ3 in lege dei alia ſunt p̄cepta affirmatiua ꝯ̄ q̄ ē pctm̄ omiſſiōis: ⁊ alia p̄cepta negatiua ꝯ̄ q̄ ē pctm̄ ꝯmiſſiōis. ḡ pctm̄ omiſſiōis ⁊ pctm̄ ꝯmiſſionis dn̄t ſpē. ¶ Preterea. Omiſſio ⁊ ꝯmiſſio dn̄t ſicut affirmatio ⁊ negatio: ſ3 affirmatio ⁊ negatio nō pn̄t eē vni᷒ ſpēi: qꝛ negatio n̄ hȝ ſpēz: n̄ entis.n. n̄ ſūt ſpēs: neq3 dr̄e: vt phs dic. ḡ omiſſio ⁊ cōmiſſio nō pn̄t eē vni᷒ ſpēi. ¶ S3 ꝯ̄. in eadē ſpē pctī iuenit omiſſio ⁊ ꝯmiſſio: auarus.n. ⁊ aliena rapit: qđ ē pctm̄ ꝯmiſſiōis: ⁊ ſua nō dat: qb᷒ dare dȝ ꝙ ē pctm̄ omiſſiōis. ḡ omiſſio ⁊ ꝯmiſſio nō dn̄t ſpē. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ in pctīs iuenit duplex dr̄ia: vna mālis ⁊ alia foꝛalis. Mālis q̄dē attēdit ſm nālez ſpēm actuū pctī: formalis aūt ſm ordinē ad vnū finē ꝓpriū: qđ eſt obm propꝛium. vñ inueniunt

veniale.

¶ In arᵒ eodē i rñſiōe ad pᵐ hēs ſolonez argumentoꝝ aureoli apud Capreolū in. 43. di.2ᵉ ſen. ꝯ̄ hāc determiatōez: fūdant eni oia argu ſup ſpecificatōe pctōrū ex pte auerſiōis offenſe diſtāte i īfinitū oppoſitiōis ad charitatē ⁊ circūſtātiaꝝ q̄rū omia excepto vltimo ex vno lr̄e ꝟbo ſoluuntur: qꝛ pctā ex alio ſpecificantur.ſ. ex obo: et ex alio hec hn̄t .ſ. ex auerſiōe: quo aūt circūſtantia ſpecificet: aut quo fiat de veniali mortale ifer᷒ in.q.88. amplius dicet.

¶ In arᵒ eodē i rñſione ad 2ᵐ hēs qualr ꝟba autoris: q̄ vult ex hac rōne.ſ. qꝛ aliqđ ē mortale ex gn̄e: et aliquid veniale ex genere ſonare ꝙ diſtinguant ſpē: itelligi vel gloſari aut retūdi poſſint: vt in.q. de ma.q. ſecunda a.8. hēs.

¶ In arᵒ 6ᵒ eiuſdem. 72.q. habes duas regulas: altera ē ꝙ ꝯmiſſio pctī ⁊ obmiſſio ꝟtuti oppoᵗᵉ nō diſtiguunt ſpē morali: d̄ q̄ eſt ſermo: altera ē ꝙ pctā nō diſtinguunt ſpē ſm diuerſitatē preceptoꝛuz: ⁊ hec ſequit ex pᵒ: vt pȝ: qꝛ

pt̃q: precepta affirma^{ti}ua dan/tur de actib^{9} vir/tutũ: negatiua vo de actib^{9} vi/ciorũ. Cõmit/tẽs aũt actum vitij ſimł agit ꝯ vtrũqꝫ prece/ptũ cõmittẽdo actũ ꝓhibitũ: et omittẽdo a/ctũ mãdatũ: ⁊ in vna tm̃ pcti ſpecie errat.

℄ In eodẽ arti/culo nota rõnẽ duplicẽ i rñſio/ne ad 2^{m} q̃re pctã nõ diuer/ſificant̃ ſm di/uerſitatẽ pctõ/rũ: q2 ſ. pctm̃ nõ hꝫ ſpẽm ex pte auerſiõis: ⁊ itẽdit dicere ꝙ q2 eẽ ꝯ legẽ: ſeu legis prece/ptũ qð idẽ eſt ſpectat ad au/erſionẽ pcti: a/uertitur.n. pec/cans a lege nec ꝓ ſe itẽdit ꝯ le/gẽ facere: ſicut nec iordinate facere: vt p̄di/ctũ eſt: ⁊ pctm̃ nõ habꝫ ſpẽm ex pte auerſio/nis: iõ diuerſi/tas preceptoꝝ non diuerſifi/cat ſpẽm pctõ/rum: ſicut.n. q2 auerſio nõ dat ſpecieꝫ pctõ: di/uerſitas auer/ſionis nõ ſpeci/ficat ita q2 eſſe ꝯ preceptũ nõ dat ſpẽꝫ: q2 pti/net ad auerſio/neꝫ: diuerſitas p̄ceptoꝝ nõ di/uerſificat ſpẽs pctõꝝ: ⁊ dič h̃ autor ſatiſfa/ciẽs argu^{to} idu/centi ꝙ pctõ ꝑ ſe ꝯuẽit eẽ ꝯ le/geꝫ: vt q2 ex p^{a} rõne h̃ aſſigna/ta didiceram^{9} ꝙ diuerſitas p̄

aliq act^{9} mãlr̃ ſpẽ dñtes: q̃ tm̃ formalr̃ ſunt in eadẽ ſpẽ pec/cati: q2 ad ideꝫ ordinant̃ ſicut ad eadẽ ſpẽm homicidij per/tinet iugulatio: lapidatio: ⁊ ꝑ/foratio: q̃zuis act^{9} ſint ſpẽ dñ/tes ſm ſpẽm nãe. Sic ḡ ſi loq̃/mur de ſpẽ pcti omiſſiõis ⁊ cõ/miſſionis mãlr̃ dñt ſpẽ: large tm̃ loq̃ẽdo de ſpẽ ſm ꝙ nega/tio vel priuatio ſpẽm hr̃e põt. Si aũt loq̃mur de ſpẽ peccati omiſſiõis ⁊ ꝯmiſſiõis forma/liter: ſic nõ dñt ſpẽ: q2 ad ideꝫ ordinant̃: ⁊ ex eodẽ motiuo ꝓ/cedunt: auarus.n. ad ꝯgregan/duꝫ pecuniã ⁊ rapit: ⁊ nõ dat ea q̃ dare debet: ⁊ ſimilr̃ gulo/ſus ad ſatiſfaciẽdũ gule: ⁊ ſuꝑ/flua comedit: ⁊ ieiunia debita ꝑ̃termittit: ⁊ idẽ eſt videre in ceteris. Semꝑ.n. in rebus ne/gatio fundat̃ ſuꝑ aliq̃ affirma/tione: q̃ eſt quodãmõ cã eius. vñ ẽt in reb^{9} nãlibus eiuſdem rõnis eſt ꝙ ignis calefaciat ⁊ ꝙ nõ infrigidet. ℄ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ illa diuiſio q̃ eſt per ꝯmiſſionẽ ⁊ omiſſionẽ nõ eſt ſm diuerſas ſpẽs formales: ſꝫ mãles tm̃: vt dcm̃ eſt. ℄ Ad ſcðm dðꝫ: ꝙ neceſſe fuit in le/ge dei ꝓponi diuerſa p̄cepta affirmatiua ⁊ negatiua: vt gra/datĩ hoies introducerent̃ ad v̄tutẽ: prius qdẽ abſtinẽdo a malo ad qð inducimur ꝑ p̄ce/pta negatiua: ⁊ poſtmodũ fa/ciẽdo bonũ: ad qð inducimur per p̄cepta affirmatiua: ⁊ ſic p̄cepta affirmatiua ⁊ negati/ua nõ ꝑtinẽt ad diuerſas v̄tu/tes: ſꝫ ad diuerſos gradus vir/tutis. ⁊ per ꝯñs nõ opꝫ ꝙ con/trarient̃ diuerſis peccatis ſm ſpẽm. Peccatũ ẽt nõ hꝫ ſpẽm ex pte auerſiõis: q2 ſm hoc eſt negatio vel priuatio: ſꝫ ex pte ꝯuerſionis ſm ꝙ eſt actus q̃/dam. vñ ſm diuerſa p̄cepta le/gis non diuerſificant̃ pctã ſm ſpẽm. ℄ Ad tertium dðm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de mãli diuer/ſitate ſpẽi. Sciẽdũ eſt tm̃ ꝙ ne/gatio ⁊ ſi ꝓprie nõ ſit in ſpẽ cõ/ſtituit̃ tm̃ i ſpẽ ꝑ reductionẽ ad aliq̃ꝫ affirmationeꝫ quã ſeq̃t̃.

℄ Utrum conuenienter diui/dat̃ pctm̃ in pctm̃ cordis oris ⁊ opis. ℄ Arti. VII.

Ad ſeptimũ ſic ꝓce/dit̃. Videt̃ ꝙ incon/uenienter diuidatur pctm̃ in peccatũ cor/dis: oris ⁊ operis. Augu.n. in xij. de trini. ponit tres gradus pcti quoꝝ primus eſt cũ car/nalis ſenſus illecebrã quãdaꝫ ingerit: qð eſt pctm̃ cogitatio/nis. Secũdus gradus eſt qñ ſola cogitatiõis delectatiõe ali/quis ꝯtentus eſt. Tertius gra/dus eſt qñ faciendũ diſcernit̃ per ꝯſenſum: ſed tria hec ꝑti/nent ad pctm̃ cordis: ḡ incõue/nienter pctm̃ cordis ponit̃ q̃ſi vnuꝫ gen^{9} pcti. ℄ Preterea. Grego. in. iiij. moral. ponit q̃t/tuor gradus peccati: quoꝝ pri/mus eſt culpa latens in corde: ſcðs cũ exterius publicat̃: ter/tius eſt cũ ꝯſuetudine robora/tur: q̃rtus ẽ cũ vſqꝫ ad p̄ſum/ptionem diuine miſericordie: vel ad deſperationẽ hõ proce/dit: vbi nõ diſtinguit̃ peccatũ operis a peccato oris: ⁊ addũ/tur duo alij peccatoꝝ gradus. ḡ inconueniens fuit prima di/uiſio. ℄ Preterea. Non põt eſſe pctm̃ in ore vel in opere ni/ſi fiat prius in corde. ḡ iſta pec/cata ſpẽ nõ dñt: nõ ḡ debẽt cõ/tra ſe inuicẽ diuidi. ℄ Sed cõ/tra eſt qð Hyero. dicit ſuper Ezech. Tria ſunt gñalia deli/cta qbus humanũ ſubiacet ge/nus: aut.n. cogitatiõe: aut ſer/mone: aut opere peccamus. ℄ Reſpondeo dicendum: ꝙ aliqua inueniunt̃ differre ſpe/cie dupliciter. Uno modo ex

cepti ſm affir/matiuum ⁊ ne/gatiuũ nõ va/riat ſpẽm pcti: ex hac 2ª rõne diſcam^{9} vlr ꝙ diuerſitas p̄ce/ptoꝝ nõ cãt di/uerſitatẽ ſpeci/ficã pctõꝝ. Et ex hac doctrĩa habes ꝙ furtũ ex hoc ꝙ ẽ ꝓ/hibitũ diuer/ſis p̄ceptis: pu/ta iuris diuini nãlis: poſitiui: ꝑ̃ncipis prela/ti ⁊c. nõ acqui/rit alia ſpeciẽ: ⁊ ſilr̃ eſt ð pec/cato ex iure po/ſitiuo tm̃ mlti/plicatis p̄ceptꝭ a ſubordinatꝭ ꝑlatis. Aſſigna/ta nãqꝫ rõ vni/uerſalis ẽ .ſ. ꝙ peccans reſpi/cit p̄ceptuꝫ ex parte auerſio/nis: ꝓpea h̃ ha/bes determia/tũ in oppo^{m} qð in .q. de ma.q. 2^{a} a 6°. ratiõale indicatũ eſt .ſ. pctã q2 ꝓhibi/ta diſtigui ſm p̄cepta: ſemꝑ.n. pctm̃ ex pte cõuerſionis di/ſtinguit̃ ſpẽ: vt dcm̃ eſt.

℄ Articu. VII.

In articulo 7° eiuſdeꝫ. 72. q. nõ ꝙ diuiſio pcti i pctm̃ cor/dis oris ⁊ opis 2^{r} itelligi põt. p̄ ꝑ modũ di/uiſionis totius vlis i ptes ſubi/ectiuas gñis .ſ. i ſpe/cies. 2° ꝑ mo/dũ q̃ſi toti^{9} ĩte/gralis in ſuas partes ꝯſequẽ/ter ſe hñtes et hoc mõ tracta

tur in pñti lr̃a. Ad cui⁹ euidētiā ſcito ꝙ pctā ſūt ī duplici drīa. nā qdā ſūt q̄ pfectōez nō hñt niſi ī ope: vt furtū homicidiū adulteriuz ⁊ hm̃: ⁊ hm̃ pctā ſe hñt ad pctā cordis oris ⁊ opis q̄ſi vt totū integrale ad ſuas ptes: ſic dom⁹ ad fundamētū parietes ad tectū: ⁊ ſic tractaẗ in lr̃a p⁹ diſtō. et dr̃ ꝙ diſtinguunẗ ſm gradus eiuſdē ſpeciei: qdā āt ſūt q̄ pficiunẗ ſolo corde vt hereſis: vel pficiẗ ī ore vt detractio: ⁊ ſic pctm̄ diuidiẗ in peccatū cordis: oris: ⁊ opis: vt ī veras ⁊ perfectas ſpēs pcti: vt ī vltia .q. 3ᵉ ptis arti⁹ penl. autor docet. ¶ Circa eūdez arti^m du^m ē 2ᵐ. ꝑ ſi diſtō ſm gradus ī pctō cordis oris et operis ſit ſicut ſit ēt diſtō ſpecifica ſm ſpēs īpfectas: et rō dubij eſt q꞉ lr̃a h̄ ꝓponit ī cōi: in applicatiōe āt ad pñtē materiā non affirmat diſtōnem ſm ſpēs impfectas: ſ3 ſolū negat diſtōnē ſ3 ſpēm pfectā: ⁊ affirmat diſtōnē ſ3 gradus vt p3 īuēti: nō puī ēt refert vtro mō dicaẗ. nā ſpēs impfecta ſpēs ē ⁊ diſtincta ſ3 ſpēs īpfectas diſtincta erūt ſ3 ſpeciē abſo^te: quāuis ī ordine ad aliqd ſuperueniēs ſm quid eēnt eiuſdē ſpeciei. 2° dubitatur: q꞉ lr̃a diuertere videẗ ⁊ ꝯfūdere peccatū oris ꝙ h3 pfectā ſpēz cū pctō oris qđ īportat gradū ſpēi. Nam po-

eo ꝙ vtrūq3 h3 ſpēz ꝯpletā: ſicut equus ⁊ bos differūt ſpē. Alio mō ſic ſm diuerſos gradus in aliq̄ generatiōe vel motu accipiunẗ diuerſe ſpēs: ſic edificatio eſt ꝯpleta generatio domus: collocatio aūt fundamēti ⁊ erectio parietis ſūt ſpecies incōplete: vt p3 ꝑ pħm in x. ethi. ⁊ idē etiā pōt dici in generationibus aialiū. Sic igiẗ pctm̄ diuidiẗ per tria. ſ. peccatū oris: cordis: ⁊ operis: nō ſic ꝑ diuerſas ſpēs ꝯpletas. nā cōſumatio pcti ē in ope. vñ peccatū opis h3 ſpēz ꝯpletā: ſ3 prima icboatio ei⁹ eſt q̄ſi fundatio in corde. Secūdus āt gradus ei⁹ ē in ore ſ3 ꝙ hō ꝓrūpit facile ad manifeſtādū ꝯceptū cordis. Tertius aūt gradus iā eſt in ꝯſummatiōe operis. Et ſic hec tria drn̄t ſm diuerſos gradus peccati: p3 tn̄ ꝙ hec tria pertinēt ad vnā pfectā peccati ſpēm: cū ab eodez motiuo ꝓcedāt. Iracūdus. n. ex hoc ꝙ appetit vindictā: primo qdē ꝑturbaẗ ī corde: ſcđo in verba cōtumelioſa ꝓrūpit: tertio ṽo ꝓcedit vſq3 ad facta iniurioſa: ⁊ idē p3 in luxuria ⁊ in quolib3 alio pcō. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ oē pctm̄ cordis ꝯuenit in rōne occulti: ⁊ ſm h̄ poniẗ vnus gradus qui tn̄ per tres gradus diſtinguiẗ. ſ. cogitationis: delectationis: ⁊ ꝯſenſus. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ peccatū oris ⁊ operis cōueniunt in manifeſtatiōe: ⁊ ꝑꝑ hoc ea Greg. ſub vno ꝯputat. Hier. āt diſtinguit ea: q꞉ in pctō oris eſt manifeſtatio tm̄ ⁊ principalr̄ intenta: in pctō vero opis eſt principalr̄ expletio interioris cōceptus cordis: ſ3 manifeſtatio ē ex ꝯñti. cōſuetudo ṽo ⁊ deſpatio ſunt gradus ꝯñtes poſt ſpēm pfectā pcti: ſic adoleſcētia ⁊ iuuētus poſt pfectā hoīs generationez. ¶ Ad tertiū dō3: ꝙ pctm̄ cordis ⁊ oris nō diſtinguunẗ a pctō operis qñ ſimul cū eo ꝯiūguntẗ: ſ3 ꝓut quōlibet hoꝝ per ſe inueniẗ: ſic etiā pars motus nō diſtinguiẗ a toto motu: quādo mot⁹ eſt continuus: ſed ſolu3 quando motus ſiſtit in medio.

¶ Utꝝ ſupabūdātia ⁊ defect⁹ diuerſificēt ſpēs peccatorū3.

¶ Articu. VIII.

Ad octauū ſic ꝓcediẗ. Videẗ ꝙ ſupabūdātia ⁊ defect⁹ nō diuerſificent ſpēs peccatoꝝ. Supabūdātia. n. ⁊ defect⁹ drn̄t ſ3 mag⁹ ⁊ min⁹: ſ3 magis ⁊ min⁹ nō diuerſificāt ſpēz. ḡ ſupabūdātia ⁊ defect⁹ nō diuerſificāt ſpēz pctōꝝ. ¶ Preterea. Sic peccatū in agibilib⁹ ē ex hoc ꝙ recediẗ a rectitudine rōnis: ita falſitas in ſpeculatiuis eſt ex h̄ ꝙ recediẗ a veritate rei: ſ3 non diuerſificaẗ ſpēs falſitatis ex hoc ꝙ aliqs dicit plus vel minus eſſe q̄3 ſit in re. ḡ ēt non diuerſificanẗ ſpēs pcti ex hoc ꝙ recedit a rectitudine rōnis in plus vl̄ minus. ¶ Preterea. Ex duab⁹ ſpēbus nō ꝯſtituiẗ vna ſpēs: vt Porphyrius dicit: ſ3 ſupabūdātia ⁊ defectus vniunẗ in vno pctō: ſunt. n. ſil̄ qdā illiberales ⁊ ꝓdigi: quoꝝ duoꝝ illiberalitas ē pctm̄ ſm defectū: ꝓdigalitas aūt ſm ſuperabūdantiā3. ḡ ſupabūdantia ⁊ defectus nō diuerſificant ſpēm pctōꝝ. ¶ S3 ꝯtra. ꝯria

nit ꝯtumeliā ꝑ ꝓgreſſu vindicte: ꝯſtat ꝙ ꝯtumelia eſt pctm̄ ꝙ pficit in ore. vndiq3 igiẗ diſſona vr̄ doctrina hec. ¶ Ad hoc dr̄ ꝙ 2ʳ cōtingit pctm̄ cordis ⁊ oris ordinari ad pctm̄ opis vt īpfectū ad pfectū. ꝑ ꝑ modū ſimplicis pſequutōis: ſic q vult fornicari ⁊ imitat fornicariā: ⁊ ō his cōſtat ꝙ nulla ē diſtō ſpeci^ca in eē morali: ſ3 ſolius vni⁹ ſpeciei ꝓgreſſus. ſecūdo per modū cuiuſdam intermedij termini: vt cōſenſus in delectationez cogitati adulterij ⁊ verba ꝓuocantia ad h̄: ſm ſe tn̄ delectabilia: ⁊ in illis appꝫ ꝙ ſit aliq̄ ſpeci^ca drīa ſm ſpēs īpfectas ſicut ī gn̄ōne aialiū ⁊ edificatōe: ſed re vera nō eſt etiā ſic aliq̄ diuerſitas ſpērū imperfectarū: ſed ſimilitudo potius earū: nō. n. ē h̄ diſtō pcialiū formarum etherogenearꝫ ſic ī edificatōe fundare erigere ⁊ cooperire diſtinguunẗ ſpē: nec ē h̄ aliq̄ for³ me¹ vt via ſic for⁴ embrioīs eſt ī via ad form. ī hoīe: ſ3 tm̄mō for² īuēti finis ꝓpt diuerſi^oᵉ in corde ī ore atq3 ope ſe hñs ſ3 pfectū: ⁊ īpfectū grā mat. Et rō ē illa q̄ ī lr̃a poniẗ: q꞉. ſ. vnicū tm̄ eſt motiuū obtiue: pp qđ autor in lr̃a nō affirmauit diſtōnez īpfectarū ſpēꝝ in hac moraliū diſtōne vt dubitando tactum eſt: ꝙuis ēt iuxta autoris doctrinā .ii. q. de potentia

tĩa vel.q.3ª a 9° ad 10ᵐ. ſi diſtiguerent̃ ſpẽ ĩpfecta vt em brio diſtiguit̃ a pfecta ſpẽ: nõ ppea eẽnt pctã ẜ diuerſaꝝ ſpẽꝝ: ſꝫ oĩa ꝯphẽdunt̃ ſub pctõ vnĩ⁹ ſpẽi: q2 hõꝫ impfecte ſpẽs nec ſũt in gñe: nec i ſpẽ niſi p reductõeꝫ eo mõ q̃ in pfectũ reducit̃ ad pfectũ: nõ.n. ſũt q̃dã de p ſe ſpẽs vt ter ra: ꝛ ceſta: ſꝫ ſũt q̃daꝫ p ſe ꝛ eẽn tialr ordinate nãe ad ſpẽs vt motus ad ter minum: ita q̃ ſe hñt vt q̃daꝫ mot⁹ pmanen tes ad ipas ſpe cies nõ hñtes alias ſpẽs: ſicut nec motus ſuc ceſſiui abſqꝫ terminoꝝ ſpẽ bus: ꝛ p ẜ pꝫ ſo lutio pⁱ dubq. Ad 2ᵐ ãt dĩ q̃ lꝫ pctm̃ ꝯtume lie pficiat̃ i ore vt cõiter vĩ in vſu: ſi cõtume lie tñ noĩe itel ligat̃ de bono rationis pctm̃ certũ eſt q̃ nõ ꝯſũmat̃ in ore: q̃uis multa in peccato oris ẜ honoratio ſit. Plus nãqꝫ de honõat aliquẽ vxoreꝫ adulte rio exponẽdo: q̃ dicẽdo ei q̃ vxor ẽ adulte ra ſtante eadẽ ĩtentiõe. vñ in l̃ra ꝯpat̃ dicet̃ vba ꝯtumelio ſa ad facere fa cta cõtumelio ſa: ꝛ ſine dubio ſũt eiuſdẽ ſpẽi ẜm illã rõneꝫ formalẽ de ho noratiõis: ꝛ ſic nulla eſt diuer ſio: ſec⁹ ãt ẽ qñ aliqs cõtume lia iniuriat̃ v bo ꝛ facto poſt modũ ad vin dictã alterius rei: q̃ꝫ honoris intẽdit: vl̃ me dio vtit̃ ẜm ſe malo ad vidi ctã honoris: vt in exẽplo dato pꝫ. tũc.n. plẽs vindictas intẽdit ꝛ in pluri bus ſpẽb⁹ reponit̃ ei⁹ pctm̃.

dĩnt ẜm ſpẽm: naꝫ ꝯrietas eſt dĩa ẜm formã: vt dĩ in.x. metaph. ſꝫ vitia q̃ dĩnt ẜꝫ ſupabũdantiã ꝛ defectũ ſunt ꝯria: ſicut illiberalitas ꝓdigalitati: ḡ dĩnt ẜm ſpẽm. ¶ Rñdeo dõm: q̃ cũ in pctõ ſint duo.ſ. ipſe act⁹: ꝛ inordinatio eius ꝓut recedit̃ ab ordine rõnis ꝛ legis diuine: ſpẽs pcti attendit̃ nõ ex pte inordinatiõis: q̃ eſt p̃ter intentionem peccãtis: vt.ſ. dcm̃ eſt: ſꝫ magis ex pte ipſi⁹ actus ẜm q̃ terminat̃ ad obm in qd̃ fert̃ intentio peccãtis: ꝛ iõ vbicunqꝫ occurrit diuerſum motiuũ inclinãs intentionẽ ad peccandũ ibi eſt diuerſa ſpẽs pcti. Manifeſtũ eſt aũt q̃ nõ eſt idẽ motiuũ ad peccanduꝫ in peccatis que ſunt ẜm ſupabũdantiã: ꝛ in peccatis q̃ ſunt ẜm defectuꝫ quinimo ſunt ꝯria motiua: ſicut motiuũ in pctõ intẽperãtie eſt amor delectationũ corpaliuꝫ: motiuũ aũt in pctõ inſenſibilitatis eſt odiũ earum: vñ huiõi pctã nõ ſolũ dĩnt ſpẽ: ſꝫ ẽt ſunt ſibi inuicẽ ꝯria. ¶ Ad primuꝫ ergo dõm: q̃ magis ꝛ minus etſi nõ ſint cã diuerſitatis ſpẽi: ꝯſequunt̃ tñ qñqꝫ ſpẽs dĩntes ꝓut ꝓueniunt ex diuerſis formis: ſicut ſi dicat̃ q̃ ignis eſt leuior aere: vñ phs dicit in. viij. ethi. q̃ qui poſuerunt non eſſe diuerſas ſpẽs amicitiarum pp hoc q̃ dĩr ẜꝫ magis ꝛ minus: nõ ſufficiẽti crediderũt ſigno. ꝛ hoc mõ ſuperexcedere rõnem vel dẽficere ab ea pertinet ad diuerſa pctã ẜm ſpẽm inquãtuꝫ conſequunt̃ diuerſa motiua. ¶ Ad ſcdm̃ dõm: q̃ intentio peccantis non eſt vt recedat a rõne: ꝛ ideo nõ efficit̃ eiuſdeꝫ rõnis pctm̃ ſupabundantie ꝛ defectus pp receſſum ab eadẽ rõnis rectitudine: ſed qñqꝫ ille qui dicit falſum intendit veritatem occultare: vñ q̃tum ad hoc nõ refert vtrum dicat vel plus vel minus: ſi tñ recedere a veritate ſit p̃ter intentioneꝫ: tũc mãifeſtũ eſt q̃ ex diuerſis cãis aliqd mouet̃ ad dõꝫ plus vel minus: ꝛ ẜm hoc diuerſa eſt rõ falſitatis: ſicut pꝫ de iactatore qui ſuperexcedit dicendo falſum querẽs gloriã: ꝛ de deceptore q dimĩnuit euadẽs debiti ſolutionẽ: vñ ꝛ q̃dã falſe opiones ſũt ſibi inuicẽ ꝯrie. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ ꝓdigus ꝛ illiberalis põt eſſe aliquis ẜꝫ diuerſa: vt.ſ. ſit aliqs illiberalis in accipiendo que nõ dꝫ: ꝛ prodigus in dando que nõ dꝫ: nihil aũt ꝓhibet ꝯtraria in eſſe eidem ẜm diuerſa.

¶ Utrum peccata diuerſificentur ſpecie ẜm diuerſas circunſtantias. ¶ Articu. IX.

Ad nonuꝫ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ vitia ꝛ pctã diuerſificent̃ ſpẽ ẜm diuerſas circunſtantias: q2 vt dicit Dio. iiij. ca. de di.no. malũ ꝯtingit ex ſingularibus defectib⁹: ſingulares ãt defect⁹ ſunt corruptiones ſingulariũ circũſtantiaꝝ. ḡ ex ſingulis circunſtantijs corruptis ſingule ſpẽs pctõꝝ ꝯſequunt̃. ¶ Preterea. Peccata ſunt q̃dam actus hũani: ſꝫ actus humani interdũ accipiunt ſpẽꝫ a circũſtantijs: vt ſupra habituꝫ

In artiᵐ. 8. ꝛ 9. eiuſdẽ. 72. q. nõ q̃ autor diſtinguere pctõꝝ ſpẽs intendẽs ex pte motiuoꝝ ſiniũ vĩ digredi ad motiua ex pte agẽtis breuitatis vtputo cã volẽs intelligi ex tali diſtĩõne diuerſitatẽ oboꝝ. v̄.g. cũ dic̃ q̃ itẽpãtia: ꝛ inſenſibilitas oriũt̃ ex ꝯrijs motiuis.ſ. ex dlectationũ amore: ꝛ odio eaꝝ vult itelligi ex delectatiõib⁹ amabilib⁹ ꝛ ex eiſdeꝫ exoſis opꝫ .n. ſumere motiua eſſeᵐᵉ: nõ vt ſic ſed id q̃ redũdat i obo q̃ mouet finaliter: ꝛᶜ ẽt intellige 9ᵐ artiᵐ. ¶ In rñſiõe ad 2ᵐ ꝓdicti 8ⁱ articuli intellige noui⁹ dupliceꝫ modũ recedẽdi a vitate .ſ. p ſe intẽdẽdo receſſuꝫ ab ea: et tũc nõ differt ſpẽ magl ꝛ minus ſicut nec i receſſu a rõne vt ſic ꝛ nõ p ſe intẽdẽdo: ꝛ tunc differt ſpẽ: ſicut auerſio i pctis ex motiuis. ¶ In reſpõſiõe ad 3ᵐ eiuſdem articli ſigna illã: ꝛ ituere illi⁹ vitatẽ in his q auariſſimi ſũt: ad hñduꝫ ẽt ieſu xpi ꝓrimoniũ: ꝛ effundũt in meretrices venatiões ꝛc̃. ſunt.n. ſil' auari ꝛ ꝓdigi vt in l̃ra dĩ: ꝛ experientia teſtat̃ abominabilis q̃ꝫ vtinaꝫ neſcire liceret.

¶ Articu. IX.

In articulo 9° eiuſdem .q. 72ᵉ aduerte q̃ autor mutat opionẽ 4ᵐ in 4° ſnia. diſ. 16. q. 93. tenuit.ſ. q̃ circũſtãtia ẽt ſi nõ ſit finis dat ſpẽꝫ pec

cato: ⁊ vult hic idē eſſe iudicium de ſpecificatione actus
humani ex circūſtantia in actu virtutis: ⁊ in actu vitij: qꝛ
vtrobiqꝫ opꝫ ſpecieꝫ dari a motiuo vt obto: ⁊ nūq̄ᷓ circū-
ſtantiā vt ſic dare ſpecieꝫ ſed oportere eaꝫ trāſire in diffe
rentiā ſeu ꝯditionē obi iuxta ſuperi⁹ determinata in .q.18.
⁊ quoniam ibi
volunt peccati
ſpēs ſumi ex
parte ꝑuatiōis
h ſoluit i rn̄ſio
ne ad pᵐ et 2ᵐ
nec eſt diffici-
le ſoluer̄ ratio-
nes que ibi af-
ferūt .ſ. ō fure
ꝗ nollet calicē
quē furat̄ eſſe
ſacrū ⁊ q̄ ſola
circūſtātia cur
mutaret ſpēꝫ:
īſufficiēs nāqꝫ
ſignū nō finis
ē nolleitas ha-
bētis volunta-
teꝫ liberā deli-
beratā ad illō:
ſicut etiā acce-
dens ad vxorē
alteri⁹ mallet
ipſaꝫ eſſe innu
ptā: nec ſeqt̄ q̄
ſola circūſtan-
tia cur mutet
ſpēm: ſꝫ q̄ nec
cur: nec aliqua
circūſtātia mu
tet ſpecieꝫ niſi
hēat rōnē alte
rius motiui vt
finis: nō ita q̄
ſit aut apphen
dat̄ vt finis ꝑ-
iacentis pecca
ti: nō .n. ſacrilegiū eſt finis furti cū aliqs furat̄ ſacrū: ſed
ſufficit q̄ ſit ꝯfinis: furtū .n. ſacrilegūꝫ eſt cōuerſio ad bo
nū cōmutabile vt obm ꝯtrariū rōnis: qꝛ alienū ⁊ qꝛ ſacrū.
¶ In arti⁰ eodē 9⁰ eiuſdē .q.72. dubiū occurrit quō ſtant
iſta ſimul .ſ. circūſtantia nūq̄ᷓ dat ſpēm niſi rōne alterius
motiui vt obi ſeu finis ꝓculdubio per ſe: qꝛ ab his q̄ ſunt
ꝑ accn̄s non ſumit̄ ſpēs: ⁊ oīs circūſtantia tranſmutans
actū de bono in malū dat petō ſpēm: fuit .n. hec regula in
.q.18. aſſignata: quiā .n. quicqd ꝑter intentionē actus volū
tarij ꝯiunctū ſit nō ꝑ ſe obm ſit ⁊ oē incognitūꝫ ꝑter iten
tioneꝫ ꝯiungat̄ voluntario actui opꝫ dicere aut q̄ nullus
actus ſit ex bono malus ex circūſtantia ignota q̄ᷓtūcūqꝫ
mala aut q̄ circūſtantia det ſpēm abſqꝫ hoc q̄ eius obꝫ
ſit per ſe motiuū volūtatis vt finis. vbi grā. Joānes exer
cens ſe ad ſagittandū minus ꝓuide emittens ſagittaꝫ ꝑ-
cutit patreꝫ: in hoc ⁊ infinitis ſimilib⁹ circunſtantia facit
actū de bono malū: ⁊ nullū interuenit ꝑ ſe obꝫ illius ſpēi
cui⁹ eſt illa circūſtātia puta parricidij vel homicidij: quō
ꝗ ꝯſonant dicta ⁊ in q̄ ſpē ſunt iſta petā nō appet.
¶ Ad hoc dubiū eſt multiplex dicēdi modus .ſ. ex ꝯſti ex
mā ex omiſſione ex ignorantia ex negligētia. ¶ Ex cōſe
quēti qdē qꝛ ſicut aliqs actus eſt ex ꝯſti volitus ita obꝫ
ꝓpriuꝫ illius actus eſt ex ꝯſti intentū. Ubi grā. in exēplo
allato ſicut ille volēdo iprouide ſagittare ex ꝯſti voluit
actū ꝑcuſſionis ꝯſtitis ita ex ꝯſti intēdit ꝓpriū ꝑcuſſiōis
obm ac ꝑ hoc actus iprouidus ſagittatiōis trahit̄ in aliaꝫ
ſpēm accn̄taleꝫ: ſed hec via iplicat ꝯdictoria: qm̄ eo ipſo
q̄ aliqd ſe hēt
ꝯſiter ad actū:
et obꝫ intentū
eſt ex̄ latitudi
ne ſpecificātis
nec ē dare ſpe-
cies accn̄tales
reſpcū act⁹ ite-
rioris volūta-
tis: quoniā a ſo
lo obo ē illius
ſpēs: qđ eſt ei⁹
finis: lꝫ ſit aliq̄
ſpecies pncipa
lior altera: ſic
finis ē ſub fine
vt cū furtū fit
vt mechet. vñ
lꝫ circūſtantia
ſit accn̄s ſi dat
ſpecieꝫ eo ipſo
trāſit in ſubaꝫ:
qꝛ trāſit i obꝫ.
vñ eſt ſubalis
dr̄ia act⁹: vt in
.q.18. ar.10. ſu
pi⁹ pꝫ. Ex mā
vero: qꝛ mā ad
eādē ſpēm ſpe
ctat ad quā fō
ma: ⁊ ꝓpterea qđ
aliqd eſt mālr
volitū: ad ean-
dem ſpēm ſpe
ctat act⁹ ille ad
quaꝫ ſpectaret
ſi eēt formalr
volituꝫ: ⁊ iō in
exēplo poſito: qꝛ Joānes voluit ꝑcuſſioneꝫ mālr ad ſpēs
homicidij: ⁊ ꝑricidij reductiue ſpectat: ſꝫ h via falſo init
tit̄ fundamēto: qꝛ mām ſpectare ad ſpēm forme itelliḡ
tur de forma nō ſub qua eēt: nō .n. mā aīalis ſpectat ad
ſpēm cadaueris: qꝛ eēt ſub ea ſi ab aīa relinqueret̄: ꝯſtat
aūt oē petm̄ hēre actu aliq̄ᷓ formā cuꝫ nihil ſit in gñe q̄
non ſit in aliq̄ ſpē: ac per hoc nihil eſt in ſpē peti q̄ nō ſit
in aliq̄ ſpē peti ⁊ nihilomin⁹ fallaꝫ ꝓfert ſniam: qm̄ qcqd
eſt mālr volitū ſub aliq̄ forma totū ſpectat ad illius for-
me ſpēm. vñ hic dr̄ q̄ oēs circūſtātie ſub vno motiuo ad
vnā ſpēm illi⁹ .ſ. motiui ſpectāt. Cōſtat quoqꝫ q̄ ꝓcurans
a muliere ꝯſenſuꝫ ad fornicationē ex ꝯſti ⁊ mālr vult et
itendit ſpūalē mortē illius: ⁊ tn̄ act⁹ ille nullo mō recipit
ſpēm a morte ſpūali: ſꝫ a fornicatiōe ꝑ ſe intēta que ꝗ ex
ꝯſti vel mālr: vel ꝑ accn̄s ꝯiungunt̄: q̄ᷓuis nocumēta et
mala: vt pꝫ exēplo nūc allato: nō trahūt in ſuā ſpēꝫ q̄ᷓuis
aggrauent petm̄: traherēt aūt in ſuas ſpēs ſi intēta eēnt.
Ex omiſſiōe aūt ignorātia ⁊ negligētia q̄ ſunt ſpēs omiſ-
ſionis: qꝛ in hꝫ petis interuenit omiſſio vel ſcie vel ꝯſilij
vel ſollicitudinis: omiſſio aūt ꝓpriā ſpēm ſortit̄ non ex
actu cui ꝑ accidens annectit̄: ſed ex ꝓpoſito gñe ēt ſi nul
lus interueniat actus: q .n. omittit audire miſſam vocans
illa hora

est: ꝗ peccata dr̄nt spē ſm q̄ di
uerſe circūſtantie corrūpunt̄.
¶ Preterea. Diuerſe ſpecies
gule aſſignant̄ ſꝫ pticulas que
in hoc ỽſiculo ꝯtinent̄. Pre-
propere laute nimis ardenter
ſtudioſe: hec aūt ptinent ad di
uerſas circūſtātias: nam ꝑpro
pere eſt anteq̄ᷓ oꝫ: nimis plus
q̄ᷓ opꝫ: ⁊ idē pꝫ in alijs. ꝗ ſpēs
peti diuerſificant̄ ſm diuerſas
circūſtantias. ¶ Sed ꝯ eſt qđ
phs dic̄ in .iij. ⁊ .iiij. ethi. q̄ ſin
gl'a vitia peccāt agēdo pluſq̄ᷓ
oꝫ: ⁊ q̄n nō opꝫ: ⁊ ſilr ſm oēs
alias circūſtātias. nō ꝗ ſm hoc
diuſificant̄ petōꝝ ſpēs. ¶ Re
ſpōdeo dōꝫ: q̄ ſicut dcm̄ eſt: vbi
occurrit aliud motiuū ad pec-
candū: ibi eſt alia peti ſpēs: qꝛ
motiuū ad peccādū eſt finis ⁊
obm: ꝯtingit aūt q̄nq̄ᷓ q̄ in cor-
ruptiōib⁹ diuerſaꝝ circūſtan-
tiaꝝ eſt idē motiuū ſicut illibera-
lis ab eodē mouet̄ q̄ accipiat
q̄n nō oꝫ: ⁊ vbi nō opꝫ: ⁊ pluſ-
q̄ᷓ oꝫ: ⁊ ſimilr de alijs circūſtā
tijs: hoc .n. facit pp inordinatū
appetitū pecunie ꝯgregāde: ⁊
in talib⁹ diuerſaꝝ circūſtātiaꝝ
corruptiōes non diuerſificant
ſpēs petōꝝ: ſꝫ ptinēt ad vnā ⁊
eādē peti ſpēm. Q̄nq̄ᷓ ỽo cō-
tingit q̄ corruptiōes diuerſaꝝ
circūſtantiaꝝ ꝓueniūt a diuer
ſis motiuis: puta q̄ aliqs pre-
prope cōedat: ꝑt ꝓuenire ex h
q̄ hō nō pōt ferre dilationē ci-
bi pp facilē ꝯſumptionē humi
ditatis: q̄ ỽo appetat imode-
ratū cibū: pōt ꝯtingere pp ỽtu
tem nāe potentē ad ꝯuertēdū
multū cibū: q̄ aūt aliqs appe-
tat cibos dliciosos: ꝯtingit pp
appetitū delectatiōis q̄ eſt in ci
bo. vñ in talibus diuerſaꝝ cir-
cūſtātiaꝝ corruptiōes inducūt
diuerſas peti ſpēs. ¶ Ad pri-
mū ꝗ dōm: q̄ malū inquantū
hmōi priuatio eſt: ⁊ iō diuerſi
ficat̄ ſpē ſm ea q̄ priuant̄: ſic ⁊
cetere priuationes: ſꝫ petm̄ nō
ſortit̄ ſpēm ex parte priuatiōis
vel auerſionis: vt .ſ. dcm̄ eſt:
ſed ex ꝯuerſiōe ad obm actus.
¶ Ad ſcdm dōm: q̄ circūſtā

tia nunq̄ trāſfert actū in aliam ſpēz niſi qñ eſt aliqđ motiuū.

¶ Ad tertiū dōm: q̄ in diuerſis ſpēbus gule diuerſa ſunt motiua: ſicut dcm̄ eſt.

¶ De cōparatiōe peccatorum adinuicē. ¶ Qō. LXXIII.

Einde ɔſiderādus eſt de cōparatione petōꝝ adinuicē. Et circa h̄ q̄rūtur decez. ¶ Primo vtr̄ oia petā ⁊ vitia ſint ɔnexa. ¶ Scđo vtruz oia ſint paria. ¶ Tertio vtruz grauitas petōrum attēdat̄ ſm oba. ¶ Quarto vtr̄ ſm dignitatē ꝟtutis qb⁹ petā opponuntur. ¶ Quīto vtr̄ petā carnalia ſint grauiora q̄z ſpiritualia. ¶ Sexto vtr̄ ſm cauſas peccatoꝝ attendat̄ grauitas peccatoꝝ. ¶ Septimo vtrū ſm circunſtantias. ¶ Octauo vtrū ſm q̄ztitatez nocumēti. ¶ Nono vtr̄ ſm ɔditionē perſone in qua peccat̄. ¶ Decimo vtruz pp magnitudinē perſone peccantis aggrauet̄ petm̄.

¶ Utruz omnia peccata ſint cōnexa. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ oia peccata ſint ɔnexa. Dicit̄ eni Jacobi .ij. Quicūq̄ totā legē ſeruauerit: offendat autem in vno: factus eſt oium reus. ſed idē eſt eſſe reū oium mandatoꝝ legis qđ hr̄e oia peccata: qꝛ ſicut Ambro. dicit petm̄ eſt tranſgreſſio legis diuine ⁊ celeſtium inobedientia mandatoꝝ. ergo quicūq̄ peccat vno petō ſubijcitur oibus peccatis. ¶ Preterea. Quodlibet petm̄ excludit virtutē ſibi oppoſitam: ſed qui caret vna virtute caret oibus: vt pꝫ ex ſupra dicit. ergo qui peccat vno peccato priuat̄ oibus virtutibus: ſed qui caret virtute hꝫ vitium ſibi oppoſitū. ergo qui hꝫ vnū petm̄ hꝫ omnia petā ¶ Preterea. Uirtutes ſunt

illa bora ludo n̄ ſpecificat̄ omiſſio ex actu ludi: qꝛ ꝑ accidēs iūgit̄ omiſſiōis petō: ſꝫ ex diuio cultu cui ɔ̄riat̄ omiſſio illa. vn̄ in hꝫ petis tm̄ mali eſt: q̄ztum omiſſiones ſm ſuas ſpēs hn̄t: ſꝫ hoc nihil ē: qꝛ petā iſta ſūt petā cōmiſſionis occidēs. n. hoiez iprouide ſagittādo: dicēs malū de ꝑprimo nō animo detrahēdi: abſoluēs ignorāter aliquem a petō vel cenſura a q̄ nō pōt: ⁊ alie hm̄ nō omittēdo ſꝫ cōmittēdo cōtra leges peccant. ¶ R. Hoc nō eſt ſoluere: ſed q̄ſtionē mutare qđ nez. nā cōe eſt cōmiſſiōibus ⁊ omiſſiōib⁹ q̄ oēs ſub eodez ſine motiuo cadētes ad eādē ſpēm ſpectent. vn̄ ſicut querimus ꝑ ſe obiecta ɔmiſſionū: ita ⁊ omiſſionū: nā ſicut q̄ i omiſſiōe nō opꝫ ponere obiectum poſitiue volitū: ſꝫ negatiue volūtariū ⁊ ꝑ ſe ſicut ipſaꝫ omiſſionē. Ar dr̄ q̄ nulla ē i dictis auctoris diſcōdia: ⁊ q̄ hm̄ act⁹ ſūt in ꝓprijs ſpēbus ſuoꝝ per ſe formalr̄ ⁊ directe oboꝝ tm̄. ¶ Ad quoꝝ euidētiā ſcire opꝫ q̄ aliud eſt loq̄ de volūtario: ⁊ aliud đ volūtario ſpecificāte: nō. n. ſufficit ad rōnē ſpecificantis in moralib⁹ q̄ ſit volūtariū: ſꝫ plus exigit̄: iā. n. dcm̄ ē q̄ petm̄ nō hꝫ ſpēm ex auerſiōe: ⁊ ɔſtat q̄ auerſio ē volūtaria: qđ aūt ſit illud plus colligit̄ ex dictis: quū. n. act⁹ moralis ex obo ſeu fine ſpēm hēat: ⁊ ɔſtat q̄ itelligit̄ de obo formalr̄: ſicut vlr̄ quū de ſpecificatiōe actuū ⁊ po^{ar} ex obiectis dr̄: ⁊ qꝛ qđ eſt ꝑ accñs ex̄ ſpēm eſt: opꝫ ēt q̄ itelligatur de obo ꝑ ſe: ⁊ qꝛ in ꝑ ſe ⁊ formalr̄ obm act⁹ directe tendit act⁹: vt pꝫ iductiue: ɔ̄ñs eſt vt de obo directe itelligat̄ ⁊ ſic ad hoc q̄ obm ſpecificet actū volūtatis exigit̄ q̄ ſit formalr̄ ꝑ ſe ⁊ directe itentū: nō exigit̄ aūt q̄ ſit p̄ intētū: ſtat. n. q̄ ſit per ſe formalr̄ ⁊ directe: ſcđario tm̄ intētū: ſicq̄ quū q̄s vult mechari vt furet̄: volitio ſpecificat̄ ab vtroq̄: ſꝫ a furto p̄ncipali⁹. Circūſtātia igit̄ ſpecificās eo ipſo q̄ igredit̄ latitudinē ſpecificātiū opꝫ obiuū ordinē intrare ⁊ drīam ſeu ɔditionē obiuā ponere formalr̄ ⁊ directe itentā: quū aūt nullū ex ignorātia icurſum ſit ꝑ ſe ⁊ directe volitū: ɔ̄ñs eſt q̄ nulla hm̄ ɔditio ſeu circūſtantia det petō ſpēm: nec eſt veruz q̄ act⁹ fiat de bono malus ex hm̄ ignotis ɔditiōib⁹: ſꝫ fit de malo peior: aut plurib⁹ numeris malus: ſagittās. n. iprouide actū facit moralr̄ maluz: ēt ſi nullū ɔtigat ledi: qm̄ ſagittatio eſt act⁹ volūtari⁹ periculoſus: ⁊ dꝫ fieri qñ: ⁊ vbi: ſicut ⁊c̄. opꝫ qđ ab improuido nō ſeruat̄: qñ aūt ledi aliquē ɔtingit leſio talis aggrauat actū iā malū vt in. q. ſequēti de nocumēto aggrauāte dr̄: ⁊ eodē mō cuz q̄s v̄ba detractoria n̄ detrahēdo ſꝫ otioſe dicit: leſio fame proximi non ſpecificat actum ſed aggrauat: obligatq̄ ad reſtitutionē rōne leſionis: ſi q̄s ſimilr̄ ex igrantia abſoluit a q̄ nō pōt n̄ ē reus illi⁹ act⁹: ſꝫ iprouidi ſeu ignorantis act⁹ q̄ ad moralē ſpēꝫ: ſec⁹ aūt vr̄ q̄ ad penas poſi^{ti}uiuris: qm̄ iuris diſpēniſādū ē: ſi. n. v. g̃ra dicat̄. ſi q̄s auferit: vl̄ preſūpſerit abſoluere ſit excōicat⁹: ɔ̄ faciens ex igrantia excuſat̄ a pena: qꝛ excuſat̄ ab actu ꝑ ſe formaliter: ⁊ directe volito qđ audacie preſumptiōis: ⁊ ſiliuꝫ nominū rō iſinuat. ſi vo dicatur: ſi q̄s abſoluerit icidere vl̄ i canonē eo q̄ ſic pōt ius poſitiuuꝫ penam ponere excōicationis actui etiā de ſe nō illicito: vt pꝫ de religioſis inducētibus ad ſepulturas ⁊c̄. multo magis pōt excōicare ꝓ actu illicito: q̄lis ē act⁹ volūtari⁹ ex culpabili ēt vēialr̄ igrātia. Reponēda ſūt igit̄ petā i ſolis ſpēb⁹ ſuoꝝ ꝑ ſe oborū formalr̄ ⁊ directe volitoꝝ: ānexa āt ⁊ mālr̄ ɔcurrētia aggrauare qdē: ſpecificare aūt nō p̄nt. ſꝫ nec h̄ ſatiſfacit: qm̄ redit fere i idē cū dicētib⁹ q̄ tm̄ ē h̄ peti q̄ztū omiſſio ſeu negligētia ⁊c̄. meruit. ſola. n. maiori g̃uitate drīā ɔſtituūt: nec ſaluat̄ q̄ cōiter vr̄. ſ. q̄ tales ſūt homicide ⁊ hm̄: qꝛ g̃ đ ignorātia iferi⁹ erit ex ꝓpoſito tractat⁹: ⁊ ex illa h̄ pēdet illuc uſq̄ ſolo difficltatis h⁹ differat̄: h̄ āt exercebūt ingenium.

¶ Queſtio. LXXIII.

In. q. 73ª vſq̄ ad 7^m arti^m incluſiue nihil ſcribēdū occurrit: niſi q̄ i 4° arti° rñſio ad 3^m nō te fallat i. q. đ felicitate an ɔſiſtat i actu volūtatis eo q̄ peſſimo optimum opponat̄ optimū ⁊ odiū dei ſit peſſimū ⁊ amor charitatis opti^m: ⁊ felicitas ɔſiſtat i optio i amore erit felicitas ꝓpō nāq̄ dicēs q̄ peſſimū optio ɔ̄riū ē itelligit̄ in reb⁹ hn̄tib⁹ ɔ̄riū: i carētib⁹ āt ɔ̄rietate nō hꝫ locū. vn̄ lumē glie qđ caret ɔ̄rio nō ꝓpterea deſinit eē melior hit⁹: q̄z ſit charitas: imo h̄ ſpꝫ qđ ē eē talem habitū diſponentē ad deitatez abſq̄ ɔ̄rietate videt̄ ſue excellētie atteſtari q̄ſi ꝓpinquiſſime ſe hēat ad deitatē cui nō eſt fas cogitare cōtrarium.

oēs ꝯnere que ꝯueniūt in vno principio: vt ſu pra habitū eſt: ſꝫ ſicut ꝟtutes ꝯueniūt in vno pri cipio: ita ⁊ peccata: qꝛ ſicut amoꝛ dei q facit ciui tatē dei eſt principiū ⁊ radix oīum ꝟtutuꝫ: ita amoꝛ ſui q facit ciuitatem babylonis eſt radix oīum pctōꝝ: vt pꝫ ꝑ Aug. xiiij. de ciui. dei. ḡ ēt oīa vitia ⁊ pctā ſunt ꝯnexa: ita vt qui vnuꝫ hꝫ hēat oīa. ¶ Sed ꝯ. q̄dā vitia ſunt ſibi inuicē cō traria: vt pꝫ ꝑ phm̄ in. ij. ethi. ſꝫ īpoſſibile ē cō traria ſimul ineſſe eidē. ḡ īpoſſibile eſt oīa pctā ⁊ vitia ſibi eſſe inuicē ꝯnexa. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ alr̄ ſe hꝫ intētio agētis ḟꝫ ꝟtutē ad ſequēdū rōnē ⁊ alr̄ itētio peccātis ad diuertēdū a rōne: cuiuſlibet. n. agētis ḟm ꝟtutē intētio ē vt ipſi⁹ rōnis regulā ſequat̄. ⁊ iō oīum ꝟtutuꝫ intētio in idē tendit: ⁊ ꝓp hoc oēs ꝟtutes hn̄t ꝯnexio nem adinuiceꝫ in rōne recta agibiliū q̄ eſt pru dentia: ſicut. ſ. dcm̄ eſt: ſꝫ intētio peccātis nō eſt ad hoc ꝙ recedat ab eo qḋ eſt ḟm rōnē ſed po tius qḋ tendat in aliqḋ bonū appetibile a quo ſpēm ſortit̄. Hmōi aūt bona in q̄ tendit intētio peccātis a rōne recedēs ſunt diuerſa: nullā cō nexionē habētia adinuicē: imo ēt interdū ſunt ꝯria. Cū igit̄ vitia ⁊ pctā ſpēm habeāt ḟm illḋ ad qḋ ꝯuertunt̄: manifeſtū eſt ꝙ ḟm illud qḋ pficit ſpēꝫ pctōꝝ nullā ꝯnexionē hn̄t pctā adin uicē: nō. n. pctm̄ cōmittit̄ in accedēdo a multi tudine ad vnitatē: ſicut accidit in ꝟtutibus q̄ ſūt ꝯnexe: ſꝫ poti⁹ in recedēdo ab vnitate ad mul titudinē. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ Jacob⁹ loq̄t̄ de pctō nō ex pte ꝯuerſionis ḟm ꝙ pctā diſtin guunt̄: ſicut dcm̄ eſt: ſꝫ loquit̄ de eis ex pte auer ſionis: inquātū. ſ. hō peccando recedit a legis mādato: oīa aūt legis mandata ſunt ab vno ⁊ eodē: vt ipſe ibidē dicit: ⁊ iō idē deus ꝯtemnit̄ in oī pctō: ⁊ ex hac pte dicit ꝙ qui offendit in vno factus eſt oīum reus: qꝛ. ſ. vno pctō pec cando incurrit pene reatū ex hoc ꝙ contemnit deū: ex cuius ꝯtēptu ꝓuenit oīum pctōꝝ rea tus. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ: ꝙ ſicut. ſ. dcm̄ eſt: nō ꝑ quēlibet actū pctī tollit̄ ꝟtus oppoſita: nā pec catū veniale ꝟtutē nō tollit: pctm̄ aūt moꝛtale tollit ꝟtutē infuſam inquātū auertit a deo: ſed vnus actus pctī etiā moꝛtalis nō tollit habitū ꝟtutis acq̄ſite: ſꝫ ſi multiplicent̄ actus intantū ꝙ generet̄ ꝯrius hitus: excludit̄ habitus ꝟtu tutis acq̄ſite: qua excluſa excludit̄ prudētia: qꝛ cū hō agit ꝯ q̄zcūqꝫ ꝟtutē agit ꝯ prudētiā: ſine qua nulla ꝟtus moꝛalis eſſe pōt: vt ſupꝛa habi tū eſt: ⁊ iō ꝑ ꝯñs excludunt̄ oēs ꝟtutes moꝛa les q̄ztū ad pfectū ⁊ foꝛmale eē ꝟtutis qḋ hn̄t ḟm ꝙ ꝑticipāt prudētiā: remanēt tn̄ iclinatiō nes ad actus ꝟtutū nō hn̄tes rōnē ꝟtutis ſed nō ſequit̄ ꝙ ꝓp hoc hō icurrat oīa vitia vel pec cata. Primo q̄dē qꝛ vni ꝟtuti plura vitia op ponunt̄: ita ꝙ ꝟtus pōt priuari per vnū eoꝝ: ēt ſi alterū eoꝝ non adſit. Scḋo qꝛ pctm̄ dire cte opponit̄ ꝟtuti q̄ztū ad inclinationē ꝟtutis ad actū: vt ſupꝛa dcm̄ eſt: vn̄ remanētibus ali quib⁹ inclinationib⁹ ꝟtuoſis nō pōt dici ꝙ hō habeat vitia vel pctā oppoſita. ¶ Ad tertiū di cendū: ꝙ amoꝛ dei eſt ꝯgregatiu⁹ iquātū affe ctū hoīs a multis ducit in vnuꝫ: ⁊ iō ꝟtutes q̄ ex amoꝛe dei cānt̄ ꝯnexionem hn̄t: ſꝫ amoꝛ ſui diſgregat affectū hoīs in diuerſa: ꝓut. ſ. hō ſe amat appetēdo ſibi bona tempoꝛalia q̄ ſunt varia ⁊ diuerſa: ⁊ iō vitia ⁊ peccata que cānt̄ ex amoꝛe ſui nō ſunt ꝯnexa.

¶ Vtꝝ oīa pctā ſint paria. ¶ Articu. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ oīa pec cata ſint paria. Hoc. n. peccare ē face re qḋ ñ lꝫ: ſꝫ facere q̄ nō lꝫ vno ⁊ eodē mō in oībus reꝑhēdit̄: ḡ peccare vno ⁊ eodē mō reꝑhendit̄: nō ḡ vnū pctm̄ eſt alio grauius. ¶ Preterea. Omne pctm̄ cōſiſtit in hoc ꝙ hō tranſgredit̄ regulā rōnis: q̄ ita ſe hꝫ ad act⁹ hūanos ſicut regula linearis in coꝛpa libus reb⁹. ḡ peccare ſile eſt ei qḋ eſt lineas trā ſilire: ſꝫ lineas trāſilire eſt equalr̄ ⁊ vno mō: ēt ſi aliqs longius recedat vel ꝓpinquius ſtet: qꝛ priuatiōes nō recipiūt magis vel minus: ḡ oīa pctā ſunt eq̄lia. ¶ Preterea. Peccata ꝟtuti bus opponunt̄: ſꝫ oēs ꝟtutes equales ſunt: vt Tullius dicit in paradoxis: ḡ oīa pctā ſunt pa ria. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ dn̄s dicit ad pilatū Jo. xvij. Qui tradidit me tibi mai⁹ pctm̄ hꝫ. ⁊ tn̄ cōſtat ꝙ Pilatus aliqḋ pctm̄ habuit. ḡ vnuꝫ pctm̄ ē maius alio. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ opinio ſtoicoꝝ fuit quā Tullius pſequit̄ in paradoxis: ꝙ oīa pctā ſunt paria: ⁊ ex hoc ēt deriuatus eſt quo rundam hereticoꝝ erroꝛ: q ponentes oīa pctā eſſe paria: dicūt ēt oēs penas inferni eē pares: ⁊ q̄ztū ex ꝟbis Tullij perſpici pōt: ſtoici duce bant̄ ex hoc ꝙ ꝯſiderabant pctm̄ ex pte priua tionis tm̄: ꝓut. ſ. eſt receſſus a rōne: vn̄ ſimplr̄ eſtimantes ꝙ nulla priuatio ſuſciperet magis ⁊ min⁹: poſuerūt oīa peccata eſſe paria. Sed ſi qs diligēter ꝯſideret inueniet duplex priua tionū genus. Eſt. n. q̄dā ſimplex ⁊ pura priua tio: q̄ ꝯſiſtit q̄ſi in coꝛruptū eē. ſicut moꝛs eſt pri uatio vite: ⁊ tenebꝛa eſt priuatio luminis: ⁊ ta les priuationes nō recipiūt magis ⁊ minus: qꝛ

nihil reſiduū eſt de habitu oppoſito: vñ nō minꝰ eſt mortuꝰ aliqs primo die mortis ⁊ tertio vl' quarto q̄ꝫ poſt annū: qñ iā cadauer fuerit reſolutū: ⁊ ſilr nō eſt magꝭ tenebroſa domus ſi lucerna ſit opta pluribꝰ velamibꝰ q̄ꝫ ſi ſit opta vno ſolo velamie totū lumē itercludēte. Eſt aūt alia priuatio nō ſimplr: ſꝫ aliqd retinēs de habitu oppoſito: q̄ qdē priuatio magꝭ ꝯſiſtit i corrūpi q̄ꝫ in corruptū eē: ſicut egritudo q̄ priuat d'bitā cōmēſurationē hūoꝝ: ita tñ ꝙ aliqd eiꝰ remāeat alioqn nō remaneret aial viuū: ⁊ ſimile eſt de turpitudine: ⁊ alijs hmōi. Hmōi aūt priuationes recipiūt magis ⁊ minus ex pte eius qđ remanet de habitu ꝯrio. multuꝫ.n. refert ad egritudinē vel turpitudinē: vtꝝ plus vel minus a debita cōmenſuratiōe humoꝝ vel mēbroꝝ recedat̄. Et ſilr dōm eſt de vitijs ⁊ pctīs: ſic.n. in eis priuat̄ debita ꝯmenſuratio rōnis: vt nō totalr ordo rōnis tollat̄: alioqn malū ſi ſit itegrū deſtruit ſeipſꝫ: vt dr̄ in .iiij. ethi. nō.n. poſſet remāere ſubā actꝰ vel affectio agētis: niſi aliqd remaneret de ordine rōnis: ⁊ iō multū intereſt ad grauitatē pctī: vtꝝ plus vel minus recedat̄ a rectitudine rōnis. Et ſm hoc dōm eſt ꝙ non oia pctā ſunt paria. ¶ Ad primum ḡ dōm: ꝙ pctā cōmittere nō lꝫ ꝑꝑ aliq̄ꝫ deordinationem quā hñt: vñ illa q̄ maiorē d'ordinationē ꝯtinēt ſunt magis illicita: ⁊ ꝑ ꝯñs grauiora peccata. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de pctō ac ſi eſſet priuatio pura. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ v̄tutes ſunt eq̄les ꝓportionabilr in vno ⁊ eodeꝫ: tñ vna v̄tus p̄cedit aliā dignitate ſm ſuaꝫ ſpeciē: ⁊ vnus ēt hō eſt alio v̄tuoſior in eadē ſpē v̄tutis: vt ſupra habitū eſt: ⁊ tñ ſi v̄tutes eēnt pares nō ſeq̄ret̄ vitia eſſe paria: q2 v̄tutes hñt connexionē: nō aūt vitia ſeu peccata.

¶ Utrū grauitas peccatorum variet̄ ſm obta.

¶ Articulus. III.

AD tertiuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ pctōꝝ grauitas nō variet̄ ſm obta. Grauitas.n. pctī ptinet ad modū vel q̄litatē ipſius pctī: ſed obm eſt mā ipſius pctī: ḡ ſꝫ diuerſa obta pctōꝝ grauitas nō variat̄. ¶ Preterea. Grauitas pctī eſt intenſio malitie ipſius. pctm̄ aūt nō hꝫ rōnē malitie ex pte ꝯuerſionis ad ꝓpriū obm: qđ eſt qđdam bonū appetibile: ſed magis ex parte auerſiōis. ergo grauitas peccatoꝝ nō variat̄ ſm diuerſa obta. ¶ Preterea. Peccata q̄ hñt diuerſa obta ſunt diuerſorum generꝝ: ſed ea q̄ ſunt diuerſoꝝ generuꝫ nō ſunt cōparabilia: vt ꝓbat̄ in .vij. phy. ergo vnū pctm̄ nō eſt grauius altero ſꝫ diuerſitatē obtoꝝ. ¶ Sed ꝯ. peccata recipiunt ſpēꝫ ex obtīs: vt ex .ſ. dictis pꝫ: ſꝫ aliquoꝝ pctōꝝ vnū eſt grauius altero ſm ſuā ſpēꝫ: ſicut homicidiū furto: ḡ grauitas pctōꝝ dr̄t ſꝫ obta. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut ex ſupra dictis pꝫ: grauitas pctōꝝ dr̄t eo mō quo vna egritudo eſt alia grauior: ſicut.n. bonuꝫ ſanitatis ꝯſiſtit in q̄daꝫ ꝯmēſuratione humoꝝ per ꝯuenientiam ad nām aialis: ita bonū v̄tutis ꝯſiſtit in q̄dam ꝯmenſuratiōe humani actus ſm ꝯuenientiā ad regulā rōnis. Manifeſtū eſt aūt ꝙ tanto eſt grauior egritudo q̄ꝫto tollit̄ debita humoꝝ ꝯmēſuratio per cōmenſurationē prioris principij: ſicut egritudo q̄ ꝓuenit i corpore hūano ex corde: qđ eſt principiū vite: vel ex aliquo qđ appropinquat cordi periculoſior eſt: vñ opꝫ ēt ꝙ pctm̄ ſit tanto grauiꝰ q̄ꝫto deordinatio ꝯtingit circa aliqđ principiū: qđ eſt prius in ordine rōnis: rō aūt ordinat oia in agibilibus ex fine: ⁊ iō q̄ꝫto pctm̄ cōtingit in actibus humanis ex altiori fine: tanto pctm̄ eſt grauiꝰ: obta aūt actuū ſūt fines eoꝝ: vt ex ſupra dictis pꝫ: ⁊ iō ſꝫ diuerſitatē obtoꝝ attendit̄ diuerſitas grauitatis in pctīs: ſicut pꝫ ꝙ res exteriores ordinant̄ ad hoīeꝫ ſicut ad finē: hō aūt ordinat̄ vlterius in deum ſicut in finē: vñ pctm̄ qđ eſt circa ipſam ſubaꝫ hoīs ſicut homicidiū eſt grauius pctō: qđ eſt circa res exteriores ſicut furtū: ⁊ adhuc eſt grauius pctm̄ qđ imediate ꝯtra deum cōmittit̄ ſicut infidelitas: blaſphemia: ⁊ hmōi: ⁊ in ordine quorūlibet hoꝝ peccatoꝝ vnū pctm̄ eſt grauiꝰ altero: ſm ꝙ eſt circa aliquid principalius: vel minus principale. Et q2 pctā hñt ſpēm ex obtīs: ⁊ dr̄ntia grauitatis: que attendit̄ penes oba: eſt prima ⁊ principalis q̄ſi ꝯñs ſpēm. ¶ Ad primum ḡ dōm: ꝙ obm etſi ſit mā: circa quam terminat̄ actus: hꝫ tñ rōneꝫ finis ſm ꝙ intentio agentis fert̄ in ipm: vt .ſ. dcm̄ eſt: forma aūt actꝰ moralis dependet ex fine: vt in ſuperioribus pꝫ. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ ex ipſa indebita ꝯuerſione ad aliqđ bonū ꝯmutabile ſequitur auerſio ab incōmutabili bono: in qua perficitur ratio mali: ⁊ ideo opꝫ ꝙ ſm diuerſitatem eoꝝ: que pertinent ad conuerſioneꝫ: ſequatur diuerſa grauitas malitie in peccatis. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ omnia obiecta humanorum actuum habent ordineꝫ adinuicē: ⁊ ideo omnes actus humani qđdāmodo conueniunt in vno genere ſm ꝙ ordinant̄ ad vltimū finē: ⁊ ideo nihil prohibet omnia peccata eſſe cōparabilia.

¶ Utrũ grauitas pctõꝝ differat ſcꝫm dignitatez
ỽtutũ q̃bus opponunt̃. ¶ Articu. IIII.

AD q̃rtuꝫ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ graui-
tas peccatoꝝ nõ differat ſcꝫm dignita
tem ỽtutũ q̃bus pctã opponunt̃: vt
.ſ. maiori ỽtuti grauius pctm̃ oppo
nat̃: q2 vt dicit̃ ꝓuer. xv. In abundanti iuſticia
ỽtus maxia eſt: ſicut aũt dic̃ dñs Mat. v. Abũ
dans iuſtitia cohibet irã: q̃ eſt minus pctm̃ q̃ꝫ
homicidiũ qd̃ cohibet minor iuſticia: ergo maxie
ỽtuti opponit̃ minimuꝫ pctm̃. ¶ Preterea.
In. ij. ethi. dr̃ ꝙ virtus eſt circa difficile ⁊ bo-
num ex quo videt̃ ꝙ maior ỽtus ſit circa ma-
gis difficile: ſed minus eſt pctm̃ ſi hõ deficiat
in magis difficili q̃ꝫ ſi deficiat in minus diffici
li. ergo maiori ỽtuti minꝰ pctm̃ opponit̃. ¶ Pre
terea. Charitas eſt maior ỽtꝰ q̃ꝫ fides ⁊ ſpes:
vt dr̃. i. ad Cor. xiij. Odiũ aũt qd̃ opponit̃ cha-
ritati eſt minus pctm̃ q̃ꝫ infidelitas vel deſpa-
tio: q̃ opponunt̃ fidei ⁊ ſpei. ergo maiori ỽtu
ti opponit̃ minus pctm̃. ¶ Sed ꝯ eſt qd̃ phs
dicit in. viij. ethi. ꝙ peſſimũ optimo ꝯriuꝫ eſt:
optimũ aũt in moralibus eſt maxima virtus:
peſſimũ aũt grauiſſimuꝫ pctm̃. ergo maxie ỽtuti
opponit̃ grauiſſimũ pctm̃. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ
ỽtuti opponit̃ aliqd̃ pctm̃. vno qdẽ mõ princi
paliť ⁊ directe: qd̃. ſ. eſt circa idẽ obm̃: nã ꝯria
circa idẽ ſunt: ⁊ hoc mõ oꝫ ꝙ maiori ỽtuti op
ponat̃ grauius pctm̃: ſicut. n. ex pte obiecti atten
dit̃ maior grauitas pcti: ita ẽt maior dignitas
ỽtutis: vtrũqꝫ. n. ex obiecto ſpẽm ſortit̃: vt ex ſu
pra dictis pꝫ: vñ oꝫ ꝙ maxime ỽtuti directe
ꝯriet̃ maximũ pctm̃: q̃ſi maxime ab eo diſtãs
in eodẽ gñe. Alio mõ põt ꝯſiderari oppoſitio
ỽtutis ad pctm̃ ſcꝫm q̃ꝫdã extenſionẽ ỽtutis co
hibentis pctm̃: q̃ꝫto. n. fuerit ỽtus maior tãto
magis elongat hoiem a pctõ ſibi ꝯrio: ita ꝙ nõ
ſolũ ipm̃ pctm̃: ſed ẽt inducẽtia ad pctm̃ cohi-
bet: ⁊ ſic manifeſtũ eſt ꝙ q̃ꝫto aliq̃ ỽtus fue-
rit maior: tanto ẽt minora peccata cohibet: ſi-
cut ẽt ſanitas q̃ꝫto fuerit maior: tanto ẽt mino
res diſcrepantias excludit: ⁊ per hunc moduꝫ
maiori ỽtuti minus pctm̃ opponit̃ ex pte effe
ctus. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ rõ illa ꝓcedit de
oppoſitione q̃ attendit̃ ſcꝫm cohibitioneꝫ pcti:
ſic. n. abundans iuſtitia ẽt minora pctã cohi-
bet. ¶ Ad ſcd̃m dicẽdũ: ꝙ maiori ỽtuti que eſt
circa bonũ magis difficile ꝯriat̃ directe pctm̃
qd̃ eſt circa malũ magis difficile: vtrobiqꝫ. n.
inuenit̃ q̃dam eminẽtia ex hoc ꝙ oſtendit̃ vo-
luntas ꝓcliuior in bonũ vel in malum ex hoc
ꝙ difficultate nõ vincit̃. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ
charitas nõ eſt q̃cunqꝫ amor: ſed amor dei: vñ
nõ opponit̃ ei qd̃cunqꝫ odiũ directe: ſꝫ odium
dei: qd̃ eſt grauiſſimum peccatoꝝ.

¶ Utrum peccata carnalia ſint minoris culpe
q̃ꝫ ſpiritualia. ¶ Articulus. V.

AD q̃ntum ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ pctã
carnalia nõ ſint minoris culpe q̃ꝫ pec
cata ſpiritualia. Adulteriuꝫ. n. grauiꝰ
pctm̃ eſt q̃ꝫ furtũ. Dicit̃. n. ꝓuer. vj.
Non grandis eſt culpe cuꝫ q̃s furatus fuerit:
qui aũt adulter eſt ꝓp cordis inopiam perdet
aĩam ſuã: ſed furtũ ptinet ad auaritiã q̃ eſt pec
catũ ſpũale: adulteriũ aũt ad luxuriã q̃ eſt pec
catuꝫ carnale. ergo peccata carnalia ſunt maioris
culpe. ¶ Preterea. Augu. dicit ſuper Leuit.
ꝙ diabolus maxime gaudet de pctõ luxurie ⁊
idolatrie: ſed de maiori culpa magis gaudet:
ergo cũ luxuria ſit pctm̃ carnale: videt̃ ꝙ pctã
carnalia ſint maxie culpe. ¶ Preterea. Phs
ꝓbat in. vij. ethi. ꝙ incõtinens ꝯcupiſcentie eſt
turpior q̃ꝫ incõtinẽs ire: ſꝫ ira eſt pctm̃ ſpũale
ſcꝫm Grego. xxxj. moral. ꝯcupiſcentia aũt perti
net ad pctã carnalia. ergo pctm̃ carnale eſt grauiꝰ
q̃ꝫ pctm̃ ſpũale. ¶ Sed ꝯtra eſt qd̃ Grego. di
cit ꝙ pctã carnalia ſunt minoris culpe ⁊ maio
ris infamie q̃ꝫ ſpũalia. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ pec
cata ſpũalia ſunt maioris culpe q̃ꝫ pctã carna-
lia: qd̃ nõ eſt ſic intelligendũ q̃ſi qdlꝫ pctm̃ ſpi
rituale ſit maioris culpe quolibꝫ pctõ carnali:
ſed q2 ꝯſiderata hac ſola dña ſpũalitatis ⁊ car
nalitatis grauiora ſũt q̃ꝫ cetera pctã ceteris pa
ribus: cuius rõ triplex põt aſſignari. Prima q̃
dem ex pte ſubiecti: nã pctã ſpũalia ptinent ad ſpi
ritũ: cuiꝰ eſt ꝯuerti ad deũ ⁊ ab eo auerti: pec-
cata ỽo carnalia ꝯſumant̃ in delectatione car-
nalis appetitus ad quẽ pricipaliť ptinet ad bo
nũ corpale ꝯuerti: ⁊ iõ pctm̃ carnale inquantũ
hmõi plus hꝫ de ꝯuerſione: ꝓp qd̃ ẽt eſt maio
ris adheſionis: ſꝫ pctm̃ ſpũale hꝫ plus de auer
ſione: ex qua ꝓcedit rõ culpe: ⁊ iõ pctm̃ ſpũa-
le inquantũ hmõi eſt maioris culpe. Scd̃a rõ
põt ſumi ex pte eius in quẽ peccat̃: nam pctm̃
carnale inquãtũ hmõi eſt in corpus ꝓpriũ: qd̃
eſt minus diligendũ ſcꝫm ordineꝫ charitatis q̃ꝫ
deus ⁊ ꝓximus in quos peccat̃ per pctã ſpũa
lia: ⁊ iõ pctã ſpũalia inquãtũ hmõi ſunt maio
ris culpe. Tertia rõ põt ſumi ex parte motiui:
q2 q̃ꝫto eſt grauius ipulſiuũ ad peccandũ: tan
to hõ minus peccat: vt infra dicet̃: pctã aũt car
nalia hñt vehementius ipulſiuũ. i. ipam ꝯcu-
piſcentiã

piſcentiã carnis nobis inatã: ⁊ iõ peccata ſpiritualia iquãtũ hmõi ſunt maioris culpe. ¶ Ad primũ ꝗ dõm: ꝙ adulteriũ non ſolũ ptinet ad pctm̃ luxurie: ſed et ptinet ad pctm̃ iniuſtitie: ⁊ ꝗ̃tũ ad hoc põt ad auaritiã reduci: vt glo. dicit ad Eph. v. ſuper illud. Omnis fornicator aut imundus aut auarus. ⁊ tunc grauius eſt adulteriũ ꝗ̃ furtũ: ꝗ̃to hoi carior eſt vxor ꝗ̃ res poſſeſſa. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ diabolus dicit maxime gaudere de peccato luxurie: q2 eſt maxime adherẽtie: ⁊ difficile ab eo hõ põt eripi inſatiabilis: eſt. n. delectabilis appetitus: vt phs dicit in. iij. ethi. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ ſicut phs dicit turpior eſt eſſe incõtinentẽ ↄcupiſcẽtie ꝗ̃ incontinentẽ ire: q2 minus participat de rõne: ⁊ ſm hoc et dicit in. iij. ethi. ꝙ pctã intẽperantie ſunt maxie exprobrabilia: q2 ſunt circa illas delectatões: q̃ ſũt cões nobis ⁊ brutis: vñ quodãmõ p iſta pctã hõ brutalis reddit: inde ⁊ eſt ꝙ Grego. dic ꝙ ſunt maioris ifamie.

¶ Utrũ grauitas pctõrũ attẽdat ſm cãm pcti.

¶ Articulus. VI.

AD ſextũ ſic pcedit. Uidet ꝙ grauitas pctõrũ nõ attendat ſm pcti cãz. Quãto. n. peccati cã fuerit maior: tanto vehementius mouet ad peccãdũ: ⁊ ita difficilꝰ põt ei reſiſti: ſ3 pctm̃ diminuit ex hoc ꝙ ei difficilius reſiſtit: hoc. n. ptinet ad infirmitatẽ peccantis vt nõ facile reſiſtat pctõ: pctm̃ aũt qd ẽ ex infirmitate leuius iudicat: nõ ꝗ pctm̃ h3 grauitatẽ ex pte ſue cãe. ¶ Preterea. Cõcupiſcẽtia eſt gñalis q̃dã cã pcti: vñ dicit glo. ſup illud Ro. vij. Nã ↄcupiſcẽtiã neſciebã ⁊c. Bona ẽ lex q̃ dũ ↄcupiſcẽtiaz phibet oẽ malũ phib3: ſ3 ꝗ̃to hõ fuerit victus maiori ↄcupiſcẽtia: tanto eſt minꝰ pctm̃. grauitas ꝗ pcti diminuit ex magnitudine cãe. ¶ Preterea. Sicut rectitudo rõnis eſt cã ꝟtuoſi actꝰ: ita defectus rõnis videt eẽ cã pcti: ſ3 defectꝰ rõnis ꝗ̃to fuerit maior: tanto eſt minꝰ pctm̃ intm̃ ꝙ q caret vſu rõnis oino excuſet a pctõ: ⁊ q ex ignorantia peccat leuius peccat: ꝗ grauitas pcti nõ auget ex magnitudine cãe. ¶ S3 ↄ. multiplicata cauſa multiplicat effectꝰ. ꝗ ſi cauſa pcti maior fuerit pctm̃ erit grauꝰ. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ in genere pcti ſicut ⁊ in quolibet alio gñe põt accipi duplex cã. Una q̃ eſt p ſe ⁊ ppria cã pcti q̃ eſt ipa voluntas peccandi: ↄparat. n. ad actuz pcti ſic arbor ad fructũ: vt dr in glo. ſup illud Matt. vij. Non põt arbor bona fructꝰ malos facere. ⁊ hmõi cã ꝗ̃to fuerit maior: tanto pctm̃ erit grauius: ꝗ̃to. n. voluntas fuerit maior ad peccandũ tanto hõ grauius peccat. Alie ꝟo cãe pcti accipiũt q̃ſi extrinſece ⁊ remote: ex qbꝰ. ſ. voluntas inclinat ad peccandum. Et in his cauſis eſt diſtinguẽdũ. Quedã. n. harũ iducũt voluntatẽ ad peccandũ ſm ipam nãm voluntatis. ſic finis qd eſt ppriũ obm voluntatis: ⁊ ex tali cã auget pctm̃: grauiꝰ. n. peccat cuiꝰ voluntas ex intẽtiõe peioris finis inclinat ad peccandũ. Alie ꝟo cãe ſunt q̃ iclinant volũtatẽ ad peccanduz pter nãz ⁊ ordinẽ ipſiꝰ voluntatis: q̃ nata eſt moueri libere ex ſeipã ſm iudicium rõnis: vñ cauſe q̃ diminuunt iudiciuz rõnis: ſicut ignorãtia: vel q̃ diminuũt liberũ motũ voluntatis: ſic ifirmitas vl violẽtia aut metꝰ aut aliqd hmõi: diminuunt pctm̃ ſic ⁊ diminuunt voluntariũ: intm̃ ꝙ ſi actꝰ ſit oino iuoluntariꝰ nõ h3 rõnẽ pcti. ¶ Ad primuz ꝗ dõz: ꝙ obiectio illa pcedit de cã mouẽte extrinſeca q̃ diminuit voluntariũ: cuiꝰ qdẽ cãe augmẽtuz diminuit pctm̃: vt dcm̃ eſt. ¶ Ad ſcdz dõm: ꝙ ſi ſub cõcupiſcẽtia icludat et ipe motꝰ volũtatis ſic vbi eſt maior ↄcupiſcẽtia ẽ maiꝰ pctm̃. Si ꝟo ↄcupiſcẽtia dicat paſſio q̃da3 q̃ eſt motꝰ vis ↄcupiſcibilis: ſic maior ↄcupiſcẽtia pcedẽs iudiciuz rõnis ⁊ motuz volũtatis diminuit pctm̃: q2 q maiori ↄcupiſcẽtia ſtimulatus peccat: cadit ex grauiori tẽtatiõe: vñ minꝰ ei iputat. Si ꝟo cõcupiſcẽtia ſic ſumpta ſequat iudiciuz rõnis ⁊ motum voluntatis: ſic vbi eſt maior ↄcupiſcẽtia eſt maiꝰ pctm̃: inſurgit. n. iterduz maior cõcupiſcẽtie motꝰ ex hoc ꝙ volũtas ineffrenate tendit in ſuum obm. ¶ Ad tertiuz dõm: ꝙ ratio illa procedit de cã que cãt inuoluntarium: ⁊ hoc diminuit pctm̃: vt dcm̃ eſt.

¶ Utrũ circũſtãtia aggrauet pctm̃. Arti. VII.

AD ſeptimum ſic pcedit. Uidet ꝙ circunſtãtia nõ aggrauet pctm̃. Pctm̃. n. h3 grauitatẽ ex ſua ſpẽ: circũſtãtia aũt nõ dat ſpẽz pctõ: cũ ſit qdã accñs eiꝰ. ꝗ grauitas pcti nõ ↄſiderat ex circunſtãtia. ¶ Preterea. Aut circũſtãtia eſt mala: aut nõ ſi circunſtantia mala eſt: ipa p ſe cãt ꝗ̃dã ſpẽz mali. ſi ꝟo nõ ſit mala: nõ h3 vñ augeat malũ: ꝗ circunſtantia nullo mõ auget pctm̃. ¶ Preterea. Malitia pcti eſt ex pte auerſionis: ſ3 circunſtantie ↄſequunt pctm̃ ex pte ↄuerſionis. ꝗ nõ augẽt malitiã pcti. ¶ Sed ↄ eſt ꝙ ignorãtia circunſtantie diminuit pctm̃: q. n. peccat ex ignorantia circunſtantie meret veniã: vt dicit in. iij. ethi. hoc aũt nõ eſſet niſi circunſtantia ag

In ar^o 8° eiuſdē. 73^e. q. du^m oc/ ❡ Ar. VIII. currit ex multis inter miſſionē ad 3^m: ꝛ mēbra diſtōnis i corpe artı^li ꝑcurās ipumis ꝯſenſū fornicatiōis: ita itēdit nocu^mm ſic fur: q2 aut ē ſm̄o ꝺ ꝑ ſe ꝑ itēto tn̄: aut de ꝑ ꝛ nec̄io ꝯñte ſi de ꝑ ſe ꝑ tn̄: ēt fur ñ itēdit no cumtū: ſꝫ vti^n ſue ꝯſulere: ſic ille ꝺlectatiōi. ſi ꝺ vtroqꝫ ma nife^m eſt ꝙ ſua dēs a^c icui fōni cari itēdit ꝯſr nocu^mm ſpūalis mōtis illi^9: nō ꝑt deide nega ri qn nocu^mm ta le ſit ꝑuiſuꝫ ab h^9 ꝑſuadēte: ſi cut nocu^mm illa tuꝫ feminib^9 a trāſeūte ꝑ agꝛ qꝺ tn̄ aggraua re ꝺr̄ i 2° mēb: imo ſic nocu^m ꝑ ſe ꝯñs ex a ctu peti: qꝺ di recte pctm̄ ag grauat vt i 2ª pte tertij mē bri ꝺr̄ ꝗ. Eſt ꝑ terea 2^a rō i ea dē miſſione aſſi gnata ꝯtraria nūc vlt^a allato mēbro diſtōis i corpe vbi ꝺr̄ ꝙ ꝗcūqꝫ ꝑ ſe ſequūt̄ ad pcꝫ ꝑtinēt q̇dāmō ad ipſaꝫ ſpēm peti: ꝛ ꝑpea di recte aggrauāt pctm̄ ꝛ intēdit autor ēt de ꝯſe quentib^9 ñ effi caciter ſꝫ ſuffi ciēter ꝗ̄tū eſt ex pte agētis: vt pꝫ i exēplo ꝺ ſcādalo. ſi. n. h ē verꝫ ſeq^r ꝙ ꝑcurās forni catiōeꝫ aggra uet̄ directe ex morte ſpūali alteri^9: qm̄ ꝑ ſe ꝯſeqt̄ ad eius pctm̄ ſufficien ter ꝗ̄tū ē ex ꝑ te ꝑcurātis ꝗ̄ tis non effica citer ꝛ ſi mors iſta ſpūal̄ ñ i-

grauaret pctm̄. ꝗ circūſtantia pctm̄ aggrauat. ❡ Rñdeo di cēdū: ꝙ vnūqꝺqꝫ ex eodē na tū ē augeri ex quo cāuſatur. ſicut phs dic̄ ꝺ hitu v̄tutū in. ij. ethi. Manifeſtuꝫ ē āt ꝙ pctm̄ cāuſatur ex defectu alic^9 circūſtantie: ex h. n. recedit̄ ab ordine rōnis ꝙ aliqs in operādo nō obſeruat debitas circunſtantias: vñ ma nifeſtū eſt ꝙ pctm̄ natū eſt ag grauari per circunſtantiā. Sꝫ hoc quideꝫ ꝯtingit tripliciter. Uno qdē mō inquantū circū ſtantia trāſfert in aliud genus peccati: ſicut pctm̄ fornicatio nis ꝯſiſtit in hoc ꝙ hō accedit ad nō ſuam: ſi aūt addatur hec circunſtantia vt illa ad quam accedit ſit alterius vxor: tranſ fert̄ iam in aliud genus peti. ſ. in iniuſtitiaꝫ inquātū hō vſur pat rē alterius: ꝛ ſm̄ hoc adul teriū eſt grauı^9 pctm̄ ꝗ̄ forni catio. Aliqñ v̄o circunſtantia nō aggrauat pctm̄ q̄ſi trahens in aliud genus peti: ſꝫ ſoluꝫ q2 multiplicat rōneꝫ peti: ſicut ſi ꝓdigus det qñ nō dꝫ: ꝛ cui nō dꝫ multiplicius peccat eodem genere peti ꝗ̄ ſi ſolum det cui non dꝫ: ꝛ ex hocipſo pctm̄ ſit grauius: ſicut etiam egritudo eſt grauior q̄ plures ptes cor poris inficit. Vñ ꝛ Tullius di cit in paradoxis: ꝙ in pr̄is vita violanda multa peccant̄: vio lat̄ eni is q ꝓcreauit: q aluit: q erudiuit: q in ſede ac domo at ꝗ̄ in rempublicaꝫ collocauit. Tertio mō circūſtantia aggra uat pctm̄ ex eo ꝙ auget defor mitatē ꝓuenientē ex alia circū ſtantia: ſic̄ accipere alienū ꝯſti tuit pctm̄ furti. ſi auteꝫ addat̄ hec circunſtantia vt multū ac cipiat de alieno: erit peccatum grauius: ꝗ̄uis accipere multuꝫ vel parum de ſe non dicat ra tionē boni vel mali. ❡ Ad primū ergo ꝺm̄: ꝙ aliqua circunſtantia dat ſpēm actui morali: vt ſupra habitū eſt. ꝛ tn̄ circunſtantia que nō dat ſpēm pōt aggrauare pctm̄: q2 ſic̄ bonitas rei nō ſolū penſat̄ ex ſua ſpē: ſed etiā ex aliquo accidente: ita malitia actus nō ſoluꝫ penſat̄ ex ſpē actus: ſed ēt ex circunſtantia. ❡ Ad ſcꝺm ꝺm̄: ꝙ vtroqꝫ mō circunſtantia pōt aggraua re pctm̄: ſi. n. ſit mala nō tn̄ ꝑꝑ hoc opꝫ ꝙ ꝯſti tuat ſpēm peti: pōt. n. addere rōnem malitie in eadem ſpē: vt dctm̄ eſt: ſi aūt nō ſit mala pōt ag grauare pctm̄ in ordine ad malitiā alterius cir cunſtantie. ❡ Ad tertiū ꝺm̄: ꝙ rō dꝫ ordina re actū nō ſolū ꝗ̄tum ad obm̄ ſed ēt ꝗ̄tum ad oēs circunſtantias: ꝛ iō auerſio quedam a re gula rōnis attendit̄ ſm̄ corruptionē cuiuſlibet circunſtantie: puta ſi aliqs operet̄ qñ nō dꝫ: vl̄ vbi nō dꝫ. ꝛ huiōi auerſio ſufficit ad rōnē ma li: hanc autē auerſionem a regula rōnis ſequit̄ auerſio a deo. cui dꝫ hō per rectā rōnē ꝯiungi.

❡ Utrum grauitas peccati augeat̄ ſm̄ maius nocumentum. ❡ Articulus. VIII.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ graui tas peti nō augeat̄ ſm̄ mai^9 nocumen tum. Nocumentū. n. eſt qdam euen tus ꝯñs actū peti: ſed euētus ſequēs ñ addit ad bonitatē vel malitiā act^9: vt. ſ. hitū eſt. ꝗ pctm̄ nō aggrauat̄ ꝑꝑ mai^9 nocumentū. ❡ Preterea. Nocumētū maxie iuenit̄ i petis q̄ ſunt ꝯ ꝓximū: q2 ſibiipſi nemo vult nocere. deo āt nemo pōt nocere ſꝫ illꝺ Job. xxxv. Si multiplicate fuerit iniquitates tue qd facies ꝯ illū: hoi qui eſt ſimilis tibi nocebit ipietas tua. ſi ꝗ pctm̄ aggrauaret̄ ꝑꝑ maius nocumentum ſequeret̄ ꝙ pctm̄ quo quis peccat in ꝓximum eſſet grauius petō quo quis peccat in deū vel in ſeipm̄. ❡ Preterea. Maius nocumentū in fert̄ alicui cū priuat̄ vita gratie ꝗ̄ cū priuat̄ vi ta nāe: q2 vita gratie ē melior ꝗ̄ vita nāe intm̄ ꝙ hō dꝫ vitaꝫ nāe ꝯtemnere ne amittat vitam gr̄e: ſed hō qui inducit aliꝗ̄ mulierē ad forni candū: ꝗ̄tū eſt de ſe priuat eam vita gr̄e indu cens eam ad pctm̄ mortale. ſi ꝗ pctm̄ eſſet gra uius ꝑꝑ maius nocumentū: ſequeret̄ ꝙ ſim plex fornicator graui^9 peccaret ꝗ̄ homicida. qꝺ eſt manifeſte falſum. nō ergo pctm̄ eſt gra uius ꝑꝑ maius nocumentuꝫ. ❡ Sed ꝯtra eſt qꝺ Aug. dicit in. iij. de libe. arbi. Q nia vitium nāe aduerſat̄ tantū addit̄ malitie vitiorꝫ ꝗ̄tuꝫ

integritas

integritas naturarũ minuit̃: ſ; diminutio inte/gritatis nãe eſt nocumentu;. ꝗ tanto grauius eſt pctm̃ q̃to maius eſt nocumentum. ℭ Re/ſpondeo dicẽdũ: ꝙ nocumentũ tripl'r ſe habere põt ad pctm̃. Quandoq; .n. nocumentum qḋ prouenit ex pctó eſt p̃uiſum ⁊ intentũ ſicut cum aliquis aliquid operat̃ animo nocendi alteri: vt homicida vel fur: ⁊ tunc directe q̃ntitas no/cumenti adauget grauitatẽ pctí: q: tunc nocu/mentum eſt per ſe obm pctí. Qñq; aũt nocu/mentũ eſt p̃uiſum ſ; nõ intentũ: ſicut cũ aliqs tranſiens per agrũ: vt cõpendioſius vadat ad fornicandũ: infert nocumentũ his q̃ ſunt ſemi/nata in agro ſciẽter: l; nõ animo nocendi. ⁊ ſic etiã q̃ntitas nocumenti aggrauat pctm̃: ſ; indi/recte: inquantũ .ſ. ex voluntate multũ inclina/ta ad peccandũ ꝓcedit ꝙ aliquis nõ pretermit/tat facere damnum ſibi vel alij: qḋ ſimpliciter non vellet. Quandoq; autem nocumentum: nec eſt preuiſum: nec intentum. ⁊ tunc ſi per accidens ſe habeat ad peccatum: non aggra/uat peccatum directe: ſed propter negligentiã conſiderandi nocumenta que ꝯſequi poſſent: imputantur homini ad penam mala que eue/niunt preter eius intentionem: ſi dabat operã rei illicite. Si vero nocumentum per ſe ſequa/tur ex actu peccati licet non ſit intentum nec preuiſum directe peccatum aggrauat: q: que/cunq; per ſe conſequuntur ad peccatum: per/tinent quodãmodo ad ipſam peccati ſpeciem. puta ſi aliquis publice fornicetur: ſequit̃ ſcan/dalũ plurimorum: quod quãuis ipſe nõ intẽ/dat: nec forte preuideat: directe per hoc aggra/uatur peccatu;: aliter tñ videt̃ ſe habere circa nocumentum penale qḋ incurrit ipſe qui pec/cat. Huiuſmodi autem nocumentũ ſi per acci/dens ſe habeat ad actum peccati: ⁊ non ſit pre/uiſum: nec intentum: nõ aggrauat peccatum: neq; ſequitur maiorem grauitatem peccati: ſi/cut ſi aliquis currens ad occidendum impin/gat ⁊ ledat ſibi pedem. Si vero tale nocumẽ/tum per ſe cõſequatur ad actum peccati: licet forte nec ſit preuiſum nec intentum: tunc ma/ius nocumentum nõ facit grauius peccatum: ſed econuerſo graue peccatũ inducit grauius nocumentum: ſicut aliquis infidelis: qui nihil audiuit de penis inferni: grauiorem penam in inferno patietur pro peccato homicidij q̃ꝫ ꝓ peccato furti: q: eni; hoc nec intendit: nec pre/uidit: nõ aggrauat̃ ex hoc peccatum ſicut con/tingit circa fidelem qui ex hoc ipſo videt̃ pec/care grauiꝰ ꝙ maiores penas ꝯtemnit vt impleat voluntatẽ peccati. ſed grauitas huiuſmo/di nocumenti ſolum cauſat̃ ex grauitate peccati. ℭ Ad pri/mum ergo dicẽdũ: ꝙ ſicut etia; ſupra dictum eſt: cum de bo/nitate: ⁊ malitia exteriorum a/ctuum ageret̃ euentus ſequẽs ſi ſit preuiſus ⁊ intentus addit ad bonitate; vel malitiã actꝰ. ℭ Ad ſcḋm dicẽdũ: ꝙ q̃uis no/cumentũ aggrauet peccatu;. non tamen ſequitur ꝙ ex ſolo nocumento peccatum aggra/uetur: quinimo peccatum per ſe eſt grauius propter inordi/nationem: vt ſupra dictu; eſt: vnde ⁊ ipſum nocumentum aggrauat peccatum inquan/tum facit actum eſſe magis in/ordinatu;: vnde non ſequitur ꝙ ſi nocumentum maxime ha/beat locũ in peccatis que ſunt contra proximum: ꝙ illa pec/cata ſunt grauiſſima: q: mul/to maior inordinatio inueni/tur in peccatis que ſunt contra deum. ⁊ in quibuſdam eoru; que ſunt contra ipſu;. ⁊ tamẽ poteſt dici ꝙ etſi deo nullus poſſit nocere quãtum ad eius ſubam. poteſt tamen nocumẽ/tum attentare in his que dei ſunt: ſicut extirpando fidem: violando ſacra: que ſunt pec/cata grauiſſima. Sibi etiam aliquis quandoq; ſcienter ⁊ violenter infert nocumentu;. ſicut patet in his qui ſe interi/munt: licet finaliter hoc refe/rant ad aliquod bonum appa/rens: puta ad hoc ꝙ liberen/tur ab aliqua anguſtia. ℭ Ad tertium dicendum: ꝙ illa ra/tio non ſequitur propter duo.

putat̃ ꝑcuratori tali q̃ño ſcãdalũ ñ p̃uiſũ nec itẽtũ iputa/bit̃ fõnicãti publice. ℭ Ad euidẽtiã hox ſciẽdũ ẽ ꝙ vt ex ꝓcedẽtib' artiᶜˡⁱˢ p; grauitas pctí ẽ zˣ q̃dã ſubalis ⁊ iſta attẽdit̃ penes ꝑ ſe p obꝫ: ⁊ q̃dã circa ſuba;: ⁊ h̃ eſt nil' pˣ. nã q̃dã ꝯſeq̃t̃ directe ad pctm̃: q̃dã idirecte: q̃dã ſupueñt: q̃da; comitat̃: ⁊ multis breui/ter modis accidẽs grauitas va/riat̃: ſic cetera acciñꝰ: in ꝓpoᵗᵒ ãt q: arguᵐ 3ᵐ inferebat q' ſi nocuᵐ maius aggrauaret ꝙ fornicator pro/curãdo grauiꝰ peccaret q̃ꝫ ho/micida arguᵐ: peccat a grauiᵗᵉ ad graᵗᵉᵐ ſuba/lẽ: ſtat .n. ꝙ pcẽ; īferat maiꝰ no/cuᵐ ñ ſbal'r ⁊ ſit minꝰ graue ſubal'r ⁊ ẽ i ꝓ/poſito: q: fõni/catio ẽt ꝓcura/ta ſubal'r ñ re/ſpicit nocuᵐ: hõicida ãt ſic vñ ad pᵃᵐ obio/nẽ dr̃ ꝙ ſmo ẽ ḋ p ſe ꝑ itẽto a peccãte vt ſic ꝙ ẽ obꝫ. vñ cõ/ſtituit̃ in ſpẽ: ⁊ ſubali grauita/te pctm̃. vñ ꝑ ſe ꝑ itẽtũ furis vt ſic nõ ẽ vtili/tas ꝓpria: l; h̃ ſit ꝑmaria itẽ/tio hoïs q furat̃ ſ; ẽ re; alie/na: ſic adulte/ri mulier alie/na vbi mãifeᵉ ꝑ; dãnũ vl' in/iuriã alterꝰ ca/dere ſub ꝑma/ria itẽtiõe pec/cãtis q̃uis di/rectiꝰ ⁊ grauiꝰ ſub itẽtiõe fu/ris caderet no/cumentũ ſi nõ ob ꝓpria; vti/litatem: ſed ſo/lu; vt noceat alteri in bonis hõ furet̃. tũ .n. vndiq; nocuᵗᵒ plenũ ẽ furtũ: nõ ſic ãt ẽ ḋ h̃

Primo quidem qꝛ homicida intendit directe nocumentum ꝓximi: fornicatoꝛ aūt qui ꝓcu rat mulierē nō intēdit nocumē tum: ſȝ delectationē. Scđo qꝛ homicidia eſt ꝑ ſe ⁊ ſufficiēs cā corpoꝛalis mortis: ſpūalis aūt mortis nullus pōt eſſe alte ri cauſa per ſe ⁊ ſufficiens: qꝛ nullus ſpiritualiter moriť niſi ꝓpria voluntate peccando.

¶ Utꝝ pctm̄ aggraueť rōne ꝑ ſone in quā peccať. Arti. IX.

Ad nonuȝ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ pp̄ cōditio neȝ ꝑſone in quā pec cať pctm̄ nō aggraue tur. Si.n.hoc eēt maxime ag grauareť ex hoc ꝙ aliquis pec cat in aliquē virū iuſtū ⁊ ſan ctū: ſȝ ex hoc nō aggrauať pec catū: min⁹.n.lediť ex iniuria il lata ꝟtuoſus qui equanimiter tolerat ꝗ̄ȝ alij q̄ ēt iteri⁹ ſcāda lizati leduntť. ğ ꝯditio ꝑſone in quā peccat: nō aggrauat pecca tū. ¶ Preterea. Si ꝯditio ꝑ ſone aggrauaret pctm̄ maxie aggrauareť ex ꝓpinquitate: qꝛ ſicut Tullius dicit in parado xis. in ſeruo necādo ſemel pec cať: in pr̄is vita violanda mul ta peccanť: ſȝ ꝓpinqtas ꝑſone in quā peccať nō videť aggra uare pctm̄: qꝛ vnuſquiſqȝ ſibi ipſi maxie eſt ꝓpinquus. ⁊ tñ minus peccat q̄ aliqđ damnuȝ ſibi infert ꝗ̄ȝ ſi iferret alteri: pu ta ſi occideret equū ſuū ꝗ̄ȝ ſi oc cideret equuȝ alterius. vt pȝ ꝑ ph̄m in. v. ethi. ğ ꝓpinquitas ꝑſone nō aggrauat peccatum. ¶ Preterea. Conditio ꝑſone peccātis ꝑcipue aggrauat pec catū rōne dignitatis vel ſcie ſm̄ illud Sap̄. vj. Potētes potē ter tormēta patienť. Et Luc. xij. Seruus ſciēs voluntatē dn̄i ⁊ nō faciēs plagꝭ vapulabit mul tis. ğ pari rōne ex pte ꝑſone in quā peccať magis aggrauaret pctm̄ dignitas aut ſcia ꝑſone in quaȝ peccať: ſȝ nō videť grauius peccare q̄ facit iniuriam ꝑſo ne ditioꝛi vel potētioꝛi ꝗ̄ȝ alicui pauperi: qꝛ nō eſt ꝑſonaꝝ acceptio apud deū ſm̄ cuius iudi cium grauitas pcti penſať. ğ ꝯditio perſone in quā peccať nō aggrauat pctm̄. ¶ Sȝ ꝯtra eſt qđ in ſacra ſcriptura ſpecialr̄ vituperať pctm̄ qđ ꝯtra ſeruos dei cōmittiť ſic dr̄. iij. Reg. xix. Altaria tua deſtruxerūt. ⁊ ꝓphetas tuos occi derunt gladio. Vituperať ēt maxie pctm̄ com miſſum in ꝑſonas ꝓpinqs ſm̄ illud Michee. vij. Filius ꝯtumeliā facit pr̄i filia ꝯſurget ad uerſus matrem ſuam. Vituperat etiam ſpe cialiter pctm̄ qđ cōmittiť in perſonas in digni tate conſtitutas: vt pȝ Job. xxxiiij. Qui dicit regi apoſtata: qui vocat duces impios. ergo conditio perſona in quam peccatur aggrauat pctm̄. ¶ Reſpōdeo dđm: ꝙ ꝑſona in quā pec catur eſt quodāmō obm̄ pcti. Dictū eſt autē ſupꝛa ꝙ pꝛia grauitas pcti attendiť ex pte obti ex quo q̄dem tanto attendiť maioꝛ grauitas in pctō ꝗ̄ȝto obm̄ ei⁹ eſt principalioꝛ finis. fines aūt pꝛincipales hūanoꝝ actuū ſunt deus ipſe: hō ⁊ ꝓximus: q̄cq̄d.n. facimus pp̄ aliqđ hoꝝ facimus: ꝗ̄ȝuis ēt hoꝝ triū vnū ſub altero oꝛdi neť. Pōt igiť ex parte hoꝝ triuȝ ꝯſiderari ma ioꝛ vel minoꝛ grauitas in pctō ſm̄ ꝯditionē ꝑ ſone in quā peccať. Primo q̄dē ex pte dei: cui tanto magis aliquis homo ꝯiungiť quāto eſt virtuoſioꝛ vel deo ſacratioꝛ: ⁊ ideo iniuria ta li perſone illata magis redundat in deuȝ: ſm̄ illud Zacha. ij. Qui vos tetigerit tangit pupil laȝ oculi mei. Vñ peccatuȝ fit grauius ex hoc ꝙ peccatur in perſonam magis deo coniun ctaȝ: vel ratiōe virtutis: vel ratione officij. Ex parte etiaȝ ſuiipſius manifeſtum eſt ꝙ tanto aliquis grauius peccat ꝗ̄ȝto aliquis magis in coniunctam perſonam ſeu naturali neceſſitu dine: ſeu beneficijs: ſeu quacunqȝ ꝯiunctio ne peccauerit: qꝛ videť in ſeipſum magis pec care: ⁊ pꝛo tanto grauius peccat ſm̄ illud Ec cleſia. xiiij. Qui ſibi neqȝ eſt cui bon⁹ erit: Ex parte vero proximi tanto grauius peccať ꝗ̄ȝ to peccatum plures tangit. ⁊ ideo peccatum quod fit in perſonam publicam: puta regem vel pꝛincipem: qui regit perſonaȝ totius mul titudinis: eſt grauius ꝗ̄ȝ peccatum quod com mittitur contra vnam perſonam pꝛiuataȝ: vñ ſpālr̄ dr̄ Exo. xxij. Principi populi tui nō ma ledices. Et ſimilr̄ in iniuria q̄ fit alicui famoſe ꝑſone vr̄ eē grauioꝛ ex hoc ꝙ i ſcādalū: ⁊ in tri bulationem

fornicatio: q̄ꝛ obm̄ ei⁹. vñ ſȝ ſpēm ⁊ ſubalē grauitateȝ eſt mulier nō ſua trahēda ad vo luntariū coitū ex mrimo⁰ v bi pȝ nō itēdi tā ab hoīe q̄rē te dlectatiōeȝ: ꝗ̄ȝ a peccāte ꝗ̄ rēte eādē i nō ſuū nocumētū ſpūalis mōtis. verꝝ tñ eſt ꝙ ſi talis itēderet iō mulierē ad fornicatōeȝ ꝓ uocare vt pec caret mortalr̄ ꝙ grauı⁹ pecca ret ꝗ̄ȝ hōicida: qꝛ obm̄ talē eēt ipꝭ nocumētū mōtis ſpūalis illi⁹ nec hͤ eſſet pctm̄ fornica tōis: ſȝ eēt pec catuȝ odij vel ſcādali actiui directe oppo⁰ charitati: quia amamus vitā ſpūalē ꝓximi: ⁊ procuramus iſtā ⁊ iſte eēt ſi cut q̄ fornicať vt occidat. Ad 2ᵐ vō dr̄ ꝙ no cumētuȝ ſpūa lis mortis i ꝓ curāte fornica tionē ē ꝑuſuȝ nō min⁹ ꝗ̄ȝ no cumentū ſemi nū in caſu poſi to: ⁊ cōcedo ꝙ nō min⁹ aggra uat ꝗ̄ȝ illud: ſȝ ſicͭ illud nō ꝑti net ad ſpecieȝ pcti nec mu tat illā: qꝛ ē ꝑ ter itētōeȝ: ita nec hͤ: ⁊ ꝯcedi tur nihilomi nus ꝙ nocu[mentu]ᵐ ſpūalis mōt[is] i hͦ caſu ꝑ ſe ꝯſe q̄ť ad actū pcti nō min⁹ ꝗ̄ȝ ſcan daluȝ ad forni catōeȝ publi ce: ac ꝑ hͦ ꝙ di

bulationem plurimorum redundat. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ille qui infert iniuriã virtuoſo quantum eſt in ſe turbat eum: ⁊ interius ⁊ exterius: ſed ꝙ iſte interius nõ turbetur: contingit ex eius bonitate: que non diminuit pctm̃ iniuriantis. ¶ Ad ſcđm dicendum: ꝙ nocumentũ ꝙ quis ſibiipſi infert in his q̃ ſubſunt dñio ꝓprie voluntatis ſicut in rebus poſſeſſis hʒ minus de pctõ quam ſi alteri inferatur. quia ꝓpria voluntate hoc agit: ſed in his que nõ ſubduntur dñio voluntatis: ſic ſunt nãlia ⁊ ſpũalia bona: eſt grauius pctm̃ nocumentũ ſibiipſi inferre: grauius.n. peccat qui occidit ſeipm̃ quam qui occidit alterũ. Sed quia res ꝓpinquorum nr̃orum nõ ſubduntur voluntatis nr̃e dñio. nõ ꝓcedit rõ quantum ad nocumenta rebus illorum illata: ꝙ circa ea minus peccetur. niſi forte velint vel ratũ habeant. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ nõ eſt acceptio perſonarum ſi deus grauius punit peccantem contra excellentiores perſonas: hoc.n. fit ꝓpter hoc ꝙ hoc redũdat in plurium nocumentum.

¶ Utrum magnitudo perſone peccantis aggrauet peccatum. ¶ Articulus. X.

Ad decimũ ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ magnitudo perſone peccãtis nõ aggrauet pctm̃. Homo.n. maxime redditur magnus ex hoc ꝙ deo adheret ſʒ illud Eccleſi. xxv. Quã magnus eſt qui inuenit ſapientiã ⁊ ſciam: ſed non eſt ſuper timentem deũ: ſed quanto aliquis magis deo adheret: tãto minus imputatur ei aliqd ad pctm̃. Dicitur.n. ij. Paral. xxx. Dominus bonus ꝓpiciabitur cũctis qui in toto corde requirunt dñm deum patrem ſuorum: ⁊ nõ imputabitur eis ꝙ minus ſanctificati ſunt. ergo pctm̃ nõ aggrauatur ex magnitudine perſone peccantis. ¶ Preterea. Non eſt perſonarum acceptio apud deum. vt dicitur Ro. ij. ergo nõ magis punit pro vno ⁊ eodẽ pctõ vnum quam aliũ. non ergo aggrauatur pctm̃ ex magnitudine pſone peccantis. ¶ Preterea. Nullus dʒ ex bono incõmodũ reportare: reportaret autem ſi id quod agit magis ei iputaretur ad culpam. ergo ꝓpter magnitudinẽ pſone peccãtis nõ aggrauatur pctm̃. ¶ Sed contra eſt quod Iſidorus dicit in. ij. de ſũmo bono. Tanto maius cognoſcitur pctm̃ eẽ quanto maior qui peccat habetur. ¶ Reſpõdeo dicendum: ꝙ duplex eſt pctm̃. Quoddã.n. ex ſurreptiõe ꝓueniens propter infirmitatem humane nature: ⁊ tale peccatum minus imputatur ei qui eſt maior in virtute eo ꝙ minus negligit huiuſmõi peccata reprimere: que tñ oĩo ſubterfugere infirmitas hũana nõ ſinit. alia vero peccata ſunt ex deliberatione procedentia: ⁊ iſta peccata tãto magis alicui imputantur: quanto maior eſt. Et hoc poteſt eẽ propter quattuor. Primo quidem quia facilius poſſunt reſiſtere peccato maiores puta qui excedunt in ſcientia ⁊ virtute: vnde dominus dicit Luc. duodecio: ꝙ ſeruus ſciẽs voluntatem domini ſui. ⁊ nõ faciens plagis vapulabit multis. Secundo propter ingratitudinem: quia omne bonum quo aliquis magnificatur eſt dei beneficium: cui homo fit ingratus peccando. ⁊ quantum ad hoc quelibet maioritas etiam in temporalibus bonis peccatum aggrauat ſm illud Sap. vj. Potentes potenter tormẽta patientur. Tertio propter ſpecialem repugnantiã actus peccati ad magnitudinem perſone: ſicut ſi princeps iuſtitiam violet qui ponitur iuſtitie cuſtos. et ſi ſacerdos fornicetur qui caſtitatem vouit. Quarto propter exemplum: ſiue ſcandalũ: quia vt Grego. dicit in paſtorali: in exemplum culpa vehementer extenditur: quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. ad plurium etiã notitiam proueniunt peccata magnorum: ⁊ magis homines ea indigne ferunt. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ auctoritas illa loquitur de his que per ſurreptionem infirmitatis humane negligenter aguntur. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ deus non accipit perſonas ſi maiores plus punit: quia ipſorum maioritas facit ad grauitatem peccati: vt dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ homo magnus non reportat incommodum ex bono quod hʒ: ſed ex malo vſu illius.

recte aggrauat tale pctm̃: nõ tñ dat aut mutat ſpẽm nec hic nec ibi: quia ẽ pter intẽtionẽ: ſʒ ẽ effect⁹ p ſe cõnis vtrobiqʒ. Ad vltim̃ iſtãtiã dicitur ꝙ ibi allata oĩa ſũt bñ dcã ⁊ vtiã pʒ cõcedẽdũ ẽ ꝙ pctm̃ ꝓcurantis ẽ grauius directe ex illato nocu^{to}: quia ſi fornicat⁹ fuiſſʒ abſqʒ iductiõe illi⁹ nec huius oppo^{m} dicitur i lr̃a: ſʒ compando ipʒ ad hõicidã quantum ad nocumẽtũ illatum autõ dicitur duas dñas. p^{a} q̃ ad actũ iteriorẽ ⁊ ſpẽm ac q̃uitatem ſubiãlẽ. ſ. ꝙ hõicida itẽdit p ſe p mortem corpalẽ. l^{r} aũt nõ ſic ſe hʒ ad mortẽ ſpũalẽ. 2^{a} ẽ q̃ ad actũ exteriorẽ: ꝙ act⁹ exterior hõicide eſt cã p ſe ſufficiẽs efficaciter mortis corpal: act⁹ aũt exteriõ iſti⁹ nõ ẽ p ſe ſufficiẽs ſʒ efficaciã: nec putes hãc 2^{am} dñã eẽ p accñs: ſʒ memẽto ſupioris tractat⁹ de 2^{ci} hõi^{ce} ⁊ mali⁹ act⁹ interioris ⁊ exterioris. ſ. ex fine ⁊ ſʒ ſe ⁊c. ⁊ videb^{is} ꝙ hõicidiũ quãtum ad maliciã actus exterioris ſʒ ſe: ⁊ quãtũ ad actũ itẽriõis ꝓbatũ ẽ grauius nec l ali q̃ cõdem ẽ corpori arti^{li} h^{9}.
¶ In arti^{lo} 9° ⁊ 10° eiuſdẽ. q. 73 nihil ſcribendũ occurrit.

Qõ. LXXIIII.

IN ar. p°. dubitaʒ ẽ õ illa ꝑpõ ne oẽs act⁹ morales ſunt act⁹ imanẽtes: hec .n. ꝑpõ õſtruere vr̃ doctrinã ſupi⁹ dataʒ de bõi͞te ꝛ malitia morali actuũ exteriorũ: ꝛ vitatẽ quã ꝯtiue ſonam⁹ duʒ ꝑcuſſiões homicidia: ꝛ alia hꝫ act⁹ morales ꝛ malos dicim⁹. ℂ Ad h̃ dr̃ ꝙ pñſens ꝑpõ nec vitati nec doctrine autoris ꝯriat: ſʒ eſt va formalr̃ itellecta. Ad c⁹ euidẽtiã ſciẽdũ ẽ ꝙ cũ ſubiꝫ moralitatꝭ ſit act⁹ volũtari⁹: opꝫ actũ inq̃ʒᵐ voluntariũ ſumi cũ ſumit̃ inq̃ʒtũ moralis: ac ꝑ h̃ ex negõne volũtarij optime iferẽt negatio moralꝭ act⁹: cũ ãt volũtari⁹ actus exterior puta mala percuſſio a plꝭbus cãet̃ principijs ſubordinatis: puta volũᵗᵉ iraſcibili et mãu: ſi ꝯpat̃ ad manũ nõ ẽ ab ea vt volũtari⁹ act⁹: q2 man⁹ ñ ẽ hꝫ ſe pñᵐ aliq̃ mõ liberũ ſed ſbẽ ĩpio hıılr̃: ſi cõpat̃ ad iraſcibilẽ ſic ẽ ab ea vt voluntᵃ⁹ act⁹ ipat⁹: q2 iraſcibilis ſubẽ impio ciuilr̃ ſi ꝯpat̃ ad voˡᵗᵉᵐ ſic ẽ ab ea vt act⁹ volũtarius

ℂ De ſubiecto peccatorum.

Qõ. LXXIIII.

DEinde ꝯſiderãdũ ẽ õ ſubo vitiorꝫ ſiue pctõruʒ. ℂ Et circa h̃ q̃runt̃ dcẽ. Prio vtrꝫ voluntas poſſit eẽ ſubm pcti. Scdo vtrꝫ volũtas ſola poſſit eẽ pcti ſubm. Tertio vtrꝫ ſenſualitas poſſit eſſe ſubm pcti. Quarto vtrꝫ poſſit eẽ ſubʒ pcti mortalꝭ. Quĩto vtrũ rõ poſſit eẽ ſubm pcti. Sexto vtrꝫ delectatio moroſa vl̃ nõ moroſa ſit i rõne inferiori ſicͭ i ſubo. Septio vtrꝫ pctm̃ ꝯſenſus i actũ ſit i ſupiori rõne ſicͭ i ſubo. Octauo vtrꝫ rõ inferior poſſit eẽ ſubm pcti mortalꝭ. Nono vtrũ rõ ſupior poſſit eẽ ſubʒ pcti venialꝭ. Decimo vtrꝫ i rõe ſupiori poſſit eẽ pctm̃ veniale circa ꝓpriũ obꝫ.

ℂ Utrꝫ volũtas ſit ſubm pcti.

ℂ Articulus. I.

AD primũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ volũtas nõ poſſit eſſe ſubm pcti. Dicͭ.n. Dio.iiij.ca. õ di.no. ꝙ malũ ẽ p̃ter volũtatẽ ꝛ itẽtionẽ: ſʒ pctm̃ hꝫ rõnẽ mali. ḡ peccatũ non põt eſſe in voluntate. ℂ Preterea. Uolũtas ẽ boni vl̃ apparẽtis boni. ex h̃ ãt ꝙ volũtas vult bonũ nõ peccat. h̃ ãt qͦ vult apparẽs bonũ: qͦ nõ eſt vere bonũ: mag̃ ꝑtinere vr̃ ad defectũ ꝟtutꝭ appᵱhẽſiue q̃ʒ ad dfectũ volũtatꝭ. ḡ pctm̃ nullo mõ ẽ in volũtate. ℂ Preterea. Nõ põt eẽ idẽ ſubm pcti ꝛ cã efficiẽs: q2 cã efficiẽs ꝛ mãlꝭ nõ icidũt in idẽ: vt dr̃ i. ij. phy. ſʒ volũtas eſt cã efficiens pcti. Pria.n. cã peccãdi ẽ volũtas: vt Aug. dicit in lib. de duab⁹ aiabus. ḡ nõ eſt ſubm peccati. ℂ Sed cõtra eſt qͦ Aug. dicit in lib. retractationum: ꝙ volũtas eſt qua peccat̃ ꝛ recte viuit̃. ℂ Rñdeo dñ: ꝙ peccatum quidaʒ actus eſt. ſicut ſupra dcm̃ eſt: actuũ aũt qdaʒ tranſeunt in exterioreʒ mãm. vt vrere ꝛ ſecare: ꝛ h⁹ act⁹ hñt ꝓ mã ꝛ ſubto id in qͦ tranſit actio: ſicͭ phs dicͭ in. iij. phyſi. ꝙ mot⁹ eſt act⁹ mobilis a mouẽte. Quidã ꝟo act⁹ ſũt nõ trãſeũtes in exteriorẽ mãʒ: ſʒ manẽtes i agẽte: ſicͭ appetere ꝛ cognoſcere: ꝛ tales act⁹ ſunt oẽs act⁹ morales: ſiue ſint act⁹ virtutũ: ſiue pctõrꝫ: vñ oꝫ ꝙ propriũ ſubm act⁹ pcti ſit potẽtia q̃ ẽ pricipiũ act⁹. Cũ ãt ꝓpriũ ſit actuũ moraliũ ꝙ ſint voluntarij. vt ſupra dictũ ẽ. ſeq̃t̃ ꝙ volũtas q̃ ẽ pricipiũ actuũ voluntariorꝫ ſiue bonorꝫ: ſiue malorũ q̃ ſũt pctã. ſit pricipiũ pctõrũ. ꝛ iõ ſeq̃t̃ ꝙ pctm̃ ſit i volũtate ſicͭ in ſubto. ℂ Ad primũ ḡ dñm: ꝙ malũ dr̃ eẽ p̃ter volũtatẽ: q2 volũtas nõ tendit in ipm ſub rõne mali: ſʒ q2 aliqͦ malũ ẽ apparẽs bonũ. iõ volũtas aliqñ appetit aliqͦ malũ: ꝛ ſʒ hoc pctm̃ eſt in volũtate. ℂ Ad ſcdm dꝫ: ꝙ ſi defect⁹ apprehẽſiue ꝟtutis nullo mõ ſubiaceret volũtati nõ eẽt peccatũ nec in volũtate: nec in apprehenſiua ꝟtute: ſicͭ pꝫ in his q hñt ignorãtiã inuincibilẽ. ꝛ iõ relinq̃t̃ ꝙ ẽt defect⁹ appᵱhẽſiue ꝟtutis ſubiacẽs volũtati ðputet̃ in pctm̃. ℂ Ad tertiũ dꝫ: ꝙ rõ illa ꝓcedit in cauſis efficientibus: q̃rꝫ actiones trãſeũt in mãm exteriorẽ: ꝛ q̃ nõ mouent ſe: ſʒ alia cuius ꝯriũ eſt in volũtate: vñ rõ nõ ſequit̃.

AD ſcdm ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ſola voluntas ſit ſubm pcti. Dicit.n. Augu. in lib. de duabus aiab⁹: ꝙ nõ niſi volũtate peccat̃: ſʒ pctm̃ eſt ſicͭ in ſubto in potẽtia q̃ peccat̃. ḡ ſola voluntas eſt ſubiectuʒ. peccati. ℂ Preterea. Peccatũ ẽ

q̃dãmõ elicit⁹ vt patebit: q2 ḡ null⁹ act⁹ exterior vtẽ a pri⁹ vñ eſt vt actio trãſiẽs exit ab eo ſub ratione volũtarij ꝯñs ẽ ꝙ nec exeat ab eodẽ ſub rõne moralis: et ꝯñr nlla actio trãſiens vt ſic pure ſit voᵗᵃ aut moralꝭ: ſed vt ſubſtat actioni alicui imanẽti libere: ꝛ ꝓpterea i lr̃a dꝛ ꝙ oẽs act⁹ morales ſiue bõi ſiue mali ſunt imanentes: ꝛ ẽ eſſe mãifeſtat foꝛal effect⁹: actib⁹.n. mõalibus bonis ſoli opãtes ſũt i ſeipis bo ꝛ mali ſũt i ſeipis mali: cui⁹ oppᵐ accidit i trãſeũtib⁹: qm̃ acta bñ vl̃ male dỉſponunt̃ bõis vel malis actõib⁹ trãſeuntib⁹: vt pꝫ i edificatõe pictu⁹ ſcriptu⁹. Ad rõnes ãt i oppᵐ dr̃ ꝙ act⁹ exteriores dñr bõi vl̃ mali moralr̃ vt ſubſt̃ alicui actui imanẽti: ꝛ ñ aliter ꝙ pꝫ ex h̃: ꝙ ñ niſi inq̃ʒᵐ iduũt rõnẽ volũtarij bõi vel mali moraˡ ſt̃ ꝛ dñr: ꝯſtat nã qꝫ volᵘᵐ actuʒ imanẽtẽ voˡᵉ afferr̃: cũ h̃ tñ ſtat ꝙ hꝫ act⁹ volũtarij ſunt ſm ſe mali alr̃ q̃ʒ act⁹ iteriᵒʳᵉˢ: vt ſupius dcm fuit: nihil.n. obſtat magꝭ rõ actꝰ imanẽtꝭ: q̃ʒ volũtarij ꝙ ſupi⁹ diſcuſſũ ẽ.

ℂ In

¶ In eodē arto p.q.74. diligēter aduerte ꝙ ex hoc artiº vt testaꝛ̄ rmisio ad pm i ar. 6º bº.q. hēs nō solū ꝙ pctm̄ ē subiue in vote: sꝫ ꝙ oē pctm̄ ē subiue ī vote. Ex h̄ nāꝗ loco hēs ꝙ oē pctm̄ ē actꝰ imanēs ꝛ a volūtate: ꝛ ꝯñ i volūte: qꝛ oīs actꝰ imanēs ē i eo a q̄ est: ꝛ qm̄ i zº artiº determiaꝛ̄ ꝙ ñ sola volūtas ē subꝫ pcti: sꝫ plures alie poe sūt subiecte pctis vt i seq̄ntibꝰ pꝫ articulis nosse d̄bes ꝙ nō iconueīt idē pctm̄ eē in pluribus subiuc s̄m diuersa sicut pōt diuersitc esse a pluribꝰ: paria nāꝗ i actiōibꝰ imanētibꝰ sūt eē i ꝛ eē ab operāte: qm̄.n. in oī pctō concurrat actio volūtatis positue vel p̄uaue oꝫ oē peccatū rōne hꝰ eē i volūte: qm̄ ēt pctm̄ qñqꝫ sit actꝰ alicuiꝰ poe sub ipso volūtati vt male diligeꝛ̄: male irasci: male cōcupiscere: oꝫ peccatū s̄m illuꝫ actū eē in illa poa eliciaua illiꝰ actꝰ: ꝛ si ꝯtigat ad eundē actū maluꝫ ꝯcurrere tres potie defectuose puta votas rōnē ꝛ cōcupiscilem illud pctm̄ subiue sꝫ diuersa erit i tribus: ꝛ qm̄ qñqꝫ assignaꝛ̄ p subto ꝯpim

quoddaꝫ malū ꝯ rōnē: sꝫ bonū ꝛ maluꝫ ad rōnē ptinēs est obm soliꝰ volūtatis. ḡ sola volūtas ē subiectuꝫ pcti. ¶ Preterea. Omne pctm̄ est actus voluntarius: qꝛ vt dicit Aug. in lib. de libe. arbi. Pctm̄ a deo ē voluntariū ꝙ si nō sit voluntariū nō est pctm̄: sed actus aliarum viriū nō sunt voluntarij nisi in quantum ille vires mouenꝛ̄ a voluntate: hoc aūt nō sufficit ad hoc ꝙ sint subm pcti: qꝛ sꝫ hoc ēt mēbra exterioꝛa q̄ mouenꝛ̄ a voluntate essent subm pcti: qd̄ pꝫ eē falsuꝫ. ḡ sola voluntas est subm pcti. ¶ Sed ꝯtra pctm̄ ꝟtuti ꝯriaꝛ̄: ꝯtraria aūt sunt circa idē: sed alie ēt vires aīe p̄ter voluntatem sunt subta ꝟtutū: vt supra dcm̄ est ergo nō sola volūtas est subm peccati. ¶ Respōdeo dd̄m: ꝙ sicut ex p̄dictis pꝫ. oē qd̄ ē pricipiū volūtarij actus est subꝫ pcti. actus aūt voluntarij dn̄r nō solū illi qui eliciunꝛ̄ a volūtate: sꝫ ēt illi q a volūtate imperanꝛ̄: vt. s̄. dcm̄ est: cū de volūtario ageretꝛ̄: vñ nō solū volūtas pōt eē subm pcti: sꝫ oēs ille potētie q̄ pñt moueri ad suos actꝰ: vel ab eis reprimi p volūtatē: ꝛ eedē ēt potētie sūt subabituū moraliū bonoꝝ: vel maloꝝ: qꝛ eiusdē ē actus ꝛ bitus. ¶ Ad primū ḡ dd̄ꝫ: ꝙ nō peccaꝛ̄ nisi volūtate sicͭ p̄mo mouēte: alijs aūt potētijs peccaꝛ̄ sicͭ ab ea motis. ¶ Ad scd̄m dicendū ꝙ bonū ꝛ malū ptinent ad volūtatē sicͭ p se obta ipiꝰ: sꝫ alie potētie hn̄t aliqd̄ determinatū bonū ꝛ malū rōne cuiꝰ p̄t in eis eē ꝛ ꝟtꝰ ꝛ vitiū ꝛ pctm̄ sꝫ ꝙ pticipant volūtate ꝛ rōe. ¶ Ad tertiū dd̄ꝫ: ꝙ mēbra corporis nō sūt principia actuū: sꝫ solū oꝛgana: vñ ꝛ ꝯparanꝛ̄ ad aīam mouētē: sicͭ s̄uꝰ q agiꝛ̄ ꝛ nō agit. potētie aūt appetitiue interiores ꝯpanꝛ̄ ad rōnē q̄si libere: qꝛ agūt quodāmō ꝛ agūtur: vt pꝫ p id qd̄ dr̄ i. j. politico. Et p̄terea actꝰ exterioꝝ mēbroꝝ sūt actōe i exterioꝛē māꝫ trāseūtes: sicͭ pꝫ de pcussiōe in pctō homicidij: ꝛ pp hoc non est similis ratio.

¶ Utꝝ in sensualitate possit eē pctm̄. ¶ Articulus. III.

Ad tertiuꝫ sic ꝓcediꝛ̄. Uideꝛ̄ ꝙ in sensualitate ñ possit eē pctm̄. Pctm̄.n. ē ꝓpriū homini q ex suis actibꝰ laudaꝛ̄ vl' vitupaꝛ̄: sꝫ sensualitas est cōis nobis ꝛ brutis. ḡ in sensualitate nō p̄t eē pctm̄. ¶ Preterea. Nullus peccat in eo qd̄ vitare nō pōt: sicͭ Aug. dicͭ i li. d̄ libe. arbi. sꝫ hō nō pōt vitare qn actꝰ sensualitatis sit inordinatus: ē .n. sensualitas perpetue corruptiōis q̄diu in hac mortali vita viuimꝰ: vñ p serpētē significaꝛ̄: vt Aug. dicͭ. xij. de tri. ḡ inordinatio motꝰ sensualitaꝛ̄ nō ē pctm̄. ¶ Preterea. Illd̄ qd̄ hō ip̄e nō facͭ: nō imputaꝛ̄ ei ad pctm̄: sꝫ hoc solū videmur nosipsi facere qd̄ cū deliberatiōe rōnis facimꝰ: vt p̄hs dicͭ in. iij. ethi. ḡ motꝰ sensualitatis q̄ ē sine d̄liberatiōe rōnis nō iputaꝛ̄ hoi ad pctm̄. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd̄ dr̄ Ro. vij. Nō.n. qd̄ volo bonū h̄ ago: sꝫ qd̄ odi malū: illud facio: qd̄ exponit Aug. de malo ꝯcupiscētie: qd̄ ꝯstat eē motū quēdā sensualitatis. ḡ i sensualitate ē aliqd̄ pctm̄. ¶ Rn̄deo dd̄ꝫ: ꝙ sicͭ. s̄. dcm̄ ē: pctm̄ pōt iueniri i q̄libꝫ potētia cuiꝰ actꝰ pōt eē volūtariꝰ: ꝛ iordinatꝰ in quo ꝯsistit rō pcti. Maīfestū ē āt ꝙ actꝰ sensualitatis pōt eē volūtarius iquātū sensualitas .i. appetitꝰ sensitiuꝰ nata ē volūtate moueri. vñ relinquiꝛ̄ ꝙ in sensualitate possit eē peccatū. ¶ Ad primū ḡ dd̄ꝫ: ꝙ aliq̄ vi

elicitiuū actꝰ: qñqꝫ pm mouēs qñqꝫ pm dirigēs: iō diligēs lector discernat dicendi rōnē vbi diuersitatē iuēire ꝯtigat d̄ subto alicuiꝰ pcti ꝛ non dānet: sꝫ exponat. ¶ Ar. II. In artiº i zº eiufdē.74. quest. aduerte ꝙ hic pꝫ apud autoreꝫ actꝰ aliaꝝ potiaꝝ q̄ sūt p̄na actuuꝫ volūtarioꝝ vt sic: esse qñqꝫ pctā formalr: ita ꝙ actꝰ votis est p̄ malꝰ formalr: actꝰ aūt aliaꝝ viriū formalr mali sꝫ nō p̄: sꝫ zrio ꝛ h̄ ex rōne lre pbr: qꝛ actꝰ imanens votis iordiatꝰ ē foꝛaliter malꝰ ꝛ ex subo sil' ēt p̄nº: qꝛ p̄nm tal' actꝰ ē subꝫ pcti formalr actꝰ aūt trāseuntes vt sic ñ nisi mālr mali sunt ꝛ ad subaꝫ pcti ptinēt i actu exercito: qꝛ nō nisi mete actu imanēte q̄ ē subm boitis ꝛ malic moralis: vt pꝫ ex dcl. vñ Sc. i zº. sen. d. 42a absqꝫ rōne itulit pctm̄ eē formalr i soº vote: h̄.n. nō minꝰ ē s̄m: q̄: actualē iustitiā. i. botas vt distīguiꝛ̄ ꝯ actuale pēꝫ eē i soa vote q̄uis vtrūqꝫ sit formalr i sola ipa p̄. ¶ Ar. III. In artiº i 3º eiufdē 74e q. dubium oc

res ſenſitiue ptis: etſi ſint cōes nobis ⁊ brutis: tñ in nobis habēt aliq̄ȝ excellētiaȝ ex h̄ q̄ rōni ſtigunt: ſic nos p̄ alijs aialibus hēmꝰ in pte ſenſitiua cogitatiuā: ⁊ reminiſcētiā: vt in .j. dcm̄ eſt: ⁊ ꝑ hūc modū ēt appetitꝰ ſenſitiuꝰ in nobis p̄ alijs aialibus h̄ȝ q̄ndā excellētiā. ſ. q̄ natus ē obedire rōni ⁊ q̄ntū ad h̄ pōt eē pricipiuȝ actꝰ volūtarij. ⁊ ꝑ ꝯñs ſubȝ peti. ℂ Ad ſcd̄ȝ dōm: q̄ ꝑpetua corruptio ſenſualitatis eſt itelligēda q̄ntū ad fomitē q̄ nunq̄ȝ totalr̄ tollit̄ in hac vita. trāſit. n. petm̄ originale reatu: ⁊ remanet actu: h̄ tal' corruptio fomitis nō impedit q̄n hō rōnabili volūtate poſſit reprimere ſingulos motꝰ inordinatos ſenſualitatis ſi pñtiat puta diuertēdo cogitatiōeȝ ad alia: h̄ dū hō cogitationem ad alia diuītit: pōt ēt circa illud aliqs iordinatꝰ motꝰ iſurgere. ſic cū aliqs trāſſert cogitationem ſuā a delectatiōibꝰ carnis. volēs ꝯcupiſcētie motꝰ vitare ad ſpeculationē ſcie: iſurgit q̄nq̄ȝ aliqs motꝰ inanis glie ipremeditatꝰ: ⁊ ió nō p̄t hō vitare oēs hꝰ motus ꝑp corruptionē p̄dictā: h̄ ſoluȝ ſuffic̄ ad rōnē peti volūtarij q̄ poſſit vitare ſingulos. ℂ Ad tertiū dōm: q̄ illō qd̄ hō fac̄ ſine deliberatiōe rōnis nō pfecte ipſe facit: q̄ nihil opat̄ ibi id qd̄ eſt principale in hoie: vñ ñ ē pfecte actꝰ hūanꝰ ⁊ ꝑ ꝯñs non pōt eē pfecte actꝰ ꝟtutis vl' peti: h̄ aliqd aliō imꝑfectū i gñe hoꝝ: vñ talis motus ſenſualitatis rōnē p̄ueniēs eſt petm̄ veniale: qd̄ eſt qddaȝ iperfectū in gñe peti.

ℂ Utꝝ in ſenſualitate poſſit eē petm̄ mortale. ℂ Arti. IIII.

Ad q̄rtuȝ ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ q̄ in ſenſualitate poſſit eſſe petm̄ mortale. actus. n. ex obto cognoſcit̄: ſed circa obta ſenſualitatis contingit peccare mōtalr̄. ſicut circa delectabilia carnis ḡ actꝰ ſenſualitatis pōt eſſe petm̄ mortale: ⁊ ita in ſenſualitate petm̄ mortale iuenit̄. ℂ Preterea. Petm̄ mortale ꝯriat̄ ꝟtuti: h̄ ꝟtus pōt eſſe in ſenſualitate. tēperātia. n. ⁊ fortitudo ſunt virtutes irrōnabiliū ptiū: vt phs dicit in. ij. ethi. ḡ in ſenſualitate pōt eſſe petm̄ mortale: cū ꝯria ſint nata fieri circa idē. ℂ Preterea. Ueniale petm̄ eſt diſpō ad mortale: h̄ diſpoſitio ⁊ habitus ſunt in eodem: cum igit̄ veniale peccatum ſit in ſenſualitate: vt dictum eſt: etiam mortale peccatuȝ eſſe poterit in eadē. ℂ Sȝ ꝯ eſt qd̄ Aug. dic̄ in li. retracta

cturrit ex Sco. l. 42. di. 2 ſnia. q. 3. iferēte q̄ ſi i motibꝰ p̄cedētibꝰ actꝰ volūtatis ē petm̄: q̄ volūtas nō p̄uenit q̄ ſit petm̄ omiſſiōis: quū tñ h̄ ponat̄ petm̄ cōmiſſiōis: ſȝ h̄ facile ſoluit̄ a ꝑſpiciētibꝰ: q̄ q̄n cōmittit̄ aliqs actꝰ inordinatꝰ volūtarie: ſiue voluntarie ſit poſitiue: ſiue negatiue eſt petm̄ cōmiſſionis: vt pȝ i delectatōibꝰ malis ꝑceptis nō ꝑpatis: ſed nec excluſis icuria nāq̄ȝ naute ſubmerſiōis peccatū cōmittit̄ quātus negatiue. vñ quū ꝯcupiſcentia carnis aduerſus ſpm̄ ſit malus actꝰ ⁊ volūtariꝰ negatiue: ſeq̄t̄ q̄ ſit petm̄ cōmiſſionis q̄n peccatum eſt.

ℂ In eodē arlo aduerte q̄ circa motꝰ ſenſualitatis ē aliqd certuȝ: ⁊ aliqd vr̄ icertū. Certū ē q̄ oēs motus mali: quos volūtas pōt ⁊ dȝ p̄uēire: ſi ñ preuenit q̄n ſicut ⁊c̄. ſūt peccata: ſȝ q̄ volūtas poſſit: ⁊ debeat ſemꝑ ſingulos motꝰ ſenſualitatis: aut vanitatis p̄uenire nō vr̄ ꝯſonū: eo q̄ vr̄ q̄ ſit obligatō ad impoſe i reali exequutōe ſingulaꝝ p̄uētionū ſi tñ auc̄tas Auguſt. ⁊ autoris veneranda pēſet̄: ⁊ rō i lr̄a iſinuata: nō apparebit hoc diſſonum: quum enim peccatum veniale ſit imꝑfectū qd i gñe moris ⁊ peti: ꝑp qd̄ ⁊ ſine delibatione cōmittit̄: ꝯñs ē q̄ ipfecta rō poſſe ⁊ debiti ſufficiat ad cōmiſſionē ipſiꝰ. vñ ꝯcederē q̄ eſt i nobis ipfecta poā ad reprimēdū: vel obuiādū ſingulis motibꝰ malis: q̄ dū attendo vni ⁊ do opaȝ rei ſctē iſurgit aliꝰ: attn̄ talis ipfctā poā cū aliq̄li debito ſuffic̄ ad rōnē tal' peti ipfecti. Ar. IIII.

In arº 4º eiuſdē. 74. q. aduerte q̄ ſēſualitas. i. ꝑs appe ſenſus 3' ſumit̄ p̄ vt ſenſitiua ē abſolute ⁊ nullū hȝ i ſe petm̄ ſic nec i brutis. 2º vt ē volētis: ⁊ ē pn̄ ⁊ ꝯñr ſubȝ peti vēialis dū hūs ipaȝ ñ p̄ueīt volūtate ꝯiūcta motꝰ eiꝰ iſurgētes

ꝯ rōnis bom. 3º vt ē mota a dlibatiōe ⁊ pn̄ ē ⁊ ſubȝ virtutis ⁊ vitij: actꝰ vitioſi ⁊ peti mōtalis vt ex ſupiꝰ dctis pȝ ⁊ h̄ȝ h̄ bēs vñ videas: q̄ ſic ſupiꝰ ſimpr̄ ꝯceſſuȝ ē i appetitu ſenſitiuo vt moto a volūtate eē ꝟtutē: ita nūc ꝯcedit̄ q̄ i ſenſualitate vt mota a volūtate ē petm̄ mōtale: ⁊ ſic nō ē ꝯceſſū q̄ i appetitu ſenſitiuo ē vtꝰ: ita nūc negat̄ i eo mōtale petm̄: par. n. ē rō vt i lr̄a dr̄ i rńſiōe ad 2m q̄uis vocabulū ſenſualitatis: q̄ noiare vr̄ appetitū ſenſitiuum ex pte depſſionis eiꝰ nō nihil fauoris negāti i ea petm̄ mōtale tribuit.

ℂ In hoc eodē 4º arº ē dubium: q̄ doctrina autōis nō vr̄ rōni ꝯſona dū petm̄ veniale cōcedit i ſenſualitate. i. appetitu ſenſitiuo ⁊ mortale negat i eadē. nā ſi itēdit de ſenſualitate ſȝ id qd̄ ē ei ꝑprium vtrūq̄ȝ petm̄ negāduȝ ē: q̄ oē petm̄ ē aut i volūtate aut i aliq̄ poā vt ſub ē volūtati. ſi vo itēdit de ſenſualitate vt ſubeſt volūtati vtrūq̄ȝ ꝯcedēdū eſt q̄uis diuerſimode: q̄ vēiale vt ipfecte: mōtale vt perfecte.

ℂ Ad h̄ dr̄ q̄ ꝑculdubio cū h̄ ſubo peti ē ſermo oȝ vl' ō volūtate vl ō poā vt ſubeſt voī itelligi: ſed q̄ ſub eē voī ꝯtigit 2r. ſ. vt mouēti ⁊ vt nō reprimēti actꝰ q̄ ſit a ſenſualitate vt ſubeſt voī mouēti ē petm̄ morle ⁊ ñ ſibi: ſȝ voī tribuit̄: actꝰ vo q̄ ſit ab ea: vt ſubē voī ñ repmēti ē ſuꝰ: ⁊ ē petm̄ vēiale: ⁊ ſibi tribuit̄: ſȝ h̄ rō nihil valȝ: q̄m ꝯſtat paſſiōes mēbroꝝ q̄ remotiores ſunt a rōne peti: q̄ paſſiōes appetitꝰ ſenſitiui eē pctā mortalia q̄n ſūt volūtaria volūtate nō repmēte vt pȝ i muliere q̄ ēt volūtate taceret alio ipam cognoſcēte. Rō q̄q̄ȝ i ꝑptu ē ꝯ hāc rńſionē: q̄ eiuſdē rōnis ē mouere ⁊ nō mouere q̄n oȝ: vbi oȝ ⁊c̄. Dōȝ ē ḡ q̄ rō q̄re veniale attribuit̄ ſenſualitati: ⁊ mortale nō niſi cum ſpecificatione vt. ſ. mote a volūtate pōt eſſe duplex. Prima que tacta eſt in precedēti notato: quia. ſ. mortale eſt a ſenſualitate

tionū: ⁊ habetur in glo. Ro. vij. Inordinatꝰ ↄcupiſcētie motꝰ q̄ ē pctm̄ ſenſualitatis p̄t ēt eē i his q̄ ſūt in grā: in q̄bꝰ tn̄ pctm̄ mortale nō inuenit. ḡ iordinatus motus ſenſualitatis nō eſt pctm̄ mortale. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ ſic iordinatio corrūpēs pricipiū vite corpal' cāt corpalē mortē: ita ēt iordiatio corrūpēs pricipiū ſpūal': qd̄ ē finis vltimus: cāt mortē ſpūalē pcti mortal': vt. ſ. dctm̄ ē: ordinare āt aliqd i finē nō ē ſenſualitatis: ſ3 ſolū rōnis: ordinatio āt a fine nō ē niſi eiꝰ cuiꝰ ē iordinare i finē: vn̄ pctm̄ mortale nō pōt eē i ſenſualitate: ſ3 ſolū i rōne. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ actus ſenſualitatis pōt cōcurrere ad pctm̄ mortale: ſ3 tn̄ actus pcti mortal' nō h3 ꝙ ſit pctm̄ mortale ex eo qd̄ ē ſenſualitatis: ſ3 ex eo ꝙ eſt rōnis: cuiꝰ ē ordinare i finē. ⁊ iō pctm̄ mortale nō attribuit ſenſualitati: ſed rōni. ¶ Ad ſcōm dō3: ꝙ actꝰ ꝟtutis nō pficit p id qd̄ eſt ſenſualitatis tm̄: ſ3 magis p id qd̄ ē rōnis ⁊ volūtatis: cuiꝰ eſt eligere: nā actꝰ ꝟtutis moral' nō ē ſine electiōe: vn̄ ſp cū actu ꝟtutis moral' q̄ pfic vi appetitiuā: ē etiā3 actꝰ prudētie q̄ pfic vi rōnalē. ⁊ idem eſt ēt de pctō mortali: ſicut dictu3 eſt. ¶ Ad tertium dō3: ꝙ diſpō tripl'r ſe h3 ad id ad qd̄ diſponit. Qn̄q3. n. ē idē ⁊ in eode3: ſicut ſcia inchoata dr̄ eſſe diſpō ad ſcientiā perfectā. Qn̄q3 aūt eſt in eode3: ſed nō idē ſic calor eſt diſpō ad formā ignis. Qn̄3 ꝟo nec idē: nec in eodē ſic in his q̄ hn̄t ordinē adinuicē: vt ex vno pueniat in aliud: ſic bonitas imaginatōis eſt diſpō ad ſciam q̄ ē in itellu: ⁊ hoc mō veniale pctm̄ qd̄ eſt in ſenſualitate pōt eē diſpō ad pctm̄ mortale qd̄ eſt in rōne.

¶ Utrū pctm̄ poſſit eē in rōne.

¶ Articulus. V.

Ad qntum ſic pcedit. Uidetur ꝙ pctm̄ nō poſſit eē in rōne. Cuiuſlibet. n. potētie pctm̄ eſt aliqs defectꝰ ipſius: ſ3 defectus rōnis nō ē pctm̄: ſ3 magis excuſat pctm̄: excuſat eni aliquis a pctō pp ignorātiā. ḡ in rōne nō pōt eſſe peccatū. ¶ Preterea. Primū ſubm pcti eſt voluntas vt dctm̄ eſt: ſ3 rō pcedit voluntatē cū ſit directiua ipſiꝰ. ḡ pctm̄ eē nō pōt in rōe. ¶ Preterea. Nō pōt ee pctm̄ niſi circa ea q̄ ſunt in nobis: ſ3 pfectio ⁊ defectꝰ rōnis nō eſt eoꝝ que ſunt in nobis: qdā. n. ſunt nāliter rōne deficiētes: vel rōne ſolertes. ḡ in rōne nō eſt peccatū. ¶ Sed ↄ eſt qd̄ Aug. dicit in lib. xij. de tri. ꝙ pctm̄ eſt in rōne inferiori. ⁊ in rōne ſuperiori. ¶ Reſpōdeo dō3: ꝙ pctm̄ cuiuſlibet potentie conſiſtit in

a ſenſualiᵗᵉ vt ſubē delibatiōi. veniale āt ē ab ea vt ſubeſt q̄lib3 volūn: hic. n. fit vt q2 delibatio ē ppriꝰ actꝰ ptis ſuperioris vt actꝰ ex ea pēdētes nō tribuant iferioribꝰ niſi cū ſpecificatōe pticipāte motōis: actꝰ āt ex ea nō pēdētes reliquant iferioꝝ hꝰ. 2ᵒ ē pfunda ⁊ itēra ab autore ex nā vinū aie ⁊ rſiolonis actuū in ppia pnᵃ: vires nāq3 aie nr̄e i pte ſenſiᵘᵃ ſic i cogſcēdo ſunt ſm ſe excellētes tota3 nām brutoꝝ: vt p3 i cogitatiua ⁊ reminiſcētia habentibꝰ collatiuā vi3 pticula rōnis i appetēdo ſūt ſ3 ſe excellētes totam nā3 brutoꝝ: p h ꝙ appetunt cū q̄dā libertate ita ꝙ n̄ ſolū ex hoc ꝙ actualr mouent vel n̄ mouent a voᵗᵉ ſ3 ſeipis: q2 ſūt tales qd̄ ſupiꝰ vocauimꝰ: q2 ſūt volētis ſūt q̄dā mō libere: dico aūt q̄dā mō q2 nō hn̄t tm̄ libtatis vt poſſint i actu3 delibatū: ſ3 veſtigiū qd̄da3 libertatl ſortite ſūt ex eleuatiōe i nām rōnalē a q̄ fluūt: eodē āt vires appetitiue ſenſiᵘᵉ vt actualr mote ⁊ mouētes a pte ſupiori tm̄ libtatis pticipāt vt ⁊ iā i deliberatos actꝰ poſſunt. vn̄ fit vt actꝰ volūtariꝰ ſenſualitatl: q̄uis totꝰ elicitiue ab ipo appetitu ſenſiᵘᵒ ſi reſoluēdus ſit i ſua ppa pnᵃ ſm illā tm̄ rōnē reſoluet in ſenſualitatē quā h3 ab ea ſm ſe: ſm illā ꝟo quā h3 ab eadē nō ſ3 ſe ipſa3: ſ3 vt mota ē ab altero reſolueī in illud alteꝝ vel i ipſa3 vt mota ē ab illo altero: ⁊ q2 peccare ↄſiſtit i agere: ⁊ ppea ad h ꝙ aliq̄ poᵃ peccet moralr nō ſufficit ꝙ ſit mota a voᵗᵉ: ſic. n. manꝰ peccaret pcutiēdo ſ3 o3 vt ſ3 ſe libere agat: op3 ꝙ ſ3 modū ppe libtatis poᵗ attribuamꝰ ei peccare: q̄ fit vt q2 ſenſualitas ſm ſe h3 tm̄ libtatis vt ſufficiat ad pctm̄ vēiale: iō pctm̄ vēiale ei tribuit: q2 ꝟo n̄ h3 tm̄ rōnalitatis vt poſſit i pctm̄ mortale: q2 nō ē eiꝰ reſpicere bonū rōnis vt finē: iō ei nō attribuit pctm̄ morl'e: ⁊ q2 eiꝰ vt mote a ſupiori ē tēdere ordinate i bonū rōnis vt finē: iō ēt ſibi vt mote a rōne pctm̄ morl'e ⁊ ꝟtutis actꝰ tribuit vt pnᵒ: ⁊ ↄn̄r vt ſubō vt iā dctm̄ ē. Ad oba ḡ dr̄ ꝙ autor loqt̄ d̄ ſenſualitate nr̄a ſm id qd̄ ē ei ppriū: vt p3 i rn̄ſiōe ad pᵐ: et ppea negauit ab ea mortale cui pꝰ tribuerat veniale: iā p3 nō eſſe parē rōnē. Ex articulis āt 2ᵒ ⁊ diligēter iſpectis facile patere pōt hāc eſſe verā mentem autoris.

¶ In rn̄ſiōe ad 3ᵐ eiuſde3 q̄rti artiᶜˡⁱ: n̄ turbis ex exēplo caloris diſponētis ad fōmā ignis p eo ꝙ dr̄ eſſe in eodē ſubto. Exēᵐ in pmis eſt: ⁊ diſicat d̄ ſubto gnali .i. mā q̄ diſponit ad fōmā ignis calore: ⁊ ſuſcipit illa3.

¶ Articu. V. In arti° 5° eiuſdē. 74. q. h ſolū dō3 ocurᵗ ꝙ q2 rō ſ3 ſe ē ſuiipſiᵘˢ ⁊ alloꝝ ordinaᵗᵛᵃ i finē: ⁊ deordiata ab illo libe libᵗᵉ pfecta radicalr tm̄: libtas. n. formalr ē p volūtatis idcirco actꝰ rōnis iordinatꝰ ē moralr malus ſi iordiatio i ptāte nr̄a ē pp qd̄ vtroq3 mō ↄtigit moralē malitiā i rōne iueniri ſubiue. ſ. i cogſcēdo ⁊ i dirigēdo: ſ3 affectꝰ i cogſcēdo tā negatiuꝰ q̄ vocatur ignorātia: q̄3 poſitiuꝰ q̄ vocat error n̄ ſēp h3 rōnē mali moralr: ſ3 negaᵘᵒ ſolū qn̄ pt ⁊ d3 q̄s ſcire: poſitiuꝰ āt qn̄ pt: n̄ ē. n. abſq3 pctō hr̄e ſciēter opionē falſa3 d̄ triāglo cū pt hr̄i ꝟa: vel n̄ falſa ſaltē ſuſpēdendo credulitatē quū nō nullū malū iteᵘᵐ ſit falſa opio d̄ q̄cūq3: pp qd̄ i lr̄a i rn̄ſione ad 2ᵐ ↄcludit ꝙ i rōne ē pctm̄ vt dfectꝰ eiꝰ ē volūtariꝰ:

defect⁹ āt in dirigēdo vt i lr̃a dr̃ ſēp ē malus moꝛalr̄: q2 ꝺ rōne ſua claudit volūtariuꝫ formalr̄: directio .n. iꝑando fit: ipſū āt vt ſupꝛa didicim⁹ act⁹ ē rōnis mote a vo^{le}: ē igr̄ a rōne ꝛ i rōne pctm̄ vt ꝓꝓrio ꝛ elicitiuo pn̄ iordinati act⁹ volūtarij multo magis q̄ȝ in appe^{tu} inferioꝛi g rōnē ſolū pncipat.

℄ Arti. VI. In arti° 6° eiuſdē. 74. qō. vr̄ mihi ꝙ autoꝛ ob reuerētiaȝ diui Aug. arti^m hunc ꝛ ſequētē appoſuerit: quum .n. ex dictis iā ꝯſtet oē pctm̄ eē i illa po^a q̄ eſt ꝓꝓrimū ei⁹ pnci^m liberꝝ ſeu rōnale aliq̄ mō ꝛ delectatio moroſa ſit i ꝯcupiſcibili ſaltē q̄nq3 vt mota ē a ſupioꝛi ſi cetera pctā irepāte ꝛ ꝯſenſus in eaȝ ſit in volūtate ꝛ impiū vl' nō ſpiū rephēſionis illi⁹ ſit i rōne: ꝯn̄s ē ꝙ nō opoꝛtebat ſimplr̄ ſollicitari de ſubo h⁹ pcti magis q̄ȝ alioꝝ: ſȝ q̄m beatiſſimus ac doctiſſim⁹ Auguſtin⁹ attribuerat pctm̄ moroſe delectatōis rōni inferioꝛi: idcirco vt hoc ſaluaret hunc docuit articu^m ex q̄ enucleare ſubaȝ pcti diſcimus diuerſi^{oe}: vt dictuȝ eſt.

℄ In rn̄ſiōe ad p^m i eodē arti° duo ſcito noui tie. p° ꝙ delectatio dr̄ eē in ratiōe: vt in p° motiuo: eo mō q̄ impiū dr̄ p^m mouens. 2° ꝙ ꝗꝛ autoꝛ itēdit

actu ipſius ſic ex dictis pȝ. Habet aūt rō duplicē actū. Unuȝ qdē hȝ ſe in comparatione ad ꝓꝓriū obȝ: qꝺ eſt cognoſcere aliqꝺ verꝝ. Alius aūt actus rōnis eſt inquātum eſt directiua aliaꝝ viriū. Utroq3 igiť mō cōtingit eſſe pctm̄ in rōne. Et primo qdē iquātū errat in cognitione veri: qꝺ qdē tunc iputať ei ad pctm̄ q̄n hȝ ignoꝛantiam vel erroꝛē circa id qꝺ pōt ꝛ dȝ ſcire. ſcꝺo q̄n iordinatos act⁹ inferioꝝ viriuȝ vel iperat: vel ēt poſt deliberationē nō coercet. ℄ Ad primū ğ dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de dēfectu rōnis qui pertinet ad actū ꝓꝓriuȝ reſpctū ꝓꝓrij obi: ꝛ hoc q̄nq3 eſt defectus cognitiōis eius: qꝺ quis nō pōt ſcire: tunc .n. talis defectus rōnis nō eſt pctm̄: ſȝ excuſat a pctō: ſicut pȝ in his que ꝑ furioſos ꝯmittunť. Si ꝟo ſit defectus rōnis circa id qꝺ hō pōt ꝛ dȝ ſcire: nō oīo hō excuſať a pctō: ſȝ ipſe defectus iputať ei ad pctm̄: defectus aūt q eſt ſolū in dirigendo al's vires ſemꝑ iputať ei ad peccatuȝ: q2 huic defectui occurrere pōt ꝑ ꝓꝓriū actū. ℄ Ad ſcꝺȝ dōm: ꝙ ſicut .s. dcm̄ eſt: cuȝ de actibus voluntatis ꝛ rōnis ageretur: voluntas quodāmō mouet ꝛ ꝑcedit rōnē: ꝛ rō quodā mō voluntatem. vn̄ ꝛ motus voluntatis dici pōt rōnalis. ꝛ actus rōnis pōt dici voluntarius: ꝛ ſm̄ hoc in rōne inueniť pctm̄: vel ꝓut eſt defectus ei⁹ voluntarius: vel ꝓut actus rōnis eſt principiū actus voluntatis. ℄ Ad tertium pȝ reſponſio ex dictis.

℄ Utruȝ pctm̄ moroſe delectationis ſit in rōne. ℄ Articulus. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ peccatum moroſe delectationis nō ſit in rōne. Delectatio eni importat motum appetitiue virtutis: vt ſupꝛa dictum eſt: ſȝ vis appetitiua diſtinguitur a rōne: que eſt vis apprehenſiua. ergo delectatio moroſa non eſt in ratione. ℄ Preterea. Ex obiectis cognoſci poteſt ad quam potentiā actus pertineat: per quem potentia oꝛdinatur ad obm̄: ſed delectatio quandoq3 eſt moroſa circa bona ſenſibilia: ꝛ nō circa bona ratiōis. ergo peccatum delectatiōis moroſe non eſt in ratione. ℄ Preterea. Moroſum diciť aliqꝺ ꝑꝑ diuturnitatē tēpoꝛis: ſed diuturnitas tēpoꝛis non eſt rō ꝙ aliquis actus pertineat ad aliq̄ȝ potentiam. ğ delectatio moroſa nō pertinet ad rōnē. ℄ Sed ꝯtra eſt qꝺ Aug. dicit. xij. de tri. ꝙ cōſenſus illecebꝛe ſi ſola cogitatiōe delectationis ꝯtentus eſt ſic habendū exiſtimo velut cibum vetitū mulier ſola comederit: per mulierē aūt intelligiť rō inferioꝛ: ſicut ibidē ipſe exponit. ğ pctm̄ moroſe delectationis eſt in rōne. ℄ Reſpondeo dōm: ꝙ ſicut iaȝ dcm̄ eſt: pctm̄ ꝯtingit eſſe in rōne: q̄nq3 qdem inquātū eſt directiua humanoꝝ actuū. Manifeſtuȝ eſt aūt ꝙ rō nō ſolū eſt directiua exterioꝝ actuū: ſed etiam interioꝝ paſſionū. ꝛ iō q̄n deficit rō in directione interioꝝ paſſionū diciť eſſe pctm̄ in rōne: ſicut ēt q̄n deficit in directione exterioꝝ actuuȝ. Deficit aūt in directione paſſionū interioꝝ dupliciter. Uno mō q̄n imperat illicitas paſſiōes ſicut q̄n hō ex deliberatione ꝓuocat ſibi motū ire vel ꝯcupiſcentie. alio mō q̄n nō repꝛimit illicitū paſſionis motū: ſicut cuȝ aliquis poſtq̄ȝ deliberauit ꝙ motus paſſionis inſurgens eſt inoꝛdinatus. nihilominus circa ipſuȝ imorať. ꝛ ipm̄ nō expellit: ꝛ ſm̄ hoc dicitur pctm̄ delectationis moroſe eſſe in rōne. ℄ Ad primuȝ ğ dōm: ꝙ delectatio qdeȝ eſt in vi appetitiua ſicut in ꝓximo principio: ſed in rōne eſt ſicut in primo motiuo ſm̄ hoc qꝺ ſupꝛa dictuȝ eſt: ꝙ actiones que nō tranſeunt in exterioꝛeȝ mām ſunt ſicut in ſubto in ſuis principijs. ℄ Ad ſecundū dōm: ꝙ rō actū ꝓꝓriuȝ illicitū hȝ circa propꝛium obm̄: ſed directionem hȝ circa oīa obta inferioꝝ viriū: que per rōnem dirigi pñt. ꝛ ſm̄ hoc etiā delectatio circa ſenſibilia obta pertinet ad rōnem. ℄ Ad tertiū dōm: ꝙ delectatio diciť moroſa nō ex mora tēpoꝛis: ſed ex eo ꝙ rō deliberans circa eā imorať. nec tn̄ eaȝ repellit

repellit tenens ⁊ voluens libenter que ſtatim vt attigerunt animum reſpui debuerunt. vt Aug. dicit. xij. de trini.

¶ Utrū pctm̄ ꝯſenſus i actū ſit i rōne ſupiori.

¶ Articulus. VII.

Ad ſeptimū ſic proceditur. Uidetur ꝙ pctm̄ conſenſus in actū non ſit in ratione ſuperiori. Conſentire enim eſt actus appetitiue virtutis: vt ſupra habitū eſt: ſed rō eſt vis apprehenſiua. ergo peccatū ꝯſenſus in actū nō eſt in rōne ſupiori. ¶ Preterea. Rō ſupior intēdit rōnibus eternis inſpiciendis ⁊ ꝯſulendis vt Aug. dicit. xij. de tri. ſ3 qñq3 ꝯſentit̄ in actū nō ꝯſultis rōnib⁹ eternis: non. n. ſp hō cogitat de reb⁹ diuinis qñ ꝯſentit in aliquē actū. ergo pctm̄ ꝯſenſus in actū nō ſp eſt in rōne ſupiori. ¶ Preterea. Sicut p rōnes eternas pōt hō regulare actus exteriores ita ēt interiores delectatiōes vel al's paſſiōes: ſ3 ꝯſenſus in delectationē abſq3 hoc ꝙ ope ſtatuat̄ iplendū eſt rōnis inferioris: vt dicit Aug. xij. de tri. ergo ēt ꝯſenſus in actū peti d3 iterdū attribui rōni iferiori. ¶ Preterea. Sicut rō ſupior excedit inferiorē: ita rō excedit vim imaginatiuā: ſ3 qñq3 ꝑcedit hō in actū p apphenſionē ꝟtutis imaginatiue abſq3 oi deliberatiōe rōnis: ſicut cū aliqs ex inpmeditato mouet manū aut pedem. ergo ēt qñq3 pōt rō inferior ꝯſentire in actu3 peti abſq3 rōne ſupiori. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Aug. dicit. xij. de tri. Si in ꝯſenſione male vtēdi rebus: q̄ p ſenſu3 corpis ſentiunt̄: ita decernitur qḋcūq3 pctm̄ vt ſi poteſtas ſit ēt corpe ꝯpleat̄ intelligēda eſt mulier cibū illicitū viro dediſſe: p quē ſupior rō ſignificat̄. ergo ad rōnē ſupiorē ptinet ꝯſentire in actū peti. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ꝯſenſus iportat iudiciū qḋdā de eo in qḋ ꝯſentit: ſicut. n. rō ſpeculatiua iudicat ⁊ ſententiat de reb⁹ intelligibilib⁹: ita rō practica iudicat ⁊ ſententiat de agēdis. Eſt āt ꝯſiderādū ꝙ in oi iudicio vltia ſnīa ptinet ad ſupmū iudicatoriu3: ſicut videm⁹ in ſpeculatiuis ꝙ vltia ſnīa de aliq̄ ꝓpōne dat̄ p reſolutionē ad prima principia. q̄diu. n. remanet aliqḋ pricipiū: alti⁹ adhuc p ip3 pōt examinari id: de quo q̄rit̄: vñ adhuc ē ſuſpēſum iudiciū: q̄ſi nondū data finali ſnīa. Manifeſtu3 ē āt ꝙ act⁹ hūani regulari pñt ex regula rōnis hūane q̄ ſumit̄ in reb⁹ creatis: q̄s nal'r hō cognoſcit: ⁊ vlteri⁹ ex regula legis diuine: vt. s̄. dcm̄ ē: vñ cū regula legis diuine ſit ſupior: ꝯñs ē vt vltia ſnīa p quā iudiciū final'r terminat̄ ptineat ad rōnē ſupiorē: q̄ itēdit rōni

bus eternis: cum autē de pluribus occurrit iudicandu3: finale iudicium eſt de eo quod vltimo occurrit: in actib⁹ āt humanis vltio occurrit ipe act⁹. ꝑambulū āt ē ipa delectatio q̄ iducit ad actū. ⁊ iō ad rōnē ſuperiorem ꝓprie pertinet ꝯſenſus in actū: ad rōnē ꝟo inferiorem q̄ h3 inferi⁹ iudiciū ptinet iudiciū ꝑambulū: qḋ eſt de delectatiōe: q̄uis ēt ⁊ de delectatiōe ſupior rō iudicare poſſit. q2 qcqd iudicio ſubdit̄ inferioris: ſubdit̄ ēt iudicio ſupioris: ſ3 non ꝯuertit̄. ¶ Ad primū ſ3 dōm: ꝙ ꝯſentire ē act⁹ appetitiue ꝟtutis nō abſolute: ſ3 ꝯñs ad actū rōnis deliberātis ⁊ iudicantis: vt. s̄. dcm̄ eſt: i hoc. n. terminat̄ ꝯſenſus: q2 volūtas tēdit i id qḋ ē iā rōne iudicatū: vñ ꝯſenſus pōt attribui ⁊ voluntati ⁊ rōni. ¶ Ad ſcḋm dicendū: ꝙ ex hoc ipo ꝙ ratio ſuperior non dirigit act⁹ hūanos ſ̄m legē diuinā impediēs actū peti dr̄ ipſa ꝯſentire ſiue cogitet d lege eterna: ſiue nō: cū. n. cogitat de lege dei actu eā ꝯtēnit: cū ꝟo nō cogitat: eā negligit p modū omiſſiōis cuiuſdā vñ oib⁹ modis ꝯſenſus in actū peti ꝑcedit ex ſupiori rōne: q2 vt Aug. dic̄. xij. de tri. non pōt pctm̄ efficaciter ꝑpetrādū mēte decerni. niſi illa mētis intentio penes quā ſūma ptās ē mēbra in opus mouēdi vl' ab opere cohibēdi male actioni cedat aut ſeruiat. ¶ Ad tertiū d3: ꝙ rō ſuperior p ꝯſiderationē3 legis eterne: ſicut pōt dirigere vl' cohibere actū exteriore3: ita ēt delectationē interiorem: ſ3 tñ̄ añq3 ad iudicium ſuperio

ſaluare ꝙ huiuſmodi peccatu3 ſit in rōne vt in ſubiecto: ideo repetit regulam ſuperius habitam. ſ. ꝙ equa eſt extenſio principij ⁊ ſubiecti in materia peccatorum: vt inde diſcas ꝙ delectatio eſt in ratiōe ſubiue tāq3 imꝑante: in appetitiua aūt tāq3 in eliciēte. ¶ Articu. VII.

In titulo articuli 7ⁱ aduerte ꝙ ſicut ſenſus qōnis ē d actu exteriori malo ta3 venial'r q̄3 mortaliter: ita ꝙ itēdit̄ an pctm̄ cōſenſus in actū vt diſtiguit̄ ꝯ cogitationē3 ⁊ delectatiōē3 iteri⁹ ſit in rōne ſuperiori vt in ſubiecto.

¶ In eode3 7ᵒ arti⁰ du^m occurrit: q2 voluntaria: imo nulla vr̄ dñtia iter ſub3 ꝯſenſus i actū ⁊ ſub3 cōſenſus in delectationē: ⁊ tñ̄ l'ra ex itentiōe Augu. ꝯſenſus in actū rōni ſupiori: cōſenſus in delectatōe3 rōni inferiori tribuit̄: q̄ eni3 rōne p tēpales ratiōes poſſu3 cōſentire delectatiōi cogitate fornicatōis. eade3 poſſum cōſentire cogitato actui: ⁊ q̄ ratiōe dū deliberat inferior rō ⁊ ꝯſentit actui ſupior obuiare tenet̄: et ꝑpea ꝯſenſus i actū ei iputat̄: vt i rñſiōe ad 4^m dr̄ eadē rōne du3 delibat eadē iferior ratio ⁊ conſentit delectatiōi tenet̄ ſuperior rō obuiare: ⁊ ꝯñr eidē ſupiori rōni attribuēdu3

eſt vterqꝫ ꝯſenſus: ⁊ vterqꝫ ẽt qñqꝫ ratói inferiori: ⁊ non vnus vni: ⁊ alter alteri.

¶ Ad h̃ dr̃ ꝙ vterqꝫ ꝯſenſus ſꝫ ré qñ fit ſꝫ rõnes tẽporales ẽ rõnis iferioris: qñ vo fit ſm rõnes eternas ſolas vt ſi qs ex ſolo ꝯtẽptu eterne legis ꝯſentit i delectatóez vel i actũ nó repu tans alr̃ ꝓhibi tũ: eſt rõnis ſu perioris in h̃ tñ dñia ẽ: q2 qñ ẽ iferioris eſt ẽt ſuperioris: ſaltẽ nega[tiue]: q2 alr̃ obuiarꝫ dirigẽ do ſꝫ legẽ eter nã: ⁊ ñ obuiat: qñ vo ẽ ſupio ris nõ o3 ꝙ ſit iferioris: q2 nõ ſpectat ad infe riorẽ de ꝓprys ſupiori iudica re vt ꝯtigit cũ qs moroſe de lectat̃ de iniu rys fidei: ſꝫ ap propriatóez ẽt q̃ i lr̃a tãgit̃ .ſ. qñ duo ordina ta iudicãda oc currũt vlti[m]ũ ſu periori ⁊ pambu lũ iferiori attri buit̃ delibera tio iudiciũ ac ꝯſenſus vnius .ſ. delectatiõis ad iferiorez: al teri⁹ vo .i. act⁹ ad ſupiorẽ ſpe ctat: ⁊ hoc iudi cio meo itẽdit autor in lr̃a ꝑ reuerentiã tãti doctoris: vt di ctũ ẽ: ⁊ p h̃ pꝫ rñſio ad obta. naꝫ ꝓcedũt de ꝯſenſu vtroqꝫ ſm rez: cui⁹ op poſitũ nõ inue nio i lr̃a q̃ loq̃t ſm appropria tionẽ: ⁊ ſm cã diſpitatẽ põit: nec obſtat ꝙ i rñſiõe ad 3[m] in h̃ ar[ti]o dr̃: ꝙ qñ ꝯſenſus rõnis iferioris i dele ctatiõez: ẽt ſꝫ rõnes eternas pſeuerat ptiet etiã ad rõnẽ ſu periorẽ q̃ſi velit

ris rationis deueniatur ſtatiꝫ vt ſenſualitas proponit delectationẽ: inferior ratio per rationes temporales deliberãs: qñqꝫ hmõi delectationẽ acceptat: ⁊ tũc ꝯſenſus in delectationẽ ptinet ad iferiorez rõnẽ. Si vo ẽt ꝯſiderañ rõnib⁹ eternis hõ in eodẽ ꝯſenſu pſeuerat iã talis ꝯſenſus ad ſupiorẽ rõnẽ ptinebit. ¶ Ad q̃rtũ dõm: ꝙ apphẽſio vrtutis imaginatiue ẽ ſubita: ⁊ ſine deliberatione. ⁊ iõ põt aliquẽ actũ cãre añ q̃ꝫ ſupior vel iferior rõ ẽt hẽat tp̃s deliberãdi: ſꝫ iudiciũ rõnis iferioris ẽ cũ deliberatiõe q̃ idiget tp̃e in quo ẽt rõ ſupior deliberare põt. vnde ſi non cohibeat ab actu pc̃i p ſuaꝫ deliberationem ei imputatur.

¶ Utrꝫ ꝯſenſus in dl̃ectationẽ ſit pc̃tm̃ mortale. Arti. VIII.

A
D octauũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ cõſenſus in dl̃ectationẽ nõ ſit peccatũ mortale. Cõſentire .n. in dl̃ectationẽ ptinet ad rõnẽ iferiorẽ cui⁹ nõ ẽ itendere rõnib⁹ eternis: vel legi diuine: ⁊ p ꝯñs nec ab eis auerti: ſꝫ oẽ pc̃tm̃ mortale ẽ p auerſionẽ a lege diuina: vt pꝫ p diffinitiõez Augu. de pc̃õ mortali data q̃ ſupra poſita ẽ. g̃ ꝯſenſus in delectationẽ nõ ẽ pc̃tm̃ mortale. ¶ Preterea. Conſentire in aliqd nõ ẽ malũ. niſi q2 illud ẽ malũ in qd̃ ꝯſentit̃: ſꝫ ꝓp qd̃ vnũqdqꝫ ⁊ illd̃ mag̃ vl ſaltẽ nõ minus: nõ g̃ illud in qd̃ ꝯſentit̃ pt eẽ min⁹ malũ q̃ꝫ ꝯſenſus: ſꝫ delectatio ſine opere non eſt peccatuꝫ mortale: ſed veniale tantum. ergo nec conſenſus in delectationem eſt peccatuꝫ mortale. ¶ Preterea. Delectatiões dn̄t i bonitate ⁊ malitia ſm dñiaꝫ operationũ. vt dicit ph̃s in .x. ethi. ſꝫ alia opatio eſt interior cogitatio: ⁊ ali⁹ act⁹ exterior: puta fornicatiõis. g̃ dl̃ectatio ꝯñs actũ iterioris cogitatiõis tm̃ dn̄t a delectatione fornicatiõis in bonitate vel malitia q̃ꝫtũ dn̄t cogitatio iterior ab actu exteriori. ⁊ p ꝯñs ẽt eodẽ mõ dn̄t ꝯſentire in vtrũqꝫ ſꝫ cogitatio iterior nõ ẽ pc̃tm̃ mortale. nec ẽt ꝯſenſus in cogitationẽ. g̃ p ꝯñs nec ꝯſenſus in delectationẽ. ¶ Preterea. Exterior actus fornicatiõis vel adulterij nõ eſt pc̃tm̃ mortale rõne delectationis: q̃ ẽt iuenit̃ in actu matrimoniali: ſꝫ rõne inordinatiõis ip̃i⁹ act⁹: ſꝫ ill' q ꝯſentit in delectationẽ nõ pp hoc ꝯſentit in deordinationẽ act⁹. g̃ nõ vr̃ mortalr̃ peccare. ¶ Preterea. Pc̃tm̃ homicidij eſt graui⁹ q̃ꝫ ſimplicis fornicatiõis: ſꝫ ꝯſentire in delectationẽ q̃ ꝯſequit̃ cogitationeꝫ de homicidio nõ eſt pc̃tm̃ mortale. g̃ multo minus ꝯſentire in delectationẽ q̃ ꝯſeq̃t cogitationẽ de fornicatiõe eſt peccatuꝫ mortale. ¶ Preterea. Oratio dominica quotidie dicitur ꝓ remiſſiõe venialiũ: vt Aug. dicit: ſꝫ ꝯſenſum in delectationẽ Aug. docet eẽ abolẽdũ p orõnẽ dñicã. Dicit .n. in .xij. de tri. ꝙ hoc eſt lõge minus pc̃tm̃ q̃ꝫ ſi ope ſtatuat̃ iplendũ. ⁊ iõ de talib⁹ quoqꝫ cogitationibus venia petenda eſt. pectuſqꝫ pcutiẽdũ atqꝫ dõm. Dimitte nobis debita nr̃a. g̃ ꝯſenſus in delectationem eſt pc̃tm̃ veniale. ¶ Sed ꝯ eſt qd̃ Aug. poſt pauca ſubdit. Totus hõ damnabit̃ niſi hec q̃ ſine volũtate operandi: ſꝫ tñ cũ volũtate aium talibus oblectãdi ſoli⁹ cogitatiõis ſentiunt̃ eẽ peccata p mediatoris gr̃am remittant̃: ſed nullus dãnat̃ niſi ꝓ pc̃õ mortali. g̃ ꝯſenſus in delectationẽ eſt pc̃tm̃ mortale. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ circa hoc aliq diuerſimode opinati ſunt. Quidã enim dixerunt ꝙ conſenſus in delectationem non eſt peccatum mortale: ſed veniale tantuꝫ. Alij vero dixerunt ꝙ eſt peccatuꝫ mortale. ⁊ hec opinio eſt communior et veriſimilior. ¶ Eſt enim conſiderandum ꝙ cum omnis delectatio conſequatur aliquam operationeꝫ: vt dicitur in .x. ethicorum ⁊ iterum cũ omnis delectatio habeat aliquod obiectũ: delectatio quelibet poteſt comparari ad duo ſcilicet ad operationem quam conſequitur: ⁊ ad obiecta in quo quis delectatur. Contingit autem ꝙ aliqua operatio ſit obiectum delectationis: ſicut ⁊ aliq̃ alia res: q2 ipſa operatio põt accipi vt bonũ ⁊ finis in quo qs delectat⁹ reqeſcit. ⁊

qñqȝ qdē ipſamet opatio quā ɔſeqᷓ delectatio ē obȝ delectatōis inquātū .ſ. vis appetitiua: cuius eſt delectari reflectiᷓ in ipſam opōnē: ſic in qˀdā bonū: puta cū aliqs cogitat ⁊ delectaᷓ de hoc ipſo qˀ cogitat. inquātū ſua cogitatio placet. Quandoqȝ vero delectatio ɔſequens vnam operationem: puta cogitationem aliquam habet pro obiecto aliam operationem quaſi rem cogitatam: ⁊ tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus: non quidem in cogitationem: ſed in operationem cogitatam. Sic igitur aliquis de fornicatione cogitans de duobus poteſt delectari. Uno modo de ipſa cogitatione. alio modo de ipſa fornicatione cogitata: delectatio autem de cogitatione ipſa ſequitur inclinationem affectus in cogitationem ipſam: cogitatio autem ipſa ſm ſe non eſt peccatum mortale: immo quandoque eſt veniale tantum: puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea: quandoqȝ autem ſine peccato omnino: puta cum aliquis vtiliter de ea cogitat: ſicut cum vult de ea predicare vel diſputare: ⁊ ideo per conſequens affectio ⁊ delectatio que ſic eſt de cogitatione fornicationis non eſt de genere peccati mortalis: ſed quandoqȝ eſt peccatum veniale: quandoqȝ nullum: vnde nec conſenſus in talem delectationem eſt peccatum mortale. ⁊ ſm hoc prima opinio habet veritatem: ꝙ autem aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipſo actu cogitato: hoc contingit ex hoc ꝙ affectio eius inclinata eſt in hunc actum: vnde ꝙ aliquis conſentiat in talem delectationem hoc nihil aliud eſt ꝙ̄ ꝙ ipſe conſentiat in hoc ꝙ affectus ſuus ſit inclinatus in fornicationem: nullus enim delectatur niſi in eo quod eſt conformi appetitui eius: ꝙ autem aliquis ex deliberatione eligat ꝙ affectus ſuus conformetur his q̄ ſm ſe ſunt peccata mortalia eſt pctm̄: mortale. vnde talis cōſenſus in delectatione peccati mortalis eſt peccatum mortale: vt ſecunda opinio ponit. ℭ Ad primum ergo dicendum: ꝙ conſenſus in delectationem poteſt eſſe non ſolum rationis inferioris: ſed etiā ſuperioris: vt dictum eſt: ⁊ tamen ipſa ratio inferior poteſt auerti a rationibus eternis: qꝛ etſi nō intendit eis: vt ſm eas regulans quod eſt proprium ſuperioris rationis: intendit tamen eis: vt ſm eas regulata: ⁊ hoc modo ab eis ſe auertens poteſt peccare mortaliter: naȝ ⁊ actus inferiorum virium: ⁊ etiam exterio-rum mēbrorum poſſunt eſſe peccata mortalia ſm ꝙ deficit ordinatio ſuperioris rōnis regulātis eos ſm rōnes eternas. ℭ Ad ſcḋȝ dḋȝ: ꝙ ɔſenſus in peccatū qˀ eſt veniale ex genere eſt veniale peccatum: ⁊ ſm hoc poteſt concludi ꝙ conſenſus in delectationem que eſt de ipſa vana cogitatione fornicationis eſt peccatum veniale: ſed delectatio que eſt in ipſo actu fornicationis de genere ſuo eſt peccatum mortale: ſȝ qˀ ante conſenſum ſit veniale peccatum tantum: hoc eſt per accidens ſcilicet propter imperfectionem actus: que quidem imperfectio tollitur per conſenſum deliberatum ſuperuenientem: vnde ex hoc adducitur in ſuam naturam: vt ſit peccatum mortale. ℭ Ad tertium dicendum: ꝙ ratio illa procedit de delectatiōe que habet cogitationem pro obiecto. ℭ Ad quartum dicendū: ꝙ delectatio que habet actum exteriorem pro obiecto nō pōt eſſe abſqȝ complacentia exterioris actus ſm ſe: etiam ſi nō ſtatuatur implenduȝ propter prohibitionem alicuius ſuperioris: vnde actus fit inordinatus: ⁊ p ɔñs delectatio erit inordinata. ℭ Ad qntū dōm: ꝙ ēt ɔſenſus in delectationē q̄ ꝓcedit ex ɔplacētia actus homicidij cogitati eſt pctm̄ mortale: nō aūt ɔſenſus in delectatione que ꝓcedit ex cōplacentia cogitatōis de homicidio. ℭ Ad ſeptum dōm: ꝙ oratio dominica non ſolū contra peccata venialia dicēda eſt: ſȝ etiā cōtra mortalia.

dicere ꝙ ſi nō acceptetᷓ ſm eternas rōnes non ſpectet ad ſupiorē: hoc.n. verȝ eſt ꝙ nō ſpectāt ad ſupiorē ſm appropriatiōē: qͣuis ſpectaret ad ipſam ſm rē negatiue: ⁊ hūc ſenſum exprimit ipſe autor in ſequēti artᵒ vt riſione ad ꝑmuȝ vt ibi declarabiᷓ. ℭ Articulus. VIII.

In arᵒ 8ᵒ in riſiōe ad pᵐ hēs id qˀ diximus dū duas riſiones vides. pᵒˢ ꝙ ɔſenſus i delectatōē pt eē vtriuſqȝ rōis. 2ᵒᵐ ꝙ qñ ē rōnis iferioris ē etᵒ auerſe ab eternis regulis qꝛ deficit i ea ordinatio ſupioris rōnis p rōnes eternas: ex hoc.n. maifeᶜ pȝ qˀ dcm̄ ē .ſ. ɔſenſuȝ i delectatiōē moroſaȝ iferioris rōnis ſēp eē ēt ſupioris ſaltē negatiue aliogn ñ ſaluaretᷓ diffinitio pcti ſupradcā ꝙ ē ȝ legē eternā. ℭ In riſiōe ad 4ᵐ eiuſdē artˡˡ ſūcta corpi articuli hēs ꝙ ⁊ q̄re delectatio moroſa ɔiūgatī de actu mrimōij cogitato ñ ē pctm̄ mortale: eadē.n. rō ē de ɔſenſu i actū ⁊ i delectatiōē cogitati actᵒ: ⁊ ppea ſicᷓ ɔiugi ɔſenſus in actū nō ꝓhibeᷓ ita nec dlectatio eiᵒ tā in ope: ꝙ̄ i cogitatiōe p ſe loqndo: ſecᵒ p accidēs āt puta qꝛ vane cogitat: qꝛ ipſcloᶜ i abſētia peccaret. ℭ In reſpōſione ad 5ᵐ aduerte ꝙ iter mãȝ

luxurie: ⁊ ſic lꝫ in veritate nō ſit dr̄ia q̄ ad rōnē pctī mortalis: qꝛ tā in his ꝗ̄ꝫ i ceteris materijs moralibus cōſenſus i delectatōēꝫ cogitati act⁹ rōne cogitatōis nō ē mōtale ſꝫ vēiale q̄lqꝫ vl̄ nullū: rōne vo cogitati actus ſemꝑ ē mortale tn̄ qꝛ in mā luxurie maxie timet̄ h̄ pctm̄ multotiēs forte credit̄ pctm̄ vbi nō ē: ⁊ eꝯ: vbi ē delectatio d̄ cogitata vīdicta quā tn̄ facere nō vult nō eſtimat̄ ꝑꝑ qd̄ auctor i corpore arti[li] affectū hoīs ad actū ſꝫ ſe penſanduꝫ docet h̄ bō diſcretiōe: inclinat⁹.n. ad vīdictā facile d̄ illa cogitata delectat̄: ⁊ alienus a venereis nō facile d̄ cogitatis ei⁹ delectat̄: ꝗ̄uis caro concupiſcat aduerſus ſpiritum.

℄ Ar. IX. ⁊ X.

In articulo 9° ⁊ 10° eiuſdē. 74. queſ. nihil ſcribēdū mi occurrit: terminorum.n. notitiā hītib⁹ oia clara ſunt: op⁹ eſt vt notitiā lector diſtīguat ex Auguſ. allata in lr̄a duas opōnes ſupioris rōnis .ſ. intuitū ⁊ cōſultationem: ⁊ ad hāc

℄ Utruꝫ in ſupiori rōne poſſit eē pctm̄ veniale ſm ꝙ eſt directiua iferioꝝ viriū. Arti. IX.

Ad nonuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uı̄r ꝙ in ſupiori rōne nō poſſit eē pctm̄ veniale ſꝫ ꝙ ē directiua iferioꝝ viriū .i. ſm ꝙ ꝯſentit in actū pctī. Dıc̄.n. Aug. i. xij. de tri. ꝙ rō ſupioꝛ iheret rōnibus eternis: ſꝫ peccare mortalr̄ ē ꝑ auerſionē a rōnibus eternis. ḡ vı̄r ꝙ in ſupiori rōne nō poſſit eē pctm̄. niſi peccatū mortale. ℄ Preterea. Supioꝛ rō ſe hꝫ in vita ſpūali tāꝗ̄ pricipiū. ſicͭ ⁊ coꝛ i vita corꝑali: ſꝫ ifirmitates cordis ſūt mortales. ḡ pctā ſupioris rōnis ſunt mortalia. ℄ Preterea. Pctm̄ veniale fit mortale ſi fiat ex cōtēptu: ſꝫ h̄ nō vı̄r eē ſine ꝯtēptu: ꝙ aliqs ex d̄liberatōe peccet ēt venialr̄ cū ḡ ꝯſenſus rōnis ſupioris ſꝑ ſit cū d̄liberatōe legis diuine: vı̄r ꝙ n̄ poſſit eē ſine pctō mortali ꝑꝑ ꝯtēptū diue leḡ. ℄ Sꝫ ꝯ̄. Cōſenſus i actū pctī ꝑtinet ad rōnē ſupiorē: vt. ſ̄. dcm̄ ē: ſꝫ ꝯſenſus in actū pctī venialis ē pctm̄ veniale. ḡ in ſupiori rōne pōt eē pctm̄ veniale. ℄ Rn̄deo dcēdū: ꝙ ſicͭ Aug. dıc̄ i. xij. de tri. rō ſupioꝛ iheret rōnibus eternis ꝯſpiciendis aut ꝯſulendis. Cōſpiciēdis qdē ſꝫ ꝙ eorū v̄itatē ſpeculat̄. Cōſulēdis āt ſꝫ ꝙ ꝑ rōnes eternas d̄ alijs iudicat ⁊ ordinat. ad qd̄ ꝑtinet ꝙ deliberādo ꝑ rōnes eternas ꝯſentit in aliquē actū vl̄ diſſentit ab eo. Cōtingit āt ꝙ inordinatio act⁹ i quē ꝯſentit nō ꝯ̄riatur rōnib⁹ eternis: qꝛ nō eſt cū auerſione a fine vltio ſicͭ ꝯ̄riat̄ act⁹ pctī mortal̄: ſꝫ ēt ꝑ̄ter eas ſicͭ act⁹ pctī venial̄. vn̄ qn̄ rō ſuperioꝛ in actū pctī venial̄ ꝯſentit: nō auertit̄ a rōnib⁹ eternis. vn̄ nō peccat mortalr̄: ſꝫ venialiter. Et ꝑ hoc pꝫ rn̄ſio ad primū. ℄ Ad ſcd̄m dcm̄: ꝙ duplex eſt ifirmitas cordis. Una q̄ ē in ipā ſuba cordis: ⁊ imutat nālē ꝯplexionē ipi⁹: ⁊ talis ifirmitas ſꝑ ē mortalis. Alia eſt āt ifirmitas cordis ꝑꝑ aliꝗ̄ꝫ inordinationē vel mot⁹ eius: vel alicui⁹ coꝝ q̄ circūſtāt coꝛ: ⁊ talis ifirmitas nō ſꝑ ē mortal̄. Et ſilr̄ in rōne ſupiori ſꝑ eſt pctm̄ mortale qn̄ tollit̄ totalr̄ ipā ordinatio rōnis ſupioris ad ꝓpriū obm̄ qd̄ eſt rōnes eterne: ſꝫ qn̄ eſt inordinatio circa hoc nō ē pctm̄ mortale: ſꝫ veniale. ℄ Ad tertiū dcm̄: ꝙ deliberat⁹ ꝯſenſus in pctm̄ nō ſemꝑ pertinet ad ꝯtēptū legis diuine: ſꝫ ſolū qn̄ pctm̄ legi diuine ꝯ̄riat̄.

℄ Utrum in rōne ſuperiori poſſit eſſe pctm̄ veniale ſm ſeipam. ℄ Articulus. X.

Ad decimū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ in ſuperiori rōne nō poſſit eē pctm̄ veniale ſm ſeipam .i. ſm ꝙ iſpicit rōnes eternas. Actus.n. potētie nō inuenit̄ eſſe deficiēs niſi ꝑ h̄ ꝙ iordiate ſe hꝫ circa ſuū obꝫ: ſꝫ obm̄ ſupioris rōnis ſūt eterne rōnes: a qbus deordinari nō eſt ſine pctō mortali. ḡ in ſupiori rōne nō pōt eē peccatuꝫ veniale ſm ſeipſaꝫ. ℄ Preterea. Cū rō ſit vis deliberatiua actus rōnis ſꝑ eſt cū d̄liberatiōe: ſꝫ ois iordinat⁹ motus in his q̄ dei ſunt: ſi ſit cū deliberatiōe ē peccatū mortale. ḡ in rōne ſupiori ſm ſeipam nunꝗ̄ꝫ ē pctm̄ veniale. ℄ Preterea. Cōtingit qn̄ꝗ̄ꝫ ꝙ pctm̄ ex ſurreptiōe ē pctm̄ veniale: pctm̄ āt ex deliberatiōe eſt pctm̄ mortale ꝑ hoc ꝙ rō deliberās recurrit ad aliqd̄ maius bonū: ꝯ̄ qd̄ hō agens graui⁹ peccat. ſicͭ cū de actu delectabili inordinato rō deliberat qd̄ eſt ꝯ̄ legeꝫ dei: grauius peccat ꝯſentiēdo ꝗ̄ꝫ ſi ſolū ꝯſideraret qd̄ eſt ꝯtra v̄tutē moralem: ſꝫ rō ſupioꝛ nō pōt recurrere ad aliqd̄ alti⁹ ꝗ̄ꝫ ſit ſuū obm̄. ḡ ſi motus ex ſurreptiōe nō ſit pctm̄ mortale: neꝗ̄ꝫ ēt deliberatio ſupueniēs faciet ipm̄ eē pctm̄ mortale: qd̄ pꝫ eſſe falſum: nō ḡ in rōne ſupiori ſm ſeipam pōt eſſe pctm̄ veniale. ℄ Sed ꝯ̄. motus ſurreptici⁹ ifidelitatis eſt pctm̄ veniale: ſꝫ ꝑtinet ad ſupiorē rōnem ſm ſeipam. ḡ in rōne ſuperiori nō pōt eſſe pctm̄ veniale ſm ſeipſaꝫ. ℄ Rn̄deo dcm̄: ꝙ rō ſupioꝛ alr̄ fert̄ in ſuum obm̄: atꝗ̄ꝫ alr̄ in obca inferioꝝ viriū q̄ ꝑ ipſam dirigunt̄. In obca.n. inferioꝝ viriuꝫ nō fertur niſi inquātū de eis ꝯſulit rōnes eternas. vn̄ nō fert̄ in ea niſi ꝑ modū deliberatiōis: deliberatiuus aūt ꝯſenſus in his q̄ ex gn̄e ſuo ſunt mortalia: eſt mortale pctm̄. ⁊ iō rō ſupioꝛ ſꝑ mortaliter peccat: ſi act⁹ iferioꝝ viriū in quos ꝯſentit

ſint pctā

ſunt pctā mortalia. Sȝ circa ꝓpriū obꝫ hꝫ duos actꝰ.ſ.ſimplicē ītuitū ⁊ deliberationē ſꝫ ꝙ ēt de ꝓprio obīo ꝯſulit rōnes eternas: ſm aūt ſimplicē ītuitū pōt aliquē iordinatū motū hr̄e circa diuina: puta cū qs patit̄ ſubitū īfidelitat motū: ⁊ q̄uis īfidelitas ſm ſuū genꝰ ſit pctm̄ mortale: tn̄ ſubitꝰ motꝰ īfidelitatis ē pctm̄ veniale: qꝛ pctm̄ mortale nō ē niſi ꝯ legē dei. pōt āt aliqđ hoꝝ q̄ ptinēt ad fidē ſubito rōni occurrere ſub q̄da alia rōne anq̄ꝫ ſup h̄ ꝯſulat̄ vl' cōſuli poſſit rō eterna.i.lex dei: puta cū qs reſurrectionē mortuoꝝ ſubito apph̄ēdit vt īpoſ'eꝫ: ſm nām: ⁊ ſil' apph̄ēdendo remittit̄ anq̄ꝫ tp̄s hēat deliberādi ꝙ h̄ eſt nobis traditū vt credēdū ſm legē diuinā. Si ꝟo pꝰ hāc deliberationē motꝰ īfidelitatis maneat ē pctm̄ mortale. ⁊ iō circa ꝓpriū obꝫ etſi ſit pctm̄ mōtale ex gn̄e: pōt rō ſupior peccare venial'r in ſubitꝪ motibꝰ: vl' ēt mortal'r p deliberatū ꝯſenſum. In his āt q̄ ptinēt ad īferiores vires ſp peccat mortal'r i his q̄ ſūt pctā mortalia ex ſuo gn̄e nō āt in his q̄ ſm ſuū genꝰ ſūt venialia pctā. ℂ Ad primū g̊ dōꝫ: ꝙ pctm̄ qđ ē ꝯ rōes eternas: etſi ſit peccatū mortale ex gn̄e pōt tn̄ eē pctm̄ veniale pp īpfectionē actꝰ ſubiti. vt dctm̄ ē. ℂ Ad ſcdm̄ dicendū ꝙ in opatiuis ad rōnē ad quā ptinet deliberatio ptinet ēt ſimplex ītuitꝰ coꝝ ex qbꝰ deliberatio ꝓcedit: ſic ēt in ſpeculatiuis ad rōnē ptinet ⁊ ſyllogizare: ⁊ ꝓpōnes formare. ⁊ iō ēt rō pōt hr̄e ſubitū motū. ℂ Ad tertiū dōm: ꝙ vna ⁊ eadē res pōt diuerſas ꝯſideratiōes hr̄e: ſꝫ q̄ꝝ vna ē altera altior: ſic deū eē pōt ꝯſiderari vl' īquātū eſt cogſcibile rōne hūana: vl' īquātū tradit̄ reuelatiōe diuina: q̄ ē ꝯſideratio altior. ⁊ iō q̄uis obm̄ rōnis ſupioris ſit qddā ſꝫ nāꝫ rei altiſſimū: tn̄ p̄t ēt reduci ī q̄ꝫdā altiorē ꝯſiderationē. ⁊ hac rōne qđ in motu ſubito nō erat pctm̄ mortale p dlibationē reducētē in altiorē ꝯſideratōeꝫ ſit pctm̄ mōtale: ſic.ſ̄. expoſitū ē.

ℂ De cauſis pctōꝝ in gn̄ali. ℂ Qō. LXXV.

Deinde ꝯſiderādū ē đ cāis pctōꝝ. ℂ Et primo in gn̄āli. ℂ Scđo in ſpāli. ℂ Circa primū q̄runt̄ quattuor. ℂ Prio vtꝝ pctm̄ hēat cāꝫ. ℂ Scđo vtꝝ hēat cām interiorē. ℂ Tertio vtꝝ hēat cāꝫ exteriorē. ℂ Quarto vtꝝ pctm̄ ſit cā pcti.

ℂ Vtꝝ pctm̄ hēat cām. ℂ Ar. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ nō hēat cām. Pctm̄.n.hꝫ rōnē mali: vt dctm̄ ē: ſꝫ malū nō hꝫ cām: vt Dio. dicit.iiij.c. de di. no. g̊ pctm̄ nō hꝫ cām. ℂ Preterea. Cā ē ad quā de necītate ſequit̄ aliud: ſꝫ qđ ē ex necītate nō vr̄ eē pctm̄ eo ꝙ oē pctm̄ eſt volūtariuꝫ g̊ pctm̄ nō hꝫ cāꝫ. ℂ Preterea. Si pctm̄ hꝫ cām: aut hꝫ ꝓ cā bonū aut malū: nō āt bonū: qꝛ bonū nō facit niſi bonū: nō eni pōt arbor bona fructꝰ malos facere: vt dr̄ Matt. vij. ſil'r āt nec malū pōt eē cā pcti: qꝛ malū pene ſeqt̄ ad pctm̄: malū āt culpe ē idē qđ pctm̄: pctm̄ igit̄ nō hꝫ cām. ℂ Sed ꝯ. Omne qđ ſit hꝫ cām. qꝛ vt dr̄ Iob. v. Nihil ī terra ſine cā ſit: ſꝫ pctm̄ ſit: eſt.n. dctm̄: vel factū: vel cōcupitum ꝯ legē dei. g̊ pctm̄ hꝫ cām. ℂ Rn̄deo dōm: ꝙ pctm̄ eſt qdā actus inordinatus. Ex pte igit̄ actus pōt hr̄e p ſe cāꝫ: ſicꝫ ⁊ qlibet alius actus: ex pte āt inordinatiōis hꝫ cām eo mō quo negatio vel priuatio pōt hr̄e cām. Negatiōis aūt alicuius poteſt duplex cā aſſignari. Primo qdeꝫ defectus cāe.i. ipſius cāe negatio eſt cā negationis ſm ſeipāꝫ: ad remotioneꝫ.n. cāe ſequit̄ remotio effectus. ſicꝫ obſcuritatis cā eſt abſentia ſol'. alio mō cā affirmationis ad quā ſequit̄ negatio ē p accn̄s cā negatiōis ꝯn̄tis: ſicꝫ ignis cāndo calorē ex principali int[en]tiōe ꝯn̄ter cāt priuationē frigiditatis. quoꝝ primum pōt ſufficere ad ſimplicē negationē: ſꝫ cuꝫ inordinatio pcti ⁊ qđlꝫ malū nō ſit ſimplex negatio: ſꝫ priuatio eius qđ qdē natū eſt ⁊ dꝫ hr̄e: neceſſe eſt ꝙ talis inordinatio hēat cām agentem per accn̄s: qđ.n. natuꝫ eſt ineſſe ⁊ dꝫ: nunq̄ꝫ abeſſet niſi pp cām aliq̄ꝫ īpediētē: ⁊ ſm h̄ ꝯſueuit dici ꝙ malū qđ in q̄dā priuatione ꝯſiſtit hꝫ cām deficientē vel agētē p accn̄s. oīs āt cā p accn̄s reducit̄ ad cām per

ſcđam ſpectat deliberatio et ꝯſenſus: ⁊ ſm hāc dirigit īferiora: ⁊ reflectitur ſup ſe ipſaꝫ ⁊ vocat̄ in lr̄a altior ꝯſideratio de ꝓpo obiecto vt attigibili ab eadeꝫ. Altiꝰ.n. ꝯſiderat̄ deꝰ vt non creditus p deliberatiōeꝫ q̄ꝫ p ſubitū motuꝫ: qm̄ hic deꝰ eſt tm̄ obꝫ ibi eſt obiectuꝫ ⁊ lex. Et ppea hic ꝯ p'mā opatōeꝫ: ibi ꝯ ſcđaꝫ: hic nō eſt ꝯſenſus ibi ꝯſenſus: qꝛ legis conſultatio hic non eſt pctm̄ mōtale: ibi mortale.

Qō. LXXV.

ℂ Articulus. I.

In cōpore p'mi articuli .q. 75. dubiū ē: qꝛ autō ſub diſiūctionis nota dicit ꝙ malū hꝫ cām deficiētē vel agētē p accidēs: an idē īntelligat p vtrūq̄ꝫ an diuerſa: ⁊ ſi idē quō explanat: ⁊ ſil'r ſi diuerſa quō ꝓſequit̄: non.n. liquet.

ℂ Ad hoc dr̄ ꝙ autor cōcludit illā diſiūctōeꝫ ſm veritatem diſiunctiōis: ⁊ ītēdit ꝙ ppea quuꝫ cā ꝓpria mali aſſignat̄: aut aſſignat̄ cā deficiēs: aut aſſignat̄ cā p accidēs: ⁊ hoc qꝛ cāꝫ efficiētē p

ſe. Cũ igiť pctm̃ ex pte iordinationis hẽat cãm agẽtẽ p accñs. ex pte aũt act⁹ hẽat cãm agẽteꝫ p ſe: ſeqť ꝙ iordinatio pcti cõſequať ex ipa cã act⁹. Sic igiť volũtas carẽs directione regule rõnis ꝛ legis diuine: itẽdẽs aliqđ bonũ ꝯmutabile cauſat actũ qdẽ pcti p ſe: ſꝫ inordinationẽ act⁹ p accñs ꝛ p̃ter intentionẽ: puenit.n. defectus ordinis in actu ex defectu directionis in volũtate. ¶ Ad primuꝫ ꝫ dõm: ꝙ pctm̃ nõ ſolũ ſignificat ipam priuationẽ boni q̃ eſt inordinatio: ſꝫ ſignificat actuꝫ ſub tali priuatiõe q̃ hꝫ rõnẽ mali: qđ qdẽ q̃lr hẽat cãꝫ dcm̃ ẽ. ¶ Ad ſcđꝫ dõꝫ: ꝙ ſi illa diffõ cãe vĩr debeat verificari oꝫ vt intelligať de cã ſufficiẽti: ꝛ nõ ipedita. ꝯtingit.n. aliqđ eẽ cãꝫ ſufficiẽtẽ alteri⁹. ꝛ tñ nõ ex neceſſitate ſeqť effect⁹ pp aliqđ ipedimẽtũ ſupueniẽs: alioqn ſequereť ꝙ oĩa ex necẽitate ꝯtingerẽt: vt pꝫ i. vj. metaph. Sic igiť etſi pctm̃ hẽat cãm non tñ ſeqť: ꝙ ſit necẽaria: qꝛ effectus põt ipediri. ¶ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ ſicť dcm̃ eſt volũtas ſine adhibitiõe regule rõnis vel legis diuine eſt cã pcti. hoc ãt ꝙ eſt nõ adhibere regulã rõnis vl' legis diuine ſꝫ ſe nõ hꝫ rõnẽ mali: nec pene: nec culpe antequã applicet ad actum: vñ ſm hoc pcti primi nõ eſt cã malũ aliqđ ſꝫ bonũ aliqđ cũ abſentia alicuius alterius boni.

¶ Utrũ pctm̃ hẽat cãm interiorem. ¶ Articu. II.

AD ſcđm ſic pcedіť. Uidetur ꝙ pctm̃ nõ hẽat cãm iteriorem. Id.n. qđ eſt iterius alicuius rei ſp adeſt ei: ſi igitur pctm̃ hẽat cãm interiorẽ ſp hõ peccaret: cum poſita cã ponať effect⁹. ¶ Preterea. Idẽ non eſt cã ſuipſius: ſed interiores motus hoĩs ſunt pctm̃. ergo non ſunt cauſa pcti. ¶ Preterea. Quicquid eſt intra hoĩeꝫ: aut eſt nãle: aut voluntariũ: ſed id qđ eſt nãle nõ põt eẽ pcti cã. qꝛ pctm̃ eſt cõtra nãm vt dicit Damaſ. ꝙ aũt eſt voluntariũ ſi ſit inordinatũ iam eſt pctm̃. nõ ergo aliqđ intrinſecũ põt eẽ cã primi pcti. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ Aug. dicit ꝙ voluntas eſt cã pcti. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ſicut iam dcm̃ eſt: p ſe cãm pcti oꝫ accipere ex parte ipſius actus. actus autẽ hũani põt accipi cã interior: ꝛ mediata ꝛ imediata. Immediata qdeꝫ cã hũani actus ẽ rõ ꝛ voluntas ſm quã hõ ẽ liber arbitrio: cã ãt remota eſt apphẽſio ſenſitiue ptis. ꝛ etiã appetitus ſenſitiu⁹. Sicut.n. ex iudicio rõnis voluntas moueť ad aliqđ ſm rõneꝫ: ita ẽt ex apphenſiõe ſenſus appetitus ſenſitiuus in aliqđ iclinať: q̃ qdeꝫ inclinatio interdũ trahit voluntatẽ ꝛ rõnẽ: ſicut infra patebit. Sic igiť duplex cã pcti interior põt aſſignari: vna ꝓxima ex pte rõnis ꝛ volũtatis. alia ṽo remota ex pte imaginatiõis vel appetit⁹ ſenſitiui. Sed qꝛ.ſ. dcm̃ eſt: ꝙ cã pcti eſt aliqđ bonuꝫ apparens motiuũ cũ defectu debiti motiui.ſ. regule rõnis. vel legis diuine: ipm motiuũ qđ eſt apparens bonũ ptinet ad apphenſionẽ ſenſus ꝛ appetitũ: ipa ãt abſentia debite regule pertinet ad rõnẽ q̃ nata eſt hmõi regulã

ſe habere nõ põt: poſitiua.n. hẽre nõ põt negatio: negatiua aũt que per ſe eſt cauſa negatiõis nõ ſufficit ad priuationẽ: qꝛ opꝫ aliquã cauſam aliaꝫ a negatione ponere impedientẽ oppoſitũ habitũ vt fiat priuatio: verũ quia cauſa deficiens ꝛ cauſa per accidens ſunt idem ſubiecto ꝛ diſtincte formaliter i vno ſenſu: ꝛ ſunt idem ſubto ꝛ formaliter i alio ſenſu: ideo autor ſimul pſequiť ꝛ omnia explanauit ad cuius euidẽtiã recolere opꝫ ꝙ cauſa per accidẽs duplr dĩ.ſ. accidente in cauſa: ꝛ accidente in effectu: ꝛ ꝙ vterqꝫ modus in ꝓpoſito iuenitur volũtas nãqꝫ carẽs directione legis intẽdenſqꝫ aliqđ bonum cõmutabile cauſat actũ peccati per ſe ꝛ inordinationẽ per accidẽs: ita ꝙ defectus ordinis in actu eſt ex defectu directiõis in volũtate: vt in littera dĩ. vbi habes p⁰ ꝙ volũtas p ſe cã per act⁹ eſt cauſa p accñs ex parte effectus reſpectu iordinationis duꝫ cauſat actũ cui cõiungitur inordinatio: hẽs 2⁰ ꝙ voluntas cauſando actuꝫ et nõ dãdo ei ordineꝫ illi debituꝫ eſt cã deficiens reſpectu inordinatiõis: deficit.n. a dãdo illi debituꝫ ordinẽ quẽ teneať ad hꝫ: habes 3⁰ ꝙ quia defectus directiõis in volũtate ẽ cã defectus ordinis i actu: ꝛ nõ p ſe vt dcm̃ ẽ niſi i rõne negatiõis. ꝫ p accñs ex pte cãe: qꝛ eſt ꝯiũct⁹ volũtati: defect⁹ igiť in vo^{te} vñ voluntas ẽ cã deficiẽs ẽ idẽ ſubto ꝛ formalr cãe p accñs ex pte cãe: qꝛ ẽ ipamet: ꝛ ẽ idẽ ſubo tñ cãe p accñs ex pte effect⁹ tñ: qꝛ eſt idẽ ſubto voluntati: ꝛ dat volũtati eẽ cauſam deficiẽtẽ ñ dãdo cãſu^{re}: ſꝫ dẽficiẽtia: hꝫ ẽ doctria autoris: ꝛ va ꝛ mãifeſtata i lrã breuiter: ſꝫ ꝯ eam afferunť mlta a Sco. i 2⁰ ſent. diſt. 35. ver ꝙ ipe i vno tñ q̃ ad ꝓpo^{m} diſcordare vĩ iõ ceteris omiſſis afero illud: non vult ipſe ꝙ defect⁹ i vo^{te} ſit act⁹ p accñs accidẽta^{le} ex pte cãe inordinati act⁹ accipiẽdo ꝯfectũ ꝓpe: ita ꝙ ex ipo ꝛ nr̃a vo^{te} fiat vnũ p accñs ſicut ex hoĩe ꝛ ñ albo: ꝛ vnã tñ rõnẽ adducit: qꝛ añ p^{m} defectũ volũtatis eẽt defect⁹: ſꝫ hꝫ facillime ſoluiť negãdo ſeqlã vtẽdo termis vt ſignãnt: qꝛ eſt ſtat⁹ i defectu regle puenĩe ſꝫ ſe rõnẽ mali tam culpe q̃ pene vt i riſione ad 3^{m} in lr̃a dĩ. vtendo aũt termis ad ho^{m} ſenſuꝫ.ſ. añ p^{m} defectũ: i actu pcti eſſet defect⁹ pꝫ riſio ꝙ ñ icõuenit añ talem p^{m} defectuꝫ dari defectum abſqꝫ rõne mali culpe ꝛ pene.

¶ Articu. II.

IN ar⁰ 2⁰ ciuſdẽ. 75. q. colliget cãs

ge cauſas īterioꝛes peccati diſtinguēdo eas ex parte pec/
cantis ꝛ obiecti ꝛ intuere cauſas ex parte peccātis quat/
tuoꝛ: duas ꝓximas rōnes ꝛ voluntatē inter quas volun/
tas eſt ꝓximioꝛ: ꝛ duas remotas ſenſū ꝛ eius appetitū:
inter quas ſenſus eſt remotioꝛ: ex parte vo obi vnā iuxta
vnitatē cōple
ta obiecti plu/
ra tñ cōplectē
tis reſpōdētia
predictis potē
tijs: ita tamen
ꝙ tres peccan/
tis potentie. ſ.
ſenſus appeti/
tus ſenſitiuus:
ꝛ rō ſunt velut
ꝓparantes ꝛ fa
ciētes obiectū
peti bonum. ſ.
apparēs diſſo/
nās rōni: volū
tas aūt eſt ꝑfi/
ciēs ipꝫ petm̄:
propter qḋ ille
concurrit ad
petm̄ ex parte
obi volūtas ex
parte ſubti. Il/
le cauſant pec
catum quo ad
ſpecificationē
act⁹: voluntas
quo ad exerci/
tiū ꝓpterea ſi/
mul in līa tra/
dūtur cāe ꝓdi/
cte vnite in ob
iecto vt in līa
clare pꝫ: ꝛ fecit
h̄ autoꝛ vt ha/
beres reſolu/
tionem peti vſqꝫ
ad ꝑmā cām:
appetibile eni
eſt mouēs nō
motum: vt pꝫ
in 3° ḋ anima:
quum autē ſu
dis bonum ap
parens in obo
ſpectare ad ſē/
ſuꝫ. Et eius ap
petitū itellige
non ſemꝑ ſed
qñ ſenſus ꝛ ap
petit⁹ ſenſitiu⁹
cāt petm̄: po/
teſt nāqꝫ bo⁹
apparēs diſſo/
nās legi ratio/
nis vl̄ dei mo/
uere ad petm̄
ꝛ peccari abſ/
qꝫ cōcurſu ap/
petibil' ſꝫ ſen/

ꝯſiderare: ſꝫ ipſa ꝑfectio volū/
tarij act⁹ peti ꝑtinet ad volūta
tem: ita ꝙ ipſe volūtaris actus
ꝑmiſſis ſuppoſitis iā eſt qḋdā
petm̄. ¶ Ad primū ergo dḋꝫ:
ꝙ id qḋ eſt intrinſecū ſicut po
tentia nālis ſꝑ ineſt: id aūt qḋ
eſt intrinſecū ſicē actus interioꝛ
appetitiue vel app̄henſiue vir
tutis non ſꝑ ineſt: ipſa aūt potē
tia volūtaris eſt cā peti in potē
tia: ſꝫ reducit in actū ꝑ mot⁹ ꝑ/
cedētes ꝛ ſenſitiue ꝑtis p̄imo
ꝛ rōnis ꝯñter. ex hoc. n. ꝙ ali/
quid ꝓponit vt appetibile ſm̄
ſenſum: ꝛ appetit⁹ ſenſitiuus
inclinat in illud: ratio interduꝫ
ceſſat a ꝯſideratione regule de
bite: ꝛ ſic volūtas ꝓducit actū
peti: qꝛ igit motus ꝑcedentes
non ſꝑ ſunt in actu: neqꝫ petm̄
ſꝑ eſt in actu. ¶ Ad ſcḋꝫ dḋꝫ:
ꝙ non oēs motus interioꝛes
ſunt de ſubſtātia peti. qḋ ꝯſi/
ſtit principaliter in actu volū/
taris: ſꝫ qdam ꝑcedūt: ꝛ qdaꝫ
ꝯſequunt ipſum petm̄. ¶ Ad
tertiuꝫ dḋm: ꝙ illud qḋ eſt cā
peti ſicē potētia ꝓducens actuꝫ
eſt nāle. motus etiaꝫ ſenſitiue
ꝑtis: ex quo ſequit petm̄: inter
dū eſt nālis ſicut cū ꝑꝑ appeti
tū cibi aliqs peccat: ſed efficit
petm̄ innāle ex hoc ipſo ꝙ de/
ficit regula nālis: quaꝫ hō ſm̄
nām ſuā dꝫ attēdere.

¶ Utrum petm̄ hēat cām exte
rioꝛem. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit.
Uidet ꝙ petm̄ non
hēat cām exterioꝛē.
Petm̄. n. eſt act⁹ vo
luntarius. voluntaria aūt ſunt
coꝝ q̄ ſunt in nobis. ꝛ ita non
hñt exterioꝛē cām. ergo petm̄
non hꝫ exterioꝛē cām. ¶ Pre
terea. Sicut nā eſt principiuꝫ
interius: ita ēt volūtas: ſꝫ pec/
catuꝫ in rebus nālibus nunqꝫ
accidit niſi ex aliq̄ interioꝛi cā.
vtpote monſtruoſi partus ꝓ/
ueniunt ex coꝛruptione alicui⁹
principij iterioꝛis. ergo neqꝫ in
moꝛalibus pōt ꝯtingere petm̄
niſi ex interioꝛi cā. nō ḡ hꝫ pec
catū cām exterioꝛē. ¶ Prete/
rea. Multiplicata cā multipli
cat effect⁹: ſꝫ qñto plura ſunt ꝛ
maioꝛa exterius inducentia ad
peccandū: tanto minus id qḋ
qs ioꝛdinate agit ei iputat ad
petm̄: ḡ nihil exteri⁹ ē cā peti.
¶ Sed ꝯ eſt qḋ dr̄ Numeri.
xxxj. Nōne iſte ſunt q̄ decepe/
runt filios iſrael. ꝛ preuaricari
vos fecerunt in dño ſuꝑ petō
phogoꝛ. ḡ aliquid exterius pōt
eſſe cā faciēs peccare. ¶ Rñ/
deo dḋm: ꝙ ſicut. ſ̄. dcm̄ eſt:
cā interioꝛ peti eſt ꝛ voluntas
vt perficiens actū peti. ꝛ rō qñ
tū ad carentiā debite regule ꝛ
appetitus ſenſitiuus inclinās.
Sic ḡ aliqd extrinſecuꝫ tripl'r
poſſet eē cā peti. vel qꝛ moue/
ret imediate ipſam volūtateꝫ.
vel qꝛ moueret rōnē. vl' qꝛ mo
ueret appetitū ſenſitiuū. volū
tatē aūt vt. ſ̄. dcm̄ eſt: interius
mouere nō pōt niſi deus: q nō
pōt eſſe cā peti: vt infra oſten/
detur. Unde relinquit ꝙ nihil
exterius pōt eſſe cā peti niſi vl'
īquātū mouet rōnē: ſicut hō:
vel demō perſuadens petm̄:
vel ſicut mouens appetitū ſen
ſitiuū: ſicut aliq̄ ſenſibilia exte
rioꝛa mouent appetitū ſenſiti/
uū. Sed neqꝫ ꝑſuaſio exterioꝛ
in reb⁹ agendis ex neceſſitate
mouet rōnem: neqꝫ ēt res exte
rius ꝓpoſite ex neceſſitate mo

ſitiuam partem: vt patet de infidelitate.
¶ In rñſione ad ꝑmuꝫ quū legis ꝙ volūtas reducit ad
actū ꝑ ꝑcedētes act⁹ itellige ex ꝑte obi. nā ad exercitiuꝫ
act⁹ a ſe ipſa reducit in actuꝫ vt ſuꝑi⁹ dcm̄ eſt: ꝑſente tñ
obo obiice mouēte: ita ꝙ nec a ſe ipſa pōt voluntas exire
in actū niſi cō
currat obm: ꝛ
ꝑꝑea in līa cō
cluditur. ꝙ qꝛ
ꝑcedentes mo
tus q ſe tenēt
ex ꝑte obti nō
ſunt ſemꝑ i a/
ctu: petm̄ non
ſemꝑ ē i actu.
¶ Articu. III.
In ar/
ti/
cu
lo
3° eiuſdē. q. oc/
currit ſuggerē
duꝫ. ꝑ ꝙ colli
gas extraneas
cauſas peti: ꝛ
ex ꝑte ſubi nul
laꝫ: quia ſolus
deus hic ē cā.
ex ꝑte obi du/
as retineas. ſ.
ꝑſuaſoꝛē: ꝛ ſen
ſibilia: de alijs
āt obis que nō
mouēt niſi in
anima nulla fit
mētio: qꝛ iter
cās interioꝛes
ꝯputant: h. n.
dñia ab Ariſt.
in 2° de aīa da
ta ē ꝙ obā in/
tellect⁹ ſunt i/
tellect⁹: ſenſus
vo cā. 2° ꝙ iō
autoꝛ dicat ſen
ſibilia ñ neceſſa/
rio mouere ap
petitum ſenſi/
tiuū niſi foꝛte
aliq̄ mō diſpo
ſitū qꝛ appetit⁹
ſenſitiu⁹ i nob
ē liber ꝑticipa
tiue: vt dcm̄ ē:
ꝛ iō nō neceſſita/
tur ab appetiꝫ
cā obto veruꝫ
qꝛ nō eſt ſic li/
ber: qn habeat
multuꝫ nālita
tis: ſi hitu ſuꝑ
iducto vl' nāli
aliq̄ iclinatōe
vel applicatōe

predñante ſic aliqͣ diſpoſitꝰ neceſſitati vi-demus appeti tum vt pꝫ in ci motibus dolo ribus ꝛ delecta tionibus in vo lūtarijs pſenti bꝰ motiuis: dv xit autē autor forte: vel qꝛ de terminādi de hoc locꝰ hic nō erat: vel qꝛ hꝫ diſpō forte. i. q̄ per ſe inuenit̄ appetitui vt li berē ꝯuenire. vñ tales motꝰ inquātū alieni ſūt a nr̄a ꝑtāte etiā alieni a ra tiōe pcti ſunt.

℄ Articu. IIII. In articulo 4ᵒ in reſpōſio ne ad zᵐ: nota ꝙ qꝛ ſpēs ꝛ dif ferēne bonoꝝ ꝛ maloꝝ mo raliuꝫ ſunt en tia poſitiua: et vere nāe in la titudie entiuꝫ: iō autoꝛ dič ꝙ pctm̄ ex parte ꝯuerſionis hēt perfectōēꝫ na ture ꝛ hic cau ſat actiue et fi naliter vt in re ſpōſione ad p̄ mūꝫ dr̄: inordi natio aūt quia eſt ꝑuatio mo ralis rectitudi nis: adeo hic di cit pctm̄ impꝰ fectum imꝑfe ctione morali: hec autēꝫ dixe ris vt ceſſet ad miratio quare autoꝛ iordina tiōēꝫ i gñe mo ris: ꝛ ꝯuerſio nem i gñe nāe poſuerit cū v-trūqꝫ ad genꝰ moris ſpectet.

uent appetitum ſenſitiuū: niſi forte aliquo mō diſpoſitus: ꝛ tñ ēt appetitus ſenſitiuus non ex neceſſitate mouet rōnē ꝛ vo luntatēꝫ. vñ aliqd exterius pōt eſſe aliq̄ cā mouens ad peccā-dum: nō tñ ſufficienter ad pec candū inducens: ſꝫ cā ſufficiē-ter ꝯplēs pctm̄ eſt ſola volun-tas. ℄ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ex hoc ipō ꝙ exterioꝛa mouentia ad peccandū nō ſufficienter ꝛ ex neceſſitate inducunt: ſequit̄ ꝙ remaneat in nobis peccare ꝛ nō peccare. ℄ Ad ſcōm dōꝫ: ꝙ per hoc ꝙ ponit̄ interioꝛ cā pcti nō excludit̄ exterioꝛ: non .n. id qđ eſt exterius eſt cā pcti niſi mediāte cā interiori: vt di-ctum eſt. ℄ Ad tertiū dōm: ꝙ multiplicatis exterioꝛibꝰ cāis inclinātibus ad peccādū mul-tiplicātur actꝰ pcti qui pluries ex illis cauſis: ꝛ pluries incli-nant ad actus pcti: ſꝫ tñ minui tur rō culpe q̄ cōſiſtit in hoc ꝙ aliqd ſit volūtariū ꝛ in nobis.

℄ Utrum peccatūꝫ ſit cā pcti.

℄ Articu. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄ Uidet̄ ꝙ pctm̄ nō ſit cā pcti. Sunt .n. quat tuoꝛ gnā cāꝝ quoꝝ nullū pōt ad hoc ꝯgruere: ꝙ pctm̄ ſit cā pcti. finis .n. hꝫ rōnēꝫ boni. qđ nō cōpetit pctō qđ de ſua rōne eſt malū. ꝛ eadē rōne nec pec-catū pōt eſſe cā efficiēs. qꝛ ma-lū nō eſt cā agens: ſed eſt infir mū ꝛ ipotēs. vt Dio. dič. iiij. ca. de di. no. cā aūt mālis ꝛ foꝛ malis vident̄ hr̄e ſolū locū in nālibus coꝛpoꝛibus: q̄ ſunt cō poſita ex mā ꝛ foꝛma. ḡ pctm̄ nō pōt hr̄e cām mālē ꝛ foꝛma-lem. ℄ Preterea. Agere ſibi ſimile eſt ei rei pfecte: vt dr̄ in iiij. ethi. ſꝫ pctm̄ de ſui rōne eſt imperfectū. ḡ pctm̄ nō pōt eſſe cā pcti. ℄ Preterea. Si huiꝰ pcti ſit cā aliud pctm̄ eadē rō-ne: ꝛ illius erit cā aliqđ aliud pctm̄. ꝛ ſic pce-det̄ in infinitū. qđ eſt incōueniens: nō ḡ pctm̄ eſt cā pcti. ℄ Sed ꝯ eſt qđ Greg. dicit ſuper Ezech. Pctm̄ qđ ꝑ pniaꝫ cuiꝰ nō delet̄ pctm̄ eſt ꝛ cā pcti. ℄ Rñdeo dōm: ꝙ cū pctm̄ hēat cām ex pte actus: hoc mō vnū pctm̄ poſſet eē cā alterius. ſicut vnus actus hūanus pōt eſſe cā alterius. Cōtingit igit̄ vnū pctm̄ eē cām al-terius ſm q̄ttuoꝛ gnā cāꝝ. Primo qdē ſꝫ mo dū cāe efficientis vel mouētis: ꝛ per ſe: ꝛ per accñs. Per accñs qdem ſicut remouens ꝓhi bens dr̄ mouens per accñs. cū .n. per vnū actū pcti hō amittit grām vel charitatē: vel verecū diam vel qđcunqꝫ aliud retrahens a pctō. inci dit ex hoc in aliud pctm̄: ꝛ ſic primū pctm̄ eſt cā ſcōi per accñs. Per ſe qdēꝫ ſicut cū ex vno actu pcti hō diſponit̄ ad hoc ꝙ alium actum ꝯſimilem facilius cōmittit. ex actibus .n. cānī diſpoſitiones ꝛ habitꝰ inclinantes ad ſimiles actus. Scōm vero genus cauſe mālis vnum pctm̄ eſt cauſa alterius inquātum preparat ei māni: ſicut auaritia preparat materiā lingio: qđ plerūqꝫ eſt de diuitijs congregatis. Scōꝫ vero genus cauſe finalis vnum peccatum eſt cā alterius inquātum ꝓpter finem vnius pec cati aliquis ꝯmittit aliud peccatum: ſicut cum aliquis cōmittit ſimoniaꝫ ꝓpter finem ambi-tionis. vel foꝛnicationem ꝓpter furtum. Et qꝛ finis dat foꝛmā in moꝛalibus: vt ſupꝛa ha bitum eſt. ex hoc etiam ſequit̄ ꝙ vnum pecca-tum ſit foꝛmalis cā alterius: in actu .n. foꝛnica tionis que ꝓpter furtum cōmittit̄: eſt quidem foꝛnicatio ſicut materiale: furtum vero ſicut foꝛmale. ℄ Ad pꝛimum ergo dōm: ꝙ pecca-tum inquātum eſt inoꝛdinatum hꝫ rōnem ma li: ſed inquantum eſt actus quidam hꝫ aliqđ bonum ſaltem apparens pꝛo fine. ꝛ ita ex par te actus poteſt eſſe cauſa ꝛ finalis ꝛ effectiua alterius peccati. lꝫ nō ex parte inoꝛdinationis: materiam autēꝫ habet peccatum non ex qua: ſed circa quam: foꝛmam autem habet ex fine. ꝛ ideo ſm quattuoꝛ genera cauſarum pecca-tum poteſt dici cauſa peccati: vt dictum eſt. ℄ Ad ſcōm dōm: ꝙ peccatum eſt imperfe-ctum imperfectione moꝛali ex parte inoꝛdi-natiōis: ſed ex parte actus poteſt habere perfe ctionē nature. ꝛ ſm hoc poteſt eſſe cauſa pec-cati. ℄ Ad tertium dōm: ꝙ non omnis cauſa peccati eſt peccatum. vnde non opꝫ vt pꝛoce-datur in infinitum: ſed pōt peruenirī ad aliqđ peccatum: cuius cā nō eſt aliud pctm̄.

℄ De cāis

¶ De cāis pcti in ſpāli. ¶ Qō. LXXVI.

Deinde ꝯſiderādū eſt de cāis pcti in ſpāli. ¶ Et p̄rio de cāis iterioꝝ rib⁹ pcti. ¶ Scḋo de exteriorib⁹. ¶ Tertio de pctis q̄ ſunt cā alioꝝ pctōꝝ. ¶ Pria āt ꝯſideratio ſᷣ3 p̄miſſa erit tripartita: naʒ p̄rio aget̄ de ignorātia q̄ ē cā pcti ex pte rōnis. ¶ Scḋo de īfirmitate ſeu paſſiōe q̄ ē cā pcti ex pte appetitus ſenſitiui. ¶ Tertio de malitia q̄ ē cā pcti ex pte volūtat̄. ¶ Circa primū q̄runt̄ q̄tuor. ¶ Primo vtꝝ ignorātia ſit cā pcti. ¶ Scḋo vtꝝ ignorātia ſit pctm̄. ¶ Tertio vtrū totalr̄ a pctō excuſet. ¶ Quarto vtꝝ diminuat pctm̄.

¶ Utrū ignorātia poſſit eē cā pcti. Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ ignorātia nō poſſit eſſe cā pcti: q2 qḋ nō eſt: nullius eſt cā: ſʒ ignorātia eſt nō ens. cū ſit priuatio q̄dā ſcie. ḡ ignorātia nō eſt cā pcti. ¶ Preterea. Cāe pcti ſūt accipiēde ex pte ꝯuerſionis: vt ex ſupra dictis pʒ. ſed ignorātia vr̄ reſpicere auerſionē. ḡ nō dʒ poni cā pcti. ¶ Preterea. Omne pctm̄ in volūtate ꝯſiſtit: vt. ſ. dcm̄ ē: ſʒ volūtas nō fert̄ niſi in aliq̄d cognitū. q2 bonū app̄hēſuʒ ē obm̄ volūtatis. ḡ ignorātia nō pōt eē cā pcti. ¶ Sʒ ꝯ eſt qḋ Aug. dic̄ in li. de nā ꝛ grā: q̄ q̄dā p ignorātiā peccant̄. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ ſᷣ3 pḣs in. viij. phy. cā mouēs eſt duplex: vna p ſe: ꝛ alia per accñs. Per ſe q̄dē ē q̄ ꝓpria v̄tute mouet. ſic̄ gn̄ās ē cā mouēs grauia ꝛ leuia. Per accñs āt ſic̄ remouēs ꝓhibēs: vel ſic̄ ip̄a remotio ꝓhibētis: ꝛ hoc mō ignorātia pōt eē cā act⁹ pcti. eſt. n. priuatio ſcie pficiētis rōnē q̄ ꝓhibet actū pcti inq̄ntū dirigit act⁹ hūanos. Cōſiderādū ē āt q̄ rō ſᷣm duplicē ſciam eſt hūanoꝝ actuū directiua. ſ. ſᷣm ſciaʒ vl̄em ꝛ p̄ticularē: ꝯferēs .n. d̄ agēdis vtit̄ quodā ſyllogiſmo: cui⁹ ꝯclō ē iudiciū: ſeu electio vl̄ opatio: actiōes āt in ſingularib⁹ ſunt: vn̄ ꝯclō ſyllogiſmi opatiui ē ſingularis: ſingularis āt ꝓpō nō ꝯcludit̄ ex vl̄i niſi mediāte aliq̄ ꝓpōne ſingulari: ſic̄ hō ꝓhibet̄ ab actu parricidij p hoc q̄ ſcit p̄rem nō eē occidendū: ꝛ p hoc q̄ ſcit hūc eē p̄rem. vtriuſq3 ḡ ignorātia pōt cāre parricidij actū. ſ. ꝛ vl̄is p̄ricipij qḋ eſt q̄daʒ regula rōnis: ꝛ ſingularis circūſtātie: vn̄ pʒ q̄ nō q̄lʒ ignorātia peccātis eſt cā pcti: ſʒ illa tm̄ q̄ tollit ſciam ꝓhibentē actuʒ pcti: vn̄ ſi volūtas alicui⁹ eſſet ſic diſpoſita q̄ nō ꝓhiberet̄ ab actu parricidij: ēt ſi p̄reʒ agnoſceret ignorantia p̄ris nō eſt hic cā pcti: ſʒ ꝯcomitanter ſe hʒ ad pctm̄. ꝛ iō talis nō peccat ꝓp ignorantiā: ſʒ peccat ignorās ſᷣm pḣm in. iij. ethi. ¶ Ad primuʒ ḡ dōm: q̄ nō ens non pōt eſſe alicuius cā per ſe: pōt tn̄ eſſe cā per accñs ſicut remotio ꝓhibētis. ¶ Ad ſcḋm dōm: q̄ ſicut ſciētia quā tollit ignorantia reſpicit pctm̄ ex parte cōuerſionis: ita etiam ignorantia ex parte ꝯuerſionis eſt cā pcti: vt remouens ꝓhibens. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ in illud qḋ eſt q̄ꝫtū ad oīa ignotū nō pōt ferri voluntas: ſed ſi aliquid eſt ſᷣm aliquid notum. ꝛ ſᷣm aliquid ignotū: pōt voluntas illud velle: ꝛ hoc mō ignorantia eſt cā pcti: ſicut cū aliq̄s ſcit hunc quem occidit eſſe hominem: ſed neſcit eū eſſe p̄rē: vel cum aliquis ſcit aliquem actuʒ eſſe delectabilem: neſcit tn̄ eū eſſe peccatum.

¶ Utrum ignorantia ſit pctm̄. ¶ Articulus. II.

Ad ſcḋm ſic procedit̄. Uidetur q̄ ignorātia non ſit pctm̄. Pctm̄ enim eſt dictum vel factū vel ꝯcupitum ꝯtra legē dei: vt ſupra habituʒ eſt: ſed ignorantia nō importat aliquē actuʒ neq3 interiorem: neq3 exteriorem. ergo ignorantia non eſt pctm̄. ¶ Preterea. Pctm̄ directi⁹ opponit̄ grē q̄ꝫ ſcie. ſed priuatio gratie nō eſt peccatum: ſed magis pena q̄dam ꝯñs pctm̄. ḡ ignorantia que eſt priuatio ſcie nō eſt pctm̄. ¶ Preterea. Si ignorantia eſt peccatū hoc nō eſt niſi inquantum eſt voluntaria: ſʒ ſi ignorantia ſit peccatum inquātum eſt voluntaria: videt̄ pctm̄ in ipſo actu volūtatis ꝯſiſtere magis q̄ꝫ ignorantia. ergo in ignorantia non erit peccatum: ſed magis aliquid ꝯñs ad pctm̄. ¶ Preterea. Omne pctm̄ per peniten-

Qō. LXXVI.

¶ Articulus. I.

In articulo p̄° q. 76. aduerte qḋ quū in titulo querit̄: et poſtmodū determinatur q̄ ignorantia eſt cā pcti non ſumit̄ pctm̄ pro inordinatiōe: nec ꝓ actu i genere nāe ſʒ formaliter ꝓ ipſo actu pcti: tā. n. dcm̄ eſt q̄ peccatū nō eſt deordinatio nec act⁹: ſʒ act⁹ contrarius virtuti nec eſt cure in ꝓpoſito. vtruʒ illud pctm̄ cuius cā dr̄ ignorātia ſit ip̄utabile: aut nō incurrēti ipſum: ſat. n. eſt ꝓpoſito q̄ pctm̄ ipſ ab igrantia caueť ſiue ip̄utabilr̄ ſiue n̄ ip̄utabilr̄: hoc enī ad ſeq̄ntia ſpectat querere ꝛ decidere. Ex h autēʒ q̄ pctm̄ eſt act⁹ et ſpēs poſitiua manifeſte hēs quare ignorātia ponit̄ cauſa p accidens ei⁹. non ens. n. nō eſt p ſe cā entl: ꝛ ponit̄ cā vt remouēs ꝓhibēs ſeu remotio prohibētis: q2 ſicut graui īclinato ad motū deorſum ablatio ꝓhibētl colūne dat per accñs motū deorſuʒ ita vo^a īcliate ī actū pcti ſiue ip̄utabilr̄ ſiue n̄: negatio ſcie

q̄ phiberet tale actū ſi adeēt dare dr̄ talem actuʒ: ſcđus articulus in 2a 2e vbi de negligētia tractabit̄ clarius erit in ſpāli: qñ. ſ. eſt mortale vł veniale. qñ vero actualiter peccat̄ quū de tēpore affirmatiui p̄cepti erit ſermo dōm ē.

¶ Articu. II. In 2° articulo cuiuſdem 3. 76. qō. dū occurrit. qꝛ autor videt̄ ſibi ↄtrarius aut obſcurius: aut. n. itēdit q igrātia ē pctm̄ ſm ſe ſic alia pctā: aut itēdit q negligentia cāns igrātiam ſit pctm̄: ſi pm: ad qđ i rñſiōe ad 3m ꝛ clari9 i rñſione ad 4m reſoluit ſe ad negligētiā expſſe dicēdo nō remanet negligētia ſm quā igrātia ē peccatū. ſi ſm eſt ppoſitū ē qꝛ qđ h negligētia inferi9 i 2a 2e tractāda ē ꝛ nō ē formalis queſtio: qꝛ effect9 ſeu mā pcti negligētia q̄reretur duʒ igrātia diſcutit̄.

¶ Ad h dr̄ q qꝛ oē ſm ſe vitiū morale opponitur ſm ſe alicui virtuti morali ꝛ igrantia nō opponitur alicui virtuti morali ſed ſcie: idō igrātia nō ē ſʒ ſe pec-

tiā tollit̄: nec aliqđ pctm̄ trā-
ſiens reatu remanet actu niſi
ſolū originale: ignorātia aūt nō
tollit̄ p penitentiā: ſʒ adhuc re-
manet actu oi reatu per pniaʒ
remoto. ḡ ignorātia nō eſt pec
catum niſi forte ſit originale.
¶ Preterea. Si ipſa ignoran-
tia ſit pctm̄ q̄ādiu remaneret i-
gnorātia in homie tādiu actu
peccaret: ſʒ ↄtinue manet igno
rantia in ignorāte. ḡ ignorans
ↄtinue peccaret: qđ pʒ eſſe fal
ſum: qꝛ ſic ignorātia eēt grauiſ
ſimū. nō ḡ ignorātia eſt pctm̄.
¶ Sed ↄtra. Nihil meret̄ pe-
nam niſi pctm̄: ſʒ ignorātia me
ret̄ penam ſm illud. j. ad Cor.
xiiij. Si qs ignorat ignorabit̄.
ḡ ignorantia eſt pctm̄. ¶ Rñ-
deo dōm: q ignorātia in hoc a
neſcientia dr̄t. qꝛ neſciētia dicit
ſimplicē ſcie negationē. vñ cui
cūqʒ deeſt aliq̄ rerū ſcia poteſt
dici neſcire illā ſm quē modū
Dio. in angelis neſcientiā po-
nit. vj. c. ce. hierarchie. ignorā-
tia vo iportat ſcie priuationē:
dū. ſ. alicui deeſt ſcia eoꝝ que
aptus natus eſt ſcire. Horū āt
q̄dā aliqs ſcire tenet̄: illa. ſ. ſine
quoꝝ ſcia nō pōt debitū actuʒ
recte exercere: vñ oēs tenent̄
ſcire cōiter ea que ſunt fidei ꝛ
vlia iuris p̄cepta. ſinguli autē
ea q̄ ad coꝝ ſtatū vel officium
ſpectāt. Vnuſqſqʒ vo ſcire te
net̄ ea q̄ ad ſuū officiū ſpectāt.
Quedā vo ſūt q̄ etſi aliqs na
tus eſt ſcire: nō tñ ea ſcire tene-
tur: ſicut theoremata geometrie
ꝛ ↄtingētia pticularia niſi in ca
ſu. Manifeſtū eſt āt q qcūqʒ
negligit hr̄e vel facere id qđ te
net̄ hr̄e vel facere peccat pctō
omiſſionis: vñ pp negligentiā
ignorantia eoꝝ q̄ aliquis ſcire
tenet̄ eſt pctm̄: non aūt iputat̄
hōi ad negligētiā: ſi neſciat ea
que ſcire nō pōt: vñ hoꝝ igno-
rantia inuincibilis dr̄: qꝛ ſtudio
ſuperari nō pōt. ꝛ pp hoc talis
ignorantia cum nō ſit volūta-
ria eo q nō eſt in poteſtate nr̄a
eam repellere: nō eſt pctm̄: ex
quo pʒ q nulla ignorātia inuin-
cibilis eſt pctm̄. ignorātia aūt
vincibilis eſt pctm̄ ſi ſit eorū q̄
aliqs ſcire tenet̄ nō aūt ſi ſit eo
ruʒ q̄ qs ſcire nō tenet̄. ¶ Ad
primū ḡ dōʒ: q ſicut ſupra di-
ctū eſt: in hoc q dicit̄ dcm̄ vel
factū vel ↄcupitū: ſunt intelli-
gende ēt negationes oppoſite
ſm q omiſſio hʒ rōneʒ pcti. ꝛ
ita negligentia ſm quā ignorā-
tia eſt pctm̄ cōtinet̄ ſub p̄dicta
diffōne pcti iquātū p̄termittit̄
aliquid qđ debuit dici vel fieri
vel ↄcupiſci ad ſciam debitaʒ
acqrēdā. ¶ Ad ſcđm dōm: q
priuatio grē etſi ſm ſe non ſit
peccatū. tñ rōne negligētie pre
parandi ſe ad grāʒ pōt hr̄e rō-
nem pcti: ſicut ꝛ ignorātia: ꝛ
tñ q̄ātū ad hoc eſt diſſimile: qꝛ
hō pōt aliq̄ʒ ſciam acqrere per
ſuos actus. grā vo non acqrit̄
ex nr̄is actibus: ſed ex dei mu
nere. ¶ Ad tertiuʒ dōm: q ſi
cut in pctō trāſgreſſionis pec-
catū nō ↄſiſtit in ſolo actu vo-
luntatis: ſed ēt in actu volito q
eſt imperatus a voluntate. ita
in pctō omiſſionis non ſolum
actus voluntatis eſt peccatuʒ:
ſʒ ēt ipſa omiſſio inquātū eſt ali
qualiter volūtaria: ꝛ hoc mō
ipſa negligētia ſciēdi vel ēt ipſa
incōſideratio eſt pctm̄. ¶ Ad
q̄rtū dōm: q lʒ trāſeūte reatu
p penitētiā remaneat ignoran
tia ſm q eſt priuatio ſcie. non
tñ remanet negligētia ſm quā
ignorātia pctm̄ dr̄. ¶ Ad quin
tū dōm: q ſicut in alijs pctis
omiſſiōis ſolo illo tpe hō actu
peccat p quo p̄ceptū affirma-
tiuū obligat: ita ē de pctō igno-
rantie: non. n. ↄtinuo ignorans
actu peccat: ſʒ ſoluʒ qñ eſt tp̄s
acqrendi ſciam quā hr̄e tenet̄.

catū: pp qđ nō tractat̄ de ea h 2a 2e: ſʒ tractatur h de ea inter gnāles cauſas peccan. Et quia ſm ſe nō eſt pctm̄ oportet ſʒ illud eē peccatum ſm qđ ingreditur mali moralis ordinem q ex eius oppoſito ſcientia. ſ. ſeu cognitione patere poteſt. Cōſtat autē q cognitio mā eſt illius moralis virtutis: q̄ vocatur ſtudioſitas: ꝛ cōtrariorum vitiorum ſm exceſſuʒ ꝛ defectuʒ: quoruʒ primū vocatur curioſitas: alteruʒ vero inominatū videtur: ꝛ communi nomine vocatur negligentia: ignorātia igitur q̄ eſt omiſſio ſciētie ex pte vitij deficientis ſe tenet ac per hoc peccati rōneʒ intantum habet: inquantuʒ ſub illa negligentia cadit: ꝛ hoc intendit h autor nec propterea eſt queſtio iſta nō formalis: aut extra propoſitū: ſed formaliſſima de ignorātia ſi eſt peccatuʒ in proprio tractatu nccīa vt cauſam peccati pctm̄ quoqʒ eē agnoſcat ꝛ non excuſare ſequētia: ſʒ qꝛ non eſt ſm ſe pctm̄ oportuit reſpondēdo dicere ſm qđ ē peccatū: ꝛ dctū

ꝛ dictū eſt ſm negligentiā ꝛ ſcito ꝙ negligentia ē nomē equiuocū vel quaſi equiuocū ad pctm̄ oppoſitū prudētie: ꝛ ad pctm̄ oppoſitū ſtudioſitati: ꝛ illa ē in intellectu. iſta in voluntate illa defectū ſollicitudinis ꝑcipiē di in qualibet mā ex remiſſa voluntate oppoſiti boni pcedētes ſignat iſta voluntatē lentā ꝛ reſpcū cōmiſſionis 9rie: ꝛ remiſſā reſpcū omiſſionis ſtudioſitatis ſicut cetera vitia moralis defectiua. vñ ad iſtā ſpectat igrātia affectata ꝛ igrātia negligēs: illa per cōmiſſionē h per omiſſionē: ſic ad puſillāimitatē ſpectat ꝛ affectata paruitas ꝛ omiſſa magni᷑ eiuſdē namq rōnis ē cōmiſſio 9rij ꝛ omiſſio virtutis. vñ negligētia oppoͥ ſollicitudini ē effectꝰ negligentie oppoͥ ſtudioſitati ꝑ q̄to eſt volūtas remiſſa circa ſtudioſitatē: ꝛ ꝓpter hanc ꝓpinquitatem ꝛ communicationē in nominibus nō curauit auctor diſcernere de q̄ negligentia loqueret: veritatem preſertim ſemper ſaluā videns: quia vna ifert aliam vt pꝫ.

¶ Utrū ignorātia excuſet ex toto a pctō. ¶ Articu. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Videtur ꝙ ignorātia ex toto excuſet a pctō qꝛ vt Aug. dicit: oē peccatū volūtariū eſt: ſꝫ ignorātia cāt inuolūtariū: vt ſupra habitū ē: ḡ ignorātia totalr̄ excuſat pctm̄. ¶ Preterea. Id qḋ aliqs facit ꝑter intētionē ꝑ accñs agit: ſꝫ itētio nō pōt eē d̄ eo qḋ ē ignotū. ḡ id qḋ ꝑ ignorātiam hō agit ꝑ accñs ſe hꝫ in actibꝰ hūanis ſꝫ ꝙ eſt ꝑ accñs nō dat ſpēm: nihil ḡ qḋ ē ꝑ ignorātiā factū dꝫ iudicari pctm̄ vel virtuoſum in humanis actibus. ¶ Preterea. Hō eſt ſubm virtutis ꝛ pcti inq̄ntū ē ꝑticeps rōnis: ſꝫ igrātia excludit ſciam ꝑ quā rō ꝑficit. ḡ igrātia totalr̄ excuſat a pctō. ¶ Sed 9 eſt ꝙ Aug. dicit in li. d̄ libe. arbi. ꝙ q̄dā ꝑ igrātiā facta recte iprobant: ſꝫ ſoluꝫ illa recte iprobant q̄ ſūt pctā. ḡ q̄dā ꝑ ignorātiā facta ſūt pctā. nō ḡ ignorātia oio excuſat pctm̄. ¶ Rñdeo dr̄: ꝙ igrātia de ſe hꝫ ꝙ faciat actū quē cāt inolūtariū eē: iā aūt dcm̄ eſt ꝙ igrātia dr̄ cāre actū quē ſcia oppoſita ꝓhibeat: ꝛ ita talis actꝰ ſi ſcia adeſſet: eēt 9rius voluntati qḋ iportat nomen inuolūtarij: ſi ꝟo ſcia q̄ ꝑ ignorātiā priuat non ꝓhiberet actū ꝓꝑ iclinationē volūtatis in ipꝫ: ignorātia huiꝰ ſcie nō facit hoiem iuolūtariū: ſꝫ nō volētē: vt dr̄ in. iij. ethi. ꝛ talis igrantia q̄ nō ē cā actꝰ pcti: vt dictū ē: qꝛ nō cāt inuolūtariū: nō excuſat a pctō. Et eadē rō ē de qꝛacū. ꝑ ignorātia nō cāte: ſꝫ 9ñte. vl 9comitāte actū pcti: ſꝫ ignorātia q̄ eſt cā actꝰ qꝛ cāt iuolūtariū: de ſe hꝫ ꝙ excuſet a pctō: eo ꝙ voluntariū eſt de rōne pcti. Sꝫ ꝙ aliqñ nō totaliter excuſet a pctō pōt 9tingere ex duobus. Uno mō ex pte rei ipiꝰ ignorātie: intm̄. n. ignorantia excuſat a pctō inq̄ntū ignorat aliqd eē pctm̄. pōt aūt 9tingere ꝙ aliqs ignoret q̄dē aliq̄ circūſtātiā pcti: quā ſi ſciret retraheret a peccādo: ſiue illa circūſtātia faciat ad rōnē pcti ſiue nō: ꝛ tn̄ adhuc remanet eiꝰ ſcia ꝑ aliqd ꝑ qḋ cognoſcit illud eē actū pcti: puta ſi aliqs ꝑcutiēs aliquē ſciat q̄dē ipm̄ eē hoiem qḋ ſufficit ad rōnem pcti: nō tn̄ ſcit eū eē prē: qḋ ē circūſtātia 9ſtituēs nouā ſpēm pcti: vl̄ forte neſcit ꝙ ille ſe defendēs repercutiat eū: qḋ ſi ſciret nō ꝑcuteret. qḋ nō pertinet ad rōnē pcti: vñ lꝫ tal̄ ꝓꝑ ignorantiā peccet: nō tn̄ totalr̄ excuſat a pctō. qꝛ adhuc remanet ei cognitio pcti. Alio mō pt̄ hoc 9tingere ex pte ipſius ignorantie: qꝛ. ſ. ipa ignorantia eſt volūtaria: vel directe: ſicut cū aliquis ſtudioſe vult neſcire aliq̄ vt liberius peccet: vl̄ idirecte: ſicut cū aliqs ꝓꝑ laborē: vl̄ ꝓꝑ al̄s occupatōes negligit adiſcere id per qḋ a pctō retraheret: tal̄. n. negligētia fac̄ ignorantiā ipā eē volūtariā ꝛ pctm̄. dūmō ſit eoꝝ q̄ qs ſcire tenet ꝛ pt̄ ꝛ iō talis igrātia nō totalr̄ excuſat a pctō. Si ꝟo ſit tal̄ ignorātia q̄ oino ſit inolūtaria: ſiue qꝛ ē inuicibilis: ſiue qꝛ ē eiꝰ qḋ qs ſcire non tenet. talis ignorātia oino excuſat a peccato. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ non ois ignorantia cāt inuoluntariū: ſicut ſupra dcm̄ eſt: vnde non ois ignorantia totaliter excuſat a peccato. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ inquantū remanet in ignorante de voluntario: intantum remanet de intenſione pcti. ꝛ ſꝫ hoc non erit per accñs pctm̄. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ſi eſſet talis ignoranita q̄ totalr̄ vſum rationis excluderet omnino a

¶ Articu. III.

In articulo 3ͦ duᵐ occurrūt circa pᵃ verba corpis. ſ. igrantia de ſe hꝫ ꝙ actū quē cāt faciat iuolūtariū. ꝓ qꝛ volūtariū ē ens poſitiuū 9rium. ſ. voluntario: ignorātia āt ē negatio: nullū āt nō ens de ſe habꝫ ꝙ faciat ens. 2ͦ qꝛ ſi ignorātia cāns actū ꝑ accñs cāt ꝑ ſe iuoluntariū illiꝰ actꝰ ſeqt̄ ꝙ ignorātia ſemꝑ excuſet a toto ſuo ꝑ ſe effectus. ſ. inuoluntario q̄tū nō excuſet ab effectu per accidens: ꝛ ſic falſum eſſet ꝑ ſe loquendo ꝙ igrantia q̄nq excuſat a tāto: ſꝫ nō a toto.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ in igrātia cānte ē 9ſiderare duo mām. ſ. et formā: ſi. n. 9ſideret ignorantia vt remotio ꝓhibentis formaliter ex hac pte hꝫ ꝙ ſit cā ꝑ accñs: qꝛ remotio ꝓhibentis ē cā ꝑ accidēs: ꝛ effectus eiꝰ ſit id qḋ ꝓhibebat: ꝛ 9ñter oppoſitus effectui cāto a ꝓhibente. Remotio namq colūne ſuſtinentis graue ex h ipo ꝙ ē remotio ꝓhibētis deſcēſū grauis hꝫ ꝛ ꝙ ſit cā ꝑ accñs: ꝛ ꝙ effectꝰ eius ſit

peccato excuſaret. ſicut pꝫ in furioſis ⁊ amētibꝰ: nō ăt ſemꝑ ig̃rantia cāns pctm̄ eſt talis: ⁊ iō nō ſꝑ totalr̄ excuſat a pctō.

Ⅽ Utrū ignorantia diminuat peccatū. Ⅽ Articu. IIII.

AD quartū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ ignorātia n̄ diminuit pctm̄. Illud .n. qđ ē cōe in oi pctō nō diminuit peccatuꝫ: ſꝫ ignorantia eſt cōis in oi pctō. Dicit .n. phꝰs in .iij. ethico. ꝙ oīs malus eſt ignorās. g̃ ignorātia non diminuit pctm̄. Ⅽ Preterea. Pctm̄ additum pctō facit maius pctm̄: ſꝫ ipſa ignorantia ē pctm̄: vt dcm̄ eſt. g̃ nō diminuit pctm̄. Ⅽ Preterea. Non eſt eiuſdeꝫ aggrauare ⁊ diminuere pctm̄: ſꝫ ignorātia aggrauat pctm̄: quoniā ſuper illud apoſtoli. Ignorans quoniam benignitas dei ⁊c̄. dic̄ Ambr. Grauiſſime peccas ſi ig̃ras. ergo ignorantia non diminuit peccatum. Ⅽ Preterea. Si aliqua ignorātia diminuit pec

deſcēſus ꝓhibitꝰ ꝯnꝰ gẽti ſurſuꝫ quā cābat colūna: ſi ăt cōſideret mālr̄. i. ſm̄ id qđ eſt ipſa ignorātia que denominat̄ cā per accñs: ex hac parte hꝫ ꝙ effectus eiꝰ ſit contrariꝰ ſcie: qm̄ ex ſeipa hꝫ oppōnē ad ſciam. Effectus aūt ꝯrius effectui ſcie in tali nā. ſ. voluntaria eſt inuolūtariꝰ: qꝛ effectus ꝓprius ſcie ē voluntariꝰ. Ignorātia igit̄ cāns ꝑ accñs actuꝫ vt remotio ꝓhibētis de ſe. i. de ſua ꝓpria ratiōe ſibi vendicat ꝙ actꝰ ille ſit inuoluntarius. Et hoc intēdit autor in lr̄a: hoc aūt nō ē ignorantiā ꝑ ſe cāre inuolūtariū: ſꝫ eſt ignorantiam determinare: vl̄ applicare ad materiā effectum ꝑ accñs: quum .n. cōe ſit oi remotiōi ꝓhibetur cāre ꝓhibituꝫ ꝯriū iuento: ⁊ hoc ſit formale in cā remouēte ꝓhibēs ſicut ignorātia applicat ad talē mām̄ .ſ. ad ſeipſam talē cāe rōnem: ita applicat ad talē mām̄. ſ. inuolūtarium talē effectus rōnē. Continet̄ .n. ſub ꝓhibito ⁊ ꝯrio inuoluntariū vt materiale ſub formali: ſicut ignorantia ſub remouēte ꝓhibēs. vñ ex hac parte ignorantia nō niſi cā per accidēs inuolūtarij eſt ſicut p̄uatio ꝓhibētis deſcenſum ſi eſſent noīa ipoſita per accñs cā cē t motus ꝯrij motui ſurſum. Cū his tn̄ ſtat ꝙ ſi gr̄a māe reſolutio īuoluntarij in ignorātiā agēda eſt: īuenit̄ ꝙ ignorantia eſt per ſe cā volūtarij ſicut abſentia naute ſubmerſionis nauis: ⁊ propterea qcqd īuoluntarij ex ignorātia in nr̄is iuenit̄ actibꝰ poteſt vt ſic reſolui in ignorantiā vt ꝑ ſe cām: ꝑꝑ qđ autoris verba ignorātiā de ſe facere inuoluntariū ſonātia ſuꝑ hoc fundata credo p̄ncipio. Ad p̄mā aūt obiectiōeꝫ in oppoᵐ pꝫ rñſio duplex. Prima ꝙ ignorātia vt remotio ꝓhibentis eſt cauſa nō ꝑ ſe ſꝫ ꝑ accñs īuoluntarij. Scđa ꝙ ignorātia vt abſentia ſcie eſt cauſa per ſe inuolūtarij vt ſupius declaratū fuit ex .5. metaphy. Ad 2ᵘᵐ dr̄ ꝯcedēdo ꝙ ignorātia ſemꝑ excuſat a toto inuoluntario vt ſic: ⁊ quādo dr̄ ꝙ qñqꝫ excuſat a tāto ſed nō a toto itelligit̄ de ipſo inq̃tuꝫ hꝫ rōnes volūtarij: qđ .n. volūtariū ſit ignoranter minus culpabile eſt q̄ꝫ volūtariuꝫ malitioſe: q̄tū .n. hꝫ de ratiōe īuoluntarij: tm̄ hꝫ de rōne iculpabilis.

Ⅽ In eodē 3ᵒ artiᵒ dubiū occurrit circa id qđ dr̄ de ignorātia ꝯcomitante: ſeu q̄ nō eſt cā actus pcti videt̄ nāqꝫ falſuꝫ ꝙ nō excuſet a pctō ⁊ eius rō nihil valere: qꝛ non cāt īuoluntariū. Id .n. qđ tollit laudē vel vituperatōeꝫ actꝰ excuſat a pctō. Cōſtat ꝙ liberās p̄rēm nō ſciēs nec volens q̄uis vellet ſi ſciret illū actū eſſe patrie liberatiuū nō laudat̄ niſi de facto māliter: ⁊ occidēs inimicū latentē inter vepres vacādo venatiōi p̄miſſa diligētiſſima inq̄ſitione ne partibus illis hō ſit excuſat̄ a pctō homicidij q̄uis ſi ſciuiſſet occidiſſet. g̃ ꝯ rōnē vō lr̄e eſt: qꝛ ad excuſanduꝫ a pctō ſufficit tollere rōnē volūtarij: vt in ſequēti articulo: ⁊ autor fatet̄: voluntariū aūt tollit̄ nō ſoluꝫ ꝑ inuoluntariū: ſed ꝑ nō voluntariū: ſicut albū per nigrū tollit̄ ⁊ non albuꝫ. Ex hoc ergo ꝙ nō cāt inuoluntariū inferre nō excuſationem a pctō eſt ſophiſma conſequētie.

Ⅽ Ad hoc dicit̄ ꝙ ignorātia cōcomitās hꝫ duas ꝯditiōes. Prima eſt ꝙ facit neſcientē nō volēteꝫ nō cāntē voluntatē id ignori. Scđa eſt ꝙ ꝑmittit actū g̃ ſit eſſe totalr̄ voluntariū: ⁊ ex hac ꝯditiōe ſequit̄ ꝙ quicqd imputaretur agenti ſine illa ignorantia iputat̄ agēti cum illa: ac ꝑ h̄ nec excuſet nec accuſet. Ex p̄ma vō ꝯditiōe hēt ꝙ non det: ſeu apponat pctm̄ aut pcti circūſtātiaꝫ ex ignoto: ⁊ ſi hoc vocatur excuſare diſtiguꝫ pōt ꝙ excuſare a peccato ꝯtigit dupliciter. ſ. excuſando ⁊ a ꝑ ſe pertinentibus ad actum: ⁊ h̄ modo ignorātia non excuſat: qꝛ vt dcm̄ eſt reliquit ipm̄ in eſſe ſimplr̄ voluntario: ⁊ nō facit ipm̄ inuoluntarium eē vt in lr̄a dicitur. Alio mō excuſando ab oīno per accñs cōcurrētibus ⁊ ab his excuſat: qꝛ non meremur ne demeremur habitibus: ſꝫ actibꝰ ⁊ actus pēſant̄ ſm̄ ꝑ ſe pertinētia: ⁊ nō ſm̄ oīno ꝑ accñs: que ſub ꝯſilio nō cadunt: ⁊ qm̄ oīs ſciētia ⁊ ars eſt de his q̄ ſunt ꝑ ſe: iō autor negauit ignorātiā taleꝫ excuſare: ⁊ rō ſua fuit optima relata ad actū pcti: in ordīe ad quē in hac qōne tractat de ignorātia: ſꝫ nāqꝫ voluntariū tollat̄ per ꝯdictoriū ⁊ ꝯriuꝫ. qꝛ tn̄ negatio ꝯdictoria nihil ponit: ⁊ actus aliqd ponit impoſſibile eſt ꝙ voluntariuꝫ tollat̄ per actuꝫ qn̄ tollat̄ ꝑ inuoluntariuꝫ: ſicut albuꝫ ꝑ nulluꝫ poſitiuuꝫ tollit̄: niſi ꝑ nigruꝫ. intēdit g̃ littera ꝙ qꝛ ignorātia cōcomitās nō cāt inuoluntariuꝫ actū: iō nō excuſat a per ſe ſpectātibus ad actuꝫ illū qđ eſt claruꝫ: cuꝫ quo tn̄ ſtat ꝙ excuſet ab oīno ꝑ accñs: qꝛ nullus ſit ex illa ignorātia in eo actus volēdi illa: vt pꝫ in exemplo dato: ⁊ in eo ꝙ ꝓprio lecto vacās actui ꝯiugali alienā ſe ſupponētē cognoſcit ſola ignorātia ꝯcomitāte.

Ⅽ In eodem 3ᵒ articulo circa p̄muꝫ moduꝫ quo ignorātia nō excuſat totaliter a peccato. ſ. ex parte rei ignorate que eſt ignorantia facti vel faciendi dubiuꝫ occurrit an excuſetur taliter peccans totaliter ab illa mala circūſtantia ignorata: ⁊ eſt rō dubij: qꝛ talis dat operam rei illicite: ex quo in ſciētia eius vt in lr̄a dicitur remanet ꝙ ille actus queꝫ facit eſt malus. v.g. Judas quū cognouit Thamar quā neſciebat eſſe nurum ſuam: an ſit totalr̄ ab inceſtus vitio excuſatus ſciens actum illum eſſe fornicatōneꝫ ſed ignorans inceſtum.

Ⅽ Ad hoc dicit̄ ꝙ totaliter eſt excuſatus ab inceſtu: ſꝫ nō a fornicatiōe quā voluntarie cōmittebat: ꝓ regula nāqꝫ generali habenduꝫ eſt ꝙ ignorātia ex parte rei ignorate tm̄. i. nō ex parte ignorātis. i. nō culpabilis: excuſat totaliter ab inuoluntario id qđ eſt ꝓpriū effectꝰ ignorātie ſiue det operam rei licite ſiue illicite: non eniꝫ in hoc differūt dantes operam rei licite ſiue illicite: ſed in volūtate licite ⁊ illicite rei cognite. vnde quia conueniūt in cauſa inuolūtarij ſimpliciter. ſ. ignorantia inculpabili opꝫ ꝙ conueniāt in effectu per ſe eius. ſ. in inuolūtario ſimpliciter.

vt Jacob cognoſcens liam p[er] nocte: et ſi cū delectatōis vacaſſet actu ɔiugali credito q̄d fuiſſet dare opaꝫ rei illicite nibilmin[us] excuſat[ur] etē a fornicatōe. Judas igit̄ nō peccaſſet pctō iceſt[us]: ſʒ fornicatiōis: ⁊ ſi fuiſſet lata ſnia ɔ iceſtū cōmittētes nō icurriſſet illā: qꝛ ex cōtca: ꝑſuppōit illā culpā: ſecus autē forte eēt ħ irregularitas de ſi fuiſſet annexa: qꝛ ſequitur fcm̄ ⁊ n̄ regnt culpā: ⁊ ħ rōne ꝓbat̄: qꝛ pctm̄ adeo eſt voluntariū ſm̄ Aug[us]: ꝙ ſi volūtariū nō eſt pctm̄ n̄ ē: q̄tū ḡ act[us] ille pcti nō totalr̄ excuſat[ur] hꝫ de volūtario: ac ꝑ hoc ſcito: qm̄ voluntariuꝫ oꝫ eē cognitū tm̄ hꝫ ꝺ peccato. ſʒ qn̄tū ad hoc nō eſt ꝓprius effect[us] ignorantie: ſʒ ſcie potius: q̄tū vo hꝫ de inolūtario: tm̄ hꝫ error pcti: ħ āt ē ꝙ ꝓpe ex igrantia fit: nec oppo[m] intelligo in lr̄a: qm̄ de toto actu dcm̄ accipio: ⁊ nō de illa ɔditiōe que ē effect[us] iculpabilis ignorātie: quū dr̄ ꝙ ignorātia ex pte rei ignorate nō excuſat totalr̄ a pctō: ⁊ ꝙ ꝑcutiēs hoiē quē neſcit eē prēꝫ nō totalr̄ excuſat̄ a pctō: qꝛ adhuc remāet ei cognitio pcti.

¶ In eodē ar[ticul]o du[biu]m occurrit circa z[m] modū. ſ. ex pte igrātie ei[us] ꝙ tenet̄ ſcire: qꝛ iſufficiēter duo tm̄ modi nūerātur. ſ. affectata vt liberius peccet: ⁊ ꝑ negligētiā: Paulus nāqꝫ aplūs de ſe ipſo dicit: ꝙ ignorāter peccauit p[o] ad Thim. p̄ ⁊ tm̄ neutro iſtoꝝ modoꝝ igrauit quū ipe dicat ꝙ p̄marū monitionū emulator extis ħ fecerit ad Gala. p̄.

¶ Ad p[m] hoꝝ dr̄ ꝙ oīs igrantia nō excuſans a pctō reducat̄ ad hos duos modos. ſ. directe vel idirecte: q̄rū autor meminit: ſʒ nō nūerat oēs eoꝝ ſpāles mōs: ſʒ duos extremos vt ex his medios ꝑcipiam[us]: ſūmū. n. locū vr̄ obtinere ſic ſtudioſe volita vt liberē peccare liceat: ifimū vo qn̄ aliqs occupat[us] i alijs ꝑcipue bōis negligit ſcire. i. amittit ſollicitudinē ſciēdi: iter has āt mediat igrātia pauli q̄ fuit directe volita ꝑ q̄nto noluit cognitōēꝫ fidei xp̄i. Igrāntia namqꝫ eius fuit ignorantia oppoſita cognitioni fidei xp̄i: quam voluntarie noluit non ad libertatem peccādi: ſed ad obſequium dei: arbitrabat̄. n. aniniū am deo facere fidem talem ſuſcipiendo. vnde ibidē ipſe dicit ignorās feci incredulitate.

¶ In eodē 3[o] arti[culo] in rn̄ſiōe ad z[m] du[biu]m occurrit: qꝛ autor i illa rn̄ſiōe dſtruere vr̄ doctrinā ſupi[us] datā ꝺ ſpecificatōe pctōꝝ: ſupius nāqꝫ dcm̄ eſt ꝙ rō iuolūtarij nō ſufficit ad ſpēm dādā: ſʒ oꝫ eē itentū: mō vo dr̄ ꝙ in ignorāte q̄tuꝫ remanet de voluntario: tm̄ remanet de intentiōe peccati: ⁊ ꝓpterea nō erit pctm̄ per accn̄s: ⁊ ꝙ loquit̄ autor directe ad ꝓpoſitum de ſpecificatiōe pꝫ ex ipſo argumēto cū per hec ſola vba ſatiſfieri vult.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ verba lr̄e poſſunt ſuſcipi in duplici ſenſu. Primus eſt ꝙ q̄cq̄d eſt volūtariū eſt obm̄ itentiōis: ⁊ ħ

catuꝫ hoc maxime videtur de illa que totaliter tollit vſum rationis: ſed huiuſmodi ignorātia non minuit peccatum: ſed magis auget. Dicit enim philoſophus in ſecundo ethicoꝝ ꝙ ebrius meret̄ duplices maledictiones. ergo ignorantia non minuit peccatuꝫ. ¶ Sed contra. Quicquid eſt ratio remiſſionis peccati alleuiat peccatum: ſed ignorantia eſt huiuſmodi vt patꝫ. j. ad Thim. primo. Miſericordiam conſecutus ſum quia ignorans feci. ergo ignorātia diminuit vel alleuiat peccatum. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ quia omne peccatum eſt voluntarium: intantum ignorantia poteſt diminuere peccatum inquantuꝫ diminuit voluntarium: ſi autē voluntarium non diminuat: nullo modo diminuet peccatum. Manifeſtum eſt autem ꝙ ignorātia que totaliter a peccato excuſat quia totaliter voluntarium tollit: peccatum nō minuit: ſed omnino aufert: ignorantia vero que non eſt cauſa peccati: ſed concomitanter ſe habet ad peccatum: nec minuit peccatum nec auget. Jlla igitur ſola ignorantia po

ſenſus eſt falſus: vt pꝫ ex rōnibus voluntarij ⁊ intentionis: intētio nāqꝫ eſt finis: voluntariū aūt eſt effect[us] a volūtate: nō oꝫ aūt ꝙ q̄cq̄d ē a volūtate ſit finis ei[us]: ꝑꝑ q̄d ſuperi[us] dcm̄ eſt: ⁊ bn̄ ꝙ non oē voluntariū ſpecificat. ⁊c̄. Scd̄us eſt q̄d q̄cq̄d eſt volūtariū cadit ſub aliq̄ intentione: ⁊ ħ ſupponit̄ in lr̄a: ⁊ cōſtat eē veriſſimuꝫ: oꝫ nāqꝫ oē a volūtate emanans ad finē aliquē fieri quum finis ſit obꝫ volūtatis: ſed hoc non ſatiſfacit lr̄e: qꝛ expreſſe dr̄ ꝙ q̄tuꝫ remanet de volūtario: tm̄ de itentione pcti: ⁊ iō nō eſt ꝑ accidens: refert ḡ lr̄a ad idem. ſ. ad peccatū voluntariuꝫ ⁊ intētuꝫ. Ad ħ dicit̄ littera non dicit ꝙ quātū ⁊ tm̄: ſʒ inq̄tū: ⁊ intm̄: inter que eſt tāta differētia ꝙ p̄ma verba importāt primum ſenſum: ſecūda ſtant cum ſcdo: ꝙ aūt referātur ad idem. ſ. pctm̄ veriſſimū eſt: qꝛ ſi in ignorāte remanet volūtariuꝫ peccati: oꝫ voluntarie ineſſe conuerſionem ad aliquod diſſonās legi eterne quod eſt habere intētioneꝫ peccati: ſed ex eo ꝙ in tali materia. ſ. peccati quod ſonat ſpecificatum ab intento ſequit̄ ſi eſt voluntariuꝫ eſt intentum: ⁊ nō ſequit̄ ſimpliciter. a. eſt voluntariū. ergo intentū. ſunt eni multa in vno ⁊ eodē peccato volūtaria mala: vnum tamē intentuꝫ: vnde eſt ſpecies: vt pꝫ in procurando adulterij conſenſuꝫ. eſt enim ibi in primis auerſio a lege dei ⁊ ratione ⁊ ſuaſio ſpiritualis mortis ⁊ nocumenta penarū inferni ⁊ appetitus delectabilis alieni: et quiuis omnia ſint volūtaria: ab vltimo tm̄ q̄d eſt per ſe intentum actus ſpecificant̄: ita ꝙ reliqua ſub hac intentione ɔcludunt̄.

¶ Articulus. IIII.

In articulo quarto in calce corporis articuli dubiuꝫ difficile occurrit de ſpē pcti q̄d fit ex ignorātia: an. ſ. ſit eiuſdē ſpēi in qua eēt ſi fieret ſciēter: ⁊ rō dubij: qꝛ ſpēs pcti ſumitur ex ꝑ ſe obiēto itento a peccāte vt in. q. 72. ſupi[us] pꝫ: ſed ex ignorantia peccās nō tendit per ſe in obiectum illius peccati: ſed per accidēs vt in littera hac dicitur. ergo peccans ex ignorantia non peccat illa ſpecie peccati qua peccaret faciendo idem ſciens. In oppoſitū aūt eſt: quia nihil eſt in genere q̄d nō eſt in aliqua eius ſpecie: ⁊ ꝓpterea ſi peccans ex ignorantia nō incurrit pctm̄ illius ſpeciei erit aliquod peccatum in nulla ſpecie: nō eſt eniꝫ maior ratio de vna q̄ de alia in reliquis ſpeciebus. ¶ Preterea Paulus aplūs p̄mo ad Thimo. p̄mo ex ignorātia peccauit: ⁊ tm̄ fatet̄ ſe peccaſſe pctis eiuſdē ſpēi ac ſi ſcienter: dicēs ꝙ fui blaſſemus ⁊ ꝑſequitor ⁊ ɔtumelioſus. diſtinguēda nāqꝫ pctā in illus ſpēb[us] peccaſſe ſe iſinuat.

¶ Ad euidentiā huius dubij ſciēduꝫ eſt ꝙ duplex ē ignorantia voluntaria. vna prauans vſu ratiōis vt ebrietas ⁊

amentia quando quis procuraret amentiam. altera priuans ſola ſcia eius qͦ tenet̃ ſcire. Et hec eſt 2ᵃ. ſ. ignorantia iuris ſiue vlis ſiue pticlaris: vt qñ qs neſcit hūc actū eē pctm̄: ⁊ ignorātia facti: vt qñ qs neſcit ſua negligentia hoiez eē in loco ꝗ ꝓijcit ſagittā. Pctā āt facta ex igrātia iuris ſūt dupli cia q̄daꝫ ſm ſe mala vt fornicatio furtuꝫ et ſilia: q̄daꝫ ſolo iuris poſiᵗⁱᵒ ſtatuto mala vt ieiūare tali die ⁊ ſilia: incohoādo āt a pctis ꝗ ſūt ſꝫ ſe mala: ⁊ fiunt ex igrā

teſt peccatuꝫ minuere que eſt cā pcti: ⁊ tñ totalr̄ a pctō non excuſat. Cōtingit aūt qñqꝫ ꝙ talis ignorantia directe ⁊ ꝑ ſe eſt volūtaria: ſicut cuꝫ aliqs ſua ſpōte neſcit aliquid vt liberius peccet: ⁊ talis ignorātia videt̃ augere voluntariū ⁊ pctm̄: ex intēſiōe.n. volūtatis ad peccādū ꝓuenit ꝙ aliqs vult ſubire ignorātie dānū ꝑꝑ libertatem peccādi qñqꝫ vͦo ignorātia q̄ ē cā pcti nō ē directe volūtaria: ſꝫ indirecte vel per accñs: puta

tia iuris dōꝫ eſt ꝙ ſūt pctā eiuſdē ſpēi: cūm eiꝰ ſi fierēt a ſciēte. Et rō ē ꝙ ſūt actꝰ volūtarij i ſeipis ꝑ ſe ⁊ directe: nō ſolū mālr: ſꝫ foralr ſm ꝯuerſionē ad obꝫ: q̄uis ſꝫ ꝯrietatē ad v̄tutē idirecte ⁊ ꝑ accñs ſunt volūtarij. Gētiles nāqꝫ neſciētes ſimplicē fornicatōeꝫ eē pctm̄ volūtarie conſentiebāt in actū cognitionis mulieris nō ſue vxoris. vñ ſumit̃ fornicatiōis ſpēs: q̄uis forte aliq eoꝝ ſi ſciuiſſent eē pctm̄ nō feciſſent: ⁊ ſic nō directe ⁊ ꝑ ſe: ſꝫ per accñs in actū illū ex pte ꝯrietatis ad virtutē ꝯſenſiſſent: ⁊ hoc mō Paulus ꝯſenſit in mortē Stephāi ꝯfitētis Ieſum naçarenū. vñ ſumit pctm̄ ſpēꝫ q̄uis nō niſi ꝑ accñs ꝯſentit in ꝯrietatē illi actui itrinſecā: quā ſi cognouiſſet adeſſe nō conſenſiſſet actui ⁊ ſilr̄ eſt de alijs: nec autor eſt oppoſitꝰ ſibi ipſi: ſꝫ ſūt v̄ba ſua formalr̄ itelligēda: nō.n. dicit h̄ ꝙ nō pōt dici ꝙ voluntas peccātis ex ignorantia directe ⁊ per ſe ferat̃ in ſpēm pcti: ſed in peccatuꝫ: pctm̄.n. formaliter quū ex ꝓpria rōne exigat ꝯtrarietatē ad legem dei. vt pꝫ ex diffinitiōe Augu. tūc tm̄ eſt directe ⁊ ꝑ ſe volitū quūꝫ ipſe actus ꝯrius eſt directe ⁊ ꝑ ſe volitus: ita ꝙ nō ſit ꝑ ſe volitus actus qui eſt contrarius: ſed actus contrarius. Cōſtat aūt ꝙ iter fornicatōeꝫ cōmittētē ex ignorātia ꝙ ſit pctm̄ ⁊ ſciēter h̄ eſt dria ꝙ ſciēs volūtarie fert̃ i actuꝫ ꝯriū directe ⁊ ꝑ ſe: ſcit.n. actū illū eē ꝯriū v̄tuti: ⁊ ꝯñr legi ⁊ vult illū: ignorās aūt volūtarie directe ⁊ ꝑ ſe fert̃ i actū ꝗ eſt ꝯrius: ⁊ ꝑ accñs in actū ꝯriū: ⁊ ꝑꝑea in lr̄a dr̄ ꝙ ꝑ accidēs fert̃ in pctm̄: cū hoc.n. ꝯſtat qꝰ ꝑ ſe ferat̃ in obꝫ. vñ pctm̄ ſumit ſpēm: vt pꝫ: ſpēs.n. pcti nō ſumit̃ ex ꝯrietate ſed ex obō: ſicut nec ſpēs albi ſumit̃ ex ꝯrietate ad nigrū ſed ex abundātia lucis in ſe: ⁊ quum hec legens aduerte ꝙ nō loquor de auerſiōe q̄ ſequit̃ pcti ſpēm: qm̄ illa ꝑ accidēs etiā ſcienter peccantibus eſt volita ſed ꝯrietate intrinſeca ipſi pctō: qua eſt actus ꝯrius virtuti: hec.n. a ſciēter peccāte eſt directe ⁊ ꝑ ſe volita: ab ignorāter aūt errāte ꝑ accñs 3ʳ. ꝑͦ ex pte actus: qꝛ eſt volita ad volitionem actꝰ. 2ᵒ ex pte ignorātie volūtarie: qꝛ in ipſa volita ſunt voliti oēs eiꝰ effectꝰ: quoꝝ vnꝰ eſt incurrere in hoc ꝯriuꝫ: ſicut neceſſariꝰ volūtarie oculis velatis vult in ſua cauſa qcqd mali inde ſeq natū eſt. vñ ſi ipingat in leſiuū aliqͦ volūtarie ipingit volūtate ſue cāe .ſ. velatiōis vel velati iceſſus. 3ᵒ ex pte accñtalitatis in ipſa ignorātia: ⁊ h̄ quo ad illos ꝗ neſciūt ſe ignorare ꝗ ſi ſcirēt ſe igrante ꝯ darēt operā vt ſcirēt: in iſtis.n. ēt ipm ignorātie pctm̄ eſt voluntariū ꝑ accñs ſicut accidit in Paulo aplo. de pctis autēꝫ que fiūt ex volūtaria ignorātia ꝑuāte totalr̄ vſum rōnis q̄lia ſunt pctā ebrioꝝ ⁊ amētiuꝫ volūtarie lr̄a in ꝑcedēti artiͦ in rñſione ad vltiᵐ dicēs: qꝰ ignorātia ꝑuans vſuꝫ rōnis totalr̄ excuſat a toto ꝯnari vr̄ ſibi ipſi h̄ ad 2ᵐ ⁊ 4ᵐ: dicēti pctm̄ ebrietatis minuere pctīs ſequēs: qͦ.n. diminuit̃ nō totalr̄ tollit̃. Et rurſus ibidē dicēti duo pctā eſſe ebrietatē ⁊ homicidiū ſequēs: ſunt ꝗ in ꝓprijs ſpēbꝰ pctā ſequētia: aut ſunt pctā in nulla ſpē: qͦ ē ipoſſe: ⁊ tꝫ ſequela: qꝛ ex ꝗ ſunt diſticta a ſpē ſue cāe.ſ. ebrietatis eo ipſo ꝗ ſunt duo pctā aut in ꝓprijs ſpēbꝰ aut in nulla erūt. Contra hoc aūt eſt ꝙ actus illi nō ſunt voluntarij: ⁊ ꝯñter nec morales hūani quāuis ſint hominis. In hac ābiguitate cauendus eſt ab vtroqꝫ extrēo vt nec dicamꝰ huiuſmodi ſequentia peccata eſſe extra genꝰ moris vt quidam videntur dicere conſiderantes iſtos actus in ſe ipſis. Et propterea dicētes ꝙ huiuſmodi ebrij excuſantur a toto quo ad culpā: nec fateamur predicta eſſe ſꝫ ſe peccata vt ex hac littera forte acceptum eſt: ſed dicamus eſſe circunſtātias peccatoruꝫ: ⁊ ptinētes ad circūſtātiā qd ſigñantē effectuꝫ: ⁊ ꝑꝑea obſeruādas in illis regulas datas de euētibꝰ ⁊ nocumētis pctōꝝ ſupꝰ in.q.20. arti.5. ⁊.63. ar.8. ⁊ ratio eſt: qꝛ h̄ ſunt volūtaria in ſuis tm̄ cāis. Ex h̄ nāqꝫ ꝙ ſunt quodā mō volūtaria: eē.n. volūtariū in cā eſt eſſe aliquo mō volūtariū: ſunt in gn̄e hūanoꝝ ⁊ moraliū: ⁊ nō excuſantū a tota culpa: ex eo aūt ꝙ in ſolis cāis nō ſunt ſꝫ ſe pctā ſꝫ a ꝓprijs ſpēbus diſtracta circūſtantie ſunt pctōꝝ quoꝝ ſunt effectus ⁊ ad illoꝝ pctōꝝ ſpēs ſpectant in qbꝰ ſunt volūtaria ⁊ intēta. Et ex hac pte ſeq̄ vlteriꝰ ꝙ pmū pctm̄ puta ebrietas plus minuat de 2ᵒ puta hōicidio vel blaſphemia dei q̄ ſit grauitas pmi. ſi.n. v̄.g. ebrietas i tota ſua latitudine ad plus eſt grauitatꝭ vt duo ⁊ hōicidiū vt decē ex hoc ꝙ homicidiū diſtrahit̃ a ſua ſpē ꝯñter diſtrahit̃ a ſua grauitate: ⁊ quia reducit̃ ad ſpēm ebrietatis reducet̃ quoqꝫ ad grauitateꝫ eius circūſtantiōāte tn̄. Et ſic reducit̃ ad grauitatē non excedentem duo: ac per hoc plus minuit̃ de ꝓpria grauitate homicidiū ab ebrietate q̄ ſit grauitas ebrietatis: trāſlatū.n. de gradibus decem grauitatis ad gradus duos lōge plus diminutū eſt q̄ in duobꝰ ꝗ ſunt gradus ebrietatis. atteſtat̃ aūt dictis Augu. in lib.22.ꝯ fauſtū dicēs: ꝙ Loth culpādus eſt nō q̄tum ille iceſtus: ſꝫ q̄tū ebrietas meruit: qm̄ iceſtus nō niſi in cā ebrietatis.ſ. culpabilis eſſe potuit. Atteſtat̃ etiā autor dū rñdēs argumēto 2ᵒ.ſ. pctm̄ additū pctō facit maiꝰ: qꝛ maius icludit vnitatē cum eo quo facit maius: dat duas rñſiones. ꝑͣ ē ꝙ hec ꝓpō eſt vlr̄ falſa: qꝛ nō ſemꝑ pctm̄ addit̃ pctō in vnitate.ita ꝙ faciat vnū cuꝫ eo: ⁊ dicit ꝙ ſufficit ꝙ faciat plura pctā: deinde qꝛ potuiſſet qs dicere ꝙ illa ꝓpō eſt vera in pctīs coeuntibꝰ in vnū: dat ſcdām rñſionē dicēs: ꝙ nec ſic eſt vera: qꝛ ꝯtingit pmū peccatuꝫ plus minuere de 2ᵒ q̄ ſit grauitas pmi vt declaratuꝫ eſt: ⁊ iducit ad hoc qͦ inductū eſt de ebrietate ⁊ homicidio: ex hoc inſinuās ꝙ putat ambo in vnuꝫ pctm̄ coire: ⁊ ſm eſſe circūſtantiā: effectuꝫ.ſ. pmi. Cōſonatqꝫ hoc doctrine ſuperius habite de ſpecie peccatoruꝫ ex fine ſeu obiecto intento. Que aūt in oppoſituꝫ vident̃ autoris verba facile explanātur. nam in precedenti articulo dcm̄ ē: qꝰ ignorantia tollēs totaliter vſum rōnis excuſat a toto eſt verū per ſe loquendo: quoniaꝫ actus a tali facti per ſe loquendo nō ſunt humani ſed per accidens contingit non excuſari: quiꝫ eni ignorantie tali cōiungitur qͦ eſt volūtaria. culpabilr̄. tūc rōne iſtius accñtis nō excuſat a toto: ⁊ hoc

hic dr̄: ꝙ

hic dr: q etiã pluries dicat ab autore in ebrio duo pctã
inueniri.ſ.ebrietatẽ ⁊ pctm̃ ſequens intelligendũ eſt ſm
ſubiectã mãm.ſ. ſm ſe duo pctã: non q in hoc retineant
dualitatẽ ſed alteꝝ tranſit in circũſtantiã pmi: cogimur
autẽ in hac mã his vocabulis vti vt oſtendamus q que
ſm ſe ſunt pec
cata volũtaria
rõnẽ indmunt
etiã cãta ab hõ
ignorãtie pctõ
⁊ cõparatione
vtriuſqꝫ pecca
ti adinuicẽ cõ
paratio enĩ diſ
ſtinctioneſ ex
tremorum exi
git loquẽtes vt

cum aliquis nõ vult laborare
in ſtudio: ex quo ſequitur eũ
eſſe ignorantẽ: vel cum aliqs
vult bibere vinum immode
rate: ex quo ſequitur eum in
ebriari ⁊ diſcretione carere: ⁊
talis ignorantia diminuit vo
luntarium: ⁊ per conſequens
pctm̃: cũ.n.aliqd nõ cognoſci
tur eſſe peccatum: non poteſt
dici q voluntas directe ⁊ p ſe
feratur in peccatum: ſed per
accñs: vñ eſt ibi minor ↄtẽpt⁹
⁊ per ↄſequens minus pctm̃.

multi intelligentes vt ſapientes: de pctĩs võ que fiunt ex
culpabili pp negligentiã ignorantia facti vt quũ vacans
venatõi ſagittat hominẽ loco cerui ex incircũſpectione:
an ſit eiuſdẽ ſpẽi cuius eſſent facta a ſciente dicendũ eẽt
q nõ ſed ſpectant ad ſpẽs pctõꝝ directe volitoꝝ puta ve
natõis periculoſe ⁊ ſimiliũ actuũ a qbus illa pctã cãnt:
⁊ rõ eſt qꝛ plus requirit ad rõnẽ ſpẽi ꝓprie qꝫ rõ volun
tarij: opꝫ.n.eſſe per ſe itentũ id vñ ſpẽs pcti ſumit. vnde
lꝫ iſta pctã ſint volũtaria in ſuis cauſis: qꝛ tñ nõ ſunt vo
lũtaria in ſeipſis: nõ ſunt p ſe intẽta: ac per hoc non ſunt
ſm ſe pctã: nec vt actus eliciti nec vt actus imperati: ſed
ſunt euentus ſeu effectus pctõꝝ nõ ꝓuiſi nec intẽti quã
uis preuiſibiles: ac p hoc circũſtantie aggrauantes nõ tra
hentes tñ in ſuas ſpẽs: ſed diſtracte in ſuaꝝ cauſaꝝ ſpẽs:
ſumit ẽt ex lrã huius articuli rõ ad idẽ ex parte ignoran
tie ex illis verbis: quũ.n.aliqd eſſe pctm̃ ignorat nõ põt
dici q volũtas directe ⁊ per ſe ferat in pctm̃: ſed per acci
dens ⁊ loquit de ignorãtia voluntaria indirecte ⁊ culpa
biliter: ex qbus habet q in id qđ ignorantia hõ velat nõ
per ſe ſed per accñs volũtas fertur. par.n. eſt rõ de pctõ ⁊
quocũqꝫ alio: ⁊ ſic quiꝫ cointelligat altera ſupradicta.ſ.
q ab intẽtis p accñs nõ ſpecificant actus morales ſeque
tur q ſagittatio illa temeraria nõ ſpecificabit ab homi
cidio ſubſequuto ex ignorantia illa: ſed erit circũſtantia
qđ aggrauãs valde actũ: ex his aũt hẽs dñaꝫ velaminis
inter pctã pmo diſcuſſa ex ignorantia iuris ⁊ hec ex ignorã
tia facti: qꝛ in illis ignorantia nõ velat obm: ſed ↄrietatẽ
ad legẽ ſeu virtutẽ. In iſtis ignorantia velat obm: ⁊ ideo
illa in eadẽ ſunt ſpẽ: iſta non: vt dcm̃ eſt: qꝛ ab obiecto per ſe
intẽto ſpẽs eſt. Ex hoc tñ loco ne fallaris accipiẽs q qꝛ h
vẽator nõ ẽ reus hõicidij: ꝓpea nõ ſit irregularis ⁊ ſilia:
qm̃ vnaqueqꝫ ars ꝓprijs vocabulis gaudet: ⁊ in iure vbi
talis vocat hõicida volũtari⁹ ita ẽ vocãdus. In phĩa aũt
morali de ſpẽb⁹ pctõꝝ differẽti ſua qđqꝫ ſpẽ vocãdũ eẽt
ſm nomẽ hꝫ: de pctĩs demũ q̃ fiũt ex ignorãtia iuris poſiti
ui q̃ nõ ſm ſe ſunt mala ſꝫ ſolũ: qꝛ ꝓhibita conſiderãduꝫ
eẽt ↄnr addito an ignorãtia velꝫ obꝫ formale illi⁹ act⁹ vt
eſt in gñe moris: an velet ſolã ↄrietatẽ ad legeꝫ: ſi.n. ſola
ↄrietas velat eiuſdẽ ſunt ſpẽi a ſciẽte ⁊ ignorãte facta. ſi
võ obm formale velat nõ ſunt eiuſdẽ ſpẽi: vt pꝫ ex audi
ctis. Ad h aũt diſcernẽdũ effcm̃ iuris poſi⁰ⁱ in actu ⁊ obo
opꝫ videre: ſi.n.lex ↄſtituit rõnẽ formalẽ obti pꝫ q igno
rãtia velat obm. ſi aũt ↄſtituit ſolã auerſionẽ ab ipſa vel
ↄuerſionẽ ad ipſaꝫ pꝫ q ignorãtia nõ velat obꝫ ſꝫ ↄrietatẽ.
Quũ igit qđ lege ponit: vt pꝫ in 5⁰ ethi. ſit id qđ a pnci⁰ ni
hil differt vtꝝ ſic vel alr fiat: ſꝫ poſt legẽ differt ſic vl alr
bonitate ⁊ mali ͣ moralit: oꝫ q ex vi leg hõ colloceẽ i gñe
boni vel mali moralis. Et quũ iſta collocatio vt dr inſe
ri⁹ in tractatu de lege fiat p modũ determiãtiõis forme
cõis ad ſpãlẽ ↄñs eſt vt lex nõ ſolũ gen⁹ ſꝫ ſpẽm actib⁹ hõ
ꝓbeat moralẽ nõ faciẽdo nouã ſpẽm vtutis aut vitij ſed
applicãdo ſeu extẽdẽdo pexiſtes ſpẽs vtutuꝫ ⁊ vitioꝝ ad
hõ act⁹. v.g. ius ſtatuẽs q cũ lumine ⁊ ſtola caſula ⁊c̃. miſ
ſa celebret ap
plicat religio
nis ſpecieꝫ ad
iſtos actus ⁊ ſa
crilegij vitiuꝫ
ad oppoſitos: ⁊
ſilr ſtatuẽs ie
iunia applicat
tẽpantie ſpẽm
ad vnicam co
meſtionem ho
ra none abſqꝫ
carnib⁹: ⁊ intẽpãtiã ad ei⁹ oppõm: ⁊ ſic de alijs: ex hoc aũt
pꝫ dñã iter pctã ex ignorãtia iuris facta ſꝫ ſe mala: ⁊ nõ
ſm ſe mala quo ad velamẽ: qꝛ in ſm ſe malis ſcitũ eſt id
vñ ſpẽs pcti ſumit: qꝛ eſt obm ſm ſe diſſonãs ratiõi: vela
tũ aũt eſt ipſa diſſonãtia vt pꝫ ex dictis. In iſtis aũt nõ
ſm ſe malis ſcituꝫ nihil claudit vñ ſpẽs pcti: imo nec ge
nus moris ſumit: vt pꝫ in comedente bis in diebus ieiu
nij ex ignorãtia iuris: ſcitum.n.ab hoc nõ eſt bina come
ſtio carniũ hodie. Cõſtat.n.q hoc totũ nihil includit diſ
ſonãs: niſi qs dicat q i ly hodie: qꝛ ſignat tpẽs ieiunij clau
dit: vñ ſpẽs intẽpantie ſumit: ſꝫ lꝫ re vera ſic ſit: attñ hoc
nõ claudit ſub ſcito: ſꝫ ſub velato ex iuris ignorãtia: ⁊ ꝓ
pterea relingt q in ſcito nihil eſt vñ ſpẽs ſumat: ⁊ ſi hunc
adiũgas q ex ignoto p negligẽtiã nõ ſumit ſpẽs: qꝛ vt in
littera dr non põt dici q voluntas in hõ ignotum per ſe
ſed per accidẽs ferat: ſeqt q hõ pctã: qꝛ obm formale
velat nõ ſunt eiuſdẽ ſpẽi facta ab ignorãte iuſ ⁊ a ſciẽte.
Sed tũc obſtãt duo pmo: qꝛ opꝫ aſſignare ſpẽm vitij in
qua hõ pctm̃ eſt: nihil.n. eſt in gñe qđ non ſit in aliq̃ eius
ſpẽ. 2⁰ qꝛ opꝫ ſaluare illã regulã: circũſtãtia faciẽs actũ
de nõ malo malũ dat ſpẽm: quũ.n.non appareat aliq̃ vi
tij ſpẽs in tali bona comeſtiõe ⁊ ſilibus: ⁊ ſola circũſtãtia
determinate tempãtie a iure in vnica comeſtiõe tali die
reddat hũc actũ maluꝫ: ↄñs vt ad ipſam itẽpantie ſpẽm
talis trãſgreſſio reducat: cui⁹ oppõm ex pcedentib⁹ ſeque
bat. Vñ dõm eſt q lꝫ actus iſti ex ignorãtia cãti nõ ſint
p ſe in talib⁹ ſpẽb⁹ pp rõnes allatas: reductiue tñ ſunt in
eiſdeꝫ ſpẽb⁹ in qbus eẽnt cõmiſſi a ſciẽte: ⁊ rõ eſt: qꝛ vela
mẽ ignorãtie legis: quã tenet nũc h iſte ſcire: qꝛ volunta
riũ eſt: ipedit a locãdo ignotũ illud ex volũtariũ ⁊ inten
tuꝫ: ⁊ volũtas veluti act⁹ reducit actũ ad nãm ſue ſpẽi: ſi
cut ẽt facit volũtariũ velamẽ ignorãtie facti: pp qđ ſicut
in credẽte occidere ceruũ ⁊ occidẽte hõieꝫ ex ignorantia
culpabili act⁹ occiſiõis redit ad nãm ſue ſpẽi ⁊ eſt homi
cidiũ: ita in comedẽte bis ex culpabili ignorãtia legis in
die ieiunij act⁹ cõeſtiõis redit ad nãꝫ ſue ſpẽi ⁊ ẽ intẽpan
tia. Intelligenda ſũt ergo q̃ dñr de igto q.ſ. nõ ſpecificat: q̃ ad
repoſita p ſe i ſpẽ: ſec⁹ ãt ẽ de redu⁰ᶜ ad ſpẽꝫ ptinẽtib⁹: ⁊ ſic
oĩa ↄſonãt: ⁊ hẽs ex h ſolõneꝫ dubij relicti in.q.72.a.9. ⁊
reſolõnẽ ſimplr duoꝝ vlti⁹ tractatoꝝ nũc: q.ſ. facta pctã
ex ignorãtia facti culpabilr ſiue ſint ſm ſe mala ſiue nõ:
redeunt ad nãm ſue ſpẽi: qm̃ culpa ipedit velamẽ ignorã
tie a locãdo actũ ex itentũ: dico aũt h: qꝛ tã leuis poſſꝫ eẽ
culpa negligẽtie: vt nõ reduceret actũ ad ꝓpriã ſpẽꝫ ſaltẽ
pfcẽ: vt pꝫ i eo q ex leuiſſima culpa negligẽtie i diſcernẽ
do vina igñanter iebriat: ñ.n.redit tũc ebrietas i nãꝫ ſue
ſpẽi pfcẽ ⁊ ſcito q i hac difficul͡ᵗᵉ mlto tpe fui ñ reſolut⁹:
⁊ iõ vage ſcripſi ſꝫ nolui mutare iã ſcripta pp exercitũ.

¶ In eodē 4.° arti° in r̄ſione ad p̄m: nota ꝙ hec r̄ſio exponit̄ inferi° in.q.78.a.p̄.ad p̄m vbi diſtinguit̄ 3r ignorantia ex parte rei ſcite ſm triplicē ſciētiā. p̄a eſt qua ſcitur indiuiduū actus eē malū puta hāc acceptionē rei aliene eſſe malā. 2a qua ſcit̄ indiuiduuz actus ꝛ tp̄is eius.ſ.hoc nūc eē maluz. 3a eſt qua ſcit̄ īdiuiduuz act° tēpis ꝛ execu/tiōis.ſ.hoc nūc nō eſſe faciendum. Ignorātia oppoſita p̄me ſcie eſt cauſa pcti. Ignorātia ſcd̄a ꝛ 3a eſt ignorantia electionis quā autor negat h̄ eē cām pcti: nō ꝙ putet cā nō cāre pctm̄: vt alij tenēt: ſꝫ qꝛ negat eam annumerari iter generales cauſas pcti ꝺ quibus modo tractat: qm̄ pctā q̄ ſūt ex 2a ꝛ 3a ignorantia nō ſunt pctā ex ignorātia: ſꝫ ex paſſione vel habitu: vt in illa q̄ōne declarat̄.

¶ In eodez 4° arti° dubiuz ꝑ nouitijs occurrit ꝺ r̄ſiōe ad 2m: qꝛ ſtātibus ēt oib° dictis: adhuc illa propoſitio: peccatū additū peccato facit maius: videt̄ efficax argum̄ ſuſtinere in ꝓpoſito: qꝛ quū ignorātia ſeu ebrietas fuerit peccatuz ſi ſibi additur ſequens pctm̄ q̄ntūcūq; minimum faciet mai°.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ argum̄ h̄ cōcludit vex: ſed in lr̄a non affert̄ ad hoc: non.n. eſt q̄ō an ſequēs pctm̄ diminuat pctm̄ ignorātie: ſꝫ affertur ad arguendū ꝙ ignorātia nō diminuat ſeu augeat ſequēs pctm̄: qm̄ de hoc eſt q̄ō p̄ntis articuli ꝛ i lr̄a. ad h̄ reſpōdet̄ optime ꝙ ipſa ignorātia adiūcta ſequēti pctō nō augeat illud ſꝫ diminuat illud: ꝛ totū ꝯpoſitum eſt ex vtroq; ſi cōponētia ſm ſe ſumant̄: qꝛ plus adimit de grauitate illius q̄ꝫ apponat de grauitate propria. vn̄ in lr̄a nō dr̄ ꝙ ambo ſimul nō hn̄t tantaz grauitatē q̄ꝫtā q̄dcūq; eoꝝ ſeorſum hēt ſed quantum vnū eorum ſcilꝫ ſequēs ſꝫ ſe grauius: vt dictuz eſt haberent.

¶ Ad primū ḡ dm̄: ꝙ ignorātia ſꝫ quā ois malus ē ignorās nō eſt cā pcti: ſꝫ aliqd ꝯn̄s ad cām.ſ.ad paſſionē vel habitū inclinantem in pctm̄. ¶ Ad ſcd̄m dm̄: ꝙ pctm̄ pctō additum facit plura pctā: nō tn̄ facit ſemꝑ maius pctm̄: qꝛ forte nō coincidunt in idē pctm̄: ſꝫ ſunt plura ꝛ pōt ꝯtingere: ſi primū diminuat ſm: ꝙ ambo ſimul nō habeant tantā grauitatē q̄ꝫtam vnū ſolū hr̄et: ſic homicidium grauius pctm̄ eſt ſi ſit a ſobrio hoie factuz q̄ꝫ ſi fiat ab ebrio hoie: q̄ꝫuis hec ſint duo pctā: qꝛ ebrietas plus diminuit de rōne ſequentis pcti: q̄ꝫ ſit ſua grauitas. ¶ Ad tertiū dicēdum: ꝙ verbū Ambroſij pōt itelligi de ignorātia ſimpliciter affectata: vel pōt intelligi in genere pcti ingratitudinis in qua ſūmus gradus eſt ꝙ hō etiam beneficia nō recognoſcat: vel pōt intelligi de ignorantia infidelitatis q̄ fundamētū ſpūalis edificij ſubuertit. ¶ Ad q̄rtuz dm̄: ꝙ ebrius meret̄ qdē duplices maledictiones ꝑ duo pctā q̄ ꝯmittit.ſ.ebrietatē. ꝛ aliud pctm̄ q̄d ex ebrietate ſeq̄t: tn̄ ebrietas rōne ig̃rantie adiūcte diminuit ſequens pctm̄: ꝛ forte plus q̄ꝫ ſit grauitas ipſi° ebrietatis: vt dcm̄ eſt. Vel pōt dici ꝙ illud verbū induciṫ ſm ordinationē cuiuſdaz pythaci legiſlatoris qui ſtatuit ebrios ſi percuſſerint amplius puniēdos: n̄ ad veniā reſpiciēs quā ebrij debent magis hr̄e: ſed ad vtilitatez: qꝛ pluries iniuriant̄ ebrij q̄ꝫ ſobrij: vt p̄ꝫ per pħm in.ij.politicoꝝ.

¶ De cā pcti ex pte appetitus ſenſitiui. ¶ Q̄ō. LXXVII.

Deinde ꝯſiderādū eſt de cā pcti ex ꝑte appetit° ſenſitiui: vtrū paſſio aie ſit cā pcti. ¶ Et circa hoc q̄rūtur octo. ¶ Primo vtꝝ paſſio appetitus ſenſitiui poſſit mouere vel iclinare volūtatē. ¶ Secūdo vtꝝ poſſit ſuperare rōnē ꝯ ei° ſciam. ¶ Tertio vtꝝ peccatum q̄d ex paſſiōe ꝓuenit ſit pctm̄ ex īfirmitate. ¶ Quarto vtrū hec paſſio q̄ eſt amor ſui ſit cā ois pcti. ¶ Quinto de illis trib° cāis q̄ ponunt̄.i. Joā. iij. ꝯcupiſcētia oculoꝝ: ꝯcupiſcientia carnis: ꝛ ſupbia vite. ¶ Sexto vtꝝ paſſio q̄ ē cā peccati diminuat ipm̄. ¶ Septio vtꝝ totalr̄ excuſet. ¶ Octauo vtruz pctm̄ q̄d ex paſſione eſt poſſit eſſe mortale.

¶ Utruz voluntas moueatur a paſſione appetitus ſenſitiui.

¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ voluntas nō moueat̄ a paſſiōe appetit° ſenſitiui: nulla.n. potentia paſſiua mouet̄ niſi a ſuo obto: volūtas aūt eſt potentia paſſiua ꝛ actiua ſimul inquātū eſt mouēs ꝛ mota: ſic pħs dic̄ in.iij.de aia vlīter de vi appetitiua. cū ḡ obm̄ voluntatis nō ſit paſſio appetitus ſenſitiui: ſꝫ magis bonū rōnis: videt̄ ꝙ paſſio appetit° ſenſitiui nō

¶ In eodez articulo 4.° dubiū eſt de quantitate diminutionis an.ſ. ignorātia ſꝫ ſe peccatū vēiale excuſet ſequens peccatum ex ea a mortali: ꝛ ſilr ignorantia mortalis leuioruz ordinis excuſet ſequēs a mōtali grauioris ordinis: vł eꝯ mōtale peccatū ſequēs ex ignorātia vēiali faciat illam mortalem: ꝛ ſimiliter mortale grauioris ordinis aggrauet ignorātiā mortalē in grauiorez ordinē trahendo.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ h̄ q̄ō ex dictis de ſpēb° pctōꝝ ex ignorantia pēdet: qm̄ nāq; ignorātia n̄ auffert ꝓpriā ꝛ ꝑfectā ſpēz deliberato peccato q̄d ex ea fit nō aufert ꝯſtr id q̄d ex ꝓpa ſpē ſibi vendicat.ſ.eē mortale ꝛ eē mortale grauioris ordinis ꝑ q̄d i hīs q̄ ſūt ſꝫ ſe peccata mortalia ꝛ delibāte fiūt in ſe ipſis: quātūcūq; ex ig̃rātia mortalia ſunt: quando vero ignorantia diſtrahit ſequens peccatum vt ſpēm alterius pcti puta ebrietatis vł venatiōis nō diſcretiſſime. tūc qꝛ pctm̄ ſequens non ſortit̄ ꝓpriam ſpeciem quātūcūq;

q̃tūcūq₃ ſm ſe eſſet mortale aut grauioris ordinis nō fa
cit actū ex veniali mortalē nec ex mortali leuioris ordis
mortalē grauioris ordinis q̃tūs aggrauet vt circūſtātia:
ꝛ rō eſt q꜡ circūſtātia nō h̄ns ꝓpriā ſpēm nūq̄ aggrauat
in infinitū nūq̄ trāſfert in ꝓpriū ordinē vt in.q.z8.infer⁹
p₃. vñ ſi ebrie
tas in aliq̄ ſit
pctm̄ veniale
hōicidiū ꝯñs
non faciet pec
catum morta
le: ꝛ ſilr ſi cir
cūſpecta aliq̄
liter venatio ē
peccatū venia
le hōicidiū ſe
quēs nō faciet
peccatū morta
le: ꝛ ſi ebrietas
vł venatio ſūt
peccata leuio
ris ordis q̄ ho
micidiū ñ tra
hent in ordinē
grauitatis ho
micidij q̄tūs
aggrauent ex
tali effectu.

Qō. LXXVII.

Articulus. I.
In p̄: ar
ticu
lo.q.77.ſolus
modus q̄ paſ
ſio mouet vo
lūtatē₃ declan
dus occur꜡ ad
dēdo ad dcā i
articu° 2°.q.9ᵉ
vbi eadē.q. ex
pte volūtatis
abſo^{te} agitata
ē: modus.n.in
ordine ad cān
dū peccatū ex
pte ipſi⁹ paſſio
nis tractatur.
Modus igiᶠ ē
q̄ paſſio affi
ciēs appetitū₃
afficit ꝓportio
nalr p viā₃ re
dūdātie fanta
ſiā: ſūt.n. vt in
2° de ala dr̄ ap
petitiuū ꝛ fan
taſticū aie idi
ſtincta loco entomis deciſis atteſtātib⁹ ꝛ ſic ad linguā co
lera infectā guſt⁹ iudiciū erroneū ſitita ad appetitū paſ
ſiōe ifectū₃ imutaᶠ fantaſia ꝛ iudi^m ēt extimatiue ꝯñr.

moueat voluntatem. ¶ Pre
terea. Superior motor nō mo
uetur ab inferiori: ſicut anima
non mouetᶠ a corpore: ſed vo
luntas que eſt appetit⁹ ratio
nis comparatur ad appetitū₃
ſenſitiuum: ſicut motor ſupe
rior ad inferiorem. Dicit enim
ph̄us in.iij. de anima. q̄ appe
titus rōnis mouet appetitum
ſenſitiuum: ſicut in corporib⁹
celeſtibus ſpera mouet ſperā.
ergo volūtas nō pōt moueri
a paſſione appetitus ſenſitiui.
¶ Preterea. Nullum imate
riale poteſt moueri ab aliquo
materiali: ſed voluntas eſt po
tentia quedam imaterialis: nō
enim vtitur organo corporali
cum ſit in ratione: vt dicitur in
iij. de anima: appetitus autem
ſenſitiuus eſt vis mālis: vtpo
te fundata in organo corpali. ḡ
paſſio appetitus ſenſitiui non
pōt mouere appetitū itellecti
uū. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd dr̄ Daniel.
xiij. Concupiſcentia ſubuertit
cor tuū. ¶ Rñdeo dd₃: q̄ paſ
ſio appetit⁹ ſenſitiui nō pōt di
recte trahere aut mouere vo
luntatē: ſʒ indirecte pōt: ꝛ hoc
dupl'r. Uno qdē mō ſm q̄dā
abſtractionē: cū.n. oēs potētie
aie in vna ēēntia aie radicenᶠ:
neceē eſt q̄ qñ vna potētia iten
ditur in ſuo actu: altera in ſuo
actu remittatur: vł ēt totalr in
ſuo actu impediaᶠ: tum q꜡ ois
v̄tus ad plura diſperſa fit mi
nor: vñ ꝯ̄rio qñ intēdiᶠ circa
vnū minus pōt ad alia diſpgi:
tū q꜡ in operibus aie aialib⁹ re
griᶠ q̄dā intētio: q̄ dū vehemē
ter applicaᶠ ad vnū non pōt al
teri vehemēter attēdere: ꝛ ſm
hūc modū p quādā diſtractio
nē qñ mot⁹ appetitus ſenſitiui
fortificaᶠ ſʒ q̄ſcūq₃ paſſionē:
neceſſe eſt q̄ remittaᶠ vł tota
liter ipediaᶠ mot⁹ ꝓprius ap
petitus rōnalis q eſt volūtas.
Alio mō ex pte obiⁱ volūtatis
qd eſt bonū rōne apphenſū₃:
ipediᶠ.n. iudiciū ꝛ apphenſio
rōnis pp vehementē ꝛ inordi
natā apphēſionē imaginatiōis
ꝛ iudiciū₃ v̄tutis eſtimatiue:
vt p₃ in amentibus. Manife
ſtum eſt autē q̄ paſſionē appe
titus ſenſitiui ſequiᶠ imagina
tionis apprehenſio ꝛ iudiciū₃
eſtimatiue: ſicut etiā₃ diſpoſi
tionem lingue ſequiᶠ iudiciū₃
guſtus: vnde videmus q̄ ho
mines in aliq̄ paſſione exiſten
tes non facile imaginationem
auertunt ab his circa que affi
ciunᶠ: vnde per ꝯñs iudicium
rationis plerūq₃ ſequiᶠ paſſio
nem appetitus ſenſitiui. ꝛ per
conſequens motus volunta
tis qui natus eſt ſemper ſequi
iudicium rationis. ¶ Ad pri
mum ergo dīm: q̄ per paſſio
nem appetitus ſenſitiui fit ali
qua imutatio circa iudicium
de obiecto voluntatis: ſicut di
ctum eſt: q̄uis ipſa paſſio ap
petitus ſenſitiui non ſit directe
voluntatis obiectum. ¶ Ad
ſecundum dicendum: q̄ ſupe
rius non mouetur ab inferiori
directe: ſed indirecte quodam
modo moueri poteſt: ſicut di
ctum eſt. Et ſimiliter dicendū
eſt ad tertium.

ꝛ q꜡ itell's moueᶠ a fantaſmate ꝯñs ē vt a fantaſmatib⁹
ſic ꝯpoſitis iudicio eſtimatiue moueaᶠ itellus ad iudicā
dū idē: p̄ſertī₃ q꜡ iudiciū ē de ſinglari in q̄ plurimā vim
obtinet iudiciū cogitatiue. Rurſus ex h̄ q̄ appe^{t9} ſenſiti
uus paſſiōe vehemēn afficiᶠ h̄ hō nō ſolū ſm illā ptē ſʒ
ab^{te} mutaᶠ aia
liter ꝛ ē alr di
ſpoſit⁹: ꝛ rō eſt:
q꜡ appe^{t9} aniaᶠ
eſt p pp totum
ſuppoſitū₃ vt
ex dictis in p̄ᵃ
pte p₃. In h.n.
differt ab ap
petitu nāli ſin
gularū₃ po^{aᶠ} ꝛ
pniū₃: ꝛ pp hoc
dat⁹ ē a nā aia
li: ex hoc āt q̄
h̄ hō eſt alr di
ſpoſit⁹ ſeqᶠ vt
aliquid ſit ſibi
durante illa di
ſpōne ꝯueniēſ
qd p⁹us ñ erat:
qdq₃ abſo^{te} et
ſm rōnē eſt di
ſcōueniēs. In
cipit nāq₃ ꝯue
niētia ex alte
ro extreōꝝ va
riato: ex h̄ aūt.
q̄ aliqd ē ꝯue
niēs mō huic
ſic diſpoſito ſe
quitur ꝛ q̄ ſm
iudiciū eſtima
tiue ꝛ rationis
iudicet illud ſi
bi nūc ꝯuēiēs:
q꜡ q̄lis vnuſq̄ſ
q₃ ē tal' ei finis
vrᶠ: et ſic diſpō
ſubi paſſiōe fa
cta mutat iudi
ciū rōnis d obi
iecto qd ē mo
tiuum volūta
tis: ꝛ ſic ex par
te obiecti paſ
ſio mouet vo
lūtatē: hec via
ex pte ſuppoſi
ti eſt tutior. p̄ᵃ
ex parte ipſaꝝ
po^{aᶠ} hāc adiu
uit. ex neutra
aūt vt vides ſi
memor es di
ctorum volun
tas neceſſitaᶠ:
quia ex parte
obiecti motio eſt et ad neceſſitatē₃ requiritur alter motor
ex parte ſubiecti ad exercitiū actuſ: ꝓpter qd voluntas li
bere ſequens huiuſmodi obīm peccat.

In arti°2°.77.q.du^m occurrit ¶ Arti. II. de ɔclone approbatiua opionis Socratis.ſ. voluntas nũq̃ȝ in malũ tendit niſi cũ aliqua ignorãtia vel errore rõnis: ⁊ de ei⁹ rõne: q2.ſ. volũtas eſt ſolũ boni vel apparẽs boni: ɔtra

cõclonez nãqȝ currunt argu^ta Sco.i 3°ſen.di. 36.p ex ar°Pariſieñ ſtãte ſciẽtia in vli ⁊ i pticulari volũtatẽ nõ poſſe i oppo^m errorẽ. 2° ex multis auctib⁹ Augu. dicẽtib⁹ q qñqȝ ſciẽtes peccamus. 3° ex auctẽ Ariſt.2° ethico. q ſcire parũ aut nihil valet ad virtutẽ.ſi.n.rectitudo itellus exigiẽ ad bñ velle tunc ſcire multũ valeret ad vtutẽ: imo ſeqtur q nõ eſſet pſuadendũ alicui q bñ vellet: ſed q recte conſideraret. ¶ P̃. Rectitudo rõnis taȝ in practicis q̃ȝ in ſpeclatiuis cõſtat ex termis ⁊ for⁹ ſilli pfecti. igiẽ rõ practica erit ex ſe pfecta: qcqd in appe^m ſequaẽ: ⁊ ɔñter põt volũtas male eligere intellectu exñte pfecto. ¶ P̃. Arguo ad ideȝ: q2 ſtat q rõ oñdat vtrũqȝ oppo^m ſȝ qð ẽ: puta furari ⁊ nõ furari: ẽ.n. oppoſitoꝝ et q voluntas determinet ſe ad vnum quia vult: ⁊ q h̃ ſic ſit teſtaẽ Ariſ. in 9°metaphy. vbi vult q ſciẽtia ſit oppoſitorum: ſȝ e p bereſi.i.ab ele-

¶ Utrꝫ rõ poſſit ſupari a paſſione ɔ ſuã ſciam. Arti. II.

Ad ſcdm ſic pcediẽ. Videẽ q rõ nõ poſſit ſupari a paſſiõe ɔ ſuã ſciam. Fortius .n. nõ vinciẽ a debiliori: ſȝ ſcia pp ſuã certitudinẽ eſt fortiſſimũ eoꝝ q̃ in nobis ſunt: ꝗ non põt ſuperari a paſſione que eſt debilis ⁊ cito trãſiens. ¶ Preterea. Voluntas nõ eſt niſi boni vel apparentis boni: ſed cũ paſſio trahit volũtatẽ in id qð eſt vere bonũ: nõ inclinat rõnẽ ɔtra ſciam: cũ aũt trahit eaȝ in id qð eſt apparens bonũ ⁊ nõ exiſtens: trahit eã in id qð rõni videẽ. hoc aũt eſt in ſcia rõnis qð ei videẽ. ꝗ paſſio nunq̃ȝ inclinat rõnẽ ɔtra ſuã ſcientiam. ¶ Si dicaẽ q trahit rõnẽ ſciẽtem aliqd in vniuerſali vt cõtrarium iudicet in particulari. ¶ Cõtra. Uniuerſalis ⁊ particularis ppoſitio ſi opponantur: opponunẽ ſm ɔtradictionem: ſicut ois hõ ⁊ nõ ois hõ: ſed due opiniões q̃ ſunt ɔtradictorie ſunt cõtrarie: vt diciẽ in ĳ. perhiermenias. ſi igiẽ aliqs ſciens aliqd in vniuerſali iudicaret oppoſitũ in ſingulari: ſequereẽ q haberet ſimul ɔrias opiniones: quod eſt ipoſſibile. ¶ Preterea. Quicũq̃ȝ ſcit vlẽ ſcit etiã pticulare qð nouit ſub vli ɔtineri: ſicẽ qui ſcit oẽm mulã eſſe ſterileȝ: ſcit hoc aial eſſe ſterile dũmõ ipm ſciat eẽ mulã: vt pȝ p id qð diciẽ in.i. poſterioꝝ: ſȝ ille q ſcit aliqd in vli: puta nullã fornicationẽ eẽ faciẽdã: ſcit hoc pticulare ſub vli ɔtineri: puta hunc actũ eſſe fornicariũ. ꝗ videẽ q ẽt i pticulari ſciat. ¶ Preterea. Ea q̃ ſunt in voce ſunt ſigna intellectus aie ſm phm: ſȝ hõ in paſſione exiſtẽs frequẽter ɔfiteẽ id qð eligit eẽ malũ ẽt in pticulari. ꝗ ẽt in pticulari hȝ ſciaȝ: ſic igiẽ videẽ q paſſiões nõ poſſint trahere rõnẽ ɔ ſciaȝ vlẽm: q2 nõ põt eẽ q hẽat ſciaȝ vlẽȝ ⁊ eſtimet oppoſitũ in particulari. ¶ Sed ɔ eſt qð dicit apls Ro.vĳ. Video aliã legẽ in mẽbris meis repugnãtẽ legi mẽtis mee: ⁊ captiuantẽ me in lege pcti. lex ãt q̃ eſt in mẽbris eſt ɔcupiſcẽtia de q̃ ſupra locut⁹ fuerat: cũ igiẽ ɔcupiſcẽtia ſit paſſio qdã: videẽ q paſſio trahat rõneȝ ẽt ɔ h̃ qð ſcit. ¶ Rñdeo dõȝ: q opio Socratis fuit vt phs diẽ in. vĳ. ethi. q ſcia nũq̃ȝ poſſet ſupari a paſſiõe: vñ ponebat oẽs ꝟtutes eẽ ſcias: ⁊ oia pctã eẽ ignorãtias: in quo qdẽ aliq̃lr recte ſapiebat: q2 cũ volũtas ſit boni vel apparẽtis boni: nũq̃ȝ volũtas i malũ moreretẽ niſi id qð nõ ẽ bonũ aliqualr rõni bonũ appareat: ⁊ pp hoc volũtas nunq̃ȝ in malũ tẽderet: niſi cũ aliq̃ ignorãtia vl errore rõnis. Vñ dẽ pue.xiĳ. Errãt q operanẽ malũ. Sȝ q2 experimẽto pȝ q multi agũt ɔ ea quoꝝ ſciaȝ hñt: ⁊ hoc ẽt auctoritate diuina ɔfirmaẽ ſȝ illð Luc.xĳ. Seruus q cognouit volũtatẽ dñi ſui ⁊ nõ fac plagis vapulabit mltis. Et Jacobi.iiĳ. dẽ. Sciẽti bonũ facere ⁊ nõ faciẽti pctm̃ ẽ illi: nõ ſimplr vere dixit: ſȝ opȝ diſtinguere: vt phs tradit i. vĳ. ethi. Cũ.n. ad recte agẽdũ hõ dirigaẽ duplici ſcia.ſ. vli ⁊ pticulari: vtriuſq̃ȝ defect⁹ ſufficit ad hoc q impediaẽ rectitudo volũtatis ⁊ opis: vt.ſ̃. dcm̃ eſt. Cõtigit ꝗ q aliqs hȝ ſciaȝ in vli: puta nullã fornicationẽ eẽ faciẽdã: ſȝ tñ nõ cognoſcat in pticulari hũc actũ q eſt fornicatio nõ eẽ faciẽdũ: ⁊ hoc ſufficit ad hoc q volũtas nõ ſequaẽ vlẽm ſciam rõnis. Et iterꝫ cõſiderãduȝ eſt q nihil phibet aliqd ſciri in hitu qð tñ actu nõ ɔſideraẽ. Põt igiẽ ɔtigere q aliqs ẽt rectã ſciam hẽat in ſingulari ⁊ nõ ſolũ in vli: ſȝ tñ in actu nõ ɔſiderat: ⁊ tũc nõ vẽ difficile: q pter id qð actu nõ ɔſiderat hõ agat: q ãt hõ non ɔſideret in pticulari id qð hitualr ſcit: qñq̃ȝ qdẽ ɔtingit ex ſolo defectu intẽtiõis: puta cũ hõ ſciẽs geometriã nõ intẽdit ad ɔſiderãdũ geometrie ɔcluſiões: q̃s ſtati in pmptu hȝ ɔſiderare: qñq̃ȝ aũt hõ nõ ɔſiderat id qð hȝ in hitu pp aliqð ipedimẽtũ ſupueniẽs: puta pp aliq̃ȝ occupationẽ exteriorẽ: vl pp aliq̃ȝ ifirmitatẽ corpalẽ: ⁊ hoc mõ ille q eſt in paſſiõe ɔſtitut⁹ nõ ɔſiderat in pticulari id qð ſcit in vli inquãtũ paſſio ipedit talẽ ɔſiderationẽ. Impe-

dit ẽt

dit āt tripl'r. Primo qdē p q̄ʒdā diſtractionē: ſic ſupra expoſitū eſt. Scđo p ꝯrietatē: qꝛ plerūq; paſſio inclinat ad ꝯriū huius qđ ſcia vl'is hʒ. Tertio p q̄ʒdā imutationē corpalē: ex q̄ rō quodāmō ligat ne libere in actū exeat: ſicut ēt ſomnꝰ vel ebrietas q̄daʒ corpali trāſmutatiōe facta ligāt vſum rōnis: ꝛ ꝙ hoc ꝯtingat in paſſionibꝰ pʒ ex hoc ꝙ aliqñ cū paſſiōes multū intendunt hō amittit totalr vſum rōnis: multi .n. pp abūdantiā amoris ꝛ ire ſunt in inſaniaʒ ꝯuerſi: ꝛ p hūc modū paſſio trahit rōnē ad iudicādū in pticulari ꝯ ſciaʒ quā hʒ in vli. ¶ Ad primū ḡ dđʒ: ꝙ ſcia vl'is q̄ eſt certiſſima nō hʒ principalitatē in opatiōe: ſʒ magis ſcia pticularis: eo ꝙ opōnes ſunt circa ſingularia: vñ nō ē mirū ſi in opabilibus paſſio agit ꝯ ſciam vlem abſente ꝯſideratiōe in pticulari. ¶ Ad ſcđʒ dicendū: ꝙ hoc ipʒ ꝙ rōni videat in pticulari aliqd bonū qđ nō eſt bonū: ꝯtingit ex aliq̄ paſſione: ꝛ tñ hoc pticulare iudiciū eſt ꝯ vlem ſciaʒ rōnis. ¶ Ad tertiū dđʒ: ꝙ nō poſſet ꝯtingere ꝙ aliqs hēret ſimul in actu ſciam aut opinionē verā de vli affirmatiuo: ꝛ opinionē falſaʒ de pticulari negatiuo: aut ecōuerſo: ſʒ bñ pōt ꝯtingere ꝙ aliqs hēat verā ſciam habitualr de vli affirmatiuo ꝛ falſam opinionē in actu de pticulari negatiuo: actꝰ .n. directe nō ꝯriat̄ habitui: ſʒ actui. ¶ Ad q̄rtū dđm: ꝙ ille q hʒ ſciam in vli pp paſſionē ipedit̄ ne poſſit ſub illa vli ſumere ꝛ ad ꝯcluſionē peruenire: ſʒ aſſumit ſub alia vli quā ſuggerit iclinatio paſſiōis ꝛ ſub ea ꝯcludit: vñ phs dicit in .vij. ethi. ꝙ ſyllogiſmꝰ incōtinentis hʒ q̄ttuor ꝓpoſitiōes: duas vl'es: quaꝝ vna eſt rōnis: puta nullā fornicationē eē cōmittēdā: alia eſt paſſionis: puta delectationē eſſe ſectādā. Paſſio igit̄ ligat rōnē ne aſſumat ꝛ ꝯcludat ſub prima: vñ ea durāte aſſumit ꝛ ꝯcludit ſub ſcđa. ¶ Ad qntū dđm: ꝙ ſic ebriꝰ qñq; ꝓferre pōt v̾ba ſignificātia ꝓfundas ſententias: quas tñ mente dijudicare nō pōt ebrietate ꝓhibente: ita in paſſiōe exiſtens ꝛ ſi ore ꝓferat hoc nō eſſe faciendū: tñ interius hoc aīo ſentit ꝙ ſit faciendū: vt dicit̄ in .vij. ethi.

¶ Utrum peccatum qđ eſt ex paſſione debeat dici ex infirmitate. ¶ Articulus. III.

Ad tertium ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ qđ eſt ex paſſiōe nō debeat dici ex infirmitate. Paſſio .n. ē qdā vehemēs motus appetitus ſenſitiui: vt dictum eſt. vehementia aūt motus magis atteſtat̄ fortitudini q̄ʒ ifirmitati. ḡ pctm̄ qđ ē ex paſſiōe nō dʒ dici ex ifirmitate. ¶ Preterea. Infirmitas hōis maxie attendit̄ hʒ illud qđ eſt in eo fragilius: hoc āt eſt caro: vñ dr̄ in ps. Recordatꝰ eſt qꝛ caro ſūt. ergo magis dʒ dici pctm̄ ex infirmitate qđ eſt ex aliquo corporis defectu q̄ʒ qđ eſt ex anie paſſione. ¶ Preterea. Ad ea nō videt̄ hō eſſe infirmus que eius volūtati ſubdunt̄: ſed facere vl' nō facere ea ad q̄ paſſio iclinat: hōis voluntati ſubdit̄ ſm illud Gene. iiij. Subter te erit appetitus tuus: ꝛ tu dñaberis illius. ḡ peccatū qđ eſt ex paſſione nō eſt ex infirmitate. ¶ Sed cōtra eſt qđ Tullius in .iiij. lib. de tuſculanis q̄ōnibꝰ paſſiones aie egritudines vocat. egritudines aūtē alio noīe infirmitates dicunt̄. ḡ peccatū qđ eſt ex paſſione dʒ dici ex infirmitate. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ cā pcti ꝓpria eſt ex parte aie in qua principaliter eſt pctm̄: pōt aūt dici infirmitas in aia ad ſimilitudinem infirmitatis corporis. dicit̄ aūt corpus hominis eſſe infirmū qñ debilitatur vel ipedit̄ in executione ꝓprie operationis pp aliquā inordinationem partiuʒ corporis: ita .ſ. ꝙ humores ꝛ membra hōis nō ſubdantur regitiue ꝛ motiue corporis: vñ ꝛ membrū dicit̄ eſſe infirmū qñ nō pōt perficere operationē mēbri ſani: ſicut oculus qñ nō pōt clare videre vt dicit phūs in .x. de hiſtorijs aialiū: vñ ꝛ infirmitas aie dicit̄ qñ ipedit̄ aia in ꝓpria operatione pp inordinationē ptiū ipſius: ſicut aūt partes corporis dñr eſſe inordinate qñ non ſequunt̄ ordinē nāe: ita ꝛ par-

etione determinet̄ ad vnuʒ: non igit̄ opʒ intellectuʒ errare vel ignorare ad hoc ꝙ voluntas male velit. cōtra rōnē vo qꝛ ieffica͛ ē: ſtat .n. itellcm̄ in nullo errare ꝛ volūtatē peccare appetēdo vere boᵐ apphēſuʒ nō debito mō. ¶ Ad hanc dubitationeʒ lʒ in pᵒ artiᵒ ſequētis .q. in rñſione ad pmū videat̄ tractāda: qꝛ ibi ꝯſumat̄ qđ hec de peccato ꝯ ſcientiā que hic tractatur ex vna parte tñ .ſ. ex pte paſſiōis. Propter opinioneʒ tñ Socratis hʒ approbatā dicitur cuʒ autore: ꝙ impoſſibile eſt voluntatem peccare abſq; ignorantia vl' errore intellectꝰ ꝓpter rationeʒ in litera allatam. Sʒ ſunt hʒ duo aduertenda pᵒ ꝙ igrantie nomine in ꝓpoſito intelligitur etiā ipſa actualis incōſideratio. Et ex hoc ſoluunt̄ oīa argumenta contra poſituʒ errorē intellectꝰ: ex hoc enim habes ꝙ ſufficit ad apparēs bonuʒ ꝙ actualē in cōſideratione trāſferatur de ordine veri boni in non vere bonū: vt de peccato angeli in prima parte dctm̄ eſt. Et per hoc ſoluit̄ obiectio contra rationem allata. zᵒ ꝙ apprehēſio reqſita ad hoc ꝙ voluntas appetat aliquid: non enim fieri poteſt niſi in apprehenſuʒ nō eſt quecūq; cognitio: alioquin intellectio ſpeculatiua ſufficeret:

cuius oppoſitū hētur ex 3° de aīa: ſʒ eſt cognitio iudicās ꝛ pcipiēs hoc eſſe appetendū: nūq̃ꝫ.n. aliquis aliqd appetit qḋ nō iudicat appetendū iudicio ſubito vel delibera to expedito vel impedito ꝛc̃. Nūq̃ꝫ etiam aliquis iudicata appetenda eſſe eliget niſi impet ſibi ipſi animus appetendū eſſe. Ex hoc aūt pꝫ ꝙ ſi appetendū aliqḋ eſt vere iudicatū bonuʒ q̄ñ ſic̄ vbi ꝛc̃. ꝛ ſufficiēter pceptuʒ opꝫ ſequi electionem: vt pꝫ per Auguſt. in 8°. confeſſ. ꝛ Ariſt. i 7° ethi. ꝛ ſupradicta: ꝛ ſic erit electio bona. Si autē appetendū nō eſt vere iudicatū: aut ſufficiē ter preceptum bonū. tūc quā mala electōe: defectus poſitiue vel negatiue eſt in intellectu duʒ volūtas fert̄ in bonū nō vere: ſʒ apparens ex illo defectu: ꝛ qꝛ hec duo membra diſtinguūtur cōtradictorie ꝯñs ē vt nō ſit dare me[m]. Ad oba aūt in oppoſitū dr̄ ꝙ auc̄tes omnes dicentes hoīeʒ appetere ꝯtra ſcientiā intelligunt ꝯtra ſciētiaʒ habitualē vel actualē in vniuerſali: vel actualeʒ particularis abſolute: vt in reſponſione ad p̄muʒ articu⁹ p̄mo ſequentis .q. dicitur. Unde articulus Pariſiēſis de itellectu in vniuerſali ꝛ particulari ſʒ ſe conſiderato ī actu verus ē: cuʒ quo ſtat ignorantia particularis in cō

tes anime dr̄r eſſe inordinate quando nō ſubduntur ordini rōnis: ratio enim eſt vis regitiua partium anime. Sic ergo q̄ñ extra ordinem rationis vis ꝯcupiſcibilis aut iraſcibilis aliqua paſſione afficit̄ ꝛ per hoc impedimentum p̄ſtatur modo predicto debite actioni hominis: dicitur peccatū eſſe ex infirmitate: vnde ꝛ ph̄us in .j. ethico. comparat incontinentem paralytico: cui⁹ ptes mouent̄ in cōtrariū ei⁹ qḋ ipſe diſponit. ¶ Ad primū ḡ dōꝫ: ꝙ ſicut q̃ꝫto fuerit motus fortior in corpore p̄ter ordinē nãe tanto eſt maior infirmitas: ita q̃ꝫto fuerit motus fortior paſſionis p̄ter ordinē rōnis: tanto eſt maior infirmitas aīe. ¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ petm̄ principaliter ꝯſiſtit in actu volūtatis: q nō ipedit̄ p corporis infirmitatem: pōt.n. q eſt corpore infirmus ꝓmptā hr̄e voluntatē ad aliqd faciendū. ipedit̄ aūt per paſſionē: vt .ſ. dcm̄ eſt: vñ cū dicit̄ petm̄ eē ex ifirmitate magis eſt referendū ad infirmitatem aīe q̃ꝫ ad ifirmitatē corporis: dicit̄ tñ ēt ipa ifirmitas aīe ifirmitas carnis: iquātū ex ꝯditiōe carnis paſſiōes aīe iſurgūt in nobis: eo ꝙ appetit⁹ ſenſitiuus eſt virt⁹ vtens organo corporali. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in ptāte qdē voluntatis eſt aſſentire vel nō aſſentire his in que paſſio inclinat: ꝛ pro tanto dicitur noſter appetitus ſub nobis eſſe: ſed tñ iſte aſſenſus vel diſſenſus voluntatis impedit̄ per paſſionē mō p̄dicto.

¶ Utrū amor ſui ſit principiū ōis pcti. ¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtum ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ amor ſui nō ſit principiū ōis pcti. Id.n. qḋ eſt ſ̄m ſe bonū ꝛ dbitū nō ē ꝓpria cā pcti: ſʒ amor ſui eſt ſ̄ʒ ſe bonū ꝛ debitū. Unde p̄cipit̄ hoī vt diligat ꝓximū ſicut ſeip̄m Leuit. xix. ḡ amor ſui nō pōt eē ꝓpria cā pcti. ¶ Preterea. Apl's dicit Ro. vij. Occaſiōe accepta petm̄ p mandatū opatū eſt in me oēʒ ꝯcupiſcentiā. vbi glo. dicit: ꝙ bona eſt lex q̄ duʒ concupiſcentiā ꝓhibet oē malum ꝓhibet. qḋ dicit̄ pp hoc: qꝛ cōcupiſcentia eſt cā ōis pcti: ſed ꝯcupiſcentia eſt alia paſſio ab amore: vt ſupra habituʒ eſt. ḡ amor ſui nō eſt cauſa ōis pcti. ¶ Preterea. Augu. ſup illud ps. Incenſa igni ꝛ ſuffoſſa. dicit: ꝙ oē petm̄ ē ex amore male inflāmāte vel ex timore male humiliāte. nō ḡ ſolus amor ſui ē cā pcti. ¶ Preterea. Sicut hō peccat q̄ñqꝫ pp iordinatum ſui amorē: ita ēt iterdum peccat pp inordinatū amoreʒ ꝓximi. ḡ amor ſui nō eſt cā ōis pcti. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Aug. dicit. xiiij. d̄ ciui. dei. ꝙ amor ſui vſqꝫ ad ꝯtēptū dei facit ciuitatē babylonis: ſʒ p qḋlibet peccatū ptinet hō ad ciuitatē babylonis. ḡ amor ſui ē cā ōis pcti. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſic̄. ſ̄. dcm̄ eſt: ꝓpria ꝛ p ſe cā pcti accipiēda eſt ex pte ꝯuerſiōis ad ꝯmutabile bonū: ex q̄ qdem pte ōis act⁹ pcti ꝓcedit ex aliquo iordinato appetitu alicui⁹ tp̄alis boni: ꝙ aūt aliqs appetat inordinate aliqḋ tp̄ale bonuʒ ꝓcedit ex h̄ ꝙ iordinate amat ſeipſum: hoc.n. eſt amare aliqueʒ velle

paratiōe: poſſet quoqꝫ dici ꝙ eſt verus de particulari in actu etiā relato: quo ad actuʒ iudicij nō preceptiui. Cū tali eniʒ iudicio ſtat oppoſitū iudiciū precipiens in quo eſt defectus: auctoritas Ariſt. loquitur de ſcientia morali diſtincta contra ſcire prudentie: ꝛ de illa quaʒ ſit vniuerſaluʒ conſtat parū vel nihil valere: de iſta auteʒ conſtat eē formaʒ ꝛ diffinitionē ṽtutū: ꝛ quoniaʒ hec depēdet ab appetitu recto: ꝛ econtra. Ideo oportet vitioſo ſuadere ꝛ ꝙ cōſideret iudicet ꝛ ſolliciteť recte: ꝛ ꝙ mutet appetitum: alteruʒ eniʒ ſine altero inſufficiens inuenitur. Ad primā rationeʒ ꝙ rectitudo ratōis pēdet ex ſolis terminis i forma ſillogiſtica dicitur ꝙ maior iſta eſt falſiſſima vniuerſaliter. Et rō ē quia quedā ratio eſt in ratione ſ̄m ſe: ꝛ hec ex ſolis terminis pēdet: quedaʒ eſt in ratione non ſ̄m ſe: ſʒ vt mota ab appetitu: ꝛ iſta dependet non ex ſolis terminis ſed ex connexione cō forrmi appetitui recto. vnde in 6° ethicoruʒ dicitur: ꝙ veruʒ itellectus practici eſt confeſſe ſe habēs appetitui recto. vnde quū prudentie ſcientia ſit in itellectu vt ſubeſt volūtati: vt patꝫ ex dictis rectitudo rationis ei⁹ non ex euidentia terminorū ad rationē abſolute

ſolute ſed ad rationem motā a recto appetitu dependet: ⁊ ſi huius reſponſionis non es capax diſtingue ꝙ rectitudo rationis ſꝫ ſe pendet ex terminis ⁊ forma ſillogiſmi: ſed vt iudicanda a nobis et preceptiua pendet ex appetitu in moralib⁹: qꝛ qualis vnuſquiſqꝫ ē talis ei finis videtur: et ideo eſt impoſſibile ꝙ ſit perfecta ratio ſola ex terminis et ſyllogiſmo quicqđ ſit voluntate ſit: oportet enī voluntatem eſſe bene diſpoſitā ſi ratio pfecta ſit ratione morali particulariſſima ſine defectu: vt dictū ē vtraqꝫ reſpōſio bona videtur: ſed prima eſt formalis et profunda. Ad rationem aliā que eſt omniū difficillima: q̄tenus tangit primam radicem dicit̄ ꝙ in hoc ipſo ꝙ voluntas determinat ſe et intellectū ad alterum oppoſitorum: qđ eſt malum interuenit ignorantia aliqua: oportet nāque voluntate aliquid appetente illud iudicari appetendū nunc hic ⁊c. Et quum in veritate non ſit appetendum patet ignorantia aliqua: ſed an ignorantia ſit prius natura quā appetitus difficile eſt videre. Ex eo nāqꝫ ꝙ obiectuꝫ eſt voluntatis illud ſic iudicatuꝫ prius natura videtur: ex eo vero ꝙ effectus voluntatis videt̄ determinātis intellectū iuxta doctrinam Ariſto. poſterius natura videtur.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ determinatio intellectus ad alteram partem in moralibus quū contingentia ſint: quando ex paſſione prouenit: preuenit manifeſte electionem: vt patet ex ſupra declaratis: ſed quoniā hoc eſt per accidens abſolute loquēdo de determinatione intellectus dicendum ſimpliciter eſt ꝙ voluntas determinat intellectum ad iudicandū alterum oppoſitorum faciendum ſed diuerſimode in bonis ⁊ in malis: quia quū neutrum oppoſitorum habet rationē mali moraliter voluntas ex ſe ſola flectit iudiciū quo vult: ad alterum vero oppoſitorum moraliter malum voluntas ipſa flectit iudiciū: ſed nō niſi concurrēte ad hāc flexionem aliquo alio defectu intellectus ſaltē non conſideratiōe omnium conſiderādoꝝ que ſufficit ad hoc ꝙ ōis mal⁹ ignorās ſit vt ī peccato angeli dictū fuit. Judiciū igit̄ de agēdo vel appetēdo morali malo quum in ratione propoſita ſit prius natura voluntate mala ⁊ in ratione acceptata ſit poſterius natura eadem et acceptat̄ ex aliquo dfectu intellectus: qꝛ malum ſecundum ſe nō eſt acceptabile: reſoluendum eſt ſn tria: in ipſus

ei bonū. Unde maīfeſtū eſt ꝙ inordinat⁹ amor ſui eſt cā oīs pcti. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ amor ſui ordinatus eſt debit⁹ ⁊ nālis: ita. ſ. ꝙ velit ſibi bonū qđ ꝯgruit: ſ3 amor ſui iordinatus q pducit ad cōtēptum dei ponit̄ eē cā peccati ſm Aug. ¶ Ad ſcdm dōz: ꝙ ꝯcupiſcētia q̄ aliqs appetit ſibi bonū reducit̄ ad amorē ſui ſicꝫ ad cāz: vt iā dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ aliqs dr̄ amare ⁊ illō bonū quod optat ſibi: ⁊ ſe cui bonū optat. Amor igit̄ ſm ꝙ dr̄ ei⁹ eē qđ optat̄: puta ꝙ aliqs dr̄ amare vinū vl' pecuniā: recipit ꝓ cā timorē q ptinet ad fugā mali: oē. n. pctm̄ ꝓuenit vel ex inordinato appetitu alicuius boni: vel ex iordinata fuga alicui⁹ mali: ſ3 vtrūqꝫ horū reducit̄ ad amorē ſui: pp hoc .n. hō vel appetit bona vel fugit mala: qꝛ amat ſeipꝫ. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ amic⁹ ē q̄ſi alter ipe: ⁊ iō qđ peccat̄ pp amorē amici: vr̄ pp amorē ſui peccāi.

¶ Utrū ꝯuenīēter ponant̄ cāe pctōrum ꝯcupiſcētia carnis ⁊ oculoꝝ ⁊ ſupbia vite. Ar. V.

Ad qntū ſic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ incōuenīēter ponant̄ cāe pctōrū eē ꝯcupiſcentia carnis: ꝯcupiſcētia oculoꝝ: ⁊ ſupbia vite: qꝛ ſm aplm. i. ad Thi. vltimo. Radix oīum maloꝝ eſt cupiditas. ſ3 ſupbia vite ſub cupiditate non ꝯtinet̄. ḡ nō dꝫ poni inter cās pctōrum. ¶ Preterea. Concupiſcentia carnis maxie ex viſiōe oculoꝝ excitat̄ ſm illud Daniel. xiij. Spēs decepit te. ḡ nō dꝫ diuidi ꝯcupiſcētia oculoꝝ ꝯ ꝯcupiſcētiā carnis. ¶ Preterea. Cōcupiſcētia eſt dlectabilis appetit⁹: vt. ſ. hītū eſt: delectatiōes āt ꝯtingūt nō ſolū ſm viſuꝫ: ſ3 ēt ſm alios ſenſus. ḡ deberet ēt poni ꝯcupiſcētia auditus ⁊ alioꝝ ſenſuū. ¶ Preterea. Sicꝫ hō inducit̄ ad peccādū ex inordinata ꝯcupiſcentia boni: ita ēt ex inordinata fuga mali: vt dcm̄ eſt: ſ3 nihil hic enumerat̄ ptinēs ad fugā mali: ḡ inſufficienter cāe pctōꝝ tāgunt̄.

¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ dr̄. j. Jo. ij. Omne qđ eſt in mundo: aut ē ꝯcupiſcētia carnis: aut eſt ꝯcupiſcētia oculoꝝ: aut ſupbia vite. In mūdo aūt dr̄ aliqđ eē pp pctm̄: vn̄ ⁊ ibidē dicit ꝙ totus mūdus in ligno poſit⁹ eſt: ḡ pdicta tria ſunt cāe pctōruꝫ.

¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſicꝫ iā dcm̄ eſt: iordinatus amor ſui eſt cā oīs pcti. in amore aūt ſui includit̄ inordinat⁹ appetitus boni: vnuſquiſqꝫ. n. appetit bonū ei quē amat. Unde maīfeſtū eſt ꝙ inordinatus appetitus boni eſt cā oīs pcti: bonū aūt duplr eſt obm ſenſibilis appetit⁹: in quo ſunt aīe paſſiōes q̄ ſunt cā pcti. Uno mō abſolute ſm ꝙ eſt obꝫ ꝯcupiſcibilis. Alio mō ſub rōne ardui, put eſt obm iraſcibilis: vt. ſ. dcm̄ eſt. Eſt aūt duplex ꝯcupiſcentia: ſicꝫ ſupra habitū eſt. Una qdē nālis que eſt eoꝝ qbus nā corpis ſuſtentat̄: ſiue q̄ntū ad ꝯſeruationem indiuidui: ſicꝫ cibus ⁊ potus ⁊ alia hmōi: ſiue q̄ntū ad ꝯſeruationē ſpēi: ſicut in venereis: ⁊ hoꝝ inordinatus appetitus dicit̄ ꝯcupiſcētia carnis. Alia eſt ꝯcupiſcētia aīalis: eoꝝ. ſ. q̄ per ſenſuꝫ carnis ſuſtētationē aut

delectationē nō afferūt: ſʒ ſunt delectabilia ſm apphenſionē imaginatiōis aut alicuiꝰ hmōi acceptiōis ſicut ſunt pecunia: ornatꝰ veſtiū: ⁊ alia hmōi: ⁊ hec qdē aialis ↄcupiſcentia vocat̃ ↄcupiſcētia oculoꝝ: ſiue intelligat̃ ↄcupiſcētia oculi .i. ipſius viſionis q̄ fit ꝑ oculos vt referat̃ ad curioſitatē ſm ꝙ Aug. exponit in .x. cōfeſ. ſiue referat̃ ad ↄcupiſcentiā reꝝ q̄ exterius oculis ꝓponunt̃ vt referat̃ ad cupiditatē ſm ꝙ ab alijs exponit̃. Appetitus aūt inordinatꝰ boni ardui ꝑtinet ad ſupbiā vite: nā ſupbia eſt appetitus inordinatus excellentie: vt inferiꝰ dicet̃. Et ſic pʒ ꝙ ad iſta tria reduci pn̄t oēs paſſiones q̄ ſunt cā pcti: nā ad duo prima reducunt̃ oēs paſſiones ↄcupiſcibilis. ad tertiū aūt oēs paſſiones iraſcibilis: qḋ iō nō diuidit̃ in duo: qr oēs paſſiones iraſcibilis ↄformant̃ ↄcupiſcētie aiali. ℂ Ad primū ḡ dr̄m: ꝙ ſm ꝙ cupiditas iportat vl̄r appetitū cuiuſlibet boni: ſic ēt ſupbia vite ↄtinet̃ ſub cupiditate: q̄ͦ aūt cupiditas hʒ ꝙ eſt ſpeciale vitium qḋ auaritia nominat̃ ſit radix oium pctōꝝ infra dicet̃. ℂ Ad ſcđm dr̄m: ꝙ cōcupiſcentia oculoꝝ nō dr̄ hic ↄcupiſcentia oiuʒ reꝝ q̄ videri oculis pn̄t: ſed ſolū earuʒ in qbus nō q̄rit̃ delectatio carnis que eſt ſm tactuʒ: ſed ſolū delectatio oculi .i. cuiuſcunqʒ apprehenſiue virtutis. ℂ Ad tertiū dr̄m: ꝙ ſenſus viſus eſt excellentior inter oēs alios ſenſus ⁊ ad plura ſe extēdens: vt dicit̃ in .j. metaphy. ⁊ iō nomē eius transfert̃ ad oēs alios ſenſus ⁊ etiā ad oēs interiores apprehenſiones: vt Aug. dicit in lib. de verbis dn̄i. ℂ Ad q̄rtū dr̄m: ꝙ fuga mali cauſatur ex appetitu boni: vt .ſ. dcm̄ eſt: ⁊ iō ponunt̃ ſolū paſſiōes iclinātes ad bonū tanq̄ cāe eaꝝ q̄ faciūt inordinate fugā mali.

ℂ Utrū peccatum alleuiet̃ ꝑ paſſionē. ℂ Articu. VI.

Ad ſextuʒ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ pctm̄ nō alleuiet̃ ꝑ paſſionem. Augmentū .n. cāe auget effectū: ſi .n. calidū diſſoluit: magis calidū magis diſſoluit: ſʒ paſſio eſt cā pcti: vt dictū eſt. ḡ q̄to eſt itenſior paſſio tāto ē maiꝰ pctm̄: paſſio igit̃ non minuit pctm̄ ſʒ auget. ℂ Preterea. Sicut ſe hʒ paſſio bona ad meritum: ita ſe hʒ mala paſſio ad peccatum: ſed bona paſſio auget merituʒ: tanto .n. aliquis magis videt̃ mereri q̄to ex maiori miſericordia paupi ſubuenit. ḡ ēt mala paſſio magis aggrauat pctm̄ q̄ alleuiet. ℂ Preterea. Quāto intenſiori voluntate aliquis facit peccatuʒ tanto grauius videt̃ peccare: ſed paſſio impellens voluntatē facit eam vehementiꝰ ferri in actuʒ pcti. ḡ paſſio aggrauat peccatū. ℂ Sed ↄtra. paſſio ipſa concupiſcentie vocatur tentatio carnis: ſed q̄to aliquis maiori tentatione proſternit̃ tanto minus peccat: vt pʒ per Aug. ergo paſſio diminuit pctm̄. ℂ Rn̄deo dr̄m: ꝙ pctm̄ eēntialiter ↄſiſtit in actu libe. arbi. qḋ eſt facultas volūtatis ⁊ rōnis: paſſio autem eſt motus appetitus ſenſitiui: appetitus autē ſenſitiuus pōt ſe habere ad libe. arbi. ⁊ añter ⁊ ↄñr. Antecedenter qdē ſm ꝙ paſſio appetitus ſenſitiui trahit vel inclinat rōnem vel voluntatem: vt ſupra dictuʒ eſt. Cōſequenter aūt ſm ꝙ motꝰ ſuperioꝝ viriū ſi ſint vehemētes redundant in iferiores: nō .n. pōt volūtas intenſe moueri in aliqd quin excitet̃ aliq̄ paſ

iudicium ſeu iudicatum: qḋ acceptatur et i defectuʒ intellectus vn̄ quodammodo acceptatur et ipſam paſſiue acceptionē a mala voluntate illataʒ: ⁊ quo ad duo prima preuenit voluntatem malaʒ vt obiectū: ⁊ conditio non nulla eius ſiue ex parte eius: ſiue ex parte intelligētis quo ad tertium autēʒ eſt effectus voluntatis: et ſic omnia cōſona inueniunt̃.

ℂ In eodem articulo nota ſingulariſſime vltimas reſpōſiones ⁊ memorata predicta diſtinctione conſiderato ſemꝑ ꝙ propoſitiones ſcite ⁊ ignorate in particulari in actu practico non ſunt cōtradictorie: licet enim exiſtens in paſſione credat hāc nunc fornicationem ſecundum ſe non eſſe faciendam: credit tamē omnibus cōcurrentibus nunc hanc fornicationem eſſe cōmittendam: niſi enī hoc animo ſentiret nō faceret eam. Conſtat autēʒ non eſſe cōtradictorias illas que non ſunt ad idem ſimiliter ⁊c̃. Et ſi ille in maliᵃ aut paſſiōe exiſtēs dicat ſe ſentire in animo contradictionem in actu mentitur.

ℂ Articu. VI.

In articulo ſexto obmiſſis terno quarto ⁊ quinto dubia duo occurrunt circa reſponſiones ad primū: ſuperius nāqʒ in queſtio. 73. a 3° dictuʒ eſt ꝙ grauitas eſſentialis peccatoruʒ attenditur ſecundum obiecta: nunc vero dicit̃ ꝙ magis attenditur ſecunduʒ auerſionē: ⁊ ex hoc naſcitur ſecundum dubium: quia ſi grauitas peccati attenditur ſecūdum obiectuʒ augmētata cōuerſione ad obiectum augebitur peccatum: quoniam conuerſio non per accidens ſed ꝑ ſe reſpicit obiectum vnde eſt grauitas.

ℂ Ad primum horum dicitur ꝙ grauitas peccatorum attenditur ſm obiecta cauſaliter: ſm autēʒ auerſiones formaliter: quia grauitas conditio eſt maliᶜ q̄ in auerſione peccati conſiſtit. Et ꝓpterea hic dicitur ꝙ magis attenditur ex parte auerſionis.

ℂ Ad ſecunduʒ dicitur ꝙ aliā

eſt loq

eſt loqui de obiecto peccati ꝛ aliud de cõuerſione ad obiectũ: augmentato naqꝫ obiecto augetur auerſio et malitia: quia per ſe ſequitur ad illud: vt ſuperiꝰ patꝫ. Augmẽtata autẽꝫ conuerſione ad ipſuꝫ nõ oportet augeri auerſionem: quia conuerſio ex intentione menſuratur que p accidens reſpicit obiectum vt cauſat auerſionem: ꝛ propterea i littera augmẽtata conuerſio cauſa p accidens ponitur reſpectu auerſionis.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli ſexti ſcito ꝙ autor intendit ꝙ motꝰ voluntatis dupliciter poteſt intẽdi ſcilicet in quantum proprius voluntati: ꝛ inquantuꝫ communis voluntati et paſſioni: ſi ſit intẽſus vt propriꝰ volũtati ideſt ex ipſa inclinatione voluntatis quanto intenſior tanto grauior culpa: ꝛ ſimiliter maius meritum. Si autem ſit intenſus vt communis ideſt ex paſſionis incitatione: ſic nõ quanto intenſior tanto grauior culpa: nec maiꝰ meritũ. Et ratio eſt q: intẽſio iſta cõ-

ſio in appetitu ſenſitiuo. Si igiť accipiať paſſio ſm ꝙ pcedit actuꝫ pcti: ſic neceſſe eſt ꝙ diminuat pctm̃: actus. n. intm eſt pctm̃ inquãtũ eſt voluntarium ꝛ in nobis exiſtens: eſſe aũt aliqd in nobis diciť per rõnem ꝛ voluntateꝫ: vñ q̃to rõ ꝛ voluntas ex ſe aliqd agũt nõ ex ipulſu paſſionis magis eſt voluntariũ ꝛ in nobis exiſtẽs: ꝛ ſm hoc paſſio minuit pctm̃ inquãtũ minuit voluntarium: paſſio autem ꝯñs nõ diminuit pctm̃: ſed magis auget vel potius eſt ſignum magnitudinis eius inquãtũ. ſ. demõſtrat intẽſionẽ volũtatis ad actũ pcti: ꝛ ſic verũ eſt ꝙ q̃to aliqs maiori libidine vel ꝯcupiſcẽtia peccat tanto magis peccat. ¶ Ad primuꝫ ǵ dõm: ꝙ paſſio ex cã pcti ex pte ꝯuerſiõis: grauitas aũt pcti magis attendiť ex parte auerſionis: que qdẽ ex ꝯuerſione ſequiť per accñs. i. pter intentionẽ peccantis: cãe autẽ per accñs augmentate nõ augmentant effectus: ſed ſolũ cãe per ſe. ¶ Ad ſcðm dõꝫ: ꝙ bona paſſio ꝯñs iudicium rõnis augmentat meritũ: ſi aũt pcedat: vt. ſ. bõ magis ex paſſione q̃ ex iudicio rõnis moueať ad bene agendum: talis paſſio diminuit bonitatẽ ꝛ laudem actus. ¶ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ etſi motus voluntatis ſit intenſior ex paſſione incitatus: nõ tamẽ ita eſt voluntatis proprius: ſicut ſi ſola ratione moueretur ad peccandum.

¶ Utrũ paſſio totaliter excuſet a pctõ. ¶ Articu. VII.

AD ſeptimũ ſic pceditur. Videť ꝙ paſſio totaliter excuſet a peccato. Quicquid enim cãt inuoluntariũ excuſat totaliter a pctõ: ſed ꝯcupiſcẽtia carnis q̃ eſt q̃dã paſſio cãt inuolũtariuꝫ ſm illud Gal. v. Caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpirituꝫ vt nõ q̃cunqꝫ vultis illa faciatis. ergo paſſio totaliter excuſat a pctõ. ¶ Preťea. Paſſio cauſat ignorantiã quandã in particulari: vt dcm̃ eſt: ſed ignorantia particularis totalr̓ excuſat a pctõ: ſicut ſupra habituꝫ eſt. ǵ paſſio totalr̓ excuſat a pctõ. ¶ Preterea. Infirmitas anie grauior eſt q̃ infirmitas corporis: ſed infirmitas corporis totaliter excuſat a pctõ: vt pꝫ in freneticis. ergo multo magis paſſio q̃ eſt infirmitas aie. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ aplꝯ Ro. vij. vocat paſſiones pctõꝝ nõ niſi q: pctã cãnt: qð nõ eſſet ſi a pctõ totaliter excuſarẽt. ergo paſſiones non totaliter a pctõ excuſant. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ſm hoc ſolũ actus aliquis qui de genere ſuo eſt malus totaliter a pctõ excuſať ꝙ totaliter inuoluntarius reddiť: vnde ſi ſit talis paſſio q̃ totalr̓ inuolũtariũ reddat actuꝫ ſequentem totalr̓ a pctõ excuſat. alioquin nõ totalr̓. ¶ Circa qð duo cõſideranda videnť. Primo qdem ꝙ aliquid põt eſſe voluntariũ vel ſm ſe: ſicut qñ voluntas directe in ipm̃ ferť: vel ſm ſuam cãm: qñ volũtas ferť in cãm ꝛ nõ in effectũ: vt pꝫ in eo qui volũtarie inebriať: ex hoc .n. q̃ſi voluntariũ ei iputať qð p ebrietatẽ cõmittit. ¶ Scðo ꝯſiderãdũ eſt ꝙ aliqd dr̓ volũtariũ directe ꝛ indirecte: directe qdẽ id in qð voluntas ferť. indirecte aũt illud qð voluntas potuit ꝓhibere ſed non ꝓhibet: ſm hoc igiť diſtinguẽdum eſt: q: paſſio qñqꝫ qdem eſt tanta ꝙ totalr̓ aufert vſum rõnis. ſicut pꝫ in his q pp amorẽ vel irã inſaniunt. ꝛ tũc ſi talis paſſio a principio fuerit volũtaria: iputať actus ad peccatũ

ſurgit ex cauſa diminuente rationem voluntarij: peccatum autem et meritum conſiſtunt in ratione voluntarij.

¶ Articu. VII.

IN articulo ſeptimo habeꝫ ꝙ peccata ſequentia amentiam ebrietatẽ ꝛ ſimilia quando fuerunt voluntaria imputantur: memẽto ꝙ nõ imputantur vt peccata illarum ſpecierum ſed vt circũſtantie priorũ peccatorum: quũ autem audis qð infirmitas corporis volũtaria non excuſat a peccatis ſequẽtibus intellige durante illius infirmitatis affectu: poſt penitẽtiã enim etiam ſi corporis infirmitas perſeueret excuſatur a pctis ſequentibꝰ. Et hec de iſto articulo a me ſub breuitate dcã ſufficiant: quoniam nihil aliud neceſſariũ et notatione dignũ ſcribenduꝫ occurrit.

In articulo octauo in ¶ Articulus. VIII. reſponſione ad ſecundū recole ꝙ primus motus adulterij et ipſum adulterium in conuerſione conueniunt: eiuſdem enim ſunt ſpeciei: ⁊ in auerſione differunt: hoc enim eſt mortale: illud veniale: ⁊ hinc videris qȯ auerſio per accidēs ſequitur ad conuerſionē quā cauſat paſſio. At ſi ex parte obi moueatur difficultas diſtinguatur vt i articulo ſexto paulo ante diſtinctuȝ eſt de conuerſione et obiecto.

Qō. LXXVIII.

¶ Articulus. I. In articulo primo queſt. 78. aduerte ꝙ licet omne peccatum humanuȝ reducatur in hec tria principia. Ignorantiam paſſionē ⁊ malitiam: in omni tamen peccato inuenitur mala volūtas et ignorantia: ⁊ de ignorātia quidē in reſponſione ad pꝛimuȝ habes vltimam reſolutionem et ſemper aliqua triū ignorantiarum actualiuȝ ſiue ſit ignorātia priuatiue ſiue cōtrarie interuenit: ⁊ quoniam priuatio per habituȝ cognoſcit̃ diſtingue pro notitia triplicem ſcientiā actualem particularis proſequendi vel fugiēdi.

qꝛ eſt volūtari⁹ in ſua cā: ſic ēt de ebrietate dcm̄ eſt. Si ꝟo cā nō fuerit volūtaria: ſȝ nālis puta cū aliquis ex egritudine vel aliq̄ hmōi cā incidit in talē paſſionem que total'r aufert vſuȝ rōnis: actus oino reddit̃ inuoluntarius: ⁊ p ꝯñs total'r a peccato excuſatus. Qñqȝ ꝟo paſſio nō eſt tanta ꝙ total'r intercipiat vſuȝ rōnis: ⁊ tūc rō pōt paſſionē excludere diuertēdo ad alias cogitatiōes: vel impedire ne ſuum ꝯſequat̃ effectū: qꝛ mēbra nō applicant̃ opari niſi per ꝯſenſuȝ rōnis: vt. s̄. dictum eſt: vñ talis paſſio nō total'r excuſat a pctō. ¶ Ad primū ḡ dōȝ: ꝙ hoc qȯ dicit̃. Ut non q̄cunqȝ vultis illa faciatis nō eſt referendū ad ea q̄ fiunt per exteriorē actū: ſȝ ad interiorem ꝯcupiſcentie motū. vellet .n. hō nunq̄ȝ ꝯcupiſcere malū ſicut etiā exponit̃ id qȯ dicitur Ro. vij. Quod odi malū illȯ facio. vel pōt referri ad voluntatē p̄cedentē paſſioneȝ: vt pȝ in incontinentibus qui contra ſuum ꝓpoſitū agunt pp ſuaȝ cōcupiſcentiam. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ignorantia particularis que totaliter excuſat ē ignorantia circunſtantie: quā qdeȝ quis ſcire nō pōt debita diligētia adhibita: ſed paſſio cauſat ignorantiam iuris in particulari dum impedit applicationeȝ cōmunis ſcientie ad particularem actum quaȝ quidem paſſionem ratio repellere poteſt: vt dictum eſt. ¶ Ad tertiuȝ dicendū: ꝙ infirmitas corporis eſt inuoluntaria: eſſet aūt ſimile ſi eſſet voluntaria: ſicut de ebrietate dcm̄ eſt: que eſt quedam corporalis infirmitas.

¶ Utrum peccatum quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale. ¶ Articulus. VIII.

Ad octauum ſic proceditur. Uidetur ꝙ peccatum quod eſt ex paſſione nō poſſit eſſe mortale. Ueniale enim peccatum diuiditur contra mortale: ſed peccatum quod eſt ex infirmitate eſt veniale: cum habeat in ſe cauſam venie: cuȝ igitur peccatum quod eſt ex paſſione ſit ex infirmitate: videtur ꝙ nō poſſit eē mortale. ¶ Preterea. Cauſa nō eſt potior effectu: ſed paſſio nō pōt eſſe peccatum mortale: non enim in ſenſualitate eſt peccatum mortale: vt ſupra habitum eſt. ergo peccatuȝ quod eſt ex paſſione nō pōt eſſe mortale. ¶ Preterea. Paſſio abducit a ratione: vt ex dictis patet: ſed rationis eſt conuerti ad deum vel auerti a deo: in quo conſiſtit ratio peccati mortalis: peccatum ergo qȯ eſt ex paſſione nō poteſt eſſe mortale. ¶ Sed contra eſt quod ap'lus dicit Ro. vij. ꝙ paſſiones pctōꝝ operant̃ in membris noſtris ad fructificandū morti: hoc aūt eſt ꝓpꝛiū mortalis pcti ꝙ fructificȝ morti. ergo pctm̄ quod eſt ex paſſione pōt eſſe mortale. ¶ Reſpōdeo dōȝ: ꝙ pctm̄ mortale vt ſupra dictum eſt: ꝯſiſtit in auerſione ab vltimo fine qui eſt deus: que quidem auerſio pertinet ad rōnem deliberanteȝ: cuius etiā eſt ordinare in finem: hoc igit̃ ſoluȝ modo pōt ꝯtingere ꝙ inclinatio aīe in aliquid qȯ ꝯriat̃ vltimo fini nō ſit pctm̄ mortale: qꝛ rō deliberans nō pōt occurrere: qȯ ꝯtingit in ſubitis motibus. Cum autē ex paſſione aliquis ꝓcedit ad actum pcti vel ad ꝯſenſum deliberatum: hoc nō fit ſubito: vñ rō deliberans pōt hic occurrere: pōt .n. excludere vel ſaltē impedire paſſioneȝ: vt dcm̄ eſt. vnde ſi nō occurrat eſt pctm̄ mortale: ſicut videmus ꝙ multa homicidia ⁊ multa adulteria per paſſionē cōmittunt̃. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ veniale dicit̃ tripliciter. Uno mō ex cā: qꝛ .ſ. hȝ aliquaȝ cām venie que diminuit pctm̄: ⁊ ſic pctm̄ ex infirmitate vel ignorātia dicit̃ veniale. Alio modo ex euentu: ſicut oē pctm̄ per penitentiā fit veniale .i. veniā ꝯſequit̃. Tertio modo dicit̃ veniale ex genere: ſicut verbū ocioſum ⁊ hoc ſolum veniale opponit̃ mortali: obiectio aūt ꝓcedit de primo. ¶ Ad ſcōm dōȝ: ꝙ paſſio eſt cauſa peccati ex parte conuerſionis: qȯ aūt ſit mortale eſt ex parte auerſionis: que per accñs ſequit̃ ad ꝯuerſionē: vt dcm̄ eſt: vñ rō non ſe-

quitur. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ratio nõ ſemper in ſuo actu totaliter a paſſione impeditur. vnde remanet ei liberum arbitriuꝫ vt poſſit auerti vel conuerti ad deum: ſi autem totaliter tolleretur vſus rationis iam nõ eſſet peccatum nec mortale nec veniale.

¶ De cauſa peccati que eſt malitia.

¶ Queſtio. LXXVIII.

Deinde ꝯſiderandum eſt de cauſa peccati que eſt ex parte voluntatis que dicit̃ malitia. ¶ Et circa hoc queruntur quattuor. ¶ Primo vtrum aliquis poſſit ex certa malitia ſeu induſtria peccare. ¶ Secundo vtrum quicunqꝫ peccat ex habitu peccet ex certa malitia. ¶ Tertio vtrum quicunqꝫ peccat ex certa malitia peccet ex habitu. ¶ Quarto vtrum ille qui peccat ex certa malitia grauius peccet ꝙ̃ ille qui peccat ex paſſione.

¶ Utrum aliquis peccet ex certa malitia.

¶ Articulus. I.

Ad primuꝫ ſic proceditur. Uidetur ꝙ nullus peccet ex induſtria ſiue ex certa malitia. Ignorantia enim opponitur induſtrie ſeu certe malitie: ſed omnis malus eſt ignorans ſ̄m philoſophum: ⁊ Prouer. xiiij. dicitur. Errant qui operantur malũ: ergo nullus peccat ex certa malitia. ¶ Preterea. Diony. dicit. iiij. ca. de diui. no. ꝙ nullus intendens ad malum operat̃: ſed hoc videtur eſſe peccare ex malitia intendere malum in peccando: quod enim eſt preter intentionem eſt quaſi per accidens ⁊ non denominat actum. ergo nullus ex malitia peccat. ¶ Preterea. Malitia ipſa peccatum eſt. ſi igitur malitia ſit cauſa peccati ſequetur ꝙ peccatum ſit cauſa peccati in infinitum: quod eſt inconueniens: nullus igitur ex malitia peccat. ¶ Sed cõtra eſt quod dicitur Iob. xxxiiij. Quaſi de induſtria receſſerunt a deo ⁊ vias eius intelligere noluerũt: ſed recedere a deo eſt peccare. ergo aliqui peccant ex induſtria ſeu ex certa malitia. ¶ Reſpõdeo dicendum: ꝙ homo ſicut ⁊ quelibet alia res naturaliter hꝫ appetitũ boni: vnde ꝙ ad malũ eius appetitus declinet ꝯtingit ex aliqua corruptione ſeu inordinatione in aliquo principiorũ hominis: ſic enim in actionibus rerum naturalium peccatuꝫ inuenitur: principia autem humanorum actuum ſunt intellectus ⁊ appetitus tam rationalis qui dicit̃ voluntas ꝙ̃ ſenſitiuus. Peccatum igit̃ in humanis actibus contingit quãdoqꝫ ſicut ex dfectu intellect⁹: puta cum aliquis per ignorantiam peccat: ⁊ ex defectu appetitus ſenſitiui: ſicut cum aliquis ex paſſione peccat. Ita etiã ex defectu voluntatis qui eſt inordinatio ipſius. Eſt aũt voluntas inordinata quando minus bonum magis amat: conſequens autem eſt vt aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato ad hoc ꝙ potiatur bono magis amato: ſicut cum homo vult pati abſciſionem membri etiã ſciẽter vt conſeruet vitaꝫ quã magis amat. Ita per hunc modũ quando aliqua inordinata voluntas aliquod bonũ temporale plus amat: puta diuitias vel voluptatem quã ordinem rõnis vel legis diuine vel charitatem dei vel aliquid hmõi: ſequitur ꝙ velit diſpendium pati in aliquo ſpiritualium bonoruꝫ vt potiatur aliquo temporali bono: nihil aũt eſt aliud malum quam priuatio alicui⁹ boni: ⁊ ſ̄m hoc aliquis ſcienter vult aliquod malum ſpirituale quod eſt malum ſimpliciter: per quod bonum ſpirituale priuatur vt bono temporali potiatur. Unde dicitur ex certa malitia vel ex induſtria peccare quaſi ſcienter malum eligens. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ignorantia quãdoqꝫ quidem excludit ſcientiã qua aliqs ſimpliciter ſcit hoc eſſe malũ quod agitur: ⁊ tunc dicitur ex ignorantia peccare: quandoqꝫ autem excludit ſciẽtiam qua homo ſcit hoc non eſſe malum: ſicut cum ex paſ-

Primam qua ſcitur hoc eſſe malum. Secundaꝫ qua ſcitur hoc nunc eſſe malum. Tertiam qua ſcitur hoc nunc malum relatuꝫ ad illud aliud eſſe ſibi peius. ⁊ reſpice ꝙ peccans ex ignorantia laborat ignorantia oppoſita prime ſcientie. peccans ex paſſione ſeu infirmitate laborat ignorantia oppoſita ſecunde ſciẽtie: peccãs vo ex malitia laborat ignorantia oppoſita 3e ſcientie. Et ſic errant intellectu omnes qui operantur malum. De malitia autem voluntatis in reſponſione ad tertium ſingulariter ſpecificatur: quando quis peccat ex certa malitia ꝙ oportet ipſum peccare ex ipſa electiõe mali .i. non ex ignorãtia: nec ex infirmitate ſed ex ipſa voluntaria electione mali ſcienter preponẽdo bonum ſibi cõiunctuꝫ bono coniuncto illius pecamati boni abſentie. preponit enim malitioſe vnus ſi⁹ bonũ lucri iunctum malo iniuſtitie bonũ iuſtitie iunctum abſentie lucri. Ita ꝙ electio mali non ex ignorantia aut paſſiõe eſt mali⁹ qua peccatur ex induſtria: electio autem quomodolibꝫ mala communis eſt omni peccato perfecto vt clare habes inferius articulo quarto in reſponſione ad vltimũ.

In articulo ſecundo eiuſ- ❡ Articu. II. dem queſtionis. 78. aduerte diligenter ꝙ qꝛ peccatuꝫ ex certa malitia ⁊ ex paſſione non ſpecie ſed gradu perfectionis ⁊ imperfectionis differunt: prouenit quod in eadem ſpecie qui prius adulteriū ex paſſione cōmiſit poſtmoduꝫ habituatꝰ ex certa maliᵃ adulteratur: ⁊ ꝙ prius a parte inferiori perturbatus prauabitur poſtmodū tranſeuntis actuali iudicio ꝙ hic actus delectabilis nunc eſt malꝰ: poſtmodum a ſuperiori incboans ipſe ſcilicet electione non turbatus ſed connaturalitate pꝛonus ad tale delectabile ſolo actuali iudicio vere comparationis huiꝰ boni delectabilis ad bonum rationis charitatis priuatꝰ fertur. vnde tales habituati; verum aiunt dicētes ſe cognoſcere qḋ male faciūt: ⁊ ꝙ volunt nihilominus facere. ſciunt eniꝫ actualiter hoc eſſe nunc malum quod i ipſa paſſione poſiti dicentes ſe ſcire mentiūtur: q̄ꝫuis etiam habituati: vt dictum eſt laborent velint nolint ignorātia priuatiua actualis recti iudicij practici cōparationis proſequende vel fugiende.

ſione peccatur: quandoqꝫ aūt excludit ſcientiam qua aliquis ſcit hoc malū nō ſuſtinendum eſſe propter conſecutionem illius boni: ſcit tamen ſimpliciter hoc eſſe malum: ⁊ ſic dicit̃ ignorare que ex certa malitia peccat. ❡ Ad ſcḋm dicēdū: ꝙ malum nō pōt eſſe ſm ſe intentum ab aliquo: pōt tñ eſſe intētum ad vitanduꝫ aliud malū: vel ad conſequendū aliud bonum: vt dictum eſt: ⁊ in tali caſu aliquis eligeret cōſequi bonum per ſe intentuꝫ abſqꝫ hoc ꝙ pateretur detrimentuꝫ alterius boni: ſicut aliquis laſciuꝰ vellet frui delectatione abſqꝫ offenſa dei: ſed duobus ꝓpoſitis magis vult peccando incurrere offenſam dei q̄ꝫ delectatione priuet̃. ❡ Ad tertiuꝫ dḋm: ꝙ malitia ex qua aliquis dicit̃ peccare pōt intelligi malitia habitualis: ſm ꝙ habitus malus a phō nominat̃ malitia ſicut habitus bonus nominatur virtus: ⁊ ſꝫ hoc aliquis dicitur ex malitia peccare: qꝛ peccat ex inclinatione habitus. Poteſt etiā intelligi malitia actualis ſiue ipſa mali electio malitia nominet̃: ⁊ ſic dicit̃ aliquis ex malitia peccare inquantū ex mali electione peccat: ſiue etiā malitia dicat̃ aliqua ꝓcedens culpa ex qua oritur ſubſequēs culpa: ſicut cum aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia: ⁊ tunc ideꝫ nō eſt cauſa ſuiipſius ſed actus interior eſt cauſa actus exterioris: ⁊ vnuꝫ peccatum eſt cauſa alterius: nō tñ in infinitū: qꝛ eſt deuenire ad aliquod primum peccatum quod non cāvetur ex aliquo priori peccato: vt ex ſupra dictis patet.

❡ Utrum qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia. ❡ Articulus. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓceditur. Uidet̃ ꝙ non oīs qui peccat ex habitu peccet ex certa malitia. Peccatū.n.qḋ eſt ex certa malitia videt̃ eſſe grauiſſimū: ſed qñqꝫ hō aliquod leue peccatū cōmittit ex habitu ſicut cuꝫ dicit verbum ocioſum. non ḡ oē peccatū qḋ eſt ex habitu eſt ex certa malitia. ❡ Preterea. Actꝰ ex habitu procedentes ſunt ſimiles actibus ex q̄bus habitus generant̃: vt dicit in.ij. ethi. ſed actus ꝓcedentes habitum vitioſum nō ſunt ex certa malitia: ergo ēt peccā que ſunt ex habitu non ſunt ex certa malitia. ❡ Preterea. In his que aliqs ex certa malitia cōmittit gaudet poſt q̄ꝫ cōmiſit ſm illud ꝓuer.ij. Qui letant̃ cū male fecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis. ⁊ hoc ideo: qꝛ vnicuiqꝫ eſt delectabile cum cōſequit̃ id qḋ intendit: ⁊ qui operatur quod eſt ei quodāmodo cōnaturale ſm habitum: ſed illi qui peccant ex habitu poſt peccatū cōmiſſum dolēt. penitudine.n.replent̃ praui.i. habentes habitum vitioſum: vt dicit̃ in.ix.ethi. ergo peccata q̄ ſunt ex habitu nō ſunt ex certa malitia. ❡ Sed cōtra. peccatū ex certa malitia dicit̃ eſſe qḋ eſt ex electione mali: ſed vnicuiqꝫ eſt elegibile id ad quod inclinatur per proprium habitum: vt dicitur in.vj.ethi. de habitu virtuoſo: ergo peccatum quod eſt ex habitu eſt ex certa malitia. ❡ Reſpondeo dḋm: ꝙ non eſt idem peccare habentem habitum: ⁊ peccare ex habitu. Uti enim habitu non eſt neceſſarium: ſed ſubiacet voluntati habentis: vnde ⁊ habitus diffinitur eſſe quo quis vtitur cuꝫ voluerit: ⁊ ideo ſicut poteſt contingere ꝙ aliquis habens habitum vitioſum prorumpat in actum virtutis: eo ꝙ ratio non totaliter corrumpitur per maluꝫ habitum: ſed aliquid eius integrū manet: ex quo prouenit ꝙ peccatum aliqua operatur de genere bonorum: ita etiam poteſt contingere ꝙ aliquis habens habitum vitioſum: interdum non ex habitu operetur: ſed ex paſſione inſurgente vel etiam ex ignorantia: ſed quandocunqꝫ vtitur habitu vitioſo neceſſe eſt ꝙ ex certa malitia peccet: quia vnicuiqꝫ habenti habituꝫ eſt per ſe diligibile id quod eſt ei conueniens ſm proprium habitum: quia ſic fit ei quodammodo connaturale ſm ꝙ conſuetudo ⁊ habitus vertit̃ in naturā. hoc aūt qḋ eſt alicui ꝯueniens ſm habituꝫ vitioſum: eſt id qḋ excludit

bonuꝫ

bonū ſpirituale: ex quo ſequitur ꝙ homo eli-
gat malum ſpirituale vt adipiſcatur bonum
quod eſt ei ſm habitum cōueniens: ⁊ hoc eſt
ex certa malitia peccare. Unde manifeſtum
eſt ꝙ quicunq̧ peccat ex habitu peccet ex cer-
ta malitia. ¶ Ad primū ḡ dicēdū: ꝙ pctā venia-
lia nō excludūt bonū ſpūale qḋ eſt grā dei vel
charitas: vñ nō dicūt mala ſimplr̄: ſed ſm qd ⁊
ꝓp hoc nec habitus ipſoꝝ pñt dici ſimpliciter
mali: ſed ſolum ſm quid. ¶ Ad ſcḋm dicēdū:
ꝙ actus qui ꝓcedūt ex habitibus ſunt ſimiles
ſm ſpēm actibus ex qbus habitus generant̄.
differunt tñ ab eis ſicut perfectū ab imperfe-
cto: ⁊ talis eſt differentia peccati qḋ cōmittit̄
ex certa malitia ad pctm̄ qḋ cōmittit̄ ex aliqua
paſſione. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ ille qui peccat
ex habitu ſemper gaudet de hoc quod ex habi-
tu operat̄ q̄diu habitu vtit̄: ſed qꝛ pōt habitu
nō vti ſed per rōnem que nō eſt totaliter corru-
pta aliquid aliud meditari: pōt cōtingere ꝙ nō
vtens habitu doleat de hoc: quod per habitū
cōmiſit: plerūq̧ tamen tales penitent de pec-
cato: nō qꝛ eis pctm̄ ſꝫ ſe diſplicet: ſed ꝓp ali-
qḋ incōmodū qḋ ex pctō incurrunt.

¶ Utrum ille qui peccat ex certa malitia pec-
cet ex habitu. ¶ Articulus. III.

AD tertium ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ qui-
cūq̧ peccat ex certa malitia peccet ex
habitu. Dicit. n. phs in. v. ethi. ꝙ non
eſt cuiuſlibet iniuſta facere qualiter
iniuſtus facit. ſ. ex electione: ſed ſolum haben-
tis habitū: ſed peccare ex certa malitia eſt pec-
care ex electione mali: vt dcm̄ eſt: ergo pecca-
re ex certa malitia nō eſt niſi habentis habitū.
¶ Preterea. Origenes dicit in. j. periarchō.
ꝙ nō ad ſubitum quis euacuat̄ aut deficit: ſed
paulatim per partes defluere neceſſe eſt: ſed
maximus defluxus eſſe videtur: vt aliquis ex
certa malitia peccet. ergo nō ſtati a principio:
ſed per multam ꝯſuetudinem ex qua habitus
generari pōt: aliquis ad hoc deuenit vt ex cer-
ta malitia peccet. ¶ Preterea. Quandocūq̧
aliquis ex certa malitia peccat: opꝫ ꝙ ipſa vo-
luntas de ſe inclinet̄ ad malū qḋ eligit: ſed ex
natura potentie nō inclinat̄ homo ad malum
ſed magis ad bonū. ergo opꝫ ſi eligit malum
ꝙ hoc ſit ex aliquo ſuperueniēti qḋ eſt paſſio
vel habitus: ſed qñ aliquis peccat ex paſſione:
nō peccat ex certa malitia: ſed ex infirmitate. vt
dcm̄ eſt. ergo qñcunq̧ aliquis peccat ex certa
malitia: opꝫ ꝙ peccet ex habitu. ¶ Sed ꝯtra.
ſicut ſe hꝫ habitus bonus ad
electionē boni: ita habitus ma-
lus ad electionē mali: ſꝫ qñq̧
aliquis nō hñs habitū virtutis
eligit id qḋ eſt bonū ſm virtu-
tē. ergo etiā qñq̧ aliquis nō
habens habitū vitioſum pōt
eligere malum: qḋ eſt ex certa
malitia peccare. ¶ Rñdeo di-
cendum: ꝙ voluntas aliter ſe
hꝫ ad bonū ⁊ aliter ad malū:
ex natura enim ſue potentie in-
clinatur ad bonum rationis ſi-
cut ad propriū obm̄: vnde ⁊
omne peccatū dicitur eſſe cō-
tra naturā. ꝙ ergo in aliquod
malum voluntas eligendo in-
clinet̄: opꝫ ꝙ aliūde cōtingat.
Et quandoq̧ quidem contin-
git ex defectu rōnis: ſicut cū ali-
qs ex ignorātia peccat. Quā-
doq̧ autem ex impulſu appe-
titus ſenſitiui: ſicut cū peccat
ex paſſione. ſed neutrum horū
eſt ex certa malitia peccare: ſꝫ
tunc ſolum ex certa malitia ali-
quis peccat: quando ipſa vo-
luntas ex ſeipſa mouet̄ ad ma-
lum: quod poteſt contingere
dupliciter. Uno quidem mo-
do per hoc ꝙ homo habet ali-
quam diſpoſitionē corruptā
inclinantem ad malum: ita ꝙ
ſm illam diſpoſitionem fit ho-
mini quaſi conueniens ⁊ ſimi-
le aliquod malum: ⁊ in hoc ra-
tione conuenientie tendit vo-
luntas quaſi in bonum: quia
vnūquodq̧ ſm ſe tendit in id
quod ſibi eſt conueniēs: talis
autem diſpoſitio corrupta vel
eſt aliquis habitus acquiſitus
ex conſuetudine que vertitur
in naturam: vel eſt aliqua egri-
tudinalis habitudo ex pte cor-
poris: ſicut aliqs habēs quaſ-

¶ Arti. III.

IN ar° 3° euidē. 78. q. dn̄ oc-
currit quō ſtant hec duo ſil' ꝙ peccare ex ma-
litia nihil aliud ſit q̄ voluntatē ex ſe ipa mo-
ueri ad malū ⁊ ꝙ peccat ex mali° ḡ ex egritu-
dina. i hitudine corpis ad malū mouet̄: verū
qꝫ. n. i h ar° dr̄
⁊ nō ꝯlone: qꝛ
magis diſtat a
vol' ifirmitas
corpis q̄ infir-
mitas aīe q̄ ī
deordinatiōe
appe' ſenſitiui
ꝯſiſtit: vt in. q.
ꝓcedēti dictū
eſt. ⁊ conſtat ꝙ
peccans ex in-
firmita e ani-
mi peccat non
ex malitia ſed
ex paſſione. igi-
tur peccans ex
egritudiali di-
ſpoſitione cor-
poris non pec-
cat ex malitia.
Et confirmat̄
qꝛ neutra ifir-
mitas pōt ali-
quid in volun-
tate per quam
inclinet̄ ſe ipa
in malū qḋ ē
igit̄ ad primum
modū in litte-
ra poſitū quo
volūtas ex ſe
ipſa mouet̄ in
malum.
¶ Ad hoc dici-
tur ꝙ qꝛ inter
appetitū ani-
malem ⁊ nālē
hec eſt differē-
tia ꝙ natura-
lis ē pmo par-
tis: anialis ve-
ro eſt pmo to-
tius: appetitus
enim oculi ad
videndum eſt
pmo oculi: vo-
luntas aūt ira-
ſcibilis ⁊ cōcu-
piſcibilis ſunt
primo totius.
ideo appetitus
naturalis non
variat̄ niſi ſm
diſpoſitionem
illi' partis: qua-
litercūq̧ eius
homo ſit diſpo-
ſit' modo non
redūdet i oculum

dam nãles inclinatiões ad aliq̄ pctã pp corruptioné nãe in ipſis. Alio mó ɔtingit q volũtas p ſe tendit in aliqđ malũ p remotioné alicuius ꝓhibẽtis: puta ſi aliqs ꝓhibeat peccare: nó qꝛ pctm̃ ei ſm ſe diſpliceat: ſ; pp ſpez vite eterne vel pp timoré gehéne: remota ſpe p deſperationé vel timore p p̄ſumptioné: ſequit̃ q ex certa malitia q̄ſi abſq; freno peccet. Sic igit̃ p; q pctm̃ qđ eſt ex certa malitia ſemp p̄ſupponit in homine aliquã inordinationez: q̄ tñ nó ſemp eſt habitus: vñ nó eſt necẽꝛiuz q quicq; peccat ex certa malitia peccet ex habitu. ¶ Ad primũ ergo dicendũ: q operari qualr̃ iniuſtus operat̃ nó ſolũ eſt operari iniuſta ex certa malitia: ſ; etiã delectabilr̃ ⁊ ſine graui reniſu rónis: qđ nó eſt niſi ei⁹ q h; habitũ. ¶ Ad ſecũdum dicendũ: q nó ſtatim ad hoc aliqs labit̃ q ex certa malitia peccet: ſ; p̄ſupponit̃ aliqđ qđ tñ nó ſemp eſt habitus: vt dictũ eſt. ¶ Ad tertiũ dicendũ: q illud pp qđ voluntas inclinat̃ ad malũ nó ſemp habitus eſt vl' paſſio: ſ; quedã alia: vt dictũ eſt. ¶ Ad q̄rtũ dicendũ: q nó eſt ſimilis rõ de electióe boni ⁊ de electióe mali: qꝛ malũ nũq̄ é ſine bono nãe: ſ; bonũ pót eẽ ſine malo culpe pfecto.

¶ Utrũ ille q peccat ex certa malitia grauius peccet q̄ꝫ qui ex paſſione. ¶ Articu. IIII

Ad q̄rtuz ſic pcedit̃. Videt̃ q ille q peccat ex certa malitia ñ peccet grauius q̄ꝫ ille q peccat ex paſſióe. Ignorãtia.n. excuſat pctm̃ vel in toto vel in pte: ſ; maioꝛ eſt ignorantia in eo q peccat ex certa malitia q̄ꝫ in eo q peccat ex paſſióe. naz ille q ex certa malitia patit̃ ignorãtiã principij q̄ eſt maxia: vt ph's dicit .in. vij. ethi. h; eni malã exiſtimationé de fine qui eſt principium in operatiuis. ergo magis excuſat̃ a peccato q peccat ex certa malitia quã ille qui peccat ex paſſione. ¶ Preterea. Quãto aliquis h; maius impellens ad peccandũ: tanto minus peccat: ſicut p; de eo q maiori impetu paſſiõis deijcit̃ in pctm̃: ſ; ille qui peccat ex certa malitia ipellit̃ ab habitu: cui⁹ eſt fortior impulſio q̄ꝫ paſſionis. ergo ille qui peccat ex habitu minus peccat q̄ꝫ ille qui peccat ex paſſione. ¶ Preterea. Peccare ex certa malitia eſt peccare ex electióe mali: ſed ille qui peccat ex paſſione etiam eligit malũ. ergo non minus peccat q̄ꝫ ille qui peccat ex certa malitia. ¶ Sed cõtra eſt q pctm̃ qđ ex induſtria cõmittit̃ ex hoc ipſo grauioré penã meret̃ ſm illud Job. xxxiiij. Quaſi impios percuſſit eos in loco videntiũ: qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo: ſed pena nó auget̃ niſi pp grauitaté culpe. ergo peccatum ex hoc aggrauat̃ q eſt ex induſtria ſeu certa malitia. ¶ Reſpondeo dicendũ: q peccatũ qđ eſt ex certa malitia eſt grauius pctó qđ eſt ex paſſione triplici rõne. Primo quidé qꝛ cũ peccatũ principaliter in voluntate cõſiſtat: q̄ꝫto motus pcti eſt magis ꝓprius voluntati: tãto pctm̃ eſt grauius ceteris paribus: cũ aũt ex certa malitia peccat̃: mot⁹ pcti eſt magis proprius voluntati que ex ſeipſa in malũ mouet̃ q̄ꝫ qñ ex paſſione peccat̃: quaſi ex quodã extrinſeco impulſa ad peccãdũ: vñ pctm̃ ex hoc ipſo q é ex malitia aggrauat̃: ⁊ tãto mag' q̄ꝫto fuerit vehemẽtior malitia: ex eo vero q eſt ex paſſióe diminuit̃ tãto magis quãto paſſio fuerit mag' vehemens. Scđo qꝛ paſſio q̄ iclinat volũtaté ad

lum eodé mó ſe habebit appetit⁹ oculi ad videndũ ⁊ nó videndũ: appetit⁹ aũt aialis ñ ſolu; ſm ꝓprias diſpóné variatur ſ; ſm toti⁹ ſeu ſuppoti diſpóné nã nó ſolũ alr̃ ſe h; volũtas diſpóne vl' habitu in ſe ipa affecta ⁊ ñ affecta ſ; etiã aliter ſe hab; volũtas hois affecti aliq̃ diſpóne vel habitu. Et inde puenit q hó tã ſm appetitũ ſenſitiuuz habituat⁹ aliq̃ vitio q̄ꝫ ſm corporalé ɔplóné iclinat⁹ i aliqđ delectabile cõtrarium recte ratióni aliter ſe h; ſm volũtaté q̄ꝫ nó ſit habituat⁹ aut iclinat⁹: qꝛ.n. q̄lis vnuſq̄ſq; é talia ei ɔſonant. Et nãle eſt voluntati ferri in ɔſonãs ipſi volẽti. Ideo ét ſi voluntas ipſa h; ſe nó ſit aliter diſpoſita: qꝛ tñ ſm ſuuz ſuppom eſt aliter diſpoſi habitu: vl' pluſq̄ habitu nãli .ſ. egritudine dr̃ ex ſe ipa moueri i malũ vtroq; nãq; mó .ſ. ex ꝓpa diſpóne: ⁊ ex diſpóne ſuppoſiti recte dr̃ ex ſe ipa volũtas moueri: q̄m voluntati nó ſolũ ipſamet ſ; ſuppom intrinſecũ in rõne mouentis é quãuis differenter: qꝛ pm cõuenit ei: vt conuenit

eẽ appetitu n[illegible] li. 2m aũt vt é appetit⁹ aialis p̄tertiz intellectualis. vñ ly ex ipſa nó diſtinguitur contra ſuppoſitũ: ſed ɔtra alias partes vt ſic que ſunt pncipia actuũ itellectũ .ſ. ⁊ appetitũ ſenſitiuũ. Et ſic nó itelligas iclinatióes has cõporales vide ſupa i.q. 31. aro 7o.

¶ Articu. IIII. In articulo 4o in rñſione ad pm occurrit dubium: qm̃ vr̃ ɔrian ſupradictis in pa arto huiuſmet q̄ónis: dcm̃ nãq; fuit: q maior eſt ignorantia peccãtis ex paſſione q̄ꝫ ex malitia: quia ille ignorat h nũc eſſe malũ: iſte vó ſcit h nunc eẽ malũ: q̄ꝫuis ignoret h nũc eſſe peius ſibi: modo autez dicitur q maior eſt igñãtia peccãtis ex malia. ¶ Ad hoc dr̃ 3r q ignorantia pót referri ad duo .ſ. ad ipſuz pctm̃ vl' ad rõné peccãdi. ſi referat̃ ad ipz pctm̃ ſic maior é igñãtia peccãtis ex paſſióe: qꝛ ignorat hũc actum nũc eẽ malũ: qđ nó latet peccãtez ex malia. Si vó referat̃ ad rõné peccãdi ſic ignorãtia peccantis

peccādū cito trāſit: ⁊ ſic bō cito redit ad bonū ꝓpoſitū penitēs de pctō: ſꝫ habitus quo bō ex malitia peccat eſt q̄litas ꝑmanens. ⁊ iō q ex malitia peccat diuturni⁹ peccat: vñ phs i. vij. ethi. cōparat intēperatū q peccat ex malitia infirmo q ꝯtinue laborat: incōtinētē āt q peccat ex paſſione ei q laborat iterpolate. Tertio q: ille q peccat ex certa malitia ē male diſpoſit⁹ q̄tū ad ip̄m finē q eſt pricipiū in opabilib⁹: ⁊ ſic ei⁹ dfect⁹ eſt periculoſior q̄ꝫ ei⁹ q ex paſſiōe peccat: cuius ꝓpoſitū tēdit in bonū finē: lꝫ hoc ꝓpoſitū iterrumpat̄ ad horā ꝑꝑ paſſionē. Semꝑ āt defect⁹ pricipij ē peſſimus: vñ manifestū ē ꝙ grauius eſt pctm̄ qđ eſt ex malitia q̄ꝫ qđ eſt ex paſſiōe. ¶ Ad primū ḡ dđꝫ: ꝙ ignorātia electionis de q̄ obtio ꝓcedit neqꝫ excuſat neqꝫ diminuit pctm̄: vt .ſ. dcm̄ ē: vñ neqꝫ maior ignorātia talis fac̄ eē minus pctm̄. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ ipulſio q̄ eſt ex paſſiōe eſt q̄ſi ex exteriori defectu reſpcū volūtatis: ſꝫ ꝑ habitū iclinat̄ volūtas q̄ſi ab iteriori: vñ nō ē ſilis rō. ¶ Ad tertiū dđꝫ: ꝙ aliud eſt peccare eligētē: ⁊ aliud peccare ex electione: ille.n. qui peccat ex paſſiōe peccat qdē eligēs: nō tñ ex electiōe: q: electio nō eſt in eo primū pcti pricipiū: ſꝫ inducit̄ ex paſſiōe ad eligēdūꝫ id qđ extra paſſionē exiſtēs nō eligeret: ſꝫ ille q peccat ex certa malitia ſꝫ ſe eligit malū eo mō quo dcm̄ eſt: ⁊ iō electio q̄ eſt in ipſo eſt principiūꝫ pcti: ⁊ ꝑꝑ hoc dicit̄ ex electione peccare.

¶ De cāis exterioribus pcti.

Q̄ō. LXXIX.

Deinde ꝯſiderādū eſt de cāis exterioribꝰ pcti. Et primo ex ꝑte dei. Scđo ex ꝑte diaboli. Tertio ex parte hominis. ¶ Circa primū queruntur quattuor. Primo vtrūꝫ deus ſit cauſa peccati. Secundo vtrum actus pcti ſit a deo. Tertio vtrūꝫ deus ſit cā excecatiōis ⁊ obduratiōis. Quarto vtrū hec ordinent̄ ad ſalutē eoꝝ q excecant̄ vel obdurant̄.

¶ Utrum deus ſit cauſa pcti.

¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ deus ſit cā pcti. Dicit enīꝫ apl'us Ro.j. de quibuſdam. Tradidit eos de⁹ in reprobū ſenſum vt faciāt ea que non ꝯueniunt. Et glo. ibidē dic̄: ꝙ deus operat̄ in cordibus hoīum inclinādo volūtates eoꝝ in qđcunqꝫ voluerit ſiue in bonum ſiue in malū: ſꝫ facere q̄ nō ꝯueniūt ⁊ iclinari ſꝫm volūtatē ad malūꝫ eſt pctm̄. ḡ deus hoībus eſt cā pcti. ¶ Preterea. Sap. xiiij. dr̄. Creature dei in odiū facte ſūt: ⁊ i tētationē aīe hoīuꝫ. ſꝫ tētatio ſolꝫ dici ꝓuocatio ad peccandū. cū ḡ creature nō ſint facte niſi a deo: vt in primo habitū ē: videt̄ ꝙ de⁹ ſit cā pcti ꝓuocās hoīem ad peccādū. ¶ Preterea. Quicqd ē cā cāe ē cā effectus: ſꝫ de⁹ eſt cā libe. arbi. qđ eſt cā peccati. ḡ deus ē cā pcti. ¶ Preterea. O ē malū opponit̄ bono: ſꝫ nō repugnat diuine bonitati ꝙ ip̄e ſit cā mali pene: de iſto eni malo dr̄ Eſaie. xlv. ꝙ de⁹ eſt creans malū. Et Amos. iij. Si eſt malū in ciuitate qđ de⁹ nō fecerit: ḡ ēt diuine bonitati nō repugnat ꝙ de⁹ ſit cā culpe. ¶ Sꝫ ꝯ̄ Sap. xj. dr̄. Nihil odiſti eorū q̄ feciſti. odit āt de⁹ pctm̄ ſꝫ illđ Sap. xiiij. Odio eſt deo impius ⁊ īpietas ei⁹. ḡ de⁹ nō eſt cā pcti. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ hō duplr eſt cā pcti vel ſui vel alterius. Uno mō directe: inclinādo.ſ.

tantis ex malitia eſt maior: quia ex affectu nimio ad minus bo^m errat circa finēꝫ preponendū: qđ ē rō peccādi. Ex hoc nāqꝫ ꝙ affectus quis eſt plus ad lucrūꝫ q̄ꝫ ad bonūꝫ iuſtitie iudicat̄ bonū lucri magis ſectandūꝫ. Ex inde prouenit ꝙ ſcienter eligit ꝑuari iuſtitia vt lucretur: ſcit ḡ iſte lucrū eſſe nūc iniuſtūꝫ quod ex paſſiōe peccans igrat: ſed ex nimio amore lucri neſcit: poſtponēdum eē bono iuſti^c: quod ē magis ignorare q̄ ad rationem peccandi: quia in paſſiōe exiſtēs nō ex ipo amore vnius boni: ſed ex impulſu paſſionis ꝑturbantis iudiciū nunc reſpectu huius peccat. Et ex hoc ſeq̄tur ſecunda reſponſio ſcilꝫ ꝙ ignorantia peccantis ex malitia ē maior formaliter: quia formalr ignoratur caꝫ ꝯcluſio q̄ꝫ ꝑncipiū vt etiam ex 7° ethicoꝝ habetur. qđ i peccāte ex paſſione non accidit vt patet. Ignorātia autem peccātis ex paſſione eſt maior q̄ ſi v̄tualiter ſeu concomitāter pro quanto eſt reſpectu prioris obiecti: prius enīꝫ eſt hoc

malum nunc: q̄ꝫ hoc malum nūc eſſe peius altero: ac ꝑ h ignorans formaliter h nūc eſſe malūꝫ: ex conſequēti neſcit hoc nūc eē pei⁹: ⁊ nō econuerſo. Tertio poteſt dici qđ ignorantia peccantis ex malitia ē maior: q: per modūꝫ habitus. Ignorātia autem peccantis ex paſſione eſt ꝑ modum interruptionis: malus enīꝫ circa finē malum in affectu ⁊ in ratiōe eſt male diſpoſitus: paſſione vero dđct⁹ male ſe habet circa finem dum paſſio tñ itercipit vt i corꝑe articuli dr̄.

Q̄ō. LXXIX.

¶ Arti. I. ⁊ II.

In articulis p̄ ⁊ 2° q. 79. arduū occur' dubiū in doctrīs p̄cipue autoris quomodo poſſit hec duo ſimul ſtare ꝙ actus peccati ſit a deo ⁊ defectus concomitans nullo modo ſit a deo ſed a cauſa creata ſola. ⁊ quamuis multe afferātur in 37. diſt. 2^i ſent. i Capreolo ex arti° ⁊ durādo obiectiones: due tñ ſolūmō afferēde ſunt: q̄bus diſcuſſis oia vtpuco pro

pels clara erunt. Prima eſt ex parte habitudinis entitatis poſitiue actus ad deformitatē peccati. Secunda ex parte habitudinis entitatis poſitiue actus ad cauſaʒ effectiuā. Ex p̄ma igit̄ via eſt talis difficultas: d̄formitas peccati eſt priuatio cōtrarie rectitudinis poſitiue ſpēi moralis vitij inherentis actui ſubſtrato. ergo neceſſario cauſatur a cauſante illam poſitiuā ſpeciem moralis vitij in ſubſtrato actui. ſ; cauſatur a deo ſi ab ipſo cauſatur omnis poſitiua entitas act⁹ peccati: antecedēs declaratur reſumendo q̄ in peccato ſūt tria: act⁹: ſpecies moralis vitij ⁊ d̄formitas. Vbi gratia in intemperātia ſunt tria actus interior vl' exterior: entitas poſitiua repoſita in ſpecie intemperantie afficiens actuʒ: ⁊ deformitas priuatiua: ⁊ quum conſtet q̄ entitas intēperantie eſt contraria entitati temperātie vt frigus calori: ⁊ q̄d ad vnuʒ contrarium poſitū in aliquo neceſſario ſequitur priuatio alterius contrarij in eodē: vt ad poſituʒ frigus in manu ſequitur priuatio caloris in eadem. Ac per hoc ad poſitaʒ entitatem intēperantie in actu ſequitur priuatio temperantie in eodeʒ. Et q̄ in hac priuatōe conſiſtit deformitas peccati intēperantie: quia conſiſtit in p̄uatiōe rectitudinis debite in eſſe ſubſtrato actui: conſtat eniʒ q̄ rectitudo debita in eē actui ſubſtrato intemperantie eſt rectitudo temperantie: conſequentia autem probatur inductione ⁊ ratione: inductione quidem: quia diſcurrendo nullaʒ inuenimus inſtantiaʒ quin efficiens vnū contrariorū in aliquo priuet conſequenter reliquo illudmet ſubiectum vt patet in calefaciente dealbāte ⁊ alijs. Ratione aūt quia agens quantū dat de eſſe tantuʒ dat de priuatione contrarij illi eſſe: in cuius ſignū agens quādo nō pōt priuare ſubiectuʒ contrario non dat illud intentū eſſe. Calefactiuū nāqʒ non calefacit ſi non poteſt calefactibile priuare frigore: eiuſdeʒ eniʒ rationis eſt ponere vnum contrariorū in aliquo: ⁊ priuare illud altero quāuis differēti gradu ⁊ modo: quia ponere eſt principaliter ⁊ per ſe. priuare vero ex conſequenti ⁊ per accidens. Ex ſecūda vero via difficultas talis eſt: actus peccati quo ad ſuaʒ moraleʒ entitatē eſt a deo mediate. ergo pōt eſſe ab eodem imediate: ergo poteſt deus imediate cauſare peccatū: ⁊ peccare inquit durandus quantū videt. Antecedens eſt concluſio autoris. Prima vero ſequela p; per illaʒ maximaʒ quicquid poteſt deus mediante cauſa ſecunda effectiua ⁊c. Secunda autē quo ad primam probatur: quia ipſa priuatio: in qua conſiſtit malum peccati pertinet ad ſpeciem actus conſequentis vt etiaʒ in littera dicitur in reſponſione ad ſecundū: ⁊ ſequitur inſeparabiliter ad eaʒ abſolute: vt etiaʒ ex ſupradictis patet: ſunt nāqʒ quidam actus ſm̄ ſuam ſpecieʒ abſolute mali qui non poſſunt bene fieri vt negare deuʒ: odio habere deū: que omnino ſunt indiſpenſabilia: ⁊ ipſe deus ſeipſum negare nequit: vt Apoſtolus dicit prima ad Thimot. quo ad reliquaʒ demū partem. ſ. ergo poteſt peccare probatur: quia omnis defect⁹ culpabilis imputat̄ agenti imediate habenti dominium ſuper actū ⁊ nō ignoranti.

¶ Ad euidētiā huius difficultatis ſciēduʒ eſt q̄ peccatuʒ morale d̄ quo ſolo eſt ſermo claudit tria ſcilicet actuʒ: ſpeciem moraleʒ ⁊ deformitatē: ⁊ de duob⁹ extremis ſcilicet de actu abſolute: ⁊ deformitate non eſt dubiū: ſed de ſpecie. ſ. actu ſpecificato malitia morali queſtio eſt an ſit a deo: propter q̄d tria agēda ſunt. Primo quomodo ſe habet actus malus moraliter ad deformitateʒ peccati. Secundo quomodo ſe habet ad agens. Tertio ſatiſfiet obiectis: quo ad p̄mū quia peccatuʒ conſtat ex conuerſione ad obiectuʒ cōtrariuʒ obiecto virtutis: ⁊ ex auerſione a lege ſunt in peccato due malitie. Primo malitia ex obiecto. Secūdo malitia in ipſa priuatione obſeruatiōis legis. Prima eſt poſitiua ⁊ in certo entis genere: quia mala moralia ſpecies entium ſunt: vt predictuʒ fuit. Secunda eſt priuatiua et eſt ipſa deformitas peccati: in qua cōſiſtit ratio mali ſimpliciter. Ad primaʒ neceſſario ſequitur ſecunda: ad odiū nāqʒ: ⁊ negationem dei abſolute ſumpta ſm̄ has proprie ſpecies formaliter ſumpta conſequitur neceſſario priuatio obſeruationis legis: ita q̄ oppoſituʒ non eſt intelligibile. Et hoc eſt quod cōmuniter dicitur q̄ ſunt quidam actus ſpecifici in moralib⁹ qui ſunt ſm̄ ſe mali ⁊ non poſſunt bene vlla ratione fieri: hec de primo. Quo ad 2m q2 de ratione peccati moralis eſt voluntarium voluntate mala: oppoſituʒ eniʒ non eſt intelligibile: nec morale enī abſqʒ volūtario intelligi nec peccatū morale abſqʒ moraliter peccante poteſt. Cuʒ peccare nihil aliud ſit q̄ aliqueʒ voluntarie declinare: quia inq̄ʒ de ratione peccati moralis eſt voluntariū voluntate mala moraliter: oportet vt de ratione peccati moralis ſit eſſe a volūtate deficiēte ac per hoc impoſſibile ſit ipſuʒ eſſe a deo imediate: ⁊ ſi huic adiunxeris q̄d dem̄ eſt. ſ. q̄ conuerſio actus mali parit neceſſario auerſioneʒ: videbis q̄ de ratione talis conuerſionis eſt etiaʒ voluntariuʒ voluntate deficiente ac per hoc impoſſibile ſit ipſaʒ eſſe a deo imediate: ⁊ vere ſic eſt. nam actus malus puta odium vel negatio dei ſm̄ ſuam moralem ſpeciem: ⁊ includit ly voluntarium directe: ⁊ ly voluntate deficiente ex conſequenti: ſicut ipſe actus eſt ſecundum ſe eſſentialiter voluntarius: deficiens autem ex conſequenti. Ex hoc autem q̄ de ratione

volūtatē ſuā vel alteri⁹ ad peccandū. Alio mō indirecte: dūʒ. ſ. non retrahit aliquos a pctō: vñ Ezech. iij. ſpeculatori d̄r. Si nō dixeris impio morte morieris: ſanguinē eius de manu tua reqrā: deus aūt nō pōt eſſe directe cā pcti vel ſui vel alterius: q2 omne pctm̄ eſt per receſſum ab ordine q eſt in deuʒ ſicut in finē: deus aūt oia inclinat ⁊ ɔuertit in ſeipm̄ ſicut in vltimū finē ſicut Dio. dic̄. ij. c. de diui. no. vñ ipoſſibile eſt q̄ ſit ſibi vel alijs cā diſcedēdi ab ordine q eſt in ipm̄: vñ nō pōt directe eſſe cā pcti. Similr etiaʒ neqʒ indirecte: contingit eni q̄ deus aliq̄bus nō p̄bet auxiliuʒ ad euitāduʒ pctā: q̄d ſi p̄beret nō peccarent: ſ; hoc totū facit ſm̄ ordinē ſue ſapie ⁊ iuſtitie: cū ipſe ſit ſapia ⁊ iuſtitia: vñ nō imputat̄ ei q̄ ali⁹ peccet ſicut cāe pcti: ſicut gubernator nō d̄r cā ſubmerſionis nauis: ex hoc q̄ nō gubernat nauem: niſi qn̄ ſubtrahit gubernationē potēs ⁊ debens gubernare. Et ſic p; q̄ de⁹ nullo modo eſt cā pcti.

¶ Ad primū ergo dōm: q̄ q̄ʒtum ad verba apli ex ipſo textu p; ſolutio: ſi. n. deus tradit aliquos in reprobū ſenſuʒ: iā ḡ reprobū ſenſuʒ hn̄t ad faciendū ea q̄ nō ɔueniunt. dicit̄ ḡ trade

tione talis actus eſt eſſe ab agente deficiente ſequitur q̄ pro quanto eſt ab agente ſit a deo primo agente: pro quanto a deficiente nō ſit a deo. Sequit̃ 2° q̄ dicere deformitatē pcti comitari actū talē abſolute: ꝛ dicere ipſam comitari talē actū vt eſt ab agente deficiente idē eſt: qꝛ de rōne talis act⁹ eſt eſſe ab agēte deficiente. Seqt̃ 3° q̄ nō eſt idē ꝯcurrere ad talē actū ꝫ id quod habet ab agente vt ſic: et ꝫ id qd̄ hꝫ ab agente vt deficiente: ſicut nō eſt idē eſſe agens: ꝛ eſſe deficiēs: nec eſſe ab agēte ꝛ eſſe a deficiente. Ex quo ſequitur quartum q̄ nō valet .a. eſt cauſa actus moralis mali ſꝫm ſuaz ſpeciem. ergo eſt cauſa peccati ſeu deformitatis: ſed bene valet .a. eſt cauſa deficiēs actus moralis mali ſꝫm ſuam ſpēm. g̊ eſt cauſa peccati ꝛ deformitatis: qꝛ deformitas ꝛ cōpleta ratio peccati ſequit̃ ad ſpēm mali moralis: vt eſt ab agente deficiente: ꝛ non vt eſt ab agente. Ex his aūt habes q̄ quum actus moralis malus ſꝫm ſuā ſpēm poſſit dupl'r diſtingui. Primo vt ſumptus abſolute diſtinguat̃ ꝯtra ſeipſuz ſumptuz vt eſt ab agente deficiēte: dicēdo q̄ ſpēs moralis mali ſumit̃ dupliciter: abſolute vt eſt a libero arbitrio humano: ꝛ ſic diſtinguunt quidaz dicentes q̄ deformitas ꝯſequit̃ actū malū moralez nō abſolute: ſed vt eſt a libero arbitrio: ꝛ ꝓpterea deformitas actus nō eſt a deo: qꝛ nō ſequit̃ ipſuz abſolute: verius tamē diſtinguit̃ ſcd̄o mō. ſ. vt abſolute ſumptus diſtinguat̃ ꝯ ſe ipſum vt eſt ab agente vt ſic: qꝛ abſolute ſumptus vendicat ſibi duo. ſ. q̄ ſit ab agente: et ſit a deficiente: ac per hoc quū ſumit̃ vt eſt ab agente vt ſic ſumit̃ quaſi ſꝫm quid: vel ꝛ in idem redit diſtinguat̃ ſic actus moralis malus ſꝫm ſuā ſpēm dupl'r. Primo abſolute ſeu ſimpl'r. Scd̄o ſꝫm id qd̄ habet perfectionis. Et p̄mo mō ſequit̃ ad eū deformitas. ſcd̄o nō. Primo modo eſt ab agēte deficiente. ſcd̄o ab agente tm̄: ac per hoc a deo. Et ſic totū oppoſituz videt̃ eſſe eius qd̄ illi dicunt: cōparando tamē vtrāq3 viam in veritate dicendo verius ſcd̄o mō diſtingui: qꝛ ad bonū ſenſuz ſaluari creditur vt patebit: q̄ autez hec ſint de mente autoris ex hoc loco pꝫ vbi in rn̄ſione ad 2m a 2° dr̄ q̄ defectus qui dr̄ non eſſe a deo pertinet ad ſpēz actus cōſequenter: quid clarius? ſi conſequit̃ ad ſpēm actus tanq̄ pertinens ꝯſequenter ad eaz igit̃ ad eā ſimpl'r ꝯſequit̃: hec de 2°. Quo ad 3m prime rationis in oppoſitū negat̃ an̄s. nā vnū ꝯtrariū directe priuat reliquo ex ea parte qua eſt illi ꝯtrariū: vitiuz autez virtuti contrariat̃ ex parte conuerſionis: qꝛ ad contraria obiecta conuertuntur: ꝛ ſic vitij ſpēs in actu poſita priuat per ſe loquēdo cōuerſione ad obiectū virtutis: qd̄ eſt priuare rectitudine cōuerſionis inuenta in virtutis actu in

re eos in reprobū ſenſuz inquātū nō ꝓhibet eos qn̄ ſuū ſenſuz reprobū ſequant̃: ſic dicimur exponere illos quos non tuemur. qd̄ aūt Aug. dic̃ in lib. de grā: ꝛ lib. arbi. vn̄ ſumpta eſt glo. q̄ deus inclinat volūtates hoīuz in bonū ꝛ malū: ſic intelligēdū eſt q̄ in bonū qdē directe inclinat volūtatē: in malū aūt inquātū nō ꝓhibet: ſic dcm̄ ē: ꝛ tm̄ hoc ēt ꝯtingit ex merito p̄cedētis pcti. ¶ Ad ſcd̄m dd̄z: q̄ cū dicit̃. Creature dei facte ſunt in odiū ꝛ in tētationē aīe hoīum. hec ꝓpoſitio in: nō ponit̃ cāl'r: ꝫ ꝯſecutiue: nō. n. de⁹ fec̃ creaturas ad malū hoīuz: ꝫ hoc ꝯſecutū eſt ꝓp̄ inſipientiā hoīum: vn̄ ſubdit̃. Et in muſcipulā pedib⁹ inſipientiū: q. ſ. ꝓ ſuā inſipientiam vtunt̃ creaturis ad aliud q̄z ad qd̄ facte ſūt. ¶ Ad tertiū dd̄m: q̄ effectus cāe medie ꝓcedēs ab ea ſꝫm q̄ ſubdit̃ ordini cāe prime reducit̃ ēt in cāz primā: ꝫ ſi ꝓcedat a cā media ſꝫm q̄ exit ordinem cāe prime non reducit̃ in cām primā: ſic ſi miniſter faciat aliqd ꝯ mādatū dn̄i: h̄ nō reducitur in dn̄z ſic in cāz. Et ſimil'r peccm̄: qd̄ liberū arbi. ꝯmittit ꝯ p̄ceptū dei: nō reducit̃ in deuz ſic in cām. ¶ Ad q̄rtū dd̄z: q̄ pena opponit̃ bono eius qui

ordine ad ꝓpriuz obiectū: talē aūt priuationē ſic cauſari a deo nullū incōueniens eſt. ſicut nec cauſari ipſaz vitij ſpeciez. Dico aūt ſic: qꝛ ſecus eſt: vt ſubſtat auerſioni: deformitas aūt pcti in ipſa auerſione ꝯſiſtit. Cuius ſignū eſt q̄ habituatū intēperantie vitio ſtatiz vt penitet non comitatur deformitas: qꝛ ſublata ē auerſio: ꝛ perſeuerat priuatio habit⁹ tēperantie acquiſite perſeuerante priuatate conuerſionis ad obiectū intemperātie: nō. n. ſtatiz deſinit. Ad ꝓbationē vō qꝛ ꝯſiſtit in priuatione rectitudis debite in eſſe actui dicit̃ qd̄ ē ſophiſma cōſequentis: conceſſo. n. hoc nō ſequit̃ g̊ in priuatione huius rectitudinis. ſ. obiectiue: dico .n. q̄ ꝯſiſtit in priuatōe rectitudinis debite in eſſe ſubſtrato actui in ordine ad legem: que vocatur conformitas ad legez: cuius priuatio vocatur auerſio: in qua cōſiſtit deformitas peccati. Et ſi ꝓpter hanc veritatē mutetur argumentū: ꝛ arguatur de deformitate: ſeu auerſione: ex hoc q̄ inſeparabiliter ſequitur ad ſpeciez abſolute: iam pꝫ reſponſio: q̄ quādo aliqua ſpecies vendicat ſibi nō ſolum agens: ſed agens deficiens: non opꝫ omne agens cauſans illā ſpēm cauſare defectuz comitantē illam: quia ſtat q̄ defectus ille adueniat ex deficiente: ſicut ſi exigeret duo agentia nō opꝫ omne agens cauſare totuz: quod inuenitur in illo. Et ſi inſtetur quia ſpecies moralis mali non eſt diuiſibilis in plura: quorum vnum fiat ab agente deficiente: ꝛ alterum ab altero: facilis eſt reſponſio: q⁹ in reſolutione effectuum in cauſas non conſideratur diſtinctio rei: ſed rationuz rei: ꝛ ſic ſpecies mali moralis ſimpliciter reſoluitur in agens deficiens: ſꝫm id autem quod perfectiōis habet: vt ſic reſoluitur ſolum in agens. Ad obiectionez ex ſecunda via: negatur prima ſequela. Et ad probatiōez quicquid deus ꝛc̃. reſpondetur quando eſt ibi ſola habitudo effectus ad efficiens. ſecus autem eſt vbi alia interuenit habitudo. Comedere nanq3 facit deus in animalibus comedentibus mediante cauſa ſecunda: nec poteſt tamen fieri comedere ſine comedente: implicat nanq3 contradictionem vitaliter operari quod importat comedere: ꝛ nullum viuens illo vitali opere operantem eſſe. vnde licz poſſit fieri comeſtionis ſimilitudo vt fit in corporibus aſſumptis ab angelis: nō tamen vera vitalis comeſtio abſq3 vere comedente. Et ſi dicatur deus pōt conſeruare opus vitale puta comedere: vel actuale odium dei in actu exercito poſito nunc annihilando comedentē vel odientem. ergo poteſt etiaz immediate talia facere: quicquid nāq3 poteſt imediate conſeruare poteſt immediate facere. reſpondetur q̄ ſi deus conſeruaret iſta: ſic non remanerent eiuſdem rationis: non etiaz remanerent

puniꝶ: q priuaꝶ quocūq; bono ſ; culpa opponiꝶ bono ordis q ē in deū: vñ directe opponiꝶ bonitati diuine: ⁊ ꝑꝑ hoc nō ē ſimilis rō de culpa ⁊ pena.

¶ Utrum actus pcti ſit a deo.

¶ Articulus. II.

Ad ſecūdū ſic ꝓcediꝶ. Videꝶ ꝙ act⁹ pcti nō ſit a deo. Dicit enim Aug. in li. de ꝑfectione iuſtitie ꝙ act⁹ pcti nō eſt res aliq̄. oē āt qd̓ ē a deo eſt res aliq̄. ğ actus pcti nō eſt a deo. ¶ Preterea. Homo nō dr̄ eē cā pcti niſi q; hō eſt cā act⁹ pcti: nullus.n. intendēs ad malū opaꝶ: vt Dio. dicit. iiij. ca. de di. no. ſ; de⁹ nō eſt cā pcti: vt dcm̄ eſt. ğ de⁹ nō eſt cā actus pcti. ¶ Preterea. Aliq act⁹ ſm ſuā ſpēm ſūt mali ⁊ pctā: vt ex ſupra dictis p;: ſ; qcqd eſt cā alicui⁹ eſt cā eius qd̓ nō ꝯuenit ei ſ; ſuā ſpēm. ſi ğ deus eſſet cā act⁹ pcti: ſeq̄reꝶ ꝙ eēt cā pcti: ſ; hoc nō ē verū: vt oñſu; eſt. ğ de⁹ nō ē cā act⁹ pcti. ¶ Sed ꝯ. act⁹ pcti eſt q̄dā motus libe. arbi. ſ; volūtas dei eſt cā oīum motionum vt Aug. dic̄. iij. de tri. ğ voluntas dei eſt cā act⁹ pcti. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ actus pcti ⁊ eſt ens ⁊ eſt act⁹: ⁊ ex vtroq; h; ꝙ ſit a deo: oē.n. ens quocūq; mō ſit op; ꝙ deriueꝶ a primo ente: vt p; ꝑ Dio. v. ca. d̓ di. no. oīs āt actio cātur ab aliquo exiſtente in actu q; nihil agit ſ; ꝙ ē actu oē āt ens actu reduciꝶ i primū actū. ſ. deū ſicut in cā; q eſt ꝑ ſuā eēntiā act⁹: vñ relinquiꝶ ꝙ de⁹ ſit cā oīs actōis iquātū ē actio: ſ; pctm̄ noīat ens ⁊ actionē cū quoda; defectu: defect⁹ āt ille eſt ex cā creata. ſ. libe. arbi. inquātū deficit ab ordine primi agētis. ſ. dei. vñ defect⁹ iſte nō reduciꝶ in deū ſicut in cām: ſ; in libe. arbi. ſicut defect⁹ claudicatiōis reduciꝶ in tibiā curuā ſicut in cā;: nō aūt in ꝟtutē motiuā: a q̄ tñ cātur qcqd ē motiōis in claudicatiōe: ⁊ ſm hoc deus eſt cā act⁹ pcti: nō tñ eſt cā pcti: q; nō ē cā hui⁹ ꝙ actus ſit cū defectu. ¶ Ad primū ğ dōm: ꝙ Aug. noīat ibi rē id qd̓ eſt res ſimplr. ſ. ſubā;: ſic.n. act⁹ pcti nō eſt res. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ in hoīem ſicut in cām reduciꝶ nō ſolū actus: ſ; ēt ipſe defect⁹: q; . ſ. nō ſubdiꝶ ei cui d; ſubdi: l; h ipſe nō itendat principalr: ⁊ iō hō eſt cā pcti: ſ; de⁹ ſic ē cā act⁹ ꝙ nullo mō eſt cā defect⁹ ꝯcomitātis actū: ⁊ iō nō ē cā pcti. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ ſicut dcm̄ ē ſupra: act⁹ ⁊ hitus nō recipiūt ſpē; ex ipa priuatōe in q̄ ꝯſiſtit rō mali: ſ; ex aliquo obiecto cui ꝯiungiꝶ talis priuatio: ⁊ ſic ipſe defectus q dr̄ nō eē a deo: ptinet ad ſpēm actus ꝯñr: ⁊ nō q̄ſi drīa ſpecifica.

¶ Utru; de⁹ ſit cā excecatiōis ⁊ indurationis.

¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcediꝶ. Videꝶ ꝙ de⁹ nō ſit cā excecatiōis ⁊ induratiōis. Dic̄.n. Aug. in lib. lxxxiij. q. ꝙ de⁹ nō eſt cā ei⁹ ꝙ hō ſit deterior: ſ; ꝑ excecationē ⁊ obdurationē fit hō deterior. ğ de⁹ nō eſt cā excecatiōis ⁊ obduratiōis. ¶ Preterea. Fulgenti⁹ dic̄ ꝙ de⁹ nō ē vltor illi⁹ rei cuius eſt actor: ſ; deus eſt vltor cordis obdurati ſ; illud Eccl. iij. Cor durū male hēbit in nouiſſimo. ğ deus nō eſt cā obduratiōis. ¶ Preterea. Idē effectus nō attribuiꝶ cāis ꝯrarijs. ſ; cā excecatiōis dr̄ eē malitia hoīs ſm illd̓ Sap. ij. Excecauit.n. eos malitia eoꝝ. Et ēt diabolus ſ; illud. ij. ad Cor. iiij. Deus hui⁹ ſeculi excecauit mētes iſideliū. q̄ qdē cāe videnꝶ eē ꝯrie deo. ğ de⁹ nō ē cā excecatiōis ⁊ obduratiōis. ¶ S; ꝯ ē qd̓ dr̄ Eſaie. vj. Exceca cor ppli hui⁹: ⁊ aures ei⁹ aggraua. Et Ro. viiij. dr̄. Cui⁹ vult miſereꝶ: ⁊ quē vult idurat. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ excecatio ⁊ obduratio duo iportāt. Quoꝝ vn⁹ eſt mot⁹ animi hūani inherētis malo ⁊ auerſi a diuino lumine: ⁊ q̄tū ad hoc de⁹ nō ē cā excecatiōis ⁊ obduratiōis ſicut nō ē cā pcti. Aliud āt eſt ſubtractio grē: ex q̄ ſeqꝶ ꝙ mēs diuinit⁹ nō illumineꝶ ad recte vidēdū: ⁊ cor hoīs nō emolliatur ad recte viuēdū: ⁊ q̄tū ad hoc de⁹ eſt cā excecatiōis ⁊ obduratiōis. Eſt āt ꝯſiderādū ꝙ de⁹ eſt cā vlīs illuminatiōis aiarū ſm illud Jo. j. Erat lux vera q̄ illuminat oēm hoīe; veniētē in hūc mūdū. ſicut ſol eſt vlīs cā illuminatiōis corpoꝝ: alr̄ tñ ⁊ alr̄. Nā ſol agit illuminādo ꝑ neceſſitatē nāe: de⁹ āt agit volūtarie ꝑ ordinē ſue ſapie: ſol āt l; q̄tū ē de ſe oīa corpa illuminet:

ſi qd̓

in rōne actuu; vitalium in actu exercito ſ; ꝑ modum formaꝝ: ſic ſi ꝯſeruareꝶ albedo ſine oī q̄titate nō remaneret eiuſde; rōnis: q; nō remaneret i rōne ſenſibilis: ⁊ ad hūc ſenſu; accipiēdo has ſpecies abſolute creditur ſaluari via ſupradcā. ſ. ꝙ ad ſpēm moralem actus mali abſolute nō ſeqꝶ deformitas. ſi.n. ſic conſeruareꝶ: aut fieret: nō comitareꝶ deformitas: q̄ñ deformitas ſeqꝶ ſpeciem moralis act⁹ mali in actu ſuo exercito: ⁊ nō ſeparatam in alia rōne eſſendi. hec de ſcdo.

¶ Articu. II.

In cō po re z⁹ articuli i calce nota nou' declaratione lr̄e ꝙ de⁹ eſt cauſa actus: q eſt peccatū ta; ſm eē nāe: q; moris non tñ eſt cauſa pcti: q; nō ē cā ꝙ act⁹ ſit cū defectu. i. non eſt cā ꝯcomitātie ſeu ꝯiūctionis defect⁹ cu; actu: ꝯiunctio nāq; iſta non vndecūq; ꝓuenit: ſed ex deficiēte libero arbitrio nec ꝯuenit actui q̄olibet ſumpto: ſ; vt a deficiēte pēdet. vnde et in. q. de malo.

ſi qȸ tm̄ ipedimētū īueniat in aliquo corpe re-
linqt illud tenebroſum: ſicͭ pꝫ de domo cuiꝰ fe
neſtre ſūt clauſe: ſꝫ tm̄ illius obſcurationis nullo
mō cā eſt ſol: nō. n. ſuo iudicio agit vt lumē in
teriꝰ nō imitat: ſꝫ cā eius eſt ſolū illeq claudit
feneſtrā: deꝰ āt ꝓprio iudicio lumē grē nō im-
mittit illis in qbus obſtaculū īuenit: vñ cā ſub
tractiōis grē eſt nō ſolū ille q ponit obſtaculū
grē: ſꝫ ēt deꝰ q ſuo iudicio grām nō apponit: ⁊
p hūc modū deꝰ ē cā excecatiōis ⁊ aggrauatio
nis auriū ⁊ obduratiōis cordis: q̄ qdē diſtin-
guūt ſꝫ effcūs grē: q̄ ⁊ pficͭ itellēm dono ſapie:
⁊ affectū emollit igne charitatꝭ. Et qꝛ ad cogni
tionē itellꝰ maxie deſeruiūt duo ſenſus. ſ. vi
ſus ⁊ auditꝰ quoꝝ vnꝰ dſeruit īuētiōi. ſ. viſus:
aliꝰ diſcipline. ſ. auditꝰ: iō q̄tū ad viſum ponit
excecatio: q̄tū ad auditū auriū aggrauatio: q̄
tū ad affectū obduratio. ¶ Ad primū ḡ dꝺ:
q cū excecatio ⁊ induratio ex pte ſubtractiōis
grē ſint q̄dā pene: ex hac pte eis hō nō fit dete-
rior: ſꝫ deterior factꝰ p culpā hec icurrit ſicͭ ⁊ ce
teras penas. ¶ Ad ſcōm dōm: q obiectio illa ꝓ
cedit de obduratiōe ſm q eſt culpa. ¶ Ad ter
tiū dōm: q malitia eſt cā excecatiōis merito-
ria ſicͭ culpa eſt cā pene: ⁊ hoc ēt mō diabolus
excecare dr̄ inquātū inducit ad culpā.

¶ Utrū excecatio ⁊ obduratio ſemp ordinent
ad ſalutē eiꝰ q excecat ⁊ obdurat. Arti. IIII.

Ad q̄rtū ſic ꝓcedit. Ur̄ q excecatio ⁊
obduratio ſemp ordinēt ad ſalutē eiꝰ
q excecat ⁊ obdurat. Dicͭ. n. Aug. in
Enc. q deꝰ cū ſit ſūme bonꝰ nullo mō
pmitteret fieri aliqȸ malū niſi poſſet ex quolꝫ
malo elicere bonū: multo igr̄ magꝭ ordinat ad
bonū illud malū cuiꝰ ipſe ē cā: ſꝫ excecatiōis ⁊
obduratiōis deꝰ ē cā vt dcm̄ ē. ḡ hec ordinant
ad ſalutē eius q excecat vl̄ obdurat. ¶ Prete
rea. Sap. j. dr̄: q deꝰ n̄ dlectat i pditiōe ipioꝝ:
videret āt i pditiōe eoꝝ delectari ſi eoꝝ exceca
tiōeꝫ i bonū coꝝ nō ꝯuerteret: ſicͭ medicꝰ videret
dlectari i afflictiōe ifirmi ſi medicinā amarā q̄
ifirmo ꝓpinat ad eius ſanitatē nō ordinaret: ḡ
deus excecationē ꝯuertit in bonū excecatorū.
¶ Preterea. Deꝰ nō ē pſonaꝝ acceptor: vt dr̄
Act. x. Sꝫ quorūdam excecationē ordinat ad
eoꝝ ſalutē: ſicͭ quorūdā iudeoꝝ q excecati ſūt:
vt xp̄o nō crederēt: ⁊ nō credētes occiderēt: ⁊
poſtmodū ꝯpuncti ꝯuerterent: ſicͭ de qbuſdā
legit Act. ij. vt pꝫ p Aug. i li. de q̄ōnibꝰ euāge
lij. ḡ deꝰ oīū excecationē ꝯuertit i eorū ſalutē.
¶ Sꝫ ꝯ. nō ſūt faciēda mala vt veniāt bona:
vt dr̄ Ro. iij. ſꝫ excecatio ē ma
lū. ḡ deꝰ nō excecat aliquos ꝓp
eoꝝ bonū. ¶ Rn̄deo dōm: q
excecatio ē qȸdā pambulū ad
pctm̄: pctm̄ āt ad duo ordinat
ad vnū qdē p ſe. ſ. ad dānatio-
nē. ad aliȸ āt ex diuina mīa vl̄
ꝓuidētia. ſ. ad ſanationē iquā-
tū deꝰ pmittit aliquos cadere
in pctm̄: vt pctm̄ ſuū agnoſcē-
tes humilient ⁊ ꝯuertant. ſicͭ
Aug. dicͭ i li. de nā ⁊ grā: vñ ⁊
excecatio ex ſui nā ordinat ad
dānationē eiꝰ q excecat ꝓp qȸ
ponit ēt reprobatiōis effectus:
ſed ex diuina mīa excecatio ad
tēpus ordinat medicinalr̄ ad
ſalutē eoꝝ qui excecant. ſꝫ hec
mīa nō oībus ipendit excecā-
tis: ſed p̄deſtinatis ſolū: qui-
bus oīa coopant in bonū. ſicͭ
dr̄ Ro. viij. vñ q̄tū ad quoſ-
dā excecatio ordinat ad ſana-
tionē: q̄tū aūt ad alios ad dā-
nationē: vt Augu. dicͭ in. iij. de
q̄ōnibꝰ euāgelij. ¶ Ad primū
ḡ dōm: q oīa mala q̄ deus fa-
cit vel pmittit fieri ordinant in
aliqȸ bonū: nō tm̄ ſemp in bo-
nū eius in quo ē malū: ſꝫ qñqꝫ
ad bonū alterꝰ: vel ēt totꝰ vni
uerſi: ſicͭ culpaꝫ tyrānoꝝ ordi
nat in bonū martirū: ⁊ penam
dānatoꝝ ordinat ad gliam iu-
ſtitie ſue. ¶ Ad ſcōm dꝺ: q
deꝰ nō delectat i pditiōe hoīū
q̄tū ad ipam pditionē: ſꝫ rōne
ſue iuſtitie: vel ꝓp bonū qȸ in
de ꝓuenit. ¶ Ad tertiū dōm:
q hoc q deus aliquoꝝ exceca
tionē ordinat in eoꝝ ſalutē mi
ſericordie eſt. q aūt excecatio
alioꝝ ordinet ad eoꝝ dānatio-
nē iuſtitie eſt: q aūt miſericor-
diam quibuſdā impēdit ⁊ nō
oībus: nō facit perſonarū ac-
ceptiōeꝫ in deo: ſicut in primo
dcm̄ eſt. ¶ Ad q̄rtū dōm: q
mala culpe nō ſunt faciēda vt
veniant bona: ſed mala pene
ſunt inferēda ꝓpter bonū.

queſ. 3. a ſecun
do ad ſecundū
dicit q defor-
mitas cōſequi
tur ſpeciē actꝰ
ſꝫ q eſt mora-
lis ꝓut cauſat
ex libero arbi-
trio: quaſi dice
ret q deformi
tas ſequit ſpe-
ciem moraleꝫ
non quomodo
libet ſumptaꝫ:
quia nō ſm q
eſt ab agente
perfecto que-
dam ſed prout
cauſatur ex li-
bero arbitrio
deficiēte: ſic. n.
ſequitur ratio
mali culpe in
priuatione vir
tutis ⁊ auerſio.

¶ Articu. III.

In articulo tertio eiuſdeꝫ. 79ᵉ queſt. ad-
uerte nota ordinē cauſalita
tis. Primo enī
homo pōit ob-
ſtaculum diui
no lumini: et ē
cauſa merito-
ria q ſol iuſtiᵉ
ſubtrahat ra-
dios efficaces
ad illuminan-
dum remouen
do obſtaculū
quod eſt pena
ſecūdo loco cō
ueniens. Ter-
tio ex hac pe-
na ſequitur ex-
cecatio aggra-
uatio et obdu-
ratio ꝓpter bo
nū diuine glo
rie ad minus:
vt i quarto ar-
ticulo dicitur:
in quo nihil a-
liud occurrit.

Qō. LXXX.

¶ De cā pcti ex parte diaboli.

Qō. LXXX.

DEinde ꝯſiderādū eſt ō cā peccati ex pte diaboli. ¶ Et circa hoc querunt̄ q̄ttuor. ¶ Prio vtꝝ diabolus ſit directe cā peccati. ¶ Scđo vtrū diabolus inducat ad peccandū interius ꝑſuadēdo. ¶ Tertio vtꝝ poſſit neceſſitatē peccādi inducere. ¶ Quarto vtꝝ oīa pctā ex diaboli ſuggeſtione ꝓueniāt.

¶ Utruꝫ diabolus ſit hoi directe cā peccādi. ¶ Arti. I.

AD primū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ diabolus ſit hoi directe cā peccandi. Pctm̄.n. directe in affectu ꝯſiſtit: ſꝫ Aug. dicit. iiij. de trini. ꝙ diabolus ſue ſocietati malignos affectus inſpirat. Et Beda ſuper Act. dicit ꝙ diabolus aiam in affectū malitie trahit. Et Iſidorus dicit in lib. de ſūmo bono: ꝙ diabolus corda hoiuꝫ occultis cupiditatibus replet. ergo diabolus directe ē cā pcti. ¶ Preterea. Hieronymus dicit ꝙ ſicut deus eſt ꝑfector boni: ita diabolus eſt ꝑfector mali: ſꝫ deus eſt directe cā bonoꝝ nr̄oꝝ. ergo diabolus eſt directe cā peccatoꝝ noſtroꝝ. ¶ Preterea. Phs dicit in quodaꝫ. ca. ethice eudimice ꝙ opꝫ eſſe qđdā principiū extrinſecū humani ꝯſilij: ꝯſiliuꝫ aūt humanū nō ſolū eſt de bonis: ſꝫ ēt de malis. ergo ſicut deus mouet ad ꝯſiliū bonū: ⁊ ꝑ hoc directe ē cā boni: ita diabolus mouet hoiem ad ꝯſiliū malū: ⁊ per hoc ſequit̄ ꝙ diabolus directe ſit cā pcti. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Aug. ꝓbat in. j. ⁊. iij. de lib. arbi. ꝙ nulla alia re fit mēs hoīs ſerua libidinis niſi ꝓpria volūtate: ſed hō nō fit ſeruus libidinis niſi per pctm̄. ergo cā pcti nō pōt eſſe diabolus: ſed ſola ꝓpria volūtas. ¶ Rn̄deo dicendū: ꝙ pctm̄ actus qdā eſt: vn̄ hoc mō pōt eſſe aliqd directe cā pcti per quem modū aliqs directe eſt cā alicuius actꝰ: qđ qdē nō ꝯtingit niſi per hoc ꝙ ꝓpriū principiū illius actus mouet ad agendū. ꝓpriū autē principiū actus pcti eſt voluntas: qꝛ oē pctm̄ eſt volūtariū: vn̄ nihil pōt directe eſſe cā peccati niſi qđ pōt mouere voluntatē ad agēdū. Uoluntas aūt ſicut ſupra dcm̄ eſt: a duobus moueri pōt. Uno mō ab obo: ſicut dicit̄ ꝙ appetibile apprehenſuꝫ mouet appetitū. Alio mō ab eo qđ interius inclinat voluntatē ad volēdū: hoc aūt nō eſt niſi vel ipſa volūtas vel deus: vt ſupra oñſum eſt: deꝰ aūt nō pōt eſſe cā pcti: vt dcm̄ eſt. Relinquit̄ ergo ꝙ ex hac pte ſola voluntas hoīs ſit directe cā pcti eius. Ex pte autē obi pōt itelligi ꝙ aliqd moueat voluntatem tripl'r. Uno mō ipm̄ obm ꝓpoſitū: ſicut dicimꝰ ꝙ cibus excitat deſideriū hoīs ad comedēdū. Alio mō ille q ꝓponit vel offert hmōi obm. Tertio mō ille q ꝑſuadet obm ꝓpoſitū hr̄e rōnem boni: qꝛ ⁊ hic aliqual'r ꝓponit ꝓpriū obꝫ volūtati qđ eſt rōnis bonū verū vel apparens. Primo igit̄ mō res ſenſibiles exterius apparentes mouent voluntateꝫ hoīs ad peccāduꝫ. Scđo āt ⁊ tertio mō vel diabolus vl' etiā hō pōt incitare ad peccādū: vl' offerēdo aliqd appetibile ſenſui vel perſuadendo rōni. Sꝫ nullo iſtoꝝ triū modoꝝ pōt aliquid eſſe directe cā pcti: qꝛ volūtas nō ex neceſſitate mouet̄ ab aliquo obo niſi ab vltimo fine: vt. ſ. dcm̄ eſt: vn̄ non eſt ſufficiēs cā pcti neqꝫ res exterius oblata: neqꝫ ille q eā ꝓpo

¶ Articulus. I.

IN articulo p̄mo. queſ. 80. dubiū occurrit circa propoſitionem in littera poſitam ſcꝫ eſſe cauſam directe alicuius actus non contingit niſi ꝑ h: ꝙ propriuꝫ principium illius actus mouet ad agendum: aut nāqꝫ hec ꝓpoſitio intelligit̄ abſolute: vt ſonat ſcilicet. nihil eſt directe cauſa actus niſi ⁊c̄. aut limitate ad actū alterius ꝑꝑ materiā ſubiectā: de qua eſt ſermo cauſa ſcꝫ extriſeca ꝙ homo peccet. Si primo mō obſtat illi illa maxima: deus poteſt ſupplere vicem cauſe ſecūde. Si ſecūdo modo obſtat littera: que principium actus volūtarij: voluntatem. ſ. ad agēduꝫ moueri ſubiungit nō ſoluꝫ a deo ſed a ſe. ſi eniꝫ ō extriſeco tātū motore cēt ſmo i illa propoſitione ipm met nō connumerarēt ſubſumendo.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ neutro modo propoſitio litere intelligatur: ꝙ eniꝫ non itelligat primo modo patet ex h: ꝙ nullum principium mere naturale cēt cauſa directe actꝰ ꝓprij eo ꝙ nulluꝫ tale mouet ſe ipſꝫ ad agendum. ſi eniꝫ ad cauſandum directe actuꝫ exigitur: ꝙ moueat ad agēdum proprium illꝰ actus p̄cipiū abſqꝫ vlla ambiguitate ſequitur ꝙ nec calō ſit directe cauſa calefaciēdi: nec frigus frigefaciēdi: nec lux illuminandi ⁊c̄. ꝙ vō nec ſecūdo modo intelligitur ex ipſa ſubſūptione patet: quanuis nāqꝫ diceret quiſpiaꝫ ꝙ ad bonitatem doctrine addidit autor etiā voluntatē moueri a ſe. Si tamē formaliter conteſtus littere cōſpiciatur apparebit qđ ē vera ⁊ formal' ſubſumptio: ac per hoc oportet maioreꝫ ꝓpoſitionem cōmuneꝫ eſſe ad cauſas intus ⁊ ex: ⁊ vere ſic ē. Intēdit igitur autor ꝙ ad eē directe cauſaꝫ actus q eſt alicuius actus: ſiue illud aliqd ſit idē: ſiue diuerſum a cauſa: exigitur ꝙ cauſa propriū principium illius actus moueat ad agendum: ita ꝙ in hac propoſitione duo conueniuntur: Alterum quod ſupponitur ſcꝫ

actuꝫ

actuȝ exiſtere
alicuius princi
pij exequtiui:
ꝛ per hoc iclu
dantur omnia
principia pro
pria actuū cā
naturalium ꝙ̄
animaliū. Al
teruȝ quod do
cemur ſcilicet
quid requirat̄
adeſſe cauſam
directe actus
exiſtentis ab a
liquo pricipio
exequtiuo: et
diſcim⁹ ꝙ exi
gitur: qḋ mo
ueat illud pro
prium princi
piū ad agēdū:
ſiue hoc ſit idē
quū illo prim⁹
exequutiuo ſi
ue diuerſum:
eſt igitur ſen
ſus propoſitio
nis ꝙ preſup
poſito ꝙ actus
ſit alicuius pn
cipij principiā
tis ipſum exe
quutiue: vt ca
lor calefacit: o
culus videt: vo
luntas vult et
huiuſmodi ad
hoc ꝙ aliquid
ſiue idem: ſiue
diuerſum: ſit
cauſa directe
calefactionis:
viſionis: vo
litionis illius
vltra illud pn
cipiuȝ: non ab
ſolute: ſed in
quantum eſt
cauſa exequu
tiua: opōtet ꝙ
moueat princi
piuȝ illud exe
quens ad agē
dum: et hunc
ſenſum inſinu
ant verba lit
tere in ly alicu
ius: non enim
ly alicuius ca
dit ſupra ly a
ctus: ſed cadit
ſupra ſubintel
lectum princi
pium: ac ſi di

nit: neqȝ ille qui pſuadet: vñ ſe
quit̄ ꝙ diabolus nō ſit cā pcti
directe vel ſufficienter: ſȝ ſolū
per modū pſuadētis vel ꝑpo
nētis appetibile. ¶ Ad primū
ergo dōȝ: ꝙ oēs ille auctorita
tes ꝛ ſique ſimiles inueniant̄
ſunt referēde ad hoc ꝙ diabo
lus ſuggerendo vel aliq̄ appe
tibilia ꝑponēdo inducit in affe
ctū pcti. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ
ſimilitudo illa eſt attendenda
ꝙ̄tū ad hoc ꝙ diabolus quo
dāmō eſt cā pctōꝝ nr̄oꝝ: ſicut
deus eſt aliquo mō cā bonoꝝ
nr̄oꝝ: nō tñ attendit̄ ꝙ̄tum ad
modū cāndi. naȝ deus cāt bo
na interius mouēdo volūtatē:
qḋ diabolo conuenire nō pōt.
¶ Ad tertiū dōm: ꝙ deus eſt
vlē principiū ois iterioris mo
tus hūani: ſȝ ꝙ determinet̄ ad
malū ꝯſiliū volūtas humana:
hoc directe qdē eſt ex volunta
te humana: ꝛ a diabolo ꝑ mo
dum perſuadentis vel appeti
bilia proponentis.

¶ Utruȝ diabolus poſſit indu
cere ad peccandum interius
inſtigando. ¶ Arti. II.

AD ſcōȝ ſic procedit̄.
Uidetur ꝙ diabolus
nō poſſit inducere ad
peccandū interius in
ſtigādo. Interiores.n. motus
aie ſunt q̄dā opa vite: ſed nul
luȝ opus vite pōt eſſe niſi a pri
cipio intrinſeco: nec etiā opus
aie vegetabilis: qḋ eſt infimū
inter opera vite. ḡ diabolus ſȝ
interiores mot⁹ nō pōt hoiem
inſtigare ad malum. ¶ Pre
terea. Omnes interiores mo
tus ſm ordinē nāe a ſenſibili
bus exterioribus oriunt̄: ſȝ p̄
ter ordinē nāe aliqd opari eſt
ſolius dei: vt in primo dcm̄ ē.
ergo diabolus nō pōt interio
ribus motib⁹ hois aliqd ope
rari niſi ſȝ ea q̄ in exterioribus
ſenſibilibus apparēt. ¶ Pre
terea. Interiores actus aie ſūt
intelligere ꝛ imaginari: ſȝ ꝙ̄tū
ad neutruȝ hoꝝ pōt diabolus
aliqd opari: qꝛ vt in primo ha
bitū eſt: diabolus non iprimit
in intellectū humanū: in fanta
ſiam ēt videt̄ ꝙ imprimere nō
poſſit: qꝛ forme imaginate tan
ꝙ̄ magis ſpūales ſunt digno
res ꝙ̄ forme q̄ ſunt in mā ſenſi
bili: quas tñ diabolus iprime
re nō pōt: vt pȝ ex his q̄ in prio
habita ſunt. ḡ diabolus nō pōt
ſm interiores motus inducere
hoiem ad pctm̄. ¶ Sed cōtra
eſt: qꝛ ſm hoc nunꝙ̄ tentaret
hoiem niſi viſibiliter apparen
do: qḋ pȝ eſſe falſum. ¶ Rñ
deo dōm: ꝙ interior ps aie eſt
intellectiua ꝛ ſenſitiua. intelle
ctiua aūt ꝯtinet intellectū ꝛ vo
luntatē. ꝛ de volūtate qdē iaȝ
dcm̄ eſt quomō ad eaȝ diabo
lus ſe hȝ. intellectus aūt per ſe
qdē mouet̄ ab aliquo illumi
nante ipm̄ ad cognitionē veri
tatis: qḋ diabolus circa hoieȝ
nō itēdit: ſȝ magis obtenebrat
rōnē eius ad ꝯſentiendū pctō:
q̄ qdē obtenebratio ꝑuenit ex
fantaſia ꝛ appetitu ſenſitiuo:
vñ tota interior operatio dia
boli eſſe videt̄ circa fantaſiaȝ:
ꝛ appetitū ſenſitiuū: quorum
vtrūqȝ cōmouēdo pōt induce
re ad pctm̄: pōt eni operari ad
hoc ꝙ imaginationi alique for
me imaginatiue p̄ſentent̄: pōt
etiā facere ꝙ appetitus ſenſiti
uus ꝯcitet̄ ad aliq̄ȝ paſſionem.
Dictū eſt.n.in.j.lib. ꝙ nā cor
poralis ſpūalis nāliter obedit
ad motū localem: vñ ꝛ diabo
lus oia cāre pōt q̄ ex motu lo
cali corpoꝝ inferioꝝ ꝑuenire
pñt niſi ꝟtute diuina reprima
tur: ꝙ aūt aliq̄ forme repreſen
tent̄ imaginationi: ſequit̄ qñqȝ
ad motū localē: dicit.n. phs in
lib. de ſomno ꝛ vigilia: ꝙ cuȝ
aial dormierit deſcēdente plu

xiſſet act⁹: qui
eſt alicuius: et
per hoc ſoluun
tur obiectōes.
nam neque na
turalia princi
pia excludun
tur a directa
cauſalitate exe
cutiua actuū:
nec omnipotē
tie diuine ali
quid adimit:
oportet enim
ſi ipa cauſat a
ctum meuȝ: ꝙ
me moueat ad
agendum: quā
uis actus qui
eſſet meus: poſ
ſet ſuū me cau
ſare.

¶ Articu. II.
IN ar
ti
cu
lo
ſecundo nota
ꝙ hinc habes
quomodo in
mulieribus i
ſtis que dicun
tur viſiōes ha
bere: cauſari ex
demonuȝ illu
ſione: aut hu
morum: et ſpi
rituum cōmu
niōe poteſt: vt
vigilātes ima
ginentur: et ap
pareat eis ſic
eſſe in re: ſicut
cōtigit dormi
entibus quan
do ſomniant.
Accidit eni ꝙ
aliquis patia
tur vigilās: qḋ
alter patitur
dormiens: vt
manife' patet
in freneticis.
Notent auteȝ
hoc rectores
religioſaꝝ per
ſonarum ne di
uinitati tribuē
tes: quod natu
re: aut demōis
eſt: errent: erra
reque alios fa
ciant ꝛc̄.

¶ Arti. cu. III. In articulo 3° in reſponſione ad 3m dum occurrit. nam hec doctria retractatur inferi⁹ i 3ª pte in. q. de tentatione xpi: vbi ex iſta met aucte Auguſtini: autor dicit ꝙ nõ pót eē abſqꝫ pctõ tentatio a carne. nõ. n. cõparant ſe dicta ħ ⁊ ibi. naꝫ ibi dr̃ ꝙ ɔcupiſcẽtia carnis aduerſus ſpũ nõ pót eſſe abſqꝫ pctõ: ħ dicit̃ ꝙ nõ ē peccatuꝫ: quãdo ei ratio actualiter reſiſtit: non ſemꝑ ergo eſt peccatum.

¶ Ad hoc dicit̃ q̇ iſta non contrariantur adinuiceꝫ: ibi nãque dicitur ꝙ ſemper eſt peccatum: quum caro ɔcupiſcit aduerſus ſpiritum: quod ibi diſcutiendum eſt domino cõcedente: hic autem nihil contra dictaꝫ vniuerſalem dicitur: non enim dicitur qȯ aliquando nõ eſt peccatum: ſed dicitur ꝙ quãdo ei rõ actualiter reſiſtit nõ eſt peccatum: qȯ nihil repugnat illi: quoniam veruꝫ tale quãdo inueniatur non affirmatur. naꝫ nõ aſſeritur ꝙ concupiſcenti

rimo ſanguie ad principiũ ſenſitiuuꝫ ſimul deſcendunt motus ſiue impreſſiões relicte ex ſenſibilium motionibus: que in ſenſibilibus ſpeciebus conſeruant̃: ⁊ mouẽt principium apprehenſiuũ: ita ꝙ appareat ac ſi tunc principiuꝫ ſenſitiuũ a rebus ipſis exterioribus immutaret̃. vnde talis motus localis ſpũuꝫ vel humoꝝ ꝓcurari põt a demõib⁹ ſiue dormiãt ſiue vigilẽt hoies. ⁊ ſic ſequit̃ ꝙ hõ aliqua imaginet̃. Similiter etiam appetitus ſenſitiuus ɔcitat̃ ad aliquas paſſiones ſ꜡ quẽdam determinatum motũ cordis ⁊ ſpirituum: vñ ad hoc etiaꝫ diabolus põt cooperari. Et ex hoc ꝙ paſſiones alique cõcitant̃ in appetitu ſenſitiuo: ſequit̃ ꝙ ⁊ motum ſiue intentionem ſenſibilẽ p̄dicto modo reductam ad principiũ apphẽſiuuꝫ magis homo percipiat: qꝛ vt phs in eodẽ li. dicit: amãtes modica ſimilitudine in apprehẽſiõe rei amate mouent̃. Contingit etiã ex hoc ꝙ paſſio eſt ɔcitata: vt id qȯ ꝓponitur imaginationi iudicet̃ ꝓſequẽdum: qꝛ ei qui a paſſione detinetur: videt̃ eſſe bonum id ad qȯ per paſſionem inclinat̃. Et per hunc modũ interius diabolus inducit ad peccandum.

¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ opera vite ſemper etſi ſint ab aliquo principio intrinſeco: tñ ad ea põt cooperari aliquod exteri⁹ agẽs: ſicut etiam ad opera aie vegetabilis operatur calor exterior vt facilius digerat̃ cib⁹.

¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ hmõi apparitio formarum imaginabilium nõ eſt oĩno ꝑter ordineꝫ nãe: nec eſt per ſolũ imperiuꝫ: ſed per motũ localẽ: vt dictuꝫ eſt. Unde pꝫ reſponſio ad tertiũ: qꝛ forme ille ſunt a ſenſib⁹ accepte primordialiter.

¶ Utrum diabolus poſſit neceſſitateꝫ inferre ad peccandum. ¶ Articulus. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ diabolus poſſit neceſſitatem inferre ad peccandum. Poteſtas enim maior põt neceſſitateꝫ inferre minori: ſed diabolo dicit̃ Job. xlj. Non eſt poteſtas ſuper terrã que ei valeat comparari. ergo poteſt homini terreno neceſſitatẽ inferre ad peccandũ. ¶ Preterea. Ratio hominis nõ poteſt moueri niſi ſ꜡m ea que exterius ſenſibus proponuntur ⁊ imaginationi repreſentantur: qꝛ omnis noſtra cognitio ortum hꝫ a ſenſu: ⁊ nõ eſt intelligere ſine fantaſmate: vt dicitur in lib. de anima: ſed diabolus poteſt mouere imaginationem hominis: vt dictũ eſt: ⁊ etiam exteriores ſenſus. Dicit enim Aug. in lib. lxxxiij. q. ꝙ ſerpit hoc malum. ſ. quod eſt a diabolo per omnes aditus ſenſibiles dat ſe figuris: accõmodat ſe coloribus: adheret ſonis: infundit ſe ſaporibus. ergo poteſt rationẽ hominis ex neceſſitate inclinare ad peccandum. ¶ Preterea. Scõm Aug. nõnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſed concupiſcentiam carnis diabolus poteſt cauſare ſicut ⁊ ceteras paſſiones eo modo quo ſupra dictum eſt. ergo ex neceſſitate poteſt inducere ad peccanduꝫ. ¶ Sed contra eſt quod dicit̃. j. Petri. v. Aduerſarius veſter diabolus tanꝗ̃ leo rugiens circuit querens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide: fruſtra autem talis ãmonitio daret̃: ſi homo ei ex neceſſitate ſuccũberet: non ergo poteſt homini neceſſitatem inducere ad peccandum. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ diabolus propria virtute niſi refrenetur a deo poteſt aliquem inducere ex neceſſitate ad faciendum aliquem actuꝫ: qui de ſuo genere peccatum eſt: non auteꝫ poteſt inducere neceſſitateꝫ peccandi. quod patet ex hoc ꝙ hõ motiuo ad peccandum non reſiſtit niſi per rationem: cuius vſum totaliter impedire poteſt mouendo imaginationem ⁊ appetitum ſenſitiuũ: ſicut in arrepticijs pꝫ: ſed tunc ratiõe ſic ligata quicquid homo agat non imputat̃ ei ad peccatum: ſed ſi ratio nõ ſit totaliter ligata: ex ea parte qua eſt libera poteſt reſiſtere peccato ſicut ſupra dictum eſt. Unde manifeſtum eſt ꝙ diabolus nullo modo poteſt neceſſitatem inducere homini ad peccanduꝫ. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ nõ quelibet poteſtas maior hoie poteſt mouere voluntateꝫ hominis: ſed ſolus

dens: vt ſupra habitum eſt. ¶ Ad ſcd̃m dõz: ꝙ illud qđ eſt apph̃enſuz per ſenſum vel imaginationem nõ ex neceſſitate mouet voluntatem ſi homo habeat vſuz rationis nec ſemper huiuſmodi apprehenſio ligat rationez. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ concupiſcentia carnis contra ſpiritum quando ratio ei actualiter reſiſtit non eſt peccatum ſed materia exercende virtutis: ꝙ autem ratio ei non reſiſtit non eſt in poteſtate diaboli: ⁊ ideo non poteſt inducere neceſſitatem peccati.

¶ Utrum omnia peccata hoïum ſint ex ſuggeſtione diaboli. ¶ Articulus. IIII.

AD quartum ſic proceditur. Uidetur ꝙ omnia peccata hoïum ſint ex ſuggeſtione diaboli. Dicit eniz Diony. iiij. ca. de diui. no. ꝙ multitudo dẽmonum cauſa eſt omniuz malorũ: ⁊ ſibi ⁊ alijs. ¶ Preterea. Quicunqz peccat mortaliter efficitur ſeruus diaboli ſm̃ illud Jo. viij. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati: ſed ei aliqs in ſeruitutez addicitur a quo eſt ſuperatus: vt dicitur. ij. Pe. ij. ergo quicunqz facit peccatũ ſuperatus eſt a diabolo. ¶ Preterea. Greg. dicit. ꝙ peccatum diaboli eſt irreparabile. qꝛ cecidit nullo ſuggerente. ſi igitur aliqui homines peccarent per libe. arbi. nullo ſuggerente: eorum peccatuz eſſet irremediabile: quod pꝫ eſſe falſuz. ergo omnia peccata humana a diabolo ſuggeruntur. ¶ Sed contra eſt quod dicitur in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus. Nõ omnes cogitatiões noſtre male a diabolo excitantur: ſed aliquotiens ex noſtri arbitrij motu emergunt. ¶ Reſpondeo dicenduz: ꝙ occaſionaliter quidem ⁊ indirecte diabolus eſt cauſa omnium peccatorum noſtroruz. inquãtum induxit primum hominez ad peccanduz: ex cuius peccato intantuz viciata eſt humana natura vt omnes ad peccandum procliues ſimus: ſicut diceretur eſſe cauſa combuſtionis lignoruz qui ligna ſiccaret: ex quo ſequeretur ꝙ facile incenderentur: directe autem non eſt cauſa omnium peccatorum humanorum: ita ꝙ ſingula peccata perſuadeat: quod Origenes probat ex hoc. quia etiam ſi diabolus nõ eſſet: homines haberent appetitum ciborum ⁊ venereorum: ⁊ ſimilium: qui poſſet eſſe inordinatus niſi ratione ordinaretur: quod ſubiacet libero arbitrio. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ multitudo demonum eſt cauſa omnium malorum noſtrorum ſm̃ primam originem: vt dictuz eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ nõ ſolum fit ſeruus alicuius qui ab eo ſuperatur: ſed etiam qui ei voluntarie ſe ſubijcit: ⁊ hoc modo fit ſeruus diaboli qui motu ꝓprio peccat. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ peccatum diaboli fuit irremediabile: qꝛ nec aliquo ſuggerente peccauit: nec habuit aliquam pronitatem ad peccandum ex precedenti ſuggeſtione cauſataz: quod de nullo hominis peccato dici poteſt.

¶ De cauſa peccati ex parte hominis. ¶ Qõ. LXXXI.

DEinde conſiderãdum eſt de cauſa peccati ex pte hominis: cum autẽ homo ſit cã peccati alteri homini exterius ſuggerendo: ſicut ⁊ diabolus habet quẽdam ſpecialem modum cauſandi peccatum in alterum per originẽ: vnde de peccato originali dicenduz eſt. ¶ Circa quod tria ꝯſideranda occurrũt. ¶ Primo de eiꝰ traductione. ¶ Secundo de eius eẽntia. ¶ Tertio de eius ſubiecto. ¶ Circa primum queruntur quinqz.

¶ Primo vtrum primũ peccatum hominis deriuetur per originem in poſteros. ¶ Secundo vtrum omnia alia peccata primi parentis: vel etiam aliorum parentum per originem in poſteros deriuentur. ¶ Tertio vtrum peccatuz originale deriuetur ad omnes qui ex Adam per viam ſeminis generantur. ¶ Quarto vtrum deriuaretur ad illos qui miraculoſe ex aliqua parte humani corporis formarent̃. ¶ Quinto vtrum ſi femina peccaſſet viro non peccante traduceret̃ originale peccatum.

cãni aduerſus ipſum aliquando ratio totaliter reſiſtit. hoc eni illi vniuerſali contradiceret: ſed aſſeritur ꝙ quando rõ reſiſtit: non eſt peccatum: quod equiualet conditionali ſi ratio reſiſtit non eſt peccatum. Et intẽdit autor h̃ ſolum ſatiſfacere argumento ꝓ pſ̃enti materia: qua tractatur de poteſtate diaboli. Et dicere ꝙ cõcupiſcente carne aduerſus ſpiritum: non conſurgat peccatũ ex concupiſcẽtia: quam poteſt facere diabolus: ſꝫ ex nõ reſiſtẽtia rationis que nõ ſubiacet poteſtati demonis: quia concupiſcẽtia iſta: ſi ratio ei reſiſtit non eſt peccatuz: ſed materia exercende virtutis. Et hoc ſat ẽ argumento quia dato ꝙ ſemꝑ ſit peccatuz: vt Auguſtinus dicit. non tamen ad illud neceſſitat demon: ꝗ ad nõ reſiſtentiam rationis neceſſitare nequit: vtruz aũt poſſibile ſit rõnẽ ꝯcupiſcenti actualr̃ carni totalr̃ reſiſtere in diſcuſſuz dimittit̃ vt ĩpertinens.

¶ De 4° articulo eiuſdez. 80. queſtionis nihil occurꝰ ſcribendum.

¶ Utrum primuȝ pctm̄ primi pentis traducat̄ in poſteros.

¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ primū peccatū primi pentis nō traducat̄ ad alios ꝑ originem. Dr̄.n. Eze.xviij. Fili⁹ nō portabit iniqtaté pr̄is: portaret āt ſi ab eo iniqtaté traheret. ℥ nullus trahit ab aliquo parētuȝ ꝑ originē aliqͦ pctm̄. ¶ Preterea. Accn̄s nō traducit̄ ꝑ originē niſi traducto ſubro. eo ꝙ accidēs nō trāſit de ſubro i ſubȝ: ſȝ aīa rōnalis q̄ ē ſubȝ culpe nō traducit̄ ꝑ origineȝ: vt in prio oñſum eſt. ℥ neqȝ aliq̄ culpa ꝑ originē traduci pōt. ¶ Preterea. Omne illō qͦ traducit̄ ꝑ originē hūanā cāt̄ur ex ſemine ſȝ ſemē nō pōt cāre pctm̄ eo ꝙ caret rōnali pte aīe. q̄ ſola pōt eē cā pcti. ℥ nullū pctm̄ pōt trahi ꝑ originē. ¶ Preterea. Qꝫ eſt ꝑfectius in nā virtuoſius ē ad agēdū: ſȝ caro ꝑfecta nō pōt inficere aīam ſibi vnitā alioqn aīa nō poſſet emūdari a culpa originali dū eſt carne vnita. ℥ multo min⁹ ſemen pōt inficere aīaȝ. ¶ Preterea. Phs dicit in.iij. ethi. ꝙ ꝓp nāȝ turpes nullus icrepat: ſȝ eos q ꝓp deſidiā ⁊ negligētiā: dn̄r autē nā turpes qui hn̄t turpitudinē ex ſua origine. ℥ nihil qͦ ē ꝑ originē eſt increpabile neqȝ pctm̄. ¶ Sed ꝯ eſt qͦ apl̄s dic̄ Ro. v. Per vnū hoīeȝ pctm̄ i hūc mūdū intrauit: qͦ nō pōt intelligi per modū imitationis: ꝓp hoc qͦ dicit̄ Sap̄.ij. Inuidia diaboli mors intrauit in orbeȝ terraꝝ. reſtat ℥ ꝙ per originē a primo hoīe pctm̄ in mūdū intrauit. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſm fidē chatolicā eſt tenendū ꝙ primū pctm̄ primi hoīs originalr̄ trāſit in poſteros: ꝓp qͦ ēt pueri mox nati deferunt̄ ad baptiſmū tanqȝ ab aliqua infectione culpe ablnēdi: ꝯriuȝ eſt aūt hereſis pellagiane: vt pȝ ꝑ Augu. in plurimis ſuis libris. ¶ Ad iueſtigādū āt q̄lr pctm̄ primi parētis originalr̄ poſſit trāſire in poſteros: diuerſi diuerſis vijs ꝓceſſerūt. Quidaȝ .n. ꝯſiderātes ꝙ pcti ſubm eſt aīa rōnalis: poſuerūt ꝙ cū ſemine rōnalis aīa traducat̄ vt ſic ex infecta aīa infecte aīe deriuari videant̄. Alij ſ͛o hoc repudiātes tanqȝ erroneū: conati ſunt oſtēdere quo mō culpa aīe parentis traducit̄ in ꝓlem etiā ſi aīa nō traducat̄ ꝑ hoc ꝙ corꝑis defectus traducunt̄ a parēte in ꝓlem: ſicut leproſus gnāt leproſum. ⁊ podagricus podagricū ꝓp aliqȝ corruptionē ſemis: lȝ talis corruptio nō dicat̄ lepra vel podagra. Cuȝ aūt corpus ſit ꝓportionatum aīe ⁊ defectus aīe redūdent in corp⁹: ⁊ econuerſo: ſimili mō dr̄ ꝙ culpabilis defect⁹ aīe ꝑ traductionē ſeminis in ꝓlem deriuat̄: qȝuis ſemen actualiter nō ſit culpe ſubm. Sȝ oēs hmōi vie inſufficiētes ſunt: qꝛ dato ꝙ aliqui defectus corporales a parēte tranſeant in ꝓlē per originem. ⁊ etiā aliq defectus aīe ex ꝯñti ꝓp corporis indiſpoſitionē ſic interduȝ ex fatuis fatui gnāt̄: tn̄ hoc ipſum ꝙ eſt ex origine aliquē defectū hr̄e. videt̄ excludere rōnē culpe: de cuius rōne eſt ꝙ ſit voluntaria: vnde etiā poſito ꝙ aīa

¶ Queſtio. LXXXI. ¶ Articu. I.

In articulo primo queſt. 81. dubium primo nouitioruȝ occurrit: quo pacto ſtat declaratio autoris de modo quo originale peccatū traducatur: proportionalis nāqȝ ſimilitudo de peccato mēbri: ac volūtatis mouētis illud: ⁊ hui⁹ hominis ad p̄mū parenteȝ generantē ipm inconſona eſt. naȝ quia voluntas mēbruȝ: qͦ eſt mouet ad exequutioneȝ culpe: ideo membruȝ culpe ꝑticeps ſit: gnāns aūt nō mouet gnōnis motōe hūc hoīem exiſtētē ad culpā: ſȝ facit hūc hominem eē cuȝ tali defectu: q non ſit ꝑticipatio culpe: ſȝ pene vel defect⁹ potius.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ ſimilitudo conſonat: ⁊ optime declarat intentum ſi attend'mus ad illud qͦ eſt per ſe i motione eni mēbri a voluntate per ſe ſit ꝙ membruȝ conſtituitur i hoc quod eſt eſſe inſtrumentum volūtatis ad tale opus: ⁊ ex h ipſo ſuppoſito ꝙ ſit capax culpe inſtrumentuȝ illud culpe ſit particeps: ⁊ ſimilr̄ in gnōne hui⁹ hoīs ab Adā ꝑ ſe ſit ꝙ hic homo ꝯſtituit̄ in hoc: qͦ eſt eē membꝛ̄ Ade vt capitꝭ: Ex h nāqȝ: ꝙ ꝑ ſemē ab ipſo generat̄ ei⁹ mēbrum ſit adeo ꝙ ſi aliter generaretur: aut fieret: non eſſet eius membrum. ex hoc autem ꝙ eius membrū eſt ſuppoſito quod ſuſceptiu culpe ꝑticeps ſit culpe: ⁊ nō ſoluȝ pene: generatiua ergo motio reſpondet motioni iꝑatiue in hoc qͦ eſt vtrāqȝ conſtituere motuȝ in hoc: qͦ eſſet aliquid mouentis: vt ſic poſſit ei imputari ad culpaȝ preſuppoſita eius capacitate: ꝙ autē ibi membrum preſit ⁊ hic non: nihil efficit: immo proportionalitateȝ adiuuat: qꝛ ſicut ad culpam actualeȝ mouet preexiſtens: ita mouens ad culpā originaleȝ mouet .i. ducit de potentia ad actum non preexiſtens: contra rationem nāqȝ ei⁹: quod oritur eſt preexiſtere.

¶ In eodem articulo aduerte ꝙ autor poſitionem: quam in ſecundo ſententiaruȝ. diſt. 30. ſequut⁹ eſt: licet non totaliter arguere videat. ſi tamen diligentius cōſideretur littera dum arguitur in ſufficientie ſecūde vie poſitio illa oliȝ ſua reprehēditur. nam ibi tenuit peccatuȝ originale contrahi per origineȝ ſicut podagram vel ſtoliditatem: redūdāte in formā cōditione materie: et habet rationem culpe propter voluntatem parētis. hic autem licet de iſto voluntario nō fiat mentio referendo illā opinionem: ſub intelligit̄

telligitur tamen vtputo tāquam commune confeſſum ab omnibus: quod hoc eſt voluntarium aliena voluntate: reprehenditur autem hec poſitio tanquā inſufficiens qua non ſaluat rationem voluntarij etiaꝫ aliena voluntate. Sic ꝙ ſufficiat ad rationem culpe in hoc genito: quoniam totū hoc: quod illa poſitio dic̄ acceptatur: verificatur de ſorte ſecundū ſe. Eſt nāqꝫ ſecūduꝫ ſe habens ꝯditiones forma coaptatas materie conditionibus volūtarie ade volūtate cōtractas ab eo: ⁊ tamen defect⁹ iſte nō eſt culpa ſortis ſecunduꝫ ſe: qꝛ ergo opōꝫ ad ſaluanduꝫ voluntarium requiſitū ad culpaꝫ huius abſqꝫ propria voluntate ponere hunc hominē eē aliquid aliene voluntatis vt ſic ſit volūtarius defect⁹ voluntate propria non ſecundum ſe: ſed ſecundū ꝙ mēbrum alterius a quo incboat hec culpa: ⁊ hoc non poſitū eſt a predictis poſitionib⁹: ideo arguitur: ⁊ ponitur alia via: qua ſaluat̄ ſufficienter ratio voluntarij per hoc: quod ponitur in ſorte hoc peccatum vt eſt membrum ade: ⁊ ex conſequenti in ipſo ſecunduꝫ ſe. ¶ In reſponſione ad tertium in eodem articulo: nota ꝙ culpaꝫ eſſe virtualiter in ſemine accipiendum eſt concomitanter ⁊ non principaliter: in ſemine nāqꝫ eſt virtualiter natura humana quaꝫ concomitatur culpa originalis: ita ꝙ non oportet aliquaꝫ intentionalem qualitateꝫ in ſemine fingere: qua productiuum ſit culpe: hoc enim nec ſomniauit autor. Cum culpa nihil entitatis ſit ⁊ concomitanter fiat: ⁊ ſufficiens ſit ſemen deciſum a natura deſtituta iuſticia originali. verba aūt autoris i queſtione de malo. q̄ſtione quarta. articlō primo ad nonum nō ſignificant oppoſituꝫ: ſed ꝙ priuatio iuſticie origialis in ſemīe illo modo quo i ſemine ſaluabatur: ex defectu ſpectās ad genus moris virtualiter: non quia eſt actu moralis: ſed quia tēdit ad morale peccatuꝫ: ⁊ ſic iſta ꝑuatio eſt quedam intētio mali moralis: ⁊ malū morale eſt i ea intentionaliter: ſicut in aere: ⁊ anima in ſemine: ⁊ tenet ſimilitudo quo ad hoc: quia intentio ordinatur ad illud: cuius dicitur intentio non quo ad eſſe entia poſitiua: quuꝫ hoc de priuatione dici non poſſit: etiaꝫ ſi fingendi detur licentia. Et hec de iſta materia dicta ſufficiant: quoniam euacuant oēs difficultates neceſſarias.

rōnalis ad aliam traduceret̄ ex hoc ipſo ꝙ infectio aie prolis nō eſſet in eius volūtate amitteret rōnē culpe obligantis ad penā: qꝛ vt phs dic̄ in .iij. ethi. nullus improperabit ceco nato: ſed mag miſerebit̄. Et iō alia via ꝓcedēdū eſt dicēdo ꝙ oēs hoies qui naſcunt̄ ex adaꝫ pñt ꝯſiderari vt vnus hō inquātū ꝯueniūt in nā quā a primo parente accipiūt ſm ꝙ in ciuilib⁹ oēs hoies qui ſunt vnius cōitatis reputant̄ quaſi vnuꝫ corpus. ⁊ tota cōitas quaſi vnus homo. Porphirius etiā dicit ꝙ ꝑticipatione ſpēi plures homines ſunt vnus hō. ſic igitur multi hoies ex adam deriuati ſunt tanꝗ̄ multa mēbra vni⁹ corporis: actus aūt vnius mēbri corporalis: puta man⁹: nō eſt volūtarius volūtate ipſius manus: ſed volūtate aie q̄ primo mouet mēbrum: vñ homicidiū ꝙ man⁹ cōmittit nō imputaret̄ manui ad pctm̄ ſi ꝯſideraret̄ manus ſm ſe. vt diuiſa a corpore: ſed iputaret̄ ei in quātū eſt aliqd hoīs qđ mouet̄ a primo principio motiuo hoīs: ſic igit inordinatio q̄ eſt in iſto hoie ex adam gnāto nō eſt voluntaria volūtate ipſi⁹: ſed voluntate primi parentis qui mouet motione gnātionis oēs qui ex eius origine deriuātur: ſicut voluntas aie mouet oia membra ad actū: vñ pctm̄ qđ ſic a primo parente in poſteros deriuat̄: dicit̄ originale ſicut pctm̄ qđ ab aīa deriuat̄ ad mēbra corporis dicit̄ actuale: ⁊ ſicut pctm̄ actuale qđ per membrum aliqđ cōmittit̄ nō eſt pctm̄ illius membri. niſi in quantum illud membrum eſt aliquid ipſius hoīs: ꝓpter qđ vocatur peccatū humanum: ita peccatum originale non eſt pctm̄ huius ꝑſone niſi inquantum hec perſona recipit naturam a primo parente: vñ ⁊ vocat̄ pctm̄ nāe ſꝫ illud Eph.ij. Eram⁹ natura filij ire. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ filius dicitur nō portare pctm̄ patris. qꝛ nō punit̄ pro pctō patris: niſi ſit particeps culpe. ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito: deriuat̄.n. per originē culpa a pr̄e in filiuꝫ: ſicut ⁊ pctm̄ actuale per imitationem. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ etſi aīa nō traducat̄: qꝛ virt⁹ ſeminis nō pōt cauſare aīam rōnalem mouet tñ ad ipſam diſpoſitiue. vñ per virtuteꝫ ſeminis traducit̄ humana nā a parente in ꝓlem. ⁊ ſimul cū nā nāe infectio: ex hoc.n. fit iſte q naſcit̄ cōſors culpe primi parētis ꝙ nām ab eo ſortit̄ per quādā generatiuā motionem. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ etſi culpa nō ſit actu in ſemine: eſt tamē ibi virtute humane nāe quā cōcomitatur talis culpa. ¶ Ad q̄rtuꝫ dōm: ꝙ ſemen eſt principium gnātionis. que eſt ꝓprius act⁹ nāe eius ꝓpagatiōi deſeruiēs. ⁊ iō magis inficit̄ aīa ꝑ ſemen q̄ꝫ per carnē iam ꝑfectā que iā determinata eſt ad perſonaꝫ. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ illđ qđ eſt per originē nō eſt increpabile ſi ꝯſideret̄ iſte qui naſcit̄ ſm ſe: ſed ſi ꝯſideret̄ ꝓut refertur ad aliquod principiuꝫ. ſic pōt eſſe ei increpabile: ſicut aliqs qui naſcit̄ patit̄ ignominiā generis ex culpa alicuius ꝓgenitorum cauſatam.

¶ Vtrum ét alia pctā primi parentis vel ꝑrimoꝝ parētū traducant in poſteros. Arti. II.

Ad ſcđȝ ſic procedit. Videt ꝙ ét alia pctā vel ipſius primi parētis: vel ꝑrimoꝝ parētuȝ traducant in poſteros: pena.n.nunꝙ̄ debet niſi culpe: ſȝ aliq puniunt iudicio diuino ꝑ pctō ꝑrimoꝝ parentū ſm illō Exo.xx. Ego ſum deus zelotes viſitans iniqtatē patruȝ in filios in tertiā ⁊ q̄rtā gñationē iudicio etiā hūano in crimine leſe maieſtatis filij exheredantur pro pctō parentū. g ét culpa ꝑrimoꝝ parentū trāſit ad poſteros. ¶ Preterea. Magis pōt transferre in alteruȝ id qđ hȝ aliquis a ſeipſo q̄ȝ id qđ habȝ ex alio: ſicut ignis magis pōt calefacere: q̄ȝ aq̄ calefacta ſed hō transfert in prolem per originē pctm̄ qđ hȝ ab adaȝ. g multo magis peccatū qđ ipſe ꝯmiſit. ¶ Preterea. Ideo cōtrahimus a primo parēte peccatū originale. qꝛ in eo fuimus ſicut in principio nāe quā ipſe corrūpit: ſed ſilr fuimus in ꝑximis parentibus ſicut in quibuſdā nāe principijs. que etſi ſit corrupta pōt adhuc magis corrumpi per pctm̄ ſm illud Apoc. vlti. Qui in ſordibus ē ſordeſcat adhuc. g filij ꝯhunt pctā ꝑrimoꝝ parentū per originem ſicut ⁊ primi parentis. ¶ Sed ꝯtra. bonuȝ eſt magis diffuſiuū ſui q̄ȝ malū: ſȝ merita ꝑrimoꝝ parētū nō traducūtur ad poſteros. g multo minꝰ pctā. ¶ Rñdeo dđȝ: ꝙ Aug. hāc rōnē mouet in Ench. ⁊ inſolutā relinqt: ſed ſi quis diligenter attēdat ipoſſibile eſt ꝙ aliq̄ pctā ꝑrimoꝝ parētū: vel etiā primi parētis ꝑter primuȝ per originē traducant: cuiꝰ rō eſt: qꝛ hō gnāt ſibi idem in ſpē: non autem ſm indiuiduuȝ: ⁊ ideo ea que directe pertinent ad indiuiduuȝ: ſicut perſonales actus. ⁊ que ad eos pertinent: non traducunt a parentibus in filios: nō enim grāmaticus traducit in filiū ſcientiam grammatice quam ꝓprio ſtudio acquiſiuit: ſed ea que pertinent ad naturam ſpeciei traducuntur a parentibus in filios: niſi ſit defectus nature. ſicut oculatus gnāt oculatū niſi nā deficiat: etſi nā ſit fortis ét aliqua accñtia indiuidualia ꝓpagant in filios ꝑtinētia ad diſpōneȝ nāe: ſicut velocitas corporis. bōitas igenij: ⁊ alia hmōi: nullo aūt mō ea q̄ ſunt pure ꝑſonalia: vt dcm̄ eſt. Sicut aūt ad ꝑſonā ꝑtinet aliqd ſȝ ſeipāȝ ⁊ aliqd ex dono gr̄e. ita etiā ad nām pōt aliquid pertinere ſm ſeipām. ſ. ꝙ cātur ex principijs eius: ⁊ aliquid ex dono gr̄e: ⁊ hoc mō iuſtitia originalis ſicut in primo dcm̄ eſt: erat qđdaȝ donū gr̄e toti hūane nāe diuinitus collatū in primo parēte: qđ qdeȝ primus hō amiſit per primū pctm̄: vñ ſicut illa originalis iuſtitia traducta fuiſſȝ in poſteros ſimul cū nā: ita etiaȝ inordinatio oppoſita: ſed alia pctā actualia: vel primi parentis: vel alioꝝ nō corrūpūt nām q̄ȝtū ad id qđ nāe eſt: ſed ſoluȝ q̄ȝtuȝ ad id qđ pſone eſt. i. ſm ꝓnitatē ad actum vñ alia pctā nō traducunt. ¶ Ad primū g dđm: ꝙ pena ſpūali. ſic Aug. dicit in ep̄la ad Auitū: nunꝙ̄ puniunt filij ꝑ parentibus niſi cōicent in culpa vel per originem: vel ꝑ imitationeȝ. qꝛ oēs aīe imediate ſunt dei: vt dicit Ezech. xviij. ſed pena corporali interdū iudicio diuino vel hūano puniunt filij ꝑ parentibus inquātū filius eſt aliquid pr̄is ſm corpus. ¶ Ad ſcđm

¶ Articu. III.

In articulo tertio eiuſdeȝ. Si. queſ. obmiſſo ſecundo aduerte duo circa vniuerſalitatem peccati origialis. Primum eſt ꝙ ad fidem catholicam ſpectat ꝙ omnes preter ſolum Chriſtū cōtrahant peccatum originale: quod dictū non intelligendum eſt aliter q̄ȝ de morte: q eſt pena peccati origialis: vt q ſicut omnes incurrūt mortem .i. neceſſitatem moriendi: ita oēs icurrunt peccatuȝ originale .i. neceſſitatem habendi peccatū originale. Et ſicut nō ſpectat ad fidē an ſinguli moriātur actualr: an diuina diſpoſitione aliquis non moriat. ita nō ſpectat ad fidem an aliqs ex ſpeciali prerogatiua gratie nō incurrat actualiter origiale peccatū: de vtroqȝ eniȝ ſimul īqt apoſtolus ad Ro. qnto per vnuȝ hominem peccatū introiuit in mundum: ⁊ per peccatum mors. Eſt igit neceſſariuȝ ſecunduȝ catholicam fidē credere ꝙ omnis vtriuſqȝ ſexus ab Adam ſm rationeȝ ſeminalem proueniēs ex ipa ſua generatiōe ſit obnoxius peccato originali: ⁊ contra Pelagianos dicentes oppoſitum Auguſtinꝰ diſſerit ⁊ diffinit. De ſolo auteȝ Ieſu xp̄o verū eſt ꝙ ex ipa generatione nulli obnoxiꝰ eſt peccato: iuxta verbum angeli ad beatā virginem ante ſui ꝯceptioneȝ: que vocat natiuitas i vtero dicēns ꝙ ex te naſcetur ſctū: ⁊ iux hunc ſenſum militat ratio autoris ſcȝ quia aliter nō indigerent redemptiōe: que ꝑ Ieſum Chriſtum facta eſt. ſi enim peccatum originale. vel in actu: vł in neċitate habendi illud qs nō incurreret non egeret redemptione: qđ hereticuȝ eſſet dicere: ſȝ ſi oēs obnoxij ſunt peccato origiali ſufficit ad indigentiam redemptiōis: neqȝ enim ſoluȝ redemptione eget actualiter captiuus: ſed etiam obnoxius captiuitati. Et hec bñ notabis tu thomiſta. ne nimio zelo: non ſecundum ſcientiam accenſus erronea dicas q̄ erronea non ſunt: quum de beatiſſime virginis

ginis cõceptõe diſputas aut ꝑdicas. Secũdum notandũ eſt ꝙ licet: vt dictum eſt: ad fidem non ſpectet tãq̃ʒ neceſſario credẽdum verũʒ aliquis actualiter non habuerit ex ſpeciali gr̃a originale peccatum per hoc nõ excluditur quin ſpectare poſſit tanq̃ʒ probabile propter auctoritatis ſanctorum. In pricipio nã ꝙ ꝑme partis diſtingit autor quomodo multiplicater aliq̃ ſpectent ad ſacrã theologiã: propter quod oportet ſobrie ſe hẽre hominem in re hac: ſicut ꝛ ð actuali morte eorũʒ de quibus loquitur Apoſtolus prime ad Theſſal. 4.° et diabolicas emulatiões: detractiões nequaſq̃ʒ tam ſub celi q̃ ſub pietati vmbra emitare: ac ſpiritui ſancto obyceʒ nõ ponere inreiurando firmãdo ħ vel illud.

¶ In reſpõſione ad ſecundũ in eodem articulo ſcito qð peccatum originale in baptizato dicatur remanere actu: ꝛ tranſire reatu: q: ꝛ vere actu remanet priuatio iuſtitie originalis: ſumus enim adhuc illa priuati: quoniam quantũ habeam⁹ gra

dõm: ꝙ illud qð hʒ aliqs ex ſe magis põt traducere dũmõ ſit traducibile: ſed pctã actualia primoꝝ parẽtũ nõ ſunt traducibilia: q: ſũt pure perſonalia: vt dcm̃ eſt. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ primũʒ pctm̃ corrũpit nãm hũanã corruptiõe ad nãm ptinente. alia ſo pctã corrũpũt eam corruptiõe pertinente ad ſolam perſonam.

¶ Utrum peccatum primi parentis tranſeat per originem in oẽs hoies. Articu. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ pctm̃ primi parẽtis nõ tranſeat ꝑ originẽ in oẽs homines: mors.n. eſt pena ꝯñs originale pctm̃: ſed nõ omnes qui ꝓcedunt ſeminaliter ex adam morientur: illi.n. qui viui reperientur in aduentu dñi nunq̃ʒ morient̃ vt videt̃ per hoc qð dicit̃.j. Theſſa.iiij. Nos qui viuimus nõ ꝑueniemus in aduentu dñi eos qui dormierũt. ergo illi nõ ꝯtrahunt originale peccatum. ¶ Preterea. Nullus dat alteri qð ipſe non hʒ: ſʒ hõ baptizatus nõ hʒ peccatuʒ originale. ergo nõ traducit ipſʒ in ꝓlem. ¶ Preterea. Donũ xp̃i eſt maius q̃ʒ pctm̃ ade: vt aplũs dicit Ro.v. Sed donũ xp̃i nõ tranſit in oẽs homines: ergo nec pctm̃ ade. ¶ Sed cõtra eſt quod apl's dicit Ro.v. Mors in oẽs ptranſijt in quo oẽs peccauerunt. ¶ Reſpondeo dõʒ: ꝙ ſm fidẽ catholicã firmiter eſt tenendũ ꝙ oẽs homines ꝑter ſolum xp̃m ex adã deriuati peccatuʒ originale ex adã cõtrahũt: alioquin nõ oẽs indigerent redemptione q̃ eſt per xp̃m: qð eſt erroneuʒ: rõ aũt ſumi põt ex hoc ꝙ ſupra dictum eſt.ſ. ꝙ ſic ex pctõ primi parentis traducit̃ culpa originalis in poſteros ſicut a volũtate aie per motionẽ mẽbroꝝ traducit̃ peccatum actuale ad membra corporis: manifeſtuʒ eſt aũt ꝙ peccatuʒ actuale traduci põt ad oĩa membra q̃ nata ſunt moueri a volũtate. vñ ꝛ culpa originalis traducit̃ ad omnes illos qui mouentur ab adam motione generationis. ¶ Ad primum ergo dõm: ꝙ probabilius ꝛ conuenientius tenet̃ ꝙ omnes illi qui in aduẽtu domini reperient̃ morient̃: ꝛ poſt modicuʒ reſurgent. vt in tertio pleni⁹ dicetur. Si tñ hoc veruʒ ſit quod alij dicunt ꝙ illi nunquã morient̃: ſicut Hierony. narrat diuerſorum opiniones in quadam ep'la ad Minerium de reſurrectione carnis: dõm eſt ad argumentum ꝙ illi etſi nõ moriant̃: eſt tamen in eis reatus mortis: ſʒ pena aufertur a deo qui etiaʒ peccatorum actualium penas ꝯdonare poteſt. ¶ Ad ſcðm dõm: ꝙ peccatũ originale per baptiſmum aufertur reatu inquantũ anima recuperat gratiam quãtum ad mentem. remanet tamen peccatum originale actu inquantum ad fomitem. qui eſt inordinatio partiũ inferiorum anime ipſius corporis ſm ꝙ homo generat̃: ꝛ non ſm mentem: ꝛ ideo baptizati traducunt peccatum originale: non enim parentes generant inquantum ſunt renouati per baptiſmum: ſed inquantum retinent adhuc aliquid de vetuſtate primi peccati. ¶ Ad tertium dicenduʒ: ꝙ ſicut peccatũ ade traducitur in omnes qui ab adam corporaliter generantur: ita gratia xp̃i traducitur in omnes qui ab eo ſpiritualiter generantur per fidem ꝛ baptiſmum: ꝛ non ſolum ad remouendum culpam primi parentis: ſed etiam ad remouendum peccata actualia. ꝛ ad introducendũ in gl'iam.

tiam gratum facientem coniungentem ſupremum bonum hominis deo: non tamen habemus eã ſecundum hunc effectum: qui eſt iuſticia originalis i ſtatu iſto: gratia eniʒ vt in ꝑma parte dictum fuit eſt radix originalis iuſtitie: que olim quũ ſuo fructu perdita per baptiſmum reparatur ſecundũ ſe tantum: fructum factura iuſtitie originalis poſt reſurrectionem. Et vere trãſit reatu: quia non remanet in baptiçatis ꝑuatio originalis iuſtitie ſub ratione culpe: non eniʒ ampli⁹ eis imputatur ad culpam: nec reſeruatur puniẽda. Et ſic breuibus hic colligere poteris: q̃modo originale peccatuʒ in baptizato actu remaneat: reatu vero tranſeat: ꝛ alia multa neceſſaria ꝑ declaratõe eorũ que ſanct⁹ doctor dicit in littera.

¶ Articu. IIII. In articulo quarto euiſdē di. queſt. in reſpōſione ad ſecunduʒ dubiū occurrit: q2 autor in ſecundo ſententiarum: ⁊ hic in articulo p̄mo ad q̄rtum tenet animam infici ex carne: que ē ꝓgenit: quā conſtat non eē p̄ncipium actiuū in generatiōe: nunc vero dicit ꝙ caro non inficit niſi inquantū eſt p̄ncipium actiuū in generatiōe: non enim ſtāt hec duo ſimul. ¶ Ad hoc dicitur ꝙ cārnis nomine quattuor accipere poſſumus corp⁹ paternuʒ: ex quo decidit ſemen ipʒ ſemen ꝫm v̄tutē actiuā in ſpū ſpumoſo. Carnē que fit pars prolis in ipa vnione ad animam: ⁊ carnem vt perſeuerantēʒ in ꝓle: ⁊ retrogrado ordine ꝓcedendo caro ꝑſeuerās inficit animam mediante proprio conſenſu dum concupiſcit aduerſus ſpūm. Caro v̄o i vnione: vt ſtat ſub actione ſemis generando viuentis inficere dici pōt: vt mā cui coaptat̄ forma in p̄nci⁹ in ꝯſtitutōe nāe: magis tamē ⁊

¶ Utrū ſi aliqs ex hūana carne formaret̄ miraculoſe ʒberet originale pctm̄. ¶ Arti. IIII.

Ad q̄rtū ſic procedit̄. Uī ꝙ ſi aliqs formaret̄ ex carne hūana miraculoſe ʒberet originale pctm̄. dicit. n. q̄dam glo. Gen̄. iij. ꝙ in lūbis ade fuit tota poſteritas corrupta: q2 nō ē ſepata prius in loco vite: ſʒ poſtea in loco exilij: ſʒ ſi aliqs hō ſic formaret̄: ſic dcm̄ eſt: caro ei⁹ ſepararet̄ in loco exilij. ḡ ʒberet originale pctm̄. ¶ Preterea. Pctm̄ originale cāt̄ur i nobis inquātū aīa īficit̄ ex carne: ſʒ caro tota hoīs ē īfecta. ḡ ex q̄cūqʒ pte carnis hō formaret̄ aīa ei⁹ īficeret̄ īfectōe originalis pcti. ¶ Preterea. Peccatū originale a p2io pente ꝑuenit in oēs inquātū oēs in eo peccāte fuerūt: ſʒ illi q ex carne hūana formarent̄ in adā fuiſſent. ḡ pctm̄ originale ʒberēt. ¶ Sʒ ʒ ē. q2 nō fuiſſent in adā ꝫm ſeminalē rōnē: qḋ ſolū cāt traductionē pcti originalis: vt Aug. dic̄. x. ſup Gen̄. ad lr̄aʒ. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſic iā dcm̄ ē: pctm̄ originale a p2io parēte traducit̄ in poſteros inquātū mouent̄ ab ipo ꝑ gnātionē: ſic mēbra mouent̄ ab aīa ad peccatū actuale: nō āt ē motio ad gnātionē niſi ꝑ v̄tutē actiuam in gnātiōe. vn̄ illi ſoli pctm̄ originale ʒhūt q ab adā deſcēdūt ꝑ v̄tutē actiuā in gnātiōe originalr̄ ab adā deriuata: qḋ ē ꝫm ſeminalē rōnē ab eo d̄ſcēdere: naʒ rō ſeminalis nihil aliud eſt q̄ʒ vis actiua in gnātiōe: ſi aūt aliqs formaret̄ virtute diuina ex carne hūana: manifeſtū ē ꝙ vis actiua nō d̄riuaret̄ ab adā: vn̄ nō ʒberet pctm̄ originale: ſic nec act⁹ manus ꝑtineret ad pctm̄ hūanū ſi man⁹ nō moueret̄ a volūtate hoīs: ſed ab aliquo extriſeco mouēte. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ adā non fuit in loco exilij niſi poſt pctm̄: vn̄ nō ꝑꝑ locū exilij: ſʒ ꝑꝑ pctm̄ traducitur origialis culpa ad oēs ad quos actiua ei⁹ gnātio ꝑuēit. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ caro nō īficit aīaʒ. niſi inquātū ē p2icipiū actiuū i gnātiōe: vt dcm̄ ē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ille q formaret̄ ex carne hūana fuiſſet in adā ꝫm corpulentā ſubām: ſʒ nō ꝫm ſeminalē rōneʒ: vt dcm̄ eſt: ⁊ ideo nō ꝯtraheret originale peccatū.

¶ Utrū ſi adā peccaſſet ⁊ eua nō: filij pctm̄ originale ꝯtraxiſſent. ¶ Articulus. V.

Ad qntū ſic ꝓcedit̄. vī̄ ꝙ ſi adā n̄ peccaſſet eua peccāte filij originale pctm̄ ʒberent: pctm̄. n. originale a parēt̄ib⁹ ʒhim⁹ iquātū i eis fuim⁹ ꝫʒ illḋ apl̄i Ro. v. In quo oēs peccauerunt. ſʒ ſic hō ꝑex̄ſtit i pr̄e ſuo: ita i mr̄e. ḡ ex pctō mr̄is hō pctm̄ originale ʒberet: ſic ⁊ ex pctō pr̄is. ¶ Preterea. Si eua peccaſſet adā nō peccāte filij paſſibiles ⁊ mortales naſcerent̄. mr̄. n. dat mām in gnōne: vt dic̄ phs in. ij. de gnōne aīaliū: mors āt ⁊ oīs paſſibilitas ꝓuenit ex nec̄itate mā̄e. ſʒ paſſibilitas ⁊ nec̄itas moriēdi ſūt pena peccati originalis. ḡ ſi eua peccaſſet adā nō peccāte filij ʒberēt originale pctm̄. ¶ Preterea. Dama. dic̄ i li. iij. ꝙ ſpūs ſcūs ꝑuenit i v̄ginē de q̄ xp̄s erat abſqʒ pctō origiali naſcitur⁹ purgās eā: ſʒ illa purgatio nō fuiſſet nec̄ia ſi ifectio originalꝭ pcti nō ʒberet̄ ex mr̄e. ḡ ifectio originalꝭ pcti ex mr̄e trahit̄. ⁊ ſic eua peccāte ei⁹ filij pctm̄ originale ʒberēt ēt ſi adā nō peccaſſet. ¶ Sʒ ʒ ē qḋ apl̄s dic̄ Ro. v. Per vnū hoiem pctm̄ in hūc mūdū itrauit. magꝭ āt fuiſſet dōʒ: ꝙ ꝑ duos intraſſet: cū ambo peccauerit. vl̄ poti⁹ ꝑ mulierē q̄ p2io peccauit ſi femia pctm̄ origiale i ꝓlē trāſmitteret. nō ḡ pctm̄ origiale deriuat̄ in filios a mr̄e: ſʒ a pr̄e. ¶ Rn̄deo dōʒ: ꝙ hui⁹ dubitationis ſolutio ex p̄miſſis pʒ. dcm̄ ē. n. ſupra ꝙ peccatū origiale a p2io parēte traducit̄ iquātū ipe mouet ad gnōnē natoꝝ: vn̄ dcm̄ eſt: ꝙ ſi mālr̄ tm̄ aliqs ex carne hūana gnāret̄ origiale pctm̄ nō ʒberet. māifeſtū ē āt ꝫm doctrinā phoꝝ ꝙ p2icipiū actiuū i gnōne ē a pr̄e: māʒ āt mr̄ miniſtrat: vn̄ pctm̄ origiale n̄ ʒhit̄ a mr̄e: ſʒ a pr̄e. ⁊ ꝫʒ h̄ ſi adā n̄ peccāte eua peccaſſʒ: filij origiale pctm̄ n̄ ʒberēt: ecōūſo āt eēt ſi adā peccaſſʒ ⁊ eua non peccaſſet. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ in patre ꝑexiſtit fili⁹ ſicut in principio actiuo: ſed in matre ſicut in principio materiali ⁊ paſſiuo: vn̄ nō eſt ſimilis rō. ¶ Ad ſcdm̄ dōʒ: ꝙ q̄buſdā videt̄ ꝙ eua peccante ſi adam nō peccaſſet filij eſſent imunes a culpa: paterentur

tm̄ nec̄itatē

tñ neċitatē moriēdi: ⁊ alias paſſibilitates ꝓue
niētes ex neċitate nãe quā mater miniſtrat nō
ſub rōne pene: ꝫ ſicͭ quoſdā nãles defect⁹: ꝫ h̄
nō vr̄ ꝯueniēs. imortalitas. n. ⁊ impaſſibilitas
primi ſtat⁹ nō erat ex ꝯditiōe nãe: vt in primo
dcm̄ eſt: ꝫ ex originali iuſtitia ꝑ quā corp⁹ ſub
debat̄ ēt aie q̄diu aia eēt ſubta deo. defect⁹ āt
originalis iuſtitie ē pctm̄ originale. Si igr̄ adā
nō peccāte pctm̄ originale nō trāſfunderet̄ in
poſteros ꝑꝑ pctm̄ eue: mãifeſtū ē ꝙ i filijs nō
eēt defectus originalis iuſtitie: vñ nō eēt in eis
paſſibilitas vel neċitas moriēdi. ¶ Ad tertiū
dōm: ꝙ illa purgatio ꝓueniēs in btā ꝟgine nō
reqrebat̄ ad auferendū trāſfuſionē originalis
pcti: ꝫ qꝛ oportebat vt mr̄ dei maria puritate
niteret: nō. n. eſt aliquid digne receptaculum
dei niſi ſit mundū ſm̄ illud ps. Domū tuam
domine decet ſanctitudo.

¶ De pctō originali q̄ꝫtum ad ſuam eſſentiaꝫ.

¶ Queſtio. LXXXII.

Deinde ꝯſiderādū eſt de pctō origi
nali q̄ꝫtū ad ſuā eēntiā. ¶ Et circa
h̄ q̄runt̄ q̄tuor. ¶ Prio vtrū ori
ginale pctm̄ ſit hit⁹. ¶ Scōo vtꝝ
ſit vnū tm̄ in hoie. ¶ Tertio vtrū
ſit ꝯcupiſcētia. ¶ Quarto vtꝝ eq̄lr̄ ſit in oib⁹.

¶ Vtꝝ originale pctm̄ ſit hitus. ¶ Arti. I.

Ad primuꝫ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ origi
nale pctm̄ nō ſit habitus: originale. n.
pctm̄ eſt carētia originalis iuſtitie: vt
Anſel. dicit in lib. de ꝯceptu virgina
li. ⁊ ſic originale pctm̄ eſt q̄dā priuatio: ꝫ pri
uatio opponit̄ habitui. ꝗ originale pctm̄ nō eſt
habitus. ¶ Preterea. Actuale pctm̄ hꝫ plus
de rōne culpe q̄ꝫ originale inquātū hꝫ plus de
rōne volūtarij: ꝫ hit⁹ actualis pcti nō hꝫ rōneꝫ
culpe: alioqn ſeq̄ret̄ ꝙ hō dormiēs culpabilr̄
peccaret. ꝗ nullus hit⁹ originalis hꝫ rōnē cl'pe.
¶ Preterea. In malis act⁹ ſꝑ ꝓcedit hitū: nul
lus. n. hit⁹ malus eſt ifuſus: ꝫ acq̄ſit⁹ ꝫ origi
nale pctm̄ nō ꝓcedit aliq̄s act⁹. ꝗ originale pec
catū nō eſt hit⁹. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ Aug. dicͭ i lib. ḋ
baptiſmo pueroꝝ: ꝙ ꝓꝫ pctm̄ origiale paruuli
ſunt ꝯcupiſcibiles: ⁊ ſi nō ſint actu ꝯcupiſcen
tes: ꝫ habilitas dr̄ ꝓꝫ aliquē hitū. ꝗ pctm̄ origi
nale eſt hitus. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſicͭ. ſ. dcm̄ ē:
duplex ē hitus. Unus qdē quo inclinat̄ potē
tia ad agēduꝫ: ſicͭ ſcie ⁊ ꝟtutes dn̄r hitus. ⁊ h̄
mō pctm̄ originale nō ē hit⁹. Alio mō dr̄ habi
tus diſpō alicui⁹ nãe ex multis ꝯpoſite: ꝓꝫ quā
bn̄ ſe hꝫ vel male ad aliqd. ⁊ ꝓcipue cuꝫ talis
diſpō fuerit q̄ſi in nãm ꝟſa: vt
pꝫ de egritudine ⁊ ſanitate. ⁊
hoc mō pctm̄ originale ē habi
tus: eſt. n. q̄dā iordinata diſpō
ꝓueniēs ex diſſolutiōe illi⁹ ar
monie: in q̄ cōſiſtebat rō origi
nalis iuſtitie: ſicut ēt egritudo
corꝑalis ē q̄dā iordinata diſpō
corpis ſm̄ quā ſoluit̄ eq̄litas.
in q̄ ꝯſiſtit rō ſanitatis: vñ pec
catū originale languor nãe dr̄.
¶ Ad primū ꝗ dōꝫ: ꝙ ſicͭ egri
tudo corꝑalis hꝫ aliqd de pri
uatiōe inquātū tollit̄ eq̄litas ſa
nitatis: ⁊ aliqd hꝫ poſitiue. ſ.
ipos hūores inordinate diſpo
ſitos: ita ēt pctm̄ originale hꝫ
priuationē originalis iuſtitie.
⁊ cū hoc inordinatā diſpōneꝫ
partiuꝫ aie: vñ nō eſt priuatio
pura: ſed eſt qdā hitus corru
ptus. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ: ꝙ actua
le pctm̄ eſt inordinatio q̄dam
actus: originale ꝟo cū ſit pec
catū nãe eſt quedā inordinata
diſpō ipſius nãe q̄ hꝫ rōnē cul
pe inquantū deriuat̄ ex primo
parēte: vt dcm̄ eſt: hmōi auteꝫ
diſpō nãe inordinata hꝫ rōneꝫ
hitus: ꝫ inordinata diſpō act⁹
nō hꝫ rōnē habitus: ⁊ ꝑꝑ hoc
pctm̄ originale pōt eē habit⁹:
nō aūt pctm̄ actuale. ¶ Ad ter
tiū dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit
de habitu quo potentia incli
nat̄ in actuꝫ: talis aūt habitus
nō eſt pctm̄ originale: q̄ꝫuis ēt
ex pctō originali ſequat̄ aliqua
inclinatio in actū inordinatuꝫ
nō directe: ſed indirecte. ſ. per
remotionē ꝓhibentis. i. origi
nalis iuſtitie: que ꝓhibebat in
ordinatos motus: ſicut etiam
ex egritudine corporali indire
cte ſequitur inclinatio ad mo
tus cōporales iordinatos: nec
debet dici ꝙ peccatuꝫ origina
le ſit habitus infuſus: aut acq
ſitus per actum niſi primi pa
rētis: nō aūt huius perſone: ꝫ
per viciataꝫ originem inatus.

veritas dicitur
ꝙ ſemen infi
cit cui proprie
cōuenit actio
nãe ⁊ eadē rō
ne licꝫ remote
paternū corp⁹
inq̄ꝫtū mediā
te ſemine acti
ue gnāt. Ex q
bus pꝫ ꝙ veriſ
ſimuꝫ eſt: ꝙ ca
ro nō inficit ſo
la: qḋ duo ꝑꝑ
carnē: vt perſe
uerantem niſi
pro quanto eſt
principium a
ctiuum: quia ſi
caro in vnione
inficit: hoc ha
bet vt ſtat ſub
principio acti
uo: ⁊ ſic verifi
catur etiam il
lud compara
tiuū magis in
primo articu
lo poſitum ad
quartum ma
gis nanqꝫ infi
cit ſemen q̄ꝫ ca
ro i vnione: qꝛ
propter illud:
⁊ q̄ꝫ caro perſe
uerās: quia nō
niſi diminute
inficit: vt dcm̄
concupiſcēdo.

¶ Articu. V.

In ar
ti
cu
lo
5° eiuſdeꝫ. q. in
riſſione aduer
te autoreꝫ rep
hendere opio
neꝫ quā ſequu
tus fuerat i 2°
ſnia. di. 30.

Q3. LXXXII.

¶ Articulus. I.

In ar
ti
cu
lo
p
mi articuli. 4.
q. 82. ſumitur
hit⁹: ⁊ ꝑp̄ e ñ ſo
lū vt diſtiguit̄

¶ Utrũ in vno hoĩe ſint multa originalia pctã. Arti. II.

Ad ſcđm ſic procedit. Videt ꝙ i vno homĩ ne ſint mlta originalia pctã. dr̃.n. in pſ. Ecce.n.in iniqtatibꝰ ꝯceptꝰ ſum: ⁊ in peccatis ꝯcepit me mater mea: ſꝫ pctm̃ in quo hõ ꝯcipit eſt originale: ergo plura pctã originalia ſũt i vno hoĩe. ¶ Preterea. Unus ⁊ idẽ habitus nõ inclinat ad ꝯͣria: habitus.n.inclinat per modũ nãe q̃ tẽdit in vnũ: ſꝫ pctm̃ originale etiaꝫ in vno homĩe inclinat ad diuerſa pctã ⁊ ꝯͣria. ergo pctm̃ originale nõ eſt vnꝰ habitꝰ: ſed plures. ¶ Preterea. Pctm̃ originale inficit oẽs aĩe ptes: ſed diuerſe partes aĩe ſũt diuerſa ſubta pcti. vt ex p̃miſſis pꝫ. cum igit vnuꝫ pctm̃ nõ poſſit eſſe in diuerſis ſubtis: videtur ꝙ pctm̃ originale nõ ſit vnuꝫ: ſꝫ multa. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ dicit Joã. j. Ecce agnus dei: ecce qui tollit pctm̃ mũdi. qđ ſingulariter qꝛ pctm̃ mũdi qđ eſt pctm̃ originale eſt vnũ: vt glo. ibidẽ exponit. ¶ Reſpõdeo dĩcꝫ: ꝙ in vno hoĩe eſt vnuꝫ pctm̃ originale: cuius rõ dupliciter accipi põt. Uno mõ ex pte cãe peccati origialis: dcm̃ ẽ.n. ſup ꝙ ſolũ primũ pctm̃ primi parentis in poſteros traducit. vnde pctm̃ originale in vno homĩe eſt vnũ nũero: ⁊ in oĩbus hominibus eſt vnũ ꝓportione in reſpectu. ſ. ad primũ pricipiũ. Alio mõ põt accipi rõ eius ex ipſa eſſentia originalis pcti: in omni.n. inordinata diſpoſitõe vnitas ſpẽi ꝯſiderat ex pte cãe: vnitas aũt ſm nũeruꝫ ex parte ſubti. ſic pꝫ in egritudine corporali: ſũt.n. diuerſe egritudi

ꝯtra actũ: vt pꝫ ex corpore: vbi diſtinguit de habitu ꝓpe ſumpto de quo ſupꝰ dcm̃ fuit: ⁊ ẽ qđ ſingularis.

¶ In corpore articuli dubiũ p̃ eſt an iordinatio diſpõnis: que in lr̃a dr̃ ſit iordinatio ꝓuatiue an ꝯͣrie. ſi.n. priuatiue ſumit inordinata diſpõ. i. diſpõ ꝓuata tali ordine ſequit ꝙ nõ ſit habitus: ſꝫ priuatio pctĩ originale in tali iordinatione conſiſtẽs. ſi vero ſumitur cõtrarie oportꝫ aſſignare quid ſit illõ poſitiuum fundans hãc contrarietatem.

¶ Dubiũ 2° eſt qũo pctm̃ originale ſit vere habitus loquẽdo õ habitu in ordine ad naturã: qꝛ nulla ẽ ĩ nobis ex peccato origiali q̃litas ſuperaddita: ſiue i eẽntia: ſiue i potẽtijs anime vbi ponitur origiale pctm̃. cõſtat .n. habituꝫ eẽ ſpẽꝫ q̃litatis.

¶ Dubiũ 3° eſt qũo pctm̃ originale eſt langor nãe: aut.n. hoc dr̃ de nã nr̃a abſolute: aut donata iuſtitia origiali: nõ abſolute: qꝛ nã priuata originali iuſtitia nullã hꝫ ibecillitatẽ: ſꝫ eſt ſibi ipſi relicta quo ad aĩam ⁊ quo ad corpus: ⁊ ſicut tẽdẽtia elẽtoꝝ ĩpropria nõ eſt langor nãe abſolute: ita nec tendẽtia partiũ anime ĩpropria: nec de donata iuſtitia originali: qꝛ cum nã nr̃a non differat a ſe ipſa donata iuſtitia originali niſi priuatõe illius voluntate adẽ: nõ apparet: in quo conſiſtat iſte lãgor.

¶ Dubiũ 4° eſt in rñſione ad p̃m qũo pctm̃ originale ẽ habitus corruptus. nã habitus corruptus nõ eſt habitus: ſicut nec albedo corrupta ẽ albedo. ſi igit pctm̃ originale eſt habitus corruptꝰ falſo dcm̃ eſt in corpore qđ eſt habitus: ly.n. corruptus ẽ conditio diminuens.

¶ Ad p̃m hoꝝ dr̃ ꝙ inordinatio ſumit ꝯͣrie: eſt.n. in nobis ꝯſiderare partes aĩe diſpoſitas dupl̃r. ſ. cũ armonia ꝯformi nãe nr̃e rõnali: ⁊ ſine illa: ⁊ quum ſunt ſine tali armonia ꝓne ſunt v: ferant ſm ꝓprios impetus p̃ter ꝯſonantiã ad armoniã illã. hoc aũt eſt partes anĩe eſſe inordinatas ꝯͣrie: ſicut humores corporis quũ ſunt ſine regimine v̄tutis aĩe mouent ſm ꝓprias inclinatiões nõ ſolũ extra armoniaꝫ ſanitatis: ſꝫ ꝯͣ illã: fundat igit inordinatio contrarie ſup ꝓnitate ad ea: que ſunt contra armoniã: concupiſcibilis enĩꝫ ex hoc ipõ: ꝙ prona eſt ad delectabile ſm ſenſum pluſq̃ opꝫ ſm rõnẽ rectã ẽ ꝯͣrie diſpoſita.

¶ Ad 2m dubiuꝫ dr̃ ꝙ autor nõ putauit pctm̃ originale eẽ hitũ ſꝫ q̃ndã hitualẽ ꝓnitatẽ nõ poſitiue ſꝫ p ſubſtractionẽ retinẽtis: vt in 2° ſnia. ⁊ in. q. de malo pꝫ. Sꝫ hec rñſio

nõ notauit in auctore hanc ſingularẽ articulum cum reſpõſione ad 3m. Ex hoc nãqꝫ apparet ꝙ autor altius contemplans nãm pcti originalis nouã tradidit doctrinã: alterius nõ oblitus. Diſtinxit ſiquidẽ habitũ vel ad opus vel ad naturaꝫ: ⁊ dixit duo. p̃m eſt ꝙ pctm̃ originale non eſt habitus in ordine ad opꝰ niſi idirecte p remotionẽ ꝓhibentis: ⁊ ſic gloſauit ſe ipſ alibi. Alterum eſt q pctm̃ originale eſt habitus i ordĩe ad nãm ſicut egritudo: ⁊ ad motam difficultatem: qꝛ habitꝰ ſigniat qđ poſitiuũ diſtinctũ ꝯ ꝓuationẽ dixit in reſpõſione ad p̃m ꝙ ꝓpoſitiuo h̃ ſũt partes aĩe inordinate contrarie. Qđ dictuꝫ ſm triplicẽ de habitu ad nãꝫ opinionẽ tripliciter ſaluat habitũ. nã ſm tenentes hitum hõ puta ſanitateꝫ vel pulchritudinẽ formaliter conſiſtere in relatione ⁊ materialr̃ in qualitatibus conſonantibus facile pꝫ quomodo peccatum originale eſt qualitas: ſed hec via nõ eſt ſm viaꝫ autoris expreſſe ſuperius in queſ. 49. ponentis ſanitatẽ eſſe eſſentialiter ⁊ formaliter qualitatem non relationem: ſm dicentes vero habituꝫ eſſe collectionem ordinatam partialiũ diſpoſitionuꝫ facile quoqꝫ pꝫ peccatũ originale eſſe qualitatẽ. i. collectioneꝫ qualitatum inordinataruꝫ. Sed hec quoqꝫ via ſuperius confutata eſt: quia habitus non eſſet qualitatis ſpecies. Collectio nãqꝫ qualitatum nõ eſt qualitas: ſm aũt tenẽtes habitũ eſſe qualitatẽ exiſtẽtem ſubiectiue in vno pn̄cipali nõ abſolute ſed vt conſonanti vel diſſonanti alijs: ſubtiliꝰ ſaluat de peccato originali qđ eſt qualitas: ſicut ⁊ de ſanitate ⁊ egritudine. Ita ꝙ ſicut egritudo eſt qualitas nõ cõpoſita aut collecta ex pluribus qualitatibꝰ diſſonis in ordine ad naturam ſed conſurgens tali diſſonãtia in principali parte. ſic originale peccatũ nõ eſt collectio aut ordo inordinatarum pronitatuꝫ in partibus anime: ſed inordinata pronitas prime partis anime non abſolute ſed vt illa prima pars alijs inordinatis coheret qualitatis que eſt habitus rationeꝫ habet. Et hoc eſt idem dĩ aut quod eſt in toto primo. equiualet enim eſſe in parte vt coheret alijs ⁊ eſſe in toto: coheret namqꝫ propter totum. vnde ⁊ in quinto metaphyſice habitus ponitur diſpoſitio non partium ſed habentis partes: non vt aliqui interpretantur: quia ex diſpoſitionibus partium reſultat in toto qualitas: que eſt habitus puta ſanitas vl̃ pulchritudo: ſed

nes ſpẽ q̃ ex diuerſis cãis ꝓcedũt: puta ex ſuꝑabũdãtia calidi vel frigidi: vel ex leſione pulmonis vel epatis: vna aũt egritudo ſm ſpẽm in vno hoie nõ eſt niſi vna numero. Cauſa ãt huius corrupte diſpõnis q̃ dr̃ originale pctĩ eſt vna tm̃ ſcʒ priuatio originalis iuſtitie per quã ſublata ẽ ſubiectio hũane mẽtis ad deũ. ⁊ iõ pctm̃ originale eſt vnũ ſpẽ. ⁊ in vno hoie nõ põt eẽ niſi vnũ nũero. in diuerſis ãt hoibus eſt vnũ ſpẽ ⁊ ꝓportiõe diuiſuʒ nũero. ℂ Ad primũ ğ dõm: ꝙ pluralr̃ dr̃ in peccatis ſm illũ moreʒ diuine ſcripture quo frequẽter ponit̃ pluralis nũerus ꝓ ſingulari: ſicut Math. ij. Defuncti ſunt q q̃rebãt aiam pueri. vel qꝛ in pctõ originali virtualr̃ preexiſtunt oĩa pctã actualia ſicut in quodã principio: vñ eſt multiplex virtute. vel qꝛ in pctõ primi parẽtis qđ ꝑ originẽ traducit̃ fuerũt plures deformitates .ſ. ſupbie: inobediẽtie: gule: ⁊ alia hmõi. vel qꝛ mlte ptes aie inficiunt̃ per pctm̃ originale. ℂ Ad ſcõm dõm: ꝙ vnus habitus nõ põt inclinare ꝑ ſe ⁊ directe .i. ꝑ ꝓpriã formã ad ꝯria: ſʒ idirecte ⁊ ꝑ accñs .ſ. ꝑ remotionẽ ꝓhibẽtis ſic ſoluta armonia corpis mixti: elementa tendunt in loca ꝯria. ⁊ ſilr̃ ſoluta armonia originalis iuſtitie diuerſe aie potẽtie in diuerſa ferunt̃. ℂ Ad tertiũ dõʒ: ꝙ peccatũ originale inficit diuerſas ptes aie ſm ꝙ ſunt ptes vnius totius: ſic̃ ⁊ iuſtitia originalis ꝯtinebat oẽs aie ptes in vnũ. ⁊ iõ eſt vnũ tm̃ pctm̃ originale: ſicut etiã eſt vna febris in vno homine: q̃uis diuerſe partes corporis grauent̃.|

tudo: ſed quia qualitas prime partis in ordine ad alias ſeu vt eſt habentis illas ſic diſpoſitas eſt habitus in cuius ſignum Ariſtot. in pma ſpecie qualitatis poſuit calorem vt cõmenſuratũ nature in predicamẽtis: ⁊ inferius in hac eadeʒ qõne dr̃ ꝙ pctm̃ originale eſt in pluribꝰ partibꝰ anime vt ſunt ptes vniꝰ totius: ⁊ ꝙ eſt formale in pꝰ parte aie in ſequẽti .q. dicet̃: in ceteris autẽ mãle. patẽdum eſt igit̃ ꝙ ſicut humoribꝰ inordinate diſpoſitis eſt infirmitas ſic ꝙ i vno eſt formale: et ĩ reliqs mãle: ita et de peccato originali: et ſic q̃litas q̃ nata eſt determinare ⁊ modificare potentiã ſubi hñtis partes vt ſic in ordine ad naturaʒ ⁊c̃. eſt habitus: ⁊ ſic peccatum originale eſt habitus et qualitas.

ℂ Ad 3m dubiũ dr̃ ꝙ pctm̃ originale ẽ lãgor nature etiã abſolute: quoniam cõſiſtit in ꝯtraria diſpoſitione nõ ſoluʒ iuſtitie originali: ſʒ ſanitati nãli ipſiꝰ hois inquãtuʒ rõnalis. In ſtatu nãqʒ armonie illius que erat ſub iuſtitia originali duo erãt .ſ. ipſa ꝯſonãtia viriũ aie ⁊ ſupnãle donuʒ ꝯſeruans illã armoniã: mõ nõ ſolũ ſumus ꝑuati illo ſupnãli dono: ſed ẽt illa armonia dr̃ nobis relictis in ꝓpria ſingulis partibꝰ tẽdentibꝰ ad ꝯnã diſſonãtiã toti homo ꝓnus inuenit̃: ꝙ aũt armonia illa nãlis ſit: pʒ ex hoc: qꝛ eſt ſm nãm. nãle nãqʒ: vt in 2° phyſic. hẽtur: dr̃ de eo qđ eſt ſm nãm. Cõſtat .n. ſm nãm noſtrã qua rõnales ſumꝰ eſſe bonũ ſm rõnẽ in oĩbus partibus aie rõnis participibus. vt Dio. in 4° cap. de diui. nomi. dicit. Nãlia aũt etſi nõ ſint ablata a nobis: ſunt tñ infirmata: ſed de hoc inferius latior erit ſermo.

ℂ Ad 4m dubium prima fronte videt̃ dicendũ ꝙ lr̃a eſt corrupta: ⁊ ꝙ debʒ legi: ſed eſt habitus ꝯtrius. Iuxta hũc nãqʒ ſenſuʒ directe ſatiſfacit argumẽto ⁊ cõſonat conclusioni qua vult ꝙ ſicut egritudo nõ eſt pura ꝑuatio ſanitatis. ita pctm̃ originale nõ eſt pura priuatio originalis iuſtitie: ſed eſt hitus ꝯtriusꝰ illi. Sed qꝛ in ſequẽtis articuli corpore expſſe dr̃ ꝙ pctm̃ originale eſt diſpõ corrupta: ⁊ par eſt qđ de habitu corrupto ⁊ diſpõne corrupta: quoniã corrupta eſt ꝯditio diminuens vtrobiqʒ: ideo aliter dõm eſt qcqd ſit de correctiõe huius lr̃e. Nõ intẽdit igitur autor per habitũ corruptũ: hitum qui deſijt: ſicut per hoiem mortuuʒ itelligit̃ hõ q deſijt. ſic .n. corruptum eſt conditio diminuẽs: ſed intẽdit pctm̃ originale eſſe tã habitũ ꝙ̃ diſpõnẽ in corruptiõe ꝯſiſtentẽ. ſicut .n. egritudo eſt hitus ꝯſiſtens in corruptiõe humoꝝ: ita pctm̃ originale eſt hitus ꝯñs in corruptiõe partiũ aie. Corruptiõis enĩ nomẽ. vt pʒ in 8° phyſi. ad oẽm alicuius deſitionẽ extenditur: ⁊ ſic corruptio contra puram priuationem diſtinguitur in littera. Priuatio .n. dicit negatõeʒ ĩ ſubiecto apto nato. corruptio vero addit poſitiuum cõtrarium fundans illam negationem. Non ſanuʒ .n. ꝑuatiue dicit ſanitatis negatõeʒ i corpore capaci ſanitatis. Egruʒ vero dicit humores corruptos per contrarias diſpoſitiones ad ſanitateʒ: ac per hoc ⁊ dicit aliquid poſitiuuʒ: ⁊ eſt habitus corruptus .i. in corruptione ꝯſiſtẽs: Cum quo ſtat quod eſt habitus. Et ſimile eſt de peccato originali q langor eſt nature.

ℂ Articu. III.

In articulis 2° ⁊ 3° eiuſdeʒ .q. dubia duo occurrunt. Primũ eſt de qua cã eſt ſmo in illa propõne ſcdi articuli. In omni ordinata diſpõne vnitas ſpecifica ſumit̃ ex parte cauſe extrinſece vel intrinſece effectiue vel formalis. nõ .n. liquet: quin potꝰ lr̃a affert cãʒ mãlẽ: puta calorẽ excedẽtem reſpcũ febris: ⁊ ſimilia. Scdm eſt quo pacto ꝑuatio originalis iuſtitie ponit̃ cã originalis pcti in 2° arti. ⁊ in 3° ponit̃ qđ eſt formale in ipſo pctõ originali.

ℂ Ad euidentiã hoꝝ ſcito ꝙ cũ diſpõ ſit ordo hñtis ptes in omni inordinata diſpõne plura ꝯcurrere opʒ ſpectantia ad illã quaſi partes integrales: ⁊ aliquid tãꝙ̃ radiceʒ vel totius diſpõnis vel reliquaꝝ partiũ. vbi grã. in febre colerica exceſſiuꝰ calor eſt ⁊ quaſi pars febris ⁊ radix febris in reliqs partibus corporis. Inter has aũt quaſi partes illa vim cauſe obtinet. vñ talis diſpõ ſimplr̃ ponit̃ in eſſe: ⁊ de tali cauſa verificat̃ lr̃a: q̃uis idiſtincte loquat̃. Eſt nãqʒ hõ quaſi pars cauſa ⁊ actiue ⁊ formalr̃: vt pʒ in exemplis lr̃e. Exceſſiuus nãqʒ calor ⁊ facit febrem ⁊ formalis in febre eſt. vnde lr̃a de intrinſeca vel q̃ſi intrinſeca cauſa ꝓpa verificat̃: nõ materiali vt ſic: qm̃ nulla res ponitur in eſſe per mãm: ſed ex qua ponit̃ in eſſe: que eſt vt formalis ⁊ actiua: ⁊ nõ ſolũ mãe rõnẽ hñs diuerſimode. Et ſic pʒ ſolutio pmi dubij ſimul ⁊ ſcdi. Nam ex hoc pʒ ꝙ ꝑuatio originalis iuſtitie: qꝛ eſt pma intrinſeca radix originalis peccati: cauſa eius ponit̃: nõ q̃litercũqʒ: ſʒ formalis: vt ex diſcurſu lr̃e pʒ.

In arti° 3° duo occurrūt dubia. ¶ Arti. III. p̄ quō ſe habeat inordinatio volūtatis ad pctm̄ originale mālr: ⁊ ad p̄uationem originalis iuſtitie: in lr̄a nāqꝫ nihil videt̃ de hac expꝑimi: māle.n. in pctō originali ponit̃ concupiſcētia quā in aliis viribus ɔſiſtere ex eo pꝫ q̄ littera reddēs rōnē. q̄re dicat̃ ɔcupiſcētia ingt̃: inordinatio aliarū viriū aie p̄cipue in hoc attēdit̃ q̄ ad bonū cōmutabile ɔuertunt̃: et in. q. d̄ malo. q. 4. arti° 2° apte ponit̃ malitia ex pte formal' i pctō originali: defect° āt aliarū viriū mālr: ſed per formale i lr̄a hac nō ɔcludit̃ inordinatio voluntatis: ſꝫ p̄uatio iuſtitie originalis: quā ɔſtat aliud eſſe ab inordinatione voluntatis.

¶ Scd̄z dubiū eſt an formale in pctō originali ſit p̄uatio iuſtitie originalis tot°: an in hoc parte i volūtate: lr̄a.n. in calce corpis articuli infert ſimpliciter q̄ p̄uatio iuſtitie originalis i corpore illatuꝫ erat de p̄uatione iuſtitie originalis p quā. volūtas ſbdita erat dō: ⁊ confirmatur hoc q2 al'r vanus fuiſſet tantus labor d̄ voluntate qd̄ eſt cauſa: ⁊ ſi ſic eſt: quare intulit in fine abſolute: qd̄ eſt priuatio originalis iuſtitie.

¶ Ad euidētiaꝫ hoꝝ ſciendū eſt q̄ originalis iuſtitia dicit tria. ſ. donū ſupnāle: ſubiectionē mētis ad deuꝫ: rectū ordinē volūtatis ⁊ oiuꝫ potētiaꝝ aie ad bonū. Et p oppo^m p̄uatio iuſtitie originalis multipl'r pōt ſumi: vt p̄uat hoc vel illo: ⁊ lꝫ autor alibi dixerit q̄ vterqꝫ defectus volūtatis. ſ. ſubiectōis ad deū: ⁊ diſpōnis ad bonū cōm: ſpectat ad formale originalis peti. In hoc tn̄ loco aut defectū nullū volūtatis aut ſolius ſubiectōis ad deū poſuit claudi ſub formali originalis peti. ſi.n. diſcurſus lr̄e formal'r inſpiciat: appebit q̄ cū autor debuiſſet iferre ſic: ergo auerſio volūtatis a deo ē formale in originali pctō: q2 talis auerſio ē directe ɔtraria ſubiectōi volūtatis ad deū q̄ erat cā originalis iuſtitie: nō itulit hoc: ſꝫ intulit. ſic ergo p̄uatio iuſti° originalis p quā volūtas ſubdebatur deo eſt formale in originali pctō. Inſinuans p hoc q̄ non ipſi° ſubiectionis p̄uatio quā ſignificat auerſio: ſꝫ ſolū doni faciētis illā ſubiectionē p̄uatio formale in pctō originali eſt. ⁊ ſꝫ h̄ nullū volūtatis defectū in formali originalis peti clauſit. ſi tn̄ ſubiūcta v̄ba qs cōſiderauerit. ſ. oīs āt alia iordinatio viriuꝫ aie ad māle ſpectat: cōiectura fiet q̄ intenderit q̄ q̄dā inordinatio viriuꝫ aie ſpectat ad formale: ⁊ oīs alia ſpectat ad māle: niſi.n. h̄ itēderet nō dixiſſet oīs aliaꝝ: ſꝫ dixiſſet oīs inordinatio viriuꝫ ⁊c̄. Et ſm h̄ defect° ſubiectōis humane mētis precipue ſm voluntatē ad formale originalis peccati ſpectat: videtur mihi q̄ ſicut cum loquimur de iuſtitia originali non illo tantū dono loquimur: ſed de ipſa ſubiectione mentis ad deum que per illam fit: dꝫ dicitur q̄ iuſtitia originalis conſiſtit in ſubiectione mentis ad deū ab effectu donū illud declarantes. Ita cum dicitur p̄uatio originalis iuſtitie pōt itelligi cū p̄uatione p̄mi effect° ⁊ pōt lr̄a ɔcordari

¶ Utꝝ originale pctm̄ ſit ɔcupiſcentia. ¶ Articu. III.

Ad tertiū ſic p̄cedit̃. Videt̃ q̄ pctm̄ originale nō ſit ɔcupiſcētia: oē eni pctm̄ eſt ɔ nām vt dicit Damaſ. in. ij. lib. ſed ɔcupiſcētia ē ſm nām: ē.n. p̄prius actus ṽtutis ɔcupiſcibilis q̄ ē potētia nālis. ergo ɔcupiſcentia nō ē peccatū originale. ¶ Preterea. Per pctm̄ originale ſūt i nobis paſſiōes pctōꝝ vt pꝫ p aplm̄ Ro. vij. ſꝫ multe alie ſūt paſſiōes p̄ter ɔcupiſcētiā: vt. ſ. dictū ē. ergo pctm̄ originale nō mag' ē ɔcupiſcētia q̄ aliq̄ alia paſſio. ¶ Preterea. Per pctm̄ originale deordinant oēs aie ptes. vt dcm̄ ē: ſꝫ itellectus eſt ſupm° inter aie ptes: vt pꝫ p phm̄ in. x. ethi. ergo pctm̄ originale magis eſt ignorātia q̄ cōcupiſcētia. ¶ Sed ɔtra eſt qd̄ Aug. dicit̃ i li. r̄tractationū. Cōcupiſcētia ē reat° original' peti. ¶ Rñdeo dcm̄: q̄ vnūqdqꝫ hꝫ ſpēm a ſua forma: dcm̄ eſt: āt ſupra q̄ ſpēs peti originalis ſumit̃ ex ſua cā: vñ oꝫ q̄ id qd̄ ē formale in originali pctō accipiat̃ ex pte cāe peti originalis. oppoſitoꝝ āt oppoſite ſūt cāe eſt igit̃ attēdēda cā originalis peti ex cā originalis iuſtitie q̄ ei opponit̃: tota aūt ordinatio originalis iuſtitie ex hoc q̄ eſt voluntas hois erat deo ſubta: q̄ qdē ſubiectio primo ⁊ principal'r erat p volūtatē: cui° eſt mouere oēs alias ptes in finē: vt. ſ. dcm̄ eſt: vñ ex auerſione volūtatis a deo ɔſecuta eſt inordinatio in oib° aliis aie viribus. Sic ergo priuatio originalis iuſtitie p quā voluntas ſubdebat̃ deo eſt formale in pctō originali. oīs aūt alia inordinatio viriū aie ſe hꝫ in pctō originali ſic̄ qddā māle: inordinatio āt aliaꝝ viriū aie p̄cipue in hoc attēdit̃ q̄ iordinate ɔuertunt̃ ad bonū ɔmutabile: q̄ qdē inordinatio cōi noie pōt dici cōcupiſcētia. ⁊ ita pctm̄ originale mālr qdē ē ɔcupiſcētia: formaliter ṽo eſt defect° original' iuſtitie. ¶ Ad primuꝫ ergo dcm̄: q̄ q2 in hoie ɔcupiſcibilis nāl'r regit̃ rōne: intm̄ ɔcupiſcere ē hoi nāle iquātū ē ſꝫ rōnis ordinē: ɔcupiſcētia āt q̄ trāſcēdit limites rōnis ineſt hoi ɔ nām. ⁊ talis ē ɔcupiſcētia originalis peccati. ¶ Ad ſcd̄m dꝫ: q̄ ſic̄. ſ. dcm̄ eſt. paſſiōes iraſcibilis ad paſſiōes ɔcupiſcibilis reducūtur ſic̄ ad principaliores: inter q̄s ɔcupiſcētia vehemēti° mouet. ⁊ magis ſentit̃: vt. ſ. dictū eſt. ⁊ iō ɔcupiſcentie attribuit̃ tanq̄ principaliori: ⁊ in q̄ quodāmō oēs alie paſſiones includunt̃. ¶ Ad tertiū dcm̄: q̄ ſic̄ in bonis intellectus ⁊ rō principalitatē hñt: ita ecōuerſo i malis inferior ps aie principalior inuenit̃: q̄ obnubilat ⁊ trahit rōnem: vt. ſ. dictū eſt: ⁊ pp hoc peccatum originale magis di-

ſic ꝯcordari diſtinguendo ꝙ ad formale pctī originalis aliqd ſpectat ꝑ τ aliqd ſcḋario: τ ꝙ formale ꝑ eſt ſola priuatio doni illius. Et ſubdebat mentē: τ ꝑcipue volūtatē deo. ſcḋario aūt eſt ēt ipſa ꝑuatio ipſi⁹ ſubiectōis τ ꝙ pp ꝑᵐ auctor in lr̄a ꝯcludēdo diuertit ab auerſiōe volūtati ad ꝑuatiōes iuſtitie. Et pp zᵐ ſubiungit: oīs aūt alia iordinatio τc. ex his autē facile ſoluunt̄ mota dubia. Et ad ꝑᵐ dr̄ ꝙ iordiatio volūtatis ē zˣ: q̄dā oppo[ro]ˢ ſubiectiōi ad deū: q̄dā recte ꝯuerſioni ad obm. ꝑᵃ ſignificat̄ ꝑ auerſionē. zᵃ ꝑ cōuerſionez. ꝑᵃ ſpectat ſcḋario ad formale peti originalis abſolute. zᵃ āt ſpectat ad mālē ſm hāc lr̄az dicētē: oīs alia inordinatio viriū aīe: τ nō dicit: oīs aliarum viriū inordinatio. Cōſtat nāqꝫ ꝙ pronitas voluntatis eſt alia iordiatio ab iordinatōe auerſionis: τ ē alicui⁹ potētie anime ipſius .ſ. voluntatis. Cuꝫ hoc tamē ſtat ꝙ ꝓnitas hec voluntatis ad malū inter mālia peccati oīgīalis ſe habeat vt formale: qꝛ id quod ſe tenet ex parte actiui ſe hēt vt formale: vt dicamus ꝙ de formali τ materiali peccati originalis zˣ loqui poſſumus. Primo abſolute τ ſic dr̄ ꝙ formale eſt priuatio originalis iuſtitie: māle eſt habitus ꝯcupiſcentie ꝯſtās: vt dcm̄ eſt: ex inordinata diſpōne viriū anie. Scḋo vt eſt habitus: τ ſic formale in eo eſt inordinatio voluntatis priuans originali iuſti[tia]. Et ſic pōt verificari qḋ alibi dr̄ ab auctore. ¶ Ad zᵐ duᵐ dr̄ ꝙ cū totus ꝓceſſus lr̄e ad hoc tendat vt formale in pctō oīgiali ſumat̄ ex parte cauſe: τ cauſa ad mentē τ voluntatē ſpectare ꝑcipue dicat̄. Et ipſa mētis τ voluntatis auerſio nō ſit ꝓprio ipſum formale in pctō originali ſed ꝑuatio doni faciētis ſubiectionē: ꝯñs eſt vt ſola priuatio iuſtitie originalis non in quacūqꝫ parte anime: ſꝫ in ſuprema qḋ: exprimit̄ per ꝑmū effectum .i. ꝑuationē ſubiectionis volūtatis ad deuꝫ ſit formale in originali pctō: ꝑuatio aūt euidez iuſtitie in reliqs ſubſequuta ad materiale ſpectat cū ipſis in ordinatiōibus ꝑuātibus ea. ſꝫ .n. priuatio toti⁹ vt ſic ad formale ſpectaret: fruſtra ad priuationē cauſe inueſtigādā opōtere recurri dcm̄ fuiſſꝫ: τ recurſuꝫ eēt in lr̄a. vñ in littera expreſſe cōcludit̄ ex cauſa originalis iuſtitie q⁹ ꝑuatio iuſtitie originalis ꝑ quā volūtas ſubdebat̄ deo eſt formale: ſꝫ .n. ꝑ quaꝫ volūtas reſtringit̄ applicādo ad ſupremum anie: τ quoniā ꝑuatio iuſtitie originalis i ſupremo aie non eſt eius priuatio ſm qḋ: immo ē priuatio principalis: et totius virtualiter: quoniaꝫ ex illa ſequitur totius priuatio; ideo abſolute verū eſt ꝙ priuatio originalis iuſti[tie] eſt formale in peccato originali: vt in calce corporis articuli concluditur.

cit̄ eſſe ꝯcupiſcētia q̄ꝫ ignorantia: lꝫ ēt ignorātia inter defect⁹ mālis peti originalis ꝯtineat̄.

¶ Utrū pctm̄ originale ſit eq̄lr̄ in oibus. ¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtuꝫ ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ pctm̄ originale non ſit eq̄lr̄ in oibus: eſt eniꝫ pctm̄ originale ꝯcupiſcētia inordinata: vt dcm̄ eſt: ſꝫ nō oēs eq̄liter ſunt ꝓni ad ꝯcupiſcendum: ḡ pctm̄ originale non ē equalr̄ in oib⁹. ¶ Preterea. Pctm̄ originale ē q̄dā inordinata diſpō aie: ſicut egritudo eſt q̄dā iordinata diſpō corporis: ſꝫ egritudo recipit magis τ minus. ḡ pctm̄ originale recipit magis τ minus. ¶ Preterea. Aug. dicit in lib. de nuptijs τ ꝯcupiſcētia: ꝙ libido trāſmittit originale pctm̄ in ꝓlē: ſꝫ ꝯtingit eſſe maiorē libidinē vnius in actu gñationis q̄ꝫ alterius. ḡ pctm̄ originale pōt eſſe mai⁹ in vno q̄ꝫ in alio. ¶ Sed cōtra eſt. qꝛ pctm̄ originale eſt pctm̄ nāe: vt dcm̄ eſt: ſed nā eq̄liter eſt in oibus. ḡ τ peccatuꝫ originale.

¶ Rñdeo dḋm: ꝙ in originali pctō ſunt duo quoꝝ vnū eſt defect⁹ originalis iuſtitie: aliḋ aūt eſt relatio huius defectus ad pctm̄ primi pentis: a quo ꝑ vitiatā originē deducit̄. Quantum aūt ad primū pctm̄ originale nō recipit magis τ min⁹. qꝛ totū donū originalis iuſtitie eſt ſublatū: priuationes aūt totaliter aliqḋ priuātes: vt mors τ tenebre nō recipiunt magis τ min⁹. ſicut ſupra dcm̄ ē. Silr̄ ēt nec q̄tū ad ſcḋꝫ: eq̄liter oēs relationē hn̄t ad primū principiū vitiate originis: ex quo peccatū originale recipit rōnē culpe. relatiōes .n. nō recipiūt magis τ minus. vñ manifeſtum eſt ꝙ pctm̄ originale nō pōt eē maius in vno q̄ꝫ in alio. ¶ Ad primū ḡ dḋm: ꝙ ſoluto vinculo originalis iuſtitie ſub quo quodā ordine oēs vires aie cōtinebant̄: vnaqueqꝫ vis aie tēdit in ſuū ꝓpriū motū τ tanto vehementius: q̄to fuerit fortior. cōtingit aūt vires aliquas aie eē fortiores i vno q̄ꝫ in alio pp diuerſas corpis ꝯplexiōes: ꝙ ḡ vnus hō ſit ꝓnior ad ꝯcupiſcendū q̄ꝫ alter nō eſt ex rōne peti originalis: cū in oibus eq̄liter ſoluat̄ vinculū originalis iuſtitie: τ eq̄liter in oibus ptes inferiores aie ſibi relinquant̄ ſꝫ accidit hoc ex diuerſa diſpōne potētiaꝝ: ſicut dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ egritudo corpalis nō hꝫ in oibus eq̄lē cām ēt ſi ſit eiuſdē ſpēi: puta ſi febris ex colera putrefacta pōt eē maior vl̄ minor putrefactio: τ ꝓpinquior vel remotior a principio vite: ſꝫ cā originalis peti in oibus eſt eq̄lis vñ nō eſt ſimile. ¶ Ad tertiū dḋm: ꝙ libido que trāſmittit pctm̄ originale in prolem non eſt libido actualis: qꝛ dato ꝙ vtute diuina

¶ Articulus. IIII.

In articulo 4° eiuſdem qꝛ quer̄it dubiuꝫ eſt cur autor qui poſuit peccatum originale eſſe habitum τ concupiſcentiam: τ cōponi ex materiali τ formali i corpore huius articuli ſola duo diſtiguit in pctō originali: quoꝝ vtrūqꝫ ſpectat ad formale: nullā de alijs faciēs memoriā.

¶ Ad hoc breuiter dr̄ ꝙ in pctō originali ſunt q̄daȝ cōia pctō ⁊ nāe: ⁊ quedam ꝓpria ipſi pctō: cōia ſunt inordinatiōes viriū aie: qm̄ hec: vt infra patebit: ex nā aliquo modo ſunt: ſicut mors ⁊ īfirmitas corporalis: ꝓpria vō ſunt priuatio doni iuſtitie originalis. ⁊ ratio culpe: propter qđ ↄcederet̄ ꝙ nullā iordinatā libidiné in actu gnātionis ſentiret: adhuc trāſmitteret in ꝓleȝ originale pctm̄: ſed libido illa eſt intelligéda habitualr̄ ſm ꝙ appetitus ſenſitiuus nō ↄtinet̄ ſub rōne ſoluto vinculo originalis iuſtitie: ⁊ talis libido in omnibus eſt equalis.

vt ex proprijs peti originalis oſtéderet̄ ipm nō incé ineq̄liter ꝓpa tm̄ diſtīxit auctor ī lr̄a: in qua oſtédit̄ intentū: et cōia reſeruata ſunt rñſionib⁹ argumētoꝝ in qb⁹ obiectiōes ſoluuntur.

¶ De ſubo originalis peccati.

Qō. LXXXIII.

¶ Articulus. I.

In ar⁰ p⁰ q. 83. ad p^m aduerte ꝙ pctm̄ origiale ī Adā fuit ⁊ actuale ⁊ originale forālr. nā Adā peccauit actuali auerſione volūtatī a deo: ⁊ ꝓuata ē nā ſua in ipſo dono iuſtiᵉ origialis debite ſibi cū inordinatiōe viriuȝ ⁊c̄. vn̄ min⁹ corrects log vī qui pctm̄ originale ab Adaȝ negat: eo ꝙ in eo nō fuerit ꝑ originé. Modus .n. quo fit peccatū originale nō eſt de eſſentia: ſicut nec ipſum fieri: quia nō conſiſtit in fieri: ſicut peccatum actuale ſed in eſſe ſicut habitus. Dicéduȝ ergo eſt ꝙ in Adam fuit peiori modo īductuȝ: ⁊ ꝑus: quía per actuȝ proprium ⁊ in actu proprio.

Qō. LXXXIII.

Deinde ↄſiderandum eſt de ſubto originał peccati. ¶ Et circa hoc q̄runtur quattuor.

¶ Prio vtꝝ ſubm originalis peti per prius ſit caro vel aia. ¶ Scđo ſi aia vtꝝ ꝑ eſſentiā: aut per potētias ſuas. ¶ Tertio vtꝝ volūtas ꝑ pri⁹ ſit ſubm peti originalis q̄ȝ alie potentie aie. ¶ Quarto vtꝝ aliq̄ potētie aie ſint ſpecialiter infecte. ſ. generatiua: vis cōcupiſcibilis ⁊ ſenſus tactus.

¶ Utrū origiale pctm̄ ſit mag̃ in carne q̄ȝ in aia. Arti. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ originale magis ſit i carne q̄ȝ in aia. repugnantia .n. carnis ad métē ex cōruptione originalis peti ꝓcedit: ſȝ radix huius repugnātie in carne cōſiſtit: dicit .n. ap̄lus ad Ro. vij. Video aliā legē in mēbris meis repugnanteȝ legi mentis mee. ḡ originale pctm̄ in carne principaliter ↄſiſtit. ¶ Preterea. Unūq̄dq̄ȝ poti⁹ eſt in cā q̄ȝ in effectu: ſicut calor magis eſt in igne calefaciente q̄ȝ in aq̄ calefacta: ſȝ aia inficit̄ infectōe originalis peti per ſemen carnale. ḡ pctm̄ originale mag̃ eſt in carne q̄ȝ in aīa. ¶ Preterea. Pctm̄ originale ex primo pente ↄ̄hmus: ꝓut in eo fuim⁹ ſm rōnē ſeminalē. ſic aūt nō fuit ibi aia: ſȝ ſola caro. ḡ originale pctm̄ nō eſt in aia: ſȝ in carne. ¶ Preterea. Anima rōnalis creata a deo corpori infundit̄: ſi igit̄ aia per pctm̄ originale inficeret̄: ↄñs eſſet ꝙ ex ſua creatione vel infuſione inquinaret̄: ⁊ ſic deus eſſet cā peti q̄ eſt actor creatiōis ⁊ infuſiōis. ¶ Preterea. Nullus ſapiens liquorē p̄cioſum vaſi infecto īfunderet: ex quo ſciret ipm liquoreȝ infici: ſed aia rōnalis eſt p̄cioſior oī liquore. ſi ḡ aīa ex corporis vnione infici poſſet infectiōe originalis culpe. deus qui ipſa ſapia eſt nunq̄ȝ aiam tali corpori infunderet: infundit aūt. nō ergo inq̄nat̄ ex carne: ſic igit̄ pctm̄ originale non eſt in aia: ſȝ in carne. ¶ Sed ↄtra eſt qđ idē eſt ſubȝ ꝟtutis ⁊ vitij ſiue peti qđ ↄ̄riat̄ ꝟtuti: ſȝ caro nō pōt eſſe ſubm ꝟtutis. dic̄ .n. ap̄lus ad Ro. vij. Scio ꝙ nō habitat in me: hoc eſt in carne mea bonū. ḡ caro nō pōt eſſe ſubm originalis peti: ſed ſolū aia. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ aliqd pōt eſſe in aliquo dupl̄r. vno mō ſicut in cā vel pricipali: vel iſtrumētali. alio mō ſicut in ſubto: pctm̄ ḡ originale oium hoium fuit qdē in ipo adā: ſicut in prima cā principali ſm illud ap̄li. Ro. v. In quo oēs peccauerūt. in ſeie aūt corporali eſt pctm̄ originale ſicut in cā inſtrumētali: eo ꝙ per ꝟtutē actiuā ſeminis traducitur pctm̄ originale in ꝓlem ſimul cū nā humana. Sȝ ſicut in ſubto pctm̄ originale nullo modo pōt eſſe in carne: ſed ſolū in aia: cui⁹ rō eſt: q2 ſicut ſupra dcm̄ eſt: hoc mō ex volūtate primi pentis pctm̄ originale traducit̄ in poſteros ꝑ quādā gnātiuā motiōnē: ſicꝰ a voluntate alicuius hoīs deriuat̄ pctm̄ actuale ad alias ptes eius: in q̄ qdē deriuatiōe pōt attēdi ꝙ qcq̄d ꝑuenit ex motiōe volūtatis peti ad q̄ȝcunq̄ȝ ptē hoīs: q̄ quocūq̄ȝ mō pōt eſſe pticeps peti: vel ꝑ modū ſubi vl̄ ꝑ modū inſtri hȝ rōnē culpe: ſicꝰ ex volūtate gule ꝑuenit ↄcupiſcētia cibi ad ↄcupiſcibileȝ: ⁊ ſūptio cibi ad manus ⁊ os: q̄ inq̄ntū mouent̄ a volūtate ad peccādū ſunt inſtr̄a peti. Qđ ꝟo vlteri⁹ deriuat̄ ad vim nutritiuā: ⁊ ad iteriora mēbra q̄ nō ſunt nata moueri a volūtate nō hȝ rōnē culpe. Sic igit̄ cuȝ aia poſſit eſſe ſubm culpe: caro aūt de ſe nō hȝ ꝙ ſit ſubm culpe. qcq̄d ꝑuenit de corruptiōe primi peti ad aiam hȝ rōnē culpe: qđ aūt ꝑuenit ad carnē nō hȝ rōnē culpe: ſed pene. ſic igit̄ anima eſt ſubm peti originalis. non aūt caro.

¶ Ad primū

ℭ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſic Aug. dīc in li. retra ctationū. apl's loqt̄ ibi de hoie iā redēpto: q li- beratꝰ ē a culpa: ſʒ ſubiacet pene: rōne cꝰ pctm̄ dr̄ hītare in carne. vn̄ ex hoc nō ſeqt̄ ꝙ caro ſit ſubm culpe: ſʒ ſolū pene. ℭ Ad ſcđm dōʒ: ꝙ pctm̄ originale cāt̄ur ex ſeie ſic ex cā iſtrāli: nō āt oʒ ꝙ aliqd ſit pricipaliꝰ in cā iſtrāli q̄ʒ in effe ctu: ſʒ ſolū in cā pricipali. τ hoc mō pctm̄ origi nale potiori mō fuit in adā: in quo fuit ſʒ rōnē actualis pcti. ℭ Ad tertiū dōm: ꝙ aia hꝰ hois nō fuit ſm ſeminalē rōnē in adaʒ peccāte ſic in pricipio effectiuo: ſʒ ſic in pricipio diſpoſitiuo eo ꝙ ſemen corpale: qđ ex adam traducit̄: ſua virtute nō efficit aiaʒ rōnalē: ſʒ ad eā diſponit. ℭ Ad q̄rtū dōm: ꝙ ifectio originalis pcti nul lo mō cāt̄ur a deo: ſʒ ex ſolo pctō primi pentis p cānalē gnōnē. τ iō cū creatio iportʒ reſpcūʒ aie ad ſolū deū: nō pōt dici ꝙ aia ex ſua creatio ne inqnet̄: ſʒ ifuſio iportat reſpcūʒ τ ad deū in fundētē: τ ad carnē cui infundit̄ aia. τ iō hito reſpcū ad deū ifundētē: nō pōt dici ꝙ aia p ifu ſionē maculet̄: ſʒ ſolū hito reſpcū ad cōpꝰ: cui infundit̄. ℭ Ad qntū dōm: ꝙ bonū cōe pfert̄ bono ſingulari: vn̄ deꝰ ſm ſuā ſapiaʒ nō pter- mittit vlēm ordinē rerū: q eſt vt tali corpi talis aia ifundat̄ vt vitet̄ ſingularis ifectio huiꝰ aie: pſertim cū nā aie h̄ hēat. vt eē nō icipiat niſi in corpe. vt in primo habitū eſt: meliꝰ eſt āt ei ſic eſſe ſm nām q̄ʒ nullo mō eſſe: pſertiʒ cū poſſit p grām dānationē euadere.

ℭ Utrū pctm̄ originale ſit prius in eſſentia aie q̄ʒ in potentijs. ℭ Articulus. II.

Ad ſcđm ſic pcedit̄. Uīr ꝙ pctm̄ ori ginale nō ſit p priꝰ in eēntia aie q̄ʒ in potētijs: aia. n. nata ē eē ſubʒ pcti q̄ʒ rū ad id qđ pōt a volūtate moueri: ſʒ aia nō mouet̄ a volūtate ſm ſuā eēntiā: ſʒ ſolū ſm potētias. ergo pctm̄ originale nō eſt in aia ſm ſuā eēntiā ſʒ ſolū ſm potentias. ℭ Preterea. Pctm̄ originale opponit̄ originali iuſtitie: ſʒ originalis iuſtitia erat in aliq̄ potentia aie q̄ eſt ſubm virtutis. ergo τ pctm̄ originale ē magꝭ in po tētia aie q̄ʒ in eiꝰ eēntia. ℭ Preterea. Sicut a carne pctm̄ originale driuat̄ ad aiaʒ: ita ab eēn tia aie deriuat̄ ad potētias. ſed pctm̄ originale magꝭ ē in aia q̄ʒ in carne. ergo ēt magꝭ ē in potētijs aie q̄ʒ in eiꝰ eēntia. ℭ Preterea. Pctm̄ origi- nale dr̄ eē ꝯcupiſcētia: vt dcm̄ eſt: ſʒ ꝯcupiſcē tia ē in potētijs aie. ergo τ pctm̄ originale. ℭ Sʒ cōtra eſt ꝙ pctm̄ originale dr̄ eſſe pctm̄ nāle: vt. ſ. dcm̄ eſt: aia aūt eſt forma τ nā corporis ſm eſſentiā ſuā: τ nō ſm potē tias: vt in primo habitūʒ eſt. ergo anima eſt ſubʒ originalis pcti principaliter ſm ſuā eſſentiā. ℭ Rn̄deo dōm: ꝙ illud anie eſt principaliter ſubm alicuꝰ pcti: ad qđ prio ptinet cā mo- tiua illius pcti: ſicut ſi cā moti ua ad peccandū ſit delectatio ſenſus q̄ ptinet ad vim ꝯcupi- ſcibilē ſicut obm ꝓpriū eius: ſequit̄ ꝙ vis cōcupiſcibilis ſit ꝓpriū ſubm illius pcti: mani feſtū eſt aūt ꝙ pctm̄ originale cāt̄ur per originē: vn̄ illud aie quod prio attingit̄ ab origine hois eſt primū ſubm origina- lis pcti: attingit aūt origo aiaʒ vt terminū gnātōis ſm ꝙ eſt forma corporis: qđ qdē ꝯue- nit ei ſm eſſentiā ꝓpriaʒ: vt in primo habitum eſt: vn̄ aia ſm eſſentiā eſt primū ſubm origi- nalis pcti. ℭ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut motio volūtatis alicuius ꝓprie pꝯuenit ad potē tias aie: nō aūt ad aie eſſentiā: ita motio voluntatis primi ge nerantis per viam gnātionis peruenit primo ad aie eēntiā: vt dcm̄ eſt. ℭ Ad ſcđm dōʒ: ꝙ etiā originalis iuſtitia perti- nebat primordialiter ad eſſen- tiam aie: erat. n. donū diuinitꝰ datū hūane nāe quā per prius reſpicit eſſentia aie q̄ʒ potētie: potentie. n. magis vident̄ pti- nere ad perſonā inquātū ſunt principia perſonaliū actuum: vn̄ ſunt ꝓpria ſubta peccatoꝝ actualiū: q̄ ſunt pctā pſonalia. ℭ Ad tertiū dōm: ꝙ corpus cōparat̄ ad aiam ſicut mā ad formā: q̄ etſi ſit poſterior ordi ne gnātōis. eſt tn̄ prior ordine pfectiōis τ nāe. eēntia aūt aie

In articulo 2°. 83. q. dubiū oc- ℭ Arti. II. currit circa principalem concluſioneʒ ex du plici capite p̄ ex Scoto in. 3z. di. z. Ex eo ꝙ eēntia aie vt eēntia nō eſt ſuſceptiua culpe: non igitur in ea eſt primo peccatuʒ origina le. 2° ex auto- re: q2 ꝯcluſum eſt in arti. 3. q. pcedētis ꝙ ſo- la priuatio origi nalis iuſtiꝰ per quam volūtas ſubdebat̄ deo eſt formale in peccato origia- li. Ex hoc nāqʒ ſequit̄ ꝙ pec- catū originale formale aut ē in ſola volūta- te: aut eſt in ea pncipalr. pba- tur ſequela: q2 iuſtitia origia- lis qua volun- tas ſubdebat̄ deo erat aut in ſola volunta- te: aut in ea pn cipalr. Et ꝯfir- matur q2 volū tas eſt pcipuū in mēte ſubie- cta deo. Et pci puum in men- te ñ ſuba deo: pp qđ ex parte eius ſumpta ē cauſa τ forma litas pcti origi nalis in. q. pce- dēte. ergo in volū tate eſt pncipa liter: τ non eēn tia aie. Et hec ꝯfirmatio ē ēt directe obio ꝯ miſſionē ad 2m τ 3m huius arti culi: τ ad 2m ſe quētis articuli. ſi nāqʒ ex par- te volūtatis ē cauſa origina- lis iuſtiᶜ τ pec- cati: non ergo pmordialiter τ principaliter eſt in eſſentia: nec ab eſſentia generationis τ perfectionis ordine ad vo- luntatem deri uatur.

¶ Ad pᵐ boruꝫ negat ꝙ eſſentia aie: vt eẽntia.i.vt diſtantia cõtra potẽtias non ſit capax culpe. Et declarat̃ h̄ qꝛ anima ſm eẽntiam quum ſit rationalis ꝛ pͥmuꝫ principiũ ac ſubiectuꝫ actuuꝫ moraliũ maloꝛuꝫ opoꝛtet eẽ ſubiectũ culpe imediatum: mediante.ſ.potẽtia:ita ꝙ potentia eſt ſubiectũ quo: ꝛ anima ſubiectuꝫ quod:ĩnt̃ illud tertiũ de aĩa: de parte autem anime qua itelligit ꝛ ſapit anima:et ſi anima eſſet abſqꝫ media potentia principiuꝫ culpe actual' imediate eſſet capax culpe actual'. Tota ergo ratio quare eẽntia anime non eſt ſubiectum actualis culpe eſt qꝛ mediante potẽtia illã habz: ꝛ non in capacitas eius reſpcũ culpe. Si igr̃ eſt aliq̃ culpa ad quaꝫ nõ requirit̃ meditatio potentie per ſe ipſam ſubiectuꝫ illius eſſe poſſit: ꝛ quia culpa originalis ẽ huiuſmodi: q̃niam per originẽ et non per actuꝫ propriuꝫ habetur relinquit̃ qđ culpe originalis anima ſm eſſentiaꝫ capax ſit: vt in lr̃a monſtratur.

cõparat̃ ad potẽtias ſicͭ ſubta ad accñtia ꝓpria q̃ ſunt poſteriora ſubta ꝛ ordine gn̄atiõis ꝛ ẽt pfectiõis: vñ nõ ẽ ſilis rõ. ¶ Ad q̃rtũ dõm: ꝙ ꝯcupiſcẽtia ſe hz mãlr̃ ꝛ ex ꝯñti in pctõ originali: vt.s̃.dcm̃ eſt.

¶ Utrũ pctm̃ originale p pꝛi⁹ inficiat voluntatẽ q̃ꝫ alias potentias. ¶ Articu. III.

AD tertiũ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ pctm̃ originale nõ p pꝛi⁹ ĩficiat volũtatẽ q̃ꝫ alĩs potentias: oẽ.n. pctm̃ pͥcipalr̃ ptinet ad potẽtiã: p cͥ⁹ actũ cãtur: ſꝫ pctm̃ originale cãtur p actũ gn̄atiue potẽtie: ergo iter ceteras potẽtias aie vr̃ magis ptinere ad gn̄atiuã potẽtiã. ¶ Preterea. Pctm̃ originale p ſemen carnale traducit̃: ſed alie vires aie ꝓpinqores ſũt carni q̃ꝫ volũtas: ſicͭ pꝫ de oib⁹ ſenſitiuis q̃ vtunt̃ organo corꝑali. ergo i eis magis eſt pctm̃ originale q̃ꝫ in volũtate. ¶ Preterea. Intellect⁹ ẽ prioꝛ volũtate: nõ.n.eſt volũtas niſi de bono itellecto ſi ergo pctm̃ originale inficit oẽs potẽtias aie vr̃ ꝙ p pꝛi⁹ ĩficiat itellm̃ tanq̃ꝫ prioꝛẽ. ¶ Sꝫ ꝯ̃ ẽ ꝙ iuſtitia original' p pꝛi⁹ reſpicͭ volũtatẽ: eſt.n. rectitudo volũtatis: vt Anſel. dicͭ in lib. de ꝯceptu virginali. ergo ꝛ pctm̃ originale qđ ei opponit̃ p pꝛi⁹ reſpicit volũtatẽ. ¶ Rñdeo dicendũ: ꝙ in ifectiõe pcti originalis duo ẽ ꝯſiderare. prio q̃dẽ iherẽtiã ei⁹ ad ſubm. ꝛ ſm hoc prio reſpicit eẽntiã aie: vt dcm̃ ẽ. deinde oꝫ ꝯſiderare iclinationẽ ei⁹ ad actũ. ꝛ h̄ mõ reſpicit potẽtias aie: oꝫ ergo ꝙ illaꝫ p pꝛi⁹ reſpiciat: q̃ primã iclinationẽ hꝫ ad peccãduꝫ: hec aũt ẽ volũtas: vt ex ſupra dictis pꝫ. Unde pctm̃ originale p prius reſpicͭ volũtatẽ. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ pctm̃ originale non cãtur in hoie p potentiã gn̄atiuã ꝓpͥs: ſꝫ p actũ potẽtie gn̄atiue pꝛentis: vñ nõ oꝫ ꝙ ſua potentia gn̄atiua ſit primũ ſubm originalis pcti. ¶ Ad ſcđm dicẽdũ: ꝙ pctm̃ originale hꝫ duplicẽ ꝓceſſuꝫ: vnũ q̃dẽ a carne ad aiam. aliũ vero ab eẽntia aie ad potẽtias prim⁹ q̃deꝫ ꝓceſſus eſt ſꝫ ordinẽ gn̄õnis: ſcđs aũt ſm ordinẽ pfectiõis ꝛ iõ q̃ꝫuis alie potẽtie.ſ. ſenſitiue ꝓpingores ſint carni. qꝛ tñ volũtas eſt ꝓpinqoꝛ eẽntie aie tãq̃ꝫ ſuperioꝛ potẽtia. primo puenit ad ipam infectio originalis pcti. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ itellectus quodãmõ precedit volũtatẽ iquãtũ ꝓponit ei ſuũ obm. alio vero mõ volũtas pcedit itellectũ ſm ordinẽ motionis actũ: que q̃dem motio ptinet ad peccatum.

¶ Utrũ p̄fate potẽtie ſint magĩ infecte q̃ꝫ alie pctõ originali. ¶ Articu. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ p̄dicte potẽtie nõ ſint magis infecte q̃ꝫ alie: infectio.n. originalis pcti magis videt̃ ptinere ad illã aie partẽ q̃ prius põt eſſe ſubm pcti: hec aũt eſt rõnalis pars ꝛ p̄cipue volũtas. ergo ipa eſt magis ifecta p pctm̃ originale. ¶ Preterea. Nulla vis aie inficit̃ p culpã niſi in quãtũ põt obedire rõni: generatiua autẽ nõ põt obedire. vt dr̃ in.j.ethi. ergo gn̄atiua non eſt maxime infecta per originale pctm̃. ¶ Preterea. Uiſus inter alios ſenſus eſt ſpũalioꝛ ꝛ ꝓpinquioꝛ rõni inquãtuꝫ plures dr̃ias rerꝫ oñdit. vt dr̃ in.j. metaph. ſed infectio culpe primo eſt in rõne. ergo viſus magis eſt infectus q̃ꝫ tactus. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Aug. dicit in.xiiij. de ciui.dei. ꝙ infectio originalis culpe maxie apparet in mo

¶ Ad 2ᵐ dicit̃ ꝙ volũtas nõ eſt cauſa principalis originalis iuſtitie aut peccati ſimpliciter: ſed inter partes anime: vt patet ex ratione in littera reddita i allegato articu° qꝛ.ſ. ipſa volũtas eſt motiua oium aie partium in fineꝫ: obiectiões aũt procedũt ac ſi voluntas eſſet pͥma cã ſimpliciter i anima: p̄uatio quoqꝫ origialis iuſtitie per quã volũtas ſubdeba tur deo que ẽ formale in peccato originali non ſumitur p priuatione iuſtitie origialis in volũtate p̄caſe: ſed p̄ priuatiõe iuſtitie originalis in ipſa voluntate ꝛ p̄cedentib⁹ naturaliter eam. Dictio namqꝫ excluſiua non excludit a ꝯcomitantibus et preſuppoſitis: vt pꝫ. vnde et autoꝛ nõ dixit ꝙ priuatio iuſtitie origialis in volũtate: ſꝫ per quaꝫ volũtas ſubdebat̃ deo. Hec eniꝫ claudit in ſe p̄mordialem p̄uatiõeꝫ in eẽntia vſqꝫ ad voluntateꝫ ꝛ hec eſt formale in peccato origiali: putandũ eſt enim qđ ſicut gratia ꝛ charitas in aia in ordine ad meritum vel demeritu ꝫ p eodem

computantur. Et cum hoc ꝙ gratia eſt cauſa charitatꝭ ſꝫ ſe: ſtat ꝙ volũtas in qua eſt charitas: ē ꝯfirmatiua ⁊ oſtẽſiua gratie ex parte noſtri: qꝛ ipſa eſt prima pars aie. Ita in propoſito iuſticia originalis ĩ anima ꝑ quãto ex ea manat volũtatis ſubiectio non poſuit in numerũ cauſ eius in volũtate effectu: ⁊ cum hoc ꝙ illa eſt huius cauſa ſꝫ ſe: voluntas dicitur cauſa quia ab ipſa ex pte noſtri dependet conſeruari et deſinere iuſtitie totius: ⁊ ſimile eſt de priuatione oppoſita. Et per hec pꝫ ſolutio obiectorum: voluntas enĩ non ē ſimplr ſed ex parte noſtri: ſꝫ inter partes anime poſita ē cã iuſtitie et peccati origialis. Eſſentia autē ponitur cauſa ſimpliciter ex parte rei ſecundum ſe. Et licꝫ volũtas ſit in ſupremo anie precipuum inter partes anime in mouendo ad actuꝫ: ſi tamen in ipſo ſupremo volũtas ad eſſentiã compareturinferior iuenit.

℄ De 3° ⁊ 4° articulis eiuſdē queſtionis nihil nunc neceſſario ſcribẽdum occurrit.

tũ genitaliũ mẽbroꝝ: qui rõnĩ nõ ſubdit: ſꝫ illa mẽbra deſeruiũt gnãtiue ꝓtuti i cõmixtione ſexuũ in q̃ eſt delectatio ſm tactũ q̃ maxie ꝯcupiſcẽtiã mouet. ꝗ infectio originalis pcti maxie ptinet ad iſta tria .ſ. potentiã gnãtiuã. vim cõcupiſcibilẽ ⁊ ſenſum tactus. ℄ Rñdeo dõm: ꝙ illa corruptio ꝑci pue infectio nominari ſolet q̃ nata eſt in aliud transferri. vñ ⁊ morbi ꝯtagioſi. ſicut lepra ⁊ ſcabies ⁊ hmõi infectiões dicuntur. Corruptio aũt originalis pcti traducit ꝑ actũ gnãtionis: ſicut. ſ. dcm̃ eſt: vñ potentie q̃ ad hmõi actũ ꝯcurrũt maxie dñr eē infecte. hmõi aũt actus deſeruit gnãtiue inquãtũ ad gnãtioné ordinat: hꝫ aũt in ſe delectationē tactus q̃ eſt maximũ obm ꝯcupiſcibilis. ⁊ iõ cuꝫ oẽs ptes aie dicant eſſe corrupte ꝑ pcm̃ originale ſpecialiter tres ꝓdicte dñr eſſe corrupte ⁊ infecte. ℄ Ad primũ ꝗ dõꝫ: ꝙ pcm̃ originale ex ea parte q̃ inclinat in pctã actualia, ꝓcipue ptinet ad volũtaté: vt dcm̃ eſt: ſꝫ ex ea pte q̃ traducit in ꝓlé: ptinet ꝓpinq̃ ad potẽtias ꝓdictas: ad volũtatē ãt remote. ℄ Ad ſcõm dõm: ꝙ infectio actualis culpe nõ ptinet niſi ad potẽtias q̃ mouent a volũtate peccãtis: ſꝫ infectio originalis culpe nõ deriuat a volũtate ei⁹ q ipm̃ ꝯhit: ſꝫ per originẽ nãe cui deſeruit potentia gnãtiua: ⁊ iõ in ea eſt infectio originalis pcti. ℄ Ad tertiũ dõm: ꝙ viſus nõ ptinet ad actũ gnãtionis niſi ſꝫ diſpõné remotã. put .ſ. ꝑ viſum apparet ſpẽs ꝯcupiſcibilis: ſed delectatio perficit in tactu. ⁊ iõ talis infectio magis attribuit tactui ꝙ̃ viſui.

℄ De cã pcti ſm ꝙ vnũ pcm̃ ē cã alteri⁹. Q̃o. LXXXIIII.

Deinde ꝯſiderandũ eſt de cã pcti ſm ꝙ vnũ pcm̃ ē cã alterius. ℄ Et circa h q̃runt q̃tuor. ℄ Primo vtrũ cupiditas ſit radix oium pctõꝝ. ℄ Scdo vtꝝ ſuperbia ſit initium ois pcti. ℄ Tertio vtꝝ ꝓter ſupbiã ⁊ auaritiã debeãt dici capitalia vitia aliqua ſpãlia pctã. ℄ Quarto quot ⁊ q̃ ſint capitalia vitia.

℄ Utrum cupiditas ſit radix oium pctõꝝ. ℄ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ cupiditas ñ ſit radix oium pctõꝝ. cupiditas .n. q̃ eſt immoderatus appetitus diuitiarũ opponit virtuti liberalitati: ſꝫ liberalitas nõ eſt radix oiuꝫ virtutũ. ꝗ cupiditas nõ eſt radix oiuꝫ pctõꝝ. ℄ Preterea. Appetit⁹ eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ ꝓcedit ex appetitu finis: ſꝫ diuitie q̃ꝝ appetit⁹ ē cupiditas nõ appetunt niſi vt viles ad aliquẽ finẽ: ſic dr in .j. ethi. ꝗ cupiditas nõ eſt radix ois pcti: ſed procedit ex alia priori radice. ℄ Preterea. Frequẽter inuenit ꝙ auaritia q̃ cupiditas nominat: orit ex alijs pctis: puta cũ qs appetit pecuniã ꝑꝑ ãbitioné: vl' vt ſatiſfaciat gule. nõ ꝗ eſt radix oium pctõꝝ. ℄ Sꝫ ꝯé q̃d dic aplš .j. ad Thimo. vlt. Radix oiuꝫ maloꝝ ē cupiditas. ℄ Rñdeo dõm: ꝙ ſm quoſdã cupiditas triplr dicit. Uno mõ put ē appetit⁹ iordinatus diuitiaꝝ. ⁊ ſic eſt ſpãle pcm̃. Alio mõ ſꝫ ꝙ ſignificat iordinatũ appetitũ cuiuſcũq; boni tpalis. ⁊ ſic eſt genus ois pcti: nã in oi pctõ eſt iordinata ꝯuerſio ad cõmutabile bonũ: vt dcm̃ eſt. Tertio mõ ſumit put ſignificat quãdã iclinationẽ nãe corrupte ad bona

Q. LXXXIIII.

℄ Articu. I.

Tanti primo .q. 84. dubium occurrit ex Durãdo in ſcdo ſenten. diſt. quia aut ſermo eſt formalis aut materialis ſi formalis: falſus eſt: quia cupiditas eſt inordinatus amor habendi pecunias ad retinẽdum nõ ad expendendum. Conſtat autē ꝙ pecunia nõ vt retinẽda: ſꝫ vt expendẽda ē: cui obediũt omia. ergo cupiditas non eſt radix omniuꝫ malorũ: vt eſt ſpeciale peccatum: immo ex h ſequitur q̃d cupiditas impediat multa mala: quia cõtrariat deſtructioni pecũie. vñ multa mala oriuntur. vñ ⁊ auaros videmus a multis malis abſtinere ne expẽdãt. Si materialis tunc ab arte receditur: ⁊ quid ſenſus eſſet: ꝙ materia cupiditatis ſcilꝫ pecunia eſt radix omniuꝫ malorum: pari vel maiori ratiõe poſſet dici ꝙ ꝓdigalitas ē radix oiuꝫ malorum.

℄ Ad hoc dicitur ꝙ ſmo eſt formalis: pecunia nãque eſt

corruptibilia inordinate appetenda. ⁊ ſic dicunt cupiditatem eſſe radicem omnium peccatorum ad ſimilitudinez radicis arboris q̃ ex terra trahit alimentum: ſic.n. ex amore rerum temporalium omne peccatum procedit. Et hec q̇dem quãuis vera ſint. non tamen videntur eſſe ſm intentionem apoſtoli: qui dixit cupiditatem eſſe radicez omniũ peccatorum: manifeſte enim ibi loquitur contra eos q cum velint diuites fieri incidunt in tentationes: ⁊ in laqueum diaboli. eo ꝙ radix omnium malorum eſt cupiditas: vnde manifeſtum eſt ꝙ loquitur de cupiditate ſm ꝙ eſt appetitus inordinatus diuitiarũ ⁊ ſm hoc dicendum eſt ꝙ cupiditas ſm ꝙ eſt ſpeciale peccatum dicitur radix omnium peccatorũ ad ſimilitudinez radicis arboris: que alimentum preſtat toti arbori. Uidemus enim ꝙ per diuitias homo acquirit facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum: ⁊ adipiſcendo deſideriũ cuiuſcunq; peccati eo ꝙ ad habenda quecunq; tẽporalia bona poteſt homo p pecuniam iuuari ſm ꝙ dicitur Eccle.x. Pecunie obediunt omnia. Et ſʒ hoc patet ꝙ cupiditas diuitiarum eſt radix oium petõꝝ. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ nõ ab eodẽ oriť virt⁹ ⁊ pctm̃: oriť.n. pctm̃ ex appetitu cõmutabilis boni. ⁊ iõ appetit⁹ illi⁹ boni qd̓ iuuat ad ↄſequenda oia tpalia bona radix petõꝝ dr̃. virt⁹ at̃ oriť ex appetitu incõmutabil' boni. ⁊ iõ charitas q̃ eſt amor dei poniť radix virtutũ ſm illõ Eph. iij. In charitate radicati ⁊ fundati. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ appetitus pecuniaꝝ dr̃ eſſe radix pctõꝝ: nõ qdẽ q2 diuitie pp ſe q̃rant tanq̃ vltimus finis: ſʒ q2 multum q̃runť vt viles ad oẽm tpalẽ finẽ. ⁊ q2 vl'e bonũ eſt appetibilius q̃ʒ aliqd̓ pticulare bonũ. iõ magis mouet appetitũ q̃ʒ q̃dã bõa ſingularia: q̃ ſimul cũ multis alijs p pecuniã hñi pñt. ¶ Ad tertiũ dõʒ: ꝙ ſicť in rebus nãlibus nõ q̃riť qd ſp fiat: ſʒ qd in pluribus accidit eo ꝙ nã corruptibiliũ rerum ipediri põt: vt nõ ſp eodẽ mõ opeť. ita ẽt in moralib⁹ ↄſiderať qd̓ vt in plurib⁹ ẽ: nõ at̃ qd̓ ſp ẽ: eo ꝙ volũtas nõ ex neceſſitate opať. nõ igr̃ dr̃ auaritia radix oiuʒ maloꝝ qn interdum aliqd̓ aliud malũ ſit radix ei⁹: ſʒ q2 ex ipa frequẽtius alia mala oriunť rõne pdicta.

¶ Utrum ſupbia ſit initiũ ois peti. ¶ Articulus. II.

AD ſcõm ſic pcediť. Uideť ꝙ ſupbia non ſit initiuʒ ois peti. radix.n. eſt qdda principiũ arboris: ⁊ ita videť idẽ eẽ radix ⁊ initiũ peti: ſʒ cupiditas eſt radix ois peti: vt dcm̃ eſt. g̃ ipſa ẽt eſt initiũ ois peti: nõ at̃ ſupbia. ¶ Preterea. Eccl'.x. dr̃. Initiũ ſupbie hois eſt apoſtatare a deo: ſed apoſtaſia a deo eſt qdda pctm̃: g̃ aliquod pctm̃ eſt initiũ ſupbie. g̃ ⁊ ipſa nõ eſt initiũ ois peti. ¶ Preterea. Illud vr̃ eẽ initiũ ois peccati: qd̓ facit oia petã: ſed hoc eſt inordinat⁹ amor ſui. q facit ciuitatẽ babylonis vt Aug. dicit in. xiiij. de ci. dei. g̃ amor ſui

materia non ſolum vitiorũ ſed virtutum. Et propterea non eſt vituperanda hoc cognomine vt ſit radix omniũ malorum: ſed inordinatus amor habendi eam que cupiditas vocatur: cum ſit quoddam malũ quod non poteſt eſſe via ad bonum: dicente Apoſtolo nõ ſunt facienda mala vt eueniat bonuʒ radix omniũ malorũ eſt metaphorice: q2 velut os corporis ſeu arboris vitiorũ eſt p qd̓ alimẽtuʒ ſuſcipiũt. ſ. pecuniã ſub mala intẽtione: ita ꝙ ſicut hñs pecuniam habet pabulũ oiuʒ deſideriorũ: quia pecunia vtimur q̃ſi fideiuſſore ad oia ſm Ariſt. 3° ethicoꝝ. ita inordinate volẽs eã habere: vult ex ipa ſua iordinatõe habere pabulum oium vitiorũ: manifeſte nãq; p3 diſcurrẽdo ꝙ ipm inordinate hr̃e pecunias: ⁊ ſupbie: ⁊ inani glorie: ⁊ luxurie: ⁊ gule: ire: ⁊ inuidie: ⁊ accidie. ⁊ ſuo ↄtrario. ſ. pdigalitati fomentum pſtat. Cũ autem dicitur ꝙ pecunie nõ vt retente ſʒ vt diſtracte ⁊c̃. reſpondeť ꝙ retentionez ⁊ diſtractionẽ precedit habere: ⁊ nihil horuʒ eſt propriuʒ cupidi niſi habere. nã cupidus nõ ſemp vult habere vt retineat: ſed quãdoq; vt det: vt patet in male cõgregãtibus vt ſoluant militibus vel meretricibus ⁊c̃. vñ non eſt iudicãda cupiditas ex retentione: vt argumentum credidit: ſʒ ex poſſeſſiõis iordinatione que lʒ in hoc vel illo ordinetur ad vitandũ multa mala: vt experientia docet in quibuſdam iuxta id eccleſiaſti. homo cuius deus ⁊c̃. quantum tamen eſt ex ſe: apta nata eſt nutrire omnia mala: ⁊ propterea dicta eſt radix omnium malorum ſecundũ ſe: quomõ autem cupiditas ſit vitium capitale alia q̃ſtio eſt: ⁊ ex fine pẽſabitur.

¶ Artic. II.

N articulo ſcdo. 84. q. dubium occurrit ex Durãdo cõuenientie cum Scoto in. 6. di. 2ª ad primum in hoc ꝙ ſuperbia initiuʒ ois peccati non eſt ſpale peccatũ: vt littera dic. Sed de Scoto in pma parte cum de peccato angelorũ eẽt queſtio: ſermo habitus ẽ. Nunc Durandi motiuum et contra queſtionem et contra reſponſionem ad 3ᵐ qua dicitur ꝙ ad idem pertinet ꝙ ponatur initium omnis peccati ſupbia ⁊ amor proprius in 2° ſniaruʒ. diſtin. 10. contra queſtionez arguit: quia nec appetit⁹ turpiũ delectationũ: nec fuga triſtium in rebus bellicis ex ſuperbia oritur: probatur: quia ex ſuperbia illa ſola oriuntur vitia que circa pmouentia vel ipediẽtia

impedientia propriam excellentiam ſunt: neutrum bonum eſt huiuſmodi. ergo.

¶ Contra reſponſionem vero ad tertium arguit: quia inordinatus amor ſui ⁊ inordinatus amor proprie excellētie ſe habent vt magis commune ⁊ minus commune: vt patet: ⁊ ille vtpote communiſſimus ē initiū omnis peccati. Iſte vtpote particularis non. vnde ſophiſma conſequentis eſt ab illo ad iſtum procedere: qḋ ſi ille eſt initium peccati omnis: qḋ iſte etiaꝫ ſit initiū peccati oīs.

¶ Ad vtrāque obiectionem ex eodem fundamento littere reſpondenduꝫ eſt: ex hoc ſcilꝫ quod ſuperbia initiuꝫ omnis peccati dicitur ſecundam ordinem intentionis: ex parte ſcilicet finis: quia obiectum ſuuꝫ eſt finis omnium bonoruꝫ commutabiliū ad que alia vitia conuertantur. Ex hoc nāque dicitur primo quod intemperantia ⁊ timiditas oriūtur ex ſuperbia: ⁊ ꝙ taꝫ bonū delectabile ad qḋ conuertitur intemperatus q̄ꝫ bonum euaſionis ad qḋ conuertitur timidus quum bonum quodam ſic natū eſt apparere vt conferens ad propriam excellētiam. Dicitur ſecundo ꝙ licet totū ⁊ pars non ſint idem equiualent tamen quo ad aliquid totum: ⁊ prima pars virtualiter extenſa ad reliquas: vt patet de toto corpore ⁊ corde reſpectu mot⁹: ac ꝑ hoc amor ſui vt totū: ⁊ amor ꝓprie excellentie: vt prima pars: quia eſt reſpectu finis ceteroꝝ recte ponitur initium omnis peccati ex eadem parte. Et vnum inferre reliquū abſq; vllo ſophiſmate. In littera tamē nec idētitas nec conuertabilitas habetur ſed ſolū quod ad idem pertinet: quia ſecundum eſt pars primi. ſi tamen diceretur: recte diceretur vt oſtenſum ē. Et hinc habere potes quod in prima parte dictum eſt: ꝙ primum bonum concupitum eſt propria excellentia: tanquaꝫ ceteroruꝫ finis: ac per hoc primum peccatū eſt ſuꝑbia. vñ Eue ꝓpoſituꝫ primo eſt: eritis ſicut dij. Et per hec patet ſolutio obroꝝ omnium: que ſupi⁹ a me q̄ꝫ breuiſſime potui tacta fuere. Que an ſufficienter a me ſoluta fuerint lectoris iudicio relinquā: qui ſi recte oīa penſitauerit: profecto videbit me nihil: quod ad materiaꝫ attinet neceſſariuꝫ indiſcuſſum reliq̄ſſe: ideo amplius circa iſtam materiaꝫ non inſiſtam.

ē initiū oīs pcti. nō āt ſupbia. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ dr̄ Eccl'. x. Initiū oīs pcti ſupbia. ¶ Rn̄deo dicēdū: ꝙ qdaꝫ dñt ſupbiā dici tripl'r. Uno mō ſ̄m ꝙ ſupbia ſignat inordinatū appetitū ꝓprie excellētie: ⁊ ſic ē ſpāle peccatū. Alio mō ſ̄m ꝙ importat quēdā actualē ꝯtēptū dei q̄ꝫtū ad hūc effectū q eſt nō ſubdi eius p̄cepto: ⁊ ſic dñt ꝙ eſt gnāle pctm̄. tertio mō ſ̄ꝫ ꝙ importat q̄ꝫdā inclinationem ad hmōi ꝯtēptū ex cōruptōe nāe: ⁊ ſic dñt ꝙ ē initiū oīs pcti: ⁊ dr̄ a cupiditate. q2 cupiditas reſpicit pctm̄ ex pte ꝯuerſiōis ad bonum ꝯmutabile ex quo pctm̄ quodāmō nutrit ⁊ fouetur: ⁊ pp hoc cupiditas dr̄ radix: ſ; ſupbia reſpicͭ pctm̄ ex ꝑte auerſiōis a deo: cui⁹ p̄cepto hō ſubdi recuſat. ⁊ iō vocatur initiū: q2 ex pte aūſiōis incipit rō mali. Et hec quidem q̄ꝫuis vera ſint. tamen nō ſunt ſ̄m intentionem ſapientis: qui dicit. Initium omnis peccati eſt ſuperbia: manifeſte enim loquitur de ſuperbia ſ̄m ꝙ eſt inordinatus appetitus proprie excellentie. vt patet per hoc qḋ ſubdit. Sedes ducuꝫ ſuperborū deſtruxit deus. ⁊ de hac materia loquitur ibi fere in toto caplo. Et ideo dicendum eſt ꝙ ſuperbia etiam ſ̄m ꝙ eſt ſpeciale peccatum eſt initium omnis peccati. Conſiderandum eſt enim ꝙ in actibus voluntarijs cuiuſmodi ſunt peccata duplex ordo inuenitur. ſ. intentionis ⁊ executionis. In primo quidem ordine habet rationem principij ⁊ finis: vt ſupra multotiens dictum eſt. Finis autem in omnibus bonis temporalibus acquirēdis eſt vt homo per illa quādam perfectionem ſingularem et excellentiam habeat. ⁊ ideo ex hac parte ſuperbia que eſt appetitus excellentie ponitur initium omnis peccati. Sed ex parte executiōis eſt primuꝫ id quod prebet opportunitatem adimplendi omnia deſideria peccati qḋ habet rationem radicis ſcilicet diuitie et ideo ex hac parte auaritia ponitur eſſe radix omnium malorum: vt dictum eſt. Et per hoc pꝫ reſponſio ad primum. ¶ Ad ſecundum ergo dicenduꝫ: ꝙ apoſtatare a deo dicitur eſſe initiuꝫ ſuperbie ex parte auerſionis. ex hoc enim ꝙ homo non vult ſubdi deo: ſequitur ꝙ inordinate velit propriam excellentiam in rebus temporalibus. ⁊ ſic apoſtaſia a deo nō ſumitur ibi quaſi ſpeciale peccatum: ſed magis vt quedaꝫ cōditio generalis omnis peccati: que eſt auerſio ab incōmutabili bono. Uel pōt dici ꝙ apoſtatare a deo dicit̄ eſſe initium ſuperbie: quia eſt prima ſuperbie ſpecies: ad ſuperbiam enim pertinet cuiq; ſuperiori nolle ſubijci. ⁊ precipue nolle ſubdi deo: ex quo ꝯtingit ꝙ homo ſupra ſeipſuꝫ indebite extollatur quantum ad alias ſuperbie ſpēs. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ in hoc homo ſe amat ꝙ ſui excellentiam vult: idē eniꝫ eſt ſe amare quod ſibi velle bonum: vñ ad idem pertinet ꝙ ponatur initium omnis peccati ſuperbia vel amor proprius.

¶ Utrū pter ſuperbiā τ auaritiā ſint alia pctā ſpecialia. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic pcedit. Videt φ pter ſupbiā τ auaritiā nō ſint quedā alia pctā ſpālia q̄ dicantur capitalia: ita .n. ſe vr̄ hr̄e caput ad aialia ſicꝫ radix ad plātas: vt dr̄ in .ij. de aia: nā radices ſūt ori ſimiles. ſi igr̄ cupiditas dr̄ radix oīuꝫ malorū: videt φ ipſa ſola debeat dici vitiuꝫ capitale: τ nullū aliud pctm̄. ¶ Preterea. Caput hꝫ quēdā ordinē ad alia mēbra iquātū a capite in oia mēbra diffundit quodāmō ſenſus τ mot⁹: ſꝫ pctm̄ dr̄ p priuationē ordinis. ḡ pctm̄ nō hꝫ rōneꝫ capitis: τ ita nō debēt poni aliq̄ capitalia pctā. ¶ Preterea. Capitalia crimina dnr̄ q̄ capite plectunt: ſꝫ tali pena puniunt q̄dā pctā in ſingulis gnib⁹. ḡ vitia capitalia nō ſunt aliq̄ determinata ſm ſpēꝫ. ¶ Sꝫ ↄ̄ ē φ Grego. xxxj. moral'. enumerat q̄dā ſpālia vitia q̄ dicit eē capitalia. ¶ Rn̄deo dōꝫ: φ capitale dr̄ a capite. caput aūt ꝓprie qdē eſt qōdā mēbꝝ aialis: qō eſt principiū τ directiuū totius aialis. vñ metaphorice oē pricipiū caput vocat. τ ēt hoies q alios dirigūt τ gubernāt capita alioꝝ eē dicunt. Dr̄ ḡ vitiuꝫ capitale vno mō a capite ꝓprie dicto: τ ſm hoc pctm̄ capitale dr̄ pctm̄ qō capitis pena punit: ſꝫ ſic nūc nō intēdimus de capitalibus peccatis: ſꝫ ſm φ alio mō dr̄ pctm̄ capitale: put metaphorice ſignat pricipiū: vel directiuū alioꝝ. Et ſic dr̄ vitiū capitale ex quo alia vitia oriunt. τ p̄cipue ſm originē cāe finalis q̄ eſt formalis origo: vt. ſ. dcm̄ eſt: τ iō vitiū capitale nō ſolū eſt pricipiū alioꝝ: ſed ēt eſt directiuū: τ quodāmō ductiuū alioꝝ. Semꝑ .n. ars vel hitus ad quē ptinet finis principat τ iperat circa ea q̄ ſunt ad finē. Unde Greg. xxxj. moral'. hmōi vitia capitalia ducib⁹ exercituū ↄparat. ¶ Ad primū ḡ dōꝫ: φ capitale dr̄ denoiatiue a capite: qō qdē eſt p q̄ſdā deriuationē vel participationeꝫ capitis: ſicꝫ hn̄s aliq̄ ꝓprietatē capitis: τ nō ſicꝫ ſimplr̄ caput. Et iō capitalia vitia dnr̄ nō ſolū illa q̄ hn̄t rōneꝫ prime originis: ſicꝫ auaritia q̄ dr̄ radix: τ ſupbia q̄ dr̄ initiū: ſꝫ ēt illa q̄ hn̄t rōnē originis ꝓpinq̄ reſpectu pluriū pctōꝝ. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ: φ pctm̄ caret ordine ex pte auerſionis: ex hac .n. pte hꝫ rōnē mali: malū āt ſm Aug. in lib. de nā boni eſt priuatio modi ſpēi τ ordinis: ſꝫ ex pte ↄuerſionis reſpicit qōdā bonū. τ iō ex hac pte dicit habere ordineꝫ. ¶ Ad tertium dōm: φ illa rō procedit de capitali peccato ſm φ dicit a reatu pene: ſic autem hic non loquimur.

¶ Articulus. III. τ IIII.

In articulis .3. τ .4. eiuſdem .84. q. nihil aliud occurrit ſcribendū: niſi reddere te attentū φ aliud ē log ð ſufficiētia vitioꝝ abſo[te]: τ aliud de ſufficiētia vitioꝝ capitaliū: hoc .n. hic q̄rit nō illud. Et vt i riſiōe ad 5m in lra dr̄ nō oꝫ hāc capitaliū ſufficiētiā ſic intelligere: q̄n aliqō pctm̄ poſſit a nullo horuꝫ oriri: ſꝫ qꝛ frequētius ex aliquo hoꝝ orit.

¶ Utrū ↄueniēter dicant ſeptē vitia capitalia. ¶ Articulus. IIII.

Ad q̄rtū ſic pcedit. Videt φ nō ſit dicēdū ſeptē eē vitia capitalia: q̄ ſūt inanis glia: inuidia: ira: auaritia: triſtitia: gula: luxuria: pctā .n. v̄tutib⁹ opponunt: v̄tutes āt principales ſūt q̄ttuor: vt. ſ. dcm̄ eſt: ḡ τ vitia principalia ſiue capitalia nō ſunt niſi q̄ttuor. ¶ Preterea. Paſſiōes aie ſunt q̄dā cāe pcti: vt. ſ. dcm̄ eſt: ſꝫ paſſiones aie principales ſūt q̄ttuor de quaꝝ duab⁹ nulla fit mētio inter p̄dicta pctā. ſ. de ſpe τ timore: numerant autē aliq̄ vitia ad q̄ ptinet delectatio τ triſtitia: nam delectatio ptinet ad gulā τ luxuriam: triſtitia v̄o ad accidiā τ inuidiā. ḡ incōueniēter enūerant pricipalia pctā. ¶ Preterea. Ira nō ē pricipalis paſſio. nō ḡ debuit poni īter pricipalia vitia. ¶ Preterea. Sicut cupiditas ſiue auaritia ē radix peti. ita ſupbia eſt peti initiū: vt. ſ. dcm̄ eſt: ſꝫ auaritia ponit vnū de ſepteꝫ vitijs capitalib⁹. ḡ ſupbia iter vitia capitalia enūerāda eēt. ¶ Preterea. Quedā pctā ↄmittunt q̄ ex nullo hoꝝ cāri ꝑnt: ſicꝫ cū aliqs errat ex ignorātia: vel cū aliqs ex aliq̄ bona intētiōe ↄmittit aliqō pctm̄: puta cū aliqs furat vt det elemoſynā. ḡ inſufficiēter capitalia vitia enūerant. ¶ Sꝫ in ↄ̄riū eſt auctoritas Grego. ſic enūerantis. xxxj. moral'. ¶ Rn̄deo dōm: φ ſicꝫ dcm̄ eſt: vitia capitalia dnr̄ ex qb⁹ alia oriunt: p̄cipue ſm rōnē cāe final'. Hui⁹ āt origo pōt attēdi duplr̄. Uno qdē mō ſm ↄditionē peccātis: q ſic diſpoſitus eſt vt maxie afficiat ad vnuꝫ finē ex quo vtplurimū in alia pctā pcedat: ſꝫ iſte modus originis ſub arte cadere nō pōt: eo φ ifinite ſūt pticulares hoiuꝫ diſpōnes. Alio mō ſm nālē hitudinē ipoꝝ finiū adinuicē: τ ſm h̄ vt i plib⁹ vnū vitiū ex alio orit vñ iſte modus originis ſub arte cadere pōt. Scdm̄ h̄ ḡ illa vitia capitalia dnr̄ quoꝝ fines hn̄t q̄ſdaꝫ primarias rōnes mouēdi appetitū: τ ſm haꝝ rōnū diſtinctionē diſtinguunt capitalia vitia. Mouet āt aliqd appetituꝫ duplr̄. Uno mō directe τ p ſe: τ h̄ mō bonū mouet appetitū ad ꝓſequēdū. malū āt ſm eādē rōnē ad fugiēdū. alio mō idirecte:

τ q̃ſi ꝑ aliō: ſicͭ aliqs aliqᷓ maliū ꝓſeqͭ ꝓꝓ ali-
qȯ bonū adiūctū vel aliqȯ bonū fugit ꝓꝓ ali-
qȯ malū adiūctū. Bonū āt hōis eſt triplex: ē
.n. primo qȯddā bonū aīe qȯ.ſ. ex ſola appĥē-
ſione rōnē appetibilitatis h̄z: ſicͭ excellētia lau-
dis vel honoris: τ hoc bonū inordinate ꝓſeqͭ
inanis glīa. Aliud eſt bonū corꝑis: τ hoc vel
ꝑtinet ad ꝯſeruationē īdiuidui: ſicͭ cibꝰ τ potꝰ.
τ hoc bonū inordinate ꝓſeqͭ gula: aut ad cō-
ſeruationē ſpēi: ſicͭ coitꝰ. τ ad hoc ordinatͭ lu-
xuria. Tertiū bonū eſt exterius.ſ. diuitie. τ ad
hoc ordinatͭ auaritia. Et eadē q̃ttuor vitia īor-
dinate fugiūt q̃ttuor mala ꝯrīa. Vel alr̄: bonū
ꝑcipue mouet appetitū ex hoc ꝙ ꝑticipat ali-
qd de ꝓprietate felicitatis quā nālr̄ oēs appe-
tūt. De cuiꝰ rōne eſt primo q̄dā ꝑfectio. nā fe-
licitas eſt ꝑfectū bonuꝫ ad qȯ ꝑtinet excellētia
vel claritas quā appetit ſuꝑbia: vl' inanis glīa.
Scd̄o de rōne eius eſt ſufficiētia quā appetit
auaritia in diuitijs eā ꝓmittentibꝰ. Tertio eſt
de ꝯditione eiꝰ delectatio ſine q̃ felicitas eē nō
pōt: vt dr̄ in.j. τ.x. ethi. τ hāc appetūt gula τ
luxuria. ꝙ aūt aliqs bonū fugiat ꝓꝓ aliqȯ ma
lū ꝯiunctū: hoc ꝯtingit dupl'r: q2 aut hoc eſt re
ſpectu boni ꝓprij. τ ſic eſt accidia: q̄ triſtatͭ de
bono ſpūali ꝓꝓ laborē corꝑalē adiūctū. Aut
eſt de bono alieno. τ hoc ſi ſit ſine inſurrectōe
ꝑtinet ad īuidiā: q̄ triſtatͭ de bono alieno īquā-
tū eſt īpeditiuū ꝓprie excellētie. Aut eſt cū q̄-
dā īſurrectione ad vindictā. τ ſic eſt ira. Et ad
eadem ēt vitia ꝑtinet ꝓſecutio mali oppoſiti.
¶ Ad primū ḡ dr̄: ꝙ nō eſt eadē rō originis
in ꝟtutibꝰ τ vitijs. nā ꝟtutes cāntͭ ꝑ ordinē ap
petitꝰ ad rōnē: vel ēt ad bonuꝫ incōmutabile:
qȯ eſt deꝰ. vitia āt oriuntͭ ex appetitu boni cō-
mutabilis. vn̄ nō oꝫ ꝙ ꝑicipalia vitia opponā
tur ꝑicipalibꝰ ꝟtutibꝰ. ¶ Ad ſcd̄m dr̄: ꝙ ti
mor τ ſpes ſunt paſſiōes iraſcibilis. oēs āt paſ
ſiones iraſcibilis oriuntͭ ex paſſiōibꝰ ꝯcupiſci-
bilis: q̄ ēt oēs ordinantͭ quodāmō ad delecta-
tionē τ triſtitiā. τ iō delectatio τ triſtitia ꝑici
palr̄ ꝯnumerantͭ in pctīs capitalibꝰ tanq̄ꝫ prin
cipaliſſime paſſiōes: vt.ś. hītū eſt. ¶ Ad ter-
tiū dr̄m: ꝙ ira lꝫ nō ſit principalis paſſio. q2 tn̄
h̄ꝫ ſpālē rōnē appetitiui motꝰ: put aliqs impu
gnat bonū alteriꝰ ſub rōne honeſti.i. iuſti vin-
dicatiui: iō diſtinguitͭ ab alijs capitalibꝰ vitijs.
¶ Ad q̄rtū dr̄: ꝙ ſuꝑbia dr̄ eē initiū oīs pcti
ſm̄ rōnē finis: vt dc̄m eſt: τ ſm̄ eādē rōnē acci
pitur ꝑicipalitas vitiorꝫ capitaliū. τ iō ſuꝑbia
nō q̄ſi vl'e vitiū ꝯnumeratͭ alijs: ſꝫ magꝫ ponitͭ
velut regina q̄dā oīuꝫ vitiorꝫ:
ſicͭ Greg. dicͭ: auaritia āt dr̄ ra
dix ſm̄ aliā rōneꝫ: ſicͭ.ś. dc̄m ē.
¶ Ad q̄rtū dr̄m: ꝙ iſta vitia
dn̄r capitalia: q2 ex eis vt fre-
quētꝰ alia oriuntͭ vn̄ nihil ꝓhi
h̄ꝫ aliq̄ pctā īterdū ex alijs cāis
oriri. Pōt tn̄ dici ꝙ oīa pctā
q̄ ex ignorātia ꝓueniūt: pn̄t re-
duci ad accidiaꝫ ad quā ꝑtinet
negligētia q̄ aliqs recuſat bo-
na ſpūalia acq̄rere ꝓꝓ laborē.
ignorātia.n. q̄ pōt eē cā pcti ex
negligentia ꝓuenit: vt.ś. dc̄m
eſt: ꝙ aūt aliqs cōmittat aliqȯ
pctm̄ ex bona intētione vr̄ ad
ignorātiā ꝑtinere: inquātuꝫ.ſ.
ignorat ꝙ nō ſunt faciēda ma-
la. vt veniāt bona.

¶ De effectibus peccati.

Q̄ō. LXXXV.

Deinde ꝯſiderādū
ē de effectibꝰ pcti.
¶ Et primo q̄dē
de corruptiōe bo-
ni nāe. ¶ Scd̄o
de malitia aīe. ¶ Tertio de
reatu pene. ¶ Circa primū q̄-
runtͭ ſex. Pͥo vtrū bonū nāe
diminuatͭ ꝑ pctm̄. Scd̄o vtꝝ
totalr̄ tolli poſſit. Tertio ḋ q̄t
tuor vulneribꝰ q̄ Beda ponit
q̄bus nā hūana vulnerata eſt
ꝓꝓ pctm̄. Quarto vtrū priua-
tio modi ſpēi τ ordinis ſit effe
ctus pcti. Quinto vtrū mors
τ alij defectus corporales ſint
effectus pcti. Sexto vtrū ſint
aliquo mō hōi nāles.

¶ Utrum peccatuꝫ diminuat
bonū nāe. ¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit͂.
Uidetͭ ꝙ pctm̄ nō di-
minuat bonū nature:
pctm̄.n. hōis nō ē gra
uius q̄ꝫ pctm̄ demonis: ſꝫ bo-
na nālia in demonibꝰ manent
integra poſt pctm̄: vt Dio. di
cit.iiij. ca. de diui. no. ḡ pctm̄
ēt bonū nāe hūane n̄ diminuit.
¶ Preterea. Tranſmutato

Q̄ō. LXXXV.

¶ Articulus. I.

In p̊ arti-
culo. queſt. 85. no
ta gloſam au-
ctoritatis Dio-
nyſij: quomō
naturalia ma-
neāt īegra: in
reſpōſione ad
primū τ intue-
re reſponſionē
ad tertium: de
claratam in re
ſpōſione ad q̄r
tuꝫ: vt radices
philoſophie ꝑ
ſpicias et altiꝰ
contempleris.
vnde ī anima
generātur ha-
bitus: τ potes
intelligere qȯ
dicitͭ in reſpon
ſione ad tertiū
ꝙ actio volun
taria procedit
ex diuerſis po
tentijs: vel po-
tētias anime:
quia actio vo-
luntatis proce
dit ab intelle-
ctu τ voluntā-
te: τ itellectus
ꝓcedit ab itel-
lectu agente τ
poſſibili: vl' po
tentias quecū-
qꝫ ſint ille: pu-
ta obiecti acti-
uaꝫ: τ ſubiecti
paſſiuaꝫ. vter-
qꝫ eniꝫ ſenſus
in calce reſpon
ſionis ad quar
tum ponitur:
huꝫ dicitur ſe-
cundum quod
obiectum agit
in potentiam:
et vna potētia
in aliam.

IN arti° 2° eiuſdē. q. 85. pter/ ¶ Arti. II. miſſis argumentis Scoti in. 35. diſt. ſecūdi: q2 afferunī ad ꝓbandum q᷑ nihil ſubtraha tur nature: quod autor concedit: ⁊ ipſe Sco/ tus ibidem tractans vulnera peccati conce/ dit habilitatē ad rectum v/ ſu3 minui per pctm̄. Solius Durādi i 34ª diſ. 2ᵉ obiectio/ nes occurrunt directe impu/ gnātis hāc do/ ctrinā: q2 nihil nō iherēs ſub/ iecto augeī ha bilitas ſubti. ḡ nec minuitur. Antecedēs du pliciter decla/ ratur. Primo q2 augetur p i/ tenſionē alicu ius i eo. Scdo ad ꝓpoſitum: quia inclinatio ad bonū opus eſt duplex: re/ mota que eſt i pmis princi/ pijs: ⁊ hec nec tollit᷑ nec mi/ nuitur: ⁊ ppin/ qua que eſt in habitib⁹: ⁊ hec tollitur ⁊ auge tur ⁊ minuitur intenſione ⁊ re miſſione.

¶ Ad hoc facil lime dr̄: q᷑ iſte voluit eē cec⁹: expreſſe nāq3 autor diſtīxit habilitate3 ex parte ſubiecti: ⁊ ex parte ter/ mini: ⁊ dixit q᷑ ex parte ſubie cti nō minuit᷑ ſ3 ex parte ter/ mini. Obiectio nes autē iſtius ſūt ex pte ſub/ iecti. ex hac. n. parte verū eſt non intēdi ali/ quid quod nō eſt in eo: ſed at tingentiam ad terminu3 con/ ſtat minui ex appoſitiōe im/ pedimentoru3

poſteriori nō trāſmutat᷑ pri⁹. manet. n. ſuba eadē trāſmuta/ tis accn̄tib⁹: ſ3 nā ꝓ̄ſtit actio ni volūtarie. ḡ facta deordina tiōe circa actionē volūtariā ꝑ pctm̄ nō trāſmutat᷑ ꝑꝑ hoc na tura: ita q᷑ bonū nā diminua/ tur. ¶ Preterea. Pctm̄ eſt act⁹ qdā: diminutio āt eſt paſ ſio. nullū āt agens ex hoc ipſo q᷑ agit patit᷑: pōt aūt ꝯtingere q᷑ in vnū agat: ⁊ ab alio patiat᷑ ḡ ille q peccat per pctm̄ nō di/ minuit bonū ſue nāe. ¶ Pre terea. Nullū accn̄s agit in ſuū ſubm̄: q2 qd̄ patit᷑ eſt potentia ens: qd̄ aūt ſubijcit᷑ accn̄ti iam eſt actu ens ſm accn̄s illud: ſ3 pctm̄ eſt in bono nāe ſicͭ accīd/ dēs in ſubto. ḡ pctm̄ nō dimi/ nuit bonu3 nāe. diminuere. n. qdͣdā agere eſt. ¶ Sed ꝯ eſt q᷑ ſicut dr̄ Luce. x. Hō deſcen dens a iherlm̄ in hierico. ı. in ꝺfectū pcti: expoliat᷑ gratuitis: ⁊ vulnerat᷑ i nālib⁹: vt Beda expōit. ḡ peccatū diminuit bo nū nāe. ¶ Rn̄deo dr̄: q᷑ bo nu3 nāe hūane pōt tripl'r dici. Primo ipa pricipia nāe ex q/ bus ipa nā ꝯſtituit᷑. ⁊ ꝓprieta tes ex his cāte: ſicͭ potētie aie: ⁊ alia hmōi. Scdo q2 hō a nā h3 iclinationē ad ꝟtutē: vt. ſ. hitū eſt. ipa inclinatio ad ꝟtu/ tē eſt qd̄da3 bonū nāe. Tertio mō pōt dici bonū nāe donum originalis iuſtitie: qd̄ fuit i pri mo hoie collatū toti humane nāe. Primū igit᷑ bonum nāe: nec tollit᷑. nec diminuit᷑ ꝑ pec/ catū. Tertiū ꝟo bonū nāe to/ tal'r eſt ablatū per pctm̄ primi pentis. Sed mediū bonū nāe .ſ. ipa nālis iclinatio ad ꝟtutē diminuit᷑ ꝑ pctm̄: ꝑ act⁹. n. hu

manos fit qdā inclinatio ad ſimiles act⁹: vt. ſ. hitū eſt. oꝫ āt q᷑ ex hoc q᷑ aliqd iclinat᷑ ad vnū ꝯrioꝝ: diminuat᷑ iclinatio eius ad aliud: vñ cū pctm̄ ſit ꝯriū ꝟtuti ex hoc ipo q᷑ hō peccat di/ minuit᷑ bonū nāe: qd̄ eſt iclinatio ad ꝟtutem. ¶ Ad primū ḡ dm̄: q᷑ Dio. loquit᷑ de bono primo nāe: qd̄ eſt eē viuere ⁊ intelligere. vt p3 ei⁹ ꝟba intuēti. ¶ Ad ſcdm̄ dm̄: q᷑ nā etſi ſit prior q̄3 volūtaria actio: tñ h3 inclinationē ad q̄ſdā volūtariā actionē vñ ipa nā ſm ſe nō va/ riat᷑ ꝑꝑ variationē volūtarie actiōis ſ3 ipa icli/ natio variat᷑ ex illa pte q̄ ordiat᷑ ad deū. ¶ Ad tertiū dm̄: q᷑ actio volūtaria ꝓcedit ex diuer ſis potētijs q̄x vna eſt actiua. ⁊ alia paſſiua. ⁊ ex hoc ꝯtingit q᷑ ꝑ actiōes volūtarias cāt᷑ ali qd: vel auferī ab hoie ſic agēte: vt. ſ. dcm̄ eſt: cū de gnātiōe habituū ageret᷑. ¶ Ad q̄rtū di/ cendū: q᷑ accn̄s nō agit effectiue in ſubm̄. agit tñ formal'r in ſpm eo mō loquēdi quo dr̄ q᷑ al bedo facit albū: ⁊ ſic nihil ꝓhibet q᷑ pctm̄ di/ minuat bonū nāe: eo tñ mō quo eſt ipa dimi/ nutio boni nāe inquātū ꝑtinet ad inordinatio/ nem actus: ſ3 q̄tū ad inordinatione3 agētis oꝫ dicere q᷑ talis inordinatio cāt᷑ per hoc q᷑ in actib⁹ aie aliqd eſt actiuū ⁊ aliqd eſt paſſiuū: ſicͭ ſenſibile mouet appetitū ſenſitiuū: ⁊ appe titus ſenſitiu⁹ inclinat rōnē ⁊ volūtate3: vt. ſ. dcm̄ ē. ⁊ ex h̄ cāt᷑ iordinatio: nō qdē ita q᷑ ac cidēs agat in ꝓpriū ſubm̄: ſ3 ſ3 q᷑ obꝫ agit i po tētiā: ⁊ vna potētia agit i aliā. ⁊ deordiat ipa3.

¶ Utrū totū bonū humane nāe poſſit auferri per peccatum. ¶ Articulus. II.

AD ſcdm̄ ſic ꝓcedit᷑. Uidet᷑ q᷑ totu3 bonū nāe poſſit ꝑ pctm̄ auferri: bo/ nū. n. nāe hūane finitū eſt: cū ⁊ ipſa nā hūana ſit finita: ſ3 qd̄l3 finitū to/ tal'r ꝯſumit᷑ facta ꝯtinua ablatione. cū ḡ bonū nāe ꝯtinue ꝑ pctm̄ diminui poſſit: vr̄ q᷑ poſſit q̄nq3 total'r ꝯſumi. ¶ Preterea. Eoꝝ q̄ ſunt vni⁹ nāe ſimilis eſt rō de toto ⁊ de ptib⁹: ſicut p3 in aere: ⁊ in aq̄: ⁊ carne: ⁊ oibus corpibus ſimiliū ptiū: ſ3 bonū nāe eſt total'r vniforme. cū igit᷑ ps ei⁹ poſſit auferri ꝑ pctm̄: totū ēt per pctm̄ auferri poſſe vr̄. ¶ Preterea. Bonum nāe q᷑ per pctm̄ minuit᷑ ē habilitas ad ꝟtute3: ſed in qbuſdā ꝑꝑ pctm̄ habilitas p̄dicta total'r tollit᷑: vt p3 in dānatis q reparari ad ꝟtutem nō pn̄t. ſicͭ nec cec⁹ ad viſu3. ḡ pctm̄ pōt total'r tol lere bonū nāe. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ Augu. dicit in Ench. q᷑ malū nō eſt niſi in bono: ſ3 malū cul pe nō pōt eē in bono ꝟtutis vel grē. q2 eſt ei ꝯ/ riū. ḡ

riū. ꝗ oꝫ ꝙ ſit i bono nãe. nõ ꝗ totalr̃ tollit ipſꝫ.
¶ Rñdeo dõm: ꝙ ſicˀ dcm̃ ē: bonuꝫ nãe qð ꝑ pctm̃ diminuit̃: ē nãlis iclinatio ad ꝟtutē: q̃ qdē ꝯuēit hoi ex hoc ipſo ꝙ rõnal' ē: ex h̃. n. hꝫ ꝙ ſm rõnē opet̃: qð eſt agere ſm ꝟtutē: ꝑ pctm̃ āt nõ põt totalr̃ ab hoie tolli ꝙ ſit rõnalis: qꝛ iā nõ eēt capax pcti. vñ nõ eſt poſſe ꝙ ꝑdictū nãe bonū totalr̃ tollat̃. Cū āt ineniat̃ hmõi bonū ꝯtinue diminui ꝑ pctm̃: qdā ad hui⁹ māifeſtationē vſi ſunt quodā exēplo in quo iuenit̃ aliqð finitū i ifinitū diminui: tñ nunq̃ꝫ totalr̃ cõſumi: dicˀ. n. phs in. iij. phy. ꝙ ſi ab aliq̃ magnitudine finita ꝯtinue auferat̃ aliqd ſꝫ eādē q̃ꝫtitatē totalr̃ tādē ꝯſumet̃: puta ſi a q̃cūqꝫ q̃ꝫtitate finita ſēp ſubtraxero mēſurā palmi. Si ꝟo fiat ſubtractio ſm eādē ꝓportionē: ⁊ nõ ſꝫ eādē q̃ꝫtitatē: poterit in infinitū ſubtrahi: puta ſi q̃ꝫtitas diuidat̃ in duas ptes: ⁊ a dimidio ſubtrahat̃ dimidiū: ita poterit in ifinitū ꝓcedi: ita tñ ꝙ ſp qð poſteri⁹ ſubtrahit̃ erit min⁹: eo qð prius ſubtrahebat̃. Sꝫ hoc in ꝓpoſito nõ hꝫ locū: nõ. n. ſequēs pctm̃ min⁹ diminuit bonuꝫ nãe q̃ꝫ ꝑcedens: ſꝫ forte magis ſi ſit graui⁹. Et iõ alr̃ eſt dõm: ꝙ ꝑdicta inclinatio intelligit̃ vt media iter duo: fundat̃. n. ſicˀ in radice in nã rõnali: ⁊ tēdit in bonū ꝟtutis: ſicˀ in terminū ⁊ finē. Duplr̃ igit̃ põt intelligi ei⁹ diminutio. vno mõ ex pte radicis. alio mõ ex pte termini. prio qdē mõ nõ diminuit̃ ꝑ pctm̃: eo ꝙ pctm̃ nõ diminuit ipſam nãm: vt. ſ̃. dcm̃ eſt: ſed diminuit̃ ſcdo mõ iquātū. ſ. ponit̃ ipedimētū ꝑtingēdi ad terminū. Si āt prio mõ dimiueret̃ oporteret ꝙ q̃nqꝫ totalr̃ ꝯſumeret̃ nã rõnali totalr̃ cõſumpta: ſꝫ qꝛ diminuit̃ ex pte ipedimēti: qð apponit̃ ne ꝑtingat ad terminū: manifeſtū eſt ꝙ diminui qdē põt in ifinitū. qꝛ in ifinitū pñt ipedimēta apponi ſm ꝙ hõ põt in ifinitū addere pctm̃ pctõ: nõ tñ põt totalr̃ ꝯſumi. qꝛ ſp māet radix talis iclinatiõis: ſicˀ pꝫ de dyaphano corpore: qð qdē hꝫ iclinationē ad ſuſceptionē lucis ex hoc ipõ ꝙ eſt diaphanū: diminuit̃ āt inclinatio: vl' habilitas ex pte nebulaꝝ ſuꝑueniētiū cū tñ ſp maneat i radice nãe. ¶ Ad primū ꝗ dõm: ꝙ obtio illa ꝓcedit qñ fit diminutio ꝑ ſubtractionē. hˀ āt fit diminutio ꝑ appõnē ipedimēti qð neqꝫ tollit neqꝫ diminuit radicē iclinatiõis: vt dcm̃ eſt. ¶ Ad ſcdm dõm: ꝙ inclinatio nãlis eſt qdē tota vniformis: ſꝫ tñ hꝫ reſpectū: ⁊ ad pricipiū: ⁊ ad terminū. ſꝫ quā diuerſitatē quodāmõ diminuit̃. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ ēt in dãnatis manet nãlis inclinatio ad ꝟtutē. alioqn nõ eſſet in eis remorſus ꝯſciētie: ſꝫ ꝙ nõ reducat̃ in actū ꝯtingit: qꝛ deeſt gr̃a ſm diuinā iuſtitiā. ſicˀ ēt in ceco remanet aptitudo ad vidēdū in ipa radice nãe iquātū eſt aial nãlr̃ hñs viſuꝫ: ſꝫ nõ reducit̃ in actū: qꝛ deeſt cā q̃ reducere poſſit formādo organū qð reqrit̃ ad videndū.

¶ Utꝝ vulnera nãe ex pctõ cõſequant̃. ¶ Articu. III.

Ad tertiuꝫ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ icõuenicˀter ponant̃ vulnera nãe cē ex pctõ ꝯñtia. ſ. ifirmitas: ignorātia: malitia: ⁊ cõcupiſcētia: nõ. n. idē eſt effect⁹ ⁊ cā eiuſdē: ſꝫ iſta ponunt̃ cāe pctõꝝ: vt ex ſupra dictis pꝫ. ꝗ nõ debēt poni iter effect⁹ pcti. ¶ Preterea. Malitia nominat̃ qðdā pctm̃. nõ ꝗ dꝫ poni inter effectus pcti. ¶ Preterea. Cõcupiſcētia eſt qddā naturale. cū ſit actus ꝟtutis ꝯcupiſcibilis: ſed illud qð eſt nãle nõ dꝫ poni vulnus nãe. ꝗ ꝯcupiſcentia non dꝫ poni vulnus nãe. ¶ Preterea. Dictuꝫ eſt ꝙ idē eſt peccare ex infirmitate. ⁊ ex paſſione: ſed ꝯcupiſcētia paſſio q̃dā eſt. ꝗ nõ dꝫ ꝯtra infirmitatē diuidi. ¶ Preterea. Aug. in li. de nã ⁊ gr̃a ponit duo penalia aie peccāti. ſ. ignorātiā ⁊ difficultateꝫ: ex q̃bus orit̃ error ⁊ cruciatus: q̃ qdē q̃ttuor nõ ꝯcordāt iſtis q̃ttuor. ꝗ videt̃ ꝙ alterū eoꝝ inſufficienter ponat̃. ¶ In ꝯtriū aūt ē auctoritas Bede. ¶ Reſpõdeo dõꝫ: ꝙ per iuſtitiā originalem perfecte rõ cõtinebat inferiores aie vires. ⁊ ipſa rõ a deo perficiebat̃ ei ſubta. hec

extra: ⁊ augeri ex remotiõe eorūdem. Et ad hoc optime deſeruit exemplum de diaphano ⁊ de obſtaculis appoſitis. Et hoc modo habilitas anime ex ſindereſi diminuitur in infinitum: ⁊ tamen ipſa ſindereſis nec tollitur nec minuitur. ¶ Articulus III.

In articulo 3° eiuſdē. 85. q. dubium occurrit circa vulnera humana q̃ ad duo. Prio quomõ vulnera iſta ꝯſiſtant i deſtitutiõe virtū anime a ꝓprio ordine naturali ad virtutem: quia in articulis immediate precedētibus dictum eſt ꝙ peccatuꝫ nulluꝫ nature bonum tollit: ſed minuit tñ habilitatem ꝑ appoſitionem: hec enim ſibi inuiceꝫ aduerſantur tollere ordinē nãlem potētie ad bonuꝫ: ⁊ nihil tollere: ſꝫ impedimentuꝫ apponere. Secūdo quõ ordo iſte ē nãlis: ⁊ tñ non remanet in virib⁹ aie ſibi derelictis: qð enī eſt nãle alicui nõ remouetur ab eo: ex eo ꝙ ſibi reliquitur ſublato ſuꝑnãli bono: imo i naturalib⁹ relinquitur: repugnare ergo videtur naturalitas talis ordinis non remāſioni eiuſdem in natura ſibi ipſi derelicte.
¶ Ad p̃m horuꝫ dicit̃ ꝙ ipa deſtitutio virtuꝫ anime ab ordine debito nihil

aliud ē q̄ diminutio habilitatis ad bonū v̄tutis propter appetitū īpedimētū: ſublato nāq3 originalis iuſtitie freno ptēs ad ꝑpa habiles reddite ſunt: τ ex hoc ipſo min⁹ habiles ad bonū v̄tutis. Ex h quippe reddit̄ aīa minus habilis ad vnū ꝯtrar̄: q̄ magis iclinat̄ in reliquū: τ ſicut actuale peccatuz eſt diſpō τ īpedimētū: cuius appellatione minuit̄ habilitas ad boͫ v̄tutis: ita pñitas vniuſcuiuſ q3 ptis anie in ꝑpiū: que eſt nāle in peccato originali eſt īpedimētū: cuius appellatōe habilitas ad v̄tutē minuta ē. Et talis diminutio deſtitutio viriū in lr̃a dr̃: q̄ ſint deſtitute oīno ab ordine nāli ad v̄tutē: ſ3 q2 ſūt deſtitute ab integritate illius nālis ordinis: qꝺ eſt cē diminuta3 habilitatez ad v̄tutez. vn̄ nulla eſt repugnātia inter p̄cedētia τ p̄ſentē articlm. Et ſcito q̄ vulnera iſta in deſtitutiōe dicta ꝯſiſtētia dupliciter pñt ꝯſiderari. p° ex pte nr̃i: vt. ſ. ex nr̄o pctō ꝯſurgūt τ ſic q2 p̄oꝛ ē in pctō conuerſio q̄ auerſio: ꝑus eſt īpedimētū ꝓnitatis aīe ad malum q̄ deſtitutio a bono. z° ex pte deſerētis gr̃e: τ ſic eſt ꝯtraria. nam p̄us ad lationē gr̃e ſeq̄t̄ d̄ſtitutio viriū a bono v̄tutis τ ſicut ipſe deſtitute tēdunt in ꝑpria: τ q̄n in pctō originali pͫ locū tenere videt̃ ꝑuatio gr̃e: iō vulnera iſta vt iſunt ex pctō originis li iflicta ſunt ſic q̄ p̄mo appetitū eſt īpedimentū pcti originalis. ſ. ꝑuatiōis iuſtiͨ originalis debite in nobis: τ deīde deſtitute ſūt vires ab ordīe ad boͫ τ 3° ꝓnt ſūt ad malū. ¶ Ad zͫ dr̄ q̄ cū nā hūana ſm corp⁹ ſit nāliter cōpoſita ex ꝯtrarijs elemētis: τ ſm aīam ſit cōpoſita ex contrarijs appetitibus: quē admoͫ mors τ naturalis eſt τ cum hoc pena pcti originalis: vt in 5° τ 6° articulis pat3: ita iordinatio anie eſt τ nālis τ pena pcti originalis: vtrobiq3 nāq3 inſurgit infirmitas: ex hoc q̄ ꝯtraria tēdūt in ꝑpa: nec plene ſubdunt̄ armonie debite: ſ3 ab illa exorbitāt: et hoc ex hoc ipo q̄ ꝯtra ſūt naturalr̄ natū eſt ꝓuēire: τ ex h q̄ ſublatū ē iuſtitie originalis bonu3 ꝓhibēs talē exorbitantiā ꝓuenit. Cū gb⁹ tn̄ ſtat q̄ q2 armonia viriū aīe eſt ſm natura3 rationalem: diſſonātia autem contra eandez merito dici poteſt q̄ ordo viriu3 anime ad virtutis bonu3 a quo deſtitute ſunt eſt naturalis. Eſt igitur humana natura ſibi derelicta ſublata originali iuſtitia vulnerata: ac per hoc infirma in naturalibus .i. in his que ſunt ſcōm naturam .i. in habilitatibus ad virtutis bonum: τ hoc per appoſitionem: integra

autē originalis iuſtitia ſubtracta eſt ꝑ pctm̄ primi parentis: ſicut iam dcm̄ eſt: τ iō oēs vires aīe remanēt quodāmō deſtitute ꝓprio ordine quo nāliter ordinant̄ ad virtutē: τ ipa deſtitutio vulneratio dr̄ nāe. Sūt aūt q̄ttuoꝛ potentie aīe q̄ pñt eſſe ſubīa v̄tutū: vt. ſ. dictū eſt. ſ. rō in qua eſt prudentia: volūtas in qua eſt iuſtitia: iraſcibilis in qua ē fortitudo: ꝯcupiſcibilis in qua eſt tēperātia. Inquantū g̃ deſtituit̄ ſuo ordine ad verū eſt vuln⁹ ignorātie. Inquantū v̄o voluntas deſtituit̄ ordine ad bonum eſt vuln⁹ malitie. Inquātum v̄o iraſcibilis deſtituit̄ ſuo ordine ad arduū eſt vuln⁹ ifirmitatis. Inquātū v̄o ꝯcupiſcentia deſtituit̄ ordine ad delectabile moderatū rōne eſt vulnus cōcupiſcētie. Sic igit̄ q̄ttuoꝛ iſta ſunt vulnera inflicta toti hūane nāe ex pctō primi parentis. Sed q2 iclinatio ad bonū virtutis in vnoquoq3 diminuit̄ ꝑ pctm̄ actuale: vt ex dictis p3: ēt iſta ſunt q̄ttuoꝛ vulnera ex alijs pctis ꝯſequētia iquātū. ſ. per pctm̄ τ rō hebetat̄ p̄cipue in agendis: τ voluntas indurat̄ ad bonū: τ maioꝛ difficultas bene agendi accreſcit: τ cōcupiſcentia magis exardeſcit. ¶ Ad primu3 g̃ dr̄m: q̄ nihil ꝓhibet id qꝺ eſt effectus vni⁹ pcti eſſe alteri⁹ pcti cāz. ex hoc .n. q̄ aīa deordinat̄ per pctm̄ p̄cedens facili⁹ inclinat̄ ad peccandu3. ¶ Ad ſcōm dr̄m: q̄ malitia nō ſumit̄ hic ꝓ pctō: ſ3 ꝓ q̄dam ꝓnitate volūtatis ad malū ſm q̄ dr̄ Geñ. vi. Proni ſunt ſenſus hoīs ad malum ab adoleſcētia ſua. ¶ Ad tertiu3 dr̄m: q̄ ſicut. ſ. dcm̄ eſt: ꝯcupiſcētia intm̄ eſt nālis hoī inquātū ſubdit̄ rōni q̄ aūt excedat limites rōnis hoc eſt homini ꝯ nām. ¶ Ad q̄rtū dr̄3: q̄ ifirmitas cōīter pōt dici oīs paſſio iquātū debilitat robur aīe τ impedit rōnē: ſed Beda accepit infirmitatē ſtricte ſm q̄ opponit̄ fortitudini que ptinet ad iraſcibilē. ¶ Ad qntu3 dr̄m: q̄ difficultas que ponit̄ ab Aug. includit iſta tria q̄ ptinent ad appetitiuas potentias .ſ. malitiā infirmitatē τ ꝯcupiſcentiā. Ex his .n. tribus ꝯtingit q̄ aliquis nō facile tēdit in bonu3. erroꝛ aūt τ doloꝛ ſunt vulnera ꝯſequentia. ex hoc .n. aliquis dolet q̄ infirmat̄ circa ea que cōcupiſcit.

¶ Utru3 priuatio modi ſpēi τ ordinis ſit effectus peccati.

¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtum ſic ꝓcedit̄. Videtur q̄ priuatio modi ſpēi τ ordinis nō ſit effect⁹ pcti. dic̄ .n. Aug. in li. de nā boni: q̄ vbi hec tria magna ſunt magnū bonū eſt: vbi parua pnū: vbi nulla nullū: ſ3 pctm̄ nō ānullat bonū nature. g̃ nō priuat modū ſpēz τ ordinē. ¶ Preterea. Nihil ē cā ſuijpi⁹: ſ3 pctm̄ eſt priuatio modi ſpēi τ ordinis: vt Aug. dic̄ in li. de nā boni. g̃ priuatio modi ſpeciei τ ordinis nō eſt effect⁹ pcti. ¶ Preterea. Diuerſa pctā diuerſos hñt effectus: ſed modus ſpēs τ ordo cu3 ſint q̄dā diuerſa diuerſas priuationes hr̄e vident̄: g̃ per diuerſa pctā priuant̄. nō ergo eſt effectus cuiuſlibet pcti pri

ītegra aūt in nālib⁹.i.in nā ꝛ his q̄ ſunt a nā .i. pīcipȷȷs ꝛ potētȷȷs ꝛ iordinatiōib⁹ ex pte ſubi: qꝛ nihil p ſubtractionē ablatū eſt. Et h mō in nā ſibi derelicta remanere nālia ſufficit ꝛ ſaluari itegra. Eſt ꝗqꝫ nā hūana vulnerata ꝛ īfirma ſm nām rōnalē vt ſic. Eſt aūt in nālib⁹ itegra ſꝫ vtriuſqꝫ mixtionem nāe rōnalis.ſ. ꝛ ſenſitiue. Et ē ȝ? nā hūana vulnerata ꝛ infirma ſm nām donataꝫ gratia iuſtitie originalis. Et ſcito ꝙ hec vulnera vt ſic ſunt credita ſicut ꝛ pctm̄ originale: ſm nāqꝫ nāꝫ abſolute impfectiōes quedā ſunt ex neceſſitate materie: qꝛ.ſ. cōpoſita eſt ex 3̄riȷs: vt i 4°ꝯ Sent. cap. 52. pꝫ.

¶ In eodē articulo.3.q.85. dubium occurrit: quō vulnera h ponant̄ effect⁹ pcti: cū ſupius dctm̄ ſit ꝙ concupiſcētia que īportat h vulnera eſt ipſum pctm̄ originale: nihil eni ſui ipſi⁹ effect⁹.

¶ Ad h dr̄ dupliciter. p° ꝙ hec vulnera n̄ tractantur: vt ſunt pcti originalis: ſꝫ in cōi vt ſunt pcti: cōſtat aūt ea nō eē ipſa pctā ſꝫ effectus. 2° ꝙ ēt vt ſunt pcti originalis cuꝫ mālr ꝛ ex ꝯñti in pctō originali ꝯcupiſcentia ſe hēat: vt i.q. 83. ar. 2° ad 4m dctm̄ eſt: ꝛ ꝯcupiſcentia iportet p ꝓnitatem ad ꝓpa: vulnera aūt diſtōnē a bono ꝟtutis ſūt effect⁹ pcti originalis formaliter ꝛ pncipaliter ſumpti. Ex ꝓuatione nāqꝫ iuſtitie originalis ꝯcupiſcētia ſubſequuta eſt in potētȷȷs aie cum vulneribus.

uatio modi ſpeciei ꝛ ordinis. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt ꝙ pctm̄ eſt in aia ſicͣ īfirmitas in corpe ſm illud pſal. Miſerere mei dñe: qm̄ īfirm⁹ ſuꝫ. ſꝫ infirmitas priuat modū ſpēꝫ ꝛ ordinē ipi⁹ corporis: ꝗ pctm̄ priuat modum ſpēm ꝛ ordinē aie. ¶ Rñdeo dicēdm: ꝙ ſicut in primo dictuꝫ eſt. modus ſpēs ꝛ ordo cōſequunt̄ vnūqdqꝫ bonū creatū inquātū hmōi: ꝛ ēt vnūqdqꝫ ens: omne.n. eſſe ꝛ bonū ꝯſiderat̄ p aliqꝫ formā ſm quam ſumit̄ ſpēs: forma aūt vniuſcuiuſqꝫ rei qualiſcūqꝫ ſit ſiue ſubſtāntialis ſiue accñtalis eſt ſm aliqꝫ mēſurā. vñ ꝛ in. viȷ. metaph. dr̄: ꝙ forme rerū ſūt ſicut numeri: ꝛ ex hoc hꝫ modum quēdā qui mēſurā reſpicit: ex forma ꝟo ſua vnūqdqꝫ ordinatur ad aliud. Sic igit̄ ſm diuerſos gradus bonoruꝫ ſunt diuerſi gradus modi ſpeciei ꝛ ordinis. Eſt ꝗ qddā bonū pertinens ad ipſam ſubſtātiā nāe: qd hꝫ ſuū modū ſpeciē ꝛ ordinē: ꝛ illud nec priuatur nec diminuit̄ p pctm̄. Eſt etiā qddā bonū nālis inclinationis: ꝛ hoc ēt hꝫ ſuū modū ſpēm ꝛ ordinem: ꝛ hoc diminuit̄ per pctm̄: vt dctm̄ eſt: ſed nō totalr̄ tollit̄. Et eſt ēt qddā bonū virtutis ꝛ gratie: qd etiā hꝫ ſuū modū ſpēm ꝛ ordinē: ꝛ hoc totalr̄ tollitur per pctm̄ mortale. Eſt etiā qddam bonū qd eſt ipſe act⁹ ordinatus: qd etiā hꝫ ſuū modū ſpēm ꝛ ordineꝫ: ꝛ huius priuatio eſt eſſentialiter ipm̄ pctm̄. Et ſic pꝫ q̄liter pctm̄ eſt priuatio modi ꝛ ſpēi ꝛ ordinis: ꝛ priuat vel diminuit modum ſpēm ꝛ ordinē. Unde pꝫ reſpōſio ad duo prima. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ modus ſpēs ꝛ ordo ſe ꝯſequunt̄: ſicͣ ex dictis pꝫ: vñ ſimul priuant̄ ꝛ diminuunt̄.

¶ Utrū mors ꝛ alȷȷ corporales defectus ſint effectus peccati.

¶ Articu. V.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ mors ꝛ alȷȷ corporales defectus nō ſint effect⁹ pcti: ſi.n. cā fuerit eq̄lis ꝛ effect⁹ erit eq̄lis: ſed hmōi defect⁹ nō ſunt eq̄les in oibus: ſed in qbuſdā hmōi defectus magis abundant: cū tñ pctm̄ originale ſit in oibus eq̄le: ſicut dctm̄ eſt: cuius vident̄ hmōi defectus maxie eſſe effectus. ꝗ mors ꝛ hmōi defectus nō ſunt effectus pcti. ¶ Preterea. Remota cā remouetur effectus: ſed remoto oi pctō p baptiſmū vel pniam nō remouent̄ hmōi defectus: ꝗ nō ſunt effect⁹ peccati. ¶ Preterea. Pctm̄ actuale hꝫ plus de rōne culpe q̄ꝫ originale: ſꝫ pctm̄ actuale nō trāſmutat nām corporis ad aliquē defectū: ꝗ multo minus pctm̄ originale: non ꝗ mors ꝛ alȷȷ defectus corporales ſunt effect⁹ pcti. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qd Apl's dicͭ Ro. v. Per vnū hoīeꝫ pctm̄ i hūc mūdū itrauit ꝛ p pctm̄ mors. ¶ Rñdeo dicēdꝫ: ꝙ aliqd ē cā alterius dupl'r. vno mō qdeꝫ p ſe: alio mō p accñs. p ſe qdē ē cā alteri⁹.ſ. ꝙ ſm ꝟtuteꝫ ſue nāe vel forme ꝓducit effectū. vnde ſequit̄ ꝙ effect⁹ ſit p ſe intētus a cā. vñ cuꝫ mors ꝛ huiuſmodi defect⁹ ſint p̄ter intētionē peccātis: māifeſtū eſt ꝙ pctm̄ nō ē p ſe cā iſtoꝝ defectuū. Per

¶ Articu. IIII.

i In arti° 4° eiuſdē.q.85. nota duo. pͫ ꝙ cuꝫ in lrā dr̄: ꝛ hui⁹ ꝓuatio eſt eēntialr̄ ipm̄ pctm̄: nō intēdit pctm̄ eēntialr̄ vt ſit ꝓuatio: h .n. ſupi⁹ ē īꝓbatū ꝛ dctm̄ ꝙ eſt act⁹ ꝓuat⁹: ſꝫ itendit ꝙ cū peccatū priuet multis ſpēbus modis et ordinibus ꝓuat eis diuerſimode. nā ptinētibus ad bonum gratie ꝓuat demeritorie: ptinētib⁹ ad bonum habilitatis priuat effectiue: ptinētib⁹ ad bonuꝫ ipſi⁹ actus ꝓuat formalr̄: ita ꝙ qꝛ priuat formalr̄ iō dictuꝫ eſt qd eſt eſſentialr̄ ꝓuatio: vel ꝛ meli⁹ intēdit: ꝙ peccatuꝫ: vt eſt in gnē mali ſimpliciter eſt eēntialiter ꝓuatio modi: ſpeciei: ꝛ ordinis: pertinentiū ad bonum ordinati actus. 2° nota ꝙ non ſpectat ad auctoris doctrinā reſpōdere ratiōib⁹ ipugnantibus peccatuꝫ eſſe ꝓuationem gratie: aut boni nature: hec.n. conſequētia ſunt nō eſſentialia.

¶ Ar. V. ꝛ VI.

In articulis quinto ꝛ 6° nihil morale occurrit ſcribendū. Notato tñ hinc quid ē natura partialis et vniuerſalis:

acciñs aũt aliqd eſt cã alteri⁹ ſi ſit cã remouẽs
ꝓhibẽs. ſicut dicit̃ in. viij. phyſi. ꝙ diuellens
colũnã ꝑ acciñs mouet lapidẽ colũne ſuppoſi-
tũ: ⁊ hoc mõ pctm̃ primi parẽtis eſt cã mortꝭ
⁊ oium hmõi defectuũ in nã hũana: inquãtũ
ꝑ pctm̃ primi parẽtis ſublata eſt originalis iu-
ſtitia. ꝑ quã nõ ſolũ inferiores aie vires ꝯtine-
bant̃ ſub rõne abſqꝫ omni deordinatiõe: ſꝫ to-
tũ corpus cõtinebat̃ ſub aia abſqꝫ oi defectu:
vt in primo habitũ eſt: ⁊ iõ ſubtracta hac ori-
ginali iuſtitia ꝑ pctm̃ primi parẽtis: ſicut vul-
nerata eſt hũana nã q̃ꝫtũ ad aiam ꝑ deordina-
tionẽ potẽtiarũ: vt. ſ. dcm̃ eſt: ita ẽt eſt corru-
ptibilis effecta ꝑ deordinationẽ ipſius corꝑis.
ſubtractio aũt originalis iuſtitie hꝫ rõnẽ pene
ſicͭ ẽt ſubtractio grẽ. vñ ẽt mors ⁊ oẽs defect⁹
corꝑales ꝯñtes ſunt q̃dã pene originalis pctĩ:
⁊ q̃ꝫuis hmõi defect⁹ nõ ſint intẽti a peccante:
ſunt tñ ordinati ẜm iuſtitiã dei puniẽtis. ℂ Ad
primũ ḡ dõm: ꝙ eq̃litas cãe ꝑ ſe cãt eq̃leꝫ effe-
ctũ: augmentata. n. vel diminuta cã ꝑ ſe auget̃
vel diminuit̃ effect⁹: ſꝫ eq̃litas cãe remouẽtis
ꝓhibẽs nõ oñdit eq̃litatẽ effectuũ: ſi qs. n. eq̃li
impulſu diuellat duas colũnas: nõ ſeq̃t̃ ꝙ la-
pides ſuppoſiti eq̃liter moueant̃: ſed ille velo-
cius mouebit̃ q grauior erit ẜm ꝓprietatẽ ſue
nãe: cui relinquit̃ remoto ꝓhibente: ſic igit̃ re-
mota originali iuſtitia nã corporis hũani reli-
cta eſt ſibi: ⁊ ẜm hoc ẜꝫ diuerſitatẽ nãlis ꝯple-
xionis quorũdã corꝑa plurib⁹ defectibus ſub-
iacẽt: quorũdã xͦo paucioꝛib⁹: q̃ꝫuis exiſtente
originali pctõ eq̃li. ℂ Ad ſcdm dõm: ꝙ culpa
originalis ⁊ actualis remouet̃ ab eodẽ a quo
ẽt remouent̃ ⁊ hmõi defect⁹ ẜꝫ illõ aplĩ Ro.
viij. Uiuificabit mortalia corꝑa vr̃a ꝑ inhabi-
tãtẽ ſpũm ei⁹ in vobis. ſꝫ vtrũqꝫ fit ẜm ordinẽ
diuine ſapie ꝯgruo tpe: oꝫ. n. ꝙ ad imortalita-
tẽ ⁊ ipaſſibilitatẽ glie q̃ in xp̃o icboata eſt ⁊ ꝑ
xp̃m nobis acq̃ſita ꝑueniamus: ꝯformati pri⁹
paſſionib⁹ ei⁹. vñ oꝫ ꝙ ad tp̃s eius paſſibilitas
in nr̃is corꝑib⁹ remãeat ad ipaſſibilitatem glie
ꝓmerẽdã ꝯformiter xp̃o. ℂ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ
in pctõ actuali duo poſſum⁹ ꝯſiderare. ſ. ip̃aꝫ
ſubam act⁹ ⁊ rõnẽ culpe: ex pᵗe qdẽ ſubſtantie
act⁹ põt pctm̃ actuale aliquẽ defectũ corꝑaleꝫ
cãre: ſicͭ ex ſupfluo cibo aliq infirmant̃ ⁊ mo-
riunt̃: ſꝫ ex pᵗe culpe priuat grãm q̃ dat̃ hoi ad
rectificãdũ aie act⁹: nõ ãt ad cohibẽdũ defect⁹
corꝑales: ſicͭ origialis iuſtitia cohibebat: ⁊ iõ
pctm̃ actuale nõ cãt hmõi dͦfect⁹ ſicͭ originale.
ℂ Utrum mors ⁊ alij defectus ſint nãles hoi.

ℂ Articulus. VI.

AD ſextũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ mors ⁊
hmõi defectus ſint hoi nãles. corru-
ptibile. n. ⁊ incorruptibile dr̃nt gñe
vt dicit̃ in. x. metaphy. ſꝫ hõ eſt eiuſdẽ generis
cũ alijs aialibus q̃ ſunt nãliter corruptibilia ḡ
hõ eſt nãlr̃ corruptibilis. ℂ Preterea. Om-
ne qͦd eſt ꝯpoſitũ ex ꝯ̃rijs eſt nãliter corrupti-
bile: q̃ſi hñs in ſe cãm corruptiõis ſue: ſed cor-
pus hũanũ ẽ hͦ. ḡ ẽ nãlr̃ corruptibile. ℂ Pre-
terea. Calidũ nãlr̃ ꝯſumit hũidũ: vita ãt hois
ꝯſeruat̃ ꝑ calm̃ ⁊ hũidũ: cuꝫ igit̃ opõnes vite
expleant̃ ꝑ actũ caloris nãlis: vt dr̃ in. ij. dͦ aia:
vr̃ ꝙ mors ⁊ hͦ defect⁹ ſint hoi nãles. ℂ Sꝫ
ꝯ̃. qcqd ẽ hoi nãle de⁹ in hoie fec̃: ſꝫ de⁹ mortẽ
nõ fecit: vt dr̃ Sap̃. j. ḡ mors nõ eſt hoi nãlis.
ℂ Preterea. Id qͦd eſt ẜm nãꝫ nõ põt dici pe-
na nec malũ: qꝛ vnicuiqꝫ rei eſt ꝯueniẽs id qͦd
eſt ei nãle. ſꝫ mors ⁊ hͦ defect⁹ ſunt pena pctĩ
originalis: vt. ſ. dcm̃ eſt. ḡ nõ ſunt hoi nãles.
ℂ Preterea. Materia ꝓportionat̃ forme ⁊
q̃libet res ſuo fini. finis ãt hois ẽ btitudo ꝑpe-
tua: vt. ſ. dcm̃ ẽ: forma ẽt hũani corꝑis eſt aia
rõnalis q̃ ẽ icorruptibilis: vt in prio hitũ eſt. ḡ
corꝑ⁹ hũanũ ẽ nãlr̃ incorruptibile. ℂ Rñdeo
dõm: ꝙ de vnaq̃qꝫ re corruptibili duplr̃ loq
poſſum⁹: vno mõ ẜm nãm vlem: alio mõ ẜm
nãm ꝑticularẽ. Nã qdẽ ꝑticularis ẽ ꝓpria vir-
tus actiua ⁊ ꝯſeruatiua vniuſcuiuſqꝫ rei. ⁊ ẜꝫ
hãc ois corruptio ⁊ defect⁹ eſt ꝯ̃ nãꝫ: vt dr̃ in
ij. dͦ ce. qꝛ hͦ xͦtus intẽdit eẽ ⁊ ꝯſeruationẽ ei⁹
cui⁹ eſt. Nã xͦo vlis eſt xͦtus actiua in aliquo
vli ꝑicipio nãe: puta in aliquo celeſtiũ corpo-
rũ vel alicui⁹ ſuꝑioris ſube: ẜm qͦd ẽt de⁹ a q-
buſdã dr̃ nã naturãs: q̃ qdẽ virt⁹ intẽdit bonũ
⁊ ꝯſeruationẽ vniuerſi ad qͦd exigit̃ alternatio
gnõnis ⁊ corruptiõis in reb⁹: ⁊ ẜm hoc corru-
ptiões ⁊ defect⁹ rerũ ſũt nãles: nõ qdẽ ẜm icli-
natiõeꝫ forme q̃ eſt ꝑicipiũ eẽndi ⁊ ꝑfectiõis:
ſꝫ ẜm iclinationẽ mãe q̃ ꝓportiõabilr̃ attribuit̃
tali forme ẜꝫ diſtributionẽ vlis agẽtis. Et q̃ꝫ-
uis ois forma intẽdat ꝑpetuũ eẽ q̃ꝫtũ põt: nul-
la tñ forma rei corruptibilis põt aſſeq ꝑpetui-
tatẽ ſui p̃ter aiaꝫ rõnalẽ: eo ꝙ ipſa nõ eſt ſubta
oino mãe corꝑali: ſicͭ alie forme: qnimo hꝫ ꝓ-
priã opõnẽ imãlẽ: vt in prio hitũ eſt. vñ ex pᵗe
ſue forme nãlior ẽ hoi icorruptio q̃ꝫ alijs reb⁹
corruptibilib⁹: ſꝫ qꝛ ⁊ ip̃a hꝫ mãꝫ ex ꝯ̃rijs ꝯpo-
ſitã ex iclinatiõe mãe ſeq̃t̃ corruptibilitas in to-
to: ⁊ ẜm h̃ hõ eſt nãlr̃ corruptibilis ẜm nãm
mãe ſibi relicte: ſed nõ ẜm nãm forme. Tres

aũt prime rõnes ꝓcedũt ex pte mãe: alie vero
tres ex pte forme. Vñ ad eaꝝ ſolutioné ꝯſide/
rãdũ eſt ꝙ forma hoïs q̄ eſt aïa rõnalis ſ꞉ ſuá
incorruptibilitaté ꝓportionata é ſuo fini q eſt
btitudo ppetua: ſ꞉ corp⁹ hũanũ qđ eſt incorru
ptibile ſm ſuá nãꝫ ꝯſideratũ quodãmó ꝓpor/
tionatũ eſt ſue forme ⁊ quodãmó nó. Duplr
.n. ꝯditio põt attẽdi i aliq̄ mã: vna .ſ. quá agẽs
eligit: alia q̄ nó eſt ab agẽte electa: ſ꞉ eſt ſm ꝯdi
tioné nãlé mãe: ſic faber ad faciẽdũ cultellum
eligit mãꝫ durã ⁊ ductilé q̄ ſubtiliari poſſit vt
ſit apta inciſiõi: ⁊ ſm hãc ꝯditioné ferrũ é mã
ꝓportionata cultello: ſ꞉ h̃ ꝙ ferrũ ſit frãgibile
⁊ rubiginé ꝯhẽs ꝯſequit̃ ex nãli diſpõne ferri:
nec hoc eligit artifex in ferro: ſ꞉ mag̃ repudia/
ret ſi poſſet: vñ hec diſpõ mãe nó eſt ꝓportio/
nata intẽtioni artificis nec intẽtioni artis. Silr
corp⁹ hũanũ eſt mã electa a nã q̄ꝫtũ ad hoc ꝙ
eſt tẽꝑate ꝯplõnis: vt poſſit eſſe ꝯueniẽtiſſimũ
organũ tact⁹ ⁊ aliarũ ꝟtutũ ſenſitiuarũ ⁊ mo
tiuarũ: ſ꞉ ꝙ ſit corruptibile hoc eſt ex ꝯditione
mãe. nec é electũ a nã: qn potı⁹ nã eligeret mãꝫ
incorruptibilé ſi poſſet: ſ꞉ de⁹ cui ſubiacet oïs
nã in ipſa inſtitutiõe hoïs ſuppleuit defectum
nãe. ⁊ dono iuſtitie originalis dedit corpori in
corruptibilitaté q̄ꝫdã: vt in primo dcm̃ eſt: ⁊
ſ꞉ hoc dr̃ ꝙ deus morté nó fecit ⁊ ꝙ mors eſt
pena pcti. Vnde pꝫ rñſio ad obta.

¶ De macula pcti. ¶ Qõ. LXXXVI.

Einde ꝯſiderandũ eſt de macula
peccati. Et circa hoc queruntur
duo. ¶ Primo vtrum macula
anime ſit effectus pcti. ¶ Secun
do vtruꝫ remaneat in anima poſt
actum peccati.

¶ Vtrum peccatum cauſet aliquam maculaꝫ
in anima. ¶ Articulus. I.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ pec/
catũ nó cãet aliq̄ꝫ maculá in aïa. nã
.n. ſuperior nó põt inquinari ex ꝯtactu
nãe inferioris. vñ radius ſolaris nó
inqnat̃ ꝑ tactũ corpoꝝ fetidoꝝ: vt Aug. dic̃ in
lib. ꝯ qnq̄ꝫ hereſes: ſ꞉ aïa hũana eſt multo ſu/
perioris nãe q̄ꝫ res ꝯmutabiles ad q̃s peccan/
do ꝯuertit̃. ḡ ex eis maculá nó ꝯhit peccando.
¶ Preterea. Pctm̃ eſt principalr in volunta
te: vt. ſ. dcm̃ eſt. volũtas aũt eſt in rõne: vt dr̃
in. iij. de aïa: ſ꞉ rõ ſiue intellect⁹ nó maculat̃ ex
ꝯſideratiõe q̃rũcunq̄ꝫ rerũ: ſ꞉ magis pficitur:
ḡ nec voluntas ex pctó maculat̃. ¶ Preterea.
Si pctm̃ maculá cãt: aut macula illa eſt aliqd
poſitiue: aut eſt priuatio pu/
ra. ſi ſit aliquid poſitiue: non
põt eſſe niſi diſpoſitio vel ha/
bitus. nihil. n. aliud videtur ex
actu cauſari: diſpoſitio aũt ⁊
habit⁹ nó eſt: ꝯtingit. n. remo/
ta diſpoſitione vel habitu ad/
huc remanere maculaꝫ: vt pꝫ
in eo qui peccauit mortaliter
ꝓdigalitate: ⁊ poſtea trãſmu/
tat̃ mortalr peccãdo in habitũ
vitij oppoſiti. nó ergo macula
ponit aliqd poſitiue in anima.
Similr ẽt nec eſt priuatio pu/
ra: qꝛ omnia pctá eueniunt ex
parte auerſionis ⁊ priuatiõis
grẽ: ſeq̄ret̃ ḡ ꝙ omniuꝫ pctóꝝ
eẽt vna macula: ḡ macula nó
eſt effectus pcti. ¶ Sed ꝯ eſt
qđ dr̃ Eccle. xlvij. Salomõi
dediſti maculam in glĩa tua. ⁊
Eph. v. Vt exhiberet ſibi glo
rioſam eccliam nó hñté macu
lam aut rugã. et vtrobiq̄ꝫ loq
tur de macula peccati. ḡ ma/
cula eſt effect⁹ pcti. ¶ Rñdeo
dĩm: ꝙ macula proprie dr̃ in
corporalibus qñ aliqđ corp⁹
nitidũ perdit ſuũ nitoré ex ꝯta
ctu alterius corporis: ſicut ve
ſtis ⁊ aurũ ⁊ argẽtũ aut aliud
hmõi. In rebus aũt ſpirituali
bus ad ſilitudineꝫ huius opꝫ
maculá dici: hꝫ aũt anima ho/
minis duplicéꝫ nitoré: vnum
quidé ex refulgentia luminis
vel naturalis rõnis per quá di
rigit̃ in ſuis actibus: aliuꝫ ſo
ex refulgẽtia diuini luminis. ſ.
ſapientie ⁊ grẽ: per quá etiam
hõ perficit̃ ad bene ⁊ decẽter
agendum: eſt aũt quaſi qdam
anime tactus quando inheret
aliquibus rebus per amoreꝫ:
cũ aũt peccat adheret reb⁹ ali
quibus contra lumen rõnis ⁊
diuine legis: vt ex ſupra dictis
pꝫ. vnde ipſum detrimentum
nitoris ex tali ꝯtactu ꝓueniẽs
macula anime metaphorice
vocat̃. ¶ Ad primũ ḡ dđꝫ: ꝙ

⁊ que ſint cõdi
tiões materie
electe ⁊ comi/
tãtes: vt i mul
tis clarum ha/
beas intellcm̃.
habes quoq̄ꝫ
hinc vnde phi
loſophis deri/
dẽtibus fidé: ⁊
putantib⁹ nos
credere mor/
tem non eẽ na
turaleꝫ ſatiſfa
cere poſſis: ſic
⁊ de vulnerib⁹
dcm̃ eſt anie.

Q. LXXXVI.

¶ Articulus. I.

In ar
ti/
cu
lo
vtroq̄ꝫ q̄ſt. 86.
du[m] occur[t] ex
Scoto in. 14. d.
quarti ſnia. vo
lẽte ꝙ macula
non ſit ꝑuatio
ſed relatio ra/
tiõis in aïa ob
iecta diuino in
tellectui et vo/
luntati vt ordi
nata ad penaꝫ
correſpondẽté
peccato. Et ꝙ
nó ſit priuatio
probat̃ duplr.
Primo qꝛ pri/
uatio ꝯiunctio
nis ad deum ꝑ
gratiá vel cha/
ritatem nó ſu/
ſcipit magis ⁊
min⁹: macula
auteꝫ qua pec/
cator poſt pec/
catuꝫ dr̃ pecca
tor ſuſcipit ma
gis ⁊ min⁹. Eſt
nãq̄ꝫ vnus ma
gis peccator al
tero et ſe ipſo
nunc q̄ꝫ pri⁹. ḡ.
Secũdo quia
macula ſũmi
odu. a. Et ſum
mus iordinat⁹
amor. a. repu/
gnãt. ḡ macu/
la vni⁹ peccati

ꝙ aīa nō ingnat̃ ex reb⁹ iferiorib⁹ ꝟtute eaꝝ: q̄ſi agētib⁹ eis in aiam: ſꝫ magis ecōuerſo aīa ſua actione ſe ingnat inordinate eis inherendo cōtra lumen rōnis ꝛ diuine legis. ¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ actio intellect⁹ pficit̃ ſm ꝙ res intelligibiles ſunt in intellectu per modum ipſius intellectus: ꝛ iō intellectus ex eis nō inficit̃: ſed mag perficit̃: ſed actus voluntatis cōſiſtit in motu ad ipſas res: ita ꝛ amor conglutinat animā rei amate: ꝛ ex hoc aīa maculatur qñ inordinate inheret ſꝫ illud Oſee. ix. Facti ſunt abominabiles ſicut ea que dilexerunt. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ macula nō eſt aliquid poſitiue in aīa: nec ſignificat priuationeꝫ ſolā: ſed ſignificat priuationē quādā nitoris aīe in ordine ad ſuā cām que eſt pctm̄: ꝛ iō diuerſa pctā diuerſas maculas inducunt: ꝛ eſt ſilr̃ de vmbra q̄ eſt priuatio luminis ex obtō alicuius corporis: ꝛ ſm diuerſitatem corporum obiectorū diuerſificant̃ vmbre.

¶ Utrū macula maneat in aīa poſt actū pctī. ¶ Arti. II.

Ad ſcdꝫ ſic procedit̃. Videt̃ ꝙ macula nō maneat ī anima poſt actū pctī: nihil.n. manet in aīa poſt actū niſi habit⁹ vel diſpoſitio. ſed macula nō eſt habitus vel diſpoſitio: vt ſupra habitū eſt. ģ macula nō manet in aīa poſt actum pctī. ¶ Preterea. Hoc mō ſe hꝫ macula ad pctm̄ ſicut vmbra ad corpus: vt. ſ̄. dcm̄ eſt: ſed trāſeunte corpore non manet vmbra. ergo ꝛ trāſeunte actu pctī nō māet macula. ¶ Preterea. Omnis effectus dependet ex ſua cā: cauſa aūt macule eſt actus pctī: ergo remoto actu pctī nō remanet macula in aīa. ¶ Sed cōtra eſt qđ dr̃ Joſue. xxij. An parū eſt vobis qꝛ peccaſtis ī beelphegor ꝛ vſq̄ꝫ in preſentem diem macula hui⁹ ſceleris in vobis permanet. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ macula pctī remanet in aīa etiā trāſeunte actu pctī: cuius rō eſt: qꝛ macula ſicut dcm̄ eſt īportat quēdaꝫ defectū nitoris ꝓꝑ receſſuꝫ a lumine rōnis vel diuine legis. ꝛ iō q̄ꝫdiu hō manet extra hmōi lumē manet in eo macula pctī: ſed poſtq̄ꝫ redit ad lumen rōnis ꝛ ad lumē diuinū ꝙ fit ꝑ grām: tūc macula ceſſat. lꝫ aūt ceſſet actus peccati quo hō diſceſſit a lumine rationis vel legis diuine: nō tñ ſtatim hō ad illud redit in quo fuerat: ſed requiritur aliquis motus voluntatis ꝯrius prio motui: ſicut ſi aliqs ſit diſtans alicui per aliquē motū: nō ſtatim ceſſante motu fit ei ꝓpinquus: ſed oꝫ ꝙ appropinquet rediēs per motū ꝯriū. ¶ Ad primum ergo dicēdū: ꝙ poſt actuꝫ peccati nihil poſitiue re

expelleretur per aliud: quod eſt falſuꝫ. Quod auteꝫ macula ſit relatio rōnis ꝓbat̃ auctoritate Augu. ſuper illud pſal. Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates vbi vult ꝙ peccata videri a deo eſt illa ad penam imputari. Tegi autem eſt ad penam non reſeruare: ſeu nolle punire. Ex quo patꝫ ꝙ nihil aliud ē hūc remanere peccatorem q̄ꝫ reſeruari ſeu ordinari ad penā per actū diuine voluntatis. Et ꝯfirmatur īquit: ex eo qꝛ in offendente pricipē poſt nō remāet aliquid in eo quo dicat̃ inimicus ſed relatio rationis in ipo obiecto voluntati dñi ordinantis ipſuꝫ ad penam.

¶ Ad euidētiā huius difficultatis non oportet aliud iacer̃ fundamētū q̄ꝫ id qđ in littera poſitū eſt in pͥmo articulo in rñſione ad 3ᵐ ſcꝫ ꝙ macula non ſignificat puraꝫ priuationem: ſed priuationem in ordine ad cāꝫ .i. ad pctm̄ a quo cāt̃. Ex hoc enī ſoluunt̃ omēs difficltates accidētes in re: lꝫ .n. ꝓuatio coniunctiōis: ſimilitudinis: refulgentie: grē: charitatis nō ſuſcipiat magis et min⁹: qꝛ ꝯſiſtit in facto eſſe: cā tñ eius .ſ. pctm̄ ſuſcipit magis ꝛ min⁹: ac ꝑ hꝫ macula que ſignificat priuationem non abſolute ſed vt ex peccato ſuſcipit magis ꝛ minus: non in ſe ſed in cauſa: et ex hoc prouenit ꝙ iſte eſt magis maculatus eadem macula ſpecie altero: ꝛ magis peccator altero poſt actus peccatorum. Et hoc ſufficiat: ꝛ ſoluit rationes Scoti ꝛ Aureoli allatas a Capreolo in .14. diſt. quarti. Ad ſecundā autem rationem Scoti negatur aſſumptum. Nulle enim peccatorum macule adinuicem nec aliqua alicui peccato contrariantur: quoniam ex parte auerſionis peccatoruꝫ conſurgunt. vnde non eſt contrarietas. Poſitio autem Scoti falſa ꝛ non probata eſt. falſa quidem: quia peccator vt ſic non eſt a voluntate diuina: immo altiſſimus odio habet peccatoreꝫ ordinatio aūt ad penaꝫ eſt a volūtate diuina. ģ. ¶ Preterea. Peccator vt ſic ē peccato malo: ex peccato relicto: quia eē peccatoreꝫ eſt eſſe malum: ſed ordinari ad penam eſt bonū: cum ſit a deo. ergo. Patꝫ preterea ꝙ inerudite hec omia confundunt̃ a Scoto ſcꝫ macula: reatus: ꝛ ordinari ad penaꝫ a deo. Peccatuꝫ enīꝫ pͥus facit: ꝛ relinquit hominēꝫ dignum pena: quod eſt reat⁹: qđ eſt malum apud Dionyſi. 4ᵒ capitulo de diuinis nominibus dicēteꝫ: ꝙ puniri nō ē malū: ſed fieri pena dignuꝫ: ꝛ deinde a diuina iuſtitia ordinari ad penaꝫ. Ideo enī ordīnat̃ ad penaꝫ: quia pena dignus: ꝛ nō ecōuerſo. vnde: vt patebit: peccatum ex parte auerſionis relinquit maculam ꝛ reatum: Quorum primuꝫ eſt priuatio vt ex peccato. Secunduꝫ eſt relatio rationis: et 3ᵒ aduenit quod Scotus dicit. vñ cōceſſo ꝙ ex parte dei: vt Auguſtinus dicit tegere ſit nō imputare: ſophiſma manifeſte eſt conſequentis: immo impertinentis inferre. ergo iſte eſt peccator ex imputatione: iſte namq̄ꝫ eſt peccator non ex eo ꝙ ſe tenet ex parte dei: ſed ex eo ꝙ ſe tenet ex parte ſui: iuxta id Oſee: perditio tua yſrael ex te. Salus autem ex me: confirmatio

quoqꝫ

quoqȝ exempli non valȝ: qꝛ in hoc offendente remanet relatio inimicitie ⁊ dignitatis pene abſqȝ omni actu offenſe: ⁊ hec dicta ſint de macula qua formalr̃ ſortes poſtquã peccauit ante penitẽtiã dr̃ ⁊ eſt peccatoꝛ: ſeu malus malo culpe: opȝ.n. ꝑuatiuũ eẽ quo aliqs eſt malus ⁊ peccatoꝛ: quia malũ ꝑuatio eſt: ⁊ pctm̃ ꝑuatiuũ aut ꝑuatio ẽ. Et hoc ẽ rõ fundamentalis huius. Et ſciẽdo ꝙ macula ſumitur dupliciter. Primo ꝓ ꝑuatõe coniũctiõis ad deũ ex pctõ. Secũdo pro ꝑuatõe nitoꝛis. Et ſi hoc ſecundo mõ ſumit̃: non eſt id quo formalr̃ poſt actum dicitur quis peccatoꝛ: ſȝ effect⁹ eius. Eſt nãqȝ peccatoꝛ ꝑuatione ꝯuerſionis ad deum quã ſequitur detrimentum nitoꝛis: vt in littera dicitur. Sȝ ꝑmo modo eſt q̃ formalr̃ dicitur peccatoꝛ: ⁊ ſic eã ſuſcipit magiſter inia. io. oſtin. q̃ ãt contra quoqȝ ẽt arguit Sco. verũtamen ſi quis diligẽter attenderit: videbit vtrobiqȝ vnam ſolã ꝑuationẽ diuerſis rationibus diuerſimode ſignificatã. Anima nãque deo iuncta per charitatem cõformatur deo: cõuertitur ad illũ: contingitur illi: illuminat̃ ab illo fulget ex illo. Et per oppoſitũ ꝑuatio coniunctionis ex peccato oppoſita facit: ⁊ elongatio: diſſimilitudo: auerſio: maculaqȝ dicit̃: propter qḋ dicendum eſt ꝙ lȝ autoꝛ maculam a propꝛia nominis ſignificatione declaret: intendit tamen macule nomine illam ꝑuationẽ: vt ex actu qua formaliter peccatoꝛ dicitur poſt actum peccatoꝛ. Cuius ſignũ eſt ꝙ de effectibus peccati tractans: tres tñ numerat: corruptionẽ boni: maculam: ⁊ reatũ. Et conſtat ꝙ a peccati effectu peccatoꝛ poſt actum dicitur ⁊ nõ a primo declarato: nec tertio. igitur a ſecundo. Et hec dixerĩ ne videamur digreſſi: quia ergo formale ſignum macule eſt quo formaliter peccatoꝛ poſt actũ dicit̃ peccatoꝛ: quia ꝑuatione coniunctõis ad deum vt ex peccato eſt ⁊ dicitur peccatoꝛ. Quãuis macule nomẽ exprimat hoc ſcd̃m quendam ſpecialem effectũ .ſ. remotionẽ nitoꝛis. Jð nõ eſt ali⁹ effect⁹ peccati querẽdus quo quis ſit peccatoꝛ p⁹ actum. Et confirmatur. quia ſicut duȝ actu peccat dicitur malũ ⁊ peccatoꝛ auerſiõe actuali ita poſt auerſiõe remanente: que nil aliud eſt q̃ꝫ ꝑuatio ꝯuerſionis ad deũ ex peccato.

manet i anima niſi diſpoſitio vel habitus: remanet tamen aliqd ꝑuatiue. ſ. ꝑuatio ꝯiũctiõis ad diuinũ lumẽ. ¶ Ad ſcd̃m dd̃m: ꝙ trãſeũte obſtaculo coꝛpis remanet coꝛp⁹ diaphanũ in eq̃li ꝓpinq̃tate ⁊ habitudine ad coꝛp⁹ illuminans: ⁊ iõ ſtatim vmbꝛa trãſit: ſȝ remoto actu pcti nõ remãet aia in eadẽ habitudine ad deũ. vñ nõ eſt ſilis rõ. ¶ Ad tertiũ dicendũ: ꝙ actus pcti facit diſtãtiã a deo: quã qdẽ diſtãtiã ſeqtur defectus nitoꝛis hoc mõ ſicut motus localis facit localẽ diſtãtiã. vñ ſicut ceſſante motu locali nõ tollit̃ diſtãtia localis: ita nec ceſſante actu peccati tollitur macula.

¶ De reatu pene.

¶ Qõ. LXXXVII.

Deinde ꝯſiderandũ ẽ de reatu pene. ¶ Et pꝛio de ipõ reatu. ¶ Secũdo de moꝛtali ⁊ veniali peccato q̃ diſtinguunt̃ ſȝ reatũ. ¶ Circa pꝛimũ q̃runt̃ octo. ¶ Pꝛimo vtrꝫ reatus pene ſit effect⁹ pcti. ¶ Scd̃o vtrũ pctm̃ poſſit eẽ pena alteri⁹ pcti. ¶ Tertio vtrꝫ aliqḋ pctm̃ faciat reuȝ eterna pena. ¶ Quarto vtrũ faciat reũ pena infinita ſȝ q̃ꝫtitatẽ. ¶ Quinto vtrꝫ oẽ pctm̃ faciat reũ eterna ⁊ infinita pena. ¶ Sexto vtrꝫ reatus pene poſſit remãere poſt peccatuȝ. ¶ Septimo vtrꝫ oĩs pena inferat̃ ꝓ aliquo pctõ. ¶ Octauo vtrũ vnus ſit reus pene ꝓ pctõ alterius.

¶ Utrum reatus pene ſit effectus pcti. ¶ Articu. I.

Ad pꝛimũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ reat⁹ pene non ſit effectus pcti: qḋ.n. per accñs ſe hȝ ad aliqd nõ vr̃ eſſe ꝓpꝛi⁹ effectus ei⁹: ſȝ reat⁹ pene ꝑ accñs ſe hȝ ad pctm̃: cũ ſit ꝑter intẽtionẽ peccantis: ḡ reatus pene nõ eſt effectus pcti. ¶ Preterea. Malũ nõ eſt cã boni: ſed pena bona eſt cuȝ ſit iuſta ⁊ a deo. ḡ non eſt effectus peccati qḋ eſt malum. ¶ Preterea. Aug. dicit in. j. ꝯfeſ. ꝙ omnis inoꝛdinatus animus ſibiipſi ẽ pena: ſed pena nõ cãt reatũ alterius pene: qꝛ ſic iret̃ in infinituȝ: ḡ pctm̃ nõ cãt reatũ pene. ¶ Sȝ cõtra ẽ qḋ dicit̃ Ro. ij. Tribulatio ⁊ anguſtia in aiaȝ oẽm oꝑantis malũ: ſȝ operari malũ eſt peccare: ḡ pctm̃ iducit in penã: q̃ noie tribulatiõis ⁊ anguſtia deſignat̃. ¶ Rñdeo dd̃m: ꝙ ex rebus naturalibus ad res hũanas deriuat̃: vt id qḋ ꝯtra aliquid inſurgit ab eo detrimentum patiat̃: videmus.n. in rebus naturalib⁹ ꝙ vnũ ꝯtriũ vehementius agit altero ꝯtrio ſuꝑueniẽte: ꝓpꝫ qḋ aq̃ calefacte magis cõgelant̃: vt dr̃ in. ij. methauroꝛũ: vnde in hoibus hoc ex nãli inclina-

¶ Queſtio. LXXXVII.

¶ Articulus. I.

In articulo pꝛimo. queſti. 87. aduerte ꝙ autoꝛ in coꝛpore articuli locans extrema inſinuat medium quod directe ſatiſfacit queſito. Quiꝫ enim peccatur vnum extremum eſt agere contra oꝛdinem: alterum deperire ab oꝛdine. Illud eſt peccare: hoc eſt puniri. Et quoniam niſi ex peccato dignus eſſet quis puniri: non iuſte puniretur: ideo hoc mediuȝ ſcilicet dignum eſſe pena: quod reatus vocatur: de quo eſt queſtio: vtruȝ ſit peccati effect⁹ in coꝛpore articuli ex extremis auctoꝛ innuit. Et in reſponſione ad ſecundum explicauit.

tiōe iuenit̄: vt vnuſqſq3 deprimat eū q ꝯ ipm inſurgit. manifeſtū ē āt ꝙ q̄cūq3 ꝯtinent̄ ſub aliquo ordine ſunt quodāmō vnū in ordine ad principiū ordinis. vñ qcqd ꝯtra ordinē aliquē inſurgit: ꝯñs eſt vt ab ipo ordine a pricipe ordinis deprimat̄: cū aūt pctm̄ ſit act⁹ iordinat⁹: manifeſtū eſt ꝙ qcunq3 peccat ꝯ aliquē ordinē agit: ⁊ iō ab ipo ordine ꝯñs eſt ꝙ deprimat̄: q̄ qdē repſſio pena ē. Unde ſm tres ordines: qbus ſubdit̄ hūana volūtas triplici pena pōt hō puniri. pmo qde3 .n. ſubdit̄ hūana nā ordini ꝓprie rōis. Scdo ordini exterioris hoīs gubernātis vel ſpūaliter vel tēporalr: politice ſeu iconomice. Tertio ſubdit̄ vlī ordini regiminis: qlib3 āt hoꝝ ordinū p pctm̄ puertit̄: dū ille q peccat agit ⁊ ꝯ rōnē ⁊ ꝯ legē hūanā ⁊ ꝯ legē diuinā. vñ triplicē penā incurrit. vnā qdē a ſeipo: que eſt ꝯſcie remorſus: aliā vo ab hoīe: tertia3 vero a deo. ¶ Ad primu3 ḡ dōm: ꝙ pena ꝯſeq̄t̄ pctm̄ inquātū malū eſt rōne ſue inordinationis. vñ ſicut malū eſt per accñs in actu peccātis pter intentione3 ipſius: ita ⁊ reat⁹ pene. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ pena qdem iuſta eſſe pōt ⁊ a deo ⁊ ab hoīe inflicta. vñ ipa pena nō eſt effectus pcti directe: ſ3 ſolū diſpoſitiue: ſ3 pctm̄ facit hoīem eſſe reū pene qd̄ eſt malu3. Dicit .n. Diony. iiij. ca. de diui. no. ꝙ puniri nō eſt malū: ſed fieri pena dignū: vñ reatus pene directe ponit̄ effect⁹ pcti. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ pena illa inordinati animi debet̄ pctō ex hoc ꝙ ordinē rōnis puertit. fit aūt re⁹ alterius pene p hoc ꝙ puertit ordinē legis diuine vl' hūane.

¶ Utru3 pctm̄ poſſit eſſe pena pcti. ¶ Articu. II.

AD ſcdō3 ſic procedit̄. Videt̄ ꝙ peccatū nō poſſit eē pena pcti. pene .n. ſunt inducte vt per eas hoīes reducant̄ ad bonum virtutis: vt p3 per phm̄ in .x. ethi. ſed per pctm̄ non reducit̄ homo in bonu3 ꝟtutis: ſed in oppoſitum: ergo pctm̄ nō eſt pena pcti. ¶ Preterea. Pene iuſte ſunt a deo: vt p3

In arti° 2° eiuſdē. 87. q. du^m ¶ Arti. II. p° occurrit ſimplr: ⁊ ad hoīem: an iordinatio que eſt eēntialr malū culpe ſit pene. Et ſimpliciter qdē dubiū ē ex Scoto in .36. diſ. ꝓmi hoc tenētis ex eo ꝙ pena formalr eſt carētia boni ꝯuenientis voluntati ⁊ volēti: ſ3 priuatio rectitudis debite in actu volūtatis ē carētia boni conueniētis. ḡ. probat̄ minor: qꝛ magis ꝯñs eſt voluntati bonū honeſtū q̄ cōmodum. Et cōfirmatur qꝛ ablatio hōi cōmodi ē ſimplr pena. ḡ magis et maior pena eſt ablatio boni iuſti quanto magis ꝯuenit volūtati ⁊ maius eſt. Ad hominē vo autorē. ſ. qꝛ ipſe met i. q. de malo. q. p°. arti° 4° ad 2^m tractans illud Auguſ. iuſſiſti dn̄e ⁊ ſic ē vt oīs iordinatus animus ſibi ipſi ſit pena: dic̄ ꝙ ex eo ꝙ iordinatione3 illā iuite quis quodāmō patitur imiſcet̄ rō pene: in oppo^m eſt: qꝛ iordinatio illa vt i volūtate eēt culpa: ⁊ culpa p ſe eſſet pena: qꝛ p ſe ꝯuenit culpe eſſe in volūtate. ¶ Ꝑ. Autor multū eſſet diminutus dicens quot modis pctm̄ pōt eē pena: ⁊ negās formalr: ⁊ affirmās ex pte cāe ſubiecte actus ⁊ effect⁹: ⁊ tacens hoc.

¶ Ad euidentiā hui⁹ difficultatis ſciendū eſt ꝙ tenentes inordinationē culpe eſſe penā diſtinguūt ꝙ ipa duplr ſumit̄. ſ. vt eſt a volūtate: ⁊ ſic culpa ⁊ nō pena: ⁊ vt eſt i volūtate: ⁊ ſic pena ⁊ nō culpa: qꝛ in ptāte volūtatis eſt primo mō ⁊ nō ſcdo. nā volūtas iquātū ſubm̄ nō h3 formā īherentē in ſua ptāte: ⁊ ſic eſt iuſta ⁊ ordinatiua culpe: a deo aūt dicūt qd̄ eſt vt a deſerēte. Et hec opio attribuitur magiſtro ſniaꝝ in .36. diſt. ſcdi. Et videt̄ hēre multos ſequaces: qn ēt. S. Tho. tribuit̄ pp ſupradicta vba: ⁊ qꝛ hic loquens de pctō per ſe dicit ꝙ pctm̄ per ſe conſideratur ſm ꝙ egredit̄ a voluntate: ſic .n. h3 rōnē culpe quaſi pſeruans ſe a pctō ſm oēm aliā rōne3: puta ſm qd̄ eſt in voluntate: vex in hac re ſicut ⁊ in ceteris rationi ſimul ⁊ auctoritati ſanctoꝝ obediēdū puto: rōnes āt ꝓ pte affirmatiua ex diſcōuenientia ⁊ īuoluntario ſumit̄. Ex diſconuenientia qdem: qꝛ iordinatio actionis voluntarie magnu3 malū eſt volūtatis: ac ꝓpterea non paruū eſt pene volūtatē illā habere. Ex in volūtario aūt duplr. Primo qꝛ talē iordinationē ineſſe nō eſt voluntariū. Secundo qꝛ talem inordinationē pati nō eſt voluntarium. Conſtat aūt vt eā ineſſe peccāti: ⁊ peccantē pati illā: du3 incurrit illam: nolens illam icurrere ſi poſſet exercendo actum peccati: pro parte aūtē negatiua ex reſolōne pene in deum vt cām rō ſumit̄. Cum .n. oīs pena iuſta ſit a deo: vt patet p Auguſ. in lib. 83. q. op3 ꝙ inordinationem culpe ineſſe in peccāte: vel incurrere peccante3 ſit a deo. h āt eſt impoſſibile. ḡ. ꝯſequēda eſt p ſe nota: falſitas aūt ꝯñtis ꝓbat̄. tū qꝛ accñs eſſe eſt in eſſe: ac p hoc cāns iordinationē vt īherentem cāt eā ſimplr. tū qꝛ peccās eſt malus formaliter denominatiōe intrinſeca: iordinatione vt inherente ac per hoc a deo. Et hec militant contra vtrāq3 viā: qꝛ incurrere talē inordinationē agendo eſt peccare: quod nō eſt a deo: ⁊ incurrere ea3 recipiēdo: eſt ſubiici illi: quod conſiſtit in inheſione: que vt probatum eſt: nō eſt a deo: niſi in me eſſe peccatu3 ſit a deo. ſi quis aūt conſideret vtraſq3 rationes: videbit ꝙ prime facile ſoluuntur. Nā falſum in primis eſt: ꝙ pena ſit carentia boni conuenientis voluntati ⁊ volenti: plus exigitur ad rationem pene. ſ. ꝙ ſit contra voluntatē: q̄ conſiſtat in pati: ſm eni3 Augu. in primo de libero arbitrio. Culpa eſt malum quod agimus: pena malu3 quod patimur. Et in libro de fide ad Petru3. Geminu3 eſt creature rationalis malum: vnū quo voluntarie deficit a ſummo bono: alterū quo in vita punitur. vnde priuatio iuſtitie in actu eſt longe maius malu3 q̄ priuatio cōmodi: ⁊ magis diſconueniens: nō tamē ſequit̄. ergo eſt magis pena a ſuperiori ad ſuū inferius affirmatiue: ſ3 bene ſequitur. ergo eſt peius q̄ pena: ⁊ hoc verū eſt: quia eſt malum culpe:

per Aug. in lib. lxxxiij. q. pctm̄ aũt nõ eſt a deo: ⁊ eſt iniuſtũ: non ğ pctm̄ põt eſſe pena pcti. ¶ Preterea. De rõne pene ē ꝙ ſit ꝯ volũtatē: ſʒ pctm̄ eſt a volũtate: vt ex ſupra dicı̃ pʒ. ğ pctm̄ nõ põt eſſe pena peccati. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̓ Greg. dič ſuꝑ Eze. ꝙ q̄dã pctã ſũt pene peccati. ¶ Rñdeo dõʒ: ꝙ d̓ pctõ dupľr loq̄ poſſumꝰ: ꝑ ſe. ſ. ⁊ ꝑ accñs. Per ſe qdeʒ nullo mõ pctm̄ põt eē pēa pcti: pctm̄. n. ꝑ ſe ꝯſiderať ſm ꝙ egrediť volũtatē: ſic. n. hʒ rõnē culpe: de rõne aũt pene eſt ꝙ ſit ꝯ volũtatē: vt in prio dictũ eſt. Unde manifeſtũ eſt ꝙ pctm̄ ꝑ ſe loquēdo nullo mõ põt eſſe pena pcti. Per accñs aũt pctm̄ põt eſſe pena pcti tripľr. Prio q̄deʒ ex pte cãe q̄ eſt remotio ꝓhibend̓: ſunt. n. cãe inclinantes ad pctm̄ paſſiones: tẽtatio diaboli: ⁊ alia hmõi: q̄ qdē cãe impediunť ꝑ auxiliũ diuine grẽ: que ſubtrahiť per pctm̄. vñ cũ ipſa ſubtractio grẽ ſit q̄dã pena ⁊ a deo: vt. s̄. dcm̄ eſt: ſeqť ꝙ per accñs ẽt pctm̄ qd̓ ex h̄ ſequiť pena dicať. ⁊ hoc mõ loquiť apl̓us Ro. j. dicẽs. Propter qd̓ tradidit eos deꝰ in deſideria cordis eoꝝ. q̄ ſunt aĩe paſſiões: qꝛ. ſ. deſerti hoĩes ab auxilio diuine grẽ vincũtur a paſſionibus: ⁊ hoc mõ ſemꝑ pctm̄ dř eſſe pena precedẽtis pcti. Alio mõ ex pte ſubẽ actꝰ que afflictionẽ inducit: ſiue ſit actus interior: vt pʒ in ipſa ira ⁊ inuidia: ſiue actus exterior: vt pʒ cũ aliq̄ graui labore opprimunť ⁊ damno vt expleãt actum pcti ſm illud Sap. v. Laſſati ſumus in via iniquitatis. Tertio mõ ex pte effectꝰ: vt. ſ. aliqd̓ pctm̄ dicať pena reſpectu effectus ꝯñtis. ſed his duobus vltimis modis vnuʒ pctm̄ nõ ſolũ eſt pena p̄cedentis pcti: ſed etiã ſui. ¶ Ad primũ ğ dõm: ꝙ hoc ẽt ꝙ aliqui puniunť a deo dũ ꝑmittit eos in aliq̄ pctã ꝓruere: ad bonũ ꝟtutis ordinať: q̄ñq̄ʒ qdē etiã ipſoꝝ q peccãt: cũ. ſ. poſt peccatũ hũiliores ⁊ cautiores reſurgunt. ſemꝑ aũt eſt ad emēdationē alioꝝ qui videntes aliquos ruere de pctõ in peccatũ magis reformidant peccare.

culpe qd̓ lõge peiꝰ eſt. Que aũt afferunť ad ſaluãdũ inuolũtariuʒ parum ꝓſunt ꝑꝑ duo. p̊ qꝛ ipſa p̊uatio ordis in actiõe culpe nõ eſt p̊ ⁊ directe volũtaria: ſʒ vt ex ſupradictis pʒ ſufficit ad hoc ꝙ malũ culpe ſit ꝙ idirecte ⁊ ſcdario volũtaria ſit: qꝛ nemo opať aſpiciens ad malũ. vnde cũʒ pena ⁊ culpa diſtinguãtur per volũtariũ ⁊ inuoluntariũ: ⁊ ſic volũtarium in p̊uatiõe vt mallemus illã vitaꝛ ſaluo actu conſtituat i eo culpe maluʒ: ꝯñs eſt vt alr̓ inuoluntariũ ꝯcurrat ad rõnē pene. 2° qꝛ inheſio ſiue paſſio hꝰ inordinatiõis culpe aut poniť effectus actiõis iordinate: q̄ eſt pctm̄: aut nõ. Si poniť effectꝰ: aut formalis. Et tunc idē eſt iudiciũ de culpa ⁊ tali effec. ſicut ideʒ ē iudiciũ de cecitate ⁊ eē cecũ: albedine ⁊ eē albũ. Si alr̓ q̄ſi ſic paſſio ē effectꝰ actiõis: tũc nõ eẽt dõʒ ꝙ ipſa eẽntia peccati eſt pena: ſʒ ſm ſuuʒ effectũ: ⁊ ꝑtineť hoc ſub 3° mēbro poſito in lr̃a. ſi non poniť effectꝰ: ſʒ poniť idē nec idē ⁊ reſpectu diſtincta: eť volũtariũ nõ eſt: neq̄ʒ. n. volũtarie tñ peccãs agit: ſʒ ſe in pctõ ponit: ⁊ in pctõ ꝑſeuerat. Solo aũt q̄ dať a Scoto ad rõnē factam ꝓ parte negatiua ꝙ iordinatio iſta eſt a deo nõ īfligēte ſʒ deſerēte: nihil oĩno valet: qꝛ ad rõnē pene exigiť ꝙ ſit a deo eo mõ q̄ culpa nõ ē ab eo. ſ. vt in ipʒ reſoluať tãquã in p̊am cãm poſitiue vel negatiue ſic̄ cetera iuſta: ſʒ reduci in deũ vt deſerētē nõ eſt reduci in ipm̄ vt p̊mã cãʒ. ğ. ꝓbať minor: qꝛ hẽre deũ vt cãm deſerentē cõe eſt culpe ⁊ pene. Eſt. n. deꝰ cã mali culpe deſerēdo: ⁊ tñ ſimpľr negať ꝙ ſit illiꝰ cã: vt affirmať ſimplr qd̓ eſt cã pene. Deus igiť vt deſerēs nõ eſt a quo eſt pena: ſʒ plus opʒ addere. Et ꝯfirmať ꝙ iter deſertiõeʒ culpe ⁊ pene h̄ intereſt: qꝛ deꝰ reſpcũ culpe vult deſertionē ſʒ nõ culpã: reſpectu pene vult deſertionē ⁊ penaʒ: ⁊ ꝑꝑea ẽt deſerēdo eſt ſimpľr cã pene ꝑ voluntatē ſuã: ſʒ deus nõ vult iordinationē iuſtitie q̄ eſt eẽntialr̓ malũ culpe q̄ poniť pena. ğ deſerēdo nõ eſt cã hmõ pene: ſicut nec culpe: ꝓbať minor: qꝛ ſi deꝰ

vellet inordinationē pcti eſſe in me: deꝰ vellet in me eē pctm̄: ⁊ ſic hẽre pctm̄: qd̓ eſt impoĩe: qꝛ igiť pars negatiua rõni īheret ⁊ auctoritatı̃ ꝯ̄ cũʒ dř iuſtiſſi dñe: ⁊ ſic eſt vt oĩs iordinatꝰ actꝰ ſibi ipſi ſit pena ex pte ſubẽ actꝰ vel affectus itelligať: vt in lr̃a dř. Et hoc mõ gloſari pt̓ autor in v̓bis illis in ꝯ̄riuʒ allatis: vt intelligam̄ penã admixtam culpe ex eo ꝙ iordinatio eſt quodãmõ inuoluntaria: nõ in ipſa iordinatione pcti: ſʒ eius iſeparabili effectu: vel dicatur cõrecta eē verba illa hic. dũ plures autor īplicat nullo mõ pctm̄ ꝑ ſe poſſe penaʒ pcti: neq̄ʒ eniʒ fruſtra dicat et replicat ly nullo mõ: ⁊ ly p̓ſe. ¶ In eodeʒ 2° artꝰ in p̊ mõ q̄ pctm̄ poniť pena precedẽtis pcti dubiuʒ occurrit ex Scoto in. 30. diſ. 2°. qui cõtra hoc arguit nõ tãq̄ falſum: ſed difficile et dimittēduʒ: qꝛ ſi peccatũ poniť pena precedẽtis pcti ꝑꝑ ſubtractionē auxilij: ſequiť ꝙ pctm̄ 2m nõ ē i pt̃ãte voluntatis: et volũtas nõ poteſt tũc nõ deficere. ꝓbať ſequela: qꝛ nõ eſt in pt̃ãte ſua: nec paratũ auxiliũ diuinuʒ quo eget ad recte agendum abſq̄ʒ defectu peccati. 2° arguit ꝙ non ſimile eſt ꝙ ſubtractio grẽ ponať pena: ⁊ ꝙ ſubtractio diuini auxilij ad rectificandũ actũ ſcđm ponať pena. tuʒ qꝛ deus non dedit grãm añtē ſicut rectitudinē actus. tuʒ qꝛ carentia rectitudinis eſt ſemꝑ nouũ malũ: carentia v̓o grẽ eſt habituale malum. Et ex hoc ſequiť ꝙ iſta rectitudo ſemper debet eſſe in poteſtate volũtatis: illa aũt nõ ſemper: ſed duʒ habebať: alioquin: vt dcm̄ eſt: nõ poſſet non peccare in 2° peccato qd̓ poniť pena p̊mi pcti.
¶ Ad hoc dicať negando ſequelã. ſ. ꝙ pctm̄ ſcđm nõ eſſet in pt̃ãte volũtatis. nã ad hoc ſufficit ꝙ ſit in pt̃ãte voluntatis facere qd̓ in ſe eſt: ⁊ qd̓ poſſit ſingulos actus peccati vitare: ⁊ ꝙ quãtũ in ſe eſt poſſit ad grãm rehabendaʒ ſe preparare. Sed de his inferius. q. 109. erit ſermo diffuſus ſicut nãq̄ʒ iuſte ſubtrahitur grã habitualis: ſic ꝯ̄r̃iter auxiliũ diuinũ actuale ſpectãs ad gratuita: quale eſt auxi-

linm efficax ad nō peccandū. ¶ Ad 2^m dr̄ ꝙ q2 deꝰ vult oēs hoīes ſaluos fieri añter: vult ēt eis grām añter ſicut ⁊ rectitudinem actus: ⁊ lʒ carētia grē formal'r ſit puatio habitualis: v'tual'r tn̄ eſt puatio actualis auxilij ad rectitudinē actꝰ: ⁊ multa mala noua vitāda: ⁊ nihilominꝰ in ptāte peccatoris'ē reſurgere a pctō ad gratiam. ſicut ⁊ recte opari .ſ. facere qd̄ in ſe ē. vn̄ diſſimilitudo inter grām habitualem ⁊ actualē admiſſa nihil obſtat.

¶ Articu. III.

Obmiſſo 3° artiꝰ in corpore q̄rit ⁊ rn̄ſione ad 2^m dū^m occurrit de cōcluſiōe ⁊ rōne: vna .ſ. ꝙ peccato nō debetur pena īfinita intenſiue: q2 conuerſio peccati eſt ꝯmutabile bonū: ⁊ ex hac parte nō eſt ꝯ̄ deū: falſum .n. eſt ꝙ pctm̄ ex parte cōuerſionis nō ſit ꝯtra deū: q2 ex pte ꝯuerſionis aliqd̄ pctm̄ habʒ deū ꝓ obiecto: vt pʒ ḋ odio dei. Et ex hoc patʒ ēt ꝙ non vl'r ē verū ꝙ cōuerſio in oī peccato ſit ad cōmutabile bonum. Eſt enī in hȷ̄ pctīs cōuerſio ad icōmutabile boⁿ nolēdū negandū ⁊c. vt ꝓꝓriū obiectū pctī. Et cōfirmaṫ q2 ipſe auctor ſupius in .q. 72. expſſe dixit ꝙ diuiſio peccati cōtra deū ſe ſpm ⁊ ꝓximū eſt diuiſio penes ob

In alijs autē duobus modis māifeſtū ē ꝙ pena ordinat̄ ad emēdationē: q2 ħ ipm̄ ꝙ hō laborē ⁊ detrimētū patit̄ in peccādo: natū ē retrahere hoīes a pctō. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit ḋ pctō ħʒ ſe. Et ſi l'r dōm eſt ad tertiū.

¶ Utꝝ aliqḋ pctm̄ iducat reatū eterne pene. Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nullū pctm̄ inducat reatū eterne pene. Pena .n. iuſta adequat̄ culpe: iuſtitia .n. eq̄litas eſt: vn̄ dr̄ Eſaie .xxvij. In menſura ꝯtra mēſurā cū adiecta fuerit iudicabit eā: ħ pctm̄ eſt tp̄ale: ḡ nō inducit reatū pene eterne. ¶ Preterea. Pene medicine q̄dā ſunt: vt dicit̄ in .ij. ethico. ħ nulla medicina dʒ eſſe infinita: q2 ordinat̄ ad finē: qḋ aūt ordinat̄ ad finem nō eſt infinitū: vt phs dicit in primo politicoꝝ: ḡ nulla pena dʒ eſſe infinita. ¶ Preterea. Nullus ſapiens facit aliqd niſi ꝑꝑ ſe in ipſo delectetur: ſed deus non delectat̄ in ꝑditione hoīum: vt dr̄ Sap. j. ḡ nō puniet hoīes pena ſempiterna. ¶ Preterea. Nihil qḋ ē per accn̄s eſt infinitū: ħ pena eſt ꝑ accn̄s: nō .n. eſt ſm nāʒ eius q punit̄: ḡ nō pōt in īfinitū durare. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qḋ dr̄ Matth. xxv. Ibunt hi in ſuppliciū eternū. Et Marci .iij. dr̄. Qui āt blaſphemauerit in ſpūʒ ſctūʒ nō hēbit remiſſionē in eternū: ħ erit reꝰ eterni delicti. ¶ Rn̄deo dōʒ: ꝙ ſicē .ſ. dcm̄ eſt: peccatū ex hoc iducit reatū pene ꝙ ꝑuertit aliquē ordinē. manēte āt cā manet effectꝰ: vn̄ q̄diu ꝑuerſitas ordinis remanet neceſſe eſt ꝙ remaneat reatꝰ pene. Peruertit aūt aliqs ordinē qn̄qꝫ qdē reparabil'r: qn̄qꝫ āt irreparabil'r: ſꝑ .n. defectus quo ſubtrahit̄ pⁱcipiū irreparabilis eſt: ſi aūt ſaluet̄ principiū eiꝰ v'tute: alij defectꝰ reparari pn̄t: ſicē ſi corrūpat̄ pⁱcipiū viſiuū: nō pōt fieri viſionis reparatio niſi ſola v'tute diuina: ſi v'o ſaluo pⁱcipio viſiuo aliq̄ ipedimēta aduenīāt viſiōi: reparari pn̄t ꝑ nām vel ꝑ artē: cuiuſlibʒ aūt ordinis eſt aliqḋ pⁱcipiū ꝑ qḋ aliqs fit pticeps illiꝰ ordinis: ⁊ iō ſi ꝑ pctm̄ corrūpat̄ pⁱcipium ordinis quo volūtas hoīs ſubdit̄ deo: erit iordinatio q̄ʒtū eſt de ſe irreparabilis: etſi reparari poſſit v'tute diuina. pⁱcipiū aūt huiꝰ ordinis eſt vltimꝰ finis: cui hō īheret ꝑ charitatē: ⁊ iō q̄cūqꝫ peccata auertūt a deo charitatem auferētia: q̄ʒtū eſt ḋ ſe iducūt reatū eterne pene. ¶ Ad primū ḡ dōʒ: ꝙ pena pctō ꝓportionat̄ ſm acerbitatē tam in iudicio diuino q̄ʒ in hūano: ſed ſicē Aug. dicē .xxj. de ci. dei. In nullo iudicio requirit̄ vt pena adequet̄ culpe ſm durationē. nō .n. q2 adulteriū vel homicidiū in momēto cōmittit̄: ꝑꝑ ħ momētanea pena punit̄: ħ qn̄qꝫ qdē ꝑpetuo carcere vel exilio: qn̄qꝫ ēt morte: in q̄ nō ꝯſiderat̄ occiſiōis mora: ħ potiꝰ ꝙ in ꝑpetuū auferat̄ a ſocietate viuētiū: ⁊ ſic repſentat ſuo mō eternitatē pene inflicte diuinitꝰ. Iuſtū tn̄ eſt ſm Greg. ꝙ q in ſuo eterno peccauit ꝯ̄ deū: in eterno dei puniat̄. Dicit̄ āt aliqs i ſuo eterno peccaſ

lecta. vnde peccata ſpecificant̄. Et ſequit̄ ēt ex hoc vt talibus peccatis debeat̄ infinita pena intenſiua.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ q2 impoſſe eſt aliquem hēre ſimul plures vltimos fines vt in pⁱciᵒ iſtius opis habuimus: ⁊ neceſſe eſt peccantē habere aliquē vltimū finē: opʒ vt auerſio a deo vltimo fine ſit cū cōuerſione ad aliud vltimū finē: q cū nō ſit deus commutabile bonū vocat̄. Et qm̄ vltimꝰ finis in oībꝰ tā ꝓſequendo q̄ʒ fugiēdo appetit: ⁊ eſt pⁱmus appetitum formale q̄ʒuis cōſequentie: ꝯn̄s eſt vt in oī peccato ſit cōuerſio ad cōmutabile bonū: q̄uis diuerſimode: q2 in proſequēdo bonum ſaluat̄ ꝯuerſio ad illud directe: in fugiēdo v'o malū ſaluatur ꝯuerſio ad illud idirecte: dū fugitur directe malum: quia cōtrariatur illi ꝯmutabili bono peccator nāqꝫ nimis ſe ipſū amās: ac per ħ ſe ipſū conſtituens ſibi vt finem vltimum refutato deo: amando deſiderādoqꝫ iordinate aliquid ſe ipſʒ amat ac deſiderat participatum in illo deſiderato. Odiendo vero inordinate aliquid non odit ſe ipſum: ſʒ odit illḋ vt cōtrarium ſibi amato. Et ſic ēt in odio conuertitur ad ſeipm radicaliter ⁊ idirecte. Ex ħ autem ſoluendum eſt motū dubium:

dubium: ⁊ dicendum ꝙ peccatum eſſe contra deum ex parte conuerſiōis pōt dupliciter intelligi. ſ. preciſe vel in ordine ad cōmutabile bonum: ⁊ ꝙ contra deum preciſe nullum peccatum eſt ex parte conuerſionis: quoniaꝫ ex hac parte omne peccatū fundatur ſuper cōmutabili bono ꝑmo appetito: ſed multa pctā ſunt contra deū ex hac parte in ordie ad bonum cōmutabile: ⁊ ſic odium dei eſt contra deum: habetur nāqꝫ odio deus: nō preciſe ſed vt contrarius cōmutabili bono nimis amato a peccatore illum odio habente. Sed cōtra hoc inſtatˀ quia ſicut charitas amat deum in ſe pure: ita odium dei terminatur ad ipſum deuꝫ in ſe pure: ⁊ non vt contrariuꝫ amato bono. ❡ Ad hoc dicitur ꝙ deus in ſe ipſo ſm ſe ē ꝙ terminat odium ⁊ eſſe cōtrarium bono cōmutabili eſt quo deus ē obiectuꝫ odij: quīa deus non ē obiectum odij niſi vt apparens malus peccanti. Odij enim obiectū ē malum vel apparens malum ſicut amoris bonum vel apparens bonū: nec ꝓ aliquod apparet illi deus malus niſi qꝛ diſcōuenit bono cōmutabili a ſe amato. Jn ratione autē mali quod eſt vl̄ apprehēditur malum alicui claudiˀ priuatio oppoſiti boni: ⁊ propterea oportet ꝙ cum deus ſm ſe non habeat rationem mali nec ſimpliciter nec alicuius: qꝛ eſt omne bonum ſi odij obiectum eſt ꝙ apprehendatur vt inductus priuatiōe boni cōmutabilis nimis amati: ⁊ ſub hac ratione ipſe etiam in ſe ipſo obiectum ſit odij: vt qḋ odio habetur: ⁊ h̄ ſufficit ad cōtrarietatem īter charitateꝫ ⁊ odiū dei: ſūt enim circa idē obiectum qḋ ⁊ nō circa ideꝫ obiectuꝫ quo: vt pꝫ: ⁊ ſic ſaluat littera ꝙ peccatū ex parte cōuerſionis ad obiectū nō eſt infinitū: qꝛ eſt bonum cōmutabile. Deus enim licꝫ vt obiectū quod odij ſit infinitˀ ipſe tamen vt conſtat ex eo qḋ ⁊ q̄. i. ſub ratione mali: nō eſt īfinitus: qꝛ non eſt priuatiuum boni infiniti ſed cōmutabilis boni. Dic ergo ꝙ lꝫ deˀ ſit obiectū quod alicuius peccati: nulliˀ tamen peccati eſt obiectuꝫ niſi ſub ratione aliq̄ finita: qꝛ non niſi dependente a cōmutabili bono nimis amato: et propterea nullum peccatuꝫ ex parte cōuerſionis eſt infinitum.

❡ Jn eodeꝫ 4ᵒ articulo in reſpōſione ad ꝑmum aduerte ꝙ lꝫ peccatuꝫ ex parte ſui: qꝛ auerſione auffert quantum ex ſe eſt a deo diuinitatē ſuā qua ſibi debetur ꝙ ſit oīum finis vltimus: et conuerſione

ſe nō ſolū ſꝫ ꝯtinuationē actˀ in tota hoīs vita durātis: ſed qꝛ ex hoc ipſo ꝙ finem in pctō ꝯſtituit: volūtatē hꝫ in eternū peccādi. Unde dicit Grego. xxxiiij. moral. ꝙ iniqui voluiſſent ſine fine viuerē vt ſine fine potuiſſent in iniqtatibus ꝑmanere. ❡ Ad ſcđm dđm: ꝙ pena que ēt ſm leges hūanas infligitˀ nō ſemꝑ eſt medicinalis ei qui punitˀ: ſed ſolū alijs: ſicˀ cuꝫ latro ſuſpenditˀ nō vt ipſe emendetˀ: ſed ꝑꝑ alios vt ſaltē metu pene peccare deſiſtant: ſm illud ꝓuer. xix. Peſtilente flagellato ſtultˀ ſapiētior erit. Sic igitˀ ⁊ eterne pene reproboꝝ a deo inflicte ſunt medicinales his qui ꝯſideratione penaꝝ abſtinent a pctīs ſm illud pſal. Dediſti metuentibus te ſignificationē: vt fugiant a facie arcus: vt liberentur dilecti tui. ❡ Ad tertiū dđꝫ. ꝙ deus nō delectatˀ in penis ꝑꝑ ipſas: ſed delectatˀ in ordine ſue iuſtitie q̄ hoc reqꝛit. ❡ Ad q̄rtum dđm: ꝙ pena etſi per accn̄s ordinetˀ ad nāꝫ: per ſe tn̄ ordinatˀ ad priuationem ordinis ⁊ ad dei iuſtitiā. ⁊ iō durāte inordinatione ſemꝑ durat pena.

❡ Utꝝ pctō debeatˀ pena īfinita ſm q̄ntitatē. Arti. IIII.

AD q̄rtum ſic ꝓceditˀ. Videtˀ ꝙ pctō đbeatˀ pena īfinita ſm q̄ntitatem. Dicitˀ. n. Jere. x. Corripe me dn̄e: verūtn̄ in iudicio ⁊ nō in furore tuo: ne forte ad nihilū redigas me. Ira āt dei vel furor metaphorice ſignificat vindictā diuine iuſtitie: redigi aūt in nihilū eſt pena infinita: ſicut ⁊ ex nihilo aliquid facere eſt ꝟtutis īfinite: ergo ſꝫ vindictā diuinā pctm̄ punitˀ pena infinita ſm q̄ntitatem. ❡ Preterea. Quātitati culpe reſpondet q̄ntitas pene. ſm illud Deutero. xxv. Pro menſura pcti erit ⁊ plagarum modus. ſed pctm̄ qḋ ꝯtra deū cōmittitˀ eſt infinitū. tanto enī grauius eſt pctm̄ q̄nto maior eſt perſona cōtra quā peccatˀ: ſicut grauius pctm̄ eſt ꝑcutere principē q̄ꝫ ꝑcutere hoīem priuatum. dei aūt magnitudo eſt infinita. ergo pena infinita debetˀ pro pctō qḋ ꝯtra deū cōmittitˀ. ❡ Preterea. Dupliciter eſt aliqđ infinitū duratiōe. ſ. ⁊ q̄ntitate: ſꝫ duratiōe eſt pena infinita. ergo ⁊ q̄ntitate. ❡ Sꝫ ꝯtra eſt: qꝛ ſm hoc oīuꝫ pctōꝝ mortaliū pene eſſent eq̄les: nō. n. eſt infinitū infinito maius. ❡ Rn̄deo dđꝫ: ꝙ pena ꝓportionatˀ pctō: in pctō auteꝫ duo ſunt. Quoꝝ vnuꝫ eſt auerſio ab icōmutabili bono qḋ eſt infinitum. vn̄ ex hac parte pctm̄ eſt infinitum. Aliud qḋ eſt in pctō eſt iordinata cōuerſio ad cōmutabile bonum: ⁊ ex hac parte pctm̄ eſt finitum: tuꝫ qꝛ ipm̄ bonū cōmutabile eſt finitū: tū etiā qꝛ ipſa ꝯuerſio eſt finita: nō. n. pn̄t eſſe actus creature īfiniti. Ex parte igitˀ auerſionis reſpōdet pctō pena dānī: q̄ ēt eſt infinita: eſt. n. amiſſio īfiniti boni. ſ. dei. Ex parte aūt inordinate ꝯuerſionis rn̄det ei pena ſenſus: que etiā eſt finita. ❡ Ad primū ḡ dđm: ꝙ oīno redigi in nihilum eū qui peccat nō ꝯuenit diuine iuſtitie qꝛ repugnat ꝑpetuitati pene que eſt ſm diuinā iuſtitiā:

vt dcm̄ eſt: ꝫ in nihiluꝫ redigi dicit̃ qui ſpūalibus bonis priuatur ſꝫ illud .j. Cor. xiij. Si nō hūero charitatē nihil ſum. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de pctō ex pte auerſiōis. ſic.n. hō ꝯ deuꝫ peccat. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ duratio pene reſpōdet duratiōi culpe nō qdē ex pte actus: ꝫ ex pte macule q̄ durante manet reatus pene: ꝫ acerbitas pene rn̄det grauitati culpe. culpa aūt q̄ eſt irreꝑabilis de ſe hꝫ ꝙ ꝑpetuo duret: ⁊ iō debet̃ ei pena eterna. nō aūt ex pte ꝯuerſionis hꝫ īfinitatē: ⁊ iō nō debet̃ ei ex hac pte pena infinita ſm q̄ntitatē.

¶ Vtrū oē pctm̄ inducat reatū pene eterne. Articu. V.

Ad qntū ſic ꝓcedit̃. Vr̄ ꝙ oē pctm̄ inducat reatuꝫ pene eterne. Pena eniꝫ vt dictū eſt ꝓportionat̃ culpe: ꝫ pena eterna dr̄t a tempali in īfinitū. nullū aūt pctm̄ differre vr̄ ab altero in infinitum: cuꝫ oē pctm̄ ſit humanus actus: qui infinitus eſſe nō pōt: cū ergo alicui peccato debeatur pena eterna ſicut dictum eſt: videt̃ ꝙ nulli peccato debeat̃ pena temporalis tantuꝫ. ¶ Preterea. Peccatum originale eſt minimum peccatorū. vnde ⁊ Augu. dicit in Encħ. ꝙ mitiſſima pena eſt eorū qui pro ſolo peccato originali puniunt̃: ſed peccato originali debetur pena perpetua. nunq̄ eniꝫ videbunt regnum dei pueri qui ſine baptiſmo deceſſerunt cū originali peccato: vt pꝫ per id qd̄ dn̄s dicit Jo. iij. Niſi quis renatus fuerit denuo non pōt videre regnū dei. ergo multo magis oium alioꝝ peccatorū pena erit eterna. ¶ Preterea Peccato nō debet̃ maior pena ex hoc ꝙ alteri pctō adiungit̃: cū vtrūqꝫ peccatū ſuā habeat penā taxatam ſm diuinā iuſtitiā: ſed pctō veniali debet̃ pena eterna ſi cū mortali peccato inueniat̃ in aliquo dānato: q2 in inferno nulla pōt eſſe remiſſio: ergo peccato veniali ſimpliciter dbet̃ pena eterna: nulli ergo peccato debet̃ pena temporalis. ¶ Sed cōtra eſt qd̄ Greg. dicit in .iiij. dialogorum: ꝙ q̄dam leuiores culpe poſt hanc vitā remittunt̃. nō ergo omnia peccata eterna pena puniunt̃. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſicut ſupra dictuꝫ eſt: pctm̄ cauſat reatuꝫ pene eterne: inquātum irreparabiliter repugnat ordini diuine iuſtitie per

confert diuinam proprietatē bono cōmutabili: reatum incurrat anihilationis. tāq̄ reus leſe maieſtatis: neqꝫ.n. min' meret̃ qs ꝑuari bn̄ficio eēndi a deo q̄ ab hoie: ſed ꝯſtat ab hoie iuſte ꝑuari aliquē ipo eē: ⁊ q̄tū ab hoie fieri pōt anihilari dum occidit̃ ⁊ cineraſ̃: diſpergit̃ cinis ⁊c. per accn̄s nāqꝫ ad iuſtitiaꝫ humanam ꝙ remaneat materia ⁊ aīa ſeparata: ergo multo iuſtius poteſt ꝑuari peccator ipſo eſſe totaliter: qd̄ non ab habētē: ſed ipſo dō gratioſo bn̄ficio ſuſcepit ⁊ conſeruatur. Si tn̄ cōſideraſ̃ peccatū vt ſtat ſub ſtatuto ordine a diuina iuſtitia que perpetuaꝫ ſtatuit penaꝫ: ſic peccatū nō incurrit reatuꝫ anihilationis: quia pena anihilatiōis repugnat pene perpetuitatis. Et ſm hāc diſtinctioneꝫ verificare potes dcā ꝫ ⁊ alibi ab auctore: ⁊ ſpecialiter in .4. ſ. di. 4. q. 7. a 2. q. i. ad q̄rtuꝫ: vbi vult ꝙ de rigore iuſtitie ēt ꝓ pctō originali meremur anihilari: hoc enī ex nr̄o demerito intelligēdo ſm conuenientiam diuine iuſtitie: q̄ citra dignū ſub mā punitiua ē dicim' nō īcurri reatū anihilatōis. ¶ Ar. V.

In articulo 5° dubium occurrit ex Scoto in 21. diſt. q̄rti ſnia. volēte ꝙ pena peccato veniali reſpondens in inferno finiet̃ probatqꝫ hoc tripl'r. Primo q2 deus punit citra condignū: perpetuare aūt temporalē penā non eſt punire citra ꝯdignū. ꝫ. 2° q2 ēt ſm rigorē iuſti' iniquū ē penā eternam infligere ꝓ illo cui ſm ſe debet̃ pena temporalis: nec ꝑ accn̄s: q2 ſ. iunctū eſt mortali hoc lꝫ q2 ꝯiunctio cū altero nō facit hic exire in īfinitū iſtud genus culpe. ergo nec iuſte reſpondere penā in īfinitū excedentē. 3° q2 ſi peccator poſt ſuſceptam penitentiaꝫ in gratia a confeſſore ⁊ impletam pro parte: ſi recidiuās in mortali decidit pro recidiuo pene illius temporalis in inferno temporaliter puniet̃. ꝫ ⁊ in veniali ſimil'r.

¶ Ad euidentiam horum ſcito ex littera ꝙ quia ſola gratia eſt principiuꝫ remiſſionis pene: quia ſola ponit hominem in ſtatu capaci ex condigno remiſſionis non ſolum culpe ſꝫ pene: id circo remiſſibilitas ⁊ irremiſſibilitas tā culpe q̄ pene poſitiue ſumpte attendunt̃ penes ſtatum ſubiecti. ſ. eſſe in gr̄a vel non: ⁊ nō attenduntur vniuerſaliter penes ipſa peccata: ⁊ non aduertere hoc mltos decipit. Exiſtens eniꝫ in gratia vt ſic habet in ſe vnde debeatur ſibi quādoqꝫ remiſſio omnis culpe et pene: quia hēt in ſe vnde debet̃ ſibi vita eterna: que non compatit̃ culpā aut penaꝫ: ⁊ ſic ſtatui gr̄e conuenit remiſſibilitas poſitiue. vendicat eniꝫ ſibi illaꝫ. Statu vero culpe extra gratiam ꝯuēit irremiſſibilitas poſitiue: quia ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis: negatio eſt cauſa negationis: ita ꝙ quia talis ſtatus ſit per priuatōēꝫ ꝑncipij ois remiſſionis: charitatis. ſ. ⁊ gratie: ideo ex hoc ipſo ſibi vēdicat irremiſſibilitatem: qd̄ eſt habere irremiſſibilitatem poſitiue. Penes culpas autem loquendo nulla culpa eſt remiſſibilis poſitiue: q2 nulla ſibi vēdicat remiſſionē: q2 nulla ponit pn̄m remiſſiōis: q̄ eſt charitas: ſꝫ aliq̄. ſ. venialis dr̄ ſm ſe remiſſibilis negatiue. i. ꝑ nō ablationeꝫ principij remiſſionis. Pctm̄ .n. veniale ſm ſe nō priuat charitate. Ad irremiſſibilitateꝫ autē culpa ſe hēt ſic ꝙ mortalis ē irremiſſibilis poſitiue: quia contrariatur charitati: venialis autem per accidens: quia. ſ. eſt in ſubiecto exiſtente in ſtatu non capaci remiſſionis: ⁊ quia temporalitas pene reſpōdet remiſſibilitati: eternitas vero irremiſſibilitati: vt in littera dicitur ēt ideo oportet eſſe cautus ⁊ diſtinguere

hoc.ſ.ꝙ cõtrariatur ipſi prin‑
cipio ordinis: qḋ eſt vltimus
finis. manifeſtum eſt autē ꝙ
in quibuſdā peccatis eſt qdē
aliq̄ inordinatio: nõ tñ ꝑ ↄrieta
tē ad vltimū finē: ſʒ ſolū circa
ea q̄ ſunt ad finē: inquātū plus
vel minus debite eis intendit:
ſaluato tñ ordine ad vltimū fi
nē: puta cū hō etſi nimis ad ali
quā rē tēporalē afficiat: nõ tñ
pro ea vellet deū offendere ali
quid ꝯ p̄ceptū ei⁹ faciendo. vñ
hmõi peccatis nõ d̄bet eterna
pena: ſed tēporalis. ¶ Ad pri
mū ḡ dōm: ꝙ pctā nõ dñt in
infinitū ex pte ↄuerſiõis ad bo
nū cõmutabile in qua cõſiſtit
ſubſtātia act⁹. dñt aūt in infi‑
nitū ex pte auerſionis. nā q̄dā
pctā cõmittunt ꝑ auerſionem
ab vltimo fine: q̄dā ṽo ꝑ inor
dinationē circa ea que ſunt ad
finem: finis autē vltimus ab
his q̄ ſunt ad finē in īfinitū dif
fert. ¶ Ad ſcdm dōʒ: ꝙ pctō
originali nõ d̄bet pena eterna
rõne ſue grauitat: ſʒ rõne ↄdi‑
tiõis ſubti.ſ. hõis: q ſine gr̄a in
uenit ꝑ quā ſola fit remiſſio pe
ne. Et ſimilr̄ dōm eſt ad tertiū
de veniali pctō. Eternitas eni
pene nõ rñdēt q̄titati culpe ſʒ
irremiſſibilitati ipi⁹: vt dcm̄ ē.
¶ Utrū reatus pene remaneat
poſt pctm̄. ¶ Arti. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ reatus pe
ne nõ remāeat poſt pctm̄. Remota eni
cā remouet effectus: ſed pec‑
catum eſt cauſa reatus pene:
ergo remoto pctō ceſſat reat⁹
pene. ¶ Preterea. Peccatū
remouet per hoc ꝙ homo ad
virtutem redit: ſed virtuoſo
nõ debetur pena: ſed magis
premium: ergo remoto pecca
cato non remanet reatus pe‑
ne. ¶ Preterea. Pene ſunt
medicine: vt dicitur in.ij. ethi.
ſed poſtq̄ȝ aliquis iam eſt ab
infirmitate curatus non adhi‑
betur ſibi medicina: ergo re‑
moto peccato nõ remanet de‑
bitū pene. ¶ Sʒ ꝯ eſt qḋ dr̄.
ij. regū. xij. qḋ Dauid dixit ad
Nathan. Peccaui dño. dixit‑
qȝ Nathan ad Dauid. Dñs
quoqȝ tranſtulit pctm̄ tuū nõ
morieris: verūtñ qꝛ blaſphe‑
mare feciſti inimicos nomen
dñi: filius q natus eſt tibi mor
te moriet. punit ḡ aliqs a deo
etiā poſtq̄ȝ ei pctm̄ dimittit: ⁊
ſic reat⁹ pene eterne remanet
pctō remoto. ¶ Rñdeo dōʒ:
ꝙ in pctō duo pñt ↄſiderari.ſ.
act⁹ culpe: ⁊ macula ſequēs:
planū eſt aūt ꝙ ceſſante actu
peccati remanet reatus in oi‑
bus peccatis actualibus. act⁹

⁊ diſtiguere de debito tpalis ⁊ eterne vt ſoluant oba. Ex
his igit rñdet argumētis. Et ad p̄m dr̄ ꝙ de pctō veniali zᶠ
log ↄtingit.ſ. ſm ſe.i. ſolitarie ſumpto: ⁊ ſic ei debet pena
tēporalis negatiue ſic ⁊ remiſſibile ē negatiue: ⁊ vt ſic ne‑
gatiue ꝙ puniat pena eterna. Alio modo in tali ſuppoſi
to: ⁊ tūc iuxta illius ſuppoſiti ſtatum iudicandū eſt. nā i ſuppoſito habente gratiā: puniendū eſt pena temporali: in nõ habente gratiam pena eterna. Et quoniam iudicium pene nõ fit de peccato ſm ſe.i. ſolitarie ſumpto: ſʒ ſimpliciter: vt eſt i hoc: ideo ſimpliciter dicendum eſt ꝙ peccato veniali in ſtatu gratie debetur pena tēporalis: extra illū eterna. Et abſtrahendo ab his nec tēporalis: nec eterna poſitiue: ſed temporalis negatiue: qꝛ nõ ponit ex ſe eternitatē. Et ꝑ h̄ ēt pʒ rñſio ad zᵐ: diſtigue tñ ly ſʒ ſe debet pena tēpalis zᶠ itelligi. p̄ ꝑ ſe poſitiue.i. vt culpa vēialis exigat ꝑ ſe penā tēpalē: ſic mortale vēdicat ſibi eternā. Et i h̄ ſenſu falſū aſſumit. Alio mō ſolitarie ⁊
negatiue: ſic diaphanū ſm ſe eſt tenebroſū: qꝛ ex ſe nõ
ponit lumē excluſiuū tenebre: ⁊ ſic verū ē ꝙ vēiali debe
tur pena tēpalis: qꝛ ex ſe nõ ponit vñ pena ſibi debita ꝑ‑
petuet: cū h̄ tñ ſtat ꝙ aliunde poſſit pena ſibi debita iu
ſte ꝑpetuari.ſ. ex ↄditiõe ſubi: ſic ſtat ꝙ diaphano ſm ſe
tenebroſo aliūde adueniat lumē. Et ſic Sco. deceptus vr̄
in nõ diſtinguēdo inter hos duos ſenſus: neqȝ.n. iniuſtū
eſt ꝑpetuare ꝙ cõditio ſubi ꝑpetuandi exigit: nec ꝓpea
recedit De⁹ a lege ſua vt citra ↄdignū puniat. Cū dānato.n. cū ex mortali anihilari meruerit: gratioſe agit ꝙ
ſolū ꝑpetuant pene ei debite ꝓ quibuſcūqȝ pctis ↄſerua‑
ta ei ſuba: iuxta id. mie dñi ꝙ nõ ↄſumpti ſumus. Ad ex

cluſionē aūt hui⁹ rñſionis dr̄ ꝙ culpā venialē exire ſuū
genus culpe in īfinitū ex ↄiunctiõe cū alio ducit zᶠ. Pri
mo q̄ntū ad rõnē culpe: ⁊ ſic dr̄ ꝙ nõ exit in infinitū: imo
nec par: in ſuo nāqȝ genere ⁊ ſua ſpē ac q̄titate manet.
Scdo q̄ntū ad rõnē remiſſibilis: ⁊ ſic exit in īfinitū: qꝛ ꝺ nõ irremiſſibili fit irremiſſibilis: ⁊ ↄñter ꝺ reatu ad penā nõ eternā trāſit in reatū pene eterne. totū.n. h̄ ē ꝑꝑ cõditionē ſubti: nõ aliq̄ȝ mutationē i ipſa culpa veniali aut ei⁹ reatu: ꝑꝑ qḋ recte diceret ꝙ i argu⁹ ē ſophiſma ↄñtis: non.n. ex h̄ ſolo ꝙ culpa vēialis i īfinitū exit debetur ei pena eterna: ſʒ ex h̄ vl ex ↄña ſubi poſiti ex ſtatū ſatiſfactionis vl ex ꝑmanentia eterna ipi⁹ culpe: qꝛ durāte culpa durat pena. vñ falſa ↄñtia ē a pluribus cāis ad vnā determiate. In ꝓpoᵗᵒ enī due vlr cāe iueniūtur. Ad 3ᵐ dr̄ ꝙ etiā illa reſidua pena eterna erit ꝑꝑ ↄditionē ſubti: qꝛ vt i lr̄a dr̄ i rñſione ad zᵐ: remiſſio pene fit ſola gr̄a gratū faciēte: nec oppoſitū puteo docuiſſe auctorē i.4. ſnia. di zz. q.i. arti.i.
ad 5ᵐ: qm̄ ibi reprehēdit ſola ſili⁹ cāe eternitatis pene i
veniali ⁊ in h̄ reſiduo: ⁊ hī dr̄: vt.n. dcm̄ ē i vēiali cā eſt
zᶠ.ſ. ꝑſeuerātia culpe: ⁊ ſtatus nõ ſatiſfactori⁹. In h̄ reſi
duo cā ē ſolus ſtat⁹: ⁊ ibi diſſimilis rõ dr̄ q̄ ad p̄mā cām.
h̄ ṽo ſola zᵃ cā que eſt omnibus ponit: nec rurſus acci‑
pias rñſionē ibidē z° loco datā: niſi recitatiue: ipſe nāqȝ
ex ꝓpria mēte determinat h̄ qḋ in eodē 4° di.15. q.1. a.3.
q. z⁹ docuerat.

¶ Articu. VI.

In art° 6° eiuſdē. q. 87. hoc ſolū notatū occur
rit: ꝙ qꝛ deleta macula nõ remanet reat⁹ pe
ne ſimplr ſatiſfactorie: ⁊ hoc ipſo maīfeſte li‑
quet ꝙ poſt ↄſequtionē venie remanet il‑

.n. pcti facit hoiem reuȝ pene
inquãtú trãſgredit ordiné di-
uine iuſtitie: ad qué nó redit ni
ſi per q̃zdã recópẽſationé pe-
ne q̃ ad eq̃litateȝ iuſtitie redu-
cit: vt. ſ. q plus volútati ſue in
dulſit q̃z debuit ↄ mãdatú dei
agẽs ſm ordiné diuine iuſtitie
aliqd ↄ illud qd̓ vellet ſimplr
ſpõtane⁹ vel inuitus patiat: qd̓
ẽt in iniurijs hoib⁹ factis obſ-
uat: vt per recópenſationé pe-
ne reitegret equalitas iuſtitie.
vñ pȝ q̄ ceſſante actu pcti vel
iniurie illate: adhuc remanet
debituȝ pene. Sed ſi loq̄mur
de ablatióe pcti q̃zrú ad macu
lam: ſic manifeſtú eſt q̄ macu
la pcti ab aia auferri nó pót: ni
ſi per hoc q̄ aia deo ↄiungit p
cui⁹ diſtãtiã detrimentú ppzij
nitoris incurrebat: qd̓ é macu
la: vt. ſ. dctũ eſt. Cóiūgit aút
deo hó per voluntaté; vñ ma
cula pcti ab hoie tolli non pót
niſi volũtas hois ordiné diui-
ne iuſtitie accepter: vt. ſ. vl̓ ipe
ſibi pená ſpótane⁹ aſſumat in
recópenſationé culpe pterite
vl̓ ẽt a deo illatá patiẽter ſuſti
neat: vtroq̄z. n. mó pena róné
ſatiſfactionis bȝ. Pena aút ſa
tiſfactoria diminuit aliqd de
róne pene. Eſt. n. de róne pe-
ne q̄ ſit ↄtra volũtaté: nó tñ vt
núc: ⁊ p hoc eſt volũtaria. vñ
ſimplr eſt volũtaria: ſȝ qd ãt
inuoluntaria: ſicut pȝ ex his q̃
ſupra de volũtario ⁊ inuolun
tario dicta ſunt. Dóm eſt ḡ q̄
remota macula culpe pót qdé
remanere reatus nó pene ſim
pliciter: ſȝ ſatiſfactorie. ¶ Ad
primuȝ ḡ dóm: q̄ ſicẽ ceſſante
actu pcti remanet macula: vt
. ſ̃. dctũ eſt: ita ẽt pót remane-
re reatus: ceſſante ſ̓o macula
nó remanet reatus ſȝ eãdé ró-
nem: vt dctũ eſt. ¶ Ad ſcóm
dóm: q̄ virtuoſo nó debet pe
na ſimplr: pót tñ ſibi dberi pe
na vt ſatiſfactoria: qꝛ hoc ipȝ ad ſ̓tuteȝ ptinet:
vt ſatiſfaciat ꝓ his in qb⁹ offendit: vel deú vl̓
hoiem. ¶ Ad tertiú dóm: q̄ remota macula
ſanatú eſt vulnus pcti q̃zrú ad volũtaté. Req
rit ãt adhuc pena ad ſanationé aliarú virtú aie
q̃ p pctm̃ pcedẽs deordinate fuerút: vt. ſ. p có
traria curent. Requirit ẽt ad reſtituendú eq̃-
litaté iuſtitie: ⁊ ad amouendú ſcãdalú alioꝝ:
vt edificent in pena qui ſunt ſcãdalizati in cul
pa: vt pȝ ex exẽplo de Dauid inducto.

¶ Utrȝ pena ſit pp aliquã culpã. Arti. VII.

Ad ſeptimum ſic pcedit. Videt q̄ nó
ois pena ſit pp aliq̃z culpã. Dicit. n.
Jo. ix. d̓ ceco nato. Neq̄z h̓ peccauit:
neq̄z paréres ei⁹: vt naſceret cec⁹. Et
ſimilr videm⁹ q̄ multi pueri ẽt baptizati gra-
ues penas patiunt: vtputa febres: demonum
oppꝛeſſióes: ⁊ multa hmói: cuȝ tñ in eis nó ſit
pctm̃ poſtq̃z ſũt baptizati ⁊ anq̃z ſint baptizati
nó é in eis plus de pctó q̃z i alijs puer: q hec nó
patiunt. nó ḡ ois pena ꝓ pctó é. ¶ Preterea.
Eiuſdé rónis eé videt q̄ pctóres pſperent: ⁊
q̄ aliq inocétes puniant. vtrúq̄z aút in rebus
húanis frequẽter inuenim⁹. Dr̃. n. de iniqs in
pſal. In laboꝛe hoium nó ſunt: ⁊ cú hoib⁹ nó
flagellabút. Et Job. xxi. Impij viuút: ſuble-
uati ſunt ↄfortatiq̄z diuitijs. Et abacuc. j. di-
cit. Quare reſpicis ↄtẽptores: ⁊ taces ↄculcã
te ipio iuſtioꝛé ſe. nó ḡ ois péa iſligit ꝓ culpa.
¶ Preterea. De xp̃o dr̃. j. Pe. ij. q̄ pctm̃ nó
fecit: nec inuẽtus eſt dolus in oꝛe eius: ⁊ tñ ibi
dem dr̃ q̄ paſſus eſt ꝓ nobis. ḡ nó ſemp pena
a deo diſpenſat ꝓ culpa. ¶ Sȝ ↄ eſt qd̓ dicit
Job. iiij. Quis vnq̃z innocens perijt: aut qñ
recti deleti ſunt qn potius vidi eos q operant
iniqtaté flãte deo pijſſe. Et Aug. dic i. j. retra
ctationú. q̄ ois pena iuſta eſt ⁊ ꝓ pctó aliquo
ipendit. ¶ Rñdeo dõȝ: q̄ ſicẽ iã dctũ eſt pena
pót duplr ↄſiderari: ſimplr: ⁊ inquãtú ſatiſfa
ctoria. Pena qdé ſatiſfactoria é quodãmó vo
luntaria: ⁊ qꝛ ↄtingit eos q dñt in reatu pene
eé vnú ſm volũtaté vnione amoꝛis: ide eſt q̄
interdú aliqs q nó peccauit. pená volũtari⁹ ꝓ
alio poꝛtat: ſicẽ ẽt in rebus húanis videmus q̄
aliqs in ſe trãſſert alterius debitú. Si ſ̓o loq̃
mur de pena ſimplr ſm q̄ bȝ róné pene: ſic ſp
bȝ ordiné ad culpã ppꝛiã: ſed qñq̄z qdé ad cul
pã actualé: puta qñ aliqs vl̓ a deo vel ab hoie
ꝓ pctó ↄmiſſo punit. Quãdoq̄z ſ̓o ad culpã
originalé: ⁊ hoc qdeȝ vel pꝛincipalr: vel ↄñr.
Pꝛincipalr qdé pena originalis pcti eſt q̄ nã

húana

le qui peccauit
reus pene ſatiſ
factorie: ac per
hoc ſi in ſtatu
ſatiſfactorio ñ
ſoluit eã: nũq̃z
ſoluet eam. Et
ppea ſi ad ſatiſ
factionem re-
ciduat: non ſa
tiſfaciat extra
ſatiſfactorium
ſtatum poſit⁹:
⁊ ſic nec in ifer
no: vbi non ſa-
tiſfacere: ſed ſa
tis pati poni
poſſe a quibuſ
dam creditur
nó ſatiſfaciet:
ſed eternaliter
punietur. Et i
hac vita durã-
te ſtatu pecca-
ti moꝛtalis nó
ſatiſfaciet ex d̓
fectu ſtatus.
¶ Arti. VIII.
In ar-
ti-
cu
lo
8° obmiſſo 7°
dubium occur
rit de pena ſpi
rituali. In lit-
tera enim dici
tur q̄ ideo nó
ſunt tñ medi-
cinales qꝛ bo-
nuȝ anime nó
ordinatur in a
liud bonú ma
ius: falſum in
pmis hoc eſt:
quia bonú ani
me ordinatur
in bonuȝ diui-
num: quod eſt
longe melius:
inefficax: dein
de eſt: quia in-
ter ipſa bona
anime vnum
ordinat ad a-
liud bonú me-
lius: ⁊ expedit
quandoq̄z ali-
cui priuari ali-
quo bono ſpiri
tuali: puta con
feſſione nomi-
nis Chriſti vt
caueat humili-

hūana ſibi relinqͥt deſtituta auxilio originalis iuſtitie: ꝫ ad hoc cōſequūtur oēs penalitates q̄ ex defectu nāe in hoībus ꝯtingunt. Sciendū tñ eſt ꝙ quãꝗ aliqd videt̃ eſſe penale: qḋ tñ nō hꝫ ſimplr rōnē pene. Pena.n.eſt ſpēs mali: vt in primo dcm̄ eſt: malū aūt eſt priuatio boni: cū aūt ſint plura hoīs bona.ſ.anie corpis ꝛ exterioꝝ reꝝ: ꝯtingit interdū ꝙ hō patiat̃ detrimentū in minori bono: vt augeat̃ in maiori: ſicut cū patit̃ detrimentū pecunie ꝑꝑ ſanitatem corpis: vel in vtroꝗ hoꝝ ꝑꝑ ſalutē aie: ꝛ ꝑꝑ gliam dei: ꝛ tūc tale detrimentū nō eſt ſimplr malū hoīs: ſed ſm qd: vñ nō hꝫ ſimplr rōnē pene: ſed medicine. Nã ꝛ medici auſteras potiones ꝓpinant infirmis vt ꝯferant ſanitatē: ꝛ qꝛ hmōi nō ꝓprie hñt rōnē pene: nō reducunt̃ ad culpã ſic ad cãm: niſi pro tãto: qꝛ hoc ipm̄ ꝙ oꝫ humane nāe medicinas penales exhibere: eſt ex corruptione nāe q̄ eſt pena originalis pcti. In ſtatu.n. innocentie nō oportuiſſet aliquē ad pfectū virtutis inducere ꝑ penalia exercitia. vñ hoc ipm̄ qḋ eſt penale in talibus reducit̃ ad originalē culpã ſicut ad cãm. ¶ Ad primū ergo dõꝫ: ꝙ hmōi defectꝰ eoꝝ q naſcūt̃: vel ēt puerorꝰ: ſunt effectus ꝛ pene originalis pcti: vt dcm̄ eſt: ꝛ manent etiã poſt baptiſmū ꝑꝑ cãm ſuperius dictã: ꝛ ꝙ nō ſint eq̄liter in oībus ꝯtigit ꝑꝑ nāe diuerſitatē q̄ ſibi relinqͥt: vt.ſ. dcm̄ eſt: ordinant̃ tñ hmōi defectus ſm diuinã ꝓuidentiã ad ſalutē hoīꝫ: vel eoꝝ qui patiunt̃: vel alioꝝ q penis admonent̃: ꝛ ēt ad gliam dei. ¶ Ad ſcḋm dõm: ꝙ bona tꝑalia ꝛ corpalia ſunt qdē aliq̄ bona hoīs: ſed parua: bona ꝟo ſpūalia ſūt magna hoīs bona. Pertinet igit̃ ad diuinã iuſtitiã vt virtuoſis det ſpiritualia bona: ꝛ de tꝑalibꝰ bonis vel malis tm̄ det eis q̄tū ſufficit ad ꝟtutē. Ut.n. Dio. dic̃. viij.ca. de di.no. diuine iuſtitie eſt nō emollire optimoꝝ fortitudinē mãliū donatiōibꝰ. alijs ꝟo hoc ipm̄ ꝙ tꝑalia dant̃ in malū ſpūaliū cedūt. vñ in pſal̃. ꝯcludit̃. Jō tenuit eos ſupbia. ¶ Ad tertiū dõm: ꝙ xp̄s penã ſuſtinuit ſatiſfactoriã: nō pro ſuis: ꝫ pro nr̄is pctis.

¶ Utrum aliquis puniatur pro pctō alterius.

¶ Articulus. VIII.

AD octauū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ aliqs puniat̃ pro pctō alterius. Dicit̃ enim Exo. xx. ego ſuꝫ deus zelotes viſitãs iniquitatē prm̄ in filios in tertiã ꝛ q̄rtã gñationē hiis qui oderūt me. ꝛ Matth. xxiij. dr̄. Ut veniat ſup vos oīs ſanguis iuſtus q effuſus eſt ſuper terrã. ¶ Preterea. Juſtitia hūana deriuat̃ a iuſtitia diuina: ꝫ ſꝫ iuſtitiã hūanã aliqñ filij puniunt̃ ꝓ parētibus: ſicut pꝫ in crimine leſe maieſtatis: ḡ ēt ſꝫ diuinã iuſtitiã vnus punit̃ ꝓ pctō alteriꝰ. ¶ Preterea. Si dicat̃ filiꝰ nō puniri ꝓ pctō patris: ſed pro pctō ꝓprio: inq̄tū imitat̃ maliciã pṙnã: nō magis hoc diceret̃ de filijs q̄ ď extraneis: qui ſimili pena puniunt̃ hiis quoꝝ pctã imitant̃. nō ḡ videt̃ ꝙ filij pro peccatis ꝓprijs puniant̃: ſed pro pctis parētū. ¶ Sed contra eſt quod dicit̃ Ezech. xviij. Filius nō portabit iniq̄tatem patris. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ ſi loquamur de pena ſatiſfactoria que volūtarie aſſumit̃: ꝯtingit ꝙ vnus portet penam alterius inq̄tū ſunt quodãmodo vnū: ſicut iam dcm̄ eſt. Si autem loquamur de pena pro pctō inflicta inquãtum hꝫ rōnē pene: ſic ſolū vnuſquiſꝗ pro pctō ſuo punit̃: qꝛ actꝰ pcti aliquid perſonale eſt. Si aūt loquamur de pena que hꝫ rōnem medicine: contingit ꝙ vnus punit̃ pro peccato alterius. Dictum eſt enim ꝙ detrimenta corporaliū reꝝ vel etiã ipſius corporis ſunt q̄dam penales medicine ordinate ad ſalutem anie. vnde nihil ꝓhibet talibus penis aliquē puniri ꝓ pctō alterius: vel a deo vel ab hoīe: vtpote filios ꝓ patribꝰ: ꝛ ſubditos pro dominis inq̄tum ſunt q̄dã res eoꝝ: ita tñ ꝙ ſi filius vel ſubditus eſt particeps culpe hmōi penalis defectus hꝫ rōnē pene q̄tum ad vtrūq̄.ſ. eū qui punit̃ ꝛ eum pro quo punit̃. Si ꝟo non ſit particeps culpe: hꝫ rōnē pene q̄tū ad eū pro quo punit̃: q̄tum ꝟo ad eū qui punit̃ rōnē medicine tm̄: niſi per accñs in

uſq̄ reſurgat: vt Petro negãti Chriſtū accidit. Gregorius quoq̄ in 3° dialogorū: ſanctos viros deficere quandoq̄ ī aliqua virtute docet ob cuſtodiam humilitatis. Ratio igitur ꝛ concluſio non vera videtur.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ bonum ſpūale in hoc differt a tēporali: ꝙ hoc non eſt ſꝫ ſe bonū aie: ſꝫ in ordine ad aliud. Bonū autem ſpūale eſt ſm ſe bonum anie per ſe loquendo: ꝛ propterea ſicut ſe habent ad hoc ꝙ ſint bōa: ita ad hoc ꝙ priuationes eorum ſint mala: temporalia igit̃ qꝛ in ordine ad aliud ſūt bona in ordine quoq̄ ad aliō priuationes malitiam vel bonitatē ſortiuntur. Et bene eē poſſunt: ꝓpter quod cōtingit eſſe pure medicinales. Spūalia ꝟo quia ſꝫ ſe ſūt bōa anime: ſm ſe quoq̄ priuatiōes eorū ſunt mala: ac per hoc nūquã ſunt pure medicine: ſꝫ quãdo ſunt medicinales ſūt pene ꝛ medicine reſpectu euſdem. Et h intēdit littera.

¶ Ad primū in oppoſitū dr̄ ꝙ male intelligantur verba littere. Jtendit

eni q ſunt bona non in ordine ad aliud ſ; ſm ſe: cui; quo ſtat q ordinētur in deu; tāquā finem vltimu;. Rurſus intendit comparare ad bona noſtra que ſunt quaſi noſtra bona formaliter: deus aute; eſt bonū obiectiue. Rurſus quia obiectu; ⁊ adeptio obiecti finis et acquiſitio eius non ponunt in numerum: ſed pro vnico computantur: ⁊ bona anime ſunt quibus acquirimus fine; ꝓ eodem computari poſſunt: et nihil meli⁹ bono ſpūali dici poteſt. ¶ Ad 2ᵐ dr̄ q per accidens contingit priuari alique; bono aliquo ſpūali propter bonu; melius ſpirituale: ſed tunc priuatio illa non eſt pure medicinalis ſed etia; pena illius: ⁊ ſic accidit petro ꝺ priuatione gratie: ⁊ ſanctis quibuſdam de priuatione alicuius ſpiritualis boni. Nec oppoſitū dic̄ Gregorius: qu īuis ſolus medicie rationem reddat in defectibus quibuſda; ſanctoru;: aduerte tamen ꝺ q pēa ſpecies mali eſt q priuatione; boni debiti: quando ſic̄ ⁊c. includit ne putes oēm

quātū peccato alterius cōſentit. ordinat̄. n. ei ad bonū aīe ſi patienter ſuſtineat. Pene āo ſpūales non ſunt medicinales tm̄: q: bonū aīe nō ordinat̄ ad aliud melius bonum. vnde in bonis aīe nullus patit̄ detrimentū ſine culpa ꝓpria: ⁊ ꝑꝑ hoc etiam talibus penis: vt dicit Hieroniinus in epiſtola ad Auitū. vnus nō punit̄ ꝓ alio: q: q̄ntū ad aīam fili⁹ nō eſt res prīs: vn̄ ⁊ hmōi cām dn̄s aſſignās dicit Ezech. xviij. Oēs aīe mee ſūt. ¶ Ad primū ꝰ dicendū: q vtrūq; dcm̄ vr̄ eē referēdū ad penas tpales vl' corporales inquātū filij ſunt q̄dā res parentū ⁊ ſucceſſores ꝑdeceſſoꝝ: vl' ſi referant̄ ad penas ſpūales: hoc dr̄ ꝑꝑ imitationē culpe: vn̄ in Exo. addit̄. His q oderūt me. Et in Matt. dr̄. Et vos iplete mēſurā patru; vroꝝ. dicit aūt puniri pctā patrū in filijs: q: filij in pctis parentū nutriti ꝓniores ſunt ad peccādū: tū ꝑꝑ ꝯſuetudinē: tū ēt ꝑꝑ exēplū patrū q̄ſi auctoritatē ſequentes: ſunt ēt maiori pena digni ſi penas patrū videntes correcti nō ſunt. Jō ēt addidit. Jn tertiā ⁊ q̄rtā gn̄ationē: q: tm̄ ꝯſueuerūt hoies viuere vt in tertiā ⁊ q̄rtā gn̄ationē viderēt: ⁊ ſic mutuo videre pn̄t ⁊ filij pctā parētū ad imitādū: ⁊ pr̄es penas filioꝝ ad dolendū. ¶ Ad ſcðʒ dðʒ: q pene ille ſunt corporales ⁊ tpales q̄s iuſtitia hūana vni ꝓ pctō alteri⁹ infligit: ⁊ ſunt remedia q̄dā vel medicine ꝯ culpas ſequētes: vt vel ipſi q puniunt̄: vl' alij cohibeant̄ a ſimilibus culpis. ¶ Ad tertiū dicēdum: q magis dicunt̄ puniri ꝓ pctis alioꝝ ꝓpinq q̄ʒ extranei: tū q: pena ꝓpinquoꝝ quodāmō redūdat in illos q peccauerūt: vt dcm̄ eſt: iquātū fili⁹ eſt q̄dā res prīs: tū ēt q: ⁊ domeſtica exempla ⁊ domeſtice pene magis mouent. vn̄ qn̄ aliquis nutritus eſt in pctis parētum vehementius ea ſequit̄. ⁊ ſi ex eorū penis nō eſt deteritus: obſtinatior videt̄. vn̄ ⁊ eſt maiori pena dignus.

¶ De peccato veniali ⁊ mortali. ¶ Qō. LXXXVIII.

Deinde q: peccatū veniale ⁊ mortale diſtinguūtur ſm reatū ꝯſiderādū ē de eis. ¶ Et primo ꝯſiderādū eſt de veniali per cōparationē ad mortale. ¶ Scðo ꝺ veniali ſʒ ſe. ¶ Circa primū q̄runt̄ ſex. ¶ Primo vtrum veniale pctm̄ ꝯueniēter diuidat̄ cōtra mortale. ¶ Scðo vtꝝ diſtinguant̄ genere. ¶ Tertio vtrū veniale pctm̄ ſit diſpoſitio ad mortale. ¶ Quarto vtrū veniale pctm̄ poſſit fieri mortale. ¶ Quinto vtrū circunſtantia aggrauās poſſit de veniali pctō facere mortale. ¶ Sexto vtru; peccatū mortale poſſit fieri veniale.

¶ Utrum veniale peccatu; cōuenienter diuidatur ꝯtra mortale. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q veniale peccatū nō ꝯueniēter diuidat̄ ꝯ mortale. Dicit. n. Aug. xxij. lib. ꝯ Fauſtū. pctm̄ eſt dcm̄ vel factū vel cōcupitū ꝯ lege; eternā: ſʒ eſſe ꝯ legē eternā dat pctō q ſit mortale: ergo omne pctm̄ eſt mortale: nō ꝰ pctm̄ veniale diuiditur ꝯ mortale. ¶ Preterea. Aplus dic̄. j. ad Cor. x. Siue manducaueritis ſiue biberitis ſiue aliqd aliud facitis: oīa in gl'ia; dei facite: ſed ꝯtra hoc ꝑceptu; facit qcunq; peccat: nō. n. pctm̄ fit ꝑꝑ gl'ia; dei: cū

negationē boni ſpūalis pene rōnem hēt.

¶ Queſtio. LXXXVIII.

¶ Articulus. I.

In pᵒ articulo. queſ. 88. dubium occurrit ex Sco. in. 2ᵒ diſtin. 2ᵉ ſniarū expreſſe impugnāte q veniale et mor^le nō diſtiguunt̄ ex eo q mortale in ordinatione; circa finem: veniale autem circa ea que ſunt ad finē importent: quia vtrumq; poteſt eē ⁊ circa finem: ⁊ circa ea que ſunt ad finem: cu; tamen auctor hic diſtinguat veniale contra mortale ex dicta dr̄ia.

¶ Ad hoc dicit̄ dupl'r. Primo q autor nō intēdit niſi de veniali ⁊ mortali ex gener: hec eni; diſtinguūtur ex obiectis. ſ. fine: ⁊ his q̄ ſunt ad finem: Obiectio autē ꝓcedit de mortali et veniali quomodolibʒ: ſʒ remāet tūc q̄ſtio quare abſolute autor ꝺ mortali ⁊ vēiali tractans ad veniale ⁊ mortale ex genere deſcendit: in ꝺ eni erraſſe videtur manifeſte q in cōmuni tractans de ſpecialibus determinet

terminat relicto cōi: propterea lȝ dicta reſponſio ſit vera quo ad materiam: formaliter tamen dicendum eſt ꝙ auctor loquitur de per ſe mortali ⁊ per ſe veniali: ſemper enim ly per ſe ſubintelligitur: et ꝙ hec per ſe ſumpta ex obiectis diſtinguuntur fine ⁊ his que ſunt ad finem. Et quum dicitur ꝙ vtrūqȝ pōt eſſe circa vtrūqȝ. Reſpondetur ꝙ hoc non eſt per ſe ſed ꝑ accidens: motus enim animi ad adulterium vel infidelitatem per accidens tantum eſt veniale: quia ſcȝ eſt imperfectꝰ ex parte agentis: vtpote non deliberatꝰ. Et ſimiliter motꝰ animi in ſuperfluum riſum ꝑ accidens ē mortale: quia ſcilȝ ordinatur ab h[oc] in contēptum fidei: per ſe enim loquendo ⁊ iudicando actus ſm ꝓprias materias et fines eorundē: nec mortale circa id quod ad finem pertinet: nec veniale circa finem inordinatus eſt actus: ⁊ formaliter littera ſaluatur dum de mortali ⁊ veniali in cōmuni: ꝑ ſe tamē doctrina tradita eſt. Et quia per ſe mortale et veniale ⁊ ex genere mortale ⁊ ve

ꝙ facere ꝯtra preceptū ſit peccatū mortale: videtur ꝙ quicunqȝ peccat mortalr peccet. ¶ Preterea. Quicūqȝ amore alicui rei inheret: inheret ei vel ſicut fruēs vel ſicut vtēs: vt pȝ per Aug. in .j. de doc. xpiana: ſȝ nullus peccās inheret bono ꝯmutabili q̃ſi vtens. Nō.n. refert ipſm ad bonū qḋ nos btōs facit: qḋ ꝓprie eſt vti: vt Aug. dicit ibidem. ꝙ quicunqȝ peccat fruitur bono cōmutabili: ſȝ frui rebꝰ vtēdis eſt humana ꝑuerſitas vt Aug. dicit in lib. lxxxiij. q. cū ꝙ ꝑuerſitas peccatū mortale nominet videtur ꝙ quicūqȝ peccat mortaliter peccet. ¶ Preterea. Quicunqȝ accedit ad vnū terminū ex hoc ipſo recedit ab alio: ſȝ quicunqȝ peccat accedit ad bonū cōmutabile: ꝙ recedit a bono incōmutabili: ꝙ peccat mortaliter. nō ergo conuenienter peccatum veniale contra mortale diuiditur. ¶ Sed contra eſt qḋ Augu. dicit in homel. vij. ſup Jo. i. ꝙ crimē eſt qḋ dānationem meretur. veniale aūt eſt qḋ nō meretur dānationem. Sȝ crimē nominat peccatuȝ mortale. ergo veniale peccatuȝ cōuenienter diuiditur contra mortale. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ aliqua ſm ꝙ proprie accipiuntur nō videntur eſſe oppoſita: que ſi metaphorice accipiantur opponi inueniuntur: ſicut ridere non opponitur ei quod eſt areſcere: ſed ſm ꝙ ridere metaphorice de prato dicitur ꝓpter eius floritionem ⁊ virorem: opponitur ei quod eſt areſcere. Similiter ſi mortale ꝓprie accipiatur prout refertur ad mortem corporalem: non videtur oppoſituȝ habere cū veniali: nec ad idem genus ꝑtinere. Sȝ ſi mortale accipiatur metaphorice ſȝ ꝙ dicitur in peccatis mortale opponitur ei quod eſt veniale. Cum eniȝ peccatum ſit quedam infirmitas anime: vt ſupra habitum eſt: peccatum aliquod mortale dicitur ad ſimilitudinē morbi qui dicitur mortalis ex eo ꝙ inducit defectum irreparabilem per deſtitutionem alicuius principij: vt dictum eſt. Principium autem ſpiritualis vite que eſt ſm virtutem: eſt ordo ad vltimum finem: vt ſupra dictum eſt: qui quidem ſi deſtitutus fuerit reparari nō poteſt per aliquod principium intrinſecum: ſed ſolū per virtutem diuinam: vt ſupra dictum eſt: quia inordinationes eorum que ſunt ad finē reparantur ex fine: ſicut error qui accidit circa concluſiones per veritatem principiorum. Defectus ergo ordinis vltimi finis non pōt per aliquid aliḋ reparari quod ſit principalius: ſicut nec error qui eſt circa principia: ⁊ ideo huiuſmodi peccata dicuntur mortalia quaſi irreparabilia. Peccata auteȝ que habent inordinationē circa ea que ſunt ad finem cōſeruato ordine ad vltimum fineȝ reparabilia ſunt: ⁊ hec dicuntur venialia. Tunc enim peccatū veniam habet quando reatus pene tollitur qui ceſſat ceſſante peccato: vt dictum eſt: ſm hoc ergo mortale et veniale opponuntur: ſicut reparabile ⁊ irreparabile: ⁊ hoc dico per principium interius: nō auteȝ per comparationem ad virtutem diuinam: que omnē morbum ⁊ corporalem ⁊ ſpiritualem poteſt reparare: ⁊ ꝓpter hoc veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. ¶ Ad primū ergo dicendum: ꝙ diuiſio peccati in veniale ⁊ mortale non eſt diuiſio generis in ſpecies que equaliter par

niale coīcidūt: ideo prima reſponſio fuit vera: quãuis non explicaret formalem proceſſum.

¶ In reſponſione ad primuȝ in eodem articulo. q. 88. dubium occurrit ex Durādo in 2° ſenten. diſt. 43. impugnante hanc reſpōſionē: ⁊ quo ad analogiaȝ ſm rem ⁊ ſm nominis rōnem: ⁊ ſm expoſitionem de ly contra legem ⁊ preter legem. Arguit pmo ꝙ diuiſio pcti in mortale et veniale nō ſit diuiſio analogi in perfectuȝ ⁊ imperfectuȝ ſimpliciter et ſm quid: quia actꝰ voluntariꝰ ſimpliciter .i. deliberatus cadēs ſuper materiā ſimpliciter indebitam: puta vocem ſignificatiuam cōtra id quod eſt in mente eſt ſimpliciter peccatum: ſed mendaciū iocoſuȝ ſcienter ⁊ deliberate ē hmōi. ꝙ pctm veniale ex gn̄e ſeu ꝑ ſe ē ſimplr ⁊ ꝑfecte peccatum. ¶ P. Si i peccatis ē ſimplr ⁊ ſm qd. ergo ⁊ in actibꝰ virtutū: q2 ſi vnū oppoſitoꝝ multiplicatur opȝ reliquuȝ multiplicari. Arguit deinde ꝯtra nominis rationem: quia ſm hoc peccatum

vēiale nō diceref pctm̄ niſi in ordine ad mortale: ſic̄ ac̄ns nō dr̄ ens niſi qꝛ entis: ſʒ h̄ ē falſum: qꝛ ſi pctm̄ morl̄r nō eēt nihilominꝰ eēt vēiale.ꝙ. Arguit demū ꝯ illã expōneʒ: ꝙ mortale ē ꝯ legē vēiale pter: qꝛ oē pctm̄ ē ꝯ aliq̄ʒ legē: vt pʒ de mēdacio ioco ſo: qđ eſt directe ꝯ dictamen nãlis legis.

¶ Ad primum hoꝝ neganda eſt minor. nullius enim pcti vēialis per ſe mã ē ſimplr̄ indebita: ſʒ ſm qd tm̄: qꝛ eniʒ pn^m in opabilibꝰ ē finis: ⁊ id qđ ē ad finē ē ſic̄ ꝯ in ſpeculabilibꝰ: oꝫ pſpicere ꝙ quēadmodū ad pfectionē ſimplr̄ itellꝰ nō ſpectāt ꝯnes ꝯtingētes: q̄ ſm ſe nō hn̄t necc̄iaʒ ꝯnexionē cuʒ pncipijs: ſʒ ſola pncipia ⁊ ꝯnes necc̄ie q̄ mate ſunt eē euidentes ſpectāt ad pfectiōeʒ ſimpliciter itellꝰ: reliq̄ āt ad pfectioneʒ ⁊ ipfectionē ſm qd eiuſdem: adiuuant.n. ⁊ nō nihil pfectiōis ē recte ſe hr̄e circa illa: ita ad appc^{ij} moralē pfectiōeʒ ⁊ ipfectiōeʒ ſimplr̄: ſolus finis ⁊ fini necc̄io coherentia ſpectāt circa q̄ ē pctm̄ mortale. Reliqua āt q̄ ſunt ad finē ꝯtingēter: circa q̄ eſt pctm̄ vēiale ſ ſpectāt ad pfectionē ⁊ iperfectionē ſimplr̄: ſʒ ſm qd eiuſdeʒ. vñ vterqꝫ modus venialium peccatorum ponit imperfectum peccatum: indeliberati nãqꝫ motus in mala mortalia ſunt peccata imperfecta ex parte agentis: quia actus non ex deliberatione fit: deliberati autem motus

ticipant rōnē generis: ſed analogia in ea de qbus p̄dicaī ſm prius ⁊ poſterius: ⁊ iō perfecta ratio pcti quã Aug. ponit cōuenit pctō mortali. Pctm̄ aūt veniale dicif pctm̄ ſm rōnem imperfectam ⁊ in ordine ad pctm̄ mortale: ſicut accñs dicif ens in ordine ad ſubam ſm imperfectaʒ rōnem entis: nō enim eſt contra legē: qꝛ venialiter peccans nō facit quod lex prohibet: nec ꝓtermittit id ad quod lex per preceptū obligat: ſed facit preter legeʒ: quia nō obſeruat modum rationis quem lex intendit. ¶ Ad ſecūdum dōm: ꝙ illud preceptuʒ apl̄i eſt affirmatiuum: vnde nō obligat ad ſemper: ⁊ ſic nō facit contra hoc preceptum: quicunqꝫ nō actu refert in gloriam dei omne qđ facit. Sufficit ergo ꝙ aliquis habitualiter referat ſe ⁊ omnia ſua in deum ad hoc ꝙ non ſemper mortaliter peccet: cum aliquē actum non refert in gloria dei actualiter. Veniale autem peccatum non excludit habitualem ordinationem actus humani in gloriã dei: ſed ſolum actualem: qꝛ non excludit charitatem que habitualiter ordinat in deum: vnde non ſequif ꝙ ille q peccat venialiter peccet mortaliter. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ille qui peccat venialiter inheret bono temporali: nō vt fruens: qꝛ nō conſtituit in eo finem: ſed vt vtens referens in deum nō actu: ſed habitu. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ bonum cōmutabile nō accipif terminus contrapoſitus incōmutabili bono: niſi quando cōſtituif in eo finis: quod enim eſt ad finem non habet rationem termini.

¶ Utrū pctm̄ mortale ⁊ veniale differāt gn̄e. Arti. II.

Ad ſcđm ſic ꝓcedif. Videf ꝙ pctm̄ veniale ⁊ mortale non differant genere: ⁊ ita.ſ. ꝙ aliquod ſit pctm̄ mortale ex genere: ⁊ aliqđ veniale ex genere. Bonū enim ⁊ malum ex genere in actibus humanis accipif per cōparationem ad materiã ſiue ad obm: vt ſupra dictū eſt: ſed ſm qđlibet obm̄ vel mãm ꝯtingit peccare mortaliter ⁊ venialiter: qđlibet.n. bonum cōmutabile pōt homo diligere: vel infra deum: qđ eſt peccare venialiter: vel ſupra deum: quod eſt peccare mortaliter. ergo peccatum veniale ⁊ mortale non differūt genere. ¶ Preterea. Sicut dictum eſt ſupra pctm̄ mortale dicitur quod eſt irreparabile. pctm̄ autem veniale quod eſt reparabile: ſed eſſe irreparabile conuenit peccato quod fit ex malitia: quod ſm quoſdam irremiſſibile dicitur: eſſe autē reparabile cōuenit peccato quod fit per infirmitatem vel ignorantiam: qđ dr̄ remiſſibile: ꝗ pctm̄ mortale ⁊ veniale dn̄t ſicut pctm̄ quod eſt ex malitia ꝯmiſſum: vel ex infirmitate ⁊ ignorantia: ſed ſm hoc non differunt

in mala vēialia ſunt impfecta peccata ex parte obiecti: quia obiectum nō eſt ita in debita materia appetitus vt ꝯtinet fini: mã nãqꝫ actus moralis opꝫ ꝙ ſit indebita in ordine ad finē.i. ꝯria debito ad finē: debito aūt necc̄io nō contingēti: qđ in materia venialiū nō habet locum: idebita.n. rō in eis inuenta nō tollit debitū neceſſariū ad finem. Et ꝓpter hanc imperfectionem mã venialis pcti nō dr̄ indebita niſi ſm qd. Ad ꝯfirmationem dr̄ ꝙ etiã i virtuoſis actibus dici pōt ſimplr̄ ⁊ ſm qd. Eutrapelus nãqꝫ ſʒ qd in hoc ſcʒ ⁊ nō ſimplr̄ virtuoſus dr̄: ſicut ſanus pede nō ſimplr̄ ſed ſm hāc partē ſanꝰ dr̄: quãuis melius dr̄ ꝙ nō eſt eadē rō de virtute ⁊ vitio: ſic nec de bono ⁊ malo: quia bonū vno mō ex cauſa.ſ. itegra: malū aūt oifariam contingit. Et ꝓpterea appetitus bonus circa mãs huiuſmodi cōtingētes ꝓprie loquendo nō ad bonitateʒ ſm quid: ſed bonitatis conſumationeʒ ſpectat. Appetitus aūt malus i huiuſmodi nō ad cōſumatiōeʒ malitie: ſʒ ad ſm quid malitiaʒ ſpectat ꝓp rōnem dictã. Allata autem regula de oppoſitis non tʒ quãdo non eſt eadeʒ ratio multiplicatiōis vtriuſqꝫ: non enī oportet ens ſimpliciter.ſ. ſubſtantiaʒ multiplicare ſicut ens ſm quid.ſ. accidens in cōclaſſionū genera diſtinguitur: quia nō eſt vtriqꝫ eadem ratio: ⁊ ſic eſt in propoſito

vt pʒ

peccata genere: ſed cauſa: vt ſupra dictum eſt: ergo peccatum veniale ꝛ mortale nõ differunt gñe. ¶ Preterea. Supra dictũ eſt: ꝙ ſubiti motus tam ſenſualitatis ꝗ̃ rationis ſunt peccata venialia: ſed ſubiti mot⁹ inueniunt̃ in quolibet pctī gñe: ergo nõ ſunt aliqua pctã venialia ex gñe. ¶ Sed cõtra eſt ꝙ Aug. in ſermone de purgatorio enũerat q̃dã gña pctõrũ venialiũ: ꝛ q̃dã gña pctõꝝ mortaliũ. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ pctm̃ veniale a venia dr̃. Põt igitur aliqđ pctm̃ dici veniale vno mõ: q2 ẽ veniã ꝯſecutũ: ꝛ ſic dicit Ambro. ꝙ oẽ pctm̃ per pnĩaʒ fit veniale: ꝛ B dr̃ veniale ex euentu. Alio mõ dr̃ veniale q2 nõ hʒ in ſe: vñ veniã nõ cõſequat̃: vł totaliť: vel in pte: in pte q̃dẽ ſicut cũ hʒ in ſe aliqđ diminuẽs culpã: vt cũ fit ex ifirmitate vł ignorãtia: ꝛ B dr̃ veniale ex cã: ĩ toto aũt ex eo ꝙ nõ tollit ordinem ad vltimũ finẽ. vñ nõ meret̃ penaʒ eternã ſed tpalẽ: ꝛ de hoc veniali ad pñs intẽdim⁹: de primis.n. duob⁹ ꝯſtat ꝙ nõ hñt gen⁹ aliqđ determinatũ: ſʒ veniale tertio mõ dictũ põt hr̃e gen⁹ determinatũ: ita ꝙ aliqđ pctm̃ dicat̃ veniale ex gñe: ꝛ aliqđ mortale ex gñe ſcḋm ꝙ genus vel ſpẽs actus determinant̃ ex obiecto. Cũ.n. voluntas fert̃ in aliqđ qđ ſʒ ſe repugnat charitati p q̃ hõ ordinat̃ in vltimũ finẽ illđ pctm̃ ex ſuo obiecto hʒ ꝙ ſit mortale: vñ eſt mortale ex gñe: ſiue ſit ꝯtra dilectiõeʒ dei: ſicut blaſphemia: piuriũ: ꝛ hmõi: ſiue ꝯtra dilectionẽ pximi: ſicut homicidiũ: adulteriũ ꝛ ſilia: vñ hmõi ſũt pctã mortalia ex ſuo gñe. Quãq̃ vo voluntas peccãtis fert̃ in id qđ in ſe ꝯtinet q̃dã inordinationẽ: nõ tñ ꝯriat̃ dilectioni dei ꝛ pximi: ſicut verbũ ocioſum: riſus ſuperfluus: ꝛ alia hmõi: ꝛ talia ſũt pctã venialia ex ſuo gñe: vt ſupra habitũ ẽ: q2 act⁹ morales recipiũt rõnem boni ꝛ mali: nõ ſolũ ex obiecto: ſʒ et ex aliq̃ diſpõne agentis: vt ſupra hitũ eſt: ꝯtingit q̃nq̃ ꝙ id qđ eſt pctm̃ veniale ex gñe rõne ſui obiecti fit mortale ex pte agẽtis: vel q2 in eo ꝯſtituit finẽ vltimũ: vel q2 ordinat ipm ad aliqđ qđ eſt pctm̃ mortale ex gñe: puta cũ aliqs ordinat verbũ ocioſuʒ ad adulteriũ ꝯmittendũ. Silr̃ et ex pte agẽtis cõtingit ꝙ aliqđ pctm̃ qđ ex ſuo gñe eſt mortale fit veniale pp hoc.ſ. ꝙ act⁹ eſt iperfect⁹.i. nõ deliberat⁹ rõne q̃ eſt principiũ ꝓpriũ mali act⁹: ſicut ſupra dcm̃ eſt de ſubitis motib⁹ infidelitatis. ¶ Ad primũ ergo dicẽdũ: ꝙ ex hoc ipõ ꝙ aliqs eligit id qđ repugnat diuine charitati: ꝯuincit̃ pferre illđ charitati diuine: ꝛ per ꝯñs plus amare ipm ꝗ̃ deũ. ꝛ iõ aliq̃ pctã ex gñe q̃ de ſe repugnant charitati: hñt ꝙ aliqđ diligat̃ ſupra deuʒ: ꝛ ſic ſunt ex genere ſuo mortalia. ¶ Ad ſcḋm dicẽdũ: ꝙ rõ illa ꝓcedit de pctõ veniali ex cauſa. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ rõ illa ꝓcedit de peccato qđ ẽ veniale ꝓpter iperfectionẽ actus.

vt pʒ ex dictis. ¶ Ad 2m dr̃ q, ſicut ois morbu… r̃ infirmitas in ordine ad ꝓuationẽ vite que eſt ifirmitas mortalis ꝛ ſimplr̃: ita oẽ pctm̃ dr̃ pctm̃ in ordine ad pctm̃ qđ ꝓuat fine qđ eſt pncipiuʒ vite moralis: ꝛ vt ex diffõne in lr̃a ex Augu. pʒ cũ pctm̃ ſit dcm̃ factũ vel ꝯcupitũ ꝯ legẽ dei: ꝛ mortale ſit ꝯ legẽ dei ſine additõe aliqua: veniale vo cũ additõe.ſ. ſcḋm qđ. Eſt eñ ꝯ legẽ dei ſcḋm qđ: ꝛ ꝯſtat ꝙ ꝯ legẽ dei ſʒ qđ nõ põt itelligi nõ ꝓintellecto ꝯ legeʒ dei abſolute: ſicut nec albũ ſcḋm qđ ſine albo ſimpliciter oʒ vt peccatuʒ veniale nõ ſolũ ſcḋm rẽ: ſʒ ſcḋm nois rõnẽ i ordine ad mõtale dicat̃: pp qđ in lr̃a dicit̃ q veniale dicit̃ pctm̃ ſʒ rõnem iperfectã et in ordine ad pctm̃ mõtale. Et lʒ pctm̃ veniale poſſit eẽ in hoc vel illo abſq5 mõtali: ſimplr̃ tñ non põt eſſe abſq5 mortali: ſicut nec infirmitas curabilis abſq5 icurabili q̃lis ẽ mortalis: imo ſi nõ eſſet pctm̃ mortale nec veiale eẽt: ſicut ſi nõ eẽt mors: non eẽt egritudo. ¶ Ad 3m dr̃ ꝙ ĩ vbis laborat argum: ꝯcedimus gratis oẽ pctm̃ veniale eẽ ꝯ legẽ ſcḋm qđ: ꝛ hoc ẽ eẽ pter legem. Eſt.n. ꝯ legem ſcḋm q̃d q̃ a legis fine diſcordat ſi ſimplr̃ ſimplr̃: ſi ſcḋm quid ſcḋm qđ: ſʒ ſimplr̃ a fine nõ diſcordat niſi ꝙ ꝯriũ iducit finẽ: ſcḋm qđ vo qđ finis aſſequutõeʒ ipedit: illđ i mortali: B i veiali regrit̃. Et veialia q̃dẽ ex ipfectiõe act⁹ ſunt ſʒ qđ.i. ſʒ ipfectũ motũ ꝯ legẽ dei vt pm⁹ mot⁹ ifidelitatis ꝛ adulterij teſtant̃: veialia aũt ex gñe ſunt ſʒ qđ.i. ſcḋm ipfectã mãʒ ꝯ legẽ dei vt mẽdaciũ iocoſuʒ ꝛ riſus ſupflu⁹ teſtant̃. B aũt ꝯ ſcḋm qđ vocat̃ vno vocabulo pter legẽ: ad plenioreẽ tñ doctrinaʒ ſcito ꝙ quũ dr̃ veiale ex genere eẽ pter ñ ꝯ legẽ põt 2ʼ itelligi. pᵒ vt ita ſit pter legẽ: vt ꝯ nullam ſit legeʒ: ꝛ i B ſenſu falſuʒ ẽ. nã mẽdaciũ ẽ ſcḋm ſe prauũ ꝛ ꝯriuʒ vtuti: ac p B ꝯ legẽ illi⁹ vtutis ꝛ tñ ñ ẽ mortale ex gñe ſuo. Alio vt ſit preter legẽ ꝛ nõ ꝯ q2 nõ ẽ ꝯ itẽtũ fineʒ legis: ꝛ B mõ ꝯ nullã legẽ ẽ veiale: q2 finis cuiuſq5 legis ẽ dilectio dei ſiu ac pximi: ꝯ cuiuſuis bonũ niſi ſcḋm qđ nõ ſit p veniale. Preter aũt legẽ ẽ q2 vt i lr̃a dr̃ debitus mod⁹ rationis a lege intent⁹ nõ ſuat̃: in veialib⁹ q̃dẽ ex ipfectiõe act⁹ violat̃ debit⁹ modus rõnis ꝓueniẽdo rõnẽ vł delibationẽ: in veialib⁹ vo ex gñe violat̃ debit⁹ modus q̃ ſʒ rõnẽ referẽda eſt mã illa ad finẽ.

¶ Articu. II.

In articulo 2ᵒ euiſdeʒ.88. q. nota diſtõnẽ pcti tã veialis ꝗ̃ mortalis ex gñe ꝛ ex parte agẽtis. Et memẽto rõnis ſ ad 2m.q.72. ſupiᵒ artiᵒ 5ᵒ qua dictũ eſt ꝙ ex B ꝙ veniale ꝛ mortale inueniunt̃ differre genere ex pte obiecti nõ hr̃ ꝙ dña venialis ꝛ mortalis ſit ſpeca.i. ꝯſtitutiua gnis vł ſpẽi ſubalterne: ſʒ ꝙ ꝯſeq̃t̃ diſtõne ſpecam ſeu gnicã i his.

IN arti° 3° eiuſdē. 88. q. reco ¶ Arti. III. le nūc nūc dictā diſtōnē ⁊ qͣttuor exiſtētib⁹ mēbris. ſ. mortali ex genere: mortali ex agēte: veniali ex gn̄e: vēiali ex agēte ſeu impfectiōe actus: lr̄a h vltimū mēbꝝ p̄termittit q2 ɔſtat ꝙ hō veniale p ſe diſpōit ad mōtale vtpote euiſdē ſpēi: frequēter enī motus adlterij negligenter hn̄s p ſe diſponitr ad illud. Et de veniali ex gn̄e loquēs cōparat illud ad mōtale vtroqʒ mō p° ad mortale ex pte agētis. 2° ad mortale ex gn̄e: ⁊ docet ꝙ diſpōit per qn̄dā ɔñaʒ ad mōtale ex pte agentis: ⁊ vt remouendo ꝓhibēs ad mortale ex gn̄e. Ubi ſciendū ē ꝙ in vēiali ex gn̄e puta verbis iocoſis cōcurrūt duo p^m eſt affectio ad delectabile in v̄bis iocoſis. alterum declinatio affect⁹ a regula: p^m eſt ɔuerſio ad commutabile bonū. ſcdʒ eſt quaſi auerſio. Ex p° pctm̄ veniale diſponit aium ad cōſtituēdū finē ſuū i tali bono vt pʒ p rōnē lr̄e: ⁊ ſic diſponit manifeſte ad pctm̄ mōtale nō ex gn̄e: ſʒ ex pte agētis: q.n. in tm̄ delectaretr v̄bis iocoſis ꝙ finē in tali delectabili conſtitueret peccaret qdē mortalr p̄ferēdo creaturam creatori: ſed h nō eſſet ex nā obti: qm̄ nō ē ɔ̄ria charitatis fini: ſʒ ex diſpōne agētis ſic affecti. Ex 2° pctm̄ veniale diſponit ad mortale ex genere: q2 quaſi auerſio diſponit ad auerſionē que tollit ſubiectionē voluntatis ad deum que ſubiectio prohibet voluntatem ferri in obiecta ɔtraria charitatis obiecto.

¶ In reſpōſione ad ſcōm dubium occurrit quomodo veniale ⁊ mortale mō dicitur cōuenire in genere: ⁊ i arti° p̄cedēte dcm̄ ē ꝙ diſtiguūtr gn̄e ⁊ i h eodē arti° in rn̄ſione ad p^m ꝙ nō diſtiguūtr ſicut ſpēs vni⁹ gn̄is: ſʒ ſicut ſuba et accidens.

¶ Ad h breuiter dr̄ ꝙ cōuenientia i gn̄e nō affirmatr i littera ſimplr ſʒ cū ſpecificatione inquantū vtrūqʒ importat defectū debiti ordinis: h eſt.n. ɔuenire in genere analogo mali dū vtrūqʒ ex parte auerſiōis i mali ratione conuenit. Aliter tamē ⁊ aliter: q2 in mortali eſt auerſio ſimpliciter h ſm qd. Cūʒ hoc tamē ſtat ꝙ diſtinguantur genere ex parte obiecti: ⁊ ꝙ ordinē habeant inter ſe ſicut ſubſtātia ⁊ accn̄s: vt patet ex dictis.

¶ In reſponſione ad tertium dubiuʒ occurrit q̄ pacto verum ſit ꝙ veniale per ſe diſponit ad mortale: quum nō niſi per quandam ɔñaʒ vel remouendo ꝓhibēs ɔcurrat vt in

¶ Utrū pctm̄ veniale ſit diſpō ad mortale. ¶ Arti. III.

Ad tertiū ſic ꝓceditr. Videtr ꝙ pctm̄ veniale nō ſit diſpō ad mortale: vnū.n. oppoſitū nō diſponit ad aliud: ſed pctm̄ veniale ⁊ mortale ex oppoſito diuidunt: vt dcm̄ eſt: ergo peccatum veniale nō eſt diſpō ad mortale. ¶ Preterea. Actus diſponit ad aliqd ſile in ſpē ſibi. vnde in .ij. ethi. dicitur ꝙ ex ſimilibus actibus generantur ſimiles diſpoſitiones ⁊ habitus: ſʒ pctm̄ mortale ⁊ veniale dr̄nt gn̄e ſeu ſpē: vt dcm̄ eſt: ergo pctm̄ veniale nō diſponit ad mortale. ¶ Preterea. Si peccatū dicatr veniale qd diſpōit ad mortale: oportebit ꝙ qcunqʒ diſponūt ad mortale pctm̄ ſint pctā venialia: ſʒ oia bona opa diſponūt ad pctm̄ mortale: dicit.n. Aug. in regula ꝙ ſupbia bonis opibus inſidiatr vt pereant. ergo et bona opa erūt pctā venialia: qd eſt inconueniens. ¶ Sʒ ɔ̄ eſt qd dr̄ Ecc. xviij. Qui ſpnit minima paulatī defluit: ſʒ ille q peccat venialr vr̄ minima ſpnere: ergo paulatim diſponitr ad hoc ꝙ totalr defluat p pctm̄ mortale. ¶ Rn̄deo dicendū: ꝙ diſponēs eſt quodā mō cā. vn̄ ſm duplicē modū cāe ē duplx diſpōnis modus. Eſt.n. cā qdā mouēs directe ad effectū: ſicut calidū calefacit: eſt et ibi cā indirecte mouens remouēdo ꝓhibens: ſicut remouens colūnā dr̄ remouere lapidem ſuppoſitū: ⁊ ſm hoc act⁹ pcti duplr ad aliqd diſponit. Uno qdem mō directe: ⁊ ſic diſponit ad actū ſilem ſm ſpēm: ⁊ hoc mō primo ⁊ p ſe pctm̄ veniale ex gn̄e nō diſponit ad mortale ex gn̄e cū differant ſpē: ſed per hunc modū pctm̄ veniale pōt diſponere p qn̄dā ɔñtiā ad peccatū qd eſt mortale ex pte agētis: augmētata.n. diſpoſitione vel habitu per actus pctōꝝ venialiū intātum pōt libido peccādi creſcere ꝙ ille qui peccat finē ſuū cōſtituit in pctō veniali. Nā vnicuiqʒ hn̄ti habitum inquātū huiuſmodi finis eſt operatio ſm habitum: ⁊ ſic multotiens peccando venialiter diſponitr ad pctm̄ mortale. Alio mō actus human⁹ diſponit ad aliquid remouendo ꝓhibens: ⁊ hoc modo pctm̄ veniale ex genere pōt diſponere ad mortale peccatū ex genere: qui.n. peccat venialiter ex genere p̄termittit aliquē ordinē: ⁊ ex hoc ꝙ conſueſcit voluntatē ſuā in minoribus debito ordini nō ſubijcere: diſponitr ad hoc ꝙ etiā voluntatem ſuā nō ſubijciat ordini vltimi finis eligendo id qd eſt peccatū mōtale ex genere. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ peccatum veniale ⁊ mortale nō diuidunt ex oppoſito ſicut due ſpēs vnius generis: vt dictum eſt: ſed ſicut accn̄s cōtra ſubam diuidit: vn̄ ſicut accn̄s pōt eſſe diſpoſitio ad formā ſubalem: ita ⁊ veniale peccatū ad mortale. ¶ Ad ſcōm dōʒ: ꝙ pctm̄ veniale non eſt ſimile mortali in ſpē: eſt tn̄ ſimile ei in genere: inquātū vtrūqʒ importat defectū debiti ordinis: ſʒ alr ⁊ alr: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ opus bonū nō eſt p ſe diſpoſitio ad mortale

vt in corpore articuli dictuʒ eſt: quod eni per conſequentiam ab aliquo emanat per accidens deriuatur: ꝛ ſimiliter remouens prohibens mouet p accn̄s. ¶ Ad hoc dr̄ q lr̄a intendit q veniale p ſe diſponeret ꝯ̄mo tm̄ mō: quia illa diſpō eſt per moduʒ ſimilis vt pʒ in exemplo allato d verbis iocoſis: eiuſdem nāqʒ ſpēi ſunt ſʒ ſe verba locoſa minus amata vt ſunt obiectum peccati vēialis et maxime amata vt ſunt obiectuʒ pcti mortalis ex parte agentis. Dicit autem diſpoſitio eē per quādam ꝯſequentiaʒ ad mortale ex parte agētis: quia nō eſt diſpoſitio neceſſitans ad talem appetitum cū auerſione ſimpliciter ſicut neceſſitat ad ſimilem appetitum iocādi abſolute: ſed quādo eſt intenſa valde natuʒ ē conſequi vt appetitus in tale mortale trahatur: ſic autē diſponere nō eſt oino ex p ſe diſponer: qꝛ actibus animi diſpōere ad ſiles ꝯuēit p ſe per ſuā ꝓpriā nāʒ ꝛ vtute: q̄uis aliqd imperfecti hēat: qꝛ nō ſūt ſiles i auerſiōe iſti actus veniales actui mōtali ad quē pp auerſioneʒ dictā p ꝯn̄taʒ q̄daʒ dr̄ diſponere: ita q veniale inquātū ſile ex pte conuerſiōis diſponit p ſe: inq̄ntū vō ſile ex parte auerſiōis diſponit ſʒ q̄dā ꝯn̄am ad idē mortale ex parte agētis. Scḋs aūt modus lʒ poſſit dici p ſe: qꝛ q̄ſi auerſio ſilis gn̄ice eſt auerſiōi: ac p hoc p ſe ēt d.ſponit ad illā: autor tm̄ nō recedēs a formali ſmone: ꝛ fundamēto dicat qḋ ē p accn̄s: qꝛ quū ſtabiliſſʒ p pctm̄ genꝰ ꝛ ſpēm ac p hoc nām ſuā in ordine ad obm ſortituʒ eſt qḋ cauſat pctm̄ ex pte auerſiōis: ponit cāre illḋ vt remouēs p hibēs: qꝛ remouet ſubiectōeʒ deo ꝓhibentē eiuʒ ferri i obiectum ꝯ̄trium deo: tu tm̄ potes diſtiguere: ꝛ dicere q veniale ex genere ad mortale ex agēte diſponit p ſe ex pte ꝯuerſionis ad ꝯmutabile bonū: ad mōrtale vero ex gn̄e diſponit remouēdo ꝓhibens q̄ ad ꝯ̄neʒ: ꝛ per ſe q̄ ad auerſionē ſcḋm ꝯn̄am vt in p̂ mō declaratū eſt. Et hic habemus quantuʒ a venialiū cōſuetudine cauendū ē: quū tot modis ꝛ illis periculoſis diſponāt ad mortale: pp qḋ freq̄ntibꝰ ꝯtritōibꝰ nō ſuphicientius ſingula ſʒ ſuas ſpēs diſtiguēda ſunt ne hituati nobis i illis occurrētes tentatiōes animos diſpoſitos ꝓpiquos ad mortalia iueniāt.

pctm̄: pōt tm̄ eſſe mā: vel occaſio pcti mortalis per accn̄s: ſʒ pctm̄ veniale p ſe diſponit ad mortale vt dcm̄ eſt.

¶ Utrū pctm̄ veniale poſſit fieri mortale. ¶ Articu. IIII.

AD q̄rtū ſic pcedit. Uidet q pctm̄ veniale poſſit fieri mōtale. Dicit.n. Aug. exponēs illud Jo. Qui incredulus eſt filio nō videbit vitā: pctā minima.i.venialia: ſi negligant occidūt: ſed ex hoc dicit pctm̄ mortale qꝛ ſpiritualr occidit animā: ḡ pctm̄ veniale pōt fieri mōtale. ¶ Preterea. Motus ſenſualitatis ante cōſenſum rōnis eſt pctm̄ veniale: poſt ꝯſenſum vō eſt pctm̄ mortale: vt.ſ. dcm̄ eſt: ḡ peccatū veniale pōt fieri mortale. ¶ Preterea. Pctm̄ veniale ꝛ mortale differūt ſicut morbꝰ curabilis ꝛ icurabilis: vt dcm̄ eſt: ſʒ morbꝰ curabilis pōt fieri incurabilis: ḡ pctm̄ veniale pōt fieri mortale. ¶ Preterea. Diſpoſitio pōt fieri hitꝰ: ſed pctm̄ veniale eſt diſpō ad mortale: vt dcm̄ eſt: ḡ veniale pctm̄ pōt fieri mortale. ¶ Sʒ ꝯtra: ea que drnt in infinitū nō traſmutant in inuiceʒ: ſʒ pctm̄ mortale ꝛ veniale differūt in infinitū: vt ex pdictis pʒ: ḡ veniale non poteſt fieri mortale. ¶ Rn̄deo dōʒ: q pctm̄ veniale fieri mortale pōt tripliciter intelligi. Uno mō ſic q idem actꝰ nūero primo ſit pctm̄ veniale ꝛ poſtea mortale: ꝛ hoc eſſe nō pōt: qꝛ pctm̄ pricipalr ꝯſiſtit in actu volūtatis: ſicut ꝛ qlʒ actꝰ moralr: vn̄ nō dicit vnus actꝰ moralr ſi voluntas mutet: q̄uis ēt actio ſcḋm nām ſit ꝯtinua. Si aūt volūtas nō mutet nō pōt eſſe q de veniali fiat mortale. Alio mō pōt itelligi vt id qḋ eſt veniale ex gn̄e fiat mortale: ꝛ hoc qdē poſſibile eſt iquātū ꝯſtituit in eo finis: vel iquātū refert ad mortale pctm̄ ſicut ad finē: vt dcm̄ eſt. Tertio modo pōt intelligi ita q multa venialia pctā ꝯſtituant vnū pctm̄ mortale: q ſi ſic intelligat q ex multis pctis venialibꝰ integraliter ꝯſtituat vnū pctm̄ mortale: fl'm eſt: nō .n. oia pctā venialia de mūdo pn̄t hr̄e tm̄ de reatu q̄ntū vnū pctm̄ mortale: qḋ pʒ ex parte duratiōis: qꝛ pctm̄ mortale hʒ reatum pene eterne: pctm̄ aūt veniale reatuʒ pene tpalis: vt dcm̄ eſt. Patet etiā ex pte pene dāni: qꝛ pctm̄ mortale meret carentiaʒ viſionis diuine: cui nulla alia pena comparari pōt: vt Chryſoſtomus dicit. Patet ēt ex parte pene ſenſus q̄ntuʒ ad vermē ꝯſcie: lʒ forte q̄ntū ad penā ignis nō ſint improportionabiles pene. Si vero intelligat q multa pctā venialia faciunt vnū mortale diſpoſitiue: ſic veruʒ eſt ſicut ſupra oſtenſum eſt: ſʒ duos modos diſpōnis quo pctm̄ veniale diſponit ad mortale. ¶ Ad primū ergo dōm: q Aug. loquit in illo ſenſu q multa peccata venialia diſpoſitiue cāīt mortale. ¶ Ad ſcḋm dōm: q ille idē motꝰ ſenſualitatis q pceſſit ꝯſenſum rōnis nunq̄ fit pctm̄ mortale: ſed ipſe actus rationis ꝯſentientis. ¶ Ad tertium dicendum: q morbꝰ corporalis nō eſt actꝰ: ſʒ diſpoſi

¶ Articu. IIII.

In articulo 4° eiuſdeʒ.88. q. occurrunt illa vba lr̄e nōnda: lʒ forte q̄ntū ad penā ignis ñ ſint iproporſ

tōabiles pene: dixit h qꝛ quū vtriuſqꝫ.ſ. mōtalis et vēialis pena ignis ſit itēſiue finita: ꝛ oīs finiti ad oē finituꝫ ſit aliq̄ ꝓportio ꝯñs ē vt pene vtriuſqꝫ quātum ad ignē ſint ꝓportiōabiles: ꝛ h ē dicere ꝙ nō ē īfinit⁹ exceſſus īter penaꝫ ignis ꝑ mortali ꝛ ꝑ vēiali: lꝫ mō ꝓcedendo iuxͣ doctrinaꝫ ſ⁹phiſicoꝝ tñ poſſent multiplicari pene venialiū vt ſimꝉ iūcte excedāt penā vni⁹ mortalis de hac ſola pēa loquendo: nec ly forte ē dubitātis: ſꝫ non determinantis.

tio q̄dā ꝑmanēs: vñ eadē manēs pōt mutari: ſꝫ pctm̄ veniale eſt actus tranſiens q reſumi nō pōt: ꝛ q̄ꝫtū ad hoc nō eſt ſimile. ¶ Ad q̄rtuꝫ dōm: ꝙ diſpoſitio q̄ fit habitus eſt ſicut imperfectū in eadē ſpē: ſicut imperfecta ſcia dū ꝑficiť fit hit⁹: ſꝫ veniale pctm̄ eſt diſpoſitio alteri⁹ generis: ſicut accñs ad formā ſubſtātialē in quā nunquā mutatur.

¶ Utꝝ circūſtātia poſſit faceř de veniali mortale. Arti. V.

A D q̄ntuꝫ ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ circūſtātia poſſit de veniali pctō facere mortale. Diť .n. Aug. in ſermone de purgatorio: ꝙ ſi diu teneať iracūdia ꝛ ebrietas ſi aſſidua ſit: tranſeunt in numerū peccatorum mortaliū: ſed ira ꝛ ebrietas nō ſunt ex ſuo genere pctā mortalia: ſed venialia: alioquin ſemper eſſent mortalia. g̃ circūſtātia facit pctm̄ veniale eſſe mortale. ¶ Preterea. Magiſter dicit .xxiiij. diſ. ij. li. ſniaruꝫ: ꝙ delectatio ſi ſit moroſa eſt peccatū mortale: ſi aūt nō ſit moroſa eſt pctm̄ veniale: ſed moroſitas eſt q̄dā circūſtantia: g̃ circunſtantia facit de peccato veniali mortale. ¶ Preterea. Plus differūt malū ꝛ bonū quā veniale pctm̄ ꝛ mortale: quorū vtrūqꝫ eſt in gñe mali: ſed circunſtantia facit de actu bono malū: ſicut pꝫ cū qs dat elemoſynā ꝑꝑ inanē gloriā. g̃ multo magis poteſt facere de pctō veniali mortale. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ cū circunſtantia ſit accñs: q̄ꝫtitas eius nō pōt excedere q̄ꝫtitatē ipſius actus quē hꝫ ex ſuo gñe. ſemꝑ eni ſubm̄ ꝑeminet accidenti: ſi igiť act⁹ ex ſuo genere ſit pctm̄ veniale nō poterit per circunſtantiam fieri pctm̄ mortale: cum pctm̄

mortale in infinitū quodāmō excedat q̄ꝫtitatē venialis: vt ex dictis pꝫ. ¶ Reſpōdeo dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: cum de circunſtantijs ageref: circunſtantia inquātū hmōi eſt accidens moralis actus. contingit tñ circūſtantiā accipi vt dr̄iaꝫ ſpecificā actus moralis: ꝛ tūc amittit rōnē circunſtātie ꝛ cōſtituit ſpēm moralis act⁹: hoc aūt ꝯtingit in peccatis qñ circunſtantia addit deformitatē alterius generis: ſicut cum aliquis accedit ad nō ſuā eſt act⁹ deformis deformitate oppoſita caſtitati: ſed ſi accedat ad nō ſuaꝫ que eſt alterius vxor: addiť deformitas oppoſita iuſtitie: ꝯtra quaꝫ eſt vt aliquis vſurpet rem alienā: ꝛ ſm hoc hmōi circunſtātia ꝯſtituit nouam ſpēm pcti q̄ diciť adulteriū: impoſſibile ē aūt ꝙ circūſtātia de pctō veniali faciat mortale niſi afferat deformitatem alterius generis. Dictū eſt .n. ꝙ pctm̄ veniale hꝫ deformitatem ꝑ hoc ꝙ īportat deordinationem circa ea q̄ ſunt ad finē. pctm̄ aūt mortale hꝫ deformitatē ꝑ hoc ꝙ īportat deordinationem reſpectu vltimi finis: vñ manifeſtū eſt ꝙ circūſtantia nō pōt de veniali pctō facere mortale manēs circūſtātia: ſed ſolū tūc qñ trāſferť in aliā ſpēm: ꝛ fit quodāmō dr̄ia ſpecifica mortalis act⁹. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ diuturnitas nō eſt circunſtātia trahens in aliam ſpēm: ſimilꝛ nec frequētia vl' aſſiduitas: niſi forte per accñs ex aliquo ſuperuenientī. Nō eni aliq̄d acq̄rit nouā ſpeciem ex hoc ꝙ multiplicať vel ꝓcellať: niſi forte in actu ꝓcelato vel multiplicato ſuperueniat aliq̄d q̄d variet ſpēm. puta inobediētia vel ꝯtēptus: vl' aliq̄d huiuſmodi. Dicēdū eſt

nī aliq̄ dr̄ia obuia vt pꝫ ex h ꝙ i illa met ſola ſpē pcti reponiť: nō .n. facile eſt fingere ad quaꝫ aliam ſpēm reduciť: nō igiť oꝫ quotiēs de veniali ex genere fit mortale mutari ſpēm.

¶ Ad euidētiā huius ſciendū eſt ꝙ ſicut in ſpeculabilib⁹ ꝓncipia ꝛ ꝯcluſiones habent duas rationes formales: alterā ſꝫ res ſignatas: alterā ſm ꝙ ſūt cogſcibilia: pꝫ nāqꝫ aliꝫ etas rōnū formaliū ex h ꝙ ꝓn⁹ iter ſe ꝛ ꝯnes inter ſe diuerſis naturis ꝯſtituunť: oia tñ ꝓn⁹ ꝯueniūt ī h ꝙ vno mō cogſcibilia ſūt .ſ. ꝑ ſe ipſa. Et ſilr oēs ꝯnēs ſūt cogſcibiles ꝑ aliū. ita i apꝑetibilibus finis ꝛ quod eſt ad finem duas habent rōnes formales: alterā ſm res que ſunt finis ꝛ ad finem: alteraꝫ ſm ꝙ ſunt apꝑetibilia. nam oēs fines diſtinguunť ſm diuerſas naturas rerū ꝛ ꝯueniūt i vno mō appeti⁹.ſ. ꝑ ſe: ꝛ ſilr ea q̄ ſunt ad finē ſꝫ nās ſuas diſtinguūť ꝛ conueniūt in vno mō appetibilitat⁹.ſ. ꝑꝑ aliū. Cōſiderādū ā q̄ꝫ ē ꝙ ſicꝫ in ſpeculabi⁹ ꝯ ꝯtigit aliq̄d eē cognitū ſm

¶ Articu. V.

N articulo ſ⁹ eiuſdē .88. q. du⁹ occur' q̄ pacto dcm̄ ē ꝙ ð veniali ex gñe fit mortale ex ꝑte agētis duꝫ ꝯſtituiť i eo finis: ꝛ nūc dr̄ ꝙ circūſtātia nō facit ð veniali mor' niſi mutādo ſpēm: manēte nāqꝫ obo pcti vēialis ſolo ipoſt ē eſſe mutatiōeꝫ ſpeciei: qꝛ oīs mutatio ſpe⁹ ē ex obuia aliqua dr̄ia: ꝯſtat aūt ꝙ ī ꝓpoſito ſic ē nā quū qs in tīli delectať in v̄bis iocoſis ꝙ finē in eis ꝯſtituit manet idē obꝫ ꝛ nō appo

vl ꝑ

vel ꝑ aliud. ſ. ex pte rei ex pte cogſcētis. Nā pn^a q̄ ſunt ex ſe pn^a ſunt cognita ꝑ ſe ex meritis rei: ꝓpōnes ãt q̄ a nobis vt per ſe notę accipiunt̄: ſʒ ſe ãt hñt mediū: ex pte aūt cogſcētis ſunt cognite ꝑ ſe. Et ſic ꝑpō q̄ ex meritꝭ rei ſignāte eſt ꝯclō ex pte cognoſcētis tranſit i nām pncipij nō ſʒ rē ſʒ ſm cogſcibilē rōnē: qđ ē mutare ſpēm non rei ſʒ cogſcibilis. ita i appetibilib^9 duobus modis ꝯtingit aliqd eē appetitū p ſe vel ꝑ aliud. ſ. ex meritis rei vt bonuʒ honeſtū ꝛ amabile per ſe ꝛ vtile pp aliđ vl ex pte appetētis: ꝛ ſic ꝯtingit appetibile pp ſe trāſire in appe^{le} pp aliđ ꝛ ecōv: vt pʒ in ꝑuerſis appetētib^9 vtētib^9 fruēdis: ꝛ fruētib^9 vtendis. Et ſic ꝯtigit vnū appetibile tranſire i ſpēm alteri^9 appetibilis: nō ſʒ mutationē rei ſʒ ſʒ mutationē rōnis appetibilꝭ in ordine ad appetētē: ꝛ ſic ē i ꝓpoſito. nā quū qs ponit finē i pctō vēiali: puta in vbis iocoſis: vba iocoſa q̄ ex meritꝭ rei ſūt in ſpē appetibilis pp aliđ: ex mala diſpōne appetentis mutāt̄ i appe^{le}

ergo ꝙ cū ira ſit motꝰ animi ad nocendū ꝓrio: ſi ſit tale nocumentū in qđ tēdit mot^9 ire: qđ ex gñe ſuo ſit pctm̄ mortale: ſicut homicidiū: vel furtū: talis ira ex gñe ſuo eſt peccatū mortale: ſʒ qđ ſit pctm̄ veniale hʒ ex imꝑfectiōe act^9 inquātū eſt mot^9 ſubitus ſenſualitatis. ſi ꝟo ſit diuturna: redit ad nām ſui generis per ꝯſenſum rōnis. Si ꝟo nocumentuʒ in qđ tendit motus ire eēt veniale ex genere ſuo: puta cū aliqs in hoc iraſcit̄ ꝯtra aliquem ꝙ vult ei dicere aliqđ ꝟbuʒ leue ꝛ iocoſuʒ qđ modicū ipm̄ cōtriſtet: nō erit ita pctm̄ mortale quātūcūq ſit diuturna niſi forte per accñs. puta ſi ex hoc genere ſcādalum oriat̄ vel pp aliqd hmōi. De ebrietate ꝟo dōʒ ē: ꝙ ſm ſuā rōnē hʒ ꝙ ſit pctm̄ mortale: ꝙ enī hō abſq neceſſitate reddat ſe ipotētem ad vtendū rōne per quā hō in deū ordinat̄. ꝛ multa pctā occurrētia vitet ex ſola voluptate vini expꝛeſſe ꝯriat̄ vt virtuti: ſed ꝙ ſit pctm̄ veniale ꝯtingit pp ignorantiaʒ quādā vel infirmitateʒ. puta cū hō neſcit ꝟtutē vini aut ꝓpriā debilitatem: vñ nō putat ſe inebriari: tunc. n. nō imputat̄ ei ebrietas ad pctm̄: ſed ſoluʒ ſuperabūdantia potus: ſed qñ frequenter inebriat̄: non pōt per hanc ignorantiam excuſari quin videat̄ volūtas eius eligere magis pati ebrietatē q̄ʒ abſtinere a vino ſuperfluo. vñ redit peccatū ad ſuā nām. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ delectatio moroſa nō dicit̄ eē pctm̄ mortale niſi in his que ex ſuo genere ſunt peccata mortalia. In qbus ſi delectatio nō moroſa ſit peccatū veniale eſt ex iꝑfectiōe act^9: ſicut ꝛ de ira dcm̄ eſt: dicitur enī ira diuturna ꝛ delectatio moroſa pp approbationē rōnis deliberantis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ circunſtantia nō facit de bono actu malum niſi ꝯſtituens ſpēm pcti vt ſupra etiā habitum eſt.

¶ Utruʒ pctm̄ mortale poſſit fieri veniale. ¶ Arti. VI.

AD ſextuʒ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ mortale poſſit fieri veniale. Equaliter eniʒ diſtat pctm̄ veniale a mortali: ꝛ ecōuerſo: ſʒ pctm̄ veniale fit mortale: vt dcm̄ ē. ergo ꝛ pctm̄ mortale pōt fieri veniale. ¶ Preterea. Pctm̄ veniale ꝛ mortale ponunt̄ drīe ſm hoc ꝙ peccans mortaliter diligit creaturam pluſq̄ʒ deū. peccans aūt venialr̄ diligit creaturaʒ infra deū. ꝯtingit aūt ꝙ aliquis cōmittēs id qđ eſt ex genere ſuo pctm̄ mortale: diligat creaturam infra deum. puta ſi aliqs neſciens fornicationē ſimplicem eē pctm̄ mortale ꝛ ꝯriā diuino amori fornicet̄: ita tñ ꝙ pp diuinuʒ amorē paratus eſſet fornicationē ꝑtermittere ſi ſciret fornicādo ſe ꝯtra diuinū amorē agere: ergo peccabit venialiter. ꝛ ſic peccatū mortale poteſt veniale fieri. ¶ Preterea. Sicut dcm̄ eſt: plus differt bonū a malo q̄ʒ veniale a mortali: ſed actus qui eſt de ſe malus pōt fieri bon^9: ſicut homicidiū pōt fieri actus iuſtitie: pʒ in iudice qui occidit latronem. ergo multo magis pctm̄ mortale pōt fieri veniale. ¶ Sed cōtra eſt ꝙ eternuʒ nunq̄ʒ pōt fieri temporale. ſed pctm̄ mortale meret̄ penam eternā: pctm̄ aūt veniale temporalē penā. ergo pctm̄ mortale nunq̄ʒ pōt fieri veniale. ¶ Reſpōdeo dōʒ: ꝙ veniale ꝛ mortale differūt ſicut ꝑfectū ꝛ imꝑfectū in genere pcti: vt dcm̄ ē.

ꝑ ſe dūi eis finis ꝯſtituit: ꝛ interuenit ibi mutatio ſpēi ſi ſʒ rē appetitā: ſʒ rōnē appetibilis in ordine ad appetētē: ꝛ ꝑ hoc pʒ rñſio ad obiōnē. naʒ cuʒ h̄ ꝙ pctm̄ illđ mortale ē i illa met ꝛ ſola ſpē i q̄ ē veniale ſʒ rōneʒ rei obte: ſtat ꝙ ſit i alia ſpē ſʒ rōnē formaleʒ appetibilis vt ſic: ꝛ ꝑpea ꝛ ꝑus ꝛ nūc dcā ſūt vera diuerſimode intellecta: merito ãt ſic dicimus: qꝛ circūſtantia finis: que vocat̄ cur: ſicē 2^r ſuꝑuenit veniali ex gñe faciēdo ð veniali mortale: ita 2^r variat ſpēʒ ꝓportōalitate ſuata: verbuʒ nāqʒ iocoſū 2^r ſit ex fine mortale. ꝑ ex pte obi puta ſi ordiat̄ ad adulterium. 2° ex pte agentis: puta ſi ꝯſtituat̄ in eo finis: ꝛ ſicut nūc ſit mortale ex pte agētꝭ ita ſpēs appōit ex pte appetētis: ita ꝙ ð vēiali ex gñe ſit mortale ex pte agētis: ꝛ mutat ſpeciē i ordine ad agēs: qđ ē mutare ſpēʒ appetibilis vt ſic.

¶ Articu. VI.

IN ar. 6^e. euiſ deʒ. 88. q. du^m ocur^r circa vltima vba corporis ar^{li}. ſ. ꝙ

p ſubtractiõez delibatõis ſoluiť ſpẽs act⁹ moralis. ſi. n. h̃ ẽ vez ſeqť q̃ idelibati mot⁹ ĩfidelitatis: adulterij: furti: ⁊ hmõi nõ ſint eiuſdẽ ſpẽi cũ ipſis pctis pfectis: cui⁹ oppo^m diciũ ẽ. ⁊ cõſtat eẽ vez: qꝛ ad obꝫ idẽ rẽdũt: ⁊ ſi idelibati motus pdicti ſũt eiuſdẽ ſpẽi cũ pfectis. g̃ nõ ſoluiť ſpẽs moraliũ actuũ ex ſubtractõe delibatõis vt in lr̃a nũc dr̃.

ℭ Ad h̃ dr̃ q̃ qꝛ iux̃ q̃druplicez bonitatẽ actꝰ moralis 4ᵉ ſpẽs ſumi pt vt. i. q. 18. ſupi⁹ pꝫ: iõ de entitate act⁹ moralis i q̃tũ act⁹ moralis ẽ: vere dici põt q̃ ſpẽs ſeu rõ formalis ſumiť a ratione dliberata: q̃m ex h̃ hꝫ actus hois q̃ ſit moralis. vñ iſta ſpẽs ſubalterna puta actus moral' ſub gñe act⁹ cõſtituiť p eẽ a rõne dliberata. Et ppea act⁹ ipfect⁹ ex defectu delibatiõis nõ ẽ eiuſdẽ ſpẽi vt hñs nãz illi⁹ ſpẽi q̃uis ſit eiuſdez ſpẽi vt tẽdens ad illã: ſicẽ embrio ẽ i ſpẽ nõ gnãnde: ⁊ ſoluiť g̃ ſpẽs act⁹ moralis vt ſic ex ſubtractiõe deliberatõis ⁊ eiuſdez tñ ſpeciei ẽ act⁹ idelibera⁹ cũz delibato reductiue ſicẽ ipfci ad pfcm̃ ⁊ via ad termini ſpẽm reducitur.

ℭ In eodez ar⁰ nõ rñſionẽ ad 2^m ſũctã auree rñſioni ad p^m pcedẽtis arti^li: q̃m h̃ hẽs manifeſ. vñ videť potes deciſionẽ ſupi⁹ factaz d ſpẽb⁹ pctõꝝ ex ignorãtia.

Imperfectũ aũt p aliq̃z additionẽ põt ad pfectionẽ venire. vnde ⁊ veniale p hoc q̃ addiť ei deformitas pertinens ad genus pcti mortalis efficiť mortale. ſicut cũ aliqs dicit verbũ ocioſuz vt fornicet: ſed id qð eſt pfectũ nõ põt fieri imperfectũ per additionem. ⁊ iõ pctm̃ mortale nõ fit veniale p hoc q̃ addiť ei aliq̃ deformitas pertinens ad genus pcti venialis: nõ. n. diminuiť pctm̃ eius qui fornicať vt dicat v̱bum ocioſuz: ſꝫ magis aggrauať pp deformitatẽ adiũctã. Poteſt tñ id qð eſt ex genere mortale eẽ veniale pp iperfectionez act⁹: qꝛ nõ pfecte pringit ad rõnem actus mortalis: cũ nõ ſit deliberat⁹: ſed ſubit⁹: vt ex dictis pꝫ. ⁊ hoc fit per ſubtractionẽ q̃zdaz. ſ. deliberate rõnis. ⁊ qꝛ a rõne deliberata hꝫ ſpẽm moralis actus: inde eſt q̃ per talẽ ſubtractionem ſoluiť ſpecies. ℭ Ad primũ g̃ dõm: q̃ veniale differt a mortali ſicut iperfectũ a pfecto: vt puer a viro. fit aũt ex puero vir: ſed nõ cõuertiť. vnde rõ nõ cogit. ℭ Ad ſecundũ dõm: q̃ ſi ſit talis ignorantia q̃ pctm̃ oĩno excuſet. ſicut eſt furioſi vel amẽtis: tunc ex tali ignorãtia fornicationez cõmittẽs nec venial'r nec mortaliter peccat. Si v̱o ſit ignorantia nõ iuincibilis: tũc ignorãtia ipſa eſt pctm̃: ⁊ cõtinet in ſe defectuz diuini amoris: inq̃ãtũ negligit homo adiſcere ea p q̃ põt ſe in diuino amore cõſeruare. ℭ Ad tertiũ dõꝫ: q̃ ſicut Aug. dicit in lib. cõtra mẽdaciuz. Ea q̃ ſunt ſm̃ ſe mala nullo fine bñ fieri pñt: homicidium aũt eſt occiſio inocẽtis: ⁊ hoc nullo mõ bene fieri põt. ſꝫ iudex q occidit latronẽ: vel miles q hoſtez rei publice nõ appellanť homicide: vt Aug. dicit in lib. de libe. arbi.

ℭ De pctõ veniali ſm̃ ſe. Q̃ õ. LXXXIX.

Deinde cõſiderandũ eſt de pctõ veniali ſm̃ ſe. ℭ Et circa hoc q̃runť ſex. ℭ Primo vtrũ pctm̃ veniale cãet maculã in aĩa. ℭ Scdõ de diſtinctiõe pcti venialis put figurať p lignũ fenũ ⁊ ſtipulaz. j. Cor. iij. ℭ Tertio vtrũ hõ in ſtatu inocentie potuerit peccare venial'r. ℭ Quarto vtꝝ ãgelus bon⁹ vel malus poſſit peccare venial'r. ℭ Quinto vtrũ primi motus infideliũ ſint pctã venialia. ℭ Sexto vtrũ veniale poſſit eſſe in aliquo ſimul cũ ſolo pctõ originali.

ℭ Vtrum peccatũ veniale cauſet maculam in anima. ℭ Articulus. I.

Ad primũ ſic pcediť. Videť q̃ pctm̃ veniale cãet maculaz in aĩa. Dicit. n. Aug. i li. de pñia: q̃ pctã venialia ſi multiplicenť: decorẽ nr̃z ita exterminãt: vt a celeſtis ſpõſi amplexib⁹ nos ſeparẽt: ſꝫ nihil aliud eſt macula q̃z detrimẽtũ decoris. g̃ pctã venialia cãnt maculã in aĩa. ℭ Preterea. Pctm̃ mortale cãt maculã in aĩa pp iordinationẽ act⁹ ⁊ affect⁹ ipſius peccãtis: ſꝫ in pctõ veniali eſt q̃dã deordinatio act⁹ ⁊ affectus. g̃ pctm̃ veniale cãt maculã in aĩa. ℭ Preterea. Macula aĩe cãtur ex cõtctu rei tpal' p amorez: vt. s̃. dcm̃ eſt: ſꝫ in pctõ veniali aĩa inordinato amore cõtingit rẽ tpalẽ. g̃ pctm̃ veniale inducit maculã in aĩa. ℭ Sed cõ eſt q̃ dr̃ Eph. v. Vt exhiberet ip̃e ſibi glorioſam eccl'iã nõ hñtẽ maculaz: aut rugã: glo. j. aliqð pctm̃ criminale. g̃ pprĩũ pcti mortal' eẽ vr̃ q̃ maculã in aĩa cãet. ℭ Rñdeo dõm: q̃ ſicẽ ex dictis pꝫ: macula importat detrimẽtũ nitoris ex aliquo cõtctu: ſicẽ in corpalib⁹ pꝫ. ex qb⁹ p ſimilitudinẽ nomẽ macule ad aĩam transferť. Sicut aũt in corpe eſt duplex nitor: vnus q̃dez ex intrinſeca diſpõne mẽbroꝝ ⁊ coloris. Alius aũt ex exteriori claritate ſuperueniente. ita ẽt in anima eſt duplex nitor. Vnus q̃dẽ habitualis quaſi intrinſecus. Ali⁹ aũt actualis quaſi exterior fulgor: pctm̃ aũt veniale ipedit q̃dẽ nitorẽ actualẽ: nõ tñ habitualẽ: qꝛ nõ excludit: neq̃z diminuit habituz charitatis ⁊ aliarũ v̱tutũ. vt infra patebit. ſed ſolũ ipedit eoꝝ actũ: macula aũt iportat aliq̃d manens in re maculata: vñ magis videť ptinere ad detrimẽtũ

re ad d̄trimētū habitualis nitoris q̄ꝫ actualis. vñ ꝓprie loquēdo pctm̄ veniale nō cāt maculā in aīa: etſi alicubi dicaꝛ maculā īducere: hoc eſt ſm̄ qd inquātū īpedit nitorē q eſt ex actib⁹ ꝟtutū. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ Aug. loquiꝛ in eo caſu in quo multa pctā venialia diſpoſitiue inducūt ad mortale. alr̄ āt nō ſepararēt ab amplexu celeſtis ſponſi. ¶ Ad ſcdꝫ dōm: ꝙ inordinatio actus in pctō mortali corrūpit habitū ꝟtutis. nō āt in pctō veniali. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ in pctō mortali aīa ꝑ amorē ꝯtingit rē tpaleꝫ q̄ſi finē: ⁊ ꝑ hoc totalr̄ īpediꝛ influx⁹ ſplendoris grē q ꝓuenit in eos q deo adherēt: vt vltimo fini ꝑ charitatē: ſꝫ in pctō veniali non adheret hō creature tanq̄ꝫ fini vltimo: vñ nō eſt ſimile.

¶ Utꝝ ꝯuenienter pctā venialia ꝑ lignū fenū ⁊ ſtipulā deſignenꝛ. ¶ Arti. II.

AD ſcdꝫ ſic ꝓcediꝛ. Uideꝛ ꝙ icōuenienter pctā venialia ꝑ lignū: fenū ⁊ ſtipulā deſignenꝛ. Lignū.n. fenū ⁊ ſtipula dnr̄ ſupedificari ſpūali fundamēto: ſꝫ pctā venialia ſunt p̄ter ſpūale edificiū: ſic ēt q̄libet falſe opiniōes ſunt p̄ter ſciaꝫ. ḡ pctā venialia nō ꝯuenienter dſignanꝛ ꝑ lignū: fenū ⁊ ſtipulā. ¶ Preterea. Ille q edificat lignū: fenuꝫ ⁊ ſtipulā: ſic ſalu⁹ erit q̄ſi ꝑ ignē: ſꝫ q̄nq̄ꝫ ille q ꝯmittit pctā venialia nō erit ſalu⁹ ēt ꝑ ignē: puta cū pctā venialia īueniunꝛ in eo q decedit cuꝫ pctō mortali. ḡ incōuenienter ꝑ lignū fenū ⁊ ſtipulā pctā venialia dſignanꝛ. ¶ Preterea. Secūdū apl'm alij ſunt q edificāt aurū: argētū: lapides p̄cioſos.i. amoreꝫ dei: ⁊ ꝓximi ⁊ bona opa. ⁊ alij q edificāt lignū: fenum: ⁊ ſtipulā: ſꝫ pctā vēialia cōmittūt ēt illi q diligūt deū ⁊ ꝓximū: ⁊ bona opa faciūt. dr̄.n.j. Jo.ij. Si dixerimus q2 pctm̄ nō habem⁹: nosipſos ſeducim⁹. ḡ nō ꝯuenienter deſignanꝛ pctā venialia ꝑ iſta tria. ¶ Preterea. Multe plꝰs dr̄ie ⁊ gradus ſunt pctōꝝ venialiū q̄ꝫ tres. ḡ incōuenienter ſub his trib⁹ ꝯphendunꝛ. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd apl'us.i. ad Corinth.iij. dic̄ de eo q ſupedificat lignū: fenū ⁊ ſtipulā: ꝙ ſalu⁹ erit q̄ſi ꝑ ignē: ⁊ ſic patieꝛ penā: ſꝫ nō eternā. reat⁹ āt pene tpalis ꝓprie ꝑtinet ad pctm̄ veniale: vt dcm̄ ē. ḡ ꝑ illā tria ſignificanꝛ pctā venialia. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ qdā intellexerūt fundamētū eē fidē īformē: ſup quaꝫ aliq edificāt bona opa: q̄ figuranꝛ ꝑ aurū: argētū ⁊ lapides p̄cioſos: qdā ꝟo pctā ēt mortalia: q̄ figuranꝛ ſm̄ eos ꝑ lignū: fenū: ⁊ ſtipulā: ſed hāc expoſitionē iprobat Aug. in lib. de fide ⁊ operib⁹: q2 vt apl'us dicit ad Gal. v. Qui opa carnis facit regnū dei nō ꝯſequiꝛ. qd eſt ſaluuꝫ fieri. Apoſtolus āt dicit ꝙ ille q edificat lignū fenū ⁊ ſtipulā ſaluus erit q̄ſi per ignē: vñ non pōt itelligi ꝙ ꝑ lignū: fenū: ⁊ ſtipulā pctā mortalia deſignenꝛ. Dicūt ḡ qdā: ꝙ ꝑ lignū: fenū: ⁊ ſtipulā ſignificanꝛ opa bona q̄ ſuperedificātur qdē ſpūali edificio: ſꝫ tn̄ ꝯmiſcēt ſe eis peccata venialia. ſicut cū aliqs hꝫ curā rei familiaris: qd bonū eſt. ꝯmiſcet ſe ſupfluus amor: vl' vxoris: vel filioꝝ: vel poſſeſſionū: ſub deo tn̄: ita.ſ. ꝙ pro his hō nihil vellet facere ꝯtra deū: ſꝫ hoc itez nō videꝛ ꝯuenienter dici. Manifeſtū eſt.n. ꝙ oīa opera bona referunꝛ ad charitateꝫ dei ⁊ ꝓximi. vñ pertinent ad aurū ⁊ argentū: ⁊ lapides precioſos. nō ḡ ad lignū: fenū: ⁊ ſtipulaꝫ. Et iō dōm eſt ꝙ ipſa pctā venialia que admiſcent ſe ꝓcurantibus terrena ſignificanꝛ per lignuꝫ: fenū: ⁊ ſtipulā ſicut.n. hmōi ꝯgreganꝛ in domo. ⁊ nō ptinēt ad ſubaꝫ edificij: ⁊ pn̄t ꝯburi edificio remanente: ita ēt pctā venialia multiplicanꝛ in hoīe manēte ſpūali edificio. ⁊ pro iſtis patiꝛ ignē: vel tēporalis tribulationis in hac vita: vl' purgatorij poſt hāc vitā: ⁊ tn̄ ſalutē ꝯſequiꝛ eternaꝫ. ¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ pctā venialia non dnr̄ ſuperedificari ſpūali fundamēto q̄ſi directe ſupra ipm̄ poſita: ſed q2 ponunꝛ iuxta ipſa: ſicut accipitur ibi. Sup flumina babylonis.i. iuxta: q2 pctā venialia nō deſtruunt ſpūale edificium: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ nō diciꝛ de quocūq̄ꝫ edificāte lignū: fenū: ⁊ ſtipulā: ꝙ ſaluus ſit quaſi per ignē: ſed ſolū de eo qui edificat ſupra fundamentū: qd qdē nō eſt fides informis: vt quidam eſtimabant: ſed fides formata charitate ſm̄ illud Eph.iij. In charitate radicati ⁊ fundati. Ille ergo qui decedit cū peccato mortali ⁊ venialibus hꝫ qdē lignū: fenū: ⁊ ſtipulā: ſꝫ nō ſunt ſuperedificata ſupra fundamētū ſpūale. ⁊ iō nō erit ſalu⁹ ſic q̄ſi ꝑ ignē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ illi qui ſunt abſtracti a cura tēporaliū rerū. etſi aliqn̄ venialr̄ peccēt: tn̄ leuia pctā venialia ꝯmittunt: ⁊ frequētiſſime ꝑ feruorē charitatis purganꝛ vñ tales nō ſuperedificāt venialia: q2 in eis modicū manēt: ſꝫ peccata venialia ipſoꝝ que circa terrena occupanꝛ diutius manēt: q2 nō ita frequēter recurrere pn̄t ad hmōi pctā venialia delenda per charitatis feruoreꝫ. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ ſicut phus dicit in.j. de celo. Omnia tribus includunꝛ.ſ. principio: medio: ⁊ fine: ⁊ ſm̄ hoc omnes gradus venialiū peccatoꝝ ad tria reducunꝛ.ſ. ad lignū qd diu

¶ Queſtio. LXXXIX. ¶ Artic. I.
Omiſſis articulis pmis.q.89.i 3° arti° du^m oc/
currit ex Sco.in.21.di. ſcđi ſniaȝ tenēte q in
ſtatu inocētie potuit hō peccare vēialr abſqȝ
mortali pctō: arguitqȝ 4r ad h. p° qꝛ donū
originalis iuſti
tie nō pfectius
ꝯiungebat ho-
minē vlti° fini
q̄ꝫ q̄cumqȝ grā
gratum faciēs
ꝯiūgit nūc via
torē: ſed cū grā
q̄cumqȝ viato-
ris nūc ſtat ve
niale pctm̄: qꝛ
ſi dixerim°: qꝛ
pctm̄ nō habe-
mus ꝛc. ḡ. p̄.
Adaȝ tunc po-
tuit cōmittere
veniale ex gñe
puta dicere v-
bū ocioſum.ḡ.
p̄. Sequeret̄
q mōtale ꝛ ve
niale eq̄ repu-
gnarēt rectitu
dini ſtat° inno
cētie: qꝛ vtrū-
qȝ ē ei ſpoſe ꝛ
corrūpet eum.
p̄. Ab extrēo
ad extremum
nō fit trāſit° ni
ſi p mediū: ſed
veniale mediū
eſt iter iuſticiā
ꝛ mortale.ḡ.
¶ Ad p^m hoꝝ
dr̄ q peccat ꝫ
nō cām vt cāȝ:
ꝛ ꝫm figurā di-
ctiōis mutādo
ſic vl̄ pl̄a i ma
gis: vl̄ eꝫ. iuſti
tia.n. origialis
nō qꝛ magis: ſꝫ
qꝛ ſic vel plurī
bus modis cō-
iungebat vltio
fini repugnat
pctō vēiali: qꝛ
ſic coniūgebat
vltio fini vt oī
no iferi° ifalli-
bilr ordinaret̄
ſub ſuo ſupio-
ri. Et cū ꝫ hāc
rōnē iſtat Sco.
qꝛ pctm̄ venia
le: cōmittit̄ ēt
in pte ſupiori:
vt pꝫ de pmis
motib° infide-

tius manet in igne: ad ſtipulā
que citiſſime expedit̄: ad fenū
qđ medio modo ſe hꝫ: ſꝫ.n.q
peccata venialia ſunt maioris
vel minoris adherētie vl̄ gra-
uitatis citius vel tardius per
ignem purgantur.

¶ Utrum homo in ſtatum in-
nocētie poterit peccare venia-
liter. ¶ Articu. III.

Ad tertiuȝ ſic pcedit̄.
Videt̄ q hō in ſtatu
inocētie potuerit pec
care venialr. qꝛ ſuper
illud.i.ad Thimoth.ij. Adaȝ
nō eſt ſeductus. dic̄ glo. Inex
pert° diuine ſeueritatis in eo
falli potuit: vt crederet venia-
le eſſe ꝯmiſſuȝ: ſed hoc nō cre-
didiſſet niſi venialiter peccare
potuiſſet. ḡ venialiter peccare
potuit nō peccādo mortaliter.
¶ Preterea. Augu.ij. ſuper
Geñ.ad lr̄aȝ. Nō eſt arbitran
dum q eſſet hoieȝ deiecturus
tentator: niſi p̄ceſſiſſet in aīa
hois q̄dā elatio ꝯpriméda.ela
tio aūt deiectioneȝ precedens
que facta eſt per pctm̄ morta-
le: nō potuit eſſe niſi peccatum
veniale. Similiter etiaȝ in eo-
dem Augu. dicit q virum ſol
licitauit aliqua experiendi cu-
piditas cuȝ mulierem vidiſſet
ſumptu vetito pomo non eſſe
mortuā: videt̄ etiam fuiſſe in
Eua aliquis infidelitatis mo-
tus in hoc q de verbis domi-
ni dubitauit: vt pꝫ per hoc qđ
dixit. Ne forte moriamur. vt
habet̄ Geñ.iij. hec aūt vident̄
venialia peccata. ergo hō po-
tuit venialiter peccare anteq̄ꝫ
mortaliter peccaret. ¶ Prete
rea. Peccatū mortale magis
opponit̄ integritati primi ſta-
tus q̄ꝫ peccatuȝ veniale: ſed hō potuit peccare
mortaliter nō obſtāte itegritate primi ſtatus. ḡ
ēt potuit peccare venialiter. ¶ Sed contra eſt
q cuilibet pctō debet̄ aliq̄ pena: ſed nihil pena
le eſſe potuit in ſtatu innocētie: vt Aug. dicit.
xiiij. de ciui. dei. ḡ non potuit peccare aliquo
peccato quo nō eijceret̄ ab illo integritatis ſta
tu: ſed pctm̄ veniale nō mutat ſtatū hois. ergo
nō potuit peccare venialiter. ¶ Rñdeo dōm:
q cōmuniter ponit̄ q hō in ſtatu inocentie nō
potuit venialiter peccare. hoc etiā nō eſt ſic in-
telligendū quaſi id qđ nobis eſt veniale ſi ipſe
cōmitteret eſſet ſibi mortale pp altitudineȝ ſui
ſtatus. dignitas.n. pſone eſt q̄dam circunſtan
tia aggrauās peccatū. nō tamē tranſfert in aliā
ſpēm: niſi forte ſuperueniente deformitate in-
obedientie: vel voti: vel alicuius huiuſmodi:
qđ in ꝓpoſito dici pōt: vnde id qđ eſt de ſe ve-
niale nō potuit trāſferri in mortale pp dignita
tem primi ſtatus. ſic ergo intelligendum eſt q
nō potuit peccare venialiter. qꝛ nō potuit eſſe
vt cōmitteret aliqd qđ eſſet de ſe pctm̄ venia-
le anq̄ꝫ integritatē primi ſtatus amitteret pec-
cando mortalr̄. Cuius rō eſt: qꝛ pctm̄ veniale
in nobis ꝯtingit: vel pp iperfectionē act°: ſicut
ſubiti motus in genere peccatoꝝ mortaliū: vl̄
pp iordinationē exiſtentē circa ea que ſunt ad
finē ſeruato debito ordine ad finē: vtrūqȝ aūt
hoꝝ ꝯtingit pp quēdā defectū ordinis ex eo q
iferius nō ꝯtinet̄ firmiter ſub ſuperiori: qđ.n.
in nobis iſurgat ſubitus motus ſenſualitatis:
ꝯtingit ex hoc q ſenſualitas nō eſt oīo ſubdita
rōni. qđ ꝟo iſurgat ſubit° motus in rōne ipā:
ꝓuenit in nobis ex hoc q ipſa executio actus
rōnis nō ſubdit̄ deliberationi que eſt ex altiori
bono: vt.ſ. dcm̄ eſt: q ꝟo humanus animus
inordinet̄ circa ea q̄ ſunt ad finē: ſeruato debi-
to ordine ad finē: ꝓuenit ex hoc q ea q̄ ſunt ad
finē non ordinant̄ infallibilr̄ ſub fine qui tenet
ſummū locū quaſi principiū in appetibilibus:
vt ſupra dcm̄ eſt. In ſtatu aūt inocentie: vt in
primo habitū eſt: erat ifallibilis ordinis firmi
tas: vt ſemper iferius contineret̄ ſub ſuperio-
ri q̄ꝫdiu ſummū hois ꝯtineret̄ ſub deo: vt etiā
Aug. dicit. xiiij. de ciui. dei. ꝛ iō oportebat q
inordinatio in hoie nō eſſet niſi iciperet ab hoc
q ſummum hois nō ſubderet̄ deo: qđ fit per
pctm̄ mortale. Ex quo pꝫ q hō in ſtatu inocē-
tie nō potuit peccare venialr̄ anteq̄ꝫ peccaret
mortalr̄. ¶ Ad primuȝ ergo dōm: q veniale
nō ſumit̄ ibi ꝫ q nunc de veniali loqmur: ſed
dicit̄

diciṫ veniale quod eſt facile remiſſibile. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ illa elatio que preceſſit in animo hominis fuit primum hominis peccatum mortale: dicitur autem preceſſiſſe deiectionem eius in exteriorem actum peccati. huiuſmodi autem elationem ſubſecuta eſt: ⁊ experiendi cupiditas in viro ⁊ dubitatio in muliere que ex hoc ſolo in quandam aliaꝫ elationem prorupit ꝙ precepti mentionem a ſerpente audiuit quaſi nollet ſub precepto contineri. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ peccatum mortale intantum opponitur integritati primi ſtatus ꝙ corrumpit ipſum: quod peccatuꝫ veniale facere nõ poteſt. ⁊ quia non poteſt ſimul eſſe quecunqꝫ inordinatio cum integritate primi ſtatus: conſequens eſt ꝙ primus homo non potuerit peccare venialiter antequaꝫ peccaret mortaliter.

¶ Utrum angelus bonus vel malus poſſint peccare venialiter. ¶ Articu. IIII.

AD q̃rtũ ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ ãgelus bonus vel malus poſſit peccare venialiter. Homo.n.cũ angelis ꝯuenit in ſuperiori anime parte que mens vocatur ſm̃ illud Grego. in homelia. Homo intelligit cum angelis: ſed homo ſcd̃m ſuperiorem partem anime poteſt peccare venialiter. ergo ⁊ angelus. ¶ Preterea. Quicunqꝫ poteſt quod eſt plus: poteſt etiam quod eſt minus: ſed angelus potuit diligere bonuꝫ creatum plus q̃ꝫ deum: quod fecit peccãdo mortaliter. ergo etiã potuit bonũ creatũ diligere ĩfra deũ inordinate venialiter peccando. ¶ Preterea. Angeli mali videnṫ aliq̃ facere que ſunt ex genere ſuo venialia peccata ꝓuocando homines ad riſum: ⁊ ad alias huiuſmodi leuitates: ſed circunſtantia perſone nõ facit de veniali mortale: vt dcm̃ eſt: niſi ſpeciali ꝓhibitione ſuperueniente: qḋ nõ eſt in propoſito. ergo angelus poteſt peccare venialiter. ¶ Sed cõtra eſt ꝙ maior eſt perfectio angeli q̃ꝫ perfectio hominis in primo ſtatu: ſed homo in primo ſtatu non potuit peccare venialiter. ergo multo minus angelus. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ intellectus angeli ſicut in primo dictum eſt: non eſt diſcurſiuus: vt ſcilicet procedat a principijs in concluſiones ſeorſum vtrunqꝫ intelligens ſicut in nobis contingit: vnde oportet ꝙ quandocunqꝫ conſiderat concluſiones conſideret eas: prout ſunt in principijs. In appetibilibus autem ſicut multotiens dictum eſt: fines ſunt ſicut principia: ea vero que ſunt ad fineꝫ ſunt ſicut concluſiones: vnde mẽs angeli nõ fertur in ea que ſunt ad finem niſi ſm̃ ꝙ ſtant ſub ordine finis propter hoc ex natura ſua habent ꝙ non poſſit in eis eſſe deordinatio circa ea que ſunt ad finem: niſi ſimul ſit deordinatio circa finem ipſum quod eſt per peccatum mortale: ſed angeli boni non mouentur in ea que ſunt ad finem. niſi in ordine ad finem debitum qui eſt deus: ⁊ propter hoc omnes eorum actus ſunt charitatis. ⁊ ſic in eis non poteſt eſſe peccatum veniale. angeli vero mali in nihil mouentur niſi in ordine ad finem peccati ſuperbie ipſorum: et ideo in omnibus peccant mortaliter quecunqꝫ propria voluñtate agunt. Secus autem eſt ḋ appetitu naturalis boni qui eſt in eis: vt in primo dictum eſt. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ homo conuenit quidem cum angelis in mente: ſiue in intellectu: ſed differt in modo intelligendi: vt dictum eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ angelus nõ potuit minus diligere creaturaꝫ q̃ꝫ deũ. niſi ſimul referens eaꝫ in deũ: ſicut in vltimum finem: vel aliquem finem inordinatum ratione iam dicta. ¶ Ad tertiuꝫ dicendum: ꝙ omnia illa que videntur eſſe venialia demones procurant vt homines ad ſui familiaritatem attrahant: ⁊ ſic deducant eos in peccatũ mortale: vnde in omnibꝰ mortaliter peccant ꝓpter intentionem finis.

lletaꝰ: pꝫ niꝰ ex lr̃a. ſ. ꝙ ipſa ps ſupior vt hñs motꝰ ideliberatos hꝫ rõnẽ ĩferioris reˢ ſui ipſiꝰ vt deliberãs ẽ. vñ p inferiꝰ ⁊ ſupiꝰ h̃ nõ ipſe ptes aie ĩtellĩe ſũt ſꝫ officia: ita ꝙ ĩ ille ſtatꝰ hẽat ꝙ q̃ꝫdiu ſupmũ officiũ deo ſuberat: ĩferiora officia cuiuſcũqꝫ ptis ſine ĩfallibili ordine recte ſupiori officio ſubdebanṫ. vñ Sco. ab offiꝰ ad portioneꝫ anie declinauit: ⁊ qm̃ h̃ doctrie: vt pꝫ ĩ lr̃a ex Aug. 14. de ciuita. dei ẽ recta ſic expõitur: q2 apõ ipm̃ ĩferius et ſupiꝰ offiꝰ diſtinguũtur.

¶ Ad 2ᵐ dr̃ ꝙ Adã in illo ſtatu nõ potuit dicere vbuꝫ ocioſuꝫ pp rõnẽ dictã anteq̃ꝫ peccaſſet mortalr.

¶ Ad 3ᵐ negatur ſequela: et ad ꝓbõneꝫ dr̃: ꝙ lꝫ vtrũqꝫ ſit ei ipoſſe: mortale ãt vltra h̃ ẽ cõruptiuũ illiꝰ ſtatꝰ: veniale ãt nõ: vt in lr̃a dr̃ ĩ rñſiõe ad 3ᵐ.

¶ ¶ Ad 4ᵐ dr̃ ꝙ maior eſt vera vbi eſt vere mediũ eẽntialiter ordinatũ. veniale aũt nõ eſt mediũ ſm̃ vitatẽ ſꝫ extremuꝫ: ſub malo namqꝫ et pctõ et hõ claudiṫ vtrũqꝫ peccatũ mortale. ſ. ⁊ veniale: iuſtitia aũt eſt ſub altero extremo ſcꝫ boꝰ recto ⁊ hõ.

¶ Arti. IIII.

In articulo quarto aduerte duo pꝰ ꝙ autor plus determiat q̃ꝫ ꝯſueuerat. naꝫ rõ allata ĩ lr̃a nõ ſolũ ꝯcludit de ãge

lo bono ⁊ malo: ſꝫ abſo^{te}: qꝛ ſup ꝯditõe ſue nãe fundat̃. 2⁰ ꝙ aliud ẽ loq de peccare mortalr̃: ⁊ aliud de demereri: ſic̃ aliud ẽ loq ð actu charitatis: ⁊ aliud de merito: qꝛ meritũ ⁊ demeritũ viatoris ſunt: qꝛ i expectatõe ꝯſiſtũt: male aũt ⁊ bñ agere: voluntarie agẽtis ſũt: ꝓp qd lꝫ demones in oib⁹ ſuis actibus peccẽt mortalr̃: nõ tñ demerẽtur: qꝛ ex viã iã in termino ſunt.

Articu. V. In articulo 5⁰ nõ titulũ ꝙ loqẽ tñ de primis motib⁹ ſẽſualitatis ⁊ nõ de oib⁹ motib⁹ ĩfideliũ: ⁊ ñ mirens ſi differo diſputatiões ð alijs i locũ propriũ.

Articu. VI. In articulo 6⁰ eiuſdẽ.89.q. du^m 2^x occurrit circa illa vba: mlto magi excuſat eũ a pctõ vẽiali ⁊c̃. p^m qꝛ aut autor itendit ſimpr̃ ð veniali: aut tñ ð vẽiali ex gñe. Si ſimplr̃ fłz ẽ ꝙ ðfect⁹ rõnis excuſans a mõtali excuſet a vẽiali: vt pꝫ in pmis motibus ĩs defect⁹ rõnis delibantis excuſat a mortali ⁊ ñ a vẽiali: ſi de vẽiali ex gñe tñ nõ iſert itentũ ꝙ origiale cũ veniali ſolo nõ iuẽiri poſſit: dicet.n.qſpiaꝫ ꝙ puer i origiali exñs añ plenũ vſuꝫ libi arbitrij icipiẽs aliq̃lr ſentiri libero arbi⁰ vt ꝯtigit i ſõnolẽtis peccare põt appetẽdo aliqd delectabile illicitũ puta ꝯcubitũ puelle: qd ꝓp impfectionẽ act⁹ indelibati erit vẽiale. 2^m du^m ẽ. vñ valet ly multo magis: vr̃.n. aut eq̃le attẽdẽdo ad vſuꝫ rõnis: aut min⁹ attẽdẽdo ⁊ qd min⁹ reqrit̃ ad faciẽdũ aliqd impfectũ q̃ꝫ pfectũ. Pctm̃.n. mortale ꝯſtat eẽ pfectũ: ⁊ veniale impfectũ: ⁊ ꝙ nõ oẽ excuſans a maiore excuſat a miore: vt pꝫ in ĩfidelib⁹ q excuſant̃ ab infidelitatis pctõ ſi nihil audierunt: ⁊ nõ ab alijs a qb⁹ cauerẽt ſi eẽnt xp̃iani.

Utrũ primi mot⁹ ſenſualitatis in fidelibus ſint pctã mortalia.

Articu. V.

Ad quintũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ primi mot⁹ ſenſualitatis in ĩfidelibus ſint pctã mortalia. Dic̃.n. apoſtolus ad Ro.viij. ꝙ nihil eſt dãnatiõis his q ſunt in xp̃o ieſu: qui nõ ſꝫ carnẽ ambulãt. ⁊ loquit̃ ibi de ꝯcupiſcẽtia ſenſualitatis: vt ex p̃miſſis apparet. hec ḡ cã eſt q̃re ꝯcupiſcere nõ ſit dãnabile his qui non ſm carnẽ ambulãt: ꝯſentiendo.ſ. ꝯcupiſcentie: qꝛ ſunt in xp̃o ieſu: ſꝫ fideles nõ ſunt in xp̃o ieſu.ḡ in infidelibus eſt dãnabile. primi igit̃ motus infideliũ ſunt pctã mortalia. Preterea. Anſelmus dicit in libro ð gratia ⁊ lib.arbi. Qui nõ ſunt in xp̃o ſentiẽtes carnẽ ſequunt̃ dãnationẽ ẽt ſi nõ ſm carnem ambulãt: ſꝫ dãnatio nõ debet̃ niſi pctõ mortali.ḡ cũ hõ ſentiat carnẽ ſm primũ motũ cõcupiſcẽtie: videt̃ ꝙ prim⁹ motus ꝯcupiſcẽtie in infidelibus ſit peccatũ mortale. Preterea. Anſelmus dicit in eodem libro. Sic eſt factus hõ: vt cõcupiſcentiã ſentire nõ deberet. hoc aũt debitũ videt̃ homini remiſſum per grãm baptiſmalem quã infideles nõ hñt.ḡ qñcunqꝫ infideles ꝯcupiſcit etiã ſi non ꝯſentiat peccat mortalr̃ ꝯtra debitũ faciẽs. Sed cõtra eſt qd dicit̃ Actuũ.ij. Nõ eſt perſonarũ acceptor deus. qd ergo vni nõ imputat ad dãnationem: nec alteri: ſꝫ primos motus fidelibus nõ iputat ad dãnationẽ.ḡ etiã nec infidelibus. Reſpondeo dicẽdũ: ꝙ irratiõabiliter dr̃ ꝙ primi mot⁹ infideliũ ſint pctã mortalia ſi eis nõ ꝯſentiãt: ⁊ hoc pꝫ dupliciter. Primo qdẽ qꝛ ipſa ſenſualitas nõ põt eſſe ſubm pcti mortalis: vt ſupra eſt habitũ: eſt aũt eadẽ nã ſenſualitatis in infidelibus ⁊ fidelibus: vñ nõ põt eſſe ꝙ ſolus motus ſenſualitatis in infidelibus ſit peccatũ mortale. alio mõ ex ſtatu ipſius peccantis. nunqꝫ.n. dignitas pſone diminuit pctm̃: ſꝫ magis auget: vt ex ſupra dictis pꝫ: vñ nec pctm̃ eſt minus in fideli: q̃ꝫ in infideli: ſed multo maius. Nam ⁊ infidelium pctã magis merent̃ veniã ꝓp ignorantiã ſm illud.i. ad Thimoth.j. Miſericordiã dei ꝯſecutus ſum. qꝛ ignorans feci in incredulitate mea. ⁊ pctã fidelium aggrauant̃ ꝓp grẽ ſacramẽta ſm illud Heb.x. Quãto magis putatis deteriora mereri ſupplicia qui ſanguinẽ teſta

Ad hec dubia dr̃ ꝙ quũ i lr̃a explicite dicat̃ multo magis excuſat a vẽiali ſi cõmittat aliqd qd ſit ex gñe ſuo veniale dubiũ nõ eſt ꝙ de veniali ex gñe in illis vbis loqtur: ⁊ ĩtendit ꝙ puero cõmittẽte aliqd mortale ex gñe ⁊ aliqd veniale ex gñe ſi defect⁹ etatis excuſat eũ a mortali: excuſat ẽt a vẽiali ⁊ multo magis: ⁊ ꝙ excuſet ẽt a vẽiali in pmptu eſt rõ: quia vtrũqꝫ libertatẽ exigit ꝯuẽit in hoc qd eſt fieri poſſe delibate et ideliberate. põt enĩ qs deliberate verbuꝫ ocioſuꝫ dicere ⁊ hr̃e p^m motũ ad dõs illud ⁊ deſiſtere. vñ ſi ĩpedita libtas excuſat ab actu mortali: qꝛ ꝯſtituit ipſũ ex mortale genus: excuſat quoqꝫ eadeꝫ rõne ab actu vẽiali: qꝛ ex mortale quoqꝫ gen⁹ ꝯſtituit ipſum. Qd aũt mlto mag' excuſet a veniali rõ eſt: qꝛ i maiori icludit̃ minus. ꝯſtat autẽ ꝙ ceteris paribus ex pte agẽtis pctm̃ veniale ⁊ mõtale ex gñe ſe hñt: ſic̃ maius et minus ꝓp qd ſi ipedimẽtũ libtatis ſat eſt ad faciẽdũ ꝙ act⁹ tam malus.ſ. ex genere mortalis ꝯmiſſus a puero ſibi non iputatur a fortiori ſuffic̃ ad faciẽduꝫ ꝙ act⁹ minus malus ei nõ imputet̃. ſicut ſiqs in bello occidẽdo excuſat̃ ab homicidio depredãdo excuſat̃ a rapina eadẽ rõne. Et quũ ꝯ hãc rñſionẽ obijcit̃: qꝛ nõ habet̃ intentũ vlr̃ de oi pctõ veniali rñdet̃ ꝙ ex hoc hẽtur intentũ vlr̃: qꝛ pctm̃ veniale ex impfectiõe actus p̃ſupponit libertatẽ ſufficientẽ ad pctm̃ mõtale: qꝛ p̃ſupponit ꝙ poſſit a libera rõne impediri. vñ puero q a cõmiſſo actu mortali excuſat̃ ꝓp defectũ libertatis: nõ imputat̃ etiã qcũqꝫ motus in actũ pcti mortalis vel venialis ꝓp defectũ libertatis exacte ad ꝓueniendũ impediendũ ⁊ dominandũ his motib⁹: ⁊ ſile eſſet de ſomnolẽto ſi nulla preceſſiſſet culpabilis occaſio vel ſupfluitatis ſomni vel oc

currentis

currentis cogitationis que in propoſito nō habent locū: quia defectus etatis prohibens libertatem inculpabilis omnino eſt: ſufficienter igr̃ autor docuit de perfectis acti bus moralibus in genere moralis ⁊ venialis tractans vt ex illis imperfectos etiam ſciremus vt declaratū eſt.

¶ Ad obiectiones aūt ↄ ſcdʒ dubiū dr̃: ꝙ lʒ ad peccādū venialr̄ minꝰ libertatis ſufficiat ī exercitio q̃ʒ in mortali: q2 abſq̇ʒ deliberatione peccat̃ vēialiter: nō tm̄ minus ſufficit ī facultate: q2 non peccat̃ venialr̄ abſq̇ʒ libera facultate dñandi ſup ſinglos motus: q̄ facultas abſq̇ʒ plēa libertate nō ē: nec recte iſtat̃ ↄ illā regulaʒ: excuſans a maiore: excuſat a minore: q̄ñ intelligit̃ ceteris paribꝰ. conſtat aūt ꝙ nō ſunt cetera paria in inſtantia: q2 lumē rōnis eſt ī īfidelibꝰ oſtendēs illis bona moralia: q̄ nō ſequunt̃. vn̄ illi q excuſant̃ a pctō infidelitatis qd̄ eſt maiꝰ excuſant̃ q̄q̇ʒ a peccato obmiſſiōis ſacramēta fidei nō recipiendo qd̄ eſt minꝰ: q2 hͣ cetera ſunt paria: neutrū enī eſt alias cognitū ⁊c. ⁊ non a pctō fornicationis: quod eſt ratione nāli prohibitum.

¶ In eodē 6° artiᵒ. q. 89. circa illa v̄ba. pmū ꝙ tūc homini cogitādū occurrit eſt deliberare de ſe ipſo dubia duo occurrunt. pᵐ eſt an hoc intelligat̃ de facto: an de debito .i. an ita ſit ꝙ homini icipiēti hēre vſuʒ liberi arbitrij occurrat de facto hec cogitatio: an occurrere debeat: q2 .ſ. tenet̃ ad hoc cogitādū. ſi .n. itelligit̃ ꝙ de facto ita eſt in pmis: falſuʒ aſſumit̃. nā pᵐ occurrens eſt bonū qd̄ nāliter appetit̃: deinde hoc aut voluntarie dr̃: aut pp̄ rōnē in rñſione ad 3ᵐ allatā: q2 .ſ. finis eſt pͦr in itentiōe: ipſe autē met eſt finis ad quē alia ordinat: ſed hec rñſio non ↄcludit illud. tū q2 falſum eſt ꝙ ipſe met ſit finis cū ſit ꝓpter aliud. tū q2 ex hoc qd̄ ipſe met occurrit vt finis nō ſequitur ꝙ de ipſo ſit deliberatio. Demū q2 nō experimur in nobis ꝙ nobis pͦ hec cogitatio occurrat. ſi aūt itelligit̃ de debito: pbādūʒ eēt hoc. Et ſi rō in lr̃a poſita affert̃. tunc iſurgit 2ᵐ dubiū: q2 aut intēdit ꝙ ipſe met pͦ occurrit vt finis: aut vt ad finē. ſi vt finis non oportet ꝙ deliberet de ſe ipſo: ſʒ ſufficit ꝙ nō amet ſe pluſq̃ʒ deū. Et ſic nullo prece pto affirmᵘᵒ tenebit̃ pͦ tūc ad ordinādū ſe: ſʒ negatiuo .ſ. nō iordinate amādū ſe: cuiꝰ obſuatio ſtat cuʒ pctō veniali ⁊ voluntate ſtudēdi in grāmatica ſic vt ad finē v̄ba corpis articuli conſonāt .ſ. deliberare de ſe ipſo: ſʒ rō allata in lr̃a i rñſione ad 3ᵐ nihil valʒ: ⁊ cū ſola ſit allata ola ſine ratōis fundamēto reſtant.

¶ Ad has dubitationes ſimul rñdendo dr̃ ꝙ v̄ba littere intelliguntur nō ſolum de debito ſed de facto ⁊ de ſe ipō quodāmō vt fine: ⁊ quodāmodo vt ad finē. Ad cuius euidētiā aduertendum eſt ꝙ in occurrēte pmo fine inueniunt̃ duo .ſ. ꝙ appetit̃ et cui appetit̃. pᵐ eſt amatū amore ↄcupiſcētie. 2ᵐ amore amicitie. Et q2 amabile quidē bonuʒ: vnicuiq̇ʒ aūt ꝓpriuʒ: ⁊ amicabilia que ſunt ad alios veniunt ex amicabili ad ſe. Primū cui appetit̃ eſt ipſe met appetēs: ⁊ q2 cōcupitū ordinatur ad amatuʒ amicitia: ⁊ nō econuerſo. ideo primus ſimpliciter finis occurrens appetenti eſt ipſe met qui eſt finis oīum cōcupiſcibilium ad quem omnia cōcupiſcibilia naturaliter ordinant̃: q2 ḡ finis eſt prior in intentione ⁊ ipſe met puer eſt finis primo amatus amicitia: cui primo concupiſcitur de facto: opʒ ꝙ pmuʒ de facto occurrens pueri voluntati ſit ipſe met ad queʒ alia concupiſcibilia ordinet. Completo aūt hoc naturali occurſu quo puer vult natu

menti in quo ſanctificatus eſt pollutū duxerit. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ apoſtolus loquit̃ de dānatione debita pctō originali que auferṫ per gr̃am ieſu xp̄i q̃uis maneat ↄcupiſcētie fomes: vn̄ hoc ꝙ fideles cōcupiſcūt: nō eſt in eis ſignū dānationis originalis peccati: ſicˀ eſt in infidelibus: ⁊ hoc ēt mō intelligendū eſt dcm̄ anſelmi. Unde pʒ ſolutio ad ſecundū. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ illud debitū nō ↄcupiſcēdi erat per originalē iuſtitiā: vn̄ id qd̄ opponit̃ tali debito non pertinet ad peccatum actuale: ſed ad peccatum originale.

¶ Utrum peccatum originale poſſit eſſe in aliquo cum ſolo originali. ¶ Articu. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ pctm̄ veniale poſſit eſſe in aliquo cū ſolo originali. Diſpoſitio. n. ꝓcedit habitū ſʒ veniale eſt diſpoſitio ad mortale: vt ſupra dcm̄ eſt: ḡ veniale in infideli cui nō remittit̃ originale inuenit̃ ante mortale. ⁊ ſic q̄nq̇ʒ infideles hn̄t pctā venialia cū originali ſine mortalibus. ¶ Preterea. Minꝰ hʒ de ↄnexiōe ⁊ ↄueniētia veniale cū mortali: q̃ʒ mortale pctm̄ cū mortali: ſʒ infidelis ſubiectꝰ originali pctō poteſt ↄmittere vnū pctm̄ mortale ⁊ nō aliud. ergo pōt committere pctm̄ veniale: ⁊ nō mortale. ¶ Preterea. Determinari pōt tempus in quo puer primo poteſt eſſe actor pcti actualis: ad qd̄ tempus cū puenerit pōt ad minus per aliqd̄ breue ſpacium ſtare quin peccet mortaliter: q2 hoc etiā in maximis ſceleratis ↄtingit. In illo aūt ſpacio: q̃trumcunq̇ʒ breui poteſt peccare venialiter. ergo pctm̄ veniale pōt eſſe in aliquo cū originali pctō abſq̇ʒ mortali. ¶ Sʒ ↄtra eſt: q2 pro pctō originali puniunt̃ hoīes in limbo puerorū: vbi nō eſt pena ſenſus: vt infra dicet̃. In iferno aūt detrudunt̃ homines pp̄ ſoluʒ pctm̄ mortale. ḡ nō erit locꝰ in quo poſſit puniri ille qui hʒ pctm̄ veniale cū originali ſolo. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ ipoſſibile eſt ꝙ pctm̄ veniale ſit in aliquo cum originali pctō abſq̇ʒ mortali. Cuiꝰ ratio eſt: q2 anteq̃ʒ ad ānos diſcretionis perueniat: defectus etatis ꝓhibens vſum rōnis excuſat euʒ a pctō mortali: vnde multo magis excuſat eū a peccato veniali ſi ↄmittat aliquid qd̄ ſit ex genere ſuo tale: cū vō vſum rōnis habere inceperit: nō oīno excuſat̃ a culpa venia

lis ⁊ mortalis pctī: ſ; primum qḋ tūc homini cogitādum occurrit eſt deliberare de ſeipo: ⁊ ſi qdē ſeipm ordinauerit ad debitū finē: p grāz ꝯſequet̄ remiſſionem originalis pctī. Si ꝟo nō ordinet ſeipm ad debitū finē ſm ꝙ in illa etate eſt capax diſcretiōis: peccabit mortalr̄ nō faciēs qḋ in ſe eſt: ⁊ ex tunc nō erit in eo pctm̄ veniale ſine mortali. niſi poſtq̄ȝ totum fuerit ſibi per grām remiſſuz.

¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ veniale nō eſt diſpoſitio ex neceſſitate p̄cedēs mortale: ſ; ꝯtigēter: ſicut q̄nq̄ȝ labor diſponit ad febrē: nō aūt ſic calor diſponit ad formā ignis. ¶ Ad ſcd̄ȝ dōȝ: ꝙ nō ipedit̄ pctm̄ veniale eē ſimul cū ſolo originali pp diſtātiam eius: vel ꝯueniētia: ſ; pp defectū vſus rōnis: vt dcm̄ ē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ab alijs peccatis mortalibus pōt puer icipiēs hr̄e vſuz rōnis p aliqḋ tp̄s abſtinere: ſ; a pctō omiſſionis p̄dicte nō liberat̄ niſi q̄ȝcito pōt ſe ꝯuertat ad deū. Primū. n. qḋ occurrit hoī diſcretionē hn̄ti eſt ꝙ de ſeipo cogitet ad quē alia ordinet ſicut ad finē. Finis. n. eſt prior in itētione. ⁊ iō hoc eſt tp̄s ꝓ quo obligat̄ ex dei p̄cepto affirmatiuo: quo dn̄s dic̄. Conuertimini ad me ⁊ ego ꝯuertar ad vos Zacharie primo.

¶ De legibus. Q̄ō. XC.

Onſequēter cōſiderādū eſt de principijs exteriorib⁹ actuū. Pricipiuz autem exterius ad malum inclinans eſt diabolus. de cuius tentatione in primo dictū eſt. Principium autem exterius mouēs ad bonū eſt deus. q ⁊ nos inſtruit p legē: ⁊ iuuat per grāz. ¶ Unde primo de lege. ¶ Secūdo de gratia dōȝ eſt. ¶ Circa legē aūt primo op; cōſiderare de ip̄a lege in ꝯmuni. ¶ Scd̄o de ptib⁹ eius. ¶ Circa legē aūt in cōitria occurrūt ꝯſiderāda. ¶ Primo qdē de eēntia ipſius. ¶ Scd̄o de differētia legū. ¶ Tertio de effectibus legis. ¶ Circa primū q̄runt̄ q̄ttuor. ¶ Primo vtruȝ lex ſit aliqd rōnis. ¶ Scd̄o de fine legis. ¶ Tertio de cauſa eius. ¶ Quarto de promulgatione ipſius.

¶ Utrum lex ſit aliquid rōnis. ¶ Articulus. I.

D primū ſic p̄cedit̄. Uidetur ꝙ lex nō ſit aliqd rōnis. Dic̄ eni apoſtolus ad Ro. vij. Uideo aliā legē in mēbris meis ⁊c̄. ſ; nihil qḋ eſt rōnis eſt in mēbris q: rō nō vtit̄ organo corpali. ḡ lex nō eſt aliqd rōnis. ¶ Preterea. In rōne nō eſt niſi potētia habitus ⁊ actus: ſed lex nō eſt ipſa potētia rōnis. Silr̄ ēt nō ē aliqs hitus rōnis: q: hit⁹ rōnis ſūt ꝟtutes itellectuales: de qbus. ſ. dcm̄ eſt: nec etiaȝ actus rōnis eſt: q: ceſſante rōnis actu lex ceſſaret: puta i dormientibus. ḡ lex nō eſt aliquid rōnis. ¶ Preterea. Lex mouet eos q ſubijciunt̄ legi ad recte agendū: ſ; mouere ad agen

raliter ſibi bonū ac beatitudinē ꝯn̄s eſt vt ſtatiȝ de precipue amato qḋ iā occurrit. i. de ſe ip̄o ſollicit⁹ ſit qd ei appetēdū ſit. Ex h̄. n. pēdet qd opādū qd ſollicitādū qd patiēdū: ⁊ qcqd aliud ſubeſt ei⁹ ptāti: ⁊ qm̄ ip̄e ſm ſe ipm ē magis amat⁹ q̄ȝ ip̄e met ſm ptes ſeu ptiales rōnes ſuas: ꝯn̄s ē ꝙ p̄ᵐ ſollicitās puerū ē deliberare qd ſibi ſm ſe ipſuȝ totū nō ſ; hūc vl̄ illū reſpctū appetēdū ē: h̄ aūt ē delibare de ſeipſo ⁊ ordinare ſe ad finē: q: id qḋ ſibi ipſi p̄cipue amato ſm ſe totū ē appetēdū eſt finis ad quē ipſe ordinatur. vñ ſi ſibi appetēduȝ cenſuerit boᵐ honeſtū in ꝯfuſo vt etas illa cōſueuit hr̄i delibauit de ſe ip̄o finē ſuū i vera btitudine collocās: q̄ȝuis ipfecte ⁊ icohoatiue: nō plus eni exigit̄ a puero. ſi nō obmiſſionis re⁹ erit: vt in lr̄a dr̄ in rn̄ſiōe ad 3ᵐ. Ex his aūtē dr̄ ad ob̄a ꝯ p̄ᵐ ꝙ de facto occurrere ſe ipm vt finē amatū amicitia dū p̄ ꝯcupiſcit̄ bonū rōne cōtinuat̄: q: oē ꝯcupitū alicui ꝯcupiſcit̄: ⁊ quū ꝯſtet ꝙ n̄ alteri. ḡ ſibi. ſimilr ꝙ de ſcō occur͛ ip̄e met vt delibabilis q̄ȝtū ē ex reruȝ ordine ꝓbatū eſt: q: ē p̄cipue amatus. Et q: ordo rerū nulla tūc culpa puerſus ē: ideo nāe ordinē facti ſeries q̄ȝtuȝ ad occurſuȝ ſeqt̄: verūtn̄ ē ꝙ occurſuȝ illū n̄ neſcio volūtas amplectit̄: ſ; pōt nō cogitare ⁊ omittere vt in lr̄a dr̄. vñ nihil obſtat ꝙ bonū aut btitudo p̄ occurrat: q: vt ꝯcupiſcibile vtrūq; occurrit: nec ꝙ ipſe p̄ᵒ occurrit vt finis: imo ex h̄ hr̄ rō ꝙ nō volūtarie dr̄ q: finis ē p̄cipue amatus: ⁊ de ipſo p̄ ſollicitudo ſeqt̄: ⁊ ſic eē finē amatū amicitia ſeqt̄ ip̄ȝ eē p̄ᵐ delibabile: eſt. n. ſic finis ꝙ pōt eſſe ad aliū finē: ⁊ ppea nō ē falſuȝ ip̄ȝ eē finē: nec iptinēs intētꝯni. Et p h̄ p; ſolo reliquarū obiectionū.

¶ In eodeȝ 6ᵒ artiᵒ. q. 89. duᵐ adhuc ſupeſt i tertij argu^n rn̄ſiōe: q: quū deliberatio de ſe ip̄o fiat in tp̄e: q: delibare in tp̄e fit ifra tp̄s delibatōeȝ mēſurās pōt puer peccare venialiter puta curioſe videndo trāſeūtē equū inter deliberādū ḋ fine: ⁊ ſic quū nō teneat̄ ad eligendū finē debitū ante termiatā deliberatōeȝ ſeqt̄ ꝙ poterit peccare vēialr̄ an̄ pctm̄ mortale: ⁊ tn̄ q̄ȝ cito pōt dat opam delibeᵃtiōi de ſe ipſo.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ non q̄ȝcit⁹ pōt delibat q inter deliberādū ad aliud diuertit: quiuȝ. n. virtus vnita ſit maiō ſe ipſa diſpſa ⁊ a maiori ꝟtute citi⁹ fiat aliqd q̄ȝ a minore ceteris paribus. ꝯn̄s ē vt citius delibet non diuertens q̄ȝ diuertēs: ac p h̄ q ad aliḋ aſpic̄ vanc n̄ q̄ȝ cito pōt delibat libere vim ſuaȝ minuens: ⁊ ſic re⁹ ē obmiſſionis precepti diuertēdo: nō q̄ȝ cito pōt deliberādo: ⁊ q̄ȝuis nō teneat̄ an̄ terminuȝ delibatiōis eligere: tenet̄ tn̄ an̄ terminū nullū impedimentū apponere charitati: ⁊ ppterea apponēdo peccat mortalr̄ an̄ terminuȝ

ſicut

ſicut deliberatiōi operam nō dans ante inſtās qđ terminaſſet deliberatiōē peccat obmiſſione.

¶ Circa eūdē artm. 6. q. 89. 2a. q. ex dictis inſurgit. pa eſt an iſans baptiçat⁹ teneat̃ i pn⁹ ſue diſcretōis ad cōuerſionē i deū ſic̃ de nō baptiçato dcm̄ ē. 2a ē ꝙ ſi tenet̃ an qlibꝫ baptiçatus ſit de hac pcepti obſeruatōe dubius: ꝛ teneatur cōiter cōfiteri tāq̄ꝫ de dubio. ¶ Ad pas qōnes dōm ē ꝙ quiꝫ preceptū iſtud fundet̃ ſup pceſſu nāe ꝛ gr̄a pficiat nāꝫ per modū nāe abſqꝫ dubio tenetur puer baptiçat⁹ ad delibādū de ſe ipo in pnci⁹ ſue diſcretiōis vna rōne .ſ. pp iplētionē pcepti: ſi baptiçat⁹ vo duab⁹ rōnib⁹. ſ. pp pceptū ꝛ pp delēdū pctm̄ originale. ¶ Ad 2as vo libēter audirē qđ dicēdum q̄ꝫ dicerē: vr̃ tñ mihi ꝙ quia nūq̄ꝫ eſt amor dei ocioſus charitas infuſa baptiçato infanti exit in actū in pa actu nāli: ſic̃ de āgelis creatis i gr̄a dcm̄ fuit: ꝛ ꝙ ſtatiꝫ occurrēte ſe ipo vt delibabili infuſa fides delibādi ſollicitudiē ſoueat ad bonuꝫ honeſtū pñtandū coopādo: inclinando ad hꝫ intellectum: ꝛ cōiter charitas inclinet appetitū ad honeſtū pſequendū: ꝛ ſic conſtituet ſibi verū vltim finē q̄ꝫuis cōfuſe. Et lꝫ hꝫ videat̃ verum vt in plurib⁹: nō opꝫ tñ in oīb⁹ ſic eſſe nō ſolū pp libtatē ſꝫ pp cōplonē ꝛ malā aſſuetudinē añ act⁹ diſcretiōis. vñ fit ꝙ ps ſenſitiua magis mouebit: ad aſſueta delectabilia mala q̄ꝫ fides ꝛ charitas ad honeſtū: pp qđ nō parui refert vt aſſueſcat puer ad audiēdum ſpūalia ꝛ honeſta. Determinat̃ .n. habitus fidei infuſus ex ppoſitis ex auditu ꝛ charitas illā ſequit̃. De cōfeſſionis aūt neceſſitate pꝫ quid dōm. dꝫ .n. cōteri ꝛ cōfiteri quis ſicut de alijs incertis niſi ꝙ aliquid minus ad confeſſionē huius ſufficere videtur. ſ. in cōi cōfiteri de occultis intendēdo de omnibus: quia icertitudo iſta cōis eſt toti generi humano: pp quod nemo ſcit vtrū odio vel amore dignus ſit.

dum proprie pertinet ad voluntatem: vt pꝫ ex premiſſis. ergo lex non pertinet ad rationem: ſed magis ad voluntatem ſm ꝙ etiā iuriſperitus dicit. Quod placuit principi legis habet vigorem. ¶ Sed contra eſt qđ ad legē ptinet pcipere ꝛ phibere: ſed iperare eſt rōnis: vt ſupra habitum eſt. ergo lex eſt aliqd rationis. ¶ Reſpondeo dicendū: ꝙ lex quedam regula eſt ꝛ menſura actuū ſm quā inducitur aliquis ad agendū: vel ab agēdo retrahitur. Dicitur enim lex a ligando: quia obligat ad agendum. regula autē ꝛ menſura humanorum actuū eſt ratio que eſt principiū primū actuū humanorum: vt ex predictis pꝫ. Rationis enim eſt ordinare ad finem qui eſt primum principiū in agendis ſm phm. In vnoquoqꝫ autē genere id qđ eſt principium eſt menſura ꝛ regula illius generis: ſicut vnitas in genere numeri: ꝛ motus primus in genere motuū. vñ relinquitur ꝙ lex ſit aliqd pertinens ad rationē. ¶ Ad primū ergo dicendū: ꝙ cum lex ſit regula quedam ꝛ menſura. dicitur dupliciter eſſe in aliquo. Uno modo ſicut in mēſurāte ꝛ regulante: ꝛ quia hoc eſt proprium rationis. ideo per hunc modū lex eſt in ratione ſola. alio modo ſicut in regulato ꝛ menſurato: ꝛ ſic lex eſt in omnibus q̄ inclinātur in aliquid ex aliqua lege: ita ꝙ quelibet inclinatio proueniens ex aliqua lege pōt dici lex nō eſſentialiter: ſed q̄ſi participatiue: ꝛ hoc modo inclinatio ipſa membrorum ad concupiſcendū lex membrorum vocat̃. ¶ Ad ſcđm dicendū: ꝙ ſicut in actibus exteriorībus eſt conſiderare operationē ꝛ operatum: puta edificationē ꝛ edificatum. ita in opibus rationis eſt cōſiderare ipm actū rationis qui eſt intelligere ꝛ ratiocinari. ꝛ aliquid per huiuſmōi actum cōſtitutum. quod quidē in ſpeculatiua ratione primo quidem eſt diffinitio. Secundo enunciatio. Tertio vero ſyllogiſmus vel argumētatio. ꝛ quia ratio etiā practica vtit̃ quodam ſyllogiſmo in operabilibus: vt ſupra habitum eſt ſm ꝙ phus docet in. vij. ethico. idō eſt inuenire aliquid in ratione practica quod ita ſe habeat ad operationes ſicut ſe hꝫ ppoſitio in ratiōe ſpeculatiua ad cōcluſiones. ꝛ huiuſmodi propoſitiones vniuerſales rationis practice ordinate ad actiones habent rationē legis: que quidem ppoſitiōes aliquādo actualiter conſiderantur: aliquando vero habitualiter a ratione tenentur. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ratio habet vim mouendi a volūtate: vt ſupra dictum eſt. Ex hoc enim ꝙ aliquis vult finem ratio imperat de his que ſunt ad finem: ſed voluntas de his que imperantur ad hoc ꝙ legis rationē habeat: oportet ꝙ ſit aliqua ratione regulata. ꝛ hoc modo intelligitur ꝙ volūtas principis habet vigorem legis. alioquin

¶ Qō. XC.

¶ Articulus. I.

In rñſione ad 2m pmi articuli q. 90. nota pportiōes inter ſyllm ſpeculatiuū ꝛ practicū: ꝙ ille tot⁹ i itellectu ē: iſte aūt in itellectu pnci⁹ q̄ ſunt leges: cōem aūt in opatiōe hꝫ: qđ de practico in actu practici exercito itelligitur: vt ex ſis predictis pꝫ. In actu ſiqdē cognitiōis hꝫ ſuā ſingularē cōnē: ſicut ē ſpeculatiu⁹ itellectus: pp qđ electio: que eſt volūtatis actus cōcluſio dr̃ cōſilij. ¶ In rñſiōe ad 3m eiuſdē articuli nota ꝙ intellectus opus ad hꝫ ꝙ lex ſit ſola motōe volūtatis eget: voluntatis autē opus ad hoc ꝙ lex ſit eget ꝛ motione ꝛ regulatione itellectus: motione quidem quia voluntas non mouetur niſi a cognito. Regulatione aūt quia voluntas irregulata eſt ini

quitas: ⁊ eſt ſer
mo de volũta-
te creata: diui-
na eniʒ eſt lex
legum.

℄ Articu. II.

In ar-
ti-
cu-
lo
ſecũdo eiuſdẽ
queſt. in reſpõ
ſione ad p̃muʒ
nota ĩ quo dif-
ferũt precepta:
⁊ in lege contẽ
ta ⁊ a principi-
bus ſeu prela-
tis facta: lex or
dinem ad com
mune bonum
continet. Pre-
ceptum auteʒ
ordinem illuʒ
applicat ad ſin
gulares fines
ſubordinatos
bono cõmuni:
propter qd̓ pre
cepta que bo-
no cõmuni nõ
ſubordinantur
p̄cepti vim nõ
habent.

℄ Articu. III.

In ar-
ti-
cu-
lo
tertio eiuſdem
queſtionis du-
bium occurrit
circa illa ver-
ba: ordinare a-
liquid in bonũ
commune eſt
totius multitu
dinis vel ali-
cuius viceʒ ge
rẽtis tot⁹ mul
titudis: hoc.n.
eſſe falſum cõ-
ſtat nõ ſoluʒ in
deo qui ordiat
ĩn bonũ cõmu
ne tot⁹ vniuer
ſi: ⁊ nõ eſt vica
ri⁹ vniuerſi: ſʒ
ĩ papa qui nec

voluntas principis magis eſſet
iniquitas q̃ʒ lex.

℄ Utrũ lex ordinet̃ ſemꝑ ad bo
num. ℄ Articulus. II.

AD ſcd̓m ſic ꝓcedit̃.
Videt̃ q̄ lex nõ ordi
net̃ ſemꝑ ad bonum
cõe ſic̃ ad fineʒ: ad le
gẽ.n. ꝑtinet recipere ⁊ ꝓhibe-
re: ſʒ p̄cepta ordinant̃ ad q̃daʒ
ſingularia bona. nõ ḡ ſemꝑ fi-
nis legis eſt bonũ cõe. ℄ Pre
terea. Lex dirigit homineʒ ad
agendũ: ſʒ actus hũani ſunt in
ꝑticularib⁹. ḡ ⁊ lex ad aliqd̓ ꝑti
culare bonũ ordinat̃. ℄ Pre-
terea. Iſidorus dic̃ in lib. ethi-
mologiaꝝ. Si rõne lex conſtat
lex erit oẽ qd̓ rõne cõſtiterit: ſʒ
rõne ↄſiſtit nõ ſolũ qd̓ ordinat̃
ad bonũ cõe: ſed ẽt qd̓ ordinat̃
ad priuatũ bonũ vni⁹. ḡ. ℄ Sʒ
ↄtra eſt qd̓ Iſidorus dic̃ i. iiij.
ethimologiarũ q̄ lex eſt nullo
priuato cõmodo: ſʒ ꝓ cõmuni
vtilitate ciuiũ ↄſcripta. ℄ Re-
ſpõdeo dd̓m: q̄ ſicut dcm̃ eſt:
lex ꝑtinet ad id qd̓ eſt principiũ
hũanoꝝ actuuʒ: ex eo q̄ eſt re-
gula ⁊ mẽſura. Sicut aũt rõ eſt
principiũ hũanoꝝ actuũ: ita ẽt
in ipſa rõne eſt aliqd̓ qd̓ eſt pri
cipiũ reſpectu oium alioꝝ. vñ
ad hoc oʒ q̄ pricipaliter ⁊ ma
xime ꝑtineat lex: primũ aũt pri
cipiuʒ in operatiuis: quoꝝ eſt
rõ practica eſt finis vltimus.
Eſt autẽ vltimus finis hũane
vite felicitas vel beatitudo: vt
ſupra habitũ eſt. vñ opʒ q̄ lex
maxime reſpiciat ordineʒ q eſt
in beatitudine rurſus cum ois
pars ordinet̃ ad totũ ſicut im-
perfectũ ad ꝑfectũ: vnus autẽ
hõ eſt pars cõmunitatis ꝑfecte
neceſſe ẽ q̄ lex ꝓprie reſpiciat
ordinẽ ad felicitatẽ cõeʒ: vñ ⁊
phs in p̄miſſa diffinitiõe lega-
liũ mẽtionẽ facit: ⁊ de felicita-
te ⁊ cõmuniõe pollitica. Dicit
.n. in. v. ethico. q̄ legalia iuſta

dicim⁹ factiua ⁊ ↄſeruatiua fe
licitatis ⁊ particularuʒ ipſius
politica cõmunicatiõe. Perfe
cta.n. ↄmunitas ciuitas eſt: vt
dr̃ in primo politice. In quoli
bet aũt gñe id qd̓ maxime dicit̃
eſt principiũ alioꝝ: ⁊ alia dñr
ſm ordineʒ ad ipm̃: ſicut ignis
qui eſt maxime calidus eſt cã
caliditatis in corporibus mix-
tis q̃ intm̃ dñr calida inquãtuʒ
participant de igne: vnde opʒ
q̄ cũ lex maxime dicat̃ ſʒ ordi-
nẽ ad bonũ cõe: qd̓cunqʒ aliud
p̄ceptum de particulari opere
nõ hʒ rõnẽ legis niſi ſm ordinẽ
ad bonũ cõe ⁊ id̓o ois lex ad bo
nũ cõe ordinat̃. ℄ Ad primuʒ
ergo dd̓m: q̄ p̄ceptuʒ iportat
applicationẽ legis ad ea q̃ ex le
ge regulant̃. ordo aũt ad bonũ
cõe qui pertinet ad legẽ: eſt ap
plicabilis ad ſingulares fines:
⁊ ſm hoc etiã de particulari-
bus quibuſdam p̄cepta dant̃.
℄ Ad ſcd̓m dd̓m: q̄ operatio
nes qdem ſunt in particulari-
bus: ſed illa particularia refer-
ri pñt ad bonũ cõe nõ quidem
cõmunitate generis vł ſpeciei:
ſed cõitate cauſe finalis ſm q̄
bonuʒ cõe dicit̃ finis ↄmunis.
℄ Ad tertiuʒ dd̓m: q̄ ſicut ni
hil ↄſtat firmiter ſm rõnẽ ſpe-
culatiuã niſi per reſolutionem
ad prima principia indemon-
ſtrabilia: ita firmiter nihil con
ſtat per rationem practicam ni
ſi per ordinationem ad vltimũ
finem: qui eſt bonum cõe: qd̓
aũt hoc modo ratione conſtat
legis rationem habet.

℄ Utruʒ ratio cuiuſlibet ſit fa-
ctiua legis. ℄ Articu. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit̃.
Videtur q̄ cuiuſlibet
ratio ſit factiua legis.
Dicit eniʒ apoſtolus
ad Ro. ij. q̄ cuʒ gentes que le
gem nõ habent: naturaliter ea
que legis ſunt faciunt: ipſi ſibi

eſt multitudo
populi chriſtia
ni: nec eſt eius
vicarius ſʒ Ie-
ſu xp̄i: ⁊ legem
põit eccl̓ie cun
cte: ⁊ in patre-
familias q or-
dinat ad com-
mune bonum
familie: ⁊ nõ ẽ
eius vicari⁹.
℄ Ad hoc dici-
tur q̄ dupliciter
ter poſſunt au-
toris verba in
telligi. Primo
vt ſignificãt ex
vi verboruʒ: ⁊
tunc dicatur q̄
non loquit̃ vni
uerſaliter ſʒ in
multitudie hu
mana ꝑfecta ⁊
ſʒ humanũ or
dinem. ſecluſa
namqʒ diuina
lege i multitu-
die generis hu
mani nullus ẽ
priceps: ſed ip-
ſa mltitudo cõ
mune bonum
primo reſpicit
per ſeipſam vł
ↄmittit alteri.
Alioqn nõ pn-
ceps ſed tyran
nus eẽt q mul-
titudini preeſ-
ſet. Obiectiões
autem de deo
et papa ex hu-
manuʒ ſunt or
dinem: de pa-
tre auteʒ fami
lias extra com
munitateʒ per
fectam. Secũ-
do dicatur ⁊ al
tius ⁊ formali-
us q̄ per gerẽ-
teʒ vices mul-
titudinis non
limitat ſe au-
tor ad vicariũ
multitudinis:
ſed ad deum q
quouis modo
vices multitu
dis in hoc q̄ ẽ
ordinare in cõ
mune bonum
ſupplet̃ poteſt.
Cõſtat

Conſtat autem ꝙ de⁹ preeminenter poteſt ordinare in bonum commune multitudis multo melius ꝙ ipa multitudo poſſet in illud ordinare. Et ſimiliter Jeſus Chriſtus p ſuum vicarium vices multitudinis ſupplet: et ſimiliter paterfamilias reſpectu ſue familie. vnde autor concluſionem formaliter inferendo declarat quid p vices gerentem intellexerit cum dicat: et ideo cōdere leges pertinet ad totam multitudinem vel ad perſonā publicam que totius multitudinis curam habet. vbi manifeſte aperit ꝙ idem intellexit per gerere vicē multitudinis et per habere curam illius.

¶ In eodem articulo aduerte qđ quia legiſlator apud autorem eſt vel multitudo tota vel multitudinis totius curam habens: et conſtat ꝙ nulla eſt hic variatio terminorū et ꝙ papa eſt legiſlator i multitudie tota populi chriſtiani oportet dicere eſt habens curam toti⁹ multitudinis populi chriſtiani eo modo accipiēdo totam multitudinem quo poſſet condere

ſunt lex: hoc aūt cōiter de oib⁹ dicit. ergo qlibʒ pōt facere ſibi legē. ¶ Preterea. Sicut phs dicit in. ij. ethico. intentio legiſlatoris eſt vt inducat hoiem ad virtutem: ſed quilibet homo pōt alium inducere ad virtutē. ergo cuiuſlibet hominis ratio eſt factiua legis. ¶ Preterea. Sicut princeps ciuitatis eſt ciuitatis gubernator: ita quilibʒ paterfamilias eſt gubernator domus: ſed pīceps ciuitatis poteſt in ciuitate legem facere. ergo quilibʒ paterfamilias poteſt in ſua domo facere leges. ¶ Sed contra eſt qđ Iſidorus dicit in lib. ethimologiarū: et habetur in decretis diſti. ij. Lex eſt cōſtitutio populi ſm quam maiores natu ſimul cū plebibus aliquid ſanxerūt. nō eſt ergo cuiuſlibet facere legē. ¶ Reſpondeo dicēdum: ꝙ lex ꝓprie primo et principaliter reſpicit ordinem ad bonum commune: ordinare autem aliquid in bonum cōmune eſt vel totius multitudinis: vl' alicuius gerentis vicem totius multitudinis. et ideo condere legē vel pertinet ad totam multitudinem vel pertinet ad perſonam publicam: que totius multitudinis curam hʒ: qr et in oibus alijs ordinare in finem eſt eius cui⁹ eſt ꝓpri⁹ ille finis. ¶ Ad primum ergo dicēdum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: lex eſt in aliquo nō ſolum ſicut in regulante: ſʒ etiā participatiue ſicut in regulato: et hoc modo vnuſquiſqʒ ſibi eſt lex inquātum participat ordinem alicuius regulantis: vnde et ibidem ſubditur. Qui oſtendunt opus legis ſcriptū in cordibus ſuis. ¶ Ad ſecūdum dicēdum: ꝙ perſona priuata nō pōt īducere efficaciter ad virtutē: pōt enim ſolū monere: ſed ſi ſua monitio nō recipiat: non hʒ vim coactiuā quā debet habere lex ad hoc ꝙ efficaciter īducat ad virtutē: vt phs dicit in. x. ethi. hanc autē virtutē coactiuā hʒ multitudo vel perſona publica ad quā pertinet penas infligere: vt infra dicet. et ideo ſolius eſt ei⁹ leges facere. ¶ Ad tertiū dicēdum: ꝙ ſicut hō eſt pars domus: ita domus eſt pars ciuitatis: ciuitas aūt eſt cōitas ꝑfecta: vt dicit in primo politice. et iō ſicut bonū vnius hois non eſt vltimus finis: ſʒ ad cōe bonū ordinat: ita ēt et bonum vnius dom⁹ ordinat ad bonū vnius ciuitatis que eſt cōmunitas perfecta: vñ ille qui gubernat aliquam familiam pōt quidē facere aliqua precepta: vel ſtatuta. nō tamen que ꝓprie habeant rationem legis.

¶ Utrum promulgatio ſit de rōne legis. ¶ Articu. IIII.

AD qrtum ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ ꝓmulgatio non ſit de rōne legis. Lex. n. naturalis maxime hʒ rōnem legis: ſed lex naturalis nō indiget promulgatione. ergo nō eſt de ratione legis ꝙ promulgetur. ¶ Preterea. Ad legem pertinet ꝓprie obligare ad aliquid faciendū: vel nō faciendum: ſed nō ſolū obligantur ad implendum legem illi corā quibus ꝓmulgatur lex: ſed etiā alij. ergo ꝓmulgatio non eſt de ratione legis. ¶ Preterea. Obligatio legis extenditur etiam in futurū: qr leges futuris negocijs neceſſitatem iponunt vt iura dicunt: ſed promulgatio fit ad preſentes. ergo ꝓmulgatio nō eſt de neceſſitate legis. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ dicit in decretis quarta diſ. ꝙ leges inſtituuntur cum ꝓmulgant. ¶ Reſpondeo dicendū: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: lex iponit alijs per modum regule et

leges ſi nō ſubdita eſſet. Conſtat autem qđ condere leges ptinet ad multitudinem totam non ſcđm ſinglas partes ſʒ collectiue id eſt ad communitatem multitudinis: papa ergo eſt habēs curam non ſolum ſingulorū ſed communitatis toti⁹ multitudinis chriſtianorum. Et hec dixerim ꝓpter ſcolos qſdam qui papā paſtorem ſingularum eccleſiarum non communitatis toti⁹ eccl'ie chriſtiane eſſe contendunt: errāt ꝑpe grauiter. Et hinc habes qđ tota multitudo vt legis latoris officium habʒ eſt ſub cura illi⁹ qui legis lator eſt: quod ēt ex ratione conuincitur: quia finis proprius communitatis ſcilicet commune bonum eſt proprius finis legis latoris: quāuis diuerſimode: quia communitatis vt ordinate: et legis latoris vt ordinantis.

¶ Articu. IIII.

In articulo qrto in reſponſione ad ſcđm nota ꝙ ob illa verba vl' deuenire poteſt nō intelligitur de

mẽſure. Regula aũt ⁊ mẽſura iponit̃ p hoc ꝙ applicat̃ hiis q̃ regulant̃ ⁊ mẽſurant̃: vñ ad h̃ ꝙ lex ꝟtutẽ obligãdi obtineat qd̾ eſt ꝓpriũ legis: oꝫ ꝙ applicet̃ hoib⁹ q ſm eã regulari debẽt: talis aũt applicatio fit p h̃ ꝙ in notitiã eoꝝ deducit̃ ex ipã ꝓmulgatiõe: vñ promulgatio ipã neccaria eſt ad hoc ꝙ lex habeat ſuã ꝟtutẽ. Et ſic ex q̃tuor p̃dictis põt colligi diffinitio legis: q̃ nihil eſt aliud q̃ꝫ q̃dã rõnis ordinatio ad bonũ cõe ab eo q curã cõitatis hꝫ ꝓmulgatã. ℭ Ad primũ g̃ dõm: ꝙ ꝓmulgatio legis nãe eſt ex hoc ipſo ꝙ de⁹ eã mẽtib⁹ hoiũ inſeruit nãliter cognoſcẽdã. ℭ Ad ſcd̾m dõm: ꝙ illi coraꝫ qb⁹ lex nõ ꝓmulgat̃: obligant̃ ad legẽ obſeruãdã. inquãtũ in eoꝝ notitiã deuenit p alios: vel deuenire põt promulgatione facta. ℭ Ad tertiũ dõm: ꝙ ꝓmulgatio p̃ſens in futuruꝫ extẽdit̃ p firmitatẽ ſcripture. q̃ quodãmõ ſemp eã ꝓmulgat: vñ Iſydorus dic̃ in .j. ethimologiaꝝ. ꝙ lex a legendo vocata eſt: q2 ſcripta eſt.

ℭ De diuerſitate legum.

ℭ Qõ. XCI.

DEinde ɔſiderãdũ eſt de diuerſitate legũ. ℭ Et circa hoc querunt̃ ſex. ℭ Primo vtꝝ ſit aliq̃ lex eterna. ℭ Scd̾o vtrũ ſit aliqua lex nãlis. ℭ Tertio vtꝝ ſit aliq̃ lex hũana. ℭ Quarto vtrum ſit aliqua lex diuina. ℭ Quinto vtꝝ ſit vna tm̃ vel plures. ℭ Sexto vtrum ſit aliqua lex peccati.

ℭ Utrum ſit aliqua lex eterna.

ℭ Articulus. I.

AD primũ ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ nõ ſit aliq̃ lex eterna. Omnis.n. lex aliquibus iponit̃: ſꝫ nõ fuit ab eterno cui aliqua lex poſſit iponi. ſolus eniꝫ de⁹ fuit ab eterno. g̃ nulla lex ẽ eterna. ℭ Preterea. Promulgatio eſt de rõne legis: ſꝫ ꝓmulgatio nõ potuit eẽ ab eterno: q2 nõ erat ab eterno cui promulgaret̃. g̃ nulla lex põt eſſe eterna. ℭ Preterea. Lex iportat ordinẽ ad finẽ: ſꝫ nihil eſt eternũ qd̾ ordinet̃ ad finẽ: ſolus.n. vltim⁹ finis eſt eternus. g̃ nulla lex eſt eterna. ℭ Sed ɔtra eſt qd̾ Augu. dicit in .j. de libe. arbi. Lex que ſũma rõ nominat̃ nõ põt cuipiã itelligenti nõ icõmutabilis eternaq3 videri. ℭ Reſpondeo dõꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: nihil eſt aliud lex q̃ꝫ dictamen practice rõnis in principe q gubernat aliq̃ꝫ cõitatẽ pfectã. manifeſtũ eſt autẽ ſuppoſito ꝙ mũdus diuina ꝓuidẽtia regat̃: vt in primo habitũ eſt: ꝙ tota cõitas vniuerſi gubernat̃ rõne diuina. ⁊ iõ ipſa rõ gubernationis rerũ in deo ſicut in principe vniuerſitatis exiſtens legis hꝫ rõnẽ: ⁊ q2 diuina rõ nihil ɔcipit ex tpe: ſed hꝫ eternũ ɔceptũ: vt dr̃ Prouer. viij. idẽ eſt ꝙ hmõi legem opꝫ dicere eternaꝫ. ℭ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ ea que in ſeipſis nõ ſunt apud deũ exiſtũt inquãtũ ſunt ab ipſo cognita ⁊ preordinata ſm illud Ro. iiij. Qui vocat ea que nõ ſunt tanq̃ꝫ ea que ſunt. ſic igr̃ eternus diuine legis ɔceptus hꝫ rõnẽ legis eterne ſm ꝙ a deo ordinat̃ ad gubernationeꝫ rerũ ab ipſo p̃cognitaꝝ. ℭ Ad ſcd̾m dõꝫ: ꝙ ꝓmulgatio fit ⁊ verbo: ⁊ ſcripto: ⁊ vtroq3 mõ lex eterna hꝫ ꝓmulgationẽ ex parte dei ꝓmulgantis: q2 ⁊ verbũ diuinũ eſt eternũ: ⁊ ſcriptura libri vite eſt eterna: ſꝫ ex pte creature audientis: aut inſpiciẽtis nõ põt eẽ ꝓmulgatio eterna. ℭ Ad tertiũ dõm: ꝙ lex iportat ordinẽ ad finẽ actiue iquãtũ. ſ. per eã ordinant̃ aliq̃ in finem: nõ aũt paſſiue. i. ꝙ ipſa lex ordinet̃ ad finẽ: niſi per accidẽs in gubernãte. cuius finis eſt extra ipꝫ: ad quem etiã neceſſe eſt: vt lex eius ordinet̃: ſed finis diuine gubernatõis eſt ipſe deus nec eius lex eſt aliud ab ipſo: vnde lex eterna non ordinatur in alium finem.

ℭ Utrum ſit in nobis aliqua lex naturalis.

ℭ Articulus. II.

AD ſcd̾m ſic procedit̃. Uidet̃ ꝙ nõ ſit in nobis aliqua lex naturalis. Sufficienter eniꝫ homo gubernatur per legem eternam: dicit enim Auguſtinus in primo de lib. arbi. ꝙ lex eterna eſt q̃ iuſtũ ẽ vt oĩa ſint ordinatiſſima: ſꝫ nã nõ abũdat in ſupfluis: ſicut nec deficit in neceſſarijs. g̃ nõ eſt hoi aliq̃ lex nãlis. ℭ Preterea. Per legem ordinatur

homo

potẽtia logica: qua ſcilicꝫ nõ implicat ɔtradictionem: ſed de potentia politica id ẽ ſm ordinẽ ſeu curſum politicuꝫ. vnde deuenire poteſt coniungitur cum ly p alios: et intendit autor ꝙ abſentes a ꝓmulgatiõe obligãtur: vel quia p alios ꝓmulgatio ad eos deuenit vel p alios deuẽire potuit: ſed ex parte abſentiũ cõſequutũ eſt vt neſcirẽt: vel q2 noluerũt: vl̾ q2 neglexerũt facere quod i eis erat ad ſciẽdũ. Alioquin abſẽtes neſciẽs promulgate legis non ligãtur: ꝓpter quod ſi rome noua lex ꝓmulgat̃: ⁊ nec curia ipſa procurat vt ꝓmulgatio ad eccleſias cathedrales deueniat: nec prelati qui ibi ſũt iſinuãt ſuis eccleſijs accuſari nec apud deum: nec apud homies ignorantie poſſunt abſentes neſcꝫ.

ℭ Qõ. XCI.

ℭ Articulus. I.

IN articulo primo. queſ. xci. nihil aliud notandum occurrit niſi ꝙ ipſa ꝓuidentia dei q̃ eſt ratio gubernationis reruꝫ

hō in ſuis actib⁹ ad finē: vt ſupra bitū eſt: ſʒ or
dinatio hūanoꝝ actuū ad finē nō eſt ꝑ nām: ſicꝫ
accidit in creaturis irrōnabilib⁹: q̄ ſolo appeti
tu nāli agūt pp finē: ſʒ agit hō pp finē ꝑ rōnē ⁊
volūtatē. ḡ nō eſt aliq̄ lex hoī nālis. ¶ Prete
rea. Quāto aliqs eſt liberior. tāto min⁹ eſt ſub
lege: ſʒ hō eſt liberior in oib⁹ alijs aialib⁹ pp li
be. arbi. qđ pre alijs aialib⁹ hʒ: cū igit̄ alia aia
lia nō ſubdant̄ legi nāli: nec hō alicui legi nāli
ſubdet̄. ¶ Sʒ ꝯtra eſt qđ dr̄ Ro. ij. ſup illud.
Cū gētes q̄ legē nō hñt: nāliter ea q̄ legis ſunt
faciūt. Dic glo. ꝙ ſi nō hñt legē ſcriptā hñt tñ
legē nālē: q̄ qlibet itelligit: ⁊ ſibi ꝯſcius eſt qđ
ſit bonū. ⁊ qđ malū. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut
ſupra dcm̄ eſt: lex cū ſit regula ⁊ mēſura dupl̄r
pōt eē in aliquo. vno mō ſicut i regulāte ⁊ mē
ſurāte. alio mō ſicut in regulato ⁊ menſurato:
qꝛ iq̄ntū participat aliqđ de regula vel mēſu
ra: ſic regulat̄ vel mēſurat̄: vñ cū oia q̄ diuine
ꝓuidētie ſubdunt̄: a lege eterna regulent̄ ⁊ mē
ſurent̄: vt ex dictis pʒ: manifeſtū eſt ꝙ oia ꝑti
cipāt aliqual̄r legē eternā: iq̄ntū. ſ. ex ipreſſio
ne ei⁹ hñt iclinatiōes in ꝓprios act⁹ ⁊ fines. In
ter cetera aūt etiaʒ rōnalis creatura excellētiori
quodā mō diuine ꝓuidētie ſubiacet: iq̄ntū ⁊
ipa fit ꝓuidētie ꝑticeps ſibijpſi: ⁊ alijs ꝓuidēs
vñ ⁊ in ipa ꝑticipat̄ rō eterna: ꝑ quā hʒ nālē in
clinationē ad debitū actū ⁊ finē. Et talis ꝑtici
patio legis eterne in ratiōali creatura lex nālis
dr̄. vñ cū pſal'. dixiſſet. Sacrificate ſacrificiuʒ
iuſtitie: q̄ſi qbuſdā q̄rentib⁹ q̄ ſunt iuſtitie opa
ſubiūgit. Multi dicūt qs oñdet nobis bona:
Cui qōni reſpōdens dicit. Signatū eſt ſuper
nos lumē vultus tui dñe. q̄ſi lumē rōnis nālis
quo diſcernimus qđ ſit bonū: ⁊ qđ maluʒ. qđ
ꝑtinet ad nālē legē: nihil aliud ſit q̄ʒ ipreſſio di
uini luminis i nobis. vñ pʒ ꝙ lex nālis nihil aliđ
eſt q̄ʒ ꝑticipatio legis eterne i rōnali creatura.
¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ rō illa procederet ſi lex
nālis eſſet aliqđ diuerſum a lege eterna. nō aūt
eſt niſi q̄dā ꝑticipatio eius: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad
ſcđm dōm: ꝙ oīs opatio rōnis ⁊ volūtatis de
riuat̄ in nobis ab eo qđ eſt ſʒ nāʒ: vt ſupra ha
bitū eſt. nā oīs rōcinatio deriuat̄ a pricipijs nā
liter notis: ⁊ oīs appetit⁹ eoꝝ q̄ ſūt ad finē de
riuat̄ a nāli appetitu vltimi finis. ⁊ ſic ēt opʒ ꝙ
prima directio actuū nr̄oꝝ ad finē fiat ꝑ legem
nālē. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ ēt aialia irrōnalia ꝑti
cipāt rōnē eternā ſuo mō: ſicꝫ ⁊ rōnalis creatu
ra: ſʒ qꝛ rōnalis creatura ꝑticipat eā itellectua
liter ⁊ rōnal̄r. iō ꝑticipatio legis eterne in crea
tura rōnali ꝓprie lex vocat̄: nā
lex eſt aliqđ rōnis: vt ſupra di
ctum eſt: in creatura auteʒ irra
tionali non participatur ratio
naliter. vnde nō poteſt dici lex
niſi per ſimilitudinem.

¶ Utrum ſit aliqua lex huma
na. ¶ Articulus. III.

Ad tertiuʒ ſic ꝓcedit̄.
Uidet̄ ꝙ non ſit aliq̄
lex humana. Lex eni
nālis eſt participatio
legis eterne: vt dcm̄ eſt: ſʒ per
legē eternam oia ſunt ordina
tiſſima: vt Augu. dicit in pūo
de libe. arbi. ergo lex naturalis
ſufficit ad oia humana ordinā
da: nō eſt ergo neceſſarium ꝙ
ſit aliqua lex humana. ¶ Pre
terea. Lex hʒ rationeʒ menſu
re vt dcm̄ eſt: ſed ratio huma
na nō eſt menſura rerum: ſed
potius econuerſo: vt in. x. me
taphyſi. dicit̄. ergo ex ratione
hūana nulla lex ꝓcedere pōt.
¶ Preterea. Mēſura debet
eſſe certiſſima: vt dicitur in. x.
metaphyſice: ſed dictamē hu
mane rationis de rebus geren
dis eſt incertum ſm illud Sa
pientie. ix. Cogitationes mor
talium timide ⁊ incerte proui
dentie noſtre. ergo ex ratione
hūana nulla lex ꝓcedere pōt.
¶ Sed contra ꝙ Augu. in. j.
de libe. arbi. ponit duas leges.
vnam eternam. ⁊ aliam tem
poralem: quā dicit eſſe huma
nam. ¶ Reſpondeo dicendū:
ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: lex
eſt quoddam dictamen practi
ce rationis. Similis autē pro
ceſſus eſſe inuenitur rationis
practice ⁊ ſpeculatiue. Utra
q̄ʒ enim ex quibuſdam princi
pijs ad quaſdaʒ concluſiones
procedit: vt ſuperius habituʒ
eſt: ſm hoc ergo dicenduʒ eſt
ꝙ ſicut in ratione ſpeculatiua
ex principijs indemonſtrabili
bus naturaliter cognitis pro

pro quanto eſt
mēſura ⁊ regu
la obliga[illegible] re
rum [illegible]
i ſuos actus et
fines ad finem
vltimuʒ: legis
rationē induit
q̄uis legis ſub
iecta non eodē
modo ab illa
regulent̄ ⁊ obli
gentur: dū ani
malia rationa
biliter vt intel
lectum haben
tia: alia natura
liter vt intelle
ctu carētia ſub
dantur.
¶ In articulis
pmo ſecūdo et
tertio eiuſdem
queſ. collige ꝙ
homo trib⁹ le
gibus eget ad
ſui rectitudinē
moraleʒ ſeclu
ſa rectitudine
requiſita ꝑ ce
leſti patria. nā
eget lege eter
na naturali et
humana q̄ ni
hil aliud ſūt q̄ʒ
ratio diuie gu
bernationis in
deo: princi⁹pra
ctica naturalr
ꝑ ſe nota et cō
cluſiones eoꝝ
per diſcurſum
rationis adiu
uente quib⁹ ſe
cōiungatur ꝙ
homo ſup hec
eſt ordinat⁹ ad
finem ſuperna
turalem a ſcri
ptura cuius cele
ſtis pñe mani
feſtum erit ꝙ
oportet legem
quartaʒ ſuper
addere ſcilicet
diuinam vt in
quarto articu
lo dicitur: que
ſm diuerſitatē
ſtat⁹ hominis i
ordine illo ſu
pernaturali di
ſticta eſt in ve
terem ⁊ nouā.

In riſione ad 3ᵐ tertii articuli eiuſdem q̄ſt. nota differentiam inter res nãles ⁊ morales ꝙ ille menſurant noſtruꝫ intellectum vt pote cauſe eiꝰ: morales vero menſurant̃ ab intellectu noſtro non quõcũqꝫ: ſed nãli īdito a deo: q2 effectꝰ ſunt rationis naturalis vt p̄mi p̄ncipij moraliuꝫ que ſunt a nobis.

℄ In articuꝰ q̄n to ſicut nec in q̄rto aliud occurrit ſcribendum. In .q. ſiquidem .107. inferius patebunt ſiqua ſunt dubia in q̄nto articulo. In ſexto autem articulo nota illa verba deſtituitur origiali iuſtitia ⁊ vigore rationis pro q̄ſtio .109. vbi de ītegritate ⁊ cõruptione nature humãe erit ſermo: habes etiã ex hoc articulo quid ꝓprie ſignificat fomes inclinationis ſcilicet partis ſenſitiue exeuntis a rationis ordine.

ducunt̃ ꝯcluſiones diuerſarũ ſciarũ: quaruꝫ cognitio nõ eſt nobis nãliter indita: ſꝫ ꝑ induſtriã rõnis inuenta. Ita ẽt ex p̄ceptis legis nãlis q̄ſi ex q̄buſdaꝫ principijs cõibus ⁊ indemõſtrabilibꝰ: nec̃e eſt ꝙ rõ humana ꝓcedat ad aliqua magis ꝑticulariter diſponenda. ⁊ iſte ꝑticulares diſpoſitiones adinuẽte ſꝫm rõnẽ humanã dñr leges humane obſeruatis alijs ꝯditionibus q̄ ꝑtinent ad rõnẽ legis: vt ſupra dcm̃ eſt. Unde Tulliꝰ dicit in ſua rhetorica: ꝙ initiũ iuris eſt a nã ꝓfectũ: deinde q̄dã i cõſuetudinem ex vtilitate rõnis venerũt poſtea res a nã perfectas: ⁊ a ꝯſuetudine ꝓbatas: legũ metus: ⁊ religio ſanxit. ℄ Ad primũ ergo dõm: ꝙ rõ humana nõ põt ꝑticipare ad plenũ dictamẽ rõnis diuine: ſꝫ ſuo mõ ⁊ iperfecte. ⁊ iõ ſicut ex parte rõnis ſpeculatiue per nãlẽ ꝑticipationẽ diuine ſapie ieſt nobis cognitio quorũdã cõiuꝫ principiorꝫ: nõ aũt cuiuſlꝫ veritatis ꝓpria cognitio ſicut in diuina ſapientia ꝯtinet̃. Ita ẽt ex ꝑte rõnis practice nãliter hõ participat legẽ eternã ſꝫm q̄dã cõmunia principia: nõ aũt ſꝫm particulares directiões ſingulorꝫ: q̄ tñ in eterna lege ꝯtinent̃. ⁊ iõ nec̃e eſt vlterius ꝙ rõ humana procedat ad ꝑticulares quaſdã legũ ſanctiones. ℄ Ad ſcd̃ꝫ dõꝫ: ꝙ rõ hũana ſꝫm ſe nõ eſt regula rerꝫ: ſed principia eis nãliter indita ſunt regule q̄dã gñales ⁊ menſure oiuꝫ eorꝫ q̄ ſunt per hoieꝫ agẽda: quorꝫ rõ nãlis eſt regula ⁊ mẽſura: lꝫ nõ ſit menſura eorꝫ q̄ ſunt a nã. ℄ Ad tertiuꝫ dõꝫ: ꝙ ratio practica eſt circa oꝑabilia: ⁊ q̄ ſunt ſingularia ⁊ ꝯtingentia. nõ ãt circa nec̃aria ſicut rõ ſpeculatiua. ⁊ iõ leges humane nõ p̄ñt illã infallibilitatem habere quã hñt ꝯcluſiones demõſtratiue ſcientiarꝫ: nec oꝫ ꝙ ois mẽſura ſit oi modo ifallibilis ⁊ certa: ſed ſꝫ ꝙ eſt poſe in gñe ſuo.

℄ Utrum fuerit neceſſarium eſſe aliquam legẽ diuinam. ℄ Articulus. IIII.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ non fuerit neceſſariũ eſſe aliq̄ꝫ legẽ diuinam. Quia vt dcm̃ eſt: lex nãlis eſt q̄daꝫ participatio legis eterne in nobis: ſꝫ lex eterna eſt lex diuina: vt dcm̃ eſt. ḡ nõ opꝫ ꝙ p̄ter legẽ nãleꝫ ⁊ leges humanas ab ea deriuatas ſit aliqua alia lex diuina. ℄ Preterea. Eccl'. xv. dr̃ ꝙ deus dimiſit hominẽ in manu ꝯſilij ſui: ꝯſiliũ aũt eſt actus rõnis: vt ſupra habitũ eſt. ergo hõ dimiſſus eſt gubernationi ſue rõnis: ſꝫ dictamen rõnis humane eſt lex humana: vt dcm̃ eſt. ḡ nõ opꝫ ꝙ hõ alia lege diuina guberneť. ℄ Preterea. Natura hũana eſt ſufficiẽtior irrõnalibus creaturis: ſꝫ irrõnales creature nõ hñt aliq̄ꝫ legẽ diuinã p̄ter iclinationem nãleꝫ eis inditã. ḡ multo minus creatura rõnalis dꝫ hr̃e aliq̄ꝫ legẽ diuinã p̄ter nãlem legem. ℄ Sed ꝯtra eſt qḋ Dauid expetit legẽ a deo ſibi poni dicẽs. Legem pone mihi dñe in via iuſtificationũ tuarũ. ℄ Reſpõdeo dõm: ꝙ p̄ter legẽ nãlẽ ⁊ legẽ hũanã neceſſariuꝫ fuit ad directionẽ humane vite hr̃e legẽ diuinã: ⁊ hoc ꝑꝑ q̄ttuor rõnes. Primo q̄dẽ. q2 ꝑ legẽ dirigit̃ hõ ad actus ꝓprios in ordine ad vltimuꝫ finẽ: ⁊ ſiq̄dẽ hõ ordinaret̃ tm̃ ad finẽ q nõ excederet ꝓportionem nãis facultatis hoĩs nõ oporteret ꝙ hõ haberet aliq̄d directiuũ ex parte rõnis ſupra legẽ nãlem: ⁊ legeꝫ humanitus poſitã q̄ ab ea deriuat̃: ſed q2 hõ ordinat̃ ad finem beatitudinis eterne que excedit ꝓportionem nãlis facultatis humane: vt ſupra habitũ eſt: ideo neceſſariuꝫ fuit: vt ſupra legem naturalem ⁊ humanam: dirigeretur etiam ad ſuũ finem lege diuinitus data. Secundo q2 propter incertitudinẽ humani iudicij p̄cipue de rebus ꝯtingentibus ⁊ particularibus ꝯtingit de actibus humanis diuerſorum eſſe diuerſa iudicia. ex quibus etiam diuerſe ⁊ cõtrarie leges ꝓcedunt: vt ergo hõ abſq̄ꝫ omni dubitatione ſcire poſſit q̄d ei ſit agendũ: ⁊ q̄d vitandũ: neceſſariũ fuit vt in actibus ꝓprijs dirigeret̃ per legẽ diuinitus datã: de qua ꝯſtat ꝙ nõ põt errare. Tertio q2 de his põt hõ legẽ facere de q̄bus põt iudicare: iudiciũ aũt hominis eſſe nõ põt de interioribus motibus qui latent: ſed ſolum de exterioribus actibus qui apparent: ⁊

tamen

tū ad pfectionē ꝟtutis reqrit̃ ꝙ in vtriſq; acti-
bus hō rect⁹ exiſtat. ⁊ iõ lex humana nõ potuit
cohibere ⁊ ordinare ſufficiēter iteriões act⁹: ſʒ
neceſſariū fuit ꝙ ad hoc ſupueniret lex diuina.
Quarto qꝛ ſicut Aug. dic̃ in .j. de li. arbi. Lex hu
mana nõ põt oia q̄ male fiūt punire: vl' ꝓhibe-
re: qꝛ dū auferre vellet oia mala: ſequeret̃ ꝙ ēt
multa bona tollerent̃: ⁊ ipediret̃ vtilitas boni
cõis: qḋ eſt nec̃iū ad ꝯuerſationē hūanā: vt ḡ
nullū malū iphibitū ⁊ ipunitū remaneat ne
ceſſariū fuit ſupuenire legē diuinā p quā oia
pctā ꝓhibent̃. Et iſte quattuoꝛ cāe tangunt̃ in
pſal'. vbi dr̃. Lex dñi imaculata .i. nullam pcti
turpitudinē pmittens ꝯuertēs aīas: qꝛ nõ ſolū
exteriores act⁹: ſʒ ēt iteriores dirigit. Teſtimo
niū dñi fidele pp certitudiē ꝟitatis ⁊ rectitudi
nis. Sapiētiā pſtās puulis iquātū ordinat ho
minē ad ſupnālē finē. ⁊ diuinū. ¶ Ad primū
ḡ dōm: ꝙ p nālē legē pticipat̃ lex eterna ſʒ ꝓ
portionē capacitatis hūane nāe: ſʒ oꝫ vt altiori
mõ dirigat̃ hõ in vltimū finē ſupnālē. ⁊ iõ ſu
peraddit̃ lex diuinit⁹ data p quā lex eterna pti
cipat̃ altiori mõ. ¶ Ad ſcōʒ dōʒ: ꝙ ꝯſiliū ē in
qſitio qdā: vñ ñ oꝫ ꝙ pcedat ex pricipijs nāl'r
idītis q̄ ſunt pcepta legis nāe pp pdicta: ſʒ opꝫ
ꝙ ſupaddant̃ qdā alia pricipia .ſ. pcepta legis
diuine. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ creature irrõnales
nõ ordinant̃ ad altiorē finē q̄ʒ ſit finis q eſt ꝓ
portionatus nāli ꝟtuti ipſaꝝ. ⁊ iõ nõ ē ſilis rõ.

¶ Utrū lex diuina ſit vna tm̄. ¶ Arti. V.

AD qntū ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ lex diui-
na ſit vna tm̄. vni⁹ .n. regis in vno re-
gno eſt vna lex: ſʒ totū hūanū gen⁹ cõ
parat̃ ad deū: ſicut ad vnū regē ſm il
lud pſa. Rex oīs terre deus eſt. ḡ eſt vna tm̄ lex
diuina. ¶ Preterea. Lex oīs ordinat̃ ad finē
quē legiſlatoꝛ itēdit in eis qb⁹ legē fert: ſʒ vnū
⁊ idē eſt qḋ deus itēdit in oibus ſm illud .i. ad
Thimoth. ij. Uult oēs hoīes ſaluos fieri. ⁊ in
agnitionē ꝟitatis venire. ḡ vna tm̄ eſt lex diui-
na. ¶ Preterea. Lex diuina ꝓpinqoꝛ eē vr̃ le
gi eterne q̄ eſt vna q̄ʒ lex nālis q̄to altioꝛ eſt re
uelatio gr̄e q̄ʒ cognitio nāe: ſʒ lex nālis eſt vna
oium hoiuʒ: ḡ multo magis lex diuina. ¶ Sʒ
ꝯtra eſt qḋ aplus dicit ad Hebreos. vij. Trāſ
lato ſacerdotio neceē eſt vt legis trāſlatio fiat: ſʒ
ſacerdotiū eſt duplex: vt ibidē dr̃ .ſ. ſacerdotiū
leuiticū: ⁊ ſacerdotiū xp̄i. ḡ ēt duplex eſt lex di
uina .ſ. lex vetus ⁊ lex noua. ¶ Rñdeo dōʒ: ꝙ
ſicut in primo dcm̄ eſt: diſtinctio eſt cā nume-
ri. Duplr̃ āt iueniūt̃ aliq̄ diſtingui. Uno mõ
ſicut ea q̄ ſunt oio ſpē diuerſa: vt equ⁹ ⁊ bos.
Alio mõ ſicut pfectū ⁊ ipfectū in eadē ſpē:
ſic puer ⁊ vir. ⁊ hoc mõ lex diuina diſtinguit̃
in legē veterē ⁊ legem nouā. vñ apoſtolus ad
Gal'. iij. ꝯparat ſtatū veteris legis ſtatui pueri
li exiſtēti ſub pedagogo: ſtatuʒ aūt noue legis
ꝯparat ſtatui viri pfecti q̄ iā nõ eſt ſub pedago
go. Attendit̃ aūt pfectio ⁊ ipfectio legis ſm
tria q̄ ad legē ptinēt. vt ſupra dcm̄ eſt. Primo
.n. ad legē ptinet vt ordinet̃ ad bonū cõe ſicut
ad finē: vt ſupra dcm̄ eſt: qḋ qdem põt eſſe du
plex .ſ. bonū ſenſibile ⁊ terrenuʒ: ⁊ ad tale bo-
num ordinabat directe lex vetus: vnde ſtatim
Exo. iij. in pricipio legis iuitat̃ populus ad re
gnū terrenū chananeoꝝ. ⁊ iterꝝ bonū itelligibi
le ⁊ celeſte: ⁊ ad hoc ordinat lex noua. vñ ſta-
tim xp̄s ad regnū celoꝝ in ſue pdicatiōis prin-
cipio iuitauit dicēs. Penitentiā agite. appro-
pinquabit .n. regnuʒ celoꝝ Matth. iiij. ⁊ ideo
Augu. dicit in .iiij. ꝯ Fauſtū ꝙ tēporaliū rerū
pmiſſiones in teſtamēto veteri ꝯtinent̃ ⁊ iõ ve
tus appellat̃: ſʒ eterne vite ꝓmiſſio ad nouum
pertinet teſtamentū. Scḋo ad legē ptinet diri
gere hūanos actus ſʒ ordinē iuſtitie in quo ēt
ſupabūdat lex noua legi veteri interiores act⁹
animi ordinādo ſm illud Matth. v. Niſi abū
dauerit iuſtitia veſtra pluſq̄ʒ ſcribaꝝ ⁊ phari-
ſeoꝝ: nõ intrabis in regnū celoꝝ: ⁊ iõ dr̃ ꝙ lex
vetus cohibet manū: lex noua animū. Tertio
ad legē ptinet inducere hoīes ad obſeruantias
mandatoꝝ. ⁊ hoc qdē lex vet⁹ faciebat timore
penaꝝ: lex aūt facit hoc per amorem q in cordi
bus noſtris infundit̃ per gr̄am xp̄i q̄ in lege no
ua ꝯfert̃: ſed in lege veteri figurabat̃: ⁊ iõ dicit
Augu. ꝯtra adamātiū Matth. Diſcipuluʒ ꝙ
breuis differentia eſt legis ⁊ euangelij: timoꝛ
⁊ amoꝛ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut pa-
terfamilias in domo alia mādata ꝓponit pue-
ris ⁊ adultis: ita etiā vn⁹ rex deus in vno ſuo
regno aliā legē dedit hominib⁹ adhuc iperfe-
ctis exiſtētibus: ⁊ aliā pfectiorē iā māductis
per priorē legē ad maiorē capacitatē diuinoꝝ.
¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſalus hoium nõ poterat
eſſe niſi per xp̄m ſm illud actuum. iiij. Nõ eſt
aliud nomē datū hoīb⁹ in quo oportebat nos
ſaluos fieri. ⁊ ideo lex pfecte omnes ad ſalutē
inducens dari nõ potuit niſi poſt xp̄i aduentū
antea vero dari oportuit populo ex quo xp̄us
erat naſciturus legeʒ preparatoriam ad xp̄i ſu
ſceptio nem: in qua quedam erudimenta ſalu
taris iuſtitie ꝯtinerentur. ¶ Ad tertiū dicen-

¶ Queſtio. XCII. ¶ Articu. I.

In articulo primo .q.92. dubium occurrit circa rationem ex eo ꝙ aut falſuz aſſumit: aut intentum non infert: propoſitio namq; fundans rationem littere eſt iſta: virtus cuiuſlibet ſubditi eſt vt bñ ſubijciatur principãti: hec autem propoſitio aut itelligit̃ formal'r ð ſubdito inquã tuz ſubditus: aut mãliter de eo qui eſt ſubditus. ſi formaliter ꝓpoſitio ē vera: ſed nõ infert niſi ꝙ lex facit ſubditos inquãtũ ſubditos bonos: hoc aũt nõ eſt facere homies bonos: quia ſicut aliud eſt eē homines: ⁊ aliud eſſe ſubditum: ita alia ē bonitas hoĩs: ⁊ alia ē bõitas ſubditi: ⁊ tñ titulus articuli querit an legis ſit facere hoies bonos: ⁊ in corpore articuli ifertur ex iſta ꝓpõne ꝙ legis eſt inducere ſubiectos ad ꝓpriã ipſorum virtutez. ſi vero materialiter intelligitur: tunc lʒ inferret intentum: ipſa tamē vniuerſaliter ē falſa: ⁊ ſubuerſionez pareret totius doctrĩe: materialis enĩ ſermo a doctrina alienus eſt. ¶ Ad hoc dicit̃ ꝙ ſermo ē formalis verus: ⁊ efficax ad intẽtũ iferẽdũ. Aduertẽduz nãq; ē ꝙ non ē ſm̃o de hac vel illa lege: ſed de lege in cõmuni continẽte eter

duz: ꝙ lex naturalis dirigit hominem ſm̃ q̃dam p̃cepta communia in qbus conueniunt tã perfecti q̃ʒ imperfecti. ⁊ ĩó eſt vna oium: ʒ lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibuſdam ad que non ſimiliter ſe habent perfecti: ⁊ imperfecti. ideo oportuit legem diuinam eſſe duplicem ſicut iam dcm̃ eſt.

¶ Utruʒ ſit aliqua lex fomitis.

¶ Articu. VI.

Ad ſextũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ nõ ſit aliq̃ lex fomitis. Dicit.n. Iſidorus in .ij. ethimologiaꝝ. ꝙ lex ratione ꝯſiſtit: fomes aũt nõ conſiſtit in rõne: ʒ magis a ratione deuiat. ergo fomes nõ hʒ rationẽ legis. ¶ Preterea. Omnis lex obligatoria eſt ita ꝙ qui eam non ſeruant tranſgreſſores dicuntur: ſed fomes nõ ꝯſtituit aliquem trangreſſorem ex hoc ꝙ ipſuz nõ ſequit̃: ſed magis tranſgreſſor reddit̃ ſiquis ipſam ſequatur. ergo fomes non habet rationez legis. ¶ Preterea. Lex ordinat̃ ad bonum cõmune: vt ſupra habitum eſt: ſed fomes non inclinat ad bonum commune: ſed magis ad bonũ priuatuʒ. ergo fomes nõ hʒ rationẽ. ¶ Sed contra eſt qđ apoſtolus dicit Ro. vij. Video legem aliaʒ in membris meis repugnantem legi mẽtis mee. ¶ Reſpõdeo dđm: ꝙ ſicut ſupra dictuʒ eſt: lex eſſentialiter inuenitur in regulante ⁊ menſurante: participatiue autem in eo quod menſuratur ⁊ regulatur: ita ꝙ oĩs inclinatio vel ordinatio que inuenit̃ in his que ſubiecta ſunt legi: participatiue dicitur lex: vt ex ſupra dictis patet: poteſt autem in his que ſubduntur legi aliqua inclinatio inueniri dupliciter a legiſlatore. Uno modo inquãtum directe ſuos inclinat ſubditos ad aliquid ⁊ diuerſos interdũ ad diuerſos actus: ſm̃ quem modum põt dici ꝙ alia eſt lex militum: ⁊ alia eſt lex mercatoꝝ. Alio modo indirecta inquãtũ .ſ. per hoc ꝙ legiſlator deſtituit aliquem ſibi ſubdituʒ aliqua dignitate: ſequit̃ ꝙ tranſeat in aliuʒ ordinẽ: ⁊ quaſi in aliam legẽ puta: ſi miles ex militia deſtituat̃ tranſibit in legem ruſticorum vel mercatorum. Sic igit̃ ſub deo legiſlatore diuerſe creature diuerſas habẽt naturales inclinationes: ita vt quod vni eſt quodãmodo lex alteri ſit contra legem: vt ſi dicã ꝙ furibundum eſſe eſt quodãmodo lex canis: eſt autez contra legem ouis: vel alterius manſueti animalis. eſt ergo hominis lex quã ſortitur ex ordinatione diuina ſm̃ propriam conditionẽ: vt ſm̃ rõnez propriam operetur: que quidem lex fuit tam valida in primo ſtatu: vt nihil vel preter rationem: vel contra rationem poſſet ſubripere homini: ſed dum homo a deo receſſit incurrit in hoc ꝙ feratur ſm̃ impetũ ſenſualitatis: ⁊ vnicuiq; etiam particulariter hoc contingit etiam quanto magis a ratione receſſerit: vt ſic quodammodo beſtijs aſſimiletur que ſenſualitatis impetu feruntur ſm̃ illud p̃s. Homo cum in honore eſſe nõ intellexit comparatus eſt iumentis inſipientibus. ⁊ ſimilis factus eſt illis ſic igitur ipſa ſenſualitatis inclinatio que fomes dicitur: in alijs quidem animalibus ſimpliciter habet rationem legis. illo tamen modo quo in talibus lex dici poteſt ſm̃ directam inclinationem. In hominibus autem ſm̃ hoc non habet rationem legis: ſed magis eſt deuiatio a lege rationis: ſed inquantum per diuinam iuſtitiam homo deſtituitur originali iuſtitia ⁊ vigore rationis: ipſe impetus ſenſualitatis qui eum ducit habet rationem legis inquantum eſt penalis. ⁊ ex lege diuina conſequens hominem deſtitutum propria dignitate. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ratio illa procedit de fomite ſm̃ ſe conſiderato prout inclinat ad malum: ſic enim non habet rationem legis: vt dictum eſt: ſed ſm̃ ꝙ ſequitur ex diuine legis iuſtitia tanquam ſi diceretur lex eſſe: quod aliquis nobilis propter ſuam culpam ad ſeruilia opera induci permitteretur. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ obiectio

illa

ſlla ꝓcedit de eo qđ eſt lex quaſi regula ⁊ men-
ſura. ſic.n. deuiātes a lege trāſgreſſores ꝯſtitu-
unť: ſic aūt fomes nō eſt lex: ſʒ p q̄ſdā partici-
pationē: vt ſupra dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōm:
φ ratio illa procedit de fomite quantuʒ ad in-
clinationeʒ ꝓpriā: nō aūt q̄tū ad ſuā originē. ⁊
tn̄ ſi ꝯſidereť inclinatio ſenſualitatis ꝓut eſt in
alijs aialibus: ſic ordinať ad bonū cōe.i.ad cō-
ſeruationē nāe in ſpē vel indiuiduo. ⁊ hoc eſt
ēt in hoīe: prout ſenſualitas ſubdiť rōni: ſʒ fo-
mes diciť ſm φ exit rōnis ordinē.

¶ De effectib⁹ legis. ¶ Qō. XCII.

Deinde ꝯſiderandū eſt de effectib⁹
legis. ¶ Et circa hoc q̄runť duo.
¶ Primo vtrū effectus legis ſit
hoīes facere bonos. ¶ Secundo
vtrū effectus legis ſint imperare:
vetare: permittere: ⁊ punire ſicut
⁊ legiſperitus dicit.

¶ Utrū effect⁹ legis ſit facē hoīes bonos. Ar. I.

Ad primū ſic ꝓcediť. Uiť φ legis effe
ct⁹ n̄ ſit facē hoīes bonos. Hoīes.n.
ſunt boni p virtutē. virt⁹.n.eſt q̄ bo-
nū facit hn̄tē vt dr̄ in.ij.ethico. ſʒ vir
tus eſt homini a ſolo deo. ipſe.n. eā facit in no
bis ſine nobis: vt ſupra dcm̄ eſt in diffinitione
virtutis. ģ legis nō eſt homines facere bonos.
¶ Preterea. Lex nō prodeſt homini niſi legi
obediat: ſʒ hoc ipm̄ φ hō obedit legi eſt ex bo-
nitate. ģ bonitas p̄exigiť in hoīe ad legē: nō igr̄
lex facit bonos hoīes. ¶ Preterea. Lex ordi-
nať ad bonū cōe: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed qdā be
ne ſe hn̄t in his q̄ ad cōe ptinēt: qui tn̄ in ꝓprijs
nō bene ſe hn̄t: nō ergo ad legem pertinet φ fa
ciat hoīes bonos. ¶ Preterea. Quedā leges
ſunt tyrannice: vt phus dicit in ſua politica: ſʒ
tyrannus nō itendit ad bonitatē ſubditoꝝ: ſed
ſolū ad ꝓpriam vtilitatē. nō ergo legis eſt face
re hoīes bonos. ¶ Sed ꝯtra eſt φ phus dicit
in.ij.ethico. φ volūtas cuiuſlibet legiſlatoris
hec eſt vt faciat hoīes bonos. ¶ Reſpondeo
dōm: φ ſicut ſupra dcm̄ eſt: lex nihil eſt aliud
q̄ʒ dictamē rōnis in preſidente quo ſubditi gu
bernanť. cuiuſlibet aūt ſubditi virtus eſt vt be
ne ſubdať ei a quo gubernatur: ſicut virtus ira
ſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis in hoc conſiſtit φ ſint
bene obedientes rationi: ⁊ per hunc modum
virtus cuiuſlibet ſubiecti eſt vt hn̄s virtutē be
ne ſubijciať principanti: vt phus dicit in.j.poli
tice. Ad hoc aūt ordinať vnaqueqʒ lex vt obe-
diať ei a ſubditis: vnde manifeſtum eſt φ hoc
ſit ꝓprium legis inducere ſub
iectos ad ꝓpriam ipſoꝝ virtu
tem. Cum igiť virtus ſit que
facit bonū habentem ſequitur
φ proprius effect⁹ legis ſit bo
nos facere eos qbus datur vł
ſimpliciter: vel ſm qđ. Si eni
intentio ferentis legem tendat
in verū bonum qđ eſt bonuʒ
cōmune ſm iuſtitiam diuina-
rum regularum: ſequiť φ per
legeʒ homines fiant boni ſim
pliciter. Si vero intentio legiſ
latoris ferať ad id quod nō eſt
bonū ſimpliciter: ſed vtile vel
delectabile ſibi vel repugnans
iuſtitie diuine: tunc lex nō bo-
nos facit homines ſimpliciter
ſed ſm quid.ſ. in ordine ad ta-
le regimen. Sic autē bonum
inueniť etiam in per ſe malis:
ſicut aliquis diciť bon⁹ latro.
qꝛ operať accōmode ad fineʒ.
¶ Ad primum ergo dōm: φ
duplex eſt virtus: vt ex ſupra
dictis pʒ.ſ. acquiſita ⁊ infuſa:
ad vtranqʒ autem aliquid ope
ratur operum aſſuetudo: ſed
diuerſimode. Nam virtutem
quidem acquiſitam cauſat. ad
virtutē aūt infuſam diſponit.
⁊ eam iā habitā ꝯſeruat ⁊ ꝓ-
mouet. ⁊ qꝛ lex ad hoc datur
vt dirigat actus humanos in-
quātum actus humani opanť
ad virtutem intm̄ lex facit ho-
mines bonos: vn̄ ⁊ phs dicit
in.ij.politice. φ legiſlatores aſ
ſuefacientes faciunt bonos.
¶ Ad ſcđm dōm: φ nō ſemꝑ
aliquis obedit legi ex bonitate
perfecta virtutis: ſʒ qn̄qʒ qdeʒ
ex timore pene: qn̄qʒ aūt ex ſo
lo dictamine rationis: qđ eſt
quoddam principium virtu-
tis: vt ſupra habitum eſt.

nam diuinaʒ ⁊c. ⁊ φ homo non ſolum in ordine ad hoc
vel illud: ſed etiam in ordine ad felicitatem naturalem ⁊
propriam ⁊ politicam ⁊ ſupernaturaleʒ eſt ſubditus. Ex
his nāqʒ habetur φ bonitas hominis inquantum homo
⁊ bonitas hominis inquantuʒ ſubditi: licʒ vniuerſaliter
nō coincidant:
quādoqʒ tamē
coincidunt: ſcʒ
reſpectu legis
ordinantis ho-
minē ad verā
felicitateʒ ſiue
naturaleʒ: ſiue
ſupernaturalē
ac p hoc φ lex
factiua bonita
tis in ſubdito ī
ordine ad feli-
citateʒ eſt etiā
factiua bonita
tis ꝓprie in ho
mine: qm̄ illa-
met ē: qua ſub-
ditus ordinať
ad veraʒ felici
tateʒ. Eſt ergo
ꝓpō littere for
maliter intelli
gēda: qđ ex eo
pʒ φ autor ſub
illa ſubſumit ꝺ
bōa: ⁊ mala le-
ge: ⁊ concludit
φ legis eſt fa-
cere ſubditos
bonos ſimplr
vł ſm quid vt
bonos latrōes:
⁊ cū dr̄ φ nō i-
fert itentuʒ: qꝛ
alia ē rō ſubdi-
ti ⁊ hoīs. iā pʒ
rn̄ſio: φ lʒ vlr
nō ſit eadeʒ rō
reſpcū tn̄ legis
ad verā felici-
tatē ſub q̄ īfert
autor fieri ho-
mines bonos
eadeʒ eſt ratio
hominis ⁊ ſub
diti: non ſcđm
relationem ſi-
gnificataʒ per
ly ſubditus: ſʒ
ſcđm rationeʒ
fundanteʒ ſub
iectiōes: homo
enim ex hoc φ
homo ordineʒ
habet ad felici
tatem median
te virtute pro-
pria.

¶ In rñſiōe ad 3ᵐ eiuſdē articuli ꝑmi dubiū occurrit: ex eo ꝙ autor vr̄ ꝯtradicere ſibi ⁊ falſuȝ dicere: ꝯdicere quidē ſibi: qꝛ in ꝑn° illi⁹ rñſionis dicit ꝙ ipoſſe ē vt aliqs bō ſit bon⁹ niſi ſit bn̄ ꝓportiōatus bono cōi: ⁊ in calce dicit ꝙ alia ē v̓tus boni viri ⁊ boni ciuis. ſi nāqȝ diuerſa ē v̓t⁹ viri ⁊ ciuis ꝑt eē vir bonus ⁊ ciuis nō bon⁹: ⁊ ecō. ciuis bon⁹ ⁊ vir n̄ bon⁹: ⁊ ſi ipoſſe eſt aliquē eē viꝝ bonū ⁊ nō boᵐ ciuē quō alia eſt v̓t⁹ boni viri ⁊ boni ciuis: falſuȝ āt dr̄: qꝛ vir ſolitari⁹ ſapientie ꝯtēplatiōe ꝯtēt⁹ eſt bon⁹ vir vtpote v̓tutl heroice: ⁊ tn̄ non eſt bon⁹ ciuis: qꝛ nec eſt ciuis.

¶ In eadeȝ rñſiōe ē aliud dubiū: qꝛ falſum vr̄ ꝙ eadeȝ ſit v̓t⁹ boni viri ⁊ boni principis. nā v̓t⁹ boni viri ē mōaſtica. ꝑncipis v̓o politica: ⁊ nihilominus voluntaria ēt vr̄ drīa inter neccitatē v̓tutis ſimplr̄ in ꝑncipe ⁊ nō in ciue. naȝ ſiᷓ ad boᵐ cōitatl ſufficit: ꝙ ciues ſubditi ꝑncipū mandatis obediāt: ita ſuffic̄: ꝙ princeps recta opōtuia ad bonū cōitatis mādet ⁊ exeqᵗur qᵗū ſua intereſt ꝓportionalr̄ ſiᷓ aliqd. n. ad cōitatē magis ōmalitia priuata rectoꝝ q̄ ciuiū: ſi ad cōe omēs faciūt: qd opȝ: nulla .n. appet formalis drīa: ſȝ ſolū ſm magis ⁊ min⁹. Cōſtat eni ꝙ ꝑncipis ꝓuata malitia magis nocet: qꝛ ꝯſpectius in ſe crimen hȝ: ſed nō ꝙ noceat p ſe cōi bono: ⁊ malitia ciuiū p accñs.

¶ Ad pᵐ dubiū dr̄ ꝙ nō falſitas nec ꝯdictio ē in lr̄a. Ad cuius euidētiā recolendū ē ex p° pte ꝙ boᵐ ſimpr̄ attendit̄ ſm vltimā pfectiōeȝ: ⁊ ꝙ nō refert quo ad dici: ⁊ eē bonū ſimplr̄ an illa vltima pfectio ſit diſtīcta a pcedente: an ſit eadē cū pcedēte. vn̄ bō dr̄ bonus ſimplr̄ nō ſm perfectiōeȝ ſubalē ſȝ accñtalē nō qᵗcūqȝ ſȝ v̓tutis moralis: pp qd qd ō identitate ⁊ diuerſitate v̓tutl hoīs ⁊ ciuis nō repugnat ꝓpōni p⁹ in rñſione poſite. ſ. ꝙ ipoſſibile eſt ꝙ aliqs ſit bon⁹: ⁊ n̄ ſit bn̄ ꝓportiōatus bono cōi: ſiue. n. eadē ſiue alia ſit v̓t⁹ boni hoīs ⁊ boni ciuis ipoſſe ē: ꝙ bō ſit bon⁹ ſine additiōe aliq̄: ⁊ n̄ bon⁹ ciuis ciuilitate ordinata ad felicitatē verā: qꝛ bō inq̄tū bō ē ps ciuitatis: qꝛ eſt aial politicū: ſicut bō inquātū bō ē diſciplinabilis: ac p hȝ ⁊ ſi hñdo bōitateȝ hoīs opȝ ꝙ habeat ꝓportiōeȝ ad bonū cōe ciuitatis ſaltem i ppāratiōe animi: nō. n. eſt recte diſpoſit⁹ ſȝ prudētiā ⁊ alias cardinales virtutes q nō ē ꝓparat⁹ ad id ad qd tenet̄: ⁊ inhñdo bonitatē ſimplr̄ opȝ ꝙ hēat bonitateȝ ꝑmaȝ: q̄ ē in ſe bon⁹ ⁊ ꝯñteȝ: q̄ eſt pars bona: aliter non poſſet talis bō dici bon⁹ niſi ſm quid.

¶ Ad tertiū dōm: ꝙ bonitas cuiuſlibȝ ptis ꝯſideratᷓ in ꝓportiōe ad ſuū totū: vñ ⁊ Aug. dicit in. j. ꝯfeſ. ꝙ turpis ē ōis ps q̄ ſuo toti nō ꝯgruit. Cū igitᷓ qlibet bō ſit ps ciuitatis: ipoſſe ē ꝙ aliqs bō ſit bon⁹ niſi ſit bene ꝓportiōat⁹ bono cōi: nec totū pōt bene exiſtere niſi ex ptib⁹ ſibi ꝓportionatis. Vñ ipoſſe eſt ꝙ bonum cōe ciuitatis bene ſe hēat niſi ciues ſint virtuoſi: ad min⁹ illi qb⁹ ꝯuenit pricipari. ſufficᷓ āt q̄tū ad bonū cōitatis ꝙ alij intm̄ ſint v̓tuoſi ꝙ principū mādatl obediāt: ⁊ iō phs dicᷓ in. iij. politice: ꝙ eadē ē v̓t⁹ pricipis ⁊ boni viri: nō āt eadē ē virt⁹ cuiuſcūqȝ ciuis ⁊ boni viri. ¶ Ad q̄rtū dōȝ: ꝙ lex tyrānica cū nō ſit ſm rōnē nō eſt ſimplr̄ lex: ſȝ magᷓ ē q̄dā puerſitas legis: ⁊ tn̄ iq̄ātuȝ hȝ aliqd de rōne legis intēdit ad hoc ꝙ ciues ſint boni: nō. n. hȝ de rōne legis niſi ſm hoc ꝙ eſt dictamē alicui⁹ ꝑſidentis in ſubditis. ⁊ ad hoc tēdit vt ſubditi legis ſint bene obediētes: qd ē eos eē bonos: nō ſimplr̄: ſȝ in ordine ad tale regimen.

¶ Vtꝝ legis actus ꝯuenienter aſſignentᷓ. Arti. II.

AD ſcdm ſic ꝓcedit̄. Videtᷓ ꝙ legis act⁹ nō ſint ꝯueniēter aſſignati in hoc ꝙ dr̄: ꝙ legis act⁹ eſt iperare: vetare: pmittere: ⁊ punire. Lex. n. ōis ꝑceptū cōe ē: vt legiſcōſult⁹ dicit: ſȝ idē eſt iperare qd ꝑcipere. ḡ alia quattuor ſuperfluūt. ¶ Preterea. Effect⁹ legis eſt vt iducat ſubditos ad bonū: ſicut. ſ. dcm̄ ē: ſȝ ꝯſiliū ē de meliori bono q̄ ꝑceptū. ḡ magis ptinet ad legē ꝯſulere q̄ȝ ꝑcipere. ¶ Preterea. Sicut bō aliqs icitatᷓ ad bonū p penas ita ēt ⁊ p ꝑmia. ḡ ſicut punire ponitᷓ effect⁹ legis: ita ēt ⁊ ꝑmiare. ¶ Preterea. Intētio legiſlatoꝛ ē: vt hoies faciat bonos ſicut. ſ. dcm̄ eſt: ſȝ ille qui ſolo metu penaꝝ obedit legi nō eſt bon⁹: nā obedit timore ſeruili q eſt timoꝛ pene: ⁊ ſic ſi bonū aliqs faciat: nō tn̄ aliqd bonuȝ fit: vt Aug. dicit. nō ḡ videtᷓ eē ꝓpriū legis ꝙ puniat. ¶ Sed ꝯ eſt qd Iſidoꝛ⁹ dicᷓ in. ij. ethimologiarū. Omis lex aut pmittit aliqd: vt vir fortis ꝑmiū petat: aut vetat: vt ſacraꝝ v̓ginū nuptias nulli liceat petere: aut punit: vt q cedē fecerit capite plectatᷓ. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicᷓ enūciatio eſt rōnis dictamē p modū enūciādi: ita ēt lex p modū ꝑcipiēdi. Ratiōis āt ꝓpriū ē vt ex aliquo ad aliqd iducat: vñ ſicᷓ in demſ̄ratiuis ſcientijs rō inducit vt aſſentiatᷓ ꝯcluſiōi p q̄dā principia: ita ēt iducit vt aſſentiatᷓ legis ꝑcepto p aliqd. Precepta aūt legis ſunt de actib⁹ hūanis in qb⁹ lex dirigit: vt. ſ. dcm̄ eſt. Sunt autē tres drīe hūanoꝝ actuū. Naȝ ſicut ſupra dcm̄ eſt: qdā actus ſunt boni ex gñe q ſunt act⁹ v̓tutū: ⁊ reſpectu hoꝛum ponitᷓ legis act⁹ ꝑcipere vel iparare. Precipit. n. lex oēs act⁹ v̓tutū: vt dr̄ in. v. ethi. Quidā v̓o ſunt act⁹ mali ex gñe: ſicᷓ act⁹ vitioſi. ⁊ reſpectu hoꝛum lex hȝ ꝓhibere. Quidā v̓o ex gñe ſuo ſūt act⁹ indifferētes: ⁊ reſpectu hoꝛuȝ lex hȝ pmittere: ⁊ pñt ēt idifferētes dici oēs illi actus q ſunt vel paꝝ boni: vl̄ paꝝ mali. Id

q[uo]d. Si g[ener]o bō eſt bon⁹ cū̄ bonitas ſua ſit aut ps: aut parēs bonitatis ciuilis: ipoſē ē gn ſit recte cōmenſurat⁹ cōitati: qđ ē eē bonū ciuez: q̄ꝫuis eꝫ eueniat vt. ſ. aliqs ſit bon⁹ ciuis ꝛ ñ ſimplr bon⁹: qꝛ bonū ſimplr ꝯſurgit ex cā itegra: bonū aūt ſm q[uo]d ex aliq̊ ꝑticulari. Cuius aūt bon⁹ nō niſi bonitatez ſm q[uo]d iportat: ꝛ iō i lrā dr̄ ꝙ ſuffi cit ꝙ obediāt mādatis ꝑnci pū: vñ pꝫ nullā eē ꝯdictōez: ꝙ ēt nulla ſit falſitas pp̄ bo iez heroicū: ex eo pꝫ: qꝛ de hoib⁹ ſmo ē: heroic⁹ autē huiuſmodi pluſq̄ꝫ bō ē diuinā vitam imitat⁹: ꝛ qꝛ ēt heroic⁹ in ꝑpa ratiōe animi ē recte diſpoſit⁹ ad cōitatis bonū: ꝛ rurſus ē optime cōmēſuratus celeſti patrie.

¶ Ad 2ᵐ dubiū dicī ꝙ i 2ᵃ 2ᵉ diſo ꝯcedente ex ꝓpoſito tractabit̄ de idētitate et diuerſitate prudentie monaſtice ꝛ politice in. 47. q. vbi dicet̄ q̄re magi vtus boni viri idētificat̄ vtuti ꝑncipis q̄ꝫ ciuis: cū i vtute boni viri claudatur vtrūqꝫ ſcꝫ poſſe bñ ꝑeſſe: ꝛ bñ ſubeſſe: de neccitate vō vtutis monaſtice i ꝑn cipe magis q̄ꝫ in ciue: de q̄ h̄ tractat̄. dōm ē ꝙ cū iter ꝑncipes ꝛ ciues tm̄ interſit ꝙ princeps vices to tī⁹ multitudis in ſe gerit vrpote curā illi⁹ habēs: ciues aūt partes ſunt: cōſequens eſt ꝙ ꝑuata malitia ꝑn cipis ad male ꝑcipiendū toti multitudini eūꝫ inducet: ꝛ ſic cōi bono ſufficiēs eſt nocere. Priuata aūt malitia cuiuū bono exñte principe cōmuni bono ꝛ ſi diſſonet: non tamen nocere ſufficit: quia efficacem actionē ad cōe nō hꝫ: ſed diminutaꝫ ꝓpter qđ opꝫ. ſi cōe bonū publicū recte ſe hꝫ: habere ꝑncipez q ſit ꝛ vir: ꝛ princeps bon⁹. vñ eccleſiaſtes. 10. dicit̄ veh terre: cui⁹ rex eſt puer et cuius ꝑncipes mñe comedūt . i. ſine prudentia vt puer: ꝛ ſine temperātia indulgentes ꝑmum ventri: vtraqꝫ aūt virtus eſt monaſtica.

¶ Articu. II.

In articulo ſecundo nihil aliud ſcribēdū occur̄: niſi ꝙ aduertas: ꝙ qꝛ ſ̄ ꝓprus actib⁹ legis eſt ſermo vt reſpōſiones ad argumenta inſinuant: ꝛ ꝑmittere iter legis actus ponitur ꝙ ſolius ſuperioꝛis ꝓprie eſt permittere. Alij autem nō obuiantes malo quum poſſunt negligentis: aut tacētis potiuſquā permittentis exercent officium niſi vtendo lege participatiue dicant̄ permittere: ſicut accidit i fratre ꝑmittente monitum fratrez reſcidere i malum vt adhibeat ſecum teſtes ſecunduꝫ legem domini pro communi bono et ſimilibus.

aut ꝑ qđ inducit lex ad hoc ꝙ ſibi obediat̄: eſt timoꝛ pene: ꝛ q̄ꝫtum ad hoc ponit̄ legis effectus punire. ¶ Ad primuꝫ g̊ dōꝫ: ꝙ ſicut ceſſare a malo hꝫ q̄ꝫdā rōnē boni: ita etiā ꝓhibitio hꝫ q̄ꝫdā rōnē ꝑcepti. ꝛ ſm hoc large accipiēdo ꝑceptum vlr lex ꝑceptū dicit̄. ¶ Ad ſecunduꝫ dōm: ꝙ ꝯſulere nō eſt ꝓprius act⁹ legis: ſꝫ pōt ꝑtinere etiā ad perſonā priuatā: cuius nō eſt ꝯdere legē: vñ etiam Apoſtolus. i. ad Coꝛ. vij. cuꝫ ꝯſiliū qđdaꝫ daret: dixit. Ego dico: nō dñs: ꝛ iō nō ponit̄ iter effectus legis. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ etiam ꝑmiare pōt ad quēlibet pertinere: ſed punire nō pertinet niſi ad miniſtrū legis: cuius auctoꝛitate pena infert̄: ꝛ iō ꝑmiare nō ponit̄ act⁹ legis: ſed ſoluꝫ punire. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ per hoc ꝙ aliquis incipit: aſſuefacere ad vitandū mala. ꝛ ad iplendū bona pp̄ metum pene perducit̄ qñqꝫ ad hoc ꝙ dlectabiliter ꝛ ex ꝓpꝛia voluntate hoc faciat: ꝛ ſm hoc lex etiam puniendo perducit ad hoc ꝙ homines ſint boni.

¶ De lege eterna. Q. XCIII.

DE inde cōſiderādū ē d̄ ſingulis. ¶ Et primo de lege eterna. ¶ Scđo de lege nāli. ¶ Tertio de lege humana. ¶ Quarto de lege veteri. ¶ Quinto de lege noua q̄ eſt lex euāgelij. ¶ De ſexta aūt lege q̄ ē lex fomitis ſufficiat qđ dcm̄ eſt: cuꝫ de pctō oꝛiginali ageret̄. ¶ Circa primū q̄runtur ſex. ¶ Primo quid ſit lex eterna. ¶ Scđo vtꝝ ſit oibus nota. ¶ Tertio vtꝝ ois lex ab ea deriuet̄. ¶ Quarto vtꝝ neceſſaria ſubijciant̄ legi eterne. ¶ Quinto vtꝝ ꝯtingentia naturalia ſubijciant̄ legi eterne. ¶ Sexto vtrum oēs res hūane ei ſubijciant̄.

¶ Vtꝝ lex eterna ſit ſūma rō in deo exiſtēs. ¶ Articu. I.

AD primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex eterna nō ſit ſūma rō in deo exiſtens. Lex. n. eterna eſt vna tantuꝫ: ſed rationes reruꝫ in mente diuina ſunt plures. Dicit enim Augu. in lib. lxxxiij. q. ꝙ deus ſingula fecit proprijs rationibus. ergo lex eterna non videtur eſſe ideꝫ ꝙ ratio in mēte diuina exiſtens. ¶ Preterea. De ratiōe legis eſt ꝙ verbo promulgetur: vt ſupra dictum eſt: ſed verbum in diuinis dicitur perſonaliter vt in primo habitum eſt: ratio autem dicitur eſſentialiter nō igitur ideꝫ eſt lex eterna quod rō diuina. ¶ Preterea. Aug. dicit in lib. de vera religione. apparet ſupra mentem noſtrā legeꝫ eſſe que veritas dicitur. lex autem ſupra mentem noſtram exiſtens eſt lex eterna. g̊ veritas eſt lex eterna: ſed non eſt eadem ratio veritatis ꝛ rationis: ergo lex eterna non eſt idem quod ratio ſūma. ¶ Sꝫ contra eſt ꝙ Augu. dicit in primo de libe. arbi. ꝙ lex eterna eſt ſūma ratio cui ſemper obtemperandum eſt. ¶ Reſpōdeo dicendum: ꝙ ſicut in quolibet artifice preexiſtit rō eorū que conſtituuntur per artem. ita etiam in quolibet gubernā

te op3 ꝙ ꝑexiſtat rõ ordinis eoꝝ q̄ agenda ſunt per eos qui gubernatiõi ſubdunt᷑: ⁊ ſic rõ rerũ fiendarũ per artẽ vocat᷑ ars vel exemplar rerũ artificiatarũ: ita ẽt rõ gubernãtis actus ſubditoꝝ rõnẽ legis obtinet ſeruatis alijs q̄ ſupra eẽ diximꝰ de legis rõne. Deus aũt ꝑ ſuã ſapiam ↄditor eſt vniuerſaꝝ reꝝ: ad q̄s ↄparat᷑ ſicut artifex ad artificiata: vt in. j. dictũ eſt. Eſt ẽt gubernator oium actuũ ⁊ motionũ que iueniunt᷑ in ſingulis creaturis: vt ẽt in. j. habitu3 eſt: vñ ſic rõ diuine ſapiẽtie iquãtũ ꝑ eã cũcta ſunt creata rõnẽ h3 artis vel exẽplaris: vel idee: ita rõ diuine ſapiẽtie mouẽtis oia ad debitũ finẽ obtinet rõnẽ legis. ⁊ ſm hoc lex eterna nihil aliud ẽ q̄3 rõ diuine ſapiẽtie ſm ꝙ eſt directiua oium actuũ ⁊ motionũ. ℂ Ad primũ ergo dõm: ꝙ Aug. loquit᷑ ibi de rõnibꝰ idealibꝰ q̄ reſpiciũt ꝓprias nãs ſingulaꝝ reꝝ: ⁊ iõ in eis inuenit᷑ q̄dã diſtinctio ⁊ pluralitas ſm diuerſos reſpectus ad res: vt i. j. habitũ eſt: ʒ lex dr̃ directiua actuũ in ordine ad bonũ cõe: vt. ſ. dcm̃ eſt. Ea ãt q̄ ſunt in ſeipis diuerſa ↄſiderant᷑ vt vnũ h3 ꝙ ordinant᷑ ad aliq̄d cõe: ⁊ iõ lex eterna ẽ vna q̄ eſt rõ huius ordinis. ℂ Ad ſcdm dõ3: ꝙ circa verbum q̄dcunq3 duo poſſunt ↄſiderari. ſ. ipſum verbu3: ⁊ ea que verbo exprimuntur: verbu3. n. vocale eſt quidda3 ab ore hominis prolatũ: ſed hec verba exprimunt᷑ que verbis hũanis ſignificant᷑. ⁊ eade3 ratio eſt de verbo hominis mentali q̄d nihil eſt aliud q̄3 q̄ddã mẽte ↄceptum quo homo exprimit mentaliter ea de quibus cogitat. Sic igitur in diuinis ipſu3 verbũ q̄d eſt ↄceptio paterni itellectꝰ ꝑſonalr̃ dicit᷑: ſed oia queciq3 ſunt in ſcia patris: ſiue eſſentialia: ſiue perſonalia: ſiue etiã dei opa exprimunt᷑ hoc verbo: vt p3 per Aug. in. xv. de tri. ⁊ inter cetera que hoc verbo exprimunt᷑: ẽt ipſa lex eterna verbo ipõ exprimitur: nec tñ ꝓp hoc ſequit᷑ ꝙ lex eterna perſonaliter in diuinis dicat᷑: approp̄iat᷑ tamẽ filio ꝓp ↄueniẽtiã quã h3 rõ ad v̄bũ. ℂ Ad tertiũ dõm: ꝙ rõ itellectꝰ diuini alr̃ ſe h3 ad res q̄3 rõ hũani itellectꝰ. Intellectꝰ. n. hũanꝰ eſt mẽſuratꝰ a rebus: vt ſupra ↄceptꝰ hois nõ ſit verus ꝓp ſeipm̃: ʒ dr̃ verus ex hoc ꝙ ↄſonat rebꝰ. Ex hoc. n. ꝙ res eſt vel nõ eſt opinio vera vel falſa eſt: intellectꝰ v̄o diuinus ẽ mẽſura reꝝ: q2 vnaq̄q3 res intm̃ h3 de v̄itate inquantũ imitat᷑ itellectũ diuinũ: vt in primo dcm̃ eſt: ⁊ iõ itellectꝰ diuinꝰ eſt verꝰ ſm ſe: vñ rõ eius eſt ipſa veritas.

ℂ Utrũ lex eterna ſit oibus nota. Arti. II.

AD ſcdm ſic ꝓcedit᷑. Uidet᷑ ꝙ lex eterna nõ ſit oibꝰ nota. Quia vt dicit apoſtolus. i. ad Corint. ij. Que ſũt dei nemo nouit niſi ſpũs dei: ʒ lex eterna ẽ q̄dã rõ i mẽte diuia exñs. ḡ oibꝰ ẽ ignota niſi ſoli deo. ℂ Preterea. Sic Aug. dic̃ in lib. d̃ lib. arbi. lex eterna eſt q̄ iuſtũ eſt vt oia ſint ordinatiſſima: ʒ nõ oẽs cognoſcit qualr̃ oia ſint ordinatiſſima. ḡ nõ oẽs cognoſcunt legẽ eternam. ℂ Preterea. Aug. dicit in lib. de vera religio. ꝙ lex eterna eſt de q̄ hoies iudicare nõ p̄nt: ſed ſic in. j. ethi. dr̃: vnuſq̄ſq3 bñ iudicat q̄ cog̃ſcit. ḡ lex eterna nõ eſt nobis nota. ℂ Sed ↄ eſt q̄d Aug. dicit in lib. de libe. arbi. ꝙ eterne legis notio nobis ipreſſa eſt. ℂ Rñdeo dõm: ꝙ duplr̃ aliq̄d cognoſci põt. Uno mõ in ſeipõ. alio mõ in ſuo effectu. in quo aliq̄ ſimilitudo eiꝰ inenit᷑: ſic aliq̄s nõ vidẽs ſole3 in ſua ſubſtãtia cognoſcit ipm̃ in ſua irradiatiõe. Sic igit᷑ dõm eſt ꝙ legẽ eternã nullus põt cognoſcere ſm ꝙ in ſeipſa eſt niſi ſolus deus: ⁊ beati q̄ deũ ꝑ eẽntiã vidẽt: ʒ ois creatura rõnalis ipſam cognoſcit ſm aliq̄3 eius irradiationẽ vel maiorẽ: vel minorẽ: ois. n. cognitio veritatis eſt q̄dã irradiatio ⁊ pticipatio legis eterne q̄ eſt veritas incõmutabilis: vt Aug. dicit in lib. de vera religione. Ueritatẽ aũt oẽs aliqualr̃ cognoſcũt ad minus q̄tu3 ad principia cõmunia legis nãlis. in alijs v̄o q̄dã plus ⁊ q̄dã minus pticipãt de cognitiõe veritatis. ⁊ ſm hoc ẽt plus vel minus cognoſcũt legẽ eternã. ℂ Ad primũ ḡ dõ3: ꝙ ea q̄ ſunt dei in ſeipis q̄dẽ cognoſci a nobis nõ p̄nt: ʒ tñ in effectibus ſuis nobis maifeſtant᷑: ſm illud Ro. j. Inuiſibilia dei ꝑ ea q̄ facta ſunt itellecta ↄſpiciunt᷑. ℂ Ad ſcdm dõm: ꝙ lege3 eternã etſi vnuſq̄ſq3 cognoſcat pro ſua capacitate ſm modũ p̄dictũ: nullus tñ eã ↄprehendere põt. Nõ. n. totalr̃ manifeſtari põt ꝑ ſuos effectus. ⁊ iõ nõ op3 ꝙ q̄cũq3 cog̃ſcit legẽ eternã ſm modũ p̄dictũ: cognoſcat totũ ordinẽ rerum quo omnia ſunt ordinatiſſima. ℂ Ad tertium: dõm: ꝙ iudicare de aliquo põt intelligi dupliciter. Uno mõ ſicut vis cognitiua dijudicat de ꝓprio obiecto ſm illud Job. xij. Nonne auris verba dijudicat ⁊ fauces comedẽtis ſaporem. ⁊ ſm iſtum modum iudicij ꝓbus dicit: ꝙ vnuſquiſq3 bñ dijudicat que cognoſcit iudicãdo ſupra: an ſit veꝝ q̄d ꝓpoit. Alio mõ ꝑ3 ꝙ ſupior iudicat de iferiori quodã practico iudicio: an ſcilicet ita debeat eſſe vel non ita: ⁊ ſic nullus poteſt iudicare de lege eterna.

ℂ Utrum

¶ Utrū oīs lex a lege eterna deriuet᷑. Arti. III.
A
D tertiuȝ ſic ꝓcedit᷑. Uidet᷑ ꝙ nō oīs
lex a lege eterna deriuet᷑. Eſt.n. q̄daȝ
lex fomitis: vt.ſ̄.dcm̄ eſt: ipſa aūt nō
deriuat᷑ a lege diuina q̄ eſt lex eterna:
ad ipſaȝ.n.ꝑtinet prudētia carnis: d̄ q̄ Apoſto
lus dicit ad Ro.viij. ꝙ legi dei nō pōt eē ſubie
cta. ḡ nō oīs lex ꝓcedit a lege eterna. ¶ Prete
rea. A lege eterna nihil iniquū ꝓcedere pōt: qꝛ
ſicut dcm̄ eſt: lex eterna eſt ſ̄ʒ quā iuſtū eſt vt
oīa ſint ordinatiſſima: ſ̄ʒ q̄dā leges ſunt inique
ſ̄ʒ illud Iſa.x. Ue h̄ q ꝯdūt leges iniquas. ḡ
non oīs lex ꝓcedit a lege eterna. ¶ Preterea.
Aug. dicit in.j. de libe.arbi. ꝙ lex q̄ pplo regē
do ſcribit᷑: recte multa ꝑmittit q̄ ꝑ diuinā ꝓui
dentiā vindicant᷑: ſ̄ʒ rō diuine ꝓuidentie eſt lex
eterna: vt dcm̄ eſt. ḡ nec ēt oīs lex recta ꝓcedit
a lege eterna. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ ꝓuer.viij. diui
na ſapiētia dicit. Per me reges regnāt ⁊ legū
ꝯditores iuſta decernūt. Rō aūt diuine ſapien
tie eſt lex eterna: vt.ſ̄.dcm̄ eſt. ḡ oēs leges a le
ge eterna ꝓcedūt. ¶ Rn̄deo dd̄ʒ: ꝙ ſicͣ ſupra
dcm̄ eſt: lex iportat rōnē q̄zdā directiuā actuū
ad finē. In oibus aūt mouētib[9] ordinatis opȝ
ꝙ virtus ſecūdi mouētis deriuet᷑ a ꝟtute mo
uētis primi: qꝛ mouēs ſ̄m nō mouet niſi iquā
tū mouet᷑ a primo: vn̄ in oib[9] gubernātib[9] idē
videmus ꝙ rō gubernatiōis a primo gubernā
te ad ſecūdos deriuat᷑: ſicut rō eoꝝ q̄ ſunt agē
da in ciuitate deriuat᷑ a rege ꝑ p̄ceptū in iferio
res adminiſtratores. Et in artificialib[9] ēt rō ar
tificialiū actuū deriuat᷑ ab architectore ad infe
riores artifices q manu opant᷑: cū ḡ lex eterna
ſit rō gubernatiōis in ſup̄mo gubernāte: neċe
eſt: ꝙ oēs rōnes gubernatiōis q̄ ſunt in iferiori
bus gubernātib[9] a lege eterna d̄riuent᷑. Hmōi
āt rōnes iferioꝝ gubernātiū ſunt q̄cūqȝ alie le
ges p̄ter legē eternā: vn̄ oēs leges iquātū ꝑtici
pāt de rōne recta intm̄ deriuant᷑ a lege eterna.
Et pp̄ h̄ Aug. dicit in.j. de li.ar. ꝙ in tpali lege
nihil ē iuſtū ac legitimū qđ nō ex eterna hoies
ſibi d̄riuauerūt. ¶ Ad primū ḡ dd̄ʒ: ꝙ fomes
hȝ rōnem legis in homine inquātum eſt pena
ꝯn̄s diuinā iuſtitiā: ⁊ ſ̄m hoc māifeſtū ē ꝙ de
riuat᷑ a lege eterna. Inquantū vero iclinat ad
pctm̄: ſic ꝯ̄riat᷑ legi dei ⁊ nō hȝ rōneȝ legis: vt
ex ſupra dictis pȝ. ¶ Ad ſcđʒ dd̄m: ꝙ lex hūa
na intm̄ hȝ rōnē legis iquātū eſt ſ̄ʒ rōnē rectā:
⁊ ſ̄ʒ hoc māifeſtū eſt ꝙ a lege eterna deriuat᷑:
iquātū ꝟo a rōne recedit ſic dicit᷑ lex iniq̄: ⁊ ſic
nō hȝ rōnē legis: ſ̄ʒ magis violētie cuiuſdaȝ: ⁊
tm̄ in ipſa lege iniq̄ iquātū ſuat᷑
aliqd de ſilitudine legis pp̄ or
dinē ptātis ei[9] q legē fecit: ſ̄m
hoc etiā deriuat᷑ a lege eterna.
Omnis enim poteſtas a dn̄o
deo ē: vt dicit᷑ Ro.xiij. ¶ Ad
tertiū dd̄m: ꝙ lex hūana dicit᷑
aliq̄ ꝑmittere: nō q̄ſi ea appro
bās: ſ̄ʒ q̄ſi ea dirigere nō potēs
multa aūt dirigunt᷑ lege diui
na q̄ dirigi nō pn̄t lege hūana:
plura.n. ſubdunt᷑ cāe ſuperio
ri q̄ȝ inferiori: vn̄ hoc ipſuȝ ꝙ
lex hūana nō ſe intromittit de
his que dirigere nō pōt: ex or
dine legis eterne ꝓuenit. Se
cus aūt eſſet ſi approbaret ea
que lex eterna reprobat: vnde
ex hoc non habet᷑ ꝙ lex huma
na nō deriuet᷑ a lege eterna: ſ̄ʒ
ꝙ nō eā ꝑfecte aſſequi poſſit.
¶ Utrū neċaria ⁊ eterna ſubij
ciant᷑ legi eterne. Arti. IIII.
A
D quartū ſic ꝓcedit᷑.
Uidetur ꝙ neċaria ⁊
eterna ſubijciant᷑ legi
eterne. Omne enim
qđ rōnabile eſt rōni ſubdit᷑: ſ̄ʒ
voluntas diuina eſt rōnabilis
cum ſit iuſta. ergo rōni ſubdi
tur: ſed lex eterna eſt ratio di
uina: ergo voluntas dei ſubdi
tur legi eterne. voluntas autē
dei eſt aliquid eternum. ergo
etiam eterna ⁊ neceſſaria legi
eterne ſubdunt᷑. ¶ Preterea.
Quicquid ſubijcit᷑ regi ſubij
citur legi regis. Filius autem
vt dicitur.j. ad Corinth.j. ſub
iectus erit deo ⁊ patri cuȝ tra
diderit ei regnum: ergo filius
qui eſt etern[9] ſubijcit᷑ legi eter
ne. ¶ Preterea. Lex eterna ē
rō diuine ꝓuidentie: ſed mul
ta neceſſaria ſubdunt᷑ diuinē
ꝓuidentie ſicut permanentia
ſubſtantiarum incorporaliuȝ
⁊ corporum celeſtiuȝ. ergo le
gi eterne ſubdunt᷑ etiam neceſ
ſaria. ¶ Sed ꝯtra ea que ſunt
neceſſaria ipoſſibile ē aliter ſe

¶ Q. XCIII.

¶ Articulus. I.
D
B
mi
ſſio
p[o]
ar
ticulo: cui[9] dif
ficultates i p[a]
pte clare ſunt:
⁊ z[a] qꝛ clar[9] eſt.
In 3[o] du[m] oc
currit: qꝛ autor
deficere videt᷑
ab intento aut
falſum dicere:
quum dicat rō
nes iferioꝝ gu
bernātium ſūt
q̄cūqȝ alie le
ges preter eter
nā. ſi nāqȝ d̄ oī
lege p̄ter eter
nā loq̄t᷑ falſuȝ
dicit: qꝛ lex di
uia nō ē rō ife
rioris guberna
tiōis: ſ̄ʒ dei ⁊ ē
alia eterna: vt
pȝ in.q.91. ſi āt
n̄ itēdit d̄ lege
diuina nō h̄r ꝯ̄
intēta.ſ. ꝙ oīs
lex ab eterna
deriuat᷑.
¶ Ad hoc dicit᷑
ꝙ autor inten
dit etiā de lege
diuina ꝙ deri
uat᷑ ab eterna:
qꝛ ponit ipſam
eē ꝑ ꝑticipatio
nem legis eter
ne: vt expreſſe
patet ſuperius
in.q.91.arti.4.
ad 3[m] vbi dixit:
⁊ iō ſup addit᷑
lex diuinit[9] da
ta: per quā lex
eterna partici
pat᷑ altiori mo
do: nec eſt verꝝ
ꝙ lex diuia nō
ſit rō inferioꝝ
gubernationū:
qm̄ lex diuina
nō d̄r diuina a
ſubo tāquā ſit
aliqd i deo: ſo
la eniȝ lex eter
na eſt formali
ter in deo: ſ̄ʒ di
citur diuia ab

autoritate a modo ⁊ a fine. Eſt nãqꝫ a deo ſupernãlr data ad ducendum in deum ſuper nãlē finem: ⁊ eſt lex diuina rõ ſupnãlis data homini vt ſe ipꝫ gubernet: ⁊ proprie ea eſt ratio inferiorꝝ gubernantum, ſ. hominũ: nõ ab eis adinuēta: ſed a deo ſuſcepta: ⁊ de lege veteri pꝫ actuũ. 7. accepiſtis legē in diſpõne angelorꝝ: de noua aũt ſcꝫ ferius habebiẗ: qḋ ē ipa gratia ſpiritus ſancti: neutrũꝫ aũt horꝝ eſt in deo niſi cauſaliter: ſꝫ i homīnis aīa vtrũqꝫ. pmũ per intellectũ ⁊ memoriam. ſcḋm per eſſentiam anime ⁊ volũtatē: ⁊ per hoc pꝫ ꝙ tam lex eterna ꝙ̃ naturalis et diuina ſit rationis ordinatio ad bonũ cõmune a deo q curã hꝫ cõitatis pmulgatã ⁊ īter eternã ⁊ alias hec eſt dĩa ꝙ eterna eſt ī deo ac per hoc eſt ipe deus: alie autē nõ ſunt in deo: ſed effectus eiꝰ ī creatis rõnalibꝰ: ac p hꝫ illa ē cã cetere ſũt participatiões illius: illa eterna relique tēporales.

¶ Articu. IIII.

In articulis 4° 5° ⁊ 6° cuſdē. q. nihil aliḋ occurrit ſcribēdum niſi ꝙ in quinto articulo notes illud: nullus proprie loquendo ſuis actibus legem imponit: ⁊ hoc pro difficultate illa. vtrum princeps ſubdatur legibꝰ.

habere: vnde cohibitiõe nõ indigent: ſꝫ imponiẗ homini lex vt cohibeat a malis: vt ex ſupra dictis pꝫ. ꝗ ea que ſunt neceſſaria legi nõ ſubdunẗ. ¶ Reſpõdeo dõm: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: lex eterna eſt rõ diuine gubernatiõis. Quecũqꝫ ꝗ diuine gubernatiõi ſubdunẗ: ſubijciunẗ ēt legi eterne: que vo gubernationi eterne nõ ſubdunẗ neqꝫ legi eterne ſubdunẗ. Horũ aũt diſtinctio attēdi põt ex his que circa nos ſunt: hũane .n. gubernationi ſubdunẗ ea q̃ p hoies fieri pñt: que vero ad nãm hois pertinent: non ſubdunẗ gubernatiõi hũane. ſ. ꝙ hõ habeat aiaꝫ: vel manũ: aut pedes. Sic igiẗ legi eterne ſubdunẗ oia q̃ ſunt in rebus a deo creatis: ſiue ſint ꝯtingentia: ſiue ſint neceſſaria: ea vero que pertinent ad nãm vel eſſentiã diuinã legi eterne nõ ſbdunẗ: ſed ſunt realiter ipa lex eterna. ¶ Ad primũ ꝗ dõm: ꝙ de volũtate dei dupliciter poſſumꝰ loqui. Uno mõ ꝙ̃tũ ad ipſaꝫ voluntatem: ⁊ ſic cũ volũtas dei ſit ipa eſſentia eius: nõ ſubdiẗ gubernationi diuine: neqꝫ legi eterne: ſꝫ idē eſt qḋ lex eterna. Alio mõ poſſumus loqui de voluntate diuina ꝙ̃tuꝫ ad ipſa que deus vult circa creaturas: que qdē ſubiecta ſunt legi eterne inquãtũ horꝝ rõ eſt in diuina ſapiētia: ⁊ rõne horuꝫ volũtas dei dĩ rõnabilis: alioquin rõne ſuiꝑſius magis eſt dicēda ipſa rõ. ¶ Ad ſcḋm dicenduꝫ: ꝙ filiꝰ dei nõ eſt a deo factꝰ: ſꝫ nãliter ab ipo genitus: ⁊ iõ nõ ſubdiẗ diuine ꝓuidētie aut legi eterne: ſꝫ magis ipe eſt lex eterna p ꝙ̃dã appropriatiõeꝫ: vt pꝫ p Aug. in li. de vera religiõe. Diciẗ aũt eē ſubiectꝰ pri rõne hũane nãe: ſm quã ēt pater dĩ eſſe maior eo. Tertiuꝫ ꝯcedimꝰ: qꝛ ꝓcedit de neceſſarijs creatis. ¶ Ad q̃rtũ dõm: ꝙ ſic phs dicit in. v. metaphy. quedã neceſſaria hñt cãꝫ ſue neceſſitatis: ⁊ ſic hoc ipꝫ ꝙ ipoſſibile eſt ea alr̃ ſe hr̃e hñt ab alio: ⁊ hoc ipm eſt cohibitio q̃dã efficaciſſima. Nã q̃cũqꝫ cohibētĩ cõi i tñ cohiberi dñr iquãtũ tñ nõ pñt alr̃ facē ꝙ̃ de eis diſpõaẗ.

¶ Utrũ ꝯtingētia ſubſint legi eterne. Arti. V.

Ad q̃ntũ ſic ꝓcediẗ. Videẗ ꝙ nãlia cõtigētia nõ ſubſint legi eterne. Promlgatio .n. ē de rõne legis: vt. ſ. dcm̃ ē: ſꝫ ꝓmulgatio nõ põt fieri niſi ad creaturas rõnales qbus põt aliqd denũciari. ꝗ ſole creature rõnales ſubſunt legi eterne: nõ ꝗ nãlia ꝯtingentia. ¶ Preterea. Ea que obediunt rõni ꝑticipant aliq̃liter rõne: vt dĩ in. j. ethico. Lex aũt eterna eſt rõ ſũma: vt. ſ. dcm̃ eſt: cũ igiẗ nãlia ꝯtingentia nõ ꝑticipēt aliqualr̃ rõne: ſꝫ penitus ſint irrõnabilia videẗ ꝙ nõ ſubſint legi eterne. ¶ Preterea. Lex eterna ē efficaciſſima: ſꝫ in nãlibus ꝯtingentibus accidit defectꝰ: nõ ergo ſubſunt legi eterne. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qḋ dĩ ꝓuer. viij. Quãdo circũdabat mari terminũ ſuũ: ⁊ legē ponebat aquis ne trãſirēt fines ſuos. ¶ Reſpõdeo dõꝫ: ꝙ alr̃ eſt de lege hois dõm: ⁊ alr̃ de lege eterna q̃ eſt lex dei. Lex .n. hois nõ ſe extendit niſi ad creaturas rõnales q̃ homini ſubijciunẗ. Cuiꝰ rõ eſt: qꝛ lex eſt directiua actuũ q cõueniunt ſubiectis gubernatiõi alicuius: vnde nullus ꝓprie loquēdo ſuis actibus legē imponit. Quecunqꝫ aũt agunẗ circa vſum rerũ irrõnabiliũ hoi ſubditarũ: agunẗ p actũ ipſius hois mouentis hmõi res. nã hmõi irrõnales creature nõ agũt ſeipſas: ſed ab alijs agunẗ: vt ſupra habitũ eſt: ⁊ iõ rebus irrõnabilibus hõ legē iponere nõ põt ꝙ̃tũcũqꝫ ei ſubijcianẗ: rebus aũt rõnabilibus ſibi ſubiectis põt iponere legē inquãtũ ſuo p̃cepto vel denũciatiõe q̃cunqꝫ iprimit menti eius ꝙ̃dã regulaꝫ q̃ eſt principiũ agendi: ſicut aũt hõ iprimit denũciãdo qḋdã interius principiũ actiuuꝫ hoi ſibi ſubdito: ita ēt deus iprimit toti nãe principia ꝓpriorꝝ actuũ: ⁊ iõ p hũc modũ deus dĩ p̃cipere toti nãe ſm illud ps. Preceptũ poſuit ⁊ nõ p̃teribit: ⁊ p hãc ēt rõnē oēs motꝰ ⁊ actiões totius nãe legi eterne ſubdunẗ: vñ alio mõ creature irrõnales ſubdunẗ legi eterne inquãtum mouenẗ a diuina ꝓuidētia: nõ aũt per itellectũ

diuini

diuini pcepti ſicut creature rõnales. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ hoc mõ ſe hȝ impſſio actiui principij intrinſeci: q̃tũ ad res nãles: ſic ſe hȝ pmulgatio legis q̃tũ ad hoies: qꝛ p legis pmulgationẽ imprimit hoibus quoddã directiuũ pricipiũ hũanoꝝ actuũ: vt dcm̃ ẽ. ¶ Ad ſcõm dõȝ: ꝙ creature irrõnales nõ pticipãt rõne hũana: nec ei obediũt: pticipãt tñ p modũ obediẽtie rõne diuina. Ad plura. n. ſe extẽdit ꝟtus rõnis diuine q̃ ꝟtꝰ rõnis hũane: ⁊ ſic mẽbra corpis hũani mouenẽ ad ipiũ rõnis: nõ tñ pticipant rõne: qꝛ nõ hñt aliq̃ apphenſionẽ ordinatã ad rõnẽ. Jta ẽt creature irrõnales mouẽ a deo: nec tñ pp hoc ſunt rõnales. ¶ Ad tertiũ dõȝ: ꝙ defectꝰ q accidũt in rebꝰ nãlibꝰ q̃uis ſint p̃ter ordinẽ cãꝝ pticulariũ: nõ tñ ſunt p̃ter ordinẽ cãruȝ vliũ: ⁊ p̃cipue cãe prie q̃ deꝰ eſt cuiꝰ puidẽtia nihil ſubterfugere põt: vt in primo dcm̃ ẽ. Et qꝛ lex eterna eſt rõ diuine puidẽtie: vt dcm̃ eſt: iõ defectus reꝝ nãliũ legi eterne ſubdunẽ.

¶ Utruȝ oẽs res hũane ſubijcianẽ legi eterne.

¶ Articulus. VI.

Ad ſextũ ſic pcediẽ. Uideẽ ꝙ oẽs res hũane ſubijcianẽ legi eterne. Diẽ. n. Apl̃us ad Ga. v. Si ſpũ dei ducimini nõ eſtis ſub lege: ȝ viri iuſti q ſunt filij dei p adoptionẽ ſpũ dei agunẽ ꝫ illõ Ro. viij. Qui ſpũ dei agunẽ hi filij dei ſunt. ḡ non oẽs hoies ſunt ſub lege eterna. ¶ Preterea. Apl̃us dicit ad Ro. viij. Prudẽtia carnis inimica eſt deo: legi. n. dei ſubta nõ ẽ: ȝ multi hoies ſũt in qbꝰ prudẽtia carnis dñaẽ. ḡ legi eterne q̃ eſt lex dei nõ ſubijciunẽ oẽs hoies. ¶ Preterea. Augu. diẽ in. j. de li. ar. ꝙ lex eterna eſt q̃ mali miſeriã: boni vitã beatã merenẽ: ȝ hoies iã hti: vel iam dãnati nõ ſunt in ſtatu merẽdi. ḡ nõ ſubſunt legi eterne. ¶ Sȝ ꝫ ẽ qõ Aug. diẽ. ix. de ci. dei. Nullo mõ aliqd legibꝰ ſũmi creatoris ordinationiq̃ȝ ſubtrahiẽ a quo pax vniuerſitatꝭ adminiſtraẽ. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ duplex eſt modus quo aliqd ſubdiẽ legi eterne: vt ex ſupra dictis pȝ. Uno mõ inquãtũ pticipaẽ lex eterna p modũ cognitionis. Alio modo per modũ actionis ⁊ paſſiõis inquãtũ participaẽ per modum iterioris pricipij motiui: ⁊ h̃ ſcõ mõ ſubduntur legi eterne irrõnales creature: vt dcm̃ ẽ: ȝ qꝛ rõnalis nã cũ eo qõ eſt cõe oibꝰ creaturis hȝ aliqd ſibi ppriũ inquãtũ ẽ rõnalis: iõ ꝑm vtrũq̃ȝ modũ legi eterne ſbdiẽ: qꝛ ⁊ notionẽ legis eterne aliquo mõ hȝ: vt. ṡ. dcm̃ ẽ: ⁊ itex vnicuiq̃ȝ rõnali creature ineſt nãlis iclinatio ad id qõ ẽ ꝯſonũ legi eterne. Sumꝰ. n. inati ad hñdũ ꝟtutes: vt dr̃ in. ij. ethico. Uterq̃ȝ tñ modus iperfectꝰ qdẽ eſt ⁊ quodãmõ corruptꝰ in malis in qbꝰ ⁊ iclinatio nãlis ad ꝟtutẽ deprauaẽ p habitũ vitioſuȝ: ⁊ itex ipa nãlis cognitio boni in eis obtenebraẽ p paſſiões ⁊ hitꝰ pctõꝝ. Jn bonis ãt vterq̃ȝ modus iuenẽ pfectior: qꝛ ⁊ ſupra cognitionẽ nãleȝ boni ſupadduẽ eis cognitio fidei ⁊ ſapiẽtie: ⁊ ſupra nãlẽ iclinationẽ ad bonũ ſupadduẽ eis iteruꝫ motiuũ grẽ ⁊ ꝟtutis. Sic igiẽ boni pfecte ſubſunt legi eterne tanq̃ ſemp ꝑm eã agẽtes: mali aũt ſubſunt qdẽ legi eterne iperfecte qdẽ q̃tũ ad actões ipoꝝ: put iperfecte cognoſcũt: ⁊ ipfecte iclinanẽ ad bonũ: ȝ q̃tũ deficit ex pte actiõis ſuppleẽ ex pte paſſionis: put. ſ. intm̃ patiunẽ qõ lex eterna dictat de eis: iquãtũ deficiũt facere qõ legi eterne ꝯueit: vñ Aug. diẽ in. j. de li. ar. Juſtos ſub eterna lege agere exiſtimo: ⁊ in lib. de catheꝛizandis rudibꝰ dicit ꝙ deꝰ ex iuſta miſeria aiaꝝ ſe deſerẽtiũ ꝯuenientiſſimis legibꝰ iferiores partes creature ſue nouit ordinare. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ illud ꝟbũ Apl̃i põt intelligi dupliciter. Uno mõ vt eſſe ſub lege itelligaẽ ille q nolẽs obligationẽ legis ſubdiẽ q̃ſi cuidã põderi. vñ glo. ibidẽ dicit. ꝙ ſub lege eſt q timore ſupplicij qõ lex minatur nõ amore iuſtitie a malo ope abſtinet: ⁊ hoc mõ ſpũales viri nõ ſũt ſub lege: qꝛ p charitatẽ quã ſpũs ſcũs cordibꝰ coꝝ ifundit volũtarie id qõ legis eſt iplẽt. Alio mõ põt ẽt itelligi iquãtũ hois opa q̃ ſpũ ſcõ agunẽ magis dñr eſſe opa ſpũs ſci q̃ ipiꝰ hois: vñ cũ ſpũs ſcũs nõ ſit ſub lege ſic nec filiꝰ: vt. ṡ. dcm̃ eſt: ſeqẽ ꝙ hmõi opa inquãtũ ſunt ſpũs ſci nõ ſint ſub lege. ⁊ huic atteſtaẽ qõ Apl̃us diẽ. ij. ad Cor. iij. Ubi ſpũs dñi: ibi libtas. ¶ Ad ſecũdũ dõm: ꝙ prudẽtia carnis nõ põt ſubijci legi dei ex pte actionis: qꝛ inclinaẽ ad actiões ꝯtrias legi diuine. ſubijciẽ tñ legi dei ex parte paſſionis: qꝛ mereẽ pati penã ꝑm legẽ diuine iuſtitie: nihilominus tñ in nullo hoie ita prudentia carnis nominaẽ ꝙ totũ bonũ nãe corrũpaẽ. ⁊ iõ remanet i hoie inclinatio ad agẽdũ ea q̃ ſunt legis eterne. Habitũ ẽ. n. ſupra ꝙ pctm̃ nõ tollit totũ bonũ nãe. ¶ Ad tertiũ dõȝ: ꝙ ideȝ ẽ p qõ aliqd ꝯſeruaẽ i fine ⁊ p qõ moueẽ ad finẽ: ſic corpꝰ graue grauitate qeſcit i loco iferiori: p quã ẽt ad locũ ipȝ moueẽ. Et ſic dõȝ ẽ: ꝙ ſicꝰ ꝑȝ legẽ eternã aliq merenẽ htitudinẽ vel miſeriã: ita p eãdẽ legẽ in htitudine vl̃ miſeria ꝯſeruanẽ. ⁊ ꝑȝ h̃ ⁊ hti ⁊ dãnati ſubſunt legi eterne.

¶ Q. XCIIII.

¶ Articulus. I.

In q. 94. p° notandum eſt p intellectu multoꝝ articuloꝝ cōiter: deinde ſigillatim dicetur. In cōmuni igit̃ ſcito ꝙ queadmodū i ſpeculatiuis p̄ter p̄ma principia cōſiſtūt a l̄ inueniuntur propria pncipia p ſe nota in geometria ⁊ arithmetrica ⁊c. ita in practicis p̄ter cōmuniſſima precepta p̄ma .ſ. eē bonū pſequēdū malū eſſe vitādū: ſunt ppria precepta ēt prima in illo ordine: ita ꝙ ſm vnūquēqꝫ inclinatiōis naturalis gradū ſunt aliqua p̄cepta prima vt pricipia propria per ſe nota: ⁊ reliqua p̄cepta ſcd̄a vt ɔclōnes ex eis dependētes. vbi gr̄a in homine ſunt tres inclinationes naturales .ſ. ad eē ⁊ viuere: ad generationē ⁊ ad rationaliter ſe habendum ad ſe ⁊ ad alios. p̄ma precepta i ſingulis iclinationib⁹ ſunt de fine p̄mario illius: habendo: cōſeruando: cōſequendo ⁊ de illis contrarijs vitandis. ſcd̄a aūt p̄cepta ſūt de fine ſecūdario eiuſdē icli-

¶ De lege nāli. Q̄ō. XCIIII.

Deinde ɔſiderādū ē de lege naturali. ¶ Et circa hoc q̄runt̃ ſex. ¶ Primo quid ſit lex nālis. ¶ Scd̄o q̄ ſint p̄cepta leg nālis. ¶ Tertio vtꝝ oēs act⁹ ꝟtutū ſint d lege nāe. ¶ Quarto vtrum lex nālis ſit vna apud oēs. ¶ Quito vtrū ſit mutabilis. ¶ Sexto vtruꝫ poſſit a mēte hoīs deleri.

¶ Utꝝ lex nālis ſit hit⁹. Ar. I.

Ad primū ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ lex nālis ſit habit⁹. Quia vt ph's dicit in .ij. ethico. Tria ſunt in aīa: potētia: habitus ⁊ paſſio: ſꝫ nālis lex nō ē aliq̄ potentiaꝝ aīe: nec aliq̄ paſſionū: vt pꝫ enumerādo p ſingula. g̃ lex nālis eſt habit⁹. ¶ Preterea. Baſilius dicit. ꝙ ɔſciētia ſiue ſinderesis eſt lex intellect⁹ nr̄i: qđ nō pōt itelligi niſi de lege nāli: ſꝫ ſinderesis ē habit⁹ qdā: vt in primo habitū ē. g̃ lex eſt nālis habit⁹. ¶ Preterea. Lex nālis ſemp in hoīe māet: vt infra patebit: ſꝫ nō ſemp rō hoīs ad quā lex ptinet cogitat de nāli lege. g̃ lex nālis non eſt act⁹: ſꝫ hitus. ¶ Sed ɔ eſt qđ Aug. dicit in lib. de bono ɔiugali: ꝙ hitus ē quo aliqđ agit̃ cū opus eſt: ſꝫ nālis lex non eſt hmōi: eſt. n. in puulis ⁊ dānatis q p eam agere nō pn̄t. g̃ lex nālis non eſt hitus. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ aliqđ pōt dici eē hitus dupl'r. Uno mō pprie ⁊ eſſential'r. ⁊ ſic lex nālis nō eſt hit⁹. Dictū eſt. n. ſupra ꝙ lex nālis eſt aliqđ p rōnē ɔſtitutū: ſicut ēt ppoſitio ē qđdaꝫ opus rōnis: nō eſt aūt idē qđ qs agit ⁊ quo quis agit. Aliqs. n. p hitū grāmatice agit orōnē ɔgruaꝫ. Cūꝫ igit̃ hitus ſit quo qs agit nō pōt eē ꝙ lex aliq̄ ſit hitus pprie ⁊ eēntialiter. Alio mō pōt dici hitus pp id qđ hitu tenet̃: ſic dr̄ fides id qđ fide tenet̃: ⁊ h̄ mō q: p̄cepta legis nālis qn̄qꝫ ɔſiderant̃ i actu a rōne: qn̄qꝫ āt ſūt in ea habitual'r tm̄: ſm hūc modū pōt dici: ꝙ lex nālis ſit hitus: ſic ēt pricipia idemōſtrabilia in ſpeculatiuis nō ſunt ipſi hitus pricipioꝝ: ſꝫ ſunt pricipia quoꝝ ē hitus. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ph's itēdit ibi iueſtigare gen⁹ ꝟtutis. ⁊ cū manifeſtū ſit ꝙ ꝟt⁹ ſit qđdā pricipiū act⁹: illa tm̄ pōit q̄ ſūt pricipia hūanoꝝ actuū .ſ. potētias: hit⁹: ⁊ paſſiōes: p̄ter h̄ āt tria ſūt qđā alia in aīa ſic qđā act⁹: vt velle ē in volēte: ⁊ ēt cognita ſunt i cognoſcēte: ⁊ pprietates nāles aīe iſunt ei: vt mortalitas ⁊ alia hmōi. ¶ Ad ſcd̄m dōꝫ: ꝙ ſinderesis dr̄ lex intellect⁹ nr̄i iquātū eſt hit⁹ ɔtinēs p̄cepta legis nālis q̄ ſūt pria pricipia operū hūanoꝝ. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ rō illa ɔcludit: ꝙ lex nālis hitual'r tenet̃: ⁊ hoc ɔcedim⁹. ¶ Ad id ꝟo qđ in ɔriū obijcit dōꝫ: ꝙ de eo ꝙ hitual'r ieſt qn̄qꝫ aliqs vti nō pōt pp aliqđ ipedimētū: ſic hō nō p̄t vti habitu ſcie pp ſōnū: ⁊ ſimil'r puer nō pōt vti hitu itellect⁹ pricipioꝝ: vel ēt lege nāli: q̄ ei habitualiter ineſt pp̄ter defectū etatis.

¶ Utꝝ lex nālis ɔtineat pl'a p̄cepta vl' vnū tm̄.

¶ Articulus. II.

Ad ſcd̄ꝫ ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ lex nālis nō ɔtineat plura p̄cepta: ſed vnū tm̄. Lex. n. ɔtinet̃ in gn̄e p̄cepti: vt. ſ. habitū ē: ſi igit̃ eēnt multa p̄cepta legis nālis: ſeq̄ret̃ ꝙ ēt eēnt multe leges nāles. ¶ Preterea. Lex nālis ɔſeq̄t̃ hoīs nāꝫ: ſꝫ hūana nā eſt vna ſm totū: lꝫ ſit multiplex ſm ptes: aut g̃ eſt vnū p̄ceptū tm̄ legis nāe pp vnitateꝫ toti⁹: aut ſunt multa ſm multitudinē ptiū nāe humane: ⁊ ſic oportebit ꝙ ēt ea q̄ ſūt de iclinatiōe ɔcupiſcibilis ptineāt ad legē nālē. ¶ Preterea. Lex ē aliqđ ad rōnē ptinēs: vt. ſ. dcm̄ eſt: ſꝫ rō in hoīe ē vna tm̄: g̃ ſolū vnū p̄ceptū ē legis nālis. ¶ Sꝫ ɔ eſt: q: ſic ſe hn̄t p̄cepta legis nālis in hoīe q̄tū ad opabilia ſic ſe hn̄t pria pricipia in demr̄atiuis: ſꝫ pria pricipia indemr̄abilia ſūt plura. g̃ ⁊ p̄cepta legis nāe ſūt pl'a. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſic ſupra dcm̄ eſt: p̄cepta legis nāe h̄ mō ſe hn̄t ad rōnē practicā ſic pricipia prima dm̄rationū ſe hn̄t ad rōnē ſpeculatiuā: vtraqꝫ. n. ſunt qđā pricipia p ſe nota. Dicit̃ aūt aliqđ p ſe notū dupliciter. Uno mō ſm ſe. Alio mō quo ad nos. ſm ſe qdē q̄libet ppō dr̄ p ſe nota: cui⁹ p̄dicatū eſt de rōne ſubti: ɔtingit tm̄ ꝙ ignorāti diffōnē ſubti talis ppoſitio nō erit p ſe nota: ſic iſta ppoſitio:

poſitio: hõ eſt rõnale: eſt p ſe nota ſm ſui nãz: q2 q dicit hoiez dic̃ rõnalẽ: ⁊ tñ ignorãti qd ſit hõ: hec ꝓpõ nõ eſt p ſe nota. ⁊ inde ẽ ꝙ ſic̃ dicit Boeti⁹ in lib. de hebdomadib⁹. Quedã ſunt dignitates vl' ꝓpões p ſe note cõiter oibus: ⁊ hꝰ ſunt ille ꝓpões q̃⁊ termini ſũt oib⁹ noti. vt oẽ totũ ẽ mai⁹ ſua pte ⁊ q̃ vni ⁊ eidẽ ſũt eq̃lia ſibi iuicẽ ſũt eq̃lia: q̃dã vo ꝓpões ſũt p ſe note ſolis ſapiẽtib⁹ q terminos ꝓpõnũ itelligũt qd ſignificẽt: ſic̃ itelligẽti ꝙ ãgelus nõ ẽ corp⁹ p ſe notũ ẽ ꝙ nõ ẽ circũſcriptiue in loco: qḋ nõ eſt mãifeſtũ rudibus q h nõ capiũt. In his ãt q̃ in apphẽſiõe hoiuz cadũt qdã ordo iuenit. Naz illḋ qḋ prio cadit in apphẽſiõe ẽ ens cui⁹ itell's icludit in oib⁹ q̃cũq3 qs apphẽdit: ⁊ iõ primũ pricipiũ idemõſtrabile ẽ: ꝙ nõ ẽ ſil' affirmare ⁊ negare: qḋ fundat ſupra rõnẽ entis ⁊ nõ entis: ⁊ ſup h pricipio oia alia fundant: vt dic̃ i. iiij. metaph. Sic̃ ãt ens ẽ primũ qḋ cadit i apphẽſiõe ſimpl'r: ita bonũ ẽ primũ qḋ cadit i apphẽſiõe practice rõnis q̃ ordinat ad op⁹. Omẽ. n. agẽs agit pp finẽ: q h3 rõnẽ hoi: ⁊ iõ primũ pricipiũ in rõne practica ẽ qḋ fundat ſupra rõnẽ hoi: q̃ ẽ bonũ ẽ qḋ oia appetũt: h ẽ g primũ p̃ceptũ legis ꝙ bonũ ẽ faciẽdũ ⁊ pſeq̃ndũ: ⁊ malũ vitãdũ: ⁊ ſup h fundant oia alia p̃cepta legis nãe: vt. ſ. oia illa faciẽda vl' vitãda ptiẽãt ad p̃cepta legis nãe: q̃ rõ practica nãl'r apphẽdit eẽ bona hũana: q2 vo bonũ h3 rõnẽ finis: malũ ãt rõnẽ ↄrij: inde ẽ ꝙ oia illa ad q̃ hõ h3 nãlẽ iclinationẽ rõ nãl'r apphẽdit vt hõa ⁊ p ↄñs vt ope pſequẽda: ⁊ ↄria eoꝝ vt mala ⁊ vitãda: ſ3 igit ordinẽ iclinationũ nãliũ ẽ ordo p̃ceptoꝝ legis nãe. Ineſt. n. prio iclinatio hoiſ ad bonũ ſ3 nãm in q̃ cõicat cũ oib⁹ ſubſtãtijs, put. ſ. q̃lib3 ſuba appetit ↄſuationẽ ſui eẽ ſ3 ſuã nãz: ⁊ ſm hãc iclinatiõez ptinẽt ad legẽ nãlẽ ea p q̃ vita hoiſ ↄſuat ⁊ ↄriũ ipedit. Scḋo ieſt hoi iclinatio ad aliq̃ mag ſpãlia ſ3 nãz i q̃ cõicat cũ ceteris aialib⁹: ⁊ ſ3 h dñr ea eẽ ḋ lege nãli q̃ nã oia aialia docuit vt ẽ ↄmixtio maris ⁊ feie: ⁊ educatio liberoꝝ ⁊ ſilia. Tertio mõ ineſt hoi iclinatio ad bonũ ſ3 nãz rõnis q̃ ẽ ſibi ꝓpria: ſic hõ h3 nãlẽ iclinationẽ ad h ꝙ vitatẽ cognoſcat ḋ deo: ⁊ ad h ꝙ in ſocietate viuat: ⁊ ſ3 h ad legẽ nãlẽ ptinẽt ea q̃ ad hꝰ iclinationẽ ſpectãt: vtpote ꝙ hõ ignorãtiã vitet: ꝙ alios nõ offendat cũ qb⁹ d3 ↄuerſari: ⁊ c̃. hꝰ q̃ ad h ſpectãt. ¶ Ad primũ g dõ3: ꝙ oia iſta p̃cepta legis nãe iquãtum referunt ad vnũ primũ p̃ceptũ hñt rõnẽ vnius legis nãlis. ¶ Ad ſcḋ3 dõ3: ꝙ oẽs hꝰ iclinatiões q̃rũcũq3 ptiũ nãe hũane: puta ↄcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis: ſ3 ꝙ regulãt rõne: ptinẽt ad legẽ nãlẽ ⁊ reducũt ad vnũ primũ p̃ceptũ: vt dcm̃ ẽ: ⁊ ſ3 h ſũt multa p̃cepta legis nãe in ſeipis: q̃ tñ cõicãt in vna radice. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ rõ ⁊ſi in ſe vna ſit: tñ ẽ ordiatiua oiu3 q̃ ad hoies ſpectãt: ⁊ ſ3 h ſb lege rõnis ↄtinẽtur oia ea q̃ rõne regulari pñt.

¶ Utruz oẽs actus vtutis ſint de lege nãe. Articu. III.

AD tertiuz ſic ꝓcedit. Videt ꝙ nõ oẽs act⁹ vtutũ ſint de lege nature. Quia vt. ſ. dcm̃ ẽ: de rõne legis ẽ vt ordinet ad bonũ cõe: ſ3 qdã vtutũ act⁹ ordinant ad bonũ priuatũ alicuius vt p3 p̃cipue in actib⁹ tẽperãtie: nõ g oẽs act⁹ vtutuz legi ſubduntur nãli. ¶ Preterea. Omnia pctã aliqb⁹ virtuoſis actibus opponunt: ſi igit oẽs act⁹ vtutũ ſint de lege nãe: vr ex ↄñti ꝙ oia pctã ſint ↄ nãm: qḋ tñ ſpãl'r ḋ qbuſdã pctis dr. ¶ Preterea. In his q̃ ſunt ſ3 nãm oẽs ↄueniunt: ſ3 in actib⁹ vtutũ nõ oẽs ↄueniũt: aliqd. n. ẽ vtuoſu3 vni qḋ ẽ alteri vitioſum. g nõ oẽs act⁹ vtutũ ſunt de lege nãe. ¶ S3 ↄ ẽ qḋ Damaſ. dic̃ in. iij. li. ꝙ vtutes ſunt nãles. g ⁊ act⁹ vtuoſi ſubiacẽt legi nãe. ¶ Rñdeo dõ3: ꝙ de actib⁹ vtuoſis dupl'r loq poſſum⁹. Uno mõ iquãtũ ſunt tales act⁹ in ꝓprijs ſpẽb⁹ ↄſiderati. Si igr̃ loq̃mur de actib⁹ virtutũ iquãtũ ſũt vtuoſi: ſic oẽs act⁹ vtuoſi ptinẽt ad legẽ nãe. Dcm̃ eſt. n. ꝙ ad legẽ nãe ptinet oẽ illud ad qḋ hõ iclinat ſ3 ſuã nã3. Inclinat ãt vnũq̃dq3 nãliter ad opõnẽ ſibi ↄuenientẽ ſm ſuã ꝓpriã formã: ſic ignis ad calefaciẽdũ: vñ cũ aia rõnalis ſit ꝓpria forma hoiſ: nãlis iclinatio ieſt cuilibet hoi ad h

nationis: ⁊ illi⁹ contrarijs: ⁊ ẽt facultatẽ: ⁊ difficultatem prehẽtib⁹ p̃mano fini. verbi gra. in inclinatione noſtra eẽ ⁊ viuere comedere nõ comdere pertinẽt ad prima p̃cepta: q2 cõmeſtione cõſeruat vita q̃ eſt primari⁹ finis illius et nõ comedẽdo abſque dubio deſtruitur. Talia aũt cibo vl' potu vti quib⁹ hõ ad promptitudinẽ vite q̃ eſt finis ſecundarius eiuſdẽ ptinet ad ſecũdaria p̃cepta eiuſde3 inclinationis: ad q̃ etia3 ſpectat moderamen cibi potus ⁊ exercitij quibus facili⁹ vita conſeruatur ⁊ hoꝝ contraria: iuxta doctrina3 autoris in 4⁰ ſententiarum. diſtincti. 33ᵃ. queſ. prima: propter quod qñ legis aliqd eſſe contra prima p̃cepta legis nature non recurras ſtatz ad cõſuma p̃cepta que ſunt prima ſimpliciter: ſed reſpice in qua materia eſt ſermo: ⁊ recurre ad precepta prima in illo ordine: ⁊ h tuendo primarium fine3 nõ quo ad hñ eẽ: ſed quo ad eſſe p̃ſpiciẽs qd veritatis habeãt que legi ⁊c̃. Et quoniam principia prima in

ꝙ agat ſm rōnē: ⁊ hoc eſt age
re ſm ꝟtutem: vñ ſm hoc oēs
actꝰ ꝟtutū ſunt de lege nālī: di
ctat.n. hoc nāliter vnicuiq; ꝓ
pria rō vt ꝟtuoſe agat. Sed ſi
loqmur de actibꝰ ꝟtuoſis ſm
ſeipos ꝓut.ſ.in ꝓprijs ſpēbus
ↄſiderant̄: ſic nō oēs actꝰ vir
tuoſi ſunt d̄ lege nāe: multa.n.
ſm ꝟtutē fiūt ad q̄ nā nō prio
iclinat: ſ; ꝑ rōnis inqſitionē ea
hoies adiuenerūt q̄ſi vtilia ad
bñ viuēdū. ¶ Ad primū ḡ di
cendū: ꝙ tēperātia eſt circa cō
cupiſcētias nāles cibi ⁊ potus
⁊ venereoꝝ: q̄ qdē ordinant̄
ad bonū cōe nāe: ſic ⁊ alia lega
lia ordinant̄ ad bonū cōe mo
rale. ¶ Ad ſcōʒ dd̄ʒ: ꝙ nā ho
minis pōt dici vel illa q̄ eſt ꝓ
pria hois: ⁊ ſʒ h̄ oia pctā iquā
tū ſunt ↄ̄ rōnē: ſūt ēt ↄ̄ nām: vt
pʒ ꝑ Damaſ.in.ij.lib. vl' illa q̄
eſt cōis hoi ⁊ alijs aialibꝰ: ⁊ ſʒ
hoc q̄dā ſpālia pctā dr̄r eſſe ↄ̄
nām: ſic ↄ̄ ↄmixtionē maris ⁊
femine q̄ ē nālis oibꝰ aialibꝰ eſt
ↄcubitꝰ maſculoꝝ qd̄ ſpālr dr̄
vitiū ↄ̄ nāʒ. ¶ Ad tertiū dd̄ʒ:
ꝙ rō illa ꝓcedit de actibꝰ ſʒ ſe
ipos ↄſideratis: ſic.n. ꝑꝑ diuer
ſas hois ↄditiōes ↄtingit ꝙ ali
q actꝰ ſunt aliqbꝰ ꝟtuoſi tanq̄
eis ꝓportionati ⁊ ↄueniētes: q
tñ ſunt alijs vitioſi tanquā eis
nō proportionati.

¶ Utꝝ lex nature ſit vna apd̄
omnes. ¶ Articu. IIII.

AD q̄rtum ſic ꝓcedit̄.
Uidet̄ ꝙ lex nāe non
ſit vna apud oēs. Di
cit̄ eni in decretis diſ.
prima: ꝙ ius nāle ē qd̄ in lege
⁊ in euāgelio ↄtinet̄: ſ; h̄ nō eſt
cōe oibus: q2 vt dr̄ Ro.x. Nō
oēs obediūt euāgelio. ḡ lex nā
lis nō ē vna apud oēs. ¶ Pre
terea. Que ſunt ſm legē iuſta
eē dr̄r: vt dr̄ in.v.ethi. ſ; in eo.
lib. dr̄ ꝙ nihil eſt ita iuſtū apd̄
oēs qn apud aliquos diuerſi
ficet̄: ḡ ēt lex nālis nō ē apud oēs eadē. ¶ Pre
terea. Ad legē nāe ꝑtinet id ad qd̄ hō ſm nām
ſuā iclinat̄: vt.ſ̄.dcm̄ eſt: ſ; diuerſi hoies nālr
ad diuerſa iclinant̄: alij qdē ad ↄcupiſcētiā vo
luptatū: alij ad deſideria honoꝝ: alij ad alia. ḡ
nō ē vna lex nālis apud oēs. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qd̄ Iſi
dorus dic̄ in lib. ethymologiarū. Ius nāle ē cōe
oi natiōi. ¶ Rñdeo dd̄ʒ: ꝙ ſic ſupra dcm̄ eſt:
ad legē nāe ꝑtinēt ea ad q̄ hō nālr iclinat̄: iter q̄
hoi ꝓpriū ē vt iclinet̄ ad agēdū ſʒ rōnē: ad rō
nē āt ꝑtinet ex cōibꝰ ad ꝓpria ꝓcedere: vt pʒ ex
primo phicoꝝ. Aliter tñ circa hoc ſe hʒ rō ſpe
culatiua: ⁊ alr practica: q2.n. rō ſpeculatiua p̄
cipue negociat̄ circa nec̄ia q̄ ipoſſe ē alr ſe hr̄e:
abſq; aliquo defectu iuenit̄ ꝟitas in ↄcluſiōibꝰ
ꝓprijs: ſicut ⁊ in pricipijs cōibꝰ: ſ; rō practica ne
gociat̄ circa ↄtingētia: ⁊ in qbꝰ ſūt opōnes hu
mane: ⁊ iō ſi in cōibꝰ ſit aliq̄ nec̄itas: q̄to mag
ad ꝓpria deſcēdit̄ tāto magis iuenit̄ defectus.
Sic igit̄ in ſpeculatiuis ē eadē ꝟitas apud oēs
tā in pricipijs q̄ʒ in ↄclōibꝰ: lʒ ꝟitas nō apud
oēs cognoſcat̄ in ↄclōibꝰ: ſ; ſolū in pricipijs
q̄ dr̄r cōes ↄceptiōes. In opatiuis āt nō ē eadē
ꝟitas vel rectitudo practica apud oēs q̄tū ad
ꝓpria: ſ; ſolū q̄tū ad cōia: ⁊ apud illos apud
quos ē eadē rectitudo in ꝓprijs nō ē eq̄lr oibꝰ
nota. Sic igit̄ pʒ ꝙ q̄tū ad cōia pricipia rōnis
ſiue ſpeculatiue ſiue practice ē eadē ꝟitas ſeu
rectitudo apd̄ oēs eq̄lr ⁊ nota. ¶ Quātū ꝟo
ad ꝓprias ↄclōnes rōnis ſpeculatiue ē eadē ve
ritas apd̄ oēs: nō tñ eq̄lr oibꝰ nota. Apd̄ oēs
.n. veꝝ eſt ꝙ triāgulus hʒ tres āgulos equales
duobꝰ rectis: q̄uis hoc nō ſit oibus notū: ſ; q̄
tū ad ꝓprias ↄclōnes rōnis practice nec ē eadē
ꝟitas ſeu rectitudo apd̄ oēs: nec ēt apd̄ quos
eſt eadē eſt eq̄lr nota. Apud oēs.n. hoc rectuʒ
eſt ⁊ verū vt ſm rōnē agat̄. Ex hoc āt pricipio
ſeq̄t̄ q̄ſi ↄclō ꝓpria: ꝙ d̄poſita ſint reddēda. ⁊
hoc qdē vt in plibꝰ veꝝ ē: ſ; pōt in aliquo caſu
ↄtigere ꝙ ſit dānoſuʒ: ⁊ ꝑ ↄñs irrōnabile ſi de
poſita reddant̄: puta ſi aliqs petat ad ipugnā
dū pr̄iam: ⁊ h̄ tāto magis iuenit̄ deficere q̄to
magis ad ꝑticularia deſcēdit̄: puta ſi dicat̄ qd̄
d̄poſita ſint reddēda cū tali cautiōe vl' tali mō.
Quāto.n. plēs ↄditiōes ꝑticulares apponunt̄
tāto plibꝰ modis poterit d̄ficere vt nō ſit rectū
vl' in reddēdo: vel in nō reddēdo. Sic igit̄ di
cēdū ē: ꝙ lex nāe q̄tū ad pria pricipia cōia eſt
eadē apud oēs ⁊ ſʒ rectitudinē ⁊ ſʒ notitiā: ſ;
q̄tū ad q̄dā ꝓpria q̄ ſunt q̄ſi ↄclones pricipioꝝ
cōiū: ē eadē apud oēs ēt vt in plibꝰ ⁊ ſʒ recti
tudinē

tali ordine re
ducunt̄ ad pri
ma ſimpliciter
⁊ depēdent ab
eis: et defendū
tur ab illis. Et
rurſus pricipia
prima i tali or
dine: licet ſecū
duʒ ſe ſint per
ſe nota: nō opʒ
tet eē per ſe no
ta quo ad nos:
ac per hoc con
tingit: que ſunt
ſcdm̄ ſe princi
pia per ſe nota
eē quo ad nos
concluſiones:
id circo prima
precepta ꝓpria
tali inclinatio
ni ad viuere ap
pellantur quā
doq; concluſio
nes vl' q̄ſi con
cluſiones: ⁊ ſe
cundaria prece
pta reſpectu p̄
morum ſimpli
citer et quo ad
nos. Ad ſingu
los autem arti
culos deueniē
do in p̄mo mā
da mēorie qd̄
ſinderesis ē ha
bitus legis na
turalis nō lex
ipſa proprie lo
quendo. In ſe
cūdo ꝙ omnia
precepta legis
nature radicā
tur in vno pri
mo ratione cu
ius dicitur lex
vna. In tertio
ꝙ actus ſcun
dum ſuam ſpe
ciez vocantur
nāliter ſum
pti. verbi gra
tia. comedere i
cena: aut pran
dio gallinā eſt
actus ꝟtuoſus
vni: ⁊ vitioſus
alteri: et ſic de
alijs. In quar
to ꝙ reſolutio
doctrine aucto
ris ex calce cor
poris articuli

tudinẽ ꝛ ƀꝫ notitiã: ꝫ vt in paucioꝛib⁹ põt deſi
cere ꝛ q̃ꝫtũ ad rectitudinẽ pꝑ aliq̄ pᵗicularia i⸗
pedimenta. ſic ẽt nãe gñabiles ꝛ coꝛruptibiles
deficiũt vt in paucioꝛib⁹ pꝑ ipedimẽta: ꝛ ẽt q̃ꝫ
tũ ad notitiã. ꝛ hoc pꝑ hoc ꝙ aliq̄ hñt depra⸗
uatã rõnem ex paſſiõe ſeu ex mala ꝯſuetudine
ſeu ex mala hitudine nãe: ſic apud germanos
olim latrocinium nõ reputabat̃ iniquũ: cũ tñ ſit
expꝛeſſe ꝯ legẽ nãe: vt refert Julius Ceſar in li.
de bello gallico. ℭ Ad primũ g̃ dõm: ꝙ v̉bũ
illud nõ eſt ſic itelligendũ q̃ſi oĩa q̃ in lege ꝛ in
euãgelio ꝯtinent̃ ſint de lege nãe: cũ multa tra
dant̃ ibi ſupra nãm: ꝫ q2 ea q̃ ſunt de lege nãe
plenarie ibi tradunt̃. vñ cũ dixiſſet Gratian⁹ ꝙ
ius nãle ẽ qᵭ in lege ꝛ in euãgelio ꝯtinet̃: ſtatĩ
exẽplificãdo ſubiũxit. ꝙ q̃ſqꝫ iubet̃ alij facere
ꝙ ſibi vult fieri. ℭ Ad ſcᵭꝫ dᵭꝫ: ꝙ v̉bũ phĩ ẽ
itelligendũ de his q̃ ſunt nãl'r iuſta: nõ ſic prin
cipia coĩa: ꝫ ſic q̃dã ꝯcl'ones ex his deriuate q̃
vt in plurib⁹ hñt rectitudinẽ: ꝛ vt i paucioꝛib⁹
d̉ficiũt. ℭ Ad tertiũ dᵭꝫ: ꝙ ſic rõ in hoĩe dñã⸗
tur ꝛ iperat alijs potẽtijs: ita opꝫ ꝙ oẽs iclina
tiões nãles ad alias potẽtias ptinẽtes oꝛdinent̃
ſᵐ rõnẽ. vñ de hoc eſt apud oẽs cõĩter rectũ:
vt ſᵐ rõnẽ dirigant̃ oẽs hoĩuꝫ iclinatiões.

ℭ Utrꝫ lex nãe mutari poſſit. ℭ Articu. V.

Ad qntũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ lex nãe mutari poſſit. Quia ſup illud Eccle. xvij. Addidit eis diſciplinã ꝛ legẽ vite. dicit glo. legẽ lr̃e q̃ꝫtũ ad coꝛrectionẽ legis nãlis ſcribi voluit: ſed illud qᵭ coꝛrigit̃ mutat̃. g̃ lex nãlis poteſt mutari. ℭ Preterea. Cõtra legẽ nãlẽ eſt occiſio inocẽtis: ꝛ ẽt adulteriũ ꝛ furtũ: ꝫ iſta iueniunt̃ eẽ mutata a deo: puta cuꝫ de⁹ p̃cepit Abrae ꝙ occideret filiũ innocẽtẽ: vt habet̃ Geñ. xxij. Et cum p̃cepit iudeis vt mutuata egyptioꝝ vaſa ſubriperẽt: vt habet̃ Exo. xij. Et cũ p̃cepit Oſee vt vxoꝛem foꝛnicariã acciperet: vt habet̃ Oſee. j. g̃ lex nãlis põt mutari. ℭ Preterea. Iſidoꝛus dĩc in lib. etymologiaꝝ: ꝙ cois oĩum poſſeſſio ꝛ vna libertas eſt de iure nãli: ſed videmus eſſe mutata p leges hũanas. g̃ videt̃ ꝙ lex nãlis ſit mutabilis. ℭ Sꝫ ꝯtra eſt qᵭ dr̃ in decretis diſ. v. Naturale ius ab exoꝛdio rõnalis creature nec variat̃ tpe: ꝫ imutabile pmanet. ℭ Rñdeo dicenduꝫ: ꝙ lex nãlis põt intelligi mutari dupl'r. Uno mõ p hoc ꝙ aliqd ei addat̃. ꝛ ſic nihil ꝓhibet legẽ nãlẽ mutari: multa. n. ſupra legẽ nãlem ſupaddita ſunt ad hũanã vitã vtilia tã per legẽ diuinã q̃ꝫ ẽt p leges hũanas. Alio mõ põt itelligi mutatio legis nãlis per modũ ſubtractionis: vt. ſ. aliquid deſinat eſſe de lege naturali qᵭ prius fuit cõtra legem naturalem. ꝛ ſic q̃ꝫtũ ad prima principia legis nature lex nature eſt oĩno mutabilis. quãtum aũt ad ſecũda p̃cepta que diximus eſſe q̃ſi quaſdã ꝓprias cõclusiones propinquas primis principijs: ſic lex naturalis nõ imutat̃: quin vt in pluribus ſit rectum ſemper qᵭ lex naturalis hꝫ. põt tñ mutari in aliquo particulari ꝛ in paucioꝛib⁹ ꝓpter aliquas ſpãles cauſas impedientes obſeruantiã talium p̃ceptoꝛum: vt ſupra dcm̃ eſt. ℭ Ad primũ ergo dõm: ꝙ lex ſcripta data dicit̃ eſſe ad coꝛrectionẽ legis naturalis: vel q2 p legem ſcriptam ſuppletum eſt quod legi nature deerat: vl' q2 lex nature in aliquoꝛum coꝛdibus q̃ꝫtuꝫ ad aliqua coꝛrupta erat intantũ vt exiſtimarent eẽ bona que naturaliter ſunt mala: ꝛ talis coꝛruptio coꝛrectione indigebat. ℭ Ad ſcõm dicenduꝫ: ꝙ naturali moꝛte moriuntur omnes cõmuniter taꝫ nocentes q̃ꝫ inocentes: que qdẽ naturalis moꝛs diuina poteſtate inducitur ꝓpter peccatum originale ſᵐ illud. j. Regum. ij. Dominus moꝛtificat ꝛ viuificat. ꝛ ideo abſqꝫ aliq̄ iniuſtitia ſᵐ mãdatũ dei põt infligi moꝛs cuicunqꝫ homini vel nocenti vel inocenti. Similiter etiaꝫ adulterium eſt cõcubitus cuꝫ vxoꝛe aliena: que quidem eſt ei deputata ſᵐ legem diuinitus traditam: vnde ad q̃ꝫcunqꝫ mulierẽ aliquis accedat ex mãdato diuino: nõ eſt adulterium nec foꝛnicatio. Et eadẽ rõ eſt de furto qᵭ eſt acceptio rei aliene: quicquid eni accipit aliquis ex mandato dei qui eſt dominus vniuerſoꝛũ:

ſumenda quomodo ſcilꝫ rectitudo in proprijs concluſionibus naturalis legis nõ eſt eadẽ apud omnes ſcilicet propter defectum i paucioꝛib⁹: ꝛ caue ne miſceas ius humanum: ſed infra latitudinez naturalis iuri vl' contra: aut preter illud moꝛare ꝛ diſcurre. In quanto ꝙ p prie loquit̃ de primis precep tis ꝛ ſecũdis: non ſolum nãque prima ſimpliciter: ſed prima in quolibet oꝛdine ſunt imutabilia omnino: ſalua tamen diſpenſatiõe diuina: vt infra diffuſius patebit: cui natura omis ſubiecta ẽ. In ſexto autem articulo ſecundaria precepta ẽt pro primus principijs in tali oꝛdine ſupponũt et delebilia dicuntur a coꝛdibus hoĩuꝫ: que non apud oẽs p ſe nota ſunt: vt p̃cepta pma ſimpliciter. Ex tali nãqꝫ ignorantia emanat illud omne iꝰ uanũ ſtatuit iꝰ pter eẽ piũ.

C Cōs. XCV.
C Artic. II.

Il urticulo ſecundo queſt. 95. obmiſſo primo dubiuz occurrit de ſecūdo modo deriuatiōis a lege nāli. ſ. per modū determinatiōis inquātuz dicit̄ q̄d eſt ſimilis determinationi forme artificialis cōmunis ad ſpeciales: ſicut artifex formam domus ad hāc vel illam figuram: quia aut īntēdit de determinatione vniuerſalis ad minus vniuerſale vel ſingulare: z hoc non tum quia fruſtra ꝺ artificialibus eēt ſermo: magiſq̄ de aliys. tum quia tam minus vniuerſale q̄ ſingulare ex vniuerſali deriuatur: vt cōcluſio ex pncipio: ex h nāque q̄d omne malum eſt fugiendū deducitur ſylogiſtice concluſio q̄ tale malum: et hoc maluz eſt fugiendum: et ſic ſcdus modus coincideret cum pmo: aut intēdit determinationez forme ad materiam vel ecōuerſo. Et h nō quia vtriq̄ cōtradicit declaratio ſua ſicut artifex determi

non accipit abſque voluntate dn̄i: q̄d ē furari. Nec ſolū in rebꝰ hūanis qcqd a deo mādat̄ h ip̄o ē debitū: ſ ēt in rebꝰ nālibus qcqd a deo fit ē nāle quodāmō: vt in p̄io dcm̄ ē. C Ad tertiū dōz: q̄ aliqd dr̄ eē de iure nāli dupl'r. Uno mō q: ad hoc nā iclinat ſic nō eē iniuriā alteri faciendā. Alio mō q: nā nō inducit ɔ̄riū: ſic poſſemꝰ dicere q̄ hoīez eē nudū ē de iure nāli: q: nā nō dedit ei veſtitū: ſed ars adinuenit: z h mō cōis oīuz poſſeſſio z oīuz vna libertas dr̄ eē ꝺ iure nāli: q:. ſ. diſtinctio poſſeſſionū z ſuitꝰ nō ſūt iducte a nā: ſ p hoīuz rōnē ad vtilitatē hūane vite: z ſic ēt in hoc lex nature non eſt mutata niſi per additionē.

C Utrum lex nāe poſſit a corde hoīs aboleri. Arti. VI.

AD ſextuz ſic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ lex nāe poſſit a corde hoīs aboleri. Q: Ro. ij. ſup illō. Cū gētes q̄ legē nō hn̄t zc̄. Dicit glo. q̄ in interioꝛi hoīe p grāz inouato: lex iuſtiᵉ iſcribit̄ quā deleuerat culpa: ſ lex iuſtitie ē lex nature: g lex nāe pōt deleri. C Preterea. Lex grē ē efficatioꝛ q̄ lex nāe: ſ lex grē delet̄ p culpā. g multo magis lex nāe pōt deleri. C Preterea. Jllud q̄d lege ſtatuit̄ inducit̄ q̄ſi iuſtū: ſ multa ſunt ab hoībꝰ ſtatuta ɔ̄ legē nāe. g lex nāe pōt a cordibꝰ hoīuz aboleri. C Sed ɔ̄ eſt q̄d Aug. dicit in. ij. ɔfeſ. Lex tua ſcripta eſt in cordibꝰ hoīuz: quā nec vlla qdez delet iniqtas: ſ lex ſcripta ī cordibꝰ hoīum eſt lex nālis. g lex nālis deleri nō pōt. C Rn̄deo dōz: q̄ ſicut ſupra dcm̄ ē: ad legē nālē ptinēt primo qdē q̄dā p̄cepta cōiſſima q̄ ſunt oībꝰ nota: q̄dā āt ſecūdaria p̄cepta magis ppria: q̄ ſunt q̄ſi ɔcl'ones p̄pinq̄ p̄ricipiis. q̄tū g ad illa principia cōia lex nālis nullo mō pōt a cordibꝰ hoīuz deleri in vli: delet̄ tn̄ in ptic'lari opabili ſ q̄ rō ipedit̄ applicare cōe p̄ricipiū ad ptic'lare opabile pp ɔcupiſcētiā vl' aliq̄ aliā paſſionē: vt. ſ. dcm̄ ē: q̄tū vo ad alia p̄cepta ſcdaria pōt lex nālis deleri ꝺ coꝛdibꝰ hoīuz: vl' pp malas pſuaſiōes eo mō quo ēt in ſpeculatiuis errores ɔtigūt circa ɔcl'ones necīas: vl' ēt pp prauas ɔſuetudines z hitꝰ coꝛruptos: ſic ēt apud q̄ſdā nō reputabant̄ latrocinia pctā: vl' ēt vitia ɔ̄ nām: vt ēt Ap'lus dic̄ ad Ro. j. C Ad primū g dōz: q̄ culpa delet legē nāe in ptic'lari: nō āt in vli: niſi forte q̄tū ad ſecūda p̄cepta legis nāe eo mō quo dcm̄ ē. C Ad ſcdm̄ dōm: q̄ grā etſi ſit efficatioꝛ q̄ nā: tn̄ nā ēentialioꝛ ē hoī: z iō mag pmanēs. C Ad tertiū dōz: q̄ rō illa p̄cedit de ſecūdis p̄ceptis legis nāe: ɔtra que aliqui legiſlatores ſtatuta aliqua fecerunt que ſunt iniqua.

C De lege humana. C Queſtio. XCV.

DEinde ɔſiderādū ē ꝺ lege hūana. C Et p̄io qdē de ip̄a lege ſm ſe. C Scdo de poteſtate eiꝰ. C Tertio de eius mutabilitate. C Circa primū q̄runt̄ q̄ttuoꝛ. C Primo de vtilitate ipſius. C Scdo de origine eius. C Tertio de qualitate ipſius. C Quarto de diuiſione eiuſdem.

C Utrum fuerit vtile aliquas leges poni ab hominibus. C Articulus. I.

AD primum ſic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ nō fuerit vtile aliq̄s leges poni ab hominibus. Jntentio. n. cuiuſlibet legis eſt vt per eā hoīes fiant boni: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ſed hoīes magis inducunt̄ ad bonū volūtariū per monitiōes q̄ coacti per leges: ergo nō fuit neceſſarium leges ponere. C Preterea. Sicut dicit phus in. v. ethicoꝝ. Ad iudicē ɔfugiūt hoīes ſicut ad iuſtū aiatū: ſ iuſtitia aiata eſt melioꝛ q̄ inaiata q̄ legibus cōtinet̄: ergo melius fuiſſet vt executio iuſtitie cōmitteret̄ arbitrio iudicū q̄ q̄ ſup hoc lex aliqua ederet̄. C Preterea. Lex oīs directiua ē actuū hūanoꝝ: vt ex ſupra dictis pȝ: ſ cū hūani actꝰ ɔſiſtant in ſingularibus q̄ ſunt infinita: nō pn̄t ea que ad directionē hūanoꝝ actuū ptinent ſufficiēter ɔſiderari niſi ab aliquo ſapiente qui inſpiciat ſingula: g meliꝰ fuiſſet arbitrio ſapientum dirigi actus humanos q̄ aliqua lege poſita: ergo non fuit neceſſarium leges humanas ponere. C Sz ɔtra eſt q̄d Jſidoꝛꝰ dic̄

in lib.

i lib. etymologiarum. Facte ſūt leges: vt earum metu hūana coherceret̄ audacia: tutaq3 ſit inter iprobos inocētia: et i ipſis iprobis formidato ſupplicio refrenet̄ nocēdi facultas: ſʒ hec ſunt neċia maxie hūano generi. ḡ neċiū fuit ponere leges hūanas. ¶ Rñdeo dōm: q̄ ſicut ex ſupra dictis pʒ: hoi nāliter ineſt q̄dā aptitudo ad virtutē: ſʒ ipa v̄tutis pfectio neċe eſt q̄ hoi adueniat p aliq̄ȝ diſciplinā: ſic et videm⁹ q̄ p aliq̄ȝ induſtriā ſubuenit̄ hoi in ſuis neċitatib⁹: puta in cibo et veſtitu: quorum initia q̄dā hʒ a nā. ſ. rōnē et man⁹: nō aūt ipm̄ ꝯplemētū ſicut cetera aīalia qb⁹ nā dedit ſufficiēs tegumētū et cibū. Ad hāc aūt diſciplinā nō de facili iuenit̄ hō ſibi ſufficiēs: q2 pfectio v̄tutis p̄cipue ꝯſiſtit in retrahēdo hoiem ab idebitis delectatiōib⁹ ad q̄s p̄cipue hoies ſunt proni: et maxime iuuenes circa quos eſt efficacior diſciplina: et iō opʒ q̄ h⁹ diſciplinā p quā ad v̄tutē pueniat̄ hoies ab alio ſortiant̄: et q̄dē q̄ȝtū ad illos iuuenes q ſūt p̄ni ad act⁹ v̄tutū ex bona diſpōne nāe vel ꝯſuetudine. vel magis diuino munere ſufficit diſciplina pr̄na q̄ ē p monitiōes. Sʒ q2 iueniunt̄ q̄daȝ p̄terui et ad vitia p̄ni q v̄bis de facili moueri nō pn̄t: neċiū fuit q̄ p viȝ vl' metū cohiberent̄ a malo: vt ſaltē ſic malefacere d̄ſiſtētes: et alijs q̄etā vitā redderēt: et ipi tādē p h⁹ aſſuetudinē ad h̄ pducerent̄ q̄ volūtarie facerēt q̄ pri⁹ metu iplebāt: et ſic fierēt v̄tuoſi. h⁹ aūt diſciplina cogēs metu pene eſt diſciplina legū: vn̄ neċiū fuit ad pacē hoiuȝ et v̄tutē q̄ leges ponerent̄: q2 ſicut phs dicit in .j. politice. Sicut hō ſi ſit pfectus v̄tute eſt optimū aīaliū: ſic ſi ſit ſepat⁹ a lege et iuſtitia eſt peſſimū oiuȝ: q2 hō hʒ arma rōnis ad expellēdas ꝯcupiſcētias et ſeuitias q̄ nō hn̄t alia aīalia. ¶ Ad primū ḡ dōm: q̄ hoies bñ diſpoſiti meli⁹ iducunt̄ ad v̄tutē monitiōib⁹ volūtarijs q̄ȝ coactiōe: ſʒ quidā male diſpoſiti nō ducunt̄ ad v̄tutē niſi cogant̄. ¶ Ad ſcd̄ȝ dicendū q̄ ſicut phs dicit in .j. rhetoricorum. Melius eſt oia ordinari lege q̄ȝ dimittere iudiciȝ arbitrio: et hoc pp tria: primo q̄dē q2 facili⁹ ē inuenire paucos ſapientes q ſufficiāt ad rectas leges ponēdas q̄ȝ multos q requirerent̄ ad recte iudicādū d̄ ſingulis. Scd̄o q2 illi q leges ponūt ex multo tpe ꝯſiderāt q̄d lege ferēdū ſit: ſed iudicia de ſingularib⁹ factis fiūt ex caſibus ſubito exortis. Facili⁹ āt ex multis ꝯſideratis pōt hō videre q̄d rectū ſit q̄ȝ ſolū ex aliquo vno facto. Tertio q2 legiſlatores iudicāt in vlī et de futuris: ſʒ hoies iudicijs p̄ſidentes iudicāt de p̄ntibus ad q̄ afficiunt̄ amore vel odio aut aliq̄ cupiditate. et ſic eorum deprauat̄ iudiciū: q2 ḡ iuſtitia aīata iudicis nō iuenit̄ in multis: et q2 flexibilis eſt: iō neceſſariū fuit vt in q̄buſcūq3 eſt poſſibile legē determinare q̄d iudicādū ſit: et pauciſſima arbitrio hoiuȝ cōmittere. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ q̄dā ſingularia q̄ nō pn̄t lege ꝯphēdi: neċe eſt ꝯmittere iudicib⁹ vt ibidē phs dicit: puta de eo q̄d ē factuȝ eē: vel nō eſſe: et de alijs hmōi.

¶ Utrum ois lex hūanit⁹ poſita a lege nāli deriuet̄. Arti. II.

AD ſcd̄ȝ ſic procedit̄. Ul̄ q̄ nō ois lex hūanit⁹ poſita a lege nāli deriuet̄. Dicit. n. phs in .v. ethico. q̄ iuſtū legale eſt q̄d ex pricipio q̄dem nihil d̄rt vtrum ſic vl' alr̄ fiat: ſʒ in his que oriunt̄ ex lege nāli differt vtrū ſic vl alr̄ fiat. ḡ ea q̄ ſunt legib⁹ hūanis ſtatuta nō oia d̄riuant̄ a lege nāe. ¶ Preterea. Jus poſitiuū diuidit̄ ꝯ ius nāle: vt pʒ p Jſidorum in li. etymologia. et p phȝ i .v. ethi. ſʒ ea q̄ deriuātur a pricipijs cōib⁹ legis nāe: ſicut ꝯclōnes: ptinēt ad legē nāe vt .ſ. dcm̄ eſt: ḡ ea q̄ ſunt de lege humana nō deriuant̄ a lege nāe. ¶ Preterea. Lex nāe eſt eadē apud oēs. Dicit. n. phus in .v. ethi. q̄ nāle ius eſt quod vbiq3 hʒ eandē potētiaȝ. ſi igit̄ leges hūane a nāli lege deriuarent̄: ſeq̄ret̄ et q̄ ipe eēnt eedē apud oēs: q̄d pʒ eſſe falſum. ¶ Preterea. Eorum q̄ a lege nāli d̄riuant̄ pōt aliq̄ rō aſſignari: ſʒ nō oiuȝ q̄ a maiorib⁹ lege ſtatuta ſūt rō reddi pōt: vt iuriſpit⁹ dicit. ḡ n̄ oēs leges hūane d̄riuātur a lege nāli. ¶ Sʒ ꝯ eſt q̄d Tul. dicit i ſua rheto. Res a nā pfectas et a ꝯſuetudine p̄batas legū met⁹ et religio ſanxit. ¶ Rn̄. dōȝ: q̄ ſicut aug. dicit i .j.

nat formam cōmunem domus ad hanc illam figuraȝ domus: forma nanq3 domus: et talis figura domus non ſe habent vt materia et forma: ſed vt magis et minus cōmune vt pʒ.

¶ Ad hoc dicit̄ q̄ i lege conſiderari poſſunt tria. Pmo ipſa materia legis: puta: quia eſt de punitiōe vl' de tali pena. Secundo ipſa vis legis: de q̄ iam dictuȝ eſt: in quo cōſiſtit. Tertio actus preceptus vel p̄hibitus a lege: ſi conſideremus originem legis pure poſitiue a naturali quo ad materiam: verificatum inuenim⁹ q̄ oritur a naturali per modum determinationis: vt in littera dicitur: vt patet facile inductiue. Ex hoc enim iure nature q̄ mali ſunt puniendi deriuat̄ determinando punitionem ad talem punitionē et malos ad tales malos q̄ fures ſūt ſuſpēdēdi. ſimiliter ex hoc iure nature q̄ abſtinēdum eſt p̄pter contemplationem et c. deriuatur determinādo abſtinentiā ad priuationē eiuſ carnū et c. q̄ ieiunandū ē. Et ſimiliter

de libe. arbi. Nõ videt̃ eſſe lex
que iuſta non fuerit. vnde in-
quantum habet de iuſtitia in-
tantũ habet de virtute legis.
In rebus autem humanis di-
citur eſſe aliquid iuſtum ex eo
ꝙ eſt rectum ſm regulam ra-
tionis. Rationis autem prima
regula eſt lex nature: vt ex ſu-
pradictis pꝫ: vnde omnis lex
humanitus poſita intantũ hꝫ
de ratione legis inquantum a
lege nature deriuatur. Si vo
in aliquo a lege nãli diſcordet:
iam nõ erit lex: ſed legis corru
ptio. Sed ſciendum eſt ꝙ a le
ge naturali dupliciter põt ali-
quid deriuari. Uno modo ſi-
cut cõcluſiones ex principijs.
Alio modo ſicut determina-
tiones quedam aliquorum cõ
munium. Primus quidẽ mo
dus ſimilis eſt ei ꝙ in ſcientijs
⁊ principijs concluſiones de-
monſtratiue producuntur. ſe
cũdo vero modo ſimile eſt ꝙ
in artibus forme cõmunes de
terminantur ad aliquid ſpecia
le. ſicut artifex formam com-
munem domus neceſſe eſt ꝙ
determinet ad hanc vel illam
domus figuram. Deriuantur
ergo quedam a principijs cõ-
munibus legis nature per mo
dum concluſionum: ſicut hoc
quod eſt non eſſe occidendũ:
vt concluſio quedam deriua-
ri põt ab eo quod eſt nulli eſſe
faciendum malum. Quedam
vero per modum determina-
tionis: ſicut lex nature hꝫ ꝙ ille
qui peccat puniatur: ſed ꝙ tali
pena vel tali puniatur hec eſt
quedã determinatio legis na
ture. Utraqꝫ igitur inueniunt̃
in lege humana poſita: ſed ea
que ſunt primi modi continen
tur in lege humana non tanq̃
ſint ſolũ lege poſita ſed habẽt
etiam aliquid vigoris ex lege
naturali: ſed ea que ſunt ſecun
di modi ex ſola lege humana
vigorẽ habent. ¶ Ad primũ
ergo dõm: ꝙ phs loquitur de
illis q̃ ſunt in lege poſita ꝑ de-
terminationem vel ſpecifica-
tionem quãdam preceptorũ
legis nature. ¶ Ad ſcõm dicẽ
dum: ꝙ ratio illa procedit de
his que deriuantur a lege na-
ture tanq̃ cõcluſiones. ¶ Ad
tertium dõm: ꝙ principia cõ-
munia legis nature non eodẽ
modo applicari poſſunt oibꝰ
propter multam varietatẽ re-
rum humanarũ. ⁊ ex hoc ꝓ-
uenit diuerſitas legis poſite a-
pud diuerſos. ¶ Ad quartũ
dicendum: ꝙ verbum illud iu
riſperiti intelligendũ eſt in his
que introducta ſunt a maiori-
bus circa particulares dẽtermi
natiões legis naturalis: ad q̃s
quidem determinatiões ſe ha-
bet expertorum ⁊ prudentum
iudicium ſicut ad quedã prin-
cipia: inquantum. ſ. ſtatim vi-
dent quid congruẽtius ſit par-
ticulariter determinandũ. vñ
phs dicit in. vj. ethico. ꝙ in ta-
libus opꝫ attendere expertoꝝ
⁊ ſeniorum vel prudentũ in-
demonſtrabilibus enũciatio-
nibus ⁊ opinionibus non mi-
nus q̃ demonſtrationibus.

¶ Utrum Iſidorus ꝯueniẽter
qualitatem legis poſitiue de-
ſcribat. ¶ Articu. III.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃.
Uidet̃ ꝙ Iſidorꝰ in-
cõuenienter q̃litatẽ le
gis poſitiue dẽſcribat
dicens. Erit lex honeſta: iuſta
poſſibilis ſm naturam: ſm cõ-
ſuetudinẽ patrie loco tempo-
riqꝫ cõueniens: neceſſaria: vti-
lis: mãifeſta quoqꝫ ne aliquid
per obſcuritatem in captione
contineat: nullo priuato com-
modo: ſed pro communi vtili
tate ciuium ſcripta. Supra. n.
in tribus cõditionibus quali-

ex hoc nature
iure ꝙ dei cul-
tui tempus ali
quod impẽdẽ-
dum eſt deri-
uatur determi
natiõe tempo-
ris ⁊ cultus ꝙ
die dominica
audiatur miſ-
ſa ⁊ ſic ð alijs.
Et ſi huic con-
iungas qð hu-
iuſmodi deter
minatio nõ cõ
dat vim legis
niſi fiat ad cõ-
mune bonum
ab habente cu
rã multitudi
nis rõcinante
⁊ eligente ma-
gis hoc q̃ illð
ſub illo cõmu
ni videbis ⁊ ꝙ
per modũ ar-
tis ſcilicet per
rationẽ ⁊ per
hereſiꝫ hec de-
terminatio fit:
⁊ ꝙ hac deter-
minatione nõ
ſolũ materia
legis pure poſi
tiue vt deriua
tur a iure natu
re vt ſpeciale a
communi: ſed
etiam ipſa vis
legis poſitiue
vt dearticula-
tio quedam iu
ris nature pro
ficiſcitur eodẽ
modo vt meri
to in littera nõ
dicatur ꝙ ius
poſitiuũ q̊ ad
materiam aut
quo ad vim de
riuatur a natu
rali ſed abſolu
te vt comple-
cteretur vtrũ-
qꝫ. Ex illis eni
communibus
conceptionibꝰ
habẽtibus viꝫ
legis a natura
determinando
per electionẽ
auctoritatẽ ha
bentis veniunt
propoſitiones

minus cõmu-
nes habentes
vim legis ab
ipſa determia-
tione artis gu-
bernatiue que
a naturali lege
proficiſcitur. ſi
autem actꝰ pre
ceptos vel pro
hibitos a pure
poſitiua lege i-
tuitꝰ fueris vi-
debis ꝙ dum
cõditur lex po-
ſitiua determi
natur ius natu
rale ad poſiti-
uum vt forma
ad materiam.
Ex hoc enĩ ꝙ
abſtinentia a
carnibus et la-
cticinijs ⁊c̃. iu-
re ponitur eſſe
ieiunium ſup-
ponitur virtu-
ti temperantie
talis actꝰ: ⁊ vi-
tio intemperã
tie contrarius
actus: et ſic de-
termiatur for-
ma virtutis tẽ
perantie ad ta-
lem materiã:
⁊ ſi huic iunxe
ris quod for-
male in virtu-
te ẽ de iure na
ture: vt in que-
ſtione precedẽ
te habitũ eſt:
clarum erit ꝙ
iuxta iſtam de
terminationẽ
ius poſitiuum
determiat na-
turale: vt for-
mam ad ma-
teriã. Et ſcito
ꝙ hec tria: que
diximus: licet
ſic ordinata vi
deantur: ꝙ p̃-
ius natura ẽ de
terminatio ma-
terie ſpecialis
ſub communi:
deide applica-
tio forme vl' vi-
rtutis ad materiã.
Tertio eſt vis
legis. nam pri-

tis eſt

tatez legis explicauerat dicēs. Lex erit omne quod ratione conſtiterit duntaxat quod religioni congruat: quod diſcipline conueniat: quod ſaluti proficiat. ergo ſuperflue poſtmodum conditiones legis multiplicat. ¶ Preterea. Juſtitia eſt pars honeſtatis: vt Tullius dicit in primo de officiīs. ergo poſtq̄ dixerat honeſta: ſuperflue addit iuſta. ¶ Preterea. Lex ſcripta ſm Jſido: ſi contra conſuetudinem diuiditur. non ergo debuit in diffinitione legis poni q̄ eſſet ſm cōſuetudinem patrie. ¶ Preterea. Neceſſarium dupliciter dicitur ſcilicet id quod eſt neceſſarium ſimpliciter: qd impoſſibile eſt aliter ſe habere: τ huiuſmodi neceſſarium non ſubiacet humano iudicio: vnde talis neceſſitas ad legez humanaz non pertinet. Eſt etiaz aliquid neceſſarium propter finem: τ talis neceſſitas idem eſt quod vtilitas. ergo ſuperflue vtraq̄ ponitur neceſſaria τ vtilis. ¶ Sz cōtra eſt auctoritas ipſius Jſidori. ¶ Reſpōdeo dicendum: q̄ vniuſcuiuſq̄ rei que eſt propter finez neceſſe eſt q̄ forma determinetur ſm proportionem ad finem: ſicut forma ſerre talis eſt qualis conuenit ſectioni: vt patet in .ij. phyſicorum. Quelibet etiā res recta τ menſurata oz q̄ habeat formam proportionatam ſue regule τ menſure. Lex autem humana vtrunq̄ habet: quia τ eſt aliquid ordinatum ad finem: τ eſt quedaz regula vel menſura regulata vel menſurata quadam ſuperiori menſura: que quidez eſt duplex. ſ. diuina lex: τ lex nature: vt ex ſupra dictis patet. Finis autez humane legis eſt vtilitas hominum: ſicut etiaz iuriſperitus dicit: τ ideo Jſidorus in conditione legis primo quidem tria poſuit ſcilz q̄ religioni congruat inquātum ſcilicet eſt proportionata legi diuine: q̄ diſcipline cōueniat: inquantum eſt proportionata legi nature: q̄ ſaluti proficiat: inquantum eſt proportionata vtilitati humane: τ ad hec tria omnes alie conditiones quas poſtea ponit reducuntur. Nā q̄ dicitur honeſta: refertur ad hoc q̄ religioni congruat: q̄ autem ſubditur iuſta poſſibilis ſm naturam: ſm conſuetudinem patrie: loco temporiq̄ conueniēs: additur ad hoc q̄ conueniat diſcipline. Attenditur enim humana diſciplina primum quidem quātum ad ordinem rationis qui importat in hoc q̄ dicitur iuſta. ſecūdo quantū ad facultatem agētium: debet enim eſſe diſciplina cōueniens vnicuiq̄ ſm ſuā poſſibilitatem: obſeruata etiā poſſibilitate nature: non enim eadem ſunt imponenda pueris que imponuntur viris perfectis: etiam ſm humanam cōſuetudinem. Non eniz poteſt homo ſolus in ſocietate viuere aliorum morem nō gerens. Tertio quantum ad debitas circunſtantias dicit: loco temporiq̄ cōueniens: q̄ vero ſubditur: neceſſaria: vtilis τc. refertur ad hoc quod expediat ſaluti: vt neceſſitas referatur ad remotionem malorum: vtilitas ad conſecutionem bonorum: manifeſtatio vero ad cauendum nocumentum quod ex ipſa lege poſſet prouenire: τ quia ſicut ſupra dictum eſt: lex ordinatur ad bonum commune: hoc ipſuz in vltima parte determinationis oſtēditur. Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta.

as eſt cōſtituere hos actus eſſe virtuoſos vl' vitioſos q̄z precipe vel p̄hibere illos. Si diligenter tamē cōſiderata fuerit differentia inter intellectū practicuz τ ſpeculatiuum: et inter mala ex ſe: τ quia prohibita apparebit q̄ ſecundo loco eſt ius legis que precipiendo cōſtituit bona τ prohibendo mala: et ſic tertio loco fit applicatio virtutis ad materiam: τ quoniā commune formaliter reſpectu ſpecialis ē: τ in ipſa determinatione cōmunis ad ſpeciale gubnatoris arte auctoritatiue facta: applicatio forme virtutis ad materiam conſiſtit: cōſequēs eſt q̄ dum autor ius poſitiuum a naturali originari dicit per moduz determinationis quo ars formam communem ad ſpecialem determinat: nihil dictorum pretermiſit: ſz dcā omnia ſub illo determinationis modo concluſit quo τ ſpeciale formali quodaz fluxu a cōmuniori vt materiale a fōmali deriuatur. Ad obiecta autem dicitur q̄ aliud eſt loqui de communi: τ aliud de codez vniuerſalr diſtributo. nam in p̄mo ſophiſma conſequentis ad min⁹ cōmune determinate deſcendēdo cōmittitur. in ſecundo nō: lex autem nature relata ad ius poſitiuum nō communis vniuerſaliter diſtribuiri: ſed communis indefinite rationez habet. verbi gratia. non ē lex nature q̄ malus puniatur omni pēa: ſz q̄ puniatur indefinite. Et ex hoc ceſſat ſecūda obiectio: meminit autē artificialium: quia determinatio iſta p̄ rationem et electionem fit dū arte gubernatiua fit ſicut et alia artificialia ¶ Jn eodem ſecundo articulo nota quod qd ē iuris pure poſitiui ex quinto ethicorum: ſcilicz qd a p̄ncipio nihil differt: vt ex eo ſciās diſcernere quando aliquid eſt ſolum de iure poſitiuo: τ quando d iure nature vl' gentium.

In arti° 4° einſdē. q. obmiſſo 3° dubiū eſt circa illa verba eſt: ꝛ aliqḋ regimen ex iſtis cōmixtū: qḋ eſt optimū: qꝛ hoc aduerſaꝝ doctrine autoris in plurib⁹ locis: vt pꝫ in p° pte. q. 130. arti. 3. ꝛ in. 4. ꝯ gen. ca. 76. vbi tꝫ ꝙ optimū regimē eſt regimen vni⁹: ꝛ probat vt pꝫ ibidem. ℭ Arti. IIII.

ℭ Ad hoc multiplr rn̄deꝛ. primo ꝙ regimē vni⁹ ē optimū reſpectu alioꝝ regiminū ſimpliciū: nō autē ꝯmixtoꝝ: ꝛ iō nulla ē ꝯtrarietas. 2° ꝙ regimē vni⁹ ē optimus ẜm ſpēm regimis. Regimē aūt cōmixtū eſt optimus ẜm gn̄ū diſpōnē vt ſcꝫ eius i. q. 105. arti° p° explicatur dūꝫ littera iſta ibi explanatur dicendo ꝙ regimē ꝯpoſitū ex regimine vni⁹ propter virtutem ꝛ appōnē multorum ſub ipſo principantiū ꝑpter virtutem per electionem populi eſt optimū vtpote mixtū ex regno ariſtocratia ꝛ democratia. 3° dr ꝙ quia comparatio eſt inter diſtincta ẜm id ī quo diſtinguitur. Et propterea quūꝫ vnū: ꝛ idem claudi tur in vtroque comparatorūꝫ ne cōpareꝛ idē ad ſe ipſum cōparatio intelligitur ſecundūꝫ adiuncta: ac ꝑ hoc quūꝫ regimen vnius et regimen commixtū ex regimie vni⁹ ꝛ ma

ℭ Vtrū Iſido. ꝯueniēter pōat diuiſionem humanaꝝ legūꝫ.

ℭ Articu. IIII.

Ad quartū ſic ꝑcedit. Videꝛ ꝙ icōuenienter Iſidorus diuiſionēꝫ legū hūanaꝝ ponat: ſiue iuris hūani. Sub hoc.n. iure cōprehēdit ius gētiū. qḋ iō ſic noiaꝛ vt ipe dicit: qꝛ eo oēs fere gentes vtunꝛ: ſꝫ ſicut ipe dicit: ius nāle eſt qḋ eſt cōe oium nationū: ḡ ius gētiū nō ꝯtineꝛ ſub iure poſitiuo humano: ſꝫ magis ſub iure nāli. ℭ Preterea. Ea que hn̄t eandē vim nō videnꝛ formaliter differre: ſꝫ ſolū materialiter: ſed leges: plebiſcita: ſenatuſcōſulta: ꝛ alia hmōi q̄ ponit oia habent eandē vim: ḡ videꝛ ꝙ nō differāt niſi materialiter: ſꝫ talis diſtinctio in arte nō eſt curanda cūꝫ poſſit eē in infinitūꝫ: ergo incōuenienter huiuſmodi diuiſio humanarū legum introduciꝛ. ℭ Preterea. Sicut in ciuitate ſunt principes ꝛ ſacerdotes ꝛ milites: ita ēt ſunt ꝛ alia hoīūꝫ officia: ergo videꝛ ꝙ ſicut poniꝛ qḋdam ius militare ꝛ ius publicūꝫ qḋ ꝯſiſtit in ſacerdotibus ꝛ magiſtratibus: ita ēt debeāt poni alia iura ad alia officia ciuitatis pertinentia. ℭ Preterea. Ea q̄ ſunt ꝑ accidens ſunt ꝑtermittenda: ſꝫ accidit legi vt ab hoc vl' ab illo hoīe feraꝛ. ergo incōuenienter poniꝛ diuiſio legū humanarū ex noibus legiſlatoꝝ: vt. ſ. q̄dā dicaꝛ cornelia: q̄dā falcidia ꝛc̄. ℭ In cōtrariū auctoritas Iſidori ſufficiat. ℭ Rn̄deo dōm: ꝙ vnūquodqꝫ pōt ꝑ ſe diuidi ẜm id qḋ in eius rōne ꝯtineꝛ: ſicut in ratione animalis cōtineꝛ anima que eſt rationalis vel irratiōalis: ꝛ ideo animal proprie ꝛ per ſe diuidiꝛ ẜm rationale ꝛ irrationale. non autem ẜm album ꝛ nigrūꝫ: que ſunt omnino ꝑter rōnem eius: ſunt aūt multa de rōne legis hūane: ẜm quoꝝ̄ qḋlibet lex hūana ꝑprie ꝛ ꝑ ſe diuidi pōt. Eſt.n. primo de rōne legis hūane ꝙ ſit deriuata a lege nature: vt ex dictis pꝫ: ꝛ ẜm hoc diuidiꝛ ius poſitiuū in ius gentiū: ꝛ ius ciuile ẜm duos modos q̄bus aliqḋ deriuatur a lege nature: vt ſupra dcm̄ eſt. Nā ad ius gentiū ptinent ea q̄ deriuanꝛ ex lege nāe: ſicut cōcluſiones ex principijs: vt iuſte emptiones: venditiones: ꝛ alia huiuſmodi: ſine q̄bus homines ad inuicē ꝯuiuere nō pn̄t: qḋ eſt de lege nature: qꝛ hō eſt nāliter aial ſociale: vt ꝑbaꝛ in primo politice. Que ꝟo deriuanꝛ a lege nāe ꝑ modū particularis determinatiōis ptinent ad ius ciuile ẜm ꝙ q̄libet ciuitas aliqḋ ſibi accommode determinat. ſcḋo eſt de rōne legis hūane ꝙ ordineꝛ ad bonū cōe ciuitatis: ꝛ ẜm hoc lex hūana diuidi pōt ẜm diuerſitatē eoꝝ q ſpāliter dant operā ad bonū cōe: ſicut ſacerdotes pro populo deū orantes: principes populum gubernātes: ꝛ milites ꝑ ſalute populi pugnantes: ꝛ iō iſtis hoib⁹ ſpecialia q̄dā iura aptanꝛ. Tertio eſt de rōne legis hūane vt iſtituaꝛ a gubernāte cōmunitatē ciuitatis: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ꝛ ẜm hoc diſtiguūꝛ leges hūane ẜꝫ diuerſa regimina ciuitatū: quoꝝ vnū ẜm phꝫ in. iij. politice eſt regimen qn̄. ſ. ciuitas gubernaꝛ ab vno: ꝛ ẜm hoc accipiunꝛ ꝯſtitutiones principum. Aliud ꝟo regimen eſt ariſtocratia. i. principatus optimoꝝ vel optimatū: ꝛ ẜm hoc ſumunꝛ reſpōſa prudētū ꝛ etiā ſenatuſcōſulta. Aliud regimen eſt obligarchia. i. principatus paucoꝝ diuitū ꝛ potētum: ꝛ ẜm hoc ſumitur ius pretoriū qḋ etiam honorariū diciꝛ. Aliud aūt regimē eſt populi qḋ nominaꝛ democratia: ꝛ ẜm hoc ſumunꝛ plebiſcita. Aliud aūt eſt tyrānicum qḋ eſt omnino corruptum: vnde ex hoc nō ſumiꝛ aliqua lex. Eſt etiam aliquod regimen ex iſtis cōmixtum: quod eſt optimū: ꝛ ẜꝫ hoc ſumitur lex: quā maiores natu ſimul cū plebibus ſanxerūt: vt Iſidorus dic̄. Quarto vero de rōne legis humane eſt ꝙ ſit directiua hūanoꝝ actuū. ꝛ ẜm hoc ẜꝫ diuerſa de quibus leges feruntur diſtinguuntur leges que interdū ab actorib⁹ noianꝛ ſicut diſtinguiꝛ lex iulia de adulterijs: lex cornelia de ſiccarijs: ꝛ ſic de alijs: nō ꝑp actores: ſꝫ ꝑp res de q̄b⁹ ſūt.

ℭ Ad

¶ Ad primũ ḡ dõꝫ: ꝙ ius gẽtiũ est qdẽ aliquo mõ nãle hoi ſm ꝙ est rõnale iquãtũ deriuaẽ a lege nãli ꝑ modũ ꝯclõnis q̃ nõ ẽ multũ remota a pricipijs. vñ de facili ẽt hmõi hoies ꝯſenſerũt. diſtinguiẽ tñ a lege nãli maxime ab eo qđ ẽ oibus aialibus cõmune. ¶ Ad alia pꝫ reſponſio ex his que dicta ſunt.

¶ De poteſtate legis humane. Qõ. XCVI.

Deinde ꝯſiderandũ eſt de ptãte legis hũane. ¶ Et circa hoc q̃runẽ ſex. ¶ Primo vtꝝ hũana lex debeat poni in ꝯmuni. ¶ Scđo vtꝝ lex hũana debeat oĩa vitia cohibere. ¶ Tertio vtꝝ oiuꝫ ꝟtutũ act⁹ hẽat ordinare. ¶ Quarto vtꝝ iponat homini neceſſitatẽ q̃ꝫtũ ad foꝝ ꝯſcie. ¶ Quinto vtrũ oẽs hoies legi hũane ſubdanẽ. ¶ Sexto vtrũ his q ſunt ſub lege liceat agere ꝓter ꝟba legis.

¶ Utrum lex humana debeat poni in cõi magis q̃ꝫ in particulari. ¶ Articulus. I.

Ad primũ ſic ꝓcediẽ. Uideẽ ꝙ lex humana nõ debeat poni in cõi: ſꝫ magis in pticulari. Dicit.n. phꝰs in. v. ethi. ꝙ legalia ſunt quecũqꝫ in ſingularib⁹ legẽ ponũẽ. ⁊ etiã ſententialia q̃ ſunt etiã ſingularia: qꝛ de ſingularibus actibus ſentẽtie ferũtur. ergo lex nõ ſolũ poniẽ in cõmuni: ſed etiaꝫ in ſingulari. ¶ Preterea. Lex eſt directiua humanoꝝ actuũ: vt ſupra dcm̃ eſt: ſed hũani act⁹ in ſingularibus ꝯſiſtunt. ergo lex hũana nõ debet in vli ferri: ſed magis in ſingulari. ¶ Preterea. Lex ẽ regula ⁊ mẽſura hũanoꝝ actuũ: vt ſupra dcm̃ eſt: ſed mẽſura dꝫ eẽ certiſſima: vt diciẽ in. x. metaphy. cũ ergo in actibus hũanis nõ poſſit eſſe aliqđ vle certum quin in particularibus deficiat: videtur ꝙ neceſſe ſit leges nõ in vniuerſali: ſed in ſingularib⁹ poni. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ iuriſperitus dicit: ꝙ iura cõſtitui oꝫ in his que ſepius accidũt. ex his ãt q̃ forte vno caſu accidere pñt: iura nõ conſtituunẽ. ¶ Reſpondeo dõm: ꝙ qꝛ vnũqđqꝫ eſt pp̄ fineꝫ: neceſſe eſt ꝙ ſit fini ꝓportionatuꝫ. finis aũt legis eſt bonuꝫ cõmune: qꝛ vt Iſidorus dicit in lib. etymologiaꝝ: nullo priuato cõmodo ſꝫ pro cõmuni vtilitate ciuiũ lex debet eſſe conſcripta: vnde opꝫ leges humanas eſſe ꝓportionatas ad bonũ cõmune. bonuꝫ aũt cõmune cõſtat ex multis. ⁊ ideo opꝫ ꝙ lex ad multa reſpiciat: ⁊ ſm perſonas: ⁊ ſm negotia: ⁊ ſm tẽpora. Cõſtituiẽ.n. cõmunitas ciuitatis ex multis perſonis. ⁊ eius bonũ per multiplices actiones ꝓcuratur: nec ad hoc iſtituitur ꝙ aliquo tẽpore modico duret: ſed ꝙ omni tempore perſeueret per ciuium ſucceſſionẽ: vt Aug. dicit in. ij. de ciuita. dei. ¶ Ad primum ergo dõm: ꝙ phꝰs in. v. ethicoꝝ ponit tres ſpecies iuris legalis quod eſt ius poſitiuum. ſunt etiaꝫ quedam que ſimpliciter in cõmuni ponuntur: ⁊ hec ſunt leges cõmunes: ⁊ quãtum ad hmõi dicit ꝙ legale eſt quod ex principio quidem nihil differt ſic vel aliter. quando autem ponitur differt: puta ꝙ captiui in ſtatuto ꝑcio redimanẽ. Quedam vero ſunt quidẽ que ſunt communia quãtum ad aliqđ. ⁊ ſingularia quantum ad aliquid. ⁊ huiuſmodi dicuntur priuilegia: quaſi leges priuate qꝛ reſpiciunt ſingulares perſonas: ⁊ tñ poteſtas coꝝ extẽditur ad multa negocia. ⁊ q̃ꝫtum ad hoc ſubdit. Adhuc q̃cunqꝫ in ſingularibus legẽ ponunt. Dicuntur etiam quedã legalia nõ qꝛ ſint leges: ſed ꝓpter applicationem legum cõmunium ad aliqua particularia facta: ſicut ſunt ſententie q̃ pro iure habenẽ. ⁊ q̃ꝫtum ad ħ ſubdit. Et ſentẽtialia. ¶ Ad ſcđm dõm: ꝙ illud qđ eſt diuturnũ oportet eſſe plurĩũ directiuum. vnde in. x. metaphy. phꝰs dicit ꝙ omnia que ſunt vnius generis menſuranẽ aliquo vno qđ eſt primuꝫ in gñe illo: ſi eni eſſent tot regule vel menſure quot ſunt menſurata vel regulata: ceſſaret vtiqꝫ vtilitas regule vl menſure: que eſt vt ex vno multa poſſint cognoſci. ⁊ ita nulla eſſet vtilitas

ſocijꝫ ⁊ plebis cõparanẽ: ex vna pte ſumiẽ regimẽ vni⁹: ⁊ ex alia regimẽ mixtũ nõ q̃ten⁹ icludit regimẽ vni⁹ ⁊ addit aliã bonitatẽ: ſꝫ ſm bonitates adiunctas: ⁊ dr̃ ꝙ regimẽ vni⁹ ẽ optimũ: vt in pluribꝰ locis a phõ ⁊ diuo Tho. hẽs. Cũ hoc tñ ſtat ꝙ loquẽdo de regimĩe pure humano ꝯſideratũ oibꝰ q̃ ſunt i mixto regimẽ mixtũ ẽ optimũ: vt ħ ⁊ i ſeri⁹ loco allegato hr̃: vez qꝛ i ꝑ ſenſu cõparatio formaliter et ſimplr̃ exerceẽ. In 2° aũt ꝯpaẽ vnuꝫ ⁊ idẽ ſm ſe ad ſe ipꝫ cũ adiũctis bonitatibꝰ cõpatio nõ eſt multuꝫ artificioſa: iõ pmus ſmo .ſ. ꝙ regimẽ vni⁹ ẽ optimũ amplectẽdus ẽ ſimplr̃. 2° ãt .ſ. ꝙ regimẽ cõmixtũ ẽ optimũ pte exponẽdus ⁊ nõ extẽdẽdus eſt: ne ſit cã erroris: ⁊ hãc 3os rñ ſioneꝫ ſequere vir docte.

¶ Qõ. XCVI.

¶ Articu. I.

In articulꝰ ꝑ 2° ⁊ 3°. 66. q. ħ nõn^m occur' ꝑ° ꝙ quũ i 2° ar^lo ꝯcludiẽ nega^m de ꝓhibitione oiuꝫ vitioꝝ intelligiẽ de oibꝰ vitijs ſm totã ſuã latitudinẽ .i. oẽs coꝝ act⁹ et nõ de oĩbus vitijs .i. habitibꝰ vitioſis: vt pꝫ ex reſpõſione ad ꝑ^m in articulo 3° vbi diciẽ ꝙ prohibẽtur omnia vitia ſed non ſm omnes act⁹ coꝝ.

ergo et nõ ꝑcipit actus oium ỽtutũ. ¶ Preterea. Actus ỽtutis a ỽtute ꝓcedit: ƺ ỽtus eſt finis legis: ꝛ ita qđ eſt ex ỽtute ſub ꝑcepto legis cadere non põt. ğ lex hũana nõ ꝑcipit actus oiuƺ ỽtutũ. ¶ Preterea. Lex hũana ordinaṫ ad bonũ cõe: vt dcm̃ eſt: ƺ qdã act⁹ ỽtutũ non ordinanṫ ad bonũ cõe: ƺ ad bonũ priuatũ. ğ lex nõ ꝑcipit act⁹ oium ỽtutũ. ¶ Sƺ ƺ eſt qđ phs dicĩ i. v. ethi. ꝙ ꝑcipit lex forti opa facẽ: ꝛ q̃ tẽpati ꝛ q̃ mãſueti. Silr ãt ẜƺ alias ỽtutes ꝛ malitias: hec qdẽ iubẽs: hec ãt ꝓhibẽs. ¶ Rñdeo dõƺ: ꝙ ſpẽs ỽtutũ diſtiguunṫ ẜƺ obta: vt ex. ſ. dictis pƺ: oia aũt obta ỽtutũ referri pñt: vl' ad bonũ priuatũ alicuius pſone: vel ad bonũ cõe multitudis: ſicut ea q̃ ſunt fortitudinis põt aliqs exeq vel pp ꝯſeruationẽ ciuitatis: vel ad cõſeruãdũ ius amici ſui: ꝛ ſimile eſt in aliȷ̃s. Lex ãt vt dcm̃ eſt: ordinaṫ ad bonuƺ cõe: ꝛ iõ nulla ỽtus eſt de cui⁹ actib⁹ lex ꝑcipere nõ poſſit: nõ tñ de oib⁹ actib⁹ oiuƺ ỽtutũ lex hũana ꝑcipit: ƺ ſolũ de illis q ordinabiles ſunt ad bonũ cõe: vel mediate: ſicut cũ aliq̃ directe pp bonum cõe fiũt: vel imediate. ſicut cũ aliq̃ ordinanṫ a legiſlatore ꝑtinẽtia ad bonã diſciplinã: ꝑ quã ciues iformanṫ vt cõe bonũ iuſtitie ꝛ pacis ꝯſeruẽt. ¶ Ad primũ ğ dõm: ꝙ lex hũana non ꝓhibet oẽs act⁹ vitioſos ẜƺ obligationẽ ꝑcepti ſicut nec ꝑcepit oẽs actus ỽtuoſos: ꝓhibet tñ aliquos act⁹ ſinguloꝝ vitioꝝ: ſicut ẽt ꝑcepit quoſdã act⁹ ſingulaꝝ ỽtutũ. ¶ Ad ſcdƺ dõƺ: ꝙ aliqs act⁹ dr̃ cẽ ỽtutis duplr̃. Uno mõ ex eo ꝙ hõ opaṫ ỽtuoſa: ſicut act⁹ virtutis iuſtitie eſt facere recta: ꝛ act⁹ fortitudinis facere fortia: ꝛ ſic lex ꝑcepit aliquos act⁹ ỽtutũ. Alio mõ dr̃ actus ỽtutis q2 aliqs opaṫ ỽtuoſa eo mõ quo ỽtuoſus opaṫ: ꝛ talis actus ſemꝑ procedit a ỽtute: nec cadit ſub ꝑcepto legis: ſed eſt finis ad quẽ legiſlator ducere intẽdit. ¶ Ad tertiũ dõƺ: ꝙ nõ eſt aliq̃ ỽtus: cui⁹ actus nõ ſint ordinabiles ad bonũ cõe: vt dcm̃ ẽ: vel mediate: vl' imediate.

¶ Utruƺ lex humana imponat homini neceſſitatem in foro ꝯſcientie. ¶ Articu. IIII.

AD quartum ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ lex hũana nõ iponat homini neceſſitateƺ in foro ꝯſciẽtie. Inferior. n. poteſtas nõ põt iponere legẽ in iudicio ſuperioris poteſtatis: ƺ poteſtas humana que fert legem hũanã eſt infra poteſtatẽ diuinã. ğ lex humana nõ põt iponere legẽ q̃ƺtũ ad iudiciũ diuinuƺ qđ eſt iudiciũ ꝯſcientie. ¶ Preterea. Iudicium ꝯſcientie maxime dependet ex diuinis mandatis: ſed qñq ƺ diuina mãdata euacuanṫ per leges hũanas ẜm illud Matth. xv. Irritum feciſtis mandatuƺ dei pp traditiones veſtras. ğ lex hũana nõ iponit homini neceſſitatem q̃ƺtũ ad ꝯſcientiã. ¶ Preterea. Leges hũane frequẽter ingerũt calũniã ꝛ iniuriã hoibus ẜƺ illud Eſa. x. Ueh q cõdunt leges iniquas ꝛ ſcribentes iniuſtitias ſcripſerũt vt opprimerẽt in iudicio pauperes: ꝛ viƺ facerẽt cãe hũiliũ populi mei. ƺ licitũ eſt vnicuiq ƺ oppreſſionẽ ꝛ violentiã euitare. ğ leges hũane nõ iponũt neceſſitatẽ homini q̃ƺtũ ad ꝯſcientiã. ¶ Sed ƺ eſt qđ dicṫ. i. Pe. ij. Hec eſt gr̃a ſi pp ꝯſcientiam ſuſtineat quis triſtitias patiẽs iniuſte. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ leges poſite humanitus vl' ſunt iuſte vel iniuſte: ſiquideƺ iuſte ſint: hñt viƺ obligandi in foro ꝯſciẽtie a lege eterna a qua deriuanṫ ẜƺ illud ꝓuer. viij. Per me reges regnãt: ꝛ legũ ꝯditores iuſta decernũt. Dicunṫ ãt leges iuſte ꝛ ex fine: qñ. ſ. ordinanṫ ad bonum cõmune. ꝛ ex actore qñ. ſ. lex lata nõ excedit poteſtatẽ ferentis. ꝛ ex forma qñ. ſ. ẜm eq̃litateƺ ꝓportionis iponunṫ ſubditis onera in ordine ad bonũ cõe: cũ. n. vn⁹ hõ ſit pars multitudinis: qlibƺ hõ hoc ipm ꝙ eſt ꝛ qđ hƺ: ẽ multitudinis: ſicut ꝛ q̃libet ꝑs id qđ eſt eſt toti⁹. vñ ꝛ nã aliqđ detrimentũ infert ꝑti vt ſaluet totũ. ꝛ ẜƺ hoc leges hmõi onera ꝓportionabilr̃ inferẽtes iuſte ſunt: ꝛ obligant in foro cõſcientie: ꝛ ſunt leges legales. Iniuſte aũt ſunt leges duplr̃.

metum: vel cuiuſq ƺ creature bonuƺ: actus tamen quibus contemplamur illum in noſtrum bonũ recte referuntur ꝛ ẜm ſe ꝛ ẜm vtilitates conſequentes. Et hoc ſufficiat preſenti intentioni ad concludendũ ꝙ lex humana de actibus omnium virtutum intellectualium ꝛ moralium diſponere põt: et diſponit de ſpeculatiua ſapiẽtia dum homines aliquos illi vacare iubƺ: vt ſapiẽtes facti etiaƺ ad minora iudicanda potentiores ſunt ꝛc̃.

¶ Artic. IIII. IN articulo 4° euiſdem aduerte diligẽter vt ſcias applicare conditiones legis iuſte vel iniuſte ad particulares leges: quia inde multos caſus ꝯſcientie in gabellis ꝛ grauaminibus et huiuſmodi publicas clarificabis preſertim ex fine ꝛ eq̃litate ꝓportiõali: quas tenetur ſeruare iuſti⁹ diſtributiua.

¶ In eodem articulo 4° dubiuƺ occurrit an lex hũana ita obliget in foro ꝯſcientie ꝙ hõ teneatur mori pro eius obſeruatione: ꝛ ẽ occaſio dubitandi: quia quidã dicũt ꝙ ius poſitiuum nõ habet hanc poteſtatem niſi in cauſa fidei: vel tuende rei publice: ꝓpterea ſequiũt ꝙ licite propter euitandam mortẽ celebrare qs poteſt coram ex

cōicatis nolātis ꝛc. ꝛ oīa poſitiua iura nō ſeruare. Sʒ hāc opionē eē erroneā multiplr mōſtraṫ. pᵒ ex rōne tacta in lra. ſ. qꝛ qlibʒ hō nō ſolū ſm id qđ hʒ: ſed hoc ipm qđ eſt multitudīs eſt: ſic qlibet pars id qđ eſt totiᵘ ē. Ex ħ nāqʒ ſeqṫ ꝙ lex hūana q̄ ſicut qlibet alia lex ad cōe bonuʒ reſpicit ptātē hʒ ſupra id qđ eſt qlibet hō: ac ꝓ hoc ſuper vitā ipſiᵘ: ac ꝓ ħ poteſt diſponere et ordinare de expōne vite cuiuſqʒ ꝓ cōi bono ꝓ q̄ fit oīs lex: vt in. q. 90. artiᵒ 2ᵒ dcm̄ ē. Ampliᵘ lex humana ē pceptiua et obligatiua ad peccatū mortale: vt manifeſte pʒ quū pcipiṫ aliquid ſub pena excōicatiōis late ſententie: vel ſub pena capitis. ḡ eſt cōſtitutiua alicuiᵘ actᵘ i ħ ꝙ ſit pctm̄ mortale. ḡ ē obligatiua ad euitandū magᵗ actū illū q̄ȝ mortes corporales: qꝛ mors aīe fugienda eſt magis: q̄ȝ mors corporis. Perinde eſt ḡ dicere ꝙ lex hūana non poteſt obligare homineʒ ad mortem pro ſui obſeruatione: ꝛ dicere ꝙ lex humana non pōt conſtituere aliquem actū in hoc ꝙ ſit pctm̄ mortale: imo in ħ ſit pctm̄: qꝛ ēt ꝓ vitādo veniali teneṫ hō mori. Et ꝯfirmaṫ ꝙ hō teneṫ potius mori q̄ȝ ꝯtrahere mr̄imonū ſine diſpēſatiōe cū ſorore ꝯſobrina: ꝛ tn̄ hoc ſolo poſitiuo iure eſt ꝓhibitū. ſilr ſacerdos teneṫ mori: potiuſq̄ȝ miſſam celebrare abſqʒ calice: corporali: altari: ꝛ lumie: veſtibᵘ ſacerdotalibᵘ: ꝛ alijs reqſitis ex iure hūano. Accedit ad hec caᵐ ſacris: de his q̄ vi metuſue cā fiunt: vbi in mā iuris poſitiui. ſ. de incurſu excōicatiōis ꝑ participationē cū excōicato Innocētiᵘ 3ᵘ dicit: ꝙ metᵘ nō excuſat ab excōicatiōe: qꝛ potiᵘ dʒ mori: q̄ȝ peccare mortalr. vn̄ totū oppoᵐ illiᵘ opionis eſt verū. Illa nāqʒ putat ꝙ regulariter lex poſitiua non obligat ad mortē ꝓ ſui obſeruatiōe q̄tūcūqʒ pcipiat. In caſu aūt. ſ. ꝓ fide: vel pn̄a ſic. Nos aūt ſm vitatē dicimᵘ ꝙ vlr lex pceptiua obligat ad mortē ꝓ ſui obſeruatōe: in caſu aūt nō ex benignitate legiſ: vt forte accidit in lege de vitādis excōicatis de q̄ qꝛ nō eſt ad ꝓpoſitū niſi exēplariter nihil dico niſi ꝙ dicētes: ꝙ iō lʒ ex metu cadente in ꝯſtātē virū celebrare corā excōicatis: qꝛ lex humana nō obligat ad mortē ꝓ ſui obſeruantia errant: ꝛ niſi aliunde huic metui ſubueniant: falſa eſt doctrina excuſans participationē ex metu: ſicut de alijs dcm̄ eſt. Et aduerte ħ diligētiſſime: ꝙ qꝛ lex poſitiua ꝑcipiēdo ſeu ſtatuēdo facit de actibᵘ indr̄ntibᵘ vtuoſos vel vitioſos: dū ſub aliq̄ vtute aut vitio actū determiat fore: ꝑcipiēdo. n. abſtinētiam ponit actū illū ſub tēꝑantia: ꝑcipiēdo ſolones gabelle: ponit actuʒ illuʒ ſub iuſtitia: ꝑcipiēdo cultū oīnnū: pōit ſub religiōe: ꝛ ſic d alijs: ꝛ ꝑꝑea: ſic in foro ꝯſcie tenet: ḡs ad actᵘ vtutū: ꝛ ad euitādos actus vitioꝝ nec excuſat metu ꝛc. ita nō excuſaṫ ab iniuſtiᵃ a ſacrilegio ꝛc. ḡ determiata ſic a lege ꝯtēnit: aut incurrit ꝛc.

Articu. V.

In articulo 5ᵒ eiuſdē. q. 96. nota ꝙ quū in lra dṙ ꝙ iuſti nō ſubſint legi vt coactiue pt 2ᵉ itelligi. pᵒ ꝙ lex nō hʒ vis coactiuā ſup iuſtos ꝛ hꝰ cōſenſus ē falſus: qꝛ ſuper omnes ſubditos tam lex viua: q̄ȝ ꝓmulgata hʒ ptātē coactiuā: q̄uis in iuſtos non exerceat coactionē: qꝛ nō oʒ. 2ᵒ ꝙ iuſtᵘ ex pte ſua nō ſubycıṫ legi vt coactᵉ: ꝛ ħ ſenſus ē verus: ꝛ lrālᵉ: qꝛ iuſtᵘ volūtarie legi ſubycıṫ. ¶ In eodē 5ᵒ articuᵒ in rn̄ſione ad 3ᵐ dubiū occurrit quō ſtāt ħ duo ſil ꝙ pnceps obligeṫ quo ad deū: ita ꝙ peccat nō ſuādo legē: ꝛ ꝙ lex nō hʒ vis coactiuā ſup eū. ſi. n. peccat humanā legē trāſgrediendo obligatᵘ eſt legi ꝓculdubio obligāti eū: ac ꝓ hoc viʒ coactiuā in eū hn̄t q̄tus nō exercēt: ꝛ ſi eū nō pōt cogere: lex eum nō obligat: ꝛ ſi nō obligat lex pncipē: pnceps nō obligaṫ: ꝛ ſi nō obligaṫ nō peccat nō ſuando eā. Et ꝯfirmaṫ declādo: qꝛ q̄tūcūqʒ ſapiēs aliqs vt Plato: vel Ariſtote. leges excogitet optimas ꝓ bono cōi ꝛ diuulgenṫ: qꝛ nō hn̄t vim coactiuā: ſed ōn̄ſiuā tn̄ ꝯſtat ꝙ nō obligāt pncipē aut alios. ḡ lex a pncipe ꝯdita: lʒ ōn̄ſiuā viʒ hēat qūo debeat ipſe ſe hēre: nō tn̄ obligat eū: qꝛ coactiuā viʒ ſup eū non hʒ. Et augeṫ dubiuʒ ex rōne in lra aſſignata: de vi coactiua legis arguendo ſic: lex nō hʒ viʒ directiuā: niſi ex pncipis ptāte. ḡ ſm viʒ directiuā nō obligat pncipē. Aſſumptū pʒ: qꝛ ſeclūſa ptāte pncipis lex nō eſt lex: niſi equoce: vt leges Platōis q̄ mōſtrāt tn̄: ꝯſītia eſt nota: qꝛ nullus a ꝓpria ptāte obligaṫ: ſicut nec cogiṫ vt in lra dṙ. Et ꝯfirmaṫ: qꝛ aſſerenda eſt cauſa obligatiua pncipis ad obſeruātiā ſue legis: deus imediate

Uno modo per contrarietatē ad bonum humanuʒ econtrario predictis: vel ex fine: ſicut cum aliquis preſidens leges imponit oneroſas ſubditis nō pertinentes ad vtilitateʒ communem ſed magis ad propriā cupiditatem vel gloriam: vel etiam ex actore: ſicut cum aliquis legem fert vltra ſibi commiſſam poteſtatem: vel etiam ex forma: puta cuʒ inequaliter onera multitudini diſpenſanṫ etiā ſi ordinenṫ ad bonū cōe. ꝛ hmōi magis ſunt violētie q̄ȝ leges: qꝛ ſicut Augu. dicit in lib. de libe. arbi. Lex eſſe nō videṫ que iuſta nō fuerit. vn̄ tales leges nō obligāt in foro ꝯſciētie niſi forte ꝑ vitandū ſcādaluʒ vel turbationē ꝓpter qđ etiaʒ hō iuri ſuo dʒ cedere ſm illud Matth. v. Qui angariauerit te mille paſſus vade cū eo alia duo: ꝛ qui abſtulerit tibi tunicam da ei ꝛ palliū. Alio mō leges pn̄t eē iniuſte per cōtrarietatem ad bonū diuinū: ſicut leges tyrānoꝝ inducētes ad idolatriam: vel ad qđcunqʒ aliud qđ ſit cōtra legem diuinam. ꝛ tales leges nullo mō lʒ obſeruare: qꝛ ſicut dicit Actuū. iiij. Obedire oʒ deo magis q̄ȝ hominibus. ¶ Ad primū ḡ dōʒ: ꝙ ſic Apoſtolus dicit ad Ro. xiij. Omnis poteſtas hūana a deo eſt: ꝛ iō qui poteſtati reſiſtit in his que ad poteſtatis ordinem pertinent: dei ordinationi reſiſtit: ꝛ ſʒ hoc efficiṫ reus q̄tum ad ꝯſciētiā. ¶ Ad ſcđʒ dōm: ꝙ rō illa procedit de legibus humanis q̄ ordinanṫ ꝯtra dei mandatuʒ: ꝛ ad hoc ordo poteſtatis nō ſe extendit. vn̄ in talibus legi hūane nō eſt parēdum. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de lege q̄ infert grauamē iniuſtuʒ ſubditis: ad qđ etiā ordo poteſtatis diuinitus cōceſſus nō ſe extendit. vn̄ nec in talibus hō obligatur vt obediat legi ſi ſine ſcandalo vl' ma-

īmediate nō eſt: qꝛ nullū eſt ibi opus dei īmediate vt pꝫ. Cōitas multitudis nō eſt: qꝛ ſubta eſt pncipi vt ſupponitur: de tali.n. pncipe eſt ſmo: vel ſaltē de lege ꝓpria pncipis: q̄ nō fit a multitudine: volūtas ꝓpa nō pacto: nō voto: nō iuramēto: ⁊ breuiter nō ꝯctu aut vinculo quocūqꝫ interueniente eſt. ergo ⁊c. Cōfirmat̄ h̄ qꝛ non eſt minꝰ libera in ſe voluntas pncipis ex hoc ꝙ pcepit ſubditis q̄ſi nō pcepiſſet eiſdem. Sed lex nihil aliud ē: q̄ꝫ pceptū ad ſubditos: qꝛ ē effectꝰ ptātis gubnatiue: q̄ ē pnᵐ dirigēdi aliō īquātū aliud: vt pꝫ in 5° ⁊ 9° metaphice. ergo.

Ad h̄ dubiū tāto difficilius quāto lr̄a ſola auctē doctrinā ōdit hāc dr̄ ꝙ quū pnceps n̄ ſubijciat̄ legi: niſi q̊ ad deū: qō idē eſt ꝙ ſubijci legi i foro ꝯſcie: ex eodē hꝫ viꝫ lex obligādi pncipem. vn̄ hꝫ viꝫ obligādi in foro cōſciētie: vt autē in artiº 4º dcīm eſt lex hꝫ vim obligatiuā in foro ꝯſcie ab eterna lege a q̄ deriuat̄: opꝫ igit̄ vt lex hēat viꝫ obligatiuā pncipis ab eterna lege: et queādmoduꝫ lex hūana nō deriuat̄ ab eterna imediate: ſꝫ mediāte lege nāe: ita hꝫ mediāte illa viꝫ obligatiuā in foro ꝯſcie. Eſt nāqꝫ de iure nāe: vt qō tibi nō vis fieri: alteri ne feceris: ⁊ ꝯiter vtius qō tibi nō vis alteri non ſtatuas: ac ꝑ h̄ quū qs alteri legē ponit ⁊ nō ſibi nāe ius violat: ſicut ēt ſubditꝰ iobediēs pncipis legi nāe ius dictans: ꝙ iuſtis ad cōe bonū ab hn̄te ptātē ſtatutis parendū eſt violat: ab eterna lege viꝫ hūane legi tribuēs. Et hanc rōnē q̊ ad pmā eiꝰ partē autor in lr̄a ſub auctē canonis idāpſit: ex hac aūt radice ꝙ.ſ. lex hūana eſt obligatiua i foro ꝯſcie ⁊ pncipis ⁊ ſubditoꝝ ex lege eterna meᵒ iure nāe ꝓuēit: ꝙ quūꝫ in lege ſint duo vires.ſ. directiua ⁊ coactiua: ⁊ iter eas ſit hita ſupiꝰ ex artiº 2º q. 92. dr̄ia talis ꝙ vis directiua reſpicit ipos actꝰ licitos vel illicitos aut idr̄ntes. Coactiua aūt penā iductiuā ad obſeruātiā legis. Ꝓuenit inq̄ꝫ pᵒ ꝙ vis obligatiua humane legis i foro ꝯſcie ad viꝫ directiuā legis. impoſitiua aūt pene ad vim coactiuā legis ſpectat. Ꝓuēit 2º ꝙ lꝫ vtraqꝫ vis directiua.ſ. ⁊ coactiua ſup ptāte pncipis fundent̄: qꝛ neutra vis in ſuo robore eſt niſi ab hn̄te ptātē: dr̄nt tn̄ multuꝫ q̊ ad actū: qꝛ vis coactiua actū ſuū: q eſt cogere ac punire inuituꝫ non pōt exercere niſi ſola ptāte pncipis: nemo.n. pōt aliquem punire inuituꝫ niſi pncipis auctē: vis aūt directiua actū ſuum q eſt dirigere exercet ex eterna legis auctē: ex quo ſemel ab hūana ptāte lex ē ꝯdita. Et qꝛ fruſtra ē potētia: q̄ nō eſt reducibilis ad actū: iō vis coactiua legis hūane nō extendit ſe ad euꝫ: reſpcū cuiꝰ nō ē reducibilis ad actū: ac ꝑ h̄ nō extēdit ſe ad pncipē: q non pōt a ſua ptāte cogi, vt in lr̄a dr̄: ſꝫ ad alios: q et ſi nō puniant̄: puniri tn̄ poſſunt a pncipis ptāte inuiti. vis autē directiua eiuſdē extendit ſe ad oēs pncipes ſcꝫ ⁊ ſubditos: qꝛ actꝰ eius reſpectu omniū exercet̄: dirigitur.n. quis a ſe ipſo et ab alio. Et rurſus non eſt ampliꝰ i poteſtate pncipis opꝰ ad actū directōis ex quo ꝯdita eſt lex: ſꝫ auctē eterne legis hūana lex actuꝫ directionis exercet. Ex his autē facile pꝫ ſolo obtoꝝ. Ad pᵐ ſiqdem dicit̄: ꝙ nulla repugnātia ē dictoꝝ: qꝛ altera eſt vis obligatiua legis humane in foro ꝯſcientie ſeu quo ad deum: ⁊ altera vis coactiua eiuſdem qua homo hominem puniendo iudicat: ⁊ ꝙ pma hꝫ locuꝫ in principe: nō ſcda qꝛ hoiem non hꝫ ſupra ſe vt in lr̄a dr̄. Et ex hoc ꝓuēit ꝙ papa nulla iuris humani pena ligatur q̄ꝫtūcūqꝫ ꝯtra leges faciat. Ad confirmationē ſeu declarationē dr̄ ꝙ leges ſcripte a ſapiētibꝰ nō hn̄tibus curā cōitatis nō ſoluꝫ carent vi coactiua: ſed etiā directiua: habēt.n. ſoluꝫ viꝫ oſtēſiuā vt ex dictis pꝫ. Ad argumentum dubij dr̄ ꝙ vis directiua legis humane pōt ſumi: vel quo ad ſubam: vel quo ad operationem. Et ſm ſubam non eſt niſi a ptāte pncipis ſicut vis coactiua: ſm vō opationē falſuꝫ eſt: ꝙ non eſt niſi a ptāte pncipis: qm̄ vt oſtēſuꝫ fuit ex quo lex ꝯdita eſt a ptāte pcipis vis directiua dirigit̄ obligādo in cōſcientie foro auctē legis eterne abſqꝫ quacūqꝫ operatione pncipis ptātis: qō non accidit in vi coactiua quo ad eius opationē: vt ex dictis pꝫ. Dicit̄ ſcdo ꝙ eſſe a ſola ptāte principis: lꝫ ſit rō ꝙ vis coactiua nō ſe extēdit ad pncipē: nō tn̄ eſt ratio ꝙ vis directiua nō ſe extendat ad eūdē: qꝛ nemo cogitur a ſeipſo: ſed dirigit̄ ⁊ obligat̄ a ſe ipſo. Prima rn̄ſio negat aſſumptum quo ad actuꝫ. ſcda ſequelā. Ad ꝯfirmationē petentem cām obligatiuā pncipis ad obſeruātiā ꝓprie legis di

ſori detrimēto reſiſtere poſſit.

Utrum omnes ſubiiciantur legi. Articulus. V.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ nō oēs legi ſubiiciant̄. Illi.n. ſoli ſubiiciunt̄ legi qbus lex ponit̄: ſꝫ Apl'us dicit .i. ad Thimot. j. ꝙ iuſto non eſt lex poſita. ergo iuſti nō ſubiiciunt̄ legi humane. Preterea. Urbanus Papa dicit ⁊ habet̄ in decre. xix. q. ij. Qui lege priuata ducit̄ nulla rō exigit vt publica ꝯſtringat̄. lege āt priuata ſpūs ſanct ducuntur oēs viri ſpūales q ſunt filij dei ſꝫ illud Ro. viij. Qui ſpū dei agunt̄ hi filij dei ſunt. ergo nō oēs homies legi humane ſubiiciunt̄. Preterea. Iuriſperitus dicit ꝙ princeps legibus ſolutus eſt. q aūt eſt ſolutus a lege nō ſubdit̄ legi. ergo nō oēs ſubiecti ſunt legi. Sed ꝯ eſt qō Apl'us dicit Ro. xiij. Omnis aīa ptātibus ſublimioribus ſubdita ſit: ſed nō videt̄ eſſe ſubditus poteſtati q nō ſubiicit̄ legi quā fert poteſtas. ergo oēs hoies debēt eē legi ſubiecti. Rn̄deo dicēdū: ꝙ ſicut ex ſupradictis pꝫ: lex de ſui rōne duo hꝫ. Primo qdeꝫ ꝙ eſt regula hūanoꝝ actuū. Secundo ꝙ hꝫ viꝫ coactiuā. Dupliciter ergo aliqs hō pōt eſſe legi ſubiectus. Uno mō ſicut regulatum regule. ⁊ hoc mō oēs illi q ſubdunt̄ poteſtati ſubdunt̄ legi quā fert poteſtas. ꝙ autēꝫ aliqs poteſtati nō ſubdat̄: pōt contingere dupl'r. Uno mō qꝛ ſunt ſimpl'r abſoluti ab eiꝰ ſubiectiōe. vn̄ illi q ſunt de vna ciuitate vel regno nō ſubduntur legibꝰ principis alteriꝰ ciuitatis vel regni: ſicut nec eiꝰ dominio. Alio mō ſꝫ ꝙ regit̄ ſupiori lege: puta ſi aliqs ſubiectus ſit ꝓcōſuli: regulari dꝫ eiꝰ mādato: nō tn̄ in his q̄ diſpenſant̄ ei ab iperatore: q̄ꝫtuꝫ.n. ad illa nō aſtringit̄ mādato iferioris cū ſupiori mandato dirigat̄. ⁊

ſm hoc ꝯtingit φ aliqs ſimplr
ſubiectus legi ſm aliq̄ legi non
aſtringit ſm q̄ regit ſupiori le-
ge. Alio ꝟo mō dicit aliqs ſub
iect⁹ legi ſic̄ coactū cogēti. ⁊ ħ
mō homines ꝟtuoſi ⁊ iuſti nō
ſubdunt legi: ſed ſoli mali: qḋ
.n. eſt coactū ⁊ violētū eſt cō-
trarium volūtati. volūtas aūt
bonoꝝ ꝯſonat legi a q̄ maloꝝ
volūtas diſcordat. ⁊ iō ſꝫ hoc
boni nō ſunt ſub lege: ſꝫ ſolum
mali. ¶ Ad primū ḡ dōꝫ: φ rō
illa ꝑcedit de ſubiectiōe q̄ eſt ꝑ
modū coactiōis: ſic.n. iuſto nō
ē lex poſita: qꝛ ipſi ſibi ſunt lex
dū oſtēdūt opus legis ſcriptū
in cordibus ſuis: ſic̄ Aplus ad
Ro. ij. dic̄. vñ in eos nō hꝫ lex
vim coactiuā ſicut hꝫ in iniu-
ſtos. ¶ Ad ſcōm dōm: φ lex
ſpūs ſancti eſt ſuperior oī lege
hūanitus poſita: ⁊ iō viri ſpi-
rituales ſm ħ φ lege ſpūs ſan-
cti ducunt: nō ſubdunt legi q̄ꝫ
tū ad ea q̄ repugnāt ductiōi ſpi
rit⁹ ſancti: ſꝫ tñ hoc ipm eſt de
ductu ſpūs ſancti φ hoīes ſpi-
rituales legib⁹ hūanis ſubdan-
tur ſꝫ illud. j. Pe. ij. Subiecti
eſtote oī humane creature pp
deū. ¶ Ad tertiū dōm: φ pri-
ceps dr̄ eē ſolut⁹ a lege q̄ꝫtū ad
vim coactiuaꝫ legis: nullus.n.
ꝑprie cogit a ſeipo: lex aūt nō
hꝫ vim coactiuā niſi ex princi-
pis poteſtate: ſic igit princeps
dr̄ eē ſolut⁹ a lege: qꝛ nullus in
ipm pōt iudiciū ꝯdēnatiōis fer
re ſi ꝯ legem agat: vñ ſup illud
pſal. Tibi ſoli peccaui ⁊c̄. dic̄
glo. φ rex nō hꝫ hoīeꝫ q ſua fa-
cta diiudicet: ſꝫ q̄ꝫtū ad vim di
rectiuā legis pūceps ſubdit le
gi ꝑpria volūtate ſm φ dr̄ ex-
tra de ꝯſtitutiōib⁹. c. cum oēs.
Quod q̄ſqs iure in altero ſta-
tuit: ipe eodē iure vti dꝫ. ⁊ ſa-
piētis dic̄ auctoritas. Patere
legē quā ipe tuleris. Impꝛope-
rat et his a dño q dicūt ⁊ nō fa
ciūt: ⁊ q aliis onera grauia im
ponūt ⁊ ipſi nec digito volūt
ea mouere: vt dr̄ Math. xxiij.
Unde q̄ꝫtū ad dei iudiciū pri-
ceps nō eſt ſolutus a lege q̄ꝫtū

cit φ eſt cā duplex. ſ. ꝑpa volūtas: ⁊ lex eterna. Propria
aūt voluntas nō q̄ eligit obligationē libere vel ꝯtra aliq̄:
ſꝫ q̄ eligit legē ꝑmulgare. Ex hoc nāqꝫ ipo: φ volūtarie
legē ꝑmulgat vult ordinationē illā hēre viꝫ legis: ⁊ qꝛ or
dinationē aliq̄ꝫ obtinere viꝫ legis ē ſortiri ab eterna lege
viꝫ directiuaꝫ
i foro ꝯſcie: cui
et princeps ſu-
biicit. ideo ex
ꝑpria volunta
te pncipis: ⁊ ex
eterna lege viꝫ
obligatiuā pn-
cipis i foro cō-
ſcie lex hūana
hꝫ: q̄uis diuer
ſimode: qꝛ ab
eterna lege ſic̄
a cauſa a qua ē
vis obligatiua
hꝫ. a volūtate
vo pncipis ſic̄
a determināte
cām vlem ad
effectū ſpālem:
ſicut in nālib⁹
cā vlis puta ſa
turn⁹ reſpcū re
rū ſixaꝝ deter
miat ad ſpālē
effectū: puta oſ-
ſa a ſemine ta-
lis aialis ꝑdu-
cētis anial ha-
bēs oſſa: ſic̄.n.
producere tale
animal ſub Sa
turno eſt deter
minare ipſum
ad oſſa produ-
cēda in illo: ita
ꝯſtituere legeꝫ
ſub deo eſt de-
terminare deum ad cōicandā vim obligatiuam in foro
ꝯſcie legi: ⁊ ſicut oſſa reducunt in Saturnum vt cām: ita
vis iſta obligatiua in legē eternā. Et ꝑ hoc pꝫ rñſio tam
ad id qḋ dr̄ φ deus nihil hic agit imediate: nō.n. opꝫ hoc
dicere: ſed ſufficit qḋ dcm̄ eſt: q̄ꝫ ad id qḋ dr̄ de volūtate
pncipis: pꝫ.n. φ ex ſuppōne: φ legē voluerit: obligatus re
manet: ⁊ nō minus liber quo ad velle ⁊ nolle: ſed quo ad
bñ: vel male velle id qḋ lege poſitū eſt. Aduertēdū tamē
eſt hic: φ leges ſunt duplices: quedā de cōibus toti multi
tudini: quedā de ꝑpriis aliquoꝝ actibus: puta de militi-
bus: quū dr̄ φ pnceps ſubiicit legi non intelligit de lege
ſpāli: puta militū: niſi ipſe ſit miles: ſed intelligit de lege
cōi. Rurſus quū pnceps ſubiicit legi: intelligit ſubiici ꝑ
portionaliter vt decet principē: ⁊ nō ſicut alios ſubditos:
vt ex dicendis manifeſtum eſt.

¶ In calce eiuſdē rñſionis ad 3m dubiū ēt difficile occur-
rit: quō ſtāt iſta ſimul φ pnceps pōt legē tollere: mutare:
⁊ i ea diſpēſare: ⁊ φ ipe in foro ꝯſcie ſubdat legi: vt deter
minatū eſt. ſi.n. pōt legē tollere: tollet eaꝫ a ſe: ⁊ ſic faciet
φ nō hēat viꝫ legis reſpcū ſui: ac per hoc abſqꝫ ſcrupulo
ꝯſcie nō ſuabit eā vtpote nō obligatus. Et cōfirmat hoc
qꝛ nō deterioris ꝯditiōis eſt ipſe q̄ꝫ aliqs ſubditus: ſꝫ pn-
ceps pōt eximere vnū ſubditū a lege cōi: qui apud deū
nō erit reus violate legis de cetero nō ſeruās eā. ḡ poteſt
eximere ſe ipſum: ⁊ ſi hoc pōt ſua obligatio ad legeꝫ ſtat
in voluntate ſua ſola: ⁊ non eſt ex lege eterna: vt ex vera
cauſa. Cuius oppoſitum concluſum eſt.

¶ Ad hoc dum
pmittēda ſunt
aliq̄ certa acce
ptata, ab omni
bus: deinde ſin
guli modi dicē
di. Certum et
ꝯfeſſum ab oī
bus eſt: φ pn-
ceps pōt ſecuꝫ
diſpēſare ſicut
cū aliis ꝑprie
loquēdo de di-
ſpenſatiōe: ⁊ φ
pōt qñ: ⁊ q̄ꝫtuꝫ
expediens fue
rit eximere ali
quē ſubditū: ⁊
ſeipſuꝫ a lege:
et φ poteſt le-
gem mutare: ſi
ue aliam ꝯden
do loco eius: ſi
ue totalr tollē
do. Et nihil ho
ꝛuꝫ ꝯdicit de-
terminatiōi fa
cte. ſ. φ pnceps
ſubiicitur legi
in foro cōſcie-
tie. Subiicitur
namqꝫ vt prin
ceps ꝑtātē ha-
bens ꝑcepta fa
ciēdi: hec ſunt
cōfeſſa cōiter.
Sed de mota
dubitatiōe tri-
plex eſt opinio. pma eſt φ pnceps: lꝫ ſubiciat legi huma
ne ſimplr ⁊ abſolute hñti vim legis: nō ſubdit tñ legi ha
bēti vim legis cū exceptiōe ſue ꝑſone: ⁊ ſicut pnceps a pn
cipio ꝯſtituendo legē potuiſſet excipe pncipē: ita poſt le-
geꝫ ꝯditā pōt ſe excipere ſicut ⁊ aliquē aliū ſubditū: ⁊ ſic
ſi pnceps nō tollit a ſe legē obligat. ſi aūt tollit nō obliga
tur. Sed ꝯ hanc opionē eſt: qꝛ ſi pnceps pōt ſe eximere a
lege obligatio ſua ad legeꝫ eſt ridiculoſa: poſſet nāqꝫ exi-
mēdo ſe dicēti patere legē: quā ipſe tuleris: ⁊ quare alli-
gas onera grauia in humeros hoium: ⁊ digito tuo nō mo
ues ea ridere cū bona ꝯſcia: qꝛ exemi me ipm: qḋ eſt ri-
diculū. Alia opio eſt φ q̄ꝫ diu lex nō ē totalr ſublata pn
ceps obligat. Et lꝫ poſſit ſecū diſpēſare ⁊ tollere eaꝫ tota-
liter: nō pōt eā tollere quo ad ſe ad libitū. vnde ſi vult ſe
abſoluere a vinculo legis tollat eā abſolute: alioquin illi
ſubiacet. Et fundat hec opinio ſup hoc: qꝛ aliter obliga-
tio pncipis ad obſeruātiā legis eēt ridiculoſa. Cōtra hāc
aūt opionē eſt: qꝛ pnceps pōt ēt ſine cā: qꝛ ſibi placet exi-
mere vnū ſubditū a cōi lege. ḡ pōt ſe ipm eximere quiꝫ
nō ſit deterioris ꝯditōis q̄ꝫ ſuus ſubditus. Inter has aūt
extremas opiones media occurrit opio: q̄ ſola vera eſt. ſ.
φ pnceps pōt ad libitū ſe: ⁊ ſubditū aliquē eximere a le-
ge cōi

ad vim directiuā eius: ꝫ dꝫ voluntarius nō coact⁹ legē iplere. Eſt etiā pɼiceps ſupɼa legē inquātū expediēs fuerit pōt legē mutare: ⁊ in ea diſpēſare pro loco ⁊ tempoɼe.

¶ Utrū ei q ſubdiť legi liceat ꝑter ꝟba legis agere. Arti. VI.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ non liceat ei q ſubdiť legi ꝑter verba legis agere. Dicit .n. Aug. in li. de vera religiōe. In tꝑalib⁹ legib⁹ ꝗ̄uis hoies iudicēt de his cū eas iſtituunt: tamē qñ ſunt iſtitute ⁊ firmate nō licebit de ipſis iudicare: ſed ſꝫ ipſas: ſed ſi aliqs ꝑtermittat ꝟba legis dicēs ſe itentionē legiſlatoris ſuare: vŕ iudicare de lege. ḡ nō lꝫ ei q ſubdiť legi vt ꝑtermittat ꝟba legis vt intentionē legiſlatoris ſuet. ¶ Preterea. Ad eū ſolū ptinet leges iterꝑtari cui⁹ eſt ꝯdere leges: ſꝫ oiuꝫ ſubditoꝝ licitū nō ē leges ꝯdere. ḡ eoꝝ nō eſt iterꝑtari legiſlatoris intētionē: ſꝫ ſemp ſꝫ ꝟba legis agere ōbēt. ¶ Preterea. Omnis ſapiēs intētionē ſuā verbis nouit explicare: ſed illi qui leges ꝯdiderūt reputari debēt ſapientes. Dicit .n. ſapientia ꝓuer. viij. Per me reges regnāt ⁊ legū ꝯditores iuſta decernūt. ḡ de itentione legiſlatoris nō eſt iudicādū niſi per verba legis. ¶ Sed cōtra eſt qđ Hylarius dicit i. xiij. de trini. Intelligētia dictorum ex cauſis eſt aſſumēda dicēdi: qꝛ nō ſmoni res: ſꝫ rei dꝫ eē ſmo ſubiectus. ḡ magis eſt attendēduꝫ ad cām que mouit legiſlatorem ꝗ̄ ad ipſa verba legis. ¶ Reſpondeo dōm: ꝙ ſicut ſupɼa dcm̄ eſt: ois lex oɼdinať ad cōem hoiūm ſalutē ⁊ in tm̄ obtinet vim ⁊ rōneꝫ legis: ſm vero ꝙ ab hoc deficit ꝟtutem obligādi nō hꝫ: vñ iuriſperit⁹ dicit ꝙ nulla rō iuris aut eqtatis benignitas patiť: vt q̄ ſalubɼiter pro ſalute hoiuꝫ itroducunť: ea nos durioɼi interꝑtatione ꝯtra ipſoꝝ cōmodū ꝓdu

ge cōi iā ꝓmulgata ſic ꝙ exēptus nō ſit reus violati ꝑcepti legis nō ſuando illam: nō tñ pōt eximere ſic: vt ipſe eximens ⁊ exemptus ad libituꝫ nō ſit reus violati iuris nature: quo quelibet pars ꝯſonare dꝫ ſuo toti ⁊ ꝑcipue capiti: hec opio duo dicit vt pꝫ. Et in ꝑ ꝯuenit cū pma opione ⁊ diſcrepat a ſecūda. In ſecundo aūt conuenit cū ſecunda aliqualiter ⁊ diſcrepat a ꝑma: ⁊ ſi bñ cōſideretur opinio hec apparebit ꝙ ſaluat vtrūqꝫ qđ mentib⁹ hūanis impſſuꝫ videtur .ſ. ⁊ ꝙ ꝑnceps male facit eximēdo ſe vel aliuꝫ ad libituꝫ a legis iugo. Et ꝙ nihilominus exemptus non eſt reus fracte legis. Si enim papa licentiet ſe vel aliuꝫ: qꝛ placet ad non dicendum horas canonicas vel carnes comedendum in quadrageſima licētiatus male facit nō dicēdo horas aut cānes comedēdo: qꝛ turpis ē pars q̄ non cōſonat ſuo toti ex nature iure quod violatur a ſubdito: ⁊ multo magis a capite. Cui ēt a diuino iure improperatur: dicis ⁊ nō facis alligas onus graue ⁊c. Matth. 23. ⁊ nihilominus licet peccet ſic licentiatus: non tamen eſt reus violati precepti de horis canonicis dicendis aut de carnibus nō comedēdis: fundatur hec opinio quo ad primā partē ſuper poteſtate principis qua poteſt tollere legem ⁊ ſimpliciter ⁊ quo ad aliquem vt quottidiana experientia teſtatur in priuilegiis eximētibus hos vel illos a ſolutione decimarū. In quibus etiā ſi nulla cauſa exprimatur: ſed ſolo motu ꝑncipis fiant robur non deeſt. Quo ad ſcdam ꝟo partem ſuper naturali iure quo turpis eſt omnis pars que non conſonat ſuo toti: ⁊ quo in moralibus magis mouent exempla ꝗ̄ verba ⁊ princeps non ſolum vt preſit ſed proſit creatur: ⁊ alijs huiuſmodi que naturalis ratio dictat. Et ſm hāc opinionem nihil eſt ridiculo: omnia ꝯſonant: oēs obiectiōes ſoluunť: obſeruantiaꝝ ⁊ reprehenſionum rō reddeť. vñ vt ſnia vera in medio poſita amplectēda eſt. Arti. VI.

In articulo 6°. eiuſdem. 96. q. nota ꝙ quadruplicitier occurrere pōt caſus agendi contra legis verba pro ſeruanda eius intentione. Primo ambiguus ⁊ impatiēs more: ⁊ tunc ſuanda ſunt verba legis: vt diciť in reſpōſione ad ſcōm. Scdo ambiguus ⁊ ſuſtinēs moram: ⁊ tunc cōſulendus eſt ſuperior qui ꝑpter huiuſmodi caſus hꝫ auctoritateꝫ iterꝑtandi legem: ⁊ hoc itēdit littera in corpore articuli. Tertio manifeſtus ⁊ impatiēs more: ⁊ tunc conſtat ꝙ debet nō ſeruare verba legis ſed intētionem. Quartus manifeſt⁹ ſꝫ ſuſtinēs moram ⁊ tūc duce gnome et epicheia ſine ſupioꝛl cōſultatiōe ꝑtermittuntur verba legis: ⁊ ſuatur intētio ei⁹: qꝛ in māifeſtis nō eſt op⁹ interpretatiōe q̄ ſpectat ad ſuperiorem: ſed executiōe vt in ſcōa ſcōe .q. de epicheia autoɼ dicit. Quod ergo in littera diciť ꝙ extra ſubitū periculū nō ꝑtinet ad quēlibet interpretari: i caſu dubio eſt ſmo. Interpretatiōe .n. nō eſt opus in manifeſtis: ſꝫ tūc īſurgit qđ quo pacto ſaluatur diſtinctio facta in corpore articuli iter caſum neceſſitatis habentis diſpenſationem annexam: ⁊ caſuꝫ nō neceſſitatis quo recurrendum eſt ad interpretationeꝫ ſuperioris. ſi nāqꝫ de ambiguis caſibus eſt ſmo: contradicit dictis ex reſpōſione ad ſcōm .ſ. ꝙ ſm verba agenduꝫ eſt in neceſſitatis caſu ambiguo. ſi de manifeſtis: cōtradicit dictis ex 2°2ᶜ: ꝙ in manifeſtis extra caſum neceſſitatis non eſt opus interpretatione ſed virtus epicheie ſufficit. ſi in primo membɼo de ambiguis ⁊ in ſecūdo de manifeſtis eſt ſermo diſtinctio eſt i mulas ⁊ extra arteꝫ tacens principale in differentia .ſ. eſſe manifeſtuꝫ vel ambiguum. vex queſtio hec citius ſoluiť ſi viderimus ꝙ in ambiguis dať latitudo. Nā quedaꝫ ſic occurrunt ambigua vt in ſua ambiguitate remaneant. Quedaꝫ ꝟo ſic ſunt ābigua vt rōnabile ſit ꝙ ſi legiſlatoɼ adeſſet hāc ꝓculdubio partē determiāret nunc hic ſuandā. Sermo ḡ lr̄e eſt de ambiguis ⁊ de eis vľr docet ꝙ interpretatio ſpectat ad ſupioɼes qñ pōt ad eos recurri: qñ ꝟo nō pōt recurri ſi ſūt ambigua 2° mō neċitas hꝫ diſpēſatōeꝫ annexā. ſi ꝟo ſunt ambigua ꝑ mō tūc ſm ꝟba legis agēdū eſt. Et ꝙ mēs autoris ſit iſta pꝫ ex hoc qđ dicit .ſ. ꝙ neċitas hꝫ diſpēſationē annexā: conſtat .n. ꝙ diſpēſatio ex interpretatōe legis ꝓcedit. Interpretatio aūt locū nō hꝫ in māifeſtis. De ambiguis igiť 2° mō intēdit.

¶ In reſponſione ad tertium collige cās quare leges humane fiunt ſecundū id quod vt in plurib⁹ agendum eſt: ⁊ non dearticulātur omnia i omni euētu. Prima eſt ex defectu hūani ingenij. Secūda eſt ex parte confuſionis vitande. Tertia que in lrā tacetur: ponitur tamē gnto ethicoꝝ eſſe ex variabilitate rerū de qb⁹ fit lex humana: ⁊ hec variabilitas mãe inculpabileꝫ reddit humanum intellectum in ſtatuēdo leges vt in plurib⁹.

¶ Q. XCVII.

¶ Arti. I. ⁊ II.

In articulis primo ⁊ ſecundo nō occurrit aliud ſcribendum q̄ꝫ ꝙ optime notenť cauſe mutatōis legum vt ⁊ quando oportet mutentur ⁊ quando nō opꝫ reſiſtētia fiat mutationi neceſſitas vl' vtilitas penſanda ē: nō ad preſens: tantum tempus ſꝫ perpetuuꝫ ſeu diuturnuꝫ: pro quo lex fit.

camus ad ſeueritatē. Cōtingit aūť multotiēs ꝙ aliqd obſuari cōi ſaluti eſt vtile vt in pluribus: qđ tñ in aliqbus caſib⁹ eſt maxime nociuū: q̄ꝛ igiť legiſlatoꝛ nō pōt oēs ſingulares cās intueri: ꝓponit legē ſm ea q̄ in plurib⁹ accidūt ferēs intentionem ſuā ad cōem vtilitatē: vñ ſi emergat caſus in quo obſeruatio talis legis ſit dānoſa cōi ſaluti nō ē obſeruanda: ſicut ſi in ciuitate obſeſſa ſtatuať lex ꝙ poꝛte ciuitatis maneāt clauſe: hoc eſt vtile cōi ſaluti: vt in pluribus. Si tñ ꝯtingat caſus ꝙ hoſtes inſequanť aliquos ciues ꝑ quos ciuitas conſeruať: dānoſiſſimuꝫ eſſet ciuitati niſi eis poꝛte aperirenť. ⁊ iō in tali caſu eēnt poꝛte aperiende ꝯtra vba legis vt ſuareť vtilitas cōmunis quā legiſlatoꝛ intendit. Sed tñ hoc eſt ꝯſiderandū ꝙ ſi obſeruatio legis ſm vba nō habeat ſubitū piculū cui opoꝛteat ſtatiꝫ occurri: nō ꝑtinet ad quēlibꝫ: vt iterpꝛeteť qd ſit vtile ciuitati: ⁊ quid inutile ciuitati: ſed hoc ſoluꝫ ꝑtinet ad principes q ꝓꝑ hmōi caſus hñt auctoꝛitatē in legibus diſpenſandi. Si vo ſit ſubitū periculuꝫ nō patiens tantā moꝛaꝫ: vt ad ſuperioꝛē recurri poſſit ipa neceſſitas diſpenſationē hꝫ ānexam: q̄ꝛ neceſſitas nō ſubdiť legi. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ille qui in caſu neceſſitatis agit pręter vba legis: nō iudicat de ipa lege: ſed iudicat de caſu ſingulari in quo videt vba legis obſeruanda nō eſſe. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ ille qui ſequiť itentionem legiſlatoris: nō iterpꝛetať legeꝫ ſimpliciter: ſed in caſu in quo manifeſtū eſt per euidentiā nocumēti legiſlatoꝛē aliud intendiſſe. Si. n. dubiuꝫ ſit. dꝫ vel ſm vba legis agere: vel ſuperioꝛē ꝯſulere. ¶ Ad tertiuꝫ dōꝫ: ꝙ nullius hoīs ſapiētia tāta eſt: vt poſſit oēs ſingulares caſus excogitare. ⁊ ideo nō pōt ſufficiēter per verba ſua exꝑimere ea que ꝯueniunt ad finē intentū. ⁊ ſi poſſet legiſlatoꝛ oēs caſus ꝯſiderare nō opoꝛteret vt oēs exꝑimeret ꝓpter ꝯfuſionē vitandā: ſꝫ legē ferre debe ret ſm ea que in pluribus accidunt.

¶ De mutatione legū. ¶ Qō. XCVII.

Deinde ꝯſiderandū eſt de mutatione legū. ¶ Et circa hoc q̄runť q̄tuoꝛ. ¶ Primo vtꝝ lex hūana ſit mutabilis. ¶ Scđo vtꝝ ſemꝑ debeat mutari qñ aliqd meli⁹ occurrerit. ¶ Tertio vtꝝ ꝑ ꝯſuetudinē aboleať. ⁊ vtrū ꝯſuetudo obtineat vim legis. ¶ Quarto vtrū vſus legis humane per diſpēſationem rectoꝛum imutari debeat.

¶ Utrum lex humana debeat mutari aliquo modo. ¶ Articulus. I.

Ad primum ſic ꝓcediť. Videť ꝙ lex hūana nullo modo debeat mutari. Lex. n. humana deriuať a lege: vt ſupra dcm̄ eſt: ſꝫ lex nālis imobilis ꝑmanet. ergo ⁊ lex humana dꝫ imobilis permanere. ¶ Preterea. Sicut phs dicit in. v. ethi. Menſura maxime dꝫ eſſe ꝑmanens: ſꝫ lex humana eſt menſura humanoꝝ actuuꝫ: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo dꝫ imobiliter ꝑmanere. ¶ Preterea. De rōne legis eſt ꝙ ſit iuſta ⁊ recta: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed illđ qđ ſemel eſt rectū ſemꝑ eſt rectum. ergo illud qđ eſt ſemel lex ſemꝑ dꝫ eſſe lex. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Augu. dicit in. j. de libe. arbi. Lex tēpoꝛalis q̄ꝫuis iuſta ſit cōmutari tñ ꝑ tēpoꝛa iuſte pōt. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicť ſupra dcm̄ eſt: lex humana eſt qđdā dictamen rōnis quo diriguť humani actus: ⁊ ſm hoc duplex cā pōt eſſe ꝙ lex humana iuſte muteť. Una qdē ex parte rōnis. alia vo ex pte hoiuꝫ: quoꝝ actus lege regulanť. Ex parte qdē rōnis q̄ꝛ humane rōni nāli eſſe videť: vt gradatiꝫ ab iperfecto ad ꝑfectū ꝑueniat: vnde videm⁹ in ſciētijs ſpeculatiuis ꝙ qui primo philoſophati ſunt q̄dā ipfecta tradiderūt: q̄ poſtmoduꝫ ꝑ poſterioꝛes ſunt tradita magis ꝑfecte. ita ēt ⁊ in opabilib⁹. Nā primi qui itenderūt inuenire aliqd vtile ꝯmunitati hominū: nō valētes oīa ex ſeipſis ꝯſiderare: iſtituerunt q̄daꝫ iperfecta in multis deficiētia q̄ poſterioꝛes mutauerunt iſtituentes aliqua que in paucioꝛibus deficere pñt a cōi vtilitate. Ex parte vo hominū quoꝝ act⁹ lege regulanť. lex recte mutari pōt ꝓꝑ mutationem

tationes conditionum hominum quibus ſecundum diuerſas eorum conditiones diuerſa expediunt: ſicut Aug. ponit exemplum in .j. de libe. arbi. quod ſi populus ſit bene moderatus et grauis. communiſque vtilitatis diligentiſſimus cuſtos: recte lex fertur qua tali populo liceat creari ſibi magiſtratus: per quos res publica adminiſtretur. porro ſi paulatim idem populus deprauatus habeat venale ſuffragium: et regimen flagitioſis ſceleratiſque committant: recte adimitur a populo talis poteſtas dandi honores: et ad paucorum bonorum redit arbitrium. ¶ Ad primum ergo dicendum: quod naturalis lex eſt participatio quedam legis eterne: vt ſupra dictum eſt: et ideo immobilis perſeuerat quod habet ex immobilitate et perfectione diuine rationis inſtituentis naturam: ſed ratio humana mutabilis eſt et imperfecta. et ideo eius lex mutabilis eſt. Et preterea lex naturalis continet quedam vniuerſalia precepta que ſemper manent: lex vero poſita ab homine continet precepta quedam particularia ſecundum diuerſos caſus qui emergunt. ¶ Ad ſecundum dicendum: quod menſura debet eſſe permanens quantum eſt poſſibile: ſed in rebus mutabilibus non poteſt eſſe aliquid omnino immutabiliter permanens. et ideo lex humana non poteſt eſſe omnino immutabilis. ¶ Ad tertium dicendum: quod rectum in rebus corporalibus dicitur abſolute: et ideo ſemper quantum eſt de ſe ſemper manet rectum: ſed rectitudo legis dicitur in ordine ad vtilitatem communem cui non ſemper proportionatur vna eademque res: ſicut ſupra dictum eſt. et ideo talis rectitudo mutatur.

¶ Utrum lex humana ſemper ſit mutanda quando occurrit aliquid melius. ¶ Articulus. II.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur quod ſemper lex humana quando aliquid melius occurrit ſit mutanda. Leges enim humane ſunt adinuente per rationem humanam: ſicut etiam alie artes: ſed in alijs artibus mutatur id quod prius tenebatur ſi aliquid melius occurrat. ergo idem eſt etiam faciendum in legibus humanis. ¶ Preterea. Ex his que preterita ſunt prouidere poſſumus de futuris: ſed niſi leges humane mutate fuiſſent ſuperuenientibus melioribus adinuentionibus: multa inconuenientia ſequerentur: eo quod leges antique inueniuntur multas ruditates continere. ergo videtur quod leges ſint mutande quotienſcunque aliquid melius occurrit ſtatuendum. ¶ Preterea. Leges humane circa actus ſingulares hominum ſtatuuntur: in ſingularibus autem perfectam cognitionem adipiſci non poſſumus niſi per experientiam que tempore indiget: vt dicitur in .ij. ethi. ergo videtur quod per ſucceſſionem temporis poſſit aliquid melius occurrere ſtatuendum. ¶ Sed contra eſt quod dicitur in decretis diſ. xij. Ridiculum eſt et ſatis abominabile dedecus: vt traditiones quas antiquitus a patribus ſuſcepimus infringi patiamur. ¶ Reſpondeo dicendum: quod ſicut dictum eſt: lex humana intantum recte mutatur inquantum per eius mutationem communi vtilitati prouidetur. Habet autem ipſa legis mutatio quantum in ſe eſt detrimentum quoddam communis ſalutis: quia ad obſeruantiam legum plurimum valet conſuetudo: intantum quod ea que contra communem conſuetudinem fiunt etiam ſi ſint leuiora: de ſe grauiora videntur: vnde quando mutatur lex: diminuitur vis conſtrictiua legis inquantum tollitur conſuetudo: et ideo nunquam debet mutari lex humana niſi ex aliqua parte tantum recompenſetur communi ſaluti quantum ex iſta parte derogatur. Quod quidem contingit vel ex hoc quod aliqua maxima et euidentiſſima vtilitas ex nouo ſtatuto prouenit vel ex eo quod eſt maxima neceſſitas ex eo quod lex conſueta aut manifeſtam iniquitatem continet: aut eius obſeruatio eſt plurimum nociua. vnde dicitur a iuriſperito: quod in rebus nouis conſtituendis euidens debet eſſe vtilitas vt recedatur ab eo iure quod diu equum viſum eſt. ¶ Ad primum ergo dicendum: quod ea que ſunt artis habent efficaciam ex ſola ratione: et ideo vbicunque melioratio occurrit: eſt mutandum quod prius tenebatur: ſed leges habent maximam virtutem ex conſuetudine: vt philoſophus dicit in .ij. politice. et ideo non ſunt de facili mutande. ¶ Ad ſecundum dicendum: quod ratio illa concludit quod leges ſunt mutande: non tamen pro quacunque melioratione: ſed pro magna vtilitate: vel neceſſitate: vt dictum eſt. Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium

¶ Utrum conſuetudo poſſit obtinere vim legis. ¶ Articulus. III.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quod conſuetudo non poſſit obtinere vim legis: nec legem amouere. Lex enim humana deriuatur a lege nature: et a lege diuina: vt ex ſupra dictis patet: ſed conſuetudo hominum non poteſt mutare legem nature: nec legem diuinam. ergo etiam nec legem humanam immutare poteſt. ¶ Preterea. Ex multis malis non poteſt fieri vnum bonum: ſed ille qui incipit primo contra legem agere male facit. ergo multiplicatis ſimilibus actibus non efficietur aliquod bonum: lex autem eſt quoddam bonum: cum ſit regula humanorum actuum. ergo per conſuetudinem non poteſt remoueri lex: vt ipſa conſuetudo vim legis obtineat. ¶ Preterea. Ferre leges pertinet ad publicas perſonas: ad quas pertinet regere communitatem. vnde priuate perſone legem facere non poſſunt: ſed conſuetudo inualeſcit per actus priuatarum perſonarum. ergo conſuetudo non poteſt obtinere vim legis: per quam lex remoueatur. ¶ Sed contra eſt quod Aug. dicit in epi-

ſtola ad Caſulanū. Mos po-
puli dei ⁊ inſtituta maioꝝ pro
lege ſunt tenēda: ⁊ ſicut ꝑuari
catores legū diuinaꝝ: ita ⁊ cō-
tēptores ꝯſuetudinū eccleſia-
ſticaꝝ coercēdi ſūt. ¶ Rn̄deo
dōm: ꝙ oīs lex ꝓficiſcit̄ a rōne
⁊ voluntate legiſlatoris. Lex
gdez diuina ⁊ nālis a rōnabili
dei voluntate: lex aūt hūana a
voluntate hoīs rōne regulata.
Sicut aūt rō ⁊ voluntas hoīs
manifeſtant̄ ꝟbo in rebus agē
dis: ita etiā manifeſtant̄ facto:
hoc.n. vnuſqſqꝫ eligere videt̄:
vt bonū qḋ opere iplet: mani-
feſtuz ē aūt ꝙ ꝟbo hūano pōt
⁊ mutari lex: ⁊ ēt exponi: iquā
tū manifeſtat iteriorē motuz ⁊
ꝯceptū rōnis hūane. vn̄ etiā ⁊
per actus maxime multiplica-
tos qui ꝯſuetudinez efficiunt:
mutari pōt lex: ⁊ exponi. ⁊ ēt
aliqd cauſari qḋ legis ꝟtutem
obtineat inquātū.ſ. per exterio
res actꝰ multiplicatos interior
volūtatis motus ⁊ rōnis cōce
ptꝰ efficaciſſime declarat̄. Cū
.n. aliquid multotiēs fit: videt̄
ex deliberato rōnis iudicio ꝓ-
uenire: ⁊ ſm̄ hoc ꝯſuetudo: ⁊
hꝫ vim legis. ⁊ legez abolet: ⁊
eſt legū iterꝑtatrix. ¶ Ad pri-
mū ḡ dōm: ꝙ lex nālis ⁊ diui-
na ꝓcedit a volūtate diuina: vt
dcm̄ eſt. vn̄ nō pōt mutari per
ꝯſuetudinē ꝓcedentē a volun
tate hoīs: ſed ſolū ꝑ auctorita-
tem diuinā mutari poſſet: ⁊ in
de eſt ꝙ nulla ꝯſuetudo viz le
gis obtinere pōt ꝯtra legē diui
nā vel legez nālē. Dicit.n. Iſi
dorus in ſynonimis. Uſus au
ctoritati cedat: prauū vſum lex
⁊ rō vincat. ¶ Ad ſcōm dōz:
ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē: leges hu-
mane in aliqbꝰ cauſis deficiūt:
vn̄ poſſibile eſt qn̄qꝫ ꝑter legē
agere: in caſu.ſ. in quo deficit
lex: ⁊ tn̄ actus nō erit malus: ⁊
cū tales caſus multiplicant̄ ꝓꝑ

aliquā mutationē hoīum: tūc
manifeſtat̄ per ꝯſuetudinez ꝙ
lex vlterius non eſt vtilis: ſicut
etiā manifeſtaret̄ ſi lex ꝯtraria
verbo ꝓmulgaret̄. Si autē ad
huc maneat rō eadē ꝓꝑ quam
prima lex vtilis erat nō ꝯſuetu
do legē: ſed lex ꝯſuetudinē vin
cit: niſi forte ꝓꝑ hoc ſolū inuti-
lis lex videat̄: qꝛ nō eſt poſſibi-
le ſm̄ ꝯſuetudinem patrie que
erat vna de ꝯditionibus legis.
difficile.n. eſt ꝯſuetudinē mul
titudinis remouere. ¶ Ad ter
tiuz dōm: ꝙ multitudo in qua
ꝯſuetudo introducit̄ duplicis
cōditionis eſſe pōt. Si.n. ſit li-
bera multitudo que poſſit ſibi
legē facere: plus eſt conſenſus
totiꝰ multitudinis ad aliqd ob
ſeruandū qꝫ ꝯſuetudo manife
ſtat: qꝫ auctoritas ꝑcipis qui
nō hꝫ poteſtatē condendi legē
niſi inquātū gerit ꝑſonā multi
tudinis: vn̄ lꝫ ſingule perſone
nō poſſint ꝯdere legē: tn̄ totus
populus ꝯdere legem pōt. Si
ꝟo multitudo non habeat libe
ram ptātem ꝯdendi ſibi legez:
vel legē a ſuperiori ptāte poſi-
tam remouendi: tn̄ ipſa ꝯſuetu
do in tali multitudine ꝑualēs:
obtinet vim legis inquātū per
eos tolleraf: ad quos pertinet
multitudini legē imponere: ex
hoc.n. ipſo videnf approbare
qḋ ꝯſuetudo induxit.

¶ Utrum rectores multitudi-
nis poſſint in legibꝰ humanis
diſpenſare. ¶ Articu. IIII.

Ad q̄rtuz ſic ꝓcedit̄.
Uidetur ꝙ rectores
multitudinis nō poſ
ſint in legibus hūa-
nis diſpenſare. Lex.n. ſtatuta
eſt pro cōi vtilitate: vt Iſidorꝰ
dicit: ſed cōmune bonuz nō dꝫ
intermitti ꝓ priuato cōmodo
alicuius ꝑſone: qꝛ vt dicit phs
in.j. ethico. Bonū gentis diui
nius eſt qꝫ bonuz vnius hoīs.

¶ Artic. III.

In articulo 3° in reſponſio-
ne ad ſecundū
aduerte ꝙ licz
autor ſatiſfaci
at argumento
dū manifeſtat
nō opōtere ab
actu illicito in-
choare conſue
tudinem dero
gantem legi: ſi
tamen ab illici
tis tunc actibꝰ
inchoaſſet: ex
quo conualuit
⁊ iaz conſuetu-
dinis vim ha-
bet legi ſcripte
drogat: ñ opor-
tet nāqꝫ poſte
ros ſollicitos
eē an licite vel
illicite itrodu-
cta ſit cōſuetu-
do quam ſine
dubio licite in-
uenerunt obſer
uari relicta le-
ge ſcripta.

¶ Artic. IIII.

In titulo articuli q̄rti ad-
uerte ꝙ non ð
ꝑcipe ſpecia-
liter ſed de re-
ctore multitu-
dinis ſiue prin
ceps ſit ſiue nō
queſtio eſt.
¶ In corpe ar-
ticuli eiuſdem
aduerte duo ꝑ-
mo quid ſubia
cet diſpenſatiō
ni rectoris: exꝑ
mitur nāqꝫ in
littera ꝙ hoc ē
defectus legis
in perſona vel
caſu: quādo.n.
non eſt nec ap-
paret nec dubi
tatur defectus
legis nulla eſt
ratio licentiaꝫ
tribuēdi ꝙ nō
ſeruetur legis
preceptum: ac
ꝑ hoc nulla eſt
ratio diſpēſan-
di: quando au
tez apparet ꝙ
lex in hoc caſu
impediret ma
ius bonum vł
cederet in ma
lus ⁊ huiuſmo-
di. tunc defice
re dicitur lex ī
caſu illo. vnde
pro ſola volun
tate non fit di-
ſpenſatio ſꝫ diſ
ſipatio. Secū-
do quis rector
ī qua lege poſ-
ſit diſpenſare.
In littera eniz
nihil aliud ex-
primit̄ niſi ꝙ
rector multitu
dinis habet po
teſtatem diſpē
ſandi ī lege hu
mana: que ſue
auc̄ti innititur.
Et in reſpōſio-
ne ad tertium
in lege huma-
na publica nō
poteſt diſpēſa-
re niſi ille a q̄
lex auctoritatē
habet vel his
cui ipſe cōmiſe
rit. videtur au-
tem mihi ꝙ ſe
cluſa conſuetu
dine q̄ auctori
tatem diſpen-
ſandi inferiori
bus rectoribꝰ
cōmittit ⁊ adi-
mit ex hoc ipo
ꝙ aliquis con-
ſtitutus eſt re-
ctor multitudi
nis commiſſa
quoqꝫ eſt ſibi
auctoritas di-
ſpēſandi ī lege
ſuperioris quo
ad ma ſcz quo
ad leuia: q̄ ad
frequētia: quo

ad

ad propria: leue autẽ eſt qđcunqꝫ ceteris paribus non precepto proprie dicto: ſed ſimplici ſtatuto poſitum eſt. Non enim eſt rationi conſonum vt ad p̃ncipem pro diſpẽſatione in leui re recurrendũ ſit frequenter quoqꝫ occurrẽtibus graue nimis eẽt ad p̃ncipem ſepe valde remotum loco vel cõmoditate recurrere vbi lex ipa vidicanda tandẽ eſſet non ſeruãda vt patet in lege ieiunij eccleſiaſtici qđ crebro ſoluendum accidit ex rationabili ſecundum extimationem ſaltem cauſa: nec eſt rationi conſonum vt ſemidebilis aut volens quis equitare aut pedes ire ſine neceſſitate cogente et putans ſe non poſſe ſeruare ieiunium debeat ad papã recurrere: ſed ſat videtur q̃ arbitrio epiſcopi in aliud pium op⁹ cõmutetur: ſaluo legis fine: equum etiam eſt vt ea que ſunt ita propria alicui multitudini q̃ nõ redundant in cõmunitatem totius regni vel reip. Chriſtiane illius multitudinis rectori qui noticiam ſpecialem eius hꝫ

ergo videt̃ q̃ nõ debeat diſpẽſari cũ aliquo vt ↄtra legem cõmunem agat. ¶ Preterea. Illis qui ſuper alios ↄſtituunt̃ p̃cipit̃ Deutro. j. Ita paruũ audietis: vt magnum: nec accipietis cuiuſquã perſonam: q2 dei iudicium eſt: ſed concedere alicui quod cõmuniter denegatur omnibus: videtur eſſe acceptio perſonarum. ergo hmõi diſpenſatiões facere rectores multitudinis nõ pñt: cũ hoc ſit contra preceptum legis diuine. ¶ Preterea. Lex humana ſi ſit recta opꝫ q̃ conſonet legi naturali ⁊ legi diuine: aliter .n. nõ ↄgrueret religioni: nec conueniret diſcipline: qđ requirit̃ ad legem: vt Iſidorus dicit: ſ3 in lege naturali ⁊ diuina nullus homo poteſt diſpenſare. ergo nec etiã in lege humana. ¶ Sed cõtra eſt qđ dicit apoſtolus. j. ad Cor. ix. Diſpenſatio mihi credita eſt. ¶ Reſpõdeo dicendum: q̃ diſpenſatio ꝓprie importat cõmenſurationem alicuius cõmunis ad ſingula: vñ etiam gubernator familie dicit̃ diſpẽſator inquantũ vnicuiqꝫ de familia cum pondere ⁊ mẽſura diſtribuit: ⁊ operationes ⁊ neceſſaria vite. Sic igit̃ ⁊ in quacũqꝫ multitudine ex eo dicitur aliquis diſpenſare: q2 ordinat q̃liter aliqđ cõmune p̃ceptum ſit a ſingulis adimplendum. Contingit autem qñqꝫ q̃ aliqđ p̃ceptũ qđ eſt ad cõmodum multitudinis vt in pluribus nõ eſt ↄueniens huic perſone. vel in hoc caſu: q2 vl' per hoc impediret̃ aliquid meli⁹: vel etiã induceret̃ aliqđ malũ: ſicut ex ſupra dictis patꝫ. Periculoſum aũt eſſet vt hoc iudicio cuiuſlibet cõmitteret̃: niſi forte ꝑꝑ euidens ⁊ ſubitũ periculũ: vt ſupra dictũ eſt: ⁊ ideo ille qui hꝫ regere multitudinem hꝫ ꝑtãtem diſpenſandi in lege humana que ſue auctoritati innitit̃: vt. ſ. in perſonis vel caſib⁹ in quibus lex deficit licentiam tribuat vt preceptum legis nõ ſeruet̃. Si autem abſqꝫ hac rõne pro ſola voluntate licentiam tribuat non erit fidelis in diſpẽſatione: aut erit iprudens. Infidelis quidem ſi non habet intentionem ad bonum cõmune. Imprudens autem ſi rationẽ diſpenſandi ignoret. ꝓpter qđ domin⁹ dicit Luce. xij. Quis putas eſt fidelis diſpenſator ⁊ prudens quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam.

¶ Ad primum ergo dicendũ: q̃ quando cum aliquo diſpenſatur: vt legem communem nõ ſeruet: non debet fieri in preiudicium boni cõmunis: ſed ea intentione vt ad bonũ cõmune proficiat. ¶ Ad ſcđm dicendum: q̃ nõ eſt acceptio perſonarum ſi non ſeruent̃ equalia in perſonis inequalibus. vnde quãdo ↄditio alicui⁹ pſone reqrit rõnabiliter vt in ea aliqđ ſpecialiter obſeruet̃ nõ eſt perſonarum acceptio ſi ſibi aliq̃ ſpãlis grã fiat. ¶ Ad tertium dicendũ: q̃ lex nãlis inquãtũ ↄtinet p̃cepta cõmunia q̃ nunq̃ fallunt: diſpenſationẽ recipere nõ põt: in alijs vero p̃ceptis que ſunt quaſi cõcluſiones p̃ceptorũ cõmuniũ: quãdoqꝫ per hoies diſpenſat̃: puta q̃ mutuũ nõ reddat̃ ꝓditori patrie: vel aliqđ huiuſmodi. ad legẽ aũt diuinam ita ſe hꝫ quilibet homo ſicut pſona priuata ad legem publicam cui ſubijcitur. vnde ſicut in lege humana publica nõ poteſt diſpẽſare niſi ille a quo lex auctoritatem habet: vel is cui ipſe commiſerit: ita in p̃ceptis iuris diuini que ſunt a deo nullus põt diſpenſare niſi deus vel is cui ipſe ſpecialiter cõmiſit.

moderanda relicta ſint: niſi forte adeo nobilis caſus ſit vt merito ſuperior conſulẽdus occurrat. vnde ſi lex ſuperioris de ciuilitate ſit: cum eſſe ciuem munus ſit ita proprium huic ciuitati q̃ nihil ad al's ſpectet: põt rector diſpenſare in lege illa. ſec⁹ autem eſt de communibus que ſcilicet: licet hic fiãt redundãt ĩ alios vt ſi lex ſuperioris ſit đ doctoratu: aut de m̃rimonio: quium doctor et coniunx vbiqꝫ ⁊ nõ in iſta tãtũ ciuitate munus ſuum exerceat: nõ ſpectat ad rectorẽ huius multitudinis ſ3 totius diſpenſare. In q̃bus autem eccleſie legibus poſſit epiſcop⁹ diſpenſare nõ eſt p̃ſentis negocij vbi in cõmuni ẽ ſermo de legibus ⁊ rectoribus.

¶ Qõ. CVIII.

In queſtionis 98. primis tribus articulis nihil aliud ſcribendum occurrit: niſi vt caute intelligas ꝙ dcã in reſponſione ad ſecundũ tertij articuli poſſunt ſiquidem dupliciter intelligi: pͥmo vt negẽt moyſen vidiſſe diuinam eſſentiam. Secũdo vt negẽt moyſen vidiſſe diuinaꝫ eẽntiam in illa viſiõe qua loquebatur facie ad faciem. Iſte ſecundus ſenſus eſt intẽtus ab autore ⁊ non pͥmus vt inferi⁹ in ſecũda ſecũde. q. 174. aperiẽ. vbi ex hoc ꝙ moyſes palam ⁊ non per enigmata deũ vidiſſe dr̃: numeri. 12. cõcludiẽ interueniẽte Augu⁹ ipſuꝫ vidiſſe deuꝫ ꝑ eſſentiam: cuꝫ quo tamẽ ſtat ꝙ legem ꝑ angelos accepit ī alijs viſionib⁹ vt hic dicitur ex auctoritate ſacre ſcriptu͛.

¶ De lege veteri. Q. XCVIII.

Conſequẽter ꝯſiderãdũ eſt dͤ lege veteri. ¶ Et pͥo dͤ ipſa lege. ¶ Secundo de ꝑceptis eius. ¶ Circa primum queruntur ſex. ¶ Primo vtrum lex vetus ſit bona. ¶ Secundo vtrum ſit a deo. ¶ Tertio vtrum ſit ab eo mediantibus angelis. ¶ Quarto vtruꝫ data ſit oĩbus. ¶ Quinto vtrũ oẽs obliget. ¶ Sexto vtrũ ꝯgruo tpe fuerit data.

¶ Utrum lex vetus fuerit bona. ¶ Articulus. I.

Ad primũ ſic ꝓcediẽ. Uideẽ ꝙ lex vetus nõ fuerit bona. Diciẽ.n. Ezech. xx. Dedi eis ꝑcepta nõ bona: ⁊ iudicia in quibus nõ viuẽt: ſꝫ lex nõ dr̃ bona niſi ꝓp bonitatẽ ꝑceptoꝝ q̃ cõtinet. ergo lex vetus nõ fuit bona. ¶ Preterea. Ad bonitateꝫ legis ptinet vt cõi ſaluti ꝓficiat: ſicut Iſidorus dicit: ſꝫ lex vet⁹ nõ fuit ſalutifera: ſꝫ magis mortifera ⁊ nociua. Dicit.n. apoſtolus Ro. vij. Sine lege peccatũ mortuũ erat: ego aũt viuebam ſine lege aliqñ: ſꝫ cũ veniſſet mandatuꝫ pctm̃ reuixit. ego aũt mortu⁹ ſum. ⁊ Ro. v. Lex ſubintrauit vt abundaret delictũ. ergo lex vetus nõ fuit bona. ¶ Preterea. Ad bonitateꝫ legis ptinet ꝙ ſit poſſibilis ad obſeruandũ: ⁊ ſm nãm ⁊ ſꝫ humanã ꝯſuetudinẽ: ſꝫ hoc nõ habuit lex vetus. Dicit eñi Petrus actuũ. xv. Quid tentatis imponere iugũ ſuper ceruicem diſcipuloruꝫ: quod neqꝫ nos neqꝫ patres noſtri portare potuim⁹. ergo videẽ ꝙ lex vetus nõ fuerit bona. ¶ Sed cõtra eſt qͦd apoſtolus dicit Ro. vij. Itaqꝫ lex quidẽ ſancta eſt: ⁊ mãdatũ ſcm̃: ⁊ iuſtũ: ⁊ bonuꝫ. ¶ Rñdeo dicẽm: ꝙ abſqꝫ oĩ dubio lex vetus bona fuit. Sicut enim doctrina oſtẽditur eſſe vera ex hoc ꝙ cõſonat rõni recte: ita ẽt lex aliqua oſtẽdiẽ eſſe bona ex hoc ꝙ ꝯſonat rõni. Lex autem vetus rõni ꝯſonabat: q2 ꝯcupiſcẽtiam reprimebat que rationi aduerſaẽ: vt pꝫ in illo mandato. Non concupiſces reꝫ proximi tui: qͦd poniẽ Exo. xx. Ipſa etiam omnia peccata prohibebat que ſunt cõtra rationeꝫ: vnde manifeſtũ eſt ꝙ bona erat. ⁊ hec eſt ratio apoſtoli Ro. vij. Condelector inquit legi dei ſm interiorem hominem. ⁊ iterum. Conſentio legi qm̃ bona eſt. ¶ Sed notandum eſt ꝙ bonum diuerſos gradus hꝫ. vt Dionyſius dicit. iiij. ca. de di. no. Eſt.n. aliqͦd bonum perfectũ. ⁊ aliquod bonum imperfectũ. Perfecta quidem bonitas eſt in his que ad finem ordinanẽ: quãdo aliquid eſt tale qͦd per ſe eſt ſufficiens inducere ad finem. Imperfectum auteꝫ bonũ eſt qͦd operatur aliquid ad hoc ꝙ perueniatur ad finem: nõ tamen ſufficit ad hoc ꝙ ad finem perducat: ſicut medicina perfecte bona eſt q̃ hominem ſanat. imperfecta aũt eſt que hominem adiuuat: ſed tamen ſanare nõ põt. Eſt aũt ſciẽduꝫ ꝙ eſt alius finis legis hũane: ⁊ alius legis diuine. Legis.n. hũane finis eſt temporalis tranquillitas ciuitatis: ad quem finẽ peruenit lex cohibendo exteriores actus q̃ꝫtuꝫ ad illa mala que poſſunt perturbare pacificuꝫ ſtatum ciuitatis. Finis auteꝫ legis diuine eſt perducere hominẽ ad finem felicitatis eterne qui quidem finis impeditur per quodcunqꝫ peccatum: ⁊ non ſolum per actus exteriores: ſed etiam interiores. ⁊ ideo illud quod ſufficit ad perfectionem legis humane: vt ſcilicet peccata prohibeat: ⁊ penaꝫ apponat: non ſufficit ad perfectionem legis diuine: ſed oportet ꝙ hominem totaliter faciat idoneum ad participationem felicitatis eterne: quod quideꝫ fieri nõ poteſt niſi per gratiam ſpiritus ſancti: per quã diffunditur charitas in cordibus noſtris que legem adimplet. Gratia enim dei vita eterna: vt dicitur Ro. vj. hanc autem gratiam lex vetus conferre non potuit. reſeruabatur eñi hoc chriſto: q2 vt dicitur Ioan. j. Lex per Moyſen data eſt: gratia ⁊ veritas per ieſum chriſtũ facta eſt: ⁊ inde eſt ꝙ lex vetus bona quidem eſt: ſed imperfecta ſm illud Heb. vij. Nihil ad perfectum adduxit lex. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ dominus loquitur ibi de preceptis cerimonialibus: que quidem dicuntur nõ bona:

nō bona: q2 grām nō ꝯferebāt per quā hoīes a pctō mūdarent̄: cū tñ ꝑ h9 ſe peccatores oñderēt: vñ ſignāter dr̄ Et iuditia in qbus nō viuēt .i.ꝑ q̄ vitā grē obtinere nō pñt: ⁊ poſtea ſubditur. Et pollui eos in munerib9 ſuis.i.pollutos oñdi cū oē offerēt id qȯ aperit vuluā pp delicta ſua. ¶ Ad ſcōȝ dōm: ꝙ lex dr̄ occidiſſe nō qdē effectiue: ꝫ occaſional'r ex ſua ipfectiōe in quātū.ſ.grām nō ꝯferebat ꝑ quā hoīes iplere poſſent qȯ mādabat: vel vitare qȯ vetabat: ⁊ ſic occaſio iſta nō erat data: ꝫ ſumpta ab hoībus: vñ ⁊ apl'us ibidē dicit. Occaſiōe accepta pctm̄ ꝑ mādatuȝ ſeduxit me: ⁊ ꝑ illud occidit. Ex hac.n. rōne dr̄ ꝙ lex ſubintrauit vt abūdaret delictū. vt ly vt. teneat̄ ꝯſecutiue: non cāl'r: iquātū.ſ. hoīes accipiētes occaſionem a lege abūdātius peccauerūt: tū q2 graui9 fuit pctm̄ poſt legis ꝓhibitionē. tū ēt q2 ꝯcupiſcētia creuit: magis.n. cōcupiſcimus qȯ nobis ꝓhibet̄. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ iugū legis ſuari nō poterat ſine grā adiuuāte: quaȝ lex nō dabat. Dicit̄.n. Ro.ix. Nō eſt volētis: neqꝫ currētis.ſ.velle ⁊ currere in p̄ceptis dei: ꝫ miſerētis dei: vñ in pſal'.dr̄. Viā mādatoꝝ tuoꝝ cucurri cū dilataſti cor meū.ſ.ꝑ donū grē ⁊ charitatis.

¶ Utrū lex vetus fuerit a deo. ¶ Arti. II.

AD ſcōm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex vet9 nō fuerit a deo. Dr̄.n. Deutro.xxxij. Dei ꝑfecta ſūt opa: ꝫ lex fuit ipfecta: vt.ſ̄.dcm̄ eſt. ꝗ lex vet9 nō fuit a deo. ¶ Preterea. Eccl'.iij.dr̄. Didici ꝙ oīa opa q̄ fecit de9 ꝑſeuerēt in eternū: ꝫ lex vet9 nō ꝑſeuerat in eternū. Dicit.n. apl'us ad Heb.vij. Reprobatio fit qdē p̄cedētis mādati pp̄ ifirmitatem eius: ⁊ inutilitatē. ꝗ lex vet9 nō fuit a deo. ¶ Preterea. Ad ſapiētē legiſlatorē ptinet nō ſolū mala auferre: ꝫ ēt occaſiones maloꝝ: ſed vet9 lex fuit occaſio pcti: vt.ſ̄.dcm̄ ē. ꝗ ad deū cui nullus eſt ſilis in legiſlatorib9. vt dr̄ Job. xxxvj. nō ptinebat legē talē dare. ¶ Preterea .j.ad Thimoth.ij. dr̄ ꝙ de9 vult oēs homies ſaluos fieri: ꝫ lex vet9 nō ſufficiebat ad ſaluteȝ hoīum: vt.ſ̄.dcm̄ ē. ꝗ ad deū nō ptinebat taleȝ legē dare. lex ꝗ vet9 nō eſt a deo. ¶ Sȝ ꝯ ē qȯ Dñs dicit Matth.xv. loquēs iudeis qb9 erat lex vet9 data. Irritū feciſtis mādatū dei pp̄ traditiōes veſtras. ⁊ paulo āte p̄mittit̄. Honora patrē tuū: ⁊ matrē tuā: qȯ māifeſte in lege veteri ꝯtinet̄. ꝗ lex vet9 eſt a deo. ¶ Rñdeo dōȝ: ꝙ lex vet9 a bono deo data eſt. q eſt pater dñi nr̄i ieſu xp̄i; lex.n. vet9 hoīes ordinabat ad xp̄ȝ dupl'r. Uno qdē mō teſtimoniū xp̄o ꝑhibendo. vñ ip̄e dicit Luc. vltimo. Opȝ ipleri oīa q̄ ſcripta ſunt in lege: ⁊ in pſal'. ⁊ in ꝓphetis de me. ⁊ Jo.v. Si crederetis Moyſi crederetis forſitan ⁊ mihi. de me.n. ille ſcripſit. alio mō ꝑ modū cuiuſdaȝ diſpōnis dū retrahēs hoīes a cultu idolatrie ꝯcludebat eos ſub cultu vnius dei: a quo ſaluādū erat hūanū gen9 ꝑ xp̄m: vñ apl'us dicit ad Gal'.iij. Priuſqꝫ veniret fides ſub lege cuſtodiebamur cōcluſi in eā fidē q̄ reuelāda erat. Manifeſtū eſt aūt ꝙ eiuſdē eſt diſponere ad finē: ⁊ ad finē ꝑducere. ⁊ dico eiuſdē ꝑ ſe: vl' ꝑ ſuos ſubditos. Nō.n. diabolus legē tuliſſet ꝑ quā hoīes adducerent̄ ad xp̄m ꝑ quē erat eijciēdus ſm̄ illud Matth.xij. Si ſathanas ſathanā eijcit. diuiſum eſt regnū ei9. ⁊ iō ab eodē deo a quo facta eſt ſalus hoīuȝ per grāȝ xp̄i lex vet9 data eſt. ¶ Ad primū ꝗ dōȝ: ꝙ nihil ꝓhibet aliqd nō eē ꝑfectuȝ ſimpl'r: qȯ tñ eſt ꝑfectū ſm̄ tp̄s: ſic dr̄ aliqs puer ꝑfect9 nō ſimpl'r: ꝫ ſm̄ tp̄is ꝯditionē: ita ēt p̄cepta q̄ pueris dant̄: ſunt qdē ꝑfecta ſm̄ ꝯditioneȝ eoꝝ qbus dant̄. etſi nō ſint ꝑfecta ſimpl'r. ⁊ talia fuerunt p̄cepta legis: vñ apoſtolus dicit ad Gal'. iij. Lex pedagogus noſter fuit in xp̄o. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ opa dei ꝑſeuerāt in eternū q̄ ſic deus fecit vt in eternū ꝑſeuerēt: ⁊ hec ſunt ea q̄ ſunt perfecta: lex aūt vetus reprobat̄ tempore perfectionis gratie: nō tanqꝫ mala: ſed tanquā infirma ⁊ inutilis pro iſto tempore: q2 vt ſubdit. Nihil ad perfectum adduxit lex: vnde ⁊ ad Gal'.iij. dicit apoſtolus. Ubi venit fides iam nō ſumus ſub pedagogo. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: deus aliquando permittit aliquos cadere in peccatū: vt exinde humilient̄. ita etiā voluit talē legeȝ dare quam ſuis viribus homies implere nō poſſent. ⁊ ſic dum hoīes p̄ſumētes de ſe peccatores ſe inuenirēt humiliati recurrerēt ad auxilium gratie. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ qꝫuis lex vetus nō ſufficeret ad ſaluandū hoīes: tñ aderat aliud auxilium a deo hoībus ſimul cū lege per qȯ ſaluari poterant.ſ.fides mediatoris per quaȝ iuſtificati ſunt antiqui patres: ſicut etiā nos iuſtificamur: ⁊ ſic deus nō deficiebat hominibus qn daret eis ſalutis auxilia.

¶ Utrū lex vet9 data fuerit ꝑ āgelos. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex vet9 nō fuerit data ꝑ angelos: ꝫ imediate a deo: āgelus.n. nūci9 dr̄. ⁊ ſic nomē āgeli miniſteriū iportat: nō dominiū

ſm illud pſal. Benedicite dño oẽs angeli ei⁹: miniſtri ei⁹: ſ; ver⁹ lex a dño tradita eẽ phibet̃. dicit̃.n. Exo.xx. Locutuſq; eſt domin⁹ ſmones hos. ⁊ poſtea ſubdit̃. Ego.n. ſum dominus deus tuus. ⁊ idẽ modus loquẽdi frequẽter reperit̃ in Exo. ⁊ in libris ꝯñtib⁹ legẽ. ḡ lex eſt imediate data a deo. ¶ Preterea. Sicẽ dicit̃ Jo.j. Lex per Moyſen data eſt: ſ; Moyſes imediate accepit a deo. Dr̃ ẽt Exo.xxxiij. Loquebat̃ dominus ad Moyſen facie ad faciẽ: ſic loq ſolet amicus ad amicũ ſuũ. ḡ lex vetus imediate data eſt a deo. ¶ Preterea. Ad ſolũ pricipe; ptinet legẽ ferre: vt.ſ. dcm̃ eſt: ſ; ſolus deus eſt princeps ſalutis animaꝝ: angeli ꝟo ſunt adminiſtratorij ſpũs: vt dr̃ ad Heb. j. ḡ lex vetus p angelos dari nõ debuit cũ ordinaret̃ ad animaꝝ ſalutẽ. ¶ S; ꝯtra eſt qḋ dicẽ aplus ad Gal.iij. Lex data eſt p ãgelos in manu mediatoris. ⁊ actuũ.vij. dicit Stephan⁹. accepiſtis legẽ in diſpõne angeloꝝ. ¶ Rñdeo dõm: q lex data eſt a deo per angelos. et pter rõnẽ gñalẽ quã Diony. aſſignat in.iiij.c.ce. hierarchie. q diuina õbẽt deferri ad hoĩes mediãtib⁹ angelis: ſpãlis rõ eſt q̃re legẽ veterẽ p ãgelos dari oportuit: dcm̃ eſt.n. q lex vet⁹ impfecta erat: ſ; diſponebat ad ſalutẽ pfectã generis hũani q̃ futura erat p xp̃m. ſic ãt videt̃ in oib⁹ poteſtatib⁹ ⁊ artib⁹ ordinatis q ille q eſt ſuperior pricipalẽ ⁊ pfectũ actũ operat̃ p ſeip̃; ea ꝟo q̃ diſponũt ad pfectionẽ vltima; opat̃ per ſuos miniſtros: ſic nauifactor ꝯpaginat naue; p ſeip̃m: ſed p̃parat mãm p artifices ſubminiſtrãtes. ⁊ iõ ꝯueniẽs fuit vt lex pfecta noui teſtamẽti dare imediate p ip̃m deũ hoĩe; factũ lex aũt vet⁹ p miniſtros dei.ſ. p angelos daret̃ hoĩbus. ⁊ p hunc modũ aplus ad Heb. pbat eminẽtiã noue legis ad veterem: q2 in nouo teſtamento locut⁹ eſt nobis deus in filio ſuo: in veteri aũt teſtamẽto eſt ſmo fact⁹ p angelos. ¶ Ad primũ ḡ dõm q ſic Grego. dicit in principio moraliu; angelus q Moyſi appariuiſſe deſcribit̃. mõ angelus: mõ domin⁹ memorat̃: ãgelus. v;. pp hoc q exteri⁹ loquẽdo ſuiebat. domin⁹ aũt dr̃: q2 iteri⁹ p̃ſidens loquẽdi efficaciã miniſtrabat. ⁊ ide eſt ẽt q q̃ſi ex pſona dñi angelus loquebat̃. ¶ Ad ſcõm dõm: q ſicut Augu. dicit.xij. ſup Geñ. ad lr̃am in Exo. dr̃. Locutus eſt domin⁹ Moyſi facie ad faciẽ. ⁊ paulo poſt ſubdit̃. Oſtẽde mihi glĩa; tuã. ſentiebat ḡ qd videbat. ⁊ qḋ nõ videbat deſiderabat. nõ ḡ videbat ip̃am dei eẽntiã. ⁊ ita nõ imediate ab eo iſtruebat̃. qḋ ḡ dr̃ q loquebat̃ ei facie ad faciẽ: ſ; opinionẽ populi loquit̃ ſcriptura: q putabat Moyſen ore ad os loq cu; deo cũ p ſubiectã creaturã.i. p angelũ ⁊ nubẽ ei loqueret̃ ⁊ appareret. Uel p viſionẽ faciei itelligit̃ q̃dã eminẽs ꝯtẽplatio ⁊ familiaris ifra eẽntie diuine viſionẽ. ¶ Ad tertiũ dõm: q ſolius pricipis eſt ſua auctoritate legẽ iſtituere: ſ; q̃nq; lege; iſtitutã p alios pmulgat. ⁊ ita de⁹ ſua auctoritate iſtituit legẽ: ſ; p ãgelos pmulgauit.

¶ Utrum lex vetus dari debuerit ſoli populo iudeorum. ¶ Articulus. IIII.

AD q̃rtũ ſic pcedit̃. Videt̃ q lex vetus nõ debuit dari ſoli pplo iudeoꝝ. Lex .n. vet⁹ diſponebat ad ſalutẽ q̃ futura erat per xp̃m: vt dictum eſt: ſed ſalus illa nõ erat futura ſolu; in iudeis: ſed in omnibus gentibus ſm illud Eſaie.xlix. Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitãdas trib⁹ Jacob: ⁊ feces iſrael conuertendas. dedi te in lucẽ gẽtium vt ſis ſalus mea vſq; ad extremum terre. ḡ lex vetus dari debuit oĩbus gẽtib⁹: ⁊ nõ vni pplo tm̃. ¶ Preterea. Sicẽ dr̃ actuũ.x. Nõ eſt pſonaꝝ acceptor de⁹ ſ; i oĩ gẽte q timet deũ: ⁊ facit iuſtitiã accept⁹ eſt illi. nõ ḡ mag vni pplo q̃ alijs via ſalutis õbuit aperiri. ¶ Preterea. Lex data eſt p angelos: ſicẽ iã dcm̃ eſt: ſ; miniſteria angeloꝝ de⁹ nõ ſolũ iudeis: ſ; oĩb⁹ gẽtib⁹ ſemp exhibuit. Dicit̃.n. Eccl.xvij. Jn vnã quãq; gẽtẽ p̃poſuit rectorẽ: oĩb⁹ ẽt gẽtib⁹ tẽporalia bona largit̃: q̃ min⁹ ſunt cure deo q̃ ſpũalia bona. ḡ ẽt legẽ oĩbus populis debuit dare. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dr̃ Ro.iij. Quid ḡ ampli⁹ iudeo: multũ qdẽ p oẽm modũ primũ qdẽ q2 credita ſunt illis eloquia dei. ⁊ in pſal. dr̃. Nõ fecit tal̃r oĩ natiõi: ⁊ iudicia ſua nõ manifeſtauit eis. ¶ Rñdeo dõ;: q poſſet vna rõ aſſignari q̃re pon⁹ populo iudeoꝝ data ſit lex q̃ alijs populis: q2 alijs populis ad idolatriam declinantibus: ſolus populus iudeoꝝ in cultu vni⁹ dei remanſit. ⁊ ideo alij populi indigni erant legem recipere. ne ſanctum canibus daretur. Sed iſta ratio cõueniens non videtur: q2 populus ille etiam poſt legem latam ad idolatriã declinauit: quod grauius fuit: vt patet Exo. xxxij. ⁊ amos.v. Nunquid hoſtias ⁊ ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto.xl. annis domos iſrael: ⁊ portatis tabernacula. Moloch deo veſtro. ⁊ imaginem ydolorum veſtroꝝ: ſidus dei veſtri que feciſtis vobis. Expreſſe etiã dicit̃ Deutro.ix. Scito q nõ pp iuſtitias

tuas

mas dñs deus tuus dedit tibi terrã hãc in poſ
ſeſſionẽ cũ duriſſime ceruicis ſis populus: ſed
rõ ibi ꝑmittit̃ vt cópleret ỽbuȝ ſuũ dñs qḋ
ſub iuraméto pollicitus eſt patrib⁹ tuis abraã:
Yſaac: ⁊ Jacob. q̃ aũt ꝓmiſſio eis ſit facta oñ-
dit apoſtolus ad Gal. iij. dicés abrae dicte ſũt
ꝓmiſſióes: ⁊ ſemini eius: nó dicit ſeminib⁹ q̃ſi
in multis: ſ q̃ſi in vno: ⁊ ſemini tuo q eſt chri-
ſtus. Deus igit̃ ⁊ legeȝ: ⁊ alia beneficia ſpũa-
lia illi populo exhibuit ꝑꝑ ꝓmiſſioné eoꝝ patri
bus factã: vt ex eis xp̃s naſceret̃: decebat. n. vt
ille populus ex quo xp̃s naſciturus erat q̃dam
ſpãli ſanctificatióe polleret ſm illud qḋ dr̃ Le
ui. xix. Sancti eritis: q: ego ſanctus ſum. Nec
ẽt fuit ꝑꝑ meritũ ipſi⁹ abrae: vt talis ꝓmiſſio ei
fieret: vt. ſ. xp̃s ex eius ſemine naſceret̃: ſed ex
gratuita dei electióe ⁊ vocatióe: vñ dr̃ Eſaie.
xlj. Qui ſuſcitauit ab oriẽte iuſtũ: vocauit eũ:
vt ſeq̃ret̃ ſe. Sic ẽ pȝ ꝙ ex ſola gratuita electio
ne pr̃es: ꝓmiſſionem acceperũt ⁊ populus ex
eis ꝓgenit⁹ legẽ accepit ſm illud Deutro. iiij.
audiſtis ỽba illius ḋ medio ignis: q: dilexit pa
tres: ⁊ elegit ſemẽ eoꝝ poſt illos. Si aũt rur-
ſus q̃rat̃ q̃re hũc populũ elegit vt ex eo xp̃s na
ſceret̃. ⁊ nó aliũ: ꝯueniet reſpóſio Augu. quã
dicit ſup Jo. Quare hũc trahat: ⁊ illum non
trahat. noli velle diiudicare ſi non vis errare.
❡ Ad primũ ẽ dđȝ: ꝙ ꝗuis ſalus futura per
xp̃m eẽt oibus gẽtibus ꝑparata: tñ oportebat
ex vno populo xp̃m naſci: q ꝑꝑ hoc pre aliȷs ꝑ
rogatiuas habuit ſm illud Ro. ix. Quoꝝ. ſ. iu
deoꝝ eſt adoptio filioꝝ dei: ⁊ teſtamẽtũ: ⁊ le-
giſlatio: quoꝝ pr̃es ex q̃bus xp̃s eſt ſm carnẽ.
❡ Ad ſcđm dđm: ꝙ acceptio pſonaꝝ locũ hȝ
in his q̃ ex debito dant̃. Jn his ỽo q̃ ex gratui-
ta volũtate ꝯferunt̃ acceptio pſonaꝝ locuȝ nó
hȝ: nó. n. eſt pſonarũ acceptor q ex liberalitate
de ſuo dat vni ⁊ nó alteri: ſ ſi eſſet diſpenſator
bonoꝝ cõmuniũ: ⁊ nó diſtribueret equal'r ſm
merita pſonaꝝ eẽt pſonaꝝ acceptor: ſalutaria
aũt beneficia deus hũano generi cõfert ex ſua
gr̃a: vñ nó eſt pſonaꝝ acceptor ſi q̃buſdaȝ pre
aliȷs ꝯferat: vñ Augu. dicit in lib. de ꝑdeſtina
tióe ſanctoꝝ. Omnes quos deus docet miſe-
ricordia docet: quos aũt nó docet iuditio non
docet: hoc. n. venit ex dãnatióe hũani generis
pro pctõ primi parẽtis. ❡ Ad tertiũ dđȝ: ꝙ be
neficia gratie ſubtrahunt̃ hoi ꝓpter culpã: ſ
beneficia nãlia nó ſubtrahunt̃: iter q̃ ſunt mini
ſteria angeloꝝ q̃ ipe nãrũ ordo req̃rit: vt. ſ. per
media guberment̃ ifima: ⁊ ẽt corporalia ſubſi-
dia q̃ nó ſolũ hoibus: ſed etiaȝ
iumentis deus adminiſtrat ſm
illud pſal. Homines ⁊ iumen
ta ſaluabis domine.

❡ Utruȝ omnes homines obligabantur ſeruare veterem legem. ❡ Articulus. V.

AD q̃ntum ſic ꝓcedit̃.
Ut̃ ꝙ oés hoies obli
gabant̃ ad obſeruádã
veterẽ legẽ. Quicũq
. n. ſubdit̃ regi oȝ ꝙ ſubdat̃ le-
gi ipſi⁹: ſ vet⁹ lex eſt data a deo
q eſt rex ois terre: vt in pſal. dr̃
ꝙ oés habitantes terrã teneba
tur ad obſuãtiã leg̃. ❡ Prete
rea. Judei ſaluari ñ poterãt ni
ſi legẽ veterẽ obſeruarẽt: dr̃. n.
Deutro. xxvij. Maledictus q
nó pmanet in ſmonibus legis
hui⁹: nec eos opere perficit: ſi
igit̃ aliȷ hoies ſine obſuãtia le-
gis veteris potuiſſent ſaluari:
peior fuiſſet cõditio iudeoꝝ q̃
alioꝝ hoiuȝ. ❡ Preterea. Gẽ
tiles ad ritũ iudaicũ: ⁊ ad obſ-
uãtias legis admittebant̃. Di-
cit̃. n. Exo. xij. Si qs peregri-
noꝝ in veſtraȝ voluerit trãſire
coloniã: ⁊ facere phaſe domi-
ni circũcidet̃ prius oẽ maſculi
nuȝ gen⁹: ⁊ tũc rite celebrabit:
eritq ſimul ſic indigena terre.
Fruſtra aũt ad obſeruãtias le
gales fuiſſent extranei admiſſi
ex ordinatióe diuina ſi abſq le
galibus obſeruãtȷs ſaluari po
tuiſſent. ẽ nullus ſaluari pote-
rat niſi legẽ obſeruaret. ❡ Sȝ
ꝯtra eſt qḋ Dionyſius dic̃. ix.
capitulo celeſtis Hierarchie:
ꝙ multi gentiliuȝ per angelos
ſunt reducti in deuȝ: ſed cõſtat
ꝙ gentiles legem nó obſerua-
bant. ergo abſq obſeruantia
legis potuerunt aliqui ſaluari.
❡ Reſpondeo dđm: ꝙ lex ve
tus manifeſtabat ꝑcepta legis
nature: ⁊ ſuperaddebat q̃daȝ
ꝓpria precepta: ꝗtum igit̃ ad
illa que vetus lex continebat:

❡ Articu. IIII.

In articulo 4º eiuſdẽ queſtionis in calce reſpóſionis ad ſecunduȝ accipe rõnẽ Auguſtini. ſ. ꝙ peccatum primi parentis prouẽit quoſdam non doceri a dõ: vt rationem particularẽ. ſ. poſt naturã lapſaȝ: ſimpliciter nulla rddi alia ratio põt niſi ſicut reprobationis de q̃ in prima parte diffuſe tractatũ eſt.

❡ Art. V. ⁊ VI.

In articulis quinto ⁊ ſexto eiuſdem nota ꝙ licȝ in ſexto articulo queſtio ſit de tempore Moyſi: ⁊ i corpore articuli ſi concludat̃ determinate tp̃s Moyſi: nec ratione duroꝝ ⁊ ſuperboꝝ nec ratióe bonoꝝ: ſȝ tempus mediuȝ inter legẽ nature ⁊ legeȝ gratie in reſpõſionibus tamẽ argumẽtorum determinat̃ illud temp⁹ medium ad tempus moyſi qñ primo domus iſrael fuit populus liber: vt pȝ in littera.

de lege nãe oẽs tenebant̃ ad obſeruãtiam vete
ris legis: nõ q2 erant de veteri lege: ꝫ q2 erãt de
lege nãe: ꝫ q̃tũ ad illa q̃ lex vetus ſuperadde-
bat: nõ tenebant̃ aliq̄ ad obſeruantiã veteris le
gis niſi ſolus populus iudeorũ. Cuius rõ eſt:
q2 lex vetus ſicut dc̃m̃ eſt: data eſt populo iu-
deoꝝ: vt q̃ꝫdam ꝑrogatiuã ſanctitatis obtine-
ret ꝓꝑ reuerentiã xp̃i q ex illo populo naſcitu-
rus erat: q̃cunqꝫ aũt ſtatuunt̃ ad ſpãlẽ aliquo-
rum ſanctificationẽ nõ obligãt niſi illos: ſicut
ad q̃dã obligant̃ clerici q mãcipant̃ diuino mi
niſterio ad q̃ laici nõ obligant̃: ſimil'r ⁊ religio
ſi ad q̃dã ꝑfectionis opera obligant̃ ex ſua ꝓ-
feſſione ad q̃ ſeculares non obligant̃: ⁊ ſimil'r
ad q̃da ſpãlia obligabat̃ populus ille ad q̃ alij
populi nõ obligabantur: vñ dr̃ Deutro. xviij.
Perfectꝰ eris: ⁊ abſqꝫ macula coraꝫ dño deo
tuo: ⁊ ꝓꝑ hoc etiã q̃dã ꝓfeſſiõe vtebant̃: vt pꝫ
Deutro. xxvj. Profiteor hodie corã dño deo
tuo ⁊c̃. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ q̄cũqꝫ ſubdũ-
tur regi: obligant̃ ad legẽ eius obſeruãdã quã
oĩbus cõiter ꝓponit: ꝫ ſi iſtituat aliq̃ obſeruã-
da a ſuis familiaribus miniſtris: ad hec ceteri
nõ obligant̃. ¶ Ad ſcd̃m dõm: ꝙ hõ q̃ꝫto deo
magis ꝯiungit̃ tãto efficit̃ melioris ꝯditionis.
⁊ iõ q̃ꝫto populus iudeoꝝ erat aſtrictꝰ magis
ad diuinũ cultũ dignior alijs populis erat: vñ
dicitur Deutro. iiij. Que eſt alia gens ſic incli
ta: vt habeat cerimonias iuſtaqꝫ iuditia: ⁊ vni
uerſam legẽ: ⁊ ſimil'r etiã q̃ꝫtũ ad hoc ſunt me
lioris ꝯditionis clerici q̃ꝫ laici: ⁊ religioſi q̃ꝫ ſe-
culares. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ gẽtiles ꝑfectius
⁊ ſecurius ſalutẽ ꝯſequebant̃ ſub obſeruãtijs
legis q̃ꝫ ſub ſola lege naturali. ⁊ ideo ad eas ad
mittebantur: ſicut etiam nunc laici tranſeunt
ad clericatum: ⁊ ſeculares ad religionem: q̃ꝫ-
uis abſqꝫ hoc poſſint ſaluari.

¶ Utrũ lex vetus cõuenienter data fuerit tem-
pore moyſi. ¶ Articulus. VI.

AD ſextũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ lex ve-
tus nõ ꝯuenienter fuerit data tẽpo-
re Moyſi. Lex eni vetus diſpone-
bat ad ſalutẽ q̃ erat futura per xp̃m:
ſicut dc̃m̃ eſt: ꝫ ſtatim hõ poſt pctm̃ indiguit
hmõi ſalutis remedio. ḡ ſtatim poſt pctm̃ lex
vetus debuit dari. ¶ Preterea. Lex vetꝰ da-
ta eſt ꝓꝑ ſanctificationẽ coꝝ ex q̄bus xp̃s naſci
turus erat: ꝫ abrae icepit fieri ꝓmiſſio de ſemi
ne qd̃ eſt xp̃s: vt habet̃ Geñ. xij. ḡ ſtatim tẽpo-
re abrae debuit lex dari. ¶ Preterea. Sic̃ xp̃s
nõ fuit natus ex alijs deſcendentibus ex Noe
niſi ex abraã: cui facta eſt ꝓmiſſio ita ẽt non eſt
natus ex alijs filijs abrae: niſi ex Dauid: cui eſt
ꝓmiſſio renouata ſꝫ illud. ij. Reg. xxiij. Dixit
vir cui ꝯſtitutũ eſt de xp̃o dei Jacob. ḡ lex ve-
tus debuit dari poſt Dauid ſicut data eſt poſt
Abraã. ¶ Sed ꝯtra eſt qd̃ ap̃ls dic̃ ad Gal.
iij. ꝙ lex ꝓꝑ tranſgreſſionẽ poſita eſt donec ve
niret ſemẽ cui ꝓmiſerat ordinata ꝑ angelos in
manu mediatoris. i. ordinabiliter data: vt glo.
dicit. ḡ ꝯgruũ fit vt lex vetus illo tẽporis ordi-
ne traderet̃. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ ꝯuenĩetiſſime
lex vetꝰ data fuit tempore Moyſi. Cuius rõ
põt accipi ex duobus ſm ꝙ q̄libet lex duobus
generibus hoiuꝫ iponit̃. Imponit̃. n. q̄buſdã
duris ⁊ ſupbis q ꝑ legẽ ꝯpeſcunt̃ ⁊ domant̃.
Imponit̃ ẽt bonis q ꝑ legẽ iſtructi adiuuant̃
adimplendũ qd̃ itendunt. Conueniẽs igit̃ fuit
tali tẽpore legẽ veterẽ dari ad ſupbiã hominũ
cõuincendaꝫ. De duobus. n. homo ſuperbie-
bat. ſ. de ſciẽtia: ⁊ de potentia. de ſcientia qui-
dem quaſi ratio naturalis ei poſſit ſufficere ad
ſalutem. ⁊ ideo vt de hoc eius ſuperbia ꝯuin-
ceret̃: permiſſus eſt homo regimini ſue rõnis
abſqꝫ adminiculo legis ſcripte: ⁊ experimen-
to homo diſcere potuit ꝙ patiebat̃ rõnis defe
ctum per hoc ꝙ hoies vſqꝫ ad idolatriã: ⁊ tur
piſſima vitia circa tempora abrae ſunt ꝓlapſi.
⁊ iõ poſt hec tempora fuit neceſſarium legem
ſcriptam dari in remediuꝫ humane ignorãtie:
q2 per legẽ eſt cognitio pctĩ: vt dicit̃ Ro. v. ſed
poſtq̃ꝫ homo eſt inſtructus per legẽ conuicta
eſt eiꝰ ſuperbia de ifirmitate: dũ iplere nõ po-
terat qd̃ cognoſcebat. ⁊ iõ ſicut ap̃ls ꝯcludit
ad Ro. viij. ꝙ impoſſibile erat legi in qua infir
mabat̃ per carnẽ miſit deus in filiũ ſuũ: vt iu-
ſtificatio legis iplerec̃ in nobis. Ex pte xp̃o bo-
noꝝ lex data eſt in auxiliũ: qd̃ q̄dẽ tũc maxime
populo neceſſariũ fuit quãdo lex nãlis obſcu-
rari icipiebat ꝓꝑ exuberantiã peccatoꝝ. Opor
tebat. n. hmõi auxiliũ quodam ordine dari. vt
ꝑ iperfecta ad ꝑfectionẽ mãnduceret̃: ⁊ iõ in-
ter legẽ nature: ⁊ legẽ gratie oportuit legẽ ve-
terẽ dari. ¶ Ad primuꝫ ḡ dõm: ꝙ ſtatim poſt
pctm̃ primi hominis nõ competebat legẽ vete
rem dari: tum q2 nõduꝫ homo recognoſcebat
ſe ea indigere de ſua rõne ꝯfiſus: tuꝫ q2 adhuc
dictamen legis nature nonduꝫ erat obtenebra
tum per ꝯſuetudinẽ peccandi. ¶ Ad ſcd̃m di-
cendum: ꝙ lex nõ dꝫ dari niſi populo: eſt. n. ꝓ-
ceptum cõmune: vt dc̃m̃ eſt: ⁊ iõ in tp̃e abrae
data ſunt quedam familiaria p̃cepta: ⁊ quaſi

domeſtica dei ad hoies: ſed poſt modū multi
plicatis ei⁹ poſteris itm̄ q̄ pplius eēt: τ liberatꝭ
eis a ſuitute: lex ꝯueniēter potuit dari: naȝ ſer
ui nō ſunt ps populi: vel ciuitatis cui legē dari
ꝯpetit: vt phs dicit in. iij. politice. ¶ Ad tertiū
dōm: q̄ q̄ȝ legeȝ oportebat alicui populo dari
nō ſolū illi ex qbus eſt xp̄s natus legē accepe-
rūt: ſȝ totus populus ꝯſignatus ſignaculo cir
cūciſionis q̄ fuit ſignū ꝑmiſſionis abrae facte:
τ ab eo credite: vt dicit apoſtolus Ro. iiij. τ
ideo etiam ante Dauid oportuit legem dari ta
li populo iam collecto.

¶ De p̄ceptis veteris legis. ¶ Qō. XCIX.

Deinde ꝯſiderandū eſt de p̄ceptis
veteris legis. ¶ Et primo de di-
ſtinctione ipſoꝝ. ¶ Scdo de ſin-
gulis generibus diſtinctis. ¶ Cir
ca primū querunt̄ ſex. ¶ Primo
vtrū legis veteris ſint plura prece
pta: vel vnū tm̄. ¶ Scdo vtꝝ lex vet⁹ ꝯtineat
aliq̄ p̄cepta moralia. ¶ Tertio vtrū p̄ter mo-
ralia ꝯtineat cerimonialia. ¶ Quarto vtꝝ ꝯti-
neat p̄ter hec iudicialia. ¶ Quinto vtruȝ p̄ter
iſta tria ꝯtineat aliq̄ alia. ¶ Sexto de mō quo
lex inducebat ad obſeruantiā p̄dictoꝝ.

¶ Utrum in lege veteri contineatur ſoluȝ vnū
preceptum. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝑcedit̄. Uidet̄ q̄ in lege
veteri nō ꝯtineat̄ niſi vnū p̄ceptum.
Lex. n. nihil eſt aliud q̄ȝ p̄ceptū: vt ſu
pra habitū eſt: ſed lex vetus eſt vna. ḡ
nō ꝯtinet niſi vnū p̄ceptū. ¶ Preterea. Apo-
ſtolus dicit Ro. xiij. Si qd̄ eſt aliud mādatuȝ
in hoc ꝟbo inſtaurat̄. Diliges ꝓximū tuū ſi-
cut teipm̄: ſȝ iſtud mādatū eſt vnū. ḡ lex vetus
nō ꝯtinet niſi vnū mādatū. ¶ Preterea. Mat
thei. vij. dr̄. Omnia quecunq̄ȝ vultis vt faciāt
vobis hoies: τ vos facite illis: hec eſt. n. lex τ
ꝓphete: ſȝ tota lex vetus ꝯtinet̄ in lege τ ꝓphe
tis. ḡ tota lex vetus nō hȝ niſi vnum p̄ceptum.
¶ Sed ꝯ eſt qd̄ aplus dicit ad Eph. ij. Legē
mādatoꝝ decretis euacuans: τ loquit̄ de lege
veteri. vt pȝ ꝑ glo. ibidē. ḡ lex vet⁹ cōtinet in ſe
multa mādata. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ p̄ceptū le-
gis cuȝ ſit obligatorium eſt de aliquo qd̄ fieri
dȝ: q̄ aūt aliqd debeat fieri hoc ꝓuenit ex ne-
ceſſitate alicuius finis: vn̄ manifeſtuȝ eſt q̄ de
rōne p̄cepti eſt q̄ iportet ordinē ad finē. inquā
tum. ſ. illud p̄cipit̄ qd̄ eſt neceſſarium vel expe
diens ad finē. Cōtingit aūt ad vnū fineȝ multa
eſſe neceſſaria vel expediētia: τ ſm hoc pn̄t de
diuerſis rebus dari diuerſa p̄-
cepta iquātū ordinant̄ ad vnū
finē. Unde dōm eſt q̄ oia p̄ce
pta legis veteris ſunt vnuȝ ſm
ordinem ad vnuȝ finem: ſunt
tamen multa ſm diuerſitatem
eorum que ordinant̄ ad illum
finem. ¶ Ad primum ergo di
cendum: q̄ lex vetus dicitur
eſſe vna ſm ordinem ad finem
vnū: τ tamen continet diuerſa
p̄cepta ſm diſtinctionem eorū
que ordināt ad finē: ſicut etiaȝ
ars edificatiua eſt vna ſm vni-
tateȝ finis: q̄ȝ tendit ad edifica
tionē domus: tn̄ ꝯtinet diuer-
ſa precepta ſȝ diuerſos actus
ad hoc ordinatos. ¶ Ad ſcdȝ
dōm: q̄ ſicut aplus dicit. j. ad
Thimoth. j. Finis p̄cepti cha
ritas eſt. ad hoc eni oīs lex ten
dit: vt amicitiā conſtituat: vel
hoium adinuicē: vel hominis
ad deuȝ. τ iō tota lex implet̄ in
hoc vno mandato. Diliges ꝓ-
ximū tuum ſicut teipm̄: ſicut
in quodam fine mandatorum
oium: in dilectione. n. proximi
includit̄ etiam dei dilectio: qn̄
ꝓximus diligit̄ ꝓp deuȝ: vnde
aplus hoc vnuȝ p̄ceptum po-
ſuit ꝓ duobus que ſunt de di-
lectione dei τ ꝓximi: de qui-
bus dicit dn̄s Matth. xxij. In
his duobus mandatis pendet
omnis lex τ prophete. ¶ Ad
tertium dōm: q̄ ſicut dicitur
in. ix. ethicorū amicabilia que
ſunt ad alterū venerūt ex ami
cabilibus que ſunt homini ad
ſeipſum: duȝ ſcilicet homo ita
ſe habet ad alterum: ſicut ad
ſe. τ ideo in hoc quod dicitur.
Omnia quecūq̄ȝ vultis vt fa-
ciant vobis homines: τ vos
facite illis: explicatur quedam
regula dilectiōis proximi: que
etiaȝ implicite continet̄ in hoc
q̄ dicitur. Diliges proximum
tuum: ſicut teipſum: vnde eſt
q̄dā explicatio iſtius mandati.

¶ Qō. XCIX.

¶ Arti II. τ III.

In articulo
2° τ 3°. q. 99. ob
miſſo p̄mo ar-
ticulo dubium
occurrit de dif
ferētia aſſigna
ta inter legem
humanaȝ τ di-
uinā in hoc q̄
diuina intēdit
principalr̄ ami
citiā ad deuȝ:
humana auteȝ
itendit p̄ncipa
liter amicitiaȝ
hominum iter
ſe. videtur eni
q̄ lex humana
neēario ē puer
ſa ex tali fine.
Nā lex huma-
na de actu reli
gionis quo de⁹
colitur diſpōit
ſicut de actib⁹
aliarum virtu
tum: τ quū oīa
diſponat in or-
dine ad princi-
palē fineȝ: quo
niaȝ reliq̄ ſunt
propter illum:
ſequitur q̄ cul
tuȝ dei in quo
conſiſtit amici
tia homis ad
deum ordinet
ad amicitiam
hominū inter
ſe: q̄ eſt eius p̄n
cipalis finis: et
hoc etiā in cor
pore tertij arti
culi littera ſo-
nat dicens le-
ges hūane non
curauerunt ali
quid inſtitue-
re de cultu di-
uino niſi in or-
dine ad bonuȝ
cōmune homi
num.

¶ Ad euidētiaȝ
h⁹ ambiguita-
tis duo ops de
clarare ſcȝ quō
amici⁹ hoium

¶ Sed ɔtra ē qđ dr̃ Deutro. xliij. Decē ꝟba ſcripſi in duab⁹ tabulis lapideis: mihiq; iniunxit i illo tēpore: vt docerē vos cerimonias ⁊ iudicia q̄ facere debeatis: ſ; decē p̄cepta legis ſūt cerimonialia. ḡ p̄ter p̄cepta moralia ſunt ēt alia p̄cepta cerimonialia. ¶ Rñdeo dm̄: ꝙ ſicut dictū eſt: lex diuina principal'r inſtituit ad ordinādū hoies ad deū. lex aūt hūana pricipal'r ad ordinādū hoies adinuicē. ⁊ iō leges humane nō curauerunt aliq̄d iſtituere de cultu diuino niſi in ordine ad bonū cōe hoium: ⁊ pp hoc ēt multa cōfinxerūt circa res diuias ſm ꝙ videbat' eis expediens ad informādos mores hoium ſicut p; in ritu gentiliū: ſ; lex diuina ecōuerſo hoies adinuicē ordinauit ſm ꝙ ɔueniebat ordini q ē in deū quē principal'r intēdebat. Ordinat' autē hō in deum nō ſolū p interiores actus mentis q ſunt credere: ſperare: ⁊ amare: ſ; ēt p q̄dam exteriora opera q̄bus hō diuinā ſeruitutē ꝓfitetur. ⁊ iſta opera dicunt' ad cultū dei ptinere. q qdem cultus cerimonia vocat': q̄ſi munera. i. dona cereris q̄ dicebat' dea frugum: ⁊ qdā dicunt eo ꝙ primo ex frugib⁹ oblationes deo offerebant: ſiue vt maxim⁹ Valeri⁹ refert: nomē cerimonie itroductū eſt ad ſignificandū cultū diuinū apd̄ latinos a quodā oppido iuxta Romā qđ cere vocabat': eo ꝙ Roma capta a gallis: illa ſacra romanoꝝ ablata ſunt: ⁊ reuerēdiſſime habita. Sic igit' illa p̄cepta q̄ in lege ptinēt ad cultū dei ſpāl'r cerimonialia dñr. ¶ Ad primum ḡ dm̄ ꝙ humani actus ſe extēdunt ēt ad cultū diuinū: ⁊ iō ēt de his ɔtinet p̄cepta lex vetus hoibus data. ¶ Ad ſcdm̄ dm̄: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: p̄cepta legis nāe cōia ſunt: ⁊ indigent determinatione. Determinant' aūt ⁊ p legem humanā ⁊ p legē diuinā: ⁊ ſicut ipſe determinationes q̄ fiunt p legē humanā nō dicuntur eē de lege nāe: ſed de iure poſitiuo: ita ipſe determinationes preceptoꝝ legis nāe q̄ fiunt p legē diuinā: diſtinguunt' a p̄ceptis moralibus q̄ ptinēt ad leges nāe. colere ergo deū cum ſit actus ꝟtutis ptinet ad p̄ceptum morale: ſ; determinatio huius precepti: vt. ſ. colatur talib⁹ hoſtijs: ⁊ talibus muneribus: hoc ptinet ad p̄cepta cerimonialia. ⁊ iō precepta cerimonialia diſtinguunt' a preceptis moralibus. ¶ Ad tertium dm̄: ꝙ ſicut Dionyſius dicit primo ca. ce. hierarchie. Diuina hoibus manifeſtari nō poſſunt: niſi ſub aliquibus ſimilitudinibus ſenſibilibus: ipſe aūt ſimilitudines magis mouēt animum quādo nō ſolū verbo exprimuntur: ſed etiā ſenſui offeruntur: ⁊ iō diuina traduntur in ſcripturis non ſolū per ſimilitudines verbo exp̄ſſas: ſicut p; in metaphoricis locutiōibus: ſ; ēt p ſilitudines rerū q̄ viſui pponunt'. qđ ptinet ad p̄cepta cerimonialia.

¶ Utrum p̄ter p̄cepta moralia ⁊ cerimonialia ſint ēt p̄cepta iudicialia. Artic. IIII.

AD q̄rtuȝ ſic ꝓcedit'. Videtur ꝙ p̄ter p̄cepta moralia ⁊ cerionialia non ſint aliq̄ p̄cepta iudicialia in veteri lege. Dicit. n. auguſtin⁹ ɔtra Fauſtum: ꝙ in lege veteri ſunt p̄cepta vite agende: ⁊ p̄cepta vite ſignificāde: ſ; p̄cepta vite agēde ſunt moralia. precepta aūt vite ſignificande ſunt cerimonialia. ergo preter hec duo genera preceptorum nō ſunt ponenda in lege alia precepta iudicialia. ¶ Preterea. Sup illud pſal'. a iudicijs tuis non declinaui: dicit glo. i. ab his q̄ cōſtituiſti regulam viuendi: ſ; regula viuendi pertinet ad precepta moralia. ergo precepta iudicialia non ſunt diſtinguenda a moralibus. ¶ Preterea. Iudiciū videtur eſſe actus iuſtitie ſm illud pſal'. Quo adusq; iuſtitia ɔuertat' in iudiciū: ſ; act⁹ iuſtitie: ſicut ⁊ actus ceteraꝝ virtutū pertinēt ad precepta moralia ⁊ includūt in ſe iudicialia. ⁊ ſic non debent ab eis diſtingui. ¶ Sed cōtra eſt quod dicitur Deutro. vi. Hec ſunt precepta cerimonie atq; iudicia: precepta aūt antonomatice dicuntur moralia. ergo preter p̄cepta moralia ⁊ cerimonialia ſunt etiā iudicialia. ¶ Reſpōdeo dicendum ꝙ ſicut dictum eſt: ad legem diuinā pertinet vt ordinet homines adinuicē: ⁊ ad deum. vtrunq; autē horum in communi quidem per

Et vtraq; pōt ſumi dupl'r. ſ. ex pte dei amati: ⁊ ex parte hominis amātis. q̄uocūq; amicitia ſumat' ſi ex pte dei ſumitur nō pt recte ordinari in bonū humanum: eēt. n. ꝑuerſitas magna vti fruendis. Si āt ſumat' ex pte hominis pt recte ordinari ad bonū cōe hūanū: tū q2 hō ſm id qđ ē ⁊ ſua ē ꝓſperitatis: tū q2 vtile hōeſto tali annexum ad augmētum ſeu ɔſeruationē boni cōis ſpectat. Ad obiectionē ḡ in oppoſitū dr̃ ꝙ ſi lex hūana diſponeret d̄ cultu diuino ex parte dei ordinando illū ad pacem hominum: puta q̄ p pter hoc principaliter colatur deus peruerſa eſſet: ſed h̄ non facit lex humana: q̄uis forte multi legiſlatores impij hoc i tenderint: ⁊ adinuenerit multas fabulas p pter hoc: vt in 2º. metaphy. innuitur: ſed lex humana multis exiſtētibus ratiōibus diuini cultus de illis que ad ipaȝ ſpectant diſponit ad finē ſuū cōe bonum ab alijs attrahens vtpote ad ſe nō pertinentibus: abſtrahentiū autem non eſt mendaciū nec peruerſitas: vnde q2 gratia p

ſicit nõ deſtru
it naturam lex
humana ſic hꝫ
pro fine princi
pali bonuꝫ cõe
hoīum inter ſe
vt nõ repugnet
illi ſubordina
tio ad altioreꝫ
finem ex altio
ri principio: vt
de arte dictuꝫ
eſt: ⁊ ſic depo
nit de alijs ad
finẽ vt non ex
cedat limites
ordinabiliũ re
cte in illud.

¶ In eiſdeꝫ ar
ticulis aduerte
diligentiſſime
rector eccleſia
ſtice: qꝛ ſm di
uinas leges ꝑn
cipaliter regeř
teneris: ⁊ finis
principalis di
uine legis eſt
amicitia homi
nis ad deuꝫ. vt
ad animaꝝ ſa
lutem pricipa
liter reſpicias:
ſtudeas: ⁊ ſolli
citeris: nec ſat
eſt tibi extriſe
ca trãquillitas
eccleſie tibi cõ
miſſe: que ſuffi
cit rectori ſecu
lari i ſuo popu
lo: oportꝫ nãqꝫ
te arte artium
vti in regimie
animaruꝫ: ⁊ ſꝫ
eaꝫ vigilare ſu
per gregeꝫ tuũ
⁊ in ſingul' ami
citiam ad deũ
ꝓcurař: ⁊ i vni
uerſis vt poſſit
illi dici plebra
es amica mea.

¶ Ar. IIII. ⁊ V

In qr
to ⁊
qn
to
articulis eiuſ
dem 99ᵉ. q. ad
uerte primo ꝙ
hinc habes ex
poſitionem ter
minorum fre

tinet ad dictamen legis nature ad quod referunť moralia precepta: ſed oꝫ ꝙ determinetur vtrunqꝫ per legem diuinã vel humanam. qa principia naturaliter nota ſunt cõmunia tam in ſpeculatiuis ꝙ̃ i actiuis. Sicut igitur determinatio cõmunis precepti ꝺ cultu diuino fit per precepta cerimonialia. ſic ⁊ determinatio communis ꝓcepti de iuſtitia obſeruanda inter homines ꝺterminatur per precepta iudicialia: ⁊ ſm h oꝫ tria precepta legis veteris ponere. ſ. moralia que ſunt de dictamine legis nature: cerimonialia que ſũt determinatiões cultus diuini: ⁊ iudicialia que ſunt determinationes iuſtitie inter homines obſeruãde: vñ cum apl'us Ro. vij. dixiſſet ꝙ lex eſt ſancta: ſubiungit ꝙ mãdatum eſt iuſtum ⁊ bonuꝫ: ⁊ ſanctũ. iuſtum qdem ꝙ̃tũ ad iudicialia: ſanctũ ꝙ̃tum ad cerimonialia: nam ſanctum dicitur qꝺ eſt deo dedicatum. bonum. i. honeſtũ ꝙ̃tum ad moralia. ¶ Ad primuꝫ ġ dꝺm: ꝙ tam precepta moralia ꝙ̃ etiaꝫ iudicialia pertinẽt ad directionem vite humane. ⁊ iõ vtraqꝫ continentur ſub vno membro illoꝝ que ponit auguſtinus. ſ. ſub ꝓceptis vite agẽde. ¶ Ad ſcꝺm dꝺm: ꝙ iudiciuꝫ ſignificat executioneꝫ iuſtitie que qdem eſt ſm applicationẽ rõnis ad aliqua pticularia determinate: vñ precepta iudicialia cõmunicant in aliquo cũ moralibus: inquantum. ſ. a rõne deriuantur: ⁊ in aliquo cũ cerimonialibus: inꝙ̃tum. ſ. ſunt q̃dã determinationes communiuꝫ ꝓceptoꝝ. ⁊ ideo qñqꝫ ſub iudicijs comprehenduntur ꝓcepta iudicilia ⁊ moralia: ſicẽ dicitur Deutro. v. Audi iſrael cerimonias atqꝫ iudicia. Quandoqꝫ vero iudicialia ⁊ cerimonialia: ſicit ďr Leuit. xviij. Facietis iudicia mea: ⁊ precepta mea ſeruabitis: vbi ꝓcepta ad moralia referuntur: iudicia vero ad iudicialia ⁊ cerimonialia. ¶ Ad tertium dꝺm: ꝙ actus iuſtitie in generali ptinet ad ꝓcepta moralia. ſꝫ determinatio eiꝰ in ſpeciali ptinet ad precepta iudicialia.

¶ Utrũ aliq̃ alia ꝓcepta ꝯtineanť in lege veteri ꝓter moralia iudicialia ⁊ cerimonialia. Art. V.

Ad qntũ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ aliqua alia ꝓcepta contineanť in lege veteri preter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia. Judicialia. n. ꝓcepta ptinent ad actũ iuſtitie q̃ eſt hoīs ad hoīeꝫ. cerimonialia ỽo ptinent ad actum religionis q̃ deus colitur: ſed ꝓter has ſunt multe alie ỽtutes. ſ. tẽperantia: fortitudo: liberalitas: ⁊ alie plures: vt ſupra dictuꝫ eſt. ergo ꝓter ꝓdicta oꝫ plura alia i lege veteri ꝯtineri. ¶ Preterea. Deutro. xi. diciť. Ama dominũ deũ tuum: ⁊ obſerua eiꝰ precepta: ⁊ cerimonias: ⁊ iudicia: atqꝫ mãdata: ſed precepta ptinent ad moralia: vt dictum eſt. ergo ꝓter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia: adhuc alia cõtinentur in lege que dicuntur mandata. ¶ Preterea. Deutro. vi. diciť. Cuſtodi precepta dñi dei tui: ⁊ teſtimonia: ⁊ cerimonias quas tibi ꝓcepi. ergo preter oīa precepta adhuc in lege teſtimonia ꝯtinenť. ¶ Preterea. In pſal'. diciť. In eternũ nõ obliuiſcar iuſtificationes tuas: glo. i. legem ġ ꝓcepta legis veteris nõ ſoluꝫ ſunt moralia: cerimonialia: ⁊ iudicialia: ſꝫ ẽt iuſtificationes. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ diciť Deutro. vi. Hec ſunt ꝓcepta ⁊ cerimonie atqꝫ iudicia q̃ mãdauit dñs deus vobis. ⁊ hec ponunť in principio legis. ergo oīa ꝓcepta legis ſub his cõprehenduntur. ¶ Reſpondeo dꝺm: ꝙ in lege ponuntur aliqua tanꝙ̃ ꝓcepta. aliqua vero tanꝙ̃ ad preceptoruꝫ impletionẽ ordinata. Precepta quidem ſunt de his que ſunt ad agenda: ad quoruꝫ impletionẽ ex duobus homo inducitur. ſ. ex auctoritate precipiẽtis: ⁊ ex vtilitate impletionis: que quidem eſt cõſecutio alicuius boni vtilis: delectabilis: vel honeſti: aut fuga alicuius mali cõtrarij. Oportuit igitur in veteri lege proponi quedam que auctoritatem dei precipientis iudicarent: ſicut illud Deutro. vij. audi iſrael dominus deꝰ tuus: deus vnus ẽ: ⁊ illud Gene. primo. In pricipio creauit deus celum ⁊ terram ⁊ huiuſmodi dicuntur teſtimonia. Oportuit etiam ꝙ in lege proponerentur quedam premia obſeruã

tium

tium legẽ: ⁊ pene tranſgredientiũ: vt pꝫ Deu
tro. xxviij. Si audieris vocem dñi dei tui faci
et te excelſiorẽ cunctis gentibus ⁊c. ⁊ hmõi di
cuntur iuſtificationes: ſm ꝙ deus aliquos iu
ſte punit vel premiat: ipſa aũt agenda ſub ꝑce
pto nõ cadunt inq̃tum habẽt aliquã debiti rõ
nem. Eſt aũt duplex debitum. vnum qdem ſe
cundũ regulaꝫ rõnis: aliud aũt ſm regulam le
gis determinãtis: ſicut phs in. viij. ethi. diſtin
guit duplex iuſtuꝫ. ſ. morale ⁊ legale. Debitũ
autẽ morale eſt duplex: dictat. n. rõ aliqd faciẽ
dum vel tanq̃ neceſſariũ: ſine quo nõ põt eſſe
ordo ꝟtutis: vel tanq̃ vtile ad hoc ꝙ ordo ꝟtu
tis melius cõſeruetur: ⁊ ſm hoc quedam mo
raliuꝫ ꝑciſe precipiunt̃ vel ꝓhibentur in lege:
ſicut non occides. non furtum facies: ⁊ hec ꝓ
prie dñr precepta. Quedaꝫ ꝟo precipiunt̃ vel
prohibent̃ nõ quaſi preciſe debita ſed ꝑp meli
us: ⁊ iſta poſſunt dici mãdata. q᷑ quandam in
ductionem habent ⁊ perſuaſionem: ſicut illud
Exo. xxij. Si pignus acceperis veſtimentuꝫ a
ꝓximo tuo ante ſolis occaſum reddas ei: ⁊ ali
qua ſimilia. vnde Hieronymus dicit: ꝙ in ꝑce
ptis eſt iuſtitia. in mandatis ꝟo charitas. debi
tum aũt ex determinatione legis. In rebus q̃
dẽ humanis ptinet ad iudicialia: in rebus autẽ
diuinis ad cerimonialia: q̃uis ẽt ea q̃ pertinẽt
ad penã vel ꝑmia dici poſſint teſtimonia inq̃
tum ſunt ꝓteſtationes q̃dã diuine iuſtitie: oĩa
vero ꝑcepta legis poſſint dici iuſtificatiões in
q̃tuꝫ ſunt q̃dã executões legalis iuſtitie. Poſ
ſunt ẽt aliter mãdata a ꝑceptis diſtingui: vt ꝑ
cepta dicant̃ q̃ deus ꝑ ſeipm̃ iuſſit. mãdata aũt
q̃ ꝑ alios mãdauit: vt ipm̃ nomẽ ſonare videt̃.
Ex qbus oĩbus apparet ꝙ oĩa legis ꝑcepta cõ
tinent̃ ſub moralib⁹: cerimonialib⁹: ⁊ iudiciali
bus. alia ꝟo nõ hñt rõnẽ ꝑceptoꝝ: ſꝫ ordinant̃
ad ꝑceptoꝝ obſeruatiõeꝫ: vt dcm̃ ẽ. ¶ Ad pri
mũ ḡ dõꝫ ꝙ ſola iuſtitia iter alias ꝟtutes ipor
tat rõnẽ debiti. ⁊ iõ moralia itãtũ ſũt lege deter
minabilia inq̃tũ ptinẽt ad iuſtitiã: c⁹ ẽt q̃dã ps
ẽ religio: vt Tulli⁹ dicit: vñ iuſtũ legale nõ põt
eẽ aliquod ꝑter cerimonialia: ⁊ iudicialia ꝑce
pta. ¶ Ad alia pꝫ reſpõſio ꝑ ea q̃ dicta ſunt.

¶ Utrũ lex vetus debuerit inducere ad obſer
uationem ꝑceptorum ꝑ tꝑales promiſſiones
⁊ cõminationes. Articu. VI.

AD ſextum ſic proceditur. Uidetur ꝙ
lex vetus non debuit inducere ad ob
ſeruantiam preceptorum per tempo
rales promiſſiones ⁊ cõminationes.
Intentio. n. legis diuine eſt vt
hoĩes deo ſubdant̃ ꝑ timoreꝫ
⁊ amorẽ. vnde dicit̃ Deutro.
.x. Et nũc iſrael qd dominus
tu⁹ petit a te: niſi vt timeas do
minum deum tuum: ⁊ ambu
les in vijs eius: ⁊ diligas euꝫ:
ſed cupiditas rerũ temporali
um abducit a deo. Dicit enim
Augu. in libro. lxxxiij. queſtio
num. ꝙ venenum charitatis ẽ
cupiditas. ergo promiſſiones
⁊ comminatiões temporales
vñr cõtrariari intentiõi legiſla
toris. quod facile legeꝫ repro
babileꝫ facit: vt pꝫ per phm̃ in
.ij. politice. ¶ Preterea. Lex
diuina ẽ excellentior q̃ lex hu
mana. videmus aũt in ſciẽtijs
ꝙ q̃to aliqua eſt altior: tãto ꝑ
altiora media ꝓcedit. ergo cũ
lex humana procedat ad indu
cendum hoĩes ꝑ tẽporales cõ
minationes ⁊ ꝓmiſſiones: lex
diuina nõ debuit ex his ꝓcede
re: ſꝫ ꝑ aliqua maiora. ¶ Pre
terea. Id nõ põt eſſe ꝑmiuꝫ iu
ſtitie vel pena culpe qđ equali
ter euenit ⁊ bonis ⁊ malis: ſꝫ
ſicut dicit̃ Eccl'. ix. Uniuerſa
tẽporalia eque eueniunt iuſto
⁊ impio: bono ⁊ malo: mun
do ⁊ immũdo: immolanti vi
ctimas ⁊ ſacrificia cõtemnen
ti. ergo tẽporalia bona vel ma
la non cõuenienter ponunt̃: vt
pena vel premia mandatoꝝ
legis diuĩe. ¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ qđ dicit̃
Eſaie prio. Si volueritis ⁊ au
dieritis me: bona terre ↄmede
tis: ꝙ ſi nolueritis: ⁊ me ad ira
cundiam prouocaueritis: gla
dius dñorabit vos. ¶ Reſpõ
deo dicendum: ꝙ ſicut in ſcien
tijs ſpeculatiuis inducunt̃ ho
mines ad aſſentiendum cõclu
ſionibus per media ſyllogiſti
ca: ita etiã in qbuſlibet legibus
hoĩes inducuntur ad obſeruã
tias preceptoꝝ per penas ⁊
premia. videmus aũt in ſcien

quenter in pſal
mis poſitoꝝ
vt poſſis ⁊ i eis
⁊ i reliqua ſcri
ptura clare in
ſpicere teſtimo
nia: ꝑcepta: mã
data: iuſtifica
tiones: iudicia.
Aduerte ſecun
do in reſponſio
ne ad primũ ar
ticuli quinti do
ctrinã vniuerſa
lem: ꝙ moralia
oĩa determinã
tur lege inquã
tum habent rõ
nem debiti: ac
per hoc lex hu
mana vt perfe
cte conſequat̃
finem ſuum. ſ.
cõmune bonuꝫ
integruꝫ diſpo
nere debet de
diuino cultu vt
debito deo a ci
uitate ⁊ ciuib⁹:
ſicut diſponit ꝺ
debitis exhibẽ
dis alijs vt cõe
bonũ perfectio
nem integram
habeat ⁊ ſic cla
re video qđ an
te diximus ꝙ
vniuerſalr di
uinus cultus or
dinatur i bonũ
cõmune vt ps
in totum.
¶ Ar. V. ⁊ VI.
In arti
culis
qn
to ⁊ ſexto dubi
bium occurrit:
nam ſuperius
in. q. 92a. articu
lo ſecundo ad
tertium expreſ
ſe dictuꝫ eſt: ꝙ
premiare non
eſt actus legis:
ſed punire tan
tum: modo au
tem dicitur ꝙ
legis eſt non ſo
lum ex pena: ſꝫ
premio induce
re ad obſeruan
tiaꝫ ſui quomo

do ſtant hec ſimul.

¶ Ad hoc breuiter dicẽ ꝙ ibi de proprijs actibus legis agebaẽ: inter quos non eſt premiare: quia vt ibi dictum ẽ quilibet poteſt hoc facere: hic autẽ eſt ſermo non ſolũ de ꝓprijs ſed de cõmunibus: ⁊ ideo premiare quod eſt cõmune legi ⁊ priuate pſone: ⁊ conſulere qđ eſt etiã cõmune vtriqꝫ legi attribuuntur: ⁊ de ſicut homini vere attribuitur videre: quatus ſit cõmune ſibi ⁊ alijs animalibus: ⁊ negatur ꝙ ſit proprius actus hominis. Ar. VI.

TI eo dẽ ſexto articulo ſienda occurrit miſeria noſtra: quia offertur ſtatus hominum noui teſtamenti: ꝙ. ſ. non ſufficit ꝙ deſideramus bona temporalia: ſaluo tamen ordine ad deum: quia hoc imperfectoꝝ ⁊ ſub veteri lege eſt: ſꝫ opꝫ vt cõtẽptis tpalibus ſpũalibus inhereamus: hic. n. noue legis perfectiõis eſt ſtatus: heu heu ꝗ̃ pauci hodie ad noue legis ſtatum ſpectant: ⁊ vtinam ad veteris ſtatũ ſaltem pertineremus.

tijs ſpeculatiuis ꝙ media ꝓponunt auditori ſm eius cõditionem: vñ ſicut opꝫ ordinate in ſcientijs ꝓcedere: vt ex notioribus diſciplina incipiat: ita ẽt opꝫ eum q vult inducere hoĩez ad obſeruãtiã pceptorum. vt ex illis eum mouere incipiat q̃ ſunt in eius effectu: ſicut pueri ꝓuocãtur ad aliqđ faciendũ aliq̃bus puerilibus munuſculis: dictũ eſt autẽ ſupra ꝙ lex vetus diſponebat ad xp̃m ſicͭ imperfectum ad pfectum: vñ dabatur populo adhuc iperfecto in comparatione ad perfectionẽ q̃ erat futura per xp̃m. ⁊ iõ populus ille cõparatẽ puero ſub pedagogo exiſtenti: vt pꝫ Gal. iij. Perfectio aũt hoĩs eſt: vt cõtemptis tẽporalibus ſpũalibus ihereat vt pꝫ p illud qđ aplũs dicit Phil. iij. Que qdẽ retro ſunt obliuiſcens: ad ea que priora ſunt me extẽdo. Quicũqꝫ ꝗ̃ pfecti ſumus hec ſentiamus: impfectoꝝ aũt eſt ꝙ tẽporalia bona deſiderent: in ordine tñ ad deuꝫ: pueroꝝ aũt eſt ꝙ in tẽporalibus bonis finẽ conſtituant: vñ legi veteri cõueniebat: vt p temporalia q̃ erant in affectu hoĩum iperfectorũ manuduceret hoĩes ad deum. ¶ Ad primũ ꝗ̃ dđm: ꝙ lex humana iducit hoĩes ex tẽporalibus pmijs vel penis p hoĩes inducendis. lex ꝟo diuina ex pmijs: vel penis exhibendis p deum: ⁊ in hoc ꝓcedit p media altiora. ¶ Ad ſcđm dicendũ: ꝙ cupiditas qua hõ cõſtituit finẽ in tẽporalibꝰ bonis eſt charitatis venenum: ſꝫ ꝯſecutio tẽporalium bonoꝝ: q̃ hõ deſiderat in ordine ad deũ eſt q̃daꝫ via inducens impfectos ad dei amorem ſm illud pſal. Cõfitebitẽ tibi cũ benefeceris illi. ¶ Ad tertiũ dđm: ꝙ ſicut pꝫ hiſtorias veteris teſtamẽti reuoluenti: cõis ſtatus populi ſemp ſub lege in pſperitate fuit q̃diu legẽ obſeruabant. ⁊ ſtatim declinãtes a pceptis legis diuine i multas aduerſitates incidebãt: ſed aliqne pſone particulares ẽt iuſtitiã legis obſeruantes in aliquas aduerſitates incidebant: vel q2 iam erant ſpirituales effecti: vt p hoc magis ab effectu tẽporalium abſtraherenẽ. ⁊ eorũ virtus pbata redderetẽ: aut q2 opera legis exterius iplentes cor totũ habebant in tẽporalibus defixũ: ⁊ a deo elongatũ: ſꝫ ꝙ dicitẽ Eſaie. xxix. Populus hic labijs me honorat: cor aũt eoꝝ longe eſt a me.

¶ De pceptis moralibꝰ veteris legis. Qõ. C.

DEinde conſiderandũ eſt de ſingulis gñibus pceptoꝝ veteris legis. ¶ Et primo de preceptis moralibus. ¶ Scđo de cerimonialibꝰ. Tertio de iudicialibus. ¶ Circa primũ q̃runẽ duodecim. ¶ Primo: vtrũ oĩa pcepta moralia veteris legis ſint de lege nature. ¶ Scđo: vtrũ pcepta moralia veteris legis ſint de actibus oĩum virtutum. ¶ Tertio: vtruꝫ oĩa precepta moralia veteris legis reducantur ad decẽ precepta decalogi. ¶ Quarto de diſtinctione preceptoꝝ decalogi. ¶ Quinto de numero eoruꝫ. ¶ Sexto de ordine. ¶ Septimo de modo tradendi ipſa. ¶ Octauo: vtruꝫ ſint diſpenſabilia. ¶ Nono vtruꝫ modus obſeruandi virtutẽ cadat ſub pcepto. ¶ Decimo: vtrũ modus charitatis cadat ſub pcepto. ¶ Undecimo de diſtinctione aliorum pceptorũ moraliũ. ¶ Duodecimo vtrũ pcepta moralia veteris legis iuſtificẽt.

¶ Utrum oĩa precepta moralia ptineant ad legem nature. Articulus. I.

AD primũ ſic ꝓcedĩẽ. Videtẽ ꝙ nõ oĩa pcepta moralia ptineant ad legẽ nãe. Dicitẽ. n. Eccl. xvij. Addidit illis diſciplinã ⁊ legẽ vite hereditauit illos: ſed diſciplina diuiditẽ contra legẽ nature: eo ꝙ lex naturalis nõ adiſcitur. ſed ex naturali inſtinctu habetur. ꝗ̃ nõ omnia precepta moralia ſunt de lege nature. ¶ Preterea. Lex diuina perfectior eſt q̃ lex humana: ſed lex humana ſupaddit aliq̃ ad bonos mores ptinentia his q̃ ſũt de lege nature: qđ pꝫ ex hoc ꝙ lex nature eſt eadẽ apud omnes. hmõi aũt morum inſtituta ſunt diuerſa apud diuerſos. ergo multo fortius diuina lex aliqua ad bonos mores pertinẽtia debuit addere ſupra legem nature. ¶ Preterea. Sicut ratio naturalis inducit ad aliquos bonos mores.

nos mores.ita ⁊ fides: vñ ēt dicit̄ ad Gal.v.
ꝙ fides per dilectioné operat̄. ſed fides nó cō
tinetur ſub lege nature.q₂ ea q̄ ſūt fidei ſunt ſu
pra rónem naturalé.ergo nó oia precepta mo
ralia legis diuine ptinent ad legé nãe. ℭ Sed
contra eſt qꝺ dicit apl'us Ro.ij.ꝙ gentes q̄ le
gem nó babēt nãliter ea q̄ legis ſunt faciūt:qꝺ
oꝫ intelligi de bis q̄ pertinēt ad bonos mores.
ergo oia bona p̄cepta legis ſunt ꝺ lege nature.
ℭ Rñdeo dꝺm:ꝙ precepta moralia a cerimo
nialibus ⁊ iudicialibus ſunt diſtincta. Mora
lia.n.ſunt de illis q̄ ſm ſe ad bonos mores pti
nent:cum aūt bumani mores dicant̄ in ordine
ad rónem qꝺ eſt ꝓprium principiū bumanoꝝ
actuum:illi mores dñr boni qui rationi cógru
unt:mali auté q₂ róni diſcordant. Sicut autē
omne iudicium rónis ſpeculatiue ꝓcedit a na
turali cognitione primorū principioꝝ:ita ēt oē
iudicium rationis practice ꝓcedit ex quibuſdā
principijs naturaliter cognitis: vt ſupra dictū
eſt. Ex quibus diuerſimode procedi pōt ad iu
dicandum de diuerſis. Quedam eniꝫ ſunt in
bumanis actibus a deo explicita:ꝙ ſtatim cuꝫ
modica cōſideratione poſſunt approbari vel
reprobari per illa cómunia: ⁊ prima principia.
Quedam vero ſunt ad quorum iudiciū requi
ritur multa cōſideratio diuerſarum circunſtā
tiarum:quas ꝯſiderare diligenter nó eſt cuiuſ
libet:ſed ſapientuꝫ ſicut cōſiderare particula
res concluſiones ſcientiarum non pertinet ad
omnes:ſed ad ſolos philoſophos. Quedam
vero ſunt ad que dijudicanda indiget bō adiu
uari per inſtructioneꝫ diuinam: ſicut eſt circa
credenda. Sic igitur pꝫ ꝙ cum moralia prece
pta ſint de bis que pertinent ad bonos mores:
bec autē ſunt q̄ rationi conueniunt: omne aūt
rationis bumane iudicium aliqualiter a natu
rali ratione deriuatur:neceſſe eſt ꝙ oia prece
pta moralia pertineant ad legem nature: ſed di
uerſimode. Quedam enim ſunt que ſtatim ꝑ
ſe ratio naturalis cuiuſlibet bominis dijudicat
eſſe facienda: vel nó facienda: ſicut bonora pa
trem tuum ⁊ matrē: ⁊ nó occides: non furtuꝫ
facies: ⁊ bmōi ſūt abſolute de lege nãe. Que
dam vero ſunt que ſubtiliori cōſideratione ra
tionis a ſapientibus iudicantur eſſe obſeruan
da. ⁊ iſta ſic ſunt de lege nature: vt tamen indi
geant diſciplina qua minores a ſapientioribus
inſtruantur. ſicut illud. Coram cano capite cō
ſurge ⁊ bonora perſonam ſenis. ⁊ alia bmōi.
Quedaꝫ vero ſunt ad que iudicanda ratio bu
mana indiget inſtructiōe diui
na per quā erudimur de diui
nis: ſicut eſt illud. Non facies
tibi ſculptile. neque oēm ſimi
litudineꝫ: nó aſſumes nomen
dei tui in vanū. Et per boc pꝫ
reſponſio ad obiecta.

ℭ Utruꝫ p̄cepta moralia legis
ſint de omnibus actibus virtu
tum. Articulus. II.

Ad ſecundū ſic ꝓce
ditur. Uidetur ꝙ p̄
cepta moralia legis
nó ſint de oibus acti
bus virtutuꝫ. Obſeruatio au
tem preceptoruꝫ veteris legis
iuſtificatio nominat̄ ſm illud
pſal. Juſtificatóes tuas cuſto
diā: ſꝫ iuſtificatio ē executio iu
ſtitie. ğ p̄cepta moralia nó ſūt
niſi de actibus iuſtitie. ℭ Pre
terea. Jd qꝺ cadit ſub p̄cepto
bꝫ róneꝫ debiti: ſꝫ rō debiti nō
ptinet ad alias virtutes niſi ad
ſolam iuſtitiam: cuius ꝓprius
actus eſt reddere vnicuiqꝫ de
bitum. ğ p̄cepta legis moralia
nó ſunt de actibus aliaꝝ virtu
tuꝫ: ſed ſolū de actib⁹ iuſtitie.
ℭ Preterea. Omnis lex po
nitur ꝑꝑ bonū cōe: vt dicit Jſi
dorus: ſꝫ inter virtutes ſola iu
ſtitia reſpicit bonū cōe: vt pbs
dicit i. v. etbi. ergo p̄cepta mo
ralia ſunt ſolū de actibus iuſti
tie. ℭ Sed ꝯ̄ ē qꝺ Ambroſius
dicit: ꝙ peccatū ē tranſgreſſio
legis diuine ⁊ celeſtiū inobedi
entia mandatoruꝫ: ſed peccata
cōtrariant̄ oibus actibus v̄tu
tum. ergo lex diuina bꝫ ordina
re de actibus oium virtutum.
ℭ Rñdeo dicendum: ꝙ cum
p̄cepta legis ordinentur ad bo
nuꝫ cōe: ſicut ſupra babituꝫ ē:
neceſſe ē ꝙ p̄cepta legis diuer
ſificentur ſꝫ diuerſos modos
cōitatū: vñ pbs in ſua politica
docet ꝙ alias leges opꝫ ſtatue
re in ciuitate q̄ regit̄ rege: ⁊ ali
as in ea q̄ regit̄ ꝑ pplm vel per

ℭ Cōcēteſima.
In pri
mo arti
cu
lo. q. 100ᶜ. nota
ꝙ appellatiōe
moraliū in boc
loco itelligunt̄
nō ſolū ea q̄ ex
rōne nãli pura
deriuant̄ vt ꝯ
nes ex p̄ncipijs
ſed ēt q̄ eidē ad
iuncto illi lumi
ne fidei conſo
nāt. Et ꝓpterea
quū i littera di
cat̄ ꝙ moralia
ſūt de illis: que
ſꝫ ſe ad bonos
mores ptinēt ll
ſm ſe nō diſtin
guit ꝯ̄ adiūctaꝫ
fidē: ſed ꝯ̄ inſti
tutiones: ita ꝙ
moralia ſunt: q̄
ſi nunq̄ꝫ eēnt le
ge aliqua ſtatu
ta ſeruāda ſunt
ex nāli ratione
vel ſola: vel fi
dei lumine ad
iuta. Cerimōia
lia āt ⁊ iudicia
lia: que anteq̄ꝫ
lege ponerent̄
indifferēs erat
ſic vel aliter po
ni: puta ꝙ blaſ
pbemus lapida
retur magis q̄ꝫ
decapitaret̄ et
ꝙ offerat̄ agn⁹
magis q̄ꝫ bed⁹
⁊ buiuſmodi.

ℭ Articu. II.
In arti
culo
ſcḋo
eiuſ
deꝫ. q. nota dif
ferentias duas
in littera inter
legē bumanaꝫ
⁊ diuinam quo
ad diſponēduꝫ
de omnibꝫ vir
tutuꝫ actib⁹ ex
ſubſtātiali eaꝝ
diuerſitate illa
tas. prima ē q₂
lex bumana di

aliquos potentes de ciuitate.
Eſt aūt alius modus cōitatis
ad quā ordinaṫ lex bumana ⁊
ad quā ordinaṫ lex diuia. Lex
.n. bumana ordinaṫ ad cōitatē
ciuilem q̄ eſt boium adinuicē.
Hoies aūt ordinanṫ adinuicē
per exteriores actus qbus bo-
mines ſibiinuicez cōmunicāt.
hmōi aūt cōicatio ptinet ad rō
nem iuſtitie q̄ eſt ꝓprie directi
ua cōicatiōis bumane: ⁊ ideo
lex bumana nō ꝓponit p̄cepta
niſi de actibus iuſtitie. ⁊ ſi p̄-
cipiat actus aliaꝝ virtutū: hoc
nō eſt niſi inq̄ꝫtuz aſſumunt ra
tionem iuſtitie: vt pꝫ p pbm in
.v. etbi. ſed cōmunitas ad quā
ordinat lex diuina eſt boiuz ad
deum vel in preſenti: vel in fu
tura vita: ⁊ iō lex diuina prece
pta ꝓponit de oibus illis: per
q̄ boies bene ordinenṫ ad com
munitatē cum deo: hō aūt deo
cōiungitur rōne ſiue mente in
qua eſt dei imago: ⁊ iō lex diui
na precepta ꝓponit de oibus
illis p q̄ ratio ordinis bene or-
dinata ē: hoc aūt contingit per
actus oium ꝟtutuz. naz virtu
tes intellectuales ordinant be-
ne actus rōnis in ſeipſis. virtu
tes aūt morales ordināt bn̄ ac-
tus rōnis circa interiores paſ-
ſiones ⁊ exteriores operatio-
nes. ⁊ iō manifeſtum eſt ꝙ lex
diuina cōuenienter ꝓponit p̄-
cepta de actibus oium virtu-
tum: ita tn̄ ꝙ q̄dam ſine qbus
ordo virtutis q eſt ordo rōnis
obſeruari non pōt: cadunt ſub
obligatione p̄cepti. q̄dam ꝟo
q̄ ptinent ad bene eſſe virtutis
pfecte cadunt ſub admonitio
ne cōſilij. ¶ Ad primum ergo
dōm: ꝙ adimpletio mādatoꝝ
legis ēt q̄ ſunt de actibus aliaꝝ
ꝟtutum hꝫ rōnem iuſtificatio
nis inq̄ꝫtum iuſtum eſt: vt hō
obediat deo: vel etiā inq̄ꝫtum
iuſtuz eſt ꝙ oia q̄ ſunt hois rō
ni ſubdanṫ. ¶ Ad ſcōm dōꝫ:
ꝙ iuſtitia ꝓprie dicta attendit
debitū vnius hois ad alium: ſꝫ
in oibus alijs ꝟtutibus attēdi
tur debitum inferioꝝ ꝟtutuz
ad rōnem: ⁊ ſm rōnem huius
debiti phs aſſignat in. v. etbi.
quandā iuſtitiam metaphori-
cam. ¶ Ad tertium pꝫ reſpon
ſio per ea q̄ dicta ſunt de diuer
ſitate cōmunitatis.

¶ Utrū oia p̄cepta moralia ve
teris legis reducanṫ ad decem
p̄cepta decalogi. Art. III.

AD tertiū ſic ꝓcediṫ.
Uideṫ ꝙ nō oia pre-
cepta moralia vete-
ris legis reducantur
ad decē p̄cepta decalogi. Pri
ma.n. ⁊ pricipalia legis p̄cepta
ſunt. Diliges dn̄m deuz tuū:
⁊ diliges ꝓximum tuū: vt ha-
betur Math. xxij. ſꝫ iſta duo
nō ꝯtinenṫ i p̄ceptis decalogi.
ḡ nō oia precepta moralia con
tinētur in preceptis decalogi.
¶ Preterea. Precepta mo-
ralia nō reducunṫ ad precepta
cerimonialia: ſed potius econ
uerſo: ſed inter p̄cepta decalo
gi eſt vnum cerimoniale. ſ. me
mento vt diez ſabbati ſanctifi-
ces. ergo p̄cepta moralia nō re
ducūṫ ad oia p̄cepta dcalogi.
¶ Preterea. Precepta mo-
ralia ſūt de oibus actibꝰ virtu-
tum. ſed inter precepta decalo
gi ponuntur ſola precepta per
tinentia ad actus iuſtitie: vt pꝫ
diſcurrenti per ſingula. ergo p̄
cepta decalogi nō cōtinent oia
precepta moralia. ¶ Sꝫ con-
tra eſt qḋ Math. v. diciṫ ſup
illud Beati eſtis cū maledixe
rint ⁊c̄. dicit glo. ꝙ Moyſes
.x. precepta ꝓponens: poſtea
per partes explicat. ḡ oia p̄ce-
pta legis ſunt q̄dam partes p̄-
ceptoꝝ decalogi. ¶ Rn̄deo di
cendū: ꝙ p̄cepta decalogi ab
alijs p̄ceptis legis differunt in

ſponit de ſola
iuſtitia forma-
liter: de alijs āt
virtutibus ꝟ; vt
induunt ratio-
nez iuſtitie: lex
autem diuina
diſponit de om
nibus virtuti-
bus abſolute: ⁊
ratio huius eſt:
quia illa atten-
dit rōnem debi
ti reſpectu cōis
boni. Iſta autē
attendit rōnez
coniunctionis
ad deum. cōiū-
ctio aūt ad deū
omni ꝟtute ab-
ſolute ſūpta fit:
qꝛ bene diſponi
tur mens ſcōm
ſuam totam la
titudinem. ſecū
da eſt: ꝙ qꝛ in ſi
ciari non poteſt
quin omnis ad
aliquam debi-
ti rationem nō
ſe vertat: qꝛ ni-
ſi debituz eſſet
aut fieret lege
poſitum ſub le
ge nō caderet:
lex humana ra
tionez debiti p
prie dicti reſpi-
cit: lex autez di
uina rationem
dbiti metapho
rice: vel debiti
obedientie: qḋ
ſi non penetras
ſcito ꝙ iſta tri-
plex debiti ra-
tio ita ſe habet
ꝙ debituz obe-
dientie eſt cōe
omni legi: ⁊ cō-
ſurgit ex ratiōe
principantis et
ſubditi: ⁊ de ta-
li debito nō eſt
ſermo quū que
riṫ ſub qua ra-
tione actus vir
tutū cedāt ſub
lege: qꝛ debitū
obedientie nō
ponit i actibus
rationē qua or-
dinatur in finē
legis: ſed obli-
gationē ad exe-

querdum lege
poſita. debituz
autem inferio-
rum ad ſupius
in eodez homi-
ne quod meta-
phorice debitū
dicitur iuſtitiā
proprie dictam
non fundat: vt
ex quinto ethi.
habetur. Debi-
tum demum p
prie dictuz vni
us hominis ad
alterum: et ad
cōmune bonuz
ad iuſtitiam p-
prie dictam ſpe
ctat. Et propte-
rea lex huma-
na que debiti p
prie dicti ratio-
nez dirigit: nul
lius virtutis ac
tus niſi ſub ra-
tione iuſtitie i-
perat: lex autez
diuina que to-
tum hominem
ſanat ſecundus
ſeipſus: quia ſe-
cundum ſeipſū
iungiṫ deo: om
nium virtutuz
actus ordinat
abſolute ſub ra
tiōe debiti me-
taphorice: ⁊ cō-
currente cōmu
niſſimo debito
obedientie: vt
obligāte ad pa-
rendum: ⁊ pro-
pterea i littera
vtriuſq; auctor
meminit in re
ſpōſionibus ar-
gumentorum.
Et ſcito ꝙ in
eiſdem reſpon-
ſionibus nomi-
ne rationis au-
ctor intendit ſu
premum in ho-
mine: nomine
vero virtutum
inferiorum re-
liqua que ſunt
hominis vt re-
ſponſio ad pri-
mum iuncta re
ſponſione ad ſe
cunduz aperit.
oportet eniz ſu
preme

ꝓme regule cō/
ſonare reliqua.

Arti. III.

A R/
ticu
lus
ter/
tius
eiuſdem.q.ioo.
ſi non plene di/
ſcernis vide ar
ticulum vnde/
cimum eiuſdē:
⁊ intelliges dif
ferentiaꝫ inter
prima pncipia
moralia ⁊ pce/
pta decalogi :q̄
ſunt p̄ma legis
elementa. Illa
enim ſtatiꝫ no
tis terminis ex
natura vel fide
infuſa cognoſci
mus. Iſta autē
ſtatim ex p̄mis
p̄dictis cogno/
ſcimus: ⁊ ꝓpte/
rea illa deū per
nām vel fideꝫ
dr̄ īndidiſſe vl̄
īſudiſſe: iſta au
tem per noſip/
ſos tanquam a
deo ꝓpoſita me
diantibus illis
cognoſcere.reli
qua autem per
inſtructionem
humanam dili
genti inueſtiga
tione aut diſci/
plina.

Arti. IIII.

I N
q̄r/
to
arti/
culo
eiuſdem q̄onis
in reſponſione
ad primum no
ta duo. Primo
q̄ auctor exclu
dit fidei ⁊ cha/
ritatis actus a
preceptis deca/
logi : quoniam
vult ea pertine
re ad principia
preceptoꝝ de

hoc q̄ p̄cepta decalogi p ſeipꝫ
deus dicit̄ primo propoſuiſſe.
alia vero p̄cepta propoſuit po
pulo p Moyſen. illa ergo pre
cepta ad decalogum pertinēt:
quoꝝ notitiaꝫ hō hꝫ per ſeipm̄
a deo: hmōi ſunt illa q̄ ſtatiꝫ ex
principijs cōmunibus primis
cognoſci poſſunt modica cōſi
deratione. ⁊ iteruꝫ illa q̄ ſtatiꝫ
ex fide diuinitus infuſa innote
ſcunt. Inter precepta ḡ deca/
logi non cōputant̄ duo genera
p̄ceptoꝝ: illa.ſ.q̄ ſunt prima ⁊
cōmunia: quoꝝ nō oꝫ aliquaꝫ
editionem eſſe: niſi q̄ ſunt ſcri
pta in rōne naturali quaſi p ſe
nota: ſicut q̄ hō nulli dꝫ male
facere: ⁊ alia hmōi. ⁊ iterū illa
q̄ per diligentē inqſitionē ſapi/
entuꝫ inueniunt̄ rōni ꝯuenire.
hec.n. proueniunt a deo ad po
pulum mediante diſciplina ſa
pientuꝫ. Utraqꝫ tñ horū p̄ce/
ptoꝝ ꝯtinent̄ in preceptis deca
logi: ſed diuerſimode. nā illa q̄
ſunt prima ⁊ cōia ꝯtinentur in
eis ſicut principia in ꝯcluſioni
bus ꝓximis. illa v̄o q̄ per ſapi
entes cognoſcunt̄ cōtinent̄ in
eis ecōuerſo: ſicut ꝯcluſiones
in principijs. Ad primum ḡ
dōꝫ: q̄ illa duo precepta ſunt
prima ⁊ cōia p̄cepta legis nāe
q̄ ſunt per ſe nota rōni huma/
ne: vel per nām: vel per fideꝫ:
⁊ ideo oīa p̄cepta decalogi ad
illa duo referunt̄ ſicut ꝯcluſio
nes ad principia cōia. Ad ſe
cundū dōm: q̄ p̄ceptuꝫ de ob
ſeruatione ſabbati eſt ſ̄ꝫ aliqd
morale: quantū.ſ. per hoc q̄ p̄
cipitur q̄ hō aliquo tēpore va
cet reb⁹ diuinis ſ̄m illud ſpal̄.
Uacate ⁊ videte qm̄ ego ſum
deus. ⁊ ſ̄m hoc inter precepta
decalogi ꝯputant̄: nō aūt quā/
tum ad taxationem tēporis: q̄2
ſ̄m hoc ē cerimoniale. Ad
tertium dōm: q̄ ratio debiti in
alijs virtutibus ē magis latēs

q̄ꝫ in iuſtitia. ⁊ iō precepta de
actibus aliaꝝ virtutū non ſunt
ita nota populo ſicut precepta
de actib⁹ iuſtitie. ⁊ ꝓpter hoc
actus iuſtitie ſpāliter cadunt
ſub p̄ceptis decalogi: que ſunt
prima legis elementa.

Utrū p̄cepta decalogi ꝯueni
enter diſtinguant̄. Art. IIII.

A D quartū ſic ꝓcedi
tur. Uidet̄ q̄ incon/
ueniēter p̄cepta de/
calogi diſtinguant̄.
Latria.n.ē alia v̄tus a fide. ſꝫ
p̄cepta dant̄ de actib⁹ v̄tutuꝫ.
⁊ hoc qd̄ dicit̄ in principio de
calogi. Nō habebis deos alie/
nos corā me: ꝑtinet ad fidem:
qd̄ aūt ſubdit̄. Nō facies ſcul/
ptile ⁊c̄. ꝑtinet ad latriā. ḡ ſunt
duo p̄cepta ⁊ nō vnum ſicut
Aug. dic̄. Preterea. Pre/
cepta affirmatiua i lege diſtin/
guunt̄ a negatiuis. ſic̄ honora
patrē ⁊ matrē. ⁊ non occides.
ſꝫ hoc qd̄ dr̄. Ego ſuꝫ dn̄s de/
us tuus: ē affirmatiuū. qd̄ aūt
ſubdit̄. Nō habebis deos alie
nos corā me: ē negatiuū. ḡ ſūt
duo p̄cepta ⁊ nō cōtinent̄ ſub
vno: vt Aug. ponit. Prete
rea. Apl's ad Ro. vij. dic̄. Cō
cupiſcētiā neſciebaꝫ niſi lex di
ceret. Nō cōcupiſces. ⁊ ſic vr̄
q̄ hoc p̄ceptū. Nō ꝯcupiſces:
ſit vnuꝫ p̄ceptū. nō ḡ debuit di
ſtingui in duo. Sed cōtra ē
auctoritas Augu. in gloſa ſup
Exo. vbi ponit tria p̄cepta ꝑti
nentia ad deum: ⁊. vij. ad ꝓxi/
mum. Rn̄deo dōm: q̄ p̄ce
pta decalogi diuerſimode a di
uerſis diſtiguunt̄. Eſitius.n.
Leui. xxvi. ſup illō. Decē mu
lieres in vno clibano coquunt
panes: dicit p̄ceptū d̄ obſerua
tione ſabbati nō eē de decē p̄ce
ptis: q̄2 nō eſt obſeruandū ſ̄m
lr̄am ſ̄m oē tp̄s. Diſtinguit tñ
q̄tuor p̄cepta ꝑtinētia ad deū:
vt primū ſit. Ego ſuꝫ dn̄s de⁹

calogi: ſicut pri
ma pricipia na
turaliter nota:
⁊ de charitate
quidem patet
ex eo q̄ finis p̄
cepti eſt chari/
tas p̄ma ad thi
mo. primo. de
fide autem ad
hebreos vnde/
cimo: acceden/
tem ad deū ⁊c̄.
Ratio in litte/
ra affertur: q̄a
non egent alia
promulgatiōe:
ſed ex ipſa na/
tura vel infu/
ſione adſunt. ſe
cundo q̄ licet
p̄cepta non ſint
diſtinguēda ſe/
cundum diſtin
ctioneꝫ fidei a
latria: aut econ
tra; ſunt tamē
diſtinguēda pe
nes diuerſa per
tinentia ad la/
triam ſeu reli/
gionem: q̄2 iſta
eſt pars iuſtitie
⁊ ſpectant ad ip
ſum decalogū
vnde tria p̄ma
precepta deca/
logi de actibus
religionis ſunt.
⁊ propterea au/
ctor hoc dixit i
littera.

Articu. V.

I N
arti
culo
qui/
to
eiuſdem q̄onis
nota q̄ illa ver
ba littere ī ſab/
bati ſanctifica/
tione ſecūdū q̄
eſt morale pre/
ceptum precipi
tur quies cor/
dis in deum: in
telligūtur quo
ad finem prece
pti non aūt quo
ad rem prece/
ptam: quies.n.

cordis in deuz per gratiam ⁊ vacationem in teriorem ad deum eſt finis illius precepti: vt eſt morale: quoniaz ad hoc ratio dictat tempus aliqđ eximendū ab aliis operibus impedientibus. ⁊ ꝙ hec ſit mēs auctoris non ſolum ex queſtione .122. articu. quarto ſecūda ſecunde: ſed ex dictis in hac q̄ſtione patet. ſ. ꝙ charitas eſt finis preceptorum decalogi: ⁊ nō ſpectat ad ea: ⁊ hinc habeť ꝙ cōtritio peccatorum mortaliuz prius nō contritorum: non eſt in precepto ſanctificationis ſabbati vt morale eſt niſi vt finis precepti.

Ar. VI. ⁊ .VII.

In articulo ſeptimo ⁊ quarto vide vigeſimum capitulū Exodi vt pſpicias qđ auctor allegat aut ſupponit: quoniaz ibi omnia pcepta ſimul ponūtur ⁊ premia ⁊ ɔminatiōes ⁊c. ſextus articulus notandus non exponendus occurrit.

tuus. ſcđz ſit. Nō hēbis deos alienos corā me: ⁊ ſic ēt diſtinguit hec duo Hiero. Oſee. x. ſup illđ. Propter duas iniqtates tuas. Tertiū ſʒo p̄ceptum eē diť. Nō facies tibi ſculptile. Quartū ſʒo. Nō aſſumes nomen dei tui in vanū. Pertinētia ſʒo ad ꝓximū dicit eē ſex: vt primū ſit. Honora patrē ⁊ matrē tuam. Scđz. Nō occides. Tertium. Non mechaberis. Quartū. Non furtuz facies. Quītū. Nō falſū teſtimoniuz dices. Septū. Nō ɔcupiſces. Sʒ primo hoc vr̄ incōueniēs: ꝙ p̄ceptū đ obſeruatione ſabbati p̄ceptis decalogi interponať ſi nullo mō ad decalogū ptineat. Scđo qꝛ cū ſcriptū ſit mat. .vij. Nemo pōt duobus dn̄is ſeruire: eiuſdem rōnis eē vr̄ ⁊ ſub eodē p̄cepto cadere. Ego ſuz dn̄s deus tu⁹: ⁊ non hēbis deos alieos: vñ Origenes diſtinguēs ēt q̄tuor p̄cepta ordinātia ad deū: ponit iſta duo ꝓ vno p̄cepto. ſcđm ſʒo ponit. Nō facies ſculptile. tertiū vero. Nō aſſumes nomē dei tui in vanū. q̄rtū memēto vt diez ſabbati ſcifices. Alia vero ſex ponit ſic Eſitius: ſʒ qꝛ facere ſculptile vel ſilr̄tudinez nō ē ꝓhibitū niſi ſm̄ h̄ vt nō colanť ꝓ diis: nā in tabernaculo de⁹ p̄cepit fieri imaginez Seraphi: vt dr̄ Exo. xxv. cōuenient⁹ Aug. ponit ſub vno p̄cepto. Nō hēbis deos alieos. ⁊ non facies ſculptile. Silr̄ ēt ɔcupiſcentia vxoris aliene ad ɔmixtionē ptinet ad ɔcupiſcētiā carnis. Cōcupiſcētie aūt aliaꝝ reꝝ q̄ deſideranť ad poſſidēdum: ptinēt ad ɔcupiſcētiā oculoꝝ: vñ etiā Aug. ponit duo p̄cepta de nō ɔcupiſcēdo rē alienā: ⁊ vxorē alienaz: ⁊ ſic ponit tria p̄cepta in ordine ad deū: ⁊ ſeptē i ordine ad ꝓximū: ⁊ hoc melius ē.

¶ Ad primū ḡ dđm: ꝙ latria nō ē niſi q̄daz ꝓteſtatio fidei: vñ ſi nō ſunt alia p̄cepta dāda de latria. ⁊ alia de fide. potius tñ ſunt alia p̄cepta dāda de latria q̄ʒ de fide: qꝛ p̄ceptū fidei p̄ſupponit ad p̄cepta decalogi: ſicut p̄ceptū dilectionis: ſič. n. prima p̄cepta cōia legis nāe ſunt ꝑ ſe nota hēti rōnē nālez: ⁊ ꝓmulgatiōe nō indigent: ita ēt ⁊ hoc qđ eſt credere in deū: ē primū ⁊ ꝑ ſe notū ei q h̄ʒ fidez: accedentē. n. ad deuz oʒ credere qꝛ eſt: vt dr̄ ad Heb. xj. ⁊ iō nō indiget alia ꝓmulgatiōe niſi infuſione fidei. ¶ Ad ſcđz dđz: ꝙ p̄cepta affirmatiua diſtinguunť a negatiuis qñ vnū nō ɔprehēdiť i alio: ſič in honoratione parentū nō includiť: ꝙ nullus hō occidať: nec ecōuerſo: ⁊ pp hoc danť diuerſa p̄cepta ſup hoc: ſed qñ affirmatiuū ɔprehendiť ſub negatiuo: vl' ecōuerſo: nō danť ſup hoc diuerſa p̄cepta: ſicut nō dať aliud p̄ceptū de h̄: qđ eſt. Nō furtū facies: ⁊ de hoc qđ ē ɔſeruare rez alienā: vel reſtituere eaz: ⁊ eadē rōne nō ſunt diuerſa p̄cepta de credēdo in deum: ⁊ de hoc ꝙ nō credať in alienos deos. ¶ Ad tertiū dđz: ꝙ ois ɔcupiſcētia ɔuenit in vna cōi rōne: ⁊ iō Aplus ſingulariter de mādato ɔcupiſcendi loquiť: qꝛ tñ in ſpeciali diuerſe ſūt rōnes cōcupiſcendi: iō Aug. diſtinguit diuerſa p̄cepta de nō ɔcupiſcēdo: differūt. n. ſpecie ɔcupiſcētie ſm̄ diuerſitatē actionum: vel concupiſcibilium: vt ph̄s dicit in. x. ethicorum.

¶ Utrum precepta decalogi conuenienter enumerentur. Articulus. V.

Ad quītū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ incōuenienter p̄cepta decalogi enumerenť. Pctm̄. n. vt Ambroſius dicit: ē trāſgreſſio legis diuine ⁊ celeſtiū inobediētia mādatoꝝ: ſʒ pctā diſtinguunť ꝑ h̄ ꝙ hō peccat vel i deū: vel in ꝓximū: vel i ſeipʒ: cum igiť i p̄ceptis decalogi non ponanť aliq̄ p̄cepta ordinātia hoiez ad ſeip̄m: ſʒ ſolū ordinātia ipʒ ad deū ⁊ ꝓximū: vr̄ ꝙ inſufficiēs ſit enumeratio p̄ceptoꝝ decalogi. ¶ Preterea. Sicut ad cultū dei ptinebat obſeruatio ſabbati: ita ēt obſeruatio aliaꝝ ſolēnitatū: ⁊ imolatio ſacrificioruz: ſʒ īter p̄cepta decalogi ē vnū ptinēs ad obſeruātiā ſabbati. ḡ ēt debēt eē aliqua ptinentia ad alias ſolēnitates: ⁊ ad rituz ſacrificiorum. ¶ Preterea. Sicut ꝫ deū peccare ɔtingit piurando: ita ēt blaſphemādo: vel alias ꝫ doctrinā diuinā mētiēdo: ſʒ poniť vnū preceptū ꝓhibens piuriū cū dr̄. Nō aſſumes nomē dei tui in vanuz. ḡ pctm̄ blaſphemie ⁊ falſe doctrine

dn̄t

dēſit aliquo ꝑcepto decalogi ꝓhiberi. ¶ Pre-
terea. Sicut hō nālē dilectionē hꝫ ad parētes:
ita ēt ad filios: mādatū ēt charitatis ad oēs ꝓxi
mos extendit: ſꝫ ꝑcepta decalogi ordinant ad
charitatē ſm illud. i. Thimo. i. Finis ꝑcepti
charitas eſt. ꝗ ſicut ponit̄ quoddā ꝑceptum ꝑti
nens ad parētes: ita ēt debuerūt poni aliq̄ ꝑce
pta pertinentia ad filios: ⁊ ad alios proximos.
¶ Preterea. In quolꝫ gn̄e pcti ɔtingit peccare
corde ⁊ ope: ſꝫ i qbuſdā generibꝰ peccatoꝝ. ſ.
in furto ⁊ adulterio ſeorſuꝫ ꝓhibet̄ pctm̄ ope
ris cū dr̄. Nō mechaberis. Nō furtū facies: ⁊
ſeorſuꝫ pctm̄ cordis cū dr̄. Nō ɔcupiſces rem
ꝓximi tui: ⁊ nō ɔcupiſces vxorē ꝓximi tui. ꝗ ēt
idē debuit poni in pctō homicidij ⁊ falſi teſti-
monij. ¶ Preterea. Sic ɔtingit pctm̄ ꝓueni-
re ex iordinatiōe ɔcupiſcibilis: ita ēt ex iordina
tiōe iraſcibilis: ſꝫ qbuſdā ꝑceptis ꝓhibet̄ inor-
dinata ɔcupiſcētia cū dr̄. Nō ɔcupiſces. ꝗ etiā
aliq̄ ꝑcepta in decalogo debuerūt poni ꝑ q̄ ꝓ-
hiberet̄ inordinatio iraſcibilis: nō ꝗ vr̄ q̄ cōue
nienter decem ꝑcepta decalogi enumerentur.
¶ Sed ɔ̄ ē qd̄ dr̄ Deutro. iiij. Oſtēdit vobis
pctm̄ ſuū qd̄ ꝑcepit vt faceretis: ⁊ decem ꝟba
q̄ ſcripſit in duabꝰ tabulis lapideis. ¶ Rn̄deo
dicēdū: q̄ ſicut ſupra dictū ē: ſicut ꝑcepta legis
humane ordināt hoiem ad quādā cōitatē hūa
naꝫ: ita ꝑcepta legis diuine ordinant hoiem ad
quādā cōitatē ſeu rēpublicam hoīuꝫ ſub deo.
Ad hoc aūt q̄ aliqs in aliq̄ cōitate bene ɔmore
tur: duo regrunt̄: quoꝝ primū ē vt bn̄ ſe hēat
ad eū q preeſt cōitati. Aliud aūt eſt vt hō bn̄ ſe
hēat ad alios cōitatis ɔſocios ⁊ cōparticipes.
Oꝫ igit̄ q̄ in lege dīna primo ferant̄ q̄dā ꝑce
pta ordinātia hoīeꝫ ad deū: ⁊ deīde alia q̄dā ꝑce
pta ordinātia hoīeꝫ ad alios ꝓximos ſimul cō
uenictes ſub deo. Principi āt cōitatis tria dꝫ
hō. Pmo fidelitatē. Scdō reuerētiā. Tertio
famulatū. Fidelitas qdē ad dn̄m i h̄ ɔſiſtit vt
honorē pricipatꝰ ad aliū nō deferat. ⁊ q̄ntū ad
hoc accipit̄ primū ꝑceptū cū dr̄. Nō hēbis de
os alienos. Reuerētia aūt ad dn̄ꝫ regrit̄ vt ni-
hil iniurioſuꝫ in eū ɔmittat̄. ⁊ q̄ntū ad h̄ accipi
tur ſcꝫ ꝑceptū qd̄ ē. Nō aſſumes nomē dn̄i dei
tui in vanū. Famulatꝰ aūt debet̄ dn̄o i recōpē
ſatione bn̄ficioꝝ q̄ ab ipo ꝑcipiūt ſubditi. ⁊ ad
hoc ꝑtinet tertiū ꝑceptū de ſcificatione ſabbati
in memoriā creatiōis rerū. Ad ꝓximos aūt ali
qs bene ſe hꝫ ⁊ ſpāliter: ⁊ gn̄aliter. Specialr̄
qdē q̄ntū ad alios quoꝝ eſt debitor vt eis debi
tū reddat. ⁊ q̄ntuꝫ ad hoc accipit̄ ꝑceptum de
honoratiōe parētū. Generalr̄ aūt q̄ntū ad oēs
vt nulli nocumētū inferat̄: neqꝫ ope: neqꝫ ore
neqꝫ corde. Ope qdē ifert̄ nocumētū ꝓximo:
qn̄qꝫ qdeꝫ in ꝓpriā pſonā q̄ntū ad ɔſiſtentiaꝫ
.ſ. pſone. ⁊ ꝓhibet̄ ꝑ hoc q̄ dr̄. Non occides.
Qn̄qꝫ aūt in pſonā ɔiunctā q̄ntū ad ꝓpagatio
nem ꝓlis. ⁊ hoc ꝓhibet̄ cū dicit̄. Non mecha
beris. Qn̄qꝫ aūt in rem poſſeſſaꝫ q̄ ordinat̄ ad
vtrūqꝫ. ⁊ q̄ntuꝫ ad hoc dr̄. Nō furtum facies.
Nocumētū aūt oris ꝓhibet̄ cū dr̄. Nō loq̄ris
ɔ̄ ꝓximū tuuꝫ falſuꝫ teſtimoniū. Nocumētū
aūt cordis ꝓhibet̄ cū dicit̄. Nō ɔcupiſces. Et
ſm hāc etiā differētiā poſſent diſtingui tria ꝑ-
cepta ordinātia in deū: quoꝝ primuꝫ ꝑtinet ad
opus. vn̄ ibi dr̄. Nō facies ſculptile. Scdꝫ ad
os: vn̄ dr̄. Nō aſſumes nomē dei tui in vanū.
Tertiū ꝑtinet ad cor: q2 in ſcificatōe ſabbati hꝫ
q̄ eſt morale ꝑceptū ꝑcipit̄ qes cordis in deū.
vel ſm Aug. ꝑ primū ꝑceptū reueremur vni-
tatē primi pricipij. ꝑ ſcdꝫ veritatē diuinā. ꝑ ter
tiuꝫ eiꝰ bonitatē q̄ ſcificamur: ⁊ in q̄ qeſcimus
ſic in fine. ¶ Ad primum ꝗ pōt rn̄deri duplr̄.
Primo qdē q2 ꝑcepta decalogi referunt̄ ad ꝑ-
cepta dilectiōis. Fuit aūt dādū ꝑceptū hoi de
dilectiōe dei ⁊ ꝓximi: q2 q̄ntuꝫ ad hoc lex nālis
obſcurata erat ꝑꝑ pctm̄: nō autē q̄ntuꝫ ad dile
ctionē ſuijpſius: q2 q̄ntū ad hoc lex nālis vige-
bat: vl̄ q2 ēt dilectio ſuijpſius icludit̄ i dilectio
ne dei ⁊ ꝓximi. In hoc. n. hō vere ſe diligit q̄
ſe ordinat i deū: ⁊ iō i ꝑceptis decalogi ponun
tur ſolū ꝑcepta ꝑtinētia ad ꝓximū ⁊ ad deuꝫ.
Alr̄ pōt dici q̄ ꝑcepta decalogi ſunt illa q̄ ime
diate ppl's recipit a dō. vn̄ dr̄ Deutro. x. Scri
pſit in tabulis iuxta id qd̄ prius ſcripſerat ꝟba
decē q̄ locutꝰ ē ad nos dn̄s. vn̄ oꝫ ꝑcepta deca
logi talia eſſe q̄ ſtatim in mente populi cadere
pn̄t. ꝑceptuꝫ aūt hꝫ rōnem debiti. q̄ aūt hō ex
neceſſitate debeat aliqd deo vl̄ ꝓximo: hoc de
facili cadit in ɔceptione hominis: ⁊ ꝑcipue fi-
delis. ſed q̄ aliquid ex neceſſitate ſit debitū ho
mini de his q̄ ꝑtinent ad ſeipſuꝫ: ⁊ nō ad aliū:
hoc non ita in ꝓmptu apparet. videt̄. n. primo
aſpectu q̄ quilibet ſit liber in his q̄ ad ipſum ꝑti-
nent. ⁊ ideo ꝑcepta quibus ꝓhibentur inordi
nationes hominis ad ſeipſuꝫ ꝑueniunt ad po-
puluꝫ mediante inſtructione ſapientuꝫ. vn̄ nō
ꝑtinēt ad decalogū. ¶ Ad ſcdm̄ dicēdū: q̄ oēs
ſolemnitates legis veteris ſunt inſtitute in cō-
memorationem alicuius diuini beneficij vel
preteriti commemorati: vl̄ futuri prefigurati.
⁊ ſimiliter propter hoc omnia ſacrificia offe-

rebant̃. inter oia aūt bñficia dei cōmemorā-
da primū ꝛ principiū erat beneficiū creatiōis.
qđ ꝯmemorat̃ in ſcificatione ſabbati. vñ Exo.
.xx. ꝑ rōne huius p̃cepti ponit̃. Sex.n. diebus
fecit deus celū ꝛ terrā ꝛc. Inter oia aūt futura
beneficia q̄ erant p̃figuranda p̄cipuū ꝛ finale
erat qes mētis in deo: vel in p̃ſenti ꝑ gratiā: vel
in futuro ꝑ gloriā: q̄ ēt figurabāt̃ ꝑ obſeruātiā
ſabbati. vñ dr̃ Eſaie. lviij. Si auerteris a ſabba
to pedē tuū: vocaberis ſabbatū dñi delicatū
ꝛ ſanctū dñi glorioſum. Hec.n. beneficia pri-
mo ꝛ principalr̃ ſunt in mēte hoīum maxie fi-
deliū. alie vero ſolēnitates celebrant̃ ꝑꝑ aliqua
particularia beneficia tēporaliter tranſeuntia.
ſicut celebratio phaſe ꝑꝑ beneficiū p̃terite libe
rationis in egypto: ꝛ ꝑꝑ futurā paſſionē xp̄i
q̄ tēporaliter trāſiuit: inducēs nos in qetē ſab
bati ſpiritualis. ꝛ iō p̃termiſſis oībus alijs ſolē
nitatibus ꝛ ſacrificijs de ſolo ſabbato fiebat
mētio īter p̄cepta decalogi. ¶ Ad tertiū dōꝫ:
ꝙ ſicut Apl's dicit ad Heb. vij. Homines ꝑ
maiorē ſui iurant: ꝛ oīs cōtrouerſie eoꝝ finis
ad ꝯfirmationē eſt iuramentū. ꝛ iō qꝛ iuramē
tum eſt oībus cōe: ꝑꝑ hoc ꝓhibitio iordinatio
nis circa iuramentū ſpāliter p̄cepto decalogi
ꝓhibet̃. peccatū vero falſe doctrine nō ptinet
niſi ad paucos. vñ nō oportebat vt de hoc fie-
ret mentio inter precepta decalogi: q̄uis ēt q̄
tum ad aliquē intellectū in hoc ꝙ dicit̃. Nō aſ
ſumes nomē dei tui in vanum: ꝓhiberet̃ falſi
tas doctrine. vna.n. gloſa exponit. Nō dices
xp̄m eē creaturam. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ ſta-
tim ratio nālis hoī dictat: ꝙ nulli iniuriam faci
at. ꝛ iō p̄cepta decalogi ꝓhibētia nocumentū:
extēdunt ſe ad oēs. ſed ratio nālis nō ſtatim di
cat ꝙ aliqd ſit ꝓ alio faciendū niſi cui hō aliqđ
dꝫ. debitum aūt filij ad patrē adeo eſt manife-
ſtū: ꝙ nulla tergiuerſatione pōt negari: eo ꝙ
pater ē principiū gñatiōis ꝛ eē: ꝛ inſuper edu
cationis ꝛ doctrine: ꝛ iō nō ponit̃ ſub p̄cepto
decalogi vt aliqđ beneficiū vl' obſequiū alicui
ipendat̃ niſi parētib⁹. parētes aūt nō vident̃ eē
debitores filijs ꝑꝑ aliq̄ beneficia ſuſcepta: ſed
poti⁹ ecōuerſo. Filius ēt ē aliqd patris: ꝛ pa-
tres amāt filios vt aliqd ipſoꝝ: ſicut dicit phs
in. viij. ethi. vñ eiſdē rōnibus nō ponunt̃ aliq̄
p̄cepta decalogi ptinētia ad amorē filioꝝ ſicut
neqꝫ ēt aliq̄ ordinātia hoīem ad ſeipm̄. ¶ Ad
qntū dōm: ꝙ delectatio adulterij ꝛ vtilitas di
uitiarū ſunt ꝑꝑ ſeipſa appetibilia: inq̄tum hñt
rōnē boni delectabilis vel vtilis: ꝛ ꝑꝑ h̄ opor-
tuit in eis ꝓhiberi nō ſolū opus: ſꝫ ēt ꝯcupiſcē
tiā: ſꝫ homicidiū ꝛ falſitas ſūt ſm̄ ſeipſa hor-
ribilia: qꝛ ꝓximus ꝛ veritas nāliter amant̃: ꝛ
nō deſiderant̃ niſi ꝑꝑ aliud: ꝛ iō non oportuit
circa pctm̄ homicidij ꝛ falſi teſtimonij ꝓhibe
re pctm̄ cordis: ſꝫ ſolū opis. ¶ Ad ſextū dōꝫ:
ꝙ ſicut ſupra dictū ē: oēs paſſiōes iraſcibil' de
riuant̃ a paſſionib⁹ ꝯcupiſcibilis: ꝛ iō in prece
ptis decalogi q̄ ſūt q̄ſi prima elemēta legis: nō
erat mētio faciēda de paſſionibus iraſcibilis:
ſed ſolum de paſſionibus cōcupiſcibilis.

AD ſextū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ incōue
nienter ordinent̃ decē p̄cepta deca
logi. Dilectio.n. ꝓximi videt̃ eē pri-
ma ad dilectionē dei: qꝛ ꝓxim⁹ ē no
bis magis not⁹ q̄ de⁹ ſm̄ illud. i. Jo. iiij. Qui
fratrē ſuū quē videt nō diligit: deū quē non vi
det quō pōt diligere: ſed tria prima p̄cepta pti
nent ad dilectionē dei: ſeptem v̓o alia ad dile
ctionē ꝓximi. ḡ incōueniēter p̄cepta decalogi
ordinant̃. ¶ Preterea. Per p̄cepta affirmati
ua imꝑant̃ act⁹ v̓tutū: ꝑ p̄cepta v̓o negatiua ꝓ
hibent̃ act⁹ vitioꝝ: ſꝫ ſm̄ Boetiū in ꝯmēto p̄
dicamētoꝝ. prius ſunt extirpāda vitia q̄ iſerā
tur v̓tutes. ḡ īter p̄cepta ptinētia ad ꝓximū p̄-
mo ponēda fuerūt precepta negatiua q̄ affir-
matiua. ¶ Preterea. Precepta legis dant̃ de
actib⁹ hoīuꝫ: ſꝫ prior ē act⁹ cordis q̄ oris: vl' ex
terioris opis. ḡ incōueniēti ordine p̄cepta đ nō
ꝯcupiſcēdo q̄ ptinēt ad cor vltimo ponuntur.
¶ Sed ꝯ eſt qđ Apl's dicit Ro. xiij. Que a
deo ſunt: ordinata ſunt. ſꝫ p̄cepta decalogi ſūt
imediate data a deo: vt dictū ē. ḡ cōueniētē or-
dinē habēt. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſicut dictū eſt: p̄
cepta decalogi ordinant̃ de his q̄ ſtati ī ꝓmptu
mēs hoīs ſuſcipit. Manifeſtū ē aūt ꝙ tāto ali
qđ magis a rōe ſuſcipit̃ q̄to ꝯtrariū ē graui⁹:
ꝛ magis repugnās rōni. Manifeſtū ē autē ꝙ
cū rōnis ordo a fine incipiat: maxie ē ꝯtra rōnē
vt hō iordinate hēat ſe circa finē. Finis aūt hu
mane vite ꝛ ſocietatis ē deus. ꝛ iō primo opor-
tuit ꝑ p̄cepta decalogi hoīeꝫ ordinare ad deuꝫ
cū ei⁹ ꝯtriū ſit grauiſſimū: ſicut ēt in exercitu q
ordinat̃ ad ducē ſicut ad finē: primū ē ꝙ miles
ſubdat̃ duci: ꝛ hui⁹ ꝯtriū ē grauiſſimū. Scđꝫ
v̓o vt alijs ordinet̃. Inter ipa āt đ q̄ ordīamur
in deū primū occurrit ꝙ hō fideliter ei ſubdat̃
nullā pticipationē cū inimicis hñs. Scđꝫ āt ē
ꝙ ei reuerētiā exhibeat. Tertiū āt ē ꝙ ēt famu
latū ipēdat. maiuſqꝫ pctm̄ ē ēt in exercitu ſi mi
les ifideliter agēs cū hoſte pactū hēat: q̄ ſi ali
quā

quã irreuerentiã faciat duci: ⁊ hoc eſt etiã gra uius ꝙ̃ ſi in aliquo obſequio ducis deficiẽs inue niat̃. In p̃ceptis autẽ ordinãtibus ad ꝓximũ manifeſtũ eſt ꝙ magis repugnat rationi: ⁊ gra uius pctm̃ ẽ: ſi homo nõ reſeruet ordinẽ debi tum ad pſonas qbus ẽ magis debitor: ⁊ iõ in ter p̃cepta ordinãtia ad ꝓximũ primo ponit̃ p̃ ceptum ptinens ad parẽtes. Inter alia vero p̃ cepta ẽt apparet ordo ſ₃ ordinẽ grauitatis pec catoꝝ. Grauius ẽ.n. ⁊ magis rõni repugnans peccare opere ꝙ̃ ore: ⁊ ore ꝙ̃ corde. ⁊ iter pec cata operis grauius eſt homicidiũ per qđ tolli tur vita hoĩs iam exiſtentis: ꝙ̃ adulteriũ ꝑ qđ impedit̃ certitudo ꝓlis naſciture: ⁊ adulteriũ grauius eſt ꝙ̃ furtum: qđ ptinet ad bona exte riora. ℂ Ad primũ ergo dĩm: ꝙ ꝙ̃uis ſ̓m vi am ſenſus ꝓximus ſit magis not⁹ ꝙ̃ deus: tñ dilectio dei ẽ ratio dilectionis ꝓximi: vt ĩfra pa tebit: ⁊ ideo p̃cepta ordinantia ad deũ fuerũt p̃ordinãda. ℂ Ad ſcđm dĩ₃: ꝙ ſicut deus eſt vniuerſale principiũ eſſendi oĩbus: ita ⁊ pater eſt principiũ qđdã eẽndi filio: ⁊ iõ ꝯuenienter poſt p̃cepta ptinẽtia ad deum ponit̃ p̃ceptũ ꝑ tinens ad parentes. Ratio aũt ꝓcedit qñ affir matiua ⁊ negatiua ptinent ad ide₃ genus ope ris: ꝙ̃uis ẽt ⁊ ĩ hoc nõ habeat omnimodã effi caciã: ⁊ ſi.n. in executiõe operis prius extirpã da ſunt vitia ꝙ̃ inſerẽde ꝟtutes ſ̓m illud pſal̃. Declina a malo ⁊ fac bonu₃. ⁊ Eſaie primo. Quieſcite agere pũerſe: diſcite bene facere. tñ in cognitione prior eſt virtus ꝙ̃ pctm̃: q₂ ꝑ re ctum cognoſcit̃ obliquũ: vt dicit̃ in primo de aĩa: ꝑ lege₃ aũt cognitio peccati habet̃: vt Ro ma. v. dicit̃: ⁊ ſ̓m hoc p̃ceptum affirmatiuu₃ debuiſſet primo poni. Sed nõ eſt iſta ratio or dinis: ſed q̃ ſupra poſita eſt: q₂ in p̃ceptis perti nentibus ad deu₃ q̃ ſunt prime tabule: vltimo ponitur p̃ceptum affirmatiuum: q₂ eius tranſ greſſio minorẽ reatũ inducit. ℂ Ad tertiũ dicẽ dum: ꝙ pctm̃ cordis ⁊ ſi ſit prius in executiõe: tñ ei⁹ ꝓhibitio poſterius cadit in ratione.

ℂ Utrum precepta decalogi conuenienter tra dantur. Articulus. VII.

Ad ſeptimu₃ ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ precepta decalogi incõuenienter tra dantur. Precepta.n. affirmatiua or dinant ad actus virtutum: precepta autẽ negatiua abſtrahunt ab actibus vitioꝝ: ſed circa ꝙ̃libet materia₃ opponuntur ſibi vir tutes ⁊ vitia. ergo in qualibet materia de qua ordinat preceptum decalogi: debuit poni pre ceptum affirmatiuum ⁊ negatiuum. inconue nienter igitur ponuntur queda₃ affirmatiua: ⁊ queda₃ negatiua. ℂ Preterea. Iſidorus di cit ꝙ omnis lex ratione conſtat. ſed omnia pre cepta decalogi pertinent ad legem diuina₃. er go in omnibus debuit aſſignari: ⁊ non ſolum in primo ⁊ ĩ tertio p̃cepto. ℂ Preterea. Per obſeruantiam preceptoꝝ meretur aliquis pre mia a deo. ſed diuine promiſſiones ſunt de p̃ mijs preceptorum. ergo ꝓmiſſio debuit poni in omnibus preceptis: ⁊ nõ ſolum in primo ⁊ quarto. ℂ Preterea. Lex vetus dicitur lex ti moris: inq̃tum ꝑ cõminationes penarũ indu cebat ad obſeruationes preceptoꝝ: ſed omnia precepta decalogi pertinẽt ad lege₃ veterẽ: er go in oĩbus debuit poni ꝯminatio pene: ⁊ nõ ſolũ in primo ⁊ in ſecũdo. ℂ Preterea. Oĩa precepta dei ſunt in memoria retinenda. dicit̃ .n. puer. iij. Deſcribe ea in tabulis cordis tui. inconuenienter ergo in ſolo tertio precepto fit mẽtio de memoria: ⁊ ita vident̃ p̃cepta deca logi incõuenienter tradita eſſe. ℂ Sed ꝯ̃ ẽ qđ dicit̃ Sapiẽtie. xj. ꝙ deus omnia fecit in nume ro: pondere: ⁊ mẽſura. multo magis ergo in p̃ceptis ſue legis cõgruũ modu₃ tradendi ſer uauit. ℂ Rñdeo dĩm: ꝙ in p̃ceptis diuine le gis maxima ſapientia cõtinet̃: vñ dicitur Deu tro. iiij. hec eſt veſtra ſapiẽtia ⁊ intellectus co ram populis. Sapientis autẽ eſt omnia debi to modo ⁊ ordine diſponere. ⁊ iõ manifeſtu₃ eſſe deb₃: ꝙ precepta legis conueniẽnti modo ſunt tradita. ℂ Ad primum ergo dicendu₃: ꝙ ſemper ad affirmationẽ ſeq̃tur negatio oppo ſiti: nõ autẽ ſemper ad negationem vnius op poſiti ſequitur affirmatio alterius. ſequitur.n. ſi eſt album: non eſt nigru₃. nõ tamẽ ſequitur: ſi nõ eſt nigrum. ergo eſt albu₃: q₂ ad plura ſe ſe extendit negatio ꝙ̃ affirmatio. ⁊ inde eſt ẽt ꝙ nõ eſſe faciendum iniuriam: qđ pertinet ad p̃cepta negatiua: ad plures perſonas ſe exten dit ſ̓m primũ dictamẽ rõnis: ꝙ̃ eſſe debitũ vt alteri obſequium vel beneficiu₃ impendatur. Ineſt autem primo dictamen rationis ꝙ ho mo debitor eſt beneficij vel obſequij exhiben di illis a quibus beneficia accepit: ſi nondum repreſentauit. Duo ſunt autem: quoru₃ bene ficijs ſufficienter nullus recompenſare poteſt .ſ. deus ⁊ pater: vt dicitur in. viij. ethicoru₃. ⁊ iõ ſola duo p̃cepta affirmatiua ponunt̃: vnu₃ de honoratiõe parẽtũ: aliđ de celebratiõe ſabba ti in ꝯmemoratiõe₃ diuini beneficij. ℂ Ad ſcđ₃

¶ Articulus. VIII.

In articulo 8° dubiū occurrit ex Scoto l.37. diſt. tertij ſnīa[r] tenēte: ꝙ ꝑcepta ſcḋe tabule nō ſunt de iure nāe ſiue vt pn[a]: ſiue vt ꝯnes neċie: ſed ſolū vt valde ꝯſona iuri nāe. Probat āt hec ꝑcepta nō eē de iure nāe vt ꝯnes neċias a principijs nāe. p° qꝛ ſe quereṫ ꝙ eēnt olno idiſpenſabilia. cuius oppoſitū apparet in ope abrahe: ꝓbat ſeq̄lā: qꝛ ꝯnes tales pus ſunt ḃꝫ ſe ꝟc q̄ relate ad quēcūqꝫ intellꝫ vl volūtatē: ac ꝑ ħ voluntas diuina nō pt eſſe recta r° eaꝝ volēdo opp[m]: ꝛ ꝯn̄r nō pt diſpēſar. z° qꝛ ſeq̄reṫ ꝙ voluntas diuina determinareṫ neċio ſimplr circa aliq̄ volibilia alia a ſe: ꝫ ſeq̄la: qꝛ ad ħ ꝑcepta neċio bona ꝛ oppoſita mala determinata eēt: ſic intellꝯ ad itelligēdū ipa neċio vera. 3° qꝛ ī hiſ q̄ ꝑcipiunṫ nō ē bōitas neċia ad bonitatē vltimi finis ꝯuertēs ad vltimuꝫ finē: ꝛ ſilr ī hiſ q̄ ꝓhibenṫ nō eſt malicia neċio auertēs a fine vltimo: qꝛ ſi bonuꝫ illud nō eēt ꝑceptū: poſſet finis vltimus amari ꝛ attingi. Et ſi illō malū ñ eēt ꝓhibitū ſtaret cū eo acq̄ſitio finis vltimi. ḡ nō ſunt ꝯnes neċio deducte ex ṗmis ṗncipijs nālibus. Hec ſūt ex qb[9] Scot[9] moueṫ ꝯ ſnīaꝫ veritatis. ſ. ꝙ ꝑcepta oīa ḋcalogi ſūt ꝯnes neċie ꝛ neċio ḋducte ex ṗncipijs nālib[9]. ita ꝙ iō ſūt ꝑcepta: qꝛ bo[a] ꝛ ꝓhibita qꝛ mala ꝛ nō eꝯ. ¶ Ad p[m] aūt ei[9] rōnē. ſ. qꝛ ſeq̄reṫ ꝙ eēnt idiſpēſabilia ēt a deo: dr ꝙ ꝑcepta ḋcalogi: vt ī lr̄a dr̄ pn̄t dupl̄r ꝯſiderari. p° ḃm ordinē iuſtitie quē ꝯtinēt: ꝛ ſic ꝯcediṫ ꝙ ſūt idiſpēſabilia ēt a deo: vt ī rn̄ſiōe ad z[m] auctor ꝓbat. z° ḃꝫ applicationē ad aliquē ſingularē actū: ꝛ ſic dr̄ ꝙ ꝑcepta ſcḋe tabule: de qb[9] ē q̄ō ſūt diſpēſabilia a deo: ſꝫ talis diſpēſatio nō ē relaxatio ꝑcepti: aut declaratio illi[9] ī ħ cāu ſeu actu: vt Scot[9] arguit: ſꝫ ē facere ꝙ iſte act[9] nō ē homicidiū: q̄ ſine hac auċte eēt hōicidiū: ꝛ ſilē ē de alijs: vt in lr̄a dr̄ ī rn̄ſione ad 3[m]. Nec fallaris itelligēs ꝑ ordinē iuſtitie ī ꝑceptis illis ꝯtētū rōnē debiti vel idebiti ī cōi: ħ. n. nō ꝯſtitueret ꝑcepta in ſpāli: ſꝫ duo cōia ꝑcepta: nulli faciēdū ē idebitū ꝛ cuilꝫ faciēdū ē debitū: ſꝫ itellige ſpālē rōnē debiti vl' idebiti iuxta māꝫ ſubiectā: vbi gr̄a. nō occides: ordo iuſtitie in ħ ꝑcepto ē: ꝙ nō occidas hoīeꝫ inocētē cū ceteris ꝯdōnib[9] reqſitis: ſic. n. ꝯtinet ordinē iuſtitie: quē de[9] negare ñ pt: nec vnq̄ in ordie iſto fit diſpēſatio: ipoſe q̄ppe ē vt act[9] iſte. ſ. occidere ex deliberatione ñ ſe vl' aliuꝫ defendēdo priuata auctoritate hoīeꝫ inocētē diſpēſatonē recipiat. Sed quū de[9] diſpenſare dr̄: vt qñ ꝑcepit Abrahe imolationē iſa ac ñ relaxauit: aut declauit ħ ꝑceptū. nō occides: ſꝫ fecit vt actus ille imolatōis nō eſſet homicidiū: qꝛ erat occiſio imꝑata a ſuꝑma ꝑtāte: qꝛ ſine tali auċte fuiſſet homicidiuꝫ: et vt plen[9] itelligas ſcito q[9] ſicꝫ hec enūciatio mortui nō poſſūt reſurgere ē neċia: ꝛ ex ṗncipijs ṗmis nāliter notis demōſtratiue cōcludi pōt: ꝛ in ſenſu: ī quo fit ꝛ cōcludiṫ. ſ. ꝙ ly pōt dici potentiam nāleꝫ: impoſe eſt: ꝙ alr̄ fit. ꝛ qñ deus reſuſcitat aliquē nō falſificat illam ꝓpoſitionē: aut excipit ab illa: ſed operaṫ nō cōtra ſed ſupra nām: ita in ꝓpoſito hec ꝯclō nō ē occidēdū in ſenſu in quo fit. ſ. priuata auctoritate cū ceteris ꝯdōnibus eſt ꝯ neċia ꝛ neċio ꝯſis ex ṗmis ṗncipijs practicis per ſe notis: ita ꝙ ē ipoſe alr̄ ſe hr̄e: nec de[9] vnq̄ eā falſificat: aut ab ea excipit: ſed quū iubet fieri actū: q̄ ſine iuſſu ſuo eſſet homicidiū: adulteriū: vel furtū: opari iubet nō ꝑter: aut ꝯ preceptū: ſed quaſi ſupra illud: dū a ſupiori poteſtate actū impatū exerceri iubet: oīa ſiquidem precepta hec ſubintellectam habent hāc clauſulam generaleꝫ. ſ. ꝙ ex naturali menſura actus iſti fiant vel nō fiant: ſic. n. ordinē iuſtitie īſolubilem continent: ita ꝙ ſenſus eſt nō eſſe nāli rōne cōmittēdū actū ſubſtratū rōni homicidij adulterij furti ꝛc̄. hoc. n. eſt idē ꝙ dicere nō eē occidēdū: adulterādū: furādū: qm̄ actus illi ſubſtrati relati ad nālem rōnē ꝛ mēſurā: a q̄ diſcordāt homicidij: adulterij: furti ꝛc̄. rōnē iduūt: ħ āt oīo idiſpēſabile eſſe ꝯſtat: vt. ſ. act[9] illi nāli rōne

dicendū: ꝙ illa precepta q̄ ſūt pure moralia habent manifeſtam rōnem. vñ non oportuit ꝙ in eis aliqua ratio addereṫ. ſed qbuſdam preceptis addiṫ cerimoniale: vel determinatiuum precepti moralis cōis: ſicut in primo ꝑcepto. Non facies ſculptile. ꝛ in tertio precepto determinaṫ dies ſabbati. ꝛ iō vtrobiqꝫ oportuit rōnem aſſignari. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ hoīes vt plurimuꝫ actus ſuos ad aliquā vtilitatē ordināt. ꝛ iō in illis ꝑceptis neceſſe fuit ꝓmiſſioneꝫ premij apponere: ex qbus videbaṫ nulla vtilitas ſequi: vel aliqua vtilitas ipediri: qꝛ ꝟo parentes ſunt iā in recedēdo ab eis nō expectaṫ vtilitas. ꝛ iō precepto de honore parentuꝫ addiṫ ꝓmiſſio. Silr etiā in ꝑcepto de prohibitione idolatrie: qꝛ ꝑ hoc videbaṫ impediri apparens vtilitas quaꝫ hoīes credūt ſe poſſe ꝯſequi ꝑ pactum cū demonibus initū. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ pene ꝑcipue neceſſarie ſūt ꝯtra illos q̄ ſunt proni ad maluꝫ: vt dicitur in. x. ethico. ꝛ iō illis ſolis ꝑceptis legis addiṫ cōminatio penaꝝ in qbus erat ꝓnitas ad malū: erant autē hoīes ꝓni ad idolatriā ꝑꝑ generalē ꝯſuetudinē gētium. Et ſilr ſunt etiaꝫ hoīes ꝓni ad piurium ꝓpter frequentiaꝫ iuramenti. ꝛ ideo primis duobus ꝑceptis adiungitur ꝯminatio. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ ꝑceptum de ſabbato ponitur vt commemoratiuuꝫ beneficij preteriti. ꝛ ideo ſpecialiter in eo fit mentio de memoria: vel qꝛ preceptū de ſabbato habet determinationem adiunctaꝫ que non eſt de lege nature. ꝛ ideo hoc preceptum ſpeciali admonitiōe indiguit.

¶ Utrꝫ ꝑcepta decalogi ſint diſpenſabilia. Art. viij.

Ad octauū ſic ꝓcedi tur. Uidetur ꝙ ꝑcepta decalogi ſint diſpenſabilia. Precepta. n. decalogi ſunt de iure naturali. ſꝫ ius nāle in aliqbus ḋficit ꝛ mutabile ē ſicut ꝛ natura hūana: vt phs dicit i. v. ethicorum. defectus autem legis in aliqbus particularibus caſibus eſt ratio diſpēſandi: vt ſu

pꝛa dictū ē. ğ in p̄ceptis dcalogi pōt fieri diſpēſatio. ℂ Preterea. Sicut ſe hꝫ hō ad legem humanā: ita ſe hꝫ ad legē datā diuinitus. ſꝫ hō pōt diſpenſare in p̄ceptis legis q̄ hō ſtatuit. ğ cū p̄cepta decalogi ſint inſtituta a deo: vr̄ ꝙ deus in eis poſſit diſpenſare. ſed p̄lati vice dei funguntᷣ in terris. Dicit enim Apoſtolus. ij. ad Coꝛ. ij. Nā ꝛ ego ſi qd donaui pꝑ vos donaui in pſona xp̄i. ğ ēt ꝛ prelati poſſunt in p̄ceptis decalogi diſpenſare. ℂ Preterea. Inter p̄cepta decalogi ꝯtinetᷣ ꝓhibitio homicidij. ſꝫ in iſto p̄cepto videtᷣ diſpenſari ꝑ hoīes: puta cū ſm̄ preceptū legis humane hoīes licite occidantᷣ: puta maleſactoꝛes: vel hoſtes. ğ precepta dcalogi ſunt diſpēſabilia. ℂ Preterea. Obſeruatio ſabbati ꝯtinetᷣ inter p̄cepta decalogi. ſed in hoc p̄cepto fuit diſpēſatuꝫ. Dicitᷣ. n. i. Machab. ij. Et cogitauerūt in die illa dicētes. oīs hō qcunqꝫ venerit ad nos in bello die ſabbatoꝝ pugnemus aduerſus eum. ğ p̄cepta decalogi ſūt diſpenſabilia.

ℂ Sed ꝯ͂ eſt qd̓ dicitᷣ Eſaie xxiiij. Quidā repꝛehēduntᷣ de hoc ꝙ mutauerūt ius: diſſipauerunt fedus ſempiternū: qd̓ maxie videtᷣ intelligendū de p̄ceptis decalogi. ğ p̄cepta decalogi mutari ꝑ diſpēſationē nō pñt. ℂ Rñdeo dōm: q̄ ſicut ſupꝛa dictū eſt: tunc in p̄ceptis dꝫ fieri diſpēſatio qñ occurrit aliqs pticularis caſus. i quo ſi verbuꝫ legis obſeruaretᷣ: ꝯtrariaretᷣ intētioni ligiſlatoꝛis. In tētio aūt legiſlatoꝛis cuiuſlibꝫ oꝛdinatᷣ primo qdem ꝛ principaliter ad bonū cōe: ſecūdo āt ad oꝛdineꝫ iuſtitie ꝛ virtutis: ſm̄ quē bonū cōe cōſeruatᷣ: ꝛ ad ipſum peruenitᷣ. Si qua ergo p̄cepta dentur que contineant ipām ꝯſeruationē boni cōmunis: vel ipſum oꝛdinē iuſtitie ꝛ virtutis: hmōi p̄cepta cōtinent intentionē legiſlatoꝛis: ꝛ iō indiſpenſabilia ſunt: puta ſi poneretᷣ hoc p̄ceptuꝫ in aliqua cōmunitate: ꝙ nullus deſtrueret rē publicā: neqꝫ ꝓderet ciuitatem hoſtibus: ſiue ꝙ nullus faceret aliquid iniuſte vel male huiuſmodi precepta eſſent

rōne exercīti homicidia adulteria ꝛc̄. nō ſint: q̄uis fieri poſſit vt actus illi dina rōne exercitā nō ſint homicidia adulteria ꝛc̄. ꝛ ꝑ h̄ nec pctā: ſicut. n. fieri negt vt moꝛtu⁹ nāli potētia reſurgat: ita fieri negt vt hō nāli rōne occidat licite: q̄uis dina potētia moꝛtu⁹ reſurgat ꝛ diuia rōe hō occidat licite: ſꝫ hec nō eſſe ꝯ͂ria ligdo cōſtat: vñ patet ꝙ iſta duo ſtāt ſimul precepta decalogi ſunt ꝯnes neceſſarie ex iure nature ſtrictiſſime: ꝛ ipſa ſunt a deo diſpēſabilia q̄dā mō: verius tñ dicūr idiſpēſabilia oīo: ꝛ pie exponantᷣ auctātes dicētes deū in p̄ceptis ſecūde tabule diſpēſare: vt dcm̄ ē. Ad ſecūdaꝫ rōnem dicitur: ꝙ voluntatē diuinā determinari ad aliqd pōt intelligi duplr̄. primo vt determinetᷣ ad volēduꝫ aliqd ex ſe eſſe vel nō eſſe: ꝛ ſic eſt impoſſ ꝙ determinetᷣ niſi a ſeipſa libere: ꝛ hoc determinatᷣ in libro ſenᷣ. ꝛ gratis cōceditᷣ. alio modo vt determinetur ad rectitudineꝫ vel obliquitatē alicuius: ꝛ ſic reſpcū cōplexoꝝ nō in ꝯuenit volūtatē diuinā eē determiatā: ꝛ h̄ oꝛ ēt ipꝫ Scotū: ꝛ oēs fateri dicentes dari aliqua p̄cepta ꝑ ſe bona: ꝛ ꝓhibita ꝑ ſe mala: vt prima p̄cepta iuris nāe: ꝛ pma p̄cepta decalogi: ad hec quippe nō ꝙ ſint vel non ſint: ſed ad eoꝝ rectitudinē ꝛ obliquitatē voluntas diuina eſt determinata: ſic vt a rectis nō poſſit diſſonare: nec obliquis poſſit cōcoꝛdari: ſi tñ cum debita reuerentia loquendum: ꝛ altioꝛi veritate vtenduꝫ eſt: dicere debemus: ꝙ ſicut diuinus intellectus nāliter determinatus eſt ad deum ipſum tm̄ intelligendū: ꝛ in ſe oīa nāliter relucentia: ita diuina voluntas ad deū ipſum tm̄ volendum: vt in ſeipſa oīa naturaliter recta: qualia ſunt hmōi: que nō niſi in deo ſunt anteq̄ȝ ab ipſo cōicarentᷣ. Ad tertiam rōnem dr̄ ꝙ argumētū manifeſte peccat a bonitate ꝛ malicia p̄ceptoꝝ in ſeipſis ad bonitatem vel maliciam nobis neceſſariam: q̄uis etiam ſic nō cōcludat intētū. Ad quoꝝ euidētiā ſcito: ꝙ quēadmodū i ſpeculatiuis pᵐ pnᵐ ꝛ ꝯnes neceſſarie ſic ſe hñt ꝙ principij veritas nō eget vitate ꝯnis: ſed eꝯ: nec ſm̄ ſe: nec quo ad cognitionē nr̄am: q: vitas pncipij ē cā vitatis ꝯnis ꝛ notitia pncipij ꝑ ſe noti ē cā notitie ꝯnis note ex illo. Ad ꝯ͂dictoꝛia āt ꝯnū nec̄iaꝝ ita ſe hꝫ pncipiū pᵐ: qd̓ cū ipſis nō ſtat nec ſm̄ ſe: nec quo ad nos: ſi nota ē ꝯnexio ad inuiceꝫ vt pꝫ: ita in pꝛacticis moꝛalibus finis vltimus: ꝛ ea q̄ ſunt ſimplr̄ nec̄ia ex illo ſic ſe hñt ꝙ finis bōitas nō dpēdet a bōitate alioꝝ: nec in eē: nec i amari: ſꝫ eꝯ. Ad oppoſita āt mala ſe hꝫ vltim⁹ finis: ſic ꝙ tā bōitas q̄ȝ amoꝛ ei⁹ ab illᷣ nec̄io diſcoꝛdat. quū ğ dicit arguēs ꝙ i iſtis nō ē nec̄ia bonitas ad vltimuꝫ finē ꝛc̄. triplr̄ intelligi pt. pᵒ ꝙ i iſtis nō ē bonitas nec̄ia cōnexionē hñs cū vltimo fine: ꝛ ſilr̄ malicia nec̄iaꝫ ꝯuerſionē hñs ab eodē: ꝛ ſic negatᷣ aſſumptū: qm̄ ſic in ꝯnib⁹ nec̄ijs ē nec̄ia vitas nec̄io cōnexa p̄ pn⁹: ita i iſtis ē bonitas nec̄ia nec̄io cōnexa vltio fini. Et ad ꝓbōnem ſi iſta nō eſſent precepta poſſet amari ꝛ attingi vltim⁹ finis in eſſe ꝛ amari ab iſtis: ꝛ nō ꝓbatᷣ ꝯtigētē ꝯnexionē: ex hoc. n. ꝙ pnᵒ pᵒ ſūt va ꝛ ſcita abſqꝫ ꝯnib⁹ nec̄ijs nō ꝓbatᷣ ꝙ ꝯnes nō ſūt nec̄io ꝯnexe pncipijs: ꝛ i ſe nec̄ie: ſꝫ ꝙ nec vitas nec notitia pnᶜᵖ pēdet ex eis: ſic āt ē i ꝓpoᵗᵒ: vñ i dcō ſenſu nihil ꝓbatᷣ: qm̄ añs ē falſū: ꝛ ꝓbō nō ꝯcludit illud. Scdō pt intelligi ꝙ i iſtis nō ē bonitas nec̄ia ad eſſe vel amoꝛē vltimi finis: ꝛ hō ſēſus ē ver⁹: qm̄ vltim⁹ finis nec i eē nec i amari dpēdet ab iſtoꝝ bōitate: ſꝫ eꝯ. Sꝫ ex h̄ ſenſu nō vꝫ ſeq̄la. ğ nō ſūt ꝯnes nec̄ie: vt pꝫ i ſpeculatiuis ꝯnib⁹ reᵘ pnᶜᵖ pᵒᵖ. Tertio pōt intelligi: ꝙ i iſtis nō ē bonitas nec̄io ꝯuertēs ad vltimū finē: nec malicia nec̄io auertēs ab illo: ꝛ i h̄ ſēſu aſſūptū ē falſū: qm̄ ſic i ꝯnib⁹ nec̄ijs ē veritas nec̄io ducēs a poſterioꝛi in pᵐ pnᵐ: ita i iſtis ē bonitas nec̄io ducēs i vltimū finē eis ꝓpoꝛtionatū: qd̓ dico ne igrediamur qōnē d̓ deo vt fine nāli vel ſupnāli: ꝛ quō ſit iſtis de⁹ ꝓpoꝛtiōat⁹ finis. Et ad ꝓbōnē: q: ſi nō eēnt hec p̄cepta vel ꝓhibita: nihilominus vltimus finis pōt amari ꝛ attingi dr̄: ꝙ hic eſt ſophiſma ꝯ͂tis: qm̄ lꝫ iſta ſint neceſſario cōuertētia vel auertētia: cōuerſio tñ vel auerſio non dependet ab his ſolis: ſed aliunde eſſe pōt: hec

enim: vt dictuʒ
eſt a poſteriori
conuertunt vel
auertunt vt cō
cluſiones reſpe
ctu principiorꝫ.
⁊ tn̄ cū his tene
as ꝙ hec ſunt
adeo neceſſaria
cōnexa fini vl/
timo: vt ſaltem
in preparatiōe
animi ↄuerſio
ad hec bona: ⁊
auerſio ab his
malis inſepara
bilis ſit ab amo
re finis vltimi.

¶ Arti. IX.

In arti/cu/lo no/no eiuſdem. c.
q. nota ꝙ actus
iteriores dupli
citer ſumi poſ/
ſunt. primo pu
ri: ⁊ ſic nō ſubia
cent humanis
legibus ⁊ iudi/
cijs. ſecūdo im
cū actibus exte
rioribus: ⁊ ſic
ſubiacēt huma
nis legibus et
iudicijs: ⁊ vtrū
qʒ in littera in/
ſinuatur primuʒ
quãʒ dicitur ꝙ
volentem occi
dere ⁊ non occi
dentem lex hu
mana non pu/
nit. Secūdum
quum dicit̄: ꝙ
aliter ſe habet
lex ad facientē
aliquid ex igno
rantia: ⁊ ad fa/
cientem ſcien/
ter: ⁊ ſimile eſt
de faciente ex
metu vel ſpon/
te: dliberate vl'
ſubito.

¶ In eodem no
no articulo du
bium occurrit:
qa auctor ma/
le probare vide
tur: ꝙ modus
ille virtutis. ſ.

indiſpenſabilia. Sed ſi aliqua
alia pcepta traderent ordina/
ta ad iſta precepta: qbus deter
minant̄ aliq ſpeciales modi: i
talibus preceptis diſpenſatio
poſſet fieri inqʒtum per omiſ/
ſionem hmoi preceptorum in
aliquibus caſibus nō fieret p̄/
iudiciuʒ primis preceptis que
cōtinent intentionem legiſlato
ris: puta ſi ad cōſeruationē rei
publice ſtatueret̄ in aliqua ci/
uitate: ꝙ de ſingulis vicis aliq
vigilarent ad cuſtodiaʒ ciuita
tis obſeſſe: poſſet cuʒ aliqbus
diſpenſari ꝓpter aliquam ma
iorem vtilitatē. Precepta aūt
decalogi cōtinent ipſam inten
tionem legiſlatoris. ſ. dei: nam
precepta prime tabule que or/
dinat ad deum: cōtinent ipſuʒ
ordinem ad bonuʒ ↄmune ⁊
finale qđ deus eſt. Precepta
autem ſecunde tabule cōtinēt
ipſum ordinē iuſtitie inter ho/
mines obſeruande: vt. ſ. nulli
fiat indebitū: ⁊ cuilibet redda
tur debitum: ſm hanc eniʒ ra
tioneʒ ſunt intelligenda prece
pta decalogi: ⁊ ideo precepta
decalogi ſunt omnino indiſpē
ſabilia. ¶ Ad primuʒ ergo di/
cendum: ꝙ phs non loquitur
de iuſto naturali qđ cōtinet ip
ſum ordinē iuſtitie: hoc. n. nū
ꝗʒ deficit. ſ. iuſtitiaʒ eſſe ſeruā
dam: ſʒ loquit̄ ꝗ̄tuʒ ad deter
minatos modos obſeruatiōis
iuſtitie qui in aliqbus fallunt.
¶ Ad ſecunduʒ dōm: ꝙ ſicut
Apl's dicit. ij. ad Thimo. ij.
Deus fidelis pmanet: negare
ſeipſuʒ nō pōt. Negaret aūt ſe
ipſum ſi ordinē ſue iuſtitie au/
ferret: cū ipſe ſit ipa iuſtitia. ⁊
iō in hoc deus diſpenſare non
pōt: vt hoi liceat nō ordinate ſe
habere ad deū: vel nō ſubdi or
dini iuſtitie eius etiaʒ in his ſʒ
q̄ homines adinuiceʒ ordinan
tur. ¶ Ad tertium dicenduʒ:
ꝙ occiſio hois prohibetur in
decalogo ſm ꝙ hʒ rōneʒ inde
biti: ſic enim preceptum conti
net ipſam rōnem iuſtitie. Lex
autē humana hoc cōcedere nō
pōt: ꝙ licite hō bonus indebi/
te occidatur: ſed malefactores
occidi: vel hoſtes reipublice:
hoc nō eſt indebitū. vnde hoc
nō cōtrariat̄ precepto decalo/
gi: nec talis occiſio eſt homici
dium qđ p̄cepto decalogi pro
hibet̄: vt Augu. dicit in primo
đ lib. arb. Et ſimiliter ſi alicui
auferatur qđ ſuū erat: ſi debi/
tum eſt ꝙ ipſum amittat: hoc
nō eſt furtū vel rapina: que p̄/
cepto decalogi ꝓhibent̄. Et iō
quādo filij iſrael p̄cepto dei tu
lerunt egyptiorꝫ ſpolia nō fuit
furtum: qꝛ hoc eis debebat̄ ex
ſententia dei. Siſr ⁊ Abraam
cū cōſenſit occidere filiū: non
cōſenſit in homicidiū: qꝛ debi/
tum erat eū occidi per manda
tuʒ dei: q eſt dominus vite ⁊
mortis. Ipſe eniʒ eſt q penaʒ
mortis infligit oibus homini/
bus iuſtis ⁊ iniuſtis ꝓ pecca/
to primi parentis: cuius ſentē
tie ſi homo ſit executor auctori
tate diuina: nō erit homicida:
ſicut nec de⁹. Et ſilr̄ et Oſee
accedens ad vxorē fornicariā:
vel mulierem adulterā nō eſt
mecatus nec fornicatus: qꝛ ac
ceſſit ad eam q̄ ſua erat ſm mā
datū diuinū q eſt actor inſtitu
tionis matrimonij. Sic igit̄ p̄
cepta ipſa decalogi quātū ad
rōnem iuſtitie quā ↄtinēt. immu
tabilia ſunt: ſed ꝗ̄tū ad aliquā
determinationeʒ ꝑ applicatio
nē ad ſingulares actus: vt. ſ. ħ
vel illud ſit homicidiū: furtū:
vel adulteriū: aut nō: hoc qdē
eſt mutabile quādoqʒ ſola au
ctoritate diuina: in his ſcilicet
que a ſolo deo ſunt inſtituta: ſi
cut in matrimōio ⁊ in alijs hu
iuſmodi: qñqʒ etiaʒ auctorita

volens ⁊ eligēs
non cadat ſub
humana lege:
manifeſte eniʒ
digredit̄ a vo/
lūtate ⁊ electio
ne vt ſunt mo
di actus virtuo
ſi ad volunta/
tem ⁊ electio/
nem abſolute:
tum debet pro
bare: ꝙ hec vt
modus nō ſub
ſunt legi huma
ne: ⁊ probat ꝙ
hec abſolute ſi
ſubſunt legi hu
mane dum af
fert pro ratio/
ne ꝙ lex huma
na nō punit vo
lentem occide/
re ⁊ non occidē
tem. Et confir/
matur quia aut
auctor intendit
de iſtis modis
vt modi ſunt
abſolute: aut
vtroqʒ modo.
ſi de iſtis abſo/
lute: aut vtroqʒ
modo dicendū
erat de primo
modo. ſ. ꝙ ſci/
ens n̄ cadit ſub
lege humane
abſolute: quia
eſt actus interi
or. Non enim
lex humana pu
nit ignoranteʒ
legem ſi nihil
operetur ↄ eā: ſi
vt modi ſunt:
qua ratione ali
ter iudicat̄ ad
penam: vel ad
veniam a lege
humana igno/
ranter faciens:
pari ratiōe ma
le libenter faci
ens ⁊ non ex in
tentione delibe
rata: vt patet in
lege de ciuitati
bus refugij.
¶ Ad hoc dicē/
tur ꝙ quia do/
ctrinam opor/
tet eſſe forma/
lem: ⁊ qđ eſt de
modo virtutis
ſermo

ſermo littere ē
de iſtis: vt ſunt
modi ⁊ nō ab/
ſolute. Et quo
niā legi huma/
ne ſubſūt act⁹
virtutū ſub ra/
tione iuſtitie:
vt ſupra dictuʒ
eſt: ⁊ ad actus
iuſtitie non re/
fert quo ad ex/
terioꝛeʒ foꝛum
qua quis volū
tate: aut inten/
tione faciat: dū
modo debituʒ
reddat: vt pa/
tet in actib⁹ iu
ſtitie cōmutati
ue ⁊ diſtributi/
ue: nihil eniʒ re
fert quo ad in/
ſtitiam: ſi ma/
la intētiōe red
das mihi debi
tam pecuniam
vel honoꝛem ⁊
huiuſmodi. iō
modus iſte. ſ.
voluntarie ex
intentiōe finis
illius virtutis
operari non ca/
dit ſub lege hu
mana: q̄ actus
omnes pꝛecipit
ſub ratione de/
biti: vnde lex
humana nō pu
nit militem in
bello occiden/
tem hoſtem: ſi
ex odio vel ob
auaritiam pu/
gnet vel occi/
dat: ⁊ ſimile ē
in alijs. Ad pꝛi
mam auteʒ ob
iectionem dici
tur: ꝙ velle oc/
cider̄ poteſt ſu
mi dupliciter.
pꝛimo vt eſt ac
tus voluntatis
habens ꝓ ob/
iecto occiſionē
intellectam: ⁊
ſic ſumitur ab/
ſolute ⁊ non eſt
ad pꝛopoſituʒ.
ſecundo vt eſt
modus occiſio
nis vlterius ex
ercende quaſi

te humana: ſicut in his q̄ ſunt
cōmiſſa hominum iuriſdictio
ni. quantuʒ enim ad hoc homi
nes gerunt vicem dei: nō autē
quantū ad omnia. ¶ Ad quar
tum dicendum: ꝙ illa excogi/
tatio magis fuit interpꝛetatio
p̄cepti q̄ʒ diſpenſatio. Non. n.
intelligitur violare ſabbatum
qui facit opus quod eſt neceſ/
ſariū ad ſalutem humanaʒ: ſi/
cut dñs ꝓbat Mattbei. xij.

¶ Utrū modus virtutis cadat
ſub p̄cepto legis. Art. IX.

AD nonū ſic ꝓcedit̄.
Uidet̄ ꝙ modus v̄
tutis cadat ſub pꝛece
pto legis. Eſt. n. mo
dus v̄tutis vt aliqs iuſte ope/
retur iuſta: ⁊ foꝛtiter foꝛtia: ⁊
ſilr̄ de alijs virtutib⁹: ſʒ Deu/
tro. xvi. precipit̄. Juſte qđ iu/
ſtum eſt exequeris. ergo mo
dus v̄tutis cadit ſub p̄cepto.
¶ Preterea. Jllud maxie ca/
dit ſub p̄cepto qđ eſt de inten
tione legiſlatoꝛis: ſʒ intētio le/
giſlatoꝛis ad hoc fert̄ pꝛincipa
liter vt hoīes faciat v̄tuoſos:
ſicut dicit̄ in. ij. ethi. Uirtuoſi
auteʒ eſt virtuoſe agere. ḡ mo
dus v̄tutis cadit ſub p̄cepto.
¶ Preterea. Modus virtu/
tis ꝓpꝛie eſſe videt̄ vt aliqs vo
luntarie ⁊ delectabiliter opere
tur: ſed hoc cadit ſub p̄cepto
legis diuine. Dicit̄. n. in pſal.
Seruite dño in leticia. ⁊. ij. ad
Coꝛ. ix. Non ex triſtitia aut ex
neceſſitate: hilarem. n. datoꝛeʒ
diligit deus. vbi gloſa dicit.
Quicqd boni facis cuʒ hilari
tate fac: ⁊ tūc bene facis: ſi āt
cū triſtitia facis: fit directe nō
tu facis. ḡ modus virtutis ca/
dit ſub pꝛecepto legis. ¶ Sed
cōtra. Nullus pōt operari eo
mō quo operatur v̄tuoſus ni
ſi habeat habituʒ virtutis: vt
pʒ per phm̄ in. ij. ⁊. v. ethico.
Quicunqʒ tranſgredit̄ pꝛece/
ptum legis meret̄ penā. ſeq̄ret̄
ḡ ꝙ ille q nō hʒ habitū v̄tutis:
qcqd faceret mereret̄ penam.
hoc aūt eſt ꝯtra itētionē legis
q̄ intēdit hoīem aſſuefaciēdo
ad bona opa inducere ad v̄tu
tem: nō ḡ modus v̄tutis cadit
ſub p̄cepto. ¶ Rūdeo dōʒ: ꝙ
ſicut ſupꝛa dictū eſt: p̄ceptū le
gis hʒ vim coactiuā. illud ḡ di
recte cadit ſub pꝛecepto legis
ad qđ lex cogit. coactio aūt le/
gis eſt ꝑ metū pene: vt dicit̄ in
. x. ethi. Naʒ illud ꝓpꝛie cadit
ſub p̄cepto legis ꝓ quo pena
legis infligit̄. ad inſtituendum
aūt penā aliter ſe hʒ lex diuina
⁊ aliter lex humana. Non. n.
pena legis infligit̄ niſi pro illis
de qb⁹ legiſlatoꝛ hʒ iudicare:
qꝛ ex iudicio lex punit. hō autē
qui eſt legis latoꝛ humane nō
hʒ iudicare niſi de exterioꝛib⁹
actibus: qꝛ hoīes vident ea q̄
parent: vt dicit̄ pꝛimo Reguʒ
xvi. ſed ſolius dei qui eſt latoꝛ
legis diuine ē iudicare de inte/
rioꝛib⁹ motibus voluntatuʒ.
ſʒ illud pſal. Scrutans coꝛda
⁊ renes de⁹. ſʒ hoc igit̄ dōʒ ē
ꝙ mod⁹ v̄tutis q̄ʒtū ad aliqd
reſpicit̄ a lege humana ⁊ diui
na. q̄ʒtū ad aliqd aūt a lege di/
uina: ſʒ nō a lege hūana: q̄ʒtū
ad aliqd nō nec a lege hūana:
nec a lege diuina. Modus. n.
v̄tutis in trib⁹ ꝯſiſtit ſm phm
in. ij. ethi. quoꝝ pꝛimū eſt ſi ali
qs operet̄ ſciēs: hoc aūt dījudi
cat̄ ⁊ a lege diuina ⁊ a lege hūa/
na. qđ. n. aliqs facit ignoꝛās ꝑ
accñs facit. vñ ſʒ ignoꝛātiā: ali
q̄ dījudicant̄ ad penā vel veni
am tā ſʒ legē humanā q̄ʒ ſʒ le
gē diuinā. Scđʒ aūt ē vt aliqs
operet̄ volēs vel eligēs. ⁊ ꝓp
hoc eligēs: in quo ipoꝛtat̄ du/
plex mot⁹: iterioꝛ. ſ. volūtatis
⁊ intētionis: de qbus ſupꝛa di
ctū eſt. ⁊ iſta duo nō dījudicat
lex hūana: ſed ſolū lex diuina.

inchoans ipſā:
⁊ ſic eſt ad pro
poſitum: ⁊ intē
dit littera ꝙ qꝛ
occiſio in tali
modo ſcilicet
voluntarie: ⁊ ex
intentione exi/
ſtens non cadit
ſub p̄cepto ho/
micidij inquā/
tum eſt a lege
humana: conſe
quens ē ꝙ mo/
dus iſte non ca
dat ſub lege hu
mana: vñ nul/
la eſt digreſſio.
Ad ſecundam
auteʒ obiectio/
nem dicitur ne
gādo: ꝙ lex hu
mana inquan/
tum eſt coacti/
ua aliter ſe ha/
beat ad opera/
tionem volun/
tarie: ⁊ ex intē/
tiōe: ⁊ aliter ad
operantem nō
voluntarie: vel
non ex intētio/
ne: quia vt di/
ctum eſt ad de
biti rationeʒ re
ſpicit: ad quod
non eſt imper/
tinens ſcienter
vel ignoꝛanter
ſicut volendo
⁊ intendendo:
vt declaratum
eſt. Jnſtātie au
tem que afferū
tur de homici/
da ex occurren
te ira: ⁊ operan
tibus metu: vl̄
ſubito nō ſunt
ad pꝛopoſitum
quia in his nō
attenditur dif
ferentia ſecun/
dū velle ⁊ non
velle: intende/
re ⁊ non inten/
dere: in omni/
bus enim ſal/
uatur ⁊ velle: ⁊
intendere: ſed
differentia ē in
cauſa volunta
tis: vel in mo/
do: vel aliquo
huiuſmodi.

¶ In riſione ad ſecūdū in eodem articulo nota has regulas qbus totiens vti opꝫ.ſ.non eſſe idem finem precepti: ⁊ id de quo preceptū daṫ: qꝛ illud finis: hoc ad finē: ꝙ finis ꝓcepti non cadit ſub ꝓcepto vt id qꝺ precipiṫ: ſed vt intentū a legiſlatore: qm̄ ex his habes ſolutionem multaꝝ qōnū pro minus eruditis ⁊ hōis mentib⁹ timentibus culpā vbi non eſt. Ar.X.

In articulo ꝺcio eiuſdē ca.q.nota duo. pmo qꝛ auctor tēdit ad demonſtrāduꝫ ꝙ modus charitatiſ nō cadit ſub alijs preceptis: ideo ſeparationem tempoꝝ obligātiuꝫ ad diuerſa ꝓcepta docet in riſiōe ad 3m: cuꝫ hac tū ſepatiōe que vtplurimū accidit ꝯtingere pōt ſimultas tēporis: quo.ſ. ſimul teneatur ad ꝓceptū charitatis ⁊ aliud, ⁊ tunc ſeruādo illud aliō ⁊ nō ꝓceptū charitatis reus ē omiſſionis iſtius: vt in corpore articuli oṙ. ſcꝺo qꝛ ſub ꝓcepto charitatis cadit dilectio dei ex toto corde: qꝺ cōprehendit directionē oiuꝫ ad deū: ac p h̄ modificationē oiūm ꝓceptoꝝ a charitate: ꝯñs ē ꝙ p quocūqꝫ tpe obligat ꝓceptuꝫ charitatis p eodē modus charitatl ī alijs obſeruādis preceptis obliget: nō ex vi alioꝝ preceptoruꝫ: ſꝫ ex vi precepti charitatis: ad quam nō ſoluꝫ

Lex.n.humana nō punit eum qui vult occidere ⁊ non occidit: punit autem eum lex diuina ſm illud Matth.v. qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio. Tertium autē vt firmiter ⁊ imobiliter habeat ⁊ opereṫ. ⁊ iſta firmitas proprie pertiet ad habituꝫ: vt.ſ.aliquis ex habitu radicato operetur. ⁊ qm̄tū ad hoc modus virtutis non cadit ſub precepto neqꝫ legis diuine neqꝫ legis humane. neqꝫ .n.ab hoie neqꝫ a deo punitur tanqꝫ precepti trāſgreſſor qui debitum parentibus honoreꝫ impendit quãuis nō habeat habitum pietatis. ¶ Ad primuꝫ ergo dōm: ꝙ modus faciendi actum iuſtitie q cadit ſub ꝓcepto eſt: vt fiat aliqd ſꝫ ordinē iuris: nō autē ꝙ fiat ex habitu iuſtitie. ¶ Ad ſcꝺm dōꝫ: ꝙ intentio legiſlatoris eſt de duobus. de vno qdem ad qꝺ intendit p ꝓcepta legis inducere: ⁊ hoc eſt virtus. Aliud autē eſt de quo intēdit ꝓceptū ferre: ⁊ hoc ē qꝺ ducit vel diſponit ad virtutē.ſ.actus ꝟtutis. Nō.n. idem eſt finis precepti: ⁊ id de quo ꝓceptū daṫ: ſicut neqꝫ in alijs rebus idē eſt finis ⁊ qꝺ ē ad finē. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ operari ſine triſtitia opus virtutis cadit ſub ꝓcepto legis diuine: qꝛ qcūqꝫ cū triſtitia operaṫ nō volēs operatur. ſꝫ delectabiliter operari ſiue cuꝫ letitia vel hilaritate quodāmō cadit ſub ꝓcepto.ſ. ſm ꝙ ſequiṫ ꝺlectatio ex dilectiōe dei ⁊ pximi: q̄ cadit ſub precepto: cum amor ſit cauſa delectatiōis: ⁊ quodāmō nō ſm ꝙ delectatio ꝯſequiṫ habitū. Delectatio.n. operis eſt ſignuꝫ habit⁹ generati: vt diciṫ in.ij. ethi. Poteſt.n.aliqs actus eē delectabilis vel ꝓpter finē: vel ꝓpter ꝯuenientiā habitus.

¶ Utruꝫ mod⁹ charitatis cadat ſub precepto diuine legis. Articulus. X.

Ad decimū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ modus charitatis cadat ſub ꝓcepto diuine legis. Diciṫ.n. Matth.xviij. Si vis ad vitā ingredi ſerua mādata. ex quo videṫ ꝙ obſeruatio mādatoꝝ ſufficiat ad introducēdū ad vitā: ſꝫ opa bona nō ſufficiūt ad itroducēdū i vitaꝫ niſi ex charitate fiāt. Dicitur eniꝫ prima ad Corinth.xiij. Si diſtribuero in cibos pauperū omnes facultates meas: ⁊ ſi tradidero corpus meum ita vt ardeā: charitateꝫ autē nō habuero nihil mihi ꝓdeſt. ergo modus charitatis eſt i precepto. ¶ Preterea. Ad moduꝫ charitatis proprie ptinet vt omnia fiant ꝓpter deum. ſed iſtud cadit ſub ꝓcepto. Dicit enim Apoſtolus prima ad Corinth.x. Omnia in gloriam dei facite. ergo modus charitatis cadit ſub ꝓcepto. ¶ Preterea. Si modus charitatis nō cadat ſub ꝓcepto. ergo aliqs poteſt implere precepta legis nō habens charitatem. ſed qꝺ poteſt fieri ſine charitate pōt fieri ſine gratia: q̄ ſemp adiuncta ē charitati. ergo aliqs pōt iplere ꝓcepta legis ſine gratia. hoc āt eſt pelegiani erroris: vt pꝫ p Aug. in li. de hereſibus. ꝙ modus charitatis ē in ꝓcepto. ¶ Sed ꝯtra ē: qꝛ qcunqꝫ nō ſeruat ꝓceptū peccat mortaliter. ſi igiṫ mod⁹ charitatis cadat ſub ꝓcepto ſeqͥtur ꝙ qcunqꝫ opaṫ aliqd ⁊ nō ex charitate peccet mortaliter: ſꝫ qcunqꝫ nō hꝫ charitatem operaṫ nō ex charitate. ergo ſequeṫ ꝙ qcunqꝫ nō hꝫ charitatem peccet mortaliter in oi opere qꝺ facit qm̄tūcunqꝫ ſit de genere bonoꝝ: qꝺ eſt incōueniens. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ circa hoc fuerunt ꝯtrarie opiones. Quidā.n. dixerūt abſolute modū charitatis eē ſub ꝓcepto. nec ē ipoſſibile obſeruare hoc ꝓceptū charitatē nō hñti: qꝛ pōt ſe diſpōere ad hoc: ꝙ charitas ei īfundatur a deo: nec qñcunqꝫ aliqs nō habēs charitatē facit aliqd de gñe bonoꝝ peccat mortalr̄: qꝛ hoc ē ꝓceptū affirmatiuū: vt ex charitate opereṫ: ⁊ nō obligat ad ſemp: ſꝫ p tpe illo quo aliqs hꝫ charitatē. Alij ꝟo dixerūt: ꝙ oio mod⁹ charitatis nō cadit ſub ꝓcepto. Utriqꝫ aūt qm̄tū ad aliqd verū dixerunt. Actus.n. charitatis dupl'r ꝯſiderari pōt. Uno mō ſm ꝙ ē qdā act⁹ p ſe: ⁊ hoc mō cadit ſub ꝓcepto legis qꝺ de h̄ ſpāl'r daṫ.ſ. diliges dn̄m deū tuū: ⁊ diliges pximū

ꝓximu3 tuū: ⁊ quantū ad hoc primi verū dixerunt. Nō eni3 eſt ipoſſibile hoc preceptū obſeruare: qđ eſt de actu charitatis: q2 hō pōt ſe diſponere ad charitatē habēdam: ⁊ qñ habuerit eā pōt ea vti. Alio modo pōt ɔſiderari act⁹ charitatis ſm q eſt modus actuū aliaꝝ ꝟtutū hoc eſt ſ3 q act⁹ aliaꝝ ꝟtutū ordinanť ad charitatē: que ē finis ꝑcepti: vt dř. j. ad Thimo. j. Dictū eſt eni3 ſupra q intentio finis eſt qdam modus formalis ſuperioris ordinis act⁹ ordinati in fine3: ⁊ hoc modo verū eſt qđ ſecundi dixerūt: q modus charitatis nō cadit ſub precepto: hoc eſt dictu q in hoc precepto. Honora patrē. nō includiť q honoreť pater ex charitate: ſed ſolu3 q honoreť pater: vnde q honorat patrē: l3 nō habeat charitatē: nō efficiť trāſgreſſor hui⁹ precepti: ⁊ ſi ſit trāſgreſſor ꝑcepti qđ eſt de actu charitatis: pp quā trāſgreſſionē meretur penā. ¶ Ad primū ergo dō3: q dñs nō dixit. Si vis ad vita3 ingredi ſerua vnū mādatu3: ſed ſerua oia mādata: inter que etiā cōtineť mādatū de dilectione dei ⁊ ꝓximi. ¶ Ad ſcđm dōm: q ſub ꝑcepto charitatis cōtinetur vt diligať deus ex toto corde: ad qđ ꝑtinet vt oia referanť in deu3: ⁊ ideo preceptū charitatis iplere homo nō pōt: niſi etiā oia referantur in deum. Sic ergo q honorat parētes teneť ex charitate honorare nō ex vi hui⁹ ꝑcepti: qđ eſt honorare parētes: ſed ex vi hui⁹ precepti. Diliges dñm deū tuu3 ex toto corde tuo. Et cum iſta ſint duo ꝑcepta affirmatiua nō obligantia ad ſemꝑ: poſſunt ꝓ diuerſis tēporib⁹ obligare ⁊ ita pōt cōtingere: q aliquis implēs ꝑceptu3 de honoratione parentu3 nō tunc trāſgrediať preceptū de omiſſiōe modi charitatis. ¶ Ad tertiū dicēdū: q obſeruare oia precepta legis homo nō pōt niſi impleat ꝑceptu3 charitatis: qđ nō fit ſine gr̃a: ⁊ iđ impoſ̃ eſt q Pelagi⁹ dixit hoīem implere legē ſine gratia.

¶ Utrū cōueniēter diſtinguantur alia moralia precepta legis ꝑter decalogū. Arti. XI.

AD vndecimū ſic ꝓcediť. Videť q incōueniēter diſtinguanť alia moralia ꝑcepta legis ꝑter decalogu3. Q2 vt Dñs dicit Matth. xxij. In duobus ꝑceptis charitatis pēdet oīs lex ⁊ ꝓphete: ſed hec duo ꝑcepta explicanť ꝑ decē ꝑcepta decalogi. ergo nō op3 alia ꝑcepta moralia tradere. ¶ Preterea. Precepta moralia a iudicialib⁹ ⁊ cerimonialib⁹ diſtinguūtur vt dictū eſt: ſed determinatiōes cōiu3 ꝑceptoꝝ moraliū pertinent ad iudicialia ⁊ cerimōialia ꝑcepta: cōia aūt ꝑcepta moralia ſub decalogo ɔtinentur: vel ēt decalogo ꝑſupponunť: vt dictū eſt: ergo incōueniēter traduntť alia precepta moralia preter decalogū. ¶ Preterea Precepta moralia ſūt de actibus omniū virtutu3: vt ſupra dictū eſt: ſicut igitur in lege ponuntur precepta moralia ꝑter decalogū pertinētia ad latria3 liberalitatē: ⁊ miſericordiā: ⁊ caſtitate3: ita etiā deberent poni aliqua precepta pertinentia ad alias virtutes: puta ad fortitudinē: ſobrietatē: ⁊ alia huiuſmodi: qđ tamē nō inueniť: nō ergo cōueniēter diſtinguūtur in lege alia precepta moralia preter decalogū. ¶ S3 cōtra eſt qđ in pſal. dicitur. Lex domini imaculata cōuertens animas: ſed per alia etia3 moralia que decalogo ſupaddun tur homo cōſeruať abſq3 macula peccati: ⁊ anima eius ad deu3 cōuertitur: ergo ad lege3 pertinebat etiā alia ꝑcepta moralia tradere. ¶ Reſpōdeo dicendū: q ſicut ex dictis p3: precepta iudicialia ⁊ cerimōialia ex ſola inſtitutione vim habēt quia anteq̃3 inſtituerētur non videbātur differre vtrum ſic vel aliter fierent: ſed precepta moralia ex ipſo dictamine naturalis rōnis efficacia3 habent etiā ſi nunq̃3 in lege ſtatuātur. Horū antē triplex eſt gradus nam quedam ſunt cōmiſſa: ⁊ adeo manifeſta: q editiōe nō indigent: ſicut mandata de dilectione dei ⁊ proximi: ⁊ alia huiuſmodi: vt ſupra dictū eſt que ſunt quaſi fines precepto

ſpectat ꝓpū⁹ act⁹ ſm ſe: ſ3 vt modus ceteroꝝ. Et qm̄ ſub charitatis ꝑcepto nō claudiť ordinare peccata in deu3: ſ3 oia referibilia in deū: q̃lia ſunt q̃cūq3 in nr̃a ſunt ꝑtāte: ⁊ nō ſunt mala culpe: ⁊ qlib3 hñs charitatē ex hoc ipſo q ē in charitate diligit ꝓculdubio deū ex toto corde hñs ip3 ꝓ vltio fine ac ꝑ hoc ſupp̃mū et cōſequenter ſnoꝝ oiu3 finē: aliogn in charitate nō eēt: idcirco nō op3 pias mētes ſcrupulo agitari q̃ mō ꝑceptū impleāt: vt oia in gloriā dei faciant. Hō tractādū eēt ꝓmiſſu3 dubiu3 in. q. 21. de idifferētia act⁹ exiſtēs in charitate niſi infer⁹ in 2⁰ 2ᵉ. q. 44. a 4° ex ꝓpoſito differēdū eſſet id vñ pēdet tota vis an. ſ. ſb ꝑcepto charitatis claudať totalitas referibiliū pp qđ illuc vſq3 differeť.

¶ Artic. XI.

IN articulo vndecio du⁹ occurrit ex eo q ſuperi⁹ i articulo 6° hui⁹. q. dictū eſt: q ordo ꝑceptoꝝ diuine legis attēditur ſ3 maiorē ⁊ minorē grauitatē: q2 quāto aliqđ malū ɔtrariū eſt grauī⁹ tāto magis repugnat rōni ⁊ oppoſitum bonu3 magis a rōne ſuſcipitur vt ꝯſonās: nūc vō minora mala locanť ſuper ꝑceptis decalogi ⁊ grauiora ſb ꝑceptis adiūctis: vt pat3 de blaſphemo reſpectu periurij ⁊ de pctō cōtra

naturā ⁊ beſtialitatis reſpectu adulterij: ⁊ ꝙ rapina reſpectū furti: debebāt ſiquidem grauiora hec vtpote magis diſſōa: ⁊ cōſequenter magis ſuſceptibilia a ratione in preceptis decalogi poni ⁊ minus grauia ad hec reduci ſi ſꝫ grauitatem preceptorum ordo eſt vt auctor docuit.

Ad hoc dr̄ ꝙ ad rationē preceptorū decalogi: qꝛ ſunt prima elementa legis cōia oibꝰ de populo exigit̄ cōitas .i. ꝙ ſint de illis: que cōius ſingulis conueniūt: ita ꝙ principalia īter cōia precepta decalogi ꝯſtituer̄ videntur ⁊ īter ipa pꝰ ac cōia quanto grauiꝰ tāto priꝰ: ⁊ ꝓpterea: lꝫ rapia beſtialitas: et blaſphemia ſint grauiōa ꝙ̄ furtum adulteriuꝫ ⁊ periuriū: quia tamē hec grauiora: nō ita facile cōiter accidūt: ſicut illa minus grauia: ideo illa: vtpote cōiora primū locūꝫ in elemētis legis obtinent: ⁊ hec ad illa nō vt grauiora: ſed vt priora ſm extenſionē reducūtur in B articulo: ⁊ illa inter ſe ſm grauitatem ordinata ſunt ī articulo 6º: nihil ergo ꝯtrarietatis interuenit.

ruꝫ: vnde in eis nullus poteſt errare ſm iudicium rationis. Quedaꝫ vero ſunt magis determinata quorū rationē ſtatim quilibet popularis poteſt de facili etiam videre: ⁊ tamē quia in paucioribus circa huiuſmodi contingit iudiciū humanum peruerti: huiuſmodi editione indigent: ⁊ hec ſunt precepta decalogi. Quedam vero ſunt quorū ratio nō eſt adeo cuilibꝫ manifeſta: ſed ſolum ſapientibꝰ: ⁊ iſta ſunt precepta moralia ſuperaddita decalogo tradita a deo populo per Moyſen ⁊ Aarō: ſed qꝛ ea que ſunt manifeſta ſunt pricipia cognoſcendi eorū: que nō ſunt manifeſta: alia precepta moralia ſuperaddita decalogo reducuntur ad precepta decalogi per modū cuiuſdaꝫ additionis ad ipſa. Naꝫ in primo precepto decalogi prohibetur cultus alienorum deorum: cui ſuperadduntur alia precepta ꝓhibitiua eorū: que ordinātur in cultum idolorū ſicut habetur Deutro. xviij. Non inueniatur in te q luſtret filium ſuum: aut filiam ſuam ducens per ignem: nec ſit maleficus atqꝫ incātator: nec phitones conſulat: neqꝫ diuinos ⁊ querat a mortuis veritateꝫ. Secundū autem preceptum prohibet periurium: ſuperadditur auteꝫ ei prohibitio blaſphemie Leuit. xxiiij. ⁊ ꝓhibitio falſe doctrine Deutr. xiij. Tertio vero precepto ſuperaddūtur omnia cerimonialia. Quarto autē precepto de honore parentum ſuperadditur preceptum de honoratione ſenum ſm illud Leuit. xix. Coram cano capite conſurge ⁊ honora perſonaꝫ ſenis: ⁊ vniuerſaliter omnia precepta inducentia ad reuerentiam exhibendam maioribus: vel ad beneficia exhibenda: vel equalibus vel minoribus. Quinto autem precepto qđ eſt de prohibitiōe homicidij additur prohibitio odij ⁊ cuiuſlibet violationis contra ꝓximū: ſicut illud Leuit. xix. Nō ſtabis contra ſanguinem proximi tui: ⁊ etiam ꝓhibitio odij fratris ſm illud. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Precepto auteꝫ ſexto quod eſt de ꝓhibitione adulterij: ſuperadditur preceptū de prohibitione meretricij ſꝫ illud Deutro. xxiij. Nō erit meretrix de filiabus iſrael: neqꝫ fornicator de filijs iſrael: ⁊ iterum prohibitio vitij contra naturaꝫ ſm illud Leuit. xviij. Cum maſculo nō cōmiſceberis: cum omni pecore nō coibis. Septimo autem precepto de prohibitione furti adiungitur preceptum de ꝓhibitione vſure ſm illud Deutr. xviij. Non feneraberis fratri tuo ad vſuram: ⁊ prohibitio fraudis ſꝫ illud Deutro. xxv. Nō habebis in ſacculo diuerſa pōdera: ⁊ vniuerſaliter omnia que ad prohibitioneꝫ calūnie: ⁊ rapine pertinēt. Octauo vero precepto quod eſt de ꝓhibitione falſi teſtimonij additur ꝓhibitio falſi iudicij ſꝫ illud Exo. xxiij. Nec in iudicio plurimorū acquieſce ſentētie: vt a veritate devies: ⁊ ꝓhibitio mendacij ſicut ibi ſubditur. Mendaciū fugies: ⁊ prohibitio detractionis ſm illud Leuit. xix. Nō eris criminator ⁊ ſuſurro in populis. Alijs autem duobꝰ preceptis nulla alia adiungūtur: quia per eam vniuerſaliter omnis mala cōcupiſcentia ꝓhibetur.

Ad primū ergo dicendum: ꝙ ad dilectionem dei: ⁊ proximi ordinātur quedam precepta decalogi ſm manifeſtam rationem debiti: alia vero ſm rationem magis occultā.

Ad ſecūdum dicēdum: ꝙ precepta cerimonialia ⁊ iudicialia ſunt determinatiua preceptorum decalogi ex vi inſtitutionis: non autem ex vi naturalis inſtinctus: ſicut precepta moralia ſuperaddita.

Ad tertiū dicendum: ꝙ precepta legis ordinātur ad bonum cōmune: vt ſupra dictū eſt: ⁊ qꝛ virtutes ordinātes ad aliū directe pertinent ad bonum cōmune: ⁊ ſimiliter virtus caſtitatis inquantum actus generationis deſeruit bono cōmuni ſpeciei: ideo de iſtis virtutibus directe dantur precepta decalogi ⁊ ſuperaddita. De actu autem fortitudinis datur preceptū proponēdum per duces exhortātes in bello quod pro bono cōmuni ſuſcipitur: vt patet Deutro. xx. vbi mandatur ſacerdoti. Nolite metuere: nolite cedere. Similiter

militer etiam actus gule prohibendus cōmitti tur monitioni paterne: quia cōtrariatur bono domeſtico: vnde dicitur Deutro. xxi. ex perſo na parentum. Monita noſtra audire contēnit cōmeſſationib⁹ vacat: ⁊ luxurie atq; conuiuijs.

¶ Utrum precepta moralia veteris legis iuſti ficarent. Articulus. XII.

Ad duodecimum ſic proceditur. Uidetur q̄ precepta moralia veteris legis iuſtificarent. Dicit apl'us Ro. ij. Nō enim auditores legis iuſti ſunt apud deum: ſed factores legis iuſtificabūtur: ſed factores legis dicūtur qui implēt precepta legis ergo precepta legis adimpleta iuſtificabant. ¶ Preterea. Leuit. xviij. dicit. Cuſtodite leges meas atq; iudicia: que faciēs homo viuet in eis: ſed vita ſpiritualis hominis eſt per iuſtitiam. ergo precepta legis adimpleta iuſtificabant. ¶ Preterea. Lex diuia efficacior eſt q̄ lex humana: ſed lex humana iuſtificat: eſt eni3 q̄da3 iuſtitia in hoc q̄ p̄cepta legis adiplent. ḡ p̄cepta legis iuſtificabāt. ¶ S3 ē eſt qđ apl's dicit. ij. ad Cor. iij. Lr̄a occidit: qđ b3 Aug. in li. de ſpū ⁊ lr̄a: intelligitur ēt de p̄ceptis moralibus. ergo precepta moralia nō iuſtificabant. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ ſicut ſanu3 proprie ⁊ primo dicitur qđ habet ſanitatem: per poſterius autem qđ ſignificat ſanitatem: vel quod conſeruat ſanitate3. Ita iuſtificatio primo ⁊ proprie dicitur ipſa factio iuſtitie. ſecūdario vero ⁊ quaſi iproprie poteſt dici iuſtificatio ſignificatio iuſtitie: vel diſpoſitio ad iuſtitia3: quib⁹ duobus modis manifeſtu3 eſt: q̄ precepta legis iuſtificabant: inquantum ſcilicet diſponebant homines ad gratia3 chriſti iuſtificante3: qua3 etiam ſignificabāt: quia ſicut dicit Aug. contra Fauſtū. Etiam vita illius populi prophetica erat ⁊ chriſti figuratiua: ſed ſi loquamur de iuſtificatione proprie dicta: ſic cōſideradu3 eſt: q̄ iuſtitia poteſt accipi prout eſt in habitu: vel prout eſt in actu: ⁊ ſm hoc iuſtificatio dupl'r dr̄. Uno qde3 mō b3 q̄ hō fit iuſt⁹ adipiſcēs habitu3 iuſtitie. Alio vo modo ſm q̄ opera iuſtitie operatur: vt ſm hoc iuſtificatio nihil aliđ ſit q̄ iuſtitie executio. Juſtitia aute3 ſicut ⁊ alie virtutes pōt accipi ⁊ acquiſita ⁊ infuſa: vt ex ſupradictis patet. Acquiſita q̄dem cauſatur ex operibus: ſed ifuſa cauſatur ab ipſo deo per eius gratia3: ⁊ hec eſt vera iuſtitia: de qua nunc loquitur: b3 quā aliquis dr̄ iuſtus apud deū ſm illud Ro. iiij. Si abraa3 ex operibus legis iuſtificatus eſt: h3 gloriā: ſed nō apud deū Hec igitur iuſtitia cāri nō poterat per p̄cepta moralia que ſunt de actib⁹ humanis: ⁊ ſm hoc p̄cepta moralia iuſtificare nō poterāt iuſtitiā cāndo. Si vero accipiat̄ iuſtificatio pro executiōe iuſtitie: ſic precepta moralia iuſtificabāt inq̄tum cōtinebāt id qđ eſt ſm ſe iuſtū ſ3 ſacramēta illa veteris legis grām nō cōferebant ſicut cōferunt ſacramenta noue legis: q̄ pp̄ter hoc iuſtificare dicunt̄. Si vo accipiat̄ iuſtificatio p executiōe iuſtitie: ſic oia precepta legis iuſtificabāt: aliter tñ ⁊ aliter: nā p̄cepta cerimonialia cōtinebāt qde3 iuſtitia3 ſm ſe in generali: put. ſ. exhibebātur in cultu dei: in ſpāli vo nō ꝯtinebant ſm ſe iuſtitiā niſi ex ſola determiatiōe legis diuie. Et iđ de h⁹ p̄ceptis dr̄ q̄ nō iuſtificabāt niſi ex deuotione ⁊ obediētia faciētiū. Precepta vo moralia ⁊ iudicialia ꝯtinebant id qđ erat ſm ſe iuſtū: vl in generali: vel ēt in ſpāli: ſed moralia p̄cepta cōtinebant id qđ eſt ſm ſe iuſtu3 ſm iuſtitiā generalē: que eſt oīs virt⁹: vt dr̄ in. v. ethic. Precepta vero iudicialia pertinebant ad iuſtitiam ſpālem: que cōſiſtit circa ꝯtract⁹ humane vite: qui ſūt inter hoies adinuicem. ¶ Ad primum ergo dicendū: q̄ apoſtolus accipit ibi iuſtificatione3 p executiōe iuſtitie. ¶ Ad ſecundū dicendum: q̄ homo faciens precepta legis dr̄ viuere in eis: q2 non incurrebat pena3 mortis quā lex trāſgreſſoribus infligebat: in quo ſenſu iducit h̄ Apl's Gal. iij. ¶ Ad tertiū dō3: q̄ p̄cepta legis humane iuſtificat iuſtitia acq̄ſita de qua nō q̄rit̄ ad pn̄s: ſed ſolū de iuſtitia q̄ eſt apud deu3.

¶ Arti. XII.

In articulo duodecio eiuſdem. q. aduerte q̄ oēs q̄s vidi codices ſcripti ⁊ ipreſſi falſi ſunt: habent enim in corpore articuli hec verba. Si vero accipiatur iuſtitia pro executiōe iuſtitie ſic precepta moralia iuſtificabāt inquantum cōtinebant id qđ eſt ſm ſe iuſtu3 ſed ſacramenta illa veteris legis gratiā nō conferebant ſicut conferūt ſacramēta noue legis: que propter hoc iuſtificare dicuntur: ⁊ ſtatim ſubditur: ſi vero accipiat̄ iuſtitia p executiōe iuſtitie ⁊c. vbi patet q̄ aut omnia illa ſuperflua ſūt aut cum dixiſſet q̄ moralia iuſtificare non poterant iuſtitiam cauſando addebat q̄ nec cerimōialia h̄ poterant propter quod codices inquire veros.

¶ In queſtionibus.cj. ꝛ.cij. multa ſcribenda
cēnt pro textu ſcripture: que biblicis relinquo
qui hic colligere poſſunt ſūmarie omnia ceri-
monialia: ꝛ aditū ad ſcripture intelligētiā hñt
nō ſolum litteralem ſed figuralem.

¶ De ꝑceptis cerimonialibꝰ ſꝫ ſe. Q̄ō. CI.

Conſequenter cōſiderandū eſt de ꝑceptis ceri-
monialibꝰ. ¶ Et ṗ de ipſis ſm ſe. ¶ Se-
cūdo de cauſa eoꝝ. ¶ Tertio de duratio-
ne ipſoꝝ. ¶ Circa ṗmū querūtur q̄tuoꝛ.
¶ Primo que ſit ratio preceptoꝝ cerimo
nialiuꝫ. ¶ Secūdo vtrum ſint figuralia.
¶ Tertio vtruꝫ debuerint eſſe multa. ¶ Quarto de di-
ſtinctione ipſoꝝ.

¶ Utꝝ ratio preceptoꝝ cerimonialium in hoc conſiſtant
ꝙ pertinēt ad cultum dei. Arti. I.

Ad primum ſic ꝓcedit̄. Uiˀ ꝙ ratio
ꝑceptoꝝ cerimonialiū
nō in hoc ꝯſiſtāt ꝙ pertinēt ad cultū dei. In
lege enīꝫ veteri dātur iudeis q̄dam precepta
de abſtinētia ciboꝝ: vt pꝫ Leuit.xi. ꝛ etiā de
abſtinēdo ab aliqbꝰ veſtimētis ſꝫ illud Leuit.19. Ueſtē
que ex duobꝰ texta eſt nō idueris: ꝛ iteꝝ qḋ precipit̄ Nu-
meri.15. Ut faciant ſibi fimbrias ꝑ angulos palliorū: ſed
hec nō ſunt precepta moralia: q2 nō manent in noua lege:
nec ēt iudicialia: q2 nō pertinēt ad iudiciū faciēduꝫ inter
hoīes: ergo ſunt cerimonialia: ſed in nullo ꝑtinere viden
tur ad cultū dei: ergo nō eſt cerimonialiuꝫ ꝑceptoꝝ rō: ꝙ
pertineāt ad cultū dei. ¶ P̄. Dicūt q̄dā ꝙ precepta ceri-
monialia dicunt̄ illa: que pertinent ad ſolēnitates: q̄ſi di
cerent̄ a cereis: q̄ in ſuis ſolēnitatibꝰ accendunt̄: ſed mul-
ta alia ſunt pertinētia ad cultū dei ṗter ſolēnitates: ergo
videt̄ ꝙ legis ꝑcepta cerimonialia non ea rōne dicant̄:
q2 pertinēt ad cultū dei. ¶ P̄. Scḋm quoſdaꝫ ꝑcepta ce
rimonialia dicunt̄ q̄ſi norme .i. regule ſalutis. Naꝫ chere
in greco ideꝫ eſt qḋ ſalue: ſed oīa ꝑcepta legis ſunt regule
ſalutis: ꝛ nō ſolū illa que pertinēt ad dei cultū: ergo nō ſo
lum illa ꝑcepta dicunt̄ cerimonialia: que pertinēt ad cul
tuꝫ dei. ¶ P̄. Rabimoyſes dicit: ꝙ ꝑcepta cerimonialia
dicunt̄: quoꝝ rō nō eſt manifeſta: ſed multa ꝑtinētia ad
cultū dei hñt rōnē manifeſtā: ſicut ſabbati obſeruatio: ꝛ
celebratio phaſe ꝛ ſcenophegie: ꝛ multoꝝ alioꝝ: quoꝝ rō
aſſignat̄ in lege: ergo cerimonialia nō ſunt: que ꝑtinēt ad
cultū dei. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ dr̄ Exo.18. Eſto populo in his
que ad deū ꝑtinēt: oſtēdaſq; populo cerimonias ꝛ ritū co
lendi. ¶ Rn̄deo dicēꝫ: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: cerimōialia
ꝑcepta determināt ꝑcepta moralia in ordie ad deū: ſicut
iudicialia determinant ꝑcepta moralia in ordine ad ꝓxi
mū. Homo aūt ordinat̄ ad deū ꝑ debitū cultū: ꝛ ideo ce
rimonialia ꝓprie dicūtur que ad cultuꝫ dei ꝑtinent. Rō
auteꝫ huiꝰ noīs poſita eſt ſupra vbi ꝑcepta cerimonialia
ab alijs ſunt diſtincta. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ad cultum
dei ꝑtinēt nō ſolum ſacrificia ꝛ alia hmōi que imediate ad
deū ordinari dicunt̄: ſed ēt debita ꝑparatio colētiū deuꝫ
ad cultū ipſiꝰ: ſicut ēt in alijs quecūq; ſunt ꝑparatoria ad
finē cadūt ſub ſciētia que eſt de fine. Huiuſmodi aūt pre
cepta que dant̄ in lege de veſtibꝰ ꝛ cibis colentiū deuꝫ: ꝛ
alijs hmōi ꝑtinēt ad quādā ꝑparationeꝫ ipſoꝝ miniſtrātiū:
vt ſint idonei ad cultū dei: ſicut ēt ſpālibꝰ obſeruātijs ali
qui vtunt̄ q̄ ſunt in miniſterio regis: vnde ēt ſub ꝑceptis
cerimonialibꝰ ꝯtinent̄. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ illa expoſitio no-
minis nō vr̄ eſſe multū ꝯueniēs: preſertiꝫ cū nō multuꝫ
inueniat̄ in lege ꝙ in ſolēnitatibꝰ cerei accēderent̄: ſed in
ipſo ēt candelabro lucerne cū oleo oliuaꝝ ꝑparabant̄: vt
pꝫ Leuit.24. nihilominꝰ tñ pōt dici ꝙ in ſolēnitatibus
oīa alia: que ꝑtinebāt ad cultū dei diligētius obſeruaban
tur: ꝛ ſꝫ hoc in obſeruatiōe ſolēnitatū oīa cerimonialia in-
cludunt̄. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ nec illa expōſitio noīs vr̄ eſſe mul
tū ꝯueniēs. nomē enim cerimōie nō eſt grecū: ſed latinū
pōt dici tñ ꝙ cuꝫ ſalus hoīs ſit a deo: ꝑcipue illa ꝑcepta
videnf̄ eſſe ſalutis regule: que hoīem ordinant ad deuꝫ:
ꝛ ſic cerimonialia dicunt̄: que ad cultuꝫ dei ꝑtinēt. ¶ Ad
4ᵐ dōm: ꝙ illa rō cerimonialiū eſt quodāmō ꝓbabilis
nō q2 ex eo dicant̄ cerimonialia: q2 eoꝝ rō nō eſt mani-
feſta: ſed hoc eſt q̄ddā ꝯñs: q2 .n. peccata ad cultū dei ꝑtinē-
tia opꝫ eſſe figuralia: vt infra dicetur: inde eſt ꝙ eoꝝ ratio
nō eſt a deo manifeſta.

¶ Utꝝ ꝑcepta cerimonialia ſint figuralia. Arti. II.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ꝑce
pta cerimonialia nō ſint
figuralia. Pertinet .n. ad officiū cuiuſlibet do-
ctoris: vt ſic ꝓnūciet: vt de facili itelligi poſſit
ſicut Aug. dicit in.4. de doctrina xpiana: ꝛ hoc
maxie vr̄ eſſe neceſſariū in legis latiōe: q2 ꝑcepta legis po
pulo ꝓponunt̄: vñ lex dꝫ eſſe manifeſta: vt Iſidorus dic̄.
ſi igit̄ ꝑcepta cerimonialia data ſint in alicuiꝰ rei figuraꝫ
vr̄ icōueniēter tradidiſſe hec precepta Moyſes nō expo-
nēs q̄d figurarēt. ¶ P̄. Ea q̄ in cultū dei agunt̄ maxime
debēt honeſtatē hr̄e: ſꝫ facere aliq̄ facta ad aliq̄ repñtan
da vr̄ eē theatricū ſiue poeticū. In theatris .n. repñtaban
tur oliꝫ ꝑ aliq̄ q̄ ibi igerebant̄: q̄dā alioꝝ facta. ḡ vr̄ ꝙ hec
nō debeāt fieri ad cultuꝫ dei: ſed cerimonialia ordinant̄
ad cultū dei: vt dictuꝫ eſt. ḡ cerimonialia nō debent eē fi
guralia. ¶ P̄. Augꝰ. dicit in enchi. ꝙ deꝰ maxime colitur
fide ſpe ꝛ charitate: ſed precepta que dātur de fide: ſpe ꝛ
charitate nō ſunt figuralia. ergo precepta cerimōialia nō
debēt eē figuralia. ¶ P̄. Dñs dicit Io.4. Spūs eſt deus
ꝛ eos q̄ adorāt eū in ſpū ꝛ vitate adorare oꝫ: ſed figura nō
eſt ipſa vitas: imo ꝯ ſe inuicem diuidunt̄. ḡ cerimonialia q̄
ꝑtinēt ad cultū dei nō debēt eē figuralia. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ
Apls dicit ad Col.2. Nemo iudicet vos in cibo aut in po-
tu: aut in ꝑte diei feſti: aut neomenie: aut ſabbatoꝝ: q̄ ſūt
vmbra futuroꝝ. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ ſicut iā dictū eſt: ꝑce-
pta cerimonialia dicunt̄ q̄ ordinant̄ ad cultū dei. Eſt aūt
duplex cultꝰ dei: iterioꝛ ꝛ exterioꝛ: cū .n. hō ſit ꝯpoſitus ex
aīa ꝛ corpe: vtrūq; dꝫ applicari ad colēdum deuꝫ: vt .ſ. aīa
colat iteriori cultu: ꝛ corpꝰ exteriori: vnde dr̄ in pſal. Coꝛ
meū ꝛ caro mea exultauerūt in deū viuū: ꝛ ſicut corpꝰ oꝛ
dinat̄ in deū ꝑ aīaꝫ: ita cultꝰ exterioꝛ ordinat̄ ad iteriorē
cultū. Cōſiſtit aūt iterioꝛ cultꝰ in hoc ꝙ aīa ꝯiūgat̄ deo ꝑ
itellectū ꝛ affectū: ꝛ iō ſꝫ ꝙ diuerſimode itellectus ꝛ affe
ctꝰ colētis deū deo recte ꝯiūgit̄: ſꝫ hoc diuerſimode exte
riores actꝰ hoīs ad cultū dei applicant̄. In ſtatu .n. future
btitudinis itellectꝰ hūanꝰ ipſaꝫ diuinā vitatē in ſeipſo in-
tuebit̄: ꝛ iō exterioꝛ cultꝰ nō ꝯſiſtit in aliq̄ figura: ſꝫ ſoluꝫ
in laude dei: q̄ ꝓcedit ex iteriori cognitiōe ꝛ affectiōe ſꝫ
illud Eſaie.51. Gaudiū ꝛ letitia iuenient̄ in ea gr̄aꝝ actio
ꝛ vox laudis. In ſtatu aūt pñtis vite nō poſſumꝰ diuinaꝫ
vitatē in ſeipſa ītueri: ſed opꝫ ꝙ radiꝰ diuine veritatis no
bis illuceſcat ſub aliqbꝰ ſenſibilibꝰ figuris: ſicut Diony. di
cit ṗ ca. cel. hierar. diuerſimode tñ ſꝫ diuerſū ſtatū cogni
gnitiōis hūane. In veteri .n. lege neq; ipſa diuina veritas
in ſeipſa māifeſtata erat: neq; ēt adhuc ꝓpalata erat via
ad hoc ꝑueniēdi: ſicut Aplus dicit ad Heb.7. Et iō oporte-
bat exteriorē cultū veteris legis nō ſolū eſſe figuratiuꝫ
future vitatis manifeſtāde in pr̄ia: ſed ēt figuratiuꝫ xpi
q̄ eſt via ducēs ad illā pr̄ie vitatē. Sꝫ in ſtatu noue legis

hec via

hec viſa iaȝ eſt reuelata: vñ hãc ꝑfigurari nõ opȝ: ſicut futurã: ſȝ cõmemorari oȝ ꝑ modũ ꝑteriti vel pñtis: ſȝ ſoluȝ opȝ ꝑfigurari futurã veritatẽ glorie nõdũ reuelatã: ⁊ hoc eſt ꝙ Aplus dicit ad Heb.10. Umbrã hȝ lex futuroꝝ bonoꝝ: nõ ipſaȝ imaginẽ reꝝ. Umbra.n.min⁹ eſt ꝙ̃ imago tãꝗ̃ imago ꝑtineat ad nouã legẽ: vmbra vo ad veterem. ❡ Ad pᵐ ḡ dõȝ: ꝙ diuina nõ ſunt reuelãda hoĩb⁹: niſi ſȝ eoꝝ capacitatẽ: aliogn daret̃ eis ꝑcipitiũ mã dũ ꝯtẽnerẽt que cape nõ poſſent: ⁊ iõ vtili⁹ fuit vt ſub quodã figuraꝝ velamĩe diuia myſteria rudi populo traderent̃: vt ſic ſaltẽ ea iplicite cognoſcerẽt: dũ illis figuris deſeruirent ad honorẽ dei. ❡ Ad zᵐ dõm: ꝙ ſicut poetica nõ capiunt̃ a rõne hũana ꝑ defectũ vitatis q̃ eſt in eis: ita ẽt rõ hũana pfecte cape nõ põt diuina ꝑ excedẽtẽ ipſoꝝ veritatẽ: ⁊ iõ vtrobiꝙ̃ op⁹ eſt repñtatiõe ꝑ ſenſibiles figuras. ❡ Ad 3ᵐ dõȝ: ꝙ Aug. ibi loq̃t̃ de cultu iteriore: ad quẽ tñ ordiari oȝ exteriorẽ cultũ: vt dcm̃ ẽ. ❡ Et ſilr dõȝ eſt ad 4ᵐ: q2 ꝑ xp̃s hoĩes pleni⁹ ad ſpũalẽ dei cultũ ſunt itroducti.

❡ Utrũ debuerũt eẽ mlta cerimõialia ꝑcepta. Ar. III.

Ad tertiũ ſic pcedit̃. Uĩ ꝙ non debuerunt eſſe multa cerimonialia ꝑcepta. Ea.n.q̃ ſunt ad finẽ debẽt eẽ fini ꝑportionata: ſed cerimonialia ꝑcepta: ſicut dictũ ẽ: ordinant̃ ad cultũ dei: ⁊ in figurã xp̃i: eſt autẽ vn⁹ deus a quo oĩa ⁊ vn⁹ dñs ieſus xp̃s ꝑ queȝ oĩa: vt dĩ.i. ad Cor.8. ergo cerimonialia nõ debuerũt multiplicari. ❡ P̃. multitudo cerimonialiũ preceptoꝝ trãſgreſſionis erat occaſio ſȝ illud qđ dicit Petrus Act.15. Quid tentatis deũ iponere iugũ ſup ceruicẽ diſcipłoꝝ: qđ neꝗ̃ nos neꝗ̃ pr̃es nr̃i portare potuim⁹: ſȝ trãſgreſſio diuinoꝝ ꝑceptoꝝ ꝯtrariat̃ hũane ſaluti: cũ igit̃ lex oĩs debeat ſaluti congruere hoĩuȝ: vt Iſidorus dicit: vĩ ꝙ nõ debuerũt multa ꝑcepta cerimonialia dari. ❡ P̃. Precepta cerimonialia ꝑtinebãt ad cultũ dei exteriorẽ ⁊ corporalẽ: vt dictũ eſt: ſȝ hɔ cultũ corporalẽ lex debebat diminuere: q2 ordinabat ad xp̃m: q̃ docuit hoĩes deũ colere in ſpũ ⁊ veritate: vt hr̃ Jo.4. Nõ ergo debuerũt multa ꝑcepta cerimõialia dari. ❡ Sȝ ꝯ eſt qđ dĩ Oſee.8. Scribam eis multiplices leges int⁹: ⁊ Job.11. Ut oſtẽderẽt tibi ſecreta ſapiẽtie: ꝙ multiplex ſit lex ei⁹. ❡ R̃ndeo dõȝ: ꝙ ſicut ſupra dictuȝ eſt: oĩs lex alicui pplo dat̃. Jn pplo aũt duo genera hoĩuȝ ꝯtinent̃: qdã ꝓni ad malũ q̃ ſunt ꝑ ꝑcepta legis coercẽdi: vt ſupra dictũ eſt: qdã hñtes iclinatiõẽ ad bonũ vel ex nã: vel ex cõſuetudine: vel ẽt ex grã: ⁊ tales ſunt per legis preceptũ iſtruẽdi: ⁊ in meli⁹ ꝓmouẽdi. Quãtũ igit̃ ad vtrũꝗ̃ genus hoĩum expediebat ꝑcepta cerimonialia in veteri lege multiplicari. Erant.n. in illo populo aliq̃ ad idolatriã ꝓni: ⁊ ideo neceſſe erat vt ab idolatrie cultu per ꝑcepta cerimonialia reuocarent̃ ad cultũ dei: ⁊ q2 multiplr hoĩes idolatrie deſeruiebãt: oportebat e contrario multa iſtitui ad ſingula reprimẽda: ⁊ iteꝝ multa talib⁹ iponi: vt q̃ſi onerati ex his q̃ ad cultũ dei ipẽderẽt nõ vacarẽt idolatrie deſeruire. Ex ꝑte vo eoꝝ q̃ erãt ꝓni ad bonũ: ẽt neceſſaria fuit multiplicatio cerimonialiũ ꝑceptoꝝ: tum q2 ꝑ hoc diuerſimode mens eoꝝ referebat̃ in deuȝ ⁊ magis aſſidue: tũ ẽt q2 myſteriũ xp̃i: q̃ ꝑ hɔ cerimonialia figurabatur: multiplices vtilitates attulit mũdo: ⁊ multa circa ipȝ ꝯſiderãda erãt ⁊ oportuit ꝑ diuerſa cerimonialia figurari. ❡ Ad pᵐ ḡ dõȝ: ꝙ qñ id qđ ordinat̃ ad finẽ eſt ſufficiens ad ducẽdũ in finẽ: tũc ſufficit vnũ ad vnuȝ finẽ: ſicut vna medicia ſi ſit efficax ſufficit qñꝗ̃ ad ſanitatẽ iducendã: ⁊ tũc nõ opȝ multiplicari medicinã: ſȝ ꝑ debilitatẽ ⁊ iꝑfectionẽ ei⁹ qđ ẽ ad finẽ oȝ eã multiplicari: ſicut multa adhibent̃ remedia iĩfirmo qñ vnũ nõ ſufficit ad ſandũ. Cerimonie aũt veteris legis iualide ⁊ iꝑfecte erãt ad repñtãdũ xp̃i myſteriũ qđ eſt ſup excellẽs: ⁊ ad ſubiugãdũ mẽtes hoĩuȝ deo: vñ Apls dicit ad Heb.7. Reprobatio ſit ꝑcedẽtis mãdati ꝑ ĩfirmitatẽ ⁊ iutilitatẽ: nihil enim ad ꝑfectũ adduxit lex: ⁊ iõ oportuit hɔ cerimonias multiplicari. ❡ Ad zᵐ dõȝ: ꝙ ſapiẽtis legiſlatoris eſt mĩnores trãſgreſſiones ꝑmittere: vt maiores caueant̃: ⁊ iõ vt caueret̃ trãſgreſſio idolatrie ⁊ ſupbie: q̃ in iudeoꝝ cordib⁹ naſceret̃: ſi oĩa ꝑcepta legis iplerent: nõ ꝑ hɔ ꝑtermiſit de⁹ multa cerimonialia ꝑcepta tradere: q2 de facili ſumebãt ex hoc trãſgrediẽdi occaſionẽ. ❡ Ad 3ᵐ dõȝ: ꝙ vetus lex in multis diminuit corporalẽ cultum: ꝑ qđ ſtatuit ꝙ nõ in oĩ loco ſacrificia offerrent̃: neꝗ̃ q̃buſlȝ: ⁊ multa hɔ ſtatuit ad diminutionẽ exterioris cult⁹: ſicut ẽt Rabi moyſes egypti⁹ dicit. Oportebat tñ nõ ita attenuare corporalẽ cultũ dei: vt hoĩes ad cultũ demonũ declinarẽt.

❡ Utrũ cerimonie veteris legis ꝯueniẽter diuidant̃ in ſacrificia: ſacra: ſacra: ⁊ obſeruãtias. Arti. IIII.

Ad quartũ ſic pcedit̃. Uĩ ꝙ cerimonie veteris legis icõueniẽter diuidãt̃ in ſacrificia: ſacra: ſacra: ⁊ obſuãtias. Cerimõie.n. veteri legis figurabãt xp̃z: ſȝ hec ſolũ fiebãt ꝑ ſacrificia ꝑ q̃ figurabatur ſacrificiũ quo xp̃s ſe obtulit oblatiõnẽ ⁊ hoſtiã deo: vt dicitur ad Epheſ.5. Ergo ſola ſacrificia erãt cerimonialia. ❡ P̃. Uetus lex ordinabat̃ ad nouã: ſed in noua lege ipȝ ſacrificiũ eſt ſacrȝ altaris: ḡ in veteri lege nõ debuerũt diſtingui ſacra ꝯ ſacrificia. ❡ P̃. Sacrũ dĩ qđ eſt deo dedicatũ ſȝ quẽ modũ tabernaculũ ⁊ vaſa ei⁹ ſacrificari dicebant̃: ſȝ oĩa cerimonialia erãt ordinata ad cultum dei: vt dcm̃ eſt. ḡ cerimõialia oĩa ſacra erãt: nõ ḡ vna ps cerimonialiũ dȝ ſacra noĩari. ❡ P̃. Obſuãtie ab obſeruãdo dñr ſȝ oĩa ꝑcepta legis obſuari debent. Dĩ.n. Deut.8. Obſerua ⁊ caue ne qñ obliuiſcaris dñi dei tui: ⁊ negligas mãdata ei⁹ atꝙ̃ iudicia ⁊ cerimonias. nõ ḡ obſeruãtie debẽt poni vna ps cerimõialiũ. ❡ P̃. Solẽnitates iter cerimõialia ꝯputant̃ cũ ſint in vmbraȝ futuri: vt pȝ ad Col.2. Silr ẽt oblatiões ⁊ munera: vt pȝ ꝑ aplm ad Heb.9. Que tñ ſub nullo hoꝝ ꝯtineri vident̃. ḡ icõueniẽs eſt ꝑdicta diſtictio cerimonialiũ. ❡ Sȝ ꝯ eſt qđ in veteri lege ſingula ꝑdcã cerimonie vocant̃: ſacrificia.n. dñr cerimonie Nũeri.15. Offerat vitulũ ⁊ ſacrificia ei⁹ ad libamẽta vt cerimonie ei⁹ poſtulãt. De ſacro ẽt ordis dĩ Leuit.7. Hec eſt vnctio Aaron ⁊ filioꝝ ei⁹ in cerimonijs. De ſacris ẽt dĩ Exo.38. Hec ſũt iſtrã tabernaculi teſtimonij in cerimonias leuitaꝝ. De obſuatijs ẽt dĩ.3. Reg.9. Si auerſi fueritis nõ ſequẽtes me: nec obſuãtes cerimõias: quas ꝓpoſui vobis. ❡ R̃n⁹ dõȝ: ꝙ ſicͭ ſupra dcm̃ ẽ: cerimõialia ꝑcepta ordinant̃ ad cultũ dei: i quo qdẽ cultu ꝯſiderari pñt ⁊ ipe cultus: ⁊ colẽtes: ⁊ iſtrã colẽdi. Jpſe aũt cultus ſpãlr ꝯſiſtit in ſacrificijs q̃ in dei reuerẽtiã offerunt̃. Inſtrã aũt colẽdi ꝑtinẽt ad ſacra: ſicͭ eſt tabernaculũ: ⁊ vaſa: ⁊ alia hɔ. Ex ꝑte aũt colẽtiũ duo pñt ꝯſiderari. ſ. eoꝝ iſtitutio ad cultuȝ diuinũ: qđ fit ꝑ quãdã ꝯſecrationẽ vł ppłi: vel miſtroꝝ: ⁊ ad hɔ ꝑtinẽt ſacra: ⁊ iteꝝ eoꝝ ſingularis ꝯuerſatio per quã diſtiguunt̃ ab his q̃ deũ nõ colũt: ⁊ ad hɔ ꝑtinẽt obſuãtie puta in cibis ⁊ veſtimẽtis ⁊ alijs hɔ. ❡ Ad pᵐ ḡ dõȝ: ꝙ ſacrificia offeri oportebat: ⁊ in aliqͥb⁹ locis: ⁊ ꝑ aliq̃s hoĩes: ⁊ totũ hɔ ad cultũ dei ꝑtinet: vñ ſicut ꝑ ſacrificia ſignificatur xp̃s imolat⁹: ita ẽt per ſacra ⁊ ſacra illoꝝ figurabant̃ ſacra ⁊ ſacra noue legis: ⁊ ꝑ eoꝝ obſuãtias figurabat̃ cõuerſatio ppłi noue legi: q̃ oĩa ad xp̃ꝫ ꝑtinẽt. ❡ Ad zᵐ dõȝ: ꝙ ſacrificiũ noue legis.i. euchariſtia ꝯtinet ipȝ xp̃m q̃ eſt ſcificatiõis actor. Scificauit.n. ꝑ ſuũ ſanguinẽ pplm: vt dĩ ad Heb. vltio: ⁊ iõ hɔ ſacrificiũ ẽt ſacrm̃ eſt: ſȝ ſacrificia veteris legis nõ ꝯtinebãt xp̃ȝ: ſȝ ipȝ figurabãt: ⁊ iõ nõ di

cunẽ ſacra: ſʒ ad ħ deſignãdũ ſeorſuʒ erãt q̃dã ſacra in veteri lege: q̃ erãt figure future ↄſecratiõis: q̃tũs ẽt qbuſdã ↄſecratiõib⁹ q̃dã ſacrificia adiungerenẽ. ⁋ Ad 3ᵐ dcẽ: q̀ ſacrificia ⁊ ẽt ſacra erãt: ſʒ q̃dã erãt que erãt ſacra: vtpote ad cultũ dei dicata: nec tñ erãt ſacrificia: nec ſacra: ⁊ iõ retinebãt ſibi cõe nomẽ ſacroꝝ. ⁋ Ad 4ᵐ dcẽ: q̀ ea q̃ ptinẽt ad ↄuerſationẽ ppli deũ colẽtis: retinebãt ſibi cõe nomẽ obſuãtiaꝝ: inq̃tũ a pmiſſis deficiebãt. Nõ.n. dicebãtur ſacra: qꝛ nõ habebãt imediatũ reſpectũ ad cultũ dei: ſicut tabernaculũ ⁊ vaſa ei⁹: ſʒ p quãdã ↄueniẽtiã erãt cerimonialia: inq̃tũ ptinebãt ad quãdã idoneitatẽ ppli colẽtis deũ. ⁋ Ad 5ᵐ dcẽ: q̀ ſicut ſacrificia offerebanẽ i determiato loco: ita ẽt offerebanẽ in determiatis tpib⁹: vñ ẽt ſolẽnitates iter ſacra ↄputari videnẽ. Oblatiões aũt ⁊ munera cõputanẽ cũ ſacrificijs: qꝛ deo offerebanẽ: vnde Aplˢ dicit ad Heb. 5. Omnis pontifex ex hoibus aſſumptus pro hoibus ↄſtituitur in his que ſunt ad deũ vt offerat dona ⁊ ſacrificia pro peccatis.

⁋ De cauſis cerimonialiũ p̄ceptoꝝ. Qõ. CII.

D Einde ↄſiderãdũ eſt de cauſis cerimõialiũ p̄ceptoꝝ. ⁋ Et circa hoc q̃runẽ ſex. ⁋ Pmo vtꝝ p̄cepta cerimonialia habeãt cãʒ. ⁋ 2º vtꝝ habeãt cãʒ lr̃alẽ: vel ſolũ figuralẽ. ⁋ 3º de cauſis ſacrificioꝝ. ⁋ 4º de cauſis ſacroꝝ. ⁋ 5º de cauſis ſacroꝝ. ⁋ 6º d cãſis obſuãtiaꝝ.

⁋ Utꝝ cerimonialia p̄cepta hẽant cãm. Arti. I.

A D primuʒ ſic pcedit. Ur̃ q̀ cerimonialia p̄cepta nõ habeant cãʒ. Qꝛ ſup illũ Eph. 2. Legẽ mãdatoꝝ decretis euacuãs. dicit glo. i. euacuãs legẽ veterem q̃tũ ad carnales obſuãtias decretis .i. p̄ceptis euãgelicis: q̃ ex rõne ſunt: ſʒ ſi obſuãtie veteris legis ex ratiõe erãt: fruſtra euacuarenẽ per rõnabilia decreta noue legis. nõ g̊ cerimõiales obſuantie veteris legis hẽbãt aliquã rõnẽ. ⁋ P̄. Uetus lex ſucceſſit legi nãe: ſʒ in lege nature fuit aliqd̃ p̄ceptũ qd̃ nullã rõnem hẽbat niſi vt hoĩs obediẽtia pbareẽ: ſicut Aug. dicit. 8. ſup Gen. ad lr̃aʒ de phibitione ligni vite. g̊ ẽt in veteri lege aliq̃ p̄cepta danda erãt: in qb⁹ hoĩs obediẽtia pbareẽ: q̃ de ſe nullã rõnẽ haberẽt. ⁋ P̄. Opa hoĩs dicunẽ moralia ſʒ q̀ ſunt a rõne: ſi igiẽ cerimonialiũ p̄ceptoꝝ ſit aliq̃ rõ: nõ differẽs a moralib⁹ p̄ceptis: vr̃ g̊ q̀ cerimonialia p̄cepta nõ hẽant aliq̃ cãʒ: rõ.n. p̄cepti ex aliq̃ cã ſumiẽ. ⁋ Sʒ ↄ̃ eſt qd̃ dr̃ in pˢ. Preceptũ dñi lucidũ illuminãs oclos: ſʒ cerimõialia ſũt p̄cepta dĩ. g̊ ſũt lucida: qd̃ nõ eẽt niſi hr̃ent rõnabilẽ cãʒ. ⁋ Rñ. dcẽ: q̀ cũ ſapiẽtis ſit ordinare ſʒ phʒ in p̄ meta. ea q̃ ex diuia ſapia pcedũt: oʒ eẽ ordinata: vt aplˢ dic̃ ad Ro. 13. Ad ħ aũt q̀ aliq̃ ſint ordinata duo regrũẽ. Pmo qdẽ q̀ aliq̃ ordinenẽ ad debitũ fineʒ q eſt pn̄ᵐ toti⁹ ordis in reb⁹ agẽdis: ea.n. q̃ caſu eueniũt p̄ter itẽtionẽ finis: vel q̃ nõ ſerio fiũt: ſʒ ludo: dicim⁹ eẽ iordinata. Scdo oʒ q̀ id qd̃ ẽ ad finẽ ſit pportiõatũ fini: ⁊ ex ħ ſeqẽ q̀ rõ eoꝝ q̃ ſẽ ad finẽ ſumiẽ ex fine: ſicut rõ diſpõnis ſerre ſumiẽ ex ſectiõe q̃ eſt finis ei⁹: vt dr̃ i. 2. phy. Mãifeſtũ ẽ aũt q̀ p̄cepta cerimõialia: ſicut ⁊ oĩa alia p̄cepta legis ſunt ex diuia ſapia iſtituta: vñ dr̃ Deut. 4. Hec eſt ſapia vr̃a ⁊ itellect⁹ corã pplis: vñ neceſſe ẽ dicere q̀ p̄cepta cerimõialia ſint ordinata ad aliquẽ finẽ quo eoꝝ rõnabiles cãe aſſignari poſſint. ⁋ Ad p̄ᵐ g̊ dcẽ: q̀ obſuãtie veteris legis pñt dici ſine rõne q̃tũ ad ħ q̀ ipſa fcã in ſui nã rõneʒ nõ hẽbãt: puta q̀ veſtis nõ ↄficereẽ ex lana ⁊ lino: poterãt tñ hr̃e rõnẽ ex ordine ad aliũ: inq̃tũ .ſ. vl aliqd p ħ figurabaẽ: vel aliqd excludebaẽ: ſʒ decreta noue legis: q̃ p̄cipue ↄſiſtũt i fide ⁊ dilectiõe dei ex ipa nã act⁹ rõabilia ſt. ⁋ Ad 2ᵐ dcẽ q̀ phibitio ligni ſcie boni ⁊ mali nõ fuit pp ħ q̀ illud lignũ eẽt nãlr malũ: ſed tñ ipſa phibitio habuit aliq̃ rõnẽ ex ordine ad aliud: inq̃tuʒ .ſ. p ħ aliqd figurabaẽ: ⁊ ſic ẽt cerimonialia p̄cepta veteris legis hñt rõnẽ in ordine ad aliud. ⁋ Ad 3ᵐ dcẽ: q̀ p̄cepta moralia ſʒ ſuã nãʒ hñt rõnabiles cãs: ſicut nõ occides. Nõ furtũ facies: ſʒ p̄cepta cerimõialia hñt rõnabiles cãs ex ordie ad aliud: vt dcm̃ ẽ.

⁋ Utꝝ p̄cepta cerimonialia habeãt cãm lr̃alem vel figuralem tãtum. Articulus. II.

A D ſecundũ ſic pcedit. Ur̃ q̀ precepta cerimonialia nõ habeãt cãʒ lr̃alẽ: ſʒ figuralẽ tm̃. Inter p̄cepta.n. cerimõialia p̄cipua erant circũciſio ⁊ imolatio agni paſchal: ſʒ vtrũq; iſtoꝝ nõ hẽbat niſi cãʒ figuralẽ qꝛ vtrũq; iſtoꝝ datũ ẽ in ſigᵐ. Dr̃.n. Gen. 17. Circũcidetis carnẽ pputij vr̃i: vt ſit in ſigᵐ federis iter me ⁊ vos: ⁊ de celebratiõe phaſe dr̃ Exo. 13. Erit q̃ſi ſignuʒ in manu tua: ⁊ q̃ſi monumẽtuʒ añ oculos tuos. g̊ multo magis alia cerimonialia nõ hñt niſi cãʒ figuralẽ. ⁋ P̄. Effect⁹ pportionanẽ ſue cãe: ſʒ oĩa cerimõialia ſũt figuralia: vt. ſ̄. dcm̃ ẽ. g̊ nõ hñt niſi cãʒ figuralẽ. ⁋ P̄. Illũ qd̃ de ſe ẽ indifferẽs vtꝝ ſic vel nõ ſic fiat: nõ vr̃ hr̃e aliq̃ lr̃alẽ cãm: ſʒ q̃dam ſunt in p̄ceptis cerimõialib⁹: q̃ nõ videnẽ differre vtꝝ ſic vl ſic fiãt: ſicut eſt de nũõ aĩaliũ offerẽdoꝝ: ⁊ alijs hũ pticularib⁹ circũſtãtijs. g̊ p̄cepta veteris legis nõ hñt rõnẽ lr̃alẽ. ⁋ Sʒ ↄ̃. Sicut p̄cepta cerimõialia figurabãt xp̄ʒ: ita ẽt hiſtorie veteris teſti. Dr̃.n. 1. ad Cor. 10. q̀ oĩa in figurã ↄtingebãt illis: ſʒ in hiſtorijs veteris teſti p̄ter itellectũ myſticũ: ſeu figuralẽ: eſt ẽt itellect⁹ lr̃alis. g̊ ẽt p̄cepta cerimõialia p̄ter cãs figurales hẽbãt ẽt cãs lr̃ales. ⁋ Rñ. dcẽ: q̀ ſicut ſupra dcm̃ ẽ: rõ eoꝝ q̃ ſunt ad finẽ oʒ q̀ a fine ſumaẽ finis aũt p̄ceptoꝝ cerimonialiũ ẽ duplex. Ordinabãẽ.n. ad cultũ dei p tpe illo: ⁊ ad figurãdũ xp̄ʒ: ſicut ẽt v̄ba pphetaꝝ ſic reſpiciebãt pñs tp̄s: qd̃ ẽt in figurã futuri dicebãẽ: vt Hiero. dicit ſup Oſee. Sic igr̃ rõnes p̄ceptoꝝ cerimonialiũ veteris legis duplr̃ accipi pñt. Uno⁹ ex rõne cult⁹ diuini q erat p tpe illo obſuãdus: ⁊ rõnes ille ſunt lr̃ales ſiue ptineãt ad vitãdũ idolatrie cultũ: ſiue ad rememorãdũ aliq̃ dei bñficia: ſiue ad iſinuãdũ excellẽtiã diuinã: vl ẽt ad deſignãdũ diſpõnẽ mẽtis: q̃ tũc regrebaẽ in colẽtibus deũ. Alio⁹ pñt eoꝝ rõnes aſſignari ſm̃ q̀ ordinãẽ ad figurãdũ xp̄ʒ. ⁊ ſic hñt rões figurales ⁊ myſticas: ſiue accipianẽ ex ip̄o xp̄o ⁊ eccl̃ia qd̃ ptinet ad allegoriã: ſiue ad mores ppli xp̄iani: qd̃ ptinet ad moralitateʒ: ſiue ad ſtatũ future glĩe: put in eã itroducimur p xp̄ʒ: qd̃ ptinet ad anagogiã. ⁋ Ad p̄ᵐ g̊ dcm̃: q̀ ſicut itellect⁹ metaphorice locutiõis in ſcripturis ẽ lr̃alis: qꝛ v̄ba ad ħ pferunẽ vt ħ ſignificẽt: ita ẽt ſignificatiões cerimoniaꝝ legis: q̃ ſũt cõmemoratiue bñficioꝝ dei pp̄ q̃ iſtituta ſũt: vl alioꝝ hõ q̃ ad illũ ſtatũ ptinebãt: nõ trãſcẽdũt ordinẽ lr̃aliũ cãꝝ: vñ oʒ q̀ aſſigneẽ cã celebratiõis phaſe qd̃ ẽ ſignũ liberatõis ex egypto: ⁊ q̀ circũciſio ẽ ſignũ pacti qd̃ de⁹ habuit cuʒ abrã: ptinet ad cãʒ lr̃alẽ. ⁋ Ad 2ᵐ dcm̃: q̀ rõ illa pcederet ſi cerimõialia p̄cepta eẽnt data ſolũ ad figurãdũ futurũ: nõ aũt ad pñtialr deũ colẽduʒ. ⁋ Ad 3ᵐ dcẽ: q̀ ſicut in legib⁹ hũanis dcm̃ eſt: q̀ in vlĩ hñt rõnẽ: nõ aũt q̃tuʒ ad pticulares ↄditiões: ſʒ hec ſunt ex arbitrio iſtituẽtiuʒ: ita ẽt multe pticulares determiatiões in cerimonijs veteris legis nõ hñt aliquã cãm lr̃aleʒ: ſed ſolã figuralem: in cõi vero habent ẽt cãm lr̃alem.

⁋ Utꝝ poſſit aſſignari cõueniens rõ cerimoniarũ que ad ſacrificia pertinent. Articulus. III.

A D tertiũ ſic pcedit. Ur̃ q̀ nõ poſſit ↄueniẽs ratio aſſignari cerimoniaꝝ q̃ ad ſacrificia ptinẽt. Ea.n. q̃ in ſacrificiũ

ficiū offerebanť ſunt illa q̄ ſunt neċia ad ſuſtētandā hūanā vitā: ſicut aīalia q̄dā ⁊ panes q̄dā: ſʒ de⁹ tali ſuſtētamēto nō idiget ſʒ illud ps. Nūqd mādūcabo carnes taurorū: aut ſanguinē hyrcoꝝ potabo. ḡ icōuenienter hō ſacrificia deo offerebanť. ¶ .P. In ſacrificiū diuinū nō offerebať niſi de trib⁹ generib⁹ aīaliū q̄drupedū. ſ. de genere bouū: ouiū: ⁊ capraꝝ: ⁊ de auib⁹ cōiter q̄dē turtur ⁊ colūba. Spālr aūt in emūdatiōe leproſi fiebat ſacrificiuʒ de paſſerib⁹: multa aūt aīalia alia ſunt eis nobiliora. Cū igr̄ oē qḋ eſt optimū deo ſit exhibēdū: vr̄ q̄ nō ſolū de iſtis rebus fuerit deo ſacrificia offerēda. ¶ .P. Sicut hō a deo hʒ dn̄iuʒ volatiliū ⁊ beſtiaꝝ: ita ēt piſciū: icōueniēter igr̄ piſces a diuino ſacrificio excludebanť. ¶ .P. Indifferenter offerri mādabanť turtures ⁊ colūbe: ſicut igiť mādabanť offerri pulli colūbaꝝ: ita ēt pulli turtuꝝ. ¶ .P. De⁹ eſt actor vite nō ſolū hoīuʒ: ſʒ ēt aīaliū: vt pʒ per id qḋ dr̄ Gen̄. p̄. Mors aūt opponiť vite: nō ḡ debuerūt deo offerri aīalia occiſa: ſʒ magis aīalia viuētia: p̄cipue q2 ēt aplus monet Ro. 12. Ut exhibeam⁹ corpora nr̄a hoſtiā viuētē ſanctā deo placētē. ¶ .P. Si aīalia deo in ſacrificiū non offerebanť niſi occiſa: nulla videreť eſſe differētia q̄lr occidanť: icōueniēter igiť determiatur modus imolatiōis p̄cipue in auib⁹: vt pʒ Leuit. p̄. ¶ .P. Ois defectus aīalis via eſt ad corruptionē ⁊ mortē: ſi igiť aīalia occiſa deo offerebanť: icōueniēs fuit ꝓhibere oblationē aīalis iperfecti: puta claudi: aut ceci: aut alr̄ maculoſi. ¶ .P. Illi q̄ offerunt hoſtias deo debēt de hīs p̄ticipare ſm̄ illud apl̄i. i. ad Cor. 10. Nōne q̄ edūt hoſtias participes ſunt altaris: icōueniēter igiť q̄dā p̄tes hoſtiaꝝ offerētib⁹ ſubtrahebantur. ſ. ſanguis ⁊ adeps: pectuſculū: ⁊ armus dexter. ¶ .P. Sicut holocauſta offerebanť in honorē dei: ita ēt hoſtie pacifice: ⁊ hoſtie ꝓ pctō: ſʒ nullū aīal feminini ſexus offerebať deo in holocauſtū: fiebāt tñ holocauſta tā de quadrupedib⁹ q̄ȝ de auib⁹. ergo incōueniēter in hoſtijs pacificis: ⁊ ꝓ pctō offerebanť aīalia feminini ſexus: ⁊ tñ in hoſtijs pacificis nō offerebanť aues. ¶ .P. Oēs hoīes pacifice vni⁹ generis eſſe videnť. nō ḡ debuit poni iſta differētia q̄ quorūdā pacificoꝝ carnes nō poſſent veſci i craſtino: quorūdā aūt poſſent: vt mandať Leuit. 7. ¶ .P. Oia peccata in hoc ꝯueniūt q̄ a deo auertūt. ḡ ꝓ oībus peccatis i dei recōciliationē vnū gen⁹ ſacrificij debuit offerri. ¶ .P. Oia aīalia q̄ offerebanť in ſacrificiū: vno mō offerebanť. ſ. occiſa: nō vr̄ ḡ ꝯueniēs q̄ de terra naſcentib⁹ diuerſimode fiebat oblatio: nūc. n. offerebanť ſpice: nūc ſimila: nūc panis: q̄nq̄ q̄dē coct⁹ i clibano: q̄nq̄ i ſartagie: q̄nq̄ in craticula. ¶ .P. Oia que in vſuʒ noſtrū veniūt a deo recognoſcere debem⁹: icōueniēter ḡ p̄ter aīalia ſoluʒ hec duo offerebanť: panis: vinū: oleū: thus: ſal. ¶ .P. Sacrificia corporalia exprimūt iteri⁹ ſacrificium cordis quo hō ſpūʒ ſuū offert deo: ſʒ in interiori ſacrificio plus eſt de dulcedine quā repn̄tat mel: q̄ȝ de mordacitate quā repreſentat ſal. Dr̄. n. Eccl. 24. Spūs me⁹ ſup mel dulcis. ergo icōueniēter ꝓhibebať in ſacrificio apponi mel ⁊ fermentū: qḋ ēt facit panē ſapiduʒ: ⁊ p̄cipiebať ibi apponi ſal: qḋ eſt mordicatiuū: ⁊ thus: qḋ hʒ ſaporē amaruʒ: videť ḡ q̄ ea que p̄tinēt ad cerimonias ſacrificioꝝ nō habeāt rōnabilē cām. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ dr̄ Leuit. p̄. Oblata oia adolebit ſacerdos ſup altare in holocauſtū ⁊ odorē ſuauiſſimū dn̄o. Sʒ ſicut dr̄ Sap. 7. neminē diligit de⁹ niſi q̄ cū ſapiētia ihabitat: ex quo pōt accipi q̄ q̄cq̄d eſt deo acceptū eſt cū ſapiētia. ḡ ille cerimonie ſacrificioꝝ cū ſapiētia erant velut habētes rōnabiles cās. ¶ Rn̄deo dōm: q̄ ſicut ſupra dictū eſt: cerimonie veteris legis duplicez cām habebāt vnā. ſ. lr̄alē ſm̄ q̄ ordinabanť ad cultū dei. Aliā vero figuralē ſiue myſticā ſʒ q̄ ordinabanť ad figurādū xp̄ʒ. Et ex vtraq̄ p̄te pōt ꝯueniēter aſſignari cā cerimoniarū: que ad ſacrificia p̄tinebāt: ſm̄. n. q̄ ſacrificia ordinabantur ad cultū dei: cā ſacrificioꝝ duplr̄ accipi pōt. Uno mō ſʒ q̄ per ſacrificia repn̄tabať ordinatio mētis in deū: ad quā excitabať ſacrificiū offerēs: ad rectā aūt ordinatiōeʒ mētis in deum p̄tinet q̄ oia que hō hʒ recognoſcat a deo tāq̄ȝ a p̄mo p̄ncipio: ⁊ ordinet in deū tāq̄ȝ in vltimū finē: ⁊ hoc repreſentabať in oblationib⁹ ⁊ ſacrificijs ſm̄ q̄ hō ex reb⁹ ſuis q̄ſi in recognitionē q̄ haberet ea a deo in honorē dei ea offerebat ſm̄ q̄ dixit Dauid. i. Paralipomenon. 29. Tua ſunt oia: ⁊ que de manu tua accepim⁹ dedimus tibi: ⁊ ideo in oblatione ſacrificioꝝ p̄teſtabať hō q̄ deus eſſʒ p̄m̄ p̄ncipiū creatiōis reꝝ: ⁊ vltim⁹ finis ad queʒ eēnt oia referēda: ⁊ q2 p̄tinēt ad rectā ordinationē mētis in deū: vt mens hūana nō recognoſcat aliū p̄mū actoreʒ reꝝ: niſi ſolū deū: neq̄ in aliquo alio finē ſuū ꝯſtituat: pp̄ hoc ꝓhibebať in lege offerre ſacrificiuʒ alicui alteri niſi deo ſm̄ illud Exo. 22. Qui imolat dijs occideť p̄ter dn̄o ſoli: ⁊ iō de cā cerimoniaruʒ circa ſacrificia pōt aſſignari rō: alio mō ex hoc q̄ per hō hoīes retrahebanť a ſacrificijs idoloꝝ: vn̄ ēt p̄cepta de ſacrificijs nō fuerūt data populo iudeoꝝ: niſi poſtq̄ȝ declinauit ad idolatriā adorādo vitulū cōflatilē: quaſi hō ſacrificia ſint inſtituta: vt pplus ad ſacrificādū ꝓmptus hō ſacrificia magis deo q̄ȝ idolis offerret: vn̄ dr̄ Hiere. 7. Nō ſuʒ locutus cū patrib⁹ veſtris ⁊ nō p̄cepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti: de verbo holocauſtomatū ⁊ victimaꝝ. Inter oia aūt dona que de⁹ hūano generi iā p pctm̄ lapſo dedit: p̄cipuū eſt q̄ dedit filiū ſuū: vn̄ dr̄ Jo. 3. Sic de⁹ dilexit mundū: vt filiuʒ ſuū vnigenitū daret: vt ois qui credit in ipm̄ nō pereat: ſʒ habeat vitā eternā: ⁊ iō potiſſimū ſacrificiū eſt quo ipſe xp̄s ſeip̄m obtulit deo in odorē ſuauitatis: vt dr̄ ad Eph. 5. ⁊ pp̄ hec oia alia ſacrificia offerebanť in veteri lege: vt hoc vnū ſingulare ⁊ p̄cipuū ſacrificiū figurareť tāq̄ȝ pfectuʒ per iperfecta: vn̄ aplus dicit ad Heb. 10. q̄ ſacerdos veteris legis eaſdē ꝓferebat hoſtias: que nūq̄ȝ p̄nt auferre peccata. xp̄s aūt ꝓ peccatis obtulit vnā in ſempiternuʒ: ⁊ q2 ex figurato ſumiť rō figure: iō rōnes ſacrificioꝝ figuraliū veteris legis ſunt ſumēde ex vero ſacrificio xp̄i.

¶ Ad p̄m ḡ dōm: q̄ de⁹ non volebat hō ſacrificia ſibi offerri pp̄ ipſas res q̄ offerebanť q̄ſi eis indigeret: vnde dr̄ Eſaie. i. Holocauſta arietū ⁊ adipē pinguiū: ⁊ ſanguinē vituloꝝ: ⁊ hyrcoꝝ: ⁊ agnoꝝ noluit: ſed volebat ea ſibi offerre: vt ſupra dictū eſt: tū ad excludēdū idolatriā: tūʒ ad ſignificādū debitū ordinē mētis humane in deū: tūʒ ēt ad ſignificādū myſteriū redēptionis humane ꝑ xp̄m. ¶ Ad ſcḋʒ dōm: q̄ q̄ntū ad oia p̄dicta rō cōueniēs fuit quare iſta aīalia offerebanť deo in ſacrificiū: ⁊ non alia. p̄mo q̄deʒ ad excludēdū idolatriā: quia oia alia aīalia offerebāt idolatre dijs ſuis: vel eis ad maleficia vtebanť: iſta autē aīalia apud egyptios: cū q̄b⁹ ꝯuerſati erāt abominabilia erāt ad occidēdū: vnde ea nō offerebāt in ſacrificiū dijs ſuis: vn̄ dr̄ Exo. 8. Abominationes egyptioꝝ imolabim⁹ dn̄o deo nr̄o: oues. n. colebāt: hyrcos venerabanť: q2 i eorū figura demōes apparebāt. Bobus ēt vtebanť ad agriculturā quā iter res ſacras habebāt. Scḋo hoc cōueniēs erat ad p̄dictā ordinationeʒ mētis in deum: ⁊ hoc duplr̄. Primo q̄dē: q2 hō aīalia maxime ſunt per que ſuſtētatur hūana vita: ⁊ cū hoc mūdiſſima ſunt: ⁊ mundiſſimuʒ hn̄t nutrimētū: alia vero aīalia vel ſunt ſilueſtria: ⁊ nō ſunt cōiter hoīum vſui deputata: vel ſi ſunt domeſtica: imūdum habēt nutrimētū: vt porcus ⁊ gallina: ſolū aūt id qḋ ē puruʒ deo eſt attribuēdū: hō aūt aues ſpālr offerebanť: quia habenť in copia in terra ꝓmiſſionis. Scḋo. q2 per imolatiōe hō aīaliū puritas mentis deſignať: q2 vt dr̄ in gloſ.

Leuit.p̄. Uitulū offerimus cū carnis ſuperbiā vincim⁹:
agnū cū irrōnabiles mor⁹ corrigim⁹: hedū cū laſciuiā ſu-
peram⁹: turturē dū caſtitatē ſeruam⁹: panes açimos cuꝫ
in açimis ſinceritatis epulamur. In colūba vō manife-
ſtuꝫ eſt ꝙ ſignificaē caſtitas ⁊ ſimplicitas mētis. Tertio
vō ꝯueniēs fuit hec aialia offerri in figurā xp̄i: q̄r vt in ea
deꝫ gl̄o. dr̄: xp̄s in vitulo offerē ꝑꝑ v̄tutem crucis: in agno
ꝑꝑ inocētiā: in ariete ꝑꝑ ꝓncipatū: in hyrco ꝑꝑ ſilitudinē
carnis pc̄i. In turture ⁊ colūba duaꝝ naturaꝝ cōiunctio
mōſtrabaē: vel in turture caſtitas: in colūba charitas ſi-
gnificabaē: in ſimilagine aſpſionē credētiuꝫ ꝑ aquā bap-
tiſmi figurabaē. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ piſces q̄ in aqua viuunt
magis ſunt alieni ab hoīe q̄ȝ cetera aialia: que viuūt in ae
re: ſicut ⁊ hō: ⁊ iteꝝ piſces ex aq̄ extracti ſtatim moriunē
vn̄ nō poterant i t̄plo offerri: ſicut alia aialia. ¶ Ad 4m
dōꝫ: ꝙ in turturib⁹ meliores ſunt maiores q̄ȝ pulli: in colū
bis aūt ecōuerſo: ⁊ iō vt Rabi moyſes dicit: mādanē of-
ferri turtures ⁊ pulli colūbaꝝ: q̄r oē qḋ ē optimū deo eſt
attribuēduꝫ. ¶ Ad 5m dōꝫ: ꝙ aialia in ſacrificium oblata
occidebanē: q̄r veniūt in vſuꝫ hoīs occiſa ſm ꝙ a deo dā-
tur hoī ad eſum: ⁊ iō ēt igni cremabanē: q̄r per ignē deco-
cta fiunt apta hūano vſui. Silr̄ ēt ꝑ occiſionē aialiū ſigni
ficaē deſtructio peccatoꝝ: ⁊ ꝙ hoīes erāt digni occiſione
ꝓ pc̄tis ſuis: ac ſi illa aialia loco eoꝝ occiderenē ad ſigni-
ficādū expiationē peccatoꝝ: ꝑ occiſionē ēt hꝰ aialiuꝫ ſi-
gnificabaē occiſio xp̄i. ¶ Ad 6m dōm: ꝙ ſpālis modus oc
cidēdi aialia imolata determīabaē in lege ad excluden-
duꝫ alios modos q̄b⁹ idolatre aialia idolis imolabāt. Ul
etiā vt Rabi moyſes dicit: lex elegit gen⁹ occiſionis quo
aialia min⁹ affligebanē occiſa: ꝑ qḋ ēt excludebaē i miſe-
ricordia offerētiū: ⁊ deterioratio aialium occiſoꝝ. ¶ Ad
7m dōm: ꝙ q̄r aialia maculoſa ſolent hr̄i ꝯtēptui ēt apud
hoīes: iō ꝓhibitū eſt ne deo in ſacrificiū offererēē: ꝑꝑ qḋ
ēt ꝓhibitū erat ne mercedē ꝓſtibuli: aut preciū carnis in
domū dei offerrēt: ⁊ eadē ēt rōne nō offerebāt aialia an̄
ſeptimū diē: q̄r talia aialia erant q̄ſi abortiua nōduꝫ ple
ne ꝯſiſtētia ꝑꝑ teneritudinē. ¶ Ad 8m dōꝫ: ꝙ triplex erat
ſacrificioꝝ gen⁹: qḋdā erat qḋ totū ꝯburebaē: ⁊ h̄ diceba
tur holocauſtū q̄ſi totū icenſuꝫ: hꝰ.n. ſacrificiū offerebaē
deo ſpālr̄ ad reuerētiā maieſtatis ipſi⁹: ⁊ amorē bonitatis
eius: ⁊ ꝯueniebat ꝑfectiōis ſtatui in ipletiōe ꝯſilioꝝ: ⁊ iō
totuꝫ ꝯburebaē: vt ſic totū aial reſolutū in vaporē ſurſuꝫ
aſcēdebat: ita ēt ſignificareē totū hoīeꝫ: ⁊ oīa q̄ ipſi⁹ ſunt
dei dn̄io eē ſubta ⁊ ei eſſe offerenda: aliud aūt erat ſacrifi
ciuꝫ ꝓ pc̄tō qḋ offerebatur deo ex neceſſitate remiſſiōis
pc̄ti: ⁊ ꝯueniebat ſtatui penitētiū in ſatiſfactiōe peccato-
ruꝫ: qḋ diuidebaē in duas ꝑtes. Nā vna ꝑs ei⁹ ꝯburebaē:
alia vō cedebat in vſuꝫ ſacerdotū ad ſignificādum ꝙ ex-
piatio pc̄tōꝝ fit a deo ꝑ miniſteriū ſacerdotū: niſi qn̄ of-
ferebaē ſacrificiū ꝓ pc̄tō tot⁹ ꝑpl̄i: vel ſpālr̄ ꝓ pc̄tō ſacer
dotis: tunc.n. totuꝫ ꝯburebaē: nō.n. debebāt in vſuꝫ ſacer
dotuꝫ venire ea q̄ ꝓ pc̄tō eoꝝ offerebanē: vt nihil pc̄ti in
eis remaneret: ⁊ q̄r h̄ nō eēt ſatiſfactio ꝓ pc̄tō: ſi.n. cede-
ret in vſum eoꝝ ꝓ q̄ꝝ pc̄tis offerebaē ideꝫ eē videreē: ac
ſi n̄ offerereē. Tertiū ſacrificiū vocabaē hoſtia pacifica:
que offerebaē deo: vel ꝓ grāꝝ actione: vl̄ ꝓ ſalute ⁊ ꝓſpe
ritate offerētiuꝫ ex debito bn̄ficij: vl̄ accipiēdi vel accepti
⁊ ꝯgruit ſtatui ꝓficiētiuꝫ in ipletiōe mādatoꝝ: ⁊ iſta diui
debanē in tres ꝑtes. Nā vna ꝑs icendebaē ad honorem
dei: alia ꝑs cedebat in vſum ſacerdotū. 3ª vō ꝑs in vſuꝫ of
ferentiū ad ſignificādū ꝙ ſalus hoīs ꝓcedit a deo dirigē
tib⁹ miniſtris dei: ⁊ cooperātib⁹ ipſis hoīb⁹ q̄ ſaluāē. Hoc
aūt gn̄alr̄ obſuabaē ꝙ ſanguis ⁊ adeps nō veniebant ne
q̄ȝ in vſuꝫ ſacerdotū: neq̄ȝ in vſuꝫ offerētiuꝫ: ſꝫ ſanguis ef-
fundebaē ad crepitudinē altaris in honorē dei: adeps vō
adurebaē in igne. Cui⁹ rō vna q̄dē fuit ad excludēdū ido
latriā. Idolatre.n. libabāt de ſanguine victimaꝝ: ⁊ come
debāt adipes ſm illud Deut.32. De quoꝝ victimis come
debāt adipes: ⁊ bibebāt vinū libaminū. Sc̄da rō eſt ad i-
formationē humane vite. Prohibebaē.n. eis vſus ſangui
nis ad h̄ ꝙ horrerēt hūani ſanguis effuſionē: vn̄ dr̄ Gen.
9. Carnē cuꝫ ſanguie nō comedetis: ſanguinē.n. aiaꝝ ve-
ſtraꝝ reqrā. Eſus vō adipū ꝓhibebaē eis ad vitādū laſci
uiā: vn̄ dr̄ Ezech.34. Qḋ craſſū erat occidebatis. Tertia
vō rō eſt ꝑꝑ reuerētiā diuinā: q̄r ſanguis ē maxīe neceſſa-
ri⁹ ad vitā. rōne cui⁹ dr̄ aīa eē in ſanguie: adeps aūt abūdā
tiā nutrimēti demōſtrat: ⁊ iō vt oſtēdereē q· a deo nobis
eſt ⁊ vita: ⁊ oīs bonoꝝ ſufficiētia ad honorē dei effunde-
baē ſāguis: ⁊ adurebaē adeps. Quarta rō eſt: q̄r ꝑ h̄ figu-
rabaē effuſio ſanguis xp̄i: ⁊ pinguedo charitatis ei⁹ ꝑ quā
ſe obtulit deo ꝓ nobis. De hoſtijs aūt pacificis in vſuꝫ ſa
cerdotis cedebat pectuſculū: ⁊ armus dexter ad excludē
duꝫ quādā diuinatiōis ſpēꝫ: q̄ vocaē ſpatulamātia: q̄r.ſ. i
ſpatulis aialium imolatoꝝ diuinabāt: ⁊ ſilr̄ in oſſe pecto-
ris: ⁊ iō iſta offerētib⁹ ſubtrahebāē. Per h̄ ēt ſignificaba-
tur ꝙ ſacerdoti erat nec̄ia ſapiētia cordis ad iſtruēdū po
puluꝫ: qḋ ſignificabaē ꝑ pect⁹ qḋ eſt tegumētū cordis: ⁊ ēt
fortitudo ad ſuſtētāduꝫ defect⁹: q̄ ſignificaē ꝑ armū dex
truꝫ. ¶ Ad 9m dōꝫ: ꝙ q̄r holocauſtū erat ꝑfectiſſimū iter
ſacrificia: iō nō offerebaē i holocauſtuꝫ niſi maſculus: nā
femīa eſt aial impꝑfectū. Oblatio aūt turtuꝝ ⁊ colūbaꝝ
erat ꝑꝑ pauptatē offerētiū: q̄r maiora aialia offerri nō po
terāt: ⁊ q̄r hoſtie pacifice gratis offerebāē: ⁊ nullus eas of
ferre cogebaē niſi ſpōtane⁹. iō hꝰ aues nō offerebāē iter
hoſtias pacificas: ſꝫ inter holocauſta: ⁊ hoſtias ꝓ pc̄tō q̄s
q̄n̄q̄ȝ oportebat offerr̄. Aues ēt hꝰ ꝑꝑ altitudinē volat⁹ cō
gruūt ꝑfectiōi holocauſtoꝝ: ⁊ ēt hoſtijs ꝓ pc̄tō: q̄r hn̄t ge
mitū ꝓ cantu. ¶ Ad 10m dōꝫ: ꝙ iter oīa ſacrificia holocau
ſtū erat ꝓcipuū: q̄r totū cōburebaē in honorē dei: ⁊ nihil
ex eo comedebaē. Sc̄dꝫ vō locū in ſcitate tenebat hoſtia
ꝓ pc̄tō: q̄ comedebaē ſolū i atrio a ſacerdotib⁹ in ipa die
ſacrificij. Tertiū vō gradū tenebāt hoſtie pacifice ꝓ grā-
rū actiōe: q̄ comedebātur ipſo die: ſꝫ vbiq̄ȝ i hierl̄ꝫ. Quar
tū vō locū tenebāt hoſtie pacifice ex voto: q̄ꝝ carnes po-
terāt ēt in craſtino comedi. Et eſt rō hui⁹ ordis: q̄r maxīe
obligaē hō deo ꝑꝑ ei⁹ maieſtatē. 2° ꝑꝑ offenſaꝫ ꝯmiſſam.
3° ꝑꝑ bn̄ficia iā ſuſcepta. 4° ꝑꝑ bn̄ficia ſꝑata. ¶ Ad 11m
dōꝫ ꝙ pc̄tā aggrauanē ex ſtatu peccātis: vt ſupra dc̄m eſt
⁊ iō alia hoſtia mādabaē offerri ꝓ pc̄tō ſacerdotis ⁊ ꝓnci
pis: vl̄ alteri⁹ ꝑuate ꝑſone. Eſt āt attēdēdū: vt Rabi moy
ſes dicit: ꝙ q̄̄to grauī⁹ erat pc̄tm̄: tāto vilior ſpēs aialis of
ferebaē ꝓ eo: vn̄ capra qḋ eſt viliſſimū aial offerebaē ꝓ
idolatria qḋ ē grauiſſimuꝫ pc̄tm̄: ꝓ ignorātia vō ſac̄dotis
offerebaē vitulus: ꝓ negligētia aūt ꝓncipis hirc⁹. ¶ Ad
12m dōꝫ: ꝙ lex in ſacrificijs ꝓuidere voluit paupertati offe-
rentiū: vt q̄ nō poſſet hr̄e aial q̄drupes ſaltē offerret auē:
quā q̄ hr̄e nō poſſꝫ ſaltē offerret panē: ⁊ ſi hūc hr̄e nō poſ
ſet ſaltē offerret farinā vl̄ ſpicas. Cā vō figuralis eſt q̄r pa
nis ſignificat xp̄ꝫ q̄ eſt panis viu⁹: vt dr̄ Jo.6. Qui q̄dem
erat ſicut in ſpica ꝓ ſtatu legis n̄ae in fide patꝝ: erat aūt
ſic ſimila. in doctrīa legis ꝓphetaꝝ: erat āt ſic panis for-
mat⁹ poſt hūanitateꝫ aſſūptā: coct⁹ igne.i. format⁹ ſpū ſcō
in clibano vteri v̄ginalis: q̄ ēt fuit coct⁹ in ſartagine ꝑ la-
bores q̄s in mūdo ſuſtinebat: in cruce vō q̄ſi in craticula
aduſt⁹. ¶ Ad 13m dōꝫ: ꝙ ea in vſu hoīs veniūt de terre na
ſcētib⁹: vel ſunt in cibū: ⁊ de his offerebaē panis: vel ſunt
in potū: ⁊ de his offerebaē vinū: vel ſunt in cōdimētū: ⁊
de his offerebaē oleū ⁊ ſal: vel ſunt in medicamētū: ⁊ de
his offerebaē thus qḋ eſt aromaticū ⁊ cōſolidatiuū. Per
panē aūt figuraē caro xp̄i: ꝑ vinū aūt ſanguis ei⁹ ꝑ quem
redēpti

redēpti ſunt^9.oleū figurat grāz xpi:ſal ſciaz:thus orōnez.
¶ Ad 14.^m dōz:q mel nō offerebat i ſacrificijs dei:tū qꝛ
ꝯſueuerat offerri i ſacrificijs idoloꝝ:tū ēt ad excludēdū
oēz carnalē dulcedinē ꝛ voluptatē ab his q deo ſacrifica/
re itēdūt:fermētū vō nō offerebat ad excludendū corru/
ptionē:ꝛ forte ēt in ſacrificijs idoloꝝ ſolitū erat offerri:ſal
aūt offerebat:qꝛ ipedit corruptionē putredis:ſacrificia āt
dei debēt eē incorrupta:ꝛ ēt qꝛ in ſale ſignificat diſcretio
ſapie:vl etiā mortificatio carnis:thus aūt offerebat deo
ad deſignādū deuotiōez mētis q ē necīa offerētib^9:ꝛ etiā
ad deſignādū odorē bone fame.nam thus ꝛ pingue eſt: ꝛ
odoriferū:ꝛ qꝛ ſacrificiū çelotipie non pcedebat ex deuo/
tione:ſꝫ magis ex ſuſpitione.iō in eo non offerebat thus.
¶ Utrū aſſignari poſſit certa rō cerimoniaꝝ q ad ſacra ptinēt.ar.4.

AD quartū ſic pcedit.Uī q cerimo/
niaꝝ vete.leg.q ad ſacra p
tinēt ſufficiēs rō aſſignari nō poſſit.dic.n.Pau
lus actuū.17.De^9 q fec mūdū ꝛ oia q i eo ſūt:hic
celi ꝛ terre cū ſit dñs:ī manu facis tēplis hitat:
icōueniēter igit ad cultū dei tabernaculū vl tēplū in lege
veteri eſt iſtitutū.¶ P.Stat^9 veteris legis nō fuit imuta/
tus niſi p xpꝫ:ſꝫ tabernaculū deſignabat ſtatū veteris legis.
nō g debuit mutari p edificationē alicui^9 tēpli.¶ P.Di/
uina lex pcipue dꝫ hoīes iducere ad diuinū cultū:ſed ad
augmētū diui cult^9 ptinet:q fiāt mlta altaria : ꝛ mlta tē/
pla:ſic pꝫ i noua lege.g vī q ēt i veteri lege nō debuit eſſe
ſoluꝫ vnū tēplū:aut vnū tabernaculū:ſꝫ mlta. ¶ P.Ta
bernaculū.ſeu tēplū ad cultū dei ordinabat:ſꝫ in deo pci
pue opꝫ venerari vnitatē ꝛ ſimplicitatē:non vī igit fuiſſe
ꝯueniēs:vt tabernaculū:ſeu tēplū p qdā vela diſtiguerēt
¶ P.Uirt^9 pmi mouētis q eſt de^9 p apparet i pte orietis
a q pte icipit pm^9 mot^9:ſꝫ tabernaculū fuit iſtitutū ad di
adorationē.g debat eē diſpoſitū magis verſus orientē q verſus
occidētē.¶ P.Exo.20.dñs pcepit vt nō facerēt ſculptile
neqꝫ aliquā ſīlitudinē:icōueniēter igit i tabnaculo:vl i tē
plo fuerūt ſculpte imagies cherubi:ſilr ēt ꝛ archa ꝛ ppicia/
toriū:ꝛ cādelabrū:ꝛ mēſa:ꝛ duplex altare ſine rōnabili cā
ibi fuiſſe vīr.¶ P.Dñs pcepit Exo.20. Altare de terra
facietis mihi:ꝛ iterū.Nō aſcēdes ad altare meū p gradus.
icōueniēter igit mādat poſtmodū altare fieri de lignis:
auro vl ere ꝯtextis:ꝛ tāte altitudinis:vt ad illō niſi p gra/
dus aſcēdi nō poſſit.Dī.n.Exo.27.Facies altare ō lignis
ſethim qō hēbit qnqꝫ cubitos in lōgitudine:ꝛ totidē in la/
titudine:ꝛ tres cubitos i altitudie:ꝛ opies illō ere. ꝛ Exo.
30.dī.Facies altare ad olēdū thymiamata ō lignis ſethī
veſtieſqꝫ illō auro puriſſimo.¶ P.In opib^9 dei nihil dꝫ
eē ſupfluū:qꝛ nec i opib^9 nāe aliqd ſupfluū inenit:ſꝫ vni
tabnaclo vl tēplo ſuffic vnū opimētū:icōueniēter igit ta
bernaclo fuerūt appoſita mlta tegumēta.ſ.cortine ſaga:ci/
licini ꝛ pelles arietū rubricate:ꝛ pelles hyacintine. ¶ P.
Cōſecratio exterior iteriorē ſcītatē ſignat:cuius ſubm eſt
aīa:icōueniēter igit tabernaculū ꝛ ei^9 vaſa ꝯſecrabāt cū
eēnt qdā corpa iaiata.¶ P.In ps.dī.Bndicā dñm in oī
tpe:ſp laus ei^9 i ore meo:ſꝫ ſolēnitates iſtituūt ad laudā^m
deū.nō g fuit ꝯueniēs vt aliq certi dies ſtatuerēt ad ſolē/
nitates pagēdas:ſic igit vī q cerimōie ſacroꝝ ꝯueniētes
cās nō hērēt.¶ Sꝫ ꝯ eſt qō apls dic ad Heb.8.q illi qui
offerūt ſꝫ legē munera exēplari ꝛ vmbre deſuiūt celeſtiū
ſic rñſuꝫ eſt Moyſi cū ꝯſumaret tabernaculū.Uide inqt
oia facito ſm exēplar qō tibi in mōte mōſtratū eſt:ſꝫ val
de rōnabile eſt q imaginē celeſtiū repñtat.g cerimōie ſa
croꝝ rōnabilē cāz hēbāt.¶ Rñ^o dōz:q tot^9 exterior cul
tus dei ad hoc pcipue ordinat:vt hoies deū in reuerētiā ha
beāt.Hꝫ āt hoc hūan^9 effect^9:vt ea q cōia ſūt ꝛ nō diſtincta
ab alijs min^9 reuereant:ea vō q hnt aliquā excellentie di
ſcretionē ab alijs magis admirant ꝛ reuerent:ꝛ idē etiaꝫ
hoīuꝫ ꝯſuetudo iolenit:vt reges ꝛ pncipes q̄s oꝫ in reuerē
tia hri a ſubditis:ꝛ pcioſiorib^9 veſtib^9 ornent:ꝛ ēt amplio
res ꝛ pulchriores habitatiōes poſſideāt:ꝛ pp hoc oportuit vt
aliq ſpālia tpa:ꝛ ſpāle tabernaculū:ꝛ ſpālia vaſa:ꝛ ſpāles
miniſtri ad cultū dei ordinarent:vt p hoc aī hoīuꝫ ad maio/
rē dei reuerētiā adducerent.Silr ēt ſtatus veteris legis:
ſic dcm̄ eſt:iſtitut^9 erat ad figurādū myſteriū xpi.Opꝫ āt
eē aliqd determinatū ad id p qō aliqd figurari dꝫ.vt.ſ.ei^9 aliqꝫ
ſilitudinē repñtet:ꝛ iō oportuit aliq ſpālia obſuari in his q
ptinēt ad cultū dei.¶ Ad p^m g dōz q cult^9 dei duo reſpi
cit.ſ.deū q colit:ꝛ hoies colētes:ipſe igit de^9 q colit nullo
corpali loco claudit:vñ pp ipꝫ nō oportuit ſpāle taberna
culū fieri:aut tēplū:ſꝫ hoies ipꝫ colētes corpales ſūt:ꝛ pp
eos oportuit ſpāle tabnaculū vl tēplū iſtitui ad cultū dei
pp duo.Prio qdē vt ad hūc locū ꝯueniētes cū hac cogita/
tione q deputarent ad colēdū deū cū maiori reuerentia
accederēt.Scdo vt p diſpōnē talis tēpli vel tabnaculi ſi/
gnificarent aliq ptinētia ad excellētiā diuinitatis vl hūa
nitatis xpi:ꝛ hoc eſt qō Salomō dic.3.Reg.8.Si celū ꝛ ce
li celoꝝ te cape nō pñt:qnto magis domus hec quā edificaui
tibi:ꝛ poſtea ſubdit.Sit ocli tui apti ſup domuꝫ hāc de q
dixiſti.Erit nomē meū ibi vt exaudias depcationē ſerui
tui ꝛ ppli tui iſrl.Ex q pꝫ q dom^9 ſctuarij nō eſt iſtituta
ad hoc q deū capiat:qſi localr ihabitātē:ſꝫ ad hoc q nomen
dei ihitet ibi.i.vt notitia dei ibi māifeſtet p aliq q ibi fie
bāt vl dicebāt:ꝛ q pp reuerētiā loci orōnes fierēt ibi ma
gis exaudibiles ex deuotiōe orantiū.¶ Ad 2^m dōz:q ſta
tus veteris legis nō fuit imutat^9 an xpꝫ qntū ad ipletionē
legis q facta eſt ſolū p xpꝫ:eſt tñ imutat^9 qntū ad ꝯditōeꝫ
ppli q erat ſub lege.nā p pplꝫ fuit i deſerto nō hñs certā mā
ſionē.poſtmodū aūt hūerūt varia bella cū finitimis gēti
bus.Ultio āt tpe Dauid regis:ꝛ Salomōis ppls ille hūit
quietiſſimū ſtatū:ꝛ tūc p edificatū fuit tēplū in loco quē de
ſignauerat abraā ex diua demōſtratione ad imolādū.Dī.n.
Gen.20.q dñs mādauit abrae vt offerret filiū ſuū i holo
cauſtū ſup vnū mōtiū quē mōſtrauero tibi:ꝛ poſtea dicit
q appellauit nomē illi^9 loci.Dñs videt:qſi ſm dei puiſio
nē eēt loc^9 ille electus ad cultū diuinū:pp qō dī Deutro.12.
Ad locū quē elegerit dñs ds veſter venietis ꝛ offeretis ho
locauſta ꝛ victimas vrās.Loc^9 āt ille deſignare nō debuit
p edificationē tēpli an tps pdictuꝫ pp tres rōnes q̄s rabi
Moyſes aſſignat.Pria eſt ne gētes appropriarēt ſibi lo/
cū illū.Scda eſt ne gētes ipꝫ deſtruerēt.Tertia vō rō eſt
ne qlibꝫ trib^9 vellet hre locū illū i ſorte ſua:ꝛ pp hoc orirēt
lites ꝛ iurgia:ꝛ iō nō fuit edificatū tēplū:donec hrent regē/
p quē poſſet hmōi iurgiū ꝯpeſci:antea vō ad cultuꝫ dei erat
ordinatū tabernaculū portatile p diuerſa loca:qſi nōduꝫ
exñte determiato loco diui cultus:ꝛ hoc eſt rō lrālis diuerſi
tatis tabnaculi ꝛ tēpli.¶ Rō āt figuralis eē pt:qꝛ p hoc duo
ſignificat duplex ſtat^9.Per tabnaculū eni qō ē mutabile
ſignificat ſtat^9 pñtis vite mutabil.Per tēplū vō qō erat
fixū ꝛ ſtās ſignificat ſtat^9 future vite q oino imutabil eſt.
ꝛ pp hoc in edificatiōe tēpli dī:q nō eſt audit^9 ſonit^9 mal
lei vel ſecuris ad ſignificādū q ois pturbatiōis tumult^9
lōge erit a ſtatu futuro.Uel p tabernaculū ſignificat ſta/
tus veteris legis.Per tēplū āt a Salomōe ꝯſtructū ſtat^9
noue legis:vñ ad ꝯſtructionē tabnacli ſoli iudei ſūt opati
ad edificatiōeꝫ vō tēpli coopati ſūt ēt gētiles.ſ.tiri ꝛ ſido/
nij.¶ Ad 3^m dōz q rō vnitatis tēpli vl tabnacli pt eſſe ꝛ
lrālis ꝛ figuralis:lrālis qdē ē rō ad excluſionē idolatrie:qꝛ gē
tiles diuerſis dijs diuerſa tēpla ꝯſtituebāt:ꝛ iō vt firmare
tur i aīs hoīuꝫ fides vnitatis diuie:voluit ds vt in vno loco
tm̄ ſibi ſacrificiū offerret:ꝛ iterū vt p hoc oſndet q corpalis cult^9
nō pp ſe erat accept^9 ei:ꝛ iō ꝯpeſcebāt ne paſſiꝫ:ꝛ vbiqꝫ ſa
crificia offerrēt:ſꝫ cult^9 noue leg.i c^9 ſacrifi^o ſpūalis grā ꝯtinet:
eſt ſꝫ ſe deo accept^9:ꝛ iō multiplica^o altariuꝫ ꝛ tēploꝝ acce/

ptaꝛ̄ i noua lege:q̄ntū vo ad ea q̄ ptinebāt ad ſpūalē cultū dei q ↄſiſtit i doctrina leg̃ ⁊ ꝓphaꝝ:erāt ēt i veteri lege diuerſa loca deputata:i qb⁹ ↄueniebāt ad laudes dei q̄ dicebanṫ ſynagoge:ſicꝫ ⁊ nūc dr̄ eccl'ie:in qbus ppl's xp̄ianus ad laudē dei cōgregaṫ:⁊ ſic eccl'ia nr̄a ſuccedit in locuꝫ:⁊ tēpli ⁊ ſynagoge:q2 ipm̄ ſacrificiū eccl'ie ſpūale eſt.vn̄ nō diſtinguiṫ apud nos locus ſacrificij a loco doctrine. ꝶō aūt figuralis eē pōt:q2 p hoc ſignificabaṫ vnitas eccl'ie:vl' militātis:vel triūphātis. ¶ Ad 4m dōm:q ſicut in vnitate tēpli vl' tabernaculi repñtabaṫ vnitas dei:vl' vnitas eccleſie:ita etiā in diſtinctione tabernaculi:vel tēpli repñtabaṫ diſtictio eoꝝ q̄ deo ſunt ſubdita:ex qbus in dei venerationē ↄſurgim⁹. Diſtinguebaṫ aūt tabernaculū in duas ptes:in vnā q̄ vocabaṫ ſancta ſcōꝝ q̄ erat occidentalis:⁊ aliā q̄ vocabaṫ ſancta:q̄ erat ad oriētē:⁊ iterū añ tabernaculū erat atriū. Hec igiṫ diſtinctio duplicē hꝫ rōnē. vnā qdē ſc̄m q tabernaculū ordinaṫ ad cultū dei:ſic eni diuerſe ptes mūdi in diſtinctione tabernaculi figuranṫ. nā ps illa q̄ ſancta ſcōꝝ dr̄ figurabat ſeculū alti⁹ qd eſt ſpūaliū ſubaꝝ. Pars vo illa q̄ dr̄ ſcā exp̄mebat mūdū corpaleꝫ:⁊ iō ſcā a ſcis ſcōꝝ diſtinguebaṫ quodā velo qd q̄ttuor coloribus erat diſtinctū:p quos q̄ttuor elīta deſignāṫ.ſ.byſſo:p qd deſignaṫ terra:q2 byſſus.i.linū de terra naſcitur purpura:p quā ſignificaṫ aq̄:fiebat eni purpure⁹ color ex quibuſdā ↄchis q̄ inueniunṫ in mari:hyacintho p quē ſignificaṫ aer:q2 hꝫ aereū colorē:⁊ cocco bis tincto:p quē deſignaṫ ignis:⁊ iō q2 mā q̄ttuor elītoꝝ eſt īpedimētū:p qd velanṫ nobis incorporales ſubē:iō in iteri⁹ tabernaculū. i.in ſancta ſcōꝝ ſolus ſūm⁹ ſacerdos:⁊ ſemel in āno introibat:vt deſignareṫ p h̄ finalis pfectio hoīs ⁊ vt ad illud ſeculū introducaṫ:i tabernaculū vo exteri⁹.i.in ſcā introibāt ſacerdotes quotidie:nō āt ppl's q ſolū ad atriū accedebat q2 ipſa corpalia ppl's pcipe pōt:ad iteriores āt eoꝝ rōnes ſoli ſacerdotes p ↄſiderationē attingere pn̄t. Scd'o vo rōnē figuralē p exteri⁹ tabernaculū qd dr̄ ſcā ſignificaṫ ſtatus veteris legis:vt ap'ls dicit ad Heb.9.q2 ad illd tabernaculū ſp introibāt ſacerdotes ſacrificioꝝ officia cōſumātes. Per iteri⁹ vo tabernaculū qd dr̄ ſcā ſcōꝝ ſignificaṫ:vl' celeſtis glia:vl' ēt ſtat⁹ ſpūalis noue legis:q ē q̄dā incohatio futuꝛ̄ glie:i quē ſtatū nos xp̄s introduxit:qd figurabaṫ p h̄ q ſūmus ſacerdos ſemel in āno ſolus in ſcā ſcōꝝ itrabat Velū āt figurabat ſpūaliū occultationē ſacrificioꝝ i veterib⁹ ſacrificijs:qd velū q̄ttuor colorib⁹ erat ornatū: byſſo qdē ad d'ſignādū carnis puritatē:purpura āt ad figurādū paſſiones q̄s ſancti ſuſtinuerūt p deo:cocco bis tīcto ad ſignificādū charitatē geminā dei ⁊ ꝓximi:hyacintho āt ſignificabaṫ celeſtis meditatio. Ad ſtatū āt veteris legis alr̄ ſe hēbat ppl's:⁊ alr̄ ſacerdotes.nā ppl's ipſa corpalia ſacrificia ↄſiderabat q̄ in atrio offerebanṫ:ſacerdotes vo rōnē ſacrificioꝝ ↄſiderabāt hn̄tes fidē magis explicitā de myſterijs xp̄i:⁊ iō itrabāt i exteri⁹ tabernaculū:qd ēt q̄dā velo diſtinguebaṫ ab atrio:q2 q̄dā erāt velata pp'lo circa myſteriū xp̄i q̄ ſacerdotib⁹ erāt nota:n̄ tn̄ eis erāt plene reuelata:ſicut poſtea in nouo teſtamēto:vt hr̄ Eph.3°. ¶ Ad q̄ntū dōm:q adoratio ad occidentē fuit introducta in lege ad excludēdā idolatriā:nā oēs gētiles in reuerentiā ſolis adorabāt ad oriētē:vn̄ dr̄ Ezech.8.q q̄dā hēbāt dorſa cōtra tēplū dn̄i:⁊ facies ad orientem:⁊ adorabāt ad ortū ſolis:vn̄ ad hoc excludēdū tabernaculū hēbat ſcā ſcōꝝ ad occidētē:vt viſus occidentē adorarēt. ꝶō ēt figuralis eſſe pōt:q2 totus ſtat⁹ p'oris tabernaculi ordinabaṫ ad ſignificandū mortē xp̄i:q̄ figuraṫ p occaſuꝫ ſc̄m illd ps. Qui aſcēdit ſup occaſuꝫ dn̄s nomē illi. ¶ Ad ſextū dōm:q eoꝝ q̄ in tabernaculo ↄtinebāṫ rō reddi pōt ⁊ l'ralis ⁊ figuralis. L'ralis qdē p relationē ad cultū diuinū:⁊ q2 dcm̄ eſt:q p tabernaculū iterius:qd dicebaṫ ſcā ſcōꝝ ſignificabaṫ ſeculū altius ſpūaliū ſubaꝝ:iō in illo tabernaculo tria ↄtinebanṫ.ſ.archa teſtamēti:in q̄ erat vrna aurea hn̄s māna ⁊ vīga aaron q̄ frōduerat:⁊ tabule in qbus erāt ſcripta decē p̄cepta legis. Hec āt archa ſita erat iter duos cherubin q ſe mutuis vultib⁹ reſpiciebāt:⁊ ſup archā erat q̄dā tabula lapidea q̄ dicebaṫ ꝓpiciatoriuꝫ ſup alas cherubin:q̄ſi ab ipſis cherubin portareṫ:ac ſi imaginareṫ q illa tabula eēt ſedes dei:vn̄ ⁊ ꝓpiciatoriū dicebaṫ q̄ſi ex inde pp'lo ppiciareṫ ad p̄ces ſūmi ſacerdotis:⁊ iō q̄ſi portabaṫ a cherubin q̄ſi deo obſequentib⁹.archa vo teſtamenti erat tanq̄ ſcabellū ſedētis ſupra ꝓpiciatoriū. Per hec āt tria d'ſignātur tria q̄ ſunt in illo altiori ſeclo.ſ.de⁹ q ſup oīa eſt ⁊ icōprehenſibilis oī creature:⁊ pp hoc nulla ſimilitudo eis ponebaṫ ad repreſentandū eius iuiſibilitatē:ſed ponebaṫ q̄dā figura ſedis eius:q2.ſ.creatura ↄprehenſibilis eſt q̄ eſt ſubdita deo:ſicut ſedes ſedēti. Sunt ēt in illo altiori ſeculo ſpūales ſubē q̄ angeli dn̄r:⁊ hi ſignificāṫ p duos cherubin mutuo ſe reſpiciētes ad deſignādū ↄcordiā eoꝝ adinuicē ſc̄m illud Job.25. Qui facit ↄcordiā in ſublimib⁹:⁊ pp h̄ etiā nō fuit vn⁹ tm̄ cherubi:vt deſignareṫ multitudo celeſtiū ſpirituū:⁊ excludereṫ cultus eoꝝ ab his qbus p̄ceptū erat vt ſolū vnū deū colerent. Sunt ēt in illo intelligibili ſeculo rōnes oiuꝫ eoꝝ q̄ in hoc ſeculo pficiunṫ quodāmō clauſe:ſicut rōnes effectuū claudunṫ in ſuis cauſis:⁊ rōnes artificiatoꝝ in artifice: ⁊ hoc ſignificabaṫ per archā in q̄ repñtabanṫ:p tria ibi ↄtēta tria q̄ ſunt potiſſima in rebus humanis.ſ.ſapia q̄ repreſentabaṫ p tabulas teſtamēti:poteſtas regiminis q̄ repñtabaṫ p vīgā aarō. vita q̄ repreſentabaṫ p māna:qd fuit ſuſtētamētū vite. Uel p hec tria ſignificabanṫ tria dei attributa.ſ.ſapia in tabulis:potētia in vīga:bonitas in māna:tū pp dulcedinē:tū q2 ex dei miſericordia ē pp'lo ſuo datū:⁊ iō in memoriā diuine miſericordie cōſeruabaṫ. ⁊ hec tria ēt figurata ſunt in viſiōe Eſaie. Uidi eni dn̄z ſedētē ſup ſoliū excelſuꝫ ⁊ eleuatū:⁊ ſeraphin aſſiſtentes domū ipleri a glia dei:vn̄ ⁊ ſeraphin dicebāt. Plena eſt oīs terra glia eius:⁊ ſic ſilitudines ſeraphin nō ponebaṫ ad cultū qd ꝓhibebaṫ p legis p̄cepto:ſꝫ in ſignū miniſterij:vt dcm̄ eſt. In exteriori vo tabernaclo qd ſignificabat pñs ſeculū:ↄtinebaṫ ēt tria.ſ.altare thymiamatis qd directe erat ↄ̄ archā. Mēſa aūt ꝓpōnis ſup quam 12.panes apponebaṫ erat poſita ex parte aqlonari. Cādelabrū vo ex pte auſtrali. Que tria vr̄ reſpōdere tribus q̄ erāt in archa clauſa:ſed magis manifeſte eadē repñtabāt opꝫ eni rōnes reꝝ ad manifeſtiorē demonſtrationē pduci q̄ ſint in mēte diuina:⁊ angeloꝝ ad hoc q hoīes ſapiētes eas cognoſcere poſſint:q ſignificanṫ p ſacerdotes igrediētes tabernaculū. In candelabro igiṫ deſignabaṫ:ſicut in ſigno ſenſibili ſapia q̄ itelligibilibus vbis exprimebaṫ in tabulis. Per altare vo thymiamatis ſignificabaṫ officiū ſacerdotū:quoꝝ erat ppl'ꝫ ad deū reducere:⁊ hoc ēt ſignificabaṫ p vīgā.nā in illo altari itendebaṫ thymiama boni odoris:p qd ſignificabaṫ ſanctitas ppl'i acceptabilis deo. Dr̄.n. Apoc.7.q p fumū aromatū ſignificaṫ iuſtificationes ſcōꝝ. Cōueniēter aūt ſacerdotalis dignitas in archa ſignificabaṫ p vīgā:i exteriori vo tabernaculo p altare thymiamatis:q2 ſacerdos mediator ē iter deū ⁊ ppl'm regēs ppl'm p ptātē diuinā:quā vīga ſignificat:⁊ fructū ſui regiminis ſcꝫ ſctitatē ppl'i acceptā deo offeret q̄ſi i altari thymiamatis. Per mēſaꝫ aūt ſignificaṫ tpale nutrimentū vite:ſicut ⁊ p māna:ſꝫ h̄ eſt ↄuenieti⁹ ⁊ groſſius nutrimētū:illud autē ſuaui⁹ ⁊ ſubtili⁹. Cōueniēter aūt cādelabrū ponebaṫ ex pte auſtrali:mēſa aūt ex pte aqlonari:q2 auſtralis ps ē dextra ps mūdi:aqlonaris aūt ſiniſtra:vt dr̄ in.2.de ce.⁊ mū. ſapia aūt ptinet ad dextrā:ſicut ⁊ cetera ſpūalia bona:tpale aūt nutrimētū ad ſiniſtrā ſc̄m illud Prouer.3. In ſiniſtra illi⁹ diuitie ⁊ glia. Ptās aūt ſacerdotalis me⁹ ē iter tēporalia

ralia ⁊ ſpūalem ſapiaꝫ:qꝛ ꝑ eā ⁊ ſpūalis ſapia:⁊ tēpoꝛalia
diſpenſanť. Pōt aūt ⁊ hoꝝ alia rō aſſignari magis lr̄alis.
Jn archa eni ꝯtinebāť tabule legis ad tollēdā legis obli/
uionē:vn̄ dr̄ Exo.24. Dabo tibi duas tabulas lapideas:⁊
legē ac mādata q̄ ſcripſi vt doceas filios iſrael. Uirga vͦ
aarō ponebať ibi ad cōprimēdā diſſenſionē ppl̄i de ſacer
dotio aaron. vn̄ dr̄ Numeri.17. Refer virgā aaron in ta/
bernaculū teſtimonij:vt reſerueť in ſignū rebelliū filioꝝ
iſrael. Māna āt cōſeruabať in archa ad ꝯmemorādū bn̄
ficiuꝫ qḋ dn̄s ꝓſtitit filijs iſrael in deſerto. vn̄ dr̄ Exo.16.
Jmple gomoꝛ ex eo:⁊ cuſtodiať i futuras retro gn̄atōes.
vt noꝛint panes:de qbus alui vos in ſolitudie. Cādelabrū
vͦ erat iſtitutū ad hoāorificentiā tabernaculi:ꝑtinet enī
ad magnificētiā dom⁹:ꝙ ſit bene luminoſa. Habebat āt
candelabruꝫ ſeptē calamos. vt Joſephus dicit:ad ſignifi/
candū ſeptē planetas qb⁹ tot⁹ mundus illuminať:⁊ iō po
nebať candelabruꝫ ex ꝑte auſtrali:qꝛ ex illa ꝑte eſt nobis
planetaꝝ curſus. Altare vͦ thymiamatis erat iſtitutū:vt
iugiter in tabernaculo eſſet fum⁹ boni odoꝛis. tū ꝓꝑ vene
ratonē tabernaculi:tū ēt in remediū fetoꝛis quē opoꝛte/
bat accidere ex effuſione ſanguinis:⁊ ex occiſione aialiū.
Ea eni q̄ ſūt fetida deſpiciunť q̄ſi vilia:q̄ vͦ ſūt boni odo/
ris hoīes magis appreciant. Mēſa aūt apponebať ad ſi/
gnificādū ꝙ ſacerdotes tēplo ſeruiētes in tēplo victū hr̄e
debeāt:vn̄.12. panes ſuppoſitos mēſe in memoꝛiā.12. tri/
buū ſolis ſacerdotib⁹ edere licituꝫ erat:vt hr̄ Matth.12.
Mēſa aūt nō ponebať directe:imedio aūt ꝓpiciatoꝛiuꝫ
ad excludēdū ritū idolatrie:nā gētiles i ſacros lune ꝓpi
nabāt mēſaꝫ corā idolo lune:vn̄ dr̄ Hiere.7°. Mulieres
ꝯſpergūt adipē:vt faciāt placētas regine celi. Jn atrio vͦ
extra tabnaculū ꝯtinebať altare holocauſtoꝝ:i quo offe/
rebanť deo ſacrificia de his q̄ erāt a ppl̄o poſſeſſa:⁊ iō in
atrio poterat eſſe ppl̄s q hꝫ deo offerebat ꝑ man⁹ ſacerdo
tū:ſꝫ ad iterius altare:in quo ipſa deuotio ⁊ ſanctitas po/
puli offerebať:nō poterāt accedere niſi ſacerdotes:quoꝝ
erat deo offere ppl̄m. Eſt aūt hoc altare extra tabernacu/
lū in atrio ꝯſtitutū ad remouēdū cultū idolatrie:nā genti
les ifra tēpla altaria ꝯſtituebāt ad imolādū idolis. ¶ Fi
guralis vͦ rō oīm hoꝝ aſſignari pōt ex relatione taber/
naculi ad xp̄m q figurabať. Eſt aūt ꝯſiderādū ꝙ ad deſi/
ſignādū iꝑfectionē legaliū figuraꝝ diuerſe figure fuerē
iſtitute in tēplo ad ſignificandū xp̄m. Jpſe eni ſignificať
ꝑ ꝓpiciatoꝛiū:qꝛ ipſe eſt ꝓpiciatio ꝓ pctīs nr̄is:vt dr̄ pͥo
Joā.ſcdo. Et ꝯuenieter hoc ꝓpiciatoꝛiuꝫ a cherubin poꝛ/
tať:qꝛ de eo ſcriptuꝫ eſt. Adoꝛēt euꝫ oēs angeli dei:vt hr̄
Heb.p̄. Jpſe ēt ſignificať ꝑ archā:qꝛ ſicͭ archa erat ꝯſtru/
cta de lignis ſethiꝫ:ita coꝛp⁹ xp̄i de mēbris puriſſimis cō/
ſtabat. Erat autē deaurata:qꝛ xp̄s fuit plenus ſapia ⁊ cha
ritate q̄ ꝑ auꝝ ſignificať. Jntra archā āt erat vrna aurea
ideſt ſancta aia hn̄s māna.i.oēꝫ plenitudinē ſcitatis ⁊ di/
uinitatis:erat ēt in archa vͬga.i.ptās ſacerdotalis:qꝛ ipſe ē
fact⁹ ſacerdos i eternū. Erāt ēt ibi tabule teſtamēti ad de
ſignāduꝫ ꝙ ipſe xp̄s eſt legiſlatoꝛ:ipſe ēt xp̄s ſignificať ꝑ
cādelabꝝ:qꝛ ipſe dicit. Ego ſuꝫ lux mundi:ꝑ ſeptē lucer/
nas ſeptē dona ſci ſpūs. Jpſe ēt ſignificať ꝑ menſaꝫ:qꝛ ip
ſe eſt ſpūalis cibus ſm̄ illud Joā.6. Ego ſuꝫ panis viuus.
Duodeciꝫ eni panes ſignificabāt.12. aplos vel doctrinaꝫ
eoꝝ. Siue ꝑ cādelabrū ⁊ mēſaꝫ pōt ſignificari doctria ⁊
fides ecclie:q̄ ēt illūinat ⁊ ſpūalr̄ reficit. Jpſe ēt xp̄s ſigni/
ficať per duplex altare.ſ.holocauſtoꝝ ⁊ thymiamatꝭ:qꝛ
ꝑ ipſꝫ opꝫ nos deo offerre oīa virtutū opa. ſiue illa quibus
carnē affligimus:q̄ offerūť quaſi in altari holocauſtoꝛuꝫ:
ſiue illa q̄ maioꝛe mētis ꝑfectiōe per ſpūalia perfectoꝛuꝫ
deſideria deo offerunť in xp̄o q̄ſi in altari thymiamatis
ſm̄ illud ad Heb. vltimo. Per ipſum ḡ offeramus hoſtiā

laudis ſempͤ deo. ¶ Ad ſeptimū dōm:ꝙ dn̄s ꝑcepit alta
re ꝯſtrui ad ſacrificia ⁊ munera offerenda in honoꝛē dei
⁊ ſuſtentationē miniſtroꝝ q tabernaculo deſeruiebant.
De cōſtructione aūt altaris dať a dn̄o duplex preceptuꝫ.
Unū quideꝫ in ꝑncipio legis Exo.20. vbi dn̄s mandauit
ꝙ facerēt altare de terra:vel ſaltē de lapidibus nō ſectis:
⁊ iterū ꝙ nō facerent altare excelſuꝫ ad qḋ opoꝛteret per
gradus aſcēdere:⁊ hoc ad deteſtandū idolatrie cultuꝫ:gē
tiles eniꝫ idolis cōſtruebant altaria oꝛnata ⁊ ſublimia:in
qbus credebāt aliqd ſanctitatis ⁊ numinis eſſe:ꝓpter qḋ
etiā dn̄s mandauit Deutro.16. Nō plātabis lucuꝫ ⁊ oēm
arboꝛē iuxta altare dn̄i dei tui. Jdolatre eniꝫ ꝯſueuerunt
ſub arboꝛibus ſacrificare ꝓꝑ amenitateꝫ ⁊ vmbꝛoſitateꝫ.
Quoꝝ etiā ꝑceptoꝝ rō figuralis fuit:qꝛ in xp̄o qui eſt no/
ſtrū altare:debem⁹ ꝯfiteri verā carnis nāam quātū ad hu
manitatē:qḋ eſt altare de terra facere:⁊ quātū ad diuini/
tatē debemus in eo cōfiteri p̄ris equalitatē. qḋ eſt nō aſcē
dere per gradus ad altare. Nec etiā iuxta xp̄m debemus
admittere doctrinā gentiliū ad laſciuiā ꝓuocantē:ſed fa
cto tabernaculo ad honoꝛē dei nō erāt timēde hꝫ occaſio
nes idolatrie:⁊ ideo dn̄s mandauit ꝙ fieret altare holo/
cauſtoꝝ de ere qḋ eēt oī populo cōſpicuū ⁊ altare thymia
matis de auro qḋ ſoli ſacerdotes videbāt. Nec erat tanta
ꝑcioſitas eris:⁊ ꝑ hui⁹ copiā ppl̄s ad aliquā idolatriā ꝓuo
careť:ſed qꝛ Exo.20. poniť ꝓ rōne huius ꝑcepti. Nō aſcē
des per gradus ad altare meū:id qḋ ſubdiť. Ne reueletur
turpitudo tua. ꝯſiderandū eſt ꝙ hoc etiā fuit inſtitutū ad
excludendū idolatriā. nā in ſacris priapi ſua pudēda gē/
tiles ppl̄o denudabāt. poſtmodū aūt idictus eſt ſacerdoti
bus feminaliū vſus ad tegmē pudendoꝝ:⁊ ideo ſine peri
culo iſtitui poterat tāta altaris altitudo:vt ꝑ aliquos gra/
dus ligneos nō ſtātes:ſꝫ poꝛtatiles in hoꝛa ſacrificij ſacer
dotes ad altare aſcēderēt ſacrificia offerētes. ¶ Ad octa/
uū dōꝫ:ꝙ coꝛpus tabernaculi cōſtabat ex qbuſdā tabulis
in lōgitudinē erectis:q̄ qdē interius tegebanť qbuſdā coꝛ
tinis ex q̄ttuoꝛ coloꝛib⁹ variatis.ſ. de byſſo retoꝛta:⁊ hya/
cintho:ac purpura:coccoq; bis tincto:ſed hꝫ coꝛtine tege
bāt ſolū latera tabernaculi. Jn tecto aūt tabernaculi erat
operimentū vnū de pellibus hyacītinis:⁊ ſuꝑ hoc aliḋ de
pellibus arietū rubꝛicatis:⁊ deſuꝑ tertiū de qbuſdā ſagis
cilicinis:q̄ nō tm̄ operiebāt tectū tabernaculi:ſed ēt deſcē
debāt vſq; ad terrā:⁊ tegebāt tabulas tabernacl̄i exteri⁹.
Hoꝝ aūt opimētoꝝ rō lr̄alis in cōi erat oꝛnat⁹:⁊ ꝓtectio
tabernaculi:vt in reuerētia haberet. Jn ſpāli vͦ ſm̄ q̄ſdā
ꝑ coꝛtinas deſignabať celū ſydereū qḋ eſt diuerſis ſtellis
variatū ꝑ ſaga aq̄:q̄ ſūt ſupra firmamētū:ꝑ pelles rubꝛica
tas celū empyreū in quo ſūt angeli:ꝑ pelles hyacintinas
celū ſancte trinitatis. ¶ Figuralis aūt rō hoꝝ eſt:qꝛ per
tabulas ex qbus ꝯſtruebať tabernaculuꝫ ſignificanť xp̄i
fideles ex qbus ꝯſtruiť ecclia. Tegebanť aūt iteri⁹ tabu/
le coꝛtinis q̄drīs coloꝛibus:qꝛ fideles iterius oꝛnāť q̄tuoꝛ
vͭtutib⁹. nā in byſſo retoꝛta:vt glo. dicit:ſignificať caro ca
ſtitate renitēs:in hyacintho mēs ſuꝑna cupiēs:in purpura
caro paſſionib⁹ ſubiacēs:in cocco bis tincto mēs iter paſ/
ſiones dei ⁊ ꝓximi dilectionē ꝑfulgēs. Per operimēta vͦ
tecti deſignanť plati ⁊ doctoꝛes:in qb⁹ dꝫ renitere celeſtꝭ
ꝯuerſatio:qḋ ſignificať ꝑ pelles hyacintinas:ꝓmptitudo
ad martyriū:qḋ ſignificāt pelles rubꝛicate:auſteritas vite
⁊ tollerātia aduerſoꝝ:q̄ ſignanť ꝑ ſaga cilicia q̄ erāt expo
ſita vētis ⁊ pluuijs:vt glo. dicit. ¶ Ad 9ᵐ dōꝫ:ꝙ ſcificatio
tabernaculi ⁊ vaſoꝝ ei⁹ hēbat cāꝫ lr̄alē:vt in maioꝛi reue
rētia hēreť:q̄ſi per hꝫ cōſecrationē diuino cultui deputa/
tū. ¶ Figuralis aūt rō eſt:qꝛ per hꝫ ſanctificationē ſigni
ficatur ſpūalis ſanctificatio viuentis tabernaculi.ſ. fide/
liū ex qb⁹ ꝯſtituiť ecclia xp̄i. ¶ Ad decimū dōꝫ:ꝙ in ve

teri lege erant ſeptē ſolēnitates tēporales: ⁊ vna cōtinua
vt pōt colligi Nūeri.28.⁊.29. Erat enī quaſi ꝯtinuū feſtū
q̄ꝛ quotidie mane ⁊ veſpere imolabaṫ agnus: ⁊ ꝑ illud ꝯti
nuū feſtū iugis ſacrificiȷ repreſentabaṫ ꝑpetuitas diuine
btitudinis. Feſtoꝝ aūt tꝑaliū pͥmū erat qḋ iterabaṫ q̄libet
ſeptimana: ⁊ hec erat ſolēnitas ſabbati: qḋ celebrabaṫ in
memoriā creatiōis reꝝ: vt ſupra dcm̄ eſt. Alia aūt ſolēni
tas iterabaṫ quolibꝫ mēſe. ſ. feſtuꝫ neomenie: qḋ celebra
baṫ ad cōmemorādū opus dīne gubernatiōis. Nā hec in
ferioꝛa ꝓcipue variaṫ ſ̄m motū lune: ⁊ iō celebrabaṫ h
feſtū in nouitate lune: nō aūt in eius plenitudine: ad euitā
dū idolatraꝝ cultū q̄ i tali tꝑe lune ſacrificabāt. Hec duo
bñficia ſunt cōia toti hūano gñi: ⁊ iō frequētius iterabāṫ
alia v̄o qnq̄ feſta celebrabanṫ ſemel in āno: ⁊ recolebāṫ
in eis bñficia ſpālr illi pplō exhibita. Celebrabaṫ enīꝫ fe
ſtū phaſe pͥ mēſe ad cōmemorādū liberatiōis bñficiū ex
egypto. Celebrabaṫ aūt feſtū pēthecoſtes poſt q̄nquaginta
dies ad recolēdū bñficiū legis date: alia v̄o tria feſta cele
brabanṫ in mēſe ſeptio q̄ q̄ſi totus apud eos erat ſolēnis:
ſic̄ ⁊ ſeptim⁹ dies. In pͥma. n. die mēſis ſeptimi erat feſtū
tubaꝝ in memoriā liberatiōis Iſaac q̄ñ Abraam īuenit
arietē herentē cornib⁹: quē repreſentabāt ꝑ cornua: q̄bus
bucciabāt. ¶ Erat aūt feſtū tubaꝝ q̄ſi q̄dā īuitatio vt ꝑpa
rarēt ſe ad ſequēs feſtū qḋ celebrabaṫ decimo die: ⁊ hoc
erat feſtū expiatiōis in memoriā illius bñficiȷ q̊ de⁹ ꝓpi
ciatus eſt pctō ppli de adoratione vituli ad ꝓces Moyſi.
Poſt h aūt celebrabaṫ feſtū ſcenophegie. i. tabernaculoꝝ
ſeptē dieb⁹ ad ꝯmēorādū bñfiᵐ dīne ꝓtectōis ⁊ ꝺductōis
ꝑ deſtū: vbi in tabernaclis habitauerūt: vñ in h feſto de
bebāt hr̄e fructū arboris pulcherrime. i. citrū ⁊ lignū dēſa
rū frōdiū. i. myrtū: q̄ ſunt odorifera: ⁊ ſpatulas palmaꝝ: ⁊
ſalices de torrēte: q̄ diu retinēt ſuū virorē: ⁊ hec īueniūṫ
in terra ꝓmiſſionis ad ſignificādū q̄ꝫ ꝑ aridā terrā deſer
ti eos duxerat deus ad terrā delicioſaꝫ. Octauo aūt die cele
brabaṫ aliud feſtū. ſ. cetus atq̄ꝫ collecte: in quo colligebā
tur a pplo ea q̄ erāt neccīa ad expēſas cultus diuini: ⁊ ſigni
ficabaṫ adunatio ppli: ⁊ pax preſtita in terra ꝓmiſſionis.
¶ Figuralis aūt rō hoꝝ feſtoꝝ eſt: q̄ꝛ ꝑ iuge ſacrificium
agni figuraṫ ꝑpetuitas xp̄i q̄ eſt agnus dei ſ̄m illḋ Heb.
vltio. Ieſus xp̄s heri ⁊ hodie ipſe ⁊ in ſecula. Per ſabbatū
aūt deſignaṫ ſpūalis reqes nobis data ꝑ xp̄ꝫ: vt habeṫ ad
Heb.4. Per neomeniā aūt q̄ eſt īcenſio noue lune ſigni
ficaṫ illuminatio pͥmitiue eccleſie ꝑ xp̄m eo ꝓdicāte ⁊ mi
racula faciēte. Per feſtū aūt pēthecoſtes ſignificaṫ deſcē
ſus ſpūs ſcī in aplos. Per feſtū aūt tubaꝝ ſignificaṫ ꝓdi
catio aploꝝ. Per feſtū aūt expiationis ſignificaṫ emūda
tio a pctis ppli xp̄iani. Per feſtū aūt tabernaculoꝝ pere
grinatio eoꝝ in hoc mūdo: in quo ambulāt in v̄tutibus ꝓ
ficiēdo. Per feſtū aūt cetus atq̄ꝫ collecte ſignificaṫ cōgre
gatio fideliū in regno celoꝝ: ⁊ iō iſtud feſtū dicebaṫ ſan
ctiſſimū eē: ⁊ hec tria feſta erāt ꝯtinua adinuicē: q̄ꝛ opꝫ ex
piatos a vitiȷs ꝓficere in virtute quouſq̄ꝫ ꝑueniant ad dei
viſionem: vnde dicitur in pſal.

¶ Utꝝ ſacroꝝ veteris legis ꝯueniēs cā eē poſſit. Arti. V.

Ad quintū ſic ꝓcediṫ. Uiꝫ q̄ꝫ ſacroꝝ ve
teris legis ꝯueniēs cā eē nō
poſſit. Ea. n. q̄ ad cultū diuinuꝫ fiunt: nō debēt
eſſe ſilia his q̄ idolatre obſeruabāt: vñ dr̄ Deu
tro.22. Nō facies ſilr dn̄o deo tuo. oēs enī ab
ominatiōes q̄b⁹ auerſaṫ dominus fecerunt diȷs ſuis: ſed
cultores idoloꝝ in cultu eoꝝ cultris ſe īcidebant vſq̄ꝫ ad
effuſionē ſanguis. Dr̄ enī in 3⁰ Reg.18. q̄ꝫ īcidebāt ſe iux
ta ritū ſuū cultris ⁊ lāceolis donec ꝓfunderenṫ ſanguine
ꝓꝑ qḋ dn̄s mādauit Deutro.14. Nō vos īcidetis nec facie
tis caluiciū ſuꝑ mortuos: īcōuenienter igiṫ circūciſio erat
inſtituta in lege. ¶ P̄. Ea q̄ in cultū diuinū fiūt debēt ho
neſtatē ⁊ grauitatē hr̄e ſ̄ꝫ illud pſal. In pplo graui lauda
bo te: ſꝫ ad leuitatē quādā ꝑtinere vr̄ vt hoīes feſtinan
ter comedāt: īcōueniēter igiṫ ꝓceptū eſt Exo.12. vt come
derēt feſtināter agnū paſchalē: ⁊ alia ēt circa hō comeſtio
nē ſunt iſtituta q̄ videnṫ oīo irrōnabilia eē. ¶ P̄. Sacra
veteris legis figure fuerūt ſacroꝝ noue legis: ſꝫ ꝑ agnū pa
ſchalē ſignificaṫ ſacrm̄ eucharīſtie ſ̄m illud p̄ ad Cori.5.
Paſcha nr̄m imolatus eſt xp̄s. ḡ ēt debuerūt eſſe aliqua
ſacra in lege q̄ ꝓfigurarēt alia ſacra noue legis ſicut cōfir
mationē: ⁊ extremā vnctionē ⁊ mr̄imonium: ⁊ alia ſacra.
¶ P̄. Purificatio nō pōt ꝯueniēter fieri niſi ab aliq̄bus
īmūdiciȷs: ſꝫ q̄ꝫtū ad deū nullū corꝑale reputaṫ imūduꝫ:
q̄ꝛ oē corpus creatura dei eſt: ⁊ ois creatura dei bona: ⁊ ni
hil eȷciēdū qḋ cū grāꝶ actiōe ꝑcipiṫ: vt dr̄ p̄ ad Thimo.
4. īcōueniēter igiṫ purificabāṫ ꝓꝑ ꝯtactū hoīs mortui: vl̄
ꝓꝑ alicuius hō corꝑalis īfectiōis. ¶ P̄. Eccl.34. dr̄. Ab ī
mūdo q̄d mūdabiṫ: ſꝫ cinis vitule rufe q̄ ꝯburebaṫ imū
dus erat: q̄ꝛ imūdū reddebat. Dr̄. n. Nūeri.19. q̄ꝫ ſacerdos
q̄ imolabat eā cōmaculatus erat vſq̄ꝫ ad veſperū. Silr ⁊
ille q̄ eā ꝯburebat: ⁊ ēt ille q̄ ei⁹ cineres colligebat. ḡ īcōue
niēter ꝓceptū ibi fuit: vt ꝑ hō cinerē ibi aſpluꝫ imūdi puri
ficarenṫ. ¶ P̄. Pctā nō ſunt aliqḋ corꝑale qḋ poſſit ꝺfer
ri de loco ad locū: neq̄ꝫ ēt ꝑ aliqḋ imūdum pōt hō a pctō
mūdari: īcōueniēter igiṫ ad expiationē pctoꝝ ppli ſacer
dos ſuꝑ vnū hircoꝝ cōfitebaṫ pctā filioꝝ iſrael: vt porta
ret ea in deſertū: aliū aūt quo vtebanṫ ad purificationes
ſil̄ cū vitulo cōburētes ex̄ caſtra imundi reddebāṫ: ita q̄ꝫ
oportebat eos lauare veſtimēta ⁊ carnē aqua. ¶ P̄. Illḋ
qḋ iā eſt mūdatū: nō opꝫ iteꝝ mūdari: īcōueniēter igitur
mūdata lepra hoīs: vel etiā ei⁹ domus alia purificatio ad
hibebaṫ: vt hr̄ Leuit.14. ¶ P̄. Spūalis imūdicia nō pōt
ꝑ corꝑalē aquā vel piloꝝ raſurā emūdari: irrōnabile igiṫ
vr̄ q̄ꝫ dn̄s ꝓcepit Exo.30. vt fieret labiū eneū cūꝫ baſi ſua
ad lauādū man⁹ ⁊ pedes ſacerdotū q̄ īgreſſuri erāt taber
naculū: ⁊ qḋ ꝓcipiṫ Nūeri.8. q̄ꝫ leuite abſtergerenṫ aq̄ lu
ſtratiōis: ⁊ raderēt oēs pilos carnis ſue. ¶ P̄. Qḋ mai⁹ ē
nō pōt ſanctificari ꝑ illud qḋ min⁹ eſt: īcōueniēter igiṫ ꝑ
quādā vnctionē corꝑalē: ⁊ corꝑalia ſacrificia: ⁊ oblatiōes
corꝑales fiebāt i lege ꝯſecratio maioꝝ ⁊ minoꝝ ſacerdo
tū: vt hr̄ Leuit.8. ⁊ leuitaꝝ: vt hr̄ Nūeri.8. ¶ P̄. Sic̄ dr̄
p̄ Regū.16. Hoīes vidēt ea q̄ apparēt: ds̄ aūt ītueṫ cor: ſꝫ ea
q̄ exteri⁹ apparēt in hoīe eſt corꝑalis diſpō ⁊ īdumēta: in
cōueniēter igiṫ ſacerdotib⁹ maiorib⁹ ⁊ minorib⁹ q̄dā ſpā
lia veſtimēta deputabanṫ: de q̄b⁹ hr̄ Exo.28. ⁊ ſine rōne
vr̄ q̄ꝫ ꝓhiberenṫ aliq̄s a ſacerdotio ꝓꝑ corꝑales ꝺfect⁹ ſ̄m
q̄ꝫ dr̄ Leuit.21. Hō ꝺ ſemie tuo familiā q̄ habuerit macu
lā nō offeret panē deo: ſi cecus fuerit: vl̄ ſi claudus ⁊c̄. ſic
igiṫ vr̄ q̄ꝫ ſacra veteris legis irrōnabilia fuerūt. ¶ Sꝫ ꝯ ē
qḋ dr̄ Leuit.20. Ego ſuꝫ dn̄s q̄ ſcīfico vos: ſꝫ a deo nihil ſi
ne rōne fit. Dr̄. n. i ps. Oīa in ſapīa feciſti. ḡ in ſacris vete
ris legis q̄ ordinabāṫ ad hoīuꝫ ſcīficationē nihil erat ſine
rōnabili cā. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: q̄ꝫ ſic̄ ſupra dcm̄ ē: ſacra ꝓp̄e dīr
illa q̄ adhibebāṫ dī cultorib⁹ ad quādā ꝯſecrationē: ꝑ quā
ſcꝫ deputabāṫ q̄dāmō ad cultū dei: cult⁹ aūt dei gn̄ali q̄dē
mō ꝑtinebat ad totᵐ pplꝫ: ſꝫ ſpāli mō ꝑtinebat ad ſacerdo
tes ⁊ leuitas q̄ erāt miniſtri cult⁹ dīni: ⁊ iō i iſtis ſacris vete
ris legis q̄dā ꝑtinebāt cōiter ad totū pplꝫ: q̄dā aūt ſpālr ad
miniſtros: ⁊ circa vtroſq̄ꝫ tria erāt neccīa: q̄ꝝ pͥᵐ eſt iſtitutio ī
ſtatu colēdi deū: ⁊ hec q̄dē iſtitutio cōiter q̄ꝫtū ad oēs fie
bat ꝑ circūciſionē ſine q̄ nullus admittebaṫ ad aliqḋ lega
liū: q̄ꝫtū v̄o ad ſacerdotes ꝑ ſacerdotū ꝯſecrationē. Scḋo
reqrebaṫ vſus eoꝝ q̄ ꝑtinēt ad diuinū cultū: ⁊ ſic quantū
ad pplm̄ erat eſus paſchalis ꝯuiuȷ: ad quē nullus īcircum
ciſus admittebaṫ; vt pꝫ Exo.12. ⁊ q̄ꝫtuꝫ ad ſacerdotes ob

latiō victimaꝝ:ꝛ eſus panū ꝓpōnis:ꝛ alioꝝ q̄ erāt ſacer
dotū vſibus deputata. Tertio regrebaſ remotio eoꝝ p q̄
aliq ipediebanſ a cultu diuino.ſ.imundiciaꝝ:ꝛ ſic quātū
ad ppl'ʒ erāt iſtitute q̄dā purificatōes a gbuſdā exteriori
bus imūdicijs:ꝛ ēt expiatiōes a pctis. Quātū vo ad ſacer
dotes ꝛ leuitas erat iſtituta ablutio manuuʒ ꝛ pedū:ꝛ ra
ſio pilloꝝ:ꝛ h̄ oīa habebāt rōnabiles cās:ꝛ lr̄ales ꝭʒ q̄ or
dinabanſ ad cultū dei p tpe illo:ꝛ figurales ꝭm q̄ ordi
nabanſ ad figurādū xp̄ʒ:vt patebit p ſingula diſcurrēti.
¶ Ad p̄m ḡ dōʒ:q̄ lr̄alis rō circūciſionis pncipalis gdem
fuit ad ꝓteſtationē fidei vni' dei:ꝛ qꝛ abraā fuit p̄m' q ſe
ab ifidelibus ſeparauit exiēs de domo ſua ꝛ de cognatio
ne ſua:iō ipſe p̄m' circūciſionē accepit:ꝛ hāc cāʒ aſſignat
Apls ad Ro.4. Signū accepit circūciſionis ſignaculū iu
ſticie fidei q̄ eſt in ꝑputio:qꝛ.ſ.i hoc legiſ abrae fides repu
tata ad iuſticiā:q̄ ꝯ ſpē in ſpē credidit.ſ.ꝯ ſpē nāe in ſpem
gr̄e:vt fieret pr̄ multaꝝ gentiū cuʒ ipſe eſſet ſenex:ꝛ vxor
ſua eēt anus ꝛ ſterilis. Et vt hec ꝓteſtatio ꝛ imitatio fidei
abrae firmareſ in cordibus iudeoꝝ:acceperunt ſignū in
carne ſua:cuius obliuiſci non poſſent. vn̄ dr̄ Gen.17. Erit
pactū meū i carne vr̄a in fedus eternū. iō aūt fiebat octa
ua die:qꝛ antea puer eſt valde tenellus:ꝛ poſſet ex h̄ gra
uiter ledi:ꝛ reputaſ adhuc q̄ſi gddā n̄ ſolidatū: vn̄ ēt nec
aīalia offerebanſ ante octauū diē:iō vo nō magis tarda
baſ ne pp dolorē aliq ſignū circuncīſionis refugerēt:ꝛ ne
parētes ēt q̄ꝝ amor increſcit ad filios poſt frequētē ꝯuer
ſationē:ꝛ eoꝝ augmētū eos circūciſiōi ſubtraherēt. Scda
rō eē potuit ad debilitationē ꝯcupiſcentie in mēbro illo.
Tertia rō eſt in ſugillatione ſacroꝝ gēlis ꝛ priapi:i qb' il
la ps corpis honorabaſ:dn̄s aūt nō ꝓhibuit niſi iciſionē
que in cultū idoloꝝ fiebat:cui nō erat ſilis ꝑdicta circun
ciſio. ¶ Figural' vo rō circūciſiōis erat:qꝛ figurabaſ abla
tio corruptionis fiēda p xp̄m:q̄ pfecte cōplebiſ in octaua
etate:q̄ eſt etas reſurgētiū:ꝛ qꝛ oīs corruptio culpe ꝛ pene
ꝓuenit in nos p carnalē originē ex pctō p̄mi parētis:iō ta
lis circūciſio fiebat i mēbro gnōnis:vn̄ apls dicit ad Col.
2°. Circūciſi eſtis in xp̄o circūciſione nō manufacta in ex
poliatiōe corpis ꝛ carnis:ſʒ in circunſiōe dn̄i nr̄i ieſu xp̄i.
¶ Ad 2m dōʒ:q̄ lr̄alis rō ꝯuiuij paſchalis fuit in ꝯmemo
ratione bn̄ficij quo de' eduxit eos de egypto:vn̄ p hꝯ cō
uiuij celebrationē ꝓfitebanſ ſe ad illū ppl'ʒ ptinere queʒ
de' ſibi aſſumpſerat ex egypto. Qn̄.n.fuerūt ex egypto li
berati ꝑceptū eſt eis vt ſanguie agni linirēt ſup līminaria
domoꝝ:q̄ſi ꝓteſtātes ſe recedere a ritib' egyptioꝝ q arie
tē colebāt:vn̄ ꝛ liberati ſūt p ſanguinis agni aſpſionē:vel
linitionē in poſtib' domoꝝ a ꝑiculo extermínij qꝺ īmine
bat egyptijs. In illo aūt exitu eoꝝ de egypto duo fuerūt.
.ſ.feſtinātia ad egrediēdū:īpellebāt eni eos egyptij:vt exi
rēt velociter. vt hr̄ Exo.12. Imminebat aūt ꝑiculū eo qui
nō feſtinaret exire cū mltitudine ne remanēs occidereſ
ab egyptijs. Feſtinātia aūt deſignabaſ dupl'r. Uno gdeʒ
mō p ea q̄ comedebāt:ꝑceptū eni eis erat q̄ comederent
panes azimos:ꝛ hui' ſignū ē:q̄ nō poterāt fermētari cogē
tib' exire egyptijs:ꝛ q̄ comederēt aſſuʒ igni:ſic.n.veloci'
ꝑparabaſ:ꝛ q̄ os nō ꝯminuerēt ex eo:qꝛ in feſtinātia nō
vacat oſſa frāgere. Alio mō q̄tū ad modū comedēdi.dr̄
eni. Renes vr̄os accingetis:calciamēta hēbitis in pedib'
tenētes baculos in māib':ꝛ comedetis feſtināter:qꝺ ma
nifeſte deſignat hoīes exītes in ꝓmptu itineris. Ad ideʒ
ēt ptinet qꝺ ei ꝑcipiſ. In vna domo comedetur:neq̧ feretis
de carnib' ei' foras:qꝛ.ſ.pp feſtinātiā n̄ vacabat inicē mit
tere encenia. Amaritudo āt quā paſſi fuerāt i egypto ſigni
ficabaſ p lactucas agreſtes. ¶ Figural' āt rō pʒ:qꝛ p imo
latioñe agni paſchal' ſignabaſ imolatio xp̄i ꝭʒ illud .p. ad
Cor.5. Paſcha nr̄ʒ imolat' ē xp̄s. Sāguis vo agni liberās
ab exterminatore linit' ſup liminarib' domoꝝ ſignāt fidē
paſſiōis xp̄i in corde ꝛ ore fideliū p quā liberamur a pec
cato ꝛ a morte ꝭm illud .p. Pe.p̄mo. Redēpti eſtis precio
ſo ſanguine agni imaculati. comedebanſ aūt carnes ille
ad ſignificandū eſum corpis xp̄i in ſacr̄o. Erant autē aſſe
igni ad ſignificādū paſſionē vel charitateʒ xp̄i. Comede
banſ aūt cū azimis panibus ad ſignificādā purā cōuerſa
tionē fideliū ſumentiū corpus xp̄i ꝭm illud .p. ad Corin.
quīto. Epulemur in azimis ſinceritatis:ꝛ vitatis. Lactuce
aūt agreſtes addebāſ in ſignū penitētie pctōꝝ:que neccia
eſt ſumētibus corpus xp̄i. Renes aūt accingēdi ſunt cin
gulo caſtitatis:calciamēta aūt pedū ſunt exēpla mortuo
rū patrū:baculi aūt habēdi in manib' ſignificāt paſtora
lē cuſtodiā. Precipiſ aūt q̄ in vna domo agn' paſchalis
comedaſ .i.in eccleſia catholicoꝝ:nō in cōuenticulis he
reticoꝝ. ¶ Ad 3m dōm:q̄ quedā ſacr̄a noue legis habue
runt in veteri ſacr̄a figuralia ſibi correſpōdētia. nā circun
ciſioni r̄ndet baptiſmus q eſt fidei ſacr̄ʒ. vn̄ dr̄ ad Col.2°.
Circūciſi eſtis in circūciſione dn̄i nr̄i ieſu xp̄i cōſepulti ei
in baptiſmo. Cōuiuio vo agni paſchalis r̄ndet in noua le
ge ſcr̄m eucharīſtie. Oībus aūt purificatiōibus veteris le
gis r̄ndet in noua lege ſacr̄m pnie. Cōſecrationi aūt pōti
ficis ꝛ ſacerdotū r̄ndet ſcr̄m ordinis. Sacr̄o aūt cōfirma
tionis qꝺ eſt ſacr̄m plenitudinis gr̄e nō pōt r̄ndere in ve
teri lege aliqꝺ ſacr̄ʒ:qꝛ nōdū aduenerat tp̄s plenitudinis:
eo q̄ neminē ad pfectū adduxit lex. Silr āt ꝛ ſacr̄o extre
me vnctionis:qꝺ eſt q̄dā imediata ꝑparatio ad introituʒ
glie:cuius aditus nōdū patebat in veteri lege ꝑcio nōdū
ſoluto. Matrimoniū aūt fuit gdē in veteri lege ꝓut erat
in officiū nāe:nō aūt ꝓut eſt ſacr̄m cōiunctionis xp̄i ꝛ ec
cleſie que nōdū erat facta:vn̄ ꝛ in veteri lege dabaſ libel
lus repudij:qꝺ eſt ꝯ ſacr̄i rōnē. ¶ Ad q̄rtū dōʒ:q̄ ſicut di
ctū eſt:purificationes veteris legis ordinabanſ ad remo
uendū ipedimēta cultus diuini:qui quidē eſt duplex.ſcilʒ
ſpūalis qui cōſiſtit in deuotiōe mētis ad deū ꝛ corpalis q
cōſiſtit in ſacrificijs ꝛ oblatiōibus ꝛ alijs hꝯ. A cultu aūt
ſpūali ipediūſ hoīes p peccata gbus hoīes pollui dicebāſ
ſicut p idolatriā ꝛ homicidiū:p adulteria ꝛ inceſtus: ꝛ ab
iſtis pollutionib' purificabanſ hoīes p aliq̄ ſacrificia:vel
cōiter oblata p tota multitudine:vel etiā pro pctis ſingu
lorum:non q̄ ſacrificia illa carnalia haberēt ex ipſis vir
tutem expiandi peccatum:ſed qꝛ ſignificabant expiatio
nem pctōꝝ futurā p xp̄m:cui' ꝑticipes erāt etiā antiq ꝓ
teſtātes fidē redēptoris in figuris ſacrificioꝝ. A cultu vo
exteriori ipediebanſ hoīes p quaſdā imūdicias corpales:
que gdē p̄mo cōſiderabanſ in hoībus:ꝛ ꝯſequēter etiā in
alijs aīalib':ꝛ in veſtimētis:ꝛ domib' ꝛ vaſis. In hoībus
gdē imūdicia reputabaſ ptim quidē ex ipſis hoīb':ptim
aūt ex ꝯtactu reꝝ imūdaꝝ. Ex ipſis aūt hoībus imunduʒ
reputabaſ oē illꝺ qꝺ corruptionē aliquā iā hēbat:vl' erat
corruptioni expoſitū:ꝛ iō qꝛ mors eſt corruptio q̄dā cada
uer hoīs reputabaſ imūdū. Silr ēt qꝛ lepra ex corruptio
ne humoꝝ cōtingit q ēt exterius erūpūt ꝛ alios ificiunt:
leproſi ēt reputabanſ imūdi. Silr ēt mlieres patiētes ſā
guinis fluxū ſiue p ifirmitatē:ſiue etiā p nām:vel tpibus
mēſtruis:vl' ēt tpe ꝯceptiōis:ꝛ eadē rōne viri reputabāſ
imūdi fluxū ſeminis patiētes vel p ifirmitatē:vl' p pollu
tionē nocturnā:vel ēt per coitū. Nā oīs humiditas ꝑdictis
modis ab hoīe egrediēs quādā imūdā ifectionē habʒ. In
erat etiā hoībus imundicia q̄dā ex cōtactu q̄rūcūq̧ rerū
imūdaꝝ. Iſtaꝝ aūt imūdiciaꝝ erat ratio ꝛ litteralis ꝛ fi
guralis. Litteralis gdē pp reuerētiā eoꝝ que ad diuinuʒ
cultū ptinēt:tū qꝛ hoīes ꝑcioſas res ꝯtingere nō ſolent cū
fuerit imūdi:tū etiā vt ex raro acceſſu ad ſacra:ea magis
venerarentur. Cum eniʒ omnes huiuſmodi immundicias

raro aliq̄s cauere poſſit: ↄtingebat ꝙ raro poterant hoīes accedere ad attingendū ea q̄ ꝑtinebāt ad diuinuȝ cultū: ⁊ ſic q̄n accedebāt cū maiori reuerētia ⁊ humilitate mentis accedebāt. Erat aūt in q̄buſdā horū rō litteralis vt hoīes nō reformidarēt accedere ad diuinū cultū q̄ſi refugiētes ↄſortiū leproſoꝝ ⁊ ſimul infirmoꝝ: quoꝝ morbus abominabilis erat ⁊ ↄtagioſus. In q̄buſdā etiā ratio erat ad vitādū idolatrie cultū: q2 gētiles in ritu ſuoꝝ ſacrificioꝝ vtebanꝰ q̄nq3 ⁊ hūano ſanguine ⁊ ſemine. Oēs aūt h9 imundicie corporales purificabanꝰ vel ꝑ ſolā aſperſionē aque: vel que maiores erāt ꝑ aliq̄d ſacrificiū ad expiādū pctm̄: ex quo tales infirmitates ↄtingebāt. ¶ Rō āt figuralis harū imunditiaꝝ fuit: q2 per h9 exteriores imunditias ↄfigurabanꝰ diuerſa pctā. Nā imūdicia cadaueris cuiuſcūq3 ſignificat imundiciā peccati quod eſt mors aīe. Immundicia aūt lepre ſignificat imundiciā heretice doctrine: tū q2 heretica doctrina ↄtagioſa eſt ſicut ⁊ lepra: tū q2 nulla etiā falſa doctrina eſt que vera falſis nō admiſceat: ſicꝰ ēt in ſupꝰficie corporis leproſi apparet q̄dā diſtinctio quarūdā maculaꝝ ab alia carne itegra. Per imūdiciā aūt mulieris ſanguiflue deſignaꝰ imundicia idolatrie ꝑꝑ imolaticiū cruorē: ꝑ imundiciā vō viri ſeminiflui deſignaꝰ imūdicia vane locutiōis: eo ꝙ ſemē eſt verbū dei. Per imundiciā vero coitus ⁊ mulieris patiētis deſignaꝰ imūdicia peccati originalis. Per imundiciā vō mulieris mēſtruate deſignaꝰ imūdicia mētis ꝑ voluptates emollite. Uniuerſaľr vō ꝑ imūdiciā ↄtactꝰ rei imūde deſignaꝰ imūdicia ↄſenſus in pctm̄ alteriꝰ ſm̄ illud .2. ad Cori. 6. Exite de medio eoꝝ ⁊ ſeparamini ⁊ imūdū ne tetigeritis. ¶ H9 āt imūdicia ↄtactus deriuabaꝰ etiā ad res inaīatas: q̄cq̄d eniȝ q̄cunq3 mō tangebat imundus imundū erat. In quo lex attenuauit ſupſtitionē gētiliū: q̄ nō ſolū ꝑ ↄtactū imūdi dicebant imundiciā ↄtrahi: ſȝ etiā ꝑ collocutionē aut ꝑ aſpectū: vt rabi Moyſes diꝰ de muliere menſtruata: ꝑ hoc aūt myſtice ſignificabaꝰ id q̄d dꝰ Sap. 14. Siľr odio ſunt deo impius ⁊ impietas eiꝰ. Erat aūt ⁊ imūdicia q̄dā ipſarū rerū inaīataruȝ ſm̄ ſe: ſicꝰ erat imūdicia lepre in domo ⁊ in veſtimētis. Sicut eni morbus lepre accidit in hoībus ex hūore corrupto putrefaciēte carnē ⁊ corrūpēte: ita ēt ꝑꝑ aliquā corruptionē ⁊ exceſſuȝ hūiditatis vľ ſiccitatis fit q̄nq3 aliq̄ corroſio in lapidibꝰ domꝰ: vel ēt in veſtimētis. ⁊ idō hāc corruptōeȝ vocabat lex leprā: ex q̄ domꝰ vľ veſtis imūda iudicareꝰ: tū q2 oīs corruptio ad imūdiciā ꝑtinebat: vt dictū ē: tū ēt q2 circa h9 corruptionē gētiles deos penates colebāt: ⁊ idō lex ꝑcepit h9 domꝰ: in q̄bꝰ fuerit talis corruptio ꝑſeuerās deſtrui ⁊ veſtes ↄburi ad tollēdam idolatrie occaſionē. Erat ēt ⁊ q̄dā imūdicia vaſoꝝ: de q̄ dꝰ Nūeri. 19. Uas q̄d nō habuit coopculū ⁊ ligaturā deſuꝑ imūdū erit. Cuius imūdicie cā ē. q2 in talia vaſa de facili poterat aliq̄d imūdū cadeꝰ. vn̄ poterāt imūdari. ¶ Erat ēt h̄ ꝑceptū ad declinādā idolatriā. Credebāt eniȝ idolatre ꝙ ſi mures aut lacerte vel aliq̄d h9 q̄ imolabāt idolis caderēt in vaſa vľ in aq̄s ꝙ eēnt diis gratioſa. Adhuc ēt aliq̄ mulierculę vaſa dimittūt diſcooꝑta in obſequiū nocturnoꝝ numinuȝ q̄ ianas vocāt. Haꝝ aūt imūdiciaꝝ rō eſt figuralis: q2 ꝑ leprā domꝰ ſignificaꝰ imūdicia ↄgregatiōis hereticoꝝ. per leprā vō in veſte linea ſignificaꝰ ꝑuerſitas moꝝ ex amaritudine mētis: ꝑ leprā vō veſtis lanee ſignificaꝰ ꝑuerſitas adulatoꝝ: ꝑ leprā i ſtamie ſignificanꝰ vitia aīe: ꝑ leprā vō in ſubtegmine ſignificanꝰ pctā carnalia: ſicꝰ .n. ſtamē eſt in ſubtegmine: ita aīa in corꝑe: ꝑ vas āt q̄d nō hȝ coopculuȝ nec ligaturā ſignificaꝰ hō q̄ non hȝ aliq̄d velamē taciturnitatis: ⁊ q̄ nō ↄſtrigiꝰ aliq̄ cēſura diſciplinę. ¶ Ad q̄ntū dōȝ: ꝙ ſic dictū eſt: duplex erat imūdicia in lege: vna q̄dē ꝑ aliquā corruptionē mētis vľ corꝑis: ⁊ hec ēt imundicia maior erat. Alia vō erat imūdicia ex ſolo ↄtactu rei imūde: ⁊ hoc minor erat ⁊ faciliori ritu expiabaꝰ. nā imūdicia ꝑma expiabaꝰ ꝑ ſacrificia ꝓ pctō: q2 oīs corruptio ꝓcedit ex pctō ⁊ pctm̄ ſignificat: ſȝ ſcḋa imūdicia expiabaꝰ ꝑ ſolā aſꝑſionē aq̄ cuiuſdā: de q̄ q̄dē aq̄ expiatōis hꝰ Nūeri. 19. Mādaꝰ .n. ibi a dn̄o ꝙ accipiāt vaccā ruffaȝ in memoriā pcti q̄d cōmiſerūt in adoratione vituli: ⁊ dꝰ vacca magis q̄ vitulus: q2 ſic dn̄s ſynagogaȝ vocare ↄſueuit ſm̄ illud Oſee. 5. Sic vacca laſciuiēs declinauit iſrael: ⁊ h̄ forte idō: q2 vaccas in morē egyptij coluerūt: ſm̄ illō Oſee. 10. Uaccas bethauē coluerūt: ⁊ in deteſtationē pcti idolatrie imolabaꝰ ex̄ caſtra: ⁊ vbicūq3 ſacrificiū fiebat pro expiatione multitudinis pctōꝝ cremabaꝰ ex̄ caſtra totū: ⁊ vt ſignificareꝰ ꝑ hoc ſacrificiū emūdari ppl's ab vniuerſitate pctōꝝ: itingebat ſacerdos digitū in ſanguine eiꝰ ⁊ aſꝑgebat ↄ fores ſanctuarij ſeptē vicibꝰ: q2 ſeptenariꝰ nūerꝰ vniuerſitatē ſignificat: ⁊ ipa ēt aſꝑſio ſanguis ꝑtinebat ad deteſtationē idolatrie: in q̄ ſāguis imolaticiꝰ nō effundebaꝰ: ſȝ ↄgregabaꝰ ⁊ circa ipm̄ hoīes comedebāt in honorē idoloꝝ. Cōburebaꝰ aūt in igne: vľ q2 deus Moyſi in igne apparuit: ⁊ in igne data ē lex: vľ q2 ꝑ hoc ſignificabaꝰ ꝙ idolatria totaľr erat extirpāda: ⁊ oē q̄d ad idolatriā ꝑtinebat: ſicꝰ vacca cremabaꝰ cū pelle ⁊ carnibꝰ: ſanguine ⁊ fimo flāme traditis. Adiungebaꝰ ēt in cōbuſtione lignū cedrinū: hyſopus: coccuſq3 bis tinctꝰ ad ſignificādū: ꝙ ſicꝰ ligna cedrina nō de facili putreſcūt: ⁊ coccus bis tinctus nō amittit colorē: ⁊ hyſopus retinet etiā odorē poſtq̄ fuerit deſiccatus: ita ēt hoc ſacrificiuȝ erat in ↄſeruationē ipſiꝰ ppli ⁊ honeſtatis ⁊ deuotionis ipſius: vn̄ dꝰ de cineribꝰ vacce vt ſint multitudini filioꝝ iſrľ i cuſtodiā. ¶ Uel ſȝ Joſephū q̄tuor elīta ſignata ſunt: igni .n. apponebaꝰ cedrus ſignificās terrā ꝑꝑ ſui terreſtreitatē: hyſopus ſignificās aerē ꝑꝑ odorē: coccus ſignificās aquā eadē rōe q̄ etiā purpura ꝑꝑ tincturas: q̄ ex aq̄s ſumunꝰ: vt ꝑ h̄ exꝑmereꝰ ꝙ illō ſacrificiuȝ offerebaꝰ creatori q̄tuor elītoꝝ: ⁊ q2 h9 ſacrificiū offerebaꝰ ꝓ pctō idolatrie: in eiꝰ deteſtationē ⁊ cōburēs ⁊ cineres colligēs: ⁊ ille q̄ aſpergit aq̄s: in q̄bus cinis ponebaꝰ imūdi reputabanꝰ: vt ꝑ h̄ oñdereꝰ ꝙ q̄cq̄d quocūq3 mō ad idolatriā ꝑtinet: q̄ſi imūdū eſt abyciendū. Ab hac aūt imūdicia purificabanꝰ per ſolā veſtimētoꝝ ablutionē: nec idigebāt aq̄ aſꝑgi ꝑꝑ h9 imūdiciā. q2 ſic eſſet ꝓceſſus in ifinitū. Ille .n. q̄ aſpergebat aq̄ imūdus fiebat: ⁊ ſic ſi ipſe ſeipſum aſpergeret imundus remaneret. Si autē alius eū aſpergeret: ille imundus eſſet: ⁊ ſiľr ille q̄ illū aſꝑgeret: ⁊ ſic in ifinitū. Figuralis āt rō huius ſacrificij eſt: q2 ꝑ vaccā ruffā ſignificaꝰ xp̄s ſm̄ ifirmitatē aſſumptā quā femininꝰ ſexus dꝰſignat: ſanguinē aūt paſſiōis eiꝰ deſignat vacce color. ¶ Erat āt vacca ruffa etatis itegre: q2 oīs operatio xp̄i eſt ꝑfecta in qua nulla erat macula nec portauit iugū peccati: ꝑcipiꝰ aūt adduci ad Moyſen: q2 iputabāt ei trāſgreſſionē moſaice legis in violatiōe ſabbati: ꝑcipiꝰ āt tradi Eleaçaro ſacerdoti: q2 xp̄s occidēdus in manꝰ ſacerdotū traditus eſt: imolaꝰ aūt extra caſtra: q2 extra portaȝ xp̄s paſſus eſt: itingit aūt ſacerdos digitū in ſanguinē eiꝰ. q2 per diſcretionē quā digitꝰ ſignificat myſteriū paſſiōis xp̄i eſt ↄſiderandū ⁊ imitāduȝ: aſꝑgiꝰ aūt cōtra tabernaculū: per q̄d ſynagoga deſignaꝰ: vel ad ↄdēnationē iudeorū nō credentiū: vel ad purificationē credentiuȝ: ⁊ hoc ſeptē vicibus: vel ꝓpter ſeptē dona ſpiritus ſancti: vel ꝑꝑ ſeptem dies: in q̄bus oē tp̄s itelligiꝰ. ¶ Sunt aūt oīa q̄ ad xp̄i incarnationē pertinent igne cremāda .i. ſpūaľr intelligenda: nā per pellē ⁊ carnē exterior xp̄i operatio ſignificatur: ꝑ ſanguinē ſubtilis ⁊ interna vꝰtus exteriora facta viuificās: ꝑ fimū laſſitudo ſitis: ⁊ oīa huiuſmodi ad ifirmitateȝ ꝑtinentia. Addunꝰ aūt tria .ſ. cedrus q̄d ſignificat altitudinē

tudinē ſpei vel ꝯtēplatiōis. Hyſopus qđ ſignificat humi/
litatē vel fidē. Coccus bis tinctus ſignificat geminā chari
tatē: ꝑ hec eni debem⁹ xp̄o paſſo adherere. Iſte aūt cinis
cōbuſtiōis colligiť a viro mūdo: qꝛ reliq̄e paſſiōis ꝑuene
rūt ad gētiles q nō fuerūt culpabiles in xp̄i morte. Appo/
nūť aūt cineres in aqua ad expiandū: qꝛ ex paſſione xp̄i
baptiſmus ſortiť ỽtutē emundādi peccata. Sacerdos aūt
q imolabat ⁊ cōburebat vaccā: ⁊ ille qui cōburebat ⁊ qui
colligebat cineres imūdus erat: ⁊ etiā q aſpergebat aquā:
vel qꝛ iudei ſunt facti imundi ex occiſione xp̄i: per quā no
ſtra pctā expianť: ⁊ hoc vſq ad veſperū .i. vſq ad finē
mūdi qñ reliquie iſrael ꝯuertenť: vel qꝛ illi q tractant ſā/
cta itendentes ad emūdationē alioꝝ: ipſi etiā aliq̄s imū/
dicias ꝯbunt. vt Grego. dicit in paſtorali. Et hoc vſq ad
veſperā .i. vſq ad finē pn̄tis vite. ¶ Ad ſextū dōꝫ: q ſicut
dictū eſt: imūdicia q̄ ex corruptione ꝑueniebat vel mētis
vel corpis expiabať ꝑ ſacrificia ꝓ pctō. Offerebanť autē
ſpālia ſacrificia ꝓ pctis ſingulorꝫ: ſed qꝛ aliqui neglīgētes
erāt circa expiationē hoꝝ pctōꝝ: ⁊ imundiciarū: vel etiā ꝑꝑ
ignorātiā ab expiatōe hoꝝ deſiſtebāt: iſtitutū fuit vt ſemel
in anno decima die ſeptimi mēſis fieret ſacrificiū expia/
tionis ꝓ toto pplō: ⁊ qꝛ ſicut aplš dicit ad Heb. 7. Lex cō
ſtituit hoies ſacerdotes iſirmitatē hn̄tes: oportebat q ſa/
cerdos ꝑus offeret ꝓ ſeipſo vitulū ꝓ pctō in cōmemora/
tionē peccati qđ Aaron fecerat in cōflatione vituli aurei:
⁊ arietē in holocauſtū: ꝑ qđ ſignificabať q ſacerdotis pre/
latio quā aries ďſignat q eſt dux gregis erat ordināda ad
honorē dei. Deide aūt offerebat ꝓ pplō duos hyrcos: q̄ꝝ
vnus imolabať ad expiandū pctm̄ multitudinis: hyrcus
eni aial fetidū eſt: ⁊ de pilis eius fiūt veſtimēta pungētia.
vt ꝑ hoc ſignificareť fetor ⁊ imunditia aculei pctōꝝ. Hoꝝ
aūt hyrci imolati ſanguis inferebať ſimul etiā cū ſangui
ne vituli in ſancta ſcōꝝ: ⁊ aſpergebať ex eo totū ſanctua/
riū ad ſignificandū: q tabernaculū emundabať ab imun
ditijs filioꝝ iſrael. Corpus ỽo hyrci ⁊ vituli q̄ imolata ſūt
pro pctō oportebat ꝯburi ad oſtendendū ꝯſūmationē pctō/
rū: nō aūt in altari: qꝛ ibi nō cōburebanť totalr niſi holo/
cauſta: vñ mādatū erat vt cōburereť ex̄ caſtra in deteſta
tionē pcti: hoc .n. fiebat qñcūq imolabať ſacrificiū ꝓ ali
quo graui pctō: vel ꝓ multitudie peccatoꝝ. Alter ỽo hyr/
cus emittebať in deſertū: nō quidē vt offerereť demoni/
bus quos colebāt gētiles in deſertis: qꝛ eis nihil licebat i/
molari: ſed ad ſignificandū effectū illius ſacrificij imola
ti: ⁊ iđ ſacerdos iponebat manū ſuꝑ caput eius ꝯfitēs pec
cata filioꝝ iſrael: ac ſi ille hyrcus ďportaret ea in deſertū
vbi a beſtijs comedereť: q̄ſi portās penā ꝓ pctis ppli. Di/
cebať aūt portare pctā ppli: vel qꝛ in ei⁹ emiſſiōe ſignifica
bať remiſſio pctōꝝ ppli: vel qꝛ colligebať ſuꝑ caput eius
aliq̄ cedula vbi erāt ſcripta pctā. Rō aūt figuralis horū
erat: qꝛ xp̄s ſignificať ⁊ ꝑ vitulū ꝑꝑ ỽtutē: ⁊ ꝑ arietē: quia
ipſe eſt dux fideliū: ⁊ ꝑ hyrcū ꝑꝑ ſilitudinē carnis pcti: ⁊
ipſe eſt imolatus ꝓ pctis ⁊ ſacerdotū ⁊ ppli: qꝛ ꝑ ei⁹ paſſio
ne ⁊ maiores ⁊ minores a pctō mundanť. Sāguis aūt vi
tuli ⁊ hyrci iferť in ſancta ꝑ pōtificē: qꝛ ꝑ ſanguinē paſſio/
nis xp̄i ꝑꝫ nobis itroitus in regnū celoꝝ. Cōburunť autē
eoꝝ corpa extra caſtra: qꝛ ex̄ portā xp̄s paſſus eſt: vt aplš
dicit ad Heb. vltio. Per hyrcū aūt q emittebať pōt ſigni
ficari vel ipſa diuinitas xp̄i que in ſolitudinē abijt hoie
xp̄o patiēte: nō qdē locū mutās: ſꝫ ỽtutē cohibēs: vł ſigni
ficať cōcupiſcētia mala quā debem⁹ a nobis abijcere: vir
tuoſos aūt motus dn̄o imolare. De imūdicia ỽo coꝝ qui
hoꝝ ſacrificia cōburebāt eadē rō eſt q̄ in ſacrificio vitule
ruffe dicta eſt. ¶ Ad 7ᵐ dōꝫ: q ꝑ ritū legis leproſus non
emūdabať a macula lepre: ſed emūdatus oſtēdebať: ⁊ hoc
ſignificať Leuiti. 14. cū dř ď ſacerdote. Cū inueneris leprā
eē mūdatā: ꝑcipiet ei q purificať. iā ğ lepra mūdata erat
ſed purificari dř iquātū iudicio ſacerdotis reſtituebať cō/
ſortio hoiū ⁊ cultui dīno. Cōtingebat tn̄ qñq vt dīno mi
raculo ꝑ ritū legis corpalis mundareť lepra: qñ ſacerdos
decipiebať i iudicio. Hꝫ aūt purificatio leproſi duplr fie/
bat. nā ꝑ iudicabať eē mūdus. ſcđo aūt reſtituebať tanq̄
mūdus ꝯſortio hoiū ⁊ cultui diuio. ſ. poſt ſeptē dies. In
ꝑ̄ma āt purificatione offerebat ꝓ ſe leproſus mūdandus
duos paſſeres viuos ⁊ lignū cedrinū: ⁊ ỽmiculū ⁊ hyſopū
hoc mō vt filo coccineo ligareť paſſer ⁊ hyſopus ſiml cū
ligno cedrino: ita. ſ. q lignū cedrinū eēt q̄ſi manubriū aſp/
ſoꝝ. Hyſopus ỽo ⁊ paſſer erāt id qđ de aſpſorio tingebať
in ſanguine alterius paſſeris imolati in aq̄s viuis. Hec āt
q̄tuor offerrebat ꝯ q̄tuor defectus lepre. Nā ꝯ putredinē
offerebať cedrus q̄ eſt arbor iputribilis: ꝯ fetorē hyſopus
que eſt herba odorifera. ꝯ iſenſibilitatē paſſer viuus ꝯtra
turpitudinē coloris ỽmiculus q hꝫ viuū colorē: paſſer ỽo
viuus aduolare dimittebať in agrū: qꝛ leproſus reſtitue/
bať p̄ſtine libertati. In octauo ỽo die admittebať ad cul
tū diuinū ⁊ reſtituebať ꝯſortio hoiū. Primo tn̄ raſis pi/
lis totius corpis ⁊ veſtimētis: eo q lepra pilos corrodit ⁊
veſtimēta coinquinat ⁊ fetida reddit: ⁊ poſtmodū ſacrifi
ciū offerebať ꝓ delicto eius: qꝛ lepra pleriq inducit pro
peccato. De ſanguine aūt ſacrificij tingebať extremum
auricule eius qui erat mūdādus: ⁊ polices man⁹ dextre ⁊
pedis: qꝛ in iſtis partib⁹ ꝑ̄mū lepra dignoſciť ⁊ ſentiť. Ad
hibebāť etiā huic ritui tres liquores. ſ. ſanguis ꝯ ſanguis
corruptionē: oleū ad deſignādū ſanationē morbi: aq̄ viua
ad emēdādū ſpurcitiā. ¶ Figuralis āt rō erat: qꝛ ꝑ duos
paſſeres ſignificāť diuinitas ⁊ hūanitas xp̄i: quoꝝ vn⁹. ſ.
hūanitas imolať i vaſe fictili ſuꝑ aq̄s viuētes: qꝛ ꝑ paſſio
nē xp̄i aque baptiſmi ꝯſecranť. Alius aūt. ſ. ipaſſibilis di/
uinitas viuus remanebat: qꝛ diuinitas mori nō pōt: vñ ⁊
euolabat: qꝛ paſſione aſtringi non poterat. Hic aūt paſſer
viuus ſil cū ligno cedrino ⁊ cocco: vł ỽmicula ⁊ hyſopo. i.
fide: ſpe: ⁊ charitate: vt ſupra dictū ē mittiť i aquā ad aſp/
gēdū qꝛ in fide dei ⁊ hoīs baptiçamur. Lauat aūt hō per
aquā baptiſmi vel lachrymaꝝ veſtimēta ſua. i. opa ⁊ oēs
pilos. i. cogitatiōes. Tigiť aūt extremū auricule dextre
ei⁹ q mundať de ſanguine ⁊ de oleo vt ei⁹ auditū muniat
ꝯ corrūpentia ỽba. Polices aūt manus dextre ⁊ pedis ti/
guntur vt ſit eius actio ſancta. Alia vero q̄ ad hāc purifica/
tionē ꝑtinēt: vł etiā alioꝝ imūditiaꝝ non hn̄t aliqđ ſpāle
ꝑter alia ſacrificia ꝓ pctis vel ꝓ delictis. ¶ Ad octauum
dōm: q ſicut pplš inſtituebať ad cultū dei per circunciſio
nē: ita miniſter ꝑ al quā ſpecialē purificationē vel ꝯſecra
tionē. vñ ⁊ ſeparari ab alijs precipiunť q̄ſi ſpecialr ad mini/
ſteriū cultus diuini pre alijs deputati. ⁊ totū qđ circa eos
fiebat in eoꝝ ꝯſecratione vel iſtitutione ad hoc ꝑtinebat
vt oſtēdereť eos hr̄e quādā ꝓrogatiuā puritatis ⁊ ỽtutis
⁊ dignitatis: ⁊ iđ in iſtitutiōe miniſtroꝝ tria fiebāt. Primo
eni purificabanť. ſcđo ordinabanť ⁊ ꝯſecrabāť. tertio ap/
plicabanť ad vſū miniſterij. Purificabanť qdem cōiter
oēs per ablutionē aque: ⁊ ꝑ q̄dā ſacrificia. Specialr autē
leuite radebāt oēs pilos carnis ſue. vt hr̄ leuit. 8. Cōſecra
tio ỽo circa pōtifices ⁊ ſacerdotes hoc ordine fiebat. Pri
mo eni poſtq̄ abluti erāt iduebanť qbuſdā veſtimentis
ſpecialibus ꝑtinentib⁹ ad deſignandū dignitatē ipſorū.
Spāliter autē pōtifex oleo vnctionis in capite vngebať:
vt deſignareť q ab ipo diffundebať poteſtas ꝯſecrādi ad
alios: ſic oleū a capite deriuať ad inferiora: vt hř in pſal.
Sicut vnguētū in capite qđ deſcendit in barbā Aarō. Le
uite vero nō hēbant aliā cōſecrationē niſi q offerebanť
dn̄o a filijs iſrael ꝑ manus pōtificis q orabat ꝓ eis. Mio
rū vero ſacerdotū ſole manus cōſecrabanť: q̄ erant appli

cãdē ad ſacrificia: ꝛ de ſanguīe aīalis imolati cū tingebāt extremū auricule dextre ipſoꝝ: ꝛ polices pedis aut man⁹ dextre. vt .ſ. eēnt obediētes legi dei in oblatione ſacrificiorū: qđ ſignificat̄ i itinctiōe auris dextre: ꝛ qđ eēnt ſolliciti ꝛ prōpti in execution̄e ſacrificioꝝ: qđ ſignificat̄ in itinctione pedis ꝛ manus dextre. Aſpgebant̄ ēt ipſi ꝛ veſtimēta eoꝝ ſanguine aīalis imolati in memoriā ſāguīs agni: ꝑ quē fuerūt liberati in egypto. Offerebāt̄ aūt in eoꝝ cōſecratiōe hȯ ſacrificia. Uitulus ꝓ pctō i mēoriā remiſſiōis peccati Aaron circa ꝯflationē vituli. Aries in holocauſtū in memoriā oblatōis Abrae: cuius obediētiā pōtifex imitari debebat. Aries ēt cōſecratiōis q̄ erat q̄ſi hoſtia pacifica in memoriā liberatiōis de egypto ꝑ ſanguinē agni. Caniſtrū aūt panū i memoriā māne p̄ſtite pplō ꝑtinebat ad applicationē miniſterij qđ iponebat̄ ſup manus eoꝝ. Adeps arietis: ꝛ torta panis vnius: ꝛ armus d̄xter vt oſtēderet̄ q̄ accipiebāt ꝑtātē hȯ offerēdi dñō. Leuite vō applicabant̄ ad miniſteriū ꝑ hoc q̄ itromittebant̄ in tabernaculū federis q̄ſi adminiſtrandū circa vaſa ſanctuarij. Figuralis vō hoꝝ rō erat: q̄ illi q̄ ſūt ꝯſecrandi ad ſpūale miniſteriū xp̄i d̄bēt ꝑ purificari ꝑ aquā baptiſmi ꝛ lachrymaꝝ in fide paſſiōis xp̄i: qđ eſt expiatiuū ꝛ purgatiuū ſacrificiū: ꝛ debēt radere oēs pilos carnis eius .i. oēs prauas cogitationes: debēt ēt ornari v̄tutib⁹: ꝛ ꝯſecrari oleo ſpūs ſci: ꝛ aſpſione ſanguinis xp̄i: ꝛ ſic debēt eē itēꝝ ad exequēda ſpūalia miniſteria. ¶ Ad nonū dōꝫ: q̄ ſicut iā dictū eſt: itentio legis erat iducere ad reuerentiā diuini cultus: ꝛ h̄ duplr̄. Uno mō excludēdo a cultu diuino oē id qđ poterat eē cōtēptibile. Alio mō apponēdo ad cultū diuinū oē illō qđ videbat̄ ad honorificentiā ꝑtinere: ꝛ ſi hoc q̄dē obſeruabat̄ in tabernaculo ꝛ vaſis ei⁹ ꝛ aīalib⁹ imolādis: multo magis hoc obſeruādū erat in ipſis miſtris: ꝛ iō ad remouēdū ꝯtēptū miniſtroꝝ: ꝓceptū fuit vt nō hērent maculā vel defectū corꝑalē: q̄ hȯ hoīes ſolēt apō alios in ꝯtēptu hrī: ꝓp qđ etiā iſtitutū fuit: vt nō ſparſim ex quolibet gñe ad dei miniſteriū applicarent̄: ſꝫ ex certa ꝓſapia ſm̄ gñis ſucceſſionē: vt ex hoc clariores ꝛ nobiliores hērent̄: ad h̄ aūt q̄ in reuerētia haberent̄ adhibebat̄ eis ſpālis ornat⁹ veſtiū ꝛ ſpālis ꝯſecratio: ꝛ hic eſt in cōi caſu ornat⁹ veſtiū. ¶ In ſpāli aūt ſciēdū eſt q̄ pōtifex hēbat octo ornamēta. Pͥo enī hēbat veſtē lineā. Scđo hēbat tunicā hyacinthinā: in cui⁹ extremitate v̄ſus pedes ponebant̄ ꝑ circuitū tintinabula q̄dā ꝛ mala punica facta ex hyacintho ꝛ purpura coccoq̄ꝫ bis tincto. Tertio hēbat ſuꝑhumerale qđ tegebat humeros ꝛ anteriorē partē vſq̄ꝫ ad cingulū: qđ erat ex auro ꝛ hyacintho: purpura coccoq̄ꝫ bis tincto: ꝛ byſſo retorta: ꝛ ſuper hūeros hēbat duos onichinos: in q̄bus erāt ſculpta noīa filioꝝ iſrael. Quartū erat rōnale ex eadē mā factū: qđ erat q̄dratū: ꝛ ponebat̄ in pectore: ꝛ ꝯiungebatur ſuꝑhumerali: ꝛ in hoc rōnali erāt duodeciꝫ lapides p̄cioſi diſtincti ꝑ q̄tuor ordines: in q̄bus etiā ſculpta erāt noīa filioꝝ iſrael q̄ſi ad deſignandū: q̄ ferret onus totius populi ꝑ hoc q̄ hēbat noīa eoꝝ in hūeris: ꝛ q̄ iugiter debebat de eoꝝ ſalute cogitare ꝑ hoc q̄ portabat eos i pectore q̄ſi in corde hñs: in quo ēt rōnali mādauit dñs poni doctrinā ꝛ v̄itatē: q̄ q̄dā ꝑtinētia ad v̄itatē iuſtitie ꝛ doctrine ſcribebant̄ in illo rōnali. Judei tñ fabulant̄ q̄ in rōnali erat lapis q̄ ſm̄ diuerſos colores mutabat̄ ſꝫ diuerſa q̄ debebāt accidere filijs iſrael: ꝛ h̄ vocāt v̄itatē ꝛ doctrinā. Quintuꝫ erat balthe⁹ .i. cingulus q̄dā fact⁹ ex p̄dictis q̄tuor coloribus. Sextū erat thyara .i. mitra q̄dā de byſſo. Septimuꝫ aūt erat lamina aurea pēdēs in frōte ei⁹: in q̄ erat ſcriptū nomē dñi. Octauū āt erat femoralia linea vt op̄irent carnē turpitudīs ſue qñ accederet ad ſanctuariū vel ad altare. Ex iſtis aūt octo ornamētis minores ſacerdotes habebāt quattuor. ſcꝫ tunicā lineā: femoralia ꝛ balteū: ꝛ thyrā. Hoꝝ ornamentoꝝ q̄dā rōnem l̄ralem aſſignāt dicentes: q̄ in iſtis ornamētis d̄ſignabat̄ diſpoſitio orbis terrarū: quaſi pōtifex ꝓteſtaret̄ ſe eſſe miniſtrū creatoris mūdi. vñ etiā Sap. 18. dr̄ q̄ in veſte Aarō erat deſcriptus orbis terrarū: nā femoralia linea figurabant terrā ex q̄ linū naſcit̄: balthei circūuolutio ſignificabat oceanū q̄ circūcingit terrā: tunica hyacinthina ſuo colore ſignificabat aerē: ꝑ cuius tintinabula ſignificabant̄ tonitrua: ꝑ mala granata coruſcationes: ſuꝑhumerale vō ſignificabat ſua varietate celū ſydereū: duo onichini duo emiſpia: vel ſolē ꝛ lunā: duodeciꝫ gēme in pectore: duodeci ſigna in çodiaco: q̄ dicebant̄ poſita in rōnali: q̄ in celeſtib⁹ ſūt rōnes terrenoꝝ ſm̄ illud Job. 38. Nūq̄d noſti ordinē celi: ꝛ pones rōnē eius i terra: cydaris āt vel thyara ſignificabat celū empyreū: lamia aurea deū oībus p̄ſidētē. ¶ Figuralis vō rō manifeſta ē. Nā macule vl̄ defect⁹ corꝑales: a q̄bus debebāt ſacerdotes eē imunes: ſignificāt diuerſa vitia ꝛ pctā q̄bus d̄bēt carere: ꝓhibet̄ .n. eē cecus .i. ne ſit ignorās: ne ſit claudus .i. inſtabilis: ꝛ ad diuerſa ſe inclinās: ne ſit paruo vl̄ grādi vl̄ torto naſo .i. ne ꝑ defectū diſcretiōis vel in plus vel in minus excedat: aut ēt aliq̄ praua exerceat. Per naſum .n. diſcretio deſignat̄: q̄ eſt diſcretiuus odoris: ne ſit fracto pede vel manu .i. ne amittat v̄tutē bñ oꝑandi vl̄ ꝓcedendi in v̄tutē. Repudiat̄ ēt ſi hēat gibbū vl̄ añ vel retro: ꝑ quē ſignificat̄ ſuꝑflu⁹ amor terrenoꝝ. Si eſt lipp⁹ .i. ꝑ carnalē affectionē ei⁹ igeniū obſcurat̄. Cōtingit .n. lippitudo ex fluxu humoris. Repudiat̄ ēt ſi habeat albuginē in oculo .i. ꝓſumptionē cādoris iuſtitie in ſua cogitatione. Repudiat̄ etiā ſi hēat iugē ſcabiē .i. petulātiaꝫ carnis: ꝛ ſi habuerit ipetiginē: q̄ ſine dolore corpus occupat ꝛ mēbrorū decorē fedat: ꝑ quā auaritia d̄ſignat̄: ꝛ etiā ſi ſit hernioſus vel pōderoſus: q̄ .ſ. geſtat pōdus turpitudinis in corde ſꝫ nō exerceat in oꝑe. Per ornamēta vō deſignāt̄ v̄tutes miſtroꝝ dei. Sūt āt q̄tuor q̄ ſūt neceſ̄ie oīb⁹ miſtris .ſ. caſtitas q̄ ſignificat̄ ꝑ femoralia. Puritas vō vite q̄ ſignificatur ꝑ lineā tunicā. Moderatio diſcretiōis q̄ ſignificat̄ per cingulū. Et rectitudo itētiōis q̄ ſignificat̄ ꝑ thyarā ꝓtegētē caput. ¶ Sꝫ pre his pōtifices debēt 4ᵒʳ hr̄e. Pͥo q̄dē iugē dei memoriā in ꝯtēplatiōe: ꝛ h̄ ſignificat lamina aurea hñs nomē dei in frōte. Scđo q̄ ſupportēt ifirmitates ppli: qđ ſignificat ſuꝑhūerale. Tertio q̄ habeant pplm̄ in corde ꝛ in viſceribus ꝑ ſollicitudinē charitatis: qđ ſignificat̄ ꝑ rōnale. Quarto q̄ habeāt ꝯuerſationē celeſtē ꝑ opa ꝑfectiōis: qđ ſignificat̄ ꝑ tunicā hyacinthinā: vñ ꝛ tunice hyacinthine adiungūt̄ in extremitate tintinabula aurea ꝑ que ſignificat̄ doctrina diuinoꝝ: q̄ debꝫ cōiungi celeſti cōuerſationi pōtificis. Adiūgunt̄ aūt mala punica: ꝑ que ſignificat̄ vnitas fidei ꝛ ꝯcordia i bonis morib⁹: q̄ ſic ꝯiūcta dꝫ eē ei⁹ doctria: vt ꝑ eā fidei ꝛ pacis vnitas nō rūpat̄.

¶ Utrum fuerit aliqua rationabilis cauſa obſeruantiaꝝ cerimonialium. Articu. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Uī q̄ obſuātiarum cerimonialiū nulla fuerit rationabilis cā. Q̄ vt apl̄s dic̄ ꝑ ad Thimo. 4. oīs creatura dei ē bona: ꝛ nihil reijciēdū qđ cū grārū actiōe ꝑcipit̄: incōuenīēter igit̄ ꝓhibiti ſūt ab eſu quorūdā ciboꝝ tanq̄ꝫ imūdoꝝ: vt patꝫ Leuit. 10. ¶ P̄. Sic aīalia dant̄ i cibū hoīs: ita ēt ꝛ herbe. vñ dicit̄ Gen̄. 9. Quaſi olera virētia dedi vobis oēꝫ carnē: ſꝫ in herbis lex nō diſtinxit aliq̄s imūdas: cū tñ aliq̄ illaꝝ ſint maxime nociue: vtputa venenoſe. ḡ vr̄ q̄ nec de aīalib⁹ aliq̄ debuerint ꝓhiberi tāq̄ꝫ imūda. ¶ P̄. Si mā ē imūda: ex q̄ aliq̄d gñat̄ pari rōne vr̄ q̄ id qđ gñat̄ ex ea ſit imūdū: ſꝫ ex ſanguine gñat̄ caro: cū igit̄ nō oēs carnes ꝓhiberēt̄

tanq̄ꝫ

ſanguie gñat̃ caro: cũ igr̃ nõ oẽs carnes ꝓhiberent̃ tãq̃
imũde pari rõne nec ſanguis debuit ꝓhiberi q̃ſi imũdus
aut adeps: q ex ſãguie gñat̃. ¶ ꝑ. Dñs dic̃ Mat.10. eos
nõ eẽ timẽdos q occidũt corpꝰ: q2 poſt mortẽ nõ hñt qd
faciãt: qd nõ eẽt veꝝ ſi i nocumẽtũ hoi cederet qd ex eo
fieret: multo igr̃ minꝰ ptinet ad aial iã occiſuz q̃lr eiꝰ car
nes decoquant: irrõnabile igr̃ vr̃ eẽ qd dr̃ Exo.23. Non
coques hedũ in lacte mr̃is ſue. ¶ ꝑ. Ea q̃ ſunt primitiua
in hoibꝰ ⁊ aialibꝰ tãq̃ pfectiora pcipiunt̃ dño offerri: in
cõueniẽter igr̃ pcipit̃ Leuit.19. Qñ igreſſi fueritis terrã
⁊ plãtaueritis i ea ligna pomifera: auferetis ꝑputia eoꝝ
.i. pꝰ germina ⁊ imũda erũt vobis: nec edetis ex eis. ¶ ꝑ.
Ueſtimẽtũ ex̃ corpꝰ hois ẽ: nõ igr̃ debuerũt q̃dã ſpãlia
veſtimẽta iudeis iterdici: puta qd dr̃ Leuit.19. Ueſtẽ q̃
ex duobꝰ texta ẽ nõ idueris: ⁊ Deutro.20. Nõ iduet̃ mu
lier veſte virili: ⁊ vir nõ iduet̃ veſte feminea: ⁊ ifra. Non
idueris veſtimẽto qd ex lana linoq3 ꝯtextũ ẽ. ¶ ꝑ. Me
moria mãdatoꝝ dei nõ ptinet ad corpꝰ: ſ3 ad cor: incõue
niẽter igr̃ pcipit̃ Deutr.6. q ligarẽt pcepta dei q̃ſi ſignũ
in manu ſua: ⁊ qd ſcriberent̃ in limie oſtioꝝ: ⁊ q p angu
los pallioꝝ facerẽt fimbrias in qbꝰ ponerẽt vittas yacin
thinas in memoriã mãdatoꝝ dei. vt hr̃ Numeri.15. ¶ ꝑ.
Aplus dicit .i. ad Cor.9. q nõ ẽ cura deo de bobꝰ: ⁊ p ꝯñs
neq3 de alijs aialibꝰ irrõnalibꝰ: incõueniẽter igr̃ pcipit̃
Deutr.22. Si ãbulaueris p viã ⁊ iueneris nidũ auis nõ
tenebis mr̃ez cũ filijs ⁊ Deutr.25. Nõ alligabis os bouis
triturãtis: ⁊ Leuit.19. iumẽta tua nõ facies coire cũ alte
riꝰ gñis aiantibꝰ. ¶ ꝑ. Inter plantas nõ fiebat diſcretio
mũdoꝝ ab imũdis. g multo minꝰ circa culturã plãtaruz
debuit aliq̃ diſcretio adhiberi. g icõueniẽter pcipit̃ Leui.
19. Agrũ nõ ſeres diuerſo ſemie: ⁊ Deutr.22. Nõ ſeres vi
neã tuã altero ſemine: ⁊ nõ arabis in boue ſimul ⁊ aſino.
¶ ꝑ. Ea q̃ ſunt iaiata maxie viir hoiu3 ptãti eẽ ſubiecta: i
cõueniẽter igr̃ arcet̃ hõ ab argẽto ⁊ auro ex qbꝰ fabrica
ta ſunt idola: ⁊ ab alijs q̃ in idoloꝝ domibꝰ iueniunt̃ pce
pto legis qd hr̃ Deutro.7. Ridiculũ ẽt vr̃ eſſe pceptũ qd
hr̃ Deutro.23. Ut egeſtiões humo opirẽt fodiẽtes in ter
ra. ¶ ꝑ. Pietas maxie in ſacerdotibꝰ reqrit̃: ſ3 ad pieta
te3 ptinere vr̃ q aliqs funeribꝰ amicoꝝ interſit. vñ ẽt de
h Thobias laudat̃ vt hr̃ Thob.p. Silr ẽt qñq3 ad pieta
tem ptinet q aliqs in vxorẽ accipiat meretricẽ: q2 p hoc
eã a pctõ ⁊ ifamia liberat. g vr̃ q hec icõueniẽter ꝓhibe
ant̃ ſacerdotibꝰ Leuit.21. ¶ Sed ꝯ eſt qd dr̃ Deutro.18.
Tu aũt a dño deo tuo aliter iſtitutꝰ es. ex quo põt accipi
q hmõi obſeruãtie ſunt iſtitute a deo ad quãdã ſpãlẽ illius
populi ꝓrogatiuam. nõ ergo ſunt irrõnabiles aut ſine cã.
¶ Rñ. dõm: q pplus iudeoꝝ: vt .ſ. dcm̃ eſt: ſpãlr erat de
putatꝰ ad cultũ diuinũ: ⁊ iter eos ſpãlr ſacerdotes: ⁊ ſicut
alie res q̃ applicant̃ ad cultũ diuinũ aliq̃ ſpãlitatẽ debẽt
hr̃e qd ptinet ad honorificẽtiã diuini cultꝰ: ita ẽt ⁊ in con
uerſatõe illiꝰ popli ⁊ pcipue ſacerdotũ debuerũt eẽ aliq̃
ſpãlia ꝯgruẽtia ad cultũ diuinũ: vel ſpũalẽ vl corporalẽ.
Cultꝰ aũt legis figurabat myſteriuz xpi. vñ oia eoꝝ geſta
figurabãt ea q̃ ad xpm ptinẽt ſm illud .i. ad Cor.10. Oia
in figurã ꝯtingebãt illis: ⁊ idõ rõnes haꝝ obſeruãtiaꝝ du
pliciter aſſignari pñt. Unoº ſ3 ꝯgruẽtiã ad diuinũ cultũ.
Alioº ſm q figurãt aliqd circa xpianoꝝ vitaz. ¶ Ad p^m
g dõm: q ſicut .ſ. dcm̃ eſt 2^x pollutio vel imũditia obſer
uabat̃ in lege. Una qdẽ culpe: p quã polluebat̃ aia. Alia
aũt corruptiõis cuiuſdã p quã q̃dãmõ inqnat̃ corpꝰ. Lo
quẽdo igr̃ de pma imũditia nulla gña ciboꝝ imũdicia
ſunt: vel hoie3 inqnare pñt ſm ſuã nãm. vñ dr̃ Mat.15.
Nõ qd itrat in os coinqnat hoie3: ſ3 que ꝓcedunt de ore
hec coinqnãt hoiem: ⁊ exponit̃ hoc de pctis. Pñt tñ aliq
cibi p accñs inqnare aia3: iquãtũ .ſ. ꝯ obedientiã: vel vo
tum: vel ex nimia ꝯcupiſcẽtia comedunt̃: vel inquãtũ ꝓ
bẽt fomẽtũ luxurie: pp qd aliq a vino ⁊ carnibꝰ abſtinẽt.
Sm aũt corporalẽ imũdiciã q̃ ẽſt corruptiõis cuiuſdam:
aliq̃ aialiũ carnes imũdiciã hñt: vel q2 ex rebꝰ imundis
nutriunt̃: ſicut porcus: aut imũde ꝯuerſant̃: ſicut quedã
aialia ſub terra habitãtia: ſicut talpe ⁊ mures ⁊ alia hmõi.
vñ ẽt quedã fetorẽ ꝯhnt: vel q2 eoꝝ carnes pp ſupfluã
humiditatẽ vel ſiccitatẽ corruptos hũores in corpibꝰ hu
manis gñãt. ⁊ idõ ꝓhibite ſunt eis carnes aialiũ hñtium
ſoleas .i. vngulã vnã nõ fiſſa3: pp eoꝝ terreſtreitate3: ⁊ ſi
milr ſunt eis ꝓhibite carnes aialiũ hñtiũ multas fiſſu
ras i pedibꝰ: q2 ſunt nimis colerica ⁊ aduſta: ſicut carnes
leonis ⁊ hmõi: ⁊ eadẽ rõne ꝓhibite ſunt eis aues q̃da3 rapa
ces q̃ ſunt nimie ſiccitatis. ⁊ q̃dã aues aq̃tice pp exceſſuz
hũiditatis. Silr ẽt qdã piſces nõ hñtes pẽnulas ⁊ ſquam
mas: vt anguile ⁊ hmõi pp exceſſuz hũiditatis. Sũt aũt eis
ꝯceſſa ad eſuz aialiũ ruminãtia ⁊ findẽtia vngulã: q2 ha
bẽt hũores hñ digeſtos ⁊ ſunt medie ꝯplonis: q2 nec ſunt
nimis humida: qd ſignãt vngule neq3 ſunt nimis terre
ſtria: cũ nõ hẽant vngulã ꝯtinuã ſ3 fiſſa3. In piſcibꝰ etia3
ꝯceſſi ſunt eis piſces ſicciores qd ſignat̃ p h q hñt ſquã
mas ⁊ pẽnulas: p hoc .n. efficit̃ tẽpata cõplexio hũida pi
ſciũ. In auibꝰ ẽt ſũt eis ꝯceſſa magis tẽpata: ſicut galline
pdices ⁊ alie hmõi. Alia rõ fuit in deteſtatõe3 idolatrie. na3
gẽtiles ⁊ pcipue egyptij iter quos erãt nutriti hmõi aialia ꝓ
hibita idolis imolabãt: vel eis ad maleficia vtebantur.
Aialia võ q̃ iudeis ſunt ꝯceſſa ad eſum nõ cõedebãt: ſed
ea tãq̃ deos colebãt: vel pp aliã cãm ab eis abſtinebant:
vt .ſ. dcm̃ eſt. Tertia rõ ẽ ad tollẽdã nimiã diligentiã cir
ca cibaria: ⁊ idõ ꝯcedunt̃ illa aialia q̃ de facili ⁊ in ꝓmptu
hñ pñt: gñalr tñ ꝓhibitꝰ eſt eis eſus ois ſanguis ⁊ adipis
quorũlibz aialis: ſanguis qdẽ tũ ad vitãdã crudelitatẽ vt
deteſtarent̃ humanũ ſanguinẽ effundere: ſicut ſupra dcm̃
eſt. tũ ẽt ad vitãduz idolatrie ritũ: q2 eoꝝ cõſuetudo erat
vt circa ſanguinẽ ꝯgregatũ adunarent̃ ad comedẽdũ in
honore idoloꝝ: qbꝰ reputabãt ſanguinẽ acceptiſſimũ eẽ: ⁊
idõ dñs mãdauit q ſanguis effunderet̃ ⁊ q puluere opiret̃: ⁊
pp h ẽt ꝓhibitũ ẽ eis comedere aialia ſuffocata vl ſtrã
gulata: q2 ſanguis eoꝝ nõ ſepat̃ a carne: vl q2 in tali mor
te aialia multũ affligunt̃: ⁊ dñs voluit eos a crudelitate
ꝓhibere ẽt circa aialia bruta: vt p hoc magis recederent
a crudelitate hominis: hñtes exercitiũ pietatis ẽt circa be
ſtias. Adipis ẽt eſus ꝓhibitꝰ eſt eis. tũ q2 idolatre come
debãt illũ in honorẽ deoꝝ ſuoꝝ. tũ ẽt q2 cremabat̃ i ho
norẽ dei. tũ ẽt q2 ſanguis ⁊ adeps non gñãt bonũ nutri
mẽtũ: qd p cã inducit rabi Moyſes. Cã aũt ꝓhibitiõis
eſus neruoꝝ exꝓmit̃ Gen.32. vbi dr̃: q nõ comedũt filij
iſrael neruũ. eo q tetigerit neruũ femoris Jacob ⁊ obſtu
puerit. Figuralis aũt rõ hoꝝ eſt: q2 p oia hmõi aialia ꝓhibi
ta deſignant̃ aliq̃ pctã: in quoꝝ figurã illa aialia ꝓhibe
bant̃. vñ dicit Augu. in lib.3 Fauſtũ. Si de porco ⁊ agno
reqrat̃. vtrũq3 nã mundũ eſt: q2 ois creatura dei bona ẽ:
q̃dã võ ſignatõe agnꝰ mũdus: porcꝰ imũdus eſt: tãq̃ ſi
ſtultũ ⁊ ſapiẽtẽ diceres: vtrũq3 hoc vbũ nã vocis ⁊ lr̃arũ
⁊ ſyllabaꝝ ex qbꝰ ꝯſtat mundũ eſt: ſignatõe aũt vnũ eſt
mundũ ⁊ aliud imundũ. Aial .n. qd ruminat ⁊ vngulã fin
dit mundũ eſt ſignatõe: q2 fiſſio vngule ſignat diſtinctio
ne3 duoꝝ teſtamentoꝝ: vel prĩs ⁊ filij: vel duarũ nãrũ in
xpo: vel diſcretionẽ boni ⁊ mali. Ruminatio aũt ſignifi
cat meditationẽ ſcripturaꝝ ⁊ ſanũ itellectũ earũ. Cuicũ
q3 aũt hoꝝ alteꝝ deeſt ſpũalr imundus eſt. Silr ẽt in pi
ſcibꝰ illi q hñt ſquãmas ⁊ pẽnulas ſignatõe mundi ſunt:
q2 p pẽnulas ſignat̃ vita ſublimis: vel cõtẽplatio: p ſquã
mas aũt ſignificat̃ aſpa vita: quoꝝ vtrũq3 neccariũ ẽ ad
imundiciã ſpũalẽ. In auibꝰ aũt ſpãlia q̃dã genera ꝓhibẽ

tur. In aq̄la.n.q̄ alte volat ꝓhibetˀ ſuꝑbia. In gryphe āt
q̄ eq̄s ⁊ hoīb⁹ ĩfeſtus eſt crudelitas potētū ꝓhibetˀ. In ba
lyeto aūt q̄ paſcitˀ minutis auibus ſignificantˀ illi q̄ ſunt
pauꝑib⁹ moleſti. In miluo aūt q̄ maxie īſidijs vtitˀ: de-
ſignantˀ fraudulēti. In vulture āt q̄ ſequitˀ exercitū expe
ctās cōcedere cadauera mortuoꝝ: ſignificantˀ illi qui mor
tes ⁊ ſeditiōes hoīuꝫ affectāt vt inde lucrentˀ. Per aīalia
corui generis ſignificantˀ illi q̄ ſunt voluptatibus deni
grati: vł q̄ ſūt expertes bone affectiōis: q̄z coru⁹ ſemel emiſ
ſus ab archa nō eſt reuerſus. Per ſtrutionē q̄ cū ſit auis
volare nō pōt: ſꝫ ſemꝑ ē circa terrā: ſignificantˀ deo mili
tātes ⁊ ſe negocijs ſecularibus īplicātes. Nycticorax q̄ in
nocte acuti ē viſus: in die aūt nō videt: ſignificat eos q̄ in
tp̄alib⁹ ſūt aſtuti: in ſpūalib⁹ hebetes. Larus āt q̄ ⁊ volat
in aere ⁊ natat in aq̄: ſignificat eos q̄ ⁊ circūciſionē ⁊ ba/
ptiſmū venerantˀ. vł ſignificat eos q̄ ꝑ ꝯtēplationē vola/
re volūt ⁊ tñ viuūt in aq̄s voluptatū. Accipiter vō q̄ deſer
uit hoīb⁹ ad p̄dā ſignificat eos q̄ miniſtrāt potētib⁹ ad d̄/
predādū pauꝑes. Per bubonē q̄ ī nocte victū q̄rit: d̄ die
āt latet: ſignificantˀ luxurioſi q̄ occultari q̄rūt in noctur/
nis opib⁹ q̄ agūt. Mergulus āt cui⁹ nā ē vt ſibi vndis diu/
ti⁹ īmoretˀ: ſignificat guloſos q̄ in aq̄s d̄liciaꝝ ſe imergūt.
Ibis vō auis ē in affrica hñs lōgū roſtrū que ſ̄pētib⁹ pa
ſcitˀ ⁊ forte ē idē qđ ciconia: ⁊ ſignificat inuidos: q̄ d̄ malis
alioꝝ q̄ſi d̄ ſ̄pētib⁹ reficiuntˀ. Lign⁹ aūt ē coloris cādidi: ⁊
lōgū collū hꝫ: q̄ ex ꝓfunditate terre vł aq̄ cibuꝫ trahit: ⁊
pōt ſignificare hoīes q̄ ꝑ exteriorē iuſtitie cādoreꝫ lucra
terrena q̄rūt. Onocrotalus āt auis ē in ꝑtib⁹ oriētis lōgo
roſtro: q̄ in faucib⁹ hꝫ q̄ſdā folliculos in q̄b⁹ p̄cibū repo/
nit ⁊ poſt horā in vētrē mittit: ⁊ ſigñat auaros q̄ īmodera
ta ſollicitudine neccia vite ꝯgregāt. Porphyrio aūt ꝑter
modū aliaꝝ auiū hꝫ vnū pedē latū ad natandū: aliū fiſ/
ſum ad āmbulādū: q̄z ⁊ in aq̄ natat vt ānates: ⁊ in terra am
bulat vt ꝑdices: ſolo morſu bibit oēm cibū aq̄ tingēs: ⁊ ſi
gnificat eos q̄ nihil ad alteri⁹ arbitriū facere volūt: ſꝫ ſo/
lū qđ fuerit tinctū aq̄ ꝓp̄e volūtatis. Per herodionē qui
vulgariter falco dr̄. ſigñantˀ illi q̄rū pedes ſūt veloces ad
effundēdū ſanguinē. Caradriō āt q̄ ē auis garrula: ſigñat
loq̄ces. Upupa āt q̄ nidificat in ſtercorib⁹ ⁊ fetēti paſcitˀ
fimo ⁊ gemitū ī cātu ſimulat ſigñat triſtitiā ſeculi que in
hoīb⁹ īmūdis mortē opatˀ. Per veſpertilionē āt q̄ circa ter
rā volitat: ſigñantˀ illi q̄ ſeculari ſciā p̄diti ſola terrena ſa
piūt. Circa volatilia aūt ēt q̄drupēdia illa ſola ꝯceduntˀ
eis que poſteriora crura hñt lōgiora: vt ſalire poſſint: alia
vō q̄ terre magis adherēt ꝓhibentˀ: q̄z illi q̄ abutuntˀ do/
ctrina 4ᵒʳ euāgeliſtaꝝ: vt ꝑ eā in altū nō ſubleuentˀ: imū
di reptantˀ. In ſanguine vō ⁊ adipe ⁊ neruo itelligitˀ ꝓhi
beri crudelitas ⁊ voluptas ⁊ fortitudo ad peccādū. ❡ Ad
2ᵐ dōm: ꝙ eſus plātaꝝ alioꝝ terre naſcētiū fuit apud ho
mines ēt an̄ diluuiū: ſꝫ eſus carniū vr̄ eē poſt diluuiū in/
troduct⁹. Dr̄.n. Gen̄.8. Quaſi olera virētia dedi vobis oēꝫ
carnē: ⁊ h̄ iō q̄z eſus terre naſcētiū magis ptinet ad q̄ſdā
ſimplicitatē vite: eſus āt carniū ad q̄ſdā delicias ⁊ curioſi
tatē viuēdi ſpōte.n. terra herbā germinat: vł cū modico
ſtudio hō terre naſcētia in magna copia ꝓcurantˀ: opꝫ āt
cū magno ſtudio aīalia nutrire: vł ēt capere: ⁊ iō volens
dñs pplm̄ ſuū reducere ad ſimpliciorē victū: multa in ge
nere aīaliū eis ꝓhibuit: nō āt in gñe terre naſcētiū: vł ēt
q̄z aīalia imolabantˀ idolis. nō āt terre naſcētia. ❡ Ad 3ᵐ
pꝫ rñſio ex dictis. ❡ Ad 4ᵐ dōꝫ: ꝙ etſi hedus occiſus nō
ſentiat q̄lr carnes ei⁹ coq̄ntˀ: tñ in aīo decoq̄ntis ad q̄ſdā
crudelitatē ptinere vr̄. ſi lac matris qđ datū ē ei ꝓ nutri/
mēto adhibeatˀ ad ꝯſūptiōe carniū ip̄i⁹. vł pōt dici ꝙ gē
tiles in ſolēnitatib⁹ idoloꝝ talr̄ carnes hedi decoq̄bāt ad
imolādū vł ad cōedendū. ⁊ iō Exo.23. poſtq̄ꝫ p̄dictū fue/
rat de ſolēnitatib⁹ celebrādis in lege: ſubditˀ. Nō coques
hedū in lacte matris ſue. Figuralis āt rō hui⁹ ꝓhibitiōis
ē: q̄z p̄figurabatˀ ꝙ xp̄s q̄ ē hed⁹ ꝑꝑ ſilitudinē carnis pec
cati: nō erat a iudeis coq̄ndus.i. occidēdus ī lacte mr̄is.i.
in tp̄e īfantie: vł ſigñatˀ ꝙ hedus.i. pctōr nō ē coquēdus ī
lacte mr̄is.i. nō ē blādicijs deliniēdus. ❡ Ad 5ᵐ dōm: ꝙ
gētiles fruct⁹ p̄mitiuos q̄s fortūatos extimabāt dijs ſuis
offerebāt: vł ēt ꝯburebāt eos ad q̄dā magica faciēda: ⁊ iō
p̄ceptū ē eis vt fruct⁹ triū p̄moꝝ ānoꝝ imundos reputa/
rēt. In trib⁹.n. ānis fere oēs arbores terre illi⁹ fructū ꝓ
ducūt: q̄.ſ. vel ſeminādo: vel inſerēdo: vł plātādo coluntˀ.
Raro āt ꝯtingit ꝙ oſſa fructū arboris vel ſemina latētia
ſeminentˀ: hec.n. tardi⁹ facerēt fructū: ſꝫ lex reſpexit ad id
qđ frequēti⁹ fit. Poma āt q̄rti āni tanq̄ꝫ p̄mitie mūdoꝝ
fructuū deo offerebantˀ: 5ᵒ aūt āno ⁊ deinceps cōedebantˀ.
Figuralis āt rō ē q̄z ꝑ h̄ ꝙ p̄figuratˀ ꝙ p⁹ tres ſtat⁹ legis:
quoꝝ vn⁹ ē ab Abraā vſq̄ꝫ ad Dauid: ſcđs vſq̄ꝫ ad trāſmi
grationē babylonis: terti⁹ vſq̄ꝫ ad xp̄m: erat xp̄s deo offe
rēdus q̄ ē fruct⁹ legis: vł q̄z p̄mordia nr̄oꝝ opeꝝ debēt eē
nobis ſuſpecta ꝑꝑ īꝑfectionē. ❡ Ad 6ᵐ dōꝫ: ꝙ ſicˀ dr̄ Eccl.
19. Amict⁹ corꝑis enūciat d̄ hoīe: ⁊ iō voluit dñs vt pplus
ei⁹ diſtingueretˀ ab alijs pplis: nō ſolū ſigno circūciſiōis
qđ erat ī carne: ſꝫ ēt certa hit⁹ diſtōne: ⁊ iō ꝓhibituꝫ fuit
eis ne īducerentˀ veſtimēto ex lana ⁊ lino ꝯtexto: ⁊ ne mu
lier īduceretˀ veſte virili: aut eꝯ ꝑꝑ duo. Prio q̄dē ad vitā
dū idolatrie cultū. Demōi.n. varijs veſtib⁹ ex diuerſis cō
textis gētiles ī cultu ſuoꝝ deoꝝ vtebātˀ. ⁊ ēt ī cītu Mar/
tis mulieres vtebantˀ armis viroꝝ: in cultu āt Veneris
eꝯ viri vtebantˀ veſtib⁹ mulieꝝ. Alia rō ē ad d̄clinādā lu
xuriā: nā ꝑ ꝯmixtiōes varias in veſtimētis oīs īordinata
cōmixtio coit⁹ excluditˀ: ꝙ āt mulier īduatˀ veſte virili:
aut eꝯ icētiuū ē ꝯcupiſcētie: ⁊ occaſionē libidini p̄ſtāt. Fi
guralis āt rō ē: q̄z in veſtimēto ꝯtexto ex lana ⁊ lino īter/
dicitˀ ꝯiunctio ſimplicitatis ⁊ īnocētie q̄ figuratˀ ꝑ lanā: ⁊
ſubtilitatis malitie q̄ figuratˀ ꝑ linū. ꝓhibetˀ ēt ꝙ mulier
nō vſurpet ſibi doctrinā vel alia viroꝝ officia. vł vir nō
declinet ad mollities mulierū. ❡ Ad 7ᵐ dōm: ꝙ ſicˀ Hie
ronym⁹ dicˀ ſuꝑ Matth̄. Dñs iuſſit vt in 4ᵒʳ angulis pal
lioꝝ hyacinthinas fimbrias facerēt ad pplm̄ iſrael dino
ſcēdū ab alijs pplis: vñ ꝑ h̄ ſe eſſe iudeos ꝓfitebantˀ. ⁊ iō
ꝑ aſpectū hui⁹ ſigni īducebantˀ in memoriā ſue legis: ꝙ
āt dr̄. Ligabis ea ī manu tua ⁊ erūt ſemꝑ an̄ oculos tuos
phariſei male īterp̄tabantˀ ſcribētes in mēbranis decalo
gū Moyſi: ⁊ ligabāt in frōte q̄ſi coronā vt an̄ oculos mo
uerentˀ: cū tñ intētio dñi mādātis fuerit: vt ſigñarentˀ in
manu.i. in opōne: ⁊ eēnt ante oculos.i. in meditatiōe. In
hyacinthinis āt vittis q̄ pallijs inſerebantˀ: ſigñatˀ celeſtis
intētio q̄ oīb⁹ opib⁹ nr̄is dꝫ adiūgi. Pōt tñ dici ꝙ q̄z po
pulus ille carnalis erat dure ceruicis: oportuit ēt per hec
ſenſibilia eos ad legis obſeruātiā excitari. ❡ Ad 8ᵐ dōꝫ:
ꝙ affect⁹ hoīs eſt 2ˣ. Un⁹ q̄dē ſm̄ rōnē: ali⁹ vō ſm̄ paſſio
nē: ſm̄ igitˀ affectū rōnis nō refert q̄d hō circa bruta aīa/
lia agat: q̄z oīa ſunt ſubiecta ei⁹ ꝑ̄ati a deo ſm̄ illud ps. Oīa
ſubiecisti ſub pedib⁹ ei⁹. ⁊ ſꝫ hoc aplus dicit ꝙ nō eſt cu/
ra deo de hob⁹: q̄z deus nō reqrit ab hoīe q̄d circa boues
agat vel circa alia aīalia. Quātū vō ad affectū paſſionis
mouetˀ affect⁹ hoīs ēt circa alia aīalia: q̄z.n. paſſio miſeri
cordie ꝯſurgit ex afflictiōib⁹ alioꝝ: ꝯtingit ēt bruta aīa/
lia penas ſentire: pōt in hoīe ꝯſurgere miſericordie affe/
ctus ēt circa afflictionē aīaliū: ꝓximū aūt eſt vt q̄ exer/
cetˀ in affectu miſericordie circa aīalia: magis ex hoc di/
ſponatˀ ad affectuꝫ miſericordie circa hoīes: vñ dr̄ ꝓuer.
12. Nouit iuſtus aīas iumētoꝝ ſuoꝝ: viſcera aūt impioꝝ
crudelia: ⁊ iō vt dñs pplm̄ iudaicū ad crudelitatē ꝓniꝫ
ad miſericordiā reuocaret: voluit eos exercere ad miſe/
ricordiam

ricordiam etiã circa bruta aĩalia: ꝓhibens q̃dã circa aĩa-
lia fieri q̃ ad crudelitatẽ q̃dã ꝑtinere videntꝰ: ꝛ iõ prohi-
buit ne coqueretꝰ hedus in lacte matris: ꝛ ꝙ nõ alligaretꝰ
os boui trituranti: ꝛ ꝙ nõ occideretꝰ mater cũ filiis: q̃uis
etiã dici poſſit ꝙ hec ꝓhibita ſunt eis in deteſtationẽ ido-
latrie: nã egyptii nefariũ reputabãt vt boues triturantes
de frugibus comederẽt: aliqui etiã malefici vtebantꝰ ma-
tre auis incubante ꝛ pullis eius ſimul captis ad fecũdi-
tatẽ: ꝛ fortunã circa nutritionẽ filioꝝ: ꝛ q2 ẽt auguriis re-
putabatꝰ hoc eẽ fortunatũ ꝙ inueniretꝰ mater incubans
filiis. Circa cõmixtionẽ võ aĩalium diuerſe ſpẽi rõ lr̃alis
potuit eẽ triplex. Una q̃dẽ ad deteſtationẽ idolatrie egy-
ptioꝝ q̃ diuerſis cõmixtionibus vtebantꝰ in ſeruitiũ pla-
netarũ: qui ſm̃ diuerſas ꝯiunctiões hñt diuerſos effectꝰ:
ꝛ ſup diuerſas ſpẽs rerũ. Alia rõ eſt ad excludendũ cõcu-
bitus ꝯtra nãm. Tertia rõ eſt ad tollendã vlr occaſionez
ꝯcupiſcẽtie. Aĩalia. n. diuerſaꝝ ſpẽrũ nõ cõmiſcentꝰ de fa-
cili adinuicẽ niſi hoc per hoĩes ꝓcuretꝰ: ꝛ in aſpectu coitꝰ
aĩaliũ excitatꝰ hoĩum ꝯcupiſcẽtie motꝰ: vñ ꝛ in traditiõi-
bus iudeoꝝ ꝓhibitũ inuenitꝰ: vt rabi Moyſes dicit. vt
hoĩes auertãt oculos ab aĩalibus coeuntibus. Figuralis
aũt hoꝝ rõ eſt: q2 boui triturãti. i. ꝑdicatori deferẽti ſege-
tes doctrine nõ ſunt neccĩa victus ſubtrahẽda: vt aplus di-
cit. i. ad Cor. 9. Matrẽ ẽt nõ ſimul debemꝰ tenere cum fi-
liis: q2 in q̃buſdã retinẽdi ſunt ſpũales ſenſus q̃ſi filii: ꝛ di-
mittẽda ẽ lr̃alis obſeruãtia q̃ſi mater ſicut ĩ oĩbꝰ cerimo-
niis: legis ꝓhibetꝰ etiã ꝙ iumẽta. i. populares hoĩes nõ fa-
ciamus coire. i. ꝯiunctionẽ hr̃e cũ alterius generis aĩanti-
bus. i. cũ gentibꝰ vel iudeis. ¶ Ad 9m dõm: ꝙ oẽs ille cõ-
mixtiões in agricultura ſunt ꝓhibite ad lr̃am in deteſta-
tionẽ idolatrie: q2 egyptii in veneratiõe ſtellaꝝ diuerſas
ꝯmixtiões faciebãt ꝛ in ſeminibꝰ ꝛ in aĩalibꝰ ꝛ in veſtibꝰ
repñtantes diuerſas ꝯiunctiões ſtellaꝝ. Uel oẽs hꝰ cõ-
mixtiones varie ꝓhibentꝰ ad deteſtationẽ coitus ꝯ nãm:
hñt tñ figuralẽ rõnẽ: q2 qđ dr̃. Nõ ſeres vineã tuã altero
ſemine. eſt ſpũaliter itelligẽdũ ꝙ in eccleſia que eſt ſpũa-
lis vinea nõ eſt ſeminãda aliena doctrina: ꝛ ſilr ager. i. ec-
cleſia nõ ẽ ſeminãdus diuerſo ſemine. i. catholica doctri-
na ꝛ heretica. Nõ eſt ẽt ſimul arandũ in boue ꝛ aſino: q2
fatuꝰ ſapiẽti in ꝑdicatiõe nõ eſt ſociãdus: q2 vnus ipedit
aliũ. ¶ Ad 10m dõm: ꝙ malefici ꝛ ſacerdotes idoloꝝ vte-
bantꝰ in ſuis ritibus oſſibus vel carnibꝰ hoĩuz mortuoꝝ:
ꝛ iõ ad extirpandũ idolatrie cultũ ꝑcepit dñs vt ſacerdo-
tes minores q̃ ꝑ tp̃a certa miniſtrabãt in ſanctuario: non
inquinaretꝰ in mortibꝰ niſi valde ꝓpinquoꝝ. ſ. prĩs ꝛ ma-
tris: ꝛ hꝰ ꝯiunctaꝝ pſonaꝝ. Pontifex aũt ſemꝑ debebat
eſſe paratus ad miniſteriũ ſanctuarii: ꝛ iõ totaliter ꝓhibi-
tus erat ei acceſſus ad mortuos q̃tũcunq3 propinquos.
Preceptũ etiã eſt eis ne ducerent vxorẽ meretricẽ ac re-
pudiatã: ſed virginẽ: tum ꝑꝑ reuerentiã ſacerdotũ: quoꝝ
dignitas quodãmõ ex tali cõiugio diminui videtꝰ: tum ẽt
ꝓpter filios quibus eẽt ad ignominiã turpitudo matris:
qđ maxime tunc erat vitandũ qñ ſacerdotii dignitas ſm̃
ſucceſſionẽ generis ꝯferebatꝰ. Preceptuz etiã erat eis vt
nõ raderent caput nec barbã: nec in carnibus ſuis facerẽt
inciſurã ad remouẽdũ idolatrie ritũ. Nã ſacerdotes gẽti-
liũ radebant caput ꝛ barbã. vñ dr̃ Baruch. 6o. Sacerdo-
tes ſedẽt hñtes tunicas ſciſſas ꝛ capita ꝛ barbã raſaz. ꝛ ẽt
in cultu idoloꝝ icidebãt ſe cultris ꝛ lãceolis: vt dr̃ 3o Re-
gũ. 18. vñ ꝯria ꝑcepta ſunt ſacerdotibꝰ veteris legis. Spi-
ritualis aũt rõ hoꝝ eſt: q2 ſacerdotes oĩno debẽt eẽ imu-
nes ab operibꝰ mortuis q̃ ſunt opa pcĩi: ꝛ ẽt nõ debent ra-
dere caput. i. deponere ſapientiã neq3 deponere barbaz. i.
ſapientie ꝑfectionẽ: neq3 ẽt ſcindere veſtimenta aut icide-
re carnes: vt. ſ. viciũ ſciſmatis nõ incurrant.

¶ De duratione ꝑceptoꝝ ceri-
monialiũ. ¶ Qõ. CIII.

Deinde ꝯſiderãdũ
eſt de duratiõe ce-
rimonialium ꝑce-
ptoꝝ. ¶ Et circa
hoc q̃runtꝰ quat-
tuor. ¶ Primo
vtꝝ precepta cerimonialia fue-
rint ante legẽ. ¶ Scđo vtruz
in lege aliq̃z virtutẽ habuerint
iuſtificãdi. ¶ Tertio vtꝝ ceſ-
ſauerint xp̃o veniẽte. ¶ Quar-
to vtrum ſit peccatum morta-
le obſeruare ea poſt xp̃m.

¶ Utꝝ cerimonie legis fuerint
ante legẽ. ¶ Articu. I.

Ad primũ ſic ꝓceditꝰ.
Uidetꝰ ꝙ cerimonie
legis fuerit ante legẽ.
Sacrificia. n. ꝛ holo-
cauſta ꝑtinent ad cerimonias
veteris legis: vt ſupra dcĩm ẽ:
ſed ſacrificia ꝛ holocauſta fue-
runt ante legẽ. Dicitꝰ. n. Geñ.
iiii. ꝙ Cayn obtulit de fructi-
bus terre munera dño: Abel
autez obtulit de primogenitis
gregis ſui: ꝛ de adipibus eoꝝ.
Noe etiã obtulit holocauſta
dño: vt dicitur Gene. viii. ꝛ
Abraaz ſilr vt dr̃ Geñ. xxii. g̃
cerimõie veterĩ legĩ fuerũt añ
legẽ. ¶ Preterea. Ad cerimo-
nias ſacroꝝ ꝑtinet ꝯſtructio al-
taris ꝛ eius inunctio: ſed iſta
fuerũt ante legẽ: legitꝰ. n. Geñ.
xiii. ꝙ Abraã edificauit altare
dño. ꝛ de Jacob dicitur Geñ.
xxviii. ꝙ tulit lapidẽ ꝛ erexit in
titulũ fundẽs oleũ deſuper. g̃
cerimonie legales fuerũt ante
legem. ¶ Preterea. Inter ſa-
cramenta legalia primuz dicitꝰ
fuiſſe circũciſio: ſed circũciſio
fuit ante legẽ: vt pz Geñ. xvii.
ſimiliter etiã ſacerdotium fuit
ante legez. Dicitꝰ. n. Geñ. xiiii.
ꝙ melchiſedech erat ſacerdos
dei ſũmi. ergo cerimõia ſacra-
mẽtorum fuerunt ante legez.

¶ Qõ. CIII.
¶ Articulus. I.

In ar-
ti-
cu-
lo
pmo. q. 103. no-
ta duo ꝑmũ in
riſione ad ter-
tiũ: ꝙ ſacerdo-
tiũ ante legez
non diuina ſed
humana deter-
minatione di-
gnitas erat pri-
mogẽiti: vt hic
hẽas q̃ ſacruz
fuerit. Secun-
dum in reſpon-
ſione ad quar-
tũ: ꝙ autor nõ
dicit ꝙ nihil fue-
rit ante legem
immunduz iu-
dicatum a deo
quãtũ ad eſuz
ſed dicit ꝙ nõ
fuit diſtĩo aĩa-
lium imundo-
rum a mũdis
tunc a deo: hoc
enim eſt verũ.
Primũ autez
falſuz: quia ad
Noe dictũ eſt
Gene. 9o. quaſi
olera virentia
tradidi vobis
omnia excepto
ꝙ carnem cuz
ſanguine nõ co-
medetis: et ce-
pit h̃ obſeruan-
tia ante legem
ſicut circũciſio.

¶ Preterea. Diſcretio múdoꝝ aialiũ ab imũ
dis ptinet ad cerimonias obſeruátiaꝝ: vt. ſ̄. di
ctú ē: ſ3 talis diſtictio fuit añ legē. Dr̄.n. Geñ.
vij. Ex oib⁹ mũdis aialibus tolle ſeptena: ⁊ ſe
ptena: de aiantib⁹ ṽo imũdis duo ⁊ duo. ğ ce
rimonie legales fuerũt añ legē. ¶ Sʒ ↄ̄ eſt qđ
dr̄ Deutro. vj. Hec ſũt p̄cepta ⁊ cerimonie q̄
mádauit dñs de⁹ noſter vt docerē vos: nó aũt
idiguiſſēt ſup his doceri: ſi pri⁹ p̄dicte cerimo
nie fuiſſent. ğ cerimonie legis nó fuerũt ante le
gē. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ ſicē ex dictis pʒ: cerimo-
nie legis ad duo ordinabant̄. ſ. ad cultũ ⁊ ad fi
gurádũ xp̄m. Quicũqʒ át colit deũ oʒ ꝙ p ali
qua determinata eũ colat q̄ ad exteriorē cultũ
ptinēt. Determinatio āt diuini cult⁹ ptinet ad
cerimonias: ſicē ēt determinatio coꝝ p q̄ ordina
mur ad ꝓximuʒ ptinet ad p̄cepta iudicialia: vt
.ſ̄. dcm̄ ē: ⁊ iđ ſicē iter hoies cóiter erát aliq̄ iu-
dicialia: nó tm̄ ex auc̄te leḡ diuine iſtituta: ſ3 rõ-
ne hoiuʒ ordinata: ita ēt erát q̄dá cerimonie nó
qdē ex auctoritate alicui⁹ legis determinate: ſ3
ſolũ ſm volũtatē ⁊ deuotionē hoiuʒ deũ colē
tiũ: ſ3 q2 ēt añ legē fuerũt qdá viri p̄cipui ꝓphe
tico ſpũ pollētes: credēdũ ē ꝙ ex iſtinctu diui-
no q̄ſi ex q̄dá priuata lege iducerent̄ ad aliquē
certũ modũ colēdi deũ q ⁊ ↄueniēs eēt iteriori
cultui: ⁊ ēt ↄgrueret ad ſignificádũ xp̄i myſte
ria q̄ figurabant̄ ēt p alia coꝝ geſta ſm illud. j.
ad Cor. x. Oia i figura ↄtigebát illis. Fuerũt
igit̄ añ legē q̄dá cerimonie: nó tm̄ cerimonie le-
gis: q2 nó erát p aliq̄ʒ leḡ latióeʒ iſtitute. ¶ Ad
primũ ğ dđʒ: ꝙ hmói oblatióes ⁊ ſacrificia ⁊
holocauſta offerebát antiq añ legē ex q̄dá de-
uotióe ꝓprie volũtatis ſm ꝙ eis videbat̄ ↄue-
niens: vt in reb⁹ q̄s a deo acceperát q̄s in reue
rentiá diuiná offerēt: ꝓteſtarent̄ ſe colere deũ
q eſt oiuʒ pricipiũ ⁊ finis. ¶ Ad ſcđʒ dđʒ: ꝙ
ēt ſacra q̄dá iſtituerũt: q2 videbat̄ eis ↄueniēs
vt in reuerētiá diuiná eēnt aliq̄ loca ab alijs di-
ſtincta diuino cultui mácipata. ¶ Ad tertiuʒ
dđʒ: ꝙ ſacramētũ circũciſióis p̄cepto diuino
fuit ſtatutũ añ legē: vñ nó pōt dici ſacramētuʒ
legis q̄ſi in lege iſtitutũ: ſ3 ſolũ q̄ſi in lege obſer
uatũ: ⁊ h̄ eſt qđ dñs dicit Jo. vij. Circuncifio
nó ex Moyſe ē: ſ3 ex prīb⁹. Sacerdotiũ ēt erat
añ legē apud colētes deũ ſm hũaná determi-
nationē q hāc dignitatē primogenitis attribue
bát. ¶ Ad q̄rtũ dđʒ: ꝙ diſtinctio mũdoꝝ aia-
liũ ⁊ imũdoꝝ nó fuit añ legē q̄ʒtũ ad eſum: cũ
dcm̄ ſit Geñ. ix. Omne qđ mouet̄ ⁊ viuit erit
vobis in cibũ: ſ3 ſolũ q̄ʒtũ ad ſacrificioꝝ obla-
tionē: q2 de qbuſdá determinatis aialib⁹ ſacrifi-
cia offerebát: ſi tm̄ q̄ʒtũ ad eſuʒ erat aliq̄ aialiuʒ
diſcretio: h̄ nó erat: q2 eſus illoꝝ reputaret̄ illi-
citus cum nulla lege eſſet ꝓhibitus: ſed ꝓpter
abominationeʒ vel ↄſuetudinem: ſicut ⁊ nũc
videmus ꝙ aliqua cibaria ſunt in aliquib⁹ ter-
ris abominabilia que in alijs comedunt̄.

¶ Articulus. II.

In arti° 2° eiuſdē. q. difficultas de ↄtinentia
gr̄e in ſacramētis noue legis relinquat̄ diſcu
tiēda infer⁹ in 3ª pte: vbi de ſacramētis tra
ctabitur ⁊ de circūciſione.

¶ Utrũ cerimonie veteris legis haberent ṽtu-
tem iuſtificandi tpe legis. ¶ Articu. II.

Ad ſcđm ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ cerimo
nie veteris legis hēbant ṽtutē iuſtifi-
cádi tpe legis. Expiatio. n. a pctó ⁊ cõ
ſecratio hois ad iuſtificatióeʒ ptinēt:
ſ3 Exo. xxix. dr̄: ꝙ p aſpſionē ſanguinis ⁊ vnć-
tióeʒ olei ↄſecrabant̄ ſacerdotes ⁊ veſtes eo-
ruʒ: ⁊ Leuit. xvj. dr̄: ꝙ ſacerdos p aſpſionem
ſanguinis vituli expiabat ſanctuariũ ab imũdi
cijs filioꝝ iſrael: ⁊ a p̄uaricatióib⁹ eoꝝ atqʒ pec
catis: ğ cerimonie veteris legis hēbát ṽtutē iu
ſtificádi. ¶ Preterea. Id p qđ hō placet deo
ad iuſtitiá ptinet ſm illud p̄s. Juſtus dñs ⁊ iu
ſtitias dilexit: ſ3 per cerimonias aliq deo place
bát ſm illud Leuit. x. Quõ potui placere dño
in cerimonijs mēte lugubri. ğ cerimonie vete-
ris legis hēbát ṽtutē iuſtificádi. ¶ Preterea.
Ea q̄ ſunt diuini cult⁹ magis ptinēt ad aiaʒ q̄ʒ
ad corp⁹ ſm illud p̄s. Lex dñi imaculata ↄuer
tēs aias: ſ3 p cerimonias veteris leḡ mũdabat̄
leproſus: vt dr̄ Leuit. xiiij. ğ multo magis ceri
monie veteris legis poterát mũdare aiaʒ iuſti
ficádo. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qđ Apl's dicī Gal'. ij. Si da
ta eēt lex q̄ poſſʒ iuſtificare: xp̄s gratis mortu⁹
eēt. i. ſine cā: ſ3 h̄ ē icõueniēs. ğ cerimonie vete-
ris legis nó iuſtificabát. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ ſicē
ſupra dcm̄ ē: in veteri lege duplex imũdicia ob
ſeruabat̄. Una qdē ſpũalis q̄ eſt imũdicia cul-
pe: alia ṽo corporalis q̄ tollebat idoneitatē ad
cultũ diuinũ: ſicē leproſus dicebat̄ imũdus vł
ille q tágebat aliqđ morticinũ: ⁊ ſic imũdicia
nihil aliud erat q̄ʒ irreglaritas q̄dá: ab hac igit̄
imũdicia cerimonie veteris legis hēbát ṽtutē
emũdádi: q2 hmói cerimonie erant q̄dá reme-
dia adhibita ex ordinatióe legis ad tollēdas p̄-
dictas imũditias ex ſtatuto legis iductas: ⁊ iđ
Apl's dicit ad Heb. ix. ꝙ ſanguis hyrcoꝝ ⁊
tauroꝝ ⁊ cinis vitule aſpſus inquinatos ſanctifi
cat ad emũdationē carnis: ⁊ ſicē iſta imũdicia

que per

q̄ per hꝰ cerimonias emūdabat̄ erat magis carnis q̄ mē tis:ita ēt ipe cerimonie iuſtitie carnis dr̄ ab ipo Apoſto lo pa:ꝫ ſupra. Juſtitijs inqͥt carnis vſq; ad tps correctiōis īpoſitis. Ab imūditia vo mētis q̄ eſt imunditia culpe nō hēbant vtutē expiādi:⁊ hoc iō:qꝛ expiatio a peccatis nun q̄ fieri potuit niſi p xp̄m q tollit pctā mūdi: vt dr̄ Joā.p̄. Et qꝛ myſteriū icarnatiōis ⁊ paſſiōis xp̄i nōdū erat reali ter pactū:ille veteris legis cerimonie nō poterāt in ſe ꝯti nere realr̄ vtutē ꝓfluētē a xp̄o icarnato ⁊ paſſo:ſicͭ ꝯtinēt ſacramēta noue legis:⁊ iō nō poterāt a pctō mundare:ſicͭ Aplus dicit ad Hebͥ.10.ꝙ ipoſſe eſt ſanguine taurorū aut hyrcoꝝ auferri pctā:⁊ hoc eſt qḋ Gal.4. Aplus vocat ea egena ⁊ īfirma elemēta.īfirma qdē qꝛ nō pñt a pctō mū dare:ſꝫ hec infirmitas ꝓuenit ex eo ꝙ ſunt egena.i.eo ꝙ nō ꝯtinēt in ſe grām. Poterat aūt mēs fideliū tpe legis p fidē ꝯiungi xp̄o icarnato ⁊ paſſo:⁊ ita ex fide xp̄i iuſtifi cabant̄ cui⁹ fidei q̄dā ꝓteſtatio erat hꝰ cerimoniaꝝ ob ſeruatio īquātū erāt figura xp̄i:⁊ iō ꝓ peccatis offerebant̄ ſacrificia quedā in veteri lege:nō qꝛ ipa ſacrificia a pctō emūdarēt:ſꝫ qꝛ erāt q̄dā ꝓteſtatiōes fidei q̄ a pctō mun dabāt:⁊ h̄ ēt ipa lex innuit ex mō loquendi. Dr̄.n. Leuit. 4.⁊.5.ꝙ in oblatiōe hoſtiaꝝ ꝓ pctō orabit ꝓ eo ſacerdos ⁊ dimitteē̄ ei.q̄ſi pctm̄ dimittat̄ nō ex vi ſacrificioꝝ:ſꝫ ex fide ⁊ deuotiōe offerētiū. ¶ Sciēdū ē tn̄ ꝙ h̄ ipm̄ ꝙ ve teris legis cerimonie a corꝑalib⁹ imūdicijs expiabāt:erat in figura expiatiōis a pctis q̄ fit p xp̄m. Sic igit̄ pꝫ ꝙ ce rimonie in ſtatu veteris legis nō hēbāt vtutē iuſtificādi.

¶ Ad p̄m ḡ dōm:ꝙ illa ſanctificatio ſacerdotū ⁊ filiorū ei⁹ ⁊ veſtiū ipoꝝ vel q̄rūcūq; alioꝝ p aſꝑſiōnē ſanguinis nihil aliud erat q̄ deputatio ad diuinū cultū:⁊ remotio īpedimētoꝝ ad emūdationē carnis:⁊ Aplus dicit in ꝑfi guratiōnē illi⁹ ſanctificatiōis q̄ Jeſus p ſuū ſanguinē ſan ctificauit ppl̄m. Expiatio ēt ad remotionē hꝰ corꝑalium imūditiaꝝ referēda eſt nō ad remotionē culpe. vn̄ ēt ſan ctuariū expiari dr̄:qḋ culpe ſubꝫ eē nō poterat. ¶ Ad 2m dōꝫ:ꝙ ſacerdotes placebāt deo in cerimonijs pp obediē tiā ⁊ deuotionē ⁊ fidē rei ꝑfigurate nō āt pp ipas res ſm ſe ꝯſideratas. ¶ Ad 3m dōm:ꝙ cerimonie ille q̄ erāt iſti tute in emūdatiōe leproſi:nō ordinabant̄ ad tollēdā im mūditiā īfirmitatis lepre: qḋ pꝫ ex h̄ ꝙ nō adhibebant̄ hꝰ cerimonie niſi iā emundato. vn̄ dr̄ Leuit.14.ꝙ ſacer dos egreſſus de caſtris cū inuenerit leprā eſſe mūdatā p̄ci piet ei q purificat̄ vt offerat:⁊c̄. Ex q̄ pꝫ ꝙ ſacerdos ꝯſti tuebat̄ iudex lepre emūdate:nō āt emūdāde. Adhibebā tur āt hꝰ cerimonie ad tollēdā imūditiā irregularitatis. Dicūt tn̄ ꝙ quāq; ſi ꝯtingeret ſacerdotē errare in iudican do.miraculoſe leproſus mūdabat̄ a deo vtute diuina:nō āt vtute ſacrificiorū: ſicͭ ēt miraculoſe mulieris adultere cōputreſcebat femur bibitis aqs in qb⁹ ſacerdos maledi cta ꝯgeſſerat:vt habet̄ Numeri.5.

¶ Utꝝ cerimonie veteris legis ceſſauerūt in aduētu xp̄i.
¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ceri monie veteris legis nō ceſ ſauerūt in xp̄i aduētu. Dr̄.n. Baruch.5. Hic eſt liber mādatoꝝ dei ⁊ lex q̄ eſt in eternū:ſꝫ ad legē ꝑtinebāt legꝭ cerimonie.ḡ legis cerimonie in eter nū duratureerāt. ¶ ꝓ. Oblatio mūdati leproſi ad legis cerimonias ꝑtinebat:ſꝫ ēt i euāgelio p̄cipit̄ leproſo emū dato vt hꝰ oblatiōes offerat.ḡ cerimonie veteris legꝭ nō ceſſauerūt xp̄o veniēte. ¶ ꝓ. Manēte cā manet effect⁹: ſꝫ cerimonie veteris legis hēbāt q̄ſdā rōnabiles cās in quantū ordinabant̄ ad diuinū cultū ēt pter h̄ ꝙ ordina bant̄ in figurā xp̄i.ḡ cerimonie veteris legis ceſſare non debuerūt. ¶ ꝓ. Circūciſio erat īſtituta in ſignū fidei a brae:obſeruatio āt ſabbati ad recolēdū beneficiū creatio nis:⁊ alie ſolēnitates legis ad recolendū alia bn̄ficia dei: vt.ſ.dcm̄ ē:ſꝫ fides abrae eſt ſemp imitanda ēt a nobis:⁊ bn̄ficiū creatiōis.⁊ alia dei bn̄ficia ſemp ſunt recolēda. ḡ ad min⁹ circūciſio ⁊ ſolēnitates legis ceſſare nō debue rūt. ¶ Sꝫ ꝯ ē qḋ aplus dicit ad Col.2. Nemo vos iudi cet in cibo:aut in potu:aut in pte diei feſti:aut neomenie aut ſabbatoꝝ:q̄ ſūt vmbra futuroꝝ.⁊ ad Heb.8. dr̄ ꝙ di cēdo nouū teſtamētū veterauit ꝑus:qḋ āt antiquat̄:⁊ ſe neſcit ꝓpe interitū eſt. ¶ Rñ⁰. dōm:ꝙ oia p̄cepta cerimo nialia veteris legis ad cultū dei ſunt ordinata:vt.ſ. dcm̄ ē:exterior aūt cult⁹ ꝓportiōari dꝫ interiori cultui q ꝯſiſtit in fide:ſpe:⁊ charitate:vn̄ ſm diuerſitatē interioris cultus debuit diuerſificari exterior cult⁹. Pōt aūt 3x ſtat⁹ diſtin gui interioris cult⁹. Unus qdē ſm quē habet̄ fides ⁊ ſpes: ⁊ de bonis celeſtib⁹:⁊ de his p q̄ in celeſtia itroducimur: ō vtriſq; qdē ſicͭ de qbuſdā futuris:⁊ talis fuit ſtat⁹ fidei ⁊ ſpei in veteri lege. Ali⁹ āt eſt ſtatus interioris cultus in q̄ habet̄ fides ⁊ ſpes de celeſtib⁹ bonis:ſicͭ de qbuſdā futu ris:ſꝫ de his p q̄ itroducimur in celeſtia: ſicͭ de p̄ſentibus: vel p̄teritis.⁊ iſte eſt ſtat⁹ noue legis. Terti⁹ āt ſtat⁹ eſt in quo vtraq; habent̄ vt p̄ñtia:⁊ nihil credit̄ vt abſens: ne q; ſperat̄ vt futurū:⁊ iſte eſt ſtat⁹ beatoꝝ. In illo ḡ ſtatu beatoꝝ nihil erit figurale ad diuinū cultū ꝑtinēs: ſꝫ ſolū gratiaꝝ actio:⁊ voꝝ laudis.⁊ iō dr̄ Apoc̄.21.de ciui. beato rū. Tēplū nō vidi in ea:dn̄s.n.deus oipotēs tēplū illius eſt ⁊ agnus. Pari igit̄ rōne cerimonie p̄mi ſtatus p quas figurabat̄:⁊ ſecundus ⁊ terti⁹ veniente ſcḋo ſtatu ceſſare debuerūt:⁊ alie cerimonie iducī:q̄ ꝯuenirēt ſtatui cultus diuini ꝓ tpe illo in quo bona celeſtia ſunt futura:benefi cia āt dei p q̄ ad celeſtia introducimur ſunt p̄ñtia. ¶ Ad p̄m ḡ dōm:ꝙ lex vetus dr̄ eē in eternū.ſm moralia qdem ſimplr̄ ⁊ abſolute:ſm cerimonialia vo q̄tū ad veritatē p ea figuratā. ¶ Ad 2m dōm:ꝙ myſteriū redēptiōis hūa ni gn̄is cōpletū fuit in paſſiōe xp̄i:vn̄ tunc dn̄s dixit ꝯſū matū eſt:vt habet̄ Jo.19.⁊ iō tūc totalr̄ debuerūt ceſſare legalia:q̄ſi iā veritate eoꝝ ꝯſumata: in cui⁹ ſignū in paſ ſione xp̄i velū tēpli legit̄ eſſe ſciſſum Matth.27.⁊ iō an̄ paſſionē xp̄i xp̄o p̄dicāte:⁊ miracula faciente currebāt ſi mul lex ⁊ euāgeliū:qꝛ iā myſteriū xp̄i erat icboatū:ſꝫ nō dū ꝯſumatū:⁊ pp h̄ mādauit xp̄s dn̄s an̄ paſſionē lepro ſo:vt legales cerimonias obſeruaret. ¶ Ad 3m dōꝫ:ꝙ rō nes l̄rales cerimoniaꝝ ſupra aſſignate referunt̄ ad diui nū cultū:qui qdē cultus erat in fide venturi.⁊ iō iā veniē te eo qui venturus erat.⁊ cultus ille ceſſat:⁊ oēs rōnes ad hunc cultū ordinate. ¶ Ad 4m dōm: ꝙ fides abrae fuit cōmēdata in hoc: ꝙ credidit diuie ꝓmiſſiōi de futuro ſe mine:in quo benedicerent̄ oēs gentes.⁊ iō q̄diu hoc erat futurū:oportebat ꝓteſtari fidē abrae in circūciſiōe: ſed poſtq̄ iā hoc eſt ꝑfectū:opꝫ idē alio ſigno declarari.ſ.ba ptiſmo q in hoc circūciſiōi ſuccedit ſm illud apoſtoli ad Col.2. Circūciſi eſtis circūciſione nō manu facta in expo liatiōe corꝑis carnis:ſꝫ in circūciſiōe dn̄i nr̄i ih̄u xp̄i ꝯſe pulti ei in baptiſmo. Sabbatū aūt qḋ ſignificabat p̄maꝫ creationē mutat̄ in diē dn̄icū: in quo cōmemorat̄ noua creatura icboata in reſurrectiōe xp̄i.⁊ ſilr̄ alijs ſolēnitati bus veteris legis noue ſolēnitates ſuccedūt:qꝛ bn̄ficia il li populo exhibita ſignificāt bn̄ficia nobis ꝯceſſa p xp̄z. Unde feſto phaſe ſuccedit feſtum paſſiōis xp̄i ⁊ reſurre ctiōis. Feſto pēthecoſtes i quo fuit data lex vet⁹ ſuccedit feſtū pēthecoſtes i quo fuit data lex ſpūs vite. Feſto neo menie ſuccedit feſtū beate virginis in q̄ p̄mo apparuit il luminatio ſolis.i.xp̄i p copiā gr̄e. Feſto tubaꝝ ſuccedunt feſta apoſtoloꝝ. Feſto expiatiōis ſuccedūt feſta martyrū ꝯfeſſoꝝ. Feſto tabernaculoꝝ ſuccedit feſtū ꝯſecrationis

In ar⁹ 4° eiuſdē .103. q. obmiſſo 3° arti° du^m occurrit circa rōnē aſſignatā in lr̄a: q̄re legalia p⁹ paſſionē xp̄i ceſſauerunt ſic ꝙ abſq3 mortali pctō ſuari nō pn̄t: vr̄ aūt ꝙ Augu. ⁊ autor i ea decepti ſūt. nā aut efficaciter ꝯcludit: aut nō. ſi efficax eſt ḡ duo tm̄ tēpora diſtinguēda ſūt cū Hieron⁹ .ſ. an̄ paſſionē ⁊ p⁹ vt in corpe articuli ⁊ ex hac rōne diſtiguūt: ⁊ tȝ ſequela: qꝛ quū idē ſit iudiciū ſm̄ hanc rōnē de v̄bis ⁊ factis cerimonialib⁹ ſic duo tm̄ tp̄a diſtiguūtur q̄ ad v̄ba: ita q̄ ad fcā cerimōialia ⁊ ſic p⁹ paſſionē xp̄i īmediate peccaſſent mortaliter apl̄i dicentes ieſum xp̄m naſcituꝝ: paſſurū: reſurrecturū: ⁊ ita exercētes fcā p̄ſitētia ip̄m naſcituꝝ: paſſuꝝ: reſurrecturū peccabāt mortalr̄. ſup h̄ ḡ ꝓpe vis rōnis ſtat qd̄ paria ſint mētiri verbo ⁊ fcō. ſi aūt qd̄ deducim⁹ n̄ admittit: qꝛ ꝯ̄dicit trib⁹ tp̄ib⁹ in r̄nſiōe ad p^m ab Augu. poſitis ſeq̄t ꝙ rō efficax n̄ ſit ad ꝯcludēdū ꝙ legalia ſuari nō pn̄t abſq3 pctō mortali: qd̄ tn̄ i corpe articuli ꝯcludit. nō magis nāq3 ē mēdacium dicere nūc xp̄m naſcituꝝ paſſuꝝ reſurrectuꝝ aſcēſurū ⁊ ſpūs ſcti leges daturum quam poſt penthecoſtē tēpore apoſtoloꝝ.

ecclesie. Feſto cet⁹ atq3 collecte ſuccedit feſtū angeloꝝ: vel ēt feſtū oīum ſanctoꝝ.

¶ Utrum poſt paſſionem xp̄i legalia poſſint ſeruari ſine peccato mortali. ¶ Arti. IIII.

AD q̄rtum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ poſt paſſionē xp̄i legalia poſſint ſine pctō mortali obſuari. Non eſt.n. credēdum ꝙ apoſtoli poſt acceptū ſpiritū ſanctū mortalr̄ peccauerint: eius.n. plenitudine ſunt iduti virtute ex alto: vt dr̄ Luc. vltimo: ſȝ apoſtoli poſt aduētum ſpūs ſci legalia obſeruauerūt. Dr̄.n. Actuū.xvj. ꝙ Paulus circūcidit Thimoth. ⁊ Actu. xxj. dr̄ ꝙ Paulus ſm̄ ꝯſiliū Jacobi aſſumptis viris purificatus cū eis itrauit in templū annunciās expletionē dieꝝ purificatiōis donec offeret̄ ꝓ vnoquoq3 eoꝝ oblatio. ḡ ſine pctō mortali pn̄t poſt xp̄i paſſionē legalia obſuari. ¶ Preterea. Uitare ꝯſortia gētiliū ad cerimonias legis ptiebat: ſȝ h̄ obſuauit primus paſtor eccleſie. Dr̄.n. ad Gal. ij. ꝙ cum veniſſent qdā anthiochiā ſubtrahebat ⁊ ſegregabat ſe Petrus a gētilib⁹. ḡ abſq3 pctō poſt paſſionē xp̄i legis cerimonie obſuari pn̄t. ¶ Preterea. Precepta apoſtoloꝝ nō iduxerūt homines ad pctm̄: ſed ex decreto apl̄oꝝ ſtatutū fuit ꝙ gētiles q̄dā de cerimonijs legis obſeruarēt. Dicit̄.n. Actuū.xv. Viſuȝ eſt ſpūi ſancto: ⁊ nobis nihil vltra iponere oneris vobis q̄3 hec neceſſaria: vt abſtineatis vos ab imolatis ſimulacroꝝ ⁊ ſanguine ſuffocato: ⁊ fornicatione. ḡ abſq3 pctō cerimonie legales pn̄t poſt xp̄i paſſionē obſeruari. ¶ Sȝ ꝯtra eſt qd̄ apl̄us dicit ad Gal. v. Si circuncidemini xp̄s nihil vobis ꝓderit: ſȝ nihil excludit fructū xp̄i: niſi pctm̄ mortale. ḡ circūcidi: ⁊ alias cerimonias obſeruare poſt paſſionē xp̄i ē pctm̄ mortale. ¶ Rn̄deo dd̄m: ꝙ oēs cerimonie ſunt q̄dam ꝓteſtatiōes fidei in qua cōſiſtit iterior dei cultus: ſic aūt fidē interiorē pōt hō ꝓteſtari factis ſicut ⁊ verbis: ⁊ in vtraq3 ꝓteſtatiōe ſi aliquid hō falſum ꝓteſtat̄ peccat mortalr̄. Quāuis aūt ſit eadē fides quā habemus de xp̄o: ⁊ quā ātiq patres habuerūt: tn̄ qꝛ ipſi p̄ceſſerūt xp̄m: nos aūt ſeqmur: eadē fides diuerſis verbis ſignificat̄ a nobis ⁊ ab eis: naȝ ab eis dicebat̄. Ecce v̄go ꝯcipiet ⁊ pariet filiū: q̄ ſūt verba futuri tēporis. Nos aūt idē rep̄ſentam⁹ ꝑ verba p̄teriti tēporis dicētes ꝙ ꝯcepit ⁊ peperit. ⁊ ſilr̄ cerimonie veteris legis ſignificabant xp̄m vt naſciturū ⁊ paſſurū: nr̄a aūt ſacramenta ſignificāt ip̄ȝ vt natū ⁊ paſſum. Sicut igit̄ peccaret mortalr̄. qui nūc ſuā fidē ꝓteſtādo diceret xp̄m naſciturū: qd̄ antiq pie ⁊ veraciter dicebāt: ita ēt peccaret mortalr̄ ſi qs nunc cerimonias obſeruaret: q̄s antiq pie ⁊ fideliter obſeruabāt. Et hoc eſt qd̄ Augu. dicit ꝯtra Fauſtum. Jaȝ nō ꝓmittit̄ naſciturus: paſſurus: reſurrecturus: qd̄ illa ſacramēta quodāmō pſonabant: ſȝ annunciat̄ ꝙ natus ſit: paſſus ſit: reſurrexit ꝙ hec ſacramēta q̄ a chriſtianis agunt̄ iam pſonāt. ¶ Ad primū ḡ dd̄m: ꝙ circa hoc diuerſimode ſenſiſſe videntur Hieronym⁹ ⁊ Augu. Hieronymus.n. diſtinxit duo tēpora: vnū tp̄s āte paſſionē xp̄i in quo legalia nō erāt mortua: q̄ſi nō habētia vim obligatoriā: aut expiatiuā pro ſuo mō: nec ēt mortifera: qꝛ nō peccabant ea obſeruātes. Statim aūt poſt paſſionem xp̄i iceperūt eſſe nō ſolū mortua.i. nō habētia v̄tutē ⁊ obligationē: ſȝ ēt mortifera: ita .ſ. ꝙ peccabāt mortalr̄ qcunq3 ea obſeruabāt: vn̄ dicebat ꝙ apl̄i nunq̄3 legalia obſeruauerūt poſt paſſionē ſm̄ veritatē: ſȝ ſolū q̄dā pia ſimulatione: ne.ſ. ſcādalizarēt iudeos. ⁊ eoꝝ ꝯuerſionē ipedirēt: q̄ qdem ſimulatio ſic itelligēda eſt nō qdē: ita ꝙ illos act⁹ ſm̄ rei veritatē nō facerēt: ſȝ qꝛ nō faciebāt tanq̄3 legis cerimonias obſeruātes: ſicut ſiquis pelliculā virilis mēbri abſcinderet ꝑꝑ ſanitatē nō cā legalis circūciſionis obſeruāde. Sed qꝛ idecens videt̄ ꝙ Apl̄i ea occultarēt ꝑꝑ ſcādalū q̄ ꝑtinēt ad veritatem vite ⁊ doctrine: ⁊ ꝙ ſimulatione vterentur in

bisque

bis q̄ ptinēt ad ſalutem fideliū: iō ꝯuenientius Aug. diſtīxit tria tpa. Unū qdē añ xpi paſſionem in quo legalia neq3 erant mortifera: neq3 mortua: aliud aūt poſt. tp̄s euāgelij diuulgati in quo legalia ſunt mortua ꝛ mortifera. Tertiū aūt eſt tp̄s mediū. ſ. a paſſione xp̄i vſq3 ad diuulgationē euāgelij: in quo legalia qdē fuerūt mortua: qꝛ neq3 vi3 aliq̄3 habebāt: neq3 aliquis ea obſeruare tenebaꝰ: nō tñ fuerūt mortifera: qꝛ illi q ꝯuerſi erāt ad xp̄m ex iudeis poterāt illa legalia licite obſeruare: dūmō nō ſic ponerēt ſpe3 in eis ꝙ ea reputarēt ſibi neceſſaria ad ſalutē q̄ſi ſine legalibus fides xp̄i iuſtificare nō poſſet. His aūt q ꝯuertebanť ex gentilitate ad xp̄m nō inerat cā vt ea obſuarēt: ꝛ iō Paulus circūcidit Thimoth. q ex matre iudea genitus erat. Titū aūt q ex gentilibus natus erat circūcidere noluit. Ideo aūt noluit ſpiritꝰ ſanctus: vt ſtatim inhiberenť his q ex iudeis ꝯuertebanť obſeruatio legaliū: ſicut inhibebať his q ex gentilibꝰ ꝯuertebanť gentilitatis ritus: vt q̄dā differentia inter hos ritus oſtenderet. Na3 gentilitatis ritus repudiabať tanq̄3 oīno illicitus: ꝛ a deo ſemp ꝓhibitꝰ. Ritus aūt legis ceſſabat tanq̄3 impletꝰ p xp̄i paſſionē: vtpote a deo in figurā xp̄i inſtitutus. ℭ Ad ſcd̄m dō3: ꝙ ƀ3 Hieronymū Petrus ſimulatorie ſe a gētilibꝰ ſubtrahebat: vt vitaret iudeoꝝ ſcādalū: quoꝝ erat Apl̄us: vñ in hoc nullo mō peccauit: ſed Paulus eū ſimilr̄ ſimulatorie rep̄hēdit. vt vitaret ſcādalū gentiliū: quoꝝ erat Apl̄us. Sed Augu. hoc improbat: qꝛ Paulus in canonica ſcriptura. ſ. Gal. ij. in qua nefas eſt credere aliquid falſum eſſe: dicit ꝙ Petrus rep̄henſibilis erat: vnde verū eſt ꝙ Petrus peccauit. ꝛ Paulus vere eū nō ſimulatorie reprehendit: nō aūt peccauit Petrus in hoc: ꝙ ad tp̄s legalia obſeruabat: qꝛ hoc ſibi licebat tanquā ex iudeis ꝯuerſo: ſed peccabat in hoc ꝙ circa legalium obſeruantiā nimiā diligentia3 adhibebat ne ſcādalizaret iudeos: ita ꝙ ex hoc ſequebať gentiliū ſcandalū. ℭ Ad tertiū dōm: ꝙ qdā dixerūt ꝙ illa ꝓhibitio apoſtoloꝝ nō eſt itelligenda ad lr̄am: ſed ƀm ſpūalē itellectū: vt. ſ. in ꝓhibitione ſanguinis itelligať ꝓhibitio homicidij: in ꝓhibitione ſuffocati intelligať ꝓhibitio violentie ꝛ rapine: in ꝓhibitione imolatoꝝ intelligať ꝓhibitio idolatrie: fornicatio autē ꝓhibeť tanq̄3 per ſe malū: ꝛ hanc opinionē accipiūt ex qbuſdam gloſis que hmōi p̄cepta myſtice exponūt. Sed qꝛ homicidium ꝛ rapina ēt apud gentiles reputabanť illicita: nō oportuiſſet ſup hoc ſpāle mādatū dari his qui erant ex gētilitate conuerſi ad xp̄m. Unde alij dicunt ꝙ ad litteraз illa comeſtibilia fuerunt ꝓhibita: nō pp obſeruantiā legaliū: ſed pp gulā ꝯprimendam: vnde dicit Hieronymus ſup illud Ezec. xliiij. Omne morticinū ꝛč. cōdemnans ſacerdotes qui in cibis: ꝛ ceteris hmōi. ſ. hec cupiditate gule nō cuſtodiunt: ħ qꝛ ſunt quedā cibaria magis delicata ad gulā ꝓuocantia nō videť rō: q̄re fuerunt hec magis q̄3 alia ꝓhibita. Et iō dōm ƀm tertiā opinionē ꝙ ad lr̄am iſta ſunt prohibita nō ad obſeruādum cerimonias legis: ſed ad hoc ꝙ poſſet coaleſcere vnio gentilium ꝛ iudeoꝝ inſimul habitantiu3: iudeis. n. propter antiquam conſuetudinem ſanguis ꝛ ſuffocatu3 erant abhominabilia. Comeſtio autē immolatorum ſimulacris poterat in iudeis aggenerare circa gentiles ſuſpitionem reditus ad idolatriam. ꝛ ideo iſta fuerunt prohibita pro tempore illo: in quo de nouo oportebat conuenire in vnum gentiles ꝛ iudeos: procedente aute3 tempore ceſſante cauſa ceſſat effectus. manifeſtata euangelice doctrine veritate: in qua dominus doce3 ꝙ nihil quod per os intrat coinquinat hominem: vt dicitur Matth. xv. ꝛ ꝙ nihil eſt reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur: vt. j. ad Thimoth. iiij. dicitur. Fornicatio aute3 prohibetur ſpecialiter: qꝛ gentiles nō reputabant eam eſſe peccatum.

ℭ Ad h dī ꝙ qꝛ nō ſolū ex Aug. ꝛ autoꝛis: ſ3 eccl'ie auc̄te: diſtīōnē triū tēpoꝝ ꝛ rōnē i lr̄a allatā ꝯ̄nē vt i ꝯcilio florētino ſub Euge. 4. p3 hēm'. iō vtrūq3 ſaluare o3. Dō3 ē ḡ ꝙ rō illa de mēdacio v̄bo vł fcō efficax ē ꝛ ꝯcludit ꝙ cerimonialia abſolute ꝛ ſimplr̄ non potuerunt poſt xp̄m immediate obſeruari abſque mendacio pniti0ſo: ꝛ ꝓpterea hodie ſuari nō pñt: nec tūc ſeruari potuerūt abſolute: quoniam abſolute ſuata ſuanť vt viua ꝛ nec̄aria ad ſalutē ex lege veteri: qđ pᵒ xp̄m nūq̄3 licuit: q̄re aūt q̄dā tpe tñ ſc3 vſq3 ad diuulgationē euangelij licuerit ſuare ea de3 vt mortua ē: qꝛ vſq3 ad tumulū tñ mortua perſona vt mortua tñ cuſtodiť. vñ ſpūs ſcti auc̄te vt in lr̄a dī q̄ſi diſpēſatiue ꝯceſſu3 ē tp̄s nō mētiēdi facto: qꝛ nō eſt ꝯceſſum vt vterētur eis vt viuis: ſic. n. ꝓfitēť xp̄3 naſciturū paſſurū ꝛč. ſ3 deferēdi mō tuā ſinagoga3 mr̄em cū honore ad tumulus. tunc quippe tumulata eſt q̄ñ euāgeliū eſt diuulgatū pp qđ nunc nec vt viua pp mendaciū: nec vt mortua pp ſepulturā iā ſuari poſſint cerimonialia illa abſque pctō mortali: ꝛ ſic p3 oīa conſonare.

ℭ In reſpōſiōe ad 3ᵐ ſcito ꝙ i eodē florētino cōcilio canonizata eſt q̄ſi ad verba3 hec doctrina.

IN.q.104.nihil ſcribēdū occurrit niſi q duo ſpāľr aduertas. pm ē q̃re oīa illi⁹ ppľi erāt figuralia: aſſignat̄ nāq; i 2° artı° ad 2m p cā: q2 xp̄s ex pplo illo erat naſciturus .i. q2 ſtat⁹ illi⁹ ppľi erat gg xp̄z vēturz ex eo: 2ñs ē vt vbis z factis pnunciarēt xp̄z z ptinētia ad ipm: z h ex diuia iſtitutiōe: cui⁹ ſolius ē facere q ſcā toti⁹ ppľi ſint i figurā. 2m ē q dr̄ntia iter cerimōialia z iudicialia i figurādo nō 2ſiſtit i h q cerimōialia ſint p ſe p̄ iſtituta ad figurādū: z iudicialia ſunt iſtituta ad figurandū per ſe ſcdo. hoc .n.ñ dr̄ i lr̄a. Et ſi 2cederet̄ nō poſſent hodie a quocūq; p̄cipi pncipe ſicut nec cerimonialia: qm̄ p ſe lz 2° hērent annexam ſignificationez xp̄i venturi: ſed 2ſiſtit in hoc q cerimōialia vt ſic p ſe pmo.i. ſm̄ pmariā itentionē dei inſtituētis figurāt xp̄z venturū. Iudicialia vō vt ſic nec p ſe p° nec p ſe 2° 2tinent rōnez figure ſz ex 2ñti .i. p accidēs in q̄tū .ſ. data ſunt pplo cuius totus ſtatus erat figuratiu⁹. ſi.n.oīa in figurā cōtingebāt illis cū iſta iudicialia ſint pars vna oīuz 2tingētiū illis: oz etiaz iſta ex 2ñti eē figuralia. Et pptera pñt hec ſtatui z ſeruari: et ſic itellige 2m z 3m articulos.

De preceptis iudicialibus.

Q̄ō. CIIII.

CONſequenter 2ſiderandū eſt de p̄ceptis iudicialib⁹. Et primo cōſiderādū eſt de ipſis in cōi. Scdo de rōnib⁹ eoz. Circa primū q̄runt̄ q̄tuor. Primo q̄ ſunt iudicialia p̄cepta. Scdo vtz ſint figuralia. Tertio de duratione eorum. Quarto de diffinitione eorum.

Utrū rō p̄ceptoz iudicialiū 2ſiſtat i hoc q ſint ordinantia ad p̄ximū. Articu. I.

AD primū ſic p̄cedit̄. Videt̄ q rō p̄ceptoz iudicialiū non 2ſiſtat in hoc q ſunt ordinātia ad p̄ximū. Iudicialia.n. p̄cepta a iuditio dn̄r: ſed multa ſunt alia qb⁹ hō ad p̄ximū ordinat̄ q̄ nō ptinēt ad ordinationem iuditioz. nō ğ p̄cepta iuditialia dn̄r qbus hō ordinat̄ ad p̄ximū. Preterea. Precepta iuditialia a moralib⁹ diſtinguunt̄: vt.ſ. dcm̄ eſt: ſz multa p̄cepta moralia ſunt qb⁹ hō ordinat̄ ad p̄ximū: ſicut pz in ſeptē p̄ceptis ſcde tabule. non ğ p̄cepta iuditialia dn̄r ex hoc q ad p̄ximū ordināt. Preterea. Sicut ſe hñt p̄cepta cerimonialia ad deuz: ita ſe hñt iudicialia p̄cepta ad p̄ximum: vt ſupra dcm̄ eſt: ſz iter p̄cepta cerimonialia ſunt q̄dam q̄ ptinēt ad ſeipſz: ſicut obſeruātie ciborū z veſtimētoz. de qb⁹ ſupra dcm̄ eſt. ğ p̄cepta iuditialia nō ex hoc dn̄r q ordinēt hoiez ad p̄ximū. Sed 2tra eſt qd dr̄ Ezech. xix. Inter cetera bona opera viri iuſti ſi iudiciū verū fecerit iter virū z virū: ſz iuditialia p̄cepta a iuditio dn̄r. ğ p̄cepta iuditialia vident̄ dici illa q̄ ptinent ad ordinatiōnē hoium adinuicez. Rñdeo dōm: q ſicut ex ſupra dictis pz. p̄ceptoz cuiuſcunq; legis q̄daz hñt vim obligandi ex ipſo dictamine rōnis: q2 naturalis rō dictat hoc eſſe debitū fieri vel vitari: z hmōi p̄cepta dn̄r moralia eo qd a rōne dn̄r mores hūani. Alia vō p̄cepta ſunt que non hñt vim obligandi ex ipſo dictamine rōnis: q2.ſ.i ſe 2ſiderata nō hñt abſolute rōnez debiti vel indebiti: ſed hñt viz obligandi ex aliqua inſtitutione diuina: vel humana. z hmōi ſunt determinationes q̄dam moraliū p̄ceptorum. Si igit̄ determinent̄ moralia p̄cepta per inſtitutionem diuinā in his per que ordinat̄ hō ad deū: talia dicent̄ p̄cepta cerimonialia: ſi aūt in his que pertinent ad ordinationē hominuz adinuicem talia dicent̄ precepta iuditialia. In duobus ergo 2ſiſtit rō iuditialiū p̄ceptoz. ſ. vt pertineant ad ordinationē hoium adinuicem: z vt nō habeāt vim obligandi ex ſola rōne: ſed ex inſtitutione. Ad primū ğ dōm: q iuditia exercent̄ officio aliquorum principuz qui hñt ptātem iudicandi. Ad principem aūt pertinet nō ſolū ordinare de his que veniunt in litigiū: ſed etiam de voluntarijs 2tractibus qui inter hoies fiunt: z de omnibus pertinentibus ad populi cōmunitatem z regimen. vnde precepta iudicialia nō ſolū ſunt illa: que pertinēt ad lites iudicioz: ſed etiā quecūq; pertinent ad ordinationē hoium adinuicē que ſubeſt ordinatiōi principis tanq̄ ſuppremi iudicis. Ad ſecundum dōm: q rō illa p̄cedit de p̄ceptis ordinātib⁹ ad p̄ximū q̄ hñt vim obligādi ex ſolo dictamine rōnis. Ad tertiū dōm: q ēt in his q̄ ordināt ad deū q̄dā ſunt moralia: q̄ ipſa rō fide iformata dictat: ſicē deum eē amādū z colēdū. Quedā vō ſūt cerimonialia q̄ nō hñt viz obligatiōis: niſi ex iſtitutiōe diuina. Ad deū āt ptinēt nō ſolū ſacrificia oblata deo: ſz ēt q̄cūq; ptinēt ad idoneitatē offerētiū: z deū colētiū. Homines.n. ordinant̄ in deū: ſicut in finē: z iō ad cultū dei ptinent: z p 2ñs ad cerimonialia p̄cepta q hō habeat q̄ſdā idoneitatē reſpectu cultus diuini: ſz hō nō ordinat̄ ad p̄ximū: ſicē in finē: vt oporteat eū diſponi in ſeipſo in ordine ad p̄ximū. Hec.n. eſt cōparatio ſeruoz ad dn̄os: q id qd ſunt dn̄oz ſunt: ſm̄ phm̄ in.j. politi. z iō nō ſūt aliq̄ p̄cepta iuditialia ordinātia hoiez in ſeipſo: ſz oia talia ſunt moralia: q2 rō q̄ eſt pri

cipium

cipiū moraliū; ſʒ bʒ in hoīe reſpectu eoꝝ q̄ ad ipm ptinent: ſicꝰ pnceps vel iudex in ciuitate. Sciēdū tñ ꝙ q2 ordo hoīs ad ꝓximū magis ſubiacet rōni q̄ȝ ordo hoīs ad deū: plura pcepta moralia inueniūtur p q̄ ordinatꝰ hō ad ꝓximū q̄ȝ p q̄ ordinatꝰ hō ad deū: ⁊ pp hoc ēt oportuit plura eſſe cerimonialia in lege q̄ȝ iudicialia.

¶ Utꝝ pcepta iudicialia aliqd figurēt. Arti. II.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Uidetꝰ ꝙ pcepta iudicialia nō figurent aliqd. Hoc.n. vr̄ eē ꝓpriū cerimōialiū pceptoꝝ ꝙ ſint i figurā alicuius rei iſtituta. ſi igit̄ ēt pcepta iudicialia aliqd figurēt nō erit dr̄ia īter iudicialia ⁊ cerimonialia pcepta. ¶ P̄. Sicuti illi pplō iudeoꝝ data ſunt q̄dā iudicialia pcepta: ita etiā alijs pplis gētiliū: ſʒ iudicialia pcepta alioꝝ pploꝝ nō figurāt aliqd: ſʒ ordināt qd fieri debeat. ḡ vr̄ ꝙ neqȝ precepta iudicialia veteris legis aliqd figurarēt. ¶ P̄. Ea que ad cultū diuinū ptinēt figuris qbuſdā tradi oportuit: q2 ea q̄ dei ſunt ſupra nr̄ā rōnē ſunt: vt.ſ̄. dcm̄ ē: ſʒ ea q̄ ſūt ꝓximoꝝ: nō excedūt rōnē nr̄ā. ḡ p iudicialia q̄ ad ꝓximū nos ordināt: nō oportuit aliqd figurari. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ Exo. 21. iudicialia pcepta allegorice: et moralr̄ exponūtꝰ. ¶ R̄. dōm: ꝙ 2r ꝯtigit aliqđ pceptū eē figurale. Unoꝰ p̄ ⁊ p ſe: q2.ſ. pncipalr̄ ē res iſtituta ad aliqd figurādū: ⁊ h̄ mō pcepta cerimōialia ſūt figuralia: ad h̄.n. ſūt iſtituta: vt aliqd figurēt pertinēs ad cultū dei: ⁊ ad myſteriū xp̄i. Quedā vō pcepta ſunt figuralia nō p̄ ⁊ p ſe ſʒ ex ꝯn̄ti: ⁊ h̄ mō pcepta iudicialia veteris legis ſunt figuralia: nō enī ſunt iſtituta ad aliqd figurādū: ſʒ ad ordinādū ſtatū illiꝰ ppli ſm̄ iuſtitiā ⁊ eq̄tatē: ſʒ ex ꝯn̄ti aliqd figurabāt iquātū.ſ. totꝰ ſtatꝰ illiꝰ ppli q p hȝ pcepta diſpōebatꝰ figuralis erat ſm̄ illud.1. ad Cor.10. Oia in figura cōtingebant illis. ¶ Ad p̄m ḡ dōm: ꝙ pcepta cerimonialia alio mō ſunt figuralia q̄ȝ iudicialia: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ pplus iudeoꝝ ad h̄ electꝰ erat a deo ꝙ ex eo xp̄s naſceretꝰ: ⁊ iō oportuit totū illius ppli ſtatū eē ꝓpheticū ⁊ figuralē: vt Aug. dicit ꝯ Fauſtū: ⁊ pp hoc ēt iudicialia illi pplō tradita magis ſunt figuralia q̄ȝ iudicialia alijs pplis tradita: ſicut ēt bella ⁊ geſta illiꝰ ppli exponūtꝰ myſtice: nō āt bella vel geſta aſſyrioꝝ: vel Romanoꝝ: q̄uis lōge clariora ſm̄ hoīes fuerint. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ ordo ad ꝓximū i pplō illo ſm̄ ſe ꝯſideratꝰ peruiꝰ erat rōni: ſʒ ſm̄ ꝙ referebat ad cultū dei ſupabat rōnē: ⁊ ex hac parte erat figuralis.

¶ Utꝝ precepta iudicialia veteris legis perpetuā obligationem habeant. ¶ Articulus. III.

Ad tertium ſic ꝓcedit. Uřꝰ ꝙ pcepta iudicialia veteris legi ꝑpetuā obligatiōeȝ hēant. Precepta.n. iudicialia ptinēt ad v̄tutē iuſtitie. nā iudiciū dr̄ iuſtitie executio: iuſtitia āt eſt ꝑpetua: ⁊ imortalis vt dr̄ Sap. p̄. ḡ obligatio pceptoꝝ iudicialiū eſt ꝑpetua. ¶ P̄. Inſtitutio diuina eſt ſtabilior q̄ȝ iſtitutio hūana: ſʒ pcepta iudicialia hūanaꝝ legū hn̄t ꝑpetuā obligatiōeȝ. ḡ multo magis pcepta iudicialia legis diuine. ¶ P̄. Aplūs dicit ad Heb. 7. ꝙ reprobatio fit pcedētis mādati pp infirmitatē ipſiꝰ: ⁊ in vtilitatē: qđ q̄dē veꝝ eſt de mandato cerimōiali: qđ nō poterat facere pfectū iuxta ꝯſciam ſeruiētē ſolūmō in cibis ⁊ in potibꝰ: ⁊ varijs baptiſmatibꝰ: ⁊ iuſtitijs carnis: vt aplūs dicit ad Heb. 9. ſʒ pcepta iudicialia erant vtilia ⁊ efficacia ad id: ad qđ ordinabantꝰ.ſ. ad iuſtitiā ⁊ eq̄tatē īter hoīes ꝯſtituēdā. ḡ pcepta iudicialia veteris legis nō reprobantur: ſʒ adhuc efficaciam habent. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ aplūs dicit ad Heb. 7. ꝙ trāſlato ſacerdotio neceē eſt vt legis trāſlatio fiat: ſʒ ſacerdotiū eſt tranſlatū ab Aaron ad xp̄m. ḡ ēt ⁊ tota lex eſt trāſlata. nō ḡ iudicialia pcepta adhuc obligatiōeȝ hn̄t. ¶ R̄. dōm: ꝙ iudicialia pcepta nō habuerūt ꝑpetuā obligatiōeȝ: ſʒ ſunt euacuata p aduētū xp̄i. alr̄ tñ q̄ȝ cerimōialia. nā cerimōialia a deo ſunt euācuata: vt non ſolū ſint mortua: ſʒ ēt mortifera obſeruātibꝰ poſt xp̄m: maxīe poſt euāgeliū diuulgatū: pcepta aūt iudicialia ſunt q̄dē mortua: q2 nō hn̄t vim obligādi: nō tñ ſunt mortifera: q2 ſi qs pnceps ordinaret i regno ſuo illa iudicialia obſeruari nō peccaret: niſi forte h̄ mō obſeruarentꝰ: vel obſeruari mādarentꝰ: tāq̄ȝ hn̄tia vim obligādi ex veteris legis iſtitutiōe. talis n. itētio obſeruādi eēt mortifera: ⁊ hꝰ dr̄ie rō pōt accipi ex pmiſſis. Dcm̄ eſt.n. ꝙ pcepta cerimōialia ſunt figuralia p̄ ⁊ p ſe tāq̄ȝ inſtituta pncipalr̄ ad figurādū xp̄i myſteria vt futura: ⁊ iō ipſa obſeruatio eoꝝ ꝑiudicat fidei veritati ſm̄ quā cōfitemur illa myſteria iā eē ꝯpleta. Precepta aūt iudicialia nō ſunt iſtituta ad figurādū: ſʒ ad diſponēdū ſtatū illius ppli q ordinabatꝰ ad xp̄m. ⁊ iō mutato ſtatu illiꝰ populi xp̄o iā veniēte iudicialia pcepta obligōnē amiſerūt. Lex .n. fuit pedagogꝰ ducens ad xp̄m: vt dr̄ ad Gal. 3. q2 tñ hȝ iudicialia pcepta nō ordinantꝰ ad figurādū: ſʒ ad aliqd faciendū: ipſa eoꝝ obſeruatio abſolute non ꝑiudicat fidei veritati: ſʒ itentio obſeruādi tāq̄ȝ ex obligatōe legis ꝑiudicat v̄itati fidei: q2 p h̄ hr̄etꝰ ꝙ ſtatꝰ pōris ppli adhuc duraret: ⁊ ꝙ xp̄s nōdū veniſſet. ¶ Ad p̄m ḡ dōm: ꝙ iuſtitia q̄deȝ ꝑpetuo eſt obſeruanda: ſʒ determinatio eoꝝ q̄ ſunt iuſta ſm̄ iſtitutionē humanā vel diuinā oʒ ꝙ varietꝰ ſm̄ diuerſuȝ hominū ſtatū. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ pcepta iudicialia ab hoībꝰ iſtituta hn̄t ꝑpetuā obligationē manente illo ſtatu regimīs: ſʒ ſi ciuitas vel gens ad aliud regimen deueniat oʒ leges mutari. nō.n. eedē leges ꝯueniūt in democratia q̄ eſt ptās ppli: ⁊ in oligarchia q̄ eſt ptās diuitū: vt pȝ p ph̄m in ſua politica. ⁊ iō ēt mutato ſtatu illiꝰ populi oportuit pcepta iudicialia mutari. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ illa pcepta iudicialia diſponebāt pplm̄ ad iuſtitiā ⁊ eq̄tatē ſm̄ ꝙ cōueniebat illi ſtatui: ſʒ poſt xp̄m ſtatū illius ppli oportuit mutari: vt iā in xp̄o nō eēt diſcretio gētilis ⁊ iudei: ſicꝰ antea erat: ⁊ pp hoc oportuit ēt pcepta iudicialia mutari.

¶ Utꝝ pcepta iudicialia poſſint hr̄e aliq̄ȝ certā diuiſionē. ¶ Articulus. IIII.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Uřꝰ ꝙ pcepta iudicialia nō poſſint hēre aliq̄ȝ certā diuiſionē. Precepta enī iudicialia ordināt hoīes adiuiceȝ: ſʒ ea q̄ īter hoīes ordinari oʒ in vſum eoꝝ veniētia nō cadūt ſub certa diſtōne cū ſint infinita. ḡ pcepta iudicialia nō pn̄t hēre certaȝ diſtinctionē. ¶ P̄. Precepta iudicialia ſunt determinationes moraliū: ſed moralia precepta nō videntꝰ hēre aliquā diſtinctionē niſi ſʒ ꝙ reducuntꝰ ad pcepta decalogi. ergo precepta iudicialia nō habent aliquā certaȝ diſtinctiōeȝ. ¶ P̄. Precepta cerimonialia: q2 certā diſtōnē hn̄t eoꝝ diſtinctio in lege inuiꝰ dū q̄dā vocantꝰ ſacrificia: quedaȝ obſeruātie: ſʒ nulla diſtinctio inuiꝰ in lege pceptoꝝ iudicialiū. ḡ vr̄ ꝙ nō hēant certā diſtōnē. ¶ Sed ꝯ. Ubi eſt ordo oʒ ꝙ ſit diſtō: ſʒ rō ordis maxīe ptinet ad pcepta iudicialia: p q̄ pplꝰs ille ordinabatꝰ. ḡ maxīe debēt hr̄e diſtōnē certā. ¶ R̄. dōȝ: ꝙ cū lex ſit q̄ſi q̄dā ars hūane vite iſtituēde vel ordināde: ſicꝰ i vnaq̄q̄ȝ arte ē certa diſtō regularȝ artis: ita oʒ i q̄libet lege eē certā diſtōnē pceptoꝝ: alr̄ .n. ipſa ꝯfuſio vtilitatē legis auferret. ⁊ iō dōȝ ē ꝙ pcepta iudicialia veteris legis p que hoīes adiuicē ordinabantꝰ: diſtinctionē hn̄t ſm̄ diſtōnē ordinatiōis hūane. Quadruplex aūt ordo in aliquo pplō inueniri pōt. Unus q̄dē pncipū populi ad ſubditos. alius aūt ſubditoꝝ adinuicē. tertius aūt eoꝝ q ſunt de pplō ad extraneos. quartꝰ aūt ad domeſticos: ſicut p̄ris ad filiū: vxoris ad viꝝ: ⁊ dn̄i ad ſuūȝ

ꝛ ſ3 iſtos q̄ttuoꝛ ordines diſtigui p̄nt p̄cepta iudicialia veteris legis. Danť aūt q̄dā p̄cepta de iſtitutiōe p̄ncipū: ꝛ officio eoꝝ: ꝛ de reuerētia eis exhibēda: ꝛ hec ē vna ps iudicialiū p̄ceptoꝝ. Danť ēt q̄dā p̄cepta ptinentia ad ɔciues adiuicē: puta circa emptiōes ꝛ vēditiōes: ꝛ iudicia et penas: ꝛ hec ē 2ᵃ ps iudicialiū p̄ceptoꝝ. Danť ēt q̄daꝫ p̄cepta ptinentia ad extraneos: puta d̄ bellis ɔ̄ hoſtes ꝛ de ſuſceptiōe pegrinoꝝ: ꝛ aduēaꝝ: ꝛ h̄ ē 3ᵃ ps iudicialiū p̄ceptoꝝ. Danť ēt i lege q̄dā p̄cepta ptinētia ad domeſticā ɔuerſationē: ſicͣ de ſuis ꝛ vxorib⁹ ꝛ filijs: ꝛ hec ē 4ᵃ ps iudicialiū p̄ceptoꝝ. ❡ Ad p̄ᵐ ḡ dōm: q̄ ea q̄ ptinēt ad ordinationē hoīuꝫ adiuicē: ſunt qdē nūero īfinita: ſ3 tn̄ reduci p̄nt ad aliq̄ certa ſ3 dr̄āꝫ ordinatōis hūane: vt dcm̄ ē. ❡ Ad 2ᵐ dōꝫ: q̄ p̄cepta decalogi ſūt p̄ᵃ i gn̄e moraliū: vt. s̄. dcm̄ ē. ꝛ iō ɔuciēter alia p̄cepta mōalia ſ3 ea diſtiguūť: ſ3 p̄cepta iudicialia ꝛ cerimōialia hn̄t aliā rōnē obligōnis: nō qdeꝫ ex rōne nāli ſ3 ex ſola iſtitutiōe: ꝛ iō diſtōnis eoꝝ alia eſt rō. ❡ Ad 3ᵐ dōm: q̄ ex ipſis reb⁹ q̄ p p̄cepta iudicialia ordinanť in lege innuit lex diſtōnē iudicialiū p̄ceptoꝝ.

❡ Queſtio. CV.

In.q.cv. hoc ſolū ſcribēdū occurrit q̄ tā ex lege veteri q̄ꝫ ex aucte Ariſt. ꝛ autoris appꝫ: q̄ nō irrōnabilr̄ ordinareť q̄ tā eccleſia q̄ꝫ qcūq3 alius nō poſſet vltra tm̄ agri i ciuitatis territorio vt ꝓpriū habere: ſed donatū vel ſucceſſione: vel q̄uolibet alr̄ obueniēs plus qlibet teneret vendere ne poſſeſſiones ad paucos deueniant: vt hoc videť plurib⁹ in locis accidere.

❡ De rōne iudicialiū p̄ceptoꝝ. Qō. CV.

Deinde ɔſiderādū ē de rōne iudicialiū p̄ceptoꝝ. ❡ Et circa hoc q̄runť q̄ttuoꝛ. ❡ p̄ de rōne p̄ceptoꝝ iudicialiū q̄ ptinēt ad p̄ncipes. ❡ 2° de his q̄ ptinēt ad ɔuictū hoīum adiuicē. ❡ 3° de his q̄ ptinēt ad extraneos. ❡ 4° de his q̄ ptinēt ad domeſticā ɔuerſationē.

❡ Utrū ɔueniēter lex vetus de p̄ncipibus ordinauerit.

❡ Articulus. I.

Ad primū ſic p̄cedit. Uiť q̄ icōueniēter lex vet⁹ de p̄ncipib⁹ ordinauerit. Qꝛ vt ph̄s diť i. 3. politi. ordinatio ppl̄i p̄cipue depēdet ex maxio p̄ncipatu ſ3 i lege nō iueniť q̄lr̄ debeat iſtitui ſupm⁹ p̄nceps. Inueniť āt de iſeriorib⁹ p̄ncipib⁹ p̄ qdē Exo. 18. Prouide de oi plebe viros ſapiētes ꝛc̄. ꝛ Nūeri. xi. Cōgrega mihi. 70. viros de ſeniorib⁹ iſrael. ꝛ Deutro. p̄. Date ex vobis viros ſapiētes ꝛ gnaros ꝛc̄. ḡ iſufficiēter lex vet⁹ p̄ncipes ppl̄i ordinauit. ❡ P̄. Optimi ē optia adducere: vt plato diť: ſ3 optia ordinatio ciuitatis vl̄ ppl̄i cuiuſcūq3 ē: vt guberneť p regē: qꝛ hō regnū maxie repſentat diuinū regimē q̄ vn⁹ de⁹ mūdū gubernat. a p̄n° igr̄ lex debuit regē pplo iſtituere. ꝛ nō pmittere h̄ eoꝝ arbitrio: ſicͣ pmittiť Deutro. 17. Cū dixeris. ɔſtituā ſup me regē: eū ɔſtitues ꝛc̄. ❡ P̄. Sicͣ dr̄ Matth. 12. Oē regnū i ſeipm̄ diuiſuꝫ deſolabiť. qō ēt experimēto patuit in pplo iudeoꝝ: i q̄ fuit diuiſio regni d̄ſtructiōis cā: ſ3 p̄cipue dꝫ itēdere ea q̄ ptinēt ad cōem ſalutē ppl̄i. ḡ d̄buit i lege ꝓhiberi diuiſio regni i duos reges. nec ēt d̄buit h̄ aucte diuia itroduci: ſicͣ legiť itroductū aucte dn̄ij p abiā ſylonitē ꝓpham. 3. Regū. xi. ❡ P̄. Sicͣ ſacerdotes iſtituunť ad vtilitatē ppl̄i i his q̄ ad deū ptinēt: vt pꝫ Heb. 5. ita p̄ncipes ēt iſtituunť ad vtilitatē ppl̄i in reb⁹ hūanis: ſ3 ſacerdotib⁹ ꝛ leuitis q̄ ſunt i lege d̄putanť aliq̄ ex qb⁹ viuere d̄beāt: ſicͣ decime ꝛ p̄mitie. ꝛ multa alia hō. ḡ ſilr̄ p̄ncipib⁹ ppl̄i d̄buerūt aliq̄ ordinari: vn̄ ſuſtētareť. ꝛ p̄cipue cū īhibita ſit eis mūeꝝ acceptio: vt pꝫ Exo. 23. Nō accipietis mūera q̄ excecāt ēt prudētes. ꝛ ſubuertūt v̄ba iuſtoꝝ. ❡ P̄. Sicͣ regū ē optimū regimē. ita tyrānis ē peſſima cōruptio regiminis: ſ3 dn̄s regē iſtituēdo iſtituit ius tyrānicū. Dr̄. n. i. Regū. 8. Hoc erit ius regis q̄ īpaturus ē vobis: filios veſtros tollet ꝛc̄. ḡ icōueniēter fuit puiſum p legē circa p̄ncipū ordinationē. ❡ S3 ɔtra ē qō pplus iſrael de pulcritudie ordinatiōis cōmēdať Nūeri. 24. q̄ pulchra ſūt tabnacl̄a tua Iacob: ꝛ tētoria tua iſrael: ſ3 pulchritudo ordiatiōis ppl̄i depēdet ex p̄ncipib⁹ b̄n iſtituti. ḡ p legē ppl̄s fuit circa p̄ncipes b̄n iſtitut⁹. ❡ Rn̄. dōꝫ: q̄ circa bonā ordiationē p̄ncipū i aliq̄ ciuitate vl̄ gēte duo ſūt attēdēda: quoꝝ vnū ē vt oēs aliq̄ꝫ ptē hēant i p̄ncipatu: p h̄. n. ɔſuaťpax ppl̄i: ꝛ oēs talē ordiationē amāt ꝛ cuſtodiūt: vt dr̄ i. 2. politi. aliud ē qō attēdiť ſm ſpēm regiminis vl̄ ordinatiōis p̄ncipatuū. cui⁹ cū ſint diuerſe ſpēs: vt ph̄s tradit i. 3. politi. p̄cipue tn̄ ē vnū regimē in q̄ vn⁹ p̄ncipať ſm v̄tutē ꝛ ariſtocratia. i. ptās optimoꝝ i q̄ aliq̄ pauci p̄ncipanť ſm v̄tutē: vn̄ optima ordinatio p̄ncipū ē in aliq̄ ciuitate vl̄ regno in q̄ vn⁹ p̄ficiť ſm v̄tutē q̄ oīb⁹ p̄ſit. ꝛ ſub ipo ſūt aliq̄ p̄ncipātes ſm v̄tutē: ꝛ tn̄ talis p̄ncipat⁹ ad oēs ptinet: tū qꝛ ex oīb⁹ eligi p̄nt: tū qꝛ ēt ab oīb⁹ eligunť. Talis. n. ē optima politia b̄n ɔmixta ex regno i quātū vn⁹ p̄eſt: ꝛ ariſtocratia iquātū multi p̄ncipanť ſm v̄tutē: ꝛ ex democratia. i. ptāte ppl̄i iquātū ex popularib⁹ p̄nt eligi p̄ncipes. ꝛ ad pplꝫ ptinet electio p̄ncipū. ꝛ h̄ fuit iſtitutū ſm legē diuinā. Nā Moyſes ꝛ ei⁹ ſucceſſores gubernabāt pplm q̄ſi ſingulariter oīb⁹ p̄ncipātes qō ē q̄dā ſpēs regni. Eligebanť āt. 72. ſeniores ſ3 v̄tutē. Dr̄. n. Deutro. p̄. Tuli de veſtris tribub⁹ viros ſapiētes ꝛ nobiles: ꝛ ɔſtitui eos p̄ncipes. ꝛ h̄ erat ariſtocraticū: ſ3 democraticū erat q̄ iſti d̄ oi pplo eligebanť. Dr̄. n. Exo. 18. Prouide de oi plebe viros ſapiētes ꝛc̄. ꝛ ēt q̄ pplus eos eligebat: vn̄ dr̄ Deutr. p̄. Date ex vobis viros ſapiētes ꝛc̄. vn̄ pꝫ q̄ optia fuit ordinatio p̄ncipū quā lex inſtituit. ❡ Ad p̄ᵐ ḡ dōꝫ: q̄ ppl̄s ille ſb̄ ſpāli cura dei regebať. vn̄ dr̄ Deutro. 7°. Te elegit dn̄s de⁹ tu⁹: vt ſis ei ppl̄s peculiaris. ꝛ iō inſtitutionē ſummi p̄ncipis dn̄s ſibi reſeruauit: ꝛ hoc ē qō Moyſes petiuit Numeri. 27. Prouideat dn̄s de⁹ ſpūuꝫ oīs carnis hoīem q̄ ſit ſup multitudinē hāc. ꝛ ſic ex dei ordinatiōe iſtitut⁹ ē Joſue in p̄ncipatu poſt Moyſen. ꝛ de ſingulis iudicib⁹ q̄ poſt Joſue fuerūt legiť q̄ de⁹ ſuſcitauit pplo ſaluatorē. ꝛ q̄ ſpūs dn̄i fuit in eis: vt pꝫ Judicuꝫ 2. Et iō ēt electionē regis nō ɔmiſit dn̄s pplo: ſ3 ſibi reſeruauit: vt pꝫ Deutro. 17. Eū ɔſtitues regē quē dn̄s de⁹ tu⁹ elegerit. ❡ Ad 2ᵐ dōm: q̄ regū eſt optimū regimē ppl̄i ſi nō corrūpať: ſ3 pp magnā ptātē q̄ regi ɔcediť: de facili regimē regenerat in tyrānidē niſi ſit pfecta v̄t⁹ ei⁹ cui talis ptās ɔcediť: qꝛ nō ē niſi v̄tuoſi bene ferre bonas fortunas vt ph̄s dicit in. 10. ethi. pfecta āt v̄t⁹ in paucis iueniť: ꝛ p̄cipue iudei crudeles erāt ꝛ ad auaritiā p̄ni: p q̄ vitia maxime hoīes in tyrānidē decidūt. Et iō dn̄s a p̄n° eis regem nō iſtituit cū plena ptāte: ſ3 iudicē ꝛ gubernatorē in eorū cuſtodiā: ſ3 poſtea regē ad petitionē ppl̄i q̄ſi indignatus ɔceſſit: vt pꝫ p hoc qō dixit ad Samuelē. i. Regū. 8. Nō te abiecerūt: ſed me ne regnē ſup eos. Inſtituit tn̄ a p̄n° circa regē inſtituendū p̄mo qdē modum eligendi: in quo duo determinauit: vt. ſ. in ei⁹ electione expectarent iudiciuꝫ dn̄i. ꝛ vt nō facerent regē alterius gentis: qꝛ tales reges ſolent parū effici ad gentem cui p̄ficiunť: ꝛ per ɔn̄s nō curare de eis. 2° ordinauit circa reges iſtitutos q̄liter deberēt ſe hr̄e q̄ttū ad ſeipſos: vt. ſ. nō multiplicarēt curius ꝛ

tas ꝛ equos:neqꝫ vxores:neqꝫ ēt imenſas diuitias: qꝛ ex
cupiditate hoꝝ pncipes ad tyrannidē declināt: ꝛ iuſtitiā
dereliquūt. Etiā iſtituit q̄liter ſe deberēt hr̄e ad deū: vt. ſ.
ſēp legerēt ꝛ cogitarēt d̄ lege dei: ꝛ ſp eēnt in dei timore ꝛ
obediētia. Inſtituit ēt q̄liter ſe hērent ad ſubditos ſuos:
vt. ſ. nō ſupbe eos ɔtēnerēt: aut opp̄merēt neqꝫ ēt a iuſti
tia declinarēt. ℂ Ad 3m dōꝫ: ꝙ diuiſio regni ꝛ multitudo
regū magis ē pplo illi data i penā ꝑ multis diſſenſioib9
eoꝝ q̄s maxie ɔ̄ rgnū Dauid iuſtū mouerāt q̄ ad eoꝝ ꝑ
fectū. vn̄ dr̄ Oſee. 13. Dabo tibi regē i furore meo: ꝛ Oſee
8. Ipſi regnauerūt: ꝛ nō ex me pncipes extiterūt: ꝛ nō co
gnoui. ℂ Ad 4m dōm: ꝙ ſacerdotes ꝑ ſucceſſionē origis
ſacris deputabanē: ꝛ h̄ iō vt i maiori reuerētia hērenē ſi
nō glibꝫ ex pplo poſſet ſacerdos fieri: q̄rū honor cedebat
i reuerētiā diuini cult9. ꝛ iō oportuit vt eis ſpālia q̄dā de/
putarenē tā in decimis q̄ in pmicijs: q̄ ēt i oblatōib9 ꝛ ſa
crificijs ex qb9 viuerēt: ſꝫ pncipes ſic̄ dcm̄ ē aſſumebanē
ex toto pplo. ꝛ iō hēbāt certas poſſeſſiōes ꝓpas ex qb9 vi
uere poterāt: ꝛ pcipue cuꝫ dn̄s ꝓhiberet ēt in lege ne ſup/
abūdarēt diuitijs: aut magnifico apparatu. tū qꝛ nō erat
facile qn ex his i ſupbiā ꝛ tyrānidē erigerenē. tū ēt qꝛ ſi pn
cipes nō erāt multū diuites: ꝛ erat laborioſus pncipat9 ꝛ
ſollicitudine plen9: nō multū affectabanē a popularib9: ꝛ
ſic tollebanē ſeditōis mā. ℂ Ad 5m dōm: ꝙ illud ius nō de
claranē regi ex iſtitutiōe diuina: ſꝫ magis pnūciaē vſurpa
tio regū: q ſibi ius iniquū ɔſtituūt in tyrānidē degenerā
tes ꝛ ſubditos depdātes: ꝛ h̄ pꝫ ꝑ h̄ ꝙ i fine ſubdit. Voſ/
qꝫ eritis ei ſui: qd̄ ꝓpꝛ ptinet ad tyrānidē: qꝛ tyrāni ſuis
ſubditis pncipanē vt ſuis: vn̄ h̄ dicebat Samuel ad ter/
rēdū eos ne regē peterēt: ſequiē. n. Noluit aūt audire po
pulus vocē Samuelis. Pōt tn̄ ɔtingere ꝙ bon9 rex abſ/
qꝫ tyrānide filios tollat ꝛ ɔſtituat tribunos ꝛ cēturiōes:
ꝛ multa accipiat a ſubditis ſuis pp cōe bonū ꝓcurandū.
ℂ Utꝝ ɔueniēter fuerint tradita p̄cepta iudicialia q̄tum
ad populariū ɔuictum. ℂ Articulus. II.

AD ſcdm ſic ꝓcediē. Vr̄ ꝙ icōueniēter fuerint tradita p̄cepta iudi/
cialia q̄tū ad populariū ɔuictū. Nō. n. pñt
hoīes pacifice viuere adinuicē ſi vn9 accipiat
ea q̄ ſūt alteri9: ſꝫ h̄ vr̄ eē iductū i lege: dr̄. n.
Deutro. 23. Ingreſſus vineā ꝓximi tui cōede vuas q̄tuꝫ
tibi placuerit. q̄ lex vet9 nō ɔueniēter ꝓuidebat hoīuꝫ pa
ci. ℂ P̄. Ex h̄ maxie multe ciuitates ꝛ regna deſtruunē
ꝙ poſſeſſiōes ad mulieres ꝑueniūt: vt phs dic̄ i. 2. polit.
ſꝫ h̄ fuit itroductū in veteri lege. Dr̄. n. Nūeri. 27. Hō cū
mortu9 fuerit abſqꝫ filio ad filiā ei9 trāſibit hereditas. q̄
nō ɔueiēter ꝓuidit lex ſaluti ppli. ℂ P̄. Societas hoīuꝫ
maxie ɔſuaē ꝑ h̄ ꝙ hoīes emēdo ꝛ vēdēdo ſibi inicē res
ſuas ɔmutāt qb9 idigēt vt dr̄ i p̄ polit. ſꝫ lex vet9 abſtulit
v̄tutē vēd/tiōis: mādauit. n. ꝙ poſſeſſio vēdita reuerterenē
ad vēditorē i. 50. āno iubilei: vt pꝫ Leuit. 22. icōueniēter
igr̄ lex pplm illū circa h̄ iſtituit. ℂ P̄. Necītatib9 hoīuꝫ
maxie expedit vt hoīes ſint ꝓmpti ad mutuū ɔcedēdū: q̄
qdē ꝓmptitudo tolliē ꝑ h̄ ꝙ creditores accepta nō red/
dunt: vn̄ dr̄ Ecc̄. 29. Multi nō cā neqtie fenerati ſunt: ſꝫ
fraudari gratis timuerūt. h̄ āt iduxit lex p̄ qdē: qꝛ māda/
uit Deutro. 15. Cui debeē aliqd ab amico vl ꝓximo ac fratre
ſuo repetere nō poterit: qꝛ ān9 remiſſiōis ē dn̄i. ꝛ Exo. 22.
dr̄. ꝙ ſi pñte dn̄o aial mutuatū mortuū fuerit: reddere ñ
teneē. Scd̄o qꝛ auferē ei ſecuritas q̄ hr̄ ꝑ pign9. dr̄. n. Deu/
tro. 24. Cū repetes a ꝓximo tuo rē aliq̄ quā dꝫ tibi: nō igre
dieris domū ei9: vt pign9 auferas. ꝛ iteꝝ. Non pnoctabit
apd̄ te pign9: ſꝫ ſtati reddes ei. q̄ iſufficiēter fuit ordinatū
i lege de mutuis. ℂ P̄. Ex dfraudatiōe d̄poſiti maximū
piculū iminet. ꝛ iō ē maxia cautela adhibēda: vn̄ ēt dr̄ 2°
Mach. 3. ꝙ ſacerdotes iuocabāt eū de celo: q d̄ d̄poſitl le
gē poſuit vt his q d̄poſuerāt ea ſalua cuſtodirēt: ſꝫ i p̄cepl
veteri legi pua cautela circa d̄poſita adhibeē. Dr̄. n. Exo.
22. ꝙ in amiſſiōe d̄poſiti ſtaē iuramēto ei9 apud quē fuit
depoſitū. q̄ nō fuit circa h̄ legis ordinatio ɔueniēs. ℂ P̄.
Sic̄ aliqs mercenari9 locat opas ſuas: ita ēt aliq locāt do
mū vel q̄cūqꝫ alia hōꝫ: ſꝫ nō ē necīū: vt ſtatiꝫ pciū locate
domus ɔductor exhibeat. q̄ ēt nimis durꝝ fuit qd̄ p̄cipiē
Leuit. 19. Nō morabiē opus mercenarij tui apud te vſqꝫ
mane. ℂ P̄. Cū frequēter imineat iudicioꝝ necītas faci
lis dꝫ eſſe acceſſus ad iudicē: icōueniēter igiē ſtatuit lex
Deut. 17. vt irēt ad vnū locū expetituri iudiciū d̄ ſuis du
bijs. ℂ P̄. Poſſ ēſt nō ſolū duos: ſꝫ ēt tres vel pl'es ɔcor
dare ad mētiēdū: icōueniēter igiē dr̄ Deutro. 19. In ore
duoꝝ vl triū teſtiū ſtabit oē vbū. ℂ P̄. Pēa dꝫ taxari ſꝫ
q̄ntitatē clpe. vn̄ dr̄ ēt Deutro. 25. Pro mēſura pcti erit ꝛ
plagaꝝ modus: ſꝫ qbuſdā equalib9 culpis lex ſtatuit ieq̄/
les penas. Dr̄. n. Exo. 22. ꝙ reſtituet fur qnqꝫ boues pro
vno boue: ꝛ q̄ttuor oues ꝑ vna oue: q̄dā ēt nō multa gra
uia pctā graui pena puniunē: ſic̄ Nume. 15. lapidat9 eſt q
collegerat ligna in ſabbato. Fili9 ēt ꝓteru9 pp parua delicta:
qꝛ. ſ. comeſſatōib9 vacabat ꝛ ɔuiuijs mandabaē lapidari
Deutr. 21. igiē icōueniēter i lege ſunt iſtitute pene. ℂ P̄.
Sic̄ Augu. dic̄. 21. de ciui. dei. octo gn̄a penaꝝ i legib9 eē
ſcribit Tullius. Dāna: vīcula: vbera: taliōnē: ignominiā:
exiliū: mortē: ſuitutē. Ex qb9 aliq̄ ſūt i lege ſtatuta. Dāna
qdē ſic̄ cū fur ɔdēnabaē ad qntuplū vl q̄druplū. Vīcula
vō ſūt Nūeri. 15. cū mādaē de q̄dā ꝙ in carcerē icluderē.
Verbera vō ſic̄ Deutro. 25. Si eū q peccauit dignū vide
rint plagis ɔſternēt: ꝛ corā ſe facient vberari. Ignominiā
ēt iſerebat illi q nolebat accipe vxorē fratris ſui defuncti
q̄ tollebat calciamētū illi9: ꝛ ſpuebat i faciē illi9. Mortē
ēt inferebat: vt pꝫ ēt Leuit. 20. Qui maledixerit pr̄i ſuo:
aut mr̄i morte moriaē. Penā ēt talionis lex iduxit dicēs
Exo. 21. Oculū ꝑ oculo: dētē ꝑ dēte. icōueniēs igiē vr̄ ꝙ
alſ duas penas. ſ. exiliū ꝛ ſuitutē lex vet9 ñ iſtituit. ℂ P̄.
Pena nō debeē niſi culpe: ſꝫ bruta aīalia nō pñt hr̄e cul/
pā. q̄ icōueniēter eis iſligiē pena Exo. 21. Bos lapidibus
obrueē q occiderit virū aut mulierē. ꝛ Leui. 21. dr̄. Mu/
lier q̄ ſuccubuerit cuilibꝫ iumēto ſil' interficiaē cū eo: ſic
igiē vr̄ ꝙ icōueniēter ea q̄ ptinēt ad ɔuictū hoīuꝫ adinui
cē fuerit i lege veteri ordiata. ℂ P̄. Dn̄s mādauit Exo.
21. ꝙ homicidiū morte hoīs puniret: ſꝫ mors bruti aīalis
multo min9 reputaē q̄ occiſio hoīs. q̄ nō pōt ſufficiēter
recōpēſari pena homicidij ꝑ occiſionē bruti aīalis: icōue
niēter igiē mādaē Deutro. 21. ꝙ qn̄ iuētū fuerit cadauer
occiſi hoīs. ꝛ ignorabiē cedis reus: ſeniores ꝓpinquis ci
uitatis tollāt vitulā d̄ armēto q̄ nō traxit iugū: nec terrā
ſcidit vomere: ꝛ ducēt eā ad vallē aſperā atqꝫ ſaxoſā q̄
nūq̄ arata ē nec ſemēta recepit: ꝛ cedēt i ea ceruices vitu
le. ℂ Sꝫ ɔ̄ eſt qd̄ ꝑ ſpāli bn̄ficio cōmēoraē i pſal. Nō fe
cit talr oī natiōi ꝛ iudicia ſua nō manifeſtauit eis. ℂ R̄.
dōm: ꝙ ſic̄ Aug. in 2° de ciui. dei itroducit a Tullio dcm̄.
Pplus ē cet9 multitudis iuris ɔſenſu: ꝛ vtilitate cōitatis
ſociat9. vn̄ ad rōnē ppli ptinet: vt cōicatio hoīuꝫ adiuicē
iuſtis p̄ceptis legis ordineē. Eſt āt 2x cōicatio hoīuꝫ adin
uicē. Una qdē q̄ fit auc̄te pncipū. Alia āt fit ꝓpa volūta/
te ꝑuataꝝ pſonaꝝ: ꝛ qꝛ volūtate vniuſcuiuſqꝫ diſponi pt
qd̄ ei9 ſubdiē ptāti. iō auc̄te pncipū qb9 ſubi ſunt hoīes: dꝫ
ꝙ iudicia iter hoīes exerceanē: ꝛ pene malefactorib9 infe
ranē. Ptāti vō ꝑuataꝝ pſonaꝝ ſubdunē res poſſeſſe: ꝛ iō
ꝓpria auc̄te in his pñt ſibiuinicē cōicare: puta emendo:
vēdēdo: donādo: ꝛ alijs huiuſmodi. Circa vtrāq̄ autem
cōicationēꝫ lex ſufficiēter ordinauit. Statuit. n. iudices:
vt pꝫ Deutro. 16. Judices ꝛ magros ɔſtitues i oībus por/

tis ei⁹: vt iudicēt ppl̄m iuſto iudicio. Inſtituit ēt iuſtū iu
diciȷ ordinē: vt dr̄ Deutro. p̄. Qḋ iuſtū eſt iudicate: ſiue ci
uis ille ſit: ſiue pegrin⁹ nulla erit pſonaꝝ diſtātia: ſuſtulit
ēt occaſionē iniuſti iudiciȷ acceptiōe₃ muneꝝ iudicib⁹ ꝓ
hibēdo: vt pꝫ Exo. 23. ⁊ Deutro. 16. Inſtituit ēt numeꝝ te
ſtiū duoꝝ vel triū: vt pꝫ Deutro. 17. ⁊. 19. Inſtituit ēt cer
tas penas ꝓ diuerſis delictis: vt poſt dicet̄. Sꝫ circa res
poſſeſſas optimū ē. ſicē dicit pħs in 2° politi. ꝙ poſſeſſiōes
ſint diſtīcte: ⁊ vſus ſit partiꝫ cōis: partiꝫ aūt ꝑ voluntatē
poſſeſſoꝝ cōicet̄: ⁊ hec tria fuerūt in lege ſtatuta. Primo
.n. ipe poſſeſſiōes diuiſe erāt in ſinglos: dr̄. n. Nume. 34.
Ego dedi vobis terrā in poſſeſſionē quā₃ ſorte diuidetis
vobis. Et qꝛ ꝑ poſſeſſionū irregularitatē plures ciuitates
deſtruunt̄: vt pħs dicit in 2° politi. iō circa poſſeſſiōes re
gulādas 3ᵉ remediū lex adhibuit. Unum qdē vt ſm nu
merū hoiūm equalr̄ diuiderent̄. vñ dr̄ Nume. 34. Plu
rib⁹ dabitis latiorē: ⁊ paucioꝛib⁹ anguſtiorē. Aliud reme
diū eſt: vt poſſeſſiōes nō iperpetuū alienent̄: ſꝫ certo tpe
ad ſuos poſſeſſores reuertant̄: vt nō ꝯfundant̄ ſortes poſ
ſeſſionū. 3ᵐ remediū ē ad hȯ ꝯfuſionē tollēdā vt ꝓximi
ſuccedāt moriētib⁹. Prio qdē gradu fili⁹. 2° āt filia. 3°
fratres. 4° patrui. 5° quicūqꝫ ꝓping. Et ad diſtīōnē ſor
tiū ꝯſeruādā vlterius lex ſtatuit: vt mulieres q̄ ſunt here
des nuberēt ſue trib⁹ hoīb⁹: vt hr̄ Numeri. 36. Scḋo vō
īſtituit lex: vt q̄tū ad aliq̄ vſus reꝝ eēt cōis ⁊ q̄tū ad cu
raꝫ: pceptū eſt. n. Deutro. 20. Nō videbis bouē ⁊ ouē fra
tris tui errātē: ⁊ ptͥbis: ſꝫ reduces fratri tuo: ⁊ ſimilr̄ de
alijs. ſcḋo q̄tū ad fructū. Cōcedebat̄. n. cōiter q̄tum ad
oēs: vt igreſſus in vineā amici licite comedere poſſet: dū
tñ ex̄ nō deferret. Quātū ad paupes vō ſpālr̄: vt eis reli
querent̄ manipuli obliti: ⁊ fruct⁹: ⁊ racemi remanētes: vt
hr̄ Leuit. 19. ⁊ Deutro. 24. ⁊ ēt cōicabant̄ ea q̄ naſcebant̄
in 7° āno: vt hr̄ Exo. 23. ⁊ Leuit. 25. Tertio vō ſtatuit lex
cōicationē factā ꝑ eos q ſunt reꝝ dñi vnā pure gratuitā.
vñ dr̄ Deutro. 14. Anno 3° ſepabis aliā decimā: venient
qꝫ leuites ⁊ pegrinus: ⁊ pupillus: ⁊ vidua: ⁊ comedēt: ⁊ ſa
turabant̄. aliā vō recōpēſationē vtilitatis: ſicut ꝑ vendi
tionē ⁊ emptionē: ⁊ locationē: ⁊ ꝯductionē: ⁊ ꝑ mutuū: ⁊
iteꝝ ꝑ depoſitū: de qb⁹ oīb⁹ inueniunt̄ ordinatiōes certe
in lege. vñ pꝫ ꝙ lex vet⁹ ſufficiēter ordinauit ꝯuictū illi⁹
populi. ¶ Ad p̄ᵐ g̊ dōm: ꝙ ſicē aplus dicit Ro. 13. Qui di
ligit ꝓximū legē ipleuit: qꝛ. ſ. omnia pcepta legis pcipue
ordinata ad proximum ad hunc finem ordinari videnl̄
vt homines ſeinuicem diligant: ex dilectiōe aūt ꝓcedit
ꝙ hoies ſibiinuicē bona ſua cōicent: qꝛ vt dr̄. 1. Jo. 3. Qui
viderit fratrē ſuum nec̄itatē patiētē₃: ⁊ clauſerit viſcera
ſua ab eo: quō mō charitas dei manet in illo: ⁊ iō intēde
bat lex hoies aſſuefacere: vt facile ſibi iuicē ſua cōicarēt:
ſicē ⁊ aplus. 1. ad Timo. 6. diuitib⁹ mandat facile tribuere
⁊ cōicare. nō āt facile cōicatiuus eſt q nō ſuſtinet: q· ꝓxi
mus aliqd modicū₃ de ſuo accipiat abſqꝫ magno ſui de
trimēto: ⁊ iō lex ordinauit vt liceret intrātē in vineā ꝓxi
mi racemos ibi comedere: nō aūt ex̄ deferre: ne ex h̄ da
ret̄ occaſio grauis dāni inferēdi: ex quo pax ꝑturbaret̄ q̄
īter diſciplinatos nō ꝑturbat̄ ex modicoꝝ acceptiōe: ſed
magis amicitia ꝯfirmat̄: ⁊ aſſuefiūt hoīes ad aliqd faci
le cōicandū. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ lex nō ſtatuit ꝙ mulieres
ſuccederēt in bonis pr̄nis: niſi ex defectu filioꝝ maſculo
rū: tūc aūt nec̄iū erat vt ſucceſſio mulierib⁹ ꝯcederet̄ in
ꝯſolationē pr̄is: cui graue fuiſſet ſi ei⁹ hereditas oīno ad
ex̄neos trāſiret: adhibuit tñ circa hoc lex cautelā debitā₃
pcipiēs: vt mulieres ſuccedētes in hereditate pr̄na nube
rent ſue trib⁹ hoīb⁹ ad hoc q· ſortes tribuū nō ꝯfunderē
tur: vt hr̄ Numeri vlti. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ ſicē pħs dicit in 2°
politi. regulatio poſſeſſionū multū ꝯfert ad ꝯſeruationē
ciuitatis vel gētis. vñ ſicē ipſe dicit apud q̄ſdā gētiliū ciui
tates ſtatutū fuit: vt nullus poſſeſſionē vendere poſſet: ni
ſi ꝓ maīfeſto detrimēto. Si. n. paſſiꝫ poſſeſſiōes vēdant̄
pōt ꝯtingere ꝙ oēs poſſeſſiōes ad paucos deueniāt: ⁊ ita
nec̄e erit ciuitatē vel regionē habitatorib⁹ euacuari: ⁊ iō
lex vet⁹ ad hȯ ꝑiculū remouēdū ſic ordinauit ꝙ ⁊ nec̄itati
bus hoiū₃ ſubueniret̄ ꝯcedēs poſſeſſionū vēditione₃ vſqꝫ
ad certū tpꝰ: ⁊ tñ ꝑiculū remouit precipiens vt certo tpe
poſſeſſio vēdita ad vēdentē rediret: ⁊ h̄ iſtituit: vt ſortes
nō ꝯfunderent̄: ſꝫ ſemꝑ remaneret eadē diſtinctio deter
miata in tribub⁹: qꝛ vō dom⁹ vrbane nō erāt ſorte diſtin
cte: iō ꝯceſſit ꝙ in ꝑpetuū vēdi poſſent: ſicē ⁊ mobilia bo
na. Nō. n. erat ſtatut⁹ nūerus domoꝝ ciuitatis ſicut erat
certa mēſura poſſeſſiōis ad quā nō addebatur. Poterat
aūt aliqd addi ad numerū domoꝝ ciuitatis. Domus vō
q̄ nō erāt in vrbe: ſꝫ in villa muros nō hūtes in ꝑpetuū₃
vēdi nō poterāt: qꝛ hȯ dom⁹ nō ꝯſtituunt̄ niſi ad cultū: ⁊
ad cuſtodiā poſſeſſionū: ⁊ iō lex congrue ſtatuit iūs circa
vtrūqꝫ. ¶ Ad 4ᵐ dōm: ꝙ ſicē dcīn ē, intētio legis erat aſ
ſuefacere hoies ſuis pceptis ad hoc: ꝙ ſibiīuicē ō facili
in nec̄itatib⁹ ſubuenirēt: qꝛ h̄ maxīe eſt amicitie fomtū.
Et hāc qdē facilitatē ſubueniēdi nō ſolū ſtatuit in his q̄
gratis ⁊ abſolute donant̄: ſꝫ ēt in his q̄ mutuo ꝯcedunt̄:
qꝛ hȯ ſubuētio frequētioꝛ eſt: ⁊ plurib⁹ nec̄ia. Hmōi autē
ſubuētiōis facilitatē multiplr̄ iſtituit. Primo qdē vt faci
les ſe ꝓberēt ad mutuū exhibēdū₃: ne ab h̄ retraherent̄
anno remiſſiōis appropiquāte: vt hr̄ Deutr. 15. Scḋo ne
eū cui mutuū ꝯcederēt: grauarent vel vſuris: vel ēt aliq̄
pignora oīno vite nec̄ia accipiēdo: ⁊ ſi accepta fuerit ꝙ
ſtatī₃ reſtituerent̄. Dr̄. n. Deutro. 23. Nō fenerabeis fra
tri tuo ad vſurā: ⁊. 24. Nō accipies loco pignoꝛis inferio
rē ⁊ ſupiorē molā: qꝛ aiam ſuā appoſuit tibi: ⁊ Exo. 21. dr̄.
Si pign⁹ a ꝓximo tuo acceꝑis veſtimētū añ ſolis occaſū₃
reddes ei. 3° vt nō iportune exigerēt. vñ dr̄ Exo. 23. Si
pecuniā mutuā dederis pplo meo paupi q habitat tecū:
nō vrgebis eū q̄ſi exactor: ⁊ pp h̄ ēt mādat̄ Deutro. 24.
Cū repetes a ꝓximo tuo rē aliqꝫ quā dꝫ tibi: nō ingredie
ris in domū ei⁹: vt pign⁹ auferas: ſꝫ ſtabis foris: ⁊ ille tibi
ꝓferret qḋ habuerit: tū qꝛ dom⁹ ē tutiſſimū vniuſcuiuſ
qꝫ receptaculū. vñ moleſtū hoī ē: vt ī domo ſua iuadat̄.
tū ēt qꝛ ñ ꝯcedit creditori: vt accipiat pign⁹ qḋ voluerit:
ſꝫ magl debitori: vt det q̄ min⁹ idiguerit. Quarto iſtituit
ꝙ in 7° āno debita penit⁹ remitterent̄. Probabile. n. erat
vt illi q cōmode reddere poſſent: añ 7ᵐ annū redderēt:
⁊ gratis mutātē nō defraudarēt. Si aūt oīno impotētes
eēnt eadē rōne eis erat dbitū remittēdū ea dilectōe: q̄ ēt
erat eis de nouo dādū pp idigētiā. ¶ Circa aialia vō mu
tuata hec lex ſtatuit: vt pp negligētiā eius: cui mutuata
ſunt: ſi in ipſi⁹ abſentia moriant̄ vel debilitent̄: reddere
ea ꝯpellat̄. Si vō eo pn̄te ⁊ diligēter cuſtodiēte mortua
fuerit: vl̄ debilitata nō cogebat̄ reſtituere: ⁊ maxīe ſi erāt
mercede conducta: qꝛ ita ēt potuiſſent mori ⁊ debilitari
apud mutuātē: ⁊ ita ſi ꝯſeruatiōe₃ aialis ꝯſequeret̄. iā ali
qḋ lucrū reportaret ex mutuo: ⁊ nō eēt gratuitū mutuū: ⁊
maxīe h̄ obſeruādū erat qñ aialia erāt mercede ꝯducta:
qꝛ tūc hēbat certū pciū ꝓ vſu aialiū. vñ nihil accreſcere
debebat ꝑ reſtitutiōe₃ aialiū niſi pp negligētiā cuſtodien
tis. Si āt nō eēnt mercede ꝯducta: potuiſſet hr̄e aliqꝫ eq
tatē: vt faltē tm̄ reſtitueret q̄tū vſus aialis mortui vel
debilitati conduci potuiſſet ¶ Ad 5ᵐ dōm: ꝙ hec diffe
rentia eſt inter mutuū ⁊ depoſitū: qꝛ mutuū tradit̄ in vti
litatē eius cui tradit̄: ſꝫ depoſitū tradit̄ in vtilitatē depo
nentis: ⁊ iō magis artabat̄ aliqs in aliqbus caſib⁹ ad re
ſtituēdū mutuū q̄ ad reſtituēdū depoſitū. Depoſitū₃. n.
perdi poterat dupl̄r. Uno modo ex cā ineuitabili vel natu
rali: puta

rali:puta ſi eſſet mortuū vel debilitatum animal depoſi tū: vel extrinſeca:puta ſi eēt captū ab hoſtib⁹: vel ſi eēt comeſtū a beſtia:in quo tn̄ caſu tenebaẗ deferre ad dn̄m aīalis id qḋ de aīali occiſo ſupat: in alijs aūt ſupra dictis caſib⁹ nihil reddere tenebaẗ: ſꝫ ſolū ad expurgandā ſuſpitionē fraudis tenebaẗ iuramētū preſtare. Alio⁹ poterat perdi ex cā culpabili:puta per furtū:⁊ tūc pp negligētiam cuſtodis reddere tenebaẗ: ſed ſicut dcm̄ eſt:ille ꝗ mutuo accipiebat aīal tenebaẗ reddere ēt ſi debilitatū:aut mortuū fuiſſet in eius abſentia:de minori.n.negligentia tenebaẗ ꝙ̄ depoſitarius:q nō tenebaẗ niſi de furto. ¶ Ad 6ᵐ dcm̄:ꝙ mercenarij ꝗ locant opas ſuas paupes ſunt de laborib⁹ ſuis victū querētes quotidianū:⁊ iō lex ꝓuide ordinauit:vt ſtatim eis merces ſolueret̃ ne vict⁹ eis deficeret: ſꝫ illi ꝗ locāt alias res diuites eē ꝯſueuerūt:nec ita idigent locatōis ꝓcio ad ſuū victuꝫ quotidianū: ⁊ iō nō eſt eadē rō in vtroqꝫ. ¶ Ad 7ᵐ dcȝ:ꝙ iudices ad hoc inter hoīes ꝯſtituunẗ ꝙ determinēt qḋ ambiguū īter hoīes circa iuſtitiā eſſe pōt. Duplr̄ aūt aliqḋ pōt eſſe ambiguū. Uno⁹ apud ſimplices: ⁊ ad hoc dubiū tollendū mandaẗ Deutro.16. vt iudices ⁊ magiſtri cōſtituerent̃ ꝑ ſingulas trib⁹: vt iudicarēt pplm̄ iuſto iudicio. Alio⁹ ꝯtingit aliqḋ eē dubiū ēt apud peritos: ⁊ iō ad hoc dubiū tollēdū cōſtituit lex: vt oēs recurrerēt ad locū ꝑncipalē a deo electuꝫ: in q̄ ⁊ ſūmus ſacerdos eſſet ꝗ determinaret dubia circa cerimōias diuini cultus:⁊ ſummus iudex populi ꝗ determinaret q̄ ꝑtinēt ad iudicia hoīum:ſicut ēt nūc ꝑ appellationē: vel ꝑ ꝯſolationē cāe ab iferiorib⁹ iudicib⁹ ad ſupiores deferunẗ. vn̄ dr̄ Deutro.17. Si difficile ⁊ ambiguum apud te iudiciū ꝑſpexeris: ⁊ iudicū intra portas tuas videris verba variari:aſcēde ad locuꝫ quē elegerit dn̄s: veniesqꝫ ad ſacerdotes leuitici gn̄is ⁊ ad iudicē ꝗ fuerit in illo tpe: hꝰ aūt ambigua iudicia nō freq̄nter emergebāt. vn̄ ex hoc pplus nō grauabaẗ. ¶ Ad 8ᵐ dcm̄:ꝙ in negocijs hūanis nō pōt hēri demōſtratiua ꝓbatio:ⁱ infallibilis: ſꝫ ſufficit aliq̄ ꝯiecturalis ꝓbabilitas: ſꝫ quā rhetor pſuadet. ⁊ iō lꝫ ſit poſſe duos aut tres teſtes in mēdaciū ꝯuenire:nō tn̄ eſt facile nec ꝓbabile ꝙ ꝯueniāt: ⁊ iō accipiẗ eorū teſtimoniū tāq̄ verꝝ: ⁊ ꝓpue ſi ī ſuo teſtimōio nō vacillēt: vel alr̄ ſuſpecti nō fuerint. Et ad hoc ēt ꝙ nō de facili a vitate teſtes declinarēt īſtituit lex vt teſtes diligentiſſime examinarent̃: ⁊ grauiter punirent̃ ꝗ iuenirentur mēdaces: vt hr̄ Deutro.19. Fuit tn̄ aliq̄ rō hꝰ numeri determinādi ad ſignandū īfallibilē vitateꝫ pſonaꝝ diuinarū: q̄ q̄nqꝫ numeranẗ due: qꝛ ſpūs ſctūs eſt nexus duoꝝ: q̄nqꝫ exprimunẗ tres. vt Aug. dicit ſup illud Jo.8. In lege nr̄a ſcriptū ē:qꝛ duoꝝ hoīuꝫ teſtimoniū verꝝ ē. ¶ Ad 9ᵐ dcm̄:ꝙ nō ſolū pp grauitatē culpe: ſꝫ ēt pp alias cās grauis pena infligiẗ. Primo qdē pp q̄titatē pcti: qꝛ maiori pctō ceteris parib⁹ pena grauior debeẗ. Scdo pp pcti cōſuetudinē:qꝛ a pctis ꝯſuetis non facilr̄ hoīes abſtrahunẗ niſi ꝑ graues penas. Tertio pp multā ꝯcupiſciam vel delectationē in pctō:ab his.n.nō de facili hoīes abſtrahuntur niſi pp graues penas. Quarto pp facilitatē cōmittēdi pctm̄: ⁊ latēdi in ipſo:hꝰ aūt pctā q̄n māifeſtanẗ ſunt magis puniēda ad alioꝝ terrorē. Circa ipſam ēt q̄titatē pcti q̄druplex gradus eſt attēdēdus ēt circa vnū ⁊ idē factuꝫ. Quoꝝ ꝑmus eſt q̄n inuolūtari⁹ pctm̄ cōmittit: tūc.n.ſi oīno eſt iuolūtari⁹ totalr̄ excuſaẗ a pena. Dr̄.n. Deutro.20. ꝙ puella q̄ opprimiẗ in agro nō eſt rea mortis:qꝛ clamauit: ⁊ nullus affuit ꝗ liberaret eā. Si vō aliquo mō fuerit volūtari⁹: ſꝫ tn̄ ex īfirmitate peccat:puta cū ꝗs peccat ex paſſiōe:minuiẗ pctm̄: ⁊ pena ſꝫ veritatē iudicij diminui dꝫ:niſi forte pp cōem vtilitatē pena aggraueẗ ad abſtrahēdū hoīes ab hꝰ pctis:ſicut dcm̄ eſt. Scdꝰ gradus ē q̄n ꝗs ꝑ ignorātiā peccauit: ⁊ tūc aliq̄ mō reus reputabaẗ pp negligentiā addiſcēdi: ſꝫ tn̄ nō puniebaẗ per iudices: ſꝫ expiabat pctm̄ ſuū ꝑ ſacrificia. vn̄ dr̄ Leuit.4. Anima que peccauerit ꝑ ignorātiā ⁊c. ſꝫ hoc intellīgendū eſt de ignorantia facti:nō aūt de ignorātia ꝓcepti diuini:qḋ oēs ſcire tenebanẗ. Terti⁹ gradus eſt q̄n aliqs ex ſupbia peccabat.i. ex certa electiōe vel ex certa malitia: ⁊ tūc puniebaẗ ſm̄ q̄titatē delicti. Quart⁹ aūt gradus eſt q̄n peccabat ꝑ ꝓteruiā: ⁊ ꝑtinaciā: ⁊ tūc q̄ſi rebellis: ⁊ deſtructor ordīationis legis oīno occidēdus erat. Scdm̄ hoc dcȝ eſt ꝙ in pena furti ꝯſiderabaẗ ſm̄ legē id qḋ frequēter accidere poterat: ⁊ iō ꝑ furto aliaꝝ reꝝ q̄ de facili cuſtodiri pñt a furibus nō reddebat fur niſi dupluꝫ. Oues aūt nō de facili pñt cuſtodiri a furto:qꝛ paſcunẗ in agris: ⁊ iō frequētius ꝯtingebat: ꝙ oues furto ſubtraherent̃. vn̄ lex maiorē penam appoſuit: vt.ſ. q̄ttuor oues ꝑ vna oue redderentur. Adhuc aūt boues difficilius cuſtodiunẗ: qꝛ habentur in agris: ⁊ nō ita paſcunẗ gregatim ſicut oues. ⁊ ideo adhuc hic maiorē penaꝫ appoſuit: vt.ſ. q̄nqꝫ boues ꝑ vno boue redderent̃: ⁊ hoc dico niſi forte idē aīal inuentū fuerit viuens apud eū:qꝛ tūc ſolū duplū reſtituebat: ſicut ⁊ in ceteris furtis:poterat.n.hēri pſumptio ꝙ cogitaret reſtituere. ex quo viuū ſeruaſſet. Uel pōt dici ſm̄ gloſam ꝙ bos hꝫ q̄nqꝫ vtilitates: qꝛ imolatur:arat:paſcit carnibus:lac dat: ⁊ coriū ēt diuerſis vſibus miniſtrat: ⁊ ideo ꝑ vno bone quinqꝫ boues reddebanẗ. Ouis ēt hꝫ quattuor vtilitates:qꝛ imolaẗ:paſcit:lac dat: ⁊ lanā miniſtrat. Fili⁹ aūt cōtumax nō:qꝛ comedebat ⁊ bibebat:occidebatur: ſꝫ pp ꝯtumaciā: ⁊ rebellionē que ſemꝑ morte puniebaẗ: vt dictū eſt. Jlle vō qui colligebat ligna in ſabbato lapidatus fuit tāq̄ legis violator: que ſabbatū obſeruari ꝓcipiebat in cōmemorationeꝫ fidei nouitatis mūdi: ſicut ſupra dictuꝫ eſt. vn̄ occiſus fuit tāq̄ infidelis. ¶ Ad 10ᵐ dcm̄:ꝙ lex vet⁹ penā mortis inflixit in grauiorib⁹ criminib⁹.ſ.in his que ꝯ deū peccanẗ: ⁊ in homicidio: ⁊ in furto hoīum: ⁊ in irreuerētia ad parētes: ⁊ ī adulterio: ⁊ in iceſtib⁹. Jn furto aūt aliaꝝ reꝝ adhibuit penā dāni. Jn ꝑcuſſuris āt ⁊ mutilatiōib⁹ induxit penā taliōis: ⁊ ſilr̄ in pctō falſi teſtimonij. Jn alijs aūt minorib⁹ culpis induxit penā flagellatiōis vel ignominie. Penā aūt ſuitutis induxit in duobus caſibus. Jn vno qdē quādo 7⁰ anno remiſſionis ille ꝗ erat ſeruus:nolebat hn̄ficio legis vti: vt liber exiret. vn̄ ꝑ pena ei īfligebaẗ: vt in perpetuū ſuus remaneret. Secundo infligebaẗ furi q̄n nō hēbat qḋ poſſet reſtituere: ſicut habeẗ Exo.22. Penā aūt exilij vlr̄ lex non ſtatuit:qꝛ in ſolo pplo illo de⁹ colebaẗ oībus alijs populis ꝑ idolatriā corruptis. vn̄ ſi ꝗs a pplo illo vlr̄ excluſus eſſet:daretur ei occaſio idolatrie: ⁊ iō ꝑmo Reguꝫ.26. dr̄ ꝙ Dauid dixit ad Saul. Maledicti ſunt ꝗ eiecerunt me hodie. vt nō habitē in hereditate dn̄i dicētes. vade ſerui deos alienos: erat tn̄ aliqḋ particulare exiliuꝫ. Dr̄.n. Deutro.9. Qui ꝑcuſſerit ꝓximū ſuū neſciēs: ⁊ ꝗ nullū ꝯ ipm̄ habuiſſe odiū cōprobaẗ ad ⁊ nā vrbiū refugij ꝯfugiebat: ⁊ ibi manebat vſqꝫ ad mort̄ ſummi ſacerdotis. tunc.n.ei licebat ad domū ſuā redire:qꝛ in vniuerſali dāno populi ꝯſueuerūt ꝑticulares ire ſedari: ⁊ ita ꝓximi defuncti nō ſic ꝓni erāt ad ei⁹ occaſionē. ¶ Ad 11ᵐ dcm̄:ꝙ aīalia bruta mandabanẗ occidi:nō pp aliquā ipſoꝝ culpā: ſꝫ in penā dn̄oruꝫ ꝗ talia aīalia nō cuſtodierāt ab hꝰ pctis: ⁊ iō magis puniebatur dn̄s: ſi bos cornupeta fuerit ab heri ⁊ nudiuſtertius:in quo caſu poterat occurri periculo q̄ ſi ſubito cornupeta efficereẗ. Uel occidebanẗ aīalia in deteſtationeꝫ pcti: ⁊ ne ex eoꝝ aſpectu aliqs horror hoīb⁹ icuteret̃. ¶ Ad 12ᵐ dcm̄: ꝙ rō īſtalis iſtius mandati fuit: vt rabi Moyſes dicit:qꝛ frequēter interfector ē de ciuitate ꝓpin

quiori. vñ occiſio vitule fiebat ad explorādū homicidiū occultū: qḋ q̄dē fiebat p̄ tria. Quoꝝ vnū ē q̄ ſeniores ciuitatis iurabāt nihil ſe pretermiſiſſe in cuſtodia viaꝝ. Aliud ē: q2 ille cui⁹ erat vitula dānificabat̄ i occaſiōe aīalis: ⁊ ſi pus māifeſtaret̄ hōicidiū: aīal nō occideret̄. 3ᵐ ē: q2 loc⁹ in q̄ occidebat̄ vitula remāebat i cult⁹: ⁊ iō ad euitādū vtrūq3 dānū homies ciuitatis de facili māifeſtarēt homicidā ſi ſcirēt: ⁊ raro poterat eē q̄n aliq̄ v̄ba: vel indicia ſup̄ h̄ facta eēnt. Uel h̄ fiebat ad terrorē i deteſtatione homicidij. Per occaſionē.n. vitule q̄ ē aīal vtile ⁊ fortitudine plenū p̄cipue an̄q̄ laboret ſub iugo ſignabat̄ q̄ quicūq3 homicidiū feciſſet q̄uis eēt vtilis: ⁊ fortis occidēdus erat: ⁊ mōte crudeli qḋ ceruicis ꝯſſio ſignabat: ⁊ q̄ tāq̄ vilis ⁊ abiectus a ꝯſortio boīuꝫ excludēdus erat: qḋ ſignabat̄ p̄ hoc q̄ vitula occiſa in loco aſpo ⁊ inculto relinquebat̄ in putredinē ꝯuertēda. Myſtice aūt p̄ vitulā de armēto ſignat̄ caro xp̄i que nō traxit iugū: q2 nō fecit pctm̄: nec terrā ſcidit vomere.i. ſeditiōis maculaꝫ nō admiſit. Per hoc.n. q̄ in valle inculta occidebatur: ſignificatur deſpecta mors chriſti: per quā purgant̄ omnia peccata: ⁊ diabolus eſſe homicidij auctor oſtenditur.

¶ Utrum iudicialia precepta ſint conuenienter tradita quantum ad extraneos. ¶ Articulus. III.

Ad tertiū ſic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ iudicialia p̄cepta nō ſint ꝯuenienter tradita q̄tū ad ex̄neos. Dicit.n. Petr⁹ Actuū 10°. In vitate cōperi: q̄ñ nō ē acceptor p̄ſonaꝝ de⁹: ſꝫ in oī gēte q̄ timet deū ⁊ opat̄ iuſtitiam: accept⁹ ē illi: ſꝫ illi q̄ ſunt deo accepti nō ſunt ab eccleſia dei excludēdi: icōueniēter igit̄ mādat̄ Deutr. 23. q̄ āmonites ⁊ moabites ēt poſt decimā gnōnē nō itrabūt in eccleſiā dn̄i in eternū: ecōtrario aūt ibidē p̄cipit̄ d̄ q̄buſdā gētib⁹. Nō abomiaberis idumeū: q2 frater tu⁹ ē: nec egyptiuꝫ: q2 aduena fuiſti in terra ei⁹. ¶ P̄. Ea q̄ nō ſunt in ptāte nr̄a nō merent̄ aliq̄ penā: ſꝫ q̄ hō ſit eunuchus vel ex ſcorto natus nō eſt in ptāte ei⁹. ḡ icōueniēter mādat̄ Deutro. 23. q̄ eunuch⁹ ⁊ ex ſcorto nat⁹ nō ingrediat̄ eccleſiā dn̄i. ¶ P̄. Lex vet⁹ miſericorditer mādauit vt aduene nō affligant̄. Dr̄.n. Exo. 20. Aduenā nō ꝯtriſtabis: neq̄ affliges cū. aduene.n. ⁊ ipſi fuiſtis in terra egypti. ⁊. 23. Peregrino moleſt⁹ nō eris: ſcitis.n. aduenaꝝ aīas: q2 ⁊ ipſi pegrini fuiſtis i terra egypti: ſꝫ ad afflictionē alic⁹ ptinet q̄ vſuris opp̄mat̄: icōueniēter igit̄ lex pmiſit Deutro. 23. vt alienis ad vſurā pecuniā mutuarēt. ¶ P̄. Mlto magis appropiquāt nob̄ hoies q̄ arbores: ſꝫ his q̄ ſūt nob̄ magis ppinq̄: magis debem⁹ effcm̄ ⁊ affcm̄ dilectōis ipēdere ſꝫ illud Eccl̄. 13. Oē aīal diligit ſile ſibi. ſic ⁊ ois hō ꝓximū ſibi: icōueniēter igit̄ dn̄s Deutr. 20. mādauit q̄ de ciuitatib⁹ hoſtiū captis oēs iterficerēt: ⁊ tñ̄ arbores fructiferas nō ſuccidereñt. ¶ P̄. Bonū cōe ſꝫm vtutē eſt bono p̄uato p̄ferēdū ab vno q̄q3: ſꝫ in bello qḋ cōmittit̄ ꝯ hoſtes q̄ritur bonū cōe: icōueniēter igit̄ mādat̄ Deutro. 20. q̄ iminēte p̄lio aliq̄ domū remittant̄: puta q̄ edificauit domuꝫ nouā: q̄ plātauit vineā: vel q̄ deſpōdit vxorē. ¶ P̄. Ex culpa nō d3 q̄s cōmodū reportare: ſꝫ q̄ hō ſit formidoloſus ⁊ corde pauidus culpabile ē: ꝯriū.n. eſt vtuti fortitudis: icōueniēter igit̄ a labore p̄lij excuſabant̄ formidoloſi et pauidū cor h̄ntes. ¶ S3 ꝯ ē qḋ ſapia diuina dic̄ ꝓuer. 8. Iſti ſunt oēs ſmōes mei: nō ē in eis prauū q̄d neq3 puerſum. ¶ R̄: dōm: q̄ cū ex̄neis pōt eē hoīuꝫ ꝯuerſatio 2ʳ. Uno⁹ pacifice: alio⁹ hoſtilr̄ ⁊ q̄tū ad vtrūq3 modū ordinādū lex ꝯuēiētia p̄cepta ꝯtiebat. Tripl̄r.n. offerebat̄ iudeis occaſio vt cū ex̄neis pacifice cōicarēt. P̄rio q̄dē q̄ñ ex̄nei p̄ terrā eoꝝ trāſitū faciebāt: q̄ſi pegrini. Alio⁹ q̄ñ i terrā eoꝝ adueiebāt ad ihabitādū ſicͭ aduene: ⁊ q̄tuꝫ ad vtrūq3 lex miſericordie p̄cepta poſuit. Nam Exo. 20. dr̄. Aduenā nō ꝯtriſtabis: ⁊. 23. dr̄. Peregrio moleſt⁹ nō eris.

3°. vō q̄ñ aliq̄ ex̄nei totalr̄ in eoꝝ ꝯſortiū ⁊ ritū admitti volebāt: ⁊ in his q̄dā ordo attēdebat̄: nō.n. ſtatiꝫ recipiebant̄ q̄ſi ciues: ſicͭ ēt apud q̄ſdā gētiliū ſtatutū erat vt nō reputarent̄ ciues niſi q̄ ex auo vel attauo ciues extiterēt: vt p̄hs dic̄ in 3° polit. ⁊ h̄ iō: q2 ſi ſtatiꝫ ex̄nei aduenietes recipent̄ ad tractādū ea q̄ ſunt ppl̄i: poſſent multa pericula ꝯtingere dū ex̄nei nō h̄ntes adhuc amorē firmatū ad bo ᵐ publicū aliq̄ ꝯ ppl̄z attētarēt: ⁊ iō lex ſtatuit vt d̄ q̄buſdā gētib⁹ h̄ntib⁹ aliq̄ affinitatē ad iudeos.ſ. egyptijs apud quos nati fuerāt ⁊ nutriti: ⁊ de idumeis filijs Eſau fr̄is Jacob in 3ᵃ gnōne recipent̄ in ꝯſortiū populi. Quidā vō q2 hoſtilr̄ ſe ad eos habuerāt: ſicͭ āmonite ⁊ moabite: nūq̄ in ꝯſortiuꝫ populi admitterent̄. Amalechite aūt q̄ magis eis fuerāt aduerſati ⁊ cū eis nullū cognatiōis habebāt ꝯſortiū: q̄ſi hoſtes perpetui h̄rent̄. Dr̄.n. Exo. 17. Bellū dei erat ꝯ Amalech a gnōne i gnōnē. Silr̄ ēt q̄tū ad hoſtilē cōicationē cū ex̄neis lex ꝯuenientia p̄cepta tradidit. Nā p̄°q̄dē inſtituit vt bellū iuſte iniret̄. Mādat̄.n. Deutro. 20. q̄ q̄ñ accederēt ad expugnādū ciuitatē offerrent ei p̄ pacē. Scd̄o inſtituit vt fortiter bellū icepū exequerent̄ h̄ntes de deo fiduciā: ⁊ ad h̄ meli⁹ obſeruādū iſtituit q̄ iminēte p̄lio ſacerdos eos ꝯfortaret pmittendo auxiliū dei. Tertio mādauit vt ipedimenta p̄lij remouerent̄ remittēdo q̄ſdā ad domū q̄ poſſēt ipedimēta p̄ſtare. 4° inſtituit vt victoria moderate vterent̄ parcēdo mulierib⁹ ⁊ paruulis: ⁊ ēt ligna fructifera regiōis nō incidēdo.

¶ Ad p̄ᵐ ḡ dōm: q̄ hoies nulli⁹ gētis excluſit lex a cultu dei: ⁊ ab his q̄ ptinēt ad aīe ſalutē. Dr̄.n. Exo. 12. Si q̄s peregrinoꝝ i vr̄aꝫ voluerit trāſire coloniā ⁊ facere phaſe dn̄i circūcidet̄ p̄us oē maſculinū eius: ⁊ tunc rite celebrabit: eritq3 ſil̄ ſicͭ idigena terre. S3 in tp̄alib⁹ q̄tū ad ea q̄ ptinebāt ad cōitatē populi nō ſtatiꝫ q̄libꝫ admittebat̄ rōne ſupradicta: ſꝫ q̄dā in 3° gnōne.ſ. egyptij ⁊ idumei. Alij vō ꝑpetuo excludebant̄ in deteſtationeꝫ culpe p̄terite: ſicut moabite ⁊ āmonite ⁊ amalechite. Sicͭ.n. punit̄ vnus hō pp̄ pctm̄ qḋ cōmiſit vt alij vidētes timeāt ⁊ peccare deſiſtāt: ita etiā pp̄ aliqḋ pctm̄ gens vel ciuitas pōt puniri vt alij a ſili pctō abſtineāt. Poterat tñ̄ diſpēſatiue aliq̄s in collegiū populi admitti pp̄ aliquē virtutis actū: ſicut Judith. 14. dr̄: q̄ Achior dux filioꝝ Amon appoſitus eſt ad ppl̄m iſrael ⁊ ois ſucceſſio gn̄is ei⁹: ⁊ ſil̄ Ruth moabitis q̄ mulier vtutis erat: ſꝫ poſſit dici q̄ illa p̄hibitio extēdebat̄ ad viros nō ad mulieres q̄b⁹ nō cōpetit ſimpl̄r eſſe ciues. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: q̄ ſicͭ p̄hs dic̄ i 3° polit. 2ʳ aliq̄s dr̄ eē ciuis. Uno⁹ ſimpl̄r: ⁊ alio⁹ ſꝫm q̄d. Simpl̄r q̄dē ciuis eſt q̄ pōt agere ea q̄ ſunt ciuiū: puta dare ꝯſiliū vel iudiciū in pplo. 2ᵐ q̄d aūt ciuis dici pōt q̄cūq3 ciuitatē ihabitat: ēt viles p̄ſone ⁊ pueri ⁊ ſenes q̄ nō ſūt idonei ad h̄ q̄ h̄ēnt ptātē in his q̄ ptinēt ad cōe. Jō ḡ ſpurij pp̄ vilitatē origis excludebant̄ ab eccl̄ia.i. a collegio populi vſq3 ad decimā gnōnē: ⁊ ſilr̄ eunuchi: q̄b⁹ nō poterat cōpetere honor q̄ p̄rib⁹ debebat̄: ⁊ p̄cipue in pplo iudeoꝝ: in q̄ dei cultus ꝯſeruabat̄ p̄ carnis gnōnē. Nā ēt apud gētiles q̄ multos filios genuerāt aliq̄ iſigni honore donabāt̄: ſicͭ p̄hs dic̄ i 2° polit. tñ̄ q̄tū ad ea q̄ ad gr̄aꝫ dei ptinebāt: eunuchi ab alijs nō ſepabant̄: ſicͭ nec aduene: vt dcm̄ eſt. Dr̄.n. Eſaie. 56°. Nō dicat fil̄⁹ aduene q̄ adheret dn̄o dicēs. Sepōne diuidet me dn̄s a pplo ſuo: ⁊ n̄ dicat eunuch⁹: ecce ego lignū aridū. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: q̄ accipe vſuras ab alienis n̄ erat ſꝫ itētionē legl̄: ſꝫ ex q̄dā pmiſſiōe pp̄ p̄nitatē iudeoꝝ ad auaritiā: ⁊ vt magl̄ pacifice ſe h̄rent ad ex̄neos a q̄b⁹ lucrabant̄. ¶ Ad 4ᵐ dōm: q̄ circa ciuitates hoſtiū q̄dā diſtīo adhibebat̄: q̄dā.n. erāt remote nō d̄ nūero illaꝝ vrbiū q̄ eis erāt

tis erãt repromiſſe: ꝛ in talib⁹ vrbib⁹ expugnatis occide
bant̃ maſculi q̇ pugnauerũt ꝯ͂ populũ dei: mulierib⁹ aũt
ꝛ īfantib⁹ pcebat̃. Sꝫ in ciuitatib⁹ vicinis que erãt eis re
promiſſe oẽs mãdabant̃ īterfici pp̱ iniq̇tates eoꝝ ꝑores:
ad quas puniẽdas dñs pplꝫ iſrael q̃ſi diuine iuſtitie exe/
cutorẽ mittebat. Dicit̃ .n. Deutr. 9. Q2 ille egerũt impie:
ītroeũte te delete ſunt: ligna aũt fructifera mãdabant̃ re
ſeruari pp̱ vtilitatẽ ipſi⁹ populi: cui⁹ dictioni ciuitas ꝛ ei⁹
territoriũ erat ſubijciẽdũ. ℂ Ad 5ᵐ dõm: ꝙ nou⁹ edifica/
toꝛ dom⁹: aut plãtatoꝛ vinee: vel deſpõſatoꝛ vxoris exclu
debant̃ a ꝑlio pp̱ duo. Primo q̇dẽ: q2 ea q̃ hõ de nouo hꝫ
vel ſtatĩ parat⁹ eſt ad hñduꝫ magis ſolet amare: ꝛ ꝑ ꝯñs
eoꝝ amiſſionẽ timere. vñ ꝓbabile erat ꝙ ex tali amoꝛe
magis mortẽ timerẽt: ꝛ ſic min⁹ fortes eẽnt ad pugnãdũ.
Scd̃o q2 ſicut phs dicit in .2. phyſicoꝝ. Infortuniũ vr̃ qñ
aliq̇s appropinquat ad aliqđ bonũ hñdũ ſi poſtea impe/
diat̃ ab illo: ꝛ iõ ne ꝓpinq̇ remanẽtes magis ꝯtriſtarent̃
de morte taliũ q̇ bonis ſibi paratis potiti nõ fuerunt: ꝛ ẽt
pplus ꝯſiderãs hoc horreret: hꝫ homĩes a mortis p̱iculo
ſunt ſequeſtrati ꝑ ſubtractiõeꝫ a ꝑlio. ℂ Ad 6ᵐ dõm: ꝙ ti
midi remittebant̃ ad domũ nõ vt ipſi ex hoc cõmoduꝫ
ꝯſequerent̃: ſꝫ ne pplus ex eoꝝ pñtia icõmodũ ꝯſequere
tur: duꝫ per eoꝝ timorem ꝛ fugam etiã alij ad timenduꝫ
ꝛ fugiendum prouocarentur.

ℂ Utrum ꝯuenienter lex vetus p̃cepta ediderit circa do/
meſticas perſonas. ℂ Articulus. IIII.

AD quartum ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ icõ/
uenienter lex vet⁹ p̃ce/
pta ediderit circa ꝑſonas domeſticas. Seru⁹
.n. id qđ eſt dñi eſt: vt phs dicit in p̃ politice: ſꝫ
id qđ ẽ alicui⁹ ꝑpetuo ei⁹ eẽ dꝫ. ḡ incõuenienter
lex mãdauit Exo. 21. ꝙ ſerui 7° anno liberi abſcederent.
ℂ P̃. Sicut aial aliqđ vt aſin⁹ aut bos ẽ poſſeſſio dñi: ita
ẽt ſeru⁹: ſꝫ de aialib⁹ p̃cipit̃ Deutro. 23. vt nõ tradas ſuũ
dño ſuo q̇ ad te ꝯfugerit. ℂ P̃. Lex diuina dꝫ magis ad
miſericordiã ꝓuocare q̃ ẽt lex hũana: ſꝫ ſm leges huma
nas grauiter puniunt̃ q̇ nimis aſpe affligũt ſuos aut an/
cillas: aſpima aũt vr̃ eẽ afflictio ex q̃ ſeq̇t̃ mors: incõue
niẽter igit̃ ſtatuit̃ Exo. 21. ꝙ q̇ ꝑcuſſerit ſuũ ſuũ vel an/
cillã vg̃a. ſi vno die ſupuixerit nõ ſubiacebit pene: q2 pe/
cunia illi⁹ ẽ. ℂ P̃. Ali⁹ ẽ p̃ncipat⁹ dñi ad ſuũ ꝛ pñs ad fi
liũ: vt dr̃ in p̃ ꝛ 3° politi. ſꝫ hoc ad p̃ncipatũ dñi: ad ſuũ ꝑt
tinet vt aliq̇s ſuũ vel ancillã vẽdere poſſit: incõuenien
ter igit̃ lex ꝑmiſit ꝙ aliq̇s vẽderet filiã ſuã in famulã vł
ancillã. ℂ P̃. Pater hꝫ in filij ꝑtãtẽ: ſꝫ ei⁹ eſt punire ex/
ceſſus q̇ hꝫ ꝑtãteꝫ ſup peccãtẽ: incõueniẽter igit̃ mandat̃
Deutro. 21. ꝙ pr̃ ducat filiũ ſuũ ad ſeniores ciuitatis pu
niendũ. ℂ P̃. Dñs ꝓhibuit Deutro. 7. vt cũ alienigenis
nõ ſociarẽt ꝯiugia ꝛ ꝯiũcta ẽt ſepararẽt: vt pꝫ .1. Eſdre. 10. in/
cõueniẽter igit̃ Deutro. 21. ꝯcedit̃ eis vt captiuas alieni/
genaꝝ ducere poſſint vxores. ℂ P̃. Dñs in vxorib⁹ ducẽ
dis quoſdã ꝯſanguinitatis ꝛ affinitatis gradus p̃cepit eẽ
vitãdos: vt pꝫ Leuit. 18. ĩcõueniẽter igit̃ mãdat̃ Deutro.
25. ꝙ ſi aliq̇s eẽt mortu⁹ abſq3 liberis vxoreꝫ ipſi⁹ frater
ei⁹ acciperet. ℂ P̃. Inter viꝝ ꝛ vxorẽ ſic eſt maxima fami/
liaritas: ita dꝫ eẽ fides firmiſſima: ſꝫ hoc nõ põt eẽ ſi ma
trimoniũ diſſolubile fuerit: incõueniẽter igit̃ dñs ꝑmiſit
Deutro. 24. ꝙ aliq̇s poſſet vxorẽ dimittere ſcripto libel
lo repudij: ꝛ ꝙ ẽt vlteri⁹ eã recuperare nõ poſſet. ℂ P̃. Sic̃
vxoꝛ põt frãgere fideꝫ marito: ita ẽt ſuus dño ꝛ fili⁹ pr̃i:
ſꝫ ad iueſtigãdã iniuriã ſui in dñm vel filij in pr̃eꝫ nõ eſt
iſtitutũ in lege aliqđ ſacrificiũ: ſupflue igit̃ vr̃ iſtitui ſacri
ficiũ ȝelotipie ad iueſtigãdũ vxoris adulteriũ Nume. 5.
ſic igit̃ incõueniẽter vĩr eſſe tradita in lege p̃cepta iudi/
cialia circa ꝑſonas domeſticas. ℂ Sꝫ ꝯ͂ eſt qđ dr̃ in pſal.
Judicia dñi vera iuſtificata ī ſemetipſa. ℂ Rñ⁹ dõm: ꝙ
cõio domeſticaꝝ ꝑſonaꝝ adiuicẽ vt phs dicit in p̃ politi.
eſt ſm q̃tidianos act⁹ q̇ ordinant̃ ad neccitatẽ vite. Uita
aũt hoīs ꝯſeruat̃ 2ʳ. Uno° q̃tũ ad indiuiduũ: ꝓut .ſ. hõ idẽ
numero viuit: ꝛ ad talẽ vite ꝯſeruationẽ opitulant̃ hoīs
exteriora bona: ex q̇b⁹ hõ hꝫ victũ ꝛ veſtituꝫ ꝛ alia hꝫ ne
ceſſaria vite: ī q̇b⁹ admiſtrãdis idiget hõ ſuis. Alio° ꝯſer
uatur vita hominis ſm ſpẽm per generationẽ: ad quã idi
get hõ vxore vt ex ea generet filium. Sic igitur in dome
ſtica cõione ſunt tres cõbinationes .ſ. dñi ad ſuũ: viri ad
vxorẽ: patris ad filiũ: ꝛ q̃tũ ad oĩa iſta lex vetus ꝯuenien
ter p̃cepta tradidit. nã q̃tũ ad ſuos inſtituit vt modeſte
tractarent̃: ꝛ q̃tuꝫ ad laboꝛes ne .ſ. imoderatis laboribus
affligerent̃. vñ Deutr. 5. dñs mãdauit vt ī die ſabbati re
queſceret ſuus ꝛ ancilla tua: ſicut ꝛ tu. iteꝝ q̃tũ ad penas
īfligẽdas: īpoſuit .n. mutilatorib⁹ ſuoꝝ vt dimitterẽt eos
liberos: ſic hr̃ Exo. 21. ꝛ ſilr̃ ẽt ſtatuit in ancilla quã in vxo
rẽ aliq̇s duxerit: ſtatuit ẽt ſpãlr̃ circa ſuos q̇ erãt ex pplo
vt 7° anno liberi egrederent̃ cuꝫ oĩb⁹ q̃ apportauerãt ẽt
veſtimẽtis: vt hr̃ Exo. 21. Mãdat̃ ẽt inſup Deutro. 15. vt ei
det̃ viaticũ. ℂ Circa vxores vo ſtatuit̃ ī lege q̃tũ ad vxo
res ducẽdas: vt .ſ. ducãt vxores ſue trib⁹: ſicut hr̃ Nume.
vltio: ꝛ hoc iõ ne ſortes tribuũ ꝯfundant̃: ꝛ ꝙ aliq̇s ī vxo/
rẽ ducat vxorẽ fratris defuncti ſine liberis: vt hr̃ Deutr.
25. ꝛ hoc iõ vt ille q̇ nõ potuit hr̃e ſucceſſores ſm carnis
originẽ ſaltẽ hẽat per q̃dã adoptionẽ: ꝛ ſic nõ totalr̃ me/
moria defuncti deleret̃. Prohibuit ẽt q̃ſdã ꝑſonas ne in
ꝯiugiũ ducerent̃ .ſ. alienigenas pp̱ ꝑiculũ ſeditiõis: ꝛ pro/
pinquas pp̱ reuerẽtiã nãlẽ que eis debet̃. Statuit ẽt q̃liter
vxores iã ducte tractari deberẽt: vt .ſ. nõ leuiter īfamarẽ
tur. vñ mãdat̃ puniri ille q̇ falſo crimẽ imponit vxori: vt
hr̃ Deutr. 22. ꝛ ꝙ ẽt pp̱ vxoris odiũ fili⁹ detrimẽtũ nõ pa
teret̃: vt hr̃ Deutro. 21. ꝛ ẽt ꝙ pp̱ odiũ vxorem nõ affliger
ret: ſꝫ poti⁹ ſcripto libello eã dimitteret: vt pꝫ Deutr. 24.
Et vt ẽt maioꝛ dilectio inter ꝯiuges a p̃n° ꝯ͂bat̃: p̃cipit̃ ꝙ
cũ aliq̇s nup vxorẽ accepit: nihil ei publice neccitatis iniũ
gat̃ vt libere poſſit letari cũ vxore ſua. ℂ Circa filios ẽt
iſtituit vt pr̃es eis diſciplinã adhiberẽt iſtruẽdo eos in fi
de. vñ hr̃ Exo. 12. Cũ dixerint vobis filij vr̃i: q̃ eſt iſta reli/
gio: dicetis eis. victima trãſit⁹ dñi eſt: ꝛ ꝙ ẽt iſtruerẽt eos
in morib⁹. vñ dr̃ Deutro. 21. ꝙ pr̃es dicere debẽt: monita
nr̃a audire ꝯtẽnit: cõmeſſatiõib⁹ vacat ꝛ luxurie atq3 cõ/
uiuijs. ℂ Ad p̃ᵐ ḡ dõm: ꝙ q2 filij iſrael erãt a dño de ſui
tute liberati: ꝛ ꝑ hoc diuine ſuituti addicti: voluit ḡ dñs
vt in ꝑpetuũ ſui eẽnt. vñ dr̃ Leuit. 25. Si paupertate com
pulſus vẽdiderit ſe tibi frater tu⁹: nõ eũ opprimes ſuitu/
te famuloꝝ: ſꝫ q̃ſi mercẽnari⁹ ꝛ colon⁹ erit: mei .n. ſũt ſui ꝛ
ego eduxi eos đ terra egypti: vt nõ vendãt ꝯditiõe ſuoꝝ:
ꝛ iõ q2 ſimplr̃ ſui nõ erãt: ſꝫ ſm q̇d. finito tp̃e dimittebã/
tur liberi. ℂ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ mãdatũ illud itelligit̃ đ ſuo
q̇ a dño q̃rit̃ ad occidẽdũ: vel ad aliqđ p̃cti miniſteriũ.
ℂ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ circa leſiões ſuis illatas lex ꝯſideraſſe
vr̃: vtrum ſit certa vel icerta: ſi .n. leſio certa eẽt lex penã
adhibuit: ꝑ mutilatõe q̇dẽ amiſſionẽ ſui q̇ mandabat̃ li
bertati donãdus: ꝑ morte ãt ẽt homicidij penã cũ ſuus
in manu dñi vberãtis moreret̃. Si vo leſio nõ eẽt certa:
ſꝫ aliq̃ꝫ appẽtiã hẽret: lex nullã penã īfligebat in ꝓp̃o ſer
uo: puta cũ ꝑcuſſus ſuus nõ ſtatim moriebat̃: ſꝫ poſt ali/
quos dies. Incertũ .n. erat vtꝝ ex ꝑcuſſiõe mortu⁹ eẽt: q2
ſi ꝑcuſſiſſꝫ liberũ hoĩeꝫ: ita tñ ꝙ ſtatim nõ moreret̃: ſꝫ ſup
baculũ ſuũ ãbularet: ñ erat homicidij reus q̇ ꝑcuſſerat ẽt
ſi poſtea moreret̃: tenebat̃ tñ ad ipẽſas ſoluẽdas q̃s ꝑcuſ
ſus ī medicos fecerat: ſꝫ hĩ ſuo ꝓp̃o locũ nõ hẽbat: q2 q̇c
q̇d ſuus hẽbat ꝛ ẽt ipſa ꝑſona ſerui erat quedã poſſeſſio
dñi: ꝛ ideo ꝑ eã aſſignat̃: q̃re nõ ſubiaceat pene pecunia/

¶ Q̄ō. CVI.

In .q. cvi. duo occurrunt ſcribēda. Primū eſt vt i arti° 3° memor ſis ꝙ nō ē q̄ō ð lege noua q̄ ad ſuū ꝑnci pale.i.grãꝫ ſpūs ſcti: hec.n. ab initio mundi data ē: ſꝫ de lege noua ſꝫ ſe totã vt claudit .ĩ ſe ⁊ grãꝫ ſpūs ſcti ⁊ doctrinã noui teſtamēti: hec.n.abūdantiã grē ⁊ perfectionem vite: ⁊ ſacrã grē continet. Scđm eſt vt nō mireris ſi audis nouaꝫ reperiri gētem q̄ nihil ſciat de xp̄o. ſufficit.n. ꝙ añ mūdi cōſumatiōeꝫ euãgeliū ſuſceptū ĩ vniuerſo fuerit orbe: ſm veritatē ꝑdicatū quippe dr̄ etiã tꝑe apl'oꝝ i orbe vniuerſo ſꝫ reputatiōeꝫ. ſic ⁊ exijt dictuꝫ a ceſare auguſto vt deſcriberet̄ vniuerſus orbis: de orbe ſcđm nr̄am notitiaꝫ bitato hec ⁊ ſimilia itelligūtur: quãuis ſm poleꝫ veritatē ĩ alijs terre q̄rtis affirmari poſſunt antipodes. Et niſi fallor iam inuenta dicitur quarta meridionalis bitata: quoniam polus antarticus eleuatur eis.

rie: qꝛ pecunia illius eſt. ¶ Ad q̄rtū dn̄m: ꝙ ſicut dictum eſt: nullus iude⁹ poterat poſſidere iudeum q̄ſi ſimpliciter ſeruum: ſed erat ſeruus ſm quid q̄ſi mercenari⁹ vſq; ad tꝑs: ⁊ ꝑ hunc modū ꝑmittebat lex ꝙ paupertate cogēte aliq̄s filiuꝫ vel filiã vēderet: ⁊ hoc ēt v̄ba ipſius legis oñdūt: dicit.n. Si q̄s vēdiderit filiã ſuã in famulã: nō egredieť ſicť exire ancille ꝯſueuerāt. Per hūc ēt modū nō ſolū filiū ſuū. ſꝫ ēt ſeipm̄ ⁊ alios vēdere poterat magis q̄ mercenariū q̄ꝫ q̄ſi ſeruū ſm illud Leuiti.xxv. Si paupertate ꝯpulſus vēdiderit ſe tibi frater tuus: nō eū opprimes ſeruitute famuloꝝ: ſꝫ q̄ſi mercēnarius ⁊ colonus erit. ¶ Ad q̄ntū dn̄m: ꝙ ſicť ph̄us dicit in.x. ethi. principat⁹ patern⁹ hꝫ ſolū admonēdi ptātē: nō āt hꝫ viꝫ coactiuã: per quã rebelles ⁊ ꝯtumaces cōprimi pñt: ⁊ iō in hoc caſu lex mãdabat vt filius ꝯtumax a pricipib⁹ ciuitatis puniret̄. ¶ Ad ſextuꝫ dn̄m: ꝙ dñs alienigenas ꝓhibuit in matrimoniū duci ꝑꝑ periculū ſeductionis ne inducerent̄ in idolatriã. ⁊ ſpāliter hoc ꝓhibuit de illis gentib⁹ q̄ in vicino habitabant: de q̄b⁹ erat magis ꝓbabile ꝙ ſuos ritus retinerēt. Si q̄ v̄o idolatrie cultum dimittere vellet ⁊ ad legis cultū ſe transferre: poterat in matrimoniuꝫ duci: ſicut pꝫ ð Ruth quã duxit Booꝫ in vxorē: vñ ipa dixerat ſocrui ſue. Populus tu⁹ populus me⁹: deus tuus de⁹ me⁹: vt habet̄ Ruth.j. ⁊ iō captiua nō alr̄ ꝑmittebať in vxorē duci: niſi pri⁹ raſa ceſarie ⁊ circūciſis vnguib⁹ ⁊ depoſita veſte in q̄ capta eſt: ⁊ fleret patrē ⁊ matrē: ꝑ q̄ ſignificať idolatrie ꝑpetua abiectio. ¶ Ad ſeptimū dn̄m: ꝙ ſicť Chryſo. dicť ſuꝑ Matt. qꝛ imitigabile malū erat mors apd̄ iudeos q oīa ꝓ p̄nti vita faciebāt: ſtatutū fuit: vt defuncto fili⁹ naſceret̄ ex fratre: q̄ð erat q̄dã mortis mitigatio: nō aūt alius q̄ꝫ frater vl̄ ꝓpinquus iubebať accipere vxorē ðfuncti: qꝛ nō ita crederet̄ qui ex tali ꝯiunctione erat naſciturus eſſe eius filius q obijt: ⁊ iteruꝫ extrane⁹ nō ita haberet neceſſitatē ſtatuere domū ei⁹ q obierat ſicut frater: cui ēt ex cognatiōe hoc facere iuſtū erat. Ex quo pꝫ ꝙ frater in accipiendo vxorē fratris ſui: perſona frīs ſui defuncti fungebať. ¶ Ad octauū dn̄m: ꝙ lex ꝑmiſit repudiū vxoris: nō qꝛ ſimpl'r iuſtum eēt: ſed ꝑꝑ duritiã iudeoꝝ: vt dñs dicť Matth.xix. ſed de hoc opꝫ plenius tractari cum de matrimonio aget̄. ¶ Ad nonū dn̄m: ꝙ vxores fidē matrimonij frangūt ꝑ adulteriū: ⁊ de facili ꝑꝑ delectationē ⁊ latenter: qꝛ oculus adulteri obſuat caliginē: vt dr̄ Job.xxiiij. Nō aūt eſt ſimilis rō de filio ad patrē: vel de ſeruo ad dn̄m: qꝛ talis infidelitas nō ꝓcedit ex tali ꝯcupiſcentia delectationis: ſed magis ex malitia: que nō pōt ita latere ſicut infidelitas mulieris adultere.

¶ De lege euangelica que dicitur noua ſm ſe.

¶ Queſtio. CVI.

Conſequēter ꝯſiderādū eſt de lege euangelij que dicitur lex noua. ¶ Et primo de ipſa ſm ſe. ¶ Secūdo de ipſa per ꝯparatiōeꝫ ad legem veterē. ¶ Tertio de his que in lege noua ꝯtinent̄. ¶ Circa primū q̄runť q̄ttuor. ¶ Primo q̄lis ſit: vtꝝ.ſ. ſit ſcripta vel indita. ¶ Scđo de virtute eius: vtrū iuſtificet. ¶ Tertio de principio ei⁹ vtꝝ debuerit dari a pricipio mundi. ¶ Quarto de termino eius: vtrum.ſ. ſit duratura vſq; ad fineꝫ: an debeat ei alia lex ſuccedere.

¶ Utꝝ lex noua ſit lex ſcripta. ¶ Articu. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex noua ſit lex ſcripta. Lex.n.noua eſt ipm̄ euãgeliū: ſed euangeliū eſt deſcriptū Jo.xx. Hec aūt ſcripta ſunt vt credatis. ğ lex noua ē lex ſcripta. ¶ Preterea. Lex indita eſt lex nãe ſm illud Ro.ij. Naturaliter ea q̄ legis ſunt faciūt q hn̄t opus legis ſcriptuꝫ in cordib⁹ ſuis. ſi igiť lex euãgelij eſſet lex indita non differret a lege nãe. ¶ Preterea. Lex euãgelij ꝓpria eſt coꝝ qui ſunt in ſtatu noui teſtamēti: ſed lex indita cōis eſt ⁊ eis qui ſunt in nouo teſtamēto. ⁊ eis qui ſunt in veteri teſtamento. Dicit̄.n. Sap̄.vij. ꝙ diuina ſapientia

per nationes

per natiões in aīas ſanctas ſe trāſfert:amicos dei ⁊ ꝓphe tas ꝯſtituit.ģ lex noua nō eſt lex īdita. ❡ Sꝫ ꝯ̄ eſt ꝙ lex noua eſt lex noui teſtī:ſꝫ lex noui teſtī eſt īndita in corde. Apl's.n.ad Heb.8.dicit īducēs auctēꝫ q̄ hr̄ Hiere.31.Ecce dies veniēt dicit dn̄s:⁊ ꝯſūmabo ſup domū iſrl' ⁊ ſup domū iuda teſtamētū nouū:⁊ exponēs ꝙ ſit h̄ teſtm̄ dicit. Qꝛ h̄ eſt teſtamētū:qd̓ diſponit domui iſrael dādo leges meas in mētes eoꝝ:⁊ in corda eoꝝ ſuperſcribā eas. ģ lex noua eſt lex īdita. ❡ R̄n̄. dōꝫ:ꝙ vnaq̄q̄ res illud vr̄ eē qd̓ in ea ē potiſſimū:vt ph̄s dicit i.9.ethi.id aūt qd̓ eſt potiſſimū in lege noua teſtī:⁊ in quo tota vtus ei⁹ ꝯſiſtit ē grā ſpūs ſci q̄ daṫ ꝑ fideꝫ xp̄i:⁊ iō p̄ncipalr̄ lex noua eſt ipſa grā ſpūs ſci q̄ daṫ xp̄i fidelib⁹:⁊ h̄ māifeſte appet ꝑ aplīꝫ q ad Ro.3.dic̄. Ubi ē ģ gl'iatio tua: excluſa ē ꝑquā legeꝫ factoꝝ:nō:ſꝫ ꝑ legē fidei:ipſaꝫ.n.fidei grāꝫ legē appellat ⁊ expl'i⁹ ad Ro.8.dr̄. Lex ſpūs vite i xp̄o ieſu libauit me a lege pctī ⁊ mortis:vn̄ ⁊ Aug⁹.dicit in lib.de ſpū ⁊ lr̄a:ꝙ ſicut lex factoꝝ ſcripta fuit in tabulis lapideis: ita lex fidei ſcripta eſt in cordib⁹ fideliū:⁊ alibi dicit in eodē libro. Que ſunt leges dei ab ipſo deo ſcripte in cordib⁹ niſi ipſa p̄ntia ſpūs ſci: Habꝫ tn̄ lex noua q̄dā ſicut diſpoſitiua ad grāꝫ ſpūs ſci ⁊ ad vſuꝫ hui⁹ grē ꝑtinētia:q̄ ſunt q̄ſi ſcd̓aria in lege noua:de q̄b⁹ oportuit īſtrui fideles xp̄i ⁊ vbis ⁊ ſcriptis tā circa credēda q̄ꝫ circa agēda. Et iō dōm eſt ꝙ p̄ncipaliter lex noua eſt lex īndita:ſcd̓ario aūt eſt lex ſcripta. ❡ Ad p̄m ģ dōm:ꝙ in ſcriptura euāgelij nō cōtinenṫ niſi ea q̄ ꝑtinēt ad grāꝫ ſpūs ſci:vel ſicut diſpoſitiua vel ſicut ordinatiua ad vſuꝫ hui⁹ grē:ſicut diſpoſitiua q̄dē q̄ṫū ad ītellectū ꝑ fidē ꝑ quā daṫ ſpūs ſancti grā ꝯtinenṫ in euāgelio ea:que ꝑtinent ad manifeſtādū diuīnitatē vel hūanitatē xp̄i. Scd̓m affectū vō ꝯtinenṫ in euāgelio ea q̄ ꝑtinent ad cōtēptū mūdi:per queꝫ hō fit capax ſpūs ſci grē. Mūdus eniꝫ.i.amatores mūdi nō pōt capere ſpūm ſctm̄ vt habeṫ Jo.14. Uſus vō ſpūalis grē eſt in operib⁹ vtutū ad que mltiplr̄ ſcriptura noui teſtamēti hoīes exhortaṫ. ❡ Ad 2m dōm:ꝙ duplr̄ eſt aliq̄d īnditū hoī. Uno mō ꝑtinens ad nām humanā:⁊ ſic lex nālis eſt lex indita hoī. Alio mō eſt aliq̄d īditū hoī quaſi ſupadditū ꝑ grē donuꝫ ⁊ hoc mō lex noua eſt īdita homini nō ſolū īdicās q̄d ſit faciēdū:ſed ēt adiuuās ad īplēdū. ❡ Ad 3m dōꝫ:ꝙ nullus vnq̄ꝫ habuit grām ſpūs ſci:niſi per fidē xp̄i explicitā vel implicitā. Per fidem autē xp̄i pertinet homo ad nouum teſtamētum:vnde q̄buſcūq̄ꝫ ſit lex grē īndita:ſm̄ hoc ad nouuꝫ teſtamētum pertinebāt.

❡ Utꝝ lex noua iuſtificet. Articulus. II.

AD ſecundū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ lex noua non iuſtificet. Nullus eniꝫ iuſtificaṫ niſi legi dei obediat ſꝫ illō ad Heb.5. Factus eſt.ſ.xp̄s oībus obtēperātibus ſibi cā ſalutis eterne:ſed euāgeliū nō ſemper hoc operaṫ ꝙ hoīes ei obediāt. Dr̄.n. Ro.10. Nō oēs obediūt euāgelio.ģ lex noua nō iuſtificat. ❡ P̄. Apl's ꝓbat ad Ro.ꝙ lex vetus nō iuſtificabat:qꝛ ea adueniente p̄uaricatio creuit. Dr̄.n.ad Rom̄.4. Lex irā operaṫ: vbi eniꝫ nō eſt lex nec p̄uaricatio:ſed multo magis lex noua p̄uaricationē addidit:maiori.n.pena eſt dignus q poſt legeꝫ nouā datā adhuc peccat ſm̄ illud Heb.10. Irritā quis faciēs legē Moyſi ſine vlla miſeratione duob⁹ vel trib⁹ teſtib⁹ moriṫ:quāto magis putatis deteriora mereri ſupplicia q filiū dei ꝯculcauerit ⁊c̄.ergo lex noua non iuſtificat ſicut nec vet⁹. ❡ P̄. Juſtificare eſt ꝓprius effect⁹ dei ſm̄ illud ad Ro.8. Deus eſt q iuſtificat:ſꝫ lex vet⁹ fuit a deo:ſicut ⁊ lex noua.ģ lex noua nō magis iuſtificat q̄ꝫ lex vetus. ❡ Sed ꝯ̄ eſt ꝙ apl's dicit ad Ro.p̄. Nō erubeſco euāgeliū:vtus.n.dei eſt in ſalutē oī credēti:non aūt eſt ſalus niſi iuſtificatis.ergo lex euāgelij iuſtificat. ❡ Reſpōdeo dōm:ꝙ ſicut dictū eſt ad legē euāgelij duo pertinēt. Unū q̄dē p̄ncipalr̄.ſ.ipſa grā ſpūs ſci īteri⁹ data:⁊ q̄ṫum ad hoc noua lex iuſtificat:vn̄ Aug.dicit in lib.de ſpū ⁊ lr̄a ibi.ſ.in veteri teſtamēto lex extrinſecus eſt poſita qua iniuſti terrerenṫ:h̄.ſ.in nouo teſtamēto itrinſec⁹ data eſt qua iuſtificarenṫ. Aliud ꝑtinet ad legē euangelij ſcd̓ario.ſ.documēta fidei:⁊ p̄cepta ordinātia affectū hūanū ⁊ humanos act⁹:⁊ q̄ṫū ad hoc lex noua nō iuſtificat: vn̄ apl's dic̄ 2.ad Cor.3. Lr̄a occidit:ſpūs aūt viuificat:⁊ Aug.exponit in lib.de ſpū ⁊ lr̄a:ꝙ ꝑ lr̄aꝫ itelligiṫ q̄lꝫ ſcriptura ex̄ hoīes exīs ēt moraliū p̄ceptoꝝ q̄lia ꝯtinenṫ in euāgelio:vn̄ ēt lr̄a euāgelij occideret niſi adeſſet iterius grā fidei ſanās. ❡ Ad p̄m ģ dōꝫ:ꝙ illa obiectio ꝓcedit de lege noua:non q̄ṫuꝫ ad id qd̓ eſt p̄ncipale in ipa:ſꝫ quātū ad id qd̓ eſt ſecundanū in ipſa.ſ.q̄ṫū ad documēta ⁊ p̄cepta exteri⁹ hoī ꝓpoſita vl' ſcripto vl' vbo. ❡ Ad 2m dōꝫ:ꝙ grā noui teſtamēti:⁊ ſi adiuuet hoīeꝫ ad nō peccādū:nō tn̄ ita ꝯfirmat in bono:vt hō peccare nō poſſit:h̄.n.ꝑtinet ad ſtatū glie:⁊ iō ſiq̄s poſt acceptā grāꝫ noui teſtamēti peccauerit maiori pena eſt dign⁹ tāq̄ꝫ maiorib⁹ bn̄ficijs igrat⁹ ⁊ auxilio ſibi dato nō vtens:nec tn̄ ꝓꝑ hoc dr̄ ꝙ lex noua irā opatur qꝛ q̄ṫum eſt de ſe,ſufficiēs auxiliū dat ad nō peccādum. ❡ Ad 3m dōꝫ:ꝙ legē nouā ⁊ veterē vn⁹ de⁹ dedit: ſed alr̄ ⁊ alr̄:nā legē veterē dedit ſcriptā in tabulis lapideis: legē aūt nouā dedit ſcriptā i tabulis cordis carnalib⁹: vt apl's dic̄.2.ad Cor.3.ꝓīde ſic Aug.dic̄ i lib.ð ſpū ⁊ lr̄a:lr̄aꝫ iſtā ex̄ hoīeꝫ ſcriptā ⁊ miſtrationē mortꝭ ⁊ miſtrationē dānatiōis apl's appellat:hāc aūt.ſ.noui teſtamēti legē miſtrationē ſpūs ⁊ miſtrationē iuſtitie dic̄:qꝛ ꝑ donū ſpūs opamur iuſtitiā ⁊ a p̄uaricatiōis dānatiōe liberamur.

❡ Utꝝ lex noua debuerit dari a p̄n̄o mūdi. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ lex noua debuerit dari a p̄nci° mundi. Nō.n.eſt ꝑſonaꝝ acceptio apud deū:vt dr̄ ad Ro.2.ſꝫ oēs hoīes peccauerūt ⁊ egēt grā dei: vt dr̄ ad Ro.3.ģ a p̄ncipio mūdi lex euāgelij dari debuit:vt oīb⁹ ꝑ eā ſubueniret. ❡ P̄. Sicut in diuerſis locis ſunt diuerſi hoīes:ita ēt in diuerſis tꝑib⁹:ſꝫ de⁹ q vult oēs hoīes ſaluos fieri:vt dr̄.1.ad Timo.2.mandauit euāgeliū p̄dicari in oīb⁹ locꝭ:vt pꝫ Matth.vlti°. ⁊ Marci vlti°.ģ oīb⁹ tꝑib⁹ debuit adeſſe lex euāgelij:ita ꝙ a p̄n̄o mundi dareṫ. ❡ P̄. Magis eſt nec̄ia hoī ſalus ſpūalis q̄ eſt eterna q̄ꝫ ſalus corꝑalis:que eſt tꝑalis:ſꝫ de⁹ ab initio mūdi ꝓuidit hoī ea q̄ ſunt nec̄ia ad ſaluteꝫ corporalē tradēs ei⁹ ꝑtāti oīa q̄ erāt ꝓꝑ hoīeꝫ creata:vt pꝫ Gen.p̄.ģ etiā lex noua que maxie eſt nec̄ia ad ſalutē ſpūalē debuit hominib⁹ a p̄ncipio mūdi dari. ❡ Sꝫ ꝯ̄ eſt qd̓ Apl's dicit.1. ad Cor.15. Nō pri⁹ qd̓ ſpūale eſt:ſꝫ qd̓ aīale:ſꝫ lex noua eſt maxie ſpūalis:ģ lex noua nō debuit dari a p̄nci° mundi. ❡ R̄n̄deo dōꝫ:ꝙ triplex rō p̄t aſſignari q̄re lex noua nō debuit dari a p̄n̄o mūdi. Quarū p̄ʳ eſt:qꝛ lex noua ſic̄ dictū eſt:p̄ncipalr̄ eſt grā ſpūs ſci:que abūdāter dari nō debuit anteq̄ꝫ ipedimētū pctī ab hūano genere tollereṫ ꝯſumata redēptiōe ꝑ xp̄ꝫ:vn̄ dr̄ Jo.7. Nōduꝫ erat ſpūs dat⁹ qꝛ ieſus nōdū erat glorificat⁹. Et hāc rōnē manifeſte aſſignat Apl's ad Ro.8.vbi poſtq̄ꝫ p̄miſerat de lege ſpūs vite ſubiūgit. De⁹ filiū ſuū mittēs in ſilitudinē carnis pctī: de pctō dānauit pctm̄ in carne:vt iuſtificatio legis iplereṫur in nobis. Scd̓a rō p̄t aſſignari ex ꝑfectiōe legis noue. Nō.n.aliq̄d ad ꝑfectū adduciṫ ſtatiꝫ a p̄n̄o:ſꝫ quodā tꝑali ſucceſſionis ordine:ſicut aliq̄s pri⁹ fit puer ⁊ poſtmoduꝫ vir. Et hāc rōnē aſſignat apl's ad Gal.3.lex pedagogus nr̄ fuit in xp̄o:vt ex fide iuſtificemur:at vbi venit fides iam nō ſum⁹ ſub pedagogo. Tertia rō ſumiṫ ex h̄ ꝙ lex noua

eſt lex gr̃e: ⁊ iō ꝓ oportuit ꝙ hō relinq̃ret̃ ſibi in ſtatu veteris legis: vt in pctm̄ cadēdo ſuā īfirmitatē cognoſcēs recognoſceret ſe gr̃a īdigere. Et hāc rōnē aſſignat aplus ad Ro.5. dicēs. Lex ſubītrauit vt abūdaret delictū: vbi aūt abūdauit delictū ſupabūdauit ⁊ gr̃a. ❡ Ad p^m ḡ dōm: ꝙ hūanū genus pp pctm̄ pmi parētis meruit puari auxilio gr̃e: ⁊ iō ḡbuſcūq̄ nō datur h̃ eſt ex iuſtitia: ḡbuſcūq̄ aūt dat̃ h̃ eſt ex gr̃a: vt Aug. dicit in lib. de pfectione iuſtitie: vn̄ nō eſt acceptio pſonaꝝ apud deū ex h̃ ꝙ nō oīb⁹ a pn̄cipio mūdi legē gr̃e ꝓpoſuit: q̄ erat debito ordine ꝓponēda: vt dictū eſt. ❡ Ad 2^m dōꝫ: ꝙ diuerſitas locoꝝ non variat diuerſum ſtatū hūani gn̄is: q̄ variat̃ p tp̄is ſucceſſionē: ⁊ iō oīb⁹ locis ꝓponit̃ lex noua: nō aūt oīb⁹ tp̄ib⁹: ſꝫ ol tp̄e fuerit aliq̄ ad nouū teſtamētū ptinētes: vt ſupra dc̄ꝫ eſt. ❡ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ ea q̄ ptinēt ad ſalutē corpalē deſeruiunt hoī q̄ntū ad nāꝫ: q̄ nō tollit̃ p pctm̄: ſꝫ ea que pertinēt ad ſpūalē ſalutē ordinātur ad grām: qua amittit̃ peccatū: ⁊ iō nō eſt ſimilis rō de vtroq̄.

❡ Utꝝ lex noua ſit duratura vſq̄ ad finē mūdi. Ar. IIII.

AD quartū ſic ꝓcedit̃. Uĩ ꝙ lex noua non ſit duratura vſq̄ ad finē mūdi. Qꝛ vt aplſ dicit. i. ad Cori. 13. Cū venerit qđ pfectū eſt euacuabit̃ qđ ex pte eſt: ſꝫ lex noua ex pte ē. Dicit. n. aplſ ibidē. Ex pte cognoſcim⁹ ⁊ ex pte ꝓphetam⁹. ḡ lex noua euacuāda eſt alio pfectiori ſtatu ſuccedēte. ❡ P̃ Dñs Jo. 16. pmiſit diſcipulis ſuis in aduētu ſpūs ſci pacliti cognitiōeꝫ oīs v̄itatis: ſꝫ nōdū eccleſia oēꝫ v̄itatē cognoſcit in ſtatu noui teſti. ḡ expectādus eſt ali⁹ ſtat⁹ in quo p ſpūꝫ ſcm̄ oīs v̄itas manifeſtet̃. ❡ P̃. Sicut pr̄ eſt ali⁹ a filio ⁊ fili⁹ a patre: ita ſpūs ſcūs a pr̄e ⁊ filio: ſꝫ fuit q̄dā ſtat⁹ ꝯueniēs pſone pr̄is. ſ. ſtat⁹ veteris legis: in quo hoīes generatiōi itēdebāt: ſilr̄ ēt eſt ali⁹ ſtat⁹ ꝯueniēs pſone filij. ſ. ſtat⁹ noue legi in quo c'erici itēdētes ſapiētie: q̄ appropiat̃ filio pn̄cipant̃ ḡ erit ſtat⁹ terti⁹ ſpūs ſci: in quo ſpūales viri pn̄cipabunt̃. ❡ P̃. Dñs dicit Matth. 24. Predicabit̃ h̃ euāgeliū regni in vniuerſo orbe: ⁊ tūc veniet ꝯſūmatio: ſꝫ euāgeliuꝫ xp̄i iā diu eſt p̄dicatū in vniuerſo orbe: nec tn̄ adhuc vēit ꝯſummatio. ḡ euāgeliū xp̄i nō eſt euāgeliū regni: ſed futuꝝ eſt aliđ euāgeliū ſpūs ſci q̄ſi alia lex. ❡ Sꝫ ꝯ̃ eſt qđ dñs dicit Matth. 24. Dico vobis: qꝛ nō ptꝛibit gnō hec donec oīa fiāt: qđ Chryſoſtom⁹ exponit de gnōne fidelium xp̄i. ḡ ſtat⁹ fideliū xp̄i manebit vſq̄ ad ꝯſūmationē ſcl̄i. ❡ R̃ndeo dōꝫ: ꝙ ſtat⁹ mūdi variari pōt duplr̄. Uno mō ſꝫ diuerſitatē legis: ⁊ ſic huic ſtatui noue legis nullus ali⁹ ſtat⁹ ſuccedet. ſucceſſit. n. ſtat⁹ noue legis ſtatui veteris legis tāq̄ pfectior imꝑfectiori: nullus aūt ſtatus pn̄tis vite pōt eſſe pfectior q̄ ſtat⁹ noue legis. Nihil. n. pōt eſſe ꝓpinquius fini vltīo q̄ qđ īmediate in finē vltimū itroducit: hoc aūt facit noua lex: vn̄ aplſ dicit ad Heb. 10. Habētes itaq̄ frēs fiduciam in itroitu ſcōꝝ in ſanguie xp̄i: quā initiauit nobis viā nouā accedim⁹ ad euꝫ. Unde nō pōt eſſe aliq̄s pfectior ſtatus pn̄tis vite q̄ ſtat⁹ noue legis: qꝛ tāto eſt vnūqđq̄ pfecti⁹ q̄to ē vltimo fini ꝓpinqui⁹. Alio mō ſtat⁹ hoīum variari pōt ſm̄ ꝙ hoīes diuerſimode ſe hn̄t ad eādē legeꝫ vel pfecti⁹ vel min⁹ pfecte: ⁊ ſic ſtat⁹ veteris legis frequēter fuit mutat⁹: cum q̄nq̄ leges optime cuſtodirent̃: q̄nq̄ aūt oīo ptermitterēt̃: ſic ēt ſtatus noue legis diuerſificat̃ ſm̄ diuerſa loca ⁊ tēpora ⁊ pſonas inq̄tum gr̃a ſpūs ſci pfectius vel min⁹ pfecte ab aliq̄b⁹ habet̃: nō eſt tn̄ expectādū: ꝙ ſit aliq̄s ſtat⁹ futurus: in quo perfecti⁹ gr̃a ſpūs ſci habeat̃ q̄ hacten⁹ habita fuerit: ⁊ maxie ab apoſtolis q̄ pmitias ſpūs acceperūt: ⁊ tp̄e prius ⁊ ceteris abūdātius: vt glo. dicit Ro. 8. ❡ Ad p^m ergo dōꝫ: ꝙ ſicut Diony. dicit i eccl. hier. triplex eſt hoīuꝫ ſtat⁹. Prim⁹ q̄dē veteris legis. Scđs noue legis. Terti⁹ ſtat⁹ ſuccedit non in hac vita: ſed in futura. ſ. in pr̄ia. ſed ſicut pmi⁹ ſtatus eſt figuralis ⁊ iperfect⁹ reſpectu ſtat⁹ euāgelij: ita hic ſtat⁹ eſt figuralis ⁊ iperfect⁹ reſpectu ſtat⁹ pr̄ie: quo veniēte iſte ſtat⁹ euacuat̃: ſicut dr̄. i. ad Cor. 13. Uidem⁹ nūc p ſpeculū in enigmate: tunc aūt facie ad faciē. ❡ Ad 2^m dōm: q̄ ſicut Aug. dicit in lib. ꝯ̃ Fauſtuꝫ. Montanus ⁊ Priſcila poſuerūt: ꝙ pmiſſio dn̄i de ſpū ſcō dādo nō fuit ꝯpleta in apoſtolis: ſꝫ in eis. Et ſilr̄ Manichei poſuerūt q̄ fuit ꝯpleta in Manicheo: quē dicebāt eſſe ſpūꝫ paraclytū: ⁊ iō vtriq̄ nō recipiebāt act⁹ aploꝝ: in q̄b⁹ manifeſte oſtēdit̃ ꝙ illa pmiſſio fuit in aplīs cōpleta: ſicut dñs iterato eis pmiſit Act. p̃. Baptiçamini in ſpū ſcō nō poſt multos hos dies: qđ ipletū legit̃ Act. 2. ſed iſte vanitates excludunt̃ p hoc ꝙ dr̄ Jo. 7. Nōdū erat ſpūs dat⁹: qꝛ nōduꝫ ieſus erat glorificat⁹. Ex quo dat̃ itelligi ꝙ ſtatiꝫ glorificato xp̄o in reſurrectiōe ⁊ aſcēſiōe fuit ſpūs ſanct⁹ dat⁹. Et p h̃ etiaꝫ excludit̃ quoꝝcūq̄ vanitas q̄ dicerēt eſſe expectādū aliđ tp̄s. ſ. ſpūs ſci. Docuit aūt ſpūs ſanct⁹ aploſ oēm veritatē de his que pertinēt ad neceſſitatē ſalutis. ſ. de credēdis ⁊ de agēdis: nō tn̄ docuit eos de oībus futuris euētib⁹: hoc eniꝫ ad eos nō ptinebat ſm̄ illud Act. p̃. Nō eſt veſtꝝ noſce tēpora vl̄ momēta: q̄ pr̄ poſuit in poteſtate ſua. ❡ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ lex vet⁹ nō ſolū fuit pr̄is: ſꝫ ēt filij: qꝛ xp̄s in veteri lege figurabat̃: vnde dñs dicit Jo. 5. Si crederitis Moyſi: crederitis forſitā ⁊ mihi: de me. n. ille ſcripſit. Silr̄ ēt lex noua nō ſolū eſt xp̄i: ſꝫ ēt ſpūs ſci ſꝫ illđ Ro. 8. Lex ſpūs vite in xp̄o ieſu ⁊c̄. vn̄ nō eſt expectāda alia lex que ſit ſpūs ſci. ❡ Ad 4^m dōꝫ: ꝙ cū xp̄s ſtatim in pn̄° euāgelice p̄dicatiōis dixerit. Appropinq̄uit regnū celoꝝ. ſtultiſſimuꝫ eſt dicere: ꝙ euāgeliū xp̄i nō ſit euāgeliuꝫ regni. Sꝫ p̄dicatio euāgelij xp̄i pōt itelligi duplr̄. Uno mō quātū ad diuulgationē notitie xp̄i: ⁊ ſic p̄dicatū fuit euāgeliū in vniuerſo orbe ēt tp̄e aploꝝ: vt Chryſo. dicit: ⁊ ſꝫ hoc qđ addit̃. Et tūc erit ꝯſumatio: ⁊ itelligit̃ h̃ de deſtructiōe ierl̄m: de qua tūc ad l̄raꝫ loq̄bat̃. Alio mō pōt itelligi p̄dicatio euāgelij i vniuerſo orbe cū pleno effectu: vt ſ. ꝙ in q̄libꝫ gēte fundet̃ eccl̄ia: ⁊ ita ſicut dicit Aug. in epl̄a ad Euſicheū. Nōduꝫ eſt p̄dicatū euāgelium in vniuerſo orbe: ſꝫ hoc facto veniet ꝯſumatio mundi.

❡ In q̄ōnibus. cvij. ⁊. cviij. nihil ſcribēduꝫ occurrit niſi vt mādes eas memorie vt intelligas euāgelij legē: ⁊ reddere ſcias rōnē xp̄iane legi.

❡ De ꝯparatiōe legis noue ad veterē. Q̃ō. CVII.

DEinde ꝯſiderādū eſt de ꝯparatiōe legis noue ad legē veterem. ❡ Et circa h̃ querunt̃ q̄tuor. ❡ Primo vtrum lex noua ſit alia lex a lege veteri. ❡ 2° vtꝝ lex noua ipleat veterem. ❡ 3° vtꝝ lex noua cōtineatur in veteri. ❡ 4° que ſit grauior vtꝝ lex noua vel vetus.

❡ Utꝝ lex noua ſit alia a lege veteri. Arti. I.

AD primuꝫ ſic procedit̃. Uĩ ꝙ lex noua nō ſit alia a lege veteri. Utraq̄. n. lex dat̃ fidē dei hn̄tib⁹: qꝛ ſine fide eſt ipoſſe placere deo: vt dr̄ Heb. 11. ſed eadē fides eſt antiquoꝝ ⁊ modernoruꝫ: vt dr̄ in glo. Matth. 21. ḡ ēt eſt eadē lex. ❡ P̃. Aug. dicit in lib. ꝯ̃ Adamantū manichei diſcipulū: ꝙ breuis dr̄ia legis ⁊ euāgelij eſt timor ⁊ amor: ſꝫ ſꝫ hec duo noua lex ⁊ vet⁹ diuerſificari non pn̄t: qꝛ ēt in veteri lege ꝓponunt̃ p̄cepta charitatis Leuit. 19. Diliges ꝓximū tuum: ⁊ Deutr. 6. Diliges dñꝫ deū tuū. Silr̄ ēt diuerſificari nō pn̄t per aliā dr̄iam quā Aug. aſſignat ꝯ̃ Fauſtū: qꝛ vet⁹ teſtm̄ habuit pmiſſa

tpalia: nouũ teſtm̃ hʒ ꝓmiſſa ſpũalia ⁊ eterna: q2 ẽt in no
uo teſtõ ꝓmittunt̃ aliq̃ ꝓmiſſa tpalia ſ3 illõ Marci.10.
Accipiet cẽties tm̃ in tpe h̃ domos ⁊ fratres ⁊c̃. Et in ve
teri teſtõ ſperabant̃ ꝓmiſſa ſpũalia ⁊ eterna ſ3 illud ad
Heb.11. Nũc aũt meliorẽ p̃rĩaʒ appetũt.i.celeſtem: qõ dr̃
de ãtiqs p̃rib⁹. ğ vr̃ q̃ noua lex nõ ſit alia a veteri. ❡ S̃.
Apl's vr̃ diſtiguere vtrãq3 legẽ ad Ro.4. veterẽ legẽ ap
pellãs legẽ factoꝝ: legẽ võ nouã appellãs legẽ fidei: ſ3 lex
vet⁹ fuit ẽt fidei ſ3 illud Heb.11. Oẽs teſtimonio fidei ꝓ
bati ſũt: qõ dicit de p̃rib⁹ veteris teſti. Silr̃ ẽt lex noua ẽ
lex factoꝝ. Dr̃.n. Matth.5. Bñfacite his q oderũt vos ⁊
Luc.20. Hoc facite i meã ꝯmemorationẽ. ğ lex noua nõ
eſt alia a lege veteri. ❡ S3 ꝯ eſt qõ apl's dicit ad Heb.7.
Trãſlato ſacerdotio neceſſe ẽ vt legi trãſlatio fiat: ſ3 ali
ud eſt ſacerdotiũ noui ⁊ veteris teſti: vt ibidẽ aplus ꝓbat
ğ eſt ẽt alia lex. ❡ Rñ° dõ3: q̃ ſic ſupra dictũ ẽ: oĩs lex or
dinat ꝯuerſationẽ hũanã in ordine ad aliquẽ finẽ: ea aũt
que ordinãt̃ ad finẽ ſ3 rõnẽ finis duplr̃ diuerſificari pñt.
Uno° q2 ordinant̃ ad diuerſos fines: ⁊ hec eſt diuerſitas
ſpẽi maxĩe ſi ſit finis ꝓxim⁹. Alio° ſ3 ꝓpinq̃tatẽ ad finẽ
vel diſtãtiã ab ipſo: ſic p3 q̃ mot⁹ differũt ſpẽ ſm q̃ ordi
nant̃ ad diuerſos terminos: ſ3 võ q̃ vna ps mot⁹ eſt ꝓpin
quior termio q̃ alia attẽdit̃ dr̃ia in motu ſm ꝑfectũ ⁊ iꝑfe
ctũ. Sic ğ due leges diſtigui pñt duplr̃. Uno mõ q̃ſi oĩo
diuerſe: vtpote ordiate ad diuerſos fines: ſic lex ciuitatis
que eẽt ordiata ad h̃ q̃ pp'ls dñaret̃ eẽt ſpẽ differẽs ab il
la lege q̃ eẽt ad h̃ ordiata q̃ optiates ciuitatis dñarent̃.
Alio° due leges diſtigui pñt ſ3 q̃ vna ꝓpiqui⁹ ordinat ad
finẽ: alia võ remoti⁹: puta in vna ⁊ eadẽ ciuitate dat̃ alia
lex q̃ iponit̃ viris ꝑfectis q ſtatĩ pñt exeq̃ ea q̃ ꝑtinẽt ad
bonũ cõe: ⁊ alia lex dat̃ de diſciplina pueroꝝ q ſũt iſtruẽ
di q̃lr̃ poſtmodũ opa viroꝝ exequant̃. Dõ3 eſt ğ q̃ ſ3 p̃m
modũ lex noua nõ ẽ alia a lege veteri: q2 vtriuſq3 ẽ vn⁹ fi
nis.ſ. vt hoĩes ſubdant̃ deo: eſt aũt vn⁹ de⁹ ⁊ noui ⁊ veteri
teſti ſ3 illõ Ro.4. Un⁹ de⁹ ẽ q iuſtificat circũciſionẽ ex fi
de ⁊ ꝑputiũ p fidẽ. Alio mõ lex noua eſt alia a veteri: q2
lex vet⁹ eſt q̃ſi pedagog⁹ pueroꝝ: vt apl's dic̃ ad Gal.3. lex
aũt noua ẽ lex ꝑfectiõis: q2 eſt lex charitatis: de q̃ apl's di
cit ad Col.3. q̃ eſt vinculũ ꝑfectiõis. ❡ Ad p̃m ğ dõm q̃
vnitas fidei vtriuſq3 teſti atteſtat̃ vnitati finis. Dictũ eſt
enĩ ſupra q̃ ob3 theologicaꝝ vtutũ iter q̃s ẽ fides ẽ finis
vltim⁹: ſ3 tñ fides h3 aliũ ſtatũ i veteri ⁊ in noua lege: nã
qõ illĩ credebãt futurũ nos credim⁹ factũ. ❡ Ad 2m dõm
q̃ oẽs dr̃ie q̃ aſſignant̃ iter nouã legẽ ⁊ veterẽ accipiunt̃
ſ3 ꝑfectũ ⁊ iꝑfectũ: pcepta.n. legis cuiuſl3 dant̃ de acti
bus vtutũ: ad operãda aũt vtutũ opa alr̃ iclinãt̃ iꝑfecti q
nõdũ hñt vtutis habitũ: ⁊ alr̃ illi q ſunt ꝑ habitũ3 vtutis
ꝑfecti. Illi aũt q nõdũ hñt habitũ vtutis iclinant̃ ad agẽ
dũ vtutis opa ex aliq̃ cã extriſeca: puta ex ꝯminatiõe pe
naꝝ: vel ex ꝓmiſſiõe aliq̃ꝝ extriſecaꝝ remunerationũ3:
puta honoris vel diuitiaꝝ vl̃ alicui⁹ hmõi: ⁊ iõ lex vet⁹ q̃ da
bat̃ iꝑfectis.i. nõdũ ꝯſecutis grãʒ ſpũalẽ: dicebat̃ lex ti
moris: inq̃ntũ iducebat ad obſuãtiã pceptoꝝ p ꝯminatio
nẽ q̃rũdã penaꝝ: ⁊ dr̃ hr̃e tpalia q̃dã ꝓmiſſa. Illi autẽ q
hñt vtutẽ iclinant̃ ad vtutis opa agẽda pp amorẽ vtutis
nõ pp aliquã penã: aut remuneratiõnẽ extriſecã: ⁊ iõ lex
noua: cui⁹ p̃ncipalitas ꝯſiſtit in ipſa ſpũali grã idita cordi
bus: dr̃ lex amoris: ⁊ dr̃ hr̃e ꝓmiſſa ſpũalia ⁊ eterna: que
ſunt obiecta vtutis p̃cipue charitatis: ⁊ ita p ſe in ea incli
nant̃ nõ q̃ſi in extranea: ſ3 q̃ſi in ꝓpria: ⁊ pp h̃ ẽt lex vet⁹
dr̃ cohibere manũ nõ animũ: q2 q timore pene ab aliquo
pctõ abſtinet nõ ſimplr̃ eius volũtas a pctõ recedit: ſicut
recedit volũtas ei⁹ q amore iuſtitie abſtinet a pctõ: ⁊ pp
h̃ lex noua q̃ eſt lex amoris dr̃ animũ cohibere. Fuerunt
tñ aliq in ſtatu veteris teſti hñtes charitatẽ ⁊ grãm ſpũs
ſci: q p̃ncipalr̃ expectabãt ꝓmiſſiões ſpũales ⁊ eternas: ⁊
ſ3 h̃ ꝑtinebãt ad legẽ nouã. Silr̃ ẽt in nouo teſtõ ſunt ali
qui carnales nõdũ ꝑtingẽtes ad ꝑfectionẽ noue legis: q̃s
oportuit ẽt in nouo teſtõ iduci ad vtutis opa p timorẽ pe
narũ: ⁊ p aliq̃ tpalia ꝓmiſſa: lex aũt vet⁹ ⁊ ſi pcepta cha
ritatis daret: nõ tñ p eã dabat̃ ſpũs ſanct⁹: p quẽ diffun
dit̃ charitas in cordib⁹ nr̃is: vt dr̃ Ro.5. ❡ Ad 3m dõ3: q̃
ſic.ã. dẽ3 ẽ: lex noua dr̃ lex fidei: iq̃3m ei⁹ p̃ncipalitas ꝯſiſtit
in ipſa grã q̃ iteri⁹ dat̃ credẽtib⁹: vñ dr̃ grã fidei. Hab3 ãt
ſcdario aliq̃ fcã ⁊ moralia ⁊ ſacralia: ſ3 i his nõ ꝯſiſtit p̃n
cipalitas legis noue: ſicut p̃ncipalitas veteris legis in eis
ꝯſiſtebat. Illi aũt q in veteri teſtõ deo fuerũt accepti p fi
dẽ: ſ3 h̃ ad nouũ3 teſtm̃ ꝑtinebat: nõ.n. iuſtificabant̃ niſi
p fidẽ3 xp̃i: q eſt actor noui teſtamẽti: vñ ⁊ de Moyſe dic̃
apl's ad Heb.11. q̃ maiores diuitias eſtimabat theſauro
egyptioꝝ improperiũ3 xp̃i.

❡ Utꝝ lex noua legẽ veterẽ ipleat. Arti. II.

AD ſecundũ ſic pcedit̃. Ur̃ q̃ lex no
ua legẽ veterẽ nõ ipleat
Impletio ẽt ꝯriat̃ euacuatiõi: ſ3 lex noua eua
cuat vel excindit obſuãtias legis veteris. Dic̃
enĩ apl's ad Gal.5. Si circũcidimini xp̃s nihil
vobis ꝓderit. ergo lex noua nõ eſt ipletiua veteris legis.
❡ S̃. Cõtrariũ nõ eſt ipletiuũ ſui ꝯrij: ſ3 dñs in lege no
ua ꝓpoſuit q̃dã pcepta ꝯria pceptis veteris legis. Dr̃ enĩ
Matth.5. Audiſtis q2 dctm̃ eſt antiq̃s. Quicũq3 dimiſit
vxorẽ ſuã det ei libellũ repudij: ego aũt dico vobis q̃cũq3
dimiſerit vxorẽ ſuã facit eã mecbari: ⁊ idẽ ꝯ̃iter p3 in ꝓ
hibitiõe iuramẽti: ⁊ ẽt in ꝓhibitiõe talionis ⁊ in odio ini
micoꝝ. Silr̃ ẽt vr̃ dñs excluſiſſe pcepta veteris legis de
diſcretiõe ciboꝝ Matth.15. dicẽs. Nõ qõ itrat in os coi
nquinat hoĩe3. ğ lex noua nõ eſt ipletiua veteris. ❡ S̃. Qui
cũq3 ꝯ legẽ agit nõ iplet legẽ: ſ3 xp̃s in aliqb⁹ ꝯ lege3 fecit
tetigit.n. leproſũ3: vt dr̃ Matth.8. qõ erat ꝯ legẽ. Silr̃ ẽt
vr̃ ſabbatũ pluries violaſſe: vñ de eo dicebãt iudei Jo.9.
Nõ eſt hic hõ a deo q ſabbatũ nõ cuſtodit. ğ xp̃s nõ iple
uit legẽ: ⁊ ita lex noua data a xp̃o nõ eſt veteris ipletiua.
❡ S̃. In veteri lege ꝯtinebant̃ pcepta moralia: cerimo
nialia ⁊ iudicialia: vt ſupra dictũ ẽ: ſ3 dñs Matth.5. vbi
q̃ntũ3 ad aliq̃ legẽ ipleuit: nullã mẽtionẽ3 vr̃ facere de iu
dicialib⁹ ⁊ cerimonialib⁹. ğ vr̃ q̃ lex noua nõ ſit totalr̃ ve
teris ipletiua. ❡ S3 ꝯ eſt qõ dñs dicit Matth.5. Nõ ve
ni ſoluere legẽ ſ3 adiplere: ⁊ poſtea ſubdit. Iota vnũ aut
vn⁹ apex nõ p̃teribit a lege donec oĩa fiãt. ❡ Rñ° dõm:
q̃ ſic dictũ eſt: lex noua ꝯparat̃ ad veterẽ ſic ꝑfectũ ad i
ꝑfectũ: oẽ aũt ꝑfectũ adiplet id qõ iꝑfecto deeſt: ⁊ ſ3
hoc lex noua adiplet veterẽ legẽ inq̃ntũ ſupplet illud qõ
veteri legi deerat. In veteri aũt lege duo pñt ꝯſiderari.ſ.
finis ⁊ pcepta ꝯtẽta in lege. Finis võ cuiuſlib3 legis eſt vt
hoĩes efficiant̃ iuſti ⁊ vtuoſi: vt ſupra dictũ eſt: vñ ⁊ finis
veteris legis erat iuſtificatio hoĩu3: quã q̃dẽ lex efficere
nõ poterat: ſ3 figurabat q̃buſdã cerimonialib⁹ factis ⁊ ꝓ
mittebat vbis: ⁊ q̃ntũ ad h̃ lex noua iplet veterẽ legẽ iuſti
ficãdo p vtute3 paſſiõis xp̃i: ⁊ h̃ eſt qõ apl's dic̃ ad Ro.8.
q̃ ipoſſe erat legi: de⁹ filiũ ſuũ mittẽs in ſilitudinẽ carnis
pctĩ dãnauit pctm̃ in carne: vt iuſtificatio legis ipleret̃ in
nobis: ⁊ q̃ntũ ad h̃ lex noua exhibet qõ lex vetus ꝓmitte
bat ſ3 illud. 2. ad Cor. p̃. Quotquot ꝓmiſſiões dei ſunt in
illo eſt.ſ. in xp̃o: ⁊ iteꝝ q̃ntũ ad h̃: ꝯplet ẽt qõ vet⁹ lex figu
rabat: vñ ad Col.2. dr̃ de cerimonialib⁹ q̃ erãt vmbra fu
turoꝝ. Corp⁹ aũt xp̃i.i. vitas ꝑtinet ad xp̃3: vñ lex noua dr̃
lex vitatis: lex aũt vet⁹ vmbre vel figure: pcepta võ vete
ris legis adipleuit xp̃s ⁊ ope ⁊ doctria: ope q̃dẽ: q2 circũci
di voluit: ⁊ alia legalia obſuare: q̃ erãt tpe illo obſeruãda
ſ3 illõ Gal.4. Factũ ſub lege. Sua aũt doctria adipleuit

ꝑcepta legis tripl'r. Pͥo q̄dē ver̄ itellectū legis exp̄mendo: ſicut p̄z in homicidio ⁊ adulterio: in q̄ꝝ ꝓhibitōe ſcribe ⁊ pharisei nō itelligebāt niſi exteriorē actū ꝓhibitū: vñ dñs legē adīpleuit: oñdēdo ēt interiores act' pctōꝝ cadere ſub ꝓhibitiōe. Scđo adīpleuit dñs ꝑcepta legi ordinādo q̄uo tuti' obſuaret̄ qđ lex vet' ſtatuerat: ſic̄ lex vet' ſtatuerat: vt hō nō piuraret: ⁊ h̄ tuti' ꝯſuaret̄ ſi oīo a iuramēto abſtineat niſi in cā necītatis. Tertio adīpleuit dñs ꝑcepta legis ſupaddēdo q̄dā ꝑfectiōis ꝯſilia: vt p̄z Mat. 19. vbi dicēti ſe obſuaſſe ꝑcepta veteris legis dicit. Unū tibi deeſt: ſi vis ꝑfect' eē vade ⁊ vēde oīa q̄ hēs ⁊c̄. ¶ Ad p̄m̄ ḡ dōꝫ: ꝙ lex noua nō euacuat obſuātiā veteris legi niſi q̄ꝺtū ad cerimōialia: vt ſupra dcm̄ ē: hec aūt erāt in figurā futuri: vñ ex h̄ ipſo ꝙ cerimōialia ꝑcepta ſūt īpleta ꝑfectis his q̄ figurabant̄: nō ſunt vlteri' obſuāda: q̄ ſi obſuarent̄ adhuc ſignificaret̄ aliq̄d vt futuꝝ ⁊ nō īpletū: ſic̄ ēt ꝓmiſſio futuri doni locū iā nō h̄ꝫ ꝓmiſſiōe iā īpleta ꝑ doni exhibitionē: ⁊ ꝑ hūc modū cerimonie legis tollunt̄ cū īplent̄. ¶ Ad 2m̄ dōꝫ: ꝙ ſicut Aug. dicit ꝯ̄ Fauſtū. Precepta illa dñi nō ſūt ꝯ̄ria ꝑceptis veteris legis: qđ. n. dñs ꝑcepit de vxore dimittēda nō eſt ꝯ̄riū ei qđ lex ꝑcepit: neq̄ꝫ. n. ait lex q̄ voluerit dimittat vxorē: cui eēt ꝯ̄riū nō dimittere: ſꝫ vtiq̄ꝫ nolebat dimitti vxorē a viro q̄ hāc interpoſuit morā vt in diſcidiū anim' ꝑceps libelli ꝯſcriptiōe refract' abſiſteret: vñ dñs ad h̄ ꝯfirmādum vt nō facile vxor dimittat̄: ſolā cāꝫ fornicatiōis excepit. Et idē ēt dōꝫ eſt in ꝓhibitiōe iuramēti: ſicut dcm̄ ē: ⁊ idē ēt p̄z in ꝓhibitiōe taliōis. Taxauit. n. modū vīdicte lex vt nō ꝓcederetur ad imoderatā vindictā: a qua dñs ꝑfecti' remouit eū q̄ monuit oīo a vīdicta abſtinere. Circa odiū v̄o inimicorū remouit falſuꝫ phariſeoꝝ itellectū nos monēs vt ꝑſona odio nō h̄ret̄: ſꝫ culpa. Circa diſcretionē v̄o ciboꝝ q̄ cerimonialis erat dñs nō mādauit vt tūc nō obſuarent̄: ſꝫ oſtēdit ꝙ nulli cibi ſꝫ ſuā nāꝫ: ſꝫ ſolū ſm̄ figurā: vt ſupra dcm̄ eſt. ¶ Ad 3m̄ dōꝫ: ꝙ cerimōialia ꝑcepta legis nō cōmemorant̄ Matth. 5. q̄ eoꝝ obſuantia totalr̄ excludit̄ ꝑ īpletionē: vt dcm̄ eſt. De iudicialib' v̄o ꝑceptis ꝯmemorauit ꝑceptū taliōis: vt qđ de h̄ diceret̄ de oīb' alijs eſſet itelligēdū: in quo q̄dē ꝑcepto docuit legis itētionē nō eē ad h̄ ꝙ pena talionis q̄reret̄ ꝑꝑ liuorē vindicte: quē ipſe excludit monēs ꝙ hō dꝫ eē paratus ēt maiores iniurias ſufferre: ſꝫ ſolū ꝑꝑ amorēꝫ iuſtitie: qđ adhuc in noua lege remanet. ¶ Ad 4m̄ dōꝫ: ꝙ tact' leproſi erat ꝓhibit' in veteri lege: q̄ ex h̄ icurrebat hō quādā irregularitatis imūditiā: ſicut ⁊ ex tactu mortui: vt ſupra dictū eſt: ſꝫ dñs qui erat mūdator leproſi imūditiā icurrere nō poterat. Per ea aūt q̄ fecit in ſabbato ſabbatū nō ſoluit ſm̄ rei v̄itatē: ſicut ipſe magr̄ in euāgelio oſtēdit: tū q̄ opabat̄ miracula v̄tute diuia: q̄ ſemꝑ opat̄ in reb': tū q̄ ſalutis humane opa faciebat cū phariſei ēt ſaluti aīaliū i die ſabbati ꝓuiderēt: tū ēt q̄ rōne necītatis diſcipulos excuſauit in ſabbato ſpicas colligētes: ſꝫ videbat̄ ſoluere ſm̄ ſupſtitioſuꝫ itellectū phariſeoꝝ q̄ credebāt ēt a ſalubrib' opib' eſſe in die ſabbati abſtinēdū: qđ erat ꝯ̄ intētionē legis.

¶ Utꝝ lex noua in lege veteri ꝯtineat̄. Arti. III.

AD tertiū ſic ꝓceditur. Ur̄ ꝙ lex noua in lege veteri nō ꝯtineat̄. Lex eni noua ꝑcipue in fide ꝯſiſtit: vñ dr̄ lex fidei vt p̄z Ro. 4. ſꝫ multa credēda tradunt̄ in noua lege: q̄ in veteri lege nō ꝯtinent̄. ḡ lex noua nō ꝯtinet̄ in veteri. ¶ P̄. Quedā glo. dicit Matth. 5. ſuper illō. Qui ſoluerit vnū de mādatis iſtis minimis: ꝙ mādata legis ſūt miora: in euāgelio v̄o ſunt mādata maiora: mai' aūt nō pōt ꝯtineri i miori. ḡ lex noua nō ꝯtinet̄ i veteri. ¶ P̄. Qđ ꝯtinet̄ in altero ſil' h̄r habito illo: ſi igr̄ lex noua ꝯtineret̄ in veteri ſeq̄ret̄ ꝙ hita veteri lege h̄eat̄ ⁊ noua: ſupfluū igr̄ fuit hita veteri lege iteꝝ dari nouā: nō ḡ noua lex ꝯtinet̄ in veteri. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ dr̄ Ezech. p̄. Rota erat in rota. i. nouū teſtm̄ i veteri: vt Greg. expōit. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ aliq̄d ꝯtinet̄ dupl'r. Uno° in actu ſic̄ locatū in loco. Alio° v̄tute ſic̄ effect' in cā vl' ꝯplemētū i ꝯpleto: ſic̄ gen' ꝯtinet ſpēs ꝑtāte: ⁊ ſic̄ tota arbor ꝯtinet̄ in ſeīe ⁊ ꝑ hūc modū noua lex ꝯtiet̄ i veteri. Dictū ē. n. ꝙ noua lex ꝯparat̄ ad veterē: ſic̄ ꝑfectū ad īꝑfectū: vñ Chryſo. exponēs illō qđ h̄r Marci. 4. Ultro terra fructificat: p̄mū herbā deide ſpicā: deide plenū frumētū in ſpica: ſic dic̄. p̄ herbaꝫ fructificat in lege nāe: poſtmodum ſpicas in lege Moyſi: poſtea plenū frumētū in euāgelio. Sic igr̄ ē lex noua in veteri lege: ſic̄ fruct' in ſpica. ¶ Ad p̄m̄ ḡ dōm: ꝙ oīa q̄ credēda tradūt̄ in nouo teſtō explicite ⁊ apte tradūtur credēda i veteri teſtō: ſꝫ īplicite ſub figura: ⁊ ſm̄ h̄ ēt q̄ꝺtū īplicite ſub figura: ⁊ ſꝫ h̄ ēt q̄ꝺtuꝫ ad credēda lex noua ꝯtinet̄ i veteri. ¶ Ad 2m̄ dōꝫ: ꝙ ꝑcepta noue legi dr̄r eē maiora q̄ꝫ ꝑcepta veteris legis q̄ꝺtū ad explicitā manifeſtationē: ſꝫ q̄ꝺtū ad ipſā ſubaꝫ ꝑceptoꝝ noui teſti oīa ꝯtinent̄ in veteri teſtō: vñ Aug. dic̄ ꝯ̄ Fauſtuꝫ: ꝙ pene oīa q̄ mōuit vl' ꝑcepit dñs vbi adiūgebat. Ego aūt dico vobis: inueniunt̄ ēt in illis veterib' libris: ſꝫ q̄ nō itelligebāt homicidiū niſi ꝑemptionē corporis hūani: apuit dñs oēꝫ iniquū motū ad nocēdū fratri in homicidij gn̄e deputari: ⁊ q̄ꝺtū ad hm̄ manifeſtatiōes ꝑcepta noue legis dr̄r maiora ꝑceptis veteris legis: nihil tñ ꝓhibꝫ mai' in miori v̄tute ꝯtineri: ſicut arbor ꝯtinet̄ in ſemie. ¶ Ad 3m̄ dōꝫ: ꝙ illud qđ īplicite datū eſt opꝫ explicari: ⁊ iō poſt veterē legē latā oportuit ēt nouam legē dari.

¶ Utꝝ lex noua ſit grauior q̄ꝫ vetus. Arti. IIII.

AD quartū ſic ꝓce'. Ur̄ ꝙ lex noua ſit grauior q̄ꝫ lex vet' Mat. ii. 5. ſup' illō. Qui ſoluerit vnū de mādatꝭ his minimis: dic̄ Chryſo. Mādata Moyſi i actu facilia ſūt: vt nō occides: nō adulterabis: mandata xp̄i aūt. ſ. nō iraſcaris: nō ꝯcupiſcas i actu difficilia ſūt: ḡ lex noua ē grauior q̄ꝫ vet'. ¶ P̄. Facili' ē terrena ꝓſperitate vti q̄ꝫ tribulatiōes ꝑpeti: ſꝫ in veteri teſtō obſuatione veteris legis ꝯſeq̄bat̄ ꝓſpitas tp̄alis: vt p̄z Deutr. 28. Obſuatores aūt noue legis ꝯſeq̄t̄ multiplex aduerſitas ꝓut dr̄. 2. ad Cor. 6. Exhibeam' noſmetipſos ſic̄ dei miniſtros in multa patiētia: in tribulationib': in necītatib': in āguſtijs ⁊c̄. ḡ lex noua ē grauior q̄ꝫ lex vetus. ¶ P̄. Qđ ſe hꝫ ex additiōe ad alteꝝ vr̄ eē difficilius: ſꝫ lex noua ſe hꝫ ex additiōe ad veterē: nā lex vet' ꝓhibuit ꝑiuriū: lex noua ēt iuramētū: lex vet' ꝓhibuit diſcidiū vxoris ſine libello repudij: lex aūt noua oīo diſcidiū ꝓhibuit: vt p̄z Mat. 5. ſꝫ expōnē Aug. ḡ lex noua eſt grauior q̄ꝫ vet'. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt qđ dr̄ Matth. 6. Uenite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ onerati eſtis: qđ exponēs Hylari' dic̄. Legis difficultatib' laborātes: ⁊ pctis ſclī oneratos ad ſe aduocat: ⁊ poſtmoduꝫ de iugo euāgelij ſubdit. Iugū. n. meū ſuaue ē: ⁊ on' meuꝫ leue. ḡ lex noua ē leuior q̄ꝫ vet'. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ circa opa v̄tutis: de q̄b' ꝑcepta legis dant̄ duplex difficultas attēdi pt̄. Una q̄dē ex ꝑte exterioꝝ opeꝝ: q̄ ex ſeipſis quādā difficultatē hñt: ⁊ grauitatē: ⁊ q̄ꝺtū ad h̄ lex vet' ē multo grauior q̄ꝫ noua: q̄ ad plēs act' exteriores obligabat lex vet' in multiplicib' cerimōijs q̄ꝫ lex noua: q̄ ꝑter ꝑcepta legis nāe pauciſſima ſupaddit i doctria xp̄i ⁊ aploꝝ: ſꝫ aliqua ſunt poſtmodū ſupaddita ex īſtitutiōe ſcōꝝ patꝝ: i q̄b' ēt Aug. dic̄ eē moderationē attēdēdā: ne ꝯuerſatio fideliuꝫ oneroſa reddat̄: dic̄. n. ad inq̄ſitiōes Ianuarij de q̄buſdā ꝙ ipſā religionē nr̄aꝫ quā in māifeſtiſſimis ⁊ pauciſſimis celebrationū ſacr̄is dei voluit mīa eē liberā ſuilib' ꝓmūt onerib'

enerib⁹ a deo: vt tolerabilioꝛ ſit ↄditio iudeoꝝ q̄ legalib⁹ ſacr̄is nō hūanis pſūptionib⁹ ſubijciunt̄. alia aūt difficultas ē circa opa v̄tutū in iterioꝛib⁹ actib⁹: puta ꝙ aliqs op⁹ v̄tutis exerceat ꝓmpte: ⁊ delectabilr̄: ⁊ circa h̄ difficile eſt v̄t⁹: h̄.n. nō hn̄ti v̄tutē ē valde difficile: ſꝫ ꝑ v̄tutē reddit̄ facile: ⁊ q̄ntū ad h̄ p̄cepta noue legis ſūt grauioꝛa p̄ceptis veteris legis: q2 in noua lege ꝓhibent̄ iterioꝛes mot⁹ animi q̄ expſſe in veteri lege nō ꝓhibebāt̄ in oīb⁹: ⁊ ſi in aliq̄b⁹ ꝓhiberēt̄: in q̄b⁹ tn̄ ꝓhibēdis pena nō apponebat̄: h̄ aūt ē difficillimū nō hn̄ti v̄tutē: ſic̄ ēt ph̄s dic̄ in .5. ethic̄. ꝙ opari ea q̄ iuſt⁹ opat̄ facile ē: ſꝫ opari ea eo mō q̄ iuſt⁹ opat̄. ſ. delectabilr̄: ⁊ ꝓmpte ē difficile nō hn̄ti iuſtitiā: ⁊ ſic etiam dr̄ .1. Jo. 5. ꝙ mādata eius grauia nō ſunt: qḋ exponēs Aug. dic̄ ꝙ nō ſunt grauia amāti: ſꝫ nō amāti ſunt grauia. ¶ Ad p̄ᵐ g̃ dōꝫ: ꝙ auc̄tas illa loqt̄ expſſe de difficultate noue legis q̄ntū ad expſſā cohibitionē iterioꝛum motuū. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ aduerſitates q̄s patiunt̄ obſuatoꝛes noue legis nō ſūt ab ipſa lege ipoſite: ſꝫ tn̄ ꝑꝑ amorē: in q̄ ipſa lex ↄſiſtit facilr̄ tolerant̄: q2 ſic̄ Aug. dic̄ in li. de v̄bis dn̄i: oīa ſeua ⁊ imania: facilia ⁊ ꝓpe nulla efficit amoꝛ. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ ille additōes ad p̄cepta veteri legi ad h̄ oꝛdinant̄: vt facili⁹ ipleat̄ qḋ vet⁹ lex mādabat: ſicut Aug. dicit. ⁊ iō per h̄ nō oſtendit̄: ꝙ noua lex ſit grauioꝛ: ſed magis ꝙ ſit facilioꝛ.

¶ De his q̄ ↄtinent̄ in lege noua. Qō. CVIII.

Deinde ↄſiderādū eſt de his q̄ ↄtinētur in lege noua. ¶ Et circa h̄ q̄rūt̄ q̄tuoꝛ. ¶ Pꝛio vtꝝ lex noua debeat aliq̄ opa exterioꝛa p̄cipe vl̄ ꝓhibere ¶ 2º vtꝝ ſufficiēter ſe hēat i exterioꝛib⁹ actib⁹ p̄cipiēdis vel ꝓhibēdis. ¶ 3º vtrū ↄueniēter iſtituat hoies quātū ad act⁹ exterioꝛes. ¶ 4º vtꝝ ↄueniēter ſupaddat ↄſilia p̄ceptis.

¶ Utꝝ lex noua aliquos exterioꝛes actus debeat p̄cipere vel ꝓhibere. Articulus. I.

Ad pꝛimū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ lex noua nullos exterioꝛes act⁹ d̄beat p̄cipe vl̄ ꝓhibere. Lex.n. noua eſt euāgeliū regni ſꝫ illḋ Matth. 24. Pꝛedicabit̄ h̄ euāgeliū regni: in vniuerſo oꝛbe: ſꝫ regnū dei nō ↄſiſtit in exterioꝛib⁹ actib⁹: ſꝫ ſolū in iterioꝛib⁹ ſꝫ illḋ Luc. 17. Regnū dei itra vos ē: ⁊ Ro. 14. Nō eſt regnū dei eſca ⁊ pot⁹: ſꝫ iuſtitia: ⁊ pax: ⁊ gaudiū in ſpū ſcō. g̃ lex noua nō dꝫ p̄cipe vl̄ ꝓhibere aliq̄s exterioꝛes act⁹. ¶ P̄. Lex noua ē lex ſpūs vt dr̄ Ro. 8. ſꝫ vbi ſpūs dn̄i ibi libertas: vt dr̄ .2. ad Coꝛ. 3. Nō eſt aūt libertas vbi hō obligat̄ ad aliq̄ opa exterioꝛa faciēda vl̄ vitāda. g̃ lex noua nō ↄtinet aliq̄ p̄cepta: vl̄ ꝓhibitiōes exterioꝝ actuū. ¶ P̄. Oēs exterioꝛes act⁹ ꝑtinere itelligunt̄ ad manū: ſic̄ iterioꝛes act⁹ ꝑtinēt ad aiā: ſꝫ hec ponit̄ dr̄ia iter nouā legē ⁊ veterē: ꝙ vetus lex cohibet manū: ſꝫ lex noua cohibet aiā. g̃ i lege noua nō debēt poni ꝓhibitiōes ⁊ p̄cepta exterioꝝ actuū: ſꝫ ſolū iterioꝝ. ¶ Sꝫ ↄ̄ ē ꝙ ꝑ legē nouā efficiunt̄ hoies filij lucis: vn̄ dr̄ Jo. 12. Credite i lucē: vt filij lucis ſitis: ſꝫ filios lucis decꝫ opa lucis facere: ⁊ opa tenebraꝝ abijcere ſꝫ illud Eph. 5. Eratis aliq̄n tenebre: nūc aūt lux in dn̄o: vt filij lucis ābulate. g̃ lex noua q̄dā exterioꝛa opa debuit ꝓhibere: ⁊ q̄dā p̄cipe. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ ſic̄ ſupꝛa dc̄ꝫ ē: p̄ncipalitas legis noue ē gr̄a ſpūs ſci: q̄ manifeſtat̄ in fide ꝑ dilectionē opāte: hāc aūt gr̄aꝫ ↄſequunt̄ hoies ꝑ dei filiū hoiē factū: cui⁹ hūanitatē p̄ repleuit gr̄a: ⁊ exide ē ad nos deriuata: vn̄ dr̄ Jo. p̄. Uerbū caro factū ē. ⁊ poſtea ſubdit̄. Plenū gr̄e ⁊ v̄itatis: ⁊ ifra de plenitudīe ei⁹ nos oēs accepim⁹: ⁊ gr̄aꝫ pro gr̄a: vn̄ ſubdit̄ ꝙ gr̄a ⁊ v̄itas ꝑ ieſuꝫ xp̄ꝫ fc̄ā ē. Et iō ↄueniēt vt ꝑ aliq̄ exterioꝛa ſenſibilia gr̄a a v̄bo icarnato ꝓfluēs i nos deducat̄: ⁊ ex gr̄a iterioꝛi: ꝑ quā caro ſpūi ſubdit̄ exterioꝛa q̄dā opa ſenſibilia ꝓducāt̄. Sic igr̄ exterioꝛa opa 2ʳ ad gr̄aꝫ ꝑtinere pn̄t. Uno⁹ ſic̄ iducētia aliq̄lr̄ ad gr̄aꝫ: ⁊ talia ſūt opa ſacroꝝ: q̄ in noua lege ſūt iſtituta: ſic̄ baptiſm⁹ eucariſtia: ⁊ alia hm̄ōi. Alia v̄o ſūt opa exterioꝛa: q̄ ex iſtinctu gr̄e ꝓducūt̄: ⁊ in his eſt q̄dā dr̄ia attēdēda. Quādā.n. hn̄t nec̄ciā ↄueniētiā vl̄ ↄ̄rietatē ad iterioꝛē gr̄aꝫ q̄ i fide ꝑ dilectionē opāte ↄſiſtit: ⁊ hm̄ōi exterioꝛa opa ſūt p̄cepta vl̄ ꝓhibita in lege noua: ſic̄ p̄cepta ē ↄfeſſio fidei: ⁊ ꝓhibita negatio. Dr̄.n. Matth. 10. Qui ↄfitebit̄ me corā hoib⁹ ↄfitebor ⁊ ego eū corā pr̄e meo: q̄ aūt negauerit me corā hoibus negabo ⁊ eū corā pr̄e meo. Alia v̄o ſūt opa q̄ nō hn̄t nec̄ciā ↄ̄rietatē vel ↄueniētiā ad fidē ꝑ dilectionē opātē. ⁊ talia opa nō ſūt in noua lege p̄cepta vel ꝓhibita ex ipſa p̄ᵃ legi iſtitutiōe: ſꝫ relicta ſūt a legiſlatoꝛe. ſ. xp̄o vnicuiq̄ ſꝫ ꝙ alicui⁹ curā gerere dꝫ: ſic̄ vnicuiq̄ liberū ē circa talia d̄terminare q̄d ſibi expediat facere vl̄ vitare ⁊ cuicūq̄ p̄ſidēti circa talia oꝛdinare ſuis ſubditis q̄d ſit in talib⁹ faciēdū vl̄ vitādū: vn̄ ēt q̄ntū ad h̄ dr̄ lex euāgelij: lex libertatis: nā lex vet⁹ multa determinabat: ⁊ pauca relinq̄bat hoiū libertati determināda. ¶ Ad p̄ᵐ g̃ dōꝫ: ꝙ regnū dei in iterioꝛib⁹ actib⁹ ↄſiſtit p̄ncipal̄r: ſꝫ ex ↄ̄ñti ēt ad regnuꝫ dei ꝑtinēt oīa illa ſine q̄b⁹ iterioꝛes act⁹ eē nō pn̄t: ſic̄ ſi regnū dei eſt iterioꝛ iuſtitia: ⁊ pax: ⁊ gaudiū ſpūale nec̄e ē ꝙ oēs exterioꝛes act⁹ qui repugnāt iuſtitie: aut paci: aut gaudio ſpūali: repugnēt ēt regno dei: ⁊ iō ſūt in euāgelio regni ꝓhibēda: illa v̄o q̄ idifferenter ſe hn̄t reᵈ hoꝝ: puta cōedere hos vl̄ illos cibos: in his nō ē regnū dei. vn̄ apl̄s p̄mittit. Nō ē regnū dei eſca ⁊ pot⁹. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ ſꝫ ph̄m in p̄ metha. liber ē q̄ ſui cā ē: ille g̃ libe aliq̄d agit q̄ ex ſeipo agit qḋ aūt hō agit ex hitu ſue nāe ↄue̅ⁱ ex ſeipo agit: q2 hit⁹ iclinat i modū nāe: ſi v̄o hit⁹ eēt nāe repugnās: hō nō ageret: ſꝫ ꝙ ē ipe: ſꝫ ſꝫ aliq̄ coꝛruptionē ſibi ſupueniētē. Q2 igr̄ gr̄a ſpūs ſci eſt ſic̄ iterioꝛ hit⁹ nobis ifuſus iclināſ nos ad recte opādū fac̄ nos libere opari ea q̄ ↄueniūt gr̄e: ⁊ vitare ea q̄ gr̄e repugnāt. Sic igr̄ lex noua dr̄ lex libtatꝭ 2ʳ. Uno⁹ q2 nō artat nos ad faciēda vl̄ vitāda aliq̄ niſi q̄ de ſe ſūt vl̄ nec̄ia: vl̄ repugnātia ſaluti: q̄ cadūt ſub p̄cepto: vl̄ ꝓhibitiōe legis. Scḋo. q2 hm̄ōi p̄cepta vl̄ ꝓhibitiōes fac̄ nos libe iplere iq̄ntū ex iterioꝛi iſtictu gr̄e ea iplem⁹: ⁊ ꝑꝑ hec duo lex noua dr̄ lex ꝑfc̄e libtatꝭ Jac. p̄. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ lex noua ꝓhibēdo aiū ab ioꝛdinatꝭ motib⁹ oꝫ ēt ꝙ cohibeat manū ab ioꝛdinatꝭ actib⁹: q̄ ſūt effec̄us iterioꝝ motuū.

¶ Utrum lex noua ſufficienter exterioꝛes actus oꝛdinauerit. Articulus. II.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ lex noua iſufficiēter exterioꝛes act⁹ oꝛdinauerit. Ad legē.n. nouā p̄cipue ꝑtinere vr̄ fides ꝑ dilectionē operās ſꝫ illḋ ad Gal. 5. In xp̄o ieſu: neq̄ circūciſio aliq̄d valꝫ: neq̄ p̄putiū: ſꝫ fides q̄ ꝑ dilectionē opat̄: ſꝫ lex noua explicauit q̄dā credēda: q̄ nō erāt in veteri lege explicita: ſic̄ de fide trinitatꝭ. g̃ ēt d̄buit ſupaddere aliq̄ exterioꝛa opa moꝛalia: q̄ nō erāt i veteri lege determiata. ¶ P̄. In veteri lege nō ſolū ſūt iſtituta ſacr̄a: ſꝫ ēt aliq̄ ſacra: vt ſupꝛa dc̄ꝫ ē: ſꝫ i noua lege ⁊ ſi ſint iſtituta aliq̄ ſacr̄a: nulla tn̄ ſacra iſtituta a deo vident̄: puta q̄ ꝑtineāt vl̄ ad ſcificationē alicui⁹ tēpli: vl̄ vaſoꝝ: vl̄ ēt ad aliq̄ ſolēnitatē celebrādā. g̃ lex noua iſufficienter exterioꝛa opa oꝛdiauit. ¶ P̄. In veteri lege ſic̄ erāt q̄dā obſuātie ꝑtinētes ad dei miſtros: ita ēt erāt q̄dā obſuātie ꝑtinētes ad ppl̄ꝫ: vt ſupꝛa dc̄ꝫ ē: cū de cerimōialib⁹ veteris legis ageret̄: ſꝫ in noua lege vident̄ aliq̄ obſuātie eē date miſtris dei: vt pꝫ Matth. 10. Nolite poſſidere aurū: neq̄ argētū: neq̄ pecunias in ȝonis vr̄is: ⁊ cetera q̄ ibi ſequunt̄: ⁊ q̄ dn̄r Luc. 6. ⁊ 10. g̃ ēt debuerūt aliq̄ obſuātie

ſtitui in noua lege ad ppl'z fidelē ptinētes. ¶ P̄. In veteri lege p̄ter moralia ⁊ cerimōialia fuerūt q̄dā iudicialia p̄cepta: ſʒ in lege noua nō tradunt̄ aliq̄ iudicialia p̄cepta ḡ lex noua iſufficiēter exteriora opa ordiaiut. ¶ Sʒ ꝯ ē qd̄ dn̄s dic̄ Matt. 7. Ōis q̄ audit v̄ba mea hec ⁊ fac̄ ea aſſilabit̄ viro ſapiēti q̄ edificauit domū ſuā ſupra petrā: ſʒ ſapiēs edificator nihil omittit cor̄: q̄ ſūt neccīa ad edificiū. ḡ in v̄bis xp̄i ſufficiēter ſunt oīa poſita q̄ ptinēt ad ſalutē hūanā. ¶ R̄n̄ dd̄ʒ: q̄ ſic̄ dc̄ʒ ē: lex noua in exteriorib̄ illa ſolū p̄cipe debuit: vl̄ ꝓhibere p̄ q̄ in grām itroducimur: vl̄ q̄ ptinēt ad rectū grē vſuʒ ex neccītate: ⁊ q̄ grāʒ ex nobis ꝯſeq̄ nō poſſum⁹: ſʒ p̄ xp̄ʒ ſolū: iō ſacra p̄ q̄ grāʒ ꝯſeqmur ipſe dn̄s iſtituit per ſeipʒ. ſ. bap̄m: eucharīſtiā: ordinē miſtror̄ noue legis iſtituēdo apl'os. ⁊. 72. diſcipulos: ⁊ pniāʒ: ⁊ m̄rimoniū iduiſibile: ꝯfirmationē ēt ꝓmiſit p̄ ſp̄ūs ſcī miſſionē. Ex ei⁹ ēt iſtitutiōe apl'i legunt̄ oleo īfirmos vngendo ſanaſſe: vt h̄r Marc. 6. q̄ ſunt noue legis ſacr̄a. Rect⁹ aūt grē vſus ē p̄ opa charitatis: q̄ q̄dē ſm̄ q̄ ſūt de neccītate v̄tutis ptinēt ad p̄cepta moralia: q̄ ēt i veteri lege tradebant̄: vn̄ q̄tū ad h̄ lex noua ſup veterē addere nō debuit circa exteriora agēda. Determinatio aūt p̄dictor̄ oper̄ in ordie ad cultū dei ptinet ad p̄cepta cerimonialia legis: in ordie v̄o ad ꝓximū ad iudicialia: vt ſupra dcm̄ ē: ⁊ iō q̄ iſte determiatōes nō ſūt ſʒ ſe de neccītate iterioris grē: in q̄ lex ꝯſiſtit: ideo nō cadūt ſub p̄cepto noue legis: ſʒ relinquunt̄ hūano arbitrio: q̄dā q̄dē q̄tū ad ſubditos q̄. ſ. ptinēt ſigillatiʒ ad vnūq̄ueq̄ʒ: q̄dā v̄o ad p̄latos tēporales vl̄ ſp̄ūales: q̄. ſ. ptinēt ad vtilitatē cōem. Sic igr̄ lex noua nulla alia exteriora opa determiare debuit p̄cipiēdo vl̄ ꝓhibēdo niſi ſacr̄a ⁊ moralia p̄cepta: q̄ de ſe ptinēt ad rōnē v̄tutis: puta nō eē occidēdū. nō eē furādū: ⁊ alia h̄ȯ. ¶ Ad p̄m ḡ dd̄ʒ: q̄ ea q̄ ſūt fidei: ſūt ſupra rōnē hūanā: vn̄ in ea nō poſſum⁹ puenire niſi p̄ grāʒ: ⁊ iō abūdātiori grā ſupueniēte oportuit pl'a credēda explicari: ſʒ ad opa v̄tutū dirigimur p̄ rōnē nālē: q̄ eſt regula q̄dā opatiōis hūane: vt ſupra dcm̄ ē: ⁊ iō in his nō oportuit aliq̄ p̄cepta dari vltra moralia legis p̄cepta: q̄ ſunt de dictamine rōnis. ¶ Ad 2m dd̄ʒ: q̄ in ſacr̄is noue legis dat̄ grā q̄ nō eſt niſi a xp̄o: ⁊ iō oportuit q̄ ab ip̄o iſtitutionē haberēt: ſʒ i ſacr̄is nō dat̄ aliq̄ grā: puta i ꝯſecratiōe tēpli vl̄ altaris: vl̄ alior̄ h̄ȯ: aut ēt in ipſa celebritate ſolēnitatū: ⁊ iō q̄ talia ſʒ ſeipſa nō ptinēt ad neccītatē interioris grē dn̄s fidelib⁹ iſtituēda relīqt ꝓ ſuo arbitrio. ¶ Ad 3m dd̄ʒ: q̄ illa p̄cepta dn̄s dedit apl'is nō tāq̄ cerimōiales obſuātias ſʒ tāq̄ moralia iſtituta: ⁊ pn̄t itelligi 2r. Uno⁹ ſʒ Aug. i li⁰ de ꝯſenſu euāgeliſtar̄: vt nō ſint p̄cepta: ſʒ ꝯceſſiōes: ꝯceſſit. n. eis vt poſſent pgere ad p̄dicationis offm̄ ſine pera ⁊ baculo: ⁊ alijs h̄ȯ tāq̄ hn̄tes ptātē neccīa vite accipiendi ab illis q̄b⁹ p̄dicabāt: vn̄ ſubdit. Dign⁹ eē. n. operarius cibo ſuo: nō aūt peccat: ſʒ ſuperogat: q̄ ſua portat ex q̄b⁹ viuat in p̄dicatiōis offō: nō accipiēs ſūptū ab his q̄b⁹ euāgeliuʒ p̄dicat: ſic̄ Paulus fecit. Alio⁹ pn̄t itelligi ſm̄ alior̄ ſcōr̄ expōnē: vt ſint q̄daʒ ſtatuta tpalia apl'is data ꝓ illo tp̄e q̄ mittebant̄ ad p̄dicādū in iudeā an̄ xp̄i paſſionē. Indigebāt. n. diſcipuli: q̄ſi adhuc puuli ſub xp̄i cura exiſtentes accipe aliq̄ ſp̄alia iſtituta a xp̄o: ſicut glibʒ ſubditi a ſuis p̄latis: p̄cipue q̄ erāt paulatiʒ exercitādi: vt tpaliū ſollicitudinē abdicarēt: p̄ qd̄ reddebant̄ idonei ad h̄ q̄ euāgeliū p̄ vniuerſuʒ orbē p̄dicarēt. Nec eſt mir̄ ſi adhuc durāte ſtatu veteris legis: ⁊ nōdū pfectā libertatē ſp̄ūs ꝯſecutis quoſdā determiatos modos viuēdi iſtituit: q̄ q̄dē ſtatuta imiēte paſſionē remouit tāq̄ diſcipulis iā p̄ ea ſufficiēter exercitatis: vn̄ Luc. 22. dixit. Qn̄ miſi vos ſine ſacculo: ⁊ pera: ⁊ calciamētis: nūq̄d defuit aliq̄d vobis: at illi dixerūt: nihil: dixit ḡ eis: ſʒ nūc q̄ hʒ ſacculū tollat: ſilr̄ ⁊ pera: iā. n. iminebat tp̄s pfecte libertat⁹: vt totalr̄ ſuo dimitterent̄ arbitrio in his q̄ ſʒ ſe nō ptinēt ad neccītatē v̄tutis. ¶ Ad 4m dd̄ʒ: q̄ iudicialia ēt ſʒ ſe ꝯſiderata nō ſunt de neccītate v̄tutis q̄tū ad talē determiationē: ſʒ ſolū q̄tuʒ ad cōēʒ rōnē iuſtitie: ⁊ iō iudicialia p̄cepta relīqt dn̄s diſponēda his q̄ curā alior̄ erāt habituri vl̄ ſp̄ūalē vl̄ tpalē: ſʒ circa iudicialia p̄cepta veteris legis q̄dā explanauit ꝓp malū itellectū phariſeor̄: vt infra dicetur.

¶ Utr̄ lex noua hominē circa interiores actus ſufficiēter ordinauerit. Articulus. III.

Ad tertiuʒ ſic p̄cedit̄. Ur̄ q̄ circa interiores act⁹ lex noua iſufficienter hoiēʒ ordiauerit. Sunt. n. decē precepta decalogi ordināntia hoiēʒ ad deū ⁊ ꝓximū: ſed ſolū dn̄s circa tria illor̄ aliq̄d adipleuit. ſ. circa ꝓhibitionēʒ homicidij: ⁊ circa ꝓhibitionē adulterij: ⁊ circa ꝓhibitionē piurij. ḡ v̄r̄ q̄ iſufficiēter hoiēʒ ordiauerit adipletionē malor̄ alior̄ p̄ceptor̄ ptermittēs. ¶ P̄. Dn̄s nihil ordinauit in euāgelio de iudicialib⁹ p̄ceptis niſi circa repudiū vxoris: ⁊ circa penā talionis: ⁊ circa pſecutionē inimicor̄: ſʒ multa ſunt alia iudicialia p̄cepta veteris legis: vt ſupra dcm̄ ē. ḡ q̄tū ad h̄ iſufficiēter vitā hoīuʒ ordiauit. ¶ P̄. In veteri lege p̄ter precepta moralia ⁊ iudicialia erāt q̄dā cerimōialia: circa q̄ dn̄s nihil ordiauit. ḡ v̄r̄ iſufficiēter ordiaſſe. ¶ P̄. Ad iteriorē bonā mētis diſpōnēʒ ptinet: vt nullū bonū op⁹ hō faciat ꝓp quecūq̄ tpalēʒ finē: ſʒ multa ſūt alia tpalia bona: q̄ fauor hūan⁹: multa ēt ſūt alia bōa opa q̄ ieiuniū: elemoſyna: ⁊ orō. ḡ icōueniēs fuit: q̄ dn̄s docuit ſolū circa hec tria opa gliaʒ fauoris humani vitari: ⁊ nihil aliō terrenor̄ bonor̄. ¶ P̄. Nālr̄ homini īditū ē: vt ſollicitet̄ circa ea q̄ ſunt ſibi neccīa ad viuēdū: in q̄ ēt ſollicitudie alia aīalia cū hoīe ꝯueniunt: vt dr̄ Prouerb. 6. Uade ad formicā o piger: ⁊ ꝯſidera vias ei⁹: q̄ cū nō habeat p̄ceptorē vl̄ ducē: parat in eſtate cibū ſibi: ⁊ ꝯgregat in meſſe qd̄ comedat: ſed oē p̄ceptū q̄ dat̄ ꝯ iclinationē nāe ē iniquū: vtpote ꝯ legē nālē exiſ. ḡ icōuenienter v̄r̄ dn̄s ꝓhibuiſſe ſollicitudinē vict⁹: ⁊ veſtitus. ¶ P̄. Nullus act⁹ v̄tutis eſt ꝓhibēdus: ſʒ iudiciū eſt act⁹ iuſtitie ſʒ illō pſal. Quouſq̄ iuſtitia ꝯuertat̄ in iudiciū. ḡ icōueniēter v̄r̄ dn̄s iudiciū ꝓhibuiſſe: ⁊ ita v̄r̄ lex noua iſufficiēter hoiēʒ ordiaſſe circa iteriores act⁹. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̄ Aug. dic̄ in li⁰ de ſmōe dn̄i in mōte. Cōſiderādū ē. q̄ cū dixit: q̄ audit v̄ba mea: h̄ ſatis ſignat ſmonē iſtuʒ dn̄i oīb⁹ p̄ceptis: q̄b⁹ xp̄iana vita format̄: eſſe pfectū. ¶ R̄n̄ dd̄ʒ: q̄ ſic̄ ex iducta auc̄te Aug. appet ſmo quē dn̄s i mōte ꝓpoſuit totā iformationē xp̄iane vite ꝯtinet: in q̄ pfecte iteriores mot⁹ hoīs ordināt̄. Nā poſt declaratū btitudinis finēʒ: ꝯmēdata apl'ica dignitate: p̄ q̄s erat doctrina euāgelica ꝓmulgāda: ordiat iteriores hoīs mot⁹. p̄ q̄deʒ q̄tū ad ſeipʒ: ⁊ deide q̄tū ad ꝓximū. Quātū āt ad ſeipʒ dupl'r ſʒ duos iteriores hoīs mot⁹ circa agēda: q̄ ſūt volūtas de agēdis: ⁊ itētio de fine: vn̄ p̄ ordiat hoīs volūtateʒ ſʒ diuerſa leg'l p̄cepta: vt. ſ. abſtieat aliq̄s nō ſolū ab exteriorib⁹ opib⁹ q̄ ſūt ſʒ ſe mala: ſʒ ēt ab iteriorib⁹: ⁊ ab occaſionib⁹ malor̄: deide ordiat itētionē hoīs dicēs: q̄ i bōis q̄ agim⁹: neq̄ q̄ram⁹ hūanā gliā: neq̄ mūdanas diuitias qd̄ eſt theſauriçare in terra. Cōſequēter aūt ordiat iteriorē hoīs motū q̄ ad ꝓximū: vt. ſ. cū nō temerarie: aut miuſte iudicem⁹: aut pſūptuoſe: neq̄ tn̄ ſic ſim⁹ apud ꝓximū remiſſi: vt eis ſacra ꝯmittam⁹ ſi ſint idigni. Ultio aūt docet modū adiplēdi euāgelicā doctrinā. ſ. iplorādo diuinū auxiliū ⁊ conatū apponēdo ad igrediēdū p̄ āguſtā portā pfecte v̄tutis: ⁊ cautelā adhibēdo ne a ſeductorib⁹ corrūpamur: ⁊ q̄ obſuatio mādator̄ ei⁹ eſt neccīa ad v̄tuteʒ: nō aūt ſufficit ſola ꝯfeſſio fidei: vl̄ miraculor̄ opō: vel ſolus audit⁹.

adit'. ¶ Ad p^m ḡ dōꝫ: ꝙ dñs circa illa legis ꝑcepta adi-pletionē apposuit: in qb' scribe ꝛ pharisei nō rectū intelle-ctū habebāt: ꝛ h̄ ꝯtingebat ꝑcipue circa tria ꝑcepta deca-logi. Nā circa ꝓhibitionē adulterij ꝛ homicidij estima-bāt solū exteriorē actū ꝓhiberi: nō aūt iteriorē appetitū: qđ magis credebāt circa homicidiū ꝛ adulteriū ꝙ̄ circa furtū vł falsū testimoniū: qꝛ mot' ire in homicidiū ten-dēs: ꝛ ꝯcupiscētie mot' tēdēs in adulteriū videnť aliq̄lr nobis a nā iesse: nō aūt appetit' iurādi: vel falsū testimo-niū dicēdi. Circa piuriū vo habebāt falsū itellectū credē-tes piuriū qdē eē peccatū: iuramētū aūt p se eē appeten-dū: ꝛ frequētādū: qꝛ vr̄ ad dei reuerētiā ptinere: ꝛ iō dñs ostēdit iuramētū nō eē appetēdū tāq̄ bonū: ſꝫ meli' esse absq̄ iuramēto loq̄ nisi necītas cogat. ¶ Ad 2^m dōꝫ: ꝙ cir-ca iudicialia ꝑcepta dupl'r scribe ꝛ pharisei errabāt. Primo qdē qꝛ q̄dā q̄ in lege Moysi erāt tradita tāq̄ ꝑmissiones estimabāt eē p se iusta. s. repudiū vxoris: ꝛ vsuras accipe ab extraneis: ꝛ iō dñs ꝓhibuit vxoris repudiū Matth. 5. ꝛ vsurar̄ acceptionē Luc. 6. dicēs. Date mutuū nihil ide sperātes. Alio mō errabāt credētes q̄dā q̄ lex vet' istitue-rat faciēda ꝑꝑ iustitiā eē exequēda ex appetitu vindicte: vel ex cupiditate tꝑaliū rex: vel ex odio inimicor̄: ꝛ h̄ in trib' ꝑceptis. Appetitū. n. vindicte credebāt esse licitū ꝑꝑ ꝑceptū datū de pena taliōis: qđ qdē fuit datū vt iustitia seruareť: nō vt hō vindictā q̄reret: ꝛ iō dñs ad h̄ remouē-dū docet animū hoīs sic debere eē ꝑparatū: vt si nece sit ēt parat' sit plura sustinere. Motū aūt cupiditatꝭ estima-bāt eē licitū ꝑꝑ ꝑcepta iudicialia: in qb' mādabať restitu-tio rei ablate fieri ēt cū aliq̄ additiōe: vt supra dictū est: ꝛ h̄ qdē lex mādauit ꝑꝑ iustitiā obſuādā: nō vt daret cupi-ditati locū: ꝛ iō dñs docet: vt ex cupiditate nr̄a nō repeta-mus: ſꝫ sim' parati si nece fuerit ēt āpliora dare. Motum vo odij credebāt eē licitū ꝑꝑ ꝑcepta legis data de hostiū iterfectiōe: qđ qdē lex statuit ꝑꝑ iustitiā iplēdā: vt supra dictū est: nō ꝑꝑ odia exsaturāda: ꝛ iō dñs docet: vt ad ini-micos dilectionē habeam': ꝛ parati sim' si nece fuerit: ēt bn̄facere: hec. n. ꝑcepta ſꝫ ꝑparationē animi sūt accipien-da: vt Aug. exponit. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ ꝑcepta moralia oio in noua lege remanere debebāt: qꝛ ſꝫ se ptinēt ad rōnem vtutis: ꝑcepta aūt iudicialia nō remanebant ex necītate ſꝫ modū quē lex dtermiauit: ſꝫ relinq̄bať arbitrio hoīū ſꝫ vtr̄ sic vel alr̄ eēt determinādū: ꝛ iō ꝯueniēter dñs circa hec duo gn̄a ꝑceptor̄ nos ordiauit. Preceptor̄ aūt ceri-monialiū obſuatio totalr̄ p rei ipletionē tollebať: ꝛ iō cir-ca hꝰ ꝑcepta in illa cōi doctria nihil ordiauit. Ostēdit tn̄ alibi ꝙ tot' corꝑalis cult' q̄ erat determiatus in lege erat in spūalē ꝯmutādus: vt patꝫ Jo. 4. vbi dixit. Uenit hora qn̄ neq̄ in mōte h̄: neq̄ in hierosolymis adorabitis prē ſꝫ veri adoratores adorabūt prēm in spū ꝛ vitate. ¶ Ad 4^m dōꝫ: ꝙ oēs res mundane ad tria reducunť. s. ad hono-res: diuitias: ꝛ delitias ſꝫ illđ. i. Jo. 2. Oē qđ est in mūdo ꝯcupiscētia carnis ē: qđ ptinet ad delitias carnis: ꝛ ꝯcupi-scētia oculor̄: qđ ptinet ad diuitias: ꝛ supbia vite: qđ per-tinet ad ābitū glie ꝛ honoris. Supfluas aūt carnis deli-tias lex nō ꝑmisit: ſꝫ magis ꝓhibuit: repromisit aūt celsi-tudinē honoris ꝛ abūdātiā diuitiar̄. Dr̄. n. Deutr. 28. Si audieris vocē dn̄i dei tui faciet te excelsiorē cūctis gēti-bus q̄tū ad p^m: ꝛ post pauca subdit. Abūdare faciet te oi-b' bōis q̄tū ad 2^m. Que qdē ꝑmissa sic praue itelligebāt iudei: vt ꝑꝑ ea eēt deo seruiēdū sicē ꝑꝑ finē: ꝛ iō dñs h̄ re-mouit ondēs ꝑ ꝙ opa vtutū nō sunt faciēda ꝑꝑ humanā gliā: ꝛ pōit tria opa ad q̄ oia alia reducunť. Nā oia q̄ ali-qs faē ad refrenādū seipꝫ in suis ꝯcupiscētijs reducūť ad ieiuniū: q̄cūq̄ vo fiūt ꝑꝑ dilectionē ꝓximi reducunť ad elemosynā: q̄cūq̄ vo ꝑꝑ cultū dei fiūt: reducūť ad orōnē.

Ponit' aūt hec tria spālr̄ q̄si pcipua: ꝛ ꝑ q̄ hoīes maxime solēt gliā venerari. Scđo docuit ꝙ nō debem' finē ꝯsti-tuere in diuitijs cū dixit. Nolite thesauriçare vob thesau-ros in terra. ¶ Ad 5^m dōꝫ: ꝙ dñs sollicitudinē necīaꝫ nō ꝓhibuit: ſꝫ sollicitudinē iordinatā. Est aūt q̄druplex or-dinatio sollicitudis vitāda circa tꝑalia. Primo qdē: vt i eis finē nō ꝯstituam': neq̄ deo fuiam' ꝑꝑ necīa victus ꝛ ve-stit': vn̄ dicit. Nolite thesauriçare vobis ꝛc. Scđo vt non sic sollicitemur de tꝑalib' cū desperatiōe diuini auxilij: vn̄ dñs dicꝫ. Scit pr̄ vester ꝙ his oib' idigetis. Tertio ne sit sollicitudo ꝑsūptuosa: vt. s. hō ꝯfidat se necīa vite p suā sollicitudinē posse ꝓcurare absq̄ diuio auxilio qđ dñs re-mouet p h̄: ꝙ hō nō pōt aliqđ adycere ad staturā suam. Quarto p h̄ ꝙ hō sollicitudis tꝑe ꝑoccupat: qꝛ. s. de h̄ sol-licit' est nūc: qđ nō ptinet ad curā pn̄tis tꝑis: ſꝫ ad curā fu-turi: vn̄ dicit. Nolite solliciti eē in crastinū. ¶ Ad 6^m dōꝫ: ꝙ dñs nō ꝓhibꝫ iudiciū iustitie: sine q̄ nō possēt scā sub-trahi ab idignis: ſꝫ ꝓhibꝫ iudiciū iordinatū: vt dcm̄ est.

¶ Utrū cōuenienter in lege noua cōsilia quedā determi-nata sint ꝓposita. Artic. IIII.

Ad quartū sic ꝓcediť. Uiꝺ ꝙ icōueniē-ter in lege noua ꝯsilia q̄dā determiata sint ꝓposita. Cōsilia. n. danť de re-b' expediētib' ad finē: vt. s. dcm̄ ē: cū de ꝯsilio ageretť: ſꝫ nō eadē oib' expediūt. ḡ nō sť aliq̄ ꝯsilia deter-miata oib' ꝓponēda. ¶ P. Cōsilia dāť de meliori bono ſꝫ nō sūt determiati gradus melioris bōi. ḡ nō debēt ali-q̄ dtermiata ꝯsilia dari. ¶ P. Cōsilia ptinēt ad ꝑfectio-nē vite: ſꝫ obediētia ptinet ad ꝑfectionē vite. ḡ icōuenien-ter de ea ꝯsiliū nō dať in euāgelio. ¶ P. Multa ad ꝑfe-ctionē vite ptinētia iter ꝑcepta ponunť: sic h̄ qđ dr̄. Dili-gite inimicos vr̄os: ꝛ ꝑcepta ēt q̄ dedit dñs aplīs Matt. 10. ḡ icōueniēter traduntť ꝯsilia in noua lege: tū qꝛ nō oia ponunť: tū ēt qꝛ a ꝑceptis nō distinguunť. ¶ Sꝫ ꝯ. Cōsi-lia sapiētꝭ amici magnā afferūt vtilitatē ſꝫ illđ Prouer. 27. Unguēto ꝛ varijs odorib' delectať cor: ꝛ bonis amici ꝯsilijs aia dulcorať: ſꝫ xp̄s maxie est sapiēs: ꝛ amic'. ḡ ei' ꝯsilia maximā vtilitatē ꝯtinēt: ꝛ ꝯueniētia sunt. ¶ Rn̄' dōm: ꝙ hec ē dr̄ia iter ꝯsiliū ꝛ ꝑceptū: ꝙ ꝑceptū iportat necītatē: ꝯsiliū aūt in optiōe ponť ei' cui dať: ꝛ iō ꝯueniē-ter in lege noua q̄ est lex libertatis supra ꝑcepta sūt addi-ta ꝯsilia: nō aūt in veteri lege q̄ erat lex fuitutis. Opꝫ igr̄ ꝙ ꝑcepta noue legꝭ itelliganť eē data de his q̄ sunt necīa ad ꝯsequēdū finē eterne btitudis in quē lex noua ime-diate itroducit. Cōsilia vo opꝫ eē de illis p que meli' ꝛ ex-pediti' pōt hō ꝯseq̄ finē ꝑdictū: est aūt hō ꝯstitut' iter res mūdi hui': ꝛ spūalia bona: in qb' eterna btitudo cōsistit: ita ꝙ quāto plus iheret vni cor̄: tāto plus recedit ab al-tero: ꝛ ecōuerso. Cui ḡ totalr̄ iheret reb' hui' mūdi: vt in eis finē ꝯstituat hn̄s eas q̄si rōnes ꝛ regulas suor̄ operū: totalr̄ excidit a spūalib' bonis: ꝛ iō hꝰ iordinatio tolliť p ꝑcepta: ſꝫ ꝙ hō totalr̄ ea q̄ sunt mundi abyciat: nō est ne-cessariū ad ꝑueniēdū in finē ꝑdictū: qꝛ pōt hō vtēs reb' hui' mūdi dūmō in eis finē nō ꝯstituat ad btitudinē eter-nā ꝑuenire: ſꝫ expediti' ꝑueniet totalr̄ bōa hui' mūdi ab-dicādo: ꝛ iō de h̄ danť ꝯsilia euāgelij. Bona aūt hui' mū-di: q̄ ptinēt ad vsum hūane vite in trib' ꝯsistunt. s. in diui-tijs exterior̄ bonor̄: q̄ ptinēt ad ꝯcupiscētiā oculor̄: ꝛ in delitijs carnis: q̄ ptinēt ad ꝯcupiscētiā carnis: ꝛ in honori-b': q̄ ptinēt ad supbiā vite: sicē pꝫ. i. Jo. 2. Hec autē tria to-talr̄ derelinq̄re ſꝫ ꝙ poſſe ē ptinet ad ꝯsilia euāgelica. In qb' ēt trib' fundať ois religio q̄ statū ꝑfectiōis ꝓfiteť: nā diuitie abdicanť p paupertatē: delitie carnis p ꝑpetuā casti-tatē: supbia vite p obediētie fuitutē. Hec aūt simplr̄ obſ-uata ptinēt ad ꝯsilia simplr̄ ꝓposita: sed obſuatio vniuſ-

Q̄ō. CIX. Articulus. I.

In q.cix.arti° p̃ deo p̃ modicā pbiaʒ eoꝝ q dicūt q̄ ignis ꝯburet ſtipulā ceſſante motu celi nō.n.diſcernūt depēdētiā motoꝝ ſcōi a p̃rio. Sʒ de h̄ in p̃° pte tractatuʒ ē nūc exēplanter afferē ad oſtēdēdū q̄ n̄ ſolū depēdem⁹ inceē ꝯſuari a p̃ agēte deo glioſo:ſʒ ſ operari: ita q̄ ipſo nō coopante non poſſem⁹ opari quacūq3 opatiōe:ēt ſi cōſeruaret nobis eē ⁊ operatiua oīa p̃n̄ in nob hoc aūt in morali doctrīa ſupponat̄ an ſpeculatiua āt diſcutiēda ſūt: ⁊ vid ſi vis ppea i li° 3° ꝯ Gen.ca.67 in vltimis rōni h⁹:hēs 2° q̄ itel lect⁹hūan⁹ex v̄tute ſue nāe pt cogītere oē verū nō ſupnāle: qd q̄ iduſticte dr̄.ſ.non diſtinguēdo ſtatū nature itegre ⁊ cōrupte difficultatē patiē pp vulnus ignorantie dictū gppe ē ſupeꝛi⁹ in.q.85.articulo 3°:q̄ vulnus ignorantie ꝯſiſtit i deſtitutione rōnis ab ordie ad verū: ſi.n. rō diſtituta eſt a recto queʒ hēbat ordie ad veꝝ ꝯñs ē:vt p ſeipſā nō poſſit oē veꝝ aſſeq ⁊ ſi pōt p ſeipſaʒ oē veꝝ aſſequi ꝯñs ē q̄ nō ſit īfirma ad verū aſſeq̄ndū ſane nāq3 rōnis op⁹ maxīs nō ē q̄ aſſequi oē veꝝ nō ſupnāle.

Ad hoc dr̄ q̄ q̄ vuln⁹ ignorātie eſt in rōe vt eſt ſubz prudētie:vt ex palle-

cuiuſq3 eoꝝ in aliquo ſpāli caſu ptinet ad ꝯſiliuʒ ſm qd.ſ.in caſu illo:puta cuʒ hō dat aliq̄s elemoſynā paupi qñ dare nō tenet̄ ꝯſiliū ſeq̄t̄ quātū ad factū illud. Silr̄ ēt qñ aliquo tēpore determiato a delectatōibus carnis abſtinet:vt oꝛōnibus vacet:ꝯſiliū ſeq̄t̄ ꝑ tpe illo. Silr̄ ēt qñ aliq̄s nō ſeqtur volūtatem ſuā in aliquo facto qd licite poſſʒ facere ꝯſiliū ſeq̄tur in illo caſu:puta ſi bñfaciat inimicis ſuis qñ nō tenet̄: vel ſi offenſaʒ remittat:cui⁹ iuſte poſſʒ exigere vīdictā: ⁊ ſic ēt oīa cōſilia pticularia ad illa tria gnālia ⁊ pfecta reducunt̄. Ad primū ergo dōʒ:q̄ p̄dicta ꝯſilia quantū eſt de ſe ſunt oib⁹ expediētia:ſʒ ex indiſpoſitōe aliquoꝝ ꝯtīgit q̄ alicui expediētia nō ſūt: q̄ eoꝝ affect⁹ ad hoc nō iclinat̄: ⁊ iō dn̄s ꝯſilia euāgelica ꝓponēs ſemp facit mētionē de idoneitate hominū ad obſeruātiā cōſilioꝝ: dans.n.ꝯſiliū ppetue pauptatis Math.xix. premittit. Si vis pfect⁹ eē: ⁊ poſtea ſubdit: vade ⁊ vēde oīa q̄ habes. Similiter dās ꝯſiliū ppetue caſtitatis cū dixit. Sūt eunuchi q caſtrauerūt ſeipſos pp regnū celoꝝ:ſtatim ſubdit:q pōt capere capiat. Et ſilr̄ apl's.j.ad Coꝛ.vij.pmiſſo ꝯſilio v̄ginitatis dicit. Porro hoc ad vtilitatē veſtra dico nō vt laqueū vobis iniȷciā. Ad ſcd'ʒ dōʒ q̄ melioꝛa bona pticulariter i ſingulis ſunt idetermiata: ſed illa que ſunt ſimplr̄: ⁊ abſolute melioꝛa bona in vlī ſunt determiata:ad q̄ ēt oīa illa pticularia reducuntur: vt dcm̄ eſt.

Ad tertiū dōʒ:q̄ ēt ꝯſiliū obediētie dn̄s intelligit̄ dediſſe in h̄ q̄ dixit. Et ſequat̄ me queʒ ſeqmur nō ſolū imitādo opera:ſed ēt obediēdo mādatis ipſi⁹ ſʒ illud Jo.x. Oues mee vocez meā audiūt: ⁊ ſequunt̄ me. Ad q̄rtū dicendū:q̄ ea q̄ de v̄a dilectiōe inimicoꝝ: ⁊ ſilibus dn̄s dicit Math.v.⁊ Luc.vj.ſi referāt̄ ad p̄parationē animi ſūt de neceſſitate ſalutis vt.ſ.hō ſit parat⁹ bñfacere inimicis: ⁊ alia h⁹ facere cū neceſſitas hoc reqrat: ⁊ ideo iter p̄cepta ponunt̄:ſʒ vt aliq̄s inimicis hoc exhibeat ꝓmpte in actu:vbi ſpālis neceſſitas nō occurrit:ptinet ad ꝯſilia pticularia: vt dictū eſt. Illa aūt q̄ ponunt̄ Math.x.⁊ Luc.ix.⁊.x.fuerūt q̄dā p̄cepta diſcipline ꝑ tpe illo: vl ꝯceſſiōes q̄dā: vt ſupra dictū ē: ⁊ iō nō iducūt̄ taq̄ꝫ ꝯſilia.

De exteriori principio humanoꝝ actuum.ſ. de gratia dei. Q̄ō. CIX.

Conſeq̄nter ꝯſiderādū ē de exteriori p̄icipio hūanoꝝ actuū.ſ.de deo:ꝓut ab ipſo per grāʒ adiuuamur ad recte agēdū. Et primo ꝯſiderādū eſt d̄ grā dei. Scd'o de cā ei⁹. Tertio de eius effectibus. Prima aūt ꝯſideratio erit tripartita. Nā p̄rio ꝯſiderabit̄ de necītate grē. Scd'o de ipſa grā q̄ntū ad ei⁹ eēntiaʒ. Tertio de ei⁹ diuiſiōe. Circa primū q̄runt̄ decem. P̄rio vtꝝ abſq3 grā poſſit hō aliqd veꝝ cognoſcere. Scd'o vtꝝ abſq3 grā dei poſſit hō aliqd bonū facere vel velle. Tertio vtꝝ hō abſq3 grā poſſit deū diligere ſup oīa. Quarto vtꝝ abſq3 grā poſſit p ſua nālia precepta legis obſeruare. Quīto vtꝝ abſq3 grā poſſit mereri vitā eternaʒ. Sexto vtꝝ hō poſſit ſe ad grām p̄pare ſine grā. Septio vtꝝ abſq3 grā poſſit reſurgē a pctō. Octauo vtꝝ abſq3 grā poſſit homo vitare pctm̄. Nono vtꝝ hō grāʒ ꝯſecut⁹ poſſit abſq3 alio diuio auxilio bonū facere: ⁊ vitare pctm̄. Decio vtꝝ poſſit pſeuerare in bono p ſeipſuʒ.

Vtꝝ homo ſine grā aliquod verū cognoſcere poſſit. Articulus. I.

Ad primū ſic procedit̄. Vr̄ q̄ hō ſine grā nullū veꝝ coḡſcē poſſit:q̄ ſup illud.j.ad Coꝛi.xij. Nemo pōt dicere dn̄s ieſus niſi in ſpū ſcō.dicit glo. Ambꝛ. Oē veꝝ a quocūq3 dicat̄ a ſpū ſcō eſt:ſʒ ſpūs ſcūs habitat in nobis p grāʒ.ergo v̄itatē cognoſcere nō poſſum⁹ ſine grā. Preterea Aug.dic̄ in p̄rio ſoliloqoꝝ:q̄ diſciplinaꝝ certiſſima talia

lia ſūt: q̄lia illa q̄ a ſole illuſtrāt̄. vt videri poſſint: deus aūt ipſe eſt q illuſtrat. Nō autē iſta eſt in mētibus: vt in oculis ē aſpect⁹: mētis āt oculi ſūt ſenſus aīe: ſ3 ſenſus corpis q̄ztūcūq3 ſit purus nō p̄t aliq̄d viſibile videre ſine ſolis illuſtratiōe. ḡ hūana mēs q̄ztūcūq3 ſit pfecta: nō pōt rōcinādo veritatē cognoſcere abſq3 illuſtratione diuina que ad auxiliu3 gratie ptinet. ❡ Preterea. Humana mens nō pōt veritate3 intelligere niſi cogitando. vt p3 p Augu. 12. de tri. ſed apl's dicit. 2. ad Cori. 3. Nō ſufficiētes ſum⁹ aliqd cogitare a nobis q̄ſi ex nobis. ḡ hō nō pōt cognoſcere veritatē p ſeip̄3 ſine auxilio gr̄e. ❡ Sed ɔtra eſt qd̄ Aug. dicit in primo re tractationum. Non approbo q̄ in orōne dixi. Deus q nō niſi mūdos verū ſcire voluiſti. rn̄deri eni pōt multos ēt non mūdos multa ſcire vera: ſ3 p gr̄a3 hō mundus efficit̄ ſm illud p̄s. Cor mūdū crea in me de⁹: ⁊ ſp̄ū3 rectū inoua in viſceribus meis. ergo ſine gr̄a pōt homo p ſeipſu3 veritatē cognoſcere. ❡ Rn̄deo dō3 q̄ cognoſcere veritatē eſt vſus quida3 vel actus itellectualis luminis: q2 ſm aplm ad ephe. 5. Oē qd̄ manifeſtatur lumen eſt: vſus āt quillibet quendā motū iportat large accipiēdo motū ſm q̄ itelligere ⁊ velle motus qdā eſſe dn̄r vt p3 p phm in. 3. de aia. Videm⁹ aūt in corpalibus: q̄ ad motū nō ſolū reqrit̄ ipſa forma q̄ eſt principiū motus vel actionis: ſ3 ēt requirit̄ motio primi mouētis: primū aūt mouētis i ordine corporaliū eſt corp⁹ celeſte. vn̄ q̄ztūcūq3 ignis habeat calorē pfectū nō alteraret niſi per motionē corpis celeſtis: manifeſtū ē q̄ ſicē motus oēs corporales reducunt̄ in motū celeſtis corporis ſicē in primū mouēs corpale: ita oēs motus tā corpales q̄z ſp̄uales reducunt̄ in primū mouēs ſimpl'r qd̄ eſt de⁹. ⁊ iō quātūcūq3 nā aliq̄ corpalis vel ſp̄ualis ponat̄ pfecta nō p̄t in ſuū actū pcedere niſi moueat̄ a deo: q̄ qde3 motio eſt ſm ſue puidētie rōnē nō h3 neceſſitatē nāe: ſicē motio corpis celeſtis: nō ſolū autē a deo eſt ois motio ſicut a pmo mouēte: ſ3 ēt ab ip̄o eſt ois formalis vl' rōnalis pfectio ſicē a primo actu. Sic igit̄ actio itellectus ⁊ cuiuſcūq3 entis creati depēdet a deo q̄ztu3 ad duo. Vno mō inquantū ab ip̄o h3 pfectionē ſiue formā quā agit. Alio mō inquantū ab ip̄o moueat̄ ad agendū: vnaqueq3 aūt forma idita reb⁹ creat a dō h3 efficaciā reſpcū alic⁹ act⁹ determinati: i quē p̄t h3 ſuā pprietatē: vltra āt nō p̄t niſi p aliquā formā ſupadditā. ſicē aq̄ nō p̄t calefacē niſi calefacta ab igne. Sic igit̄ itellect⁹ hūan⁹ h3 aliquā formā. ſ. ip̄3 itelligibile lum̄ qd̄ eſt de ſe ſufficiēs ad q̄dā itelligibilia cognoſcēda: ad ea. ſ. i quo2 notitia3 p ſēſibilia poſſum⁹ duenire altiora vo itelligibilia intell's hūan⁹ cog̃ſcere nō p̄t niſi fortiori lumie pficiat̄: ſicē lumie fidei: vl' pphetie: qd̄ dr̄ lum̄ gr̄e iquātū ē nāe ſupadditu3. Sic igr̄ dō3 ē: q̄ ad cog̃nē cuiuſcū q3 veri hō idiget auxilio dino: vt itell's a dō moueat̄ ad ſuu3 actū: nō āt idiget ad cog̃ſcēdā vitatē i oib⁹ noua illuſtratiōe ſupaddita nāli illuſtratiōi: ſ3 i qbuſdā q̄ excedūt nālē cog̃nē: ⁊ tn̄ qn̄3 ds miraculoſe p ſuā gr̄a3 aliq̄s iſtruit d̄ his q̄ p nālē rōnē cog̃ſci p̄nt: ſicē ⁊ qn̄3 miraculoſe fac̄ q̄dā q̄ nā facere pōt. ❡ Ad primū ḡ dō3 q̄ oē ve2 a quocūq3 dicat̄ eſt a ſp̄ū ſcō ſicē ab ifundēte nāle lum̄: ⁊ mouēte ad itelligēdū ⁊ loquēdū vitatē: nō āt ſicē ab ibitāte p gr̄a3 gratū faciētē: vl' ſicē largiēte aliqd̄ hitūale donū nāe ſupadditū: ſ3 hoc ſolū i qbuſdā vis cognoſcēdis ⁊ loquēdis: ⁊ maxie i ill' q̄ ptinēt ad fidē: d̄ qb⁹ apl's loq̄bat̄. ❡ Ad ſcd̄3 dō3 q̄ ſol corpal' illuſtrat exteri⁹: ſ3 ſol itelligibil' q̄ ē ds illuſtrat iteri⁹: vn̄ ip̄3 lum̄ nāle aie iditū ē illuſtratio di: q̄ illuſtramur ab ip̄o ad cog̃ſcēdū ea q̄ ptinēt ad nālē cog̃nē: ⁊ ad h̄ nō reqrit̄ alia illuſtratio: ſ3 ſolū ad illa q̄ nālē cog̃nē excedūt. ❡ Ad tertiū dō3 q̄ ſp idigem⁹ dino auxilio ad cogitādū qd̄cūq3 iq̄ztū ip̄3 mouet itell'm ad agēdu3: actu eni itelligere aliqd eſt cogitar̄. vt p3 p Augu. 14. de trini.

gato loco accipio: ⁊ rō n̄ abſolutā: ſ3 vt mota a volūtate ē ſubm prudētie: ɔn̄s eſt vt vuln⁹ ignorātie deſtituat rōnē ab ordine ad ve2 ſpectās ad prudētiā qd̄ nō i ſola cog̃ne. ſ3 in volūtate ɔſiſtit: qm̄ ve2 itell's practici: vt dr̄ i. 6. ethi. eſt ɔfeſſe ſe hūs appetui recto. vn̄ dōm eſt q̄ ſmo lr̄e eſt de cognitōe pura ipſius veri: obiectio aūt de cog̃ne cū appetitu pp quod ex puris nālib⁹ ēt i h̄ ſtatu poſſum⁹ cogicer̄ nō ſolū ſpeculabilia: ſ3 moralia q̄ſuis i hoc ſtatu non poſſum⁹ ex eiſdē eē prudētes: ide3 ē n. iudiciū de prudētia ⁊ v̄tutib⁹ moralibus: de qbus in ſequentib⁹ trib⁹ articulis erit ſermo: ⁊ hāc rn̄ſione3 bene nota: q2 latuit Gregoriu3 de arimino in ſcd̄o ſnia. d. 26. vſq3 ad 29. incluſiue: ⁊ alios ēt thomiſtas Tertio habes q̄ hō in nullo ſtatu pōt ex ſolis nālib⁹ verū aliqd̄ ſupnāle cognoſcer̄: ⁊ cōtra hoc obycit̄ a durādo i. 28. di. 2ᵃ. ſen. q. 1. q2 dēmōes ⁊ heretici de fcō abſq3 aliquo dono ſupernaturali addito cognoſcūt ſupernaturalia fidei: dum credunt ea: ⁊ ide3 eſt iudiciu3 de nobis quantu3 ad aſſentiendū his que ſunt fidei.
❡ Ad h̄ dr̄ q̄ ſi ſit ſmo de nālib⁹ ſolis excludēdo oē ſupnāle opus tā itrinſecū q̄z extrinſecū cuiuſcūq3 p ſe notu3 ē q̄ ex ſol' nālib⁹ non pōt nā aliqua

ſupnālia cognoſcere:qm̄ niſi de⁹ reuelādo vel miracla fa
ciēdo ſupnālia pōeret:neſcirem⁹ ēt ea ee:vt deū eē trinū
z bō:ſi āt ē ſmo ð ſol' nālib⁹ excludēdo tm̄ itriſecū donū
ſupnāle pſuppoſita obti pñtatōe p auditū vl' ſignū:ſic di
cim⁹ φ hō pt ex nālib⁹ ſol' aſſentire hīs q̄ ſt fidei:ſz nō ſic
ex fide:z h mō
dmōes z hoies
aſſentiř pñt ex
ſe hīs q̄ ſt fidei
z qm̄ quū q̄riř
vtr̄ ſiñ gr̄a poſ
ſit hō aliqð ſup
nāle ver̄ cog
ſcere:nō q̄riř ſi
ne hac vel illa
gr̄a ſeu gr̄e effe
ctu:ſz abſolute
ſine omi gr̄a vt
gr̄a ē.ð.totū oz

¶ Utrū hō poſſit velle z facer̄ bonū abſqz gratia. Arti. II.

Ad ſecūdū ſic pcediř. Uř φ hō poſſit velle z facē bonuz abſqz gr̄a. Illð eni; ē i hois ptāte c⁹ ipſe ē dñs:ſz hō ē dñs ſuoꝝ actuū:z maxie ei⁹ qð eſt velle:vt ſupra dcm̄ ē.ḡ hō pōt velle z facē bonū p ſeipz abſqz auxilio gr̄e. ¶ Preterea. vnū qðqz pt magis i id qð ē ſibi ſz nāz q̄z i id qð ē ſibi pter nāz:ſz pctm̄ ē ɔ nāz:vt Dam. dic. i. z li. Opus aūt ꝟtutū ē hoiuz ſm nāz:vt.ð.dcz ē.cū igiř hō p ſe ipm̄ poſſit peccare:vř φ mlto magis p ſeipz poſſit bonū vel

dinē nāliū:z iſta mai^re pbař ɔ negatiua ex pte obti nālr
motiui itells:z ɔſiſtit vis rōnis i h φ itells nō pt nālr co
gnoſcere niſi φ i vel ex nāli ſuo obto hř:ɔſtatqz nō ſoluz
nr̄i itells:ſz cuiuſqz creati itells nāle obm ad nālia tm̄ ſe
nālr extēdere:iō oz abſolute ɔcludere vt in lr̄a ſit φ ſine
gr̄a ipoſe ē ſupnāle ver̄ cogſcere. Ad gr̄az ſiqdē ſpectat re
leuatio ſpectātiū ad fidē:z miraculoꝝ opa^c:z ſi qð ē aliud
ei⁹ modi:z lumie nōnulli rōnē hñt iquātū māifeſtatiua
ſūt eoꝝ q̄ ſūt fidei:iux illð ad ephes.5°.oē qð manifeſtař
lumē ē:ſine q̄ ſaltē ipoſe ē vt nāle lum̄ itells ad ſupnālia
ſe extēdat:vt i lr̄a ɔcludiř q̄ nāle po^am lumis nāl' obto nā
li adeq̄t nālr i cognoſcēdo:de aſſenſu āt poſt h gratuituz
lumē reuelatōis aut miracli alia qō ē q̄ i cōi qdē ſpectat
ad q̄rtū h⁹ qōnis arti^m:vbi q̄riř vtr̄ hō poſſit pcepta diue
legi ex ſol' nālib⁹ iplere:nā iter diua pcepta ɔtineř pceptū
fidei:in ſpāli aūt ſpectat ad qōnē 6^am.2°2^e.vbi deo gr̄oſe
ɔcedente durādi obiectis ſatiſfieri ſigillatī; poterit.in his
tamen dictis veritas ɔſiſtit. Articulus. II.

In articulis 2° 3° z 4° eiuſdē.cix.q.dubiū oc
currit dup^x.p^m ē an p hoiez i ſtatu nāe itegre in
telligat auctor hoiez pciſe in nālib⁹ ſecluſo oi
gratuito dono z oi pctō puio:an hoiez hñtez
donū iuſtitie originalis:ſi eni ē ſmo de hoie
in puris nālib⁹ qūo ɔſiderať a phis:ſic falſa eſt doctrina
iſta.nā hō in puris nālib⁹ ē ɔpoſit⁹ ex duab⁹ naturis ſenſi
tiua.ſ.z rōnali:q̄ ſibi iuicē aduerſāř:altera ad ſenſibile bo
nū altera ad bonū rōnis tēdēte:pp qð nō ſolū hoies vt i
plib⁹ a bono rōnis deficiūt:ſz ſic ipoſe ē vt in corpe ɔpo^to
ex ɔrijs nō q̄nqz exorbitet aliqð ɔrioꝝ:ita ipoſe ē vt ap
petitib⁹ extitib⁹ ɔrijs nō decliněř aliq̄ ex pte q̄nqz:ſi autē
eſt ſmo de hoie hñte donū origial' iuſtitie male dř φ hō
in ſtatu nāe itegre p ſua nālia h poſſit:qð.n.hō pt p donū
originalis iuſtitie nō pt p ſua nālia. 2^m dub^m pdicto pxi^m
eſt qd p nāz corruptā itelligēdū ſit:aut.n.ſignt nāz ſibi͛pi
derelictā ſola iuſtitia originali puatā:aut nāz vltra illā p
uationē aliquē defectū hñtē.ſi nā cū ſola puatiōe iuſtitie
original' itelligiř:quū puatio iſta nō ſit negatio alicui⁹ nā
lis:ſz gratuiti tm̄:z nihil pōat i hoie niſi nāz obediētialr
aptā natā hr̄e illā:ſeq̄ř φ nā corrupta:z nā i puris nālib⁹
equaleāt q̄ ad nālē ſufficiētiā opandi bo^m nāe pportiona
tū q̄lē ē bo^m ꝟtutis acq̄ſite:z ſic nihil min⁹ ſufficim⁹ ad bo
nū hñtes nāz lapſā:ſi ꝟo itelligař nā cū illa puatōe z aliq̄
defectu puta pnitate pr̄tū aie ad ppa:tūc z ſaluādū ē qūo
p pctm̄ nō pſonale i nālib⁹ puniti ſum⁹:qm̄ ſupi⁹ punitio
in gratuitis z nō in nālib⁹ dcā ſit:z qūo nā in ptib⁹ aie in
currit hos dfect⁹ z i cor^e nullū:ex vna z eadē cā p accñs.ſ.
puatōe origi^lis iuſti^e. ¶ Ad cui^us h⁹ rei tria facer̄ oz.p̄ qd

claꝝ z qd obſcuꝝ h ſit.2° qd ꝟitas hēat.3° qūo ob oncts ſol
uēde ſī:q̄ ad p^m nā nr̄a q̄z^m ad ppo^m ſpectat i qnqz ſtatib⁹
ſeu mōis ɔſi^r pt.p̄ i puri' nālib⁹.2° i ſtatu ɔſono nāe rōali
vt.ſ.fuer̄ rectitudo rōal' i oib⁹ ptib⁹ aie.3° i ſtatu doni iu
ſtitie original' ſecluſa gr̄a grati faciēte ſz rē vel rōnē. 4°
in ſtatu gr̄e gra
tū faciēt'. 5° in
ſtatu nāe lapſe
z lz i his ſtatib⁹
plā ex aiande i
duci poſſint:i p
poſito tm̄ to⁹ dif
ficltas ɔſiſtit i
dña iter 2^m z 3^m
alioꝝ nāqz dñe
facile patēt.nā
i pmptu ſī:niſi
qs nō penetret
dñā iter nāz in
puris nālib⁹ z nāz lapſaz q̄ vt vnico ꝟbo dicař tāta ē q̄ta
ē iter pſonā nudā ab initio z pſonā expoliatā:z h dico ſz
rē:ſz rōes ꝟo reꝝ mlta adueniūt:ſic.n.pſona nuda z pſo^a
expoliata nō diſtiguūř i h φ vna ſit magl' aut min⁹ nuda
ita nā i puris nālib⁹:z nā expoliata gr̄a z iuſtitia originali
nō dñt p h φ altera eaꝝ ſit magis aut min⁹ i nālib⁹ deſti
tuta:z rō eſt:q2 diſtictio ſequēs expoliationē gr̄e z iuſtitie
original' nō ē effect⁹ illi⁹ niſi p accñs vt remouēt' pbibēs:
expoliatio.n.abſtulit gr̄az z iuſtitiā q̄ pbibebat vires aie
ſz ſeipas diſpōi ex remouēte nāqz pbibēs nō ſeq̄ř maioꝛ
aut minoꝛ effect⁹ nālis q̄z ex nā ſeq̄ř:nō.n.magis aut mi
nus moueř lapis remoto pbibēte q̄z a grauitate ppe ab
ſolute fuiſſz mot⁹:pp qð quū nā ex pctō origiali ſit ſibi͛p
ſi derelicta tā in aia q̄z i corpe:nō maioꝛ deſtitutio ē in nā
lapſa q̄z i nā i puris nālib⁹:ſic nō ē magl' redditū corrupti
bile cōp⁹ nr̄z ex pcō ori^li ſibi dreliciū q̄z ex nā fuiſſz ſimp^r
ſz q̄z^m ad rōnes reꝝ magna dña ē:q2 ſic i pſo^a nuda nudi
tas negōnis rōnē hz:in expoliata ꝟo hz rōnē puatiōis ve
ſtis debite ɔſeruari zc.ita defect⁹ aie z corpis nāe i puris
nālib⁹ nec culpe:nec pene:nec vltiꝫ zc.rōnē hñt:ſz nāliū
pditionū:i nā āt lapſa hñt rōnē corruptionū vl'nꝫ pene
z culpe i pte ſuſceptā illi⁹:vñ pz φ q̄z^m ad ſufficiētiaz nāe
hūane ad opa māe pportionata idē ē iudiciū de nā in pu
ris nālib⁹ z ð nā lapſa:q2 vtrobiqz vires ſī eq̄ diſpoſite:ſz
nō ſit idē ð eis iudi^m q̄z^m ad meritū vl' demeritū tā i agē
do q̄z i patiēdo pp rōnē culpe zc.iter nāz āt i puri' nālib⁹ z
nāz i ſtatu ɔſono nāe rōali dña clara ē φ i puri' nālib⁹ ɔ
nāř appetit⁹ ſenſibil' z rōal':dū nō plene rōali ſubijciř ſēſi
bil':ſz ſit lib tēdēs q̄nz i ppriū bo^m pter rōnis ordinē:i ſta
tu āt ɔſono nāe rōali ps ſupioꝛ recte ſe hz ad deū vt pn^m
oiuz nālr notū:z iferiora a rōnis ordie z ſi exorbitare poſ
ſint:nō tm̄ pmittuř:h⁹ nāqz vita nāl' ē hoi ſz rōnalē nāꝫ:
qm̄ nāle bo^m ei⁹ ē ſz rōnē eē:nāl' āt nō vt ex pncipijs nāe
fluēs:ſz vt ſm nāz exñs rōnalē:ſup hūc ſtatū addit iuſti
tia originalis idefectibilē ordinē z corpis ſub aia:z infe
rioꝝ ſub ſuperiori q̄ādiu ſuperius eſt ſub ſupremo deo ſcꝫ
pncipio nāe:gr̄a autē addit pncipiū meritoriū vite diue
in eternitate:his itaqz ſic ſe habētibus:tota difficultas eſt
q2 ſecūdus ſtatus nō eſt iuentus vnq̄z in ſeipſo ſeparatus
ſed aut in ſtatu originalis iuſtitie cōtētus vt in Adā:aut
in ſtatu excellētis gr̄e vt in btā virgine:an noie nāe inte
gre intelligař nā in illo ſcðo ſtatu:an in ſtatu iuſtitie ori
ginalis:hec de p̄:quo ad ſcðz ſciendū eſt φ vita humana
in z ex puris nālib⁹ peragi nō pōt abſqz pctō:z hoc ex in
trinſeco defectu viriū aie quē appetituū diuerſitas teſtař
z q2 equalis eſt ſufficiētia nāe lapſe:z nāe in puris nālib⁹
ɔñs eſt φ appellatione nāe itegre nō itelligiř in lr̄a in pu
ris nālib⁹

ris nãlib⁹:ſed intelligiẽ nã in ſtatu ꝯſono nãe rõnali: qui addit ſupra pure nãlia vigorẽ rõnis ſeu ſupioris ꝑtis aĩe ad cõſeruãduꝫ ſtatũ rõnĩ i nullo diſſonũ:nõ eſt aũt vigor ħ gratie aut nãe ſimplr:ſed quodãmõ gr̃e ⁊ q̊dãmõ nature:nõ eſt ſimplr nãe:qꝛ non fluit ex nã:non ſimplr gr̃e: qꝛ ad nihil ſe extẽdit niſi ad nature rõnalis ꝓportionatũ bonũ.ſ. viuere ſꝫ rõnẽ eſt quodãmõ gr̃e ⁊ q̊dãmõ nãe pro ꝙ̃ to hõ nunꝙ̃ hꝫ aut hr̃e potuit ex nãlib⁹ hunc vigorẽ:ſꝫ ex cõiũctione ad donũ originał iuſtitie:⁊ nõ ꝙ nõ dico ꝙ iſte vigor ſit portio originał iuſtitie:ħ.n.eẽt dr̃e ꝙ nã integra ſignat nãꝫ i ſtatu origiał iuſti^e ſed dico ꝙ iſtũ vigorẽ ſortiẽ rõ in cõiunctiõe ad originalẽ iuſtitiã:ſicut cogitatiua in cõiunctione ad itellectũ melius opaẽ ꝙ̃ itellectu tacẽte:⁊ vlr ſupremũ in vnoquoqꝫ ordine iunctũ ſupiori nõ ſolũ ꝑfectionẽ ſupioris ꝑticipat: ſed ẽt ſm ꝓpria melioraẽ:melius.n.opaẽ vegetatiua iuncta ſenſitiue ꝙ̃ ſepata ab illa:diſcernẽdũ ꝗppe ẽ iter iuſtitiã originalẽ ⁊ vigorẽ hũc ab effectu:nã quã iuſtitie originalis dono nõ poterat ꝓ̇us peccari venialr ꝙ̃ mortalr vt in p̃ma ꝑte dcm̃ eſt:hic aũt vigor ꝑmittit ꝓ̇us offendi venialr:poſſet.n.hoi vigore hoc ꝑdicto ſubrepere parua aliq̃ declinatio citra finẽ:⁊ nõ vna ſola:ſed multe:qđ nõ cõpateret integritas ſtatus originalis iuſtitie:qꝛ igiẽ vigor iſte poſſeſſiue eſt gratuitus:qꝛ nõ hr̃ niſi in cõiunctiõe ad ſtatũ gratuitũ originalis iuſtitie:⁊ eſſentialr eſt nãlis:qꝛ vigor eſt ſupioris partis aĩe nr̃e ſm nãꝫ rõnalẽ ad ſolũ ⁊ oẽ bonũ rõni ꝓportionatũ:ſed extẽdẽs:ideo ly adiũctus puris nãlibus ꝯſtituit ſtatũ nãe integre ⁊ ꝑ iſtius deꝑditionẽ nã eſt corrupta:vocabuloꝝ quoqꝫ integri ⁊ corrupti rõ conſonat:qm̃ nã integra eſt q̃ nihil nãliũ nõ ſolũ ꝯſtituẽtiuꝫ nãm ⁊ fluentiũ ex ea:ſed reqſitoꝝ ſm eaꝫ deeſt:corrupta aũt ſi quid hoꝝ ꝑdiderit:dictus aũt vigor ſm nãm eſt rõnalis:⁊ ne putes me eſſe inẽtorẽ hui⁹ vigoris:lege ſupius auctorẽ in.q.91.articulo vltio dicentẽ:ꝙ qꝛ hõ deſtituitur originali iuſtitia ⁊ vigore rõnis ipſe ipet⁹ ſenſualitatĩ ⁊c. vbi manifeſte vult qđ ꝑ pctm̃ originale hõ ꝑdit duo.ſ.originalẽ iuſtitiã ⁊ vigorẽ rõnis:copulationis eni nota diuerſitatẽ oñdit:hec de ſcđo.quo ad tertiũ reſpõdẽdũ eſt ꝓ̇ dubio:ꝙ per hoiẽꝫ in ſtatu nãe integre auctor intẽdit hoieꝫ nõ in puris nãlibus:ſed habentẽ donũ iuſtitie originalis nõ inquãtũ operaẽ ex vi iuſtitie originalis:ſed inquãtum operaẽ ex vigore nãlium:⁊ ſic oia verba lr̃e cõſonant.ſ.in ſui integritate ſicut fuit in p̃mo parente ante pctm̃ ⁊ poterat homo per ſua nãlia velle ⁊ opari bonuꝫ ⁊c.⁊ ꝙ hec ſit mens auctoris apparet ex eo:ꝙ opꝫ aut ſic dicere aut ꝙ intendat hoieꝫ ex vi originalis iuſtitie opantẽ:⁊ tũc ly ꝑ ſua nãlia gloſareẽ ꝙ iuſtitia originalis cõputaẽ iter nãlia:qꝛ erat donũ nãe:ſed hec expõ nõ ꝯſonat doctrine auctoris: tũ qꝛ apud ipſuꝫ de rõne originalis iuſtitie eſt gr̃a gratuꝫ faciẽs:ac ꝑ hoc pari rõne potuiſſet dici:ꝙ hõ in tali ſtatu ꝑ ſua nãlia potuit velle ⁊ operari bonũ ſupnãle:cuius oppoſitũ expreſſe dr̃ in lr̃a:tũ qꝛ auctor tã ſollicite diſtiguit de dono cõis auxilii dei primi agentis ⁊ dono ſupaddito nãe:⁊ ꝯſtat ꝙ iuſtitia originalis eſt donũ ſupadditũ nãe. ſcđo aũt dubio ſatiſfit dicẽdo:ꝙ ꝑ nãm corruptã itelligiẽ nã ꝑ̇uata dono iuſtitie originalis ⁊ vigore rõnis:ac ꝑ ħ ꝑ

le ⁊ facẽ. ℂ Preterea. Bonũ itell'ıs ẽ veꝝ:vt phs dıc̃ i. 6.eth. ſꝫ itell'ıs p̃t cog̃ſcẽ veꝝ ꝑ ſeipm̃ ſıc̃ ⁊ q̃libꝫ alia res põt ſuã nãlẽ opõnẽ ꝑ ſe facẽ.g̃ mlto magis hõ põt ꝑ ſeipꝫ facẽ ⁊ velle bonũ. ℂ Sꝫ ꝯ̃ ẽ qđ apls dıc̃ Ro. 9. Nõ ẽ volentis.ſ. velle:neqꝫ currẽtis.ſ.currere:ſꝫ miſerentis dei: ⁊ Aug. dıc̃ i li. đ correctõe ⁊ gr̃a:ꝙ ſine gr̃a nllꝫ ꝓrſus ſine cogitando:ſiue volendo ⁊ amãdo:ſiue agẽdo faciũt homies bonũ. ℂ Rñdeo dıc̃ꝫ ꝙ nã hoĩs põt duplr cõſiderari. vno mõ i ſui itegritate:ſıc̃ fuit i p̃mo parẽte añ pc̃tꝫ.alio mõ ſꝫ ꝙ ẽ corrupta i nobis poſt peccatũ.

nata dono ſupnãli ⁊ dono nãli nõ fluẽte ex nã:ſꝫ ſꝫ nãꝫ đbitis ſibi ⁊c. Et ſic vltra đſtitutionẽꝫ in puris nãlibus icludit rationeꝫ defectus mali culpe ⁊ pene in aĩa:in corpore vo mali pene tm̃:⁊ huic nihil obiectoꝝ obſtat:qꝛ vt predictũ eſt nõ negaẽ equa ſufficiẽtia nãe corrupte ⁊ i puris nãlib⁹ ad opandũ bo^m v̉tut́ı:ſꝫ neutra ſufficit: nec icõueẽt nos ꝑuitos eẽ i nãlib⁹ nõ fluẽtib⁹ ex nã:ſꝫ ſꝫ nãꝫ abſqꝫ ꝑſonali pctõ:ꝓꝑ đfectũ ꝗppe:tał vigoris ſum⁹ đſtituti i nr̃a ꝓnitate ad malũ:q̃ cõcupiſcẽtia habitualis ſupius noiata fuit:quũ đ pctõ originali tractareẽ.

ℂ In eodẽ 2° ar.q.109.du^m occur' ad hoiẽꝫ ⁊ ſimp^r ad hoieꝫ ꝗdẽ:an auctor itẽdat ꝙ hõ i ſtatu nãe corru^te ñ poſſit moralr bo^m ex ꝓpis nãlib⁹ faceẽ.⁊ ẽ rõ dubitãdi:qꝛ ſi ħ affirmaẽ itẽtio ſua:ſeqĩ ꝙ ſine gr̃a ſanãte q̃ op⁹ ẽ ad op⁹ moralr bo^m:oĩs act⁹ hoĩs ſit mal⁹ moralr.nã i ididuo ñ daẽ act⁹ medi⁹:vt ſupi⁹ dc̃ꝫ ẽ.⁊ vlteri⁹ ſc^r ꝙ oĩs opa⁹ extñtis in pctõ mortali ⁊ ẽt cuiuſcũqꝫ ifidel ſit mala moralr:qđ eſt mãi^{te} ꝯ̃ doctrinã auctoris:ſi ãt negaẽ hãc eẽ itẽtõeꝫ auctoris occurrit i p̃mis Gregori⁹ đ arimio i loco allegato aſſerẽs ſ.Tho.i ħ ⁊ ſequẽtib⁹ articlis duob⁹ ħ ſentire:ñ deſũt ãꝫ Thomiſte id firmãtes:⁊ opꝫ aſſignaẽ ꝗd itẽdit auctor i ħ loco.ipe.n.ꝑticulr ingrẽs an hõ poſſit abſqꝫ gr̃a aliqd bo^m faceẽ:vt pꝫ i ti.h⁹ arti ꝓpoſito i diuĩõe qõnis đtermiat ꝙ aliqđ bo^m ꝑticulare faceẽ:vt edificare domos:plãtare vineas ⁊ hõ p̃t ſine gr̃a nc̃:i ſtatu ãt nãe itegre poterat ꝑ ſua nãlia opari bo^m nãe ſue ꝓportionatũ q̃le ẽ bo^m v̉tutĩ acqſite:⁊ hac nãqꝫ dñã mãifeſtat itẽtionẽ ſuã eẽ ꝙ hõ i ſtatu nãe corrupte nõ p̃t ꝑ ſua nãlia bo^m ꝓportionatũ nãe q̃le ẽ bo^m v̉tutis acqſite.ſimp^r ãt dub^m ẽ ꝗd tenẽdũ ſit de hac qõne.ſ.an hõ i ſtatu iſto poſſit ꝑ ſua nãlia faceẽ actũ moralr bo^m. Gregori⁹ ſiqdẽ đ arimio i loco allegato tꝫ ꝑtẽ negatiuã ex mltis auc̃itatib⁹ ⁊ vna rõe potiſſime:ita ꝙ ꝙ̃^m ad p̃ñtẽ ſpectat articlꝫ p̃ter auc̃itates q̃ vna gloſa forte ſiẽ ꝯtẽte.ſ.ꝙ loquũẽ đ bono actu reddẽte hoieꝫ bo^m ſimplr i ordie ad vitã eternã ⁊ ñ đ bono pure morali ifra limites nãe:qm̃ tale nõ reddit hoieꝫ i ordine ad celeſtẽ p̃riaꝫ bo^m ſimplr:ſꝫ ſm ꝗd.⁊ ſi ħ aduertiſſet ħ doctor:nõ tm̃ ſe in auctoritatib⁹ fundaſſet:p̃ter iquã auc̃itates i trib⁹ ꝑs negatiua fũdaẽ:ꝓ̇ i ifirmitate nãe:qꝛ op⁹ moralr bonũ eſt ꝓpriũ op⁹ nãe itegre:⁊ ꝑ ħ differt nã corrupta ab itegra.ſcđo in circumſtãtia vltimi finis cuiuſlibꝫ act⁹:qꝛ.ſ.nõ fit ꝓꝑ deũ ꝓꝑ ſeipꝫ đũ:ad qđ tñ obligaẽ:ꝗcũqꝫ.n.i q̃cũqꝫ hꝫ aliũ vltimũ finẽ ꝙ̃ deũ ꝓꝑ ipꝫ deũ manifeſte peccat:⁊ hãc circumſtãtiã ſaltẽ deficere ingt Gregori⁹ i actib⁹ puris nãlib⁹ in ſtatu iſto.3° in victoria tẽtationũ:qꝛ mũdus caro đmõia diuerſa mouẽt p̃lia ⁊ egem⁹ adiutorio illi⁹ a q̃ petendũ ẽ: ⁊ ne nos iducas in tẽtationẽ:qđ nõ eẽt ſimplr nec̃iũ ſi ex puris nãlib⁹ actũ moralr bonũ facere poſſem⁹. ꝑs vo affirmatia fundaẽ ſuꝑ ħ ꝙ hõ p̃t nãlr noſſe aliquẽ actũ.puta honorare parẽtẽ:q̃s dꝫ vndiqꝫ circumſtãtias veſtiri:vt pꝫ ex articulo ꝑcedẽte:⁊ põt i eas deliberate ꝯſentiẽ ⁊ exeq.

ℂ Ad euidẽtiã hui⁹ difficultatis nõ itẽdo aliũde ꝙ̃ ex auctoris officina ſimul aſſerre ꝗd ſimplr ⁊ ſm doctoreꝫ ſcm̃ tenendũ ẽ:dõm igiẽ eſt ꝙ hõ in ſtatu nãe corrupte põt ꝑ ſua nãlia quãtũ eſt ex ſufficiẽtia operatiue v̉tutis operari aliqđ op⁹ moralr bonũ ſꝫ nõ poſſit ſuũ vniuerſũ moralr

bonū facere: ꝛ hoc manifeſtat̄ breuiter p̄mo ducendo ad
icōueniēs: q2 niſi poſſet aliqđ bonū moralr̄ facere: ſeq̄ret̄
vt deductū eſt ꝙ ifidelis ꝛ xp̄ns quilibʒ in mortali in oī
ſuo actu deliberato peccaret: ꝛ niſi ipotēs eēt ad faciendū
vniuerſitatē ſuoꝝ opeꝝ bonā moralr̄: ſequeret̄ ꝙ poſſet
ſe p̄ſeruat̄ a q̄lʒ
defectu morali
ac per h̄ poſſet
nūq̄ȝ peccare i
moralib⁹: cui⁹
oppoſitū mon/
ſtratū eſt. dein/
de oñſiue. p̄ria
q̄dē pʒ: q2 expe
rimur ꝙ exiſtē
tes in mortali
etiā ptinaciter
ſecluſa fiđ poſ/
ſumus reddet̄
mutuū qñ opʒ
cui oʒ ꝛc. ꝛ pp
q̄d opʒ: q2. ſ. iu/
ſtū ē ꝛ ordinat̄
ad deū vt ſum
mū bonū: ac p
hoc finē vniuer
ſi mōſtratū iz.
meta. Scđa āt
pʒ q2 ſum⁹ ex ꝯ̄
rijs appetitib⁹
ꝯpoſiti: ꝛ ipoſe
eſt qn ꝓpa qñʒ
aſſequāt̄: ꝛ rur/
ſus q2 nāe inte
gre ꝓpriū ē vni
uerſitatē opeꝝ
bonaʒ moralr̄
pager̄ poſſe: ac
p hoc differt a
corrupta: h̄ via
media vt pʒ ē:
quā i lr̄a auctor
dterminat. vñ
nō dicit ꝙ i ſta
tu nāe cōrupte
nullū opus morale pōt: ſʒ dicit ꝙ nō pōt totū hō bonū p
ſua nālia iplere: ꝛ replicat: nō tñ totū bonū ſibi ꝯnāle: ita
ꝙ in nullo deficiat: hec media via ē: quā iferi⁹ in 2ᵒ 2ᵉ au
ctor firmat docēs ꝙ nō q̄lʒ actio ďlibata ifidelis ē pctm̄.
hāc ḡ ſectādo ſoluam⁹ obiectiōes: ꝛ ad eos q̄ hunc articu/
lū ꝛ ſequētes alr̄ itellexerūt dđm eſt ꝙ ſi pſpicacius i ſpe
xiſſent ſenſuʒ talē nō accepiſſent. ¶ Ad pticularitateʒ ti/
tuli huius articuli dr̄: ꝙ ita eſt particularis iſte ſic p̄cedēs
vt ibidē patʒ: ꝛ ſicut ibi oē verū proportionatū nature hu
mane eſt q̄dā particulare reſpectu veri cōis ad verū ſup/
nāle ꝛ nāle: ita hic oē bonū proportionatū nāe humane
eſt q̄dā particulare bonū reſpectu boni cōis ad nāle ꝛ ſu/
pernāle: exēpla aūt lr̄e de edificatiōe ꝛ agricultura exem
pla ſunt operū virtutis acq̄ſite: ars nāq; vna quoq; virtutū
intellectualiū eſt: vt pʒ in 6ᵒ ethicoꝝ: nec in lr̄a de ope bo
no virtutis moralis explicite mentio fit: ſed ꝟtutꝭ acq̄ſite
in cōmuni: qn etiā ex hoc ꝙ homo pōt per ſua nālia edifi
care domos qñ oportet: ſicut opʒ ꝛc. ſeq̄tur ꝙ poſſit aliqđ
opus moralr̄ bonū per ſua naturalia facere: alioquin edi/
ficando domū peccaret moralr̄: patʒ igit̄ auctoris intētio:

catū primi parētis: ſm autem
vtrūq; ſtatū nā humana indi/
get auxilio diuino ad faciēdū
vel volendū qdcūq; bonū ſic
pri̇o mouēte: vt dictū eſt: ſed
in ſtatu nāe itegre q̄ntū ad ſuf/
ficiētiā opatiue ꝟtutis poterat
hō p ſua nālia velle ꝛ operari
bonū ſue nāe ꝓportionatū q̄le
eſt bonū virtutis acquiſite: nō
aūt bonū ſuperexcedens quale
eſt bonū virtutis infuſe: ſed in
ſtatu nāe corrupte etiā deficit
hō ab hoc ꝙ ſm ſuā nām pōt
vt nō poſſit totū hmōi bonū
iplere p ſua nālia: q2 tñ nā hu/
mana p pctm̄ nō eſt totalr̄ cor
rupta: vt. ſ. toto bono nāe pri/
uet̄: pōt quidē etiā in ſtatu nāe
corrupte per virtutē ſue natu
re aliqđ bonū particulare age
re: ſicut edificare domos: plā/
tare vineas: ꝛ alia huiuſmodi:
nō tamē totū bonū ſibi cōnatu
rale: ita ꝙ in nullo deficiat: ſic
hō infirm⁹ pōt p ſeipm̄ aliquē
motū hr̄e: nō tñ pfecte poteſt
moueri motu hoīs ſani niſi ſa
net̄ auxilio medicine. Sic igit̄
ꝟtute gratuita ſupaddita vir/
tuti nāe indiget hō in ſtatu nāe
itegre quātū ad vnū. ſ. ad ope/
rādū: ꝛ volendū bonū ſupnā/
le: ſed in ſtatu nāe corrupte:
quātū ad duo. ſ. vt ſanet̄: ꝛ vl
terius vt bonū ſupnālis ꝟtu/
tis opet̄: qđ eſt meritoriū: vl/
terius aūt in vtroq; ſtatu indi/
get hō auxilio diuino: vt ab ip
ſo moueat̄ ad bene agendū.
¶ Ad primū ḡ dđm: ꝙ hō eſt
dn̄s ſuoꝝ actuū: ꝛ volendi ꝛ
nō volēdi pp deliberationē rō
nis q̄ pōt flecti ad vnā parteʒ:
vel ad aliaʒ: ſʒ ꝙ deliberet vel
nō delibet: ꝛ ſi hmōi ēt ſit dn̄s
opʒ ꝙ hoc ſit p deliberationē
p̄cedētē: ꝛ cū hoc nō ꝓcedat i
infinitū: oʒ ꝙ finalr̄ deueniat̄
ad hoc ꝙ liberū arbitriū hoīs
moueatur ab aliquo exteriori
principio qđ eſt ſupra menteʒ
hūanā. ſ. a deo: vt ēt phs ꝓbat
in capl'o de bona fortuna: vñ
mens hoīs ēt ſani nō ita habʒ
dominiū ſui actus qn̄ idigeat
moueri a deo: ꝛ multo magis
liberū arbitriū hoīs ifirmi poſt
pctm̄: per qđ ipedit̄ a bono p
corruptionē nāe. ¶ Ad ſcđm

auctoritates aūt que oppoſitū ſonare videt̄ illa gloſa op/
time ſaluat: ꝛ preſeruat ab errore pelagij: vt pʒ applicāti:
ad p̄mū fundamētū dr̄ ꝙ ſicut homo corporalr̄ infirmus
nō differt a ſano in hoc ꝙ ſanus opus ſani ifirmus nulluʒ
opus ſani poſſit: pōt nanq; ifirmus videre vel audire vel
odorare vt ſan⁹
ʒ nō poſſit am
bulat̄ vt ſanu⁹
ſed differt in h̄
ꝙ ſan⁹ oēs ſuos
act⁹ ifirm⁹ non
oēs ſuos act⁹ p̄t
vt ſanus facet̄.
vñ ꝛ in lr̄a dici
tur hō infirm⁹
pōt aliquo mo
tu moueri: non
tñ pfecte pōt
moueri motu
hoīs ſani: totuʒ
eni quū ſit idē
ꝙ perfectū pfe
cte ꝛ totalr̄ idē
ſunt: ita nā ite/
gra ꝛ corrupta
nō differt in h̄
ꝙ illa pōt oēs
ſuos act⁹ facet̄
bonos: iſta nul
los: ſʒ ꝙ illa oēs
iſta nō oēs. bo/
nū ergo mora/
liter in oīb⁹ acti
bus eſt ꝓprium
nāe integre nō
in aliquo actu.
¶ Ad 2ᵐ funda
mētū qđ tāti fit
dr̄ ꝙ ēt infide/
lis pōt i aliquo
actu hr̄e deū vt
finē nāe. vt vlti
mū finē ꝓpter
ſeipʒ deū ſum/
mū bonuʒ: pōt
eni vt dēm ē cognoſcere ex phis deū eē ſūmuʒ bonū vni
uerſi ex̄ illud: ꝛ finē vltimū oium: ꝛ operari iuſtū aliqđ: ꝛ
eligere vitationē maloꝝ: puta homicidij adulterij: ne fa/
ciat iniuſtum: qđ quia malum eſt diſſonat ſummo bono:
ꝛ ſimiliter in faciendis bonis: q2 cōſonant ſūmo bono: in
hoc tamē re ſcito ꝙ deum eſſe vltimū finē alicuius actus
humani pōt cōtingere duplr̄. p̄mo ꝙ ſit finis explicite in
tentus ab operante hoīe: ꝛ hoc mō dictum eſt: ꝙ poſſibile
eſt hoīem infidelē hr̄e deum vt vltimū finē ꝛ pſeuerare
ſine gr̄a. ſcđo ꝙ ſit finis non explicite intentus: ſed impli
cite ab operante hoīe: ꝛ vt directe ab explicite intendente
illū vltimū finē. vbi gr̄a. ſi aliq̄s infidelis vel in mortali
peccato exiſtens nihil cogitans de deo honoret parenteʒ
reddat depoſitū ꝛ hmōi faciat quādo opʒ: vbi opʒ: ſic opʒ.
ꝛ ꝓpter hunc finē. ſ. q2 debitum eſt ꝙ ſic fiat: tunc ex hoc
ipſo ꝙ nulla mala circumſtantia iungit̄: nullus finis ma/
lus apponit̄ ꝛ eſſe debitum ſeu virtuoſuʒ. ¶ Affirmatur
quidem finis: ſed non affirmat̄ vltimus ſimplr̄: ſed inter
occurrentes aut cognitos ſibi relinquit̄ ordo illius finis
p̄ximi ad finē vltimū iuiolatus: ac p hoc faciēs explicite

pp finē

pp finē ꝓrimū facit īplicite pp finē vltimū illius finis ꝓ ꝓmi qualiſcūq3 ille ſit:⁊ rurſus faciēs explicite pp hō finē ꝓ ꝓmū agit vt dirigēs ſe ipm reᵃ illiᵘ finis ꝓrimi ⁊ vt dire ctus a datore rōnis agit reᵃ finis vltimi:⁊ h̄ ſcōo mō ali qñ ſufficit hr̄e deū ꝓ vltio fine actᵘ hūani ad h̄ vt actus nō ſit malus ex defectu circum ſtātie vltimi fi nis nāl: pceptū nāq3 nāe de ha bēdo deū ꝓ vl timo fine expli cite quū ſit af firmatiuū non obligat ad ſp:⁊ quū ſit ō eo qō poſt mltū ſtu diū adiplendū eſt poſtq̄3.ſ.hō explicate didic eē vnū deū ⁊c̄. cōſtat ꝙ nō ob ligat ꝓ oi tpe q̄ hō opat hūana opa:ac ꝓ h̄ ſuf ficit qñq3 īplici te hr̄e deū ꝓ vl timo fine nāli: de deo āt vt fi nis ē ſupnālis non eſt ad pñs ſmoꝛ:qꝛ qlibʒ ſʒ certas circū ſtātias faciens actum moralr̄ bonuʒ pōt actᵘ mltos ex puris nālibᵘ ſic facer: 9ñs ē vt hō in ſtatu corrupte nāe:adiūcto ēt ſtatu pcti moꝛ talis pōt facere aliquē actū mo ralr̄ bonuʒ ſm oēs circūſtantias:ita ꝙ in nullo deficiat quo ad illū actū ſingularem. ℭ Ad tertiū fundamentū dicit ꝙ qꝛ tenta tiones non ſolū cōtra moralia ſunt:⁊ inquantū ſunt a de mone excunt limites naturaliuʒ impedimentoꝝ:etiam reſpectu moraliū:qꝛ īuidia diaboli reſpectu celſitudinis ſupnaturalis moꝛs introiuit in oꝛbē terrarū:ideo nō ſpe ctat ad propoſitū obiectio de tentatione vt eſt a demone ꝓpter qō in littera etiā de nā integra dicit ꝙ quantuʒ ad ſufficientiam operatiue virtutis poterat hō per ſua nālia operari bonū:dixit nāq3 hoc vt preſeruaret doctrinā ſuaʒ ab hō extra nām impedimētis:ita ꝙ dicimus ꝙ quantuʒ eſt ex ſufficientia virtū anie ac per hoc relatarū ad nālia impedimenta:ſic eniʒ opʒ referre proportionalr̄ ſingula ſingulis homo nature itegre oēs ſuos actus:nature vero corrupte nō oēs:ſed aliquos poteſt bonos moralr̄ facere: verū aūt ex his que naturalem ordinē excunt alr̄ ſit non eſt pñtis intētionis:vbi neceſſitatem gratie ex inſufficiē tia noſtra naturali querimus.

ℭ In rñſione ad ꝑmū vidēdū eēt qūo volūtas egeat dina motiōe ad pᵐ actū niſi ſupius i.q.9.arti.4.diſcuſſū fuiſſʒ.

dōm ꝙ peccare nihil aliud eſt q̄3 deficere a bono qō cōuenit alicui ſm ſuā nāʒ: vnaq̄q3 aūt res creata ſicut eſſe nō hʒ niſi ab alio: ⁊ i ſe 9ſiderata nihil ē: ita idiget 9ſeruari in bono ſue nāe 9uenienti ab alio:pōt eni ꝑ ſeipāʒ deficere a bono:ſicut ⁊ ꝑ ſeipſam pōt deficere in nō eē niſi diuinitᵘ 9ſeruaret. ℭ Ad tertiū dōm: ꝙ etiā veꝝ nō pōt hō cogſcere ſine auxilio dino: ſicē ſupra dictū eſt: ⁊ tñ magis eſt nā hūana corrupta ꝑ pctm̄ q̄3tū ad appetitū boni:q̄3 quā tū ad cognitionem veri.

ℭ Utꝝ hō poſſit diligere deuʒ ſuper omnia ex ſolis nālibus ſine gratia. Articu. III.

AD tertiuʒ ſic ꝓcedit. Uī ꝙ hō nō poſſit di ligere deuʒ ſup oia ex ſolis nālibᵘ ſine gr̄a. Diligere.n.deū ſup oia eſt ꝓ prius ⁊ pricipal̄ charitatis actᵘ: ſʒ charitatē hō ñ p̄t hr̄e ꝑ ſeipſʒ qꝛ charitas dei diffuſa ē in coꝛ dibᵘ nr̄is ꝑ ſpūʒ ſcm̄ q datᵘ eſt nob: vt dr̄ Ro.5.ḡ hō ex ſolis nālibᵘ nō pōt deū diligere ſup oia. ℭ Preterea. Nll'a nā pōt ſupra ſeipſaʒ:ſʒ diligere aliqd ē plus q̄3 ſe extēdere i aliqd ſup ſeipʒ.ḡ nulla nā creata p̄t deū diligere ſupra ſeipāʒ ſine auxi lio glie. ℭ Preterea. Deo cū ſit ſūmū bonū debet ſumᵘ amoꝛ q eſt: vt ſup oia diligat: ſʒ ad ſūmū amoꝛē dō ipēdēdū q ei a nobis debet hō nō ſuffic ſine gr̄a:alioqn fruſtra adde ret gr̄a.ḡ hō nō pōt ſine gr̄a ex ſol' nālibᵘ diliger deū ſup oia. ℭ Sʒ 3. Primᵘ hō i ſol' nālibᵘ 9ſtitutᵘ fuit: vt a qbuſdā pōit: in quo ſtatu manifeſtū ē ꝙ ali qualr̄ deū dilexit:ſʒ nō dilexit deū equalr̄ ſibi: vl' minᵘ ſe: qꝛ ſm hoc peccaſſet.ḡ dilexit deū ſupra ſe.ḡ hō ex ſolis nālibus deū p̄t diligere plus q̄3 ſe: ⁊ ſu per oia. ℭ Rñdeo dōʒ: ꝙ ſicē ſupra dictū eſt in pño:in quo ēt circa nālē dilectionē angelo rū diuerſe opiones ſūt poſite: hō in ſtatu nāe integre poterat opari vtute ſue nāe bonuʒ qō ē ſibi 9nāle abſq3 ſupadditio ne gratuiti doni: licʒ nō abſq3 auxilio dei mouentis: dilige

ℭ In reſponſione ad tertiū nota ꝙ magis corrupta dicit pars appetitiua:qꝛ volūtas vt ſuperius dictū eſt priuſq̄3 in tellectus infectioneʒ ſuſcepit:intellectus tamen imunis nō eſt:ſed vulnus ignoꝛantie ſuſcepit quo impedit homo ne ſit totaliter prudens per ſua naturalia.

ℭ Articu. III.

N articulo tertio euiſdem. cir. qōnis du biū occurrit de cōcluſione ⁊ rō ne eius:de 9ne quideʒ qꝛ falſa videt:nā hō ꝓ ſtatu iſto p̄t ex ſuis nālibus ſo lis,i. abſq3 gr̄a cogſcere ꝙ deᵘ eſt naturalr̄ di ligibil' ſup oia ab hoie vt pʒ. ⁊ h̄ cognito p̄t 9ſentire i actū diligendi deuʒ vt fineʒ nālem vniuerſi ⁊ oiuʒ ſup oia tāq̄3 ſū mū oiuʒ bono ruʒ a quo ſunt omnia bona. Et 9firmat h̄ qꝛ ſicē pōt hō in ſtatu iſto aliuʒ actum moralr̄ bonū facer:pu ta actū iuſtitie reddendo alte ri hoi qō illi de bet:ita pōt red dere deo hunc actū diligendi ⁊ magnifaciendi ipſuʒ ſuper oia:actus enim quidā parti cularis eſt iſte ſub moꝛali bono:ſicut ⁊ qlibʒ alius. ℭ De ratione autem quia medius terminus in littera eſt:qꝛ di ligere deum ſuper oia eſt opus 9nāle homini:ſi enim hec rō valeret:ſequeret ꝙ nullum opus cōnaturale homini poſſit homo in ſtatu iſto ex nālibus pficere:cuius oppoſi tū dictū eſt:⁊ ſi dicat ꝙ in lr̄a adiūgit aliquid aliud huic medio dū ſubiungit ꝙ ab hoc homo deficit ſm appetitū voluntatis nālis:quapp corruptiōe nāe ſequit bonū ꝓua tū niſi ſanet per graʒ:ita ꝙ vis mediꝫ cōſiſtit in hoc ꝙ ē eſſe opus cōnāle homini a quo deficit nā corrupta:ſi ſic inquā dicat cōmittit petitio ꝑncipiꝫ ad ꝓbādū ꝙ in ſta tu nāe corrupte hō nō pōt diligere deū ſup oia.naʒ in pre miſſis opoꝛtet aſſumere ꝙ diligere deum eſt 9nāle a quo deficit corrupta natura:quod eſt probandum.

ℭ Ad euidentiam huius dubꝫ prenotanda ſunt duo.ꝑmo ꝙ diligere deum ſup oia hic ſumit pro actu'. ſcōo qui eſt amare terminato ad deū nō iplicite:ſʒ explicate ex rōne ipm mōſtrāte volūtati:⁊ ꝓterea aduerte caute:ꝙ nō eſt idē hr̄e deū ꝓ vltio fine alicuiᵘ actᵘ ⁊ diligere deū ſup oia

q2 ad illud sufficit iplicite ferri in deū:ad hoc requiritur explicite ferri in ipm. Scdo q diligere deū sup oia potest dupliciter cōtingere. vno mō simplr:alio mō ſm p̄sentē statum:diligere deū super oia simplr est deū diligere: vt finē oiuz.i. pp quē diligat oia:diligere deū sup oia ſm presentē statū: est diliger̄ deū vt finē oiuz referribiliū i ipʒ deū:cōueniunt bi duo modi diligendi deū super oia in duobus. p̄mo i hoc q sunt p̄cepta affirmatiua.2° i hoc q vtriqʒ r̄pugnat diligere aliqd aliō a deo vt vltimuʒ finez cuiuscūqʒ act⁹ vt pʒ. differunt aūt in hoc q p̄mo modo diligendi deuʒ super oia repugnat oē maluʒ culpe. scdo aūt non. Ad hñdū nāqʒ actū diligēdi deū super oia simplr opʒ oia sua h̄re talia vt possint in deuʒ referri. si enīʒ aliquid sic diliget vt nō sit referibile i deū iā ipedimentū pōit ad hoc vt suoꝝ oiuʒ possit deū h̄re finē ac p hoc impotentē se reddit ad diligendum deū sup omnia simplr:ꝛ q2 malū culpe quodcunqʒ sit illud repugnat referribilitati in deum vt finem:ideo omne malum culpe repugnat obseruationi huius p̄cepti diliges deū sup omnia simplr:sed ad habendū actuʒ diligendi deū sup oia referribilia in ipsuʒ nō impotētē reddit hoiem quodcūqʒ malū culpe:vt experiētia testat̄ in hñtib⁹ charitatē q diligūt deū sup oia:ꝛ vt finē nāe ꝛ vt finē beatitudinis:quia grā perficit nām:ꝛ tamē habēt multa mala culpe ꝛ in volunte faciēdi. puta dicendo mendaciū officiosuʒ comedendi nimis ꝛ hō. ¶ His p̄missis ad dubiū motū dr̄:q licʒ hō in statu nāe corrupte q̄tum est ex sufficiētia sua possit ex puris nālibus diligere deū sup oia referribilia in ipʒ:que tūc sunt in sua ptāte vt rō pbat:nō tñ pōt diligere deū super oia sua simplr:q2 nō pōt nō peccare:ac per h nō pōt nō ponere impedimētū dilectioni dei sup oia:sicut pōt in statu nāe integre:in quo pōt preseruare se ab oi pctō:ꝛ ꝯñr

re aūt deū sup oia est qddā cōnāle hoi:ꝛ ēt cuilibʒ creature nō solū rōnali:sʒ irrōnali:ꝛ ēt i aiate ſm modū amoris q vnicuiqʒ creature ꝯpetere pt. Cuius rō est:q2 vnicuiqʒ nāle est q appetat ꝛ amet aliqd ſm q aptū natū est eē. Sic igit̄ agit vnūqdqʒ put aptū natū ē:vt dr̄ in.2.phy. manifestū ē āt q bonū ptis ē pp bonū toti⁹. vñ nāli appetitu vel amore vnaq̄qʒ res pticularis amat bonuʒ suū ꝓpriū pp bonū cōe totius vniuersi:qō est ds:vñ ꝛ Dio. dicit in li. de di. no. q de⁹ ꝯuertit oia ad amorē suiip̄i⁹:vñ hō in statu nāe itegre dilectionez suip̄sius referebat ad amorez dei:sicut ad finē:ꝛ silr dilectionē oium aliaꝝ rerū:ꝛ ita deuʒ diligebat plus q̄ȝ seipsuʒ ꝛ sup oia. Sʒ in statu nāe corrupte hō ad hoc deficit ſm appetitū volūtatis rōnalis q̄ pp corruptionē nāe seq̄t̄ bonū priuatuʒ nisi sanet̄ p grāʒ dei. Et iō dōʒ ē q hō in statu nāe itegre nō indigebat dono grē superaddite nālib⁹ hōis ad diligēdū deū nāliter sup oia:lʒ indigēt auxilio dei ad h̄ eū mouētis:sʒ i statu nāe corrupte idiget hō ēt ad h auxilio grē nāʒ sanātis. ¶ Ad primū ḡ dōm:q charitas diligit deū sup oia eminēn⁹ q̄ȝ nā: nā eni diligit deū sup oia:ꝑut est principiū ꝛ finis nālis bōi: charitas āt ſm q est obʒ bñtitudinis:ꝛ ſm q hō hʒ quādā societatē spūalē cū deo:addit ēt charitas sup nālē dilectionē dī ꝓmptitudinē quādā ꝛ delectationē:sicut hitus qlibʒ v̄tutis addit supra actū bonū q fit ex sola nāli rōe hois v̄tutis habituʒ nō hñtis. ¶ Ad scdʒ dōʒ: q cuʒ dr̄ q nulla nā pōt supra seipsaʒ:nō est intelligenduʒ q nō possit ferri in aliqō obiectū qō est supra se:manifestū ē.n. q itell's nr̄ naturali cognitiōe pōt aliqua cognoscere que sūt supra seipsum:vt patet in nāli cognitione dei:sed illud intelligendū est q natura non pōt in actū excedentē ꝓportionē sue v̄tutis:talis aūt actus nō ē diligere deū sup oia:hoc eni ē naturale cuilibet nature create: vt dictū est. ¶ Ad tertiū dōm q amor dr̄ sūm⁹ nō solū q̄tū ad gradū dilectionis:sed etiaʒ q̄tū ad rōnē diligendi:ꝛ dilectionis modū:ꝛ ſm hoc summus gradus dilectōis est quo charitas diligit deū:vt beatificantē:sicut dictum est.

qñ ipse est exire i actū diligēdi deū sup oia sua simplr:q2 nihil sui est ireferribile ad deū. ¶ Ad ꝯfirmationē dr̄ q nō est eadē rō de isto actu:ꝛ de alijs moralibus:tū q2 iste act⁹ est suprem⁹ oiuʒ nāliū moraliuʒ:vt pʒ:q2 re⁹ vltimi finis simplr:ac p h p̄mi p̄ncipij reliqꝝ. reliq āt actus sub isto sunt:maioris aūt v̄tutis ē posse i actū sūmū q̄ȝ i act⁹ inferiores:vnō ꝛ v̄t⁹ vltimū po⁹ dr̄ p celi:tuʒ q2 act⁹ iste vniuersitatē actuū humanoꝝ bonaʒ exigit vt māʒ: nō aūt alij. nō eni gcūqʒ malūʒ aliqd fac̄ ipediūtū p̄stat sibi vt n̄ possit qñ oʒ reddere mutuū:sʒ gcūqʒ malū aliqō facit ipso facto r̄ddit actū illū ꝛ seipm illo infectū vt sic irreferribilē i deū vt finez:ac p h nō pōt oia a se dilecta referre in deuʒ vt vltimū finē:qō faciebat hō i nā itegra:vt in lr̄a dr̄:ꝛ sic pʒ ditas ꝯnis q̄tum ad vtrāqʒ ptē. s. q itegra nā h poterat ꝛ q corrupta nō pōt nisi adiuto⁹ grē sanāti i p̄nti vita hoatie p charitatē vic q̄ nihil ꝯ dei dilectioné admittimus:ꝛ sup oia nostra nō simplr:sʒ referribilia ipʒ diligim⁹:ꝯsumate aūt i p̄ria:i q̄ oia simplr i deū dirigē̄t:q2 ipe erit oia i oib⁹. ¶ Ad dubiū motū ꝯ rōnē lr̄e dr̄:q me⁹ ē eē op⁹ ꝯnāle:sʒ nāle pt sumi duplr. vno⁹ ꝓ eo q fluit ex nā:ꝛ sic sumendo nāle sufficeret ad iferēdā primā ptē ꝯnis. s. q nā integra pōt:ꝛ sic accipit obiectio nāle:sed q2 tunc minor esset falsa:q2 diligere deuʒ super oia appetitu rōnali vt expositū est:non est nobis sic nāle vt fluat ex natura:vt patʒ:ideo alio modo sumitur naturale pro eo qō est ſm nām:ꝛ sic diligere deuʒ sup omnia est nāle:ꝛ sic sumitur hic:ꝛ infert primā partē ꝯclusionis cū veritate vtriusqʒ premisse. scda aūt ꝯnis pʒ seʒ q nā corrupta hoc nō pōt:nō ꝓbat̄ i lr̄a ex illo medio: vt pʒ ituenti lr̄aʒ:vbi post ꝓbatā ꝯnē directe r̄nsiuā q̄sito q i nā itegra hō h poterat sine grā:subiūgit auctor ex ꝓnitate nāe corrupte ad bonū ꝓpriū q d̄ficit nā corrupta ab

actu illo: vnde mediū ad ſecūdam partē cōcluſionis: ſeu ad ſcđam concluſionē eſt p̄nitas voluntatis ad priuatuʒ bonum: hec enim perditio vigore in nobis adeo viget vt oporteat in malū aliquod cadere: vt ex dictis patet.

Utrū hō ſine grā p ſua nālia legis p̄cepta ipleř poſſit. Ar. 4

AD quartū ſic p̄cediť. Videť q̄ homo ſine gratia per ſua naturalia poſſit p̄cepta legis iplere. Dicit eniʒ apl's ad Ro. ſcđo q̄ gentes que legē nō h̄nt naturalr̄ ea q̄ legis ſunt faciūt: ſed illđ qđ nāliter homo facit p ſeipſum p̄t facere abſq3 grā. ergo hō pōt legis p̄cepta faceř abſq3 grā. Preterea. Hieronymus dicit i expōne catholice fidei: illos eſſe maledicendos qui deuʒ p̄cepiſſe homini aliquid ipoſ'e dicunt: ſed ipoſ'e eſt homini qđ per ſeipſuʒ iplere non poteſt. ergo homo pōt implere oia precepta legis per ſeipm̄. Preterea. Inter oia p̄cepta legis maximū eſt illud. Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: vt p3 Matth. 22. ſ3 hoc mādatū pōt homo implere ex ſolis naturalibus diligendo deū ſup oia: vt ſupra dictū eſt. ḡ oia mādata legis pōt hō iplere ſine grā. Sʒ ɔ̄ eſt qđ Aug. dic̄ i li. đ hereſib' hoc p̄tinere ad hereſim pelagianoꝝ: vt credant ſine grā hoiem poſſe facere oia diuina mandata. Rn̄deo dđ3: q̄ ipleř mādata legis ɔtigit dupl'r. Uno mō q̄tū ad ſubam operū: put. ſ. hō opať iuſta ⁊ fortia: ⁊ alia v̄tutis opa: ⁊ h̄ mō hō i ſtatu nature integre potuit oia mandata legis iplere: aliogn homo nō potuiſſet in ſtatu illo nō peccare: cuʒ nihil aliud ſit peccare q̄3 trāſgredi diuina mandata: ſed i ſtatu nature corrupte nō pōt homo implere oia mandata diuina ſine grā ſanāte. Alio modo p̄nt impleri mandata legis non ſolum quantū ad ſubſtantiā operis: ſed etiā quantū ad modū agendi: vt. ſ. ex charitate fiāt: ⁊ ſic neq3 in ſtatu nāe integre: neq3 in ſtatu nāe corrupte p̄t hō iplere abſq3 grā legis mādata. vn̄ Augu. in libro de

In eodē tertio articulo diſcutiēdū eſſet an diligere deū ſupra oia ſit nāle hoi niſi in prima parte diſcuſſum fuiſſet: verumtamen ſi q̄rať cuius v̄tutis moralis ſit act' diligere deum ſuper oia: dđm eſt: quū iſte act' ſit ad alterū: cui nō poteſt reddi equiualēs: q̄ ad iuſtitiaʒ ſpectat cui' pars eſt pietas: que parentibus: quibus etiā non eſt reddere equiualēs debitū reddit: ⁊ religio que cultum deo exhibet ⁊c.

Articu. IIII.

IN articulo quarto eiuſdeʒ q. xi. q. dub^m circa titulū occurrit: an ſit qđ de oibus preceptis ois legis: q̄ enī ſit ſermo de oibus apparet: tū ex eo qđ idiſtiĉte queſtio proponiť: tum ex eo q̄ ſi de preceptis veteris legis tm̄ eſſet ſermo iam determinatus eēt in precedētibus: qđ vero non apparet ex eo q̄ precepta noue legis nō nominanť nec examinanť in toto diſcurſu articuli: tū ex eo q̄ impoſſibile notorie cōſtat eſſe: q̄ precepta fidei poſſunt ſine lumine fidei ſeruari.

Ad hoc dr̄ q̄ certū hic eſt q̄ articulus iſte intelligiť de omnibus preceptis diuine legis ſiue noue ſiue veteris: q̄ enim ſit ſermo de lege diuina ex corpore articuli p3: vbi aſſertur pro ratione q̄ nihil aliud dr̄ eſſe peccatū q̄3 diuinoꝝ mādatoꝝ trāſgreſſio: q̄ vero de omnibus preceptis ſit ſermo ibidē patet: qm̄ bis replicatur ly oia mādata.

In corpore articuli eiuſdem dubiuʒ occurrit vbi auctor dicit q̄ homo in ſtatu nature itegre poteſt omnia diuina mandata implere quātum ad ſubſtantiaʒ operū: hoc enī intellectuʒ de preceptis diuinis vniuerſal'r falſuʒ eſſe cōſtat. naʒ nec credere ſupernālia fidei nec adimplere actiones ſacramētales in quocūq3 ſtatu pōt homo per ſua ſola naturalia: etiā quantū ad ſubſtātiā operū: quoniā opus eſt ad credendū diuina reuelatione ſaltez monſtrante: ⁊ ad actiones ſacramētales poteſtate ſupnāli: aliogn nihil fit. Ad hoc diciť dupl'r p̄mo q̄ mandata diuina ſunt duplicia quedā habētia vim mandati quantū ad vtrūq3: ſeorſum. ſ. quantū ad ſubam operum ⁊ quātuʒ ad modū ſupernālem. Quedam autem nō habentia vim mandati ſine mō ſupernaturali: in p̄mo ſunt gr̄e oia p̄cepta que impleta ex nālibus ſatiſfaciūt precepto alicui. In ſecūdo autē ſunt que ſi ex puris naturalibus fiāt nulli p̄cepto ſatiſfit: ⁊ qm̄ articulus iſte cōparat nāni gratie nec̄ie ad operāduʒ: ⁊ precepta que nō habent vim p̄cepti niſi cum modo ſupnaturali ad ſordinē gratie ſpectant: iō ſub nomine p̄ceptorū diuie legis quātum ad ſubaʒ operuʒ obſeruabilium non veniunt niſi precepta: in q̄bus habet locuʒ diſtinctio p̄cepti vtroq3 modo obſeruabilis: ⁊ ſm̄ h̄ p̄cepta fidei ⁊ ſpei: quia nō ſūt precepta niſi iñ quantuʒ ex fide ⁊ ſpe fiant non cadunt ſub hac diſtributione: ⁊ p̄pterea auctor ſolius p̄cepti dilectiōis iter ſpectantia ad theologales v̄tutes meminit: in reſpōſione ad tertiuʒ vt inſinuaret: q̄ de his diſputabat que ſolam gratiaʒ nō cōtinebat a doctrinali nāq3 diſputatōe: ne dū puerili remotiſſimū eſt vt vertatur in dubiuʒ de preceptis ſolius gratie ſi p naturalia expleri poſſunt: ⁊ ſm̄ hoc l3 titulus articuli fuerit de legis p̄ceptis idiſtincte ac p hoc oib' reſpondeo: tn̄ cū tali diſtinctiōe. ſ. quo ad ſubaʒ operuʒ vel moduʒ ſupernaturalē iſinuauit q̄ illa q̄ nō niſi ſupnāl'r ſuari p̄nt diſcuſſione nō egēt: ſ3 huic rñſioni obuiat p̄ q̄ auctor nō diſtiguit obſuationē mādatoꝝ q̄tum ad ſubam ɔ̄ obſeruationeʒ eorundem ſupnatural'r: ſed ex charitate: dici tamē poteſt q̄ genus a ſpecie nominauit ſupernaturale a charitate: q2 in p̄poſito equalent. Obuiat ſcđo q̄ q2 fides eſt ex auditu: vt dr̄ ad Roma. lo. nōnullū p̄ceptū eſt vt hō auditui fidei ſe p̄beat q̄lem d3 ſe exhibere in obſequiuʒ fidei: vn̄ dr̄ ſcđo q̄ alia eſt qđ de cognitione ſupnaturaliū p̄ceptorū ⁊ alia de facultate adimplendi iā cognita ⁊ q̄ iā determinatū eſt q̄ tā lex dina ſupnālis eſt q̄3 q̄ excedit cognitionē nāleʒ: ⁊ q̄ nūc eſt qđ nō de cognitiōe: ſ3 adimpletione: p̄pter qđ articul' iſte directe tractat qōnē illā: que pelagio tribuiť an. ſ. hō poſſit p ſua nālia iplere dina p̄cepta p̄ſuppoſita lege mōſtrāte illa: opinatū eſt enim q̄ homo eget gratia monſtrante precepta: ſed non faciente ad implere illa: ⁊ ɔtra h̄ eſt determinatio huius articli: vt au

ctoritas Aug. I corpe articli al/ lata teſtaẽ: ſm h̄ q̄ dōm eſt ꝙ miſſio data ad 3^m i lr̄a extēdiẽ ad oīa p̄cepta virtutū theologalū: ita ꝙ ēt credere: ſpare: diligere deum. ꝯfiteri ip̄z y h̄z p̄p̄z pōt hō per ſua nālia q̄tuꝫ ad ſubaꝫ opeꝝ adiplere: ꝛ nō in q̄tū iplenẽ e ſpe ꝛ fidē ꝛ charitate: ꝛ ꝙ hoc ſit veruꝫ ex eo ꝙ ꝯuicere poſſum⁹ ꝙ gētilis edoct⁹ fidē nolēs eſſe xp̄ian⁹ cū h̄ poſſet credere totā fideꝫ eſſe verā vt eccleſia tꝫ: cōſtat .n. ꝙ talis nulla ſupnāli gr̄a adiutus crederet: poſſet quoqꝫ idē ſpare ſe fore btūm i celo q̄uis inanis eēt ſpes ei⁹ ſic ꝛ fides: ſꝫ ad propoſitū ſatis ē d̄ ſufficientia ad ſubam operū: quā i hereticis q̄tū ad cōfeſſionē exteriorē ꝛ act⁹ iteriores ꝛ ſuſceptioneꝫ ſacr̄oꝝ experimur: q̄ actus fidei ſpei ꝛ charitatis quantum ad ſubam operū itus ꝛ extra exercēt ſine vllo ſupnāli dono in eis. De ſacramētalib⁹ āt actib⁹ facile dr̄ ꝙ quia p̄cepta danẽ de actib⁹ v̄tutū: act⁹ autē ſacr̄ales n̄ ſunt act⁹ ꝑprie aut pure v̄tutū ſed p̄eātū ſupernālū: nō faciētes habētes bonos

correctione ꝛ gr̄a: cuꝫ dixiſſet ꝙ ſine gratia nullū prorſus bonuꝫ hoīes faciunt ſubdit. Nō ſoluꝫ vt monſtrante ipſa quid faciendū ſit ſciant: verū etiam vt preſtante ipſa faciant cū dilectione q̄ð ſciunt: idigent iſuper in vtroqꝫ ſtatu auxilio dei mouentis ad mādata iplēda: vt dictuꝫ ē. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut Augu. dicit in libro de ſpiritu ꝛ littera: nō moueat ꝙ naturalr̄ dixit eos que legis ſunt facere: hoc eniꝫ agit ſpiritus gr̄e: vt imaginē dei: in qua naturalr̄ facti ſum⁹ iſtauret in nobis. ¶ Ad ſcðm dōꝫ: ꝙ illud q̄ð poſſumus cū auxilio diuino non eſt nobis oīno ipoſſīe ſꝫ illð p̄hi in tertio ethi. q̄ ꝑ amicos poſſum⁹ aliqualr̄ nos poſſum⁹. vn̄ Hiero. ibidē ꝯfiteẽ ſic noſtrū liberū eē arbitriū: vt dicamus nos ſemꝑ idigere auxilio. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ preceptuꝫ de dilectione dei non pōt homo implere ex puris nālibus ſm ꝙ ex charitate impleẽ: vt ex ſupra dictis pꝫ.

¶ Vtrū hō poſſit mereri vitaꝫ eternam ſine gratia. Arti. V.

AD qntū ſic proceditẽ. Videẽ ꝙ homo poſſit mereri vitā eternā ſine gr̄a. Dicit enim dn̄s Matth. 19. Si vis ad vitaꝫ ingredi ſerua mandata: ex quo videẽ ꝙ ingredi in vitam eternam ſit ꝯſtitutum in hoīs voluntatē: ſed id q̄ð in nr̄a voluntate conſtitutū eſt per nos ip̄os poſſumus. ergo videtur ꝙ homo per ſeipſum poſſit vitam eternam mereri. ¶ Preterea. Vita eterna eſt merces vl̄ premiū que hoībus redditẽ a deo ſꝫ illð Matth. 5. Merces vr̄a mlta eſt i celis: ſꝫ merces vl̄ premiū redditẽ a deo homini ſm opera eius ſm illud pſal. Tu reddes vnicuiqꝫ ſm opera eius: cum igitur homo ſit dominus ſuoꝝ operum: videtur ꝙ in eius poteſtate cōſtitutum ſit ad vitam eternā peruenirẽ. ¶ Preterea. Vita eterna ē vltimus finis vite humane: ſed quelibꝫ res naturalis ꝑ ſua naturalia poteſt cōſequi finem ſuuꝫ. ergo multo magis homo qui eſt altioris nature per ſua naturalia poteſt peruenire ad vitam eternā abſqꝫ aliqua gratia. ¶ Sed contra eſt q̄ð ap̄ls dic̄ ad Roma. ſexto. Gratia dī vita eterna: q̄ð iō dicitur ſicut gloſa ibidem dicit: vt intelligeremus deum ad vitam eternam ꝓ ſua miſeratione nos perducere. ¶ Reſpondeo dicenduꝫ: ꝙ actus perducentes ad finem oportet eſſe fini proportionatos: nullus autē actus excedit proportionē principij actiui: ꝛ iō videmus in rebus naturalibus ꝙ nulla res poteſt perficere effectuꝫ ꝑ ſuam operationē qui excedat virtutem actiuā: ſed ſoluꝫ pōt producere per oꝑationē ſuaꝫ effectuꝫ ſue virtuti proportionatuꝫ: vita aūt eterna eſt finis excedens proportionē nature humane: vt ex ſupra dictis pꝫ. Et ideo homo per ſua naturalia non poteſt producere opera meritoria proportionata vite eterne: ſed ad hoc exigiẽ altior virtus: que eſt virtus gratie: ꝛ iō ſine gratia homo non poteſt mereri vitam eternam: poteſt tamen facere opera perducentia ad bonū aliquod homini ꝯnaturale: ſicut laborare in agro: bibere mādūcare ꝛ habere amicū ꝛ alia hmōi: vt Augu. dicit i tertia rn̄ſione ꝯ pelagianos. ¶ Ad primū ergo dicēdū: ꝙ homo ſua voluntate facit opera meritoria vite eterne: ſed ſicut Auguſtinus in eodeꝫ libro dicit: ad hoc ex igitur

ſꝫ potentes. Iō hō opa nullo⁹ poſſe hoīem in ſtatu nāe integre non obſtat ꝑpoſito vbi ð p̄ceptis agiẽ.

¶ Circa tres ſimul articulos imediate expoſitos aduerte: ꝙ lꝫ ꝯueniant in hoc q̄ glibꝫ claudit i ſe qōnē de necītate gr̄e reſpcū vniuerſoꝝ actuuꝫ hūanoꝝ. Et ꝑpterea ad vnaꝫ qōnē ſpectant. Diuerſitas tn̄ difficultatū diſtictos articlos popoſcit. Naꝫ i 2° arti° ex ipſa rōne boni operis. In 3° ex celſitudie obi dei .ſ. ꝛ act⁹ ſcꝫ ſup omia. In 4° ex dina iſtitutiōe difficultas ē p⁹ deciſioneꝫ ſigdē p⁹ difficultas. 2° ex ꝓprijs explananda erat: ꝛ ſilr 3° et rurſus apꝑꝫ ꝙ diligere deū ſuꝑ oia nāe vires excedat: et ſilr 3° et rurſus apparet ꝙ diligere deū ſup oia nāe vires excedat: ꝛ ſilr diuie legis obſeruatio.

¶ Articu. V.

IN articulo 5° q̄cūqꝫ dicenda eſſent referuo ꝑ q. vltia ſ arti° ꝑ demerito: ꝛ arti° 2° de necītate gr̄e reſpectu meriti ad vitā eternā. icognito nāqꝫ merito nō plene qō ſcitur.

In arti°

ꝙ volūtas hoīs ꝑparet̃ a deo
ꝑ gr̃am. ¶ Ad ſcðm dðm: ꝙ
ſicut glo. dicit Ro. vj. ſup illð
Gr̃a dei vita eterna. certū eſt
vitā eternā bonis opib⁹ reddi.
ſ ipſa opa q̄bus reddit̃ ad dei
gr̃am ptinēt: cū ēt ſupra dcm̄
ſit ꝙ ad iplēdū mandata legis
ſm debitū modū ꝑ quē eoꝝ
ipletio ē meritoria req̄rit̃ gr̃a.
¶ Ad tertiū dðz: ꝙ obiectio illa
ꝓcedit de fine hoī cōnaturali:
nā aūt hūana ex hoc ipo ꝙ no
bilior eſt pōt ad altiorē finē ꝑ-
duci ſaltē auxilio gr̃e: ad quē
iferiores nāe nullo mō ptinge-
re pñt: ſicut hō eſt meli⁹ diſpoſi-
tus ad ſanitatē qui aliq̄bus au
xilijs medicine pōt ſanitatē ꝯſe
qui q̄ȝ ille q nullo mō vt ph̃us
introducit in. ij. de celo.

¶ Utrum homo poſſit ſeipſū
ad gratiā preparare per ſeipm̄
abſq; exteriori auxilio gratie.

¶ Articu. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̃.
Videt̃ ꝙ hō poſſit
ſeipm̄ ad gr̃am ꝑpa-
rare ꝑ ſeipm̄ abſq; exteriori au
xilio gratie. Nihil. n. iponit̃ ho
mini qð ſit ei impoſſibile: vt. ſ.
dcm̄ eſt: ſ Zacha. j. dr̃. Cōuer
timini ad me ⁊ ego ꝯuertar ad
vos. nihil autē eſt aliud ſe ad
gr̃am ꝑparare q̄ȝ ad deū ꝯuer
ti. ḡ videt̃ ꝙ hō ꝑ ſeipm̄ poſſit
ſe ad gr̃am ꝑparare abſq; auxi
lio gr̃e. ¶ Preterea. Hō ſe ad
gr̃aȝ ꝑparat faciēdo qð in ſe ē:
q2 ſi hō facit qð in ſe eſt deus ei
nō denegat gr̃am. Dicit̃ enim
Matth. vij. ꝙ deus dat ſpūm
bonū petētib⁹ ſe: ſ illud in no-
bis eē dr̃ qð eſt in nr̃a ptāte. ḡ
videt̃ ꝙ in nr̃a ptāte ſit ꝯſtitu-
tū vt nos ad gr̃aȝ ꝑparemus.
¶ Preterea. Si hō idiget gra
tia ad hoc ꝙ ꝑparet ſe ad gr̃aȝ:
pari rōne indigebit gr̃a ad hoc
ꝙ ꝑparet ſe ad illā gr̃am: ⁊ ſic
ꝓcedit̃ in ifinitū: qð eſt incōue
niēs. ḡ videt̃ ſtandū in primo:
vt. ſ. hō ſine gratia poſſit ſe ad
gr̃aȝ preparare. ¶ Preterea.
Prouer. xvj. dicit̃: ꝙ hoīs eſt
preparare animū: ſ illud dicit̃
eſſe hoīs qð per ſeipſū pōt. ḡ
videt̃ ꝙ hō per ſeipm̄ ſe poſſit
ad gr̃aȝ ꝑparare. ¶ Sed ꝯtra
eſt qð dicit̃ Jo. vj. Nemo pōt
venire ad me niſi pater qui mi
ſit me traxerit eū. ſi aūt homo
ſeipm̄ ꝑparare poſſet nō opor
teret ꝙ ab alio traheret̃. ḡ ho-
mo nō pōt ſe ad gr̃am ꝑparare
abſq; auxilio gr̃e. ¶ Reſpon-
deo dðm: ꝙ duplex eſt ꝑpara
tio volūtatis hūane ad bonū.
Una q̄dem q̄ ꝑparat̃ ad bene
operandū ⁊ ad deo fruendū
⁊ talis ꝑparatio volūtatis nō
pōt fieri ſine habituali gr̃e do-
no qð ſit principiū operis me-
ritorij: vt dcm̄ eſt. Alio modo
pōt itelligi ꝑparatio volūtatis
hūane ad ꝯſequendū ipm̄ gr̃e
habitualis donū: ad hoc aūt
ꝙ ꝑparet ſe hō ad ſuſceptionē
hui⁹ doni: nō opȝ ꝑſupponere
aliqð aliud donū habituale in
aīa: q2 ſic ꝓcederet̃ in ifinitū:
ſ oȝ ꝑſupponi aliqð auxilium
gratuitū dei interius aīam mo
uētis ſiue iſpirātis bonū ꝓpo
ſitū. His. n. duob⁹ modis idi-
gemus auxilio diuino: vt. ſ. di
ctū eſt: ꝙ aūt ad hoc idigeam⁹
auxilio dei mouentis manife-
ſtū eſt. Neceſſe eſt. n. cum oē
agens agat ꝓp finē ꝙ oīs cā cō
uertat ſuos effectus ad ſuū fi-
nem: ⁊ iō cū ſm ordinē agen-
tiū ſiue mouētiū ſit ordo finiū
neceſſe eſt ꝙ ad vltimū finē cō
uertat̃ hō ꝑ motiōē primi mo
uētis. ad finē aūt ꝓximū ꝑ mo
tionē alicui⁹ iferioꝝ mouētiū:
ſicut anim⁹ militis cōuertit̃ ad
q̄rendū victoriā ex motiōe du
cis exercit⁹. ad ſequēdū aūt ve
xillū alicui⁹ aciei ex motiōe tri-
buni. Sic igit̃ cū de⁹ ſit primū

¶ Articu. VI.

In articulo 6° eiuſdē. 109.
q. du^m occurrit
ex Durādo i 2°
ſnia. diſ. 28. q. i.
arti° vltimo 2°.
Alter ꝯ ꝯnē:
alter ꝯ rōnē i
lr̃a allatā: ꝯtra
ꝯnē q̄dē: q2 hō
pōt abſq; ſpāli
dei adiutorio
ꝑ ſua naturalia
opari op⁹ mo-
ralr bonū. ḡ po
teſt ꝑparare ſe
ad gratiā: aīs
patȝ ex dictis:
ꝯñia ꝓbat̃: q2
bonū morale
hēt imediatū
ordinē ad bo-
nū gr̃e: ac ꝑ h
eſt ꝑparatoriū
ad gr̃aȝ: ⁊ auge
tur h dubium:
q2 autor ēt i 2°
ſnia. di. 28. arti
culo 4° idē ſen
tit: dū expreſſe
vult ꝙ hō fa-
ciēdo qð i ſe ē
preparat ſe ad
gr̃aȝ: vt pȝ ibi.
Cōtra rōnē vō
q2 illa ꝑpō: ſo-
li⁹ pmi agentis
eſt ꝑparare ad
vltimū finē eſt
falſa: qm̄ lȝ ꝑ-
ducere ad vlti
mū finē ſit ip-
ſi⁹ ſoli⁹ diſpone
re tñ ad illum
pōt eē iferioris
agentis. Qð ꝓ-
bat̃ ex h ꝙ in
ꝯuōne hoīs lȝ
ſolus de⁹ ꝓdu-
cat aīaȝ. nō tñ
ꝟtute ꝓpria di
ſpōit mām ad
aīaȝ. Et ſic ē in
propoſito: ꝙ lȝ
ſolus deus det
gr̃am: hō tñ di
ſponere ſe pōt
ad gr̃am ꝟtute
ꝓpria.
¶ Ad bonū eui-
dentiā ſcito ꝙ
rō lr̃e ex per ſe
notis quodam
mō ꝓcedit. nā
ꝙ ſm ordinē
finiū ſit ordo
agētiū clarū ē:
ex eo ꝙ omne
agēs agit ꝓp fi
nē aliquē ſibi
ꝓpriū: ⁊ cōſtat
ꝙ i finē ꝓpriū
alicuius agētis
tēdere nihil pt
niſi ꝓpter ipm̄
agēs: ſicut nec
alia propria ali
cui conuenire
pñt alteri niſi
ꝓp illud cui p°
ꝯueniūt. Id. n.
p° alicui ꝯuēit
ꝙ ſibi non per
aliud ⁊ alijs q̄-
buſq; ꝓp ipm̄
ꝯuenit quo ſit
vt tēdere in fi
nē vltimū ita
ſit ꝓpriū primi
agentis ſibi ꝙ
non ꝑ aliud: ce
teris vō ꝓp ipſ
ꝯueniat in quo
cūq; ordine: ſi-
ue tēdāt vt agē
tia ſiue vt pa-
tiētia. Uñ ⁊ in
lr̃a manifeſta-
tur hoc ð victo
ria in quā ten-
dit miles non
niſi mot⁹ a du-
ce: ꝓp qð mul-
to magis diſpo
nēs ipſ patiēs
ad finē vltimū
opȝ moueri a p
agēte: ſȝ quod
multos fallit ē:
quia nō diſtin-
guunt inter di-
ſpōere ſeu pre-
parare ad finē
formalr ⁊ ma-
terialiter: diſpo
nere ad victo-
riam formali-
ter eſt pugnare
cū intentione
operādi ad vi-
ctoriā: diſpone-
re mālit̃ ad
victoriā eſt pu
gnare tñ. In-
ter militē aūt

pugnātē tm̄ ⁊ pugnātē cū illa itentiōe māifeſta ē dñia φ ille nō itēdit finē vltimū q̄uis pugna ſua ab alio ordine tur ad hoc. Iſte āt ad finē vltimū reſpicit: ⁊ ꝓpea iſte pu gnat vt mouēs motū a ꝑmo duce: ille vt motum tm̄: de motu intentiōis de q̄ eſt ſmo loquēdo ad propoſitū de ſcēdendo dr̄ φ illa ꝓpō ſolius ꝑmi agēns eſt tēdere i finem vltimū ē veriſ ſima formalr itellecta de ten dētia in illum: qm̄ nulla ma teria nullū di ſponēs: nulluʒ aduuās tēdit in illū finē niſi ex ꝑmi agētis motōe cui ꝯue nit ꝑ tēdere i il lū. Allata autē iſtātia de nā di ſponēte ad ani mā itellectuā peccat i hoc φ nō aniaduertit φ nunq̄ nā di ſponeret vltia diſpōne ad ani mā itellectiuā niſi ageret i ꝟ tute aīe intelle ctiue hominis ge nerātis: agit .n. ꝟtute nāe hūa ne cui⁹ eēntial et principalior ps ē aīa intelle ctiua: ac p h̄ in ꝟtute agit ꝑmi agētis a q̄ ſolo eſt aīa itellecti ua. Ad ob a ꝯ ꝯ né dr̄ φ facere op⁹ moralr bo nū ēt i oīb⁹ hu manis actibus non ē ꝓpinq̄ ꝑ paratio ad gra tiaʒ: ſʒ oʒ adde re φ fiat cū cō uerſiōe ad deū vt fineʒ ſupnā lem: qm̄ ꝑpara tio ad grām in choatio ē intē tiōis creature reſpcū btitudi nis ſupnālis: et quoniā ad ſup mum agēs ſpe ctat intendere in vltimū finē ſine ſpāli adiutorio dei nul la creatura rōnalis pōt ꝑparare ſe ad dei grāʒ: q̄ ē ſpālis vltim⁹ finis vt ꝯiūctio ſpālis ⁊ ſupnālis ad deū. Ad ꝓba

moués ſimplr: ex eius motiōe eſt φ oia in ipm cōuertant̄ ſm cōeʒ itētionē boni: p quā vnūqōqʒ intēdit aſſimilari deo ſm ſuū modū. vñ Dyo. in lib. de di. no. dic̄ φ de⁹ ꝯuertit oia ad ſeipm: ſʒ hoies iuſtos cōuertit ad ſeipm ſicut ad ſpecialē finē quē intēdūt ⁊ cui cupiūt adherere ſicut bono ꝓprio ſm illud pſal. Mihi adherere deo bonū eſt. ⁊ iō φ hō conuertat̄ ad deū hoc nō pōt eē niſi deo ipm ꝯuertente. hoc aūt eſt ꝑparare ſe ad grām q̄ſi ad deū ꝯuerti: ſicut ille qui hʒ oculū auerſuʒ a lumine ſolis per hoc ſe ꝑparat ad recipiendū lumen ſolis φ oculos ſuos ꝯuertit verſus ſolē: vñ pʒ φ hō nō pōt ſe ꝑparare ad lumen grē ſuſcipiendū niſi per auxiliū gratuitū dei interius mouentis. ¶ Ad primuʒ ergo dōm: φ ꝯuerſio hois ad deū fit quideʒ per libe. arbi. ⁊ ſm hoc hoi ꝑcipit̄ φ ſe ad deū ꝯuertat: ſed libe. arbi. ad deuʒ ꝯuerti non pōt niſi deo ipm ad ſe cōuertente ſm illud Hiere. xxxiij. Cōuerte me ⁊ ꝯuertar: qꝛ tu dñs de⁹ meus. ⁊ Trenorū vltimo. Cōuerte nos domine ad te ⁊ cōuertemur. ¶ Ad ſcdʒ dōm: φ nihil hō pōt facere niſi a deo moueat̄ ſm illud Joā. xv. Sine me nihil poteſtis facere. ⁊ iō cū dr̄ hō facere qd in ſe eſt dicit̄ hoc eſſe in poteſtate hois ſm φ eſt motus a deo. ¶ Ad tertiuʒ dōm: φ illa obiectio ꝓcedit de gratia habituali ad quā requirit̄ aliq̄ ꝑparatio: qꝛ omnis forma requirit ſuſceptibile diſpoſitū: ſed hoc φ hō moueat̄ a deo nō ꝑexigit aliquā aliam motionē cū deus ſit primū mouens. vñ nō opʒ abire in infinitū. ¶ Ad quartū dōm: φ hois eſt ꝑparare animū: qꝛ hoc facit per libe. arbi. ſed tñ hoc non facit ſine auxilio dei mouentis ⁊ ad ſe attrahentis: vt dictum eſt.

¶ Utrum homo poſſit reſurgere a peccato ſine auxilio gratie. Articulus. VII.

AD ſeptimū ſic ꝓceditur. Uidet̄ φ hō poſſit reſurgere a pctō ſine auxilio grē. Illud .n. qd ꝑexigit̄ ad grām fit ſine grā: ſed reſurgere a pctō preexigit̄ ad illuminationem grē. Dicit̄ .n. ad Eph. v. Exurge a mortuis ⁊ illuminabit te xp̄s. ḡ hō pōt reſurgere a pctō ſine grā. ¶ Preterea. Pctm̄ ꝟtuti opponit̄ ſic morb⁹ ſanitati: vt. ſ. dcm̄ eſt: ſed hō p ꝟtuteʒ nature pōt reſurgere de egritudine ad ſanitatē ſine auxilio exterioris medicine, ꝓpter hoc φ intus manet principiuʒ vite a quo ꝓcedit opatio naturalis. ḡ videt̄ φ hō ſimili ratiōe poſſit reparari per ſeipm redeundo de ſtatu pcti ad ſtatuʒ iuſtitie abſqʒ auxilio exterioris gratie. ¶ Preterea. Quelibet res nālis pōt redire ad actū ꝯueniētē ſue nāe ſicut aqua calefacta p ſeipſam redit ad naturaleʒ frigiditatem: ⁊ lapis ſurſum ꝓiectus per ſeipſuʒ redit ad ſuū motum naturalem: ſed peccatum eſt quidam actus contra

tionē aūt dr̄: φ lʒ iter op⁹ morale ⁊ op⁹ grē ſit imediat⁹ or do: nō tñ ē imediat⁹ ordo iter op⁹ pure morale ⁊ tale op⁹ grē. ſ. donū habituale grā gratū faciētis: qꝛ mediat aliqd op⁹ grē. ſ. ꝯuerſio ad deū: q̄ in ſui termio eſt meritoria vt pote grā iformata: vt ſic ēt nullū ꝯſumatū opus iueniat̄ mediū iter op⁹ grē meritoriū ⁊ morale. Nec obſtat his qd cōiter dr̄ φ hō faciēdo qd i ſe ē diſpōit ſe ad grāʒ: qm̄ h̄ itel ligit̄ de diſpō ne ⁊ ꝑparatiōe nō ſimplr: ſed q̄tū eſt ex pte ſua. Et rurſus ḋ diſpōne ſim plr accipiendo intelligit̄ vt fa ciat qd i ſe eſt mot⁹ ſpāliter a deo obſequen do. ſ. motiōi di uine vt i rñſio ne ad 2ᵐ autor hic dicit dicta ſua i 2ᵒ ſentētia rū ad meliorē ſenſuʒ reduxit declando ⁊ ad dendo. ¶ In reſpōſiōe ad 2ᵐ dubiū oc currit: qꝛ autor in equoco labo rare vr̄. naʒ in tēta ꝯ defendē da eſt de ſpāli adiutorio dei neciō ad prepa rationē gratie. Auctoritas vo induecta: ex Joā. xv. ſine me ni hil poteſtis fa cere de cōi ope ratiōe dei qua oia ab ipo ſic̄ a ꝑ agente pēdēt ꝯcludit. nō eſt igit̄ efficax pro ceſſus ille. ¶ Ad h̄ dicit̄ φ nulla ē equoca tio: ſʒ itenta ꝯ oportē defendi tur: qm̄ auctas illa nō eſt limi tāda ad cōem influxū tm̄: ſʒ ē vtiliter vt ſonat itelligēda: ⁊ ꝓportiōalr diſtribuēda: ita φ queādmodū nihil nāe ſine deo vt ꝑnci⁹ nāli: ita nihil grē ſine eo vt ꝑnci⁹ grē facere poſſum⁹: ac p hoc qꝛ facere

hoiem

hoīem qđ in ſe eſt: ita vt ꝑ hoc ſit ſufficiēter ꝑparat9 ad gra-
tiā. ſic.n. in ꝓpoſito ſumit̃ facere qđ in ſe eſt: aliqd grē eſt
iō ſine deo vt ſpāliter influit grām: qđ eſt dicere ſine ſpā-
li adiutorio dei nō pōt hō facere qđ in ſe ē: et nō pōt ꝑpa-
rare ſe ad grām ꝗcqd in 2° ſniaꝝ min9 digeſtū fuerit.
in ſubiectiōe ad deū vt ꝓncipiū nāe ꝛ ſic ordo nāe repa-
ratus erit ſine auxilio grē: ꝛ hō ad bonū ſibi ↄnaturale ꝑ
ſe ipm̄ aſſurget: cui9 oppoſitū in lr̄a dr̃.
¶ Ad pm̄ hoꝝ dr̃ ꝙ nō ē ad ꝓpoſitū pn̄tis articuli vbi de
neccitate grē ad vires hoīs qđ ē: quū aūt q̄ret̃ de remiſ-
ſione culpe an poſſit ſine grā fieri examiabi-
tur ↄ illi9 rōnis qua Scot9 vtĩ. Ad 2m̄ aūt qđ ē directe ↄ ppo-
m̄ dr̃ ꝙ ordinem nāe repari ſic vt volūtas ho-
mis deo ſubq-
ciat̃ pōt intelli-
gi 2r. Uno° de ſubiectōe limi-
tata ſeu ſꝫ gd. Alio° de ſubie-
ctione ſimplr: ꝛ ſcito vt pene tres terminos ꝙ ſi fingamus
homini nō fuiſ-
ſe reuelatū ali-
qđ ſpectans ad ordinē grē. tūc eē ſubꝫ deo vt
ꝓnci9 nāe ꝛ eſſe ſubm̄ deo ſim-
pliciter coinci-
derēt: mō aūt vbi ↄſtat eē or-
dinē grē reue-
latam hec duo nō coicidūt ſꝫ eē ſubm̄ deo vt
ꝓncipio nature eſt eē ſubiectū deo ſm̄ gd: eē
autē ſubm̄ deo ſimplr ē ſubq-
ci ſibi vt ꝓn° et fini nāe grē et oīuꝫ q̄uolibet.
vñ dr̃ ꝙ lꝫ vo-
lūtas hūana ſi-
cut poteſt ſine grā mutari de intēꝑantia i eē
tēꝑatū: ita pōt mutari ō iobe-
dientia dei vt ꝓnm̄ eſt nāe ad ſubiectionē il-
lius ēt vt ꝓnci-
piū eſt ꝛ finis nāe: ſꝫ hoc non eſt voluntatē
ſubiectam eſſe
deo ſimplr ſꝫ ſm̄ gd vt.ſ. eſt caput nāe nō pōt tn̄ mutari
ſine grā ad obediēdū deo ſimplr.i. ſine determiatiōe ali-
qua: q̄ talis ſubiectio volūtatis a ſpāli auxilio grē eſt: vt

¶ Articu. VII.

In articulo 7° eiuſdē q. adverte ꝑ ordinē articloꝝ: hacte-
n9 ſiqdē ō necitate grē i hoīe ad bom̄. in duo-
b9 āt nūc ſeq̄n-
tib9 articulis ō necitate eiuſdē re9 mali et de-
mū in vltimis duob9 ō necita-
te eiuſdē i hoīe iā ↄſtituto in grā tractat̃ vt
nulla necitas pretermiſſa vi-
deat̃.
¶ In corpe arti-
culi eiuſdem ꝛ riſione ad 3m̄ dn̄m occur9 cir-
ca illud.ſ. qđ or-
do nāe repari nō pōt niſi deo volūtatē hoīs
ad ſe trahēte ꝑ grām ex 2°ſig-
dē capite hoc hꝫ difficultatē. ꝑ ex parte dei: ex
eo ꝙ q̄lēcūqꝫ pōt deū creare hoīem talē ꝑci
ſe ꝑ repare: ſꝫ hoīem recte or-
dinatū ſñ grā pōt creare. ergo et
poſt lapſum re-
parare ſine gra-
tia. 2° ex parte hoīs: qr vt dr̃ i ꝑdicamentis ꝛ
approbatur ab autore in ſcdo ſentē. di. 28. in
expōne lr̄e prauus ad melio-
res exercitatio-
nes deduct9 ꝓ-
ficiet et cōſiſtit
difficultas i hoc ꝙ act9 et hitus pcti nō ita diminuūt nāe
bonū vt necitet̃ ad manēdū i malo: ſꝫ pōt volūtas muta-
ri in oppōm̄ bonū ꝛ ↄtinua exercitatiōe volūtatē ſtabilire

nãm: vt pꝫ per Damaſ.in.ij.li. ergo videt̃ ꝙ hō poſſit ꝑ ſeipſm̄ redire de pctō ad ſtatum iuſtitie. ¶ Sed ↄtra eſt qđ Apl's dicit ad Gal.ij. Si data eſt lex q̄ pōt iuſtificare. ergo chriſt9 gratis mortuus eſt.i. ſine cā. pari rōne ſi hō hꝫ nām per quā pōt iuſtificari: xp̄s grat.i. ſine cauſa mortuus eſt: ſꝫ hoc eſt incōueniens dicere. ergo nō pōt per ſeipꝫ iuſtificari.i. redire de ſtatu culpe ad ſtatū iuſtitie. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ hō nullo mō pōt reſurgere a pctō per ſeipſm̄ ſine auxilio grē. Cū.n. pctm̄ tranſiens actu remaneat reatu: vt ſupra dcm̄ eſt: nō eſt idē reſurgere a pctō qđ ceſſare ab actu pcti: ſꝫ reſurgere a pctō ē reparari hominē ad ea q̄ peccando amiſit. Incurrit autē hō triplex detrimentū peccādo: vt ex ſupra dictis pꝫ.ſ. maculā: corruptionē nālis boni: ꝛ reatū pene. Maculā quidē icurrit inquātū priuat̃ decore grē ex deformitate pcti. Bonū aūt nāe corrūpit̃ iquātū nā hoīs deordinat̃ voluntate hoīs deo nō ſubiecta: hoc eni ordine ſublato ↄñs eſt vt tota natura hominis peccātis inordinata remaneat. Reatus vero pene eſt per quē hō peccādo mortaliter meret̃ dānationē eternā. Manifeſtum eſt aūt de ſingulis horū trium ꝙ nō poſſunt reparari niſi per deū. Cū.n. decor grē ꝓueniat ex illuſtratione diuini luminis nō pōt talis decor in aīa reparari niſi deo denuo illuſtrāte. vnde requirit̃ habituale donū qđ eſt grē lumē. Similr ordo nāe reparari nō pōt: vt.ſ. volūtas hoīs deo ſubijciat̃ niſi deo volūtatē hoīs ad ſe trahēte: ſicut dcm̄ eſt. Siſr ēt reat9 pene eterne remitti non pōt niſi a deo in quē eſt offenſa cōmiſſa ꝛ q eſt hoīum iudex: ꝛ iō reqrit̃ auxiliū grē ad hoc ꝙ hō a pctō reſurgat: ꝛ q̄tū ad habituale donū ꝛ q̄tū ad interiorē dei motionē. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ illō indicit̃ hoī qđ ꝑtinet ad actū liberi arbitrij: q reqrit̃ in hoc ꝙ hō a pctō reſurgat: ꝛ iō cū dr̃. Exurge ꝛ illuminabit te xp̄s. nō eſt itelligēdū ꝙ tota exurrectio a pctō ꝓcedit illuminationē grē: ſꝫ qr cū hō per libe. arbi. a deo motū ſurgere cōat̃ a pctō recipit lumē grē iuſtificantis. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ nālis rō nō eſt ſufficiēs principiū hui9 ſanitatis q̄ eſt in hoīe ꝑ grām iuſtificātē: ſꝫ hui9 pricipiū ē grā q̄ tollit̃ ꝑ pctm̄: ꝛ iō nō pōt hō ꝑ ſeipſm̄ repari: ſꝫ indiget vt denuo ei lumē grē īfundat̃: ſicut ſi corpore mortuo reſuſcitādo denuo infunderet̃ aīa. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ qn̄ nā eſt integra per ſeipſam pōt reparari ad id qđ eſt ſibi ↄueniēs ꝛ ꝓportionatū: ſꝫ ad id qđ ſupexcedit ſuā ꝓportionē reparari nō pōt ſine exteriori auxilio. Sic igit̃ hūana nā defluēs ꝑ actū pcti: qr nō manet integra: ſꝫ corrūpitur: vt ſupra dcm̄ eſt: nō pōt ꝑ ſeipſam reparari neqꝫ etiā ad bonū ſibi cōnaturale: ꝛ multo minus ad bonum ſupernaturalis iuſtitie.

in arti° p̄cedēte dcm̄ eſt: ⁊ terminat̄ ad donū bitúale gr̄e gratū facientis: ⁊ hoc itēdit lr̄a remittēs ſe ad p̄cedētez articulū: ⁊ ſi illei̇̄ q̄ talis ſubiectio nō ſpectat ad ordinē nature: ſʒ gr̄e: rn̄deī: q̄ lʒ ſubiectio excedat vires nāe: ⁊ ſpectat ad gr̄e ordinē vt in p̄cedēti arti° dcm̄ ē: ipſa tn̄ eſt neceſſario regſita ad hoc q̄ voluntas ſubijciat̄ deo ſm nāe ordinē: ⁊ rō eſt qꝛ poſt lapſuʒ nō dat̄ medi° ſtatus iter ꝯnē ad deū ſupnālē fi nē ⁊ auerſionē ab ipſo: ſʒ ante lapſuʒ dari potuit medi° ſtatus quo i nā integra nec auerſus nec ꝯuerſus erat hō ad deū p ſupnālē finē ſuiſſʒ qppe tūc hō ſubr° deo ſimplr̄ nō icludēdo nec excludēdo ꝯnē gr̄e: poſt lapſuʒ aūt oʒ in ꝯuerſiōe ad deū ſimplr̄ icludi ordinē gr̄e. Qd̄ āt dr̄ in rn̄ſione ad 3ᵐ q̄ ad nāle bonū repari nō pōt de vigore rōnis itelligendū eſt. Ad illud. n. ſemel lapſa nā nūq̄ʒ ex ſe reſurgere pōt: ⁊ ſic nec Ariſto. nec autoris dicta in 2° ſnia. p̄ſentib° magis digeſtis obuiant.

¶ Utrum hō ſine gr̄a poſſit nō peccare. ¶ Articu. VIII.

Ad octauū ſic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ hō ſine gr̄a poſſit non peccare. Nullus eni peccat in eo qd̄ vitare nō pōt: vt Augu. dicit in lib. de duab° aīabus ⁊ de li. arbi. ſi ḡ hō exiſtēs in pctō

¶ Articulus. VIII.

In arti° 8° eiuſdē q. du̇ᵐ p̄ occurrit circa illd̄ hō in ſtatu nāe integre poterat vitare oīa pctā ex ſuis nālib°: qm̄ nō poterat vitare pctā obmiſſionis p̄ceptoꝝ gr̄e: nō. n. poterat ex nālib° implere p̄ceptū charitatis. ſ. diliges dn̄m deum tuū ⁊ ſilia vt ſunt p̄cepta charitatis: vt pʒ ex dictis. ḡ nō poterat ex nālib° vitare pctm̄ obmiſſiōis taliū.

¶ Ad h̄ du̇ᵐ qd̄ apud durādū i 2° ſnia. di. 28. arti° 3° ꝯ eſt: dd̄m ē q̄ aliud ē poſſe iplere p̄cepta hō ⁊ aliud ē poſſe vitare pctā oppoſita: qm̄ adipletio p̄ceptoꝝ hoꝝ claudit in ſe de neccītate donū ſupnāle i̇bitū q̄ ſit potēs adiplere: ⁊ ex q̄ p̄cipit̄ adiplere: quū. n. dr̄. diliges dn̄m deū tuū vt ē p̄ceptuʒ charitatis ſubintelligit̄ diliges ex charitate dn̄ʒ deū tuū: vbi māifeſte pʒ claudi charitatē in facultate ad iplēdi. Ad euitādū aūt pctm̄ obmiſſiōis nō exigit̄ ſupnāle donū: ſʒ ſufficit ex nālib° nullū ponere obicem in nulloq̄ʒ reniti diuine monitiōi inq̄ʒtū p̄ceptuʒ obligat p talī ſtatu. Alr̄. n. ad aliū ſtatū ptinet: ⁊ ppea ſi ponat̄ hō i ſtatu nāe itegre q̄uis nūq̄ʒ ſine ſupnāli dono ipleſſʒ p̄ceptū charitatis vt ſic: ſine tn̄ ſupernāli dono vitaſſet pctm̄ obmiſſiōis oīuʒ p̄ceptoꝝ: dū nullū ipedimētū p̄ſtitiſſet ſupnāli dono tā bitualis gr̄e q̄ʒ diuine motōis ſpāli q̄ p̄paratī ad gr̄am ⁊ adimplere p̄ceptū potuiſſet: pp qd̄ autor ex eo q̄ hō in ſtatu nāe integre poterat non recedere a toto qd̄ eſt ſm naturā pbat q̄ potuit pctā vitare.

¶ In eodē 8° arti° du̇ᵐ ē circa illud qd̄ hō in pctō mortali exn̄s anq̄ʒ reparet̄ p gr̄aʒ iuſtificātez nō pōt diu manere abſq̄ʒ pctō mortali: dubiū q̄dē magnū occurrit ex multi p̄° ex ipo autore: qꝛ in 2° ſnia. di. 28. q. 1. a. 2° recitat hāc viā quā h̄ tʒ p ſnia ⁊ arguit ꝯ eā ſoluēs rōnē ei°: ⁊ dimittit eā vt falſaʒ: in h̄ aūt loco nō rn̄det ſuis rōnib° ibidē factis ⁊ tn̄ determiat oppoᵐ. Rōnes ſue ſūt in p̄mis p ꝯne oppoſita: qꝛ nālia p pctm̄ mortale nō ſunt ablata ſʒ ifirmata: ac p h̄ libera fuga mali q̄ eſt de rōne libi arbi. nō ē ablata: ſʒ ifirmata: ⁊ ꝯñter nō icurrit nō poſſe ſʒ nō poſſe facile fugere malū. Deīde ꝯ rōnē lr̄e q̄ʒtū ad ſilitudinē veīaliū ⁊ mortaliū: qꝛ nō valet ſilitudo ppea q̄ veīalia abſq̄ʒ delibatiōe cōmittunt̄: mortalia cū delibatione tn̄. vn̄ q̄

rōne pōt vitare vnū pōt vitare oīa: ⁊ q̄ʒtū ad tp̄s diutur nitatē: qꝛ liberū arb. multo forti° ſit ad euitādū aliḋ pctm̄ poſt vitatū vnū q̄ʒ an̄. 2° occurrit duᵐ ex Sco. ⁊ Durā. in 28ª di. 2ª ſniaꝝ ⁊ vt clari° nodus ⁊ vitas eluceſcat: formet̄ ſic rō ꝯ lr̄am. Autor affert ad hoc in lr̄a tres p̄uationes ⁊ tria poſitiua: ex q̄b° in homine exn̄te in peccato mōtali i po° ad vitādū diu oīa pctā mōtalia p̄uēire dic̄. p̄ᵃ p̄uatio eſt gr̄e. 2ª veri finis vltimi. 3ª p̄meditatiōis aſſidue quādo opʒ ⁊c̄. p̄ᵐ poſitiuū eſt motus multiplex occurrētiū agēdoꝝ vel vitādoꝝ. 2ᵐ finis mal° p̄cōcept°. 3ᵐ prauus bitus: et p̄cipuo loco poīt̄ in lr̄a 3ª p̄uatio: ⁊ ſcd̄m poſitiuū. ſ. ipremeditatio aſſidua cū malo fine p̄cōcepto: hec oīa patēt ituenti lr̄am. Tūc p̄ ſic. pctm̄ mortale exn̄s in hoīe nō comitant̄ hec oīa: nec p̄cipua: ḡ autor ex his male infert inpoᵐ exn̄tis in pctō mortali: ꝯn̄tia nota: ⁊ aſſumpᵐ pbat̄: qꝛ ſtat hoīeʒ cōmiſiſſe adulteriū ſemel ⁊ nolle ampli° cōmittere: ⁊ pctm̄ illud nō eē deletuʒ p gr̄am: ⁊ cū h̄ hr̄e bituʒ tēperātie acq̄ſite: qꝛ ex vno actu intēperantie nō corrūpit̄ bitus acq̄ſit°: ⁊ ſic nō hebebit bituʒ prauū: neq̄ʒ finē p̄conceptū malū nec egebit ex h̄ p̄meditatiōe magis q̄ʒ p̄us. 2° ſic. ꝯcomitātia pctm̄ mortale necīo ad ppoſitū ſpectātia ſunt hec tria. ſ. p̄uatio gr̄e ⁊ p̄uatio ſbiectōis ſimplr̄ ad deū vltiᵐ finē: iordinata ꝯuerſio ad cōmutabile bonū q̄ trāſīt: ſʒ h̄ nō iferūt talē inpoᵐ. ḡ. Qz p̄uatio gr̄e nō iferat pbat̄: tū qꝛ erat in nā itegra in q̄ poterat hō vitare oē pctm̄. tū qꝛ p̄uatio nō plus tollit q̄ʒ bitus oppoſitus ponit: ſʒ bitus gr̄e nō ponit niſi efficaciā merēdi. ḡ p̄uatio ei° nō tollit niſi hoc: nō ḡ tollit poᵐ vitandi pctm̄ mortale: qd̄ p̄uatio ſubiectiōis ad deū vltimū finē hoc nō inferat pbat̄: qꝛ talis p̄uatio nō plus p̄uat necīo q̄ʒ inheſiōe ad deū ex charitate: cū tali aūt p̄uatione quū ſtet bonitas moralis vt pʒ in hereticis ſola hereſi maculatis: dn̄s ē q̄ diu pōt hō ſine reciduio viuere: pōt. n. p multos ānos nihil cogitare de illa ſua hereſi: puta q̄ ſpūs ſctūs nō p̄cedat a p̄re ⁊ in alijs ꝯtinue recte ſe hēre abſq̄ʒ mortali hn̄do in affectu ſuo ſtabilitū deuʒ ſic vt p nullo ꝯſequēdo aut vitādo vellet offendere: ⁊ eſt ſmo p̄ns ſecluſis p̄ceptis eccleſie de cōicando ⁊ ꝯfitēdo totiēs. In ſolo. n. diuino ⁊ nāe iure loq̄mur. Qz iordinata ꝯuerſio pctā ad cōmutabile bonū nō inferat talē inpoᵐ pbat̄: qꝛ in ſe q̄dē nō eſt. iā. n. trāſijt: in affectu q̄q̄ nō opʒ q̄ remāſerit: qꝛ vn° act° vt dcm̄ eſt nō gnāt talē affectuʒ ſicut nec irundo facit ver: ⁊ ēt hō ex puris nālibus pōt ſe mutare de affectu ad qd̄cūq̄ʒ cōmutabile bonū in aliud vt exp̄iētia teſtat̄. Qd̄ demū oīa hec ſimul nō iferāt talē inpoᵐ pbat̄ ex h̄ q̄ nō ſe hn̄t vt p̄tiales cāe eiuſdē rōnis cōponētes vnā totaleʒ vt multi trahētes nauē: nec ex eis ꝯcurrētib° ſimul aliud hr̄ q̄ʒ effect° illoꝝ ſimul q̄ nō eſt in poᵃ: ſʒ nō poſſe mereri nec regulare act° ſuos ex charitate cū macula ⁊ reatu pcī. Arguit̄ deīde ꝯ ipſaʒ pōnē. p̄° qꝛ ſeq̄t̄ ad eā q̄ hō poſſet ſe ſcire hēre gr̄am dei certe. pbat̄ ſequela: qꝛ pōt ſcire certe ſe diu non cōmiſiſſe pctm̄ mortale. ſi. n. effect° necīi° ſtat° exn̄tis in pctō mortali eſt nō poſſe diu vitare pctm̄ mortale cōmittendū: a deſtructiōe ꝯn̄tis iferet̄ deſtructio an̄tis: ⁊ quū nō ſit medium inter

mortali nō poſſit vitare pctm̄ videt̄ q̄ peccādo nō peccet: q̄ ē icōueniēs. ¶ Preterea. Ad hoc corrigit̄ hō vt nō peccet: ſi igit̄ hō in pctō mortali exiſtēs nō pōt nō peccare: videt̄ q̄ fruſtra ei correctio adhibeat̄: qd̄ ē icōueniēs. ¶ Preterea. Ecc̄. xv. dr̄. Añ hoīeʒ vita ⁊ mors:

inter grām ⁊ pctm̄ mortale in nobis adultis ſciet̃ certitu dinaľr hoīem eē in grā ꝯ illud nemo nouit vtrū odio vel amore dign⁹ ſit. 2° arguit Scot⁹ in.28.diſt.2ª ſic.exn̄s in pctō mortali pōt in h tpe cauere ab h mōtali ⁊ illo: ⁊ dū cauet h cauet oē:⁊ ſiľr de tpe ꝯñte:⁊ ſic ð ſemꝑ ğ pōt ca uere ſemper ſi mul oīa. Aſſū ptum pro pri ma pte ē poſi tio tua:ꝑ 2° ꝓ bat̃: quia volū tas nō ṗt ſimľ bēre diuerſos ꝯſenſus q reg runt̃ ad actum cauendi hoc et actū cōmitten di aliud mōta le maxime: qꝛ reſiſtens vni: fit fortior ad reſiſtendum alijs.

bonū ⁊ maluȝ: qð placuerit ei dabit̃ illi: ȝ aliqs peccādo non deſinit eē hō. ğ adhuc in ei⁹ ptā te eſt eligere bonū vel malū. ⁊ ita pōt hō ſine grā vitare pecca tū. ¶ Sȝ ꝯ eſt qð Aug. dic̃ in li. de pfectiōe iuſtitie. Quiſqs negat nos orare debere ne intre mus in tētationeȝ. negat aūt h

¶ Ad euidētiā h⁹ difficultatis ſciendū ē ꝙ tota difficlta ꝯſiſtit in h ꝙ hō ēt poſt pctm̄ mortale ⁊ malū habitū eſt liberi arbi. q ad actū deliberādi aliogn nō peccaret vnq̃ȝ mortaľr: qm̄ ſine volūtaria delibatiōe poſitiue vel nega tiue nō pōt pctm̄ mortale icurri: vt pȝ ex ſupra dictis: vo lūtate aūt exñte libera ad deliberādū iplicatio ꝯdictōis vr̄ dicere ꝙ nō pōt vitare oīa pctā mortalia. nā ſi liba eſt pōt in vtrūqȝ oppoſitoꝝ. ſ. delibare vitatiōeȝ vel cōmiſ ſionē pcti: ⁊ ſi nō pōt de vtroqȝ vt libet delibare nō eſt li bera in deliberādo nec ſatiſfit qōni huic dicēdo ꝙ ꝑ tan to dr̄ nō poſſe vitare oē pctm̄ mortale ꝑ q̃to nō pōt ad iplere pceptū charitatis ⁊ ſuſceptiōis ſacroꝝ: hec nāqȝ fu ga excluſa ē ꝑ añdicta. ſ. ꝙ plus reqrit̃ adiplēdū hec pce pta q̃ȝ ad vitandū pctm̄: qm̄ ad vitandū pctm̄ ſufficit nō ponere ipedimētū diuine motōi: ſȝ obſequentē ſe illi pbe re qð eſt in ptāte volūtatis pctōris: ſicut peccare mortaľr: qꝛ ipedimētū nō pſtat̃ niſi ꝑ pctm̄ mortale ⁊ ſequela diui ne motiōis opa eſt libi arbi. nec plus exigit ꝑ ſua pcepta ab hoīe de⁹ in tali ſtatu q nō pcipit homini in q̄cūqȝ ſta tu vt faciat: qð ipoſē eſt ab eo fieri q̃uis in ptāte eius nō ſit tollere appoſitū a ſe ꝑus ipedimentū pcti mortalis cō miſſi vt in arti° pcedēti dcm̄ eſt: nec pcipit̃ homini lapſo in pctō vt tollat ipm̄ a ſe ſed vt deprecet̃ ⁊ inquātū in ſe eſt opet̃ vt a deo auferat̃ iuxta illud. fili peccaſti: ne adij cias iterū: ſȝ de pſtinis deprecare vt dimittant̃ tibi: qōne igit̃ pēdente in difficultate nō parua dōm eſt: ꝙ poſſe vľ nō poſſe nos aliqd dupľr intelligi pōt. ſ. vel iuxta modū quo dr̄ poſſe a nāli potentia: vel iuxta modū q̄ dr̄ poſſe a facultate habit⁹ ſicut aliqs dr̄ poſſe ſcire ꝯnes geometri cas: vľ ex nāli po° itellectus: vel ex cognitis pncipijs geo metrie: vtroqȝ ſiqdē mō dr̄ poſſe: ſȝ p̊ ſm po°ᵃ remotā. 2° ſm po°ᵃᵐ ꝓpinquā. In ꝓpoſito nō eſt qō de poſſe vel nō poſſe ſm ꝙ a nāli potētia ſumit̃ que eſt potentia remota reſpcū vitationis oīs pcti: ſed ſm ꝙ ſumit̃ a q̄ſi habitu. i. ſupadiunctis potētie: qð ex eo pȝ ꝙ in lr̄a nō defectū itel lectus aut volūtatis aut aliaꝝ potentiaꝝ aīe: ſȝ ꝑuationē grē inheſioniſqȝ fini vltimo adheſionē ad maluȝ finem impremeditationē ⁊ hꝫ cās ponit autor impotētie. Et ꝓ pterea deficiūt rōnes que ſup libertate deliberatiua fun dant̃: māifeſte aūt pȝ ꝙ po° ꝓpinq̄ vitādi oē malū culpe ex duob⁹ ꝯſtabat. ſ. ex vigore rōnis ⁊ ſubiectiōe ſimplici ter volūtatis ad deū: his. n. nālibus potētijs adiūctis po tuit hō vitare oē pctm̄ vt pdictuȝ fuit: pdito aūt ꝑ origi nale pctm̄ rōnis vigore amiſſa eſt ſimul potētia vitandi oē pctm̄ actuale: po° vo vitandi oē pctm̄ mortale in alte ra ꝯſiſtit. ſ. ſubiectiōe volūtatis ad deū. Talis nāqȝ ſubie ctio ſm veritateȝ poſita nō ſtat cū pctō mortali: remota ponit hoīem in pctō mortali ⁊ eſt ꝓpriū pn̄ᵐ vitādi pecca ti mortalis: q̃uis. n. tale pctm̄ mortale puta intēperantie poſſit ex alio pn̄° vitare: vľr tn̄ ⁊ abſolute vitatiōis pecca ti mortalis nul la eſt ꝓpria cā niſi talis ſubie ctio: opȝ ſiqdeȝ effectu vniuer ſali cāȝ vlēȝ vt ꝓpriaȝ rñdere: vt pȝ in phia: nullus eni act⁹ hit⁹ ſiue diſpo ſitio non inclu dens talē ſubie ctionē talis eſt nāe ⁊ ſufficien

q ꝯtendit ad nō peccandū grē dei adiutoriū nō eſſe hoī neceſ ſariū: ſed ſola lege accepta hu manā ſufficere volūtatem: ab auribus oium remouendū: ⁊ ore oiūȝ anathematizādū eſſe nō dubito. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ de hoīe dupľr loq poſſumus. Uno mō ſm ſtatū nāe itegre:

tie ex ſe vt poſſit mutationem pcti mortalis vľr: vt pȝ di ſcurrēdo. talis aūt ſubiectio ex ſe hꝫ nāe ⁊ ſufficiētie eſt: qꝛ in vltimo fine figit volūtatē ſubmittēdo illi oīa: ac ꝑ hoc ad oīa oppoſita vitanda ſe extendit: per huius enim adheſionē oīa regulāda eſſe ꝯſtat nō ꝑ alias: ⁊ qm̄ in cau ſis ꝓprijs tȝ argumētuȝ: ſi affirmatio eſt cā affirmatiōis: negatio eſt cā negatiōis: ꝯñs eſt ꝙ qꝛ affirmatio talis ſub iectiōis ponit po°ᵃᵐ ꝓpinquā vitādi pctm̄ mortale: priua tio talis ſubiectiōis puabit po° ꝓpinq̄ vitandi pctm̄ mor tale: ⁊ qꝛ talis ſubiectio auferī per pctm̄ mortale vt pſeue rat vſqȝ ad remiſſionē eiuſdē: ſequit̃ ꝙ hō in pctō morta li exn̄s niſi ꝑ grām dei reparet̃ impotēs eſt ad vitanduȝ pctm̄ mortale: nec ꝓpea nō libere peccat q ſingula pōt vi tare: ſicut ēt nō excuſat̃ a voluntario in cōmiſſione venia liū: ſȝ non poſſit veniale vitare: eadē rōne qꝛ ſingula pōt vitare ⁊ hec rō reddit̃ in lr̄a ad dictā ꝯnem: verū qꝛ in lr̄a nō ſolū ponit̃ dicta ꝯ. ſ. ꝙ homo in mortali nō pōt vitare mortale: ſȝ adiūgit̃ ly diu ⁊ ſimul ꝓbat̃ totū: vt cā etiā poſitiua ꝓpoſite ipotētie hēat̃ adiungit̃ id qð ꝯcomitat̃ ꝑuationē añdictā ⁊ eſt malus finis pconcept⁹. ſcire nāqȝ opȝ ꝙ ſicut in actib⁹ ꝟtutū ſunt duo fines. ſ. ꝓprius illius ꝟtutis ⁊ cōis oium: puta in actu tēperātie bonū rōnis: vt de⁹: ita in pctis mortalib⁹ eſt vltra ſpāle malū ēt cōe ma lū. ſ. inordinat⁹ amor ſui vt pȝ ex añdictis: ⁊ Auguſ. duas ciuitates duo faciunt amores: ieruſalē amor dei vſqȝ ad ꝯtēptū ſui: Babilonē amor ſui vſqȝ ad ꝯtēptū dei: hi enī mutuo ſe excludūt: ⁊ ſibiinuicē ifallibiľr ſuccedūt: qcūqȝ . n. eſt ex pctm̄ mortale in hoc ſtatu amat deū vſqȝ ad cō temptuȝ ſui: ⁊ qcūqȝ eſt in pctō mortali amat ſe vſqȝ ad ꝯtēptuȝ dei. hō ğ exn̄s in pctō mortali nō ſolū eſt ꝑuatus grā ⁊ ſubiectiōe dicta q̄ ideȝ eſt ꝙ amor dei vſqȝ ad con tēptū ſui ſȝ eſt iduti amorē ſui vſqȝ ad ꝯtēptū dei: nō ſo lū igit̃ cecidit a bono fine: ſȝ hȝ malū finē cōem de q̄ ſal teȝ verificat̃ lr̄a de fine pcōcepto: ⁊ qꝛ finis talis cōis eſt oī pctō mortali: ⁊ ex fine ſupiori ſumit̃ rō ⁊ initiū reliquo rū ꝯñs ē vt hō exn̄s in pctō mortali hȝ poſitiuū pncipiū ex nā ſua iclināſ ad peccandū mortaľr. ſ. amorē ſui vſqȝ ad ꝯtēptū dei: niſi. n. hic amor pſeueraret i eo hituaľr ſeu ꝟtualr ſm affectū vel ſaltē veritatē iā eſſet in altero ꝯdi ctorio. ſ. in amore dei vſqȝ ad ꝯtēptū ſui: nō. n. dat̃ mediū dico ſm affectū ꝑꝑ eos q ſciunt eſſe in pctō mortali ⁊ nō agūt penitētiā. et eos q ſciūt ſe eſſe in tali ſtatu puta cre dēdi ſpm̄ ſctm̄ nō eſſe a filio: nō tn̄ credūt ſe eſſe in pctō mortali. Dico vel ſm veritatē ſaltē ꝑꝑ eos q in veritate ſunt in pctō mortali ⁊ neſciunt ſe affectos ad aliqd repu gnās deo diligēter q̃uis nō ſufficienter diſcutientes ſe.

·patent hec etiam ex eo ꝙ quilibet dānatus deſcēdit ad
inferos cū armis ſuis.i.cū aliqua mala voluntate in qua
obſtinatus pſeuerat ⁊ nō ſolū cū auerſione ab vltimo fi/
ne vero. His ita ſe hn̄tibus adunemus que in lr̄a dicunt
vt vis rōnis pſpiciat. In lr̄a aliq̄ ponuntur ſpectantia ad
pctm̄ mortale:
aliqua ad cōdi
tionē hominis: ⁊
aliq̄ ſupponun
tur manifeſta.
Ad pctm̄ mor/
tale ſpectantia
afferuntur tria
vel q̄ttuor.ſ.ꝑ/
uatio gr̄e: ꝑua/
tio ſubiectiōis
ſui ⁊ ſuoꝝ oium
deo:ꝑcōceptus
malus finis et
malus hitus q
vel in oib⁹ non
hz locū ſi for/
maliter intelli/
gatur vl' decla/
rat̄ p3ᵐ ſi mo/
dalr̄ intelliga/
tur: ppterea di
xit tria vel q̄t/
tuor. Ad condi
tionē hominis
ſpectantia affe
runtur tria oc/
curſus tot vitā
doꝝ ⁊ agendo
ruꝫ: ꝑnitas ad

alio mō ſꝫ ſtatū nāe corrupte.
Scōm' ſtatū qdē nature inte/
gre etiā ſine gr̄a habituali pote
rat hō nō peccare nec mortalr̄
nec venialiter: qꝛ peccare nihil
aliud eſt q̄ꝫ recedere ab eo qđ
eſt ſm nām: qđ vitare hō pote
rat in ſtatu nāe integre. nō tn̄ h
poterat ſine auxilio dei in bo/
no ꝯſeruātis: quo ſubtracto ēt
ipſa nā in nihilū decideret. In
ſtatu āt nāe corrupte idiget hō
gr̄a habituali ſanāte nām ad h
ꝙ hō oīno a pctō abſtineat. q̄ q
dem ſanatio prio fit in pn̄ti vi/
ta ſꝫ mētē appetitu carnali nō/
dum totalr̄ repato. vn̄ apl's ad
Ro. vij. in pſona hois repara/
ti dicit. Ego ipſe mēte ſuio le/
gi dei: carne autē legi pcti. In
quo qdē ſtatu pōt hō abſtine/
re ab oi pctō mortali qđ in rō/

ad operandū ſm precōceptū finē vel habitū ⁊ impoſſi
bilis premeditatio aſſidua. Manifeſta ſuppoſita ſunt in
firmitas nāe a qua inchoat: impo⁹ vitandi malum: ⁊ ꝑni
tas ad malū: de qua Gen̄. 6. ꝑni ſunt ſenſus hominis ⁊c̄.
Et ꝯſidera ꝙ diuinū autoris ingenium cauſas tm̄ cōmu
nes pcti mortalis iducit: qꝛ de vitatiōe nō talis aut talis:
ſed pcti mortalis abſolute qđ eſt vt effectus vniuerſalis
cā vniuerſalis aſſignaret̄. Eſt igitur rō lr̄e iſta: hō in pctō
mortali pſeuerās eſt deſtitutus gr̄a: ac ſubiectōe ſimplr̄
ad deū hn̄s malū finē vel malū habitū: cōſtitutuſq̄ꝫ iter
multa occurrentia agēda vel vitanda ꝯ deū. ḡ eget p̄me
ditatiōe ad vitandū oē pctm̄ mortale. ḡ nō pōt diu ſic p/
ſeuerare quin peccet mortalr̄. Aſſumptū p3 ex p̄declara/
tis. Prima ſequela ꝓbat̄ in lr̄a: qꝛ deficiente fine regula
tiuo oium ⁊ appoſito ꝯrio fine inter tot occurrētia ⁊ pro/
uocantia ad mortale ꝯñs nāli ordine eſt vt ſequat̄ pctm̄
mortale niſi vigilans meditatio impediat has cās a ſuo
effectu. Premeditatio nāq̄ꝫ eſt ex qua ſola hō nō ſequit̄
cōiter hitū ſeu ꝑcōceptū finē ſm ꝑnitatē ſuā. Cui⁹ ſignū
eſt ꝙ in repētinis in q̄bus abeſt premeditatio hō opatur
ſm ſuā ꝑnitateꝫ: firmat̄ quoq̄ꝫ ſequela ex parte poſitiui
p̄ncipij ex auc̄te ſcripture. nā ſi cū extrinſeco ſctō ſanct⁹
eris: ⁊ cū pūerſo pūerteris: q̄to cū intrinſeco peruerſo fi/
ne ſeu affectu nō pūerteris? Ex parte vō p̄uatiui ex aucto
ritate Chriſoſtomi tractātis illđ. ſoluite ⁊ adducite mihi
ſicut inq̄t nauis fracto gubernaculo non quo vult vadit:
ſꝫ quo tēpeſtas impellit: ita hō diuine gr̄e auxilio pdit⁹
nō agit qđ vult: ſed qđ diabolus ei intendit: qđ vult.i. qđ
vellet ſm velleitatē: nō tn̄ peccat inuitus aut impotens
hoc nunc vitare. 2ª aūt ſequela ꝓbat̄: qꝛ hō nō pōt ſemp

ſtare in tali premeditatōe: ⁊ tn̄ frequētia occurrētiū ⁊ ꝓ/
uocantiū eget aſſidua p̄meditatōe vt euitet̄ mortale pec
catū ab homie ſic male diſpoſito: hec eſt rō lr̄e: que mā/
feſte ꝯuincit: ꝙ libeꝝ arbitriū cū hoc ꝙ eſt libeꝝ: ꝓpter
tamē has malas diſpōnes ⁊ ꝯditiōes impotens eſt ex ſe
ad vitādū diu
mōtale: ſi mor
tali cōmiſſo p/
ſeuerat: nūc ſu
pereſt obiectio
nibus in cōtra/
riū ſatiſfacere.
Et ad dicta au/
toris in 2ᶜ ſnia.
dr̄ ꝙ hic retra/
ctata ſūt. Et pͦ
rō de facultate
liberi arbit. ſo/
luta in riſione
ad pᵐ ⁊ 3ᵐ ⁊ in
corpe articuli.
vn̄ dr̄ ꝙ ſalua/
tur libertas ei⁹
infirma: infert
facultatē vitā/
di ſingula non
omnia morta/
lia in ſic diſpo/
ſito: ⁊ rō eſt: qꝛ
facltas iſta ad
vitandum oia
nō attēdit̄ ſm
poᵗᵐ naturaleꝫ
nudam que eſt
po³ remota vi/

ne ꝯſiſtit: vt ſupra habitū ē: nō
aūt pōt hō abſtinere ab oi pctō
veniali pp corruptionē iferio/
ris appetit⁹ ſenſualitatis cuius
motus ſingulos qdē rō repri/
mere pōt: ⁊ ex hoc hn̄t rōnem
pcti ⁊ volūtarij. nō aūt oēs: qꝛ
dū vni reſiſtere nitit̄ fortaſſis
ali⁹ iſurgit: ⁊ ēt qꝛ rō nō ſemp
pōt eē puigil ad hmōi mot⁹ vi/
tandos: vt. ſ. dcm̄ eſt. Similr
etiaꝫ anteq̄ꝫ hois rō in qua eſt
pctm̄ mortale reparet̄ p gr̄am
iuſtificanteꝫ: pōt ſingula pctā
mortalia vitare: ⁊ ſm aliqđ tē
pus: qꝛ nō eſt neceſſe ꝙ ꝯtinuo
peccet in actu: ſꝫ ꝙ diu maneat
abſq̄ꝫ pctō mortali eſſe nō pōt.
vn̄ ⁊ Greg. dicit ſup Ezech.
ꝙ pctm̄ qđ mox p penitentiaꝫ
nō delet̄ ſuo pondere ad aliud
trahit. Et hui⁹ rō eſt: qꝛ ſic rō/

tandi mortale: ſed ſm ſuperadditas diſpōnes que conſti
tuunt potentiā ꝓpinquā: ſimilitudo inter motus inſurgē
tes venialiū ⁊ ꝯtra deū pōt duplr̄ intelligi. pͦ. quo ad oc
curſum: frequētiā ⁊ deordinationē. 2ͦ. quo ad moᵐ deor/
dinatiōis. Si p̄mo mō itelligat̄ ſimilitudo tꝫ: ⁊ ſic vtitur
ea hic autor. Si ſcđo mō tꝫ: ⁊ hoc ꝯcludit obiectio facta:
modus nāq̄ꝫ in venialib⁹ offendēdi ē p negligētiā abſq̄ꝫ
deliberatiōe: in mortalib⁹ aūt nō niſi deliberando offen
dit̄: ſed tn̄ ſicut ibi ꝓpter deperditū vigorem rōnis fieri
nequit: quin volūtas erret libera in ſingulis: ita h pp dep
ditā ſubiectiōeꝫ ad finē vltimū: ac per hoc appoſitū ꝯriū
finē fieri nequit vt volūtas libera circa ſingula oia vitet
ſemper p̄meditādo. Cōditio quippe hois infirmi ⁊ ſic di
poſiti nō pmittit. Obiectio aūt allata ꝯ hoc: ꝙ diu vitare
nō pōt mortale: ſoluitur ex eodē fundamento. ſ. ꝙ preter
ꝑnitatē ꝯ frequentiā tot ꝓuocātiū ſe ſeruare diu ex aſſi/
dua p̄meditatiōe dependet: que eſt impoſſibilis homini
hꝫ: quāuis eni reſiſtendo vni mortali firmior fiat ad vi
tandū aliud: nō tn̄ tanta fit firmitas vt nō ſit premedita
tiōe aſſidua opus ad vitandum oia ingruentibus taꝫ fre
quenter impulſiuis: ⁊ ppea nō diu vitare poterit caſuꝫ.
¶ Ad p̄mā obiectiōeꝫ factā ꝯ rōnē negat̄ aſſumptū de ol
hus p̄terq̄ꝫ de hitu ꝓprie dicto: q nō exigitur ad ꝓpoſitū.
iam.n. p3 ex pctō mortali ⁊ ꝯditiōe ac diſpōne hominis ꝙ
oia numerata iueniūtur in q̄libet exñte in pctō mortali.
is.n. q ſemel adulteriū cōmiſit nec intēdit ampli⁹ cōmit
tere ſine deletiōe culpe pōt referri ad duplicē finē ꝓpriū
.ſ. habitus acq̄ſiti: ⁊ reſpctū hui⁹ nō hꝫ ꝯriū finē ꝑcōceptū
nec eget p̄meditatiōe pp inclinatiōeꝫ talis cōtrarij finis
⁊ quo ad h obiectio bene dic̄. Et pōt referri ad cōeꝫ finē

oium

olum vitioꝝ.ſ.ipm met amatū vſqȝ ad ꝯtēptū dei: ⁊ hic finis ꝑcōceptus in oī vitioſo actu mortali ꝑſeuerat habitualiter donec repeꝛ̃ ꝑ grãz: ⁊ rõne hꝰ finis ꝯrij vitatõi mõtalis pcti ē ꝯ deſtitutū hoīez īter tot ꝑmeditare aut cadere.

¶ Ad 2ᵃᵐ obiectõez dr̃ ꝙ lȝ negatio grẽ nõ īferat hāc impoᵃᵐ: ꝑuatio tñ eiꝰ qñ ex tali cā .ſ. pctõ mortali in hoīe īfert talez impoᵃᵐ: ſic aūt nõ erat negatio grẽ in nã integra: falſuȝ quoqȝ ē ꝙ grã nõ plus det ꝗ̃ efficaciaȝ ꝓciſe merēdi: dat.n. ſubiectõez ſimpliciter volũtatis vltimo fini ꝑ charitatez: ſanat nãm aduu nat vires ⁊ illuſtrat: ꝑuatio ꝗ̃ ꝙ ſubiectionis ſimplr̃ deo licȝ ſtet cuȝ bonitate morali: non tñ ſtat cū bonitate ſimplr̃: verū tamē aduerte hic ꝙ eſſe in pctõ mõtali cōtingit 3ʳ ꝗ̃tum ad ꝓpoſitū ſpectat.ſ.formalr̃ ⁊ per ſe vt eſt illi q ſcit ſe eſſe in pctõ mortali: ⁊ nõ ꝓuidet ſibi: hic.n.ſcit ⁊ vult ſe eẽ in pctõ mortali: vel formalr̃ ⁊ ꝑ ſe ex parte obiecti: ꝑ accñs aūt ex parte opantis: vt q fecit ex ignorãtia iuris nõ excuſante contractū vſurariuȝ: hic.n.ſcit ⁊ vult ſe eẽ in tali facto qð eſt formalr̃ pctm̃ mortale: non tñ ſcit aut vult ſe eſſe in pctõ mortali ignorãtia vel ante ipm: vel per accñs vt ſiqs dili gēter ⁊ ſi nõ ſufficiēter ſe diſcuſſit: ⁊ putat ſe eẽ in grã: cū tñ ſit in pctõ mortali: hic.n.nec ſcit nec vult ſe eẽ in pctõ mortali: nec in aliq̃ qð hēat pcti mortalis rõnē: inter hos aūt tres hec ē dñia ad ꝓpoſitū: ꝙ ꝑmus eſt ī pctõ mortali nõ ſolū facto ſȝ affectu ꝑ ſe: ſcðs affectu quoqȝ ⁊ ꝑ ſe ex pte obī: ſȝ ꝑ accñs ex pte ſui ꝑꝑ ignorãtiã. tertiꝰ facto tñ: ⁊ ꝑpea ꝑ in locū ꝑ ſe hȝ ꝑcōceptꝰ finis malus: ⁊ deſtitutio affectꝰ a fine vltimo: ⁊ cetera q̃ in lr̃a dñr. In 2° hec eadē locū hñt partiȝ ꝑ ſe.ſ.ex pte obī ⁊ partim ꝑ accñs.ſ.ex parte opãtis: ac ꝑ hoc iuꝛ̃ illiꝰ ꝑ accñs frequentiã erit caſus. Iſte.n.põt hr̃e cor ſuū ſtabilitū in deo ex intentiõe ⁊ affectu: ⁊ ꝑpea cauebit a ceteris ꝗ̃uis ꝑ accñs affectus ad lucrū ꝑ illū ꝯtcū ignotū q̃ ad vſurã vt dcm̃ eſt ſit infectus. In 3° locū hñt hec eadē facto tñ. vñ hic põt magis vitare ꝗ̃ alij mortale pctm̃: dū nõ affectu ſȝ facto ſolo maluȝ finē ꝑcōceptū ſuat affectu nãqȝ ſe ſimplr̃ deo ſubijcit ac ꝑ illū regulaꝛ̃: qꝛ ꝗ̃ ſmones doctrinales formales ⁊ per ſe eẽ opȝ: iõ pñs lr̃a de exñte in pctõ mortali formalr̃ ⁊ ꝑ ſe ītelligenda eſt: ⁊ ꝑ de exñte formalr̃ ⁊ ꝑ ſe vndiqȝ. 2° de exiſtēte formalr̃ ⁊ ꝑ ſe ex parte obī: ꝑ accñs aūt ex parte ſui: neuter.n. põt diu ꝑſeuerare abſqȝ nouo caſu in mortale: nec obſtat in ſecūdo ꝙ cōtingit caſum ignoratum eſſe de raro cōtingentibus: ꝗ̃tū.n.eſt ex parte exiſtentis in ſtatu illo ꝓnus eſt ad illud faciendum infinities ſi infinities occurreret ex q̃ ad illud affectꝰ eſt abſqȝ freno ꝑꝑ ignorãtiã: ⁊ ꝑpea ꝗ̃tū eſt ex parte ſue poᵉ nõ põt diu ſtare qn cadat quãtūmcūqȝ caſus nõ ſepe occurrat. De exñte aūt in peccato mortali 3° mõ nõ accipio hāc lr̃am: ſȝ loco illū īter eos q icipiūt ꝑ diuinã grãm repari. vnde iſte nõ peccat mortaliter: ſuſcipiens ſic ſacrã: vt alibi diffinitū eſt. Et ꝑ hec pȝ ſolutio qõ̃nis ꝯuerſio ad cõmutabile bonuȝ ꝑterita īfert vl nõ īfert hãc impotētiã. ſi.n. ꝑſeuerat ī affectu ut opus ē ꝑmeditatione: aut qð plus eſt ſcia. ſi āt facto tñ nõ opꝰ eſt ſcia aut ꝑmeditatõe: ſȝ diuino intellectu ad itelligēdū delicta: ⁊ de hoc vt dcm̃ eſt nõ ē ſmo pñs: qm̃ ab arte relinqꝛ̃ id qð ē ꝑ accñs. Ex his aūt facile patȝ qõ̃ ex his oībꝰ vna impoᵃ ꝯſtat vt diuerſis ꝯditõibꝰ requiſitis ꝯcurrentibus ad eius perfectiõez: vt pȝ in 5° metaphyſice. caplo de vno: ⁊ ſingulos effectus ſinguloꝝ male eſſe obijciendo numeratos: vt pȝ ex dictis.

¶ Ad argumētū ꝯ̃ ꝯnē .ſ. ꝙ ſequereꝛ̃ ꝙ poſſet qs ſcire ſe eſſe in grã negaꝛ̃ ſeqla: ⁊ quū dr̃ põt ſcire ſe diu nõ delibe raſſe in pctm̃ mortale: videꝛ̃ ꝙ qcqd ſit de pctis cõmiſſionis qs ſcit ſe diu non cecidiſſe in pctm̃ mortale obmiſſionis q̃ nõ eget deliberatiõe poſitiua: ſȝ ſufficit nõ delibare qñ teneꝛ̃: ſcriptū eſt.n. delicta qs itelligit: delictuȝ.n. ꝓpe obmittētis eſt: ⁊ ꝑpea ſubdiꝛ̃ ab occultis meis mūda me dñe. Dicit 2° ꝙ in poᵒ talis ē effectꝰ ſtatus pcti mortalis formalr̃ ⁊ ꝑ ſe ⁊ nõ ꝑ accñs tñ ſolo fcõ vt dcm̃ eſt: ⁊ ꝑpea ex hoc ꝙ qs diu nõ cecidit nõ põt ſcire ſe de facto nõ eẽ in mortali ſed nõ eſſe in affectu mortalis. vñ aplus: nihil mihi ꝯſcius ſum: ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum.

¶ Ad rõnē Scoti dr̃ ꝙ multiplr̃ peccat ꝑ ī añte aſſumiꝛ̃ falſum.ſ. dū cauet h̃ cauet oē: qꝛ põt ſimul cauere vnū ⁊ trãſgredi aliud ꝑceptū. Probatio q̃qȝ aſſumit falſuȝ.ſ.ꝙ volũtas nõ põt illos duos ꝯſenſus hr̃e ꝓ ꝗ̃to experimur aliquē ſil̃ velle rape ſed nõ res ſacras: ac ꝑ h̃ vitare ſacrilegiū ⁊ cõmittere rapinaȝ: ⁊ ſilr̃ in multis: ⁊ rurſus qꝛ ad pctm̃ obmiſſiõis nõ reqriꝛ̃ actꝰ aliqs põt ſil̃ iplere ꝑceptū vnū ⁊ obmittere aliud: ad qð ꝓ tūc teneꝛ̃ abſqȝ duobus ſil̃ ꝯſenſibꝰ poſitiuis. vñ ꝓbõ ē falſa ⁊ fallax ē. ꝯñtia q̃qȝ ꝑncipalis peccat ſophiſmate diuiſionis ⁊ ꝯpõnis: qm̃ nõ valȝ. in ſingulis põt ſigillatiȝ. ꝗ̃ ſemꝑ: qm̃ alia ⁊ alia eſt rõ ſibi volũtas liba: hic ꝑmeditatio aſſidua ꝯ̃ hitaȝ iplicaꝛ̃. Pȝ aūt ſophiſma applicãdo ad cauēduȝ ſingla vēialia: ⁊ ꝓcedēdo ad cauēdū oīa ſemꝑ vt ipſe facit: ſunt.n. ſingla

nı ſubdi dȝ iferioꝛ appetitꝰ: ita etiaȝ rõ ſubdi dȝ deo: ⁊ in ipſo cõſtituere finē ſue voluntatis. Per finē aūt opȝ ꝙ regulenꝛ̃ oēs actꝰ hūani ſicut ꝑ rõnis iudiciū regulari debēt motꝰ inferioris appetitꝰ. Sicut ꝗ̃ iferiori appetitu nõ totalr̃ ſubdito rõni nõ põt eẽ qn ꝯtingāt inordinati motus in appetitu ſenſitiuo: ita ēt rõne hoīs nõ totaliter exiſtente ſubiecta deo: ꝯñs eſt vt ꝯtingāt multe iordinatiões in ipſis actibꝰ rõnis. Cū.n. hõ nõ hȝ cor ſuū firmatum in deo vt ꝓ nullo bono ꝯſequēdo vl̃ malo vitãdo ab eo ſepari vellet: occurrūt multa ꝑꝑ q̃ ꝯñda vl̃ vitãda hõ recedit a deo ꝯtēnēdo ꝑcepta ipſiꝰ: ⁊ ita peccat mortalr̃: ꝑcipue qꝛ in repentinis hõ opaꝛ̃ ſm finē ꝑcōceptū ⁊ ſm habitū ꝑexñtē: vt phs dicit in. iij. ethi. ꝗ̃uis ex ꝑmeditatiõe rõnis hõ poſſit aliqd agere ꝑter ordinē finis ꝑcōcepti ⁊ ꝑter iclinationē habitus. Sȝ qꝛ hõ nõ põt ſemꝑ eſſe in tali ꝑmeditatiõe nõ põt ꝯtingere vt diu ꝑmaneat qn opeꝛ̃ ſm ꝯſequentiã volũtatis deordinate a deo niſi cito ꝑ grãm ad debitū ordinem repareꝛ̃. ¶ Ad primuȝ ꝗ̃ dõȝ: ꝙ hõ põt vitare ſingulos actꝰ pcti: nõ tñ oēs niſi ꝑ grãz: vt dcm̃ ē: ⁊ tñ qꝛ ex eiꝰ defectu eſt ꝙ hõ ſe ad grãm habēdã nõ ꝑparet ꝑꝑ hoc a pctõ nõ excuſaꝛ̃ ꝙ ſine grã pctm̃ vitare non põt. ¶ Ad ſcðm dõm: ꝙ correctio vtilis ē vt ex dolore correctiõis volũtas regeneratiõis oriaꝛ̃. ſi tñ q corrūpiꝛ̃ filius eſt ꝑmiſſionis: vt ſtrepitu corre

volūtaria. Et in his oībus aduerte q̄ q̄a in mā morali ꝛ po⁹ iclinatōis ꝑ modū nāe: est ſm̄o vt itelligas doctrinā hāc verā more moraliū ꝛ nālui.ſ. vt in pluribus ꝛ ſm̄ tale genus impo⁹: in diſcipliniati quippe eſt eodez modo in omnibus loqui ꝛ certitudinem ꝛ veritatem querere.

nens ad grām. ex hac ſuppoſitione.ſ.q̄ vult permanere in ſtatu tali neceſſe habz peccare mortaliter ꝛ impoſſibile eſt ei nō peccare mortaliter: ſed talis neceſſitas ꝛ impoſſibilitas ex ſuppōne nō repugnat voluntario: ꝛ ꝑpea volūtarie ſimul ꝛ neāo ex ſuppōne peccabit mortaliter.

¶ In rīſiōe ad pᵐ eiuſdez articuli 8ᶦ duᵐ occurrit ex Sco. vbi .ſ. arguēte ꝯ hāc rīſionez ſic: ſtās i culpa mortali et non diſponēs ſe ad grām: nō pōt ꝑ tūc ſe ſuare a culpa. ḡ ꝑ tunc eſt ſibi ipoſſibile ſeruare ſe a culpa mortali: qḋ ē falſum: q̄ oīs culpa ē voluntaria. Aīs hr̄ ex reſpōſiōe iſta: q̄ dr̄ q̄ ſi nō diſponit ſe ad grāz ſibi imputaṫ impo⁹ vitādi pctm̄ mortale: ꝯñtia ꝟo ꝑ ſe nota eſt.

¶ Ad h̄ dr̄ q̄ nihil ꝓhibet eſſe volūtariū ſimplr̄ quod tñ ex ſuppōne ē ipoſſibile alr̄ ſe habere: ſicut nauigare ē voluntariū ſimplr̄: ſed ſuppo¹⁰ q̄ aliq̄s abſens velit eē i iſula neċariū ē nauigare: ꝛ iudere volūtariū ē (alr̄ peccatū nō eſſet) ſuppoᵗᵒ tñ ſupbia eſt neċiuz. vñ Aug. dicit i lib. de vera religiōe: q̄ nā ſupba neċe hz aliquādere: ꝛ rō eſt eadē: q̄ ſuppoſito q̄ q̄s q̄rat inordinate ppriā excellētiā opz q̄ ex aliorū excellentia vtpote derogāte ꝓpa pcuniaṫ. Sic igiṫ ex̄n̄s in peccato mortali ꝛ nō ſe diſpo

ctionis forinſec⁹ inſonante aut flagellante deus in illo intrinſecus occulta inſpiratōe opeṫ ꝛ velle: vt Augu. dicit in lib. de correctione ꝛ gratia. ideo ergo neceſſaria eſt correctio: q̄ voluntas hōis requiriṫ ad hoc q̄ a pctō abſtineat: ſꝫ tñ correctio nō eſt ſufficiēs ſine dei auxilio. vñ Ecc. vij. Cōſidera opa dei q̄ nemo poſſit corrigere quez ille deſpexerit. ¶ Ad tertium dōm: q̄ ſicut Aug. dicit in ipo noſticon: verbū illud intelligiṫ de hōie ſm̄ ſtatū nāe itegre qñ nōdum erat ſeruus pcti. vnde poterat peccare ꝛ non peccare. nunc etiaz quodcunq̄ vult homo datur ei: ſed hoc q̄ bonuz velit hꝫ ex auxilio gratie.

¶ Utrum ille qui iam conſecutus eſt gratiā per ſeipſum poſſit operari bonuz ꝛ vitare peccatum abſq̄ʒ auxilio gratie.

¶ Articu. IX.

AD nonū ſic ꝓcediṫ. Uideṫ q̄ ille qui iaz ꝯſecutus eſt grām ꝑ ſeipſum poſſit operari bonuz ꝛ vitare pctm̄ abſq̄ʒ alio auxilio gratie. Unūquodq̄ʒ.n. aut fruſtra eſt aut iperfectū ſi non implet illud ad qḋ daṫ: ſed gratia ad hoc daṫ nobis vt poſſimus bonū facere ꝛ vitare peccatū. ſi igiṫ per grām h̄ hō non pōt: videṫ q̄ vel grā ſit fruſtra data vl' ſit iperfecta. ¶ Preterea. Per grām ipſe ſpirit⁹ ſanctus in nobis habitat ſm̄ illḋ. j. ad Cor. iij. Neſcitis q̄ tēplū dei eſtis ꝛ ſpiritus dei habitat in vobis: ſꝫ ſpūs ſanctus cū ſit oipotēs ſufficiēs eſt vt nos inducat ad bene operandū: ꝛ vt nos a pctō cuſtodiat. ḡ hō gra

tiam ꝯſecutus pōt vtrūq̄ʒ ꝓdictoꝝ abſq̄ʒ alio auxilio gratie. ¶ Preterea. Si hō ꝯſecutus grāz adhuc alio auxilio gratie indiget ad hoc q̄ recte viuat ꝛ a pctō abſtineat: pari rōne ꝛ ſi illud aliud auxiliū grē ꝯſecut⁹ fuerit adhuc alio auxilio grē idigebit: ꝓcediṫ ḡ in infinitum: qḋ eſt incōueniēs. ḡ ille q eſt in grā nō indiget alio auxilio grē ad hoc q̄ bene opereṫ ꝛ a pctō abſtineat. ¶ Sed cōtra eſt qḋ Aug. dicit in li. de nā ꝛ grā. q̄ ſicut oculus corporis pleniſſime ſanus niſi candore lucis adiutus non pōt cernere: ſic ꝛ hō pfectiſſime etiā iuſtificatus niſi eterna luce iuſtitie diuinitus adiuueṫ recte nō pōt viuere: ſꝫ iuſtificatio fit per gratiā ſm̄ illud Ro. iij. Juſtificati gratis per grām ipſius. ergo etiaz hō iam hn̄s gratiā indiget alio auxilio grē ad hoc q̄ recte viuat. ¶ Reſpōdeo dōm: q̄ ſicut ſupra dcm̄ eſt: hō ad recte viuendum dupliciter auxilio dei indiget. Uno quidē mō q̄ʒtū ad aliqḋ habituale bonuz per qḋ natura hūana corrupta ſaneṫ ꝛ etiā ſanata eleueṫ ad operandum opera meritoria vite eterne q̄ excedunt ꝓportionē nāe. Alio mō idiget hō auxilio gratie vt a deo moueaṫ ad agēdū. Quātū igiṫ ad primum auxiliū modū hō in gratia exiſtēs non indiget alio auxilio grē q̄ſi aliquo alio habitu ifuſo. indiget tñ auxilio gratie ſꝫ aliū modū vt.ſ. a deo moueatur ad recte agēdū. ꝛ hoc ꝓpter duo. Primo q̄dez rōne generali ꝑꝑ hoc q̄ ſicut ſupra dictum eſt: nulla res creata pōt in quēcūq̄ʒ actū

¶ Articu. IX.

IN articulo 9° eiuſdem qō. 109. duᵐ occurrit ꝯ titulū ꝛ ꝯñ nis principalis ſenſu: pt ſigdē 3ʳ itelligi. ꝑ vt ſit ſermo ꝯ bono morali ſeu meritorio idefinite: ꝛ tūc eēt qḋ verū poſſit aliqḋ boᵐ moralr̄ vl' meritorie operi: ꝛ ꝯ ē q̄ ſi: ꝛ h̄ ſenſus lꝫ thomiſtis q̄buſdā appuerit accipiēnb⁹ hic q̄ apud autorē hō ſiñ ſpāli auxilio ñ pōt qḋcūq̄ op⁹ moralr̄ bonū facere: falſus tñ ē: q̄ hō ꝛ ſiñ grā vt pus ꝓbatuz fuit pōt aliqḋ op⁹ moralr̄ bonus facere ꝛ in grā ꝯſtitut⁹ hꝫ ipſaz grāz ſanātez ꝛ eleuātē q̄ eſt potēs opari opa bōa ēt meritorie. Et q̄ h̄ ſit mens autoris ex hoc pꝫ q̄ rō idigētie ſpālis auxilij vltra grāz poniṫ ifirmitas in carne obſcuritas in itellcū. Conſtat autē q̄ nec infirmitas cārnis nec obſcuritas in itellectu tanta eſt aut in tātum viget ꝛ extenditur vt impediat hominē in gratia conſtitutū a quolibꝫ bono opere cū manifeſte

manifeſte pateat ꝙ nec exiſtētes in peccato mortali im
pediuntur a quolibet bono opere. 2° vt ſit ſermo de bo
no ꝛ malo vlr: ꝛ tũc eſſet quõ vtrũ hõ in grã poſſit omne
ſuũ opus facere bonũ: ꝛ oē malũ vitare: ꝛ ꝯclo eſſet nega
tiua. Et h̓ ſenſus lꝫ claudatˀ in ꝯne hꝰ articuli: nõ tñ vr di
recte itentꝰ. tũ
qꝛ rõnes lr̃e ñ
tēdunt ad h̓ ꝙ
hõ nõ põt eē ſi
ne veniali aliq̃
pꝰ ꝯſecutã gra
tiã. tũ qꝛ in ſe
quenti arti° ex
deciſione iſtiꝰ
articuli ꝯcludi
tur ꝙ homo ſi
ne ſpeciali au
xilio dei nõ põt
vitare mortale
poſt ꝯſequutã
grãm: qꝛ eget il
lo ad pſeueran
dũ in grã q̃ nõ
ꝑditˀ niſi ꝑ mõ
tale: nõ igr̃ ſtat
vis articuli hu
ius in preſerua
tiõe a malo ve
niali: ſꝫ ad plꝰ
indigẽtia talis
auxilij extendi
dr̃. 3° põt itel
ligi titulus ꝛ ꝯ
ſimplr̃. i. abſqꝫ
determinatiõe
aliq̃ vt ſit ſer
mo d̓ bono cõ
ſono grẽ ꝛ ma
lo diſſonãti: h̓
.n. ſubintelligi
pꝫ ratõe ſubie
cte mãe d̓ qua
tractatur et de
opatione boni
ꝛ vitatõe mali
non ad horam
aut reſpcũ hu
ius hoc ēt ſubi
telligi pꝫ: ex eo
ꝙ nõ dr̃ ſimpli
citer aliqs po
tēs ambulare:
qui põt ad ho
rã aut i ſolario
plano ambula
re: ꝛ tũc i qõne
vſatˀ an hõ ꝯſe
quutꝰ grãm bo
na opa q̃ ꝯtiuo
facit: ꝛ mala q̃
vitat: nõ h̓ aut
nunc: ſꝫ abſolu
te opetˀ et vitet
ex ſola gratia
habituali an ex
ſpeciali etiam auxilio dei: ꝛ hic ſenſus eſt intentus ab au
tore: ꝛ reſpõdet plano ſenſui littere: ꝛ eſt concluſio negati
ua in littera ꝙ. ſ. homo per ſolum donum gratie non po
teſt operari bona operanda: ꝛ vitare mala vitanda: ſꝫ ad
hoc eget ſpeciali auxilio dei vltra gratiam: ꝛ ratio lr̃e eſt:
qꝛ grã non dat
ꝯcquid opꝰ eſt
ad hec duo. nã
relinquit carnē
infirmam ꝛ in
tellectũ obſcu
rum: quibꝰ niſi
ſpãli dei auxiꝰ
ſubueniatˀ inter
tot occurrētia
infirmitas car
nis et obſcuri
tas intellectus
abducet liberũ
arbitriũ a gra
tia tollendo v
ſum gratie ꝛ tra
hendo ad infir
ma carnis: ꝛ ex
pediētia ſecun
dum apparen
tiã infirmi vi
ſus. Cum quo
tamen ſtat qd̓
hõ ex ſola gra
tia poteſt ipſa
gratia vti bene
faciendo ꝛ ma
la vitando nũc
ꝛ ad hoc. Et de
bes ſcire: ꝙ lꝫ
minima gratia
ſufficiēs ſit q̃
tum eſt ex ſe re
ſiſtere omnibꝰ
emergentibus
tam ex infirmi
tate carnis q̃
ex obſcuritate
intellectus: qꝛ
tamē poſita in
tali ſubiecto ñ
tollit hec duo
ſibi aduerſan
tia: adeo eget ēt
extrinſeco au
xilio homo in
ter hec contra
ria conſtitutus
vt ſequatˀ ope
rationē bono
rum ꝛ vitatio
nem malorum
vt nõ declinet
ipſe in hec ꝯtra
ria. Et ſi ꝯtem
platꝰ fueris ꝙ
obſcuritas itel
lectus eſt igno
rantia expediē

ꝓdire niſi virtute motionis di
uine. Scd̃o rõne ſpãli pp̃ cõdi
tionē ſtatus hũane nature que
quidem lꝫ per gratiã ſanetur
q̃tum ad mentē: remanet tñ
in ea corruptio ꝛ infectio q̃tū
ad carnem per quã ſeruit legi
pctĩ: vt dicitur ad Ro. vij. Re
manet etiã quedam ignorantie
obſcuritas in intellectu: ſɱ q̃
vt etiam dicitˀ Ro. viij. Quid
oremus ſicut opꝫ neſcimus ꝓ
pter varios. n. rerũ euentus: ꝛ
qꝛ etiã noſipſos non pfecte co
gnoſcimus nõ poſſumꝰ ad ple
nũ ſcire qd nobis expediat ſɱ
illud Sap. ix. Cogitatiões mor
taliũ timide ꝛ incerte prouidē
tie noſtre. Et ideo neceſſe eſt
nobis vt a deo dirigamur ꝛ ꝓ
tegamur q omnia nouit ꝛ oia
poteſt: ꝛ propter hoc etiam re
natis in filios dei per gratiam
conuenit dicere. Et ne nos in
ducas in tentationē. ꝛ fiat vo
luntas tua ſicut in celo ꝛ in ter
ra: ꝛc. que in oratione domini
ca ꝯtinentˀ ad hoc pertinentia.
¶ Ad primum ergo dcm̃: ꝙ
donũ habitualis gratie non ad
hoc datˀ nobis vt per ipſũ nõ
indigeamꝰ vlterius diuino au
xilio. Indiget. n. quelibet crea
tura vt a deo cõſeruetˀ in bono
qd̓ ab eo accepit: ꝛ ideo ſi poſt
acceptã grãm hõ adhuc idiget
diuino auxilio: nõ põt cõcludi
ꝙ gratia ſit in vanum data vel
ꝙ ſit imperfecta: qꝛ etiã in ſta
tu glorie qñ gratia erit omnino
perfecta homo diuino auxilio
indigebit. hic autē aliqualiter
gratia imperfecta eſt inquãtũ
hominem non totaliter ſanat:
vt dcm̃ eſt. ¶ Ad ſcd̃m dcm̃:
ꝙ operatio ſpiritus ſancti qua
nos mouet ꝛ ꝓtegit nõ circum
ſcribitˀ ꝑ effectũ habitualis do
ni qd̓ in nobis cauſat: ſꝫ preter
hunc effectũ nos mouet ꝛ ꝓ
tegit ſimꝉ cũ pr̃e ꝛ filio. ¶ Ad
tertiũ dcm̃: ꝙ ratio illa ꝯcludit
ꝙ hõ ñ idigeat alia habituali grã.

¶ Utrum homo in gratia ꝯſti
tutus idigeat auxilio gratie ad
pſeuerandũ. ¶ Articu. X.

AD decimũ ſic ꝓcedi
tur. Uidetˀ ꝙ homo
in gratia cõſtitutꝰ nõ
indigeat auxilio grẽ
ad pſeuerãdũ. Perſeuerantia
.n. eſt aliqd minus v̓tute ſicut
ꝛ ꝯtinentia: vt pꝫ per phm̃ in.
vij. ethico. ſed homo non indi
get alio auxilio gratie ad habē
dum virtutes ex quo eſt iuſtifi
catus per gratiam. ḡ multo mi
nus idiget auxilio gratie ad ha
bendũ perſeuerantiã. ¶ Pre
terea. Omnes virtutes ſimul
infunduntˀ: ſed perſeuerantia
ponitˀ quedã virtus. ḡ videtˀ ꝙ
ſimul cũ gratia iſuſis alijs vir
tutibꝰ pſeuerãtia datˀ. ¶ Pre
terea. Sicˀ Apoſtolus dicˀ ad
Ro. vj. Plus reſtitutũ eſt ho
mini per donũ chriſti q̃ amiſe
rit per pctm̃ Ade. ſed Adã ac
cepit vnde poſſet perſeuerare.
ergo multo magis nobis reſti
tuitˀ per grãm xp̄i vt pſeuerare
poſſimus: ꝛ ita homo nõ idi
get gratia ad perſeuerandum.
¶ Sed ꝯtra eſt qd̓ Aug. dicit
in li. de pſeuerãtia. Cur pſeue
rãtia poſcitˀ a deo ſi nõ datur a
deo. an ꝛ iſta irriſoria petitio ē
cũ id ab eo petitˀ qd̓ ſcitˀ nõ ipſꝫ
dare: ſed ipo non dante eſſe in
hominis poteſtate: ſed perſe
uerãtia patitˀ etiam ab illis qui
ſunt ꝑ grãm ſanctificati: qd̓ itel

tium ad vitaꝫ
eternā videbis
ꝙ non ſoluꝫ in
ſtatu nature cō
rupte ſed inte
gre homo ege
bat h̄ auxilio
ex vna pte tñ
ſcꝫ ignorantia
ſuperueniētiuꝫ
ꝛc̄. vt hēs i litte
ra. Expecta di
cēda in ſequēti
articulo vt cla
rius hunc intel
ligas.
ℂ Articu. X
II.
IN ar
ti
cu
lo
10° eiuſdem. q.
109. dubiuꝫ oc
currit circa di
cta in reſpōſio
ne ad 3m: q̄ pa
cto ſtāt h̄ duo
ſimul: hō habꝫ
donum gratie
quo poteſt pſe
uerare ꝛ homo
nō poteſt ex ſo
la gratia perſe
uerare: vtrūqꝫ
ſiquidem in lit
tera habeť. pri
muꝫ ex Auguſ.
2m ex autore in
corpore articu
li. Et eſt idē du
bium extendē
dum ad mām
precedentis ar
ticuli: qꝛ homo
hꝫ donum gra
tie quo pōt be
ne opari ꝛ ma
la culpe vitare:
ꝛ tamē conclu
ditur ꝙ nō po
teſt ex ſola ha
bituali grā be
ne opari ꝛ pec
catuꝫ vitare: ꝙ
enim gratia et
charitate hō ſit
potens operari
bonū per ſe no
tuꝫ eſt: qꝛ ſunt
principia proxi
ma bonoꝝ ope
ruꝫ: ꝙ vero ſit
potens vitare
malum ex ſe

ligiť cū dicimus. Sanctificeť
nomē tuū. vt ibidē Aug. ꝯfir
mat per ṽba Cypriani. ꝗ hō ēt
in gratia ꝯſtitutus idiget vt ei
pſeuerantia a deo deť. ℂ Rñ
deo dicēdū: ꝙ perſeuerantia tri
pliciter diciť. Quādoqꝫ.n. ſi
gnificat habitū mētis per queꝫ
hō firmiter ſtat ne remoueať
ab eo qđ eſt ſm virtutē per tri
ſtitias irruentes: vt ſic ſe hēat
pſeuerātia ad triſtitias ſicut cō
tinētia ad ꝯcupiſcētias ꝛ dele
ctationes: vt phꝰ dicit in. vij.
ethico. alio mō pōt dici perſe
uerantia habitus qdā ſm quē
homo hꝫ ꝓpoſitū perſeueran
di in bono vſqꝫ in finē: ꝛ vtro
qꝫ iſtoꝝ modoꝝ perſeuerantia
ſimul cum gratia infundiť ſi
cut ꝛ ꝯtinētia ꝛ cetere ṽtutes.
alio modo diciť perſeuerantia
ꝯtinuatio quedā boni vſqꝫ ad
finē vite: ꝛ ad talem perſeuerā
tiam habendā homo in gratia
cōſtitutus nō quidē indiget ali
qua alia habituali gratia: ſꝫ di
uino auxilio ipſum dirigente
ꝛ ꝓtegente ꝯtra tentationū im
pulſus: ſicut ex precedēti que
ſtiōe apparet. Et ideo poſtꝗ̄
aliquis eſt iuſtificatus per gra
tiam neceſſe hꝫ a deo petere p̄
dictum perſeuerantie donuꝫ:
vt.ſ. cuſtodiať a malo vſqꝫ ad
fineꝫ vite: multis.n. dať gratia
qbus nō dať pſeuerare in gra
tia. ℂ Ad primū ergo dđꝫ: ꝙ
obiectio illa procedit đ primo
modo pſeuerātie ſicut ꝛ ſecū
da obiectio ꝓcedit de ſecūdo.
ℂ Unde patet ſolutio ad ſecū
dum. ℂ Ad tertium dđm: ꝙ
ſicut Aug. dicit in lib. de natu
ra ꝛ gratia: homo in primo ſta
tu accepit donū per qđ perſe
uerare poſſet: non aūt accepit
vt perſeueraret. nūc autē per
gratiam xp̄i multi accipiunt ꝛ
donum gratie quo perſeuera
re pñt: ꝛ vlterius eis dať ꝙ p
ſeuerent: ꝛ ſic donum chriſti
eſt maius ꝗ̄ delictū Ade. ꝛ tñ
facilius hō per gratie donum
perſeuerare poterat in ſtatu in
nocētie in quo nulla erat rebel
lio carnis ad ſpūm: quam nūc
poſſumus qñ reparatio gratie
xp̄i ꝛ ſi ſit īchoata ꝗ̄tū ad mē
tem: nonduꝫ tñ eſt ꝯſummata
ꝗ̄tū ad carnē: qđ erit in patria
vbi hō nō ſolū pſeuerare pote
rit: ſꝫ ēt peccare nō poterit.

ℂ De gratia dei ꝗ̄tuꝫ ad eius
eſſentiam. ℂ Qō. CX.

DEinde ꝯſiderādū
eſt de grā dei quā
tū ad eius eēntiā.
ℂ Et circa hoc ꝗ̄
runtur quattuor.
ℂ Primo vtruꝫ
gratia ponat aliquid in anima.
ℂ Scđo vtꝝ grā ſit qualitas.
ℂ Tertio vtruꝫ grā differat a
virtute infuſa. ℂ Quarto de
ſubiecto gratie.

ℂ Utrum gratia ponat aliquid
in anima. ℂ Articulus. I.

AD primū ſic ꝓcediť.
Uideť ꝙ grā non po
nat aliquid in anima.
Sicut.n. homo diciť
habere gratiaꝫ dei: ita etiā gra
tiā hominis: vnde diciť Geñ.
xxxix. ꝙ dñs dedit Joſeph gra
tiam in ꝯſpectu principis car
ceris: ſꝫ per hoc ꝙ homo diciť
habere gratiam hois nihil po
nitur in eo qui gratiaꝫ alterius
habet: ſed in eo cuius gratiam
hꝫ ponitur acceptatio quedā.
ergo per hoc ꝙ hō habere gra
tiam dei diciť nihil ponitur in
aīa ſed ſolū ſignificať accepta
tio diuina. ℂ Preterea. Sicut
aīa viuificat corpus: ita deus
viuificat aīaꝫ: vñ dr̄ Deutro.
xxx. Ipſe eſt vita tua: ſꝫ aīa vi
uificat corpꝰ imediate. ꝗ ēt ni
hil cadit mediū iter deū ꝛ aīaꝫ.
nō ꝗ grā ponit aliqd creatuꝫ in
aīa. ℂ Preterea. Ad Ro. j.

quoqꝫ pꝫ: quia
per idem princi
pium vitamꝰ
contrariuꝫ per
quod poſſumꝰ
in reliquum: ꝑ
ideꝫ eniꝫ ignis
calefacit et fu
gat frigꝰ: ꝛ gra
ue deſcendit: ꝛ
reſiſtit aſcēſui:
ꝛ fortis pugnat
ꝓ libtate: ꝛ re
ſiſtit ſeruituti.
ℂ Ad hoc diciť
ꝙ quandocun
qꝫ vſus ſeu ope
ratio potentie
alicuiꝰ aliunde
pēdet ꝗ̄ ex po
tentia. tunc ex
ſola potētia nō
pōt iferri vſus
ſeu operatio il
lius i actu exer
cito. verbi gra
tia. potentia vi
ſiua habet pro
ꝓprio actu ſuo
videre qđ de
pendet etiā ab
obiecto ꝛ lumi
ne: ꝛ propterea
non pōt ex hoc
ſolo ꝙ hō ha
bet potentiam
viſiuam infer
ri. ergo ex ſola
potentia viſiua
poteſt videre:
quoniā ſine ex
trinſeco lumīe
nunquā exibit
in actum: potē
tia ergo exigēs
aliquod extrin
ſecum ad exe
cutionem ſui
actus non ſuffi
cit ſola ad pro
prium actum.
vnde quemad
modum ſtant
hec duo ſimul
homo habꝫ po
tentiā qua pōt
videre: et hō
pōt nō ex ſola
potentia viſiua
videre: ita i ꝓ
poſito: qꝛ gra
tia eſt q̄ homo
eſt potēs elice
re operationeꝫ
bonas ꝛ reſiſte
re

re impulſionibus tentationū: et cōtinuare in hoc: qđ eſt perſeuerare. Ideo homo donatꝰ dicit̄ dono quo hec poteſt: ſed quia gratia nō poteſt exercere hos actus ſimpliciter: quādo opꝫ vbi oꝫ ꝛc. q̄uis poſſit ad horā ſine ſanitate carnis miniſtre eius ꝛ lumine itellectꝰ cooperantis eidem: quoꝝ oppoſita ſubtrahunt arbitriuꝫ ab vſu gratie ſine extriſeco lumine ꝛ ope. altera ꝓpter obſcuritatem: altera propter infirmitateꝫ. Iō dicit̄ ꝙ homo ex ſola gratia ſine ſpeciali auxilio nō poteſt in hec ſimpliciter. ꝛ eſſet ſimile ſi ponamus hominem ifirmuꝫ ſm vires miniſtrātes intellectui: tunc enim homo intellectu vt principio intelligēdi etiam habituato eſt potēs intelligere ꝛ vitare errores: et in hoc cōtinuare: quia intellectꝰ cōtinue magis intelligēdo fortificatur. verū tamen: quia ad cōtinuationem ꝛ ꝑfectionē actus intellectus quando oportet exigit̄ ſanitas virium interiorū: ideo homo talis nō poterit quādo oportet vti intellectu in iudicādo ꝛc. propter

ſup illud. G̃ra vobis ꝛ pax. dicit glo. gr̃a. i. remiſſio pctōꝝ: ſꝫ remiſſio pctōꝝ nō ponit in aīa aliqđ: ſꝫ ſolū in deo nō iputante pctīn ſm illud pſal'. Beatus vir cui nō iputauit dñs pctīn. ergo nec gratia ponit aliqđ in aīa. ¶ Sed ꝯ. lux ponit aliqđ in illuminato: ſꝫ gr̃a ē q̄daꝫ lux aīe. vñ Aug. dicit in li. de nā ꝛ gr̃a. Preuaricatorem legis digne lux deſerit veritatis: qꝛ deſertus vtiqꝫ fit cecus: ergo gr̃a ponit aliqđ in aīa. ¶ Rñdeo dōꝫ: ꝙ ſꝫ cōeꝫ modū loquēdi tripl'r gr̃a accipi ꝯſueuit. Uno mō ꝓ dilectiōe alicuiꝰ: ſicut ꝯſueuimꝰ dicere ꝙ iſte miles hꝫ gr̃aꝫ regis. i. rex hꝫ eū gratū. Secūdo ſumit̄ ꝓ aliquo dono gratis dato: ſicut cōſueuimꝰ dicere hāc gr̃am facio tibi. Tertio mō ſumit̄ pro recōpēſatiōe beneficij gratis dati ſm ꝙ dicimur agere gr̃as bñficioꝝ. Quoꝝ triuꝫ ſm depēdet ex primo: ex amore. n. quo aliqs hꝫ aliū gratū ꝓcedit ꝙ aliqđ ei gratis ipēdat. Ex ſecūdo aūt ꝓcedit tertiuꝫ: qꝛ ex beneficijs gratis exhibitis gr̃aꝝ actio ꝯſurgit. Quātū igr̄ ad duo vltima manifeſtuꝫ eſt ꝙ gr̃a aliqđ ponit in eo q gr̃aꝫ accipit. Primo qdem ipm donū gratis datū. ſecūdo huiꝰ doni recognitionē. Sed q̄tuꝫ ad primū eſt dr̃ia attendēda circa gr̃am dei ꝛ gr̃aꝫ hois: qꝛ. n. bonū creature ꝓuenit ex volūtate diuina: iō ex dilectōe dei q̄ vult creature bonū ꝓfluit aliqđ bonū in creatura. volūtas aūt hominis mouet̄ ex bono ꝑexiſtēte in rebꝰ: ꝛ inde eſt ꝙ dilectio hois nō cauſat totaliter rei bonitatē: ſꝫ p̄ſupponit ipſam vel in pte vel in toto. Patet igit̄ ꝙ q̄libet dei dilectionē ſequit̄ aliqđ bonū in creatura cauſatuꝫ q̃nqꝫ: nō tñ dilectiōi eterne coeternū: ꝛ ſm huiōi boni dr̃iam

differens ꝯſiderat̄ dilectio dei ad creaturā. Una qdē cōis ſm quaꝫ diligit oīa q̄ ſunt: vt dicit̄ Sap̄. ij. ſm quā eē nāle rebus creatis largit̄. Alia aūt dilectio eſt ſpūalis ſm quā trahit creaturā rōnalē ſupra ꝯditiōeꝫ nāe ad ꝑticipationē diuini boni: ꝛ ſm hāc dilectionē dr̄ aliquē diligere ſimpliciter: qꝛ ſm hāc dilectionē vult deus ſimpliciter creature bonū eternum qđ eſt ipſe. Sic igit̄ per hoc ꝙ dr̄ hō gr̃am dei hr̃e ſignificat̄ qddaꝫ ſupnāle i hoīe a deo ꝓueniēs: q̃nqꝫ tñ gr̃a dei dr̄ ipſa eterna dei dilectio ſꝫ ꝙ dr̄ etiā gr̃a p̄deſtinatiōis inquātū deus gratuito ꝛ non ex meritis aliquos p̄deſtinauit ſiue elegit. Dicit̄ eñi ad Eph. j. Predeſtinauit nos in adoptionē filioꝝ in laudē glorie gratie ſue. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ etiā in hoc ꝙ dr̄ aliqs hr̃e gr̃aꝫ hois itelligit̄ in aliquo eē aliquid qđ ſit hoi gratum: ſicut ꝛ in hoc ꝙ dr̄ aliqs gr̃am dei hr̃e: ſꝫ tñ differenter. nā illud qđ eſt hoi gratum in alio hoīe p̄ſupponit̄ eiꝰ dilectiōi. cāt̄ur aūt ex dilectiōe diuina qđ eſt in hoīe deo gratū: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ deus eſt vita aīe per modū cāe efficientis: ſꝫ aīa eſt vita corporis per modū cāe formalis. inter formā aūt ꝛ mām nō cadit aliqđ mediū: qꝛ forma per ſeipſam iformat mām vel ſubꝫ: ſꝫ agēs iformat ſubm nō ꝑ ſuā ſubſtantiā: ſed per formā quā cauſat in mā. ¶ Ad tertiuꝫ dicendū: ꝙ Aug. dicit in li. retractationū. vbi dixit gr̃am eē i remiſſionē pctōꝝ: pacē vero in recōciliationē dei: nō ſic accipiendū eſt ac ſi pax ipſa ꝛ recōciliatio nō ꝑtineāt ad gr̃am gñaleꝫ: ſꝫ ꝙ ſpāliter gr̃e noīe remiſſionē ſignificauerit pctōꝝ. nō ergo ſola remiſſio peccatoruꝫ ad gra

infirmitatē virium niſi opeꝫ quis ferat ſanitatis: q̄uis poſſet ſiñ tali ope ad horaꝫ recte iudicare. Et ſic hēs ꝙ hi duo articuli de neceſſitate diuini auxilij ad vſuꝫ gratie ſūt: quoniaꝫ multis datur gratia: quibus non datur vti ea quando oportet: ſed diuina permiſſione abucere eā. Et ſic datur donum quo poſſunt bene operari: ꝛ reſiſtere tentationibus et perſeuerare omnibus quibus datur gratia: non tamen oībꝰ datur executio horum ſimpliciter: vt experientia teſtatur: quia nō omnibus dantur extriſeca requiſita ad talē executionē: et ideo oportet orare ne proijcias nos in tēpore ſenectutis q̄uꝫ defecerit virtus noſtra ne derelinq̄s nos dñe ꝛ ne nos inducas in tentationem.

¶ Q̄ō. CX.

¶ Articulus. I.

In articulo primo ꝛ ſecundo. q. iio. nihil dubitandū occurrit: notetur tamē radix concluſionis ꝑmi articuli i reſpōſione ad ꝑmuꝫ ꝙ ſcilꝫ gratia

tiam pertinet: ſed etiam multa alia dei dona: ꝛ ideo remiſſio peccatoꝛum nõ fit ſine aliquo effectu diuinitus in nobis cauſato: vt infra patebit.

¶ Utruz gratia ſit qualitas anime. ¶ Articulus. II.

Ad ſecundum ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ gratia non ſit qualitas anime. Nulla.n. qualitas agit in ſuum ſubiectum: quia actio qualitatis nõ eſt abſqꝫ actione ſubiecti. ꝛ ſic opoꝛteret ꝙ ſubiectum ageret in ſeipſuz: ſed gratia agit in animam iuſtificando ipſam. ergo gratia nõ eſt qualitas. ¶ Preterea. Subſtantia eſt nobilioꝛ qualitate: ſꝫ gratia eſt nobilioꝛ ꝙ̄ natura anime: multa enim poſſumꝰ per gratiã ad que natura non ſufficit: vt ſupꝛa dcm̃ eſt. ergo gratia non eſt q̃litas. ¶ Preterea. Nulla qualitas remanet poſtquaz deſinit eſſe in ſubiecto: ſꝫ gratia remanet: non eniz coꝛrumpitur: quia ſic in nihiluz redigeretur. ſicut ex nihilo creatur. vnde ꝛ dicitur noua creatura ad Ga. vltimo. ergo gr̃a nõ eſt q̃litas. ¶ Sed contra eſt qꝺ ſuper illud pſal. Ut exhilararet faciem in oleo. dicit glo. ꝙ gratia ẽ nitoꝛ anime ſanctum concilians amoꝛem: ſed nitoꝛ anime eſt quedam q̃litas ſicut ꝛ pulchꝛitudo coꝛpoꝛis. ergo gratia eſt quedam qualitas. ¶ Reſpondeo dicẽdum: ꝙ ſicut iam dictuz eſt: in eo qui dicitur gratiam dei habere ſignificatur eſſe quidam effectus gratuite dei voluntatis. Dictum eſt autez ſupꝛa ꝙ dupliciter ex gratuita dei volũtate homo adiuuatur. Uno modo inquantum anima hominis mouetur a deo ad aliqd cognoſcendum vel volenduz vel agendũ. ꝛ hoc modo ipſe gratuitus effectus in homine non eſt qualitas: ſed motus quidam anime: actus enim mouẽtis in moto eſt motus: vt dicitur in.iij. phyſicoꝛuz. Alio modo adiuuatur homo ex gratuita dei voluntate ſm ꝙ aliquod habituale donum a deo anime infunditur. ꝛ hoc ideo quia non eſt conueniens ꝙ deus minus prouideat his quos diligit ad ſupernaturale bonum habendum ꝙ̄ creaturis quas diligit ad bonum naturale habendũ. Creaturis autem naturalibus ſic prouidet vt non ſolum moueat eas ad actus naturales: ſꝫ etiã largiatur eis foꝛmas ꝛ virtutes quaſdam que ſunt pꝛincipia actuum: vt ſm ſeipſas inclinentur ad huiuſmodi motus: ꝛ ſic motus quibus a deo mouentur fiunt creaturis connaturales ꝛ faciles ſꝫ illud Sap. viij. Et diſponit omnia ſuauiter. multo igitur magis illis quos mouet ad conſequendum bonum ſupernaturale eternũ infundit aliquas foꝛmas ſeu q̃litates ſupernaturales: ſꝫ quas ſuauiter ꝛ ꝓmpte ab ipſo moueantur ad bonum eternuz cõſequendum: ꝛ ſic donum gratie qualitas quedaz eſt. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendũ: ꝙ gratia ſm ꝙ eſt qualitas dicitur agere in animam non per moduz cauſe efficientis: ſed per moduz cauſe foꝛmalis: ſicut albedo facit albuz: ꝛ iuſtitia iuſtũ. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ omnis ſubſtantia vel eſt ipſa natura rei cuius eſt ſubſtãtia: vel eſt pars nature: ſm quem moduz materia vel foꝛma ſubſtãtia dicitur: ꝛ quia gratia eſt ſuper naturam humanam nõ poteſt eſſe ꝙ ſit ſubſtantia aut foꝛma ſubſtantialis: ſꝫ eſt foꝛma accidentalis ipſius aie. Id .n. qꝺ ſubſtantialiter eſt in deo

taz dei ꝙ̄ hominis ponit aliqd in grato lꝫ differenter: et redeamꝰ ad nos metipſos in cõtemplatione ſecundi articuli inſpicientes ſi has qualitates habemus quibꝰ ꝓmpte moueamur ad diuina eternaqꝫ bona. Linguam ãqꝫ ex reſponſione ad tertiũ diſce cohibere ne dicas grãm ãnihilari quiaz homo pdit eã: qꝛ nec fit nec coꝛrumpitur: nec creatur: nec annihilatur vt in littera dicitur: ſed ſecundum ipſam homo creatur in tali eſſe.

¶ Articu. III.

In articulo tertio eiuſdem queſtionis dubium occurrit ex Scoto in ſecundo ſentent. diſt. 27. ꝛ contra rationẽ littere ꝛ cõtra cõcluſionez. Soluit ſiquidez rationez illã que ponitur in calce coꝛpoꝛis articuli: ſicut lumen naturale ratiõis ꝛc. ꝛ dicit ꝙ ſimilitudo ſaluatur in hoc ꝙ ſicut virtutes acquiſite perficiũt in oꝛdine ad lumen quod ẽ prudentia: ꝛ illa ad lumen intellectꝰ agẽtis: ita infuſe in oꝛdine ad lumen charitatis: ꝛ illa ad fi nez ſupernaturalem. Arguit etiaz cõtra eã: qꝛ ſequeretur ꝙ fides non poſſet manere informis: qꝛ non poſſꝫ perficere deficiẽte lumine i oꝛdine ad quod perficit: ſicut nec virtꝰ acqſita poteſt manere virtus nõ manẽte habitudine eiꝰ naturali ad illud quod reſpicit.

¶ Contra ꝯcluſionem triplex motiuũ affert. Pꝛimo qꝛ que cũqꝫ excellẽtia attribuitur gratie attribuitur charitati ꝛ ecõtra. ergo gratia ꝛ charitas ſunt idẽ. Aſſumptũ ꝓꝫ tripliciter. Pꝛimo in hoc ꝙ vtraqꝫ diuidit foꝛmaliter equaliter inter filios regni et perditiõis. Secũdo in hoc ꝙ vtraqꝫ eſt foꝛma virtutuz et non poteſt eſſe infoꝛmis. Tertio in hꝰ ꝙ vtraqꝫ cõiungit vltimo fini perfecta coniunctiõe qualis põt eſſe in via. Secundo qꝛ ſi ponatur diſtincte altera ſuperfluit. ꝓbatur quia reliq̃ ſufficit. Tertio quia eodez habitu quo ſpiritus ſanctꝰ inhabitat animã voluntas inclinatur in ſuum actum meritoꝛiuz ꝛ econuerſo: non ſic autẽ eſt de habitu fidei et ſpei propter eoꝛum imperfectionem.

¶ Ad

¶ Ad obiecta ꝯ rationem facile dr̄ ꝙ ſolutio ipſa ſe accuſat. naȝ lumini naturali nõ rñdere facit lumen ſupnaturale ſicut prudentie charitateȝ. vñ ſimilitudo littere ſtat in hoc ꝙ ſicut lumen naturale ē quodam preſuppoſitum principiū ꝛ origo virtutuȝ in nobis nãliter ꝑ ꝑrīs: ita in eē ſupnaturali oȝ ponere lumē ſupnaturale ꝑncipiū ꝛ origiñē oīum infuſarū virtutuȝ. Et vide ꝙ hāc ſimilitudinēȝ autor poſt ꝓbatā ꝯcl'onē iduxit ex rõne v̄tutis: vt oſtēderet ꝙ natura illa preſuppoſita eēt ꝛ natura lumen ad qd̄ perficerent virtutes vt ad naturam et lumē: ſic in acqſitas v̄tutib' virtūqȝ iueniuntur vt in littera inducitur. Ad argumentum autē contra ipſaȝ rationem dicitur ꝙ fides informis nõ eſt virtus ſimplr̄ ſed ſm̄ quid: vt iſ̄e ruus in ſecunda ſecunde pa. tet: ꝛ propterea conceditur ꝙ nõ manente lumine gratie fides non remanet in eſſe v̄tutis ſimplr̄.

¶ Ad primū eorum que cõtra concluſionem obijciuntur dicit̄: ꝙ lȝ multe excellentie ſint

accñtaliter fit in anima participante diuinam bonitatem: vt de ſcientia patet: ſm̄ hoc ergo ꝙ aīa imperfecte participat diuinam bonitatem: ipſa participatio diuine bonitatis que eſt gratia imperfectiori modo hȝ eſſe in anima q̄ȝ anima in ſeipſa ſubſiſtat. eſt tamē nobilior q̄ȝ natura anime inquantum eſt expreſſio vel participatio diuine bonitatis: non autem quantum ad moduȝ eſſendi. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſicut dicit Boetius: accidētis eſſe eſt in eſſe. vnde omne accidēs nõ dicitur ens quaſi ipſuȝ eſſe habeat: ſȝ q2 eo aliquid eſt. vnde ꝛ magis dicitur eſſe entis quā ens vt dicitur in. ij. metaph. ꝛ q2 eius eſt fieri vel corrūpi cuius eſt eſſe: ideo proprie loquēdo nullum accidens neqȝ fit neqȝ corrumpitur: ſed dicitur fieri vel corrumpi ſȝ ꝙ ſubiectū incipit vel deſinit eē in actu ſȝ illud accidens: ꝛ ſm̄ hoc etiaȝ gratia dicitur creari ex eo ꝙ homines ſm̄ ipſam creantur id ē in nouo eē cõſtituuntur ex nihilo. id eſt non ex meritis ſm̄ illud ad Eph. ij. Creati in chriſto ieſu in operibus bonis.

¶ Utrum gratia ſit idem quod virtus. ¶ Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ gratia ſit idē qd̄ v̄tus. Dicit .n. Aug. ꝙ gr̄a operans eſt fides que per dilectionem operat̄: vt habetur in lib. de ſpiritu ꝛ littera: ſed fides q̄ per dilectionē operatur eſt virtus. ḡ gratia eſt v̄tus. ¶ Preterea. Cuicunqȝ conuenit diffinitio ꝛ diffinitum: ſed diffinitiones de virtute date ſiue a ſanctis ſiue a phis conueniunt gratie: ipſa enim bonum facit habentem ꝛ opus eius bonuȝ reddit. ipſa etiaȝ eſt bona qualitas mētis qua recte viuit̄ ꝛc̄. ergo gratia eſt virtus. ¶ Preterea. Gratia eſt qualitas quedam: ſed manifeſtum eſt ꝙ nõ eſt in quarta ſpecie qualitatis que eſt forma ꝛ circa aliquid conſtans figura: quia nõ pertinet ad corpus: neqȝ etiam in tertia eſt: quia non eſt paſſio vel paſſibilis qualitas que eſt in parte anime ſenſitiua: vt ꝓbatur in. vij. phyſicorum ipſa autem gratia principaliter eſt in mente. neqȝ iterum eſt in ſecunda ſpecie que eſt potentia vel impotentia naturalis: quia gratia eſt ſupra naturam: ꝛ nõ ſe habet ad bonum ꝛ malum ſicut potentia naturalis. ergo relinquitur ꝙ ſit in prima ſpecie que eſt habitus vel diſpoſitio. habitus autēȝ mentis ſunt virtutes: quia etiam ipſa ſcientia quodammodo eſt virtus: vt ſupra dictum eſt: ergo gratia eſt idem qd̄ virtus. ¶ Sed contra. ſi gratia eſt virtus maxime videtur ꝙ ſit aliqua triuȝ theologicarum virtutum: ſed gratia nõ eſt fides vel ſpes: q2 hec poſſunt eſſe ſine gratia gratum faciente: neqȝ etiam charitas: quia gratia preuenit charitatem: vt Augu. dicit in lib. de predeſtinatione ſanctoruȝ. ergo gratia nõ eſt v̄tus. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ quidaȝ poſuerunt idem eſſe gratiaȝ ꝛ virtuteȝ ſm̄ eſſentiam: ſed differre ſolum ſm̄ rationē: vt gratia dicatur ſm̄ ꝙ facit hominē deo gratum: vel ſm̄ ꝙ gratis datur. virtus autēȝ ſm̄ ꝙ perficit ad bene operandū. ꝛ hoc videtur ſenſiſſe magiſter in. ij. ſententiarum diſ. xvj. Sed ſi quis recte conſideret rationeȝ virtutis hoc ſtare non poteſt: quia vt phus dicit in. vij. phyſicorū: virtus eſt quedā diſpoſitio perfecti. dico aūt pfectuȝ

cõmunes gr̄e ꝛ charitati pp̄ earum connexiones: non tamē eis ꝯueniūt eodem modo: q2 gratie vt ꝑme radici charitati vt fructui illius. Et rurſus aliqua excellētia eſt gratie q̄ nõ ꝯuenit charitati. ſ. primuȝ principium formale eē ſupnaturale: falſum quoqȝ eſt ꝙ diuidere inter filios regni ꝛ ꝑditionis eq̄ formaliter ꝯuēiat vtrīqȝ. naȝ gratia fac̄ filiū dei formalr̄: charitas autem operatiue. illa eniȝ eſt principium eſſendi in natura diuina participata: iſta eſt ꝑncipium operandi ſm̄ naturam diuinam participataȝ: ꝛ ſimiliter diuerſimode vtraqȝ eſt forma virtutū ꝛ ꝯiungit fini vltimo: q2 charitas vt ꝓximum operādi principium illa vt ꝑmuȝ. ꝛ ex h̄ pȝ reſpõſio ad ſecundū ꝙ neutra ſuperfluit ꝛ altera ſine reliqua non ſufficit: oportet enim et primū ꝛ proximuȝ ꝑncipiuȝ habere: naturam ꝛ potentiam lumē ꝛ virtutes. Et ꝑ idem ſoluit tertium motiuuȝ. nam licet habitus quo ſpirit' inhabitat animam inclinet voluntateȝ ad merendū vt ꝑma radix meri

nec gloria eēn-
tialr eſt i eodē
ſubō: in quo eſt
beatitudo: bea
titudo qdē eſt
act⁹ ſcōs: vt pȝ
glīa aūt ⁊ gra
tia actus pᵐ⁹:
ac per hoc illa
eſt ꝓpria potē
tie: iſta cōmu
nis eēntie ⁊ po
tētie ſm diuer
ſa. Ad ſcōm ne
gaṫ aſſumptū:
nā grā lȝ perfi
ciat ad actum
meritoriū: non
tamē tm̄ ad h̄
nec pmo ad h̄
qm̄ grā pmo ꝑ
ficit ad deifor
mitatē ad par
ticipationē di
uine nāe: iuxta
illud pme Pe
tri ſcōo diuine
nature conſor
tes: ad actū au
tem meritoriū
ſecundario. vñ
infantes ꝑ gra
tiā regenerati
ſūt in filios dei
habētes pmuȝ
⁊ pncipalē effe
ctū gratie: ⁊ ca
rentes ſecūda
rio. ſ. merito ꝓ
prio. Ad confir
mationē diciṫ
ꝙ effectus grē:
eſt duplex: gra
tum reddere ⁊
mereri. Et rur
ſus potētia por
duplr. ſ. ſimplr
⁊ in mouendo
ad exercitium
act⁹. ſi ergo eſt
ſmo de grā h̄
pmum effectū
nullū inconue
niēs eſt ꝙ gra
tia redūdet in
intellectū vt ꝓ
cedit volūtatē
qm̄ ſicut eſſen
tia eſt naturalr
prius grata ꝙ̄
voluntas: ita ⁊
intellectus: ſed
ſi ſit ſermo de
gratia h̄ incli
nationē ad me

in potentia anime ſicut in ſubiecto. nā potentia anime eſt ꝓpriū ſubm virtutis: vt. ſ. dcm̄ eſt. Si aūt grā differt a virtute nō pōt dici ꝙ potētia anime ſit gratie ſubm: q2 ois ꝑfectio potentie anime hȝ rōnē virtutis: vt ſupra dictuȝ eſt: vnde relinquiṫ ꝙ gratia ſicut eſt pri⁹ virtute ita habeat ſubm prius potentijs anime: ita. ſ. ꝙ ſit in eēntia anime. Sicut. n. per potentiam intellectiuā hō participat cognitionē diuinā per virtutē fidei: ⁊ ſm potentiam voluntatis amorē diuinū per virtutē charitatis: ita etiā per nām aīe participat ſm q̄ſdā ſimilitudinem nāā diuinā per q̄ſdaȝ regenerationē ſiue recreationeȝ.

¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut ab eſſentia aīe effluūt eius potentie que ſunt operū principia: ita etiā ab ipa grā effluūt virtutes in potētias aīe per q̄s potētie mouenṫ ad actus: ⁊ ſm hoc grā cōparaṫ ad volūtateȝ vt mouens ad motū que eſt cōparatio ſeſſoris ad equū: nō āt ſicut accn̄s ad ſubȝ. ¶ Et per hoc etiā pȝ ſolutio ad ſcōȝ: eſt eīȝ gratia principiū meritorū operis mediātibus virtutib⁹: ſicut eſſentia aīe eſt principiū operū vite mediantibus potētijs. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ aīa ē ſubm grē ſm ꝙ eſt in ſpecie intellectualis vel rōnalis nāe: nō aūt ꝯſtituiṫ aīa in ſpē ꝑ aliquā potentiā cū potētie ſint ꝓprietates nāles aīe ſpēm ꝯñtes. ⁊ iō aīa ſm ſuā eſſentiam differt ſpecie ab alijs aīabus. ſ. brutoruȝ aīaliū ⁊ plantarū: ⁊ ꝓpter hoc nō ſequiṫ ſi eſſentia humane aīe ſit ſubiectū gratie: ꝙ q̄libet aīa poſſit eſſe gratie ſubm: hoc. n. ꝯuenit eēntie aīe inquātum eſt talis ſpeciei. ¶ Ad q̄rtum dōm: ꝙ cum potentie aīe ſint nāles ꝓprietates ſpeciem ꝯſequentes: aīa nō pōt ſine his eſſe. dato autē ꝙ ſine his eſſet adhuc tñ aīa diceret ſm ſpēm ſuaȝ intellectualis vel rōnalis: nō q2 actu haberet has potentias: ſed propter ſpeciem talis eſſentie: ex qua nate ſunt hmōi potentie effluere.

¶ De diuiſiōe grē. Qō. CXI.

DEinde ꝯſiderādū ē de diuiſiōe grē. ¶ Et circa hoc q̄runtur quinq3. ¶ Primo vtrum ꝯueniēter diuidaṫ grā ꝑ grām gratis datā ⁊ grāȝ gratum facienteȝ. ¶ Scōo de diuiſione gratie gratuȝ facientis per operātē ⁊ cooperantē. ¶ Tertio de diuiſione eiuſdē per gratiā ꝓuenientem ⁊ ſubſequenteȝ. ¶ Quarto de diuiſione grē gratis date. ¶ Quinto de operatione gratie gratuȝ facientis ⁊ gratis date.

¶ Utrum grā ꝯuenienter diffiniaṫ per grām gratuȝ faciētē ⁊ grām gratis datā. Arti. I.

AD primū ſic ꝓcediṫ. Uideṫ ꝙ grā nō ꝯuenienter diuidaṫ ꝑ grāȝ gratū facientē ⁊ grāȝ gratis datā. Gratia. n. eſt qōdā donū dei: vt ex ſupra dictis pȝ. hō aūt iō nō eſt deo grat⁹: q2 aliqd eſt ei datū a deo: ſȝ potius econuerſo: iō. n. aliqd daṫ alicui gratis a deo q2 eſt hō gratus ei. ḡ nulla eſt grā gratū faciēs. ¶ Preterea. Quecūq3 nō danṫ ex meritis p̄cedētibus danṫ gratis: ſed etiā ipm̄ bonū nāe daṫ hoī abſq3 merito p̄cedenti: q2 nā p̄ſupponiṫ ad meritū. ḡ ipa nā eſt ēt gratis data a deo. natura autem diuiditur contra gratiam: inconuenienter igitur hoc quod eſt gratis datum ponitur vt gratie differentia: q2 inuenitur etiaȝ extra grē genus. ¶ Preterea. Ois

ritū per actum
ꝓprium: qd̄ di
co ꝓpter meri
tū xp̄i cōicatū
ꝑ grām: tūc eſt
incōueniēs ꝙ
pus redūdet i
intellectū: ſȝ oȝ
ꝙ redundet ꝑ
in potentiā nō
prioreȝ ſimplr:
ſed poreȝ in h̄
ſcȝ in agēdo q̄
ē volūtas: qm̄
meritū cōſiſtit
in agere: ſic ea
dē rōne dictuȝ
fuit ꝙ pctm̄ ori
ginale quantū
ad inclinatōeȝ
ad actū ab eēn
tia anime pus
infecit volūta
tē: vñ arguens
promiſcue mi
ſcens gratifica
bile: ⁊ merituȝ
debuiſſet diſti
guere: ⁊ vidiſſȝ
ꝙ ſi ſolus intel
lectus eēt: eſſet
grā: ⁊ eē gratuȝ
⁊ merituȝ chri
ſti nō per actū
proprium. Ad
tertiū iaȝ patȝ
ex hoc reſpon
ſio: quoniā pro
poſitio dicens
habitus perfi
ciēs in ordine
ad determina
tum obiectum
⁊ actum eſt in
potētia illa: di
ſtinguēda eſt:
quoniā duplici
ter hoc contin
git. ſcȝ primo ⁊
ſecūdario: ⁊ di
citur ꝙ gratia
primo perficit
ad eſſe et non
primo ad ope
rari: ⁊ ꝓpterea
nō ad obiectū:
nec ad actum
primo perficit
ſed ſecūdario:
facit enīȝ pmo
hominē filiuȝ
dei: ⁊ conſequē
ter potētē me
reri vitaȝ eter
naȝ: ſeq̄la ḡ ne

gatur: q̃ñ non tenet niſi ꝺ habitu ꝑ ꝑficiēte ad actum ⁊ obiectuȝ. Ad confirmationē ex Anſelmo ꝺr̄ ꝙ Anſelmus pōt verificari de iuſtitia actuali ꝓ quanto omnis operatio bona eſt inuolūtate ſm aliquid puta volitionem: ſed quantū ad iuſtitiam habitualeȝ lato vocabulo accipiēdo iuſtitiaȝ falſum eſt qꝺ ꝺr̄. Ad 4ᵐ negaᷓ ꝙ omnis habitus ſit ſubiectiue ī aliqua potentia: ⁊ ad probationeȝ: quia opus habentis reddit bonuȝ: dicit̄ ꝙ reddere opus habentis bonum contingit dupliciter. ſ. ꝑmo ⁊ ex conſequenti: et ꝙ habitꝰ q ad hoc primo ē vt opus habentis reddat bonum in potentia aliqua eſt cuiꝰ eſt opus: gratia āt non ꝓpter opꝰ: eſt primo ſȝ ſecundario. principaliter enim eſt propter eſſe conſorteȝ diuine nature qꝺ eſt prius omni virtute: ⁊ iō eſt in ſubiecto ꝓre quacūqȝ potentia vt ꝓportioaliter forme reſpondeat materia.

℄ Q̃ō. CXI.
℄ Articu. II.

In articulo 2ᵒ q. cxi. obmiſ

diuiſio dȝ eſſe ꝑ oppoſita: ſed etiā ipſa gratia gratuȝ faciens ꝑ quā iuſtificamur gratis nobis a deo ꝯcedit̄ ſȝ illꝺ Ro. iij. Juſtificati gratis ꝑ grāȝ ipſiꝰ. ḡ grā gratū faciēs nō dȝ diuidi ꝯ grām gratis datā. ℄ Sȝ ꝯ ē qꝺ Apl's vtrūqȝ attribuit grē. ſ. ⁊ gratū facere ⁊ eſſe gratis datū. Dicit. n. q̃ꝰtū ad primuȝ ad Eph. j. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Q̃uātuȝ v̄o ad ſcḋm ꝺr̄ ad Ro. ij. Si autē grā iā nō ex operibus. alioquin grā iā nō eſt grā: pōt. n. diſtingui grā q̄ vel hȝ vnum tm̄ vel vtrūqȝ. ℄ Rn̄deo ꝺḋm: ꝙ ſic Apl'us dicit ad Ro. xiij. Que a deo ſunt ordiata ſunt. in hoc aūt ordo reruȝ ꝯſiſtit ꝙ q̄dā ꝑ alia in deū reducunt̄: vt Dyo. dicit in ce. hierar. Cuȝ igit̄ grā ad hoc ordinet̄ vt hō reducat̄ in deū ordine quodā hoc agit̄: vt. ſ. qdā ꝑ alios in deū reducātur: ſȝ hoc igit̄ duplex eſt grā. Una qdē ꝑ quā ipſe hō deo cōiungit̄: que vocat̄ grā gratū faciens. Alia v̄o ꝑ quā vnus hō cooperat̄ alteri ad h ꝙ ad deū reducat̄: hmōi āt donū vocat̄ grā gratis data: qꝛ ſupra facultatē nāe ⁊ ſupra meritū ꝑſone hoi ꝯcedit̄. Sȝ qꝛ nō dat̄ ad h vt hō ipē ꝑ ſeipam iuſtificet̄: ſȝ potiꝰ vt ad iuſtificatiōeȝ alteriꝰ cooperet̄: iō nō vocat̄ gratū faciēs: ⁊ de hac dic̄ Apl'us. j. ad Cor. xij. Unicuiqȝ dat̄ māifeſtatio ſp̄us ad vtilitatē. ſ. alioꝝ. ℄ Ad primū ḡ dōȝ: ꝙ grā nō ꝺr̄ facere gratū effectiue: ſȝ formaliter. ſ. qꝛ ꝑ hanc hō iuſtificat̄ ⁊ dignꝰ efficit̄ vocari deo gratus: ſm ꝙ ꝺr̄ ad Col'. j. Dignos nos fecit in ꝑtē ſortis ſanctoꝝ in lumine. ℄ Ad ſcḋm dicendū: ꝙ grā ſm ꝙ gratis dat̄ excludit rōnē debiti. pōt aūt intelligi duplex debitū. Unū quidē ex merito ꝓueniēs: qꝺ refertur ad ꝑſonā cuiꝰ eſt agere meritoria oꝑa ſȝ illud ad Ro. iiij. Ei q oꝑat̄ merces iputat̄ ſȝ ꝺbitū: nō ſm grām. Aliud ē debitū ſȝ ꝯditionē nāe. puta ſi dicamꝰ debituȝ eē hoi ꝙ habeat rōnē ⁊ alia q̄ ad hūanā ꝑtinent nām. Neutro aūt mō ꝺr̄ debitum ꝓpter hoc ꝙ deus creaturę obliget̄: ſed potius inquātū creatura dȝ ſubijci deo vt in ea diuina ordinatio impleat̄: que quidē eſt vt talis nā tales cōditiones vel ꝓprietates habeat: ⁊ ꝙ talia oꝑans talia ꝯſequat̄. Dona igit̄ nālia carent primo debito: nō aūt carēt ſcḋo debito: ſȝ dona ſupnālia vtroqȝ debito carēt: ⁊ iō ſpālius ſibi nomē gratie vendicāt. ℄ Ad tertium ꝺḋm: ꝙ grā gratū faciēs addit aliquid ſupra rōnē gratie gratis date: qꝺ etiam ad rōneȝ gratie pertinet: qꝛ. ſ. hoiem gratuȝ facit deo. ⁊ ideo gratia gratis data: que hoc nō facit retinet ſibi nomē cōmune ſicut in pluribus alijs contingit: ⁊ ſic opponunt̄ due partes diuiſionis ſicut gratum faciens ⁊ nō faciens gratum.

℄ Utꝝ grā ꝯueniēter diuidat̄ ꝑ oꝑantē ⁊ cooꝑantē. Arti. II.

Ad ſcḋm ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ grā incōueniēter diuidat̄ ꝑ operantēȝ ⁊ cooperantē. Gratia. n. accn̄s qꝺdaȝ eſt: vt ſupra dcm̄ eſt: ſȝ accn̄s nō pōt agere in ſubȝ. ḡ nulla gratia dȝ dici operās. ℄ Preterea. Si gratia aliquid operet̄ in nobis maxime operat̄ in nobis iuſtificationē: ſed hoc nō ſolū gratia operat̄ in nobis. Dicit enī Aug. ſup illud Jo. xiiij. Opera que ego facio ⁊ ipſe faciet: qui creauit te ſine te non iuſtificabit te ſine te. ergo nulla grā dȝ dici ſimpl'r oꝑans. ℄ Preterea. Cooꝑari alicui vꝛ̄ ꝑtine

ſo ꝑ dubiaȝ occurrit circa differentiam inter gratiam operātem ⁊ cooperātem pro gratuita dei motiōe ſumpta: implicantur ſiquidē duo contraria ſimul. naȝ aſſignādo differētiam dicatur ꝙ operans ꝺr̄ q̃ñ mens noſtra ſe habet vt mota tm̄: cooperans v̄o q̃ñ mēs nr̄a ſe habȝ vt mouēs ⁊ mota: applicando autē ad actus nr̄os ſubiungitur ꝙ quū mouemur ad velle eſt gratia operās: quū v̄o mouemur ad exteriꝰ opus ē gratia cooperans: cōſtat autem ꝙ ad velle voluntas ſe hēt non vt mota tm̄. nam velle a voluntate eſt ⁊ in volūtate alioquin nō eſſet liberum. Et confirmat̄ qꝛ mouere ad velle nihil aliꝺ ē q̄ȝ facer̄ vt velimus: vt Aug. allatus in littera teſtatur: facere autem vt velimꝰ eſt facere vt moti moueamꝰ nos ad volēdū. ℄ Ꝑ. autor intendit ꝙ mēs noſtra ſe hēat ſic reſpectu actus interioris ⁊ exterioris aut reſpectu forme actus: puta bonitati meritorie. ſi reſpectu actꝰ cum vterqȝ ſit a volūtate imperatus reſpectū vtriuſque gratia dicet̄ cooperans

rans iuxta do-
ctrinam littere
ſi reſpectu bõi-
tatis meritorie
cum vtraqꝫ ſit
a voluntate in-
formata chari-
tate ⁊ grã par ẽ
etiam ratio de
vtraqꝫ quo ad
hoc quod eſt a
voluntate mo-
ta a deo.
¶ Ad hec dr̃ du
pliciter: primo
ꝙ nulla ẽ inter
dicta contrarie
tas: qm̃ non dr̃
in littera ꝙ re-
ſpectu ois act⁹
interioris volũ
tatis dicit̃ gra-
tia operans: ſed
dr̃ idefinite re-
mittendo ſe ad
ſupradicta i. q.
9. art. 4°. ibi. n.
habuim⁹ ꝙ re
ſpectu p̈mi ac-
tus voluntas ſe
hꝫ vt mota tm̃:
⁊ deus vt mo-
uens: ⁊ nomine
p̈mi actus nõ
intelligitur ſo-
lus ille quẽ vo-
luntas in p̈nci
pio operationũ
ſuarum omniũ
hꝫ: ſed quicũqꝫ
p̈mus abſqꝫ cõ
ſilio ⁊ p̈uio mo
tiuo ad bonũ.
Et ꝓpterea au-
ctor dixit: ⁊ p̈ce
ſertim cum vo
lũtas icipit bo
num velle: que
prius malũ vo
lebat. Simili-
ter igitur ſe hꝫt
volũtas mota
a deo ad hmõi
velle ſicut gra-
ue ad motũ de-
orſum. Et ꝓpte
rea ſicut graue
non mouet ſeip
ſum ad deſcen-
ſum ſed eſt mo
tum a generan
te: ita voluntas
mota a deo ad
huiuſmodi bo
num velle non

re ad iferi⁹ agẽs: nõ aũt ad p̈i-
cipali⁹: ſꝫ grã principali⁹ opat̃
in nobis q̃ꝫ liber̃ arbitriũ ſꝫ il
lud Ro. viiij. Nõ ẽ currẽtis ne
qꝫ volẽtis: ſꝫ miſerentis dei. ℊ
grã ñ dꝫ dici coopans. ¶ P̄te
terea. Diuiſio dꝫ dari p oppo
ſita: ſꝫ opari ⁊ coopari nõ ſũt
oppoſita. idẽ. n. ẽ opari ⁊ co
opari. ℊ icõuenienter diuidit̃
grã p opantem ⁊ coopantem.
¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ qd̓ Aug. dic̃ in li. de
arbi. Coopãdo de⁹ i nobis ꝑ
ficit qd̓ opando icipit: q: ipſe
vt velim⁹ opat̃ icipiẽs q volẽ-
tib⁹ coopat̃ ꝑficiẽs. ſꝫ opatio-
nes dei qb⁹ mouet nos ad bo-
nũ ⁊ ad grãm ptinẽt. ℊ ↄuenien
ter grã diuidit̃ p opantẽ ⁊ co
opantẽ. ¶ R̃ñdeo dd̓m: ꝙ ſic̃
ſupra dictũ ẽ: grã dupl'r põt in
telli. Uno mõ diuinũ auxiliũ
quo nos mouet ad bene volẽ-
dum ⁊ agendũ. Alio mõ habi
tuale donũ nobis diuinit⁹ indi
tum. vtroqꝫ autẽ mõ grã dicta
cõuenienter diuidit̃ p operantẽ
⁊ coopantẽ. Opatio. n. alicu-
ius effectus nõ attribuit̃ mobi
li: ſed mouẽti. in illo ergo effe-
ctu in quo mens noſtra ẽ mo-
ta ⁊ nõ mouens: ſolus aũt de
us mouẽs: operatio deo attri-
buit̃: ⁊ ſꝫ hoc dicit̃ gratia ope
rans: in illo aũt effectu in quo
mẽs noſtra ⁊ mouet ⁊ moue
tur opatio ñ ſolũ attribuit̃ dõ:
ſꝫ ẽt aie: ⁊ ſꝫm hoc dicit̃ grã co
opans. ẽ autẽ in nobis duplex
act⁹: p̈im⁹ qdẽ iterior volũta
tis: ⁊ q̃ꝫtũ ad iſtũ actũ volũtaſ
ſe hꝫ vt mota: deus aũt vt mo
uens: ⁊ p̈ſertim cũ volũtas in
cipit bonũ velle q̃ p̈i⁹ malum
volebat: ⁊ iõ ſꝫm ꝙ deus mo-
uet humanã mẽtẽ ad hũc actũ
dicit̃ grã opans. Ali⁹ aũt act⁹
eſt exterior: q cũ a volũtate im
perct̃: vt ſupra habitũ eſt: ↄ̃ñs
eſt ꝙ ad hunc actũ opatio attri
buatur volũtati: ⁊ q: etiaꝫ ad

hũc actũ deus nos adiuuat ⁊
iteri⁹ ↄfirmãdo volũtatem vt
ad actũ ꝑueniat ⁊ exteri⁹ facul
tatẽ opandi p̄bendo: reſpectu
hmõi actus dicit̃ grã coopans
vñ poſt p̄miſſa verba ſubdit
Aug. Ut aũt velim⁹ operat̃: cũ
aũt volumus vt ꝑficiamus no
bis cooperat̃. Si igit̃ gratia ac
cipiat̃ p gratuita dei motione
qua mouet nos ad bonũ meri
toriũ: cõuenienter diuidit̃ gra
tia p opantẽ ⁊ cooperãtẽ. Si
ꝟo accipiat̃ gratia p habituali
dono: ſic eſt duplex gratie effe
ctus ſicut ⁊ cuiuſlibet alterius
forme: quorum prius eſt eſſe:
ſecũdus eſt opatio: ſicut calo-
ris opatio eſt facere calidũ: ⁊
exterior calefactio. Sic igit̃ ha
bitualis grã inquantũ aiam ſa-
nat vl' iuſtificat ſiue gratã deo
facit dicit̃ grã operãs: inq̃ꝫtuꝫ
ꝟo ẽ principiũ opis meritorij
qd̓ ex libero arbitrio ꝓcedit di
cit̃ coopans. ¶ Ad primuꝫ ℊ
dꝫ: ꝙ ſꝫm ꝙ gratia eſt q̃daꝫ q̃
litas accidentalis nõ agit in ani
mã effectiue: ſed formaliter: ſi
cut albedo dicitur facere albaꝫ
ſuperficiẽ. ¶ Ad ſcd̓m dd̓m:
ꝙ deus non ſine nobis nos iu
ſtificat: q: per motum liberi ar
bitrij dum iuſtificamur dei iu
ſtitie ↄſentimus. ille tñ motus
nõ eſt cauſa gratie: ſꝫ effectus
vnde tota operatio pertinet ad
gratiã. ¶ Ad tertiuꝫ dicendũ:
ꝙ cooperari dicit̃ aliquis ali-
cui nõ ſolum ſicut ſecundariũ
agens principali agenti: ſed ſi-
cut adiuuans ad preſuppoſitũ
finem. homo aũt per gratiam
operantẽ adiuuat̃ a deo vt bo
num velit: ⁊ ideo preſuppoſi
to iam fine ↄſequẽs eſt vt gra
tia nobis coopet̃. ¶ Ad quar-
tum dꝫ: ꝙ gratia operans ⁊
cooperans eſt eadeꝫ gratia: ſꝫ
diſtinguitur ſꝫm diuerſos effe
ctus: vt ex ſupra dictis patet.

mouet ſeipſaꝫ
ad hoc: ſed ẽ tm̃
mota a deo: eſt
tm̃ tale velle ip-
ſius elicitiue ſi-
cut deſcẽdere ẽ
motus grauis:
Et ẽ liberuꝫ q:
põt diſſentire
a tali velle: de⁹
.n. mouet ſuaui
ter liberũ arbi-
triũ ſꝫm ↄdõnẽ
eius. Et p h̃ pꝫ
reſpõſio ad ce-
tera: nã facere
vt velimus nõ
contingit vno
mõ: ſꝫ duobus
.ſ. vt velim⁹ mo
uẽdo nos ipos
ad hoc: ⁊ vt ve-
limus moti tm̃
ab ipſo deo. 2°
mõ ſpectat ad
gratiaꝫ operan
teꝫ: p̈mo ad co-
operantẽ iuxta
calceꝫ corporis
articuli de ope
meritorio. Et ſi
militer non ois
actus elicit⁹ a
volũtate ẽ im-
peratus ab ea: ⁊
ꝓpterea nõ eſt
eadem aut par
ratio de actu ⁊
bonitate meri-
toria intus ⁊ ex
tra. Secũdo di-
citur ꝙ q: i lit-
tera diſtinguen
do gratiaꝫ gra
tuitam dei mo
tionẽ ⁊c̃. expreſ
ſe dicit̃ qua mo
uemur ad bo-
num meritori-
um. Interio au
ctoris eſt loqui
de bono meri-
torio: ita ꝙ du-
pliciter inueni-
tur voluntas ſe
habere ad bo-
num meritori-
um. ſ. vt mota
tantuꝫ ⁊ vt mo
uẽs mota gcqd
ſit de actu ſub-
ſtrato: ⁊ q: etiã
in littera mani
feſte diſtingui-
tur inter actuꝫ

¶ Utrum gratia conuenienter diuidatur i preuenienté ꝛ ſubſequentem. Art. III.

Ad tertiú ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ gratia incó uenienter diuidat̄ in p̄ueniété ꝛ ſubſeq̄ntez. Gratia.n.é diuine dilectionis effectus: ſꝫ dei dilectio nú ꝗ̄ eſt ſubſequés: ſꝫ ſemp p̄ueniens: ꝓm illud .i. Joh. iiij. Nó quaſi nos dilexerimus deú: ſꝫ q2 ipſe prior dilexit nos. ꝗ̄ gratia nó dꝫ poni p̄ueniés ꝛ ſubſequens. ¶ Preterea. Gratia gratú faciens é vna tm̄ in hoie cú ſit ſufficiens ꝓm illud .ij. ad Cor. xij. Sufficit tibi gr̄a mea ſed idem nó pót eé prius ꝛ poſterius. ꝗ̄ gratia incóuenienter diuidit̄ in preuenienté ꝛ ſubſequentez. ¶ Preterea. Gratia cognoſcit̄ p effectus: ſꝫ infiniti ſunt effectus gratie quoꝝ vn⁹ p̄cedit aliú. ꝗ̄ ſi penes hos gratia deberet diuidi in p̄uenienté ꝛ ſubſequenté: videt̄ ꝙ infinite eſſent ſpecies gratie. infinita aút relinquunt̄ a qualibꝫ arte. nó ꝗ̄ gratia ꝯuenienter diuidit̄ in p̄uenienté ꝛ ſubſequentez. ¶ Sed cótra é ꝙ gratia dei ex eius mĩa ꝓuenit: ſed vtrunqꝫ in pſal. legit̄. Mĩa eius preueniet me. ꝛ iteꝝ. Miſericordia eius ſubſeq̄tur me. ꝗ̄ gratia cóuenienter diuidit̄ in p̄uenienté ꝛ ſubſequēté. ¶ Reſpondeo dóm: ꝙ ſicut gratia diuidit̄ in operanté ꝛ cooperanté ꝓm diuerſos effectus: ita ét i p̄ueniētem ꝛ ſubſequétez qualitercúqꝫ gratia accipiat̄. ſunt aút qnqꝫ effect⁹ gratie in nobis: quorum primus é vt aia ſanet̄: ſecundus vt bonú velit: tertius eſt vt bonú qꝺ vult efficaciter operet̄: quartus é vt in bono pſeueret: quintus é vt ad gloriam perueniat: ꝛ ió gratia ꝓm ꝙ cauſat in nobis primuꝫ effectum vocat̄ p̄ueniés reſpectu ſecúdi effectus: ꝛ ꝓut cauſat in nobis ſecūduꝫ vocat̄ ſubſequens reſpectu primi effect⁹: ꝛ ſicut vnus effect⁹ eſt poſterior vno effectu ꝛ prior alio: ita gratia pót dici p̄ueniens ꝛ ſubſequens ꝓm eundé effectuꝫ reſpectu diuerſoꝝ: ꝛ hoc eſt qꝺ Augu. dicit in lib. de nã ꝛ gratia. Preuenit vt ſanemur: ſubſequit̄ vt ſanati vegetemur: p̄uenit: vt vocemur: ſubſequit̄: vt glorificemur. ¶ Ad primú ꝗ̄ dꝫ: ꝙ dilectio dei nominat aliqđ eternum. ꝛ ió nunꝗ̄ pót dici niſi p̄ueniens: ſed gratia ſignificat effectú téporalé q pót p̄cedere aliqđ ꝛ ad aliqđ ſubſequi. ꝛ ió gratia pót dici p̄ueniens ꝛ ſubſequens. ¶ Ad ſecundú dꝫ: ꝙ gratia nó diuerſificat̄ p hoc ꝙ eſt p̄ueniens ꝛ ſubſequés ꝓm eſſentiá: ſed ſolum ꝓm effectú: ſicut ꝛ de operante ꝛ coopante dictú eſt: q2 ét ꝓm ꝙ gratia ſubſequens ad gloriá ptinet nó é alia numero a gr̄a p̄ueniéte p quá núc iuſtificamur. ſicut .n. charitas vie nó euacuat̄ ſꝫ pficit̄ in patria: ita ét ꝛ de lumine gr̄e eſt dꝫ: q2 neutruꝫ in ſui róne imperfectioné iportat. ¶ Ad tertium dóm: ꝙ ꝗ̄uis effectus gratie poſſint eſſe infiniti núero ſicut ſút ifiniti act⁹ humani: tm̄ oés reducunt̄ ad aliq̄ determinata in ſpecie. ꝛ p̄terea oés ꝯueniút in hoc ꝙ vnus aliú p̄cedit.

¶ Utrú gr̄a gratis data ꝯueniéter ab ap̄lo diuidat̄. Ar. IIII.

Ad quartú ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ gr̄a gratis data incóueniéter ab Ap̄lo diſtinguatur. Omne .n. bonum qꝺ nobis a deo gratis dat̄ pót dici gr̄a gratis data: ſꝫ infinita ſút bona q̄ nobis gratis a deo ꝯcedunt̄ tá in bonis aíe ꝗ̄ i bonis corpis:

interiorem meritorium: vt eſt ex gratia .id eſt habituali dono ꝛ vt eſt a gratia .i. gratuita dei motione: ꝛ primo modo attribuit̄ gratie cooperanti. ſecúdo vero operanti: ꝛ q2 etiaꝫ ex littera habetur ꝙ effectus gratie operantis habꝫ rationeꝫ primi boni meritoꝝ. effectus v̊o cooperantis habet rationem ſecúdarij extéſo nomine boni meritoꝝ etiaꝫ ad eſſe quo conſtituit̄ aliqs in ſtatu meritorio. conſequens eſt ꝙ intentio auctoris eſt dicere: ꝙ tunc volútas ſe habet ad bonum meritorium vt moués mota qñ ex precedenti eſſe vel actu meritorio fcā ſi actu iá mouet ſe ad meritorium bonuꝫ. Sunt. n. enim tūc duo operantes .ſ. deus ꝛ volútas facta i actu ĩ tali eé. ꝛ ꝓpterea gratia cooperans dicitur tam cófirmás voluntateꝫ ad exterius op⁹ facultatemqꝫ exterioris operis prebens ꝗ̄ vt é principium interioris operis meritoꝝ ꝓꝫ habituale donum iam datum facultati liberi arbitrij ad vtédú quum vult: tūc autem volūtas ſe habet vt mota tantum in ħ eſſe qñ non ex precedenti meritorio aut eé meritorio ad actú vel ſtatum meritorium ducitur. Et ꝓpterea gratia operans dicitur taꝫ gratuita dei motio ad actum interiorem meritorium: qm nó p̄cedit ex habitu vel actu altero meritorio ꝗ̄ gratia ipa habitual̄ vt dat eé. Ad nihil .n. ború ſút duo operantes ꝓprie loquédo: ſꝫ vnus tm̄ .ſ. deus: voluntas aúté ꝛ ſi ad act⁹ ſubſtratos ſe héat vt operans. ad rónem tñ meritorij cum eá non ꝓhabeat i actu: non ſe habꝫ vt opás ſꝫ vt obſequés vt i riſſione ad 2m in lr̄a habes: vnde pꝫ riſſio ad obiectá: qm in equoco laboratur ħ eſſe a voluntate. aliud quippe eſt eſſe a voluntate: ꝛ aliud eé a voluntate in actu iñ tali eſſe ita vt moueat ſe ad meritum longe plus ad hoc exigitur ꝗ̄ ad illud vt patet: ex hoc etiaꝫ ꝙ primo p̄mus actus voluntatis eſt ab ea: vt predictum eſt: ꝛ tamen non é ab ea vt mouéte ſe: ſicut nec ꝺſcenſus deorſú é a graui vt mouente ſe proportionaliter loq̄ndo ſemp. Unú ſupereſt dubium an act⁹ idé interior poſſit ſimul eé a gratia operante ꝛ coopante

q̃ tñ nos deo gratos nõ faciũt. ꝙ gratie gratis date nõ pñt cõprehẽdi ſub aliqua certa diuiſiõe. ¶ Preterea. Gratia gratis data diſtinguit̃ ꝯ grãm gratum faciẽtẽ: ſʒ fides ꝑtinet ad grãm gratũ faciẽtẽ: q2 ꝑ ipſam iuſtificamur ſm illud Ro. v. Juſtificati igit̃ ex fide ⁊c. ꝙ inconuenienter ponit̃ fides iter gratias gratis datas: ꝑſertim cum alie v̓tutes ibi non ponant̃: vt ſpes ⁊ charitas. ¶ Preterea. Operatio ſanitatũ ⁊ loq diuerſa genera linguaꝝ miracula q̃dã ſũt: interpretatio ẽt ſermonũ ad ſapiam vel ſciẽtiã ꝑtinet ſʒ illõ Danie. primo. Pueris his dedit deus ſciaʒ ⁊ diſciplinam in oi lingua ⁊ ſapia. ꝙ inconuenienter diuidit̃ grã ſanitatũ ⁊ genera linguaꝝ ꝯtra opatiõẽ v̓tutũ ⁊ iterpretatio ſermonũ ſapiẽtie ⁊ ſcie. ¶ Preterea. Sicut ſapiẽtia ⁊ ſciẽtia ſũt q̃dã dona ſpũs ſancti: ita ẽt itellectus ꝯſiliũ pietas ⁊ fortitudo ⁊ timor: vt ſupra dictuʒ ẽ. ꝙ hec ẽt debẽt poni iter grãs gratis datas. ¶ Sed ꝯ ẽ quod Apl's dic̃. i. ad Cor. xij: Alij ꝑ ſpũm dat̃ ſermo ſapiẽtie: alij aũt ſermo ſciẽtie ſʒ eũdẽ ſpũʒ: alteri fides i eodẽ ſpũ: alij grã ſanitatũ: alij opatio v̓tutũ. alij ꝓphetia: alij diſcretio ſpirituum: alij gñа linguaꝝ: alij iterp̃tatio ſermonuʒ. ¶ Rñdeo dicẽdũ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ẽ: gratia gratis data ordinat̃ ad hoc ꝙ hõ alteri cooperet̃ vt reducat̃ ad deũ. hõ aũt ad hoc operari nõ põt interiꝰ mouẽdo. h .n. ſolius dei ẽ: ſʒ ſolũ exterius docẽdo vel perſuadẽdo: ⁊ iõ grã gratis data illa ſub ſe continet q̃bus hõ indiget ad hoc ꝙ alterũ iſtruat in rebus diuinis q̃ ſunt ſupra rõnẽ. Ad hoc aũt tria reqrunt̃. primo qdẽ ꝙ hõ ſit ſortitus plenitudinẽʒ cognitionis diuinoꝝ: vt ex h inſtruere alios poſſit. Scdo vt poſſit ꝯfirmare vel ꝓbare ea q̃ dicit: al's nõ eẽt efficax eiꝰ doctrina. Tertio vt ea q̃ ꝯcipit poſſit cõuenienter auditoribus ꝓferre. Quãtũ igit̃ ad primũ tria ſũt necĉia: ſicut etiã apparet in magiſterio humano: opʒ .n. ꝙ ille q oʒ aliũ inſtruere in aliqua ſciẽtia primo qdẽ ut principia illius ſcie ſint ei certiſſima ⁊ q̃ʒtum ad hoc ponit̃ ei fides q̃ eſt certitudo de rebꝰ inuiſibilibus q̃ ſupponunt̃ vt pricipia in catholica doctrina. Scdo oʒ ꝙ doctor recte ſe hẽat circa principales ꝯcl'ones ſcie: ⁊ ſic ponit̃ ſermo ſapie q̃ ẽ cognitio diuinoꝝ. Tertio oʒ vt ẽt abũdet exẽplis ⁊ cognitiõe effectuũ: ꝑ quos interdũ oʒ manifeſtare cauſas ⁊ q̃ʒtũ ad hoc ponit̃ ſermo ſcie q̃ ẽ cognitio rerum humanaꝝ: q2 inuiſibilia dei ꝑ ea q̃ facta ſunt itellecta ꝯſpiciũtur. Confirmatio aũt in his q̃ ſubdunt̃ rõni eſt ꝑ argumẽta. In his aũt q̃ ſunt ſupra rõneʒ diuinitus reuelata ꝯfirmatio ẽ ꝑ ea q̃ ſunt diuine v̓tuti ꝓpria. ⁊ hoc dupl'r. Uno qdẽ mõ vt doctor ſacre doctrine faciat q̃ ſolus deus facere põt in operibus miraculoſis ſiue ſint ad ſalutẽ corpoꝝ: ⁊ q̃ʒtũ ad hoc ponitur gratia ſanitatũ: ſiue ordinent̃ ad ſolã diuine ꝑtãtis manifeſtationem: ſicut ꝙ ſol ſtet aut tenebreſcat: ꝙ mare diuidatur: ⁊ q̃ʒtũ ad hoc ponitur opatio v̓tutũ. Scdo vt poſſit manifeſtare ea q̃ ſolius dei eſt ſcire: ⁊ hec ſunt ꝯtingẽtia futura: ⁊ q̃ʒtum ad hoc ponit̃ prophetia: ⁊ ẽt occulta cordiũ: ⁊ q̃ʒtum ad hoc ponit̃ diſcretio ſpirituũ. Facultas aũt ꝓnunciandi põt attẽdi vel q̃ʒtum ad idioma in quo aliqs poſſit itelligi: ⁊ ſm hoc ponunt̃ genera

cooperante: verbi grã: deus gratuita ſua motione excitat Petrum iam exiſtentem in gratia ad interiorẽ actum charitatis: ⁊ conſentit Petrus nouo cuidaʒ zelo honoris dei: an actus ille ſit ab vtraqʒ gratia: ⁊ vt eſt ab habitu ſit cooperantis: vt a gratuita dei motione ſit operãtis gratie: an ipſa gratuita dei motio propter precedentem habitum ſpectat ad gratiam cooperanteʒ: ſed hoc non eſt difficile ſoluere intuẽti rationem littere. ⁊ formaliter rationes actuum conſideranti. Nam actus meritorius preexiſtẽtis in gratia aut ẽ imperatus a gratia: ⁊ tunc ſine dubio ad ſolaʒ gratiam cooperantem ſpectat: ſicut ⁊ actus exteriõ aut non imperatus a gratia: ſʒ gratia ſe habet ad illum obſequiue: vt contingere videtur i nouis actibus excedentibus proportionem gratie: qui illã valde augẽt: ⁊ tũc gratuita dei motio opantis gratie rationeʒ habet ad taleʒ actum ſub tali ratione: quamuis ſub communi ratione meritorij etiaʒ gratia cooperante ſit quando vt ſic a gratia habituali imperat̃ propter preexiſtentem finem in eo: ⁊ ex hoc habes ꝙ gratia operans non ſolum inuenitur in infuſiõe gratie ⁊ iuſtificatione impij: ſed poſt acceptam gratiaʒ plures quamuis manifeſtius in iuſtificatione impij. Et propterea i littera dicitur: ꝙ q̃ʒtuʒ ad actum interioris mentis voluntas ſe habet vt mota: deus autem vt mouẽs: preſertim quoniam voluntas que prius maluʒ volebat incipit bonuʒ velle. Hec ſecũda ſolutio principalis dubij magis videtur ad mentem auctoris: vna tamẽ aliã clarificat. In reliquis tribus huius queſtionis articulis nihil ſcribẽdum occurrit.

linguarũ: vel q̄ꝫtum ad ſenſum eoꝝ q̄ ſunt ꝓfe-
renda: ⁊ q̄ꝫtum ad hoc ponit̃ interpretatio ſer-
monũ. ¶ Ad primũ ḡ dõm: ꝙ ſicut ſupra di-
ctũ ē. nõ oia beneficia q̄ nobis diuinitus ꝯcedũ-
tur gr̃e gratis date dñr: ſed ſolũ illa q̄ excedũt
facultatẽ nãe: ſicut ꝙ p̄dicator abundet ſermo-
ne ſapiẽtie ⁊ ſcientie ⁊ alijs hꝰ: ⁊ talia ponunt̃
hic ſub gr̃a gratis data. ¶ Ad ſcd̃m dõm: ꝙ
fides nõ numerat̃ hic iter gratias gratis datas
ſm ꝙ eſt q̄daꝫ virtus iuſtificans hoiem in ſeip-
ſo: ſꝫ ſm hoc ꝙ iportat quãdã ſupereminentẽ
certitudinem fidei: ex qua hõ fit idoneus ad in-
ſtruendũ alios de his q̄ ad fideꝫ ptinent. ſpes
aũt ⁊ charitas ptinent ad vim appetitiuã hꝫ ꝙ
p eaꝫ hõ in deũ ordinat̃. ¶ Ad tertiuꝫ dõm: ꝙ
gr̃a ſanitatũ diſtinguit̃ a generali opatione vir-
tutũ: qꝛ hꝫ ſpecialẽ rõneꝫ inducendi ad fidẽ: ad
quã aliqs magis ꝓmptus reddit̃ p beneficiuꝫ
corporalis ſanitatis quã p fidei virtutem aſſeq-
mur. Silr̃ etiã loq varijs linguis ⁊ interpreta-
ri ſermones hñt ſpãles quaſdã rõnes mouẽdi
ad fidẽ: ⁊ iõ ponunt̃ ſpãles gratie gratis date.
¶ Ad quartũ dõm: ꝙ ſapia ⁊ ſciẽtia nõ ꝯpu-
tantur inter gr̃as gratis datas ſm ꝙ enumerã-
tur iter dona ſpũs ſancti: put. ſ. mẽs hois ē hñ
mobilis p ſpũꝫ ſanctũ ad ea q̄ ſũt ſapie ⁊ ſcie.
ſic. n. ſunt dona ſpũs ſancti: vt ſupra dcm̃ ē: ſꝫ
ꝯputant̃ iter gr̃as gratis datas ſm ꝙ iportant
quãdã abũdãtiã ſcie ⁊ ſapie: vt hõ poſſit nõ ſo-
lũ in ſeipſo recte ſapere de diuis: ſꝫ ẽt alios in-
ſtruere ⁊ ꝯdicẽtes reuincere: ⁊ iõ iter gr̃as gra-
tis datas ſignificãt̃ prio ſermo ſapie ⁊ ſermo
ſcie: qꝛ vt Aug. dicit. xiiij. de trini. aliud ē ſcire
tm̃mõ qd hõ credere dẽat pp adipiſcẽdã vitã
beatã: aliud ē ſcire queadmoduꝫ hoc ipſum ⁊
pijs opituleť ⁊ ꝯtra impios defendatur.

¶ Utruꝫ gratia gratis data ſit dignior q̄ꝫ gratia
gratum faciens. Articulus. V.

AD qntuꝫ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ gratia
gratis data ſit dignior q̄ꝫ gratia gra-
tum faciẽs. Bonũ. n. gentis ē meliꝰ
q̄ꝫ bonũ vnius: vt phs dicit in primo
Ethi. ſꝫ gr̃a gratũ faciẽs ordinat̃ ſolũ ad bonũ
vnius hois: gr̃a aũt gratis data ordinat̃ ad bo-
nũ cõe totius eccl'e: vt ſupra dictũ ē. ḡ gr̃a gra-
tis data ē dignior q̄ꝫ gr̃a gratũ faciẽs. ¶ Pre-
terea. Maioris virtutis ē ꝙ aliqđ poſſit agere
in aliud q̄ꝫ ꝙ ſolũ in ſeipſo pficiat̃: ſicut maior
ē claritas corpis ꝙ põt ẽt alia corpa illuminare
q̄ꝫ eiꝰ ꝙ ita in ſe lucet ꝙ alia illuminare nõ põt:
pp qđ ẽt phs dicit in. v. ethi. ꝙ iuſtitia eſt p̄cla-
riſſima virtutũ: p quã hõ recte ſe hꝫ ẽt ad alios.
ſꝫ p gr̃aꝫ gratũ faciẽtẽ hõ pficit̃ in ſeipſo: p gra-
tiã aũt gratis datã hõ opat̃ ad pfectionẽ alioꝝ.
ḡ gr̃a gratis data ē dignior q̄ꝫ gr̃a gratum faci-
ens. ¶ Preterea. Id qđ ē ꝓpriũ melioꝝ digni-
us ē q̄ꝫ id qđ ē cõe oium: ſicẽ rõcinari qđ ē ꝓpri-
um hois dignꝰ ē q̄ꝫ ſentire qđ ē cõe oibus aia-
libus: ſꝫ gr̃a gratũ faciẽs ē cõis oibus mẽbris
eccl'ie: gr̃a aũt gratis data ē ꝓpriũ donũ dignio-
ruꝫ mẽbroꝝ eccl'ie. ḡ gr̃a gratis data ē dignior
q̄ꝫ gr̃a gratũ faciens. ¶ Sed ꝯ ē qđ apl's. i. ad
Cor. xij. enũeratis gratijs gratis datis ſubdit:
Adhuc excellẽtiorẽ viã vobis demõſtro. ⁊ ſicẽ
p ſubſequẽtia pꝫ: loqtur de charitate q̄ ptinet
ad gr̃aꝫ gratũ faciẽtẽ. ḡ gr̃a gratũ faciẽs excel-
lentior ē q̄ꝫ gr̃a gratis data. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ
vnaq̄qꝫ virꝰ tãto excellẽtior ē q̄ꝫto ad altiꝰ bo-
nũ ordinat̃. ſp aũt finis potior ē his q̄ ſũt ad fi-
nẽ. gr̃a. n. gratũ faciẽs ordinat hoieꝫ imediate
ad ꝯiunctionẽ vltimi finis: gr̃e aũt gratis date
ordinãt hoieꝫ ad q̄dã p̄paratoria finis vltimi:
ſicut p ꝓphetiã ⁊ miracula ⁊ alia hꝰ hoies in-
ducunt̃ ad hoc ꝙ vltimo fini cõiungant̃: ⁊ iõ
gratia gratũ faciens eſt multo excellentior q̄ꝫ
gratia gratis data. ¶ Ad primum ergo dicen-
dum: ꝙ ſicut phs dicit in. xi. metaphyſice. bo-
num multitudinis ſicut exercitus eſt duplex.
Unum quideꝫ qđ eſt in ipſa multitudine: pu-
ta ordo exercitus. aliud aũt eſt qđ eſt ſeparatũ
a multitudine: ſicut bonuꝫ ducis: ⁊ hoc meliꝰ
eſt: qꝛ ad hoc etiã illud aliud ordinat̃. gr̃a ergo
gratis data ordinatur ad bonum cõe eccleſie:
qđ eſt ordo eccleſiaſticus: ſed gratia gratum
faciens ordinat̃ ad bonuꝫ cõe ſeparatũ: qđ eſt
ipſe deus: ⁊ iõ gratia gratum faciens ē nobili-
or. ¶ Ad ſcđꝫ dõꝫ: ꝙ ſi gratia gratis data poſ-
ſet hoc agere in altero qđ hõ per gratiam gra-
tum facientẽ cõſeqtur: ſequeret̃ ꝙ gratia gra-
tis data eſſet nobilior: ſicut excellentior eſt cla-
ritas ſolis illuminãtis q̄ꝫ corporis illuminati:
ſed per gratiam gratis datam hõ nõ põt cauſa-
re in alio cõiunctionem ad deum quaꝫ ipſe hꝫ
per gratiam gratum facientẽ: ſed cauſat quaſ-
dam diſpoſitiones ad hoc: ⁊ iõ nõ oꝫ ꝙ gratia
gratis data ſit excellentior: ſicut nec in igne ca-
lor manifeſtatiuꝰ ſpẽi eius p quã agit ad indu-
cendũ calorẽ in alia ē nobilior q̄ꝫ forma ſubſtãl'
ipſius. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ ſentire ordinat̃ ad
rõcinari ſicut ad fineꝫ: ⁊ iõ rõcinari eſt nobiliꝰ
hic aũt eſt ecõuerſo: qꝛ id qđ ē ꝓpriuꝫ ordinat̃
ad id qđ eſt cõe ſicut ad finẽ: vñ nõ eſt ſile.

¶ De cã

¶ De cauſa gratie. Queſtio. CXII.

Einde cōſiderandū eſt de cā gratie. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ qnq3. ¶ Primo vtrū ſolus deus ſit cā efficiens gratie. ¶ Scd̄o vtrum req̄rat̄ aliqua diſpoſitio ad gratiam ex pte recipientis ipſa3 p actū liberi arbitrij. ¶ Tertio vtrū talis diſpoſitio poſſit eſſe neceſitas ad gratiā. ¶ Quarto vtru3 gratia ſit equalis in oibus. ¶ Quinto vtrū aliquis poſſit ſcire ſe habere gratiam.

¶ Utrū ſolus deus ſit cā grē. Art. I.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō ſolus deus ſit cā gratie. Dicit̄.n. Jo. pr͂io. Gratia ⁊ veritas p ieſum xp̄m facta eſt: ſed in nomine yhu xp̄i itelligit̄ nō ſolum nā diuina aſſumens: ſed etiam natura creata aſſūpta. ergo aliqua creatura pt̄ eſſe cauſa gratie. ¶ Preterea. Jſta differētia ponitur inter ſacramenta noue legis ⁊ veteris ꝙ ſacramenta noue legis cauſant gratiā qua3 ſacramēta veteris legis ſolu3 ſignificant: ſ3 ſacramēta noue legis ſunt q̄dam viſibilia elemēta. ergo nō ſolus de⁹ ē cā gratie. ¶ Preterea. Scd̄m Dionyſium in libro ce. hierar. Angeli purgant: ⁊ illuminant: ⁊ pficiunt: ⁊ angelos inferiores: ⁊ etiam hoies: ſed rōnalis creatura purgat̄: illuminatur: ⁊ pficit̄ p gratiā. ergo nō ſolus deus eſt cauſa gratie. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ in pſal'. dicit̄. Gratiam ⁊ gloriā dabit dominus ¶ Reſpondeo dn̄m: ꝙ nulla res pōt agere vltra ſuā ſpē3. q2 ſemp o3 ꝙ cauſa potior ſit effectu: donum aūt gratie excedit omnem facultatem nature create: cū nihil aliud ſit q̄3 q̄dā participatio diuine nature q̄ excedit oēm aliā nā3. ⁊ ideo ipoſſibile eſt ꝙ aliqua creatura gratia3 cauſet. Sic.n. neceſſe ē ꝙ ſolus deus deificet cōmunicando cōſortium diuine nature p quādam ſimilitudinis ꝑticipationem: ſicut impoſſibile eſt ꝙ aliqd igniat niſi ſolus ignis. ¶ Ad primū ergo dō3: ꝙ humanitas xp̄i eſt ſicut qd̄dam organum diuinitatis eius: vt Damaſ. dicit in. iij. libro. Jnſtrumentu3 aūt nō agit actionem agentis principalis ꝓpria virtute: ſed virtute principalis agētis. ⁊ ideo humanitas xp̄i nō cauſat gratiam ꝓpria virtute: ſed virtute diuinitatis adiuncte: ex qua actōes humanitatis xp̄i ſunt ſalutares. ¶ Ad ſecundu3 dn̄m: ꝙ ſicut in ipſa perſona xp̄i humanitas cauſat ſalutem noſtrā per grām virtute diuina principaliter operante: ita ēt in ſacramentis noue legis q̄ deriuant̄ a xp̄o cauſat̄ gratia inſtrumentaliter qdem p ipſa ſacr͂a: ſed principaliter p virtutem ſpūs ſancti in ſacramētis operantis ſ3 illud Jo. iij. Niſi qs renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto ⁊c. ¶ Ad tertiū dō3: ꝙ angelus purgat illuminat: ⁊ pficit angelū vel hoie3 p modū inſtructiōis cuiuſdā: nō aūt iuſtificādo p grām: vn̄ Dio. dicit. vij. ca. de di. no. ꝙ hmōi purgatio: illuminatio: ⁊ perfectio. nihil eſt aliud q̄3 diuine ſcientie aſſumptio.

¶ Utrū requiratur aliqua p̄paratio ⁊ diſpoſitio ad gratiam ex pte hois. Art. II.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō req̄ratur aliqua preparatio ſiue diſpoſitio ad gratia3 ex parte hois. Quia vt apl's dicit Ro. iiij. Ei q operatur merces nō iputat̄ ſm gratiam: ſed ſm debitū: ſ3 p̄paratio hois p liber͂ arbitrium non eſt niſi per aliq̄3 operationē. g̃ tolleret̄ ratio gratie. ¶ Preterea. Jlle qui in pctō ꝓgreditur nō ſe p̄parat ad gratiam habēdam: ſed aliquibus in peccato ꝓgrediētibus data eſt gratia: ſicut p3 de Paulo qui gratia3 cōſecutus eſt dum eſſet ſpirās minarū ⁊ cedis in diſcipulos domini. vt dicit̄ actuum. ix. ergo nulla p̄paratio ad gratiam requiritur ex parte hominis. ¶ Preterea. Agens infinite v͛tutis nō requirit diſpoſitione3 in materia: cum nec ipſam materiam req̄rat: ſicut in creatione apparet: cui collatio gratie cōparatur: q̄ dicitur noua creatura ad Gal'. vltimo: ſ3 ſolus deus q eſt infinite virtutis gratiam cauſat: vt dictū eſt. g̃ nulla preparatio req̄ritur ex parte hominis ad gratia3 conſequēdam. ¶ Sed contra eſt quod

¶ Qō. CXII.

¶ Articulus. I.

In articulo primo qōmo. iiz. dubiū occurrit qm̄ in prima pte. q. 45. art. 4° diffinitū eſt: ꝙ nulla creatura poteſt creare ſiue p̄ncipalr̄ ſiue inſtr͂alr̄: nūc autē dr̄ ꝙ aliq̄ res creata pōt iſtr͂aliter cauſare grām qd̄ eſt creare cum gr͂a non educat̄ de potētia ſubti.

¶ Ad hoc dr̄ negando ꝙ gr͂a ꝓpie creet̄: q2 vt i pma parte. q. 45. ar. 4° dcm̄ fuit creari eſt ꝓpie ſubſiſtētiū: gratia aūt licet non educat̄ de potētia ſubti. ſicut nec aia itellectiua: differt ab ea in hoc: qd̄ nō ſubſiſtit ſicut aīa: ⁊ ideo vt paulo an̄ in. q. ſio. art. 2° ad 3m dcm̄ eſt nō ꝓpie fit: ⁊ ꝯñter nec creat̄: ſ3 dr̄ creari: quia nō educitur de potentia ſubti: nec dat̄ ex meritis: ꝓpter eni homo fit gratus ex aliquo. ſ. ex homine nō grato. quum ergo dicitur ꝙ nec principalr̄: nec inſtrumentaliter poteſt res creata creare ꝓpie intelligitur de creare ꝓpie ſumpto: vt patet diffuſe in ſecundo cōtra genti. capitulo xxi.

¶ Articu. II.

In articulo ſecundo eiuſdē qōnis dubium occurrit circa illud. ſ. ꝙ gratie donū habituale exigit preparationem: quia nulla forma poteſt eſſe niſi in materia diſpoſita: videtur. n. hoc eſſe falſum ꝓpterea ꝙ gratia eſt forma ſecundum ſe non exigens diſpoſitiones. nā ſi exigeret diſpōnes ſequeret̄ quod non poſſet conferri infanti: in quo nō ē vſus liberi arbitrij: nec eſt fingere aliquam qualitatem in eſſentia anime: aut in quacūq; potentia diſponē te pro gratia.

¶ Ad hoc dicitur ꝙ cum gratia ſit deificatiua formaliter nature rationalis: conſequens eſt vt ſicut quelibet forma cōſtitutiua alicuius i aliqua natura reqrit materiam diſpoſitam ad illam: ita gratia. ſi enī homo in diuinam eleuari debet nām: oportet vt primo in illam naturam diuinam per ꝓprium actū ſe conuertat: aut per alterius actū: puta ſui capitis: ⁊ propterea nunquam datur gratia niſi diſpoſito per

dr̄ Amos. iiij. Prepa te in occurſū dei tui iſrl̄. ⁊. i. Regum vij. dr̄ Preparate corda vr̄a dn̄o. ¶ Rn̄deo dō3: ꝙ ſic ſupra dcm̄ ē: gr̄a dr̄ dupl'r. qn̄q; qdē ipm̄ habituale donū dei: qn̄q; aūt auxiliū dei mouētis aiā ad bonū. Prio igr̄ mō accipiēdo gr̄a ꝑexigit̄ ad gratiā aliq̄ gr̄e ꝑpatio. q2 nll'a forma pōt eē niſi in mā diſpoſita. Sz ſi loq̄mur de gr̄a ſm ꝙ ſignificat auxiliū dei mouētis ad bonum: ſic nulla ꝑparatio reqrit̄ ex pte hoīs q̄ſi ꝑueniēs diuinū auxiliū: ſz poti⁹ qcūq; ꝑparatio in hoīe eē pōt ex auxilio dei mouētis aiam ad bonū. ⁊ ſm hoc ipſe bon⁹ mot⁹ liberi arbitrij quo qs ꝑparat̄ ad donum gr̄e ſuſcipiēdū ē act⁹ liberi arbitrij motī a deo: ⁊ q̄tū ad hoc dr̄ hō ſe ꝑparare ſz illd ꝓuer. xvi. Hoīs ē ꝑparare aiā. ⁊ ē principal'r a deo mouēte liberū arbitriū: ⁊ ſz hoc dr̄ a deo voluntas hoīs preparari: ⁊ a dn̄o greſſus hoīs dirigi. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ꝑpatio hoīs ad gr̄am hn̄dā qdā ē ſimul cū ipa īfuſione gr̄e: ⁊ talis opatio ē qdē meritoria: ſz nō gr̄e q̄ iā habet̄: ſz glorie q̄ nondū habet̄. Eſt aūt alia ꝑpatio gr̄e impfecta q̄ aliqñ ꝑcedit donum gr̄e gratū faciētis: q̄ tñ ē a deo mouente: ſz iſta nō ſufficit ad meritū: nōdū hoīe ꝑ gr̄am iuſtificato. q2 nullū meritū pōt eē niſi ex gr̄a: vt ifra dicet̄. ¶ Ad ſecūdū dō3: ꝙ cū hō ad gr̄a3 ſe ꝑparare nō poſſit niſi deo eū ꝑueniēte ⁊ mouēte ad bonū: nō refert vtꝝ ſubito vel paulatī aliqs ad pfectā ꝑparationē ꝑueniat. dr̄. n. Ecc. xi. Facile ē i oculis dei ſubito honeſtare pauperē. Cōtingit āt qn̄q; ꝙ de⁹ mouet hoīem ad aliqd bonū: nō tñ pfectū. ⁊ talis ꝑparatio ꝑcedit gr̄am: ſz qn̄q; ſtatī pfecte mouet ipm̄ ad bonū: ⁊ ſubito gr̄atā hō accipit ſz illud Jo. vi. Ois q audit a pr̄e: ⁊ didicit venit ad me. Et ita ꝯtingit Paulo. q2 ſubito cū eēt in ꝓgreſſu pctī: pfecte motū eſt cor eius a deo audiēdo: ⁊ adiſcēdo: ⁊ veniēdo: ⁊ iō ſubito ē gr̄am ꝯſecutus. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ agēs īfinite ꝟtutis nō exigit mām: vel diſpoſitionē māe q̄ſi ꝑſuppoſitā ex alteri⁹ cāe actione: ſz tñ o3 ꝙ ſm ꝯditionē rei cauſande in ipſa re cauſet: ⁊ mām ⁊ diſpoſitionē debitā ad formam: ⁊ ſil'r ad hoc ꝙ deus gratiā īfundat aīe nulla ꝑparatio exigitur: quā ipſe nō faciat.

¶ Utrū necēio detur gr̄a ſe ꝑparanti ad gr̄am vel faciēti qd in ſe eſt. Art. III.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ex necītate det̄ gr̄a ſe ꝑparanti ad gr̄am: vel faciēti qd i ſe ē. Quia ſup illud Ro. v. Juſtificati ex fide pacē hēam⁹ ⁊c̄. dicit glo. Deus recipit eum q ad ſe ꝯfugit: al'r eēt in eo iniqtas: ſz ipoſſe ē in deo iniqtatē eē. ḡ ē ipoſſe ꝙ deus nō recipiat eū q ad ſe ꝯfugit: ex necītate igit̄ gr̄a3 aſſeqtur. ¶ Preterea Aug. dicit in li. de caſu diaboli. ꝙ iſta ē cā q̄re deus nō ꝯcedit diabolo gr̄am. q2 ipſe nō voluit accipere: nec parat⁹ fuit: ſz remota cā necē ē remoueri effectū. ḡ ſi aliqs velit accipere gr̄am necē ē ꝙ ei det̄. ¶ Preterea. Bonū ē cōicatiuum ſui: vt p3 p Dionyſiū in. iiij. ca. de di. no. ſz bonū gr̄e ē meli⁹ q̄ bonū nāe: cū igit̄ forma nālis ex necītate adueniat māe diſpoſite: vr̄ ꝙ multo magis gr̄a ex necītate det̄ ꝑparāti ſe ad gr̄a3. ¶ Sz ꝯ ē ꝙ hō ꝯparat̄ ad deū: ſicut lutū ad figulū ſm illud Hieremie. xviij. Sicut lutū in manu figuli: ſic vos i manu mea: ſz lutū nō ex necītate accipit formā a figulo q̄tūcūq; ſit ꝑparatū. ḡ neq; hō recipit ex necītate gr̄a3 a deo q̄tūcūq; ſe ꝑparet. ¶ Rn̄deo dō3: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē. ꝑparatio hoīs ad gr̄a3 ē a deo ſicut a mouēte: a libero āt arbitrio ſicut a moto. Pōt igit̄ ꝑpatio dupl'r ꝯſiderari. Uno qdē mō ſm ꝙ ē a libero arbitrio. ⁊ ſz hoc nullā necītatem h3 ad gr̄e ꝯſecutionē. q2 donū gr̄e excedit oē3 ꝑparationē ꝟtutis hūane. Alio mō pōt ꝯſiderari ſm ꝙ ē a deo mouēte: ⁊ tūc h3 necītatē ad id ad qd ordinat̄ a deo: nō qdē coactionis: ſz īfallibilitatis. q2 intētio dei deficere nō pōt ſm ꝙ aug. dicit in li. de pdeſtinatiōe ſanctoꝝ: ꝙ ꝑ beneficia dei certiſſime liberant̄ qcūq; liberant̄: vñ ſi ex intētiōe dei mouentis ē ꝙ hō: cui⁹ cor mouet: gr̄am ꝯſequat̄: īfallibil'r ipſam ꝯſeqtur ſm illud Jo. vi. Ois q audit a patre ⁊ di

dicit venit

dicit venit ad me. ¶ Ad primũ ꝙ̃ dõm: ꝙ glo. illa loqtur de illo q ↄfugit ad deũ ꝑ actũ meritoꝝ liberi arbitrij iã ꝑ grã3 iformati: quẽ ſi nõ reciperet eſſet ↄ̄ iuſtitiã quã ipſe ſtatuit. Uel ſi referat̃ ad motũ liberi arbitrij añ grãm loqtur ſ̃m ꝙ ipm ↄfugiũ hoīs ad deũ ẽ ꝑ motionẽ diuinã: quã iuſtũ ẽ nõ ðficere. ¶ Ad ſcðz dðz: ꝙ defectꝰ grẽ prima cã ẽ ex nobis: ſ3 collatiõis gratie prima cã ẽ a deo ſ̃3 illð Oſee. xiij. Perditio tua iſrael: tantũmõ ex me auxiliu3 tuum. ¶ Ad tertiũ dðm: ꝙ ẽt in rebꝰ nãlibus diſpoſitio mãe nõ ex necẽitate ↄſeqtur formã niſi per virtutẽ agentis: q diſpoſitionẽ cauſat.

¶ Utrũ grã ñ ſit maior i vno q̃ȝ i alio. Art. IIII.

AD quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ grã nõ ſit maior in vno q̃ȝ in alio. Gratia .n. cãtur in nobis ex dilectõe diuina: vt dcm̃ ẽ: ſ3 Sap̃. vi. dicit̃. Puſillũ ⁊ magnũ ipſe fecit: ⁊ equalr̃ ẽ illi cura de oĩbꝰ. ꝙ̃ oẽs eq̃liter grãm ab eo ↄſequunt̃. ¶ Preterea. Ea q̃ in ſũmo dñr nõ recipiũt magis ⁊ minus: ſ3 grã in ſũmo dicit̃. qꝛ ↄiungit̃ vltimo fini. ꝙ̃ nõ recipit magis ⁊ minus. nõ ẽ ꝙ̃ maior in vno q̃ȝ in alio. ¶ Preterea. Grã ẽ vita aĩe: vt ſupra dcm̃ ẽ: ſ3 viuere nõ dicit̃ ſ̃m magis ⁊ minus. ꝙ̃ ẽt neq3 grã. ¶ S3 ↄ̄ eſt qð dr̃ ad Eph. iiij. Unicuiq3 data ẽ grã ſ̃3 mẽſurã donatiõis xp̄i: qð ãt mẽſurate dat̃ nõ oĩbꝰ eq̃liter dat̃. ꝙ̃ ñ oẽs eq̃lẽ grãm hñt. ¶ Rñdeo dðm: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ẽ: hitus duplicẽ magnitudinẽ hr̃e pt̃. Unã ex pte finis vel obi ſ̃3 ꝙ dr̃ vna vtꝰ alia nobilior inq̃ꝫtũ ad maiꝰ bonũ ordiat̃. Aliã vo ex pte ſubi qð magis vel minꝰ pticipat habitũ inherẽtẽ. Scðm igit̃ primã magnitudinẽ grã gratũ faciẽs nõ põt eẽ maior ⁊ minor. qꝛ grã ſ̃3 ſui rõnẽ ↄiungit hoiem ſũmo bono: qð ẽ deꝰ: ſ3 ex pte ſubi grã põt ſuſcipere magis vl' minꝰ put. ſ. vnꝰ pfectiꝰ illuſtrat̃ a lumie grẽ q̃ȝ aliꝰ. Cuiꝰ diuerſitatis rõ qdẽ ẽ aliq̃ ex pte ꝑpantis ſe ad grã3. q. n. magis ſe ad grã3 ꝑpat pleniorẽ grãm accipit: ſ3 ex hac pte nõ põt accipi pria rõ huiꝰ diuerſitatis. qꝛ ꝑpatio ad grã3 nõ ẽ hoīs. niſi inq̃ꝫtũ liberũ arbitriũ eiꝰ ꝑpat̃ a deo: vñ prima cã huiꝰ diuerſitatis accipiẽda ẽ ex pte ipſiꝰ dei q diuerſimode ſue grẽ dona diſpẽſat ad h̃ ꝙ ex diuerſis gradibꝰ pulchritudo ⁊ pfectio eccl'ie ↄſurgat. ſicẽt diuerſos gradꝰ reꝝ inſtituit: vt eẽt vniuerſu3 pfectu3: vñ apl's ad Eph. iiij. poſtq̃ȝ dixerat. Unicuiq3 data ẽ grã ſ̃3 mẽſurã donatiõs xp̄i enumeratis diuerſis gratijs ſubiũgit. ad ↄſumationẽ ſanctoꝝ in edificationẽ corpis xp̄i. ¶ Ad primu3 ꝙ̃ dðz: ꝙ cura diuina duplr̃ ↄſiderari põt. Uno mõ q̃ꝫtu3 ad ipm diuinũ actũ q ẽ ſimplex ⁊ vniformis ⁊ ſ̃m hoc eq̃liter ſe h3 eius cura ad oẽs. qꝛ. ſ. vno actu ſimplici ⁊ maiora ⁊ minora diſpẽſat. Alio mõ põt ↄſiderari ex pte eoꝝ q̃ in creaturis ex diña cura ꝓueniũt. ⁊ ſ̃3 hoc iueniť ieq̃litas: inq̃ꝫtũ. ſ. deus ſua cura qbuſdã maiora: qbuſdã miora ꝓuidet dona. ¶ Ad ſcðz dðm: ꝙ rõ illa ꝓcedit ſ̃m primũ modum magnitudinis grẽ: nõ. n. põt grã ſ̃m h̃ maior eẽ: ꝙ ad maiꝰ bonũ ordinet: ſ3 ex eo ꝙ magis: vel minꝰ ordinat ad idẽ bonũ mag vel minꝰ pticipandũ. Põt. n. eẽ diuerſitas intẽſionis ⁊ remiſſiõis ſ̃m pticipationẽ ſubi: ⁊ in ipa grã: ⁊ in finali gloria. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ: ꝙ vita nãlis ptinet ad ſubam hoīs. ⁊ iõ nõ recipit magis ⁊ minus: ſed vitam gratie pticipat hõ accñtaliter: ⁊ iõ eã põt hõ magis vel minus hr̃e.

¶ Utrum homo poſſit ſcire ſe hr̃e gratiam. Art. V.

AD qntum ſic ꝓcedit̃. Uidetur ꝙ hõ poſſit ſcire ſe hr̃e grã3. Gratia. n. ẽ in aĩa ꝑ ſui eẽntiam: ſ3 certiſſima cognitio aĩe ẽ eoꝝ q̃ ſunt in aĩa ꝑ ſui eẽntiã: vt p3 ꝑ aug. xij. ſup Gẽñ. ad litteram. ꝙ̃ gratia certiſſime põt cognoſci ab eo qui gratia3 hab3. ¶ Preterea. Sicẽ ſcia ẽ donu3 dei: ita ⁊ grã: ſ3 q a deo ſcia3 accipit ſcit ſe ſcia3 hr̃e ſ̃m illud Sap̃. vij. Dñs dedit mihi horũ q̃ ſũt verã ſcia3. ꝙ̃ pari rõne q accipit grãm a deo ſcit ſe gratia3 habere. ¶ Preterea. Lumẽ ẽ magis cognoſcibile q̃ȝ tenebra. qꝛ ſ̃m aplm ad Eph. v. Omne qð manifeſtat̃ lumen eſt: ſ3 peccm̃ qð ẽ ſpũalis tenebra ꝑ certitudinem põt ſciri ab

actum propriũ ſi ẽ adultus: vel per actum chriſti ſi eſt infans: verum qꝛ naturas formarum deſcribẽs non intendunt diuinam potentia3 diſcutere: ideo in preſenti loco vbi ð gratia abſolute ẽ ſermo dicitur ꝙ exigit materiam diſpoſitam: ⁊ propria diſpoſitio aſſignat̃ actus libi arbitrij conuerſi in deum. Cum hoc tamẽ ſtat: ⁊ ꝙ deus ſuppleat talem diſpoſitionẽ in infantibus per meritum Jeſu chriſti: ⁊ ꝙ poſſet de potentia abſoluta etiam ſine tali merito ⁊ ſupplemento illam dare: propterea in littera nec de gratia data ifantibus cum ſupplemẽto diſpoſitionis nec de potentia dei fit mẽtio niſi negatiue: dux .ſ. in reſponſione ad tertium dicitur: ꝙ nulla ꝑparatio exigatur a diuina potentia: q̃ non fiat ab ipſo: ⁊ non affirmatur ꝙ ſemꝑ exigatur diſpoſitio.

¶ Ar. III. ⁊ IIII.

In articulis tertio ⁊ quarto nihil occurrit ſcribendu3. In quinto autẽ aduerte primo: ꝙ notitia exprimẽ talis per actus

de qua ſit mentio pluries i littera: licet ſufficiens ſit ad certe ſciendū nos habere animā ⁊ intellectū ⁊c̄. Non tamē ſufficit ad certe ſciendum nos habere gratiam ꝓpter ſimilitudinem actuū in gratia ⁊ extra gratiam ex naturalibus ꝓuenientum. Aduerte ſecūdo ꝙ in reſponſione ad ſecundū dicitur: ꝙ habēs fidem ſcit certe ſe habere fidem poteſt intelligi multipliciter. primo de fide acquiſita: ⁊ hoc eſt manifeſtum. ſecūdo de fide infuſa: ⁊ tunc diſtigue certitudinem: ⁊ dic ꝙ certitudine ſciētie nemo ſcit ſe habere fidem ex actu fidei puta credere: quoniā hoc poteſt ex ꝓpria voluntate ⁊ intellectu ꝓuenire. Certitudine autem fidei q̄libet ſcit certe ſe habere donū infuſum fidei: ⁊ in hoc differt certitudo experimētalis fidei ⁊ grē: qꝛ ex actibus grē quāuis homo putet ſe eē i gratia: ſtat tamen cū formidine ꝑtis oppoſite. Ex actibus vero fidei hō credit abſqꝫ formidine alterius partis ſe habere fidē: ſicut etiā credit alia credita. ſ. incarnationem Chriſti ⁊c̄. Et quoni

eo. q hꝫ pctm̄. ğ multo magis grā q̄ eſt ſpūale lumē. ¶ Preterea. Apl's dicit. i. ad Cor. ij. Nos aūt nō ſpūm hui⁹ mūdi accepimus: ſꝫ ſpūꝫ q a deo ē: vt ſciam⁹ q̄ a deo donata ſunt nobis: ſꝫ grā ē primū donum dei. ğ hō q accipit grāꝫ ꝑ ſpūꝫ ſanctū: ꝑ eūdeꝫ ſpūm ſcit grāꝫ eſſe ſibi datam. ¶ Preterea. Gen̄. xxij. ex ꝑſona dn̄i dr̄ ad Abraā. Nūc cognoui ꝙ timeas dn̄m. i. cognoſcere te feci. loqtur aūt ibi de timore caſto: q nō eſt ſine grā. ğ hō pōt cognoſcere ſe hr̄e grāꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qd̄ dr̄ Eccl'. ix. ꝙ nemo ſcit vtꝝ ſit dign⁹ odio vel amore: ſꝫ gratia gratū faciēs facit hoīeꝫ dignū dei amore. ğ null⁹ pōt ſcire vtꝝ hēat grāꝫ gratū faciētē. ¶ Reſpōdeo dd̄ꝫ ꝙ tripl'r aliqd cognoſci pōt. Uno mō ꝑ reuelationē. ⁊ h̄ mō pōt aliqs ſcire ſe hr̄e grāꝫ. Reuelat. n. de⁹ h̄ aliqñ aliqbus ex ſpāli priuilegio: vt ſecuritatis gaudiū ēt in hac vita i eis icipiat: ⁊ ꝯfidētius: ⁊ forti⁹ magnifica opa ꝓſequāt̄: ⁊ mala p̄ſentis vite ſuſtineāt. ſic ē paulo dcm̄ ē. ij. ad Cor. xij. Suffic̄ tibi grā mea. Alio mō hō cognoſcit aliqd ꝑ ſeipꝫ: ⁊ h̄ certitudinal'r: ⁊ ſic nullus pōt ſe ſcire hr̄e grām. Certitudo. n. nō pōt hr̄i de aliquo niſi poſſit dijudicari ꝑ ꝓpriū pricipiū: ſic. n. certitudo habet̄ de ꝯclōnib⁹ dēmr̄atiuis ꝑ idemr̄abilia vl'ia pricipia. Nullus aūt poſſet ſcire ſe hr̄e ſciāꝫ alicui⁹ ꝯclōnis ſi pricipiū ignoraret. pricipiū āt grē: ⁊ obm̄ ei⁹ ē ipſe de⁹: q pp ſui excellentiā ē nobis ignot⁹ ſꝫ illud Job. xxxvi. Ecce de⁹ magn⁹ vincēs ſciām nr̄am. ⁊ iō ei⁹ p̄ntia in nobis ⁊ abſētia ꝑ certitudinē cognoſci nō pōt ſꝫ illud Job. ix. Si venerit ad me nō videbo eū: ſi āt abierit nō itelligam. ⁊ iō hō nō

pōt ꝑ certitudinē dijudicare vtꝝ ipſe hēat grāꝫ: ſꝫ illud. i. ad Cor. iiij. Sꝫ neqꝫ meipꝫ iudico: q aūt iudicat me dn̄s ē. Tertio mō cognoſcit̄ aliqd cōiecturalr ꝑ aliq̄ ſigna. ⁊ h̄ mō aliqs cognoſcere pōt ſe hr̄e grāꝫ: inq̄ꝫtū. ſ. ꝑcipit ſe delectari i deo: ⁊ ꝯtēnere res mūdanas: ⁊ inq̄ꝫtuꝫ hō nō ē ꝯſcius ſibi alicuius pcti mortal'. Scd̄ꝫ quē modū pōt itelligi qd̄ habet̄ Apoc̄. ij. Uincēti dabo māna abſcōditū qd̄ nemo nouit niſi q accipit. qꝛ. ſ. ille q accipit grāꝫ ꝑ quādā experiētiā dulcedinis nouit: quā nō experit̄ ille q n̄ accipit: iſta tn̄ cognitio ipfecta ē: vn̄ apl's dic̄. i. ad Cor. iiij. Nihil mihi ꝯſci⁹ ſuꝫ: ſꝫ nō i h̄ iuſtificat⁹ ſū. qꝛ vt dr̄ i ps. Delicta qs itelligit: ab occultis ⁊c̄. ¶ Ad pmū ğ dd̄. ꝙ illa q̄ ſūt ꝑ eēntiā ſui i aīa cognoſcunt̄ experimētali expiētia: inq̄ꝫtū hō experit̄ ꝑ act⁹ pricipia intrinſeca: ſic̄ volūtatē ꝑcipim⁹ volēdo. ⁊ vitā i opib⁹ vite. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dd̄ꝫ: ꝙ de rōne ſcie ē ꝙ hō certitudinē hēat de his: quoꝝ hꝫ ſciāꝫ. Et ſil'r de rōe fidei ē ꝙ hō ſit cert⁹ ē his quoꝝ hꝫ fidē. ⁊ h̄ iō. qꝛ certitudo ꝑtiet ad ꝑfectiōeꝫ itell's: i quo p̄dicta dona exiſtūt. ⁊ iō q̄cūqꝫ hꝫ ſciāꝫ vl' fidē certus ē ſe hr̄e. nō ē āt ſilis rō de grā ⁊ charitate: ⁊ alijs h⁹ q̄ ꝑficiūt viꝫ appetitiuā. ¶ Ad tertiuꝫ dd̄ꝫ: ꝙ pctm̄ hꝫ ꝓ pricipio ⁊ ꝓ obo bonū cōmutabile qd̄ nobis ē notū. O hꝫ āt vl' finis grē ē nobis ignotū pp ſui luminis imēſitatē ſꝫ illd̄. i. ad Thimo. vltio. Lucē habitat iacceſſibilē. ¶ Ad q̄rtū dd̄ꝫ: ꝙ apl's ibi loqt̄ de donis glorie q̄ ſūt nobis data i ſpe: q̄ certiſſime cognoſcimus ꝑ fidē: lꝫ n̄ cognoſcam⁹ ꝑ certitudinē nos hr̄e grāꝫ: ꝑ quā nos poſſim⁹ ea ꝓmereri. Uel pōt dici ꝙ loqt̄ de notitia priuilegiata: q̄ ē ꝑ reuelatiōeꝫ: vn̄ ſubdit. Nobis āt reuelauit de⁹ ꝑ ſpūꝫ ſcm̄. ¶ Ad qntū dd̄ꝫ: ꝙ illd̄ x̄bū abrae dcm̄ pōt referri ad notitiā expimētalē q̄ ē ꝑ exhibitionē opis. In ope. n. illo qd̄ fecerat abraā cognoſcere potuit expimētal'r ſe dei timorē habere. vl' pōt h̄ ēt ad reuelationē referri.

¶ De effectib⁹ grē. Qō. CXIII.

Deinde ꝯſiderandū ē de effectibus grē. ¶ Et prio de iuſtificatiōe ipij q̄ ē effectus grē opantis. ¶ Scd̄o ē merito qd̄ ē effect⁹ grē coopantis. ¶ Circa primū q̄runt̄ decem. ¶ Prio qd ſit iuſtificatio impij. ¶ Scd̄o vtrū ad eā reqrat̄ grē iſuſio. ¶ Tertio vtꝝ ad eā reqrat̄ aliqs mot⁹ liberi arbitrij. ¶ Quarto vtꝝ ad iuſtificationē ipij reqratur mot⁹ fidei. ¶ Quinto vtꝝ ad eā reqrat̄ mot⁹

liberi arbitrij ꝯ pctm̄. ¶ Sexto vtꝝ premiſſis ſit ꝯnumeranda remiſſio pctõꝝ. ¶ Septimo vtꝝ in iuſtificatiõe ipij ſit ordo tpis: aut ſit ſubito. ¶ Octauo de nãli ordie eoꝝ q̃ ad iuſtificationẽ ꝯcurrũt. ¶ Nono vtꝝ iuſtificatio ipij ſit maximũ opus dei. ¶ Decimo vtrũ iuſtificatio impij ſit miraculoſa. ¶ Vtꝝ iuſtificatio impij ſit remiſſio peccatoꝝ. Artic. I.

AD primũ ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ iuſtificatio ipij non ſit remiſſio pctõꝝ. Pctm̄ .n. nõ ſolũ iuſtitie opponit̃: ſ; oib⁹ ꝟtutib⁹: vt ex ſupra dictis p;: ſ; iuſtificatio ſignificat motũ quẽdã ad iuſtitiã. nõ ḡ ois pcti remiſſio ẽ iuſtificatio: cũ ois mot⁹ ſit de ꝯrio in ꝯriũ. ¶ Preterea. Vnũqdq; d; noiari ab eo qḋ ẽ potiſſimũ i ipſo: vt dr̃ i. ij. de aia: ſ; remiſſio pctõꝝ ꝑcipue fit ꝑ fidẽ ſ; illud actuũ .xv. Fide purificãs corda eoꝝ. ⁊ ꝑ charitatẽ: ſ; illud ꝓuer. x. vniuerſa delicta opit charitas magis ḡ remiſſio pctõꝝ d̾buit denoiari a fide: vel a charitate q̃ȝ a iuſtitia. ¶ Preterea. Remiſſio pctõꝝ idẽ eẽ vr̃ qḋ vocatio. vocat̃ .n. q diſtat: diſtat ãt aliqs a deo ꝑ pctm̄: ſ; vocatio iuſtificationẽ ꝑcedit ſ; illud Ro. viij. Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit. ḡ iuſtificatio nõ ẽ remiſſio pctõꝝ. ¶ S; ꝯ eſt ꝙ Ro. viij. ſuꝑ illud. Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit: dic̃ glo. remiſſiõe pctõꝝ. ḡ remiſſio pctõrum ẽ iuſtificatio. ¶ Rñdeo d;: ꝙ iuſtificatio paſſiue accepta iportat motũ ad iuſtitiã: ſicut ⁊ calefactio motũ ad calorẽ. Cũ ãt iuſtitia de ſui rõne iportet quãdã rectitudinem ordinis: dupl'r accipi põt. Vno mõ ſ; ꝙ iportat ordinẽ rectũ in ipſo actu hois. ⁊ ſ; h̄ iuſtitia ponit̃ ꝟtus q̃dã: ſiue ſit ꝑticularis iuſtitia: q̃ ordinat actũ hois ſ; rectitudinẽ i ꝯparatõe ad aliũ ſingularẽ hoiẽ: ſiue ſit iuſtitia legal' q̃ ordiat ſ; rctitudinẽ actuũ hois i ꝯpatõe ad bonũ dicte multitudis: vt p; i. v. eth. Alio mõ dr̃ iuſtitia: ꝓut iportat rectitudinẽ quãdã ordis i ipa iteriori diſpõne hois ꝓut. ſ. ſupmũ hois ſubdit̃ deo. ⁊ interiores vires aie ſubdunt̃ ſupme. ſ. rõni: ⁊ hãc ẽt diſpõnẽ vocat phs i. v. ethi. iuſtitiã metaphorice dictã. Hec ãt iuſtitia i hoie pt̃ fieri dupl'r. vno q̄dẽ mõ ꝑ modũ ſimplicis gñatiõis: q̃ ẽ ex priuatione ad formã. ⁊ h̄ mõ iuſtificatio poſſet ꝯpetere ẽt ei q nõ eẽt i pctõ: dũ h⁹ iuſtitiã a deo acciperet: ſic̃ Adã dr̃ accepiſſe originalẽ iuſtitiã. alio mõ põt fieri h⁹ iuſtitia i hoie ſ; rõnẽ mot⁹ q ẽ d̾ ꝯrio i ꝯriũ. ⁊ ſ; h̄ iuſtificatio iportat trãſmutationẽ q̃ȝdã d̾ ſtatu iniuſtitie ad ſtatũ iuſtitie ꝑdicte. ⁊ h̄ mõ loq̄mur h̄ d̾ iuſtificatiõe ipij: ſ; illḋ apl'i ad Ro. iiij. Ei q nõ opat̃ credẽti ãt i eũ q iuſtificat ipiũ ⁊c̃. Et q: mot⁹ d̾noiat̃ mag̃ a termio ad quẽ q̃ȝ a termio a quo. iõ h⁹ trãſmutatio q̃ aliqs tranſmutat̃ a ſtatu iniuſtitie ꝑ remiſſionẽ pcti: ſortit̃ nomẽ a termio ad quẽ: ⁊ vocat̃ iuſtificatio ipij. ¶ Ad ꝑmũ ḡ dḋ. ꝙ oẽ pctm̄ ſ; ꝙ iportat q̃ȝdã iordiationẽ mẽt nõ ſubdite d̾o i iuſtitia pt̃ dici ꝑdicte iuſtitie ꝯria ſ; illḋ. i. Jo. iij. Ois q fac̃ pc̃; ⁊ iniqtatẽ fac̃ ⁊ pctm̄ ẽ iniqtas ⁊ ſ; h̄ rẽotio cuiuſl; pcti dr̃ iuſtificatio. ¶ Ad ſcḋ; dḋ;. ꝙ fides ⁊ charitas dñt ordinẽ ſpãlẽ mẽtis hũane ad deũ ſ; itell'; vl' affectum: ſ; iuſtitia iportat gñal'r totã rectitudinẽ ordis. ⁊ iõ mag̃ d̾noiat̃ h⁹ trãſmutatio a iuſtitia q̃ȝ a charitate vl' fide. ¶ Ad. iij. dḋ. ꝙ vocatio refert̃ ad auxiliũ d̾i iteri⁹ mouẽt ⁊ excitãt mẽtẽ ad d̾ſerẽdũ pc̃; q̄ qdẽ motio dei nõ ẽ ipa remiſſio pcti: ꜱ cã ei⁹. ¶ Vtꝝ ad remiſſionẽ cl'pe q̃ ẽ iuſtificatio ipij reqrat̃ gr̃e ifuſio. Ar. II.

AD ſcḋ; ſic ꝓcedr̃. vr̃ ꝙ ad r̃miſſionẽ cl'pe q̃ ẽ iuſtificatio ipij nõ reqrat̃ gr̃e ifuſio. pt̃ .n. aliqs rẽoueri ab vno ꝯrio ſinẽ h̄ ꝙ ꝑducat̃ ad alteꝝ ſi ꝯria ſint mediata. ꜱ ſtat⁹ cl'pe ⁊ ſtat⁹ gr̃e ſunt ꝯria mediata: ẽ .n. medius ſtat⁹ innocẽtie in quo homo nec gr̃am h;: nec culpã. ḡ põt alicui remitti culpa ſine h̄ ꝙ ꝑducat̃ ad gr̃am. ¶ Preterea. Rẽiſſio cl'pe ꝯſiſtit i reputatõe diuina ſ; illḋ pſ. Btũs vir cui nõ iputauit dñs pc̃;: ꜱ ifuſio gr̃e põit ẽt aliqd i nobis: vt. s̄. hitũ ẽ. ḡ ifuſio gr̃e nõ reqrit̃ ad remiſſionẽ cl'pe. ¶ Preterea. Null⁹ ſubijcit̃ ſil' duob⁹ ꝯrijs: ꜱ q̃dã pctã ſt̃ ꝯria ſic̃ ꝓdigalitas ⁊ illiberalitas. ḡ q ſubijcit̃ pctõ ꝓdigalitatis nõ ſimul ſubijcitur peccato illiberalitatis.

am littera in reſponſione ad ſecundum loquitur de certitudine: que eſt de ratione fidei: iõ de hac certitudine intelligenda eſt quo ad fidem infuſam.

¶ Qõ. CXIII.

¶ Art. ꝑmus.

IN articulo primo queſtionis. ſ;. nota ꝙ auctor non dicit: ꝙ iuſtificatio impij: d̾ qua nunc ſermo ſit motus: ſed qḋ eſt ſm rationẽ motus de ꝯtrario in contrarium: ⁊ dico hoc q: iuſtificatio impij non oportet ꝙ ſit de contrario in contrariũ proprie: quoniam culpe macula que eſt terminus a quo nõ eſt repoſitiua: ſed eſt de habẽte ſe per modũ contrarij in alterum. Sic enĩ ſe habet macula ad gratiam. Et ꝓpterea iuſtificatio impij eſt per moduꝫ motus i nobis in angelis autẽ ⁊ Adam in principio fuit per moduꝫ ſimplicis generatõnis: cetera q̃ ſpectant ad oppoſitionem gratie ⁊ culpe iferius tractabunt̃

¶ Articulus. Secundus.

In articu. 2°. q. iij. dubiū occurrit circa rōnem lr̄e quo ad illā ꝓpōnē. Effcūs diuine dilectōis in nobis q ꝑ pctm̄ tolliť ē gr̄a q̄ hō ſit dignus vita eterna: vi̅ nāqꝫ ꝙ hec ꝓpō ſit manifeſte falſa: naꝫ pctm̄ luxurie nō tollit niſi rectitudinē naturalem per ſe: vt paꝫ ſi ponemus hoiem in puris nālib⁹. ꝛ ꝯfirmať: qꝛ ñ plus tollit ꝓuato q̄ h'bitus oppoſitus ponat: ſꝫ tēperātia nō ponit gratiaꝫ. ḡ pctm̄ mortale oppo^m nō tollit niſi tēpantiā. ¶ Ad h̄ dicit ꝙ pctm̄ mortale tollit gr̄aꝫ non directe: ſed ex ꝯñti ſi inuenit eā: aut ponit illi obicē ſi nō inuenit eā: ſicut negans aīal negat ex ꝯñti hoiem: q̄uis ponēs aīal nō ponat hoiem: ſed hec rñſio lꝫ vera ſit impꝼtinēs tñ eſt: qm̄ ex hoc lr̄e ꝓceſſus nō ſaluarcť efficax: qm̄ ad negationē aīalis lꝫ ſequať negatio hoīs: tñ repato aīali reparatū ē q̄cq̄d ablatū erat ex negatiōe aīalis: ꝛ ſilr̄ eēt in ꝓpoſito: ꝙ lꝫ ad ꝓuationeꝫ rectitudinis nālis ſeq̄ť negatio rectitudinis gr̄e: tñ repata rectitudie nāli repatū eſſet q̄c q̄d ablatū erat. Et ꝯfirmať h̄: qꝛ aut ē ſermo de rectitudine nāli iūcta actualr̄ rectitudini gr̄e: aut de rectitudie nāli abſolute. ſi p̄ mō ꝯſtat ꝙ h̄ eſt ꝑ accñs: nā accidit nāli rectitudini ꝯiūgi ſupnāli. ſicut aīal hoi. ſi 2° ꝯſtat ꝙ repata rectitudine reſtauratū ē totū qḋ deꝑditū ē. Dōꝫ ē ḡ: q' qꝛ oē pctm̄ mortale includit in ſe ꝯ̄rietatē ad charitatē: vt in 2ª 2ᵉ. q. 24. art. vlt° hebimus: qꝛ ē trāſgreſſio illius p̄cepti charitatis negatiui. ſ. nihil ē ꝓferēdū amicitie diuine: iō oē pctm̄ mortale ꝓuās rectitudie nāli ꝓuat ēt rectitudie gr̄e: ita ꝙ nō ꝓuat rectitudine gr̄e ex ꝯñti: ſicut ꝓuatio aīalis ē ꝓuatio hoīs: ſꝫ ꝓuat ea formalr̄: nō ꝙ ꝓuatio rectitudinis nālis ſit formalr̄ ꝓuatio rectitudinis ſupnālis: qm̄ ꝓuationes diſtiguunť penes h̄itus: ſꝫ qꝛ ambe ꝓuatiōes. ſ. vtriuſqꝫ rectitudis in pctō mortali hōi inueniunť: qꝛ ꝯ̄ vtrāqꝫ legē ꝯmittim⁹. ſ. nāe ꝛ charitatis eadē trāſgreſſiōe: ꝛ ſic ſiue inueniať ſiue nō in illo ſubō adulter trāſgrediť vtrāqꝫ legē: ac ꝑ hoc tollit gr̄am ſi inuenit: aut ponit illi obicē: ꝛ ſic intellecta ꝓpoſitiōe efficax eſt ꝓceſſus lr̄e: nā ex hoc ſenſu ſeq̄tur: ꝙ nō ſit repatio ꝑ ſolā reſtōnē nālis rectitudinis: nā ſicut duplex rectitudo eſt ablata duplicē opꝫ reſtitui: ꝛ ꝑ hoc pꝫ rñſio ad primā obiōnē ꝛ ad 2^am: nā nō dicim⁹: ꝙ plus ꝓuatio tollat q̄ habit⁹ oppoſitus ponat: ſꝫ dicimus ꝛ bñ: ꝙ ꝓuatio vna plus includit aliā q̄ oppoſit⁹ h̄itus includat aliū oppoſitū: malū nāqꝫ morale mortale includit malū oppoſitū gr̄e: ꝛ tñ bonū morale nō icludit bonū gr̄e. Et rō ē qꝛ bonū ꝯſurgit ex cā integra: malū aūt ex ſingularib⁹ defectib⁹. Ad trāſgrediēdū .n. charitatis p̄ceptuꝫ ſat ē trāſgredi qḋcūqꝫ p̄ceptū cuiuſcūqꝫ: ad adimplēdū aūt ex charitate (ſic .n. ſolū charitatis bonū ꝑticipať obediēdo p̄cepta): non ſufficit qḋcunqꝫ p̄ceptū implere: ſed

Pōt tñ ꝯtigere ꝙ pri⁹ ei ſubijciať. ḡ peccādo vitio ꝓdigalitatis liberať a pctō liberalitatis. ꝛ ſic remittiť aliqḋ pctm̄ ſine gr̄a. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ dr̄ Ro. iij. Juſtificati gratis ꝑ gr̄am ipſius. ¶ Rñdeo dōm. ꝙ hō peccando deū offendit: ſicut ex ſupra dictis pꝫ. Offenſa autē nō remittiť alicui niſi ꝑ hoc ꝙ animus offenſi pacať offendēti: ꝛ iō ſm̄ hoc pctm̄ nobis remitti dr̄ ꝙ deus nobis pacať: q̄ q̄dē pax ꝯſiſtit in dilectiōe q̄ de⁹ diligit nos. Dilectio aūt dei q̄tuꝫ ē ex ꝑte act⁹ diuini ē eterna

exigitur infuſa gratia: vt patet ex dictis.
¶ In rñſiōe ad p^m eiuſdē ſcdi arti. dubiū occurrit de ꝓpōne illa: gr̄a ꝛ culpa ſūt oppoſita imediata reſpcū hoīs lapſi: ſed nō reſpcū hoīs abſolute. Et de rōne ei⁹. ſ. qꝛ h̄ non ſit ſine ſpāli beniuolētia: vr̄ in p̄mis ꝙ rō nihil valeat: ſꝫ ſit ſophiſma a ſpāli beniuolentia ad taleꝫ: ſpecialis ſiquideꝫ beniuolētia ad inimicum pōt haberi q̄ ad tria. primo ꝙ nō habeatur amplius pro inimico: quamuis nec ꝓ amico: experimur eniꝫ in nobis ꝙ inimico remittim⁹ abſqꝫ eo ꝙ velim⁹ illum ad conſortium nr̄um. Secundo quo ad rectitudinē naturalem que ꝑ peccatum eſt ablata: ꝛ ſic reſtitueret hoieꝫ in ſtatū p̄ſtinū abſqꝫ gratia. Tertio quo ad ad dignitatem vite eterne: ꝛ h̄ ſit ꝑ gr̄am: vñ autor ex ſpeciali beniuolētia inimici inferens ſpālem beniuolentiam dignitatem vite eterne errauit: cū iſti effectus beniuolentie ſic ſe habeant ꝙ p̄mus a ſecūdo ꝛ ſecūdus a tertio ſit ſeparabilis etiā in inimico: ꝓpoſitio deinde ipſa falſa reſtat: qm̄ ex quo gratia ꝛ culpa non ſunt oppoſita imediata ſꝫ ſe nec reſpectu hoīs: nec reſpectu inimici: nec reſpcū dilectōis: aut pōe diuine legē ꝙ nō ſunt oppoſita imediata. ¶ Ad h̄ dubiū quo ad vtrūqꝫ dr̄: ꝙ gr̄a ꝛ culpa in hoīe lapſo ſunt oppoſita imediata: nō ex nā oppoſitoꝝ: ſed ex diuino ſtatuto quo ordinauit nūq̄ remittēdū pctm̄ niſi ꝑ donū gr̄e gratū faciētis: ꝛ ꝓpterea opus eſt tali beniuolētia ſpāli: ꝛ ſic ceſſāt obiōa: ſꝫ hec ſolutio lꝫ ab aliq̄bus teneať vt vīa ſm̄ doctrinā auctoris nō eſt vera: vt in ſeq̄nti dubio patebit: vñ alr̄ dicēduꝫ ē: ꝙ gr̄a ꝛ culpa lꝫ abſolute ꝛ reſpectu hominis nō ſunt oppoſita imediate: reſpectu tñ hominis lapſi ſunt oppoſita imediate ex habitudine extremorum ad tale ſubiectum: ſicut .n. inter cecum ꝛ videns reſpectu canis abſolute datur medium per abnegationem: ꝛ reſpectu eiuſdē poſt nonū diem non datur medium. Canis .n. ante nonū diem nec ē cecus nec vidēs: poſt nonū autē diē aut ē cecus aut vidēs. ita inter gratiā ꝛ culpā reſpectu hominis abſolute datur medium per abnegationem: ſed reſpectu hominis lapſi non datur medium: ꝛ ratio eſt: quia homo lapſus ſe habet ad hec vt ad priuationem ꝛ habitum: quoniā ex hoc quod peccauit ſubiectus eſt priuationi rectitudinis gratie. i. priuationi coniunctionis ad deū obiectum charitatis: qꝛ ex actuali conuerſione ab incommutabili bono quam peccādo habuit remanet quaſi habitualiter auerſio ab eodem qua obicem retinet: ꝛ impedimentum diuine infuſionis gratie: ꝛ propterea opus eſt ſpeciali beniuolentia dei quo ad hunc effectum: q eſt gratia gratum faciens: qm̄ opus eſt beniuolentia auferēte ꝓuationē illā: ꝓuatio aūt non aufert niſi oppoſitū h̄itū: vñ error nullus in ꝓceſſu lr̄e ē. Ad obiectionē aūt in oppoſitum dicatur: ꝙ nō ē eadem rō in nobis ꝛ deo: qꝛ remiſſio

ꝛ imutabilis: ſꝫ q̄tū ē ad effectū quē nobis iprimit q̄nqꝫ interrūpiť: put. ſ. ab ipo q̄nqꝫ deficim⁹: ꝛ q̄nqꝫ iteꝝ recuperamus. Effect⁹ autē diuine dilectiōis i nobis q ꝑ pctm̄ tolliť ē gr̄a q̄ hō ſit dign⁹ vita eterna: a q̄ pctm̄ mortale excludit. ꝛ iō nō poſſet intelligi remiſſio culpe ſi nō adeſſet infuſio gratie. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ plus req̄riť ad hoc ꝙ offendenti remittať offēſa q̄ ad hoc ꝙ ſimpliciter aliq̄s nō offēdēs nō habeať odio. Pōt .n. apḋ hoīes cōtingere: ꝙ vnus hō aliquem

nr̃a pōt ee̾ ex pte remittentis ſolum: poſſum.n. pſeuerāti nimio parcere: ſed remiſſio dei opʒ ꝙ ſit ex parte eius cui remittit̃: qm̄ abominabilis ē dn̄o ipſi⁹ ⁊ ipietas ei⁹: ⁊ ꝓpea oʒ illū mutari ab ipſa ꝑuatiōe ad habitū oppoſitū: ſi.n. ad rectitudinē nālē ſolū reduceret̃ adhuc impi⁹ remaneret ꝑꝑ obicē oppoſitū charitati diuine nō ablatū qui non erat in eo: quum eſſet in rectitudine nāli ante caſū.

⸿ In eodem 2° arti. dubiuʒ occurrit an gratia gratū faciēs ita exigat̃ ad iuſtificationē impij ꝙ impoſſe ſit ꝑ quācūqʒ potētiā aliter iuſtificari impiū. Scotus nāqʒ in 2° ſen. diſ. 28. ⁊ in 4° diſ. p̊ᵃ. q. 6. ⁊ in. 14. di. q. i. ⁊ di. 16. q. 2. tʒ ꝙ de potētia abſoluta dei pt iuſtificari ipius abſqʒ gr̃e dono habituali. Auctor aūt i in h̄ articulo tʒ oppoſitū: dū i corꝑe articuli dic̃ ꝙ nō poſſet intelligi remiſſio culpe ſi nō adeſſet infuſio gr̃e: cōſtat .n. ꝙ ſi eēt poſſe ſm pōm abſolutā: qd̄ poſſet itelligi: fūdamētū Scoti ē: qꝛ hō poſt cōmiſſū pctm̄ dr̃ pctōꝛ ex ſolo reatu. ſ. obligatiōe ad penā ꝑ actū diue volūtatis. Ex hoc .n. ſeqr̃ ꝙ hō pōt trāſire de ſtatu obligatiōis ad ſtatū nō obligatiōis ex h̄ ſolo ꝙ diua volūtas ab eterno ordinaſſet ſorte: ꝗ heri peccauit eē obligatū pene vſqʒ ad primaʒ horā diei craſtine excluſiue. ſtati.n. adueniēte illa hora n̄ eēt amplius obligatus ad penā: ac ꝑ h̄ nō eēt i pctō mortali abſqʒ ifuſiōe gr̃e ⁊ mutatiōe aliq̄ in deo. Probat aūt ꝯnē ſuā duplr. p̊ ſic. gr̃a ⁊ culpa nō ſūt imediate oppoſita ſm ſe: nec ꝑ ꝯpationē ad potētiā facientis. ꝗ pōt de culpa trāſiri abſqʒ gr̃a. añs quo ad primā ptē pʒ: qꝛ daẗ mediū. ſ. ſtatus innocētie. Quo ad 2ᵐ vō qꝛ q̄lēcūqʒ potuit de⁹ facere volūtatē talē ꝑdiſſe pōt reparare poſtq̄ꝫ peccauerit. 2° ſic pctō repugnāt duo. ſ. gr̃a ⁊ rectitudo nālis ſine gr̃a. ꝗ ꝑ qdlibet eoꝝ excludit̃: nō ꝗ exigit̃ gr̃a. Multa alia affert: ſʒ i his ꝯſiſtit tota vis: ex qb⁹ vult n̄ ſolū ꝙ ſine gr̃e infuſiōe: ſʒ ſine ēt rectitudis nāl' reſtōne ſola dei voˡᵉ n̄ obligāte eū q peccauit ad clpā pt fieri remiſſio de pō dei abᵗᵒ.

⸿ Ad euidētiā hui⁹ difficultatis nō opʒ alia iacere fundamēta: ſʒ recolēda ſunt: q̄ ſupius in tractatu de macula dicta ſunt: ⁊ aduertēdū ē: ꝙ vt magiſter in. 18. di. 4. ſen̄ dicit ⁊ bn̄: ꝓportiōaliter ſe hʒ peccatoꝛ dū peccat actu: ⁊ dū peccatoꝛ remanet: qꝛ dū peccat actuali auerſiōe a bō charitatis obto malus fit: dū pctōꝛ manet auerſiōe derelicta mal⁹ ē: ⁊ qm̄ auerſio ab icōmutabili bono ⁊ ꝑuatio rectitudinis charitatis debite i actu 2° auerſio d̾relicta ē ꝑuatio hītualis ꝯuerſiōis ad deū obm charitatis: ⁊ nō ē pura negatio tal' ꝯuerſiōis: qm̄ hec n̄ ē effcūs pcī: ⁊ ſtat cū inocentia: ſʒ ē ꝑuatio ꝓprie ⁊ ſtricte ⁊ ſūpta ꝑ negatiōe boni d̾biti qn̄ oʒ eē. ex hac ꝑuatiōe q̄ n̄ ē eē nec eē pōt a deo: cū ſit malū culpe formalr̃ ꝑ modū hit̃: pctōꝛ poſt pctm̄ ꝯmiſſū ē formalr̃ pctōꝛ: ⁊ hec ꝑuatio ē termin⁹ a quo in iuſtificatiōe ipij ꝑ modū ꝯrij: vt in arti. ꝓcedēti auctoꝛ dixit. Et

aliū nec diligat: nec odiat: ſʒ ſi euʒ offendat: ꝙ ei dimittat offenſaʒ: h̄ nō pt ꝯtingere abſqʒ ſpāli beniuolētia. Beniuolentia autē dei ad hoiem reparari dr̃ ꝑ donū gr̃e. ⁊ iōlʒ hō añq̄ꝫ peccet potuerit eē ſine gr̃a: ⁊ ſine culpa: tn̄ poſt pctm̄ nō pōt eē ſine culpa: niſi gr̃aʒ habeat. ⸿ Ad ſcōm dōʒ: ꝙ ſicut dilectio dei nō ſolū cōſiſtit in actu volūtatis diuie: ſed ēt iportat quēdā gr̃e effectū: vt ſupra dictū ē. ita ēt ⁊ hoc qd̄ ē deuʒ nō iputare pctm̄ hōi iportat quēdā effectū in ipſo cui pctm̄ nō iputat̃: ꝙ.n. alicui nō iputetur pctm̄ a deo ex diua dilectiōe ꝓcedit. ⸿ Ad tertiū dōm: ꝙ ſic aug. dicit in li. de nuptijs ⁊ cōcupiſcētia. Si a pctō deſiſtere hoc eēt nō hr̃e pctm̄: ſubiceret vt h̄ moneret ſcriptura. Fili peccaſti: nō adijcias iterū: hoc aūt nō ſufficit: ſʒ addit̃. Et de priſtinis dep̄care: vt tibi remittantur: tranſit.n. pctm̄ actu: ⁊ remanet reatu: vt ſupra dictuʒ eſt. ⁊ iō cuʒ aliqs a pctō vnius vitij trāſit i pctm̄ ꝯrij vitij: deſinit qdē hr̃e actū p̄teriti: ſʒ nō deſinit habere reatū: vn̄ ſimul

ex h̄ pʒ: ꝙ qꝛ nō pt itelligi remiſſio culpe niſi adueniēte ꝯuerſiōe ad deū charitatis obm: q̄ eſt effcūs formalis charitatis: iō nō ē intelligibile ꝙ fiat remiſſio culpe abſqʒ infuſiōe gr̃e. Ad obā dr̄ i oppoſitū dr̃: ꝙ Scot⁹ errauit i radice errore magno ponēs hoieʒ poſt pctm̄ eē formalr̃ pctōrē ꝑ relationeʒ rōnis ꝯntē act⁹ volūtatis diuine. Cōſtat nāqʒ ꝙ eē in peccato mortali ē eē in malo culpe. ꝗ nō ē eē in ſola oblōne ad penā ꝑ actū diuie volūtatis: nā h̄ eſt eē i malo pene: vn̄ nō ē mirū ꝙ errauit in ꝯñtib⁹. Ad illā dt ꝓpōnē q̄lēcū qʒ pōt de⁹ facere volūtatē: rn̄ det̃ concedēdo ad bonū ſenſuʒ ſicut pt virginē reparare: ſʒ negat̃ iſta ſeq̄la ꝯ quā n̄ cogitauit ſcot⁹. ſ. hō lapſus ē repat⁹ ad rectitudinē nālē ſine gr̃a gratū faciēte. ꝗ n̄ ē i pctō mortali. ſtat nāqʒ ꝙ p̊ᵃ ꝑuatio rectitudinis nālis ſit expulſa: ⁊ ſcōa. ſ. rectitudinis charitatis remāſerit: ac ꝑ h̄ remāſerit obex charitati: ꝗ nō erat in hoīe añq̄ꝫ laberet̃. Jam.n. dcm̄ eſt: ꝙ pctm̄ mortale includit talē ꝑuationē: imo hec ꝑncipalr̃ ꝯſtituit pctm̄ mortale. Patēt hec oīa ſi ponamus ꝙ hō in naturalibus creatus nō peccauerit deuiando a nāliū p̄ceptoꝝ rectitudine: ſed deuiādo a p̄ceptis fidei: tunc apparet ⁊ ꝙ cū rectitudine nāliū ſtat pctm̄ mortale: ⁊ pctm̄ mortale ex oppoſitiōe ad charitatis rectitudinē ꝑncipalr̃ ſumit̃. vn̄ pʒ rn̄ſio ad oīa: qꝛ falſum eſt: ꝙ pctō mortali opponat̃ tā rectitudo nālis q̄ꝫ gr̃a proprie loquendo: q.n̄. rectitudo nālis non niſi alicui mortali. ſ. contra precepta naturalia directe opponit̃ ⁊ etiā imꝑfecte: qꝛ plus priuat mortale q̄ꝫ rectitudine nāli: hʒ.n. ſe rectitudo nālis ad gratiam ⁊ culpā: nō vt tertiū oppoſitū: aut mediū ꝑ participationeʒ: inter que eſt mutatio: ſed vt mediū per abnegationē: quia neutrū includit: ⁊ cū vtroqʒ ſtat: vt patet in angelis ſi nō peccauerunt niſi per reſpectum ad ea que ſunt gratie. ⁊ h̄ dico formaliter non curādo de effectu: quo ex peccato punitur peccator in naturalibus: nec fallaris in hac re tranſcēdendo de rectitudine naturali ad innocētiam: quaſi ꝓ eodē vtendo eiſdem. nam magnus eſſet error: qꝛ lapſus nulla potentia poteſt reſtitui ad innocētiā: qꝛ non fieri poteſt ꝙ nō peccauerit: repugnat enim innocētie peccaſſe: quāuis reſtitui poſſet ad rectitudinē naturalem: vnde ſi reſtitueretur ad talem rectitudinem abſqʒ gratia: adhuc eſſet: vt dcm̄ eſt: in pctō mortali ꝑꝑ illam auerſionē derelictam: que ſola gratia aufertur: que non eſt cōpoſſibilis innocentie: nec eſt in homine in puris naturalibus.

⸿ In reſponſione ad ſecūdū in eodē ſecundo articulo aduerte hoc argumētū eē radiceʒ fantaſie ſcotice in. 14. diſ. 4. aſſerētis Augu. ſup hoc pſalmo videre ingt deū pctā ē ad penā imputare. Auertere aūt faciē a peccatis ē ad penā ea nō reſeruare. Et nota q̄ꝫ profunde auctor hoc eradicet cuʒ exēplis ⁊ ſilibus inductis a Scoto ibidem: dum

dicit ꝙ dilectio dei qua nos diligit non conſiſtit in ſolo actu dilectionis ſed in effectu: ⁊ qm̄ non imputatio ex dilectione ꝓuenit effectum opʒ in nobis ponere huiuſmoi non imputationis: ⁊ ꝑ hoc excludit duo. primo ꝙ lʒ voluntas diuina diplr poſſit comparari ad creaturam.ſ. vt obʒ ⁊ vt effectus: ē .n. ab ea ⁊ volita ⁊ facta: ⁊ eſſe volituʒ ꝓcedat eſſe factum: qꝛ illud eſt eternū hoc temporale; nihil tn̄ eſt volitū ⁊ nō factum ab eo qui qcunqʒ voluit fecit: et cuʒ ois volitio dilectio queda ſit: nihil eſt dilectū niſi cuʒ effectu: ac ꝑ hoc ſortes qui peccauit ſi ē a deo dilectus et nō imputet ei peccatum: effectuʒ opʒ aliquem in eo ponere hui⁹ voluntatis diuine: ⁊ ſm̄ hūc effectum dicitur de⁹ auertere faciem a peccatis ⁊ non reſeruat ea ad penaʒ. ſecundo ꝙ non ē ſimile de dilectione ⁊ nō ipuputatione hois ⁊ dei: quia hūna cōſiſtit in ſolo actu diligentis ⁊ non imputantis diuina nō.

¶ Art. III.

In articulo tertio eiuſdem qō

hʒ reatū vtriuſqʒ peti: non .n. pctā ſunt ſibi cōtraria ex parte auerſionis a deo ex qua parte peccatum reatum habet.

¶ Utrū ad iuſtificationem impij requiratur motus liberi arbitrij. Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ ad iuſtificationē ipij nō reqrat mot⁹ liberi arbitrij. Uident⁹.n. ꝙ ꝑ ſacrm̄ baptiſmi iuſtificant pueri abſqʒ motu liberi arbitrij: ⁊ ēt interdū adulti. Dicit.n.aug.in.iiij. ꝯfeſ. ꝙ cū qdā ſuus amicus laboraret febrib⁹: iacuit diu ſine ſenſu in ſudore letali: ⁊ dū deſperaret baptizat⁹ ē neſciēs: ⁊ renat⁹ ē: qđ fit ꝑ grāʒ iuſtificātem: ſʒ de⁹ potētiā ſuaʒ nō alligauit ſacris. ḡ ēt pōt iuſtificare hoiem ſine ſacris abſqʒ oi motu liberi arbitrij. ¶ Preterea. In dormiēdo hō nō hʒ vſum rōnis ſine quo nō pōt eē mot⁹ liberi arbitrij: ſʒ Salamon in dormiēdo ꝯſecut⁹ ē a deo donum ſapiētie: vt habet.iij. Regū.iij. ⁊.ij. Paral.i. ḡ ēt pari rōne donū grē iuſtificātis qnqʒ datur hoi a deo abſqʒ motu liberi arbitrij. ¶ Preterea. Per eandeʒ cām grā ꝓducit in eē: ⁊ ꝯſeruat. Dicit.n.aug. .viij. ſup Gen̄.ad litterā: ꝙ ita ſe dʒ hō ad deum ꝯuertere: vt ab illo ſemꝑ fiat iuſtus: ſʒ abſqʒ motu liberi arbitrij gratia i hoie cōſeruat. ergo abſqʒ motu liberi arbitrij pōt a pricipio infundi. ¶ Sed ꝯ eſt qđ dicit Joā.vi. Ois q audit a patre: ⁊ didicit venit ad me. ſʒ diſcere non eſt ſine motu liberi arbitrij: adiſcens.n. cōſentit docenti. ergo nullus venit ad deū ꝑ grām iuſtificantē abſqʒ motu liberi arbitrij. Rñdeo dōm: ꝙ iuſtificatio ipij fit deo mouēte hoieʒ ad iuſtitiā: ipſe.n.ē q iuſtificat ipiuʒ: vt dr̄ Ro.iij. Deus aūt mouet oia ſm̄ modum vniuſcuiuſqʒ ſicut in nālib⁹ videmus: ꝙ alr̄ mouent ab ipſo grauia: ⁊ aliter leuia pp̄ diuerſitaʒ nām vtriuſqʒ. vñ ⁊ hoiem ad iuſtitiā mouet ſm̄ ꝯditionem nāe humane: hō aūt ſm̄ ꝓpriā nāʒ hʒ ꝙ ſit liberi arbitrij. ⁊ idō i eo q hʒ vſum liberi arbitrij nō fit motio a deo ad iuſtitiaʒ abſqʒ motu liberi arbitrij: ſed ita infundit donū grē iuſtificātis: ꝙ ēt ſimul cū hoc mouet liberꝫ arbitriuʒ ad donū grē acceptāduʒ in his q ſunt huius motionis capaces. ¶ Ad primū ḡ dicendū: ꝙ pueri nō ſūt capaces motus liberi arbitrij. ⁊ idō mouent a deo ad iuſtitiā ꝑ ſolā informationē aie ipſoꝝ. hoc aūt nō fit ſine ſacro. qꝛ ſicut pctm̄ originale a quo iuſtificatur nō ꝓpria voluntate ad eos peruenit: ſed per carnalem originē: ita etiam ꝑ ſpiritualem regenerationeʒ a xp̄o in eos gratia deriuat. Et eadeʒ rō eſt de furioſis ⁊ amētibus: q nunq̄ vſuʒ liberi arbitrij habuerunt: ſed ſi quis aliqn̄ habuit vſum liberi arbitrij: ⁊ poſtmodū eo careat: vel ꝑ infirmitatē: vel ꝑ ſomnū nō ꝯſequtur grām iuſtificanteʒ ꝑ baptiſmū exteri⁹ adhibitū: aut ꝑ aliqđ aliud ſacrm̄: niſi prius habuerit ſacrm̄ in ꝓpoſito qđ ſine vſu liberi arbitrij nō contingit: ⁊ hoc mō ille de quo loquit aug. renatus fuit: qꝛ ⁊ prius ⁊ poſtea baptiſmū acceptauit. ¶ Ad ſecundū dicendū: ꝙ ēt Salomon dormiendo nō meruit ſapientiā: nec accepit. ſed in ſomno declaratuʒ eſt ei ꝙ propter precedens deſiderium ei a deo ſapientia infunderetur. vnde ex eius ꝑſona dicitur Sapientie. vij. Optaui: ⁊ datus eſt mihi ſenſus. Uel poteſt dici ꝙ ille ſom

nis iijᵉ. adiecte ꝙ actus liberi arbitrij eius qui iuſtificatur concurrens ad iuſtificationeʒ impij nō ſic cōcurrit ꝙ iuſtificatio ſine eo fieri nequeat: vt patet in pueris ⁊ amētibus ex reſponſione ad primum: qbus ſufficit meritū Jeſu chriſti: ⁊ quando cōcurrit nō vno modo cōcurrit: nā quandoqʒ concurrit ſimultaneus: ⁊ hoc eſt regulare: ⁊ eſt motus acceptātis gratiam: vt in littera dicit: quod non intelligas ſic: quaſi gratia ſit obiectum illius actus: qui ſit acceptatio: ſed in actu exercito: qa .ſ. eſt motus liberi arbitrij exercētis acceptationem gratie: exercetur enim hic per hoc ꝙ voluntas mouetur in deum principiuʒ gratie in remiſſionem peccatorū amando ipſum cum deteſtatione offenſe ſue quandoqʒ concurrit preueniens vt i dormientib⁹: vel non ſubſiſtentibus: vt in reſponſione ad primum dicitur. Et ſcito ꝙ ſi diligenter inſpiciam⁹ vim rationis aſſignate in littera.ſ. ꝙ deus mouet omnia ſuauiter: ac per hoc capaces liberi arbitrij per liberum arbitrium videbimus

nus nõ fuit nãlis: ſed ſomnus ꝓphetie ſm ꝙ dicit Numeri .xij. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi: per ſomnum: aut in viſione loquar ad eum. In quo caſu aliqs vſuz liberi arbitrij hz. Et tñ ſciẽdũ ẽ ꝙ nõ eſt eadẽ rõ de dono ſapiẽtie: ⁊ de dono grẽ iuſtificantis. naz donũ grẽ iuſtificãtis ꝑcipue ordinat hominez ad bonũ: qḋ eſt obz volũtatis: ⁊ iõ ad ipz mouet hõ ꝑ motũ volũtatis: qꝛ ẽ mot⁹ liberi arbitrij: ſz ſapiẽtia pficit intellꝫm q ꝑcedit volũtatẽ: vñ abſqz ↄpleto motu liberi arbitrij põt itellect⁹ dono ſapiẽtie illuminari: ſicut ẽt videmus ꝙ in dormiẽdo aliq̃ hoibus reuelãt. ſic dr̃ Iob. xxxiij. Qñ irruit ſopor ſup hoies: ⁊ dormiũt in lectulo: tũc aperit aures viroꝝ: ⁊ erudiẽs eos inſtruit diſciplinã. ¶ Ad tertiuz dõz: ꝙ in ifuſiõe grẽ iuſtificãtis ẽ q̃dã trãſmutatio aie hũane. ⁊ iõ reqrit mot⁹ ꝓpri⁹ aie hũane. vt aia moueat ſm modũ ſuũ: ſz ↄſeruatio grẽ ẽ abſqz trãſmutatiõe: vñ nõ reqrit aliqs mot⁹ ex parte aie: ſz ſola cõtinuatio influxus diuini.

¶ Utrũ ad iuſtificationẽ ipij reqrat mot⁹ fidei. Art. IIII.

Ad q̃rtuz ſic ꝓcedit. Ur ꝙ ad iuſtificationẽ ipij nõ reqrat mot⁹ fidei. Sic. n. ꝑ fidem iuſtificat hõ. ita ẽt ⁊ ꝑ q̃dã alia. ſ. ꝑ timorez: de quo dr̃ Eccl. Timor dñi expellit peccatũ: nã q ſine timore ẽ. nõ poterit iuſtificari: ⁊ itez ꝑ charitatẽ ſz illḋ Luc. vij. Dimiſſa ſunt ei pctã multa qm̃ dilexit multũ. ⁊ itez ꝑ hũilitatẽ ſz illud Iac. iiij. Deus ſupbis reſiſtit: hũilib⁹ ãt dat grãm: ⁊ itez per miãm ſm illud ꝓuer. xv. Per miãm ⁊ fidẽ purgantur pctã. Non ḡ magis mot⁹ fidei reqrit ad iuſtificationẽ ipij q̃z mot⁹ ꝑdictaꝝ ꝟtutũ. ¶ Preterea. Act⁹ fidei non reqrit ad iuſtificationẽ: niſi inq̃ztuz ꝑ fidẽ hõ cognoſcit deũ: ſz ẽt alijs modis põt hõ deũ cognoſcere. ſ. ꝑ cognitionẽ nãlez. ⁊ ꝑ donũ ſapiẽtie. ḡ nõ reqrit actus fidei ad iuſtificationem impij. ¶ Preterea. Diuerſi ſũt articuli fidei. ſi igit act⁹ fidei reqrat ad iuſtificationẽ ipij: vr̃ ꝙ oporteret hoiez: qñ prio iuſtificat: de oib⁹ articulis fidei cogitare: ſz hoc vr̃ icõueniẽs: cũ talis cogitatio lõgã tpis morã reqrat. ḡ vr̃ ꝙ act⁹ fidei nõ reqratur ad iuſtificationez impij. ¶ Sed ↄ eſt qḋ dr̃ Ro. v. Iuſtificati igit ex fide pacẽ habeamus ad deũ. ¶ Rñdeo dõz: ꝙ ſicẽ dcẽz ẽ: mot⁹ liberi arbitrij reqrit ad iuſtificationẽ ipij ſz ꝙ mẽs hois mouet a deo: de⁹ aũt mouet aiam hois ↄuertendo eã ad ſeipm. vt dr̃ in ps. ſz aliã lr̃am. Deus tu ↄuertẽs viuificabis nos. ⁊ iõ ad iuſtificationẽ ipij reqrit mot⁹ mentis quo ↄuertit in deũ. Prima ãt ↄuerſio in deũ fit ꝑ fidẽ ſz illḋ ad Heb. xi. Accedẽtẽ ad deuz oz credere qꝛ ẽ. ⁊ iõ mot⁹ fidei reqrit ad iuſtificationẽ impij. ¶ Ad primũ ḡ dõz: ꝙ motus fidei nõ ẽ pfect⁹ niſi ſit charitate iformat⁹: vñ ſimul in iuſtificatiõe ipij cũ motu fidei eſt ẽt mot⁹ charitatis: mouet aũt liberũ arbitriũ in deuz ad hoc ꝙ ei ſe ſubijciat: vñ ẽt concurrit act⁹ timoris filialis. ⁊ act⁹ humilitatis. Cõtingit. n. vnum ⁊ eũdẽ actũ liberi arbitrij diuerſaruz ꝟtutuz eẽ ſz ꝙ vna iperat: ⁊ alia ipat: ꝓut. ſ. act⁹ ẽ ordinabilis ad diuerſos fines. Actus autem miẽ operat circa pctm̃ ꝑ modũ ſatiſfactiõis. ⁊ ſic ſeqtur iuſtificationẽ: vel ꝑ modũ ꝑpatiõis inq̃ztũ miſe-

hiimus ꝙ quando contingeret adultum mentis compotem vigilantem ac conſcium ſuſcipere ſacramentum abſqz actuali deuotione ſimultanea cum ſacramento: q̃uis precedens fuerit deuotio: nõ infunditur tunc gratia: ex quo enĩz deus infundendo gratiam iuſtificantẽ ſimul mouet liberuz arbitrium: ſi liberum arbitrium non ſimul mouetur: conſequens ẽ ꝙ gratia non ifundatur: nec ẽ ſimile in amẽtibus ⁊ dormiẽtibus inſenſibilr conſtitutis: quoniã conditio ſtatus taliũ facit vt ſuauiter moueant abſqz motione liberi arbitrij ſimultanea. Et ſi inſtetur ergo ſi poſt precedentẽ deuotionez euagetur quis i ſuſceptionem ſacramenti obicem gratie ponit: ⁊ ↄſequenter peccat mortaliter: reſpondetur ꝙ qꝛ motio liberi arbitrij ſimultanea gratie infuſioni inſerentis dei opus eſt: ⁊ non habere illam eſt ſignum non ſuſcipiẽdi gratiam: conſequens ẽ ꝙ idez ſit iudiciuz de tali motione ⁊ gratie infuſiõe: vnde ſicut euagatio nõ ponit obicem gratie: ita nec dcẽ mo-

tioni: nec ẽ peccatum mortale: ſz ſi per adueniens ſacramẽtum non reducatur euagatus ad actum liberi arbitrij actualiter tendentis in deum iuſtificatorem: manifeſtum eſt: ꝙ non fit iuſtificatio impij tunc per gratie infuſionem: nec tamen oportet ꝙ peccet quis propterea mortaliter: ſz priuatur fructu ſacramẽti per obicẽ quẽ habet: ⁊ ſi tunc non ponat illuz de nouo: vt patet de eo qui diligenter ⁊ non ſufficienter ſe diſcuſſit: ⁊ hec ſunt valde notanda: non vt ſciamus: ſed vt diſcutiam⁹ nos met ipſos.

¶ Arti. IIII.

In articulo q̃rto eiuſdem q̃õnis in reſpõſione ad primum ſato nouitie ꝙ miſericordie actus ſimultaneus in iuſtificatione impij in littera poſitus prout clauditur in dilectione proximi: eſt ille de quo ſcriptuz eſt. Miſerere anime tue placens deo. Comprehẽdor eniz ego ſub dilectione proximi: qui teneor diligere proximum ſicut me ipſum.

℄ Articulus. Quintus.

In articulo 5° eiuſdē q. dubiuꝫ occurrit de op/
poſitiōe iuſtitie ⁊ culpe terminoꝝ iuſtificatio
nis ipij. qm̄ ſuꝑ hoc magna ꝯtrouerſia vr̄. ⁊ tn̄
fundat quodāmō totā prītē doctrinā. Scotus
igiṫ in 4° diſt.
14. q. i. probat
dupl'r gratiaꝫ ⁊
culpā nō oppōi
formal'r. p° qa
vni grē vna tm̄
priuatio ꝑ ſe op
ponitˀ: ſꝫ grā eſt
vna: ⁊ priuatio
culpe eſt multi
plex diuerſarū
rōnū: vt pꝫ de
tāta diuerſitate
pctōꝝ. g̃. Scdo
qꝛ agēs potens
effectiue vel de
fectiue ſuꝑ vnū
oppoſitoꝝ pōt
eodē mō ſuper
nō eē alterius:
ſed hō pōt ſuꝑ
eē culpe effecti/
ue vel defecti/
ue: ⁊ nō pōt ſuꝑ
nō eſſe grē: qꝛ n̄
eē grē eſt nihil
ad qḋ creata po
tētia nō ſe extē
dit. g̃ nō ſūt for
mal'r oppoſita.
℄ Ad euidētiaꝫ
hoꝝ ſciendū ē:
ꝙ de culpa ⁊ ḋ
grā dupl'r loquiˀ
poſſumus. ſ. in
actu ⁊ 2° in actu
.ſ. peccati mor/
talis ⁊ ī actu in
formato gratia
⁊ ſic claꝝ eſt ꝙ
opponuntˀ for/
maliter ꝑ quā
to rectitudo ac
tus charitatis:
⁊ obligtas pec/
cati mortal' op
ponuntˀ forma
liter oppoſitio/
ne priuatiua: ⁊
hoc iam proba
tum eſt ex hoc
ꝙ peccatū mor
tale directe eſt
trāſgreſſio pre/
cepti charitatis: quo nihil diuine amicitie equandū eſt.
⁊ ſic non eſt preſens queſtio: quoniam de culpa remanen
te poſt actum ⁊ habitu gratie loquimur. Alio ergo modo
poſſumus loqui de culpa ⁊ gratia .i. de macula qua pecca
tor poſt peccatum dicitur peccator ⁊ gratia .i. dono habi/
tuali quo formaliter eſt quis gratus deo: nō curādo nūc
de diſtinctione inter gratiam charitatem ⁊ ſibi neceſſario
connexa: ⁊ ſic eſt ſermo preſens: ⁊ dicimus ꝙ gratia ⁊ cul
pa ſunt formaliter oppoſita priuatiue: ſicut tenebra ⁊ lu
men: quod probatur ex hoc: ꝙ auerſio ab incōmutabili
bono: qua formaliter peccator poſt actum dicitur pecca/
tor ⁊ auerſus a
deo charitatis
obiecto contra
riatur directe ꝑ
uatiue conuer/
ſioni ad deum
charitatis obie
ctum. Conſtat
autem ꝙ culpa
⁊ gratia hec im
portant. ſ. auer/
ſionem ⁊ ꝯuer/
ſionem hmōi.
ergo ⁊c̄. Ad pri
mam obiectio/
nem Scot ha
bes reſpōſionē
in littera ex ar
ticulo p̄mo hu
ius queſtionis
in reſponſione
ad primū ꝙ ſi
cut terminˀ ad
quem iuſtifica
tionis eſt vnus
.ſ. iuſtitia meta
phorice dicta:
ita terminus a
quo iuſtitia ſeu
iniquitas: ⁊ i ħ
cōuenit oē pec
catum: vnde di
citur ꝙ ꝑuatio
culpe pōt dupli
citer ſumi. ſ. i or
dine ad cāꝫ ſuā
.ſ. conuerſionē
ad cōmutabile
bonū: ⁊ ſic non
eſt vnius: ſꝫ di/
uerſaꝝ rōnum
ſuꝑta ſpecificaꝫ
diuerſitatē pec
catorum. Alio
mō ſm̄ cōeꝫ rō
nē auerſiōis ab
icōmutabili bo
no: ⁊ ſic eſt vna
vnius. ſ. rōnis:
vnde oīa pecca
ta mortalia cō/
ueniunt ex par
te auerſionis: ⁊
nō multiplicāt
auerſionem ex hac parte: ſed intendunt eam ſicut appoſi
tio impedimentorum in medio augent elongationem a
lumine: ⁊ qꝛ culpa eſt formaliter oppoſita gratie inquan/
tū eſt priuatio conuerſiōis ad deum: vt dictū eſt: ideo ne/
gatur ꝙ culpa vt priuatiue oppoſita gratie non ſit vna.
Ad 2ᵐ poteſt primo negari maior ⁊ dici: ꝙ ſufficit poſſe
in nō eſſe

ricordes miaꝫ ꝯſequuntˀ: ⁊ ſic
ēt pōt p̄cedere iuſtificationeꝫ:
vel ēt ad iuſtificationē ꝯcurre
re ſimul cū p̄dictis v'tutibˀ ſm̄
ꝙ mīa icluditˀ in dilectiōe ꝓxi
mi. ℄ Ad ſcōm dōm: ꝙ ꝑ co-
gnitioneꝫ nālem hō nō ꝯuertitˀ
in deū inq̄ꝫtum ē obm̄ beatitu
dinis ⁊ iuſtificatiōis cā. vn̄ ta/
lis cognitio nō ſufficit ad iuſti/
ficationē: donū āt ſapiētie pre
ſupponit cognitioneꝫ fidei: vt
ex ſupra dictis pꝫ. ℄ Ad terti/
um dōm: ꝙ ſicut apl's dicit ad
Ro. iiij. Credēti in eū q iuſtifi
cat impiū reputabitˀ fides eius
ad iuſtitiā ſm̄ ꝓpoſituꝫ gratie
dei. Ex quo pꝫ ꝙ in iuſtifica/
tione ipij reqritur actus fidei
quantū ad hoc ꝙ hō credat de
um eē iuſtificatorē hominum
per myſterium chriſti.

℄ Utrū ad iuſtificationē impij
requiratˀ motus liberi arbitrij.
in peccatū. Art. V.

Ad quintum ſic ꝓcedi
tur. Videtˀ ꝙ ad iu/
ſtificationē ipij non
reqratˀ motus liberi
arbitrij in pctm̄. Sola. n. chari
tas ſufficit ad ḋletionē pcti ſꝫ
illud Prouer. x. Uniuerſa de
licta operit charitas: ſed chari
tatis obm̄ nō eſt pctm̄. g̃ nō re
qritˀ ad iuſtificationeꝫ ipij mo
tus liberi arbitrij in peccatuꝫ.
℄ Preterea. Qui in anterio
ra tendit ad poſteriora reſpice
re nō dꝫ: ſꝫ illḋ apl'i ad Phil.
iij. Que qdē retro ſunt oblini
ſcens: ad ea vo q̄ ſūt priora ex
tendēs me ipm̄: ad deſtinatuꝫ
ꝑſequor brauiū ſuꝑne vocatio
nis. ſꝫ tendēti in iuſtitiā retror/
ſuꝫ ſunt pctā p̄terita. g̃ eoꝝ dꝫ
obliuiſci: nec in ea ſe dꝫ extēde
re per motum liberi arbitrij.
℄ Preterea. In iuſtificatiōe
ipij nō remittitˀ vnū pctm̄ ſine
alio. ipiū. n. ē a deo dimidiam
ſperare veniā. ſi igitˀ i iuſtifica
tione ipij oporteret liberū arbi
triū moueri ꝯ pctm̄: oporteret
ꝙ de oībus peccatis ſuis cogi
taret: qḋ vr̄ incōueniēs: tuꝫ qꝛ
reqreretˀ magnū tpˀs ad hmōi
cogitationē: tuꝫ ēt qꝛ pctōrum
quoꝝ ē hō oblitˀ veniā hr̄e nō
poſſet. g̃ motˀ liberi arbitrij in
pctm̄ nō reqritˀ ad iuſtificatio/
nē ipij. ℄ Sꝫ ꝯ ē qḋ dr̄ in p̄s.
Dixi cōfitebor' aduerſuꝫ me i
iuſtitiā meaꝫ dn̄o: ⁊ tu remiſi
ſti ipietatē pcti mei. ℄ Reſpō
deo dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē:
iuſtificatio ipij eſt qdā motus
quo humana mēs mouetur a
deo a ſtatu pcti i ſtatū iuſtitie:
oꝫ igitˀ ꝙ hūana mēs ſe habeat
ad vtrūqꝫ extremoꝝ ſꝫ motuꝫ
liberi arbitrij: ſicut ſe hꝫ corpˀ
local'r motū ab aliquo mouē/
te ad duos terminos motus:
manifeſtum eſt auteꝫ in motu
locali corpoꝝ ꝙ corpˀ motuꝫ
recedit a termīo a quo: ⁊ acce/
dit ad terminū ad quem: vnde
oꝫ ꝙ mens humana dū iuſtifi
catˀ ꝑ motū liberi arbitrij: rece
dat a pctō: ⁊ accedat ad iuſtiti

am: receſſus āt ⁊ acceſſus i mo tu liberi arbitrij accipiť ƀʒ dete ſtationē ⁊ deſiderium. Dicit .n. aug. ſup Joan. exponēs il lud. Mercenari⁹ āt fugit. Affe ctiones nr̄e mot⁹ aiarū ſūt leti cia ai diffuſio ē triſtitia ai fuga ē: pgrederis aio cum appetis: fugis aio cū metuis. Ꝙ pʒ igiť ꝙ in iuſtificatiōe ipij ſit mot⁹ liberij arbitrij duplex. Unus quo p deſideriū tēdat in dei iu ſtitiā: ⁊ alius quo deteſtetur pctm̄. ¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ ad eādē ꝓtutē ptiet pſeq vnū oppoſitoꝝ: ⁊ refugere aliud. ⁊ iō ſicͭ ad charitatē ptinet dili gere deū: ita ēt deteſtari pctā p q̄ aia ſepaꝛ a deo. ¶ Ad ſcđm dōʒ: ꝙ ad poſteriora nō dʒ hō regredi p amoreʒ: ſʒ q̄tū ad h̄ dʒ ea obliuiſci: vt ad ea non af ficiatur: dʒ tm̄ eoꝝ recordari p conſiderationem: vt ea deteſte tur: ſic .n. ab eis recedit. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ in tp̄e p̄cedēte iu ſtificationem oʒ ꝙ hō ſingula pctā q̄ cōmiſit deteſteť: quoꝝ memoriā hʒ: ⁊ ex tali ꝯſidera tione p̄cedēti ſubſeqť in aia q daʒ motus deteſtantis vlr oia pctā ꝯmiſſa: iter q̄ ēt icludunť pctā obliuioni tradita. q: hō in ſtatu illo eſt ſic diſpoſitus: vt ēt de his q̄ nō meminit ꝯterere tur ſi memorie adeſſent: ⁊ iſte mot⁹ ꝯcurrit ad iuſtificationē.

¶ Utruʒ remiſſio pctōꝝ debeat numerari iter ea q̄ requirunť ad iuſtificationē ipij. Ar. VI.

Ad ſextuʒ ſic pcediť. Uidetur ꝙ remiſſio pctōꝝ nō debeat nūe rari iter ea q̄ requirunť ad iuſtificationē impij. Suba .n. rei nō ꝯnumeraꝛ his q̄ ad rē requiruntur: ſicut hō nō dʒ ꝯnu merari aie ⁊ corpori: ſʒ ipſa iu ſtificatio ipij eſt remiſſio pctō rū: vt dcm̄ ē. ḡ remiſſio pecca toꝝ nō dʒ ꝯputari iter ea q̄ ad iuſtificationeʒ impij requirunť. ¶ Preterea. Idē eſt gr̄e infu ſio: ⁊ culpe remiſſio: ſicͭ idē ē illuminatio: ⁊ tenebraꝝ expul ſio: ſʒ idē non dʒ ꝯnumerari ſi bijpſi. vnū .n. multitudini op poniť. ḡ nō dʒ culpe remiſſio connumerari ifuſioni gratie. ¶ Preterea. Remiſſio pctōꝝ ꝯſeqtur ad motū liberi arbitrij in deū: ⁊ in pctm̄: ſicut effect⁹ ad cām: p fidē .n. ⁊ ꝯtritioneʒ remittunť pctā: ſʒ effectus nō dʒ ꝯnumerari ſue cauſe: q: ea q̄ ꝯnumeranť q̄ſi adinuicē ꝯdi uiſa ſunt ſimul nā. ḡ remiſſio culpe nō dʒ ꝯnumerari alijs q̄ requirunť ad iuſtificationē ipij. ¶ Sed ꝯ̄ ē ꝙ in enumeratiōe eoꝝ q̄ requirunť ad rē nō dʒ pre termitti finis q ē potiſſimū in vnoquoqʒ: ſʒ remiſſio pctōꝝ ē finis in iuſtificatiōe ipij. Dr̄ .n. Eſaie. xxvij. Iſte ē ois fru ctus: vt auferať pctm̄ ei⁹. ḡ re miſſio pctōꝝ dʒ ꝯnumerari in ter ea que requiruntur ad iuſti ficationem impij. ¶ Reſpon deo dicendū: ꝙ q̄tuor enume

---

in nō eſſe alterius dementorie: hoc .n. hō pōt ſup non eſſe gr̄e. Et rō iſtius tertij mēbri eſt q̄n alteꝝ oppoſitū ē ex al tiori principio pēdēs. 2° pōt negari minor p q̄to hō pt defectiue ſup nō eē gr̄e: q: deficiēdo ponit obicē diuine infuſioni: ⁊ ꝯſeruatiōi gr̄e in ſe: ad probationē de annihi lanōe plies di ctū ē: ꝙ gr̄a q̄n deſinit haberi non annihilať propter plures rōnes alias di ctas.

¶ In eodē qui to arti. nota dif ferentiam iter motū nālem ⁊ voluntatis: qđ in natura ideʒ numero ē mo tus localis quo accediť a termi no ad quē: ⁊ re cediť a termio a quo. In volū tate aūt: q: aia liter oʒ vtrūqʒ fieri: alter act⁹ ē cuius obʒ ē ma luʒ a quo aia p modū receden tis ſe hʒ: ⁊ alter cu⁹ obm̄ ē bo nū ad qđ aia p modū acceden tis ſe hʒ: ⁊ ppea i lr̄a dr̄ duplex motus liberi ar bitrij requiriť: al ter deteſtatōis mali: ⁊ alter af fectiōis ad bo nū: ex qb⁹ duo bus integraꝛ q̄ ſi vnus motus volūtatis a ma lo i bonū a cul pa ad iuſtitiaʒ gratie.

¶ In eodē arti. in rn̄ſiōe ad 3m aduerte ꝙ illō verbū oʒ ꝙ hō ſingula pctā q̄ ꝯmiſit ⁊c. nō ſi gnificat neceſſi tatē ſimplr̄ ad q̄ndā iuſtifica tionē: q: vnicuſ actus quo quis deteſtaꝛ vlr oē pctm̄ pp deū: ēt ſi tunc nolit cogitare d ſin gulis q̄ hʒ in memoria paratus cogitare tp̄e ꝯfeſſiōis ſuf ficit ad iuſtificationē impij: q̄n p̄ceptum de rememora tione in pticulari affirmatiuū eſt: ⁊ p ſemel tm̄ obligat .ſ. tp̄e confeſſionis abſolute loquēdo: ſed ſignificat neceſſi tatē nālis pgreſſus infirmitatis hūane de malo in bonū

iuſtitie gratuite per imperfecta bona .ſ. per ſingulares at tritiones peccatorum in vniuerſalem contritionem eoꝝ: paulatim .n. innatum eſt nobis moueri de extremo in ex tremum: hac enim noſtra conditione non obſtante po teſt abſqʒ huiuſmodi attritiōibus quis iuſtificari: vt de Paulo patet: ⁊ frequenter dei gratia operan te accidit in re pentinis cōuer ſionibus pecca torum q̄n in ve ritate conuer tuntur: vtrum autem p̄ter vni uerſalem cōtri tionem requira tur ſingularis d ſingulis contri tio non ſpectat ad preſentē lo cum: vbi de de teſtationibus p̄ cedentibus iu ſtificationē im pij ē ſermo. Cō ſtat autem has ſingulares dete ſtationes non eſſe contritio nes: q: nō ſunt informate cha ritate: ſed attri tiones: que vt ipſum nomen ſonant p̄cedūt generatiōis or dine contritio nem: prius eniʒ aliquid atteri tur q̄ contera tur.

¶ Artic. VI.

In arti cu lo ſex to i calce corpi articuli vbi di ciť ꝙ remiſſio pecatorū eſt cō ſumatio ſiue p uētio ad termi num huius mo tus qui eſt iuſti ficatio ipij du bium occurrit: tum q: iuſtitia vt in primo articulo dictū fuit: eſt terminus ad quem: in cuius conſecutione conſu matur iſte motus: tum q: expulſio termini a quo in nul lo motu habet rationem termini ad quem: vt patet indu ctiue. Conſtat autem ꝙ remiſſio peccatoꝝ eſt expulſio culpe: que eſt terminus a quo: ⁊ iſte eſt motus. ergo ⁊c.

rantur q̄ reqrunt̄ ad iuſtifica/
tionē ipij.ſ.gr̄e iſuſio:mot⁹ li/
beri arbitrij in deū p̱ fidem: τ
motus liberi arbitrij in pctm̄:
τ remiſſio culpe: cui⁹ ratio ē.
qꝛ ſicut dictuȝ eſt. iuſtificatio
eſt quidaȝ motus quo anima
mouetur a deo a ſtatu culpe in
ſtatum iuſtitie.in quolibet au/
tem motu quo aliquid ab alte
ro mouetur:tria requiruntur.
Primo qdem motio ipſi⁹ mo
uentis. Scđo motus mobilis.
τ tertio ꝯſumatio motus:ſiue
p̱uentio ad finē. Ex parte igit̄
motionis diuine accipit̄ gratie
infuſio:ex parte ꝟo liberi arbi
trij moti accipiunt̄ duo mot⁹
ipſius ſm̄ receſſum a termino
a quo: τ acceſſum ad terminū
ad quē. Cōſumatio aūt ſiue p̱
uentio ad terminū huius mo/
tus iportat̄ p̱ remiſſionem cul
pe:in hoc.n.iuſtificatio conſu
mat̄. ¶ Ad primū ergo dõm:
q̄ iuſtificatio impij dicit̄ eē ip
ſa remiſſio peccatoꝝ ſ̄z q̄ ois
motus accipit ſpēȝ a termino:
tn̄ ad terminū ꝯſequēdū mul/
ta alia reqrunt̄: vt ex ſupra di/
ctis pȝ. ¶ Ad ſcđȝ dõȝ:q̄ gra
tie infuſio τ remiſſio culpe du
pliciter conſiderari pn̄t. Uno
mō ſm̄ ipſam ſubam actus: τ
ſic idē ſunt.eodem.n. actu de/
us τ largit̄ gr̄aȝ: τ remittit cul
pam. Alio mō pn̄t conſiderari
ex p̱te obiectoꝝ. τ ſic differunt
ſm̄ drīam culpe:q̄ tollit̄ τ gr̄e
q̄ infundit̄:ſicut ēt in rebus nā
libus gn̄atio τ corruptio diffe
runt: q̄ꝫuis generatio vni⁹ ſit
corruptio alterius. ¶ Ad terti
um dõm q̄ iſta nō eſt ꝯnume
ratio ſm̄ diuiſioneȝ generis in
ſpecies:in qua oȝ q̄ ꝯnumera
ta ſint ſimul:ſed ſ̄z drīam coꝝ
q̄ reqrunt̄ ad cōpletionē alicu
ius:in q̄ qdem enumeratione
aliqd pōt eſſe prius: τ aliquid
poſterius.qꝛ principioꝝ τ par
tium rei compoſite pōt eſſe ali
quid alio prius.

¶ Utrum iuſtificatio ipij fiat in in
ſtāti vel ſucceſſiue. Art. vij.

AD ſeptimuȝ ſic p̱ce
ditur. Uidet̄ q̄ iuſti
ficatio impij nō fiat
in inſtanti:ſȝ ſucceſſi
ue.qꝛ vt dictū ē.ad iuſtificatio

¶ Ad hoc dicitur q̄ quēadmodum in omni mutatiōe or/
do nāe ex p̱te agētis exigit:q̄ duoꝝ q̄ inueniunt̄ i termi/
no ad quē.ſ.inductionis forme intente τ expulſiōis oppo
ſiti.p̄mo ſit inductio forme intente: τ vltimo ſit expulſio
oppoſiti: vt pȝ in illuminatiōe:in q̄ lȝ ſimul aer illumine
tur τ excludat̄
a tenebra:ex h̄
tn̄ q̄ illumina/
tur excludit̄ a
tenebra: ac p̱ h̄
excluſio ē cōſu/
matio τ p̱uētio
ad terminū:ita
in h̄ motu iuſti
ficatiōis impij
termin⁹ ad quē
hȝ in ſe duo.ſ.i/
ductionē iuſti/
tie τ remiſſio/
neȝ culpe: τ hec
hȝ vltimi rōnē.
τ p̱pterea in lit
tera dr̄:q̄ in re/
miſſiōe pctōꝝ
ꝯſumat̄ iuſtifi/
catio impij.
¶ In rn̄ſiōe ad
primuȝ dubiū
ꝯſurgit circa il
la verba iuſtifi
catio ipij dr̄ eſ/
ſe ipſa remiſſio
pctōꝝ ſm̄ q̄
ois motus ſpēȝ
accipit a termi
no:nā plus req/
ritur ad eē ter/
minū ſpecificā
tē motuȝ q̄ȝ ad
eſſe terminum
eiuſdē.Et p̱pte
rea lȝ expulſio
oppoſiti habe/
at rōnem vlti/
mi termini: nō
hȝ tn̄ rōneȝ ter
mini ſpecificātis:nō.n.ſpecificat̄ illumiatio ab expulſio
ne tenebre:ſed a lumine. male ḡ videt̄ dcm̄ q̄ mot⁹ iſte
dr̄ remiſſio pctōꝝ ſm̄ q̄ ois motus ſpēȝ ſumit a termio
tanq̄ȝ remiſſio culpe ſit termin⁹ ſpecificās talē motū.
¶ Ad hoc dr̄ q̄ motus ſeu mutatio ē duplex: q̄dā de cui⁹
termini inductiōis rōe ē expulſio ꝯrij ſeu priuatiui:q̄daȝ
cui accidit h̄.Exēplū primi ē ois motus ſeu mutatio tam
ſucceſſiua q̄ȝ p̱ ſe termin⁹ ſucceſſiue.Exēplū ſcđi ē illumi
natio p̱tiū orbis ſolis coeua ſoli:qꝛ nunq̄ȝ fuerunt in tene
bris:nec terminat illuminatio illa aliquē motū: vt pȝ: in
primis motib⁹ ſpēs ſumit̄ ab inductione termini τ nō ab
expulſiōe oppoſiti. In ſcđis qꝛ inueniri pn̄t duplr̄.ſ.cōiū/
cte expulſioni oppoſiti τ ſep̱ate ab illis: vt pȝ de illumina
tione q̄ inuenit̄ vtroq̄ȝ mō ad denotādū drīā iter vtrūq̄ȝ
modū qn̄ occurrit cū expulſione oppoſiti ſpecificatio fit
ab excluſione oppoſiti tanq̄ȝ ab vltima rōne termini ad
quem:ex qua ſumit̄ p̱pria drīa ipſius:verbi gr̄a:qꝛ duplr̄
fit illuminatio.ſ.p̱ modū ſimplicis generationis vt patȝ:
quū partes orbis coeue ſemp̱ illuminent̄ τ p̱ moduȝ mo
tus:vt pȝ:quū aer ex tenebroſo fit illuminatus: τ i primo
modo fit lumē tm̄:τ non fit lumen expellens tenebram.
In 2° aūt fit totū hoc.ſ.lumen expellens tenebrā: τ ex h̄
iſta illuminatio differt ab illa:qm̄ ex hoc hȝ rōnem mo/
tus ſeu mutatōis de ꝯrio ſeu priuatiuo in ꝯriū:ſeu formā
p̱p̱ q̄ differt a p̄
ma q̄ hȝ rōneȝ
ſimplicis p̱du/
ctiōis ex ſimpli
ci negatione in
affirmationeȝ.
ideo ab iſta vlti
ma rōne termi
ni ad quē: q̄ ex
pellit oppoſitū
mot⁹ hmōi dȝ
ſumere ſpēȝ:ſic
aūt eē in p̱poſi
to pȝ ex p̄mo ar
ticulo huius. q.
vbi dcm̄ eſt: q̄
iuſtificatio du/
pliciter fieri pt
.ſ.p̱ modū ſim/
plicis gn̄atiōis
ex negatiōe iu/
ſti ad faciēduȝ
iuſtū:τ p̱ modū
motus de ꝯrio
in ꝯriuȝ de cul/
pa in iuſtitiam:
qn̄ p̄mo mō fit
termin⁹ ad quē
eſt ſola iuſtitia:
qn̄ ſecūdo mō
fit terminus ad
quem ē iuſtitia
expellēs culpā:
τ qꝛ ex hoc hēt
vltimā differē/
tiam: iuſtifica/
tio iſta p̱ quam
differt a iuſtifi
catiōe ēt ꝯpari.
iō ex hac iuſtifi
catio ipij dr̄ ſu/
mere ſpēm ſicut motus a ſuo termino: τ ex h̄ ſoluit̄ arg͡m
lr̄e:qꝛ ad iuſtificationē ipij ꝯcurrit remiſſio culpe vt ſubie
ci⁹ nō abſolute:ſȝ p̱ q̄to ſpēȝ hȝ mot⁹ ex termio: τ qꝛ plia
alia ad iuſtificationē reqrunt̄: iō remiſſio ꝯnūerat̄ alijs.
¶ In rn̄ſiōe ad 2m eiuſdē ſepti articuli dubiū occurrit de
intentiōe auctoris an intēdat q̄ gr̄e infuſio τ remiſſio cul
pe ſint idē ſm̄ ſubam τ diſtinguant̄ ſm̄ terminos:an itē/
dat q̄ ſint ꝯueniāt τ diſtinguant̄ ſicut gn̄atio τ corruptio:
quū gn̄atio vnius eſt corruptio alterius. Nō dubiū eſt qꝛ
in lr̄a vtrūq̄ȝ dr̄:τ vtrūq̄ȝ ſimul verꝫ eē nō pōt.nā quū ex
aqua fit ignis ſunt ibi ſimul due mutationes ſm̄ ſubam
τ q̄tuor termini:altera eſt gn̄atio de nō eſſe ad eſſe ignis.
altera ē corruptio de eē in nō eē aq̄: τ ſi ſic ē in p̱poſito:nō
ē idē ſ̄z ſubaȝ gr̄e infuſio τ remiſſio culpe: τ ſi nō ē ſic nō
drūt τ ꝯueniūt vt gn̄atio τ corruptio: vt in lr̄a dr̄.
¶ Ad hoc dr̄ q̄ hic opꝫ cautū eē ne diuertamus de vno in
aliud: τ fallamur:nā diſtinguere oȝ de gn̄one τ corruptio
ne vt ſunt actiones τ vt ſunt mutatiōes:ſi nāq̄ȝ eſt ſermo
de actione gn̄atiua τ corruptiua ſic dõm eſt:q̄ ē eadē ſm̄
ſubam

ſubam ⁊ diſtinguit̃ ſʒ termios eadē nāq̃ʒ actio ē q̄ calidū gnāt calorē ⁊ corrūpit frig⁹.ſ.calefactio:q̄ inq̄ʒtū termiatur ad expulſionē frigoris dr̃ corruptio actiue:⁊ inquātū termiat̃ ad calorē dr̃ gnō actiue. Et ad hūc ſenſuʒ directe tēdit lr̃a:qm̄ tā grē īfuſio q̄ʒ remiſſio culpe actōeʒ ſignāt: illa gnātiuā: iſta expulſiuā. ſi āt eēt ſmo d̄ gnōne ⁊ corruptione vt ſunt mutatiōes. tūc dōʒ ē q̄ n̄ ē ſile de eis ⁊ d̄ ꝓpoſitis. naʒ gnō ⁊ corruptio vt dictū ē ſunt due mutatiōes iter 4°r termios:in iuſtificatiōe āt ipij ē vna ſola mutatio inter duos termios .ſ. de culpa ad grām ſeu iuſtitiā. Et rō eſt q̄ꝛ culpa n̄ ē aliqd poſitiuū a cui⁹ eē ad n̄ eē opōteat eſſe mutatiōeʒ q̄ ē corruptio:ſʒ ē ꝓuatio grē vt dcm̄ eſt. ⁊ qm̄ Sco. i 4° di. 14. q. 1. h̄ impugnat aſſerende ſunt due rōnes ſue: vt veritas magi eluceſcat. Arguit p° idē ſimplr̄ n̄ ꝑt plurificari et n̄ plurificari:⁊ h̄ accipiendo termios vniformiter: ſʒ remiſſio culpe plurificat̃:ↄſequutio grē nō plurificat̃. ḡ. ꝓbat̃ minor:q̄ꝛ cuilibʒ culpe r̄ndet ꝓpa remiſſio: ꝓbat̃ q̄ꝛ pōt remiſſio vni⁹ ſepari ab altera: puta ſi nō cōmiſiſſet tot culpas. 2° ſic. idē nō ſepat̃ ab eodē ⁊ h̄ vniformiter ſumdo termios: ſʒ expulſio culpe ⁊ acqſitio grē ſepant̃ ab iuicē: vt pʒ ex eo q̄ grā dat̃ inocētib⁹ āgelis ⁊ ade i ſtatu innocētie. et de⁹ pōt d̄ po° abſo^lte parcere abſq̃ʒ ifuſiōe grē. Reliq̄s rōnes Scoti attulim⁹ ſupius de oppōne termioꝝ.ſ. grē ⁊ culpe:⁊ remiſſiōis culpe abſq̃ʒ grā: ſʒ hec paꝝ ēt appēne hn̄t apd̄ exercitatos ⁊ diſcernētes q̄ nō eſt de reꝝ oīum idētitate par rō vtriqʒ:ſʒ q̄dā ſūt q̄ ita ſe hn̄t: q̄ ⁊ ſi vnū poſſit abſolui ab altero:illud tn̄ alteꝝ nō pōt abſolui ab illo:⁊ nō ſolū nō pōt abſolui ſʒ ↄcurrit in identitatē realē cū illo. Anial.n. lʒ poſſit eē ſine hoie:hō tn̄ nō pōt eē ſine aiali:ita q̄ oʒ q̄ ſit idē qd̄ aīal:⁊ albedo pōt eē ſine h̄ q̄ ſit intēſa: itēſus tn̄ gradus albedis nō pōt eē ſine ea ⁊ idētificat̃ illi. Et qd̄ ad ꝓpoſitū facit. illuminari pōt abſolui ab exitu a tenebris:exire tn̄ a tenebris nō pōt abſolui ab illuminari. vn̄ ſic illuminari abſo^lte ē mutatio ex nō lumie ad lumen. illuminari āt tenebroſuʒ ē mutatio ex lumie ꝓuatiue i lumē:

nem ipij regrit̃ mot⁹ libe.arbi. Act⁹.n. libe.arbi. ē eligere:q̄ ꝓ exigit deliberationē ↄſilij: vt dictū ē. Cū igr̃ dliberatio diſcurſuʒ quēdā iportet q̄ ſucceſſionē q̄ʒdā hʒ: vr̃ q̄ iuſtificatio ipij ſit ſucceſſiua. ¶ Preterea. Mot⁹ liberi arbitrij nō ē abſq̃ʒ actuali ↄſideratiōe: ſʒ ipoſſibile eſt ſil' multa itelligere i actu: vt i. j. dcm̄ ē:cū igit̃ ad iuſtificationē ipij reqrat̃ mot⁹ libe.arbi. i diuerſa.ſ. in deū: ⁊ in pctm̄: vr̃ q̄ iuſtificatio ipij nō poſſit eē i inſtāti. ¶ Preterea. Forma q̄ ſuſcipit mag' ⁊ min⁹ ſucceſſiue recipit̃ i ſubto: ſic pʒ de albedine ⁊ nigredine: ſʒ grā ſuſcipit magis ⁊ min⁹: vt. ſ. dcm̄ ē. ḡ nō recipit̃ ſubito i ſubo. cū igr̃ ad iuſtificationē ipij reqrat̃ grē ifuſio: vr̃ q̄ iuſtificatio ipij n̄ poſſit eē in iſtāti. ¶ Preterea. Motus libe.arbi. q̄ ad iuſtificationē ipij ↄcurrit ē meritori⁹: ⁊ ita oʒ q̄ ꝓcedat a grā: ſine q̄ nullū ē meritū: vt iſra dicet̃: ſʒ pri⁹ ē aliqd ↄſeq formā: q̄ʒ ꝑ formā opari. ḡ pri⁹ ifundit̃ grā. ⁊ poſtea libe.arbi. mouet̃ i deū: ⁊ i deteſtationē pcti. nō ḡ iuſtificatio ē tota ſil'. ¶ Preterea. Si grā ifundat̃ aie oʒ dare aliqd̄ i ſtās i q̄ prio aie iſit. ſilr̄ ſi culpa remittit̃: oʒ vltimū iſtās dare i quo hō culpe ſubiaceat: ſʒ non pōt eē idē iſtās: q̄ꝛ ſic oppoſita ſil' ieſſent eidē. ḡ oʒ eē duo iſtātia ſibi ſuccedētia: iter q̄ ſʒ phʒ i. vj. phy. oʒ eē tp̄s mediū. nō ḡ iuſtificatio fit tota ſil': ſʒ ſucceſſiue. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qd̄ iuſtificatio ipij fit ꝑ grāʒ ſpūs ſcti iuſtificātis; ſʒ ſpūs ſcūs ſubito aduenit mētib⁹ hoiuʒ ſʒ illd̄ Actuū. ij. Fact⁹ ē repēte de celo ſon⁹ tanq̄ʒ aduenietis ſpūs vehemētis vbi dic̃ glo. q̄ neſcit tarda molimina ſpūs ſcti grā. ḡ iuſtificatio ipij nō ē ſucceſſiua: ſʒ iſtātanea. ¶ Rn̄deo dōʒ: q̄ tota iuſtificatio ipij originalr̄ ↄſiſtit i grē ifuſiōe. Per eā.n. ⁊ libeꝝ arbi. mouet̃: ⁊ culpa remittit̃. grē āt ifuſio fit in inſtāti abſq̃ʒ ſucceſſiōe. Cui⁹ rō ē: q̄ꝛ q̄ aliq̄ forma nō ſubito ip̄rimat̃ ſubo ↄtigit ex h̄ q̄ ſubʒ nō ē diſpoſitū. ⁊ agēs idiget tp̄e ad h̄ q̄ ſubiectū diſponat. ⁊ iō videm⁹ q̄

⁊ eſt vna mutatio ſimplex de tenebris ad lumē iter duos tm̄ termios.ſ. ꝓuatiōeʒ ⁊ formā: ſimplex nāq̃ʒ negatio ↄ̄cta ad ꝓuatōeʒ eūdē ↄſtituit terminū a quo:ita i ꝓpoſito ↄſequutio grē abſo^lte loq̄ndo ē mutatio de ſimplici negōne grē ad grāʒ:⁊ ꝑt abſolui ab exitu a culpa:ſʒ nō eↄ̄. Exire q̄ppe a culpa ipoſſibile ē niſi ↄſeq̄ndo grāʒ: ita qd̄ eſt vna mutatio exire a culpa et ↄſeq grāʒ iter duos terminos.ſ. culpā q̄ eſt ꝓuatio ↄ̄ria grē ⁊ grāʒ: nec ſūt duo termini a quo negatio grē ⁊ ꝓuatio grē: ſed ꝓuatio ↄ̄bit negōnē ⁊ conſtituit vnū terminuʒ a q̄:⁊ ꝑ h̄ pʒ qd̄ dōm ſit ad qōnes:q̄ q̄nt̃ veꝝ i ifuſiōe grē et remiſſione culpe ſit vna ſimplex mutatio iter duos tātuʒ terminos formaliter oppoſitos vt ꝑdeclaratū fuit. Et ad obiectionē p°ᵉ Sco. dr̃ q̄ remiſſio culpe nō multiplicat̃ ſm ꝑ ſe terminū: q̄ꝛ vt dictum fuit oē pctm̄ ↄuēit cuʒ alio i auerſiōe: ſʒ multitudo ē i termis ꝑ accidēs: qd̄ nō icōuenit. pōt ēt dici: q̄ idē inq̄ʒtū idē incōuenit multiplicari ⁊ nō multiplicari: ſʒ inq̄ʒtuʒ aliq̄ mō dr̄ns eſt a ſeipo pōt multiplicari ⁊ nō multiplicari: ⁊ ſic ē i ꝓpoſito: q̄ꝛ exit⁹ a culpa inq̄ʒtū ē idē ↄſequutōi grē.ſ. inq̄ʒtū ē eadē mutatio ſm ſubam nō hʒ h̄ q̄ multiplicat̃ ⁊ nō multiplicat̃: ſʒ inq̄ʒtū ē aliq̄ mō dr̄ns ab ea. i. a ſe ipſa vt idētificat̃ illi: differt.n. in h̄ q̄ ſe tʒ ex ꝑte termini a q̄: illa vō ex ꝑte termini ad quē: vt ſic ꝑt multiplicari ex hac ꝑte ⁊ nō multiplicari ex ꝑte alia. Ad 2^m dr̃ q̄ idē realr̄ ⁊ ↄuertibilr̄ ipoſſibile ē ſepari: ſʒ q̄ ſunt idē realr̄ ⁊ non ↄuertibilr̄ pn̄t ſepari ex ꝑte q̄ nō ē ↄuertibilitas: vt pʒ de aiali ⁊ hoie albedie ⁊ albedie itēſa ⁊c̃. ⁊ ſic ē in ꝓpoſito vt pʒ ex dictis. Articu. VII.

IN arti° 7° eiuſdem. q. 1. iz. nota duas radices ex phia: alterā vn̄ ꝓuēit q̄ forma nō fiat i iſtāti: alterā vn̄ ꝓuēit q̄ agēs egeat tp̄e ad diſponendū mām̄ ſufficiēter ꝑ forma: ⁊ p° in duab⁹ ſil' iūctis ↄſiſtit.ſ. in diſpōne ſubi ⁊ indigētia tp̄is ad diſponēdū. 2° aūt i vno.ſ. i ꝓportiōe reſiſtētis idiſpōnis ad v̄tutē agētis diſponētis: ⁊ ē ſmo de forme ꝑmanēte: de ſucceſſiua nāq̃ʒ nulla ē qō: q̄ꝛ iplicat eā eſſe i iſtāti:

Et qm̄ hec radi ces cãe ꝓpe di ctoꝝ effectuũ acceptãti: ideo autoꝛ vtẽs po ſterioꝛiſtica do ctrina. ſi affir matio eſt cã af firmatiõis ⁊c̄. ex negatiõe ba rũ cãrum ꝯclu dit grãs infun di in inſtanti.

℄ In rñſiõe ad 2ᵐ aduerte q̄ nõ dr̄ q̄ vnico actu libeꝝ ar bitriũ moueaṫ in deũ ⁊ petm̃: ſꝫ q̄ ſil' ẽm q̄ vnũ eſt rõ alte ri⁹. Exẽplũ aũt de itellcũ plus dicit q̄ʒ oportet: qꝛ dicit etiã vnitatẽ act⁹: ſꝫ abũdãs caute la nõ nocet.

℄ In rñſiõe ad 3ᵐ aduerte ma ximã negatiuã ex doctrina añ dcã q̄ ſuſcipe re magis ⁊ mi nus nõ ẽ rõ q̄ re formã oꝫ fie ri ſucceſſiue: et ꝓbat h̄ autoꝛ ex lumie: ⁊ hic hẽs q̄ʒ falſa ſit illa ꝓpõ. Nul la latitudo foꝛ me acqriṫ aut deꝑdiṫ i iſtãti: pꝫ.n.q̄ non ſo lũ falſa ẽ quãꝫ aliqtid fit ꝯſe quutiue: puta quum caloꝛ fit ꝯſequendo foꝛ mã ignis: ſꝫ ẽt quũ fit ꝑ ſe vt ꝑpꝛi⁹ termin⁹ factõis: vt pꝫ ĩ lumie: ⁊ rurſus pꝫ q̄ nõ ſolũ ẽ h̄ verũ de lati tudine itẽſiua: ſꝫ ẽt extenſiua: ꝯtingit.n. totũ aliqđ ſimul il lumiari: imo ⁊ coagulari ingt pĩs in ĩ ſenſu ⁊ ſenſato: ſꝫ di

ſtati cũ mã ẽ diſpoſita ꝑ altera tiõeꝫ p̄cedẽtẽ foꝛma ſubalis ac qriṫ mãe. ⁊ eadẽ rõne: qꝛ diafa nũ ẽ hꝫ ſe diſpoſitũ ad lumẽ re cipiẽdũ: ſubito illuminaṫ a cõ poꝛe lucido i actu. Deĩn eſt ãt ſupꝛa q̄ de⁹ ad h̄ q̄ grãm iſun dat aie nõ reqrit aliq̄ʒ diſpõnẽ: niſi q̄ʒ ipſe facit. Facit ãt h⁹ di ſpõnẽ ſufficiẽtẽ ad ſuſceptiõeꝫ grẽ: qñq̄ʒ qdẽ ſubito: qñq̄ʒ aũt paulatim ⁊ ſucceſſiue: vt. ĩ. di ctũ ẽ: qđ.n. agens nãle nõ ſubi to poſſit diſpõere mãꝫ: ꝯtingit ex h̄ q̄ ẽ aliq̄ ꝓpoꝛtio ei⁹ qđ in mã reſiſtit ad v̄tutẽ agentis. ⁊ ꝑꝑ h̄ videm⁹ q̄ q̄to v̄t⁹ agẽtis fuerit foꝛtioꝛ: tãto mã citius di ſponiṫ. Cũ igr̄ v̄t⁹ diuina ſit i finita: põt q̄ʒcũq̄ʒ mãm crea tã ſubito diſponere ad foꝛmã: ⁊ multo magis libe. arbi. hois cui⁹ mot⁹ põt eẽ iſtãtaneus ẽm nãm. ſic igiṫ iuſtificatio ipij fit ad deo i iſtãti. ℄ Ad pꝛimuꝫ ĩ dõꝫ: q̄ mot⁹ libe. arbi. q ꝯcur rit ad iuſtificationẽ ipij ẽ ꝯſen ſus ad dteſtãdũ petm̃. ⁊ ad ac cedẽdũ ad deũ: q qdẽ ꝯſenſus ſubito fit. Cõtingit qñq̄ʒ q̄ ꝑ cedit aliq̄ deliberatio q̄ nõ ẽ de ſuba iuſtificatiõis: ſꝫ via i iuſti ficationẽ: ſic mot⁹ localis ẽ via ad illuminationeꝫ. ⁊ alteratio ad gñationẽ. ℄ Ad ſcđꝫ dõm: q̄ ſic i pꝛimo dcm̃ ẽ: nihil ꝓhi bet duo ſiml' itelligere actu hꝫ q̄ ſũt quodãmõ vnũ: ſic ſiml' itelligim⁹ ſubꝫ ⁊ p̄dicatũ iquã tũ vniunṫ i oꝛdine affirmatõis vni⁹: ⁊ ꝑ eũdẽ modũ libe. ar. põt in duo ſimul moueri hꝫ q̄ vnũ oꝛdinaṫ in aliud: mot⁹ aũt liberi arbit. in petm̃ oꝛdinaṫ ad motũ libe. arbi. in deũ. ꝑꝑ h̄.n. hõ dteſtaṫ petm̃. qꝛ ẽ ꝫ deũ cui vult adherere. ⁊ iõ libeꝝ arbi. in iuſtificatiõe ipij ſil' deteſtaṫ petm̃. ⁊ ꝯuertit ſe ad deũ: ſic ẽt coꝛp⁹ ſil' recedẽdo ab vno loco accedit ad aliũ. ℄ Ad tertiũ di

cẽdũ: q̄ nõ ẽ rõ q̄re foꝛma ſubi to in mã nõ recipiaṫ: qꝛ magꝭ ⁊ min⁹ põt ieſſe: ſic.n. lumẽ nõ ſu bito reciperet in aere q põt ma gis ⁊ min⁹ illuminari: ſꝫ rõ ẽ ac cipiẽda ex ꝑte diſpõnis mãe vl' ſubti: vt dcm̃ ẽ. ℄ Ad q̄rtũ di cẽdũ: q̄ in eodẽ iſtãti i quo foꝛ ma acqriṫ incipit res opari ẽm foꝛmã: ſic ignis ſtati cũ ẽ gñã tus moueṫ ſurſuꝫ: et ſi mot⁹ ei⁹ eẽt iſtãtane⁹ i eodeꝫ iſtãti ꝯple reṫ: mot⁹ ãt libe. arbi. q ẽ velle: nõ ẽ ſucceſſiu⁹: ſꝫ inſtãtane⁹. ⁊ iõ nõ oꝫ q̄ iuſtificatio impij ſit ſucceſſiua. ℄ Ad q̄ntũ dõꝫ: q̄ ſucceſſio duoꝝ oppoſitoꝝ i eo dẽ ſubto alr̄ ẽ ꝯſiderãda in his q̄ ſubiacẽt tẽpoꝛi ⁊ alr̄ in his q̄ ſũt ſupꝛa tp̄s. In his.n. q̄ ſub iacẽt tp̄i nõ eſt dare vltimũ in ſtãs: in quo foꝛma pꝛioꝛ ſubto ieſt. ẽ ãt dare vltimũ tp̄s: ⁊ pꝛi mũ iſtans in quo foꝛma ſubſe quẽs ieſt mãe vel ſubto. Cui⁹ rõ eſt: qꝛ i tp̄e nõ põt accipi añ vnũ iſtãs aliđ iſtãs p̄cedẽs im mediate: eo q̄ iſtãtia nõ ꝯñr ſe hẽant in tp̄e: ſic nec pũcta in li nea: vt ꝓbaṫ in. vj. phyſi. ſꝫ tp̄s terminaṫ ad iſtãs. ⁊ iõ in toto tp̄e p̄cedenti quo aliqđ moueṫ ad vnam foꝛmã ſubeſt foꝛme oppoſite: ⁊ i vltimo iſtãti illi⁹ tp̄is qđ ẽ pꝛimũ iſtãs ſequẽtis tp̄is: hꝫ foꝛmã q̄ ẽ termin⁹ mo tus. Sꝫ in his q̄ ſũt ſupꝛa tp̄s alr̄ ſe hꝫ: ſi q̄.n. ſucceſſio ſit ibi affectuũ vel intellectualiũ ꝯce ptionũ: puta i ãgelis: talis ſuc ceſſio nõ mẽſuraṫ tp̄e ꝯtinuo: ſꝫ tp̄e diſcreto: ſic ⁊ ipa q̄ men ſuranṫ nõ ſũt ꝯtinua: vt in. j. ha bitũ ẽ: vñ in talib⁹ ẽ dãdũ vlti mũ iſtans in quo pꝛimũ fuit ⁊ pꝛimũ iſtãs i quo ẽ id qđ ſeqṫ: nec oꝫ eẽ tp̄s mediũ: qꝛ nõ ẽ ibi ꝯtinuitas tp̄is q̄ h̄ reqrebat: mẽs ãt hũana q iuſtificaṫ ẽm ſe qdẽ eſt ſupꝛa tp̄s: ſꝫ ꝑ accñs ſubdiṫ tp̄i iquãtũ. ſ. itelligit cũ ꝯtinuo

ſcuſſiões extꝛa gantib⁹ relinq̄ mus q̄ſtionib⁹ moꝛalis ꝓſeq̄ mur hic.

℄ In rñſiõe ad 5ᵐ que dicẽda eſſent de tem poꝛe diſcreto ⁊ quomõ loquẽ dum eſt de eo ẽꝫ ſe: ⁊ quomõ coexiſtẽter ad tp̄s nr̃ꝫ regre in cõmẽtarijs ſup pꝛima par te: quomõ aũt datur pꝛimuꝫ eſſe grẽ qđ eſt idẽ q̄ p̄mũ nõ eẽ culpe: nõ eſt aliqđ ſpẽale: ſed cõe oĩ gnõni ꝑ manẽtiũ. Ex h̄ ĩ hẽs q̄ liberũ arbitriũ inuſti ficatõis i iſtãti moueṫ in dete ſtationẽ culpe non que eſt: ſꝫ que immedia te ante hoc fuit et nunc pꝛimo non eſt.

℄ Arti. VIII.

N articu lo ẽ. eiuſdeꝫ. q.in rñſione ad pᵐ nota ingeniũ ⁊ reuerẽtiã auto ris. Nam p̄mo cõputando trã quattuoꝛ q̄ nu merari ſolent in iuſtificatiõe impij: ⁊ idiſtin cte accipiendo grãm cũ ꝑ ſe et nec̃io ꝯſequen tibus donis ex ꝑte termini ad quem ſoluit ar gumẽtũ de po ritate gratie re ſpectu remiſſio nis peccatoꝝ aut eõ. Deinde di ſtinguẽdo iter donum gratie quod dictũ eſt eſſe in eſſentia anime

anime ⁊ bonū iuſtitie ꝯſequē tis gratiam qđ dictum eſt in primo articulo huius queſtio. eſſe terminuz ad quē in iuſti ficatiōe impij. Alr ſoluit qua ſi gntuz adiun gens predictis q̄ttuor: non no tater adinuen tū ſed ipſaz iu ſtificationez: q̄ a iuſtitie dono terminante di cta eſt: vt ſic iu ſtificatio impij ex pte termini ad quez ſit gn tū integrās iu ſtificatōez im pij: et quia ſic ordo naturalis in iuſtificatio nem impij eſt: ꝙ primo eſt in fuſio gratie. 2° mot⁹ liberi ar bitrij in deum. 3° motus liberi arbitrij in pec catum. 4° con ſequutio iuſti^c. 5° excluſio cul pe: ⁊ vt melius penetres ordi nem hunc ad uerte quod a ctio dei infuſi ua gratie ipſo habet q̄ſi duo officia: quia eſt inductiua ⁊ ex pulſiua: et ſi a ctio ſiti medio motu liberi ar bitrij per mo duz naturaliū actionum ſorti retur effectum vt in infantib⁹ ꝯtigit baptiça tis tunc ad gra tie infuſionez duo tn̄ conſe quūtur. ſ. iuſti tia et remotio culpe. primum ex primo offi cio ſcđm ex ſe cundo: ſed quo niam in adul

⁊ tpe ſꝫ fantaſmata i qb⁹ ſpēs itelligibiles ꝯſiderat: vt in prio dcm̄ ē: ⁊ iō iudicādū ē ſm hoc de ei⁹ mutatiōe ſꝫ ꝯditionē mo tuū tpaliū: vt. l. dicam⁹ ꝙ nō ē dare vltimū iſtās: i quo culpa ifuit: ſꝫ vltimū tp̄s. eſt āt dare primū iſtās in quo gr̄a ieſt: in toto āt tpe p̄cedēti ierat culpa.

℄ Utrū gr̄e ifuſio ſit prima or dine nāe inter ea q̄ reqrunẗ ad iuſtificationē ipij. Ar. VIII.

AD octauū ſic ꝓcedit. Ur ꝙ gr̄e infuſio nō ſit pria ordine nāe in ter ea q̄ reqrunẗ ad iu ſtificationē ipij. Pri⁹. n. ē rece dere a malo: q̄ꝫ accedere ad bo nū ſm illud ps. Declina a ma lo: ⁊ fac bonū: ſꝫ remiſſio clpe ptinet ad receſſum a malo. ifu ſio āt gr̄e ptinet ad pſecutionē boni. ḡ nālr pri⁹ ē remiſſio cul pe q̄ꝫ ifuſio gr̄e. ℄ Preterea. Diſpō p̄cedit nāliter formā ad quā diſponit: ſꝫ mot⁹ libe. arbi. ē q̄dā diſpō ad ſuſceptōez gr̄e. ḡ nāliter p̄cedit ifuſionez gr̄e. ℄ Pretea. Pctm̄ ipedit aiaꝫ ne libere tēdat in deū ſꝫ pri⁹ eſt remouere id qđ ꝓhibet motū q̄ꝫ mot⁹ ſequaẗ. ḡ pri⁹ ē nālr re miſſio culpe ⁊ mot⁹ libe. arbi. in deū q̄ꝫ ifuſio gr̄e. ℄ Sꝫ ꝯ. Cā ē prior nālr ſuo effectu: ſꝫ gr̄e ifuſio cā ē oīuꝫ alioꝝ q̄ req runẗ ad iuſtificationez ipij: vt .ſ. dcm̄ ē. ḡ ē nālr priō. ℄ Rn̄ deo dđꝫ: ꝙ p̄dicta q̄ttor q̄ req runẗ ad iuſtificationez ipij. tpe qdē ſunt ſil: q2 iuſtificatio ipij nō ē ſucceſſiua: vt dcm̄ ē: ſꝫ or dine nāe vnū eoꝝ ē pri⁹ altero: ⁊ iter ea nāli ordine primū eſt gr̄e ifuſio: ſm mot⁹ libe. arbi. in deū. tertiū ē mot⁹ libe. arbi. in pctm̄. q̄rtū vo ē remiſſio cul pe. Cui⁹ rō ē: q2 in quolibꝫ mo tu nālr primū ē motio ipi⁹ mo uētis. ſcđꝫ āt ē diſpō māe ſiue mot⁹ ipſi⁹ mobilis. vltimū vo

ē finis: vl' termin⁹ mot⁹ ad quē terminaẗ motio mouētis. ipſa igiẗ dei mouētis motio eſt gr̄e ifuſio: vt dcm̄ ē ſupra: mot⁹ āt vel diſpō mobilis ē qdē duplx mot⁹ libe. arbi. termin⁹ āt vl' fi nis mot⁹ ē remiſſio culpe: vt ex ſupra dictꝪ pꝫ. ⁊ iō nāli ordine primū in iuſtificatiōe ipij ē gr̄e ifuſio. ſcđm ē mot⁹ libe. arbi. in deū. tertiū vo eſt mot⁹ libe. arbi. in pctm̄. Propter h̄. n. il le q iuſtificaẗ deteſtaẗ pctm̄: q2 eſt ꝯ deū: vn̄ mot⁹ libe. arbi. in deū p̄cedit nālr motū libe. ar. in pctm̄ cū ſit cā ⁊ rō ei⁹. q̄rtuꝫ vo ⁊ vltimuꝫ ē remiſſio culpe ad quā tota iſta trāſmutatio or dinaẗ ſicut ad finē: vt dcm̄ eſt. ℄ Ad primū ḡ dđm: ꝙ receſ ſus a termio: ⁊ acceſſus ad ter minū dupliciter ꝯſiderari pōt. Uno mōe ex pte mobilis: ⁊ ſic nālr receſſus a termino p̄cedit acceſſum ad terminū: pri⁹. n. ē in ſubto mobili oppoſituꝫ qđ abijciẗ: ⁊ poſtmodū eſt id qđ ꝑ motū aſſequiẗ mobile. Sed ex pte agētis ē econuerſo. agēs . n. ꝑ formā q̄ in eo p̄exiſtit agit ad remouēdū ꝯriū: ſicẗ ſol per ſuā lucē agit ad remouēdū te nebras. ⁊ iō ex pte ſolis prius ē illuminare q̄ꝫ tenebras remo uere. ex pte āt aeris illuminādi pri⁹ eſt purgari a tenebris: q̄ꝫ ꝯſeq lumē ordine nāe lꝫ vtrū qꝫ ſit ſiml' tpe. Et q2 ifuſio gr̄e ⁊ remiſſio culpe dn̄r ex pte dei iuſtificātis. iō ordine nāe prior ē gr̄e ifuſio. q̄ꝫ culpe remiſſio. Sed ſi ſumanẗ ea q̄ ſunt ex pte hoīs iuſtificati ē ecōuerſo. naꝫ pri⁹ ē ordine nāe liberatio a cul pa: q̄ꝫ ꝯſecutio gr̄e iuſtificātis. vel pōt dici ꝙ termini iuſtifica tiōis ſunt culpa: ſicẗ a quo: ⁊ iu ſtitia ſicẗ ad quē: gr̄a vo ē cā ⁊ remiſſiōis culpe: ⁊ adeptionis iuſtitie. ℄ Ad ſcđꝫ dđm: ꝙ di ſpoſitio ſubti p̄cedit ſuſceptio

tis nō ſortitur effectum ꝑ mo dum actionis nālis: ſed me dio libero arbi trio vt omnia fiant ſuauiter: ad infuſionem gratie cōſequu tī q̄ttuor: duo ex pmo officio . ſ. motus liberi arbitrij in deū: ⁊ conſequutio iuſtitie: et duo ex ſecundo offi cio. ſ. motus li beri arbitrij in peccatum ⁊ ex purgatio a pec cato: ita ꝙ gra tia cauſat du os motus alte rum per modū liberi arbitrij quaſi imperan do ei acceſſum ad deum et re ceſſum a pecca to: alteruꝫ per moduꝫ nature quaſi exequen do inductionē iuſtitie ⁊ remiſ ſionem pecca ti: et quoniam totus ordo me dij precedit na turaliter ordi nem tertij: ⁊ to tus ordo impe rij p̄or natura liter eſt toto or dine executio nis idcirco con ſequutionez iu ſtitie que ter minus ad quē in exequutiōe iſtius mot⁹ ē. q̄rto loco poſt totum motuꝫ liberi arbitrij locaui: ⁊ ſic po niẗ iuſtitia ter minus ad quē: et culpa termi nus a quo iuſti ficationis im pij vt in littera dicitur: et gra tia cauſa vtri uſq; ſcilicꝫ ade ptiōis ⁊ remiſ ſionis.

¶ In reſponſione ad ſecundū dubium occurrit: qꝛ autor videt̄ equiuocare aut male probare ꝙ diſpoſitio libi arbitrij ſequit̄ gratie iſuſionē: qꝛ diſpō ſubiecti ſeqtur actionē agētis ꝑ quam ēt ipm ſubȝ diſponit̄. nam in cōmuni loquēdo actio agētis eſt duplex: vna inductiua forme: ⁊ altera diſpoſitiua vbi opus eſt diſpōne. Et cōſtat ꝙ diſpō ſubiecti ſequit̄ actionē diſpoſitiuā non actionē inductiuā: vbi aūt nō eſt op⁹ diſpōne vt in illuminatione actiōeȝ agētis nulla ſequitur diſpō: i ſpāli ꝗ̄ꝗ ꝓpoſito loquēdo actio dei ē duplex. ſ. iſuſio gr̄e: ⁊ gratuita di motio. pma iducit formā gr̄e. zª ꝑparat ſeu diſpōit ad gr̄am: vt pȝ ex ſupradictis. Et ſic diſpō ad gr̄aȝ ſeqt̄ actionē agētis. i. gratuitam dei motionē: precedit aūt nāe ordine actionē agētis. a. iſuſionē gr̄e: cui⁹ oppoſituȝ in lr̄a dr̄.

¶ Ad hoc dicit̄ ꝙ ſi gr̄e donuȝ habituale pſiceret ſoluȝ per modū nāe idē cēt iudiciuȝ de infuſiōe gr̄e et diſpōne ad illā ⁊ alijs actiōib⁹ formis ⁊ diſpōnibus nālibus: ꝙ oporteret po

nem forme ordine nāe. ſeqt̄ tn̄ actionē agentis: ꝑ quā ēt ipm ſubm diſponit̄. ⁊ iō mot⁹ libe. arbi. nāe ordine pcedit ꝯſecutionē gratie: ſeqt̄ aūt gr̄e infuſionē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſic phs dic̄ in. ij. phyſi. in motib⁹ animi oino pcedit mot⁹ in principiū ſpeculatiōis: vel in fineȝ actiōis: ſȝ in exteriorib⁹ motibus remotio ipedimēti pcedit aſſecutioneȝ finis: ⁊ qꝛ motus libe. arbi. eſt motus animi pri⁹ nature ordine mouet̄ in deuȝ: ſicut in finem: ꝗ̄ ad remouendum impedimentū pcti.

¶ Utrȝ iuſtificatio ipij ſit maximū op⁹ dei. ¶ Arti. IX.

Ad nonū ſic pcedit̄. Videt̄ ꝙ iuſtificatio impij nō ſit maximū op⁹ dei. Per iuſtificationē. n. ipij ꝯſeqt̄ aliqs gr̄am vie: ſȝ ꝑ glorificationem ꝯſeqt̄ aliqs gr̄aȝ prie q̄ maior eſt. ģ glorificatio angeloꝝ vel hoium ē mai⁹ op⁹ ꝗ̄ iuſtificatio ipij. ¶ Preterea. Juſtificatio ipij ordinat̄ ad bonū pticulare vni⁹ hoīs: ſȝ bonū vniuerſi ē mai⁹ ꝗ̄ bonū vni⁹ hoīs: vt pȝ in. j. ethi. ģ mai⁹ op⁹ eſt creatio celi ⁊ terre ꝗ̄ iuſtificatio ipij. ¶ Preterea. Maius eſt ex nihilo aliqd facere ⁊ vbi nihil cooperat̄ agēti ꝗ̄ ex aliquo facere aliqd cū aliq̄ cooperatione patiētis: ſȝ in opere creationis ex nihilo fit aliqd: vñ nihil pōt cooperari agenti: ſed in iuſtificatione ipij deus ex aliquo aliquid facit. i. ex ipio iuſtū: ⁊ eſt ibi aliqua cooperatio ex pte hoīs: qꝛ eſt ibi mot⁹ libe. arbi. vt dcm̄ eſt. ģ iuſtificatio impij nō eſt maximū op⁹ dei. ¶ Sȝ ꝯtra eſt qͦd in pſal. dr̄. Miſerationes eius ſuper oia opa ei⁹. ⁊ in collecta dr̄. Deus q oipotentiā tuā parcēdo maxime ⁊ miſerādo manifeſtas. ⁊ Aug.

dicit exponens illud Joā. xiiij. Maiora horū faciet: qͦ mai⁹ opus eſt vt ex ipio iuſtus fiat ꝗ̄ creare celū ⁊ terrā. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ opus aliqͦ pōt dici magnuȝ dupl'r. Uno mō ex pte modi agēdi: ⁊ ſic maximū opus eſt creatiōis in quo ex nihilo fit aliqd. Alio mō pōt dici opus magnū pp magnitudineȝ eius qͦ fit: ⁊ ſm hoc mai⁹ opus eſt iuſtificatio ipij q̄ terminat̄ ad bonū eternuȝ diuine pticipatiōis ꝗ̄ creatio celi ⁊ terre q̄ terminat̄ ad bonū nāe mutabilis. ⁊ iō Aug. cū dixiſſet ꝙ magis eſt ꝙ ex ipio fiat iuſtus ꝗ̄ creare celū ⁊ terrā: ſubiūgit. Celū. n. ⁊ terra trāſibit: pdeſtinatoꝝ autē ſalus ⁊ iuſtificatio pmanebit. Sed ſciēdum eſt ꝙ aliqd magnuȝ dr̄ dupl'r. Uno mō ſm ꝗ̄titatē abſolutaȝ: ⁊ ħ mō donuȝ glorie eſt maius ꝗ̄ donū gr̄e iuſtificantis ipiuȝ. ⁊ ſm hoc glorificatio iuſtoꝝ eſt maius opus ꝗ̄ iuſtificatio impij. Alio mō dr̄ aliqd magnuȝ ꝗ̄titate ꝓportiōis ſicut dr̄ mōs puus ⁊ miliū magnum: ⁊ hoc mō donū gr̄e ipiū iuſtificantis eſt mai⁹ ꝗ̄ donū glorie beatificātis iuſtū: qꝛ plus excedit donum gr̄e dignitatē ipij qui erat dignus pena: ꝗ̄ donuȝ glie dignitatem iuſti: q ex hoc ipſo ꝙ eſt iuſtificat⁹ eſt dignus glia: ⁊ iō Aug. dicit ibideȝ. Judicet q pōt: vtrū maius ſit iuſtos āgelos creare ꝗ̄ ipios iuſtificare: certe ſi eq̄lis ē vtrūqȝ potētie: hoc maioris eſt miſericordie. Et ꝑ hoc pȝ rñſio ad primuȝ. ¶ Ad ſcōm dōȝ: ꝙ bonū vniuerſi eſt maius ꝗ̄ bonū pticulare vnius ſi accipiat̄ vtrūqȝ in eodē gn̄e: ſed bonuȝ gr̄e vnius maius eſt ꝗ̄ bonuȝ nāe totius vniuerſi. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ratio illa procedit ex parte modi agendi: ſm queȝ creatio eſt

nere ſm nāe legis aliā actiōeȝ inductiuam forme: ⁊ aliam diſpoſitiuā: ſȝ qꝛ iā declaratū ē ꝙ gr̄a opat̄ vtroqȝ modo. ſ. ⁊ ꝑ modum liberi arbi. ⁊ per modū nāe: iō infuſio gr̄e gratum faciētis indiſtīcte opat̄ ꝑ moduȝ liberi arbi. gratuite mouet liberū arbitriuȝ ad actus duos ātedictos: ⁊ ſic preuenit ⁊ eoſdē vt informatos gratia et ſe ipſam gratiam vt gratū faciētem: ita ꝙ non ſolum ſimul: ſȝ vnica actōe deus infundendo gr̄am gratuite mouet ⁊ gratū facit: ⁊ inquantū gratuite mouet liberū arbitriuȝ diſponit: ſimul ⁊ diſpoſitiuȝ reddit liberum arbitriuȝ ad hominem ꝑ gratiā: qm̄ ipſo actu liberi arbitrij hō redditur ſubiectum preparatum et coarctatū gr̄e: cuius oppoſito actu poſuerat obicē gratie: ⁊ hec preparatio eſt q̄ ſupius in q. iſt. arti° z° ad pmuȝ dicta eſt meritoria: nec obſtat his quandoqȝ gratuita di motio ſit non per gratiam gratuȝ facientem: poteſt nāqȝ ⁊ ꝑ ipſam ⁊ ſine ipſa deus gratuite mouere: hanc autem quaȝ diximus eſſe menteȝ autoris ex eo pȝ ꝙ nō

q non dicit diſpoſitionez nature ordine ſecundum actionē agentis quācūq3: ſ3 eam per quaz etiam ſubiectū diſponitur quaſi diceret q actionem que nō ſolū eſt inductiua ſed etiaz diſpoſitiua diſpoſitio ſubiecti ſequitur et ſic nihil reſtat ambiguum.

¶ Articu. IX.

In articulo 9°. eiuſdem q. duo nota. Primo q iuſtificationez impij que conſiſtit vt eſt dictum in gratie infuſione originaliter ꝛ principaliter autor diſtinguit contra creationez: quia ex impio fit iuſtus: ꝛ quia in adultis cooperatur motus liberi arbitrij: quod pro tāto notādum duxerim vt gratiaz nō creari apud autoris doctrinaz confirmē. Scḋo tene ante oculos tuos ſemper die noctuq; q bonuz gratie vnius eſt melius q̄ bonuz nāe totius vniuerſi: vt continue videas dānationem imminentem nō exſtimanti tantū bonū oblatū.

¶ Articu. X.

In articulo 10°. eiuſdem q.

maximum opus dei.

¶ Utrū iuſtificatio impij ſit miraculoſa. ¶ Articu. X.

Ad decimū ſic ꝓceditur. Uidetur q iuſtificatio impij ſit opus miraculoſuz. Opa.n. miraculoſa ſunt maiora nō miraculoſis: ſed iuſtificatio impij ē maius opus q̄ alia opera miraculoſa: vt p3 p Aug. i aucto ritatē inducta. ergo iuſtificatio impij eſt opus miraculoſum. ¶ Preterea. Motus volūtatis ita eſt in aīa ſicut inclinatio nālis in rebus nālibus: ſed qn̄ deus aliqd opatur in rebus nālibus ꝯ inclinationem nāe eſt opus miraculoſuz: ſicut cū illuminat cecū vl' ſuſcitat mortuū. Uolūtas aūt impij tendit in malū. cū igitur deus iuſtificando hoīem moueat eū in bonū: videtur q iuſtificatio impij ſit miraculoſa. ¶ Preterea. Sicut ſapiā ē donū dei: ita ꝛ iuſtitia: ſ3 miraculoſum eſt q aliqs ſubito ſine ſtudio ſapiaz aſſequatur a deo. ergo miraculoſuz eſt q aliqs impius iuſtificetur a deo. ¶ Sed ꝯ. opa miraculoſa ſūt ſupra potētiā nālē: ſ3 iuſtificatio impij nō eſt ſupra potētiā nālē. Dicit.n. Aug. in li. de pdeſtinatiōe ſctōꝝ: q poſſe hr̄e fidez ſicut poſſe hr̄e charitatez nāe eſt hoīum. hr̄e āt grē eſt fideliū. ergo iuſtificatio impij nō ē miraculoſa. ¶ Rn̄deo dīm: q in opibus miraculoſis tria ꝯſueuerūt inueniri quoꝝ vnū ē ex pte potētie agētis: q2 ſola diuina vtute fieri pn̄t: ꝛ iō ſūt ſimplr mira q̄ſi hn̄tia cāz occultā: vt in primo dcm̄ eſt: ꝛ ſm hoc tā iuſtificatio impij q̄ creatio mūdi ꝛ vniuerſaliter oē opus qḋ a ſolo deo fieri pōt miraculoſuz dici pōt. Scḋo in qbuſdā miraculoſis opibus inuenitur q forma inducta eſt ſupra nālē potētiā talis materie: ſicut in ſuſcitatōe mortui vita eſt ſupra nālē potētiā talis corporis: ꝛ q̄tū ad hoc iuſtificatio impij nō eſt miraculoſa: q2 nāliter aīa eſt grē capax. eo enī ipſo q facta eſt ad imaginē dei capax eſt dei p grām: vt Aug. dicit. Tertio mō in opibus miraculoſis inuenitur aliqd pter ſolitū ꝛ ꝯſuetū ordinē cauſandi effectū. ſicut cū aliqs īfirmus ſanitatē pfectā aſſequitur ſubito pter ſolituz curſuz ſanatiōis q̄ fit a natura vel arte: ꝛ q̄tuz ad hoc iuſtificatio impij qn̄q3 ē miraculoſa ꝛ qn̄q3 nō. Eſt enim iſtius cōis ꝛ ꝯſuetus curſus iuſtificatiōis: vt deo mouēte interius aīaz hō ꝯuertatur ad deū. prio qdē ꝯuerſione ipfecta: ꝛ poſtmoduz ad pfectā deueniat: q2 charitas icboata meretur augeri vt aucta mereatur perfici: ſicut Aug. dicit. Qn̄q3 vo tā vehemēter deus aīaz mouet vt ſtatiz q̄ndā perfectionez iuſtitie aſſequatur: ſicut fuit in ꝯuerſiōe Pauli: adhibita ēt exterius miraculoſa ꝓſtratiōe. ꝛ ideo conuerſio Pauli tanq̄ miraculoſa in eccleſia ꝯmemoratur celebriter. ¶ Ad primū ergo dḋ: q q̄dā miraculoſa opa: ꝛ ſi ſint minora q̄ iuſtificatio impij q̄tū ad bonū qḋ fit: ſunt tn̄ pter ꝯſuetuz ordinē taliū effectuuz. ꝛ iō plus hn̄t de rōne miraculi. ¶ Ad ſecūdū dḋ: q nō qn̄cūq3 res nālis mouetur ꝯ ſuā iclinationē eſt opus miraculoſuz: alioqn miraculoſum eēt q aq̄ calefieret vel q lapis ſurſuz ꝓijceretur: ſ3 qn̄q3 hoc fit pter ordinē ꝓprie cāe q̄ nata eſt facere hoc. Iuſtificare autē impium nulla alia cā pōt niſi deus: ſicut nec aquam calefacere niſi ignis: ꝛ iō iuſtificatio impij a deo q̄tuz ad hoc non eſt miraculoſa. ¶ Ad tertium dḋm: q ſapiam ꝛ ſciam hō natus eſt acqrere a deo per ꝓpriū ingeniuz ꝛ ſtudiū: ꝛ iō

dubium triplex occurrit. Primum eſt circa illud aīa nāliter ē capax gratie. videtur enī q ſm preſentē doctrinā in aīa ſit potentia naturalis ad gratiaz: ac per hoc ad fidez ꝛ alia huiuſmodi oppoſituz in prima parte diximus contra Scotū. Scḋz eſt circa illud qḋ gratia nō eſt ſup nālē potentiam impij: ſicut vita ſupra potentiam in corpore mortuo: ſicut enim i corpore mortuo eſt potētia remota ad vitā: ꝛ nō ꝓpinq̄ ita in aīa ipia eſt potius remota ad grām ꝛ non ꝓpinqua: imo magis vita eſt in potentia nāli talis corpis q̄ grā in potentia nāli anime impie: q2 illud poteſt per multas tranſmutatiōes reduci in vitam ab agente naturali: gra vo nō. Tertiū ē in riſione ad 2m. Circa illud qḋ nō eſt ſimile de illuminatione ceci ꝛ iuſtificatione impij: qm expreſſe autor in 3° ꝯ Genti. cap. 161. dicit q iuſtificatio impij eſt ſupra id quod ordo rerū exigit. Et ideo ſicut deus non oēs cecos illuminat: ita nō impios iuſtificat: h āt argumento 2° quod hoc tāgit vult ſ3 ordinē

verum ipſam iuſtificationem fieri: ꝛ ꝓpterea nō eē miraculum: aut ergo hic aut ibi a vero declinat.

¶ Ad euidentiā hoꝝ ſciendū eſt ꝙ cōe ſit omni forme nō habere māꝫ ex qua ꝯſtat: quū de poᵃ nāli ad formā q̄uo eſt nō niſi de mā in qua eſt ſermo: veꝝ hꝫ mā in qua duplicıter pōt ſe ad formam habere. naꝫ q̄nq̄ꝫ eſt non ſolū in qua fit ꝛ eſt forma: ſꝫ ē mā ex q̄ educiť forᵃ: ꝛ tunc eſt poᵃ nālis ad formam vtpote ex ſua poᵃ educēdaꝫ: q̄nq̄ꝫ aūt eſt ſolūꝫ mā in qua fit ꝛ eſt: nō aūt ex qua educiť: ꝛ hoc adhuc cōtingit dupliciter. vno mō ſic ꝙ lꝫ forma nō educať de poᵃ māe diſpō tamen ꝓpria ad formaꝫ educiť de poᵃ materie p nāle agens: ꝛ tunc eſt ēt potētia naturalis ad formaꝫ: ꝛ hō mō eſt ı corpore organico potentia nālis ad aiam intellectiuaꝫ. Alioᵒ ſic ꝙ propria diſpoſitio educatur ď poᵃ ſubi: ſed nō per agēs naturale claudēdo ſub nāli agēte totum ordineꝫ nature. Et nūc eſt potētia quodāmō nālis et quodāmō non nālis: q̄rh ex eo ꝙ etiā ꝓpria diſpō ad formā excedit facultatē nālis motiui talis potētie ſequiť: ꝙ poᵃ ad talē formā ſit ſupra potentiā nālē illius: ex eo aūt ꝙ illa diſpō educibilis eſt de poᵃ ꝓpria quādam naturalitatē hꝫ. Et hoc modo poᵃ anime ad grātotm eſt quodāmodo nālis: ꝓ quāto actus liberi arbitrij quo ꝑparať ad gratiā educiť de potētia nāli liberi arbitrij. Eſt aūt ſupnaturalis ꝓ quāto actus ille vt diſpō ad grām a ſola gratuita dei motione eſſe pōt. Et forma ipſa. ſ. grā ſuppremi ordis eſt ſup totū nature ordinem: vt in ꝑcedēti articulo ad 2ᵐ habes: ꝛ q2 mediū nūc hoc nūc illud induit extremū: idō potētia aīe ad grām q̄nq̄ꝫ nālis q̄nq̄ꝫ nō naturalis ſꝫ obedientialis aut ſupernālis vocať: ſimplr aūt nō eſt naturalis: q̄rh ad res ſupremi ordinis eſt: ſed deficit a ratiōe miraculi iuſtificatio pp illud nālitatis qđ eſt in anima ꝑcipue a theologo ꝯſiderata: qui q̄rh deus ab initio inſtituit creaturā rōnalē ad hunc ſupremū ordinē eleuandaꝫ per

qm̄ ꝑter hunc modū hō ſapiēs vel ſciens efficiť eſt miraculoſum: ſꝫ grāꝫ iuſtificantē nō eſt hō natus acquirere per ſuam operationē ſed deo operante: vnde non eſt ſimile.

¶ De merito qđ eſt effectᵘ grē cooperātis. Q̄ō. CXIIII.

Deinde ꝯſiderādū eſt de merito qđ ē effectᵘ grē cooperātis. ¶ Et circa hoc q̄runť decem. ¶ Primo vtruꝫ hō poſſit aliq̄d mereri a deo. ¶ Scđo vtruꝫ aliq̄s ſine grā poſſit mereri vitam eternam. ¶ Tertio vtꝝ aliquis per gratiam poſſit mereri vitā eternā ex ꝯdigno. ¶ Quarto vtrum grā ſit principiū merendi mediante charitate principaliter. ¶ Quinto vtrū hō poſſit ſibi mereri primā grām. ¶ Sexto vtrum hō poſſit eā mereri alij. ¶ Septimo vtꝝ poſſit ſibi aliquis mereri reparationeꝫ poſt lapſum. ¶ Octauo vtrū poſſit ſibi aliquis mereri augmētum grē vel charitatis. ¶ Nono vtrū poſſit ſibi mereri finalem pſeuerantiaꝫ. ¶ Decimo vtrum bona temporalia cadāt ſub merito.

¶ Utrū hō poſſit aliq̄d mereri a deo. ¶ Articulus. I.

Ad primū ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ hō nō poſſit aliquid mereri a deo. Nullus. n. videť mercedē mereri ex hoc ꝙ reddit alteri qđ dꝫ: ſꝫ per oia bona que facimus nō poſſumus ſufficiēter recōpenſare deo qđ debemus quin ſemꝑ ampliᵘ debeamus: vt etiaꝫ phs dicit in. viij. ethico. vñ ꝛ Luce. xvij. diciť. Cū oia q̄ ꝑcepta ſunt feceritis dicite: ſerui inutiles ſumᵘ: qđ debuimus facere fecimus. ģ hō nō pōt aliq̄d mereri a deo. ¶ Preterea. Ex eo ꝙ aliquis ſibi proficit nihil videť mereri apud eū: cui nihil ꝓficit: ſꝫ hō bene operando ſibi ꝓficit vel alteri homini: nō aūt a deo. Dicitur enim Job. xxxv. Si iuſte egeris qđ donabis ei? aut qđ de manu tua accipiet? ergo hō non pōt aliquid a deo mereri. ¶ Preterea. Quicūq̄ꝫ apud aliquē aliq̄d mereť ꝯſtituit eū ſibi debitorē: debituꝫ. n. eſt vt aliquis merenti mercedē repē

ſua etiā opera: ideo vt nāle hoc accipit qđ non acciperet ſi deus ſolū nālē ordinē rerum creaſſet ac inſtituiſſet. Et per hoc pꝫ reſponſio ad primum dubium.

¶ Ad 2ᵐ dicať ꝙ inter mortuū ſeu cecum ꝛ impium hoc intereſt: ꝙ in impio eſt velut potentia occupata ſub altero contrario: ſicut potēs caleſieri actu frigidum exiſtens: in mortuo aūt aut ceco nō eſt potentia ſub altero contrario: ſed oino nō eſt potentia: q2 de ꝑuatiōe ad habituꝫ nō eſt regreſſus niſi per reſolutionē ad primuꝫ. vñ obiectio nihil obſtat: q2 de potētia propinqua eſt ſermo: quātus occupata: ſꝫ de potentia remota per reſolutioneꝫ ad vltimum.

¶ Ad 3ᵐ demū dubiuꝫ dicatur ꝙ duplex ordo eſt hic conſiderandus. ſ. ordo meritoꝝ nroꝝ ſm iuſtitiam ꝛ ordo cauſandi: ſi attendimus ad ordinem iuſtitie ſic preter rerum ordineꝫ fit iuſtificatio impij in tantū vt in precedenti artᵒ dcm̄ ſit: ꝙ plus excediť donum gratie ꝓportiōalr impium ꝙ̄ donum glorie iuſtū: ꝛ iuxta hunc ordinē autor loquiť in libro 3ᵒ Sent. in loco allegato. ſi aūt conſideretur ordo cauſandi iuſtificationē ipſam ſic vt in lrā dř: quandoq̄ꝫ fit ſm ꝯſuetuꝫ curſum cauſandi ipſam q̄nq̄ꝫ ſupra ipſam. Et iuxta hunc ordineꝫ loquutus eſt hic autor: ꝛ q2 ratio miraculi attendiť iuxta ſupexceſſum ordinis cauſandi: ꝛ nō iuxta ſuperexceſſum ordinis iuſtitie tm̄: ideo hic negať eē miraculū iuſtificationē impij: qđ tñ ꝯcediť de illuminatiōe ceci: q2 ordo cāndi ibi mutatur.

¶ Queſtio. CXIIII. ¶ Arti. I.

In titulo p̄mi articuli. q. 114. ꝛ vltime aduerte tres terminos ly homo ly mereri ly a deo. nam ſermo eſt de homine et non de homine adoptato in filiū dei: non de homine in ſtatu peti vel gratie ſed abſolute: mereri aūt pᵒ in ſeruitijs inuentū videť quibus mercedem mereнť in quibus p̄mo merces nominata apparet. vnde ꝛ mercenarij dicti ſunt

qui vt

dat: ſed deus nulli eſt debitor. vñ dicitur. Ro. 11. Quis prior dedit ei ꝛ retribuet̃ ei. ergo nullus a deo põt aliqd mereri. ¶ Sꝫ contra eſt qđ dicit̃ Hiere. xxxj. Eſt merces operi tuo: ſꝫ merces dicit̃ qđ pro merito redditur. ergo videtur ꝙ hõ poſſit a deo mereri. ¶ Rñdeo dõꝫ: ꝙ meritũ ꝛ merces ad idem referunt̃. Id. n. merces dicitur qđ alicui reconpenſat̃ pro retributione operis vel laboris q̄ſi qđdam p̃cium ipſius vnde ſicut reddere iuſtũ p̃cium pro re accepta ab aliquo eſt actus iuſtitie: ita etiã recõpenſare mercedẽ operis vel laboris eſt actus iuſtitie. iuſtitia aũt eq̃litas quedã eſt: vt pꝫ per phꝫ in. v. ethi. ꝛ ideo ſimpl'r eſt iuſtitia inter eos quoꝝ ẽ ſimpl'r eq̃litas. eorũ ƀo quoꝝ nõ eſt ſimpl'r eq̃litas nõ eſt ſimpl'r iuſtitia: ſed qdã iuſtitie modus põt eſſe ſicut dr̃ qđdã ius paternũ ſiue dñatiuũ: vt in eodeꝫ lib. phs dicit. ꝛ pp hoc in his in qb⁹ eſt ſimpliciter iuſtũ: eſt ꝛ ſimpliciter rõ meriti ꝛ mercedis: in qb⁹ aũt eſt ſm qd iuſtũ ꝛ nõ ſimpl'r in his ẽt nõ ſimpl'r eſt rõ meriti: ſed ſm qd: inquãtuꝫ ſaluat̃ ibi iuſtitie rõ. Sic. n. ꝛ fili⁹ meret̃ aliquid a p̃re ꝛ ſeruus a dño. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ iter deũ ꝛ hoieꝫ eſt maxima ineq̃litas. in ifinitũ. n. diſtãt: ꝛ totum qđ eſt hois bonũ eſt a deo. vñ nõ põt hois ad deũ eẽ iuſtitia ſm abſolutã eq̃litateꝫ: ſꝫ ſm ꝓportionẽ q̄ꝫdã: inquantũ. ſ. vterq; operat̃ ſm modũ ſuũ. modus aũt ꝛ menſura hũane virtutis homini eſt a deo. ꝛ iõ meritũ hominis apud deum eſſe non poteſt niſi ſm p̃ſuppoſitioneꝫ diuine ordinationis: ita. ſ. vt id hõ ꝯſequat̃ a deo per ſuã opationẽ q̄ſi mercedẽ ad qđ deus ei virtutẽ opandi deputauit: ſicut ẽt res nãles hoc ꝯſequunt̃ per ꝓprios motus ꝛ operationes: ad qđ a deo ſunt ordinate. differẽter tñ: q2 creatura rõnalis ſeipſam mouet ad agenduꝫ per libe. arbi. vñ ſua actio hꝫ rõnẽ meriti: qđ nõ eſt i alijs creaturis. ¶ Ad primũ ergo dicẽdum: ꝙ hõ inquãtũ ꝓpria volũtate facit illud qđ dꝫ meret̃: alioqn actus iuſtitie quo quis reddit debitũ nõ eẽt meritori⁹. ¶ Ad ſcdm dõm: ꝙ de⁹ ex ho

qui vt mercantur mercedem ſeruiunt: verum a ſeruitijs ad obſequia ꝛ beneficia extenſum experimur: dum ꝛ obſequentes ꝛ benefacientes benemeritos de nobis ſeu republica vocamus. Et cum multipliciter meriti ratio contingat hic ſumitur in cõmuni vt comprehẽdit ſub ſe meritum congrui ꝛ cõdigni: ꝛ q2 experientia teſtatur aliqueꝫ cõi iudicio mereri bonuꝫ aliqđ propter ſua opera vel penã aliquam: ſꝫ nõ a me vl' illo: iõ adiũgitur ly a deo vt determinet̃ retributor mercedis. Eſt igitur ſenſus tituli vtrum homo poſſit aliquid facere: cui debeatur merces a deo.

¶ In corpe articuli aduerte ꝙ in cõi loquẽdo in merito ꝯcurrunt quattuor. ſ. perſona merens ſeu meritũ: ipſum meritum: merces ꝛ pſona reddens mercedeꝫ: ꝛ lꝫ iſta q̄ttuor exequantur non ſolum meritũ: ſꝫ premiuꝫ tamẽ ordo ad hᶜ oia exigitur ad rationem meriti: ops enim meritũ eſſe alicui⁹ vt merentis: et alicu⁹ vt debite mercedis: et ad aliquem redditorẽ mercedis: fruſtra. n. operatur ꝛ laborat quis ꝓ mercede a nullo habenda. Exhibitio aũt meriti ꝛ redditio mercedis actus ad alterum ſunt ſm equalitatẽ rei: ad reꝫ. ſ. meriti ad mercedẽ ꝛ ecõuerſo: ideo ad rõnem meriti exigit̃ rõ iuſti q̄uis nõ ſufficiat: plus nãqꝫ ad rõneꝫ meriti exigit̃. nã iuſti ꝛ debiti rõ ſine libero arbitrio inueniunt̃ in rebus iuſtum nãqꝫ eſt aquile nature vt habeat roſtruꝫ: hois vt hẽat manus: ꝛ grauib⁹ ꝛ leuibus vt ſint in locis ſuis: feminino ſexui vt iungatur maſculo ꝛc. ꝛ hec ſunt debita illis: ſed ad rõnem meriti exigitur voluntariũ: nullus. n. meretur aut demeret̃ nãlib⁹ vel inuitis paſſionib⁹ vel accidẽtib⁹: ꝛ qm̃ iuſtũ iter duos eſt ꝛ ad diuerſos diuerſimode ꝛ volũtariũ niſi ad aliquẽ alterum ordinetur nullum alterũ reſpicit: ideo ratio meriti ex rõne iuſti voluntarij ꝛ ordinis ad alterũ integrat̃ in lr̃a dũ p̄mo de iuſto: inde de p̄ordinatione dei: ꝛ demũ de libe. arbi. itentũ ꝯcludit̃: ꝛ qm̃ in ſpãli de merito a deo q̄mõ eſt: ꝛ redditor mercedis debitor ẽ: ꝛ oĩs debitor alicui⁹ debitor ẽ ꝛ de⁹ nulli põt eẽ debitor niſi ſibi idcirco ſicut in rebus nãlibus deus dãdo manus homini mareꝫ femine ꝛc. dat debita rebus ex ordinatione ſua. ſ. ipſius dei: ac per hoc quaſi ſibi ipſi ſoluit debitum: ꝛ ſic ibi eſt ratio iuſti: vt in ſcdo ꝯ Gen. caplo. 29. habes diffuſe: ita in redditõe mercedis debite merito hũano: deus nõ aliter põt ꝯſtitui debitor niſi ꝓ quanto ab ipſomet deo p̄ſupponit̃ ordinat⁹ act⁹ ille ad conſequendũ mercedem illaꝫ. ſic. n. de⁹ ꝯſtituit̃ debitor ſibiipſi: ꝛ reddendo nobis mercedem ſue ſatiſfacit ordinationi. vnde ꝛ paterfamilias redditur⁹ mercedeꝫ operarijs vinee: prius ꝯduxit eos cõuentione vel ꝓmiſſione facta d̃ mercede per ſe ipꝫ: pp qđ in lr̃a autor rõnẽ meriti humani impoſſibile eẽ ꝯſtituit niſi ex preordinatiõe diuina ex qua meritori⁹ actuſ habet ꝙ reſpiciat deũ vt debitorem.

¶ In eodẽ articulo circa rõnẽ iuſti inuentaꝫ in merito hominis apud deũ aduerte: ꝙ cum merituꝫ tale vltra reſpectus quos hꝫ ad hoiem merentẽ ꝛ deum vt p̄ordinantẽ hꝫ duos alios: alteꝝ ad mercedẽ: alterum ad redditorẽ mercedis: ꝛ qđẽ ſi cõparet̃ meritum hominis ad deũ nũq̄ꝫ inueniet̃ iuſtũ ſimpl'r vt in lr̃a dr̃: ſed ſi comparet̃ meritũ homis ad mercedẽ debitã ſm ſe ſic nõ incõuenit inueniri iuſtũ ſimpl'r: qm̃ nõ incõuenit equiualere meritũ p̄mio reddendo: ꝛ ordinari a deo actuꝫ meriti tanti valoris ad equalens p̄miũ: ꝛ qm̃ merces reddenda a deo quãticũqꝫ ſm ſe ſit equiualens merito: vt tñ redditur a deo excedit meritũ hois: cuius ad deũ nõ põt eẽ equalitas ſimpl'r in aliquo: ideo ſimpl'r hominis ad deũ nõ põt eſſe meritũ ſimpl'r: ſed ſm ꝓportioneꝫ vt in littera dicitur: quãtũs hominis ad ipſam mercedem abſolute poſſit eſſe meritum ſimpliciter ſicut ꝛ iuſtum.

¶ In eodẽ p̄mo arti⁹ circa ordinatiõeꝫ diuinã cõcurrentẽ ad rõneꝫ meriti apud deũ: dubiũ occurrit an talis p̄ordi

natio diuina fiat vniuerſalr per cōicatum ꝑncipium operis meritorij: an rō meritorij q̄nq; ſit per ſolam diuinam ordinationē actus ad talem pmiū: ſed qm̄ in articulo 3° res hec in ſpāli de merito vite eterne diſcutiēda eſt: ideo ſat ſit ꝓ nūc ſcire dubitare: ⁊ notare ꝙ id dr̄ eſſe merces reddēda a deo nr̄o merito ad qḋ cōſequēdū de⁹ dedit nob̄ v̄tutē operatiuam liberam.

¶ In eodez primo arti° aduerte notitie ꝙ ꝓordinatiōes diuinam nr̄i act⁹ in rōne meritorij nec ab ipſo deo nec ab alio retributore oꝫ ſortiri illā mercedem: vt pꝫ in eo qui aliquanto tēpore perſeuerās in bono obijcez ponit: ꝑmio añ retributionis tp̄s: ⁊ rō eſt: q2 nō oīs ꝓordinatio eſt ꝓordinatio predeſtinatiōis q̄ effectuz infallibiliter cōſequitur: ſʒ aliq̄ ꝓordinatio eſt ꝓuidentie nō euētus ſed cauſe: ⁊ propterea mater bn̄merita d̄ filio quādoq; mercedē honoris obti a filio nec ab ipſo filio ſortiṫ nec a deo q ꝓordinauit matri bene merite talē honorē deberi: ſʒ vt filius honorem hō ipēdat: ⁊ ex eadem radice euenit vt iudas poſt mlta merita vite eterne nō conſequit⁹ fuerit eaꝫ: nihil.n.ex hō euentib⁹ diuine ordinationi deperit.

¶ Articu. II.

In articulo ſecundo eiuſdem.q. dubium occurrit de ſuperfluitate: quia autor in queſt.1o9. eandem articulum mouit.

nis nr̄is nō q̄rit vtilitatē: ſʒ gl'iā .i. manifeſtationez ſue bonitatis: qḋ etiā ex ſuis opibus q̄rit. ex hoc aūt ꝙ eū colim⁹ nihil ei accreſcit: ſed nobis. ⁊ iō meremur aliqd a deo nō q̄ſi ex nr̄is opibus aliqd ei accreſcat: ſʒ inq̄tū ꝓp eius gloriā opamur. ¶ Ad tertiuz dōm: ꝙ q2 actio nr̄a nō hʒ rōnē meriti niſi ex ꝓſuppoſitiōe diuine ordinationis: nō ſequiṫ ꝙ deus efficiaṫ ſimpliciter debitor nobis: ſed ſibijpſi inquātum debitum eſt vt ſua ordinatione impleaṫ.

¶ Utr̄ aliqs ſine gr̄a poſſit mereri vitā eternā. Arti. II.

AD ſcdm ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ aliqs ſine gr̄a poſſit mereri vitaꝫ eternā. Illud.n. hō a deo mereṫ ad qḋ diuinit⁹ ordinaṫ: ſicut dcm̄ eſt: ſʒ hō ſʒ ſuā nām ordinaṫ ad beatitudinem ſicut ad finez: ac ēt nālr appetit eſſe beatus. ergo hō ꝑ ſua naturalia abſq; gr̄a mereri pōt beatitudinē q̄ eſt vita eterna. ¶ Preterea. Idem opus q̄to eſt minus debitū tāto eſt magis meritoriū: ſʒ minus debitū eſt bonū qḋ fit ab eo q minoribus beneficijs eſt ꝓuētus. cum igiṫ ille q hʒ ſolū bona nālia minora beneficia ſit ꝯſecut⁹ a deo q̄ʒ ille qui cū nālibus hʒ gratuita: videṫ ꝙ eius opa ſint apud deuz magis meritoria: ⁊ ita ſi ille qui hʒ gr̄am pōt mereri aliquo mō vitā eternā: multo magis ille q nō hʒ. ¶ Preterea. Miſericordia ⁊ liberalitas dei in ifinitū excedit miſericordiā ⁊ liberalitatē humanā: ſed vnus hō pōt apud aliū mereri etiā ſi nunq̄ʒ ſuā gr̄az ante habuerit. ḡ videṫ ꝙ multo magis hō abſq; gr̄a vitā eternam poſſit a deo mereri. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Apoſtolus diċ Ro. vj. Gratia dei vita eterna. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ hoīs ſine gr̄a duplex ſtatus ꝯſiderari pōt ſicut ſupra dcm̄ eſt. Unus quidem nāe integre: q̄lis fuit in Adam ante pctm̄. Alius aūt nāe corrupte: ſicut eſt in nobis ante reparationem gr̄e. Si ḡ loq̄mur de hoīe quo ad primū ſtatum: ſic vna rōne nō pōt mereri abſq; gratia vitā eternaꝫ per pura nālia: q2.ſ. meritū hoīs dependet ex preordinatione diuina. Actus aūt cuiuſcūq; rei nō ordinaṫ diuinitus ad aliqd excedens ꝓportionem v̄tutis q̄ eſt principiuz actus: hoc.n. eſt ex iſtitutiōe diuine ꝓuidētie vt nihil agat vltra ſuā virtutē. Uita aūt eterna eſt qḋdā bonū excedens ꝓportionē nāe create: q2 etiā excedit cognitionē ⁊ deſideriū eius ſ'm illud .j. ad Cor. ij. Nec oculus vidit nec auris audiuit nec i cor hoīs aſcēdit. Et inde eſt ꝙ nulla nā creata ē ſufficiēs principiū actus meritorij vite eterne niſi ſupaddaṫ aliqḋ ſupnaturale donum qḋ gr̄a diciṫ. Si vo loquamur d̄ hoīe ſub pctō exnte addiṫ cum hoc ſecūda rō ꝓp ipedimētuꝫ pcti. Cū.n. pctm̄ ſit q̄dam dei offenſa excludēs a vita eterna: vt pꝫ per ſupradicta: nullus in ſtatu pcti exiſtēs pōt vitā eter-

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ nō incōueniṫ diuerſis rōnibus in diuerſis locis eandem.q. mouere: vt vnuſquiſq; tractatus integer fiat: hec ḡ qō de merito vite eterne ꝑ gr̄am pōt dupl'r occurrere. pmo d̄ merito hō vt hʒ rōnē finis reſpcū gr̄e. Et ſic ſpectat ad.q. de neċitate gr̄e: que eſt neċitas ex ſuppōne.ſ. ad hn̄dūꝫ tale qd: q̄ vocaṫ neċitas finis. Et hoc mō ſup⁹ hec qō integrauit tractatū de neċitate gr̄e. 2° de merito hō vt hēt rōnē effectus reſpectu gr̄e: et ſi hic tractaṫ ad integritatē tractatus de ſcdo effectu gr̄e: qḋ eſt meritū: vt pꝫ ex initio tractatus huius ⁊ ꝑcedentis queſtionis.

¶ In eodē arti° ſecundo aduerte ꝙ q2 nec ex titu° arti^li nec ex rōne allata l'ra hr̄: q̄ ſʒ ſit ſmo de po° dei abſoluta: ſed titulus eſt d̄ po^a meritoria vite eterne an ſit ꝑ pria gr̄e: ita ꝙ ipſa ſola h poſſit iter creatas naturas: hoc ē .n. q̄rere an ſiñ gr̄a ⁊c. Rō q̄ q; l'fe ſup diuina ꝓuidētia q̄ ſtatuit actū nō ordinari ad aliqd excedēs ꝓportionē v̄tutis q̄ eſt ꝑn^a actus fundaṫ. Iō ex h loco nullus ſumat eſſe doctrinā autoris: ꝙ hō ſine gr̄e habituali dono ꝑ diuinam po^am ſi poſſit mereri vitā eternā. diceret forte q̄ſpiā nō eſſe ꝯ autoris doctrinā ꝙ hō ex gratuita dei ordinatiōe abſq; habituali dono mereaṫ ꝑ actuz liberi arbitrij: puta opera pietatis vitam eternam.

¶ In riſione ad 2^m eiuſdē articuli dubiū occurrit circa illud.ſ.

nam mereri niſi prius deo recō cilieť dimiſſo pctō: qđ fit ꝑ gratiam. peccatori. n. nō debeť vita ſed mors ſm illud Ro. vj. Stipendia pcti mors. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ deus ordinauit humanam nām ad finez vite eterne ꝯſequendū: nō ꝓpria virtute: ſed per auxilium gratie. ⁊ hoc mō ei⁹ actus pōt eē meritori⁹ vite eterne. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ hō ſine grā non pōt hr̄e eq̄le opus operi qđ ex gratia procedit: q2 q̄zto eſt perfectius principium actionis tāto eſt pfectior actio: ſeq̄ret aūt rō ſuppoſita equalitate operationis vtrobiq3. ¶ Ad tertiuz dōm: ꝙ q̄ztū ad primā rōnem inductā diſſimiliter ſe habet in deo ⁊ in hoīe. nā hō oēm virtutem benefaciendi h3 a deo: nō autē ab hoīe. ⁊ ideo a deo non pōt hō aliqd mereri niſi per donū3 eius: qđ Apoſtolus ſignāter exprimit dicēs. Quis prior dedit ei ⁊ retribuetur illi: ſ3 ab homine pōt quis mereri anteq̄z ab eo acceperit per id qđ accepit a deo. Sed q̄ztum ad ſecundam rōnē ſumptam ex impedimēto peccati: ſimile eſt de hoīe ⁊ de deo: q2 etiam homo ab alio mereri nō poteſt quem offendit pri⁹: niſi ei ſatiſfaciēs reconcilietur.

¶ Utrum hō in grā cōſtitutus poſſit mereri vitā eternā ex cōdigno. ¶ Articulus. III.

AD tertiū ſic ꝓcedit̄. Uideť ꝙ hō i grā cōſtitut⁹ nō poſſit mereri vitam eternā ex cōdigno. Dicit. n. Apoſtolus ad Ro. viij. Non ſunt ꝯdigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriaz que reuelabitur in nobis: ſed inter alia opera meritoria maxime videntur eſſe meritorie ſanctorū3 paſſiones. ergo nulla opera hominū ſunt meritoria vite eterne ex cōdigno. ¶ Preterea. Sup illđ Ro. vj. Gratia dei vita eterna. dicit glo. poſſet recte dicere ſtipendiū iuſtitie vita eterna: ſed maluit dicere: grā dei vita eterna: vt intelligeremus deū3 ad eternā vitaz ꝓ ſua miſeratione nos ꝑducere nō meritis nr̄is: ſed id qđ ex ꝯdigno quis meretur: nō ex miſeratiōe: ſed ex merito accipit. ḡ videtur ꝙ hō nō poſſit ꝑ grām mereri vitā eternā ex ꝯdigno. ¶ Preterea. Illud meritū videť eſſe ꝯdignū3 qđ equať mercedi: ſed nullus actus preſentis vite pōt equari vite eterne q̄ cognitionē ⁊ deſideriū noſtrū excedit: excedit etiā charitatē vel dilectionem vie ſicut ⁊ excedit nā3. ḡ hō nō pōt per grām mereri vitā eternam ex ꝯdigno. ¶ Sed cōtra id qđ reddiť ſm iuſtū iudiciū3 videť eſſe merces ꝯdigna: ſed vita eterna redditur a deo ſm iudiciū3 iuſtitie ſm illud. ij. ad Thimo. iiij. In reliquo repoſita ē mihi corona iuſtitie: quā reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex. ergo hō mereť vitā eternam ex ꝯdigno. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ opus meritoriū hoīs dupl'r ꝯſiderari pōt. Uno mō ſ3 ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio.

ſcđ. ſ. ꝙ hō nō pōt mereri ab alio hoīe quē pri⁹ offendit: niſi ei ſatiſfaciēs recōcilieť: videť. n. hoc falſuz. nā pōt quis opari ꝓ eo quē offendit an̄ reconciliatiōez ſic vt ꝯſtituat eūdē ſibi debitorē ad reddēdū mercedem: vt p3 ſi ponamus Joannē offendiſſe petrum ꝯtumelia vel rapina. Et poſtmoduz videns euſdez petri filiū inuaſum ab inimicis ad mortez liberet illū ꝑiculo mortis ſe ip3 exponēs ꝓ hoc. conſtat namq3 ꝙ tunc Joannes mereť a petro quez pri⁹ offenderat: ⁊ tn̄ non erat ſibi recōciliatus. ꝶ. Aliq̄s pōt ſuire locādo opas ſuas ei quē offendit cōtumelia vl' furto manēte offenſa ⁊ mereť mercedem ab eo. Aliogn̄ operari⁹ q̄ ſuiuit ꝓ centū poſſet ꝑuari ab illo ꝓpter furtuz decez: vel ꝑꝑ ꝯtumeliam.

¶ Ad h dr̄ breuiter ꝙ i his ⁊ ſimilib⁹: l3 nō ſ̄us tpe tn̄ ſ̄us nā intelligiť ſatiſfactio ⁊ recōciliatio ſcđ q̄z meritū. nā q2 i maiore claudi tur min⁹ petro ſatiſfeciſſe itelligiť Joannes q̄ ꝓ eo vitaz diſcrimini poſuit: ⁊ ſic mereť veniaz ac amicitiā a petro a q̄b⁹ offenſa3 excludebat. Ad 2ᵐ dr̄ ꝙ q2 offenſa ꝓ tāto excludit meritū: ꝓ q̄zto excludit ōbitū mercedis ab offenſo: ſi offēſa ꝑcedēs nō purgať ꝑſequēs ſeruitium nūq̄z merebitur mercedē: ſed ſeruitiū ſuum ꝑ modum ſolutionis debiti ſatiſfacit in toto vel in parte. Si aūt purgať ⁊ abūdat iā reddiť ꝑma argumēti ſolo: ⁊ ſic homo ab homine offenſo non pōt mereri anteq̄z ſatiſfaciat. Poſſet quoq3 dici ad hoc dubiū vnico vbo ꝙ autor intendat de merito apud amicum ſeu patrem quale eſt meritū nr̄um apud deū: vt ſic ſile ſit de deo ⁊ hoīe offenſo: ꝑma tn̄ rāſio formalis eſt. ¶ Articulus. III.

IN articuli tertij titulo ſcito ꝙ mereri ex ꝯdigno ē mereri ſic vt ſ3 iuſtitiā ſibi ōbeať: ita ꝙ iniuſtuz eēt n̄ r̄ddi mercedē merito ex cōdigno. vn̄ ⁊ nomen accepit ab equa dignitate meriti ad mercedem.

¶ In corpe ar^li aduerte ꝙ illa duo ſc3 motio ſpūs ſcti ⁊ grā n̄ ſūt due diſpate cāe meriti: ſ3 ſūt cāe ſubōdinate: motio q̄dē ſpūs ſcti i vt actio cāe p^e: et grā vt cā 2ᵉ operis inq̄ztū meritorij: mouet. n. ſpūs ſctūs hoīnē ad merēdum mediāte grā: ꝑꝑ qđ lr̄a ō motione ſpūs ſcti loquēs aſfert illud Joānis 4° fit in eo fons aq̄ ſalientis in vitā eternā. Et itēdit autor ꝙ q2 op⁹ eliciť a grā hēt ꝙ ſit meritorium ex cōdigno ex vtraq3 ſui ꝓpria cauſa. ſ. prima ⁊ proxima: nec altera ſupfluit: quoniā nō ſūt eiuſdēz ordis. Et ꝯ ꝑme q̄dē cāe ſufficiētiaz nō occurrūt ꝯdictores. Contra 2ᵃᵐ aūt occurrit Scotus in ꝑmo ſnia. diſt. 17. q. i. tenens ꝙ actus elicitus a grā nō eſt meritorius ſimpl'r vite eterne: ſed opz ꝙ vltra hoc ꝙ ſit informatus gratia: ſit accept⁹ deo. i. ac

dinatus a deo ad conſequendum vitã eternaꝫ ꝛ in tali oꝛdinatiõe ſeu acceptatiõe paſſiua compleri dicit ratonẽ meriti ex ꝯdigno. Arguitque primo ſic. ſi actus ex ſolis intrinſecis agenti eẽt ſic oꝛdinat⁹ ad beatitudinem ſequeret̃ quod deus non poſſet ei q ſic operatus eſt nõ retribuere beatitudinẽ niſi iniuſte eam ſubtrahendo hoc eſt falſuꝫ. ergo talis oꝛdo ẽ ex ſola voluntate diuina. Secundo ſic. premiuꝫ ſemper eſt maius bonuꝫ merito: et iuſtitia ſtricta nõ reddit melius pro minus bono. ḡ act⁹ meritorius nõ eſt dign⁹ tali premio ex bonitate quaꝫ hẽt ex ſuis p̃ncipijs: ſed hec facile ſoluunt̃. Nam ad p̃mũ dicit̃ ꝙ iniuſte ſubtraheretur merces tempore debito ei q operatus eſt ex gratia: et deus qui eſt debitoꝛ ſibi ipſi: qui oꝛdinauit non ꝑ ſuper additaꝫ oꝛdinationem vt Scotus putauit: ſꝫ per ipſaꝫ gratiaꝫ eius actum eſſe meritoꝛium ex hoc ipſo ſolo qð eſt a gratia qð eſt talis nãe: ſicut non poteſt contra ſe ipſum facere: ita nõ poteſt ſubtrahe-

Alio mõ ſꝫ ꝙ ꝓcedit ex grã ſpiritus ſancti. Si conſiderei ſm ſubſtantiã operis: ꝛ ſm ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio: ſic non põt ibi eſſe ꝯdignitas pp maximã inequalitatẽ: ſed eſt ibi congruitas pp quãdã equalitatẽ ꝓportionis. Videt̃.n. ꝯgruũ vt homini operanti ſm ſuã ꝟtutem deus recõpenſet ſm excellentiam ſue ꝟtutis. Si aũt loquamur de opere meritorio ſm ꝙ ꝓcedit ex grã ſpirit⁹ ſancti: ſic eſt meritoriũ vite eterne ex ꝯdigno. Sic.n. valoꝛ meriti attendit̃ ſm virtuteꝫ ſpiritus ſancti mouẽtis nos in vitã eternã ſꝫ illð Jo.iiij. Fiet in eo fons aq̃ ſaliẽtis in vitam eternã. Attenditur etiã p̃ciũ operis ſꝫ dignitatem grẽ: per quã homo conſors fact⁹ diuine nãe adoptat̃ in filiũ dei: cui debet̃ hereditas ex ipſo iure adoptionis ſm illð Ro.viij. Si filij ꝛ heredes. ¶ Ad primũ ḡ dðm: ꝙ Apoſtolus loquit̃ de paſſiõib⁹ ſanctoꝝ ſm eoꝝ ſubſtãtia. ¶ Ad ſcðm dðm: ꝙ ꝟbũ illius glo. intelligendum eſt q̃ꝫ ad primam cãm perueniendi ad vitã eternaꝫ: que eſt miſeratio dei: meritũ aũt noſtrũ eſt cã ſubſequens. ¶ Ad tertium dðm: ꝙ grã ſpiritus ſancti quã in p̃ſenti habemus ꝛ ſi nõ ſit equalis glorie in actu: eſt tñ equalis in virtute: ſicut ſemen arboꝝ in quo eſt virtus ad totã arborẽ: ꝛ ſimiliter per grãm inhabitat hoiem ſpiritus ſanctus qui eſt ſufficiens cã vite eterne: vnde ꝛ dicit̃ eſſe pignus hereditatis noſtre.ij.ad Coꝛ.j.

¶ Utrum gratia ſit principiuꝫ meriti pricipalius ꝑ charitateꝫ q̃ꝫ ꝑ alias ꝟtutes. Arti. IIII.

Ad q̃rtum ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ grã nõ ſit principiũ meriti pricipalius per charitateꝫ q̃ꝫ per alias virtutes. Merces eni opi debet̃ ſꝫ illud Matth. xx. Uoca operarios ꝛ redde illis mercedẽ ſuã: ſed q̃libet virtus eſt pricipiũ alicuius opis. Eſt.n. virtus habitus operatiuus: vt ſupra habitũ eſt. ergo q̃libet virtus eſt eq̃liter principiũ meredi. ¶ Preterea. Apoſtolus dic̃.j.ad Coꝛ.iij. Unuſquiſqꝫ ꝓpriã mercedẽ accipiet ſm ꝓpriũ laborẽ: ſed charitas magis diminuit laboreꝫ q̃ꝫ augeat: qꝛ ſicut Augu. dicit in li. de verbis dñi. Omnia ſeua ꝛ imania facilia ꝛ ꝓpe nulla facit amoꝛ. ergo charitas nõ eſt pricipalius principiũ merendi q̃ꝫ alia virtus. ¶ Preterea. Illa virtus videt̃ principalius eſſe principiũ meredi cuius actus ſunt maxime meritorij: ſed maxime meritorij vident̃ eſſe act⁹ fidei ꝛ patientie ſiue foꝛtitudinis: ſicut pꝫ in martyribus qui ꝓ fide patiẽter ꝛ foꝛtiter vſqꝫ ad mortẽ certauerit. ergo alie virtutes principalius ſunt principium merendi quã charitas. ¶ Sed cõtra eſt qð dñs Joã. xiiij. dic̃. Si quis diligit me diliget̃ a patre meo: ꝛ ego diligã eum ꝛ manifeſtabo ei meipꝫ: ſed in manifeſta dei cognitiõe ꝯſiſtit vita eterna ſm illud Jo. xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant te ſolum deũ verũ ꝛ viuũ. ergo meritũ vite eterne maxime reſidet penes charitateꝫ. ¶ Reſpondeo dðm: ꝙ ſicut ex dictis accipi poteſt hũanus actus hꝫ rõnem meredi ex duobus. Primo quidẽ ꝛ pricipaliter ex diuina oꝛdinatione ſm ꝙ actus dicitur eſſe meritorius illius boni ad quod homo diuinitus oꝛdinatur. Secundo vero ex parte liberi arbitrij: inquantum.ſ. homo hꝫ pre ceteris creaturis vt per ſe agat voluntarie agens: ꝛ quã-

re mercedẽ. cũ quo tamẽ ſtat ꝙ poteſt etiaꝫ beatos oẽs annihilare de potentia abſoluta: ſꝫ hoc ẽ extra queſtionẽ preſentem. Ad 2m dicitur ꝙ liberalitas diuina remunerãs ſupra meritũ nõ adimit merito vim ſuam. Ex hoc namqꝫ ꝙ deus actui merenti gloriã vt vnũ rddat glorias vt duo: nõ adimitur actui illi qn meruerit ſm ſtrictaꝫ iuſtitiaꝫ gloriã vt vnuꝫ. vnde ratio illa non ꝓbat ꝙ actus nõ ſit meritorius: ſed hoc ꝙ non ſit meritorius totius p̃mij qð dat de⁹ ſuppoſita tali liberalitate. Et tu habes in littera ꝓ doctria ſancti Thome auctoritatem apoſtoli. Si filij heredes ꝛc̃. vbi potes fundare rationem: quia filio obedienti ꝛ vt filio operanti debetur hereditas paterna ex ſolo ipſo iure ſtricto: ita ꝙ non niſi iniuſte poteſt priuari: ſꝫ ſola gratia cõſtituit filios dei ſecluſa quacunqꝫ oꝛdinatiõe. ergo ſuperflua quoqꝫ eſt ſuperaddita oꝛdinatio illa: quoniã quicquid per illaꝫ fit: ſaluat̃ melius per motionẽ ſpũs ſcti mediante grã: vilificat ãqꝫ gratiam

tiaꝫ poſitio illa dum ei ꝓpriuꝫ opus ſubtrahit ſcilꝫ meritum: ⁊ nos non poſ ſe per gratiam mereri niſi di ſpoſitiue pōt: que oīa aliena a theologia rea li ſūt. Et tu po tes ſcire hanc eſſe verā mētē autoꝛis ex do ctrīa eius in .q. zi⁹ ſuperi⁹ vbi oſtenſuꝫ eſt ꝙ actus human⁹ ex hoc ꝙ ē bo nus vel malus moꝛalr̄ habet rationeꝫ meri ti vel demeriti etiam apud de um. Ex hoc nā qꝫ ſequitur ꝙ ex hoc ipſo ꝙ actus eſt bon⁹ eſt oꝛdinatus a deo ad ꝓmiuꝫ: ⁊ hoc vt ibi di citur quātū eſt ex ratiōe actus nec opꝫ aliam oꝛdinationem ſuperaddere.

ℂ In eodem ar ticulo dubium occurrit q̄ pa cto poſſit hō ꝑ gratiam mere ri ex condigno vitam eternaꝫ: cum īter deū ⁊ creaturaꝫ quā cūqꝫ multo mi nus q̄ꝫ īter pa trem et filium poſſit eē iuſtuꝫ ſimpliciter: cō ſtat enīꝫ ꝙ ho mo in grā crea tura pura eſt: ⁊ filius adoptiu⁹ non plus iuſti ſoꝛtiṫ apud pa trem q̄ꝫ filius ſimpliciter: me reri autem ex cōdigno ad iu ſtū ſimpliciter ſpectat.

ℂ Ad hoc dici tur ꝙ opus me ritoꝛiuꝫ ex gra

tū ad vtrūqꝫ pꝛincipalitas me riti penes charitatem cōſiſtit. ℂ Primo.n. ꝯſiderandum eſt ꝙ vita eterna in dei fruitione ꝯſiſtit: motus aūt humane mētis ad fruitionē diuini boni eſt ꝓ pꝛius actus charitatis. per quē oēs actus aliaꝝ virtutū oꝛdinā tur in hunc finē ſm ꝙ alie ꝟtu tes iperanṫ a charitate: ⁊ iō me ritum vite eterne pꝛimo ptinet ad charitateꝫ: ad alias aūt ꝟtu tes ſecūdario ſm ꝙ eoꝝ actus a charitate iperanṫ. Similiter etiā manifeſtum eſt ꝙ id qd ex amoꝛe facimus maxime volū tarie facimus: vñ etiā ſm ꝙ ad rōnem meriti requiriṫ ꝙ ſit vo luntariū pꝛincipaliter meritūꝫ charitati attribuitur. ℂ Ad pꝛi mū ergo dōm: ꝙ charitas in quātū hꝫ vltimū finē pꝛo obie cto mouet alīs ꝟtutes ad ope randū: ſemp.n. habit⁹ ad queꝫ pertinet finis imperat habitib⁹ ad quos ptinēt ea q̄ ſunt ad fi nē: vt ex ſupra dictis pꝫ. ℂ Ad ſcdm dōm: ꝙ opus aliqd pōt eſſe laborioſum ⁊ difficile du pliciter. Vno mō ex magnitu dine operis: ⁊ ſic magnitudo laboꝛis ptinet ad augumentuꝫ meriti: ⁊ ſic charitas nō dimi nuit laborē: imo facit aggredi opera maxima: magna.n. ope raṫ ſi eſt: vt Grego. dicit in q̄ daꝫ homelia. Alio mō ex defe ctu ipſius operantis: vnicuiqꝫ eni eſt laborioſum ⁊ difficile qd nō ꝓmpta volūtate facit: ⁊ talis laboꝛ diminuit meritūꝫ ⁊ a charitate tolliṫ. ℂ Ad tertiū dōm: ꝙ fidei actus nō eſt me ritoꝛius niſi fides per dilectio nem opereṫ: vt dr̄ ad Gal. v. Similiter etiā actus patientie ⁊ foꝛtitudinis nō eſt meritoꝛi⁹ niſi aliqs ex charitate hoc ope retur ſꝫ illud .j. ad Coꝛin. xiij. Si tradidero coꝛpus meū ita vt ardeam: charitateꝫ aūt non

habuero nihil mihi pꝛodeſt.

ℂ Vtrum homo poſſit ſibi me reri pꝛimā grāꝫ. Arti. V.

AD quītuꝫ ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ hō poſſit ſi bi mereri pꝛimā gra tiaꝫ. Quia vt Aug. dicit: fides mereṫ iuſtificatio nem: iuſtificaṫ autē homo per pꝛimam gratiam. ergo hō pōt mereri ſibi pꝛimam gratiam. ℂ Preterea. Deus non dat gratiam niſi dignis: ſed nō di citur aliqs dignus aliquo do no niſi qui ipſuꝫ pꝛomeruit ex condigno. ergo aliquis ex con digno poteſt mereri pꝛimam gratiam. ℂ Preterea. Apud homines aliquis poteſt ꝓme reri donum iam acceptum: ſi cut qui accepit equum a domi no: meretur ipſum bene vten do eo in ſeruitio dñi: ſed deus liberalioꝛ eſt q̄ꝫ homo. ġ mul to magis pꝛimam gratiam iaꝫ ſuſceptam poteſt homo pꝛo mereri a deo per ſubſequen tia opera. ℂ Sed cōtra: ꝙ ra tio grē repugnat mercedi ope rum ſm illud Ro. iiij. Ei qui operatur merces non imputa tur ſm gratiam: ſed ſm debi tum: ſed illud meretur homo quod imputatur ſibi ſm ~~gra tiam~~ quaſi merces operis ei⁹. ergo pꝛimaꝫ gratiam non pōt homo mereri. ℂ Reſpondeo dicenduꝫ: ꝙ donum gratie cō ſiderari pōt dupliciter. Vno modo ſm rationē gratuiti do ni: ⁊ ſic manifeſtū eſt ꝙ omne meritūꝫ repugnat gratie: quia vt ad Ro. xj. Apoſtolus dicit. Si ex operibus iam nō ex gra tia. alio modo poteſt conſide rari ſm naturaꝫ ipſius rei que donatur. ⁊ ſic etiam nō poteſt cadere ſub merito nō habētis gratiam: tum qꝛ excedit ꝓpoꝛ tionem nature: tum etiam: qꝛ ante gratiam in ſtatu peccati

tia ⁊ ſpiritu ſā cto procedens poteſt compa rari ad deuꝫ re tributoꝛeꝫ: ⁊ ſic propter rōnes allatas ſolā ra tioneꝫ iuſti do minatiui ſeu pa terni video. iu xta illd apoſto li 2ª ad Thim. 4° quā reddit dominus iuſt⁹ iudex. ſi auteꝫ referaṫ ad mer cedem .ſ. vitaꝫ eternam ſic eſt ratio iuſti ſim pliciter ⁊ equa litas: ⁊ ad hanc equalitatē ten dunt verba lit tere: vt pꝫ in re ſpōſiōe ad 3m: ꝙ ſiquis dice re velit ꝙ īter op⁹ meritoꝛiuꝫ vt eſt a ſpiritu ſancto ⁊ deum eſt iuſtum ſim pliciter aduer tat ꝙ iuſtū q̄ri tur īnter retri butoꝛem ⁊ ope ratoꝛem qui re muneraṫ: ⁊ nō inter ꝓmā cau ſam mercedis ⁊ meriti.

ℂ Articulus. IIII. V. ⁊ VI.

IN ar ti cu lis 4° 5° ⁊ 6° nihil occurrit ſcribē dum niſi ꝙ in 4° ⁊ clarius in 6° apparet qd diximus eē de mente autoꝛis ſcilꝫ ꝙ diuina motio ad me ritum per gra tiam eſt etiam in Chꝛiſto: ⁊ vt vna meriti ra dix computata diſtinguiṫ con tra aliam ſcilꝫ liberum arbi trium.

debitum

In arti° 7° du^m occur circa rō- ¶ Arti. VII.
nez lr̃e ad ꝓbādū ꝙ nullus pōt mereri ex ꝯdi
gno ſibi reparatõez poſt lapſuz: qꝛ. ſ. motio diuie
gr̃e interrūpit̃ ꝑ lapſuz. ꝯ hāc ſigdē rōnē inſta
tur. ꝓ qꝛ nō exigit̃ ad hoc ꝙ aliqua ſit merces
reddēda ex cō-
digno qḋ mo-
tio diuine gr̃e
nō iterrūpat̃. ḡ
rō lr̃e que ex i-
terruptione in
fert nō meritū-
nihil valet. Aſ-
ſumptuz pꝫ: qꝛ
iudas quādoqꝫ
meruit vitam
eternā ex cōdi
gno: ⁊ tñ motio
diuine gr̃e fuit
interrupta. Et
ꝯfirmat̃: qꝛ tā-
tū eſt dicere ꝙ
iterruptio gra-
tie facit vł exi-
git aliqd nō ca
dere ſub meri-
to ꝯdigni: quā-
tū dicere nihil
meremur ex
ꝯdigno niſi ad
quod ꝯtinuata
gr̃a ꝑuenimus:
qḋ eſt falſum.
¶ Ad euidētiaz
h⁹ difficultatis
ſciēdū ē ꝙ gr̃a
2ᵉ cōcurrit ad
meritū. p° vt
ꝯſtituēs hoiez
in ſtatu remu-
nerabili: ⁊ hoc
facit gr̃a cōti-
nuēdo hoiez di
uine nāe cōſor
tem. 2° vt ṗn^m
act⁹ meritorij.
Et qꝛ 2^m nō ſo-
lum preſuppo-
nit ṗ^m in ratiōe
ṗncipij: ſic age-
re preſupponit
eē: ſed coexigit
in ratione con-
ſtituentis ſtatū
remūerabilis:
ita ꝙ null⁹ ex
ꝯdigno meret̃
ſibi homini: ſꝫ
ſibi ꝯſtituto in
gr̃a: mercedez
vel ṗmiū ſim-
pliciter: iō de
rōne meriti ex
ꝯdigno ſibi eſt
ꝯſtituerẽ merce

homo habet impedimentum promerendi gratiam. ſ. ipſum peccatum. Poſtquam autez iam aliqs hꝫ gr̃am non pōt gr̃a iam habita ſub merito cadere: qꝛ merces eſt terminus opis: gr̃a ỽo eſt principiū cuiuſlibet boni opis in nobis: vt. ṡ. dcm̃ eſt. Si ỽo aliud donū gratuitū aliqs mereat̃ virtute gr̃e ṗcedentis iaz nō erit prima. vñ manifeſtū ē ꝙ nullus pōt ſibi mereri primā gr̃am. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut Aug. dic̃ in li. retractationū. Ipſe aliqñ in hoc fuit decept⁹ ꝙ credidit initiuz fidei eſſe ex nobis: ſꝫ ꝯſummationē nobis dari ex deo: qḋ ipſe ibidez retractat: ⁊ ad hūc ſenſuz videt̃ pertinere ꝙ fides iuſtificationē mereat̃. Sed ſi ſupponamus ſicut fidei veritas hꝫ ꝙ initium fidei ſit in nobis a deo: iam etiā ipſe actus fidei ꝯſequit̃ primā gr̃am. ⁊ ita non pōt eſſe meritorius prime gr̃e: per fidez igit̃ iuſtificat̃ hō nō q̄ſi hoc credēdo mereat̃ iuſtificationē: ſed qꝛ dū iuſtificatur credit eo ꝙ motus fidei requirit̃ ad iuſtificationē ipij: vt ſupra dcm̃ eſt. ¶ Ad ſcdm dicendū: ꝙ deus nō dat gr̃am niſi dignis: nō tñ ita ꝙ pri⁹ digni fuerint: ſed qꝛ ipſe ꝑ gr̃am eos facit dignos q ſolus pōt facere mūdū de imūdo ꝯceptū ſemine. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ oē bonū opus hominis procedit a prima cauſa ſicut a pricipio: nō autem procedit a quocūqꝫ humano bono. ⁊ ideo non eſt ſimilis ratio de dono gratie: ⁊ de dono humano.

¶ Utrū hō poſſit alteri mereri primā gr̃am. Articu. VI.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ hō poſſit alteri mereri primam gratiam: qꝛ Matth. ix. ſuper illud. vidēs ieſus fidem illoꝝ ⁊c̄. dicit glo. Quātū valet apud deū fides ꝓpria apud quē ſic valuit aliena vt intus ⁊ extra ſanaret hoiem: ſed interior ſanatio hois eſt per primā gr̃aȝ. ergo hō pōt alteri mereri primam gr̃am. ¶ Preterea. Orationes iuſtoꝝ nō ſunt vacue: ſed efficaces ſm illud Ja. vltimo. Multū valet deṗcatio iuſti aſſidua: ſed ibidē ṗmittit̃. Orate ꝓ inuicez vt ſaluemini. cū igit̃ ſalus hois nō poſſit eſſe niſi per gr̃am: videt̃ ꝙ vnus hō poſſit alteri mereri primā gr̃am. ¶ Preterea. Luce. xvj. dicit̃. Facite vobis amicos de māmona iniqtatis: vt cū defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula: ſed nullus recipit̃ in eterna tabernacula niſi per gr̃am per quā ſolā aliqs meret̃ vitā eternā: vt ſupra dcm̃ eſt: ergo vnus hō pōt alteri acquirere merēdo primā gr̃aȝ. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dicit̃ Hiere. xv. Si ſteterit Moyſes ⁊ Samuel corā me. nō eſt aīa mea ad pplm iſtū qui tñ fuerunt maximi meriti apud deū videt̃ ergo ꝙ nullus poſſit alteri mereri primā gr̃aȝ. ¶ Reſpōdeo dōm: ꝙ ſicut ex ſupra dictis pꝫ: opus nr̃m hꝫ rōnē meriti ex duobus. Primo quidem ex vi motionis diuine: ⁊ ſic meret̃ aliquis ex condigno. Alio modo hꝫ rationez meriti ſm ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio inquantum voluntarie aliquid facimus. ⁊ ex hac parte eſt meritum ꝯgrui: qꝛ ꝯgruum eſt vt dum homo bene vtit̃ ſua virtute deus ſm ſuperexcellentē virtutem excellentius operetur. Ex quo pꝫ ꝙ merito ꝯdigni nullus pōt mereri alteri primaȝ gratiam niſi ſolus chriſtus: qꝛ vnuſquiſqꝫ noſtrum mouetur a deo per donū gratie: vt ipſe ad vitam eternam perueniat: ⁊ ideo meritum condigni vltra hanc motionez non ſe extendit. Sed anima chriſti mota eſt a deo per gratiaȝ non ſolum vt ipſe perueniret ad gloriam vite eterne: ſed etiam vt alios in eam adduceret inquātum eſt caput eccleſie ⁊ auctor ſalutis humane ſm illud Heb. ij. Qui multos filios in gloriam adduxerat auctorem ſalutis ⁊c̄. Sed merito cōgrui poteſt aliquis alteri mereri primam gratiam. Quia enim homo in gratia cōſtitutus implet dei voluntatem: congruuȝ eſt ſm amicitie proportionem: vt deus impleat hominis voluntatez in ſaluatiōe alterius: licet qñqꝫ poſſit habere ipedimentū ex pte illi⁹ cui⁹ aliqs ſanct⁹ iuſtificationē deſiderat. Et in hoc

caſu

caſu loquit̃ auctoritas Hiere. vltimo inducta.
¶ Ad primum ergo dõm: ꝙ fides alioꝝ valet alijs ad ſalutẽ merito ꝯgrui: nõ merito ꝯdigni.
¶ Ad ſcḋm dõʒ: ꝙ ipetratio orõnis initit mi ſericordie: meritũ aũt ꝯdigni initit̃ iuſtitie: ⁊ iõ multa orãdo ipetrat hõ ex diuina miſericõdia: q̃ tñ nõ meret̃ ſm iuſtitiã ſm illud Daniel. ix. Neqꝫ.n. in iuſtificatiõibus noſtris ꝓſternimꝰ p̃ces ante faciẽ tuã: ſed in miſerationibus tuis multis. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ pauperes elemo ſynas recipientes dñr recipere alios in eterna tabernacula vel ipetrando eis veniã orando: vel merendo per alia bona ex ꝯgruo: vel etiaʒ mãliter loquẽdo: qꝛ ꝑ ipſa opa miſericordie q̃ quis in pauperes exercet meret̃ recipi in eterna tabernacula.

¶ Utruʒ homo poſſit ſibi mereri reparationẽ poſt lapſum. ¶ Articulus. VII.

Ad ſeptimuʒ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ aliquis poſſit ſibijpſi mereri reparationem poſt lapſum. Illud.n. qḋ iuſte a deo petit̃ hõ videt̃ poſſe mereri: ſꝫ nihil iuſtius a deo petit̃: vt Aug. dicit q̃ꝫ ꝙ reparet̃ poſt lapſum ſm illud p̃s. Cũ defecerit virtus mea ne derelinquas me dñe. ḡ hõ põt mereri vt reparet̃ pꝰ lapſum. ¶ Preterea. Multo mag̃ homini ꝓſunt opera ſua q̃ꝫ ꝓſunt alijs: ſed hõ põt aliquo mõ alteri mereri reparatiõeʒ poſt lapſum ſicut ⁊ primã grãm. ḡ multo magis ſibi mereri põt vt reparetur poſt lapſum. ¶ Preterea. Homo qui aliq̃n fuit in grã per bona opera q̃ fecit meruit ſibi vitã eternaʒ: vt ex ſupra dictis pꝫ: ſꝫ ad vitã eternã nõ põt quis ꝑuenire niſi reparet̃ ꝑ grãʒ. ḡ videt̃ ꝙ ſibi meruit reparationẽ per grãm. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dr̃ Ezec. xviij. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniquitatẽ: oẽs iuſtitie eius q̃s fecerat nõ recordabunt̃. ḡ nihil valebũt ei p̃cedẽtia merita ad hoc ꝙ reſurgat: nõ ḡ aliqs põt ſibi mereri reparationẽ poſt lapſum futurum. ¶ Rñdeo dõʒ: ꝙ nullus põt ſibi mereri reparationẽ poſt lapſum futurum neqꝫ merito cõdigni: neqꝫ merito congrui. Merito qdem cõdigni hoc ſibi mereri nõ põt: qꝛ rõ huius meriti dependet ex motiõe diuine grẽ: que qdẽ motio iterrũpit̃ ꝑ ſequẽs pctm̃: vñ oia beneficia: que poſtmodũ aliqs a deo ꝯſequit̃: qbꝰ reparatur nõ cadũt ſub merito tanq̃ꝫ motiõe prioris grẽ vſqꝫ ad hoc nõ ſe extẽdente. Meritum etiã ꝯgrui quo qs alteri primã grãm meret̃ impedit̃ ne ꝯſequat̃ effectũ ꝑꝑ ipedimentũ peccati i eo cui quis meret̃: multo igit̃ magis ipeditur talis meriti efficacia per ipedimentũ qḋ eſt ⁊ in eo qui meretur ⁊ in eo cui meret̃: hoc.n. vtrũqꝫ i vnã perſonã ꝯcurrit: ⁊ iõ nullo mõ aliqs põt ſibi mereri repatiõeʒ poſt lapſuʒ. ¶ Ad primũ ḡ dicẽdũ: ꝙ deſideriũ quo qs deſiderat repationẽ poſt lapſuʒ iuſtũ dr̃: ⁊ ſimilr̃ orõ qꝛ tẽdit ad iuſtitiã: nõ tñ ita ꝙ iuſtitie innitatur per modũ meriti: ſꝫ ſoluʒ miſericordie. ¶ Ad ſcḋʒ dõʒ: ꝙ aliqs põt alteri mereri ex cõgruo primã grãm: qꝛ nõ eſt ibi ipedimẽtũ ſaltẽ ex ꝑte merentis qḋ inuenit̃ dum aliqs poſt meritum grẽ a iuſtitia recedit. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ qdã dixerunt ꝙ nullus meret̃ abſolute vitã eternam niſi per actũ finalis grẽ: ſed ſolũ ſub conditiõe ſi perſeuerat. Sed hoc irrationabiliter dicitur: qꝛ quñqꝫ actus vltime grẽ nõ eſt magis meritorius: ſꝫ minus q̃ꝫ actus p̃cedentes ꝓpter egritudinis oppreſſionẽ. Unde dõʒ: ꝙ qlibet actus charitatis meret̃ abſolute vitã eternã: ſꝫ ꝑ pctm̃ ſequẽs ponit̃ ipedimẽtũ p̃cedẽti merito vt nõ ſortiat̃ effectũ: ſicut ẽt cauſe nãles deficiũt a ſuis effectibꝰ ꝑꝑ ſupueniẽs ipedimẽtũ.

¶ Utrum homo poſſit mereri augmentum gratie vel charitatis. ¶ Articu. VIII.

Ad octauũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ hõ nõ poſſit mereri augmentuʒ gratie vel charitatis. Cum enim aliquis receperit premium quod meruit nõ debetur ei alia merces: ſicut de quibuſdam dicitur Matthei.

dem debitã ſibi in ſtatu grẽ: ita ꝙ grã nõ ſoluʒ exigit̃ ad ꝯſtituẽdã ꝑſonã q̃ meret̃ ⁊ cui meret̃: ſꝫ cui exhibẽdũ ſit p̃miũ: ⁊ rõ hꝰ eſt vlis: qꝛ.ſ. qḋlibet meritũ efficit mercedẽ debitã ſibi i ſolo ſtatu digno mercede: nullus.n. meret̃ aliqd exhibẽdũ ſibi i ſtatu idigno mercede. Ex h̃ ãt ꝙ ſtatꝰ dignꝰ mercede debita: merito ex ꝯdigno ꝯſtituit̃ grã: ſeq̃t̃ ꝙ ipoſſe eſt hr̃e rõnẽ mercedis dꝫbite merito ex ꝯdigno qḋ i rõne ſua claudit ſtatũ oppoᵐ vt pꝫ: ⁊ qꝛ repatio pꝰ lapſuʒ i rõne ſua claudit ſubiectũ i ſtatu oppoſito: qꝛ i pctõ mortali per lapſuʒ: iõ ipoſſe ẽ ꝙ repatio poſt lapſuʒ hẽat rõnẽ mercedis dꝫbite merito ex ꝯdigno. Et h̃ itendit autor in paucíſſimis v̇bis lr̃e quaʒ vt clariꝰ itelligas ſit cũ dẽtiſ nũc ſcito iterruptõnẽ grẽ zʳ iuẽiri poſſe. pꝰ vt ipedimẽtũ ad ꝯſequendũ mercedẽ tã merito dꝫbitã: ⁊ de tali iterruptõe loqt̃ autor h̃ i rñſione ad 3ᵐ: d q̃ ẽt loquũtur obiectiões i oppoᵐ allate: q̃ etiã in das non aſſecutus ẽ vitã eternã quã meruerat: ſi aliq̃n fuit bonꝰ: ⁊ talis iterruptio vt i lr̃a dr̃ ipedit cõſecutiõeʒ mercedis ſicut vlr cã nãlis ipedibilis: puta ſemen ꝑfectũ aliquãto tpe operans proprium effectũ: ſi eradicet̃ vl' alr̃ occupet̃ ipedit̃ a ꝯſecutione effectꝰ ad queʒ ſm nãm ſuaʒ erat ordi-

natu3: iā. n. dictū ē ꝙ actꝰ meritoriꝰ ē ordinatꝰ p grē ſemē a deo ad cāndū vitā eternā: ſic alij actꝰ nāles ad ſuos ter-minos: ⁊ hꝰ iterruptio p acciñs ſe h3 ad meritū ⁊ merce-dē q̄uis p ſe ſe hēat ad ꝯſecutiōe3 vtpote directe ꝯ̄ria il-li. 2° aūt mō iueniť iterruptio vt clauſa i rōne termini: ⁊ ē ſplicatio i adiecto dicere ꝙ ē merces i ſtatu interruptionis ſic dicere lumē in opaco vt p3 ex dictiſ: ⁊ ō hꝰ iterruptōe loqtur lr̄a i hac rōne q̄ motionē3 dīne grē iterruptā ꝯſeq̄nš peccatū vt iclusā3 in rōne mercedis affert ꝓ cā q̄re nō cadit reparatio poſt lapſu3 i merito. Et p h̄ p3 rñſio ad obā. nā ⁊ vita eterna ⁊ augumētū grē et q̄cq̄d cadit ſimplr ſub merito ꝯdigni ad cōſecutiōe3 q̄dē ſui exigit ꝯtinuitatē ſeu pſeuerātiā ſtatus: ad h̄ aūt ꝙ ſit merces debita non nec iterruptio: q2 ipedit tale3 ꝯtinuitatē: ipedit repōnē hr̄e rōnem mercedis: ſ3 q2 repō poſt lapſū icludit in rōne ſua iterruptōe3: vt lumē diapham: ñ ſic aūt ē ō vita eterna ⁊ alijs q̄ meremur ex condigno.

¶ Arti. VIII

IN. articulo 8° eiuſdē. q. nō ꝙ autor vni vľ grā q̄ſi motore i pn° corpis arli: q2 grā ē velut organū ſeu mediu3 q̄ ſpūs ſanctus mouet nos: ac p h̄ ca-

vj. Receperūt mercedem ſuā. ſi igitur aliquis mereretur augumentū charitatis vel grē: ſequereť ꝙ grā augumētata nō poſſet vlteriꝰ expectare aliō p̄miū: qđ eſt icōueniēs. ¶ Preterea. Nihil agit vltra ſuā ſpēz ſ3 principiū meriti eſt grā vľ charitas: vt ex ſup̄ dictis pz. ḡ nullus pōt maiorē grāz vľ charitatem mereri q̄3 hēat. ¶ Preterea. Id quod cadit ſub merito mereť hō p quēlibet actū a grā vel charitate ꝓcedētē3: ſic per quēlibet talē actū mereť hō vita3 eternā: ſi igiť augumētum grē vľ charitatis cadat ſub merito: videť ꝙ p quēlibet actum charitate informatū aliqs mereať augumētū charitatis: ſ3 id qđ hō mereť ifallibiľr a deo cōſeqť niſi ipediať p p̄ctz ſeqns. Vñ. ij. ad Thimot. j. Scio cui credidi ⁊ certus ſu3: q2 potens eſt depoſitu3 meū ſuare: ſic ḡ ſeqreť ꝙ per quēlibz actū meritoriu3 gratia vel charitas augereť: qđ videť incōueniēs cū q̄nq3 actus meritorij nō ſint multū ferūētes: ita ꝙ ſufficiāt ad charitatis augumētu3: nō ḡ augumētū charitatis cadit ſub merito. ¶ Sed ꝯtra eſt quod Aug. dic̄ ſup epiſtolā Joh. ꝙ charitas meretur augeri vt aucta mereať ⁊ pfici. ḡ augumentum charitatis vel gratie cadit ſub merito. ¶ Rñdeo dicē3: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: illud cadit ſub merito ꝯdigni ad qđ motio grē ſe extēdit: motio aūt alicuius mouentis nō ſolū ſe extendit ad vltimū terminū motus: ſed etiā ad totū ꝓgreſſum in motu: terminus aūt motus gratie eſt vita eterna: progreſſus aūt in hoc motu eſt ſm augumentū charitatis vel gratie ſm illud prouer. iiij. Juſtoru3 ſemita quaſi lux ſplēdens procedit ⁊ creſcit vſq3 ad perfectā diem: qui eſt dies glorie. Sic igiť augumentū grē cadit ſub merito cōdigni. ¶ Ad primu3 ergo dicēdū: ꝙ premiū eſt terminus meriti. Eſt aūt duplex terminus motus. ſ. vltimꝰ ⁊ medius qui eſt ⁊ principiū ⁊ terminus: ⁊ talis terminꝰ eſt merces augumēti: merces aūt fauoris humani eſt ſicut vltimꝰ terminus his qui finē in hoc ꝯſtituūt. vñ tales nullā aliā mercedē recipiūt. ¶ Ad ſcđm dicē3: ꝙ augumētū grē nō eſt ſupra virtutē p̄exiſtentis gratie l3 ſit ſupra q̄ntitatē3 ipſius: ſicut arbor ⁊ ſi ſit ſupra q̄ntitatē3 ſeminis: nō eſt tñ ſupra ỽtutē ipſiꝰ. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ quolibet actu meritorio mereť hō augumentū gratie ſicut ⁊ gratie ꝯſumationem que eſt vita eterna: ſed ſicut vita eterna nō ſtatim redditť ſ3 ſuo tpe: ita nec grā ſtatim augeť ſed ſuo tpe. cū. ſ. aliquis ſufficienter fuerit diſpoſitus ad gratie augumētū.

¶ Utrum hō poſſit pſeuerātiā mereri. ¶ Articu. IX.

AD nonū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ aliqs poſſit pſeuerātiā mereri. Illđ. n. qđ hō obtinet petēdo poteſt cadere ſub merito hñtis grām: ſed perſeuerantiā petendo hoies a deo obtinent: alioqn fruſtra petereť a deo in petitionibꝰ orōnis dñice: vt Aug. exponit in li. de bono pſeuerātie. ḡ pſeuerātia pōt cadere ſub merito habētis

dē motio attribuiť ſpūi ſctō ⁊ grē ⁊ ad idē ſe extēdeť dř. ¶ In rñſiōe ad 2m eiuſdē arli dum occurr' 2m. p̄ circa id qđ dř. 2° circa id qđ ſuppōiť: falſu3 q̄dē vř ꝙ augumētū grē ſit ſupra q̄ntitem ⁊ ñ ſupra ỽtutē p̄exiñtis grē. nā i his q̄ nō mole magna ſūt idē ē maiꝰ ⁊ meliꝰ: vt Aug. dic̄. Et ꝯſtat ꝙ i maiori q̄ntitate grē ē maiō ỽrꝰ: q̄3 i miore: ac p h̄ augumētū grē ſic excedit q̄ntitatē ita excedit ỽtutē3 p̄exñtis grē: ñ ſic aūt ē ō ſemie ⁊ arbore ⁊ aiali puo creſcēte i magnū i q̄bꝰ ỽrꝰ augumētatiua diſtiguiť a q̄ntite pfecta ad quā mouet: falſu3 q̄q3 ſuppom vř. ſ. ꝙ grā augeat ſe ipā3: cū ſolus deus effectiue cāet ⁊ augeat grā3.

¶ Ad h̄ dř ꝙ q2 augumtm nō niſi metaphoce i fōmis cř quātites dř: eſt. n. motuš itētiōis augmētatio grē ſic et aliar formar: iō nō o3 h̄ attēdere ꝙ ſic aial aut aiatū auget ſe ipm: ita grā auget ſe ipſā: vt ō ſemie et arbore ſiliter afferť: ſ3 in hꝰ augumto grē q̄ vere itēſio ē: attēdēdū ē ꝙ cā augēs q̄ efficit formā in ſubcō diſpoſito auget eā mediante ſe ipſa coopāte p actū ſuū ad diſponēdum caparq3 ad rddēdū ſubm maioris grē ⁊ ad faciēdū ſibi debitū .i. merendu3 hꝰ augumētū. Et l3 augumētum grē ſit maioris quantitatis ac virtutis q̄3 grā p̄exiſtēs vt maīfeſte p3

quū

quū augeť vſq₃ ad ↄſūmatiōez pñe: nō tñ excedit efficaciā grē ꝑexītis i diſponēdo ac merēdo eā: ſ₃ ē ꝓportiōat⁹ termin⁹ illi⁹. Et h ē nō excedere illā i vtute q̄ūis i q̄tite. Uñ obiectio p⁹ dubiū i equoco laborat. nā z⁹ itelligi pt eē ſupra vtutē: vno mō hēre maiorez vtutē. Alio⁹ eē in ꝓportionatuz effectū ſeu terminum illi⁹ vtutis. Et i z° ſenſu ſumitur in lrā: nō in p°: q₂ ꝑus coīcidit cū alio mēbro lr̄e. ſ. eſſe ſupra q̄titatem. naz eiuſdez rōnis ē eē ſupra q̄titatē r vtutē in pmo ſenſu. Ad ſcd̄z dicit̄ ꝙ lr̄a nō ſupponit grām augere ſe ipaz: ſ₃ ita ſe hr̄e ad augumētū ſuū cāndū ac ſi cāret illud: ſicut act⁹ hitus acqſiti auget ipm: r hoc eſt verū: qm̄ i ſolo actu grē augeť grā q ita ſe hēt ad augumentū ꝙ ſi eſſet cābile p actū nr̄m tunc cāreť. Statuit ſiquidē tūc de⁹ augumētū cauſare: q̄ñ vis nr̄a cāret illud ſi in nr̄a eſſet ptāte. Et hec dcā ſūt de grā inquātū efficiente augumētū vt exponereť ēt v̄balr̄ rñſio ad z^m: ſ₃ loquēdo ð grā vt merente augumentū quō loquiť tot⁹ articulus r argumentū z^m facilius p₃ meritū augumēti non eſſe ſupra vtutem grē modo expoſito r non preſupponi augumētū fieri a grā: ſ₃ meritū illius ex condigno eē a grā.

¶ In rñſiōe ad 3^m aduerte ꝙ autor qui in z° ſnīa. di. 27. q. i. a. 5. augumētū grē ↄſiderauit ſolū vt effectū grē: r ꝑpea poſuit ipm vt ꝑmiū ↄcomitās actū meritoriū: hic ꝑſpicaci⁹ ītuitus augumētū eē terminū mediū motus meritoriȷ poſuit ipm eē ꝑmiū redditū merito directe ſicut r vitā eternam. Et ꝑpea l₃ ibi in rñſione ad z^m nō poſuerit q̄libet actu meritorio mereri nos augumentū grē hic h affirmat ſuo tamē tpe reddendū qū. ſ. aliqs fuerit ſufficienter diſpoſitus ad augumentū grē qd̄ tunc ſolū eſt qū aliquis ita vtiť accepta grā ſm ꝓportionez viriū ſuarū vt in nullo gratie dei deſit ꝑ negligentiam vt ibidem autor dicit.

¶ Articu. IX.

In articulo 9° eiuſdē. q. dubiū ſtatim occurrit circa rōnez lr̄e q̄re pſeuerantia nō cadit ſub merito: q₂ dependet ſolū ex motōe diuina r c. ſi. n. hec rō valz augumentū grē nō caderet ſub merito: q₂ dˀpēdet ſolū ex motiōe diuina nec valz dicere: q₂ depēdet ex nobis diſpoⁿᵉ: q₂ ēt pſeuerantia depēdet ex nobis diſpoⁿᵉ.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ rō lr̄e non cōſiſtit in depēdentia ſolū ex motiōe diuina effectiue ſ₃ conſiſtit i hoc ꝙ dependet ſolū ex motiōe diuina que ē ꝑncipiū gratie: ita qd̄

grāz. ¶ Preterea. Magis eſt nō poſſe peccare q̄z nō peccare ſ₃ nō poſſe peccare cadit ſb merito: mereť. n. aliqs vitā eternā de cuius rōne ē ipeccabilitas. ğ mlto magis pōt aliqs mereri: vt nō peccet: qd̄ eſt pſeuerare. ¶ Preterea. Mai⁹ ē augmētū grē q̄z pſeuerātia in grā quā qs h₃: ſ₃ hō pōt mereri augmētū grē: vt. ð. dcm̄ ē. ğ mlto magis pōt mereri pſeuerātiam in grā quā qs h₃. ¶ S₃ ↄ ē ꝙ oē qd̄ qs mereť a deo ↄſeqť niſi ipediať ꝑ pctm̄: ſ₃ mlti hn̄t opa meritoria qui nō ↄſequunť pſeuerātia: nec pōt dici ꝙ hoc fuit ꝑp ipedimētū pctī: q₂ h ip̄₃ qd̄ ē peccare opponiť pſeuerātie: ita ꝙ ſi aliqs pſeuerātiā mereť de⁹ nō pmitteret aliquē cadere in pctm̄: nō igiť pſeuerantia cadit ſb merito. ¶ Rñdeo dd̄₃: ꝙ cū hō nālr̄ hēat libe. arbi. flexibile ad bonū r ad malū: dupliciter pōt aliqs pſeuerātiā in bono obtinere a deo. Uno qdē mō ꝑ h ꝙ libe. arbi. determinať ad bonū ꝑ grāz ↄſūmatā: qd̄ erit in glīa. Alio mō ex pte motiōis diuine q̄ hoiez iclinat ad bonū vſq₃ ad finē: ſicē aūt ex dictis p₃: illd̄ cadit ſub hūano merito qd̄ cōparať ad motū liberi arb. directi a deo mouēte ſicē termin⁹: nō āt id qd̄ ↄparať ad p̄dictū motū ſicut pricipiū. Unde p₃ ꝙ pſeuerātia glīe q̄ ē termin⁹ p̄dicti mot⁹ cadit ſub merito: pſeuerātia āt vie nō cadit ſub merito: q₂ dependet ſolū ex motiōe diuina: q̄ ē principiū oīs meriti: ſ₃ de⁹ gratis pſeuerātie bonū largiť cuicūq₃ illud largiť. ¶ Ad primū ğ dd̄₃ ꝙ ēt ea q̄ nō meremur orando ipetram⁹: nā r pctōres de⁹ audit pctōꝝ veniā petētes: quam nō mereńť: vt p₃ ꝑ Aug. ſup illud Jo. Scim⁹ q₂ pctōres de⁹ nō exaudit. alioqn fruſtra dixiſſet publican⁹. De⁹ ꝓpici⁹ eſto mihi pctōri: vt dr̄ Luce. xviij. Et ſilr̄ pſeuerātie bonū aliqs petēdo a deo ipetrat vl ſibi vel aliȷ: q̄uis ſb merito nō cadat. ¶ Ad ſcd̄z dd̄₃: ꝙ pſeuerātia q̄ erit i glīa ↄpať ad motū libe. arbi. meritoriū ſicē termin⁹: nō āt pſeuerātia vie rōne p̄dicta. ¶ Et ſilr̄ dd̄₃ ē ad tertiū de augumēto grē: vt ꝑ p̄dicta p₃.

¶ Utrū tpalia bona cadāt ſub merito. ¶ Articu. X.

Ad decimū ſic ꝓcediť. Uť ꝙ tpalia bōa cadāt ſub merito. Illud. n. qd̄ ꝓmittiť aliqb⁹: vt ꝑmiū iuſtitie cadit ſub merito: ſ₃ tpalia bōa ꝓmiſſa ſūt i lege veteri ſicē merces iuſtitie vt p₃ Deutr. xxviij. ğ vr̄ ꝙ bōa temporalia cadāt ſub merito. ¶ Preterea. Illud vr̄ ſub merito cadere qd̄ deus alicui retribuit ꝓ aliquo ſuitio qd̄ fecit: ſ₃ de⁹ aliqñ recōpēſat hoib⁹ ꝓ ſeruitio ſibi facto aliq̄ bōa tpalia. Dič. n. Exo. j. Et q₂ timuerūt obſtetrices deū edificauit illis domos: vbi glo. Greg. dič. ꝙ benignitas earū merces potuit in eterna vita retribui: ſ₃ culpa mēdaciȷ terrenā recōpēſatiōez accepit. r Ezech. xxix. dr̄. Rex babylōie ſuire fec̄ exercitū ſuū ſuitute magna adūſus Tyrū: r merces nō ē reddita ei. r poſtea ſubdit. Erit merces exercitui illi⁹ r dedi ei terrā egypti ꝓ eo ꝙ laborauerit mihi. ğ bona temporalia cadūt ſub merito.

¶ Preterea. Sicut bonū ſe hȝ ad meritū ita malū ſe hȝ ad demeritū: ſȝ pp dmeritū pcti aliq puniunt a deo tpalib⁹ penis: ſicut pȝ d ſodomitis Geñ. xix. g τ bōa tpalia cadūt ſub merito.

¶ Sȝ ɔ̄ ē qd illa q̄ cadūt ſb merito nō ſilr ſe hñt ad oēs: ſȝ bōa tpalia τ mala ſilr ſe hñt ad bonos τ malos ſm illd ecc̄. ix. Uniuerſa eq̄ eueniūt iuſto τ ipio: bono τ malo: mūdo τ imūdo. imolanti victimas τ ſacrificia ɔtēnēti. g bona tpalia nō cadūt ſub merito.

¶ Rñdeo dd́z: q illd qd ſb merito cadit ē pmiū vel merces: qd hȝ rōnē alicui⁹ boni. Bonū āt hois ē duplex: vnū ſimplr: alid ſȝ qd. Bonū hois ſimplr ē vltim⁹ finis eius ſm illd pſ. Mihi āt adherere deo bonuȝ ē: τ p ɔñs oia illa q̄ ordinant vt ducētia ad hunc finē: τ talia ſimplr cadūt ſb merito. Bonū āt ſȝ qd τ nō ſimplr hois ē qd ē bonū ei: vt nūc vl qd ei ē ſm qd bonū: τ h⁹ nō cadūt ſub merito ſimplr: ſȝ ſm qd. Scdz h̄ g dd́m ē: q ſi tpalia bona ɔſiderent: put ſūt vtilia ad opa ɔ̄tutū qbus pducimur i vitā eternā: ſm h̄ directe τ ſimplr cadūt ſub merito: ſic̄ τ augmentū gr̄e τ oia illa qb⁹ hō adiuuat ad puēiēdū i btitudinē poſt pmā gr̄az: tm̄.n. dat de⁹ viris iuſtis d bōis tpalib⁹: τ ēt de mal' q̄ztū eis expedit ad puēiēdū ad vitā eternā: τ int m̄ ſūt ſimplr bōa h⁹ tpalia: vñ dr i pſ. Timētes āt dñz ñ minuētur oi bono: τ alibi. Nō vidi iuſtū derelictū. Si āt ɔſiderent h⁹ tpalia bōa ſȝ ſe: ſic ñ ſūt ſimplr bōa hois: ſȝ ſȝ qd: τ ita nō ſimplr cadūt ſub merito: ſȝ ſm qd: iquātū. ſ. hoies mouent a deo ad aliq̄ tpalr agēda: in qb⁹ ſuū ppoſitū ɔſequunt deo fauēte: vt ſic vita eterna ē ſimplr pmiū opez iuſtitie p relationē ad motionē diuinā: ſic. ſ. dcm̄ ē: ita tpalia bona i ſe cōſiderata hñt rōnē mercedis hito rſpcū ad motōez diuinā: q̄ volūtates hoium mouent ad hec proſequenda: lȝ interdum in his nō habeant homines rectam intētionem.

¶ Ad primū ergo dicendū: q ſic Aug. dicit ɔ̄ Fauſtū li. iiij. In illis tpalib⁹ pmiſſis figure fuerūt futuroz ſpūaliū q̄ iplent i nobis. Carnal'.n. pplus pmiſſis vite pñtis ihere bat: τ illoz nō tm̄ ligua: ſȝ ēt vita pphica fuit.

¶ Ad ſcdz dicēdū: q ille retributoēs dñr eē diuinit⁹ facte ſm ɔpationē ad diuinā motionē: nō āt ſm reſpectū ad malitiā volūtat: pcipue q̄ztū ad regē babylonis q nō ipugnauit tyz q̄ſi volēs deo ſuire ſȝ poti⁹ vt ſibi dñiū vſurparet. Silr ēt obſtetrices lȝ habuerit bonā volūtatē q̄ztū ad liberationē pueroz: nō tñ fuit eaz recta volūtas q̄ztū ad h̄ q mēdaciū ɔfinxerūt.

¶ Ad tertiū dicēdū: q tpalia mala iſligunt in penā ipijs: iquātū p ea nō adiuuant ad ɔſecutiōez vite eterne. Iuſtis āt q p h⁹ mala iuuant ñ ſūt pene: ſȝ magi medicie: vt. ſ. dcm̄ ē.

¶ Ad q̄rtū dd́m: q oia eq̄ eueniūt bonis τ malis q̄ztū ad ipaz ſubaz bonoz vl' malorū tpaliū: ſȝ nō q̄ztū ad finē: qz boī p h⁹ mānducunt ad btitudinē: nō āt mali. Et hec de moralibus in cōi dicta ſufficiāt.

FINIS

duob⁹ extātibus mēbris diſtōnis in lr̄a. ſ. eē terminū: τ eē pn^m actōis gr̄e: τ p cadēte ſub merito. 2° nō: cū pſeuerantia vie ɔſiſtat in p ſolū: ita q ly ſolū excludit ab oppoſito mēbro. ſ. termiare motōez: ɔñs ē q pſeuerātia vie nō cadit ſub merito. Et ex h̄ appet dñia iter augmētū gr̄e τ pſeuerantiā vie: qz lȝ cōueniāt in hoc q vtrūqȝ ex ſolo deo dependeat effectiue differūt tñ in hoc q augmētatio ē tal' actio dei q̄ hȝ terminū terminātē motū gr̄e pri⁹ date vt pȝ: pſeuerantia vō qz ɔſiſtit in ſola gr̄e conſeruatione: τ ɔſeruatio gratie nihil aliud eſt q̄z pductio ei⁹ cōtinuata ſeu non interrupta nullū hȝ terminū nouuz q ſit termin⁹ mot⁹ gr̄e iā exñtis. Conſtat.n. q' ipſa pma gr̄a nō nouo mō ſe hñs: ſȝ eodē mō ſe habēs termiat ɔſeruatiōez: τ iō nō cadit ſub merito.

¶ Articu. X.

In articulo 10° euſdez. q. τ vltimo toti⁹ libri huius nota tria. p q quū dr oia illa qb⁹ hō adiuuat ad pueniendū ad beatitudinem poſt pmaz gratiā cadere ſub merito ſimplr itellīdū eſt de oib⁹ hñtib⁹ rōnē termini: ne ſit qd de cōſeruatōe τ pſeuerantia: q̄ tñ ad pmā gr̄am ſpectare dici poſſunt. 2° q ſicut bonū ē duplex ſimplr et ſm qd ita meritū: τ merito ſimplr qd eſt meritū gr̄e reſpōdet bonū ſimplr: merito ſm quid reſpōdet bonū ſȝ quid. ſ. bonū temporale ſm ſe. 3° q quemadmodū in merito ſimpliciter inueni prima radix ordinatio diuina p gratie donū. Et ſcda liberz arbitriū: ita in merito ſm qd inueni ordinatio diuine non per grāz: qz nō eſt aliqd excedēs nām: ſed p ppoſitū conſequēdi illud tēporale τ liberū arbitriuz opās p conſecutione illi⁹ vt ſic ſit meritū ſm qd hois apud deū pportionalr ſicut meritū ſimpliciter: τ merces ab eodem reddat: q tāta bōitate affluit vt etiam inter malas noſtras volūtates gaudeat ſe ordinare opa que remūeret: cui ſit honor τ gloria in ſecula ſeclorum Amen.

¶ Et h' quo ad pñtis opis expōnez ſm proprij igenioli facultatem dicta ſunt ad exaltationē veritatis τ doctrine diui Thome. Rome Anno ſalutis. 1511. Etatiſ vero mee 43° die 29° menſis Decēbris. Deo diue marie diuo Thōe vniuerſeque celeſti curie gratias Amen.

¶ Finis.

¶ Expliciūt cōmentaria R^mi pñs fris Thome de Uio caietani ordinis pdicatoz gnālis magri in pmam ſcde diui Thōe Aquinat.

Repertoriuꝫ omnium q̃onum ⁊ arti-
culoꝝ prime ſecũde ſancti Thome
de Aquino ordinis predicatoꝝ.

¶ Incipiunt capitula pme partis ſecunde ptis ſci Thome de agno ordinis fratrū predicatoꝝ.

QUeſtio pma de fine vltimo hois in cōi. Et primo vtrum hoi ꝯueniat agere ꝓpter finem.
2° vtꝝ agere ꝓp finē ſit ꝓpriuz rōnalis nature.
3° vtꝝ act⁹ hois recipiāt ſpēz ex fine.
4° vtruz ſit aliquis finis vltimus humane vite.
5° vtrum vnius hominis poſſint eſſe plures vltimi fines.
6° vtꝝ hō ordinet oīa i vltimū finē.
7° vtꝝ idē ſit vltim⁹ finis oīuz hoīuz.
8° vtrum in illo vltimo fine alie creature conueniant.

Q̄ō 2ª. De btitudīe hoīs i qb⁹ ꝯſiſtat. Et pmo vtruz beatitudo hoīs conſiſtat in diuitijs.
2° vtꝝ cōſiſtat in honoribus.
3° vtrum in fama ſiue in gloria.
4° vtrum in poteſtate.
5° vtrum in aliquo corporis bono.
6° vtrum in voluptate.
7° vtruz in aliquo bono anime.
8° vtrum in aliquo bono creato.

Q̄ō 3ª. De btitudīe qd ſit. Et prio vtꝝ btitudo ſit aliqd icreatū.
2° vtꝝ ſi eſt aliqd creatuz ſit opatio.
3° vtrum ſit operatio ſenſitiue partis aut intellectiue tātuz.
4° vtꝝ ſi eſt intellectiue ptis ſit operatio itellectus an volūtatis.
5° vtrū ſi eſt opatio itellect⁹ ſit opatio itellect⁹ ſpeculatiui aut practici.
6° ſi eſt operatio intellect⁹ ſpeculatiui vtruz cōſiſtat in ſpeculatione ſciētiarum ſpeculatiuaruz.
7° vtruz ſit in ſpeculatiōe ſubſtātiaꝝ ſeparatarum. ſ. angeloꝝ.
8° vtꝝ ſit in ſola ſpeculatiōe dei qua per eſſentiam videtur.

Q̄ō 4ª. De hīs q̄ exigūt ad beatitudinē. Et p̄ vtruz delectatio reqratur ad beatitudinē.
2° vtrum in btitudine ſit pncipalius viſio q̄ȝ delectatio.
3° vtꝝ ad btitudinē reqraẗ ꝯphēſio.
4° vtꝝ reqraẗ rectitudo voluntatis.
5° vtrum ad beatitudinē hominis requiratur corpus.
6° vtꝝ reqraẗ ad eā pfectio corporis.
7° vtrum requirantur ad eaz aliqua exteriora bona.
8° vtꝝ reqraẗ ad eā ſocietas amicoꝝ.

Q̄ō 5ª. De adeptione btitudinis. Et pmo vtꝝ homo poſſit cōſequi beatitudinez.
2° vtꝝ vn⁹ hō poſſit eſſe beatioꝛ alio.
3° vtrum aliquis poſſit eſſe in hac vita beatus.
4° vtꝝ btitudo hita poſſit amitti.
5° vtꝝ homo per ſua naturalia poſſit acquirere beatitudinem.
6° vtꝝ homo ꝯſequaẗ beatitudinē p actionē alicui⁹ ſupioꝛis creature.
7° vtꝝ reqranẗ aliq̄ opa hoīs ad hoc q̄ hō btitudinē ꝯſequaẗ a deo.
8° vtꝝ oīs hō appetat beatitudinez.

Q̄ō 6ª. De volūtario ⁊ iuolūtario Et pmo vtꝝ in humanis actibus iueniaẗ voluntariuz.
2° vtꝝ iueniaẗ in aīalibus brutis.
3° vtrum volūtarium poſſit eſſe abſq̧ omni actu.
4° vtꝝ violētia volūtati poſſit iferri
5° vtꝝ violētia cauſet inuoluntariū.
6° vtꝝ met⁹ cauſet iuolūtariū ſimplr
7° vtꝝ ꝯcupiſcētia cauſet iuolūtariū.
8° vtꝝ ignorātia cauſet iuolūtariuz.

Q̄ō 7ª. De circūſtātijs humanoꝝ actuū: in qbus voluntariuz ⁊ iuoluntariū inueniẗ. Et pmo vtrū circūſtantia ſit accidens actus humani vel quid ſit.
2° vtꝝ circūſtantie hūanoꝝ actuum ſint cōſiderande a theologo.
3° vtꝝ incōuenienter enumerenẗ circūſtantie in 3° ethicoꝝ.
4° vtꝝ ſint pncipales circūſtantie ꝓpter quid: ⁊ ea in quibus eſt operatio: vt dr̄ in. 3. ethicoꝝ.

Q̄ō 8ª. De volūtate quoꝛuz ſit vt volitoꝛum. Et primo vtrum voluntas ſit tm̄ boni.
2° vtruz voluntas ſit tm̄ finis: an eorum que ſunt ad finem.
3° vtruz volūtas ſi eſt coꝝ q̄ ſunt ad finez: vno actu moueatur in finē: ⁊ in ea que ſunt ad finem.

Q̄ō 9ª. De motiuo volūtat. Et p̄ vtꝝ volūtas moueaẗ ab itc⁹.
2° vtꝝ ab appetitu ſenſitiuo.
3° vtrum moueat ſeipſam.
4° vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.
5° vtꝝ moueaẗ a corpore celeſti.
6° vtrum moueatur a deo ſolo ſicut ab exteriori principio.

Q̄ō 10ª. De mō quo volūtas mouetur. Et pmo vtꝝ voluntas ad aliquid nāliter moueatur.
2° vtꝝ moueaẗ d̄ necītate a ſuo obō.
3° vtruz moueatur de neceſſitate ab inferiori appetitu.
4° vtꝝ moueaẗ de neceſſitate ab exteriori motiuo qō eſt deus.

Q̄ō 11ª. De fruitiōe que eſt actus volūtatis. Et p̄ vtruz frui ſit actus appetitiue potētie.
2° vtꝝ frui conueniat tm̄ rōnali creature: an ēt animalibus brutis.
3° vtꝝ fruitio ſit tm̄ vltimi finis.
4° vtrū ſit ſolum finis habiti.

Q̄ō 12ª. De intentiōe q̄ eſt act⁹ voluntatis. Et p̄ vtꝝ intentio ſit act⁹ intellect⁹ vel voluntatis.
2° vtruz ſit tm̄ vltimi finis.
3° vtꝝ aliqs poſſit ſil duo intēdere.
4° vtꝝ intentio finis ſit idez act⁹ cuz volūtate eius qō eſt ad finē.
5° vtꝝ intētio ꝯueniat brutis aīalib⁹.

Q̄ō 13ª. De electiōe q̄ eſt act⁹ volūtatis in ꝯparatiōe ad ea q̄ ſunt ad finem. Et p̄ vtꝝ electio ſit actus volūtatis vel rōnis.
2° vtꝝ electio ꝯueniat brutis aīalib⁹
3° vtꝝ electio ſit ſoluz coꝝ q̄ ſunt ad finez: vel etiā qn̄q̧ ipſius finis.
4° vtrum electio ſit tantū eoꝛuz que per nos aguntur.
5° vtꝝ electio ſit ſolū poſſibiliuz.
6° vtꝝ hō ex necītate eligat vl̄ libere.

Q̄ō 14ª. De conſilio qō precedit electionez. Et primo vtrum conſiliuz ſit inquiſitio.
2° vtrum conſilium ſit de fine vel ſolum de his que ſunt ad finem.
3° vtrum conſilium ſit ſolum de his que a nobis aguntur.
4° vtrum conſiliuz ſit de oībus que a nobis aguntur.
5° vtrū ꝓcedat ordine reſolutorio.
6° vtꝝ ꝯſiliuz ꝓcedat in ifinitum.

Q̄ō 15ª. De ꝯſenſu q eſt act⁹ volūtatis in cōparatiōe coꝝ q̄ ſūt ad finē. Et p̄ vtꝝ ꝯſenſus ſit actus appetitiue vel apphēſiue vtutis.
2° vtꝝ cōueniat brutis aīalibus.
3° vtrum cōſenſus ſit de fine vel de his que ſunt ad finem.
4° vtrū ꝯſenſus in actū ptineat ſolū ad ſuperiorē anime partem.

Q̄ō 16ª. De vſu q eſt act⁹ voluntatis in ꝯpatōe ad ea q̄ ſunt ad finē. Et p̄ vtꝝ vſ ſit act⁹ volūtatis.
2° vtꝝ ꝯueniat brutis aīalibus.
3° vtrum ſit tm̄ eoꝝ que ſunt ad finē vel etiam finis.
4° vtrum vſus precedat vel ſequaẗ electionem.

Q̄ō 17ª. De actib⁹ iperatis a volūtate. Et p̄ vtruz iperare ſit actus rōnis vel voluntatis.
2° vtꝝ ipare ptineat ad bruta aīalia.
3° vtꝝ iperiū p̄cedat vſuz: vel eꝯ.
4° vtrum imperiuz ⁊ actus imperatus ſit actus vnus vel diuerſi.
5° vtrū actus volūtatis imperetur.
6° vtrum actus rōnis imperetur.
7° vtrū act⁹ appetit⁹ ſenſitiui ipereẗ.
8° vtꝝ act⁹ aīe vegetabilis impeẗ.
9° vtꝝ act⁹ exterioꝝ mēbroꝝ ipereẗ.

Q̄ō 18ª. De bōitate ⁊ malitia humanoꝝ actuum in gnāli. Et pmo vtꝝ oīs humana actio ſit bona vel aliqua ſit mala.
2° vtrū actio hominis habeat bonitatem vel malitiam ex obiecto.
3° vtrū hoc habeat ex circūſtantis.
4° vtrum hoc habeat ex fine.
5° vtrum aliqua actio hominis ſit bona vel mala in ſua ſpē.
6° vtrum actus habeat ſpeciem boni vel mali ex fine.

7° vtrum ſpēs que eſt ex fine ꝯtinea tur ſub ſpē que ē ex obiecto ſicut ſub genere: vel ecōuerſo.
8° vtrum aliquis actus ſit indifferēs ſm ſuam ſpeciem.
9° vtrum aliquis actus ſit indifferēs ſm indiuiduum.
10° vtꝝ aliq̄ circūſtātia ꝯſtituat actū moralē in ſpecie boni vel mali.
11° vtrum ōis circūſtantia augens bonitatē vel malitiā ꝯſtituat actum moralē in ſpē boni vel mali.

Qō 19ª. De bonitate ꝛ malitia humanoꝝ actuū interioris volūtatis. Et p̄mo vtꝝ bonitas volūtatis dependeat ex obiecto.
2° vtrū dependeat ex ſolo obiecto.
3° vtrum dependeat ex ratione.
4° vtrū dependeat ex lege eterna.
5° vtrum ratio errans obliget.
6° vtruꝫ voluntas cōtra legeꝫ dei ſequens rationē errantē ſit mala.
7° vtꝝ bonitas volūtatis in his q̄ ſūt ad finē depēdeat ex ītētiōe finis.
8° vtꝝ quātitas bonitatis vł malitie in volūtate ſequat̄ quātitatē boni vel mali in intētione.
9° vtruꝫ bonitas volūtatis depēdeat ex ꝯformitate ad volūtatē diuinā.
10° vtrum neceſſarium ſit voluntatē humanā cōformari volūtati diuine in volito ad hoc ꝙ ſit bona.

Qō 20ª. De bōitate ꝛ malitia exteriorū actuum humanoꝝ. Et p̄mo vtrū bonitas vel malitia per prius ſit in actu volūtatis vel in actu exteriori.
2° vtrum tota bonitas ꝛ malitia exterioris actus dependeat ex bonitate voluntatis.
3° vtꝝ bonitas ꝛ malitia ſit eadē interioris ꝛ exterioris actus.
4° vtrum actus exterior aliquid addat de bonitate ꝛ malitia ſupra actum interiorem.
5° vtꝝ euēt⁹ ſeq̄ns aliq̄d addat ō bōitate vł malitia ad exteriorē actū.
6° vtrum idem actus exterior poſſit eſſe bonus ꝛ malus.

Qō 21ª. De his q̄ ꝯſequunt̄ actus hūanos rōne bonitatis ꝛ malitie. Et p̄ vtꝝ actus human⁹ in quātum eſt bon⁹ vel malus habeat rōneꝫ rectitudinis vel peccati.
2° vtrum habeat rationē laudabilis vel culpabilis.
3° vtꝝ hēat rōnē meriti vł demeriti.
4° vtruꝫ habeat rationeꝫ meriti vel demeriti apud deum.

Qō 22ª. De paſſionib⁹ anime in generali. Et primo de ſubiecto earum. ſ. vtrū aliqua paſſio ſit in anima.
2° vtrum magis ſit in parte appetitiua ꝙ̄ in apprehenſiua.
3° vtꝝ magis ſit in appetitu ſenſitiuo ꝙ̄ in intellectiuo qui dr̄ voluntas.

Qō 23ª. De drīa paſſionuꝫ adinuiceꝫ. Et p̄mo vtꝝ paſſiones que ſunt in ꝯcupiſcibili ſint diuerſe ab his q̄ ſunt in iraſcibili.
2° vtꝝ ꝯtrarietas paſſionū iraſcibilis ſit ſm ꝯtrarietatē boni ꝛ mali.
3° vtrum ſit aliqua paſſio anime non habens contrarium.
4° vtrum ſint alique paſſiones differentes ſpecie in eadē potentia non contrarie adinuicem.

Qō 24ª. De bono ꝛ malo circa paſſiōes anime. Et p̄mo vtrū bonū ꝛ malū morale poſſit in paſſionibus anime inueniri.
2° vtꝝ ōis paſſio aīe ſit mala moralr̄
3° vtꝝ paſſio addat vel diminuat ad bonitatē vel malitiam actus.
4° vtrum aliqua paſſio ſit bona vel mala ex ſua ſpecie.

Qō 25ª. De ordine paſſionū adinuiceꝫ. Et p̄ vtruꝫ paſſiones iraſcibilis ſint priores paſſionib⁹ cōcupiſcibilis: vel ecōuerſo.
2° vtrum amor ſit prima paſſionum concupiſcibilis.
3° vtruꝫ ſpes ſit prima inter paſſiōes iraſcibilis.
4° vtꝝ iſte q̄tuor. ſ. gaudiū: triſtitia ſpes: ꝛ timor ſint p̄ncipales paſſiōes.

Qō 26ª. De paſſionib⁹ aīe in ſpeciali. Et primo de amore. ſcꝫ p̄. vtrū amor ſit in concupiſcibili.
2° vtrum amor ſit paſſio.
3° vtruꝫ amor ſit idem qđ dilectio.
4° vtꝝ amor ꝯueniēter diuidatur in amorē amicitie: ꝛ amorē ꝯcupiſc.

Qō 27ª. De cā amoris. Et p̄mo vtꝝ bonū ſit ſola cā amoris
2° vtꝝ cognitio ſit cauſa amoris.
3° vtꝝ ſilitudo ſit cauſa amoris.
4° vtrum aliqua alia paſſionum anime ſit cauſa amoris.

Qō 28ª. De effectib⁹ amoris. Et p̄ vtꝝ vnio ſit effect⁹ amoris.
2° vtꝝ mutua inheſio ſit eius effect⁹.
3° vtrum extaſis ſit eius effectus.
4° vtrum zelus ſit eius effectus.
5° vtꝝ amor ſit paſſio leſiua amātis.
6° vtꝝ amor ſit cā oīuꝫ q̄ amās agit.

Qō 29ª. De odio. Et p̄mo vtrum cā ꝛ obiectuꝫ odij ſit maluꝫ.
2° vtrum odium cauſetur ex amore.
3° vtrum odium ſit fortius ꝙ̄ amor.
4° vtꝝ aliq̄s poſſit hr̄e odio ſeipſuꝫ.
5° vtrum aliquis poſſit habere odio veritatem.
6° vtꝝ aliq̄d poſſit haberi odio i vl̄i.

Qō 30ª. De cōcupiſcentia. Et primo vtꝝ cōcupiſcentia ſit tātuꝫ in appetitu ſenſitiuo.
2° vtꝝ ꝯcupiſcētia ſit paſſio ſpecialis.
3° vtrum ſint alique ꝯcupiſcentie naturales: ꝛ alique nō naturales.
4° vtꝝ concupiſcentia ſit infinita.

Qō 31ª. De delectatione ſꝫ ſe. Et p̄ vtruꝫ delectatio ſit paſſio.
2° vtrum delectatio ſit in tempore.
3° vtrum differat a gaudio.
4° vtrum delectatio ſit in appetitu intellectiuo.
5° vtrum delectationes corporales ꝛ ſenſibiles ſint maiores delectationibus ſpūalibus ꝛ itelligibilibus.
6° vtrū delectationes tactus ſint maiores delectationibus: que ſunt ſꝫ alios ſenſus.
7° vtrum aliqua delectatio ſit nō naturalis.
8° vtrum delectatio poſſit eſſe delectationi contraria.

Qō 32ª. De cauſa delectatiōis. Et primo vtruꝫ operatio ſit cauſa propria delectationis.
2° vtꝝ motus ſit cauſa delectatiōis.
3° vtrum ſpes ꝛ memoria ſint cauſa delectationis.
4° vtruꝫ triſtitia ſit cā delectationis.
5° vtrum actiones alioꝝ ſint nobis cauſa delectationis.
6° vtrum benefacere alteri ſit cauſa delectationis.
7° vtꝝ ſilitudo ſit cauſa delectatiōis
8° vtꝝ admiratio ſit cā delectatiōis.

Qō 33ª. De effectibus delectationis. Et primo vtrum delectationis ſit dilatare.
2° vtrum delectatio cauſet ſui ſitim vel deſiderium.
3° vtꝝ delectatio īpediat vſuꝫ rōnis.
4° vtꝝ delectari ꝑficiat operationeꝫ

Qō 34ª. De bōitate ꝛ malitia delectationum. Et primo vtruꝫ omnis delectatio ſit mala.
2° vtrum omnis delectatio ſit bona.
3° vtrū aliqua delectatio ſit optima.
4° vtrum delectatio ſit menſura vel regula ſm quam iudicetur bonuꝫ vel malum in moralibus.

Qō 35ª. De triſtitia ſeu dolore ſꝫ ſe. Et primo vtrum dolor ſit paſſio anime.
2° vtrum triſtitia ſit idem qđ dolor.
3° vtruꝫ triſtitia ſeu dolor ſit contraria delectationi.
4° vtrum omnis triſtitia omni delectationi contrarietur.
5° vtrum delectationi contemplationis ſit aliqua triſtitia contraria.
6° vtruꝫ magis ſit fugienda triſtitia ꝙ̄ delectatio appetenda.
7° vtrum dolor exterior ſit maior ꝙ̄ interior.
8° vtꝝ ſint tm̄ quattuor ſpēs triſtitie.

Qō 36ª. De cauſis triſtitie ſeu doloris. Et p̄ vtrū cauſa doloris ſit bonū amiſſuꝫ vel malū ꝯiūctū.
2° vtꝝ ꝯcupiſcētia ſit cauſa doloris.
3° vtrum appetitus vnitatis ſit cauſa doloris.
4° vtrum poteſtas cui non poteſt reſiſti

ſiſti ſit cauſa doloris.

Qō 37ª. De effectib⁹ doloris ſeu triſtitie. Et p̄ vtruʒ dolor auferat facultatem adiſcendi.
2°. vtrū aggrauatio animi ſit effect⁹ triſtitie vel doloris.
3°. vtruʒ triſtitia vel dolor debilitet omnem operationem.
4°. vtruʒ triſtitia magis noceat corpori ꝙ̄ alie anime paſſiones.

Qō 38ª. De remedijs triſtitie ſeu doloris. Et primo vtrum dolor ⁊ triſtitia mitigeť per quālibʒ delectationem.
2°. vtrū mitigetur per fletum.
3°. vtꝛ̄ mitigeť ꝑ ꝯpaſſionē amicoꝝ.
4°. vtrum ꝑ cōtēplationē veritatis.
5°. vtrum per ſomnum ⁊ balnea.

Qō 39ª. De bōitate ⁊ malitia triſtitie ſeu doloris. Et p̄io vtꝛ̄ omnis triſtitia ſit mala.
2°. vtꝛ̄ triſtitia poſſit eē bo^m^ honeſtū.
3°. vtrum poſſit eſſe bonū vtile.
4°. vtrū dolor corporis ſit ſūmū malū.

Qō 40ª. De paſſionibus iraſcibilis. Et p̄mo d̄ ſpe ⁊ dſpatōe. ſ. vtrum ſpes ſit idem qd̄ deſideriū vel cupiditas.
2°. vtrum ſpes ſit in vi apprehenſiua vel in vi appetitiua.
3°. vtrum ſpes ſit in brutis aīalibus.
4°. vtrum ſpei contrarieť deſperatio.
5°. vtrū cauſa ſpei ſit experientia.
6°. vtrū i iuuenib⁹ ⁊ i ebrioſis abūdet (ſpes.
7°. vtrū ſpes ſit cauſa amoris.
8°. vtrū ſpes conferat ad operationē vel magis impediat.

Qō 41ª. De timore ſm ſe. Et primo vtrū timor ſit paſſio aīe.
2°. vtrū ſit ſpecialis paſſio.
3°. vtrū ſit aliquis timor naturalis.
4°. de ſpeciebus timoris.

Qō 42ª. De obiecto timoris. Et primo vtrum obiectū timoris ſit bonum vel malum.
2°. vtrum malū nāe ſit obm̄ timoris.
3°. vtrū timor ſit de malo culpe.
4°. vtrum ipſe timor timeri poſſit.
5°. vtrum repētina magis timeanť.
6°. vtruʒ ea contra que non eſt remedium magis timeantur.

Qō 43ª. De cā timoris. Et p̄mo vtrū cā timoris ſit amor.
2°. vtrum cauſa timoris ſit defectus.

Qō 44ª. De effectibus timoris ⁊ p̄ vtꝛ̄ timor faciat ꝯtractiōem.
2°. vtrum faciat conſiliatiuos.
3°. vtrum faciat tremorem.
4°. vtrum impediat operationem.

Qō 45ª. De audacia. Et primo vtruʒ audacia ſit ꝯ̄ria timori.
2°. vtrū audacia ſequatur ſpem.
3°. de cauſa audacie.
4°. de effectu audacie.

Qō 46ª. De ira ſm ſe. Et primo vtrum ſit ſpecialis paſſio.
2°. vtrum obiectum ire ſit bonum an malum.
3°. vtruʒ ira ſit in concupiſcibili.
4°. vtrum ira ſit cum ratione.
5°. vtrum ira ſit nālior ꝙ̄ ꝯcupiſcētia.
6°. vtrū ira ſit grauior ꝙ̄ odium.
7°. vtrū ira ſit ad illos ſoluʒ ad quos eſt iuſtitia.
8°. vtrum fel: mania: ⁊ furor ſint ſpecies ire.

Qō 47ª. De cauſa effectiua ire ⁊ de remedijs ei⁹. ⁊ p̄ vtrum ſemꝑ motiuū ire ſit aliquid factū contra eum qui iraſcatur.
2°. vtruʒ ſola paruipenſio vel deſpectio ſit motiuum ire.
3°. vtrū excellētia iraſcētis ſit cā ire.
4°. vtrū defectus hoīs ſit cā ꝙ cōtra eum aliquis iraſcatur.

Qō 48ª. De effectibus ire: ⁊ p̄io vtrū ira cauſet delectationē.
2°. vtrū maxie cauſet furorē i corde.
3°. vtrū maxie impediat rōnis vſuʒ.
4°. vtrū cauſet taciturnitatē.

Qō 49ª. De habitibus in generali quantū ad ſubam eoꝝ. Et p̄mo vtꝛ̄ habitus ſit qualitas.
2°. vtrū habitus ſit determinata ſpecies qualitatis.
3°. vtrū hitus iportet ordinē ad actū.
4°. de neceſſitate habituum: vtꝛ̄ ſcʒ ſit neceſſarium eſſe habitus.

Qō 50ª. De ſubiecto habituū. Et primo vtrum in corpore ſit aliquis habitus.
2°. vtrum aīa ſit ſubiectum habitus ſʒ ſuā eēntiā: vel ſm ſuā potētiaʒ.
3°. vtrum in potētijs ſenſitiue partis poſſit eſſe aliquis habitus.
4°. vtrum in ipſo intellectu ſit aliqs habitus.
5°. vtruʒ in volūtate ſit aliqs hitus.
6°. vtrū in ſubſtātijs ſeparatis ſit aliquis habitus.

Qō 51ª. De cauſa habituū quātū ad gn̄ōnē ipſoꝝ: ⁊ p̄ vtrū aliquis habitus ſit a natura.
2°. vtrū aliqs hit⁹ cauſeť ex actibus.
3°. vtrū ꝑ vnū actū poſſit gn̄ari hit⁹.
4°. vtrum aliqs habitus ſint hominibus infuſi a deo.

Qō 52ª. De cauſa habituū quantum ad augmentum. Et primo vtrum habitus augeanť.
2°. vtrū hitus augeanť ꝑ additionē.
3°. vtrū qlibʒ actus augeat habitum.

Qō 53ª. De corruptione ⁊ diminutione habituum. Et p̄mo vtrū habitus corrumpi poſſit.
2° vtrum poſſit diminui.
3°. vtrum habitus corrūpať vł diminuať ꝑ ſolā ceſſationē ab opere.

Qō 54ª. De diſtinctōe habituū. Et primo vtrum multi habitus poſſint eſſe in vna potentia.
2°. vtruʒ habitus diſtinguantur ſm ſua obiecta.
3°. vtꝛ̄ hit⁹ diſtigūať ſʒ bo^m^ ⁊ malū.
4°. vtrū vnus habitus ex multis habitibus conſtituatur.

Qō 55ª. De vtutibus quātum ad ſuas eſſentias. Et p̄io vtruʒ virtus humana ſit habitus.
2°. vtrum ſit habitus operatiuus.
3°. vtruʒ ſit habitus bonus.
4°. de diffinitione virtutis.

Qō 56ª. De ſubiecto virtutis. Et p̄mo vtrum vtus ſit in potētia anime ſicut in ſubiecto.
2°. vtruʒ vna virtus poſſit eſſe in pluribus potentijs.
3°. vtrum intellectus poſſit eſſe ſubiectum virtutis.
4°. vtrum iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis poſſit eſſe ſubiectum vtutis.
5°. vtrum vires apprehenſiue ſenſitiue ſint ſubiectum virtutis.
6°. vtrum voluntas poſſit eſſe ſubiectum virtutis.

Qō 57ª. De diſtinctione vtutuʒ intellectualiū. Et p̄ vtrū habit⁹ itelle^ctui^ ſpeculatiui ſint vtutes.
2° vtrum ſint tm̄ tres. ſ. ſapientia: ſcientia ⁊ intellectus.
3°. vtrum habitus intellectualis: que eſt ars ſit virtus.
4° vtrum prudentia ſit virtus diſtincta ab arte.
5°. vtruʒ prudentia ſit virtus neceſſaria homini.
6°. vtrū eubulia ſyneſis ⁊ gnomi ſint vtutes adiuncte prudentie.

Qō 58ª. De diſtinctione vtutum moraliuʒ ab itellectualibus. Et p̄ vtrū oīs vtus ſit vt⁹ moralis.
2°. vtrum virtus moralis diſtinguať ab intellectuali.
3°. vtrum ſufficienter diuidať virtus per moralem ⁊ intellectualem.
4°. vtrum moralis virtus poſſit eſſe ſine intellectuali.
5°. vtrum ecōuerſo itellectualis poſſit eſſe ſine morali.

Qō 59ª. De diſtinctione vtutuʒ moraliū ſʒ ꝯparationē ad paſſiōes. ⁊ p̄ vtrū vt⁹ moralis ſit paſſio.
2°. vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione.
3°. vtruʒ virtus moralis poſſit eē cū triſtitia.
4°. vtrum omnis virtus moralis ſit circa paſſiones.
5°. vtrum aliqua virtus moralis poſſit eſſe ſine paſſione.

Qō 60ª. De diſtinctione virtutū moraliū adinuicē. Et primo vtrū ſit vna tm̄ vtus moralis.
2°. vtrū vtutes morales que ſunt circa operationes diſtinguāť ab his que ſunt circa paſſiones.
3°. vtrū circa operationes ſit vna tm̄ virtus moralis.

4°.vtrū circa diuerſas paſſiones ſint diuerſe virtutes morales.
5°.vtrū v̄tutes morales diſtinguanť ſm diuerſa obiecta paſſionum.
Qō 61ª.De v̄tutib⁹ cardinalib⁹. Et p̄ vtrū virtutes morales debeāt dici cardiales vl p̄ncipales.
2°.De numero earū:vtrū.ſ.ſint tm̄ q̄tuor.ſ.prudētia:iuſtitia:tp̄antia ⁊ fortitudo.
3°.que ſint virtutes huiuſmodi.
4°.vtrum differant abinuicem.
5°.vtrū diuidanť cōuenienter in v̄tutes politicas:purgatorias:purgati animi:⁊ exemplares.
Qō 62ª.De virtutibus theologicis.Et p̄ vtrū ſint alique virtutes theologice.
2°.vtrū virtutes theologice diſtiguanť ab intellectualib⁹ ⁊ moralib⁹.
3°.quot ⁊ que ſint huiuſmodi v̄tutes.
4°.de ordine earum:vtruʒ.ſ.fides ſit p̄or ſpe:⁊ ſpes ſit p̄or charitate.
Qō 63ª de cā v̄tutū:⁊ p̄ vtrū virtus ſit in nobis a natura.
2°.vtrum aliqua virtus cauſeť in nobis ex aſſuetudine operum.
3°.vtrū alique virtutes morales ſint in nobis per infuſionem.
4°vtꝝ v̄t⁹quā acqrim⁹ex aſſuetudie opeꝝ ſit eiuſdē ſpēi cū v̄tute ifuſa
Qō 64ª. De mō v̄tutū:⁊ p̄ vtrū v̄tutes mōales ſint i medio
2°.vtrū mediū v̄tutꝭ moralis ſit medium rei vel rationis.
3°.vtrum virtutes intellectuales cōſiſtant in medio.
4°.vtrum virtutes theologice conſiſtant in medio.
Qō 65ª.De cōnexione virtutuʒ. Et p̄ vtruʒ virtutes morales ſint adinuicem connexe.
2°.vtruʒ virtutes morales poſſint eē ſine charitate.
3°.vtrū charitas poſſit eſſe ſine eis.
4°.vtrum fides ⁊ ſpes poſſint eē ſine charitate.
5°.vtrum charitas poſſit eſſe ſine eis ſcʒ fide ⁊ ſpe.
Qō 66ª.De equalitate virtutū. Et p̄mo vtrū virt⁹ poſſit eē maior vel minor.
2°.vtrū omnes virtutes ſimul in eodem exiſtentes ſint equales.
3°.de comparatione virtutum moralium ad intellectuales.
4°.de comparatione virtutum moralium adinuicem.
5°.de comparatione virtutum intellectualium adinuicem.
6°.de comparatione virtutum theologicarum adinuicem.
Qō 67ª.De duratione virtutum poſt hanc vitam. Et primo vtrum virtutes morales maneāt poſt hanc vitam.
2°.vtrū v̄tutes itellectuales maneāt
3°.vtrum fides maneat.
4°.vtrum remaneat ſpes.
5°.vtrū aliqd fidei vl ſpei remaneat.
6°.vtrum remaneat charitas.
Qō 68ª.De donis.Et p̄mo vtrū dona differant a virtutibus
2°.De neceſſitate donorū:vtrū.ſ.dōa neceſſaria ſint homini ad ſalutē.
3°.vtrum dona ſint habitus.
4°.que ⁊ quot ſint.
5°.vtrū dona ſint connexa.
6°.vtrum maneant in patria.
7°.de cōparatione eoꝝ adinuicem.
8°.de cōparatione eoꝝ ad v̄tutes.
Qō 69ª.De btitudinibus.Et p̄imo vtrū btitudines a donis ⁊ virtutibus diſtinguantur.
2°.vtrum p̄mia beatitudinū pertineant ad hanc vitam.
3°.de numero beatitudinum.
4°.de cōuenientia premiorū que eis attribuuntur.
Qō 70ª.De fructib⁹. Et p̄ vtruʒ fruct⁹ ſp̄us ſancti ſint actus.
2°.vtruʒ differant a beatitudinibus.
3°.de numero eorum.
4° de oppōne eoꝝ ad opera carnis.
Qō 71ª.De peccatis ⁊ vitijs ſm ſe.Et p̄mo vtrū vitium cōtrarietur virtuti.
2°.vtrum vitium ſit cōtra naturam.
3°.vtruʒ vitium ſit peius q̄ actus vitioſus.
4°.vtrum actus vitioſus poſſit eſſe ſimul cum virtute.
5°.vtruʒ in omni peccato ſit aliquis actus vitioſus.
6°.de diffinitiōe pctī quā Auguſtin⁹ ponit.22.cō Fauſtū.ſ.ꝙ pctm̄ ē dictum vel factum : vel concupitum contra legem eternam.
Qō 72ª.De diſtinctione peccatoꝝ ⁊ vitiorū.Et p̄mo vtruʒ pctā diſtinguanť ſpē ſm obiecta.
2°.vtrū conuenienter diſtinguanť peccata ſpiritualia a carnalibus.
3°.vtrū pctā diſtinguanť ſpē ſʒ cāſ.
4°.vtrū ſm eos in quos peccať.ſ.in deum:proximum:⁊ ſeipſum.
5°.vtrū veiale ⁊ mortale differāt ſpē
6°.vtrū ſʒ omiſſionē vel cōmiſſionē
7°.vtrū ſm diuerſuʒ pctī proceſſuʒ.
8°.vtrū ſm abundantiā ⁊ defectum.
9°.vtrū ſm diuerſas circunſtantias.
Qō 73ª.De cōparatione peccatoꝝ adinuiceʒ.Et p̄mo vtrū oīa peccata ⁊ vitia ſint connexa.
2°.vtrum omnia ſint paria.
3°.vtruʒ grauitas peccatoꝝ attendatur ſm obiecta.
4°.vtrum ſm dignitatem virtutum quibus peccata opponuntur.
5°.vtrum peccata carnalia ſint grauiora q̄ ſpiritualia.
6°.vtrum ſm cauſas peccatoruʒ attēdatur grauitas peccatorum.
7°.vtrum ſm circunſtantias.
8°.vtrum ſm quantitatē nocumēti.
9°.vtrum ſm conditionem perſone in quam peccatur.
10°.vtrum propter magnitudinē pſone peccantis aggrauetur peccatū.
Qō 74ª.De ſubiecto peccatoꝝ ſiue vitiorum.Et p̄mo vtrū volūtas poſſit eſſe ſubm̄ peccati.
2°.vtrū ſola voluntas poſſit eſſe ſubiectum peccati.
3°.vtrum ſenſualitas poſſit eſſe ſubiectum peccati.
4°.vtrum poſſit eſſe ſubiectum peccati mortalis.
5°.vtrum ratio poſſit eſſe ſubiectum peccati.
6°.vtrum peccatū delectationis moroſe vel non moroſe ſit in rōne inferiori ſicut in ſubiecto.
7°.vtrū peccatū conſenſus in actum ſit in rōne ſupiori ſicut in ſubō.
8°.vtrum conſenſus in delectationē ſit peccatum mortale.
9°.vtrum ratio ſuperior poſſit eē ſubiectum peccati venialis.
10°.vtꝝ i rōne ſuperiori poſſit eē peccatum veniale circa proprium obiectum.ideſt ſm ꝙ inſpicit rationes eternas.
Qō 75ª.De cauſis peccatorū in generali.Et primo vtrū peccatum habeat cauſam.
2°.vtrū habeat cauſam interiorem.
3°.vtrū habeat cauſam exteriorem.
4°.vtrū peccatū ſit cauſa peccati.
Qō 76ª.De ignorantia que ē cā peccati ex parte rationis. Et p̄mo vtrum ignorantia ſit cauſa peccati.
2° vtrum ignorantia ſit peccatum.
3°.vtrum totaliter excuſet a peccato
4°.vtrum diminuat peccatum.
Qō 77ª.De cauſa peccati ex p̄te appetit⁹ ſenſitiui.Et p̄ vtruʒ paſſio appetit⁹ ſenſitiui poſſit mouere vel inclinare voluntatem.
2°.vtrum poſſit ſuperare rationē cōtra eius ſcientiam.
3°.vtrum peccatum quod ex paſſione prouenit ſit peccatum ex infirmitate.
4°.vtruʒ hec paſſio que eſt amor ſui ſit cauſa omnis peccati.
5° de his tribus cauſis que ponūtur .i.Joan.3.ſcʒ concupiſcentia oculorum:concupiſcentia carnis:⁊ ſuperbia vite.
6°.vtrum paſſio que eſt cauſa peccati diminuat peccatum.
7°.vtrū ipſum totaliter excuſet.
8°.vtrum peccatum quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale.
Qō 78ª.De cauſa pctī que ē ex parte voluntatis:que dr̄ malicia.

litia. Et p̄ vtruȝ aliqs poſſit ex cer‑
ta malitia vel induſtria peccare.
2° vtruȝ quicūqȝ peccat ex habitu ex
certa malitia peccet.
3° vtrum quicūqȝ peccat ex certa ma
litia ex habitu peccet.
4° vtruȝ ille qui peccat ex certa ma‑
litia grauius peccet q̄ȝ ille qui pec‑
cat ex paſſione.
Qō 79ª. De cauſis exterioribus
peti ex parte dei. Et p̄ vtrum
deus ſit cā peccati.
2° vtrum a deo ſit actus peccati.
3° vtrum deus ſit cauſa excecationis
τ obdurationis.
4° vtrum hec ordinenẽ ad ſalutem
eoꝝ qui excecanẽ τ obdurantur.
Qō 80ª. De cā peti ex pte diabo‑
li. Et primo vtrum diabolus
ſit directe cauſa peccati.
2° vtruȝ diabolus inducat ad peccā‑
dum interius perſuadendo.
3° vtrum diabolus poſſit neceſſitatē
peccandi inducere.
4° vtrum omnia peccata ex diaboli
ſuggeſtione ꝓueniant.
Qō 81ª. De cā peti ex pte hoīs. et
de traductione peti origina‑
lis. cu⁹ hō eſt cā per originem. Et
p̄ vtꝝ p̄muȝ petm̄ p̄mi hoīs in po‑
ſteros deriuetẽ per originem.
2° vtꝝ oīa alia peccata p̄mi paren
tis: vel ēt alioꝝ parētum per origi
nem in poſteros deriuentur.
3° vtrū petm̄ origiale deriuetẽ ad oēs
q ex adā ꝑ viaȝ ſeminis generanẽ.
4° vtruȝ petm̄ originale ad illos de‑
riuareẽ qui miraculoſe ex aliq̄ pte
hominis formarentur.
5° vtꝝ ſi femia peccaſſet viro nō pec
cāte traducereẽ petm̄ originale.
Qō 82ª. De petō origiali q̄ꝫtū ad
ſuā eēntiā. Et p̄ vtrum origi‑
nale peccatum ſit habitus.
2° vtrum ſit tm̄ vnum in vno hoīe.
3° vtrum ſit concupiſcentia.
4° vtrum ſit equaliter in omnib⁹.
Qō 83ª. De ſubo origialis pecca‑
ti. Et p̄ vtrum ſubm origina
lis peti ꝑ p̄a⁹ ſit caro vel aīa.
2° ſi anima vtrum per eſſentiam vel
per potentias ſuas.
3° vtꝝ volūtas per p̄u⁹ ſit ſubm peti
originalis q̄ȝ alie potentie.
4° vtꝝ alique potentie aīe ſint ſpālī‑
ter infecte. ſ. generatiua: vis concu
piſcibilis: τ ſenſus tactus.
Qō 84ª. De cā peti ſꝫ q̄ vnū pec
catū eſt cā alteri⁹. Et p̄ vtruȝ
cupiditas ſit radix oīuȝ petōꝝ.
2° vtꝝ ſupbia ſit initiū oīs peccati.
3° vtrum preter ſuperbiā τ auaritiaȝ
debeant dici capitalia vitia quedā
alia ſpecialia peccata.
4° q̄t τ q̄ ſint capitalia vitia
Qō 85ª. De effectib⁹ peti quantuȝ
ad corruptionem boni nature. Et
primo vtrum peccatuȝ diminuat
bonum nature.
2° vtrum totaliter tolli poſſit.
3° de q̄tuor vulnerib⁹ q̄ Beda ponit:
qb⁹ hūana nā vulnerata ē ꝑꝑ pc̄ꝫ.
4° vtrum priuatio modi ſpēi τ ordi‑
nis ſit effectus peccati.
5° vtrum mors τ alij defectus corpo‑
rales ſint effectus peccati.
6° vtrum mors τ alij defect⁹ corpora
les ſint hoī aliquo modo nāles.
Qō 86ª. De effectu peccati quan‑
tū ad maculā aīe. Et p̄ vtrum
macula aīe ſit effectus peccati.
2° vtruȝ macula remaneat in anima
poſt actum peccati.
Qō 87ª. De effectu peti q̄ꝫtū ad
reatum pene. et de ipō reatu
pene. Et p̄mo vtꝝ reatus pene ſit
effectus peccati.
2° vtrum vnum peccatum poſſit eſſe
pena alterius peccati.
3° vtrum aliquod peccatum faciat re
um pena eterna.
4° vtrum faciat reum pena infinita
ſm quantitatem.
5° vtrum omne peccatum faciat reū
eterna τ infinita pena.
6° vtrum reatus pene poſſit remane‑
re poſt peccatum.
7° vtꝝ oīs pena inferaẽ ꝓ aliq̄ petō.
8° vtꝝ vnus puniaẽ ꝓ petō alterius.
Qō 88ª. De petīs q̄ diſtinguunẽ
ſꝫ reatum pene. et de venia‑
libus ꝑ cōparationeȝ ad mortale.
Et p̄ vtꝝ veniale peccatuȝ diuidaẽ
ꝯuenīēter cōtra mortale petm̄.
2° vtrum peccatum veniale τ morta
le diſtinguantur genere.
3° vtrum veniale peccatum ſit diſpo
ſitio ad mortale.
4° vtrum veniale peccatum poſſit
fieri mortale.
5° vtꝝ circūſtantia aggrauans poſſit
facere d̄ veniali peccato mortale.
6° vtrum peccatuȝ mortale poſſit fie
ri veniale.
Qō 89ª. De veniali peccato ſꝫ ſe.
Et primo vtruȝ veniale cau‑
ſet maculam in anima.
2° de diſtinctiōe peccati venialis ꝓ
ut figuratur per lignum: fenum: τ
ſtipulam. i. ad Corinth. iij.
3° vtrum homo in ſtatu innocētie po
tuerit peccare venialiter.
4° vtrum angelus bonus vel malus
poſſit peccare venialiter.
5° vtrū primi motus ſenſualitatis in‑
fidelium ſint peccata venialia.
6° vtrū peccatū veniale poſſit eſſe ſi‑
in aliquo cū ſolo peccato origiali.
Qō 90ª. De exteriori p̄ncipio ac‑
tuum mouente ad bonum. ſ.
de lege in communi quantum ad
eius eſſentiam. Et primo vtrū lex
ſit aliquid rationis.
2° de fine eius: vtruȝ. ſ. lex ordinetur
ſemꝑ ad bonū cōe ſicut ad fineȝ.
3° de cauſa eius: vtruȝ. ſ. cuiuſlibet ſit
facere leges.
4° de ꝓmulgatione ipſius: vtrum. ſ.
ꝓmulgatio ſit de ratione legis.
Qō 91ª. De legibus quantum ad
earuȝ differentiaȝ. Et primo
vtrum ſit aliqua lex eterna.
2° vtrum ſit aliqua lex naturalis.
3° vtrum ſit aliqua lex humana.
4° vtrum ſit aliqua lex diuina.
5° vtrum ſit vna tm̄ vel plures.
6° vtꝝ ſit aliq̄ lex peti ſeu fomitis.
Qō 92ª. De lege quantū ad ſuos
effectus. Et p̄ vtꝝ effectus le
gis ſit hoīes facere bonos.
2° vtruȝ effectus ſeu actus legis ſint
imperare: vetare: ꝑmittere τ puni‑
re: vt legiſperitus dicit.
Qō 93ª. De legibus in ſpāli quā‑
tum ad leges ſingulares: et
de ipſa lege eterna. primo quid ſit
lex eterna.
2° vtrum ſit omnibus nota.
3° vtrum omnis lex ab ea deriuetur.
4° vtrum neceſſaria τ eterna ſubijci
antur legi eterne.
5° vtruȝ cōtingentia naturalia ſubij‑
ciantur legi eterne.
6° vtrum omnes res humane ſubijci
antur legi eterne.
Qō 94ª. De lege nāli. Et primo
quid ſit lex naturalis.
2° que ſint p̄cepta legis naturalis.
3° vtꝝ oēs act⁹ vtutū ſint de lege nāli.
4° vtꝝ lex nālis ſit vna apud oēs.
5° vtrum ſit mutabilis.
6° vtrum poſſit a mēte hoīs deleri.
Qō 95ª. De lege humana ſm ſe.
Et p̄ de vtilitate legis hūane
2° de eius origine: vtruȝ. ſ. deriuetur
a lege naturali.
3° de qualitate eius.
4° de diuiſione eiuſdem.
Qō 96ª. De lege humana quātuȝ
ad eius poteſtatē. Et p̄ vtruȝ
lex humana debeat poni in cōi.
2° vtruȝ lex humana debeat omnia
vitia cohibere.
3° vtꝝ oīuȝ vtutū act⁹ hēat ordinare.
4° vtruȝ imponat homini neceſſita‑
tem quātum ad forū cōſcientie.
5° vtruȝ omnes homines legi huma
ne ſubdantur.
6° vtrum his qui ſunt ſub lege liceat
agere preter verba legis.
Qō 97ª. De lege humana quātuȝ
ad eius mutationem. Et p̄io
vtrū lex humana ſit mutabilis.
2° vtruȝ lex humana debeat ſemper
mutari: qn̄ aliqd melius occurrit.
3° vtruȝ lex humana per conſuetudi‑
nem aboleatur: τ vtrum conſuetu
do obtineat vim legis.

4°.vtrū vſus legis humane p diſpē ſationē rectoꝝ debeat imutari.
Qō 98ª.De veteri lege ſm ſe.Et primo vtrū lex vet⁹ ſit bōa.
2°.vtrum ſit a deo.
3°.vtrū ſit a deo mediantib⁹ angelis.
4°.vtrum data ſit omnibus.
5°.vtrum omnes obliget.
6°.vtruz congruo tēpore fuerit data.
Qō 99ª.De lege veteri quātū ad pcepta ei⁹.ſ.de pceptoꝝ eius diſtinctiōe.Et pmo vtꝝ veteris legis ſint plura pcepta vel vnū tm̄.
2°.vtrum lex vetus contineat aliqua precepta moralia.
3°.vtrum preter moralia precepta cō tineat aliqua cerimonialia.
4°.vtrum preter hec contineat aliq̄ iudicialia precepta.
5°.vtrū pter pcepta moralia cerimonialia ⁊ iudicialia ꝯtineat aliq̄ alia.
6°.de modo quo lex inducebat ad obſeruantiam predictorum.
Qō 100ª.De preceptis veteris legis:⁊ de moralibus.
Pmo vtrū oia precepta moralia veteris legis ſint de lege nature.
2°.vtrū ſint de actib⁹ oium virtutū.
3°.vtrū oia pcepta moralia veteris legis reducantur ad decez precepta decalogi.
4°.de diſtinctiōe pceptoꝝ decalogi.
5°.de numero preceptoruz decalogi.
6°.de ordine eorundem.
7°.de modo tradendi ipſa.
8°.vtrum ſint diſpenſabilia.
9°.vtrum modus obſeruandi virtutē cadat ſub precepto.
10°.vtrum modus charitatis cadat ſub precepto.
11°.d diſtictōe alioꝝ pcep⁹ᵉ moraliuz.
12°.vtruz precepta moralia veteris legis iuſtificent.
Qō 101ª.De preceptis cerimonialibus veteris legis ſm ſe. Et p q̄ ſit rō pceptoꝝ cerimonialiuz.
2°.vtrum ſint figuralia.
3°.vtrum debuerint eſſe multa.
4°.de diſtinctione ipſorum.
Qō 102ª.De pceptis cerimonialibus q̄tum ad ſuas cauſas.Et pmo vtruz precepta cerimonialia habeant cauſam.
2°.vtrū hēant cāz lr̄alē vel ſolū figuralē.
3°.de cauſis ſacrificiorum.
4°.de cauſis ſacramentorum.
5°.de cauſis ſacrorum.
6°.de cauſis obſeruantiarum.
Qō 103ª.De preceptis cerimonialib⁹ q̄tū ad eoꝝ durationē.
P vtrū precepta cerimonialia fuerint ante legem.
2°.vtrū in lege aliquā virtutem habuerint iuſtificandi.
3°.vtrū ceſſauerint xp̄o veniente.
4°.vtrum ſit peccatum mortale ea obſeruare poſt chriſtum.
Qō 104ª.De preceptis iudicialibus in cōi.Et pmo que ſint iudicialia precepta.
2°.vtrum ſint figuralia.
3°.de duratione eorū.ſ.vtrū obligent in perpetuum.
4°.de diſtinctione ipſorum.
Qō 105ª.De pceptis iudicialibus q̄tum ad ipſorum rationez. Et pmo de rōne pceptoꝝ iudicialiū que pertinent ad principes.
2°.de his que ptinent ad conuictum hominum adinuicem.
3°.de his que ptinēt ad extraneos.
4°.de his que pertinent ad domeſticam conuerſationem.
Qō 106ª.De lege noua.ſ.euangelij ſm ſe.Et p vtruz lex noua ſit ſcripta vel indita.
2°.de virtute eius vtruz iuſtificet.
3°.vtrū dbuerit dari a pncipio mūdi.
4°.vtꝝ ſit duratura vſq ad finē mūdi an debeat ei alia lex ſuccedere.
Qō 107ª.De cōparatiōe legis noue ad veterē.Et p vtrū lex noua ſit alia lex a lege veteri.
2°.vtrū lex noua impleat veterem.
3°.vtrum contineatur in veteri.
4°.q̄ ſit grauiō vtꝝ lex noua vl̄ vet⁹.
Qō 108ª.De his que continentur in lege noua. Et primo vtruz lex noua debeat aliqua opera exteriora precipere vel prohibere.
2°.vtrum ſufficientes exteriores act⁹ ordinauerit.
3°.vtruz cōuenienter inſtituat hoies quantū ad actus exteriores.
4°.vtrum conuenienter ſuperaddat conſilia preceptis.
Qō 109ª.De pncipio exteriori humanoꝝ actuū.ſ.de deo:p qd iuuamur ad recte agēᵐ.ſ.d gr̄a q̄ᵐ ad ei⁹ neceſſitatē. ⁊ p vtruz abſq gr̄a poſſit hō aliqd veꝝ cognoſcer̄.
2°.vtrū abſq gratia dei poſſit hō aliquod bonum facere vel velle.
3°.vtrū homo abſq gratia poſſit deū ſuper omnia diligere.
4°.vtrū hō abſq gr̄a p ſua nālia poſſit pcepta legis obſeruare.
5°.vtrū homo abſq gratia poſſit mereri vitam eternam.
6°.vtrū homo poſſit ſe ad gratiam pparare ſine gratia.
7°.vtrū abſq gratia poſſit homo reſurgere a pecato.
8°.vtꝝ abſq gratia poſſit homo vitare peccatum.
9°.vtrū homo gr̄am cōſecutus poſſit abſq alio diuino auxilio bonum facere ⁊ vitare peccatum.
10°.vtꝝ poſſit pſeuerarē i bono p ſeipz
Qō 110ª.De gr̄a dei q̄ᵐ ad ei⁹ eēntiā.Et pmo vtrum gratia ponat aliquid in anima.
2°.vtrum gratia ſit qualitas.
3°.vtꝝ gr̄a differat a vtute infuſa.
4°.de ſubo gr̄e:vtꝝ.ſ.gr̄a ſit in eſſentia anime:ſicut in ſubiecto.
Qō 111ª.De diuiſiōe gr̄e.Et pmo vtrū gr̄a ꝯuenienter diuidatē p gr̄az grat ł datā ⁊ gratū facientez.
2°.de diuiſiōe gratie gratuz facientis per operantē ⁊ cooperantem.
3°.de diuiſione gratie per gr̄az preuenientem ⁊ ſubſequentem.
4°.de diuiſiōe gratie gratis date.
5°.de comparatione gr̄e gratū facientis ⁊ gratis date.
Qō 112.de gr̄a q̄tū ad eius cām. Et p vtꝝ ſol⁹ ds ſit cā effi.gr̄e.
2°.vtrū reqrat̄ aliq̄ diſpoſitio ad gratiā ex parte recipientis ipſam per actum liberi arbitrij.
3°.vtrum ex neceſſitate detr̄ gratia ſe preparanti ad gratiam.
4°.vtrum gr̄a ſit equalis in oibus.
5°.vtruz aliqs poſſit ſcire ſe hr̄e gr̄az.
Qō 113ª.De gr̄a q̄tū ad ei⁹ effectus.Et pmo de iuſtificatione impij que eſt effectus gr̄e operantis.pmo quid ſit iuſtificatio impij.
2°.vtrum ad eaz requirat̄ gr̄e ifuſio.
3°.vtrum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij.
4° vtrum ad eā reqrat̄ motus fidei.
5°.vtrum ad eā requirat̄ motus liberi arbitrij contra peccatum.
6°.vtruz premiſſis ſit connumerāda remiſſio peccatorum.
7°.vtrū in iuſtificatione impij ſit ordo temporis:aut fiat ſubito.
8°.de naturali ordine eoꝝ q ad iuſtificationem concurrunt.
9°.vtrum iuſtificatio impij ſit maximum opus dei.
10°.vtꝝ iuſtificatio ipij ſit miracłoſa.
Qō 114.De merito qd eſt effect⁹ gr̄e cooperantis.Et p vtrum homo poſſit aliquid mereri a deo.
2°.vtruz aliquis ſine gratia poſſit mereri vitam eternam.
3°.vtrū aliquis per gr̄am poſſit mereri vitam eternam ex condigno.
4° vtrum gr̄a ſit pncipium merendi mediante charitate pncipalr.
5°.vtꝝ hō poſſit ſibi mereri pmā gr̄az
6°.vtrū hō poſſit eam mereri alij.
7°.vtrū aliquis poſſit ſibi mereri reparationem poſt lapſum.
8°.vtruz poſſit aliqs ſibi mereri augmentum gratie vel charitatis.
9° vtrum poſſit aliquis ſibi mereri finalem perſeuerantiam.
10°.vtꝝ hōa tp̄alia cadāt ſub merito.

¶ Tituli q̄ōnu3 ⁊ articuloꝝ textus pme ptis ſcde ptis ſūme theologie ſci Thome de aquino ordinis fratrū pdicatorū finiunt feliciter.

Finis.

Prime ſecunde ſancti Tho. Reptorium

¶ Tabula ſũmaria ſup contentis in ɔmẽtarijs reue rendiſſimi magiſtri Thome de vio Caietani ſuper prima ſecũde ſancti Thome de aquino.

¶ Queſtio prima. Articulus primus.

Quomodo teneat proceſſus litere quo arguit̃ ab homine inquantum homo ad hominẽ inquantum eſt dominus ſuoꝝ actuum. q.i.arti.primo in corpore.

Utꝝ cũ dicitur: obiectũ voluntatis ẽ finis: ſit ſermo de primo ꝛ formali obiecto vel non. ibidem.

Qũo teneat illa conſequentia littere: obiectum volũtatis formale eſt finis. ergo omnes actiones humane ſunt propter finem. ibidem.

Utꝝ res ſit finis ſm ꝙ eſt in intentione an ſm ꝙ eſt in reꝝ natura. ibidem in reſponſione ad primum.

Utꝝ quando dicitur: ꝙ actus voluntatis non poteſt eſſe vltimus finis ſit ſermo de fine vltimo: vt res dicitur finis: vel vt adeptio rei dr̃ finis. ibidẽ ad 2m.

Ar.2. ¶ Quid interſit inter apprehendere finem ꝛ apphẽdere rationem finis. arti.2. in corpore.

Quomodo teneat proceſſus littere.

Ar.4. ¶ Utꝝ propoſitio illa: de ratione boni eſt ꝙ aliquid ab illo effluat ſit vera. arti.4. ad primum.

Quomodo poteſt eſſe verum ꝙ inter ſpecies numerorum ſit ordo per accidens proceſſus i infinitũ: qꝛ accidit numero preexiſtẽti ꝙ ei addatur vnitas. in reſponſione ad ſecundum.

Ar.5. ¶ Quomodo ſtant hec duo ſimul. ꝙ qlibet peccator conſtituat ſibi vltimum finez in illo cõmutabili bono: ad quod intendit: quum auertitur a deo peccando mortaliter: ꝛ ꝙ nõ habeat ſimul in habitu diuerſa vt vltimos fines. articu.5. in corpore.

Ar.6. ¶ Utꝝ omnia que appetit homo appetat ꝓpter beatitudinem. Ad Scotũ. artic.6. in corpore.

¶ Queſtio. II.

Ar.7. **Quomodo** ſit verum ꝛ ad propoſitum: ꝙ obiectum voluntatis noſtre eſt vniuerſale bonum. artic.7. in corpore.

¶ Queſtio. III.

Ar.4. **Utrum** btitudo eẽntialr ſit act⁹ intell'ſ vl' volũtatis ad Scotũ. arti.4. in corpore.

Ar.5. ¶ Utꝝ deus ſit obiectũ intellectus practici. ad Scotum. articu.5. in corpore.

Utꝝ illud ſit verum: ꝙ actus intellect⁹ practici nõ q̃ritur propter ſeipſum ſed ꝓpter actionẽ. ibidem.

Ar.6. ¶ Quomodo ſit vera propoſitio illa: nihil perficitur aliquo inferiori: niſi ſm ꝙ in inferiori eſt aliqua participatio ſuperioris. articu.6.

Qũo teneat proceſſus littere in illo ꝛ alijs duobus articulis qui videtur digredi a pfecta beatitudie ſimpliciter ad pfectam beatitudinem hominis. ibidẽ.

Utꝝ intell'ſ hũanus nõ cognita prima cã niſi an eſt hẽat nãle deſideriũ ad cognoſcẽdum primã cãz qd eſt rẽ. Artic.6.7.ꝛ.8.

¶ Queſtio. IIII.

Ar.1. **Qũo** ſaluet̃ lr̃a dicẽs: delectationez cãri ex h: ꝙ appetitus requieſcit in bono adepto. quũ ſz doctorẽ. S. delectatio ſit qes appetit⁹. ar.1. in corpe.

Ar.2. ¶ Qũo ſaluat̃ rõ reddita dñie inter ordinẽ appetit⁹ ſenſitiui ꝛ intellectiui: ꝛ de diſſonantia nõnulloꝝ doctoꝝ ſancti Thome. arti.2. ad ſecundum.

Ar.4. ¶ Utꝝ btũs ab extrinſeco tm̃ ſit ipeccabilis: vel ẽt ꝓpter intrinſecã cãm: ad Scotum. artic.4. in corpe.

Ar.5. ¶ Utꝝ beatitudo aie reſumpto corpore augeatur intenſiue. articu.5. ad quintum.

¶ Queſtio. V.

Ar.4. **Qũo** intelligit̃: ꝙ btitudo ẽ qetatiua oĩs deſiderij: ad Scotum. art.4. in corpore.

¶ Queſtio. VI.

Ar.1. **Qũo** intelligat̃ illa ꝓpõ: ꝙ nullã hz notitiã finis ꝛ ſi in eo ſit pn̄m actiõis vel motus: non tñ eius qd eſt agere vel moueri ꝓpter finẽ eſt pncipiuz in ipſo: ſed in alio. artic.1. in corpore.

Qũo intelligat̃ illa ꝓpõ qdcumqz ſic agit vl' mouet̃ a pn̄o intrinſeco ꝙ hz aliq̃z notitiã finis hz i ſe pn̄m ſui act⁹: nõ ſolũ vt agat: ſz ẽt vt agat ꝑꝑ finẽ. ibidem.

Qũo intelligat̃ illa ꝓpõ ſeq̃ns ex pdicta: vñ hõ nõ dicuntur mouere ſeipſa: ſed ab alijs moueri. ibidem.

¶ Queſtio. VII.

Qũo ꝛ qñ circũſtãtia ſacri tpis vl' loci aggrauet pctm̃ ꝛ mutat ſpẽm. q.7. per totum.

¶ Queſtio. VIII.

Utrum in volũtate det̃ act⁹ neuter: puta q nõ ſit nec finis: nec coꝝ q̃ ſunt ad finem ad Scotum in introductione queſtionis.

Eſſe ens in rõne ɔtingit primo per modum conditionis. ſecũdo p modum obiecti. arti.p. ad tertium.

Ar.2. Qũo ſumat̃ li volũtas in titulo articuli. art.2°.

Que ẽ dñã iter obz põe ꝛ ſz ſe obm põe. ibidẽ i corpe.

Qũo teneat probatio concluſionis illius arti. ibidẽ.

Ar.3. ¶ Utꝝ queratur de ſola volitiõe: vel de actu voluntatis vniuerſaliter. arti.3. in principio.

Utꝝ volũtas qñ mouet̃ i id qd ẽ ad finẽ incõm hãmo ueat̃ necũo codẽ motu i fi. ad Greg. d arimio ibid i.o.

¶ Queſtio. IX.

Ar.1. **Utrum** vis aliq̃ aie extis in põ ad diuerſa dupl'r. vno° q̃tum ad agere vel ñ agere. alio° q̃tũ ad agere h vel illud: indigeat duobus motoribus ad illa. articu.1. in corpore.

Qũo intelligat̃ illa ꝓpoſitio. obm mouet determinãdo actum ad modum principij formal: ꝯa quo in rebus nãlibus actio ſpecificatur. ibidem.

Qũo teneat ꝓceſſus lr̃e ꝓbãtl ꝙ itẽ⁹ mouet votem. ibid

Ar.2. Qũo appetit⁹ ſenſitiu⁹ mouet volũtatẽ ex pte obti: ſi rõ q̃re moueat voluntatem ſit ex parte diſpoſitiõis ſubiecti. vt dicit̃ in littera. artic.2. in corpore.

Ar.4. ¶ Utꝝ ad actũ volẽdi ſufficiat obm apphẽſuz pñs ꝛ volũtas: vel regrat̃ exteri⁹ agẽs. ad Scotũ. art.4.

Ar.5. Quare res imãlis formalioris ꝛ vlioris nãe ꝛ vtutl q̃ ſit corp⁹ pt directe moueri a corpe vt ab obo ꝛ nõ pt moueri ab eo vt a motore ad exercitũ. ar.5. in corpe.

¶ Queſtio. X.

Ar.1. **Qũo** valeat pceſſus qñ q̃rit̃ de nãli vt diſtiguit̃ ɔ liberꝫ: ꝛ ſolo qõnis ẽ de nãli vt diſtiguit̃ contra accidentale. arti.1. in corpore.

Utꝝ oẽ ɔueniẽs alicui ſz ſuã nãz ſit nãlr volitũ. ibid.

Ar.2. Utꝝ obm vndiqz bonum neceſſario moueat voluntatẽ. ad Scotum. arti.2. in corpore.

Bonũ apphenſũ p ſenſũ ꝛ bonũ apphenſũ p intell'm eẽ duo motiua volũtatl 2e itelligi põt. arti.3.

¶ Queſtio. XI.

Fruitiõis vocabulo qũo vtunt̃ alr ſcotiſte ꝛ thomiſte. arti.p.

¶ Queſtio. XII.

Ar.3. **Quare** intell'ſ nõ pt multa ſil' intelligere: ꝛ volũtas pt ſil multa itẽdere. ar.3. i corpe.

¶ Queſtio. XIII.

Quare prius determinatur de electione q̃ȝ de ɔſilio: quum conſilium ꝑcedat electio

nem.in introductione queſtionis.

Ar.2. ¶ Q̃uo itelligẽdũ ẽ illud qȯ appetit' ſenſitiu' ẽ natu raliter determinatus ad vnum particulare: intellectiuus vero ad bonum in cõi.artic. 2.in corpore.

¶ Queſtio. XIIII.

Ar.5. Utruʒ pceſſus ꝯſilij quũ ſit a fine ad id qȯ ẽ ad finẽ ſit ꝯpoſitiu' vel reſolutiu'.ar.5.

¶ Queſtio. XV.

Q̃uo ſaluant̃ aliqua dicta doctoris:que videntur contradicentia.articu.4.in corpore.

Quomodo diſtinctio de cogitatione vt eſt actio: ⁊ vt eſt ordinata ad actionẽ ſit ad propoſitum.ibidem.

¶ Queſtio. XVI.

Ar.4 Tres ordies actuũ volũtatis ĩueniunt̃: ⁊ ꝗ motus ꝯſeq̃nt̃ queliʒ ordinẽ. ar.4.i corpore.

¶ Queſtio. XVII.

Precipe ⁊ ordinare q̃uo ⁊ vnde ꝯueniãt voluntati. ad Scotum.art.1.in corpe.

An in.7.⁊.8.articulis q̃rat̃ vl'r vl' idefinite.i eiſdẽ ar.

Utꝝ veꝝ ſit ꝙ q̃to aliqs actus ẽ i mãlior tãto ẽ nobilior:⁊ magis ſubditur impio rõnis.arti.8.ad primũ.

¶ Queſtio. XVIII.

Ar.4 Utrũ bonitas finis ſit circũſtãtia act': vel diuidat̃ ꝯ bonitatẽ circũſtãtiaꝝ.ar.4.i corpe.

Q̃uo eſt poſſibile actũ bonũ ex gn̄e ⁊ circũſtãtijs ordinari ad malum finẽ vel ecõuerſo. ibidẽ ad tertiũ.

Ar.5. ¶ Q̃uo ſtãt hec ſimul ꝙ drĩe ſm bonũ ⁊ malum ꝯſtituãt diſtinctas ⁊ ꝯrias ſpẽs actuũ moraliũ: ⁊ malũ non ẽ natura aliqua ſed nihil.arti.5.ad ſecundũ.

Ar.6. ¶ Utꝝ finis ſit proprie obiectuʒ interioris actus voluntarij.articu.6.in corpore.

Ar.8. ¶ Utꝝ act' a rõne deliberatiua pcedẽs ſi non ſit ad debitum finem ordinatus ex hoc ipſo repugnet rationi ⁊ hẽat rõnem mali.ar.8.⁊.9.

Utꝝ malũ morale tollat totum bonũ morale oppoſitum.articu.8.ad primum.

Ar.9. ¶ Utꝝ act' ex imagiatiõe pcedẽtes ſint extra genus moris.ad Durandum.artic.9.in corpore.

¶ Queſtio. XIX.

Ar.1. Utrũ bonum ⁊ malum ſint ꝑ ſe differentie actus voluntatis.articu.1.in corpore.

Q̃uo ſumant̃ bonũ ⁊ malũ in rñſione ad articulum ⁊ in ratione illius reſponſionis.ibidem.

Ar.2. ¶ Utꝝ bonitas ex fine ⁊ ex obiecto per ſe vel per accidens differant.articu.2.ad primum.

Depoſitio erronee conſcientie fit non ſolum ꝑ oppoſitam rõnem aut veritatis cognitionẽ:ſed etiã ꝑ excluſionem ab applicatione ad opus.arti.5.⁊.6.

Q̃uo verificet̃ ꝙ q̃tum mala eſt intentio:tantũ mala eſt voluntas.articu.8.ad tertium.

Ordinari in ſũmũ bonũ ꝯtigit triplr.ar.9.i corpe.

¶ Queſtio. XX.

Ar.2. Q̃uo determiato ꝙ bonitas aliq̃ ꝑus ꝯuenit actui exteriori q̃ȝ voluntati põt dubitari an tota ei' bonitas pendeat ex volũtate:quũ ꝑus nõ dependeat a poſteriori.articu.2.in titulo

Q̃uo itelligẽdũ ẽ ꝙ bonitas ex mã ⁊ circũſtãtijs tʒ ſe ex ꝑte rõis:bõitas finis ex ꝑte vo'ta:quũ null' act' ꝑtineat ad gn̄s moris niſi vt ſtat ſub ordie rõis.ibiđ.o.

Utꝝ ſit ſermo de actu exteriori abſolute: aut vt eſt in executione.ibidem.

Q̃uo nõ iplicãt iſta:ꝙ bonitas actus exterioris ex fine depẽdet a volũtate:⁊ ꝙ bonitas finis ex genere ⁊ circunſtantijs non dependet ex ea. ibidem.

Uidetur ꝙ tota bonitas actus exterioris in executione pendet ex voluntate.ibidem.

Ar.3. ¶ Quare q̃rit̃ de ꝑoritate depẽdẽtie ⁊ eq̃litate bonitatꝭ ⁊ malicie moralꝭ act' iterioris ⁊ exterioris:ſi ſint vn' act' ⁊ vnũ ſubʒ nũero i gn̄e moris.ar. 3.i corpe.

Q̃uo auctor ñ ſit diminut' ꝯꝑans act' illos adiuicẽ.ibiđ

Q̃uo doctrina doctoris illic ſit rõnabilis.ibidem.

Solutio rõnũ Scoti ꝯ concluſionem articuli.ibidẽ.

Ar.4 ¶ Q̃uo ſit veꝝ:ꝙ act' exterior nihil addit bõitati ſupra actũ iteriorẽ q̊ ad bonitatẽ: q̃ ẽ ex fine.ar.4.i.o.

Utꝝ voluntas q̃tum ex ſe eſt peracta:ſed ꝑꝑ ipotentiã ceſſans ab opꝫ ſit ꝑfecta:ac ſi opꝫaret̃.ibidem.

Utꝝ inuolũtarius defectus a faciendo tollat aliquid de premio vel pena.ibidem.

Ar.5. ¶ Utꝝ doctrina de euentu addente vel non addente ad bonitatem vel maliciam actus ſit vera.cuʒ ex ea videantur infinita ſequi abſurda.art.5.in corpe.

¶ Queſtio. XXII.

Ar.1. Utrũ ois paſſio ſit cũ tranſmutatione in deterius:⁊ nulla ſit in melius.art.1.in corpore.

Ar.2. ¶ Utꝝ ſit ſermo de paſſiõe: vt ẽ ab agẽte:vel cõiter: vt ẽ ſiue ab agẽte ſiue a fine.artic.2.in corpore.

Utꝝ in his q̃ pertinent ad defectum intẽſio attẽdat̃ penes acceſſum ad malus vel non.ibidẽ ad primuʒ.

Ar.3. ¶ Q̃uo ꝯcordãt dcã doc.S.de drĩa iter motionẽ ite' a volũtate ⁊ eꝯ.i p' ꝑte.q.82.ar.4.⁊ hic.ar.3.i corpe.

Utꝝ in volũtate ſit aliq̃ paſſio.ad Scotum.ibidem.

¶ Queſtio. XXIII.

Ar.1. Utrũ vis iraſcibilis nunquaʒ ſit reſpectu boni. ad Scotum.articu.1.in corpore.

Ar.2. ¶ Q̃uo contrarietas inter bonum ⁊ malum ſpectat ad iraſcibilem.articu.2.in corpore.

Ar.4 ¶ Quid intẽdit auctor ꝑ illã diſtictionẽ de drĩs actiuoꝝ duplr.ꝑ ſm nãm.ſecundo ſm virtutẽ.ar.4.

Quomodo ſaluet̃ auctoris proceſſus.ibidem.

Quare in naturalibus inclinationibus ſufficit vnitas ⁊ in animalibus requiratur pluralitas.ibidem.

Quomodo malum cauſet depulſiue.ibidem.

Utꝝ delectatio ſit paſſio iraſcibilis. ad doctoreʒ ſanctum in tertio ſententiaꝝ.⁊ ad Scotum ibidem.

¶ Queſtio. XXIIII.

Utrũ omnis paſſio ſit cum preternaturalitate aliqua cordis.artic.2.ad ſecundum.

¶ Queſtio. XXV.

Ar.2. Utrũ appetit' ſẽſitiu ꝓꝓe ſit amat̃.ad Sco.ar.2.

Q̃uo ois appetit' ẽ bõi ⁊ null' ad malũ reſpiciens opatur:ſi vt in littera dicitur:ꝙ obiecta cõcupiſcibilis ſint bonum ⁊ malum.ibidẽ in corpe.

Utꝝ inter oẽs paſſiões concupiſcibilis magis ſenſibilis ſit concupiſcentia. ibidem ad primum.

Utꝝ arduũ ſit ratio accedendi vel appetendi. ad doctorem in.q.23.ar.2.huius libri.arti.3.ad ſecũdũ.

¶ Queſtio. XXVII.

Ar.3. Utrũ ꝙ ſili'do ẽ ꝓꝑa cã amoris ſit ex ꝑte obi.ar.3.

¶ Queſtio. XXIX.

Ar.1. Utrum odiũ ſit diſſonãtia ad app̄henſum repugnans ſeu malum.artic.1.

¶ Queſtio. XXX.

Utrũ diſtinctio ꝯcupie aſſignata ſit bona.ar.3.

Utꝝ differentia inter vtranqʒ concupiſcentiam ſm cõitatẽ ⁊ ꝓprietatem ſit vera. ibidem.

Cõcupiſcẽtiã eẽ ifinitã ꝑt itelligi obiue ⁊ ſubiue.ar.4.

Utꝝ concupiſcentia nãlis ſit infinita.ibidẽ in corpe.

¶ Queſtio. XXXI.

Utrũ triſtitia ſit opõ vl' paſſio vo'te.ad Sco.ar.4.

Delectationes tactus eſſe ad quas ordinant̃ ꝯcupiſcẽtie nãles

tie nãles

tie naturales tripl'r põt intelligi.ar.6.in corpore.
Utꝝ obā delectationum diuerſificant materialiter ꝛ formaliter delectationem.articu.8.ad tertium.

¶ Queſtio. XXXII.
Utrū opō ſit ppa cā delectationis.art.1.in corpore.
Utꝝ bonū conueniens cauſans delectationem ſit conueniens formaliter vel denominatiue.ibidem.
Admirans in actu admirationis tria habet.art.8.

¶ Queſtio. XXXIII.
Utrū aliqd poſſit eē vtile qḋ ñ ſit bonū.art.2.ī corpe.
Utꝝ aliqua delectatio bois poſſit dici optimum inter bona humana.ad doctorem Sanctum.articu.3.

¶ Queſtio. XXXVI.
Utrū bonū amiſſū ꝛ malū ꝯiūctū coincidant.art.1.

¶ Queſtio. XXXIX.
De qua bōitate vel malitia nālī aut morali ē qō.ar.1.

¶ Queſtio. XL.
Utrū bruta cognoſcant futura.artic.3.

¶ Queſtio. XLII.
Utrū ille due vſes ſint vere.oīs mot⁹ appetitiue ṽtutis ipoꝛtās pſecutionē hꝫ bonū p obō.ꝛ oīs mot⁹ appetitiue ṽtutis ipoꝛtās fugā hꝫ malū p obō.articu.1.

¶ Queſtio. XLIIII.
Quō conſonent dicta in corpore articuli.ꝛ reſponſio ad tertium eiuſdem.articu.1.

¶ Queſtio. XLV.
Quō malum eſt obiectum audacie.articu.1.
Quō ꝯcordāt dicta doctoris dicētis in.q.25.deſpationē eē ꝯoꝛē timoꝛe:ꝛ hic deſpationē eē effcm̄ timoꝛis.arti.2.

¶ Queſtio. XLVI.
Quo pacto ratio ſedet iram.arti.5.ad pᵐ.
Utꝝ dña inter iram ꝛ odium inimicitie ſit vera.articu.6.
Utꝝ odium ſit inſaciabile ꝛ infinitum.ibidem ad pmū.

¶ Queſtio. XLVII. ꝛ XLVIII.
Utrū ꝑter.17.act⁹ appetit⁹ tractatos in B lib.ſint alij act⁹ appetꝰ diſticti ſpē i eē nāe ab iſt͡ı.ad ſcotū.
Utꝝ oēs vndeciꝫ act⁹ appetitus q̄s paſſiōes dicim⁹ vt ſūt in voˡᵉ ſint act⁹ volūtatis ſpecifice diſticti in eſſe nāe: an nulli an aliq ꝛ aliq nō:ꝛ an coincidant cū illis ſex in eſſe nature:vel ſint alij ſpecifice ab illis.

¶ Queſtio. XLIX.
Utrū habitus hēat rōnes principij actiui.ad Scotū ꝛ Durandum.arti.1.in corpore.ꝛ ad pmū.
An ordo q̄ſitoꝝ de hitu tētus a doct. ſit bon⁹.ar.4.ī titulo.
Utꝝ ſufficiēter enūcrent ꝯdōnes reqſite ad hitū.ibiḋ.i.o.

¶ Queſtio. L.
Ubi nō īuenit ꝯſuetudo:vel aliqd maiuſ:ibi nō inuenitur propꝛie habitus.articu.1.

¶ Queſtio. LI.
Utrū dña inter incboationē hitus ex pte apphēſiua ꝛ appetitiua ſit bene aſſignata.arti.1.in corpe.
Utrum cauſa aſſignata ſit efficax.ibidem.

¶ Queſtio. LII.
Quis ſit ſenſus diſtinctionis: ꝙ perfectio ꝛ augmentum forme poteſt conſiderari ꝛ ḃꝫ ipaꝫ formaꝫ ꝛ ſm participationē forme in ſubo.arti.1.in corpore.
De qua indiuiſibilitate eſt ſermo in illa ꝓpōne.illud ſm ꝙ ſoꝛtitur aliqd ſpēm opꝫ eſſe indiuiſibile.ibidem.
Utrū diſtinctio ꝛ differentia formarum i littera poſita ſit bene aſſignata ꝛ ad propoſitum.ibidem.
Utꝝ rō q̄re q̄dā forᵉ vt pticipabiles in ſubo ſuſcipiūt magis ꝛ min⁹ ꝛ q̄dam non ſit bene aſſignata.ibidem.
Utꝝ diſtinctio q̄ dr:ꝙ ſi intenſio in formis intelligitur per additionē hoc non poteſt eſſe:niſi vel ex parte ipſius forme:vel ex pte ſubi ꝛc̄.ſit ſufficiēs.artic.2.in corpore.
Utꝝ ſit efficax pceſſus doc.Sci ad excludēdū itēſionē formaꝝ nō fieri ꝑ additionē gradus ad gradum.ibidem.
Utꝝ intēſio ꝛ remiſſio formaꝝ ꝯueniat eis ex pte ſubi: vel ex natura ipſius forme.ad Scotum ibidem.

¶ Queſtio LIIII.
Quō intelligendum eſt:ꝙ habitus inquantuꝫ forme diſtinguuntur per principia actiua:inquantum habitus per obiecta.ad Scotum.articu.4.in corpore.
Utꝝ ſicut potentia vna ad multa ſe extendat propter vnitatem obiecti:ita ꝛ habitus.ad Scotum.art.2.in corpe.
Quomodo ſcientia eſt vna qualitas ſimplex.ad Aurcoluꝫ Gregoꝛium de arimino.ꝛ ad thomiſtas: ibidem.

¶ Queſtio. LV.
Utrum idem habitus numero imutatus in ſe poſſit fieri de non virtute virtus.ad Sco.ar.1.
Utꝝ ṽtus moralis inq̄tū hō ſit opatiua.ad Sco.ar.2.ꝛ.3.
Dupliciter exponitur hoc:quod ponitur in diffinitione virtutis:qua nemo male vtitur.articu.4.

¶ Queſtio. LVI.
Quis ſit ſenſus littere de differentia inter virtutem ſimpliciter ꝛ intellectualē: ꝛ an ſit vera littera illa.articulus tertius.
Utꝝ in concupiſcibili ꝛ iraſcibili:que ſunt potentie partis ſenſitiue ſint virtutes.ad Scotum.articu.4.
Utꝝ tempantia ꝛ foꝛtitudo ſint in volūtate.ad Sco.ar.6.

¶ Queſtio. LVII.
Utrum prudētia ꝛ ars ſint in cogitatiua:vel in intellectu.ad ſcm̄ Thomam.articu.4.
Utꝝ veritas intellectus practici accipiatur per cōformitatem ad appetitum rectum.ad ſanctū Thomā.artic.5.
Utꝝ perfectio intellectus practici ſit in ſola cognitiōe.ad Scotum.articu.5.ad tertium.

¶ Queſtio. LVIII.
Utrum prudentia nihil aliud ſignificet niſi certuꝫ dictamen agibilium.ad Sco. arti.vlti.
Utꝝ virtus intellectualis:puta prudentia includatur i morali.ibidem.
Utꝝ virtus moralis includatur in intellectuali prudentia.ad Scotum ibidem.
Declaratio illius maxime:qualis vnuſquiſqꝫ eſt talis ſel finis videtur:ꝛ vnde hoc proueniat.ibidem.

¶ Queſtio. LX.
Utrum ratio ſit ſicut imperans ꝛ mouens.appetitiua aūt vis ſicut mota ꝛ ipata.ar.1.in corpe.
Utꝝ prudentia directiua in omnibus moralium virtutuꝫ actib⁹ ſit vna ſm ſpēm ſpāliſſimā.ad Sco.ibidē ad pᵐ.
Penes quid attendatur vnitas ſpecifica rationis formalis veri obiecti prudentie ibidem.
Utꝝ liberalitas ꝛ magnificentia ſint in voluntate:vel in pte ſenſitiua.ad doctorem Sanctum.articu.5.

¶ Queſtio. LXI.
Utrum Uirtutes morales:que ſunt circa paſſiones poſſint poni in angelis ꝛ in deo.ad Scotuꝫ articu.5.ad primum.

¶ Queſtio. LXIII.
Utrum ratio reddita i littera:quare cōſumatio virtutū non eſt a natura ſit bona.art.primo.
Utꝝ ponēde ſint virtutes infuſe.ad Scotum artic.3.

¶ Queſtio. LXIIII.
Quō conſiſtere in medio computatur inter proprietates virtutis.in titulo queſtionis.
Uirtutem conſiſtere in medio contingit eſſentialiter ꝛ cauſaliter.articu.primo.
Quomodo virtus itellectualis que vocatur intellectus ſit in medio:cum careat contrario.articu.3.

Quomodo verum intellectus practici conſiſtat in ꝯformiter ſe habere appetitui recto: ⁊ tamen veritas eiuſdē habeat pro menſura res: ⁊ ſit menſura appetitus.ibidem.

Utꝝ virtutis itellectual' mēſura ſit aliqḋ gen⁹ virtutis.ibidē.

Utꝝ illa propoſitio vniuerſalis ſit vera in omnibus. in quibus virtus conſiſtit in medio.contingit peccare per exceſſum ſicut ⁊ per defectum.artic.4.

Utꝝ virtus theologica poſſit ꝓprie dici in medio nō ex parte obiecti: ſed ex parte actus.ad Scotum ibidem.

Utꝝ fides ſm ſe habeat medium.ibidem.

¶ Queſtio. LXV.

Utrum omnes virtutes morales ſint connexe.ad Scotum articu.primo.

Utꝝ proportionalis ſimilitudo inter fidem ⁊ ſpem ad charitatem: ⁊ virtutes morales acquiſitas ad prudentiaꝫ ſit rationabilis.articu.4.

¶ Queſtio. LXVI.

Utrum diſtinctio de virtute: que ſumitur ſꝫ rōem ſpēi in ordine ad obiectum: ⁊ ſcdm ordineꝫ ad actum ſit bona. Articu.3.

Utꝝ ratio aſſignata.quare obiectum rationis eſt nobilius obiecto appetitus: qꝛ ratio apprehendit aliquid in vniuerſali ſit valida.ibidem.

Quō ꝯcordent vba doctoris in fine articuli cū cōcluſione de nobilitate virtutū moraliū ⁊ intellectualium.ibidem.

Utꝝ virtus moralis ſit nobilior prudentia.ad Sco.ibidē.

Utꝝ prudentia dirigat morales virtutes.ibidē ad 3m.

Quomodo iuſtitia preferatur fortitudini.articu.4.

Quare ſapientia rationes terminorum maxime vniuerſalium conſiderat: vt fit in .5.metaphyſice.articu.5.

Utꝝ ſi ſpecies intelligibiles non cōſeruarētur in intellectu poſſibili ſcientia nullo modo remaneret.arti.2.

Quare doctor Sanctus tractans de duratione virtutuꝫ intellectualium tacet de eſſentijs earum: ⁊ tractat earum principia: que ſūt ſpēs intelligibiles ⁊ fantaſmata.ibiḋ.

An habitus fidei ⁊ ſimiliter ſpei ceſſet in patria: qꝛ ſupflueret: vel qꝛ ſuccedit eis aliqua perfectio ei incompoſſis.ad Scotum: ⁊ ad ſeipſum.articu.5.ad ſecundum.

¶ Queſtio. LXVIII.

Utrum dona diſtinguantur a virtutibus.ad Scotum.articu.1.

¶ Queſtio. LXXI.

Quare in omnibus ſpeciebus tam intra q̄ ſupra hominem ſtatutum ſit bonum: vt in pluribus: ſola vero humana natura habeat malum vt in pluribus: bonum vero vt in paucioribus.articu.2.ad tertium.

Utꝝ peccatuꝫ proprie quo quis dicitur formaliter peccās ſit actus: aut aliquid incomplexe ſignificabile.ad Gregorium de Arimino.articu.6.

Utꝝ duaꝝ deordinationū: que ſunt de ratiōe peccati: magis ſit inordinatio poſitiua vel priuatiua.ad Sco.ibidē.

Utꝝ peccatum in moralibus ex hoc ipſo quod eſt peccatū ſit offenſiuum dei: ⁊ ſimiliter auerſiuuꝫ a deo. an ex alio habeat ꝙ ſit ꝯ rōnem: ex alio ꝙ ſit offenſiuū dei.ibideꝫ.

¶ Queſtio. LXXII.

Utrum peccata diſtinguantur ex parte auerſionis.ad Scotum.articu.1.

Utꝝ ſi peccata diſtinguerent̄ ſm oppoſitas virtutes in idē rediret: ac ſi dicerent̄ diſtingui ſm obā.ibidē ad 2m.

Ꝙ peccatum mortale ⁊ veniale non diſtinguuntur penes hoc: ꝙ mortale eſt contra preceptum: veniale contra cōſilium.ad Scotum.articu.5.

Quare peccata non diuerſificantur ſecundum diuerſitatem preceptorum.articu.6.

Utꝝ diſtinctio ſm gradus in peccato cordis oris ⁊ opis ſit etiam diſtinctio ſpecifica ſm ſpēs imꝑfectas.artic.7.

Quomodo ſtant iſte ſimul.circumſtantia nunquam dat ſpeciem niſi ratione alterius motiui vt obiecti ſeu finis.et omnis circumſtantia tranſmutans actuꝫ de bono in malum dat peccato ſpeciem.articu.9.

¶ Queſtio. LXXIII.

Quō reſponſio ad tertium octaui articuli ſtet cum membris diſtinctionis in corꝑe articuli.art.8.

¶ Queſtio. LXXIIII.

Utrum omnes actus morales ſint actus immanentes.articu.primo.

Utꝝ in motibus precedentibus actus voluntatis ſit peccatū omiſſionis vel cōmiſſionis.ad Scotum artic.3.

Utꝝ doctrina doctoris ſancti concedentis peccatuꝫ veniale eſſe in ſenſualitate: ⁊ peccatum mortale in ea negantis ſit rationabilis.articu.4.

Utꝝ differentia inter ſubiectuꝫ conſenſus in actum: ⁊ ſubiectū conſenſus in delectationem ſit rōnabilis.arti.7.

Queſtio. LXXV.

Utrum doctor ſanctus dicēs ſub diſiunctiōe maluꝫ hr̄e cām deficientē vel agenteꝫ ꝑ accñs intelligat idem ꝑ vtrunqꝫ vel diuerſa.articu.1.

¶ Queſtio. LXXVI.

Utrum ignorantia ſit peccatuꝫ ſm ſe: vel ꝓpter negligentiam: ex qua cauſat̄.artic.2.

Utꝝ ignorantia de ſe habeat: ꝙ actum quem cauſat faciat inuoluntarium.articu.3.

Utꝝ ignorātia que nō ē cā act⁹ pcti excuſet a pctō.ibidē.

Utꝝ peccans cum ignorantia alicuius male circumſtantie illius actus quem facit: excuſet̄ totaliter ab illa mala circunſtantia ignorata.ibidem.

Utꝝ ſufficienter ſint enumerati modi ignorantie ei⁹ quod qs tenet̄ ſcire.ſ.ignorātia affectata ⁊ ꝑ negligētiā.ibidē.

Quō intelliguntur illa verba.inq̄tū remanet in ignorante de voluntario intantū remanet de intentione peccati: ⁊ ſm hoc non erit ꝑ accidens pctm̄.ibidē ad ſecūdū.

Utꝝ peccatum quod fit ex ignorantia ſit eiuſdem ſpēi: in qua eſſet ſi fieret ſcienter.artic.4.in corpore.

Utꝝ ignorātia ſm ſe peccatuꝫ veniale excuſet ſequēs peccatum ex ea a mortali. ⁊ ſimiliter ignorantia mortalis leuioris ordinis excuſet ſequens a mortali grauioris ordinis: vel econtra mortale peccatum ſequens ex ignorantia veniali faciat illam mortalem.ibidem.

¶ Queſtio. LXXVII.

Utrum volūtas nunq̄ꝫ tendat in malū niſi cū aliq̄ ignorātia: vel errore rōnis.ad Sco.art.2.

Utꝝ grauitas peccatorum magis attendatur ſm obiecta: vel ſm auerſionem.artic.7.ad pm.

¶ Queſtio. LXXVIII.

Quō ſtant hec ſimul: ꝙ peccare ex malicia nihil aliḋ ſit q̄ voluntatem ex ſeipſa moueri ad malum. ⁊ ꝙ peccat ex malicia: ꝗ ex egritudinali habitudine corporis ad malum mouetur.artic.3.

Utꝝ maior ſit ignorantia peccantis ex paſſione q̄ ex malicia.articu.4.ad primum.

¶ Queſtio. LXXIX.

Quō poſſunt hec duo ſtare ſimul: ꝙ actus peccati ſit a deo: ⁊ defectus ꝯcomitās nullo mō ſit a deo: ſꝫ a cauſa creata ſola.ad Aureolum ⁊ Durādū. artic.1. 2.

¶ Queſtio. LXXX.

Utrum illa propoſitio ſit vera ⁊ quomodo ē intelligenda: eſſe cāꝫ directe alicuius actus nō cōtingit: niſi per hoc ꝙ proprium principiū illius actus mouet ad agendum.arti.1.

Utꝝ tentatio a carne poſſit eſſe ſine peccato.ad doctorem Sanctum

Sanctum artic.3.ad tertium.

℄ Queſtio. LXXXI.

Quomodo ſtat declaratio doctoris ſancti de modo: quo originale pctm̃ traducit̃. ar. i.

Quomodo ad fidem catholicam ſpectat: ꝙ omnes preter Chriſtum contrahant peccatum originale: ⁊ an repugnet fidei aliq̃ꝫ perſonam fuiſſe preſeruatam. artic.3.

Utꝝ aia inficiatur a carne inq̃tum ipſa caro eſt principiũ actiuum in generatione. ad doctorẽ ſanctũ. ar.4. ad 2m.

℄ Queſtio. LXXXII.

Utrũ inordinatio diſpõnis: q̃ dr̃ eẽ pctm̃ originale ſit inordinatio ꝑuatiue an ɔ̃rie. arti.i. in corpore.

Quomodo peccatum originale ſit vere habitus: loquendo de habitu in ordine ad naturam. ibidem.

Qũo peccatum originale eſt languor nature. ibidem.

Qũo peccatum originale eſt habitus corruptus. ibidem.

De qua cauſa eſt ſermo quando dicitur. in omni ordinata diſpoſitione vnitas ſpecifica ſumitur ex pte cãe. art.2.

Quo pacto priuatio originalis iuſtitie ponitur cauſa originalis peccati in ſcḋo articulo: ⁊ in tertio ponitur ꝙ ẽ formale in ipſo peccato originali. art.2.⁊.3.

Quomodo ſe habeat inordinatio voluntatis ad peccatum originale mãliter: ⁊ ad ꝑuationẽ originalis iuſtitie. art.3.

Utꝝ formale in peccato originali ſit priuatio iuſtitie originalis totius vel in hoc: puta in voluntate. ibidem.

Quare doctor Sanctus: ꝙ poſuit pctm̃ originale cõponi ex mãli ⁊ formali in corpe articuli q̃rti: ſola duo diſtinguit de pctõ origiali: quoꝝ vtrũq̃ꝫ ſpectat ad formale. ar.4.

℄ Queſtio. LXXXIII.

Utrum peccatuꝫ originale ſit in eſſentia anime. ad Scotum artic.2. in corpore.

℄ Queſtio. LXXXIIII.

Utrum q̃ñ dr̃: cupiditas eẽ radix maloꝝ: ſit ſermo mãlis vel formalis. ad Durandum arti.i.

Utꝝ ſuperbia ſit initium oĩs peccati. ad Durandũ. ar.2.

℄ Queſtio. LXXXV.

Qũo ꝑ pctm̃ diminuit̃ bonũ nãe. ad Durandũ. art.2.

Qũo vulnera hũane nãe ɔ̃ſiſtũt in deſtitutiõe viriũ aie a ꝓprio ordie nãli ad v̇tutẽ: cũ pcꝫ nullũ nãe boñ tollit. ar.3.

Qũo ordo iſte viriũ aie ad v̇tutem eſt nãlis: ⁊ tñ non remanet in viribus anime ſibi derelictis. ibidem.

Qũo vulnera hũane nãe enumerata i lr̃a ſint effectus pcti: quũ ſuperius dictum ſit: ꝙ ɔ̃cupiſcentia: q̃ importat hec vulnera eſt ipſum peccatum originale. ibidem.

℄ Queſtio. LXXXVI.

Utrũ macula ſit ꝑuatio vł relatio rõis. ad ſco. ar.i.⁊.2.

℄ Queſtio. LXXXVII.

Utrũ inordinatio que eſt eſſentialiter malũ culpe ſit pena. ad Scotum. arti.2.

Utꝝ pctm̃ ſit pena precedentis peccati. ad Scotũ ibidem.

Utꝝ rõ quare peccato nõ debeatur pena infinita intenſiue q: eſt ɔ̃uerſio ad cõmutabile bonũ ſit bona. arti.4.

Utꝝ pena pctõ veniali rñdẽs finiat̃ i iferno. ad Sco. ar.5.

Utꝝ rõ adducta: q̃re pene ſpũales nõ ſũt mediciales tm̃. ſ. q: bonũ aie nõ ordinat̃ in aliḋ mai⁹ bonũ: ſit efficax. ar.8.

℄ Queſtio. LXXXVIII.

Utrũ veniale diſtinguat̃ ɔ̃ mortale: q: illud inordinatiõnẽ circa ea q̃ ſunt ad finẽ: hoc aũt inordinatiõnẽ circa finẽ importat. ad Scotum. arti.i.

Utꝝ diuiſio pcti in veniale ⁊ mortale ſit diuiſio analogi in ea de q̃b⁹ p̃dicat̃ ſꝫ ꝑus ⁊ poſteri⁹. ad Durã. ibiḋ ad pm.

Qũo pctm̃ mortale ⁊ veniale nõ dicunt̃ ɔ̃uenire in genere: ⁊ in p̃cedenti articulo dñr diſtigui gñe. ar.3. ad 2m.

Qũo veniale ꝑ ſe diſponit ad mortale: cũ nõ niſi ꝑ q̃ꝫdã ɔ̃ſequentiã: vel remouendo ꝓhibẽs ɔ̃currat. ibidẽ ad 3m.

Qũo de veniali ex gñe ſit mortale ex pte agẽtis dũ ɔ̃ſtituitur in eo finis: cũ dcm̃ ſit: ꝙ circumſtantia nõ facit de veniali mortale niſi mutando ſpẽm. articu.v.

Utꝝ per ſubſtractionem deliberationis ſoluitur ſpecies actus moralis. articu.6.

℄ Queſtio. LXXXIX.

Utrũ in ſtatu innocẽtie homo potuerit peccare venialiter abſq̃ꝫ mortali peccato. ad Scotum. arti.3.

Utꝝ ſit veꝝ: ꝙ defectus etatis ꝓhibẽs vſum rõnis excuſat a mortali pctõ: ⁊ multo magis a veniali: ſi ɔ̃mittatur aliq̃d: qḋ ſit ex genere ſuo tale. articu.6.

Utꝝ veꝝ ſit: ꝙ primũ qḋ hoi cogitãdũ occurrit: cũ incepit hr̃e vſum rõnis eſt deliberare de ſeipſo. ibidem.

Utꝝ infans baptiçatus teneatur in p̃n⁹ ſue diſcretionis ad cõuerſionem in deũ: ſicut de nõ baptiçato dcm̃ ẽ. ibidẽ.

Utꝝ ſi tenet̃: q̃libet baptiçatus ſit de hac p̃cepti obſeruatiõe dubius: ⁊ teneat̃ ɔ̃ñr cõfiteri tanq̃ꝫ de dubio. ibidẽ.

℄ Queſtio. XC.

Utrũ ordinare aliq̃d i bonũ cõe ſit toti⁹ multitudinis vel alicuius vicẽ gerẽtis toti⁹ multitudĩs. ar.3.

℄ Queſtio. XCII.

Utrũ rõ lr̃e fundata ſup illa ꝓpõne. vt⁹ cuiuſlꝫ ſubditi ẽ vt bñ ſubyciat̃ p̃ncipanti ſit bona. arti.i.

Utꝝ bonus homo ſit bonus ciuis ſemper. ibidẽ ad pm.

Utꝝ eadẽ ſit virtus boni viri ⁊ boni principis. ibidem.

℄ Queſtio. XCIII.

Utrũ veꝝ ſit ⁊ ad ꝓpoſitũ: ꝙ rões iferioꝝ gubernãtiũ ſunt q̃cũq̃ꝫ alie leges p̃ter eternam. artic.3.

℄ Queſtio. XCV.

Utrũ ſcḋs mod⁹ deriuatiõis legis humane a lege nãli in littera ſit bene poſitus. arti.2. in corpore.

Utꝝ illa verba: eſt aliqḋ regimẽ ex iſtis: puta regiminibus p̃noiatis ɔ̃mixtũ: qḋ eſt optimũ: ſint vera. artic.4.

℄ Queſtio. XCVI.

Utrũ illa ꝓpõ ſit v̇a. oĩa oḃa v̇tutũ referri pñt ad boñ ꝑuatũ alic⁹ pⁿᵉ: vel ad bonũ cõe multitudĩs. ar.3.

Utꝝ lex hũana ita obliget in foro ɔ̃ſciẽtie: ꝙ homo teneatur mortꝫ ꝑ eius obſeruatione. articu.4.

Utꝝ princeps obliget̃ quo ad deũ: ita ꝙ peccat nõ ſeruando legẽ: cũ lex non hꝫ vim coactiuam ſup eũ. artic.5.

Utꝝ princeps poſſit tollere ⁊ mutare legẽ ⁊ in ea diſpẽſare cũ in foro ɔ̃ſcie ſubdatur legi. ibidem ad tertium.

℄ Queſtio. XCVIII.

Utrũ ɔ̃ña iter legẽ dinã ⁊ hũanã data ſit bona. ar.2.

Utꝝ p̃miare ſit actus legis ſicut punire. ar.5.⁊.6.

℄ Queſtio. C.

Utrũ p̃cepta ſcḋe tabule ſint de iure nãe: ſiue vt principia: ſiue vt ɔ̃cluſiones neceſſarie: vel ſolꝫ vt valde ɔ̃ſona iuri nature. ad Scotum [illegible]

Utꝝ ꝓbatio doctoris: ꝙ modus ille v[illegible] ⁊ eligens nõ cadit ſub lege humana ſit efficax. artic.9.

℄ Queſtio. CIII.

Utrũ rõ q̃re legalia p⁹ paſſionẽ xp̃i ceſſauerũt ſic, ꝙ abſq̃ꝫ mortali pctõ ſuari ñ pñt: ſit efficax. ã.4.

℄ Queſtio. CIX.

Utrum intell's hũanus ex v̇tute ſue nãe poſſit cognoſcere omne veꝝ non ſupnaturale etiaꝫ in ſtatu nature lapſe. articu.i.

Utꝝ homo in quocũq̃ꝫ ſtatu ex ſolis naturalibus poſſit cognoſcere aliquod verum ſupnaturale. ad durãdũ ibidẽ.

Utꝝ ꝑ hoieꝫ i ſtatu nãe itegre itelligat auctor hoieꝫ p̃ciſe i nãlib⁹ ſecluſo oi gratuito dono ⁊ oi pctõ ꝑuio: vel hoieꝫ hñtem donũ iuſtitie originalis. artic.2.3.⁊.4.

Quid per nãm corruptam intelligendum ſit. ibidem.

Utꝝ auctor intẽdat: ꝙ hõ in ſtatu nãe corrupte non poſſit

Digitized by Google

mortaliter bonū ex ꝑprijs nālib⁹ facere. ꝛ qd ſit tenēdū de iſta queſtione. Ad Gregorium de Arimino. artic. 2.
Utꝝ ꝯclo articuli tertij ſit vera ꝛ eius rō efficax. arti. 3.
Utꝝ titul⁹ q̄rti articuli ſit ꝺ oīb⁹ ꝑceptis oīs legis. arti. 4.
Utꝝ homo in ſtatu nature integre poſſit omnia diuina mā data implere quantum ad ſubſtātiam operū. ibidem.
Utꝝ ꝯ ſexti arti. ſit v̄a ꝛ ei⁹ rō efficax. ad Durādū. artic. 6.
Utꝝ ꝓceſſus fact⁹ ex aucte Joānis. 15. ſit efficax. ibiꝺ ad 2m
Utꝝ ordo nature reparari nō poſſit in homine niſi deo vo luntatē hominis ad ſe trahente per gratiā. ibidē ad 3m.
Utꝝ homo in ſtatu nature integre poterat vitare oīa pec cata ex ſuis naturalibus. ad Durandum. articu. 8.
Utꝝ hoc ſit verꝝ: ꝙ hō in pctō mortali exñs anteq̄ repare tur ꝑ grām iuſtificantem nō pōt diu manere abſq̄ pctō mortali. ibidem ad Scotum ꝛ ad Durandum.
Utꝝ rñſio ad primū ſit bona. ad Scotū. ibidē ad decimū.
Quis ſit ſenſus tituli ꝛ ꝯnis noni articuli. articu. 9.
Q̄uo hec duo ſtāt ſimul. hō hꝫ donū gr̄e quo pt ꝑſeuerare: ꝛ hō non poteſt ex ſola gratia perſeuerare. articu. 10.
Queſtio. CX.
Utrū cōcluſio tertij articuli ſit vera ꝛ ratio eius vali da. ad Scotum. articu. 3.
Utꝝ gratia ſit ſubiectiue in eſſentia anime. ad Sco. ar. 4.
Queſtio. CXI.
Utrū differentia inter gratiam operantem ꝛ cooperā tem ꝓ gratuita dei motiōe ſūpta ſit bona. ar. 2.
Queſtio. CXII.
Q̄uo ſaluat̄ dictum doctoris. ꝙ aliqua res creata po teſt inſtrālr cāre grām: cum in prima pte dictū ſit: nullā rem creatam poſſe q̄uocūq̄ creare. artic. p.
Utꝝ donum gratie habituale exigat ꝑparationē. arti. 2.
Queſtio. CXIII.
Utrū illa ꝓpō ſit v̄a. effcūs diuine dilectiōis i nob̄ ꝙ ꝑ pctā tollit̄ ē gr̄a: q̄ hō ſit dign⁹ vita eterna. ar. 2.
Utꝝ illa ꝓpoſitio ſit vera. gratia ꝛ culpa ſunt oppoſita im mediata reſpectu hoīs lapſi. non autē reſpectu hominis abſolute. ꝛ an ratio eius ſit efficax. ibidem ad ſecūdum.
Utꝝ gr̄a gratū faciēs ita requirat̄ ad iuſtificationem impij: ꝙ ipoſſe ſit ꝑ q̄cūq̄ pōm alr iuſtificari ipiū. ad Sco. ibiꝺ.
Quomodo opponatur iuſtitia ꝛ culpa termini iuſtificatio nis impij. ad Scotum. articu. 5.
Q̄uo ſaluet̄ illꝺ v̄bū: iuſtificatio ipij dr̄ eē ipa remiſſio pctōꝝ ſꝫ ꝙ oīs mot⁹ ſpēm accipit a termino. arti. 6. ad primū.
Quid intendat auctor q̄n dicit: ꝙ infuſio gratie ꝛ remiſſio culpe ſunt idem ſm ſubſtantiam actus ꝛc. ibidē ad 2m.
Q̄uo teneat ꝓbō ꝙ diſpoſitio liberi arbitrij ſe[illegible]itur gratie infuſionem: quia diſpoſitio ſubiecti ſequitur actionem agentis [illegible] quā ēt ipſū ſubiectum diſponitur. ar. 8. ad 2m.
U[illegible] naturaliter capax gratie. articu. 10.
An illa [illegible] ꝙ gr̄a nō eſt ſupra nālē potentiā impij: ſi cut vita ſupra potentiam in corpore mortuo. ibidem.
An ſit ſīle de illuminatiōe ceci ꝛ iuſtificatiōe. ibiꝺ. ad 2m.
Queſtio. CXIIII.
In cōi loquendo i merito currūt q̄tuor. ar. 1. in corpe.
Utꝝ arti. 2⁹ ſit ſuꝑflu⁹ cū ſit mot⁹ i. q. 109. ar. 2.
Utꝝ hoc ſit verꝝ: ꝙ hō nō pōt mereri ab alio hoīe: quē ꝑus offendit niſi ei ſatiſfaciens reconcilietur. ibidem ad 2m.
Utꝝ ꝯcluſio tertij articuli ſit vera. ad Scotum. arti. 3.
Quo pacto poteſt homo mereri vitam eternam per gratiā cum inter deum ꝛ q̄cunq̄ creaturam minus poſſit eſſe iuſtum ſimpliciter q̄ inter patrem ꝛ filium. ibidem.
An rō: ꝙ null⁹ pōt mereri ex cōdigno ſibi reꝑationē poſt la pſū: q2. ſ. motio diue gr̄e interrūpit̄ ꝑ lapſū ſit valida. ar. 7.
An verꝝ ſit: ꝙ augmētū gr̄e nō ē ſupra v̄tutē ꝑexiſtētis gr̄e: ſꝫ ſupra q̄titatē ei⁹. ꝛ an gr̄a augeat ſeipaꝫ. art. 8. ad 2m.
An ratio: quare ꝑſeuerantia nō cadit ſub merito: q2 depen det ſolum ex motione diuina ꝛ ſit valida. arti. 9.
Finis tabule.

Explicit ſubtilis ꝛ ꝓclariſſima prima pars ſecūde partis ſumme ſacre theologie ſancti ꝛ glorioſi angelici doctoris Thome de Aquino eccleſie dei luminis ordinis predica torꝝ: cum vtiliſſimis cōmentarijs cauillationes in eūdem ſanctum doctorem aduerſantium refellentibus reueren diſſimi patris fratris Thome de vio Caietani totius ordi nis predicatorum generalis magiſtri nunc primum in lu cem editis: nouiſſime optime recognita: cunctiſq̄ mēdis expurgata. Mandato ꝛ impenſis heredum nobilis viri dñi Octauiani ſcoti ciuis Modoetienſis ꝛ ſocioꝝ accura ta diligētia impreſſa Uenetijs per Georgiū arriuabenū. Anno recōciliate natiuitatis. 1514. die. 24. Martij.

Regiſtrum

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z ꝛ ꝯ ꝝ
aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp

Omnes ſunt quaterni preter pp qui eſt duernus.

Digitized by Google

[illegible]

Iustum simpliciter [illegible]

[illegible]

¶ Finis tabule.

¶ Explicit tabula [illegible] Thome de Aquino [illegible] Venetiis per Georgium Arriuabenum [illegible]

Registrum

[illegible] f g h i k l m n o p q r s t v x y z [illegible]

[illegible] dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp

Omnes sunt quaterni preter [illegible]